EVANGELION

QVOD INSCRIBITVR, SECVNdum IOANNEM, usq; ad historiam de Lazaro à mortuis suscitato, Octuaginta duabus Homiliis explicatum.

PER IOANNEM BRENTIVM.

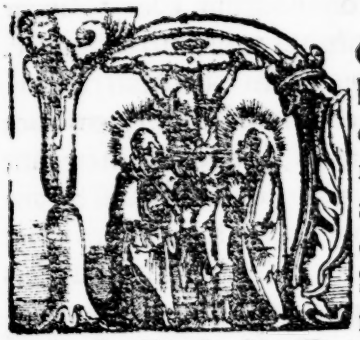
VSVS huius Euangelij,

IOANN. 20.

Multa quidem & alia signa fecit IESVS, in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in hoc libro. Hęc autem scripta sunt, ut CREDATIS, q; IESVS est CHRISTVS ille FILIVS DEI, & ut CREDENTES, VITAM habeatis per NOMEN eius.

HALAE SVEVORVM,
Excudebant Petrus Frentz & Petrus Brubacchius,
Anno à natiuitate Christi
M. D. XLV.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI, AC ILLVSTRISSIMO PRINCIPI, DOMINO HERMANNO ARCHIEPISCOPO COLONIENSI, Sacri Romani Imperij per Italiam Archicancellario, Principi Electori, Duci Vueſtualię & Angarię, Adminiſtratori Eccleſiæ Paderborñ &c. Domino ſuo Clementiſsimo, Ioannes Brentius.

ON ADEO IGNARVS SVM, Reuerendiſsime, idemq; Illuſtriſsime Princeps, uel meę tenuitatis, uel Apoſtolicę maieſtatis, ut cum ſuſciperem Euangeliſtam Ioannem, homilęs explicandum, non intellexerim in quantas incurrerem difficultates, Sed poſtq; cũ animo meo conſideraui, non ſolum quod offitium, & quis cultus tribuendus ſit Chriſto filio Dei, uerumetiam qua is beneuolẽtia, uel ſaltem gratę mentis ſignificationem agnoſcat, & q; amanter Eccleſia eius faueat ęs, qui quoquo modo poſſunt, ſtudium ipſi ſuum probare cupiunt, putaui inſtitutis meis non alienum eſſe, meam in hanc rem operã conferre. Non enim dicendum mihi fuit in Ceramico aut Lyceo, in quo auditoribus uel uana et futilia hominum facta, uel noua opinionũ commenta lenocinio uerborum commendari ſolent, Sed in Schola Chriſti, quę ut non requirit uenuſtatem ſermonis, aut ὑπεροχὴν λόγου, ut Paulus loquitur, ſed amat ſimplicem & apertam ueritatẽ, ita, pro ingenio ſummi prȩceptoris noſtri Ieſu Chriſti, piam bene de ſe merendi uoluntatẽ, ſi non aliter fert facultas, gratã acceptamq; habet. Quare hoc mihi ſumpſi, ut Euangelion, quod inſcribitur, Secundum Ioannem, qualicunq; interpretatione explanarem, ut et offitio fungerer, & meam obſeruantiam erga Chriſtum filium Dei ac Eccleſiam eius teſtificarer. Ioannes aũt Apoſtolus duplici prȩcipue nomine dignus eſt, cuius honeſtiſſimam ſemper mentionem in Eccleſia faciamus. Primum, q obſcurum non ſit, eum primas amoris apud Chriſtum filium Dei habuiſſe, & quanq; Petrus etiam ipſe amore Chriſti inſignis eſt, tamen cum Ioannes tam publico q priuato affectu coniunctus fuerit cum Ieſu Chriſto, Petrum quidem φιλόχριστον, Ioannem aũt ſuo quodã iure, φιλήσουν dicemus. Deinde, q ſuſceperit Euangelion Chriſti non ſolum ſuam ętatem uiua uoce, uerumetiam poſteritatem adeoq; uniuerſam omnium ſeculorum Eccleſiam ſcripto docendum. Magna his temporibus de doctrina uerę religionis cõtroueꝛſia orta eſt, magna etiam multorum ex-

pectatio est, fore ut pia Synodo hæc controuersia aliquando diuina clementia dirimatur, quod certe, quis publicę trãquillitatis, & diuinę gloriæ amans non expeteret, non optaret? sed ut dicam quod res est, si hoc scriptum Euangelistę Ioannis diligenter cognosceremus & expenderemus, non esset nobis sententia alterius cuiusdam Synodi ad sedandam hanc controuersiam expectanda. Continet enim eam sententiam, quam de uero autore perpetuę nostrę salutis oẽs patriarchę, prophetę et Apostoli, quæ est maxima & clarissima oim Synodus, uere legitime in spiritu sancto, ut isti loquuntur, cõgregata, pronuntiarunt. Docet Patriarchas spem suã in solo Christo filio Dei diuinitus promisso collocasse. Docet Mosen & prophetas proponere nobis solum Christum redemptorem & seruatorem humani generis. Docet solum Iesum, quem uocarunt Nazarenum, esse hũc Christum filium dei, de quo prophetę sunt cõtionati. Docet non contingere ulli hoim æternam uel iustitiã coram deo, uel salutem in cœlesti regno, nisi propter solum hunc Iesum Christum, fide acceptum. Hanc doctrinam, si ea obseruantia, qua nobis diuinitus cõmendata est, amplecteremur, haud difficulter ad concordiam tantũ religionis diffidium adduci posset. Equidem nõ ignoro, multas et magnas, etiam in alijs rebus Ecclesiasticis cõtentiones esse, sed hic fons est, hoc caput est, hoc maxime rem cõtinet. Si hic uera esset recõciliatio, nihil pene reliqui uideretur, quod publicæ tranqllitati moram afferret. Quare, cum scriptum Euãgelistę Ioannis exponat hanc doctrinam clarissime, et sine ullis inuolucris, tãto acceptius nobis esse debet, quãto maiorem usum eius spũs ipse sanctus esse uoluit. Solent his temporibus à Monarchis Christiani orbis grauissimæ deliberationes de capiendis armis pro cõmuni salute aduersus Turcicam tyrannidem introduci. Ac debent quidem principes hoc officitiũ reip. debẽt hoc Ecclesię Christi, debent & priuati quicq; suam, quam possunt, opam in hanc rem conferre. Non eñ fictis lacrymis deplorandum est, q; Mahumetica impietas, & Turcica crudelitas nõ solũ grassentur hoc tẽpore in eas Europę regiones, quę hactenus nomen Christi publice agnouerũt, uerumetiã oppresserint iam à mltis annis Syros, Ægyptios, & plurimas alias gentes, quę olim Ioannem ipsum Euãgelistam nostrę contionatorem audiuerunt, & Euangelion, quod ab ipso literis mandatũ est, tanti fecerunt, ut ipsum in suam quęq; linguã transtulerint, ac summi thesauri loco habuerint. Quis igitur pia mente præditus nõ excitaretur ad extinguendam & delendam Mahumeticam barbariem, ut doctrina Ioannis, imo Iesu Christi seruatoris nostri publice in tot gẽtibus diuina clementia restitueretur? Sed maius nobis, & periculosius bellum gerendum est. Non enim in Turcam tantum incurrendum, non Constantinopolis tantũ, aut Alexandreæ oblidẽda. Sed cum Satana pugnãdum,

cum pec-

cum peccato luctãdum, cum morte & inferno certamen ineundum eſt. In hoc bello, qui ſuccubuerit, ꝑpetuo perit, qui uicerit, ſempiterna fruitur tranquillitate. Inſtruit autem nos contra hęc Ioannes ſcripto ſuo, & porrigit nobis arma, ut poſſimus, autore Chriſto, certiſſimam uictoriam reportare. Non enim miracula tantum à Chriſto ędita, ſed maxime omnium contiones eius tanta ſuauitate conſcripſit, ut fieri non poſſit, quin ſi quis uerę pietatis ſtudioſus fuerit, ijs ex animo delectet, & maximo in Chriſtum amore inflammetur. Ioannes Baptiſta alicubi ait, amicum ſponſi gaudio gaudere propter uocem ſponſi. Atqui uox ſponſi Chriſti nuſq̃ magis perſpicue & copioſius extat, q̃ in hoc Euangeliſta. Quare qui eſt huius ſponſi amicus, teneri non poteſt, quin uel auditu uel lectione harum contionum tanta lętitia exultet, ut iam non in terris, ſed in cœlis ipſis poſitus eſſe uideatur. Hiſtoriam uocant lucem ueritatis & magiſtram uitę, at quę hiſtoria uitam noſtram rectius erudit, & cœleſtem ueritatem magis illuſtrat, q̃ quę de rebus geſtis ac dictis Ieſu Chriſti ſeruatoris noſtri à Ioanne deſcripta eſt? Quod ni noſſe cupias, non tantum, quid anteqũ nati ſumus, acciderit, cũ filius Dei uulgaret Euãgelion ſuum in terris, uerũ etiam quid futurum ſit, cum filius Dei iterũ in maieſtate ſua rediturus eſt, & quę ſit extremi illius iudicij, quod de oĩbus hoĩbus fiet, ſentẽtia, Ioannes erit huius rei aptiſſimus, & maxime idoneus doctor. Sententia enim extremi iudicij nõ pronunciabitur ſecũdum leges uel Romanas, uel Atticas, uel Spartanas, uel etiã Moſaicas, ſed ſecundũ Apoſtolicam illam doctrinã, quam Ioannes tam uiua uoce tradidit, q̃ monumentis literarũ mandauit. Quare, cum maxima ſit huius Apoſtolici ſcripti autoritas & utilitas, & agnoſcam, etiã mihi, minimo quidem oĩm, publico tamen Eccleſię miniſtro, has partes impoſitas eſſe, ut pro mea uirili glorię Chriſti ac regno eius ſeruiam, conatus ſum hoc ſcriptum homilijs non eruditis quidem, ſed ut cõfido, pijs, Eccleſiaſtico more explicare. Volui aũt, Reuerendiſſime, & Illuſtriſſime Princeps, hoc quicqd eſt mei laboris tuę dignitati conſecrare, & fauſtiſſimo noĩs tui auſpicio in lucem dare. Etſi enim amplitudo & excellentia maieſtatis tuę initio me deterrebat, tamen in tanta uerę Eccleſię de tua pietate congratulatione, nec potui nec debui me cohibere, quin in publica oĩm pioꝝ lętitia, etiam meam erga tuam celſitudinem obſeruantiã teſtarer. Dici eñ non poteſt, q̃ incredibili gaudio uera Eccleſia Chriſti tuũ illud eximium & ſingulare, ac tanto heroë dignum erga piã doctrinã Euangelij Chriſti ſtudiũ proſequat. Non hoc præcipue agit ſyncera Eccleſia filij dei, ut habeat, qui ipſam armis tueatur. Satis munita eſt cœleſti p̃ſidio, ſed fauet glorię Chriſti, gratulat æternæ Principum ſaluti, gratat diuinę benignitati, ideoq̃ non poteſt

non ex animo gaudere, ꝙ clementiſſimus Deus, his præſertim difficilimis temporibus, te in altiſſimo dignitatis gradu collocatum tanta beneuolentia complectatur, ut propoſuerit te uniuerſo Chriſtiano orbi inſigne ac memorabile pietatis exemplum. Multa ſunt fateor, et magna pericula, quæ intenduntur ijs, qui ſuſcipiunt ueram confeſſionem nominis Chriſti, & ardent ſtudio propagandæ piæ doctrinæ in Eccleſia dei, ſed plura & maiora ſunt præmia, quibus pericula illa diuinitus cõpenſantur. Gaudete, inquit, quoniam merces ueſtra copioſa eſt in cœlis. Et, Qui me honorificauerit, glorificabo & ego ipſum. Etſi em̃ multi ſunt aduerſarij in terris, unus tamen eſt cuſtos & cõſeruator in cœlis, qui ſedet ad dextram dei, & dominatur in medio inimicorum ſuorum, ac, ut aliâs Ioannes noſter ait, Maior eſt, qui in nobis eſt, q̃ qui in mũdo. Vetus & uſitatum eſt, phariſaicum genus pugnare cum pia doctrina, & ad opprimendam eam munire ſe humana potentia, Vetus autem & uſitatum etiam hoc eſt, filium Dei admirabilem ex hoſtibus ſuis uictoriam reportare. Sed ineptus ego, qui de hac re coram tua amplitudine contionem inſtituam, cum perſpicua extent argumenta, ꝙ animi tui celſitudo non ſolum aduerſus humana pericula, uerumetiam aduerſus portas inferi uerbo Dei ita confirmata ſit, ut nullis aduerſis rebus frangi ac dĳci queat, nec dubitem, quin, qua es fide, maximę curę ſis Domino Deo noſtro, & ueræ eius Eccleſiæ, quæ etſi in his terris abiectiſſima uidetur, ea tamen eſt, propter quam Deus orbem condidit, propter quam filius Dei de cœlo deſcendit, & paſſus eſt ſe cruci affigi. Precor igitur Deum patrem per filium eius Ieſum Chriſtum, ut tuam ſublimitatem inſtaurandæ pietati, & iuuandæ Eccleſiæ quàmdiutiſſime incolumem ſeruet. Bene ac fœliciter uale Reuerendiſſime, ac tam dignitate q̃ pietate Illuſtriſſime Princeps. Ex Hala Sueuorum, die XXVIII. Iulĳ, Anno ſalutis

M. CCCCC. XXXXV.

IN EVANGELION IOANNIS, HOMILIÆ, CAPVT PRIMVM,

Homilia Prima.

VPERVACANEVM PVTO, Fratres in Chriſto amiciſsimi, ut in ea re, quam affero, commendanda, multum opę ponam, & quaſi prę̃ſtantię eius diffiſus, accurata uerborum diligẽtia, accipiendam uobis obtrudam. Excellentia enim eius, & tanta eſt, & omnibus pñs tam probe perſpec̃ta, ut nõ dubitem, quin quàm primum edixero nomen eius, ſumma ſitis alacritate accepturi. Affero autem, ne diu uos ſuſpenſos teneam, Euangelion Domini noſtri Ieſu Chriſti, quod inſcribitur, Secundum Ioannem: Hoc certe eſt afferre cœleſtem theſaurum. Tametſi enim extant aliorum quoq; ſcripta de Euangelio Chriſti, quibus & ſua debetur obſeruantia, tamen Ioannes tanto longius alios ſuperat, quanto illuſtrius tam perſonę, q̃; regni Chriſti maieſtatem, ſcripto ſuo cognoſcendam propoſuit. Quàm ſpecioſi, inquit Eſaias, ſunt pedes adnunciantium pacem, adnunciantium bona. Cum igitur Ioannes obtineat inter hos nuncios, præcipuum locum, & afferat nobis cœleſtia bona, agite, amiciſsimi, excipiamus eũ magna animi promptitudine, ac fide, ut Euangelion eius fiat nobis potentia Dei ad perpetuã ſalutem. Sed priuſq̃; ad rem ipſam aggrediamur, operę̃precium uidetur, ut aliqua de Ioanne, huius Euangelij, quod explicandum ſuſcepimus, ſcriptore dicamus, non tam hoc nomine, q; Ioannes optime ſit de Eccleſia meritus, ut honeſtiſſimam mentionẽ eius faciamus, q̃; ut cognoſcamus, quanta fide ſcriptũ eius, dignũ ſit, & quanta obſeruantia à nobis ſuſcipi debeat. Non pendet quidem uerbum Dei ab humana autoritate, Sed ut ſpiritus probandi ſunt, an ex Deo ſint, ita hi qui diuinas res teſtificantur, debent ſuam quandam autoritatem habere, qua ueritas teſtimonij ipſorum confirmetur. Euangelion autem, quod Ioannes literis mandauit, publicum eſt teſtimoniũ eius, de Ieſu, q; ſit uerus Chriſtus ille filius Dei, & q; omnis, qui credit in ipſum, conſequatur uitam per nomen eius. Videamus igitur autoritatem Ioannis, ut & autoritas teſtimonij eius de Ieſu Chriſto conſtet. Pluris, inquiunt, eſt oculatus teſtis unus, q̃ auriti decem. Multo enim certiora ſunt ea, quę oculis conſpicimus, q̃; quæ fama, quæ plęruncq; ſolet eſſe mendax, percipiuntur. Itaq; fit, ut longe maior fides habeatur ijs, qui referunt

Ioannis 20.

à ſe uiſa, perſpectaq̃, q̃ ijs, qui narrãt, ab alijs audita. Ioannes autem, quę de Ieſu Chriſto ſcripſit, & teſtificatus eſt, ſuis ipſius oculis uidit & perſpexit, ac non minima eorę, quæ geſta ſunt, pars ipſe fuit. Qui uidit, inquiens, teſtimonium perhibuit, & uerum eſt teſtimonium eius, & ille ſcit, q̃ uera dicit, ut & uos credatis. Ac iterum: Hic eſt diſcipulus ille, qui teſtimonium perhibet de ijs, & ſcripſit hæc, & ſcimus, q̃ uerum eſt teſtimonium eius. Et rurſus: Quod erat ab initio, quod audiuimus, quod uidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectauerunt, de ſermone uitæ, & uita manifeſtata eſt, & uidimus, etiam teſtamur & adnunciamus uobis. Etenim hic Ioannes, de quo nunc loquimur, coęuus fuit Domini noſtri Ieſu Chriſti, frater Iacobi Apoſtoli, illius uidelicet, qui Herodis gladio occiſus eſt, natus in Galilæa, patre Zebedæo, & matre, ut nonulli ſentiunt, Salome. Cum autem parens eius exerceret piſcaturam, factus eſt & ipſe piſcator. Quod cum audis, noli retrocedere, ac de uilitate opificij, teſtimonium hominis ęſtimare. Sic uiſum eſt Chriſto Domino noſtro, ut deligeret, quę erant ignobilia in mundo, & cõtempta, quo pudefaceret ſapientes, & ut non gloriaretur ulla caro coram ipſo. Porro, Ioannes non ita exercuit piſcaturam, ut neglecto pietatis ſtudio, tantum ea, quæ uentris ſunt, ſectaretur. Non enim ex eorum catalogo fuit, qui uiuunt, ut edant, ſed eorum, qui edunt ut piè ac uere uiuant. Nam cum Baptiſta, qui & ipſe, dictus eſt Ioannes, fungeretur ſuo docendi Euangelij & baptiſandi munere, priuſq̃ Chriſtus reuelatus eſſet, ibi tum noſter Ioannes, poſtq̃ cognouit Baptiſtam diuina uocatione docere, tam ſtudioſus pietatis fuit, ut non expectatis uel Pontificum, uel Principum decretis de Baptiſtæ doctrina, continuo factus ſit diſcipulus eius. Deinde, prædicatione & teſtimonio Baptiſtæ cognoſcens Chriſtum, uerum ſeruatorem, incipiẽtem & ipſum iam ſuo munere fungi, nihil prius duxit, q̃ ut Chriſtum, & conciones eius ſectaretur. Etſi autem initio Chriſtum ita audijt, ut interim, ſuo tempore, ad piſcaturam rediret, & parentem ſuum iuuaret. Non enim uoluit pius uir ordinarium ſuum officium, citra legitimam uocatiõem de relinquere, & ignauam uitam ducere, tamen poſtq̃ à Chriſto uocare tur, ut iam non ſolum eſſet diſcipulus, ſed etiam fieret Apoſtolus, maluit omnia ſua, q̃ Chriſtum relinquere. Ambulans, inquit Matthæus, Ieſus iuxta Mare Galilæę, uidit duos fratres Iacobum filium Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in naui cum Zebedęo patre ſuo, ſarcientes retia ſua: Et uocauit eos, uidelicet, ut non tantum diſcipuli ad tempus, ſed & indiuidui comites eſſent, & Apoſtoli eius fierent. At illi protinus relicta naui, & patre ſuo, ſecuti ſunt eum. Ab hoc tempore, Ioannes fuit ſocius & comes omnium itinerum, laborum, & perí-

culorum

Ioannis 19.

Ioannis 21.

Ioannes piſcator.

culorum Christi. Audiuit cœlestes eius conciones, sine ulla intermissione, Vidit coram, clarissima eius miracula, Vidit illustrissimam eius transformationem in monte Thabor, Vidit & passionem ac mortem eius. Vidit deinceps ipsum a' mortuis resurrexisse. Audiuit conciones eius, à resurrectione. Contrectauit ipsum manibus suis. Comedit & bibit una cum ipso, ac certissimis argumentis cognouit ipsum uere a' mortuis resurrexisse. Vidit etiam ascensum eius in cœlum, & una' cum reliquis adfuit, cum missus est Spiritus sanctus de cœlo, in nomine Christi. Et hęc oĩa, non ipse tantũ, sed & alĩ Euangelistę scriptis suis de ipso testificantur. Quare, cum Ioannes non sit testis auritus, qui commemoret ab alĩs audita, sed oculatus, qui recitet, a' se ipso uisa & perspecta, tanta est autoritas Euangelĩ eius, ut si angelus de cœlo aliud nobis prædicauerit, pro anathemate haberi debeat. Huc accedit, q̃ Ioannes habeat autoritatis & ueritatis Euangelĩ sui testimonia è cœlo. Cooptatus em̃ in numerum duodecim apostolorum, accepit a' Christo illustre illud donum ędendorum miraculorum. Ac cersitis, inquit Matthęus, duodecim discipulis suis Iesus, dedit eis potestatem aduersus spũs immundos, ut eĩcerent eos, & sanarent quemuis morbum, & quemuis languorem. Quæ potestas, quid aliud fuit, q̃ cœleste testimonium, quo confirmatum est, q̃ qui conciones Ioannis audiret, uerbum ipsum Dei audiret? Sed omnium excellentissimum est, q̃ Ioannes una' cum alĩs Apostolis bãptisatus sit cœlesti igni, & ornatus fuerit admirandis donis spiritus sancti, in die Pentecostes. Qua maiestate palam declarauit Christus: Euangelion Apostolorum (inter quorum præcipuos, Ioannes numeratur) ut diuinitus approbatum, & commendatum, suscipiendũ esse. Accipietis, inquit, uirtutem, posteaq̃ spiritus sanctus aduenerit super uos, & eritis mihi testes, non solum Hierosolymis, uerumetiam in uniuersa Iudæa, Samariaq̃, deniq̃ usq̃ ad extrema terræ. Nam ex hac uirtute, & dono, Ioannes non tantum locutus est uarĩs linguis, sed & de Christo prędicans, maxima ędidit in nomine eius miracula. Postq̃ enim missus esset spiritus sanctus, ascendit Ioannes una' cum Petro, Hierosolymis in templum, & cum ad portam templi peruenissent, claudum ab utero matris, qui ad petendam eleemosynam in porta iacebat miserrimus, tam admirabiliter sanarunt, ut non tam uulgus, q̃ etiam Pontifices obstupescerent. Et addit scriptura: Per manus Apostolorum ędebantur signa & prodigia multa in populo. Ac mox: Conueniebat & multitudo uicinarum ciuitatum Hierosolymam afferens egros, & uexatos a' spiritibus immundis, qui sanabantur omnes. Iam & hoc diligenter in Ioanne obseruandum est, q̃ non solum ipse accepit admiranda dona spiritus sancti, uerumetiam missus una' cum Petro ad Sa-

Ioannis autoritas.

Acto. 3.

Acto. 5.

Acto. 8.

maritanos Euangelion Christi iam agnoscentes, impetrauit oratione sua propter Christum, ut admiranda dona spiritus sancti darentur etiam Samaritanis, per impositionem manuum eius. Quæso te, quid hęc aliud sunt, q̄ꝑ cœlestia testimonia, quibus ueritas Euangelij Ioannis, de Iesu Christo, diuinitus comprobata est? Cæterum, postq̄ꝑ Apostoli necesse habuerunt ex mādato Christi, non Hierosolymis tantum, & in finitimis regionibus, uerum etiam inter omnes gentes, Euāgelion Christi adnunciare, alijs alio digressis, Ioannes profectus est in Asiam, & quanq̄ꝑ summam dabat operam, ut in frequentissimis quibusq̄ꝑ Asiæ locis, Ecclesiam Christo per Euangelion congregaret, tamen Ephesi, diutius commoratus esse dicitur, ut quo populosior esset urbs, eo plures liceret Christo lucrifacere. Sunt autores fide digni, qui testantur Ioannem tanta autoritate docuisse Euangelion Christi in Ephesо, ut etiam resuscitatione mortuorum confirmauerit. Alij addunt, bibisse eum uenenū, sine periculo, & missum in dolium feruentis olei, illesum exijsse. Etsi autem uerisimile est, Ioannem multo plura & maiora miracula ędidisse, q̄ꝑ scripta sunt, cum Marcus testetur: Apostolos egressos ex urbe Hierosolyma prædicasse ubiq̄ꝑ Euangelion Christi. DOMINO, inquiens, cooperante, & sermonē confirmante, per signa subsequentia, Hæc tamen quę de ueneno & feruenti oleo commemorauimus, tanti habeantur, quantæ fidei sunt hi autores, qui ea tradiderunt. Ioannes enim non est tam egens autoritate, ut necesse habeat eam mendicitate ex alienis, incertis, aut effictis miraculis consequi. Sed extant de ipso certa, diuina ac cœlestia testimonia, quorum paulo ante mentionem fecimus, quibus Euāgelio eius tanta accessit autoritas, ut qui ipsum contemnit, Christum, filium Dei, seruatorem nostrum contemnat. Porro, quam autoritatem consecutus est Ioannes ex admirandis donis spiritus sancti, eam ornauit etiam ipse, & commendauit maxima uitæ suæ honestate. Nam & hoc in teste fide digno quæritur, ut sit uita sua honestus. Sunt enim, qui quod dictione testimonij affirmant, turpitudine uitæ suæ infirment. Ioannes autem tam honeste se in uita sua gessit, ut multo uerius de ipso, q̄ de alio quopiam dici potuerit, Hic est, qui quale habet uerbum, talem habet uitam. Non liberamus eum omni peccato, nec permittimus ei prerogatiuam aduersus orationem Dominicam, quam à Christo didicit, & in qua necesse habuit cum uniuersa Ecclesia ingenue & ex animo dicere: Remitte nobis debita nostra, Sicut & nos remittimus debitoribus nostris. Quod enim Paulus dixit, hoc & Ioannes cōfiteri debuit. Noui, q̄ꝑ non habitet in me, hoc est, in carne mea bonū. Et quantus hic est error, q̄ꝑ apud Matthæum, petit una cum fratre Iacobo principem locum apud Christum in regno suo, quod corporale in

Ioannis miracula.

ὁ μὲν λόγος θαυμαστός, ὁ δὲ λέγων ἄπιστος.

le in his terris futurum somniabat. Extat & in epistola sua, manifesta eius cõfessio. Si dixerimus, inquit, peccatum nõ habemus, nos ipsos fallimus, & ueritas in nobis non est. Sed tamen tanta uitæ sanctitate dominatus est peccato, per spiritum sanctum, ut hominibus etiam a nostra religione alienis summæ fuerit admirationi. Quid enim? Existimas ne Christum de cruce commendaturum fuisse ipsi matrem suam, uirginem, tantum uidelicet thesaurum, nisi ante reipsa excellentem uitæ eius honestatem cognouisset? Sunt autem duæ præcipuæ partes honestatis, quantum quidem ad hoc nostrum institutum satis est. Altera est, ut publico tuo munere diligenter fungaris, & id constanter tuearis. Altera, ut priuatis officijs, quos uis proximos, pro tua uirili adiuues. Videamus igitur quomodo Ioannes sese in utraq; parte honestatis gesserit. Non recitabo iam quanto spiritus ardore Euangelion Christi prædicauerit, & Ecclesiam docendo congregauerit, commemorabo unum tantum & alterum insigne factum eius, ex quibus facile conjici potest, quanta seueritate ueram Euangelij doctrinã defenderit, & quanta constantia falsam condemnauerit. Cerinthus quidam, uir impijssimus, docuit in Asia absurdissima, & a ueritate longe abhorrentia, idq; eo tempore, quo & Ioannes Euãgelion Christi adnunciauit. Sic enim fieri solet, ut ubi paterfamilias seminat bonum semen in agro suo, ibi inimicus spargat zizania inter triticum. Dogmata autem Cerinthi, hæc ferme fuerunt, q̃ mundus non sit factus a primo, ut ipse loquebatur, Deo, sed ab alia quadam uirtute, a Deo ualde separata & distante, q̃ Iesus non sit ex uirgine natus, sed filius Ioseph & Mariæ, quodq; Christus tunc primum descenderit in Iesum, cum baptisaretur, & q̃ iterum recesserit ab ipso, cum pateretur, & crucifigeretur. Nam Christum, qui spiritalis sit, impassibilem perseuerasse, affirmabat. His dogmatis quid potest dici magis impium? Cũ igitur hic Cerinthus ueniisset aliquãdo Ephesi in balneas, & paulopost etiam Ioannes eo lauandi gratia, cum amicis diuertisset, cõtinuo, ut uidit impium Cerinthum, exilijt è balneis, & ad amicos conuersus, Fugiamus mox, inquit, Hic enim, ubi Cerinthus est, nemo lauari potest, sed potius sordidari, imo submergi & suffocari. Vides Ioannem tanto studio impiam doctrinam damnasse, ut ne lauare quidẽ cum doctore impietatis uoluerit. Quo exemplo etiam nos admonemur, ut in tuenda uera doctrina, & abominanda falsa, non simus tepidi, sed potius ardeamus, ne ut ille ait, incipiat nos Dominus ex ore suo euomere. Sed quanto magis detestatus est Ioannes impiam doctrinam, & fugit impietatis doctores, tanto maiori sollicitudine curauit, ut & pia doctrina promoueret, & peccatores pietate doctrinæ ad pœnitentiam inuitarentur, Secutus nimirum Christi Domini sui ex-

Irenæus lib. 1. capite 25.

ēplum, qui ſe ueniſſe teſtatus eſt, ut peccatores ad pœnitentiam uo-
Euſebius lib. 3. capite 23. Eccleſiaſt. hiſtoria. caret. Non grauabor hic recenſere, quod eccleſiaſtici ſcriptores de iuuene reuocato per Ioannem a' latrocinio, literis mandarunt. Cum enim Ioannes Eccleſiam Epheſo finitimā inuiſeret, uidit ibi iuuenem quendam optimæ ſpei, quem quia iudicabat idoneum fore miniſtrę Eccleſię, commendauit eum magna grauitate epiſcopo Eccleſię illius. Omnino enim ſanctus uir hoc agebat, ut non ſolū præſenti ętati, ſed etiam poſteritati conſuleretur. Epiſcopus igitur ſuſcipiens curam iuuenis, docuit eum omni, qua potuit diligentia, ueram pietatem. Sed paulo poſt iuuenis ob eximiam eius indolem, paulo indulgentius tractatus, uenit in adoleſcentum quorundam peruerſe educatorum conſuetudinem, quorum familiaritate ita deprauatus eſt, ut non ſolum abijceret ſtudium pietatis, uerumetiam ſectaretur tandem una' cum his, cum quibus ſubinde maiora ſcelera deſignare aſſueuerat, publicum latrocinium. Interea Ioannes ad epiſcopum reuerſus, repetijt depoſitum. Sic eū uocabat iuuenem antea cōmendatum. Poſtq̄ igitur epiſcopus commemoraſſet, profuſis lacrymis, quę de iuuene acta eſſent, Ioannes grauiter ingemiſcens, & de caſu iuuenis tantę ſpei uehementer dolens, teneri non potuit, quin mox uocato itineris duce, conſcenſo etiam equo, iuuenem in his montibus, in quibus latrocinium cum ęqualibus exercebat, inquireret. Quo inuento, & prę pudore fugitante, Quid fugis, inquit Ioannes, ō fili, patrem tuū? Quid fugis inermem ſenem? quid fugis eum, qui tanta te caritate complectitur, ut ſi poſſibile eſſet, ſua uita, tuam redimeret? Noli animum deſpondere, Tu quidem propter ſcelera tua mortuus es. Viuit autē adhuc Chriſtus, in quo & tibi ſpes ſalutis relicta eſt. His uocibus iuuenis ex fuga retractus, reſtitit, ac initio, prorſus obmuteſcens, uultū in terram demittit, deinde proiectis armis manum, qua multas cedes deſignauerat in ſinum abſcondit, mox ad genua ſenis prouolutus, quod uerbis non potuit, lacrymis ueniam petit. Itaq; Ioannes animaduertēs eum uere ex animo agnoſcere pctūm ſuum, ſtatim ſuſcipiens cum ipſo preces ad DñM, promittit ei remiſſionem peccati, propter Chriſtum, ac deoſculata etiam manu eius, qua homicidia perpetrauerat, iubet eum bono animo eſſe, & reductum eum, ac optimos quoſq; pœnitentię fructus facientem tanta beneuolentia complexus eſt, ut etiam Eccleſiæ ipſum præficeret. Hoc idcirco pluribus commemorare uolui, primum, ut perſpicuum eſſet, q; Ioannes nō ſolum doctrina, Sed etiam exemplo comprobauerit, remiſſionem pctōrum non contingere propter merita noſtrorum operum, ſed tantū propter Ieſum Chriſtum per fidem. Niſi eū hoc ſenſiſſet Ioannes, certe non tam cito ſuſcepiſſet latronem in gratiam, ſed iuſſiſſet eum ante oia expiare peccata ſua

ta ſua uigilijs, ieiunijs, chameunijs, flagellationibus, & alijs id genus operibus. Nunc Ioannes latroni peccatum ſuum agnoſcenti nihil tale preſcribit, ſed continuo pollicetur ei remiſſionem peccatorꝝ in Chriſto, hoc eſt, abſoluit eum in nomine Chriſti ab pibus peccatis, abſq; ullis operꝝ meritis. Hoc certe eſt apoſtolico officio uere defungi, ac Euangelion Chriſti recte adminiſtrare. Deinde libuit hoc recitare, ut manifeſtum eſſet, q̄ ſollicita cura, q̄ ardens ſtudium Ioannis fuerit de ſalute proximi ſui, quantoq; amore ꝓſecutus ſit eos, quos Chriſtus diligere iuſſit. Nam quod nonnulli ſcribunt Ioannem in ultima ſenecta, ſemper in ore habuiſſe illud: Filioli, diligite alterutrum, non eſt ex epiſtola eius obſcurum, q̄ diligenter exhortatus ſit Eccleſiam ad mutuam dilectionem, & non potuiſſet tam frequenter meminiſſe dilectionis, niſi ipſe ea inflammatus fuiſſet. Quare fieri non potuit, quin tanta uitę Ioannis honeſtas inter homines doctrinam eius plurimum ornauerit, atq; commendauerit. At enim Ioannes, inquis, non eſt paſſus martyrium, ut uocant, & non confirmauit ueritatem Euangelij ſanguine ſuo, quemadmodum alij Apoſtoli. Sed multo plura & maiora in tanta uitę longitudine paſſus eſt, q̄ ſi ſemel fuiſſet a' tyranno trucidatus. Peruenit em̄ ętate ſua uſq; ad tēpora imperatoris Traiani. Itaq; uixit & docuit poſt aſcenſum Chriſti in cœlum, pluſq̄ ſexaginta annos? Quęſo te, quas tanto tempore miſerias non uidit? quas calamitates non eſt perpeſſus? Primum em̄ poſt Pentecoſten coniectus eſt Hieroſolymis in carceres cum alijs Apoſtolis, & neceſſe habuit, quouis momento expectare carnificem. An non hoc uerum eſt martyrij genus? Deinde, profectus in Aſiam, docuit Euāgelion Chriſti, maximo ſemper uitę ſuę periculo, quod intēdebatur ipſi, nunc a' Iudęis, nūc a' Gentibus, nūc etiā a' falſis fratribus & hęreticis. Quid, ꝙ ſua quoq; ętate accidit duce Tito, horribile illud excidium urbis Hieruſalē, patrię & metropolis totius Iudaicę gentis. Quas non mortes libētius excepiſſet Ioannes, q̄ ꝙ neceſſe habuit adhuc ſuperſtes, tam calamitoſum, tamq; miſerabilē interitū patrię ſuę audire, & abiectionē cognationis ſuę uidere? Huc accedit, ꝙ & Domitianus, monſtrꝝ uerius q̄ homo, eiecerit ipſum quēadmodū Eccleſiaſtici ſcriptores teſtant in exiliū, ad Patmon inſulā, quā alias Poſidoniū uocāt. Etſi aūt Ioannes redijt poſtea, occiſo Domitiano, ad ſuā Epheſum, tm̄ uiro Eccleſię tam amāti exilium multo grauius fuit morte ipſa. Itaq; alij ſemel paſſi ſunt mortē, Ioannes aūt toties mortē ſuſtinuit, quoties graſſati ſunt, nunc Iudęi, nunc Ethnici, nunc etiā hęretici, in doctrinā Euāgelij. Quanto aūt tolerabilius eſt, mori ſemel q̄ ſemꝑ? Nam, ꝙ quidā affirmant, Ioannē ſenio confectū deſcendiſſe uiuū in ſepulcrꝝ ſuū, & illic non mortuū, ſed dormientē, & adhuc ſpirantē quieſcere, ꝙq; alij cōtra ſentiunt, eū abductum in paradiſum, ut cum Elia & Enoch

Hieronymus in Epiſtolam ad Galatas.

in hunc mundum, cum antichriſto pugnaturus redeat, etiam maiores noſtri, tanꝯ anile commentum refutarunt. Nihil quidem certius eſt, ꝯ ꝙ Ioannes uere adhuc in Chriſto Domino noſtro uiuat. Qui em̃ credit in me, inquit Chriſtus, etiamſi mortuus fuerit, uiuet, manifeſtum quoq; eſt, ꝙ Ioannes ſemper ſcripto ſuo pugnet cum Antichriſto & omnibus membris eius. Quid enim aptius, quid potentius ad refutandas hæreſes, Euangelio Ioannis? Sed ea demum ſtultiſſima deliratio eſt, Ioanni ea affingere, quæ imperitus quiſq; pro ſua ſuperſtitione ſomniauit. Sinamus igitur has ineptias ualere, & ſentiamus ſimpliciter Ioannem tranquilla morte extinctum, in Chriſto Domino noſtro fœliciter quieſcere. Sic aũt uiſum eſt Chriſto, ut Ioannes non trucidaretur crudeliter a' tyranno quopiam, ſed ut tranquilla morte obdormiſceret, quo ſignificaretur Eccleſiæ, non eos tantum ad Chriſtũ pertinere, qui propter nomen eius a' tyrannis occiduntur, uerum etiam illos, qui uulgari hominum morte, in fide Chriſti, extinguuntur. Etſi autem Ioannes hoc beneficium diuinitus conſecutus eſt, ꝙ in bona ſenectute è uita exceſſerit, tamen tota uita eius, qua Euangelion Chriſti prædicauit, perpetua fuit, quemadmodum antea oſtendimus, paſſio, crux, & martyrium. Quare quantum teſtimonium perhibuerunt alij, per ſanguinem ſuum, Euangelio Chriſti, tãtum Ioannes perhibuit ei, per uarios caſus, per tot diſcrimina rerum. Hactenus expoſuimus, quanta ſit autoritas doctrinæ Ioannis, & quanta obſeruantia excipienda ſit. Videamus nunc de ſcriptis eius, quibus doctrinam ſuam mandauit, & in quibus eam poſteritati reliquit. Extant autẽ nomine eius, initio, Euangelion, quod inſcribitur Secundum Ioannem, deinde tres Epiſtolæ, poſtremo, Apocalypſis. Ac de Apocalypſi quidem, & duabus poſterioribus epiſtolis dubitatum eſt a' maioribus, num ſint Ioannis illius Apoſtoli & Euangeliſtæ, de quo nunc loquimur. Senſerunt enim nonnulli, alium Ioannem, qui cognomento dictus ſit, Theologus, autorem eſſe Apocalypſeos, & alium Ioannem, cognomento Presbyterum, autorem eſſe duarum poſteriorum epiſtolarum. De Euangelio autem, & prima inter tres epiſtola, certiſſima extant teſtimonia, iam inde ab Apoſtolorum temporibus Eccleſiæ tradita, ꝙ ſint Ioannis illius Apoſtoli, qui fuit filius Zebedęi, & frater Iacobi. Etſi uero Alogiani quidam, hoĩes uere ἄλογοι, negarunt Euangelion eſſe huius Ioannis, tamen ſomnia paucorum & obſcurorum, & quod maximum eſt, impiorum hominum, non ſunt tanti momenti, ut queant publica totius Eccleſiæ teſtimonia euertere. Quid enim? an quia pauci quidam inter gentes a' Satana excęcati, dixerunt, Non eſſe Deum, idcirco negabimus humanæ rationi patefactum, Deum eſſe? Sic nec paucorum impietas, poteſt ſuam Euangelio Ioannis autori-

ἄλογοι cadentes ratione.

nis autoritatem publico totius ueræ Ecclesię Christi consensu confirmatam derogare. Itaq; cum nullum dubium relinquatur, quin Euangelion, quod explicare instituimus, sit Ioannis Apostoli, & Euangelistæ, perstringamus nunc, quo consilio Ioannes hoc Euangelion scribendum susceperit. Nam, cum pauci inter Apostolos mandârint conciones suas de Christo literis, magnas causas esse oportet, quę Ioannem ad scribendum inuitauerint. Ac alĩ quidem sentiunt eum scripsisse Euangelion in Patmo, ad quã insulam in exilium eiectus erat, ut Ecclesiam, quam tunc nõ licuit uiua uoce erudire, scriptis doceret. Optimum certe consilium, & è spiritu sancto profectum. Sic enim Ioannes non tantum suis coęuis, sed etiã posteris consuluit. Alĩ tradunt eum suscepisse scriptionem Euangelĩ, iam centenarium, postq; rediisset ab exilio in Ephesum, partim ut impias hereses iam aduersus maiestatem Christi gliscẽtes, scripto suo refutaret, & posteris uerã Christi cognitionem relinqueret, partim, ut quędam ab alĩs tribus Euangelistis (quorũ scripta publico suo testimonio approbauit) omissa, & pręterita suppleret. Quę utcunq; se habeant, certe Ioannes ipse consilium suum scribendi perspicue exponit. Hęc, inquiens, scripta sunt, ut credatis, q; Iesus est Christus ille filius Dei, & ut credentes uitã habeatis per nomen eius. Quid de consilio Ioannis, aut plura aut certiora requiris? Scripsit Euangelion suũ, ut cognoscamus Iesum esse uerũ illũ Messiam, seu Christum, de quo Prophetę tot annis ante uaticinati sunt, eumq; esse uere filium Dei, adeoq; Deũ ipsum. Scripsit item, ut hac cognitione & fide consequamur in Christo iustitiam, uitam & fœlicitatem. Quod maius beneficium potuisset Ioannes in Ecclesiam conferre? & quæ maior posset esse scripti utilitas? Sed nec hoc prętereundum libet, q; Ioannes non nisi indicto ieiunio, quemadmodũ Ecclesiastici scriptores loquuntur, & testantur, uoluerit officiũ scribendi suscipere. Non instituit Ioannes ieiuniũ hypocriticum, quo expiarentur pctã, Sed uoluit ut Ecclesia conueniret sobria, ad precandum DOMINVM Deum nostrum per Iesum Christũ, quo ipse spiritu suo opus suscipiendum gubernet. Non sensit inediã & famem esse meritũ diuinę gratię, sed preces Ecclesię requisiuit, & orationem pro se ad Deum depoposcit. Obseruabile factũ, quo agnoscimus admirandã Ioannis pietatẽ. Ioannes eñ, & Apostolus, & Christo tã dilectus, & tanto spũ prędituς, expetit aliorũ lõge se inferiorũ preces. Quid ergo nos extremę sortis hoies, fratrũ in Christo preces fastidimus? aut qua fronte aggredimur ad negotia, priusq; pias ad Dñm preces adhibuerimus? Videmus aũt reipsa, preces piorum pro Ioanne haudquaq; uanas fuisse. Euangelion enim eius, quod literis mandauit, non humana sunt uerba, sed cœlestia tonitrua, quibus non solum omnis impia doctrina aduersus Christum excogitata disĩcitur, uerũ etiam maiestas Chri

Suidas. Ἰωάννης ὁ ἀπὸ τῆς ἐν Πάτμῳ ἐξορείας ἐπανελθών, συνετάξατο τὸ εὐαγγέλιον ὧν ἐτῶν ϛ.

Ioannis 20.

sti toti orbi reuelatur. Hoc præsagῖsse uidetur Christus ipse, cum alias uocat Ioannem, filium tonitrui, quasi qui aduersus impios errores non simpliciter loquatur, sed horribiliter tonet. Iam, quemadmodum tonitru non in uno tantum loco, sed per uniuersam regionem auditur, ita etsi Ioannes scripsit Euãgelion suum Græca lingua, tamen hoc tonitru non in una tantum Græcia, sed in Syria, in Aegypto, in India, in Persia, in Aethiopia, inq; multis alῖs natiõibus auditum est. Sunt enim scriptores, qui testantur Euangelion Ioannis, è græca lingua in harum gentium linguas translatum fuisse, ut non interim addam, de occidentalium regionum linguis, in quas etiam traductum est. Itaq; factum est, ut etsi Ioannes in Christo quieῖcit, concionetur tamen scripto suo semper de Christo in toto orbe terrarum, usq; ad nouissimũ huius seculi diem. Quid autem maiores nostri de Euangelio Ioannis iudicauerint, perspicue significarunt, cum ex Ioanne fecerunt, Aquilam illam, quæ est in magna Ezechielis uisione. Sed fuerunt hactenus superstitiosi quidam homines, qui conscripto initio Euangelῖ Ioannis, in chartulam, suspenderunt illud ex collo, ac polliciti sunt sibi ea gestatione fœlicitatem nescio quam. Hæc est abominanda superstitio. Et tñ, nisi me animus fallit, ducit originẽ suã à ueritate. Nostri em̃ maiores cõmendarunt pleno ore Euangelion Ioannis, & dixerunt q; hoc Euangelion afferat nobis ueram salutem & fœlicitatem. Hic, imperitus qu[illegible]spiam hypocrita excepit fortassis hanc uocem, &, ut hypocritæ solent, pro suo more abusus est, ad gestandum initium Euangelῖ Ioannis ex collo. Maiores autem nostri non senserunt Euangelion Ioannis afferre salutem, si ex collo gestetur, sed si uera & recta fide suscipiatur. Quare, cum Euangelion Ioannis tantæ sit autoritatis, ut tam cœlesti testimonio, q; publico totius Ecclesiæ Christi consensu constet, ac sit potentia Dei ad salutem omni credenti, agite, amicissimi, excipiamus ipsum obuia fide, ut quod Ioannes ipse dicit, credentes uitam habeamus, per nomen Domini nostri Iesu Christi, qui est una' cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

Chrysosto-mus.

HOMILIA II.

QUI MIHI, FRATRES, IN EO HOminum cœtu dicendum esset, qui tantę sunt impietatis, ut DOMINVM Deum nostrum nec uenerentur, nec precentur, nulla mihi spes in incœpto permanendi relicta esset. Nunc uestra mihi pietas ita perspecta & explorata est, ut confidam, uos non solum publica & solenni precatione, uerumetiam priuatis orationibus, co-

nibus, coram DOMINO Deo noſtro conatum noſtrum adiuuare. Nam ſi Ioannes tantus Apoſtolus, non uoluit officium ſcribendi Euangelij ſuſcipere, niſi Eccleſia ante ſuſciperet officium precandi, & commendaret deo inſtitutum eius, quæ hæc eſſet impudentia, quę temeritas, ꝙ ego infimæ inter miniſtros Eccleſiæ ſortis, officium interpretandi Euangelij, nec optato ante cœleſti auxilio, nec precibus ueſtris adiutus, ſuſciperem? Non mea autem tantum, Sed multo magis ueſtra res agitur, Fratres: In explicando enim Euangelio Ioannis, tantum uobis utilitatis & ſalutis accedet, quantum Dominus clementer donauerit. Dominus autem tantum donabit, quãtum uos pijs precibus ueſtris per Chriſtum ſeruatorem noſtrum, qui in hoc Euangelio illuſtratur, impetraueritis. Quare, ſic ſtatuite, uos ueſtrę ipſorum ſaluti conſulere, ſi meæ operæ precati fueritis fœlicem Dei benedictionem. Bene igitur uertat, aggrediamur ad inſtitutum, quando ita & Deo uiſum, & officij noſtri eſt, ut uerbum Dei aſſidue tractemus. IN principio, inquit, erat VERBVM, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Audimus Ioannem loqui de VERBO, & ſubinde illud repetere. VERBVM, inquiens, erat in principio. Quod ergo, aut cuius erat illud VERBVM? Num hominis cuiuſpiam? ſed ante condita ſecula, quo Verbum illud erat, nullus adhuc homo fuit. Num angeli alicuius? Sed & angeli ipſi creati ſunt per hoc Verbum, quemadmodum poſtea ſequitur. Itaq; neceſſe eſt, hoc Verbum ante angelos fuiſſe. Reliquum igitur eſt, ꝙ Ioannes loquatur de VERBO DOMINI Dei noſtri, quod Deus ab æterno locutus eſt, & ut ſcriptura ait, genuit. Nam hoc illud eſt Verbum, quod aliâs dicitur: Vnigenitus filius Dei, per quem Deus pater omnia tam inuiſibilia, ꝙ uiſibilia condidit, & qui ſuo tempore aſſumpſit hominem ex Maria uirgine, Ieſus Chriſtus Dominus, ac ſeruator noſter. Quod ut rectius intelligamus, conſiderandum eſt, ueram de Deo religionem & fidem in hoc conſiſtere, ut credamus, ꝙ VNVS tantum ſit Deus, ſeu VNA tantum diuina eſſentia. Audi Iſrael, inquit ſcriptura, Dominus Deus tuus, Dominus unus eſt. Et apud Eſaiam: Ego ſum, inquit, primus & nouiſſimus, & prȩter me non eſt Deus. In hac autem una & ſola diuina eſſentia, tres ſunt perſonæ, non ὐσίαι, hoc eſt, eſſentia. Vna enim tantum eſt diuina ὐσία, ſed proprietatibus ſuis inter ſe diſtinctæ, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Baptiſate, inquit Chriſtus, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Itaq; Pater, Deus æternus, hanc habet proprietatem, ꝙ a nullo ſit genitus, Vnde & ingenitum uocant. Filius autem, etiam ipſe Deus æternus, hanc habet proprietatem, ꝙ ſit genitus a Deo patre ſuo. Spiritus ſanctus uero,

Deus erat Verbum

Deus VNVS Perſonæ tres

Vna & diuina essentia

& ipſe Deus æternus, hanc habet proprietatem, ꝙ procedat, ueluti legatus quiſpiam, ab utroꝙ, patre uidelicet & filio. Cum ergo Ioannes dicit: In principio erat VERBVM, non loquitur, nec de patre, nec de ſpiritu ſancto, Sed de Filio, qui eſt ſecunda perſona, in una diuina natura. Et uocat eum, VERBVM, non humano ſomnio, ſed diuino ſpiritu. Nam, cum rerum conditio deſcriberetur per Moſen, Filius Dei, uocatur Verbum Dei, Sic enim ait ſcriptura. Dixit Deus, Fiat lux, & facta eſt lux. Et mox, Dixit Deus, Fiat firmamentum in medio aquarum, & factum eſt ita. Et in Pſalm. Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum. Ac iterum: Ipſe dixit, & facta ſunt, mandauit, & creata ſunt. Conſtat autem Deum omnia condidiſſe per filium ſuum. Omnia per ipſum, inquit Paulus, & in ipſo condita ſunt, & ipſe eſt ante omnia. Omnia conſiſtunt per ipſum. Et ad Heb. Per filium, quem poſuit heredem omniũ, per quem & ſecula fecit. Quare, cum ſpiritus ſanctus doceat aliâs mundum eſſe conditum per filium, alias per Verbum Dei, perſpicue ſignificat, filium Dei, ſecundam in diuina natura uere per ſe ſubſiſtentem perſonam, recte uocari VERBVM Dei. Quid autem poſſet Ioannes utilius, ac ſaluti Eccleſiæ magis neceſſarium inſtituiſſe, ꝙ deſcribere VERBVM, ſeu Filium Dei, Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, & docere rectam ac ſynceram in ipſum fidem? Nam, qui recte de Chriſto ſentit, & uere in ipſum credit, is omnem habet ſalutem & fœlicitatem, etiamſi morte obruatur. Rurſus, qui male de ipſo ſentit, aut non uere in ipſum credit, is totus eſt infœlix & damnatus, etiamſi aliquandiu omnium huius mundi rerum pociatur. Chriſtus ẽm is eſt, in quo complacitum eſt patri, quemadmodum Paulus ait, omnem plenitudinem inhabitare. Et iterum ait Paulus, In illo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ reconditi. Ac mox: In illo inhabitat oĩs plenitudo deitatis corporaliter. Huc accedit, ꝙ nemo poſſit Deum aut uidere aut cognoſcere, niſi in Chriſto & per Chriſtum. Nemo, inquit Ioannes, uidit Deum unqꝙ, unigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Et alias. Nemo nouit patrem, niſi filius, & cuicunqꝙ uoluerit filius reuelare. Quæ igitur poſſet eſſe aut uera cognitio Dei, ubi Chriſtus non recte cognoſcitur, aut quæ poſſet eſſe uera fœlicitas, ubi Chriſtus, tantus thelaurus, non recte per fidem accipitur? Nouit & Satan, quantum ſitum ſit in uera cognitione Chriſti, & recta fide in Chriſtum. Quare, cum ipſe ita abiectus ſit, ut nullam amplius conſequatur fœlicitatem, omnem mouet, ut dici ſolet, lapidem, quo aut Chriſtum obſcuret, aut totũ hominibus auferat. Itaqꝙ nunc excitat tyrannos, qui crudeliter perſequantur Chriſtum, & credentes in ipſum, ut grauitate perſecutionis abſterreat homines à fide in

Verbi uocabulum tribuitur Filio Dei.

Coloſ. 1.

Coloſ. 1.

Coloſ. 2.

de in Christum, nunc excitat Epicureos, ueræ pietatis contemptores, & derisores, ut horum exemplo pios a' Christo abducat, nunc excitat hereticos, qui prætextu diuinę scripturæ falsa de Christo doceant, ut quos non potest nec crudelitate tyrannorum, nec exemplo impiorum a' Christo auellere, eos per impiam doctrinam, pietatis prætextu propositam, à Christo in pernitiem seducat. Nam quod ad personã Christi attinet, Christus uerus est Deus, & uerus homo. Quod ad officium eius attinet, passus est mortem propter peccata nostra, & resurrexit propter iustificationem nostri. Satan igitur nihil intentatum reliquit. Alios enim subornauit, qui pugnarent cum diuinitate Christi, ac negarent ipsum uerum esse Deum, eiusdem cum patre & spiritu sancto essentiæ. Alios subornauit, qui pugnarent cum humanitate eius, ac negarent ipsum uerum esse hominem. Alios subornauit, qui pugnarent cum officio eius, & tribuerent remissionem peccatorum, non tantum morti Christi, sed etiam meritis humanę iustitiæ. Breuiter, Satan potuit semper & adhuc potest multas myriades ficticiorũ deorum, & omnem impiam doctrinam de dijs & religione eorum, in hoc mundo ferre. Solum hunc Iesum Christum, & solum Euangelion eius nunquam potuit æquo animo ferre. Itaque quascunque machinas excogitare potuit, eas, ad expugnandam & extinguendam ueram Christi cognitionem admouit. Nec hoc incognitum fuit spiritui sancto. Prædixit igitur ab initio orbis terrarum, Satanam in Christum grassaturum, ut moneret pios, ne sæuitia Satanæ exterriti, aut Christum non requirerent, aut a' Christo deficerent. Ad serpentem enim, nomine Satanæ, dicitur, Ipsum semen mulieris, qui est Christus, cõteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius, hoc est, Christus omnem tuam potentiam & dominationem opprimet, tu autem uicissim sæuies in ipsum, & membra eius, omnibus, quibus potes, aduersis. In Psalmo, Christus uocatur, lapis ab ædificatoribus reprobatus. In Esaia uocatur lapis offensionis, & petra scandali. Symeon dicit eum positum esse in signum, cui contradicitur. Hoc spiritus sanctus idcirco de Christo prędixit, ut pręmoneret pios, quo cauerent, ne uel multitudine, uel potentia, uel sapientia satellitum Satanæ & aduersariorum Christi, a' uera Christi cognitione & percipienda & retinenda abduci se sinant. Quare, quanto magis sæuit Satan aduersus Christum, tanto diligentius uera Christi doctrina cognoscenda, & constantius tuenda est. Quid autem uere de Christo sentiendum & credendum sit, hoc perspicue docet Ioannes in Euãgelio suo. Reuertamur igitur ad institutum nostrum, & cum audiuerimus, de quo uerbo loquatur Ioannes, cum ait, In principio erat VERBVM (loquitur enim de VERBO Dei, de Filio Dei, de diuina natura le

ſu Chriſti Domini noſtri) audiamus nunc, quid de illo VERBO concionetur. Natura autem fert, ut de re quadam exacte, & ordine do cturi, primum omnium explicent, q̃ ſit, deinde, quid ſit, poſtremo, quid agat, aut quod ſit officium eius. In explicatione igitur VERBI Ioannes hunc naturalem ordinem obſeruat, & initio concionatur de VERBO, q̃ non ſit res fictitia, aut cogitatio tranſiens, ſed res uera, per ſe (quanq̃ non a' ſe) ſubſiſtens, & in eternum permanens. Verbum (inquiens) ERAT in principio, hoc eſt, Erat ab æterno, antequam quicq̃ eſſet aut factum aut creatum. Filius enim Dei, quem diximus hoc loco uocari VERBVM, non tunc primum cœpit eſſe, cum aſſumpſit hominem ex Maria uirgine, quemadmodum Cerinthus & Ebion blaſphemarunt. Aſſumpſit quidem ex Maria uirgine hominem & cœpit tunc homo eſſe, ſed non cœpit eſſe filius Dei. Amen dico uobis, inquit, anteq̃ Abraham naſceretur, ego ſum. Et apud Michęam. Egreſſus eius ab initio, a' diebus æternitatis. Deinde, filius Dei, nec factus, nec creatus eſt, ante alias creaturas, ut fuerit aliquã do, cum non eſſet, quẽadmodum Arriana impietas inſanit. Ego (inquit) & pater unum ſumus, Vnum uidelicet, non uoluntate tantum, quemadmodum credentes in Chriſto unum ſunt, nec potentia tantum, ſed etiam natura & eſſentia. Nec enim poſſet eſſe uera uoluntatis & potentiæ unitas, niſi etiam eſſet naturæ ac eſſentiæ unitas. Et ad Heb. Filius eſt ſplendor gloriæ Dei, & effigies ſubſtantiæ eius. Deus autem ab æterno extitit, fulſit & ſplenduit. Quare neceſſe eſt fulgorem & ſplendorem eius, qui eſt filius ipſius, ab æterno fuiſſe. Nunquid ergo filius Dei a' ſeipſo eſt, quia eſt ab æterno, nec factus, nec creatus? Nequaq̃. Ab æterno quidem eſt, ſed Genitus a' Deo patre ſuo. Filius meus, inquit, es tu, ego hodie genui te. Cum autem hic Deus ipſe loquatur, quid coram ipſo eſt HODIE, niſi ab æterno? Nam cum coram Deo, omnia præterita, præſentia & futura, uix ſint unum unius horulæ punctum, perſpicuum eſt æternitatem eſſe hodiernum eius diem, qui ex innumeris conſtat punctis. Non ſolũ autem Genitus, ſed etiam Vnigenitus filius uocatur. Vidimus, inquit Ioannes, gloriam eius, gloriam tanq̃ unigeniti a' patre. Et iterum: Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret. Porro, cum audimus, filium a' Deo patre genitum eſſe, nihil hic carnale, nihil humana ratione comprehenſibile imaginandum eſt. Quod enim in hac fit genitura cognoſci quidem poteſt è ſcriptura per fidem, quid genitum ſit, nimirum, filius a' patre, Sed quo modo hic filius genitus ſit, hoc demũ eſt in huius mundi tenebris inenarrabile. An non & ſplendor dicitur gigni a' ſole, & tamen id fit ſine ullius mulieris aut obſtetricis ope, quanto magis Deus ipſe gignere potuit filium ſine ullo

aduenticio

aduenticio auxilio? Abiiciamus igitur carnales cogitationes, & credamus ſimpliciter uerbis Sancti ſpiritus, qui in ſcriptura docet, filium Dei genitum eſſe a' Deo patre ſuo inæternum. Nec neceſſe eſt, ut id in hoc mundo humana ratione comprehendamus, ſed neceſſe eſt ut credamus, tunc comprehenſuri, cum hoc mortale induerit immortalitatem, et uiderimus eum facie ad faciem. Habes de VERBO, q̄d ſit, audiamus nunc, quid ſit. Et VERBVM, inquit, erat apud Deum. Vnus quidem tantum eſt Deus, una tantum eſt diuina natura & eſſentia, quemadmodum pauloante diximus, Sed in hac una Dei natura, tres ſunt perſonæ, ſuis inter ſe proprietatibus diſtinctæ, Pater, filius & ſpiritus ſanctus. Verbum igitur, qui eſt filius Dei, non eſt ea perſona, quæ dicitur pater, nec eſt ea perſona quæ dicitur ſpiritus ſanctus, Sed erat, inquit, APVD Deum, hoc eſt, Verbum eſt uere natura ſubſiſtens, ſeu perſona diſtincta a' patre & ſpiritu ſancto. Hic autem obſerua mihi, q̄d egregie occurrat ſcriptura humanæ ſeu cogitationi ſeu curioſitati. Nam, cum humana ratio egreditur cogitatione ſua extra hunc mundum, non reperit, niſi maximas tenebras, ſummā caliginem & obſcuritatē, adeoq; prorſus nihil inuenit, quod animo concipere queat. Admiratur ergo uehementiſſime, cum dicitur, filium Dei fuiſſe ante conditum mundum ab æterno, ubi tamen, & apud quem fuerit? Nondum erat cœlum, nondum erat terra. Vbi ergo erat ſedes filij Dei? ubi ſcabellum pedum eius? Hic reſpondet Ioannes: Filius Dei erat apud Deum. Quid amplius quæris? quid amplius deſideras? Quantum ad humanam quidem rationem attinet, tunc ante hunc mundum conditum & extra eum, non cogitantur niſi tenebræ & caligo. Quantum autem attinet ad Deum patrem & ſpiritum ſanctum, certe non eſt, niſi lux longe omnium clariſſima & ſplendidiſſima. Cum igitur dicitur, Filius erat apud Deum, quæſo te, ubi & apud quem potuiſſet aut commodius, aut honoratius, aut illuſtrius eſſe? Erat enim apud Deum, uidelicet, patrem & ſpiritū ſanctum. Cœlum quidem, quod oculis patet, egregium & admirabile eſt ædificium. Sed quid obſecro eſt ad Deum patrem et ſpiritum ſanctum? profecto mille myriades Cœlorum, non ſunt tanti, ut poſſent ulla ratione cum immenſa, imperſcrutabili, & longe omnium clariſſima patris & ſpiritus ſancti maieſtate æquari. Cum igitur filius Dei fuerit ante mundum conditum, apud Deum patrem & ſpiritum ſanctum, non eſt ſentiendum ipſum fuiſſe in tenebris, Sed in longe maiori & clariori luce ac maieſtate, q̄d ſi poſſibile fuiſſet, innumeros, abſque hoc, cœlos & ſoles, in quibus habitaret, creatos eſſe. At enim dices, ad maieſtatem pertinet, ut late domineris, & multos habeas ſeruos, ac miniſtros. Quam igitur maieſtatem habuit filius Dei ante mundum

conditum, cum nondum creata erant, cœlum & terra, in quibus domi
nareť, nec creati erant Angeli & homines, miniſtri ac ſerui Dei? Hic
conſidera mihi, longe aliam eſſe rationem diuinæ, cꝫ humanæ maie-
ſtatis. Multitudo enim ſeruorum, etſi uidetur eſſe terreni regis maie-
ſtas, tamen ſi probe rem perſpicias, magis eſt argumentum humanæ
imbecillitatis & indigentiæ, cꝫ potentiæ, & abundantis maieſtatis.
Regia maieſtas inter homines non eſt uera maieſtas Nam, ſi terrenus rex uera maieſtate prædituſ eſſet, tunc ad tuendum
regnum ſuum, poſſet omnes uires è ſeipſo petere, nec indigeret mini
ſterio & adiutorio ſeruorum. Nunc, quia neceſſe habet aliunde uires
petere, & ſeruorum auxilio uti, perſpicuum argumentum eſt imbecil
litatis & impotentiæ perſonæ eius, & manifeſte apparet eum non eſ-
ſe uera maieſtate prædituſ. Deus autem ſibi ipſi ſufficit, omnia a' ſe
ipſo petere poteſt, nec ullius alterius rei conſilio uel auxilio indiget.
Creauit quidem angelos, creauit homines, creauit cœlum & terram,
non cꝫ horum opera & miniſterium ſibi neceſſaria eſſent, Sed quia
bonus & clemens eſt, creauit ea, ut eſſent res, quę bonitate, & clemen
tia ſua fruerentur, ex quibus etiam nihil maieſtatis acceſſit Deo, ſed
potius a' Deo aliquid maieſtatis acceſſit ipſis. Quare, etſi nec angeli
nec homines fuerunt ab æterno, tamen filius Dei quia & ipſe Deus
eſt, quemadmodum mox ſequitur, & erat apud Deum, patrem & ſpi
ritum ſanctum, ſemper fuit in ſumma & longe omnium excellentiſ-
ſima maieſtate. Nam, quod de imperꝝ latitudine dicitur, obſecro te,
exiſtimas ne cœlum & terram tanti eſſe, ut habeant coram diuina ma
Terræ ampli tudo. ieſtate quandam latitudinis ſpeciem? Pueri ex Mathematis docentur
hanc terram ſi conferatur cœlo, uix puncti rationem habere. Quam
igitur rationem haberent cœlum & terra, ſi conferantur tantę, tamcꝫ
immenſę & imperſcrutabili Dei maieſtati? Et quid obſecro latius, qđ
amplius, quid auguſtius ipſa dei maieſtate, quam nec cœlum, nec cœ
li cœlorum capiunt, cogitari poteſt? Sentiendum igitur eſt, filiū Dei
ſatis latum habuiſſe imperium, cum fuit in æterna ſua maieſtate. Sed
hęc myſteria magis admirari poſſumus, cꝫ explicare. Quare reuerte-
mur ad noſtrum inſtitutum. Quid ergo dicemus? Num quia Ver-
bum ſeu filius Dei eſt alia perſona a' patre & ſpiritu ſancto, non eſt
uerus Deus? Abſit hæc impietas, Sequitur enim: Et Deus erat Ver-
bum. Filius Dei non ſolum erat apud Deum, alia perſona a' patre &
ſpiritu ſancto, Sed etiam erat Deus ipſe, imo idcirco Deus eſt, quia
eſt una è tribus perſonis, quæ ſunt in una diuina natura. Quid au-
tem poteſt de diuina Chriſti Domini noſtri natura manifeſtius dici?
VERBVM (inquit) erat Deus. Quod ſi nullum aliud præter hoc
extaret teſtimonium in ſcriptura, de diuina natura filꝝ Dei, tamen
hoc unum prꝫponderat omnibus humanis cōmentis. Nunc, hoc tan-
to maio-

to maioris est ponderis, quanto plura alia testimonia scripturæ accedunt. Verbum enim, quod est filius Dei, nō solum uocatur DEVS, sed etiam EST natura uerus ab æterno Deus, consubstantialis deo patri suo, quemadmodum, si Deus proposito nostro faueat, paulo post in alia Homilia copiose demonstrabimus.

Cæterum, ne quis putet eum sic esse patri cōsubstantialem, ut non esset distincta persona a' patre & spiritu sancto, repetit Ioannes, quod prius dixerat. Hoc, inquiens, erat in principio apud Deū. Nā ꝙ filius Dei, uerus est Deus, non impedit, q̄ minus sit distincta persona, a' patre & spiritu sancto. Quod autem est distincta persona, non impedit, quo minus sit uerus Deus. Simul enim est & uerus Deus, & alia persona a' patre & spiritu sancto, ut uenerentur unum Deum, quemadmodum recte habet Symbolum Athanasianum, in trinitate, & trinitatem in unitate, neq; confundentes personas, neq; substantiam separantes. Hanc sententiam de diuina natura & persona Christi filij Dei tradidit nobis sacra scriptura, tradiderunt & nobis è scriptura maiores nostri, quemadmodum publica eorum scripta testantur. Ac operæprecium est uidere, quanto labore, quantis periculis, quantis difficultatibus, quantis cruciatibus constiterit eos, ut ueram spiritus sancti sententiam & doctrinam de Iesu Christo Domino nostro tuerentur, & Ecclesiæ post se prædicandam relinquerent. Nam, ut nihil interim dicam, quid prophetis, de Christo prædicantibus acciderit, de qua re Stephanus ait: Quem prophetarum non sunt persecuti patres uestri, & occiderunt eos, qui prænunciabant de aduentu iusti illius? consideremus primum, quanto furore Iudæi grassati sint in Christum ipsum, ꝙ ut uere, ita & ingenue prædicauerit se esse Deum. Quærebant eum, inquit Ioannes, interficere, quia non solum soluisset Sabbatum, sed & patrem suum dixisset Deum, æqualem se faciens Deo. Et iterum: Lapidamus te, inquiunt, ꝙ cum homo sis, facis teipsum Deum. Ac rursus: Nos legem habemus, & secundum legem nostram debet mori, quia filium Dei se fecit. Itaq; constitit Christum ipsum sanguine & uita sua, ut hanc de diuina sua natura doctrinam Ecclesiæ suæ traderet. Deinde, quantum persecutionis & crudelitatis sustinuerint tam a' Iudæis, q̄ a' gentibus hi, qui initio uulgati Euangelij post Pentecosten, prædicauerunt, & confessi sunt, Iesum Christum esse uerū Deum & seruatorem nostrum, manifestius est, q̄ ut hoc loco pluribus recitari debeat. Nam, ut non commemorem uincula, direptiones bonorum, proscriptiones, & exilia, quot, obsecro, & apostoli, & apostolorum discipuli crudelissime occisi, & trucidati sunt, hoc tantum nomine, ꝙ publice confiterentur omnes deos Gentium esse dæmonia, solum autem Iesum Christum esse uerum Deum, & seruatorem

nostrum. Et hęc passi sunt pñ à Iudæis & gentibus, qui ex professo erant hostes Christi. Quantas autem tulerint afflictiones ab ñs, qui uolebant uideri cultores Christi, & tamen impia de Christo docebant, uix in pauca conferri potest. Nam, ut uera doctrina & fides de diuina natura Christi in Ecclesia conseruaretur, necesse habuit hic noster Ioannes Apostolus suscipere laborem scribendi sui Euangelñ, quo palam confirmaret, Christum uerum esse Deum. Secuti sunt postea multi sanctissimi & doctissimi uiri, qui propter improbitatem hæreticorum coacti fuerunt, maximo omnium rerum suarum periculo, diuinitatem Christi, tum uoce, tum scriptis publice tueri. His deinde accessit Concilium Nicęnum, in quo non solum sancti patres, uerumetiam pius Imperator Constantinus, summus ac præcipuus totius orbis Monarcha, non parum sudauerunt, ut uera doctrina de diuinitate Christi, iuxta sacram scripturam, ac sententiam spiritus sancti conseruaretur. Post hoc Concilium, exorti sunt Ariani, maxima coram hoc mundo autoritate, multitudine & potentia, qui cum docebant Christum non esse uerum ab æterno Deum, multo crudelius tam in Asia, cꝑ in Africa persequebantur eos, qui recte de diuina natura Christi sentiebant, cꝑ quondam Iudæi & Gentes persecuti fuerant. In quibus persecutionibus, non uiri tantum, non mulieres tantum, sed & pueri ac puellæ, uindicauerunt diuinam maiestatem Christi, perpetiendis exheredationibus, carceribus, ungulis, exilñs, eculeis, nec uulgaribus tantum, uerumetiam recens excogitatis, ñscꝑ crudelissimis supplicio rum ac mortis generibus. Ibi tum audñsses, etiam pueros inter tormẽta fortiter confitentes & clamantes, Christianus sum, Christum, uerum Deum credo & adoro. De qua re, quia copiose scribunt Ecclesiasticæ historiæ, & nos ad huius concionis finem properamus, non erimus nunc prolixiores. Nam, cꝑ maiores nostri tanto labore, ac etiam sanguine suo uerã doctrinã de diuina natura Christi aduersus impia dogmata defenderint, ac nobis eam synceram, & perspicue explicatã post se reliquerint, idem plane est, quod Christus ait. Alñ laborauerunt, & uos in labores eorum introñstis. Quare suscipiamus hanc doctrinam grato animo, & obsequamur uocationi Christi, ut & beneficñs eius fruamur, qui est una cum patre & spiritu sancto DEVS bene dictus in secula Amen.

Ariani.

Vide historiã Trip. & Victoris de persecutiõe Vandalorum.

Ioannis 4.

HOMILIA III.

LAV-

AVDA anima mea DOMINVM, inquit Psalmus, laudabo DOMINVM in uita mea, psallam Deo meo, quamdiu fuero. Quare, postq̃ Ioannes Euangelista suscepit describendam maiestatem DOMINI nostri Iesu Christi, & nos nunc in explicanda hac descriptione toti uersamur, agite, amicissimi, declaremus officium nostrum, laudemus DOMINVM in uita nostra, illustremus pro uirili nostra gloriam nominis Christi, & dicamus paulo copiosius de diuina eius natura, ut uel aliquo modo, quanta sit maiestas eius cognoscatur. Non eget ipse humanis laudibus, sed nos egemus cognitione eius. Hęc, inquit, est uita ęterna, ut cognoscant te solum uerum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Fieri enim non potest, ut qui ignorat Iesum Christum filium Dei habeat ueram ęterni DOMINI Dei nostri notitiam, & periculosissime ac extreme errat, qui sibi absq; uera Iesu Christi cognitione, iustitiam ac salutem pollicetur. Dicemus igitur quædam de diuinitate Christi, & patefaciemus, quantum quidem ipse nobis clementer donauerit, gloriam eius, ut splendore eius illustrati, cœlesti fœlicitate fruamur. Sed ne in expositione maiestatis filij Dei, uideamur patrem & spiritum sanctum honore diuinitatis excludere, sic de Iesu Christo filio Dei dicemus, ut etiam diuinitatem aliarę duarum personarę, patris & spiritus sancti testimonijs sacrę scripturę, quantum ad nostrum propositum satis uidebitur, ostẽdamus. Etsi eñ nihil certius est, q̃ꝑ q̃ꝓ una tantum sit diuina natura, seu unus tantum uerus ac æternus Deus. Audi (inquit) Israel, DOMINVS Deus uester, Deus VNVS est. Et iterum: Nunquid non ego DOMINVS, & non est ultra Deus absq; me, Deus iustus & saluans, non est pręter me, tamen nihil etiam certius, nihil firmius est, q̃ꝑ q̃ꝓ in hac una diuina natura sint tres distinctę substantię, quas nos personas uocamus. Magnę autem insciticę & impietatis accusant nos Iudęi & Saraceni, q̃ꝓ credamus & confiteamur tres personas in una diuina natura, ac uociferantur nos colere tres deos. Quod si diserte exponimus, nos unum tantum Deum colere, satis mirari non possunt, quomodo sibi hæc conueniant, q̃ꝓ affirmemus tres distinctas esse personas, & unum tantum Deum. Sed quid ad nos istorum uanissimorum & impijssimorum hominum clamores & stupores? Cum enim sint a' Deo propter impietatem abiecti, non est mirum, q̃ꝓ nihil rerum diuinarum aut probe cognoscant, aut recte cognoscere queant. Nos non laboramus, ut hoc imperscrutabile mysterium humano cap

Deus VNVS

tu intelligamus, ſed ut quod ſpiritus ſanctus in ſacra ſcriptura tradit, obedienter credamus. Perquirendum enim nobis eſt, quid de diuina natura credendum, non quomodo in hac quidem mortali uita, humana ratione comprehendendum ſit. Manifeſtum autem eſt, q̃ ſacra ſcriptura doceat, unam quidem tãtum eſſe diuinam naturam. Sed in hac una natura propoſuat tres perſonas proprietatibus ſuis inter ſe diſtinctas, patrem uidelicet, ac filium & ſpiritum ſanctum. Audiamus igitur teſtimonia ſcripturę, quibus hæ tres perſonę in una diuina natu-
Perſonæ tres ra recenſentur, & adorandę proponuntur. Apud Matthęum capite tertio, in baptiſmo Chriſti, auditur uox è cœlis de Chriſto: Hic eſt filius meus dilectus. Habes hoc loco duas perſonas, Patrem, qui manifeſtatur uoce: Et filium, ad quem fit uox patris. Additur autem & tertia perſona, Spiritus ſanctus. Is enim, aperto cœlo deſcendit tanq̃ columba & uenit ſuper Chriſtum. In Euangelio Ioannis capite quinto dicit Chriſtus: Pater diligit filium, & omnia demonſtrat ei, quę ipſe facit. Habes hic duas perſonas, patrem & filium, Sed & tertia perſona aliàs commemoratur apud Euangeliſtas, cum faciunt mentionem peccati in ſpiritum ſanctum. In eodem Euangelio capite decimo quarto, Paracletus ille (inquit Chriſtus) qui eſt ſpiritus ſanctus, quẽ mittet pater nomine meo, ille uos docebit omnia. Recenſentur & hoc loco tres perſonę, Pater qui mittit, Filius, qui loquitur, & cuius nomine mittitur, & Spiritus ſanctus, qui mittitur. Apud Matthæum cap. ultim. Baptiſantes eos, inquit, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Quid de tribus perſonis poſſet magis perſpicue dici? Reliquum igitur nunc eſt, ut oſtendamus unamquamq̃ harum trium perſonarum, eſſe natura ſua uerum ac ęternum Deum, hoc eſt, unum tantum eſſe uerum & ęternum Deum. Ac de patre quidem q̃ ſit uerus & æ-
Pater Deus. ternus Deus, nulla nec eſt dubitatio, nec controuerſia. Hęc eſt uita ęterna, (inquit Chriſtus) ut cognoſcant te ſolum uerũ Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Et Paulus, Benedictus, inquit, Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt pater miſericordiarum, & Deus omnis conſolationis. Et in Actis apoſtolicis, capite tertio ait Petrus: Deus Abraham & Iſaac & Iacob, Deus patrum noſtrorum glorificauit filium ſuum Ieſum, quem uos tradidiſtis. Sed quid opus eſt
Filius Deus. in re manifeſta, & ab omnibus qui modo non negant eſſe diuinam naturam, conceſſa, ſollicite teſtimonia ſcripturę commemorare. De filio autem Dei, qui eſt Ieſus Chriſtus DOMINVS noſter, q̃ ſit uerus ab ęterno Deus, & ὁμοούσιος, hoc eſt, coeſſentialis cum Deo patre ſuo, magnę olim fuerunt & adhuc ſunt inter hoĩes cõtrouerſię. Satan eñ uidet hunc eũ eſſe, qui conterat ipſi caput ſuũ, et qui ſeruet oẽs credentes in eum, ad perpetuã uitã. Quare totus in hoc ſtudium incumbit, ut

bit, ut maiestatem eius aut prorsus ab oculis hominum abscondat, aut obscuret, quo Christus uel ignoratus, uel corrupte ac uitiose agnitus nullam afferat hominibus salutem. Diligenter igitur considerandа sunt testimonia scripturæ, quibus uera & æterna diuinitas filij Dei probatur. Principio, manifestum est, q̃ spiritus sanctus in sacra scriptura tribuat filio, seu Christo Domino nostro nomen Dei. In Euangelio Ioannis cap. uicesimo ait Thomas ad Christum, Dominus meus & Deus meus. Et in actis Apostolicis capite uicesimo. Spiritus sanctus, inquit Paulus, posuit uos episcopos ad regendã Ecclesiam DEI, quam acquisiuit sanguine suo. Vides perspicue Christum uocari Deum. Ac iterum, Paulus ad Romanos scribens. Ex quibus, inquit, est Christus, quantum ad carnem attinet, qui est in omnibus Deus bene dictus in secula Amen. Et in Epistola ad Hebræos capite primo, Ad filium dicit: Thronus tuus, Deus in seculum seculi, uirga rectitudinis, uirga regni tui. Accedit his & Ioannes in prima Epistola capite quinto. Sumus, inquiẽs, in uero, in filio eius Iesu Christo. Hic est uerus Deus, & uita æterna. Sed quid? Num hæc testimonia impijs ita satisfaciunt, ut & ipsi tribuant Christo honorem diuinitatis? Non est nobis nunc sermo de ijs impijs, qui aut uniuersam sacram scripturam damnant, aut etsi agnoscunt autoritatem propheticorum, non tamen agnoscunt autoritatem Apostolicorum scriptorum, quales sunt Iudei. Nec sermo nobis est de impijs Mahumetanis, qui abiectis propheticis & Apostolicis scriptis commenti sunt nouum genus religionis, aut potius impietatis. Sed de his loquimur qui dicunt se agnoscere Prophetica & Apostolica scripta, & tamen negant diuinitatem Christi. Hi sunt Ariomanitæ, autores quondam maximarum turbarum in Ecclesia. Quo hominum genere nullum unq̃ maiorem intulit cladem Ecclesiæ Christi. Ex his orti sunt Mahumetani, qui quàm graues sint non tantum Ecclesiæ, uerumetiam toti orbi terrarum, manifestius est, quàm quod hoc loco commemorari debeat. Ariomanitæ igitur, tribuebant quidem & ipsi nomen Dei Christo, Sed dicebant nuncupationem magis esse, q̃ naturam & ueritatem Dei. Arius autor huius impietatis, in ea Epistola, quam scribit ad Eusebium, dicit Christum extitisse πρὸ χρόνων καὶ πρὸ αἰώνων, hoc est, ante tempora & ante secula. Et quidem addit de Christo, πλήρης θεὸς μονογενὴς, hoc est, plenus Deus unigenitus. Quid magis pie dici uidetur? Et tamen impius Sycophanta hoc unum agit, ut tribuendo Christo nomen, auferat ab eo rem, naturam & ueritatem diuinitatis. Dicit CHRISTVM fuisse quidem ante secula, non autem ab æterno a' Deo patre suo ex substantia seu essentia eius genitum, Sed

Ariomanitæ

Vide Epiphanium & Theodoritum.

postꝯ aliquando non fuerit creatum. Dicit eum nuncupari quidem Deum, sed non esse ab æterno uerum Deum, patri suo coessentialem. Ostendemus igitur nunc, ꝙ Christo non tribuatur tantum nomen Dei, sed etiam res ipsa, hoc est, natura & ueritas diuinitatis. In Genesi capite tertio dicitur: Semen mulieris conteret caput tuum. Hæc est promissio de Christo, ꝙ sit oppressurus potentiam Satanæ. Nemo autem potest Satanam opprimere, nisi Deus. Necessario igitur sequitur, ꝙ Christus non uocetur tantum Deus, sed etiam sit reipsa uerus Deus. Et in Genesi capite uicesimo secundo. In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Est & hæc promissio de Christo, & intelligenda est de spirituali benedictione, quemadmodum interpretantur eam scripta Apostolica. Benedicere autem spiritualibus donis, est solius Dei opus. Cum igitur Christus afferat spiritualem benedictionem, manifestum est, ꝙ sit uerus Deus. In Psalmo octauo omnia subiiciuntur Christo. Habere autem omnia subiecta est diuina maiestate prędituꝫ esse. Adorabunt eum, inquit Psalmus septuagesimus primus, omnes reges, omnes gentes seruient ei. Sed quis adorandus est spirituali adoratione, præter solum Deum? Quare cum Psalmus dicat Christum adorandum, palam prędicat eum esse uerum Deum. Et rursum Psalmus centesimus nonus ait: Dixit DOMINVS domino meo, sede a' dextris meis. Sedere a' dextris Dei, est æqualis esse cum Deo maiestatis. Deus autem non tribuit alteri, iuxta Esaiam, gloriam & maiestatem suam. Et tamen tribuit eam Christo. Quare sequitur Christum uerum esse Deum, unius & eiusdem cum patre suo essentię. Esaias dicit, Iustificabit ipse seruus meus iustus multos. Cum autem solus Deus iustificet, nihil aliud reliquū est, ꝯ quòd Christus, qui iustificat, uerus sit Deus. Quid multis opus? Tota sacra scriptura eo tendit, id agit, ad eum exitum properat, ut tribuat Christo benedictionem, iustificationem, uiuificationem, salutem, & redemptiõem, quæ sunt solius Dei opera. Hæc etsi manifeste probant diuinitatem Christi, Satan tamen, qui est perpetuus hostis Christi & organa Satanæ, homines impij & conscelerati nunꝯ non inueniunt, quod eludant, quod cauillentur & calumnientur. Sicubi enim scriptura testatur Christum ab omnibus gentibus adorandum, partim exponunt de ciuili adoratione, quali Monarchę huius seculi adorari solent, partim affirmant adorandum quidem eum, ut plenum Deum, non tamẽ esse ipsum natura ab æterno Deum. Hic est Arianorum furor. Alij dicunt, Si ex adoratione probari posset diuinitas Christi, tunc & scabellum pedum Dei (sentiunt autem arcam seu propitiatorium sic dici) esset Deus. Scriptum enim est: Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est. Et quanꝯ in hebręo textu non simpliciter dicatur: Ado-

tur: Adorate ſcabellum, Sed adorate AD ſcabellum, ſicut & aliàs: Adorabo Ad templum ſanctum tuum in timore tuo, tamen cum eſt ſermo de adoratione, hebræus textus eadem utitur uerborum ſyntaxi, ſiue de adoratione quæ exhibenda eſt ſoli uero Deo, ſiue de adoratione, quæ homini exhiberi ſolet, loquatur, quemadmodum perſpicue uides in priori libro παραλειπομένων capite uiceſimo nono. Dicit enim ſcriptura: Inclinauerunt ſe & adorauerunt DOMINVM, & regem. Vbi iuxta grammaticam legendum eſſet: Incuruauerunt ſe Domino, & regi, uel, Adorauerunt ad DOMINVM, & ad regem. Quare contendunt ex adoratione non poſſe probari diuinitatẽ Chriſti. Deinde ſicubi ſacræ literæ tradunt Chriſtum eſſe uiuificatorem, iuſtificatorem, & redemptorem, nugantur iſti impij Chriſtum hæc opera perficere, non ut autorem, ſed ut ſeruum, non ut natura Deum, ſed ut miniſtrum Dei. Nam ſcriptura uocat etiam Chriſtum, ſeruum ac miniſtrum Dei. Ecce ſeruus meus (inquit DOMINVS per Eſaiam) ſuſcipiam eum, complacuit ſibi in illo anima mea: Ac certum quidem eſt, q̃ cum ante conſtiterit, Chriſtum eſſe natura ab æterno uerum Deum, tunc conſtabit etiam, eum uiuificare & iuſtificare ut autorem, ac Deum ipſum. Si quis autem negauerit Chriſtum eſſe natura Deum, & obijciantur ei teſtimonia de uiuificatione & iuſtificatione, uociferatur nondum ſibi ſatisfactum, quippe q̃ & prædicatio Euangelij, & aqua baptiſmi, & Apoſtoli, atq̃ eccleſiaſtę dicantur homines uiuificare & iuſtificare, & tamen nihil harum eſt natura Deus. Prȩterea, cum recitatur Chriſtum hinc probari uerum eſſe deum, q̃ ſcriptura dicat, credendum eſſe in Chriſtum. Omnis, inquit, qui credit in eum, non perit, Sed habet æternam uitam, obijciunt illud è poſteriori libro παραλειπομένων capite uiceſimo: Credite in DOMINO Deo ueſtro, & ſecuri eritis, credite prophetis eius, & cuncta euenient proſpera. Vbi iuxta hebræum textum ſic legitur: Credite in DOMINVM Deum ueſtrum, & firmi eritis, Credite in prophetas, & proſpere agetis. Qua cohortatione iubet rex Ioſaphat Iſraelitas non ſolum in Deum, ſed etiam in prophetas credere. Et tamen ex hoc probari non poteſt, q̃ prophetę ſint natura ueri dij. Quomodo ergo ex ijs locis, quę concionantur de habenda fide in Chriſtum, probari poteſt, Chriſtum eſſe uerum natura Deum? Hęc uidẽtur quidem imperitis habere quandam ſpeciem non omnino falſæ ſapientiæ, & apparent humanæ rationi à uero non abhorrere, præſertim cum teſtimonia ſacræ ſcripturæ ab iſtis citentur, Sed ſunt uere ignita, ac uenenata & mortifera tela Satanę, qui hoc unum agit, ut maieſtatem Chriſti in terra obſcuret, aut prorſus è terra tollat. Quare accingamus nos gladio ſpiritus, quod eſt uerbum Dei, & aſſumamus ſcutum fidei, ut

possimus resistere, & tam ignita ac pestifera tela Satanæ extinguere. Perquiramus igitur & inuestigemus euidentia & perspicua testimonia, quibus Christum esse uerum ac naturalem ab æterno Deum ita ostendatur, ut nullus siue hominum siue diabolorum (Si modo sua sacræ scripturæ autoritas inuiolata constiterit) quicq̃, quod uerisimile aut probabile uideatur, contradicere queat. Sed priusq̃ id aggredi amur, initio obseruandum est, q̃ scriptura noui testamenti sit Apocalypsis, reuelatio, & commentarius ueteris testamenti, & quod in Veteri testamento obscure traditur, hoc in Nouo perspicue explicetur. Dixit enim Mose de Christo. Ipsum audite. Christus autẽ iussit nos audire Apostolos. Qui uos, inquiens, audit, me audit. Et testatur de apostolis, q̃ spiritus sanctus sit ducturus ipsos in omnem ueritatem. Vaticinatur etiam Esaias de perspicuitate doctrinæ Euangelij in Nouo testamento. Ibunt, inquiens, populi multi & dicent: Venite ascendamus ad montem Dei Iacob, & docebit nos uias suas & ambulabimus in semitis eius, quia de Zion exibit lex, & Verbum DOMINI de Hierusalem. Et iterum: Dabo omnes filios tuos doctos a' DOMINO. Ac rursus: Repleta est terra scientia Domini, sicut aqua maris operientis. Et Hieremias: Non docebit ultra uir proximum suum, & uir fratrem suum dicens: Cognosce DOMINVM. Omnes enim cognoscent me a' minimo eorum usq̃ ad maximũ, dicit DOMINVS. Hæc omnia intelligenda sunt de perspicuitate doctrinæ Euangelij, quæ extat in libris Noui testamenti. Nec fieri potest, ut scripta prophetica, clare & aperte absq̃ scriptis Apostolicis, seu Noui testamenti intelligas. Christus enim, quem Apostolica scripta explicant, est interpres Veteris testamenti. Si credidissetis, inquit, Mosi, credidissetis utiq̃ mihi, De me enim ille scripsit. Et iterum: Necesse fuit impleri oĩa quę scripta sunt in lege Mosi & prophetis & psalmis de me. Et aperuit mentem illorum, ut intelligerent scripturas. Et ad Corinthios: Ad hunc usq̃ diem, inquit Paulus, cum legitur Moses, uelamen cordibus illorum impositum est. At ubi conuersi fuerint ad DOMINVM, tolletur uelamen. Quare tum demum habebimus certa ac firma testimonia diuinitatis Christi, cum lucem Euangelij, seu scripturæ Apostolicæ inferimus in scripturam propheticam, & alteram alterius splendore illustratam diligenter intuemur. Deinde hoc etiam obseruandum est, q̃ ubicunq̃ prophetica scriptura uocat Deum hoc nomine יהוה quod legunt quidem Adonai, Sonat autem iuxta literas & puncta, Iehoua, ibi intelligit uerum ab ęterno Deum. Nam alia uocabula Dei apud Hebręos, solent etiam aliquoties creaturis tribui, hoc autem uocabulum Iehoua, quod uocant Tetragrammaton, non tribuitur nisi soli uero & ęterno Deo, rerum omnium creatori & conseruatori.

Scriptura noui testamenti

Tetragrãmaton nomẽ dei.

conſeruatori. Quæ cum ita ſe habeant, recitabimus nunc dicta Apoſtolicæ ſcripturæ, quæ allegatione & interpretatione dictorum prophetícorum manifeſte & euidēter demonſtrant, Ieſum Chriſtum eſſe uerum & æternum Deum Zebaoth.

Lucas Euangeliſta, in ij. cap. Euangelij ſui ſcribit Symeonem Mariæ de Chriſto filio ſuo, ſic concionatum eſſe. Ecce poſitus eſt hic in ruinam et reſurrectionem multorum in Iſrael. Cum hac concione conuenit & illud, quod Petrus in priori ſua epiſtola ca. ij. de Chriſto ſcribit: Hic cepit eſſe caput anguli, & lapis offenſionis, & petra ſcandali. Reuertamur ergo nunc ad prophetica ſcripta, & quęramus, num quiſpiam prophetarum ſcripſerit hęc, quæ Symeon & Petrus de Chriſto concionantur. Inuenimus autem in Eſaia cap. viij. ita ſcriptum: DOMINVM (Iehoua) Zebaoth ipſum ſanctificate, & ipſe pauor ueſter, & ipſe terror ueſter, & erit uobis in ſanctificatiōem, in lapidem autem offenſionis & petram ſcandali duabus domibus Iſrael. In hoc loco nullum eſt dubium, quin Eſaias loquatur de uero omnipotenti & ęterno Deo, quem uocat Iehoua Zebaoth, hoc eſt, DOMINVM exercituum. Symeon autem & Petrus interpretantur hunc locū Eſaiæ de Chriſto. Quare perſpicuum eſt, ꝙ Chriſtus, teſte Eſaia, & interpretibus Symeone ac Petro, ſit Iehoua Zebaoth, Dominus exercituum, uerus ab æterno Deus.

In Matthęo, cap. xi. Chriſtus ipſe citat locum Malachiæ de Ioanne Baptiſta: Hic eſt, inquiens, de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto angelum meum, ante faciē tuam, qui pręparaturus eſt uiam tuam ante te. Idem ſcribit & Marcus, initio Euangelij ſui. Non eſt autem obſcurę, ꝙ Ioannes Baptiſta miſſus ſit ante faciem Chriſti, & præparauerit uiam ante Chriſtum. Quare, quod ex Propheta Malachia dicitur: Ante faciem TVAM, & uiam TVAM, ante TE, intelligendum eſt de Chriſto. Recedamus igitur ad libellum ipſum Malachiæ, & uideamus quis hæc uerba dicat, & quomodo dicantur. Sic autem legitur, cap. iij. Ecce ego mittam angelum meum, & præparabit uiam ante faciem meam. Et ſtatim ueniet ad templum ſuum dominator quem uos quæritis, & angelus teſtamenti, quē uos uultis. Ecce uenit, dicit DOMINVS (Iehoua) Zebaoth. Primum, habes hic manifeſte, ꝙ Dominus uerus Deus hæc uerba loquatur. Deinde, quod in Euangeliſtis ſcribitur, Ante faciem tuam, hoc in Propheta dicitur, Ante faciem MEAM. Quę cum ſint uerba Domini Zebaoth, ueri Dei, & ab Euangeliſtis de Chriſto recitentur & exponantur, profecto manifeſtum eſt, ꝙ teſtentur Chriſtum eſſe uerum Deum, DOMINVM Zebaoth. Accedit huc, ꝙ etiam in hoc Malachiæ loco duæ perſonæ in una diuina natura haud obſcure ſignificentur. Nam hæc uerba: Ec

ce ego mittam angelum meum, & præparabit uiam ante faciem meam, loquitur Chriſtus, uerus Deus ac DOMINVS Zebaoth. Sed ne exiſtimemus, ꝙ quemadmodum eſt eiuſdem eſſentiæ cum patre, ita etiam ſit eadem cum patre perſona, additur, Statim ueniet ad templum ſuum dominator, quem uos quæritis, & angelus teſtamenti, quem uos uultis. Hæc ſunt dicta de perſona filij, qui aſſumpſit hominem, & confirmauit teſtamentum ſeu pactum, quod Deus cum Abrahamo inierat. Quare concionatur in hoc loco Malachias duo maxime omnium de Chriſto obſeruanda, Alterum, ꝙ Chriſtus ſit eſſentia ſua unus cum patre Deus, Alterum, ꝙ Chriſtus ſit alia a Deo patre perſona. Itaq; cum pater & filius ſint duæ perſonæ, unus tamen eſt uerus Deus DOMINVS Zebaoth.

Ioannes Euangeliſta capite duodecimo admirans ſtupendam incredulitatem Iudæorum, allegat illud Eſaiæ cap. ſexto: Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua. Et addit, Hæc dixit Eſaias, quando uidit gloriam eius (uidelicet Ieſu Chriſti, de hoc enim manifeſte fit ſermo) & locutus eſt de eo. Quis autem ignorat Eſaiam eo loco dicere ſe uidiſſe DOMINVM (Iehoua) ſedẽtem ſuper ſolium excelſum & eleuatum, ac audiuiſſe Seraphim clamantes, Sanctus, Sanctus, Sanctus DOMINVS Deus Zebaoth? Cum igitur Euangeliſta clare teſtetur Eſaiam uidiſſe eo loco gloriam & maieſtatẽ Chriſti, quis nunc dubitaret, non ſolum Euangeliſtam, ſed etiam Prophetam ſenſiſſe Chriſtum eſſe uerum ſanctum illum Deum, DOMINVM Zebaoth, cuius gloria plena ſit omnis terra, per Euangelion ſuum?

Idem Euangeliſta deſcribens cap. decimo nono confoſſionem lateris Chriſti, allegat propheticum dictum, & ait: Facta ſunt hæc omnia, ut ſcriptura impleretur. Videbunt in quem transfixerunt. Hoc autem ſcriptum eſt in Zacharia capite xij. Quem locum, ſi diligenter perpendas, manifeſte uidebis eum dici de uero DOMINO Deo noſtro. Sic enim ait Propheta, In die illa proteget Dominus (Iehoua) habitatores Hieruſalem. Et erit qui offenderit ex illis in die illa, quaſi Dauid, & domus Dauid, quaſi Dei, ſicut angelus Domini in conſpectu eius. Et erit in die illa quęram conterere omnes gentes, quę ueniunt cõtra Hieruſalem, & effundam ſuper domum Dauid, & ſuper habitatores Hieruſalem, ſpiritum gratiæ & precum. ET ASPICIENT AD ME QVEM CONFIXERVNT. Perſpicuum eſt, ꝙ illa uerba, Quæram conterere omnes gentes. Et, Effundam ſpiritum gratiæ & precum, loquatur uerus Deus DOMINVS Zebaoth? Quare perſpicuum etiam eſt, ꝙ idem DOMINVS Zebaoth loquatur hæc uerba, Aſpicient ad me quem confixerunt. Euangeliſta autem interpretatur ea de Chriſto, & dicit in Chriſto impleta eſſe.

Non

Non est igitur dubium, quin Christus, teste Zacharia, & interprete spiritu sancto in Ioanne, sit uerus DOMINVS Deus noster.

Sed audiamus etiam testimonia Pauli, qui est electum Dei organon, qui non accepit nec didicit Euãgelion suum ab homine, sed per reuelationem Iesu Christi. Is in priori epistola ad Corinthios capite decimo scribens, Neq; tentemus, inquit, Christum, sicut & quidam illorum tentauerunt & a serpentibus extincti sunt. Hic dicit Paulus, q; Israelitę tentauerint Christum in deserto. Moses autem dicit q; tentauerint DOMINVM, (Iehoua) hoc est, uerum Deum. Cur, inquiens, tentatis DOMINVM? Et in Nume. capite decimo quarto, Dominus ipse ad Mosen ait, Tentauerunt me iam per decem uices. An nõ ex hoc manifestum est, q; Christus, teste Mose, & interprete Paulo, sit uerus ille Deus, qui populum Israel ex Aegypto eduxit, & tot miracula in deserto edidit.

Idem Paulus ad Ephesios capite quarto de ascensu Christi in cœlum scribens, allegat illud è psalmo sexagesimo septimo. Cum ascendisset in altum, captiuam duxit captiuitatem, & dedit dona hominibus. Non est autem obscurum, q; psalmus loquatur hęc uerba de uero DOMINO Deo Israel. Etenim DOMINVS, inquiens, habitabit in finem. Currus Dei, decem millibus multiplex, millia lętantiũ, Dominus in eis, in Sinai in sancto. Quem in his uersiculis psalmus dixit DOMINVM Deum, ad hunc mox uertit sermonem suum, obstupescens & admirans insignem eius uictoriam, ac triumphum. Ascendisti, inquiens, in altum, cœpisti captiuitatem, accepisti dona in hominibus. Cum igitur Paulus doceat hęc de Christo dicta esse, manifestum est, q; psalmus, imo Dauid, imo spiritus sanctus sentiat pronunciet, ac promulget Christum esse uerum DOMINVM Deum nostrum.

Quid autem de uera diuinitate Christi apertius dici potest, q; q̃d Paulus ad Romanos capite decimo quarto scribit? Omnes, inquiens, statuemur apud tribunal CHRISTI. Scriptum est enim, Viuo ego, dicit DOMINVS, Mihi sese flectet omne genu, & omnis lingua cõfiteatur ei. Quæramus ergo, in quo propheta hoc sit scriptum. Ecce autem in medium procedit Esaias, Christo Domino nostro non solũ spiritu, sed etiam carne (uocat enim Christum, patruelem suum) coniunctus. In hoc propheta Deus ita loquitur cap. quadragesimo quinto, Nunquid non ego DOMINVS, & non est ultra Deus absq; me? Deus iustus & saluans non est pręter me. Conuertimini ad me & salui eritis omnes fines terræ, quia ego Deus & non est alius. In memetipso iuraui, egredietur de ore meo iustitię uerbum, & non reuertetur, quia Mihi curuabitur omne genu, & iurabit omnis lingua:

Hactenus recitaui uerba ex Esaia. Nihil autem certius est, q̃ꝑ q̃ uerus Deus hæc uerba loquatur. Vnde & diserte ait, Nunquid non ego DOMINVS & non est ultra Deus absq; me? Quare manifeste docet Christum esse uerum Deum, & præter hunc, non esse alium Deum. Fingant, eludant, peruertant impij uerba scripturæ, quoquo modo uelint ac possint, certe hic locus Pauli de diuinitate Christi ex Esaia tam apertus, tam clarus est, ut si agnoscis autoritatẽ Pauli, (Quis autem eam tam cœlestibus ac diuinis testimonijs approbatam non agnosceret?) necesse habebis fateri & Paulum & Esaiã tribuere Christo diuinam naturam & maiestatem.

Epistola ad Hebræos confert in capite primo angelos cum Christo & ait: Cum inducit primogenitum in orbem terrarum dicit. Adorent eum omnes angeli. Hic uersiculus continetur in psalmo nonagesimo sexto. Et manifestum est q̃ hic psalmus proponat dñs, ut habet hebræus textus, seu angelis Dei adorandum uerum Deum DOMINVM (Iehoua), a' cuius facie montes sicut cæra fluunt, & cuius aspectu commouetur omnis terra. Apostolus autem exponit hoc de Christo, & docet psalmũ iubere omnes angelos adorare Christum. Docet igitur Christum esse uerum illum Deum, qui, cum uidet, commoueatur terra, & montes fluant sicut cęra. Deinde addit Apostolus: Ad angelos quidem dicit: Qui creat angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammam. Ad filium autem: Thronus tuus Deus in seculum seculi, uirga rectitudinis, uirga regni tui, Dilexisti iustitiã & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lęticię præ consortibus tuis. Hoc scriptum est in psalmo quadragesimo quarto: Et cum apostolus testatur spiritum sanctum sic alloqui Christum, perspicuum est, q̃ sentiat Christum esse uerum deum, cuius thronus sit perpetuo durabilis. Et ne quis possit hoc cauillari, addit ex psalmo centesimo primo: Initio tu Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli. Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut uestimentum ueterascent. Non est autem dubium, quin psalmus loquatur de DOMINO uero Deo, quemadmodum ex tota psalmi serie manifestum est. Quare cum apostolus referat hoc in Christum, & interpretetur de Christo, nihil manifestius est, q̃ꝑ q̃ doceat Christum esse uerum ab æterno Deum creatorem cœli & terrę.

Possem & alia id genus testimonia in medio ponere, sed puto ex his, quæ recitauimus, satis perspicuum & firmum esse, quòd uera & perpetua diuinitas DOMINI nostri Iesu Christi, non sit humana superstitione excogitata, sed propheticis scriptis, iuxta Apostolicam interpretationem per spiritum sanctum clarissime tradita. Non ignoro quidem Apostolicam autoritatem nihil habere ponderis apud Rabinos ludęo-

nos Iudæorum, & alios impios. Sed quid ad nos uaniſſimi illi nugatores, & homines prorſus cæcati? Moſes iuſſit nos audire Chriſtum, Chriſtus iuſſit nos audire Apoſtolos ſuos. His certe ita credendum eſt, ut ſi angelus è cœlo aliud nos doceret, anathema haberi debeat. Poſtquam autem diuinitas Ieſu Chriſti filij Dei manifeſte comprobata eſt, non poſſunt impij ea teſtimonia eludere, quæ è ſacra ſcriptura de adoratione, domination̄e, uiuificatione, iuſtificatione, & fide in Chriſtū habenda, colligi ſolent. Nam ſi Ieſus Chriſtus natura uerus eſt ab æterno Deus, quemadmodum ante demonſtrauimus, perſpicuum eſt, ꝙ non ſit tantum ciuiliter, ut politicus Monarcha, ſed ſpiritualiter, ut uerus Deus adorandus, & quod uiuificet ac iuſtificet, non ut miniſter ac ſeruus Dei, niſi ſi conſideras eum iuxta humanitatem, ſed ut autor ac Deus ipſe, quemadmodum & Petrus uocat eum diſerte, AVTOREM uitæ, quodꝙ credendum ſit in ipſum, non ut in prophetam hominem tantum, ſed ut in prophetam uerum ac æternum Deum. Longior fortaſſis fui, cꝫ temporis ratio ferat, ſed quæſo te, quis ſermo de maieſtate Chriſti ſeruatoris noſtri nimis longus piis eſſe queat? Angeli laudant eum continuata & perenni uoce, & pigeret nos una & altera hora in laude nominis eius commorari? Etſi autem inſtituimus hanc concionem maxime omnium ad demonſtrandam ueram diuinitatem Chriſti filij Dei, qui eſt ſecunda perſona in diuina natura, tamen quemadmodum ſupra de patre quædam diximus, ita adijciemus etiam pauca de ſpiritu ſancto, qui eſt tertia perſona, ne in explicanda diuinitate Chriſti, uideamur ſpiritum ſanctum è maieſtate diuinitatis deijcere. Poſtquam igitur oſtendimus Chriſtum filium Dei, eſſe uerum ab æterno Deum, eiuſdem eſſentiæ cum patre, non erit nunc difficile oſtendere ſpiritum ſanctum eiuſdem eſſe naturæ, eſſentiæ, & maieſtatis cum patre & filio, hoc eſt, aliam quidem eſſe perſonam ſpiritus ſancti, ſed unum tātum eſſe Deum. Nam Chriſtus ipſe aſſumit ſpiritum ſanctum in maieſtatis ſuæ æqualitatem, cum ait: Baptiſantes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti: Et apud Ioannem ait: Cum uenerit ille, qui eſt ſpiritus ueritatis, ducet uos in omnem ueritatem. Non loquetur a' ſemetipſo, ſed quæcunque audierit, loquetur (hoc eſt, nullum dicet mendacium, ſed certiſſimam ueritatem) & quæ futura ſunt, adnunciabit uobis. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet & annunciabit uobis. In hoc loco, cum Chriſtus affirmet ſpiritum ſanctum de ſuo accipere, manifeſte tribuit ei maieſtatis ſuę æqualitatem.

Actorum 3.

Spiritus ſanctus eſt Deus

In Actis Apoſtolicis, cum Petrus dixiſſet ad Ananiam, Cur impleuit Satanas cor tuū, ut mentireris ſpiritui ſancto? mox addit. Non es mentitus hominibus, ſed Deo, aperte uocans ſpiritum ſanctum,

Deum. Paulus in posteriori epistola ad Corinthios cap.xiij.ait, Gratia DOMINI Iesu Christi, & caritas Dei, & communicatio spiritus sancti sit cum omnibus uobis. Hic coniungit Paulus spiritum cum Deo patre & filio significans spiritum sanctum eiusdem cum ipsis maiestatis esse.

Similiter in priori epistola ad Corinthios capite xij. Diuisiones donorum sunt,, idem spiritus, & diuisiones ministeriorum sunt, sed idem Dominus, & diuisiones operationum sunt, sed idem Deus efficiens oīa in oībus. Adiungitur & hoc loco spiritus cum Deo patre & Domino filio, ut doceatur, unam & eandem esse naturam ac maiestatem patris filij & spiritus sancti.

Et in eadem epistola capite vi. Nescitis q̄ corpus uestrum templū est habitantis in uobis spiritus sancti? Mox autem sequitur, Glorificate iam Deum in corpore uestro. Vides, q̄ quem ante uocauit spiritum sanctum, eum statim uocat DEVM.

Esaias ait cap.vi. Et dixit Dominus ad me, Vade dic populo huic, aure audietis, & nō intelligetis. Etsi autem Esaias utitur hoc loco uulgari nomine Domini, & non illo Iehoua, quod soli Deo tribui solet, tamen manifestum est, q̄ intelligat uerum Deum. Quod igitur Esaias adscribit uero Deo, hoc Paulus adscribit spiritui sancto. Bene, inq̄ens, spiritus sanctus locutus est per Esaiam prophetam ad patres nostros dicens, Vade ad populum istum, & dic auribus audietis, & non intelligetis. Itaq̄ manifeste significat spūm sanctum esse uer̄ Deum.

Adhæc scriptura tribuit spiritui sancto potentiam & autoritatem creandi, uiuificandi & regenerandi, idq̄ non ut ministro Dei, sed ut Deo ipsi, qui sit ęqualis naturę & maiestatis cum patre & filio, quem admodum è testimonijs modo recitatis manifestum est. De creatione dicitur in psalmo ciij. Emitte spūm tuum & creabuntur. Et apud Matthęum cap.i. Inuenta est Maria habens de spiritu sancto. Dictum em̄ erat. Spūs sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Et in psalm.xxxij. Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. De uiuificatione habes in epistola ad Romanos capite octauo. Si spiritus eius, qui suscitauit Iesum Christum a' mortuis, habitat in uobis, uiuificabit & mortalia corpora uestra per inhabitantem spiritum eius in uobis. De regeneratione dicit Paulus ad Titum capite tertio, Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis spiritus sancti, quem effudit in nos opulente per Iesum Christum Quare cum spiritus sanctus sit creator, uiuificator & regenerator, manifestum est, q̄ sit uerus ab ęterno Deus, procedens quidem a' patre & filio, unius autem cum ipsis essentiæ & maiestatis, ut etsi tres sunt

distin-

distinctæ personæ, unus tamen solus sit uerus & æternus Deus. Reliquum igitur est, ut adoremus & inuocemus obedienti fide DOMINVM Deum patrem nostrum, per Iesum Christum filium eius, in spiritu sancto, & summas ei gratias agamus, q̃ patefecerit nobis immensam suam clementiam ac donauerit nobis filium suum, ut consequamur per ipsum ueram & ęternam salutem, qui est, ut iam planum fecimus, unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA IIII.

EGRESSI SVMVS SVPERIORibus diebus extra hunc mũdum, ad contemplandam maiestatem filij Dei, & cognoscendam diuinam eius naturam. Etsi enim filius Dei habitat unà cum patre & spiritu sancto, lucem inaccessam, datur tamen diuina liberalitate pijs, ut in hac uita tãtam huius lucis scintillam per uerbum Dei uideant, ac per fidem apprehẽdant, quanta ad euadendas mortis tenebras, & ad consequendum ueræ uitæ splendorem sufficit. Reuertamur igitur nunc ad nos in hunc mundum, & cum ante ex Ioanne didicerimus, quid natura sua sit VERBVM, seu filius Dei, discamus modo, quid filius Dei faciat, quæ sit operatio, quod sit officium eius. Non licet autem nobis de uniuersa eius actione, & de omni officio, quo semper ab æterno apud patrẽ suum functus est, disserere. Quis enim posset tantum mysterium captu suo comprehendere & explicare? De duobus tantum officijs eius dicemus, quæ ipse uoluit esse manifesta & decantata. Alterum est, q̃ filius Dei, omnia condiderit. Alterum, quòd homines, assumpto homine, à peccatis & morte liberauerit, quorum illud Creationem uocant, hoc Recreationem uocare libet. De officio igitur, & opere creationis, Ioannes ait, Omnia per ipsum facta sunt, & sine eo factum est, nihil, quod factum est. Hic primum omnium considerari debet, quòd Ioannes doceat, mundum non fuisse ab ęterno. Etsi enim sapientes huius seculi, commenti sunt rationes quasdam, quibus probare conantur mundum fuisse ab ęterno, tamen hæ non sunt tam firmæ, ut possint sententiam spiritus sancti, & certitudinem uerbi Dei, de creatione mundi euertere. Hi enim sapientes existimant nihil certius esse, quàm quòd ex nihilo, nihil fiat. Itaq̃ senserunt, mundum semper fuisse. Ac siquidem de humanis & naturalibus uiribus sermo est, certe ueriſſimum est, ex nihilo, nihil fieri posse. Si autem assurgamus ad

Christi officia.

Mundus non fuit ab æterno.

contemplandam diuinam potentiam, ibi tam facile est Deo ex nihilo, aliquid, ꝙ ex aliquo aliquid facere. Vocat ea, inquit Paulus, quæ non sunt, ut sint. Quare fugienda sunt nobis commenta humanæ rationis de ęternitate mundi, tenendum autem est firma fide, quod de cõdito & creato mundo, spiritus sanctus in scriptura tradidit. Deinde cum Ioannes ait, Omnia per ipsum facta sunt, significat VERBVM seu filium Dei nec factum nec creatum esse. Si enim omnia per ipsum facta sunt, quomodo ipse esset factus aut creatus? Omnia, inquit Paulus, per illum, & in illum creata sunt, & ipse est ante omnia, & omnia per illum consistunt. Nam, ꝙ Ioannes maluit dicere, Omnia per ipsum facta sunt, ꝙ, Ipse fecit omnia, nõ significat, omnia facta esse per filium Dei, tanꝙ per seruum aut uilem ministrum, sed distinguit tantum personam filij, a personа patris. Etsi enim una est essentia diuina, alia tamen est persona patris, alia filij. Vnde & additur, Sine ipso factum est nihil quod factum est. Nam, quẽadmodum cum Christus aliás dicit ad Apostolos, Sine me nihil potestis facere, docet se esse autorem omnis fructus, quem Apostoli prędicatione Euangelij allaturi sint, ita & hoc loco docemur, non solum omnia per filium Dei facta esse, sed etiam ipsum Dei filium omnia fecisse, & creasse. Omnia enim facta sunt per ipsum, ut filium, & secundam personam, in diuina natura. Omnia autem fecit, ut uerus Deus. Cæterum, ꝙ nulla hic fiat mentio spiritus sancti, non idcirco fit, ꝙ spiritus sanctus nihil negotij habeat cum creatione rerum, sed ꝙ Ioannes suscęperat tantum describendum hoc loco officium seu actionem filij. Et tamen, cum dicitur, Deum esse omnium rerum conditorem, intelligitur etiam spiritus sanctus. Pater enim & filius, & spiritus sanctus, unus est Deus. Et Pater creauit omnia uirtute uerbi seu filij sui, ac firmauit ea sanctificatione spiritus sui. Itaqꝫ & tres personę ad rerum creationem conueniunt, & tamen unus tantum est creator, quia unus tantum Deus. Sed audiamus nunc, quæ sunt illa OMNIA, quæ per ipsum facta sunt? De hac re Paulus ita scribit: Per illum creata sunt omnia, quę in cœlis sunt, & quę in terra, uisibilia, & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates. Quare nomine omnium, comprehenduntur primum, Visibilia, quæ sunt, Cœlum, terra, & oĩa quæ in his sunt. In principio, inquit Moses, creauit Deus cœlum & terram. Et in psalmo, Tu initio DOMINE terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli. Deinde intelligũtur Inuisibilia, Hi sunt Angeli de quibus psalmus ait, Qui facis angelos tuos, spiritus, & ministros tuos ignem urentem. Ac certum quidem est, Angelos nõ fuisse ab æterno, sed a Deo creatos esse. Sacrę aũt litere non definiunt perspicue quando creati sint. Alij em̃ sentiũt eos creatos ante

Colossen. 1.

Colossen. 1.

Psalm. 101.

Psalm. 103. Hebræo. 1.

Angelorum creatio.

cœlum,

cœlum, alij cum cœlo, alij ſecundo die, poſtq̃ cœlum conditum eſſet. Et uidetur unuſquiſq; probabiles ſententiæ ſuę coniecturas habere, Sed utcunq; hæc ſe habeant, manifeſtum eſt, Angelos à Deo conditos eſſe, non q̃ Deus indigeret auxilio angelorum ad conſeruandam ſuam maieſtatem, ſed ut eſſent ſpirituales creaturæ, quę bonitate Dei fruerentur, & ut eſſent ſpirituales cuſtodes hominum, præſertim piorum. Omnes enim, inquit Apoſtolus, ſunt adminiſtratorij ſpiritus, qui in miniſterium emittuntur, propter eos, qui hæredes erunt ſalutis. Et, Angelis ſuis mandauit de te, ut cuſtodiant te in omnibus uijs tuis. Porro, cum de creatione ſermo eſt, non ſic intelligenda erit, q̃ Deus condiderit initio omnia, poſt autem diſceſſerit à rebus conditis, & ſinat eas pro ſuo arbitrio ferri, Sed q̃ quę condidit, ea etiam adminiſtrat & conſeruat. Non enim, ut faber ędificata domo diſcedit, ita & Deus à condito mundo abit, ſed qua uerbi ſui potentia initio omnia creauit, eadem & nunc percurrit omnia, & efficax erit, dum hic mundus finiatur. Naturam, aiunt eſſe communem rerum omniũ parentem, & omnia continentem, quęſo autem te, quid Natura aliud eſt, q̃ uis & efficatia uerbi dei, qua ut initio omnia ſunt creata, ita de inceps continentur & conſeruantur? Nam, quemadmodum ſphęra, ſi quis eam impulſu agitauerit, & protruſerit, tantiſper mouetur, dum terminum ſuum attigerit, ita omnes res uerbo Dei concitatæ & impulſę, pergunt ſemper eo ire, quo præſenti adhuc & efficaci uerbo ducuntur. Vide mihi uerbum ac mandatum hominis cuiuſpiam, amandantis ſeruum ſuum, exempli gratia, ad Romam, aut urbem Hieruſalem. Hoc enim mandatum non ſolum tunc efficax eſt in ſeruo, cum excitat ipſum, ut accingat ſe itineri, & commouet in ipſo manus ac pedes, quo egrediatur domum, uerumetiam efficax eſt in ſeruo, cum eſt in itinere, ut & progrediatur, & confecto negotio reuertatur, quanto maior eſt potentia & efficatia uerbi Dei, ut ſentiamus non tantum omnia initio per ipſum condita eſſe, Sed adhuc adminiſtrari & conſeruari, præſertim cum uerbum Dei non ita in auras euaneſcat, ut hominis uerbum, & Deus nunc̃ ſeparetur à uerbo ſuo, ut homo. Quare, q̃ ſol & luna adhuc luceant, hoc inde adeo eſt, q̃ uerbum dei, quo dictum eſt, fiant luminaria in firmamento cœli, ut luceant & illuminẽt terram, adhuc ſonet in ſole & luna, q̃q̃ nondũ ceſſauit hoim generatio, acceptũ ferendum eſt, nõ humanę uirtuti aut induſtrię, ſed uerbo Dei adhuc efficaci, quo dictũ eſt, Creſcite, multiplicamini, & replete terrã. Itaq̃ Verbum, quo initio oĩa ſunt creata, oĩa adhuc continet & conſeruat, cõſeruabitq̃ unũquodq̃ pro ſua conditiõe & ordinatiõe. Pater meus, inqt Chriſtus, uſq̃ modo operatur, & ego operor. Et Paulus, In ipſo uiuimus, mouemur & ſumus. Ac iterum, Moderatur oĩa

Hebræ.

Creationis uſus.

Baſilius, Νόησον ῥῆμα θεοῦ διὰ τῆς κτίσεως τρέχον, καὶ ἵστε ἀρξάμενον καὶ μέχρι νῦν ἐνεργοῦν, καὶ εἰς τέλος διεξιὸν ἐὰν ὁ κόσμος συμπληρωθῇ.

Et iterum. Νόησον, ὅτι θεοῦ φωνὴ, φύσεως ἐστὶ ποιητικὴ

Ac rurſus. Ὁ θεῖος λόγος, φύσις, ἐστὶ τῶν γινομένων.

Quod sol et luna adhuc luceant, fit propter verbum dei ab initio additum illis

uerbo potentiæ ſuę. In Matthæo quoq; dicitur, Nonne duo paſſercu li minuto aſſe ueneunt? & unus ex illis non cadet in terram ſine patre ueſtro. Veſtri uero etiam pili capitis omnes numerati ſunt. Et in pſal mo. Qui operit cœlum nubibus, & parat terræ pluuiam. Qui produ cit in montibus fœnum & herbam ſeruituti hominum. Qui dat iumẽ tis eſcam ipſorum, & pullis coruorum inuocantibus eum. Quid ergo nos, inquies, faciemus? ſi Deus adhuc omnia adminiſtrat & conſer uat, quid opus eſt noſtra opera & labore? Ociabimur ergo, & quia fruſtra uigilat, qui cuſtodit ciuitatẽ, niſi Dominus cuſtodierit eam, & uanus eſt labor eorum, qui ædificant domum, niſi Dominus ædi ficauerit eam, nec ædificabimus nec conſeruabimus ædificia & ciui tatem? Hic conſiderandę nobis ſunt cauſſæ creationis rerum. Deus e nim condidit, & conſeruat creaturas, non ut nos ociemur, & ceſſatio ne torpeamus, nec, qp ipſe indigeat earum ope & auxilio, ſed primũ, ut homines admoniti admirabili illo opificio mũdi, & pulcherrimo rerum ordine aſſurgerent in cognitionem Dei conditoris, & diſce rent intelligere aliquo modo maieſtatem Dei creatoris. Inuiſibilia Dei, inquit Paulus, uidelicet ęterna potentia eius, & diuinitas, con ſpiciuntur ab opificio mundi, animaduerſa ex operibus. Et iterum, Deus non ſinebat ſeipſum eſſe expertem teſtimonij, dum beneficia conferret, de cœlo nobis dans pluuias, ac tempora fructifera, implẽs cibo & lętitia corda noſtra. Quare Deus non ſuſtentat creaturas, ut nos ignauia torpeamus, ſed ut per eas maieſtatem eius agnoſcere diſ camus. Deinde adminiſtrat & conſeruat eas, ut noſtrum quiſq; ſuum in cooperatiõe officium faceremus. In Geneſi, tulit Deus hominem, quem creauerat, & poſuit eum in paradiſum, ut operaretur & cuſtodi ret illum. Quid? an non Deus ipſe conſeruare potuit paradiſum, niſi homo eſſet cuſtos? potuit, ſed uoluit habere cooperatorẽ. Nam quẽ admodum Chriſtus, qui eſt caput Eccleſiæ, ſemper conſeruat ſpiritu ali potentia Eccleſiam ſuam, & tamẽ exigit, ut miniſtri ſuam operam ad conſeruationem Eccleſię conferãt. Sumus Dei συνεργοι, hoc eſt, co operarij, inquit Paulus. Et, Ego plantaui, Apollo rigauit, ita etſi in adminiſtratione huius mundi Deus potenter omnia agit, & conſer uat, requirit tamen, ut homines ſint cooperarij eius, quo incrementũ ſuum accipiant. Creauit enim terram, creauit agrum, creauit granum frumenti, & adhuc conſeruat ea, ac facit, ut frumẽtum creſcat in agro, ſed quomodo, aut qua cooperatione? Non indiget Deus opera agri colę, ſed agricola indiget deo, & neceſſe habet ſuum facere officium, ad quod a Deo uocatus & ordinatus eſt, ut colat agrũ, & ut ſpargat ſementem. Poteſt eñ Deus non tñ ſine opera agricolę, uęrũ etiã ſine agro frumentum creare, Sed ſic uiſum eſt ipſi, ut quod ſine hoibus cre

Creationis cauſſæ.

Romano. 1.

Actorum 14.

au it,

auit, per officium & laborem hominum fortunet. Nam quod Ioab cũ Syris pugnaturus, ad fratrem ait, Confortare & agamus uiriliter pro populo noſtro, & pro urbibus Dei noſtri, Dominus autem quod in conſpectu ſuo bonum eſt, faciet, idem nobis in omnibus negotijs uſurpandum eſt, uidelicet, ut nos noſtrum officium & uocationem, omni qua poſſumus diligentia et induſtria faciamus, reliqua aũt Dño deo noſtro permittamus. Quare etſi Deus adhuc omnia conſeruat & adminiſtrat, tamen quia uocat nos Deus ad cooperationem, uocationi Dei omnino obſequendum erit. Sed eſt adhuc quiddam, inquies, quod in hac creationis cogitatione ſollicitum me torquet, Nã, ſi Deus omnia per uerbum ſuum creauit, nũquid etiam creauit peccatum? Minime omnium. Quęcunq; enim Deus creauit, bona ſunt. Vidit Deus, inquit ſcriptura, cuncta quę fecerat, & erãt ualde bona. Peccatũ autem malum eſt. Quõ igitur poſſet peccatum a' Deo creatum eſſe? Huc accedit, q; Deus odio habet iniquitatem, & non ſolum uetat peccare, ſed etiam punit peccatum tam externis q; eternis ſupplicijs. Quare nihil minus poteſt Deo tribui, q; creatio peccati. Omne, quod eſt in mundo, inquit Ioannes, ueluti concupiſcentia carnis, & concupiſcentia oculorum, & faſtus uitę, non eſt ex patre. Vnde ergo eſt? Sequitur, Sed eſt ex mundo. Sunt autem duo huius mundi principes, quantum quidem ad hoc noſtrum inſtitutum attinet. Alter eſt Homo, ad quem dictum eſt, Replete terram & ſubijcite eam, & dominamini piſcibus maris & uolatilibus cœli, & uniuerſis animãtibus quę mouentur ſuper terrã. Alter eſt Satan, qui expugnato homine, factus eſt princeps mundi. Hic ergo Satan, qui initio una cum alijs angelis, bonus a' Deo creatus eſt, non permanſit in ueritate, ſed defecit ab ea, & factus eſt autor peccati. Ille, inquit Chriſtus, homicida erat ab initio, & in ueritate non ſtetit, quia ueritas in eo non eſt. Cum loquitur mendatiũ ex propijs loquitur, quia mendax eſt, atq; mẽdacis pater. Et Ioannes in epiſtola ſua, Qui peccatum, inquit, committit, ex diabolo eſt, quoniam ab initio diabolus peccat. Porro, Satan non fuit contentus excogitatione peccati, ſed quod ipſe male excogitauerat, male in hominem transfudit, ac effecit, ut, ipſo autore, peccatum etiam ex uoluntate hominis oriatur. Per unum, inquit Paulus, hominem peccatum intrauit in mundum. Itaq; Deus, qui natura bonus eſt, non eſt autor peccati, ſed Satan, bonus quidem a' bono Deo creatus, malus autem ſua ipſius iniquitate factus, excogitauit peccatum. Quis autem nunc propter autorem peccati, non abhorreret à peccato? Quid enim Satana fœdius, quid turpius, quid eo abominabilius eſt? Multa quidem ſunt, quæ nos a' deſignando peccato abſterrere debent, primum, q; peccatum Deo diſpliceat, & Deus pctõ iralcatur, deinde q;

1. Paralip 19.

Peccatum unde ſit.

1. Ioannis 2.

Mundi trium cipes duo.

Ioannis 8.

1. Ioannis 3.

Satanæ turpitudo.

Deus puniat peccatum uarijs ſupplicijs in hoc ſeculo. Addè, ꝙ puniat etiam peccatum ęterno igni. Sed etiamſi nulla alia cauſſa exiſteret, tamen autor peccati, qui eſt Satan, tam fœdus, tam turpis eſt, ut uel propter hunc ſolum honeſtus animus peccatum uitare deberet. Quęſo te, finge mihi prędonem quendam, qui ex latrocinio adhuc ſanguinolentas manus habeat, inuitare te ad epulas, ſplendide quidē apparatas, hominum autem cede partas, an non tale conuiuium maximo tibi horrori eſſet? an non ſtatim te è medio proriperes? Non eſt autem horribilior prędo, q̄ Satan, cuius fœditas, etſi non patet oculis corporalibus, patet tamē oculis ſpiritualibus. Et is inuitat te ad ſuas epulas, cum ſollicitat ad peccatum. Quid igitur non horres? quid non fugis? profecto, etiamſi peccatum deo & hominibus futurum eſſet ſemper ignotum, tamen tanta eſt, ex autore, turpitudo eius, ut omnes merito fugere debeant. At enim, ſi Deus non creauit peccatum, ſed intrauit in hunc mundum per Satanam & hominem, cur Deus tolerat peccatum in regno ſuo? cur non pellit peccatum è finibus imperij ſui? Tanta certe eſt potentia eius, ut poſſet peccatum uno momento è medio tollere, nec tolerabit perpetuo tyrannidem peccati. Erit enim aliquando in regno Dei, & inter filios eius, finis peccati & mortis, Sed q̄ interim tolerat peccatum, in cauſſa eſt, ſumma bonitas eius. Primum enim, ſi ante centum aut mille annos ſuſtuliſſet peccatum è medio, ceſſaſſet generatio hominum, & fuiſſet finis huius mundi. Quo modo igitur nos & poſteri noſtri, qui nondum eramus, conſecuti eſſemus ſalutem? Itaq; Deus tulit hactenus peccatum in mundo, ut perdurante mundo, noſtræ ac eorum qui nos ſequentur, ſaluti conſuleret. Deinde, etſi peccatum natura ſua eſt pernities, tamē Deus tam induſtrius eſt, ut poſſit eo ad illuſtrandam gloriam nominis ſui, & ad benefaciendum uti. Et, quemadmodum Paulus ait, Vbi exuberauit peccatum, ibi magis exuberauit gratia, ita quo pernitioſius eſt peccatum, eo illuſtrior fit bonitas Dei, quæ malitia peccati optime uti poteſt. Vide mihi peccatum fratrum Ioſeph. Hi enim peccabant horribiliter, non inuidia tantum, ſed etiam meditato homicidio, quod in iuditio Dei à perpetrato nihil differt. Et tamen Deus hoc peccato optime uſus eſt, ac uertit illud, ut ſcriptura loquitur, in bonum, ut ſeruaret populos multos. Quid peccato Iudæ proditoris poteſt dici ſceleratius? attamen Deus hac occaſione uſus, impoſuit Chriſto filio ſuo crucē & mortem, ut nos perpetuo ſeruaremur. Peccabimus ergo plurimum, ut bonitas Dei ualde illuſtretur, dicet quiſpiam? Hoc autem, quid aliud eſt, quàm ſi quis dicat, Vulnerabo pedem aut manum meam, ut induſtria medici probetur. Quid furioſius fieri poſſet? Nam, ut maxime peritus & induſtrius ſit medicus, quid ſi dum tu temere

Peccatū cur, Deus toleret

uulnerares

uulnerares te, aut non esset domi, aut uocatus nollet ad te curandum accedere? Sic maxima quidem est industria Dei, qua pessimo peccato, optime uti potest, nos tamen non debemus Deum tentare, sed peccatum fugere, & opera iustitiæ facere. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo posthac uiuemus in eodem? Et opus Dei sumus, conditi in Christo Iesu, ad opera bona, quæ præparauit Deus, ut in eis ambulemus. Sectemur igitur conditionem nostram, & quia Deus non solum omnia initio creauit, uerumetiam omnia adhuc præsens conseruat & administrat, non dubitemus, quin nobis per unigenitum filium suum reconciliatus, respiciat ac tueatur nos in omnibus aduersis, & deducturus nos sit per mortem ad ueram & sempiternam uitam, per Iesum Christum DOMINVM nostrum, qui est una cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

Rom. 6.

Ephesi. 2.

HOMILIA V.

QVM DVO PRÆCIPVA SINT officia Domini nostri Iesu Christi, quorum alterum est, Creatio, alterum, Recreatio, seu humanæ salutis restauratio, de priori illo, satis supra, quatum ad institutum nostrum attinet, disseruisse uidemur. Nunc igitur ad explicandum posterius, diuina fauente clementia, aggrediemur. Initio enim Deus omnia per filium suum creauit ualde bona. Inter quæ creauit & hominem ad suam imaginem & similitudinem, ac ornauit eum pulcherrimis, adeoq; diuinis donis. Fecit eum iustum, sapientem, immortalem & perpetuo fœlicem. Sed ecce, quem Deus tanta maiestate excoluit, eum paulopost Satan ita seduxit, ut primum quidem abiecto spiritu sancto Dei, plus fidei adhiberet mendacijs Satanæ, q̄ ueritati Dei, deinde uiolaret mandatum dei, ac conijceretur per inobedientiam in conditiōem mortis & perpetuæ damnationis. Nec id uni tantum Adamo accidit, sed omnibus etiam posteris eius, qui ablato per peccatum spiritu sancto, facti sunt mancipia Satanæ, & filij gehennæ. Quanq̄ autem Deus potuisset optimo iure hominem in sua internitione relinquere, miseratus tamē tantum casum tantamq; calamitatem eius, cum ante creauerat omnia per filium suum bona, uoluit etiam hominem iam à bonitate & salute sua lapsum, per eundem filium suum recreare atq; à peccato & morte redimere, & iustitiæ, ac uitæ restituere. De hoc igitur officio filij Dei Ioannes nūc scribit, & ait, In ipso uita erat, & uita erat lux hominum,

,, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non apprehenderunt. Sunt, qui hoc loco per uitam intelligant generaliter conſeruationem omnium rerum. Horum ſententia non eſt damnanda. Nam, quemadmodum per filium Dei omnia ſunt creata, ita etiam per ipſum omnia cõſeruantur, ut ſupra dictum eſt. Alij per uitam intelligunt ſpecialiter uitam omnium animantium. Nec horum ſententia reijcienda eſt. Vt enim omnia animantia ſunt initio per filium Dei uiuificata, ita & ad huc uiuificantur, & in uita iuxta ſuam cuiuſq; conditionem conſeruãtur. Omnia, inquit Pſalmus, a' te expectant, ut des illis eſcam in tempore ſuo, Dante te illis colligent. Aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate. Auertente te faciem turbabuntur. Auferes ſpiritum eorum & deficient, & in puluerem ſuum reuertentur. Quare piè docent, qui dicunt uerbum ſeu filium Dei eſſe omnium animantium uitam & conſeruationem. Sed quia Ioannes deſcribit nunc recreationem & redemptionem hominis, quæ per filium Dei facta eſt, idcirco hoc loco per uitam aptius intelligitur, uiuificatio, liberatio & redemptio a' peccatis et morte. Poſtquam enim homo factus eſt Deo inobediens, & defecit per peccatum a' bono ſuo creatore, non eſt in homine aliud, q̃ mors & internitio. Quocunq;, inquit, die comederis ex eo, morte morieris. Porro, mortis nomine, primum intelligemus docendi gratia peccatum, non ſolum craſſum illud, & externum, quod hominum oculis patet, ſed quod uocant, Originale. Homo eñ deſtitutus ſpiritu ſancto, obnoxius eſt ſpiritui Satanę, qui cũ totum hominem occupet, & in ſeruitutem ſuam abducat, excitat in ipſo ignorationem Dei, contemptum Dei, incredulitatem, & omnia genera uiciorum. Hæc eſt impietatis lerna, & prima mors, quam ſemper caro & ſanguis ſecum in hoc ſeculo circumfert, & quæ tenet omnes homines captiuos. Vocant autem eam ſpiritualem. Deinde mortis nomine continetur corporalis mors, quæ eſt illius prioris ſtipendium, & cum oẽs homines ſint peccato obnoxij, ſunt & huic corporali morti obnoxij. Poſtremo mortis nomine continetur ęterna mors & internitio, cuius ianua eſt mors corporalis. Et quia omnes homines neceſſe habent corporaliter mori, neceſſe etiam habent per corporalẽ mortem ingredi propter peccatum in ęternam mortem & internitionem. Itaq; homo factus Deo inobediens, nihil aliud ab ineunte ſua ætate ſecum circumfert, præter mortem, hoc eſt, peccatum, & perpetuum interitum. Quid hac miſeria calamitoſius? Ad hunc certe modum tam infantes noſtros, q̃ nos ipſos iam adultos cõſiderare debemus. Nam cum infantes offeruntur Eccleſię & baptiſmo eius, non eſt ſentiendũ, infantes eſſe innocẽtes, & nulla peccati macula ſordidos. Ac ſunt, qui conſpectis infantibus, optare ſolent, ſe tanta innocẽtia præditos eſſe, quanta

Mortis duo genera.

Infantes non ſunt ſua natura innocẽtes.

quanta infantes prędditos putant. Recte quidem illi, ſi id de externis peccatis ſentiunt. Nam quantum attinet ad humanum iudiciũ, & externa atq; craſſa illa peccata, infantes dici poſſunt, innocentes. Nondum enim peccauerunt in humanas leges, nec deſignarũt furta aut adulteria. In iudicio autem Dei, & quantum ad peccatum originale q̃d uere damnat eos, qui non renati ſunt in Chriſto, attinet, tantum abeſt, ut infantes ſint natura ſua innocentes, ut quod ſcriptura dicit, Omnis homo mendax. Et iterum, Non iuſtificatur in conſpectu tuo omnis uiuens, non minus de infantibus, q̃ de maioribus natu intelligendum ſit. Quare oblato infante ad Baptiſmum, cogitandum eſt eum obrutum eſſe triplici morte, ſpirituali, uidelicet, corporali, ac perpetua, & tanto diligentius eſt Domino p̃ſs precibus commendandus, ut inſeratur corpori Chriſti, quanto magis egens eſt ueræ ſalutis. Non ſolum autem de infantibus ſed & de nobis ipſis ſic cogitandum eſt, nimirum, q̃ quantum ad naturam noſtram attinet, circumferamus nobiſcum in ſinu noſtro ſemper hanc triplicem mortem, qua nobis merito tam in hoc, quam in uenturo ſeculo pereundum eſſet. Quæ cogitationes idcirco ſuſcipiendæ ſunt, partim ut agnoſcamus naturalem noſtram impietatem, & compeſcamus carnalem noſtram arrogantiam, qua homo nunq̃ non affectat Deus ipſe eſſe, & ex ſe habere ſalutem, partim ut impellamur ad inquirendam ueram uitã, qua ex omni genere mortis ſeruemur. Vbi ergo inueniemus ueram uitam? Audi, quid Ioannes dicat, In IPSO eſt uita. Nam in homine non eſt niſi mors. In IPSO autem, hoc eſt, in VERBO, in filio Dei, in Ieſu Chriſto Domino noſtro, eſt uita. Et quę, obſecro, eſt illa uita? primum eſt, Iuſtitia. Hęc quidem uita, quam nũc iuſtitiam uocamus, etiam in lege eſt. Qui enim fecerit ea, inquit, uiuet in eis. Et, Propoſui tibi uitam & bonum, Elige ergo uitam, ut tu uiuas & ſemen tuũ, Leuit. 18. Deuter. 30. Sed nullus unquam hoim potuit hãc uitam ex lege conſequi. Omnes em̃ peccauerunt, & non potuerunt præ peccato legi dei pfecte ſatisfacere. In Ieſu autem Chriſto ſic eſt iuſtitia, ut non ipſe tm̃ ſit uere & perfecte iuſtus, ſed etiam is qui in ipſum credit, conſequatur in eo ueram & perfectam iuſtitiam, ac participet eam. Filius enim Dei, ut natura iuſtus eſt, quia uerus Deus, ita poſtquam hominem induit, fecit omnem iuſtitiam diuinę legis, cui ſic ſatisfecit, ut ne apicem quidem aut iota uiolauerit. Qui peccatum, inquit Eſaias, non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Qua iuſtitia & obedientia tantum beneficiũ hominibus a' deo patre ſuo impetrauit, ut quotquot in ipſum credũt, reputentur propter ipſum coram Deo tam iuſti & ſancti, q̃ ſi ſuis ipſorum operibus diuinę legi ſatisfeciſſent. Quod legi, inquit Paulus, impoſſibile erat, propterea q̃ nõ poterat fieri per carnem, hoc Deus

præstitit, misso proprio filio in similitudine carnis peccati, & per pec
catum damnauit peccatum in carne, ut iustificatio legis impleretur in
nobis. Etsi autem pij nondum sentiunt reipsa hanc iustitiam, quam ha
bent in Christo per fidem. Nos enim spiritu ex fide, spem iustitię ex-
Galat. 5. pectamus. Et, Nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit, quid futu-
ri sumus, tamen ea sic nostra propria est, ut & ipsa in iudicio Dei con
stare queamus, ac non solum in futuro seculo in nobis reipsa reuelan-
da sit, sed etiam in hoc seculo excitet in nobis, autore spiritu sancto,
obedientiam, qua bonos fructus iustitiæ, quantum in hac carne possi
bile est, proferamus, & mortificato affectu carnis, in nouitate uitæ
Vita Spiritus fis, est iustitia ambulemus. Deinde in filio Dei, non solum est uita spiritualis, quæ
uocatur iustitia, sed etiam uita corporalis. Non loquimur autem nūc
de ea corporali uita, quam in hoc externo seculo uiuimus, quę & ipsa
nobis datur per filium dei, propterea ꝙ omnia per ipsum facta sunt,
sed loquimur de ea uita, quam homo consequitur per resurrectiōem
a' mòrte. Nam quemadmodum Christus filius Dei resurrexit a' mor
tuis nunc̄ꝫ amplius moriturus, ita quotquot in Christum credunt, re
surgent per ipsum, cum corporibus suis, incorruptibiles & immorta
les. Quemadmodum per Adam, inquit Paulus, omnes moriuntur, i-
ta & per Christum omnes uiuificabuntur, unusquisqꝫ in suo ordine,
primicię Christus, deinde hi, qui sunt Christi in aduentu eius. Resur
gent & impij, sed alius est finis resurrectionis impiorum, alius resur
Ioannis 5. rectionis piorum. Veniet hora, inquit Christus, in qua omnes, qui
in monumentis sunt, audient uocem filij Dei, & prodibunt, qui bo-
na fecerunt, in resurrectionem uitę, qui uero mala egerunt, in resurre
ctionem condemnationis. In hoc quidem externo seculo uita corpora
lis queri & sustentari solet, cibo & potu, aliquoties queritur etiā me-
dicinis. Etsi autem debemus pro humana necessitate & Christiana so
brietate cibum & potum capere, ac licet ordinaria medicina uti, tamē
Psalm 89. non possumus perpetuo his rebus uitam corporis cōseruare. Dies an
Idem scribit Herodotus in Thalia. norum nostrorum, inquit Psalmus, sunt septuaginta anni, aut ad sum
mum, octoginta, è quibus quod optimum est, molestia est & labor.
Ογδώκον- τα δ' ἔτεα ζώοις πλήρω μα ἀνδρὶ μακρότα τον προκί ται. Fuerunt & prophetæ, Elias ac Elizęus, qui mortuos reuocarunt ad
hanc uitam, sed qui sic excitabantur, non consequebantur hac excitati
one perpetuam in hoc seculo uitam. In solo autem VERBO, in solo
filio Dei, Iesu Christo Domino nostro uera est uita, quippe quod in
ipso mortui consequentur uitam corporis, non caducam, sed perpetu
am. Ego sum, inquit, resurrectio & uita. Qui credit in me, etiāsi mor-
tuus fuerit, uiuet, & omnis qui uiuit, & credit in me, non morietur in
ęternum. Postremo, in filio Dei non est tantum perpetua uita corpo
ris, sed etiam summa & sempiterna fœlicitas. Hæc est, quam proprie

uitam

uitam uocant, qua impij non uiuent etsi resurgent. Soli autem pij, qui in Christum crediderunt, uiuent, impijs omnibus perpetuo morientibus, hoc est, infœliciſſime uiuentibus. Quid enim uita continenter infœlix, aliud est, q̄ perpetua mors? Ac alij quidem in alijs rebus cō stantem quęrunt fœlicitatem. Hic in diuitijs huius seculi, ille in maiestate dominatiōis, iste in uoluptate corporis. Nullus autem unquam potuit in his rebus durabilem inuenire fœlicitatem. Ea enim est in solo filio Dei, DOMINO nostro Iesu Christo. Quare nihil prius nobis agendum est, q̄ ut filium Dei, ueræ uitæ, hoc est, iustitiæ, resurrectionis, & perpetuæ ac cœlestis fœlicitatis autorem & possessorē recte per fidem cognoscamus, quo & nos hāc uitam in ipso consequamur. Nam q̄ filius Dei, non retineat hanc uitam suæ tantum personę, sed communicet eam cum omnibus hominibus, qui eam agnoscere & accipere uolunt, Ioannes perspicue explicat, cum ait. Et uita erat lux hominum. Hic enim obserua mihi, Ioannem non dicere, Vita erat lux Iudæorum, sed hominum, ut cōplectatur simul Iudęos & Gentes, circumcisos & incircumcisos. Filius enim Dei, Iesus Christus, etsi iuxta promissiones patriarchis dictas uenit in hunc mundum & assumpsit hominem è sola Abrahę posteritate, non tamen pertinet tantum ad Iudæos, sed etiam ad Gentes. Item contra, non solum Gentes, sed & Iudæi, quamuis legem & iustitiam eius habentes, indiguerunt luce filij Dei. Omnes enim homines quocunq̄ nomine uocent, sunt natura sua TENEBRÆ. Non est nobis nunc sermo de externis tenebris in humano corpore. Non enim omnes homines sunt corporaliter cęci. Nec est nobis sermo de tenebris humanę ratiōis in rebus huius seculi. Non oēs homines sunt, iuxta humanam rationem, in humanis negotijs stulti. Alij in administranda repub. alij in administranda re priuata sapiunt. Alij sapientes sunt philosophi, alij sapientes opifices. Est & sua quędam humanę rationis lux, quam προλῆψιν uocāt, de Deo. Notitia enim quædam de Deo, naturaliter est insita menti, uidelicet q̄ sit Deus, & q̄ sit ęternus, potens, sapiens, iustus, seruans iustos, & puniens iniustos. Notum etiam est naturaliter humanæ menti discrimen honestorum & turpium. Hęc lux, etsi per se illustris est, & magnifacienda, tamen collata ad filium Dei, obscuriſſimę & crassiſſimę sunt tenebræ, primum enim naturalis lux humanæ rationis de deo, & diuinis rebus iacet oppressa & obscurata peccato originali, ut etiamsi nonnullam habeat cognitionem Dei, tamen detinet hanc ueritatem, ut Paulus ait, in iniustitia. Deinde humana ratio prorsus est ignara Euangelij de Iesu Christo, nec potest naturalibus suis uiribus excogitare & assequi, q̄ Deus sit propitius propter Christū filium suum, his, qui credunt in ipsum. Itaq̄ quantum attinet ad cog-

Et uita erat lux hominum

Homines sunt Tenebræ.

noſcendam & conſequendam ueram & certam ſalutem, ibi omnes homines natura ſua ſunt cęcitas & tenebrę. Quid enim eſt obſcurius & tenebricoſius mendatio, ac peccato? Omnis autem homo mendax. Et,
Ephe. 4. Omnes peccauerunt. Et, Gentes, inquit Paulus, ambulant in uanitate
mentis ſuę, dum mentem habent obtenebratam, propter ignorātiam
Ephe. 5. quæ in illis eſt, & excęcationem cordis eorum. Ac paulo poſt, Eratis quōdam tenebrę? Vides, homines natura ſua dici, Tenebras. Et quanquam hoc cognomen hoīm non extaret diſerte in ſcriptura, res tamen ipſa palam declarat, hoīes natura humanæ ſuę rationis eſſe tenebras. Nullus enim hominum poteſt natura, aut ratione ſua uidere ac perſpicere, ut ambulet in perfecta legis obedientia, & legi uere ſatisfaciat. Nullus item hominum ratione ſua uidere poteſt, Deum etiam nihil meritis, eſſe clementem propter Chriſtum filium ſuum. Adhæc, nullus hominum natura ſua perſpicere poteſt, ut ambulet illæſus, & ſaluus per mortem. Nam mors, multo tenebricoſior ſpecus eſt, cp ut homo queat per illum luce rationis ſuæ penetrare. Et, ut breuiter dicam, nullus hominum poteſt ſua induſtria euadere tenebras infœlicitatis, & ad claritudinem fœlicitatis peruenire. Quid igitur aliud reliquum eſt, cp hominem eſſe ſummam caliginem, & craſſiſſimas tenebras? Solus autem filius Dei, qui eſt uera uita, lux eſt hoīm. Lucet enim omnibus his, qui credunt in ipſum, ad perfectam iuſtitiā, & plenam legis ſatisfactionem, propterea cp clementer donet illis ſuam ipſius iuſtitiā, quę eſt perfecta & abſoluta, ac ornat quoq; eos ſpū ſancto, ut faciant opera iuſtitię, quę etſi per ſe non ſunt perfecta, nec placant iram dei, tn̄ ſunt deo grata, propter Chriſtum, qui ſuam illis perfectam iuſtitiam donat. Deinde lucet ad conſpiciēdas latebras animi Dei, & illuſtrat eas, ut cognoſcamus, cp etſi lex nos maledicit, & pronunciat nos reos perpetuę damnationis, tn̄ Deus cōplectatur nos ſummo fauore propter Chriſtum, & uelit nos propter ipſum, ſeruare. Deum, inquit Ioannes, nemo uidit unq;, unigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Prętera, lucet per mortem ad ueram uitam, & fœlicitatē. Quid hac luce ſuauius? quid iucundius? Adhibeamus igitur ſtudium, ut hæc lux in nobis accendatur & accenſa cōſeruetur. Sed ubi, inquis, inueniam hanc lucem, aut quid faciam, ut in me accē
Deuter. 29. datur? Num conſcendam in cœlum, aut peregrinabor trans mare, ut inueniam eam? Non neceſſe habes magnum peregrinationis laborē ſuſcipere, ſed prope te lucet, in hac terra, Sequitur em̄. Et lux in tenebris lucet. Quæ ergo ſunt hę tenebrę? Ioannes ſua quadam phraſi intelligit hoc loco per tenebras, hūc externum mūdum, & hoīes qui in eo ſunt. Poſtq; enim homo peccauit, Satan factus eſt princeps huius mundi, & cū hic dicatur etiā princeps tenebrarū, manifeſtū eſt, hunc

mundum

mundum recte uocari tenebras. Sunt & hoïes, precipua huius externi mundi pars, qui cum sint peccato excecati, nec uideant sua ratione ue ram uitam & lucem, recte & ipsi dicuntur Tenebrę, quemadmodum supra ostendimus. Quare, cum Ioannes dicit, lucem in tenebris lucere, sentit filium Dei lucere, hoc est reuelatum esse, ac predicari, & illustrari in hac terra, in hoc mundo, inter homines huius seculi. Non est autem sentiendum, ꝙ hęc lux tunc primum inceperit lucere in hac terra, cum assumpsit hominem. Vidimus quidem tunc gloriam, tanq̃ unigeniti a patre, uidimus presentem eius maiestatem, cum assumpto hoïe, illustraretur doctrina, miraculis, resurrectiõe, ascensu in cœlũ, & diuulgatione Euangelij in totum orbem terrarę, attamen luxit etiã suo quodam modo in terris, inter hoïes, anteq̃ assumpsit hoïem. Nã quemadmodum, si accenderis lucernam, non protenditur lux eius ad unam tãtum aëris partem, sed spargitur circumquaq̃, in lõginquum etiam, ut oïa loca circum circa illustrentur, ita postq̃ Deus in animo statuit emittere suo tempore filium suum, ut fieret homo ex muliere, accensa est cœlestis lucerna, quę non hoc tantum tempore, spargit lucem suam predicatione reuelati Euãgelij, inter huius seculi hoïes, sed incepit lucere promissionibus & uaticinijs, iam inde ab initio huius mundi. Filius em̃ dei reuelatus est Adę, & predicatus in familia eius: Semen mulieris, inquit DñS, conteret caput serpentis. Hoc est Euangelion, quo filius Dei, qui est uera lux, manifestatus est in hoc mundo, & luxit in tenebris, in familia Adę, & inter posteros eius. Deinde hęc lux clarius reuelata est ea promissione quæ dicta est ad Abrahamum, In semine tuo benedicentur oës gentes terrę. Cum autẽ hęc promissio non constiterit in familia tantum, & posteritate Abrahę, sed fama eius peruenerit etiam ad alias gentes, quid hoc aliud fuit, q̃ lucem in tenebris lucere? Postea luxit eadẽ lux promissionibus ad Dauidem dictis, & per prophetas illustratis. Quę promissiones non in Iudęa solum publice tractabantur, sed uulgabantur etiã in exteras nationes, presertim ijs temporibus, quo Iudęi dispergebantur exilio Assyriaco & Babylonico in uarias totius orbis terrarę regiones. Itaq̃ uere dicit, ꝙ & ijs tẽporibus lux in tenebris luxerit. Sed maxime & clarissime oĩm illuxit eo tẽpore, quo ueniens in hunc mundũ, assumpsit hominẽ, & predicauit Euangelion suum, ac ędit is magnis & stupendis miraculis, expiauit pcta nostra morte sua, deinde resurgẽs a mortuis, & sedens ad dexteram Dei, uulgauit Euangelion suũ per Apostolos, in uniuersum mundum, inter omnes homines, siue Iudæos, siue Gentes, siue circumcisos siue incircumcisos. Ite, inquit, in uniuersum mundum, & prædicate Euangelion omni creaturæ. Et iterum. Eritis mihi testes, non solum Hierosolymis, uerumetiam in uniuersa

Iudęa, Samariaq; , deniq; ad extrema terrę. Quod autem Christus futurum affirmat, hoc Paulus testatur sua etiam ętate impleri. Non di-
Coloß. 1. Romano. 10. moueamini, inquiens, a spe Euangelij, quod audistis, quod prędicatum est apud uniuersam creaturam, quæ sub cœlo est. Ac rursus, An non audierunt? Atqui, In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Quęso te, quid hoc aliud est, q̄; lucem in tenebris lucere? Non est igitur opus, ut ad hanc lucem inuestigandam in hoc splendidum & illustre cœlum conscendas, sed inuenies eam in tenebris huius terræ, in hoc mundo, inter homines huius seculi. Nam quemadmodum ab initio luxit in terra promissiōibus, ita nunc lucet diuulgatione Euangelij inter omnes gentes, quæ, ut supra dictum est, tenebrarum nomine ueniunt. Videamus autem, quomodo Tenebrę, hoc est, Gentes, seu homines comparauerint sese ad hāc lucem excipiendam, Sequitur. Et tenebrę eam non apprehenderunt.

Lux luxit in tenebris

Rem admirabilem. Lux luxit in tenebris, Filius Dei reuelatus est Euangelio suo hominibus in terra, ut discuteret cęcitatem eorum, & ad duceret eos ad cœlestem splendorem. Sed ecce, tenebrę non apprehēderunt lucem, hoc est, homines semper fastidierunt & abiecerunt lucem, & quod horribilius est, etiam condemnarunt & persecuti sunt eam. Etsi enim pauci quidam pij exceperunt hāc lucem gratissimo animo, & consecuti sunt per eam omnia cœlestia bona, tamē tanta semper fuit & est multitudo impiorum, & fastidientium hanc lucem, ut prę maxima illorum turba, pij in nullo numero reponantur. Hæc lux lucebat in familia Adę, Sed tenebrę, hoc est Cain & posteri eius, qui soli uidebantur homines & hęredes terrę, non apprehenderunt eam. Hęc lux lucebat in familia Abrahę, & inter Gentes. Sed nec Iudęi nec gentes apprehenderunt eam. De Iudęis Stephanus dicit: Quem prophetarum non sunt persecuti patres uestri, & occiderunt eos, qui prænunciabant de aduentu iusti illius? De Gentibus autē, q; sectatæ sint idola, manifestius est, q̄; ut nunc pluribus commemoretur. Hæc lux lucebat in Iudæa & Galilęa, quando Christus ipse, qui erat illa lux, prædicauit Euangelion, de quo & Esaias ait. Populus qui ambulabat in tenebris uidit lucem magnam, habitantibus in regiōe umbrę mortis, lux orta est eis. Sed hanc lucem tanto odio prosecuti sunt, ut etiam Christum ipsum crudelissime occiderint. Hæc lux lucebat postea per diuulgationem Euangelij tam inter Iudęos, q̄; inter Gentes, in toto orbe terrarum. Sed quid multa? Tenebræ non apprehenderunt eam. Nec Iudæi nec Gentes acceperunt filium Dei fide sua, sed tm̄ impetum ad opprimendam lucem Euāgelij fecerunt, perinde ac si incendium totius orbis restinguendum esset. Lucet & hoc tempore lux in tenebris. Sed ut tenebrę nec superioribus seculis, ita nec nunc

apprehendunt

apprehendunt lucem. Quid enim dicam de Iudeis, de Turcis, de Saracenis, qui ex professo sunt hostes Christi? uide mihi, inter ipsos Christianos, quot Euangelion contemnunt, quot etiam persequuntur? Stat enim sententia Ioannis, imo spiritus sancti, Tenebrę eam nō apprehendunt. Ecquid, obsecro, causſæ est, quod hic mundus, tenebrę, aut homines, tanto fastidio abiiciant filium Dei, qui tamen est uera lux & salus nostra? Non est difficile causſam huius rei intellige re, primum enim, filius Dei, non est lux corporalis sed spiritualis & cœlestis. Animalis autem homo, (quales sunt omnes gentes natura sua) non percipit ea quæ sunt spiritus. Deinde, Satan factus est propter peccatum, princeps huius mundi, & gerit irreconciliabile bellum aduersus filium Dei. Quare totis uiribus, quantus quantus est, enititur, ut sensus hominum excecentur, ne illucescat ipsis lumen Euangelij glorię Christi, qui est imago Dei, quemadmodum Paulus ait. Cū autem institutum Satanæ non sit nobis ignotū, & nos clementia Dei facti simus filij lucis, non offendamur crassicie tenebrarum, nec dimo ueamur de agnitione filij Dei, impiorum multitudine & magnitudine, sed pergamus constanti fide in hac luce ambulare, ut in splendorē perpetuę fœlicitatis penetrare queamus, per Iesum Christum DOMINVM nostrum, qui est una' cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen. 2. Corinth. 4.

HOMILIA VI.

MAGNA sunt, & prędara, ac plane cœlestia, quæ Euāgelista hactenus de filio Dei docuit. Non est autem contentus, maiestatem filij Dei simpliciter exponere, sed confert eum nūc cum prędpuis heroibus, qui post patriarchas, quibus Christus promissus est, in populo Dei fuerunt. Etsi enim nullus unquam hominū fuit, aut erit, qui possit merito cum Christo conferri, & qui idoneus sit, quemadmodum recte affirmat Baptista, ut soluat corrigiam calciamenti Christi, tamen, cum uera cognitio Christi sit nostra iustitia & salus, confert Euāgelista Christum cum prędantissimis omnium sanctorum, ut ex hac collatiōe maiestas Christi illustrior reddatur, & ut perspicue intelligamus, quantum sit discrimen inter Christum & alios homines, quantauis sanctitate & excellentia admirabiles. Fuerunt autem post patriarchas duo magni Heroes, qui in populo Dei tantam autoritatem habuerunt, ut unusquisque eorum a' nonnullis habitus sit uerus ille seruator & redemptor, qui pa-

triarchis promiſſus erat. Horum alter fuit Moſes, Alter, Ioannes Baptiſta. Quid ergo? dices? An non fuerunt & alij multo his illuſtriores Heroes tam inter Iudæos q̄ inter Gentes. Quid deſideras in Dauide? Quid in Elia? Quid in Eſaia? Inter gentes autem, quot obſecro numerantur potentiſſimi Monarchę, & ſapientiſſimi philoſophi? Recte dicis. Fateor, multos præſtantiſſimos fuiſſe Heroes inter gentes et Iudęos. Sed qui fuerunt inter gentes, hi etſi habuerunt ſua quædam dona Dei, ſuaq̄ commendatione digni ſunt, tamen potentia & ſapientia eorum non profuerunt ad alia, q̄ ad commoditatem huius corporalis uitę, & ad negotia huius externi ac interituri ſeculi, nec attulerunt hominibus aliquam ueram, certam & firmam ſalutem. Huc accedit, q̄ Gentes erant, ut Paulus ait, extranei à teſtamentis promiſſionis, ſpem non habentes, deoq̄ carentes in mundo. Soli autem Iſraelitæ erant populus Dei. Non fecit taliter, inquit Pſalmus, omni nationi, & iudicia ſua non manifeſtauit eis. Ac iterum: Tantummodo uos cognoui, ex omnibus nacionibus terræ. Quare, etſi fuerunt excellentiſſimi Heroes inter Gentes, tamen non habent locum, inter eos, qui hominibus attulerūt uera & cœleſtia beneficia. Inter Iſraelitas autem, Dauid & prophetæ fuerunt quidem magni & excellentes uiri, non ſuperarunt tamen autoritate ſua Moſen, quippe q̄ Dauid rex neceſſe habuit Moſen omnibus diebus uitę ſuę, præceptorem ſuum agnoſcere. Deſcribet, inquit, ſibi deuteronomium legis huius, in uolumine, & leget illud omnibus diebus uitę ſuæ. Prophetę autem fuerunt Moſi interpretes, nec inſtituerunt uel noua religionis ſacramenta, uel nouam in populo Dei πολιτείαν, Sed tantum ea, quæ per Moſen inſtituta erāt, doctrina ſua tuebantur. Soli uero hi duo Moſes & Ioannes Baptiſta inſtituerunt noua in populo Dei. Moſes enim inſtituit eccleſiaſticam et ciuilem politian in Iſrael. Baptiſta inſtituit concionem Euangelij & baptiſmum. Ac tāta fuit autoritas eorum, ut primum Moſes, quia liberauit Iſraelē ex Ægypto, & perduxit eos ſaluos per mare rubrum, ac tulit eis diuinam legem, & dedit ipſis Manna in deſerto, habitus ſit uerus ſeruator. Sic enim Chriſtus ait: Eſt qui accuſat uos Moſes, in quo uos ſperatis. Deinde, quia uiderūt Ioannem Baptiſtam maxima ſanctitate pollere, putauerunt & hunc eſſe uerum ſeruatorem ac Meſſiam. De alijs uel regibus uel prophetis, nihil tale conſtanter creditum fuit. Quare Euangeliſta producit nunc hos duos in medium, & opponit eis Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, ut cognoſcamus, q̄ non illi duo, ſed hic ſolus ſit uerus filius Dei, ſeruator & Meſſias noſter. Ac poſtea quidem confert Euangeliſta Moſen cum Chriſto, cum ait, Lex per Moſen data eſt. Gratia & ueritas per IESVM CHRISTVM exorta eſt. Nunc autem con-

Heroes Moſes & Baptiſta.

autem confert inter se Ioãnem Baptistam & Christum, Sic inquiens, Erat homo missus à Deo cui nomen Ioannes. Hic uenit ad testificandum, ut testaretur de luce, ut omnes crederent per ipsum. Non erat ille lux illa, sed missus erat, ut testaretur de luce. Dicet enim quispiam, Tu tribuis omnia Iesu filio Mariæ. Facis eum ęternum Dei uerbum aut filium, rerum omnium creatorem, uitam et lucem hominum. Quid ergo sentiendum est de Ioanne baptista? an non & is pro Messia habitus est? Cui autem adscribitur honor Messiæ, huic certe adscribenda quoq; erit ea maiestas, quam tu hactenus tribuisti Iesu filio Mariæ? De hoc respondet nunc Euangelista, cuius responsionis hæc est sentẽtia, Fateor, Baptistam fuisse insignem uirum, & diuinitus missum, Non tamen fuit uerus seruator & Messias. Magnus fuit, non tamen maximus. Illustris fuit, non tamen lux ipsa. Heros fuit, non tamen Deus ipse. Missus quidem à Deo, non tamen ut autor & magister, sed ut minister salutis. Fuit, inquit, homo à Deo missus, cui nomen Ioannes. Videamus igitur, quibus argumẽtis perspicuum fiat, q̃ Ioannes Baptista fuerit à Deo missus? Nam cum plurimum sit situm in testimonio eius, quod perhibuit Iesu filio Marię, uocatio eius debet esse probe confirmata. Ac primum, testatur Archangelus Gabriel oraculo suo, q̃ uocatio Baptistę sit diuina. Erit, inquiens, magnus coram Domino, & spiritu sancto replebitur iam inde ab utero matris suæ. Deinde idem confirmat miraculum obmutescentiæ, qua Zacharias pater Baptistę punitus fuit, propterea q̃ non adhibuerat fidem cœlesti oraculo. Accedit mox & aliud miraculum, q̃ etsi Zacharias pater Baptistæ, fuit senex, & uxor eius sterilis ac prouectę ætatis, diuina tamen clementia factum est, ut Elizabeth è Zacharia, anus è sene, Baptistam conciperet. Est & hoc inter miracula ponendum, q̃ Baptista exultauerit prę gaudio in utero matris suæ. Postq̃ Maria iam Christo pręgnans, salutasset Elizabetham. Deinde cum natus esset Baptista, lingua Zacharię iterum sic soluta est, ut statim prorumperet in laudẽ Dei, & impleretur spiritu sancto. Hęc certe tam conspicua fuere miracula, ut omnes finitimi, qui fuerunt horum miraculorum testes, confessi sint, Baptistam diuinitus missum esse. Quod autem in infantia eius inchoatum erat, hoc postea ipse, cum adoleuisset, tantis uirtutibus, & tam admirabili uitę suę sanctitate ita confirmauit, ut iam non tantum insignis quispiam uir, sed etiam Messias haberetur. Etsi uero imperiti homines nimium tribuebant Baptistæ, (humanum enim ingenium nunq̃ fere mediocritatem seruare potest) hoc tamẽ satis luculentum est testimonium, q̃ uocatio Baptistę fuerit diuina. Quæ cum ita se habeant, uideamus nũc, in quẽ usum, & ad quod officium missus ac uocatus sit Baptista. Nũ missus erat ut ipse esset uerus Messias?

Ioannis Baptistæ uocatio.

Nihil minus. Nõ erat (inquit) ille lux uera, ſed miſſus erat ad teſtifi candum, ut teſtaretur de luce, quo omnes crederent per ipſum (hoc eſt) Baptiſta uenit, non ut eſſet ipſe Meſſias, ſed ut eſſet teſtis & mini ſter Meſſiæ, quo homines per teſtimonium & miniſterium eius ag noſcerent uerum Meſſiam, & crederent in ipſum. Quid ad hæc dice mus? Num Chriſtus tam egens autoritate fuit, ut neceſſe habuerit te ſtimonium ab homine petere? De hac re nihil opus eſt, ut nos multa uerba faciamus, ſed audiamus Chriſtum ipſum, qui apud hunc Euan geliſtam capite quinto ita ait, Vos miſiſtis ad Ioannem, & is teſtimo nium reddidit ueritati. Ego autem non accipio teſtimonium ab homi ne, ſed hæc dico, ut uos ſalui ſitis (hoc eſt) Ioannes miſſus eſt, ut teſti monium perhiberet de me, non quidem propter me, aut q̃ ego alie na autoritate indigerẽ. Habeo enim teſtimonium maius teſtimonio Ioannis. Opera, quę dedit mihi pater, ut perficiam ea, teſtificantur de me, q̃ pater miſerit me, Sed miſſus eſt, ut teſtimoniũ diceret de me, propter homines, ut excitati teſtimonio tam ſancti uiri conciperent ueram fidem, & conſequerentur ſalutem. Nec fuit alienum ab inſtitu to Chriſti, q̃ non dedignatus eſt uti teſtimonio hominis. Nã ſi pro pter nos aſſumpſit hominem, & non abhorruit nec a cruce nec a mor te, quæ ſunt humanorum peccatorum ſupplicia, quomodo abhorruiſ ſet a teſtimonio hominis, quod modo aliquid ad noſtram ſalutem fa ceret? Cæterum, ex hoc loco diſcendus eſt uerus uſus Sanctorum, ne de ipſis pluſq̃ par eſt ſentiamus. Etſi enim Apoſtoli dicuntur aliàs, Lux mundi, & Ioannes, Lucerna ardens, adeoq̃ omnes in Chriſtum credentes uocãtur Luminaria. Lucete, inquit, tanq̃ luminaria in mũ do. Et lux eſtis in Domino, tamen ex hoc loco interpretandum eſt, q̃ ſancti non ſint uera lux, nec ſit ipſis tribuenda maieſtas Meſſiæ, ſed quòd tantum ſint indices, & teſtes uerę lucis, ac miniſtri & doctores ueri Meſſiæ. Nam, ſi de Baptiſta, quo tamen non eſt maior exortus inter natos mulierum, ſcriptum eſt, Non erat ille lux, ſed miſſus erat ut teſtaretur de luce, & ut omnes crederent per ipſum, hoc eſt, ut teſti monio eius excitati, fidem Chriſto adhiberent, multo magis de alijs Sanctis ſentiendum eſt, quòd non ſint uera lux, nec transferẽdum ſit in ipſos proprium officium, & maieſtas ueri Meſſiæ. Maieſtas autẽ Meſſiæ eſt, quòd ſit patronus noſter coram Deo, quod ſit reconcilia tor noſter, quod ſit ſeruator in morte, adeoq̃ adiutor in ſummis dolo rum inferni neceſſitatibus. Nullus igitur Sanctorum inuocandus eſt ut patronus, ut reconciliator, ut ſeruator & adiutor in morte, ſed quic quid hoc eſt bonorum, a ſolo Ieſu uera luce & Meſſia expectandum eſt: Habent quidem Sancti ſuam laudem, & facienda eſt mentio eorũ in Eccleſia honeſtiſſime, is aũt honor qui ad ſolum Chriſtũ pertinet,

Sanctorum uſus.

Philip. 2. Epheſi. 5.

non

non eſt ipſis tribuendus. Maiores noſtri propoſuerunt pueris ſuis imaginem quandam extremi iudicij, ac pinxerunt Chriſtum ſedentem in iride, Mariam & Ioannem Baptiſtam aſtantes, Apoſtolos autem aſſidentes. Certe qui ueram Chriſtianę doctrinę cognitionem habuerunt, non ſenſerunt uel tam craſſum fore ſpectaculum extremi iudicij, uel Mariam aut Ioannem Baptiſtam aut Apoſtolos eſſe patronos coram tribunali ſummi iudicis, Sed ſignificare uoluerunt, ꝙ is ſolus ſit uerus iudex noſter, qui natus eſt ex Maria, et de q̃ Baptiſta teſtatus eſt, Ieſus Chriſtus, ꝙ & iuditium pronũciabitur, non iuxta leges uel Moſaicas uel Romanas, ſed iuxta Euangelion, quod Apoſtoli prædicauerunt, ut quicunꝙ credidit, conſequatur ſalutem, qui autem non credidit, condemnetur. Cum igitur in hoc Euangelio quod Apoſtoli adnunciarunt, Chriſtus prædicetur patronus, reconciliator & ſeruator omnium credẽtium in ipſum, manifeſtum eſt, eundem Chriſtum eſſe & iudicem & patronum fidelium ſuorum, nec ullum aliũ patronum è ſanctorum numero adoptandum eſſe. Porro, poſtꝙ Euangeliſta expoſuit officium Ioannis Baptiſtæ, reuertitur ad deſcriptionem Chriſti. Erat, inquiens, lux illa, lux uera, quę illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum, hoc eſt, Ioannes Baptiſta, non eſt uera lux, ſed Verbum illud, quod eſt æterni Dei æternus filius, per quem omnia condita ſunt, & qui aſſumpto homine uenit in hũc mundum, uera eſt lux, quæ non ſibi tantum lucet, ſed illuminat omnes homines in toto mundo. Quid hoc rei eſt, inquies? Si Chriſtus illuminat omnes homines, cur tot ſunt impij? cur tot ſcelerati? cur tot ſempiterna internitione pereunt? Sunt, qui per hanc lucem Chriſti, intelligunt naturale lumen humanæ rationis, omnibus hominibus diuinitus conceſſum, quo homines cognoſcant illa, quorum ſcientia perduceret eos ad fœlicitatem, ſi exequerentur. Etſi autem lumen naturalis rationis, diuinum eſt donum, & habet cognitionem quandam Dei, tamen natura ſua prorſus ignorat Chriſtum ſeruatorem, & homo peccato originis ita fractus eſt, ut nec ea quæ ratione ſua de Deo cognoſcit, exequatur. Cum Deum, inquit, cognouerint, non ut Deum glorificauerunt. Quare Euangeliſta non intelligit per hanc lucem, humanam rationem, quin potius cum dicit Chriſtum illuminare omnem hominem, ut non ſentit omnes homines habere natura ſua perfectam ſcientiam perueniendi ad fœlicitatem, ita nec ſentit omnes homines in toto orbe terrarum fieri pios, & ſeruari, ſed primum reprehendit & damnat eorum opinionem, qui ſentiebant Chriſtum pertinere tantum ad Iudæos, & ad eos qui ſuſciperent Iudaiſmum. Etſi enim manifeſtæ erant promiſſiones in prophetis, ꝙ Chriſtus eſſet etiam Gentium ſeruator, Iudæi tamẽ putabant Gentes non ſeruari per Chriſtum,

Iudicij extrẽi pictura.

niſi ſuſciperent circumciſionem, & fierent Iudæi. Itaq; , cum Petrus baptiſaſſet Cornelium, & alios ex gentibus, reprehenſus fuit ab his qui erant ẽ circumciſione, q; introiſſet, ut ipſi loquebantur, ad uiros præputium habentes. Et poſtea. Niſi circumcidamini, inquiũt, ſecundum morem Moſi, non poteſtis eſſe ſalui. Quare Ioannes reiicit nunc uanam opinionem Iudęorum, de ſuo Iudaiſmo, & docet Chriſtum illuminare omnem hominem, hoc eſt, non pertinere tantum ad Iudæos, ſed etiam ad gentes. Ac idem hoc dicto ſignificatur, quod aliàs in Marco ſcribitur. Ite in mundum uniuerſum, & prædicate Euangelion omni creaturę. Et Paulus, Prędicatum eſt, inquit, apud uniuerſam creaturam, quę ſub cœlo eſt. Ac rurſus. Non eſt Iudęus, neq; Gręcus, non eſt ſeruus, neq; liber, non eſt maſculus ac fœmina. Omnes enim uos unus eſtis in Chriſto Ieſu. Et iterum. Vbi non eſt Gręcus & Iudęus, circumciſio & prępu tium, Barbarus, Scytha, ſeruus, liber, ſed omnia in omnibus Chriſtus. Cum autẽ ſpiritus ſanctus docet, Chriſtum pertinere ad omnes homines, uidelicet, non ad Iudęos tantum ſeu circumciſos, ſed etiam ad Gentes, populum incircumciſum, intelligit Chriſtum pertinere non ſolũ ad honeſtos homines, quales Iudęi propter legẽ Dei, & ſacra eius ſibi uidebantur, uerumetiã ad inhoneſtos, & peccatores, quales incircumciſę Gentes à Iudęis reputabantur. Nõ ueni, inquit, ad uocãdos iuſtos, ſed peccatores ad pœnitẽtiam. Et Paulus. Certus ſermo & dignus, quem modis omnibus amplectamur, q; Chriſtus Ieſus uenit in mundum, ut peccatores ſaluos faceret. Itaque Chriſtus lucet oĩbus hominibus, & offert lucem ſalutis ſuę tam honeſtis hominibus, q; inhoneſtis & ſceleratis, non ut hi perdurent in ſuis ſceleribus, & illi abiiciant uitæ ſuę honeſtatem, ſed ut ueram utriq; iuſtitiã in Chriſto per fidem conſequantur, & illi honeſte uiuere pergant, hi aũt ſcelera uitent, ac opera iuſtitię faciant. Deinde conſiderandum eſt, q; etſi Chriſtus uera lux pertinet ad oẽs homines & illucęſcit oĩbus hominibus ſiue Iudęis ſiue gentibus, ſiue honeſtis ſiue inhoneſtis, in toto orbe terrarum, tamen non omnes recipiũt hanc lucem. Tenebrę, inquit, non apprehenderunt eam. Et mox. Mundus non cognouit eum. Nam quemadmodum corporalis ſol publice oĩbus lucet, & tamen non omnes accipiunt, nec fruũtur ea luce, nimirum aliis dormientibus, aliis obſtruentibus fœneſtras, aliis cęcis aut excęcatis, ita & Chriſtus, quantum in ipſo eſt, omnibus lucet, cum autẽ aliq; contemnant eum impie, aliq; perſequantur ipſum crudeliter, non oẽs capiunt fructum huius lucis. Quare, cum Euangeliſta dicit, Chriſtum illuminare omnem hominem uenientem in hunc mundum, non ſentit, omnes impios hoĩes fieri pios, ſed docet lucẽ Chriſti oĩbus offerri, quã tamen non omnes accipiunt. Poſtremo, Chriſtus eiuſcemodi lux

eſt, ut

eſt, ut nullus hominum illuſtretur ad conſequẽdam iuſtitiam coram Deo, ueram uitam & fœlicitatem, niſi per hanc lucẽ, & ubicunq; hęc lux non lucet, ibi nõ ſunt niſi craſſiſſimę & perpetuæ tenebrę mortis ac inferni. Hoc certe cognitu neceſſarium eſt. Prudentes enim huius ſeculi exiſtimant unũquemq; in ſua religione ſeruari, ſi modo credat Deum eſſe ſummam mentem, ęternam, omnipotentem, creatricem & gubernatricem rerum omnium, remuneratricem pietatis, ultricẽ impietatis. Ac nihil referre putant, quo nomine illa mens appelletur, mundus, natura, Iuppiter, aut alio quocunq; nomine, & haud obſcure ſignificant, ſe diuerſas religiones, non niſi diuerſos ritus ueri Dei colendi iudicare. De qua re extitit lex Cęſaris Maximini, qua permittitur, ut quo quiſq; uelit ritu, deum colat. Itaq; ſentiunt poſſe eſſe lucẽ iuſtitiæ & ſalutis abſq; Chriſto, & Iudæos, Ethnicos, Chriſtianos, Turcas & Saracenos ſalutem conſequi, ſi modo in ſuæ quiſq; religiõis ritibus, unum Deum omnipotentem credat, & inculpatam uitam ducat. Hęc eſt magna impietas, & extrema ueritatis ignorantia. Etſi enim ad ſalutem neceſſarium eſt, ut cognoſcatur Deus omnipotens, remunerator pietatis, & ultor impietatis, quippe q̃ hæc cognitio naturaliter ſit humanę menti inſita, et percipiatur ex opificio mundi, quemadmodum Paulus docet, tamen niſi acceſſerit cognitio miſericordię Dei, per Ieſum Chriſtũ, nihil aliud fieri ſolet, q̃ q̃ cum homines cognoſcant Deum, non tamen glorificent ut Deum, quemadmodum idem Paulus perſpicue exponit. Non enim difficile eſt ingenioſo homini extra periculum mortis & inferni, in rerum fœlicitate ſpecioſas cogitationes de immenſa Dei potentia, qua nihil nec maius ſit nec melius, ſuſcipere, at ſi quis abſq; Chriſto obnciatur tentationibus peccati, mortis & inferni, ibi certe fieri non poteſt, quin aut Deũ prorſus contemnat, aut ſentiat eum eſſe longe omniũ crudeliſſimum, aut quærat ſibi alienos deos. Nulla em̃ eſt lux, nulla ſalus abſq; Chriſto, nec id ſolum hoc tempore, quo poſt aduentum Chriſti Euangelion prędicatum eſt in toto orbe terrarũ, ſed etiam ante aduentum Chriſti, uſq; ad initium mundi. Ac tunc quidem ea erat temporis ratio, q̃ cognitio Chriſti non fuerit tam perſpicua, q̃ nunc eſt, reuelato Euangelio eius, neceſſaria tamen erat talis cognitio Chriſti, qualis erat diuinis promiſſionibus reuelata, uidelicet, q̃ Deus eſſet clemens propter ſemen mulieris, propter ſemen Abrahę, propter filium Dauidis. Sic enim tunc de Chriſto prędicatum fuit. Non dubito, quin quondam ante aduentum Chriſti multi non ſolum inter Iudęos, ſed etiam Gentes ſeruati ſint. Nullus autem eorum potuit ſeruari, cognitione illa naturali de Deo, q̃ ſit ęternus, & rerum omnium gubernator, ſed neceſſariũ fuit cognoſcere & credere, q̃ Deus ſit miſericors, propter

Euſebius in Eccleſi. hiſto. lib. 9. cap. 9.

Rom. 1.

eum, qui patriarchis diuinitus promissus erat. Quod si innumeri inter gentes non habuerunt ullam huius diuinę misericordiæ cognitionem, sed perierunt, non certe Deo sed ipsorum impietati imputandū est. Prędicatio enim misericordię dei per semē mulieris, aut Abrahæ & Dauidis, non in unum tantum terrę angulum conclusa fuit, sed uulgata est etiam inter gentes, partim per patriarchas, a' quibus Gentes suam originem duxerunt, partim per Israelitas, qui uarijs exilijs dispersi fuerunt in prędipuas terrę Monarchias, & regiones. Non est aliud nomen, inquit Petrus, sub cœlo datum inter hoīes, in quo oporteat nos saluos fieri, prętercp̄ Iesus Christus. Hoc autem non est intelligendum de illis tantum hoībus, qui post aduentum Christi in terrā, & reuelatum eius Euangelion per apostolos, in orbem terrarę, uitam agunt, sed etiam de his, qui fuerunt ab initio conditi mundi. Per gratiam, inquit iterum Petrus, Dñi Iesu Christi credimus nos saluos futuros, quemadmodum & illi. Quare cum Euangelista dicit, cp̄ Christus illuminet omnem hoīem uenientem in hunc mundū, docet Christum talem esse lucem, sine qua nullus hoīm unq̄ aut potuerit, aut possit ueram salutem consequi, & omnes eos hoīes etiamsi fuerint sapientissimi & honestissimi, perpetuis tenebris interire, qui non fuerint hac luce illuminati. Habes quāta, & cp̄ necessaria lux sit Christus. Videamus nunc hoīm impietatem, & cęcitatem, qua tantam lucem repu-

» lerunt. In mūdo, inquit, erat, & mūdus per ipsum factus est, & mun-

» dus eum non cognouit. Nota est phrasis, in hoc prędertim Euangelista, qua mūdus non solum pro cœlo & terra, sed maxime oīm pro hominibus accipitur. Obserua igitur mihi, quanta sit hominum in hoc mundo impietas, & ingratitudo. Filius Dei erat in mundo, non tantum rerū oīm gubernatione, sed etiā assumptione hoīs, Factus enim est homo, & egit humanam uitam inter homines. Nec uixit obscure, Docuit enim publice Euangelion suum, edidit maxima miracula, quibus ueritatem Euangelij sui confirmauit. Morti traditus, resurrexit a' mortuis, & comprobauit uarijs argumentis se a' mortuis uere resurrexisse. Ascendit in cœlum, ac misso spū sancto, diuulgauit Euangelion suum per apostolos inter omnes gentes terrę, adhibitis interim in testimonium ueritatis multis ac magnis miraculis. Nihil certe defuit filio Dei, ad reuelationem & confirmationem maiestatis suę. Ecce aūt, in hoc tanto splendore, mūdus non cognouit eum, hoīes non receperunt eum. Quid hac seu stupiditate seu cęcitate horribilius? Etsi em̄ cum uniuersus mundus, tum etiā terra & hoīes creati sunt per filium Dei, tamen cum ueniisset in terram, & ageret uitam inter hoīes, tantū abest, ut hoīes concederēt ei, uel tantillum terrę ubi pedem poneret, aut caput reclinaret, ut etiam de terra sustulerint eum in crucem, in-

Euāgelion de Christo uulgatum inter gentes, etiam ante aduentū Christi.

Actō. 15.

dignissimum

digniſſimum iudicantes, qui in hac terra uiueret. Ac filius quidem Dei is eſt, qui & inſtituit Monarchias in terra, & ordinauit imperia, atq; regna inter hoīes, ut conſtituta & conſeruata publica tranquillitate, uerbum Dei in terra prędicari, & Chriſtus per Euāgelion ſuum agnoſci poſſet. Cum autem ueniſſet in regna huius ſeculi, & uulgaret in ipſis Euangelion ſuum, reges & principes tāto furore graſſati ſunt in ipſum, ut maluerint ipſi perire, q̄ eum non perdere, tantum abeſt, ut tradidiſſent ei uel uillulam, in qua dominaretur. Non affectauit Chriſtus regna huius ſeculi, ſed obtulit hoibus ſiue illis regibus, ſiue ſubiectis, ueram & perpetuam ſalutem, prędicatione Euangelij ſui, et tñ ne ſic quidem potuerunt eum æquo animo ferre. Quid indignius, quid iniquius, aut etiam magis impium? Sed hi, inquis, fuerūt impij & increduli Ethnici, Quid autem de Iudęis, qui ſunt populus Dei, & quibus Chriſtus fuit promiſſus? fortaſſis hi agnouerunt & tractauerunt eum pro ſua dignitate. Audi ergo de Iudęis. In ſua uenit, & ſui eum non receperunt. Iudęi dicuntur populus Chriſti, primū, q̄ Chriſtus patriarchis Iudęorum promiſſus fuit. Deinde, q̄ Deus ſelegerit Iudęos ex oībus gentibus, ut in hoc populo conſeruarentur promiſſiones de Chriſto. In hunc enim uſum Iudęi liberati ſunt tyrannide Ægyptiaca, data eſt eis terra Canaan, & inſtituta ſunt inter ipſos ſacra, ad quorum conſeruationem ordinatę fuerunt decimę frugum, & multa id genus alia, ut eſſet gens & politia, in qua promiſſiōes de Chriſto ad patriarchas dictę conſeruarentur, donec Chriſtus ipſe ueniret. Hic ergo uidē mihi admiranda & ſtupenda. Cū Chriſtus in ſuā regionem, quam Iudęis tradiderat, & ad ſuum populum, quem elegerat, ueniſſet, tanta fuit huius populi ingratitudo, ut non ſolum non exceperint Chriſtum obedienter, ſed etiam interfecerint ipſum crudeliſſime. Leuitę & ſacerdotes acceperunt beneficio Chriſti, multis annis, decimas, primitias, oblationes, et libamina, Sed cū ueniſſet Chriſtus, tantum abeſt, ut fecerint eum horę bonorę participem, ut etiā in ſumma eius ſiti potauerint eum felle & aceto. Quid poteſt dici horribilius aut ſceleratius? At enim dices. Quod ſiue Gentes, ſiue Iudęi aduerſus Chriſtum commiſerunt, hoc ignoranter fecerunt. Si eum cognouiſſent, inquit Paulus, haud quaq̄ Dñm glorię crucifixiſſent. Nam hoies huius ſeculi ſolent ſe libenter coniungere cum his, qui maieſtate pręditi ſunt. Quare ſi cognouiſſent, non tāto furore perſecuti eum fuiſſent. Recte uero dicis, q̄ non cognouerint eū. Et hoc illud eſt, de quo ſpiritus ſanctus cōquęritur. Potuiſſent aūt eum cognoſcere, ſi uoluiſſent, & non tam impij fuiſſent. Reuelauit enim maieſtatē ſuā, non doctrina tm̄, ſed & magnis miraculis, idq̄ tam inter Iudęos, q̄ inter gentes, ac multis & firmiſſimis argumētis comprobauit ſe eum eſſe,

Iudei populus Chriſtus.

quem Moſes iuſſit audire, & quem prophetę ſeruatorē promiſerunt. Sed ipſi hoc fecerunt, quod Chriſtus aliquot parabolis ſignificauit. Alij neglexerunt & abierunt ad uillas ac negociationes ſuas. Alij tenuerunt tam ipſum, q̄ miniſtros eius, & contumelijs affectos occiderunt. Quare nullam habent prorſus excuſationem ignorantię ſuę, ſed perierūt merito ſuę impietatis. Noſtra res hic agitur. Iudęi, gens Dei electa, uiderunt lucem magnam, ſed fuerunt ingrati, & repulerunt lucem. Abiecti igitur ſunt in perpetuas tenebras & perierunt. Eadē lux etiam nobis nunc beneficio dei lucet. Expergiſcamur igitur, & excipiamus eam grato animo, ut cōſeruemus eam & ut luceat nobis per peccata ad iuſtitiam, per mortem ad uitam, per tenebras inferni, ad cœleſtem ſplendorem, in Chriſto Ieſu DOMINO noſtro, qui eſt una cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA VII.

IN MVNDO ERAT, inquit Euangeliſta, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus eū non cognouit. In ſua uenit, & ſui eum non receperunt. Quid igitur? Nullus ne hoīm, nec inter Gentes, nec inter Iudęos cognouit & recepit Chriſtum? Dicemus ergo Chriſtum fruſtra in hunc mundū uenisſe? De hac re audiamus nūc Ioannem diſſerentē. Sic enim ait: Quotq̄t aūt receperunt eum, dedit eis poteſtatem, ut filij Dei fierent (uidelicet) his, qui credunt in nomen eius. Hęc eſt una è pręcipuis ſententijs totius ſacrę ſcripturę. Quare diligentiſſime conſideranda eſt, Ioannes aūt initio ſignificat, q̄ etſi maxima & pręcipua hoīm pars tam inter Iudęos, q̄ inter Gentes, non agnouerunt, nec receperunt Chriſtum, multi tn̄ in utraq̄ gente receperunt eū obedienter. In Actis Apoſtolicis, agnouerūt Chriſtum uno die circiter ter mille Iudęi, Et ab eo die Eccleſia Chriſti mirę in modum in quauis natione congregata & aucta eſt, adeoq̄ cœptum eſt impleri, quod ſpūs ſanctus per Eſaiam de Eccleſia Chriſti uaticinatus eſt. Leua, inquiens, in circuitu oculos tuos, & uide, oēs iſti congregati ſunt, Venerunt tibi. Ac mox. Ecce leua bo ad gentes manum meā, & ad populos exaltabo ſignum meum. Et afferent filios tuos in ulnis, & filias tuas ſuper humeros portabūt. Et iterę. Filij tui de longe ueniēt, & filię tuę de latere ſurgent. Tunc uidebis, & affluues, & mirabitur & delatabitur cor tuum, quando conuerſa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gētium uenerit tibi. Etſi enim aliquoties nulla, aut exigua uidet Eccleſia, qualis fuit Arrianis quondā, & nunc Turcis latiſſime dominantibus, qualis etiā eſt regnante

Pontifi-

Pontificia impietate, tñ Dñs Deus noſter, cum ad Eliam ait: Dereliqui mihi in Iſrael ſeptem milia uirorum, quorum genua non ſunt curuata ante Baal, haud obſcure ſignificauit, ſe Eccleſiam ſuam mirabiliter conſeruare, & ſua ſemper ſeptem milia reliqua eſſe, quę etſi habitant in medio impię nationis, non tñ conſentiunt in impietatem, nec adorant aut inuocant alium ſeruatorē, prēter Ieſum Chriſtum Dñm noſtrum. Hęc non eo dicuntur, ꝙ liceat reclamante corde, Chriſtum ore negare. Credendum em̄ eſt corde, & ore confitēdum, ſed ꝙ Chriſtus, iuxta uaticinia ſpūs ſancti, ſuam ſemper habeat Eccleſiam, etiam in medio impiorum, quæ ipſum agnoſcat, & obedienter uenerētur. Manifeſtum igit̄ eſt, Chriſtum haud quaq̄ fruſtra in hūc mundum ueniſſe. Deinde exponit Ioannes, quid beneficij contingat his, qui cognoſcunt & recipiunt Chriſtum. Hæc eſt neceſſaria expoſitio. Nam Iudęi ſpe ſua expectarūt eiuſmodi Meſſiam ſeu Chriſtum, qui afferret populo externā fœlicitatem, ut ſub uite quiſq̄, & ficu ſua, ſecurus habitaret, & qui faceret oēs ſubditos ſuos, diuites ac principes in hac terra. Quęſo aūt te, quid magni attuliſſet Chriſtus in hūc mundum, ſi tm̄ externam & corporalē fœlicitatē attuliſſet, & creaſſet oēs ſubditos ſuos, reges ac principes in hoc ſeculo? Quid prodeſſet hoī uniuerſa terra, & quicq̄d in ea eſt, ſi interim careret ueris cœleſtibus ac perpetuis bonis? Hęc ſi defuerint, terrena bona nihil iuuant. Si adfuerint, terrena bona iudicantur prę his reiectamenta, ac damna magis, q̄ lucra. Quare Chriſtus poſthabitis corporalibus & terrenis bonis attulit populo ſuo cœleſtia, ac ea, quę uere ſunt, quod audiunt, bona. Hęc oīa Ioannes, breuiſſimo quidem cōpendio, ſed quod pręcioſiſſimi theſauri loco conſeruandum eſt, comprehendit. Quotquot, in quiens, receperunt eum, dedit eis ἐξουσίαν, hoc eſt, ius, poteſtatem, & prērogatiuam, ut fiant filij Dei, ac fecit compromiſſum, ꝙ adoptent in filios Dei. Hoc eſt ſummum & maximū oīm beneficium. Etenim, nec diuina lex, nec humana iuſtitia potuerunt unq̄ cuiq̄ hoīm hanc poteſtatē, aut ius, aut prērogatiuā ſeu dare ſeu impetrare, ut fieret filius dei. Diuina em̄ lex, ſemper perdurat in ſua ſeueritate, & exigit perfectam ac ſummā iuſtitiā. Quā niſi quis prēſtiterit, nō pōt à lege impetrare, ut adopteť in filiū Dei, ſed potius maledicit̄, & tradit̄ Satanę, ut fiat Satanę filius. Maledictus, inq̄t, qui non p̄manet in ſermonibus legis huius, nec eos opere p̄ficit. Nullus aūt hoīm ſatisfacit diuinę legi, nec ullus eſt, qui plenā & exactā iuſtitiā perficiat. Quare nec diuina lex, nec humana iuſtitia poteſtatem ulli hominum faciunt, ut fiat filius Dei. Solus autem Ieſus Chriſtus impetrauit hoc ius, ac fecit compromiſſum omnibus recipiētibus ipſum, ꝙ etiamſi non ſatisfecerint diuinę legi, tm̄ fiāt p̄pter ipſum filij dei. Nihil debuit nobis Chriſtus

Eccleſiā ſemper habet Chriſtus, etiam in medio impiorum.

Ἐξουσίαν, ἐξαίρετον τῶν νόμων.

ac potuiſſet permittere, ut nobiſcum iuxta ſeueritatem legis ageretur. Nec nos ullum ius aut poteſtatem habebamus, ut fieremus filij Dei, ſed quemadmodum arbiter quiſpiam, cum non habet ex ſe iuriſdicti onem eius rei de qua litigatur, accipit iudicandi poteſtatem ex cõpromiſſo litigatorũ, ita & nobis nulla prorſus fuit poteſtas, ut fieremus filij & hęredes Dei, Sed Chriſtus Dominus noſter tanta nos beneuolentia complexus eſt, ut non ſimpliciter, ſed facto compromiſſo, conferat plenum ius filiorum Dei, ad eos, qui recipiunt ipſum. Solus quidem Chriſtus, eſt naturalis Dei filius, a patre ſuo ab ęterno genitus, quam etiam gloriam & maieſtatem ſoli ſibi retinet, nec dat eam alteri, quemadmodum apud Eſaiam loquitur, ex ijs autem, qui ipſum recipiunt, facit filios dei adoptiuos. Inter adoptiuos autem & naturales liberos hoc eſt diſcrimen, ꝙ hi ex ipſa patris ſubſtantia nati ſunt, illi uero ab extraneis perſonis aſſumpti. Sed in hoc conueniunt, ꝙ adoptiui eiuſdem iuris habẽtur, cuius ſunt iuſtis nuptijs quęſiti, ut legum tabulę loquuntur. Quare etſi non competit nobis hęc maieſtas, ꝙ ſimus naturales filij dei, tamen maximum oĩm beneficium eſt, ꝙ effici amur per Chriſtum filij Dei adoptiui. Accepiſtis, inquit Paulus, ſpiritum adoptionis, per quem clamamus Abba pater, Idem ſpiritus teſtatur una cum ſpiritu noſtro, ꝙ ſimus filij Dei. Et iterum. Prędeſtinauit nos, ut adoptaret in filios, per Ieſum Chriſtum. Videamus autem nũc, quale ius, & quale beneficium afferat adoptio his, qui Chriſtum recipiunt. Etſi enim nullus ſermo ſatis digne hoc explicare poteſt, tamen quia huius rei cognitio, quantum in hac uita fieri poteſt, nobis neceſſaria eſt, pauca quędam, quę poſſumus, pro mediocritate noſtra perſtringemus. Nam cũ Chriſtus uerus & naturalis filius Dei impetrauerit, ut quotquot ipſum recipiunt, adoptentur in filios Dei, perſpicuum eſt, ꝙ ſuſcipiat eos omnes in fratres ſuos, ac faciat eos coheredes ſuos. Narrabo, inquit, nomen tuum fratribus meis, in medio eccleſię laudabo te. Et alibi Vade ad fratres meos. Hic uocat Chriſtus eos, qui receperunt ipſum, fratres ſuos, quod cognomen non tribuit ipſis ciuilitatis, ſed ueritatis gratia. Nõ enim ſic agnoſcit eos fratres, quemadmodum aliquoties legitimi agnoſcunt illegitimos, quibuſcum non adeunt illi communem hęreditatem patris ęqualiter, Sed agnoſcit eos tales fratres, q̃d uelit oẽs habere paternę ac cœleſtis ſuę hęreditatis participes. Audiamus igit̃, q̃ ſit hęreditas dei, quã Chriſtus filius dei adijt, ut cognoſcamus quantorũ bonorũ ſint participes hi, q recipiũt Chriſtũ. Principio, nihil maius, nihil excellẽtius eſt, fauore & amore Dei. Quid em̃ poteſt ei deeſſe, quẽ Deus ipſe ſuo fauore & amore cõplectitur? Deus aũt pater non ſimpliciter fauet Chriſto, nec frigide ipſum amat, ſed fauet ut filio, & amat ut filiũ. Filius meus es tu, in-

Filij Dei adoptiui.

Nota

tu, ingens, hodie genui te. Et. Hic est filius meus dilectus in quo complacitum est mihi. Cum igitur Christus oēs, qui recipiunt ipsum, suscipiat fratres & cohęredes suos, manifestum est, ꝙ Deus non faueat, nec amet ipsos frigide. Sed cōplectatur illos eo fauore & amore, quo pater unigenitum filium suum complectitur. Quid amplius desiderare possent? Sufficit tibi, inquit cœlestis uox ad Paulum, gratia mea. Tametsi enim calamitates multę & magnę sunt, tamē si inueniſti gratiam in oculis Dei, & Deus fauet, ut pater filio, nihil tibi ad ueram salutē deesse potest. Quis ex uobis pater (inquit Christus) à quo si petierit filius panem, num lapidem dabit illi? Aut si piscē, num pro pisce serpentem dabit illi? aut si petierit ouum, num porriget illi scorpium? Si ergo uos, cum sitis mali, nostis bona dare filiis uestris, quanto magis pater uester cœlestis dabit spūm sanctum poscentibus se. Sunt aliquoties crudeliſſimi parentes inter homines, qui omnem humanū affectum sic exuunt, ut etiam trucidēt liberos suos. DñS autem Deus noster, non mutatur ut homo, sed eundem semper affectum erga eos, qui agnoscunt Christum, retinet. Nunquid potest, inquit DñS, mater obliuiſci infantem suum? ut non misereatur filio uteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamē non obliuiscar tui. Deinde, Christus, ut est reipsa, ita etiam iudicatur à deo patre suo iustiſſimus ac sanctiſſimus. Peccatum enim non fecit, nec est inuentus dolus in ore eius. Quotꝙt aūt recipiunt Christum, sunt cohęredes eius, quia fiūt filij Dei, & fratres Christi. Quare, etsi non sunt sua ipsorum iustitia iusti & sancti, tñ iudicantur à Deo propter Christum iusti & sancti. Hoc non tm̄ cognoscendum est, sed etiam in usum transferendum, ut capiamus ex eo cœlestem fructum. Nam, si quis accusatur peccati in conscientia, corā iuditio Dei, & damnatur propter peccatum ęterna morte, debet sibi ob oculos ponere, ꝙ sit adoptatus propter Christum in filium dei, & ꝙ sit cohęres Christi, ut quemadmodum Christus, ita & ipse habeat hęreditatem iustitię. Quod certe, si ex fide in Christum fiat, tm̄ habet momenti, ut seruet credentem ad perpetuam fœlicitatem. Preterea, deus obiecit quidem Christum uarijs aduersis, adeoꝙ cruci & morti, conseruauit aūt eum in oībus calamitatibus, & liberauit eū oībus aduersis. Mors non potuit eum retinere, sed necesse habuit ipsum incolumem dimittere. Hęc est excellēs pars cœlestis hęreditatis, Christus tñ non retinet eam solus, sed quia hi, qui recipiunt eum, sunt filij dei, & cohęredes Christi, participant parē, ut etiāsi maxis calamitatib. opprimant, non tñ pereant, sed conseruent perpetuo. Quid igitur horrent aduersa? quid horrent mortem? Etsi nemo facile in his ridere, & cachinari potest, tñ non est ita mœrendū, ut desponeamus animum. Multæ, inquit, tribulationes iustorum, hoc est, credentium in Chri-

Deus factus est per Christum, pater noster.

Ego sum adoptatus propter Christum in filium dei

Deus obiecit Christum uarijs aduersis, cruci et morti, conspexerunt autē eum tantum, ita et nos

ſtum,& ambulantium in uocatione Dei, (hi enim ſoli reputantur iuſti) & de omnibus his liberat eos Dominus. Et iterum. Increpatiõem Domini ne reprobes, quia ipſe uulnerat, & medetur, percutit & manus eius ſanabunt. In ſex tribulationibus liberabit te, & in ſeptima nõ tanget te malum. Deinde, Deus excitauit Chriſtum a' mortuis, & ornauit a' reſurrectione corpus eius tanta maieſtate, ut ſit immortale, incorruptibile, glorioſum, non afficiatur amplius ulla infirmitate, non concludatur loco, non impediatur cœlo, uel terra, uel mari, quo minus penetret, quo uelit. Hanc portionem cœleſtis hæreditatis an non exiſtimas præclaram eſſe maieſtatem? Chriſtus autẽ non habet alios pro illegitimis fratribus, ut ſoli ſibi, excluſis alijs, tantam hereditatẽ retineat, ſed uult, ut hi qui recipiunt ipſum, una' cum ipſo hanc hereditatem adeant. Quare & hi excitabuntur a' mortuis, & ornabuntur corpore ſuo his donis, quæ in reſurrectione corpus Chriſti accepit. Quemadmodum geſtauimus, inquit, imaginem terreni, geſtabimus & imaginem cœleſtis. Et iterum. Noſter municipatus in cœlis eſt, ex quo & ſeruatorem expectamus, Dominum Ieſum Chriſtũ, qui tranſfigurabit corpus noſtrum humile, ut cõforme reddat corpori ſuo glorioſo, ſecundum efficatiam, qua poteſt etiam ſubijcere ſibi oĩa. Poſtremo Deus extulit Chriſtum filium ſuum, in regnũ cœli & terræ. Data, inqt, eſt mihi oĩs poteſtas in cœlo & in terra. Qua hereditatis maieſtate nihil poteſt excellentius & ſublimius cogitari. Sed quos Deus agnoſcit filios ſuos propter Chriſtum, eos etiam facit tãti honoris participes. Cum eſſemus, inquit Paulus, mortui per delicta conuiuificauit nos una cum Chriſto, (per gratiam eſtis ſeruati) ſimulq; cum eo reſuſcitauit, & ſimul cum eo ſedere fecit inter cœleſtes, in Chriſto Ieſu. Hęc certe maieſtas multo ſublimior eſt, q; quæ uel humana ratione comprehendi uel uerbis explicari queat. Magna fuit quondam maieſtas regis Babylonici, magna fuit gloria Salomonis, & aliorum regum ac monarcharum in terris, ſed omnes terrenę maieſtates, ſunt mera mendicitas, ſi conferantur cum ea gloria, quæ contingit ijs, qui recipiunt Chriſtum, & fiunt propter Chriſtum filij Dei. Oculus, inquit, non uidit, auris non audiuit, in cor hominis non aſcenderunt, quę præparauit Deus diligentibus ſe. Et Ioannes. Nunc, inquit, filij Dei ſumus, & nondum apparuit, quod futuri ſumus. Scimus autem, quoniam ſi apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam uidebimus eum ſicuti eſt. Quare omne ſtudium noſtrum in hoc ponendum eſt, ut agnoſcamus & recipiamus Chriſtum, quo in filios Dei adoptati, præclaram illam & cœleſtem hæreditatem participemus. Sed quomodo, inquies, recipitur Chriſtus? Num recipitur, ſi quis ſuſcipiat Circumciſionem & Iudaiſmum? Fuerunt quidem nonnulli, qui

Eſa. 64.

Chriſtus quõ recipiatur.

etſi

etsi Christum confiteri uidebantur, tamen docebant, neminem posse salutem consequi, nisi circumcideretur secundum morem Mosi, Sed uicissim Paulus, electum Dei organon docet. Si, inquiens, circumci- Acto. 15.
damini, Christus uobis nihil proderit. Non damnat Paulus circum-
cisionem per se, quę suo tempore fuit cœleste sacramentum, sed dam- Circumcisio-
nat impiam opinionem, qua circumcisio, tanq̄ salutis meritum exige nis sacramen
batur. Num recipitur Christus uirtutibus moralibus? Habent quidē tum.
hæ uirtutes suam laudem & gloriam, non sunt autem apta & congru-
entia organa, quibus Christus recipitur. Nam, ut perspicue dicamus,
quod res est, Christus recipitur tantum PER FIDEM. Sic enim Ioan
nes addit, His, qui credunt in nomen eius. Credere autem in nomen
Christi, est credere in Christum ipsum. Quid enim aliud est nomen
Christi, q̄ Christus ipse? Non est, inquit, aliud nomen sub cœlo da-
tum inter homines, in quo oporteat nos saluos fieri, hoc est, nō est ali
us quispiam, qui nos seruet, præter Christum. Quid ergo est, Crede Credere in
re in Christum? An non & impij quidam dicunt se in Christum cre- Christum.
dere, qui tamen magis suis operibus, q̄ Christo fidunt? Credere igi
tur in Christum, non est tantū nosse Christum, esse crucifixū, & mor
tuum, atq̄ a mortuis resurrexisse. Hoc enim & dæmones nouerunt.
Nec est sentire, q̄ Christus partim expiauerit peccata, partim nos de
beamus nostris meritis expiare. Hoc enim est maiestatem Christi mi
nuere, Sed est omnem fiduciam suam in Iesu Christo ponere, q̄ is Ie-
sus Christus, uerus Deus & uerus homo, solus sit expiatio, redem-
ptio & salus nostra. Porro, qui hoc modo recipit Christum per fidē,
is, qualis qualis antea fuerit, siue Iudęus, siue Ethnicus, siue Græcus
siue Barbarus, siue rex, siue seruus, siue honestus siue inhonestus, si-
ue iustus coram mundo, siue peccator, acceptus est Deo, & adoptatur
in filium Dei, ac fit hęres quidem Dei, cohęres autem Christi. Quot
quot enim, inquit, receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fi
eri. Non dicit, Iudęis tantum, non, Ethnicis tantum, sed Quotquot,
siue Iudęi, siue Ethnici, siue honesti siue inhonesti. Omnis enim, om
nis inquam, qui credit in eum, nō perit, sed habet uitam ęternam. Et,
Euangelion potentia Dei est ad salutem OMNI credenti, Iudæo pri
mum simul & Græco. Et, Omnis, qui fidit illi, non pudefiet. Non e-
nim est distinctio uel Iudęi uel Græci. Nam idem Dominus omni-
um, diues in omnes inuocantes se. Omnis enim, qui inuocauerit no-
men Dn̄i, saluus erit. Non potest aūt inuocari, nisi ex fide in Iesum
Christū. Quare, qualis qualis fueris, crede tm̄ in Christum, & saluus
eris. Quid aūt ad hæc dicemus? An quemadmodum ad accipiendam
salutem per fidem in Christum, nihil refert qualis antea fueris, ita eti
am nihil refert, qualis postea ad retinendam salutē maneas, aut fias?

Nihil quidem refert, quod ad politica & ciuilia uitæ genera attinet. Circumcisus, (inquit Paulus) aliquis uocatus est, ne accersat præputium. In pręputio aliquis uocatus est, ne circumcidatur. Et mox: Seruus uocatus es, ne tibi sit curæ, quin si potes liber fieri, potius utere. Etenim, qui in Domino uŏcatus est seruus, libertus Domini est, Similiter & qui liber uocatus fuit, seruus est Christi. Plurimum autē refert, qualis fias, & qualem uitam ducas, quod ad fructus pœnitentiæ attinet. Postq̄ enim peccator adoptatus est in filium Dei propter Christum, per fidem, non licet ei deinceps peccato seruire, sed necesse habet in nouitate uitæ ambulare. Nam qui in Christum credit, mortuus est peccato. Qui autem peccato mortuus est, quomodo posthac in eodem uiuet? Factus es filius Dei, per fidem. Peccata autem sunt opera filiorum Satanę. Quomodo ergo conueniret, ut in peccatis ambulares, & deiceres te a' maiestate filiorum Dei, ad tam fœdam turpitudinem filiorum Satanæ? Eratis, inquit Paulus, quondam tenebrę, nunc autem lux in Domino, ut filij lucis ambulate. Nox progressa est, dies autem appropinquauit. Abiciamus igitur opera tenebrarum, & induamur arma lucis, ut quam claritudinem diuina adoptione accepimus, gratitudine & honestate uitæ perpetuo conseruemus per Iesum Christum Dominum nostrum, qui est una' cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA VIII.

MAGNA GLORIA, MAGNA fœlicitas est filiorum Dei, & quo maior est, eo ardentiori studio & cupiditate homines ad consequēdam eā flagrant. Non enim Iudæi tantum affectârunt esse filij Dei, uerumetiam aliæ gentes hoc maxime omnium egerunt, ut in deorum seu numerum seu consortium referrentur, & ueram ac perpetuam fœlicitatem consequerentur. Cum enim Deus initio condiderit hominem, ad imaginem et similitudinem suam, humana mens ardet desiderio fruendæ diuinæ maiestatis, nec contenta est possidere regnum terræ, in cœlo etiam dominari cupit. Sed cum uidet sibi ob imbecillitatem suam, aliena auxilia, ad hæc consequenda, necessaria esse, alius homo alium sibi autorem & parentem seligere solet, quo Deus fiat, aut filius Dei nascatur. Adam seligebat sibi pomum arboris scientiæ boni & mali, ut fieret Deus. Alios parentes Iudæi, alios aliæ Gentes sibi fingebant, quibus

bus fierent dñ, aut filij Dei. Sed humana ratio magis cęca est, q̄ ut ue
rum parentem, ex quo ueri filij Dei nascuntur, deprehendere queat.
Quare cum Ioannes ante exposuit, quo intercessore, ac reconciliatore
homines fiant dñ aut filij Dei, nimirę, Iesu Christo Domino nostro,
nunc exponit quo autore & parente hi filij nascantur. Qui non ex san
guinibus, inquiens, nec ex uoluntate carnis, nec ex uoluntate uiri, sed
ex Deo nati sunt. Dicamus autem primum de Sanguinibus. Nam san
guines in scriptura aliâs significant crudelitatem & scelera, quæ me
rentur pœnam sanguinis, aut extremum supplicium. Hinc dicuntur
uiri sanguinum. Et, Libera me de sanguinibus. Et, Auferam sangui
nes eius de ore eius. In hoc autem loco, circumstantiæ rei, de qua fit
sermo, (loquitur autem Euangelista de natiuitate filiorum Dei) indi
cant, per sanguines intelligēdam esse Consanguinitatem, seu propin
quitatem & coniunctionem sanguinis, quæ est inter eos, qui sunt
eiusdem cognationis. In hac significatione uidetur & Esaias hoc nomi
ne usus esse. Qui obturat, inquiens, aures, ne audiat Sanguines, in ex
celsis habitabit, hoc est, is iudex iuste facit, & fœlix erit, qui non res
picit personam consanguinei in iuditio, nec inique de caussa pronun
ciat, propter consanguinitatem. Cum igitur Ioannes dicit, q̄ filij Dei
non nascantur ex sanguinibus, perstringit Iudæos, qui gloriabantur
de consanguinitate patriarcharum, & refutat uanam ipsorum arro
gantiam, quam ex cognatione Abraami conceperant. Abraam enim
fuit patriarcha sanctissimus, & Deus promisit ei, q̄ uelit esse Deus
ipsius, & seminis eius. Statuam, inquiens, pactum meum inter me &
te, & inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sempi
terno, ut sim Deus tuus, & seminis tui post te. Quare, cum Iudæi es
sent semen, posteri & consanguinei Abrahæ, existimabant se eo ipso
natos esse filios Dei, q̄ ex Abraamo nati essent. Patrem, inquiunt,
Abraam habemus, hoc est, Deus nobis est propitius, & sumus filij
Dei, propterea quòd simus filij Abrahę. Non enim erat Iudęis curę,
ut crederent in semen Abrahæ promissum, qui est, Iesus Christus, &
ut sectarentur fidem ac pietatem Abrahæ. Vnum hoc præcipue iacta
bant quòd essent consanguinei Abrahæ, & sperabant se hoc solo no
mine filios Dei factos esse. Sed Ioannes hanc uanissimam eorum opi
nionem & arrogantiam perspicue damnat, cum ait. Filij Dei non nas
cuntur ex sanguinibus. Nullus enim hominum idcirco fit filius Dei,
quòd ducat genus aut sanguinem suum ab Abraamo. Nam filij Dei
non nascuntur humana aut carnali generatione. Promisit quidem De
us, se esse Deum seminis aut posteritatis Abrahæ, & qui inter poste
ros Abrahæ, adhibuit fidem promissionibus Abrahæ dictis, quem
admodum & Abraham credidit, is & iustus reputatus est, et in filium

Sanguines.

Psalmus 50.
Zacha. 9.

Esa. 33.

Abraami con sanguinitas.

Dei adoptatus eſt, hoc autem non eſt factum, propter carnalem conſanguinitatem cum Abraamo, ſed propter ſpiritualem promiſſiõem Dei, cui is, qui adoptatus eſt in filium dei, fidem adhibuit. Etſi enim Abraam fuit patriarcha per fidem ſanctiſſimus, tamẽ quia natura ſua non fuit niſi caro & ſanguis, quotquot ex ipſo geniti ſunt, carnales & ipſi ſunt. Quod enim, ut Chriſtus ait, ex carne eſt, caro eſt. Et Paulus: Non omnes, qui ſunt ex Iſrael, ſunt Iſrael, neq; quia ſunt ſemen Abrahæ, ſtatim omnes filij. Quare uaniſſima eſt fiducia Iudæorum, qui ſentiunt filios Dei carnali generatione fieri, & Deum ideo eſſe patrẽ ipſorum, q; habeant patrem Abraamum. Non diſſimile eſt, quòd hoc tempore Pontifices iactant ſe eſſe ueram eccleſiam Chriſti, propterea quod ſint ſucceſſores Apoſtolorum. Hac fiducia ita inflati ſunt, ut quicquid inſtituerint, ac decreuerint, etiam alienum a' uerbo Dei, obtrudant ſuis, tanquam inſtitutum & decretum ſpiritus ſancti obſeruandum. Exiſtimant enim Eccleſiam Chriſti conſtare externa ſucceſſione, hoc eſt, filios Dei naſci ex ſanguinibus. Sed quemadmodum Iudæi non ſunt ideo filij Dei, quòd ſint carnales filij Abrahę, ita pontifices non ſunt ideo Eccleſia Chriſti, q; ſint ſucceſſores Apoſtolorum. Vera enim Eccleſia Chriſti eſt, quæ agnoſcit uerbum Chriſti. Oues, inquit, meæ, uocem meam audiunt. Et ueri ſucceſſores Apoſtolorum ſunt, non ij, qui in illis locis, in quibus Apoſtoli habitarunt, epiſcopos agunt, ſed qui Euangelion Apoſtolorum diligenter & fideliter adnunciant. Ite, inquit Chriſtus, in mundum uniuerſum, & prædicate Euangelion omni creaturæ. Cum igitur Pontifices perſequuntur Euangelion Chriſti, tantum abeſt, ut ſint uel Eccleſia Chriſti, uel ueri apoſtolorum ſucceſſores, ut potius Chriſtus, cũ ait: Cauete a' pſeudoprophetis, iuſſerit ueram Eccleſiam eos fugere, ac uelit anathema deuitare. Deinde addit Ioannes, quod filij Dei non naſcantur nec ex uoluntate carnis, nec ex uoluntate uiri. Sunt, qui per carnem intelligant, mulierem, ſeu uxorem, & per uirum, maritum, & ſentiunt Ioannem docere, q; filij Dei non naſcantur humana generatione, per maritum & uxorem, quæ certe ſententia optima eſt. Hoc enim omnino docet Ioannes, q; homines non fiant filij Dei, carnali natiuitate. Sed quia idem antea nomine ſanguinum continetur, & hoc loco non ſimpliciter dicitur, ex carne & uiro, ſed ex uoluntate carnis & ex uoluntate uiri, apparet Ioannem his uerbis magis ad ſtudia hominum, q; ad naturalem hominum propagatiõem reſpicere. Voluntas enim eſt arbitrium, inſtitutum, propoſitum & ſtudium animi. Caro autem non tantum mulier, ſed & quiuis homo dicitur. Et Vir, uel pro eo, qui reliquis hominibus, ſapientia, autoritate & potentia antecellit, uel iuxta phraſim hebrææ linguæ, pro unoquoq; intelligitur, ut & illud,

Pontifices, num ſint Eccleſia.

Apoſtolorũ ſucceſſores qui ſint.

Caro.
Vir.

Corruet

Corruet uir ſuper uirum, hoc eſt, unuſquiſq;. Quare, cum Ioannes dicit, filios Dei non naſci ex uoluntate carnis, nec ex uoluntate uiri, hic eſt ſenſus, q; ut filij Dei non fiunt humana generatione, ita nec fiunt humana adoptione aut humano ſtudio & arbitrio, uel uulgarium ſeu carnalium hominum, uel cuiuſcq; alterius hominis, quantumcunque ſapientia & potentia preſtantis. Quod ut magis p̄ſpicue explicemus, partiemur homines in tres ordines, quo & melius diuerſa eorum ſtudia intelligamus. Primus hominum ordo eſt Iudæorum, illorum uidelicet, qui non tantum gloriabantur de conſanguinitate Abraami, ſed multo magis de ſtudio legis ſuæ. Hi enim, poſtq; lex diuinitus per Moſen lata fuit, ſentiebant opera legis, quatenus ab homine fieri poſſent, tanti eſſe meriti, ut ijs autoribus, & tanq; parentibus, fierent filij Dei. Itaq; ſacrificabant, lauabantur, abſtinebant ſe à cibis prohibitis, obſeruabant feſta, dabant decimas, non induebant ueſtem ex lana & lino confectam, & quæ ſunt alia Moſaicæ legis inſtituta. Faciebant autem omnia hæc opera, ut & expiarent peccata ſua coram Deo, & conſequerentur meritis horum operum ius filiorum Dei. Sed Ioannes refutat hanc impiam opinionem, & affirmat filios dei non naſci ex uoluntate carnis. Iudei ſic affecti, ſunt homines carnales, & ſectãtur uoluntate ac ſtudio ſuo carnalem legis iuſtitiam. Voluntas autem carnis non generat filios dei. Nec carnalis iuſtitia, eſt idoneus parẽs, quo filij Dei naſcantur. Etſi enim lex Moſi ſancta eſt, & exigit perfecta opera iuſtitiæ, tamen quia homo non implet eam, tantum abeſt ut poſſit ex ipſo facere filium Dei, ut potius generet ipſum in ſeruitutẽ, & conijciat eum in perpetuam maledictiõem. Teſtamentum, inquit Paulus, à monte Sina, in ſeruitutem generat. Et iterum. Quotquot ſunt ex operibus legis, maledicti ſunt. Quare, quemadmodum Iudæi non ſunt eo ipſo filij Dei, quod nati ſint ex Abraamo, ita nec fiunt filij Dei, quod ponunt omnem uoluntatem & omne ſtudium ſuum in facienda lege Moſi. In hoc autem ordine, non carnales tantum Iudæi, ſed omnes hypocritæ in Chriſtianiſmo, oẽs ſacrificuli & monachi, omnes Sarraceni & Mahumetani numerandi ſunt, qui ſibi ex meritis ſacrorum, quæ lex ipſorum inſtituit, pollicentur gratiam Dei, & confidunt ſe ſtudio cerimoniarum ſuarum filios Dei fieri. Fruſtra, inquit, colunt me docentes doctrinas, præcepta hominum. Et iterum. Nemo uos ſeducat, qui ſuo arbitrio ambulat in humilitate & religione angelorum, quæ non uidit, fruſtra inflatus ſenſu carnis ſuæ. Ac mox. Quid tanquam uiuentes mundo, decretis teneminiſ (ne tetigeris, ne guſtaueris, ne contrectaueris, quæ omnia ipſo uſu conſumuntur) ſecundum præcepta & doctrinas hominum, quæ ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ, in ſuperſtitione & humilitate, & non

Legis ſtudiũ non generat filios Dei.

Eſa. 29.

Coloſſ. 2.

parcendo corpori, nec honorem ei habendo, quantum carni ſatis eſt. Cum igitur Deus odio habeat & abominetur arbitrarias hominum religiones, & cultus ab humana ratione, ſine uerbo Dei excogitatos, fieri non poteſt, ut ex ipſis naſcantur filij Dei. Secundus hominum ordo eſt, philoſophorum, aut ſapientum inter Ethnicos, qui ponebãt omne ſtudium ſuum in docendis & exercendis uirtutibus, ut uocant, moralibus, & pollicebantur ſectatoribus ſuis propter has uirtutes ſummam beatitudiuem ac fœlicitatem, quod certe nihil aliud erat, quàm promittere ius filiorum Dei, & ut ipſi etiam loquebantur, diuinitatem. Sed & horum uanitatem reijcit Ioannes, cum ait: Necꝫ ex uoluntate uiri. Etſi enim morales uirtutes, in ſuo genere, optimæ ſunt, nec ſolum diligenter cognoſcendæ, uerumetiam magno ſtudio ſectandæ. Quæcunꝫ ſunt uera, inquit Paulus, quæcunꝫ honeſta, quæcunꝫ iuſta, quæcunꝫ pura, quæcunꝫ accommoda, quæcunꝫ boni nominis, Si qua uirtus, & ſi qua laus hæc cogitate, quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & uidiſtis in me, hæc facite, tamen hæ uirtutes, non ſunt perfecta coram Deo iuſtitia, propter peccatum, quod homini propagatione inhæret. Non enim iuſtificatur in conſpectu Dei omnis caro uiuens. Et, Natura ſumus filij iræ. Quare uoluntas ſeu ſtudium horum uirorum, non eſt idoneus parens, ex quo generentur filij Dei. In hunc ordinem referri debent ij, qui in Chriſtianiſmo docent & urgent tantum bona opera Decalogi, & uociferantur tantum in publica & ciuilia hominum ſcelera. Ac ſeueriſſime quidem exigenda ſunt opera Decalogi, quatenus Chriſtus & Apoſtoli Decalogum expoſuerunt, grauiſſime etiam reprehendenda ſunt hominum ſcelera. Sed hac doctrina nondum eſt abſoluta doctrina Chriſtianiſmi, nec ſola hæc doctrina poteſt generare filios Dei. Nã, ſi multum affert fructus, efficit homines tantum ciuiliter honeſtos, & ad ſummum, ducit eos in agnitionem peccati, &, ut Paulus ait, operatur iram & occidit. Filij autem Dei non tantum ſunt ciuiliter honeſti, ſed etiam coram Deo iuſti, ac uere coram Deo uiuunt. Quare, etſi hæc doctrina ad pœnitentiam in ſuo ordine neceſſaria eſt, tamen non poteſt ſua uirtute filios Dei generare, ſed niſi addatur doctrina Euangelij de Ieſu Chriſto, non generat niſi ſeruos & mancipia Satanæ. Tertius hominum ordo eſt, principum ac potentum inter Ethnicos, quorum impiam opinionem de tribuenda hominibus diuinitate, apparet Ioannem, cum hæc deſcriberet, ſibi ob oculos poſuiſſe. Romani enim principes, in quorum regno ac ditione Ioannes erat, ſolebant decretis & cærimonijs ſuis homines de repub. benemeritos creare filios Dei, ſeu ut ipſi loquebantur, referre inter diuos. Vnde & Tiberius ad Romanum Senatum detuliſſe dicitur, ut & Chriſtum conſecrarent

Philip. 4.

ἀπόθεωσις Romanorum Imperatorũ. Vide Tertullianum in Apologetico.

conſecrarent Deum. Ac extant apud ſcriptores, ritus & cærimoniæ, quibus defuncti imperatores conſecrabantur in diuos. Imago defuncto quàm ſimillima ponebatur in ueſtibulo regiæ ſuper lectum eburneum. Circa lectum, à leua quidem Senatus, à dextra autem nobiles matronæ lugubribus ueſtibus ſedebant, accedentibus interim medicis, & inſpectum uelut ægrum deterius ſe habere ſubinde pronunciantibus. Deinde poſt ſeptem dies, ubi iam uiſus eſt obiiſſe diem, deferebatur lectus in forum, & cantatis illic hymnis & carminibus in defunctum, perferebatur lectus extra urbem in campum Marcium, & ponebatur in tabernaculum aridis fomitibus impletũ. Quo, poſtquam aromata & ſuffimenta omnis generis effuſa erant, adequitauerunt circa tabernaculum uniuerſi equeſtris ordinis, ſua quadam lege & motu, circumacti item ſunt currus inſeſſi purpuratis rectoribus. His peractis, ſuccendebatur tabernaculum, & ſimul cum ſubiecto igni emittebatur è faſtigio tabernaculi Aquila, quæ in cœlum credita eſt defuncti animam deferre. Hoc erat ſtudium, hi ritus & cærimoniæ, quibus Romani ſentiebant ſe principes ſuos in deorum numerum referre, quos etiam poſtea ut deos colebant. Sed hanc ſtultiſſimam ſuperſtitionem damnat Ioannes, cum ait. Nec ex uoluntate uiri. Voluntas enim & ſtudium, ac ritus & cærimoniæ horum uirorum, quamuis potentiſſimorum, non poſſunt creare deos, aut generare filios Dei, ſed fiunt ex his, diaboli, (ut ita dicam) potius q̃ dij. Non enim ſitum eſt in hominis poteſtate, ut faciat deos, quos libet. Vide mihi humanam miſeriam & fragilitatem. Nullus eſt hominum, qui ſibi ipſi poteſt hanc corporalem uitam dare, aut ante datam conſeruare, ne ſuo tempore extinguatur. Vnum paruum ulcus, unus hauſtus ueneni ſolet etiam robuſtiſſimum hominem, non admodum longo interuallo temporis interficere. Quomodo igitur tam imbecillum animalculum, quouis momento morti obnoxium, poſſet ſua uoluntate, ſuo arbitrio, & ſtudio, immortales deos facere, ac perpetuo fœlices Dei filios generare? Quid autem nunc dicemus? Si filij Dei non naſcuntur nec ex ſanguinibus, nec ex uoluntate carnis, nec ex uoluntate uiri, hoc eſt, nec ex humana patriarcharum natiuitate & conſanguinitate ſeu adoptione, nec ex ſtudio carnalium Iudæorum, carnalem legis iuſtitiam ſectantium, nec ex ſtudio uel ſapientiſſimorum uel potentiſſimorum in terris uirorum, Vnde ergo, aut ex quo, obſecro te, parente naſcuntur? Audi mihi Ioannem, Sed ex DEO, inquit ille, nati ſunt. Filij enim Dei non fiunt nec naturalibus, nec uoluntarijs hominum uiribus, ſed tantum fiunt ex DEO. Non eſt uolentis, nec currentis hominis, ſed miſerentis DEI. At hoc, inquies, etiam Iudæi & alij impij fatentur, quòd nemo adoptetur in filium Dei, niſi

Herodianus, in uita Antonini.

diuina potentia & misericordia. Quid ergo est, ꝙ Ioannes antea damnauit opinionem ipsorum, & cum ait, filios Dei nasci ex Deo, quid á sententia eorum diuersum affirmat? Hic nobis considerandum est, ꝙ impij uideantur aliquoties pñissime & rectissime loqui, cum interim sentiant impñissime. Deum, inquit Paulus, profitentur se scire, cæterum factis negant. Tametsi enim iactant se sentire, ꝙ filij Dei nascantur ex deo, tamen detinent ueritatem in iniustitia, non glorificant Deum, ut Deum, sed mutant gloriam eius pro cordis sui figmento. Faciunt enim tantum spectatorem ex Deo, & personarum respectorem. Iudæus imaginatur Deum prospicere de cœlo super filios hominum, & si quem uideat natum é genere Abrahæ, ac circumcisum iuxta legem, & sectantem alia legis opera, eum agnoscat pro filio suo. Ita ꝙ Iudæus sentit Deum esse respectorem sanguinis Abrahæ, & carnalis atq; externæ iustitiæ. Ethnicus imaginatur Deum respicere uel ciuiles uirtutes hominum, uel sacra, & cærimonias, quas peragunt, & propter has suscipere homines in numerum filiorum Dei. Turca, & hypocrita in Christianismo, sentiunt Deum mirum in modum delectari excogitaticijs suis sacris & ritibus, ac si quem uiderit inter homines sacra illa diligenter peragentem, eum eligere & adoptare in filium suum, ac reddere ipsum perpetuo beatum. Hoc autem non est Deum habere & agnoscere pro parente filiorum suorum, sed tantum spectatorem, & iudicem. Sic enim de Deo sentire, magis est dignitatem & maiestatem parentis tribuere sanguini, meritis operum, cærimonijs, & ritibus ab humana ratione excogitatis, q̄ Domino Deo nostro, imo, ut rectius loquar, hoc plane est gloriam ueri Dei mutare in sanguinem, merita operum, cærimonias & ritus humanos. Hæc est manifesta & perspicua idololatria, etsi impijs nihil minus uidetur. Quare facessat impiorum gloriatio de Deo. Nostrum est, ut obseruemus, non quid impij iactent, sed quid spiritus sanctus per Apostolum Christi, Ioannem loquatur. Cū enim Ioannes dicat filios Dei non nasci ex sanguinibus, nec ex uoluntate carnis, nec ex uoluntate uiri, sed ex Deo, opponit inter se ex diametro, ab altera quidem parte, Sanguines, uoluntatem carnis & uiri, hoc est, merita uel generis carnalis, uel iustitiæ ciuilium uirtutum & cærimoniarum, ab altera uero parte, DEVM. Quid autem aliud in Deo cum humanis meritis pugnat, quàm libera eius uoluntas, & clementia atque misericordia eius? Vbi enim sunt merita, ibi nullus relinquitur locus liberæ uoluntati, & misericordiæ, sed necessitas iustitiæ exigit, ut debita merces persoluatur. Cum igitur Ioannes opponit Deum sanguinibus & uoluntati carnis ac uiri, hoc est, merito & arbitrio humano in genera-

Merita pugnant cum libera Dei uoluntate.

tione

tione filiorum Dei, manifeste docet, quod filij Dei non nascantur ex ullo merito, aut libero arbitrio hominis, sed tantum ex libero arbitrio & gratuita misericordia DOMINI Dei nostri. Ad Mosen enim dicitur: Miserebor, cuiuscunque misereor & commiserabor, quemcunque commiseror. Nam, cum Deus prospicit de cœlo super filios hominum, ut uideat, si est intelligens aut requirens Deum, inuenit omnes homines declinasse, simul inutiles factos esse, ac nemum quidem, qui bonum perfecte faciat. Itaq; omnes homines, sunt una magna turba non tantum peccatorum, sed etiam filiorum Satanæ, qui omnes sunt obnoxij perpetuæ damnationi. Magnum quidem discrimen est huius turbæ, si inter se conferantur. Alius est circumcisus, alius incircumcisus, alius peragit sacra Leuitica, alius sacra Pontificia, alius sacra Mahumetica, alius ducit uitam honestam, alius inhonestam. Deus autem non respicit personas, sed quia per unius hominis delictum, propagatum est malum in omnes homines ad condemnationem, iudicantur etiam omnes homines quacunque externa specie præditi sunt, peccatores coram Deo. Posset igitur Deus pro summa sua iustitia omnes homines in peccato & damnatione relinquere, ac sua fœlicitate solus frui. Sed hic uide mihi immensas & imperscrutabiles diuitias bonitatis & clementiæ Dei. Etsi enim omnes homines obnoxij sunt perpetuæ damnationi, nec Deus in quoquam hominum quicquam meriti inuenit, quod fauore suo dignum sit, tamen ex hac turba seligit quosdam, quos adoptat in filios suos, & quos facit hæredes omnium cœlestium bonorum, in qua electione non respicit cuiusquam uel personam, uel meritum, uel dignitatem, Sed eligit tantum, quos libet, libera sua uoluntate, & mera misericordia. Cui enim uult, inquit Paulus, miseretur, & quem uult indurat. Atque hoc illud est, quod Ioannes dicit, Filios Dei non ex sanguinibus, nec ex uoluntate carnis, nec ex uoluntate uiri, sed ex DEO nasci. Quid ergo? inquies, Si filij Dei non fiunt ex humanis meritis, sed tantum ex diuina misericordia, ociabimur nos, aut agemus nostra negotia, pro carnis libidine, & expectabimus interea temporis, dum Deus apprehendat nos capillis, & seligat ex hac damnatorum turba, in numerum filiorum & hæredum suorum? Nihil certe minus nobis licet, quàm ut ociosam & ignauam, ac impiam uitam ducamus. Hic enim cognoscendum est, quomodo filij Dei nascantur ex Deo. Nam quemadmodum generatio filiorum Dei non est humana sed diuina, ita nec fit humano sed diuino modo. Hoc autem Ioannes mox significat, cum addit. Et uerbum, ca-

Electio Dei ex misericordia, non meritis.

ro factum est. Deus enim unum tantum habet naturalem filium ab æterno genitum, Iesum Christum DOMINVM nostrum. Homines autem sunt natura filij iræ, hoc est, filij Satanæ. Cum igitur Deus statuisset ex misericordia suscipere homines in filios suos adoptiuos, promisit initio, ac post, suo tempore misit quoque filium suum unigenitum, in hunc terram, ut omnis, qui crederet in ipsum, non maneret filius Satanæ, sed fieret propter Christum filius Dei. Itaque unigenitus filius Dei factus est filius hominis, ut homo propter ipsum fieret filius Dei. Non enim sentiendum est, q̃ Deus adoptet homines in filios suos, nulla prorsus re intercedente. Sed tradidit omnẽ potestatem unigenito filio suo, ac proposuit eum intercessorem, ut ex Euangelio eius cognoscatur, & per fidem concipiatur. Quare Deus adoptaturus ex hominibus filios suos, respicit in uniuersam hominum turbam, & in quocunq; homine, siue circumciso siue incircumciso, siue Græco, siue Barbaro, siue nobili siue ignobili, siue honesto, siue inhonesto, inuenit Christum filium suum, per fidem ex Euangelio acceptum, eum suscipit in filium suum adoptiuum, & agnoscit ipsum fratrem Christi, atq; cohæredem eius. Renati, inquit Petrus, non ex semine mortali, sed ex immortali per uerbum uiuentis Dei, & manentis inæternum, quod per Euangelion ad nos delatum est. In quocunq; autem homine non inuenit Christum per fidem acceptum, eum ita prorsus negligit, ut siue fuerit rex, siue pontifex, siue summus siue infimus, siue operibus iustus, siue uirtutibus honestus, necesse habeat, nisi Christum uel denuo agnoscat, perpetuo interire. Itaq; filij Dei nascuntur è sola Dei misericordia, qua Christus filius Dei nobis donatur, & per Euangelion reuelatur, ut in ipsum credamus, & in filios Dei propter ipsum adoptemur. Nulla igitur ratione permittitur nobis, ut ociemur, & ignauiam sectemur, sed omni, quo possumus (possumus autem per spiritum sanctum) studio contendendum est, ut Euangelion Christi discamus, & ex Euangelio Christum per fidem concipiamus, quo & ius filiorum Dei consequamur, & consecutum, honestate uitæ ornemus atque retineamus per Iesum Christum DOMINVM nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

Electio filiorum Dei fit per Christum filium.

HOMILIA IX.

DICTVRVS DE INCARNATIONE, (sic enim maioribus nostris loqui uisum est) DOMINI nostri IESV CHRISTI, precor, ut ea uirtus

ea uirtus altiſſimi, quę Marię uirgini, ad concipiendum filium Dei, obumbrauit, animum noſtrum illuſtret, ut & de myſterio incarnacionis recte ſentiamus, & beneficijs eius fœliciter fruamur. Etſi enim hoc myſterium non eſt nobis propoſitum, ut humano captu perſcrutemur, ſed ut fideliter credamus, tamen neceſſitas ſalutis noſtræ exigit, ut cognoſcamus, quid uere de tanto myſterio credendum ſit. Cõmendat quidem & requirit ſpiritus ſanctus obedientem fidem, non approbat autẽ nec agnoſcit ſtupidam imperitiam & uecordem ignorationem earum rerum, quę fide tenendæ ſunt. Malitia, inquit Paulus, pueri ſitis, ſenſibus uero perfecti. Quare Dominus Deus noſter diligenter inuocandus eſt, ut mentem noſtram ſpiritu ſancto illuminet, quo eius fidei, quę de incarnatione Chriſti, filij dei, habenda eſt, ueram & rectam cognitiõem capiamus, atq; retineamus. Ac ante quidem expoſuit Ioannes generationem filiorum Dei, uidelicet q̃ homines non naſcantur filij Dei ex hominum uel naturali procreatione, uel arbitraria uoluntate & ſtudio, ſed tantum ex Deo, propter Chriſtum unigenitum filium dei. Nunc autem exponit Ioannes, quo modo, aut qua ratione unigenitus filius dei impetrauit ac effecit, ut homines adoptarentur a' Deo in filios ſuos. Dicit enim. Et Verbum caro factum eſt. Quod eſt illud uerbum, inquis, & quæ caro illa? Hoc nimirum uerbum illud eſt, de quo hactemus a' principio commemorauit Ioannes, q̃ ſit apud Deum, hoc eſt, perſona ſubſiſtens in diuina natura, q̃ ſit lux & uita hominum, q̃ dederit ἐξουσίαν filios Dei fieri omnibus qui recipiunt ipſum, & credunt in nomen eius, unigenitus & æternus filius Dei. Caro autem, etſi aliquoties accipitur pro altera tantum externa & uiſibili parte hominis, tamen frequenter uſurpatur in ſcriptura pro toto homine. Benedicat, inquit Pſalmus, omnis caro nomini ſancto eius, in ſeculum & in ſeculum ſeculi. Et in Eſaia. Veniet omnis caro, ut adoret coram facie mea, dicit DOMINVS. Sic & in hoc loco, caro pro toto homine, anima uidelicet & corpore hominis, intelligenda eſt. Quare cum Ioannes dicit, Verbum factum eſt caro, hanc habet ſententiam, Vnigenitus filius Dei, factus eſt homo. Maluit autem Ioannes carnem quàm hominem dicere, ut ſignificaret filium Dei, ſuſcepto homine, ſuſcepiſſe etiam omnes humanas imbecillitates, (abſque tamen peccato) & fragilitates, quæ carnis nomine ſignificantur. Hic ergo primum omnium conſidera mihi, quàm uarijs conatibus Satan ad oppugnandam humanitatem filij Dei coortus ſit. Nam quemadmodum Satan omnes adhibuit machinas ad labefactandam ueram diuinitatem Chriſti, ut ſupra indicauimus, ita nullus modus eſt, quem non tentauit Satan ad

Carnis nomẽ

Christi humanitas à Satana impugnata.

euertendam ueram Christi humanitatẽ. Hic enim Christus, ille ipse, est, quo cum Satan irreconciliabile bellum gerit, & quem prorsus toto animi desiderio extinctum cupit, quippe quẽ audierit ordinatum esse, ut conterat caput ipsius, destruat omnem potentiam eius. Itaque non cessat ipse uicissim mordere, iuxta diuinum oraculum, calcaneũ Christi, si quo modo fieri posset, ut cursum eius, si non totum impediat, tamen remoretur. Quare oppugnata diuinitate oppugnauit etiam humanitatem eius. Ac excitauit alios quidem, qui dicerent filium Dei non assumpsisse uerum hominem, sed phantasma seu spectrum, alios, qui affirmarent eum non assumpsisse totum hominem sed tantum corpus, diuinitatem autem fuisse loco animę, alios, qui docerent eum non assumpsisse hominem in unam cum ipso personam. Fuerũt & alij, qui senserunt, filium Dei ita assumpsisse hominem, ut duæ illæ distinctæ naturæ, diuina & humana, in unam tantum naturam cõmixtæ fuerint. Alij existimarunt filium Dei nihil accepisse ex Maria uirgine, sed substantiam corporis sui de cœlo traduxisse. Alij etiam nugati sunt, filium Dei non esse conceptum de spiritu sancto, nec Mariam mansisse uirginem, sed concepisse de Ioseph. Quis autem posset omnia Satanæ commenta, & blasphemias enumerare, quibus conatus est, ueram & sanctam humanitatem Christi, uanam & impurã facere, ut & a' nobis ueram salutem auferret. Nam si Christus non assumpsisset ueram humanam carnem, sed omni peccato liberam, fieri non posset, ut nostra caro, a' peccato liberaretur, & in cœlestem gloriam assumeretur. Hoc uidit Satan, hoc intellexit spiritus mendax & homicida. Quare nihil non excogitauit, quo ueritatem & sanctitatẽ humanitatis Christi nobis obscuraret, ac lordidaret. Sed facessant blasphemię Satanæ, quæ iam ante a' pijs & eruditis scriptoribus, in Ecclesia, uerbo Domini, diligenter refutatæ sunt. Sentiendum enim & credendum est, iuxta perspicua testimonia sacræ scripturæ, quę est ipsa spiritus sancti sententia, ꝙ filius Dei assumpserit uerum, totum & perfectum hominem, conceptum de spiritu sancto, natum ex Maria uirgine, qui nobis per omnia, excepto peccato, similis factus est. Non enim assumpsit, ut Apostolus ait, angelos, sed semen Abrahæ. Et Esaias: Ecce, inquit uirgo cõcipiet, & pariet filium. Ac Paulus. Vbi uenit plenitudo temporis emisit Deus filium suum, factum ex mulıere. Christus enim Dominus noster, ut perfectus est Deus, ita perfectus est homo, non tamen duo, sed unus est Christus. Vnus autem, ut recte habet symbolum Athanasij, non conuersione diuinitatis in carnem, sed assumpcione humanitatis in Deo. Vnus omnino, non confusione substantiæ, sed unitate personæ. Etsi autem nulla est similitudo, quæ possit unionem seu coniunctionem filij Dei, & hominis,

sufficienter

ſufficienter explicare, tamen Eccleſiaſtici ſcriptores conati ſunt eam ſimilitudine ferri candentis utcunq; adumbrare. In ferro enim candenti conueniunt duę diuerſæ naturę, ferrum uidelicet, & ignis, in unam laminam, & quancq; propter coniunctionem, altera natura communicet cum altera ſuas proprietates, tamen altera non mutatur in alteram, ita in Chriſto ſunt duæ diuerſæ naturæ, diuinitas & humanitas, ac non mutatur quidem diuinitas in humanitatem, penetrat tamen ſicut ignis ferrum, totam humanitatem, & confert ſua in commune, ſicut & uiciſſim accipit in commune ea, quę ſunt humanitatis. Itacq;, etſi natura diuinitatis nec patitur, nec moritur, tamen quia filius Dei aſſumpſit hominem, qui natura ſua paſſioni & morti obnoxius eſt, in unã perſonam, recte ac uere dicitur, filium Dei pro nobis paſſum & mortuum eſſe. Et quancq; maledictus ſit, qui confidit in hominem, tamen quia homo, quem aſſumpſit filius Dei, coniunctus eſt cum Deo in unam perſonam, ſumma pietas, imo ſumma ſalutis noſtræ neceſſitas eſt, ut confidamus in hominem Chriſtum, & adoremus eum, uerum ſeruatorem noſtrum. Hæc omnia perſpicue docet & confirmat Ioannes, cum ait. Verbum caro factum eſt. Sed ut ex ſcriptura manifeſtum eſt, & obedienti fide agnoſci debet, q; filius Dei coniunctus ſit cum homine in unam perſonam, ita in hoc ſeculo non poteſt ab humano captu perfecte comprehendi, quomodo hæc coniunctio facta ſit aut conſtet, intelligemus autem rationem eius, in futuro ſeculo, ſi nunc apprehendamus eam fide. Tunc, inquit Paulus, cognoſcam, quemadmodum & cognitus ſum. Et Ioannes: Si apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam uidebimus eum, ſicuti eſt. Quare reponemus exactam de tanto myſterio diſputationem in alterum ſeculum. Videamus autem nunc, quem fructum, quam utilitatem, & quod beneficium afferat nobis huius imperſcrutabilis coniunctionis myſterium. De hoc ẽ nobis cogitandum, de hoc diſputandum eſt. Et ut hoc aſſequamur, nullum ſtudium intermittendum eſt. Verbum, inquit, factum eſt caro, filius Dei factus eſt homo. Quęſo te, propter quam cauſſam? & in quẽ finem? num ut filius dei ſibi ipſi aliquod beneficium conſequeretur? aut potius ut nobis aliquod beneficium afferret? Non opus eſt, ut nos ipſi nobis hic ſolicitudinem ſtruamus, quandoquidem Ioannes id paulo ante perſpicue docuit: Quotquot, inquiens, receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Quare manifeſtum eſt, quod filius Dei factus ſit homo, ut homo fieret filius Dei, adeoque Deus ipſe. Quid enim filius Dei aliud eſt, q; Deus? Cum ergo dicitur hominem fieri filium dei, certe idem eſt ac ſi diceretur hominem fieri Deum. Ego dixi, inquit, dij eſtis, & filij excelſi omnes. Proponitur autẽ hic nobis optima & certiſſima ratio, qua licet hoi animum

Chriſti humanitas coniuncta cum diuinitate.

Nota

Incarnationis Chriſti beneficia.

ſuum explere. Nam ſitis cupiditatis nunquam expletur, nec ſaciatur his terrenis bonis. Quo enim homo plura conſecutus eſt, eo maiora appetit, nec expletur inſaciabilis eius cupiditas, niſi deus factus. Itaq; poſtquam parauit ſibi dominationem in terra, non contentus hac maieſtate, ad diuinos honores aſpirat, & Deus ipſe eſſe affectat. Nebucad Nezar ſummus erat in toto orbe terrarum Monarcha, nondum tamen erat animus eius expletus, ſed dicebat, In cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſimilis ero altiſſimo. Alexander Magnus, non contentus dominatione totius terræ, Deus etiam uideri uoluit, unde & ſe Iouis filium uocabat. Quid autē dicam de Romanis Imperatoribus. Caligulæ non ſatis fuit habere imperium humani generis, ſed etiam uendicauit ſibi diuinam maieſtatem. Itaq; ſæpe medius inter deorum ſimulacra conſiſtens, adorandum ſe adeuntibus exhibuit, & templū numini ſuo, ac ſacerdotes & exquiſitiſſimas hoſtias inſtituit. Domitianus non contentus audire, Imperator Romanus, quo epitheto nihil tunc inter homines erat auguſtius, uoluit etiam audire, Dominus & Deus noſter. Sic enim ipſe epiſtolas dictabat: Diocletianus non affectauit tantum, ſed & præcepit diuinos honores Imperatoribus habendos, ac obtruſit adeuntibus pedes ſuos adorandos & exoſculandos, q̄d & Romani pontifices facere ſolēt. Sed hi, inquis, monſtra potius ſunt, & portenta, q̄ homines. Alij autem homines ſunt modeſtiores. Fateor, modeſtiores ſunt externa ſpecie, ſed idem eſt omnium hominum affectus, qui in animorum latebris abſconditus, tunc prodit, cum ſuam occaſiōem nactus fuerit. Recedit quidem in animis tenuiorum & abiectorum hominum ad interiora, & fingit ſe paucis iugeribus contentum eſſe, ſed cum hæc conſecutus eſt, ſtatim adijcit oculum pluribus, & ſi datur ei progredi, nō reſiſtit in terra, ſed in cœlum etiam uolat, ut Deus fiat. Nec eſt, q̄ hæc cupiditas, qua animus tenetur, conſequendæ diuinitatis, per ſe ſit impia. Homo enim initio creatus ad imaginem & ſimilitudinem dei, factus eſt, ut ita dicam, deus, non quidem natura (Vnus enim ſolus deus eſt natura) ſed fœlicitate, & ut ſcriptura loquitur, imagine Dei. Poſtq̄ autem peccauit, factus eſt ex deo, ut ita dicam, Satan, non q̄ ſubſtantia hominis mutata ſit in ſubſtantiā Satanę, ſed q̄ amiſſa diuina fœlicitate, particeps factus ſit Satanicæ infœlicitatis. Natura uero ipſa fert, ut quod bonum amiſeris, iterum recuperare cupias, nec humana mens quieſcere poteſt, donec quod perdidit bonum recipiat. Cum igitur homo amiſerit diuinam illam maieſtatem, in qua initio conditus fuit, natura ipſa excitatur, ut eam iterum recuperet. Itaq; affectus conſequendæ diuinitatis non eſt per ſe impius, ſed naturalis. Hoc autem longe omniū impijſſimum eſt, q̄ homines peccato excęcati, non

Homines optant eſſe dij.

Nota.

arripiunt,

arripiunt, nec apprehendunt rectam, legitimam, et diuinitus propoſitam ratiõem, qua amiſſa diuinitas iterum uere reparari poteſt. Non enim reparatur, ſi te alijs hominibus adorandum proponas, ſi numini tuo templa & ſacerdotia inſtituas, ſi pedes tuos adeuntibus exoſculandos proponas. Hęc eſt execrabilis idololatria, qua Satan potius q̃ Deus efficieris. Quęſo igitur te, quę eſt illa recta et legitima ratio, qua amiſſa diuinitas recuperatur? De hac re cõcionatur nobis Euangeliſta, cum ſupra de Verbo ſeu filio Dei dixit. Dedit poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomen eius. Et nunc ait. Verbum caro factum eſt. Nam uerus, naturalis & ęternus filius Dei aſſumpſit humanam carnem, tanta coniunctione, ut filius Dei, et caro ſeu homo, facti ſunt una perſona. Quare, quanta eſt ſublimitas filij Dei, in tantã etiam ſublimitatẽ ſubuexit carnem ſuam, ſeu hominẽ, quem aſſumpſit. Quid autem ſublimius, quid excelſius, quid etiã excellentius filio Dei? Sedet enim à dextris dei, & dominatur eadẽ maieſtate & potentia, qua Deus pater, non in cœlum tantum et terram, ſed etiã in angelos, ac omnes cœleſtes uirtutes. Quare, cum aſſumpſerit hominem in eandem perſonam, extulit etiam eum ad dextram Dei, et ad dominationem in omnes creaturas. Non mutauit quidem ſubſtantiam hominis, quem aſſumpſit, (manet enim ſemper, uerus, quod ad ſubſtantiam attinet, homo) ſed contulit ad eum diuinam maieſtatẽ, & ornauit eum cœleſti ac diuina gloria. Adhęc, in diebus carnis ſuę, quibus inter homines in hac terra uitam egit, non oſtentauit maieſtatem ſuam. Etſi enim miraculis, et alijs argumentis teſtatus eſt omnem deitatis plenitudinem habitare in ipſo corporaliter, in oculis tamen mundi nõ apparuit tantus externa ſpecie, quantus reuera eſt, et in nouiſſimo die reuelabitur, maluit autem tempore carnis ſuę humilem ac obedientem uſque ad mortem crucis ſeipſum prebere, q̃ ſtatim glorioſus uideri, ut hac humiliatione & obedientia fieret omnibus, qui ipſi fide obediunt, cauſa æternę ſalutis. Sed poſtquam reſurrexit à mortuis, non amplius erat tempus diſſimulandæ maieſtatis, ſed palam reuelandę. Itaq; maximis ac certiſſimis argumentis declarauit coram his teſtibus, quos ad hoc delegerat, ſe hominem quem aſſumpſerat, ſecũ ad dextrã Dei extuliſſe, ac in thronum diuinę maieſtatis poſuiſſe. Figũra, inquit Paulus, repertus ut homo, humilẽ p̃buit ſemet ipſum, factus obediens uſq; ad mortem, mortẽ autẽ crucis. Quapropter & Deus illum in ſummã extulit ſublimitatẽ, ac donauit illi nomẽ, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Ieſu omne genu ſe flectat cœleſtiũ terreſtrium, ac infernorum. Ac iterum. Credimus ſecundum efficaciam roboris fortitudinis eius, quã exercuit in Chriſto, cum ſuſcitaret eum ex mortuis, & ſedere fecit ad dextram ſuam in cœleſtibus,

Diuinitas amiſſa, quõ recuperetur.

Chriſti maieſtas.

ſuper omnem principatum ac poteſtatem & uirtutem & dominium, & omne nomen quod nominatur, non ſolum in hoc ſeculo, uerum etiam in futuro, & omnia ſubiecit ſub pedes illius, & dedit eum caput ſuper omnia ipſi Eccleſię, quę eſt corpus illius, complementum eius, qui omnia in omnibus adimplet. Habes, quàm ſublimis factus ſit homo, & cẽ gloriosa facta ſit caro. Sed hoc, inquis, intelligendũ eſt de eo homine, & de ea carne, quã filius Dei aſſumpſit. Quid autem de me, aut mea carne fiet? Caro enim filij Dei tota ſancta eſt, mea autem eſt peccatrix, nec habitat in ea bonũ. Quomodo igitur ſperare poſſum, quòd ut Deus factus eſt homo, ita ego homo ſeu caro fiam Deus? Hic conſiderandũ eſt nobis, quod filius dei factus ſit homo, non tantum propter eũ hominem, quem ipſe in unam perſonam aſſumpſit, ut illum ſolum hominem extolleret in cœleſtem maieſtatem & fœlicitatem, ſed etiam propter illos homines, qui ipſum recipiunt, & in nomen eius credunt. Aſſumpſit humanam carnem, & poſuit eam ad dextram Dei, ut & noſtra humana caro tantam maieſtatem participaret. Etſi enim caro noſtra eſt peccatrix, tamen ipſe carne ſua expiauit peccatum, ut nobis peccatum carnis non imputaretur, ſed ſanctitate eius frueremur. Nam, quotquot recipiũt ipſum, & credunt in nomẽ eius, hi ut fiunt per fidem filij Dei, & fratres Chriſti, ita etiam fiunt membra corporis eius. An neſcitis, inquit Paulus, quod corpora ueſtra, membra ſint Chriſti? Et iterũ. Qui ſanctificat, & qui ſanctificãtur, ex uno ſunt omnes. Quemadmodum enim in coniugio, uxor eſt pars carnis & oſſium mariti, ita & Eccleſia eſt ex carne & oſſibus Chriſti. Membra ſumus, inquit Paulus, corporis eiuſdem, ex carne eius & ex oſſibus eius. Huius rei gratia, relinquet homo patrem ac matrem, & adiungetur uxori ſuę, atq; è duobus fiet, una caro. Myſterium hoc magnũ eſt. Verum ego loquor de Chriſto & Eccleſia. Quid poteſt manifeſtius dici? Maritus & uxor ſunt una caro. Mulier quãprimum fit uxor, nomen habet à uiro. Si uir ciuis fuerit, continuo habet & uxor ius ciuitatis. Si uir rex eligitur, ſtatim & uxor regina electa eſt, quia ſunt una caro, unũ corpus. Multo uerius, multo certius de Chriſto et Eccleſia eius ſentiendum eſt, quod è duobus facta ſit una caro. Cum igitur filius Dei extulerit eam carnem, quam aſſumpſit, in ſupremam Dei maieſtatem, fieri non poteſt, ut cum Chriſtus & Eccleſia ſint una caro, non eodem etiã extulerit Eccleſiam, et quoduis membrum eius. Deus qui diues eſt, inquit Paulus, in miſericordia propter multam caritatem ſuam, qua dilexit nos, etiam cum eſſemus mortui per delicta, cõuiuificauit nos una cum Chriſto, (per gratiam eſtis ſeruati) ſimulque cum eo reſuſcitauit, & ſimul cum eo ſedere fecit in cœleſtibus, per Chriſtum Ieſum. Vides, Chriſtum ita ſedere ad dextram Dei

Homines fiũt dij per Chriſtum.

Coniugij ratio.

maritus et uxor sunt una caro. Et Christus et Ecclesia

tram Dei, in omnibus cœleſtibus bonis, ut etiam uniuerſam Eccleſiam ſuam ſecum ſedere fecerit. Etſi enim hoc in nobis adhuc humi degentibus, nondum externis oculis uidetur, tamen ſcimus, quod ſi apparuerit Chriſtus, (ut Ioannes ait) ſimiles ei erimus, quoniam uidebimus eum ſicuti eſt. Et Paulus. Noſter municipatus in cœlo eſt, ex quo & ſeruatorem expectamus, Dominum Ieſum Chriſtum, qui transfigurabit corpus noſtrum humile, ut conforme reddat corpori ſuo glorioſo. Quid ergo nunc eſt, quod formidas, quid horres? Si peccatum accuſat conſciētiam, attollendi ſunt oculi mentis in cœlum, ubi caro noſtra regnat in throno Dei. Nam quemadmodum ea caro tota ſancta eſt, & abſque omni peccato, ita et propter ipſam reputatur noſtra caro, ſancta & ſine peccato. Si paupertas affligit te, pone tibi ante oculos dextram Dei, ad quam ſedet caro tua, poſſidens omnes diuitias in cœlo & in terra. Quare etſi paupertas te premit, non tamen poteſt te Chriſto adhęrētem perdere. Si morbus, ſi mors ipſa te inuadit, ſi horres cogitationem uel putrefactionis in terra, uel cineris in igne, uel denique ipſius inferni, ſubiice ſub aſpectum mentis tuę maieſtatem cœleſtem, quam nunc caro tua in Chriſto poſſidet. Fieri enim nō poteſt, etiāſi flāma inferni ignis pertingat ad animam in hac uita, & corpus poſtea in terra putreſcat, aut igne abſumatur, ut non conſeruetur homo in Chriſto conſtans, ad participandam cœleſtem maieſtatem. Habes nūc, quę ſit recta ratio, qua homo fiat Deus. Non enim poteſt fieri Deus ſeu filius Dei impietate gentium aut ſuperſtitione hypocritarū, ſed tantū fide in filiū Dei Ieſum Chriſtum, qui idcirco factus eſt homo, ut homo in ipſum credens, fieret Deus. Maximum omnium hoc eſt beneficium. Maxima igitur omniū cura adhibenda eſt, ne amittamus illud, ſed diligentiſſime retineamus. Amittimus autem impietate, blaſphemijs, helluatione, ſcortatiōe, inuidia, impoſturis, & alijs id genus ſceleribus. Retinemus autem, obedientia fidei, honeſtate uitę, pudicitia, ſobrietate, caritate, adeoque optimis quibuſque uirtutibus. Nam ſi per Chriſtum facti ſumus dij, non certe nobis ut diabolis, ſed ut dijs uiuendum eſt, quo eam fidem & ſpem, quam habemus de cœleſti hęreditate & maieſtate, etiam in hoc ſeculo cœleſtibus uirtutibus declaremus per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula. Amen.

Eccleſia ſedet cum Chriſto ad dextram Dei.

HOMILIA X.

Redo uos nõ mediocriter admirari, q̃ in explicanda breui admodum pericopa Euangelij̃ Ioannis tanto tempore uerſer. Hæc enim iam decima eſt homilia, qua initiũ tantum huius Euangelij̃ interpretor, et paucas quaſdam perl odos perſtrinxi. Sed deſinetis admirari, ſi uobiſcũ reputaueritis, quanta ſit maieſtas huius Euangelij̃, & quãta utilitate in Eccleſia tractetur. Nam quę Ioannes ſcripſit, nõ ſunt humana ſomnia, ſed ſunt diuina oracula, quorum uerba non numeranda tantum, uerumetiam diligentiſſime ponderanda ſunt. Et Euangelion Chriſti, cœleſtis eſt theſaurus, in quo conſiderando & conſeruando, ne ramenta quidẽ abij̃ci debent. Huc accedit, q̃ penè ſingula huius Euangelij̃ uerba, ſingula ſint organa ſpiritus ſancti, quibus nobis uera ſalus de cœlo affertur. Quare, cum uos multis in expoſitione huius Euangelij̃ teneo, ſic exiſtimetis uelim, uos ſi animum ueſtrum ex fide aduerteritis, tanto clariorem cœleſtis theſauri cognitionem adſequi, quãto prolixior eſt oratio. Porro, cũ Ioannes antea expoſuerit pauciſsimis quidẽ uerbis, ſed maxima autoritate, filiũ Dei factum eſſe carnẽ, cõmemorat nunc, habitationem eius in terris. Et habitauit, inquiens, in nobis. Poſtq̃ enim filius Dei aſſumpſit hominem, in unam perſonã, certe ſuſtulit ſecum hunc hominem, in eam, quam ipſe habebat, ſublimitatẽ. Sedebat autem à dextris Dei, ſuper omnem principatũ, poteſtatẽ, uirtutẽ, & dominium, ac ſuper omne nomẽ, quod nominatur, non in hoc tantum ſeculo, uerumetiam in futuro. Quare potuiſſet ſtatim ab initio incarnationis immenſam illam maieſtatem coram uniuerſo mundo oſtentare, aut ſe mox ex hominum oculis ſubducere, & cœleſti fœlicitate in cœlo frui, quemadmodum nunc ea, poſt aſcenſum ſuum in cœlum fruitur. Sed abſoluendum erat in hac terra myſterium redemptionis noſtræ. Non igitur ſubduxit ſe ſtatim ab incarnatione humanis oculis, ſed ἐσκήνωσεν, hoc eſt, poſuit tentorium ſeu tabernaculum ſuum inter homines, & aſſumpſit unà cum homine, omnes etiam humanas (ſolo peccato excepto) imbecillitates. Ponere enim tentorium ſuum inter homines, eſt inter homines habitare, et eadem cũ hominibus pericula ſubire. Nam hi, qui figunt tentoria ſua in caſtris militaribus, uocantur in idem cum toto exercitu periculum ac diſcrimẽ, ac neceſſe habent quouis momẽto incurſionem hoſtis, direptionem caſtrorum, & cõmunem ſtragem, cedemq̃ expectare. Delicatus miles eſt, & indignus,

Euangelion, cœleſtis theſaurus.

Chriſtum habitaſſe inter homines quid ſit.

dignus, cui locus in tẽtorijs & castris relinquatur, qui tantũ uult prę-dæ partẽ accipere, non itẽ pericula militię sufferre. Non sic delicatus fuit filius Dei, sed postq̃ assumpsit hominem, & fixit tabernaculum suum in castris hominum, suscepit etiam omnes humanas imbecillitates, & subijt omnia humana pericula. Epicuræi hoc unum agũt, ut etiamsi sint inter homines, nõ tamen sint in labore hominum, quemadmodum psalmus loquitur, & cum hominibus non flagellentur. Christus autem, ut assumpsit hominem, ita & assumpsit humanas infirmitates & pericula. Potuisset ab initio incarnationis omnium uirorum fortissimus esse, & in aula clarissima habitare, sed suscepit infantiam, & reclinatus est in presepi. Potuisset omnibus tam corporis q̃ animi uoluptatibus in hac terra frui, sed esurijt, sitijt, sudauit, alsit, timuit, trepidauit, doluit. Potuisset liberrime in toto orbe terrarum palari, & semper externam uitam uiuere, sed captus est, cęsus est, flagellatus est, crucifixus est, mortuus est. Breuiter, potuisset inter homines, Deum agere, sed uoluit inter homines, nihil humani (prẽter peccatum) à se alienum esse. Qui cum esset, inquit Paulus, in forma Dei, non rapinam arbitratus est, ęqualem se Deo esse, sed exinaniuit semetipsum, forma serui sumpta, in similitudine hominũ constitutus, & figura repertus ut homo, humilẽ prębuit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortẽ autem crucis. Hęc, de exinanitione & humiliatione Christi, cõmemorantur nobis, nõ ut sciamus tantum, (nam & Satan nouit) sed ut uerum usum eius discamus, ac fructum eius capiamus. Christus enim habitauit quidem inter nos, & suscepit omnes humanas infirmitates, adeo ut etiam sustinuerit abominabilem & horribilem mortem crucis, sed Deus suscitauit ipsum à morte, & extulit eum in summam sublimitatem, ut cum ante, reipsa in se, omnia humana pericula expertus est, & nunc potenter in tanta maiestate habitat, omnes homines in ipsum credentes, adiuuet ac perpetuo seruet. Natura enim fieri solet, ut ijs faueamus, qui eadẽ pericula, quibus nos perfuncti sumus, subeunt. Quare, cum Christus perfunctus sit omnibus periculis humanis, & nouerit sua experientia, quanta sit afflicti hominis miseria, fieri non potest, quin sit facilis & promptus ad succurrendum omnibus afflictis. Non sic afflictus est, quemadmodum homines ἄσοργοι & plane inhumani facere solent, qui cum é sordibus & miserijs ad claritudinem & fœlicitatem quandam emerserint, non afficiuntur alienis miserijs, sed prę se quosuis miseros et abiectos contemnũt. Longe alius est sensus animi Christi. Hic enim idcirco suscepit in se omnes humanas sordes & miserias, ut exaltatus in cœlestem maiestatem, miseros & abiectos adiuuet. Debuit, inquit Apostolus, per omnia fratribus similis reddi, ut misericors esset, & fidelis ponti-

Christus afflictus, ut afflictos adiuuet.

Nouit Christus, quanta
sit miseria afflicti
hois, ideo
facilis et promptus ē
ad succurrendum
ōibus afflictis

fex in his, quę apud Deum forent agenda, ad expiandũ peccata popu/
li. Nam ex hoc, quod ipſi contigit tentatũ eſſe, poteſt & his, qui tẽtan
tur ſuccurrere. Et iterum. Nõ habemus pontificẽ, qui nõ poſſit affici
ſenſu infirmitatum noſtrarum, ſed tentatum per omnia, iuxta ſimilitu
dinem, abſque peccato. Accedamus igitur cum fiducia ad thronum
gratię, & ſi quis uel eſurit, uel formidoloſus eſt, uel captus eſt, uel mo
ritur, aut occiditur, optime confidat de ſalute, in Chriſto, qui cum ea
dem ſit paſſus in terris, non poteſt teneri, quin ſimilia, aut etiam gra/
uiora patientes, & in ipſum ſperantes, de cœlis conſeruet. Etſi enim
peccata noſtra ſolent in nobis dubitationem excitare, & à bona ſpe
auocare, tamen bene conſiderandum, ac mordicus per fidem retinen/
dum eſt, q̃ Chriſtus peccata noſtra expiauerit, & nobis ſuam iuſtici/
am donauerit. Quare ſi in Chriſto conſtiteris, nullum peccatum tan/
ti eſt momenti, ut poſſit Chriſtum Dominum noſtrum, à præſtanda
uera ſalute auertere. Cęterum, ne exemplum quidem Chriſti, in hoc
loco oſcitanter nobis prętereundũ eſt. Habitauit em̃ inter nos, non ut
perpetuum ſibi inter homines, in hac terrena uita, tabernaculum fige
ret, ſed ut confecto negotio ſuo, ad quod Deus pater eum miſerat, re/
diret ad patrem ſuũ in cœlis. Hoc exemplum etiam nos imitari opor/
tet. Creati ſumus à Deo, & uenimus in hunc mundum, non ut habea
mus hic manentem ciuitatem, ſed ut inquramus futuram. Non ſumus
ciues, ſed hoſpites & peregrini huius terrę. Peregrinus non hoc agit,
ut ceſſet in diuerſorijs, ſed ut quamprimum fieri poteſt, ſuas res per/
agat, & ad patriam redeat. Hæc terra, noſtrum eſt diuerſorium, in
quod intrauimus, non ut ibi diu deſideamus, ſed ut quę Deus iuſſit,
cito perficiamus. Iuſſit autem, ut Chriſtum, filium ſuum cognoſca/
mus, & uocationi eius obediamus. Quare hoc unum nobis agendum
eſt, ut Chriſtũ diſcamus, & in uocatione eius ambulãtes, ad cœleſtem
patriam noſtram feſtinemus. Sed reuertemur ad noſtrum propoſi/
tum, Filius Dei habitauit inter nos, & ſuſcepit noſtras infirmitates,
quomodo ergo, inquies, agnitus eſt? Si fuit tectus & obductus hu/
manis imbecillitatibus, quomodo in tam denſa caligine potuit uide/
ri, quòd ſit filius Dei, q̃ ſit uerus Meſſias & ſeruator? Sequitur. Etui
dimus gloriam eius, gloriam uelut unigeniti à patre. Sed quæ eſt illa
gloria, quandoquidem apud Eſaiam de Chriſto dicatur, Non eſt for
ma ei, nec decor. Vidimus eum, ſed nulla erat ſpecies, quæ faceret, ut
deſideraremus eum. Deſpectus & nouiſsimus uirorum, plenus dolo/
ribus & infirmitatibus, adeo contemptus, ut auerterentur uultus ab
eo? Si Chriſtus tam fœdo aſpectu deformatus fuit, quęſo te, ex qua
gloria cognitus eſt? De hac re ita ſentiendum eſt, quòd coram hoc
mundo nondum perſpicue apparuit ea cœleſtis gloria & maieſtas,
qua Chriſtus

Homines ſunt peregrini in terra.

quā Christus in se præditus est, & quę in nouissimo die publice reue labitur. Hæc enim tam illustris est, ut nullus hominum splendorem eius in hac terra ferre posset, sed Christus, in extrema illa despectione & humilitate, quam susceperat, & de qua Esaias concionatus est, exhibuit aliquot certa & firma, & manifesta argumenta ac testimonia, quō'd etsi apparuit nouissimus uirorum, tamen non sit simplex homo, sicut alij homines, sed sit uere unigenitus filius Dei. Vidimus, (inquit) nos Apostoli & discipuli, gloriam eius, hoc est, argumenta & testimonia gloriæ & maiestatis eius, uidelicet, quod habeat talem maiestatem, quæ plane digna sit unigenito Dei filio. Non uidimus gloriam eius, tanquam gloriam alicuius Patriarchę aut Prophetæ, sed gloriam tanquam unigeniti, (quod uere erat) filij Dei. Vidimus quidem eum despectum hominem, sed interim uidimus etiam maxima & certissima argumenta, q̄ sit uere unigenitus Dei filius, adeoque cum Deo patre suo ὁμοούσιος. Quæ sunt autem illa argumenta? Primum, doctrina & miracula, quæ ad confirmationem doctrinę edidit. Etsi enim Prophetæ ediderunt etiam miracula, tamen Christus alia docuit de sua persona, quā'm Prophetæ de suis, quippe quō'd hi docuerunt se esse ministros tantum Messiæ, ille autem docuit se esse ipsum Messiam, & addidit miracula, quæ tanto maioris sunt momenti, quam prophetarum miracula, quāto Christus excellentiora de sua persona docuit, quā'm Prophetæ de suis personis docuerunt. Deinde, argumentum gloriæ Christi, est apparitio spiritus sancti, cum in Iordane baptisabatur, & uox patris de cœlo, quæ audita est, ad Iordanē, & in trāsformatione. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bn̄ cōplacitū est, Hūc audite. Similiter et ea uox qua dictū est. Et illustraui, & rursus illustrabo. Accedit huc, transformatio ipsa, qua se Christus tribus discipulis suis, Petro, Ioanni, & Iacobo, ita uisendū proposuit, ut facies eius splēduerit, sicut sol, & uestimēta illius facta sint candida sicut lumē. In ore duū aut triū stat oē testimonium. Est et Resurrectio à mortuis, quam maximis argumentis reuelauit, & cōprobauit, certissimū gloriæ eius testimonium. Declaratus fuit filius Dei (inquit Paulus) cum potentia, secundū spiritum sanctificationis, ex eo, quō'd resurrexit è mortuis. Deinde quantam uim testificandi de gloria Christi habet ascensus eius in cœlum? quantam missio spiritus sancti in die Pentecostes? Quid, quō'd postea Euangelion Christi diuulgatum est, iuxta uaticinia prophetarum, in totum terrarum orbem, & confirmatum est, maximis miraculis ab Apostolis, in nomine Christi editis? Hæc profecto omnia imo etiam singula manifeste testificantur de gloria & maiestate Christi. Nec sunt obscura testimonia, sed uiderunt ea Apostoli & reliqui discipuli, ac mani-

Christi gloria quomodo reuelata.

Propheratū miracula.

festata sunt publice in hoc mundo. Pontifices præcipiebant Apostolis, ne omnino loquerentur neque docerent in nomine Iesu. At Petrus & Ioannes respondebant. An iustum sit in conspectu Dei, uos potius audire, quàm Deum, iudicate. Non enim possumus, quę uidimus & audiuimus, non loqui. Et postea Petrus dicit. Hunc Deus suscitauit tertio die & exhibuit eum, ut manifestus fieret, non toti populo, sed testibus prius ad hoc delectis à Deo, nimirum nobis, qui comedim... & bibimus unà cum illo, posteaq̃ resurrexit à mortuis. Et Ioannes, in epistola sua. Quod erat, inquit, ab initio, quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostrę contrectauerunt, de sermone uitę, & uita manifestata est, & uidimus, etiam testamur, et adnuntiamus uobis uitam æternam. Etsi enim nec impij Iudæi, nec crudeles Turcæ, his testimonijs fidem adhibẽt, quid tamen illorum impietas ad nos? Scimus, mundum semper persecutum esse Christum, & nihil tam absurde dici posse, quod non ab impijs dicatur. Ac si nobis de religione sentiendum esset, quod aut humana ratio somniat, aut uanissimi quique nugantur, quid nobis miserius? quid inconstantius? Nunc, res ipsa probat, testimonia Apostolorum & aliorum discipulorum, qui uiderunt gloriam Iesu Christi, certissima atque uerissima esse, primum enim, manifestum est, Messiam seu Christũ Patriarchis esse diuinitus promissum, & Prophetas de Christo uaticinatos esse. Deinde, manifestum est etiamsi carnales Iudæi reclament, regnum Messiæ, non esse corporale, sed spirituale. Cum enim Prophetę docent Christum passurę & moriturum, & tamen regnũ eius perpetuũ fore, perspicue significant, regnũ Christi non esse numerandum inter regna corporalia, & externa huius seculi, quippe quę sunt mutationi & interitiori obnoxia. Adhęc, manifestũ est, ꝙ ratio tẽporis aduẽtus Christi, quod à Daniele in septuaginta hebdomadis suis definitũ est, incidat in illud tẽpus, quo Iesus Nazarenus, filius Marię, in terris fuit. Deinde, manifestum est, ꝙ eo tẽpore, nullus alius eam doctrinam docuerit, & ea miracula ędiderit, dę quibus Prophetæ uaticinati sunt, prętereq̃ Iesus Nazarenus, filius Marię. Prętera manifestum est, quòd in nomine Iesu Euangelion uulgatum sit in uniuersum mundum, & in nomine Iesu uaria miracula ab Apostolis ędita sint. Postea, manifestũ est totam πολιτείαν & gloriam Iudęorum cõcidisse. Deinde, manifestum est omnes Deos gentiũ ita euanuisse, ut uix nomina eorum supersint. Postremo, manifestum est, impiam Mahumetis religionem esse recens excogitatam, ac omnino nullis firmis & certis testimonijs comprobatam. Et quanquam Satan excogitauerit eam ad abolendũ Iesum Christum, tamẽ diuina potẽtia coactus fuit,

IESVM *Nazarenum esse uerum Messiam.*

fuit, etiã de Iesu Christo testimonium ferre, quòd & docuerit Euangelion, & ędiderit miracula, quemadmodum scripta Alcorani, quæ extant, indicant. Non indigemus testimonijs Satanę et impiorum hominum, sed admiramur imperscrutabilem maiestatem Domini Dei nostri, qui tanta potentia & industria efficit, ut aduersarij necesse habeant gloriam Iesu Christi eo ipso confirmare, quo ipsi eam maximo studio suo conantur infirmare. Nihil ergo manifestius est, quàm ꝙ iuxta testimonia Apostolorum, & reliquorum discipulorum, Iesus filius Marię, sit uerus Messias seu Christus, unigenitus filius dei, quo uno & solo seruamur. Nos, qui hoc tẽpore uitã agimus, nõ uidimus quidem externam personam Christi, nõ uidimus Christũ post resurrectionẽ suam ostentantem uestigia clauorum, quemadmodum Apostoli uiderunt, nihil tamen infœliciores sumus. Videmus enim maiestatem Christi, qua Euangelion eius uulgatum est in totum orbem terrarum, uidemus & habemus de manu, ut aiunt, in manum nobis tradita certissima Apostolorum testimonia, quibus si eam quam debemus, fidem adhibuerimus, nihil prorsum nobis ad ueram fœlicitatem cõsequendam deerit. Thoma, (inquit) quia uidisti me, credidisti, beati qui non uident, & credunt. Et, Non pro eis rogo tantum, sed & pro ijs, qui credituri sunt per sermonem eorum in me, ut omnes unum sint, sicut & tu pater in me, & ego in te. Quare facessant omnia hominum somnia & impietates, nos gloriam Domini nostri Iesu Christi, tam ab Apostolis, ꝙ diuulgatione Euangelij Christi in omnes partes mundi, manifestissime testificatam, diuino spiritus sancti auxilio perpetua obseruãtia & ueneratione amplectemur. Sed pergit Ioannes maiestatem Christi describere, & ait. Plenum gratia & ueritate. Posset fortasis de alijs quoque sanctis dici, ꝙ essent pleni gratia, quemadmodum Stephanus uocatur plenus fide & uirtute, sed ut sancti dicuntur lux, etiamsi non sint uera lux, sed tantum uel testes lucis, uel à uera luce illuminati, ita sancti possunt dici pleni gratia, non quòd ipsi sint thesaurus gratię, sed quòd gratiã aliunde pro sua mensura consecuti sint. Solus autem Iesus Christus, unigenitus filius Dei uere plenus est gratia, primũ, quia Deus pater pleno & perfecto fauore cõplectitur filium suum, & effudit in eum omnem diuinitatis suæ plenitudinem. Alijs datur spiritus ad mensurã, huic autem non est datus ad mensuram, sed superabundantissime. Pater, inquit, diligit filium & omnia dedit illi in manum. Et, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Deinde plenus est gratia ꝙ non ipse tantum gratiosus est apud Deum patrẽ, sed gratia in ipso ita superabundat, ut deus propter ipsum faueat etiã omnibus in ipsum credentibus. Sic enim postea sequitur. De plenitudine eius accepimus oẽs.

Sancti pleni gratia.

Et iterum. Sic Deus dilexit mundum, ut unigenitum filium ſuum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat uitã æternam. Poſtremo dicitur etiam plenus gratia, quòd attulerit prędicationem Euangelij ſui homnibus longe omnium gratiſſimam, & confirmauerit ueritatem eius miraculis, quę omnibus afflictis fuërunt acceptiſſima. Nulla enim unquam conſcientijs propter peccatum & mortem turbatis gratioſior doctrina in terram uenit, quàm doctrina Chriſti, nec miſeri & calamitoſi homines gratiora unquam acceperunt beneficia, quàm ijs miraculis, quæ Chriſtus in ipſis edidit. Quare, huic ſoli tribuitur optimo iure & merito hoc epitheton, ꝙ ſit plenus gratia. Sed & plenus ueritate dicitur, non tam hoc nomine, quod cum antea Phariſęi docuiſſent uana ſomnia, ipſe docuerit certiſſimam ueritatem, quàm quod in ipſo uere impleta ſunt omnia, quæ ante promiſſa erãt, & attulit ad nos uera bona. Poſt patriarchas uenit Dauid, & multa prędara ſtrategemata fecit, ſed per eum non ſunt uere impleta, quę fuerunt Patriarchis promiſſa. Venit & Hiskia, qui defendit urbem Hieruſalẽ ab expugnatione hoſtiũ. Venit & Cyrus, qui conceſſit exulibus libertatem reparandi templi, ſed nec per hos uere impleta ſunt uaticinia de ſalute populi Dei, Solus autem Ieſus Chriſtus plenus eſt ueritate, propterea ꝙ quicquid unquam ſalutis populo Dei diuinitus promiſſum fuit, per hunc ſolum uere impletum ſit. Promiſſa fuit uera iuſticia, Ac Moſes docuit quidem legem in qua continetur perfecta inſticia, ſed quia nullus hominum potuit iuſtitiã legis perfecte facere, Moſes attulit magis iniuſtitiam (lex enim eſt agnitio peccati, Et, per legem peccatum fit mirum in modum peccans peccatum) q̃ iuſtitiam. Solus autem Ieſus Chriſtus attulit uerã & perfectam iuſtitiam. Omnis enim qui credit in ipſum, reputatur uere coram deo iuſtus. Promiſſum fuit regnum & fœlicitas regni. Ac datum quidem eſt populo Dei regnum Canaan, in quo aliquoties non infœlicem, quantum ad corporalia bona attinet, uitam egerunt, ſed nec hoc regnum fuit firmum, nec fœlicitas eius ſtabilis. Solus Ieſus Chriſtus attulit uerum regnum, quia cœleſte, & ueram ac ſtabilem fœlicitatem, quia perpetuã. Quare hoc epitheton, Plenus ueritate, nulli alteri uel patriarcharum, uel prophetarum, uel Regum uel Monarcharum uere competit, prętereq̃ Domino noſtro Ieſu Chriſto. Sed de hac re poſtea, ſi Dominus dederit copioſius cum ad hunc locum, Lex per Moſen, gratia autem & ueritas per Ieſum Chriſtũ, peruenerimus. Nunc huic concioni extremam manum imponemus, ſi prius admonuërimus uos, ut cum ſolus Chriſtus ſit plenus gratia & ueritate, nullam uobis gratiã, nec in ſanctis hoibus, nec in ſanctis operibus, corã iudicio Dei quæratis, ſed tm̃ in ſolo Ieſu Chriſto Dño noſtro per fidem.

Haben

Habent quidem ſancti homines ſuam laudem, habent ſancta opera ſuam commendationem, ſed in iudicio Dei, ut non ualet patrocinium Noë, Iobis, & Danielis, ita multo minus ualet patrocinium bonorum operum. Nec uſq; minor ſalus eſt, q; in operibus noſtris, quæ ut neceſſario facienda ſunt in hac uita, quemadmodum aliàs copioſe oſtendimus, ita nihil minus fieri poteſt, q; ut ea patrocinentur nobis in iudicio Dei. Nam, cum ſemper habeant aliquid uicij admixtum, et caro nunquam non concupiſcat aduerſus ſpiritum, non ſunt perfecta iuſticia, nec poſſunt Deo pro patronis & defenſoribus noſtris obtrudi. Solus Ieſus Chriſtus, plenus gratia & ueritate, defenſor noſter eſt, & patronus, qui eſt una cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula. Amen.

HOMILIA XI.

Vę hactenus Euangeliſta de Domino noſtro Ieſu Chriſto prędicauit, ea nunc publico teſtimonio Ioannis Baptiſtæ confirmat. Etſi enim doctrina Apoſtolorum, in quorum numero Euangeliſta noſter prącipuum locum tenet, munita eſt autoritate ſpiritus ſancti de cœlo exhibiti, tamen quia Baptiſta, primus fuit, qui preſente iã Chriſto docuit Chriſtianiſmum, & maximę fuit apud omnes Iudęos autoritatis, teſtimonium eius affert Euangelicę doctrinę de Ieſu Chriſto plurimũ commendationis & confirmationis. Quare Euangeliſta oportune recitat concionem Baptiſtę de Chriſto, & ait. Ioannes teſtificatur de ipſo & clamat dicens. Hic erat, de quo dicebam, Qui cum me ſequeretur, anteceſſit me, quia prior me erat. Sententia autẽ Euangeliſtę hęc eſt. Scripſi hactenus magna & admiranda de Ieſu Chriſto. Ea omnia dico eſſe certiſſima & firmiſsima. Non ſolum enim nos Apoſtoli & diſcipuli uidimus miracula, & argumenta, quibus Ieſus manifeſte ſuam maieſtatem teſtatus eſt, ſed etiam Baptiſta eadem plane teſtificatus eſt de ipſo, priuſq; prędicatione & miraculis ſuis reuelatus eſſet, & quę nos uidimus poſt prędicationem & miracula eius, rebus ipſis, ea uidit Baptiſta in illo ante prędicationem eius, ſpiritu ſancto. Sic enim concionatur de ipſo. Hic eſt, qui cum me ſequeretur, anteceſſit me, quia prior me erat. Eadem ſcribunt & alij Euangeliſtę, Ioannem docuiſſe. Venit, inquit, is, qui fortior eſt, poſt me, cuius nõ ſum idoneus, ut procumbens ſoluã corrigiam calciamentorũ. Ego quidẽ baptiſaui uos aqua, ille uero baptiſabit uos ſpiritu ſancto. Dicitur autem Ieſus Ioannem Baptiſtam ſecutus, propterea q; poſtq; Baptiſta inchoą

assset iam officiũ baptisandi & prædicandi Euangelij, Iesus susceperit prędicatiõe & miraculis suum officium, ad quod missus erat. Rabbi, inquiunt, Qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce is baptisat, & omnes ueniunt ad eum. Et Petrus: De quo, inquit, sermone diuulgatũ fuit in tota Iudęa, & rumore primũ orto à Galilęa post baptisma, q̃d prędicabat Ioannes, ut Iesum Nazarenum unxerit Deus spiritu sancto & uirtute. Et tamen anteceſſit me, inquit Ioannes, qa prior me erat. His breuissimis uerbis Baptista omnia ea complectitur de Iesu Christo, quę ante de ipso cõmemorauit Euãgelista, uidelicet, quòd sit unigenitus Dei filius, q̃ sit ab æterno apud Deũ, uerus Deus, quòd omnia per ipsum facta sint, quòd sit lux & uita hominũ, denique quòd sit plenus gratia & ueritate, propter quẽ, quotquot ipsum per fidẽ recipiũt, adoptẽtur in filios Dei. Hoc certe uoluit Baptista significare, cum affirmauit Iesum Christũ anteceſsisse ipsum, & baptisaturũ spiritu sancto. Quis autem parui pẽderet, quis fastidiret testimoniũ Baptistę? Deus enim de cœlo confirmauit magnis miraculis autoritatem eius, iã tum in ipsius natiuitate. Ac in tanta fuit postea existimatione, ut habitus sit pro ipso Messia. Quare, cum nõ solũ nos Apostoli & discipuli uiderimus manifesta argumẽta maiestatis Iesu, sed etiam Baptista eadem de ipso, anteq̃ publice reuelarentur, concionatus sit, nullus plane dubitationi locus relinquitur, quin Iesus talis sit, qualem nunc eum descripsi. Pergo igitur ad reliqua. Et de plenitudine eius nos omnes accepimus. Hęc ita recitari uidentur, perinde ac si essent adhuc concio Baptistę, sed quia Euangelista mox distinguit testimonium Baptistę ab hac concione, sentiamus Euangelistam redire ad id, quod ante instituerat. Dixit enim de Iesu Christo, quòd sit plenus gratia & ueritate. Nunc ergo explicat usum huius plenitudinis. De plenitudine, inquiẽs, eius accepimus nos omnes. Nam Christus non sic plenus est gratia & ueritate, ut soli sibi hanc plenitudinem retineat, sed ut homines participent eam & fruantur ipsa. Primũ enim plenitudo Christi hęc est, quòd Deus maxima omnium gratia & fauore eum complectatur. Et hæc plenitudo tanta est, ut abundet & affluat, quo & homines de ea accipiant. Nam tantus est fauor Dei erga Christum filium suum, ut et Deus propter Christum faueat omnibus credentibus in Christum, id quod Spiritus sanctus in Aherone, qui fuit typus Christi, adumbrare uoluit. Aheron enim, summus pontifex, in cõsecratione sua, ita perfusus est caput balsamo, ut deflueret in barbam & uestimenta eius, ac spargeret suauissimum odorem ad omnes spectatores. Sic & Christus unctus est balsamo diuini fauoris tanta abundantia, ut effluat in omnia mẽbra eius, et faueat Deus propter ipsum omnibus credentibus in eum. In pon-

Christi plenitudo.

tificia

tificia & monastica hypocrisi, Sancti in cœlo, habētur eo loco, ꝙ Deus tanta gratia complectatur Sanctos, ut propter ipsos, seruet omnes qui colunt eos officijs suis, & reddunt illos sibi sacris suis propitios. Hinc sunt sanctorum cultus & inuocationes. Ac Sancti quidē in cœlo, suam habent in Ecclesia laudem & usum, impium autem est, tribuere ipsis eam plenitudinem diuini fauoris, quę est in solo Christo. Euangelista enim nō dicit. Accepimus omnes de plenitudine Sanctorum, sed de plenitudine filij Dei. Et de hac plenitudine tantū acceperunt sancti qui sunt in cœlo, quantū ipsis satis fuit ad salutē, non autē acceperunt tantum, ut & Christum exhauserint, & ipsorum copia succurrat mortalium inopiæ. Solus enim Iesus Christus est, & manet uera & affluēs plenitudo diuini fauoris, ut quotquot ambiunt gratiam Dei, necesse habeant eam ex plenitudine Christi accipere. Neque enim Deus cuiꝙ hominū uere & perpetuo fauet, nisi propter Iesum Christum unigenitum filium suum. Deinde Christus plenus est, & abundat iustitia. Maiorem enim & affluentiorē habet iustitiā, quàm humana mens comprehendere potest. Tantam autem affluentiā non sibi tantum habet, sed habet eam etiam propter homines, ut & ipsi de ea accipiant. Ea enim est iustitia Christi, ut propter ipsum reputētur coram Deo iusti, omnes hi, qui credunt in eum. Itaque iustitia eius effluit in omnes credentes. Hic autem uide mihi monachorum impietatem & blasphemiam. Hi enim solent homines adscribere in suam, ut ipsi loquuntur, fraternitatem, & uendere eis merita totius ordinis sui. Adhęc, faterculi assistentes agentibus animam, & sollicitis de salute sua, sic fere consolati sunt eos: Bono animo esto, En dono tibi omnia mea, & ordinis mei merita, quibus comitatus ac defensus, horrendum illud iuditium Dei effugere possis. Quid autem hoc aliud est, quam sibijpsi plenitudinem iustitiæ adscribere, & sese in throno & maiestate Christi collocare? Quid est blasphemia in Christum, si hęc non est? Scilicet, monachi eam habuerunt affluentiam iusticię, ut non indiguerint tanta, in iudicio Dei, sed potuerint multas partes etiam alijs hominibus dare. Quid ergo illud est. Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificatur in conspectu tuo omnis uiuens? Et, Gratia estis seruati per fidem, idque non ex uobis, Dei donum est, non ex operibus, ne quis glorietur. Nam hoc loco dicitur: Accepimus omnes de plenitudine filij Dei, Non autem dicitur, De plenitudine monachorū. Quare fugiendę sunt impietates monachorum, & solus Christus agnoscēdus est, plenus iusticia, ut & nos propter ipsum, coram Deo iusti reputemur. Postremo, Christus plenus est, & abundat omni cœlesti fœlicitate. Maior em̄ est fœlicitas eius, quàm ut possit mensura humanæ rationis capi. Abundantia autem

eius effluit in homines. Quotquot enim credunt in eum, consequuntur propter ipsum, cœlestē, & perpetuam fœlicitatem. Quod ut illustrius reddatur, cōferemus cum Christo, Adamum primū parentem nostrum. Habet enim & Adam plenitudinem, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Quę ergo est plenitudo Adę? Adam factus est propter inobediētiam plenus peccatis, morte & damnatione, quę plenitudo tam abundans est, ut effluat in omnes posteros eius, oēs enim posteri Adę nascuntur peccatores, morti & dānationi obnoxij. Propter unum hominem (inquit Paulus) peccatum in mundū introijt, & per peccatum mors, & sic in omnes homines mors peruasit, quatenus omnes peccauimus. Ad eundem modū sua etiam est Christi plenitudo & abundantia. Sed interim maximū est in ipsis rebus discrimen. Quod ad plenitudinē attinet, Adam gerit typum illius futuri, nimirum Christi. Quod autē attinet ad eas res, ex quibus constat plenitudo, immensa est differentia. Quęso enim te, quātum differūt inter se peccatū, & iusticia, mors & uita, damnatio & salus? Nunc, Adā propagator est peccati, mortis & damnationis. Christus autē propagator est iusticię, uitę & salutis. Et si Adā tantę fuit potentię, ut effunderet plenitudinem suam in posteros suos, quomodo Christus unigenitus filius Dei nō esset tanta potentia prędituſ, ut & suam plenitudinē in posteros suos, qui sunt, Credētes in ipsum, effunderet? Non ut peccatum, inquit Paulus, ita & donū. Nam si unius peccato multi mortui sunt, multo magis gratia dei, & donum per gratiā, quę fuit unius hominis Iesu Christi, in multos exuberauit. Et mox. Si per unius delictū mors regnauit per unū, multo magis ij, qui exuberantiā gratię & doni iusticiæ accipiunt, per uitā regnabunt, autore uno Iesu Christo. Itaque sicut per unius delictū propagatum est malum in omnes homines ad cōdemnationē, ita & per unius iustificationem propagatur bonū in oēs homines ad iustificationē uitę. Habes plenitudinē Christi, collatam cū plenitudine Adami. Etsi aūt plenitudine Adami, de qua oēs accepimus, perijmus, tamen si nūc de plenitudine Christi accipiamus, seruabimur perpetuo. Non est autem sentiendum, q̄ plenitudo Christi, talis sit thesaurus, quales sunt terreni. Hi em̄ tantum deficiūt, quantū singulis diebus ex ipsis sumpseris, donec tandē nihil prorsus reliquum fiat. Thesaurus autem Christi nunq̄ deficit, nec plenitudo eius exhauriri potest. Nam quemadmodū qui lumē de alieno lumine accēderit, nihil illi aufert, sed relinquit ei suam abundantiā, cum interim & ipse accēso suo lumine fruatur, ita Christo nihil abstuleris aut minueris de sua plenitudine, si de ea tuā partē accipias, sed quāto plures de ea accipiunt, tanto magis abundat. Agite ergo, amicissimi, accedamus ad tantam omnium cœlestium bonorum abundantiam & plenitudinem,

Ade plenitudo.

nitudinem, ut ea perfundamur, & ſeruemur. Sed quomodo, inquis, accedendum eſt? & quid nobis faciendum eſt, ut tantam affluentiam bonorum participemus, et de plenitudine eius accipiamus? Hoc idcir co proponere uolui, ut diſcamus uerã Chriſtianiſmi rationem. Nam homines falſa doctrina in religione põtificia ſeducti, exiſtimãt Chriſtum commendaſſe plenitudinem & theſaurum gratiæ ſuæ Romano Pontifici, cum ad Petrũ dicit. Tibi dabo claues regni cœlorũ. Quodcunque ſolueris ſuper terram, erit & ſolutum in cœlis. Itaque ſentiunt Pontificem habere in ſua poteſtate ſcrinium gratię Chriſti, ac poſſe ex theſauro illo diſtribuere, cuicunque uoluerit. Hinc eſt, ꝙ cum Pontifex indiget pecunia, tunc aut inſtituit annum Iubileum, in quo aperiat ſcrinium plenitudinis Chriſti, aut emittit legatos ad circunferendas, quas uocant, indulgentias, ut quiſquis numerauerit pecuniam, & redemerit literas indulgentiarꝝ, conſequat aliquid de plenitudine Chriſti. Vnde et hoies putãt ſe numeratiõe pecunię abundantiã theſauri Chriſti participare. Alij ſentiunt, ꝙ plenitudo & theſaurus Chriſti redimatur meritis bonorũ operum, quæ nos noſtro arbitrio facienda ſuſcipimus. Hę ſunt impiæ opiniones, & execrabiles impoſturę. Nam plenitudo Chriſti, nec eſt Romano pontifici, eo modo, quo Pontificij nugantur, diſpenſanda commendata, nec poteſt redimi, & ad participandum, ac fruendum attrahi numeratione pecuniæ, aut meritis noſtrę iuſticię. Nam, quod Chriſtus ad Petrum ait. Tibi dabo claues regni cœlorum, non commendat uni petro, & ſucceſſoribus eius, Romanis Pontificibus, liberam & arbitrariam poteſtatẽ dominandi pro ſua libidine, in theſauro gratię Chriſti, ſed commendat omnibus Apoſtolis miniſterium prędicandi Euangelij de remiſſione peccatorum propter Ieſum Chriſtum, in toto orbe terrarum, & docet ſolam prędicationem Euangelij eſſe clauem, qua cœlum aperitur & clauditur, quemadmodum aliàs copioſe demonſtratum eſt. Quid autem dicam de meritis noſtrę iuſticię? Hęc enim iuſticia, aut eſt humanitus excogitata, ſed hanc Chriſtus perſpicue reijcit. Fruſtra, inquiens, colunt me, docentes doctrinas, prędcepta hominum, aut eſt uerbo Domini mandata, ſed hęc, etſi lex eam perfectam exigit, tamen non perfecte ab homine pręſtatur. Si autem non eſt perfecta, non poteſt benedictionem mereri, iuxta illud: Maledictus omnis, qui non permanet in omnibus ſermonibus legis. Quare plenitudo Chriſti, nec diſpenſatur Romanis indulgentijs, nec redimitur meritis humanę iuſticię. Cui ergo diſpenſatio plenitudinis Chriſti commendata eſt, & quomodo accipitur? Hic nobis probe conſiderandum eſt, quid Chriſtus ipſe de hac re doceat. Nam cum dicit, ſic oportebat Chriſtum pati, et reſurgere à mortuis tertio die, & prædicari nomine eius pœni-

Chriſti plenitudo cui diſpenſatori cõmendata ſit.

Claues regni cœlorum.

Humanæ iuſticiæ merita

tentiam ac remiſſionem peccatorum in omnes gentes, haud obſcure ſignificat, ꝙ diſpenſationem plenitudinis ſuę, commendauerit prę dicationi Euangelij, & diſtributioni Sacramentorum eius. Et quod plenitudo eius accipiatur tantum per fidem. Nam apud Marcum per ſpicue ait. Ite in uniuerſum mundum, & prędicate Euangelion omni creaturę. Hęc eſt ꝙ plenitudinis Chriſti diſpenſatio. Et addidit. Qui credi derit & baptiſatus fuerit, ſaluus erit. Hęc eſt plenitudinis acceptio; In Euangelio enim Chriſti & ſacramentis eius offertur & proponitur nobis theſaurus Chriſti accipiendus. Fide autem accipitur quod per Euangelion & ſacramenta oblatum atque propoſitum eſt. Crede, inquit Paulus ad cuſtodem carceris, in Dominum Ieſum, & ſaluus eris tu et domus tua. Quare ubicunꝙ prędicatur Euangelion Chriſti ſyncere, & diſtribuuntur ſacramẽta eius, iuxta ordinationem & inſtitutionem Chriſti, ibi et plenitudo ac theſaurus Chriſti diſpenſantur, etiamſi nulla Romani Pontificis autoritas acceſſerit. Et quicunque adhibet fidẽ Euãgelio, & accipit ſacramẽta eius per fidem, is etſi nullã prorſus habet pecuniam, aut merita humanæ iuſtitiæ, tamen tantũ accipit de plenitudine ac theſauro Chriſti, ut & reputetur iuſtus coram Deo, & fiat heres omnium cœleſtium bonorum, propter Ieſum Chriſtum, Quid igitur? nihil ne aliud boni faciendum eſt, q̃ credendum? Certe omnia bona opera, quæ Deus pręcepit, obedientiſſime facienda ſunt, non autem hac opiniõe facienda ſunt, ut merearis partem plenitudinis Chriſti. Sed ut partem tuam iam fide acceptam non abijcias. Qui enim peccatis ſeruiunt, abijciunt Chriſtum, quem fide acceperunt. Ambulandum igitur eſt in bonis operibus ne ingratus ſis in benefactorem Chriſtum, ſed ut beneficium conſerues. Qua de re aliàs ſæpe tractatum eſt. Quare non erimus nunc longiores. Cæterum, ut
» » Ioannes uſum plenitudinis Chriſti adhuc clarius explicet, addit. Gra
» » tiam pro gratia. Nam ſi intelligamus Gratiam, pro fauore Dei, tunc, quod dicit, Accepimus gratiam pro gratia, hanc habet ſententiam. Nos accepimus fauorem Dei, pro fauore Chriſti, hoc eſt, Deus idcirco fauet nobis, quia fauet Chriſto filio ſuo. Itaqꝫ ſumus in gratia Dei, non propter merita noſtra, ſed tantũ propter gratiã, qua Deus pater complectitur Chriſtum filiũ ſuum. Gratia Dei, inquit Paulus, & donum per gratiã, quę fuit unius hominis Ieſu Chriſti, in multos exuberauit. Hoc beneficiũ maius eſt, ꝙ quod aut aïo agnoſcere, aut uerbis explicare queamus. Quid enim ſuperat hanc Dei beneuolentiam, ꝙ cum de ſalute hominis ita actũ ſit, ut non poſſit ſuis uel uirtutibus uel meritis iuuari, donet tamẽ Deus homini Ieſum Chriſtũ, unigenitum filium ſuum, ut qui non poſſit ſuis operibus ſeruari, alieno beneficio ſeruetur, & ueram ſalutem propter Chriſtum, in quem credit, conſequatur.

quatur. Quòd ſi uero intelligamus hoc loco Gratiam pro donis, quę Deus ex gratia & fauore largitur, tunc quod Euangeliſta dicit, Accepimus gratiam pro gratia, hāc habet ſententiam. Deus contulit olim multa & magna beneficia in maiores noſtros, idq; ex gratia, propter Chriſtum. Hęc abſtulit quidem hoc tempore, ſed pro illis accepimus nunc propter Chriſtum, multa maiora & excellentiora, q̄ nobis oblata ſint. Olim dedit Dominus maioribus noſtris terram Canaan, & dedit eam, non propter ipſorum iuſtitiā, ſed propter ſemen Abrahæ promiſſum, hoc eſt, propter Ieſum Chriſtum, ut eſſet regio in terris, in qua promiſſiones de ipſo conſeruarentur & adnunciarentur, ac homines per fidem iuſtificarentur. Nunc autem ablata eſt illa gratia, & adempta eſt poſteris noſtrorum Patriarcharū (nam cum Ioannes hoc Euāgelion ſcripſit, Hieruſalē erat per Romanos deuaſtata, & Iudęi in exiliū eiecti) terra Canaan. Sed pro hac gratia, pro hac terra, olim ex gratia donata, accepimus nūc in Chriſto cœlū. Olim dedit Deus populo noſtro legem & cultum diuinum, ex qua cōſecuti ſunt iuſtitiam externam & carnalem. Et cōtulit in eos hanc gratiā, propter Chriſtū, ut ex lege agnoſcerētur pc̄tā, quo cogerentur Chriſtū inquirere, et ut Chriſtus ſacris Leuiticis adumbraret, quo in ipſum crederent. Nunc hæc gratia ablata eſt. Lex Moſaica, & ſacra Leuitica, expulſis Iudęis é Hieruſalē, abrogata ſunt, ſed pro hac gratia accepimus multo maiorem & prę̄ſtantiorem gratiam, nimirum, Chriſtum ipſum, ueram iuſticiam, accepimus & in Chriſto, uerum Dei cultum, quia adoramus nunc patrem in ſpiritu & ueritate, & clamamus Abba pater, qui cultus dei longe omnium maximus eſt, & Deo gratiſſimus. Olim dedit Deus maioribus noſtris regnū terrenū, & uictoriā ſuper hoſtes finitimos, idque ex gratia, propter Chriſtū. Nunc ablata eſt hæc gratia, quia Romani dominantur in terra noſtra, & hoſtes noſtri potiūtur uictoria, ſed pro hac gratia, reddidit Dominus nobis in Chriſto multo maiorem gratiā, uidelicet, uictoriam in morte & inferno, ac regnum ipſum cœleſte. Quid hac commutatione melius? quid ea fœlicius? Quod autem Ioannes de beneficijs olim genti Iſraëliticæ prę̄ſtitis, & nunc per Chriſtum compenſatis, concionatur, hoc idem nobis, qui ex gentibus ſumus, pro noſtra conditione optandum erit. Deus dat nobis gratiam uitæ, opum, dignitatis, & aliorum donorum, ſiue corporis ſiue animi, & dat ea nobis propter Chriſtum, ut hūc per fidem cognoſcamus & ei ſeruiamus, ſed paulo poſt aufert hanc gratiam, & nunc adimit quidem opes, nunc dignitatem, nunc ſanitatem, nunc etiam uitam ipſam. Quęſo igitur te, quo id conſilio facit? Num ut pereamus? nequaquam, ſed ut reddat nobis gratiam pro gratia. Donauit enim nobis Ieſum Chriſtum filiū ſuum. In hunc ſi credimus, pro

Eadem loquēdi forma extat in ἑλένῃ, quæ inſcribitur Euripidi: χάριν γὰρ ἀντὶ χάριτος ἐλάβετε

terrenis opibus donantur nobis cœleſtes, & pro corporali uita, donatur nobis perpetua & ſemper fœliciſſima uita. Nam, quemadmodum ager nō dat gratiam ſuam, ut ita loquar, agricolę, nec profert frumentum, niſi ante auferat ab agricola gratiam, hoc eſt, frumenti grana, pro ſemente. Niſi enim agricola ſpargat ſementem, ac quodammodo perdat, non recipit meſſem. Qui ſementem, inquit Paulus, facit parce, is parce meſſurus eſt, ita Dominus Deus noſter ſolet nobis auferre dona ſua, non ut relinquat nos oibus beneficijs nudatos, ſed ut maiora nobis reſtituat, ac pro una ablata gratia reddat nobis nunc trigecuplam, nūc ſexagecuplam, nunc centuplam. Aufert corporalia, quæ dedit, ut reſtituat ſpiritualia. Aufert terrena, quæ ex gratia donauit, ut reddat nobis cœleſtia. Aufert caduca, ut retribuat perpetua. Hanc tam fœlicem commutationem, non ſumus nos noſtra iuſticia meriti, ſed accipimus eam propter Chriſtum. Solus enim Chriſtus meritus eſt, ut quotquot in ipſum credunt, accipiant gratiam pro gratia. Quare nihil nobis prius, nihil poſterius agendum eſt, quàm ut fide cognoſcamus Chriſtum, & obedienter ſectemur uocationem eius, qui eſt unà cū patre & ſpiritu ſancto deus bñdictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XII.

Vm Euangeliſta ſuſceperit gloriam Chriſti exponendam, non eſt contentus ſimplici maieſtatis eius deſcriptione, ſed confert eum cum clariſſimis heroibus, ut ex collatione magis illuſtretur. Fuerunt enim duo præcipui, quantum quidem ad religionem attinet, heroes in orbe terrarum. Alter Ioannes Baptiſta, qui tantę fuit inter ſuos antoritatis, ut habitus ſit pro Meſſia ipſo. Alter eſt Moſes, qui inter omnes prophetas, etiam Dei ipſius teſtimonio, excellit. Si quis fuerit, inquit Dominus, inter uos prophe ta Domini, in uiſione apparebo ei, uel per ſomniū loquar ad illum. At non talis ſeruus meus Moſes, qui in omni domo mea fideliſſimus eſt. Ore enim ad os loquor ei. Palam, & non per ęnigmata & figuras, Deum uidet. Quare, cum Euangeliſta contulerit antea Chriſtum cum Ioanne Baptiſta, quemadmodū ſupra demonſtratum eſt, confert nunc Chriſtum cum Moſe, ut doceat, Ieſum Chriſtū maieſtate ſua ſuperare omnes ſanctos prophetas, adeoque omnes, qui unquam fuerunt, ſunt, aut erūt homines, nec apud ullum alium quęrendam eſſe ueram ſalutem, prętерquàm apud Dominū noſtrum Ieſum Chriſtum. Nam dicet quiſpiam ad ea, quæ Euangeliſta hactenus de Ieſu Chriſto expoſuit. Quid tu ita extollis Ieſum, ut tribuas ei omnem diuinæ gratię plenitudinem, ac diuinitatem quoq; ipſam? Num tibi prę Ieſu Chriſto ſordet

Heroes in religione.

ſto ſordet Moſes? Num tibi Moſes contemnendus & abiiciendus uidetur? Magnus certe uir fuit Moſes, & Deus magna beneficia cõtulit in homines, per Moſen. In quem ergo locũ Moſes reponendus erit? Huic, quisquis eſt, reſpõdet Euãgeliſta. Lex inquiẽs, per Moſen data eſt. Gratia autem & ueritas per Ieſum Chriſtũ facta eſt. Hęc eſt collatio Chriſti & Moſi. Nam Moſes ſuũ habet honorẽ, & ſua ſunt bñficia, per Moſen pręſtita. Sed Ieſus Chriſtus ſuperat Moſen, tã perſona, q̃ beneficijs. Quod enim ad perſonas attinet, Moſes prędditus quidem fuit diuino ſpiritu, homo tamẽ dumtaxat fuit, & nõ Deus. Ieſus Chriſtus aũt non eſt tantum homo, ſed eſt unigenitus filius dei, adeoque uerus et ętternus Deus. Quod autem ad beneficia attinet. Lex allata eſt per Moſen de monte Sinai. Gratia aũt et ueritas per Ieſum Chriſtum, de cœlo. Cętterum, cũ Euangeliſta opponat Gratiam et ueritatẽ, legi, haud obſcure ſignificat, quæ officia legis intelligi uelit. Quare conſiderãda nobis eſt doctrina legis, & officia eius perſpiciẽda ſunt, ut et magnitudo beneficiorũ Chriſti nobis magis perſpicua fiat. Principio enim lex Moſi, cuius epitome eſt, Decalogus, docet quidẽ & exigit perfectam iuſtitiã. Lex eñ ſancta eſt, inquit Paulus, & prędceptum ſanctum, ac iuſtum & bonũ, ſed homo peccato ſic uiciatus eſt, ut non poſſit legẽ ſanctã implere. Affectus enim carnis, inquit Paulus, inimicitia eſt aduerſus Deum, nã legi Dei non ſubditur, ſiquidẽ ne poteſt quidẽ. Quare lex, occaſione per peccatum accepta, nõ iuſtificat hominem, ſed oſtendit ei iniuſticiã, non delet peccatum, ſed auget, non promittit gratiã Dei, ſed reuelat irã Dei, non uiuificat, ſed mortificat, nõ ſaluat, ſed dãnat. Hic eſt prędcipuus uſus legis, hoc prędcipuum eius officiũ. Etſi enim lex inſtituit quandã politicam honeſtatem coram hominibus, tamen nos loquimur nunc de ſpirituali officio legis, quales uidelicet homines fiãt per legem, coram Dño deo noſtro. Non fiunt aũt per legem iuſti, ſed peccatores. Non fiũt per legẽ ſalui ſed dãnati. Per legẽ, inqt Paulus, agnitio peccati. Et iterũ. Lex operatur irã. Ac rurſus. Vt appareret peccatum, per id quod erat bonũ, mihi gignere mortẽ, ut fieret maiorẽ in modũ peccans peccatũ per prędceptum. Et aliãs. Virtus peccati, lex eſt. Nam, cũ lex inuenit peccatum in hoĩe, id plane agit, quod aqua calci infuſa. Vt eñ hęc excitat latentem in calce igneum calorem, ita illa excitat latẽs in hoĩe peccatum, & ad cognitionem ac ſenſum educit, ut cõſcientia terreatur, & ex terrore moueatur dubitatio, diffidẽtia, & indignatio aduerſus Deũ. Itaq; lex non aufert peccatũ, ſed multo magis augere dicitur. Hoc officiũ legis uidetur quidẽ iniucundum, & explodendum, ſed quo in loco ſuntres noſtrę, prorſus eſt neceſſariũ. Homines enim nõ uident magnitudinẽ peccati & corruptionẽ naturę ſuę, ac exiſtimant externa ſua opera eſſe perfectam legis impletionem & ueram iuſticiam coram Deo, ideoq;

Moſi officia.

non cogitant, quàm neceſſarius ſit Ieſus Chriſtus ad conſequendam ueram ſalutem. Decalogus autem, qui eſt epitome legis, oſtendit nobis & peccatum, & naturæ noſtræ corruptionem, ut perſpicue uideamus nos non poſſe implere legem, nec iuſtitiam noſtram eſſe perfectam, ſed neceſſe habere omnem noſtram iuſtitiam aliunde petere. Quare Decalogus ponitur nobis ob oculos, ut officio eius retineamur in cognitione peccati & damnationis noſtræ, ut excitemur ad inquirendam ueram iuſticiam & ſalutem. Habes beneficium, quod confert in nos Moſes per legem ſuam, uidelicet, agnitionem peccati, & diuinæ iræ, adeoque perpetuæ noſtrę damnationis. Videamus nunc beneficiū Chriſti. Hoc autem longe diuerſum eſt à beneficio Moſi. Per Moſen enim data & reuelata eſt ira Dei, Per Ieſum autem Chriſtum, exhibita eſt gratia Dei, quæ opponitur iræ. Etenim Dominus noſter Ieſus Chriſtus impetrauit hominibus tantam Dei gratiam, ut quemadmodum Deus pater complectitur ipſum ſummo omnium fauore, ita etiam complectitur fauore ſuo propter Chriſtum, omnes homines, qui credunt in ipſum. Hac gratia, quæ eſt per Chriſtum, nihil poteſt excellentius aut utilius excogitari. Cui enim fauet Deus propter Chriſtum, eum etiam adoptat in filium, remittit ei omnia peccata, reputat eum iuſtum, & donat ei cœleſtem hæreditatem, propter Chriſtum. Hæc certe omnia attulit nobis Chriſtus, quia attulit gratiam Dei. Sed imperiti Chriſtianæ doctrinæ ijſdem plane uerbis docent ꝙ lex data ſit per Moſen, & gratia ſit per Chriſtum, deprauant autem ueram ſententiam ſpiritus ſancti. Nam per gratiã intelligunt caritatem in nobis, & dicunt Chriſtum ſic attuliſſe gratiam, quòd det nobis donum ſpiritus, ſeu caritatem, qua legem impleamus & ei ſatisfaciamus. Itaque uocant caritatem in nobis, gratiam, quam qui habet, legem perficiat. Ac ueriſſimum quidem eſt, ꝙ caritas erga Deum & proximum ſit donum ſpiritus ſancti. Veriſſimum etiam eſt, ꝙ Chriſtus donet eos, qui credunt in ipſum, ſpiritu obediendi & benefaciendi. Non enim poteſt ferre, ut ſui in peccatis ambulent, & peccatis ſeruiant. Sed quamdiu homo eſt in hoc mortali corpore, non poteſt, etiam ſpiritu ſancto præditus, legem ſuis operibus perfecte implere, nec ullus, etiam ſanctiſſimus uir, in hac terra, perfecte in ſe iuſtus eſt. Semper enim Sanctis ſuis etiã quibuſcꝫ id accidit, q̃d Paulus ait: Noui, ꝙ nõ habitet in me, hoc eſt, in carne mea bonum. Nam uelle adeſt mihi, at ut faciã bonum, non reperio. Et iterum. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Hęc autẽ inter ſe mutuo aduerſantur, ut non quæcunꝫ uolueritis, eadem faciatis, hoc eſt, ut bona opera quę facitis, non ſint perfecte bona, ſicut uelletis, ut eſſent perfectiſſima, & ſine oĩ uicio. Nec ſentiendũ eſt, ꝙ Chriſtus attulerit nobis

Chriſti beneficia

Sancti habẽt peccatum.

nobis hanc gratiam, ut per ſpiritum eius tollatur in nobis, quamdiu hic uiuimus, pugna carnis & ſpiritus. Caro enim in hac terra ſemper manet caro, & ſemper pugnat cum ſpiritu in pijs, & credentibus in Chriſtum. Quare pij nunc̄ ſunt in ſe & ſuis operibus perfecte iuſti, ſed hāc nobis gratiam attulit, q̄ etſi habemus adhuc peccatū in carne, tamē ſi credimus in Chriſtū, ſumus in gratia dei, ſumus Deo accepti, ac reputamur corā eo uere & perfecte iuſti propter Chriſtum, quo etiam donamur ſpiritu ſancto, non ut caro mutetur in hoc ſeculo in ſanctitatem, ſed ut affectus carnis ſemper in hac uita manentes, mortificentur, & nos opera iuſticię pro uirili ſectemur. Hæc fortaſſis uidentur indigna propter quæ audienda tempus teramus, & algeamus, ſed profecto maiora ſunt, c̄ꝫ quę humana ratio æſtimare poteſt. Ea enim ſunt, q̄bus poſſumus expugnare omnia peccata, omnes afflictiones, omnia mortis genera, denique Satanam ipſum & infernum. Si quis principibus Romani imperij oſtenderet compendiariam uiam, & facilem rationem, qua poſſent Turcam perpetuum & anniuerſariū hoſtem uincere, ac Conſtantinopolim expugnare, quantam, obſecro, iniret gratiam? & quantum beneficium iudicaretur toti Romano imperio pręſtitiſſe? Et tamen, nec iuſtiores nec fœliciores coram Deo eſſemus, etiamſi Conſtantinopolis expugnata eſſet. Optanda quidē ſummis uotis eſt uictoria, & unicuique pro ſua uirili & uocatione conandum eſt, ut tentoria tam imperij Romani, c̄ꝫ Eccleſiæ Chriſti dilatentur, ſed expugnata Conſtantinopoli, nondum eſſet expugnata mors. Adhuc eſſemus obnoxij peccatis, morbis, morti & internitioni. Quare, etſi maximum eſt beneficium, oſtendere facilem rationem uincendi externi hoſtis, hoc tamen longe maius eſt, quo oſtenditur uera & certa ratio uincendi peccati, ſuperandę mortis & inferni. Hæc autem nobis, quaſi digito monſtratur, cum illud Euangeliſtæ, Lex per Moſen data eſt, Gratia autem & ueritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, per ſpicue explicatur. Nam cum ſenſus mortis obtruditur cōſcientię, tunc reuelatur etiam iudicium peccati, & audimus horrendam illam diuinæ legis uocem. Tu maledictus & damnatus es, quia grauiſſime peccaſti. Hic ſi reſiſtamus & dicamus, Deus eſt miſericors, Inuocabo Deum, & propicius erit, ſtatim reſpondetur nobis. Deus certe miſericors eſt & clemens, Sed his, qui obedierunt legi ſuę, & compleuerunt eam opere. Scriptum eſt enim. Faciens miſericordiam in milia his qui diligunt me, & cuſtodiunt mandata mea. Et iterum. Venient ſuper te uniuerſæ benedictiones iſtæ, & apprehendent te, ſi tamen præcepta eius audieris, & omnia mandata eius cuſtodieris. Tu autem non cuſtodiſti mandata eius, id quod conſcientia tua, quę eſt, mille teſtes, nouit. Quare miſericordia dei prorſus nihil ad te attinet,

Opera humana non ſunt perfecte bona

Homilia in hyeme dicta, cum magna eſſent frigora.

Mortis expugnandæ ratio.

Quo nunc te uertes? quo te proripies? Hic certe captiui ſumus mortis & inferni. Sed bene habet, Euangeliſta noſter oſtendit nobis in hoc loco uiam ad conſequendam eam uictoriam quæ nobis multo magis neceſſaria eſt, quàm expugnatio ſexcentarum Conſtantinopoleωρ: Lex, inquit, per Moſen data eſt. Gratia autem per Ieſum Chriſtum facta eſt. Agnoſcimus enim nos eſſe peccatores, id quod docet nos Moſes per legem ſuam. Agnoſcimus etiam nos meritos eſſe irã Dei, & indignos miſericordia & clementia Dei, quippe qui legẽ eius non ſeruauerimus, id quod ſimiliter nobis per Moſen indicatũ eſt. Non ſolus autem Moſes dominatur in orbe terrarum, ſed uenit Ieſus Chriſtus, unigenitus filius Dei, in hunc mundum, per quem facta eſt gratia. Is enim iratũ Deum placauit, & impetrauit, ut quiſquis in ipſum credit, etſi non ſatisfecit legi operibus ſuis, tamen ſit propter ipſum in gratia Dei, & habeat propitium Deum, qui & peccata clementer remittat, & donet gratis cœleſtem hęreditatem, propter Ieſum Chriſtum filiũ ſuum. Quare ſi opponamus Chriſtum irę Dei, per fidem, & obijciamus eum iuditio peccati, fieri non poteſt quin & mors & infernus cedant, ac dent locũ perpetuę ſaluti, & cœleſti fœlicitati. Hæc eſt certa mortis & inferni expugnatio. Et hactenus quidem de gratia quæ facta eſt per Chriſtum, & quam Euangeliſta opponit legi, hoc eſt, irę Dei per legem reuelatę. Audiamus etiã nonnihil de ueritate, quã ſimiliter Euangeliſta opponit legi. Lex, inqens, data eſt per Moſen. Gratia autem & VERITAS, facta eſt per Ieſum Chriſtũ. Quid ergo dicimus? An, quia ueritas opponitur legi, Moſes docuit in lege ſua mendatium? Nihil certe minus. Nam ueritas hoc loco non opponitur mendatio, prout eſt peccatum, ſed opponitur umbris, figuris, rebus caducis & inſtabilibus. Nam lex inſtituit uaria ſacrificia ad expianda peccata, ad hęc inſtituit politειαν, ad cõſeruandam trãquillitatem in terra Canaan, ac pollicita eſt ciuibus, ſi ſeruauerint eam politειαν, Deum daturum ipſis ſanitatem, longitudinem uitę, & uictoriam ſuper hoſtes ſuos. Hæc ſunt quidẽ magna bona, ſed nec ſunt VERA, nec maxima, Nam VERITAS per Ieſum Chriſtum facta eſt. Primum enim, etſi ſacrificia habuerunt ſuo tempore ſuũ uſum, quem alias copioſe explicuimus, tamen non ſunt ueritas, non ſunt uera peccatorum expiatio coram Deo, ſed ueritas eſt per Ieſum Chriſtũ, quia Chriſtus eſt uerum ſacrificium pro peccatis noſtris, & ea uere ita expiauit, ut quotquot in ipſum credunt, conſequantur propter ipſum remiſſionẽ peccatorũ coram Deo, & reputentur tam iuſti, in iudicio dei, cẽ ſi ipſi operibus ſuis legi perfecte ſatisfeciſſent. Deinde ciuilis honeſtas in lege inſtituta, nõnihil quidẽ eſt, et habet ſuã cõmendationẽ, ſuamque laudẽ, ſed non eſt uera honeſtas, nec eſt uera iuſtitia, quę

In Leuitico libro.

coram

coram deo constet. Veritas autem est per Iesum Christum, quia Christus attulit de cœlo ueram honestatem, ueramq; iustitiam. Nam propter Christum reputantur credentes uere coram deo iusti, & accipiunt spiritum adoptionis, per quem clamant ad Deum Abba pater. Hęc inuocatio est uerus Dei cultus, cuius autor in nobis est solus Iesus Christus. Huc accedit, q̄ tranquillitas in terra, & longitudo huius uitæ, quæ lex promittit obseruantibus politiæ suam, sunt quidem iucunda bona, sed non sunt uera & durabilis fœlicitas. Veritas autē est per Christum, quia Christus impetrauit & donauit credētibus in ipsum ueram tranquillitatē, & durabilem, hoc est, perpetuo fœlicē uitam. Hęc sunt maxima beneficia, quibus nihil excellentius dici, nihil melius accipi potest. Sed quanto maiora sunt, tanto plus debēt nos excitare ad gratitudinem, & ad obedientiam Dei. Sunt enim, qui ex commendatione gratuitorum beneficiorum Christi patrocinantur suę ignauię & impietati, ac dicunt, quid opus est, ut multum laboris suscipiam ad facienda bona opera, quando Christus impetrauit mihi omnem cœlestem gloriam, ac donat mihi eam gratis, si tantū credidero in ipsum? Hęc est impia cessatio. Quis enim ferret filium amplissimi patrimonij heredem, suam erga patrem seu ignauiam seu inobedientiam ita excusantem. Quid necesse est, ut multa officia tibi patri meo pręstem, cum non possim mereri patrimonium, sed iam factus sim hęres natiuitate? at hæc pręcipua causa est, quę filiū à cessatione expergefacere debet, propterea q̄ nullo suo labore, sed tantum, quia legitimus filius est, tantam patrimonij amplitudinem consequatur. Sic & nostri erit officij, ut cum nō possimus mereri cœlestem hęreditatem, sed gratis nobis donetur propter Iesum Christum per fidem, tanto simus obedientiores Deo, quanto beneficia Christi magis gratuita sunt. Apud Matthęum, Serui accipiunt gratis bona domini sui, & alius accipit quinque talenta, alius duo, alius unū. Porro, qui accepit unum, nihil est per illud negotiatus, sed fodit in terram & abscondit pecuniam domini sui. Audit ergo, Inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores, illic erit fletus & stridor dentium. Quare si tantā supplicij grauitatem horremus, expergiscendum est, & quo plura beneficia consecuti sumus gratis per fidem propter Christum, eo diligentius & fidelius uocationi Christi obediendum est in Iesu Christo DOMINO nostro, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula Amen.

HOMILIA XIII.

Ontulimus heri legislatorem Moſen cum Domino noſtro Ieſu Chriſto, ac perſpicue uidimus Ieſum Chriſtum longiſſime anteponendum eſſe Moſi. Per Moſen, inquit Euãgeliſta, data eſt lex, hoc eſt, agnitio peccatorum, ira Dei, damnatio, euanida ſacra, euanida bona, quę etſi in ſuo ordine ſuum habent uſum, tñ per ſe nõ afferunt uerã & perpetuo durabilẽ fœlicitatẽ. Per Ieſum Chriſtum autem facta eſt gratia & ueritas, hoc eſt, gratuita remiſſio peccatorum, clementia Dei, uera ac perpetua iuſticia, uita & fœlicitas. Quare quantum ſuperat magnitudinem peccati, condonatio eius, ac mortem uita, & damnationem ſalus, tantũ merito ſuperat Moſen Dominus noſter Ieſus Chriſtus. At enim dicet quiſpiã. Non inuideo quidem Chriſto ſuum honorem, non eſt autem ferendum, quòd Moſes prorſus abñciatur & pedibus cõculcetur. Etſi enim non excellit Chriſtum, tamen eſt ipſi, ut minimum, æqualis, quippe, qui cum Deo familiariter, & ut ſcriptura ait, ore ad os collocutus ſit, ac Deum palam, & nõ per ęnigmata, nec per figuras uiderit. Ad hãc ſeu obiectionem ſeu dubitationẽ reſpõdit nunc Euangeliſta, ut Chriſtum & beneficia eius magis illuſtret. Deum, inquiens, nemo uidit unquàm. Scio quidem de Moſe iactari, ꝙ uiderit deum, & ꝙ hoc nomine excellat omnes alios homines, ſed manifeſtum eſt, quod nullus unquam hominum in hac terra Deum, ut eſt natura & eſſentia ſua, uiderit. Tametſi enim ſcriptura dicit, Moſen uidiſſe Deum palam, & Dominum locutum eſſe ad Moſen facie ad faciẽ, ſicut ſolet homo loqui ad amicum ſuum, tamen paulopoſt audit Moſes à Deo. Non poteris uidere faciem meam. Non uidebit me homo, & uiuet. Huc accedit & Paulus, de Deo ſic ſcribens. Qui ſolus habet immortalitatem, lucem habitans inacceſſam, quem uidit nemo hominum, neque uidere poteſt. Deus enim natura ſua inuiſibilis eſt humanę carni, & maieſtas eius illuſtrior, ac ſplẽdidior eſt, quàm ut poſſit humanis oculis ferri. Nam ſi oculi noſtri non poſſunt ſuſtinere fulgorem huius externi ſolis, ſi rectè & incõniuenter in eum intueantur, quanto minus ſuſtinerent tantam diuinæ maieſtatis claritudinem. Quare fieri non potuit, ut Moſes in hac terra ueram Dei ſubſtantiam, aut eſſentiam uiderit. Prętęrea, Moſes fideliſsimus quidẽ fuit in domo Dei, ſeruus tamen creatus, non autem filius è ſubſtantia dei ab æterno genitus. Primum igitur,

Deus natura inuiſibilis.

igitur, Moſes non potuit Deum uere uidere aut cognoſcere. Nemo enim, inquit Chriſtus, nouit patrem, niſi filius. Deinde ut Moſes nõ uere uidit Deũ, ita non propoſuit Deum populo ſuo conſpiciendum & manibus tractandum. Non enim fuit perſona Deus, aut filius dei, ſed tantum ſeruus Dei, admirandis quidem donis ſpiritus ſancti ornatus, homo tamen, aut etiam filius Dei, ſed adoptiuus, non autem naturalis ab æterno genitus. Poſtremo, nec Moſes ſatis perſpicue enarrauit & expoſuit populo uoluntatem Dei. Etſi enim, quod ad legem attinet, Moſes luculenter tradidit, quæ ſit Dei uoluntas, & quid Deus à nobis exigat, aut ſi id, quod exigitur, nõ prẽſtiterimus, quanta ſit ſeueritas Dei, & quæ nos maledictiones Dei maneant, tamen quod ad Euangelion æternæ ſalutis attinet, non Moſes ipſe hoc enarrauit, ſed uaticinatus tantum eſt alium uenturum, qui hoc ſit palam enarraturus. Prophetam, inquiens, de gente tua & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus, IPSVM AVDIES. Quare, etſi Moſes ſuum habet uſum & honorem, tamen nec perſona eius, nec miniſterium legis eius ſatis eſt uel ad cognoſcendam uoluntatem Dei, uel ad conſequendam ueram & cœleſtem ſalutem. Cæterum, quod de Moſe diximus, etiam de alijs uel patriarchis, uel prophetis intelligendum eſt. De patriarcha enim Iacob ſcriptum eſt: Vidi Dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea. Eſaias dicitur uidiſſe Dominum ſedentem ſuper ſoliũ excelſum & eleuatum. Ezechiel quoq; et Daniel uiderunt maieſtatem Dei. Sed quemadmodum nec Moſes, ita nec hi ſeu patriarchæ ſeu prophetæ uiderunt in hac corporali uita propriam & inacceſſam illam ſubſtantiam ac maieſtatem Dei. Quid ergo, inquis, uiderunt? Non certe uiderunt naturam ipſam Dei, ſed argumenta quędam maieſtatis, & teſtimonia preſentiæ eius. Iacob uidit Dominum facie ad faciem, quia filius Dei, qui luctabatur cum ipſo, & benedicebat ei, propoſuit ipſi imaginem uiri, & perfudit animum eius maxima conſolatione & cœleſti lætitia, quæ non fuerunt ipſa Dei ſubſtantia, ſed tantum præſentiæ eius teſtimonia, & clementię eius dona. Rubus Moſi, & propitiatorium, è quo Moſes audiuit uocem Dei, non fuerunt Deus ipſe, ſed miracula, & ſigna, quibus præſentia Dei reuelabatur. Quę autem uiderunt alij prophetæ, ſimilitudines quædam diuinę maieſtatis fuerunt, non maieſtas, aut diuinitas ipſa. Firmus enim & certus eſt ſermo, quem dixit Euangeliſta. Deum nemo uidit unq̃. Porro, ut Deum nemo unquam uidit corporalibus oculis, ita nemo uidit eum oculis humanæ mentis aut rationis. Etſi enim humana ratio habet naturaliter quandam Dei cognitionem, uidelicet, q̃ ſit Deus, & q̃ Deus ſit ſapiens & iuſtus, rerum gubernator, qui delectetur pietate ac iuſtitia, abomi

netur autem impietatem & iniuſtitiam, hæc tamen cognitio perexigua eſt, quippe quæ ſit obſcurata per peccatum, quod uocant, originale. Quid autem uere ſit Deus, nulla unquam ratio perſcrutari potuit. Nec ulla eſt humana mens, quæ ex ſe potuit cognoſcere, quæ ſit uere uoluntas Dei in condonando peccato, & in ſeruandis perditis hominibus. Paulus uocat hanc Dei uoluntatem, myſterium æternis temporibus tacitum. Et aliàs: Loquimur, inquit, ſapientiam Dei in myſterio, quæ eſt recondita, quam præfinierat Deus ante ſecula, in gloriam noſtram, quam nemo principum ſeculi huius cognouit. Ac rurſus: Animalis homo non accipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei. Quare ut nec Moſes nec prophetę uiderunt ueram & perfectam maieſtatem ac naturam Dei, in hoc ſeculo, ita nulla unq̃ humana ratio tam perſpicax fuit, quæ potuerit peruidere eſſentiam Dei, & miſericordem eius uoluntatem erga immeritos aut male meritos. Quæſo igitur te, quis nobis aut Deum uidendum oſtendit, aut uoluntatem dei cognoſcendam enarrat? Niſi enim Deum uiderimus & uoluntatem eius erga immeritos, quales ſunt omnes homines, cognouerimus, non conſequemur ueram & cœleſtem ſalutem. Sequitur ergo. Vnigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Moſes pecit quidem, ut uideret faciem Dei, quo poſſet eam Iſraelitis ſuis uiſibilem proponere: Si inueni, inquiens, gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi faciem tuam, ut ſciam te. Hoc autem non fuit Moſi, ſed ſoli Domino noſtro Ieſu Chriſto conceſſum. Moſes enim ſeruus tantum Dei fuit, Ieſus Chriſtus autem eſt filius Dei. Fuit quidem & Moſes filius Dei, ſed adoptiuus. Ieſus Chriſtus autem eſt unigenitus, & naturalis Dei filius. Ac Moſes collocutus eſt quidem familiariter cum Deo, ſed non fuit ei datum, ut eſſet in ſecretiſſimo diuinæ naturæ adyto, non fuit in ſinu patris, non fuit de natura patris. Solus autem Ieſus Chriſtus eſt in ſinu patris, hoc eſt, uere unigenitus Dei filius, ac uerus Deus de uero Deo. Quare ſolus Chriſtus ἐξηγήσατο, hoc eſt, expoſuit nobis Deum uiſibilem. Sed quomodo? primum, Filius Dei eſt natura uerus et æternus Deus, & aſſumpſit hominem, in unam perſonam. Quare filius Dei aſſumẽdo uiſibilem hominem, ſibi unitate perſonę coniunctum, expoſuit, eduxit in lucem, patefecit & oſtentauit nobis palam uiſibilem Deum. Nam, qui Chriſtum uidit, qui audiuit, qui tetigit, is uidit, audiuit, tetigit perſonaliter & corporaliter uerũ Deum. Filius enim Dei, & homo aſſumptus, ſunt una perſona, & ut Paulus ait. In illo inhabitat oĩs plenitudo Dei corporaliter. Nec extra Chriſtum, alius eſt Deus. Sunt quidem aliæ duæ perſonę, pater uidelicet, & ſpiritus ſanctus. Sed extra Chriſtum nulla eſt alia diuina eſſentia, aut natura. Quare perſpicuum eſt, q̃ unigenitus filius Dei, homo factus, eduxe-

Vnigenitus filius ipſe enarrauit nobis

ctus, eduxerit uerum Deum in lucem, & fecerit nobis deũ uisibilem, adeoq; rectissime à Christo aliâs dictum est. Qui me uidet, uidet & patrem meum. Itaque hac in parte superat Christus non tantũ uulgares homines, sed etiam omnes patriarchas, omnes prophetas, denicq; summum prophetarũ, Mosen. Qui enim hos uidit, is uidit magnos quidem heroas, sed non uidit Deum. Qui autem Christum uidit, is uerum uidit Deum. Deinde, Iesus Christus non tantum exposuit nobis persona Deum uisibilẽ, sed etiam exposuit & patefecit nobis prędicatione arcanam uoluntatem Dei, alioqui prorsus incognitam. Etsi enim diuina uoluntas legis aliquo modo cognita est humanę rationi, & comprehensa fuit monumentis literarum, non tantum per Mosen & prophetas, uerũetiam, sua quadam ratione, per philosophos gentium, tamen ea diuina uoluntas, q̃ est ꝓpria Euangelij, hoc est, gratuita dei clementia & misericordia, hominibus natura sua omnino incognita est. Solus autem Iesus Christus patefecit nobis hanc uoluntatem Dei, uidelicet, quod Deus uelit propter Christum, omnes in ipsum credentes perpetuo seruare, idq; nullo humanæ iusticiæ merito, sed mera & gratuita sua clementia & bonitate. Sunt & patriarchæ & prophetæ de hac dei uoluntate ab initio orbis terrarum contionati, non sunt autem id ex seipsis commenti, sed Christus patefecit eis, & de Christo locuti sunt. Reportantes, inquit Petrus, finem fidei uestræ, salutem animarum, de qua salute exquisierunt, & scrutati sunt prophętę qui de uentura in uos gratia uaticinati sunt, scrutantes ad quem aut cuiusmodi tẽporis articulum significaret, qui in illis erat SPIRITVS CHRISTI. Itaque solus Christus unigenitus Dei filius is est, qui & antea ꝑ Patriarchas & Prophetas patefecit nobis gratuitam Dei misericordiam, aliqoui omni homini abscõditam, & postea homo factus, ꝑsonali sua ipsius prędicatiõe explanauit. Hęc, ingens, est uoluntas eius qui misit me patris, ut omnis qui uidet filium & credit in eum, habeat uitam ęternam, & ego suscitabo eum in nouissimo die. Et iterũ: Sic Deus dilexit mũdum, ut filium suũ unigenitũ daret, ut oĩs qui credit in eũ, non pereat, sed habeat uitã æternam. Qui hanc uoluntatem Dei cognoscit, certe multo magis deum uidet, quam si uideret rubum Mosi, aut propitiatorium tabernaculi, aut Seraphim Esaię. Cũ igitur Christus filius Dei, patefecerit nobis hanc uoluntatem dei tam reuelationibus propheticis, quã sua ipsius prędicatione, rectissime dicitur, quod non solum persona sua, sed etiam uerbo prędicatiõis suę proposuerit nobis deum uisibilem. Quę cum ita se habeant, agitedum transferamus nunc hoc quod Euãgelista dicit, Deum nemo uidit unquam, Vnigenitus filius qui est in sinu patris, ipse enarrauit, in uerũ ac legitimum suum usum. Pauciſſima sunt uerba, sed epitome sunt totius E-

Euãgelion de Christo hominibus natura incognitum.

uangelij, & usus eorum latissime patet. Ac initio ueritas Christianæ religionis hoc dicto ita explicatur, ut interim omnes aliæ religiones refutentur, & impietatis atq; mendacij arguantur. Hoc eo diligentius considerandum est, quod ignari ueritatis soleant existimare unumquemque in sua religione seruari, si modo honestam ducat uitam. Non enim est ulla gens tam immansueta atque fera, quę non glorietur de deo, & iactet se uerum deum colere. Ethnicus dicit se credere in summum deum, omnia gubernantem. Iudęus ait se credere in Deum creatorem cœli & terrę. Turca affirmat se unum deū colere et timere. Sed uanissimę horum iactationes omnes uno hoc dicto, Deum nemo uidit unquam. Vnigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarrauit, retunduntur. Qui enim aut ignorant, aut contemnunt & persequuntur Christum, hi nec possunt deum uidere, nec clementem & misericordem eius uoluntatem cognoscere. Solus enim Christus unigenitus filius, qui est in sinu patris, exposuit, & patefecit deum, ac uoluntatem dei. Et extra Christum, non est deus. Quare qui non agnoscit Christum, sed contemnit eum, is nullum habet deum, nec seruari potest, etiamsi alioqui sanctitate omniū hominum prędituss esset. Accedit huc, q̄ hoc dicto omnes superstitiones, omnes ordines monastici, omnia missarum sacrificia in Christianismo, refutentur. Etsi enim hypocritę, monachi & sacrifices gloriantur non de deo tantum sed etiam de Christo filio dei, tamen quantum in ipsis est, abolent officium Christi, nec sinunt eum esse uerum Christum. Nam uerus Christus is est, per quem solum agnoscimus uoluntatem dei, alioqui incognitam, & per quem solum possumus uidere deum & accedere ad deū alioqui inuisibilem & inaccessum. Verum item officiū Christi est, quod propter ipsum solum habeamus remissionem peccatorum apud deum, & quod propter ipsum tantum consequamur ętternam fœlicitatem, per fidem. Hypocritę autem & monachi faciunt ex Christo deum ipsum inaccessum, ex Maria autem uirgine, ex sanctis demortuis, & ex bonis suis operibus, faciunt Christos, hoc est, tales per quos liceat accedere ad ęquum illum, quem fingunt, & truculentum Christum, prius nobis inaccessum. Sentiunt enim se uel sanctorum uel suorum operum meritis impetrare à deo remissionem peccatorum & uitam sempiternam, Hęc est magna impietas, quæ & manifeste hic refutatur. Nemo enim unquam uidit deum. Vnigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarrauit. Et alias, Scimus, inquit Ioannes, quod filius dei uenit, & dedit nobis mentem, ut cognoscamus illum, qui uerus est, & sumus in uero, in filio eius Iesu Christo. Hic est uerus deus & uita ętterna. Quid enim potes tibi de deo polliceri absq; Christo, filio eius? Accedendum est ad deum fide, & credendum est in De-

Christi officium aboletur hypocrisi.

1. Ioannis 5.

in deū. Sed niſi in Chriſtū credideris, nō potes inuenire deū. Nō em̄ eſt Deus abſq; Chriſto. Credite mihi, inquit, q̄ ego in patre ſum, & pater in me. Et iterꝝ. Nemo uenit ad patrē, niſi p̄ me. Si cognouiſſetis me, & patrem meū utique cognoſcetis. Accedendū item eſt ad Deum oratione, & inuocandus eſt Deus per fidem. Sed niſi Chriſtū in oratione attuleris, Deus nequaq̄ te ad conſpectum ſuum admittit. Si mā ſeritis, inquit, in me, & uerba mea in uobis manſerint, quicquid uolueritis, petetis, & fiet uobis, quia ſine me nihil poteſtis facere. Accedendum eſt etiam ad Deum bonis operibus, non q̄ mereamur aliq̄d humana iuſticia coram Deo, ſed q̄ obediendum ſit uocationi Dei, & ambulandum in uia Dei, at niſi Chriſtum non tam bonorum operum, q̄ totius ſalutis tuę autorem habueris, nullus patebit tibi acceſſus ad Deum. Neceſſarium enim eſt, ut ante cum Deo per Chriſtum reconciliatus ſis, q̄ Deo tua opera placeant. Si enim placent, propter Chriſtum, propitiatorem, non propter tuam iuſtitiā placent. Poſtremo accedendum eſt ad Deum morte. At niſi Chriſtus te comitetur, craſſiores ſunt tenebrę mortis, q̄ ut per eas ad ſplendorē diuinę lucis peruenire poſſis. Hęc certe oīa uno hoc dicto continentur, Deum nemo uidit unquam. Vnigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Quare memoria eius perpetuo nobis conſeruanda eſt, ut ad uidendum Deū, & ad conſequendam uerā ſalutem, cognoſcamus beneficium unigeniti filij Dei domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt una cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula Amen.

HOMILIA XIIII.

Vę hactenus ex Euāgeliſta Ioanne ab initio recitauimus & explicuimus, ea ſunt epitome & compendium totius Euāgelij de dño noſtro Ieſu Chriſto. Verꝝ enim Euangelion de Ieſu Chriſto hoc eſt, q̄ ipſe ſit uerus Deus, & uerus homo, ab æterno quidem Deus de deo patre genitus, in plenitudine aūt tēporis, homo de muliere nātus, quod oīa per ipſum ſint creata, quod nullus hoīm niſi per ipſum ſeruetur, quod per ſolum ipſum cognoſcamus deum, q̄ propter ſolum ipſum ſi crediderimus in eum, habeamus deum propitium, & conſequamur iuſticiā ac fœlicitatem. Hęc oīa paucis quidem ſed perſpicuis uerbis, hactenus expoſuit Ioannes. Nunc igitur, quod fauſtū, fortunatūq̄ ſit, accedit ad deſcribendam hiſtoriam doctrinę, cōcionū, & miraculorꝝ Ieſu Chriſti, idq̄ in hūc, quēadmodū ipſe fatetur, uſum, ut credamus, q̄ Ieſus ſit Chriſtus ille filius dei, & ut credentes uitam habeamus per nomen eius. Voluit aūt Chriſtus inchoaturus prædicationē Euangelij ſui ante innoteſcere mundo per teſtimoniū ſeu conciōes Ioannis Baptiſtę. In prophe-

Mala. 3. & 4 ta em̃ dictũ est. Ecce ego mittã angelum meũ, & præparabit uiã ante faciem meã. Ac iterꝝ. Ecce ego mittã uobis Eliã prophetã anteq̃ ueniat dies Dñi magnus & horribilis. Hic angelus & Elias, est Ioãnes Baptista, quemadmodũ & Gabriel & Christus ipse interp̃tantur. Sed & Paulus de Ioanne Baptista in Antiochia Pisidiæ sic concionat. Deus adduxit Israeli è semine Dauidis, ita ut promiserat, seruatorẽ Iesum, cum ante p̃dicasset Ioannes ante faciẽ introitus eius baptismum pœnitentię Israeli. Quare Euangelista, recte atq̃ ordine hoc facit, quod primum oim recitet testimoniũ Ioannis Baptistę de Iesu Christo, cuius et antea mentionẽ fecerat. Et hoc (inqens) est testimoniũ Ioannis, quando miserant Iudęi ab Hierosolymis sacerdotes & Leuitas, ut interrogarent eũ, Tu qs es? Dignum aũt est, ut diligentissime obseruetur testimoniũ Ioannis Baptistę, qppe q̃ plurimum faciat, ad ueram cognitionẽ Iesu Christi, seruatoris nostri. In propheticis em̃ cõcionib. non solũ hoc extat, q̃ Christus, uerus populi seruator sit uenturus in hunc mundũ, Sed etiã signa q̃dam & argumenta proponunt, quibus aĩaduerti potest, q̃ tẽpore sit expectandus. Ac pręter alia, etiã hoc signum aduẽtus Christi traditũ fuit, q̃ tunc Christus sit in propinquo, cum audiãt uocẽ clamantẽ in deserto, ut parẽt uiã Dño, hoc est, ut resipiscant, & excipiant Christũ obedienter. Sic em̃ in Esaia scriptũ est: Esai. 40. Loquimini ad cor Hierusalẽ, & aduocate eã, q̃m cõpleta est militia eius, dimissa est iniq̃tas illius. Suscepit de manu Dñi duplitia pro oibus pctis suis. Vox clamans in deserto. Parate uiã Dño, rectas facite in solitudine semitas dei nostri, hoc est, Tunc certi sitis, Messiã illũ, per quẽ dimittet iniquitas, & qui afferet oẽm consolationẽ & salutẽ, prope adesse, cum exortus fuerit concionator in deserto, qui uocet auditores ad pœnitentiã, ut suscipiant Dñm iam aduenientẽ. Hic aũt cõcionator & hęc uox clamans fuit Ioannes Baptista, quẽadmodũ res ipsa declarat, & postea explicabit. Quare dignissimum est, ut testimonium Baptistę magna obseruatione cõsideret, quo & cognoscat, nõ esse nobis alium Messiã, alium seruatorẽ expectandũ, q̃p eum, quem nobis Baptista demõstrauit. Nihil quidẽ harꝝ rerꝝ, quę nobis de certitudine uerę religiõis tradunt, iucũdum est contẽptoribus pietatis. Hi mallent certitudinẽ diuitiarꝝ, & abundantiã uini ac frumẽti (Beatum em̃ populum dicunt, cui hęc sunt,) q̃p certitudinẽ religionis, & abundantiã testimoniorꝝ de uero Christo ac seruatore nostro. Amatoribus autẽ pietatis cognitio testimonij Ioannis nõ solum est iucundissima, sed etiã utilissima, propterea q̃ tanto certiores reddant de uero Messia & uera sua salute per Messiã, quanto clarius cognoscunt testimoniũ Baptistę. Quod igit attinet ad hãc Iudęorꝝ legationẽ, corã qua Baptista testificatus est de Iesu Christo, res ita se habet. Postq̃ hõ factus est ꝓpter pctũm obnoxius nõ solum oibus corporalib. affli

Ioannis Baptistæ testimonium de Christo.

ctionib. & morti, uerꝫ etiam ꝑpetuę internitiõi, Promisit Deus ab initio orbis terrę Christũ filium suum, seruatorẽ. Et hęc promissio, quę diuinitus ad Patriarchas dicta fuit, illustrata est postea magis ac magis per prophetas. Porro, spũs sanctus nõ tm̃ reuelauit Christum seruatorẽ in hunc mundũ uenturꝫ, sed etiã indicauit manifesta q̃dam signa, quibus notari & aĩaduerti posset tẽpus, tẽpus inquã, aduentus huius seruatoris. In Gen. em̃ ca. 49. dicit, Non auferet sceptrꝫ de Iuda, & scriba de pedibus eius, donec ueniat Saluator, ad quẽ ꝑtinet iustificatio populorꝫ. Et in Daniele ca. ix. abbreuiant ab exitu uerbi, hoc est, ab inchoatione prędicationis ꝓphetarꝫ Aggęi & Zachariæ, q̃ facta est, anno secundo Darij Longimani, septuaginta hebdomades annorum, quę faciunt quadringentos nonaginta annos, usq; ad Christum ducẽ & confirmationẽ pacti seu Euangelij eius. Quo aũt tẽpore Baptista prędicabat pœnitentiã in deserto, ablatũ erat a Iuda, non regnũ tantum, sed etiã autoritas publici iudicij. Ad hæc, complebant hebdomadę Danielis. Cum igit Baptista initio natus esset magnis miraculis, deinde uir esset admirabili sanctitate illustris, prętera haberet summã in toto populo autoritatẽ, ac institueret quoq; nouũ sacramẽtũ religiõis, uidelicet baptismũ, existimauerũt Iudęi, ipsum esse uerꝫ illũ Messiã, qui ante ꝓmissus erat, et cõgregata synodo in Hierusalẽ, decernunt suffragijs suis Baptistã in Messiam eligendũ, si modo ipse cũ hac publica electione & sententia cõsentiat. Itaq; miserũt ad ipsum legatos, nõ quosuis è media plebe, sed sacerdotes & Leuitas, qui professione sua erãt Pharisęi, & qui summũ autoritatis locũ obtinebant in populo, ut non solũ animũ eius cognoscerẽt, sed etiã certi aliquid statuerẽt. Meminit & Christus huius legationis postea, cum ait. Vos misistis ad Ioannẽ, & is testimoniũ reddidit ueritati. Et mox. Ille erat lucerna ardẽs, & lucẽs. Vos aũt uoluistis ad tẽpus exultare ĩ luce eius. Hęc est grauis rep̃hensio Iudęorꝫ, ac ꝑfecto merito rep̃hendẽdi sunt imperitię, & malitię in hac legatione. Etsi em̃ erãt Sacerdotes & Leuitę, adeoq; Pharisęi, hoc est, duplici noĩe professores sacratꝫ litteratꝫ, tm̃ qa statuunt se Baptistã in Messiã electuros, & pro Messia habituros, perspicue significãt ie aut nullã habere curã sacrę scripturę, aut non intelligere ueram scripturæ sententiam. Primum enim, manifestum erat Baptistam natum esse è genere Sacerdotali. Messias autem non erat promissus de Sacerdotibus, hoc est, de tribu Leui aut Aheronis, sed de tribu Iuda, seu Dauidis, nisi forte senserint etiam eos posse dici de familia Dauid, qui erant de familia Sacerdotum, propterea q̃ hę familiæ cõiugꝫ inter se cõmixtę fuerunt, sed hoc magis argutũ erat, q̃; simplicitati scripturę cõueniens. Deinde, manifestum erat Baptistã in alio loco, q̃ in Bethlehem natum esse. De Messia aũt *Ioannis. 5.*

decantatum & uulgatum erat è propheta Micha, ꝙ naſciturus eſſet in Bethlehem. Quid ergo hac inſcitia & incogitantia ſtupidius? Sed ſic occæcari ſolent ĩj, qui neglecta uere ſacra ſcriptura, conferunt ſe totos ad ſtudium carnalis ſapientiæ, & humanarum traditiõum. Quid autem dicam de impietate & malitia illorũ? Scriptura haud obſcure ſignificauit, Meſſiam uenturum, ut expiet peccata, & afferat iuſtitiã, hoc eſt, regnum Meſſię non fore corporale ſed ſpirituale & cœleſte. Conſummabitur, inquit Daniel, prꝙuaricatio, finem accipiet peccatum, delebitur iniquitas, & adducetur iuſticia ſempiterna, Et Eſaias: Ipſe, inquit, uulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra. Iudęi aũt, & ſacerdotes ac Phariſęi eorum, ſtudent cognoſcere, num Baptiſta ſit Meſſias, non ut per ipſum conſequantur remiſſionem peccatorũ & iuſtitiam. Sed potius ut per ipſum excutiant a ſe iugum Romanorum prędidum, ac fiant domini huius mundi. Exiſtimant em̃ ſe ſua induſtria poſſe parare ſibi iuſtitiam, ſi modo habeant regna, diuitias, & fœlicitatem huius ſeculi. Hoc certe uulgare eſt ingeniũ hominum, quod magis quærant fœlicitatem huius ſeculi, quam ueram iuſticiã, ac ſentiant, ſe facile iuſtos fore, ſi modo conſequantur diuitias & imperia. Det uitam (inquiũt) det opes, animum mĩ ęquum ipſe parabo. Sed ut hęc opinio ſumma eſt ſtultícia, ita magna etiã eſt impietas. Nulla enim eſt certa & durabilis fœlicitas in hoc mundo. Nec Chriſtus promiſſus eſt, ut afferat corporalía bona, & externã in hoc ſeculo fœlicitatem. Huc accedit, quod uera iuſtitia, quam iſti putãt humana induſtria parabilem, ſit cœleſte donum Dei, quod non conſequimur uiribus carnis, ſed ex mera tantum miſericordia dei, propter Ieſum Chriſtum, per fidem, quæ eſt opus Spiritus. Cum enim de uera iuſtitia loquimur, nõ eſt nobis ſermo, de externa uitę honeſtate, ſed de ea iuſtitia, qua cõſtamus in iuditio dei, quæ eſt, ſolus Ieſus Chriſtus, Dominus noſter, & remiſſio peccatorũ propter ipſum. Chriſtus autem eſt Iudęis, hoc eſt, honeſtis & ĩjs qui uidentur ſancti homines, offendiculum, Grȩcis uero, hoc eſt, ſapientibus, ſtultícia. Quare ad hanc iuſtitiã conſequẽdam impotentes ſunt humanę uires, ſed opus eſt ſpiritu ſancto, qui ut datur nobis per Euãgelion Chriſti, ita maxima cura conſeruandus eſt, quo et Chriſtus, uera iuſticia conſeruetur. Iam, et hoc mihi conſidera, quod Iudęi trãſferant in Baptiſtam honorem Meſſię, quia uident in eo admirabilem uitę ſanctitatem. Hoc enim eſt humanę ſeu cęcitatis ſeu impietatis ingenium, quod uel quę opera uident eſſe iuſta, uel quas afflictioẽs uident eſſe graues, uel quos homines uident eſſe ſanctos, ĩjs tribuant Meſſię honorem. Sentiunt enim iuſta hominum opera, & graues eorum afflictiones eſſe expiationes peccatorum coram deo ac homines ſanctos

Iuſtitia uera in iuditio dei quæ ſit.

ſanctos eſſe mediatores inter deum & peccatores. Hic eſt honor, qui ſoli Chriſto competit. Nihil autem magis impium eſt, q̄ꝫ quod ad ſolum Chriſtum pertinet, in homines, aut humana opera transferre. Quare, ut hypocritę q̄ confidunt ſua operum iuſtitia, & aliorum hominum ſanctitate, grauiſſime peccant, ita Iudæi, qui transferre ſtudent honorem Meſſiæ in Ioēm Baptiſtam propter ſanctitatem eius, impiſſime errant. Sed dicamus nunc de teſtimonio Baptiſtæ. Et confeſſus eſt, & non negauit. Et confeſſus eſt, nō ſum ego Chriſtus. Hoc ut breuiter ſimpliciterq̄ narratur, ita non eſt ſimpliciter prętereundum. Paucis enim uerbis maxima & excellentiſſima Baptiſtæ uirtus prædicatur. Nam legati Hieroſolymitani haud obſcure ſignificant, uniuerſum Iudaicum populum in eo eſſe, ut Baptiſtā eligant, ac habeant Meſſiam, ſi modo ipſe tātam maieſtatem ſuſcipere uelit. Baptiſta aūt ingenue & publice confeſſus eſt ueritatem, ac perſpicue negauit ſe eſſe Chriſtum, nec potuit autoritate uel Concilij uel Legatorꝫ perpelli, ut maieſtatem Meſſię ultro delatam ſuſciperet. Hæc ueritatis, & conſtantiæ uirtus maior eſt, q̄ꝫ quæ uerbis digne explicari queat. Nam ut maieſtas Meſſię ita etiam ptās eius prędicata eſt à prophetis longe omnium maxima in toto orbe terrarꝫ. Gloria, inqt pſalmus, & honore coronaſti eum. Conſtituiſti eū ſuper opera manuū tuarꝫ. Oīa ſubiecīſti ſub pedibus eius. Et iterꝫ. Dñabitur à mari uſq̄ ad mare, & a flumine uſq̄ ad terminos orbis terrarꝫ. Corā illo p̄cident Æthiopes, & inimici eius terrā lingunt. Ac mox: Adorabunt eū oēs reges, oēs gentes ſeruient ei. Queſo te, quis unq̄ ſummorꝫ in terris monarcharum tantam habuit maiſtatem et poteſtatem, quantam in his locis ſpiritus ſanctus tribuit Meſſiæ? Cum igitur Ioannes Baptiſta recuſauit oblatum honorem Meſſiæ, quid, obſecro, aliud feciſſe uidetur, quam monarchiam non dico terræ tantum, ſed totius creaturæ, hoc eſt, ſummam rerum maieſtatem & fœlicitatē recuſaſſe? Huc accedit, q̄ penes hos, qui offerebant Baptiſtę honorem Meſſiæ, erat ſumma autoritas & poteſtas Iudęorum, q̄ tunc iudicabantur electus populus dei, ac periculoſiſſimum uidebatur tātorum, uirorum autoritati & uoluntati obſiſtere. Quare, cum baptiſta palam negat ſe eſſe Chriſtum, & liberrime fatetur ſe non uelle honorem Meſſię in ſe transferre, q̄d tamen Iudæi maximo ſtudio contendebant, certe exponit ſe inuidiæ tam Pōtificum, quam totius Iſraelitici uulgi. Itaq̄ ueritatis confeſſio conſtitit Ioannem Baptiſtam non ſolum priuatione dīnationis totius creaturæ, ſed etiam periculo famæ & uitæ ſuę. Et tamen ut eſſet uerax & faceret ſuum offitium, maluit ſummū honorē, ſummā in terris maieſtatē reīcere, & ſeſe difficillimis periculis obīcere, q̄ mendax fieri, & uocationē dei derelinq̄re. Hęc tāta fuit uirtus, ut Chriſtus ipſe com

Baptiſtæ conſtantia

mendet eam aliquoties pleno ore. Vos miſiſtis, inquit, ad Ioannem, & is teſtimonium reddidit ueritati. Ille erat lucerna ardens & lucens. Ac rurſus. Quid exiſtis in deſertũ, ut uideretis? num arundinem, q̃ agitatur uento? Immane, quantum nos ab hac uirtute abſumus. Sunt enim, ſunt proh dolor homines tam ſordidi, qui propter unum & alterum numum non mendaces tantum, ſed & peiuri fiãt. Et quanq̃ in ueniantur aliquot generoſioris ingenij homines, q̃ ut propter paucos quoſdam numulos, aut propter mediocrem quendam honorem & dominationem ius uiolent, tamen ſi inuitentur ſpe magni lucri, ibi tum uideas eos omnem iuſticiæ rationem poſthabere, ac illud Eteoclis aut Iulij Cæſaris impudenter uſurpare. Si uiolandum eſt ius, imperij gratia uiolandum eſt. Alijs rebus pietatem colas. Etſi autem hoc uitium ac ſcelus digniſſimum eſt, quod copioſa & graui oratione reprehẽdatur, tamen quia in propoſito inſiſtendum nunc eſt, contenti erimus commemoratiõe unius dicti Chriſti. Sic enim ait. Quid prodeſt homini, ſi totum mundum lucratus fuerit, animæ uero ſuæ iacturam fecerit? Aut quid dabit homo, cuius permutatione redimat animam ſuam? Cain ſperabat ſe fratricidio conſecuturum dominationem totius terræ. Sed uide rei exitum. Cain uidetur quidem ſolus cum poſteritate ſua in orbe dominari, interim autem & ipſe deſperatus interit, & tota poſteritas eius in diluuio miſerrime ſuffocatur. Iulius Cæſar, cuius ante fecimus mentionẽ, lucratus eſt bello Monarchiam totius Romani Imperij. Sed tantam fecit animæ ſuę iacturam, ut paulo poſtà ſuis crudeliter confoderetur, & perpetua morte obrueretur. Quid igitur profuit ei tanta Monarchia, tot Romanorũ ciuium cedibus parta? Finge mihi Ioannem Baptiſtam affirmaſſe, ſe Chriſtum eſſe, & hoc mendatio ſubiecciſſe imperio ſuo uniuerſum Iudaicum populum, ac eieciſſe Romanos preſides è finibus Iudaicis, quid, obſecro, fuiſſet lucratus? Quid? Illi ipſi, qui nunc deferunt ei honorem Meſſiæ, paulo poſt trucidaſſent eum, ſi impiæ eorum uoluntati aliquando obſtitiſſet, ipſe autem perpetuo unà cum mendatio ſuo interijſſet. Sed bene habet. Ioannes reputans ſecum, dominationem totius orbis terrarum non poſſe perſoluere & compenſare eum cœleſtis fœlicitatis thesaurum, qui amittitur mendatio & impietate, conſtitit forti animo in confeſſione ueritatis, & conſecutus eſt non ſolum maximam laudem, ſed etiã ſummã in cœlo fœlicitatẽ propter Ieſum Chriſtum, quem cõfeſſus eſt. Quare expergiſcamur exẽplo Ioannis ad fatendã ueritatem tã in confeſſione Chriſti, cũq̃ in oĩbus negotijs noſtris, ut uerę & cœleſte lucrę conſequamur. Sed pergamus ad reliqua. Et interrogauerunt eũ. Quid ergo? Elias es tu? Et dicit. Non ſum. Ioannes non tm̃ negat ſe eſſe Meſſiam, ſed etiã Eliã. Quid ad hęc dicemus? Nã Ioannes uere eſt

Eteocles in Phœniſſis Euripidis. Εἴ ποτε γὰρ χρὴ τὸ δίκαιον κλέπτειν χρὴ τυραννίδος περὶ κάλλιστον ἀδικεῖν ἴν', τἄλλα δ' εὐσεβεῖν χρή.

re est Elias ille, de quo uaticinatus est prꝓpheta Malachias, cum ait. Ioannes est Elias.
Ecce ego mittam uobis Eliam prophetam, antequam ueniat dies Domini magnus & horribilis & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres ipsorum. Hęc enim de Ioanne Baptista dicta esse, interpretatur primū, angelus Gabriel, cum annunciaret cōceptionem Baptistæ apud Lucam, deinde & Christus ipse, cum ait. Si uultis recipere, ipse est Elias ille, qui uenturus erat. Et iterum. Dico uobis Eliam iam uenisse, & nō agnouerunt eū, sed fecerūt in eo, quęcunque uoluerunt. Cur igitur uerax ille & cōstans Ioannes negat hic coram legatis Concilij Hierosolymitani, se esse Eliam? Sed nullū hic est mendatiū, nulla responsionis uanitas in Ioanne. Legati enim interrogant de Elia Thesbita, qui sub rege Ahab in Israel uixit. Sentiebant enim Eliam illum Thesbiten, persona sua, prius igneo curru auectum, postea rediturum, ante messiam. Addunt & Iudæi, qui nunc sunt, aliam fabulam, quod is ille Elias adhuc semper pręsto adsit in circūcisione infantis. Quare ornant ei propriam sedem, quam interim dum circūcisio peragitur, nemo contingere audet. Hę sunt uanissimæ ac uere Iudaicę nugę. Nam quòd Malachias uaticinatur Eliam uenturum ante faciem Domini, nō sentit Eliam Thesbitam, persona sua rediturum. Sed alium in uirtute & spiritu illius Elię uenturum, quemadmodum Gabriel apud Lucam interpretatur. Quare Ioannes, etsi intelligitur nomine Eliæ, in Malachia, tamen uere & recte negat se esse Eliam, illum uidelicet, de quo imperiti Legati interrogabant. Negat autem hoc, ne uideatur uanas Iudæorum nugas de Elia approbare. Docet igitur nos suo exemplo, ut non solum non mentiamur ipsi, uerumetiam ut nō consentiamus alienis mendacijs, nec approbemus uana aliorum figmenta. Digni sunt morte, inquit Paulus, non solum, qui iniqua faciunt, uerumetiam qui assentiuntur facientibus. Sed legati pergūt interrogare Ioannē. Es tu Prophta? Et respondit. Non. Hic hęrere quispiam posset, & cogitare, quomodo Baptista neget se esse prophetam, cum Christus aliàs testetur eum non prophetā tantum, sed etiam prestantiorē Propheta. Quid existis, inquiens, uidere? Num prophetam? Certe dico uobis excellentiorem propheta. Sed si cōsideraueris de quo aut quali propheta legati interrogēt, non erit amplius, in quo hæreas. Sunt, qui sentiant legatos interrogare Ioannem, num sit propheta ille, de quo Mose scripsit. Prophetam, inquiens, de gēte tua & Deuter. xviii.
de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi dominus Deus tuus. Horum sententia non est absurda, & facit eam uerisimilem Iudęorū imperitia in exponēda sacra scriptura. Si enim legati de hoc Mosaico propheta interrogant, perspicue significāt, se nomine prophetę apud Mosen intelligere non Messiam seu Christum, sed alium quendā prophetam,

Ante enim interrogauerãt Ioannem, num esset Messias. Quod cum negauerit, & nunc interrogent, num sit propheta ille à Mose promissus, certe sentiunt Mosen de alio propheta, q̃ de Messia uaticinari. Sed hæc est magna imperitia & cæcitas Iudæorum. Etsi enim alij exponunt hunc Mosi locum de Iosua, alij de Hieremia, alij de aliys prophetis, tamen perspicuum est ex ipsis uerbis Mosi, per hunc prophetam, intelligendum esse Christum, & utcunq; nugentur Iudæi, spiritus sanctus tamen manifeste per Apostolos, quorũ autoritas de cœlo confirmata est, interpretatur, q̃ Mose de Christo sit locutus. Petrus in Actis Apostolicis ait, Mose ad patres dixit, Prophetam suscitabit uobis Dominus Deus uester de fratribus meis, mei similem. Audietis eum, iuxta omnia, quæcunq; locutus fuerit uobis. Futurum est autem, ut omnis anima quæ non audierit prophetam illum, exterminetur è populo. Quin & omnes prophetæ à Samuele & deinceps, quot quot locuti sunt, etiam adnunciauerunt dies istos. Hactenus Petrus, qui manifeste indicat Mosen loqui de Christo. Idem etiam significat Stephanus in ea concione, quam habuit in concilio Pontificum. Quare ut Baptista respondet uere, se non esse prophetam illum Mosaicum, ita legati declarant perspicue, se longe à sententia Mosi, imo spiritus sancti aberrare. Quid si uero legati interrogent de prophetа quodam à mortuis suscitato? Nam quemadmodum Iudæi de Iesu Christo, quem uidebant magnis miraculis illustrem esse, sentiebant, q̃ esset propheta quispiam à mortuis resuscitatus. Alij eñ dicebant, eum esse Eliam, alij Hieremiam, ita uerisimile est Iudæos sensisse Ioannem Baptistam, quem uidebant maxima uitę sanctitate præditum, non esse prophetam recens natum, sed unum quempiam è ueteribus resuscitatum. Hic est error, quem confinxit humana curiositas. Solẽt enim homines contemnere & fastidire præsentes & uiuentes prophetas ac scripturas iam olim cõfirmatas, optare autem & expectare prophetas à mortuis suscitatos. Si quis (inquit diues apud Lucam) ex mortuis ierit ad eos, resipiscent. Sed Dominus Deus noster habet suum excitandi mortuos tempus, & iam ante excitauit à mortuis unigenitum filium suum, in quo etiam ad perpetuam fœlicitatem excitabit suo tempore omnes credentes in ipsum. Nec est nobis in hoc seculo expectandum, ut prophetæ & Apostoli olim mortui ad hanc corporalem uitam reuocentur, quo nos religionem doceant, Sed clementia & prouidentia Dei factum est, ut conciones eorum scriptis mandatę fuerint. Has si non audierimus, neq; si quis ex mortuis resurrexerit credemus, quemadmodum recte Abraham diuiti respondit. Cum igitur Iudæi impie errarent de prophetis à mortuis in hãc externam & corporalem uitam excitãdis, Ioannes recte negat se talem esse prophetam, qua-

Messias propheta per Mosen promissus

Actorum 3.

Actorum 7.

Matth. 16.

phetam, qualem uidelicet legati intelligebant, nimirum, quendam ex ueteribus à mortuis reſuſcitatum. Sed ponamus legatos nec de Propheta Moſaico, nec de Propheta à mortuis reſuſcitato, ſed de nouo quodam, nuper nato propheta interrogare, uidelicet, num Ioannes ſit nouus quiſpiam Propheta, quales olim fuerunt Eſaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, & alij, certe ne ſic quidem Ioannes mẽdaciter negat ſe eſſe Prophetam. Alius enim eſt ordo prophetarum, alius eſt ordo Apoſtolorum & Euangeliſtarum. Prophetæ dicuntur qui de Chriſto lõge poſt uenturo uaticinantur. Apoſtoli & Euangeliſtę proprie dicuntur, qui Chriſtum iam pręſentem aut reuelatum adnunciant. Ioannes autem baptiſta primum tenet locum inter Apoſtolos & Euangeliſtas. Quare recte negat ſe eſſe Prophetam, ne ſi uocaſſet ſe Prophetam, Chriſtus non adeſſe hoc tempore, ſed adhuc longe abeſſe uideretur. Hoc enim pręcipuum Ioannis officiũ fuit, ut teſtaretur, Chriſtum iam ueniſſe, & pręſto adeſſe. Sic enim ſequitur, Dixerunt ergo ei. Quis es, ut reſpõſum demus his, qui miſerunt nos? Quid dicis de teipſo? Ait. Ego uox clamantis in deſerto. Dirigite uiam Domini, ſicut dixit Eſaias Propheta. Hęc eſt iterum ingenua ueritatis confeſſio. Quod autem Ioannes dicit, hanc habet ſententiam. Eſaias uaticinatus eſt, ꝙ in aduentu Meſſię, qui ſolus eſt cõſolatio populi, & per quem ſolũ contingit nobis remiſſio iniquitatis, et liberatio ab oĩbus malis, uox ſit clamatura, & concionator prędicaturus in deſerto, ut populus reſipiſcat, & paret ſe ad ſuſcipiendũ Meſsiam ſeu Chriſtũ, non adhuc procul remotũ, ſed iam pręſentem. Nam ſpiritus ſanctus tam ſollicitus fuit de reuelando Chriſto & docenda ſalute noſtra, ut non tantum promiſerit, Chriſtum uenturum, ſed etiam conſtituerit & prędixerit certa ſigna, quibus notari poſſet tempus aduentus Chriſti. Inter hæc autẽ ſigna, illud haud quaq; poſtremũ eſt, ꝙ iuxta Prophetã Eſaiam eo tẽpore, quo Chriſtus in propinquo eſt, uox ſit clamatura, hoc eſt, concionator ſit docturus in deſerto, qui ex uocatione diuina uocet homines ad pœnitentiam, & iubeat eos parare uiam, complanare montes & ualles, ut Chriſtus tamdiu & tantopere expectatus, expedite ad ueniat, & honorifice obuĩs, quod aiunt, manibus excipiatur. Ego igitur (inqt Ioannes) nec ſum Chriſtus nec ſum Elias Theſbites, nec ſum Propheta ille Moſaicus, nec Propheta quiſpiam ex mortuis reſuſcitatus, nec ex ordine eorum Prophetarum, qui Chriſtum adhuc delõge uenturum adnunciant, ſed ſum uox illa, ſum concionator ille, quem Eſaias dixit prędicaturum in deſerto de Chriſto iam præſente. Quare hoc unum reliquum eſt, ut poſthabitis omnibus alĩs negocĩs, ad cognoſcendum & excipiendum uerum Chriſtũ, ſeruatorem noſtum feſtinetis. Etſi aũt uox illa uidetur tyrannide Herodis ſublata, tamen

Prophetarũ & Apoſtolorum diuerſi ordines.

crudelitas impij principis non potuit tantum efficere, ut non adhuc ſonaret, idq; multo ſuauius, q̄ quondam uox ſanguinis Abel. Hęc enim clamabat peccati uindictam, illa autem clamat peccati condonationem, quia oſtendit Chriſtum, uerum peccati condonatorem, hęc clamabat perpetuum interitum impij propter deſperatiõem, illa autem clamat perpetuam ſalutem per pœnitentiam, hæc teſtificabatur certitudinem inferni propter impietatem, illa autem teſtificatur certitudinem cœleſtis regni propter Chriſtum. Audiamus igitur uocem illã, ut de uero ſeruatore noſtro certiores facti reſipiſcamus, & ſalutẽ conſequamur in Chriſto Ieſu Domino noſtro, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XV.

Et longo uos proœmio, amiciſſimi, tenebam, protinus uerba ipſa Euangeliſtę, quę interpretanda ſuſcepi, aggrediar. Et qui miſſi (inquit) fuerant, erant ex Phariſæis. Videtur quidem hoc interiectum, quaſi nihil aut parum ad rem, quæ tractatur, pertinẽs, Sed ſi propius intuearis, nõ eſt temere & inconſiderate interpoſitum. Euangeliſta enim recitat hoc, ut tanto magis commendet fidem atq; conſtantiam Baptiſtę in dicenda ueritate, quanto maioris fuerunt autoritatis Legati. Nam Phariſęi in maxima erant apud ludęos exiſtimatiõe, ac uidebatur tota ludęorum religio, Phariſęorum autoritate ſtare. Et tamen Ioannes Baptiſta, ne per tales quidem ac tantos uiros, moueri potuit, ut uel ueritatem negaret, uel delatum ſibi honorem Meſſię ſuſciperet. Recte igitur prędicat Chriſtus Ioannem, q̄ nequaq; ſit conferendus cum arundine, quæ uento agitatur. Sed interim Euangeliſta perſtringit quoq; uana & ſuperſtitioſa ludæorum inſtituta. Hi enim Legati erant ex ordine Sacerdotũ & Leuitarum, quemadmodum ſupra dictum eſt, et hi ordines fuerũt diuinitus inſtituti, Sed his non contenti, contulerunt ſeſe ad Phariſaicum ordinem, qui humana prudentia excogitatus erat, perinde acſi abſoluiſſent iam omnia ſacerdotalis & Leuitici ordinis officia. Quale exẽplum etiã Chriſtiani aliquoties imitãtur, qui cum in baptiſmo ſuſceperint profeſſionẽ Chriſtianiſmi, paulo poſt conferunt ſe ad ordines monaſticos, quaſi ordines monaſtici uel ſuperent dignitate ſua profeſſionẽ Chriſtianiſmi, uel ſint cõpendiaria uia, qua perueniatur ad Chriſtianiſmi cõſeruationẽ. Sed q̄d hac ſuperſtitiõe uanius? Putasne

Monaſtici & Phariſaici ordines.

diuina

diuina inſtituta conſeruari nõ poſſe, niſi humanis inuentis fultiãtur? Diligentiſſime conſiderandum eſt, quod Chriſtus apud Matthęum ad Phariſęos ait. Quare uos tranſgredimini præceptũ Dei propter traditionem ueſtram? Et addit grauiſſimam contionem ex Eſaia. Hypocritæ, inquiens, recte de uobis prędixit Eſaias dicens. Appropinquat mihi populus hic ore ſuo, & labrȝ me honorat, cæterum cor eorum procul abeſt à me, ſed fruſtra me colunt, docentes doctrinas, præcepta hominum. Ordines igitur Phariſaici & monaſtici, ab hominibus inuenti & inſtituti, non ſolum ſunt, teſtimonio Chriſti, inutiles cultus Dei, uerumetiam impedimenta ad obediendum legi Dei, & ad faciendos ueros ac legitimos Dei cultus, tantum abeſt, ut conferant opem aliquam, ad obſeruandam legem. Deinde, cum Euangeliſta dicit, legatos fuiſſe è Phariſæis, haud obſcure reprehendit imperitiam eorum uirorum, qui uidebantur inter Iudæos eſſe doctiſſimi ſacræ ſcripturę profeſſores. Etſi enim Ioannes Baptiſta perſpicue reſponderat ex Eſaia ſe eſſe uocem clamantem in deſerto, & hortantem, ut homines amplectantur fide ſua Chriſtum iam præſentem, ex quo reſponſo, Phariſæi, ſi uere in ſcriptura eruditi fuiſſent, facile potuiſſent intelligere, cur, aut qua autoritate Ioannes baptiſaret, tamen palam declarant, ſe diuinarum rerum imperitos eſſe, & pergunt interrogare, ac etiamnum exprobrare. Cur ergo, inquiunt, baptiſas, ſi tu non es Chriſtus, nec Elias, nec Propheta? Non fuit inuſitatus apud Iudæos baptiſandi, hoc eſt, lauandi ritus. In Marco dicitur. Phariſæi & omnes Iudæi, niſi crebro lauerint manus, non capiunt cibum, tenentes inſtituta maiorũ, et à foro uenientes, niſi loti fuerint, non comedũt. In Epiſtola quoq; ad Hebręos fit mentio ablucionum, hoc eſt, baptiſmatum, & iuſtificationum carnis, quæ uſq; ad tempus correctionis impoſita erãt. Et in Nehemia dicitur. Non deponebamus ueſtimenta noſtra, unuſquiſq; tantum nudabatur ad baptiſmum, uel ut alȝ legunt, Nullus, ne ad baptiſmum quidem deponebat ueſtimenta ſua. Et tamen, quod Ioannes faciebat, uidebatur phariſęis nouus ritus religionis, propterea q; hæc lauatio non fiebat priuatim, ſed publice, accurrente maxima hominum multitudine non ad ſpectandam tantum, ſed etiam ad ſuſcipiendam lauationem, ſeu baptiſmum à Ioanne. Egreſſa eſt, inquit Matthęus, ad illum Hieroſolyma, et tota Iudęa, totaq; regio undique finitima Iordani, & baptiſabantur in Iordane ab illo, confitentes peccata ſua. Dicunt ergo. Cur baptiſas? cur inſtituis nouum ritum religionis? Nulli enim licet noua ſacra inſtituere, niſi aut diuinitus uocato, aut, ut nos iudicamus, à ſummis noſtris Pontificibus iuſſo. Prophetę ſacrificarunt aliquoties in alȝ locis, q̃ lex permittebat, ſed hoc fecerunt ſingulari prærogatiua, & perſonali Dei

Mat. 7.

Hebræ. 9.

Hebræ. 4.

uocatione. Cum igit̃ tu affirmas, te ne Prophetã quidẽ esse, qua fronte, qua impudentia audes noua sacra religionis instituere, cũ sciamus etiam, te nec hanc autoritatem à nostris Pontificibus accepisse? Itaq; quod facis, hoc nec diuina nec humana autoritate facis. Ac recte quidem sentiunt Pharisæi, q; nulli nisi diuinitus uocato, liceat nouum Dei cultum instituere, sed quod eandem potestatem tribuant etiam Pontificibus, ac sentiant eos posse pro sua uoluntate, absq; certo uerbo Dei, noua sacra instituere, hic demum est impius error. Etsi enim lex tribuit Sacerdoti iudicium inter sanguinem & sanguinem, inter lepram & non lepram, tamen non concedit ei abolere sacra diuinitus instituta, & noua sine certo uerbo Dei mandare. Nam lex diserte addit, Facies, quodcunq; docuerint te iuxta legem Domini, non ait, iuxta arbitrium ipsorum, sed iuxta legem Domini. Et alias, Quod precipio tibi, hoc tantum facias Domino, nec addas quicq; nec minuas. Ad Apostolos quoq; dicitur. Quorumcunq; remiseritis peccata, remittuntur eis, quorumcunq; retinueritis, retenta erunt, his autem uerbis non datur Apostolis libera potestas abolendi uerbi Dei pro suo arbitrio. Quod dico, inquit Christus, uobis in tenebris, dicite in luce, & quod in aurem auditis, prædicate in tectis. Non iubet eos predicare, q̃d libet, sed quod ipse dixerit. Et iterẽ. Predicate Euangelion omni creaturę. Non ait, prædicate somnia uestra. Ac rursus, Docentes eos seruare omnia, quęcunq; præcepi uobis. Quare Christus non tradit Apostolis, his uerbis, (quorumcunque remiseritis peccata, remittuntur eis) liberam potestatem quodcunque pro sua libidine in Ecclesia constituendi aut abrogandi, sed mandat eis ministerium predicandi Euangelij sui, quo remittuntur peccata his, qui credũt (Qui enim crediderit, inquit, & baptisatus fuerit, saluus erit) & retinentur his, qui non credunt. Qui enim non credit, condemnabitur. Quare longe errant, qui sentiunt Pontificibus cõcessam esse potestatem condendi sacra in Ecclesia populi Dei, pro sua uoluntate. Sed audiamus nunc quid Ioannes legatis responderit. Ego, inquit, baptiso aqua, sed in medio uestrum stat, quem uos nescitis. Ipse est, qui cum me sequetur, antecessit me, cuius ego non sum dignus, ut soluam corrigiam calciamenti. Vide, obsecro, non solum quam mansuete, sed etiam quàm constanter ac fortiter Pharisæis respondeat Ioannes, Ego, inquiens, baptiso quidem aqua, non autem propria, sed aliena autoritate. Baptiso, ut seruus, ut minister. Non usurpaui mihi hanc potestatem temere, nec suscepi hoc officium, ut autor salutis, sed ut seruus saluatoris, non ut Messias, sed ut minister Messiæ. Nam qui est autor salutis, & uerus Messias, is etsi agit iam uitam inter uos, nondum tamen publice agnoscitur, nec est adhuc illustris doctrina & miraculis.

Pontificibus non licet noua sacra instituere. Deuter. 17.

Veniet

Veniet quidem post me, hoc est, inchoabit posterior me officium su um prędicandi Euangelion & ędendi miracula. Sed fuit ante me, qa est uerbū Dei, quod in principio erat apud Deum, & Deus erat uer bum, ideoqꝫ tanta est autoritate, dignitate, maiestate & potestate prę ditus, ut non sim dignus, qui soluā & purgem calciamenta eius. Hic initio q̄dam de baptismo Ioannis dicenda sunt. Quærunt ēm nonnul li, num baptismus Ioannis sit alius à baptismo Christi et Apostolorꝝ. Ac siquidē per baptismū Christi intelligamus baptismū ignis, quo apostoli in die Pentecostes baptisati sunt, tunc alius est baptismus Io annis, alius Christi. Solus ēm Christus est, qui baptisauit discipulos suos cœlesti igni, q̄ ornauit eos admirabilibus donis spirituſſancti, quēadmodum testant̄ Acta Apostolica. Si aūt uocauerimus baptis mum Christi, eum baptismum, quo Christus iussit Apostolos suos baptisare oēs gentes, et quo Ecclesia Christi adhuc utit̄, uteturqꝫ usqꝫ ad nouissimum diē, tunc idem est baptismus Ioannis, Christi, aposto lorꝝ, & Ecclesię. Nam Ioannes fuit ex diuina uocatione primus mini ster eius baptismi, quē postea Christus mandauit distribuendum oī bus gentibus, & quo Ecclesia adhuc, ex mādato Christi utitur, unde & cognomen Baptistę reportauit. Hic ēm baptismus cōstat aqua. Sic & Ioannes baptisabat aqua, hic baptismus distribuitur in noīe Chri sti, ad remissionem pc̄tōrum. Sic & Ioannes baptisabat in noīe Chri sti, ad remissionem pc̄tōrum. Prędicabat ēm perspicue de Christo. Hic est agnus Dei, qui tollit pc̄tūm mundi. Et Marcus dicit, Baptisa bat Ioannes in deserto, prędicans baptismum pœnitentię in remissio nem pc̄tōrum. Ioannes fortassis non est usus hac loquendi forma: Ba ptiso te in noīe patris & filij, & spiritus sancti, attamē, quia docuit re missionem pc̄tōrum propter solū Christum contingere, & abluit au ditores sacramento baptismi, ut de promissa pc̄tōrum remissione in Christo confirmarent̄, manifestum est, eum baptismū non hois, sed Dei patris & filij & spiritus sancti baptismum fuisse. Nā, cum dicit: Ego baptiso aqua, non est sentiendum, qꝫ significet, suū baptismum esse uilem, ac p̄ter aquā nil amplius habere, nec sordes mētium ablue re, sed significat, se baptisare tm̄ ut ministrꝝ Messię, non ut Messiam ipsum. Quod enim attinet ad sacramētum baptismi, cum Ioannes ba ptisauerit in remissiōem pc̄tōrum, quę habet̄ in Christo, certe bapti smus ille non fuit tm̄ lauatio corporis, sed etiā animi. Et quod Paulus ait de apostolico baptismo, Christum sanctificasse Ecclesiā mundatā lauacro aquę per uerbum. Ac iterꝝ. Saluos nos fecit per lauacrꝝ rege neronis, & renouationis spūs sancti. Et Petrus. Cuius figurę nunc respondens baptismus, nos quoqꝫ saluos reddit, idē etiā merito dicen dum est de baptismo Ioannis, propterea qꝫ Ioannes baptisauerit audi tores suos in noīe agni Dei, tollentis pc̄tūm mundi. Quare qui bapti

Baptismus 18 annis.

Baptismus ignis

Baptistæ cog nomen.

ſati fuerunt baptiſmo Ioannis, etſi non accipiebant eo baptiſmo admirabilia illa ſpiritus ſancti dona, qualia in die Pentecoſtes in Apoſtolos effuſa ſunt, Sicut nec hoc tempore ea accipimus, tñ quia baptiſati fuerunt in remiſſionem pctōrum propter Chriſtum, ſentiēdum eſt, eos uerē & Chriſtianum baptiſmum, qui eſt lauacrē regenerationis, accepiſſe. Sed in diſputatiōe de diſcrimine baptiſmi Ioannis & Chriſti, obīci ſolet illud, quod in Actis Apoſtolicis cap. xix. ſcriptum eſt. Cum cm̄ Paulus interrogaret Epheſios, num accepiſſent ſpūm ſanctum, & quo baptiſmo baptiſati eſſent, ac illi reſpondiſſent, ſe baptiſatos eſſe baptiſmo Ioannis, dicit ſcriptura eos poſtea baptiſatos eſſe in noīe Dñi Ieſu. Ex hoc loco aiunt manifeſtum eſſe diſcrimen inter baptiſmum Ioannis & Chriſti. Sed qui hoc ſentiunt, non uidentur diſerte de baptiſmo Chriſti loq. Multę em̄ ſunt ſpecies baptiſmi Chriſti. Vocat enim Chriſtus etiā paſſionem ſuam, baptiſmum. Poteſtis ne, inquit, baptiſari baptiſmate, quo ego baptiſor? Sed quantum ad inſtitutum noſtrē ſatis eſt, duplex eſt baptiſmus Chriſti, quemadmodum & ante commemorauimus. Alter eſt baptiſmus ignis, quo Chriſtus baptiſauit diſcipulos ſuos in die Pentecoſtes, & dedit eis publica & admiranda dona ſpūs ſancti. Inter hunc baptiſmū & Ioannis baptiſmum, magnum eſt diſcrimen. Ioannes em̄ nullum, inquiunt, ſignum edidit. Iraq; etſi baptiſauit hoīes, tñ eo baptiſmo nō conferebantur talia dona ſpiritusſancti in hoīes, qualia collata ſunt in diſcipulos Chriſti in die Pentecoſtes, dona uidelicet linguarum & ſanationum. Alter eſt baptiſmus aquę, q̄ Chriſtus ipſe in Iordane baptiſatus eſt, & quem iuſſit Apoſtolos ſuos circumferre per totum orbem terrę. Euntes, inquiens, docete oēs gentes, baptiſantes eos in noīe patris & filij & ſpiritus ſancti. Si ergo de hoc baptiſmo ſermo eſt, profecto nullum prorſus eſt diſcrimen inter baptiſmum Ioannis & Chriſti, id q̄d ſupra & aliās copioſe indicauimus. Cum igitur Epheſij dicūtur poſt baptiſma Ioannis, baptiſati eſſe in noīe Dñi Ieſu, nō eſt ſentiendū, q̄ baptiſati ſint iterē aqua, ſed q̄ baptiſati ſint igni, quēadmodū Apoſtoli in die Pentecoſtes, & acceperint admiranda dona ſpūs ſancti, id q̄d & Lucas ipſe haud obſcure ſignificat, cū addit: Cū impoſuiſſet illis manus Paulus, uenit ſpūs ſanctus ſup eos, & loquebant linguis & prophetabant. Atq; hęc quidē de baptiſmo Ioannis hoc loco ſatis dicta uidētur. Deinde, q̄d Ioannes de Chriſto ait. Qui cū me ſequeret, anteceſſit me, pauca quidē loqtur uerbis, ſed cōprehendit oīa ea, quę Euāgeliſta ante de Chriſto commemorauit, uidelicet, q̄ Chriſtus ſit uerbū dei, q̄ ſit uerus deus, ab ęterno ā deo patre genitus. Hoc em̄ uere eſt antecedere non Ioannē tm̄, quo tñ inter natos mulierē nō eſt maior, ſed etiā oēs patriarchas & prophetas, nō tēpore tm̄, hoc enim parē eſt, ſed q̄d maxim eſt, dignitate. Hos aūt antecedere, eſt etiā oēs angelos antecedere, q̄ppe q̄ angeli ſint miniſtri patriarcharē, & ꝓphe-

tarꝝ. Angelos aũt antecedere, qd aliud est, q̃ deũ ipsum esse? Quare manifestũ est Ioannẽ hoc loco, cũ ait: Antecessit me, tribuere Christo diuinã maiestatẽ. Postremo, q̃d addit, Cuius non sum dignus, ut soluã corrigiã calciamenti, monet unumquẽq; , q̃uis excellentem, q̃uis magnũ in hoc seculo, ut non pudeat eũ etiã abiectissima officia Christo & Ecclesię eius prę̃stare. Nam si Ioannes, quo non est maior inter natos mulierum, non arbitratur se dignum, qui procumbat, ut soluat aut purget calciamenta Christi, quis uel diues, uel sapiens, uel etiam Monarcha terrę p̃ponat se Ioanni, dignitate? Etsi enim regnũ Christi non est de hoc mundo, tamen cum Christus rex sit, & caput Ecclesię suę, habet etiã regnum suum in hac terra, quod est Ecclesia. In aula aũt huius regni non oẽs possunt esse Cancellarij, quos ita uocant, nõ oẽs magistri equitum, non oẽs magistri curię, quę sunt prę̃cipua principalis aulę officia, quales in Ecclesia dicere posses Apostolos, Euangelistas, Episcopos, ac etiã principes, & reges, qui sunt nutricij Ecclesię, Sed necesse est quosdam esse, qui soluant corrigiã calciamentorꝝ, qui purgent calceos, qui detrahant soccos, & faciant alia his similia officia, quę etsi uidentur uilia, tamen nullũ genus officij, quod Christo & Ecclesię eius prę̃statur, tã abiectum est, quod non iudicetur coram Deo excellentissimum & sanctissimum. Elegi, inquit psalmus, abiectus esse, in domo dei mei, q̃ habitare in tabernaculis pc̃tõrum, hoc est, prę̃stantius corã Deo officium iudicatur, esse ędituũ in Ecclesia piorꝝ, q̃ esse episcopũ aut regẽ inter impios. Et alias. Quicunque ad bibendum, inqt Christus, dederit uni ex pusillis his poculũ aquæ frigidę tm̃, noĩe discipuli, amen dico uobis, non perditurus est mercedẽ suã. Hoc, etsi abiectum uidetur officium, tm̃ quia Ioannes dicit, se non dignũ qui soluat calciamentum Christi, nullus certe inter monarchas huius terrę est, q uere audeat se fateri dignũ, ut poculũ aquæ frigidę tm̃ prębeat discipulo Christi, quandoquidẽ Christus sibiꝑsi fieri iudicat, q̃d hoies uni de minimis suis faciunt. Sed q̃d loẽs de seipso confiteꝫ, hoc non tm̃ monet, ut neminem in hac terra pudeat sua Christo & Ecclesię eius officia, q̃uis uideanꝫ abiecta, prę̃stare, ueꝝ etiã admonet nos, ut caueamus ab impia illa Sãctorꝝ inuocatiõe, qua plurimi faciũt ꝺ sanctis in Christo quiescentibus deos auxiliares. Nã cũ loẽs sit maxĩus oĩm inter natos mulierꝝ, & ingenue confiteaꝫ se indigniorẽ esse, q̃ ut soluat corrigiã calciamẽti Christi, sentiendũ est, hãc esse cõfessionẽ oĩm sanctorꝝ patriarcharꝝ, ꝓphetarꝝ, apostolorꝝ, martyrꝝ, et aliorꝝ piorꝝ, nõ tã adhuc in hoc seculo uiuentiũ, q̃ in Christo dormientiũ. Quęso igiꝫ te, aĩaduerte mihi diligenter, qd Sanctus quispiã, in Christo quiescens quidẽ, à te aũt inuocatione tua, ut ita dicam, sollicitatus, respondeat. Quid enim facis? inquit: An nescis, me non esse dignum, qui soluam corrigiam calciamenti Christi? En hic

Regni Christi aula.

Sanctorum inuocatio.

prẽsto adest Christus Dñs tuus. Cur igitur, hoc relicto, & posthabito, me inuocas? cur maiestatem huic soli debitã in me trãsfers? Putas ne me tam impudentem esse, qui hoc ẽquo aĩo, Christo Dño & seruatore meo prẽsente, uidente & audiente, ferre queam? Apage, hic non honor, sed contumelia est, quam totus, quantus, quãtus sum, horreo. Sed enim dices mihi. Non audeo prẽ pctis meis ad tantam maiestatẽ accedere, et cum toties prouocauerim sceleribus meis Christum ad iram, te cupio aduocatum. O prẽpostera uerecundia. Et hẽc sane altera est contumelia. Existimas ne me Christo esse clementiorẽ? Scilicet, ego, qui fuerim hoĩm miserrimus, maiorem habeo uirtutẽ misericordiẽ, q̃ Christus Dñs meus. Quẽ est hẽc tua insania? An nõ Christus in hunc usum uenit, ut tua sicut & mea pctã expiaret, ac deum patrem suum placaret? An non se tibi ipse aduocatum proponit? quin & iam nunc uide, q̃ sedens ad dextram dei, pro te intercedat, ac te quoq; extenta manu ad se uocet, iubens ut confidenter ad thronum gratiẽ accedas. Cum Christus adhuc uitã ageret humanã inter hoĩes, uocauit ad se oẽs afflictos, & promittit eis liberationẽ. Venite, inquiens, ad me oẽs, qui laboratis & onerati estis, & ego refocillabo uos. Existimas ne eum nunc ad dextrã dei sedẽtem, & tã in cœlo q̃ in terra dominantem huius uocis oblitũ esse? Clementior ne fuisset in infirmitate sua in terris, q̃ nũc in maiestate sua in cœlis? Christus nõ est sicut homo uarĩ & mutabilis ingenĩ. Hi sunt hoĩm mores, ut cum extollunt in altum, obliuiscant pauperẽ. At non talis est Christus, qui quanto altior factus est, tanto propinqor, tantoq; clementior est oĩbus inuocantibus ipsum in ueritate. Ascẽdisti, inqt, in cœlum, cepisti captiuitatẽ: Quid ergo? num Christus sedet in cœlo ocioſus, & in res humanas negligens? Minime oĩm. Sequitur emñ. Accepisti dona in hoĩbus. Ascendit emñ Christus in cœlum, ut credẽtes in ipsum seruaret in oĩbus aduersis, & secum in cœlum ueheret. Dñs, inquit, in altis habitat, et humilia respicit in cœlo & in terra. Quid? cum dicit. Ego sum uia, ueritas & uita, patiẽ ne ẽquo aĩo, ut aliã uiã sequaris, q̃ seipsum? Iubet quidem, ut fidem & bona exempla sanctorẽ suorẽ, qui in ipso obdormierũt, iuxta tuã uocationẽ sequaris, non potest aũt ferre, ut te inuocatione tua ad ipsos conuertas. Quare abĳce hanc superstitiosam impietatẽ, & quem solum Sancti ipsi inuocarunt, in quemq; solum confisi sunt, eum etiã tu reuerenter precibus tuis ex fide accedas, ut salutẽ consequaris. Cẽterẽ, nec hoc, quod sequitur, frustra ab Euãgelista adiectum est. Hẽc in Bethabara facta sunt trans Iordanẽ, ubi Ioannes baptisabat. Meminit emñ loci, in quo hẽc gesta sunt, ut maior rei fides habeat. Sunt, q̃ scribãt, hũc locũ postea tã celebrẽ factũ, ut mlti ad Christianismũ cõuersi, magnis itinerib. eo pfecti sint, q̃ ibi baptismũ susciperẽt. Nõ laudo eorẽ superstitionẽ, q̃ senserũt baptismũ eo loci acceptum, me-

Hieronymus de locis hebraicis.

tum, meliorem & prestantiorē esse baptismo in sua regione & patria accepto. Sed eorum pietatem laudo, quibus uoluptati fuit, ea loca, in quibus & Ioannes baptisauit, & tam preclarum testimonium de Christo dixit, in quibus etiam Christus ipse baptisatus est, corā oculis suis intueri. Alij delectantur spectaculis chorearum, & ludorum, pius, etsi non nouit nunc Christum secundum carnem, tamen gaudet ea oculis cōtemplari, que scit Christum seruatorem nostrum, cum adhuc in carne uersaretur, suis humanis oculis cōtemplatum esse. Et hec minime sectatur, ut more hypocritarum his inhereat, sed ut eorū admonitione assurgat, ad querēdum superna, ubi Christus est ad dextram Dei sedens. Videre enim Iordanē, & lauari in eo, per se nihil magis prodest, q̄ in alio fluuio lauari, & quod ad hoc attinet, non omnino absurde dixit Naaman Syrus. Nunquid non meliores sunt Abana et Pharfar fluuij Damasci, oībus aquis Israel? Sed Christum uere cognoscere, in Christo delectari, in Christo spūali gaudio exultare, & uerbum Christi sectari, hec demū uera est salus, & fœlicitas. Quare hoc unum nobis agendū est, ut quocunq̄ loco, quacunq̄ regione simus, inquiramus per fidem, oī, qua possumus, diligentia Iesum Christum DOMINVM nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

Baptismus in Bethabara ac ceptus.

4. Reg. 5.

HOMILIA XVI.

DE agno Dei hodie nobis dicendum est, non de illo, quem hypocritę cæra expressum, & serico inclusum uel argento seu auro insculptum gestant, Sed de eo, quem Ioannes publico suo testimonio nobis cōmendauit. Nam, Ioannes ante significauit quidē in concionibus suis, Messiā seu Christum adueniſſe, & presto adesse, nondū aūt noīatim indicauit, nec demonstrauit, quis inter hoīes esset Messias ille tamdiu & tantopere expectatus. Nunc ergo, o tempora longe oīm fœliciſſima, Messias publice noīatur, & demonstratur, ut manifeste cognoscamus, in quo sit uera nostra salus querenda. Sic em̄ scribit Euāgelista. Postero die uidet Ioannes Iesum uenientē ad se, & ait: « Ecce agnus ille Dei, qui tollit peccatum mundi. Hoc est egregium il « lud, & obseruatione digniſſimum testimonium, quod Ioannes de Iesu filio Marię publice dixit. Maiores nostri sępe ac multum iterarunt hanc uocem in sacris suis, ut esset uulgatiſſima & decantatiſſima. Nō approbo impietatē, qua monachi fœdarunt ecclesiastica sacra, sed laudo iuditiū maiorē, q̄ tā p̄clare de hac Ioannis uoce senserint, et uoluerint eā Ecclesię notiſſimā esse. Pauca quidē uerba audis, sed sunt epitome et cōpendiū totius Euangelij de Iesu Christo, & patēt latiſſime.

Agnus Dei.

Primum enim, Ioannes indicat & teſtatur hoc dicto, quem hominum debeamus uerum Meſſiam, patriarchis promiſſum, & per prophetas adnunciatum habere, uidelicet, non alium, q̄ꝫ Ieſum natum ex Maria uirgine, in ciuitatula Bethlehem, & poſtea crucifixū pręſide Pontio Pilato in urbe Hieruſalem. Cum hoc Ioannis teſtimonio cōuenit & illud Petri, imo omnium Apoſtolorum, in die pentecoſtes. Certo ſciat tota domus Iſrael, q̄ Dominum et Chriſtū fecerit Deus, hunc Ieſum, quem uos crucifixiſtis. Vaniſſima igitur eſt ſpes Iudæorum, qua expectāt alium Meſſiam, eumq̄ externum Monarcham terrę, ut duplici errore cōdemnati pereant. Mendaciſſima etiam eſt gloriatio Mahumetis, quòd ſucceſſerit Ieſu Chriſto, ut legem corrigeret. Non enim uenit Ieſus Chriſtus, ut legislator, & regnū Chriſti, eſt regnum perpetuum, ut plane nullum habeat ſucceſſorem, in regno ſuo. Deinde Ioannes interpretatur hoc dicto ſumma & pręcipua ſacrificia legis Moſaicæ. In hac enim lege inſtitutum erat ſacrificium agni paſchalis, cuius ſanguine poſtibus illito exiſtimabant Iudæi ſeſe tutos à Diabolo, & omnibus afflictionibus. Inſtitutum etiam fuit quotidianum ſacrificium duorum agnorum in holocauſtum, alterum matutinum, alterum ueſpertinum. Et cum horum ſanguis ſpargeretur per circuitum altaris, putabant Iudęi ſe ex eo ſanctificatos, & à peccatis purgatos. Ioannes autem interpretatur hæc ſacrificia, & manifeſte dicit, Ieſum eſſe agnum Dei, uerum pro peccatis holocauſtū, quod ante per illos agnos Moſaicos adumbratum fuit. Hic (inquiens) Ieſus eſt agnus Dei, qui tollit peccatum mūdi. Hic ille eſt, de quo Eſaias ait, Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Et poſuit Dominus in eo iniquitatem omnium noſtrorum. Ac uetera illa agnorum ſacrificia, bona quidem ſuo tempore fuerunt, non autem ex ſe, ſed propter ſignificationem. Non enim poteſt ſanguis agnorum, taurorum & hircorum auferre peccata, hic autem agnus, qui eſt Ieſus Chriſtus, per agnos legis adumbratus, una pro peccatis oblata uictima, perfectos efficit in perpetuum eos, qui ſanctificantur, quemadmodum Apoſtolus ad Hebræos ſcripſit. Quare hoc Ioannis dictum habendum eſt pro commentario omnium penè ſacrificiorum, quę in lege Moſi uſitata fuerunt. Huc accedit, q̄ Ioannes hac uoce non interpretatur tantum, ſed etiam abrogat uetera ſacrificia legis. Oſtendit enim manifeſte, uerum agnum iam adueniſſe, & pręſto adeſſe. Quis ergo amplius uſus eſſet agnorum illorū umbraticorum? Hi agni erāt quidem in nocte legis loco lucernarum, quibus pñ utcunq̄ uidebāt aliquam ſalutis ſuę rationem, ſed ut orto ſole, extingui ſolent lucernę noctis, ita luceſcente iam Chriſto, uero ſole, non amplius lucēt agni, qui fuerunt legis lumina. Hęc umbra ſunt, inquit Paulus, rerū futurarum,

Exodi. 29. Nume. 28.

rum, corpus autem Christi. Quare, cum corpus sit nũc perfectum & absolutum, necesse est, umbram non solum obscuratã, sed etiam prorsus deletam esse. Deinde Ioannes refutat hoc dicto omnem Pharisæorum & hypocritarum fiduciam, quam habent in merita suorum operum. Facienda quidem sunt bona opera, quæ deus præcepit, non autem sunt facienda, ut tollentia & expiantia peccatum, propterea ꝙ ut ab hominibus fiunt, non sint perfecte bona. Solus agnus Dei, qui est Iesus Christus, tollit, & expiat peccatum mundi. Quare ad cõsequendam peccati remissionem, necesse est, ut non confidamus nostra iustitia, sed ut confidamus solo Iesu Christo, seruatore nostro. Præterea, etsi Missa Pontificia, quæ habetur pro expiatione peccati uiuorum & mortuorum, nondum fuit eo tempore, quo Ioannes in deserto prædicauit Euangelion, institutra, tamen tanta est autoritas huius dicti Ioannis de agno Dei, ut impiam Missam longe postea institutam & confirmatam damnet, & aboleat. Pontificij enim & monachi obseruant Missam, ut ex merito operis tollat peccatum mundi, hoc est, ut ipsi exponunt, tam uiuorum ꝙ mortuorum, & ut sit remedium aduersus omnes afflictiones. Ioannes autem de Iesu Christo concionatur, ꝙ is sit agnus tollens peccatum mũdi, uidelicet, non si sacrificetur in Missa pontificia, sed si semel in cruce sacrificatus, fide concipiatur. Qui enim edit (inquit) meam carnem, & bibit meum sanguinẽ, hoc est, qui credit meum corpus pro peccatis traditum, & sanguinem meum pro peccatis effusum, habet uitam æternam. Sentiamus igitur, ꝙ quo sæpius sacrificuli repetunt carmen de Agno Dei in Missa pontificia, eo frequentius dãnent seipsos impietatis. Quod de abrogatione pontificiæ Missæ dictum est, hoc idem intelligendum erit de abrogatiõe omnium monasticorum ordinum. Existimant enim monachi, ꝙ horum operum merita tollant peccatum mundi: Ioannes aũt affirmat, ꝙ solus agnus Dei, qui est Iesus Christus tollat peccatum mundi. Vide ergo mihi rem admirabilem. Monachi & sacrificuli innumerabiliter iterant in sacris suis carmen de agno Dei, & tamen quo sæpius id decantant, eo frequentius clamant, sed ignari & nolentes, iustissimum & dignissimum esse, ut omnia Pontificia monasteria & collegia sacrificulorum, abrogentur & deuastentur. Quid autẽ multa? Hoc breue dictum Ioannis de Agno Dei refutat omnes uanas & falsas religiones Gentiũ, Iudæorũ, qui nunc sunt, & Turcarũ. Horũ enim religio in eo consistit, ꝙ Deus placet meritis humanæ iustitiæ. Sed solus ille agnus, quẽ Ioannes p̃dicauit, & quẽ illi impie contemnunt, placat irã dei, & quẽadmodũ Ioannes loquitur: tollit pc̃tũm mũdi. Quare hoc unũ dictum euertit oẽs aliarũ gentium superstitiones & impietates, docet autẽ nos ut breuissime, ita etiam clarissime ueram religionem & pietatem. Quod ut certius cognoscamus, agite, amicissimi, singula

Missa Pontificia abrogatur contione Ioannis Baptistæ de Agno DEI.

uerba paulo diligentius expendamus, Ecce, inquit, AGNVS DEI: Iesus Christus enim etsi assumpsit hominem, & natus est ex Maria homine, tamen dicitur dei agnus, primum ꝙ sit eternus Dei filius, ac uerus Deus, deinde ꝙ sit conceptus homo à Maria uirgine, non de semine uiri, sed de spiritu sancto. Spiritus (inquit) sanctus superuenet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Adhæc, ꝙ etsi sustinuit in hac carne humanas imbecillitates, tamen non fuit humanis peccatis sordidatus, sed omnibus Dei uirtutibus præditus. Qui peccatum, inquit, non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Postremo, quòd quemadmodum agni Paschales, & agni ad quotidianum sacrificium deputati, non amplius hominum, sed Dei agni dicebantur, quippe quòd Deo offerendi erant, ita Iesus Christus, diuinitus ad sacrificium mortis ordinatus, ac Deo in altari crucis oblatus est. Optimo igitur iure, dicendus est, non hominum, sed Dei agnus. Deinde sequitur, QVI TOLLIT, hoc est, qui suscipit in se, qui fert, qui portat, qui sustinet & qui expiat peccatum mundi. Nam hoc illud est, quod Esaias de Christo cõcionatur. Posuit Dñs in eo iniquitatem oĩm nostrum. Et iterũ. Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Dictum quidem est de agnis legis, qui offerebantur in holocaustum, ꝙ essent odor suauissimus Domino, & portarent ac expiarent peccatum hominum, hæc autem oblatio non fuit uera coram Deo expiatio, sed partim ciuilis tantum reconciliatio, partim futuræ ac reuelandę ueritatis significatio. Solus Iesus Christus agnus ille dei est, qui in holocaustũ oblatus, tam suauis odor Domino fuit, ut propter ipsum remittatur peccatum coram deo oĩbus credentibus in eum. Christus tradidit, inquit Paulus, semetipsum pro nobis oblationem ac uictimam Deo in odorem suauitatis. Ac omnes alij homines, peccato quidem obnoxij sunt, non possunt autem peccatum ferre aut portare, sed deprimuntur hoc grauissime onere, non tantum in mortẽ, sed etiam in infernum. Solus Iesus Christus, ut nõ est peccato obnoxius, ita potuit peccatum ferre & portare, quo uere coram Deo sic expiaretur, ut non solum non potuerit ipsum, sed nec ullum in ipsum credentem in morte & doloribus inferni detinere. Nam cum audis, Christum tollere peccatum, non est sentiendum, ꝙ Christus ita tollat peccatum, ut nõ amplius in hac mortali carne sentiamus. Manet enim affectio peccati, in carne et sanguine, donec in hoc seculo uixerimus. Caro, inquit, concupiscit aduersus spiritũ, & spiritus aduersus carnẽ. Et iterum. Affectus carnis inimicitia est aduersus Deum, nam legi Dei non subditur. Siquidem ne potest quidem. Sed ita tollit, primum, ꝙ suscepit in se supplicia peccati, & expiauit peccatum coram Deo, sanguine suo, atque placauit Deum. Itaque, etsi manent in pio reliquiæ peccati,

Christus est Dei Agnus

inter prætes trãstulerunt aliquoties φέρειν aliquoties ἄιρειν.

peccati, tamen reatus eius ſublatus eſt per Chriſtum, ut peccatum coram Deo non amplius imputetur. Donat enim Chriſtus credenti ſuam iuſtitiam, ut poſſit & debeat de ea in iudicio Dei non aliter gloriari, q̄ſi ipſe eam ſuis ipſius operibus perfeciſſet. Deinde, Chriſtus donat credentem ſpiritu ſancto, ut queat reliquias peccati compeſcere, ne regnent in mortali noſtro corpore. Præterea cū aduenerit Chriſtus in maieſtate ſua, abolebit etiam peccatum in credentibus, non ſolum impuratione, ſed etiam reipſa, ut deinceps nullum ſentiatur peccatum, ſed ſit deus omnia in omnibus. Quare, tollere peccatum, ea eſt maieſtas, quæ ſoli Ieſu Chriſto uere cōpetit, & quæ in ſolo Ieſu Chriſto per fidem quærenda eſt. Cæterum, q̄ Ioannes maluit dicere, Tollit PECCATVM, q̄ſi PECCATA, non eſt ſentiendum, Chriſtum tollere tantum peccatum, ut uocant, originale, reliqua autem quæ uocant actualia peccata, noſtris ipſorum meritis tollenda eſſe. Nam peccati nomine comprehendit Ioannes omnia genera peccatorum. Chriſtus enim paſſus eſt non ſolum pro originali, ſed etiam pro actualibus peccatis. Ac uerum quidem eſt, q̄ Chriſtus non maneat in his, qui ſecundum carnem uerſantur, & in quibus peccatum dominatur, attamen paſſus eſt etiam pro horum peccatis, & remittuntur eis peccata, propter Chriſtum, ſi reſipuerint. Suſcepit, inquit Prophera, de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis ſuis. Et apud Michæam. Proiiciet in profundum maris omnia peccata noſtra. Et ad Corinthios ſcribit Apoſtolus. Neq̄ ſcortatores, neq̄ cultores ſimulacrorum, neq̄ adulteri, neq̄ molles, neq̄ qui cōcumbunt cum maſculis, neq̄ fures, neq̄ auari, neq̄ ebrioſi, neq̄ maledici, neq̄ rapaces, regni Dei hæreditatem accipient. Hæc certe ſunt peccata, ut uocant, actualia, & fructus peccati originalis. Et tamen remiſſa ſunt reſipiſcentibus propter Chriſtum. Sequitur enim apud Paulum. Atq̄ hæc eratis quidam, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis per nomen Domini Ieſu, & per ſpiritum Dei noſtri. Huc facit, quod Ioannes in Epiſtola ſua ſcribit. Filioli mei, inquiens, ne peccetis, &, ſi quis peccauerit, aduocatum habemus, apud patrem, Ieſum Chriſtum iuſtum. Hic manifeſte ſignificat, q̄ propter Chriſtum contingat nobis remiſſio non ſolum originalis ſed etiam actualis peccati. Quare, cum Baptiſta dicit, Chriſtum tollere peccatum, complectitur uocabulo peccati, non unum tantum, ſed omnia peccati & iniquitatis genera. Iam, nec hoc oſcitanter prætereundum eſt, q̄ addit, MVNDI, Qui tollit, inquiens, peccatum MVNDI. Docet enim Chriſtum tollere peccatum non ſolum Iudæorū, ſed etiam Gentium. Chriſtus enim non pertinet tantum ad Iudæos, uerum etiam ad gentes, hoc eſt, ad totum mundum. Ipſe eſt, inquit, propitiatio pro peccatis no-

ſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi. Etſi enim non omnes hoïes in mundo accipiunt fructū paſſionis Chriſti, quia non credunt omnes in Chriſtum, tamen is fructus toti mundo ita expoſitus eſt, ut quicūqꝫ, ſiue circumciſus, ſiue incircumciſus, ſiue rex, ſiue ſubulcus, ſiue honeſtus ſiue inhoneſtus, ſiue diues, ſiue pauper, ſiue ſanus ſiue ęgrotus, ſiue ſenex, ſiue adoleſcens, ſuſceperit Chriſtum per fidem, iuſtificetur coram Deo, & ſeruetur perpetua ſalute. Poſtremo, cum dicitur, qꝫ Chriſtus tollat peccatum mundi, manifeſtum eſt, qꝫ etiam tollat & auferat ea, quę propter peccatum intrauerunt in hunc mundum. Intrauerunt autē afflictiones, morbi, mors & infernus. Expiato igitur peccato per Chriſtum, neceſſe habent oīa mala propter peccatum exorta, ſeſe fuga è medio proripere. Quid ergo nunc horres ad grauitatē morbi? quid te affligit aſpectus mortis? Fateor, hęc apparent quidem adhuc terribilia, & formidabilia, Sed expiato peccato, nullam prorſus habent amplius uim nocendi. Ego ſum, inquit Chriſtus, reſurrectio et uita. Qui credit in me, etiāſi mortuus fuerit, uiuet, & oīs, qui uiuit & credit in me, non morietur in ęternum. Quare amplectamur fide noſtra hunc agnum dei, per quem tot cœleſtia beneficia accepimus, ut (quemadmodum liber Apocalypſeos loquitur) regat nos, & deducat ad uiuos fontes aquarum, & abſtergat omnem lachrymam ab oculis noſtris, Ieſus Chriſtus Dominus noſter, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XVII.

Rauiſſimum eſt teſtimonium, quod Baptiſta de Ieſu filio Mariæ dixit, uidelicet, qꝫ ſit agnus dei, qui tollit peccatum mundi, Sed non minus graue eſt, quod in eadem concione ſequitur. Hic eſt (inquit) de quo dicebam. Poſt me uenit uir, qui me anteceſſit, quia prior me erat. Si hæc uerba oſcitanter percurras, non uidētur ualde prędclara tribuere Ieſu filio Marię. Quid enim? an non multi fuerunt uiri in Iſrael, qui ut erant grandioris ętatis cꝫ Ioannes Baptiſta, ita poſtcꝫ Ioannes ab Herode occiſus fuit, honeſta officia in Iſrael adminiſtrarunt? Sed ſi diligenter ea expendas, & cum aliīs teſtimoniīs conferas, certe non poſſet Ieſu excellentior maieſtas tribui, cꝫ hæc uerba ei tribuunt. Sentit enim Ioannes, qꝫ Ieſus, quantum quidem ad functionem prædicandi Euangeliī attinet, ſequatur ipſum. Sed is tamen ſit, quem non ſolum prophetæ uenturum

turum adnunciaueruut, et Messiam uocârunt, sed etiam, qui sit uerus filius Dei, ab ęterno a' Deo patre suo genitus. Qua maiestate, quid potest prędarius dici? Non dubito autem, quin nõnullis uideatur superuacaneum esse, si inter Christianos sollicite doceas & urgeas, ꝙ non sit alius Messias, ꝙ̃ Iesus filius Marię, quem Ioannes Baptista demonstrauit. Quid enim inter nos tam tritum, & tam celebratum est? Sed res ipsa declarat, nihil difficilius, nihilꝙ rarius esse, ꝙ̃ Iesum filium Marię agnoscere pro uero Messia, & in ea fide, in ueris tentationibus perdurare. Non ut hic sermo inter homines peruagatur, ita etiam a' quibusuis uera fide accipitur & conseruatur. Iudæi tot cladibus affecti, & tanto exilio afflicti, ne adhuc quidem agnoscunt hunc Iesum, uerum esse Messiam, sed alium expectant. Sarraceni existimãt Iesum uenisse, ut legislatorem, & cum sentiant legem eius grauiorem esse, ꝙ̃ ut homines ferre queant, receperunt, abiecto eo, Mahumetẽ, quem nunc & Turcæ agnoscunt. Nondum centum sunt anni, ꝙ expugnata sit Constantinopolis a' Turcis, quo factum est, ut iam maxima orbis pars, sectetur, contempto Iesu Christo, impietatem Mahumeticam. Quid autem dicam de illis ipsis, qui Christiano nomine appellantur? Inter hos enim, alij sunt hypocritę, ij ꝙ̃ innumerabiles, qui neglecto Iesu, uero Christo, tot Christos colunt, quot Sanctos inuocant, alij sunt conscelerati & impœnitẽtes, etiam ipsi innumerabiles, qui ne requirunt quidem hunc Iesum, sed pergunt prefracte, posthabita omni cura religionis, in suis sceleribus. Detrahe nunc de tãta hominum summa, omnes Iudæos, omnes Sarracenos, omnes Turcas, omnes hypocritas & sceleratos inter Christianos, quota, quæso, orbis pars reliqua est, quę hunc Iesum agnoscit uerę suum Messiam & seruatorem? Quod cum ita se habeat, quis iudicaret, superuacaneum esse, sollicite docere & urgere, quod hic Iesus, solus sit uerus Messias et seruator noster, ut si non omnes, saltem pauci quidam uel ex impietate liberentur, uel in uera pietate conseruentur. Vides, quanta sollicitudine Ioannes Baptista, uir tantus, testetur de Iesu, ꝙ sit uerus Messias. Et quanꝙ̃ Iesus eo tempore, quo Ioannes testimonium de ipso dixit, nondum fuerit glorificatus, tamen tanta est nunc insciti a & ocitantia, etiam eorum, qui uidentur sibi esse frequentes uerbi Dei auditores, ut non minus post glorificationem necessarium sit diligenter urgere & explicare hunc Iesum solum esse uerum Messiam & seruatorem nostrum, nec in alio quærendam esse cœlestem salutem. Sed, ut ad institutum reuertamur, quis, obsecro, Ioannem docuit, hunc Iesum, esse uerum Messiam? a' quo hoc didicit? quis ipsum de hoc certiorem reddidit? Sequitur. Et ego nesciebam eum, Sed ut manifestus fiat Israeli, propterea ueni ego aqua baptisans. Quod Ioan-

IESVM *pro Messia agnoscere, uarum.*

Ego nesciebam eum

nes dicit, hanc habet ſententiam, Equidem neſciebã ipſe initio, hunc Ieſum eſſe Meſſiam, nec potui hoc certo adſequi humana prudentia, & carnali coniectura, ſed didici hoc diuina reuelatione & cœleſti teſtimonio. Hic cogitabit mihi quiſpiam, quid ſibi uelit Ioannes, q̃ dicat ſe ignoraſſe hunc Ieſum eſſe uerum Meſſiam, ſed cognouiſſe illud cœleſti oraculo, in baptiſmo, quemadmodum poſtea magis perſpicue ſequitur, cum tamen agnouerit eum in utero matris ſuę: Spiritu ſancto, inquit Gabriel, replebitur iam inde ab utero matris ſuę. Et Elizabeth ait, ad Mariam: Ecce, ut facta eſt uox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit præ gaudio infans in utero meo. Huc accedit, q̃ fieri certe non potuerit, quin cum optimi & pꝛiſſimi parentes Zacharias & Elizabeth educauerint filiolum ſuum Ioannem, ſignificauerint ei miracula, quæ in conceptione & natiuitate ipſius contigerunt, & recitauerint ei oraculum Gabrielis, adhęc, exultationem ipſius, in utero matris, cum Maria mater Ieſu in domum eorum ueniſſet, ex quibus profecto facile potuit Ioannes cognoſcere, hunc Ieſum, filium Mariæ, eſſe uerum Meſſiam, præſertim cum Ieſus etiam propter cognationem non fuerit ei ignotus. Quid ergo eſt, quod ait: Neſciebam eum, & poſtea: Non noueram eum? Hic nobis conſiderandum uenit, q̃ aliud ſit dubitanter, aliud firma perſuaſione, & πληροφορίᾳ ſpiritus quidpiam cognoſcere. Non em̃ dubitandum eſt, quin Ioannes audiuerit ex parentibus ſuis, quę geſta eſſent de ipſo & Ieſu filio Marię, in cõceptione & natiuitate ipſorum, ex quibus ueriſimile eſt eum in hanc ueniſſe opinionem, q̃ cogitauerit quidẽ Ieſum eſſe uerum Meſſiam, ſed id nondum firmum tenuerit. Caro enim offenſa humilitate Ieſu, reclamabat huic opinioni. Nam Ieſus ducebat ab adoleſcẽtia uitam obſcuram, ſectabatur opificium non admodum excellens. Vnde et apud Marcum uocant eum τέκτονα, hoc eſt, fabrum, nec transigebat ætatem ſuam in illuſtri aliquo uitæ genere, ut Phariſaico, aut eremitico, ſed agebat populariter, adeoq̃ humilitas Ieſu non uidebatur reſpondere amplitudini & maieſtati, quam prophetæ tribuebant Meſſiæ. Itaq̃ Ioannes ab initio ex dictis parentum ſic ſenſit Ieſum eſſe Meſſiam, ut tamen nondum in ea opinione ſatis certo & confirmato animo cõſtiterit. Etſi enim repletus fuit ſpiritu ſancto ab utero matris, iuxta dictum Gabrielis, tamen cum hic ingenue fateatur, Et ego neſciebam eum, perſpicuum eſt, q̃ Gabriel loquatur non de eo dono ſpiritus ſancti, quo Ioannes poſtea certo cognouit Ieſum eſſe uerum Meſſiam, ſed partim de illo dono, quo loãnes adhuc embryon, & rerum per ſe ignarus, exultaturus eſſet in utero matris, partim de eo, quo Ioannes ab infantia creſcebat & corroborabatur, donec ueniret dies, quo oſtendendus erat apud Iſraelitas, ut Lucas ait: Quare,

cum in-

cum inquit, Ego neſciebam eum, non negat ſe nullo modo cogitaſſe hunc Ieſum eſſe uerum Meſſiam (id enim non potuit ei eſſe ignotū, priuata parentum indicatione, & multis alijs coniecturis) ſed ſignificat quòd uel in hac opinione nondum fuerit propter abiectionem Ieſu, animo bene confirmato, uel nondum cognouerit hoc, ut publicus teſtis. Nam in teſte fide digno & publica autoritate prædito, requiritur, ut recitet ea, non quæ ex alienis narrationibus audiuit, ſed quę ipſe coram oculis uidit, & reipſa probe ac certo cognouit. Pluris, inquiunt, eſt oculatus teſtis unus, quàm auriti decem. Et, Oculis magis habenda eſt fides, quàm auribus. Ioannes autem audiuerat quidem ex parentibus ſuis, cum quorum narratione conueniebant etiam aliæ coniecturæ, hunc Ieſum eſſe Meſſiam, Sed nondum erat cœleſti oraculo uocatus, aut confirmatus, ut eſſet publicus huius rei teſtis, donec factum eſt uerbum Domini ad ipſum, in deſerto. Itaqꝫ, ut maxime hoc ſciuerit priuata quadam cognitione, nondum tamen ſciuit, publica reuelatione. Videamus igitur nunc ſeu reuelationem, ſeu uocationem, qua Ioannes non ſolum hauſit πληροφορίαν ſuam de Ieſu Chriſto, ſed etiam diuinitus deſignatus eſt, ut publicum de ipſo teſtimonium diceret. Vt manifeſtus, inquit, fiat Iſraeli, propterea ueni ego aqua baptiſans. Et teſtificatus eſt Ioannes dicens: Vidi ſpiritum deſcendentem ſpecie columbæ de cœlo, & manſit ſuper eum, & ego non noueram eum, Sed qui miſit me, ut baptiſarem aqua, is mihi dixit. Super quem uideris ſpiritum deſcendentem, ac manentem ſuper eum, hic eſt, qui baptiſat ſpiritu ſancto. Et ego uidi, & teſtatus ſum, hunc eſſe filium Dei. Hæc, ut recte intelligamus, primum omnium conſiderandum eſt, quòd Ioannes Baptiſta non ſemper prædicauit & baptiſauit, ab ineunte ætate, Sed erat, inquit Lucas, in deſertis, donec ueniret dies, quo oſtendendus erat apud Iſraelitas. Anno igitur imperij Cæſaris Tiberij decimo quinto, Pontio Pilato prælide Iudææ, Pontificibus Anna & Caiapha, factum eſt uerbum Domini in deſerto ad Ioānem, anno uidelicet ætatis eius triceſimo, quo uerbo iuſſus eſt diuinitus, ut baptiſaret aqua, hoc eſt, ut prædicaret pœnitentiam ad conſequendam remiſſionem peccatorum in Meſſia, & inſtitueret baptiſmum aquæ, ut quod uerbo prædicabatur, ſacramento confirmaretur. Hæc eſt cœleſtis uocatio Ioannis, in qua duo precipue reuelata ſunt Ioanni. Alterum, quòd certo iam aduenerit & præſto adſit uerus Meſſias. Alterum, quòd is ſit uerus Meſſias, ſuper quem uiſurus ſit ſpiritum ſanctum. De priori illo prius etiam dicamus. Ioannes enim non ſimpliciter uocatus eſt ad prædicandum baptiſmum pœnitentiæ, ſed ut hoc miniſterio teſta-

ὠτίων πιστότεροι ὀφθαλμοί.

Ioannis Baptiſtæ uocatio.

retur Messiam iam adesse, & coniungeret ei homines, quo consequerentur per ipsum ueram salutem: Vt manifestus, inquit, fiat Israeli, propterea ueni ego aqua baptisans. Baptiso, non quod ego sim uerus Messias, & autor salutis, sed ut hoc meo ministerio reuelem uerum Messiam, & inseram homines Messiæ, tanquam membra capiti suo, quo unum corpus cum ipso fiant, & ueram in ipso fœlicitatem habeant. Hic nobis discendus est legitimus usus prædicationis Euangelij & baptismi, cuius Ioannes primus fuit, in aduentu Christi, minister. Nam prædicatio Euangelij & baptismus, ac etiam cœna Dominica, etsi necessaria sunt in Ecclesia, & habent magnas utilitates, tamen sicut Ioannes non fuit Messias ipse, sed tantum Messiæ testis & minister, ita hæc non sunt salus ipsa, sed tantum salutis nostræ ministeria, non in hoc instituta & ordinata, ut accipiamus tantum baptismum & cœnam Domini, & audiamus tantum Euangelion, sed ut Messias manifestetur Israeli, hoc est, ut per illa organa uerum Messiam fide cognoscamus, in fide confirmemur, & uocationem eius per fidem sectemur. Hæc est uita æterna, inquit, ut cognoscant te solum Deum uerum, & quem misisti, Iesum Christum. Cum quondam Iudei audirent ex prophetis, fore, ut urbs Hierusalem propter impietatem populi deuastaretur, gloriabantur de templo suo. Existimabant enim impossibile esse, ut ea urbs solo æquaretur, in qua esset templū diuinitus institutum, & in qua fierent sacra à Deo ordinata. Sed audiunt. Nolite confidere in uerbis mendacij, dicentes: Templum Domini, templum Domini, templum Domini. Sed bonas facite uias uestras & studia uestra, & habitabo in isto loco. Tēplum enim Dñi suum quidem usum habebat, non autem erat salus ipsa, sed tantum locus, in quo uera salutis uia discenda & cognoscenda erat. Quare, qui derelicta aut contempta uera pietatis cognitione & obseruatione, sectabatur impietatem, huic intantum nihil proderat templum, ut potius esset testimonium damnationis eius. Eodem modo prædicatio Euangelij de Christo, baptismus, & cœna Dominica, magna sunt dona Dei, & Ecclesiæ necessaria, Sed si quis neglecta uera cognitione Christi per fidem, & abiecta obedientia uerbi Dei, quo nos hæc uocant, sectetur cupiditates carnis suæ, & glorietur interim de Euangelio Christi & sacramentis eius, aduersus incursiones uel Satanicas uel Turcicas, is certe tm̄ abest, ut seruetur, ut eo horribilioribus afflictionibus obnciatur, quo impurius tantis donis Dei abutitur. Queso te, num sufficit ad consequendam uictoriam, domi habere multa arma reposita, aut etiam, indutum esse armis, interim tamen nec manus nec

Sacramenta nō sunt salus, sed salutis organa.

nus nec pedes aduerſus hoſtem mouere? hoc profecto non eſſet uictoriam ex hoſte reportare, ſed potius ſe hoſti uictum & captiuum offerre. Multo ſtultiores hi ſunt, qui cum habeant Euangelion Chriſti, & accipiant ſacramenta eius, non tamen hoc agunt, ut recte his utantur, hoc eſt, ut Chriſtus ipſis ſit manifeſtus, ac ut Chriſti ſectentur uocationem. Quare enitendum & elaborandum eſt, ut quæ ſunt miniſteria ſalutis, non fiant noſtro uitio organa interitionis. Sed ut ad inſtitutum reuertamur, habes Ioanni, cum ad baptiſandum diuinitus uocaretur, reuelatum fuiſſe, quod Meſſias iam certo aduenerit. In hoc enim miſſus fuit Ioannes, ut doctrina & baptiſmo ſuo teſtaretur Meſſiam præſto adeſſe, & remiſſionem peccatorum per ipſum contingere. Videamus nunc quo ſigno & miraculo diuinum oraculum certiorem redderit Ioannem, quis hominum ſit uerus Meſſias. Qui miſit me, inquit, ut baptiſarem aqua, is mihi dixit. Super quem uideris ſpiritum deſcendentem, ac manentem ſuper eum, hic eſt qui baptiſat ſpiritu ſancto. Et ego VIDI, & teſtificor hunc eſſe filium Dei. Quid ergo uidit Ioannes? Vidi (inquit) ſpiritum deſcendentem ſpecie columbæ de cœlo, & manſit ſuper eum, nimirum, Ieſum illum, quem dixi agnum eſſe Dei, qui tollat peccatum mundi. Perquiramus igitur, ubi Ioannes hoc ſpectaculum, cuius nunc mentionem facit, uiderit. Apud Matthæum, quo cum conueniunt & Marcus & Lucas, ſcriptum eſt, quod Ieſus uenerit a' Galilæa ad Iordanem, ad Ioannem, ut baptiſaretur ab illo, & quod Ioannes prohibuerit eum, dicens: Mihi opus eſt, ut abs te baptiſer, & tu uenis ad me? Ergo'ne, inquies, Ioannes certus fuit hunc Ieſum eſſe uerum Meſſiam, etiam priusquam uidit ſpiritum deſcendentem ſuper ipſum? nam ſpiritus tum demum ſuper Ieſum deſcendit, cum iam a' Ioanne baptiſatus eſſet, ut mox ſequitur. Oſtendimus ſupra, Ioannem percepiſſe quidem ab ineunte ætate, quid in conceptione & natiuitate tum ipſius tum Ieſu filij Mariæ factum eſſet, ex quo potuerit conijcere Ieſum eſſe uerum Meſſiam, ſed nondum fuiſſe publice uocatum, ut de illo teſtaretur & concionaretur. Cum autem nunc ferat de Ieſu publicum teſtimonium, ac manifeſte teſtetur ipſum eſſe Meſſiam, cum dicit, Mihi opus eſt, ut abs te baptiſer, & tu uenis ad me? & tamen nondum uiderit ſpectaculum ſpūs deſcendentis ſuper ipſum, non dubito, quin ſpūs ſanctus, accedente Ieſu ad Ioannem, & petente baptiſmum, reuelauerit ei, hunc Ieſum, illū ipſum eſſe, in quo uiſurus ſit ſpectaculum

antea promiſſum, & de quo teſtari atque concionari debeat, quòd ſit
1. Regum 9. uerus Meſſias. Non diſſimile eſt, quod de Samuele in unctione Sau lis & Dauidis ſcriptum eſt. Nam cum Samueli diuinitus mandatum eſſet, ut nouum regem in Iſrael ungeret, reuelauit Dominus auricu lam Samuelis ante unam diem, quàm ueniret Saul, dicens. Hac ipſa hora quæ nunc eſt, cras, mittam uirum ad te de terra Beniamin, & un ges eum ducem ſuper populum meum Iſrael. Cum igitur Saul ueniſ ſet, & Samuel aſpexiſſet eum, dixit Dominus ad Samuelem, Ecce uir, quem dixeram tibi, iſte dominabitur populo meo. Idem etiam
2. Regum 16. contigit Samueli in unctione Dauidis. Poſtquam enim Dauid con ſtitutus eſſet in oculis Samuelis, dixit Dominus ad Samuelem: Sur ge & unge eum. Multo autem maior, multo excellentior unctio agi tur in baptiſmo Ieſu Chriſti, quàm in unctione Saulis & Dauidis. Quare ueriſimile eſt, quòd cum Ieſus accederet ad Ioannem, ſpiritus ſanctus excitauerit Ioannem, & dixerit ei, Surge: En hic eſt uir ille, ſu per quem uidebis ſpiritum deſcendentem, Hunc amplectere & ue nerare. Itaque factum eſt, ut Ioannes recuſauerit initio ſe baptiſatu rum Ieſum, Sed Ieſus uolens omnem iuſtitiam implere, & nihil eo rum omittere, quæ ad ſalutem noſtram pertinerent, uoluit etiam ba ptiſmum ſuſcipere, non quòd ipſe indigeret baptiſmo, ſed ut mini ſterium baptiſmi ſuo exemplo confirmaret, atque ſanctificaret. Hic ergo audi mihi ſtupenda miracula. Poſtquam enim Ieſus baptiſatus eſſet à Ioanne, & aſcenderet ex aqua, primum uidit Ioannes cœlum diffindi. Deinde uidit ſpiritum ſanctum corporali ſpecie, quaſi co lumbam, deſcendere ſuper Ieſum. Poſtremo audit uocem de cœlo, quæ diceret: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene compla citum eſt. Hoc eſt admirabile illud ſpectaculum, quo Ieſus unctus eſt de cœlo in Meſſiam, & quo Ioannes plerophorian conſecutus eſt, quòd non alius, præter hunc ſolum Ieſum, uerus ſit Meſſias. Ego, in quit, Vidi, nimirum, his meis oculis, idcirco poſſum certiſſime te ſtari hunc Ieſum eſſe filium Dei, ac uerum Meſſiam. Non ſum talis teſtis, qui ab aliis audita & narrata referam, ſed qui teſtificer ea, quæ his meis oculis uidi, ac reipſa perſpexi. Non auritus tantum, ſed eti am oculatus teſtis ſum. Nec quicquam poteſt eſſe hoc teſtimonio cer tius. Audiamus igitur quæ nobis in hoc ſpectaculo obſeruanda ue niant. Non inueſtigabimus autem nunc curioſe de columba, in cu ius ſpecie ſpiritus ſanctus apparuit. Manifeſtum enim eſt, quòd ſpi ritus ſanctus non ſic induerit columbam, quemadmodum filius Dei induit hominem, ſed quòd columba fuerit tantum manifeſtum ſig num præſentiæ ſpiritus ſancti. Ac potuiſſet quidem ſpiritus ſanctus

præſentiam ſu-

prȩsentiam suã alio signo & miraculo testari, quemadmodum in die Pentecostes reuelauit se linguis igneis, sed quia maluit nunc, in specie columbæ, quam iam ante iudicauit auem mundam, & aptam ad diuina sacrificia, apparere, uoluntas eius, summa nobis sit ratio & autoritas. Primum ergo reuelatur & confirmatur hic, quod in Christiana doctrina de tribus personis in una diuina essentia traditur. Reuelatur enim pater uoce, filius carne, spiritus sanctus columba. Hic est unus Deus rerum omnium creator & administrator. Veneremur ergo unum Deum in trinitate, & trinitatem in unitate, neq; confundentes personas, neq; separantes substantiam, quemadmodum Athanasius loquitur. Deinde in hoc spectaculo confirmatur, quod Iesus uerus sit Messias & filius Dei, nec sit in alio quoquam salus quȩrenda. Hic est, inquit, filius meus dilectus, in quo mihi cõplacitum est. Omnes alios homines uidi peccatores, & filios Satanę. Hunc solum hominem uideo uere meum filium, & mihi ita acceptum, ut quicunque in ipsum credat, adoptetur & ipse in meum filium, & fiat hæres omnium cœlestium bonorum. Quare, qui seruari cupit, is complectatur hunc fide sua, & certissima erit salus. Cæterum, diuinum oraculum non solum dicit de Iesu, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est, uerumetiam ait. Hic est qui baptisat spiritu sancto. Quid ergo dicemus? Num Ioannes, Apostoli, & ministri Ecclesiæ, cum distribuunt baptismum aquæ, non baptisant spiritu sancto? certe hoc loco manifeste probatur, quod in baptismo aquæ sit pater, filius, & spiritus sanctus, ac postea Christus ipse iubens Apostolos baptisare, dicit, Baptisantes in nomine patris & filij & spiritus sancti. An nõ Paulus ait: Quicunq; baptisati estis, Christum induistis? Christum autem induere, profecto est perfundi donis spiritus sancti. Et qui baptisantur, accipiunt remissionem peccatorum, per fidem, propter Christum. Remissio autem peccatorum, est donum spiritus sancti. Quare perspicuum est, quod qui accipit baptismum aquæ ex fide, a ministro Ecclesię, hic baptisetur etiam per ministrum Ecclesiæ spiritu sancto. Sed cum hic dicitur, Iesum baptisare spiritu sancto, intelligendum est de baptismo ignis in die Pentecostes, quo Christus effudit publice nomine suo in discipulos suos admiranda dona spiritus sancti, & quo testatus est, se solum esse autorem salutis, propter quem sua spiritus sancti dona conferantur credentibus, in baptismo aquæ. Vnde & Ioannes alias dixit: Ego quidem baptiso uos aqua, ille autem baptisabit uos spiritu sancto; hoc est, ego minister tantum sum salutis, ille autem Iesus, est magister & autor salutis, id quod testabitur magno illo & excellenti miraculo, quo baptisabit in nomine suo apostolos igni in die Pente-

Deus unus personæ tres

Baptismus aquæ est etiam baptismus spiritus.

costes,& ornabit eos admirandis donis spiritus sancti. Sic enim Chri
Actorum 1. stus ipse in Actis Apostolicis interpretatus est, Ioannes, inquiens, ba
ptisauit aqua, uos autē baptisabimini spiritu sancto post dies hosce
non multos. Et mox: Accipietis uirtutem, posteaquam spiritus san
ctus aduenerit super uos, & eritis mihi testes, usq; ad extrema terræ.
Hæc manifeste dicuntur, de admirandis illis donis, quæ spiritus san
ctus, nomine Christi, in Apostolos in die Pentecostes contulit. Qua
re, cum diuinum oraculum hoc loco dicit, Iesum baptisare spiritu san
cto, non abiicit ministerium Ioannis & Apostolorum, sed commen
dat magisterium & autoritatem Iesu, uidelicet, quod is solus uerus sit
Christus, qui Ioannis & Apostolorum ministerio sua det incremen
ta. Huc etiam facit, quod additur, Spiritum mansisse super Iesum. Et
mansit (inquit) super eum. Non enim intelligendum est, columbam
in cuius specie spiritus apparuit, ita sedisse in humeris Christi, ut
Christus eam semper circumtulerit, nec est sentiendum, q̄ Christus
ante caruerit spiritu sancto. Nam quod ad diuinam eius naturam atti
net, unus est Deus cum spiritu sancto. Quod autem attinet ad huma
nam naturam, conceptus est ex spiritu sancto, & profecit, ut ætate, ita
& sapientia & gratia spiritus sancti apud Deum & apud homines.
Sed quod dicitur, Spiritum sanctum descendisse & mansisse super
Iesum, significat Iesum ante quidem adhuc obscurum, in baptismo
autem, publico spiritus sancti miraculo declaratum esse, quod sit ue
rus Messias, & quod ab eo tempore debeat officium Messiæ, prædi
catione Euangelij, & ædendis miraculis inchoare, ac in eo fœliciter
1 Regum 15. pergere, donec opus, quod peragendū suscepit, absoluat. Nam, quē
2. Reg. 2. et 5 admodum Dauid unctus quidem erat in adolescentia à Samuele in
regem, nondum tamē administrabat regnum, donec ungeretur post
mortem Saulis, à uiris Iuda, & postea à Senioribus Israel, ita et Iesus,
ut iuxta diuinam naturam est ab æterno uerus filius Dei, ita iuxta hu
manam naturam fuit ab initio conceptionis & natiuitatis suę uerus
Messias. Natus est, inq̄t angelus, uobis hodie seruator, qui est Chri
stus Dominus, in ciuitate Dauid, non statim tamen administrauit of
ficium Messiæ publica prædicatione & miraculis, sed tunc primum
hanc administrationem & functionem suscepit, cum baptisaretur à
Ioanne, et declararetur cœlesti uoce, ac manifesto spiritus sancti mira
culo, uerus Messias. Nec suscepit eam inchoandam tantum, sed etiā
perficiendam, imo retinendam perpetuo. Spiritus Domini, inquit,
super me,, eo quod unxerit me, ad euangelisandum pauperibus mi
sit me, ut mederer contritis corde, prædicarem captiuis indulgenti
am, & clausis apertionē. Nā ab eo tempore quo baptisatus est cœpit
Iesus prędicare Euangelion suū, deinde ędidit magna et pręclara mi
racula, ad

racula, ad confirmandam Euangelij ſui autoritatem, poſtea tradidit ſe captiuum, non Iudæis tantũ, ſed & cruci & morti (pertinebat enim & hoc ad officium Meſſiæ, ut peccata noſtra per crucem & mortem expiarentur) deinde reſurrexit a' mortuis, aſcẽdit in cœlum, miſit ſpiritum ſanctum diſcipulis, ſedet ad dextram Dei, & dominatur ut omnipotenter, ita & perpetuo in regno cœleſti. Hoc uere eſt ſpiritum manere ſuper Ieſum. Cum igitur is ſolus Ieſus, declaratus ſit publice uerus Meſſias, & ſpiritus ita ſuper eum manſerit, ut officium Meſſiæ fœliciſſime abſoluerit, ac perpetuo etiamnum retineat, nequaq; ſentiendum eſt, q; ſpiritus, derelicto Ieſu, tranſtulerit maieſtatem Meſſiæ uel in Pontificem Romanum, uel in nebulonem illum Mahumetem, ſed q; Ieſus perpetuo maneat uerus Meſſias, ut nos credentes in illum, & iuſti reputati propter illũ, uindicemur ab interitu ad ſempiternam ſalutem, gratia & miſericordia illius, qui eſt Dominus & ſeruator noſter, una cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XVIII.

NON ſum ignarus, q; odioſa ſit humanę curioſitati iteratio, & q; grata atq; iucunda ſit nouitas, ac uarietas. Sed qui ſunt pietatis ſtudioſi, hi ueritate magis q̃ uarietate delectantur. Nulla, inquiũt, eſt ſatietas rerum honeſtarum, & bis ac ter, quod pulchrum eſt, imo bis ac ter, quod uer; eſt. Quid enim ueritate pulchrius? Quare, etſi teſtimonium Ioannis de Ieſu q̃d ſequitur, idem plane eſt, cum eo, quod ante explicuimus, tamen quia uerum eſt, & cognitu neceſſarium, ſumma nobis obſeruatione excipiendum erit. Ioannes, uir tantus, non grauatur idem diſcipulis repetere, non grauemur igitur nos idem iterum audire. Euangeliſta autem ſic ſcribit: Poſtero die iterum ſtabat Ioannes, & ex diſci- ‘‘
pulis eius duo, & intuitus Ieſum ambulantem, dicit: Ecce agnus ille ‘‘
Dei. Habes plane eandem concionem, quę & ſupra dicta eſt. Repetit ‘‘
autem eam Ioannes non tam ut excitet diſcipulos ab ignauia & ſtupore, nihil enim ſtupidius eſt humano ingenio ad conſeruandã ueram pietatis doctrinam, q; ut repetitione ſignificet hoc teſtimonium de Ieſu, non eſſe temere ipſi in ore natum, aut ſomnio cõceptum, ſed certiſſimum ac ueriſſimum eſſe. Ac uidetur quidẽ hęc contiuncula de Ieſu, ſi uerba numeraueris, parui eſſe momenti. Sed ſi ſententiam expendas, ut eſt concio ueriſſima, ita fuit etiam Ioanni corã hoĩbus periculoſiſſima. Oſtendimus enim ante, q; hæc concio de Ieſu, ſit epitome totius Euangelij de remiſſione peccatorum propter Chriſtum,

& ꝙ ſit abrogatio omnium ſacrificiorꝝ, quę in lege Moſi inſtituta fuerunt. Non eſt igitur dubium, quin Ioannes hac una uoce, quaſi bellicum, non inter Pontifices & ſacrificulos tantum, ſed etiam inter ſapientes quoſcꝙ Iudæos, adeocꝙ in uulgo ipſo, cecinerit. Pontifices enim & ſacrificuli alebantur ac ſuſtentabantur ſacrificijs, quorum tanta offerebatur copia, ut ex ijs non ſolum famem depellerent, uerumetiam magnum uitæ ſplendorem conſequerentur. Quid ergo mirum, ſi ad hanc uocem exclamarint, Ioannem habere dæmonium, quippe qui abroget ſanctiſſima ſacrificia, quæ Deus ipſe inſtituerit? Nam ſi Ieſus ille faber, portat peccatum mundi, quid opus eſt ſacrificijs? Quid autem ſapientes? Si hæc Ioannis concio, quam habet de Ieſu, uera eſt, quis deinceps dabit operam honeſtis moribus? quis ſtudebit ſacris? Nam ſi unus ille homo portat peccatum, quis ſe affliget benefaciendo? & quid opus erit, multum ſumptum facere, ad expianda peccata? Crede ſaltem in agnum illum Dei, & habebis continuo peccati remiſſionem. Quare ſapientibus uiſa eſt hæc concio, non ſolum abrogatio ciuilis honeſtatis, ſed etiam deuaſtatio totius religionis ſuæ. Quod cum ita fuerit, quis non intelligit, quòd hæc concio conſtiterit Ioannem maximo uitæ ſuæ periculo? Iam, conſidera etiam mihi, quantam aliarum rerum ſuarum iacturam fecerit Ioannes hac una concione. Nam Ioannes ipſe habebatur Meſſias, hoc eſt, agnus Dei, qui tolleret peccatum mundi. Hanc maieſtatem, qua non eſt ulla maior, transfert Ioannes hac uoce à ſe, in Ieſum, & omnino hoc agit, ut non ipſe, ſed Ieſus, agnoſcatur uerus Meſſias. Quid autem hoc aliud eſt, ꝙ facere iacturam regni cœli & terræ? Rex quiſpiam huius terrę maximo damno ſe obijcere uidetur, ſi alteri cedat è maieſtate & potẽtia ſua regia, atcꝙ ſe illi ſeruum ſubijciat. Multo certe maius iudicari poteſt, quòd Ioannes cedat alteri è maieſtate Meſſiæ, qua nulla poteſt eſſe illuſtrior. Habes ꝙ periculoſa fuerit Ioanni hæc concio corã hominibus. Et tamen neceſſario dicenda erat. Hæc enim fuit uocatio Ioannis, & ad hoc miſſus erat diuinitus, ut teſtaretur de uero Meſſia. Moneo igitur te, ne omittas neceſſarium tuum officium facere, propter pericula, nec auertant te pericula, ab ea uocatione, ad quam ſectandam diuinitus ordinatus es. Non iniquum quidem eſt, uitare pericula, ſi id abſcꝙ præuaricatione diuinæ uocationis fieri queat. Sed ſi res ita ſeſe tulerit, ut aut pericula ſubeunda ſint, aut uocatio Dei de relinquenda, & aduerſus Deum peccandum, tunc uocatio Dei, nulla periculorum ratione habita, ſectanda eſt. Nam ſi metuendum eſt periculum, certe plus cauendum eſt maius ꝙ minus. Nullum autem maius eſt periculum, ꝙ uocationem Dei derelinquere, & aduerſus Deum peccare. In alijs periculis amittitur fama nominis, amittũtur opes

Pericula uitãda, ſed nõ eſt peccandum.

& digni-

& dignitates, amittitur aliquocies uita corporis. In peccato autem amittitur ſalus tam corporis quam animę, amittitur Deus ipſe, hoc eſt, omnium bonorum theſaurus. Ne metuatis uobis, inquit Chriſtus, ab his, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere, ſed metuite magis illum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehenna. Quid ergo? inquis. Exponam ne me manifeſto periculo, ut tẽtem Dominum Deum meum? Audi igitur uiciſſim. Deus non tẽtatur, ſi ſuſcipiantur pericula ex ipſius uocatione. Tentatur quidem, ſi temere expoſueris te periculis, abſque certa eius uocatione. Si autem Deus id iuſſerit, non iam eſt tentatio, ſed obedientia deo debita. Iſrahelitæ non tẽtabant deum, ſed obediebant deo, cum ingrediebantur in aquas maris rubri. Quia deus id iuſſerat. Apoſtoli nõ tentabant deũ, ſed obediebant deo, cum prędicatione Euangelij exponebant uitam ſuam manifeſtis periculis, quia uocati erant ad prędicandum Euangelion. Martyres confitentes periculo capitis ſui Chriſtum, non tentabant deum ſed obſequebantur deo, quippe qui mandauit, ut in Chriſtum corde credamus, et ipſum ore confiteamur. Itaque quod Ioannes Baptiſta fecit, non fuit tentatio dei, ſed obedientia, ad quam diuino mandato uocatus fuerat. Nec eſt, quod in his periculis, ad quę ſubunda Deus te uocat, pereas. Quem enim deus ad pericula uocat, cum etiam in periculis ex fide ſuſceptis conſeruat. Non priuabit, inquit, bonis eos, qui ambulant in innocentia Dñs Zebaoth, beatus homo, qui ſperat in te. Et, Qui habitat in adiutorio altiſſimi, in protectione dei cœli cõmorabitur. Ac mox, Cadẽt a latere tuo mille, & decem millia a dextris tuis, ad te autem non appropinquabit. Quare multo magis eligendũ eſt ut periculoſe, quàm ut impie facias, quod illud habeat cõſeruatorem deum, hoc autem afferat ſecum extremam & perpetuam internitionem. Sed redeamus ad Euangeliſtam, qui ſic ſcribere pergit. Et audierunt eum duo diſcipuli loquentem, & ſecuti ſunt Ieſum. Conuerſus autem Ieſus, & conſpicatus eos, ſequẽtes ſe, dicit eis, quid quęritis? Qui dixerunt ei: Rabbi, quod dicitur, ſi interpreteris, Magiſter, ubi habitas? Dicit eis. Venite, & uidete. Venerunt, uideruntque, ubi maneret, & apud eum manſerunt die illo. Hora autẽ erat ferme decima. Principio cognoſcendum eſt, qui fuerint hi diſcipuli, de quibus hic fit mentio. Non enim fruſtra hoc inquiritur, quemadmodum poſtea audiemus. Manifeſtum autem eſt, quod alter fuerit Andreas frater Simonis Petri, ut mox ſequitur, alterius uero nomen, & ſi hoc loco non extat, tamen quia Euangeliſta meminit tam diligenter circumſtantiæ temporis (Erat, inquiens, hora ferme decima) apparet ipſum Ioannem, qui hæc conſcripſit, eum fuiſſe diſcipulum, qui cum Andrea contionem Baptiſtæ de Ieſu, audiuerit, &

Pſalm. 85

Pſalm. 90

« « « «

interfuerit. Deinde uides Iesum hoc loco manifestum dare specimen officij Messię. De Messia enim scriptum est apud Esaiam. Calamum quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet. In ueritate educet iudicium. Non erit tristis, neq; tumultuosus, hoc est, non erit erga miseros inhumanus, durus, crudelis, & plagosus, sed benignus, clemens, aditu facilis, tranquillus & placidus. Alij reges apparent terribiles & formidabiles. Sedent in ferocibus equis, circundantur magna satellitum caterua, ut non possint adiri. In Persia ne licebat quidem miseris regem uidere. Occulebatur enim sub specie maiestatis. Capitale quoque erat, in conspectum regis non uocatum penetrare, quemadmodum historia Esther docet. Hic autem rex Iesus Christus, ecce uenit tibi mansuetus, ut propheta ait, sedens in asina, ideoque facillimus est aditu, & complectitur quosuis obuios humanissime. Quid quæritis? dicit ad hos discipulos. Cur non propius accedit is? Et cum interrogarent ubi diuerteret, non repellit eos duriter, sed inuitat ipsos clementissime. Venite, inquiens, & uidete. Si libet uobis mecum esse, en ego me totum uobis expono. Nec id uerbis tãtum polliceor, sed uere etiam præstabo. Venite igitur, & re ipsa probate. Quid hac mansuetudine humanius? Habeant igitur alij Monarchę suas maiestates, nos inhærebimus huic Monarchæ, Iesu Christo Domino nostro, ut ueram & perpetuam salutem in ipso consequamur. Deinde hęc tam diligenter scripta sunt, ut commendetur nobis autoritas & testimonium Apostolorum. Nam qui discipuli hic recitantur, hi postea electi sunt in Apostolos, ut testarentur de doctrina & miraculis Iesu, quibus comprobaretur eum uerum esse Messiam. Ad officium autem testium fide dignorũ pertinet, ut commemorent, non ab alijs audita, & per famam tantum cognita, sed à se ipsis uisa, comperta, & probe perspecta. Quod cum in examinandis testibus rerum ciuiliũ diligenter obseruetur, multo magis in testibus agnoscendę & constituendę religionis obseruandum erit. Quod enim maius, quod excellentius est negotium, Religione? Quid debet in his terris certius, quid probatius esse, quam Religio? Hęc enim, si uera est, seruat cultores suos, a perpetuo interitu, et affert eis cœlestem ac sempiternam salutem. Si autem falsa est, abducit cultores suos ad extremam interitionem. Necesse igitur est, ut certissimis ac firmissimis testimonijs comprobetur, quę sit uera religio, ne pro uera, falsam amplectamur & pereamus. Porro, Apostoli, qui in hunc usum electi sunt, ut essent testes Iesu Christi, in quem credere, sola uera est religio, eas habent proprietates, quas homines in testibus fide dignis exigunt. Non enim fuerunt ex eorum numero, qui audiuerunt tantũ ea, quę ab alijs de Iesu Christo narrabantur, sed fuerunt ipsi spectatores omnium rerum

Esai. 42.

Reges mũdani aditu difficiles.

Christus rex aditu facilis

Testium fide dignorũ officium.

Religio certa esse debet.

Apostolorum testimonium.

rum

rum gestarum, iam inde ab initio baptismi Ioannis. Hoc enim pertine re ad apostolicam autoritatē, significat Petrus cum ait. Oportet, ut ex ijs uiris, qui nobiscum uersati sunt Toto Tempore, quo dominus Ie sus perpetuam uitę consuetudinē egit nobiscum, exorsus a baptismo Ioannis, ad eum usque diem, quo receptus est a nobis, unus quispi am constituatur, qui sit una nobiscum testis resurrectionis eius. Dicit & alias Petrus, quod Apostoli ea testificentur, non quæ audiuerunt ab alijs narrari, sed quę ipsi coram uiderunt & probe cognouerunt. Non possumus, inquiens, non loqui, quæ uidimus & audiuimus. Et Ioannes Euangelista. Quod audiuimus, inquit, quod uidimus ocu lis nostris, quod perspeximus, & manus nostrę contrectauerunt, hoc testamur & adnunciamus uobis. Cum igitur hoc loco describatur, quod hi discipuli, qui postea in Apostolos electi sunt, fuerint audito res Ioannis Baptistę, & didicerint ex doctrina eius Iesum Christum agnoscere, ac postea secuti sint Christum, non est oscitanter prętere undum, sed diligentissime considerandum, quod hic commemora tur, ut tanto magis in fide Iesu Christi confirmemur, quanto certiora sunt testimonia Apostolorum de Christo. Apage nunc, cum dijs gen tium. Hi enim nulla prorsus habent certa & firma testimonia, quod ueri sint dij, imo certa extant testimonia, quod fuerint quondam ho mines, humana superstitione in deos consecrati. Quare non est mi rum, quod maiestas illorum ficticiorum deorum, potentia Euangelij Christi ita euanuerit, uix ut nomina eorum reliqua sint. Apage etiam cum impio Mahumete, & magis impia sua religione. Hic enim Ma humetes nec habet diuina, nec humana, quæ quidem certa & fide dig na sint, testimonia. Suo tantū testimonio se laudat, & quod affirmat, id nec miraculis, nec alijs certis argumētis cōfirmat. Sed potius signi ficat se a Satana excitatum, ut nouo commēto ueterem eamq; uerā & certo probatam religionem aboleret. Fugiamus igitur Mahumeti cam impietatem, detestemur Satanicam illam religionem, ne quis ab ea seductus in ęternum pereat. Apage quoq; cum Monastica superstiti tione. Hæc enim excogitata est, prætextu quidem Apostolici testimo nij, sed reuera contra Apostolicam doctrinam. Apostoli enim testati sunt Iesum esse uerum Christum, & solius Christi maiestatem esse, peccata expiare, & deum placare. Monastica aūt superstitio docet me rita humanę iustitię expiare peccata, & placare deum. Quæ doctrina pugnat ex diametro cum testimonio Apostolorum. Quare, cauea mus ab omnibus illis religionibus, quæ nulla habent certa & firma testimonia, amplectamur autem solam eam religionem, quæ con stat Apostolico eoque firmissimo testimonio, de Iesu Christo, ut ex fide Christi iustificati, ueram salutem habeamus. Cæterum, nec

Act. 1.

1. Ioannis 1.

Dij gentium euanuerunt

Mahumetes, non habet te stimonia suæ doctrinæ

Monastica re ligio

hoc ocioſum eſt, quod additur, fuiſſe horam fermè decimam, hoc eſt, ueſperum diei. Si enim ſimplicem ſenſum conſideraueris, meminit Euangeliſta circumſtantię temporis, ut hoc argumento ſignificet, ea quæ hic geſta narrantur, tam diligenter ab ipſo obſeruata eſſe, ut etiam tempus ipſum adnotarit, ideoq; ueriſſima eſſe. Si arridet allegoria, ut diſcipuli uenerunt ad Ieſum & didicerunt ipſum eſſe Meſſiam, ueſperi, quæ pars eſt nouiſſima diei, ita myſterium ſalutis noſtrę, quod erat tacitum ęternis temporibus, reuelatum & patefactũ eſt nouiſſimis temporibus, propter nos, ut fidẽ ac ſpem habeamus erga Deũ, propter Chriſtum filium eius. Si autem libet hic aliquam uirtutis ſpeciem diſcere, commendatur ſobrietas, & monemur exemplo horum diſcipulorum, ut & nos ſectemur ſobrietatem, ad diſcendam ueram Euangelij doctrinam. Alij enim homines ſolent ueſperi ſectari conuiuia, & ſtudere ebrietati, quo fit, ut nullam habeant rationem pię doctrinę. Hi autem diſcipuli etiam ueſperi ſobrij ſunt, & tempus quod alij impendunt conuiuijs, impendunt ipſi audiendo Euangelio Chriſti. Magna hæc uirtus eſt, & ad imitandum propoſita, ut non tm̃ una aut altera horula, ſed mane et ueſperi, interdiu et noctu meditemur ſobrij in lege DOMINI. De hac autem re admonuiſſe nunc ſatis eſt. Tranſeamus igitur ad reliqua. Erat Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus qui audierant a Ioanne, & ſecuti fuerant eum. Reperit hic prior fratrem ſuum Simonem, & dicit ei Inuenimus Meſſiam, quod eſt, ſi interpreteris, Chriſtus. Et adduxit eum ad Ieſum. Intuitus eũ Ieſus, dixit. Tu es Simon filius Iona, Tu uocaberis Cephas, q̃d interpretatur, Petrus. Hic initio conſiderandum eſt, quanto amore flagret Andreas, in fratrem ſuum Simonem Petrum. Non eſt cõtentus, quod agnouerit Meſſiam, hoc eſt, ſummum bonum, ſed accelerat & properat, ut quicquid hoc eſt boni impartiat fratri ſuo Petro, & communicet cum ipſo. Hęc natura eſt & ingenium fraternę caritatis. Non putat ſibi bene eſſe, niſi & fratri bene ſit. Diliges, inquit lex, proximum tuum ſicut te ipſum. Diligamus autem nos inuicem, quemadmodum alias Ioannes ait, non uerbo, neq; lingua tantum, ſed opere & ueritate. Deinde in Andrea obſeruanda etiam eſt natura fidei in Chriſtum. Vera enim fides in Chriſtum, non poteſt teneri, quin declaret ſe confeſſione nominis Chriſti, & alijs bonis operibus, quæ Deus pater Domini noſtri Ieſu Chriſti exigit. Quare qui negant Chriſtum ore in perſecutione & ambulant in peccatis, hi etſi putant ſe corde in Chriſtum credere, & gloriantur de nomine Chriſti, tamen fallunt ſe ipſos, nec habent ueram fidem, nec participant beneficia Chriſti. Sed audiamus nuntium, quem Andreas, uir, ut ex alijs etiam locis ſcripturę apparet, magnæ curę & diligentię, affert fratri

Caritatis natura.

Fidei natura.

ſuo

ſuo Simoni Petro. Inuenimus, inquit, Meſſiam. Priuſq; autem rem ipſam expendamus, de noīe Meſſię aliquid dicendū eſt, præſertim cū Euangeliſta ipſe non grauatus ſit illud interpretari, Meſſiam igitur Hebræi uocant, qui Gręcis, ſi interpreteris, eſt, Chriſtus, latinis autē Vnctus, aut ſignificantius, REX. Meſſias enim, Chriſtus, unctus & Rex idem ſunt. Nam quos nos noſtro more uocamus Reges, hos Hebræi, uocabant ſuo more Meſſias, ab unctione. Ad Samuelem enim de Saule, primo Iſraelitarum rege dicitur. Vnges eum ducem ſuper populum meum Iſrael. Et de Dauide ſecundo rege, Imple cornu tuum oleo, & ueni ut mittam te ad Iſai Bethleemitam. Prouidi enim in filijs eius mihi regem. Itaq; Reges dicti ſunt Meſſię. Sed ſcriptura etiam Patriarchas uocat Meſſias, ſeu Chriſtos, Nolite, inquiens, tangere Chriſtos meos, quod de Patriarchis qui fuerunt ante electionē Regum in Iſrael, dictū eſt. Cum autem nec Patriarchæ, nec Reges in Iſrael potuerint populum ſuum uere defendere ac ſeruare, idcirco hoc ſemen Patriarchę Abrahę, & Germen Dauidis, de quo prophetę contionati ſunt, quod per ipſum uera ſalus, uera liberatio a peccatis & morte ſit uentura, proprie dictum eſt, Meſſias ſeu Chriſtus. Sic enim præcipue à Daniele uocatur. Quare cum audimus nomen Meſſię ſeu Chriſti ſeruatoris noſtri, excitemur ad fidem, & ſentiamus nos talem habere Regem, ſub quo tuti ſumus ab omnibus malis, adeoq; a morte ipſa. Qui enī in me credit, (inquit) etiamſi mortuus fuerit uiuet, & omnis qui uiuit & credit in me, nō morietur in æternum. Hoc nimirū illud eſt, quod animus Andreæ geſtiat fratri ſuo Petro adnunciare, Inuenimus, inquit, Meſſiam, Quæ eſt illa, obſecro, lætitia, quæ exultatio, aut quale inuentum? Inuenit Andreas, non quod pueri in faba, non carbones, quod aiunt, ſed maximum omnium theſaurum. Quicquid enim aliarum rerum inueniſſet, non ſatis inueniſſet. Finge eum inueniſſe regnum Romanum, & factum eſſe externum Monarcham orbis. Finge eum in paupertate, conſecutum eſſe maximas diuitias, & immenſam uim auri, finge eum in magna corporis ægritudine recuperaſſe iucundiſſimam ſanitatem. Hæc ſunt quidem magna beneficia Dei. Sed non afferunt ueram ac firmam ſalutem. Siue enim Monarcha, ſiue diues, ſiue ſanus fueris, peccatis tamen & morti, adeoque perpetuæ damnationi obnoxius es, niſi inueneris, & habeas Meſſiam. Inuentum igitur longe omnium utiliſſimum, & maxime neceſſarium eſt inuenire Meſſiam, Is enim eſt theſaurus omnium cœleſtium bonorum. Nam ſi explicaueris Meſſiam, iuxta interpretationem Spiritus ſancti, intelliges eum eſſe qui conterat caput ſerpentis, hoc eſt, potentiam Satanæ, qui ſit ſemen illud Abrahæ, in quo benedicantur omnes gentes, qui

Meſſiæ nomē

Chriſti nomē

Pſal. 104.

Meſſias, theſaurus omnium cœleſtiū bonorum

ſit ſalus & expectatio gentiũ, qui iudicet pauperes populi, et ſaluos faciat filios pauperum, qui dominetur à mari uſq; ad mare, quẽ neceſſe habeant adorare oẽs reges, qui medeatur oĩbus cõtritis corde, qui conſoletur oẽs lugentes, breuiter, (quis enim poſſet omnia prophetarum dicta de Meſſia, pauco tempore perſtringere) qui iuſtificet omnes credentes in ipſum, coram deo patre ſuo, & ſeruet eos in morte ipſa ad accipiendã hereditatem omnium cœleſtium bonorum. En tantum theſaurum inuenit, qui Meſſiam inuenit, quem ſi non habueris, nihil prodeſſe poteſt uel regnum terræ, uel pecunia, uel ſanitas corporis, Si autem habueris eum, nihil deeſſe tibi poteſt, etiamſi longe omnium abiectiſſimus, pauperrimus, ac ipſo etiam Lazaro miſerior fueris, Sed quomodo, inquies, inueniemus Meſſiã? Hic uide mihi exemplum horum diſcipulorum. Audiunt contiones Ioannis Baptiſtę de Ieſu Chriſto, audiunt & poſtea contiones Chriſti de ſuo Euangelio, & adhibent ei fidem. Itaque inueniunt Meſſiam. Inuenitur ergo Meſſias, AVDIENDO, & CREDENDO. Ite, inquit, prædicate Euangelion omni creaturę, Qui crediderit & baptiſatus fuerit, ſaluus erit. Et alias. Qui ſermonem meum audit, & credit ei, qui miſit me, habet uitam ęternam, & in condemnationem non ueniet, ſed tranſiuit a morte ad uitam. Ac rurſum. Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & manſionem apud eum faciemus. Audiamus igitur & nos ſermonem Chriſti, qui eſt Euangelion eius, & ſeruemus eum fide, ut inueniamus Meſſiam, qui eſt theſaurus longe omnium maximus. Nec inueniamus tantum, ſed etiam conſeruemus. Conſeruatur autem fideli gratitudine & obedientia. Quare enitendum eſt, ut in uocatione dei obedienter ambulemus. Sed uideamus nunc, quid de Petro fiat. Hunc enim adductum, Ieſus intuetur, & ait, Tu es filius Iona, (quod uocabulum uidetur mutilatum ex Iohanna, uocatur enim alias Simon filius Iohanna) tu uocaberis Cephas, quod Græcis dicitur Petrus, latinis, lapis aut ſaxum. Siue Chriſtus Petrum antea nec uiſum nec cognitum, pro maieſtate ſua ſic alloquatur, quemadmodum poſtea Nathanaelem agnouit, ſiue Petrum antea de facie & familia nouerit, certe hæc nominis eius mutatio non eſt abſque ſingulari conſilio facta. Nam quemadmodum quondam nomen patriarchæ Abrę, mutatum eſt diuinitus in Abraham, quod ſignificat patrem multitudinis, ut hoc nomen eſſet monumentum earum promiſſionum, quæ ad Abraham dicebantur, uidelicet, quod deus ſit multiplicaturus familiam Abrahæ, & quod ſit ex ipſo daturus ſemen, in quo benedicendę ſint oẽs gẽtes, ut per hoc Abraham fiat pater multitudinis gentium, & quoties audiatur no-

Cephas Petrus.

Abrahæ nominis mutatio.

atur nomen Abraham, admoneatur tam ipſe, quàm poſteri eius, de diuina promiſſione, & de benedictione promiſſi ſeminis, ita & Chriſtus hoc loco mutat nomen Simonis, in nomen Cephæ ſeu Petri, aut lapidis, ut nõ ſolum ſignificaret, quid futurum eſſet de Petro & alijs Apoſtolis, ſed etiam inſtitueret monumentum in nomine Petri, quo audito, omnes de firmo fundamento Eccleſiæ admonerentur. Nam Chriſtus miſſurus erat Petrum & alios Apoſtolos collegas Petri, in uniuerſum mundum, ut prædicarent Euangelion ſuum, & ędificaturus erat Eccleſiam ſuam in toto orbe terrarum ſuper doctrinam Apoſtolorum, tanquàm ſuper Petram, & firmiſſimum ſaxũ, quòd nulla humana ui euerti poſſet. Mutauit igitur nomen Simonis in nomen Petri ſeu ſaxi, ut monumento huius nominis admonerentur omnes homines, Eccleſiam conſiſtere in fortiſſima & firmiſſima petra, nec fieri poſſe, ut Eccleſia Chriſti in hoc mundo intereat. Non impoſuit Simoni nomen Petri, propter Petri ipſius perſonam, ut ſignificet ipſum fore dominum Apoſtolorum, & habiturum poteſtatem docendi, ſtatuendi, & faciendi quiduis pro ſua libidine. Apoſtolis enim æqua eſt poteſtas a Chriſto tradita, eaque non indefinita, ſed certa & ſuis terminis concluſa, poteſtas uidelicet prædicandi Euangelij, ſecundum quod Chriſtus ipſe docuit, Docentes, inquit, ſeruare quæcunque præcepi uobis, Sed impoſuit ei hoc nomen propter omnes Apoſtolos, & propter uniuerſam Eccleſiam Chriſti, ut audito nomine Petri, omnes homines admonerentur de firmitate Eccleſię fundata ſuper doctrina apoſtolica. Dicit enim Chriſtus. Docete omnes gentes ſeruare omnia quæcunque præcepi uobis. Et ecce ego uobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſeculi. Et iterum. Portæ inferni non præualebunt aduerſus eam. Siue ergo Iudei, ſiue Gentes, ſiue Hæretici, ſiue Mahumetiſtæ, ſiue Pontifices, ſiue principes inſaniant, debacchentur, & graſſentur in Eccleſiam Chriſti, tamen cum Chriſtus ipſe impoſuerit Simoni nomen Petri ſeu Saxi, certiſſimum eſt, Eccleſiam in Petra Apoſtolicę doctrinę tam firmiter fundatam eſſe, ut nec Satan ipſe queat eam ſubuertere. Inſtituit quondam Samuel ſtatuam lapideam, ut eſſet monumentum rerum geſtarum aduerſus Philiſtinos, quemadmodum ſcriptum eſt, in priori libro Samuelis capite vij. quam ſtatuam, ſi quis uidiſſet, admonebatur diuini miraculi, in eo loco aduerſus Philiſtinos æditi, & excitabatur ad gratitudinem, adeoque confirmabat fidem ſuam de diuino auxilio etiam ipſi in aduerſis exhibendo, ſic & mutatio nominis Petri eſt uelut inſtitutio ſtatuæ, qua unuſquiſque admoneatur, nullam eſſe potentiam huius mundi tam magnam, quæ Eccleſiam Chriſti opprimere queat. Videtur quidem

Petri nomi-
nis mutatio.

1 Reg. 7.

Ecclesia Christi in hoc mundo infirma, & necesse habet uarias ca lamitates, uarias afflictiones sufferre, sed quia habet Iesum Christum, regem cœli & terræ, defensorem & seruatorem, non est nobis metuendum ne intereat. Quod autem dicitur de uniuersa Ecclesia, hoc etiam de unoquouis priuato Ecclesiæ membro intelligendũ erit. Quicquid enim credenti in Christum acciderit, constat tamen Ecclesia cuius ipse membrum est, uiuit Christus seruator. Hæc si constant, & uiuunt, nihil erit nec in cœlo, nec in terra, quod possit membrũ Christi & Ecclesiæ perdere. Quare confirmemus, audito nomine Petri, fidem nostram, & agnoscamus doctrinam Euangelij, quod Petrus cum collegis suis de Iesu Christo prædicauit, esse firmum Ecclesiæ fundamentum, ac solum Iesum Christum, esse uerum & perpetuum seruatorem nostrum, qui est una cum patre & spiritu sancto deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA XIX.

Philippi uocatio.

E uocatione Philippi, nondum quidem ad Apostolatũ, sed ad disciplinã Christi, hodie diuina clementia iuuante & gubernante, tractabimus. Aliud enim est Apostolum, aliud discipulum Christi esse. Nam, qui in Apostolum eligendus erat, necesse habuit antea doctrinam & acta Christianismi, iam inde ab initio Baptismi Ioannis Baptistæ diligentissime cognoscere, ut testimonium eius fide dignum esset. Quare Philippus uocatur prius, ut sit discipulus Christi, quam in Apostolum co
„ optetur. Postero die, inquit Euangelista, uoluit Iesus exire in Gali
„ leam, reperit Philippum, & Dicit ei. Sequere me. Erat autem Phi
„ lippus a Bethsaida ciuitate Andreę & Petri. Pauciſſima audis uerba, Sequere me, sed maximam efficatiam. Philippus his pauciſſimis uerbis excitatus, non solum sequitur ipse Christum, sed etiam persuadet Nathanaeli, ut Christum sequatur. Sed an non hæc est, inquies, cæca & inconsiderata temeritas, quod Philippus, relicta sua uocatione, sequatur hominem adhuc ignotum, & nondum miraculis illustrem? Etsi enim uerus Messias seu Christus, nulla tergiuersationе sectandus est, tamen nondum manifestum ac probatum uidebatur, hunc Iesum esse uerum Messiam. Hic licet quidem nobis simpliciter ad occultam Spiritus sancti uim appellare, nec dubium est, quin Philippus, in hac uocatione, potentissimo spiritus tractu excitatus sit, non tamen defuit ei antea cognitio Iesu. Reperit olim

olim Elias Elizęum arantem duodecim iugis boum, & protecto su- 3. Regum 19.
per ipsum pallio suo, uocauit eum ad suam disciplinam. Elizęus igi-
tur statim relictis bobus sectatus est Eliam, tractus quidem occulta
potentia spiritus, sed ad eum sectandū, quem ante cognouerat esse ue
rum DOMINI prophetam. Sic & Philippus a Iesu uocatus, non se-
quitur temere ignotum. Cum enim postea cooptatus sit in numerum
Apostolorum, manifestum est, eum fuisse antea discipulum Ioannis Actorum 1.
Baptistę, quippe quod, ut Petrus ait, Apostolorum erat, cognoscere
omnia acta Christianismi iam inde ab initio Baptismi Ioannis. Et,
cum Euangelista commemoret patriam Philippi, Bethsaidam, quæ
erat etiam patria Andręę & Petri, apparet, quod id faciat, non ob
eam tantum caussam, ut significet, Deum eligere abiecta & ignobi-
lia, (erat enim Bethsaida, ciuitatula obscura) sed ut significet, quod
cum Philippus fuerit ciuis Andręę & Petri, sectatus etiam sit eun-
dem cum ipsis præceptorem Ioannem. Nihil autem prius, nihil san-
ctius fuit Ioanni, quam ut discipulos suos doceret, hunc Iesum esse ue
rum Messiam, & excitaret eos, ut Iesum sectarentur, quemadmodum
ante demonstratum est. Quare, quem sectatur Philippus, eum ante
cognouit testimonio Ioannis, & cœlesti miraculo, quod in Baptismo
Christi ędituṁ erat, uerum esse Messiam. Hæc idcirco commemora-
re uisum est, ut non discamus hoc exemplo temere quosuis, iactantes
se diuinitus missos, sectari, sed ut probemus, quemadmodum Euan-
gelista alias dicit, spiritus, an sint ex deo. Fuerunt aliquot ijs tempo-
ris, quibus Iesus, uerus Messias uitam in terris egit, qui & ipsi iacta-
runt se esse Messias, diuinitus ad liberandum Israelem missos. Thę-
odas uidelicet, & Iudas Galilęus. Hi multos ad se sectandum uoca-
runt, sed qui sectati sunt, suam ipsorum internitionem sectati sunt,
propterea quod non probauerint, num hi spiritus ex deo fuerint.
Quo tempore Adrianus Imperator potiebatur rerum Romanarum, Vide Eccleſi
fuit Cochabas quidam Iudæus, qui prædicabat se uelut salutare si- aſticam hiſto
dus. (Cochab enim sidus significat) cælitus delapsum, ut restitueret riam Euſebij
populo dei salutem. Ac maxima Iudæorum multitudo adhęserunt ei. lib. 4. cap 6.
Sed quia non probauerunt hunc spiritum, num ex deo esset, perierūt
miserrime. In Creta insula, quo tempore Theodosius administrauit
Romanum imperium, uagatus est Iudęus quidam, qui affirmabat se Vide hiſtori-
eum esse Mosen, qui quondam duxisset Israelitas per mare rubrum, am Tripar. li.
ac pollicebatur se simili miraculo Iudęos ex ea insula, per mare illęsos 12. cap. 9.
ad patriam suam terram ducturum. Sed qui adhibuerunt ei fidem, &
secuti sunt uocationem eius, hi intantum non sunt consecuti, quod
sperauerunt, ut potius rupibus dilacerati, & in mari suffocati, fœ-
dissime interierint. Cum Imperator Heraclius in Romano or-

be dominaretur, exortus est in Arabia Mahumet, qui & ipse populos, ut se sequerētur, uocauit. Etsi autem sectatores eius consecuti sunt maximam potentiam in terris, tamen quia doctrina eius pugnat cum uera prophetica & Apostolica doctrina, nec habet certa testimonia, non temeritas tantum, sed etiam impietas summa est, Mahumetis uocationem sequi. Sed nec nostris temporibus similia exempla desunt. Errones enim quidam circumforanei, (Anabaptistas uocant,) obambulant alicubi in uulgo, & præferentes speciem quandam sanctitatis, sollicitant rudes, ac rerum imperitos, ut se, nescio in quam regionem sequantur. Et qui promissis ipsorum persuasi fuerint, hi uelut enthusiasmo quodam excitati, sequuntur eos. Hic autem non est afflatus spiritus sancti, sed furor Satanæ. Multa enim sunt impia Anabaptistarum dogmata, de quibus nunc non est differēdi tempus. Quare, qui hos sequuntur, præcipitant seipsos in perpetuam internitionem. Ab horum autem & aliorum similium temeritate, ac impietate longissime abfuit Philippus. Is enim sectatur quidem obedienter uocationem Iesu, sed eius, quem ante doctrina ac testimonio Ioannis Baptistę cognouerat esse uerum Messiam, & quem etiam mox maxima quæq; miracula certissimaq; argumenta declarabunt uerum seruatorem. Cęterum quo magis pietatem Philippi admireris, non ipse tantum sequitur Iesum, sed etiam inuitat Nathanaelem ut sequatur eum. Euangelista enim ita scribere pergit. Reperit Philippus Nathanaelem, & dicit ei: De quo scripsit Moses in lege & prophetę, inuenimus Iesum, filium Ioseph, Nazarenum. Iterum uides cognitionem Christi, quæ est uera in Christum fides, non esse ociosam aut ignauam. Gestit enim benefacere, ac Christo Domino suo multos tum doctrina tum exemplis lucrifacere. Quid autem dicemus de studio Philippi in sacris literis? Nam cum concionatur Nathanaeli de Messia, & ait, De quo scripsit Moses in lege & prophetę, inuenimus Iesum, perspicue indicat, quod non solum dederit magnam operam sacris literis, uerum etiam senserit sacram scripturam maxime omnium de Messia concionari, & solum Messiam, in scriptura propositum, esse sectandum. Moses enim scripsit partim historica, quæ ab initio mūdi gesta sunt, partim politica & ecclesiastica, seu Leuitica aut sacerdotalia, quæ in repub. posteritatis Abrahę instituta sunt. In historicis autem præcipuum oīm est, quod scribit de promissione eius seminis, quod esset conteritur caput serpentis, & in quo benedicēdę essent omnes gentes, quodq; de tribu Iuda nasciturum, expectatio esset gentiū & salus. Hę sunt promissiones de Messia. Ad has cognoscēdas & cōsiderandas, patriarchę iam inde ab Adamo usq; omne studiū suum contulerunt. Hæ fuerunt patriarcharum delitiæ. His & munierunt & defen-

Moſi ſcripta in Meſſiam reſpiciunt

defenderunt se ab insultu Satanę, a iuditio peccati, á morte & dãnatione, adeocp his cõsecuti sunt ueram apud deum salutem. Accesserunt his etiam sacrificia patriarcharum, quę & ipsa admonebãt de Messia, & de expiatione peccatorum, quę per mortem eius uentura erat. Quod autem ad politica & Leuitica Mosi attinet, ea præcipue in hunc usum instituta fuerunt, ut esset populus, in q̃ conseruarentur & tractarẽtur promissiones de Messia, donec ipse ueniret. Lex, inquit Paulus, pędagogus noster fuit ad Christum, & addita fuit propter transgressiones donec ueniret semen promissum. Nam quod politica & Leuitica non potuerint per se seruare populũ, non obscure Moses ipse significat, dum promittit alium post se prophetam, quem audire debeant. Prophetam, inquiens, de gente tua & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus, Ipsum audies. Habes Mosen hoc prędipue agere, ut doceat Messiam. Quid autem de prophetis dicendum erit? Hi certe in hoc prędipue intenti erant, ut auditoribus suis uenturum Messiam explicarent & commendarent, quod ut manifestissimum est, ita superuacaneum est, ut hoc loco pluribus demonstretur. Quare magna fuit pietas, magnum studium Philippi, quod cum alĩ quęsiuerint in Mose & prophetis magis superstitiosa & hypocritica, cp̃ uere pia, ipse quesiuerit in eis Messiam, solum uerum seruatorem nostrum. Obseruabile exemplum, quo admonemur, ut omnia studia, omnia negotia nostra, ad cognoscendum & assequendum uerũ Messiam conferamus. Hic sit omnium actionum nostrarum finis. Alius aliud quidem sectatur, hic diuitias, ille potentiam, hic sanitatem corporis, ille uoluptatem. Non sumus autem in hoc uel creati uel recreati, ut sectemur corporalia, ut edamus & bibamus, sed ut Dominum deum nostrum cognoscamus, & diligamus. Diliges, inquit, Dominũ deum tuum ex toto corde, ex tota anima, & tota fortitudine tua. Non possumus aũt deum uel cognoscere uel diligere, nisi cognito Messia, filio dei, seruatore nostro. Deum nemo uidit unc̃p, Vnigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarrauit. Et, Nemo nouit patrem, nisi filius, & cuicunque uoluerit filius reuelare. Nihil ergo nobis prius, nihil posterius sit, quam ut Messiam, Christum Dominum nostrum uere per fidem cognoscamus, & uocatiõi eius per Euangelion suum nobis reuelatę obsequamur. Sed audiendum nunc est, quid Nathanael Philippo respondeat. Et dixit ei Nathanael: A Nazareth potest aliquid boni esse? Ex hoc responso apparet Nathanaelem fuisse uirum doctum, qui cognouerit é uaticinio Michęæ, quod Messias nasciturus sit in Bethlehem & non in Nazareth. Fortassis offenditur etiã obscuritate ciuitatulæ Nazareth. Dicit ergo A Nazareth potest aliqd boni esse? Messias erit regũ oĩm clarissimus. Quomodo autem tanta

Messiã, debet esse finis omnium studiorum nostrorum.

claritudo, è tam obſcuro & abiecto loco, exoriri poteſt? Quis unq̃ illuſtris fuit ciuis in Nazareth? quomodo igitur Meſſias, longe omnium illuſtriſſimus, Nazaretham patriã haberet? Sed quod ad Bethlehem apud Michęam attinet, facile dilui poteſt, uidelicet, quod Chriſtus natus quidem ſit in Bethlehem, educatus autem in Nazareth. Quod autem Nathanael offendit obſcuritate Nazarethę, non eſt prudentia ſpiritus ſed carnis. Nam Spiritui probe cognitum eſt, quod deus eligat imbecillia in mundo, ut pudefaciat ea quę ſunt robuſta, ne glorietur coram ipſo ulla caro. Nec illud quemquam moueat, quod Philippus uocet Chriſtum, filium Ioſeph. Manifeſtum enim eſt teſtimonijs ſcripturę, quod Ieſus Chriſtus ſit conceptus de ſpiritu ſancto, & quod Ioſeph fuerit tantum putatiuus (Sic enim uocant) pater Chriſti. Cum igitur in Chriſtianiſmo nihil notius illo ſit, pergamus ad reliqua. Nam cum Nathanael uideretur dubitare, hortatur
» eum Philippus ut ipſemet rem exploret. Et dicit ei. Veni & uide. Quicquid enim ſit de Nazaretha, certe re ipſa comperies hũc Ieſum uerum eſſe Meſſiam, ſi modo acceſſeris ad eum, & diligenter obſeruaueris tum uerba tum facta eius, Ac profecto maximum eſt diſcri-
Religionũ autores collati cum Chriſto. men inter Ieſum Chriſtum, & alios aliarum religionum autores. Nihil nunc dicam de Moſe, quem quo melius intelligis, eo magis Ieſum Chriſtum agnoſces. Vide mihi deos gentium. Hi enim, quo notiores, eo contemptibiliores fiunt, ut ad refutandam uanitatem eorum, nihil ferme potentius ſit, quàm originem & res geſtas ipſorum illuſtrare. Quid Thalmudica ludęorum religio? Hæc quo diligentius cognoſcitur, eo uanior, mẽdatior, ac monſtroſior deprehẽditur. De Mahumete Sarracenicę & Turcicę religionis, aut potius impietatis autore, perſpicuum eſt, quod qui paulo attentius acta eius, & doctrinam Alcorani, quem ita uocant, conſiderauerit, is mox, niſi prorſum uecors & amens fuerit, uanitatem eius animaduertat. Monaſtica & Eremitica ſuperſtitio, habet quidem ſpeciem quandam pietatis, ſed ueni, uide, iudica, confer cum ſyncera doctrina Euangelij Chriſti, profecto agnoſces manifeſtam Hypocriſim, atque adeo impietatem. Solus Ieſus Chriſtus is eſt, ad quem quo propius acceſſeris, & uideris, eo certius maieſtatem perſonæ eius, & ueritatẽ Euangelij ipſius deprehendes. Quare quod Philippus dicit Nathanaeli, Veni & uide, hoc idem nobis dictum eſſe exiſtimemus, ut non opinione aut paterna tantum traditione, ſed re ipſa ueritatem & certitudinem
» Chriſtianiſmi cognoſcamus. Porro, Nathanael excitatus uoce Philip
» pi, accedit ad Ieſum, Vidit ergo Ieſus Nathanaelem uenientem ad ſe,
» & dicit de eo. Ecce uere Iſraelita, in quo dolus non eſt. Rem admirabilem. Nathanael offenſus fuerat obſcuritate patrię, ac uidebatur Ieſum

ſum propter Nazaretham contemnere, quod magis reprehenſione quàm laude dignum eſt, commendatur tamen pleno ore à Ieſu. Num ergo eſt ſine peccato, quia non eſt in eo dolus? Abſit. Omnis enim homo mendax. Et, Omnes declinauerũt, ſimul inutiles facti ſunt, nõ eſt, qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum. Quare Nathanael nõ commendatur, q̃ natura ſua ſit perfecte iuſtus coram deo. Sed quod Ieſus dicit eum eſſe uere Iſraelitam, laudat in ipſo ſtudium ſectandę ueræ & auitæ religionis, nimirum eius, quam ſectatus, & conciona-
tus fuerat patriarcha Iacob, qui dictus eſt Iſrael. Ad hunc enim Iſraelẽ dictum erat, In Semine tuo benedicentur cunctæ tribus terræ. Hæc eſt promiſſio de Meſſia ſeu Chriſto ſeruatore. De hoc Meſſia concionabatur et ipſe Iſrael iam moriturus. Veniet, inquiens, Silo, ſeu ſaluator, & ipſe erit expectatio, ſeu ut hebręus textus habet, purificatio, aut iuſtificatio gentium. Ac alĳ quidem Iſraelitæ aliud ſectabantur, hic diuitias, ille honores, hic potentiam, ille uoluptates, hic Phariſæos, ille Sadducęos, hoc eſt, religiones recens excogitatas, poſthabita interim expectatione Meſſiæ. Nathanael autem hoc unum pręcipue agebat, ut ſectaretur ueterem religionem Patriarchæ ſui Iſraelis, & expectaret promiſſum Meſſiam. Ieſus igitur ornat eum hoc epitheto, quod ſit uere Iſraelita. Magna autem laus, imo ſalus eſt, religionẽ maiorum ſectari. Ne iſtud deus clementiſſimus ſinat, nouam nos religionem maioribus incognitam agnoſcere. Nouæ religiones ſunt, Ethnica, Iudaica, ea uidelicet, quam hoc tempore Iudæi, qui ſic uocantur, agnoſcũt, Mahumetica, Pontificia, & Monaſtica. Hæ religiões, etſi poſteri etiam à maiorum ſuorum traditione acceperunt eas, tamẽ nouę dicuntur, q̃ ſint poſt ueram religionem de Meſſia ab initio oribus promiſſo, excogitatæ & inſtitutæ. Sola autem hæc eſt uetus religio, quam ſectati ſunt ab initio Patriarchæ, quam adnunciarũt Prophetæ, & quam prędicauerunt Apoſtoli in toto orbe terrarum, uidelicet, quod in nullo alio ſit ſalus, præterquam in Meſſia, patriarchis promiſſo, & quod ſolus Ieſus is ſit Meſſias, propter quem ſolum habeamus remiſſionem peccatorum, & uitam ęternam. Hęc fuit religio patriarchàrum, prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, & omnium ſanctorum, qui ante nos fuerunt. Quare, qui abiectis omnibus aliarum religionum ſuperſtitionibus & impietatibus hanc ſolam amplectitur, is uere dicitur maiorum ſuorum religionem ſectari, ac merito hoc epitheto ornatur q̃ ſit uerus ſeu Iſraelita ſeu Chriſtianus. Deinde, quod Chriſtus dicit non eſſe dolum in Nathanaele, laudat in eo ingenuitatem & candorem, in profitenda animi ſui ſententia. Etſi enim uitiũ eſt, q̃ Nathanael offendatur humilitate patriæ Ieſu, non mediocris tamen uirtus eſt, ſententiam ſuam nullo malo dolo cę

Gene. 28.

Religiões nouæ fugiendæ.

lare, sed eam aperte & perspicue profiteri. Magna est improbitas, ac prorsus Satanica malitia, aliud ore loq, aliud corde cẽlare. Satan eñ statim ab initio conditi orbis usus est hac arte ad decipiendum hominem, & præcipitandum eum in extremam internitionem. Sciebat hominem, si uescereť fructu arboris scientiæ boni & mali, omnibus calamitatibus, adeoq; morti ipsi obnoxium fore, & tamen longe aliud ore pollicebatur: Nequaq̃, inquiens, morte moriemini, sed aperientur oculi uestri, & eritis sicut dij, scientes bonum & malum. Quare qui dolo malo aliud sentiunt, aliud loquunť, seu aliud agũt, aliud simulant, hi non amplius referunt imaginem hoīs, qui ad similitudinem Dei conditus est, & ad ueritatem colendam institutus, sed referunt imaginem Satanæ, cuius etiam, ob perfidiam, uersutiã, uafriciem, & malitiam suam, cohęredes erunt. Videtur quidem ueritas & candor aliquoties detrimentum afferre, sed si ex fide, & ad obsequium uocationis Dei susceperis potius rerum tuarum detrimentum, q̃ dolum malum, aut mendatium, hoc iam non erit damnum, sed quæstus uberrimus. Nam & huc pertinet illud Christi: Qui reliquerit domos aut agros aut fratres propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitæ æternæ sortietur hæreditatem. Pręterea, cum Christus dicit, non esse dolum in Nathanaele, commendat in ipso simplicitatem obsequij. Inuitatus enim à Philippo, ut accedat ad Iesum, etsi uidebatur non infirmum argumẽtum habere, q̃ Iesus non esset Messias, tamen non reluctatur duriter, non repugnat odiose, sed sequitur obedienter. Magna est uirtus, ingenio suo cedere, ut ueritatem rei diligentius perscruteris. Est enim uia, inquit Salomon, quæ uidetur homini iusta, nouissima autem eius deducunt ad mortem. Quare, etiamsi uidearis habere bonam opinionem, & rectum institutum, est tamen & alterius sententia audienda, ut tua uel confirmetur, uel corrigatur. Cæterum, cum Nathanael audiret de se hoc Christi præconium, admiratur. Et dicit ei, Vnde me nosti? Nathanael iterum significat animi sui ingenuitatem, &, quod sentit corde, hoc simpliciter cõfitetur uerbis. Laudas me. Quid absurdius? Laudas enim, tibi prorsus ignotum. Aut dic mihi, Vnde me noueris? Respondit Iesus, & dixit ei: Priusquam te Philippus uocaret, cum esses sub ficu, uidebam te. Nathanael fuit sub ficu, in loco procul ab oculis Iesu remoto, & tamen Iesus uidit eum. Hoc magnum est miraculum. Sed quid? num tanti est momenti, ut probet Iesum esse uerum Messiam, adeoq; uerum Deum? An non & Elizæus, cum sederet in domo sua, cum senatu Israelis, uidit nuncium adhuc longe absentem, qui ad occidendum ipsum à rege missus erat? Dixit enim ad senatum: Nunquid scitis, q̃ miserit filius homicidæ huc, ut præcidatur caput meum? An non & idem

Mendatij detestatio.

4. Regum.

idem ille Elizæus uidit & audijt consilia regis Syriæ aduersus Israelem, cum tamen procul ab eo loco, quo Syrus cum seruis suis inibat consilia, abesset? dicemus igitur Elizeum fuisse Messiam, & unigenitum Dei filium? Absit. Hæc enim & alia id genus miracula per se nõ probant personæ maiestatem & diuinitatem, sed personæ officium, uocationem, & doctrinam. Sciamus igitur, quæ fuerit uocatio & doctrina Elizei, & cõferamus eam cum doctrina Iesu, ut cognoscamus, quid utriusq; miracula probent. Elizæus enim uocatus fuit à Deo, non ut ipse esset uerus Messias, sed ut de uero Messia uenturo uaticinaretur, & saluti regni Israelis, suo tempore, uaticinijs suis cõsuleret, donec postea uerus Messias ueniret. Miracula igitur eius confirmarunt doctrinæ eius ueritatem, hoc est, confirmarunt ipsum non esse uerum Messiam, sed uerum illum Messiam nouissimis temporibus uenturum esse. Iesus autem uerus est Messias, adeoq; uerus Deus, & in hoc à Deo patre suo in hunc mundum missus, ut doceret se esse uerum illum Messiam, de quo prophetę prędicauerunt, & unigenitum Dei filium, uerum omnium rerum creatorem. Miracula igitur eius confirmant hanc doctrinã, hoc est, confirmant, q; sit uerus Messias, & uerus Dei filius. Hæc enim est doctrina Iesu. Quare etsi miracula per se non probant personę diuinitatem, tamen quia probant doctrinæ ueritatem, & alia fuit doctrina Elizei, alia Iesu Christi, idcirco, q; Elizeus uidit absentia, testatur eum esse tantum prophetam Messiæ, quod autem Iesus uidit absentia, testatur eum esse uerum Messiam, & uerum omnipotentem Deum. Hic nunc considera mihi, quanta cura, quanto studio, honestatem uitę, etiam cum soli sumus, & in tenebris, sectari debeamus. Quid enim? Etiãsi fallimus oculos hominũ, num possumus & oculos Domini nostri Iesu Christi fallere? Num, quę ignota sunt hominibus, possumus cęlare Christum? Recte Dauid. Quo ibo, inquit, à spiritu tuo, et quo à facie tua fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es, si descendero in infernum ades. Et mox: Tenebrę non obscurabunt à te, & nox sicut dies illuminabitur. Reuerere igitur Christum præsentem, ut nihil auare, nihil iniuste, nihil libidinose, nihil incontinenter facias, ne tantam maiestatem, omnia cõtemplantem offendas. Non enim solus est Christus. Habet secum innumerabiles cœlestium angelorum legiones, quæ certe maiestas superat gloriam omnium regum & Monarcharum, qui unquam in terris fuerunt aut erunt. Quis ergo in hoc theatro, coram tanta maiestate, aliquid iniqui facere, aut etiam cogitare audeat, & non totus contremiscat? Iam, non solum docemur hic sectari honestatem uitæ, sed etiam concipere fiduciam in omnibus aduersis, & sperare certam salutem. Quid enim in afflictionibus trepidas? quid te derelictum cla-

Elizei mirácula collata cum miraculis Christi.

mas? Præsens certe est Christus, qui pro te passus est, & mortuus, qui & resurrexit à mortuis, & sedet ad dextram Dei patris, ut te adiuuet. Ingenue facis, cp fatearis te peccatorem esse, & indignum diuino auxilio, hæc autem peccati agnitio, debet te potius ad Christum adducere, quàm à Christo abducere. Non ueni, inquit, ad uocandum iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Et, Filius hominis uenit quærere & seruare, quod perierat. Quare, si confisus fueris, & perduraueris in inuocatione nominis Domini, fieri non potest, quin certissima salus tibi contingat, per Iesum Christum DOMINVM nostrum, qui est una cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA XX.

OCationem Nathanaelis nondum absoluimus, quæ quoniam cognitu digna est, paulo copiosius explicanda erit. Audiuimus miraculum, quòd Iesus uiderit Nathanaelem, cum adhuc procul esset sub ficu, audiamus nunc admirandam Nathanaelis confessionem. Respondit Nathanael & ait ei: Rabbi, tu es filius Dei, tu es rex Israelis. Quid, obsecro te, dicendum est de Nathanaele? Non tribuit quidem Iesu Christo plus cp ipsi debeatur, (Iesus enim uere est filius Dei & rex Israelis) sed tanti ne momẽti est hoc miraculum, quòd Iesus uiderit Nathanaelem procul sub ficu, tanquam præsentem, ut ex ipso probetur Iesum esse filium Dei, & regem Israelis? An non & Elizæus absens uidit seruum suum Gehasi currentem post Naamanum Syrum, & accipientem ab eo munera, mendatio postulata? Cur igiur Israelitæ non prociderunt ad genua Elizæi & dixerunt, Tu es filius Dei, tu es rex Israelis? Quod si abominabile fuisset, multo rectius uidetur fecisse mulier Samaritana, quæ cum intellexisset, Iesum arcanorum suorum peccatorum conscium esse, (audierat enim à Iesu: Quinq; uiros habuisti, et nunc quẽ habes, non est tuus uir) non statim confitetur eum esse Messiam & filium dei, sed tantum prophetam, Domine, inquiens, uideo, quod sis propheta. De hac re in superiori Homilia quædam diximus, nunc autem idcirco repetere libuit, ut rectam miraculorum ratiõem & melius cognoscamus, & firmius teneamus. Miracula enim per se non probant, quòd persona, quæ edit miracula, sit Deus ipse, sed probãt, quod uocatio & doctrina personæ sit à Deo ipso. Ædunt quidem & impij aliquoties miracula, & seductores, ac pseudoprophetæ, de quibus Moses in Deutero. capite decimo tertio cõcionatur, & Christus: Multi, inquit, dicent, Domine, domine, per nomen tuum prophetauimus, dæ-

Tu es filius Dei / Tu es rex Israelis

4. Regum 5.

Ioannis 4.

Miraculorũ recta ratio, quæ sit.

uimus, dæmonia eiecimus, & multas uirtutes pręstitimus, ego uero confitebor illis. Nunc̄ꝫ noui uos, discedite à me, qui operamini iniquitatem. Et iterꝫ, Surgent pseudochristi & pseudoprophetę, & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducant̄, si fieri possit, etiam electi, sed horum miracula, quia conantur euertere doctrinam ante diuinitus confirmatã, uanissima sunt, & nullo modo agnoscenda. Deus enim non est uarius & mutabilis, nec quæ ante miraculis confirmauit, ea postea miraculis infirmat, illa autem miracula, quę ędũtur in testimonium doctrinę antea diuinitus promissę, ut sunt uere diuina, ita ueritatem doctrinæ certissime confirmant. Promissum olim erat Abrahę, posteros suos generatione quarta liberandos è seruitute Ægyptiaca. Cum autem hoc tempus impleretur, excitatus fuit Moses diuinitus, qui et doceret, tempus liberationis adueniſſe, & miracula ęderet. Quare miracula eius fuerunt certissima testimonia doctrinę eius, miracula autem magorum Ægyptiacorꝫ, qui hanc doctrinã euertere cogitabant, fuerunt uanissima. Promissum olim fuit, per prophetas, Euangelion de Messia uulgandum in totum orbem terrarum, inter omnes gentes. In oẽm, inquit, terram exiuit sonus eorꝫ, & in fines orbis terrę uerba eorum. Cum autem tempus appeteret, emissi sunt Apostoli, ut prędicarent Euangelion uniuersę creaturę, & ęderent miracula. Hi ergo egressi, prędicauerunt, ut Marcus ait, ubique, DñO cooperante, & sermonem confirmante, per signa subsequẽtia. SERMONEM, inquit, CONFIRMANTE per signa. Sunt igitur signa seu miracula, testimonia & confirmationes doctrinę. Sic & de miraculis, quę Christus ipse ędidit sentiendum est. Promissum enim fuit diuinitus per prophetas, Messiam uenturum. Tempus etiam aduentus eius definitum erat, partim per patriarcham Iacobum, partim per prophetam Danielem. Hoc autem tempore impleto, Iesus filius Marię, designatus est, & à Ioanne Baptista diuinitus misso prędicatus Messias. Cum igitur Iesus docuerit Euãgelion suum, se uidelicet esse Messiam, & ędiderit miracula, certe miraculis ueritatem doctrinę suę ita confirmauit, ut iam nullus alijs miraculis alio uocantibus, imo ne angelo quidem aliud adnuncianti fides sit adhibenda. Nathanael aũt, ut ad hunc reuertamur, non iudicauit de persona Iesu, ex miraculo per se, & absq; doctrina, sed iudicauit ex miraculo ueritatẽ doctrinę antea de Iesu auditę. Sciebat enim tempus aduentus Messię ad esse, audiebat Ioannem Baptistam testari Messiam iam adueniſſe, & in medio ipsorum stare, audiebat etiam Philippum cõcionari, hunc Iesum Nazarenum esse uerum illum Messiam tãto tempore expectatum. Dixerat enim Philippus: De quo scripsit Moses in lege & prophetæ, inuenimus Iesum filium Ioseph Nazarenum. Quare cum ad

Miracula sunt cõfirmatio doctrinæ.

hanc doctrinam accederet miraculum Iesu, non est temeraria credulitas, sed prudētissima pietas, ꝙ Nathanael statim amplectatur Iesum, ut uerum Messiam. Cęterum, ut perspicuè significetur, quàm late pateat maiestas Messiæ, & quibus in locis prophetæ describant Messiam, recte à spiritu sancto curatum est, ꝙ Nathanael non simpliciter in confessione sua dixerit. Tu es Messias, sed copiosius & illustrius, Tu es filius Dei, tu es rex Israelis. Quid potuisset de Messia magis perspicue dici? Messias enim, de quo Moses & prophetæ uaticinati sunt, non est ponendus in ordine aliorū in hoc mundo regum, sed est rex ille, & filius ille Dei, imo Deus ipse, qui describitur in psalmo secundo, Ego, inquiens, sum constitutus rex ab eo super Zion mōtem sanctum eius, prędicans prędceptū eius. DOMINVS dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Et postea in psalmo septuagesimo primo. Deus iudicium tuum Regi da, & iustitiam tuam filio regis. Ac mox. Benedicentur in ipso omnes tribus terræ, omnes gentes magnificabūt. Et in Esaia capite quadragesimo tertio, Ego DOMINVS, sanctus uester, creans Israelem, Rex uester. Ad hæc certe, & similia prophetarum loca respexit spiritus sanctus in Nathanaele, cum dixit, Tu es filius Dei, tu es rex Israelis. Ac manifeste significat Nathanael, non solum quanto studio, quāto ardore quęsiuerit hactenus Messiam in scriptura, et expectauerit eum, per fidem, sed etiam quanto gaudio excipiat eum nunc inuentum. Quod enim dicit, Tu es filius Dei, tu es rex Israelis, hanc habet sententiam. Scio, nullam aliam esse ueram salutem, præter Messiam. Scio, quanto desiderio iam inde ab initio orbis terræ pij patriarchæ, & posteri eorum suspirauerint & expectauerint Messiam. Scio tempus aduentus eius, à spiritu sancto definitum iam impleri. Quare hoc unum toto animo agebam, ut hunc Messiam inuenirem, & tenerem. Nunc, cum inuentum habeam, quid amplius mihi deerit? Voti compos factus sum, & satis iam habeo, quia habeo filium Dei, & regem illum Israelis, qui accipiet gentes, hęreditatem suam, & possessionem suam terminos terræ, qui dñabitur à marí usq; ad mare, qui parcet pauperi & inopi, & animas pauperum saluos faciet, qui calamum quassatum non conteret, nec linum fumigās extinguet, breuiter, qui est benedictio, salus & redemptio omnium sperantium in ipsum. Memorabile exemplum, quo admonemur & nos, quod unica nostra cura esse debeat, ut summo studio inquiramus hunc filium Dei, & regem Israelis, ac inuentum maxima diligentia conseruemus. Amisimus enim in Adamo omnem nostram fœlicitatem. Eramus quidem optime, ad similitudinem dei in summa fœlicitate, conditi. Sed, postquàm Adam peccauit, & eiectus

Messiæ descriptio in prophetis.

Hominis miseria.

ctus est é paradiso, peccauimus & nos in ipso, & abiecti sumus in omnia genera miseriarum. Omnia nostra facta sunt maledictioni obnoxia propter peccatum. Anima simul & corpus, totus inquam homo, traditus est in seruitutem & captiuitatem peccati, doloris, afflictionis, mortis & inferni. Etsi em̃ uidetur aliq̃ties fœlicitas hoi in hac terra affulgere, nihil tamen est firmum, nihil stabile, ac tunc maxime impendet nobis calamitas, cum existimamus omnia esse tuta & secura. Nullum autem usquam est in tota terra remedium aduersus tantam infœlicitatem. Non iuuant nos diuitiæ, non honores, non regna, non amici, nihil denique earum rerum, quas hic mundus admiratur. Sed salus & redemptio nostra constat in solo semine mulieris, in solo semine Abrahę, in solo filio Dauidis, qui est Iesus Christus DOMINVS noster. Quod cum animaduerterent & agnoscerent patriarchæ & prophetæ, ac pij omnes, unum hoc studuerunt, ut hunc Christum cognoscerent, & diem eius uiderent. Abraham, magnus fuit patriarcha, habuit amicos reges, habuit optimum & obsequentissimum filium, habuit diuitias & honores, ac plane nihil uidetur ei ad fœlicitatem huius seculi defuisse. Quid ergo? num studium suum in hoc posuit, ut hanc fœlicitatem aut retineret aut augeret? num hac fœlicitate satisfactum fuit animo eius? Nihil certe minus. Vidit, & re ipsa comperit, hæc prorsus nihil ualere aduersus potentiam peccati, mortis & damnationis. Quare non exultauit, ut uideret multas diuitias & regna huius seculi, sed ut uideret diem Christi. Vidit atq; gauisus est. An non & Dauid fuit rex potentissimus? attamen, quia reipsa sentiebat nullam esse salutem in fœlicitate huius seculi, non terminabat finem instituti sui regno terreno, sed cognitione Christi sibi promissi. Consídera, obsecro, mihi, q̃ inenarrabili gaudio exultet, cum audit, suscitabo semen tuum post te. Stabiliam thronum regni eius usq; in sempiternum. Hæc est promissio de Christo, quæ certe multo plus exhilarabat conscientiam Dauidis q̃ si ad regnum illud externum Israelis, adiecta fuisset Monarchia totius orbis terrarum. Apparet etiam é psalmis, q̃ unicum studium eius fuerit, ut Christum promissum apprehenderet. Horum exemplo excitemur & nos, & cogitemus toto animo, & studio omni, ad hoc solum negocium incumbere, ut Christum uere cognoscamus. Hic enim est thesaurus ille, quem homo repertum in agro, abscõdit, & præ gaudio, quod habet super illo abit, & omnia quęcunque habet, uendit ac mercatur agrum. Hic est precíosa illa margarita, quam negociator redemit omnibus facultatibus suis. Expergiscamur igitur,

Christum cognoscere quanto studio debeamus.

2. Reg 7.

Matt. 13.

& ſectemur uocatiõem ac ſalutem noſtram. Numa Pompilius fertur apud Romanos inſtituiſſe, ut cum rem diuinam facerent, preco in genti uoce pręcedens clamet. Hoc AGE, admonens uidelicet, ut ſe poſitis omnibus alijs cogitationibus & negotijs, animum ad ſacra ad uerterent. Ac fuerunt quidem hæc Ethnicorum ſacra, impia & deteſtanda, conſuetudo autem illa exhortandi ſpectatores non eſt indigna commendatione, ac etiam imitatione. Tanta certe eſt hominum etiam inter Chriſtianos ignauia, ut neceſſe haberent, non ſemel & iterum, ſed ſingulis diebus, mane & ueſperi, hac uoce: Hoc AGE, per publicum preconem excitari, quo admonerentur, ꝙ hoc unum agendum eſſet, ut quicquid dies noctesq; facerẽt, Chriſtum cognoſcerẽt, ac ſectarentur. Hæc enim ſola pręcipua eſt uocatio noſtra. Philippus Macedo, poſtq; uictoriam ab Atheniẽſibus apud Cheroneam reportaſſet, inſtituit, ut puer indies, exoriente ſole ad ſe ingreſſus, inclamaret: Philippe, homo es, nec quoq; progreſſus eſſe dicitur, niſi puer hanc uocem ter intonuiſſet, quo inſtituto cauere uoluit, ne ultra humanum modum inſolentius ſe efferret. Multo magis neceſſarium eſſet, ut nos quotidie hac publica uoce, Chriſtianus es, Chriſtum DOMINVM tuum agnoſce, excitaremur, quo torporem noſtrum abijceremus. Solet ſingulis diebus ſummo mane & ueſperi ſignum æreum dari, quod uocant, Angelicam ſalutationem. Hoc inſtitutum, ut monachi impijſſime interpretati ſunt, ita hypocritæ peſſime eo ſunt abuſi. Fingunt enim beatam Mariam uirginem inuocandam, & ei totam ſalutem noſtram commendandam eſſe, ac putant ſe interdiu & noctu patrocinio Marię tutos eſſe ab omnibus periculis, ſi hunc cultum flexis genibus peregerint. Etſi autem beata Maria uirgo ſuas habet laudes, ſuaq; preconia, quę nunc non eſt opus recenſere, tñ hęc ſuperſtitio magna eſt impietas. Cur enim non potius hoc publico ſigno uoluntur ad commonefaciendum nos noſtri officij, ꝙ primum ac nouiſſimum negotium noſtrum eſſe debeat, ut Chriſtum adnũciatum ab angelo, & natum ex Maria uirgine, ueram benedictionẽ & ſalutem noſtram agnoſcamus, & inuocemus, ac uocationi eius obſequamur, pręſertim cum etiam huc uocent nos uerba Elizabethæ, quæ ſalutationi angelicę adiungi ſolent, Benedictus fructus uentris tui? Hic eñ eſt lapis ille, qui reiectus ab ędificantib. factus eſt caput anguli, nec eſt in alio quoquam ſalus. Nec enim aliud nomen eſt ſub cœlo datum inter homines, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Quare omne ſtudium noſtrum in hac re noctesque diesque collocandum eſt, ut Chriſtum DOMINVM noſtrum, ex Euangelio ſuo, per fidem aſſequamur, & bonos fidei fructus proferamus. Sed reuertemur nunc ad propoſitum. Magna & egregia eſt confeſſio Nathanaelis. Tu es filius Dei,

Plutar. in uita Coriolani

φίλιππε, ἄνθρωπος εἶ.

Angelicæ ſalutatiõis pulſus.

Tu es

Tu es rex Israelis, ac plane conuenit cum ea confessione, quę nomine apostolorum, à Petro recitata est, Tu es Christus filius Dei uiui. Quæ *Matthæi 16.* runt igitur nonnulli, quî fiat, quod Nathanael non sit etiam coopta-tus in numerum Apostolorum. Christus elegit Iudam Ischarioten in Apostolum, quanto dignior fuisset Nathanael? Sunt, qui hoc ita ex-plicant, quod Christus non cooptauerit Nathanaelem in numerum duodecim apostolorum, propter doctrinam & eruditionē eius. Sen-tiunt enim Nathanaelem fuisse insigniter doctum. Christus aūt ma-luit habere apostolos rudes & indoctos, ne gloriaretur ulla caro, aut ulla carnis sapientia, de profectu Euangelij & Christianismi in orbe terrarum. Hoc quidem & pie & non inepte dicitur, sed non est mani festum, quod Nathanael non contineatur in numero duodecim apo-stolorum. Etsi enim alij Euangelistæ non recensent hunc Nathanae-lem nominatim inter Apostolos, quid tamen si Nathanael fuisset bi nominis, & alio nomine apud alios Euangelistas, alio apud hunc Io-annem nostrum uocaretur? certe apparet eum cum apostolis frequen ter uersatum esse. Cum enim nonnulli ex Apostolis post resurrectio nē Christi abirent piscatum, comitatur eos & hic Nathanael. Sic eī̃ dicit Ioannes cap. xxi. Erant simul Simon Petrus, & Thomas, qui di-citur Didymus, & Nathanael, qui erat à Cana Galilęę & filij Zebe dæi, & alij ex discipulis eius duo. In hoc loco dicitur Nathanael esse à Cana Galilææ. Quid si ergo is esset, quem alij Euangelistæ uocant Simonem Cananęum, aut iuxta grȩcam interpretationem, Zelotē? Hoc ut non ausim certo affirmare, ita nō uidetur absurdum. Sed quo modocunqꝫ se hoc habeat, parum retulerit, certe si Nathanael non fu it cooptatus in numerum duodecim Apostolorum, perspicue uoluit Christus significare, quod non concluserit numerum eorum, qui ip-si grati & accepti fuerunt, in numerum duodenarium. Etsi enim Na-thanael non continetur in catalogo duodecim apostolorum, nihilomi-nus tñ fuit Christo acceptissimus. Selecti quidem sunt duodecim A-postoli, ut essent publici & ordinarij testes Euangelij Christi, Sed fu erunt & alij prȩstantissimi uiri, inter qs erant Nathanael, Cleophas, Barsabas, qui non minus accepti fuerunt Christo, q̄ duodecim apo-stoli. Docemur igitur hoc exemplo, qꝑ etsi non sumus uel in Ecclesia Christi uel in rep. ciuili prȩclaris & illustrib. officijs ornati, tñ si uo cationē Christi ex fide sectamur, non est sentiendum, qꝑ simus uel a Christo abiecti, uel Christo minus accepti, sed sine ulla dubitatione tenendum est, qꝑ quanto quisqꝫ maiori fide Christū in sua uocatiōe, q̄uis humili, & abiecta sectatur, tanto acceptior sit Christo, seruа-tori nostro. Vnusquisqꝫ enim, quod fecerit boni, inquit Paulus, hoc reportabit à Deo, siue seruus fuerit, siue liber, nec est personæ respe-

Nathanael non est coop tatus in nume rum Apostolorum.

Apostolorum uocatio.

ctus apud illum. Sed audiamus nunc quid uicissim Iesus ad Natha-
» naelem dicat. Respondit Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi, uidebam te
» sub ficu, credis, Maiora his uidebis. Et ait illi: Amen amen dico uo-
» bis, posthac uidebitis cœlum apertum, & angelos Dei ascendentes
» ac descendentes super filium hominis. Iterum commendat Iesus Na-
thanaelem, ꝙ ex uno, eoꝙ nõ admodum illustri miraculo excitetur, ut credat ipsum, iuxta doctrinam prius auditam, uerum esse Messiam, ac promittit ei spectacula maiorum & illustriorũ miraculorum: Pie, inquiens, facis, ꝙ cognito uno tantum miraculo, complectaris me obedienti fide, sed heus tu, plura & maiora miracula cognosces, quibus, me esse uerum Messiam ita probabo, ut nulla dubitatio, nullus uel tenuissimus scrupulus resideat. Videbitis enim cœlum diffindi, & angelos Dei super me ascendere ac descendere. Agite ergo, inspiciamus historias Euangelicas, ut cognoscamus, ubi & quomodo hoc, quod Christus dixit, impletum sit. Ac inuenimus quidem, ꝙ angeli ministrauerint Christo in deserto, in quod post baptismum à Ioanne acceptum, actus erat per spiritum sanctum. Sed manifestum est, hoc cõtigisse, priusꝙ Nathanael Christum cognouisset. Inuenimus etiam angelum de cœlo apparuisse Christo, & corroborasse eum, cũ in monte Oliueti oraret, & sanguinem sudaret. Sed hoc minus uidetur, ꝙ quod tantæ promissioni Christi respondeat, quando & patriarchis angeli sæpe ac multum apparuerint. Quod si percurramus hi-
Gene. 28. storias ueteris testamenti, inuenimus quidem, ꝙ patriarcha Iacob, cũ fugeret fratrem suum Esau, & obdormiuisset super lapide, uiderit in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cœlũ, angelos quoꝙ dei ascendentes & descendentes per eam, & DOMINVM innixum scalæ, sed nusꝙ in historijs noui testamenti extat, ꝙ Apostoli & discipuli Christi uiderint tale externum & corporale spectaculum, uel in somnio uel uigilantes. Et tñ, quod Christus dixit ut est uerissimũ, ita certissime est impletũ. Quare necesse habemus, hæc de apertura cœli, & ascensu ac descensu angelorum super filium hoīs metaphoricõs intelligere, de ijs, quę apostoli in Christo manifeste uiderunt, & audiuerunt, & quibus Christus comprobauit cœlestem suam maiestatem. Sciamus ergo, quæ Apostoli & discipuli in
Angelos Dei descendere et ascendere super Christũ, quid sit. Christo uiderint, & ex ipso audiuerint. Ac initio, audiuerunt contiones eius, de Euangelio suo, ꝙ ipse sit Messias ille, quẽ prophetę promiserunt, & qui est benedictio, salus et redemptio nostra. Deinde uiderunt magna & illustria miracula eius. Nec ea solum uiderunt, sed ædiderunt & ipsi in noīe eius miracula. Dñe, inquiunt, etiam dæmonia subĳciunt nobis per nomen tuũ. Prętera, etsi uidebant eũ crucifigi & mori, tamen paulo post uiderunt & cognouerunt manifestissimis ac cer

mis ac certissimis argumẽtis, ipsum resurrexisse à mortuis. Hunc Deus, inquit Petrus, suscitauit tertio die, & exhibuit eum, ut manifestus fieret, non toti populo, sed testibus prius ad hoc delectis à Deo, nimirum nobis, qui comedimus & bibimus una cum illo, postea quam resurrexerit à mortuis. Deinde uiderũt eum ascendere in cœlum. Postea, uiderunt & reipsa senserunt spiritum sanctum sibi nomine eius è cœlo mitti, & se admirabilibus donis spiritus sancti ornari. Postremo uiderunt Euãgelion Christi ministerio ipsorum uulgari inter omnes gentes, & comprobari magnis miraculis, quæ ipsi in nomine eius ędebant. Hęc fere sunt, quæ Apostoli & discipuli, post hanc promissionem, quæ ad Nathanaelem dicta est, in Christo uiderunt & audiuerunt, & quibus manifeste comprobatum est, Iesum, qui se filium hominis uocat, esse uerum Messiam, aut quemadmodum Nathanael loquitur, filium Dei, & regem Israelis. Videre igitur cœlum apertum, & angelos Dei ascendentes & descendẽtes super filium hominis, nihil certe hoc loco aliud est, q̃ uidere & audire Iesum, uerũ Messiam, prędicare Euangelion suum, ædere miracula sua, resurrexisse à mortuis, ascendere in cœlum, mittere spiritum sanctum de cœlo, & dominari per Euangelion suum in toto orbe terrarum, à mari usq; ad mare. Nam & hoc illud est, quod quondam adumbratum fuit per somnium patriarchæ Iacob. Vidit enim Iacob scalam stantem in ea terra, in qua dormiebat, cuius scalæ cacumen pertingebat usque ad cœlum, & in qua angeli ascendebant & descendebant, cui etiã Dominus Deus ipse innitebatur. Hac figura uoluit spiritus sanctus significare, q̃ Christus, non hominum tantum, sed & angelorum Dominus, uerus Deus & homo, ambulaturus sit in ea terra, in qua Iacob dormiat, & prædicaturus Euangelion suum, quod & confirmaturus sit cœlestibus miraculis. Itaq; fiet, ut propter Christũ, propitius reddatur deus pater, & aperiatur cœlum, quo angeli ascendant & descendant, in ministerium eorũ, qui sunt hęredes salutis, & ut hoies propter Christum in cœlũ conscendere queant. Hinc est, q̃ Deus scalę innixus, non apparet Iacobo mutus, sed colloquitur cum ipso, ac promittit ei tria maxima beneficia. Vnum est, idq; longe omnium excellentissimum: Benedicentur in te & in semine tuo cunctę tribus terrę. Hęc est promissio de Christo uenturo ex posteritate Iacobi, & seruaturo oẽs in ipsum credentes. Qua promissione nihil est maius, nihil melius, nihil prętantius. Alterũ est: Ero custos tuus, quocunq; prexeris, & reducã te in terrã hanc. Quod & ipsum non est mediocre bñficium. Tertiũ: Terrã, in qua dormis dabo semini tuo, eritq; semẽ tuũ quasi puluis terrę. Est et hoc magnũ beneficiũ. Pollicetur aũt deus Iacobo multiplicationẽ seminis sui, & possessionẽ huius terræ, non q̃

Scalæ Iacob interpretatio.

extrema & uera fœlicitas hoc fine terminetur. Multam enim habere posteritatem, & possidere unam aut alteram regionem huius terræ, per se nihil facit ad habendam ueram durabilem & perpetuam fœlicitatem. Sed deus pollicetur Iacobo hoc beneficium, ut instituatur in hac terra politeia tam ciuilis quam ecclesiastica, in qua conseruentur promissiones de Christo, donec ueniat, & ut sit certus populus, in quo Christus, uerus seruator, nascatur, & certa terra, in qua Christus habitet, ac Euangelion suum contionetur. Nam hūc esse finem, propter quem, deus dederit Israelitis hanc terram, & instituerit in ea Israelitică politeiam, Iacobus ipse, perspicue significat. Postq̄ em̄ euigilasset, non cōstitit & ipse mutus, sed Vere DOMINVS, inquit, est in loco isto. Et mox. Quam terribilis est locus iste, non est hic aliud nisi domus dei, & porta cæli. Non loquitur autem Patriarcha de eo tantum loci spacio, in quo ipse dormierat, Sed de tota terra, quę ipsi promissa erat, Nec sentit, hanc terram idcirco dicendam esse domum dei, & portam cœli, quod postea ędificatum sit in ea templum, & instituta externum propitiatorium. Etsi enim, etiam propter hāc causam dictum est DOMINVM habitare in hac terra, tamen ea nō est prȩcipua & maxima omnium, Sed patriarcha uocat illam terram, domū dei & portā cœli, propterea q̄ ex promissione dei cognouerit Christum uerum filium dei in hac terra nascituꝝ, & Euangelion suū prædicaturum. Vbi enim Christus est, ibi uere est, DOMINVS Deus noster, ibi est & domus Dei, & porta cæli, Nam & in Christo inhabitat omnis plenitudo deitatis corporaliter, et Christus ipse tam porta est cœli, quam scala, in qua ad cœlum conscenditur. Cum enim expiauerit peccata, & reconciliauerit nos cum Deo patre, ut adoptemur in filios & hęredes dei, ac consequamur propter ipsum, si in eū crediderimus, cœlestem hæreditatem, quid conuenientius de eo dici posset, q̄ q̄ sit scala, qua ascenditur ad cœlum, & sit porta, qua intratur in cœlum? Alij alias scalas, alij alias portas cœlo affingunt. Hypocritæ, Iudæi, & Turcæ, sperant se ascensuros & ingressuros in cœlum, per intercessiones sanctorum, per merita suæ iustitiæ, per superstitiones, & prodigiosos cultus Dei. Sed hi omnes aberrant a' uera scala & porta cœli. Vna enim est uera scala, una est uera porta cœli, Iesus Christus dominus noster, a' quo qui aberrauerit, a' tota sua salute aberrat. Non est autem sentiendum, q̄ ea tātum terra in qua Christus natus est, & prædicauit Euangelion suum, sit domus Dei, & habeat scalam ad cœlum, ac portam cœli. Postquam enim Euangelion Christi uulgatum est in totum orbem terræ, inter omnes gentes, tūc ubicunq̄ prædicatur Christus inter gentes, & in quacunq̄ ciuitate, in quacunq̄ parochia, in quocunque loco adnunciatur Euangelion Christi, i

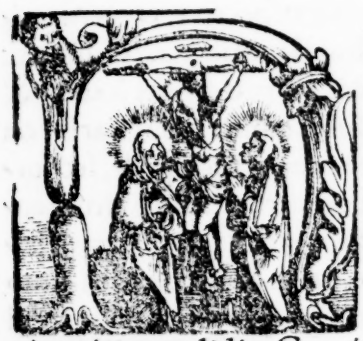
Canaan terra Israelitis data, in quem finem.

Scala in cœlū Christus.

Christi, ibi est scala ad cœlum, ibi est porta cœli, ibi angeli ascẽdunt & descendunt, & tuentur etiam in media morte omnes eos, qui credunt per Euangelion, in Iesum Christum. Omnino enim fide opus est, ut in hac scala ascendas, & per hanc portam ingrediaris cœlum. Non ascenditur fiducia suæ iustitiæ, sed hac descenditur potius in infernum. Nec ascenditur sceleribus & flagitijs. Hæc enim sunt scala, qua descenditur ad interitum, Sed ascenditur fiducia diuinæ clementiæ in Christo Iesu Domino nostro, & ascenditur obedientia ex fide, qua uidelicet fit, ut in cœpto ascensu perseueremus. Quare, cum hoc tempore, Euangelion Christi etiam inter nos, beneficio Dei, syncere adnuncietur, & uera porta cœli per Euangelion sit tota patefacta, agi tedum amicissimi, expergiscamur, et capessamus uocationẽ nostram, ut per hanc portam ingrediamur ad cœlestia gaudia, per Iesum Christum DOMINVM nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

CAPVT SECVNDVM

HOMILIA XXI.

NIHIL NOTIVS, NIHIL TE/ statius nobis esse debet, q̃ Iesum filium Mariæ, esse uerum Christum & seruatorem nostrum. Sunt autem præcipue duo testimonia, quibus maiestas Iesu reuelata & confirmata est. Alterum, est testimonium, quod Ioannes Baptista de ipso dixit. Alterum, sunt miracula, quę Iesus ipse diuina uirtute ædidit. Cum igitur Euangelista exposuerit in superiori capite, testimonium Baptistę de Iesu, & commemorauerit Baptistam discipulos suos ad sectandum Iesum excitasse, aggreditur nunc ad descriptionem miraculorum & doctrinæ Iesu, ut manifestum & perspicuum nobis fiat, non esse alium Christum & seruatorem, præter hũc Iesum Nazarenum. Etsi enim & hoc inter miracula merito recensendum est, q̃ Iesus uiderit Nathanaelem procul sub ficu, de quo supra dictum est, tamen hoc inter priuata potius q̃ publica miracula, referri debet. Nam inter publica miracula, primum omniũ fuit quod Euangelista nunc cõmemorat, in Cana Galilæę editum esse. Videamus igitur rem gestam, & expendamus usum illius ea diligentia, quæ in

IESVM esse Christum testimonijs confirmatum est

,, tanto ſaluris noſtræ negotio maxime adhiberi debet. Die tertia, (uide-
,, delicet poſtq̃ Ieſus profectus eſſet in Galilæam) nuptiæ fiebant in
Cana Galilææ. Cana Galilææ. Hæc Cana ſita fuit in tribu Aſſer, quemadmodum in
Ioſua cap. decimo nono ſcriptum eſt: Fuit & alia Cana in tribu Ephra-
Probat Cana vulgata tralatio in Ioſua habet, Arundineti. im, de qua ſcriptum eſt in Ioſua capite decimo ſexto. Sed miraculum,
quod ſequitur, editum eſſe in illa altera Cana, quę eſt in tribu Aſſer,
Euangeliſta ſignificat, cum uocat eam Canam Galilæę, ac meminit
tam diligenter huius loci, ut etiam hoc teſtimonio certitudinem mira-
,, culi confirmet. Et erat mater Ieſu ibi. Vocatus eſt autem & Ieſus, ac
,, diſcipuli eius ad nuptias. Hic fortaſſis non eſſet importunum expone-
re, quid ſibi Chriſtus uelit, quod & ipſe qui uenerat ad prædicandũ
regnum cœleſte, acceſſerit ad nuptias terreſtres, & adduxerit ſecum
diſcipulos, quos hactenus uocauerat, ſed percurremus ante, quę Euan-
geliſta de miraculo in his nuptijs edito conſcripſit. Sic enim res ipſa
declarabit Chriſtum non ueniſſe cum diſcipulis ſuis ocioſe ad has
,, nuptias. Et ubi defeciſſet uinum, dicit mater Ieſu ad eum. Vinum non
,, habent. Sentiunt quidam, Mariam excitatam eſſe ad interpellandum
apud filium ſuum pro nouis coniugibus, ambitioſo affectu. Etſi au-
tem extant aliàs quædam ſignificationes, quæ teſtantur nihil huma-
Maria uirgo, peccatrix. ni alienum fuiſſe a Maria, quippe quod & ipſa contineatur in publi-
co humani generis iuditio. Propter unum hominem, peccatum in
mundum introijt. Et, Non iuſtificatur in conſpectu tuo omnis uiuens.
Ac iterum. Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt. Nec
ſanctorum facta, quæ ſcriptura ipſa manifeſte pro erratis iudicat &
damnat, aut excuſanda, aut defendenda ſunt, tamen quia Maria non
ſinit ſe reſponſo Chriſti, quamuis duro, a propoſito repelli, ſed for-
titer pergit & urget, ac etiam impetrat, quod petijt, haud obſcure ap-
paret, magno eam & bono tum caritatis tum fidei affectu interpellaſ-
ſe pro coniugibus. Nam quod Chriſtus repellit eam mox durißimo
reſponſo, non eſt proprie damnatio facti, ſed tantum tentatio fidei
Mariæ caritas. Mariæ, quemadmodum poſtea indicabimus. Affectus ergo caritatis
in Maria hic eſt, quod cum uideret nouos coniuges propter pauper-
tatem & penuriam uini publice coram honeſtis conuiuis pudefieri,
ſuſtulerit in ſe onus eorum, & perinde animo commota ſit, ac ſi ipſi,
quicquid id eſt aduerſi, accideret. Graue enim eſt onus paupertatis,
Paupertas onus graue. & deijcit non tam oculos quam animum uiri, alioqui optimi, ac quan-
to quis honeſtiori ingenio prædituſ eſt, tanto magis ſtudet pauper-
tatem ſuã, quoq̃modo poteſt, celare. Putat enim eam magno ſibi pro-
bro ac dedecori eſſe. Sed hic uide mihi, quantum homines errare ſo-
leant. Manifeſtum quidem eſt, quod paupertas initio intrauerit in
hunc mundum propter peccatum. Poſtq̃ enim noſtri primi parentes
peccaſſent,

peccassent, ejiciuntur è paradiso in paupertatem, & necesse habent sibi sudore suo victum parare. Et in Deuteronomio dicitur, Si nolueris uocem DOMINI dei tui audire, maledictus eris in ciuitate, in agro, egrediens & ingrediens, seruies inimico tuo in fame, siti, nuditate, & omni penuria, hęc autem magna est hominum peruersitas, qꝑ multo plus affligantur onere paupertatis, quàm onere peccati, ac magis trepident ad paupertatem, q̃ꝑ ad peccatum. Quis enim non studet magis cælare paupertatem suam, q̃ꝑ scelera sua? Homines peccant publice, sine omni pudore, nunc diris execrationibus, nunc impostu ris, nunc conuiṫs, nunc scortatione, nunc helluatione, alīsqꝑ sceleribus, quæ, ut nunc sunt mores, propemodum sibi laudi ducunt, certe de ipsis aliquoties ne uerentur quidem gloriari, cum interim sentiant nihil esse probrosius & ignominiosius paupertate. Quid hoc iudi tio, quid hac animi sententia magis peruersum? Ante omnia enim, pudere nos debet peccati, de quo paupertas nos admonet, ut excitati agnitione peccati, quęramus in Christo seruatore nostro, peccati remissionem. Hac impetrata per fidem, paupertas non est amplius pudori, sed honori. Christus enim DOMINVS noster sua paupertate, paupertatem ita sanctificauit, ut quotquot sunt membra Christi per fidem, cōsequantur in paupertate ueras, cœlestes, & perpetuas di uitias. Quare nihil prius nobis agendum est, q̃ ut simus Christi, quo solo honesta nobis fiet paupertas. Sed redeamus ad institutum. Cum Maria cognosceret sua ipsius experientia quàm grauis et dura sit paupertas, & uideret coniuges publice propter inopiā uini pudefieri, interpellat pro ipsis apud filium, ut periclitanti eorum honestati succurrat. Non interpellat, ut doceat Ecclesiam, quo post mortem faciat ipsam mediatricem inter Deum & hominem, & inuocet ipsam, Sed interpellat, ut declaret caritatem suam erga miseros coniuges, & doceat nos suo exemplo, quod alter alterius onera ferre & pro nobis mutuo in hac uita orare debeamus. Habes in Maria excellentis caritatis affectum. Audi nunc fidei affectum. Non enim suscepissет rogandum Iesum, nisi credidissет ipsum periclitantibus opem laturum. Sciebat, quæ angelus, cum adnūtiaret conceptum eius, contionatus de ipso fuerat. Conseruauerat in corde suo, quid pastores, qd magi, quid Simeon, quid Anna prophetissa de ipso prędicauerant. Audiuerat nuper adeo testimonium Ioannis Baptistę. Quare non dubitabat ipsum uerum esse Messiam, & iam officium Messiæ publice inchoare. De Messia autem scriptum est, quod sit adiutor in necessitatibus, qꝑ medeatur contritis corde, qꝑ consoletur omnes lugentes. Confidit ergo fore, ut cum Iesus, qui sit uerus Messias, uideat necessitatem luctū & miseriam pauperū coniugum, subueniat ac opituletur eis. Hęc est

Mariæ fides.

magna & memorabilis Marię fides. Sed audiamus nunc, quomodo
» Ieſus excipiat preces Marię. Dicit ei Ieſus. Quid mihi, et tibi eſt mu-
» lier. Nondum uenit hora mea. Hæc ſiue ſic intelligantur, Quid mihi
tecum eſt negotij? ſiue aliter, Quid uel ad me, uel ad te, quod uinum
defitiat? certe non ſolum dura eſt reſponſio, ſed etiam manifeſta re-
cuſatio. Nihil mihi eſt negotij cum hac re. Nondum eſt tempus, ut
ędam miracula, Abi igitur cum precibus tuis. Ad me nihil pertinet,
quod non habeant uinum. Hoc quid aliud eſt, ꝙ ſi perſpicue diceret:
Chriſtus duras erga matrem. Nolo facere, quod petis? Quid ergo ad hæc dicemus? Quid ſibi uult
tam dura filij reſponſio erga matrem, in negotio admodum honeſto?
Num docet Chriſtus liberos cõtemnere, faſtidire, ac duriter tractare
matres ſuas? Nihil certe minus. Nam & ipſe fuit ſubditus parentibus
ſuis, & tanta cura complexus eſt matrem ſuam, ut de cruce commen-
daret eam Ioanni. Sed quod hoc loco inuehitur in matrem tanta du-
ritia, ſuas habet cauſſas, quas operę ꝓtium eſt cognoſcere. Ac primum
docet uniuerſam Eccleſiam, quomodo ſoleant diuinitus tractari hi,
qui inuocant nomen DOMINI. Nam quod Chriſtus reſpondet Ma-
riæ, uidetur quidem eſſe recuſatio, ſed non eſt niſi fidei eius tentatio.
Solent enim his qui ex fide inuocant Deum, obijci initio aduerſa quę-
dam, & contraria diuinis promiſſionibus, idq; nõ ob hanc cauſſam,
In inuocatione dei perſeuerandum quod Deus non uelit inuocantes ex fide ſeruare iuxta ſuas promiſſi-
ones. Quomodo enim poſſet Deus eſſe mendax? Sed ut fidem inuo-
cantium probet, & illuſtret, ac etiam promiſſam ſalutem augeat. Nã
quo diutius differtur beneficij collatio, eo auctius & cumulatius red-
ditur. Quod ut aperte uideas conſidera, obſecro, mihi exemplum mu-
lieris Cananææ, cuius fit mentio apud Matthęum cap. decimo quin-
to. Hæc enim rogabat Ieſum pro filia ſua à dæmonio exagitata: Roga
bat autem ex fide earum promiſſionum, quæ de Meſſia, filio Dauid
dis extabant, id quod ipſa haud obſcure ſignificat, cum uocat Ieſum,
filium Dauidis, Miſerere mei, inquiens, domine fili Dauid. Sed Ie-
ſus initio nihil reſpondet, mox aperte recuſat, poſtremo repellit eam
etiam contumelioſe, Non eſt honeſtum, inquiens, ſumere panem fili
orum, & dare canibus. Quid hoccine eſt rei? An non ſcriptum eſt de
Meſſia, ꝙ medeatur contritis corde, & conſoletur omnes lugentes?
An non Ieſus, qui erat uerus Meſſias, receperat publice, exoneratur
ſe oneratos, & refocillaturum afflictos? An non miſera mulier inuoca
bat nomen eius ex fide? Quid huic inuocationi deeſt? Nihil certe:
Hic eſt afflictio mulieris, hic eſt promiſſio dei, hic fides, hic inuoca-
tio ex fide. Sed Chriſtus ſimulat ſe abominari preces mulieris, non ꝙ
repulerit eas, ſed ut fidem mulieris illuſtriorem reddat, & maius be-
neficium in eam cõferat. Quod mulieri huic priuatę accidit, hoc ſolet
omnibus

omnibus pijs in inuocatione nominis dei accidere. Extant promissiones, quod Deus sit seruator noster in omnibus afflictionibus. Deus, inqt, noster refugium, & uirtus adiutor in tribulationibus, quę inuenerũt nos nimis. Et iterę, Inuoca me in die tribulatiõis, & eruam te, & honorificabis me. Pius aũt quispiam affligitur graui morbo, et petit à deo liberationem, iuxta promissiones. Quid ergo fieri solet? Quo plus inuocat auxilium dei, eo magis augetur morbus, et dolor eius, quo Deus uidetur aperte negare precum exauditionem. Ergo ne Deus oblitus est promissi sui & non exaudiuit orationem? Absit. Non est ista uel obliuio uel neglectio dei, sed tẽtatio fidei, ac fœneratio beneficij. Fœnori enim datur beneficiũ, quod post fideles preces differtur. Extant & promissiones, ꝙ Deus uelit iustum laborem, & negociationem fortunare. Si audieris, inquit, uocem domini Dei tui, benedictus eris in ciuitate, in agro. Et iterum, Expecta DOMINVM, & CVSTODI uiam eius, & exaltabit te, ut hęreditate capias terram. Ecce autem negociator quispiam relipiscit ex fide ab impo-sturis, & nugis, ac sectatur iusticiam, inuocans nomen DOMINI, Quid ergo accidit? Antea impostury uidebantur fœliciſſimæ, nunc autem iusticia est infœliciſſima. Quo iustius enim negociatur, eo pauperior & miserior redditur. Quid hoc aliud uidetur, q̃ manifesta recusatio diuini auxilij? Sed hic nobis considerandum est, ꝙ hęc infœlicitas non sit perditio, sed fidei tentatio, imo maioris fœlicitatis paraſceue. De his enim, quæ accidunt inuocantibus DOMINVM ex fide non est iudicandũ secundum externam ipsorum speciem, sed secundum certitudinem & firmitatem diuinarum promissionũ, quæ certe, quicquid acciderit, perpetuo constant. An non & nubes aliquoties inferunt tenebras in hanc terram, et tamen non possunt nobis solem auferre, sed paulo post disijciuntur ipsę à sole, & restituitur nobis clarior splendor eius. Nubes sunt afflictiones, Splendor solis, sunt beneficia diuinitus nobis promissa. Non possunt autem afflictiones diuina promissa irrita & uana facere. Quare etiamsi manifestã paciamur repulsam in ijs precibus nostris, quas ex fide promissionũ Dei suscepimus, tamen pergendum est in inuocatione nominis Dei, per Christum, & in obedientia eius. Sic enim fieri non potest, quin uel tandem maxima nostra utilitate uoti compotes efficiamur. Hęc est una causſa, propter quam Christus matri suæ, interpellanti pro miseris coniugibus tam duriter responderit, uidelicet, ut et fidem eius probaret, & Ecclesiam doceret, quomodo pij in precibus suis diuinitus tractari soleant. Deinde, etsi pietas Marię uehemẽter placet Christo, tamen quia in gdendo miraculo, quod mater petebat, agitur negocium regni cœlestis, respondet Christus matri inhumaniter, ut sig

nificet, ꝙ in regno cœlesti nulla sit prerogatiua carnis. Non enim est
personę respectus apud Deum, & quemadmodum in Christo Iesu nō
est Iudæus, neq; Græcus, non seruus neq; liber, nō masculus neq; fœ
mina, ita non est mater neq; soror, non cognatus, neq; agnatus. Oēs
uos, inqt Paulus, unus estis in Christo Iesu. Quod si in Christo nul
lus est respectus matris aut cognati, quis, obsecro, esset respectus aut
regis aut principis, aut diuitis? Hęc sunt discrimina, nō spiritualis, sed
huius corporalis regni. Quare nihil habemus in carne, de quo glori
ari possimus coram Deo, Sed qui gloriatur, inquit Paulus, in Dño
glorietur. Atq; hęc quidē de responso, q̄ Christus excepit p̄ces ma
tris suę. Videamus nunc quid contra Maria fecerit. Dicit mater eius
ministris. Quodcunq; dixerit uobis, facite. Quid hac Marię fide po
test dici excellentius? Audiuit immitē & inhumanā filij responsionē,
passa est manifestam precum suarū repulsam, non tamen deficitur à fi
de, non dubitat de precū impetratione, sed iubet ministros pręcepto
filij obedire, perinde ac si pspicuis uerbis recepisset se pręsenti neces
sitati subuenturū, ac palam dixisset, Mater, recte admones. Venit ho
ra mea, Curabo igitur, ut uinum abunde adsit. Hic nunc de tanta fide
tempus fuisset exclamandi, quemadmodū exclamat Christus de fide
mulieris Cananææ, O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut uis.
Sed Christus seruat decorū. Filius non laudat matrem, quippe quod
mutuę cognatorū laudationes uideantur magis ex amore carnis, q̄ ex
iuditio spiritus proficisci. Et Salomon ait, Laudet te alienus, & nō os
tuum, extraneus & non labia tua. Etsi aūt Christus non cōmendat ma
tris fidem publica exclamatione, cōmendat tamē eam, quod maxime
conueniebat, publica miraculi editione. Quod enim mater petijt, hoc
Christus diligenter efficit, idq; non ut significet, matrem pro media
trice & recōciliatrice apud Deum inuocandam esse, sed ut doceat per
seuerandum esse in inuocatione Dei, etiāsi uideatur nobis aperte ne
gari, quod iuxta promissiones dei petitur. Audiamus ergo quale &
quantum miraculū ędat Christus in his nuptijs. Erant ibi lapidęę hy
drię sex positę, secundū purificationem Iudęorum, capientes singulæ
metretas binas aut ternas. Varia fuerunt apud Iudęos genera lauatio
num, quas uocant baptismata, & horum quædam erant legitima, ac
diuinitus instituta, qualis est illa ex aqua expiationis lauatio, de qua
scriptum est in Numeris cap. decimo nono. Sunt & lauationes in li
bro Leuitico, capite decimo quinto, quæ quid adumbrauerint, non
est huius loci explicare. Quędam fuerunt ab hominibus excogitata:
In ritibus enim religionis homines non solent esse contenti diuinis
institutis, sed quo uideantur religiosiores, sua addunt figmenta, ut
quod Deus pro ipsorum opinione inchoauit tantum, ipsi absoluant,

Lauationum genera

Talis laua

Talis lauatio fuit, cuius fit mentio apud Marcum, cap. ſeptimo. Phariſæi, inquit, & omnes Iudęi, niſi crebro lauerint manus, non capiunt cibum, tenentes inſtituta maiorum, & à foro uenientes, niſi loti fuerint, non comedunt. Quare iuxta hanc conſuetudinem poſitę erant in his nuptijs ſex hydriæ, quarum ſingulę capiebant binas aut ternas metretas, (continet autem una metreta decem congios, hoc eſt, unam pene urnam, qualis quidem in hac noſtra regione uſitata eſt) ut inuitati ad nuptias poſſent ſe iuxta maiorum ſuorum traditiones lauatione purificare. Hæc conſuetudo, ſi pro externa & ciuili emundatione obſeruetur, ſuam habet commendationem, nec indiget legum uinculis. Homines enim à natura ſic inſtituti ſunt, ut ſoleant lotis manibus cibum ſumere, & ſectentur ſua ſponte hanc externam honeſtatem, Sed ſi obſeruetur pro cultu diuino, quo fieri debeat uera peccatorum expurgatio coram deo, quemadmodum Chriſtus Phariſęos ſenſiſſe ſignificat, cum ait, Non quod ingreditur in os, impurat hominem, ea demum impia eſt hypocriſis. Quid enim lauatio manus faciat ad lauationem conſcientiæ? Lauat quidem nos baptiſmus aquæ, quo abluimur in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, à ſorde peccati coram Deo, non autem lauat nos à peccato, quod ſit aqua tantum externa, ſed ꝙ hæc aqua ſit accepta in inuiſibiles manus Chriſti, & mandato eius infuſa nobis per miniſtrum Eccleſię, ut hoc lauacro conſequamur ſalutem propter Chriſtum. Aqua autem illa, quam Phariſæi ad lauandas manus ante cibi ſumptionem inſtituerunt, habet quidem generalem dei ordinationē, ꝙ lauet corpus, non autem habet uerbū Dei, ꝙ lauet aīam, ſicut nec ea aqua, quā hactenus uocarunt, bn̄dictā, & quā non ſolū pro foribus templorū, ſed in ipſis etiā tēplis utendā propoſuerūt. Inſtituere aūt cultum dei ad abluenda peccata, ſine uerbo dei, impietas eſt. Quare qui ſic uſi ſunt lauatione manuum, ut ſenſerint, ſe hoc opere purgare animā à peccatis, hi magis ſordidarūt ſe impietate, q̄ purgarunt lauatione. Sed utut hypocritę abuſi fuerint hac lauandi conſuetudine, alioqui ciuili, certe Chriſtus ſumit hinc occaſionē ędendi magni miraculi. Dicit em̄ Ieſus miniſtris. Implete hydrias aqua. Et impleuerūt eas uſq; ad ſūmū. Queſo aūt te, q mutaturus erat aquā in uinum, non poterat uel ſine aqua, uinū creare, uel aquam ſolo uerbo abſq; opa miniſtrorum in hydrias infundere? Certe q creauerat cœlum & terrā ex nihilo, potuiſſet etiā uinum tā ſine aqua, q̄ ſine miniſtrorꝝ opa creare. Non indiget uel externa materia, uel alieno miniſterio, utitur tn̄, partim ut potentiā ſuam non ſolū creatiōe ex nihilo, uerꝝ etiam mutatiōe rerꝝ creatarꝝ declaret, partim, ut tāti miraculi teſtes haberet, & miraculum per miniſtros illuſtrius fieret. Nam qui infuderut aquam in hydrias, teſtimoniū dixerunt, ſe non uinum,

Metreta quid ſit

Baptiſmus lauat nos à peccatis.

ſed aquam in hydrias infudiſſe, uſus etiam ipſe hydriarum teſtimoni
um dixit. Non enim poſitę erant ad capiendum uinum, ſed aquam.
•• Et tamen mox hauritur ex ipſis uinum. Dicit enim Ieſus miniſtris, In-
•• fundite nunc & ferte architriclino. Et tulerunt. Poſtq̃ aũt guſtaſſet
•• architriclinus aquam in uinum uerſam, neq; ſciret, unde eſſet, ſed mi-
•• niſtri ſciebant, qui hauſerant aquam, uocat ſponſum, & dicit ei: Om-
•• nis homo primo loco bonum uinum ponit, & cum inebriati fuerint,
•• tunc id quod deterius eſt: Tu ſeruaſti bonum uinum, uſq; ad hoc tem
•• pus. Nihil eſt, quod hic ocioſe ab Euangeliſta recitetur. Singula eñ
faciunt ad teſtificandum & ad illuſtrandum miraculum. Architricli-
nus guſtat uinum. Sentit hoc uinum multo melius eſſe priori. Vocat
ſponſum, increpat ſponſum, q; deterius uinum primo loco poſuerit,
Sponſus excuſat. Vocantur miniſtri. Hi rem geſtam ordine exponũt.
Conuiuæ ſunt huius rei auditores & ſpectatores. Itaq; manifeſtum
fit omnibus, quod Ieſus fecerit uinum ex aqua. Magnum hoc eſt mi-
raculũ. Multus eſt uſus eius. Sed de uſu eius, ne prolixiores ſimus, q̃
par eſt, in ſequenti homilia, ſi DOMINO uiſum fuerit, dicemus.
Nunc auctarij uice hoc tantum adijciemus, q; cum architriclinus di-
cat, Omnis homo primo loco bonum uinum ponit, & cum inebriati
fuerint, tunc id quod deterius eſt. Tu ſeruaſti bonum uinum, uſq; ad
hoc tempus, haud obſcure adumbretur in adminiſtrandis rebus lõ-
ge aliam eſſe rationẽ huius mundi, q̃ DOMINI noſtri Ieſu Chri-
ſti. Nam quemadmodũ in alijs conuiuijs, hoĩes primo loco ponunt
bonum uinum, poſtremo autem deterius, ita hic mundus benefactu
rus amicis ſuis, initio oſtendat eis magnas uoluptates & delicias, ſed
nouiſsime dimittit eos magna triſtitia & infœlicitate affectos, & ut
in hoc conuiuio, in quo Chriſtus preſto adeſt deterius uinum primo
loco ponitur, optimum aũt poſtremo loco, ita Chriſtus benefacturus
amicis ſuis, potat eos initio aqua tribulationis & uino cõpunctionis,
obijcit eos uarijs afflictionibus & calamitatibus, nouiſsime aũt potat
eos torrente uoluptatis, & uino ſuauiſſimo lętificante corda hominũ.
Amen amen dico uobis, inq̃t, plorabitis & lamentabimini, mundus
cõtra gaudebit. Vos aũt mœrore afficiemini, ſed mœror ueſter uertet
in gaudiũ. Et iterũ: Eritis odio habiti ab oĩbus propter nomẽ meum.
Verũ, qui ſuſtinuerit uſq; ad finẽ, hic ſaluus erit. Quare ſi hic mũdus
blandiat nobis ſua fœlicitate, nõ efferamus nos inſolenter, ſed timea
mus dñm, et meminerimus fœlicitatẽ huius mũdi ſolere ſecũ repen
tinã infœlicitatẽ adducere. Si uero iactemur uarijs afflictiõibus, non
deſpondeamus animũ, ſed fiduciã hanc concipiamus, q; breui ſecura
ſit liberatio ab oĩbus malis, per Ieſum Chriſtũ dñm noſtrũ, qui eſt
unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XXII.

Erſtrinximus hiſtoriam miraculi, quo Chriſtus in nuptijs mutauit aquam in uinum. Recepimus autem nos etiam de uſu eius miraculi dicturos. Quare, quod ſumus pollitici, nunc quantum DOMINVS dederit pro uirili noſtra prẽſtabimus. Hoc ẽdidit, (inquit Euangeliſta) initium ſignorum Ieſus, in Cana Galilẽę, & manifeſtauit gloriam ſuam, & crediderunt in eum diſcipuli eius. Cum igitur Ieſus inchoauerit hoc miraculo exercitium miraculorum, quorum multa & uaria poſtea ẽdidit, debet nobis commendatiſſimum eſſe. Ac primum, Euangeliſta ipſe perſpicue indicat uſum eius, cum ait. Manifeſtauit gloriam ſuam, & crediderunt in eum diſcipuli eius. Nam Ioannes Baptiſta teſtificatus eſt hactenus de Ieſu, ꝙ ſit uerus Meſſias, ſeu Chriſtus, nec ipſe diſſimulauit ſe eſſe Meſſiam, qua gloria, qua maieſtate nihil poteſt dici excellentius. Quàm magna enim, & cũ prẽclara prophetę de Meſſia uatici nati ſint, & publice extat, & non eſt nunc locus commemorandi. Humilitas autem perſonæ Ieſu non uidebatur tantę maieſtati reſpondere. Non incedebat comitatus uel equitatu uel peditatu. Non habebat ſatellites, qui ipſum tuerentur, non principes, qui ipſum obſeruarẽt, & ſeruirent. Audiebatur tantum doctrina hunc eſſe Meſſiam. Quare diuinitus ordinatum & conſtitutum eſt, ut Ieſus ẽderet miracula, quibus doctrina illa confirmaretur, hoc eſt, maieſtas Ieſu reuelaretur, & fides diſcipulorum, qui teſtificaturi erant in toto orbe terrarum, Ieſũ eſſe uerũ Meſſiam, corroboraretur. Opera, inqt Chriſtus, quæ dedit mihi pater, ut perficiã ea, ipſa, inquã, opa, quę ego facio, teſtificant de me, ꝙ pater miſerit me. Et iterum: Credite mihi, ꝙ ego in patre ſum, & pater in me, alioqui propter ipſa facta credite. Ac poſtea. Multa & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorũ ſuorũ, quę nõ ſunt ſcripta in libro hoc. Hęc autem ſcripta ſunt, ut credatis, ꝙ IESVS, eſt CHRISTVS ille filius dei, & ut CREDENTES uitam habeatis per nomen eius. Ergo, cũm & hoc miraculum, quod Ieſus ẽdidit in Cana Galilææ, non ſolum ſit initium miraculorum Ieſu, ſed etiam ſit unum è prẽcipuis & clariſſimis, manifeſtum eſt, ꝙ & ẽditum & ſcriptum ſit, ut CREDAMVS Ieſum eſſe Chriſtum, & ut CREDENTES, uerã ac ẽternam habeamus propter ipſum fœlicitatem. Deinde conſideranda eſt ẽditi miraculi circumſtantia. Ieſus enim ẽdidit hoc miraculũ, in legitimis nuptijs, quo haud obſcure ſignificauit, ſe approbare coniugiũ. Neceſſariũ aũt fuit, ut Chriſtus teſtificaretur ſe coniugium in Eccleſia ſua approbare. Satan enim, ut eſt hoſtis omnium diuinarũ ordinationum, ita etiã maxime inſidiat ordinationi &

Miraculare uelãt gloriã Chriſti.

Coniugium probatur à Chriſto.

inſtitutioni coniugij. Quare miros ſemper excogitauit aſtus, quibus legitimum coniugium in Eccleſia Chriſti aboleat, Et Paulus ad Timotheum ſcribens, doctrinam prohibentem contrahere matrimonium, uocat doctrinam dęmoniorum, & ſpiritum impoſtorem. Itaq; poſtq; Euangelion Chriſti uulgatum eſt in orbem terrę excitauit Satan initio turpiſſimam ſectam, in qua promiſcue & communiter utebantur mulieribus, Hos uocabant Nicolaitas. Poſt hos oriebantur inſtinctu Satanę, qui palam damnabant nuptias, ac ſenciebant eas eſſe pares ſcortationibus, ideoq; nullum recipiebant in communionem Eccleſiæ ſuę, utentem coniugio. Hi dicti fuerunt Tatiani, & Encratitæ. Deinde introducta eſt in Eccleſiam Chriſti profeſſio Monachorum & ſacrificulorum, qui uouerunt perpetuum cælibatum, & abſtinentiam à legitimis nuptijs. Hi etſi utcunq; permiſerunt alijs coniugium, tamen ut deterrerent ſuos à coniugio, dixerunt uirginitatem replere paradiſum, nuptias autem terram, perinde ac ſi hi, qui in legitimo coniugio uiuunt, non pertinerent ad paradiſum. Et definierunt coniugium, quod in coniugio eſſe, ſit in carne eſſe, & cubilibus ac immunditijs ſeruire, adeoque procul à caſtitate & ſanctitate abeſſe. Qua definitione, quid, obſecro, aliud ſignificarunt, quam ſentire quod coniugium ſit impurum genus uitæ, in quo nemo poſſit Deo placere? Hæc certe ipſiſſima eſt doctrina dęmoniorum, ut Paulus ait: Aliquoties meditatur Satan inuehere in Eccleſiam Chriſti polygamiam, quemadmodum iam inuexit in Turciſmum. Etſi autem polygamia conceſſa fuit Patriarchis diuinitus, ſua quadam ratione, tamen quia naturalis fert honeſtas, ut unus uir, uni tantum mulieri iungatur, polygamiam ſic uſurpare, ut ducas ſimul, quot uelis uxores, & iterum quando uelis, abijcias, non eſt coniugium ſeruare, ſed prętextu tantum coniugij, ſcortationem ſectari. Quòd ſi uero Satan non poteſt perſuadere, ut inſtituatur polygamia, hoc ſaltem conatur, ut inter unum uirum, & unam uxorem, legitimo coniugio iunctos, excitet odia, diſſidia, contentiones, pugnas, diuortia, nonnunquam & homicidia. Tam uirulento odio proſequitur hic ſpiritus legitimum & honeſtum coniugium. Ac uide etiam mihi, qua uſus ſit arte, ut & has nuptias, quas Chriſtus in Cana Galilæę, miraculo commendauit, ſordidaret. Subornauit enim quoſdam, qui finxerunt ſponſum harum nuptiarum fuiſſe Ioannem hunc Euangeliſtam noſtrum, & abductum à nuptijs ſponſam ſuam reliquiſſe, Quo exemplo docent, quod liceat poſt ſponſalia, quãtumcunq; rite peracta, relinquere ſponſam, & ſuſcipere profeſſionem Monaſticam. Quęſo autem te, quo argumento probas hunc ſponſum fuiſſe Ioannem Euangeliſtã? Num putas humana ſomnia recipienda eſſe pro

Nicolaitæ

Tatiani & Encratitæ

Coniugij definitio monaſtica.

diuinis

diuinis oraculis? Ac fingamus Ioannem & ſponſum fuiſſe harum nuptiarum, & abductum eſſe à nuptijs, num idcirco concedendum eſt, ut unicuius pro ſuo arbitrio liceat ſponſam ſuam legitime acceptam derelinquere, & monaſticum genus uitę ſuſcipere? Faciemus ne è perſonalibus uocationibus generales? Sed hoc eſt merum Satanæ commentum, qui hoc mendatium idcirco finxit, ut autoritatem, quam accepit coniugium ex his nuptijs, ſubuerteret, ac doceret, diuinam ordinationem tranſgrediendam eſſe propter humanam traditionem. Etc nim Dominus noſter Ieſus Chriſtus nõ acceſsit ad has nuptias ut abductione ſponſi, labefactaret honeſtatem cõiugij, ſed ut ędítione miraculi ſanctitatem eius approbaret. Nam coniugium non eſt humana prudentia excogitatum, ſed diuinitus inſtitutum, idqꝫ magnis & memorabilibus cauſſis, quarum aliquas operæprecium eſt recenſere, ut coniuges diſcant, in quam ſancto uitę genere, ſeu, ſi ita libet uocare, ordine, uerſentur, & officij ſui admoneantur. Vna igitur cauſſa inſtitutionis coniugij hæc eſt, ut coniugio propagetur quidem poſteritas in hac terra, non autem ut repleatur tantum terra, & fiant ciues terreni, ſed potius ut propagetur Eccleſia Dei, ut repleatur paradiſus, & fiant ciues cœleſtes. Cum enim Deus creaſſet maſculum & fœminam, benedixit eis ut creſcerent & multiplicarentur, ac additur quidem, ut replerent terram, hic autem non eſt præcipuus finis creationis & coniugij hominum, ſed potius ut colerent paradiſum, & ſequerentur uocationem Dei, quo retinerent cœleſtem & ęternam beatitudinẽ. Hoc enim eſt, quod Moſes docet in Geneſi, cum ait: Tulit Dominus Deus hominem, & poſuit eum in paradiſum uoluptatis ut operaretur & cuſtodiret illum. Et iuſſit eum abſtinere ab arbore ſciẽtię boni & mali, ne moriatur. Poſtꝫ autem homo peccauit, & eiectus eſt é paradiſo, ut in ſudore uultus ſui ueſcatur pane ſuo donec reuertaꝫ in terrã, multo minus ſentiendum eſt, prȩcipuum eius finem eſſe, ut hanc terram impleat, ſed potius, ut in hac terra inquirat uiam reuertendi ad ueram uitam, quam peccato amiſit, & redeundi ad paradiſum, ac cœleſtia bona è quibus propter peccatum eiectus eſt. Non poſſunt autẽ cœleſtia bona recuperari, niſi uera cognitione diuinæ miſericordię, quę miſericordia non cognoſcitur niſi per ſemen mulieris, aut per ſemen promiſſum Abrahę, hoc eſt, per Ieſum Chriſtum Dñm noſtrũ, propter quẽ ſolum deus eſt miſericors his, qui credũt in ipſum. Quare prȩcipuus finis hoĩs in hac terra eſt, non ut tm̃ repleat terrã, non ut in terrenis bonis acquieſcat, ſed ut diſcat cognoſcere Ieſum Chriſtum filiũ dei, ſeruatorẽ noſtrũ, quo recuperet cœleſtẽ hęreditatẽ. Huc etiã uocat hoĩem deus p̃cepto ſuo. Diliges, inqens, Dñm deum tuũ ex toto corde tuo, ex tota aĩa tua, & ex tota fortitudine tua. Quõ autẽ, non

Coniugij inſtitutio.

Hominis uocationis finis.

dico, perfecte diliges, sed incipies saltem diligere Deum, si non cognoueris misericordiam eius? Quomodo autem cognosces misericordiam Dei absq; Christo, domino nostro? Si enim iniquitates obseruaueris DOMINE, DOMINE quis sustinebit? In solo autem Christo nõ obseruat DOMINVS iniquitates. Maximum igitur omnium officium hominis in hac terra est, ut cognoscat Christum, quo per ipsum cognoscat clemẽtiam Dei, & seruetur. Quare, etsi coniugium institutum est ad replendam terram, tamen quia prꝛcipuũ hominis officium in hac terra est, ut discat & doceat Christum seruatorẽ nostrum, per quem contingit credentibus cœlestis hꝛreditas, manifestum est, coniugium maxime omnium institutum esse, ad propagãdam Ecclesiam Christi, & ad educandos cœlestes ciues. Itaq; parentes sunt primi Ecclesiæ ministri, in hunc prꝛcipuè usum positi, ut foueant Ecclesiæ membra, educent Christo cohꝛredes, & tradant cœlo ciues. Nonnulli Ethnicorum legislatores iudicauerunt ἀγάμους, hoc est cœlibes, non solum reprehensione sed etiam pœna dignos. Etsi autem hæc seueritas non est laudanda, quippe cꝛ coniugium debeat esse liberum, & Paulus ait. Vnusquisq; proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius autem sic, tamẽ manifeste significarunt, quàm honeste de coniugio senserint, & quanto studio erga rempub. ciuibus augẽdam affecti fuerint. Fuerũt politiæ, in quibus sua erãt trium & quatuor, & quinq; liberorum iura & immunitates. Quòd si politici homines tanti fecerunt tradere & relinquere post se aliquot ciues terrenæ ciuitati, multo pluris faciẽdum est, si quis ex coniugio suo tradat ciues cœlesti ciuitati. Traduntur autem liberi cœlo, non si includantur in impia monasteria, sed si erudiantur in doctrina ueræ religionis, & tradantur, si quidem hoc conditio eorũ exegerit, honesto coniugio. Non eo inficias, quin liberi sæpenumero degenerent à bona parentum eruditione, & fiant ciues inferni, sed si parentes fecerint suum officium, pro sua uirili, non imputabitur eis liberorum impietas. Pater, inquit scriptura, non portabit iniquitatẽ filij. Et ipse quidem in impietate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti. Et aliàs. Si nõ fuerit ibi filius pacis, reuertet ad uos pax uestra. Quòd si uero parentes maiorem habeant curam pecorum & boum, cꝛ liberorum, ac liberi neglectione parentum impij fiant, ibi tum liberi moriuntur quidem in impietate sua, sanguis autem eorum de manu parẽtum requiretur. Quare coniugum & parentum est, meminisse officij sui, ut quos Deus ipsis liberos dederit, non tantum educent in doctrina opificiorum aut negociationum, ut fiant ciues terreni, sed maxime omnium educent eos in uera doctrina pietatis, ut fiant ciues cœlestes. Alia causa, propter quam Deus instituit coniugium hæc est, uidelicet,

Plato in leg. 6

1 Cor. 7.

uidelicet, ut uitetur immundicia & ſcortatio. Paulus enim ad Corinthios ſcribens, Ad uitandam, inquit, ſcortationem ſuam quiſq; uxorem habeat, ac ſuum quæq; uirum. Sunt enim quibus deus non dat liberos, nihilominus tñ legitimum eſt coniugium ipſorum, propterea q; coniugium inſtitutũ & confirmatũ ſit diuinitus non tm̃ ad procreandos liberos, ſed etiam ad uitandam ſcortationem. Hic autem conſiderandum uenit, quàm longe differat prudentia ſpiritus ſancti à prudentia hypocritarum, & monachorum. Manifeſtum enim eſt, quòd immundicia & ſcortatio ſit diuinitus prohibita. Fugite, inqt Paulus, ſcortationem. An neſcitis, quod corpora ueſtra, membra ſint Chriſti? Num ergo tollens membra Chriſti, faciam ſcorti membra? Et iterũ, Neq; ſcortatores, neq; molles neq; adulteri accipient regni dei hereditatem. Hypocritę igitur excogitarunt monaſteria, ſolitudines, ſordida indumenta ſaccorum, triduana & quatriduana ieiunia, chameunias, flagella, & multa alia, quibus efficerent, ut uitarent immundiciam & ſcortationem. Spiritus ſanctus autem inſtituit legitimum coniugium, ad uitandam ſcortationem, Cuius ergo conſilium iudicas altero prudentius? Et quod utilius eſt ſectari? Hypocritæ dicunt, Vt uites immundiciem, ſecede in monaſteriũ, Spiritus ſanctus autem dicit, Vt uites immundiciem, duc uxorem. Quęſo te, uter melius ſaluti tuę conſulit? Certe ſpiritus ſanctus eſt ſectandus, qui cum inſtituerit coniugium ad uitandam immundiciem, non obſcure ſignificauit, coniugium eſſe coram Deo mundiciem, pudicitiam, caſtitatem & ſanctitatem. At em̃ non oĩbus libet aut licet inire coniugium. Recte, Coniugium debet eſſe liberæ. Vnuſquiſq; , inquit Paulus, proprium donum habet ex Deo , alius quidem ſic, alius autem ſic. Non eſt autem liberum, Scortari. Quare ſi cui non libet, aut licet contrahere coniugium, neceſſe habebit honeſtam, & pudicam ducere uitam. Si uero animad uerteris te ad coniugium uocari , neceſſe etiam habebis te ad ſuſcipiendum coniugium prępparare. Hic parumper mihi digrediendum eſt ad adoleſcentes, coniugĩs deſtinatos. Quid enim hi faciant, ut ſe prępparent ad ineundum coniugium? Num curſitent ad choreas puellarum? Num nocturnis uociferationibus infeſtas reddant plateas? Num geſtent ueſtimenta ubiq; propemodum ſciſſuris pellucida? Num ſcortentur? Nihil certe minus. His enim moribus prępparabis te ad deſcenſum inferni, non ad honeſtatem coniugĩ. Quid igitur facias? Primum, neceſſe eſt ut coniuges ſint doctores & gubernatores familię, in uera religõie. Oſtendimus enim ſupra, quod coniugium ſit inſtitutum ad propagandam Eccleſiam Dei, & ad educãdos ciues cœleſtes. Quare neceſſarium eſt , ut inituri coniugium , ante omnia diſcant ueram religionem, quę eſt in Chriſto Ieſu ſeruatore noſtro, quo

Scortatio uitanda.

Champ uia

Coniugij libertas.

Coniuges doctores.

Coniuges œconomi.

possint eam docere familiam suam. Deinde, coniuges debent esse œconomi. Ad œconomiam autem pertinet, familiæ uictum parare. Porro, uaria sunt genera parandi uictus, de quibus nunc non est sigillatim dicendum. Faciam tantum unius mentionem, quod est exercitium opificij, aut negociationis. Hoc enim genere uulgus hominũ solet sibi uictum parare. Quare contracturi matrimonium debent antea diligentissime discere opificium suum, ad quod uocati sunt, ut labore suo egestatem familiæ sustentare queant. Pauca quidem dicuntur, sed magna exiguntur, uidelicet, quod inituri coniugium, debeant secum ad nuptias afferre ueram cognitionem Christianismi, & rectam scientiam œconomię, quæ ut sunt magna, ita necessaria sunt officia eorum, qui uolunt pie coniugio uti. Et si hęc sectatus fueris, ut recte te præparabis ad coniugium, ita non potes maiores aut meliores opes ad nuptias afferre. Sed hactenus de altera caussa institutionis cõiugij. Recenseamus & aliam. Mysterium hoc magnum est, inquit Paulus, uerum ego loquor de Christo & Ecclesia. Institutum igitur est coniugium, ut adumbret eam coniunctionem, quæ est inter Christũ & Ecclesiam suam. Hęc caussa etiam diligenter est consideranda. Sunt enim, qui nec habent liberos, nec uersantur propter senium, aut aliam quandam caussam, in periculo scortationis, nihilominus tamen legitimum est coniugium, si modo alioqui rite contractum fuerit. Non laxamus hic frena impudicis, senio tamen confectis, uiduis, sed explicamus ueram coniugij rationem, & consulimus imbecillitati conscientię. Tametsi enim tale ineas coniugium, in quo nec speres liberos, nec necesse habeas mederi immunditiei, tamen uel hac caussa legitimum est, quod admoneat nos mystici illius coniugij, quod est inter Christum & Ecclesiam suam. Nam cum institueretur coniugium, dixit Adam de uxore, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Quod etsi dictum est de externa uxore hominis, longius tamen respicit, ad Ecclesiam uidelicet, quę est uxor Christi. Sumus enim membra, ut Paulus ait, corporis eius, ex carne eius & ex ossibus eius. Deinde dictum est, Hęc uocabitur VIRGO, quoniam de uiro sumpta est. Respicit & hic spiritus sanctus ad Ecclesiam Christi. Nam quemadmodum uirgo ducta à uiro in matrimonium, statim fit particeps omnium iurium & bonorum uiri. Cognominatur à uiro, Sumit dignitatem à uiro, Si uir habet ius ciuitatis, statim habet & ipsa ius ciuitatis. Si uir eligitur in regem, statim & ipsa electa est in reginam. Sunt enim una caro, ita Ecclesia tanta propinquitate coniuncta est Christo, ut non solum nomen eius suscipiat, sed etiam participet dignitatem & maiestatẽ eius. Christus est filius Dei. Fit & Ecclesia, propter Christum, filia dei. Christus est DOMINVS mortis & inferni, fit & Ecclesia prop

Coniugium inter Christũ & Ecclesiã.

cleſia propter Chriſtum domina mortis et inferni. Chriſtus eſt hęres oīm cœleſtium et diuinorꝝ bonorum, fit & Eccleſia cohęres: Breuiter ex Chriſto & Eccleſia fit una caro, ſeu unū corpus, ut oīa inter ſe communia habeant, & ſimul oībus diuinis bonis fruātur. Huc accedit, ꝙ & dictum eſt: Relinquet homo patrem & matrem, & adhęrebit uxori ſuę. Pertinet & hoc pręcipue ad Chriſtū & Eccleſiā eius. Chriſtus em̄ tanto amore complexus eſt coniugem ſuam, Eccleſiam, ut poſthabito paterno ſuo, hoc eſt, cœleſti habitaculo, deſcenderit in terram, factus ſit homo, et expoſuerit ſemetipſum pro Eccleſia, ut illam redimeret ac ſeruaret. Quo amore, quo beneficio nihil poteſt excellētius cogitari. Vides ꝙ ſacrę, ꝙ cœleſtis rei adumbratio ſit coniugium uiri & mulieris. Hoc aūt non ſolum cognitione percipiendum eſt, ſed etiam in uſum transferendum. Primum em̄ uxores admonentur, ut proprijs uiris ſint ſubditę uelut dño, quoniam uir, inqt Paulus, eſt caput uxoris, quemadmodum & Chriſtus eſt caput Eccleſię, & idē eſt, qui ſalutem dat corpori. Itaꝙ quemadmodum Eccleſia ſubdita eſt Chriſto, ſic & uxores ſuis uiris ſubditę ſint, in oībus, nimirꝝ licitis & honeſtis. Deinde admonent̄ & uiri, ut diligāt ſuas uxores, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiā, & ſemetipſum expoſuit pro ea. Sed et Petrus ait: Viri cohabitent ſecundum ſcientiam uelut infirmiori uaſi muliebri, impartientes honorem, tanq̄ etiā cohęredes gratię uitę. Poſtremo admonentur oēs pij, ut in aduerſis, in morte denicꝙ ipſa bene confidāt, ac nihil prorſus de ſalute ſua dubitent. Chriſtus em̄ una eſt caro cum Eccleſia, hoc eſt, cum unoquouis credente in ipſum. Aduerſa aūt non poſſunt opprimere Chriſtum, quō ergo opprimerent credētem, qui eſt una cum Chriſto caro? Mors nō potuit extinguere Chriſtum, ſed neceſſe habuit eum trāſmittere ad ueram uitam, quō igitur extingueret credentem, & non potius traderet eum uitę? Quòd ſi uir & mulier hoc modo coniugium ſuum conſideraūerint, & ad Chriſtum ac Eccleſiam ſuam contulerint, tunc hoc genus uitę non ſolum erit utiliſſimum, ſed etiam iucundiſſimum in omnibus afflictis rebus ſolacium. Sed hactenus de cauſſis, propter quas matrimonium diuinitus inſtitutum eſt, quas idcirco commemorauimus, ut cognoſcamus matrimonium non eſſe impurū genus uitę, ſed Deo gratum & ſanctum, & ut coniuges uocationem ſuam honeſtis ac pijs moribus ornent. Reuertamur autem nunc ad exponendum uſum miraculi, quo Chriſtus in nuptijs mutauit aquam in uinū. Nam prętęr illa, quę ſupra diximus, Chriſtus ędidit hoc miraculum in nuptijs, ut hoc tanꝙ certa promiſſione & ſigillo obligaret ſe ſubuenturum inopiæ & egeſtati coniugū. Nam qui cōtrahunt matrimonium, neceſſe habēt derelinq̄re ſuos parentes, eos nimirū, qbus antea curę fuerūt, & qui ipſis oīa ad uictum

Christus quando meus tatus ad nuptias

necessaria suppeditarunt. Propter hoc, inqt, relinquit homo patrem & matrem, & adhęrebit uxori suę. Quis ergo subministrabit eis deinceps alimenta? Hic in locū parentum succedit filius dei, & recipit hoc miraculo, se curatorem fore coniugum, si modo inuitauerint ipsum ad nuptias. Tunc autem inuitatur filius Dei ad nuptias, cum fide per Euangelion suum agnoscitur, & obedientia fidei colitur. Quęrite, inquit, primum, regnum dei & iustitiam eius, & hęc omnia adijcientur uobis. Quęritur autem regnum dei, cum Christus ex Euangelio cognoscitur. Quęrit iustitia regni dei, cum iusta fidei obedientia pręstatur. Huc accedit, ꝙ deus ꝓmisit auxilium suū oībus ambulantibus in uocatiōe sua. Non in solo pane, inqt, uiuit homo, sed in oī uerbo seu uocatione dei. Et alias. Spera in dño, & fac bonitatē, tūc inhabitabis terrā et pascēris diuitijs eius. Ac mox. Nouit dñs dies immaculatorū, et hęreditas eorū ineternū erit. Non confundent in tēpore malo, & in diebus famis saturabunt. Coniugiū aūt placet deo, et est uocatio dei. Quare qui in hoc uitę genere pie ambulant, fieri non pōt, ꝙn habeant deū semꝑ protectorē & seruatorē per Iesum Christū DnM nostrū, ꝙ est una cum patre & spū sancto deus bñdictus in secula, Amen.

nuptiæ fœlices, si Christus ad ipsas inuitatus fuerit.

HOMILIA XXIII.

Ene uertat, persequamur institutum Domini nostri Iesu Christi, qui cum fœliciter inchoauerit maiestatem suam excellenti miraculo in Cana Galilææ reuelare, pergit eam tam cœlesti doctrina, ꝙ admirādis factis illustrare & confirmare. Post hæc, inqt Euangelista, descendit Capernaum, ipse, & mater eius, & fratres (sic em̄ uocabant cognati eius) & discipuli eius, & ibi manserunt nō multis diebus. Hoc etsi uidet ociose, ac nullo plane usu ab Euangelista cōmemorari, tñ ut Christus non est uano consilio profectus ad Capernaū, ita Euangelista non imprudēter hęc descripsit. Nā Capernaū, ciuitas fuit, ut Matthęus ait, maritima, iuxta stagnū uidelicet Genesareth, in finib. Zabulon & Neptalim. Propheta aūt Esaias uaticinatus est multis ante seculis, ꝙ Messias illustraturus sit hos fines doctrina & miraculis suis. Dicit em̄. Primo tēpore uilis habita est terra Zabulon & terra Neptalim, nouissimo aūt tempore glorificata est uia maris trās Iordanē Galilęę gentiū. Populus ꝙ ambulabat in tenebris, uidit lucē magnā, habitantibus in regiōe umbrę mortis, lux orta est eis. Hoc est uaticiniū de reuelatiōe lucis Euangelij in Galilęa, quē admodū Matthęus interꝑtatur, in ꝙbus sita fuit ciuitas Capernaū. Hęc em̄ regio fuit initio inter aliarū tribuū terras contēpta, ac etiā sępius alijs afflicta, ac multis hoīm ętatib. nihil ex ea prodijt, ꝙd esset admiratiōe dignū. Itaꝙ fuit gens obscura & abiecta. Propheta aūt affirmat eā postremo tꝑe, in aduentu Messię

Capernaum

glorificandam & illustrandam, clarissima luce Euangelij, & maximis miraculis. Quare, cum Messias iam adueniſſet, & inchoaſſet officiū ſuum, proficiſcitur iuxta uaticinium Esaiæ, in fines terrę Zabulon & Neptalim, hoc est, ad Capernaum, & quanq̄ non manet illic multis diebus, propter proximum Pascha, quo proficiſcendum erat ad Hierusalem tamē paulo post redit eo, & non solum concionatur ibi Euangelion ſuum publicè, uerum etiam confirmat ipsum multis, magnis, & insignibus miraculis, ut quod propheta prædixerat, reipsa manifeste impleretur. Non potuiſſent autem maiora beneficia Capernaitis & finitimis locis contingere. Finge Monarcham quendam subieciſſe Capernaitis ciuibus multa finitima regna, finge eū singulos Capernaitas ciues, singulos reges aut principes creaſſe, quid obsecro, hoc profuiſſet, si interim relicti fuiſſent in peccatis, et in tenebris mortis? facti fuiſſent clariores inter homines, non autem beatiores coram Deo. Nunc cum Christus attulerit eis lucem Euangelij sui, qua & peccata discutiuntur, & tenebræ mortis fugantur, & maiestas regni cœleſtis donatur, propoſitum est eis beneficium longe omnium maximum. Sed quęso te, considera mihi diligenter, quem tanti beneficij fructum acceperint Capernaitæ. Etsi enim Christus ędidit in hac urbe plurimas uirtutes, tamen his non sunt excitati ad agnoscendū tempus uisitationis suæ, nec reſipuerunt, ad conſequenda beneficia Christi, ſed admirati quidem sunt aliquoties miracula Christi, & extulerunt eum magnis laudibus, perrexerūt autem ire in ueteribus suis sceleribus. Quare non temere exclamat de ipsis Christus, Tu Capernaū, inquiens, quæ es usq̄ ad cœlum exaltata, usq̄ ad inferos deprahēris. Quoniam si in Zodomis ędite fuiſſent uirtutes, quę ędite sunt in te, manſiſſent usq̄ ad hodiernum diem. Veruntamē dico uobis, q̄ Zodomis tolerabilius erit in die iuditij, q̄ tibi. Hęc cum nobis de Capernaum ciuitate in finibus Zabulon & Neptalim sita, recitantur, admoneant nos primum de clementia Dei, q̄ Deus soleat humiles & abiectos complecti. Terra Zabulon & Neptalim fuit regio obscura & contempta, ac multis & uarijs calamitatibus afflicta, Christus tamen filius Dei, non contempſit eam, ſed reddidit ipsam sua luce illustriſſimam. Bene igitur confidamus, in humilitate & obscuritate. Non agnoscit nos mundus, agnoscit tamen Deus, q̄ etsi in altis habitat, humilia tñ respicit in cœlo & in terra. Deinde hęc admoneant nos de gratitudine, quā debemus Deo pro luce Euangelij sui. Ciuitas Capernaū fuit ingrata, non suscepit Euangelion Christi ea, qua debuit, obedientia, nec reſipuit ad prędicationē eius. Quare prefertur ei Zodoma in iuditio dei. Tolerabilius, inquit, erit Zodomis in die iuditij, q̄ tibi. Reuelatum est & nobis, clemētia dei, Euangelion Dñi nostri Iesu

Euangelion Christi, benefictum longe omnium maximum.

Christi. Quid ergo? Num satis est, ut audiamus tantum, & admire-
mur, & laudemus? Fiunt & hæc oscitanter admodum, plurimi contē-
nunt, alij cõuitijs etiam insectantur. Fingamus autem Euãgelion tam
frequentissime audiri, q̃ summæ admirationi esse, nondum tamen
officio nostro satisfactum est. Beati, inquit Christus, qui audiunt ser
monem Dei, sed addit. Et custodiunt illum. Ac Paulus, Regnum dei
non est in sermone, sed in uirtute. Quare necessitas salutis nostræ ex-
igit, ut quod nobis reuelatum est Euangelion Christi, obedienti fide
excipiamus, & ad capiendum fructum eius, resipiscamus. Nam si in-
grati fuerimus, & tempus uisitationis nostræ neglexerimus, non sta-
tim q̃dem solet Deus infligere pœnam. Patiens enim est erga pecca-
tores, dum non uult ullos perire, sed omnes ad pœnitẽtiam recipere.
Veniet autem dies domini, sicut fur in nocte, ueniet dominus serui
percussoris in die quo non sperat, & hora, qua nescit, & dissecabit eũ
partemq; eius cum perfidis ponet. Venturum enim se & ingratitudi
nem internitione totius gentis puniturũ, non uerbis tantum, sed &
rebus ipsis minatur. Nunc enim immittit pestem, nunc rerum penu-
riam, nunc incursiones Turcicas, nunc alias quasdam calamitates, qui
bus nondum quidem opprimitur respub. Dominus autem minatur,
se certo permissurum, ut penitus opprimatur, nisi ad prędicationem
Euangelij sui resipiscamus. Vide mihi Capernaũ, uide & ipsam ur-
bem sanctam Hierusalem, quam DOMINVS tanto fauore cõple-
xus est, ut uoluerit eã esse metropolim electi populi sui, & ex ea uul-
gare Euangelion suum in uniuersum orbem terræ, attamen cum non
cognoscerent tempus uisitationis suæ, deletę sunt funditus. Agnosca-
mus igitur beneficium Dei, & declaremus gratitudinẽ nostram obe-
dientia, ut ijs bonis quę Euangelion nobis promittit, fœliciter frua-
mur. Sed pergamus in nostro instituto. Et in propinquo erat Pascha
ludęorum, & ascendit Iesus Hierosolymã, & reperit in tẽplo eos, qui
uendebant boues & oues & columbas, & numularios sedentes. Et cu
feciſſet flagellum è funiculis, omnes eiecit è templo, oues simul ac bo
ues, & numulariorũ æs effudit, mensasq; subuertit. Et ijs qui colum-
bas uendebant, dixit, Auferte ista hinc, nec facite domum patris mei
domum mercatus. De festo paschæ alias sœpe dictum est. Quare per
stringemus nunc id tantum quòd Iesus in hoc festo Hierosolymis fe
cit. In publicis enim festis, ac prę sertim in die festo paschæ cõfluebat
magna Iudæorum multitudo ad Hierusalem, quippe q̃ lex exigeret,
ut ter in anno appareret oẽ masculinum coram Dño. Cum aũt solen-
ne esset his festis diebus multa & uaria sacrificia offerre, ac conuiuia
cõcelebrare, instituerunt in atrio tẽpli nondinationes eorę animaliũ,
quę iuxta legẽ apta erant ad sacrificia, ouiũ uidelicet, boum, & colum
barum. Et quo mercatura esset paratior, aderant & numularij, qui mo

Ingratitudo non manet impunita.

netam mutarent. Hoc ſiue à ſacrificulis inſtitutum fuerit, ut maiorem queſtum exercerent, ſiue à ciuibus uſurpatum, ut animãtia ſacrificijs apta hoſpitibus carius obtruderent, certe manifeſta fuit prophanatio tum templi, tum dieꝝ feſtoꝝ. Et tñ hoc agebatur prętextu diuini cultus. Non enim dubito, quin affirmauerint ſe id facere, magis ut cultus Dei promoueat, & Deus ſacrificijs frequẽtius colatur, ꝙꝑ ſui compendij gratia. Quare, Ieſus, facto è funiculis flagello eiecit è templo quoſcunqꝫ reperit nondinatores, unà cum ouibus & bobus ſuis, nec his contentus, ſubuertit etiam menſas numulariũ, ut pecunia diſſiceretur, ac prȩcepit ſeueriter uendentibus columbas, ut procul ſe una cũ columbis ſuis hinc propipiãt. Quid nunc de hoc facto Chriſti dicendum erit? Quid eſt, ꝙ libuit Chriſto nondinatores è tẽplo exigere, flagello potius, ꝙꝑ uerbo prędicationis? Talis em̃ propemodum fuit huius facti ſpecies, qualis eſſet, ſi quis offerẽti numos ad ſacrificium Miſſę pontificię excuteret uiolenter è manibus, & eijceret eũ pugnis è templo, aut ſi quis hoc tempore quo uulgus ſolet, neglecto auditu uerbi dei, dies feſtos mutare in publicas nondinas, abigat fuſte à foribus templi (quo in loco merces uenales expoſitę ſunt) uendẽtes & ementes, ac diſſiciat hinc inde oẽs merces eoꝝ. Quis nõ iudicaret hãc eſſe furioſam temeritatem, prȩſertim in hoĩe priuato? Quid ergo dicemus de Chriſto? num iudicabimus & ipſum furijs incitatum? Horreamus etiam cogitationẽ huius rei, tãtum abſit, ut ſic de Chriſto Domino, et ſeruatore noſtro uel ſentiamus uel loquamur. Nam q̃d Chriſtus in eijciendis nõdinatoribus è templo dei fecit, iuſtiſſimum fuit, ac ſapientiſſimum. Non eſt enim obſcuꝝ, ꝙ templum dei inſtitutum ſit initio diuina ordinatione, à Salomone, & poſtea reſtauratũ ab Eſdra & Zerubabele, in hunc uſum, ut ſacra diuinitus inſtituta in ipſo peragerentur. Eſaias enim ſcribit: Domus mea, domus oratiõis uocabitur cunctis populis. Quo dicto etſi proprie ſignificatur templum dei patere non tm̃ ludęis ſed etiã alijs populis, ſi crediderint in ſemen Abrahę promiſſum, tñ & hoc docetur, ꝙ tẽplum ſit ſanctificatũ & ordinatũ ad orationẽ, hoc eſt, non ad mercatus, & nondinatiões, ſed ad facienda in eo ſacra dei. Cũ aũt ſeu ſacrificuli, ſeu ciues exercerent in eo mercaturas, primũ peccabat magiſtratus, ꝙ tolerauerit tã manifeſtã uiolationẽ diuinę ordinationis in tẽplo dei. Etſi em̃ is locus per ſe non fuit ſanctior prophano foro, & tẽplum in eo loco ędificatum, poſt aliq̃t annos deuaſtandũ erat, ut uulgato Euangelio pĳ ubiqꝫ adorarent patrẽ in ſpũ & ueritate, tñ hic locus fuit eo tẽpore diuina inſtitutione & approbatiõe ad aliũ uſum, ꝙꝑ ad exercẽdas nondinationes ordinatus. Et quia magiſtratus uocatus eſt ad tuendas diuinas & legitimas ordinationes, neglector fuit officĳ ſui, ꝙ nõ uindicauerit pro-

Nõdinatores & numularia eijciuntur è templo.

Eſai. 56.

Templi Hieroſolymitani uſus.

phanationem templi. Deinde peccabant & priuati homines, ꝙ post habitis ſacris, quibus opera erat publicis diebus feſtis danda, magis hoc agebant, ut cum aduenis & peregrinis negotiarentur, q̃ ut rationem tam ſuæ ſalutis q̃ diuinæ ordinationis haberent. Etſi enim negotiatio per ſe eſt licita, tamen nondinationibus ſic negotiari, ut uioles diuina mandata, & negligas tuam ſalutem, hæc demum impia eſt negotiatio. Quare, cum manifeſta eſſet prophanatio templi Dei, & uiolatio legitimæ ac diuinę ordinationis, iuſtiſſimum eſt, ut prophanatores flagellis è templo ejiciãtur. Dices autem: Fateor quidem hos nondinatione ſua peccaſſe, Sed quid ſentiendum eſt de facto Ieſu hominis priuati? Etſi enim Ieſus erat uerus Meſſias ſeu Chriſtus, tamen non uenit in hunc mundum, ut legislator, ut ciuilis & externus magiſtratus, ſed uenit ut concionator, ut legis ſubditus. Regnum, inquiens, meum non eſt de hoc mundo. Temeritas autem eſt, ſi ſubditus ſuſcipiat priuato ſuo arbitrio publica officia, quæ ad magiſtratum pertinent. Vt enim maxime peccauerit ſceleratus quiſpiam, non tamen licet cuiuis priuato in hunc uiolenter graſſari, quippe ꝙ magiſtratus officium ſit ſcelera legitime punire. Quid dicemus ergo de
„ hoc facto Ieſu Chriſti? Reſpondet ad hoc Euangeliſta, cum addit: Re
„ cordati uero ſunt diſcipuli eius, quod ſcriptum eſt. Zelus domus tuę comedit me, Hoc ſcriptum eſt in pſalmo ſexageſimo octauo. Multa autem extant teſtimonia, præſertim in ſcriptura noui teſtamenti, quę eſt interpretatio & illuſtratio ueteris teſtamenti, ꝙ hic pſalmus de Meſſia ſeu Chriſto intelligatur, quæ quidem teſtimonia nunc non eſt opus recenſere. Cum igitur Euangeliſta allegat uerſiculum exiſto pſalmo, hoc propemodũ ſe ſentire ſignificat. Quod Ieſus in ejiciendis nondinatoribus fecit, hoc uidebatur initio etiam ipſis diſcipulis inconſiderata temeritas. Sed admoniti ſcriptura intellexerunt eſſe opus profectum è zelo diuino, & inſtinctu ſpiritus ſancti. Non fuit quidem factum iuxta externas leges ordinarium ſed fuit iuxta ſententiam ſpiritus ſancti diuinum. Non eſt ſuſceptum à Ieſu ſecundum humanas, ſed ſecundum cœleſtes leges. Non eſt ſuſceptum priuato arbitrio, ſed heroico ſpiritu: Multa enim deſignari ſolent ab excellentibus Heroibus diuinitus excitatis, q̃ ſi exigas ad externas & politicas leges, uidentur ſumma eſſe temeritas, & tamen ſunt facta diuiniſſima. Moſe occidit Ægyptium, afficientem Hebrę̃ iniuria, & abſcõdit eum ſabulo. Hoc uidetur eſſe homicidium extremo ſupplitio dignum, ſed erat Heroicum, ac plane diuinum. Exiſtimabat enim, ut Stephanus ait, intelligere fratres ſuos, ꝙ Deus per manum ipſius daret ſalutem illis. Pinehas interfecit publicum ſcortatorem cum ſcorto Madianitico. Quod etſi uidebatur inconſulta & præceps iracundia,

Heroica facta.

tamen

tamen teſtatus eſt Dominus ipſe, ꝙ fuerit diuinus zelus, Zelo meo, ingens, commotus eſt contra eos, ut non ipſe delerem filios Iſrael in zelo meo. Dauid aggrediebatur Goliathem, paſtor gigantem, citharędus bellatorem, inermis armatum. Quis non dixiſſet, temerariam eſſe pręſumptionem? Sed erat inſtinctus ſpiritus ſancti. Elias trucidauit ſacerdotes Baal, quæ uidebatur magna eſſe crudelitas, Sed erat iuſtiſſima uindicta, ad quã de impijs ſacrificulis ſumendã Elias diuinitus excitatus fuerat. Poſſem plura id genus è ſacris literis recenſere, Sed addam nunc quędam ex hiſtorijs Eccleſiaſticis. Dioclitianus Romanorꝝ Imperator, Chriſtianorꝝ autem crudeliſſimus pſecutor ędidit horribile & blaſphemũ ędictum aduerſus Chriſtianos, quod et publice in foro urbis Nicomedię ſuffigebatur. Quidam ergo Nicomedienſis nobili genere ortus, non deterritus uel potentia uel pręſentia imperatoris (Erat eñ tunc Dioclitianus Nicomedię) iniecit publice inſpectante populo manus ſuas in literas ędicti, ac detractas eas minutatim diſcerpſit. Quid hoc facto magis temerarium uidetur, ſi conſideres externam rerũ ordinationem? Sed hic Nicomedienſis fuit uir aĩo heroico, & quod fecit, non fecit humana temeritate, ſed diuina agitatione. Videamus & alium heroem. Cum Iulianus, cognoĩatus Apoſtata, adminiſtraret Romanum imperium, erat in exercitu eius χιλίαρχος, nomine Valentinianus. Hic comitabaṫ officij gratia principẽ ſuum Iulianum, proficiſcentem ad templum, quod dicebatur, Fortunę. Etſi eñ Valentinianus agnoſcebat Chriſtum, perſoluebat tamen exemplo Naamani Syri ciuilia officia principi ſuo. Cum aũt ad fores tẽpli pueniſſet, aſperſus fuit & ipſe aqua luſtrali, a' ſacrificulis idolomanię, qui affirmabãt ſe hac aſperſione ingreſſuros in templum ſanctificare. Indignatus igitur grauiter, pugno percuſſit ſacrificulum, publice exclamans, ſe, hac aſperſione non ſanctificatum, ſed ſordidatum eſſe. Hoc uidebatur magis militare, quam Chriſtianum. Quale enim hoc eſt facinus, quòd miles percutiat pugno ſacellanum Cæſaris, idque in præſentia Cæſaris, adeoque in ſacrario, & fungentem officio ſui ſacerdotij? Sed qualecunque iudicetur ab humana prudentia, certe collocandum eſt inter heroica, quæ diuinitus geri ſolent. Ac Nicomedienſis quidem, de quo prius diximus, raptus eſt continuo ab Imperatore Dioclitiano ad ſupplitium, & crudeliter eſt occiſus. Valentinianus autem, etſi iuſſus fuit exulare, tamen paulo poſt electus eſt in Imperatorem. Vtrunque factum eſt diuino, eoque optimo conſilio. Quod enim Deus paſſus eſt, ut heros Nicomedienſis ab impijs ad ſupplitia raperetur, uoluit pietatem & conſtantiam tanti herois illuſtriorem reddere, et ſignificauit aliam eſſe uitam, in qua rependat

Nicomedienſis ciuis heroicum factum.

Valentiniani heroicum factum.

pijs mercedem certaminum ſuorum. Quod autem extulit Valentinianum in maieſtatem Imperatoriam, exemplum exhibuit, quo teſtatus eſt, ſe non obliuiſci obedientiæ piorum, ſed aliquoties in hac quoq; uita ornare eos dignitatibus, ut confirmati in fide de clementia eius, certam ſpem de uentura, & uera fœlicitate concipiant. Habes quędam heroïcorum factorum exempla, de quibus non eſt iudicandum ſecundum humanam rationem, ſed ſecundum cœleſtem afflatum, & diuinum inſtinctum. Etſi autem perſona Ieſu Chriſti, non poteſt ex omni parte, cum heroïbus, quos recenſuimus, conferri, quippe q̄ hi tantū homines fuerint, ille autem homo ſit & Deus, quędam tamen eſt perſonalis uocatiōis ſimilitudo. Nam quemadmodum hi prędeter generalem ordinationem uocati fuerunt ſingulari ſpiritu ad heroïca ſua facta, ita & Ieſus Chriſtus prędeter generalem ſuam uocationē excitatus fuit ſingulari & diuino zelo ſpiritus ad ejiciendos flagello nondinatores è templo Dei. In pſalmo enim ſic loquitur, Extraneus (ingens) factus ſum fratribus meis, & peregrinus filius matris meæ. Quoniā zelus domus tuæ comedit me, & opprobria exprobrantiū tibi cecidērūt ſuper me. His uerſiculis teſtatus eſt Chriſtus, longe anteq̄ hoiem aſſumpſiſſet, q̄ idcirco abominentur ipſum ludæi cognati eius ſecūdum carnem, quia ſuſceperit curam tuendæ Eccleſiæ, quæ eſt domus Dei, non carnali, eoq̄ frigido affectu, qualem ſolent habere alij, qui ſe iactant Eccleſiæ defenſores, ſed ſpirituali zelo, & diuina uehementia, ac ſeueritate. Ad tuendā aūt Eccleſiam Dei prędecipue quidē exigitur, ut peccata Eccleſię expientur, & Eccleſia ſeruetur in morte ad æternam & fœlicem uitam, ſed hoc etiam utile eſt, ut externę ordinatiōes in templo Dei diuinitus inſtitutę ſuo tempore & loco conſeruentur. Quare non eſt ſentiendum de Chriſto, q̄ eiecerit uenditores & emptores è templo, carnali temeritate, ſed ſpirituali ſeueritate, ut publicam Dei patris ſui ordinationem in templo tutaretur. Reliquum autem nunc eſt, ut uideamus, in quem uſum hęc nobis prędcripta ſint. Non enim mandata ſunt literis, ut temere imitemur tale exemplum in ejiciendis ex alieno templo uel nondinatoribus, uel idolis, uel ſacrificulis, ſine certa uocatione, & ſingulari ſpiritu Dei. Sed ut cōmendetur nobis miraculum et maieſtas Domini noſtri Ieſu Chriſti. Nam Chriſtus ejiciendis nondinatoribus, & ſubuertendis menſis numulariorę, tam formidabilis factus eſt Pontificibus & magiſtratibus Hieroſolymitanis, ut etſi uidebaī ipſis, Ieſum uſurpare externā dominationem in templū ac urbē Hieruſalem, ac deſignare furioſam temeritatem, tñ non fuerint auſi uiolentas manus in ipſum injicere. Hoc profecto non minus eſt miraculum, q̄ q̄ paulo ante aqua mutata ſit potentia Chriſti in uinum. Hoc igitur miraculū reuelat tam maieſtatem Chriſti,

Christi, ꝙ diuinam curam erga eos, qui ambulant in uocatione dei. Hi enim, etsi grauissima susciptunt pericula, & plurimos habent aduersarios, tamen Deus tuetur eos tanta cura & potentia, ut reddat ipsos quamuis abiectos & infirmos omnibus aduersarijs formidabiles, & seruet eos in omnibus periculis. Nam, si quis, inquit Christus, ambulauerit in die, non offendit, quia uidet lucem huius mundi. Deinde, commendatur nobis hoc facto uehementissimus zelus, quo filius Dei ad tuendam & conseruandam ueram suã Ecclesiam exarsit. Nam si tanto zelo prosequtur externum illud lapideum, ac post aliquot annos diruendum templum, ut prophanatores eius flagello ejiciat, quãto, obsecro, zelo prosequitur uerum illud & cœleste templum, quod est Ecclesia seu congregatio omnium piorum? Hic certe zelus ille est, qui fuit autor, ut filius Dei descenderet è cœlo, & indueret hominem, ad liberandum hominem. Vidit enim, ꝙ fœde contaminata esset Ecclesia Dei in terris, sorde peccati, & ꝙ crudeliter in eam grassarentur Satan, mors & infernus. Misertus igitur Ecclesiæ, & exardentissimo erga eam amore indignatus, assumpsit hominem, ac maluit mortem subire, ꝙ tantam Ecclesiæ suæ contaminationem & deuastationem inultam ferre. Quare cum scriptura recitat, nondinatores esse à Christo eiectos è tẽplo, admonet nos eius zeli, q̃ Christus pro uera sua Ecclesia accensus est, ut confirmemus fidem nostram in oĩbus seu tentationibus, seu aduersis, & sentiamus Christum tueri nos magna cura & potentia. Postremo, etsi hoc exemplum Christi est personale, tamen monet nos, ut zelum Christi, non quidem temere, pro carnali arbitrio, sed, ut Paulus ait, iuxta scientiam, & iuxta suam quisq; uocationem imitemur. Manifestum est, impios Monachos & sacrificulos pergere Ecclesiam dei impia doctrina, & profanis sacris contaminare. Hic si quis siue magistratus, siue subditus, uerus esset Christi discipulus, deberet etiam præceptoris & seruatoris sui zelum imitari, & pro sua uirili, ac legitima uocatione operam dare, ut Ecclesia ab his sordibus purgaretur. Manifestum item est, quod Turca, crudelissimus hostis, grassetur in Ecclesiã Dei, & deuastet eam tã tyrannide q̃ impietate. Hic exardescere deberet zelus pro domo dei in omnibus Christianis principibus & populis, ut ad opprimendũ Turcã, & conseruandam domum Dei, unusquisq; suas uires tam animi ꝙ corporis conferret. Manifestum etiam est, ebriosos, scortatores, fœneratores, impostores, blasphemos, in nomen dei contumeliosos & alios sceleratos sordidare Ecclesiã dei, & efficere ut nomẽ Christi pessime inter Iudæos & Turcas audiat. Nũ existimas fieri posse, ut tanta scelera inter nos tã uulgaria, & tã publica essent, si uel dimidia tĩ parte eo zelo accẽsi essemus, quẽ, p domo dei uera pietas secũ ipsa affert?

zelus Christi quã ardens.

zelus Christi quomodo imitandus.

Porro officij nostri est, non tantum pro publica, sed etiam pro priuata domo Dei zelo exardescere. Priuata enim dei domus est, quisquis in Christum credit. An nescitis, inquit Paulus, quod corpus uestrum templum est habitantis in uobis spiritus sancti? Et iterum. Vos templum estis dei uiuentis, quemadmodum dixit Deus. Inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorũ Deus, & ipsi erunt mihi populus. Nunc, si Christus intantum succensuit prophanatoribus lapidei templi, ut eiecerit eos flagello, quanto plus succensebit ei, qui uerum templum, hoc est, seipsum baptismo Christi sanctificatum sordidauerit? Sordidamur autem primum nondinatione, hoc est, confidentia humanorum meritorum. Genus enim nondinationis est, cum Deo quasi paciſci, ut det nobis cœlum, pro meritis nostrorum operum. Nam qui confidunt sua iustitia, hi faciunt ex Deo uenditorem, è meritis operum, pecuniam, & è seipsis, emptores. Itaq; instituunt in seipsis, hoc est, in templo Dei nondinationem, qua certe templum dei ita prophanatur, ut fiat spelunca latronum, hoc est, Satanarum. Deinde sordidamur sceleribus, quę sunt fructus peccati in nobis dominantis. Has contaminationes & prophanationes nullo pacto in nobis feramus, sed ardeamus zelo Dei, ut abiecta impia de humanis meritis fiducia, & mortificata carne, exhibeamus nos Deo, templum purum & sanctum, per Iesum Christum DOMINVM nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto deus benedictus in secula, Amen.

Nondinatio hypocritarũ.

HOMILIA XXIIII.

AVdiuimus quid negotij Christus in templo Hierosolymitano aduersus nondinatores gesserit, audiamus nunc, quo nam modo Iudęi sese gesserint aduersus Christum. Ac uerisimile est, quod si alius quispiam priuatus homo grassatus esset flagello in mercatores et merces ad sacrificia destinatas, & subuertisset mensas numulariorum, non potuisset subterfugere, quin non solum à sacrificulis, uerum etiam à reliquis hominum ordinibus aut manibus discerptus, aut lapidibus obrutus fuisset. Alij enim iudicassent uindicandam esse autoritatem magistratus, quam is priuata sua temeritate labefactaret. Alij sensissent tuendum esse diuinum cultum, quem is abigendis pecoribus ad sacrificia destinatis imminueret. Alij, quibus effusa erat pecunia, ulti essent damnum suum. Auari enim malunt sanguinem, quam pecuniam perdere. Sed quod Iesus fecit, manifeste uides esse ipsi hoc quidem tempore, impune. Nemo enim est, qui audeat in ipsum uiolentas manus injcere. Dices hoc idcirco

hoc idcirco factum, ꝙ Iesus erat Christus. Recte, sed illi nondum credebant eum esse Christum, & tamen manus suas continent, ac uerbis tantum reprehendunt, cum rebus ulcisci nequeant. Dicit enim Euangelista. Responderunt ergo Iudęi & dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis, quòd ista facias? Non defuit eis uoluntas seuiẽdi in Iesum, non defuit potestas, non arma, non lapides. Et tamen Iesus tuto inter ipsos ambulat. Quid ergo est, quod ipsum inter tot aduersarios, inter tot uiros sanguinum tutum reddit? Quid aliud esset, quàm ꝙ Iesus ambulat in uocatione Dei patris sui? Nam ꝙ eiecit è templo nondinatores, fuit singularis uocatio Dei, & ut è scriptura ostensum est, zelus dei. Qui aũt ambulat in uocatiõe dei, habitat in adiutorio altissimi, & in protectione Dei cœli cõmoratur. Quare utcunꝙ sacrificuli, & alij fremãt & insaniant, Iesus tamen defensione Dei patris sui tutus est. Hoc exemplo admonemur, ut in periculis, quæ ex uocatione Dei suscepimus, optime de auxilio Dei confidamus. Fieri enim non potest, ut quem Deus uocatione sua periculis obijcit, eum non clemẽter & potenter seruet. Si ambulauero, inquit Psal. in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Sed audiamus Iudęos, qui cum non audeant factis, inuehunt uerbis in Iesum. Quod signum, inquiunt, ostendis nobis, ꝙ hæc facias? Non negamus ꝙdem nondinationem illam esse prophanationem templi, & fatemur opus esse Ecclesiæ emendatione, sed ꝙ tu homo priuatus sumas tibi hanc purgandi templi, & emendandę Ecclesiæ autoritatem ac potestatem, hoc demum nobis intolerabile uidetur. Nã emendatio Ecclesię pertinet proprie uel ad summos pontifices, uel ad prophetas diuinitus electos, ac pręcipue ad prophetã illum, de quo Moses scripsit, & quem hoc tempore uenturum expectamus, qui est Messias, à prophetis promissus. Dicit enim DOMINVS ad Mosen. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorũ similem tui, & ponam uerba mea in ore eius, loqueturꝙ ad eos omnia, quę pręcepero illi. Hæc est promissio de uenturo Messia. Et additur etiam signum, quo cognosci queat ueritas illius prophetę seu Messię. Sequitur enim apud Mosen. Quòd si tacita cogitatione responderis, quomodo possum intelligere uerbũ, ꝙd DOMINVS non est locutus, hoc habebis signum. Quod in nomine domini propheta ille prędixerit, & non euenerit, hoc DOMINVS non est locutus. Quid ergo tu Iesu uaticinaris, ac euenturum dicis, ut sciamus, si euenerit, te esse prophetam illum, ac Messiã nobis promissum? Accedit huc, ꝙ scriptura testetur Messiam reuelaturum, & confirmaturum maiestatem suam miraculis. Ecce deus ipse, inquit Esaias, ueniet, & saluabit nos. Tunc aperientur oculi cęcorum, & aures surdorũ patebunt. Tunc saliet sicut ceruus, claudus, & aperta

erit lingua mutorꝝ. Quod ergo tu facis miraculum, ut cognoſcamus te eſſe Meſſiam, & habere autoritatem emendandę Eccleſię Dei? Habes, quid ſibi uelint Iudæi, cum dicunt: Quod oſtendis nobis ſignū, ꝙ hæc facis. Primum autem obſeruabis, ꝙ Iudęi honeſte quidem & prudenter ſentiãt, priuatos homines non debere ſibi temere publicã autoritatem uſurpare, & alienam functionem inuadere. Honeſtum et hoc eſt, ꝙ non diſſimulent opus eſſe Eccleſiæ emendatione, nec defendant manifeſtam templi prophanationem. Quanto honeſtius ſentiunt his, qui hoc tempore manifeſtos errores in Eccleſia tam pertinaciter defendunt, ut publice fateantur, ſe ne aquæ quidem benedictæ, quam ſic uocant, aut circumducendi aſini illius palmarij abrogationem in Eccleſia paſſuros. Sed hic eſt horribilis ſtupor in Iudæis, ꝙ malunt Ieſum contemnere, & deſpicere, q̄ꝫ uocationem & autoritatem eius diligentius ſecum reputare. Nam ſi ipſis uera ſalus curæ fuiſſet, potuiſſent facile tum ex teſtimonio Ioannis Baptiſtæ, tum ex aliis rebus cognoſcere, hunc Ieſum diuinitus eſſe miſſum, adeoq̄ uerum eſſe Meſſiam. Sed quid dicas? Vulgare hominum ingenium eſt, quod maiorem habeant rationem huius corporalis uitæ, q̄ uerę ſalutis, ac multo ſollicitius quærunt, quanti frumentum, quanti uinum uendatur, q̄ quis uerus ſit Meſſias, & quanta nobis beneficia per Meſſiam contingant. Quare cum pereunt, ſuo ipſorum merito, adeoq̄ iuſtiſſimo Dei iuditio pereunt. Deinde, nec hoc eſt imprudentiæ, quod Iudæi non adhibent temere fidem nouæ doctrinæ, ſine miraculis. Nulla enim doctrina, quæ ueram ſalutem promittit, agnoſcenda eſt, niſi diuinitus confirmata fuerit. Miracula autem ſunt diuina ſigilla & teſtimonia. Etſi enim pſeudoprophetæ etiam ædunt ſigna & prodigia, tamen nos nunc loquimur de ueris ac cœleſtibus ſignis & prodigijs, quæ non abolent piam doctrinam antea diuinitus promiſſam. Ergo prudentia eſt non amplecti nouam doctrinam ſine miraculis. Sed hæc eſt magna Iudæorum impietas, quòd quæ ſunt manifeſta miracula, ea contemnant & calumnientur, requirant autem alia, quæ ipſi pro ſuo arbitrio excogitarunt. Apud Matthæum habent manifeſtum miraculum, quo ſanatus erat dęmoniacus, & tamen tribuunt hoc Beelzebub principi dæmoniorum, ac quærunt ſignum de cœlo, quale ipſi finxerunt. Habent & hoc loco manifeſtū ſignum, uidelicet, Ieſum inermem tam formidabilem eſſe omnibus aduerſarijs, ut nullus audeat manus ipſi inijcere. Audiuerunt etiam de ſigno in Cana Galilææ ædito, & tamen aliud poſtulant. Quare perſpicuum eſt, quod quærant ſigna, non ut credant, ſed ut calumnientur. Hæc eſt magna impietas, & aliàs merito à Chriſto reprehenſa. Natio (inquit) praua & adultera ſignum requirit, & ſignum non dabit

Priuati homines non debẽt temere uſurpare publica officia.

Doctrinæ ueritas cognoſcenda.

dabitur ei, niſi ſignum Ionæ prophetæ. Videamus autem quo nam modo Ieſus hoc loco tractet Iudæos. Reſpõdit Ieſus & dixit: Deſtruite templum hoc, & in tribus diebus erigam illud. Humaniſſima reſponſio, ſed quam dedit Ieſus Iudæis, non tam ipſorum, q̃ diſcipulorum ſuorum gratia, ut fidem eorum confirmaret, quemadmodum mox Euangeliſta indicabit. Quod autem Ieſus dicit, hanc habet ſententiam: Efflagitatis, ut probem uocationem & autoritatem meam uaticinio ac miraculo: Dico ergo uobis, q̃ ſitis hoc templum deſtructuri, ego autem reſtaurabo illud tribus diebus. Habetis nunc uaticinium, & miraculum. Vaticinium eſt, quod prædico uobis, quid uenturo tempore fiat de hoc templo. Miraculum eſt, quod ego deſtructum templum reſtauraturus ſim tribus diebus. Loquit aũt Chriſtus, interprete Euãgeliſta, quemadmodum ſequitur, non de lapideo templo, ſed de templo corporis ſui. Et hæc eſt ſententia eius: Vos traditurí me eſtis morti, & occidetis me, ego uero tertia die à morte reſurgam. Quo ſigno, quo miraculo, quid maius, quid excellentius dici poteſt? Nam Ieſus ędidit quidem multa & magna miracula antec̃ mortuus eſt, & à morte reſurrexit, quibus & ueritatem doctrinæ ſuæ comprobauit, & maieſtatem ſuam aliquo modo declarauit, ſed quia etiam prophetæ ędiderunt miracula, ac mortuos quoq̃ ſuſcitarunt, quemadmodum ſcriptura teſtatur de Elia & Elizęo, uideri potuit, miracula Ieſu infirmiora eſſe, q̃ ut probarent ipſum uerum eſſe Meſſiam, & natura filium Dei. Reſurrectio autem Ieſu à mortuis, & quæ reſurrectione comprehenduntur, uidelicet Aſcenſus eius in cœlum, Miſſio ſpiritus ſancti, Miracula ab Apoſtolis in nomine Ieſu ædita, Diuulgatio Euangelij in totum orbem terræ, & conſeruatio Eccleſiæ in omnibus perſecutionibus, manifeſtiſſima & certiſſima ſunt teſtimonia, q̃ Ieſus ſit uerus Meſſias, & natura filius Dei. In pſalmo decimo quinto Meſſias ita dicit: Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum uidere corruptionem. Notas mihi feciſti uias uitæ, adimplebis me lętitia cum uultu tuo. Hic pſalmus concionatur de morte & reſurrectione Meſſiæ, ac perſpicue dicit, Meſſiam à morte ad uitam rediturum, & regnaturum. In pſalmo ſecundo, qui & ipſe de Meſſia uaticinatur, ait: Aſtiterunt reges terrę, & principes conuenerunt in unum, aduerſus Dominũ & aduerſus Chriſtum eius. Et mox. Ego conſtitutus ſum rex ab eo, ſuper Zion mõtem ſanctum ſuum. In hoc pſalmo primum recitatur perſecutio, quam Meſſias paſſurus ſit à principibus & populis, ac ſignificatur eum moriturum. Deinde recitatur hæreditas & regnum eius: Dabo tibi, inquit, gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Non poſſet autem tantam hęreditatẽ & regnum habere, niſi à morte reſurrexiſſet. Quare etiam

IESVM eſſe Meßiã teſtatur reſurrectio à mortuis.

Reſurrectionis Chriſti teſtimõia è prophetis.

in hoc psalmo prædicatur, Messiam à morte resurrecturum. Apud Esaiam de Messia dicitur. De terra uiuentium abscissus est, cum affligeretur propter transgressiones populi mei. Hæc est concio de morte Messiæ, Sed additur & alia concio de resurrectiõe eius à mortuis. De angustia & iuditio sublatus est. Et mox: Pro eo quod laborauit anima eius uidebit & saturabitur. Sed & Iesus ipse, cum adiuraretur à Caiapha ut diceret an esset Messias seu Christus filius Dei, respondit: Tu dixisti, Veruntamen dico uobis amodo uidebitis filium hominis sedentem à dextris uirtutis, & uenientem in nubibus cœli, hoc est, etsi nunc uideor uobis homo abiectissimus, & longe omnium miserrimus, ac trador à uobis morti, tamen effugiam omnem illam miseriam, & resurgam à morte, ac sedebo ad dextrã Dei, quo manifeste probabo me uerum esse Messiam, ac natura filiũ Dei. Vnde Paulus ad Romanos de Iesu Christo scribens: Qui declaratus, inquit, fuit filius Dei cum potentia, secundum spiritum sanctificationis, ex eo quod resurrexit è mortuis. Vides prophetas uaticinatos esse, Messiam à morte resurrecturum, Vides etiam maiestatem Messiæ ac diuinitatis ei tribuendum esse, qui sua ipsius potentia resurrexit à mortuis ad cœleste regnum. Cum igitur certissimis argumentis probatum & confirmatum sit, Iesum filium Mariæ, passum sub Pontio Pilato, uere à mortuis resurrexisse, & per resurrectiõem intrasse in regnum cœleste, quemadmodum & hoc loco & aliâs sæpe prædixit, manifestum est, hunc Iesum esse uerum Messiam, ac natura filium Dei, nec ullum alium seruatorem, præter hunc, agnoscendum esse, etiamsi angelus de cœlo nobis alium demonstraret. Impius Mahumetes iactat colloquium sibi fuisse cum angelo Gabriele, & se ab hoc accepisse doctrinam legis suæ. Sed quia perspicue significat, se prorsus non intelligere uerum officium Messiæ, (facit enim ex ipso non seruatorem sed legislatorem) & palam negat Christum esse natura Deum, non fuit hic uerus angelus Gabriel, qui antea de Christo ad prophetam Danielem, ad sacerdotem Zachariam, et ad uirginem Mariam, recte concionatus est, sed fuit Satan ac diabolus ipse, qui ut antea per uarias hereses, ita & post a per Mahumeten conatus est maiestatem & diuinitatem Christi abolere. Quare fugienda est impietas eius, & perseuerandum in ea fidei certitudine, ad quam nos resurrectio Domini nostri Iesu Christi uerissimis argumentis comproba ta, perduxit. Porro, quod Iesus dixit de tẽplo corporis sui, hoc Iudæi

Gabriel Mahumetis ficti tus.

» » intelligunt de templo lapideo in Hierusalem. Dixerunt ergo Iudæi:
» » Quadraginta & sex annis extructum est templum hoc, & tu in tribus
» » diebus eriges illud? Non loquuntur autem Iudæi de templo, quod Salomon ædificauit. Hoc enim dirutum erat à rege Babylonio, sed loquunt

quuntur de templo reſtaurato ſub Eſdra & Zerubabele. Poſtq̃ enim Cyrus & Darius accepiſſent, uicto Balthaſſare, regnum Babylonicũ, & Cyrus poſt mortem Darij regnum Babylonicum ſolus obtineret, conceſſit in primo imperij ſui anno captiuis Iudæis, ut redirent ad patriam ſuam, & reſtaurarent templum, quemadmodum ſcriptum eſt in Eſdra capite primo. Quare Iudęi anno ſecundo aduẽtus ſui in patriã, aggrediuntur opus ędificandi templi, & iaciunt fundamẽta eius. Sed quod magno gaudio inchoauerant, hoc à finitimis gentibus impeditum eſt, ne ſtatim perficeretur. De qua re extat ſextum caput apud Eſdram. Opus igitur DOMINI, ut ſcriptura loquitur, intermiſſum eſt in Hieruſalem, & non fiebat uſqꝫ ad annum ſecundum regni Darij regis Perſarum. Etſi enim Cyrus, qui iuſſerat templum reſtaurare, adhuc uitam iacto templi fundamento agebat, tamen Iudęi nõ potuerunt eum conuenire, & iniurias aduerſariorum ſuorum ei exponere, propterea qꝺ occupatus bello Scythico, quod ſuſceperat aduerſus Tomyrim reginam Maſſagetarum, maiorem ratiõem habuerit belli gerendi, cꝫ audiendę legationis Iudęorum, & reſtaurandæ Eccleſiæ. In eo bello occiſus eſt Cyrus, & regina Tomyris iubet caput eius amputatum in utrem humano ſanguine repletum, cum hac exprobratione conijci. Satia te ſanguine, quem ſitiſti. Sed nec poſt mortem Cyri, potuerunt Iudæi à Perſis impetrare, ut permitterent ipſis poteſtatem perficiendi inchoati templi, donec Darius Longimanus, filius Aſſueri rerum Perſicarum potitus eſt, in cuius ſecundo anno, cœptum eſt iterum ędificium templi, & in anno eius ſexto completum, quemadmodum teſtatur Eſdras capite ſexto. A ſecundo autem anno Cyri, quo poſita ſunt fundamenta templi uſqꝫ ad ſextum annum Darij ſunt quadraginta ſex anni. Cyrus enim ſolus regnauit mortuo Dario, uiginti duobus annis, quibus comprehendũtur etiam anni Cambyſis. Poſtea regnauit Artaxerxes Aſſuerus uiginti annis. Huic ſucceſſit Darius Longimanus, in cuius ſexto anno completum eſt ędificium templi. Hi ſunt anni illi, de quibus Iudæi nunc dicunt. Quadraginta & ſex annis extructum eſt hoc templum. Animaduertendũ aũt nobis eſt hoc loco primum, quod de horribili & miſerabili interitu Cyri regis dictum eſt, ut hoc exẽplo admoneãtur oẽs principes, quo diſcant, multo magis ſibi curę eſſe debere, ut adiuuent Eccleſiam, cꝫ ut quęrant cauſſas gerendorum bellorum, & proferendorum finium imperij ſui. Nõ damnamus legitima & neceſſaria bella, Scimus principum officium eſſe, fines ſuos tueri, Sed præ libidine bellandi negligere curam conſtituendæ Eccleſię, hoc demum probari non poteſt. Nec laudamus immanem crudelitatem Scythicæ reginæ erga Cyrũ. Nec damnamus Cyrum, quòd tã fœde perierit, ſi modo in ea pietate

Cyri bellum Scythicum.

Cyrus miſere interijt.

perſeuerauit, quam de ipſo Eſaias & Eſdras prędicauerunt, Sed malle
mus eum maiorem habuiſſe curam reſtaurandi templi Hieroſoly-
Eſa. 45. mitani, q̃ belli Scythici. Eſaias enim teſtatur, q̃ DOMINVS dede-
rit ei Monarchiam totius orbis terræ, propter ſeruum meum (inqt)
Iacob, & propter Iſrael electum meum, hoc eſt, ut Eccleſiam DOMI-
Magiſtratus officium. NI iuuaret. Quare ſciant principes & magiſtratus hoc proprium eſſe
offitium ipſorum, ut maximam omnium curam habeant iuuandę Ec-
cleſię Dei, & ut ſint, quemadmodum aliàs Eſaias ait, Eccleſiæ nutri-
cij. Deinde uides hoc loco quàm tardos progreſſus habeant diuina
opera inter homines. Ædifitium templi erat diuinum opus. Quid
autem Satan non excogitauit, ut opus illud bonũ impediret? Ex una
parte obiecit regi Cyro externa bella, ut nõ uacauerit ei curam reſtau-
randi templi habere. Ex altera parte excitauit finitimos populos, qui
Iudęos calumniarentur, & opus domini impedirent. Reddidit & ip-
ſos Iudæos longis ac multis calamitatibus defatigatos, ut non tanta,
quanta debuiſſent diligentia, opus DOMINI urſerint. Itaq̃ factum
eſt, ut reſtauratio templi tot annis intermiſſa fuerit. Hic eſt conatus,
hic eſt labor Satanæ. Quod cum ſciamus, non deterreamur à ſuſcipi-
endis operibus diuinitus mandatis, nec deficiamus in ſuſceptis, prop
ter aduerſa, quæ Satan ad impediendum opus DOMINI obĳcit, ſed
pergamus conſtanter in uocatione Dei, ac certam concipiamus fidu-
tiam, q̃ DOMINVS, cuius uoluntate opus ſuſceptum eſt, daturus
etiam ſit incrementa, ut perficiatur. Sed reuertamur ad Euangeliſtam:
Cum enim recitaſſet Iudæorum reſponſum, docet eos dictum Chri-
» ſti de templo, non recte intellexiſſe, & ait. At ille dicebat de templo
» corporis ſui. Cum ergo reſurrexiſſet è mortuis, recordati ſunt diſcipu
» li eius, quod hoc dixiſſet eis, & crediderunt ſcripturæ, & ſermoni,
» quem dixerat Ieſus. Vides, non ſolum Iudæos, ſed etiam diſcipulos
non recte initio intellexiſſe uerbum Chriſti, de excitatione templi.
Etſi autem hoc paulo obſcurius dictum uidebatur, tamen nec intelli-
gunt ſermonem eius de paſſione & reſurrectione ſua, etiam cum aper
tiſſime & diſertiſſime loqueretur. Apud Lucam ait. Filius hominis
tradetur gentibus, illudetur, contumelĳs afficietur, conſpuetur, &
poſtq̃ flagellauerint, occident eum, ac die tertia reſurget. Quid po-
teſt magis perſpicue dici? Et tamen addit Euangeliſta. Ipſi nihil horũ
intellexerunt, & erat uerbum iſtud abſconditum ab eis, nec intellige-
bant, quæ dicebantur. Vnde igitur tantus ſtupor? Somniabant reg-
num Chriſti fore corporale in terris, & exiſtimabant futurę, ut Chri-
ſtus magis afflicturus eſſet ſuos aduerſarios, q̃ ut aduerſarĳ ipſum
poſſent affligere. Turpiſſimum enim uidebatur ſuccumbere hoſti-

bus:

bus. Quarē etiamsi multa dicerentur de passione, morte & resurrectione Christi, tamen cæcati sua carnali opinione de fœlicitate regni Christi in terra, non potuerunt ea recte intelligere. Cæterum, quòd Euangelista dicit discipulos sermonem Christi tum recte intellexisse, & scripturæ ac sermoni Christi credidisse, cum Christus resurrexisset à mortuis, manifeste significat sacram scripturā maxime omnium de Christo & regno eius tractare, ac resurrectionem Christi esse perspicuam explicationem scripturæ. Ex resurrectione enim Christi, & ex ijs, quæ hac comprehenduntur, manifestum est, regnum Christi non esse corporale sed spirituale, nec esse terrenum, sed cœleste, nec esse caducum & mortale, sed perpetuum & immortale. Quæcunque igitur Prophetæ de regno Christi uaticinati sunt, etiamsi utantur uerbis adumbrantibus regnum corporale, tamen sunt intelligenda secundum eam sententiam, quam Resurrectio Christi à mortuis, Ascensus eius in cœlum, missio spiritus sancti, ac diuulgatio Euangelij in totum orbem terræ nobis tradunt. Tradunt autem nobis regnum Christi esse spirituale & cœleste. Vera igitur fœlicitas non constat nec in hac terra, nec in rebus huius terræ, sed cognoscitur ex Euangelio Christi per fidem, & percipitur reipsa in futuro seculo propter Christum seruatorem nostrum. Ac hactenus quidem de disputatione Iudæorum cum Iesu. Videamus nunc & reliqua. Cum autem esset Iesus Hierosolymis in Pascha in die festo, multi crediderunt in nomen eius, uidentes signa eius quæ ꝑdebat. Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eo ꝙ nosset omnes, nec opus haberet, ut quisꝯ testaretur de homine. Ipse enim sciebat, quid esset in homine. Multi, inquit, crediderunt in nomen eius, uidentes signa eius. Manifestum igitur est, ꝙ Iesus multa plura signa & miracula ꝑdiderit, ꝯ quę ab Euangelistis conscripta sunt. Vnde & Ioannes aliàs dicit: Sunt multa alia, quę fecit Iesus, quę si scribātur per singula, nec ipse opinor mundus caperet eos, qui scriberentur, libros. Scripserunt autem Euangelistæ præcipua, & plus alijs memorabilia, quantum quidem ad tradendam posteris cognitionem Christi necessarium fuit. Quod autem multi Iudæi crediderunt in nomen Iesu ex signis, legitimus est usus signorum & miraculorum. Vulgabatur enim Iesum esse uerum Messiam, nec ipse hoc doctrina sua dissimulabat, & addebat miracula, ut quod doceret, tanquam cœlesti testimonio confirmaret. Quare hi recte usi sunt signis, qui ipsis admoniti, cognouerunt ueritatem Euāgelij Iesu, & crediderunt eum esse uerꝝ Messiā, ac filiū dei. Sed hic considera mihi humani ingenij uarietatem & inconstantiā. Vulgus eñ Iudęorꝝ, nunc cū signa uidēt,

Sacræ scripturæ scopus.

Resurrectio Christi, explicatio scripturæ.

Miraculorū usus.

Vulgi inconstantia.

credunt Iesum esse Messiam. Postea autem cum uident ipsum autoritate sua destitutum, à magistratu & Pontificibus captum, flagellatum & consputum, tanto odio abominantur ipsum, ut clament eum de terra tollēdum: Itaq; iudicant de Iesu, & Euangelio eius iuxta externum rerum euentum. Cum uident Iesum esse in hoc seculo fœlicem, obseruant eum ut Messiam. Cum imminet infœlicitas, execrantur eum, ut impostorem. Quid autem hoc iuditio uanius? Quid magis absurdū? Si enim de rebus iudicatur secundum externam ipsarum fortunam, fieri non potest, quin aliquoties pronūties iuxta dictum prophetę, bonum malum, & malum bonum, ac tenebras, lucem, & lucē tenebras. Etsi enim diuina est ordinatio, ut iustitia sit fœlix, & iniustitia infœlix, hęc tamen ordinatio solet in hoc mundo, permissu Dei, à Satana inuerti, ut secundum Ieremiam, uia impiorum prosperetur, ac bene sit omnibus, qui prȩuaricantur et inique agunt, uia autem piorum sit infœlix, ac male sit omnibus, qui iustitiam sectantur. Quo autem consilio Deus id permittat, non est nunc tempus pluribus cōmemorandi, & sæpe aliàs dictum est. Quare non est nobis de rebus iuxta externum fœlicitatis aut infœlicitatis euentum, sed iuxta rerum ipsarę ueritatem, ex uerbo Dei iudicandum, ut quod rectum ac iustum cognouerimus, semper siue fœlix siue infœlix in hoc seculo fuerit, iustum agnoscamus & sectemur. Sed quid illud, quod additur: Iesus non credebat semetipsum eis? Quomodo hoc conuenit, q̄ illi credunt Iesu, & Iesus non uicissim credit sese illis? Audi ergo, quid sequatur. Non credebat semetipsum eis, eo q̄ ipse nosset omnes, nec opus haberet, ut quisq̄ testaretur de homine. Ipse enim sciebat, quid esset in homine. Quid ergo est, Non credebat semetipsum eis? Hoc quidam interpretantur de doctrina, q̄ Iesus rudibus adhuc, & inconstanter credētibus non commiserit altiora mysteria Euangelicę doctrinę. Quod quidem pro sua quadam ratione non falso dicitur. Sed Euangelista loquitur de discessu Iesu è Iudæa in Galilæam, & de ea Iesu diligentia, qua cauebat insidias aduersariorum suorum. In capite enim quarto sic ait: Vt cognouit Dominus, audisse Pharisęos, quod Iesus plures discipulos faceret, reliquit Iudæam, & abijt iterum in Galilæam, cauens uidelicet insidias Pharisæorum, & Pontificum, qui erant Hierosolymis. Cum ergo dicit, Non credebat semetipsum eis, significat Iesum non esse confisum publico hominum fauore, & bonis impiorum uerbis, sed declinasse familiaritatem Pontificum, & rediisse ad Galilęam, ut in tuto suū perageret negotiū. Sed hoc, inquies, mirandum est, q̄ Iesus diffisus sit hoibus? An non caritas oia credit? an nō certū & definitū erat tēpus quo Christus suo officio defungeret? Nōne, inquit, duodecim sunt horę diei? Si quis ambulauerit in die, non offen-

offendit. An non tutus ambulat, qui ambulat in adiutorio altissimi? Cur ergo abit Christus è Iudęa, & non credit se Iudęis? Recte scribit Paulus, Caritatem omnia credere. Hoc enim est ingenium caritatis, ut nihil mali de proximo suspicetur, sed de quouis homine bene confidat, sed interim nihil temere, nihil periculose absq; certa dei uocationes est faciendum, ne Deus tentetur, nihilq; contra uerbum dei agendum est, ne peccetur. Veteres erudite ac recte dixerunt. Amicus usq; ad aras, quo significarunt, amicis sic fidendum & commodandum, ut tamen propter amicos, non uiolemus reuerentiam & obedientiam, quam debemus Deo. Etsi enim amicus colendus est suis officijs, amici tamen caussa non est à pietate deflectendū, atq; peccandum. Hoc, ut magis perspicuum fiat, ostendemus aliquot exemplis. Iudex quispiam sedet pro tribunali, composituru controuersiam inter actorem & reum. Ponamus autem actorem esse uirum honestum, & ueritatis studiosissimum, de quo affirmari non possit, q̄ ullum unq̄ mendatium dixerit. Postq̄ igitur is perorauit caussam suam, quid faciat Iudex? Num adhibeat fidem dictis tam honesti uiri? Hoc certe caritas exigit. Ergo ne statim, reo nondum audito pronunciet pro actore contra reum? Minime omnium. Sed audiat etiam reum. At ille, inquis, actor, honestus est uir, & uerax. Credo, iuxta regulam caritatis, sed interim non licet iudici propter caritatem deflectere à suo offitio, & peccare aduersus legitimam suam uocationem, quæ exigit, ut audiat utramq; partem. Paruum, inquit lex, sic audietis ut magnum, nec accipietis cuiusq̄ personam. Habes ergo, fidendum quidem esse bono uiro, sed propter bonum uirum non esse peccandum. Audiamus aliud exemplum. Principes ac senatores reip. deliberāt de re grauissima, & quam maxime refert cęlare, ne uulgetur, donec quod constitutum est, perficiatur. Exigunt autem à seinuicem taciturnitatem iureiurando. Interea temporis uenit amicus, uir optimus, ad senatorem quempiā, & rogat, quid arcani tot diebus in senatu agitetur. Ille uero respōdet se nescire. Quid ergo? Nō fidit amico, uiro optimo? Non credit amico arcanum, cui crederet uitam? Quod caritatis est, facit. Sentit pręclare de ipso, & iudicat eum esse bonum uirum, ac taciturum quoq;, si ei impartiret arcanum. Sed propter amicum, non est uiolandum iusiurandum, nec est arcanum magno reip. periculo effuciendum. Adijcia mus & aliud. Negociator quispiam proficiscitur negociandi gratia, peregre, accepta secum multa pecunia. Venit autem in diuersorium, in quo reperit aliquot aduenas, honestissimos, ut apparet, uiros. Quid ergo faciat: num ostentet publice suam pecuniam, & significet se cum hac pecunia longius profecturum? Si id faciat, insanire eum dicas. Quid ita? An nō est honestis uiris fidendū? Recte, sed propter

Amicis aut alijs hominibus quatenus fidendum.

Iudicis offitium, utramq; audire partē

honestos uiros, nihil est temere & inconsiderate faciendũ, nec est res familiaris, præter necessitatẽ, periculis exponenda. Veteres dixerunt, Neruos & artus sapiẽtię esse, non temere credere, & ἀπιστίαν, hoc est, diffidentiam, præcipuum esse propugnaculum ciuitatum aduersus tyrannos. Extat & illud. Sobrius sis, ac memineris nemini confidere. Accedit & hoc. Prudente diffidentia, haud alia res utilior est mortalibus. Hæc & id genus alia ueterum dicta, si dextre intelligantur, non pugnant cum Christiana caritate, sed reprehendunt futilitatem, & monent nihil temere, nihil contra officium, effuciendum, aut faciendum esse. Diligendus enim est proximus, & bene de ipso sentiendum, nihil aũt imprudenter, & contra legitimam suam uocationem dicendum uel agendum est. Quę cum ita se habeant, uideamus, quid illud sit, ꝙ Iesus nõ crediderit semetipsum ludæis. Sentiebat em̃ ludæos ac precipue Põtifices, & Phariseos insidiari uitę suę, & deliberare de afferenda ipsi nece. Non credebat, inqt, semetipsum eis, eo ꝙ ipse nosset omnes, nec opus haberet, ut quisq̃ testaretur de homine. Ipse enim sciebat, quid esset in homine, hoc est, Iesus non necesse habuit, pro more regum ac principum, proditores aut exploratores emittere, qui scrutarentur & referrent ad ipsum, quid consiliꝝ Pontifices aduersus ipsum caperent. Videbat enim ipse, ac plane perspectum, exploratumq̃ habebat, quid de ipso cogitarent impij & crudeles Pontifices, ac Phariseι. Nec hoc tantum erat ei cognitum, uerumetiam sciebat, quid esset in quouis homine. Agite ergo, uideamus quid sit in homine. Considerabimus aũt hominem, non qualis est regeneratus per spiritũ sanctum, sed qualis est natura sua, ex Adamo. Sensus, inqt, & cogitatio hoĩs sunt malum, ab adolescentia sua. Et apud Hieremiam. Prauum est cor hominis et inscrutabile. Ac in psalmo. Omnis homo mendax. Et iterum. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usq̃ ad unum. Sed longum esset enumerare omnia scripturę testimonia, quibus perspicue probatur, in hoĩe non esse nisi summam impietatem tam erga deum, quã erga proximum. Ac tales q̃dem sunt omnes homines natura sua, in genere. De hostibus autẽ, et aduersarijs Christi, extant singularia testimonia, ꝙ uirulentia et crudelitate longe superent alios hoĩes. In psalmo dicit. Circũdederũt me uituli multi, tauri pingues obsederũt me. Aperuerũt super me os suũ, sicut leo rapiẽs & rugiẽs. Et in alio psalmo. Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis. Ac mox. Dederunt in escam meam fel, et in siti mea potauerũt me aceto. Et iterum. Eripe me de operantibus iniquitatem, et de uiris sanguinum salua me. Hęc est descriptio aduersariorum Christi, quorum crudelem & sanguinariũ animũ Christus optime nouerat, primum,

Diffidere, magna est sapientia.

Homo, qualis sit natura sua

mum, quia uerus est Deus, qui est scrutator cordium & renum, cui cognitæ sunt omnes humani animi latebræ & recessus. Deinde, quia sciebat scripturam perspicue de crudelitate aduersariorum suorum concionari, quemadmodum iam ostendimus. Quare, etsi bene confidebat, iuxta caritatem de quouis homine, nec ignorabat se tutum ambulare in protectione dei patris sui, tamen quia sentiebat insidias aduersariorum, & perspectam habebat crudelitatem eorum, abijt ex Iudæa, & declinauit insidias, ne uideretur & ipse Deum tentare, & exemplo suo temeritatem docere. Sic enim homini credendum est, ut tamen non tentes Deum, ac non obijcias te manifestis periculis, sine uocatione Dei. Multa nobis ex his consideranda, & in usum nostrum transferenda ueniunt. Primum enim, q̃ Christus intelligens Pontificum & Phariſæorum consilia aduersus ipsum secedit in Galilęam, in qua magis erat in tuto, q̃ in Iudęa, docet suo exemplo sectandam esse prudentiam cauendorum periculorum. Etsi enim scimus certum ac definitum esse tempus uitæ nostræ apud Deum, & capillos etiam capitis nostri numeratos esse, tamen non licet cuiq̃ manifesto sese periculo, sine certa uocatione Dei exponere. Omnia enim iusta, pia, honesta, licita, & possibilia tentanda sunt, ne tentetur Deus. Quod si uero deus uocauerit te ad subeunda pericula, nec possunt ea uitari, nisi pecaueris aduersus Deum, ibi pietas est & obedientia, imo summa salus est, obijcere sese periculis. Fieri enim non potest, quin Deus seruet eum, quem in pericula uocatione sua inducit. Deinde, quemadmodum Christus nouit, quid sit in homine, ita discamus & nos nosse, quid sit in homine, ac præsertim quid sit in nobis ipsis. Hoc autem discendum est, tum ex nostro ipsorum sensu, tum è testimonijs scripturæ, quorum nonnulla ante recitauimus. Discendum uero hoc est, propter tres præcipue causas. Vna est, ut agnoscẽtes nihil in nobis, natura nostra, præter peccatum esse, excitemur ad quærendum & cognoscendum Christum, in quo consequamur iustitiam & salutem. Altera est, ut qui uidet se ornatum aliqua uirtute, non tribuat eam suis meritis aut industrię sed clementię dei per Iesum Christum. Non sumus, inquit Paulus, idonei ex nobis ipsis cogitare quicquam, tanq̃ ex nobis ipsis, sed si ad aliquid idonei sumus, id ex Deo est. Tertia, ut si quis uideat proximum suum in horribile uel scelus, uel suppliti um incidere, cogitemus nos eandem habere carnem, & eidem calamitati obnoxios esse. Quid enim nobis accidere possit, & quid calamitatis nobis debeatur, in his, qui horribiliter peccant, & grauiter afflig untur, agnoscimus. Dauid lapsus est adulterio et homicidio. Petrus negauit Christum. Alij alia scelera designarunt. Nihil est tam immane, nihil est tam abominabile, quod non & nostra caro proferre

Temeritas fu giendorum periculorum fugienda.

Cognosce te ipsum.

Aliena infa mia fui.

queat, niſi Dominus nos cõſeruet. Quare admoneamur ex alienis ca
ſibus de noſtra natura, ut excitemur ad inuocationem nominis Dei,
& quæramus diuinum auxilium in omni uitæ noſtræ inſtituto. Po
ſtremo, quòd ſcribitur Ieſum Chriſtum noſſe omnes homines, & ſci
re quid ſit in homine, monet nos, ut in timore Dei diligenter ambu
lemus, ac turpia, fœda, & inhoneſta ne cogitemus quidem, tãtum ab
ſit, ut opere deſignemus. Ieſus enim Chriſtus Dominus noſter præ
ſto adeſt, & uidet non tantum externa noſtra opera, ſed etiam cogita
tus noſtros. Veteres docturi diſcipulos ſuos honeſtatem uitæ, iuſſe
runt eos aliquem uirum bonum eligere, ac ſemper ob oculos habere,
ut ſic tanq̃ illo ſpectante uiuerent, & omnia tanq̃ illo uidente face
rent. Hæc fuit ciuilis quædam diſciplina, quæ in grauibus tentationi
bus nullam uim habere potuit, quippe q̃ unuſquiſq̃ cognouerit ta
lem honeſti uiri præſentiam fictam, ac imaginariam tantum eſſe, &
efficacior eſt potentia peccati, q̃ ut humana cogitatione cohibeatur.
Multo certius, multo efficacius eſt, q̃ ſciamus Ieſum Chriſtum DO
MINVM noſtrum, qui aſcendit ſuper omnes cœlos, ut omnia im
pleret, ſemper nobis præſto adeſſe, ac ſpectatorem eſſe omnium tam
actionum, q̃ cogitationum noſtrarum. Hæc præſentia non eſt ficti
tia, ſed ueriſſima & certiſſima. Quare reuereamur tantam maieſtatẽ,
& ueneremur præſentiam eius tam cogitatione q̃ actione honeſta
tis, ut ad conſequendam ueram ſalutem conſeruemur per Ieſum Chri
ſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſan
cto Deus benedictus in ſecula, Amen.

*Chriſti præ-
ſentia admo
neat nos mo
deſtiæ.*

CAPVT TERTIVM

HOMILIA XXV.

VLTI, INQVIT EVANGE
liſta, crediderunt in nomen Ieſu, uidentes
ſigna eius quæ ædebat, cum eſſet Hieroſo
lymis in die feſto. Inter eos autem qui in Ie
ſum crediderunt Hieroſolymis, fuit Phari
ſæus quidam, nomine Nicodemus. Qua
re ſuſcipiemus nunc, ueſtris precibus adiu
ti, explicãdam eã diſputationem, quã Ioan
nes ſcribit Nicodemum cum Ieſu Chriſto,
,, de uia & modo perueniendi ad regnum Dei habuiſſe. Erat (inqui
,, ens) homo ex Phariſæis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorum:

Hic uenit

Hic uenit ad Iesum nocte, & dixit: Rabbi, Scimus q̃ à Deo ueneris magister. Nemo enim potest hęc signa facere, quæ tu facis, nisi Deus fuerit cum eo. Priusq̃ tractemus statum huius disputationis, exponendum erit, quis fuerit hic Nicodemus, ut quę sequuntur, rectius intelligi possint. Nicodemus igitur fuit professione sua Pharisæus, quod uitę genus habebatur inter ludęos honestissimum & sanctissimum, doctrina autem fuit Rabbinus, hoc est, doctor legis, autoritate uero & potestate fuit in functione magistratus. In hoc enim loco, uocatur, ludęorum princeps, & postea capite septimo numeratur inter eos, qui miserant ministros ad capiendum Iesum, quorum tamen impietati ipse non consentiebat. Habes ergo, q̃ Nicodemo nihil pene defuerit earum rerum, quas hic mundus suspicit & admiratur. Non deest ei honestas, non doctrina, non dignitas, non autoritas, non potestas. Quid ergo est, quod quęrit in Iesu Christo? aut quam ob causam ad ipsum accedit? Sed percurramus uerba Euangelistę ut res ipsa deducat nos ad caput & statum huius disputationis. Venit (inquit) ad Iesum noctu, & dixit ei, Rabbi, scimus q̃ à Deo ueneris magister, Nemo enim potest hęc signa facere, quę tu facis, nisi fuerit deus cum eo. Magna fidei imbecillitas est, q̃ Nicodemus noctu & non interdiu uenerit ad Iesum, & perspicue significat, q̃ etsi ornatus est insigni dignitate & autoritate, adhuc tamen ambulet in tenebris, nec sit illustratus cœlesti luce Euangelij. Itaq̃ deest ei, quod est pręstantissimum, & maxime omnium necessarium, uera uidelicet cognitio pietatis, & uera iustitia coram Deo. De usu aũt signorum & miraculorum recte sentit Nicodemus. Affirmat enim se diuinis miraculis Iesu excitatum, ut sentiat doctrinam eius ueram esse. Hic est legitimus miraculorum usus. Miracula enim sunt testimonia, q̃bus cœlestis doctrina confirmatur, quæ uerę doctrinę ad salutem necessarię, (cuius duę sunt partes, quarum altera est Lex, quę per Mosen data est, Altera Euangelion de Iesu Christo) tantam addunt autoritatem, ut etsi postea ęduntur alia signa & prodigia aduersus eam, & ad refutãdam ipsam, tamen hæc signa habenda sint pro anathemate, & perdurãdum in ueritate illius doctrinę, quæ ante certis & firmis testimonijs ac miraculis corroborata est. Cum igitur Euangelion Iesu Christi certissima habeat testimonia & miracula, quibus confirmatum est, nulla alia doctrina, etiam angeli de cœlo, agnoscenda erit. Quid ergo nunc illud est, quod Nicodemus à Iesu petit? Si diligenter expendamus uerba Nicodemi, & responsum Christi, non est obscurum, q̃ Nicodemus hoc pręcipue inquirat, qua uia, & quo modo possit ingredi in regnũ Dei, & fieri saluus. Ipsa, inquit, miracula tua, quæ agnosco esse diuina, mouerunt animum meum, ut sentiam te esse magistrum seu docto

Nicodemi descriptio.

Miraculorũ usus.

rem ueritatis. Cum igitur omni cogitatiõe & cura incumbã ad conſe
quendum regnum Dei, & ueram ſalutem, age, obſecro te, doce me re
ctam uiam, qua hoc animi mei deſiderium expleam. Quid queſo faci
am, ut poſſideam eternam fœlicitatem? Hæc eſt Nicodemi quæſtio,
& ſtatus huius diſputationis. Quis autem hanc quæſtionem à tanto
uiro expectaſſet? Nicodemus uerſatus eſt tot annis in populo Dei, &
fuit doctiſſimus interpres legis. Nunc autem primum quęrit à Ieſu,
quid faciat ut ingrediatur in regnum Dei, & conſequatur ueram fœ
licitatem. Quid tot annis fecit? quid docuit? An non & ipſe legit ſcri
Meßiæ igno rantia, omnis cæcitatis cau ſſa, pturam, & diſcipulis ſuis eam eſt interpretatus? Sed tantæ inſcitiæ &
ruditatis cauſſa eſt ignoratio Meſſię, & ueri eius officij. Etſi enim co
gnoſcitur politica lex Moſi, & tota philoſophia de uirtutibus mora
libus ac ciuilibus, tamen ubi abeſt cognitio Meſſiæ & ueri eius offi
cij, ibi non poteſt eſſe cognitio intrandi in regnum dei, & conſequen
dę uerę ſalutis. Habebat quidem Nicodemus cognitionem quãdam
de Meſſia, quem ſciebat eſſe promiſſum, & tot annis expectatum, ſed
ignorabat uerum eius officium. Expectabat enim eum, non ut expia
torem peccatorum, ut reconciliatorem inter Deum & homines, ut ſer
uatorem ad perpetuam ſalutem, quod eſt uerum ac proprium Meſſię
officium, ſed expectabat eum ut externum Monarcham, & politicum
regem, qui uindicaturus eſſet Iſraelitas in externam libertatem, & do
minaturus pro more Regum in terra. Ac ſentiebat interim, ſuo quem
que ingenio, & merito poſſe iuſtificari & ingredi in regnũ Dei. Hoc
2. Corinth. 3. autem eſt uelamen illud quod ponebatur in facie Moſi, & impoſitũ
eſt cordibus auditorum Moſi, ne intendant in finem eius, quod abo
lebatur, quemadmodum Paulus ait. Quare Nicodemus ſic adhuc ex
cęcatus, non potuit cognoſcere ueram uiam perueniendi ad regnum
dei, & conſequendi æternam fœlicitatem. Porro autem, etſi turpe ui
detur in Nicodemo, tanto uidelicet doctore, q̃ iam primum interro
get de uera uia perueniendi ad regnum Dei, tamen hęc eſt quæſtio
Via perueni ẽdi ad regnũ Dei maxime perſcrutanda eſt. maxime omnium neceſſaria, & ad hanc cognoſcendam omnis cogita
tio & cura noſtra ponenda eſt. Deus enim dedit nobis uitam corpora
lem, poſuit nos habitatores huius terræ, coniunxit nos legibus ciuili
bus, inſtituit regna & politęias, largitur nobis multa & magna bene
ficia ad ſuſtentandam & conſeruãdam uitam, in hunc præcipue uſum
& finem, ut diſcamus doctrinam uerę religionis, hoc eſt, ut cognoſca
mus & ſectemur ueram uiam, qua peruenitur ad regnum Dei, & cœ
leſtem fœlicitatem. Hoc ſi didicerimus, profecto ſcimus artem excel
lentem omnes alias artes, & ſcientiam ſuperantem omnes alias ſcien
tias, nec poteſt nobis quicquam obeſſe, ſiue paupertas, ſiue infirmi
tas, ſiue mors. Si uero hoc ignorauerimus, tunc uerſamur in denſiſſi
mis tene

mis tenebris, in quibus nihil nobis prodesse potest, nec potentia, nec diuitiæ, nec sanitas, nec sapientia. Quare, omnibus aliis rebus posthabitis, cognoscenda & sectanda est ueritas eius quęstionis, quam Nicodemus proposuit. Audiamus ergo nunc, quomodo Iesus explicet hanc quęstionem, & erudiat non Nicodemum tantum, sed etiã nos omnes ad cognoscendam ueram uiam salutis. Respondit Iesus, & dixit ei. Amen amen dico uobis, nisi quis natus fuerit é supernis, non potest uidere regnum Dei. Hic considera mihi initio excellentem Christi mansuetudinem & clementiam. Nicodemus dignus erat seuera reprehensione, ꝙ & noctu uenerit, prę formidine, non interdiu, & tanquam legis doctor quęrat iam primum de uia & modo perueniendi in regnum Dei. Sed Iesus Christus amplectitur eum magna beneuolentia. Non abiicit eum, ꝙ sit imbecillis fidei, sed eo maiori cura suscipit eum, ut erudiat ipsum, et reddat fidem eius fortiorem. Calamum, inquit propheta, quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet. Nec fuit inanis opera Christi in Nicodemo. Quem ẽm nũc audimus, prę metu Iudęorum, noctu ad Christum accedere, eum uidemus postea media luce intrepidum, cũ omnes discipuli fugissent, & defecissent à Christo, deponere Christum de cruce, & sepelire eũ, hoc certe est publice confiteri fidem suam, & damnare Iudęos impietatis & crudelitatis in Christum, adeoq; seipsum exponere omnibus periculis propter Christum. Itaq;, qui initio erat nouissimus, factus est postea primus. Hoc exemplo Christi admonemur & nos, ut imbecilles in fide humaniter tractemus. Aliud est impietas, & cõtemptus Dei, aliud imbecillitas fidei. Illa prorsus sunt reprehendenda et damnanda, hęc autem, etsi non est laudãda, tamen non est duriter conculcanda. Quo enim quis imbecillior est in fide, eo magis est Deo curæ. An non uides, quomodo sese gerat mater erga filiolum suum, ex morbo aliquo male affectum: num abiicit eum, & cõculcat ipsum pedibus, ꝙ sit infirmus ex morbo? Nihil certe minus: Efferret quidem mortuum ad sepulturam magno luctu, sed uiuẽtem adhuc, & spirantem, tanto sollicitius curat & fouet, quanto grauior & difficilior est morbus, cum interim nullam plane uideatur habere ratiõem eorum liberorum, quos adhuc habet sanos & corpore firmos. Affectus aũt Dei erga suos infirmos superat omnes naturales affectus matrum erga suos liberos. Si illa, inquit, oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Quare simus in curãdis imbecillibus imitatores diuini affectus, & quod Paulus monet, assumamus infirmos fide, ac portemus infirmitates impotentium, ut Dñs Deus noster, etiam nostras infirmitates pacienter ferat, & eas nobis condonet. Sed audiamus nunc, quid Iesus doceat Nicodemum. Amen amen, inquit, dico tibi, nisi quis na

Christi mansuetudo.

Esa. 49.

tus fuerit denuo, non poteſt uidere regnum Dei. Vbi nos habemus, denuo, Græcus textus habet, ἄνωθεν, quę eſt uox anceps, & aliàs ſignifi cat, Iterum, aut denuo, aliàs, deſuper aut è ſupernis. Siue igitur legas, Niſi quis natus fuerit denuo, ſiue, Niſi quis natus fuerit deſuper, ſententia hęc eſt: Si uolueris ingredi in regnum Dei, & conſequi cœleſtem fœlicitatem, neceſſe habes nouus homo naſci. Non ingredieris in regnum Dei, cum ueteri homine, ſed oportet te nouum hominem fieri. Porro, quę ſit ratio, ꝙ, qui uoluerit ingredi in regnũ Dei, neceſſe habeat nouus homo naſci, Chriſtus mox perſpicue exponit, cum ait. Quod natum eſt ex carne, caro eſt. Et quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt, De quo, quoniam poſtea dicendum erit, non erimus nunc longiores, cõmemorabimus autem, quid Nicodemus Chriſto reſpondeat. Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo poteſt homo naſci cum ſit ſenex? Num poteſt in uentrem matris ſuę iterum introire, ac naſci? Quod Chriſtus dixit de natiuitate ſpirituali, quemadmodum mox explicabit, hoc Nicodemus intelligit de natiuitate carnali. Quare non eſt mirum, ꝙ hanc de natiuitate doctrinam ſatis in corde ſuo riſerit. Primum enim, quia ignarus eſt ſpiritualis natiuitatis, iudicauit doctrina Chriſti nihil eſſe abſurdius, propterea quod uideret nouam illam carnalem natiuitatẽ, de qua exiſtimabat Chriſtum loqui non eſſe poſſibilem. Quomodo enim homo ſenex naſceretur? quomodo poſſet ſecundo in uentrem matris redire, & iterꝫ in lucem prodire? niſi ſi forte approbes ſtultiſſimam & uaniſſimam illam μετεμψύχωσιν, qua docuerunt nonnulli animas hominum de corporibus in corpora migrare. Deinde, etiamſi noua carnalis natiuitas eſſet poſſibilis, humana tamen ratio iudicat eam ad conſequendam cœleſtem fœlicitatem non eſſe neceſſariam. Sentit enim hominem ſemel ex patre & matre in hac terra natũ, afferre ſecum tam integras uires in animo, ut poſſit diuinę legi ſatisfacere, nec deſit ei quicqꝫ in ſua natura, ad ingrediendum in regnum Dei. Non eſt igitur admirandum, ꝙ prudentia carnis nec intelligat, nec agnoſcat doctrinam de renaſcentia ſpirituali. Admirandum potius eſſet, ſi hanc cœleſtem doctrinam intelligeret. Animalis homo, inqt Paulus, non accipit ea, quę ſunt ſpiritus. Stulticia ſiquidem illi ſunt, nec poteſt cognoſcere, quòd ſpiritu aliter diiudicantur. Quid ergo de humanis uiribus coram Deo gloriamur? Quid nobis de excellentia humani ingenij in conſequenda uera iuſticia & fœlicitate blandimur? Sed audiendus nunc eſt Chriſtus, qui ut cepit, ita etiam pergit inſcitiam Nicodemi boni conſulere, & humaniſſime ipſum erudire. Reſpondit Ieſus. Amen amen dico tibi. Niſi quis natus fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt introire in regnum Dei, Quod ante generaliter dixit, hoc nunc ſpecialiter exponit,

Luc. 1. Ioannis 19. Xenop ἀπομνημο. ϛ. κεφαλυνόσαντε γὰρ ὅτι μὲν ἄνωθεν ἀφίεσϑαι, δῆλον.

2. Cor. 2.

ponit, ac manifeste significat, se non loqui de carnali, sed de spirituali natiuitate. Nam ad carnalem natiuitatē, necessarius quidem est uenter matris, ad spiritualem autem, longe alia necessaria sunt. Hic enim nouus homo, quem dixi oportere nasci, ut ingrediatur in regnū dei, non nascitur ex patre & matre terrena, sed ex AQVA & SPIRITV. Hæc sunt pater, hæc sunt mater hominis ingressuri in regnum Dei. Porro nomine aquæ significat Iesus Baptismum, qui paulo ante, ad regenerandos homines in cœlestem hæreditatem, per Ioannem diuino mandato institutus erat, & per Christū ipsum sua susceptione sanctificatus. Cum autem Baptismum hoc loco dicimus, intelligimus totum externum ministerium Euāgelij, uidelicet non tantum intinctionem in aquam, aut infusionem aquæ, sed etiam doctrinam Euangelij de Iesu Christo, in cuius noīe Baptismus distribuebatur. Prędicās, inquit Marcus, Baptismum pœnitentię in remissionē pctōrum. Hic uides Euangelistam nomine Baptismi complecti simul etiam doctrinā Euangelij. Et alias. Baptismus Ioannis, utrum é cœlo erat, an ex hominibus? Hic iterum Baptismi nomine non tantum intinctio in aquam, sed etiam doctrina intelligitur. Et in Actis Apostolicis. Post Baptisma (inquit Petrus) quod prædicabat Ioannes. Sola enim intinctio in aquam per se non est nisi corporalis lauatio, sed addita Euangelij doctrina de remissione peccatorum propter Christum, fit uerus Baptismus, quo homines spiritualiter regenerantur. Nam solenne illud, qd in Baptismo publicé dici solet, Baptiso te in nomine patris & filij & Spiritus sancti, doctrina adeoq; epitome est totius Euangelij. Et hęc est sententia eius. Adnuncio tibi, q; Deus pater recipiat te in gratiam suā, & adoptet te in filium ac hęredem omnium cœlestium bonorū, ac donet te Spiritu sancto suo propter Iesum Christum unigenitū filium suum, q est una cum patre & spiritu sancto uerus & æternus deus. Quod ut manifesto signo tibi comprobem, intingo te in aquam, non humano, sed diuino nomine ac mandato, ut scias te iam uere mēbrum Christi filij Dei factum esse. Hæc est doctrina Euangelij, quæ nisi accesserit ad Baptismum, quid obsecro, intinctio in aquam erit, nisi externum & corporale balneum? Quare cum in hac disputatione Christi & Nicodemi dicitur q; per aquam intelligitur Baptismus, sentiendum est, q; Baptismi nomine intelligatur tam intinctio in aquam, quàm doctrina Euangelij, quę adiuncta intinctioni, promittit per Baptismum, remissionem peccatorum, & ueram coram Deo mūdiciem propter Iesum Christum filium Dei. Per Spiritum autem, in eo, quod dicitur, Ex aqua & spiritu, intelligendus est Spiritus sanctus, qui per Baptismum, hoc est, per uerbum & sacramentum donatur, & hominem renouat. Ac initio quidem reuelati Euangelij post

Nouus homo unde nascatur.

Baptismi noīe intelligitur tota doctrina Christianismi

Baptismi noīe continetur & doctrina Euangelij de Christo

Baptismi uerba, quia significent.

Spiritū

aſcenſum Chriſti in cœlũ, donabatur ſpũs ſanctus manifeſtis miracu
lis. Videbantur em̃ diſſectę linguę, uelut igneę, & loquebantur diſci
puli alijs linguis. Nunc aũt donatur ſpiritus inuiſibili Dei admini
ſtratione. Nam, qui regenerantur ſpiritualiter, & fiunt noui homi
nes, hi primum, credunt in Ieſum Chriſtum, ꝙ per ipſum ſint Deo
patri reconciliati, & in filios Dei adoptati. Deinde reputantur coram
Deo, propter Chriſtum, in quẽ credunt, ita iuſti, ut Deus non ampli
us recordetur peccati eorꝝ, ſed uelit eis dare eternã fœlicitatem. Ad
hęc, incipiũt uirtute ſpiritus mortificare affectus carnis, ut peccatum
non regnet in mortali ipſorꝝ corpore, ſed ut accõmodent mẽbra ſua,
arma iuſtitię Deo, quẽadmodum Paulus loqtur. Poſtremo ſeruantur
in morte, ne intereant, & excitantur à morte, ut perpetuo cum Chri
ſto Domino uiuant & regnẽt. Hic eſt ſpiritus ſanctus, hęc, inq̃, ſunt,
dona ſpiritus ſancti, quę dantur his, qui ſpiritualiter p̃ doctrinã Euã
gelij & baptiſmũ eius regenerantur. Nam ꝙ ſpiritualis natiuitas ſeu
regeneratio fiat per doctrinam Euangelij, cuius ſacramentũ eſt bap
tiſmus, & per ſpiritum ſanctum non ſolum docet Chriſtus hoc loco,
ſed etiam Apoſtoli eius, nimirꝝ ſpiritu ipſius prędicti, poſtea teſtãtur,
1.Pe.1. & quaſi explicant. Petrus ait. Renati non ex ſemine mortali, ſed exim
mortali per ſermonem uiuentis Dei, & manentis in eternum. Hic au
Eph.5.a. tem eſt ſermo, qui per Euangelion ad uos delatus eſt. Paulus uero ait,
Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſemetipſum expoſuit pro ea, ut illam
ſanctificaret mundatam lauacro aquæ per uerbum. Sanctificari, in
quit, Eccleſiam lauacro aquę per uerbum. Hæc eſt doctrina Euangelij
Ad Titũ.3. & baptiſmus. Et iterum, Saluos nos fecit, per lauacrum regeneratio
nis, ac renouationis ſpiritus ſancti, quem effudit in nos opulente per
Ieſum Chriſtum ſeruatorem noſtrum. Quid poteſt de modo & rati
one nouę ac ſpiritualis regenerationis manifeſtius dici? Hęc em̃ non
fit per carnales parentes, ſed fit per aquã quę eſt baptiſmus, & ſpiri
tum, qui ex doctrina Euangelij & ſacramento eius donatus, hominẽ
ita renouat, ut adoptetur in filium Dei, & conſequatur cœleſtem hæ
reditatẽ, non quidem propter nouitatem uitę, quę ex regeneratione
ſequitur, & per ſe adhuc eſt imperfecta, ſed propter Ieſum Chriſtum,
qui eſt per fidem acceptus. Docet igitur Chriſtus Nicodemum, ut ſi
uelit nouus homo naſci & ingredi in regnum Dei, audiat & fide ap
prehendat doctrinam Euangelij, & accipiat baptiſmum paulo ante
miniſterio Ioannis Baptiſtæ inſtitutum, ut donatus ſpiritu ſancto,
reputetur iuſtus in iuditio Dei, & ambulet in nouitate uitæ. Hæc eſt
uera & recta uia ingrediendi in regnum Dei. Sed admirabitur quiſpi
am, quid uelit ſibi Chriſtus, quòd cum aliàs legiſperitus interroga
ret ipſum, quid faciendo uitam æternam poſſideret, remittat eum ad
faciendam

faciendam legem. In lege, inquiens, quid ſcriptum eſt, quomodo legis? Et cum recitata eſſet ſumma legis, addit: Hoc fac & uiues. Nunc autem cum Nicodemus plane idem quæreret, remittit eum Chriſtus non ad faciendam legem, ſed ad audiendum Euangelion, & accipiendum baptiſmum. Facilis eſt huius rei explicatio, ſi memineris ſermonem ueritatis recte ſecandum eſſe, quemadmodum Paulus loquitur: Aliud enim doctrinæ genus conuenit arrogantibus, ſuperbis, & pertinacibus Phariſæis ac hypocritis. Aliud conuenit contritis & humiliatis corde. Legiſperitus, qui interrogabat Ieſum de uia peruenien- di ad uitam æternam, erat homo inflatus iuſtitia legis, & exiſtimabat ſe ſuis uiribus & meritis poſſe implere legem. Quare Ieſus remittit ipſum ad faciendam legem ſeu decalogum, qui eſt epitome totius legis, ut reipſa comperiat imbecillitatem uirium ſuarum, et humilietur ac uirtute legis occidatur. Prædicatio enim Decalogi pertinet ad ſecuros carne, & ignaros ſuæ corruptionis, ut ſentientes ſuam imbecillitatem & impietatem, agnoſcant iram Dei, & damnationem ſuam, nõ quo in hac agnitione pereant, ſed quo excitentur ad quærendam eam ſalutis uiam, quæ eſt in benedicto ſemine Abrahæ, hoc eſt, in Ieſu Chriſto propoſita. Nicodemus autem, etſi profeſſione ſua Phariſæus erat, tamen quia tam ſollicite interrogat Ieſum de uera ratione ingrediendi in regnum Dei, apparet eum iam ante ſenſiſſe, quod non poſſit legi ſatisfacere, & fuiſſe contrito atq; humiliato corde propter peccatum. Quare Ieſus remittit eum ad audiendum Euangelion de remiſſione peccatorum. Prædicatio enim Euangelij de peccatorum remiſſione in Chriſto, conuenit afflictis conſcientijs, & humiliatis animis, ut erigantur fide, & concipiant ueram ac cœleſtem conſolationem, Euangelion, inquit Paulus, eſt potentia Dei ad ſalutem omni credenti. Et aliás, uocat prædicationem Euangelij de Chriſto, miniſterium reconciliationis. Omnia, inquiens, ex Deo, qui reconciliauit nos ſibi per Ieſum Chriſtum, deditq; nobis miniſterium reconciliationis. Cum igitur tentamur iuditio peccati, & condemnamur in conſcientia propter peccatum, ac incipiamus ardere ignibus inferni, audiendum eſt Euangelion de expiatione peccatorum, quam habemus in Ieſu Chriſto, & reuocandus eſt in memoriam baptiſmus, quo ſanctificati ſumus in membra Chriſti, ut fide confirmati, uincamus iuditium peccati, & euadamus ex doloribus inferni, ad cœleſte gaudium, per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

Legis & Euangelij prædicatio.

1. Timoth. 1.

2. Corinth. 5.

HOMILIA XXVI.

XPOſui uerba Chriſti, quibus docuit non tam Nicodemum, quàm uniuerſam Eccleſiam, quòd ad ingrediendum in regnum Dei, neceſſaria ſit noua generatio, non quidem è carnalibus parentibus, ſed ex aqua & ſpiritu, exponam nunc cauſſam, qua Chriſtus neceſſitatem nouæ generationis perſpicue oſtendit. Quid enim, dicet quiſpiam? An non hic uetus homo, quem ex diuina creatione à parentibus noſtris accepimus, ſatis idoneus eſt ad ingrediendum in regnum Dei? Etſi enim corpus non eſt adeo robuſtum, præſertim in tenera ætate, anima tamen ratione prædita eſt, & progrediente ætate tanta fit perſpicatia humanæ mentis, ut non terrena tantum ſed etiam cœleſtia perſcrutetur, & diuinas res contempletur. Quid ergo opus eſt generatione noui hominis, cum uetus ille homo ad ingrediendum in regnum Dei ſufficiat? Reſpondet Chriſtus, & exponit cauſſam, propter quam neceſſaria eſt noua generatio. Quod natum eſt, inquiens, ex carne, caro eſt, & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt. Hæc eſt una è præcipuis ſententijs totius ſacræ ſcripturæ. Quare diligenter eſt expendenda. Primum autem omnium conſideranda eſt phraſis ſermonis. In hoc enim dicto, Quod natum eſt ex carne, caro eſt, nomine carnis intelligi debet homo carnalis. Nam ſolenne eſt iuxta hebræam phraſim, ut cum caro opponitur ſpiritui, ſeu ſpirituali homini, per carnem intelligatur non tantum corpus ſed etiam anima hominis, adeoq; totus homo cum omnibus ſuis naturalibus uiribus tam corpore q̃ animo. Non permanebit, inquit, ſpiritus meus in homine inæternum, quia caro eſt, hoc eſt, totus carnalis. Et Eſaias: Omnis caro fenum, & omnis gloria eius quaſi flos agri. Exiccatum eſt fenum & cecidit flos, quia ſpiritus Domini ſuffluit in eo. Hic per omnem carnem & gloriam eius, quæ flatu ſpiritus exiccatur, intelligendus eſt omnis homo carnalis, & omnes uires corporis & animæ, quæ uidentur aliquam gloriam in hoc mundo habere, & tamen coram Deo ad parandam ſalutem prorſus nihil ualent. Huc etiam facit, quod Paulus ait: Caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpũs aduerſus carnẽ. Quod aliàs dicit. Lex ſpũalis eſt, at ego carnalis ſum, uenditus ſub pc̃tũm. Quare cũ Chriſtus hoc loco ait: Quod natum eſt ex carne, caro eſt, idem eſt, ac ſi dixiſſet, Quod natum eſt ex homi

Carnis nomine, quid intelligatur.

Caro

ex homine carnali, est homo carnalis, seu quod natum est ex ueteri Adamo, est uetus adam. Qualis, inquit Paulus, terrenus ille, tales & hi, qui terreni sunt. Videndum igitur erit, qualis sit Adam ille uetus, terrenus & carnalis, ut cognoscamus etiam, quales sint hi, qui nascuntur ex ipso. Nam Adam creatus quidem est initio iustus, sapiēs, fœlix, beatus, immortalis, adeoq; plane diuinus. Faciamus, inqt Deus, hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Cum enim homo constet diuina creatione ex corpore & anima, quod ad corpus attinet tanta fuit firmitate & soliditate conditum, ut in ipsum nec morbus, nec senectus, nec mors nec corruptio ullum ius habuerit, quod autem ad animam, cuius præcipue uirtutes sunt, Ratio & Voluntas, attinet, in ratione fuit summa diuinarum & humanarum rerum intelligentia, & sapientia, in uoluntate uero fuit summa cupiditas, promptitudo & alacritas obsequendi & perficiendi, quæ ratio perficienda cognouit, ac breuiter, spiritus Dei hominem ita gubernabat, ut totus esset iustus, sanctus, sapiens, immortalis fœlix & beatus. Nulla hic erat iniustitia, nulla impietas, nulla mors, nullus infernus, imo ne quidem & inferni timor. Quod si Adam non peccasset, certe quotquot ex ipso nati essent, hi retulissent etiam secum hanc iustitiam & fœlicitatem. Nunc autem Adam à Satana seductus, non constitit in ea iustitia & beatitate, in qua à Deo creatus est, sed auertit se à uerbo Dei, & peccauit aduersus Deum. Itaq; factum est, ut recedente spiritu sancto propter peccatum, susceperit imperium in Adamum spiritus Satanæ, & corruptus ac deprauatus sit Adam, tam corpore, quàm anima. Primum enim, corpus Adami arreptum fuit morte, & interitu. Tametsi enim Adam non corruit repentina morte secundum externam speciem, sed uidebatur adhuc spirare & uiuere etiam post peccatum, tamen hoc uiuere nihil aliud erat quàm continenter animam agere & efflare. Nam tot periculorum generibus, tot casibus, tot morbis, obnoxium esse, & quouis momento imminentem mortem expectare, nec posse morti, cum aduenerit, ullis uiribus obsistere, ac nihil certius esse, q; mortem ad opprimendum hominem imminere, quid, obsecro, aliud est, quàm sine intermissione mori? Cum igitur hæc omnia inuaserint Adamum propter peccatum, manifestum est, q; Adam statim post peccatum mori inceperit. Deinde, anima Adami amisso spiritu sancto ita corrupta est, ut ne in præstantissimis quidem uiribus suis aliquid recti aut synceri retinuerit. Quam enim Ratio seu mens habebat diuinarum rerum cognitionem, & quam Voluntas habebat cupiditatem ad ueram & perfectam iustitiam, eam Adam ablato spiritu sancto prorsus amisit. Etsi enim post

Adam uetus, qualis sit.

Ratio et Voluntas

Nota

peccatum relicta est quædam cognitio diuinarum rerum in mente, uidelicet, ꝙ sit Deus, ꝙ Deus sit iustus, & sapiens, ꝙ Deus administret hunc mundum, ꝙ Deus conseruaturus sit bonos, & puniturus malos, & id genus alia, relicta est etiam q̃dam ad honestatem cupiditas in uoluntate, tamen quemadmodum uita corporis post peccatum in Adamo relicta, non erat proprie uera uita, propterea ꝙ non potuerit morti obsistere, sed necesse habuerit, accedente morte, corruere, ita cognitio diuinarum rerum & cupiditas honestatis in Adamo post peccatum relicta, ut non fuerunt perfecta & integra, ita non potuerunt in ueris tentationibus, & in iuditio Dei constare. Nam coortis aduersis, & reuelata ira Dei, statim erupit impietas mentis & uoluntatis, ut illa impudenter dixerit Deum aut non esse, aut esse crudelissimum & iniustissimum, hæc autem non nisi pessima & fœdissima sit meditata. Cum Deus reprehenderet Adamum, ꝙ peccasset, respondet. Mulier, quam dedisti mihi sotiam, dedit mihi de ligno & comedi. Hoc certe est peccati caussam in dominum reijcere, & Deum peccati arguere, adeoq; iudicare ipsum esse iniquissimum, quòd tanta seueritate in id peccatum animaduertat, cuius ipse, quia talem sotiam dederit, præcipuus autor sit. Et cum postea Cain occidisset Abelem, quid potuisset ei deprauata mens aliud subijcere, q̃ Deum uel non esse, uel non curare res humanas? Habes, qualis factus sit Adam propter peccatum, nimirum mortalis, carnalis, impius, iniustus, & dãnatus. Fieri aũt nõ potest, ut putris arbor bonos fructus faciat, & ut colligãt de spinis uuam, aut de tribulis ficus. Quare manifestum est, ꝙ omnes homines, qui ex Adam nascuntur, tales fiant, qualis ipse propter peccatum factus est, uidelicet, mortales, carnales, impij, iniusti & damnati, & quemadmodum Adam post peccatum, nihil prorsus nec in corpore nec in anima habuit, propter quod, aut cuius uiribus potuisset reuocare amissam suam maiestatem, ita nullus hominum ex Adamo natus, affert secum in hunc mundum, uel habet in se quicq̃, propter quod queat in regnum Dei ingredi. In corpore quidem sunt, fortitudo, uenustas longitudo, & crassities, sed etiamsi omnes homines in unum conferant omnia hæc corporalia bona, tamen non possunt horum uiribus morti obsistere, & regnum Dei accipere. Magnus ille Alexander Macedo, (cur autem non liceret nobis publicam illius mentionem in Ecclesia facere, cum & Daniel de eo uaticinatus sit, & nonnulla ipse benefitia populo Dei præstiterit?) postq̃ consecutus esset summã in terris potentiã, & haberet in manu sua uires totius pene orbis terræ, uoluit etiã cœlũ inuadere, ac regnũ Dei ingredi. Vulgabat em̃ se esse summi dei filiũ, et exigebat publicis ędictis ut ipse decerneret & haberet deus. Hoc certe est conari in cœlũ ascẽdere, &

Corporis humani impotentia erga mortem.

Alexandri Magni insania

regnum dei

regnum Dei inuadere. Sed hanc hominis inſaniam non riſerunt tantum ſapientes, uerumetiam ipſe, ſagitta ictus, & cruore ſuo perfuſus uanitatem opinionis ſuę confeſſus eſt, cum accurrentes amicos interrogaret, num & dñ ſanguinem haberent. Caligula, Romanorum imperator, cogitans ſe potentia ſua exceſsiſſe faſtigium principum & regum, aſſeruit ſibi ex eo diuinam maieſtatem. Nam cum ad ipſum tanq̃ ad ſupremum caput uires totius orbis terrę collatę uiderentur, exiſtimauit potentiam ſuam tantam eſſe, ut etiam in cœlum aſcendere, & regnum Dei accipere queat. Sed qui ſibi Deus uidebatur, ac ſe iam regnum dei tenere putabat, is paulo poſt neceſſe habuit percuſſoribus ceruicem dare, & fœda morte perire. Quare tãtum abeſt, ut impius uir potentia ſua in regnum dei intrauerit, ut potius ad infernum deſcenderit, & in regnum Satanę peruenerit. Habes corporis & potentię eius uanitatem. Nunc uide mihi animam. Hæc, etſi habet mentem, qua intelligit non humana tantum, ſed & diuina, habet & uoluntatem, qua appetit honeſta, tamen ut hęc intelligentia & appetitus ſunt imperfecta, ita in tentationibus & aduerſis facile excutiuntur, & redeunt tam mens, q̃ uoluntas ad naturam ſuam, hoc eſt, ad impietatem, & ad ſeruitutẽ Satanæ, cui propter peccatum ſunt obnoxia. Per unius, inq̃t Paulus, delictum propagatum eſt malum in omnes homines ad condemnationem. Et poſtea. Affectus carnis, hoc eſt, non tm̃ appetitionis ſenſitiuę, ſed rationis ac uoluntatis, inimicicia eſt aduerſus Deum. Nam legi dei non ſubditur. Siquidem ne poteſt quidem. Ac paulo ante. Scio, q̃ non habitet in me, hoc eſt, in carne mea, (quę cõplectitur rationẽ & uoluntatẽ) bonũ. Quare perſpicuum eſt, q̃ ut Adam factus eſt propter peccatum, caro, hoc eſt, totus carnalis, impius & damnatus, ita omnes homines ex Adamo nati, ſint caro, hoc eſt, toti carnales, impij & damnati, nec quicq̃ in ſe natura ſua habeant, quo poſſint in cœlum aſcendere, & in regnum dei intrare. Percurramus nunc hominum genera, ut manifeſte uideamus, in quos homines nomen carnis competat, & qui, cum caro ſint, in regnum Dei ingredi non queant. Vnum hominum genus eſt quos uocarunt Ethnicos. Hi etſi quędam ſapientiſſime de diuina maieſtate excogitarunt, & diſſeruerunt, ac honeſtiſſimis uirtutibus operam dederunt, tamen quia nati fuerunt ex carne, & non fuerunt renati ex ſpiritu, ſentiendum eſt, quod non fuerint, niſi CARO, nec potuerint uel ſapientia, uel uirtutibus ſuis ingredi in regnum Dei. Aliud genus hominum eſt, quos uocant ludæos. Loquimur autem nunc de ijs ludæis, non qui quondam fuerunt electus Dei populus, ſed qui ſunt ab hæreditate cœleſtium bonorum abiecti, & uagantur modo incertis ſedibus. Hi tractant adhuc ſacram ſcripturam, loquuntur

Lacedæmonij decreuerunt, ἐπεισθῆναι Ἀλέξανδρους βουλεσθαι θεὸς εἶναι, ἢ ὡς θεός.

Caligulæ impudentia.

Mentis humanæ impotẽtia

Hominum genera uaria.

reuerenter de Deo, recitant psalmos Dauidicos, ut uideantur Deum inuocare, faciunt quędam sacra Mosaica, & sectantur etiam pro sua uirili prędscripta Decalogi, sed quia nati sunt ex carne, nec renati sunt ex spiritu, idcirco, quemadmodum ipsi non sunt nisi CARO, ita omnis ipsorum iustitia non est nisi CARO, nec possunt uirtute huius iustitiæ intrare in regnum Dei. Est & aliud hominum genus, quos Saracenos & Turcas uocant. Hi mirifice prędicant unum Deum, creatorem cœli & terræ, & magnis laudibus commendant clementiam & misericordiam eius, habent etiam suas precationes, & eleëmosynas, atq; multa alia id genus bona opera, Sed quia nati tantum sunt ex carne, non ex spiritu, ut sunt ipsi CARO, ita tota eorum religio, & quicquid bonorum operum fecerint, CARO est, nec possunt per suam religionem & opera intrare in regnum Dei.

Christianorũ ordines.

Sunt & Christiani, quod hominũ genus parciemur in tres ordines. Alij enim sunt hypocritæ, qui sectantur tantum speciem Christianismi, & confidunt se meritis suæ iustitiæ consecuturos salutem. Hi putant se inuocare uerum Deum, uidentur etiam credere in Christum filium Dei, sumunt sacramenta Christianismi, recitant pias precationes, dant pauperibus eleëmosynam, & non faciunt tantum uulgaria, uerumetiam instituunt sibi multa peculiaria sacra. Et tamen quia nati sunt ex carne, nec sunt renati ex spiritu, sunt tam ipsi q̄ omnia eorum sacra, CARO, nec possunt horum meritis ingredi in regnum Dei, sed audiunt tandem: Nunc q̄ uos, Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem. Alij sunt scelerati, qui gestant tantum nomen Christianorum, sed obediunt peccato, ducunt inhonestam uitam, & sectãtur scelera pro sua libidine. Manifestum autem est, hos, siue sint inter Christianos, siue inter Iudæos, siue inter Turcas, carnem esse, & Deo non placere, nec posse sceleribus suis intrare in regnum Dei. Alij sunt pij, qui non tantum uocantur Christiani, sed etiam uere credunt in Christum. Hi etsi sunt spirituales, q̄ ex spiritu renati sunt, quemadmodum mox sequitur, tamen quatenus sunt nati ex carne, & remanent in ipsis, etiam post renascentiam, reliquiæ carnis, dicuntur & ipsi ea parte CARO. Sed quia hęc caro mortificatur per spiritum, ex q̄ renati sunt, idcirco hi soli possunt intrare in regnum dei. Quod autē de pijs Christianis dicimus, hoc idem intelligendum est de pijs patriarchis, & omnibus ijs, qui ante natum Christum, crediderunt in Christum diuinitus promissum. Quanq̄ enim & hi fuerint spirituales, tamen fuerunt etiam CARO, propter reliquias carnis, quæ post renascentiam in ipsis remanserunt, mortificatæ autem sunt & expurgatę per spiritum, ex quo renati, intrauerunt in regnum Dei. Breuiter, omnes homines ex Adamo nati, sunt CARO, tam corpore q̄ anima.

Pij sunt etiam aliqua ex parte CARO.

anima. Non enim habēt quicq̄ uirium natura ſua uel in corpore uel in anima, quo tantum bonum facere poſſint, ut regnum Dei conſequantur. Dominus, inqt pſalmus, de cœlo proſpexit ſuper filios hominum, ſi eſt intelligens aut requirens deum. Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt uſq̄ ad unum. Et iterum. Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis uiuens. Quare, cum omnes homines ex carne nati, ſint caro, & natura ſua nec recte intelligant, nec conſtanter requirant Deum, nec iuſtificentur coram deo, perſpicuum eſt, q̄ ad ingrediendum in regnum Dei neceſſaria ſit noua generatio. Atq̄ hæc quidem de eo quod Chriſtus ait: Quod natū eſt ex carne, caro eſt, dicta ſint. Nunc oſtendamus etiam, quid illud ſit, quod ſequitur, uidelicet, Quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt. Nam, quemadmodum in illo priori dicto, per carnem intelligitur, carnalis homo, ita & nunc per ſpiritum intelligendus eſt homo ſpiritualis. Deinde, ſicut eſt unus tantum carnalis homo, quem uocamus Adamum, ex quo omnes alij homines, qui ſunt poſteri eius, naſcuntur carnales, ita eſt unus tantum homo ſpiritualis, qui eſt Ieſus Chriſtus DOMINVS noſter, ex quo, ſeu ex cuius ſpiritu omnes alij homines, qui ſunt poſteri ipſius, nimirum credentes in ipſum, naſcuntur ſpirituales. Primus homo, inquit Paulus, de terra terrenus, Secundus homo ipſe DOMINVS de cœlo. Qualis terrenus ille, tales & hi qui terreni ſunt. Et qualis ille cœleſtis, tales & hi qui cœleſtes ſunt. Ac rurſus. Sicut per unius delictum propagatū eſt malum in omnes homines ad condemnationem, ita per unius iuſtificationem propagatur bonum in omnes homines ad iuſtificationem uitę. Quare cum dicitur, Quod natū eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt, hic eſt ſenſus eius. Qui naſcitur ex Ieſu Chriſto aut ex ſpiritu eius, hic eſt ſpiritus, ſeu ſpiritualis homo, qui & ſolus poteſt intrare in regnum Dei. Cæterum, cum in hoc loco homo dicitur ſpiritus, ſeu ſpiritualis, non eſt ſentiendum, q̄ in regeneratione ſpirituali corpus mutetur in ſpiritum. Corpus enim hominis idem manet corpus, quod ante erat, nec eſt exiſtimandum, q̄ anima hominis fiat tota munda, pura, ſancta & ſpiritualis. Eadem enim anima cum ratione & uoluntate, hoc eſt, impietate ſua manet, quæ fuit antea, Sed in regeneratione creatur in homine per ſpiritum ſanctū nouus motus, qui eſt, FIDES in Ieſum Chriſtum. Per fidem aūt accipit homo Chriſtum, & fit membrum Chriſti. Cum uero Chriſtus inhabitat in homine, primum quidem reputatur homo coram Deo iuſtus, & adoptatur in filium ac hęredem dei propter Chriſtum, deinde ſpiritus Chriſti in homine incipit mortificare carnem, hoc eſt, non ſolum craſſiores carnis affectus, ſed etiam naturalem impietatem humanę rationis & uoluntatis. Etſi enim hu-

Spiritus noīe quid intelligatur.

Spiritualis homo, quis dicatur.

mana ratio intelligit quędam de rebus diuinis, & uoluntas nititur ad quaſdam honeſtas uirtutes, quemadmodum ſupra diximus, tamen ſub his latet naturalis impietas, quę & tum in lucem prodit, cum uel occaſionem per tentationes aut afflictiones conſequitur, uel iuditio Dei excitatur. Cum hac igitur impietate, quę durat in carne uſq; ad mortem, ſemper pugnat ſpiritus Chriſti, & mortificat eam, ne regnet in homine renato. Vnde & Paulus monet, Spiritu, inquiēs, ambulate, & concupiſcentiam carnis non perficietis. Nam caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Hæc autem inter ſe mutuo aduerſantur, ut nō quęcunq; uolueritis, eadem faciatis, hoc eſt, etſi ſpiritus Chriſti cupit magno deſiderio in uobis renatis facere perfectam iuſtitiam, tamen quia inuenit in carne ueſtra naturalem impietatem & rebellionem, pugnat quidem cum ea, & uincit eam, non poteſt autem eam in hac mortali uita prorſus è carne euellere. Itaq; fit, ut iuſtitia non ſit perfecta. Præterea Spiritus Chriſti in hoīe renato, non ſolum mortificat carnē, ne impietas eius regnet, ſed etiam profert fructum bonorum operum, quæ Deus uerbo ſuo exigit. Hęc opera, etſi ſunt imperfecta, propter impietatē carnis, de qua modo dictum eſt, tamen ſunt Deo grata & accepta, propter Chriſtū, è cuius ſpiritu proferuntur. Monet nos etiam de hac re Paulus, Mortificate, inquiēs, membra ueſtra terreſtria, & ſitis induti tanq; electi Dei, uiſcera miſerationum, comitatem, modeſtiam, manſuetudinem lenitatem. Poſtremo, Spiritus Chriſti conſeruat credentem in morte, & excitabit quoq; corpus eius à morte, ut in perfecta iuſtitia ppetuo ac fœliciſſime cum Chriſto Domino ſuo uiuat. Si ſpiritus eius (inquit Apoſtolus) q excitauit Ieſum à mortuis habitat in uobis, is qui excitauit Chriſtum ex mortuis, uiuificabit et mortalia corpora ueſtra propter ipſius ſpiritum inhabitantem in uobis. Habes quomodo homo fiat ſpiritus, & quis ſit effectus ſpiritualis regenerationis. Magnę autem cauſſæ ſunt, quæ nos monent, ut ſpiritualem regenerationem diligenter cognoſcamus. Sapientes huius ſeculi exiſtimant hominem natura ſua habere ſemina pietatis, ex quibus poſſit ad tantas uirtutes excreſcere, ut ingrediatur in regnum Dei. Vulgus etiam hominum optare in morbis præſertim capitis ſolet, ut Deus conſeruet rationem & ſenſus ipſorum externos. Putant enim ſe ad conſequendam ſalutem ſufficientia habere bona, ſi modo ratio & ſenſus ſalua ſint. In uera autem doctrina de ſpirituali regeneratione perſpicue traditur, quòd ratio interna, & ſenſus externi pertineant ad ueterem & carnalem hominem, qui cum non poſſit intrare in regnum Dei, neceſſarius eſt nouus & ſpiritualis homo, qui ex ſpiritu per Euangelion Chriſti regeneratur. Quare etſi ratio & ſenſus hominis ſunt

sunt dona Dei, & habent suum usum, tamen in consequenda uera salute nihil ualent, ideoq; non est hoc præcipue agendum, ut ea tueamur, sed ut spiritum Christi, si non habemus, per Euangelion fide accipiamus, aut si habemus, per fidē conseruemus, quo carnis, hoc est, rationis impietas mortificetur. Hic enim solus regenerat nos nouos homines, ut ingrediamur in regnum Dei. Sunt & alij, qui nec de hominibus, nec de operibus spiritualibus recte iudicant. Sentiunt enim eos homines proprie dici spirituales, qui in eremo uitam agentes, toti dediti sunt contemplationibus, ut ipsi loquuntur, & uictitant tantum herbis. Sic & ea tantum opera uocant spiritualia, quę exercentur uel cantandis psalmis, uel recitandis precationibus, uel dandis eleëmosynis. In uera autem doctrina de spirituali regeneratione haud obscure explicatur, quod is uere dicatur homo spiritualis, qui est per Euangelion Christi renatus ex spiritu sancto, & factus est membrum Christi per fidem, siue habitet in eremo, siue in politeia hominum, ac siue uescatur radicibus, siue carnibus aut piscibus. Ac de operibus quoq; docetur, quod ea dicātur uere spiritualia, quę fiunt ex fide in Iesum Christum, hoc est, quę sic fiunt, ut homo primum quidem renatus sit ex spiritu, & credat quod Deus receperit ipsum in gratiam, & adoptauerit in filium, ac hęredem bonorum suorum, ex mera gratia, & misericordia, tantum propter Iesum Christū filium suum, deinde autem faciat opera, quę Deus præcepit, & ordinauit, non ut meritis horum expiet peccata, sed ut declaret se gratum erga Deum, & obediat diuinę ordinationi. Hęc sunt uere opera spiritualia, quantumuis corporalia, exempli gratia, arare, triturare, opificium exercere, domum purgare, & id genus alia, uideantur. Huc accedunt et alij, qui cum audiunt doctrinam libertatis in Christianismo, existimant Christianismum esse ignauiam, & genus uiuendi pro sua libidine. Sed in uera doctrina de spirituali regeneratione manifeste exiguntur non noui tantum motus cordis, sed etiam noua, hoc est, bona opera hominis, ut non prębeamus membra nostra serua immunditiei & iniquitati, sed serua iustitiæ ad sanctificationem. Quare tota mente incumbendum est in hanc curam, ut & ueram cognitionem de spirituali regeneratione habeamus, & spiritui in regeneratione nobis exhibito diligentissime obsequamur. Sed hæc de dicto Christi, Quod natum est ex carne, caro est, & quod natum est ex spiritu, spiritus est, hactenus. Perstringamus nunc, quod in responso Christi sequitur. Ne mireris, inquit, quòd dixi tibi, Oportet uos nasci denuo. « Spiritus ubi uult spirat, & uocem eius audis, sed nescis unde ueniat, « & quo uadat, Sic est omnis, qui natus est ē spiritu. Similitudo à uento (in hac enim locutione, Spiritus pro uento accipiendus est) sum-

Spiritualia opera quæ dicantur.

pta, qua Christus refutat ineptam opinionem & admirationem Nicodemi de regeneratione. Nicodemus enim admiratur, quomodo fieri possit, ut homo regeneretur, cum non uideatur regeneratio, & quia regeneratio non est exposita corporalibus oculis, existimat eam nullam esse. Quid autem hac sententia ineptius? quid ea stultius aut puerilius? Multa enim non percipiuntur corporalibus oculis, nec uidentur, quæ tamen uere sunt, aut fiunt. Quis unq̃ uidit Deum? & tamen Deus uere est. Etsi enim non cernitur sua natura, cernitur tamen, q̃ uere sit, non solum ex unigenito filio suo, sed etiam ex ipsa harum rerum, quas uidemus magnitudine, motu, dispositione, constantia, utilitate, pulchritudine, temperatione. Sunt & angeli, qui nec ipsi conspiciuntur corporalibus oculis, & tamen ex reuelationibus, & operibus eorum manifestum est eos esse. Quid dicemus de anima humana? quis obsecro unquam uidit eam oculis suis? Sed quis tantę est impudentiæ aut temeritatis, qui cum uideat tot manifestas uitę actiones in homine, negare audeat, animam esse? Hęc de spiritibus, Sumamus etiam exempla de corporibus. Ventum esse, notius est, quàm ut probari debeat, nullus tamen unq̃ uidit uentum, sed audis tantum sonũ ac tumultum eius. Accedit huc & fulmẽ, quod deiicitur è supernis & prosternit omnia, quæ contigerit, sed neq̃ cum uenit, neq̃ cum ferit, neq̃ cum abit, uidetur. His exemplis perspicuum est, nihil esse imprudentius & magis puerile, q̃ existimare rem aliquam non esse aut nõ fieri, q̃ corporalibus oculis non uideatur. Ac licuisset quidem Christo DOMINO nostro pluribus exemplis uanam opinionem Nicodemi refutare, sed placuit ei exemplũ de uento. Ne mireris, inquit, q̃ dixi tibi, oportet uos nasci denuo, hoc est, Tu miraris, et suauiterne cum rides, q̃ concionatus tibi sim de spũali generatione. Cum enim non uideas eam corporalibus oculis credis uanissimas esse nugas, quę cunq̃ de ea prędicantur. Sed heus tu, Si ita tibi constitutum est, ut sentias ea nugas esse, quæ non uideas, profecto nec uentum aliquid esse dices. Quis enim unq̃ uentum uidit? Sed quemadmodum uentus re ipsa uere est, & perflat, quo natura sua fertur, non tamen uides eum, nec cum uenit, nec cum abit, sed tantum audis sonum & agitationem eius, ita cũ quouis accidere solet, q è spiritu nascit. In nullo enim hoie percipitur spiritualis generatio corporalibus oculis. Nam in hac generatione nec corpus nec anima uidetur mutari. Corpus infantis, qui per baptismum renascitur & inseritur Christo, idem uidetur post baptismum, quod ante erat. Anima infantis nihil prudentius se gerit in infantili ætate post baptismum, quam ante. Similiter dicendum est de adultis renascentibus. Corpus eorum nec fit uenustius, nec robustius, nec iuuenilius, ex renascentia, Anima eorum retinet in

Deus, Angelus, Anima sunt etsi non uidentur.

Ventus est, etsi non uidetur.

Xenophon. Καὶ ἄνεμοι αὐτοὶ μὲν οὐχ ὁρῶνται, ἃ δὲ ποιοῦσιν, φανερὰ ἡμῖν ἐστι, ὥστε προσιόντων αὐτῶν αἰσθανόμεθα.

net in ratione latentem impietatem, & ſubinde ſeſe data occaſione explicantem, in uoluntate autem retinet rebellionem aduerſus legem Dei. Quid ꝙ etiam craſſiores uires in homine ſuos adhuc ſeruant affectus? Creantur quidem noui motus cordis in homine, quibus impietas & rebellio ueteris hominis compeſcuntur, & quantum in hac mortali uita fieri poteſt, opprimuntur, ac proferuntur noui fructus renaſcentiæ tam in animo coram Deo, q̃ in bonis operibus coram hominibus, quemadmodum autem nec uentum uides, ut maxime ſonum eius audias, ita nec uides ſpiritualem regenerationem, quamuis uim & effectum eius percipias. Quare non eſt iudicandum de rebus ſecundum externum ſenſum, ſed ſecundum ueritatem, ac enitendum & elaborandum eſt, ut etſi non uidemus nobis illabi ſpiritum ſanctũ per Euangelion & ſacramenta eius, tamen audiamus & cognoſcamus Euangelion diligentiſſime, & ſumamus ſacramenta eius obedientiſſime, quo ſpiritus ſanctus habeat in nobis organa diuinitus ordinata exercendæ uirtutis ſuæ, per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XXVII.

ABſoluimus unam partem diſputationis, quam Ieſus Chriſtus Dominus noſter cum Nicodemo, de uia ac modo ingrediendi in regnum Dei ſuſcepit. Docuit enim Chriſtus, ꝙ cũ uetus homo ſit caro, quæ non poſſit ingredi in regnum Dei, neceſſarium ſit, ut homo renaſcatur è ſpiritu ſancto per Euangelion ſpiritualis. Præterea expoſuit exemplo uenti, ꝙ etſi renaſcentia ſpiritualis non percipitur oculis corporalibus, re tamen ipſa, uirtute ſpiritus ſancti in homine ita fiat, ut manifeſto effectu deprehendatur. Sequitur nunc altera huius diſputationis pars, quæ eſt perpetua contio, in qua Chriſtus initio grauiter reprehendit imperitiam & inſcitiam Nicodemi, deinde recitat epitomen & compendiũ totius Euangelij, per quod renaſcimur, & in regnũ Dei ingredimur.

Reſpondit em̃ Nicodemus & dixit ei: Quomodo poſſunt hæc fieri? ‹‹
Reſpondit Ieſus & dixit ei: Tu es magiſter Iſraelis, & hæc ignoras? ‹‹
Amen amen dico tibi, quod ſcimus, loquimur, & quod uidimus teſtamur, & teſtimonium noſtrum non accipitis. Si terrena dixi uobis, ‹‹
& non creditis, quomodo ſi dixero uobis cœleſtia credetis? Hæc eſt ‹‹
increpatio, qua Chriſtus inuehitur non in Nicodemum tantum, ſed

etiam in totum phariſaicum ordinem. Et hic eſt ſenſus eius. Expoſui tibi perſpicue ueram rationem ſpiritualis regenerationis, & ſperaui te, qui es præcipuus Rabbinus & doctor inter Iudæos, meam doctrinam facile percepturum, ſed uideo te prorſus nihil harum rerum intelligere. Quę igitur eſt illa tanta tanti doctoris inſcitia? quid diſcipuli ſcient, cum tanta ſit præceptoris ignorantia? Sed hęc tibi communis eſt, cum alijs Phariſęis. Vos enim Phariſęi, inflati ueſtra illa carnali ſapientia & ſcientia, putatis uos ſolos omnem humanarum & diuinarum rerum cognitionem habere. Quare contemnitis meas & Ioannis Baptiſtę cõtiones, Sed interim reipſa comperimus, tantam eſſe imperitiam & cęcitatem ueſtram, ut etſi loquimur & concionamur certiſſima, ac maxime conſpicua, quale eſt exemplũ illud, quod iam de uento dixi, non tamen intelligatis ea. Si ergo tanta eſt inſcitia ueſtra, ut hęc terrena, hoc eſt, manifeſta, uulgaria, & cõmuni hoim ſenſui expoſita, non intelligatis, quomodo intelligeretis cœleſtia, hoc eſt, altiora, diuiniora, ac ſenſibus minime perceptibilia? Hęc reprehẽſio debet omnes ſapientes & doctos huius ſeculi excitare, ut magna cura ſectentẽ doctrinam Euangelij Chriſti. Etſi enim ornati ſunt multa humanarum rerum ſapientia, & excellunt in omni genere doctrinę, tamen nec humana ratio, nec humanarum artium cognitio, poſſunt ducere hominem ad conſequendam ueram diuinarum rerum ſcientiam, & cœleſtem ſalutem. Perdam, inquit, ſapientiam ſapientum, & intelligentiam intelligentiũ reijciam. Et Paulus. Animalis, inquit, homo non percipit ea, quę ſunt ſpiritus Dei. Agit & Chriſtus Deo patri ſuo gratias, quod abſconderit myſteria regni dei à ſapientibus & prudentibus, & reuelarit ea paruulis. Quid ergo? abijciendum ne erit omne humanæ ſapientiæ ſtudium, & ſectanda ſtultitia? Nihil uero minus. In rebus huius ſeculi ſtudium humanæ ſapientiæ ſuam habet laudem et uſum, ſed in aſſequenda diuina ſapientia & cœleſti ſalute, clare docet Paulus, Si quis, inquiens, ſibi uidetur ſapiens eſſe inter uos, in ſeculo hoc, ſtultus fiat, ut reddatur ſapiens. Quid autem faciat, ut ſtultus fiat? num circumcurſitet in plateis larua obtectus? aut incedat tintinnabilis & claua inſtructus, quo modo principes ſolent moriones ſuos ornare? Non eſt hic ſermo de hac ſeu inſana ſeu puerili ſtultitia, ſed de ea, quæ etſi uidetur prudentibus huius ſeculi ſtultitia, coram Deo tamen magna eſt ſapientia. Stultitia enim uidetur, quod ſapiens uir non confidat ſua ratione, ſed abneget eam, & doctus uir audiat contionem Euangelij ab hominibus imperitis, quod princeps & potens in hoc ſeculo ſectetur doctrinam abiectorum & miſerorum hominum, quales

Sapientia carnalis, cæca.

uidebantur Christus & Apostoli eius. Et tamen haec stultitia, summa est sapientia. Nam ad consequendam ueram diuinarum rerum cognitionem & coelestem salutem necessarius est spiritus Dei. Spiritus autem Dei non potest concipi ex humana ratione, sed datur diuinitus, per Euangelion de Iesu Christo, quod uulgatum est per Apostolos, homines abiectos, & praedicatur per ministros Ecclesiae, homines nulla potentia praeditos. Quare necessaria est stultitia abnegandae suae sapientiae, & audiendi Euangelij ab hominibus in hoc seculo contemptis, ut consequaris ueram coram Deo sapientiam & salutem. Sed de his hactenus. Deinde recitat Christus Nicodemo Euangelion illud, per quod ut noui homines regeneramur, ita etiam in regnum Dei intramus. Nemo, inquit, ascendit in coelum, nisi « qui descendit è coelo, filius hominis, qui est in coelo. Et sicut Mo- « ses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium homi- « nis, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam aeter- « nam. Haec contio paucis quidem uerbis constat, sed continet in se « maximum omnium thesaurum. Et est diligentissime cõseruanda. Docet eñ uerum illud de Iesu Christo Euangelion, quod non solum affert nobis iustitiam coram Deo sed etiam patefacit nobis uiam ad euadenda omnia pericula mortis & inferni, & ad ingrediendum in aeternam uitam & regnum coelorum. Quod & tanto maiori cura est conseruandum, quanto minus salutis relictum est in hoc terrae huius regno. Vides, quanta pericula nobis indies tam publice, quàm priuatim immineant, ac nullus sit in hac terra Monarcha, qui nos possit in extremis periculis seruare & tueri. Cum danda sunt uectigalia, cum numeranda sunt tributa, multos inuenias Dominos, qui ea accipiant. Sed cum in aduersis est subueniendum, cum in rebus desperatis est succurrendum, pauciſſimos, imo nullum prorsus hominem in huius terrae regno inuenias, qui nos uere seruare possit. Attollendi igitur sunt oculi nostri in regnum coelorum, ut ex eo auxilium petamus. Quae autem sequitur contio, ducit nos recta ad coelum, & aperit nobis ianuam regni coelorum. Quare omnis cura nostra in hoc uersetur, ut hanc contionem probe teneamus. Tu Nicodeme, inquit Christus, hoc agis, ut ascendas in coelum, & intres in regnum Dei: Audi ergo, Nemo ascendit in coelum, nisi qui descendit, FILIVS HOMINIS, qui est in coelo. Primum uidendum erit, quis sit Filius ille hominis. *Filius hominis quis sit.* Ac manifestum quidem est, quòd Messias seu Christus, uocetur nomine FILIVS HOMINIS, Sed quamobrem sic uocetur, alij

alias cauſſas recitant, de quibus in alio loco diximus, uidetur autem hoc cognomen ex Daniele acceptum. Daniel enim capite ſeptimo, de Meſſia ſcribens, uocat eum filium hominis. Aſpiciebam, inquiens, in uiſione noctis, & ecce cum nubibus cœli, quaſi filius hominis ueniebat, & uſq; ad antiquum dierum peruenit, & in conſpectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei poteſtatem & honorem & regnum, & omnes populi, tribus, & linguæ ſeruient ipſi. Ex hoc Danielis loco, qui de Meſſia uaticinatur, apparet Meſſiam ſeu Chriſtum publica uoce inter Iudæos filium hominis, dictum eſſe, quod etſi antiquus dierum dat ei omnem poteſtatē, ipſe tamen uenturus ſit in hunc mundum filius hominis, hoc eſt, pauper, abiectus, & humilis. Deinde, q̄ ait. Qui eſt in cœlo, ſignificat Chriſtum eſſe uerum Deum, omnia gubernantem, & omnia cœleſtia bona, uidelicet ſapientiam, iuſtitiam, omnipotentiam, & perpetuam fœlicitatem poſſidentem. Adhæc cum dicit. Deſcendit è cœlo, ſignificat Chriſtum aſſumpſiſſe hominem, & ſuſcepiſſe omnes humanas infirmitates, preter peccatum. Poſtremo, cum dicit. Aſcendit in cœlum, docet Chriſtum ſedere ad dextram Dei, participare omnia cœleſtia bona, quæ ſunt, iuſtitia, uictoria mortis, reſurrectio à morte, omnipotentia, & ſempiterna beatitudo. Habes quid ſingula pene uocabula huius dicti ſignificent, nunc audi ſenſum. Nemo, inquit, aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit, filius hominis, qui eſt in cœlo, hoc eſt. Nullus unq̄ hominum in toto orbe terrarum fuit iuſtus, ſanctus, beatus, particeps regni Dei & cœleſtium bonorum, præter unum Meſſiam ſeu Chriſtum, qui eſt uerus Deus & uerus homo. Omnes enim alij homines fuerunt aut ſunt tantum homines, quod genus, quid aliud eſt, q̄ putredo & uermis, quemadmodum Iob loquitur? Chriſtus autem non eſt tantum homo, ſed etiam eſt Deus. Omnes item alij homines ſunt in peccatis concepti & nati, Chriſtus autem eſt conceptus de ſpiritu ſancto, natus ex uirgine, & tanta eſt iuſtitia præditus, ut peccatum non fecerit, nec ſit inuentus dolus in ore eius. Omnes alij homines ſunt obnoxij morti & inferno propter peccatum. Chriſtus autem etſi ſuſcepit mortem & dolores inferni ad expiandum peccatum, tamen non fuit natura ſua morti obnoxius, ſed eſt propter iuſtitiam ſuam uictor mortis & inferni, ac dominus cœli. Nemo igitur aſcendit in cœlum, nemo iuſtus, ſanctus, fœlix ac beatus eſt, niſi Ieſus Chriſtus, uerus Deus, & uerus homo. Quid ergo dicemus de Patriarchis & alijs ſanctis? An non & Enoch, & Elias aſcenderunt in cœlum? an non & Noe & Abraham, ac multi alij fuerunt iuſti, & conſecuti ſunt cœleſtem beatitudinem? De hac re mox contionatur Chriſtus, cum ait. Sicut Moſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis,

Chriſtus collatus cū alijs hominibus.

ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Quam historiam Christus hoc loco meminit, scripta est in Numeris capite uicesimo primo. Postq; enim Israelitæ, ab egressu ex Ægipto pagati essent aliquamdiu in deserto, tedebat eos itineris, & afflictionis. Itaq; inuehuntur in Mosen. Cur, inquiunt, eduxisti nos de Ægipto, ut moreremur in deserto? Hanc tantam ingratitudinem, insolentiam, & impietatem Israelitarum non uoluit Deus inultam ferre. Quare misit in exercitum ipsorum ignitos serpentes, qui quoscunq; morsu apprehendebant, eos ita inficiebant, ut non longe post, animam efflarent. Sed cum hoc malum latissime grassaretur, Israelitę pœnitentia ducti, impetrant per Mosen, ut Dominus placatus ostendat eis remedium. Fac, inquiens, serpentem æneum, & pone eum pro signo. Et addit promissionem. QVI PERCVSSVS ASPEXERIT EVM, VIVET. Itaq; factum est, ut quicunq; ab ignito serpente ictus aspiceret æneum serpentem, à Mose ex diuino mandato exaltatum, sanaretur. Hic initio considera mihi serpentem æneum. Afferebat enim aspicientibus, sanitatem, certe non ex naturæ suę potentia. Quid enim natura sua aliud erat, nisi ęs? Vnde & Rex Hiskia confregit eum postea, cum Israelitæ adolerent ei incensum, & uocauit eum Nehusthan, hoc est, Rem æneam, quasi qui per se nihil esset, nisi æs. Sed q̄ afferebat sanitatem his qui aspiciebant ipsum, habebat ex diuina ordinatione & institutione qua dictū erat. Qui percussus aspexerit eum, uiuet. Qua ordinatione cessante, nihil relinquebatur, nisi æs. Talia sunt etiam Sacramenta Euangelij, uidelicet baptismus & cę na dominica, quę quod sunt & efficiunt, non sunt nec efficiunt uirtute suę naturę, sed ex diuina ordinatione & institutione. Quid autem diuinę uoluntati & ordinationi non esset possibile? Deinde obseruāda est institutio ipsa & promissio Dei. Promittit enim Deus omnibus ictis sanitatem, eamq; promittit, nullo meritorum, nullo personarum respectu, sed tantum, si aspiciant æneum serpentem. Non dicit, Quicunq; multa sacrificia obtulerit, & sanitatem operibus suis meritus fuerit, uiuet, Nec dicit, Quicūq; fuerit in populo princeps, aut pontifex, aut sapiens, aut diues, aut uenustus, uiuet, Sed ait, Qui aspexerit eum. Hoc certe est ex mera gratia, misericordia & clementia, nulla meritorum ratione habita, sanitatem dare. Aspicere enim æneum serpentem, non est mereri, sed accipere tantum oblatam sanitatem. Quod cum ita se habeat, considerandum nunc erit, in quem usum Christus faciat mentionem huius historię de æneo serpente. Etenim hoc beneficium, quod Israelitis morsu serpentino infectis per aspectū ænei serpentis contingit, magnū q̄dē fuit, & admirandū, non tamē fuit summa salus. Quid enī corpis sanitas, quam isti con

Serpentis ænei explicatio.

Sacramenta, unde habeāt suā efficaciā.

ſequebantur, ad ueram & perpetuam fœlicitatem iuuat? Etſi enim ſanus es corpore, nondum tamen habes peccatorum remiſſionem, nondum effugiſti mortem, nõdum euaſiſti ex barathro inferni, nondum adſecutus es regnum cœleſte. Quid, obſecro, his benefitijs deſtituto proderit benefitium corporale, et euanidum. Quare Chriſtus, collatione enei ſerpentis, oſtendit è quo, & quo modo uera atq; æterna ſalus petenda ſit. Sicut, inquiens, hi qui ſerpentino morſu in deſerto infecti erant, non peribant, ſed recuperabant uitam & ſanitatem corporalem, ſi aſpexiſſent æneum ſerpentem, à Moſe, diuina ordinatione exaltatum, ita hi qui infecti ſunt morſu Satanę, non pereunt, ſed habent eternam uitã, ſi credant in filium hominis, diuinitus exaltatum. Nam Satan, antiquus eſt ſerpens, cuius morſu Adam, primus parens noſter, initio ita ulceratus eſt, ut deſignato aduerſus Deum peccato, & amiſſo ſpiritu ſancto, coniectus ſit non ſolum in omnia genera corporaliũ afflictionum, ſed etiam in mortẽ, & ſi ſecundum merita eius iudicaueris, in perpetuum interitum. Deinde ſicut Adam, ita & omnes poſteri eius uenenato ſpiritu ſic afflati ſunt ut neceſſe habeant etiam ipſi perpetuo interire. Propter unum, inqt Paulus, hominem, peccatum in mundum introĳt, & per peccatum, mors, & ſic in omnes homines mors peruaſit. Et mox, Per unius delictum, propagatum eſt malum in omnes homines ad condemnationem. Hic eſt ſerpentinus morſus, quo icti ſunt omnes homines ab Adamo propagati: Neculus eſt hominum, qui ſibi ſuis uiribus mederi, & ſanitatem recuperare queat. Sed bene habet. Quæ impoſſibilia ſunt apud hoĩes, poſſibilia ſunt apud Deum. Sicut enim quondam Deus iuſſit exaltare eneum ſerpentem in deſerto, ut percuſſi ab ignitis ſerpentibus conſequerentur ſanitatem, ſi eum aſpicerent, ita Deus exaltauit filium hominis, qui eſt Ieſus Chriſtus, ut icti Satanico morſu conſequerentur ueram & perpetuam ſalutem, ſi crederent in eum. Requirendum igitur eſt, ubi Chriſtus ſit exaltatus. Ac primum exaltatus eſt in cruce, ad quam paſſus eſt, ex obedientia, quam Deo patri ſuo prẽſtabat, ſeſe affigi, ut peccata hominum expiaret, & homines cum Deo reconciliaret. Deinde exaltatus eſt reſurrectione à mortuis, aſcenſu in cœlum, ſeſſione ad dextram Dei patris, miſſione ſpiritus ſancti, & diuulgatione Euangelĳ ſui in uniuerſum orbem terrę. Hęc eſt exaltatio, hęc eſt glorificatio Chriſti, quæ idcirco diuinitus eſt inſtituta & reuelata, ut OMNIS QVI CREDIT IN EVM, NON PEREAT, SED HABEAT VITAM ÆTERNAM. Hæc uerba Chriſti non ſunt oſcitanter prętereunda. Singula uerba continent ſingulas uerę pietatis doctrinas. Initio enim cum dicit, OMNIS, ſignificat, cp̃ late pateat benefitium ſuum. Non ſolum em̃ hi, qui agunt uitam in terris poſt natum &

Chriſti exaltatio.

natum & reuelatum Christum, sed etiam illi, qui fuerunt ante natum Christum, Patriarchę & Prophetæ, fruuntur benefitio Christi. Nam Christus exaltatus est, quasi in medio totius humani generis, ut omnis siue ante ipsum fuerit, siue post ipsum sit, ueram habeat salutem, si aspexerit eum fide sua. Abraham (inquit) exultauit, ut uideret diem meum, uidit & gauisus est. Et alias. Necꝫ patres nostri, necꝫ nos potuimus portare iugum, sed per gratiam Domini Iesu Christi credimus nos saluos futuros, quemadmodū & illi. Vides ergo nunc quid illud sit, quod supra de Patriarchis & alijs sanctis, qui & ipsi fuerūt iusti & intrauerunt in regnum Dei, obiectum fuit. Hi enim consecuti quidem sunt iustitiam & beatitudinem, non autem sua uirtute, sed per gratiam Domini Iesu Christi, quem fide sua aspexerunt. Manet enim semper firmum ac fixum, quod solus Iesus Christus ascenderit sua uirtute in cœlum, ac uere sit iustus & beatus, sed interim et hoc firmum ac fixum est, ꝙ omnis qui in ipsum credit, simul etiam cum ipso ascendat in cœlum, & propter ipsum reputetur iustus ac fiat beatus. Cum essemus mortui, inquit Paulus, per delicta, Deus conuiuificauit nos una cum Christo, idꝫ per gratiam, simulꝫ cum eo resuscitauit, & simul cum eo sedere fecit inter cœlestes in Christo Iesu, Adhæc, cum Christus dicit, OMNIS, manifeste docet, quod benefitium suum non pertineat tantum ad Israelitas circumcisos aut honestos in hoc seculo homines, sed etiam ad omnes alias gentes incircumcisas, & ad omnes alios homines, quantumcumꝫ coram mundo in honestos. Omnis enim siue circumcisus, siue incircumcisus, omnis siue honestus sine inhonestus, qui credit in ipsum, non perit, sed habet uitam æternam. Omnis, inqt, qui fidit illi, non pudefiet. Non enim est distinctio uel Iudæi uel Græci. Nam idem DOMINVS omnium, diues in OMNES inuocantes &c. Quisquis eñ inuocauerit nomen domini, saluus erit. Et alias. Nō est Iudęus necꝫ Gręcus, non est seruus necꝫ liber, nō est masculus ac fœmina. Oēs enim uos unus estis in Christo Iesu. Deinde, q̄d addit, QVI CREDIT IN EVM, exponit quō beneficiū suum accipiat. Etsi eñ Christus proponit sese oībus tam circūcisis, cꝫ incircumcisis, tam honestis, cꝫ inhonestis, tā pręstantibus in hoc seculo, cꝫ abiectis et humilibus, fruendū, tñ non fruuntur eo, nisi hi, qui accipiūt ipsum. Nam quēadmodū ęneus serpēs in deserto afferebat quidē sanitatē ictis morsu serpentino, sed his tantum, qui aspiciebāt ipsum. Qui eñ auertebāt ab ipso oculos suos, ut nō aspicerent eū, iuxta diuinā ordinationē, necesse habebāt interire, nō quidē ęnei serpentis, sed suo ipsorꝫ uitio, ita Christus exaltatus, offert q̄dem uerā salutē oībus, sed hi tātū fruunt salute, qui accipiūt eam. Quō ergo, inquis, accipit Christus cum beneficio & salute sua?

Christus omnibus expositus.

Obſerua diligenter uerba eius. QVI CREDIT, inquit, in eum. Non ait. Qui circumciſus eſt. Circumciſio enim non fuit in hoc inſtituta, ut per ſe eſſet meritum propter quod contingeret accipienti circumciſionem benefitium Chriſti. Fuit quidem circumciſio ſignum fœderis dei, cum ſemine Abrahę, non fuit autem per ſe meritum ſalutis. Nec dicit. Qui meretur operibus ſuis. Nulla enim iuſtitia humanorum operum tanta eſt, ut propter eam contingat alicui uera ſalus, quę eſt benefitium Chriſti. Sed dicit, QVI CREDIT IN EVM. Sola enim fide opus eſt, ut accipias Chriſtum. Non caritas, non humilitas, non pudicitia, non ſobrietas, non quæcunq; alię uirtutes, organa illa ſunt, quibus accipitur Chriſtus, Habent quidem hę uirtutes ſuam dignitatem, habent ſuum uſum, addo & illud, habent etiam ſua quędam merita, & pio homini omnino ſectandę ſunt, ſed nec ſunt merita, propter quę datur Chriſtus, nec ſunt organa, per quę accipitur Chriſtus. Sola fides, non quidem meritum eſt, quis enim tantum credit, quantum deberet? ſed organon eſt, quo Chriſtus accipitur. Oportet enim in Ieſum Chriſtum credere, ut benefitio eius fruaris. Amábo ergo te, quid eſt credere in Ieſum Chriſtum? Hoc certe Chriſtus ipſe haud obſcure ſignificat, cum ait. Oportet exaltari filium hominis. Et mox, Deus miſit filium ſuum, ut mundus ſeruetur per eum. Credere enim in Ieſum Chriſtum, non eſt tantum ſcire, quod fuerit quondam homo quiſpiam in terris, Ieſus nomine, qui ędiderit multa miracula, & explicuerit legem Dei diſertiſſime, & ſuffixus ſit accuſatione Iudaicæ gentis in crucem, ac poſtea è morte euaſerit. Sed eſt credere, q̄ Ieſus, filius Mariæ uirginis, ſit uerus ille Meſſias ſeu Chriſtus, qui promiſſus fuit Patriarchis & de quo uaticinati ſunt prophetæ, & q̄ is Meſſias exaltatus ſit in cruce, ut expiaret peccata noſtra, ac reſurrexerit à morte, ut & nos perpetuo ſeruaret, adeoq; credere in Ieſum Chriſtum, eſt credere, q̄ ſolus Ieſus Chriſtus ſit uerus ſeruator noſter ad perpetuam fœlicitatem. Si confeſſus fueris, inquit Paulus, ore tuo DOMINVM Ieſum, & credideris in corde tuo, quod Deus illū excitauit à mortuis, ſaluus eris. Sed de hac re poſtea plura. Quod in preſentia ſatis eſt, obſeruandum erit, quod credere in Ieſum Chriſtum ſit credere ipſum eſſe exaltatum, ut noſtra peccata expiaret, & nos ſecum per mortem ad ueram & ęternam uitam perduceret. Poſtremo, cum inqt, Non pereat, ſed habeat uitam æternam, perſpicue explicat, quale ſit benefitium ſuum. Non enim ſenciendum eſt, quod Ieſus ſit talis Meſſias ſeu Chriſtus, qualem ſomniant Iudæi, uidelicet, qui ſit externus Monarcha, & afferat ſubditis ſuis corporalia bona, dominatiōem in hoc orbe terrarę, uictoriam in bello, diuitias, honorem, ſanitatem corporis & longitudinem ac tranqllitatem huius uitę.

Chriſtus accipitur Fide.

Fides, orga non quo accipitur Chriſtus.

Credere in Chriſtū quid ſit.

Ieſus, qualis ſit Meſſias

Sed eſt

Sed est Messias spiritualis seu cœlestis, qui afferat credentibus in ipsum spiritualia & cœlestia bona, quæ Christus uno nomine uitæ æternæ hoc loco complectitur. Nam ut habeas uitam seu fœlicitatem (uiuere enim fœliciter, hoc demum est uere uiuere) æternam, necessarium est, ut habeas iustitiam, serueris in afflictionibus, uincas mortem, euadas ex doloribus inferni, & peruenias ad regnum cœleste. Quare, cum Christus affert credentibus in ipsum uitam æternam, manifestum est, q̄ afferat eis iustitiam, uictoriam in afflictionibus & morte, liberationem ex inferno, & regnum cœleste. Nec hoc dissimulandum est, q̄ Christus non ait: Credentes in ipsum non esse aduersis affligendos. Non dicit, Vt omnis, qui credit in ipsum, non affligatur, sed inquit, Non pereat. Christus enim sic seruat suos, ut affligantur quidem in hoc seculo, & corporali morte obruantur, ac etiam dolores inferni sentiant, sed conseruentur in his omnibus malis, ne pereant. Non rogo, inquit, ut tollas eos è mundo, sed ut serues eos à malo. Et iterum. In mundo afflictionem habebitis, sed bono animo sitis, ego uici mundū. Quare siue iuditium peccati nos turbet, siue afflictiones & horrores mortis ac inferni nos commoueant, adeoq̄ si Satan serpentino suo morsu nos petat, aspiciamus fide ad Iesum Christum, tam cruce propter peccata nostra, q̄ resurrectione propter iustificationem nostri exaltatum, ut seruemur per ipsum à perpetuo interitu, qui Christus est DOMINVS noster, unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA XXVIII.

QVAM contionem Christus ad Nicodemum habuit, non est oscitanter percurrenda & pretereunda, sed ut cœlestis thesaurus, maxima omnium diligentia conseruanda. Continet enim eam doctrinam, quę ut disertissime explicat uerum ac proprium officium Christi, ita aperit nobis patentissime ianuam cœli, & ducit nos recta ad regnum Dei, adeoq̄ si probe eam expendas, epitome est totius Euangelij de Iesu Christo seruatore nostro. Quare debemus hanc contionem non solum legere & audire, sed etiam ad uerbum edisscere, & semper tam in ore q̄ in corde habere. Ac ante quidem dictum est, neminem ascendere in cœlum, hoc est, nullum hominem posse ueram salutem ex seipso petere, sed eam contingere nobis exaltatione Christi, per fidem, quæ est in ipsum. Nunc pergit Christus paulo manifestius & copiosius de officio ac beneficio suo contionari. Sic Deus (inquiēs) dilexit mundum,

» ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pe
» reat, ſed habeat uitam æternam. Non enim miſit Deus filium ſuum
» in mundum, ut iudicet mundum, ſed ut ſeruetur mundus per eum.

Euangelij nomine quid intelligendum ſit.

Hoc plane illud eſt, quod proprie Euangelion dici ſolet. Nam cum fit mentio Euangelij Chriſti, alius aliud intelligit. Hic putat dici de præceptis Decalogi, quę Chriſtus aliquoties in contionibus ſuis expoſuit, qualis eſt contio, quæ extat apud Matthęum cap. quinto, ſexto, & ſeptimo, ille putat dici de his pericopis, quę ſolent feſtis diebus publice recitari, ac poſſunt quidem oĩa hęc Euangelion uocari, propterea q̃ contineantur in ſcriptis Euangeliſtarum. Sed quia Euangelion ſignificat bonum ac lętum nuncium, nec poteſt miſeris afflictis, ac perditis hoĩbus quicq̃ melius ac lętius nunciari, q̃ q̃d Chriſtus hoc loco concionatur, idcirco cum fit mentio Euangelij Chriſti, intelligẽdum eſt proprie de hac concione, & huic ſimilibus, uidelicet, q̃ Dñs Deus noſter, pater cœleſtis, miſerit unigenitum filium ſuum in hunc mundum, non ut iudicet, ut perdat, ſed ut ſeruet mundum, ſed ut omnis, qui credit in ipſum habeat eternam uitam & fœlicitatem. Primũ igitur oĩm, conſiderãdum nobis erit, quid illud ſit, quod impetrauit à Deo patre, ut mitteret filium ſuum in hunc mundum, & obĳceret eum propter homines probroſiſſimę morti. Dñs enim Deus noſter unum tantum habet filium ab æterno ab ipſo genitum, quem tanto amore complectitur, ut cõtulerit in ipſum omnem ſuam poteſtatem, maieſtatem & eſſentiam. Ipſe enim eſt ſplendor glorię (quemadmodum Apoſtolus ait) & expreſſa imago ſubſtantiæ Dei. Huic tamen unigenito filio tantopere dilecto, non pepercit Deus, ſed uoluit, ut indueret hominem, & ſuſciperet omnes humanas imbecillitates, ac conĳceretur in abominabilem & horribilem mortem crucis. Quid ergo illud eſt, quod Deum commouit, ut tantas miſerias & calamitates unigenito filio ſuo imponeret? Num Abraham qui iuſtitia & ſanctitate prę cipuum locum inter patriarchas obtinet, meritus eſt hoc obedientia ſua? Deus promiſit quidem Abrahæ, ſe ex ſemine ipſius miſſurum filium ſuum in hunc mundum, Sed fuit & Abraham peccator, nec potuit tantum Dei beneficium iuſtitia ſua mereri. Non enim iuſtificatur in conſpectu tuo omnis uiuens. Quod ſi nullum eſt meritum Abrahæ, patriarchæ alioqui longe omnium iuſtiſſimi, certe ſentiendum eſt, nullum alium patriarcham aut prophetam tanti fuiſſe coram Deo meriti, ut potuerit à Deo impetrare miſſionem filij ſui in hunc mundum. Quid ergo eſt? Sic Deus (inquit) DILEXIT mundum. Sola dilectio, ſola miſericordia, ſola clementia, qua deus cõplexus eſt miſeros & perditos homines, (qui nomine Mundi ſignificantur) impetrauit ab ipſo Deo, ut unigenitum ſuum filium daret. Nam Deus creauit initio hominem rectum, iuſtum, ac uere beatum, Sed homo

Caritatis Dei erga hominẽ, quam ſit potens.

homo ſeductus & perductus eſt Satanæ inſtinctu in extremam interpitionem. Ac potuiſſet quidem Deus optimo iure conniuere ad interitum totius humani generis, & creare ſibi aliquod nouum creaturæ genus, quod in terris nomen ſuum celebraret, ſed intantum dilexit hominem à ſe creatum, idq; nullo hominis merito, Sed ſua tantũ miſericordia & bonitate, ut maluerit unigenitum filium ſuum extremis miſeriis exponere, q̃; permittere, ut homo periret. Itaq; initio promiſit Adamo, & poſtea aliis patriarchis ſe daturum & miſſurum filium ſuum, redemptorẽ. Poſtremo autem, quod promiſerat, hoc etiam impleuit, ac miſit filium ſuũ, factum ex muliere, factum legi obnoxiũ, quemadmodum Paulus loquitur, ut eos qui legi erant obnoxij, redimeret, ut adoptione ius filiorũ acciperemus. Ac multa quidem, imo innumera ſunt, q̃bus Deus manifeſtare ſolet bonitatem & caritatem ſuam erga homines. Miſericordia DOMINI, plena eſt terra. Et. Nõ ſinit ſeipſum expertem teſtimonij eſſe, dum confert beneficia, de cœlo dans pluuias, ac tempora frugifera, implens cibo & lætitia corda noſtra. Sed nullum extat opus nec in cœlo nec in terra, quo clarius & manifeſtius declarauit Deus bonitatem, fauorem, & dilectionem ſuam erga homines, q̃; q̃ miſit unigenitum filium ſuum in hunc mundum. Deus (inquit Ioannes aliâs) caritas eſt. In hoc apparuit caritas Dei in nobis, q̃ filium ſuum unigenitum miſit Deus in hunc mundum, ut uiuamus per eum. In hoc eſt caritas, non q̃ nos dilexerimus Deum, ſed q̃ ipſe dilexerit nos, & miſit filium ſuum propitiationem pro peccatis noſtris. Et Paulus, Commendat, inquit, ſuam caritatem erga nos deus, q̃ cum adhuc eſſemus peccatores, Chriſtus pro nobis mortuus fuit. Ac rurſus. Poſtq̃; bonitas & humanitas apparuit ſeruatoris noſtri Dei, nõ ex operibus, quę ſunt in iuſtitia, quę faciebamus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis ac renouatiõis ſpiritus ſancti, quem effudit in nos opulente, per Ieſum Chriſtum ſeruatorem noſtrum, ut iuſtificati illius gratia, efficeremur hęredes, iuxta ſpem, uitę ęternæ. Porro, ex hoc Euangelio, q̃d prędicatur de miſſione unigeniti filij Dei in hunc mundum, non ſolũ reuelatur nobis immenſa Dei miſericordia & dilectiõ erga nos, ſed etiam ſumma noſtra miſeria, & internitio, cui propter pctũm obnoxij fuimus. Quare cũ prædicatur nobis hoc Euãgelion, de miſſione filij Dei in hunc mundum, agnoſcamus primum magnitudinem noſtrę internitionis. Nam ſi ea mediocris aut tolerabilis fuiſſet, potuiſſet aliquid uel in cœlo uel in terra inueniri, per quod redimeremur. Nunc aũt, cum nihil aliud inuentum ſit, quo poſſemus ſeruari, prꝫter unigenitum filiũ dei, quanta, obſecro, fuit magnitudo noſtrę internitionis? Deinde agnoſcamus magnitudinẽ diuinę carita

Bonitatis & caritatis Dei manifeſta argumenta.

agnoscamus magnitudinem nostræ internitionis

tis & clementię erga nos, ꝙ deus maluerit unigenitum filium ſuũ cru
deli morti obiicere, q̃ nos in perpetua morte & dãnatione relinque
re. Hæc aũt ita agnoſcenda ſunt, ut non tm̃ cogitentur & aio uoluant̃,
ſed ut in uſum transferantur. Magnitudo em̃ noſtrę internitionis, ex
citare nos debet ad timorẽ Dei, & humilitatẽ animi, ne uidelicet, ef
feramus nos aduerſus deum, nec arrogemus quicq̃ ſalutis noſtris uir
tutibus, ſed ſubiiciamus nos deo, & acceptum ei feramus, quicqd ſu
mus aut poſſumus. Magnitudo aũt diuinę clementię excitare nos de
bet ad fidem, ac ſi recte cogitetur, auget & conſeruat in nobis fidẽ, ut
non ſolum in aduerſis huius ſeculi, ſed etiã in iuditio dei conſtemus,
per Ieſum Chriſtũ, per quẽ & diuina clementia nobis reuelata eſt, &
beneficia dei impetrata ſunt. Nec his tm̃ actionibus contenta eſt me
ditatio magnitudinis diuinę clementię & bonitatis, ſed etiã accendit
nos ad gratitudinem Dño Deo noſtro declarandã. Gratitudo aũt er
ga deũ, non declaratur tm̃ uerbis & carminibus, quibus nomen eius
publice celebramus, ſed potius operibus & factis, quę lex dei exigit,
ac maxime oĩm mutua inter nos caritate. Cariſsimi, inquit Ioannes, ſi
ſic Deus dilexit nos, & nos debemus nos mutuo diligere. Et mox: Si
quis dixerit, diligo deũ, & fratrẽ ſuum oderit, mendax eſt. Quare ne
ceſſarium eſt, ut ad declarandã gratitudinẽ noſtrã erga deum, cõple
ctamur nos mutua dilectione, idq̃ non uerbo, nec lingua tm̃, ſed etiã
opere & ueritate. Deinde ex hoc Euangelio diſcendum eſt, q̃d ſit ue
rum ac propriũ officium, propter q̃d Ieſus Chriſtus, unigenitus filiu
us dei, miſſus ſit à deo patre ſuo in hunc mundũ. Hoc tanto diligenti
us eſt obſeruandum, quanto pauciores intelligunt, qd ſit uerus Chri
ſtianiſmus. In aliis rebus, quibus nihil aut parę cõmune eſt cum Euan
gelio Chriſti, ſi quis errat, tolerabiliter errat. In cognoſcẽdo aũt offi
tio Chriſti, ſi quis errat, toto cœlo, ut in prouerbio eſt, errat. Quare
nihil nobis prius eſſe debet, q̃ ut recte cognoſcamus, q̃d ſit uerę offi
tium Chriſti, & in quẽ uſum Chriſtus miſſus ſit in hunc mundũ. Nã
fuerunt quondã, qui exiſtimarunt Chriſtum per prophetas promiſ
ſum, fore corporalẽ & externum Monarchã in hoc ſeculo, qui ſit ſuſ
cipiẽtibus ipſum autor, ut conſequant̃ terrena & corporalia bona. Hi
non recte ſenſerunt de offitio Chriſti. Etſi enim Chriſtus ſeruat cre
dentes in ipſum, in oĩbus afflictionibus huius ſeculi, tm̃ non uenit in
hunc mundum, ut afferet tranquillitatẽ & fœlicitatẽ huius ſeculi. No
ſtra em̃, & uera tranquillitas, nõ eſt in hac terra ſed in cœlo expectan
da. Sunt alĳ, qui ſentiunt Chriſtũ in hãc terrã miſſum, ut legislatorẽ,
qui q̃d deſit legi Moſi, doctrina ſua ſuppleat. Itaq̃ putant ea quę do
cet Chriſtus apud Matthęũ ca. v. & vi. nouã eſſe legẽ, uocantq̃ eã do
ctrinã, legẽ Chriſti. Sic de Chriſti offitio ſentiũt Monachi, qui pro

pter

Magnitudo noſtrę infirmitatis excitare nos debet ad timorẽ dei & humilitatẽ

Magnitudo diuinæ clementiæ debet nos excitare ad fidem, et ad gratitudinẽ erga Deũ, quam declaramus ardenti charitate inter proximos

Gratitudo erga Deum, quibus rebus declaretur.

Chriſti uerũ offitium quod ſit.

pter hanc cauſſam ſuſcipiunt ordines, ut uocant, monaſticos, ut præ-
ſcriptis uotis ac regulis coerciti facilius impleant legem Chriſti. Sic
etiã ſentiunt de Chriſto Turcę, qui ſomniant Mahumetẽ ſuũ idcirco
miſſum, ut durã & difficilẽ legem Chriſti tolerabili & facili lege ſeu
corrigat, ſeu aboleat. Hic error, imo hęc impietas pernitioſior eſt, q̃z
ut quiſq̃ uerbis explicare poſſit. Nã Chriſtus aliquoties quidẽ inter
preratus eſt legẽ, nequaq̃ aũt ſentiendum eſt, q̃ uenerit ad ferendam
nouã eãq̃ duriorẽ & perfectiorẽ legẽ, q̃z antea per Moſen lata erat.
Cum em̃ lex occidat & dãnet hoĩes, quid, obſecro, aliud eſſet durio-
rẽ legem ferre, q̃z hoĩm damnationẽ duplicare? Chriſtus aũt non ue-
nit ut damnator, ſed ut ſeruator, quẽadmodum mox ſequetur. Sunt e-
tiã nonnulli, qui putant Chriſtum ueniſſe, ut longas contiones legis
Moſi in breue compendium conferret, et ut oĩbus hoĩbus abſolutum
pietatis exẽplum prębęret. Quę aũt hęc eſſet Chriſti utilitas, ſi tm̃ in
hoc ueniſſet, ut breues contiones haberet? aut quid abſolutum & per
fectum pietatis exemplum prodeſſet? ſi natura humana imbecillior
eſſet, q̃z ut poſſet hoc exẽplum recte imitari, nec ullus inueniret, qui
peccatum expiaret? Sunt & qui dicãt deum iuſſiſſe filium ſuum è cœ
lo elabi, ut religionẽ ſanctam dei transferret ad gentes, doceretq̃ iu-
ſtitiam, quã perfidus populus abiecerat. Hi dicunt quidẽ aliquid, ſed
obſcuriſſime, nec uident intelligere, q̃d ſit principale offitium Chri
ſti, & quis ſit uerus eius uſus. Quid aũt plura? Verę ac proprium of-
fitium Chriſti, nuſq̃ fere clarius, et manifeſtius explicat, q̃z in hac cõ
tione, quã Chriſtus ipſe ad Nicodemum habuit. Deus, inqt, miſit u-
nigenitum filium ſuum in hunc mundũ, nõ ut iudicet mundum, ſed
ut ſeruet mundum, ut oĩs qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat
uitã æternã. Hic habes uerbis nihil obſcuris ſed maxime perſpicuis,
in quẽ uſum Chriſtus proprie uenerit in hunc mundum. Eſt aũt hoc
loco manifeſta antitheſis Moſi & Chriſti. Quod ut recte intelliga-
mus, conſiderandum erit offitium Moſi, Sic em̃ cognoſcet etiã Chri
ſti offitium. Duplex igit eſt offitium Moſi, Alterę eſt politicum ſeu *Moſi offitium*
ciuile. Moſes em̃ miſſus fuit à deo, ut iudicaret Iſraelitas ciuiliter, hoc *quod ſit.*
eſt, ut inſtitueret inter Iſraelitas politĩan externã, & ferret ciuiles le-
ges, quibus ſcelerati iudicarentur ac punirentur, ut publica honeſtas
& tranquillitas in populo conſeruaret. Alterę eſt ſpirituale. Moſes e-
nim miſſus fuit, ut iudicaret Iſraelitas, non ſolum ciuiliter ſed etiã ſpi
ritualiter, hoc eſt, ut ferret talẽ legẽ, quę oẽs hoĩes iudicaret ſpirituali
ter, & cõdemnaret eos pctõrum. Lex enim, ut Paulus ait, ſpũalis eſt,
propterea q̃ exigat non tantum ciuilẽ honeſtatẽ, ſed perfectam iuſti
tiam. Cum aũt inueniat hoĩes carnales, qui natura ſua propter pctũm
ata corrupti ſunt, ut nõ poſſint perfectam iuſtitiam facere, idcirco lex

primum ostendit pctũm, deinde reuelat iram Dei propter pctũm, & iudicat, hoc est, pronuntiat omnes hoīes propter pctũm reos æternæ dānationis, & occidit eos perpetua morte. Iudicare em̃ uulgari phrasi, non solũ significat consilia inter se conferre, sed etiã significat nocentẽ morte cõdemnatũ occidere. Sic lex Mosi, cuius epitome est Decalogus, iudicat oēs homines, quia est spiritualis carnifex, quo oēs homines propter peccatũ traduntur igni infernali. Habes officiũ Mosi. Conferamus nunc cum eo officium Christi, Deus (inqt) non misit filiũ suum in mundum ut iudicet mundũ. Quid hoc aliud est, q̃ si dicat, officium Christi filij Dei, longe aliud est, q̃ officium Mosi serui Dei? Nã deus misit Mosen, primũ ut iudicet mũdũ ciuiliẽ, hoc est, ut esset externus et politicus magistratus ac Monarcha in suo populo. Vnigenitũ aũt filium suũ, Iesum Christũ, non misit ut iudicet mundũ ciuiliter, ut dñetur politice in populo, sed ut sit rex spiritualis & cœlestis. Deinde deus misit Mosen, ut iudicet mũdũ spiritualiter, hoc est, ut ferat spiritualẽ legẽ, qua hoībus peccatũ reuelaret, & hoies propter peccatũ cõdemnarẽtur, ac ꝑpetua morte trucidarẽtur. Vnigenitũ aũt filium suũ misit, non ut iudicet mundum spiritualiẽ, sed ut seruet mundum, qui sunt hoīes, ut oīs, qui credit in ipsum nõ pereat æterna morte, sed habeat ꝑternã uitã. Ac breuiter, Moses uenit, ut auctor peccati. Pctũm, inqt, genuit per p̃ceptũ in me oẽm cõcupiscentiã. Et mox. Vt fieret maiorẽ in modum peccãs peccatum per p̃ceptum. Christus aũt, uenit ut iustificator a peccato. Oīs em̃, qui credit in ipsum, reputatur corã deo iustus, Moses uenit, ut p̃co irę dei. Lex em̃ iram operatur. Christus aũt uenit, ut autor gratię Dei. Qui em̃ credit in Christũ, is tantam gratiã inuenit ꝓpter ipsum apud Deum, ut adoptetur in filium dei. Moses uenit, ut iudex, seu spiritualis carnifex. Christus aũt uenit, ut iudicatos a carnifice eripiat, et ꝑterna morte cõdẽnatos seruet, atq; ad æternã uitã ac fœlicitatẽ perducat. Hoc illud est, q̃d Christus ait. Nõ misit Deus filiũ suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut seruetur mũdus per eũ. Quo Christi officio, q̃d nobis aut iucũdius, aut etiã magis necessariũ? Qua etiã cognitiõe, q̃d plus est nobis salutare? qua ignoratiõe, q̃d ꝓnicioſius? Etenim, si quis uerã huius officij Christi cognitionẽ nõ habuerit, ut uersat̃ in summo errore & in maxima rerũ ignoratiõe, ita fieri nõ potest, q̃n in iuditio dei pereat, & uera sua salute destituatur. Neq; em̃ tueri se potest, uel aduersus impietates aliarũ religionũ, uel aduersus horribiles illas accusatiões legis in iuditio Dei. Ac nihil quidem dicemus nunc de his religiõibus, quæ Christum aut ignorãt, ut quõdam Ethnici, aut cõdemnãt, ut nunc Iudęi, sed dicemus pauca de illis, quę uidẽtur aliquã Christo tribuere

Iudicare quid sit.

autoritatem

autoritatẽ. Monachi & Sacrificuli in Christianismo, recitant symbolum fidei de Christo, laudant Christum, commemorant historiam passionis & resurrectionis eius a morte, dicunt eum ascendisse in cœlum, & sedere ad dextram Dei, ac uenturum ad iudicandum uiuos & mortuos. Quid ergo est, ꝙ condemnentur impietatis? quid iubemur eos ut pseudo prophetas, & impostores fugere? Quid, obsecro, deest eis? Hoc uidelicet deest doctrinę seu religioni eorum, ꝙ non intelligant uerũ offitium Christi. Faciunt enim ex Christo legislatorem, & respectorem ac remuneratorẽ humanorum meritorũ. Hoc certe non est uerum Christum agnoscere, sed nouum sibi Christum fingere, adeoq; nullum prorsus Christum, hoc est, seruatorem habere. Alcoranus Mahumeticus fatetur Christum a Deo missum, & ex uirgine natum, dicit eum edidisse miracula, & uocat eum uerbum ac animã Dei. An non hoc est pręclarum de Christo prędicatum? Quę ergo est impietas Alcorani? Non est modo locus aut tempus omnia genera impietatum eius recensendi. Vnum tantum commemorabo, ꝙ etsi non nulla uera de Christo prędicat, tamen neget quod est summum et maximum in Christo, nec intelligat uerum offitium Christi. Dicit enim blasphemo suo ore, Christum non esse filium Dei, nec esse natura Deum, non sentit eum esse seruatorem, sed tantum fuisse legislatorem. Hæc est summa & detestanda impietas, sed a qua amplectenda nemo cauere potest, nisi habeat ueram cognitionem Christi & offitij eius. Deinde, si quis adductus fuerit in iuditiũ, ad tribunal Dei quo modo, obsecro, defendet se, si ignorauerit quod sit uerum offitium Christi? Lex enim Dei accusat nos peccati, Peccatum manifestius est, q̃ ut negare queamus. Certissimum igitur est iuditium Dei quòd simus rei ęternę damnationis & ꝑpetui ignis. Qua lata sententia, nihil aliud reliquum est, q̃ ut nostra ipsorum conscientia conuicti, ducamur ad infernum. Quid faciemus? quem implorabimus? Nullus nos amicus, nullus sanctus iuuare potest, Sancti enim omnino consentiunt cum iuditio Dei, tantum abest, ut nobis patrocinentur. Implorabimus ne misericordiam & clementiam Dei? Sed continuo audimus illud decalogi. Faciens misericordiam in milia his qui diligunt & custodiunt præcepta mea. Deus enim, misericors quidem est, sed his, qui custodierunt præcepta eius, & impleuerunt legem eius. Tu autem non custodisti præcepta eius. Nihil igitur ad te misericordia Dei. Quo ibi te uertes? quid facies? Certe si ignoraueris Christum, & uerum eius offitium, nihil aliud reliquum est, quam ut desperatione pereas, & perpetuis inferni ignibus tradaris. Vbi aũt est fides in Christũ, & cognitio ueri offitij eius, ibi opponitur Christus

Monachis & sacrificulis, quid in religione desit.

Alcorani impietas quæ sit

iuditio dei,& dicit cõſcientia,Apage lex cum tua ſeueritate, quę iudicas tantum & condemnas,Tu aũt Ieſu Chriſte,fili dei,ſubueni mihi, in me quidem longe oĩm miſerrimo, in te aũt lõge oĩm fœliciſſimo, qui ueniſti in mundum, non ut iudices mundum, ſed ut iudicatos,à carnificina legis & diuini iuditĩ eripias atq; ſerues. Hic eſt portus, hoc eſt perfugiũ,quo ſolo ad miſericordiã dei,et ad ſalutẽ noſtrã peruenimus, propter Ieſum Chriſtum Dñm & ſeruatorem noſtrũ, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XXIX.

DE uero offitio Chriſti ſatis, quantum q̃dem ad hunc locum attinet,dixiſſe uidemur. Non miſit Deus (inquit)filium ſuum in mundum, ut iudicet mundum, ſed ut ſeruetur mundus per eum. Audiamus igitur nũc,quid faciendũ ſit,ut capiamus uſum offitĩ Chriſti,& fruamur benefitio eius. Etſi em̃ Chriſtus, uera eſt ſalus & fœlicitas,tñ nõ oẽs hoĩes fiunt huius ſalutis & fœlicitatis participes,idq; non Chriſti,ſed ipſorũ hoĩm uitio,qui propoſitã & oblatam ſalutem nõ accipiunt. Nã quẽadmodum in medicina fruſtra p̃dicatur de Rhaphano,q; medeatur tuſſĩ,& cõminuat ac eĩciat calculos, aut de ſucco betæ, q; tollat capitis dolores ac uertigines,niſi q̃s recte his,pro ſuo modo utaĩ, ita ociosa eſt contio de offitio Chriſti,niſi Chriſtum ſuſcipias,& in uſum transferas. Videamus igiĩ,quõ Chriſtus ſuſcipiaĩ, ,, ut cõmodis offitĩ eius fruamur. Qui credit(inquit)in eum,nõ iudi ,, catur. Qui uero non credit, iam iudicatus eſt,quia non credidit in no ,, men unigeniti filĩ dei. Nã Chriſtus,non eſt talis Chriſtus,qui q̃buſuis, etiã reĩcientibus & abominantibus ipſum ſalutẽ tribuat. Offert quidẽ oĩbus, etiã impĩis ſalutẽ, nullus aũt hoĩm accipit eam,niſi qui Chriſtum fide accipiat. QVI CREDIT (inquit)in eum, non iudicatur. Neceſſaria eſt FIDES in Chriſtum, ut capias uſum offitĩ Chriſti. Solet aũt ſępe ac multũ fieri mẽtio fidei in Chriſtum. Opportunũ igiĩ uideĩ,ut hoc loco pauca quędã de fide in Chriſtum, qua contingit nobis iuſtitia & ſalus,dicamus. Primum ergo fides in Chriſtum, nõ eſt ſcire tm̃,q; Ieſus Chriſtus natus ſit ex uirgine, ante mille quingentos annos,& ędiderit miracula,ac paſſus ſit ſub Pontio Pilato,& reſurrexerit tertia die à mortuis. Hęc & alia de Chriſto,ſciunt etiã dæmones,& ut Iacobus ait,contremiſcunt. Fateñ et quędã ex his Mahumetici. Et tñ nec dæmones,nec Mahumetici,dæmonum mancipia,iuſtificañ,aut ſeruañ. Deinde fides in Chriſtũ non eſt ſentire Chriſtũ eſſe legislatorẽ, qui meritis humanę iuſtitię largiaĩ regnum cœleſte. Sic de Chriſto ſentiunt hypocritę,qui tm̃ uerã iuſtitiã & ſalutẽ hypocriſi ſua haudquaq; conſequuñ. Sed fides in Chriſtũ, quẽadmodum quidem

Fides in Chriſtum quid ſit.

quidem nunc de fide loquimur, est uerum officium Christi cognoscere, & eo niti ac confidere, uidelicet, q̃ Iesus Christus unigenitus filius dei mortuus sit propter peccata nostra, & resurrexerit propter iustificationem nostri. Itaq̃ is uere in Christum credere dicitur, qui credit peccata sibi remissa à Deo propter mortem Christi, & se corã deo iustum reputari propter resurrectionem Christi, ac in filium & hęredem Dei adoptatũ propter Christum. Hæc est fides illa in Christũ, cuius toties fit mentio in concionibus Euangelij. Quęso igitur te, ut etiam explices, quid nobis per hanc fidem contingat. De hac re audiendus est Christus ipse. Supra enim dixit. Omnis, qui credit in eum, non perit. Quantum hoc est benefitium, quanta salus, NON PERIRE? Multa sunt, quæ minantur nobis perditionem, primum peccata. Hęc obijciunt nos irę Dei, & incutiunt nobis terrorem damnationis. Sed per fidem in Christum fit, ut non pereamus. Qui enim credit in Christum, reputatur coram Deo iustus. Itaq̃ fieri non potest, ut in iuditio peccatorum pereat. Deinde mors minatur nobis perpetuam internitionem, sed per fidem in Christũ fit, ut seruemur. Qui eñ credit in Christum, factus est hęres ęternę uitę ac fœlicitatis. Quare fieri non potest, ut in morte intereat. In hoc aũt loco dicit Christus. Qui credit in eum, non iudicatur. Iudicare, ut ante dictum est, non est tantum consilia inter se de nocentibus conferre, sed etiam nocentes iuxta latam sententiam punire, quemadmodum carnifices iudicare solẽt. Iudicium aũt, seu sententia Dei de hominibus hęc est, q̃ quia omnes homines sunt peccatores, idcirco debeant tradi Satanę, & perpetuo igni torqueri. Quid ergo reliquum est, nisi, ut omnes homines iudicentur, hoc est, puniantur sempiterna internitione? Sed bene habet. Est adhuc suum hoibus perfugium, nimirę, per FIDEM in Christũ. Nam qui credit in eũ, non iudicatur. Etsi eñ dignus est propter peccatum, ut flãmis inferni pereat, tñ quẽadmodũ malefactor quispiã iã à carnifice ligatus, & ad locum supplitij ductus, solet aliq̃ties intercessione principum, aut honestarum matronarum, à uinculis solui, & in hac uita seruari, ita & damnatus propter peccatum æterno supplitio, si credit in Christum, eripitur ex ipsis flammis & pœnis inferni, ac seruatur ad cœleste regnum. Nec est hic ulla uel personarum, uel meritorum acceptio. Finge mihi ex una parte hoiem miserrimũ, & abiectissimũ, ex alia aũt parte hoiem, qui designauit oĩa genera nefandissimorę scelerę, attamen si credunt in Christum, & confidunt morte ac resurrectione Christi, non iudicantur coram deo, non puniuntur, non pereunt æterno supplitio. Dicit enim, Omnis, OMNIS inquam, qui credit in eum, non perit, sed habet uitam æternam. Apagete impœnitentes, qui sumunt sibi hinc occasionem peccãdi pro sua

Beneficia, quæ per Fidẽ contingunt.

libidine. Christus enim non uenit, ut remissione peccatorum concederet licentiam peccandi, sed ut postq̃ fide susceptus est, tribuat spiritum fugiendi & uitandi peccati. Quare manifestum est, eum in quo peccatum dominatur, aut nõdum uere in Christum credere, aut Christum amisisse, & inter incredulos ponendum esse. Quid ergo fiet de incredulis? Sequitur: Qui non credit in eum, iam iudicatus est. Paucissima uerba, sed ualde horribilis sentẽtia. Qui non credit (inquit) in Christum, qui non confidit morte & resurrectione Christi, is iam iudicatus est. Non ait, Iudicabitur longo post tempore, Sed iam iudicatus, hoc est, Satanę & ęterno igni traditus est. Etsi enim flammæ inferni nondum manifeste in impio apparent, tamen nihil aliud reliquum est, q̃ ut reuelentur, id quod quouis momento expectandum est. Nam quemadmodum Ioannes de pijs dicit. Nunc filij dei sumus, & nondum apparuit, quid futuri sumus. Scimus autem quoniã si apparuerit, similes ei erimus, ita de impijs dicendum est: Nunc filij Satanæ, & infernali igni obnoxij sunt, quod nondum quidem externo sensu percipitur, sed omnino futurum est, ut reueletur. Amâbo igitur te, quod est peccatum illud, propter quod impius iam iudicatus est? Additur. Quia non credit in nomen unigeniti filij Dei. Nomen autem unigeniti filij Dei, est Iesus Christus. Quare credere in nomẽ unigeniti filij Dei, est credere in Iesum Christum, q̃ ipse expiauerit peccata nostra, sua morte, & restituerit nos uitæ sua resurrectione. Ergo, qui non credit in hoc nomen, is cum non habeat expiationem peccatorum, nec consecutus sit uerã uitam, merito iam iudicatus seu condemnatus esse dicitur. Ac quemadmodum is qui credit in hoc nomẽ, nulla nec personæ nec meritorum acceptione seruatur, ita is qui non credit in hoc nomẽ, necesse habet perire, quantacunq̃ alioqui uel dignitate uel honestate excellat. Finge quendam fecisse omnia bona opera, quę unq̃ Sancti in terris fecerunt, finge mihi etiam potentissimum in hoc mundo monarcham, attamen si non credunt in nomen unigeniti filij Dei, iam iudicati sunt. Nihil igitur magis salutare est q̃ fides in Christum, & nihil est pernitiosius q̃ infidelitate abijcere Christum. Dices autem: Quid, obsecro, causse est, q̃ qui habet fidẽ in Christum, seruetur, qui aũt non habet fidem, damnetur? Num fides ipsa, tanti meriti opus est, ut consequatur cœleste beneficium propter suam ipsius uirtutem aut dignitatem? Nihil uero minus, Fides maximus quidem cultus Dei est, & præstantissimum inter oĩa bona opera, quę homo facit, quia tribuit Deo patri, & Christo filio dei, ac spiritu sancto suam gloriam & honorem, non est aũt meritum propter quod contingant nobis tot cœlestia bona. Fides enim nostra, quã habemus, semper solet esse in hac uita imbecillis propter carnem, nec unq̃ in

Fidei in Christum excellentia.

unq̃ in hac carne tantum credimus, quantum debemus, ſed cœleſtia bona idcirco contingunt nobis per fidem, quod fides ſit organon illud, quo accipimus Chriſtum, & quo inſerimur Chriſto, tanq̃ membra. Qui enim credit in Chriſtum, ſeruatur, non propter fidem, quæ eſt admodum infirma, ſed propter Chriſtum fide acceptum. Nam Ieſus is ſolus eſt, qui poſſidet omnia cœleſtia bona, iuſtitiam, uictoriam mortis, uitam & fœlicitatem ſempiternam. Hæc omnia bona fiũt hominis, propter Chriſtum, qui eſt fide acceptus. Nam ſi Chriſtus ipſe nobis donatur à Deo patre ſuo, qui fieri poſſet, ut non & cum eo dem omnia nobis donarentur? Qui uero non credit in Chriſtum, is etiam caret Chriſto. Vbi aũt non eſt Chriſtus, ibi nec eſt deus, nec iuſtitia, nec uita, nec cœlum, ſed Satan impietas, mors & infernus. Quare ut nulla peccata hominis tanta ſunt, quæ poſſint eum opprimere, q̃ habuerit Chriſtum per fidem, ita nulla eſt ſapientia Ethnicorum, nulla potentia Turcarum, nulla iuſtitia Iudæorum, & Hypocritarum, quę poſſit ipſos ab interitu ſeruare, propterea q̃ non habeant Ieſum Chriſtum, uerum & ſolum ſeruatorem noſtrum. Habes unã tantum eſſe iuſtitiam, qua ſeruemur. Qui enim credit in eum (inquit) non iudicatur. Habes & unum tantum peccatum, quo homines damnantur. Qui non credit, (inq̃t,) iam iudicatus eſt, quia non credit in nomen unigeniti filij Dei. Dicet ergo quiſpiam. Quid hoc rei eſt? nullum ne aliud eſt peccatum, quod homines damnat, præter incredulitatem? Sunt em̃ innumera peccatorum genera, quę ab hominibus deſignari ſolent. In hoc em̃ mundo homines nugantur, ſcortantur, adulteria cõmittunt, furantur, latrocinantur, frater occidit fratrem, parentes trucidant liberos, et uiciſſim liberi parentes. Deſignãtur & alia infanda ſcelera, q̃ nec dici, nec etiã cogitari honeſte poſſunt. Quid de his dicemus? an hęc peccata non ſunt hominibus maximo, adeoq̃ perpetuo damno? De hac re audienda eſt contio Chriſti. Sic em̃ ſequitur. Hoc eſt autem iuditium, q̃ lux uenit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, q̃ lucẽ. Aſſeueratio eſt, ſeu expolitio, qua Chriſtus, eadem quidem ſententia, ſed alijs uerbis, exponit cauſſam iudicij ſeu cõdemnationis. Nam furta, latrocinia, adulteria, parricidia, & id genus alia, ſunt quidẽ horribilia ſcelera, et dãnatione digniſſima, nõ ſunt aũt maxima, nec ſunt completa malitia. Sed tunc completur malitia, & peruenit ad ſummum, cum homines non ſolum peccant, ſed etiã defendũt peccatũ, perſequuntur reprehenſorẽ, & non uolunt accipere medicinã. Hoc, inq̃t, eſt iuditiũ, q̃ lux uenit in mundũ, et hoĩes dilexerũt magis tenebras q̃ lucẽ. Lux eſt uerbũ Domini, quo peccata reuelant, ut curent. Lux eſt Euãgeliũ Chriſti, quo adnunciat nobis remiſſio peccatorũ propter Chriſtũ. Lux eſt Chriſtus ipſe, propitia-

tio noſtra. Ego ſum, inqt, lux mundi. Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris. Et, Erat lux illa, lux uera, quę illuminat omnem hoiem uenientem in hunc mundum. Tenebrę autem ſunt, primum, peccata. Hæc enim habent originem ſuam poteſtate tenebrarum, & abducunt homines in tenebras mortis, inferni, ac perpetuę damnationis. Deinde, Tenebrę etiam ſunt humana prudentia, potentia, iuſtitia, & omnes ciuiles uirtutes, quæ etſi habent ſuam lucem & dignitatem, in ſuo genere, & in rebus huius ſeculi, tamen ad conſequendā ueram & cœleſtem ſalutem, ſunt craſsiſsimę tenebrę. Hoc eſt igitur iuditium, hæc eſt pręcipua cauſſa iudicij & cōdemnationis, q̄ homines non ſolum ſunt in tenebris, ſed etiam tenebras ita diligunt, ut prę ipſis ſplendorem lucis repellant. Si uerſarentur tantum in tenebris peccatorum, & humanę ſapientiæ, aliquid adhuc loci relictum eſſet conſilio & auxilio. Sed quia eò malitiæ perueniunt homines, ut non ſolum ſint in tenebris, ſed etiam contendant ſuas tenebras eſſe ueram lucem, & malint in ſuis tenebris perire, q̄ luce Chriſti ſeruari, idcirco nulla amplius reliqua eſt ſpes ſalutis. Nam, quemadmodum ſi quis ſedeat in tenebris externę noctis, etſi obſcura caligo, grauis eſt & moleſta, tamen nondum deſpondendus eſt animus, nec conquerendum de perpetuis tenebris. Poteſt enim accendi lumen, ut diſcutiantur tenebræ noctis. Expectatur & dies, quo ſol affert ſuam huic mūdo lucem. Sed ſi is, qui in tenebris noctis ſedet, eò ueſanię peruenerit, ut contendat tenebras ſuas eſſe lucem, & non ſolum extinguat accenſum lumen, uerum etiam eruat ſibi ipſi oculos, quid aliud dices, q̄ hunc eſſe deploratę cęcitatis, & tenebroſitatis? Aut ſi quis uulneratus ſit corpore, etſi graue eſt uulnus, tamen ſi patitur, ut uulnus obligetur, & malagmatis curetur, conſequitur ſanitatem. Quod ſi uero ſic inſanus eſt, ut contendat uulnus, non eſſe uulnus, nec ferat, ut admoueatur curatio, qd, obſecro, reliquum eſt, niſi ut pereat? Perit autem, non quia uulneratus eſt, ſed quia non accipit curationem, ita qui in peccatis conceptus & natus eſt, ac multa & magna deſignauit peccata, meruit quidem æternam mortem ac damnationem propter peccata, nondum aūt de ſalute eius conclamatum eſt. Reliqua em̄ adhuc eſt liberatio, per Chriſtum, propitiationem noſtram. Sed ſi quis eò impietatis uenerit, ut non ſolum peccet, uerumetiam defendat peccatum, & contemnat peccati expiatorem, Ieſum Chriſtum, ac ut Chriſtus ipſe ait, magis diligat tenebras q̄ lucem, is certe iure ac merito perit, non quia peccauit, ſed quia non uoluit expiationem peccati ſuſcipere. Multo em̄ alia eſt conditio hominis, q̄ Satanę. Nā Satanę, nulla reliqua eſt ſalutis uia, poſt peccatū ſuum, nec datus eſt ei ullus reconciliator aut ſeruator. Semel peccauit, ſemper nunc, & perpetuo eſt ei pereundum. Homo aūt, etſi

peccauit,

Tenebræ

Cōdemnationis hominum præcipua cauſſa quæ ſit

peccauit, Deus tamen tanta clementia & miſericordia complectitur eum, ut oſtendat ei uiam ſalutis, & mittat ipſi redemptorem. Itaq; ſi homo perit, non perit, q̃ peccauit, ſed quod redemptorem ſuum non agnoſcit. Data quidem eſt homini lex, quæ occidat, quæ damnet ipſum, non eſt autem data ad hunc finem, ut detineat hominem in morte & damnatione, ſed tantum ut excitet hominem, ad quærendum ſeruatorem ſuum, & cogat eum ad ſuſcipiendum redemptorem. Viuo ego, Dicit DOMINVS, nolo mortem impĩj, ſed magis ut conuertatur & uiuat. Et Paulus, Concluſit Deus omnes ſub incredulitatem, propter quid? ut perirent? nequaq̃, ſed ut omnium miſereretur. Et iterum. Concluſit ſcriptura omnia ſub peccatũ. Ob quam cauſſam? num ut propter peccatum interirent perpetuo? Abſit, ſed ut promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Quare, qui ſunt iudicati & perpetuo condemnati, hi perierunt, non q̃ fuerũt in tenebris peccatorũ, ſed quod maluerunt in tenebris manere, quàm propoſitam lucem redemptionis ſectari. Exempla fortaſſis hanc rem ita illuſtrabunt, ut melius perſpici poſſit. Cain deſignauit crudeliſſimum fratricidium, & condemnatus eſt, Quam ob cauſſam? num propter fratricidium? Sed eadem cauſſa damnati eſſent Patriarchæ fratres Ioſeph, qui & ipſi nõ minus q̃ fratricidio in Ioſeph peccarunt, & Paulus, qui cum adhuc eſſet perſecutor Eccleſiæ pertraxit ſtudioſos pietatis non ſolum ad blaſphemias uerum etiam ad mortem. Quare Cain, etſi meritus eſt fratricidio ſuo æternam internitionẽ, tamen non interijt propter fratricidium, ſed propterea quod cum ueniſſet lux, illuminãs eum ad agnoſcendum peccatum, & ad credendam remiſſionem peccati propter ſemen mulieris, magis dilexerit tenebras impietatis & deſperationis, q̃ lucem. Vide mihi homines ante diluuium. Hi peccarũt fœda libidine & crudeli tyrannide, ac perierunt diluuio. Num propter peccatum libidinis & tyrannidis? Certe hoc peccato meriti fuerunt non tantum diluuiũ, ſed etiam infernum. Non perierunt autem propter hoc peccatum, ſed hoc eſt iuditium, hæc eſt condemnatio eorum, q̃ lux uenit in mundum, ipſi autem magis dilexerunt tenebras q̃ lucem. Lucebat lux centum uiginti annos, qua reuocabantur à tenebris, ſed tantum abfuit ut ſectarentur lucem, ut eam odio quoq̃ proſequerentur. Perierunt igitur, non q̃ peccaſſent, ſed quod reieciſſent lucem. Tenebræ enim in hominibus, per ſe nondum ſunt damno, ſed DILIGERE tenebras, hęc demum eſt condemnatio. Non peccatum, ſed diligere peccatum, & prę eo abominari ueram iuſtitiam, detinet homines in perpetua damnatione. Quid dicemus de Zodomitis? Homines, inquit ſcriptura, Zodomitæ erant peſſimi, & peccatores coram DOMINO nimis. Et iterum. Manum egeno & pauperi non por-

rigebant, & eleuati sunt, & fecerunt abominationes coram Deo. Itaq; perierunt incendio. Nunquid ergo perierunt propter abominationes, quas fecerunt? Hæ profecto dignę fuerunt incendio non externi tantum, uerum etiam æterni ac inferni ignis, & tamen patuit adhuc salutis uia. Perierunt aũt, quia uenit lux. Dicebat enim Loth. Nolite quęso fratres mei, nolite malum hoc facere, Sed ipsi magis dilexerunt tenebras q̃ lucem. Respondent enim Loth. Ingressus es ut aduena, nunquid ut iudices? Te ergo ipsum magis q̃ hos affligemus. Hęc est completa malitia. Quare statim diuinum supplitium prę foribus præsto adfuit. Nam quemadmodum ciuilis magistratus potest aliquoties patienter ferre, ut decretum eius uioletur, tantum modo si autoritas decreti maneat inuiolata & maiestas magistratus non deiiciatur. Sed si subditus tanta impudentia peccat, ut non solum uiolet decretum inobedientia, uerumetiam afficiat magistratum ipsum contumelia, & discerpat literas decreti, hoc demum magistratui est intolerabile, & necesse habet primo quoq; tempore tam impudentem temeritatem grauissime punire, ita DOMINVS Deus noster solet cõniuere ad peccata, quę aduersus legem suam designantur, & expectare pœnitentiam. Non enim delectatur Deus internitione hominum. Sed si impius ad tantam impietatem peruenerit, ut non solum sceleribus suis aduersus uerbum DOMINI peccet, uerumetiam uerbum Dei damnet, ac in Deum ipsum & legatos eius contumeliose inuehatur, nihil aliud reliquum est, quam ut continuo ueniat seueriſſimum Dei supplitium. An non maxima erant peccata Iudęorum, ante Babylonicam deuastationem urbis Hierusalem, quemadmodum Prophetæ perspicue testantur? & tamen nondum abiiciebantur à Deo, quin potius Deus in hoc præcipue studium incumbebat, ut seruaret ipsos. Mittebat enim, ut scriptura ait, DOMINVS Deus patrum suorum ad illos per manum nuntiorum suorum de nocte consurgens, & quotidie commonens, eo quòd parceret populo & habitaculo suo. Quid autem illi? Venit lux in mundum, & homines magis dilexerunt lucem quam tenebras. Non enim tantum peccabant inobedientia & uiolatione diuinæ legis, sed etiam subsannabant nuntios Dei, & paruipendebant sermones eius, illudebantque Prophetis. Perierunt igitur, non quod ambulassent in tenebris peccatorum, sed quod magis dilexerint tenebras quam lucem. Quid horribilius his peccatis, quæ commiserunt Iudæi, ante Romanam urbis Hierusalẽ deuastationẽ, quæ & facta est ætate Ioīs Euangelistę nostri qui

Zodomitarũ interitus.

Babylonica captiuitas unde Iudæis acciderit.

Romana captiuitas, unde Iudæis acciderit.

hanc

hanc contionem Christi aliquot post annis conscripsit? Peccauerunt ẽm impietate, auaritia, ambitione, arrogãtia, inuidia, impostura, homicidio, latrocinio, adulterio, & quod grauissimum est, occisione unigeniti filij Dei. Et tamẽ adhuc patebat eis ianua salutis. Dicit enim Petrus ad ipsos: Vobis primum Deus, cum suscitasset filium suum Iesum, misit eum benedicentem uobis, ita ut unusquisq; uestrum conuerteret se ab iniquitatibus suis. Sed quid multis opus est? Tantum abfuit, ut Iudæi post necem Christi resipiscerẽt, ut etiam Apostolos, & uniuersam Ecclesiam Christi crudelissime persequerentur. Quare perierunt longe omnium miserrime, & hoc est iudicium, hæc est condemnatio eorum, non q̃ ambulauerunt in tenebris peccatorum, sed q̃ cum uenisset lux Euangelij, magis dilexerunt tenebras q̃ lucem. Conferamus huc & nostra tempora. Peccauimus in Germania non tantum impietate & Idololatria, sed etiam alijs innumerabilibus sceleribus. Nec ullum est genus peccati, quo Germani non sint sordidati. Venit autem LVX. Reuelatum enim est diuina clementia Euangeliũ DOMINI nostri Iesu Christi, quo non solum affertur nobis gratuita remissio peccatorum, propter Christum, sed etiam donatur nobis hæreditas regni cœlestis. Quid ergo fit? certe res in eo est statu, ut homines uideãtur multo magis diligere tenebras q̃ lucem. Alij enim contemnunt Euangelion, alij persequuntur, alij contaminant ipsum turpissimis moribus. Inter hæc minatur Turca exitiũ toti Germaniæ. Quid igitur futurum esse censeamus, nisi ut Germania pereat? Hęc enim est cõdemnatio, non q̃ homines peccauerint, sed quod cum uenerit lux, homines magis diligant tenebras, q̃ lucem. Et tamẽ in tantis publicis malis, pij de sua salute certam spem concipere debent. Pereat sane hominum multitudo, (hoc enim omnino uolunt, nec retineri possunt) non tamen peribit, qui pius est, & ut maxime amittat regnum terrarum, non tamẽ amissurus est regnum cœlorum, si in luce Christi ambulare perseuerauerit. Fili hominis, inquit DOMINVS ad Ezechielem, terra cum peccauerit mihi, extendam manum meam super eam, & interficiam de ea hominem & iumentum. Et si fuerint tres uiri isti in medio eius, Noë, Daniel, et Iob, ipsi iustitia sua liberabunt animas suas, dicit DOMINVS. Quare in hoc studium incumbendum est, ut etsi multitudo hominum sectatur tenebras impietatis, nos tamen sectemur lucem Euangelij, qua illustrati, penetremus salui per mortem, ad splendorem ueræ & æternæ fœlicitatis. Quæso autem te, quid causæ est, quod homines oblata luce Euangelij, magis diligant tenebras impietatis, q̃ Euangelij lucem, imo quod etiam persequantur lucem? Causam huius rei addit Christus, & ait: Erant enim eorum opera mala. Omnis enim, qui mala a-

Actorum 3.

Germania omni peccatorũ genere sordidata.

git, odit lucem, nec uenit ad lucem, ne arguantur opera eius. Qui autem operatur ueritatem, uenit ad lucem, ut conſpicua fiant facta ipſius, quod per Deum ſint facta. Hæc eſt obſeruabilis ratiotinatio, cuius partes ex ordine pertractandæ ſunt, Chriſtus enim exponit cauſſam, propter quam homines magis diligunt tenebras quam lucem, & includit eam in hunc, ut iſti loquuntur, Syllogiſmum. Omnis (inquiens) qui mala agit, odit lucem. Qui autem operatur ueritatem, qui agit iuſta, recta, & uera, uenit ad lucem, Hæc magis perſpicua ſunt, quàm ut indigeant copioſa & ſollicita probatione. Nihil enim eſt turpius, nihil fœdius, nihil horribilius, quàm malitia, ſeu peccatum. Et quemadmodum autor peccati, Satan, deformior eſt, & fœdior, quàm ut audeat ſua facie in lucem prodire, Transfigurat enim ſe, ut Paulus ait, in angelum lucis, ita qui autore Satana, peccat, ferre non poteſt, ut quod agit, conſpicuum fiat, propterea quòd uidet actionem ſuam, turpiorem & abominabiliorem eſſe, quàm ut poſſit in clara luce conſtare. Aut enim factum negat, aut ſi negare non poteſt, excuſat, defendit, & quoquo modo poteſt, honeſta ſpecie ornat, Hoc illud eſt, quod cum Adam & mulier eius peccaſſent, texerunt ſe perizomatis. Contra autem, qui agit, quod uerum, quod iuſtum, quod rectum ac legitimum eſt, non abhorret lucem, ſed profert potius factum ſuum in lucem, ut conſpicuum fiat, q̃ ſit iuſtum & diuinitus approbatum. Sapientes homines dixerunt iuſtitiam eſſe formoſiorem heſpero & lucifero. Quæ autem ſunt formoſa & uenuſta, ea lucem amant. Quare, ut bona iuſta & pia in lucem prodeunt, ita mala, iniuſta, & impia in tenebras ſeſe proripiunt. Habes diſcrimen operum, quorum alia amant alia fugiunt lucem. Videamus nunc, in quem ordinem opera hominum ponenda ſint. Erant, inquit, opera eorum mala, Quid? omnia ne hominum opera mala ſunt? Si de hominum piorum & in Chriſto renatorum operibus loquendum eſt, manifeſtum eſt, quòd pĩ multa bona opera faciant, quæ etſi non ſunt in ſe perfecta, & ex omni parte ſancta, tamen ſunt Deo grata propter Chriſtum filium ſuum, in quem pĩ credunt. In hoc autem loco ſermo eſt, de operibus impiorum hominum, quorum, ſemper maxima eſt in terris multitudo. Hi, etſi aliquoties recte agunt ciuiliter, tamen quia ſunt à Deo abiecti, & carent Chriſto, pĩ, nihil recte agunt ſpiritualiter. Ac primum, de idolatria, auaritia, inuidia, furto, homicidio, adulterio, & id genus alĩs ſceleribus, quæ impĩ contra manifeſtam legem Dei deſignant, non eſt dubium, q̃n ſint mala. Deinde habent impĩ ſuam honeſtatem, ſapientiam, & potentiam, ac multa agunt honeſte, & ſapienter. Sed & hæc opera ſunt coram Deo mala. Impĩ enim confidunt ſua iuſtitia, honeſtate, ac ſapientia.

ὁ συλλογισμός. Qui mala agunt, odiunt lucem, Hoies mala agunt, Ergo hoies odiunt lucem

Κρεῖττον τῶν ἀρετῶν εἶναι δοκεῖ ἡ δικαιοσύνη, ὁ δ' ὑπερβάσεως ὑπερβολὴ τοιοῦτος οὗτος θαυμαστός, Ariſt. ἠθικῶν ε.

Hominum opera, qualia ſint.

Idolatria hominum impiorũ quæ ſit.

pientia. Hęc non eſt ſimplex impietas, ſed blaſphemia & idololatria. Quanquam enim honeſtas & ſapientia impiorum in ſuo ordine bona ſint, tamen ſi contempto & abiecto Chriſto habeantur ſumma & optima, fiunt abominanda coram Deo idola. Cum igitur impiorum hominum, quorum ſemper maxima eſt in hoc mundo multitudo, opera, ſiue illa manifeſta peccata, ſiue honeſte & ſapienter facta, ſint coram Deo mala, mirum non eſt, ꝙ odio habeant lucem, & perſequantur eam uirulentiſſime. Metuunt enim, ne opera eorum arguantur, metuunt ne impietatis damnentur. Quare omnem mouent lapidem, ut extincta luce, in tenebris ſuis uerſentur. Sed non omnes, inquis, lucem uident. Neque enim ad omnes homines peruenit prædicatio Euangelij Dei. Quid ergo de his dicemus? num & hi pereunt in tenebris ſuis? Hic audiendus nobis eſt Apoſtolus Paulus, qui ad Romanos ſcribens, ita ait: An non audierunt? Atqui in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terrę uerba eorum. In Actis Apoſtolicis erant Hieroſolymis in die Pentecoſtes, quo ſpiritus ſanctus confirmauit Euangelion Chriſti admirādis & ſtupendis donis, uiri religioſi ex omni natione earum, quæ ſub cœlo ſunt. Non eſt autem dubium, quin non ſolum per Apoſtolos, uerumetiam per hos religioſos uiros diuulgatæ ſint in nationes ſuas res geſtæ in die Pentecoſtes, ex quibus Euangelion Chriſti cognoſci potuit. Et Paulus iterum ait. Non dimoueamini à ſpe Euangelij, quod audiſtis, ꝙd prędicatum eſt apud VNIVERSAM creaturam, QVÆ SVB Cœlo eſt. Nullam igitur prorſus habent excuſationem hi, qui ignorāt lucem Euangelij. Etſi enim non perſequuntur externa tyrannide Euangelion Chriſti, tamen & hoc eſt Euangelio in conſpectu dei obſiſtere, ſi quis maiori cura ſectatur ſtudium corporalium bonorum, ꝙ uerę & perpetuę ſuę ſalutis. Qui non eſt mecum, inquit Chriſtus, contra me eſt. Quare cum homines huius mundi hoc ſolum agant, ut perſequantur lucem, & ſectentur ſuas tenebras, agite amiciſſime, diſcedamus ab hominibus, fugiamus è mundo, ne unà cum mundo condemnemur. Non diſcedimus autem recte ab hominibus, ſi ſecedamus in eremum, nec fugimus pie è mundo, ſi nobisipſis mortem intulerimus, ſed ſi uiuamus ut filij Dei irreprehenſibiles in medio nationis prauæ ac tortuoſæ, & ſectemur lucem Euangelij, uſqꝫ in diem Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula,

Amen.

Euangelion uulgatum in totum orbē terrę.

Coloſ. 1.

HOMILIA XXX.

ERstrinximus explicatione noſtra diſputationem, quam Chriſtus habuit cum Nicodemo, in qua & tam memorabilis de Chriſto cõtio recitatur, ut digniſſima ſit, quę ad uerbum ediſcatur. Perſtringemus & nunc eam contiõem, quam Ioannes Baptiſta de Ieſu Chriſto, ad diſcipulos ſuos habuit, ſed priuſq; eam cõmemoremus, exponendum eſt, qua occaſione Baptiſta, ad hanc concionem habendam excitatus ſit. Euangeliſta enim ſic ſcribere pergit. Poſthæc uenit Ieſus & diſcipuli eius in terram Iudæam, & illic morabatur cum eis, ac baptiſabat. Baptiſabat autem & Ioannes in Ænon iuxta Salim, quia aquę multę erant illic, & ueniebãt ac baptiſabantur. Nondum enim coniectus fuerat Ioannes in carcerẽ. Primum, q̃ Euangeliſta ſcribit, Ieſum baptiſaſſe, hoc poſtea in principio quarti capitis interpretaꝫ. Quanq̃ (inquiens) Ieſus ipſe non baptiſaret, ſed diſcipuli eius. Significat igitur Euangeliſta Ieſum iuſſiſſe ſuos diſcipulos baptiſare, ut q̃d Ioannes inchoauerat, Ieſus mãdato ſuo confirmaret. Noluit autẽ ipſe baptiſare homines aqua, q̃ à Ioanne dictum eſſet, baptiſaturũ ipſum ſpiritu ſancto & igni, id quod poſtea in die Pentecoſtes impletũ eſt. Deinde Ioannes dicitur baptiſaſſe in Ænon iuxta Salim. In Num. ca. 34. & in Ezechiele ca. xlvij. fit mentio cuiuſdam Ænon, quod ſic ſcribitur עינן, fit & mentio cuiuſdam Salim in Geneſi ca. xxxiij. quod ſic ſcribitur שלם. Sed & alterius cuiuſdam Salim fit mentio in priori libro Samuelis cap. ix. quod ita ſcribitur שעלים. Vtrum autẽ horum ad hunc Euangeliſtę locum conueniat, nondum mihi conſtat. Hieronymus de locis hebraicis ſcribit eum locum, in quo Ioannes baptiſauit, & cuius Euangeliſta hic meminit, ſuo tempore publice nobilem fuiſſe, in octauo uidelicet lapide Scythopoleos, ad meridiẽ, iuxta Salim & Iordanem. Cum igitur hoc loco ſcriptum ſit, Ioannẽ baptiſaſſe in Galilęa, Ieſum autem Chriſtũ baptiſaſſe, hoc eſt, mandaſſe diſcipulis ſuis, ut baptiſarent homines in Iudęa, quęri ſolet, num differãt inter ſe baptiſmus Ioannis, & Chriſti, ſeu diſcipulorũ Chriſti. Et cũ in

Actis

Actis Apostolicis ca. xix. scriptū sit, ꝙ Paulus baptisauerit eos Ephesios, in nomine domini Iesu, q ante baptisati erant Ioannis baptismate, sentiunt aliquod discrimen esse inter baptismū Ioannis & baptismum Christi. De qua re, quia & supra & aliâs plura diximus, nunc pauca dicenda erunt. Nam si conferantur inter se baptismus aquæ, & baptismus ignis, quo discipuli Christi baptisati sunt in die Pentecostes, tunc maximū est inter hos baptismos discrimen. Differunt ēm primum dispensatoribus. Baptismus enim aq uæ dispensatus est per Ioannem & discipulos eius, ac etiam per discipulos Christi. Baptismus autem ignis per solum Iesum Christum in die Pentecostes dispensatus est. Deinde differunt materia, Alter enim constat aqua, alter igni. Postremo differunt etiam uarietate donorum. In baptismo enim aquæ conferuntur inuisibilia dona Dei, absque externis miraculis. In baptismo autem ignis collata sunt manifesta Dei dona, idꝙ manifestis miraculis. Si autem confertur baptismus aquæ, quem Ioannes & discipuli eius dispensarunt, cum baptismo aquæ, quem discipuli Christi uel ante passionem Christi, uel post resurrectionem eius & missionem spiritus sancti dispensarunt, nullum est inter eos discrimen. Nam Ioannes fuit primus, autore Deo, minister eius baptismi, quem postea discipuli Christi dispensarunt, & quo adhuc Ecclesia Christi utitur. Vnde & cognomen Baptistæ reportauit. Baptisauit enim homines in Remissionem peccatorum. Prædicans, inquit, baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Si autem baptisauit in remissionem peccatorum, manifestum est,, quód baptisauerit homines in nomine Christi, de quo ipse dixit. Ecce, Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Quare etsi Ioannes & discipuli eius non dixerunt disertis uerbis se baptisare in nomine patris & filij & spiritus sancti, tamen quia baptisarunt in remissionem peccatorum, quæ non contingit, nisi per Deum patrem & filium & spiritum sanctum, perspicuum est, quód baptismus Ioannis non fuerit alius baptismus, quàm is, quem Apostoli inter gentes distribuerunt, & quo utemur in Ecclesia Christi usque ad nouissimum huius seculi diem. Nam quod Acta Apostolica testantur Ephesios ante Ioannis baptismate, postea in nomine Christi baptisatos esse, non est intelligendum eos iterum aqua sed tantum igni baptisatos, & admirandis donis spiritus sancti ornatos fuisse. Hoc enim uocatur illic baptisari in nomine DOMINI Iesu, quemadmodum scriptura in eo loco seipsam exponit. Etsi autem hæc disputatio de discrimine

Baptismus Ioannis et Christi.

baptiſmi Ioannis& Chriſti uidetur hoc tempore ocioſa & ſuperua canea, tamen ſi hanc rem probe perpendas, plurimū facit ad commendationē ſacramenti baptiſmi. Videmus enim manifeſte hunc baptiſmū aquę, quo nos baptiſati et Chriſto DOMINO noſtro inſerti ſumus, diuinam eſſe ordinationem, à Ioanne quidem diuino mandato inchoatam, ab ipſo autem Ieſu Chriſto DOMINO noſtro, tam ante paſſionem & mortem ſuam, quam poſt reſurrectionem ſuam, magna autoritate confirmatam. Quare cum tentamur dubitatione de ſalute noſtra, reuocemus in memoriam, nos baptiſatos eſſe, ut admoniti ſacramento baptiſmi, certiſſima uidelicet ordinatione Dei, cognoſcamus nos Deo eſſe curæ, ac propter Chriſtum, cuius membra in baptiſmo facti ſumus, ueram & perpetuam ſalutem conſecuturos. Sed uide, quid diſſidij ex baptiſmo Ioannis, & diſcipulorum Chriſti oriatur.

„ Sic enim ſequitur. Orta eſt autem quęſtio ex diſcipulis Ioannis, una
„ cum Iudęis, de purificatione. Et uenerunt ad Ioannem, & dixerunt ei,
„ Rabbi. Qui erat tecum trans Iordanem, cui tu teſtimonium perhibu
„ iſti, ecce is baptiſat, & omnes ueniunt ad eum. Ioannes baptiſat in Galilæa, Ieſus baptiſat, miniſterio ſuorum diſcipulorum, in Iudæa. Ex qua re oritur diſputatio de purificatione, ſeu baptiſmo, inter diſcipulos Ioannis, qui exiſtimabant una cum quibuſdam Iudęis, illicitum & iniquum eſſe, ut Ieſus ſumeret ſibi abſq; mandato Ioannis, autoritatem purificandi homines per baptiſmum. Sentiebant enim Ioannem eſſe uerum illum Chriſtum purificatorem & ſeruatorem, qui promiſſus erat per prophetas, metuebant pręterea, ne fama Ioannis pręceptoris ſui per Ieſum obſcuraretur. Quare iudicabant temeritatem Ieſu cōpeſcendam eſſe, ne ipſe, oppreſſo Ioanne, haberetur & colereture pro Meſſia. Etſi autem dubium non eſt, quin diſcipuli Ioannis, fuerint honeſti uiri, hoc tamen loco fiunt organa Satanæ. Conantur enim, quantum in ipſis eſt, Ieſum Chriſtum opprimere, & Ioannem ſuum, in Meſſiam extollere. Hic eſt conatus, hic eſt labor, hoc eſt opus Satanæ, uidelicet, ut efficiat, ne Ieſus filius Mariæ, à Deo in uerum Meſſiam ſeu Chriſtum unctus, credatur eſſe Meſſias. Ferre enim poteſt Satan, ut quiuis alius habeatur Meſſias, modo id maieſtatis non tribuatur Ieſu Nazareno. Nam dictum eſt diuinitus, iā inde ab initio conditi mūdi, ad Satanā. Semē mulieris conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo eius. Quare cum intelligat potentiā ſuam, per uerę Meſſiam conterendam, oēs uires ſuas in hoc exercet, ut maieſtatem ueri Meſſię aut obſcuret, aut ſi queat, omnino aboleat. Itaque ab initio uirulentiſſime perſecutus eſt tam eam gentem, ex qua ſentiebat Meſſiam naſciturum, quàm omnes illos, qui ſe

ſpe uen

ſpe uenturi Meſſię ſuſtentabant. Poſtq̄ autem natus eſſet Meſſias ex muliere, ſtatim inſidiatus eſt uitę eius per Herodem. Cum uero hac non ſucceſſiſſet, excitauit aduerſus ipſum, Phariſæos & uniuerſam gentem Iudęorum. Hi, etſi effecerunt, ut affigeretur cruci, & morere tur, tamen non potuerunt eum in morte detinere. Reſurrexit enim ter tia die, & intrauit in gloriam patris ſui. Quid ergo poſtea? num quia Satan nihil amplius potuit in perſonam Meſſię, conquieuit? Nihil certe minus. Inuaſit enim, quantis potuit uiribus gloriam Meſſiæ ac diſcipulos eius, initio per Iudæos & gentes, deinde per hæreticos, mox per eremitas, monachos, & ſacrificulos, ex quibus conflata eſt hypocriſis & impietas pontificia, & Sophiſtica, deinde per Mahume tem, & Turciſmum. Nec unq̄ deſinet inſidiari calcaneo Chriſti, do- *Satan aduersus Christum.* nec hic mundus conſtiterit. Cum enim Satan omnes alias religiones, omniaq̄ alia regna ferre poſſit, ſolam ueram religionem Chriſti, & ſolum regnum eius ferre non poteſt. Hoc nobis diligenter eſt cog- noſcendum, ut non dimoueamur à uera in Chriſtum fide, propter ua rias contradictiones aduerſus Chriſtum, & multas controuerſias reli gionis, ſed potius confirmemur fide, quòd cum uideamus Satanam obſiſtere Ieſu Chriſto, & Euangelio eius, per uniuerſum mundum, aperte cognoſcamus, hunc Ieſum, cuius calcaneo Satan tantis conati- bus inſidiatur, eſſe uerum illud ſemen mulieris, de quo dictum eſt, q̄ ſit contriturum caput ſerpentis, & de quo propheta uaticinatus eſt, q̄ ſit quidem lapis offenſionis & petra ſcandali duabus domibus Iſra el, & in laqueum & ruinam habitantibus Hieruſalem, ſedeat aūt ſu- per ſolium Dauid, & ſuper regnum eius, ut confirmet & corroboret illud in iuditio & iuſtitia, amodo & uſq̄ in ſempiternum. Deinde adumbrantur etiam hoc loco in diſcipulis Ioannis, mores ſeruorum aut miniſtrorū erga Dominos ſuos. Nam inter Ieſum & Ioannē, qui erant principes doctrinæ religionis, optime conueniebat. Diſcipuli autem Ioannis hoc agebant ſua accuſatione, ut excitarent diſſidium in *Seruorum mores.* ter Ieſum, & Ioannem. Hi ſunt mores, hæc eſt conſuetudo ſeruorum, in hoc ſeculo. Etſi enim domini ſunt concordes & unanimes, tamen ſerui ac miniſtri eorum ſolent, quoquo modo poſſunt, autores eſſe *Gen. 13.* diſcordiarum. Habes exemplum in paſtoribus Loth & Abrahę. Ac non licet quidem ſeruis ceſſare, & rem domini ſui negligenter admi- niſtrare, non eſt autem figmentis & mendatijs materia diſcordiæ do- mino præbenda. Sex ſunt, inq̄t Salomon, quę odit DOMINVS, & ſeptimum deteſtatur anima eius. Oculos ſublimes, linguam men dacem, manus effundentes ſanguinem innoxium, cor machinans cogitationes peſſimas, pedes ueloces ad currendū in malum, profe- rentē mendatia teſtem fallacē, & EVM QVI SEMINAT inter fra-

tres diſcordias. Quem autem deteſtatur Dominus, quid, obſecro, ſalutis ei reliquum erit? Accedit huc, q̃ qui eſt autor diſſenſionum, is adminiſter eſt Satanæ. Satan enim ut eſt pater mendatĩ & homicidĩ, ita etiam eſt pater diſſenſionum. Quare, qui mendatio & iniquitate præbet alĩs occaſionem diſcordiæ, is ſeruit Satanę, quo cum etiam pro mercede ſeruitutis ſuę hęreditabit ęternam maledictionem. Poſtremo obſeruabis in diſcipulis Ioannis ambitionẽ. Metuunt eñ, ne ſi gloria Ieſu Chriſti promoueat, nomen Ioannis præceptoris ſui, & ipſorum obſcuretur. Accuſant igitur Ieſum coram Ioanne, & ſollicitant Ioannem, ut prohibeat Ieſum à ſuo inſtituto. Eſt & hoc uulgare ingenium hominum, q̃ ſentiant aliorum cõmoda, ſua eſſe incommoda, ideoq̃ inuident alienis cõmodis & uarias excogitant rationes, q̃bus alienam fœlicitatem impediant. Sed ut illa ſententia, uaniſſima eſt, ita alienis commodis inuidere, & iniquitate obſiſtere, prorſus eſt Satanicum. Qui enim in Chriſtum credimus, unius corporis mẽbra ſumus. Membra, inq̃t Paulus, eiuſdem corporis ſumus, ex carne Chriſti, & ex oſſibus eius. Et iterum. Vnum corpus, unus ſpiritus, quemadmodum & uocati eſtis in una ſpe uocationis ueſtrę. Inter membra aũt, etſi aliud alio dono prędituſ eſt, tamen maxima eſt cognatio & cõmunio omnium commodorum. Si caput ornatur regia corona, non pes, non manus inuident, ſed potius iuuant ornatum capitis, quippe q̃ capitis honorem etiam ſibi honori ducant. Si digitus ornatur aureo annulo, non inuidet uel oculus uel auris, ſed multo magis delectatur. Cum igitur ſimus inter nos inuicem membra, nullus ſentire debet q̃ alterius commoda, ſint ſua incommoda, ſed potius agnoſcat tantum ſibi utilitatis contingere, quantum DOMINVS proximo largitur. Sed inquies. Fingo conſulatum, aut aliud genus offitĩ eſſe, quod gerenti afferat non ſolum dignitatem ſed etiam magnam utilitatem. Duos aũt uel tres eſſe, qui adminiſtrationẽ huius offitĩ petant. An non is, cui ex ſuffragĩs eorum, penes quos eſt ius electionis, contingit adminiſtratio, impedimento eſt alĩs, quo minus utilitatem conſequantur? Quis dicat, eos, qui repulſam paſſi ſunt, tantum commodi accipere, quantũ is, qui uoti ſui compos factus eſt? ſed hoc quantũuis abſurdum uideatur, tamen quemadmodum Moſes de his, qui Manna collegerant, dicit. Nec qui plus collegerat, habuit amplius, nec qui minus parauerat, reperit minus, ita etiam uere dici poteſt, de his, qui ſimul petunt adminiſtrationem alicuius cõmodi offitĩ, Nec qui accipit, plus habet, nec qui repulſam patitur minus habet. DOMINVS enim Deus noſter, non idcirco te abĩcit, quod non ſis aſſecutus ab hominibus tuam petitionem, ſed tanto magis Deo curæ es, quanto plus uideris ab hominibus neglectus. Conſtat adhuc firmiſſi-

Contentum eſſe ſua ſorte.

me hæc

me hæc dominicæ orationis particula, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Qua conſtante, nihil certe põt corporali cõmodo pij hõis deeſſe. An nõ meminiſti, quid illud ſit, quod in ſymbolo, ut uocant, Apoſtolico recitare ſolemus. Credo in Deum patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ? Non enim ſentiendum eſt, Deum hoc tantum nomine omnipotentem dici, & eſſe, quod initio omnia omnipotenti uerbo ſuo creauerit, ſed etiam hoc nomine, quod ad huc omnia omnipotenter adminiſtret, nec cadat capillus de capite noſtro, ſine uoluntate & adminiſtratione eius. Quod cum uere ſe ita habeat, manifeſtum eſt, quod ſic uiſum fuerit DOMINO Deo tuo, ut non aſſequaris petitionem tuam ab hominibus. Nam ſi Deo uiſum eſſet, quis hominum potuiſſet obſiſtere? Si autem Deo uiſum non eſt, nullus certe hominum fauor potuit te iuuare: Agnoſcenda igitur eſt ex euentu uoluntas Dei, ſine quo, ne unus quidem paſſerculus in terram cadit, & obedienter ſufferendum eſt, quod Dei uoluntate euenit. Qui reliqueris (inquit) domos aut fratres aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitæ æternæ ſortietur hæreditatem. Non is autem tantum relinquit domum aut agros propter Chriſtum, qui in perſecutione mauult in exilium eiici, quàm Chriſtum abnegare, ſed etiam, qui repulſam precum ſuarum coram hominibus, mauult boni conſulere, & æquo animo ferre, quàm uoluntati Dei obſiſtere & aduerſus Deum peccare. Hæc eſt illa obedientia, quæ DOMINO Deo noſtro multo gratior eſt, quam uictimæ & holocauſta. Quare tantum abeſt, ut alterius commodum, in impetranda petitione ſua, tuum ſit incommodum, ut conſequaris potius ex eo centuplam utilitatem, ſi patientia & æquanimitate tua obſecutus fueris uoluntati Dei, per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt una cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

Omnipotentis nomen.

HOMILIA XXXI.

AGite, amiciſſimi, ſuſcipiamus nunc exponendam egregiã illam & memorabilem cõtionem, quã Ioannes Baptiſta ad diſcipulos ſuos, de Ieſu Chriſto habuit. In hac enim Ioannes non ſolum grauiter increpat diſcipulos ſuos, quod conentur, quantum in ipſis eſt, Ieſum maieſtate Meſſiæ priuare, ſed comprehendit etiam ſummam totius Chriſtianæ doctrinæ. Quare hæc Ioannis cõtio theſauri loco reponenda & conſeruanda eſt. Reſpõdit

» » Ioannes & dixit. Non potest homo accipere quicq̃ nisi fuerit ei datũ
» » è cœlo. Ipsi uos testes estis, q̃ dixerim, Non sum ego Christus, sed
» » missus sum ante illum. Hæc est grauissima increpatio, qua Ioannes re
prehendit discipulos suos, quod inuitissimo ipsi obtrudant maiestatem Messię, & auferant eam à Iesu, qui solus est uerus Messias. Quid me, inq̃t, obtunditis? quid mihi toties molesti estis? Video uos hoc unum agere, ut ex me faciatis Messiam. Ego uero nihil minus agnosco. Vos ipsi mihi testes estis, q̃ hactenus semper confessus sim ingenue, me non esse Messiam, sed tantum testem, ministrum, & famulum Messiæ. Nec̃ id immerito confessus sum. Nullus enim hominum quicq̃ sibi arrogare debet, quod non est ei è cœlo datum, quod non est ei diuinitus mandatum, & ad quod non est legitime uocatus. Ego uero non sum in hoc uocatus, ut sim ipse Messias, sed tantum ut sim testis & minister Messię, ut homines prędicatione & testimonio meo ad agnoscendum uerum Messiam, & credendum in eum uocem. Quare apagete cum importuna uestra seu opinione seu ambitione, Nunc̃ à me impetrabitis, ut mihi arrogem tantum honorem, sed q̃d mei est offitij, ei deferam maiestatem Messiæ, cui merito debetur. Hic initio obseruanda est iterum uirtus constantiæ in Ioanne. Nam quemadmodum ante, ita & nunc ac perpetuo constat in confitenda & affirmanda ueritate de Iesu Christo, quæ confessio, etsi uidebatur offectura gloriæ suæ, mauult tamen ueritate uocationi Dei obsequi, q̃ mendatio fauorem hominum uenari. Hæc certe est compendiaria uia ad ueram gloriam nominis sui consequendam. Quid enim nunc, secundum Christũ, glorioſius in Ecclesia Dei, Ioanne Baptista? Quicunq̃, inq̃t DOMINVS, honorificauerit me, glorificabo eum. Ioannes honorificauit Deum patrem constanti confessione ueritatis de Iesu Christo filio Dei. Quare Deus uicissim ita glorificauit Ioannẽ, ut inter natos mulierum non habeatur maior. Quo exemplo admonemur, ut ad assequendam aut retinendam gloriam nominis, non contendamus mendatio, sed ueritate, quę etiamsi primo aspectu uideatur incommoda, tamen quũ Deus ipse sit ueritas, fieri non potest, quin, si in ea consistamus, afferat maximam utilitatem. Deinde Ioannes proponit obseruabilem γνώμην, Non potest homo quicq̃ accipere, nisi fuerit ei datum è cœlo. Hæc sententia, ut late patet, ita magna cõmoda afferret, si, quo ducit, sectaremur. Nõ essent inter nos tot dissidia, non tot contentiones. Magna esset uitę nostræ tranquillitas & fœlicitas. Sed quomodo, inquies, hęc γνώμη intelligenda est? Quid eñ dicemus? an non plurimi acceperunt, quod ipsis non fuit datum è cœlo? Abimelech filius Gideonis, accepit, occisis septuaginta fratribus suis, regnum Israelis, & tamen non erat ei datum è cœlo. Similiter &

Gloriæ consequendæ uera ratio.

Absolom

Absolom filius Dauidis accepit, eiecto parente, regnum Israëlis, sed nec huic datum erat è cœlo. Theodas, Iudas Galileus, & Cochabas accipiebant maiestatem Messiæ, ad liberandos Iudæos è Romana seruitute, & tamen hoc non erat eis datum è cœlo. Huc accedit, q̃ & multi accipiunt ac rapiunt alienas opes, quas non dat ipsis Deus è cœlo, sed Satan ex inferno. Quid ergo est, quod Ioannes dicit. Non potest homo quicq̃ accipere, nisi fuerit ei datum è cœlo? Obseruandum igitur, q̃ Ioannes hic non loquatur de conatu & temeritate impiorum. Impij enim multa sine uocatione Dei conantur, multa absq̃ Deo agenda suscipiunt, non possunt autem in his fœlicem conatus sui euentum habere. Spes, inquit, impiorum peribit. Sed Ioannes loquitur de offitio pij hominis, quid debeat facere, ut habeat adiutorem Deum, & prosperum instituti sui euentum. Itaq̃ is est huius dicti sensus. Nõ potest homo quicq̃ bona cõscientia, & certa diuinę benedictionis expectatione accipere, nisi fuerit diuinitus ad hoc uocatus, nec ullus pius homo, qui uoluerit suum offitium facere, & fœlicem rerum suarum successum habere, debet sibi arrogare alienam uocationem, ad quam ipse non est legitime ac diuinitus ordinatus, ne patiatur, ut ἀλλοτριοεπίσκοπος, quemadmodum Petrus loquitur. Nam in omni uocatione, & in quouis hominum instituto, necessaria est benedictio, & incrementum Dei. Nisi DOMINVS (inquit) ædificauerit domum, inuanum laborant, qui ędificant eam. Quomodo potest autem benedictio Dei huic contingere, qui sibi absq̃ Deo usurpat alienum offitium, aut uocationem? Quare necessarium est, ad consequendam diuinam benedictionem, ut nihil instituas, aut faciendum suscipias, nisi cœlesti mandato uocatus. Moses accepit ducatum Israelis, ut liberaret populum Dei Ægyptiaca seruitute. Accepit autẽ hoc offitium, non temeritate carnali, sed uocatione cœlesti. Quare, quod instituit, fœliciter etiam successit. Contra, Abimelech accepit regnum Israelis, idq̃ nulla Dei uocatione, sed mera animi sui cupiditate & ambitione. Quare perijt etiã fœdissime. Dauid accepit regnum Israelis, non inconsiderata quadam temeritate, sed diuina uocatione. Conatus igitur eius fœliciter promouit. Absolom autem accepit regnum, non à Deo, sed à Satana. Itaq̃ pependit. Iesus filius Marię uirginis è familia Dauidis, accepit honorem & maiestatem Messię, Accepit autem, non temere, sed quia hoc erat ipsi è cœlo datum. Quod igitur fecit, prosperum habuit euentum. Theodas autem & Iudas Galilæus, & Cochabas acceperunt hunc honorem sine uocatione Dei. Quare acceperũt etiam dignum meritis suis supplitium. Ioannes Baptista & Apostoli, acceperunt offitiũ testificandi de Iesu Christo, & diuulgandi Euangelij eius in totum orbem terrę. Hoc offitium datum erat eis

1. Pet. 4.

de cœlo. Fœliciter ergo promouit, quia in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Sed quid? Hæccine est fœlicitas, ꝙ Christus, Ioannes & Apostoli, in suo instituto trucidati sint? Si uocatio eorum fuit ex Deo, quomodo impij prævaluerunt, & occiderunt ipsos? Hic considerandum nobis est, quod fuerit institutum Christi & Apostolorum eius. Nam Christus non uenit in hunc mundum, nec suscepit prædicationem Euangelij sui, ut semper fœlicem in hoc seculo uitam uiueret, sed ut suscepta morte, expiaret peccata, & uinceret mortem, ac per mortem ingrederetur in gloriam patris sui. Quare cum impij prævalerent aduersus ipsum, et traderent eum morti, tantum abfuit, ut institutum eius impedirent, ut potius contra suam ipsorum uoluntatem adiuuarent. Institutum enim Christi per mortem fœlicissime promouit, quia expiauit peccata, uicit mortem, resurrexit à mortuis, & impetrauit omnibus credentibus in ipsum æternam uitam. Hoc plane illud est, quod uoluit Christus. Eodem modo de instituto Apostolorum sentiendum est. Apostoli enim susceperunt ex uocatione Dei prædicandum Euangelion, non ut semper in hoc mundo fœliciter uiuerent, aut ut ciuili & tranquilla morte obirent, sed ut uulgarent Euangelion in totum orbem terræ, & confirmarent testimonio suo ac miraculis ueritatem eius. Quare, etsi crudeliter à tyrannis occisi sunt, tamen institutum ipsorum fœlicissime successit. Quanto enim crudelius trucidabantur, tanto magis confirmabatur & propagabatur ueritas Euangelij. Hoc nimirum illud est, quod Apostoli uoluerunt, & instituerunt. In suscipienda lite cum aduersario coram iudicibus, non hoc agitur ut omnes accessorias sententias, sed ut nouissimam ac principalem sententiam in causa tua obtineas. Nondum enim à causa cecidisti, etiamsi perdideris accessoriam sententiam. Aut in suscipiendo bello, non hoc agitur à duce, ut in omnibus uelitationibus ac leuibus certaminibus uictoriam reportet. Satis suo officio functus est, satisꝙ gloriæ adeptus, si consecutus fuerit uictoriam in summo & extremo prælio. Sic etiam in suscipiendo ministerio prædicandi Euangelij de Iesu Christo, non erat Apostolorum institutum, ut tyrannorum manus effugerent, & nunꝙ externa morte occumberent, sed ut propagarent concionem Euangelij inter gentes. Quod cum adsecuti sint, quemadmodum res ipsa testatur, negari non potest, quin prosperum habuerint instituti sui euentum, etiamsi tyranni crudeliter ipsos interemerint. Idem etiam dicendum est de eorum ministerio, qui hoc tempore suscepерunt prædicandam puram doctrinam Euangelij de Iesu Christo, seruatore nostro. Necesse enim est, ut qui uocati sunt ad docendum Euangelion, non solum reprehendant crassa & externa uulgi uitia, sed etiam refu-

Apostolicum ministerij incrementum quomodo intelligendum.

tent impi-

tent impiam doctrinam. Cauete, inquit Christus, à pseudoprophetis. Et Paulus, Sunt multi intractabiles, uaniloqui, & mentium decepto-res, maxime hi qui sunt ex circumcisione, quibus oportet obturare os. Et in Ezechiele. Si dicente me ad impium, morte morieris, non ad nunciaueris ei, neq; locutus fueris, ut auertatur à uia sua impia & ui-uat, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Multa autem sunt genera impiæ doctrinæ. Non enim solum ludęi, nec tantum Ethnici & Mahumetistę, sed etiam pon tifitij, monachi, sacrificuli & hypocritæ in Christianismo impie do cent de religione, & de consequenda uera salute. Sentiunt enim & do cent, q̃ homo expiet peccata meritis suę iustitiæ, & consequatur ui-tam æternam propter merita suorum operum. Hæc doctrina euertit totum Euangelion Christi, quemadmodum aliàs perspicue demon-stratum est. Quare, qui uocati sunt ad docẽdum Euangelion, ac repre hendunt hanc impiam doctrinam testimonio & autoritate sacrę scrip turæ, hoc accipiunt, quod ipsis è cœlo datum est. Quid igitur? num quia aliquot pij Ecclesiastæ sunt à pontifitijs crudeliter occisi, dice-mus hoc ministerium non fuisse eis è cœlo datum? aut, quod DOMI NVS clementer prohibeat, si uel Turcæ uel Pontifitij potirentur re rum in his regionibus, in quibus purum Euangelion Christi synce-riter docetur, ac trucidarent Ecclesiastas, & instituerent publice suas impietates, num existimandũ esset, ueritatem Euangelij de Iesu Chri-sto interijsse? aut prędicationem Euangelij nõ fuisse di-initus susce p tam? Nihil certe minus. Pij enim doctores non idcirco susceperunt prędicandum Euangelion Christi, ut ipsi perpetuo in hac uita fœlici ter degant, sed ut gloriã Christi explicatione sua illustrent. Hoc cum iam sint assecuti, quicqd deinceps acciderit ipsis, magis ad prouectũ Euangelij eueniet, quẽadmodum Paulus loquitur. Adhęc, ueritas E-uangelij non constat dominatione ciuilis magistratus, aut externa ho minum congregatione, Sed constat potentia Christi DOMINI no-stri, sedentis ad dextram patris sui. Ac conandum quidem est totis ui ribus, & petendum à DOMINO ardentissimis uotis, ut non so-lum in his regionibus, in quibus adnuntiatur syncerum Euangelion Christi, uerumetiam in alijs regionibus, pius magistratus clauum im perij teneat, & gubernacula reip. tractet, sed si uel propter peccata no stra, uel ꝓpter alias causas DOMINO uisum fuerit, ut impij domi-nentur, nihil tamen certius est, q̃ quod quamdiu Christus sedet ad dextram patris sui, (Sedebit autem perpetuo) nec Ecclesia Christi perire, nec ueritas Euangelij Christi aboleri queat. De qua re multa quidem dici possent, sed nunc nec est necessarium, nec opportunum. Persequemur igitur ea, quæ adhuc, in hac γνώμη, Non potest ho-

Impiæ doctri næ genera.

Philip. 1.

mo accipere quicq̃, niſi fuerit ei datum è cœlo, reliqua eſſe uidentur: Diximus enim hactenus de offitijs & uocationibus, quæ non ſunt accipiendæ, niſi diuinitus è cœlo, nec ſunt fortunatæ, niſi ſic accipiantur. Dicamus nunc etiam de opibus, quę & ipſę, niſi diuinitus è cœlo accipiantur, non poſſunt eſſe fortunatæ. Vt enim nemo debet aliquã uocationem aut offitium accipere, niſi fuerit ei datum è cœlo, ita nemo debet opes accipere, niſi fuerint ei è cœlo datę. Quæ ergo dantur è cœlo? Primum, quę perueniunt ad quempiam legitima hæreditate, deinde quæ acquiruntur iuſta & legitima negociatione & labore. Adhæc, quę obueniunt iuſta donatione. Ac breuiter, hæ opes dicuntur à Deo è cœlo accipi, quæ non contra hanc legem: Non fureris, accipiuntur. Nam quod contra hanc legem accipitur, hoc non porrigitur à Deo è cœlo, ſed à Satana ex inferno. Videndum igitur eſt, quid ſit furari. Nam furatur, qui alienas res illegitime concupiſcit. Furatur item, qui inuito domino alienas res clam ſurripit. Furatur etiam, qui congregat opes, iniquis menſuris, ponderibus, mendatijs, uanitate orationis, nugis & impoſturis. Furatur & is, qui cum in inopia, & fame, ſummaq̃ annonę caritate, magnum habeat frumenti numerum, interim autem aliud frumentum multo pluris emat, q̃ conſuetum ſit, ut non tam hoc, q̃ illud, quod ante habet, q̃ plurimum uendat. De hoc poſtremo furti genere, tempus monet, ut aliqua nunc dicamus. Cum enim hoc tempore magna ſit inopia annonæ, auari quidam frumentarij, non ſolum non exponunt frumenta ſua uenalia, uſitato, hoc difficili tempore, prętio, ſed etiam coëmunt & coacernant alia maximo prętio, idq̃ faciunt hoc conſilio, ut ſua emptione augeant præcium, quo ea frumenta, quæ hactenus habuerunt, pluris uendere queant. Impij homines, exiſtimant hanc uerſutiam eſſe honeſtã rationem parandarum opum. Nihil autem eſt ea uel turpius uel ſcelératius. Non ſimplex eſt furtum, ſed ſacrilegium. Non ſimplex rapina, ſed latrocinium. Nam in hoc conditi ſumus, ut ſeruiamus humanæ ſocietati, eaq̃ lege nati ſumus, & ea habemus, naturæ principia, quibus parere, & quę ſemper ſequi debemus, ut noſtra utilitas ſit communis utilitatis. Huc uocat nos lex illa nulli nõ cognita: Diliges proximum tuum, ſicut teipſum. Et, Omnia, quæcunq̃ uolueritis, ut faciant uobis homines, ſic & uos facite illis. Frumentarij autem, qui cum magnum habeant numerum frumenti, non ſolum non exponũt illud in publica rei frumentarię inopia uenale, uerumetiam frequenti ſua emptione impedimento ſunt paupioribus, ne poſſint tolerabili prætio frumenta ſibi neceſſaria comparare, tantum abeſt, ut ſeruiant humanæ ſocietati, ut potius bellum cum ipſa ſuſcepiſſe uideantur. Damno enim ſunt, non uni tantum & alteri homini, ſed toti ciuitati,

Opes, quæ è cœlo dantur.

Furari quid ſit.

Frumentarij reprehenduntur.

uitati, imo toti regioni. Accedit huc, q̄ si quando datur diuinitus frugum ubertas et copia, ea datur maxime omniū propter pauperes terrę. Aperies, inquit, manum tuam pauperi, & dabis ei mutuum, quo eum indigere perspexeris. Non ages quicq̄ callide in subleuādis necessitatibus eius, ut benedicat tibi DOMINVS in omni tēpore, & in cunctis ad quæ manum miseris. Diligenter, quæso te, obserues, quid illud sit, quod ait: Vt benedicat tibi DOMINVS in omni tempore, & in cunctis ad quæ manum miseris. Ac non perspicue significat spiritus sanctus, q̄ benedictio non frugum tantum sed & aliarę rerum diuinitus contingat ditioribus propter pauperes? Quare frumentarij, qui ad defraudandos & deglubendos pauperes, frumēta quæ possunt, quantouis etiam prætio sibi coaceruant, designant multo magis sacrilegium, q̄ uulgare furtum. Et quod horribilius est, nō solum peccant aduersus hoc præceptū: Non fureris, sed etiam aduersus illud: Non occidas, ut contineantur in catalogo tam furū & sacrilegorum, q̄ homicidarum. In Ecclesiastico enim dicitur: Panis egentium, uita pauperum est, qui defraudat illum, homo sanguinis est. Et iterum. Occidit proximum, qui aufert ei uictum. Cum Ecclesiastico consentit & propheta Amos. Audite hoc, inquiens, q̄ conteritis pauperes, & deficere facitis egenos terrę dicentes, Quādo transibit Neomenia, & uenundabimus merces, & sabbatum, & aperiemus frumentum, ut imminuamus mensuram, & augeamus prætium, & supponamus statheras dolosas, ut possideamus in argento egenos, & pauperes pro calciamentis, & quisquilias frumenti uendamus. Habes crudelitatem frumentariorum. Audi nunc supplitia, quibus tota regio propter ipsos plecti solet. Iurauit DOMINVS per superbiam Iacob: Si oblitus fuero usq̄ in finem omnia opera eorum. Nunquid super isto non commouebitur terra, & lugebit omnis habitator eius? Vide, obsecro, quantam pernitiem afferant auari & crudeles frumentarij. Non enim unus tantum, aut alter egenus ab ipsis opprimitur, sed inferunt uastitatem in totas regiones, ut à publicis prædonibus, & incendiarijs plane nihil differant. Multa sæpe, & horrenda de mulieribus ueneficis ac incantatricibus spargi solent, q̄ excitent aliquoties incantamentis suis tempestates, quibus fruges uastentur. In harum mulierum catalogo recensendi sunt frumentarij isti mercatores. Ac de ueneficis quidem res ita se habet, quòd nullus aut uir aut mulier tam potens ac tam industrius est, qui queat sua arte aut incantatione ueras in aëre procellas ac tempestates excitare. Nam si hoc concederetur homini pro suo arbitrio, profecto nunquam tuti essemus à tempestatibus. Tanta est in humano corde libido nocendi.

Deuter. 15.

Frugum benedictio propter quid contingat.

Veneficæ mulieres.

Sed Satan, cui est potestas aëris, quemadmodum Paulus ait, uidet uenturas tempestates, ac procellas, quæ sint magnum exitiũ allaturæ. Quare mouet aïos eorũ, quos tenet captiuos & sibi addictos, ut suscipiant, nescio quas incantationis formulas, quibus peractis, cum oriuntur tempestates, quæ alioqui etiam absque incantationibus uenturæ erant, persuadent sibi penitus, quod ipsorum uiribus excitatę sint. Etsi autem horum persuasio uanissima est, tamen leges iuste puniunt eos, non quod ipsi sint tempestatum autores, sed quod quantum in ipsis est, hoc toto animi desiderio, totisque uiribus suis conantur, ut exitium non uni tantum homini, sed uniuersæ regioni inferant. Nam, qui ita affecti sunt, non iam in hominum, sed in Satanorum numero continentur. Sic etiam sentiendum est de istis frumentarijs mercatoribus. Etsi enim hi non possunt, DOMINO benedictionem suam effundente, annonam duriorem & cariorem efficere. Nam si hæc res in illorum arbitrio & potestate sita esset, nunquam certe non laborandum nobis esset inopia annonæ, tamen cum uident uenturam, affligente DOMINO, caritatem rei frumentariæ, in hoc omne studiũ, omnes cogitationes & conatus suos conferunt, ut quod futurum est, promoueat. Solet enim DOMINVS aliquoties luxum, crapulam, helluationes, ignauiam, & insolentiam uulgi publica fame, & inopia rerum punire. Nam cum iuxta Ecclesiasticum scriptorem exigatur à nobis, ut in tempore abundantiæ memineri-mus paupertatis, & in die diuitiarum, necessitatis, hi potius mores nostri sunt, ut in ubertate & uilitate rerum, ducamus securissimam uitam, & totos dies ac noctes in conuiuijs, & compotationibus ignauissimi transigamus. Quare immittit DOMINVS supplitium famis & penuriæ, ut tantam morum licentiam compescat, & nos ad pœnitentiam ducat. Cum autem Satan animaduertit iram Dei, & intelligit Deum supplitia in homines immissurum, tanta lætitia gestit, ut teneri non possit, quin se in organon inferendi supplitij afferat. Tam inuidus enim & tam maleuolus spiritus est, ut non nisi exitia & internitiones hominum meditetur. Postquam uero impetrauit, ut sit organon supplitij, non obambulat ipse uisibilis inter homines, fœdior enim & turpior est, quàm ut audeat sese hominibus conspiciendum proponere, sed insinuat se in auaros istos frumentarios, & abutitur opera eorum, ad perficiendum id, quod instituit. Quare, si recte definire uolueris frumentarios istos mercatores, non sunt nisi organa & mancipia Satanæ, quibus totæ regiones excarnificãtur. Quid aũt scelestius, quid abominabilius est, q̃ d se Satanę, tã crudelis tyranni mancipiũ? Quãta itẽ pœna dignus est, qui sua

Exo. 22. & in ll. duode cim tabularũ

Ecclesiastici 18.

Motu pœnas zelluatu mũ et luxũs

Famem cur deus immittat.

qui ſua opera impietatem & crudelitatem Satanæ adiuuat? Manifeſtum quidem eſt, quod ut nec Satan, ita nec frumentarius poſſint pro ſua libidine publicam famem & penuriam in regionem aut ciuitatem inuehere, ſed hæc demum eſt magna & merito damnanda crudelitas, quod quæ Deus ſupplitia immittit, ſalutem hominum, ꝫs Satan & frumentarius mercator abutuntur ad hominum pernitiem & internitionem. Et quemadmodum Deus iratus quondam Iudæis tradidit eos affligendos Babyloniis, ut ſupplitio admoniti, ſeruarentur, Babyloniꝫ autem cogitauerunt exitium & perditionem eorum. Iratus ſum, inquit, ſuper populum meum, contaminaui hereditatem meam, & dedi eos in manu tua. Non poſuiſti eis miſericordias. Super ſenem aggrauaſti iugum tuum. Et iterum. Zelatus ſum Hieruſalem & Zion zelo magno, & ira magna ego iraſcor ſuper gentes opulentas, quia ego iratus ſum parum, ipſi uero adiurauerunt in malum, ita & Deus iraſci ac ſuccenſere ſolet uulgo hominum, quod in rerum abundantia abutantur donis ſuis, ac affligit eos penuria, ut excitati aduerſis, pœnitentiam agant & ſeruentur, frumentariꝫ autem mercatores adiurant in malum, ut propheta loquitur, & meditantur pauperum ac miſerorum hominum oppreſſionem. Quare, cum toto animi deſiderio cupiant omnium aliorum hominum interitum, ut ipſi ſuam uoluptatem expleant ac diteſcant, indigniſſimi ſunt, qui in hominum numero percenſeantur. Quid, quòd quas opes, quas diuitias frumentariꝫ iſti pollicentur ſibi, eas mercaturis & nondinationibus ſuis haud quaquam conſequuntur. His enim moribus, imo his crudelitatibus non fiunt ditiores ſed pauperiores. Qui abſcondit, inquit Salomon, frumenta, maledicetur in populis. Benedictio autem ſuper caput uendentis. Si is maledicitur, qui non exponit in publica inopia frumentum uenale, quid illi contingat, qui non ſolum non exponit uenale, quod habet, ſed etiam coemit alia, ut prætium augeat? Nec quis blandiatur ſibi, quod maledici homines peccent, ſed timeat potius, quod miſerorum clamor non ſit uanus. Pauper eſt, inquit lex, & ſuſtentat ex eo animam ſuam, ne clamet contra te ad DOMINVM, & reputetur tibi in peccatum. Quæſo autem te, quæ poteſt eſſe huius quæſtus benedictio, cui & Deus & homines maledicunt? Dicit & aliàs Salomon. Qui calumniatur pauperem, ut augeat diuitias ſuas, dabit ipſe ditiori & egebit. Calumniatur autem pauperem, non impoſtor tantum, ſed etiam frumentarius, qui coaceruat frumenta quantouis prætio, ut ea pluris uendat. Non auget igitur diuitias ſuas hac nondinatione, ſed potius conꝫcit ſe in egeſtatem. Nam, quæ impia

Eſaiæ.47.

Zachar.1.

Prouer.11.

Deut.24.

mercatura acquiruntur, ea non dantur à Deo de cœlo, ſed dantur à Satana ex inferno. Quæ autem à Satana dantur, maximo conſtant prætio. Satan enim eiuſmodi mercator eſt, qui non ſit contentus uili quadam pro mercibus ſuis retributione, ſed exigit una cum corpore, & animam ad perpetuum interitum. Quare nondinatio illa frumentariorum, non eſt uera parandarum opum ratio, ſed potius compendium ad ſummam inopiam. Quod ſi omnino libet ſuſcipere ſtudium accumulandarum diuitiarum, cur non magis ſectaris eam rationem, quæ diuinitus demonſtrata eſt, quàm eam quæ à Satana excogitatur? Et quæ nam eſt illa, inquies. Alij diuidunt propria, ait Salomon, & ditiores fiunt. Alij rapiunt non ſua & ſemper in egeſtate ſunt. Anima quæ benedicit, inpinguabitur, & qui inebriat, ipſe quoque inebriabitur. Cum his γνώμαις conuenit & illud, quod Chriſtus ait: Date & dabitur uobis. Menſuram bonam & confertam & concuſſam, atq; exundantem dabunt in ſinum ueſtrum. Eadem quippe menſura, qua metimini, metientur alij uobis. Vides rectã & compendiariam uiam ad parandas diuitias eſſe, non, rapere aliena, ſed diuidere propria, non, coaceruare ſibi frumenta, ſed dare indigentibus menſuram confertam. An non meminiſti, quid de Iſraelitibus colligentibus Manna ſcriptum ſit? Collegerunt, inquit ſcriptura, alius plus alius minus, & menſi ſunt ad menſuram Gomor, Nec qui plus collegerat, habuit amplius, nec qui minus parauerat, reperit minus, ſed ſinguli iuxta id quod edere poterant, congregauerunt. Hoc ad noſtri doctrinam ſcriptum eſt, ut ſciamus, quod etſi multos congregamus opes, nihil tamen præter ea quæ nobis neceſſaria ſunt reportabimus, quæ & nobis diuinitus, etiam ſine magnis opibus, dantur, ſi modo in uocatione Dei ambulauerimus. Sequitur in eadem hiſtoria. Moſes dixit ad Iſraelitas. Nullus relinquat ex eo in mane. Qui non audierunt eum, ſed dimiſerunt quidam ex eis uſque mane, & ſcatere cœpit uermibus, atque computruit. Eſt & hoc ſcriptum in noſtri doctrinam. Quæcunque enim reponuntur contra mandatum Dei, ea ſunt coram Deo maledicta. Reponuntur autem aduerſus Deum ea frumenta, quæ à frumentarijs in caritate annonæ coemuntur, ut prætium augeatur. Quid igitur reliquum eſt, quàm ut debeant ſcatere uermibus & computreſcere? id quod proculdubio fiet, ſi non in oculis hominum, certe in oculis DOMINI Dei noſtri, ac omnium ſanctorum eius. Quæ cum ita ſe habeant, caueamus, amiciſſimi, ab impijs iſtis nondinationibus, reuocemus in memoriam has frumentariorum mercaturas non eſſe uulgaria furta, ſed ſacrilegia, ac latrocinia, & afferre ſecum omnem maledictionem.

Satanæ mercatura.

Diuitiarum congregandarum uera ratio.

onem. Vna eſt hominum, præſertim Chriſtianorum, ſocietas, qui inter ſe coniuncti ſunt non carnali tantum ſed & ſpirituali fœdere. Vnus DOMINVS, una fides, unum baptiſma, unus Deus & pater omnium, addo etiam, unum regnum cœlorum. In quo certe conueniendum nobis eſt, ſi ad ueram fœlicitatem adſpiramus. Cum igitur in uno regno cœlorum nobis cohabitandum ſit, agite dilectiſſimi, non extrudamus nos inuicem his nondinationibus, regno terræ, ſed exerceamus caritatem & unitatem, ut his in hac terra aſſueti, recta ad regnum cœli pergamus, per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XXXII.

VPEriori dominica die expoſuimus frumentarijs mercatoribus magnitudinem & grauitatem peccati ſui, quod in publica frumentarię rei inopia deſignare ſolent. Expoſuimus autem hoc, non ut excitaremus uirulenta aliorum maledicta & conuitia, ſed ut frumentarij, agnito peccato ſuo, reſipiſcerẽt in Ieſu Chriſto, ac conferrent operam ſuam ad iuuandam humanam ſocietatem. Huc enim uocat eos non ſolum lex naturalis, uerũetiam caritas Dei, quam exhibuit erga nos per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum. De quo argumento, quia ſatis, quantũ ad hoc tempus attinet, dixiſſe uidemur, recipiemus nos ad eam Ioannis Baptiſtæ contionem explicandam, ex qua occaſionem dicendi de frumentarijs ſumpſimus. Baptiſta enim ſæpe nunc, ac multum negauit ſe eſſe Chriſtum. Nulli, inquiens, licet ſibi arrogare eam maieſtatem, quæ non eſt ipſi diuinitus data. Mihi autem nequaq̃ datum eſt, ut ego ſim Chriſtus. Quare nunquam impetrabitis à me, ut mihi pro ueſtra libidine ſumam maieſtatem Chriſti. Amabimus ergo te, dic nobis, quis eſt uerus ille Chriſtus, quem & patriarchæ & nos tot ætatibus expectauimus? Sed quid adhuc dubitamus? An non ſupra de Ieſu Nazareno, filio Mariæ uirginis dixit Baptiſta: Ecce agnus ille dei, qui tollit peccatum mundi. Hic eſt de quo dicebam, Poſt me uenit uir, qui me anteceſſit. Quare ſi credimus (Quis autem tam ſancto teſti non crederet?) teſtimonio Ioannis Baptiſtæ, non eſt nobis alius Chriſtus agnoſcendus, præterquam ſolus IESVS filius Mariæ, quem Nazarenum uocauerunt. Sed quo lo-

annes Baptiſta maieſtatem Ieſu Chriſti clarius explicet, inſtituit encomium eius, & confert eum, non tam cum ipſo, q̄ cum omnibus alijs
,, hominibus. Qui habet ſponſam, inquiens, ſponſus eſt, amicus autem
,, ſponſi, qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter uocem ſponſi.
,, Hoc ergo gaudium meum impletum eſt. Illum oportet creſcere, me
,, uero minui. Hæc eſt collatio Ieſu Chriſti, cum Ioanne Baptiſta, imo cum omnibus prophetis & Apoſtolis. Ego, inquit, non ſum ſponſus Eccleſiæ, ſed ſum amicus tantum ſponſi. Is autem Ieſus Nazarenus, uerus eſt ſponſus, propterea q̄ ſoli ipſi copulata & legitimo ac diuino matrimonio coniuncta eſt Eccleſia Dei. Hic initio non eſt oſcitanter pretereundū, q̄ Ioannes tribuat Ieſu Chriſto epitheton Sponſi. Qui ſponſam habet, inquiens, ſponſus eſt. Hoc epitheton non eſt Ioanni in bucca natum, ſed eſt acceptum è ſacra ſcriptura, & dictatum à ſpiritu ſancto. In principio conditionis huius mūdi, poſtq̄ Deus creaſſet, ac ornaſſet cœlum & terram, & poſuiſſet hominem maximis ac pluribus diuinis dotibus excultum in Paradiſum, ac ſubieciſſet ei omnia animantia, unum tamen, ac precipuum deerat ad huc homini ad ſuam fœlicitatem. Adæ, inquit ſcriptura, non inueniebatur adiutor ſimilis ei. Et Deus ipſe, Non eſt bonum, inqt, homini eſſe ſolum, faciamus ei adiutorium ſimile ſui. Itaq̄ Deus fecit ex coſta Adæ mulierem, & tradidit eam uiro, tam firmo connubio, ut Adam ipſe ſpiritu ſancto excitatus de muliere diceret, Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea. Hæc uocabitur VIRGO, quoniam de VIRO ſumpta eſt. In his autem nuptijs & hoc Adæ oraculo, ſpiritus ſanctus non reſpicit tantum in externam illam Adæ & mulieris ſuæ coniunctionem, ſed maxime omnium reſpicit in admirabilem illam & ineffabilem coniunctionem, quæ eſt inter filium Dei, & Eccleſiam eius. Myſterium hoc magnum eſt, inquit Paulus, uerum ego loquor de Chriſto & Eccleſia. Ex his perſpicuum eſt, quod Chriſtus ab initio orbis terræ dictus ſit ſponſus Eccleſiæ ſuæ, & quod ſolennes ac legitimæ uiri & mulieris nuptiæ in hoc ſeculo ſint adumbratio ueri illius & perpetui connubij, quod eſt inter Chriſtum & Eccleſiam eius. Huc accedit, quod & Chriſtus ipſe confert regnum cœlorum, hoc eſt, Euangelicum negotium, cum nuptijs. Simile, inquiens, eſt regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo. In pſalmo dicitur. Aſtitit regina à dextris tuis, in ueſtitu deaurato, circumdata uarietate. Si regina ſponſa eſt à dextris Chriſti, certe Chriſtus ipſe ſponſus erit. In propheta Hoſea dicit Chriſtus, nondum homo factus, ad Eccleſiam ſuam. Sponſabo te mihi in ſempiternum, & ſponſabo te mihi in iuſtitia & iuditio, & in miſericordia & in miſerationibus. Et ſponſabo te mihi in fide, & ſcies quia ego

Sponſus Eccleſiæ Chriſtus.

Coniugium Chriſti & Eccleſiæ.

DOM.

DOMINVS. An non in hoc loco Christus manifeste uocatur Sponsus? Quod autem epitheton tribuit sibi Christus, nondum homo factus, hoc idem sumit sibi homine iam assumpto. Num possunt, inquiens, filij sponsi lugere, quãdiu cum illis est sponsus? Quare, cum Ioannes Baptista uocet Christum sponsum, uox est, non humanæ carnis, sed spiritus sancti. Nec ullus est hominum, cui uocabulum sponsi aptius competat, quàm Iesu Christo DOMINO nostro. In contrahendo enim connubio, & seruanda fide sponsalitia, nemo est ipso æquior, iustior, & constantior. Primum enim, sponsa accipienda est, non propter diuitias, sed ex ingenuo & liberali amore, iuxta diuinam ordinationem. Hanc sponsaliorum conditionem homines frequenter uiolare solent. Alius enim accipit sponsam propter pecuniã, quam ipsa possidet, qua si careret, ne per transennam quidem aspiceret eam. Hoc uerius diceretur, ducere pecuniam, quam ducere uxorem. Alius spondet mulieri connubium contra diuinas & ordinarias leges, id quod facere solent impij & scelerati adolescentes, qui cõtemptis parẽtibis suis, in quorum potestate adhuc sunt, & à quibus magna cura educati sunt, promittunt, quibus libet, nullo plane iuditio, fidem coniugij, Christus autem filius Dei, obseruauit in accipienda sponsa sua, hanc legitimam sponsaliorum conditionem iustissime. Sponsa enim Christi filij Dei, est Ecclesia, hoc est, selecta congregatio eorum hominum, qui in Christũ credunt. Quæso igitur te, quid illud est, propter quod filius Dei duxit Ecclesiam in uxorem? num habuit aliquam rationem diuitiarum eius? At nihil fuit spoliatius, nihil egentius Ecclesia. Adde etiam, nihil turpius ac fœdius. Nullam enim habuit iustitiam, nullam uitam, nullam fœlicitatem. Nam homines concipiunt & nascuntur in peccato, & sunt natura filij iræ atq; mancipia Satanæ. Non iustificatur, inquit, in conspectu tuo omnis uiuens. Et proprer unum hominem introijt peccatum in mundum, ac per peccatum, mors, & sic in omnes homines mors peruasit, quatenus omnes peccauimus. Quid autem egentius homine morti, ac per mortem perpetuę damnationi exposito? Quid fœdius homine non nisi peccatum habente, hoc est, Satanæ simili? Eratis, inquit Paulus, scortatores, cultores simulacrorum, adulteri, molles, masculorum concubitores, fures, auari, ebriosi, maledici, rapaces. Quid hac forma turpius? quid abominabilius? Hęc certe est imago Satanę. Et tamen Christus filius Dei accepit sibi Ecclesiam tam deformem, tam egentem in uxorem. Accepit autem eam, quia uoluit obedire cœlesti patri suo, cui uisum est, ut filius iungeret sibi Ecclesiam connubio. & quia etiam amauit Ecclesiam, ex mera sua gratia, cle-

Ecclesia, sponsa Christi.

mentia, & bonitate. Hęc eſt admirabilis obedientia filij erga patrem. Hic eſt inexplicabilis amor tam opulenti & ſpecioſi ſpõſi erga tam egentem, & fœdam ſponſam. Quare nulli hominum equius conuenit nomen ueri ſponſi, q̃ꝑ domino noſtro Ieſu Chriſto. Deinde naturale gitimi coniugij exigit, ut marito bona ſua coĩa ſint cum uxore. Ac in ciuilibus quidem nuptiarum contractibus, ſua ſolent eſſe pacta, quibus aliquoties uir, aliquoties mulier quędam de bonis ſuis è cõmuni eximit, Chriſtus autem, in hoc contractu, quo iungit ſibi Eccleſiam, confert in commune omnia ſua bona. Poſſidet enim Chriſtus perfectam & abſolutam iuſtitiam. Hanc ita donat ſponſæ ſuę, Eccleſię, ut poſſit ac debeat ea coram iuditio Dei uti & gloriari, perinde ac ſi ipſa perfeciſſet & abſoluiſſet eam ſuis operibus. Poſſidet etiam Chriſtus uictoriam mortis. Reſurrexit enim à mortuis, & uicit mortem. Donat & hoc benefitium Eccleſiæ, ut propter Chriſtum poſſit uincere mortem, & euadere omnia mortis pericula. Poſſidet prętera Chriſtus uitam & fœlicitatem ſempiternam. Hanc non ſibi tantum retinet, ſed uult ea unà cum Eccleſia ſua perpetuo frui. Quę igitur nuptię ſunt magis legitimæ, q̃ꝑ hæ, quibus Chriſtus cum Eccleſia ſua coniunctus eſt? Huc accedit, quod offitium ſponſi ſeu mariti eſt, defendere ſponſam ſuam in omnibus periculis, & tueri etiam morte ſua ſalutem ſponſę. Solet quidem inter homines accidere, q̃ꝑ aliquoties ſponſus, pœnitentia ductus, fugiat, & derelinquat ſponſam ſuam. At Chriſtus in tantum dilexit Eccleſiã ſuam, ut redemerit eam etiam morte ſua, Chriſtus, inquit Paulus, expoſuit ſemetipſum pro Eccleſia, ut illam ſanctificaret mundatam lauacro aquę per uerbum. Quare Chriſtus optimo iure nomen ueri ſponſi reportat. Poſtremo, in hominum coniugijs ſępenumero fieri ſolet, ut ſi alter coniugum fidem ſuam uiolat, alter exiſtimet ſe à fide ſua, quam antea obligauerat, ſolutum, & quęrat repudium, Chriſtus autem tanta conſtantia fidem coniugij ſeruat, ut etiam ſi ſponſa ſua uiolauerit fidem, tamen ſi reuertitur, recipiat eam bene uolentiſſime. In Ieremia ait. Vulgo dicitur. Si dimiſerit uir uxorem ſuam, & recedens ab eo, duxerit uirum alterum, nunquid reuertetur ad eam ultra? Nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu aũt fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, dicit DOMINVS, & ego ſuſcipiam te. Quis igitur non tribuat Ieſu Chriſto domino noſtro epitheton optimi & humaniſſimi ſponſi? Hæc autem recitantur nobis, non ut ſciamus tantum, nec ut abutamur ad impietatem, ſed ut excitemur ad ueram fidem, & obedientiam. Animus enim, ingraueſcente rerum inopia, aut terrore mortis, ſollicitatur ad deſperationem, ac putat ſe à Deo derelictum. Sed is debet fidẽ ſuam confirmare conſideratione harum nuptiarum, quæ ſunt inter Chriſtum

Cõmunitas bonorum in coniugio.

Iere. 3.

Christum & Ecclesiam. Singuli enim credentes in Christum, singula sunt membra Ecclesiæ, quæ est sponsa Christi. Quare, qui in Christum credit, etiamsi premitur inopia aut morte, tamen fieri non potest, quin iure nuptiarum diuinitus conseruetur. Alius sollicitatur ad sectandam peregrinam religionis doctrinam, & ad designanda peccata aduersus uerbum Dei. Sed is debet cogitatione harū nuptiarum prauis illis animi affectibus obsistere. Vnusquisq; meminerit, quā fidem ipse ut sponsa, debeat Christo sponso suo. Etsi em̄ Christus tam misericors est, ut recipiat reuertentes, tamen Deus non est tentandus preuaricatione, nec est ad iracundiam prouocandus ingratitudine. Vide enim mihi, q̄ horrendum scelus designet is, qui derelicta uera doctrina Christi, sectatur aliam doctrinam, aut qui contempto uerbo Dei, sectatur scelera pro animi sui libidine. Nam cum esset non solum peccatis turpissimus ac fœdissimus, sed etiam Satanæ, morti, ac inferno obnoxius, redemit eum Christus, & reddidit ipsum iustitia sua formosissimum, adeoq; recepit ipsum, in sponsam suam. Quo beneficio nihil potest maius excogitari. Quanta igitur hæc est ingratitudo, quantus hic est furor, si tu derelicto tam excellenti sponso, adhęreas peregrinis doctrinis, & sceleratis facinoribus, turpissimis nimirum, & fœdissimis amatoribus, qui te in certissimum exitium abducant? Reuertar, inquis, ad priorem maritum, postq̄ uoluntatem meam expleuero. Non dubitandum quidem, quin Christus reuertentem recipiat, sed quid si reuerti non queas? quid si Satan te abducat, priusq̄ reuersus fueris? Noli igitur tentare Deum ingratitudine & inobedientia, sed perseuera constanter in seruanda fide coniugij, ut & bonis tā cœlestis ac diuini coniugij fruaris. Nec hoc silentio prętereūdum est, q̄ cogitatione nuptiarum Christi & Ecclesiæ admoneantur coniuges de honestate & pudicitia in suo uitæ genere. Nam coniugium ipsorum, adumbratio est cœlestis illius coniugij inter Christum & Ecclesiam. Nihil autem est honestius, nihil est magis pudicum Christo sponso. Hanc Christi honestatem & pudicitiam contaminant & sordidant hi, qui coniugium suum uel adulterijs uel scortationibus, uel alijs fœditatibus, & illegitimis actionibus turpificant. Quare coniuges meminisse debent, se coniugio suo cœlestes nuptias adumbrare, ut honestam uitam, iuxta piorum coniugum uocationem ducant. Habes quid sit Iesus Christus, uidelicet uerus ac cœlestis sponsus Ecclesiæ. Videamus nunc quid sit Ioannes Baptista, imo quid sint prophetæ, apostoli, & omnes hi, qui in Ecclesia principem locum obtinere uidentur. Diximus enim supra, quod in hac contione fiat collatio Christi & Ioannis Baptistæ ac omnium collegarum eius. Qui habet sponsam, inqt, sponsus est. Amicus autem spon-

ſi, qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter uocem ſponſi. Solus Ieſus Chriſtus eſt uerus ac legitimus ſponſus. Quid ergo eſt Ioannes Baptiſta? Quid Eſaias? Quid Petrus? Quid Paulus? Non ſunt ipſi ſponſi, ſed amici ſponſi. Inuenias quidem multos, quorum alij manifeſta impudentia, alij ſimulata amicitia conantur Chriſtum ſponſum è ſuo loco deturbare, & ſponſam ſuam abducere. Thalmud Iudæorum & Mahumetes Saracenorum negant manifeſte Ieſum Chriſtum ſeruatorem, hoc eſt, uerum ac cœleſtem Eccleſiæ ſponſum, ac promittunt ſectatoribus ſuis ueram fœlicitatem. Hoc eſt Chriſto uelle ſponſam rapere ac uitiare. Hæretici ſimulant amicitiam cum Chriſto, ſed hac ſimulatione conantur ſponſam ad ſe allicere, ut derelicto ſponſo Chriſto, & uera ac certa Euangelij eius doctrina, ſua ſectetur commenta. Romani Pontifices non ſolum ſimulant amicitiam cum Chriſto, uerumetiam gloriantur ſe eſſe uicarios Chriſti. Itaq; exiſtimant ſibi licere ſponſam Chriſti tractare pro ſua ipſorum libidine. Hinc eſt impudentiſſima & nefaria illa iactantia de ſua autoritate, q̃ etſi Pontifices deprehenduntur tã negligentes publicę ſalutis, ut innumerabiles populos caternatim (hęc em̃ ſunt uerba huius beſtię) ſecum ducerent primo mancipio Gehennæ, cum ipſo plagis multis inæternum uapulaturi, culpas tamen eorum redarguere nullus mortalium præſumat. Quid eſt ſponſam Chriſti fraudulenter rapere, & impudenter uitiare, ſi hoc non eſt? Simulant & monachi & ſacrificuli ſe eſſe amicos Chriſti, ſed ſi inſtitutum eorum diligenter expendas, hoc agunt, non ut ſponſam ad Chriſtum adducant, ſed ut eam à Chriſto abducant, & ipſam impuriſſime tractent. Docent enim, q̃ peccata expientur meritis humanæ iuſtitiæ, & quòd cõtingat nobis cœleſtis hæreditas propter merita noſtrorum operum. Hoc certe eſt docere adulteria ſpiritualia, & qui hanc doctrinam ſequitur, is uiolat fidem coniugij, quã dedit Chriſto ſponſo ſuo. Solus enim Ieſus Chriſtus eſt expiator peccatorum, & ſolo merito Chriſti contingit nobis cœleſtis hæreditas, per fidem. Quare ut monachi & ſacrificuli ſunt doctores adulterij, ita qui doctrinam eorum accipiunt, deficiunt à caſtitate cõiugij Chriſti, & ſequuntur adulteros, ad perpetuum interitum. Ioannes autem Baptiſta, Prophetæ, Apoſtoli, & quotquot Propheticam & Apoſtolicam doctrinam de Ieſu Chriſto ſectantur, ſunt uerí & ſyncerí amici ſponſi. Ac quantum quidem attinet ad renaſcentiam eorum in Chriſto, ſunt & ipſi pars ſponſæ, quia ſunt membra Eccleſiæ. Quantum autem attinet ad miniſteria ipſorum, dicuntur amici ſponſi. Porro, amicorum ſponſi offitium eſt, primum, non ut ſibi, ſed ut uero ac legitimo ſponſo adiungant ſponſam. Amici non debent eſſe νύμφαι, ſed paranymphi. Non debent eſſe ſponſus ipſe, ſed pronubi & coputatores,

Apoſtoli & Prophetæ, amici ſponſi.

Diſt. 40. c. Si papa.

latores, quos sic uocāt, sponsi cum sponsa. Nam ea est conditio Christi sponsi, ut quantum quidem ad externam faciem eius attinet, uidea tur indigere opera & diligentia pronuborum atque copulatorum. Et si enim Christus natura sua speciosus est forma præ filijs hominum, tamen si crucem eius inspicias, non est species ei neque decor. Vidimus eum, inquit Esaias, sed nulla erat forma, quæ redderet eum nobis desiderabilem. Despectus, & nouissimus uirorum, plenus doloribus & infirmitatibus. Adeo contemptus, ut auerterentur uultus ab eo. Quæ autem uirgo, quæ mulier nuberet uiro tam deformi? Adhæc, etsi cœlum sedes Christi est, & terra scabellum pedum eius, ac dominatur à mari usque ad mare, tamen apparet coram hoc mundo tanta paupertate & inopia pressus, ut nec habeat, quo reclinet caput suum. Quæ autem sponsa tam indigenti uiro delectaretur? Quare necessarium est, ut amici sint prudentes ac diligentes pronubi, qui ueram pulchritudinem diuitias & maiestatem Christi sponsi ita uere & perspicue explicent atque commendent, ut sponsa, nihil externa deformitate ac paupertate Christi deterrita, facilem præbeat ad has nuptias consensum. Talis pronubus & copulator fuit Ioannes Baptista, q certe hoc unū egit, ut à se, discipulos suos, ad Christū ableget, hoc est, ut sponsam cum uero suo sponso coniungat. Talis copulator fuit Petrus, ex cuius prima contione in die Pentecostes ter mille homines agnouerunt Christum, hoc est, tradiderunt se in connubium cum Christo. Talis copulator fuit & Paulus, qui circumtulit Euangelion Christi, ab Hierusalem, & in circumiacentibus regionibus, usque ad Illyricum. Tales copulatores debent etiam parentes esse, ut institutione & eruditione sua coniungant liberos suos cum Christo. Ad hanc copulationem debet & magistratus ciuilis operam suam conferre, ui delicet, ut curet, quo pia doctrina in Ecclesia tradatur. Per piam enim doctrinam solet fieri copulatio Christi & Ecclesiæ suæ. Deinde amicorum sponsi offitium est, non ut quam sponsam cum sponso coniunxerunt, rapiant, & pro sua cupiditate abutantur, sed ut quantum in ipsis est, custodiant castitatem sponsæ, & congratulentur ex animo de salute & prospero successu coniugum. Amicus sponsi (inquit Ioannes) qui stat & audit eū, gaudio gaudet propter uocem sponsi. Sic & meum gaudium impletum est, hoc est, gaudeo nunc ex animo, quod intelligam nuptias inter Christum & Ecclesiam promouere. Vos enim adnuntiastis mihi, quòd Iesus baptiset, & omnes ueniant ad eum. Ac speraſtis quidem, quòd ego hoc nuntio exciter ad suscipiendum bellum cum Iesu, sed tantum abest, ut fœlicitatem eius dolenter feram, ut ea potius maximo me gaudio afficiat. Hoc enim offitium meum est, & hoc hactenus egi, non ut ego crescam, & ille minuatur,

Christus formosus, & deformis.

ſed ut ego minuar & ille creſcat. Meum eſt tantum miniſterium, illius eſt magiſterium. Mea eſt obedientia, illius eſt autoritas, mea eſt ſeruitus, illius eſt dominatio, mea eſt humilitas, illius eſt maieſtas. Quare res tunc recte procedit, cum ex meo miniſterio, & ſeruitute, dominatio & maieſtas illius illuſtratur. Porro hæc uox, Illum oportet creſcere, me autem minui, uox eſt non ſolius Ioannis Baptiſtæ, ſed etiam Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, adeoque omnium piorum. Omnes enim ſciunt & fatentur, quòd in ſe non habeant, niſi peccatum & internitionem, in ſolo autem Chriſto ſit iuſtitia & ſalus. Quare ſiue uiuunt adhuc in hac terra, hoc unum curant, ut agnita ſua infamia, promoueat gloria Chriſti, ſiue dormiunt in Chriſto, ſentiunt omnem ſalutis gloriam ſoli Chriſto deferendam eſſe. Itaque, ſi inuocentur tanquam dij auxiliares, mox ſeuero uultu nos aſpiciunt, & ad ſolum Chriſtum remittunt, & unuſquiſq; eorum recitat nobis tacito mentis ſermone hanc uocem: Illum oportet creſcere, me autem minui. Quod ſi nomine ipſorum inſtituantur ſacra & peregrinationes, hic iterum occinunt nobis hanc Ioannis cantilenam, Illum oportet creſcere, me autem minui. Sicut enim omnes Prophetę, ita & omnes Apoſtoli ac pij teſtimonium ferunt Chriſto, quòd quiſquis in ipſum credit, accipiat remiſſionem peccatorum & ſalutem per nomen eius. Quare hortantur, monent, inſtant, urgent, ut omnem fiduciam iuſtitiæ ac ſalutis noſtræ, in ſolo Ieſu Chriſto, uero ac legitimo Eccleſiæ ſuæ ſponſo, collocemus. Sequitur alia collatio Chriſti, & Ioannis Baptiſtæ, atque adeo omnium aliorum hominum. Qui ė ſupernis uenit, ſupra omnes eſt. Qui eſt ė terra, terrenus eſt, & ė terra loquitur. Qui ė cœlo uenit, ſupra omnes eſt, & quod uidit & audiuit, hoc teſtatur. Ioannes Baptiſta tribuit antea Ieſu Chriſto cognomen Sponſi, ſibi autem & collegis ſuis, Prophetis ac Apoſtolis tribuit cognomen amici ſponſi. Quare ne quis exiſtimet, quòd cum homines dicantur amici Chriſti, tanta ſit propinquitatis coniunctio inter Chriſtum & alios homines, ut habeant eandem originem, inſtituit nunc Ioannes aliam collationem, qua laudat & commendat Ieſum Chriſtum, à ſtirpe & origine ſua. Et quia amicorum ſponſi offitium eſt, ut gloria & prædicatione efferant ſponſum, quo libentius ſponſa ſeſe cum ipſo coniungat, ideo Ioannes ſtatim magnis laudibus celebrat Ieſum Chriſtum. Porro, in iungendis connubijs, præcipue conſiderari ſolet genus aut proſapia ſponſi. Quo enim altiori loco natus eſt, eo maiori uoluntate collocatur ei ſponſa. Audi ergo, quàm alto loco natus ſit Ieſus Chriſtus. Qui è ſupernis (inquit) uenit, ſupra omnes eſt. Ieſus Chriſtus, qui nobis à Ioanne pro ſponſo

Chriſti genus è ſupernis.

pro ſponſo commendatur, non uenit ex infernis, ſed è ſupernis, non uenit è terra, ſed è cœlo. Solent & principes huius ſeculi audire, Altiſſimo loco nati, ac ducunt quidem genus ſuum, è nobiliſſimis familijs, attamen quia deſcendunt ab Adamo, ſunt & ipſi è terra, quemadmodum alij homines. Ieſus autem Chriſtus ducit genus ſuum non è terra, ſed è cœlo. Quo loco quis eſt altior? Natus quidem eſt homo ex Maria uirgine, in terris, ſed nō eſt è terra. Primum enim, quod ad diuinitatem eius attinet, natus eſt ab æterno, uerus Deus, de uero Deo patre ſuo. Deinde, quod ad humanitatem eius attinet, non eſt conceptus ex humano ſemine, quemadmodum alij homines, ſed eſt conceptus de ſpiritu ſancto. Hoc uere eſt uenire è ſupernis, & altiſſimo loco natum eſſe. Conferamus nunc cū Chriſto alios hoies, & manifeſte uidebimus, quanta ſit inter ipſos diſſimilitudo, & q̄p lōge diſtet doctrina Chriſti, à doctrina hominum. Primum enim, etſi Deus format humanum corpus, & inſpirat ei animam, nihilominus tamen omnes homines ſunt è terra, & non è cœlo, Nam è terra eſſe hoc loco, eſt ex terreno Adamo originem ſuam ducere, ac in peccato concipi & naſci. Tales autem ſunt omnes homines. Concipiuntur & naſcuntur in peccato. Per unius delictum, inquit Paulus, propagatum eſt malum in omnes homines ad condemnationem. Deinde, homines, etſi alius alijs uirtutibus ornatus eſt, tamen non ſunt natura dij, ſed homines tantum. Vide ergo mihi quanta ſit diſtantia Ieſu Chriſti & aliorum hominum. Omnes enim alij homines, natura ſua tantum ſunt homines, & non dij. Ieſus autem Chriſtus non eſt tantum homo, ſed etiam uerus Deus natura. Adhæc, Omnes alij homines concipiuntur & naſcuntur in peccato. Ieſus autem Chriſtus, cum ab æterno natus eſſet Deus, poſtea in plenitudine temporis conceptus eſt de ſpiritu ſancto, & natus eſt homo, ex Maria uirgine. Quare, origine & dignitate perſonæ ſuæ ſuperat & excellit omnes homines. Porro, quemadmodum ſuperat omnes homines perſonæ ſuæ maieſtate, ita etiam ſuperat doctrinam omnium hominum, doctrinę ſuę ueritate. Teſtatur enim, & docet, quod uidit & audiuit, hoc eſt, certiſſima & ueriſſima. Cum enim ſit æternus filius Dei patris ſui, fieri non poteſt, quin ab æterno cognouerit, quæ ſint uera, certa, firma, & perpetuo ſalutaria. Quare ſola huius doctrina ſectanda eſt. Homines autem, quia ſunt è terra, loquuntur etiam & docent è terra. Habent quidem mentem, habent rationem, qua naturaliter cognoſcunt aliquid de Deo, ſed quia ſunt obruti peccato originali, ut non habent perfectam cognitionem Dei, ita quicquid adhuc cognitionis de Deo reliquum eſt, ſolet ingraueſcente tentatione & ſeuero Dei iuditio excuti. Nam cum homo

Chriſtus in terra homo natus, ſed nō eſt è terra.

E terra eſſe, quid ſit.

natura ſua priuatus ſit ſpiritu ſancto propter peccatum, manifeſtum eſt, quòd humana ratio, quæ natura ſua caret ſpiritu ſancto, non habenda ſit amplius res cœleſtis, ſed facta ſit, uel caro, ſicut Chriſtus ſupra dixit, uel terra, ſicut Ioannes hoc loco ait. Quare, quod homines teſtantur, loquuntur aut docent, è terra eſt, hoc eſt, incertum, inconſtans, uarium, mutabile, ac nullam prorſus ueram & perpetuam ſalutem afferens. Quid audio? inquies. Eſt ne è terra, hoc eſt, uanum & incertum, quicquid homines loquuntur & docent? Quid ergo dicendum erit de ipſa Ioannis doctrina? An non docuit baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum, qui certe baptiſmus, & quæ doctrina, non fuit è terra, ſed è cœlo? An non teſtificatus eſt de Ieſu, quòd ſit agnus Dei, qui tollit peccatum mundi? Hoc certe teſtimonium non eſt è terra. Nonne & ante Ioannem, Eſaias & alij prophetæ locuti ſunt certiſſima & diuiniſſima de Chriſto? Quid Apoſtoli? num dicemus doctrinam Euangelij eorum de Ieſu Chriſto eſſe è terra? Hic conſidera mihi, quod cum Ioannes confert teſtimonium ſeu doctrinam Ieſu Chriſti, cum doctrina omnium aliorum hominum, non intelligat in hominibus, eam doctrinam, quam ſingulari reuelatione Dei acceperunt, ſed eam, cuius cognitionem natura ſua habent. Hæc enim eſt hominum conditio, primum, quod natura ſua habeant quandam cognitionem rerum politicarum, quæ cognitio ſuam habet laudem & uſum in hac externa hominum uita. Deinde, quod habeant etiam natura ſua quandam cognitionem rerum ſpiritualium & diuinarum, de qua Paulus ait. Quod de Deo cognoſci poteſt, manifeſtum eſt illis. Sed nulla harum cognitionum affert homini ſalutem. Altera enim utilis tantum eſt ad uitam ciuilem. Altera iucunda quidem eſt, ſed non conſtat in ueris & grauibus tentationibus. Quare quicquid homines ſic loquuntur & docent, inconſtans eſt, & ad conſequendam ueram ſalutem inutile. Quod autem Ioannes Baptiſta, quod prophetæ, quod Apoſtoli, de Chriſto docuerunt, hoc non cognouerunt natura ſua, ſed reuelatione ſpiritus ſancti. Nam Ioannes ſupra dixit. Nec ego noueram eum, ſed qui miſit me, ut baptiſarem aqua, is mihi dixit, ſuper quem uideris ſpiritum deſcendentem & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptiſat ſpiritu ſancto. Nullum enim aliud eſt teſtimonium, nulla alia eſt doctrina, quæ ueram & perpetuam ſalutem afferat, præter eam, quam Chriſtus, uel ipſe docet, uel reuelat prophetis & Apoſtolis ſuis. Reliqua omnia teſtimonia, reliquæ omnes doctrinæ, quantumcunque cœleſtes & diuinæ uideantur, ſunt è terra, nec poſſunt quemquam in cœlum perducere. Quare, cum de uera & perpetua noſtra ſalute agitur, fugiendę ſunt

Ratio cur dicatur caro & terra.

dæ sunt omnes humanæ doctrinæ, amplectenda autem sola doctrina Iesu Christi, ut recte eruditi, ac fide renouati, & confirmati, in uocatione Dei ambulemus & cœlestem fœlicitatem consequamur, per Iesum Christum DOMINVM nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA XXXIII.

QVOD uidit, (inquit Baptista) & audiuit, hoc testatur. Hęc est insignis cõmendatio doctrinę Christi, a certitudine & ueritate. Nam quod Christus testatur, ac docet, hoc non cognouit ex aliena fama, sed uidit ipse, & audiuit. Quid ergo illud est, quo Christus differt à Patriarchis & Prophetis? An non & Patriarcha Iacob uidit Deum facie ad faciem, & audiuit uocem dei loquentis cum ipso de scala, quæ & testatus est, & docuit suam Ecclesiam? Nonne Moses uidit & audiuit deum recitantem in monte Sinai decalogum, & loquentem ex propitiatorio, quę postea testatus & contionatus est in Ecclesia Israelis? Quid dicemus de Esaia & alijs prophetis, qui & ipsi testati sunt & docuerunt, quæ uiderunt & audiuerunt? Recte. Patriarchæ & Prophetæ testati sunt, quæ uiderunt & audiuerunt, Sed magnum est inter uisionem & auditum Christi ac illorum discrimẽ. Quod enim illi uiderunt & audiuerunt, non fuit natura Deus, aut uerbum Dei, sed uiderunt tantum quædam signa præsentię Dei, & audiuerunt quandam uocem angeli loquentis nomine Dei. Ac docuerunt quidem magna & prędara de uerbo ac uoluntate dei, nõ aũt docuerunt ea ex natiua sua cognitione, sed ex aliena reuelatione. Quod uero Christus ab ęterno uidit & audiuit, hoc natura est Deus ipse, & quod docuit de uoluntate Dei, hoc docuit ex propria & natiua sua ipsius cognitione, propterea qp ipse sit ęternum dei uerbum, & in sinu patris sui. Quare, ut testimonio & doctrina eius nihil est certius, ita humanæ saluti nihil est utilius, ac magis etiam necessarium. Sed hic uide mihi testimonij eius euentum. Testimonium eius (inquit) nemo accipit. Quid potest dici iniquius? Testimonium, seu doctrina Christi, etsi est uerissima, ac certissima, adeoque diuina, tamen nemo accipit eam, nemo adhibet ei fidem. Siccine loqueris Baptista? Quid ergo illud est, quod supra de Andrea, de Petro, de Philippo, de Nathanaele commemoratur? Quid, quòd post miraculum mutatæ aquæ in uinum dicitur, Crediderunt in eum discipuli eius? An non pauloante tuipsius discipuli nuntiauerunt tibi

ꝙ omnes ueniant ad Ieſum, quomodo igitur dicis, Nemo teſtimonium eius accipit? Primum, nemo dicitur tempore Ioannis Baptiſtę credidiſſe in Ieſum, quia nemo adhuc credebat Ieſum eſſe talem, qualis erat, & qualem Ioannes Baptiſta teſtificabatur, qualem etiam Ieſus ſe ipſum doctrina & miraculis ſuis ſignificabat, uidelicet, uerum Meſſiam, ac naturalem filium Dei, adeoꝙ Deum ipſum. Habebãt quidem nonnulli Ieſum pro magno propheta, ſed nondum ſentiebant de ipſo iuxta ſuam & Baptiſtæ prædicationem. Deinde, permittamus fane, ꝙ nonnulli diſcipuli uere tunc crediderint teſtimonio ſeu Euangelio Chriſti, hi tamen pauciſſimi adhuc erant, ac præ reliqua turba, penè nulli uidebantur. Veniebat quidem maxima hominum multitudo ad Ieſum, cum inſtitueret baptiſmũ & ędaret miracula, ſed magna pars ueniebant magis nouitatis, cꝙ ueræ pietatis ſtudio. Nam hæc ferè eſt fortuna rerum Chriſti in hoc ſeculo. Cum ędit miracula, & paſcit multa milia hominum in deſerto, multos habet aſſeclas. Cum uero capitur & crucifigitur, uix unum inuenias, qui conſtanti ipſum fide ſectetur. Credẽdum aũt eſt in Ieſum Chriſtum, non tantum cum eſt fœlix, & apparet glorioſus, ſed etiam cum eſt infœlix, & apparet humilis atꝙ contemptus. Qualis enim qualis appareat in oculis huius ſeculi, ſemper eſt unigenitus filius Dei, ſemper eſt propitiatio & redemptio noſtra. Sed audiamus iam, quantum cultum Deo prędet, & quantum fructũ accipiat is, qui adhibet fidem doctrinæ eius. Qui accepit eius teſtimonium, is obſignauit, ꝙ Deus uerax ſit. Teſtimonium Ieſu accipere, eſt credere ſeu fidem adhibere Euangelio, quod Ieſus docet. Obſignare autem eſt aſſenſu & teſtimonio ſuo confirmare. Quod ergo Ioannes dicit, hanc habet ſententiam. Qui adhibet fidem Euangelio Ieſu Chriſti, is teſtatur & confirmat ſua fide & aſſenſu, quaſi ſigillo quodam, Deum eſſe ueracem. Nam quemadmodum honeſtus uir, qui in cæra publicarum literarum imprimit ſigillum annulo ſuo, teſtatur & confirmat ſuo ſigillo, ea, quæ in literis continentur, uere ita, ut conſcripta ſunt, acta eſſe, ita qui doctrinam Ieſu Chriſti fide accipit, is confirmat fide ſua, quaſi ſigillo & annulo, quod Deus ſit uerax, & promiſſi ſui ſeruans. Deus enim ab initio conditi orbis promiſit ſe miſſurum filium ſuum Meſſiam, qui ſeruet homines ab interitu, & uindicet ipſos in ueram & cœleſtem felicitatem, ac quod promiſit, hoc tempore etiam impleuit. Meſſias enim uenit, & docet Euangelion ſuum, quod eſt potentia Dei ad ſalutem omni credenti, atꝙ confirmat Euangelion magnis & cœleſtibus miraculis. Quare qui accipit Euangelion eius fide, is quaſi obſignat annulo fidei ſuę ueritatẽ diuinæ promiſſionis

de Meſſia,

de Messia, ut recte dixeris unumquemuis credentem Euangelio, esse obsignatorem diuinæ ueritatis. Maximus autem & excellentissimus, deoq; gratissimus cultus est tribuere DOMINO Deo nostro gloriam & laudem ueritatis. In hominibus magnus quidem honor est, si cui alij homines de uia cedunt, & eum maiorem ac superiorem geniculatione sua significant, sed non potest homini maior honor contingere, quàm si habeatur uerax & promissi seruans. Nam quem homines habent ueracem, ei tuto sese salutem suam credere putant, ac libenter se ipsi subijciunt, ita uidetur quidem DOMINO Deo nostro honor præstari, si externis geniculationibus, & manuum in altum eleuationibus significes te agnoscere ipsum DOMINVM Deum tuum, & adorare eum, Sed longe maximus est honor, si iudicaueris Deum esse ueracem & seruantem promissi. Vt enim nihil turpius, nihil fœdius, nihil magis Satanicum est, quàm mendatium, ita nihil honestius, nihil amabilius, nihil diuinius est ueritate. Quare cum is, qui credit Euangelio Iesu Christi, tribuat Deo gloriam & laudem ueritatis, manifestum est, quod fides sit longe omnium maximus & præstantissimus cultus Dei. Quid ergo dicemus? num fides meretur homini credenti uitam æternam, propterea quòd sit maximus cultus Dei? Homo credens, habet quidē uitam æternam, quemadmodum supra dictum est, & paulo post sequitur, non autem habet eam merito fidei, sed tantum merito Christi, qui per solam fidem accipitur. Sicut enim nullus hominum tantum diligit Deum, quantum lex exigit, ita nullus hominum tantum fidei habet, propter carnis imbecillitatem, quantum ueritas uerbi Dei postulat. Cum igitur nostra fides sit imperfectum opus, fieri non potest, ut sit meritum æternæ uitæ. Solus autem Iesus ille Mariæ filius perfectus est, ac propter hunc solum, & in hoc solo accipitur & habetur æterna uita. Audiamus igitur quis sit Iesus, ut intelligamus quomodo uita æterna in ipso habeatur. Nam is, quem misit Deus, uerba Dei loquitur. Ioannes uidetur his uerbis generalem sententiam recitare, sed quia instituit contionem de Iesu, quem discipuli accusauerant, interpretanda etiam sunt hæc uerba proprie de Iesu. Et habent hanc sententiam: Vos estis mihi hortatores, ut suscipiam bellum aduersus Iesum, quem dicitis baptisare, & omnes homines ad ipsum uenire. At si me audieritis, id quod ratio salutis uestræ exigit, non solum non condemnabitis eum, uerum etiam accipietis doctrinam eius, tanquam uerbum Dei, & adhærebitis ei, tanquam seruatori uestro. Iesus enim, quem uos accusastis apud me, is est, qui non uenit temere in hanc terram, sed missus est à Deo. Nec loquitur, aut contionatur

Credentes Euangelio, obsignatores diuinæ ueritatis.

Cultus Dei maximus, credere.

ſomnia hominis, ſed uerba Dei, adeoque ſi recte iudicare uultis, Ieſus, is propheta eſt, de quo dixit Deus, ſe poſiturum uerba ſua in ore eius. Ad Moſen enim dicitur: Prophetam ſuſcitabo eis, de medio fratrũ ſuorũ, ſimilem tui, & ponam uerba mea in ore eius, loqueturq; ad eos, oia quę præcepero illi. Qui autem uerba mea, quę loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor exiſtam. Ieſus autem, is pro-

Ieſus, prophe ta Moſaicus.

pheta eſt, qui uerba Dei, quæ in ore eius poſita ſunt, loquitur. Nec lo annes tm̃ exponit prophetã Moſi promiſſum, de Ieſu, ſed etiã Petrus in Actis Apoſtolicis ca. tertio, & Stephanus cap. ſeptimo, nihilq; certius eſt, q̃ Ieſum eſſe prophetam illum, de quo Deus ad Moſen poſt promulgationẽ Decalogi contionatur. Poſtq̃ enim Decalogus promulgatus eſſet horribili uoce, & maximis terroribus, acceſſit contio Iſraelitarum ad Moſen & dixit. Non audiam ultra uocem domini Dei mei, & ignem hunc maximum amplius non uidebo, ne moriar. His uerbis fatentur Iſraelitę ſe imbecilliores eſſe, q̃ ut queant implere decalogum, (Non poſſe em̃ audire uocem Dei, eſt non poſſe mandatis eius ſatisfacere) ideoq; ſignificant ſe eſſe damnatos, petere autem, ut Deus mittat ipſis ſeruatorem, per quem & iuſtificentur (id quod non poſſint conſequi ex decalogo) & è damnatione liberentur. Promittit igitur Deus prophetam, hoc eſt, Chriſtum, ut qui ipſum audiat, & credat, conſequatur propter ipſum iuſtitiã & ſalutem. Is autem propheta ſeu Chriſtus, eſt Ieſus ille, quem uos (inquit Ioannes) contemnitis. Quare, niſi reſipueritis & hunc audieritis, manet uos ſeueriſſima ultio Dei. Sequitur aliud encomium Ieſu. Non enim ad menſuram dat Deus ſpiritum. Cum hoc dictum recitetur, quaſi eſſet ἀιτιολογία precedentis ſententię, & refutatio opinionis diſcipulorum, uidetur ἐκ μέτρου, quod interpretes transferunt, Ad menſuram, poſitum eſſe pro ἐκ διαμέτρου, ut hic ſit huius dicti ſenſus. Deus non dat ſpiritum ſuum, ut doceat pugnantia & ſibi contraria. Ego Baptiſta, ſcio quidem me à Deo miſſum, & me uerbũ Dei loqui, ſed idem ego ſcio etiam hunc Ieſum, quem uos de baptiſmo & doctrina accuſaſtis, multo magis atq; excellentius à Deo miſſum eſſe, quippe qui ſit propheta ille, quem Deus Moſi promiſit, & in cuius ore Deus uerba ſua poſuit. Quare nunquam impetrabitis, ut ſuſcipiam cum ipſo pugnam. Deus enim non mittit prophetas ſpiritu ſuo, ut ſecum inuicem ex diametro pugnent, & Eccleſiam Dei in diuerſas inter ſe partes trahant, ſed ut eam concordi doctrina ædificent. Hæc ſententia non uidetur eſſe huic loco diſſentanea. Nos uero ſequemur nunc ueterum interpretationem, qui ἐκ μέτρου, hoc eſt, Ex menſura, expoſuerunt, pro parce & modice, & intellexerunt hunc locum de plenitudine ſpiritus in Chriſto. Baptiſta em̃ ornat Ieſum ſua

laud-

laude coram discipulis suis, ut excitet eos ad sectandum Iesum. Iesus, inquiens, is est, cui Deus dat spiritum suum non ad mensuram, hoc est, haudquaq̃ parce & modice, sed large, abundanter & affluenter: Iesus enim is est de quo Esaias ait: Egredietur uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus DOMINI, Spiritus sapientię & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientię & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini: Hæc certe non est parua mensura, sed magna superabundantia spiritus. Dicitur autem Deus pater dare Christo filio suo superabundantiam spiritus, primum, quia filius Dei, unus est deus cum spiritu sancto, deinde quia filius dei homo factus accepit à deo patre suo innumera eaq̃ maxima dona spiritus sancti. Spiritus Domini, inquit, super me, eo q̃ unxerit me. Ad euangelisandum pauperibus misit me, ut mederer contritis corde, & prędicarem captiuis indulgẽtiam. Porro autem, Iesus Christus non sic accipit abundantiam donorum spiritus, ut eam soli sibi retineat, sed ut effundat eam largissime super oẽs credentes in ipsum. Erit, inquit, posthæc, & effundam spiritum meũ super omnem carnem, & prophetabunt filij uestri & filiæ uestræ. Et Paulus: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis ac renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos opulente per Iesum Christum seruatorem nostrum. Non negari quidem potest, quin sua sit mensura personalium donorum spiritus in singulis credentibus. Sic sentiat unusquisq̃, inquit Paulus, ut cuiq̃ Deus partitus est mensuram fidei. Et iterum. Vnicuiq̃ nostrum data est gratia iuxta mensuram donationis Christi. Ac rursus. Huic datur per spiritum sermo sapientiæ, alij uero sermo scientię secundum eundem spiritum, alij uero fides per eundem spiritum, alij uero dona sanationum. Hęc sunt dona personalia, quæ donantur nonnullis per spiritum sanctum ad ędificationẽ Ecclesię. Generalia autem dona spiritus, quæ unicuiuis priuatim necessaria sunt ad salutem, dantur singulis credentibus per Iesum Christũ, sine modo & mensura. Adoptio in filium & hæredem Dei, generale donum spiritus est, quem, obsecro, modum, quam mensuram habet hoc donum? Quis potest hoc donum in credente metiri? Remissio peccatorum, generale donum spiritus est, quod contingit unicuiuis credenti in Christum, Sed sine modo & mensura. Vt enim non potes metiri peccata, ita nec potes metiri remissionem peccatorum, imo etiamsi peccata numerare posses, non tamen potes remissionem peccatorum numerare. Vbi exuberauit, inquit Paulus, peccatum, ibi MAGIS exuberauit gratia. Victoria super mortem, generale est donum spiritus, quod ut necessarium est unicuiuis ad salutem, ita datur credenti in Christum abundanter & affluenter.

Romano. 12.

Ephe. 4.

1. Corinth. 12.

Nemo enim poteſt humana ratione comprehendere, quanta ſpiritus potentia, & quàm admirabili uirtute conſeruet Chriſtus credẽtes in morte. Quare tanta eſt liberalitas Chriſti, ut quemadmodum ipſe accepit ſpiritum à patre ſuo abſq; modo & menſura, ita effundat etiam ſuper credentes, largiter & abundanter omnia neceſſaria dona ſpiritus, & tribuat eis incommenſurabilem fœlicitatem. Poſtremo, addit
» Baptiſta aliud prœconium Ieſu Chriſti. Pater, (inquiens) diligit filiu-
» um, & omnia dedit in manu eius. Quemadmodum ſuperiores ſententiæ, ita & hæc refutat opinionem diſcipulorum de Ieſu. Vos diſcipuli exiſtimatis hunc Ieſum, quẽ apud me de baptiſmo & doctrina eius accuſaſtis, eſſe filium tantum hominis, ego autem dico uobis, eum eſſe uerum & æternum Dei patris ſui filium. Ieſus enim is eſt, ad quem loquitur Deus pater in ſecundo pſalmo. Filius meus es tu, ego hodie genui te, de quo & ad Dauidem ait. Suſcitabo ſemẽ tuum poſt te, ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium. Non eſt autẽ ſentiendũ, q̃ Deus pater tam frigido affectu proſequatur hunc Ieſum filium ſuum, q̃ ſolent aliquoties ἄστοργοι parentes huius carnis ſuos proſequi filios, ſed tam ardenti dilectione & amore complectitur eum, ut tradat omnia in manus & poteſtatem eius. Poſtula à me, inquit, & daboti bi gentes hereditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ: Et iterum. Gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper OMNIA opera manuum tuarum. Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius, oues & boues uniuerſas, inſuper & pecora campi. Volucres cœli & piſces maris, qui perambulant ſemitas maris. Hoc certe eſt Ieſu Chriſto datam eſſe omnẽ poteſtatem in cœlo & in terra. Spiritus ẽ ſanctus non ſentit hac corporaliũ bonorum enumeratione, regnum Chriſti eſſe corporale in hoc ſeculo, ſed intelligit his uerbis ſpirituale, cœleſte, & æternum regnum, in quo ſit perpetua omnium rerum abundantia, & fœlicitas. Deinde Deus pater ita diligit hunc Ieſum filium ſuum, ut non ſolum tradiderit in manum eius omnia cœleſtia & perpetua bona, ſed etiam tradat ea per manũ eius, & propter ipſum, omnibus credentibus in ipſum. Vera & perfecta iuſtitia, cœleſte bonum eſt. Hoc bonum Deus pater ita tradidit filio ſuo, Ieſu Chriſto, ut etiam propter filium reputet eos uere iuſtos, qui credũt in ipſum. Victoria mortis, & fœlicitas perpetuę uitę in regno cœlorum, ſunt cœleſtia bona, quę pater ſic propria tradidit filio ſuo, ut propter filium ſeruet in morte & reddat perpetuo fœlices oẽs eos, qui fide ſua filiũ accipiũt. Cũ ergo Ieſus tanta maieſtate ſit prędituſ, ut ueniat è ſupernis, ſit propheta ille, in cuius ore Deus poſuit uerba ſua, acceperit ſpiritum abundantiſsime, ſit unigenitus filius dei, & intantum diligatur à deo patre ſuo, ut omnia ſint in manum eius tradita, & per manum eius

num eius omnia tradantur, quid, obsecro te, hinc sequitur? Hoc nimirum sequitur, ꝙ Qui credit filio, habet uitam æternam. Qui uero non credit filio, non uidebit uitam, sed ira Dei manet super eum. Ergo ne, inquis, meremur uitã æternam fide nostra? Absit. Fides est quidem prȩstantissimus & Deo gratissimus cultus, quemadmodum supra diximus, uita autem ȩterna non datur nobis propter nostram fidem, sed datur per nostram fidem, propter Iesum Christum. Solus enim Iesus Christus habet uitam æternam in sua manu & potestate. Qui autem credit in Christum, is accipit Christum fide sua. Quare qui credit in Christum, accipit etiam in Christo ȩternam uitam. Pauca hȩc sunt uerba. Qui credit filio, habet uitam æternam, sed uide mihi, quàm multa, c̄p magna in se complectantur. Primum enim abrogant uniuersam Leuiticam legem Mosi, una cum sua circumcisione. Si enim habemus ȩternam uitam propter filium Dei, fide acceptum, manifestum est, ꝙ non habeamus eam propter circumcisionem, aut propter sacrificia Leuitica. Deinde abrogant omnia merita politicor̄ & moraliū operum. Non dico abrogari bona opera, quæ uerbo Dei exiguntur, sed merita bonorum operum. Nam bona opera stabiliuntur per fidem, quippe ꝙ fides non potest se continere, quin bonos fructus afferat, sed hi fructus non sunt tanti momenti, ꝓpter carnem, ut possint per se constare in iuditio Dei, & mereri uitam æternam. Quare necesse est, ut uita æterna contingat nobis tantum per fidem propter solum filium Dei. Postremo hȩc pauca uerba ȩquant omnes homines in consequenda æterna uita. In hoc quidem seculo magnum est discrimen hominum, sed quod attinet ad consequendam cœlestem salutem, nullum est discrimen. Qui enim credit filio, siue dominus, siue seruus, siue mas siue fœmina, siue diues siue pauper, siue iuuenis siue senex, siue Scytha, siue Græcus, habet uitam æternam. E contra autem, Qui non credit filio, non uidebit uitam. Quid ergo? Num increduli non resurgent a mortuis? Certe resurgent, sed non uidebunt uitam, hoc est, non consequentur uitam iucundam & fœlicem, sed ibunt in perpetuam infœlicitatem. Nam, cum non credant filio Dei, seu Euangelio eius, ira Dei manet super eos. Manifestum quidem est, ꝙ omnes homines sint natura filȷ̄ iræ. Soli autem hi, qui credunt filio Dei, Domino nostro Iesu Christo, ꝙ ipse solus sit propiciatio nostra, transferuntur de ira, in gratiam & fauorem Dei, propter Christum. Reliqui omnes manent in ira Dei. Nunc ergo recense mihi, qui sint hi Oẽs, oẽs nimir̄ Iudæi, quales hoc tempore sunt Iudæi, Omnes Ethnici idolatræ, omnes Sarraceni, omnes Turcæ, omnes hypocritæ, omnes impœnitentes inter Christianos, quamuis potentes, sapientes, & honesti. Omnes hi manent in ira Dei. Vbi autem est ira

Aeterna uita datur non propter, sed per fidem.

Opera bona, & merita operum bonorum.

Impij resurgent, sed ad supplitium.

Dei, ibi nulla eſt iuſtitia, nulla tranquillitas uitæ, nulla benedictio, nulla ſalus, nulla fœlicitas, ſed perpetua maledictio, damnatio & interitus. Fugiamus igitur, amiciſſimi, conſortium incredulorum, ſectemur autem Eccleſiam credentium in filium Dei, & obediamus uocationi Euangelij eius, ut reſtituti ex ira, in gratiam Dei, conſequamur ueram & perpetuam uitam per Ieſum Chriſtum Dñm noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto deus benedictus in ſecula, Amen.

CAPVT QVARTVM

HOMILIA XXXIIII.

IN PROXIMO CAPITE CONſcriptę ſunt duę excellentes contiones. Altera eſt Chriſti ad Nicodemum, altera Ioannis Baptiſtæ ad diſcipulos ſuos, quæ continent in ſe ſummam totius Euangelij ac Chriſtianę doctrinę. Quare ſi uera ſalus nobis curę eſt, non exiſtimemus nos noſtro munere defunctos, ſi has contiones ſemel tantum audiuerimus, aut legendo percurrerimus, ſed ediſcendę ſunt ad uerbum, ut rectam ex eis cognitionē Chriſti, ſeruatoris noſtri, aſſequamur. Sequitur nunc quartū caput Euangeliſtę Ioannis, in cuius initio deſcribitur ſeceſſus Chriſti è Iudęa in Galilæā, deinde proponitur nobis in muliere Samaritana exemplum iuſtificatiōis. Poſtremo additur miraculum editum in
» Capernaum, in filio Reguli. Vt ergo cognouit (inquit Euangeliſta)
» Dominus, audiſſe Phariſęos, q̄ Ieſus plures diſcipulos faceret & ba-
» ptiſaret, q̄ Ioannes (quanq̄ Ieſus ipſe non baptiſaret, ſed diſcipuli e-
» ius) reliquit Iudęam, & abijt iterum in Galilęam. Supra dictum eſt, Ieſum ueniſſe in Iudęam, ac inſtituiſſe, ut diſcipuli baptiſarent, quemadmodum Ioannes & ipſius diſcipuli baptiſabant. Quare cum Ioannes in Galilęa, & diſcipuli Ieſu in Iudęa baptiſarent, ac maxima hominum multitudo baptiſmum eorum ſuſciperent, uidebatur Phariſęis, penes quos erat ſumma Iudaïcę religionis, res intolerabilis. Primum enim iudicabāt hunc baptiſmum eſſe abrogationem circumciſionis: Si autem circumciſio abrogaretur, an non tota Iudaïca religio interiret? Deinde ſentiebant hunc baptiſmum eſſe abrogationem oblationum, ſacrificiorū, & aliorū ſacrorum in lege Moſi. Si enim homines perſuaſi fuerint, ſe conſequi remiſſionem peccatorum intinctione in aquam,

aquam, quis deinceps ad expianda peccata oues & boues tanto ſumptu offerret? quis ad conſequendam peccatorum remiſſionem alia ſacra faceret? Adhæc metuebant Phariſæi honori & quæſtui ſuo, ſi baptiſmus Ioannis & Chriſti promoueret. Quare inſidiantur uitę Chriſti, ut ſi Chriſtus è medio ſublatus fuerit, tam ſibi, q̄ legi ſuæ conſulatur. Hæc eſt magna impietas & crudelitas Phariſæorum. Etſi enim unuſquiſq; operam ſuam conferre debet ad conſeruandam ueram religionem, nihil tamen inauditum & incognitū damnandum eſt. Phariſęi autem nondum cognouerūt, qualis ſit baptiſmus Ioannis & diſcipulorum Chriſti, num diuino mandato inſtitutus ſit, an ab hominibus excogitatus, & tamen ita damnant eum, ut etiam cogitent Chriſtum, quem audierant eſſe baptiſmi uel autorem, uel approbatorem, è medio auferre. Quare peccant furioſa crudelitate. Quod autem uolunt honori & quæſtui ſuo conſulere perſecutione, ac etiam occiſione innocentis, uulgare hominum uitium eſt, qui cum putent ſummæ eſſe prudentiæ, opes aut parare, aut paratas conſeruare, nullum non genus ſceleris deſignant, ut animo ſuo ſatisfaciant. Ac non peccat quidem, qui uel honorem uel facultates ſuas legitime & iuſte tuetur. Sed hæc peccatis, iniquitatibus, & ſceleribus tueri, hoc demum non eſt ſua conſeruare, ſed eſt uere ſua amittere. Nihil enim poteſt eſſe fœlix ac benedictum, quod inique, iniuſte, & impie conſeruatur. Quare, ſi quid non potes retinere, niſi pecces, uelociter relinquendum eſt, ut Deo obedias. Nec potes conqueri de damno, ſi quid hac cauſſa derelinqueris. Nam quod derelinquitur, ne peccetur, hoc derelinquitur propter iuſtitiam, & propter nomen Dei, ut uerbo eius obediatur. Quod autem nomine Dei derelinquitur, hoc Deus iuxta promiſſionem Chriſti filij ſui, centuplum reſtituit. Non igitur in damno ſed in lucro eſſe deputandum eſt, quod ad obſequendum uocationi Dei dimittitur. Cæterum, q̄ Chriſtus inſtituerit quidem diſcipulos ut baptiſarent, ipſe autem non baptiſauerit aqua, non fecit hoc conſilio, q̄ uel diſpliceret baptiſmus, quem ipſe à Ioanne acceperat, uel puderet ipſum baptiſmi, quem Eccleſiæ uſq; ad nouiſſimum huius ſeculi diem utendum commendauit, ſed ut teſtimonio Ioannis Baptiſtę, q̄d erat teſtimonium ſpiritus ſancti, ſeſe accommodaret. Baptiſta enim dixerat, ſe baptiſare quidem aqua, Chriſtum autem baptiſaturum igni. Quare Chriſtus non baptiſat aqua, ut cum poſtea in die Pentecoſtes baptiſaturus ſit diſcipulos ſuos igni, manifeſte cognoſcatur, hūc ſolum eſſe uerum Chriſtum, de quo non ſolum Baptiſta, uerumetiam omnes alij prophetæ uaticinati fuerint. Sed uideamus nunc, quid Ieſus fecerit. Poſtq̄ audiuit Phariſæos inſidiari uitę ipſius: Reliquit Iudæam & abijt iterum in Galilæā. Quid? metuit ne mortem à Pha-

Opes conſeruare aut derelinquere legitime.

Chriſtus non baptiſauit aqua.

risæis? An non potuisset uno uerbo omnes pharisæos perdere? An non uenerat in hunc mundum, ut pro peccatis nostris mortem susciperet? Recte dicis. Christus tanta fuit potentia, ut potuisset uel captiuus è manibus aduersariorum mirabiliter euadere, uel omnes aduersarios, priusq; caperetur, uno nutu opprimere. Venit etiam in hunc mundum, ut sua morte nostra peccata expiaret, sed uoluit suscipere timorem mortis iuxta humanam imbecillitatem, & fugere, donec adueniret legitimum, & à Deo patre definitum moriendi tempus, tribus præcipue de caussis, quas commemorat epistola ad Hebræos. Debuit, inquiens, per omnia fratribus similis reddi, ut misericors esset & fidelis Pontifex in his, quæ apud Deum forent agenda, ad expiandum peccata populi. Nam ex hoc quod ipsi contigit tentatum esse, potest & his, qui tentant, succurrere. Hic habes perspicue caussas, propter quas Christus susceperit in se humanas infirmitates, absque tamen peccato. Primū enim susceperit eas, ut similis esset fratribus ac declaret se uerum semen Abrahæ, hoc est, uerum hominem assumpsisse. Nisi enim uerum assumpsisset hominem, non esset uerum semen Abrahæ, hoc est, non esset uerus Christus, qui patriarchis promissus erat. Deinde susceperit humanas imbecillitates, ut fidelis esset Pontifex ad expianda peccata populi. Nam peccata solent expiari suis supplicijs. Inter supplitia autem peccati continetur etiam Timor mortis. Nisi enim Adam peccasset, ut nec mors ita nec timor mortis intrasset in hunc mundum. Cum igitur Christus aduenit, ut expiaret peccata nostra susciendis peccatorum supplitijs, susceperit & mortis timorem, ac fugit, ut Pontificatu suo probe defungeretur. Non enim sentiendum est, quod Christus expiauerit peccata nostra tantum in cruce, sed quod tota uita Christi in hoc mundo fuerit peccatorum nostrorum expiatio, quemadmodum alias docuimus. Postremo susceperit humanas imbecillitates, ut possit his qui tentantur succurrere. Christus enim seruator noster est in omnibus afflictionibus, & ut scriptura loquitur, adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. Maiori autem uoluntate, & ardentiori studio iuuant afflictos hi, qui eadem pericula pertulerunt, ac ijsdem afflictionibus defuncti sunt. Quare susceperit Christus affectum eorum, qui insidias hostium metuunt, ut ex hoc quod ipsi contigit tentatum esse, quēadmodum apostolus ait, possit & his, qui tentantur succurrere. Sed redeamus ad Euangelistam. Oportebat aūt eum transire per Samariam. Venit ergo in ciuitatē Samarię, quę dicitur Sichar, iuxta prędium, quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Erat aūt ibi fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sit super fontem. Hora erat ferme sexta. De Samaria et Samaritanis superuacaneum est ea hic repetere, quæ copiose scripta sunt, in tertio li-

Humanæ imbecillitates à Christo susceptæ.

Ipsus fatigatus ex itinere

tertio libro Regum, capite decimo ſexto, & in quarto libro Regum, capite decimo ſeptimo. Dicemus tamen de his quædam paulo poſt, cum locus id exegerit. Sichar autẽ uolunt corrupte dici pro Sichem, de qua in Ioſua cap. ultimo ſcriptum eſt, & quam aiunt poſtea Neapolim dictam fuiſſe. Nam de prędio, quod donauit Iacob filio ſuo Ioſepho, uide Geneſim, cap. quadrageſimo octauo. Ieſus igitur reditu rus in Galilæam uenit ad hunc locum Samarię, & ſedit ad fontem Iacob fatigatus & ſitiens. Erat enim hora diei ſexta, hoc eſt meridies, quo tempore æſtus ſolis feruentiſsimus eſſe ſolet. Hic iterum audis in Ieſu Chriſto humanas imbecillitates. Cui cœlum ſedes eſt, & terra ſcabellum pedum eius, hic fatigatur ex itinere. Et qui paſcit & potat omnia animantia, ita ſitit, ut etiam a' muliere peccatrice aquam petat. Quid ſibi uult tanta hæc imbecillitas? non certe aliud, q̃ quod paulo ante de timore mortis & fuga diximus. Voluit enim Chriſtus his imbecillitatibus ſe declarare uerum eſſe hominẽ, & expiare peccata noſtra, ac experiri affectum miſerorum hoĩm, ut ipſos oportuno & tempore & modo iuuet. Ac hactenus quidẽ diximus de profectiõe Chriſti è Iudęa in Samariam. Audiamus nunc, quid in Samaria geſtum ſit. Venit mulier Samaritana, ut hauriret aquã. Dixit ei Ieſus. Da mihi quod bibam. Nam diſcipuli eius abierant in ciuitatem, ut cibos emerent. Hoc eſt inſtitutum, propter quod Euangeliſta commemorauit profectionem Ieſu in Samariam. Suſcepit enim deſcribendam iuſtificationem mulieris Samaritanæ, ut exemplo eius cognoſcamus, quomodo peccator fiat iuſtus. Nam hæc mulier dedit operam ſcortationi (quemadmodum poſtea ſequitur) & uenit ad fontem impudica & peccatrix, ſed redit domum, à fonte iuſta & ſancta. Obſeruandum igitur eſt, quid actum ſit, q̃ conſecuta ſit iuſtitiam & ſanctitatem. Ac initio uides mulieri contingere cœleſte & diuinum benefitium iuſtitiæ, nullo ſuo merito, ſed prorſus aliud agenti. Primum enim uenit ad fontem, nihil minus quærens, q̃ ueram iuſtitiam, ſed hauſtura aquam. Non ſitit cœleſtem ſanctitatem, ſed ſitit terreſtrem aquam. Deinde ſecura eſt in peccatis ſuis. Etſi enim Chriſtus initio colloquĩ admonet eam ſalutis ſuæ, tamen ipſa ſuauiter interim ridet uerba Chriſti, nec ulla afficitur cura ueræ iuſtitiæ. Exiſtimat fortaſsis ſe ſatis iuſtam, ſi peccatum hominibus lateat, & ipſa aliquoties offerat arietem pro peccato, ac bibat ex eo fonte, ex quo ſanctus patriarcha Iacob cum filĳs ſuis bibit. Ac prorſus idem agit hæc mulier, quod Salomon de adultera ſcribit. Talis, inquiens, eſt uia mulieris adulterę quæ comedit, & tergens os ſuum dicit: Non ſum operata malum. Vides igitur hanc mulierem nullum prorſus habere meritum coram Deo, pro-

Imbecillitas Chriſti.

Iuſtificationis exemplũ in muliere Samaritana.

pter quod poſſit conſequi benefitium iuſtitiæ & ſalutis. Nihilominus tamen Chriſtus ſuſcipit cum ipſa colloquium, ut eam iuſtificet. Hoc illud eſt, quod Eſaias ſcribit. Omnes nos quaſi oues errauimus, unuſquiſque in uiam ſuam declinauit, ſed DOMINVS poſuit in eo iniquitatem omnium noſtrum. Et Ioannes: In hoc eſt caritas, non quod nos dilexerimus Deum, ſed quòd ipſe dilexerit nos, & miſit filium ſuum propiciationem pro peccatis noſtris. Porro colloquium Chriſti cum muliere hoc fuit. Da mihi, inquit Chriſtus, quod bibam. Chriſtus ex itinere fatigatus, ſitit quidem aquam, ſed multo magis ſitit mulieris ſalutem, ideoque quærit hac petitione occaſionem docendæ mulieris, ut reducat ipſam in uiam iuſtitiæ. Quod uero additur, diſcipulos profectos fuiſſe in ciuitatem, ut cibos emerent, ſignificat Chriſtum, ſolum, abſque arbitris, ad fontem ſediſſe, & cum muliere collocutum fuiſſe, interim autem refutatur horum hypocriſis, qui ex inſtituto profeſſionis ſuæ non attingunt pecuniam, quæ eſt mera ſuperſtitio, ad decipiendos homines, ſpecie ſanctitatis, excogitata. Quid enim dicemus? Si Apoſtoli emerunt cibos, certe & habuerunt, & attigerunt pecuniam. Ergone Monachi illiſectantur multo ſanctius inſtitutum, quàm Apoſtoli? Sed ualeant hæ uaniſſimæ ſuperſtitiones, indignæ prorſus, de quibus in ſeria Chriſtianiſmi doctrina mentionem faciamus. Nos perſequemur ea quæ ſequuntur, & audiemus, quid mulier reſpondeat Chriſto. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana. Quomodo tu Iudæus cum ſis, poſcis à me potum, quæ ſum mulier Samaritana? Non enim commertium habent Iudæi cum Samaritanis. Ex hoc reſponſo animaduertere licet, mulierem non ſolum in peccatis ſuis ſecuram fuiſſe, uerum etiam aliquam ſibi iuſtitiam præ Iudæis arrogaſſe. Quod enim dicit, σαρκασμὸς eſt, & mordax inſultatio. Quid? Tu ne ex Iudæis illis, qui ſibi ſoli uidentur iuſti & ſancti, petis potum à me Samaritana, cum tamen nos Samaritani iudicemur à uobis impiiſſimi? Non metuis, ne ex meo colloquio uel potu ſordideris? Sed quales quales ſitis, certe intelligo etiam uos noſtra opera indigere, & nos, qui bibimus ex fonte Iacob, non eſſe tam abiectos à Deo, q̃ uos iudicatis, alioqui enim cur tu peteres à me ex hoc fonte potum? Hæc linguæ procacitas in muliere merito reprehendi debet. Mulierem enim decet modeſtia, & uerecundia. Quę autem hæc eſt modeſtia, inſultare in miſerias uiri, Iudęi quidem, alioqui tamen ignoti? Et quæ eſt illa uere-

Pecuniã non attingere, hypocriſis eſt.

cundia,

cundia, publicam gentis consuetudinem uni sitibundo uiro contumelioſe exprobrare, ac ſe illi propter uſum fontis à patriarcha effoſſi, in ſanctitate præferre? Sed audiamus nunc conſuetudinem Iudæorum, quam allegat mulier. Iudæi, inquiens, non habent commertium cum Samaritanis. Hæc conſuetudo non fuit in lege Moſi mandata, ſed traditione maiorum à Iudæis obſeruata, ab eo uidelicet tempore, quo Zorobabel & principes populi noluerunt permittere, ut Samaritani reſtaurarent cum ipſis templum, quemadmodum ſcriptum eſt in Eſdra, ca. iiij. Videntur autem magnas & graues cauſſas huius obſeruationis habuiſſe. Nam Samaritani uarie peccabant aduerſus Deum & aduerſus Iudæos, qui erant populus Dei. Primum enim, non ſectabantur ſynceram religionem, quam Moſes & prophetæ docuerant, ſed habebant religionem ex Iudæorum & Gentium ritibus collectam. Poſtq̃ enim Rex Aſſyriorum eieciſſet Iſraelitas è Samaria, deduxit colonias ex Gentibus Babyloniis & Chutæis in Samariam. Hi initio coluerunt in Samaria deos ſuos fictitios, deinde cum propter impietatem à leonibus interficerentur, didicerunt etiam ſacra Iſraelitica, quæ una cum ſuis impiis ſacris obſeruarunt. Et cum DOMINVM colerent, inquit ſcriptura, dñs quoque ſuis ſeruiebant iuxta conſuetudinem gentium, de quibus translati fuerunt in Samariam. Veriſimile autem eſt, quod his gentibus admixti ſint poſtea multi ex Iſraelitis, qui & ipſi partim ſecuti ſunt ſacra Moſaica, & gloriati ſunt ſe eſſe poſteros Patriarcharum, partim ſecuti ſunt impietatem gentium. Itaque Gentes & Iſraelitæ in Samaria redacti tandem ſunt in unum corpus reipublicę, & obſeruarunt religionem compoſitam ex Iudæorum & Gentium ſacris. Tales Samaritani ſunt & hi, qui hoc tempore nullam certam religionem probant, ſed ſeligunt quędam è religione Pontificia, quędam è religione, quam ita uocant, Euangelica, quędam è religione Turcica, quędam etiam è Iudaica. Hi etſi gloriantur ſe unum tantum Deum, creatorem cœli & terræ colere, tamen uere ſunt homines impij, ac ſine religione. Vna enim eſt tantum uera religio, uidelicet, ea quam tradiderunt prophetæ & Apoſtoli de Ieſu Chriſto ſeruatore noſtro, et quam nos docent ſacræ literæ. Hanc, qui non ſectatur, impietatem ſectatur, ut maxime iactet ſe uerum Deum colere. Deinde Samaritani peccabant aduerſus Iudæos uirulento odio, inconſtantia, mobilitate & leuitate. Cum enim Iudæi utebantur proſpero flatu fortunæ, ſimulabant Samaritani ſe quoque Iudæos eſſe, & cupiebãt ſeſe cum Iudæis ſocietate coniũgere. Cum aũt Iudæi

Samarita.

4. Reg. xvij.

Religio uera quæ ſit.

Vide Ioſephũ li. xi. Antiquitatum.

infœlices erant, non habebant capitaliores hoſtes, q̃ Samaritanos. Vtinam autem ſoli hi Samaritani hac in re peccaſſent. Nunc, q̃ multos, obſecro, reperias, quorum animus eodem, quo fortuna, inclinat, & quos cum fœlix fueris, amicos, cum infœlix, hoſtes habeas? Hac leuitate nihil turpius, hac crudelitate nihil deteſtabilius eſt. Quod enim tempus magis opportunum, aut quando Deus ipſe ac natura diuinitus condita magis exigit, ut proximo exhibeas offitia amicitiæ, q̃ cum premitur infœlicitate? Cum igitur derelinquis proximum in difficillimis temporibus, non uideo, quid aliud facias, quàm quòd & Deum contemnas & hominem exuas, ac indignus ſis, qui ullum inter homines locum habeas. Poſtremo Samaritani peccabant etiam hac parte in coniunctionem uicinitatis, q̃ præbebant tutum aſylum his Iudæis, qui ad ipſos metu ſupplitiorum propter ſcelera ſua confugiebant. Hos tuebantur, hos defendebant, non affectu clementiæ erga miſeros, aut cupiditate propugnandæ iuſtitiæ, ſed odio Iudæorum. Cum igitur Samaritani, peccarent tam impietate aduerſus Deum, quàm leuitate & crudelitate aduerſus Iudæos, non mirum eſt, q̃ Iudæi non habuerint publicum commertium cum Samaritanis, ne uiderentur impietatem eorum approbare, & ne infirmiores aſſuefierent unà cum commertio, etiam impietati. Hæc autem conſuetudo, etſi habuit honeſtas cauſſas, fuit tamen humana tantum pædagogia. Nunquid ergo tanti momento habenda erat, ut aſſurgeret ei, & cederet lex Diuina? Nihil certe minus. Propter traditionem humanam, non eſt tranſgrediendum præceptum diuinum. Lex Dei eſt: Diliges proximum tuum ſicut teipſum, & nomine proximi non intelligitur tantum amicus, ſed etiam inimicus, quemadmodum Samaritanus ille, qui in Euangelio Lucæ, ſuſcepit curam Iudæi ſemiuiui, recte hanc legem intellexit. Quare ſi Samaritanus quiſpiam comprehenſus fuiſſet eodem periculo, quo Iudæus à latronibus deſpoliatus, & ſemiuiuus relictus, ac præterijſſet Iudæus, non licuiſſet ipſi, niſi impio & crudeli, prætexere publicam gentis ſuæ conſuetudinem, ac miſerum Samaritanum derelinquere, ſed neceſſe habuiſſet humanam pædagogiam tranſgredi, ac miſerum adiuuare, ut diuinæ legi obſequeretur. Ordinatio Dei eſt, ut Chriſtus filius Dei uocet peccatores ad pœnitentiã. Etſi autem Chriſtus, cuius regnum non eſt de hoc mundo, ſubiecerat ſe publicis Iudaïcę politię cõſuetudinibus, tamen cum uocat hic mulierẽ Samaritanã ad pœnitentiã, recte uiolat humanam pędagogiam, ut diuinam ſuam uocationẽ ſectetur. Quare danda quidem nobis eſt opera, ut politicas conſuetudines, quę habẽt honeſtas cauſſas, pro uirili noſtra obſeruemus, & quantum in nobis eſt, publicam

Diuina Lex, non debet cedere humanæ ordinationi.

eſt, publicam tranquillitatem exemplo obedientię noſtrę conſeruare ſtudeamus. Si uero tale quid aciderit, ut aut humanum aut diuinum mandatum uiolandum ſit, obediendum magis eſt Deo q̄ hominibus, quo in uocatione Dei perdurantes, ambulemus in adiutorio & protectione dei altiſſimi ad ueram ſalutem, propter Ieſum Chriſtum ſeruatorem noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XXXV.

VScepit Chriſtus colloquium cum Samaritana muliere, ad fontem Iacob, contra publicam quidem gentis ſuę conſuetudinem, ſed iuxta diuinam ſuam uocationem, ut peccatricem mulierem ad pœnitentiam, & ueram iuſtitiam perduceret, ac toti Eccleſiæ exemplum iuſtificatiōis in ea proponeret. Ac initio uidemus talem eſſe hanc mulierem, quales peccatores omnes, iuditio peccati nondum reuelato, eſſe ſolent. Hæc enim mulier, etſi ſcortata eſt, tamen quia peccatum non eſt uulgatum inter ciues, & ipſa aliquoties offert ſacrificia pro peccatis, bono animo eſt, ſecura eſt, pollicetur ſibi non tantum impunitatem, ſed etiam iuſtitiam propter ſacra, quæ unà cum ciuibus ſuis peragit. At his moribus nemo conſequitur coram Deo remiſſionem peccatorum & iuſtitiam. Quare Chriſtus pergit cum muliere colloqui, ut tandem reducat eam in ueram & rectam uiam iuſtificationis. Nam cum mulier admiraretur, qui fieret, quòd Ieſus ab ipſa peteret aquā, Reſpondit Ieſus, & dixit: Si ſcires donum Dei, & quis ſit, qui dicit tibi, Da mihi quod bibam, tu petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam uiuam. Nihil reſpondet Ieſus mulieri ad publicam gentis conſuetudinem, quam mulier allegauerat, ſed dicit ea, quæ ad ſalutem mulieris neceſſaria ſunt. Si tu, inquiens, cognoſceres quantum benefitium ego petendo à te aquam, in te conferre cupiam, ac intelligeres & tuam miſeriam, & meam maieſtatem, non expectaſſes, dum ego petiſſem aquam, ſed tu me petēdo ueram tuam ſalutē, preueniſſes. Hic primū uide tolerantiā & clementiā Chriſti. Deriſus à muliere, non uiciſſim eam deridet, ſed ſalutē eius curat. Qui ergo nos ſumus, q̄ uno tm̄ ridiculo uerbo excitati, ira ſic intumeſcamus, ut rumpi uelle uideamur? Deinde, cū Chriſtus filius dei petat à muliere aquā, magis ut ipſe det

Si Scires Donum Dei

Ira cōpeſcenda.

mulieri, q̃ accipiat benefitium, diſcendus nobis eſt hic theologicus Canon, q̃ DOMINVS Deus noſter hanc habeat conſuetudinem, ut petendo & exigendo à nobis noſtra, quæ ſic uocantur, bona, ſignificet & promittat ſe potius ſua nobis bona affluenter daturum, q̃ à nobis noſtra ablaturum, aut ſi quid abſtulerit, centuplum redditurũ. Quid ergo, inquis, petit aut quid exigit à nobis Deus? primum, cum homo afflictus petit opem noſtram, ſentiamus Deum ipſum id à nobis petere. Quod uni, inquit, ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Deinde, petit Deus à nobis, ut nomine eius relinquamus, quod non poſſumus aut conſequi aut conſeruare, niſi peccemus aduerſus deum. Nam quod ſic relinquitur, hoc Deus ſibi datum eſſe, interpretatur. Præterea petit, ut patienter feramus, ſi quid à nobis uiolenter auferatur, aut amittitur. Nam & hoc Deus ſibi datum eſſe iudicat. Cum ergo Deus hæc petit, profecto non petit ea, ut nos relinquat egenos, ſed ut faciat nos locupletes. Petit enim, non ut auferat, ſed ut det, & ſi quid ablatum fuerit, abunde reſtituat. Deus enim non indiget noſtra ope, nos autem ipſius ope indigemus. Meæ ſunt, inquit, omnes feræ ſyluarum, iumenta in montibus & boues. Cognoui omnia uolatilia cœli, & pulchritudo agri mecum eſt. Si eſuriero non dicam tibi. Meus eſt enim orbis terræ & plenitudo eius. Quare Deus petit à nobis noſtra bona, non q̃ ipſe indigeat, aut nos uelit indigentia perdere, ſed ut habeat occaſionem plura in nos beneficia conferendi, q̃ aut optare aut ſperare audeamus. Multo enim liberalior eſt dando, q̃ nos accipiendo. In lege Moſi iubet Deus manipulos in agris relinquere aduenę, pupillo, & uiduę. Hos enim manipulos ſibi potius, q̃ hominibus dari intelligit. Quid ergo? num Deus hoc petit, ut defraudet dominos agrorum, & coniiciat eos in paupertatem? Minime omnium, ſed petit hoc ſibi dari, ut dominos agrorum ditet. Additur enim. Vt benedicat tibi DOMINVS Deus tuus, in omni opere manuum tuarum. Apud Lucam Chriſtus ait. Date & dabitur uobis. Dando igitur magis accipimus, quàm accipiendo. Deus petijt ab Abrahamo unigenitum filium ſuum Iſaacum. Cum ergo Abraham daret eum Deo ac offerre uellet intantum non amiſit ipſum, ut potius maximo cum fœnore ſit reſtitutus. Per memetipſum, inquit deus, iuraui, quia feciſti hanc rem, & non peperciſti filio tuo unigenito, benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli, & uelut arenam, quę eſt in littore maris. Chaldæi diripuerunt quondam facultates Iobis, & domus collapſa oppreſſit liberos eius. Petijt ergo Deus à Iobe, ut ſibi daret facultates & liberos, hoc eſt, ut patienter hanc iacturam ferret. Quid factum eſt? Dedit ea Iob Deo: DOMINVS, ingens, dedit, Dominus abſtulit. Sit nomẽ Dñi benedictum. Sed uicissim

Deus, quæ aufert, reddit affluenter.

Dei liberalitas.

ciſſim reddidit Dominus Iobi omnia duplitia, & benedixit nouiſſimis eius pluſq; principijs. Dauid eiectus fuit è regno ſuo per Abſolomẽ. Qua in re petijt Deus à Dauide, ut ſibi daret regnum, hoc eſt, ut exilium ex fide & obedienter ſuſciperet. Dedit ergo Dauid Domino Deo ſuo regnum. Si inuenero, inquiens, gratiam in oculis domini, reducet me, Si autem dixerit mihi, non places, preſto ſum, faciat, quod bonum eſt coram ſe. Sed Deus uiciſſim ita reſtituit Dauidi regnum, ut non ſolum in Dauidis, ſed etiam in Salomonis filij eius manu confirmaretur. Quare ſi quid Deus petierit uerbo ſuo, certo credendũ eſt, q̃ magis dare uelit q̃ accipere, ut diſcamus petitioni Dei gratificari, & noſtra iuxta mandatum Dei obedienter derelinquere. Sed reuertamur ad mulierem Samaritanam. Dicit ei mulier, Domine, neq; quo haurias, habes, & puteus profundus eſt. Vnde ergo habes aquam illam uiuam? Num tu maior es patre noſtro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipſe ex eo bibit, & filij eius, & pecora? Etſi nonnulli interpretes ſentiunt, hæc uerba non ridendi ſed diſcendi gratia à muliere dicta eſſe, tamen quia uidimus antea ſecuritatem mulieris in peccatis ſuis, quam poſtea magis declarabit, intelligemus & hæc uerba iuxta ingenium mulieris ſupra indicatum. Nam Chriſtus dixit de aqua cœleſti, hoc eſt, de uera & perpetua ſalute, quam dare uelit, Mulier autem intelligit eum loqui de aqua fontana. Quare ſuauiter ridet prolixam illam promiſſionem Chriſti, de aqua uiua, idq; duobus nominibus, Altero, q̃ ipſe ſitientiſſimus & aqua egentiſſimus, polliceatur uiuam aquam, cum tamen ne ſitulam quidem habeat, qua hauriat putealem illam aquam. Altero, q̃ uideatur ſe præferre Iacobo, Patriarchæ ſanctiſſimo, cum promittat meliorem aquam, q̃ Iacob cum familia ſua biberit. Sed qua ratione mulier accipit promiſſionem Chriſti, eadem ſolet humana ſapientia omnes promiſſiones Dei accipere. Nam quemadmodũ mulier putat promiſſionem Chriſti de uiua aqua ridiculam eſſe, propterea q̃ nihil uideat in Chriſto, quod cum hac promiſſione conueniat, imo uideat plane contraria in Chriſto, ſitim uidelicet, & indigentiam, ita diuinæ promiſſiones uidentur humano iuditio prorſus ridiculæ, q̃ longe alia polliceantur, q̃ natura rerum ferat. Ac ſi quidem naturalia & congruentia cum diuinis promiſſionibus manifeſta compareant, non difficile uidetur uerbo Dei fidem habere. Nam ſi agri multa frumenta ferant, & parata ſint ea, quæ ad uictum ſuppeditant, uidemur nobis recte huic uerbo credere. Qui dat eſcam omni carni. Et, Dat eſcam eſurientibus. Aut ſi bona corporis ualetudine utamur, non uidemur dubitare, quin Deus ſeruet uitam noſtram. Si autem grando uaſtauerit agros, & immineat mors, pmiſſiones dei de dando uictu et conſeruãda uita

Promiſſiones diuinæ, ſunt ridiculæ humanæ ratiõi.

non ſolum ridiculę, uerumetiam mendaces iudicantur. At enim DOMINVS Deus noſter non fundauit promiſſiones ſuas aut naturali rerum curſu, aut humana potentia & iuſtitia, ſed ſua tantum omnipotentia, & miſericordia. Promiſit deus ambulantibus in uocatione ſua uictum. Hanc promiſſionem ſeruat, etiamſi defuerint frumenta. Nõ enim in ſolo pane uiuit homo, ſed in omni uerbo, quod egreditur de ore DOMINI. Promiſit Deus uitam omnibus credentibus in Chriſtum. Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat uitam æternam. Hanc promiſſionem ſeruat Deus, etiamſi ſanitas & uita corporis euaneſcant. Quare primum omnium curæ nobis ſit, ut habeamus & intelligamus promiſſionem Dei, qua cum ſi naturalis rerum curſus congruit, utamur ſane, quo uti licet, ſi uero nihil eſt, quod conuenire uidetur, ſufficiat nobis ipſa Dei ueritas, quæ cum ſita ſit in omnipotentia & miſericordia Dei, fieri non poteſt, ut ſpem credentium fallat. Deinde, ingenio huius mulieris, quæ ridet Ieſum, ꝙ præferat ſeſe Iacobo Patriarchæ tam ſancto, & promittat meliorem aquam, ad umbrantur etiam hi, qui maiorum ſuorum inſtituta ſine iuditio ſequuntur. Manifeſtum quidem eſt, ꝙ debeamus canicie & autoritati maiorum noſtrorum aſſurgere, Sed ne ipſi quidem maiores hoc à poſteris ſuis exigunt, ut citra iuditium, & teſtimonium uerbi Dei, omnia placita ipſorum, ut ſacroſancta & inuiolata amplectamur. Nam quemadmodum Patriarcha Iacob, non eò fodit puteum, ut poſteros ſuos ad uſum huius putei, quo ne ipſe quidem ſemper uſus eſt, alligaret, aut prohiberet, quo minus meliorem & commodiorem fontem uel quærant, uel fodiant, ita pij & prudentes maiores multa tam in rebus politicis ꝙ eccleſiaſticis inſtituerunt, non quidem hoc conſilio, ut quod ipſis uiſum ſit, perpetuum maneret, ſed ut rationem ſui temporis haberent, ac interim poſteris liberum relinquerent, etiam pro ſui temporis opportunitate rebus conſulere. In humanis enim ordinationibus nihil poteſt, præter uerbum Dei, perpetuum eſſe. Quare maiorum autoritati ita cedendum eſt, ut tamen meminerimus uerbo Dei ſemper & perpetuo obſequendum eſſe. Sed audiamus nunc quid ad hæc mulieris uerba Chriſtus dicat. Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, ſiciet iterum. Quiſquis autem bibe rit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſiciet in æternum, Sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis, in uitam æternam. Hęc eſt duarum aquarum collatio, ex qua Chriſtus manifeſte ſignificat mulieri, ꝙ promittat ipſi non terreſtrem ſed cœleſtem aquam, quæ afferat homini ſalutem, non caducam & mutabilem, ſed ſempiternam & immortalem. Memorabile dictum, quod magno nobis uſui eſſe poteſt, ſi eo de-

Maiorum autoritas ſuſpicienda quidẽ, nõ autem preferenda autoritati Dei.

Sũffinat nobis ipſa dei veritas

Omnis qũ bibit ꝓ hac aqua sitiet iterũ.
Quisquis autem biberit ꝓ aqua
quam ego dabo ei

teſt, ſi eo dextre ut ſciamus. Nam ſi id quod Chriſtus de puteali aqua dicit. Omnis qui bibit ex hac aqua, ſitiet iterum, transferamus ad iuſtitiam humanam, & ad omnia ea terrena, quorum uſus nobis proponitur & oſtentatur, non ſolum recte intelligemus earum rerum naturam, ſed etiam diſcemus cupiditates noſtras compeſcere, ac in uocatione Dei ad ueram noſtram ſalutem pergere. Nam ſi de humana iuſtitia loquēdum eſt, recte conferetur cum hac puteali aqua, ex qua qui biberit, iterum ſitiet. Etſi enim habes humanam iuſtitiam, tamen ea non explet ſitim iuſtitiæ in diuino iuditio, quia non eſt perfecta. Ac prętanda quidem eſt ex fide, nemo autem poteſt per eam coram tribunali Dei conſtare. Sola illa iuſtitia ſeruat nos, quam nobis donat Chriſtus, & quam ex Euangelio eius per fidem accipimus. Quod autem attinet ad alias res terrenas, hoc eſt hominum ingenium, hæc natura, ut cum alicuius terrenæ rei deſiderio tenentur, tanta aliquoties cupiditate flagrent, ut exiſtiment ſibi pereūdum eſſe, niſi aſſequantur. Alius in uenalem agrum tanta auiditate imminet, ut niſi comparet eum ſibi, putet ſe non poſſe diutius uitam agere. Alius tanta propoſiti magiſtratus cupiditate inflāmatus eſt, ut niſi conſequatur eum, iudicet totam ſalutem ſuam perīſſe. Alius amore uirginis aut uiduæ ita ardet, ut non tam uiuere malit, cū eam in uxorem ducere, ac ſic ſentiat, ut ſi nō factus fuerit compos uoti ſui, è uita ſibi diſcedendum ſit. Et quis enumerare poſſet omnia cupiditatum genera, quibus homines ita flagrare ſolent, ut exiſtiment ſe beatos, ſi aſſequantur, quod cupiunt, infœliciſſimos autem, & longe omnium miſerrimos, ſi ſpe ſua fruſtrentur. Sed in tantis cupiditatibus reuocanda eſt in animum hæc ſententia, (Omnis qui bibit ex hac aqua, ſitiet iterum) ut ardorem & flagrantiam earum extinguamus. Nam quēadmodum aqua illa putealis non ita depellit ſitim ut amplius non ſitias, ſed quantumcunq; in prętentia biberis, iterum tamen ſities, ita in omnibus rebus terrenis nihil eſt tam excellens, tam prętabile, tam eximium, quod humano animo diu ſatisfacere ſuapte natura queat. Quicquid enim in hac terra, quamuis prętioſum, quamuis iucundum, & delectabile, in medium produxeris, ea eſt aqua, ex qua qui biberit, iterum ſitiet. Audi mihi Salomonem ſapientiſſimum & diligentiſſimum rerū perſcrutatorem. Is in Eccleſiaſta ſuo, primum ædificat ſibi domos, plantat uineas, facit hortos & pomœrea, extruit piſcinas aquarū. Deinde poſſidet ſeruos & ancillas, oues & boues, prętera, coaceruat argentum & aurum. Adhæc, inſtituit cantores, cantatrices & delitias filiorum hominum. Breuiter, Salomon quęſiuit in omnibus huius ſeculi rebus uel utilibus uel iucundis fontem earum aquarum, ex quibus ita biberet, ut deinceps non ſitiret. Sed audi ingenuam ipſius confeſſionem.

Cum conuertissem me ad uniuersa opera, quæ fecerant manus meæ, & ad labores, in quibus frustra sudaueram, uidi in omnibus uanitatẽ & afflictionẽ animi, et nihil permanere sub sole. Hoc quid aliud est, q̃ si dixisset, nullum inueni fontem sub sole, q̃ potuerit meam sitim explere? Salomoni, inquis, hoc accidit, sed nõ cuiuis homini. Imo Salomon in hoc diuinitus excitatus est, & tanta fœlicitate ac maiestate ornatus, ut posset sua ipsius experientia conditiones rerum huius seculi cognoscere, ac de uanitate earum toti orbi testimonium dicere. Obsecro igitur te, ut exponas nobis, quid causſæ sit, q̃ nulla sit aqua in terris, quæ sitim nostram explere possit, ac nulla res sit in hoc seculo, quę mentem nostram ita exaciare queat, ut nulla amplius cupiditate teneatur. Quid causſæ sit, rogas? Dicam uno uerbo. Peccatum. Peccatum inquam, in causſa est. Postq̃ enim Adam peccauit, & nos in ipso peccauimus, amisimus ueram tam cognitionem q̃ possessionem Dei. Deo autem amisso, quid obsecro, reliquũ nobis esse potest? Deus enim uere est copia rerum, & thesaurus omnium bonorum, ac ut paucissimis dicam, Deus est OMNIA in OMNIBVS. Quare si Deo caueris, nihil prorsus est, quod in alijs rebus inuenire queas. Si, exempli gratia accesseris ad pecuniam, quamuis multam & copiosam, nihil tamen est in pecunia, quod te iuuare, aut animum exaciare possit. Pecunia enim non est Deus ipse, & tu cares Deo, qui est omnia in omnibus. Quid ergo aliud relinqueretur tibi in pecunia, q̃ inanitas & uacuitas? Si accesseris ad regiam maiestatem, qua nihil interris sublimius putatur, ea tamen te egentem dimittet. Regia enim maiestas non est Deus ipse, & tu propter peccatum, cares Deo, qui solus est omnia in omnibus. Nihil ergo habes, si Deo cares, etiamsi regiã maiestatem habeas. Sed quid faciam, inquies, ut amissum Deum recuperem? Omnia enim, ut uideo, recipiam, si hunc recipiam. De hac re audiẽda est posterior pars huius sententię, quã Christus hoc loco mulieri recitauit. Quisquis, inquiens, biberit ex aqua, quã ego dabo ei, non sitiet inæternum, sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternam. Nulla est in terris aqua, quãuis ex fonte Iacob hausta, quæ possit hominum sitim explere. Sola autẽ illa aqua, quã Christus dat, homines ita exaciat, ut nunquàm deinceps sitim sentiant. Quę est ergo illa tam prędiosa aqua, qs est ille tam salutaris fons, ut & nos ex ipso aquam hauriamus & ad perpetuã uitam conseruemur? Profecto hic fons non est alius, q̃ Christus ipse, unà cum omnibus bonis suis, quę à Deo patre suo accepit. Aiunt fontanã aquã tam alte assurgere, q̃ descenderat. Hoc idem de Christo uero fonte dici potest. Descẽdit ille de cœlo, & idẽ etiã ascendit. Nemo, inquit, ascendit in cœlum, nisi qui descendit, filius hominis, qui est in cœlo.

Peccatum fecit homines miseros & pauperes.

Pecunia non est Deus.

Ergone

Ergone homines neceſſe habent ſemper in terra manere? Nihil certe minus. Audis enim quid hoc loco dicatur. Fiet in eo fons aquę ſalientis in uitam ęternam. Si enim Chriſtum fide acceperis, quemadmodum fons ipſe, qui eſt Chriſtus, in cœlum aſſurgit, ita & homo Chriſto inſertus una cum Chriſto in cœlum aſcēdit. Hic enim Ieſus Chriſtus, ſolus ille eſt, per quem aſcendamus in cœlum, & ingrediamur in æternam uitam. Solus item ille eſt, per quem recuperare poſſumus Deum antea peccato amiſſum. Nam ut intelligas quanta ſit maieſtas Chriſti, reuoca iterum in mentem contionem Baptiſtæ de Chriſto, quam ſupra expoſuimus. Sic enim ait Baptiſta. Pater diligit filium, & dedit illi OMNIA in manū. Audi & Paulum de maieſtate Chriſti contionātem. Credimus, inquit, ſecundum efficatiam roboris fortitudinis Dei, quam exercuit in Chriſto, cum ſuſcitaret eum ex mortuis, & ſedere fecit ad dextrā ſuam in cœleſtibus, ſupra omnem principatum ac poteſtatem, & uirtutem et dominium, & omne nomen q̄d nominatur, non ſolum in hoc ſeculo, ſed etiā in futuro, & omnia ſub iecit ſub pedes illius, & eum dedit caput ſuper omnia ipſi Eccleſiæ, quæ eſt corpus illius, complementum eius, qui omnia in omnibus adimplet. Hæc eſt deſcriptio maieſtatis Chriſti, quam idcirco hoc loco ex Paulo recitauimus, ut cognita maieſtate Chriſti, perſpicue uideamus, q̄ accepto Chriſto, Deum ipſum, qui eſt omnia in omnibus, recuperemus, & cupiditatem noſtram cumulate expleamus. Deus enim pater omnia dedit in manum Chriſti filij ſui. Ac primum, cum ſuſcitaſſet eum à mortuis, iuſſit eum ſedere ad dextrā ſuam, hoc eſt, habere æqualem cum ipſo poteſtatem & maieſtatem ſuper omnia in cœlo & in terra. Deinde dedit etiam eum caput Eccleſiæ, uidelicet, ut non ſolum ipſe habeat ęqualem maieſtatem cum deo patre, uerum etiam cōmunicet eam cum Eccleſia ſua, quemadmodum capitis dona cōmunia ſunt cum reliquo corpore. Ac breuiter, deus pater extulit Chriſtum filium ſuum in tantam ſublimitatem, ut ſicut ipſe, ita & Chriſtus ſit omnia in omnibus, quod quid aliud eſt, quàm q̄ Deus tradidit ſeſe totum, quantus quantus eſt, unigenito filio ſuo domino noſtro Ieſu Chriſto. Quare qui accipit Chriſtum, (accipit autem eū, qui credit Euangelio eius, de qua re alias ſępe) is accipit, aut potius recuperat Deum antea peccato amiſſum. Quid ergo nunc deeſſe tibi poteſt, ſiue ad proſpera ſiue ad infœlitia acceſſeris? Si habes Chriſtū & recuperaſti deum per Chriſtum, eam habes aquam, ex qua, qui biberit, nunquam in ęternum ſitiet. Quocunq̄ te uerteris, inuenis rerū omnium abundantiam & fœlicitatem. Si ueneris ad pecuniam, inuenis theſaurū, quia maximum omnium theſaurum, qui eſt Chriſtus, ac Deus ipſe, tecum affers. Si ueneris ad indigentiam pecunię & pau

Chriſti maieſtas.

pertatem, nihil minus, q̄ ante in pecunia, inuenis, quia gestas tecum thesaurum inexhaustum. Si accesseris ad uitam, expleberis uita, quia adducis tecum uitæ autorem. Si contra accesseris ad mortem, certe & hic non minus expleberis uita, q̄ antea. Mors enim non potest mors esse, ubi est uita, Iesus Christus DOMINVS noster. Quare cum exarserint in te cupiditates terrenarum rerū, noli peccatis, sceleribus & impietate ad consequendas eas contendere, (non enim sunt aqua illa, quæ possint sitim explere) sed omni cogitatione & cura in hoc studium incumbe, ut habeas Iesum Christum seruatorem nostrum, qui ut omnia in omnibus adimplet, ita est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA XXXVI.

QVOTSI Iesus Christus Dominus noster haud obscure hactenus obtulit Samaritanę mulieri ueram & perpetuam salutem duabus eximijs promissionibus, quarum altera est, Si tu scires donum dei, & quis sit, qui dicit tibi, da mihi quod bibam, tu petisses ab eo, & dedisset tibi aquam uiuam, altera, Quisquis biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet inęternum, mulier tamē in peccatis suis secura, ut nullo adhuc uerę salutis desiderio tenetur, ita nondum eam adsequitur, donec agnitione peccatorum territa, et ignibus inferni inflammata incipiat cupiditate liberationis flagrare. Fieri enim non potest, ut qui cæcata mente ignorat magnitudinem & grauitatem peccati sui, magnopere afficiatur promissione diuinæ clementiæ & Euangelio salutis. Nam, cum in præsentia nullum nec in corpore nec in animo incommodum ferre uideatur, putat se in optimo statu collocatum esse. Audiamus igitur quid secura adhuc mulier respondeat Iesu Christo ad liberalissimam illam promissionem de fonte scaturiente in æternam uitam. Dicit ei mulier. Domine, da mihi istam aquam, ut non sitiam, neq̄ ueniam huc ad hauriendum. Hocne ro non est serio petere aquam promissam, sed est promissionē uanam iudicare & ridere. Bene profecto mecum ageretur, si possem talem aquam assequi, Sum enim admodum segnis, ad ingrediendum singulis diebus hoc iter è ciuitate, & ad hauriendam è tam profundo puteo aquam. Facies igitur mihi rem gratissimam, si talem mihi aquam dederis, quam si bibero, non amplius sitiam. Sed quid? Tune mihi talem posses dare aquam, qualis nulla unquam fuit in toto orbe terrarum? Quod igitur promittis, reputo nugas esse uanissimas. Primum, hæc

mum, hæc mulier ſignificat exemplo ſuo, quomodo ſecuri peccatores & ꝝ quorum deus uenter eſt, excipere ſoleant Euangelion Chriſti. Nam Euangelion Chriſti prædicat Chriſtum eſſe theſaurum omnium bonorum, & pollicetur in Chriſtum credentibus, omnem rerꝫ abundantiam. Hoc ſi audiuerint uentres, continuo exclamant, cur ergo Chriſtus non largitur nobis frumenta & uina in hac magna inopia & caritate? Adhæc Euangelion Chriſti prædicat Chriſtum eſſe gratuitum peccatorum remiſſorem, ut qui credit in eum, conſequatur remiſſiõem omnium peccatorum, ſine ullo merito, ſed plane gratis per fidem, propter Chriſtum. Hæc ſi ex Euangelio docentur, ſecuri hypocritæ ea admurmuratione excipiunt, ut exiſtiment, nihil uani us unqꝫ dictum eſſe. Nihil ergo boni, inquiunt, faciemus, Sed peccabimus libere, ſiquidem peccatorum remiſſio contingit nobis tãtum oſcitantibus. At ſi iſti recte intelligerent, quid uere eſſet coram Deo peccatum, & quantam ſecum afferret pernitiem, profecto minime riderent Euangelion de remiſſione peccatorum, ſed obuꝝs manibus, ac toto pectore exciperent. Quare niſi ſerio ſuſcipiant curam ſalutis ſuæ, audient tandem, quod Sapientia apud Salomonem dicit: Deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis. Ego quoqꝫ in interitu ueſtro ridebo, & ſubſannabo cum uobis id, quod timebatis aduenerit. Deinde uides in hac muliere, quid cauſſę ſit, cur tam pauci Euangelion Chriſti ſeria fide amplectantur. Mulier enim tantiſper ridet promiſſiones Chriſti, dum ignorat magnitudinem peccatorum ſuorum. Itaqꝫ ignorantia & cæcatio mentis in cognoſcenda grauitate peccatorum, cauſſa eſt, propter quam pauciſſimi ſtudioſe Euangelion ſectentur. Non enim fieri poteſt, ut Euangelion Chriſti, in ſpeciem uile, & uarijs afflictionibus comitatum, grato excipiatur animo, niſi ab ijs, qui & peccatum uere agnoſcunt, & ſupplitium peccati ſenſu uel aliqua ex parte percipiunt, quorꝫ ut pauciſſimi ſunt, ita maxima eſt multitudo eorum hominum, qui ducunt uitam ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus. Diſcamus igitur magnitudinem & meritum peccati noſtri agnoſcere, ut & ardenti amore Euangelion Chriſti aſſectemur. Sed ueniendum eſt uel tandem ad id, quo Ieſus mulierem iuſtificaturus ducit eam primum omnium ad agnitiõem peccatorum ſuorum. Dicit ei Ieſus: Vade uoca uirum tuum, & ueni huc. Amãbo te, cur iubet Chriſtus mulierem uocare maritum ſuum, an non decet mulierem audire contionem de uera iuſtitia, niſi ꝓſente marito? Nõ hoc agit Chriſtus, ſed uult hac occaſione mulierẽ ducere in agnitionem, & pœnitentiam peccatorum, quæ eſt initium conſequendę iuſtitię per Chriſtum. Voca, inquiens, uirum tuum. Satis hactenus fui tibi ludibrio. Nunc res ſerio agetur. Obtuli tibi ue-

Securi rident Euangelion Chriſti.

ram ſalutem, ſed ut uideo, nondum es ueræ ſalutis ſitiens. Effitiam igitur, ut ſias ſitibunda. Volui, ut tu confitereris tua peccata, quo intelligerem te inflammatam deſiderio iuſtitiæ, ſed tu in peccatis ſecura es. Confitebor igitur ego tibi tua peccata, ut incipias remiſſionem peccatorum ex animo quærere. Sed mulier nondum intelligit inſtitutum Chriſti. Reſpondit igitur & dixit ei: Non habeo uirum. Ex hoc
»» mulieris reſponſo accipit Chriſtus occaſionem reuelandi peccati. Et
»» ait. Bene dixiſti, Non habeo uirum. Quinq; enim uiros habuiſti, &
»» nunc quem habes, non eſt tuus uir. Hoc uere dixiſti. Hæc eſt reuelatio occulti peccati mulieris. Non perſcrutemur autem curioſe, num mulier quinq; legitimos maritos habuerit, & tantum cum ſexto uiro poſt aliorum maritorum mortem, illegitimum ſtuprum commiſerit, an omnes ſex uiri fuerint mulieri illegitimi. Hoc manifeſtum eſt, mulierem fuiſſe impudicam, & deſignaſſe peccatum ſcortationis. Primũ ergo, Chriſtus reuelans mulieri occultum peccatum, perſpicue ſignificat, nullum ſcelus inter homines tam occulte tam abſcondite perpetrari, quod non manifeſte pateat in conſpectu Dei. Deus eſt oculus omnia uidens ſiue interdiu, ſiue noctu. Quo ibo, inquit, à ſpiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Quid igitur polliceris tibi impunitatem, quod in tenebris noctis, & non in luce pecces? Peccata tua latent quidem homines, non autem latent Deum, non latent angelos miniſtros Dei. Quanto impudentius, quanto horribilius eſt peccare coram diuina, quam coram humana maieſtate? Deinde Chriſtus docet hoc loco quod ſit initium conſequendæ iuſtitiæ, ſanctitatis & ſalutis. Iuſtificaturus enim impudicam mulierem, primum omnium ducit eam ad pœnitentiam, hoc eſt, ad agnitionem & deteſtationem peccati. Hoc initium eſt ueræ iuſtificationis. Nam ad conſequendam ueram iuſtitiam ac beatitudinem, neceſſaria eſt remiſſio peccatorum. Beati, inquit, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Nemo autem ardet deſiderio remiſſionis peccatorum, niſi qui agnoſcit peccatorum magnitudinem & grauitatem. Nam quemadmodum nullus flagrat cupiditate recuperandæ ſanitatis corporalis, niſi intelligat & ſentiat magnitudinem morbi, ita nullus affectat remiſſionem peccatorum, niſi cognoſcat, quantam pernitiem, quantam damnationem peccata ſecum afferant. Quare ad conſequendam iuſtitiam neceſſaria eſt agnitio & pœnitentia ac deteſtatio peccati. Et quia originali uitio ita cæcati ſumus, ut non intelligamus ex nobis ipſis, quanta ſit peccati magnitudo, ſed potius amemus peccatum, & blandiamur nobis in eo, idcirco Deus inſtituit contionem Decalogi, non ut operibus, quæ in ipſo præcipiuntur, & à nobis fiunt, poſſimus expiare peccatum, ſed ut diſcamus ex eo peccatum agnoſcere, et

Manifeſta omnia, in oculis Dei.

Iuſtificatiõis initium.

Decalogi uſus.

peccati

peccati pœnitere. Quod si uero uerba decalogi ita oscitanter à nobis excipiantur, ut securi in peccatis ambulemus, Solet Deus addere uerbis uerbera, & immittit uarias tum publicas tum priuatas afflictiones, nunc pestilentiam, nunc bellum, nunc inopiam & caritatem rerũ, & alias id genus calamitates, quibus non hoc significat, ut afflictionibus expiemus peccata, sed ut afflictionibus admoneamur de peccatis, & discamus peccatorum pœnitere, quo excitemur ad quærendam ueram peccatorum remissionem & salutem. Audiamus igitur decalogum diligenter, & suscipiamus afflictiones diuinitus nobis immissas obedienter, ut quod ad consequendam iustitiam necessarium est, agnoscamus magnitudinem peccatorum, & detestemur ea, tanq̃ pręsentem pestem ac pernitiem nostram. Quæ cum ita se habeant, audiamus nunc, quid mulier respondeat Christo. Domine, inquit, uideo, quod propheta es tu. Patres nostri in monte hoc adorauerunt, & uos dicitis, quòd Hierosolymis est locus, ubi oporteat adorare. Hic nunc obserua mulieris modestiam. Alij solent in reprehensorẽ contumeliose inuehi. Neq̃ enim possunt ferre, ut peccata ipsorum arguantur. Mulier autem excipit reprehensionẽ Christi tanta pacientia, ut non solum confiteatur Iesum uera dixisse, uerumetiam honoret eum epithetis domini ac prophetæ, & quærat ab eo ueram salutis cognitionem. Nam sentiendum est q̃ uerba Christi recitantis peccatum mulieris, non peruenerint tantum ad mulieris aures, sed penetrauerint in latebras animi, & excitauerint in corde flammas ignis inferni, ut mulier non solum agnouerit magnitudinem peccatorum suorum, uerumetiam senserit se uere obnoxiam perpetuæ damnationi. Quod ergo dicit, DOMINE, uideo, q̃ propheta es, hunc habet sensum: DOMINE, fateor te uerissima dicere, & ex uerbis tuis non tam agnosco peccata mea, q̃ inflammata sum supplitio ignis inferni. Quid ergo nunc faciam? Num, qui mihi reuelasti peccatum, non etiam reuelabis rationem, qua remissionem peccati consequar? num qui me coniecisti in flammas ignis inferni, non reduces me ad gaudium regni cœlestis? Quo me uertam? Ostendisti peccatum, ostende etiam expiationem peccati, ut iustificata ueram salutem habeam. Hoc certe est rectè intelligere propositum & finem agnitionis peccatorum. Deus enim reuelat impio peccatum, & iuditium peccati in hoc seculo, non ad hunc finem, ut impius desperet, quemadmodum Cain, aut se suspendat, quemadmodum Iudas Ischariotes, sed ut excitetur ad quærendam expiationẽ peccati & salutẽ. Viuo ego dicit DOMINVS, nolo mortẽ impij, sed magis ut cõuertat & uiuat. Quare cum mulier hũc finẽ agnitiõis pctõrũ intelligeret, interrogat christũ de cultu dei, aut de sacris, q̃bus satisfatiat p̃ pctis suis, & cõsequat iustitiã. Propo-

Afflictionum usus.

nit autem Christo duo genera sacrorum. Patres, inquiens, nostri in monte hoc adorauerũt, uos autem dicitis, ꝙ Hierosolymis est locus, ubi oporteat adorare. Primum, Adorare hoc loco non est tantum genua in precibus flectere, sed est omnia sacrorum genera, quibus deus colitur, facere, ut adorare sit Deum sacrifitijs, precibus, & alijs id genus sacris colere. Deinde, cum mulier dicit, Patres nostri in monte hoc adorauerunt, loquitur de monte Garisim, in quo fuit ędificatum templum ad exemplar templi Hierosolymitani, quod qua occasione sit ędificatum, non uidetur ab instituto alienum paucis cõmemorare, ut collatio Hierosolymitanorum & Samaritanorum sacrorum melius intelligatur. De Samaritanis, quos & Sichimitas uocarunt, supra dictum est. Cum igitur Darius ultimus, rerę Persicæ Monarchię potiretur, constituit Sanaballathum, Satrapam gentis Samaritanæ. Hic Sanaballathus dedit filiam suam in uxorẽ Manassæ, fratri Iaddi summi apud Iudæos Pontificis. Sed has nuptias abominabantur Iudæi, non tam ꝙ odio haberent Samaritanos, q̃ꝫ ꝙ iudicabant sacerdotalẽ dignitatem externis nuptijs prophanari. Vetant igitur Manassen ingredi sanctuarium, & sacra pro more facere. Quam contumeliam Manasses minime ferens, fugit ad Socerę, Satrapã Samaritanum, qui generę humaniter excipiens, promisit se templũ ad exẽplar Hierosolymitani, ædificaturum in monte Garisim, in quo ipse & posteri eius summo Pontificatu fungerentur. Postq̃ꝫ igitur Darius ab Alexandro Magno uictus esset, & Sanaballathus tradidisset Samariã Alexãdro, impetrauit ab eo, ut concessione eius ædificaretur templum in monte Garisim. Itaq̃ꝫ ædificatum est templum in Samaria, & instituta sunt in eo sacra Leuitica, quemadmodum peragebantur in templo Hierosolymitano, creatusq̃ꝫ est Manasses Pontifex templi, non tantum Satrapę, sed etiam Monarchę autoritate. Videbatur autem Manasses, se institutionis horum sacrorum iustas & pias causas habere. Primum, ꝙ cum Deus esset altissimus, delectaretur etiam in altissimo monte, qualis erat mons Garisim, coli. Deinde, quòd Manasse habebat à parte sua exemplum patriarcharum. In ijs enim locis instituit quondam altare patriarcha Iacob, & iussit Deus Israelitas recitare ibi benedictiones & maledictiones legis, quemadmodum scriptum est in Deuteronomio cap. uicesimo septimo, & in Iosua cap. octauo. Quare Manasses sentiebat se institutione horum sacrorum, maximum cultũ Deo prestare. Ab hoc aũt tempore multo maius dissidium oriebatur inter Iudęos & Samaritanos, q̃ꝫ unquam antea fuerat. Iudęi enim contendebant, in solo Hierosolymitano templo sacrificandũ. Samaritani autem iactabant in suo templo, exemplo patriarcharę sacrificandum. Ac multi Iudæorum autoritate Pontificis Manassæ permoti secedebant ad

Adorare quid sit.

Samaritani templi insti tutio.

Vide Ioseph. li. 11 ca. 7. & 8. & li. 12. ca 1 de Antiquit.

bant ad ſacra & cultus Samaritanorum. Sed & Iudæi in Ægypto habi tantes rixabantur inter ſe de his templis. Alij em̃ mittebant ex Ægyp to ſacrificia ſua ad templum Hieroſolymitanum, alij ad templum Sa maritanum. Etſi autem tradunt Samaritanum templum Antiochi tem pore conſecratum fuiſſe in honorem Iouis Cretęi, ex hoc tamen Euan gelij loco apparet priſtinos ritus ſacrorum in hoc templo poſt Anti ochum reſtitutos fuiſſe. Cum igitur mulier Samaritana ſciret publi cam & diuturnam fuiſſe contentionem de ſacris Hieroſolymitanis & Samaritanis, rogat Chriſtum, ut ſiquidem ipſa nunc poſt agnitũ pec catum, querat expiationẽ peccati, doceat quę ſacra debeat facere, num Hieroſolymitana, an Samaritana, & ad quod templum debeat ſacrifi tia ſua mittere, quibus expiet peccata ſua, & ſatisfaciat pro eis, coram Deo. Vides mulierem adhuc errare, non quidem affectu. Rectum e nim eſt, agnito peccato, querere expiationem peccati, ſed delectu. Pec catum enim non expiatur meritis ſacrificiorum, ſiue in templo Hiero ſolymitano, ſiue Samaritano offerantur, ſed expiatur uno tantum ſa crificio domini noſtri Ieſu Chriſti, quod ſemel peractum, ſanctificat omnes eos, qui credũt in Chriſtum. De qua re quoniam Chriſtus po ſtea contionabitur mulieri grauiter & copioſe, faciemus nunc finem dicendi, precantes DOMINVM, ut & nobis poſt peccatorũ ag nitionem, clementer condonet remiſſionem eorum, propter Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiri tu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

Ioſeph. li 12. ca 7. Antiquitatum.

HOMILIA XXXVII.

DOminus noſter Ieſus Chriſtus, poſtq̃ reſurrexiſſet à mortuis, aperiens mentem Apoſtolorum ſuorum, ut intelligerent ſcripturas, Sic ſcriptum eſt, inquit, & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertio die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum in omnes gentes. Quibus uerbis docet, ad conſequendam iuſtitiam & ſalutem neceſſariam eſſe, primum, pœnitentiam, quæ fit ex agnitione peccatorum, deinde remiſſionem peccatorum in nomine Chriſti, quæ contingit per fidem propter Chriſtũ. Cum igitur mulier Samaritana, in cuius hiſtoria explicanda nunc uerſamur, peruenerit admonitu Chriſti, ad priorẽ illum gradum iuſtitię, qui eſt pœnitentia, ſeu agnitio, odium & deteſtatio peccati ſui. Videamus nũc, quõ ꝓducatur in alterũ gradum, q̃ eſt Remiſſio peccatorũ per fidẽ, ꝓpter Chriſtũ. Non em̃ ſatis eſt ad iuſtitiã corã deo habendã, agnouiſſe, odiſſe & deteſtari peccatum, niſi etiã conſequaris

peccati remiſſionem. Beati, inquit, quorum remiſſę ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Non ait: Beati, qui tantum deteſtantur peccatum. Sed quorum peccata ſunt remiſſa. Nam quemadmodū in recuperanda ſanitate, non ſufficit ęgroto, magnitudinem morbi nouiſſe, & abhorrere, ſed admouēda eſt medicina, quæ morbum curet, ita in aſſequenda iuſtitia coram Deo, agnoſcenda quidem eſt & deteſtanda iniuſtitia, ſed adijcienda etiam eſt curatio, quæ eſt fides in Ieſum Chriſtum, propter quem ſolum iniuſtitia non imputatur coram deo. Poſtꝙ igitur mulier uidet grauitatem peccati ſui, quærit curationem ſeu expiationem eius. Patres, inquiens, noſtri in monte hoc adorauerunt, & uos dicitis, ꝙ Hieroſolymis eſt locus, ubi oporteat adorare. Agnoſco & deteſtor peccatum meum. Reliquum igitur nunc eſt, ut quęram expiationem peccati. Proponuntur autem mihi duplicia ſacra, alia Hieroſolymis, alia in hoc mōte, ac dubito, quę facienda ſuſcipiā, ut expiem mea peccata. Obteſtor igitur te, quem ex ſermone intellīgo prophetam & doctorem ueræ pietatis eſſe, ut cum reuelaueris mihi magnitudinem peccati, doceas etiam me quę ſacra faciā, quorum meritis pro peccato meo SATISfaciam. Hæc mulier recta quidem incedit, ꝙ poſt agnitionem peccati, non deſpondeat animum, ſed inquirat peccati expiationem, in hoc autem errat, ꝙ putet peccatū poſſe meritis ſuorum ſacrorum, & operum expiari. Quare ut Chriſtus antea reprehendit eam peccati, ita corrigit nunc errorem eius, ac docet ueram rationem conſequendę remiſſionis peccatorum. Dicit ei Ieſus: Mulier crede mihi, uenit hora, quādo neꝙ in monte hoc, neꝙ Hieroſolymis adorabitis patrem. Laudo quidem te ꝙ non deſperes de ſalute tua, quemadmodum Cain, in hoc autem nō laudo te, ꝙ exiſtimes te poſſe peccatum expiare meritis ſacrificitiorum illorum, quæ uel in templo Hieroſolymitano, uel in hoc Samaritano fiunt. Nulla ſacrificia templorum tanta ſunt, ut poſſint coram deo peccata expiare. Quare prædico tibi, ꝙ omnia illa ſacra una cum templis ſuis abolenda ſint, imo nunc tempus eſt, quo labefactari & interire incipiunt. Quod Chriſtus hoc loco uaticinatur, uidelicet ſacra Moſaica una cū templis ſuis abolenda eſſe, uidebatur tunc admirandū & ſtupēdum, ac tam incredibile iudicabatur, ꝙ ſi quis ſuperioribus annis in regno Pontificio uaticinatus eſſet, Sacrificium Miſſæ, quod offerri ſolet pro peccatis uiuorum & mortuorum, breui una cum collegijs ſacrificulorum & Monachorum abrogandum. Quis non iudicaſſet talem uatem aut delyrare aut inſanire? Et tamen Moſaica ſacra diuinitus fuerunt inſtituta, cum ſacrificium Miſſæ pro peccatis uiuorum & mortuorum, ſit non humanum tantum, ſed etiam Satanicum inuentum. Sed quod Chriſtus uaticinatus eſt, hoc res ipſa teſtatur euenisſe.

Miſſæ ſacrificiorum, inuentum Satanicū

euenisse. Templum enim Hierosolymitanū unà cum sacris suis, paucis post annis, ita subuersum est, ut postea nulla humana, ne quidem Cæsarea aut Imperatoria potentia restitui potuerit. Iulianus ille, cognomento Apostata, Romanus imperator iussit Iudæos restaurare dirutum suum templum, & reuocare Mosaicum usum sacrificandi. Addidit præterea sumptum & præsidia. Sperabat enim omnino fore, ut restituris Mosaicis sacris, uaticinium Iesu Christi, quem uirulentissimo odio prosequebatur, publice conuinceretur mendatij. Itaq; Iudæi adiuti Cęsarea autoritate et potētia toto animo & oī studio in ędifitiū templi incumbebant. Sed maior erat potentia Christi cū hominum. Initio enim prohibebant conatus eorum ruinę fossarum, deinde horrenda uis uentorum, postea terręmotus. Sed cum ne sic quidem ab incepto desisterent, ignis subito è fundamentis egrediens tanto impetu grassatus est, ut alios mutilauerit, alios prorsus absumpserit. Quare ut omnis conatus eorum irritus fuit, ita ueritas et maiestas Christi clarissime illustrata est. Cæterum, quam caussam abrogationis Mosaicorum sacrorum significat Christus hoc loco, eam perspicue cōmemorat epistola ad Hebręos, Abrogatur, inquiens, quod præcessit præceptum, propter imbecillitatem & inutilitatē. Nam nihil ad perfectionē adduxit lex, uerum erat introductio ad spem potiorē. Hoc etsi totam legem Mosi pro sua ratione comprehendit, tamen loquimur nunc tātum de sacris Mosaicis, quæ sunt per se imbecilliora, cū ut possint cultorem reddere iustū, & inutiliora, cū ut queant expiare peccata coram Deo. Non enim potest (inquit) sanguis taurorum & hircorum auferre peccata. Dices ergo, si Mosaica sacra, quæ peragebantur ex præscripto diuinę legis in templo Hierosolymitano, fuerunt per se ad expiatiationem peccatorum coram Deo imbecillia & inutilia, quæ est differentia, quod discrimen inter hæc, & sacra quę peragebantur in templo Samaritano? Nam nec hęc nec illa iustificabant cultores suos. Quid ergo sacra templi Hierosolymitani præferuntur sacris templi Samaritani? De hac re contionatur nunc Christus, & ait. Vos adoratis, quod nescitis, nos adoramus, quod scimus, quia Salus ex Iudæis est. Etsi nec ista nec illa sacra iustificant per se homines coram Deo, & utraque abolebuntur propter imbecillitatem & inutilitatem, tamen si inter se conferantur, alia sunt laudanda alia refutanda. Vos Samaritani adoratis, quod nescitis. Non estis certi de cultu uestro. Non habetis uerbum Dei, quo istiusmodi cultus institueretur. Et commiscuistis sacra uestra cum ritibus gentium. Nam templum Samaritanum & sacra eius fuerunt tribus nominibus impia. Vno, quod instituta erant sine uerbo Dei, tantum ad exemplar templi Hierosolymitani, cum uerbo Dei cautum esset,

Iulianus Imperator conatus est restituere sacra Mosaica.

Samaritanorū sacrorum impietas.

ne offerrēt in quouis loco holocausta sua, sed in eo, inquit lex, quem elegerit DOMINVS, in una tribuum tuarum. Et iterum. Quod præcipio tibi, hoc tantū facias DOMINO, nec addas quicq̄ nec minuas. Altero, q̄ Samaritani non contenti sacris in lege traditis, ad miscuerint etiam sacra fictitiorum deorum, quemadmodum scriptū est in quarto libro Reg. cap. xvij. Talia sunt & sacra Pontificia. Hæc enim collecta sunt partim ex ritibus Iudaicis, partim ex ritibus Gentium, partim ex scriptura, partim ex ijs quę sunt humana sapientia excogitata, ex quibus conflatum est unum quasi corpus religionis, Sed quam deus merito detestatur. Tertio, q̄ Samaritani faciebāt sua sacra, ut meritis eorum expiarent peccata, & consequerentur cœlestem salutem, id quod est commune cum opinione omnium impiorum hypocritarum. Quare templum & sacra Samaritana nihil prorsus habuerunt utilitatis, sed fuerunt plena impietatis, ideoq̄ dignissima, quæ oēs pij detestarentur & fugerent. Nos autem, inquit Christus, adoramus, quod scimus. Nos Iudęi (nam & Christus ex Iudęis erat) sumus certi de cultu nostro ex uerbo Dei. Etsi enim sacra, quę hactenus peracta sunt in templo Hierosolymitano, non expiant uere peccata corā Deo, & multi hypocritę his sacris impie abusi sunt, tamē fuerunt suo tempore & loco pia sacra. Primum, q̄ sint diuinitus instituta, quemadmodum scriptura testatur, deinde q̄ adumbrent ueram expiationem peccatorum, quę fit per Messiam seu Christum, adeoq̄ sunt cōtiones de sacrificio Messię, quod solum est uera peccatorum expiatio. Salus enim est ex Iudęis. Hoc est memorabile dictum, & uerę Euangelion. Salus, inquit, ex Iudęis est, non ex Samaritanis. Nunquid ergo salus idcirco ex Iudęis est, q̄ fuerint apud Iudæos in templo Hierosolymitano legitima sacra? Hoc quidem nō nihil est, Sed si de hac re proprie loquendum est, salus ideo ex Iudęis esse dicitur, q̄ diuinitus fuerit promissum, Messiam seu Christum, qui solus est Salus nostra, uenturum ex Iudæis, & q̄ etiam Christus iam ex Iudęis uenerit. Postq̄ enim Adam initio peccauit, & amisit non tantum suam, sed etiam totius humani generis salutem propter peccatum, non fuit alia reliqua spes recuperandę amissę salutis, q̄ ut peccatum expiaretur, & deus reconciliaretur. Nihil autem fuit in tota rerum natura, inter oēs creaturas, quod ausum fuit sese irę Dei opponere, & suscipere officiū pacificationis. Non homo quispiā. Homo em̄ ipse erat iā hostis dei. Non angelus. Maior enim & horribilior est ira dei, q̄ quę à creatura quamuis excellentissima sustineri queat. Sileat, inquit Abacuc, à facie dei oīs terra, imo sileat etiam à facie dei omne cœlum. Ecce qui seruiunt ei non sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitatem. Quare cum nulla creatura nec in cœlo nec in terra inueniretur, quę idonea

esset ad pla-

Sacra Samaritana, nihil prorsus habuerunt utilitatis

Sacrorū Hierosolymitanorum pietas.

Salus ex Iudęis

Ira dei horribilior est, q̄ ut ab aliqua creatura sustineri queat

esset ad placandam iram Dei, & ad expiandum peccatum hominis, & tamen Deus, quãuis iratissimus, misereret pro immẽsa sua clementia calamitatis creaturæ suæ, assensus est unigenito filio suo, ut ipse susciperet officium expiandi peccati, & placandæ irę diuinæ. Peccatum autem ab homine designatum, non expiatur nisi supplitio hominis. Filius autem Dei non potuit ferre supplitium hominis, nisi hominem ipse assumeret, ac homo fieret. Itaq; postq; homo peccasset, & salutem amisisset, promisit Deus filium suum nasciturum hominem ex muliere, qui conterat potentiam Satanæ, hoc est, expiaret peccatũ & aboleret mortem, ut omnis qui crederet in eum, reconciliaretur cũ Deo, & recuperaret amissam salutem. Dicit enim ad serpentem, hoc est, Satanam, Semen mulieris conteret caput tuum. Nondum autẽ definitum erat manifesto uerbo, ex qua hominum familia nasciturus esset filius Dei. Quare Deus postea definiuit familiam expresse, dicẽs ad Abrahamum: In semine tuo benedicentur omnes gentes. Post Abrahamum igitur filius Dei in nulla alia familia requirendus erat, q̃ in familia Abrahami. Sed quia posteritas Abrahæ in uarias familias diuidebatur, iccirco Deus paulo post iterum designauit per patriarcham Iacob certam familiam, ex qua uenturus esset filius Dei, uidelicet familiam Iudæ, pronepotis Abrahæ, quæ cum & ipsa in uaria genera diuideretur, uentum est tandem ad familiam Dauidis, de qua filium Dei nasciturum tantisper per prophetas diuino spiritu prædicatum est, dum natus est ex Maria uirgine, quæ genus suum è familia Dauidis duxit. Et quod promissionibus prædicabatur de filio Dei, uidelicet, q̃ assumpturus esset hominem, & sanguine suo expiaturus peccatum, hoc idem significabatur usitatis inter Iudæos sacrificijs. Quare, cum non solum promissiones & sacrificia, quibus Christus filius Dei adumbratus est, inter Iudæos conseruata sint, uerumetiam Christus ex Iudæorum gente natus sit, rectissime dictum est, Salutẽ esse ex Iudæis. Sed hic mihi uide horribilem rerum mutationem. Iudæi fuerunt quondam selectissimus populus Dei, & tanta dignitate à Deo ornatus, ut ex ipsis prodierit in hanc lucem uera & perpetua hominis salus. Nunc autem sunt populus à Deo longe omnium abiectissimus, ex quo nihil in hunc mundum prodit, nisi execrabiles impietates, uirulentissima odia aduersum DOMINVM & Christum eius, ac iniquissima inter homines fœnora, ut non commemorem alia flagitia, quæ sunt ipsis cum quibusuis sceleratis communia. Gentes uero incircumcisę, ex quibus et nos genus nostrum ducimus, erant quondam à deo alienissimę, ex quibus nihil unq̃ uere salutare prodijt, Artes quasdam, & præcepta quędam huius politicę uitę excoluerũt. Sed hęc, ut sunt in suo genere utilia, ita prorsus nullã afferunt

Peccatum supplitio expiatur.

ueram ſalutem. Nunc autem, o' fœliciſſimos dies, Euangelion ueræ ſalutis inter nos gentes ita ſonat, ut niſi eam inter nos quæras & accipias, perpetuo tibi ſit pereundum. Vnde iſta tanta rerum mutatio, & inuerſio? Num extat aliquod meritum noſtrum, propter quod Deus tanta in nos beneficia contulit? Plane nullum, ac ne minimum quidē. Clementia Dei eſt, non humanum meritum. Nam quemadmodum Deus uſus eſt ſeueritate ſua erga ingratos Iudæos, ꝙ abiecerit eos in extremam internitionem, quia ueram ſalutem ob oculos poſitam impie & peruicaciter contempſerūt, ita uſus eſt erga nos bonitate & clementia ſua, ꝙ nobis infernum potius ꝙ cœlum meritis, reuelauerit ueram uiam cœleſtis ſalutis. Sed quid? Si Deus, inquit Paulus, naturalibus ramis nō pepercit, uide ne qua fiat, ut nec tibi parcat. Ecce bonitatem & ſeueritatem Dei. In eos quidem qui ceciderunt, ſeueritatē, in te uero bonitatem, ſi permanſeris in bonitate. Quare id agamus, eo tendamus, ut beneficium, quod Deus in nos immeritos contulit, fide et obedientia conſeruemus, per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XXXVIII.

Docuit Chriſtus diſcrimen inter ſacra Hieroſolymitana & Samaritana, & addidit uaticinium, fore, ut utraq; ſacra breui aboleantur. Etſi enim ſacra Hieroſolymitana longe ſuperāt dignitate ſua ſacra Samaritana, tamen qualiacunq; ſint, non expiant peccata corā Deo, nec reconciliant cultores cū deo. Et erant inſtituta, non ut perpetuo uſq; ad conſummationem ſeculi, perdurarent, ſed ut tantiſper conſiſterent, dum reſpub. Iſraelitica incolumis ſtaret, & carnalis Iſrael, populus dei eſſet. Quare nō fuit iniquum, ut ea ſacra ſuo tempore abrogarentur. Dices ergo, Quid? Si non Samaritana tantū, ſed etiam Hieroſolymitana ſacra abolenda ſunt, quę manebit adoratio, quis cultus, quæ religio? Nemo deum amplius colet. Nemo aliquid boni faciet. Quæ eſt hæc miranda, & inuſitata, imo, ut uidetur, hęretica doctrina? De hac re diſſerit nunc Chriſtus & ait. Sed uenit hora & nunc eſt, quando ueri adoratores adorabūt patrem ſpiritu & ueritate. Nam & pater tales quęrit, qui adorēt ipſum. Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, ſpiritu ac ueritate oportet adorare. Quod Chriſtus cum muliere loquitur, hanc ſentētiam habet. Non iubeo te uel Hieroſolymis, uel in hoc monte ſacra facere, primum, quia nulla horæ ſacrorę expiant pctā, deinde quia iam in propinquo eſt, ut aboleant. Etſi em̄ ſacra Hieroſolymitana habuerunt ſuperiori ętate ſuum uſum, tamen

Veri adoratores adorabunt
Qui Spiritu ac
Veritate

uſum, tamen nunc tempus illud eſt, quod affert finem uſus eorũ. Nihil ergo boni amplius faciam? nec ullam ſectabor religionem? Abſit. Ab hoc enim tempore Deus colendus eſt ſacris, non quidem carnalibus, ſed ſpiritualibus, non adumbratis, ſed ueris. Deus enim quærit tales cultores & adoratores, qualis ipſe eſt. Deus autem non eſt caro, aut umbra, ſed eſt ſpiritus & ueritas. Quare uult etiam ſpiritualiter & uere coli. Quid? Si oportet nos Deũ adorare ſpiritu & uult Deus coli ſpiritualiter, ergo neceſſe habebimus oẽs fieri monachi & eremitæ, quos hactenus uocarunt, ſpirituales? Nihil certe minus. Abeat hypocriticus ille monachiſmus, quem ſuperſtitioſi, aut excogitarunt, aut ſectantur & tuentur. Nam Chriſtus non loquitur de monaſtico cultu, quem antea nomine cultus Samaritani damnauit, ſed loquit̃ de uero & ſpirituali cultu Dei. Audiamus igitur quid ſit Deũ ſpiritualiter ac uere colere. Et quia ſpiritus opponitur carni & ueritas umbris, uidea mus ante, quis ſit carnalis & adumbratus cultus Dei, ut eo melius intelligamus, qs ſit ſpiritualis & uerus Dei cultus. Carnalis ergo & adumbratus cultus Dei eſt, qui conſtat externis, & certis perſonis, cerimoniis, ritibus, locis & temporibus, in hoc inſtitutus, nõ ut per ſe ſanctificet cultorem coram Deo, ſed ut admoneat eum de uera ſanctificatione. Spiritualis autem & uerus cultus dei eſt, qui ut à ſpiritu ſancto proficiſcitur, ita affert cultori ueram iuſtitiam & ſalutem. Ac primũ, offerre holocauſtum, aut aliud genus ſacrificij, quod lex Moſi deſcribit, eſt cultus Dei carnalis, & adumbratus. Carnalis, q̃ erat terminatus certo loco in Hieruſalem, & certis cerimoniis, ac perſonis. Non enim licebat in alio loco offerre holocauſtum, prꝫterq̃ in eo, qui publice definitus erat. Nec mutare licebat ritus & cerimonias ſacrificij, nec permittebatur, ut alius præter ſacerdotẽ Aheronici generis, ſanguinem ſacrificij funderet. Adumbratus autem, quia nihil ualet ex opere, ut uocant, operato, nec eſt perfectus Dei cultus, etiamſi quiſpiã multa millia boum ac ouium offerret, ſed fuit cultus aliud ſignificãs, & adumbrans. Nam quemadmodum pictores ſolent in pingẽda hominis aut alterius rei forma, primum oĩm obſcuram quandã & tenuem effigiem carbone utcunq̃ notare, quæ nondũ eſt uera rei imago, ſed tm̃ adumbrata, quę & abolet̃ inducta & expreſſa uera rei effigie, ita & ſpũs ſanctus cum inſtituiſſet ueros dei cultus, quibus iuſtitia & ſalus paratur, deſcribere, pinxit initio externa & carnalia ſacra, quæ eſſent qualiſcunq̃ uerorꝫ cultuum Dei imago, & ſpiritualiũ umbra. In quorum numero principem obtinent locum ſacrifitia ſeu oblationes. Primus enim externus cultus dei in orbe terrę deſcribitur oblatio Cain & Abelis, primus itẽ poſt diluuium eſt oblatio holocauſtorum Noë. Sacrificauit et Abraham priuſq̃ circumciſus eſſet. Spũalis

Adorare Deum ſpiritu ac ueritate quid ſit.

Cultus Dei carnalis quid ſit.

autem & uerus dei cultus est Sacrifitium illud, quo Iesus Christus u-
Cultus dei spiritualis, quis sit. nigenitus filius dei obtulit seipsum deo patri suo in cruce pro pecca-
tis hoim. Etsi enim hoc sacrifitium peractum est per certam personã,
& in certo loco, non tamen est carnale sed spirituale sacrifitium. Non
sunt autem obscurę causse, cur hoc sacrifitium proprie dicatur spiritu
ale sacrifitium. Vna est, ꝙ qui hoc sacrifitium peregit, uere fuerit spi
ritualis, tum ꝙ fuerit homo ex spũ sancto conceptus, & excellentissi-
mis donis spũs sancti ornatus, tum ꝙ sit Deus, qui est essentia sua æ-
ternus spũs. Altera est, ꝙ hoc sacrifitium non habuerit ullam externã
& carnalem speciẽ sacrificij, sed necesse fuerit ut iuditio spũs pro sa-
crificio cognosceretur. Christus enim captus & ductus est ad crucem
à militibus & carnificibus, non ut innocens ad sacrifitium, sed ut no-
centissimus ad supplitiũ. Nos reputauimus eum, inquit Esaias, tanq̃
plaga percussum à deo & infirmatum. Putauerũt em̃ hoies Iesum pro
pter sua ipsius delicta afflictum, tm̃ abfuit, ut supplitium eus iudica-
retur esse sacrifitium pro alienis delictis. Quare cum hoc sacrifitium
solo spiritus iuditio cognitum sit, proprie dicendum est spũale sacri-
fitium. Sed est etiam Verę sacrifitium, propterea ꝙ hoc illud sit sacri
fitium, quo solo peccata hoim uere corã Deo expiata sint, & q̃d solũ
Dño Deo nostro uere placuerit. Sacrifitia em̃ legis, etsi etiã ipsa pro
suo modo fuerunt cultus deo acceptus, tm̃ hic cultus non fuit tanti mo
menti, ut potuerit pctã expiare, & deum hoibus reconciliare. Nullus
aũt unq̃ cultus in terris peractus est, qui & perfectior, & dño deo no
stro gratior atq̃ acceptior fuerit, q̃ sacrifitium filij dei. Ac Deus hoc
cultu intantum delectatus fuit, ut propter ipsum non solũ extulerit fi-
lium suum in summã oim maiestatem, uerę etiam reconciliatus sit cũ
omnibus his hoibus, qui credunt in filium, ac adoptet ipsos in filios
& hęredes cœlestis regni. Quare cum de uero & perfecto cultu Dei,
ac sacrificio sermo est, non aliud intelligas, q̃ sacrifitium Dñi nostri
Iesu Christi, quod semel per ipsum in cruce peractum est. Sed quid?
inges. Cum solus Christus uerę, perfectum, & spũale sacrifitium ob-
tulerit deo patri suo, num solus ipse est, qui adorauit patrẽ spũ & ue-
ritate? Recte. Qui solus est uerus ueri dei filius, & uere spũalis, solus
etiã adorauit patrẽ spiritu & ueritate. Sed quia fides, quę est in Chri
stum, facit credentes unum corpus cum Christo, idcirco, qui credit in
Christũ, is etiã adorat patrẽ spiritu & ueritate. Credere igit in Chri-
Credere in Christum, cultus Deo gratißimus. stum, est uerus & spiritualis dei cultus, nec potest deo ab hoibus gra-
tior & acceptior hoc cultu pręstari, primũ, quia deus iussit Christum
filium suũ audire. Hunc, inquiens, audite. Melior aũt est obedientia,
q̃ uictimę, & auscultare magis, q̃ offerre adipẽ arietum, deinde, qui
credit in Christũ, tribuit deo honorẽ ueritatis. Promisit em̃ deus in

Christo

Christo filio suo benedictionem. Quare qui accipit filium fide, ut consequatur benedictionem, is iudicat deum esse ueracem. Maximus autem oīm honor est, uerax haberi. Pręterea, qui credit in Christum, offert fide sua Deo patri Christum pro pctis sacrificatum. Nullum autem Deo acceptius unq̄ sacrifitium fuit, q̄ quod peregit Christus filius eius. Nullus igitur potest Deo maior & excellentior, ac etiam gratior cultus prestari, q̄ ut credamus in Christum filium eius, q̄ ip se expiauerit pctā nostra, & redemerit nos à potestate Satanæ. Omne iuditiū, inqt, dedit pater filio, ut oēs honorent filiū, sicut honorāt patrem. Qui non honorat filium, non honorat patrē, qui misit illū. Hic aūt cultus, uidelicet credere in Christum, dicitur spūalis, nō tam hoc noie, q̄ spūs sanctus sit autor fidei in credentibus, q̄ q̄ non sit alligatus ad unam gentē & locum, quēadmodum cultus Leuiticus, sed q̄ per spūm sanctum uulgatus sit uerbo Euangelij in totum orbē terrę, inter oēs gentes, de quo Malachias ita cōcionat. Ab ortu solis usq̄ ad occasum magnum est nomen meum in gentibus dicit Dns Zebaoth, & in oī loco sacrificat & offert nomini meo oblatio munda. Dicitur etiā uerus ac perfectus dei cultus. Etsi em̄ fides in hoībus semper habet suā imbecillitatē, tn̄ Christus, qui per fidem accipitur, totus perfectus est, q̄ ut uere expiauit pctā nostra corā deo, ita cōpensat sua perfectiōe oēs credentiū imbecillitates. Reuertamur ergo nūc ad mulierē, & uideamus quid eam Christus his uerbis, Veri adoratores adorabunt patrē spū ac ueritate, docere uoluerit. Mulier em̄ petijt doceri, q̄ sacra debeat facere, ut expiet pctā sua, Christus ergo nō ablegat eā ad sacra uel Hierosolymitana uel Samaritana, q̄ certis locis et cerimonijs externis ac Leuiticis peragebant, sed uocat eā ad hūc dei cultū, q̄ erat in toto orbe terrarū per Euāgelion instituēdus, qui est, fides in Christū, ac significat ei, q̄ necesse habeat in Christū credere, ppter quem solū possit cōsequi remissionē pctōrū. Qui em̄ in Christum credit, is adorat & colit patrē spū ac ueritate. Deinde in numero diuinorū cultum recensēt etiam: Adolere thymiamata. Hic aūt cultus est carnalis et adumbratus. Non em̄ licebat hūc cultū peragere, nisi in certo loco, & certis cerimonijs, nec deus uere adoratus & inuocatus erat, etiāsi incē disses multum thuris & odorū. Spūalis aūt & uerus dei cultus est adorare & inuocare patrē spū & ueritate. Hunc cultū solus Iesus Christus perfecte pstare potuit Deo. Christus em̄ est solus uerus, unigenitus & æternus Dei patris filius, & conceptus est homo in utero uirginis uirtute altissimi, ac potētia spūs sancti. Quare solus ipse adorauit et inuocauit Deum uere ac spiritualiter ut patrē, de quo & uicissim pater ipse testat, Hic est, inquiens, filius meus dilectus, in quo mihi bene cōplacitum est. Quid igitur dicemus de nobis hoībus? nullus ne est

Fides, est uerus cultus Dei.

Adolere thymiama, est cultus carnalis.

inter hoīes, qui poſſit deum uere ac ſpūaliter ut patrē inuocare? Nullus certe id poteſt ſua quidem ipſius natura. Sed quemadmodum hi, qui credunt in Chriſtum, efficiuntur membra Chriſti, & adoptātur in filios dei propter Chriſtum, ita concipiunt etiam ex fide ſpiritum adoptionis, ut poſſint deum uere & ex animo ut patrem inuocare, idque non natura ſua, qua corrupti ſunt pctō, ſed diuina gratia, propter Chriſtum. Accepiſtis, inquit Paulus, ſpiritum adoptionis, per quem clamamus Abba pater. Reliquum ergo eſt, q̄ neq; idololatrę Ethnici, neq; ludęi, quales hoc tempore ſunt ludęi, neq; Turcę, neq; hypocritę uere adorent aut inuocent deum patrem, etiāſi multis uerbis, & ardenti deſiderio clamauerint ad deum. Aut enim ignorant, aut contemnunt & perſequunt filium dei, qui ut ſolus adorauit deum patrē ſuum ſpiritu et ueritate, ita ſoli hi uere et ſpiritualiter adorāt deum patrem qui credunt in ipſum. Et hic cultus dei nō eſt alligatus ad unum tantum locum, in unā tantum regionē, & ad unā tantum gentē, ſed eſt uulgatus per Euangelion Chriſti in totum orbem terræ, ut quiſq; ſiue Græcus ſiue Scytha, ſiue Germanus ſiue Hiſpanus, ſiue dñs ſiue ſeruus, crediderit in Ieſum Chriſtum, inuocet deum ut patrem ſpiritu ac ueritate. Quare ſi tu, ō mulier, uolueris cōſequi hęreditatē cœleſtē, non eſt tibi peregrinādum uel ad templū Hieroſolymitanū uel ad templum Samaritanū, ut noīe tuo adoleatur incenſum, ſed eſt tibi credendum in Chriſtum, et inuocandus eſt Deus pater ē ſpiritu Chriſti. Sic em̄ fiet, ut deus agnoſcat te filiā ſuā, ac faciat te hęredē oīm cœleſtium bonorum. Præterea ē catalogo diuinorū cultuum numerātur Circumciſio, ſanctificatio p̄ aquā expiationis, abſtinētia à carne ſuilla, & multa id genus alia, q̄ in lege Moſi deſcripta ſunt. Sed et hi cultus nō ſunt niſi carnales & adumbrati. Tametſi em̄ hęc oīa diligentiſsime obſeruaueris, tamē nōdum uere es corā deo circumciſus et ſanctificatus. Solus Chriſtus filius dei uere fuit ac ſpiritualiter circumciſus atq; ſanctificatus, propterea q̄ peccatum nō fecerit, nec unq̄ fuerit dolus in ore eius. Sed et nos, qui credimus in Chriſtum circumcidimur et ſanctificamur uere ac ſpiritualiter, primū, quia propter Chriſtum nō imputant nobis pctā, deinde, quia datur nobis ſpiritus, quo mortificamus reliqas carnis, ut diſcamus deū diligere ex toto corde, & proximum ſicut nos ipſos. Etſi enim hi cultus dei nō fiunt perfecte in hac noſtra carne, tamē ubi eſt fides in Chriſtum, ibi cōpenſat̄ p̄ Chriſtum, q̄d operibus noſtris deeſt. Chriſtus em̄ eſt iuſtitia, ſanctificatio & redemptio noſtra. Quare ſi quis uoluerit deū adorare & colere non neceſſe habet uel ad Hieruſalē uel ad montē Samaritanū proficiſci, ſed colat deum ſpū et ueritate, hoc eſt, credat in Chriſtum, inuocet deum patrē ex fide Chriſti, & mortificet ex ſpiritu Chriſti reliquias carnis ſuę, ut ex fide ambulet in uocatiōe dei. Quod qui fecerit, ut uere ac ſpūaliter

colit deum, ita ueram & ſpiritualem adeoq; cœleſtem & perpetuam cõſequetur hereditatẽ. Porro Chriſtus addit hoc loco cauſſam cur deus nõ uelit agnoſcere carnales & adumbratos, ſed ſpũales ac ueros cultores. Pater, inquiens, tales quęrit, qui adorent ipſum. Spiritus eſt deus, & eos qui adorãt eum, ſpũ ac ueritate oportet adorare. Hęc eſt manifeſta raciocinatio. Pater tales q̃rit adoratores & cultores, qualis ipſe eſt. Quid poteſt uerius dici? quis poſſet hoc negare? quis neſcit, Simile gaudere ſimili? quis ignorat, non poſſe inter eos bene conuenire, qui ſunt diſparis cõditionis, ac diuerſorũ ſtudiorũ? Quis ergo, aut qualis eſt DEVS? Deus (inqt) eſt ſpũs. Memorabile dictum, q̃d ut melius intelligatur, conſiderabimus initio antitheſim. Spũs enim opponitur carni. Deus igitur nõ eſt CARO. Si aũt non eſt caro, quõ q̃rereret cultores carnales? Cęterũ, cum dicimus deum non eſſe carnẽ, primũ intelligit̃ deũ natura & eſſentia ſua nõ eſſe carnalẽ aut corporalẽ, ſicut hõ, aut aliud genus aĩantis. Etſi em̃ filius dei, qui eſt natura unus uerus, & ęternus deus cũ patre, aſſumpſit hoiem, Deus tm̃ ipſe ſecundum ſuã eſſentiã non habet humanã effigiẽ, non habet corporales oculos manus & pedes. Deinde intelligit̃ deum non iudicare ſecundũ carnalẽ rationẽ, nec reſpicere carnales cultus, nec coli, ut Paulus ait, humanis manibus, nec includi in unũ locum, ut caro, aut in unũ certũ genus ueſtis, ciborũ, & aliarũ id genus rerũ. Quare, qui ſentiunt Deũ placari, ſi hoies geſtauerint nigrã aut cęruleã ueſtẽ, ac delectari ſi homines abſtineãt ſe à carne ſuilla, aut ſi ueſcantur piſcibus tm̃, & non carnibus, hi impie affingunt diuinę naturę carnalẽ effigiẽ, q̃ quid poteſt eſſe horribilius? Deus enim non eſt CARO, ſed eſt SPũS. Non eſt aũt unum tm̃ genus ſpiritus. Sunt em̃ et Angeli ſpũs. Qui creat, inqt, angelos ſuos ſpiritus. Et oẽs angeli ſunt adminiſtratorij ſpiritus. Deus aũt multo excellentior eſt ſpũs. Illi em̃ ſunt creati, & quanq̃ in ęternum uiuent, non tm̃ fuerunt ab ęterno. Hic aũt eſt ſpũs ipſe quidẽ increatus, oĩm aũt rerũ creator, ac non ſolum inæternum pmanſurus, ſed etiã ab ęterno uere exiſtens, ut ſine fine, ita etiã ſine initio. Vocat̃ & tertia perſona in diuina natura ſpũs cognomine Sanctus. Hoc autẽ loco, cum deus dicit̃ eſſe ſpũs, uocabulum ſpũs ita accipiẽdum eſt, ut ſit cõe oĩbus perſonis, in diuina natura. Pater em̃ ſpũs eſt, filius ſpũs eſt, Spũs ſanctus, ſpũs eſt, qui qualis ſit ſubſtãtia, nulla humana ratio in hoc ſeculo cõprehẽdere poteſt. Cœlum & terrã ego impleo, dicit Dñs. Et, Lucẽ habitat inacceſſam. Neq; em̃ quiſq̃ unq̃ uidit deum. Vnigenitus aũt filius q eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit nobis. Quare filius dei, q eſt Ieſus Chriſtus ſeruator noſter cognoſcẽdus eſt, ut cognita p ipſum in hoc ſeculo uoluntate dei, cognoſcamus Deũ ipſum in uenturo ſeculo, quẽadmodũ nos nũc ab ipſo cogniti ſumus. Sed ut ad

Deus eſt ſpiritus.

Angeli ſunt ſpiritus creati.

ĩstitutum redeamus, cum Deus ſit ſpũs, quid ex eo ſequit̃? Supra dictum eſt, ꝙ Deus tales quęrat cultores, qualis ipſe eſt. Cum igitur deus ſit ſpũs & non caro, manifeſte ſequit̃, ꝙ quęrat etiam cultores ſpũales & non carnales. Ergo, inqs, nullus hoĩm poteſt eſſe uerus cultor dei? Oẽs enim hoĩes ſunt natura ſua carnales. Vnde & carnis noĩe homo in ſacra ſcriptura ſępenumero ſignificat̃. Et ſi externus Dei cultus eſt carnalis, nec reſpicit̃ à Deo, quid dicemus de externis noſtris precibus? quid de externa prędicatione Euãgelĩ? quid de externis operibus caritatis, quę unuſquiſq; proximo ſuo debet? Num dicemus hęc oĩa eſſe carnalia, ideoq; deo abominabilia? De hac re etiã paulo ãteq̃ dam diximus. Nullus em̃ hoĩm natura ſua uerus eſt cultor dei, nec hominũ opa per ſe ſunt uerus dei cultus, quippe ꝙ tam hoĩes ipſi cũ opera eorũ ſunt natura ſua CARO. Quid ergo? Abĩciemus ne oẽm ſpẽ ſalutis noſtræ? Nihil certe minus. Nulla qdem reliqua eſſet ſpes ſalutis, ſi ita carnales eſſemus, ut nullo modo poſſemus fieri ſpũales. Sed bene habet. Etſi natura noſtra ſumus carnales, tñ poſſumus gratia dei per Chriſtum fieri ſpũales, poſſunt & opa noſtra fieri ſpiritualia, quãtumuis carnalem ſpeciẽ habeant. Nam ſi acceperimus Chriſtum per fidem, primum quidem nos ipſi reputamur coram Deo ſpirituales, propter Chriſtum. Is enim totus eſt ſpiritualis, & quia donat ſe credentibus in ipſum, una cum oĩbus ſuis bonis, perſpicuum eſt, quod & donet credentibus in ipſum, ut reputentur ſpirituales. Deinde opera eorum iudicantur ſpiritualia. Non eſt nobis nunc ſermo de malis operibus ſeu ſceleribus. Hæc enim non ſunt opera diuini, ſed maligni ſpiritus, & ut non poſſunt fieri ex fide Chriſti, ita excutiunt hominibus Chriſtum, ſed loquimur de bonis operibus, quæ uel generalibus Dei præceptis, uel perſonalibus iĩſq; legitimis uocationibus exiguntur. Generale opus eſt, Adiuuare egenum operibus, aut conſolari afflictum, aut honorare parentes, aut pudica loqui, aut ſobrietatem ſectari, & infinita alia. Perſonale opus eſt prędicare Euangelion Chriſti, tueri fines ab excurſionibus hoſtium, educare liberos, purgare domum, exercere opificium. Hæc omnia, carnalia quidem ſunt, ſi conſideres externam ſpeciem, & fiant ab hominibus, qui adhuc ſunt carnales. Sed ſunt ſpiritualia, ſi fiant ab hominibus ſpiritu renatis, et conſiderentur ſecundum fidem in Chriſtum, ex qua pĩ ea faciunt. Etſi enim hæc hominum piorum opera non ſunt ex omni parte ſpiritualia, quippe quòd adhuc multum carnis admixtum ſit, tamen iudicantur coram Deo uere ſpiritualia propter Chriſtum, qui ſe totum cum omnibus bonis ſuis credenti donauit. Audiamus igitur Euangelion Chriſti, diſcamus Chriſtum, credamus in Chriſtum, ut renati è ſpiritu Chriſti, & facti ſpirituales, colamus, adoremus & inuocemus Deum ſpi-

Hoĩes fiunt ſpirituales quomodo?

Spiritualia opera quæ ſint

Deum ſpiritu & ueritate per Ieſum Chriſtum ſeruatorem noſtrę, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XXXIX.

OStendimus, uerum & ſpiritualem cultum Dei eſſe. Credere in Chriſtum, et inuocare Deum patrem ex fide Chriſti, q̃ cultus, etſi tum primū inter gentes reuelatus & uulgatus eſt, cum Apoſtoli, ornati donis ſpiritus ſancti, emiſſi ſunt poſt Pentecoſten, ad prędicandum Euangelion in toto orbe terrę, tñ nunq̃ non habuit ſuum in hac terra locum. Nam patriarchæ, prophetę & oēs pij, qui fuerūt ante aduentū Chriſti & uerſati ſunt in medijs carnalibus Dei ſacris, peregerunt uerum & ſpiritualē cultum, quia crediderūt in Chriſtum, nondum quidem carne, attamen promiſſiōe reuelatum, & adorauerunt patrem ex fide Chriſti. Quare quod Chriſtus cōtionatus eſt mulieri de uera & ſpirituali adoratione patris, non ſentit hāc non fuiſſe antea inter pios patriarchas, ſed ſignificat eam nunc eſſe prędicatione Euangelij in totum orbem terrę uulgandam, ut hominibus propior fiat ſalus, quemadmodum Paulus loquit̃, q̃ tum cum credebamus. Ac de hoc quidē ſpirituali cultu Dei, ſatis, quantum ad hoc noſtrum argumentum attinet, ſuperiori die dixiſſe uidemur. Audiamus nunc mulierem. Dicit ei mulier. Scio q̃ Meſſias aduenit, qui dicitur Chriſtus. Cum ergo uenerit ille, nūciabit nobis omnia. Quod mulier dicit, hanc habet ſententiam. Intelligo te contionari de ſalute, quę nobis continget per Meſſiā. Scio aūt tempus modo eſſe, quo Meſſias aduenire debeat, ut exponat nobis oēm ueritatē, & reſtituat oīa quę tam in religiōe, q̃ in politica uita collapſa ſunt. Obſecro igit̃ te, dicito mihi, num Meſſias iā aduenerit, & qs ſit ille Meſſias. Duo cōmemorat mulier de Meſſia ſeu Chriſto. Alterę eſt, de aduentu Chriſti. Alterę de offitio Chriſti. Ac initio ait ſe ſcire, Chriſtū iam aduenire. Etſi aūt ad alia explicāda ꝓperandū nobis eſt, tñ hoc p̄tereundum nō uideť, q̃ hęc mulier alio qui inhoneſta, non fuerit ignara ſuę religiōis. Nō laudamus, nec excuſamus inhoneſtatē ꝓpter aliquā religiōis cognitionē, attamē inhoneſta hęc mulier in hoc excellit multos honeſtos hoīes, qui ducūt qui dē uitā corā humano iuditio inculpatā, rebus aūt terrenis ita immerſi ſunt, ut nullā prorſus habeant curā cognoſcendę religiōis, ac ſentiant eā rem prorſus nihil ad ſe pertinere. Hi certe tāto ſeuerius iudicabuntur, quāto clarius hoc opere Euangelion Chriſti publice prędicatur. Cæterę ex uerbis mulieris manifeſte cognoſcit̃, q̃ eo tēpore publica fama uulgatū fuerit, tēpus iā aduenisſe, quo Chriſtus uenturus ſit in

Aduentus Chriſti tempus inter Iudæos uulgatum.

hunc mundum. Hæc autem fama ſurrexit primum ex uaticinio patri-
archę Iacob, qui prædixerat, tum uenturum Meſſiam, cum ſceptrum
de Iuda ablatum eſſet, deinde ex uaticinio Danielis, qui ab eo tempo
re, quo Aggęus & Zacharias inceperunt prophetare, numerauit ſep
tuaginta hebdomadas, hoc eſt, quadringentos nonaginta annos uſq;
ad Chriſtum. Et hi anni complebantur circa ea tempora, quibus Ieſus
iam aduenerat, & Euangelion ſuum prędicabat. Huc etiam nonnihil
faciebat uaticinium Aggæi, qui dixerat, non multum temporis reli-
quum eſſe, quo ſit uenturus deſideratus cunctis gentibus. Sed & He-
rodes interfecerat pueros Bethleemiticos. Propterea quòd diceretur
Chriſtus aduenisſe. Ac Iudas Galilæus & Theudas, quia uidebant
impleri tempus, quo Chriſtus eſſet aduenturus, ſomniabant ſe diui-
nitus excitatos eſſe, ut populum Iſraeliticum Romana tyrānide liber
rent, & in libertatem uindicarent, hoc eſt, ut ipſi implerent, quod de
Chriſto expectabatur. Percrebuit etiam hęc fama apud gentes, ac pub
lice iactabatur exoriturum eo tempore principem in oriente, qui ſit
dominaturus in toto orbe terrarum. Hęc idcirco cōmemorauimus, ut
cognoſcamus hunc Ieſum filium Mariæ natum in Bethlehem, quem
colimus, uerę eſſe Meſſiam ſeu Chriſtum per prophetas promiſſum.
Nullus enim alius eorum, qui circa illa tempora fuerunt, perfecit ea,
quę prophetę de Chriſto uaticinati ſunt, pręter hunc Ieſum. Etſi enim
nonnulli ſentiebant uaticinium de principe in oriente exorituro, &
in tota terra dominaturo, impletum fuiſſe in Veſpaſiano, qui poſt a
tempora in Iudæa à militibus in Romanū Imperatorem electus erat,
tñ nec hic Veſpaſianus nec alij defuncti ſunt uero illo offitio, quod
prophetę de Chriſto deſcripſerunt, ſed oēs una cum ſeditionibus &
regnis ſuis interierūt. Solus Ieſus filius Marię, is eſt, qui & deſcendit
de familia Dauidis, & natus eſt in Bethlehem, & illuſtris fuit illis in-
poribus doctrina Euāgelij, miraculis, reſurrexiōe à mortuis, & diuul
gatione Euangelij ſui in totum orbem terrę, quemadmodū prophetę
de Chriſto p̄dixerant. Quare ſi nobis ſalus noſtra curę eſt, hunc ſolū
p uero Meſſia ſeu Chriſto ſeruatore noſtro colamus, & huius ſolius
Euangelij uocationē ſectemur, Deinde, cum dicit mulier, Meſſias, cū
uenerit, annūciabit nobis oīa, admonet nos de offitio Chriſti. Nam
Chriſti offitium. offitium Chriſti eſt, ut doceat oīa, quę ſunt uerę religionis & reſtitu-
at oīa, quę ad ueram tranqllitatem & fœlicitatem pertinent. Nunq̄ e-
nim tam bene cum rebus humanis actū eſt, ut uera ubiq; eſſet cogni-
tio religionis, & uera in oībus regnis ac politijs huius ſeculi tranqlli
tas. Religio ſuos ſemper habuit contēptores, irriſores & aduerſarios.
Acante aducūtū Chriſti, nō Ethnici tm̄ pugnabāt cū uera religiōe, ſed
etiā Iudęi ipſi, qui erant populus dei, cōtendebāt inter ſe de religiōis

ueritate.

ueritate. Aliud ſentiebant Phariſæi, aliud Saducæi, aliud Eſſęi, aliud Samaritani. Politeia autem nunc̄ꝫ non fuit turbulenta, & inſedata. In imperijs Ethnicorum, rex cum rege, ciuitas cum ciuitate, bellum gere bat, & ut publica aliquoties pax fuerit, ſemper tamen erant inter priuatos odia, diſſenſiones, & contentiones. Inter Iudæos autem dominabatur nunc crudelis rex, nunc ignauus, nunc externus, ejciebantur & aliquoties in exilia, & quid fœlitius ac tranquillius regno Salomonis? audit tamen Rehabeam filius Salomonis, Pater tuus duriſſimum iugum impoſuit nobis. Finge autem mihi publicam ubiqꝫ fuiſſe in regnis pacem, ac reges clementiſſimos, attamen nunc graſſabatur peſtilentia, nunc publica rerum penuria & fames. Et quid priuatim? alius alio genere aut morbi aut alterius calamitatis afflictabatur. Ac poſtremo omnium uenit mors, quæ nulli hominum parcebat. Nec unq̄ꝫ fuerunt tam ſapientes & potentes reges, qui potuerint ſubditos ſuos, à morte, quæ putatur oſm malorum ſumma, ſeruare. Cum igitur ab initio orbis terræ nihil unq̄ꝫ fuerit integri, nec in religione nec in politeia, ſperabant pij Meſſiam ſeu Chriſtum uenturum, qui omnia tam in religione quàm in rebus politicis reſtitueret. De reſtituenda enim uera doctrina religionis per Chriſtum, contionatur Eſaias. Fluent, inquiens, ad montem domini omnes gentes, & ibunt populi multi, & dicent, Venite, aſcendamus ad montem domini, & domum Dei Iacob & docebit nos uias ſuas, & ambulabimus in ſemitis eius. Et Ioel. Effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem, & prophetabūt filij ueſtri & filiæ ueſtræ. De reſtituenda autem publica tranquillitate & fœlicitate Eſaias ait. Conflabunt gladios ſuos in uomeres, & lanceas ſuas in falces. Non leuabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad prælium. Et iterum. Ponam uiſitationem tuam pacem, & præpoſitos tuos iuſtitiam. Non audietur ultra iniquitas in terra tua, uaſtitas & contritio in terminis tuis. Et Ieremias. In diebus illis ſaluabitur Iuda, & Iſrael habitabit confidenter. Quare, cum tanta fœlicitas tam in doctrina religionis, q̄ꝫ in rebus politicis in Chriſto per prophetas promiſſa fuerit, magna erat expectatio Chriſti ut homines uel tandem erroribus & miſerijs liberarentur. Sed quæ de Chriſto & reſtitutione rerum prędicta erant, longe aliter intelligenda ſunt, quàm homines carnales intelligebant. Hi ſperabant futurum, ut omnes homines conſentirent in uera doctrina religionis per Meſſiam prædicanda, & fœlicem uitam in hac terra uiuerent. Chriſtus autem prædicaturus erat Euangelion ſuum, & uulgaturus per Apoſtolos in totum orbem terræ, quod etſi eſt ueriſſima doctrina ueræ religiōis, & certiſſima uia ſalutis, tamen non accipiendū erat ab oibus obediēti fide. Quis credidit, inquit Apoſtoli in Eſaia, auditui

noſtro, & brachium DOMINI, cui reuelatum eſt? De politica autem fœlicitate, Chriſtus reſtituturus quidem erat gratiæ Dei credentes Euangelio ſuo, ac ſeruaturus ipſos in morte ad æternam fœlicitatem, non erat autem mutaturus externas huius ſeculi turbas & calamitates, donec ueniret nouiſſimus dies. Hoc eſt ſpirituale regnũ, quod contemnitur quidem ab impijs, qui ſectantur tantum carnalem uoluptatem, multo autem maiorẽ affert pijs fœlicitatem, ꝙ ullus unꝙ Monarcha in terris potuerit uel ſibi uel ſubditis ſuis parare. Nullus em̃, quantumuis potens, tantas unꝙ uires habuit, ut potuerit homines cum Deo reconciliare, & ſeruare eos, ne morte perirent. Hoc, cum Chriſtus pręſtiterit, ſentiendum eſt, ipſum ſumma in homines beneficia contuliſſe, etiamſi afflictiones huius ſeculi, quæ ut hoc ipſum ſeculum non eſt perpetuũ, ita nec ipſę poſſunt perpetuę eſſe, non mutauerit. Sed de his rebus alias copioſe diximus. Audiamus nũc, qd Chriſtus mulieri reſpondeat. Dicit ei Ieſus: Ego ſum, q̃ loquor tibi. Quid poteſt breuius dici? Sed quid etiam mulieri iucundius, & acceptius, adeoꝙ magis ſalutare? Nam quemadmodum uerba Chriſti, quę ante dixit, Quinꝙ uiros habuiſti, & nunc quem habes, non eſt tuus uir, fuerunt prędicatio legis & in animum mulieris ita penetrarunt, ut uere agnouerit peccata ſua, & ſenſerit ſe obnoxiam flammis inferni, ita hęc uerba, Ego ſum, qui loquor tecum, uerum ſunt Euangelion, & ita in cor mulieris penetrant, ut & per fidem concipiat ueram iuſtitiam, quę eſt remiſſio peccatorum, & ſentiat cœleſte gaudium. Itaꝙ mulier, quæ ante erat peccatrix, nunc facta eſt iuſta, quæ ante erat prophana, nunc facta eſt ſancta, quę ante erat damnata, nunc facta eſt beata, adeoꝙ conſecuta eſt eam diuinarum rerum cognitionem & poſſeſſionem, ad quam conſequendam homines ſumus, & uitam in his terris agimus. Nam qui Chriſtum nouit & poſſidet, is nouit, & poſſidet omnia. Chriſtus enim eſt uera ſalutis uia, imago Dei patris ſui, et thesaurus omnium cœleſtium bonorum. Quare cum mulier Samaritana hunc ſit conſecuta, quid ei, obſecro, nunc deeſt? quid opus eſt longiori diſputatione? ideoꝙ opportune admodum interueniunt diſcipuli.

» Sequitur enim. Et continuo uenerunt diſcipuli eius, & mirabantur ꝙ
» cum muliere loqueretur. Nemo tamen dixit, quid queris, aut quid lo
» queris cum ea? Hęc ab Euangeliſta idcirco recitantur, ut commemoratis rei geſtæ circumſtantijs, ſciamus rem uere ita geſtam eſſe. Miratur autem diſcipuli, ꝙ Ieſus, uir tantus, ſuſceperit colloquium & diſputationem cum muliercula Samaritana, ut apparebat, uili & abiecta. Non tamen interrogant eum. Sentiebant enim de ipſo, ꝙ nihil temere & imprudenter faceret. Magna hæc eſt diſcipulorum modeſtia & reuerentia erga præceptorem ſuum, quod exemplum immitari debent libe-

Diſcipulorũ Chriſti modeſtia.

bent liberi erga parentes, ſubditi erga magiſtratum, ac omnino omnes homines erga DOMINVM Deum noſtrum. Multa, quę inſtituunt aut faciunt parentes & magiſtratus, uidētur liberis aut ſubditis ridicula ac inutilia, aliquoties etiam iniuſta, quæ tamen exitus probat eſſe prudētiſſima & iuſtiſſima. Loquor autem de his rebus, quæ ſunt per ſe indifferentes, non de his quæ ſunt manifeſte impię, & pugnantes cum uerbo Dei. Impietatē enim nemo probare debet. Sunt & multa quę Deus ipſe, DOMINVS noſter agit, quæ cum ſint utiliſſima, uidētur nobis maxime inutilia eſſe, uidelicet, cum immittit nobis cruces, afflictiones & calamitates. Hic cohibenda erit temeritas noſtra, & cedendum iuditio ac uoluntati Dei. Quod enim nobis apparet pernitioſum, hoc exitus declarabit eſſe maxime fructuoſum. Vide mihi hoc colloquium Chriſti cum muliercula Samaritana. Videbatur initio diſcipulis eſſe inconſultum, ſed cōmorare pauliſper, & uidebis occaſione huius colloquij Euangelion ſalutis peruenire ad uniuerſos ciues urbis Sichar, & multos aſſequi cognitionem Chriſti, ſeruatoris noſtri. Sequitur enim. Reliquit ergo hydriam ſuam mulier, & abijt in ciuitatem, & dicit illis hominibus. Venite, uidete hominem, qui dixit mihi omnia, quæcunq; feci, num hic eſt ille Chriſtus. Exierunt ergo è ciuitate, & ueniebant ad eum. Audiuimus ante in muliere iuſtitiam per fidem in Chriſtum, audiamus nunc fructus iuſtitiæ. Hæc enim mulier, ante quidem, cum adhuc in peccatis ſuis eſſet, tantum abfuiſſet, ut hydriam ſuam reliquiſſet, ut ſi quis eam auferre uoluiſſet, inuolaſſet in crines capitis eius, nunc autem ſua ſponte relinquit eam, ut expeditior eſſet ad adnūciandum Chriſtum, quem inuenerat. Ante tarda & ignaua uenit ad fontem, nunc ſalit ſicut ceruus, & recurrit ad urbem uelociſſima. Ante ſeducebat uiros petulantia ſua à uia ſalutis, nunc fit Apoſtola Chriſti, & uocat uiros pietate ſua ad cognoſcendam ueram ſalutem. Magnum hoc eſt miraculum. Sed talia miracula ędit Euangelion Chriſti fide acceptum. Abducit enim homines ab amore rerum terrenarum, & inflāmat eos deſiderio rerum cœleſtium. Excitat ignauum, & reddit eum uelocem ad currendam uiam DOMINI. Non permittit ut homo hominem uel uerbo uel facto offendat, ſed efficit, ut alter alterum iuuet, & ad Chriſtum ueram ſalutem ducat. Accipiamus igitur Euangelion Chriſti fide, ut & accepto ſpiritu Chriſti, ea faciamus officia, quæ & DOMINO Deo noſtro, & alter alteri debemus. Nam, quod offitium mulier præſtat ciuibus ſuis, in adnunciando Chriſto, hoc debet pater familias familię ſuę, prȩceptor diſcipulis ſuis, magiſtratus ſubditis ſuis, & oīno uicinus uicino ſuo præſtare, uidelicet, ut alter alterum exhortetur ad cognoſcendum & ſectandum Chriſtum ſeruatorem noſtrum, & nos mutuo excitemus,

Euangelij miracula.

dicentes iuxta Prophetam. Venite aſcendamus ad montem DOMINI, & ad domũ Dei Iacob, & docebit nos uias ſuas, & ambulabimus in ſemitis eius. Cęterũ dum hęc à muliere in ciuitate geruntur, diſcipuli hortantur Ieſum ut edat. Sic enim dicit Euangeliſta. Interea rogabant eum diſcipuli dicentes: Rabbi, comede. Sedebat em̃ Chriſtus cogitabundus, & magis de hoĩm ſalute procuranda, q̃ꝫ de corporali cibo ſumendo ſollicitus, ideoq̃ꝫ dicit diſcipulis: Ego cibum habeo comedendũ, quem uos neſcitis. Chriſtus nullam omittit occaſionẽ docendi & explicandi Euangelij ſui corã diſcipulis. Hi em̃ futuri erant doctores Euangelij in toto orbe terrarum. Quare ut antea ſumpſit occaſionem docendę mulieris, ex aqua, & poſtea capite vi. ſumet occaſionem ex pane, ita nunc ſumit eam ex cibo, quẽ diſcipuli emerãt. Ego cibum, inquiens, habeo comedendũ, quem uos neſcitis. Hoc aũt diſcipuli nondum intelligunt. Dicebant ergo inter ſe: Nunquis attulit ei, quod ederet? Sed Ieſus non patitur eos diutius errare. Et ait: Meus cibus eſt, ut faciam uoluntatẽ eius, qui miſit me & perficiã opus eius. Exiſtimatis me uos uocaſſe diſcipulos, uentris mei gratia, ut mihi cibos ematis, & putatis me hoc ſolum agere, & in hãc curam tm̃ incumbere, ut uentrẽ paſcam. At res longe aliter ſe habet. Meus cibus, mea cura, meum ſtudium eſt, ut faciam uoluntatẽ dei patris mei, & perficiam opus, q̃d ille mihi perficiendum demandauit. Quę ergo eſt uoluntas dei patris? & quod eſt opus, q̃d deus mandauit Chriſto filio ſuo, ut perficiat? Hęc eſt, inq̃t, uoluntas eius qui miſit me patris, ne quid perdã ex oĩbus, quę dedit mihi, ſed reſuſcitem illa in nouiſſimo die. Et mox. Hęc eſt uoluntas eius, qui miſit me, ut oĩs, qui uidet filium, & credit in eum, habeat ęternã uitã, & ego ſuſcitabo eũ in nouiſſimo die. Quid aũt agendum, quid faciendum eſt Chriſto ne quid perdat, ex oĩbus, quę dedit ei pater? Primum, non ſunt ferẽdę leges, quibus augentur peccata, ſed eſt prędicandum Euangelion, quo remittuntur pc̃tã. Deinde non eſt exercẽda externa dominatio, qua opprimuntur magis hoĩes, q̃ꝫ iuuantur, ſed ſuſcipiẽdę ſunt afflictiones, & mors ipſa, qua expiantur pc̃tã coram deo, & ſeruantur hoĩes. Præterea nõ eſt in morte manendum, ſed reſurgendum à morte, ut Euangelion diuulgetur in totũ orbem terrę, & non ſolum Iudęi, ſed etiã Samaritani, & oẽs alię gentes conſequantur ſalutem, ſi Euangelion fide acceperint. Quare hęc eſt uoluntas dei patris, et hoc eſt opus, q̃d mandauit Chriſto filio ſuo, ut adnunciet Euangelion remiſſionis pc̃tõrum, ut ſuſcipiat mortẽ ad expianda pc̃tã, & ut à morte reſurgat, quo oẽs credẽtes in ipſum mortem euadãt, & regnũ cœleſte conſequant̃. Hic eſt cibus, hoc eſt offitium, hęc eſt cura & cogitatio Chriſti, ut hęc oĩa perficiat. Porro, Chriſtus hac uoce, Meus cibus eſt, ut faciam uoluntatem eius, qui me mi-

qui me misit, & perficiam opus eius, non solum exponit quæ sit præcipua eius cura & cogitatio, sed etiam monet nos, ut exemplum eius imitemur, et semper in omnibus negotijs cogitemus, quod sit proprium nostrum officium, quę prȩcipua nostra uocatio in hac terra. Nam opus, ad quod nos uocauit Deus, & quod uult à nobis maxime omnium perfici hoc est, ut audiamus & credamus in eum, quem ipse misit Iesum Christum. Hunc, inquit, audite. Multa autem sunt, quæ nos ab hoc opere auocant. Alius est opifex, & cogitat sibi non esse integrum præ sua inopia, ut discat Euãgelion Christi, & cognoscat Christum, sed se necesse habere dies noctesq; in labore manuum suarum uersari, ut sustentet inopiam suam. His cogitationibus obuiam procedendum est hac uoce Christi, in suum usum translata, Meus cibus non est labor manuum. Laborandum quidem est suo tempore & loco, mea autem prȩcipua uocatio, meum prȩcipuum officium non est, laborare manibus, sed facere uoluntatem dei, & perficere opus eius, quod est, Cognoscere Christum, & obedire uocationi Christi. Alius est mercator, & cogitat sibi non esse ocium ad audiendam doctrinam Euãgelij, & ad cognoscendum Christum, quippe q̃ necesse habeat tã festis q̃ profestis diebus tota mẽte in negotiationẽ suã incumbere. At hę cogitationes excutiendę sunt per uerba Christi ad nostrum usum accommodata. Meus cibus est, non ut mercaturam faciam. Honestum quidem est, legitime negociari, non est autem meus cibus, non est meum præcipuum officium, ad quod diuinitus uocatus sum, sed meus cibus, mea prȩcipua uocatio est, ut faciam uoluntatem dei, & perficiam opus eius, (hoc est) ut discam Euangelion Christi, & secter uocationem Christi. Videtur quidem cibus ex opificijs, & mercatura parari, sed quid proficit homo, si lucretur uniuersum mundum, se autem ipsum perdat, aut iacturam sui ipsius faciat? Accedit huc, q̃ non opificia aut mercatura, sed benedictio DOMINI diuites faciat. Et homo uiuit, non solum pane, sed omni uerbo, quod egreditur de ore DOMINI. Primum igitur quæramus regnum Dei & iustitiam eius, ut non solum adijciantur nobis terrena bona, quæ sunt corpori necessaria, quæ & ipsa Deus clementer dabit ambulantibus in uocatione sua, & sperantibus in ipsum, sed etiam ut tribuantur nobis cœlestia & perpetua bona, per Iesum Christum DOMINVM ac seruatorem nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula,

Amen.

Homines, ad quod opus uocati sint.

HOMILIA XL.

Oncionatus est Christus de suo offitio, Meus, inquiens, cibus est, ut faciã uoluntatem eius, qui misit me, & perficiã opus eius. Nunc autem contionatur de offitio discipulorũ suorum. Non enim uocauit eos ad se, ut essent œconomi rerum terrenarum, & emerent cibos, quanꝯ & hoc aliquoties, per occasionem, fecerint, sed ut essent œconomi rerum spiritualium, & uocarent per Euangelion non ludæos tantum, uerũ etiam Gentes ad communionẽ cœlestium bonorum. Nonne uos, inquit, dicitis, adhuc quatuor menses sunt, & messis ueniet? Ecce dico uobis, attollite oculos uestros, & uidete regiones, quoniam albæ sunt iam ad messem. Ex his uerbis apparet Christum è Iudæa per Samariam, quo tempore hæc contionatus est, profectum esse circiter mensem Nouẽbrem. Nam messis solet in Iudæa mense Martio aut paulo post esse, quippe ꝙ et calida sit regio, et ludęi necesse habuerint altero die Paschę (quod festum celebrabatur decima quarta die primi mensis, qui est Martius) manipulum nouarum frugum offerre, quemadmodũ in Leuitico libro capite uicesimo tertio scriptum est. A Nouembri autem usqꝯ ad Martium numerãtur quatuor menses. December, Ianuarius, Februarius, Martius. Confert autem Christus hoc loco antithesi messem terrenã cum spirituali, et facit ex discipulis Messores. Vos, inquiens, dicitis adhuc quatuor menses esse usqꝯ ad messem. Et hoc quidem uerum est, si intelligatur de terrena illa externarum frugum messe. Ego autem loquor nunc de spirituali messe, & affirmo eam nõ post quatuor menses futurã, sed iam instare, & modo adesse. Regiones, seu agri, albescunt, fruges peruenerunt ad spicam, & ad maturitatem. Tempus est, ut demetantur. Quę est ergo spiritualis illa messis, de qua Christus hic loquitur? Ea nimirum est, qua homines, tanꝯ fruges, congregantur per prędicationẽ Euangelij ad horreum regni cœlestis, de qua messe etiam alias dicit, Messis multa, operarij pauci. Christus enim uidet mox futurum, ut Samaritani adueniant magna multitudine è ciuitate sua ad audiendum Euangelion Christi, & accipiendam salutem. Hæc una est regio, unus ager, qui iam ad messem albescit. Deinde uidet etiã futurę, ut Galilęi, qui uiderant, quanta miracula ędidisset Hierosolymis, excipiant eum paulo post magno honore & fide, quẽadmodum mox sequitur. Hæc est altera regio, alter ager, albescens ad messem. Postremo uidet quoqꝯ iã hoc agi, ut postꝯ resurrexisset à mortuis, & amandasset discipulos suos in uniuersum mundũ, Gentes accepturę sint maxima alacritate & multitudine Euãgelion salutis. Hę sunt magnę & multę regiões, magni & multi agri, ad messem

Messis in Iudæa.

Apostoli messores.

Messis spiritualis.

ad messem albescẽtes. Cum igitur Christus hęc iam instare uidet, pa-
lam profitetur, ueram messem nunc adesse. Qui ergo erũt messores?
& quia messem p̃cedit sementis, qui fuerunt antea seminatores? sequi
tur. Et qui metit, mercedẽ accipit, & cõgregat fructum in uitã ęternã, « «
ut & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit. In hoc enim est sermo « «
uerus, q̃ alius est, qui seminat, & alius qui metit. Ego misi uos ad me « «
tendum, quod uos non laborastis. Alij laborauerunt, & uos in labo- « «
res eorũ introijstis. His uerbis Christus haud obscure significat Semi « «
natores fuisse patriarchas & prophetas, Messores aũt esse apostolos.
Nã patriarchę et prophetę adnunciauerunt Christum uenturũ, qui re *Patriarchæ*
stituat uerã iustitiam & salutẽ, ac instituerunt & administrarunt poli- *& prophetæ*
teian Israeliticã, ut in ea conseruarentur & prędicarentur promissiones *Seminatores.*
de Christo, donec ipse ueniret, & diuulgaret Euãgelion suum in oẽs
huius terrę politeias. Etsi aũt patriarchę & prophetę susceperunt uni-
us tm̃ Israeliticę gentis curã, tm̃ quemadmodum sementis multo maio
ri labore constat, q̃ messis. Ager stercorandus est. Terra proscinden
da, glebę cõminuendę, semen iaciendum, occandum, & zizania reuel
lenda, ita maximo sudore constitit patriarchas & prophetas conserua
tio Israeliticę politię, quo & prędicatio promissionum de Christo cõ
seruaret. Multi sępe nimbi, multę niues, & horrendę grandines inci-
derunt in hanc sementem, ut de salute eius pene desperaretur. Cogita
quantę molis fuerit, Israelitas ex Ægypto educere, et cum ad eremum
uenissent, in officio continere. Cogita, cum terrã Canaan accepissent,
quanto discrimine, imo quanto sanguine tutati sint fines suos à finiti
mis hostibus. Quid dicã de captiuitate Assyriaca & Babylonica? Hæ
fuerunt horribiles grandines, quibus minima pars sementis reliqua
uidebatur. Sed quid? postq̃ redijssent è Babylone, quanto sudore re-
stituta sunt urbs & tẽplum, quanta postea difficultate defensa? Hęc fu
erunt tẽpora sementis, quibus promissiones de Christo in gente Israë
litica conseruarent, donec ueniret messis, hoc uidelicet tẽpus, quo ea
q̃ prędicata sunt de Christo in una tm̃ gente, reuelarentur in toto or-
be terrarũ, inter oẽs gentes. Tẽpus igitur messis hoc est, quo aduenit *Messis tẽpus.*
Christus, & docuit Euangelion suum, ac misit, postq̃ resurrexisset à
mortuis, Apostolos suos ad p̃dicandum Euãgelion in uniuerso mun
do. Itaq̃ Apostoli sunt Messores, qui messuerunt, q̃d patriarchæ &
prophetę seminauerunt, quia quas promissiones de Christo hi in u-
na tantum gente p̃dicauerunt, eas Apostoli inter oẽs gentes p̃dicaue- ἄλλος μὲν
runt impletas, & q̃d prophetę futurũ p̃dixerunt, hoc Apostoli reipsa σπείρων.
euenisse adnunciauerunt, adeoq̃ accidit prophetis & Apostolis, q̃d σὺν, ἄλλος
ueteri prouerbio dicitur, Alij faciunt sementẽ, alij uero metunt. Alij δ' ἀμήσων
laborant, alij percipiunt emolumentum. Quid ergo dicemus? Num ϛ.
prophetę dãnum aliquod contraxerunt, q̃ Christus non ipsorũ, sicut

Apoſtolorꝝ tempore uenerit, & ꝙ Apoſtoli in ipſorꝝ labores intrauerint? Minime oĩm. In meſſe quidem corporali aliquoties detrimẽtum accipit is, qui cum ſementem fecerit, non metit, in hac autem ſpirituali meſſe tam prophetę ſeminatores, q̃ Apoſtoli meſſores fructũ accipiunt. Qui metit, inquit, mercedem accipit, & cõgregat fructum in uitam æternam, ut & qui ſeminat, ſimul gaudeat, & qui metit. Vnum enim eſt corpus, una unius domini familia, prophetæ & Apoſtoli, in qua familia, etſi alius alio fungitur officio, tamen una eſt omnium merces, unus fructus, & unum gaudium. Quam ergo dicemus eſſe mercedem prophetarꝝ & Apoſtolorum? primum, quod prophetę in una gente fecerunt, hoc fecerunt Apoſtoli inter omnes gentes. Illi contionibus promiſſionum ſuarum de Chriſto congregarunt pios è gente Iſraelitica ad æternam uitã, hi ſimiliter Euãgelio ſuo de Chriſto, qui iam aduenerat, cõgregarunt pios ex omnibus gentibus ad uitam ęternam. Vides eandem mercedem, & eundem fructum laboris. Deinde prophetę acceperunt etiam ipſi iuſtitiam, & hęreditatem cœleſtium bonorum, per fidem, propter Chriſtum, quem uenturum adnuntiauerunt. Sic & Apoſtoli acceperunt iuſtitiam & hęreditatẽ cœleſtium bonorum per fidem propter Chriſtum, quem iam uenifſe adnuntiauerunt. Vides iterum eandem mercedem, eundem fructum & idem gaudium. Non enim exiſtimandum eſt, quòd cum Chriſtus faciat hoc loco mentionem mercedis, ſentiat prophetas & Apoſtolos meruiſſe ſua ipſorum iuſtitia æternam uitam, cum ſcriptum ſit: Non iuſtificatur in conſpectu tuo omnis uiuens, Et, Si iniquitates obſeruaueris domine, domine quis ſuſtinebit? Sed Chriſtus nomine mercedis intelligit fructum, quem partim auditores, partim ipſi, ex Euangelio Chriſti perceperunt. Euangelion autem docet, nullum hominẽ iuſtificari & ſeruari propter ſua ipſius merita, ſed tantum ex miſericordia Dei propter Chriſtum, ſi in ipſum crediderís. Quare tantum abeſt, ut defenſores humanorum meritorum poſſint ex hoc loco errori ſuo patrocinari, ut potius ex eo refutentur. Quę cum ita ſe habeant, uideamus nunc, quam utilitatem nos ex hac contione Chriſti de Apoſtolica meſſe capere debeamus. Ac initio, uaticinium Chriſti de aduentu Samaritanorum, & gentium ad cõmunionem Euangelij, magnum eſt miraculum, quo confirmatur ueritas doctrinæ & Euangelij Chriſti. Nam quæ Chriſtus uaticinatus eſt, ea reipſa euenerunt. Samaritani mox magna ueniunt multitudine. Poſtea gentes ſuſcipiunt prædicatiõe Apoſtolorꝝ Euãgelion Chriſti. Sed & prophetę uaticinati ſunt, ꝙ Gẽtes recepturę ſint Euãgelion Meſſię. Fluẽt, inqt Eſaias, ad eũ oẽs gẽtes, et ibũt populi multi. Ac iterꝝ. Videbis et affluens, & mirabit et dilatabit cor tuũ, quãdo conuerſa fuerit ad te multitudo maris, et fortitudo gentiũ uenerit tibi. Cũ igit Gentes acceperint hoc Euangelion,

Merces quid ſignificet.

Euãgelion, quod Apoſtoli de Ieſu adnuntiauerunt, manifeſtum eſt, hunc Ieſum eſſe uerũ illum Meſſiam ſeu Chriſtum, de q̃ prophetę uaticinati ſunt, & qui eſt ſaluator mundi. Deinde cognoſcimus ex hac cõtione Chriſti de meſſe, q̃ una ſit religio patriarcharũ, prophetarũ, ac noſtra. Prędicatio enim prophetarũ, fuit ſementis, prędicatio autẽ Apoſtolorũ, quam nos ſectamur, eſt meſſis. Sicut aũt meſſis colligit ex eo ſemine, q̃d in ſemente iactum eſt, ita nos eundem Chriſtum agnoſcimus, quem quondam prophetę adnunciarunt. Quare noſtra religio qua ſolum Ieſum Chriſtum credimus noſtrũ ſeruatorẽ, non eſt noua, ſed uetus, id q̃d & Apoſtoli ipſi in contionibus ſuis manifeſte docuerunt. Petrus in prima contione, quã habuit in die Pentecoſtes, allegat Ioelẽ, & Dauidẽ, uidelicet, q̃d hi ſeminarunt, hoc Petrus metit. In alia contione, quã habet ad Gentes, dicit de Chriſto. Huic oẽs prophetę teſtimonium ferunt, q̃ remiſſionẽ pc̃tõrum accepturus ſit per nomen eius, quiſquis crediderit in eum. An nõ & in hac contiõe Petrus metit, q̃d ante prophetę ſeminarũt? Audi & Paulũ, Ad Rom. ita ſcribentẽ. Paulus ſeruus Ieſu Chriſti, uocatus ad munus Apoſtoli cum, ſegregatus in Euangelion dei, q̃d ante promiſerat per prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis de filio ſuo. An non et hoc eſt metere, q̃d prophetę antea ſeminarunt? Quare manifeſtum eſt, unam eſſe noſtrã & prophetarũ ac patriarcharũ religionem. Monet & nos hęc cõtio de meſſe, ut in tempore expergiſcamur, ac per reſipiſcentiã fructum ſpiritualis meſſis colligamus. Nam quẽadmodum politicus annus ſuas habet partes, uidelicet tẽpus ſementis, tempus meſſis, & tẽpus percipiendi fructus, qui in meſſe collectus eſt, ita ſpũalis annus (quo noie complectimur uniuerſum illud ęuum, quod cepit à conditione mundi, & duraturũ eſt perpetuo) ſuas habet partes. Tempus enim q̃d fuit ante aduentum Chriſti in carnem, ab initio orbis, eſt tẽpus ſementis. Quod aũt eſt poſt aduẽtum Chriſti, uſq; ad nouiſſimum diẽ, uel priuatum uniuſcuiusq; hoĩs, uel publicum totius terrę, tẽpus eſt meſſis, quo tempore non ſolum Apoſtoli & miniſtri Euangelij congregant populos tanq; ſpicas & manipulos, ad horreum cœleſtis regni, uerũ etiam populi ipſi, auditores Euangelij, ſuam habent meſſem, qua ſibi quiſq; congregat cœleſtia bona ad perpetuã ſuã ſalutem. Fructus em̃ ſpiritualis meſſis, non ſolum ſunt hoĩes Euangelio uocati, ſed etiam ſpiritualia et cœleſtia bona, quę hoĩbus Euãgelio credentibus donantur, remiſſio uidelicet peccatorũ, adoptio in filios & hęredes Dei, liberatio à morte, & perpetua fœlicitas in regno dei. Hę ſunt ſpicæ, hi ſunt manipuli, qui in hac meſſe congregant: Porro, q̃d poſt hanc corporalem uitã uenturũ eſt ſeculum, hoc æuum illud eſt, non q̃ fructus colliguntur, ſed quo collecti fructus uſu ſuo percipiunt. Quid ergo

Religio una, noſtra & patriarcharum.

Temporis partes.

hinc ſequitur? hoc nimirꝝ, ꝙ ſumma nobis danda ſit opera, ut dum ſu
mus in hac corporali uita, & hoc tempore, quo Euãgelion Chriſti no
bis perſpicue adnunciatur, & quo uera eſt meſſis, nequaꝯ ignaui ſi
mus, acceſſemus, ſed expergiſcamur, colligamus ſpicas Euangeliꝫ, cõ
gregemus manipulos cœleſtium bonorꝝ, ut cum uenerit tempus hie
mis, quod eſt, horror diuini iudiciꝫ, poſſimus indigentiam noſtrã col
lecto fructu ſuſtẽtare. Nõ erit meſſis in futuro ſeculo, ſed erit uſus ea
rꝝ frugum, quas in meſſe huius ſeculi cõgregauimus. Nã in hoc pſen
ti ſeculo, meſſis eſt, ac quẽadmodum in corporali meſſe cõgregãt tan
tum fructus, & reponitur uſqꝫ ad id tempus quo uti licet, interim au
tem meſſores uigilãt, ſudãt, ſitiunt, ac nihil nõ laboris perferunt, do
nec fructum in horrea cõuehant, ita & in ſpũali meſſe, multa quidem
cœleſtia bona per Euãgelion congregant, interea aũt temporis mulꝝ
& magnꝝ ferendꝝ ſunt afflictiones, ut collectis frugibus ſuo tempore
uti liceat. Meminerimus igiẽ, quod Salomon dicit. Qui congregat in
meſſe filius ſapiens eſt, qui aũt ſtertit eſtate, filius cõfuſionis, ut excita
ti à ſomno, laboremus unuſqſqꝫ pro ſua uocatiõe in agro dñi, & per
cipiamus fructũ cœleſtiũ bonorꝝ. Poſtremo, prouerbiũ, q̃ Chriſtus
hoc loco utiẽ. Alius ſeminat, alius metit, non eſt oſcitãter p̃tereundũ.
Etſi eñ hoc ꝓuerbium ducit originẽ ſuam a ſupplitio impiorꝝ, quiſq
diuinitus puniunt, ut quꝫ ipſi inique acquirunt, ꝛ̃s aliꝫ fruantur, tñ ha
bet et locũ ſuum inter pios. De qua re paucis dicemus. Nam quod ad
impios attinet, hoc eſt legitimũ eorꝝ ſupplitiũ, ut quod ipſi ſeminãt,
aliꝫ metãr. Si audire nolueris, inqt Moſe, uocem dñi dei tui ut cuſtodi
as & facias oĩa mandata eius, uxorẽ accipies, & alius dormiet cum ea,
domum ędificabis, & nõ habitabis in ea, plantabis uineã, & non un
demiabis eã. Bos tuus mactabitur coram te, & non comedes ex eo. Ite
Michęę, ca. vii. Tu ſeminabis & nõ metes, tu calcabis oliuã, & nõ un
geris oleo, muſtũ, & non bibes uinum. Cum igiẽ hoc ſit ſupplitium
eorꝝ qui impie agũt, amàbo te, quis ille furor, q̃ illa inſania eſt, ꝙ no
ctu diuꝙ hoc unũ agas, ut multas opes nugis, impoſturis, fraudibus,
peiurijs, & rapinis congreges? Hoc eñ, quid aliud eſt, q̃ alijs quidẽ,
ꝛ̃ſqꝫ quibus minime faues, tranquillitatẽ, tibi ipſi aũt magno labore
& ſudore, non niſi exitium & internitionẽ pararet? Si aũt cupis ita ſe
minare, ut & tu metas, age, da operã pietati, imitare prophetas, qui et
ſi apoſtoli introierunt in labores eorꝝ, tñ & ipſi perceperunt una cum
Apoſtolis fructum æternę uitę. Qui ſeminat (inquit) & qui metit, ſi
mul gaudẽt. Nam prophetę laborarunt iuxta uerbũ domini, ambula
runt in uocatiõe dei, ſeminarunt uerꝝ fructũ iuſtitiæ, ideoꝫ nullum
damnũ fecerunt, ſed magis fructũ perceperunt, etiãſi Apoſtoli labo
res eorꝝ meſſuerint. Reliquũ igitur eſt, ut ſi imitatus fueris exemplũ
prophetarꝝ, & ſeminaueris uerã iuſtitiam, percipias etiã cum meſſo
ribus

ribus fructum perpetuæ fœlicitatis in Christo Iesu seruatore nostro, qui est unà cum patre et spũ sancto deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA XLI.

DIXImus Samaritanam mulierem factam esse Apostolã Christi ad ciues suos. Audiamus igit̃ nunc, qd Apostolico mulieris officio apud Samaritanos effectũ sit. Ex ciuitate illa, inquit Euangelista, multi crediderunt in eum Samaritanorũ, propter sermonem mulieris testificantis, qꝺ dixisset sibi oĩa quęcunqꝫ fecisset. Cum uenissent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eũ, ut apud se maneret. Et mansit ibi duos dies. Ac multo plures crediderunt propter sermonẽ ipsius, & mulieri dicebant. Iam non propter tuã orationem credimus. Ipsi ẽ audiuimus & scimus, qꝺ hic est uere seruator mundi, Christus. Hęc si diligenter excutias, inuenies non solum quę admireris, uerũetiam quę addiscas. De Samaritanis supra dictum est, qꝺ fuerint apud Iudęos, qui habebant nomen populi Dei, tam uanitate q̃ impietate infames. Vanitatis ẽ & incõstantię fuit, qꝺ quo se fortuna Iudęorũ, eodem etiã Samaritani inclinabant. Nam si prosper erat Iudaeorũ rerũ successus, simulabant se Iudęos. Si uero Iudęi infœlices erant, non habebant capitaliores hostes, q̃ Samaritanos. Impietatis aũt fuit, qꝺ Samaritani non sectabant̃ certã religionem, sed collecticiã è Iudęorũ & Gentium sacris, nihilominus tñ Iesus Christus diuertit ad eos, & contionatur apud eos Euangelion suum, mansitqꝫ apud ipsos, duos dies. Quod certe admiratiõe non indignũ est. Deinde, si conferas Samaritanos cum Iudęis, in agnoscendo Christo, multo uehemẽtius admiraberis. Nam Christus multo iam tempore fuerat inter Iudęos, ac ẽdiderat etiã aliq̃t insignia miracula, non tñ uel inuitant eum, ut apud se maneat, uel credunt in eum, sed potius uitę eius insidiant̃. Samaritani aũt unius mulieris sermone excitati, procedunt ei obuiã magna multitudine, excipiunt eum summa humanitate, & quanq̃ nullum adhuc uidisset miraculum ab ipso ẽditum, sed tñ audiuissent testimonium mulieris, & contiones Christi, attamen tantã fidem in ipsum concipiunt, ut ingenue ac publice fateantur, hunc uere esse Christum, seruatorẽ mundi. Quid his rebus admirabilius? Etsi aũt Christus uetat alias Apostolos in ciuitatem Samaritanorũ ingredi, id quod suo quodã consilio fecit, uidelicet, ut primum oĩm huic adnunciaret̃ populo, ex quo ipse secundum humanam naturã descẽdebat, & ad quẽ pręcipue missus erat. Non ẽ̃ sum missus, inquit, nisi ad oues perditas domus Israel, tamen tanto fauore complexus est Samaritanos, ut post resurrectionem suã, nõ solum noĩatim iubeat Apostolos contionari Euangelion in Samaria. Eritis, inquens, mihi testes Hierosolymis, in uniuersa Iudæa, & Samaria, uerũetiam ornet eos per ministerium Petri & Io-

Samaritanorũ ingenium.

annis,admirabilibus illis ſpiritus ſancti donis, quibus antea Apoſto los in die Pentecoſtes ornauerat, quemadmodum teſtantur Acta A poſtolica,cap. octauo. Itaq; Samaritani quondam abiectiſſimi, fiunt Deo acceptiſſimi, & ut Euangelion loquitur ,nouiſſimi fiunt primi. Qua quidem re manifeſte reuelatur & commendatur nobis offitium Chriſti. Etſi enim impñ,ut alias calumniati ſunt Chriſtum, q̃ diuerteret ad peccatores & Publicanos, ita potuiſſent etiam nunc in peſſimam partem interpretari q̃ recepiſſet ſe ad Samaritanos, homines uanos, & infidos,tamen hoc eſt prꝛcipuum offitium Chriſti,& maxima gloria eius. An non medici offitium,imo gloria eſt, q̃ accedat ad ęgrotos, & ſuſcipiat morbos eorum curandos? Multo honeſtius eſt, ſi medicum apud ægrotos , ꝙ̃ ſi ipſum in publicis conuiuñs uideas. Chriſtus autem uenit in hunc mundum ut medicus. Et ut ipſe ait,non uenit ad uocandum iuſtos,ſed peccatores ad pœnitentiam. Quod de medico diximus , idem de regibus ac principibus dicendum eſt. Hi uidentur quidem in magno honore eſſe, cum incedunt multis ſatellitibus comitati , & regñs diadematis ornati , ſed maximus eorum honor eſt, cum audiunt & iudicant cauſſam miſerę uiduæ ac pupilli, & tuentur paſtores, abiectum hominum genus, ab incurſionibus latronum. Chriſtus autem uenit in hunc mundum,ut ſeruet miſeros, & tueatur abiectos. Quare,cum diuertit ad contemptos & abiectos Samaritanos, tantum abeſt,ut præter offitium ſuum faciat,ut tum maxime partes offitiñ ſui impleuerit & magna gloria celebrandus ſit. Ex hoc Chriſti ſeu exemplo ſeu offitio primum excitanda eſt fides in nobis, & ſuccurrendum imbecillitati fidei. Nam , ut nullus eſt hominum, qui non ſit peccator coram Deo, ita nullus eſt qui in tentatione non fiat ſibi conſcius tam imbecillitatis fidei,quàm etiam impietatis. Dicit ergo Satan. Quid? Tu ne ſperare potes , quod Chriſtus te agnoſcat , cum manifeſte ſentias te minimam ac pene nullam habere fidẽ, ut nihil dicã de uanitate & incõſtantia ac mutabilitate mẽtis tuæ, qua toties fidẽ uiolaſti? In hac aut ſimili tentatiõe producendũ eſt exemplũ Chriſti in Samaritanis ædituũ, & cognoſcendũ eſt offitiũ Chriſti. Quicqd eñ uel ante actum ſit, uel adhuc reliquũ imbecillitatis nobis inhæreat,non debet nos ita perturbare,ut deficiamus à Chriſto,et fugiamus eũ,ſed potius excitare nos debet,ut eo arctius ipſum cõplectamur. Etenim,ut tum maxime indigemus opera medici , cum periculoſe ęgrotamus , ita tum prꝛcipue ad Chriſtum feſtinandum eſt, cum obñciuntur nobis in conſcientia,corã tribunali Dei uetera peccata,& prꝛſens imbecillitas. Nec eſt metuendum , q̃ qui ad Chriſtum uel qualicunq; fide confugit , non recipiatur à Chriſto. Qui recepit Samaritanos , tam uanos homines, quem, obſecro, accurrentem ad ipſum,re-

Medicorum honor.

Regum maieſtas.

Imbecillitatis fidei remedium.

ſum, repelleret? Calamum, inquit Propheta, quaſſatum non cõteret, & linum fumigans non extinguet. Dicit & Chriſtus ipſe. Venite ad me oẽs qui laboratis & onerati eſtis, & ego refocillabo uos. Ac Paulus. Certus, inquit, ſermo & dignus, quem modis omnibus amplectamur, q̃ Chriſtus Ieſus uenit in mundum, ut peccatores ſaluos faceret. Quare ſi te inueneris in catalogo peccatorum, non dubium eſt, quin etiam in eorum ſis numero, quos Chriſtus uenientes ad ſe per fidem, obuĩs, quod aiunt, ulnis excipiat. Deinde exemplum Chriſti in Samaritanis ẽditum docet nos modeſtiam erga proximos. Homines enim natura ſunt κακολόγοι & maledici, ac ſolet alter alteri uetera ſua, aut etiam familiæ ſuæ delicta obĩcere & exprobrare. Hæc eſt magna inhumanitas & crudelitas. Vide enim mihi exemplum Chriſti. Samaritani ueniunt ad Chriſtum & uocant eum ad urbẽ ſuam. Quid uiciſſim Chriſtus? Non obĩcit eis uel maiorum illorum impietatem & inconſtãtiam, uel ipſorum uanitatem, Non ait: Apagete, homines eſtis impĩ, leues, inconſtantes, & mutabiles. Nihil mihi negotĩ erit uobiſcum, Sed inuitatus complectitur eos tam humaniter, q̃ ſi nihil unq̃ mali deſignaſſent. Et ut dicam, quod res eſt, etſi Samaritani hactenus multa nefanda ſcelera perpetrauerunt, tamen poſtq̃ recipiunt nunc Chriſtum, omnia ea obtecta ſunt, imo deleta & abſterſa. Non enim eſt aliud uerius iniquitatis operculum, q̃ Ieſus Chriſtus, fide acceptus. Hypocritę multa alia opercula quærunt, hic certa ieiunia, ille certas precatiunculas, hic peregrinationem ad ſepulcra ſanctorum, ille abſtinentiam ab eſu carnis. Adam aſſumebat perizama ex foliĩs ficus conſutum, ut eſſet iniquitatis ſuæ operculum. Hæc autem omnia nunquam tam probe tegunt hominem, quin appareat nequam, & trãsluceat iniquitas. Solus Chriſtus operculum illud eſt, quo iniquitas uere, etiam coram deo et iuditio eius obtegitur ac deletur. Non enim exiſtimandum eſt, q̃ Chriſtus ſic tegat pc̃tã noſtra, quemadmodum nonnunq̃ impĩ & hypocritę diſſimulant & abſcondunt ſcelera ſua honeſta quadã ſpecie coram hoĩbus, cum interim maneant in ſceleribus ſuis, & perpetrent ea occulte, Sed Chriſtus ita operit pc̃tã noſtra, ut quod p̃teritum eſt, condonet, q̃d in præſentia adhuc reliquum eſt imbecillitatis in carne, non imputet, ac det ſpũm ſanctum, quo & futura ſcelera pro uocatione noſtra, & quantũ in hac corporali uita fieri poteſt, uitare queamus. Propitiabor, inq̃t, iniquitati eorũ, et peccati eorũ non memorabor amplius. Et iterũ. Reuertetur, & miſerebitur noſtri, Deponet iniquitates noſtras, et proĩciet in profundum maris omnia peccata noſtra. Audi ergo maledice. Qui quondam peccauit, fieri poteſt, ut reſipuerit, & conſecutus ſit remiſſionem peccati à deo propter Chriſtũ. Vidiſti pc̃tũm, Deus aũt uidit reſipiſcentiã, & oblitus eſt peccati eius. Quæ eſt ergo illa immanitas, quòd cum Deus

Iniquitatis operculum Chriſtus.

Hierem 31. Mich. 7.

ipſe non uelit meminiſſe peccatum illius, tu de eo in omnibus tonſtri nis declames? In cœlo magnum eſt ſilentium de hoc peccato, & tu tan to clamore audes hoc in terra uulgare? Hoc nō eſt hominis ſed Sata næ negotium, cuius & membrum eſt, & hæres, maledicus. Ac finge mihi illum, cui tu exprobras uetera delicta, nondum egiſſe pœniten tiam, ne tamen ſic quidem licet tibi maledico eſſe. Tu enim quis es, qui iudicas de alieno ſeruo? Proprio domino ſtat aut cadit. Nolite, inqt, condemnare, ut nō condemnemini. Cur uides feſtucam quę eſt in oculo fratris tui, trabem autē, quę eſt in oculo tuo non animaduer tis? Tu fide conſtitiſti. Ne efferaris animo, ſed timeas. Nam ſi proxi mus, qui eſt caro tua, cecidit, fieri poteſt, ut & tu cadas. Quare præte rita delicta non ſunt proximo exprobranda, ſed imitandum eſt exem plum Chriſti, & tegenda ſunt aliena peccata coram hominibus, ut & noſtra per Ieſum Chriſtum, in conſpectu Dei tegantur. Poſtremo ob ſeruandum etiam eſt, quod Samaritani de Chriſto prędicant: Ipſi (in quiunt) audiuimus & ſcimus, ꝙ hic eſt uere ſeruator mundi, Chri ſtus. Hęc eſt inſignis confeſſio de Ieſu Chriſto, & ſumma totius Chri ſtianę religionis. Multi fuerunt, qui iactarunt ſe Meſſias & ſeruato res, ſed hi ſeipſos ſeruare non potuerunt. Hic autem Ieſus, uerus eſt Meſſias, uerus ſeruator. Et eſt ſeruator non Iudæorum tantum, ſed MVNDI, hoc eſt, Samaritanorum, & oīm gentium in toto orbe terrarum, nec honeſtorum tantum, ſed etiam inhoneſtorum, & abie ctorum hominum, ſi modo ipſum per fidem agnoſcunt. Non enim tantum honeſti ſed & inhoneſti & peccatores ſunt pars huius mūdi. Quare Ieſus etiam horum ſeruator dicitur. Seruat autē hic Chriſtus, non pro more terreſtrium monarchaꝝ, ſed pro more cœleſtis regis. Expiat enim peccata, & reconciliat nos cum deo patre ſuo, ut adopte mur ab ipſo in filios & hæredes bonorum ſuorum. Expiato aūt pec cato, & aſſecuto iure cœleſtis hęreditatis, nulla calamitas tam grauis eſt, nulla mors tam terribilis, quę poſſit nobis incommodum afferre. Nihil ergo nobis in hac terra prius, nihil poſterius agendum eſt, q̄ ut hunc uerum ſeruatorem ſeruemus. Sed reuertemur nunc cum Ieſu
» » & diſcipulis eius à Samaria ad Galilęam. Sic enim ſequitur. Poſt du
» » os autem dies exiit inde, & abiit in Galilęam, ipſe enim Ieſus teſtatus
» » eſt, ꝙ propheta in ſua patria honorem non haberet. Quid? ſi prophe ta non habet honorem in ſua patria, cur ergo Ieſus redit in Galilęam, quę erat quaſi patria eius, propterea ꝙ fuerat in Nazareth, urbe Ga lilęæ educatus? Sed quod Euangeliſta de patria Ieſu dicit, non eſt in telligendum de tota regione Galilęæ, ſed de una tantum urbe Naza reth. Significat enim, ꝙ Ieſus in profectione ad Galilæam, uel non diuerterit ad patriam ſuam Nazareth, uel ꝙ non diu ibi māſerit, ſed

Ieſus ſeruator non unius tantum homi nis, ſed MVNDI.

contulerit ſe

contulerit ſe ad alia loca Galilęę, propter impietatem & crudelitatem ciuium Nazarethanorum. Nam quantum flagitij, Nazarethani commiſerint in Ieſum ſuum ciuem, Lucas copioſe deſcribit cap. 4. Cum enim Ieſus ſuſcepiſſet adminiſtrationem offitij ſui, uoluit præ alijs urbibus, etiam patriæ ac ciuibus ſuis benefacere. Itaq; diuertit ad eos, & contionatur eis Euangelion, ac offert ſe ad ædenda miracula, hoc eſt, ad curandos ægrotos, & afflictos. Sed hi intantum non receperunt eum, ut initio deriſerint ipſum, atq; contempſerint. Non enim conſiderabant in ipſo, q̃ natiuitas eius magnis miraculis eſſet illuſtrata, quod publico ſpiritus ſancti, & Ioannis Baptiſtæ teſtimonio cõmendatus eſſet, q̃que doctrina eius cœleſtibus miraculis confirmaretur, ſed his neglectis conſiderabant in ipſo, q̃ eſſet natus ex familia quondam quidem illuſtri, nunc autem contemptiſſima & abiectiſſima, q̃ haberet tenues & inopes cognatos, quòd eſſet pauper, q̃ nulla prorſus potentia inter homines præditus eſſe uideretur, ac fortaſſis uiderant ipſum aliquoties parentem ſuum, in extruendis ædifitijs, (Ioſeph enim erat τέκτων) adiuuare. Hæc & id genus alia, cum ſibi ob oculos ponerent, cogitabant id, quod Chriſtus ipſe cõmemorat. Medice, cura teipſum, hoc eſt, ſi is tantę eſt autoritatis, quantam de ſe iactat, cur non facit cognatos ſuos locupletes? (Vulgus enim, non niſi diuitias admirari ſolet) cur non reſtituit familiam ſuam in eum ſtatum, in quo erat tempore Dauidis aut Salomonis? cur non recuperat regnum â maioribus ſuis amiſſum? Hæc cum non faciat, ac ne ſeipſum quidem & familiam ſuam ſeruare poſſit, quomodo nos aut alios ſeruaret? Habes riſum & contemptum, quo Nazarethani Ieſum ciuem ſuum exceperunt. Hoc autem uſitatum eſt uitium hoĩm, q̃ quę maxime in altero conſiderãda eſſent, ea magna neglectiõe prętereãt, q̃uero p̃tereunda eſsẽt, ea ſola ſibi ob oculos cõſpiciẽda ponũt. Maritus, exẽpli gratia, conſiderat in uxore ſua, non quòd ſit donũ dei, non q̃ ſit adiutoriũ marito diuinitus datum, nõ quas habeat uirtutes, ſed conſiderat tantum uitia eius, & imbecillitates, quibus aliquoties ipſi moleſta eſt. De his ſolum cogitat, de his tantum loquitur, & declamitat. Ac uiciſſim uxor non conſiderat in marito ſuo, quòd maritus ſit diuina autoritate caput ipſius, quòd autoritas mariti tueatur ipſam, q̃ multa alia benefitia propter maritum conſequatur. Sed conſiderat tantum uel duritiem, uel importunitatem, uel alia quędam incommoda in marito, de quibus omnia paſſim loca querelis ſuis implet. Sic magiſtratus in ſubditis, & parentes in liberis, ac uiciſſim ſubditi in magiſtratu, & liberi in parentibus uitia tantum, & malefitia, non autem uirtutes & benefitia conſpicere ſolent. Hæc rerum conſideratio, ut eſt prępoſtera & iniqua, ita occaſio eſt multorum malorum. Nam,

Nazarethanorũ ciuium crudelitas in Ieſum.

quemadmodum Nazarethani debuiſſent in ciue ſuo cõſideraſſe non externam illam perſonæ humilitatem, ſed dona Dei, quę magno honore proſequenda fuiſſent, ita exigit Deus ut quas ipſe uirtutes in proximo conſpiciendas proponit, non quę in eo uitia cęlanda tolerat, aut quas imbecillitates ſuo quodam conſilio ferendas imponit, conſideremus, & affectemur. An non in ueſtitu induendo ſolemus ea, quę ſunt in ueſte aſpectu iniucunda & uilia introuertere, quæ autem ſunt præcioſa & oculis delectabilia palam oſtentare? quin non eadem prudentia utimur homine proximo noſtro, præſertim cum nobis diuinitus ſit propoſitus, ut in eo imaginem & ſimilitudinem Dei agnoſcamus? Cęterum, ꝙ Chriſtus maluerit in humili uitę genere uerſari, cꝫ regia maieſtate in hoc mundo inſignis eſſe, ſuo quodam eoꝙ diuino conſilio factum eſt, quod potuiſſent Nazarethani optime cognoſcere, ſi tam ſtudioſi fuiſſent prophetarum, cꝫ uentris, de qua re nunc non eſt dicendi locus. Deinde Nazarethani non ſolum deridentſum ciuem ſuum, ſed etiam eĳciunt eum magno impetu ex urbe ſua, ut præcipitarent ipſum è ſupercilio montis, quemadmodum Lucas ſcribit. Hæc eſt maxima crudelitas. Ieſus enim reprehenderat tantum contemptum ipſorum duobus exemplis, Elię uidelicet, ac Elizęi, ipſi uero ſic ira exardeſcunt, ut eum de uita quoꝙ tollere conentur. Quæ eſt iſta immanis barbaries? Et tamen tanta eſt bonitas Chriſti, ut non uiciſſim graſſetur in ipſos uel fulmine uel grandine, ſed relinquat ipſos ſuæ impietati, & deſerat eos, expectans reſipiſcentiam ipſorum, hoc tantum teſtatus, prophetam in ſua patria honorem non habere. Quid ergo? Chriſtus ne exigit à ciuibus ſuis honorem? Ambitioſi quęrunt quidem externum & carnalem honorem, Chriſtus autem non hoc quęrit, ut ciues coram eo adhuc in hac carne uiuenti genua ſua flectant, ſed quęrit honorem prædicatori Euangelĳ debitum, uidelicet, fidem auditorum & obedientiam erga Euangelion. Quem honorem cum non poſſet apud ſuos Nazarethanos conſequi, diuertit ad reliquos Galilæos, quibus aduentus eius ualde gratus erat. Sic
„ enim ſequitur. Cum ergo ueniſſet in Galilæam, exceperunt eum Ga-
„ lilæi, cum omnia uidiſſent, quæ fecerat Hieroſolymis in die feſto, &
„ ipſi enim uenerant ad diem feſtum. Teſtantur & alĳ Euangeliſtæ, ꝙ Chriſtus frequenter & libenter in Galilæa uerſatus ſit, ac etiam cepe rit in ea prædicare Euangelion ſuum. De qua re idcirco admonemur, primum, ut & hoc ſigno cognoſcamus hunc Ieſum, uerum eſſe Chriſtum, de quo prophetæ uaticinati ſint. Non enim Galilæi tantum uiderunt Ieſum ſuo tempore miracula ędere, & Euangelion cõtionari, ſed etiam ſpiritus ſanctus uidit eum multis annis anteꝫ aſſumpſiſſet hominem, Galilæam doctrina & miraculis illuſtrare. Eſaias enim ita

dicit.

dicit. Primo tempore contempta fuit terra Zabulon & terra Neptalim, nouissimo autem tempore glorificata est uia maris trans Iordanem Galilææ gentium. Populus qui ambulabat in tenebris, uidit lucem magnam. Habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis. Cum aũt prẽter alia uaticinia, etiam hoc in Iesum filium Mariæ natum ex semine Dauid competat, manifestum est, ꝙ sit uerus ille seruator mundi, quem prophetæ nobis commendarunt. Deinde, admonemur de hac re, ut cognoscamus hunc Iesum Christum eligere abiecta et humilia, quo hoĩes abiecti de salute sua per Christum bene sperent. Quæ enim urbs, quæ regio fuit tempore Christi magis insignis, inter gentes, cꝫ Romã & inter Iudæos, cꝫ Hierusalem? attamen Christus maluit in Galilæa, regione hactenus ignobili et contempta, cꝫ in Roma aut Hierusalem prædicationem Euangelij sui inchoare. Hac re non uoluit significare se in hoc uenisse, ut quasuis obscuras in terra regiones externa maiestate illustret, ac corporale regnum in eis administret, sed ut hoc argumento probet se abiectos & neglectos homines magno fauore cõplecti, & seruare eos in summis periculis, & aduersis, si modo accipiant ipsum per fidem. Non est autem maius periculum, cꝫ mors, nec abiectior aut contemptior uidetur homo, cꝫ cũ mortis tyrannide apprehenditur. In hoc eñ periculo, etsi fortassis amici lugent, & condolescunt, tamen morientem nec adiuuare, nec in uita retinere possunt. Ac finge nonnullos commori, tñ ne hi quidem morientẽ suo periculo leuant. Itacꝫ oẽs hoĩes deserunt morientẽ, quãuis amicissimum, quãuis etiã totius terræ monarcham. Quid igit abiectius, quid magis desertũ hoĩe moriente? At bene habet. Quem homines deserunt, eum haudquacꝫ deserit Christus filius Dei, per fidẽ acceptus, qui hoc noĩe, hoc epitheto gloriatur, ꝙ respiciat humilia, & eligat abiecta. Complectamur igitur filiũ dei, & obediamus uocationi Euangelij eius, ut cum in oĩbus periculis, tũ in morte per ipsum clementer & potenter seruemur, qui est Iesus Christus dñs noster, unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

Abiecta eligit Deus.

HOMILIA XLII.

ROfecti sumus unà cum Iesu Christo seruatore nostro è Iudæa in Samariam, in qua uidimus, quanta beneuolẽtia Samaritani Iesum exceperint, & quanta fide ipsum cõplexi sint, deinde profecti sumus cum ipso è Samaria in Galilæam. Videamus igitur nunc quid mirabilium rerũ ab ipso in Galilæa gestum sit. Commemorat autem Euangelista Iesum ędidisse in Galilæa insigne atcꝫ obseruabile miraculum in filio Regij cuiusdam Caper-

naĩtę. Ac priuſq̃ hoc miraculum explicemus, admonendi ſunt auditores, q̃ huiuſmodi narrationes Euangeliſtarum, de miraculis à Chriſto æditis, longe alia obſeruantia, & animi attentione conſiderandæ ſint, q̃ hiſtoriæ Ethnicorum. Hi enim non ſemper laborarũt, quàm uere, ſed q̃ diſerte, q̃ ornate & eloquenter dicerent, ac ex narrationibus eorum ciuilem tantum fructum capimus, niſi ſi quando hę ſacrarum literarum adminiſtræ fuerint. Euangeliſtæ autem hoc maxime omnium egerunt, ut uera & certa ſcriberent, & habent non Eccleſiã tantum ſuorum temporum, ſed etiã innumeros alios ſpectatores, narrationum ſuarum teſtes. Præterea quę de doctrina & miraculis Chriſti ſcripſerunt, ea non ſolum ipſi, uerũ etiam multi alĳ tanta conſtantia affirmarunt, ut maluerint ſanguinem ſuum profundere, q̃ ueritatem illam certiſſime cognitam negare. Huc accedit, q̃ hæ narrationes ſint tantus Eccleſiæ theſaurus, ut ex ipſis capiamus non ciuilem illum & periturum, ſed cœleſtem & ęternum ſalutis noſtræ fructum. Audi quid Euangeliſta noſter prope in fine huius libri dicat. Multa, inq̃t, alia ſigna fecit Ieſus, quę non ſunt ſcripta in hoc libro. Hæc aũt ſcripta ſunt. Ob quam, obſecro, cauſſam? num ut in his ſeu legendis ſeu audiendis traducamus tempus, & cõſumamus otium? Nihil quidem pio homini iucundius lectu eſt, non aũt ſcripta ſunt, ut tantum ciuilẽ uoluptatẽ afferãt, ſed ut CREDATIS, inq̃t, q̃ Ieſus eſt Chriſtus ille filius dei, & ut credẽtes VITAM HABEATIS per nomẽ eius. Hic eſt ſpiritualis fructus. Hæc eſt cœleſtis ac perpetua utilitas. Inter illa aũt ſigna, quę Euangeliſtę cõmemorant à Chriſto ędita, non poſtremum locum obtinet hoc, quod Ioannes in filio Regĳ Capernaĩtæ æditum eſſe ſcribit. Quare in hãc curã incũbendum nobis eſt, ut q̃d Chriſtus ad conſulendum ſaluti noſtræ geſſit, hoc omni ſtudio cognoſcamus.

Hiſtoriæ gentium, ciuilẽ fructũ habẽt.

Hiſtoriæ ſacræ uſus.

» Venit ergo (inquit Euangeliſta) Ieſus iterum in Cana Galilęę, ubi
» fecerat ex aqua uinum. Et erat quidam Regius, cuius filius infirmaba
» tur Capernaum. Hic cum audiſſet, quòd Ieſus aduenĳſſet à Iudæa in
» Galilæam, abĳit ad eum, & rogabat eum, ut deſcenderet, ac ſanaret ip
» ſius filium. Siquidem is agebat animã. Principio, hic Capernaĩta, cuius filius laborabat febri, quemadmodum Euangeliſta poſtea ſignificat, uocat Regius, ſiue quòd eſſet generis regĳ, ſiue miniſterĳ regĳ. Quod utcunq̃ ſe habeat, certè apparet eum fuiſſe uirũ magna dignitate & autoritate prędituṁ. Deinde, hic uir Regius, recte quidem ac pie facit, q̃ in ęgrotatione filĳ ſui accedat ad Ieſum & imploret auxilium eius, ſed quia mox reprehenditur à Chriſto, peccata eius diligenter conſideranda ſunt, ut ex alienis peccatis, noſtra corrigamus. Vnũ eſt, q̃ Regius non prius inuocat opem Chriſti, q̃ cum filius eius ageret animã, & in extrema eſſet neceſſitate. Ante emẽ q̃ filius periculoſe ęgrotaret,

ęgrotaret, nullam uidetur habuiſſe ratiõem Chriſti, ſed tum demum feſtinat ad Chriſtum, periculum artis eius facturus, cum uidet nihil aliarum rerum poſſe filium ſuum iuuare. Hoc eſt uulgare inter hoïes uitium. In ſanitate, nullam aut ignauam habẽt curam inuocationis diuini auxilij. In extrema aũt ægrotatione, cum oĩa humana prius tenta uerint, nec quicq̃ adiuti fuerint, tum uel tandem attollunt oculos ad cœlum, (ſi tamen id faciant) & ut uideantur diuinum auxilium petere, petunt communionem cœnę dñicę, idq̃ cum iam animam efflant, quale quid faciebant quondam, qui non accipiebant baptiſmum, niſi mox ſpũm exhalaturi, quos uocabant κλινικούς. Non eſt quidem un q̃, ne in extrema quidem neceſſitate à deo deficiendum, & de ſalute deſperandum, quemadmodum mox docebimus. Sed hæc ignauia & ſocordia, q̃ non requiramus diuinum auxilium, niſi in extrema neceſſitate, reprehenſione digniſſima eſt. Etſi eñ non ſemper percipimus pręſenti ſenſu extremam & ſummã neceſſitatẽ, ea tñ ſemper proforibus noſtris accubat, & capitib. noſtris imminet. Siue ſani ſumus, ſiue ſaturi, ſiue in dignitatibus huius ſeculi conſtituti, ſiue poteſtate inter hoïes prędi ti, ſemper manent nos maxima pericula. Etenim natura noſtra nunc̃ non geſtamus in nobis pc̃tũm, in quo & concepti ſumus & nati, & quod etiã noſtris ſceleribus cumulauimus. Vbi aũt eſt pc̃tũm, ibi ſunt & ſtipẽdia peccati, hoc eſt, Mors & infernus, quæ etiamſi hoc temporis momento non ſentiuntur reipſa, tñ in ſinu noſtro ita pręſto adſunt propter peccatum, ut reuelatio eoꝝ nunc̃ non ſit nobis expectanda. Nam quẽadmodum prægnans mulier, cum appropinquauerit tempus partus, etſi non ſentit hac hora dolorem partus, ſed potius conuiuatur & ridet, neceſſe tamen habet quouis momẽto incurſum doloris expectare, quia fœtus, quem geſtat, maturus eſt, ita oẽs hoïes quia natura ſua pregnantes ſunt pc̃tõ, ſunt etiã prægnantes ſtipendijs peccati, morte & inferno, quę etiãſi in pręſentia nõ ſunt moleſta, ſemper tñ ius inuadendi nos habent, & ſolent in hoïes, cum ſunt ſecuriſſimi, & longe aliud cogitantes incurrere, aut potius ſeſe reuelare. Ad Cainum dicit. Si male egeris, ſtatim in foribus peccatum aderit, hoc eſt, etiamſi pc̃tũm non ſtatim puniat, iuditium tñ & ſupplitium eius prę foribus eſt, & ſuo tẽpore patefiet. Et Paulus. Per pc̃tũm, inquit, peruaſit mors in oẽs hoïes. Cum igit quouis tempore impendeat ceruicibus noſtris ſumma & extrema neceſſitas, ſemper nobis in hanc curã incumbendũ eſt, ut ſiue ſani ſiue ęgroti, nomẽ Dñi ex fide inuocemus, & ſalutẽ noſtrã clemẽtię eius per Ieſum Chriſtum, ueꝝ ſeruatorem noſtrꝝ cõmendemus. Alteꝝ pc̃tũm regn eſt, q̃ etſi ſentit Chriſtum poſſe filio ſuo opẽ ferre, tñ perſpicue indicat ſe non credere, q̃ Chriſtus poſſit filium abſentẽ, aut mortuũ ſeruare,

Chriſtiani Clinici.

Semp manent nos maxima pericula.

Homines ſunt prægnantes peccato & inferno.

ideoq; urget eum, ut festinet, ac descendat ad Capernaum, priusq; filius moriat. Est & hoc pctum inter hoies uulgare. Alius enim in egrotatione putat Deū non iuuare, nisi ostendat externā medicinā. Alius in rerum penuria existimat deū non seruare egentes, nisi proponat abundantiā frumēti & uini. Sunt, qui opinantur, eos tantū diuino auxilio conseruari, qui euadunt pericula mortis mirabiliter, ne moriantur. Cęterū, eum qui moritur, sentiunt à deo non esse adiutū. Hæc est maxima fidei imbecillitas, q̄ propemodum nihil ab incredulitate differt. Nā DOMINVS deus noster est oīpotens rerū administrator, q̄ pios, inuocantes ipsum ex fide, seruet in rerum penuria, tam sine frumento, q̄ frumēto, & in ægrotatione tam sine externis medicinis, q̄ medicinis, denicq; eiusce modi est seruator, ut queat pios, in media etiamnum morte, & putrefactione, quo & uiuāt cum Christo, & excitētur suo tempore ad percipiendā etiam corpore perpetuam fœlicitatē, tantum abest, ut qui moriunt, non adiuuentur à deo. Idem sentiendū est de Christo filio Dei, q̄ cum sit diuina potentia & maiestate patris sui prędituſ, iuuare potest nō solum prędens prędentē, sed etiā absens absentem. Seruare item potest, tam imposita manu, q̄ solo uerbo dicto. Quare reprehendit hanc incredulitatem Regij, & dixit ad eum,

Deus seruat uarijs modis.

„ Nisi signa et prodigia uideritis, nō creditis. Hęc est grauis reprehensio, qua non Regius tantū, sed etiam Iudæi & Galilæi perstringūtur. Nam quod ad Regiū attinet, etsi audiuit doctrinā Iesu, & quanta miracula Iesus ædiderit, tam in Cana Galilææ, q̄ in Hierusalē, tamē his signis nō ita mouet, ut rectā fidē in Iesum concipiat, nisi plura & maiora signa uideat. Nam si suscepisset accuratam considerationē de doctrina Iesu, & de miraculis, q̄ tā de Iesu in natiuitate eius, q̄ ab ipso Iesu pauloante ędita fuerāt, potuisset facile cognoscere eū esse uerū Messiam, seu Christū per ꝓphetas promissū, Quod si est Christus, certe filius dei est, sedēs ad dextrā dei patris sui, & oīa ei subiecta sunt. Hoc eē scriptura de Christo testat. Dīns, inquiens, dixit ad me filius meus es tu. Et iterū. Dixit Dīns dīno meo sede à dextris meis. Ac rursus. Gloria & honore coronasti eum, cōstituisti eū super opera manuū tuarē. Omnia subiecisti sub pedibus eius. His certe scripturæ testimonijs, si diligenter expendas, spūs sanctus tribuit Christo æqualē maiestatem & oīpotentiā cū deo patre suo. Quare si Iesus est Christus, manifestum est q̄ possit filiū febri laborantē, non solum corpore p̄sens, et imposita manu, sed etiā absens & solo uerbi sui mādato seruare, imo etiā mortuū excitare. Hęc est uera de Iesu fides, quā cum nō habeat hic Regius, merito reꝓhendit. Sed cum eā aliâs habeat Centurio, q̄ dicebat: Tantū dic uerbum et sanabit famulus meus, haud immerito, pleno ore à Christo cōmendat. Quod autē attinet ad Iudęos et Galilęos, ac p̄sertim ciues Nazareth anos, digni sunt ꝓ Samaritanis seueriſsima reprehensione. Samaritani enim, quemadmodum paulo ante explica

Christi maiestas.

tum eſt, cum nulla uidiſſent ſigna et prodigia à Ieſu ędita, ſed tantum audiuiſſent doctrinam eius, tantam in ipſum fidem concipiunt, ut publice & ingenue fateantur eum eſſe Chriſtum, ſeruatorem mundi. Et quanq̃ mulier cõmemorauerat de ipſo, q̃ narraſſet ei occultas uitæ ſuę actiones, Samaritani tñ dicunt: Iam non propter tuam orationem credimus, Ipſi enim audiuimus & cognoſcimus, q̃ hic eſt uere ſeruator mundi, Chriſtus. Iudęi aũt et Nazarethani, etſi non ſolum doctrinam Euangelij eius ſępenumero audiuerant, ſed etiã quędam iam ſigna & prodigia uiderant, tamen ne ſic quidẽ credunt eũ eſſe uerũ Chriſtum, niſi ea faciat ſigna & miracula, q̃ ipſi pro ſuo arbitrio exigunt, & prędcribunt. Quare haud iniuria etiam ipſi, una cum Regio, propter incredulitatem reprehenduntur, nec immerito Samaritanis inferiores habẽtur. Sed Regius pergit urgere Chriſtum, ut uelociter deſcendat. Et dicit. Dñe, deſcende, priuſq̃ moriatur filius meus. Hic magis « «
prodit Regius ſuam ſeu incredulitatem ſeu fidei imbecillitatẽ. Quid enim de Ieſu ſentis? cur ſic eum urges? An nõ credis eum poſſe ſeruare filium, etiamſi non deſcendat, etiãſi filius moriatur? Sed hoc eſt ingenium eorũ hoim, qui non habent rectam de deo, aut filio eius fidẽ. Inſtant, urgent, & feſtinant. Nec urgent promiſſionẽ dei, aut clemen- *Incredulitas feſtinat.*
tiam & potentiam eius, ſed urgent eum ſubueniendi modum & rationem, quam ipſi excogitarunt, ac deo prędcripſerunt, & quaſi mandarunt. Hoc certe non eſt deum ex uera & obedienti fide inuocare, ſed eſt fęre aduerſus deum tumultuari. Deinde Regius prodit etiã hac uocem magnitudinẽ doloris ſui, quẽ propter morbũ filij, in aĩo ſuo conceperat. Nõ eñ ſic urſiſſet Ieſum, niſi ſummo & incredibili, ut eſt natura parentũ erga miſerias liberorũ, dolore affectus eſſet. Cũ igiť Chriſtus intelligeret non minus Regium imbecillitate fidei & dolore animi, q̃ filium morbo corporis ęgrotare, ſuſcipit ambos curandos. Et « «
dicit ei, Vade, filius tuus uiuit. Vno hoc dicto ſanat Chriſtus duos, « «
parentẽ uidelicet, ac filium, alterũ q̃dem animo, alterũ aũt corpore ægrotum. Nã parens concipit uerã fidẽ, & doloris ſui leuationẽ, filius uero liberať febri, quẽadmodum mox ſequitur. Hic ergo conſideranda nobis eſt, quanta bñuolentia Chriſtus cõplectatur Regium, & quõ filium eius ſanitati reſtituerit. Nã hic Regius, nõ affert ad Chriſtum uerã fidẽ, ſed tñ ſcintillã quandã fidei, ac non fuiſſet indignus qui propter importunitatẽ ſuã à Chriſto repelleręť, ſed tñ abeſt, ut Chriſtus abĵciat eum propter fidei eius imbecillitatẽ, & importuni- *Imbecilles fide Chriſtus ſuſcipit.*
tatẽ, quã doloris magnitudo extorſerat, ut tanto clementius eum ſuſcipiat, quanto maior eſt imbecillitas fidei, et dolor animi eius. Venit eñ Chriſtus, nõ ut miſeros opprimat, ſed ut ſeruet. Calamum, ingt, quaſſatum non cõteret, & linum fumigans nõ extinguet. Et iterũ: Spiritus DOMINI ſuper me, eo q̃ unxerit me, ad prædicandum humi-

Vide clementiā et misericordiam Ipsu
non abijcientis imbecillem
in fide

libus misit me, ut mederer contritis corde, & prędicarem captiuis liberationem. Vide mihi, quanta fuerit imbecillitas fidei in Petro ambulante super aquas, ut ueniret ad Iesum, quēadmodum in Mattheo cap. xiiij scriptum est? Nam cum Petrus uideret uentum magno impetu in se ferri, ita dubitare cepit, ut etiam mergeretur. Quid ergo fecit Christus? Reprehendit quidem Petri dubitationē. Modicæ, inquiens, fidei, cur hesitabas? non autem submergit eum, sed apprehendit eum extenta manu, & seruat. Quid parēs ille apud Marcum? Credo, inquit, domine, Succurre incredulitati meæ. Hic ingenue confitetur fidei suę imbecillitatē, & tamen filius eius sanatur. Audi & Thomā. Nisi uidero, inquit, in manibus eius uestigium clauorum, & mittam manus meas in latus eius, nō credā. Sed intantū non abijcitur propter hanc incredulitatem, ut Christus suscipiat propter ipsum admirabile genus reuelandæ & confirmandæ suæ resurrectionis. Hoc officium Christi idcirco nobis explicatur, non ut approbemus imbecillitatem fidei, & blandiamur nobis in ea, sed ut possimus resistere diabolo in die malo. Deus enim adoptauit nos per Iesum Christum, in filios & hęredes bonorum suorum, & habemus propter Christum ius cœlestis regni. Sicut autem magno labore constat magistratum urbis, ut conseruet ac tueatur iura ciuitatis suæ aduersus finitimos regulos, ita magnæ molis est tueri spirituale ius cœlestis regni, aduersus Satanā. Hic enim solet nobis coram tribunali Dei in conscientia nostra obijcere peccata nostra, Tu, inquiens, peccator es, damnaberis igitur. Quod si tum refutemus obiectionem eius, ac dicamus, nos non esse damnatos, propterea quòd Christus, in quem credimus, expiauerit peccata nostra, statim excipere solet hanc uocem & in nos retorquere. Recte, inquiens, Christus expiauit peccata, sed eorum, qui credūt in eum. Tu uero non credis in eum, aut habes tam imbecillem fidem, ut ea ab incredulitate nihil differat. Pone tibi ob oculos ueteres illos sanctos Abraamum, Esaiam, Paulum, & alios, qui habuerunt magnam & heroïcam fidem, ac multa admiranda opera ex fide sua fecerunt. Quorum cum nihil in te inuenias, quid reliquum est, cȝ quòd sis perpetuæ damnationi obnoxius? In hac aut simili conscientiæ disputatione primum diligenter cognoscendum est, quod inueniamus gratiam apud Deum patrem, per fidem quidem, non autem propter fidem, hæc enim nunquam est in hac mortali carne perfecta, sed propter Christum, qui fide, etiam imbecilli accipitur. Infirma quidem est fides, sed non est infirmus Christus, qui per fidem accipitur. Deinde cogitandum est exemplum huius Regij, & alia, quæ supra de officio Christi diximus. Et his enim intelligimus Christum non abijcere imbecilles in fide, sed potius eos seruare, ac tueri.

Satanæ tentatio de imbecillitati fidei.

Infirma fides, sed non infirmus Christus.

Quæ si

Quæ ſi forti & conſtanti animo retinuerimus, eam reportabimus uictoriam, non quidem, qua expugnamus Conſtantinopolim Turcarum, ſed quod maius, & ſaluti noſtræ plus neceſſarium eſt, infernum Satanarum, & intramus in ciuitatem angelorum, cum Chriſto filio Dei, & omnibus ſanctis perpetuo et fœliciter uicturi. Cæterum, non eſt tantum in hoc Regio conſiderandum, qua beneuolentia complectatur eum Ieſus, ſed quo etiam modo reſtituat filium eius ſanitati. Ablegat eum à ſe, Vade, inquiens. Nec ipſe proficiſcitur cum eo, nec dat ei aliquam medicinam, nec docet eum, quid remedij filio aduerſus febrim admouere debeat, ſed tãtum proponit ei nudum uerbum, Filius tuus uiuit, hoc eſt, ualet & ſanus eſt. Hæc eſt uetus Dei conſuetudo. Nam quemadmodum Chriſtus non proficiſcitur corporali inceſſu cum Regio, ſed tantum dicit ei uerbum, filius tuus uiuit, quo Regius contentus eſſe debuit, ſicut & fecit, ita in adminiſtratione Eccleſię ſuę non ſolet ſe ſuis uiſibilem comitem adiungere, aut externa aux ilia proponere, ſed dicit uerbum, promittit ſe prẽſto adeſſe, quod fide excipiendum eſt, & ex ea uocationi non aliter obediendum, q̃ſi Chriſtus coram uiſibilis & manibus tractabilis aſtaret. Miſit quondam Moſen in Ægyptum, ad liberandos Iſraelitas. Veni, inquiens, mittam te ad Pharaonẽ, ut educas populum meum filios Iſrael ex Ægypto. Quid ergo? num profectus eſt una cum Moſe uiſibili ſpecie? an adiunxit ei exercitum militum? Minime omnium. Sed dicit ei uerbum. Ego erò tecum. Et hoc uerbo amãdat eum ad Ægyptum. Sanctificauit quondam Hieremiam in prophetam, ut prędicatione ſua euelleret, deſtrueret, diſperderet, diſſiparet, ędificaret & plantaret regna. Quibus uiribus? quo exercitu? Num comitabatur eũ externa forma? Nihil certe minus. Sed dicit ei uerbũ. Tecum ego ſum, ut eruam te. Miſit etiam Apoſtolos in totum orbem terrę, ut prędicarent Euangelion ſuum, hoc eſt, ut demolirentur omnes gentium religiones, & inſtituerẽt uerã dei cognitionẽ per Chriſtum, inter medios hoſtes dei. Non autem proficiſcebatur cum ipſis uiſibili ſpecie, nec tradebat eis externã manum militum, ſed dicebat uerbum. Ecce uobiſcum ſum oĩbus diebus uſq; ad conſummationem ſeculi. Vocamur & nos p Euangelion ad accipiendã hęreditatem perpetuæ iuſtitię & uitę in cœleſti regno. Sed quid fit? nũ Chriſtus peccatum et mortẽ è carne noſtra ita euellit, ut ea non ſentiamus? profecto minime. Sinit enim pc̃tũm in carne noſtra hęrere, & nos morte affici, ſed dicit uerbum. Ego ſum reſurrectio & uita. Qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, uiuet, & omnis qui uiuit et credit in me, non morietur in ęternum. Hoc eſt uerbum, hoc eſt Euangelion, q̃ cum Chriſtus ipſe nobis donet, ita cõtenti eſſe debemus, ut etiãſi morte ipſa arripiamur, credamus tamen nos in Chriſto & propter Chriſtum uiuere. Nec ſentias, uerbum Dei

Deus comitatur pios per uerbum.

verbum dei fide apprehendum e.

imbecillius eſſe, q̄ ut queat extremis periculis obiectum ſeruare. Eſt enim apparet nudum eſſe & imbecille, ac omnium hominum ope deſtitutum, tamen habet à parte ſua omnes angelos, Deum ipſum, patrem, filium & ſpiritum ſanctum. Quo quid eſt fortius, quid potentius? Quare perdurandum eſt in fide uerbi Dei, etiamſi omnes creaturæ in cœlo & in terra diuerſum ſentire uideantur. Proponamus nobis ob oculos exemplum huius Regŋ noſtri, de quo ita ſequitur. Credidit homo ſermoni, quem dixerat ei Ieſus, & ibat. Iam autem eo deſcendente, ſerui occurrerunt ei, & nunciauerūt dicentes. Filius tuus uiuit. Sciſcitatus eſt autem horam ab eis, in qua melius habuiſſet. Et dixerunt ei. Heri hora ſeptima reliquit eum febris. Cognouit ergo pater, q̄ illa hora erat, in qua dixiſſet ſibi Ieſus, filius tuus uiuit, & credidit ipſe & domus eius tota. Vidimus antea in Regio exemplum incredulæ, ut ita dicam, fidei. Videamus nunc in eo exemplum rectę ac uerę fidei. Nam Regius audit à Chriſto, Filius tuus uiuit, Hoc eſt Regio iucundiſſimum Euangelion. Primum igitur, etſi reliquerat domi filium agentem animam, nec uidebat eum coram incolumen, tamen quia excepit hoc uerbum, ut uerbum Meſſię, filŋ Dei, & cœleſte Euangelion, adhibet ei fidem ſuam, & repetit domum magna animi lætitia, non dubitans, quin reperturus ſit filiū ſuum fœliciter ualere. Deinde in itinere, confirmat fidem ſuam, ex cōmemoratione ſeruorum. Poſtremo narrat familiæ rem geſtam, & facit prędicatione Euangelŋ huius totam domum ſuam Chriſtianā. Memorabile factum, quo de noſtro quoq; offitio admonemur. Nam pŋ hominis eſt, ut contentus ſit certo uerbo Dei, & Euangelio Chriſti, nec hoc agat, ut mox corā externo ſenſu percipiat res promiſſas, ſed adhibeat uerbo Dei firmā fidem, etiamſi omnia alia contraria uideantur. Poſtea confirmanda eſt fides repetitione uerbi Dei, recordatione diuinorum miraculorū, & uſu eorum ſacramentorum, quæ nobis Chriſtus utenda inſtituit. Ad extremum, teſtemur fidem noſtram bonis operibus, quæ Deus præcepit, & prædicemus gloriam Chriſti, pro ſua quiſq; uocatione, ut et alŋ noſtra uel doctrina uel exemplo excitati Chriſtum agnoſcāt, & ſalutem conſequantur. Non enim ſatis defuncti ſumus noſtro offitio, ſi tantum curemus, ut nos ipſi coram Deo iuſti ſimus per Chriſtum, ſed danda eſt opera, ut per nos & alŋ cognoſcāt Chriſtum. Magiſtratus curare debet, non ut ipſe tantum ſciat Chriſtum, ſed ut & Chriſtus adnuncietur ſubditis ſuis. Patrisfamilias eſt, non ut ipſe ſolus cognoſcat ueritatem Euangelŋ de Chriſto, ſed ut etiam familia eius fiat Chriſtiana, & ducat piam ac Chriſtianā uitā. Priuati hominis eſt, ut non ſolum ſuæ ſalutis rationem abſcondite habeat, ſed ut manifeſta uitę ſuę pietate Chriſtū glorificet, & exemplo ſuo proximum

da ſectan-

manifeſta vitæ ſuæ pietate Chriſtus glorificandus.

luiramus inter homines tanq; lumi naria in mundo.

ad ſectandum Chriſtum inuitet, ut inter homines huius ſeculi lucea-
mus, quemadmodum Paulus ait, tanq; luminaria in mundo. Porro,
quod addit Euangeliſta in fine huius capitis. Hoc iterum ſecundū ſi- "
gnum edidit Ieſus, cum ueniſſet à Iudea, in Galilęam, loquitur de ꝑs "
ſignis & miraculis, quę publice in Galilęa ædita, & ab ipſo conſcrip
ta ſunt. Primum enim ſignum edidit Ieſus in Cana Galilęę, quemad-
modum ſupra cap. ij. ſcriptum eſt. Ædidit & ſecundum in Cana Ga-
lilęę, ſed abſente filio Regij. In ſingulis autem miraculoꝝ Chriſti de
ſcriptionibus non incommode addetur, quod Ioannes ca. xx. ſcribit,
Multa, inquiens, & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipuloꝝ ſuo
rum, quę non ſunt ſcripta in hoc libro. Hęc aūt ſcripta ſunt, ut CRE-
DATIS, q̄ Ieſus eſt Chriſtus ille filius Dei, & ut credentes VI-
TAM HABEATIS per nomen eius. Hic eſt generalis uſus oīm mi *Miraculorū uſus.*
raculorum Chriſti, uidelicet, ut miraculis admoniti & excitati cogno
ſcamus doctrinam Ieſu, ex qua manifeſtum nobis erit, q̄ is ſit uerus
Meſſias, unigenitus filius Dei, ſolus & uerus ſeruator noſter. Quæ
cognitio, cum afferat nobis ſummam ſalutem, & ęternam uitam, tan-
ta cura, tanto ſtudio apprehēdenda eſt, ut cogitemus, nos ad hoc ſolū
creatos & recreatos eſſe, ut Chriſtum DN̄M noſtrū aſſequamur, qui
eſt una cum patre & ſpū ſancto deus benedictus in ſecula, Amen.

CAPVT QVINTVM

HOMILIA XLIII.

QVM TANTA SIT HVMANÆ naturæ imbecillitas & fragilitas, ut cum cor-
pus graui & diuturno morbo afficiī, animus difficilioribus ac periculoſioribus morbis im
pacientia uidelicet, ac dubitatione de diuino fauore tentetur, magna nobis cura & diligen-
tia conſideranda eſt ea hiſtoria, quæ de Para-
lytico ad piſcinam Hieroſolymitanā per Chri
ſtum ſanato conſcripta eſt. Etſi enim uidetur in ea tractari tm̄ de cor-
porali ſanitate, quam Paralyticus beneficio Chriſti conſecutus eſt, tm̄
ſi rem geſtam probe perpendas, inuenies in ea proponi nobis in gra
uiſſimis quibuſq; animi morbis cœleſtem medicinam. Quare, cum
in corporalibus ęgrotationibus, animus plus fere ęgrotare ſoleat, cēꝑ
corpus ipſum, non eſt nobis cōmittendum, ut hanc hiſtoriā, quæ de
eo, qui triginta octo annis morbo affectus, & tandē à Chriſto ſana-
tus fuit, ſequitur, oſcitanter prætereamus. Poſthæc, inquit Euan- "
geliſta, erat dies feſtus Iudæorum. Et aſcendit Ieſus Hieroſolymam. "

Hunc feſtum diem alij ſentiunt fuiſſe Pentecoſten, alij Paſcha illud, quod proxime ſecutum eſt ei, quo Ieſus eiecit Hieroſolymis uendentes & ementes è templo. Eſt autem Hieroſolymis ad probaticam piſcina, quæ nominatur hebraice Bethſeda, quinq; porticus habens. In his iacebat multitudo magna languentium, cęcorum, claudorum, aridorum expectantium aquę motum. Probatica, deducitur à nomine προβατον, quod ouem ſignificat. Fuit autem, uel domus, ad cuſtodiã ouium deputata, uel lacus, in quo oues ad immolationem ſelectę, lauabantur. Iuxta hanc uel domum, uel lacum, fuit piſcina, quę dicta eſt hebraïce, hoc eſt, à populo hebręorum, Bethzeda, uel Bethzaïda. Nam בית beth ſignificat domũ, צידא zeda ſignificat Syriace, (qua lingua hebręi uulgo, poſt reditum è captiuitate Babylonica utebantur) piſcationem, ut ſit domus piſcatiõis pro piſcina. Porro in porticibus huius piſcinæ magna iacebat multitudo hominum, qui uarijs morborum generibus affecti erant. Etſi autem in rep. bene conſtituta caueri debet, ne miſeri illi homines, claudi, aridi, cæci, & alij paſſim in plateis, in triuijs & compitis iaceant. Tanta enim liberalitate conferenda eſt à pijs eleëmoſyna, ut hi miſeri homines domi alantur, tamen deus ponit ſanis tales, & tam calamitoſos homines ſingulari quodam conſilio ob oculos. Nam quod ad corpus attinet, non hi tantum ægroti, uerumetiam ſani tam caducam tãq; fragilem carnem geſtant, ut & illis, & multo grauioribus morbis affici poſſint, nec ulla tanta eſt aut aridi aut claudi miſeria, quæ non poſſit etiam in optima ualetudine affectum incidere. Quod autem ad meritum attinet, omnes ſumus in peccato concepti & nati. Quo igitur iure Deus immiſit ſuam claudo aut arido afflictionem, eodem plane poſſet cuiuis, quantumuis ſano, aut etiam infanti immittere. Quare, cum Deus proponit ſanis hominibus languidos, cęcos, claudos, & id genus alios, uult nos docere & commonefacere, ut in alienis exemplis cogitemus noſtras miſerias, et excitemur, non ſolum ut gratias agamus pro beneficio, quod deus in nos immeritos contulit, ſed etiam tangamur miſericordię affectu erga afflictos, & iuuemus eos liberaliter, ac operemur, quemadmodum Paulus loquitur, ſalutem noſtram cum timore & tremore, quo Deus, aut ſeruet nos, ne tantis miſerijs obijciamur, aut ſi omnino libet Deo nos ſic affligere, euentum faciat, quo poſſimus ſufferre. Sed uideamus nũc quã ob cauſſam tanta multitudo languentiũ iacuerit Hieroſolymis, in porticibus huius piſcinæ. Expectabant, inquit, aquæ motum. Angelus enim deſcendebat ſuo tempore in piſcinam, & turbabat aquã. Itaq; qui primus deſcẽdiſſet poſt turbationẽ aquæ, ſanus fiebat, quocunq; morbo detinebatur. Magnum hoc eſt miraculum, Sed maius pene uidetur, q̃ primus tantum, non item ſecundus, & tertius, ac

Hieronymus de locis hebraicis.

& tertius, ac omnes ægroti, qui poſt aquę turbationem ingrediebantur, conſecuti ſint ſanitatem. Quid em̃ ſi manus non dñi ſic aggrauata fuit, ut non potuerit duos ſimul, aut tres, aut centum quoq; ſanare? Nihil certe minus. Deus condidit uerbo uniuerſum mundum, quomodo ergo non potuiſſet etiam abſq; huius aquæ turbatione omnes ægrotos ſanare? Sed diuino conſilio ſic conſtitutum fuit, ut ſolus is, qui primus poſt turbationem aquæ in piſcinam deſcenderat, ſanitatem conſequeretur. Nam initio condidit quidem Deus hominem integrum, firmum, nullis morbis obnoxium, ac immortalem. Poſtq; autem homo peccauit, tunc una cum peccato intrauerunt in mundum omnia genera morborum, ac mors etiam ipſa. Quæ orbem ita inuaſerunt, ut ante nouiſſimum huius ſeculi diem, è dominatione ſua non eiiciantur. Nam quemadmodum cūctis diebus terræ, non requieſcēt, ut ſcriptura loquitur, ſementis & meſſis, frigus & æſtus, æſtas & hiems, nox & dies, ita non requieſcēt lęticia & triſtitia, ſanitas & morbus, uita & mors. Si autē deus conderet eiuſcemodi piſcinas, aut thermas, in quibus homines uel ab omnibus morbis pręſeruarentur, uel in omnibus curarentur, non eſſet iam amplius uetus illa, & confirmata huius externi & corporalis ſeculi conditio, nec remaneret ſolennis ille huius mundi curſus, qui una cum peccato inchoatus, & conſtitutus eſt. Cum igitur is ante extremum diem mutari non debeat, uiſum fuit DOMINO Deo noſtro, ut thermæ Hieroſolymitanæ, non omnes ægrotos, ſed ſolum eum, qui primus poſt aquæ motum in illas deſcendiſſet, ſanarent. Voluit autem Deus hoc miraculo ſignificare & teſtari, q̃ adhuc habitet in hac Iudæorum regione, & complectatur eam gentem ſuo fauore, ac excubet pro ſalute eius. Nam Iudæi, poſt Aggęum, Zachariam & Malachiam, nullos habuerunt prophetas, ex quorum prędicatione potuiſſent agnoſcere prędentiam & fauorem Dei. Deinde externi & Ethnici principes dominabantur iam in Iudęa, ac fiebat in ea terra colluuies Iudęorum & Ethnicorum. Quare potuiſſent p̃ cogitare deum prorſus dereliquiſſe hanc regionem, & deſeruiſſe totam gentem Iudæorum. Reuelat igitur Deus ſeſe hoc miraculo, in Thermis Hieroſolymitanis, ut p̃ cognoſcant ipſum adhuc amare poſteritatē patriarcharum, & excubare pro ſalute eorum. Quod cum ſatis ſignificaretur, ſi is miro quodam modo ſanus fieret, qui primus poſt motum aquæ, in piſcinam deſcendiſſet, uiſum fuit Deo, ut & is ſolus conſequeretur ſanitatem, ne ſi omnes ægroti incolumes ex hac aqua egrederentur, ſtatus huius ſeculi mutatus eſſe uideretur. Atq; hoc quidem miraculo Deus manifeſte oſtendit, quanta beneuolentia proſequatur poſteros patriarcharum. Sed multo manifeſtius, multoq; illuſtrius oſtendit eam in unigenito filio ſuo, domi-

Thermarum Hieroſolymitanorum miraculum.

no noſtro Ieſu Chriſto. Is enim miſſus eſt à Deo patre ſuo in hunc
Incarnatio Chriſti miraculum. mundum, ut fieret caro, & indueret hominem, qua coniunctione filij Dei & hominis, ut nullum eſt aliud nec in cœlo nec in terra admirabilius opus, ita Deus eo opere clariſſime & certiſſime teſtatur, q̃ ſempiterno fœdere coniunxerit ſeſe, non tantum cum populo Iudæorum, ſed etiam cum toto humano genere. Nam cum filius dei aſſumpſerit hominem, & collocauerit eum in throno diuinæ maieſtatis, ſupra omnes cœlos & angelos, quid eſt aliud, q̃ q̃ Deus humanum genus tanto fauore complectatur, ut omnes eos homines, qui fide ſua ſuſcipiunt filium eius Ieſum Chriſtum, adoptet in filios ſuos, & faciat eos hæredes omnium cœleſtium bonorum, ut una cum Chriſto filio Dei, ſempiterna gloria & fœlicitate fruantur? Quotquot, inquit, receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, uidelicet his, qui credidiſſent in nomen eius. Quare, etſi illuſtre eſt miraculum, quod in Thermis Hieroſolymitanis ẽdebatur, multo tamẽ illuſtrius eſt miraculum, quod in filio Dei, Ieſu Chriſto ẽditum eſt. Vnde & Chriſtus præſentia ſua obſcurat & quodam modo abolet illud thermarum miraculum. Accedit enim ad ægrotum, iacentẽ ad Thermas, ac expectantem motum aquæ. Et quod ẽgrotus in triginta octo annis conſequi non potuit, hoc tribuit ei Chriſtus uno uerbo. Quæ, quo
» modo acta ſint, cognoſcere operæpretium eſt. Erat, inquit Euangeli-
» ſta, quidam homo illic, qui triginta & octo annos morbo tenebatur. Priuſq̃ reliqua quæ ſequuntur cõmemoremus, conſideranda eſt huius hominis miſeria. Primum uide mihi magnitudinem morbi eius. Tanta enim ẽgritudine affectus fuit, ut nõ potuerit ſolus ſine adiutore ad piſcinam in tempore uenire. Hoc enim ſignificat, cum poſtea cõqueritur ſe non habere hominem, qui portet ipſum ad piſcinam, cum turbata fuerit aqua. Deinde uide etiã morbi diuturnitatẽ. Non enim una tantum hebdomada, non uno anno, ſed triginta octo continuis annis morbo tenebatur. Accedit huc quoq̃ infœlicitas eius. Hactenus enim nunc̃q̃ tã fœlix eſſe potuit, ut alios ad piſcinam præueniret, ſed alij eum ſemper præuenerunt. Poſtremo notanda eſt & paupertas eius, & deſertio ab amicis. Neq̃ enim famulum neq̃ amicum habuit, qui ipſum ad piſcinam opportuno tempore ferret. Itaq̃ tanta eſt miſeria, tanta calamitas eius, ut tam à deo, q̃ ab hominibus deſertus eſſe uideatur. Sed quid? num qui ſic humano iuditio deſertus eſſe uidetur, re ipſa à Deo deſertus eſſe cenſendus eſt? Num Deus obliuiſcitur eius, quem homines contemnunt? Num Deo non eſt curæ is, quem homines negligunt? Minime omnium. Deus optime nouit morbum huius ægroti. Et nunc̃q̃ non uidit, q̃ alij ipſum præuenerint. Diſtulit autem ſanationem eius, non ut perderet eum, ſed

ut opera

ut opera filij dei in eo manifestarent. Sic em̃ sequitur. Hunc cum uidisset Iesus decumbentẽ, & cognouisset, q̃ iam multũ temporis morbo teneret, dicit ei. Vis sanus fieri? Quid hęc percũctatio sibi uelit, miręr fortasis alicui uideri posset. Quid em̃ in hac porticu faceret ægrotus, si nõ maximo sanitatis desiderio teneret? Et Christus est cordium scrutator. Cur ergo sic interrogat? Non est stulta aut otiosa interrogatio. Sed Christus perstringit primũ hac interrogatiõe, eos mẽdicos, q̃ non cõcupiscunt firmã corporis ualetudinẽ, sed potius amãt & alunt morbos suos, ut hac occasione multã colligant eleemosynã, et alienis sumptibus in otio & ignauia nutriant, quibus si sanitatẽ conferres, existimarẽt se potius maleficio q̃ beneficio affectos. Quærit igitur Christus, uis sanus fieri? hoc est, multo tempore hic decũbis, ut appareat te ex eorę numero esse, qui malunt esse ęgroti, ut otiosi alantur, q̃ ut sani necesse habeãt multo sudore uictum q̃ritare. Hi sunt ignauissimi impostores, & indigni, qui uel eleemosyna uel sanitate fruantur. Dicito ergo ingenue, nũ tenearis aliquo sanitatis desiderio? Deinde interrogat Christus ęgrotũ, ut magnitudo miseriæ eius, sua ipsius confessione, publice nota fieret, et q̃d Christus optime sciebat, hoc etiã alij cognoscerẽt, quo disceremus, diuinum auxiliũ tũc proximum esse, cũ miseria maxima fuerit. Confitẽr ergo languidus tam cupiditatẽ q̃ calamitatẽ suã. Et respondit ei. Dñe, hoiem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinã. Sed interim dũ ego uenio, iam alius ante me descendit. Magna quidẽ est infœlicitas huius languidi, & magnũ uitium corporis eius, interim autẽ habet ipse suas animi uirtutes. Non execratur diem natiuitatis suę, non est maledicus in eos, qui p̃ueniunt ipsum in piscinã, sed simpliciter narrat suã infœlicitatem, sine alterius contumelia. Hæ sunt uirtutes dignę cõmendatione, sed non sunt tanti momenti, ut propter ipsas languidus mereatur fauorem filij dei, & tã admirabile benefitiũ sanitatis. Nam Christus non excitatur aliquo huius languidi merito, ut iuuet ipsum, sed excitat̃ sua ipsius clemẽtia, & miserrima languidi calamitate. Et dicit ei. Surge, tolle grabbatum tuum, & ambula. Et statim sanus factus est homo ille, & sustulit grabbatum suum, & ambulabat. Hic nunc obser ua mihi, quo euaserint magnitudo & diuturnitas morbi, ac miseria et infœlicitas huius languidi. Quid potuit ei iucundius, quid admirabilius, ac etiam glorioſius cõtingere? Multo certe maiori lętitia ac iucunditate animi gestauit grabbatum suum, q̃ si ante fuisset capiti eius imposita corona regia. Accedit huc, q̃ præter corporalem sanitatem, paulopost agnoscit etiam Christum, cuius cognitio, est uera iustitia & æterna uita. Voluit autem Christus hoc miraculo reuelare, & testari potentiam maiestatis suę. Non rogatur à Paralytico, imo ne

Mendicorum iniquitas.

agnoſcitur quidem ab ipſo, quis ſit, tantum abeſt, ut initio exceperit eum fide ſua paralyticus, tanq̃ Chriſtum. Sic enim poſtea dicitur, Is, qui ſanus fuerat effectus, neſciebat quis eſſet. Nihilominus tamen Chriſtus liberat eum à morbo, & confert in eum ſanitatem, quemadmodum alias excitauit à mortuis adoleſcentem filium uiduę, nihil tale (mortuus enim erat) uel petentem uel cogitantem. Quid igitur? num incogitantes & increduli capiunt fructum beneficiorum Chriſti? Corporalia quidem beneficia contingunt aliquoties etiam ijs, qui non credunt in Chriſtum, uera autem, & ſpiritualia atq̃ æterna nulli hominum poſſunt abſq̃ fide contingere. Fieri non poteſt, inquit apoſtolus, ut quis ſine fide Deo placeat. Nam, q̃ Chriſtus contulit in quoſdam non agnoſcentes ipſum corporalia beneficia, hoc conſilio fecit, ut ſignificaret potentiam iuuandi & ſeruandi in ipſo, non in efficacia humanæ fidei ſitam eſſe. Etſi enim ad accipienda à Chriſto ſpiritualia & æterna bona, quę ſunt remiſſio peccatorum, & uita æterna, neceſſaria eſt fides in Chriſtum, hęc tamẽ fides, quam nos habemus, non facit Chriſtum omnipotentem ſeruatorem, ſed cum Chriſtus reipſa ſit omnipotens ſeruator, accipimus ab eo ſalutem, per fidem, ut fides noſtra non ſit per ſe autor ſalutis, ſed organon quo ſalus à Chriſto accipitur. Hoc idcirco cognoſcendum eſt, ut cum docemus hominem iuſtificari & ſeruari fide in Chriſtum, non ſentiamus nos aliquo noſtri operis merito conſequi iuſtitiam & ſalutem, ſed ſentiamus nos accipere quidem Chriſtum per fidem, reputari autem iuſtos, & ſeruari gratis, tantum propter Chriſtum fide acceptum. Deinde docet Chriſtus hoc miraculo Eccleſiam ſuam, quid ſint corporales egritudines, & diuturnæ infœlicitates in hoc ſeculo. Nam, quemadmodum hic paralyticus non incidit in morbum, nec tanto tempore laborauit ex morbo, nec alij toties eum in piſcinam præuenerunt, neſciente & ignorante, ſed optime cognoſcente & adminiſtrante DOMINO Deo noſtro, uidelicet, non ut periret, ſed ut tanto maiori ſuo commodo & gloria ſeruaretur, quanto grauior & diuturnior eſſet morbus, ita nihil aduerſi, nihil infœlicitatis in hoc ſeculo accidit ijs, qui ſunt membra Eccleſiæ, ſine uoluntate & adminiſtratione Dei. Quis eſt ille, inquit Hieremias, qui dixit, ut fieret, domino non iubente? ex ore altiſſimi non egredietur nec mala nec bona? Et Chriſtus. Nõne duo, inquit, paſſerculi minuto aſſe ueneunt? & unus ex illis non cadet in terram ſine patre ueſtro. Veſtri etiam pili capitis omnes numerati ſunt. Quod ſi aduerſa incidunt in membra Eccleſiæ uoluntate Dei, & perdurant diuturno tempore prouidentia & gubernatione Dei, quomodo poſſent eſſe internitio? Deus enim fauet Eccleſiæ ſuę propter Chriſtum, & hoc unum agit, ut etiam ueram & perpetuã ſalutem conſe-

Fides nõ eſt autor ſed organõ ſalutis.

Aegritudines corporales quid ſint.

consequatur. Quare si immiserit aduersa, certe non facit id hoc consilio, ut uel ipsam Ecclesiam, uel membrum eius opprimat & perdat, sed ut seruet, ac maiorem & diuturniorem fœlicitatē donet. Scimus, inquit Paulus, ꝙ his, qui diligunt Deum, omnia simul adiumento sunt in bonum. Et iterum. Simul cum Christo patimur, ut & una cum ipso glorificemur. Nam reputo non esse pares afflictiones præsentis temporis ad gloriam, quæ reuelabitur erga nos. Hæc & id genus alia diligēter cogitanda sunt, ut in grauibus & diuturnis aduersis compescamus impatientiam animi, & contineamus nos ipsos in offitio obedientiæ erga Deum, cum nihil certius sit, ꝯꝫ Deum afflictis suis ita fauere, propter Christum, ꝙ uelit tēporarias illas calamitates, eterna fœlicitate compensare. Sed quid est, inquies, ꝙ Christus unum tantum paralyticum sanauit? an non erat in harum thermarum porticibus magna multitudo languentium? Potuisset autem Christus tam facile omnes illos languidos, ꝯꝫ unum sanare. Cur igitur neglectis aliis, unum tantum curandum suscipit? Potuisset certe omnes illos sanitati restituere. Sed quo consilio Deus uoluit eum tantum, qui primus post motum aquę, in piscinam descendisset, curare, eodem & filius Dei unum tantum illum, qui triginta octo annis ægrotauerat, sanandum suscipit, uidelicet, ut hoc miraculo testaretur fauorem dei patris erga miseros homines, & confirmaret ueritatem Euangelij sui, quo prædicabatur, omnes eos, qui agnoscunt ipsum uerum Messiam seu Christum, consequi iustitiam, liberationem à morte, & cœlestem hereditatem. Christus enim, etsi multos ægrotos sanauit, & obtulit se dum adhuc in his terris uitam ageret, omnes eos, qui ad ipsum ueniunt, & credunt, sanaturum, id quod etiam reipsa præstitit, tamen non uenit in hunc mundum, ut institueret tale aliquod ministerium, aut pharmacopolion, quo omnes egroti consequerentur corporalem sanitatem, sed ut institueret ministerium prædicandi Euangelij, quo omnes Euangelio credentes consequerentur spiritualem sanitatē, & cœlestem fœlicitatem. Quod ut homines intelligerent, & Euāgelio suo fidem adhiberent, addidit miracula, tanctꝫ publicas, quas sic uocant, campanas, quibus auditores ad contionem Euangelij conuocarentur, & ad attentionem ac fidem excitarentur. Cum igitur Christus id suum institutum uno tantum paralytico sanato, recte, hoc quidem tempore, perfecerit, quemadmodum Euangelista mox describet, uisum non fuit, ut & alios in porticibus decumbentes sanitati restitueret, quanctꝫ potuissent & ipsi eam consequi, si modo cognouissent ex hoc miraculo Christum, & curassent se ad ipsum deferri, ac petijssent ab eo sanitatem, per fidem. Extat enim promissio Christi, Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego refocillabo uos. Cæterꝫ,

Miracula fuit loco campanarum.

eum iam ueritas Euangelij, tam multis & tam magnis miraculis confirmata sit, non hoc nunc agamus, ut corporis morbo laborantes mirabiliter sanemur, Sed ut fidem adhibeamus Euangelio Christi, & perseueremus in uocatione eius, quo in corporis morbo seruemur uera spirituali & cœlesti salute per Iesum Christum dominum nostrum, qui est una cum patre & spũ sancto Deus bñdictus in secula, Amen.

HOMILIA XLIIII.

AVdiuimus insigne miraculum, quod edidit Christus in eo paralytico, qui triginta et octo annos in graui morbo fuerat, audiamus nunc, quam tragœdiam excitarint Iudæi, ꝙ Christus curauerat languidum, & iusserat eum tollere grabbatum suum sabbato. Sic enim ait Euangelista. Erat autem sabbatum in die illo. Dicebant ergo Iudæi ei, qui sanatus fuerat. Sabbatum est, non licet tibi tollere grabbatum. Respondit eis. Qui me sanum fecit, is mihi dixit tolle grabbatum tuum, & ambula. Interrogauerunt ergo eum. Quis est ille homo, qui dixit tibi, tolle grabbatum tuum & ambula. Is aũt qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset. Iesus enim subduxit se, ꝙ turba esset in eo loco. Quod Ioannes narrat de gestatione grabbati in sabbato, etsi hoc quod ab eo, qui sanatus fuerat, factum est, paruipenditur inter Christianos, qui suam habent in diebus festis libertatem, tamen apud Iudæos fuit horribile spectaculum. Extant enim grauissima prȩcepta in lege, de obseruatione sabbati. Et in Hieremia dicitur. Si non audieritis me, ut sanctificetis diem sabbati, & ne portetis onus, & ne inferatis per portas Hierusalem in die sabbati, succendã ignem in portis eius & deuorabit domos Hierusalem, & non extinguetur. Ac Nehemias, cum uidisset in Iuda calcantes torcularia in sabbato, & portantes onera ad nondinas, dixit. Quę est hæc res mala, quam facitis, & prophanatis diẽ sabbati? Nũquid non hęc fecerunt patres nostri, & adduxit deus noster super nos omne malum hoc, & super ciuitatẽ hanc? Quibus uerbis testatur Nehemias, ꝙ onera in die sabbati portare, fuerit una ex ijs caussis, propter quas Deus permisit Chaldęis, ut urbem Hierusalem deuastarent. Quę prȩcepta de sabbato, nõ habent hunc sensum, ꝙ nihil prorsum operis, in sabbato facere licuerit, sed ꝙ non esset publice tale opus faciendum, quo sabbatum aboleatur. Iudęi aũt superstitiosissime interpretabantur legem de sabbato, & nouis subinde traditionibus cumulabãt superstitiones. Nam per Pharisaicam doctrinã non solum non licebat lectum de domo in domũ die sabbati portare, sed etiam nõ licebat lectum sternere. Postea addiderunt in die sabbati, non esse ambulandum super herbam, ne pedibus eam euellas, sinapi non cõmiscendum

Hie. 17.

Nehe. 13.

Sabbati obseruatio.

ſcendum aqua aut uino, pulicem hinc inde ſaltantem non eſſe uenandum, niſi te pungat, non eſſe pulſandum tintinabulo, ut puerum flentem demulceas, & multas id genus alias nugas, quas incertum ſtultas ne, an inſanas traditiones dicas. Iam conſidera mihi & hoc, q̄p circa ſabbatum illud, quo is qui ſanatus fuerat, deportabat grabbatū ſuum è porticu piſcinæ, celebratus ſit dies feſtus uel Paſchæ, uel Pentecoſtes, quo tempore maxima ſemper hominum multitudo conuenire ſolebat in urbe Hieruſalē. Autores quidam tradunt, quod circa ea tēpora quibus Romani dñati ſunt ludeis, cōuenerint aliquoties in diebus feſtis ad urbem Hieruſalem pluſc̄ꝫ deties centena millia hominum. Vnde & Euangeliſta ait, turbam in eo loco fuiſſe. Cogita ergo, quale hoc fuerit ſpectaculum, cum is, qui ſanatus fuerat, portauit publice grabbatum ſuum, in die ſabbati, per medium tantę turbę, in qua maxima pars ita ſuperſtitioſe affecti fuerunt, ut exiſtimauerint deportationem grabbati in die ſabbati, non ſolum ſcelus eſſe, ultimo ſupplitio expiandum, uerumetiam niſi ſeueriſſime uindicetur, allaturum toti genti pręſentem internitionem, quēadmodum quondam urbs Hieruſalem à Chaldeis, propter uiolationem ſabbati, deleta fuit. Sed hęc eſt prępoſtera religio, & merito deteſtāda ſuperſtitio. In ciuitate Hieruſalem, & gente Iudaica, infinita erant immaniſſimorum ſcelerum genera, impietas, blaſphemia, contemptus Dei, inuidia, homicidium, latrocinium, auaritia, impoſtura, furtum, rapina, impudicitia, ſcortatio, adulterium, & quis iſta omnia enumerare poſſet. Hęc ludei non faciebant ualde magna, nec ſentiebant ſibi propter illa imminere exitium, ſed q̄p is qui triginta octo annos paralyticus fuerat, deportet lectum ſuum in die ſabbati è porticu, hoc demum ita nefarium ſcelus uidebatur, ut iudicauerint urbem mox interituram, niſi in autorem grauiſſime animaduerterint, cum tamen hæc deportatio non fuerit aduerſus ſententiam diuinę legis, ſed tantum aduerſus Phariſaicas traditiones. Hęc uana ſuperſtitio, reprehenſione digniſſima eſt. Nā debemus q̄dem, extra neceſſitatē, etiam humanis ordinatiōibus obedire, ne ſine iuſta cauſſa offendiculū prębeamus, et tumultū excitemus. Sed maxime oīm nos aſſuefacere debemus, ut ea corā deo pc̄tā eſſe iudicemus, & caueamus, q̄ deus uerbo ſuo pc̄tā uocat, & cauere p̄cipit. Cōſcientia cauterio, non ſpū ſancto notata eſt, q̄ trepidat timore, ubi nō eſt timor, et q̄ maiorē habet rationē humani, q̄ꝫ diuini mādati. Ac extat q̄dem in uerbo dei, etiā illud, Memēto, ut diē ſabbati ſanctifices, non extat aūt in diuina lege, q̄p deportare lectulū de domo in domū, aut ſternere, aut pulicē occidere, ſit p̄phanare ſabbatū. Sed de ſabbati explicatiōe alias copioſius, nūc pſeq̄mur noſtræ inſtitutū. Nā is, q̄ deferebat lectū ſuū è porticu, etſi grauiter à ludeis increpat, pgit tñ in me

Vide Ioſeph. li. 7. ca. 17. de bello Iudaico.

dia turba onuſtus lecto ſuo ambulare, exclamans ſe non temere, ſed mandato eius, qui ipſum ſanauerat, lectum ſuſtuliſſe. Apagete, inquiens, cum oportuna ueſtra prohibitione, ac ſuperſtitione. Qui ẽm me ſanũ fecit, is mihi dixit, tolle grabbatum tuũ & ambula. Neceſſe autem habui ei obedire. Nam ſi morbus meus tam diuturnus obediit uerbo eius, & diſceſſit, quis ego eſſem, qui uerbo eius nõ obedirem? Scilicet magis obſequerer ueſtris monitis, cũ tanto benefactori? Neſciebat autem (inquit Euangeliſta) quis eſſet. Ieſus enim ſubduxit ſe, cũ turba eſſet eo in loco. Subduxit autem ſeſe, non cũ timeret turbam, aut diu latere uoluerit, ſed ut hac occaſione miraculum latius diuulgaretur, & homines ad inquirendum autorem excitarentur. Ieſus enim profectus fuit hoc feſto die ad urbem Hieruſalem, ut contionaretur Euangelion ſuum. Non licuit autem ei publica aut buccina, aut campana, ut uocant, auditores ad contionem uocare. Contionaturus ergo edit miraculum, quo auditores non ſolum conuocantur, ſed etiam ad diligentiſſimam attentionem mouentur. Quare, cum hoc miraculum ſatis iam per paralyticum, & per lecti deportationem diuulgatum eſſet, ac omnes autorem ſollicite inueſtigarent & perſcrutarentur, prodit tandem Chriſtus in medium, ac primum omnium accedit ad eum, qui ſanatus fuerat. Sic enim dicit Euangeliſta. Poſtea reperit eum Ieſus in templo, & dixit illi. Ecce ſanus factus es, ne poſthac pecces, ne q̃d deterius tibi cõtingat. Reperit eum, inquit, in templo, non in foro, non in conuiuijs, ut hoc ipſo admoneamur, poſt accepta Dei beneficia, gratias Deo agendas eſſe. Sed de hac re admonet Ieſus paralyticum, etiam uerbis. Ecce, inquiens, ſanus factus es, ne poſthac pecces, ne quid deterius tibi accidat. Ergo ne is antea peccauit, & morbi ſolent hominibus contingere propter peccata? profecto dubitandum non eſt, quin Deus poſſit optimo iure, non adultis tantum, ſed etiã infantibus immittere grauiſſimos quoſcũ morbos. Nos enim omnes peccauimus in Adam, & meriti ſumus propter peccatũ, quemadmodum mortẽ & infernum, ita etiam morbos, qui ſunt mortis præcurſores, dñs tamen Deus noſter nõ ſemper immittit morbos hoibus propter peccatum, ſed etiã ꝓpter alias quaſdã cauſſas. Nã aliquoties affligit hoiem ęgrotatione, ut probet fidẽ eius. Exemplo eſt Iob, quem permiſit deus, ut percuteret peſſimo ulcere, non ꝓpter aliq̃d pc̃tũ, ſed ut innocẽtia eius probaret. Aliq̃ties obijciuntur hoies morbis, ut illuſtret gloria dei. Sic de eo, qui à natiuitate cęcus fuerat, ait Chriſtus. Neq; hic peccauit, neq; parentes eius, ſed ut manifeſtentur opera Dei in illo. Sed & peccata aliquoties cauſſa ſunt, propter quam Deus affligit homines morbis. Ad Ioram regem Iuda dicitur. Quia non ambulaſti in uijs Ioſaphat patris tui, ſed inceſſiſti per iter regum

Morbi ex quib. cauſſis accidãt homi nibus.

regum Israel, & fornicari feciſti ludam & habitatores Hieruſalem, ecce Dominus percutiet te plaga magna, & egrotabis peſſimo languore uteri donec egrediantur uitalia. Et mox. Percuſſit eum Dominus alui languore inſanabili. Huc facit, quod lex dicit: Si audire nolueris uocem Domini tui, percutiet te deus ulcere Ægypti, & ſcabie ac prurigine ita ut curari non poſſis. Ac in ipſa quidem egrotatiõe quacunque de cauſſa quis morbo detineatur, danda eſt gloria deo, confitendum eſt rectum iuditium dei, & ſiquidem manifeſta eſt nobis cauſſa peccati, agenda eſt pœnitentia, & concipienda fides remiſſionis peccati propter Chriſtum, ut ſi non corporalem, at ſaltem ſpiritualem, cœleſtem, & æternam ſalutem conſequamur. Si autem non eſt manifeſta peccati cauſſa, tamen ne ſic quidem aduerſus Deum impatientia & conuitijs debacchandum eſt, ſed ferenda eſt manus Domini obedienter, cogitandum eſt, Si iniquitates obſeruaueris Domine, Domine quis ſuſtinebit? Et illud Pauli. Nihil mihi conſcius ſum, ſed in hoc non ſum iuſtificatus, concipienda eſt certa fiducia, ꝙ iuxta propheta, dominus, qui ceperit, etiam ſit ſanaturus, & qui percuſſerit, etiam ſit curaturus. Dominus enim eſt, qui mortificat & uiuificat, & qui deducit ad inferos ac reducit. Quod ſi uero ægrotationem ſecuta eſt ſanitas, ſemper neceſſaria nobis eſt cohortatio illa Chriſti, Ecce ſanus factus es, ne poſthac pecces, ne deterius tibi contingat. Nec in accepta tantum ſanitate, ſed quodcunꝙ benefitium à Deo acceperis, exempli gratia, Si ex periculis aquarum fueris ereptus, ſi incendium euaſeris, ſi uictoriam ex hoſtibus reportaueris, aut aliud dei benefitium conſecutus fueris, ſemper tecum admonitionem illam Chriſti (Ecce liberatus es è periculo, & acepiſti benefitium Dei, uide ne deinceps pecces, ne deterius tibi contingat) repoſitam conſerues, ut in offitio gratitudinis erga Deum continearis. Magna enim eſt inſolentia humani ingenij, & cum emerſerit ex periculis ac peruenerit ad proſperum euentum, exiſtimare ſolet, ſe deinceps nullius nec Dei nec hominis auxilio indigere, ac licere ſibi facere, quodcunꝙ libeat, ut & publico prouerbio iactetur, hominem nunc̃ꝙ peiorem eſſe, c̃ꝙ cum ex morbo euaſerit, & ſanitatem recuperauerit. Sed mane pauliſper. Non dum perueniſti ad firmam & ſtabilem fœlicitatem, etiamſi conſecutus ſis corporalem ſanitatem, aut aliud quoddam externum benefitium. Sed tanto maiorem debes deo obedientiam, quãto maius & gratius benefitium accepiſti. Primum enim conſidera mihi, magnitudinem & grauitatem eius peccati, quod poſt acceptum benefitium deſignari ſolet. Cum eñ ante acceptum benefitium, reputet̃ ſimplex peccatũ, poſt iudicat̃ eſſe duplex. Alter̃ enim eſt ipſum peccati opus, q̃d ſemper peccatum eſt, ſiue ante ſiue poſt acceptum benefitium cõmit-

Oſee 6.

Da der Kranck gnaß / ye böſer er nie waß.

tatur. Alterum est ingratitudo erga benefactorem, quæ certe multo grauius reddit peccatum, q̃ si nullum accepisses benefitium. Deinde consideranda est etiam magnitudo periculi seu supplitij, quod ingratis diuinitus inferri solet. Ne quid deterius, inqt, tibi cõtingat. Nam qui post accepta benefitia peccat, non meretur corporale tantũ, & temporale, sed etiam spirituale & sempiternum supplitium. Extrema, inquit Christus, hominis illius fiunt peiora primis. Etsi enim opus & uoluptas peccati suum habent finem, supplitium tamen peccati nullũ unq̃ habebit finem. Discedite, inquit, à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Et Paulus. Infligit ultionem his, qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio domini nostri Iesu Christi, qui pœnã luunt interitum ęternum. Nec iniquum est, q̃ temporario peccati operi reddatur sempiternum supplitium. Nam qui peccant, & manẽt in peccato impœnitenter, hi etsi non sunt in perpetua actione peccati, habent tamen perpetuam uoluntatem peccandi. Adhęc, qui peccant, auertunt se peccato suo, à perpetuo bono, DOMINO Deo nostro. Quare æquissimum est, ut peccatum perpetuo supplitio puniatur. Quod cum ita se habeat, cauendum & prouidendum nobis summo studio erit, ne ingratitudine nostra, non solum amittamus acceptum benefitium, sed etiam proficiamur in sempiternum interitum. Cęterum is qui sanatus fuerat, postq̃ cognouit se à Iesu sanatum esse, abijt & nunciauit Iudæis, quod Iesus esset, à quo sanatus fuisset. Quid? num is homo accusat, & prodit benefactorem ac seruatorem suum? Non prodit eum maleuole, sed beneuole. Non hoc agit, ut Iudęi Iesum interficiant, sed ut Iesum, tanti miraculi autorem honore prosequantur. Nunciauit Iudæis, ut nomen Iesu celebret, & gloriam eius illustret, quo auditores excitentur, ut & suam salutem in Iesu quęrant. Sed uide Satanicum furorem Iudęorum. Proptęrea, inquit Euangelista, persequebantur Iudæi Iesum, & quęrebãt illum occidere, q̃ ista fecisset in Sabbato. Quid est insania, si hęc nõ est? De miraculo tacent, de sabbato tantum clamitant, nec admirantur potentiam Iesu, ut agnoscant diuinam eius autoritatem, Sed sabbati tantum uiolationem exaggerant, ut eum interficiant, cum tamen Iesus non uiolauerat legem dei, sed tantum traditiões Pharisęorum de sabbato. Sed hoc est uetus hypocritarum ingenium. Malunt opiniones & superstitiones suas, etiam homicidijs tueri, q̃ uel ex uerbo domini, uel ex miraculis ueritatem cognoscere. Quare haud immerito ad Esaiam dicitur, Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne forte uideat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & cõuertatur & sanem eos. Habes & hoc loco Sycophantarum & calumniatorum ingenium. Quod enim in facto Christi

Peccato temporario redditur supplitium æternũ.

De miraculo tacent, de sabbato tantum uiolato clamitant

Christi optimum ac diuinissimum erat, uidelicet admiranda curatio Paralytici, hoc dissimulant, quod autem uidebatur illegitimum, uidelicet, iubere lectum tollere in die sabbati, hoc exaggerant, & amplificant. Sic & calumniatores magno silentio pretereunt ea, quæ sunt in aduersarijs digna laude, Vociferãtur autem tragice de his, quę habẽt inhonestam quandam speciem. Hoc est artifitium diaboli, cum Christo ex diametro pugnantis. Nam Christus filius Dei interpellat pro credentibus in ipsum apud Deum patrem, & tegit uitia eorum sanguine suo, commemorat autem uirtutes ipsorum, Esuriui, inquiens, & dedistis mihi edere, sitiui & dedistis mihi bibere, hospes eram, & collegistis me. Diabolus autem accusat homines apud Deum, & tacet de uirtutibus, aut extenuat eas, uitia uero auget & amplificat, unde & nomen diaboli habet. Quam naturam, cum calumniatores referãt, quid reliquum est, cꝫ ꝙ calumniatores sint membra diaboli, cuius etiam cohęredes erunt? Fugiamus ergo artifitium diaboli, discamus autem artifitium filij Dei, ut si aliena uitia tegamus, & uirtutes predicemus, nostra uitia in iuditio Dei, per Iesum Christum tegantur. Sed reuertemur ad propositum, & uidebimus, quomodo Christus factũ suum defendat. Sequitur enim. Iesus autem respondit eis. Pater meus usqꝫ modo operatur, & ego operor. Considera mihi, obsecro, maximam bonitatem Christi. Potuisset uno uerbo, ad unum omnes uitæ suæ insidiatores perdere, sed maluit rationem facti sui reddere, cꝫ uiolenter eos opprimere. Potuisset etiam perspicuis argumentis docere, se hac paralytici curatione & iussione, non uiolasse sabbatum, quemadmodum apud Matthęum capite duodecimo, & apud Lucam capite decimo tertio fecit, Sed uisum est ei hoc loco ad autoritatem patris sui appellare, perinde ac si uiolasset sabbatum, ut & suam maiestatem exponat, & falsam Iudæorum sententiam de sabbato repræhendat. Pater meus, inquiens, ad hoc usqꝫ temporis operatur, & ego operor, hoc est, Cur mihi non liceret in sabbato operari, cum idem faciat cœlestis meus pater? Nam Deus uerus ille pater meus, exercet opera sua non tantum feria, ut uocant, secunda, aut tertia, aut quarta, aut quinta, sed etiam die sabbati. Postquam enim cõdidit mundum, non sedet ociosus in cœlesti throno, quemadmodum carnales homines fingunt, sed primum portat, ut ita dicam, humeris suis, cœlum & terram, & omnia quę in eis sunt. Hęc enim, nisi potentia Dei sustinerentur, iamdudũ fuissent in nihilum collapsa. Deinde mouet non solum cœlum et cœlestia lumina, solem lunã, et stellas, ut certo cursu sine intermissiõe ferant, sed mouet etiã quęcunqꝫ in aëre, in terra, et in aquis nascunt et crescunt. Non posset herba ex semine, culmus ex grano assurgere, nisi manibus Dei promoueret. Nec infans adolesceret, nisi diuina potentia erigeretur. Quod inter animantia uiuit, Dei

opera uiuit, quod ex ægrotatione conualeſcit, Dei opera conualeſcit. Et hæc negotia exercuit Deus iam inde à rerum conditione, nec unq̃ ea intermiſit, ſed pergit ea ſemper exercere, ſiue noctu, ſiue interdiu, ſiue feſto, ſiue profeſto die. Cum igitur hoc faciat meus ille cœleſtis pater, fieri non poteſt, quin ego filius eius plane idem faciam. Eadem enim eſt Dei patris & mea eſſentia, potentia, & maieſtas. Duæ quidem perſonę ſumus, ſed unus tantum Deus. Sciamus aũt nunc, quod ſit maius & laborioſius opus. Deus pater, & ego filius eius, conſeruamus & curamus etiam in die ſabbati, omnia animantium genera in ſua uita & incolumitate, cur ergo non liceret mihi unum paralyticum in die ſabbati curare? Deus pater & ego filius eius portamus, etiam in die ſabbati, cœlum & terram, ac mouemus ſolem & lunam, ut in ſuo curſu ſine ulla intermiſſione ambulent. Cur igitur nõ liceret mihi iubere unum paralyticum portare in die ſabbati lectum ſuum, & ambulare? Quæ enim eſt poteſtas Dei patris, eadem eſt & mea, qui ſum filius eius, ipſi ęqualis. Nam, ꝙ Chriſtus hoc dicto (pater meus operatur, uſq̃ modo, & ego operor) ſignificet ſe eſſe Deo patri æqualem, non ſolum teſtantur Iudęi, qui dictum Chriſti, ut mox ſequitur, ſic intelligunt, ac propterea quęrunt eum interficere, ſed etiam Chriſtus ipſe perſpicue exponit in ea contione, quam Euangeliſta paulo poſt in hoc capite pluribus deſcribit. Sed quid? inquies. Si Deus ab initio conditiõis rerum nunquam quieuit, ſed ſemper operatur, quomodo dictum eſt. Requieuit Deus die ſeptimo, ab omni opere, quod patrauerat, & benedixit diei ſeptimo, & ſanctificauit illum, quia in ipſo ceſſauerat ab omni opere ſuo, quod creauit Deus ut faceret? De hac re ſic ſentiendum eſt, ꝙ Deus dicatur ſeptimo die requieſcere, non ꝙ abiecerit curam adminiſtrationis huius mundi, & ſedeat otioſus rerum ſpectator in cœlo, ſed ꝙ non condat alium mundum. Videbant enim ſpiritus nonnullos futuros, qui confictiri eſſent, innumerabiles eſſe mundos. Hos refutat ſcriptura, cum dicit deum requieuiſſe die ſeptimo, prętera ſignificat Deum in hoc mundo à ſe condito ita acquieſcere, ꝙ uelit hunc mundum tueri, & per hunc mundum agnoſci, & glorificari. Hæc eſt requies Dei, quæ tamen reipſa maxima omnium eſt operatio. Nã ſabbati inſtitutio in politęia Iſraelitica, ut fuit cerimonia, qua eo tempore pĩ admoniti ſunt, ꝙ hic mundus nõ fuerit perpetuus ſed in principio, ſex diebus à Deo creatus, ꝙ nõ ſit alius (præter hunc) externus & corporalis mundus, & ꝙ Deus hunc mũdum adminiſtret, ac uelit per hunc mundũ illuſtrari, ita externa obſeruatio ſabbati nõ fuit diuinitus tanta religione cõmendata, ut nõ licuerit eo die uel ęgrotũ curare, uel lectũ de domo in domũ deportare. Quod cum magis perſpicuum ſit, q̃ ut hoc loco pluribus explicari debe-

pllcarl debeat, pergemus ad reliqua, ut audiamus, quo animo Iudæi acceperint dictum Christi. Propterea ergo (inquit) magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non solum soluisset sabbatum, sed patrem suum dixisset Deum, æqualem se faciens Deo. Iudæi optime intelligunt dictum Christi. Nam Christus significat Deum esse patrem suum, non uulgari modo, qualiter est pater omnium piorum, & qualem se significat esse patrem Israelis, cum ait, Filius meus primogenitus Israel, sed singulari & proprio modo, uidelicet, ꝙ pater & ipse sint eiusdem essentiæ & maiestatis, ut quemadmodum pater est ab æterno, ita & filius, & quemadmodum pater est omnipotens rerum creator & administrator, ita etiam filius. Considera nunc mihi, quanta sit cæcitas Arrianorum, qui in uerbis Christi ne id quidem uident & intelligunt, quod tamen impij & crudeles Iudæi uiderunt & intellexerunt. Dicunt Iudæos peruerse intellexisse aut calūniatos esse uerba Christi. Non nego Iudæos tanta inuidia flagrasse in Christum, ut omnem occasionem captarint, quo sermonem eius in peruersum sensum detorquerent, sed ꝙ hoc loco dictum Christi recte intellexerint, non solum significat Euangelista, cum non reprehendit sententiam eorum, quod aliâs, ubi opus est, facere solet, uerumetiam Christus ipse in ea, quæ sequitur, contione aperte confirmat, cum se uere Deo patri suo æqualem esse, pluribus exponit. Quare scelerati Iudæi hac quidem in parte multo melius intelligunt uerba Christi, q̄ꝫ impij Arriani. Sed ut optime intelligunt dictum Christi, ita pessime faciunt, ꝙ quærant ipsum interficere. Ac zelus quidem Dei uidetur, ꝙ cupiant gloriam Dei tueri, & blasphemiam nominis eius uindicare, sed hic zelus non est secundum scientiam, ideoq̄ꝫ fit nefarium scelus. Primum enim, non inquirūt pro offitio suo in hunc Iesum, num, quod publice iactabatur, sit uerus Messias, sed continuo decernunt eum, tanq̄ꝫ blasphemum, occidendum. Hoc certe non est gloriæ Dei fauere, sed impio & crudeli animi sui furori seruire. Deinde manifeste indicant, ꝙ non intelligant dicta prophetarum de Messia. Nam prophetæ clare docent Messiam esse filium Dei, & sedere ad dextram Dei. DOMINVS, inquit, dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Et iterum: Dixit DOMINVS Domino meo sede à dextris meis. Sedere aūt à dextris Dei est æqualem habere cum Deo potentiam & maiestatem. Quare, cum Iudæi sentiant eum, qui se profitetur esse Messiam, blasphemum & contumeliosum esse in Deum, cum prædicat se Deo æqualem, haud obscure produnt imperitiam suam, & palam significant, se nondum cognouisse ueram sententiam earum contionum, quæ de Messia in prophetis extant. Sed abeant impij illi homines, indigni de quibus tot uerba faciamus. Nos autem ma-

neamus in Iesu Christo dño nostro, qui cũ sedeat à dextris dei, & gubernet ac moderetur oĩa uerbo potentię suę, exhibuit semetipsum seruatorem oĩm credentium in ipsum, ut consequantur cœlestẽ salutem, qui est unà cum patre & spũ sancto deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA XLV.

Agna est impietas & crudelitas, qua Iudęi persequuntur Christum, et quęrunt ipsum interficere. Sed maior est pietas et bonitas, qua Christus maluit aduersarijs sermõere spondere, cꝙ fulmine eos ferire. Sequitur enim apologia, in qua Christus primũ exponit, opera sua non esse humana, sed diuina. Deinde recensẽt quędam diuinorę operum genera, quę ipse à deo patre suo facienda accepit. Postremo commemorat aliquot testimonia, quibus manifeste probatur, cꝙ ipse talis sit, qualẽ se prędicat, uidelicet, uerus Messias, & filius dei. Hęc est summa totius contionis, quam Christus habet usqꝫ ad huius capitis finem. Erigamus igitur mentes & aures nostras, & Christum DñM nostrum de rebus optimis, atqꝫ ad salutem

» » nostram maxime necessarijs dicentem attendamus. Respondit itaque
» » Iesus, & dixit eis. Amen amen dico uobis, non potest filius à se facere
» » quicqꝫ, nisi quid uiderit patrem facientem. Quęcunqꝫ enim ille fece-
» » rit, hęc similiter & filius facit. Quod Iesus dicit hanc habet sententiã:

Vos existimatis me hoĩem tantum, ac mea opera, humana dumtaxat opera esse, ideoqꝫ iudicatis me impie agere, cꝙ et sabbato curem egrotum, & affirmem deum, proprium meum patrem esse. Ego autem nõ dissimulo, sed ingenue fateor, me uerum esse Messiam illum, quem prophetę, autore spiritu sancto, uenturę promiserunt, ideoqꝫ dico me uerum esse, & naturalem ac ęternum filium dei, & mea opera esse uere dei opera. Nam de Messia in ij. psal. sic scriptum est. Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. In hoc psalmo, quĩ manifeste de Messia seu Christo contionatur, Christus clare dicitur filius dei. Non est autẽ filius dei, creatione, ut deus dicatur pater eius, quemadmodum in Iobe dicitur pater pluuię, & gignere stillas roris. Nec est filius adoptione, ut deus talis sit pater eius, qualis est omnium piorum, Sed est filius Dei natura, ab ęterno à deo patre genitus, & eiusdem cum deo substantię seu essentię ac maiestatis. Cum igitur Christus sit uerus & ęternus filiũs Dei, fieri non potest, quin opera eius sint dei opera. Primum enim, filius non potest facere quicqꝫ nisi uiderit patrẽ facientem. Natura etiam inter hoĩes fert, ut filius referat

Christus Dei filius quomõ?

Iob 38.

patrem su-

patrem ſuum, multo magis hoc fit in diuina natura. Ac ſolet quidem inter homines aliquoties fieri, ꝙ filius degeneret à patre ſuo, cuius rei multa ſunt exempla, & præcipua, in filiis ſanctiſſimorum uirorum Samuelis & Dauidis. Extat & publicum dictum. Heroum filij, noxæ. In diuina autem natura nullo modo fieri poteſt, ut filius degeneret à patre. Vna enim eſt, & eadem patris & filij eſſentia, poteſtas & maieſtas. Nec eſt ulla ibi trãſmutatio aut uiciſſitudinis obumbratio. Quare nec fieri poteſt, ut filius quicquã aliud à ſeipſo excogitet aut faciat, q̃ quod uiderit patrem facientem. Deinde, Pater (inquit) diligit filium, & omnia demonſtrat ei, quæ ipſe facit. Nam in humana natura patres tanto amore ſolẽt liberos ſuos, quos uel in literis, uel in opificio erudiunt, complecti, ut nihil eos, quod profuturum ipſis intelligunt, cælent, ſed omnia eis demonſtrent ac doceant. Longe aliter tractant ſeruos, quippe à quibus opera tantum exigunt, cum filijs aũt, etiam arcana quæq; artis ſuæ cõmunicant, quanto magis in diuina natura, pater tantopere diligit filium, ut omnia ei demonſtret. Ac interdum fieri poteſt, ut inter homines tam inuidus, tam durus et crudelis ſit pater, qui nihil magis faueat filio, q̃ ſeruo, ac nihilo plus arcana artis ſuæ cum illo q̃ cum hoc cõmunicet. In deo autem longe aliter res ſeſe habet. In diuina enim natura pater, non differt eſſentia & maieſtate ſua à filio, ſed quicquid eſt Deus pater natura ſua, hoc totum, ut ita dicam, effudit in filium, ut filius ſit ſplẽdor gloriæ & expreſſa imago ſubſtantiæ Dei. Quare opera, quæ filius facit, non ſunt humana opera, ſed uere diuina, ideoq; minime damnanda, ſed magna uenerationẽ ſuſpiciẽda. Habes unam partem contiõis Chriſti, in qua, qa alius prædicatur pater, alius filius, manifeſte traditur, patrem & filium in diuina natura duas eſſe diſtinctas perſonas, quibus & aliàs accedit tertia perſona, quæ eſt ſpiritus ſanctus. Sed quia prorſus eadem ſunt opera patris & filij & ſpiritus ſancti, ſequitur, has tres perſonas, non eſſe tres Deos, ſed unum tantum uerum, & æternum Deum, benedictum in ſecula. Videamus aũt nunc alteram partem contionis, in qua Chriſtus enumerat aliquot genera operum, quæ Deus pater ei demonſtrat. Pater, inquiens, omnia demonſtrat ei, quæ ipſe facit, & maiora his demonſtrabit ei opera, ut uos miremini. Quid ad hæc dicemus? Cum pater demonſtret filio opera ſua, ergo ne filius minor eſt patre, & indiget præceptore, aut præmonſtratore? Quod ad diuinam naturam attinet, certe filius non eſt minor patre, ſed eiuſdem cum patre eſſentiæ & maieſtatis. Vtitur autem Chriſtus uerbo demonſtrandi, primum, ut ſignificet ſe filium Dei, non eſſe à ſeipſo, ſed à patre genitum. Itaq; in humana quidem natura, demonſtrare ſignificat ignorantem docere, in diuina aũt natura ſignificat patrem ſuam potentiam & maieſta-

Demõſtratio Dei, quid ſit

tem ab ęterno, cum filio, quem genuit, cõmunicare. Filius enim Dei, æternus eſt Deus, hoc differens a' patre ſuo, ꝙ pater ſit genitor, ipſe autem genitus. In principio, inquit Ioannes, erat uerbum, (quod eſt filius dei) & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum. Deinde, cum Chriſtus filius Dei hæc loqueretur, aſſumpſerat iam hominem, qui etſi coniunctus eſt in unitate perſonę, cum filio dei, tamen profecit ſapientia, ętate & gratia apud Deum & homines, quemadmodum Lucas loquitur. Quare ut dicitur profeciſſe ſapientia, ita etiam recte dicitur a' deo patre edoctus eſſe, in ędendis miraculis. Pater (inquit) omnia demonſtrat ei, quæ ipſe facit, & maiora his demõſtrabit. His uerbis confert Chriſtus inter ſe, ea miracula, quę hactenus diuina potentia ędidit, & ea quę poſtea ædiţurus eſt. Nam Chriſtus fecit ex aqua uinum. Hoc certe magnum & inſigne opus eſt, quod ei pater demonſtrauit, hoc eſt, quod Ieſus fecit ſua ipſius diuina potentia et natura, quã habet ab ęterno, a' deo patre ſuo. Prętera reſtituit paralytico triginta octo annorum, repentinam ſanitatem. Eſt et hoc magnum opus, quod Deus pater demonſtrauit filio ſuo. Atꝙ hęc quidem, & id genus alia ſunt magna & præclara opera, Sed maiora, inquit, his demonſtrabit ei, Ieſus maiora ędet miracula ex propria diuina ſua uirtute. Quę ergo ſunt illa maiora opera? Sequitur. Sicut enim pater ſuſcitat mortuos, & uiuificat, ſic & filius, quos uult, uiuificat. Hic iterum uides duas perſonas, patrem & filium, ſed unum ac idem opus, ut ſcias unam & eandem eſſe naturam atꝙ eſſentiã patris & filij. Primum ergo maius opus mutatione aquę in uinum, & curatiõe paralytici eſt ſuſcitare ac uiuificare mortuos. Sicut pater, inquit, uiuificat mortuos, ſic & filius uiuificat, quos uult. Non deeſt filio poteſtas, ſi modo adfuerit uoluntas. Si uult tantum, poteſt etiam, quia habet eandem naturam & eſſentiam cum deo patre ſuo. Nec exiſtimes hãc eſſe uanam iactationem. Filius enim dei reipſa probauit poteſtatem ſuam, in reſuſcitandis mortuis. Reuocauit enim ad uitam mortuum filium uiduæ, excitauit & Lazarum iam quatriduanum, & alios, de quibus ſcribũt Euangeliſtę. Sed & prophetę, inquies, ſuſcitarunt mortuos, quemadmodum ſcriptura teſtatur de Elia & Elizęo, & tamẽ hi non iactarunt ſe eiuſdem eſſe cum deo eſſentię & potentię? Recte. Suſcitarunt mortuos, diuina quidem, non aũt ſua propria, ſed aliena et mutuaticia uirtute. Chriſtus aũt ſuſcitauit mortuos ſua ipſius propria uirtute, prętea illi ſuſcitarunt alios mortuos, non potuerunt aũt ſeſe ipſos a morte ſuſcitare. Sed Chriſtus ſuſcitauit ſeipſum a' morte, qua etiã re manifeſte probauit & declarauit, ꝙ ꝙs ante ſuſcitauerat mortuos, eos ſua propria uere diuina uirtute ſuſcitauerit. Declaratus eſt, inqt Paulus, filius dei potẽter, ex eo ꝙ reſurrexit a' mortuis. Adhęc prophetę ſuſcitarunt

Prophetarũ miracula.

citarunt quosdam mortuos, ad hanc corporalem & caducam uitam. Christus autem non solum suscitauit quosdam mortuos ad hanc caducam uitam, sed etiam suscitabit omnes homines è puluere terrę, ut qui bona fecerint, habeant ęternam fœlicitatem, qui uero mala, habeant ęternam damnationem, de qua re Christus postea copiose contionabitur. Hoc certe non est opus humanę, sed diuinę potentię. At hoc, inquis, opus nondum uidetur, & incertum est, num sit futurum. Quam hic audio impietatem? Omnia alia, quę prophetę de Christo prædixerunt, impleta sunt, & dubitas de huius impletione? Prophetę prædixerunt Christum uenturum, Et uenit. Prędixerunt Christum ęditurum miracula, Et edidit. Prędixerunt eum moriturum quidem, sed iterum à morte resurrecturum. Mortuus est, & Resurrexit, ac resurrectionem suam certissimis argumentis testatus est. Prędixerunt Euangelion Christi uulgandum esse in totum orbem terræ, & Gentes recepturas Euangelion eius. Vulgatum est, & gentes receperũt. Quid? cum hęc omnia manifeste impleta sint, diffidis generalem resurrectionem mortuorum, per potẽtiam Christi, uenturã? Scio pertinacibus & obstinatis impijs nunc̃p posse satisfieri, sed scio etiam, q̃p hi euersi sint, ac peccent proprio iuditio condemnati. Quare his suę impietati relictis, persequemur nostrę institutum. Habes unũ opus, uidelicet, suscitare & uiuificare mortuos, quod maius est mutatione aquę in uinum, & sanatione paralytici. Sequitur nunc aliud maius opus, quod est, Iudicare uniuersum mũdum. Dicit enim Christus. Nec̃p pater iudicat quem c̃p, sed omne iuditium dedit filio, ut omnes honorent filium, sicut honorant patrem. Qui non honorat filium, non honorat patrem, qui misit illum. Sicut resuscitare mortuos excellit opus sanationis paralytici, ita etiã iudicem esse uiuorũ et mortuorũ, excellit omnia alia miracula, & superat oẽm humanam maiestatem. Pater autem non solum demonstrat filio, ut resuscitet mortuos, sed etiã fecit eum iudicem uniuersi mundi. Pater (inquit) non iudicat quem c̃p, sed omne iuditium dedit filio. Quid aũt sibi uult hic sermo? An non ante dictum est, non potest filius à se quic̃p facere, nisi quid uiderit patrem facientem? Si ergo pater neminem iudicat, quõ quempiam iudicabit filius, cum non uideat patrem iudicantẽ? Quid, q̃p & postea dicit Christus: Non ueni, ut iudicem mundum? Hęc sunt digna accurata considerati one. Nam q̃d dicitur, Pater non iudicat quem c̃p, sed oẽ iuditium dedit filio, una est è pręcipuis γνώμαις Euangelij, & continet statum totius Christianismi, certioresq̃p facit oẽs in Christum credentes de uera & perpetua sua salute. Quare hac sententia nihil nobis notius, nihil cõmendatius esse debet. Quid ergo est, Pater non iudicat quẽc̃p? Primũ, ecclesiastici scriptores sic interpretant, q̃p pater idcirco nõ iudicet

Ad Titum 3.

Ioannis 12.

quemcp̃, ſed oē iuditium filio dederit, quia filius manifeſtus uēturus ſit ad iuditiū apparens in humano corpore, ut hoīs forma uideatur à pīs & impīs, à iuſtis & iniuſtis, à conſiſis & confuſis. Sentiunt em̄ Chriſtum uidendum in iuditio in humana forma, à pīs et impīs, ſed poſtea uidendum tm̄ à pīs, in diuina forma. Deinde non intelligendum eſt, Patrem omnino nullum iudicare, ſed intelligendum eſt, patrem nō iudicare de hoībus, ſine unigenito filio ſuo. Iudicat em̄ oēm terrā, ut Abraham ait, ſed iudicat per filiū, & iuxta ſententiam, ac doctrinam filij. Itacp̃ dicit oē iuditium dediſſe filio, non cp ipſe oīno nō iudicet, ſed cp ipſe prorſus accōmodet iuditium ſuum, ad arbitrium, ſentētiam, & doctrinā filij ſui. Videamus ergo, q̄d ſit arbitrium, quę ſit doctrina filij dei, ut & cognoſcamus, iuxta quā legē ſeu doctrinam ſententia nouiſsimi iuditij ferenda ſit. Non poſſumus aūt id certius cognoſcere, cp̃ ſi conferamus genera legū & doctrinarę, cum eo officio, quo proprie filius dei in his terris defunctus eſt. Ac primū, unū genus legis ſeu doctrinę eſt, quā uocamus legem naturalē. Hęc eſt humanæ rationi diuinitus inſita, & quaſi inſculpta. Etſi em̄ cognitio eius obſcurata eſt per peccatū originis, tm̄ remanſerunt etiam in hac uitiata natura ueſtigia quędam, ex q̄bus diuina impreſsio haud difficulter notari poteſt. Quid ergo dicemus? num ſententia extremi iuditij pronūtiabitur ſecundum hanc legem naturalē? ut qui eam ſeruauerit, ſeruetur, qui uero uiolauerit eam, cōdemnetur? Poſſet quidem deus iuditium ſecūdum hanc legem ferre, ſed omne iuditium dedit filio, qui etſi docuit & ipſe aliquoties ea quę naturali lege cōtinentur, uide licet, Deum eſſe bonum, deum eſſe diligendum. Et, Omnia quęcūcp̃ uolueritis ut faciant uobis homines, ſic & uos facite illis, hæc tamen doctrina non fuit proprium illud offitium, propter quod filius Dei è cœlo in terrā miſſus eſt. Nam hæc doctrina extitit in terris, priuſcp̃ filius dei hominē aſſumpſit, & ſi ſecundum eam ſententia extremi iuditij pronūtiaretur, nullus hominum conſequeretur ſalutem. Nullus em̄ hominum hanc legem perfecte ſeruauit, ſed omnes declinauerūt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, nō eſt uſcp̃ ad unū. Quare ſi deus non dediſſet omne iuditium filio ſuo, ſed iudicaret ſecundū hanc legem, omnes homines ſempiterno interitu perirēt. Deinde aliud legis ſeu doctrinę genus eſt, Lex Moſi, quæ & exponit legem naturę, & addit quędā politica & cærimonialia. Nū ergo iudicabitur in nouiſsimo die iuxta hanc legem? Minime oīm. Non em̄ dicitur, pater dedit omne iuditiū Moſi, ſed dicit, pater dedit omne iuditium filio, FILIO, inquā, non Moſi. Etſi em̄ filius dei fuit obediēs legi Moſi, & aliquoties explicuit eam copioſe & grauiter, non tm̄ uenit in hūc mundū, ut eſſet doctor legis Moſaicę, nec hoc fuit p̄cipuum eius offitium

Legis naturalis doctrina.

Legis Moſi doctrina.

offitium propter q̃d è cœlo deſcendit, quia hęc lex erat antea tam per Moſen ipſum, q̃ꝑ per prophetas explicata, & ſicut nullus hoīm ſeruaretur, ſi deus ferret extremū iuditium ſecundū legē naturæ, ita nullus ſeruaretur, ſi deus pronuntiaret ſententiam extremi iuditij ſecundum legem Moſi, propterea q̃ꝑ & hęc lex cōtineat legem naturę, & q̃ ſunt politica atq̃ ceremonialia eius, non ſolum non obſeruant inter gētes ſed ne ab ipſo quidem Moſaïco aut Iudaïco populo ſemper, ac perfecte unq̃ obſeruata fuerunt. Accepiſtis, inquit Stephanus, legem per diſpoſitiones angelorꝝ, nec ſeruaſtis. Præterea aliud genus legis eſt, Lex Romana, aut lex Attica, aut leges aliarū rerumpublicarū & impiorum in his terris, quę cōtinent quidem aliquam doctrinā ciuilis honeſtatis & tranquillitatis, non pronunciabit autem extremum iuditiū ſecundum has leges. Nam præter hoc, q̃ꝑ Gentium leges ſtatuant aliquoties aut iniqua aut impia, non docent, etiā ubi optime docent, niſi ciuilem quandam iuſtitiam, q̃ in iuditio Dei non poteſt conſtare. Et q̃d maximum eſt, ſcriptura non ait, Pater dedit omne iuditium Solonī, aut Lycurgo, aut Iuſtiniano, ſed ait, Pater dedit omne iuditium FILIO ſuo. Numerātur & inter genera legum, Canones Pontificij, ſed nec ſecundum hos iudicabitur in nouiſsimo die. Tametſi enim Romani Pontifices gloriantur ſe eſſe ſucceſſores Petri, cui datæ ſunt claues regni cœlorum, tamen hę claues longe aliud ſignificant, q̃ꝑ quod Pontifices de ſumma ſua poteſtate, aut potius tyrannide in Chriſtianorum imperio interpretantur, & ſunt aliquot Canones, qui impię, & manifeſte cum uerbo Dei pugnātia docent. Quomodo igitur fieri poſſet, ut ſecundum eos ſententia extremi iuditij pronūciaretur? Huc pertinent etiam Regulæ Monaſticæ, ſed quid? num dicitur, Pater dedit omne iuditium Franciſco, aut Dominico? Hi fuerunt fortaſſis boni uiri. Pater aūt nō dedit iuditiū ſuū horꝝ decretis, aut ſucceſſorum eorū cōſtitutionibus, ſed dedit omne iuditium FILIO ſuo. Poſtremo in legū & doctrinarꝝ ordine ſuum etiam locum uident habere Iudęorum Thalmud, & Sarracenorum ac Turcarū Alcoranus, ſed cum in his cōtineātur innumera, quę partim ſunt abſurda, partim iniqua, partim blaſphema & impia, indignū eſt, ut legis noīe ornentur, ac manifeſtum eſt, q̃ꝑ pater non dederit iuditium ſuum Rabbinis & Mahumeti, ſed ſoli unigenito filio ſuo, domino noſtro Ieſu Chriſto. Quæ ergo eſt ſententia, quę eſt doctrina Chriſti, filij dei, ut ſciamus ſecundum quam doctrinam extremum iuditium ferendum ſit? Multa quidem docuit Chriſtus ex lege Moſi & prophetis, ſed hæc eſt propria eius doctrina, ad quam uulgandam è cœlo deſcendit, quòd ipſe ſit uerus ille Meſsias filius Dei, qui uenerit in hunc mundum ad expianda peccata hominum, & quòd omnis qui credit in eum, nō

Lex Romana

Pontificij Canones.

Monaſticæ Regulæ.

Iudęorum Thalmud.

Alcoranus.

pereat, ſed habeat æternam uitam. Hæc ſola eſt doctrina illa, hoc ſolum eſt Euangelion illud, iuxta quod iudicabitur in nouiſſimo die. Non audiet te iudex, ſi dixeris, Secutus ſum legem naturę, aut obediui legi Moſi, & ſuſcepi circumciſionem, aut ſeruaui leges Romanas. Multo minus audiet te, ſi dixeris, Duxi uitā ſecundum Canones pontifitios, aut factus ſum Monachus, aut ſectatus ſum decreta Rabbinorum, ſeu Mahumetis. Rurſus, nō reiciet, non condemnabit te iudex, etiāſi conuictus fueris peccati, & fatearis te legem dei uiolaſſe, ſi modo probaueris te uere in Chriſtum filium dei credere. Nam eum tantum audit, & ſeruat, qui eſt Chriſtianus, aut ut nunc uulgo loquūtur, Euangelicus, hoc eſt, qui uere in Chriſtum crediderit, & hunc ſolum ſuum ſeruatorem agnouerit. Pater eñ omne iuditium dedit filio ſuo. Filius autem hoc publice teſtatus eſt, ꝙ nullum eorꝝ, qui in ipſum credunt, condemnet. Omnis, inqt, qui credit in filium, habet æternam uitam. Et iterum. Qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, uiuet, & omnis qui uiuit & credit in me, nō morietur inꝑternum. Quid poteſt dici manifeſtius? Scio quidem multos fingere fidem, & interim ſcelera ſectari. Nos aūt nunc non loquimur de ficta et hypocritica fide, ſed de uera fide in Chriſtum, qua et Chriſtus apprehenditur, ut iuſtificator & ſeruator, & ex qua etiam fit, ut renouemur, ac in nouitate ſpūs ambulemus. Seruamur autem in iuditio Dei, non propter hanc noſtram nouitatem, ſed tantum propter Chriſtum, per fidem acceptum, ideoque non dicitur, pater dedit omne iuditium nouitati noſtræ, ſed filio ſuo, uidelicet, ut quiſquis Euangelio filij crediderit, & acceperit per Euangelion, Chriſtū, pro iuſtitia & ſalute ſua, ſeruetur in iuditio dei, ut non cōdemnetur, ſed ſempiternam ſalutem cōſequatur. Hoc idem docet aliàs Chriſtus, cum affirmat Apoſtolos ſuos iudicaturos mundum. Amen, inquiēs, dico uobis, ꝙ uos qui ſecuti eſtis me in regeneratione, cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuę, ſedebitis & uos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael, hoc eſt, extremum iuditium pronūtiabitur, non ſecundum legē Moſi, aut Canones pontificum, ſed ſecundum doctrinam Apoſtolorum. Hæc aūt eſt doctrina, propter quam Apoſtoli miſſi ſunt in uniuerſum orbem terræ, ꝙ ſolus Ieſus Chriſtus ſit iuſtitia ſanctificatio & redēptio noſtra, et quòd hi ſoli, qui in Ieſum Chriſtū credunt, ſeruentur propter Chriſtum. Cum ergo omne iuditiū datum ſit filio dei, Dño noſtro Ieſu Chriſto, quid nūc nobis faciendum erit? Audi quid ſequatur. Vt oēs, inquit, honorent filiū, ſicut honorant patrē. Qui non honorat filium, non honorat patrem, qui miſit illum. Obſeruabilis appendix, qua et excitant hoīes ad credendū Euangelio Chriſti, et refutatur eorū impietas, ꝙ etſi cōtemnunt Chriſtum, tñ quia gloriant de deo, polli-

Iuditiū extremum pronuntiabitur iuxta ſententiam filij Dei.

centur ſibi

centur ſibi abſq; Chriſto ſalutem. Nam honorare filium, eſt credere Euangelio Chriſti, q; ipſe ſit uerus filius Dei, expiator peccatorum noſtrorum, iuſtificator & ſeruator noſter. Adhæc, honorare filium, eſt ex fide in Chriſtum, facta carnis mortificare, in nouitate uitæ ambulare, ac diuinæ uocationi obedire. Nunc ergo uide mihi, quæ ſit ſpes ſalutis eorum, qui gloriantur de Deo, & tamen non requirunt filium Dei, Ieſum Chriſtum. Ethnici profitebantur quondam Deum, ac dicebant eum eſſe optimum, maximum, patrem hominumq; Deùmq;, quem etiam ſuis ſacris honorare uiſi ſunt. Sed hæc profeſſio nullam attulit eis ſalutem, propterea q; non honorarunt filium. Non enim crediderunt, quòd contingat ipſis benedictio per ſemen Abrahæ promiſſum, quod eſt Chriſtus, filius Dei. Qui autem non honorat filium, non honorat patrem, qui miſit illum, hoc eſt, fruſtra gloriatur de Deo, fruſtra iactat ſe Deum habere propitium, fruſtra ſperat à Deo ſalutem, qui ignorat, aut contemnit filium Dei. Iudæi, qui, nunc ſunt, multa & magna prædicant de Deo, creatore cœli & terræ, ac liberatore ipſorum è ſeruitute Ægyptiaca atq; Babylonica, ſed prædicatio eorum uaniſſima eſt, nec quicq; eis ad ſalutem prodeſt. Non enim honorant filium Dei, ſed potius proſcindunt eum omnibus conuitiorum, & blaſphemiarum generibus. Qui autem non honorat filium, non honorat patrem, qui miſit illum. Turcæ, hoc unum ſemper in ore habent, Deus unus eſt, & inſolentiſſime iactant ſe hunc deum, conditorem mundi colere et adorare. Sed quid? num dicemus eos eſſe ueros dei cultores? Minime omnium. Nō enim honorant filium dei, quia etſi Alcoranus Turcarum fatetur Chriſtum eſſe uerbum Dei, tamen dicit eum fuiſſe legislatorē et negat eum eſſe filium Dei, adeoq; uerę deum. Quod certe eſt Chriſtum cōtumelia afficere, et honorem debitum ei detrahere. Qui aūt non honorat filium, non honorat patrem, qui miſit illum. In hoc catalogo ponendi etiam ſunt hypocritæ inter Chriſtianos, qui uidentur & Deum inuocare, & Chriſtum filiū Dei adorare, & tamen iudicantur impij. Quid ergo deeſt eis? Nō honorant Chriſtum, ut Chriſtum. Nō tribuunt Chriſto filio Dei debitā maieſtatē. Sentiunt em̄ ſua opera eſſe merita remiſſionis peccatorū et uitę ęternę, ac Chriſtū eſſe legislatorē, et iudicē humanorū meritorū. Hoc eſt ex Chriſto cōdemnatorē facere, & meritis humanorū opm maieſtatē Meſſię tribuere, quæ quāta ſit blaſphemia, obſcurę nō eſt. Quō ergo honorarent patrē, qui ſic inhonorāt filium? Poſtremo his annumerādi ſunt ſceleratī hoīes, q etſi deſignāt ſcelera impœnitēter, et pergūt ſemper ſecundū carnē uerſari, tñ gloriant̄ de miſericordia dei, et iactāt ſe, inimicos qdem hoīm, amicos aūt Dei creatoris noſtri. Sed hi, cū manifeſte indicēt ſceleribus ſuis, q nō uere credāt in Chriſtum,

Filium honorare quid ſit.

& ſordident nomen Chriſti impura & flagitioſa ſua uita, in qua impœnitenter & præfracte pergunt, fruſtra blandiuntur ſibi de miſericordia dei. Qui enim non honorat filium, non honorat patrem, qui miſit illum. Nam deus pater dedit propter hanc cauſſam omne iuditium ſuum filio, ut excitentur homines ad honorandum filium. Honoratur autem filius, quemadmodum paulo ante indicauimus, cum Euangelion eius excipitur fide, cum ipſe agnoſcitur per fidem, ut expiator peccatorꝝ & ſeruator, cum honeſta agitur uita, in inuocatione dei patris per filium. Hęc ſunt uera ſacra, quibus & pater & filius honorantur. Amplectamur igitur filium Dei, & ut pſalmus loquitur, oſculemur eum, ut tranquilla & ſecura conſcientia ad iuditium dei accedamus, & ueram ac perpetuam beatitudinem conſequamur, per eundem filium Dei DOMINVM noſtrum Ieſum Chriſtum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XLVI.

EXpoſuimus duo excellentiſſima opera, quę pater demonſtrat filio ſuo, quorꝝ alterum eſt, Suſcitare mortuos, alterꝝ, Iudicare mundum. Cum aũt Chriſtus dixiſſet, patrem dediſſe filio oẽ iuditium, addidit. Vt oẽs honorent filium, ſicut honorant patrem. Conſiderãdum igitur nunc eſt, quid faciendum ſit, ut filius honoretur, & quis ſit honor, qui filio maxime oim placeat. Etſi aũt diximus de hac re quędam in ſuperiori homilia, tñ ut iucũdius, ita etiam utilius eſt hoc ex ipſis Chriſti uerbis cognoſcere.

,, Audiamus ergo, quę Chriſtus doceat. Amẽ amẽ dico uobis, q uerbũ
,, meũ audit, & credit ei, qui miſit me, habet uitã æternã & in iuditium
,, nõ uenit, ſed tranſiuit à morte in uitã. Hoc dictum multis noibus obſeruabile eſt, primũ, cp non ſimplex homo, ſed filius dei, uerus Meſſias hoc loquaẽ, deinde, cp non ſimpliciter hoc loquaẽ, ſed confirmet iuramento. Amen, inquiens, amen dico uobis. Hæc eſt forma, qua Chriſtus iurare ſolet. O nos fœlices, quorum cauſſa filius Dei iurat. O nos miſerrimos, ſi ne iuranti quidem credimus. Adhæc, docet hoc dicto, quid ſit ipſum honorare, poſtremo indicat etiam, quid honorans ipſum conſequatur. Qui uerbum, inquit, meum audit, & credit ei qui miſit me. Honorare igiẽ filium, eſt audire uerbum filij, & credere ei, qui miſit illũ, hoc eſt, credere, cp uerbum filij, ſit uere uerbũ Dei. Nã apud Moſen dicit Deus pater de filio ſuo. Ponã uerba mea in ore eius, & loquẽ ad eos oĩa quę p̃cepero illi. Quære hic eſt honor, quem filius exigit, ut uerbum eius audiatur, non autem habeatur pro humano ſed pro uere diuino uerbo. Videndũ ergo nũc eſt, quod ſit

quod ſit uerbum illud filij Dei, quod audire, & cui, ut uere diuino uerbo fidem adhibere debeamus. Nam Chriſtus, filius Dei, uaria docuit, ac uniuerſa quidem doctrina eius, pia eſt & recta, in hoc autem loco non eſt nobis ſermo de quouis uerbo, quod filius Dei in his terris locutus eſt, ſed tantum de eo uerbo, quod fuit ei proprium, & ad quod adnuntiandum miſſus eſt à Deo patre ſuo in hunc mundum. Chriſtus enim docuit aliquoties legẽ Moſi, & explicuit decalogum. Quale illud eſt, quod apud Mattheum dicitur. Audiuiſtis, q̃ dictum ſit ueteribus. Non occides. Quiſquis autem occiderit, obnoxius erit iuditio. At ego dico uobis, q̃ quiſquis iraſcitur fratri ſuo, obnoxius erit iuditio, & id genus reliqua. Hoc uerbum, & hæc doctrina, etſi ueriſſima eſt, tamen non eſt ea, de qua nunc nobis fit ſermo, quippe quę ante fuit per Moſen & prophetas adnũciata & expoſita, priuſq̃ Chriſtus hominem aſſumpſit, & Chriſtus non in hunc præcipue uſum uenit in terram, ut hanc doctrinam adnuntiaret. Deinde Chriſtus alicubi uaticinatus eſt uenturam deuaſtationem urbis Hieruſalem. Quod uaticinium, ueriſſimum fuit, ac reipſa ſic impletum eſt, in hoc autem loco non loquimur de iſto uerbo, propterea q̃ non fuit neceſſarium, ut ad adnuntiandum hoc uerbum filius Dei, homo fieret. Potuiſſet enim ſpiritus ſanctus hoc per hominem quendam prophetam reuelare, quemadmodum & id ante per prophetas, ac præcipue per Danielem ſignificauerat. Ciuitatem, inquit ille, & ſanctuarium diſſipabit populus cum duce uenturo, & finis eius uaſtitas. Sed loquimur nunc de eo uerbo, quod eſt proprium Chriſto, & ad quod prædicandum uenit in hunc mundum. Quod ergo eſt illud uerbum? certe non eſt aliud quàm Euangelion Chriſti, in quo prædicatur, quòd ipſe ſit uerus filius Dei, q̃ ſit uerus Meſſias, quem ſpiritus ſanctus per prophetas promiſerit, q̃ ſit expiator peccatorum noſtrorum, quòd ſit iuſtificator & ſeruator noſter. Dixit enim aliàs Chriſtus. Ego ſum panis uitæ. Aliâs, ego ſum lux mundi, aliâs, Ego ſum reſurrectio & uita. Et rurſus, Ego ſum uia ueritas & uita. In contione, quam habuit in patria ſua, ex propheta Eſaia, perſpicue ſignificauit, ſe eſſe Meſſiam illum, de quo Eſaias ſcripſiſſet. Hoc nullus unq̃ uel patriarcharum uel prophetarum de ſeipſo contionatus eſt. Ac promiſerunt quidem uenturum Meſſiam filium Dei, Sed nullus eorum ſuę perſonæ hanc maieſtatem attribuere auſus fuit. Solus Ieſus filius Mariæ, de ſemine Dauidis & Abrahæ, is eſt, cui licuit hæc de ſua perſona prædicare. Euangelion igitur, in quo adnuntiatur, quòd hic Ieſus ſit uerus Meſſias, filius Dei, uerbum illud eſt, quod et proprium eſt Ieſu, et ad quod prædicandum uenit in hunc mundum, nec poteſt quiſpiam maiorem honorem exhibere Ieſu filio Dei, quàm ut audiat hoc uerbum,

uerbum Christi

Lu 4

Euangelion, uerbũ Christi proprium.

& adhibeat ei, ut diuino uerbo, fidem, hoc eſt, credat hunc Ieſum eſſe, iuxta Euangelion ſuum, uerum Meſſiam filium dei, propter quem deus ſit nobis reconciliatus, & adoptet nos in filios ſuos ac hæredes oīm cœleſtium bonorū. Non honoratur filius dei triduanis aut quatriduanis ieiunijs, ſuperſtitione ſuſceptis, non honoratur chameunijs eremiticis, non monaſticis obſeruationibus ſine uerbo dei excogitatis, Sed honorat auditu & fide Euangelij ſui, uidelicet, ut credamus, ꝙ ipſe ſolus ſit expiator pctōrum noſtrorum, & redemptor ac ſeruator noſter. Nam ſi hęc fides recta fuerit, fieri non poteſt, quin bonos fructus in homine proferat, & efficiat per ſpiritum ſanctum, ut homo obſequatur diuinę uocationi, ac faciat ea opera, quę deus faciēda præcepit. Sed de operatione ſpiritus ſancti in hoīe credente in Chriſtum aliās. Nunc audiamus, quid conſequatur is, qui ſic honorat filiū dei. Qui audit (inquit) uerbum meum, & credit ei, qui miſit me, hoc eſt, qui credit meum uerbum eſſe uere dei uerbum, habet uitam æternā, & in iuditium non uenit, ſed tranſiuit à morte in uitā. Tria dicit. Vnum eſt, Habet uitam æternam. Alterum, In iuditium non uenit. Tertium, Tranſiuit à morte in uitam. Quę beneficia his maiora excogitari poſſunt? Quod poſtremo dicit, hoc primum tractemus. Tranſiuit (inquit) à morte in uitam. Omnes enim homines obnoxij ſunt propter peccatum, duplici morte. Altera eſt corporalis, quę in homine diſſolutio tantum eſt animę & corporis ad tempus, uidelicet uſq; ad generalem reſurrectionem. Altera eſt ſpiritualis, quę eſt perpetua condemnatio hoīs. Qui ergo accipit fide Euangelion Chriſti, & agnoſcit Chriſtum ſeruatorem ſuum, is tranſiuit iā de morte ad uitā. Tranſiuit, (inqt) nō tranſibit, quia Chriſtus, quē accepit fide, expiauit peccatū, propter quod homo factus eſt morti obnoxius. Sed de qua morte tranſiuit? num de corporali? at manifeſtum eſt, oēs hoīes non impios tantum, ſed etiam pios mori corporaliter. Nec id mirum. Etſi ēm credentibus in Chriſtum, peccatum eſt remiſſum propter Chriſtum, manet tamen adhuc carni & ſanguini inhęrens. Quare neceſſe eſt carnem & ſanguinem mori, ut & peccatum moriatur. Hæc autem corporalis mors in pijs, non eſt condemnatio, hoc eſt, non eſt ſpiritualis mors, ſed eſt potius liberatio à peccato, & afflictionibus eius. Peccatum enim non imputatur credenti. Vbi autem non eſt imputatio peccati, ibi non eſt condemnatio. Cum igitur is, qui credit in Chriſtum, dicitur tranſijſſe de morte in uitam, ſentiendum eſt, eum iam effugiſſe, etiam in hac uita, ſpiritualem mortem, quæ eſt perpetua condemnatio, nec corporalem mortē tantam eſſe uirium, ut poſſit eum tranſmittere ad interitum, ſed potius neceſſe habere trāsferre eum ad tranquillum et fœlicem rem ſtatum, in quo certiſſime expectet reuelationem gloriæ

Mors duplex

Mors corporalis uicta.

nem gloriæ

nem gloriæ filiorum Dei, & cœleſtis hereditatis. Quis hęc recte per fidem cognoſcens, ad mentionem aut etiã aduentum corporalis mortis, tam horribiliter trepidaret? Quis non ſecura mente eam ſuſciperet? Cum enim non imputetur ipſi peccatũ propter Chriſtum, ac tranſierit iam à morte ſpirituali, ſeu damnatione ad ius eternę fœlicitatis, tantum abeſt, ut poſſit ei corporalis mors officere, & fœlicitati eius obſtare, ut magis ſit iam uia ad cœleſtia gaudia, q̃ ad inferni ſupplitia. Hæc nobis cogitanda, hęc meditanda ſunt, ut diſcamus tranquilla conſcientia, ex hoc mundo, uocante Deo diſcedere. Deinde, nõ uenit, inquit, in iuditium. Quid ad hoc dicemus? An non ſtatuemur omnes apud tribunal Chriſti? Scriptum eſt enim. Viuo ego dicit DOMINVS. Mihi ſeſe flectet oẽ genu, & omnis lingua confitebitur Deo. Ro. 14.
Quid ergo eſt, quod de credente in Chriſtum dicitur, Non uenit in iuditium? Statuentur quidẽ omnes homines, ſiue impij, ſiue pij apud tribunal Dei. Sed magna erit inter ipſos differentia. Nam impij, qui agnouerunt Chriſtum, quales ſunt Idololatrę, Iudęi, illi uidelicet qui hoc tempore Ieſum Chriſtum blaſphemia afficiunt, Turcæ, hypocritæ, qui quondam fuerunt inter Iudæos, uel nunc ſunt inter Chriſtianos, & ſcelerati ac impœnitentes Chriſtiani, hi omnes ſic ſtatuentur apud tribunal Dei, ut neceſſe habeant de toto uitæ ſuę genere, de omnibus factis, dictis & cogitatis, adeoq̃ de quouis otioſo uerbo rationem reddere. Iuditium extremum.
Nolo hic fingas mihi, in extremo iuditio, externum quendam tumultum, & longam uiciſſitudinem accuſationum, defenſionum, replicationum, duplicationum, & aliarę id genus turbarum, quales ſolent eſſe in humanis conſiſtorijs, ſed iuditium erit diuino modo, nunc quidem inenarrabili & incõprehenſibili, tunc autem manifeſto, ac impijs intolerando. Cum enim impij non afferant ſecum Chriſtum, expiatorem peccatorum, & reconciliatorem, nõ iudicabuntur ſecundum miſericordiam Dei quam reiecerunt, ſed ſecundum ſeueritatẽ Dei, & iuſtitiam operum ſuorum. Nullus autem hominum poteſt merito ſuæ ipſius iuſtitiæ ſeuerę iuditium Dei perferre. Quare hi omnes ſic ſtatuentur apud tribunal Dei, ut etiam ueniant in iuditium, & cum non poſſint factorum ſuorum rationem reddere, perpetuo condemnentur. Pij autem, qui agnoſcunt Chriſtum per fidem, ſic ſtatuẽtur, ut cum ſecum afferant Chriſtum expiatorẽ peccatorum, & ſeruatorem, non ueniant in iuditium. Neq̃ enim exigitur ab ipſis factorum ratio, quippe q̃ regiſtrum ut uocant, eorum obductum ſit atramento, ut ſic dicam, rubeo, hoc eſt, ſanguine DOMINI noſtri Ieſu Chriſti. Condonauit, inquit Paulus, nobis omnia delicta, deleto, quod aduerſus nos erat, chirographo, quod erat contrarium nobis per decreta, & illud ſuſtulit è medio, affixum cruci. Cum igitur regi-

Regiſtrũ piorum obductũ ſanguine Chriſti.

ſtrum & chirographum piorum obliteratum ſit ſanguine Chriſti, in tantum non ueniunt in iuditiũ, ut etiam ipſi iudicaturi ſint unà cum Chriſto omnes impios, adeoq; uniuerſum mundum. De Apoſtolis Chriſtus ipſe ait. Amen dico uobis, quòd uos qui ſecuti eſtis me in regeneratione, cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuę, ſedebitis & uos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael. De alijs pijs, Paulus è ſpiritu Chriſti ait. An neſcitis, q; ſancti mundum iudicabunt? Et mox. An neſcitis, q; angelos iudicabimus? Quanta hęc eſt, obſecro, dignitas, quanta maieſtas? quam ſi quis diligenter perpenderet, quõ poſſet unq; deiecto & triſti eſſe animo? Cogita enim mihi, quid hoc ſit benefitij, q; qui Chriſtum habet, non neceſſe habeat coram tribunali dei rationem factorę ſuorę reddere, Sed audiat oĩm aliorum rationem, nec iudicetur, ſed iudicet potius ipſe? Quẽ hęc non in medijs etiamnum aduerſis exhilarant, putas ne eum habere fidem? aut credere Euangelio Chriſti? Rurſus, Si quis cogitatione tanti benefitij, non excitatur ad ſummam reuerentiam & obedientiã erga Chriſtum Dñm ſuum, ne impietate & iniquitate amittat Chriſtum, quęſo te, num ſana mente eum prędituꝝ eſſe credas? Quare, cũ Chriſtus tantorum bonorum autor ſit, maximam demus operam, ut eum pietate conſeruemus. Nam, qui habet eum per fidem, ut tranſiuit de morte ad uitam, & non uenit in iuditium, ita habet, ut uno uerbo dicatur, eternã uitam. Quo nomine tota, perfecta, & perpetua fœlicitas ſignificatur. Quid nunc eſt, quod amplius deſideres? Etſi enim credens in Chriſtum, nihil minus in hoc mundo ſentit, q; uitã fœliciter conſtantem, Sed potius obnoxius eſt oĩbus generibus afflictionum, calamitatum, ac mortis quoq;, tñ ius illud ęternę fœlicitatis, q̃d iam in Chriſto poſſidet, intantum nõ aufertur per afflictionẽ & mortem, ut magis per mortem reueletur. Vita ueſtra, inquit Paulus, abſcondita eſt cum Chriſto, in deo. Quandocunq; Chriſtus manifeſtatus fuerit, uita ueſtra, tunc & uos cum illo manifeſtabimini in gloria. Et Ioannes. Nunc, inquit, filij dei ſumus, & nondum apparuit, quid futuri ſumus. Scimus autẽ, quoniam ſi apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniã uidebimus eum ſicuti eſt. Nam quẽadmodum filius adhuc infans, etſi habet ius totius paternę hęreditatis, ac etiã dñs eſt earum ſacultatum, quę ipſi à parentibus relictę ſunt, tamen quãdiu eſt ſub tutoribus, nihil propemodum differt à ſeruo, nec traduntur ei paternæ facultates, ut eas pro ſua libidine adminiſtret, ſed traditur potius præceptori & uerbis & uerberibus erudiendus, ita hi, qui in Chriſtum credunt, quãdiu ſunt in hoc ſeculo, infantes dei ſunt, non adulti uiri. Quare, etſi habẽt ius ęternę fœlicitatis propter Chriſtum, et ſunt dñi

cœleſtium

cœlestium bonorum, tamen dum sunt in hoc mundo, uelut sub tutoribus, uarijs aduersis erudiuntur, ut suo tempore hęreditatem dei patris reipsa accipiant. Habes quid faciendum sit, ut honoretur filius, quid item hi, qui filium honorant, consequantur, quę tanto diligentius nobis cognoscenda sunt, & conseruanda, quanto maiorem & illustriorem nobis lucem ad percipienda cœlestia bona afferunt. Reuertamur nunc ad catalogum eorum operum, quę pater filio demõstrat. Amen amen (inquit) dico uobis, ꝙ ueniet hora, & nunc est, quando mortui audient uocem filij Dei, & qui audierint, uiuent. Cum hic iterum fiat mentio suscitationis mortuorum, posset quispiã putare Christum id repetere, quod supra dixit, Sicut pater suscitat mortuos & uiuificat, sic & filius quos uult uiuificat. Sed est triplex genus suscitationis mortuorum. Vnum est, cum mortui suscitantur ad recipiendã & agendam hanc corporalem uitam, iterum morituri, quemadmodum suscitati sunt filius uiduę, & Lazarus. Alterum est, cum mortui peccatis suscitantur ad uitam iustitię, hoc est, cum impij iustificantur. Tertium est, cum mortui corpore suscitabunturin nouissimo die, in generali resurrectione, ut reportet unusquisq; quod fecit siue bonum siue malum. Ac de primo quidem genere Christus supra dixit, cum ait: Filius, quos uult, uiuificat. De postremo deinde concionabitur. Nunc autem loquitur de altero illo genere, quo impij uiuificantur iustitia. Venit, inquiens, hora, & nunc est, quando mortui audient uocem filij dei, & qui audierint, uiuẽt. Mortui hoc loco dicuntur impij, ac præsertim Gentes Idololatrę, ꝙ & peccatis mortuę fuerint, & non coluerint deum uiuentem, sed deos mortuos, ac fictitios. Sic & Christus alias, impios uocat mortuos. Sine ut mortui, inquit, sepeliant mortuos suos. Et Paulus. Expergiscere qui dormis, & surge à mortuis, & illucescet tibi Christus. Ac iterꝝ. Cũ essetis mortui per delicta & per præputium carnis uestrę simul cum illo uiuificauit. Vox autẽ filij dei est Euangelion, quod per Apostolos uulgatum est inter gentes. Vaticinatur ergo Christus de resipiscentia pctõrum, ac præcipue de uocatione Gentium. Veniet, inquiens, hora & nunc est, quando mortui audient uocem filij dei, & qui audierint, uiuent, hoc est, Pater non solũ dedit mihi, ut resuscitem unum & alterum mortuum ad hanc corporalem uitam agẽdam, sed etiam dedit mihi, ut per Euangelion meum iustificem impios. Nam iustificare impium, non minus opus est, ꝙ suscitare mortuum. Ego uero non uulgabo Euãgelion meum inter Iudęos tantum, sed etiam inter gentes, quæ à uobis Iudæis, quasi mortuę reputantur, ut quotquot audierint fide sua, uiuant, hoc est, reputẽtur coram Deo iusti, quæ est uera & spiritualis uita. Magna hoc dicto Christi, & memorabilia docentur. Primum, ꝙ impios uocet mor-

Mortuorum tria genera.

Impij mortui sunt, etiam ui uentes.

tuos, quam horribile spectaculum nobis proponit, si multitudinem hominum spiritualibus oculis intueamur. Maxima enim hominum pars, impij sunt, qui & tanta potentia, sapientia, opulentia, amplitudine & dignitate præditi sunt, ut soli in terris uiuere uideantur, & tamē si recte consideres eos, non sunt nisi cadauera per se quidem mortua, sed in quibus uiuus Satan inter hoīes obambulat. Scio eos iuxta physicas rationes ueras esse homines, ꝙ constent ex corpore & animarationali, sed si iudicabitur de eis secundum impietatem eorum, propter quam Satan in ipsos dominatur, profecto haud iniuria uocaueris ipsos ueluti cadauera mortua, ꝙ alieni sint à deo uiuente, & tanꝯ laruas Satanę, ꝙ pro libidine Satanę ad quæuis scelera impellant. Quis autem ad tam fœdum spectaculum non cohorresceret? quis non cōtento curſu societates, cōsortia, ac etiam colloquia impiorum, quoad eius fieri posset, fugeret? Deinde, cum ait. Qui audierint, uiuent, hoc est, Qui ex auditu Euangelij filij Dei, crediderint in ipsum, iustificabuntur, perspicue docet hominem reputari coram Deo iustum, non propter merita operum, sed per fidem propter Christum. Nam quod dicit. Qui audierint, uiuent, prorsus idem est, cum eo quod propheta ait. Iustus ex fide sua uiuet. Et Paulus ad Romanos. Arbitramur fide iustificari hominem absꝙ operibus legis. Et ad Galatas. Scimus non iustificari hominē ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi. Hæc est illa doctrina, quę in Christianismo, hoc est, in sola uera religione summū locum obtinet. De qua, cum aliàs copiose tractatum sit, agamus nūc id, quod instituimus. Quid ergo cauſſę est, ꝙ qui audierit uocem filij dei, uiuat, hoc est, qui Euangelion Christi fide acceperit, ,, reputetur iustus? Sequitur. Sicut em̄ pater habet uitam in semetipso, ,, sic dedit et filio habere uitā in semetipso. Habes & hoc loco duas personas patrem & filium, sed unam tantum diuinā naturam, unūꝙ tantum deum. Quam em̄ uitam habet pater, eandē plane habet & filius. Vna est uita, una est natura, una est essentia. Porro, cū hoc loco sit sermo de iustificatiōe, perspicuum est, ꝙ & uita pro iustitia intelligēda sit. Sicut ergo pater habet in semetipso iustitiā, quia est ipsa iustitia, ita dedit & filio habere in semetipso iustitiam. Nam, quo ad diuinam naturam filij Dei attinet, ita habet iustitiam in semetipso ut sit etiam ipsa iustitia. Quod autem attinet ad humanam eius naturam, peccatū non fecit, nec est inuentus dolus in ore eius. Qui autē audit uocē eius, quę est uox Euangelij, & accipit eam fide, is efficitur per fidem membrū eius. Membrum aūt participat naturā eius, cuius est membrum. Quare etsi homo natura sua est iniustus, tamē si audit uocē filij dei, et fit membrꝝ eius per fidem, reputabit corā deo iustus propter filium, quia filius est uera & perfecta iustitia. Nisi enim filius Dei haberet

iustitiam

iuſtitiam, credens in ipſum non iuſtificaretur. Nunc autē habet in ſe ipſo iuſtitiam, adeoq; eſt ipſa iuſtitia, quia uerus eſt Deus, & implevit, homine aſſumpto, omnes partes perfectę iuſtitiæ. Neceſſe igitur eſt, ut qui in ipſum credit, reputetur iuſtus, etiāſi in ſe fuerit iniuſtus. De qua re non poſſunt tam pauca dici, quin afferant pijs maximam conſolationem, nec poſſunt tam multa dici, quin plura ſuperſint dicē da. Quare his nunc contenti, progrediemur ad ea, quę ſequuntur. Et
" poteſtatē dedit ei iudicādi quoq;, quia filius hoīs eſt. Pater (inquit)
" dedit filio habere uitam, hoc eſt, iuſtitiā in ſemetipſo. Cui aūt data eſt iuſtitia, ad eum pertinet quoq; iuditium. Quō enim iniuſtus poſſet eſſe iudex? Et iuditium abſq; iuſtitia, non eſt iuditium, ſed tyrānis & crudelitas. Quare cum pater dederit filio ſuo iuſtitiā, dedit etiā ei poteſtatē iudicij, quēadmodum etiam ſupra dictum eſt, Pater oē iuditium dedit filio. Sed q̄d eſt, q̄d hic additur, Quia filius hoīs eſt? Quin potius ſentiendum eſſet, patrem dediſſe ei poteſtatem iuditij, quia filius DEI eſt? Niſi enim filius, uerus eſſet Deus, homo ille à filio aſſumptus, nunq; potuiſſet tantā maieſtatem iudicandi accipere. Quid ergo eſt, quod ait, Quia filius hoīs eſt? Reſpōdebo uerbis Auguſtini, Poteſtatem (inquit ille) dedit ei iuditium faciendi, q̄ filius hoīs eſt, quia in iuditio homo uidebitur, deus aūt non uidebitur, ſed poſt iuditium uidebitur ab his, qui uicerint in iuditio. Ab impijs aūt non uidebitur Deus. Et iterꝝ. Hoc dictum eſt, quia hoībus in iuditio non apparebit niſi filius. Pater occultus erit, filius manifeſtus. In quo erit filius manifeſtus? In forma qua aſcendit. Nam in forma dei cum patre occultus eſt, in forma ſerui hoībus manifeſtus. Ac paulo poſt. Sic ueniet in forma humana. Hanc uidebunt & impij, uidebūt & ad dextrā poſiti, uidebunt ad ſiniſtram ſeparati, ſicut ſcriptum eſt, Videbunt in quem pupugerunt. Si uidebunt in quē pupugerunt, corpus ipſum uidebunt, quod lancea percuſſerunt. Hactenus Auguſtinus, qui ſentit iudicandi poteſtatem idcirco filio hoīs datam, q̄ cum iudex deberet hoībus tam pijs q̄ impijs manifeſtus & cōſpicuus eſſe, non poſſit conuenientius fieri, q̄ ſi appareat in humana forma, qualē diſcipuli uiderunt in cœlum aſcendentem. Bona ſententia, Sed q̄d ſi Chriſtus hac appendice, Quia filius hoīs eſt, reſpiciat ad uaticinium prophetę Danielis? Daniel em̄ de gloria & maieſtate Chriſti prædicans ſic ait. Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit. Ac mox. Aſpiciebam ergo in uiſione noctis, & ecce cū nubibus cœli quaſi filius hoīs ueniebat, & uſq; ad antiquum dierꝝ peruenit, & in conſpectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei poteſtatem & honorē & regnum, & oēs populi, tribus & linguę ſeruient ipſi. Poteſtas eius, poteſtas ęterna, quę non auferet, & regnum eius, quod non corrumpetur.

Hęc eſt cõtio Danielis de maieſtate Chriſti, quem uocat filium hoīs. Cum ergo Chriſtus hic dicit, Poteſtatē dedit ei iudicādi quoꝙ, quia filius hoīs eſt, hanc uidetur habere ſententiam. Is qui ęgrotum triginta octo annorꝝ reſtituit ſanitati, accepit à deo nõ ſolum poteſtatem iuſtificandi, ſed etiam iudicandi homines, quia eſt filius ille hominis, quem Daniel uidit oblatum antiquo dierꝝ, & datam ei eſſe oēm poteſtatem, honorem & regnum. Quę cum ita ſe habeāt, omnibus ſtudijs adnitendum eſt, ut uocem huius iudicis Dñi noſtri Ieſu Chriſti clementer nos ad ſe in hoc ſeculo uocantis, audiamus, et Euãgelion eius, quod eſt potentia Dei ad ſalutem omni credenti, obedienter ſuſcipiamus, quo per fidem iuſtificati, in uocatione Dei ambulemus, & ſancti ac irreprehenſibiles in conſpectu eius compareamus, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſęcula, Amen.

HOMILIA XLVII.

Stendimus antea tria eſſe genera reſuſcitationis mortuorum. Vnum, quo mortui reuocantur in hanc uitã iterum morituri, quemadmodum filia archiſynagogi, & Lazarus à morte excitati ſunt. Alterꝝ, quo mortui peccatis, hoc eſt, impꝝ ſuſcitantur ad uitam iuſtitię, quę eſt ſpiritualis reſuſcitatio. Tertium, quo mortui reſuſcitabuntur in nouiſſimo die ad perpetuam uel uitam, ſi bona egerũt, uel condemnatiõem, ſi mala egerunt. Ac de duobus quidem prioribus generibus, ſupra ſatis dictum eſt. Nunc aũt Chriſtus contionatur de hoc
„ tertio genere. Et ait. Nolite mirari hoc, quia ueniet hora, in qua oēs,
„ qui in monumentis ſunt, audient uocem eius, & prodibunt, qui bona
„ fecerunt, in reſurrectionem uitę, qui uero mala egerunt, in reſurrecti
„ onem condemnationis. Mirandum opus eſt, ꝙ Chriſtus filius dei re uocet mortuos in hanc corporalem uitam. Mirandum item opus eſt, ꝙ impios iuſtificet. Sed longe magis mirãdum eſt, ꝙ ſuſcitaturus ſit oēs mortuos in nouiſſimo die, & unicuiꝙ redditurus iuxta facta ſua. Hoc eſt illud opus, q̃ manifeſtiſſime reuelabit, quãta ſit poteſtas, quãta maieſtas Chriſti, filꝝ dei. Singula autem uerba, quæ Chriſtus hic dicit, cõtinẽt ſingulas res memorabiles. Veniet, inquit, hora. Quid? putas ne uanum eſſe, quod ex uerbo DOMINI de uentura generali mortuorum reſurrectione, & iuditio Dei commemoratur? Adhuc ne cum impꝝs dices, Vbi eſt pollicitatio aduentus eius. Siquidem ex quo die patres dormierunt, ſic omnia permanẽt ab initio conditionis? Audi ergo nunc mihi Chriſtum filium Dei, Veniet, inquit, hora. Quæ hora? In qua omnes qui in monumentis ſunt, prodibunt in reſurrectionẽ uel uitę uel condemnatiõis. Nihil ergo certius eſt, ꝙ ueni-

est, q̄ꝫ uenturam esse mortuorum resurrectionem & iuditium Dei. Quomodo enim filius dei, qui est ipsa ueritas, mentiretur? Cœlum, inquit, & terra prętęribunt, uerba autem mea non prętęribunt. Et reliqua omnia, quæ prędixit, euenerunt, ac impleta sunt, quomodo igitur hoc ab ipso prędictum, non euenīret, non impleretur? Incertū quidem est, quo anno, qua hebdomada, quo die, qua hora, quo horę momento mortui sint resurrecturi, nihil autem certius est, q̄ꝫ uenturam horam, qua mortui resurgent. Non em̄ uanum esse potest, quod dicit filius Dei. Veniet hora. Deinde addit. In qua OMNES. Non em̄ unus tantum & alter homo mortuus, sed OMNES homines, qui ab initio cōditionis mundi fuerunt & mortui sunt, quiq̄ adhuc erūt, et morientur, siue pij siue impij, siue pastores populorum, siue pastores ouium, siue diuites, siue pauperes, resurgent à mortuis. Quid? existimas ne tantam hoīm summam numerabilem esse? Nobis quidem innumerabilis, ac etiam incredibilis est, Domino aūt Deo nostro, qui numerat multitudinem stellarę, & arenę maris, hic numerus pœnitus perspectus, planēq̄ cognitus est. Nemo aūt sit sollicitus, quomodo cœlum & terra possint tot hoīm capatia esse. In resurrectione em̄, ut nec ducent uxores, nec nuptum dabunt, sed ęquales erūt angelis, ita nec magna occupabunt spacia locorę, sed habebunt conditiōes spirituum. Seminatur, inqt Paulus, corpus animale, sed resurget corpus spūale, hoc est, ornatum conditionibus spūs, ut nec sit graue, nec uastum. Quale aūt hoc futurę sit, humano captu in hac uita percipi non potest, sed res ipsa suo tempę declarabit. Quare sic instituamus uitam nostrā, ut quod futurę est, fœliciter cōperiamus. Cęterum, nec illud oscitanter prętereundum est, q̄d dicit, Qui in monumētis sunt. Fuerunt em̄, qui senserunt, eā tantum esse resurrectionem qua aīa resurgit à pctō, ad iustitiam, ac putant tūc impletam esse resurrectionē per Christum partā, cum impius iustificatur. Hęc quidem est spūalis resurrectio, & oībus modis ad salutem necessaria, sed non est sola & sufficiens resurrectio. Hymenęus (inqt Paulus) & Philetus aberrarunt circa ueritatē dicentes, resurrectionē iam factam, & subuertunt quorundā fidem. Non em̄ sufficit, ut anima resurgat ab impietate ad pietatē, sed etiam necessariū est, ut corpus à morte ad uitam resurgat. Ideoq̄ Christus ait, Oēs, qui in monumentis sunt. Nūquid anima est in monumento? Nihil certe minus, sed corpus. Resurget igit̄ corpus, et iungetur ei anima in resurrectione, ut totus homo uel perpetua fœlicitate ꝓpter Christū fruatur, uel ꝓpetua infœlicitate ꝓpter impietatē condemnet. Sed q̄d? Nū soli hi resurgēt, q̄ sunt in monumētis, hoc est, qui terra obruti sunt? Quid ergo fiet de alijs, uel crematis, uel in aēre aut aqua putrefactis? Fuerunt enim uarij ritus sepeliendi inter

Resurrectio mortuorum certissime uēturæ est.

Resurrectio è monumētis.

Sepeliēdi uarij ritus.

gentes, ac populos terræ. Alij condunt defunctos ſuos in terrā. Et hic ritus eſt maxime humanus. Alij cremauerunt defunctos. Alij abiecerunt eos in mare. Alij maiorē in defunctos inhumanitatē exercentes, obiecerunt eos canibus uorandos, quos canes ad hoc educatos, ſepulcrales uocarunt. Hęc magna fuit crudelitas. Alij, quod eſt execrādum & deteſtandum, deuorarunt ipſi mortuos. Exiſtimarunt em̄ humanū corpus in nullo ſepulcro honeſtius condi, quàm in humano corpore. Quid ergo de his fiet, qui non fuerunt in terra conditi? Sed & multi in crucem ſublati, computreſcunt in aëre. An & hi reſurgēt? profecto reſurgent omnes mortui, quoquo modo uel conditi fuerint, uel computruerint. Nam cum Chriſtus dicit, omnes, qui ſunt in monumētis, per monumenta non intelligit tantum publicas illas ſepulturas, quas uocamus cœmiteria, hoc eſt, dormitoria, ſed omnia illa loca, ſiue in aëre, ſiue in terra, ſiue in igne, ſiue in aqua, in quibus puluis humani corporis uel ſparſus uel collectus iacet. Debemus quidem uita defunctos honeſte ſepelire, partim q̄ corpora eorū, qui in Chriſto obdormiunt, ſanctę ſunt reliquię, partim ut hoc argumento ſignificemus aliam eſſe hominis, q̄ beſtię mortem, & teſtemur ſpem futurę reſurrectionis. Sed quod ad uita defunctum attinet, omnis ei locus, ſi in Chriſto obdormiſcat, ſiue in aëre, ſiue in igne, ſiue in terra, ſiue in aqua, ſanctum eſt cœmiterium. Domini enim eſt terra, & plenitudo eius, ſi autem in impietate moriatur, non effugiet manum Dei, etiam ſi puluis eius per mille loca diſperſus fuerit. Quare cum Chriſtus ait eos in reſurrectione prodituros, qui ſunt in monumentis, intelligit omnes eos reſurrecturos, qui uita defuncti ſunt, quocūq̄ modo, quocunq̄ loco in puluere iaceant. Iam monumenti nomine etiam hoc cōſiderandum eſt, q̄ in reſurrectione, anima hoīs, cum ea nūq̄ interierit, nec ſit in monumento, non reuocetur in uitam, ſed corpus tātum.

Sepultura honeſta ſit.

Anima uiuit, etiam poſt mortem.

Sunt em̄ qui ſentiunt, animam hoīs in morte extingui, ac hominem reſurrecturę quidem animae et corpore in nouiſſimo die, ſed animā interea temporis non exiſtere, donec cū corpore excitet. Hoc ſi uerę eſſet, non diceret Reſurrectio, ſed noua hoīs creatio. Nec intelligunt illi, quantū ſit diſcrimen inter mortem hoīs, et beſtię. Mors em̄ beſtię eſt interitus corporis et animæ eius, mors aūt hoīs diſſolutio tantum eſt animę à corpore. Conditū quidem corpus hoīs in monumento, et computreſcit, ac reuertitur in puluerem, anima aūt deportatur uiua ad ſuum receptaculum. Nā animæ ſeu ſpūs pioręz ſeruātur apud Chriſtum Dn̄m noſtrum, in maxima ac certiſſima perfectæ fœlicitatis expectatione. Hoc em̄ illud eſt, quod Chriſtus ſignificat in parabola Lazari et diuitis, in qua dicit. Lazarum deportatum eſſe ab angelis in ſinum Abrahæ. Per ſinum autem Abrahæ intelligendus eſt Chriſtus ipſe,

olim pro-

olim promissus Abrahæ, ꝙ de sinu, aut semine eius uenturus sit in hunc mundum, nunc uero sedens ad dexteram Dei patris, & omnia gubernans. Idem etiam docet Stephanus, cum lapidaretur, & exclamaret, DOMINE Iesu, Suscipe spiritum meum. Vidit enim Stephanus cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris dei. Quare nisi sensisset spiritus piorꝝ post mortem superstites manere, & conseruari à Iesu Christo DOMINO nostro, non cõmendasset ei suum spiritum. Sed & Paulus aperte dicit. Cupio dissolui & esse cum Christo, quibus uerbis haud obscure definit mortem piorum, non esse animę internitionem, sed tantum dissolutionem à corpore, & profectionem ad Christum seruatorem suum. Abiiciamus hic carnales cogitationes. Animę enim piorum non sic Christum in cœlis circũdant, quemadmodum nudi pueruli in terris, circa parẽtes suos ludunt. Non sunt tam crassa uel loca uel spectacula, in cœlesti regno. Nos quidem propter imbecillitatem nostram necesse habemus nostris uerbis uti, cum de tantis rebus loquimur, non aũt sentiendum est, ꝙ ea, de quibus loquimur, fiant in cœlis, humano & carnali, sed cœlesti & diuino modo. Spiritus ergo piorum uiuunt cum Christo, non carnalem, qualem infantes in his terris, sed cœlestem uitam, qualis est spiritibus conueniens. Spiritus autem impiorum deportantur in morte ad infernum, & ad consortium Satanæ. Significat & hoc Christus in parabola diuitis & Lazari, cum ait diuitem ex inferno Abraamum appellare. Et Petrus dicit. Deus angelis qui peccauerant non pepercit, sed catenis noctis in tartarum præcipitatos, tradidit seruatos in iuditium. Si angeli Satanę seruantur uincti in tartaro ad iuditium, certe etiam spiritus impiorum, qui sunt membra Satanæ, seruantur ad iuditium in tartaro, in magna & horribili perpetuę infœlicitatis expectatione. Cum autem aduenerit nouissimus dies, anima, quę post mortem superstes mãsit, & interim suo receptaculo cõseruata iungetur corpori suo exuscitato. Quare nõ est sentiendũ, ꝙ in resurrectione creet nouus homo, sed corpus in puluerem resolutũ suscitabitur, idem ꝙdem, quod ante fuerat, renouatũ aũt, & spũalibus ꝓprietatibus excultũ, ut sic unusꝙsꝙ recipiat, quod uel boni uel mali fecerit. Deinde, ꝙd Christus dicit, Audiẽt uocẽ eius, admirabile fortassis uidebitur quõ mortuũ corpus sine sensu, sine auribus possit uocẽ audire. Sed hic iterꝝ abiicienda sunt carnis figmenta. Nã audire uocem filij dei, est reipsa potentiã eius percipere. Descendet, inꝙt Paulus, Dñs cum hortatu & uoce archangeli ac tuba Dei descendet de cœlo, hoc est, Christus reuelabitur in nouissimo die, diuina maiestate et potentia ꝑditus, qua mortui excitati, resurgẽt et ꝓdibunt. Qui uero in ea reuelatione adhuc uiuentes deꝑhendentẽ, hi non morientur sed immutabuntẽ. Nõ oẽs, inꝙt Paulus, moriemur,

Corporis humani refuscitatio.

Vocem filij Dei audire.

omnes tamen immutabimur, in puncto temporis, in momento oculi, per extremam tubam, Canet enim, & mortui reſurgent incorruptibiles, & nos immutabimur. Audis tubam Dei ſonituram in nouiſſimo die, quæ certe non erit externa aliqua ahenea aut ærea tuba, ſed potentia et maieſtas uocis illius humano captu in hoc quidem ſeculo imperueſtigabilis, qua filius Dei in puncto temporis & mortuos excitabit, & uiuentes adhuc immutabit. Nam filium Dei hoc & uelle & poſſe facere, manifeſtum eſt. De uoluntate ſua non obſcure contionatur poſtea. Omnis, inquiens, qui uidet filium & credit in eum, habet uitam æternam, & ego ſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Poteſtas autem eius patet tam ex ipſa rerum creatione, q̄ ex conſeruatione earum. Initio enim Deus creauit per uerbum ſuum, quod eſt filius eius, cœlum & terram, et omnia quę in eis. Et creauit ea ex nihilo. Dixit, et facta ſunt, mandauit & creata ſunt. Si uerbum Dei potuit in nihilo uidere, & ex nihilo educere tantam cœli & terræ molem, quanto magis poterit in puluere terrę uidere, & ex eo educere humanum corpus, ac animę ſuę coniungere. Die tertio dixit Deus: Germinet terra lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus ſuum, cuius ſemen in ſemetipſo ſit ſuper terrã. Quid factum eſt? Verbum Dei tantę eſt potentię, ut non ſolum eo tempore eduxerit è terra fructiferas arbores, uerumetiam adhuc ſemper educat è paruis admodum granis exempli gratia, pomi uel pyri, tam patulas arbores, ut & in eius ramis aues nidificent, & ſub umbra eius homines ac iumenta recubent. Si uerbum Dei uidet in tam paruo grano tantam ligni magnitudinem, & profert eam ſuo tempore in lucem, quomodo non uideret in puluere terræ humanum corpus, ut id ſuo tempore iterum reſuſcitaret? Tradunt Eccleſiaſticæ hiſtorię, q̄ Ethnici perſequentes quondam Eccleſiam Chriſti, cremauerint corpora martyrũ, ac ſparſerint puluerem in profluentẽ, dicentes ſe hac re adẽpturos ipſis ſpẽ reſurrectionis, ex qua illi alacres ſeſe morti offerebant. Sed nõ eſt conſilium aduerſus decretum Dñi. Filius em̃ Dei ſtatuit excitare oẽs mortuos. Hoc ſtatutum eius nulla hoĩm potentia, nulla impietas, nulla immanitas abolere poteſt. Etſi em̃ puluis humani corporis diſperſus eſt in mari per mille aut amplius loca, uox m̃ filij dei nõ minus, hũc in reſurrectiõe colliget, q̄ ſi in tũba collectus iaceret. In hoĩm q̄dem oculis, mille loca multũ inter ſe diſtant, in oculis aũt filij dei reſidentis ad dexterã patris ſui, ut mille dies ſunt unus dies, ita et mille loca, unus ſunt locus, Quare fieri nõ poteſt, ut puluis in profluentẽ diſſipatus poſſit filio dei impedimẽto eſſe, quo minus humanum corpus ad uitam reuoceť. Poſtq̄, inq̄t Paulus, per hoiem mors, etiã per hoiem reſurrectio mortuorũ. Quẽadmodũ em̃ per Adam oẽs moriuntur, ita & per Chriſtum oẽs uiuificabuntur. Quid ergo fiet?

Creatio, teſtatur de reſurrectione.

Euſebius in Eccleſiaſtica hiſtoria li. 5. ca. 2.

go fiet? num ſicut omnes per Chriſtum uiuificabũtur, ita et omnes ſer uabuntur, & hæreditatem cœleſtis regni conſequentur? Hic uero ma ximum erit hominum à morte reſurgentiũ diſcrimẽ. De quare Chri ſtus ita contionatur: Prodibunt, qui bona egerunt, in reſurrectionem uitę, qui uero mala egerunt, in reſurrectionẽ condemnationis. Quid poteſt de differentia eorũ, qui à mortuis reſurgent, apertius dici? Om nes quidem reſurgent, & reſurgent incorruptibiles, ſed aliud eſt præ mium bonorum, aliud malorũ. Et ne quis exiſtimet, hæc magis ad de terrendos malos à ſceleribus ſuis, conficta eſſe, q̃; ad ueritatem dici, confirmantur multis ſacræ ſcripturæ, quæ nec fallit, nec mentitur, au toritatibus. Apud Matthæum dicit Chriſtus. Cum uenerit filius ho minis in gloria ſua, & omnes ſancti angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem gloriæ ſuæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſe parabit eos alteros ab alteris, & his quidem qui à dextris ſibi erunt, dicet. Venite benedicti patris mei, poſsidete regnum, paratum uobis ab exordio mundi. His autem qui à ſiniſtris erunt dicet. Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Duo hic obſeruabilia dicuntur. Alterũ, q̃ in reſurrectione ma gnum erit diſcrimen in prẽmio bonorum & malorum. Boni enim ac cipient regnum cœleſte, mali autem accipient ſupplitium ignis infer ni. Alterum, quòd uel illorum p̃mium, uel horum ſupplitium, non erunt mutabilia & caduca, ſed perdurabũt firma atq; ſempiterna. Vt enim boni ſemper & perpetuo erũt fœlices, ita mali nũq; in ęternum effugient ſuum ſupplitiũ, ſed neceſſe habebunt perpetuã ferre pœnã. Ibunt, inquit, hi in ſupplitium. Quanto tempore duraturum? num a liquãdo deſiturum? minime o̅m. Sed ęternum. Iuſti uero ibunt in ui tam, quam? num eã quę accipiet finem? Nihil minus, Sed ęternã. Au diamus de hac re etiam Pauli contionẽ. Redditurus eſt, inquit, uni cuiq; iuxta facta ſua, his quidem qui perſeuerantes in benefaciendo, gloriam, & honorem, & immortalitatem quęrunt, uitã ęternam. His uero, qui ſunt contentioſi, & qui ueritati quidem non obtemperant, ſed obtemperant iniuſtitię uentura eſt indignatio & ira, afflictio & anxietas, aduerſus oẽm animam hominis perpetrantis malum. Et ite rum. Iuſtum eſt apud deum, reddere iis, qui affligũt uos afflictionẽ, & uobis qui affligimini relaxationem nobiſcum, cum reuelabitur do minus Ieſus de cœlo, cum angelis potentiæ ſuæ, cum incendio flam mę, qui infligit ultionem his, qui non nouerunt deum, & qui non o bediunt Euangelio Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui pœnam luunt in teritum ÆTERNVM, à facie domini, & à gloria fortitudinis illi us. Sed quid, quod Chriſtus ait, Qui bona egerunt, prodibunt in re ſurrectionẽ uitę? num hoĩes poſſunt conſequi fœlicitatẽ uitę ęternæ,

Reſurrectio mortuorum, ſuam habet differentiam.

Rom. 2.

2. Theſſa. 1.

meritis ſuæ bonitatis? Quid ergo eſt, quod dicitur, in conſpectu tuo non iuſtificabit omnis uiuens? Et, Ex operibus legis nō iuſtificatur omnis homo? Hic conſideranda et ponderanda ſunt uerba Chriſti. Non enim dicit. Qui meriti ſunt bonis ſuis, ſed ait. Qui egerūt bona. Aliud eſt mereri bonis, aliud agere bona. Merentur bonis ſuis hi, qui perfectā iuſtitiam faciunt, & totam legem ſuis operibus perfecte implent. Nullus autē hominū eſt, qui tale meritum habere poſsit. Bona uero agere, primū eſt, Chriſtum filiū dei per fidem ex Euāgelio eius agnoſcere. Hoc eſt & optimum & p̄cipuū bonum. Nam qui accipit Chriſtum p fidem, is reputatur corā Deo iuſtus, & adoptatur in filium dei, ac efficitur hæres cœleſtium bonorū, idq; nullo humanæ iuſtitiæ merito, ſed tantū propter Chriſtum, qui ſolus eſt hominis corā deo patre meritum. Deinde bona agere, eſt ex hac fide in Chriſtum, facta carnis mortificare, & in uocatione Dei obedienter ambulare, idque non ut merearis reſurrectionem ad cœleſtem uitam, cuius hæres iā ante per Chriſtum factus es, ſed ut teſteris gratitudinem tuam erga deum, & retineas Chriſtum ſeruatorem, qui obſequendo cupiditatibus peccati abiicitur. Mala autem agere, primum eſt ignorare Chriſtum, aut contemnere eum. Hoc maximum eſt malum, quippe quod nulla ſit nec iuſtitia, nec fœlicitas, ubi nō eſt Chriſtus. Deinde mala agere eſt ex ignorantia Chriſti aut impietate uel obſequi cupiditatibus peccati, & deſignare ſcelera, uel hypocriſim ſectari, & polliceri ſibi cœleſtem hæreditatem propter operum ſuorum merita. Quare, ut pij, bona agentes, gratis accipiunt regnum cœlorum, propter Chriſtum, ita impij mala agentes, merito ſuo condemnantur, q̄ maluerint cupiditates carnis ſuę ſectari, q̄ Chriſtum gratis cœleſtia benefitia offerentē agnoſcere, & uocationi eius obedire. Sed non eſt, q̄ metuas, ne in reſurrectione, in qua boni à malis ſeparabuntur, cuiq̄ iniuria fiat. Sic enim ſequitur. Non poſſum ego ex meipſo quicq̄ facere. Sicut audio, iudico. Et iuditium meum, iuſtum eſt. Quia non quæro uoluntatem meam, ſed uoluntatem eius, qui miſit me, patris. Quod Chriſtus dicit, hanc habet ſententiam. In reſurrectione, ego ipſe iudex ero, acſeparabo iuſtos ab iniuſtis, ut hi eant in ſupplitium æternum, illi autem in uitam æternam. Et in hoc iuditio, nulli hominum fiet iniuria. Meum enim iuditium, non eſt humanum ſed diuinum. In humanis quidem iuditijs ſolet aliquoties accidere, q̄ ei, qui bonā habet cauſſam, iniuria fiat, idq; uel propter ſuam ipſius imperitiam, qua non poteſt equitatem cauſſæ ſuæ exponere, uel propter aduerſarij eloquentiam, qua is iniuſtam ſuam cauſſam, dicendo iuſtam reddere uidetur, uel propter teſtium uanitatem, uel propter iudicis aut ſimplicitatem aut iniquitatē, denicq; multa alia ſunt, quibus fit, ut bonus, bonā habens cauſſam, in

Mereri bonis operibus, & facere bona operā, differūt

Non quæro meam uoluntatem, ſed eā quæ misit me patris

cauſſam, in humano iudicio ſuccumbat, & uincatur. In reſurrectione autem iudicium, (quòd ſit nouiſſimum ac poſtremum) erit iuſtiſſimum. Non em̃ poſſum ego ex meipſo quicq̃ facere, hoc eſt, non iudicabo iuxta carnales hoim affectus, uel ex auaritia, uel ex inuidia, uel ex iniqtate, uel ex ignorantia, ſed ex uoluntate patris mei. Iudico ſicut audio à patre meo, qui eſt Deus iuſtiſſimus, uel iudico ſicut audio & cognoſco rei ueritatem, & cauſſę uel æquitatem uel iniquitatẽ. Quare nemo metuat ullam uel iniuriam uel tyrannidem, in hoc extremo iudicio. Sed quis, inquies, mentione tam iuſti iudicij, non cohorreſceret? non obſtupeſceret? Nullus enim hominum eſt, qui non ſit ſibi peccati conſcius, nullus eſt, qui totus in ſe iuſtus & ſanctus ad hoc iudicium accedat, quomodo igitur corde noſtro non trepidaremus? Recte dicis, omnes homines eſſe peccatores, nihilominus tamen, quo iuſtius erit hoc extremum in reſurrectione iudicium, eo minus cauſſæ habemus, cur metuamus, & cohorreſcamus. Metuant hoc iudicium, qui non renati ex aqua & ſpiritu, neceſſe habent gehennæ ignibus mancipari. Metuant, qui non Chriſti paſſione & cruce cenſentur, metuant, quibus neceſſe eſt de factis ſuis rationem reddere. Nobis certe debet eſſe expectatum ac deſideratum iudicium. Etſi enim deſignauimus multa & magna peccata, tamen quia ſumus Chriſto per fidem inſerti, non ſolum habemus propter ipſum expiationem peccatorum, ſed etiam erimus aſſeſſores eius, & iudicabimus cum ipſo omnes aduerſarios eius, tãtumq̃ abeſt, ut ſi in Chriſto manſerimus, exigat à nobis factorum noſtrorũ ratio, ut potius impij omnes neceſſe habeant nobis ſuorum factorum rationem reddere. Quare non metuamus iudicium filij Dei, ſed metuamus impietatem, & ſectemur uocationem Euangelij Chriſti, ut procedamus obuiam alacres & læti uenienti in maieſtate ſua Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

Iudicium extremum qui bus metuendum.

HOMILIA XLVIII.

Percucurrimus explicatione noſtra duas partes contionis Chriſti, in quibus Chriſtus expoſuit, opera ſua non humana, ſed diuina eſſe, & recenſuit quędam genera admirabilium operum, quæ facienda à patre ſuo accepit. Sequitur nunc tertia ac poſtrema pars huius cõtionis, in qua parte Chriſtus cõmemorat teſtimonia, qbus probat ſe uera de ſeipſo dicere ac prędicare. Quę pericope neceſſario prioribus partibus addit̃. Nam Chriſtus prædicauit hactenus de ſeipſo ea, quæ humanum modum excedunt. Dixit, ſe

eſſe filium Dei, & haud obſcure ſignificauit, ſe eſſe deo patri ęqualẽ. Dixit poteſtatem ſibi traditã à patre ſuo excitandi mortuos, iuſtificãdi impios, iudicãdi mundũ, & ſuſcitandi a' mortuis oẽs homines, alios ad perpetuã fœlicitatẽ, alios ad perpetuam condemnationẽ. Hæc ſunt admiranda & diuina opera, quę Ieſus ſibi ipſi tribuit. Homines autẽ iudicant eum eſſe uanũ, qui ſibi multa arrogat, & ſeipſum laudat. Quare ne Ieſus accuſetur uanę & ambitioſę iactantiæ, cõmemorat teſtimonia quibus ueritatẽ doctrinę ſuę defendit. Si ego, inquiens, teſtimoniũ perhiberem de meipſo, teſtimoniũ meũ non eſſet uerum. Imo ueriſsimũ eſſet. Dicit emm aliàs. Si ego teſtimoniũ perhibeã de me ipſo, uerum eſt teſtimoniũ meũ. Quid ergo eſt, qđ nunc ait: Nõ eſſet uerum? Alia eſt propria Chriſti autoritas, alia hominum opinio. Chriſtus aũt, cum hoc loco dicit, ſi ego perhiberẽ teſtimoniũ de meipſo, teſtimonium meũ non eſſet uerum, nõ loquit̃ de propria ſua autoritate & maieſtate, qua certe teſtimoniũ eius ueriſsimũ eſt, etiamſi nullius uel hoĩs uel miraculi teſtimonium accederet, ſed loquit̃ de hoĩm opinione, & abiecta ſua inter homines ſpecie. Nam inter hoĩes inciuile ac turpe eſt ſeipſum laudare, nec habet talis laudatio alicuius momenti. Iudicãt eſſe uanitatẽ. Dicũt eũ qui ſeipſum laudat, habere malos uicinos, ſignificãtes non eſſe ſapientis, ſeipſum laudibus ornare. Primũ emm uirtutes laude digne, etiãſi ſint in hoĩe, tamẽ non ſunt proprię hoĩs, ſed aliene. Dona dei ſunt, eacꝫ gratuita. Homo igit̃ non ſeipſum, ſed deũ ſuum laudet. Deinde, qđ eſt homine mutabilius? quas hodie habes uirtutes, fortaſsis cras amittes. Quid ergo tibi tuipſe arrogas? Prętereà, etſi humanę uirtutes proponũtur aliquoties ad exemplum imitationis, promittuntur etiã nonnunqꝫ utendæ, tñ iactantia eſt odioſa, propterea qꝫ qui ſua impudenter iactat, non hoc agere uidetur, ut proponat ſuas uirtutes alĳs utẽdas, ſed ut comparet aliquod glorię choragium. Quid qꝫ & humanę uirtutes aliquando eiuſcemodi ſint, ut quas hic habet, alteri nec proſint cognitę, nec obſint ignoratę. Quare, inter homines, ut quiſqꝫ ſapientiſſimus eſt, ita modeſtiſſime de ſeipſo loqui ſolet. Longe autem alia ratio eſt de Deo, & unigenito filio eius DOMINO noſtro Ieſu Chriſto. Nam quas filius dei uirtutes habet, eas habet proprias & perpetuas, quæ & ignoratę, relinquunt hominem in perpetuo ſuo exitio, cognitę autem afferunt homini perpetuam ſalutem. Adhęc, etſi Chriſtus eſt theſaurus omnium cœleſtium uirtutum, in conſpectu tamen hominum longe alius apparuit. Vidimus eum, inquit Eſaias, ſed nulla erat forma, quę faceret, ut eum deſideraremus. Deſpectus & nouiſſimus uirorũ, plenus doloribus & infirmitatibus. Adeo contemptus, ut auerterentur uultus ab eo. Quare neceſſe fuit, ut Chriſtus ipſe maieſtatem ſuam exponeret,

Ioãn. 8.

Laudare ſeipſum, turpe.

neret, non ut carnalē gloriam ab hoibus uenaretur, ſed ut hominibus ſalutem afferret. Ne em̄ homines, ut ſunt ſuſpitioſi exiſtimarēt Chriſtum magis ficta q̄ uera loqui, non eſt contentus nuda uirtutū ſuarū expoſitione, ſed allegat etiam teſtimonia. Si ego, inquit, teſtimoniū perhiberem de meipſo, teſtimonium meū nō eſſet uerum. Scio turpe eſſe inter hoīes, ſi quis ſeipſum laudibus ornat. Scio uos eo ingenio p̄ditos, ut mea ipſius p̄dicatio leue apud uos autoritatis pōdus habeat, niſi alia acceſſerint teſtimonia. Neceſſariū tamen eſt, ut meam ipſe maieſtatem uobis exponā. Hęc em̄ mea eſt uocatio, hoc meum officium, et propter hanc cauſſam deſcendi de cœlo, ut Euāgelion meū, hoc eſt, maieſtatem meā adnuntiem. Sed ne exiſtimetis me alienis teſtimonijs deſtitutū, agitedum, etiā hac in parte me uobis accōmodabo. Recitabo em̄ nunc uaria maieſtatis meæ teſtimonia. Vnum eſt, Ioannes baptiſta, Alterū miracula. Tertiū, Vox patris de cœlo. Quartum, Sacra ſcriptura. In ore duum, inq̄t lex, aut triū ſtat omne teſtimonium. Multo igit̄ pluris ęſtimanda eſt autoritas quatuor teſtimoniorum. Primū ergo cōcionat̄ Chriſtus de teſtimonio Ioannis Baptiſtę. Alius, inquit, eſt, q̄ teſtimoniū perhibet de me, & ſcio uerę eſſe teſtimoniū q̄d teſtificat̄ de me. Vos miſiſtis ad Ioannē, & is teſtimonium reddidit ueritati. Ego aūt nō ab hoīe accipio teſtimoniū, ſed hæc dico, ut uos ſalui ſitis. Ille erat lucerna ardens & lucēs. Vos aūt uoluiſtis ad tempus exultare in luce eius. Hæc eſt cōtio de teſtimonio Ioannis Baptiſtę. Senſus aūt eius hic eſt. Ego non ſolus tantā de me maieſtatē p̄dico, ſed eſt & alius, nimirum, Ioannes Baptiſta, qui prorſus eadem de me teſtatus eſt. Dixit em̄ publice, non ſe, ſed me, ME, inquā, eſſe uerum Meſsiam ſeu Chriſtum. Cum autem p̄dicauerit me uerū eſſe Meſsiam, certe ſignificauit etiā me eſſe uerę dei filium, deo patri æqualem, & omnem mihi poteſtatem excitandi mortuos, iuſtificandi impios, iudicandi mundū, & ſuſcitandi omnes homines à mortuis in nouiſsimo die, traditam eſſe. Nam hanc maieſtatē tribuit ſpiritus ſanctus Meſsiæ in ſacra ſcriptura. In pſalmo ſecundo Meſsias ipſe ſic loqtur. DOMINVS dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. In hoc pſalmo, Meſsias uerus Dei filius dicitur. In alio pſalmo ait Dauid è ſpiritu ſancto. Dixit DOMINVS domino meo, ſede à dextris meis. Hic, Meſsias deo patri ſuo æqualis p̄dicat̄. Eſaias de Meſsia ſic contionatur. Deus ipſe ueniet, & ſaluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt. Tunc ſaliet ſicut ceruus, claudus, & aperta erit lingua mutorum. In hoc Eſaię loco Meſſias prædicatur, & Deus, & diuina miracula æditurus. De iuſtificatione Meſsiæ, iterum ait Eſaias, In cognitione ſui iuſtificabit ipſe iuſtus ſeruus meus multos, & iniquitates eorum ipſe portabit. Ac rur-

Chriſti maieſtatis teſtimonia.

Ioannis teſtimonium de ieſu Chriſto.

ſus de iuditio eius. In memetipſo iuraui, egredietur de ore meo iuſtitiæ uerbum, & non reuertetur, quia mihi curuabitur omne genu. Nã hæc eſſe uerba Meſſiæ, & ſignificare omnes ſtatuendos apud tribunal eius, Paulus ad Romanos ſcribens, perſpicue teſtatur. Et quid plura? Daniel de Meſſia ſcribens omnia ſimul complectitur, Dedit, inquiens, ei poteſtatem, & honorem & regnum, & omnes populi, tribus, & linguæ ipſi ſeruient. Poteſtas eius poteſtas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur. Quare cum loannes Baptiſta teſtatus ſit Ieſum illum Mariæ filium, uerum eſſe Meſſiam, per prophetas promiſſum, manifeſtum eſt, ꝙ teſtatus etiam ſit de ipſo omnia ea, quæ prophetæ è ſpiritu ſancto tribuerunt Meſſiæ. Quis autem de ueritate teſtimonij loannis dubitaret? quis ad tanti uiri teſtimonium non aſſurgeret? Primum enim, loannes non eſt à me humana calliditate ſubornatus, ut tale quid de me prædicaret. Quomodo enim uir tantæ uirtutis ac conſtãtię, qui ne Herodi quidem adſua flagitia conniuere uoluit, uoluntati meæ, ſi aliquid iniqui ab ipſo petijſſem, obſequutus eſſet? Nec eſt obſcurũ teſtimoniũ eius ꝙpe ꝙ de me teſtatus ſit coram publica ueſtra legatione. Vos enim miſiſtis ad illum legatos è concilio Hieroſolymitano, & detuliſtis ei honorem Meſsiæ, ac uoluiſtis in luce eius ad tempus exultare, hoc eſt, uoluiſtis autoritate eius abuti aliquanto tempore, donec ueſtræ cupiditati in adſequenda tyrannide ſatisfaceretis. Sed is tantę fuit conſtantię, ut non ſolum non agnoſceret honorem Meſsię à uobis oblatum, uerumetiam in me manifeſte transferret. Voluiſtis credere ipſum eſſe Meſsiam, ac decernere ab omnibus pro Meſsia habendum, ſi ipſe hoc agnouiſſet, cur ergo nõ creditis teſtificãti, nõ ſe ſed me eſſe Meſſiam? Quid magis abſurdum, q̃ꝫ ꝙ uolueritis credere loanni maieſtatem Meſsię ſibi ſumpturo, & nõ uultis ei credere teſtificanti maieſtatem Meſsię de alio? Deinde loannes erat lucerna ardens & lucẽs, hoc eſt, fuit uir clariſsimus, & tam natiuitate, q̃ꝫ ſancto uitæ genere, ac pia doctrina illuſtriſsimus. Et quia fuit uir maxima apud omnes autoritate prædituſ, uoluiſtis & uos cum ipſo amicitiã iungere, ut & uos illuſtres gloria eius efficeremini. Quare ſi iudicaſtis eum ueſtra amicitia dignum, par eſt, ut & fidem habeatis teſtimonio, quod ipſe de me dixit. Non enim ueriſimile eſt, quòd uolueritis cum homine uano & mendace amicitiam contrahere. Sed quid hoc, inquies, ꝙ Ieſus Chriſtus ad confirmandam ſuam doctrinam, utitur teſtimonio loannis? num loannes maior & ueratior eſt Ieſu Chriſto? Scilicet Ieſus non eſſet Chriſtus, niſi loannes hoc teſtificatus eſſet? Abſit. Nam loannes ipſe ait de Ieſu Chriſto. Non ſum dignus, ut ſoluam corrigiam calciamenti eius. Vtitur ergo Ieſus Chriſtus teſtimonio eius, non

Rom. 14.

propter ſe

propter ſe, ſed propter Iudæos. Ego, inquiens, non accipio teſtimoniũ ab homine, ſed hæc dico, ut uos ſalui ſitis, hoc eſt, allego teſtimonium Ioannis propter uos, ut cum habueritis eum non ſolum tanq̃ prophetam ſed etiam tanq̃ Meſsiam ipſum, credatis etiã teſtimonio eius de Meſsia, quo ueram ſalutem conſequamini. Obſeruabile dictum, quo utendum erit pro explicatione eorum, quæ nobis de autoritate Eccleſiæ, & ſanctorum ab aduerſarijs obijci ſolent. Nam cum Auguſtinus dicat, Euangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ catholicæ commoueret autoritas, fingunt autoritatem Eccleſiæ præferendam eſſe uerbo Dei, ac Eccleſiam poſſe mutare ea, quæ in uerbo Dei tradita ſunt. Sed hoc Auguſtini dictũ prorſus idẽ eſt, ac ſi quis diceret, Non crederẽ Chriſto, niſi Ioanni Baptiſtæ & prophetis crederẽ, quo dicto non certe hoc intelligitur, humana teſtimonia excellere diuina, & prophetas ac Ioannem maioris eſſe autoritatis Chriſto, ac in ipſorum poteſtate ſitum eſſe, uel hunc, uel alium Chriſtum, pro ipſorum libidine hominibus adorandum proponere, ſed intelligit Chriſtum excellere quidem ſua maieſtate omnes homines, nec indigere, quantum in ipſo eſt, ullo humano teſtimonio, homines autem intelligentia ſua ita imbecilles eſſe, ut neceſſe habeant humana autoritate quaſi manu duci ad cognoſcendam diuinam maieſtatem. Hęc, inquit Chriſtus, dico, ut uos ſalui ſitis. Non indiget Chriſtus uel prophetarum uel Ioannis teſtimonio, ſed homines indigent ijs teſtimonijs, ut ex cognitis ad incognita, & ex ijs, quæ ipſis manifeſta ſunt, ad ea quæ per ſe quidem ſunt manifeſtiſsima, ſed nobis hominibus obſcura, perueniant. Sic etiam Euangelio, ſeu uerbo Dei creditur propter teſtimonium catholicæ Eccleſiæ, non quòd diuina ueritas pendeat ab humano teſtimonio, ſed quòd maiores noſtri tradiderint nobis in manus ſcripta Euangelica, & teſtificati ſint ſe ea accepiſſe ab Apoſtolis & Euangeliſtis, ac re ipſa comperiſſe hæc ita & facta & docta eſſe, quemadmodum ab Apoſtolis deſcripta ſunt. Hoc autem non eſt humanam autoritatem anteferre diuinæ, nec eſt hominibus concedere ius mutandi uerbi diuini, ſed tantum per homines duci ad cognoſcendum diuinum uerbum, ut hoc omnibus humanis autoritatibus anteferatur. Sicut & Ioannes idcirco teſtimonium tulit de Chriſto, non ut ipſe præferatur Chriſto, ſed ut Chriſtus omnibus præferatur. Illum, inquit, oportet creſcere, me autem minui. Quare, cum dicitur nos credere Chriſto & Euangelio eius propter Ioannem, & Eccleſiam, de Chriſto teſtificantes, ſentiendum eſt, nos his teſtibus credere, non ut his omnia, quæ fortaſſis ex ſe fingere poſſent, ſed ut ſoli Ieſu Chriſto, de quo hi teſtificati ſunt, credamus, & ſalutem noſtram acceptam feramus. Deinde, nec hoc prętereundum eſt, quòd Chriſtus

Teſtimonij humani autoritas.

dicat, Iudęos uoluiſſe ad horam exultare in luce Ioannis Baptiſtę. Significat enim, hoc eſſe ingenium hominum in hoc ſeculo, ꝙ quo ſe fortuna, eodem etiam homines inclinant, Ioannes Baptiſta fuit magnitudine autoritatis ſuę non ſolum in uulgo, ſed etiam apud principes illuſtriś, Iudæi igitur decernunt eum Meſſiam, ac iubent eum hoc decretum agnoſcere, ut & ipſi autoritate eius fiant illuſtres, ac cõſequantur per ipſum dominationem, quam iamdudum affectarunt, uidelicet, ut fierent domini totius orbis terræ. Sed Ioannes reiecit ſententiam eorum, nec agnouit maieſtatem Meſſię, ſibi delatam. Sciebat enim, primum hanc maieſtatem non competere ſibi, deinde Iudæos non habere poteſtatem deferre maieſtatẽ Meſſię, cui ipſi uellent, ſed ei competere, cui diuinitus eſſet data, poſtremo ſciebat humanum fauorem non eſſe firmum, ac nunc quidem Iudæos fauere ipſi, dum res fœliciter ſuccederet, ac ſperarent ſe per ipſum magna commoda accepturos, poſtꝯ autem percepturi eſſent aliquam infœlicitatem, primos eos fore, qui ipſum eſſent perſecuturi & trucidaturi. Quare nullis promiſſis, nullis minis perpelli potuit, ut ſibi oblatum Meſſię honorẽ ſumeret. Memorabile exemplum, quo docemur, ꝙ non debeamus ad ſeruiendum uel noſtrę uel alienę cupiditati ſuſcipere dignitatem aut honorem, qui nobis nõ competit, et illegitime nobis offertur, primum eñ, honor, qui illegitime & iniuſte ſumitur, ſine deo, aut fauore dei ſumitur. Vbi aũt non eſt fauor dei, quę poteſt ibi eſſe fœlicitas? quis proſper rerũ ſucceſſus? Abſolom ſumpſit ſibi honorem regium iniuſte ſed pepẽdit. Adonias aſpirauit ad regiam maieſtatem illegitime, ſed trucidatus eſt. Et ut de noſtris temporibus loquar, Duces ruſticorum in ſeditione acceperũt ſine legitima uocatione gladium, & honorem ducatus, ſed occiſi ſunt. Rex anabaptiſtarum accepit honorem regium iniuſte & illegitime, ſed miſerrime una' cum ſectatoribus ſuis periit. Deinde, fieri ſolet, ut hi, qui deferunt alicui honorem illegitime, primi ſint, qui deficiant ab eo, & perſequantur ipſum, uidelicet, cum intelligunt ſe cõmodorum ſuorum ſpe deſtitutos. Ciues Sichem creauerunt Abimelech regem ſuum, quod non licebat eis, in Iſrael. Sed paulo poſt primi ſunt, qui non ſolum inuehuntur in eum omni genere contumeliæ, uerumetiam ſuſcipiunt aduerſus eum graue bellum, in quo & ipſi & rex eorum fœdiſſime pereunt. Abner conſtituit mortuo Saule, filium eius Iſboſeth in regem Iſraelis, quod erat contra diuinam ordinatiõem, qua Dauid in regem deſignatus erat, ſed cum Iſboſeth non ſeruiret affectui Abner, factus eſt Abner proditor eius. Itaꝙ euenit, ut & Iſboſeth & Abner trucidarentur, iniuſte quidem, quantum attinet ad percuſſores, ſed non iniuſte, quantum attinet ad diuinum iuditium, coram quo Iſboſeth illegitime aeceperat maieſtatem regiam, quam ei Abner illegitime obtulerat. Idem accidit nõnul

Honorẽ alienũ ſuſcipere.

Iudi. 9.

2 Reg. 2. 3. & 4.

lis imperatoribus Romanis, qui per seditionem, à militibus electi, ab ijsdem paulo post trucidati sunt. Nam hæc est hominum huius seculi natura, ꝙ eum, à quo sperant se magna benefitia consecuturos, in cœlo posuisse cupiant, sed quum spe sua frustrantur, deuoueant eum diris execrationibus, & conentur eum, si queant, in infernum deijcere. Quare fugiendus est honor illegitime oblatus, nec confidendum est humano fauore, ut iniuste agas, sed manendum in legitima uocatione Dei, ut accipias suo tempore cœlestem et perpetuum honorem. Sed de Ioanne, & testimonio eius hactenus, de quo & aliâs multa dicta sunt. Sequitur alterum testimonium, quod est miraculorum. At ego, inquit Christus, testimonium habeo maius testimonio Ioannis. Opera em̃, quę dedit mihi pater, ut perficiam ea, ipsa, inquam, opera, quę ego facio, testificantur de me, ꝙ pater miserit me. Non reijcio testimonium Ioannis, sanctissimi quidem, & clarissimi, hominis tamen, sed huic prę ferendum est, quod pater ipse, qui me Messiam fecit, de me testificatur. Hoc aũt est patris testimonium, quod per mea opera declaratur. Quę ergo sunt illa opera, quibus longe plus q̃ꝫ Ioannis testimonio probatur Iesum esse uerum Messiam? Primũ sunt miracula illa, quę Iesus in sanandis ęgrotis, in mundandis leprosis, in excitandis mortuis ędidit. Sed talia etiam prophetę quidam ędiderunt. Quare addenda sunt alia, eaq; maiora. Ergo uidendum est deinde, quæ Iesus prę ter hæc miracula fecerit. Resurrexit à mortuis, & ascendit in cœlum, quæ certe nullus prophetarum fecit. Postremo misit discipulis suis spiritum sanctum, ac uulgauit mirabiliter Euangelion suum per totum orbem terrę, ministerio apostolorum, cõtra omnem huius mundi potentiam & tyrannidem. Hęc profecto manifesta sunt testimonia, ꝙ Iesus sit missus à patre, hoc est ꝙ sit uerus Messias, filius Dei, quem pater iuxta prophetarum oracula, in hunc mundum ad seruandos oẽs in ipsum credentes, misit. Habes secundum genus testimonij, q̃d Iesus allegat, ad testificandã doctrinę suę ueritatẽ, & ad cõprobandam diuinã suam maiestatem. Addit aũt Christus in cõtione sua. Et qui me misit pater, ipse testificatus est de me. Potest & hoc intelligi dictum esse de operibus seu miraculis, quæ Christus diuina potentia ædidit, ut sit prioris dicti asseueratio. Sed recte mihi interpretari uidentur hi, qui exponunt hoc de uoce patris in baptismo. Nam, cum Ioannes Iesum baptisaret, uenit spiritus sanctus in specie columbæ, ac sedit super Iesum, et audiebatur uox de cœlis dicẽs: Hic est filius meus dilectus, quo mihi bene complacitum est. Allegat igitur Iesus nũc hoc cœleste testimonium. Qui misit me, inquiens, pater, ipse testificatus est de me, manifesta uidelicet uoce in baptismo, ꝙ sim uerus Messias, filius dei. Hoc autem est tertium genus testimo

Miraculorũ testimonia.

nij, quod in hac contione recitatur. Sed priuſquam Chriſtus recenſeat quartum teſtimonium, refutat obiecta, quæ Iudæi aliàs quidem claris uerbis, nunc autem cogitationibus ſuis commemorabãt. Dicebant enim. Quid hic toties obtundit nos, ut adhibeamus uerbis eius fidẽ? An ſine ipſo non poterimus eſſe ſalui? Quid? Qui prorſus ignorant eum, num omnes pereunt? Maiores noſtri audiuerunt uocem Dei, cũ in monte Sinai recitaret decalogum. Multi ex prophetis noſtris, Eſaias, Ezechiel, & alij uiderunt ſpeciem quandam Dei. Et nos habemus adhuc uerbum Dei, quod patriarchis & prophetis diuinitus reuelatum eſt. An non hęc ſufficiunt nobis ad ſalutem? Quid ergo nobis opus eſt nouo illo homine, neſcio quo? Ad hæc reſpondet Ieſus, & ait:

» Neq; uocem eius unq; audiſtis, neq; ſpeciem eius uidiſtis, & ſermo-
» nem eius non habetis in uobis manentem. Quia quem miſit ille, hu-
» ic uos non creditis. Non nego maiores ueſtros audiuiſſe uocem Dei in monte Sinaï. Etſi enim, quod ad eſſentiam Dei attinet, nullus hominum in terris unq; potuit uocem dei audire, tamen cum Deus promulgaret decalogum, aſſumpſit externam uocem, auditu quidem perceptibilem, humana autem uoce maiorem. Ecce, inquit populus Iſrael, oſtendit nobis DOMINVS Deus noſter maieſtatem & magnitudinem ſuam. Vocẽ enim eius audiuimus de medio ignis, & probauimus hodie, q; loquente deo cum homine, uixerit homo. Quare fateor, q; maiores ueſtri audiuerint uocem Dei in deſerto, nego autẽ uos, uos inquam, poſteros eorum audiuiſſe unq; uocem Dei, etiamſi una cum patribus ueſtris conſtitiſſetis ad radices montis Sinaï, & audiuiſſetis ſonum uerborum Decalogi. Patres enim ueſtri, ſi qui fuerunt inter ipſos pij, ſic audiuerunt Decalogum, nõ ut contenti eſſent decalogo, & ſentirent ſe operibus ſuis impleturos eum, ſed ut uehementer trepidarent, peccata ſua agnoſcerent, damnationem ſuam uiderent, ac peterẽt & ſumme contenderent, ut DñS alium, hoc eſt, meipſum mitteret, quẽ audirent, & per quẽ ſalutem conſequerentur. Sic eñ Moſes ait, Prophetã de gente tua, & de fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit tibi DñS deus tuus, IPSVM audies, ut petiſti à Dño deo tuo in monte Oreb, quando contio cõgregata eſt atq; dixiſti, Vltra non audiam uocem Dñi Dei mei, & ignem hunc maximum amplius non uidebo, ne moriar. Vos aũt quid facitis? primũ, exiſtimatis uos poſſe Decalogo ſatisfacere ueſtra iuſtitia, ac cœleſtẽ hęreditatẽ mereri ueſtris operib. q̃d plane ex diametro pugnat cũ uoce dei. Deinde nõ creditis huic prophetę, quẽ tũc patres ueſtri petierũt, et quẽ deus nũc miſit, nimirũ meipſum, qui hęc uobis cõtionor. Quare, ut uos ipſi nunquàm audiuiſtis uocem Dei, nec intellexiſtis eam, ita nihil proderit uobis, quòd maiores ueſtri uocem Dei audiuerint. Deinde non nego, quin

Deuter. 5.

Deuter. 18.

gò, quin Deus patefecerit ſeſe patriarchis & prophetis ueſtris uarijs uiſionibus & ſpeciebus. Vidit Iacob ſcalam ſtantem ſuper terram, cuius cacumen pertingebat ad cœlum, & DOMINVM Deum innixum ſcalæ. Vidit Eſaias DOMINVM ſedentem ſuper ſolium excelſum & eleuatum. Vidit Daniel antiquum dierum, & filium hominis peruenientem ad eum, & accipientem omnem poteſtatem. Sed his uiſionibus & ſpeciebus reuelata eſt eis maieſtas Meſſiæ, hoc eſt, mea ipſius, quem etiam ardentiſſimo ſtudio expectarunt, & ut ſeruatorem ſuum adorarunt. Vos autem damnatis me, qui ſum uera Dei ſpecies ac expreſſa imago ſubſtantiæ Dei, & qui per has uiſiones ſum adumbratus. Quare etiamſi prophetæ ueſtri uiderunt ſpeciem Dei, uos tamen, ut nunc̄ eam uidiſtis, ita nec intelligitis ſententiam earum uiſionum, nec quic̄q̄ proderit uobis, q̄ prophetæ has uiſiones habuerint, propterea q̄ mihi, harum uiſionum ueritati non credatis. Poſtremo, ſcio quidem uerbum Dei & ſacram ſcripturam in Synagogis ueſtris tractari, non autem hoc agitis, ut cognoſcatis uerum Meſſiam, qui eſt principalis totius ſacræ ſcripturæ ſtatus & ſcopus, ſed ut affectibus ueſtris, impietati, auaritiæ, & ambitioni ſeruiatis. Legitis & explicatis ſcripturam, non ut ueram iuſtitiam conſequamini, ſed ut uentri ac honori ueſtro conſulatis. Quare etiamſi noctu diuc̄q̄ in ſcriptura meditemini, tamen non habetis uere in uobis uerbum Dei, propterea q̄ mihi, qui ſum ipſum Dei uerbum, non credatis. Obſeruabilis contio, qua perſpicue damnantur impietatis, quotquot de Deo, ſed ſine Chriſto filio Dei gloriantur. Ethnici contenti humana ratione, iactarunt ſe colere Deum, Iudæi qui hoc tempore ſunt, iurant etiamnum ſe adorare unum & ſolum uerum Deum. Mahumetiſtæ hoc nomine ſibi mire placent, quòd ſciant recitare, unum tantum eſſe Deum. Sed pars ignorant Chriſtum filium Dei, pars contemnunt eum, pars proſcindunt etiam ipſum conuitijs, pars etſi aliquid ei tribuunt, non tamen tribuunt ei ueram ſuam maieſtatem, ac putant ſe ad conſequendam iuſtitiam & fœlicitatem cœleſtem ſatis ſua ipſorum prudentia, & ſuis legibus inſtructos. Quid ergo de his dicemus? Certe nihil aliud, c̄q̄ quod hoc loco Iudæis dicitur. Nihil enim prodeſt his omnibus gloriatio de Deo, nihil inuocatio Dei, nihil humana prudentia, nihil leges etiam ſapientiſſimæ, quia non credunt ei, quem miſit Deus, Ieſu Chriſto DOMINO noſtro, qui cum ſit uerbum Dei, & expreſſa imago ſubſtantiæ Dei, Solus is eſt, per quem Deus uere ſeſe patefacit. Deum, inquit aliâs Euangeliſta, nemo uidit unc̄q̄. Filius unigenitus, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Et iterc̄. Nemo nouit filium, niſi pater, nec̄q̄ patrem quiſc̄q̄ nouit, niſi filius, et cui uoluerit filius reuelare. Expergiſcamur ergo, & cõplectamur fide Ieſum Chri

Meſſias, uera dei ſpecies.

Deus nõ cognoſcitur ſine Chriſto.

ſtum, ut & per ipſum cognoſcamus Deum patrem noſtrum, quæ una & ſola cognitio, uera eſt & perpetua noſtra fœlicitas, quam largiatur nobis clementia & bonitas Dñi noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XLIX.

Vod fauſtum ſit, protinus rẽ ipſam, quam tractandam ſuſcepi, aggrediar. Supereſt enim explicandũ quartum teſtimonium, quod Ieſus ad probandam maieſtatem ſuam allegat, uidelicet, ſacra ſcriptura. »» Scrutamini, inquiens, ſcripturas, quia uos uidemini uobis in ipſis uitam æternam habere, & illę »» ſunt, quæ teſtificantur de me, nec uultis uenire ad me, ut uitam habeatis. Quod dicitur, Scrutamini, intelligitur à quibuſdam magni iudicij interpretibus, non imperandi, ſed indicandi modo, ut ſit ſenſus. Vos magna diligentia ſtudetis in ſacra ſcriptura. Putatis eñ hoc opere uos conſecuturos uitam æternam. Quid ergo? Si hæc eſt ſententia uerborę Chriſti, an non ſic dici uidentur, perinde ac ſi non eſſet ſcrutanda ſcriptura, & errarent Iudęi, ꝙ inquirerent in ſcriptura uitam ęternam? Minime oĩm. Chriſtus eñ non reprehendit Iudæos, ꝙ ſcrutentur ſcripturas. Omnino eñ ſacra ſcriptura cognoſcẽda eſt, quia eſt theſaurus Eccleſię dei, & continet cœleſtem doctrinã. Prętera nec id reprehẽdit Chriſtus, ꝙ Iudęi, quęrant uitã ęternam in ſcriptura. Nã in ſcriptura patefit nobis uia & ratio cõſequendę ęternę uitæ, quẽadmodum mox ſequtur. Sed hoc reprehendit, ꝙ Iudęi abutantur ſcriptura ad impietatem. Multum quidem opę ponunt in legendis, & honeſte tractandis libris ſacrę ſcripturæ. Inſtituerunt, ut ſingulis ſabbatis aliqd ex ſcriptura publice reciteť. In Actis apoſtolicis dicit Iacobus, Moſes ab ętatibus antiqs in ſingulis ciuitatibus habet, qui ipſum prędicent in ſynagogis, ubi per oẽ ſabbatum legitur. Et Paulus. Voces prophetarę, quę per omne ſabbatũ leguntur. Hęc conſuetudo legẽdę & tractandę ſcripturę in ſynagogis fuit cõmendatione digna. Poſteriores Iudęi ſuam quoqꝫ diligentiã hac in parte oſtentarũt. Numerauerunt enim in libris ueteris teſtamenti, non ſolum ſingulos uerſus, ſed etiam ſingulas dictiones & literas, ac perſcrutati ſunt quoties ſingulę alphabeti literæ in ſcriptura contineantur. Accedit & hęc reuerentia, ꝙ non patiantur ut in aceruo librorę, alius liber ponatur ſupra librũ ſripturę, nec impune ferũt, ſi cui ex incuria liber ſcripturę in terrã decidat. Hęc ſi habeant ꝙ puerili ſtudio fortaſſis tolerabilia ſunt. Sed interim ꝓnitioſe errãt. Nõnulli eñ putãt ſe hac diligẽtia ſatisfacere diuinę legi,

Sacræ ſcripturæ ſtudiũ.

Act. 15.

Act. 13.

næ legi, & pollicentur ſibi uitam ęternam propter hanc diligentiam, nec habent ullam aliam pietatem. Non inuocant Deum ex fide, non benefaciunt proximis, ſed furantur, nugantur, ſcortantur, nihilq; honeſti agũt, pręterq; q̃ ſacram ſcripturam externa quadam reuerentia colant, quales ſunt & inter Chriſtianos, qui cum nullum non ſceleris genus deſignent, hanc tantum honeſtatis ſpeciem ſectantur, q̃ frequenter audiant publicas contiones, & ad nomen Ieſu genua ſua reuerenter flectant. Alij non quęrunt nec inueſtigant in ſcriptura principalem eius ſtatum, ac uerum eius finem, ſed tantum excerpunt ex ea quaſdam honeſtas uirtutes, quas imitentur & faciant, & quarum meritis conſequantur æternam uitam. Hi, etſi in hoc non errant, q̃ diſcant ex ſcriptura bonas uirtutes, quæ non ſunt quidem obtrudendæ Deo pro merito ęternæ uitæ, omnino autem faciendæ ſunt, tamen ſi nihil aliud in ſcriptura uideant, certe non uident uerũ ac legitimum eius finem & uſum. Quis eſt ergo pręcipuus ſcripturę uſus? quis eius finis? De hac re docet Ieſus Chriſtus hoc loco perſpicue. Et ait. Illæ ſunt, quæ teſtificantur de me. Recitaui antea tria genera teſtimoniorum, primũ eſt, Ioãnes Baptiſta. Secundum, Miracula. Tertium. Vox patris de cœlo. Nunc addo et quartum, uidelicet, Sacram ſcripturam. Hęc enim eſt, quę manifeſte dicit teſtimonium de mea maieſtate. Rectiſſime ac ueriſſime dictum. Tota enim ſcriptura hunc præcipue finem ſibi conſtituit, ut doceat, explicet, commendet, ac illuſtret Ieſum Chriſtum, ſeruatorem noſtrum. Primum enim, manifeſtum eſt, ac ne ipſi quidem Iudæi hoc negare uel poſſunt uel audent, quòd in uniuerſa ſcriptura ueteris Teſtamenti Meſſias promittatur uenturus, & q̃ non ſolum patriarchę expectarint ex diuina promiſſione Meſſiam uerum ſeruatorem, ſed etiam Iſrael eductus ſit ex Ægypto, & translatus in terram Canaan, ut eſſet regnum & politeia, in qua publice de Meſſia uenturo prædicaretur. Deinde manifeſtum quoq; eſt, ſi res geſtas cum ſcriptura de Meſſia conferas, quòd nullus alius præter ſolum Ieſum Nazarenum filium Mariæ, ſit uerus ille Meſſias, qui patriarchis promiſſus, & per prophetas prædicatus fuit. Nam omnia, quæ ſcriptura de Meſſia tradit, in hunc ſolum, Ieſum Nazarenum competunt. Scriptura definit familiam, ex qua Meſſias ſit naſciturus, quæ eſt familia Abrahæ, Iudæ, & Dauidis. Definit tempus, quo ſit naſciturus, uidelicet, eo tempore, quo ablatum fuerit ſceptrum a' Iuda, & ſeptuaginta hebdomadis annorum, poſt ſecundum annum Darij Longimani. Definit mulieris, ex qua ſit naſciturus, qualitatem, uidelicet, ex uirgine, non ex muliere a' uiro corrupta. Definit & locum natiuitatis eius, uidelicet, urbem Bethlehem. Præterea, docet eum æditurum miracula, paſſurum mortem, reſurrecturum

Sacræ ſcripturæ præcipuus finis.

Ieſum Nazarenum, uerũ eſſe Meſſiam.

à morte, & uulgaturum uerbum ſuum in omnem terram, & in fines orbis terræ. Dicit & regnum eius fore in medio inimicorũ eius, hoc eſt, non fore mundanum, ſed ſpirituale & cœleſte regnum. Hæc aũt omnia competunt in ſolum Ieſum Nazarenum, qui natus eſt temporibus Octauiani Auguſti, & paſſus eſt, ac reſurrexit ſub Pontio Pilato prę̃ſide Iudæę. Quod etſi negant Rabini Iudæorum, homines uaniſſimi, & prorſus cæcati, nihil tamen eo certius eſt, id quod res ipſa comprobat. Quare tota ſcriptura teſtimonium dicit, de hoc Ieſu Nazareno, q̃ ſolus ipſe ſit uerus Meſſias, ſeruator noſter. Quid ergo factum eſt? Cum tot & tanta ſint teſtimonia maieſtatis Ieſu Chriſti, quibus nihil eſt firmius, nihil certius, nihil manifeſtius, num Iudæi uenerunt ad Ieſum, et agnouerunt eum pro uero Meſſia? Audi, quid Ieſus ipſe dicat. Nec uultis uenire ad me, ut uitam habeatis. Quantam ergo putas fuiſſe cæcitatem, quantam impietatem Iudæorum, q̃ ne tot quidem ac tantis teſtimoniis conuicti, crediderint in Ieſum? Nec id impune tulerunt. Nam cum abiecerint uitam, neceſſe habuerunt perpetua morte perire. Nõ uultis, inq̃t, ad me uenire, ut uitã habeatis. Ergo non uenire ad Ieſum Chriſtum, eſt nõ uenire ad uitã, hoc eſt, in morte perire. Venire autem ad Ieſum Chriſtum, eſt uenire ad uitam. Quo modo igitur uenimus ad Ieſum? Venimus fide, uidelicet, cum credimus Euangelio eius, q̃ ipſe ſit uerus Meſſias ſeu Chriſtus, filius dei, q̃ propter ipſum Deus nobis faueat, remittat nobis peccata, & adoptet nos in filios, ac hęredes cœleſtium ſuorum bonorum. Sed obſecro te, quid cauſſę eſt, q̃ Iudæi tot ac tantis teſtimoniis de maieſtate Ieſu obruti, non uenerint ad Ieſum, nec agnouerint eum uerum Meſſiam? Duę hic recitantur cauſſæ. Altera eſt, quòd non dilexerint Deum ac gloriam eius, ſed magis dilexerint ſeipſos, & ſuam externam atq̃ carnalem gloriam. Altera, quòd nõ crediderint Moſi, etiamſi de eo plurimum gloriabantur. Priorem cauſſam recitat Chriſtus, cum ait. Gloriam ab hominibus non accipio, ſed cognoui uos quòd dilectionem Dei non habeatis in uobis. Ego ueni nomine patris mei, nec recipitis me, ſi alius uenerit nomine ſuo, illum recipietis. Quomodo uos poteſtis credere, qui gloriam à uobis inuicem accipitis, & gloriam, quę à ſolo deo proficiſcitur, non quæritis? Quod Chriſtus dicit hanc habet ſententiam. Ego, etſi magna & mirifica de me prędico, tñ hoc non facio ad captandã humanam gloriam. Non indigeo hominum laude, quippe quem etiam angeli adorant. Sed ueſtram ſalutem quæro. Ac audio quidem prolixam ueſtram iactationem, q̃ Deum diligatis ex corde, & quòd ſolam gloriam eius quęratis, ſed certo ſcio hanc iactationem eſſe uaniſſimam. Nõ enim diligitis Deum uere et ex animo, ſed diligitis uos ipſos, non eſtis φιλόθεοι, ſed φίλαυτοι. Nec quæritis ex corde glo-

Venire ad Ieſum quid ſit.

corde gloriam nominis Dei, ſed quęritis tantum gloriam nominis ue ſtri. Hoc unum agitis, huc ſolum ſpectatis, ut inter homines glorioſi ſitis, & ab hominibus honore afficiamini, ideoq; non eſt mirę, q̄ nul lam fidem adhibeatis meo Euangelio. Cum enim meum Euangelion uideatur aliquid detrahere de honore, de exiſtimatiõe, et de gloria no minis ueſtri, odio illud peius cane & angue habetis. Sed ne uidear uos audatius q̄ uerius accuſare contẽptus Dei, & ambitionis, agite demõ ſtrabo manifeſtius uos nec Deum diligere, nec gloriam eius quęrere, ſed potius Deum odio habere & tantum ueſtram gloriam quęrere. Ego eñ ueni nomine patris mei, nec recipitis me. Veni in hanc terram, non temere, ſed ante ā Deo promiſſus, ac nũc etiam ab ipſo miſſus. Et hanc miſſionem ſeu legationem, autore deo patre factam eſſe, publice ac perſpicue probo, cuius rei teſtimonia iam primum recitaui. Præte rea, quę in hac mea legatione, quam uoluntate Dei patris ſuſcepi, facio & doceo, illuſtrant gloriam nominis dei. Sano infirmos, reddo cæcis uiſum, mundo leproſos, & facio id genus alia miracula, quæ certe pa lam demonſtrant diuinam potentiam, & ſunt benefitia ac opera homi nibus utilia, ſicut & Deus præcepit, ut homo homini benefaciat. Do ceo autem deum remittere propter me Meſſiam peccata omnibus ĩjs, qui mę recipiunt fide ſua, & agnoſcere eos hęredes cœleſtium bono norum, ut ſeruentur in morte ad perpetuam fœlicitatem. Hęc certe do ctrina eſt gloria Dei, primum quidem gloria ueritatis Dei, q̄ ſeruet pactum ſuum, & miſerit Meſſiam, quem ante promiſerat, deinde eſt gloria miſericordię dei, q̄ gratis remittat peccata, propter filiũ ſuum. Eſt & gloria potentię dei, q̄ eripiat potentia ſua ex morte eos, qui ui dentur coram mundo perire. Quare, ſi diligeretis deum, & gloriã no minis eius, profecto fieri non poſſet, quin me reciperetis. Nunc autẽ, quia perſequimini me, uerę filium dei, et uoluntate dei in terram miſ ſum, manifeſtum argumentũ eſt, q̄ magis ſitis oſores q̄ amatores dei. Sed q̄ plus affectetis gl[illegible]riam nominis ueſtri, q̄ gloriã Dei, ex eo per ſpicuum fiet, quia ſi alius uenerit ſuo nomine, illum recipietis. Si alius quiſpiam, nulla certa uocatione dei, nullo mandato Dei, ſed ſuo tãtum ipſius arbitrio, & cupiditate glorię ſui nominis excitatus ad uos uene rit, & pollicitus fuerit uobis externam dominationem, & egregiam in ter homines laudem, hunc, ſi uobis uel minimam ſpem oſtenderit, ob uĩjs, quod aiunt, ulnis excipietis, hunc amplectemini, huius dictis & mandatis, ſed maximo ueſtro exitio, parebitis. Videamus ergo, quo modo ea quæ Chriſtus hic prędixit, reipſa euenerint. Ac initio, cum poſt reſurrectionem Chriſti, & aſcenſum eius in cœlum, ludęi perge rent leſum Chriſtũ in diſcipulis ſuis perſequi, uenit in ludęam Ægyp tius quidam pſeudopropheta, promittens ludæis ſi ſe ſequerentur, ad

montem Oliueti, muros ciuitatis Hieruſalem mirabiliter caſuros, ut li
bere poſſint ingredi, ac oppreſſo Romanorꝝ preſidio, urbem capere, et
dñationem non ſolum in Iudea, ſed etiam in omnibus gentibus conſe
qui. Hic uenit ſuo noīe. Non enim miſſus erat à deo, ſed impulſus erat
ſua ipſius cupiditate. Cum igīt magna pars Iudeorum ſperarent ſe hoc
autore conſecuturos libertatem, dñationem, & gloriam, coniunxerunt
Ioſeph. lib. 2. cap. 12 de bel lo Iudaico. ſe cum ipſo obedientiſſime, Sed pro gloria & libertate reportarunt nō
ſolum ignominiam, uerumetiam captiuitates, & mortes. Deinde exori
ebantur in Iudea multi autores ſeditionum, quorꝝ ut quiſqꝫ poterat ſe
maiori eloquentia, & ueriſimiliori ſpecie pro Meſſia, hoc eſt, populi
ſeruatore & liberatore, iactare, eo plures ſibi conciliabat. Venerunt &
hi ſuo ipſorꝝ noīe. Non em̄ erant à deo miſſi, nec poterant uocationem
ſuā certis ac firmis teſtimonijs probare, ſed excitati erant à Satana, & à
ſua ipſorꝝ libidine. Et tñ Iudei illecti ſpe conſequendæ dominatiōis &
glorię, recipiebant eos, ac agnoſcebāt ipſos ſeruatores ſuos. Quid ergo
factum eſt? Non deſinebant quoſuis pro ſuo arbitrio Meſſias ſeu de
fenſores & liberatores recipere, donec à Romanis horribiliter oppri
merentur, & urbs Hieruſalem deuaſtaretur. Et tñ ne ſic quidem quieſ
cebant. Nam quo tempore Adrianus adminiſtrauit Romanā Monar
Euſeb. in Eccleſiaſt. hiſto. lib. 4. cap. 6. chiam, Iudeus quidam, Cochab nomine, quod ſtellam ſignificat, glori
abatur ſe uelut ſydus è cœlo demiſſum, ut miſeros Iudeos qui multis iā
annis in tenebris oīm calamitatum quaſi ſepulti iacuiſſent, excitaret ac
illuſtraret, quo non ſolum reciperent priſtinam gentis ſuę gloriam, ue
rumetiam extenderent famam noīs ſui uſqꝫ ad fines orbis terrę. Etſi aūt
hic Iudeus non potuit ulla diuina autoritate uocatiōem ſuam probare,
ac manifeſte ueniebat ſuo ipſius nomine, uidelicet, ut ſibi dominatio
nem & gloriam inter hoīes compararet, tamen reliqui Iudei agnoſce
bant eum Meſſiam ſuum, & coniungebant ſe cum ipſo maxima multi
tudine. Sed hi paulopoſt cum ſuo Cochab, hoc eſt, ſydere, ita extincti
& deleti ſunt, ut deinceps nullum prorſus felicitatis ſplendorem con
ſequi potuerint. Adñciam his & illud, quod Eccleſiaſticę hiſtoriæ tra
dunt Iudeis in Creta inſula, eo tempore, quo Valentinianus Romana
rum rerum pociebatur, contigiſſe. Iudeus quiſpiam, aut potius Satan,
Iudei habitu ſeſe uenditans, uenit in Cretam inſulam ad Iudæos, qui i
bi tum habitabant, ac finxit ſe eſſe Moſen, promittens ſe educturum ip
ſos ex inſula ad ſuam terrā Canaan, ut ibi fœlicitatem eis olim per pro
phetas promiſſam conſequerentur. Hic manifeſte uenit ſuo, imo Sata
Iudæi Cretenſes. nico nomine. Nulla enim potuit argumenta diuinę uocationis demon
ſtrare. Iudæi tamen Cretenſes tam cæci fuerunt, ut non ſolum reciperēt
eum pro ſuo Meſſia, uerumetiam præcipitarent ſe, mandato eius, inuo
lutos, de excelſis rupibus. Perſuaſi enim erant ſe de rupibus illæſos ad

mare

mare peruenturos, & per mare in terram ſuam ſaluos ingreſſuros, ſed ſtatim patuit impoſtura. Qui enim ſeſe deiecerant, hi partim ſaxis hærebant dilacerati, partim in mari natabant ſuffocati. Non minus horribile eſt, quod Iudæis, qui ſunt hoc tẽpore, contingit, diuerſa quidẽ ratione, non minori tamen ipſorum internitione. Non recipiunt Euangelion Ieſu Chriſti, ueri ſeruatoris. Neceſſe igitur habent recipere & agnoſcere ſuos Rabbinos, ſceleſtiſsimos homines, qui uulgũ Iudęorũ ita captum tenẽt, ut perſuaſi ſint oĩa Rabbinorũ ſuorũ ſomnia, quãuis manifeſtiſſima & impudentiſſima mendatia, diuina eſſe oracula, q̃ cũ ſectant, quid aliud reliquum eſt, q̃ꝫ ꝙ conꝯciant ſeſe in prȩſentẽ ac ſempiternum interitũ? Quod Iudęis, idem etiam Chriſtianis cõtigit. Poſtq̃ enim Chriſtiani poſthabuerunt Euangelion, quod Apoſtoli nomine Chriſti prędicauerunt, circumferebantur quouis uento doctrinę, & ſuſcipiebant Canones Pontificum, commenta eremitarum, regulas monachorum, & quæuis ſomnia ſacrificulorum, quæ hi prętextu quidem nominis Chriſti, ſed reuera ſuo ipſorum nomine, Eccleſiæ Chriſti obtrudebant. Hoc eſt iuſtiſſimum ſupplitium, ut qui noluerit ſuſcipere doctrinam ueritatis, neceſſe habeat ſuſcipere mendatium. Sic enim dicit DOMINVS per Ezechielem: Si homo alienatus fuerit à me & poſuerit idola ſua in corde ſuo, & ſcandalum iniquitatis ſuę poſuerit contrà faciem ſuã, & uenerit ad prophetam, ut interroget per eum me, ego DOMINVS reſpondebo ei per me, & ponam faciem meam ſuper hominem illum, & faciam eum in exemplum, & in prouerbium, & diſperdam eum de medio populi mei. Ac mox. Iuxta iniquitatem interrogantis, ſic erit iniquitas prophetę. Et Paulus, Pro eo, inquit, ꝙ ueritatem ſummo amore dignam non receperunt in hoc ut ſalui fierent, mittet illis deus efficatiam illuſionis, ut credant mendatio. Quare cum hoc tempore ueritas Euangelij Chriſti patefacta eſt iterum beneficio Dei in Eccleſia, nihil nobis prius ſit, q̃ꝫ ut eam obediẽter ſuſcipiamus, ne ſi abiꝯciamus ueritatem, abiꝯciamur & nos ipſi in extremas mendatiorum tenebras. Sed hic paulo diligentius conſiderandum eſt, quam cauſſam recitet Chriſtus, cur Iudæi non receperint ipſum nomine patris uenientem, & tamen alios receperint. Cognoui, inquit, ꝙ non habeatis dilectionem Dei in uobis. Et mox. Gloriam à uobis inuicem accipitis. Hæc nimirum cauſſa eſt, propter quam homines tam frigide afficiuntur erga Euangelion Chriſti, nec adhibent ei fidem, quam debent, uidelicet, ꝙ non diligant Deum, nec quærant gloriam Dei, ſed diligunt tantum ſeipſos, & quærunt ſuam gloriam, & ſua externa commoda. Solus enim DOMINVS deus noſter eſt ſummum bonum, & perpetua fœlicitas. Quem qui habet, omnia habet. Qui non habet, nihil niſi ignes inferni habet. Homo autem amiſit Deum propter pec-

catum. Et tamen affectat bonum, & quærit fœlicitatem, ideoq; cum creat Deo, uero bono, & uera fœlicitate, in hoc ſtudium incumbit, ut quoq;modo poſſit, fœlicitatẽ ex alijs rebus cõſequatur. Itaq; alius quærit opes, alius uoluptates corporis, alius gloriam & nobilitatem, alius magnitudinem potentiæ, alius alia, quibus quiſq; ſperat ſe amiſſam fœlicitatem recuperaturum. Sed longe falluntur opinione. Nihil em̃, præter Deum, poteſt humanam mentem explere. Nam, quemadmodum, ſi decoctor quiſpiã diſſipaſſet ampliſſimum patrimonium ſcortis, alea & conuiuijs, poſtea autem inopia rerum preſſus, colligeret paleas, quiſquilias, aut etiam obolos, ac ſperaret ſe his minutijs amiſſum patrimonium recuperaturum, nunquid faceret operæpretium? Egeſtatem fortaſſis ſuſtentaret, ſed ſi ex his magnas diuitias ſperaret, omnibus effetridiculus, ac etiamnum inſanire iudicaretur, ita homo, amiſſo propter peccatum Deo, amiſit cœleſtem hæreditatem, ac ueram fœlicitatem. Nunc ergo circuit, alius quidem ad opes terrenas, alius ad honores ciuiles, alius ad uoluptates corporis, alius ad potentiam huius ſeculi, ut his rebus iterum colligant eam, quam ante amiſerunt hæreditatem. Hæc eſt mera mendicitas. Terrena enim illa, oboli ſunt, paleæ ſunt, & quiſquiliæ, non ipſa uera & cœleſtis hæreditas aut fœlicitas. Quid ergo faciendum eſt, ut cœleſtem illam ac ueram & perfectam fœlicitatem conſequamur? Homo non diligat ſeipſum carnali modo, non quærat carnalẽ ſuam gloriã, ſed diligat DEVM, quærat gloriam DEI. Sic enim fiet, ut & excitetur ad recipiendum Euangelion filij Dei, quo recepto, recipitur etiam uera & ſumma fœlicitas. Nam qui contempto Deo, immerſi ſunt cupiditatibus rerum huius ſeculi, nullam habent rationem ueræ religionis, ſed eam ſectantur, quam uident populares ſuos ſectari, & quam probat magiſtratus, adeoq; quam putant eſſe tutam inter homines, quibus cum uitam agunt. Viuunt inter Chriſtianos. Videntur igitur & ipſi religionem Chriſtianam ſectari. Si agerent uitam inter Turcas aut Iudæos, ſectarentur & illorum religiõem. Qui eiuſcemodi ſunt, quomodo obſecro, reciperent ſerio Euãgelion Chriſti? De his Chriſtus etiam aliãs contionatus eſt, Semen, inquiens, quod in ſpinas cecidit, hi ſunt, qui audiunt, & a ſollicitudinibus, & diuitijs ac uoluptatibus uitæ euntes ſuffocantur, nec referunt fructum. Et iterum. Cum inuitati uocarentur ad nuptias, alius dicit, Villam emi, alius, iuga boum emi, alius uxorem duxi, & ideo non poſſum uenire. Sed quid uiciſſim audiũt? Nemo uirorũ illorũ qui uocati ſunt, guſtabit cœnã meam. Abijciamus igitur dilectionem noſtri, & cupiditatem rerum terrenarum, recipiamus autem dilectionem dei, & cupiditatẽ cœleſtis hæreditatis, ut & Euangelion filij dei, quod eſt potentia ad ſalutem omni credenti, per fidem agnoſcamus, & obedi-

enter ſecte-

Deus ſolus, ſummum & perfectum bonum.

Nota.

enter ſectemur. Sed audiamus nunc alteram cauſſam, propter quam Iudæi non crediderunt Euangelio Ieſu. Nolite, inquit, putare, ꝙ ego accuſaturus ſim uos apud patrem. Eſt qui accuſat uos Moſes, in quo ſperatis. Si enim credidiſſetis Moſi, credidiſſetis utiq; mihi. De me enim ille ſcripſit. Si autem illius ſcriptis non creditis, quomodo uerbis meis credetis? Sicut uos Iudæi iactatis, uos diligere Deum, ſed iactantia ueſtra uaniſſima eſt. Si enim Deum diligeretis, certe diligeretis etiam me, ac meum Euangelion, ita iactatis uos eſſe diſcipulos Moſi, & credere ſcriptis Moſi. Sed & hæc iactantia uaniſſima eſt. Si enim credere tis ſcripto Moſi, crederetis & meo uerbo, quia Moſes de me ſcripſit. Cum autem nullam adhibeatis fidē ſcriptis Moſi, quomodo meis uerbis adhiberetis fidē? Quid ergo? num Moſes antecellit autoritate ſua Ieſum Chriſtum, quod Chriſtus de Moſe, quaſi de maiori dicat, ſi huic non creditis, multo minus mihi? Non profecto antecellit Moſes Ieſum Chriſtum, ſed Chriſtus loquitur hæc pro Iudæorum opinione. Nam Iudæis notior & gratior erat Moſes, q̄ Ieſus, ac plura Moſi q̄ Ieſu tribuebant, quanquam reuera Ieſus multo maior eſt Moſe. Recte ergo dicit, Si Moſi uobis notiori, & maioris apud uos autoritatis nullā fidem adhibetis, quomodo mihi ignotiori uobis, et minoris apud uos autoritatis, crederetis? Sed uidendum hoc loco eſt, ubinam Moſes de Ieſu Chriſto ſcripſerit. De me enim (inquit) ſcripſit. Ac manifeſtum quidem eſt, quod Moſes ſcripſerit de Meſſia, ſed ubi queſo ſcripſit de Ieſu? Diximus ſupra, & indicauimus, ꝙ omnia ea, quæ de Meſſia in prophetis extant, competāt in Ieſum Nazarenum, filium Mariæ. Quare ubicunq; Moſes ſcripſit de Meſſia, ibi etiam ſcripſit de Ieſu illo noſtro, qui eſt uerus Meſſias filius Dei. Ac primum, Moſes ſcripſit de Ieſu Chriſto, cum recitauit, ſemen mulieris contriturum caput ſerpentis. Deinde ſcripſit de eo, cum commemorat ſemen Abrahæ allaturum benedictionem omnibus gentibus, ac uenturum Silo, qui ſit gentium expectatio ſeu iuſtificatio. Scripſit etiam de eo, cum inſtituit uaria genera ſacrificiorum, quæ fuerunt contiones de Ieſu Chriſto. Maxime autem omnium ſcripſit de eo, cum ait, Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit tibi DOMINVS Deus tuus, Ipſum audies. Hic propheta nō eſt alius, q̄ Ieſus Chriſtus. Ergo ne, inquis, Moſes proponit nobis Ieſum Chriſtum ut legislatorem? Dicit enim. Prophetam ſuſcitabit ſicut ME? Moſes autem fuit legislator. Dicemus igitur & Chriſtum eſſe legislatorem? Minime omnium. Moſes enim docuit perfectam legem, ideoq; nō fuit opus alio legislatore, ſed opus potius fuit redempore ab onere & grauitate legis. Sunt igitur in quibus Moſes & Chriſtus cōueniunt, ſunt et in quibus non conueniunt. Nam

Moſes ubi de Ieſu Chriſto ſcripſerit.

Moſi et Chriſti collatio.

quemadmodum Moſes fuit mediator, doctor, & ductor, ita & Chriſtus eſt mediator doctor & ductor populi dei. Et hactenus quidē cōueniunt inter ſe, ideoq; dicit Moſes, Prophetā ſuſcitabit, ſicut ME. In perſonis autē, & rebus, quas adminiſtrarunt, maxime inter ſe diſtant. Moſes enim perſona ſua ſeruus tantum fuit, Chriſtus autem Dominus eſt. Moſes homo tantum fuit, Chriſtus autem filius Dei eſt, ac Deus ipſe. Deinde Moſes mediator fuit inter Deum ac populum in ferenda & explicanda lege, hoc eſt, in reuelando peccato, in patefacienda ira dei, in oſtendenda perpetua damnatione propter peccatum. Chriſtus autem mediator eſt inter Deum ac populum in remittendo peccato, in reconciliando Deo, in liberando à damnatione, & conferendo regno cœleſti. Moſes fuit doctor legis, Chriſtus autem doctor Euangelij. Moſes fuit ductor populi ex Ægypto ad terram Canaan, Chriſtus autem eſt ductor populi ſui ex hoc mundo, in cœleſtem patriam, ex horroribus inferni, ad gaudia cœli, denicq; ex morte ad ueram & perpetuā uitam. Cum igitur Moſes intelligeret non ſolum ſuo ſpiritu, ſed etiam acclamatione populi Iſraelitici, miniſterium ſuum eſſe plenum iræ & damnationis, non uoluit apud ſe detinere auditores ſuos, ſed amandauit eos à ſe ad prophetam illum poſt ſe uenturum, Ipſum, inquiens, audies, quaſi diceret, Ego mea prędicatione oſtendo tantum tibi peccata, reuelo tibi iram Dei, & aperio tibi ianuas inferni, quod etſi, ut habent ſeres hominum, neceſſarium eſt, tamen eſt iniucundum, & niſi aliter ſaluti hominum conſulatur, exicioſum. Sed ſi uolueris ueram ſalutem conſequi, audiendus tibi eſt alius propheta, qui cum ante me fuerit, ſecuturus eſt me. Hic eſt Chriſtus, qui pctā quæ ego oſtendo, expiat, ac credentes in ipſum iuſtificat, qui iram Dei, quam ego patefacio, placat, qui ignes inferni, quos ego accendo, extinguit, & ianuas cœli aperit, ut quotquot in ipſum credunt, cœleſtia & perpetua gaudia conſequantur. Habes, quomodo Moſes de Ieſu Chriſto ſcripſerit. Habes & explicationem eius contionis, quam Chriſtus occaſione Iudaïcæ perſecutionis ob æditum in Sabbato miraculum, habuit. Reliquū nunc eſt, ut hanc memorabilem & cœleſtem contionem magna diligentia conſeruemus, ut ex ipſa cognoſcamus maieſtatem DOMINI noſtri Ieſu Chriſti, & omnem ſalutis noſtrę ſpem in ipſo collocemus, qui eſt unà cū patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſęcula, Amen.

CAPVT

CAPVT SEXTVM

HOMILIA L.

IN SVPERIORI CAPITE Euangelista commemorauit principio, illustre miraculum, quod Iesus Christus in paralytico triginta & octo annorum ædidit. Deinde recensuit excellentem contionem, quam Christus de maiestate sua, post æditum miraculum habuit. Eundem plane ordinem seruat Euangelista etiam in hoc sexto capite. Initio enim narrat memorabile illud miraculum, quod Iesus pascendis tot milibus hominum in deserto ædidit. Postea addit egregiam contionem, quam Christus de uera in ipsum fide habuit. Ac profecto apta hæc est, & congruens narratio. Nam Iesus Christus non uoluit doctrinam suam auditoribus nudam proponere, sed munitam uarijs miraculis, ut his tanquam cœlestibus testimonijs ueritas & autoritas eius tam patefieret, quàm confirmaretur. Ostendimus & antea, q̃ Christus aliquoties usus sit miraculis suis pro tintinabulis, quæ Campanas uocant, quibus conuocaret auditores ad contionem, & excitaret in eis attentionem. Audiamus igitur & nos primum omnium, sonitum Campanæ eius, hoc est, historiam miraculi in deserto æditi, ut non tam ad hanc, quæ postea sequitur, contionem, quàm ad uniuersam Christi doctrinam fide percipiendam, attentiores fiamus. Post hæc, inquit, abijt Iesus trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis, & sequebatur eum turba multa, quia uidebant eius signa, quæ faciebat super his, qui infirmabantur. Non est sentiendum, quòd Iesus statim post contionem, quæ in superiori capite descripta est, secesserit trans mare Tiberiadis, sed quemadmodum alij Euangelistę testantur, secessit cum Apostolis in desertum locum, postquam ante emisisset eos ad prædicandum Euangelion, & dedisset eis potestatem ejciendi dæmõnes, ac sanãdi morbos, & illi reuersi essent, ac cõmemorassent, quę eunq; fecerant, & docuerant. Tunc igit̃ Iesus assumptis his secessit seorsum trans mare Tiberiadis in Galilęa, ad locũ desertũ ciuitatis, q̃ dicta est Bethsaïda, & requiescite (inqt) paululum. Erant em̃, qui uenirẽt & abirent multi, ac ne cibum quidem capere uacabat. Quare secessit cum

apoſtolis à turba, ut recreati alacriores ad ſuam functionem rediren. Quid enim in hac humana imbecillitate, quam etiam Ieſus ipſe in ſe ſuſceperat, durabile eſt, quod alterna requie caret? Sed ne ſic quidem potuit eis otium contingere. Cum enim populus ſenſiſſet Ieſum cum Apoſtolis ſuſcipere profectionem ad deſertum, tanto deſiderio eius et uidendi & audiendi tenebantur, ut alij quidem præuenirent eum, in deſertum, alij ſequerentur. Itaq; factum eſt, ut magna hominum multitudo in deſertum illud, ad quod Ieſus, quietis gratia ſeceſſerat, conue nerit. Quid ergo de hac turba dicemus? Excitati quidem ſunt magnitudine miraculoꝝ, ut Ieſum ſequerent, ſed quo, obſecro, cõſilio ſecuti ſunt eum? Non enim idem fuiſſe omnium conſilium, res ipſa demonſtrat. Nam alij ſecuti ſunt eum ex curioſitate, ut uiderent inſolita miracula. Alij ex ignauia & ſocordia, ut ocioſi cum ipſo fœliciter in hac terra uiuerent. Iudicabant enim eum eſſe Meſſiam, non quidem talem, qualem ſpiritus ſanctus docuerat, ſed qualem ipſi ſibi fingebant, nempe terrenum Monarcham, qui aſſeclis ſuis oẽm terrenam fœlicitatem tribueret. Alij ſecuti ſunt eum, ut captarent ex ſermone eius, quod nunciarent ſacrificulis & phariſæis, atq; ex hoc offitio beneuolentiam eorum conſequerentur. Pauciſſimi ſecuti ſunt Ieſum, ut reportarent ex ipſo ueram iuſtitiam & cœleſtem ſalutem. Sic homines uulgo ſunt affecti. Maxima pars non niſi terrenas opes, & carnalem tranquillitatem quærunt. Putant ſe ſua ipſorum opera facile poſſe conſequi cœleſtem iuſtitiam & ſalutem, ſi modo conſequerentur terreſtrem fœlicitatem. Det uitam inquiunt, det opes, animum mihi æquum ipſe parabo. Sed hæc eſt corruptiſſima & deprauatiſſima opinio. Ea enim iuſtitia, quę in iuditio Dei conſtat, non poteſt parari humanis uiribus, nec inueni tur in opibus, in otio, aut uoluptate huius ſeculi, ſed inuenitur tantum in Ieſu Chriſto, & paratur per fidem, quæ Ieſu Chriſto, & Euangelio eius adhibetur, non quidem, ut conſequaris ex eo terrenam fœlicitatem, ſed remiſsionem peccatorum, & cœleſtem ſalutem. Deus enim pater nõ propoſuit huic mundo filium ſuum ad hunc uſum, ut auaro det ſacculos plenos auri & argenti, aut uoluptario uaria genera carnalium delitiarum, aut ambitioſo magiſtratus & honores, aut ignauo otia & conuiuia, hoc eſt, non propoſuit eum nobis, ut ſit carnalis & terrenus, ſed ut ſit ſpiritualis & cœleſtis Meſſias, qui largiatur peccatoribus remiſſionem peccatorum & iuſtitiam, ac perpetuæ damnationi obnoxijs, credentibus tñ in ipſum, regnum & gaudiũ cœleſte. Quare nõ eſt abutendũ Chriſto ad cupiditates carnis, ſed utendũ eſt eo ad cõſequenda uera ac perpetua bona. Hęc cũ ita ſe habeãt, audiamus nũc de miraculo. Subijt aũt Ieſus in montem, et ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis. Inſtabat au-

Diſcipuli Chriſti uarie affecti.

bat autem pascha dies festus Iudęorum. Cum sustulisset ergo oculos Ie
sus,& uidisset, qꝙ multa turba ueniret ad se, dicit ad Philippum. Vn
de ememus panes, ut edant isti? Hoc autem dicebat tentans eum. Ipse
enim sciebat, quid esset facturus. Respondit ei Philippus. Ducentoꝝ
denariorum, (qui ualent pene triginta aureis Rhenanis) panes non
sufficiunt eis, ut unusquisqꝫ pusillum quippiam accipiat. Dicit ei unus
ex discipulis ipsius, Andreas frater Simonis Petri. Est puer unus hic,
qui habet quinqꝫ panes ordeaceos,& duos pisces, sed hęc quid sunt in
ter tam multos? Dixit autem Iesus. Facite ut homines discumbant. Erat
autem gramen multum in eo loco. Discubuerunt ergo uiri numero fer
me quinquies mille. Miraculum, quo Iesus pauit in deserto quinqꝫ pa
nibus, ac duobus piscibus, plusq̄ꝫ quinquies mille homines, & quod
Euangelista describēdum suscepit, magnum est, ac memorabile,& tan
ti etiam hominibus ipsis uisum, ut eo excitati uoluerint Iesum miracu
li autorem, regem creare. Quare descriptio eius diligenter obseruan
da et excutienda est, ut ueritas ipsius nobis certissima reddatur. Ac pri
mum, de scriptore ipso, Ioanne Apostolo & Euangelista, non est dubi
um, quin sit testis fide dignissimus. Et ad testimonium eius accedūt a
lij tres Euāgelistę, Matthęus, Marcus & Lucas, qui & ipsi singuli hoc
miraculum de quinqꝫ panibus & duobus piscibus descripserūt. In ore
duum aut trium stat omne testimonium. Descripserunt autem hoc mi
raculum non inter se confingentes & conferentes, sed diuersis locis ac
temporibus,& prǫsertim ijs temporibus, quibus adhuc multi superśti
tes erant, qui potuissent hos, si ista finxissent, mendatq̄ conuincere. De
inde Ioannes cōmemorat magna diligentia omnes huius miraculi cir
cumstantias. Indicat locum, uidelicet, desertum trans mare Tiberiadis
in Galilæa. Indicat & tempus anni, Prope, inqens, erat Pascha, festum
Iudęorum. Alij adnotarunt etiam diei tempus. Dies, inquiunt, cepe
rat iam declinare. Sed & testes huius tanti miraculi indicantur. Hic
enim prǫsentes affuerunt Apostoli, inter quos Christus cum duobus
nominatim, uidelicet cum Philippo et Andræa de hac re disputauit.
Affuerunt etiam pene quinqꝫ milia uirorum ut interim non numeren
tur mulieres & pueri, qui certe omnes, si opus fuisset, potuissent pub
licum de hoc miraculo testimonium ferre. Ioannes commemorat quo
que, quid eo loci terra protulerit, Erat, inquiens, gramen multum in
eo loco. Has omnes circumstantias Euangelista tam diligenter recen
set, ut perspicue significet, se narrationem huius miraculi haudquaqꝫ
confinxisse, sed rem certissime gestam literis mandare. Præterea de
scribit etiam modum, quo Christus suscipit hoc miraculum ædendum. Potuisset enim Christus hos omnes qui ipsum ad desertū secuti

ſunt, inuiſibili potentia ſine externo cibo cõſeruare, ne fame perirent, quemadmodũ quondam conſeruati ſunt Moſes & Elias, ac ipſe quoq; in deſerto quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Potuiſſet etiam inuiſibili potentia unicuiq; panẽ ex improuiſo in gremium ſuum deponere, ſed uide quid faciat. Nouit quidem magnam eſſe hominum multitudinem, nouit quibus rebus homines famelici opus habeant, cogitauit etiam, quomodo eos paſturus ſit. Hoc dicebat, inquit Euangeliſta, tentans eum. Ipſe enim ſciebat, quid eſſet facturus, non proponit autem continuo famelicis cibum, ſed diſſimulat omnia ac ita ſe gerit, perinde ac ſi nullam prorſus curam huius rei ſuſcepiſſet. Itaq; cum ueſpera appeteret, & Chriſtus longe alia cogitare uideretur, ecce tibi ſolliciti diſcipuli inſtant & urgent, ut dimittat turbas ad finitimos uicos, quo emant ſibi cibum. Attamen Chriſtus ne ſic quidem ſignificat aliquam ſe curam de paſcendis famelicis adhibere, ſed pergit quaſi contemnere. Date illis uos, inquiens, quod edant. Ex hoc igitur reſponſo diſcipuli nacti opportunitatem explicandæ ſuæ prudentiæ, & exponendæ ſuæ penuriæ. Quid, inquiunt, nos ne tantam turbam paſceremus? Viginti aut triginta aurei numi uix nobis ſufficerent, ut panes emeremus. Quis autem nobis tantam pecuniæ ſummam numeraret? ac etiamſi tãta ſumma repoſita eſſet in noſtro erario, quid? iubes ne eam ad aliorum uſum inſumere, ut nos poſtea egeamus? Hic Chriſtus quaſi & ipſe dubitaret, ac indigeret alieno conſilio, Philippum ſingulariter compellat. Vnde ememus, inquiens, panes, ut edant iſti? quid tu cenſes faciendum? Philippus autem adſcribit ſe ſententiæ collegarum ſuorum. Idem plane, inquiens, cenſeo, quod iſti mei collegæ. Nam etiamſi emamus panes triginta aureis numis, non tñ ſufficient, ut unuſquiſq; puſillum quiſpiam accipiat. Quot ergo, inquit Chriſtus, panes, uos habetis? Et audit ex Andræa, puerum adeſſe inter ipſos, qui habeat quinq; panes ordeaceos, & duos piſces. Sed nec hac quidem ratione uidetur rebus cõſultum. Quid enim hæc ſunt, inter tam multos? Animaduerte, obſecro, quam conſtanter Chriſtus propoſitum animi ſui diſſimulet, & quam longis ambagibus utatur, priuſq; famelicos paſcat. Quid ergo dicemus? num Chriſtus tam longas deliberationes cum diſcipulis ſuſcepit, q; aut neſcierit, quid deſit turbę, aut non uoluerit, aut non potuerit fami mederi? nihil certe minus, ſed uoluit manifeſtam & cognitam eſſe panis penuriam, ut magnitudo miraculi, quod ęditurus erat, probe agnoſceretur, & altius memoriæ infigeretur. Cum enim Apoſtoli futuri eſſent doctores Euangelij Chriſti, & teſtes factorum eius, in toto orbe terrarum, neceſſarium erat, ut miracula Chriſti penitus cognita perſpecta & explorata haberent. Eſt & aliud hic obſeruandum. Nam Chriſtus filius Dei docet nos hac

ſua diſſi-

ſua diſſimulatione et extractione ædendi miraculi, quo conſilio Deus ſoleat nonnũq̃, quamuis diu multis precibus imploratus et fatigatus, auxilium & liberationem in longinquum tempus differre. Deum, inquit Euangeliſta, nemo uidit unq̃, filius unigenitus qui eſt in ſinu patris ipſe enarrauit. Et iterum. Nemo nouit patrem, niſi filius. Quare in filio dei, qui eſt Ieſus Chriſtus, cognoſcenda eſt uoluntas dei, et perſpiciendum eſt conſilium eius. Videmus autẽ hoc loco filiũ dei in paſcendis famelicis cunctari, & ita ſeſe gerere, perinde ac ſi non uellet, aut non poſſet eos paſcere, et tamen opportuno ſuo tempore paſcit eos mirando modo. Sunt ergo ĩidem plane mores Dei patris noſtri cœleſtis. Is enim ſolet ad piorum preces ſurdus pene uideri, ac nullam prorſus curam de ſeruandis ipſis adhibere. Quo conſilio id facit? num q̃ piorum preces non exaudierit, aut ſeruare non uelit? Abſit? Quęcũq̃, inquit, petieritis in deprecatione credentes, accipietis. Et iterum. Erit anteq̃ clament, ego exaudiam, adhuc illis loquentibus, audiã. Ac rurſus. Inuoca me in die tribulationis, et eruam te et honorificabis me. Deus igitur ex fide inuocatus non cunctatur in conferendo auxilio, q̃ no lit ſeruare, ſed cunctatur primum, ut dilatione excitet in afflicto maiorem ardorem inuocandi ſe, hoc eſt, præſtandi ueri diuini cultus. Quo enim ardentius Deum inuocas, eo maiorem præſtas Deo cultum. Sumus autem in hunc uſum poſiti, ut colamus DOMINVM Deum noſtrum. Deinde cunctatur, ut preſtantiora benefitia afflicto conferat, ex quo & afflictus maiorem conſequatur fœlicitatem, & gloria nominis dei clarius illuſtretur. Sicut eñ granum agro iniectum, non amittitur, etiãſi terra obruatur, & interire uideatur, ſed potius fœnerat, id quod tempore meſſis manifeſte apparet, ita preces in ſinum Dei ex fide depoſitę non ſunt uanę, etiamſi uideantur minime exaudite, ſed afferunt ſuo tempore uberrimum fructum, ac Deus tanto copioſius reddere ſolet benefitium, quanto altius dormitare uiſus eſt. Hoc conſilium Dei, in differendo ſuo auxilio diligenter eſt cognoſcendum. Nam quemadmodum multum prodeſt ſeruo ad preſtandum dño gratum obſequiũ, ſi recte cognouerit uoluntatẽ & conſilia domini ſui, ita nos plurimũ iuuat ad probe ſeruiendum DOMINO Deo noſtro, ſi in dilatione diuini auxilij, quod in afflictione implorauimus, cognoſcamus, quæ ſit uoluntas, quod conſilium eius, uidelicet, Deum non differre auxiliũ, q̃ non uelit nos ſeruare, ſed q̃ uelit glorioſius, & utilius, cũq̃ quiſcq̃ hoim cogitare queat, ſeruare. Quid ergo, inqes, prodeſt nobis hęc cognitio? Primum conſeruat in nobis tolerantiã, quę ut eſt magna uirtus, ita eſt cultus deo gratiſſimus. Nã qui perſuaſus eſt ſpũ ſancto, quòd deus differat auxilium ſuum, non ut aufferat ſed ut copioſius roganti conferat, fieri non poteſt, quin patiẽter toleret, quicquid aduerſi

Deus uidetur ad piorũ preces ſurdus.

Preces ex fide.

acciderit. Deinde hęc cognitio retinet precantem in offitio et perſeue-
rantia precandi. Eſt & hęc magna uirtus, & Deo cultus acceptiſſimus.
Qui enim certa fiducia ſperat ſibi dilatione diuini auxilij benefitia cu
mulari, quomodo in precatione non perſeueraret? quomodo non con
ſtanter pergeret? Poſtremo retinet precantem in obedientia eorę offi-
tiorum, quę tam deo q̄ proximo ex diuina uocatione debet. Nam qui
futurum uidet per ſpūm ſanctum, ut tanto maiora benefitia accipiat a
Deo, quāto diutius protrahitur diuinum auxilium, teneri non poteſt,
quin uocatiōi dei diligentiſſime obſequatur, ne benefactore ad iracū-
diam inobedientia prouocato, malefitiū pro benefitio accipiat. Quod
autem opus gratius eſt deo, q̄ obedientia? Melior eſt, inquit, obedi-
entia, q̄ uictimæ. Quare, cum aduerſa in nos inſurgunt & augentur,
non exiſtimemus deum noſtri oblitum, aut uō agere noſtri curam, ſed
agnoſcamus & bene conſideremus conſilium Dei, ut fide confirmati,
in offitio noſtrę uocationis pergamus. Cæterum ut miraculum, quod
Chriſtus ęditurus eſt, manifeſtius cognoſcatur, penuria panis non ſo-
,, lum Apoſtolis uerumetiam turbę nota eſſe debet. Dicit ergo Ieſus. Fa
,, cite, ut homines diſcumbant. Erat aūt gramen multum in eo loco. Di-
,, ſcubuerunt ergo uiri numero ferme quinquies mille. Alij Euāgeliſtæ
cōmemorant etiam ordinem diſcubitus, uidelicet, q̄ diſcubuerint di-
uiſi in uiridaria centeni & quinquageni. Ac ſignificant præter uiros
numero ferme qnquies mille, etiā mulieres ac pueros adfuiſſe. Quid
ergo ſibi uult Chriſtus, q̄ non diſtribuit panes, niſi diſcubuerint, idq̄
ſuo ordine? Num homines illi non potuerunt edere, niſi prius diſcu-
buiſſent? Potuerunt. Sed quemadmodum iam diximus, penuria panis
debuit etiā hominum turbæ cognita eſſe, ut miraculum fiat illuſtrius.
Nam cum homines iuſſi eſſent diſcumbere, atq̄ iam ex ordine conſe-
diſſent, excitati ſunt hoc ſpectaculo, ad quęrendum & inueſtigandum
inter ſe, quid hoc rei eſſet? quis daturus eſſet ipſis cibum? unde panis
ſumendus eſſet, ſiquidem nullus ipſorum ſecum panes accepiſſet? Hic
ergo patefacta eſt ipſorum indigentia, et erecti ſunt ad expectationem
cibi a Chriſto accipiendi. Sed & ordo ipſe diſcubitus fecit miraculum
obſeruabilius, quod in turba inordinata nō ſic animaduerti potuiſſet.
Cum igitur hæc ita præparata eſſent, aggreditur Ieſus ad miraculum.
,, Accepit enim panes, cumq̄ gratias egiſſet diſtribuit diſcipulis, diſci-
,, puli uero diſcūbentibus. Similiter ex piſcibus, quantum uolebat. Ad-
mirati ſumus, quid ſibi uellet Chriſtus mandato diſcubitus, nunc aūt
magis admiramur, quid ſibi uelit cerimonia gratiarum actionis. Non
enim diſtribuit panes, niſi ſublatis antea in cœlum oculis, et actis pub
lice in conſpectu omnium gratijs. Quid opus eſt Chriſto his cerimo-
nijs? An non ipſe eſt uerbum Dei, ac Deus ipſe? Dixit, & facta ſunt,

Gratias agit Chriſtus.

manda-

mandauit & creata sunt. Cur ergo & nunc non simpliciter dicit, ut panes multiplicentur? Potuisset quidem Christus non expresso tantum uno uerbo, uerumetiam sola uoluntate panes multiplicare, sed uisum est, his cerimonijs uti, primum ut in conspectu turbę significaret se nō docere alium deum, prętereą uerum illum deum creatorem cœli & terræ, nec miracula sua ędere pręstigijs, sed cœlesti & diuina potētia. Deinde uoluit etiam docere, quid sit gratiarum actio, & quantum efficiat. Nam quod Ioannes dicit. Egit gratias, hoc alij dicunt. Benedixit. Ex hac enim gratiarum actione quinq; panes & duo pisces ita benedicti, aucti & multiplicati fuerunt, ut ex ipsis non solum quinquies mille uirorum, una cum mulieribus & pueris pasti sint abundanter, sed etiam collecti sint duodecim cophini pleni fragmētis. Sic et in nouissima cœna accepit Iesus panem, & quod alius Euangelista dicit, Egit gratias, hoc alius ait, Benedixit. Hac enim gratiarum actione Christus panem & calicem cœnę suæ ita benedixit, ut essent credentibus in Christum nō solum cibus & potus corporis, ad conseruandam uitā corporalem, sed etiam cibus ac potus animę, imo totius hominis, ad conseruandam uitam spiritualem & ęternam. Gratias igitur Deo agere pro collatis et propositis benefitijs, est benefitia illa proposita benedicere, fortunata efficere, augere & multiplicare, ideoq; qui tenetur desiderio augendi & multiplicandi bona sua, quæ diuino fauore accepit, non potest id & magis pie, & cōmodius facere, quàm si contentus proposito beneficio, quantūcunq; paruo, gratias deo agat, et quoq;modo fieri potest, referat. Hæc sunt diligenter animaduertenda, ut discamus ueram & piā rationem augendarum opum, aut aliorum benefitiorum dei. Nam homines corrupta sua natura ita affecti sunt, ut quicquid benefitiorę diuinitus acceperunt, existiment se minus, q̄ par sit, accepisse. Quare in hoc studium omni cura & cogitatione incumbunt, ut quod acceperūt, & habent, augeant, si non pie & iuste, at impie, iniuste, & quoquo modo possunt, tantum ut augeant. Sed hac ratione acceptum benefitium magis maledicitur, q̄ benedicitur, & plus minuitur, q̄ augetur. Dicit enim scriptura. Si non audieris uocem Dñi dei tui, ut custodias & facias omnia mandata eius, maledictum horreum tuum, maledictæ reliquiæ tuę. Inter mandata autem dei, etiam hoc continetur. Non fureris, quo et impostura, quibus homines solent opes suas augere, prohibentur. Et iterum. Nūquid iustificabo statheram impiam, & saccelli pondera dolosa, quibus diuites repleti sunt iniquitate? Tu comedes & nō saturaberis, & humiliatio tua in medio tui. Quare impostura, & mali doli in negociationibus, nō sunt ea ratio, quibus opes uere benedicuntur & augentur, sed ut recte hoc fiat, ab exemplo Christi discendum erit. Sumpsit Christus quinq; panes et duos pisces in manus, & quā q̄

Gratiarum actio est benedictio.

hic cibus, minime uidebatur tantę hominum multitudini ſufficere, tamen pro hoc pauco admodum, egit deo patri ſuo gratias. Quarum actione factum eſt, ut tot millia ex iſto paucilſimo cibo ſaturarentur. Faciamus & nos ſimiliter. Sumamus pauca illa, quę nobis Deus dedit in manus noſtras, fidenti animo, ſimus ijs, quanq; paucilſimis contenti, agnoſcamus nos ne illa quidem meritos noſtra iuſtitia, ſed conſecutos ea ex liberali dei clementia, & agamus Deo gratias tam uerbis, q; operibus. Sic enim fiet, ut & noſtra, quantumcunq; pauca multiplicent, ac nō tā nobis, q; toti familiæ noſtrę ſufficiant. Sed non ſum, inqs, Chriſtus, qui poſſim mea potētia panes aut alias res ſic multiplicare, nec collatū eſt in me donū ędendorꝝ miraculorꝝ. Recte dicis. Nō es Chriſtus, ſed ſi crediderīs in Chriſtū, membrum es Chriſti. An putas nihil benedictionis à capite in membrum defluere? An non caput & membrum ita coniuncta ſunt, ut habeant cōmunem uirtutem? Non multiplicabis panes tuos per gratiarꝝ actionem, externo et uiſibili, ſed ſpūali & cœleſti incremento. Ecce ſerui mei, inquit, comedent, & uos eſurietis, bibent, & uos ſitietis, lętabuntur, & uos cōfundemini. Et iterꝝ. Non affliget Dominus fame, animam iuſti. Quare ſi gratiarꝝ actione panes tui ita aucti fuerint, ut non intereas fame, ſed conſequaris uere & perpetuo fœlicem uitam, quid hoc incremento poteſt eſſe copioſius? quid utilius? Sed perſequamur & reliqua. Vt aūt impleti ſunt, dicit diſcipulis ſuis. Colligite, quæ ſuperfuerunt fragmenta, ne quid pereat. Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmētorum ex quinq; panibus ordeaceis, quę ſuperfuerāt his, qui comederant. Quid hoc? dicit Sycophanta quiſpiam. An non hæc eſt auaritia, q; Chriſtus iubet tanta cura colligere fragmenta? Num & ipſe ſollicitus eſt in craſtinum? Quod Chriſtus facit, non eſt auaritia, aut impia ſollicitudo, (Peccatum non fecit, nec eſt inuentus dolus in ore eius) Sed eſt magna & obſeruabilis prudentia. Primum enim iubet colligere fragmenta, ut ueritas miraculi tam illuſtrior, q; probatior fiat. Nā ſi non multiplicaſſet quinq; panes ueris panibus, & non uere pauiſſet tot homines, profecto non potuiſſent tam multa fragmēta colligi, ſed reipſa apparuiſſent prędigię. Nunc aūt colliguntur fragmenta, et ſunt etiam ipſa eſui apta. Quare manifeſtum eſt, miraculum uere eſſe ædituum. Deinde docet Chriſtus, prędentibus beneficijs dei non abutendū eſſe, ac licere quidem nobis fructum eorꝝ quantum neceſſitas exigit, capere, ſed reliquias ipſorꝝ, exempli gratia, uel frumenti uel uini, uel pum, non eſſe pedibus cōculcandas. Reliquię aūt frumenti aut uini, & aliarꝝ id genus rerum, pedibus conculcantur, non ſolum cum externis hominum plantis in terra contemptim proteruntur, ſed cum homines helluantur, cum epotandis poculis certāt, cum opes, quas à maioribus accepe-

Nota

Fragmenta colliguntur.

acceperunt, dilapidant. Hoc certe est fragmenta pedibus cõculcare, q̃d cum fiat, uenit ira dei in filios inobedientes, ut affligantur & bellis, & rei᷑ penuria. Ve, inquit, qui consurgitis mane ad sectandam ebrietatẽ & potandum usq᷒ ad uesperam, ut uino ꝯstuetis. Cithara & lyra & tympanum & tibia & uinum in conuiuijs uestris, & opus Dñi non respicitis, nec opera manuum eius consideratis. Propterea captiuus est ductus populus meus, quia non habuit scientiam, & nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius siti exaruit. Fragmenta igitur non sunt conculcanda pedibus, sed colligenda, ut benefitijs dei recte utentes, in die necessitatis conseruemur. Sed tẽpus nunc est, ut de usu huius miraculi ali q̃d dicamus. Etsi enim facile intelligi potest ex ijs, quę ante dicta sunt, q̃᷒ multiplicem utilitatem afferat hoc miraculum Ecclesiæ Christi, tñ quia Christus ipse commemorat p̃cipue duplicem eius usum, non est nobis cõmittendum, ut quicquid id est rei oscitanter p̃tereamus. Nam alter᷑ recitat in ea contione, quę postea in hoc capite describit. Non enim sentiendum est, q᷒ ꝯdiderit hoc miraculũ, ut significaret se esse terrenum Messiam, & externum Monarchã, qui sit in terra pro alior᷑ regum more dñaturus, & oẽs, qui ipsum agnoscant, in otio & rerum affluentia fœlices in hac corporali uita conseruaturus. Non est quidẽ passus, quãdiu ipse in hac terra uitam egit, ut hi, qui ipsum sectabant, alicuius necessarię rei indigerent. Quando misi, inquit, uos sine sacculo, & pera & calciamentis, nũ quid defuit uobis? non uoluit aũt hoc miraculo testari, se esse terrenum Monarchã, & afferre hoĩbus externã huius mundi fœlicitatem, sed potius uoluit confirmare ueritatem Euangelij sui, quo docebat se esse spũalem & cœlestẽ Messiam, ac afferre hoĩbus spũalia ac cœlestia bona, uidelicet, remissionem p̃ctõrum, reconciliationem cum deo, adoptionem in filios dei, liberationẽ in morte, & perpetuã in cœlesti regno fœlicitatẽ. Hic est panis, hic est cibus, quẽ Christus in se p̃cipue quęri uoluit. Vnde & fugit, cum aĩaduerteret uulgũ deliberare de creando ipso rege, & postea cum magna hoĩm multitudo ad ipsum redijsset, dixit: Amen amen dico uobis, q̃ritis me, nõ quia uidistis signa, sed qa comedistis de panibus & saturati estis, hoc est, Quęritis me, non ut ex miraculo confirmetis fidem uestrã, quã debetis Euangelio meo adhibere, quęritis me, non ut consequamini in me ueram coram deo iustitiam, & salutem, ad q̃d quęrendum uos miraculum p̃cipue uocat, Sed quęritis me, ut apud me in otio & ignauia uictum, ac rei᷑ affluentiã habeatis. Quęritis me, non ut menti sed ut uentri cõsulatis, Ego uero dico, Operemini non cibum, qui perit, sed qui permanet in uitã ꝑternã, quẽ filius hoĩs dabit uobis. His uerbis Christus manifeste docet, q᷒ uoluerit hoc miraculo excitare hoĩes, ut discant Euãgelion suum, ex quo cognoscant ipsum esse uer᷑ panẽ cœlestẽ, quo qui uescat,

Euangelij cognoscẽdi gratia, miracula ædita sunt.

hoc eſt, in Chriſtum credat, cõſeruetur perpetua fœlicitate. De qua re, quoniam Chriſtus poſtea copioſe contionabit, non erimus nunc longiores. Alter uſus huius miraculi extat apud Matth. ca. xvi. Cum enim diſcipuli de panibus ſolliciti eſſent, ait Chriſtus. Quid cogitatis intra uos ipſos, o parum fidentes, q panes non ſumpſeritis? Nondum intelligitis, neq memoria tenetis quinq illos panes, cum hoies eſſent quinquies mille, & quot cophinos ſuſtuleritis? Hic docet Chriſtus, q ediderit miraculum de panibus etiã propter has cauſſas, primum, ut ſignificaret diſcipulis ſuis, qd quãdiu corporali pſentia cum ipſis uiueret, nullum etiã corporale incommodum accepturi eſſent. Cum eſſem, inquit, cum eis in mundo, ego ſeruabã eos noie tuo. Quos dediſti mihi, ego cuſtodiui, & nemo ex eis perit, niſi filius ille perditionis, ut ſcriptura compleretur. Huc etiã pertinet illud, qd apud Marcum exprobratur diſcipulis incredulus error, quo afficiebant, cum uidebant Chriſtũ ambulantem ſuper mare. Vehementer, inquit Euangeliſta, ſupra modum intra ſeſe ſtupebant & admirabant. Non em intellexerant de panibus, erat enim cor eorũ obcęcatum, hoc eſt, Etſi paulo ante uiderãt miraculum de panibus, tñ non erant tam ingenioſi, ut ex eo intelligerent Ieſum eſſe ueꝝ ſeruatorẽ, qui non ſe ipſe tm, ſed etiam oēs ſuos, qui ſecum eſſent, tã in marinis fluctibus, & tẽpeſtatibus, q in oĩbus aliis periculis ſeruare poſſet ac uellet. Deinde edidit hoc miraculum, ut confirmaret ueritatẽ huius dicti, Quæritę primum regnum dei & iuſtitiam eius, & hęc oĩa adiecientur uobis. Nã hoc miraculum eſt cœleſte ſigillum, quo deus teſtat ſe unicuiuis ex fide in diuina uocatione ambulanti ſufficientem uictum & amictum daturũ. Quẽadmodum enim in familia recte inſtituta, paterfamilias hoc à familiaribus ſiue liberis ſiue ſeruis exigit, ut unuſquiſq ſuum faciat offitium, & alius quidẽ colat agrũ, alius putet uineam, alius ſecet ligna, alius uerrat domum, ipſe aũt ſibi ſumit curã parandi alimenti, & id ſuo tempore ſingulis diſtribuendi, ſi non ſua ipſius manu, certe ſua ordinatiõe & iuſſione. Ac uide tu, quid peruerſius eſſet, q ſi ſeruus negligeret pręceptum patris familias, nec coleret agrũ, interim aũt ſuſciperet curã querendi cibi, ex qua et ſurſum ac deorſum uagaret, ut panẽ acciperet? ita & Dñs deus noſter, magnus eſt paterfamilias, nos aũt hoies, ſumus familia eius. Et unuſquiſq noſtrũ ſuam habet uocationẽ, ſuum offitium, ad qd faciendum diuinitus ordinatus eſt. Cum igitur ſimus familia dei, non debemus eſſe ſolliciti, quid edamus, quid bibamus, aut quibus ueſtiamur, (hanc enim curã deus, ut paterfamilias in ſe ſuſcepit) ſed ſolliciti eſſe debemus, q diligenter, q obediẽter, q pie offitium noſtrũ faciamus. Hoc opus, hic labor noſter ſit, ut iuſtitiã ſectemur. Nõ enim perdet (inquit) deus fame animam iuſti. Et, Nouit Dñs dies immaculatorũ, & hæreditas eorũ in ęternum

Nota

Deo patrisfamilias curæ eſt familia.

ſumus familia dei

ĩnęternum erit. Non cõfundentur in tempore malo, & in diebus famis saturabuntur. Hęc tanto diligentius sunt considerãda & sectanda, quanto plus uulgus hoĩm in parãdo sibi uictu peccare solet. Hoĩes enim sic fere affecti sunt, quemadmodum uidemus Philippum & Andreã in huius miraculi historia affectos fuisse. Vt enim hi sentiunt nec paucam pecuniam, nec paucum cibum sufficere ad pascendã tantã populi multitudinẽ, & cum nulla uideant alimenta ob oculos posita, nõ habent, quo se uertant, ita hoĩes, cum in parando uictu nihil uident reliqui esse in terrã, putant etiã nihil reliqui esse in cœlo, & ubi deest humanum auxilium, existimant etiã deesse diuinum, ideoq; non attollunt mentem suã ad deum, sed potius uertunt se ad artes Satanę. Prędantur, furantur, nugantur, dolis & imposturis studeant, tm̃ ut quoq̃modo possunt, alimenta sibi parent. Et cũ reprehendunt̃, excusant, necesse, inquit quispiã, habeo me & meam familiã alere. Recte dicis. Familia oĩno alenda est. Furari aũt, & dolis ac imposturis studere, nõ est familiam alere, sed est se ac familiam perdere. Dicit enim scriptura, Si non custodieris mandata dei, (Inter mandata aũt dei etiã hoc continet̃, Non fureris) mittet dñs super te famẽ, & esuriem, & increpationẽ in oĩa opera tua. Et iterꝝ. Alĩ diuidunt propria & ditiores fiunt. Alĩ rapiunt non sua, et semper sunt in egestate. Ac rursus. Nescierunt facere rectum dicit dñs, thesaurisantes iniquitatẽ, & rapinas in ędibus suis. Propterea hęc dicit Dñs deus, Tribulabit̃ et obsidebit̃ terra et detrahet̃ ex te fortitudo tua, et diripientur ędes tuę. Vides q; aliena rapere, & opes imposturis parare, non sit se & familiam alere, sed potius in egestatem & famẽ conĩcere. Ambulare aũt ex fide in uocatiõe dei, & in negotĩs sectari iustitiam, hoc demũ est familiam alere. Iusti enim hęreditabunt terrã, & inhabitabunt in seculum seculi super eã. Et, Salus iustorꝝ à dño, ac protectior eorꝝ in tempore tribulationis. Fugienda igit̃ est oĩs impostura, & faciẽda iustitia, ut in curã Dñi suscepti, conseruemur nõ solũ alimentis corporalib. sed etiã, q̃d maxim est, spũalibus ac cœlestibus per Iesum Christũ dñm nostrꝝ, qui est una cũ patre & spũsancto deus bñdictus in secula, Amen.

Familia alenda sed nõ peccandum.

Impostura non sunt fœlices.

HOMILIA LI.

AVdiuimus, q; liberaliter, q; mirabiliter sese Christus gesserit erga turbam hoĩm, quę secuta fuerat ipsum in desertũ. Pauit enim quinq; panibus & duobus piscibus, plusq; quinquies mille homines. Audiamus nunc, quõ uicissim sese turba erga tam admirabilẽ pastorem gerat. Illi ergo homines, inquit Euangelista, cum uidissent quod signum Iesus fecerat, dicebant. Hic est uere propheta ille, qui uenturus est in mundum. Iesus ergo, cum cogno

uisset, q̃ uenturi essent ac rapturi ipsum, ut facerent ipsum regem, secessit iterũ in montẽ ipse solus. Duo sunt, quę hoĩes isti ad significandum gratitudinis suę affectum erga Christum, suscipiunt. Alterũ est, q̃ laudent ipsum uerbis, ac prędicent eum, & publice confiteantur eum uere esse prophetã illum, quem Moses scripsit uenturũ in mundum, & quẽ Iudęi eo tempore expectabant. Alterũ, q̃ deliberent secum de creando ipso rege. Nam cum de propheta illo scriptum sit, eum fore Messiam, seu regem, (Messias enim unctus seu Rex dicitur) sentiunt se maximũ deo cultum facturos, si hunc suffragñs suis in regiã maiestatẽ extollãt. In his aũt rebus gestis populi, alia quidem cõmendatione, alia reprehensione digna sunt. Cõmendandum est, q̃ miraculo excitati assentiantur doctrinę Iesu, ac sentiant ipsum esse uerũ Messiam. Sed grauiter reprehendum est, q̃ existiment regnum Messię fore in hac terra corporale, & Messiam dñaturum more Monarcharũ huius mũdi, ideoq̃ optime nunc secum actum putant, q̃ nacti sint regẽ, qui non solum possit miraculis suis ad se congregare maximum exercitum, & debellare totum orbẽ, sed etiã apud quẽ nullo suo labore pascantur, & oẽm terrenam fœlicitatem consequãtur. Hęc opinio de regno Messię, carnalis est, & merito damnanda. Messias enim, quem prophetę promiserunt, nõ est terrenus monarcha. Et fœlicitas nostra non in hoc consistit, ut bene sit corpori carnaliter & ignauiter ociemur, atq̃ gratis pascamur, sed ut bene sit nobis spũaliter, & pascamur cibo ęterno, de qua re Christus ipse postea pluribus concionabit. Non solum aũt carnalis opinio populi de regno Messię, uerũ etiam mobilitas, uarietas, & inconstantia ac etiã precipitantia populi reprehendenda est. Nam, quẽ nunc, cum pascit, regẽ creare, & in cœlo posuisse cupiunt, eum postea, cum captiuus ad crucem abducitur, aut fastidiose contẽnunt, aut contumelios̃e derident, aut unà cũ aliis in crucẽ suffigendum clamãt. Hęc est multitudinis natura, q̃ nunq̃ fere mediocribus studiis aut bñfactores in fauorem, aut qs putat malefactores, in offensam excipiat. Morbus hic est, & furor, nõ iuditium, aut sanitas. Etsi enim debemus esse grati erga bñfactorem, & odisse mala, tñ gratitudo habet suos fines, ne uidelicet, quod Ethnici fecerunt, ex benefactoribus hoĩbus faciamus deos, aut qui mos fuit hypocritarũ, è sanctis faciamus redemptores & seruatores, malum aũt sic odio habendum est, ut interim non obliuiscamur offitij, nec rependamus malũ malo, sed bono. Quę cum sic sese habeant, uideamus nunc, quõ Christus sese erga hunc populi fauorẽ gesserit. Cum cognouisset, inqt Euangelista, q̃ rapturi essent ipsum, ut facerent eum regẽ, statim cõpulit, quẽad modum Matthęus ait, discipulos suos, ut conscenderent nauim, ac præcederẽt se in ripã ulteriorẽ, ipse aũt fugit, ac secessit iterũ in montẽ solus. Quid hoc, inquis, rei est? Cur fugit Christus? Cur non accipit regiam maie-

Messias non est terrenus Monarcha.

Multitudinis ingenium.

maiestatẽ, quę ipsi à populo deferẽ? Nũ Regius magistratus tã abominabilis est corã deo, ut nõ liceat pio homini eũ suscipere ac gerere? Nihil certe minus. Nõ est potestas, inquit Paulus, nisi à deo. Et quæ sunt potestates à deo ordinatę sunt. Quare, qui legitime ad functionẽ regię maiestatis uocatur, potest in eo uitę genere bona conscięntia uersari. Sed qd? Num Christus hac sua fuga uoluit significare, ꝙ etsi regius magistratus sit per se deo acceptus, tñ pij debeãt ex humilitate humanã gloriam & maiestatem fugere, ac sese in sordida uitę genera conijcere, quẽ admodum Christus aliẽs dicit. Discite à me quia mitis sum & humilis corde? Nec hoc docet fuga Christi. Etsi enim Christus iubet nos exemplũ humilitatis suę sequi, tamẽ humilitas non est, legitimã suam uocationem temere abijcere, & suscipere abiectius genus uiuendi sine mandato dei, sed uera humilitas est, diuinę uoluntati & ordinatiõi in quauis uocatione siue illustri siue abiecta obedienter seruire. Sic humilis fuit Iob, hoc est, uoluntati dei obediens tã in diuitijs, ꝙ in paupertate, cũ diceret, Dñs dedit, Dñs abstulit, Sit nomen dñi bñdictum. Sic Dauid humilis fuit, hoc est, diuinę uoluntati obediens, siue in regno siue in exilio. Dicebat eñ, Si inuenero gratiam in oculis Dñi reducet me, Si aũt dixerit mihi nõ places, pẽsto sum, faciat qd bonum est corã se. Sic et Christus ipse, uerus Dauid humilis fuit. Vocatus eñ diuinitus ad ferendã crucẽ, tulit eã obediẽter. Vocatus postea ad accipiendã maiestatẽ cœlestẽ in regno patris sui, accepit & hanc obediẽter. Hęc est uera humilitas, qua non fit, ut abijcias legitimã uocationẽ, sed ut in quauis legitima uocatione Dño deo tuo obedias. Quare Christus nõ uoluit hac fuga pios docere, ꝙ aut non debeãt suscipere functionẽ regij magistratus, si ad eã legitime uocentur, aut debeant eã temere, et sine uocatiõe dei abijcere, si ante susceperint eã. Quid ergo est, ꝙ ipse fugerit, nec uoluerit rex creari? Ac profecto, si doctrinã eius consideraueris, multo maiora & illustriora sibi sumpsit, ꝙ si se externũ regẽ Israelis iactasset. Prædicauit se esse Lucẽ mundi, se esse uitã & resurrectionẽ. Dixit, se esse filium dei, adeoꝙ deo ipsi æqualem. Hęc certe multo maiora & prestantiora sunt, ꝙ si suscepisset regiã inter hoies maiestatẽ. Quid igit est, ꝙ hoc recusat, illa autẽ suscipiat? Vocatio Dei in caussa est, & officium. Nam Christus non erat ad hoc missus è cœlo in hanc terram, ut fungeretur regio magistratu in hoc seculo, ac dñaretur in terra pro more Monarchaꝝ, sed missus erat, ut esset propheta, & contionator Euangelij in Israel, & quẽadmodum paulus eũ uocat, minister circũcisionis pro ueritate dei, ad confirmandas promissiones patrum. Dicit eñ Dominus per Mosen, de Christo. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suoꝝ, similem tui, & ponã uerba mea in ore eius, loqueturꝙ ad eos oĩa,

Regia maiestas, diuina ordinatio.

Humilitas non est, suam uocationem deserere.

Humilitas uera quæ sit.

Christi uocatio.

quę prędicpero ei. Prophetã, inquit, ſuſcitabo, hoc eſt, cõcinatorem, nõ mundanum regẽ ſeu Monarcham. Et, Ponã, inquit, uerba mea in ore eius. Non corporalem gladium in manu eius. Ac loquetur ad eos, non ait, coercebit eos externa & corporali uiolẽtia. Et in Eſaia. Spũs, inqt, Dñi ſuper me eo qꝺ unxerit me, ad Euangeliſandum humilibus miſit me. Nõ ait, Miſit me ad dominandum inter hoïes more Regio, ſed ad prędicandum Euangelion miſeris & afflictis. Etſi em̃ prophetę regnũ Chriſti aliquoties ſic deſcribũt, perinde ac ſi eſſet corporale regnum, tamen ea deſcriptio circũſtantijs ita munita eſt, præſertim cum dicunt, regnum eius fore æternum, ut neceſſe habeas intelligere regnum eius non eſſe corporale ſed ſpũale, nec eſſe terrenum, ſed cœleſte, & datur̃ ipſum non externa, ſed ęterna bona, uidelicet, remiſſionem pc̃tõrum, æternam iuſtitiam, æternam uitam ac fœlicitatem. Quare qꝺ Chriſtus non gerat morem uoluntati populi, & non ſuſcipiat regiam huius ſeculi maieſtatem, & tñ interim doceat ſe eſſe uer̃ filium dei, adeoq; deum ipſum, quod maius eſt, omni humana maieſtate, utrũq; facit pro ſuo offitio, & diuina uocatione. Ac docet nos exemplo ſuo, ne quis ob ſequatur cupiditati uulgi, ut peccet aduerſus deum, nẽue ſuſcipiat alienam uocationẽ ſine mandato dei. Fieri em̃ non poteſt, ut qui alienę libidini, ſine dei uocatione, in ſuſcipiẽdis adminiſtratiõibus publicis functionum, ſeruit, fœlicem ac proſper̃ habeat inſtituti ſui ſucceſſum. Quid em̃ poſſet eſſe fœlix, abſq; deo? Regnauerũt, inqt, et non ex me, principes extiterunt, & non cognoui. Et addit̃. Nunc recordabitur iniquitatis eor̃ et uiſitabit pc̃tã eor̃. Ac mox. Mittam ignem in ciuitates eius & deuorabit ędes illius. Quare in hoc ſtudiũ unicuiuis incũbendum eſt, ut quicquid ſuſceperit, ex uocatiõe dei ſuſcipiat, q̃ poſſit deum ex fide inuocare, & in eo quod adminiſtrandũ ſuſcepit, bona cõſcientia uerſari. Audiuimus, quid geſtũ ſit in terra, audiamus nũc quid in mari geſtũ ſit. Vbi iam ueſpera eſſet, inqt Euãgeliſta, deſcenderũt diſcipuli eius ad mare, et conſcenſa naui, uenerũt traiecto mari ad oppidũ Capernaum. Poſtq; em̃ Chriſtus aĩaduertit propoſitũ uulgi de creãdo ipſo rege, nõ uoluit cõmittere, ut diſcipuli ſui manerẽt cum uulgo, ſed ſtatim cõpulit eos, quẽadmodũ Matthęus & Marcus inqunt, ut conſcenderent nauim, & p̃cederent ſe in ripam ulteriorẽ, donec dimiſiſſet turbas. Videbat em̃ fortaſſis futur̃, ut ſi diſcipuli manerẽt, ſe abſente, in turba, fierẽt adiutores ſeditionis in eligendo rege, propterea qꝺ & ipſi ſentiebãt regnum Chriſti fore mundanũ. Quare etſi iudicabant cõſultius eſſe, ut uel in turba, uel cum Chriſto maneant, coguntur tñ contra ſuam uoluntatem & nolentes diſcedere, idq; optimo conſilio Chriſti, partim, ne fierent cum populo ſeditioſi, partim ut ortis in mari tempeſtatibus potentiam & maieſtatem Chriſti rectius cognoſcerent. Quo

exemplo

exẽplo ãdmonemur, ut ęquo aĩo feramus, ſi ſententię, ac uoluntati animi noſtri, q̃ nobis bona uidetur, diuina adminiſtratione obſiſtat. Deus em̃ eſt, qui ut oĩa adminiſtrat, ita etiam oĩa prouidet. Et cum cõplectatur omnes, qui in Chriſtum filium ſuum credunt, paterno affectu, tanta cura eos tuetur, ut diu antea prouideat, ne q̃d eis, quod ſaluti eorꝝ aduerſum ſit, contingat. Quare ſi alicubi obſiſtit uoluntati eorꝝ, non hoc agit, ut male eis faciat, ſed ut bene faciat, et maiora cõmoda eis afferat, q̃ꝫ quę preſenti cogitatione cõprehendere poſſint. An non uides, quanta ſeueritate parentes carnales extorqueãt è manibus infantiũ ſuorꝝ acutos cultros aut gladiolos, q̃s forte illi app̃henderint? Ac plorãt quidem illi, & repugnant, quibus modis poſſunt, parentes aũt pergũt uoluntatem eorꝝ frangere, non q̃ odio habeant infantes, ſed q̃ ament eos, & metuant, ne ſe imprudenter gladiolis uulnerent, aut etiam interficiant. Sic & deus pater obſiſtit cupiditati filiorꝝ ſuorum, non ut perdat, ſed ut ſeruet eos. Reliquum igit̃ eſt, ut cum repugnat deus inſtituto noſtro, quãtumuis bono, agnoſcamus paternum eius affectum, et feramus patienter manũ eius. Porro, Ieſus ablegatis diſcipulis ad nauim, et dimiſſis turbis, aſcendit ſolus ipſe in montẽ oraturus. Diſcipuli aũt, imminẽte iam nocte, incipiunt traj̃cere mare uerſus oppidum Capernaum. Audiamus ergo, q̃d ipſis, abſente Chriſto, in mari acciderit. Iã tenebrę, inq̃t, erant, nec uenerat ad eos Ieſus. Mare aũt, uento magno flãte, intumeſcebat. Cũ remigaſſent ergo ferme ſtadia uiginti quinq̃ aut triginta, (quę faciunt propemodũ miliare Germanicum) uident Ieſum ambulãtem ſuper mare, & appropinquantẽ naui, ac timuerũt. Ille aũt dicit eis. Ego ſum, nolite timere. Voluerunt ergo recipe eum in nauim & illico nauis appulerat terrę, ad quã ibant. Recitauimus q̃ Ioannes paucis perſtringit, ſed adiũgemus etiã ea, q̃ alij Euãgeliſtæ de hac hiſtoria copioſius ſcribũt, ut multitudinẽ miraculorꝝ, q̃ hic ędita ſunt, & maieſtatẽ Chriſti diligentius cognoſcamus. Diſcipuli ergo coacti à p̃ceptore ſuo, traj̃ciunt mare. Sed ecce, cum iã in altum pueniſſent, ac magnę eſſent tenebrę, oriť ingens uentus, & mare intãtum intumeſcit, ut diſcipuli in extremo diſcrimĩe uerſarent̃. Quas putas hic diſcipulos habuiſſe cogitatiões, quę ſuſcepiſſe conſilia? Veriſimile certe eſt, tale quid ueniſſe in mentem eorum. En, præceptor ille noſter, importuno ſuo mãdato cõiecit nos in tanta picula. Expulit nos à ſe ut in his fluctibus periremus. Stultiſſimi ergo mortalium omnium ſumus, q̃ et ante ſectati ſimus doctrinã eius, et nũc paruerimus mãdato ipſius. Quo em̃ adducti ſumus, niſi in p̃ſentem noſtrã internitionẽ? Sed Chriſtus etſi longe aberat, et craſſiſſimę erant tenebræ, tamen uidet in quãto piculo ſint diſcipuli ſui, ac meruerant quidẽ illi, ut in hoc diſcrimine derelinquerentur, & ſubmergerentur, propterea q̃ obliti doctrinę & miraculorꝝ Chriſti, animum deſponderant. Chriſtus aũt maiorem habet ratio

Diuinæ uolũtati non obſtendum.

nem ſuę ipſius clementię & bonitatis, q̄ meriti illorum. Quare, cum iã magno conatu & ſtudio remigaſſent triginta, plus minus, ſtadia, accedit Ieſus ad eos, ita ſuper mare ambulans, perinde ac ſi ſolidam terram calcaret. Quo miraculo non ſignificat, ſe non habere uerę ac naturale hoīs corpus, ſed ſignificat ſe, ut cœli & terrę, ita etiam maris dñm eſſe. Quid ergo diſcipuli? Non agnoſcunt initio Ieſum Chriſtum, ſed putant eſſe ſpectrum, exiſtimant eſſe incorporatum dęmonem, qui aduęniat erepturus ipſis omnem uitam & ſalutem, ideoq̄ duplicat̃ metus, & horribiliter exclamant. Hic nulla eſt fides, nulla inuocatio, ſed habebant cor ut occęcatum, ita & deſperatum. Non enim intellexerant (ut Marcus ait) de panibus, hoc eſt, nondū conceperāt ex miraculo, q̄d eo die quinq̄ panibus & duobus piſcibus ędītum erat, tantã cognitionē Chriſti, ut confiderent ſe cura potentia & prędídio eius tutos eſſe tam in periculis maris, q̄ etiã in medio agmine diabolorę. Sed quos Chriſtus mandato ſuo in pericula coniecerat, eos quoq̄ ſeruat. Reuelat ergo ſeſe uoce ſua, exclamans uiciſſim, E G O ſum, nolite metuere. Qua uoce, cum diſcipuli omnes erecti, tum prędipue Petrus, DñE, inquit, ſi tu es, iubeto me ad te uenire ſuper aquas. Ac recte quidem, & prudenter Petrus, q̄ nō niſi iuſſus & uocatus à Chriſto, uelit ſeſe in aquas maris demittere. Nullum enim periculum temere, & ſine uocatione Dei adeundum eſt. Vocat igitur Ieſus Petrum, & ambulat iam ille ſuper aquas, ſed irruente in eum ualido uento, ita territus eſt, ut & fiducia excideret ipſi, & inciperet demergi. Inuocato igit̃ auxilio Chriſti, increpatur quidem, q̄ hęſitauiſſet, et imbecillis fuiſſet fidei, apprehenditur aūt manu Chriſti, & ſeruatur. Itaq̄ ambo ingrediuntur in nauim adreliquos, & ibi tum ſtatim non ſolum cōquieuit tempeſtas, ſed etiã nauis erat in portu, & applicuerat ad eius terrę littus, à qua lōge adhuc, cum Chriſtus aduenit, abfuerant. Habes hic miraculorę aceruum. Ieſus longe abeſt à diſcipulis, & erant craſſiſſimę tenebrę noctis, uidet tamē, in quanto diſcrimine maris uerſentur. Hoc conuenit cum illo miraculo, q̄ Ieſus uidit Nathanaelem ſub ficu, quo & uidit Lazarum mortuū, cum à Iudęa, in qua Lazarus moriebat̃, abeſſet. Deinde ambulat ſup aquas maris, ueluti ſuper aridã, q̄d certe ſtupendum eſt miraculum. Nec ſolū ipſe ſuo corpore hoc fecit, ſed etiã iubet Petrę idē facere, & Petrus uerbo eius obediens, ſimiliter ambulat ſuper aquas, ac conſeruatur, ne ſub merſione pereat. Quo miraculo manifeſte probatur potentia Chriſti. Adhæc, ſedat præſentia ſua tempeſtatem maris, quod & ipſum argumentum eſt maieſtatis Chriſti, cui etiã mare ac uenti obediunt. Poſtremo nauis ex improuiſo eſt in eo portu, ad quē ante magno labore peruenire non poterant. Hęc ſunt tãta miracula, ut diſcipuli, qui ſunt in nauí merito adorent eum, (quemadmodum Matthæus ſcribit) & confiteantur

fiteantur enim uere esse Dei filium. Porro autem non est sentiendum, q̄ hęc tantum propter discipulos illos paucos gesta, & literis mandata sint, sed pertinent ad uniuersam Ecclesiam, et proponunt imaginem rerum, quæ omnibus ętatibus & seculis in Ecclesia Dei geruntur. Etsi enim non sunt hic in naui admodum multi discipuli, tamen hi sunt Ecclesia Dei, sunt populus à Deo electus. Est & hoc loco Christus ipse, Ecclesiæ caput. Quare, quod hic geritur, imago est earum rerum, quæ semper inter Ecclesiam & Christum, caput eius geri solent. Mare, hic mundus est. In hoc autem mundo, est Ecclesia Dei. Non rogo, inquit, ut tollas eos è mundo, sed ut serues eos à malo. In mari exoriuntur uenti, et tempestates. Sic et Christus ait. In mundo habebitis afflictionem. Et iterum. Plorabitis & lamentabimini uos, mundus autem gaudebit. Ac Paulus. Oportet nos per multas afflictiones ingredi in regnū dei. Porro, Christus abest in monte, & tamen uidet discipulos in maximo periculo constitutos. Etsi enim Christus ascendit in cœlum, & est nūc corporalibus oculis inuisibilis, Ecclesia tamen in periculis constituta non est ipsi inuisibilis, sed Christus pręsto adest Ecclesiæ, afficitur cura eius, & respicit omnes labores, ac ęrumnas eius, ut adiuuet ac seruet eam. Sedet enim ad dextram Dei & est omnipotēs rerum gubernator. Quare nec altitudo, nec longitudo, nec profunditas potest eum impedire, quo minus succurrat laboranti Ecclesiæ suę. Sed quemadmodum uenit ad discipulos in media tempestate, & iudicatur esse spectrum dęmoniacum, quod sit ipsos in aquis submersurum, ita uenit in hoc quidem mundo cruce comitatus, & uarijs afflictionibus contectus. Itaq; ingraueſcentibus aduersis existimant homines imbecillis fidei, nō adesse Christum seruatorem, sed legionem diabolorum, qui pręsens exitium inferre uelint. Non enim adhibent firmam fidem huic promissioni Dei, quæ in psalmo nonagesimo extat. Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum, sed quia in pręsentia non uidēt nisi aduersa, putāt in his multo magis Satanam oppressorem, q̄ Christum liberatorem esse. At uero Christus reuelat sese discipulis uoce & alloquio suo. Ego, inq̄ens, sum, nolite timere, ita etiam reuelat sese Ecclesiæ Euangelio suo. Nam Euangelion, uox Christi est, qua exposuit sese in hoc missum, ut oīs qui in ipsum credat, nō pereat, sed habeat uitam æternam. Dicit et aliās. Ego sum resurrectio et uita. Qui credit in me, etiāsi mortuus fuerit, uiuet, & omnis qui uiuit & credit in me non morietur inęternū. Quare exortis calamitatibus, attendendū est ad uocē Christi, ad Euāgelion eius, ut ex eo consolationē capiamus, & seruemur. Cętęrę, sicut Christus nō solus ambulauit sup̄ mare, sed etiā uocauit Petrę ut idē faciat. Etsi aūt is irruente uento incipit hęsitare & submergi, tñ cum inuocaret auxiliū Christi, seruat̄ manu Christi apphen-

Ecclesia in una naui.

Ecclesia semper in oculis Christi.

Euangelion, uox Christi.

ſus, ita Chriſtus non ſolus prędicauit Euangelion ſuum, & miraculis confirmauit, ſed cooptauit ſibi collegas Apoſtolos, quibus etiam ipſis dedit donum ędendorum miraculorum. Hos ſequuntur deinde Miniſtri Eccleſię, qui Euangelion ab Apoſtolis acceptum adnunciãt. Quid ergo accidit? Quod ad Apoſtolos dictũ eſt, Ecce ego mitto uos in medio luporum, hoc dimanat non tam ad miniſtros, q̃ ad ipſum miniſterium Euangelicę prędicationis. Nam in hoc ſeculo ſolẽt tam graues coriri calamitates aduerſus miniſterium Eccleſię, ut ab exitio parę abeſſe uideatur. Itaq̃ hi, qui ſunt paulo infirmiores, uarie afficiũtur, & tantum non deſpondent animum. Sed bene habet, Chriſtus præſto adeſt, & inuocatus extendit manum ac ſeruat miniſteriũ Eccleſiæ, quod alias perire uidetur. Portę, inquiens, inferi non pręualebunt aduerſus eam. Et, Ecce ego uobiſcum ſum oĩbus diebus, uſq̃ ad conſummationem ſeculi. Poſtremo, Chriſto in nauim recepto, fit ſumma trãquillitas, & nauis continuo eſt in portu. Nam, qui Chriſtum ex Euangelio agnoſcit, & per fidem accipit, quõ non in tuto eſſet, ac uere in portu, quod dicit, nauigaret? Vbi enim Chriſtus eſt, ibi neceſſe habet tempeſtas ipſa eſſe tranquillitas, & mors, uita. Qui credit (inqt) in me, etiãſi mortuus fuerit, uiuet. Suſcipiamus igitur Chriſtũ obediẽti fide in nauim noſtrã, ut tuto per procellas oĩs afflictionis & mortis ad portum æternæ uitę perueniamus, gratia & præſidio Ieſu Chriſti DOMINI noſtri, qui eſt una cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA LII.

Magna ſunt, & excellentia miracula, quæ hactenus Euangeliſta cõmemorauit, & nos utcunq̃ explicuimus, ſed multo maior & excellẽtior eſt contio illa, quam Chriſtus occaſione corporalis panis, quẽ turba hoĩm magis q̃ ſpiritualem ſectabatur, habuit. De hac contione nunc nobis dicẽdum eſt, ſi prius perſtrinxerimus ea,

» » quę poſt traiectionem diſcipulorum & Chriſti acciderũt. Poſtero die,
» » inquit Euangeliſta, turba, quæ ſtabat trans mare, ut uidit, q̃ nauicula
» » alia non eſſet ibi, niſi una illa, in quam ingreſſi fuerant diſcipuli eius,
» » & q̃ non introĩſſet cum diſcipulis ſuis Ieſus in nauiculam, ſed ſoli diſ-
» » cipuli eius abiſſent, alię uero ſuperuenerunt nauiculę a Tiberiade iux
» » ta locum ubi comederãt panẽ, poſteaq̃ gratias egiſſet Dominus. Cum
» » ergo uidiſſet turba, q̃ Ieſus non eſſet ibi, neq̃ diſcipuli eius, aſcende-
» » runt & ipſi in nauiculas, & uenerunt Capernaum quærentes Ieſum. Et
» » cum inueniſſent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc uenĩ-
» » ſti? Quę miracula in mari ſunt ędita, ea teſtibus tantũ diſcipulis ædita

ſunt. Nunc

ſunt. Nunc aũt turba hoĩm cognoſcit etiam, Ieſum non ſine miraculis in alteram ripam peruenifſe. Quare cũ quęrũt Ieſum, quando aut quõ huc peruenerit, ſignificant ſe maieſtatem potẽtię eius agnoſcere, ac plurimum admirari. Sed Ieſus longe aliter reſpõdit ipſis, cũ expectauerãt. Dixit enim. Amen amen dico uobis, quęritis me, non quia uidiſtis ſigna, ſed quia comediſtis de panibus, & ſaturati eſtis. Hæc eſt grauis & ſeuera reprehenſio, cũ abutantur miraculo. Ædidi, inquit, miraculum quinq; panibus & duobus piſcibus, non ad hunc uſum, ut ſignificem me mundanum regem fore, & afferam ſectatoribus meis fœlicitatẽ huius corporalis uitę, ac paſcã eos ocioſos atq; ignauos, ſed ut hoc ſigno ac miraculo excitati cognoſcant ueritatem doctrinę meę, & quęrant cibum uerę ac perpetuę uitę. Vos aũt ſectamini me, non quia uidiſtis ſigna, hoc eſt, non ut recte utamini miraculis, & quæratis in me cibum ęternę uitę, ſed ut in otio & ignauia corpus ſaginetis. Non quęritis iuſtitiam, ſed crapulam, non curatis cœlum, ſed uentrem. Apagete ergo cum ueſtro uentre. Longe alios ſectatores mihi dari cupio, cũ quibus aluus tantum curæ eſt. Quid igitur nos facere iubes? Sequitur. Operemini non cibum, qui perit, ſed qui permanet in uitam ęternã, quem filius hoĩs dabit uobis. Hunc enim pater conſignauit deus. Neceſſaria admonitio. Hoĩes enim pctõ ita corrupti ſunt, ut multo maiorem curã habeant alendi uentris, cũ alendę mentis, & magis ſectentur corporalem, ac perituræ panem, cũ cœleſtem & ęternum panem. Sed hęc eſt ppoſtera & peruerſa rerũ cura. Homo eñ conditus eſt, non ad ſimilitudinem boum, porcorũ, & aliarũ beſtiarũ, quę tñ uentri ſtudent, & hoc unum agunt, ut corporalem cibum affectentur, ſed conditus eſt ad imaginem & ſimilitudinem dei, uidelicet ut agnoſcat deum, & ſtudeat rebus diuinis ac ęternis. Siue enim intuearis humanum corpus, ſiue animum, monemur ex ipſa harũ rerũ ſpecie & natura, ne belluarum more cibos tñ corporales quęramus. Reliqua animantia uentri dedita, ſpectant prona ad terrã, homo aũt erecti corporis eſt, ut cœlum uideat. Homo igit cœleſtia non terreſtria curare debet. De animo aũt, quid plura dicendum eſt? Pręcipua hęc pars eſt hoĩs, quę certe non conſeruatur corporali alimento, ſed alio longe pſtantiori, nempe cœleſti ac diuino. Quare ſiue corpus ſiue animum hoĩs conſideraueris, nulla ratione congruens eſt, ut pręcipue ac maxime oĩm corpori conſeruãdo & excolendo ſtudeas. Quod ſi homo nõ peccaſſet, eã duxiſſet uitam, quę nullis prorſus affli ctionibus fuiſſet obnoxia, & cibo corporali ita uſus eſſet, ut interim oĩ mente & cogitatione curaq; in contemplatione rerum cœleſtium ac diuinarũ uerſatus eſſet. Hęc fuiſſet uita in paradiſo. Poſtq; aũt homo peccauit, eiectus eſt propter peccatum è paradiſo, in hanc calamitoſam uitam, non ut in ea perpetuo hęreret, ſed ut aliquanto tempore, tanq; in

Hominis conditio.

carcere & ergastulo concluderetur, quo conciperet desiderium liberationis & cogitaret amissam fœlicitatem recuperare. Qui autem sese totum immergit in curam corporalium ac terrenarum rerum, obsecro te, quid aliud agit, ꝙ̄ si quis contrusus & inclusus in horrendum carcerẽ, non hoc laboraret, ut dimitteretur, sed potius ut ibi diu cõmoraretur, ac squalore & sordibus delectaretur? Quid hoc stultius, ac magis insanum esset? Atqui idem prorsus faciunt hi, qui contemptis & neglectis cœlestibus, immergunt sese totos in hęc terrestria. Sed tu uide mihi, quid sibi uelit primum ac prȩcipuum prȩceptum dei. Ego sum, inquit, DOMINVS Deus tuus, Non habebis alienos deos coram me. Et iterꝝ. Diliges DOMINVM Deum tuum ex toto corde, ex tota anima, & tota fortitudine tua. Hoc prȩceptum, etsi nullus hoīm in hac terra perfecte implere potest, admonet tamen unumquemuis hoiem sui offitiī, ut cognoscat quid uero Dño deo suo debeat. Docet enim hoc est hominis offitium, non ut uentrem suum pro deo colat, & commodo tantum uentris, more porcorum seruiat, sed ut uerum, oīpotentem, cœlestem DñM Deum nostrum colat, & cœlestia ac diuina toto animo sectetur. Hoc obsequium debemus deo, primum ex creatione, ꝙ creauerit nos hoies ad imaginem & similitudinem suam, deinde ex recreatione, ꝙ recreauerit, & redemerit nos per unigenitũ filiũ suum DñM nostrum Iesum Christum, per quem eripuit nos à potestate tenebrarꝝ, & transtulit nos in regnum eius. Quid igitur turpius, quid fœdius, ꝙ̄ contempto deo, & neglecto offitio, quod debemus Deo, sectari tantũ humana, corporalia & terrena? Age uero, numerabimus aliquam partem temporis uitę nostrę, & conferemus cum eâ studium nostrum, ut conspicuum fiat, quanta sit ignauia, quanta socordia nostra, in cognoscendis & considerandis iīs rebus, quę ad ueram, cœlestem ac perpetuã nostram salutem pertinent. Vna hebdomada constat septem diebus, & unus dies naturalis constat uiginti quatuor horis. Numera nunc horas unius hebdomadę, & habebis centum sexaginta octo horas. Quid ergo fit? Tantus est in uulgo hominum neglectus diuinarum rerꝝ, ut in tot horis unius hebdomadę non sumant sibi unam & alteram horã, in qua serio de cœlesti sua salute cogitent. Sed dicamus etiã de anno. Vnus annus communis constat trecẽtis sexaginta quinꝙ̄ diebus. Et cum unusquisꝙ̄ dies constet uiginti quatuor horis, numerãtur in uno anno octies mille, septingentę & sexaginta horæ. Inuenias autem, qui in tot millibus horarum, non sumant sibi tres aut quatuor horas, in quibus tota mente, totaꝙ̄ cogitatione cœlestia uel secum ipsi tractent, uel à ministris Ecclesię publice tractari audiant, cum interim oēs horas impendãt somno, cibo, labori manuum, cõuiuiīs, balneis, colloquiīs de rebus uanissimis, deambulationibus, profectionibus, mercimoniīs emendis aut uen-

Ignauia hominum in sectandis rebus cœlestib. reprehenditur.

Cælestia et diuina toto pectore Nota Sectanda sunt

aut uendendis, & quis corporales hominum occupationes omnes enumerare posset? An non hoc, non solum est turpissimum, uerumetiam pernitiosissimum? Ecclesiasticę historię testantur Pambum quendam Eremitam, uenisse hortatu Athanasij, ex eremo ad Alexandrĕiæn. Is, cū uidisset ibi mulierem Theatralem, ut uocant, multo auro & gēmis ornatam, illacrymatus est. Rogatus cur id faceret, duę, inqt, me res mouerunt. Vna, illius mulieris interitus. Altera, qp ego non tantum studeo placere deo seruatori meo, quātum illa nefarijs hominibus. Pie admodum Pambus, sed hoc non fictis lacrymis deplorandum est, qp non solum una & altera mulier, uerę uniuersum penè hominum genus curis & cogitationibus suis in hoc tātum euigilent, ut bene sit uentri, quod quid aliud est, q̄p ad prę̄sentem suum interitum tendere? Escę, inquit Paulus, uentri destinatę sunt, & uenter escis, Deus aūt & hunc & illas abolebit. Et iterę. Complures ambulant, de quibus sæpe dixi uobis, nunc aūt & flens dico, inimici crucis Christi, quorę finis perditio est, quorum DEVS VENTER, & gloria in dedecore ipsorum, qui terrestria curant. Et Christus. Quid prodest, inquit, homini, si totū mundum lucratus fuerit, animę uero suę iacturam fecerit? Quid item prodest, corpus omni genere delicatissimarū escarum saturatum habere, interim autem mentem ieiunitate cœlestis cibi, qui perpetuo seruet, contabescere? Considera em̄ mihi, obsecro, quis sit horum studiorum exitus. Nam si opereris, ut Christus loquitur, aut secteris tantum eum cibum qui perit, hoc est, corporalem seu terrenum, uideris quidem cō seruare corpus, ad tempus aliquod, idq̄ minime diuturnum, paulo post autem amissurus es unà cum uita corporis, totam ac perpetuam salutem. Itaq̄ corpus & anima simul pereunt. Si autem opereris cibum qui permanet in uitam æternam, tunc etsi corpus aliquoties esurit, addo etiam, perit, seruatur tamen anima. Seruata autem anima, seruatur & corpus, per DOMINVM Iesum Christum, qui transfigurabit corpus nostrum humile ut conforme reddat corpori suo glorioso, secundum efficatiam, qua potest subĵcere sibi omnia. Quare hoc unū sit studium, hæc cura, hæc cogitatio nostra, ut operemur cibum, qui permanet, in æternam uitam. Sed quid? nihil ne aliud agendum est in hac terra? an non licet corporalem cibum quærere? Sic inepti quidam hypocritæ sentiebant, qui cum concluſissent se in sua conclauia, sumebant otiosi ab alĵs cibum. Non hoc docet Christus. Cum em̄ iubet orare, panem nostrę quotidianum da nobis hodie, perspicue significat, etiam corporalem cibum quęrendum esse, pro sua quidem ratione. Et Paulus. Cum essemus, inquit, apud uos, hoc prę̄cipiebamus uobis, ut si quis nollet operari, is nec ederet. Et sequit̄. Audimus quosdam uersantes inter uos inordinate, nihil op̄is facientes sed curiose agētes. His

Pambus eremita

Ignauia hypocritica damnatur.

autem, qui ſunt eiuſmodi, pręcipimus & obſecramus, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ut cum quiete operantes, ſuum ipſorum panem edant. Quid ergo eſt, quod ait Chriſtus. Operemini non cibum, qui perit? Nō damnat honeſtum modum quęrendi corporalis uictus, ſed damnat hoīm prępoſterum ac peruerſum ſtudium. Solēt homines maiorem habere rationem quærendi corporalis, q̄p ſpūalis uictus, & plus curant ſalutem corporis, q̄p animę. Atqui hæc oportuit facere, illa aūt non omittere. Vt conſerueris ad cœleſtem & perpetuam uitam, neceſſarium eſt, ſi modo ſaluus eſſe uelis. Vt autem conſerueris in hac corporali uita, non eſt neceſſarium. Primum, inquit, quęrite regnum Dei & iuſtitiam eius, & hęc omnia adiicientur uobis. Et, Non in ſolo pane uiuit homo, ſed in omni uerbo, quod egredit̄ de ore dei. Hęc terra, non eſt uera noſtra patria, ſed eſt aliena, in qua peregrinamur. Quēadmodum autem ſi quis in exteris regiōibus peregrinetur, hoc unum ſibi agendum agnoſcit, ut confectis rebus ſuis propter quas peregrinationem ſuſcepit, ad domum q̄p primum reuertatur & quanq̄p interea temporis diuertit aliquoties ad amicos, & contemplatur alienarum urbium ędifitia, tamen hoc pręcipuum inſtitutum eius eſt, ut ad ſua rede at, ita cum in hac uita peregrinamur, ut ad cœleſtem patriā redeamus, etſi corporalem cibum, tanq̄p in diuerſorio, quærere licet, maximetamen oīm quęrendus eſt cœleſtis cibus, quo ad perpetuam uitam cōſeruemur. Huius enim gratia hæc peregrinatio ſuſcepta eſt. Sed quis eſt, inqes, is cibus qui permanet in eternam uitam? EGO ſum, inqt Chriſtus, panis uiuus, qui de cœlo deſcendi. Si quis ederit ex hoc pane, uiuet inęternum. De qua re, quoniam poſtea pluribus differetur, nō erimus nunc longiores, ſed perſequemur, quod in pręſentia nobis propoſitum eſt, & uidebimus, quis hūc cibum ſeu panē nobis porrigat. Addit enim Chriſtus, Quem filius hominis dabit uobis, Hunc enim pater conſignauit deus. Hęc per antitheſin dicta eſſe, clare demonſtrabūt ea, quę paulopoſt ſequentur. Filius em̄ hominis, q̄ eſt Meſſias, opponitur patriarchis, Moſi, prophetis, circūciſioni, & uniuerſę legi. Et eſt ſenſus: Nec patriarchę, nec Moſes, nec ꝓphetę ſunt perſona illa, propter quam hoīes iuſtificantur & uiuificantur. Nec circumciſio, nec uniuerſa lex, ſunt res illa, ꝓpter quam hoīes conſequuntur iuſtitiam corā deo, & uitā æternam Sed ſolus filius hoīs, qui eſt Meſſias, Ieſus Chriſtus Dñs noſter, ꝓſona illa eſt, & res, propter quam hoīes ſeruant̄, hoc eſt, reputant̄ coram deo iuſti, et accipiūt ſempiternā ſalutē. Magnus q̄ dē uſus eſt patriarcharū, prophetarū, et legis. Sed ſolus Meſſias uera eſt ſalus. Abrahā fuit patriarcha ſanctiſſimus, et laude digniſſimus, ꝓpter Abraamum aūt nullus hoīm conſequitur remiſſionem pc̄tōrum. Moſes fuit optimus legislator, & dux Iſraelitarū fortiſſimus, ꝓpter Moſen autem

Peregrini in terra ſumus.

Chriſtus ſolus eſt ſalus noſtra.

autem nemo ſeruatur in morte. Prophetę fuerunt doctiſſimi & ſanctiſſimi concionatores uerbi dei, propter prophetas aũt nullus hominum aſſequitur regnum cœleſte. Circumciſio, fuit utiliſſimum ſacramentũ, ſed nulli hominum contigit propter circumciſionem ęterna ſalus. Sabbatum, Sacrificia, & alia opera legis habuerunt ſuam utilitatẽ, ſed propter ipſa nemo peruenit ad ſempiternam ſalutẽ. Solus filius hominis, ſolus Meſſias eſt panis uitę, propter quem contingit omnibus credentibus in ipſum, remiſſio peccatorum, iuſtitia, ſalus & uita. Necꝑ id immerito. Is enim eſt, quem deus pater conſignauit. Primum enim Deus pater conſignauit eum ab æterno ſua ipſius imagine, ut ſit unà cum ipſo uerus & ęternus deus, eiuſdem ſubſtantiæ, & maieſtatis. Ipſe eſt, inquit Apoſtolus, imago dei inconſpicui. Et iterum. Splendor gloriæ & expreſſa imago ſubſtantiæ illius. Quare, cum ſit diuina potentia conſignatus, non eſt mirum, ꝙ poſſit credentes in ipſum ſeruare, & tribuere eis ęternam uitam. Deinde, poſtꝯꝑ factus eſt filius hominis conſignauit eũ Deus apertis teſtimonijs, ꝙ ipſe ſit uerus Meſſias, & ſeruator omnium credentium in ipſum. Nam quemadmodum ſigilla publicarũ literarum teſtificantur de rebus geſtis, quę in literis commemorantur, ita deus pater teſtificatus eſt multis miraculis, tanꝯ cœleſtibus ſigillis, de Ieſu filio Marię, quod miſerit & unxerit ipſum, in uerũ Meſſiam, et datorem æternæ uitæ. Miſſus eſt angelus Gabriel, qui adnunciaret cõceptionem & natiuitatem eius. Natus eſt ex muliere uirgine. Prædicatus eſt ab angelis. Viſitatus & adoratus à Magis. Et cum baptiſaretur à Ioanne in Iordane, audita eſt uox dei patris, palam de cœlo teſtificãtis, hunc eſſe filium ſuum dilectum, in quo ipſi complacitum ſit. Venit & ſpiritus ſanctus in ſpecie columbę. Poſtea, cum prędicaret Euangelion ſuum, ædidit maxima & clariſſima miracula. Hæc omnia ſunt cœleſtia ſigilla, quibus deus pater teſtificatus eſt, ſe hunc Ieſum miſiſſe & cõfirmaſſe, ut eſſet uerus humani generis ſeruator. Quæ ſigilla poſtea Reſurrectione à mortuis, Aſcenſu in cœlum, miſſione ſpiritus ſancti in diſcipulos & diuulgatione Euangelij in totum orbem terrarũ ita roborata ſunt, ut nullus iam dubitandi locus relinquatur, quin hic ſit uerus ille Meſſias, propter quem ſolum homines conſequantur perpetuam ſalutem. Quare, etſi ſuus labor, & ſua cura debetur corporali cibo, qui uſu ſuo perit, tamen maxime omnium in hoc nobis elaborãdum eſt, ut comparemus cibum manentem in æternam uitam, qui eſt Ieſus Chriſtus DOMINVS noſter, una' cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA LIII.

Si uenter auribus carere dicitur, Iudæi tamen uentri dediti, non uidentur cõtionem Christi surda aure percepisse. Cum enim Christus reprehẽderet eos, q̃ magis sectarentur cibum corporalem, q̃ cœlestem, & cohortaretur ipsos, ut operarentur cibum permanẽtem in ꝑternam uitam, recte intelligunt, se uocari ad faciendam ueram iustitiam, & peragendum hunc diuinum cultum, quo consequant̃ cœlestia & perpetua bona. Dixerunt ergo ad eum. Quid facimus, ut operemur opera dei? Siue hoc ioco, siue serio interrogent, certe hæc est ipsorũ sententia. Quid tu nobis concionaris de operando cibo permanenti in æternam uitam, hoc est, de sectãda iustitia, & faciendo diuino cultu, quo perueniamus ad perpetuã beatitudinem? an non satis iusti sumus operibus legis nostræ? an non possumus ad sempiternam fœlicitatem peruenire meritis eorũ diuinorũ cultuum, quos nobis lex nostra prælcripsit? Sumus circumcisi. Obseruamus sabbatum, offerimus sacrifitia, non furamur, non latrocinamur, damus decimas, damus eleëmosynas, ieiunamus statis tẽporibus, & facimus multa alia bona opera. Quid amplius à nobis requiris? aut quid possemus facere, ut essemus iustiores, & deo acceptiores? En hæc est uetus & innata humanæ naturæ cæcitas & ignorantia, q̃ existiment diuinã legẽ humanis nostris operibus impleri posse, ac se coram deo satis iustos esse, si ciuilẽ honestatẽ uitæ sectentur. Etsi aũt diuinæ legi semp̃ pro uirili obediẽdũ est, et suus est uniuscuiusque boni operis, quod deus exigit, usus, tamen nullus est hominum, q̃ possit suis operibus legi satisfacere. In Genesi cap. viij. dicitur, Sensus & cogitatio humani cordis, ab adolescẽtia sua, malum sunt. Diuina aũ lex exigit sensum & cogitationem hoĩs bonam. Quare fieri nõ potest, ut quãdiu hæc naturalis malitia hoĩ inhæret, (inhæret aũt propter originale peccatum, homini etiam pio & renato per spiritum sanctum, usq̃ ad mortẽ) legem dei perfecte impleat. Psalmus ait. In conspectu tuo nõ iustificatur oĩs uiuens. Atqui lex requirit ad sui impletionem homines uere iustos & sanctos. Cum igitur nullus hominum sit natura sua corã deo iustus & sanctus, manifestum est, nullum hominem posse legi perfecte satisfacere. Lex, inquit Paulus, spiritualis est, Ego autem sum carnalis. Et, Noui, quod non habitet in carne mea bonum. Si non est in carne, etiam p̃ hominis, bonum, quomodo bonam legem impleret? Et iterum. Affectus carnis inimicitia est aduersus Deum. Nam legi Dei non subditur, siquidem ne potest quidem. Etsi autem affectus carnis non

Iustus perfecte nullus hominum.

nis nō dominatur in homine pio, tamen manet in eo, quamdiu agit uitam in hoc seculo. Nunc̄ ergo implet legem. Ac rursus. Caro cōcupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hæc inter se mutuo aduersantur, ut non quæcunc̄ uolueritis, eadem faciatis. Audis perpetuam esse pugnam carnis & spiritus, non quidem in impijs, qui toti obsequuntur affectibus carnis, nec habent spiritum sanctum, sed in pijs, qui sunt spiritu sancto prædíti. Lex autem Dei non fert ullam rebellionem aduersus spiritum sanctum, sed exigit perfectam obedientiam. Quare, cum in homine quantumuis pio sit perpetua rebellio carnis & spiritus, perspicuum est, quòd legem Dei nunc̄ perfecte suis operibus impleat. Quæ cum ita sese habeant manifeste uides quàmlonge & pernitiose errent hi siue Iudæi, siue Christiani hypocritæ, qui putant se suis sacris & bonis operibus legi dei satisfacere, & coram deo iustos esse. Quid ergo faciendum est, ut operemur opera Dei, hoc est, ut ueram faciamus iustitiam, & cultum deo acceptissimum, ac ut legem Dei impleamus? De hac re audiendus est Christus. Respondit enim & dixit eis. Hoc est opus dei, ut credatis in eū, quem misit ille. Si uultis maximum & prestantissimum cultum deo prestare, si uultis ueram iustitiam coram deo assequi, et salui esse, hoc opus, hoc sacrum, hic cultus dei faciendus est, uidelicet, ut credatis in eum, quem misit ille. Credere, inquam, in Iesum, cultus ille diuinus est, quo deus ita delectatur, ut reputet credētem tam iustum, c̄ si totam legem suis operibus impleuisset. Quid ergo est, inquis, credere in Iesum? Hoc ut simplicissime describatur, est credere Euangelio eius, & illud fide excipere. Iesus aūt prædicauit hoc Euangelion, quòd sit à deo missus, quòd sit uerus ille Messias, qui per prophetas promissus est. Quare credere in Iesum est tribuere ei honorem & maiestatem Messiæ, hoc est, agnoscere eum expiatorem peccatorum, placatorem irę dei, seruatorem in morte, autorem uitę & fœlicitatis nostrę, adeoc̄ collocare in eo omnem salutis fiduciam. Hęc em̄ prophetę tribuunt Messię. Sed hic considerandum est nobis, cur credere in Iesum Christum sit maximum opus, & præstantissimus cultus dei. Ac primū, fides in Iesum Christum idcirco dicitur præstantissimus dei cultus, quòd sit organon, quo apprehenditur Christus, & quo is, qui credit, inseritur Christo. Nihil autem potest nobis nec maius, nec fœlicius contingere, c̄ quòd Christus fiat noster, & nos Christi. Nam si Christus, noster est, et nos Christi, quid reliquū est, nisi ut oia bona Christi, nostra sint, et omnia mala nostra, bonitate Christi absorbeant? Itac̄ nostra est perfecta iustitia, sanctitas & fœlicitas Christi, prę quibus pcta nostra nō imputant nobis, et mors nostra, quæ est ultimū in his terris genus infœlicitatis, nō est ostiū inferni, sed regni cœlestis, ppter Christū. Quare, cū Christus accipiat & inserat nobis

Fides, præstantissimus dei cultus.

Credere in Iesum quid sit.

Christus & placator ira dei Seruator in morte autor uitæ & salutis nostræ

Fide iuſtificamur, quomõ?

per fidem, manifeſtum eſt, ꝙ non poſſimus præſtantius & melius ſacrum facere, q̃ credere in Ieſum Chriſtum. Ac eatenus etiam dicimur per fidem iuſtificari, non ꝙ fides in Chriſtum per ſe ſit opus tantæ dignitatis ut merito ſuo iuſtificet nos coram Deo, ſed ꝙ accipiat Chriſtum, propter quem ſolum reputamur coram Deo iuſti, & adoptamur in filios ac hæredes Dei. Deinde fides in Chriſtum dicitur prętantiſſimus cultus Dei, ꝙ reddat Deo honorem ueritatis promiſsionum ſuarum, & agnoſcat Deum eſſe ueracẽ. Deus enim etſi multa alia tam corporalia q̃ ſpiritualia promiſit, tamen hoc eſt prȩcipuũ inter promiſsiones eius, ꝙ miſſurus ſit Meſſiam in hunc mundum. Et palam cõprobauit ac declarauit magnis et multis teſtimoniis hũc Ieſum Nazarethanum eſſe Meſſiã illum, antea promiſſum. Quare qui in ipſum credit, dat Deo gloriã ueritatis. Sic aũt deum glorificare, deo longe omnium gratiſſimum eſt. Placet quidem deo, ſi iuxta legẽ ambules, & opera legis facias, ſed ita, ſi hoc ex fide feceris, hoc eſt, ſi deum ueracem in promiſſione ſua de Meſſia agnoſcas. Quis enim honor deo acceptus eſſe poſſet, ſi eum in corde tuo uanum ac mẽdacem iudicaueris? Homo nõ agnoſcit capitis tui humiliationes, genuflexiones, & de uia ceſſiones, ſi intelligat ſe haberi à te uanum & mendacẽ, & deus agnoſceret? Cum igitur fides reddat deo honorẽ ueritatis, merito antefertur oĩbus aliis ſacris & cultibus dei. Poſtremo, cum fides in Ieſum Chriſtum, accipiat una cum Chriſto etiã ſpũm ſanctum, qui eſt innouator hois, & creator obedientię in hoĩe, perſpicuum eſt, ꝙ fides ſit fundamentum & initiũ oĩm piarũ uirtutum, & bonarũ actionum. Aliĩ, qui non habent fidẽ in Chriſtum, aliis interdum uirtutibus ornati ſunt. Hic iuſtus eſt in cõtractibus ciuilibus, ille pacies in aduerſis, hic caſtus, ille in alloquio humanus, hic miſericors erga afflictos, ille in dictis uerax & promiſſis ſeruans. Hæ ſunt diuerſæ uirtutes, & qui una præditus eſt, fieri poteſt, ut omnibus aliis careat. Inuenias em̃, qui cum ſint ſeruantes promiſſi, tamen ſunt crudeliſſimi erga miſeros. Inuenias alios, qui cum præſtent ciuilem caſtitatem, tamen ſunt uaniſſimi. Sed qui habet fidem in Chriſtum, is etiam habet ſpũm ſanctum, qui ducit eum in omnia generabonarum uirtutum & actionum. Etſi enim fides non eatenus iuſtificat hominem coram deo quatenus eſt inchoatio bonorum operum in homine, & magna ſemper reliqua eſt infirmitas in carne, quamdiu in hac terra uitam agimus, etiamſi ſpiritus ſanctus hominem gubernet, tamen is fidei ſpiritus non eſt otioſus, & ignauus, ſed eſt efficax, mortificat affectum carnis, & producit uaria genera uirtutum, caritatem, gaudium, pacem, lenitatem, benignitatem, bonitatem, ueritatem, manſuetudinẽ, temperantiam, caſtitatem, & quis oẽs fructus ſpũs enumerare poſſet. Quare hoc eſt nomine fides in Chriſtum, eſt præſtantiſſimus cultus Dei,

Virtutum uaria ſpecies.

Dei, ꝙ ſit initium, & cõmendatio omnium bonorum operum, & qui uult maximum Deo ſacrum facere, neceſſe habebit hoc opus operari. Hic enim eſt ille ſummus cultus Dei, quem patriarchæ, prophetæ, & omnes pij præſtiterunt. Hoc cultu conſecuti ſunt iuſtitiam & ſalutem, quotquot Deo accepti fuerunt. Non ſunt iuſtificati merito circumciſionis, ſabbatorum, ſacrificiorum, nec etiam moralium uirtutum, ſed iuſtificati ſunt hoc cultu, uidelicet, fide in Chriſtum, idque non propter meritum operis fidei, quod opus etiam ipſum in credente infirmum eſſe ſolet, ſed propter ſolum Chriſtum, qui homini per fidem inſeritur, & applicatur. Sed quid? inquies, Si credere in Chriſtum ſummus eſt ac pſtantiſsimus cultus Dei, nihil facilius eſt, ꝙ hunc cultum deo præſtare, pſertim nobis, qui ab ineunte ætate imbuti ſumus ſymbolo Apoſtolorum, in quo doctrina fidei ſummatim continetur? Sic quidem apparet hominibus, extra tentationes, & in omnium rerũ fœlicitate. Sed res ipſa probat, fidem in Chriſtum, non tamen frequentem eſſe in hominibus, ꝙ frequens eſt de ea ſermo inter homines. Nam ſi Satan homines oppugnat, perſpicue uidere licet, fidem nõ eſſe omnium, quemadmodum Paulus loquitur, & pauciſsimos eſſe credentes. Oppugnat autẽ Satan homines uarijs modis. Aliquoties enim ſollicitat eos propoſito inimico, ad cupiditatem uindictæ, ſimiliter propoſitis opibus, ad auaritiam aut impoſturam, adhæc obiecta aliena muliere, ad libidinẽ, preterea oſtentato magiſtratu, ad ambitionẽ, et ad infinita id genus opera carnis. Quotus aũt quiſq; eſt, qui nõ ſuccũbat? qui nõ tradat ſeſe Satanæ captiuum? qui nõ obſequatur affectui carnis per Satanam excitato? Qui uero ſuccumbunt, hi aut non credunt in Chriſtum, aut fidem amittunt. Qui in carne ſunt, inquit Paulus, Deo placere non poſſunt. Et, ſi ſecundum carnem uixeritis, moriemini. Et Chriſtus ipſe. Omnis, qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Ac Ioannes. Omnis, qui non facit iuſtitiam, non eſt ex Deo. Aliquoties obijciuntur nobis perſecutores Euangelij Chriſti, per quos Satan ſollicitat homines ad abnegationẽ Chriſti, & ad impietatem. Manifeſtum autem eſt, ꝙ pauci ſemper conſtiterint in confeſsione Chriſti, præſertim ſi perſecutiones fuerunt crudelitate inſignes. Abnegare uero Chriſtum in perſecutione, manifeſtum argumentum eſt, aut fidem non fuiſſe certam, aut Chriſtum abijci. Aliquoties proponuntur nobis Iudæi, Turcæ, contemptores religionis, & Epicurei. Per hos efficit Satan, ut impietas multitudinis reueletur. Cum enim hi iactent proſperum rerum ſuarum ſucceſſum in ſua impia aut nulla religione, & dicunt, quid? Si tuus Chriſtus eſt uerus Deus, & curat res humanas, cur non uos Chriſtianos iuuat? cur non uos defendit? quotuſquiſque obſecro, eſt in hominum uulgo, qui ad has quamuis manifeſte impias & blaſphemas uoces, non incipiat

Fides uera paucorũ eſt hominum.

Satan variis modis nos oppugnat

Qui in carne ſunt, Deo placere non possunt.

de ueritate Christianismi dubitare, & si urgeatur persecutione, ad impietatem, & contemptum Christi deficere? Hoc perspicuum signum est, multitudinem hominum inter Christianos, non uere agnoscere Christum, sed tantū somniare. Ac postremo omnium obiciuntur nobis in conscientia, peccata, mors, & dolores inferni. Quot putas in his grauissimis tentationibus & in seuero dei iuditio succumbere ac perire? Nam si multitudo non constat ad ridiculam, ac manifeste impiam obiectionem Turcę cuiusdam, aut Epicurei, aduersus doctrinam Euāgelij Christi, quomodo constaret aduersus ignita tela Satanæ, quę ille coram horrendo illo tribunali dei cōtra homines eiaculari solet? Quare fides in Christum, nō est res tam facilis & uulgaris, cū facile & uulgariter de ea loquimur, sed ut est cultus dei præstantissimus, ita superat omnes humanas uires, ac necesse est, ut accipiamus eam de cœlo, & potētia spiritus sancti in nobis excitetur. Caro & sanguis, inquit Christus, non reuelauit tibi, sed pater meus, qui est in cœlis. Inuocemus igitur deum patrem, per Iesum Christum, ut spiritu suo accendat & inflāmet corda nostra uera fide, qua iustificati, salutem consequamur per filium dei, Iesum Christum seruatorem nostrum, qui est una cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA LIIII.

MAgna & eximia contionatus est de seipso Iesus: Filius hominis, inquiens, dabit uobis cibum, qui permanet in uitam æternam. Et, Hoc est opus dei, ut credatis in eū, quem misit ille. Quo sermone significauit optimum & præstantissimum cultū Dei esse, audire ipsum & credere in ipsum. Hoc certe est extollere sese nō tantum supra uulgarem hoīm sortem, uerūetiam supra oēs patriarchas & pphetas. Nullus em̄ unq̄ uel patriarcha uel propheta tātum sibi arrogauit, nec tāta de se benefitia auditoribus suis promisit. Audiamus igit nūc, quomodo ludę: hanc contionē, aut ut ipsi iudicabāt, arrogantiam exce-
» perint. Dixerūt ergo ei. Quod tu signū facis, ut uideamus et credamus
» tibi? qd operaris? Patres nostri māducauerunt manna in deserto, sicut
» scriptū est. Panem de cœlo dedit eis ad ędendū. Quod ludęi respōdēt, hāc habet sententiā. Tu iactas maxima te bñfitia nobis daturę, & significas te prophetā esse illū, quē Moses audire iussit, & Messiā in quē pphetę credere iusserūt, sed nōdum signis ꝓbasti, nec re ipsa declarasti te talē esse, qualem te p̄dicas. Si dares nobis Māna cœleste, quēadmodū patres nostri comederūt in deserto, iuxta illud psal: » Pluit illis mā-
na ad manducandū, & panē cœli dedit eis, ac liberares nos hac duri-

firma ter-

ſima ſeruitute, qua à Romanis opprimimur, ſicut Moſes liberauit nos Ægyptiaca ſeruitute, crederemus te à Deo miſſum, & uere eſſe Meſſiam. Nunc aũt, cum tu ipſe uir ſis abiectus, & quamꝯ paueris nos uno ueſpero, tamen hodie nihil minus ieiuni ſimus et egentes ac miſeri, nõ poſſumus te pro tanto heroë, & pro uero Meſſia agnoſcere. Hic itere uides Iudæos non niſi corporalia bona ſpirare, ac terreſtre tantum regnum, & carnalem fœlicitatem in Meſſia quærere. Rem miſeram, & nõ fictis lacrymis deplorandam, ꝙ homines hoc ſolum agere ſoleant, ut bene ſit corpori, ac exiſtiment omnia reliqua ſalua eſſe, ſi modo corporalia bona ſalua ſint. Nam ſi tantum terreſtrem conſequantur fœlicitatem, ſentiunt cœleſtem ſua ſponte ſequi, ideoꝯ nihil non curę, ſollicitudinis, moleſtię, laboris, addo etiam, iniquitatis & impietatis ſuſcipiunt, ut comparent ſibi terreſtria bona. Accedit huc, ꝙ eos ſolos admirentur, ac uenerent, quos uidẽt his terrenis bonis fœlices eſſe, & quos ſperant autores, ut & ipſi hęc bona conſequantur. In magno erant precio apud Iudęos Theodas, Iudas Galilęus, & poſtea etiam Cochabas, ꝙ pollicebantur terrenam fœlicitatem, & liberationẽ à Romana ſeruitute, cum interim aqua & igni interdiceretur Apoſtolis, qui prædicabant uerã ac cœleſtem fœlicitatem & promittebãt æterna bona. Quid dicam de Ethnicis? Hi non humanis tantum, uerumetiam diuinis honoribus affecerunt eos, qui attulerunt ipſis aliquam corporalem utilitatem. Bacchum conſecrarunt in deum, ꝙ oſtendiſſent culturã & uſum uini. Cererem adorarunt, ut deam, quod docuiſſet culturam & uſum frumenti, cum ante ueſcerentur glandibus. Hercules relatus eſt inter deos, quod ciues ab hoſtibus oppugnatos ſeruaſſet, quòd exules regnis ſuis reſtituiſſet, quòd terram à latronibus & mare à pyratis tuta reddidiſset. Hæ etſi ſunt magnæ, & principe dignæ uirtutes, tamen quia Ethnici conſecrarunt Herculem propter has uirtutes in Deum, haud obſcure ſignificarunt, animum ſuum in bonis tantum terreſtribus eſſe. Dicam, quod uix honeſte in publica Eccleſia dici poteſt, & tamen dicendum eſt, ut uideas homines nihil penſi habere, tantummodo ut terrenis bonis fruantur. Flora, cum magnas opes ex arte meretritia quæſiuiſſet, populum Romanum ſcripſit hæredem, certam pecuniam reliquit, ex cuius annuo fœnore natalis eius dies celebraretur, & æderentur ludi, quos Floralia uocant. Quid ergo factum eſt? Num Romani tam fœda, tam turpia agnouerunt? Non agnouerunt tantum cupide, uerumetiam conſecrarunt Floram in deam, quę floribus preſit. O ſterquilinia, ò deteſtandos homines, qui etiam ſcortis diuinos honores tribuerunt, quòd accepiſſent ab ipſis corporale beneficium, cum interim honeſtiſſimos uiros, uel oratores illos, uel philoſophos, qui uirtutem docebant, magno deſpectui habuerint

Meßias corporalis quęritur.

Corporalia bona, putantur ſumma.

Lactantius de falſa reg. li. 1. ca. 20.

Floralia.

aut etiam nõnullos eorum occiderint. In hac autem re non ſoli Ethnici
Sanctorum cultus. peccarunt, ſed etiam Chriſtiani ipſi. Nam in cultu ſanctorũ, quem hy-
pocritæ ut magno ſtudio ita & magna impietate ſectati ſunt, eos ſan-
ctos prçcipue uenerati ſunt, quorꝝ benefitio ſperarunt ſe uel bona cor-
poralia accepturos, uel mala declinaturos. His inſtituerunt dies feſtos,
templa, oblationes, peregrinationes, ſocietates, & quas ita uocant, fra-
ternitates. Quid plura? Maxima pars, etiam eorũ, qui Chriſtiani audi-
unt, tanta terreſtrium & temporalium bonorũ cupiditate flagrant, ut
Satanam ipſum pro ſancto aut deo colerẽt, ſi modo pecuniam numera-
ret, ac corporalia benefitia conferret. Quod certe uel ex hoc perſpicuũ
eſt, quia etſi nihil eſt notius, q̃ impoſturas, nugas, mendatia, & periu
ria eſſe ſcelera & Satanę opera, tamẽ homines ad parandas opes, & cõ-
ſequenda corporalia bona, tanta animi promptitudine ſectant ſcelera,
ut nulla nec honeſtatis ratione, nec diuini uerbi admonitione, nec etiã
ſupplitiorꝝ ſeueritate retrahi queant. Quid eſt, ſi hęc non eſt, cęcitas, &
impietas? Tam cęcati em̃ ſunt hoĩes, ut exiſtimẽt hęc corporalia ettẽpo
ralia bona uerã eſſe fœlicitatẽ. Audiamus igitur quid Ieſus ludęis cor-
poralem tantum cibum, & terrenam liberationem deſiderantibus re-
ſpondeat. Dixit ergo eis Ieſus. Amen amen dico uobis. Non Moſes de
,, dit uobis panem de cœlo, (uidelicet uerꝝ) Sed pater meus dat uobis pa
,, nem de cœlo uerum. Panis enim Dei eſt, qui de cœlo deſcendit & da
,, uitam mũdo. Hęc eſt collatio Moſi & benefitiorum eius, cum Meſſia,
& benefitijs, quę Meſſias credentibus in ipſum confert. Vos, inqt, plu
rimum gloriamini de Moſe, ac de benefitijs quę per ipſum uobis exhi
bita ſunt, primum aũt etſi Moſes fuit magnus propheta & fidelis mini
ſter dei, tñ non fuit perſona illa, propter quam hoĩes ueram ſalutem cõ
ſequuntur. Sed Meſſias, quem prophetę promiſerunt, & de quo Mo
ſes ipſe cõtionatus eſt, quemq; Deus iam de cœlo in terram miſit, per
ſona illa eſt, propter quam uera ſalus hoĩbus contingit. Deinde benefi
tia, quę Deus per Moſen pręſtitit, magna quidẽ ſunt, & p̃clara, ſed nec
Moſi & Meſſiæ benefitia perpetua, nec ſufficientia. Moſes miniſtrauit uobis diuina liberalitate
Manna de cœlo, hoc aũt manna non fuit uerus cibus, qui per ſe conſer
uauerit ueſcentes ad ęternam ſalutem. Oẽs Iſraelitę comederunt Man
na in deſerto, nihilominus tñ & oẽs mortui ſunt, et plures illorum non
approbauit deus, qui & perpetuo interierunt. Sed Meſſias, qui eſt na-
turalis filius dei, & quẽ pater eius de cœlo in terram iam miſit, qui hoc
tempore uitam inter hoĩes agit, uerus eſt cibus, qui oẽs ueſcentes ipſo,
hoc eſt credentes in ipſum, ita conſeruat, ut nunq; moriantur, ſed etiãſi
uideantur mori, tñ ſeruentur in ęternam uitam. Moſes liberauit Iſrae-
litas Ægyptiaca ſeruitute, & duxit eos per deſertum uſq; ad terram Ca
naan. Hoc excellẽs quidẽ & afflictis Iſraelitis gratiſſimũ fuit bñfitium,

non fuit

non fuit autem uera liberatio, quia etiamsi liberati erant Ægyptijs tyrannis, non tamen liberati erant spiritualibus tyrannis, uidelicet, peccatis, Satana, morte & inferno. Sed Messias affert ueram liberationem. Remittit enim credentibus in ipsum peccata, & efficit, ut hi, qui accipiunt ipsum per fidem, reputentur coram Deo iusti. Vincit Satanam, & seruos Satanæ ita liberat, ut adoptentur in filios Dei. Vincit mortem, & efficit, ut morte obnoxij, nunc̄ moriuntur, sed perpetuo uiuant. Expugnat infernum, ut qui erant inferno obnoxij, ingrediantur cœlum, & fruantur cœlesti fœlicitate. Hęc demum uera sunt benefitia, quæ ut cum corporalibus illis nullo modo sunt conferenda, ita afferunt perpetuam salutem. Descendit (inquit) de cœlo. Affert ergo cœlestia & perpetua, non terrestria et caduca bona. Et dat uitam. Non dat pecuniam, quam auari quęrunt. Nō frumenta, quę fœneratores coaceruant. Non uinum, quod bibones sectantur. Non terrena imperia, quorum cupiditate homines huius seculi flagrant. Sed dat VITAM, uidelicet, perpetuo fœlicem. Et dat eam MVNDO, offert eam per Euangelion suum non ludęis tantum, non Gentibus tantum, sed uniuersæ creaturæ, hoc est, tam ludæis c̄ gentibus, tam honestis c̄ inhonestis, tam diuitibus c̄ pauperibus, tam sanis c̄ infirmis, tam principibus c̄ subditis, breuiter toti mūdo. Quare etsi corporalia & terrena bona suum habent usum, & sunt deo pro ipsis, si contigerint, gratię agendæ, tamen his non est cor apponendum, ut psalmus loquitur, sed in hoc studium toto pectore incumbendum, ut uera & cœlestia bona in Messia consequamur. Hæc non obscure quidem significat Christus, cum ait, Pater meus dat uobis panem de cœlo uerę. Panis em̄ dei est, q̄ de cœlo descēdit, & dat uitā mundo. Iudęi aūt adhuc somniāt corporalia bona. Dixerunt ergo ad eum. Dñe, semper da nobis panē istum. Quod supra, mulier Samaritana Christo de fonte aquę salientis in uitam ęternā prędicanti respondit. Dñe, inquiens, da mihi istam aquam, ut non sitiā, neq̄ ueniam huc ad hauriendū, idem respondent nūc ludæi Christo prędicanti de pane, qui dat mundo uitā, ac ridicule petunt, ut efficiat, quo uiuificus ille panis copiose de cœlo pluat, se ambabus manibus, & explicato sinu eum excepturos. Præterea, non obscure significant, se uerba Christi ita intelligere, q̄ doceat se ministrum tantum esse panis uiuifici, qualis Moses fuit minister Mannę, non panem ipsum. Semper, inquiunt, da nobis panem istum. Videmus te esse hominem, qui imbecillitate nihil à nobis differat, uidemus nihil humani à te alienū esse. Quod si magnus quispiam es, certe non potes aliquid plus esse, c̄ minister dei, quales fuerunt patriarchę et prophetę. Quare si accepisti hoc ministerium à deo, ut porrigas nobis nouum Manna, quo semper in hac uita conseruemur, age obsecro, da quod accepisti, ut hoc cœle-

ſti beneficio per te fruamur. Hic conſidera mihi, q̃ uaria ſint iudicia de doctrina Chriſti. Alius intelligit promiſſiones eius carnaliter, alius iudicat eas ridiculas, aut etiam uanas & mendaces, quippe quas putet non poſſe impleri, alius qui de Ieſu bene ſibi ſentire uidetur, exiſtimat eas à propheticis contionibus nihil differre, propterea q̃ ſentiat hunc doctorem ſeu promiſſorem, non eſſe ſaluatorem ipſum, ſed tm̃ ſaluti ministrum, ſicut & prophetę fuerunt. Chriſtus aũt, qua eſt bonitate, corrigit hos errores ludęorꝝ humaniſſime. Et dixit eis. Ego ſum panis uitę. Qui uenit ad me, non eſuriet, & qui credit in me, non ſiciet unq̃. Vos panem uiuificum ita à me petitis, ut palam declaretis, uos iudicare me tantum eſſe huius panis miniſtrum. Ego uero, quod in me eſt, nõ paciar uos errare. Non ſum, ſicut putatis, talis miniſter uiuifici panis, quales fuerunt prophetę, qui & ipſi de conſequenda uera ſalute p̃dicauerunt, Sed ego ſum panis ipſe uiuificus, & affero ueſcẽti hoc pane, nõ talia bona, qualia Iſraelitis cõtigerunt per Manna Moſi, in deſerto, ſed affero bona cœleſtia & ęterna, imo ego ipſe ſum bonum illud cœleſte & ęternum, q̃d qui conſecutus fuerit, nihil ei fœlicitatis deeſſe poteſt. Percurre oĩa alia bona, quę in his terris noĩari poſſunt, nullum tm̃ ex eis inuenies, quod ſit panis, qui oẽm tollat eſuriem, & potus, qui omnẽ extinguat ſitim. Liberatio ex Ægyptiaca ſeruitute, magnum fuit beneficium, ſed non fuit panis ille, qui Iſraelitis famem expleuerit. Multa enim adhuc defuerunt eis, tam corporalia, q̃ꝑ ſpiritualia. Manna, q̃d pluit in deſerto, & aqua, quę effluxit é petra, fuerunt admiranda dona dei, ſed non depulerunt per ſe ueram famem & ſitim Iſraelitarꝝ. Nam, ut nihil dicam de alijs corporalibus rebus, quibus indiguerunt, quot, obſecro, ipſorum perierunt in deſerto, non ſolum externa, ſed etiam æterna morte? quot ſunt in perpetuos inferni carceres propter impietatem conſecti? Quid aũt dicã de uulgaribus iſtis in hac terra bonis, de corporali uidelicet ſanitate, de agris, de pecunia, de ciuili honore, & magiſtratu? Dicam potius de regno ipſo & imperio huius mundi, quod cũ non depellat famem & ſitim hois, quęſo te, q̃d eſt, quod inter terrena bona hoc facere queat? Alexander cognomento Magnus, quum audiſſet Anaxagoram philoſoplum diſſerẽtem innumerabiles eſſe mundos (hęc enim quorundã philoſophorꝝ impia fuit opinio) illacrymaſſe dicitur. Rogantibus, quid ſibi hoc fletu uellet, An non uideor, inquit, merito flere, qui quũ mundi ſint innumerabiles, nos nondum unius dñi factí ſumus? Rem admirandam. Imperium totius fere orbis terrę, quo iã Alexander potiebatur, non potuit animum eius exaciare. Et tamen, ſi dicendum eſt, quod res eſt, minime hoc admirandum. Neq̃ enim imperium huius terrę panis ille eſt, qui famem hominis expleat. Solus autẽ Ieſus Chriſtus, panis uitę eſt, quo qui ueſcitur, nunq̃ in ęternũ eſuriet.

Quomodo

Quomodo ergo, inquis, uescimur hoc pane? Sequitur. Qui uenit ad me, non esuriet. Venire ergo ad Iesum Christũ, est hoc pane uesci. Nõ est aũt sentiendum, ꝙ fiat nunc sermo de eo aduentu, qui fit corporalibus pedibus. Etsi enim eo tempore, quo Christus prędicauit Euangelion in hac terra, etiam externis pedibus accedendum fuit ad Christum, ut contiones eius audirentur, tamen nunc non loquimur de corporali, sed de spirituali accessu, qui fit per fidem. Sic enim Christus ipse exponit, cum addit, Qui credit in me, non siciet unq̃. Venire ergo ad Christum, est credere in ipsum, ꝙ sit factus nobis sapientia à deo, iustitiaq̃ & sanctificatio & redẽptio. Nam, qui sic uenit ad Christum, quõ, obsecro, esuriret? quõ sitiret? aut quid ei deesset? Si paupertas grauis est, Christus diues est, qui se totum unà cum oĩbus diuitijs suis credẽti donauit. Si peccata minantur nobis iram dei, & damnationem, Christus expiauit pcta, placauit deum, & redemit nos à damnatiõe. Si mors minatur perpetuum interitum, Christus uicit mortem, & parauit uenientibus ad ipsum per fidem, cœlestem ac perpetuam uitam. Quid? num sanitas corporis? num pecunia? num magistratus? nũ honor politicus? num regna & imperia possent nobis tanta bñfitia conferre? Quid hæc sine Christo prosunt? Quid illa aduersa, paupertas, & mors cum Christo obsunt? Veniamus igitur ad Christum, & accedamus ad eum, per fidem, ut hoc pane & potu omnem esuriem & sitim nostram ita explea mus, ut in ęternum uiuamus per Iesum Christum seruatorem nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto deus bñdictus in secula, Amen.

HOMILIA LV.

Ersamur adhuc in explicatione eius colloquij, ac disputationis, quam Iesus Christus, occasione panis, cum Iudęis suscepit. Hęc autem disputatio, nõ est de asini, quod aiunt, prospectu, sed de rebus grauissimis, & ad salutem nostram cognitu necessarijs, instituta. Docet enim discrimen inter Mosen & Christum, docet longe alia esse benefitia Christi, q̃ Mosi, docet de uero officio Christi, uidelicet, ꝙ Christus in hunc usum de cœlo descenderit, nõ ut afferret caduca & mundana, sed perpetua & cœlestia bona. Quare hęc disputatio tanto diligentius obseruanda est, quanto cœlestis salus nobis magis necessaria est. Ac ante quidẽ clare exposuit Christus, se esse uiuificum illum panẽ, q̃ qui uescat, (uescimur aũt eo, si in Christum crediderimus) nũq̃ nec esuriat, nec siciat, sed exaciatus perpetua salute fruatur. Nunc autẽ instituit q̃relam aduersus Iudęos, ꝙ quanq̃ non obscure de sua persona & officio contioneꝫ, & confirmet publice suas contiones, magnis & inusitatis miraculis, tamen non adhibeant ipsi fidem, nec agnoscant ipsum Messiam. Sed dixi (inquit) uobis, quod

etiam uidistis me, nec creditis. Si libet sententiam huius dicti paulo altius repetere, sic intelligẽdum erit. Habeo quidem, quę de uestra impietate & incredulitate conqueri possem, sed ea mihi nec noua est, nec miranda. Dixi enim & prędicaui iam dudum per prophetas, ꝙ etiamsi ueniam ad uos Israelitas, & proponã me uobis uisendum contrectandum & audiendum, adeoꝙ magna miracula ędam, non tamen sitis me suscepturi, aut meo Euangelio credituri. In psalmo dixi me lapidem fore, quem ædificantes reprobent. In Esaia uocaui me lapidem offensionis & petram scãdali duabus domibus Israel, & laqueum ac ruinam habitantibus Hierusalem. Et additur. Offendent ex eis plurimi, cadent, conterentur, irrecientur & capientur. Ac iterum. Excęca cor populi huius & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne forte uideat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur & sanem eum. Hæc multis annis, priusꝙ in hanc terram ueni, de uestra incredulitate contionatus sum. Quare, etsi dolet mihi uestra impietas, tamen ea mihi nec est improuisa, nec inopinata. Quod si autem libet hoc dictũ simpliciter intelligere, hæc erit sentẽtia. Ego quidem facio quod mei est offitij. Prædico Euangelion meum, & confirmo illud miraculis. Quid aũt uos uicissim? Dixi aliàs, ꝙ etsi opa, quę dedit mihi pater ut perficiam ea, testificantur de me, ꝙ pater miserit me, uos tamen huic, quem misit ille, non creditis. Dixi etiam, Ego ueni noĩe patris mei, nec recipitis me. Idem & nunc dico, ꝙ etiamsi uideritis tot mea miracula, quibus deus ipse, de cœlo, confirmat ueritatem doctrinę meę, ac patefacit meam maiestatem, nullam tamen mihi fidem habeatis. Remnõ ipsi quidem Christo nouam, sed alioqui uere admirabilem. Christus promissus est ab initio orbis terræ, & expectatus est tot milibus annorum. Cum aũt uenisset, ac prędicaret Euangelion suum, & ędem miracula, in eo ipso populo, in quo tot promissionibus adnuntiatus, tot sacris adumbratus fuerat, non tamen crediderunt. In sua, inqt aliàs Ioannes, uenit, & sui eum non receperunt. Obsecro te, quę est tantæ cæcitatis causa? primum, homo retinuit quidem post peccatũ aliquam cognitionem diuinæ legis, nullam aũt habet natura sua cognitiõem Christi seruatoris, sed necesse habet Christum cognoscere ex uerbo seu promissione dei, per spiritum sanctum. Deinde, etsi Iudęi habuerunt uerbum et promissiones dei de Christo, tamen non recte intelligebãt regnum eius, sed somniabant Christum dominaturum in terra regio more, & pollicebantur sibi in regno eius terrenam fœlicitatem. Quare, cum uiderent Iesum non respondere carnali suæ expectationi, ita contempserunt ipsum, ut tandem eum in crucem sustulerint. Dices igitur, Cur ergo Iesus non coegit eos Euangelio suo credere? Si est diuina potentia prędituς, cur non attraxit eos etiam uiolenter ad fidẽ, ut necessc habuissent

Ioannis 5.

Incredulitatis caussa quæ sit.

habuissent ipsum recipere? De hac re cõtionatur Christus, cum addit. Omne, quod dat mihi pater, ad me ueniet, & eum, qui uenerit ad me, non ejcio foras. Quia descendi de cœlo non ut faciam uoluntatẽ meam, sed uoluntatem eius, qui misit me. Hęc est aũt uoluntas eius qui misit me patris, ne quid perdam ex omnibus, quę dedit mihi, sed resuscitẽ illa in nouissimo die. Hęc est autem uoluntas eius qui misit me, ut oĩs qui uidet filium, & credit in eum, habeat uitã æternã, & ego suscitabo eum in nouissimo die. Hæc est memorabilis contio, & habet hanc sententiã. Possem quidẽ oẽs ludęos, imo oẽs homines cogere, ut sese mihi adiungerent, ac me reciperent. Sum enim uerus dei filius, ęqualis natura, maiestate & potentia patri meo, non ueni aũt in hunc mundum, non assumpsi hominem, ut in hoc primo meo aduentu ostentem & exerceam publice hanc meam diuinam maiestatem, nisi quatenus edenda sunt miracula ad testificandam ueritatem doctrinę męę. Sed ueni ut assumpta serui ac legati forma, obediam uoluntati dñi mei, qui me in hanc terrã misit. Serui officium est, non ut faciat, quod ipsi, sed quod dño suo libet. Legati munus est, non ut faciat, quod potest, sed quod licet, & ab eo, qui misit ipsum, mandatum est. Quare, cum ego assumpserim formam serui et legati, nullum hominem cogo, ut me recipiat, sed pendeo ex uoluntate dei patris mei, qui me ut seruum et legatum suum, in hanc terram misit, & expecto, quos ipse mihi adducat. Nam quoscunq; ille mihi dederit, hos omnes, sicut ad me ueniunt, & me agnoscunt, ita etiam ego agnosco & recipio. Et ut nullum ego uiolẽter cogo, ita nullum eorũ, quos pater ad me adducit, abjcio. Omnes illos recipio, siue sint ludæi, siue gentes, siue illustres, siue obscuri, siue honesti, siue peccatores. Recipio autem eos, non ut faciam ex ipsis reges huius terræ, sed ut tuear eos, ne pereant, Recipio eos, non ut nihil afflictionis in hoc mundo paciantur, aut ut morte non obruantur, sed ut etiamsi affligantur, & mori uideantur, non tamen pereant, sed conseruentur æterna uita. Ego enim suscitabo eos in nouissimo die, ut mecum in cœlesti regno in æternum fœlices uiuant. Habes sententiã contionis Christi. Nunc perstringemus partes eius. Ac primum docet Christus, q̃ non uenerit in hunc mũdum, ut accipiat & propaget regnum suum externa, corporali & uiolenta potentia. Iudei enim expectauerunt talem Messiam seu Christũ, qui adiuncto sibi exercitu ludęorum, circumferat arma per omnes regiones, & peragret regio apparatu uniuersum orbem terrę, ut subjciat sibi omnes gentes, quamuis repugnantes, qualis aut Cyrus, aut Alexander Magnus, aut alius quispiam Monarcha fuit. Mirantur & imperiti homines, quî fiat, q̃ cum Christus, sit diuina maiestate prædituς, non efficiat omnipotentia sua, ut aut omnes aduersarij & blasphemi in nomen eius fulmine pereant, aut admirabiliter trahantur ad credendum

Serui formam sumpsit Christus.

& obediendum Christo. Sed Christus refutat hoc loco uanissimam ho
dęorum expectatiõem, & exponit rationem, cur neminem uiolenter co
gat, ut sese ipsi subiiciat. Omne, inquiens, quod dat mihi pater, ad me
ueniet, & eum, qui uenerit ad me, non eiiciam foras, hoc est, Non ueni
in hũc mundum, ut subiiciam mihi hoĩes uiolenta potestate, sed respi
cio in manum dei patris mei, & pendeo ex illius uoluntate. Quẽcunq;
ille mihi dederit, & quem excitarit spũ suo per Euangelion meum, ut
me agnoscat, is mę recipit, & ego uicissim eum recipio, & tueor. Quid
aũt causse est, cp non cogas homines regia potestate, ut te agnoscant, et
se tibi subiiciant? Quia descendi, inquit, non ut faciam meam uolunta
tem, sed uoluntatem eius, qui me misit. Descendi è cœlo, non ut domi
nus, sed ut seruus. Serui aũt officium est, non ad suum ipsius, sed ad do
mini sui arbitrium & nutum sese accõmodare. Descendi è cœlo, non ut
αὐτοκράτωρ seu imperator, sed ut legatus. Legati aũt officium est, non su
as opiniones, sed mandata eius, qui misit ipsum sectari, atq; perficere.
Quare non licet mihi in hac mea legatione aliquid prẹter uoluntatem
patris mei, cuius legatus sum agere. Amabimus ergo te, dic nobis, quę
est uoluntas patris tui? Hęc, inquit, est uolũtas eius qui misit me patris,
ne quid perdã ex omnibus, quę dedit mihi, sed resuscitẽ illa in nouissi
mo die. Voluntas dei non est, ut suscipiam regiam dñationem in orbe
terrarũ, et subiiciam mihi hoĩes uiolenta manu, sed ut seruem eos, quos
ipse mihi spũ sancto suo adduxerit, & defendã eos, ne pereant, sed etiã
si uideãtur mori, resuscitentur tamen, et uitam perpetuo fœlicem agãt.
Christus non est terrenus Monarcha. Huc pertinet, quod & aliàs Christus de suo officio dicit. Filius homi
nis, non uenit, ut sibi ministraretur, sed ut ipse ministraret, utq; daret
animam suam redẽptionem pro multis, hoc est, Christus nõ uenit, ut
equites & milites pugnarent pro ipso, ac pararent ipsi uita & sanguine
suo uictoriam, quo ipse regio more in terra dominaretur, quemadmo
dum exercitus imperatoris suum effundit sanguinem, ut impator defe
datur, & reportet incolumis uictoriã ab hostibus, sed uenit, ut ipse suã
am animam, suam uitam det, ac suum sanguinẽ effundat, quo ĩ, qui ip
sum agnoscunt, ab hostibus redimantur & seruentur. Et in alio loco, cum
discipuli hortarentur Christum ad uindicandos cõtemptores, igni de
cœlo, respondit, Nescitis cuius spũs estis. Filius hominis non uenit ad
perdendum animas hominum, sed ad seruandum. Quare obedientia
diuinę uocationis est, cp nõ subiiciat sibi homines regia & uiolenta po
testate. Sed eñ, inquies, Christus ascendit nunc in cœlum, & depositi
it seruilem formam, ac sedet in gloria Dei patris sui, cur ergo hoc tem
pore fert blasphemos? cur nunc tanta maiestate prẹditus, non cogit ui
olenter aut omnipotenter inobediẽtes ad Euangelij sui obedientiam?

De hac re

De hac re Petrus ita contionatur. Oportet Iesum Christum cœlum accipere usq; in tempora restitutionis omnium quæ locutus est deus per os omnium sanctorum à seculo prophetarum. Etsi enim Christus sedet ad dextram Dei, & habet omnipotentem maiestatem, tamen non uult eam maiestatem publice coram mundo, ante nouissimum diem ostentare, sed uult Ecclesiam suam ex uniuerso mundo per Euãgelion suum colligere, donec aduenerit nouissimus dies, quo manifestus ueniet, & inimicos quidem suos ita sibi subiiciet, ut in perpetuos carceres, nunq; emittendi contrudant, amicos aũt, & credentes in ipsum, ad perpetuũ regnum et gaudium exaltet. Oportet, inqt Paulus, eum regnare, donec posuerit oẽs inimicos sub pedes suos. Tunc aũt ponentur oẽs sub pedes eius, cũ mors, quæ est nouissimus hostis, abolebitur. Quare, dum hoc seculum steterit, & Christus non apparuerit manifestus, (apparebit aũt in extremo die) non cogit hoies ad obedientiam fidei, mundana potentia, sed uocat eos per prædicationem Euangelij sui, ut quotq; spiritu sancto excitati, recipiunt ipsum, seruẽtur. Quid ergo dicemus, de magistratu, & patribus familias? An quia Christus non subiicit sibi hoies uiolenta manu, non est etiam pij magistratus, ut cogat subditos suos honestam uitam agere, & audire Euangelion Christi? non est & boni patris familias, pueros suos nolentes & repugnantes in Catechismo Christianę doctrinæ, minis ac uirgis erudire? Absit. Alia eñ est, quantum quidem ad hoc institutum attinet, uocatio Christi, alia magistratus & patris familias. Christus eñ nõ uenit in hũc mundum ut fungeretur externo magistratu. Sic nec misit apostolos suos in mundum, ut susciperent externam dominationem. Quare non fuit officij eorũ, ut cogerent homines uiolenta manu ad obediendum Euangelio. Magistratus aũt, & paterfamilias primum quidem debent cognoscere ueritatem Euangelij Christi, ut & ipsi per fidem in Christum, cõsequantur iustitiam & salutem, deinde hic debet familiam suam ad discẽdam ueram Christianismi doctrinam instituere, ac nolentes etiam, pro suæ uocationis ratione ad sectandã pietatem cogere, ille uero pro uirili sua curare debet, ut in Ecclesijs suę regionis recta et sana doctrina Christi tradat, ut blasphemi puniãtur, et tam doctores, q; auditores pię doctrinæ ab incursu seditiosorũ & latronum defendant. Manifestum qdem est, fidem in Christũ nõ posse humana uiolẽtia humano cordi infigi, nec hoc agitur, ut hoies cogantur ad suscipiendã fidem Euangelij Christi potestate magistratus, sed externa et manifesta idolatria abrogari ut potest, ita & per magistratum debet, potest etiam & debet institui pia doctrina publice prædicanda, potest quoq; & debet conseruari publica tranquillitas, potest item & debet manifesta blasphemia puniri,

Nota

Magistratus & patris familias officium.

ne imbecilles offendantur, ne ue deus propter inultam & notam blaſphemiam ad iracundiam excitetur, & totam gentẽ deleat. Dixit eñ Eſaias. Reges fore nutricios, & reginas nutrices Eccleſię. Iuſſit pſalmus Reges intelligere, erudiri eos qui iudicant terrã, & oſculari filium dei, ne quando iraſcaẽ & pereant de uia iuſta. Iuſſit item principes terrę attollere portas urbium ſuarę, ut ingrediaẽ rex glorię. Quare etſi nemo poteſt humana potentia cogi, ut uere credat in Chriſtum, magiſtratus tñ & patresfamilias ſuum officiũ facere debẽt, ut abrogata manifeſta ido lolatria, Euãgelion Chriſti locum habeat, & aduerſarij ſanę doctrinę, ac blaſphemi coerceanẽ & reprimantur. Deinde, docet Chriſtus in hac cõtiuncula, ſe indiſcriminatim oẽs, quotq̃t dantur ipſi à patre, agnoſcere, ac recipere. Iudæi exiſtimant Meſſiã ſolos Iudęos pro populo ſuo agnoſcere, & ſi qs ex gentibus uelit bñfitijs Meſſię frui, eũ neceſſe habere circũciſionem ſuſcipere, & fieri Iudęũ. Hypocritæ putant Meſſiã eos tantum hoĩes recipere, qui ſacris multum dediti ſint, ac multas faciant cerimonias. Alij hoĩes ſentiunt eos tantum Meſſię gratos eſſe, qui in hoc ſeculo ſunt diuites, nobiles, ac potentes. Solent eñ dicere, Qui in hoc ſeculo mendicat, is neceſſe habet in altero ſeculo panẽ oſtiatim colligere, hoc eſt, Qui in hoc mũdo eſt infœlix, is etiam erit in futuro infœlix. Sed has uaniſſimas opiniones refutat Chriſtus, cum ait, Omne, quod dat mihi pater, uenit ad me, & eũ qui uenerit ad me, non eiiciam foras. Omne, inqt. Nullũ hic diſcrimen facio, ſiue quid ex Iudęis, ſiue ex gentibus, ſiue ex honeſtis, ſiue ex pctõribus, ad me uenerit, agnoſcã illud, & recipiam. Ac mox. Ne qd perdam ex Oĩbus quę dedit mihi. Et iterę. Vt OMNIS, OMNIS, inquam, qui uidet filium & credit in eum habeat uitam ęternã. Huc pertinet etiã, quod Paulus ad Romanos ſcribens. Euangelion, inqens, eſt potentia dei ad ſalutẽ. Quid? nũ uni tantum hominũ generi? Nequaq̃, ſed OMNI credenti, Iudęo primum, ſimul & Gręco. Et poſtea. Omnis, qui fidit illi, nõ pudefiet. Non eñ eſt diſtinctio uel Iudęi uel Gręci. Nã idẽ Dñs Omniũ, diues in Oẽs inuocãtes ſe. Ac rurſus. Cõcluſit deus Oẽs ſub incredulitatẽ, ut miſeretur. Quorę? num Iudęorę tantum aut honeſtorę hominum? Minime. Sed Omniũ, ſiue Iudęorę, ſiue Gentium, ſiue honeſtorę ſiue inhoneſtorę, ſiue potentum, ſiue afflictorę, ſi modo dati fuerint Chriſto à deo patre, & uenerint ad Chriſtum. Quæſo igitur te, quos dat pater filio ſuo Chriſto, & qui ſunt, qui ueniunt ad Chriſtum? Non opus eſt ut magna ſollicitudine circumſpiciamus, quid reſpondendum ſit. Chriſtus ipſe in hac conciuncula ſatis perſpicue hoc explicat. Cum enim dixiſſet. Hæc eſt uoluntas eius, qui miſit me patris, ne quid perdam ex omnibus, quæ dedit mihi, mox addit, ut exponat, qui ſint illi, quos dat ipſi pater, & qui ueniant ad ipſum. Hæc, inquiens, eſt uo

Meſſias, quos homines agnoſcat.

est uoluntas eius qui misit me, ut oīs qui uidet filium & credit in eum, habeāt uitam ęternam. Quare patet hos dari filio, & hi ueniunt ad filium, qui audiunt Euangelion filij, & cognoscunt eum per Euangelion, atq; credunt in ipsum, q̄ sit uerus seruator. Nā in hac carnis nostrę imbecillitate non licet nobis accedere thronum diuinę maiestatis, ac perscrutari imperuestigabilia eius iuditia, quippe q̄ inhabitet lucem inaccessam, sed accedēdum nobis est ad præsepe illud, de q̄ angelus pastoribus cōtionatur. Inuenietis infantē fasciis inuolutum, positum in p̄sepi. Accedendum nobis est ad Iesum Christum, qui se assumptione humanę carnis, prędicatiōe Euāgelij sui, & miraculis manifestauit, quicq̄ se adhuc Ecclesię suę proponit quasi sensibilē, baptismo, Euangelio, & cœna dn̄ica. Hęc sunt facies Christi, qua deus ipse uidet, & uoluntas eius manifeste cognoscitur. Deum, inq̄t, nemo uidit unq̄. Vnigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarrauit. Et iterū. Philippe, qui uidet me, uidet & patrem meum. Quare hoc unum nobis agēdum est, ut audiamus Euāgelion Christi, & accipiamus Christum per fidem. Nā si inuenerimus nos per fidem in Christo, nihil iam certius, nihil uerius erit, q̄ p̄ q̄ pater nos dederit filio, & uenerimus ad filium. Itaq; dubitari non debet, quin filius curet, ne pereamus. Hęc em̄, inquit, est uoluntas eius qui misit me patris, ne quid perdam ex oīb⁹, quę dedit mihi. Postremo docet etiam Christus se non conferre mūdana & caduca, sed cœlestia et ęterna bn̄fitia. Iudęi expectauerunt & adhuc expectāt in suo Messia bona corporalia, et dominationē in hoc seculo. Carnales hoīes, qui uidentur Christum agnoscere, sentiunt se perire, si Christus cōmueat, ut paupertate pręmantur, & morte obruantur. Actum demum Christus gratus ipsis esset, si daret eis terrenas diuitias, & diuturnā in hoc mundo uitam. Christus aūt manifeste docet, se cœlestia & perpetua bona dare. Nō perdam, inq̄t. Et, Habet uitam ęternā. Et, Ego suscitabo eum in nouissimo die. Etsi em̄ cōmuet, ut credentes in ipsum opprimantur paupertate, morbis, & morte, tamen non sinit, ut pereant, sed efficit ut habeāt æternam uitam, ac resuscitat eos in nouissimo die, ut cum ipso perpetua fœlicitate regnent. Magna hęc est cōsolatio, magna salus oīm eorum, qui credunt in Christum. Quid em̄ est quod iam metuant? Affliguntur rerū inopia, sed habent Christum obedientē patri suo, cuius uoluntas est, ne quid perdat ex oīb⁹, quę dedit ei. Tenētur graui morbo, sed Christus curat, ne in morbo pereant. Damnātur peccati, sed Christus expiauit peccatum. Moriuntur, & in puluerem reuertuntur, sed Christus conseruat ad uitam ęternam, et resuscitabit eos in nouissimo die. Quare, etsi omnia huius seculi mala in nos incurrūt atq; incidunt, bene tn̄ confidendum & cognoscendum est, q̄ ea nobis adiumento sint in bonum, per Iesum Christum seruatorem nostrum,

qui est unà cũ patre & spiritu sancto deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA LVI.

E murmure Iudęorum aduersus doctrinam Christi nunc differemus. Etsi enim Iudęi, qui hoc murmure ruditatẽ, ignorantiam, atq; etiã impietatem suam prodiderũt, indigni sunt, ut de uanis ipsoꝝ uerbis aliquam curam suscipiamus, tñ quia hac occasione Christus excitatur, ut Euangelion suum clarius exponat, non est, quicquid id fuerit, oscitanter prętereũdum. Audiamus igit̃, quid Euangelista scribat. Murmurabant, inquit, Iudęi de illo, q̃ dixisset, ego sum panis ille, qui de cœlo descendi. Et dicebant: Nonne hic est Iesus, filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem & matrem? Quõ ergo dicit hic, De cœlo descendi? Non dubito, quin si Christus contionatus esset uel de furto, uel de homicidio, uel de adulterio, aut de alia quadã id genus parte legis, non solum intellexissent contionẽ eius, uerũetiam si qui fuissent inter ipsos amantes honestatis, laudassent eum. Humana em̃ ratio, etsi uiciata & corrũpta est pctõ originis, tñ retinuit aliquam naturalis legis intelligentiam. Nunc aũt, quia Christus docet ueram religionem de Messia, & de ęternis eius benefitijs, non solum nõ intelligunt ea, sed etiã murmurant, & cõtradicunt. Quanq̃ enim Iudęi multa audiuerant ex cõcionibus prophetarũ, de Messia, tñ quia nõ erant illustrati luce spũs sancti, nõ intelligũt ueram Messię & regni eius rationẽ. Animalis homo, inquit Paulus, non percipit ea, quę sunt spũs dei. Stultitia siquidem illi sunt, nec potest cognoscere. Spũaliter enim dijudicantur. Prętera, Iudęi somniabant regnum Messię fore imperiũ mundanũ. Qua opiniõe imbuti, nõ potuerunt intelligere, quę de spũalibus benefitijs regni Messię dicebantur. Huc accedit, q̃ uulgus Iudæorũ existimauerit Messiã suum, fore quidẽ magnũ heroa, et de familia Dauidis nasciturũ, hominẽ aũt, non item uerum ac naturalẽ filiũ Dei, quẽadmodũ apud Matthęũ interrogati, cuius nã filius sit Christus, respondẽt, Dauidis, hoc est, hoiem tm̃ ex hoie. Quare cũ Iesus multo alia de Messia doceret, sic offendunt̃, ut sentiant doctrinã eius esse uanissimam. Quid, inquiunt, Etiãsi hic Messias esset, de quo intelligimus eũ gloriari, tñ non satis mirari possumus, quid sibi uelit, q̃ affirmet se descendisse de cœlo. Nũ arrogat sibi diuinitatẽ? Messias certe homo erit. Nouimus & huius Iesu familiã. Nouimus parentes eus, hoies tenues & abiectos. Qua fronte igitur audet se deum profiteri? Duplex error, Alter, q̃ de Messia per prophetas promisso, nihil altius sentiant, q̃s de hoie, prestantissimo quidem, solum aũt hoie, cum tñ deus aperte uocet eum singulari quodã modo, filium suũ, Tu es, inquens, filius meus, ego hodie genui te. Et Dauid agnoscat eũ afflatu spiritus sancti, Dñm suũ, & collocet

Messias uerus filius dei.

& collocet eum ad dextram dei patris. Alter, ꝙ de Iesu iudicent secundum externam speciem familię eius, quasi uero non & Dauid, tantus heros, fateatur familiæ suę ignobilitatem, & de Messia è Dauidis semine nascituro scriptū sit, ꝙ ascendat sicut uirgultum, et sicut radix de terra arida, nec sit ei forma ac decor, sed sit despectus & nouissimus uirorꝝ. Consideremus igitur, quam causſam Iudaici erroris Christus cōmemoret. Respondit Iesus, & dixit eis. Nolite murmurare inter uos. « « Nemo potest uenire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum, & ego « « suscitabo eum in nouissimo die. Est scriptum in prophetis Et erunt « « omnes docti à deo. Omnis ergo, qui audiuit à patre, & didicit, uenit « « ad me, non ꝙ patrem uiderit quisq̄, nisi is qui est à Deo, hic uidit pa- « « trem. Memorabilis contio, quæ etsi dura uideꝫ, tamen cognitu necessa « « ria est, & si recte eam intelligas, utilissima, Non est, inquit, ꝙ quisq̄ mihi referat sententiā murmuris uestri. Scio, & ꝙ murmuretis, & qd murmuretis. Hoc offendit uos, ꝙ dixi me de cœlo descendisse. Non est aūt nec nouum, nec mirum, quod me, hoc est, uerum Messiam non agnoscatis. Nemo enim potest uenire ad me, nemo potest ueꝝ Messiam agnoscere, & benefitia eius participare, nisi cœlestis pater traxerit eum. Cognitio Messiæ, non est humanę prudentiæ, non est carnalis rationis, nec humanorum meritorum, sed est diuinæ clementiæ, & opus spiritus sancti. Vos autem Iudæi, caretis spiritu sancto, nec trahit uos pater cœlestis. Quare non est mirum, quod me, hoc est, ueꝝ Messiam non agnoscatis. Sed quomodo probatur hoc, quod Christus ait. Nemo potest uenire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum? Etsi Christus tanta autoritate præditus est, ut omnia dicta eius, etiamsi nō habeant adiunctam probationem, pro cœlestibus oraculis suscipienda & conseruanda sint, tamen adducit hoc loco in testimonium dicta prophetarum. In prophetis, inquiēs, scriptum est. Erunt omnes docti à deo. Oīs ergo qui audiuit à patre, & didicit, uenit ad me. Quęramus nūc in quibus prophetis hoc sit scriptum. Ac manifestum quidem est, ꝙ hoc dictum contineatur in Esaia cap. 54. Cum eī is propheta describeret regnum Messię, ac enumeraret benefitia, quę conferuntur in subditos huius regni, inter reliqua etiam hoc recensęt, quod omnes, qui ad hoc regnum pertinent, doceantur diuinitus, & illustrentur spiritu sancto. Ponam, inquit, omnes filios tuos, discipulos Dñi. Deus enim ipse erit præceptor eorum, & spiritus sanctus docebit eos, ut & uerum Messiam cognoscant, et uera Messię benefitia consequantur. Cum hoc dicto, consentit & illud, quod idem propheta aliàs scribit. Fluent, ingens, ad montem Dñi (reuelato uidelicet regno Christi) oēs gentes, & ibunt populi multi, & dicent: Venite ascendamus ad montem domini, & domū Dei Iacob, & docebit nos uias suas. Docebit (inqt) nos

Cognitio Christi & diuina operatio & opus Spiritus Sancti

Ενθύμημα

Messiam nemo cognoscit nisi diuinitus edoctus.

DñS ipſe uias ſuas, ut omnes fiant à Dño docti. Huc accedit etiam Hieremias cap. xxxi. Poſt dies illos dicit DñS, dabo legem meam in uiſceribus eorum, & in corde illorum ſcribam eam, & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum. Et non docebit ultra uir proximũ ſuum, & uir fratrem ſuum dicens, Cognoſce Dñm. Omnes enim cognoſcent me à minimo eorũ uſq; ad maximum. Hoc certe illud eſt, quod & Eſaias ante dixerat. Erunt omnes à deo docti. Extant etiam in ſcriptis Euãgeliſtarum, et Apoſtolorum, quę cum his propheticis dictis cõueniũt, & quibus perſpicue indicatur, q; ut omnes ad regnum Meſſię pertinẽtes doceantur diuinitus, ita nemo poſſit Meſſiam agnoſcere, niſi cœleſti doctrina illuſtretur. Apud Matthęum ait Chriſtus. Nemo nouit filium, niſi pater, neq; patrem quiſq; nouit, niſi filium, & cuicunq; uoluerit filius reuelare. Ac paulo poſt, cum Petrus confiteretur & ſuo & reliquorum apoſtolorũ nomine de Ieſu. Tu es, inquiens, Chriſtus ille filius dei uiuentis, reſpondit ei Ieſus. Caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus, qui eſt in cœlis. Hic aperte dicit, q; cognitio Meſſiæ, quæ eſt uera noſtra ſalus, & ut Chriſtus ipſe ait, æterna uita, non pendeat ex humana ratione aut induſtria, nec ex humanis meritis, ſed tantum ex cœleſti doctrina, & gratuita clementia dei. Non eſt, inquit Paulus, uolentis, neq; currentis, ſed miſerentis Dei. Et ad Moſen dicitur. Miſerebor cuiuſcũq; miſereor, & prędabo miſericordiam, cui uoluero. Sunt & alia id genus multa dicta ſcripturę, quæ teſtantur, homines poſſe cognitionem Meſſię, & ſalutem ſuam, conſequi tantũ ex gratuita miſericordia Dei, qui trahat ſpũ ſancto ſuo, quẽcunq; uoluerit ipſe, & libeat. Hic nunc quęſtionum mare exoritur, & habent tam imperiti, q; periti, tam impĩj, q; pĩj, quę in hoc argumẽto diſputent. Alĩj enim dicunt, Si neceſſe habent omnes diuinitus doceri, quid opus eſt audire contiões ab hominibus? ad quid prodeſt externa Euangelĩj prędicatio? Non audiam ergo amplius, quæ mihi homo quiſpiam dicat, ſed expectabo reuelationem cœleſtem, ut illuſtrer ſpũ ſancto. Alĩj obĩciũt. Si nemo poteſt uenire ad Chriſtum, niſi trahatur diuinitus à patre, culpa incredulitatis non erit in homine, qui ſi traheretur, neceſſe haberet trahenti deo, hoc eſt, omnipotenti uirtuti obedire. Cur enim Deus non trahit oẽs homines, cum id facere poſſet? Cur traxit Iacob, et non Eſau? Cur traxit Paulum, et non Caiaphã? Alĩj cogitant. Si ſalus hominum pendet è ſola & gratuita miſericordia dei, qui eligit, quos uult, quid ſi tu non eſſes in numero eorũ, qui diuinitus ſunt electi? q; ſi Deus abieciſſet te, cum initio ſelegit ſuos, anteq; iacerent fundamenta mundi? Hæc & multa alia ſolent diſputari ab hominibus, cum audiunt, neminem uenire ad Chriſtum, & conſequi ſalutem, niſi ſit à Deo electus, & trahatur ac doceatur diuinitus. Principio igitur, pro indubitato tenen-

tato tenendum est, ꝙ tota sacra scriptura, in qua & illud, de diuina prę destinatione, cõtinetur, ad hunc pręcipue usum diuinitus inspirata sit, & literis mãdata, ut reuelet Christum, doceat Christum, illustret Christum, & suscitet, accendat, confirmet ac conseruet fidẽ, quę est in Christum. Non est obscurum, ꝙ Moses, qui est primus sacrę scripturæ minister, amandet à se, populum suum ad Christum. Prophetam, inqens, de gente tua & de fratribus tuis suscitabit tibi Dñs deus tuus. IPSVM AVDIES. Et Petrus. Oẽs, inqt, prophetę à Samuele et deinceps, quot quot locuti sunt, etiam adnunciauerunt dies istos. Non enim aliud nomen est sub cœlo datum inter hoĩes, in quo oporteat nos saluos fieri. Quare quicũqꝫ scripturæ locus uideť nobis aut tollere Christum, aut infirmare & frangere fidem in Christum, sentiendum est, eum uel nõ rectę à nobis intelligi, uel tentationem esse spũs Satanæ. Fieri eñ non potest, ut is sit sanctus spũs, qui hoies à Christo, & fide, quæ est in ipsum, abducit. Deinde, ꝙ Christus ait, Neminẽ uenire ad se, nisi tractũ à deo patre. Et Esaias, Omnes à deo doceri, non abolet externum ministerium prędicandi Euangelij, sed cõfirmat potius. Nã quos trahit pater, eos per prędicatiõem Euangelij trahit. Et ꝙs docet deus, eos per externum, seu ut dici solet, uocale uerbum docet. Ite, inqt Christus, in uniuersum mundum & prædicate Euangelion omni creaturæ. Cur Christus tanta grauitate, & tanto etiam apostolorꝫ suorum periculo instituerẽt in toto orbe terrarꝫ, publicam Euãgelij sui prędicationem, si ea ad discendam ueram pietatem, & cõsequendam cœlestem fœlicitatẽ nullius esset usus? Maiestas quidẽ & autoritas docendi ac reuelandi Christi, hoc est, tribuendę ueræ salutis per Christum, est penes solum Deum patrem, ac spũm eius sanctum. Ministerium aũt & organon, quo spũs docet ac reuelat Christum, est externa & uocalis prędicatio Euangelij. Deum eñ hoc uti organo, & per hoc esse in hoĩbus efficacem, res ipsa conuincit, & testantur multa loca scripturę. Constitui uos, inqt Christus ad Apostolos, ut eatis & fructũ afferatis, & fructus uester maneat. Manifestum aũt est, ꝙ Christus miserit apostolos suos ad prædicandum Euangelion suum. De hoc ergo ministerio dicit, quòd afferat fructum, qui & maneat. Ac Paulus. Euangelion, inqt, est potentia Dei ad salutem oi credẽti. Et rursus. Fides ex auditu est, auditus aũt per uerbum dei. Et iterꝫ. Agimus gratias deo indesinenter, ꝙ cum accipetis sermonem à nobis, quo discebatis deum, accepistis non sermonem hominum sed sicut erat uere, sermonem dei, qui & agit in uobis credentibus. Duo dicit Paulus de prędicatione Euangelij. Alterꝫ, ꝙ non sit sermo hominum, sed sermo dei. Alterum, ꝙ sit in ijs, qui fide accipiunt, efficax. Quid posset de hoc ministerio excellentius dici? Audiamus & Petrum. Renati, inquit ille, non ex semine mortali, sed ex immortali

scripturæ finis.

Euangelij ministerium necessarium.

per ſermonem uiuẽtis dei, & manentis in æternum. Et addit. Hic autem eſt ſermo, qui ad uos per Euangelion delatus eſt. Vides Petrum tribuere organo externę prædicationis Euangelij, renaſcentiam, qua ſine nullus hominum ſalutem conſequitur. Non omnes quidem renaſcuntur, qui audiunt Euangelion, & infantes, qui nondum per ætatem poſſunt Euangelion audire, renaſcuntur clementia dei per baptiſmum. Hi ẽm, etſi nondum ſunt capaces externi uerbi, ſunt tamen capaces ſpiritus ſancti, id quod probat exemplum Ioannis Baptiſtæ. Nos autẽ nunc loquimur de ordinario accipiendæ ſalutis organo. Nam ꝙ alij, etiamſi audiant Euangelion, non renaſcantur, alij, etiamſi externam Euangelij uocẽ non audiant, ſingulari dei potẽtia renaſcantur, nihil de dignitate & utilitate eius miniſterij, ꝙd magna autoritate à Chriſto inſtitutum & commendatum eſt, detrahit. Multi faciunt ſementem, quę nullum afferat fructum, & tamen ſemẽtis bona eſt, bonum eſt & ſemen. Ego, inquit Paulus, plantaui, Apollo rigauit, ſed deus dedit incrementum. Et quanꝯ ſequitur, Neꝙ qui plantat eſt aliquid, neꝙ qui rigat, tamen & mox additur. Dei ſumus cooperarij, uidelicet plantator aut rigator nihil quidem eſt, ſi autoritatem incrementi reſpicias, multum autem eſt, ſi organon, ſi miniſterium, ſi plantationem & rigationem per quã deus ſolet incrementum dare, conſideraueris. Ex altera uero parte, uirga Aheronis floruit ſine plantatiõe & rigatione. Quid ergo dicemus? Tollemus ne idcirco omnem plantationem & rigationẽ, ꝙ Deus ſine his aliquoties efficax ſit? Minime omnium. Quin potius adoranda eſt potentia dei, in miraculis ſuis, utẽdum aũt eſt propoſitis organis, ut nos noſtræ uocationi ſeruiamus, & deo patri ac ſpiritui ſancto eius per Chriſtum nos formandos exhibeamus. Ac de uſu quidem externę prædicationis Euangelij hactenus. Inquiramus autem nunc, cui imputanda ſit culpa ignorãtię & incredulitatis. Si ẽm, inquiunt, nemo uenit ad Chriſtum, niſi pater traxerit eum, quis alius autor erit incredulitatis, cũꝯ deus ipſe, ꝙ non trahat omnes hoies, cum id facere poſſet? Immane, quanta hæc eſt blaſphemia? Deus enim non eſt autor impietatis, ſed pietatis, non uiciorũ, ſed uirtutum. Nam, quod ad deum attinet, trahit quidem ipſe, & docet omnes hoies, ſed maxima hoĩm pars ſeſe retrahit, ac doctrinæ dei obſiſtit. Quoties, inquit, uolui congregare filios tuos, quemadmodum auis nidum ſuũ ſub pennas, & noluiſtis? Et Stephanus. Duri ceruice & incircumciſi corde & auribus, uos ſemper ſpiritui ſancto reſtiſtis, ſicut & patres ueſtri ita & uos. Quid ergo eſt, inquis, ꝙ deus non mutet uoluntatem eorum, & faciat ex nolentibus, uolentes, è duris ceruice, flexibiles? Quis enim oĩpotentię eius obſiſtere poſſet? Hoc uero eſt uelle deum in ordinẽ redigere, & humanę prudẽtię ſubijcere. Non eſt dubium, quin Deus tam potuiſſet mutare uoluntatem Caiaphæ, cũꝯ mutauit

Infantium ſalus.

Trahit Deus quomodo?

mutauit uoluntatem Pauli, ſed hęc arcana dei cõſilia, tũ patefient, cum uidebimus eum in futuro ſeculo, ſicut eſt, & cũ cognoſcemus eum, quẽ admodum ipſe nos cognoſcit. Nunc aũt, quod ad hęc myſteria attinet, exclamandum eſt cum Paulo. O profunditatẽ diuitiarũ & ſapientiæ & cognitionis dei, q̃ inſcrutabilia ſunt iuditia eius, & imperueſtigabiles uię eius. Manifeſtum em̃ eſt, q̃ per unius delictum, ut Paulus ait, malum propagatum ſit in omnes homines ad condemnationẽ. Quare Deus nullo iure poſſet reprehendi, ac iniuſtitiæ accuſari, etiamſi nullius hominis uoluntatem mutaret, ſed omnes in perpetua condemnatione, quã ſuo malo meriti ſunt, derelinqueret. Quod autem nonnullos liberat, ac ſeruat, gratia eſt, clementia eſt, miſericordia eſt, quam agnoſcere & laudare, non abnĩcere, nec uitio dare debemus. Tanta enim eſt beneuolentia Dei erga homines, ut etiamſi nihil debeat ipſis, exponat tamẽ ueram & cœleſtem ſalutẽ omnibus hominibus accipiendam, & uelit, quantum per ſpiritum ſanctum nobis in ſcriptura reuelauit, omnes homines ſaluos facere. An non ab initio orbis terrę, poſtq̃ homo peccaſſet, & meritus eſſet perpetuam internitionẽ, propoſuit Chriſtum filiũ ſuum, fide accipiendum, ut homines per eum ſalutẽ, quam amiſerant, recuperarent? Quę contio de Chriſto, uulgata eſt primũ inter patriarchas, qui non fuerunt tantũ patres Iudęorũ, ſed etiam gentium. Sunt & poſtea Iudęi, apud quos depoſitę erant promiſsiones de Chriſto, uariis occaſionibus diſperſi inter gentes, ut & ab his gentes cognoſcere poſſent, quid de Chriſto diuinitus ꝓmiſſum eſſet. Ac poſtremo, cũ Chriſtus aduenĩſſet, & curſum ſuum in his terris cõſummaſſet, exiuit in omnem terram ſonus apoſtolorum, & in fines orbis terrę uerba eorum. Quare quod ad Dñm deum noſtrum attinet, nihil unq̃ defuit homini ad cognoſcendum Chriſtum, & ad conſequẽdam in eo ſalutem. Quod aũt non oẽs hoies uel aſſecuti ſint, uel aſſequantur cognitionem Chriſti, & ſalutem, non Dei, ſed hominum culpa eſt. Hi enim propoſitum Chriſtum, & oblatam ſalutem, ut non accipiunt, ita nec uolunt accipere, imo ne cupiunt quidem uelle. Quid igitur faceret deus? num obtruderet ſua benefitia nolentibus, inuitis, ac quanta poſſunt contentione obſiſtentibus? Caiaphas audiuit Euangelion de Chriſto, uidit ipſe & corã collocutus eſt, cum Chriſto. Non dubito, quin & Nero Pauli interfector, audiuerit dici de Chriſto. Sed quid factum eſt? Hi nõ ſolum non uoluerunt ueritatem de Chriſto cognoſcere, ſed tanta fuerunt impietate, ut etiam nec deſiderauerint uelle, ac ſi quis recepiſſet ſe precaturum ipſis meliorem uoluntatem, etiam hoc abominati fuiſſent. Quare culpa internitionis impiorũ non eſt adſcribenda diuinæ maieſtati, ſed illorũ impietati, qui cum trahuntur & docentur à deo, repellunt à ſe non manibus tm̃ ac pedibus, ſed etiam toto pectore, ſalutem. Iam uero quid de his dicendum, qui cum ſint imbecilles fide, reddunt ſe conſideratio

Chriſtus uulgatus inter homines, ab initio orbis.

ne huius negotij imbecilliores? Cogitant em̃ ſecum, Si nemo uenit ad Chriſtum, niſi quem pater traxerit, quid ſi & tu non eſſes ex eorum catalogo, quos pater trahere ſolet? Pater enim trahit, quos uult, & quos pro ſua miſericordia eligit. Quid ergo, ſi tu non eſſes electus? Sic em̃ etiamſi uidereris tibi credere in Chriſtum, tamen uel tandem deficies à Chriſto. Præterea conferunt ſe, cum tot potentibus, ſapientibus, doctis & honeſtis in hoc ſeculo, & cogitant. Quid? tu ne ſolus, cum paucis, ijſq; alioqui contemptiſſimis & abiectiſſimis hominibus eſſes Ecclesia dei electa, & tot illi potentiſſimi Monarchę, tot ſapientiſſimi rerumpublicarę gubernatores, tot excellentiſſimi in omni uirtutum genere uiri, qui non agnoſcunt Euangelion Chriſti, eſſent à cœleſti ſalute alieni? Hos ne deus deſpiceret, te aũt & alios paucos quoſdam curaret? In his ergo & ſimilibus tentationibus, diligenter conſiderandum eſt, quod ſupra oſtendimus, uidelicet, diuinam electionẽ in ſacra ſcriptura traditã eſſe, non ut infirmet, ſed ut confirmet fidem piorę in Chriſtum. An non inſanę eſt temeritatis, gladio, qui tibi ad tuendam uitam porrigitur, ad eripiendã ipſi tibi uitã abuti? Hoc uerbũ, q̃d dicitur. Miſerebor cuiuſcũq; miſereor. Et, Nõ eſt uolentis nec currentis, ſed miſerentis dei, gladius eſt ſpũs, qui nobis ad hos uſus porrigitur, primum, ut cum manifeſte ſentiamus noſtrã iuſtitiam eſſe impuriorem, c̃q; cuius merito queamus cum deo reconciliari, & noſtras uires eſſe imbecillio res, c̃q; quibus poſſimus in cœlum aſcẽdere, confugiamus ad gratuitã miſericordiam & electionem dei. Sed ignotum, inqs, nobis eſt, quem deus elegerit. Abſit. Deus uoluntatem & electionẽ ſuam manifeſtiſſime reuelauit in Chriſto Ieſu dño noſtro. Ac ſiquidem tentaueris ad deum accedere abſq; Chriſto, nõ potes arcana eius cõſilia ſcrutari. Si aũt Chriſto comitatus acceſſeris, nõ amplius erit obſcura et ignota electio. Nihil em̃ certius eſt, c̃q; q̃ deus elegerit ſua miſericordia hũc, qui unigenito filio dei Ieſu Chriſto cõfidit. Hęc, inqt, eſt uolũtas eius qui miſit me, ut OMNIS, qui uidet filiũ & credit in eum, habeat uitã æternam, & ego ſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Et iterę. Huic omnes prophetæ teſtimonium ferunt, q̃ remiſſionem pctõrę accepturus ſit per nomen eius, QVISQVIS crediderit in eum. Ac rurſus. QVOT QVOT receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios dei fieri, nimirũm his qui credidiſſent in nomẽ ipſius. Quid plura? Hic eſt præcipuus totius Euãgelij de Chriſto ſtatus, q̃ deus ſic dilexerit mũdum, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat uitam æternam. Quare qui ſe inuenit in Chriſto per fidem, is certe inuenit quoq; ſe in gratuita illa, & miſericordi electione Dei. Ieſus enim Chriſtus, liber cœleſtis uitæ eſt, in quem qui per fidem inſcriptus fuerit, dubiũ non eſt, quin ſit in corde ipſo dei inſcriptus, & ad congregatio-

Scripture finis, ut confirmet fidem.

Nota

Prædeſtinatio Dei in Chriſto reuelata.

Confugiamus ad gratuitã dei patris miſericordiã

Nota

Hæc e voluntas Dei ut omnis qui videt filiũ & credit in eum

gregationem cœlestium ciuium pertineat. Sed metuo, inquis, ne fides mea uel non sit syncera, uel tandem labefiat. Quid? num existimas Deum confringere calamum quassatum, & extinguere linum fumigans? Mater non reijcit infantem suum aut adhuc ætate tenerum, aut ex morbis imbecillem, sed tanto maiori cura eum complectitur, quanto graviores sunt morbi, & deus pater humana matre durior esset, aduersus eum, quantumuis in fide infirmum, cui in filio suo Christo, omnem clementiam promisit? Nescis, quo te illud dictum uocet, Credo DOMINE, adiuua incredulitatem meam? Non est igitur metuendum, ne Deus abijciat te propter imbecillem fidem, sed potius danda est opera, cõtinenti tractatione uerbi dei, precatione, & obedientia, ut fides, autore spiritu sancto, subinde magis ac magis augeatur. Quid autẽ illud est, ꝙ sollicitus sis, de tua in fide perseuerantia? Tu tuum in præsentia facito offitium. Reliqua Deo curę erunt. An nescis, fidelem esse Deum, qui non sinit nos tentari supra id quod possumus, sed facit una cum tentatione euentum, quo possimus sufferre? Oues meæ, inquit Christus, uocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego uitam æternam do eis, nec peribunt inæternum, neq; rapiet eas quisq; de manu mea. Tu uero nunc factus es, ouis Christi, qui agnoscis Christum per fidẽ. Quid igitur metuis, ne quis rapiat te de manu Christi? De uoluntate quidẽ Christi toto Euangelio testificata dubitare nõ potes. An fortassis dubitas de eius potestate? Sed addit, pater, qui dedit mihi, maior omnibus est, & nemo potest rapere de manu patris mei. Quid? putas ne precationem Christi fuisse uanam & inefficacem? Nõ pro eis, inquit, rogo tantum, sed & pro ijs, qui crediturí sunt per sermonem eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu pater in me et ego in te. Sed et Paulus ait: Persuasum habeo mihi, ꝙ neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; potestates, neq; instantia, neq; futura, neq; altitudo neq; profunditas, neq; ulla alia creatura poterit nos separare ab ea dilectione, qua Deus nos cõplectitur, propter Christum Iesum, Dominum nostrum. Audi & propheticum illud, Montes cõmouebuntur, & colles contremiscent, misericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meę non mouebit, dixit miserator tuus Dominus. Quare pro certo habendum est, Deum, qui tibi donauit filium suum, & quẽ per fidem iam accepisti, curaturę quoq;, ut hũc filium, in media etiãnum morte retineas, aut ut rectius loquar, ab ipso retinearis, & cõseruerís. Deinde spiritus sanctus patefecit in scriptura doctrinã de gratuita electione dei, ad hunc usum, ut pij non offendantur sua uel paucitate, uel imbecillitate, uel abiectiõe, sed confidant, impij aũt non inflentur sua multitudine, potentia, sapientia, & maiestate, quã habent in hoc seculo, sed timeant. Si eñ conferas inter se Ecclesiam piorę & impiorę,

Liber uitæ Christus.

fidelis Dominus

in hoc mundo, inuenies impios ſemper ferè loco, numero, dignitate, honore, amplitudine, & alijs rebus ſuperiores eſſe. Initio orbis terræ, Eccleſia Cainica uidebatur præſtantiſſima, & ſola poſſeſſura orbem, Eccleſia aũt piorum patriarcharum, ut numero erat parua, ita iudicabatur abiectiſſima. Abraam, cum uocaretur è patria, non habebat magnã inter gentes autoritatem, & tñ is cum Melchiſedeco, & paucis alijs, erat uera Eccleſia dei. Reliquę aũt gentes põſtabant multitudine, potẽtia et ſapiẽtia, & tñ erant à deo abiectę. In Ægypto, Iſraelitę erant Eccleſia dei, qui etſi aucti fuerant numero, tñ opprimebantur ſeruitute, Ægyptijs interim, qui fuerunt impiorũ Eccleſia, late dominantibus, & maieſtate huius ſeculi illuſtriſſimis. Quid dicam de exemplis eorũ temporum, quę poſtea ſunt ſecutæ? In populo ipſo, qui noũe dei uocabatur, alia fuit uera dei Eccleſia, alia ficta. Cũ Ahab rerum Iſraeliticarũ potiretur, Eccleſia dei uidebaẽ Rex, Regina, Aulici, Sacrificuli, & totus Iſrael, pauci uero alij, uidelicet Elias, Abdias, & nõnulli per Abdiam in ſpeluncis abſconditi, uidebanẽ a' deo abiecti. Sed hi erant uera dei Eccleſia, illi aũt ficta. Quo tẽpore Chriſtus natus eſt, iudicabantur Eccleſia dei Pontifices, ſcribę, phariſęi, et quotq̃t horum autoritati ac doctrinę fauebãt, Zacharias aũt, Elizabeth, Maria, Ioſeph, Symeon, & pauci alij, ut prę aliorũ multitudine et maieſtate nullo fere loco digni putabanẽ, ita nec, pro uera dei Eccleſia habebanẽ. Sed aliud eſt iudiciũ dei, aliud hoim. Ac poſtea, Ioannes Baptiſta, Chriſtus, Apoſtoli, & nõnulli alij erant uera dei Eccleſia, cũ interim Annas, Caiaphas, Põtifices, ſacerdotes, ſcribæ, phariſæi, & reliqua tota ludęorũ turba ſummũ locum in Eccleſia tenerent, prę q̃bus, illi iudicabanẽ prorſus abiecti. Hęc certe ſolent pijs magno eſſe offendiculo. Videẽt ſe paucos & contẽptos eſſe, nec habere aliquã ſpeciem Eccleſię dei, aduerſarios aũt eſſe multos, magnos, potentes, ſapientes, ac non titulũ tantum Eccleſię, ſed etiã prę cipuum in Eccleſia locũ obtinere. Propoſuit ergo deus doctrinã de gratuita ſua electione, & conſolaẽ pios, ac iubet eos bene confidere, quippe q̃ æterna ſalus non conſtet humana autoritate, multitudine, potentia, & ſapientia, ſed tantum diuina, eaq̃ gratuita electiõe. Cum aũt deus ſelegerit ipſos, (id quod ex eo manifeſtum eſt, q̃ cognoſcant Ieſum Chriſtum filiũ dei, & credant in ipſum) non debent aduerſariorũ maieſtate terreri, & a' uera pietate deficere. Sed tãto firmius conſtare, quãto abiectiores in oculis hominum uideantur. Gratias, inq̃t Chriſtus, ago tibi pater dñe cœli et terrę, q̃ abſconderis hęc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaris ea paruulis. Certe pater, ſic fuit bona uoluntas apud te. Et iterũ. Noli timere puſille grex, quia cõplacitum eſt patri ueſtro dare uobis regnũ. Et Paulus, Videtis, inq̃t, uocationẽ ueſtram, q̃ non multi ſapientes ſecundum carnẽ, non multi potẽtes, non multi da

Eccleſia dei, alia uera, alia ficta.

Prædeſtinationis Dei cauſa.

ro gene

ro genere nati, uerum quę ſtulta erant ſecundum mundum delegit Deus, ut pudefaceret ſapientes. Quare, quo certius eſt, deum eligere Eccleſiam ſuam, non iuxta humana merita, aut carnalem maieſtatem, ſed iuxta ſui ipſius animi propoſitum, eo maior debet eſſe fiducia piorum, cp cum cognoſcāt Chriſtum, in quo deus reuelauit ipſos eſſe electa mēbra Eccleſię, nō dubium ſit, quin perpetuo ſeruent, etiāſi uniuerſus mūdus contradicat & diuerſum minetur. Sed de hac re nunc ſatis, reuertemur aūt ad inſtitutum. Omnis, inquit, qui audiuit & didicit a patre, uenit ad me. Et additur. Non cp patrem uiderit quiſqp, niſi is, qui eſt à Deo, hic uidit patrem. Quid ergo dicemus? Si nullus alius uidit Deum patrem, pręter eum, qui eſt a deo, hoc eſt, Ieſum Chriſtum, unigenitum filium dei, qui eſt in ſinu patris, quid reliquum eſt, niſi quod nullus alius audiat etiam deum, & diſcat aliquid ab eo, nec conſequatur ſalutē? Quid igitur ſentiendum eſt de Moſe, & alijs prophetis, de quibus ſcriptura teſtatur, quod uiderint deum, & multa ab eo didicerint? Sed magnum eſt diſcrimen inter uiſiones prophetarum, & Chriſti. Nam prophetę dicuntur quidem uidiſſe deum, non uiderunt autem eſſentiam dei, ſed tantum quędam ſigna pręſentię eius. Chriſtus autē uidet eſſentiam dei, adeocp unus eſt deus, cum patre ſuo. Adhęc, prophetę audiuerunt uocem dei, non ipſam naturalem, ſed pro tempore aſſumptā, qua uoluntas dei exponeretur. Chriſtus aūt eſt ipſa naturalis uox dei, et uerbum eius perpetuum. Poſtremo, prophetę & alij pij conſequuti quidē ſunt ſalutem, non autē ſuo merito, ſed alieno beneficio, Chriſtus autē ſalus ipſa eſt, ab ęterno, quia uerus eſt deus. Reliquum igitur eſt, quod qui cupit uidere & audire deum, ac diſcere a deo, neceſſe habeat uidere & audire Chriſtum, & Euangelion eius diſcere, ac per fidem tenere, ut ueram ſalutem accipiat. Nemo uncp, inquit alias, uidit deum, Filius unigenitus, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Et iterę. Nemo nouit patrem, niſi filius, & cuicuncp uoluerit filius reuelare. Ac rurſus. Philippe, qui uidet me, uidet & patrem meum. Quare, in deſiderio uidendi dei, audiendę doctrinę cœleſtis, & conſequendę ſalutis, nō eſt opus ut dicamus, (quemadmodum Moſes ſcribit) quis noſtrum conſcendet in cœlum, ut uideat & audiat deum? ſed uidēdus et audiendus eſt Chriſtus, credendum eſt in Chriſtum, per Euangelion eius. Hic enim eſt facies Dei, hic eſt expreſſa imago ſubſtantiæ Dei, hic eſt uox & uerbum Dei. Hic præterea eſt uita ipſa & ſalus, ut quicuncp in ipſum crediderit, habeat uitam & ſalutem, quippe quod ſit una cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

Prophetarū, & Chriſti ut ſignum diſcrimen.

Deutero 29.

HOMILIA LVII.

Edit Christus, post refutationē Iudaïci murmuris, ad institutam suam contionem. Redeamus & nos ad explicationem eius, ut meditatiōe uerbi dei, nostrum offitium faciamus, & spū̄i sancto nos ad ueram pietatē formandos exhibeamus. Amē, amen, inqt, dico uobis, qui credit in me, habet uitam eternam. Quod Christus supra aliquoties cōmemorauit, hoc nunc simplicibus & apertis uerbis repetit. Et hęc est sūma non solum huius contionis, quam Christus hoc loco habet, uerūetiā totius Euāgelij Christi: Moses uocauit nos ad audiendas cōtiones Christi ante sesqui millenos, cū Christus natus esset, HVNC, inqēs, AVDITE. Et, Christus missus est à deo patre suo ad hoc offitiū, ut adnūciaret Euāgelion suū, noscq hoīes ad hoc sumus uocati, & ad hūc usum uersamur in terris, ut p Euāgelion agnoscamus Christū seruatorē nostrū. Quare, cum hoc dictum Christi, quod ꝓpositum sit summa totius Euāgelij eius, tāta obseruatiōe suscipiendum est, ut singula eius uerba cōsideranda sint. Ac primū uide mihi, quanta asseueratione Christus dictū suum affirmet: Amen, amē (inquit) dico uobis. Hoc est iuramētum Christi, q̄ significat, cq hoc dicto nihil sit firmius, nihil uerius, nihil certius. Quantā ergo impietatē designat is, qui filio dei, ne iuranti quidē fidem adhibet? Deinde nullum facit personarū discrimē. Qui credit, inqens, in me, siue is sit Iudęus, siue Gręcus, siue circūcisus, siue incircūcisus, siue uir, siue mulier, siue diues siue pauper, siue dūs, siue seruus, siue honestus, siue inhonestus, si credit, inquā, in me, habet uitā ęternam. Reipsa cōperio, inqt Petrus, cq non sit personarū respectus apud deum. Sed in quauis gente, qui timet ipsum, & operatur iustitiam, (hoc aūt nemo recte facere potest, nisi credat in Christum) is acceptus est illi. Et Paulus, Qui cūcq (inquit) baptisati estis, Christum induistis. Non est Iudęus, necq Gręcus, non est seruus necq liber, non est masculus ac fœmina. Omnes em̄ uos unus estis in Christo Iesu. Prętera, cum Christus docet in hoc loco de consequenda & habenda uita æterna, non exigit circumcisionem, non sabbatismum, non sacrifitia, nō alia id genus Leuitica sacra, quę fuerūt suo quidē tēpore cultus dei, et habuerūt pīū usum, sed nō fuerūt merita ęternę uitæ. Nec dicit Christus. Qui honorauerit parētes, qui nō occiderit, qui nō furatus fuerit, q misertus fuerit paupis, habet uitā æternam. Etsi em̄ hęc bona opera sunt à deo præcepta, qbus etiam prędceptis necessario obediendū est, & ista opera mererent ęternam uitam, si homo esset iustus, ac uere spūalis, & faceret hęc opera perfecte, sicut lex dei ea exigit, quēadmodū et aliās Christus dicit: Si uis ingredi in uitā, serua mandata, tn̄ quia homo est carnalis, uenditus sub pēcūm, & non facit hæc bona opera pfecte, fieri non pōt, ut mereant̄ æternam uitam.

uitam. Quid ergo dicit Iesus? Qui credit CREDIT (inqt) in ME. Fidem exigit, quam ipsi præstare debemus. Ecquæ est illa fides? ecqd est credere in Iesum? Pauciſſimis id exponemus, quippe qꝑ aliàs copioſe de hac re dictū ſit. Nam credere in Iesum, est credere qꝺ Iesus ille Mariæ filius, ſit uerus Meſſias ſeu Chriſtus, filius dei, qui factus ſit pro pctis noſtris uictima, et expiatio, quicꝫ factus ſit nobis, ut Paulus ait, ſapientia à deo, iuſtitiacꝫ & ſanctificatio & redēptio. Itacꝫ credere in Iesum, est totā fiduciam ſuā collocare in Iesu, ut uero Chriſto, ita & uero redemptore & ſeruatore. Hoc aūt, inqes, haud difficulter præſtabimus. Quid em̄ facilius est, p̄ſertim inter Chriſtianos, cꝫ credere hūc Iesum eſſe uerū Chriſtum, et expiatorem pctōrū noſtrorū? Bene igitur nobiſcum agitur, qꝺ tam facile parat uita ꝑterna. Sic caro doctrinā Euāgelij de fide in Iesum Chriſtū, aut ſuauiter aliqties ridet, aut impie ea ad ſuam licentiā abutitur. Sed res ipſa docet, fidē in Chriſtum lōge aliud opus eſſe, cꝫ quod caro fingit, et multa teſtant, cꝫ difficile, imo cꝫ impoſſibile ſit carni, credere in Iesum Chriſtū. Conſidera em̄ mihi, quanta autoritate Chriſtus ipſe, unigenitus filius dei docuerit Euāgelion ſuum, & quantis miraculis ueritatē eius cōfirmauerit, quotusquiscꝫ aūt est, qui ei fidem adhibuit? In populo Iudaico, fuerunt tot ſapientes, tot prudentes uirī, qui certe, ſi fides in Chriſtū, potuiſſet carnali ratiōe, et uiribus humanę ſapientię cōcipi, magna obediētia Chriſtū ſuſcepiſſent. Fides em̄ non naſcitur in carne, ſed ſpūsanctus dat eā per Euāgelion è cœlo. Nemo poteſt, inqt Chriſtus, ad me uenire, niſi pater, q miſit me, traxerit eum. Et ad Petrum dicit. Caro et ſanguis nō reuelauit tibi, ſed pater meus, qui est in cœlis. Huc accedit, qꝺ ſapiētes in hoc ſeculo, nō ſolum non crediderunt in Chriſtū, ſed etiam perſecuti ſunt oī, qua potuerūt, crudelitate hanc fidē & profeſſionē, tam inter Iudæos, cꝫ inter gentes. Quod ſi tā facile eſſet, in Iesum Chriſtū credere, cꝫ caro fingit, qs citius his ſapientibus fidē concepiſſet? Propone etiā tibi ob oculos quāta hoīm multitudo ſoleat in p̄ſecutionibus fidem in Chriſtum abnegare. Nam ut quondam Iudęi & Ethnici, ita nunc Pontifices & Turcæ perſequuntur doctrinam de Chriſto, & fidem in Chriſtum. Sed quemadmodum olim maxima uulgi multitudo inter Iudæos & Ethnicos, à Chriſto in perſecutionibus defecerunt, ſic & his temporibus ſub Pontificibus & Turcis, nullo aliquoties uiolenter eos cogente, deficiunt, q̄d certe manifeſtum argumentū est, fidē in Chriſtū non eſſe oīm, quēadmodum Paulus loquit. Deinde numera mihi hypocritas, inter Chriſtianos ipſos, qui collocant ſpē ſuam, in meritis ſuorum operū, numera etiam ſceleratos, ac impœnitentes, qui pergunt uitioſam ſemper, & flagitioſam uitam ducere. Num putas & illos & hos tam impie acturos, ſi uera fides in Chriſtum tam uulgaris eſſet, cꝫ uulgare est inter Chriſtianos fidei nomen? Quid ergo faciendum est? Non est ſentiendum,

Fides in Iesum Chriſtū quæ ſit.

Credere in Chriſtum, est pauciſſimorū hominum.

fidē in Christum nasci in humana carne, & posse humanis uiribus cō
cipi, sed dari autore spū sancto, è cœlo, per Euangelion. Quare in hoc
Nota euigilent curæ & cogitationes nostrę, ut Euangelion cognoscamus, &
Dñm inuocemus, quo spūs sanctus in nobis efficax sit, ac non solum
tribuat nobis ueram fidem in Christum, sed etiam conseruet & augeat
eā, ut in uocatione dei obediēter ambulemus. Sed audiamus nūc, quid
consequantur, quid habeant hi, qui credūt in Iesum. Quid ergo dicit?
num dicit eos consequi imperiū mundanum? nū diuitias huius seculi?
num alia bona terrena? Sunt qdem & hęc dona dei, & habent suum in
his terris usum, non sunt aūt uera fœlicitas. Nec Christus uenit in hūc
mundum, ut daret credentibus in ipsum terrena, ac euanida sed potius
ut daret cœlestia, ac ppetua bona. Qui credit, inqens, in me, habet uitā.
Qualē? nū caducā? nū paulopost interiturā? Minime oīm, sed ÆTER
NAM. Porro noīe uitæ ęternæ intelliguntur, & cōprehenduntur oīa
Qui credit in me / habet uitam eternā quę ad uitam ęternam pertinent, uidelicet, Remissio pctōrum, Adoptio
in filios et hęredes dei, Iustitia corā deo, Spūs sanctus ducens ad obedi
entiā diuinę uocatiōis, Liberatio, & cōseruatio in morte, denicp cœle
ste ac sempiternum regnum. Quare qui credit in Iesum Christum, ha
bet remissiōem pctōrum, adoptatur in filium Dei, reputat iustus corā
deo, donatur spūsancto, ut obediat uocationi dei, seruatur in morte, &
accipit hęreditatem cœlestis regni, quo & ppetuo fruetur. Quibus bo
nis nihil potest nec maius, nec excellētius dici, Sed obsecro te, qd illud
est, cuius merito is qui credit in Iesum Christum, consequtur uitam ęter
nam, & tanta bona eius? nū hoc fit merito et dignitate fidei, eius nimi
rum operis, qd homo facit? Nihil pfecto minus. Qui credit in Iesum
Christum, consequitur quidem æternam uitā, & bona eius per fidem,
non aūt propter meritum seu dignitatē fidei, quippe cp in hac carne fi
des semper sit imbecillis, nec uncp tanta, quantam uerbum dñi exigit.
Sed consequit ea propter Iesum Christum, fide acceptum. Sic em addi
Ego sum panis uitę tur. Ego sum panis uitę, hoc est: Qui in me credit, idcirco habet uitam
ęternā, quia ego, quem fide accipit & possidet, sum panis uiuificus. E
go sum uita ipsa, et ppetua salus. Quare qui me habet per fidē, is etiam
habet ppetuam uitam & salutem. Quid igit deest credenti in Christū?
Non habet locupletem domū in hac terra, sed habet Christū, dñm cœ
li et terrę, ppter quem factus est hęres oīm cœlestium bonor. Nō est
ornatus illustri uitę genere in hoc seculo, sed ornatus est Christo, pp
ter quē illustris est nō corā angelis tantū uer etiam corā ipsa diuina ma
iestate in cœlis. Nō habet firmā ualetudinē corporis, & diuturnā uitā
in hoc mūdo, sed habet Christum, q est ppetua uita et fœlicitas. Nihil
ergo est uerorū bonorū, qd credenti in Christum, desit. Nihil contra
est horum bonorum, quod ei, qui non credit in Christum adsit. Habet
diuitias terrenas, sed quia caret Christo, diuitiæ magis sunt exitio, cp
utilita-

Beneficia quæ per fidem accipiuntur.

utilitati. Habet illustre genus in hoc seculo, sed quia caret Christo, nō solum est obscurus coram deo, uerumetiam obruet perpetuis tenebris. Habet bonam corporis ualetudinem, & ducit iucundam uitam in hoc seculo, sed quia caret Christo, audiet tandem id quod Abraham ad diuitem epulonem dicit. Fili, ingens, recordare q̄ receperis bona tua in uita tua, ideoq̄ nunc cruciaris. Quare in hoc studium tota mentis cogitatione incūbendum est, ut Christum per fidem agnoscamus, & agnitum conseruemus. Cęterū, postq̄ Christus iterum facit mentionem panis, cum ait, Ego sum panis uitæ, statim uenit ludęis in mentem Mannę, quemadmodum et supra, ut cogitent secum. Quid? Tu iactas te esse panem uitę, qui de cœlo descenderit, quid ergo dicendum erit de Mãna, quod nostri patres ederunt in deserto? Num tu dabis nobis prętantiorem panē, q̄ Moses dedit patribus nostris? De hac re Christus etiã antea cōtionatus est, sed & nunc repetit collationem Mannę cum ipso, ut maiestas ipsius clarius illustret. Patres, inquiens, uestri comederunt manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis ille de cœlo descendēs, ut ex ipso edat aliquis, & non moriat. Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi. Si quis ederit ex hoc pane, uiuet ingternū. Quod Christus dicit hanc habet sententiam. Magnum est discrimen inter Mãna, et meum panē, hoc est, meipsum. Nã manna nō attulit uescētibus uitã. Qui em̄ ederūt manna, oēs mortui sunt. Meus aūt panis, seu ego ipse, affero uescētibus me, uitã. Nã qui meo pane, hoc est, meipso uescunt, nunq̄ moriunt, sed ꝑpetuo uiuūt. Ac uidet quidē Christus, cū dicit (Hic est panis de cœlo descēdens, ut ex ipso edat aliquis, et nō moriat. Et addit. Ego sum panis uiuus, q̄ de cœlo descēdi, Si quis ederit ex hoc pane, uiuet ingternum) plane idem repetere, hęc aūt repetitio non est nec otiosa, nec superuacanea, sed alterū dictum, alterius est interp̄tatio. Nam edere Christum, seu panem Christi, hoc loco est credere in Christum, quēadmodum postea sequitur. Cū ergo ait, Hic est panis de cœlo descendens, ne qs intelligat hoc dictum, uel de pane illo, q̄ Iesus paulo ante quinq̄ millia hoim pauerat, uel de alio corpali et terreno pane, mox addit. Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi, ut manifeste intelligamus ipsum, de seipso loqui. Et cū postea dicit. Vt ex ipso edat aliqs & non moriat, mox interpretatur, quid sit, non mori, & ait, si quis ederit ex hoc pane, uiuet ingternum. Non em̄ mori, est ingternum uiuere. Quid ergo ad hæc dicemus? Si in hac collatiōe Mannę cū Christo, sermo est de uita spūali et cœlesti, quō hoc quod dicitur, patres uestri comederunt Mãna in deserto & mortui sunt, uerū erit, de Mose, de Aherone, de Pinehas, de Iosua, de Caleb, & multis alīs pīs Israelitis, qui & ipsi comederunt una cum reliquis Manna, & tamen non sunt mortui spiritualiter, sed sicut Abraham, Isaac & Iacob uiuunt coram Deo,

Manna nō dedit uescentibus uitam.

Christum edere, est credere.

ita & hi uiuunt? Quod ſi autem ſermo eſt de uita & morte corporali ac terrena, quomodo hoc dictum, Si quis ederit ex hoc pane, non moriatur, ſed uiuet ingeternum, uerę erit de Ioanne Baptiſta, & poſtea de Petro, deq; alijs apoſtolis ac diſcipulis Chriſti? An nō hi oēs ederunt de Chriſto, hoc eſt, crediderunt in Chriſtum, & tamen non ſolum corporaliter mortui ſunt, ſed etiam crudeliter ab aduerſarijs trucidati ſunt? Quid ergo eſt, quod dicitur, patres, qui ederunt manna mortui ſunt, qui aūt edit hunc panem, non moritur, ſed uiuet ingeternum? Hic initio dicemus de Moſe, & alijs pijs, qui ederunt māna in deſerto. Hi em̄ ſeruati quidem ſunt in morte, & uiuunt coram deo, non aūt ſeruati ſunt, nec uiuūt propter māna, quod ederunt, ſed ꝓpter Ieſum Chriſtum, in quem ueſcentes manna crediderunt, per promiſſiones de Chriſto dictas. Niſi em̄ hunc una cum Māna, uel ſub manna ediſſent, certe cum impijs etiam ipſi perpetua morte interijſſent, de quibus Paulus dicit, Oēs eandem eſcam ſpūalem comedebant, et omnes eundem potum ſpiritualem bibebant, bibebant em̄ de ſpūali, quæ illos comitabat petra, petra aūt erat Chriſtus. Sed plures illorę nō approbauit deus. Proſtrati ſunt enim in deſerto. Nūc autem quia Moſes & alij pij in eſu Mānę etiam in Chriſtum promiſſum crediderūt, idcirco propter Chriſtum ſeruati ſunt in morte, & conſecuti ſunt æternam uitam. Quod de Manna diximus, hoc idem de cœna dñica ſentiendum eſt. Panis enim & uinum cœnę dominicæ ſunt cibus & potus cœleſtis, quia ſanctificant ſunt inſtitutione Chriſti, ut ſint corpus & ſanguis eius. Etſi aūt omnes ſumunt cœnam dominicam, non tamen oēs ſeruantur in morte, & habēt æternam fœlicitatem. Alij enim ſumunt quidem cœnam domini, non credunt autem uere in Chriſtum, non fidunt corpore & ſanguine Chriſti, quę in ſacramento accipiunt. Quare ſicut impijs nihil profuit eſus Mannæ, ita incredulis & impœnitētibus nihil prodeſt eſus cœnę dominicę. Alij aūt non tantum ſumunt cœnam dominicam, ſed etiam uere credunt Chriſtum tradidiſſe corpus ſuum pro peccatis ipſorę, & effudiſſe ſanguinem ſuum, ut å pctīs coram deo emundarentur. Hi ergo ſeruantur in morte, & uiuūt perpetuo, non quidem propter ipſam cœnę ſumptionem, ſed propter Chriſtum, in quem uere credunt, & in cuius fide, ſacramento cœnę confirmantur. Solus enim Chriſtus, fide per Euangelion, uel cum ſacramentis, uel ſine ſacramentis acceptus, is eſt, propter quem hoīes ueram & perpetuam ſalutem conſequūtur. Sacramenta habent quidem ſuum in confirmanda fide accipientis ea, uſum, & ſumenda ſunt diligenter & obedienter, noſtra autem ſalus nō eſt ſita in ipſa ſacramentorę ſumptione, ſed in ſolo Ieſu Chriſto per fidem accepto. Hic enim, eſt panis uiuus, de cœlo deſcendens, ut quiſq; ex ipſo ederit, ſeu in ipſum crediderit, non moriatur, ſed uiuat ingeternum. De-

Cœnæ dominicæ eſus.

Chriſtus ſolus, eſt ſalus.

rum. Deinde, quod dicitur de morte Ioannis Baptiſtæ, & apoſtolorũ, ac aliorum piorum, qui crediderunt in Chriſtum, ſentiẽdum eſt, ꝙ etſi trucidati ſunt, & uiſi ſunt hominibus mori, tamen nõ ſunt mortui coram deo. Nam coram illo adhuc uiuunt. Non enim periꝫt anima eorũ, quia Chriſtus conſeruat eam, nec periꝫt corpus, quia etſi reuertitur in in puluerem, tamen reſuſcitabitur in nouiſſimo die, ad ꝯternam uitam. Cum igitur Chriſtus ait patres mortuos eſſe, etiamſi ederint mãna, eos autem qui in ipſum credunt, nõ mori, ſignificat & docet, eſum Mãnæ, ne Moſi quidem, & alĳs piĳs, attuliſſe per ſe uitam & ſalutem, (Si enim tantum Mãna ediſſent, fuiſſent & ipſi una cum impĳs perpetuo mortui) ſed ſolum ipſum, ueꝝ uidelicet Meſſiam fide acceptum, eſſe uitę & ſalutis autorem. Cæterum, quia Chriſtus uocat ſe panem uitæ, exponit etiam modũ, quo panis (hoc eſt, uita & ſalus noſtra) factus eſt. Panis, inquiens, quem ego dabo, caro mea eſt, quam ego dabo pro mundi uita. Feci hactenus mentionem panis mei, & pollicitus ſum uitam ei, qui hoc pane ueſcatur. Quare, ne erretis, & ne expectetis talem à me panem, qualem Moſes dedit uobis in deſerto, aut qualem paulo ante, cum duobus panibus pluſcꝫ quincꝫ millia hominun paui, accepiſtis, agitedum, explicabo uobis manifeſte, quid per panẽ intelligam. Panis enim, de quo nunc loquor, eſt mea caro, quam dabo ad acquirẽdam uitam mundo. Veni in hunc mundum, aſſumpſi hominẽ, aſſumpſi & omnes humanas imbecillitates, non ut una cũ hominibus peccem, ſed ut paſſione & morte mea hominum peccata expiem, et recõciliem hoies tum deo patre, quo conſequantur non ſolum remiſſionem peccatorũ, ſed etiam uitam æternam. Mea igitur paſſio, quam ſuſcipiam carne, ſeu iuxta humanitatem, eſt liberatio mundi, et mea mors, quam perferam, eſt uita mundi, ut quotquot in me credunt, ſeruentur & uiuant perpetuo. Hoc certe illud eſt, quod Chriſtus dicit, Panis quem ego dabo, caro mea eſt, quã dabo pro uita mundi. Pauciſſima ſane uerba, ſed quibus & ſumma totius Euangelĳ Chriſti cõprehenditur, & maxima benefitia Chriſti nobis ob oculos ponuntur. Primum enim cum dicit, Dabo carnem meam pro uita, ſignificat mortem ſuam eſſe noſtram uitam. Et haud obſcure diſtinguit mortem ſuam à morte omnium aliorum hominum, ſiue patriarcharum et prophetarum, ſiue apoſtolorum & martyrum. Etſi enim et hi crudeliter occiſi ſunt ab impĳs, nec meriti ſunt coram hominibus, aut impietate aut ſceleribus, ut tam indigne necarentur, mors tamen eorũ non eſt uita noſtra. Abel iuſtus & ſanctus, trucidatus eſt à fratre. Eſaias dicitur à rege Manaſſe, in duas partes ſectus. Hieremias à ſuo populo lapidibus obrutus. Horũ mors fuit quidem in conſpectu dei præcioſa, & affert Eccleſiæ dei, ſuam utilitatem. Docet enim, ſanctos in hac terra affligi, docet regnum Chriſti nõ eſſe

Mors Chriſti noſtra uita.

Sanctorum mors, quam habeat utilitatem.

de hoc mundo, docet aliam esse uitam post hanc uitam, alioqui sancti in hac uita fuissent fœlices, hortatur item exemplo, ut afflictiones huius seculi pacienter feramus, non est autem expiatio peccatorum nostrorum, non est uita & redẽptio nostra, imo mors sanctorum, ne ipsis quidem sanctis sua expiauit peccata, nec uitam eis attulit, quantum quidẽ ad illius mortis naturã attinet, sed sola Christi mors expiat peccata hominum, & affert eis uitam. Quare, cum obiicimur periculis mortis, ut non est sentiẽdum, nos morte nostra satisfacturos pro peccatis nostris, ita mors illa non est aspicienda & consideranda, iuxta suam naturam, quam habet ex peccato, sed iuxta mortem Christi, in quam baptisati & sepulti sumus. Sic enim fiet, ut quẽadmodum insitici facti sumus morti Christi, ita & resurrectiõis eius participes efficiamur. Deinde, Christus nõ simpliciter dicit, Dabo carnẽ meam pro uita, sed addit, MVNDI. Quo uerbo significat se subiturum mortem, non tantũ pro Iudeis, sed etiam pro Gentibus, ac hominibus totius mundi, quocunq; illi tempore, quocunq; loco, quacunq; natione, in mũdo fuerint. Moriturus, inquit alias, erat pro Gente (uidelicet Iudaïca) & non tantum, pro Gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unũ. Ac rursus, Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autẽ tantum, sed pro totius mundi. Quid ergo est, q̃ nõ totus mundus seruatur, sed maxima hominum (qui nomine mũdi significantur) multitudo perit? Hic interitus non passioni & morti Christi, sed impietati hoim imputandus est. Quod enim ad mortem ipsam Christi attinet, sufficiens est expiatio pro oĩbus omnium hoim pctis, & omnibus accipienda per Euangelion exposita, homines autem non oẽs eam, per fidem agnoscere & accipere uolunt, sed malunt in impietate sua perire, q̃ per mortem Christi seruari. Quid aũt stultius, quid magis insanum est, q̃ proposita salute sectari interitum, porrecta uita, eligere mortẽ, & patefacto cælo, ingredi infernum? Quid item furiosius est, q̃ si te tua dubitatione, aut incredulitate à Christo, summa uidelicet fœlicitate, separes, cum ipse te à se non separet, nec reiiciat? Dabo, inquit, carnem meam pro uita mundi. An non & tu mundi pars es? imo mũdus tu ipse es. Recte enim ueteres hominem uocarunt, paruum mundum. Si autem pars es mũdi, aut mundus ipse, certe dedit Christus carnem suam etiam pro te, ut & tu uitam haberes. Non enim reges tantum, non principes, non sapientes tantum, mundus sunt, sed & abiectissimi quiq; homines, qui & in hoc mundo, tanto conspectiores sunt deo, quanto altius ille habitat. Excelsus Dñs, inquit psalmus, & humilia respicit. Et, Suscitat de terra inopem, & de stercore erigit pauperem. Cum igitur Christus beneficijs suis nunq; nobis desit, committendum non est, ut nos nostram salutem ipsi negligamus, sed ut propositam uitam obedienter per fidem excipiamus in

amus in Iesu Christo, seruatore nostro, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA LVIII.

MVltę sunt hominum curę, multę actiones, & occupatiões, sed nullę sunt hoie digniores, ac utiliores, addo etiam magis necessarię, q̃ quæ ad tractandū uerbum Dñi suscipiuntur. Beatus uir, inquit psalmus, cuius est uoluntas in lege Dñi, & qui in lege eius meditatur die ac nocte. Cum igitur hodierno die conuenerimus ad percipienda ea, quæ spūs sanctus tradidit nobis per Ioannem Euangelistam, agite, amicissimi, attendamus nunc ea, quę post contionem Christi, superioribus diebus à nobis pro nostra mediocritate explicatã, sequuntur. Dixit enim Christus: Panis, quem ego dabo, caro mea est, quam dabo pro mundi uita. Quõ ergo Iudęi hoc dictum exceperunt? Decertabant, inquit, Iudęi inter se dicentes. Quõ po ‹‹
test hic nobis dare carnem suam ad edendum? Recte Salomon dixit, Si ‹‹
stultum contriueris pistillo, ceu triticum in mortario, non discedet ab eo stultitia. Iesus in hac contione, quam habuit in ciuitate Capernaum, toties admonuit Iudęos de fide in ipsum, & haud obscure significauit se nomine esus panis loqui de fide, quę in ipsum, ut uerę uiuificatorẽ, habenda sit, non fiunt tamen sapientiores, sed perseuerant & pergunt in stultitia sua, qua somniãt carnalem lanienã de carne Christi. Quid? inquiũt. Cum existimemus hunc esse Messiam, polliciti nobis sumus, q̃ cõsequamur per ipsum libertatem, rerę omnium in hoc seculo abundantiam, regna mundana. & summã huius terrę fœlicitatem. Nunc aũt in hac tanta expectatione obtrudit nobis carnem suam edẽdam. Quid hoc est absurdi? Si omnino carne uescendum est, malumus uitulinã q̃ humanam. Obsecro te, quid est insciti, quid uecordia, si hęc nõ est? Iudęi uiderant paulo ante miraculum, q̃d Iesus in deserto, de quinq̃ panibus & duobus piscibus ędiderat, & confessi erant, ipsum esse uerę illũ prophetã, quẽ scriptura aduenturę promisit, nunc aũt ob unum aut alterum uerbum, ut ipsis quidẽ uidebat, absurdum, iudicant eum prorsus stultum ac insanum. Quid potest esse ineptius, aut impudentius? Quare, cum Iesus tantã Iudęorę ruditatẽ perspiceret, non statim hoc agit, ut explicet uerba, quæ uidebant ipsis obscura & absurda, sed pgit magis absurda dicere, ut stultitia ipsorũ digna pœna afficiat, & ut iuxta prophetã, cor populi huius excecet, & aures eorę aggrauent, & oculi eorę claudantur, q̃ quę potuissent, si diligenter obseruassent, perspicue intelligere, maluerint praue interptari, & cõtemnere, q̃ probe cognoscere. Cum em̃ Iesus antea de esu carnis suę ita disseruisset, perinde ac si indifferens, & liberũ esset, carne ipsius uel uesci uel non uesci, nunc exi-

git hunc esum, tanq̃ ad consequendã uerã uitam & salutẽ necessariũ.
» Dixit enim eis Iesus. Amen amen dico uobis, nisi ederitis carnem filij
» hois, & biberitis eius sanguinẽ, non habetis uitam in uobis. Qui edit
» meã carnem & bibit meum sanguinẽ, habet uitã ɇternã, & ego suscita-
» bo eum in nouissimo die. Vides, quanta asseueratione affirmet necessa
rium esse esum carnis, & potum sanguinis sui. Nõ simpliciter dicit, Ni
si ederitis & biberitis, non habetis uitã, sed addit iuramentum, (Amẽ
amen dico uobis) ut non tã ueritas huius dicti confirmet, q̃ necessitas
huius esus & potus significet. Et ne quis dubitet, de qua uita loquat, ex
ponit illud mox clarius, Qui edit, inquiens, meã carnẽ, & bibit meum
sanguinẽ, habet uitã ɇternã. De uera enim & ɇterna uita loqtur, nõ de
hac caduca & mortali uita. Vnde etiam addit, Et ego suscitabo eum in
nouissimo die. Etsi em̃ hi, qui uescunt carne Christi, & bibunt sangui-
nẽ eius, uidentur in oculis hoim̃ mori, conseruantur tñ uere corã deo in
uita, q̃ & in nouissimo die per resurrectionẽ reuelabitur. Vita uestra,
inquit Paulus, abscondita est cum Christo in deo. Quandocunq̃ Chri
stus manifestatus fuerit, uita nostra, tũc & uos cum illo manifestabimi
ni in gloria. Cɇteræ, Sunt qui hoc dictum Christi, de esu carnis suę, &
potu sanguinis eius, detorserunt ad sumptionem cœnæ dñicę, & quia
uiderunt ex hoc dicto Christi esum carnis & potum sanguinis eius ne-
cessarium esse ad habendam uitã, idcirco statuerunt cœnam dñicam eti
am infãtibus dandã esse. Sed Christus hoc loco prorsus nihil loquitur
de sumptione cœnę illius quã postea ad cõmemorationem̃ mortis suæ
instituit. Nã is esus carnis Christi, & potus sanguinis eius, de quo in-
sentia sermo est, pronunciatur plane necessarius ad salutẽ. Amen, amẽ,
inquit, dico uobis, nisi ederitis carnem filij hois, & biberitis sanguinẽ
eius, non habetis uitã in uobis. Quid potest de necessitate huius esus
& potus manifestius dici? Sumptio aũt cœnę dñicę, nõ est simpliciter
ad salutẽ necessaria. Magna quidẽ utilitas est illius cœnę, & oino cum
licet, sumenda est, idq̃ iuxta Christi institutionẽ, adeoq̃ magnę gratię
Dño pro hoc dono agendę sunt, sed usus eius nõ est simpliciter necessa
rius. Dicit enim Christus apud Paulum, Hoc facite, quotiescũq̃ bibe-
ritis, in mei cõmemorationem. Non ait, Nisi ederitis hunc panẽ, & bi
beritis hoc uinum, non potestis salutem habere, sed ait, Quotiescunq̃
feceritis, uidelicet significãs Ecclesiã debere quidẽ uti hoc sacramento,
usq̃ ad nouissimum aduentum eius, non aũt tantã esse usus illius neces
sitatem, ut nisi quis eo utat, non possit in Christo per fidem, salutẽ con
sequi. Infantes hoc tempore nõ utuntur isto sacramento. Ergone si mo
riuntur in infantia, dãnabuntur oẽs, etiãsi Christo per baptismum sint
inserti? Quid posset iniquius, aut crudelius de his infantibus dici? Et
quid si adultus quispiã baptisatus in Christum, abduceret ab hostibus

Augustin. de peccatorũ meritis & Remissione Lib. 1. cap. 20.

Carnis Christi esus necessarius ad salutem.

Cœnæ Dominicæ usus.

in Tur-

in Turciam, priusq̃ sumeret cœnã dñicam, ac retineret in media etiam Turcia fidem in Christum, nec tñ posset uncꝙ hoc sacramento uti, adiu dicabimus ne ipsum inferno? certe si usus huius sacramenti simpliciter ad salutẽ necessarius esset, fieri non posset, ut is qui eo nuncꝙ uteret, uitam haberet. Vera aũt salus sita est in Christo ipso, ac in fide, quę in ipsum habetur, non in externa cœnę dñicę sumptione. Non est, inqt Petrus, in alio quoꝙ salus. Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum inter hoĩes, in quo oporteat nos saluos fieri. Etsi enim distribuit in cœna dñica corpus Christi & sanguis eius, tamen Christus non ita alligauit se cum corpore & sanguine suo ad cœnã suã, ut non possit, nisi in cœna sumi. Nam sumit etiã in p̃dicatione Euangelij sui, imo nisi prædicatio Euangelij accederet ad cœnã, nulla esset ibi distributio corporis & sanguinis Christi, sumitur quoꝙ in baptismo. Quicunꝙ enim baptisati estis, inquit Paulus, Christum induistis. Hęc non eo' dicuntur, ut non frequenter & obedienter utamur cœna dñica. Pio em̃, eoꝙ afflicto uarijs calamitatibus ut iucundissimum, ita & utilissimum est, conscientiã suam usu huius cœnæ cõsolari & sustẽtare, sed idcirco cõmemorantur, ut cognoscamus dictum Christi, q̃d in contione huius sexti capitis de esu carnis & potu sanguinis sui recitat, non esse intelligendũ de sumptione cœnę dñicę, & ut sciamus magnũ esse discrimen inter Christum ipsum, qui solus est salus nostra, & cœnã eius, q̃ est quidẽ utile, non autẽ solum organon, q̃ Christum accipiamus. Quod aũt ad infantes attinet, etsi manifestum est, q̃ Cypriani & Augustini tẽporibus data sit infantibus cœna dñica, nec debet hoc factum Sanctorũ patrũ temere dãnari, tñ non est sentiendum, q̃ necessarium sit, ut infantibus det cœna dñica. Instituta enim est p̃cipue ad agnoscendã beneuolentiã Christi erga nos, & ad cõfirmandã fidẽ in tẽtationibus. Infantes aũt, qui inserti sunt Christo per baptismum, etsi habent suo q̃dam modo fidẽ, ideoꝙ suo etiã modo edunt carnẽ Christi, & bibunt sanguinẽ eius, illo uidelicet modo, quem Christus in hac contione exigit, tñ nondum intelligunt nec fidẽ nec tentationes fidei. Quare usus cœnę dñicę non est eis necessarius. Sed ut reuertamur ad institutum, uerba Christi, q̃ hoc loco de esu carnis & potu sanguinis eius dicunt, non sunt intelligenda de externo aliq̃ esu & potu, sed de fide ipsa in Christum, quę in hac cõtione metaphorikῶs uocat esus & potus. Cum enim Christus suscepisset hanc cõtionem occasiõe eius panis, q̃ pauerat plusq̃ quinq; millia hoĩm in deserto, & qualẽ q̃rebant hi, qui conuenerant ad ipsum in Capnaum, utit etiã noĩe panis, pro carne sua, & noĩe potus pro sanguine suo. Sic & occasione huius metaphorę utit uerbo edendi & bibendi pro uerbo credendi, ut cum dicat, Nisi ederitis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habetis uitã in uobis, hęc sit uera eius sententia, Nisi

Infantib. cœna dominica data.

Infantes etsi habent, nõ id me intelligũt fidem.

crediderit is in me, qui dabo carnē meam pro uita mundi, & effundam sanguinem meū in expiationē pc̄tōrum eius, non consequemini ueram salutem, adeoq; Christus hac metaphora plane idē intelligit, q̄d antea simpliciter dixit: Ois qui uidet filium & credit in eum, habet uitā ęternam. Et mox. Amen amen dico uobis, qui confidit mihi, habet uitā ęternam. Manifestum em̄ est, q; Christus sentiat hunc esum, & hunc potū, quē hoc loco exigit, necessarium esse ad uitā & salutē. Nisi ederitis, inquiens, carnem filij hois, & biberitis sanguinem eius, non habetis uitā in uobis. Si aūt dicendum est, quod res est, nihil aliud nobis ad salutē simpliciter necessarium est, q̄; fides in Christum. Sunt & bona opera suo q̄dam modo necessaria, sed nos loquimur nunc de ea re, qua coram deo iustificamur & seruamur. Iustificamur aūt solo Christo, & sola fide, qua Christum suscipimus, imo potius ab ipso suscipimur, & ipsi, ut ita dicā, incorporamur. Iustus, ingt ꝓpheta, ex fide sua uiuit. Et Paulus, Arbitramur hoīem iustificari fide absq; op̄ibus legis. Ac iterꝝ. Scimus nō iustificari hoīem ex operibus legis, nisi per FIDEM Iesu Christi. Quare manifestū etiā est, q; Christus per esum carnis suę & per potū sanguinis sui hoc loco non aliud intelligat, q̄; fidē, q̄ habenda est de carne & sanguine eius, uidelicet ut credamus carnem eius pro nobis ad habendam uitā, in mortē traditā, & sanguinē eius pro nobis ad remissionem p̄c̄tōrum effusum esse. Sic em̄ edere carnē Christi, & bibere sanguinem eius, hoc est, credere in Christum, ad salutē plane necessarium est. Nec ullus unq; hoīm sine hoc esu & potu, aut iā ante cōsecutus est, aut adhuc consequet salutē. Adam ipse, primus homo, etsi tēpore ultę eius nondū aduenerat Christus, tñ edit carnē, & bibit sanguinem eius, q̄a credidit uenturę Christū, qui carne & sanguine, hoc est, morte sua expiet p̄c̄tā. Ederunt & carnē Christi, ac biberunt sanguinē eius Noe, Abraham, & reliqui patriarchę & prophetę, q̄a crediderunt se consequi salutē per Christum, passurę carne pro peccatis & expiaturę sanguine suo iniquitates ipsorꝝ. Sic & oēs p̄j, qui post aduentum Christi uitā in terris agunt, etiāsi non semper sumant cœnam dn̄icam, tñ semper edunt carnē Christi, & bibunt sanguinē eius, quia credūt, q; Christus expiauerit sanguine & morte sua p̄c̄tā ipsorꝝ. Sed audiamus nunc, ob quā causam hic esus & potus, qui est fides in Christum, afferat nobis, ut si ita dicere libet, accipiat uitā & salutē. Sequitur. Caro em̄ mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus, Qui edit meam carnē, & bibit meū sanguinem, in me manet, & ego in illo. Hęc est collatio cibi & potus corporalis cum carne & sanguine Christi. Et constat hęc collatio partim dissimilitudine, partim similitudine. Dissimilitudo est, q; esti cibus & potus corporalis alunt hoīem, & sustinent uitā eius, nō tñ sunt uere cibus & potus, q̄ non conseruant hoīem ꝑpetuo, sed tm̄ ad tēpus

in corpo

in corporali & caduca uita. Caro aũt & ſanguis Chriſti, ſi accipiãtur fide(hoc eſt, ſi crediderís carnem Chriſti in mortem pro peccatis traditam, & ſanguinẽ eius, in remiſsionem peccatorũ effuſum) ſunt uere cibus & potus, quia conſeruant hominem in perpetua uita. Nam, qui in Chriſtum credit, uidetur quidem mori, ut alij homines, mors aũt eius non eſt mors, ſed ſomnus, propterea q̃ uita eius abſcõdita ſit cum Chriſto, & conſeruetur à Chriſto, donec reſuſcitetur in nouiſsimo die. Similitudo autem eſt, q̃ quemadmodum ſuccus cibi ac potus corporalis tranſmittitur in omnia hominis membra, & uertit habitum totius corporis, in ſui naturam, ut ſi quis utatur cibo nimis humido, efficiatur & corpus humidum. Si frigido, efficiatur & corpus frigidum, ita etiã caro & ſanguis Chriſti uertunt ſumentem, hoc eſt, credentem in ſuam naturam. Qui edit(inquit)meam carnem & bibit meũ ſanguinem, in me manet, & ego in eo, hoc eſt, una efficimur caro, unus ſanguis. Et quam habent naturã mea caro & meus ſanguis, eandẽ etiã cõſequit̃ is, qui me ueſcit̃. Caro aũt Chriſti eſt uita. Dabo(inqt) carnẽ meã pro mundi uita. Caro itẽ Chriſti non potuit perire in morte, ſed reſurrexit à morte. Et ſanguis Chriſti expiat pc̃tã, quia eſt iuſtus & innocẽs ſanguis. Quare, qui hoc cibo & potu utit̃, is ut reputatur iuſtus corã deo, ita etiã uiuificat̃, ne pereat in morte, ſed reſurgat, & habeat ẽternã uitã. Hoc aũt cibo & potu, qui eſt Chriſtus ipſe per fidẽ acceptus, quid poteſt hoĩ contingere utilius, quid magis ſalutare? Sed obſecro te, unde habent caro & ſanguis Chriſti tm̃ uirium, q̃ ueſcentẽ uiuificent, ac conſeruent eũ in perpetua uita? De hac re Chriſtus ipſe ſic contionat̃. Sicut miſit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrẽ, ita & qui ederit me, ipſe quoq; uiuet propter me. Obſeruabile dict̃ũ, quo Chriſtus non ſolum exponit cauſſam, propter quam caro & ſanguis eius afferant ueſcenti, hoc eſt, credenti in ipſum, ueram uitam & ſalutem, ſed etiam indicat, quanta ſit credentium in ipſum maieſtas. Miſit me (inquit) pater in hunc mundum, ideoq; factus ſum filius hominis, ac uerus homo, habens carnem & ſanguinem. Non ſolum autem miſit me pater, ſed etiam uiuo propter patrem, hoc eſt, non tantum ſum filius hominis, ac homo, ſed etiam ſum filius dei, ac uerus deus, habens naturam ipſam diuinitatis. Veni quidem in hunc mundum, ut homo, ut ſeruus, ut legatus, nihilominus tamen uiuo propter patrem, habeo deum patrem, à quo ab ẽterno uerus Deus genitus ſum. Eodem modo, qui edit me, ſeu credit in me, is etiam uiuit propter me. Sicut enim ego, quia natus ſum ab æterno à deo patre meo, uiuo propter patrem, & ſum uerus Dei filius, ac Deus ipſe, ita & hi, qui credunt in me, quia renaſcuntur in me per fidem, uiuunt etiam propter me, nec manent tantum homines ſed fiunt etiam filij Dei, adeoq; dij ipſi. Quid ergo ad hæc dicemus? num

Caro et Sanguis Christi / uertunt credentes sui

Caro Christi fide sumpta qualis sit cibus.

una efficimur caro / unus Sanguis

Dabo Carnem meam pro mundi uita

Misit me pater in Christum uerus homo, & mundum

uiuo propter patrem

Homines dij fiunt.

qui credit in Christum, ita uiuit propter Christum, ut fiat et ipse propter Christum deus? Tot ergo erunt dij, quot credētes. Accusamus Ethnicos impietatis, ꝙ multos deos finxerint: Nos aūt nunc multo plures facimus. Quid magis absurdum dici potest? Sed bene habet. Nō secta mur Ethnicam impietatem, sed Christianam pietatem. Nā qui credunt in Christum, tales fiunt dij, qualis est cōditio eorē. Nō fiunt naturales dij, qui ab æterno fuerint, (sic em̄ tres quidem sunt personæ, unus aūt tantum deus) sed fiunt dij adoptiui. Nā quemadmodū in ordine principum, alij sunt natiuitate Principes, alij electiōe, quos dicere posses, principes factitios, ita inter filios dei, unus tantum est naturalis ab æterno filius dei, alij autem fiunt filij dei electione & adoptione, quos & ipsos posses factitios dei filios dicere. Quotquot, inqt, receperunt eū, dedit eis ut liceret filios dei fieri, his, qui credidissent in nomē ipsius. Qui autem est filius dei, certe deus est. Sicut enim eum qui est hois filius, hominem esse, necesse est, ita & eum qui est dei filius, deum esse, necesse erit. Quod de carne nascitur, caro est. Ergo quod de deo nascitur, deus est. An non ab initio homo sic conditus est, ut esset deus, non quidem increatus, sed creatus? Dixit em̄ deus. Faciamus hoīem ad imaginem & similitudinem nostram. Hoc certe est deliberare de faciendo seu creando deo. Et si homo perstitisset in obedientia, & in iustitia, in qua creatus erat, uidisses ipsum in terris, ut deum, incedere. Nunc aūt hęc maiestas amissa est per peccatum et inobedientiam. Sed recuperata est hoībus per Christum, ut quotquot in ipsum credunt, recipiant diuinam maiestatem, ac fiant filij dei hoc est, dij ipsi. Ego dixi, inquit psalmus, dij estis, & filij excelsi oēs. Quid ergo faciamus? num credētes in Christum ornantur tanta maiestate & nobilitate, ut carnaliter inflati, alios homines prę se cōtumelioſe fastidiant? Nihil certe minus. Sed ut discant ea uti aduersus Satanā & pc̄tūm, & conseruent salutem in Christo exhibitam. Primum em̄ utendum est consideratione huius maiestatis ad repellēdos assultus Satanę, in grauissimis quibuscꝙ tentatiōibus. Nā conscij nobis sumus, ꝙ multa et magna pc̄tā designauerimus, ere ipsa sentimus, ꝙ pc̄tūm inhęreat adhuc carni nostræ, ideocꝙ reuelato in nobis iuditio dei, uidemus dānationem nostrā, uidemus ignem inferni ad deuorādos nos accēsum, et sollicitat nos Satā ad desperandum de salute nostra. Quo ergo in tātis angustijs nos uertemus? Cōsiderandā est per fidē maiestas nostra, ꝙ propter Christū adoptati sīmus in deos. Dij aūt nullum habēt pc̄tūm. Et ignis inferni nullū habet ius in deos. Diuersum quidem reipsa in nobis apparet, magis autem iudicandum est nobis secundum ueritatem nostræ adoptionis, c̄ꝙ secundum externam ac sensibilem rerum speciem. Veritas autem est, quòd uerus et æternus deus, agnoscat nos propter Christum, filios suos, hoc est, deos ipsos.

Dij adoptiui, homines,

Homo Deus creatus.

Nota

os ipſos. Quare, etſi iuditium peccatorum nobis moleſtum eſt, tamen nullum poteſt nobis incõmodum propter Chriſtum afferre. Sunt qui bus grauis eſt paupertas, aut morbus, aut alia quędam calamitas in hoc ſeculo. Hi cogitare ſolent, has calamitates ſibi perpetuo fore exitio, ide oq; mir; in modum perturbant. Quid igitur faciant? Conſiderent ma ieſtatem ſuam, q; facti ſint dij propter Chriſtum. Dijs aũt nihil poteſt ab ijs corporalibus calamitatibus noceri. Quare bono ſint animo, quic quid acciderit, magis erit adiumẽtum, q; detrimentum. Alij mortẽ ita horrent, ut ſentiant ſibi per mortem in ęternas tenebras & crutiatus in grediendũ eſſe. Quo ergo hi confugiãt? Tutiſſimum aſylum erit, ſi cõ fugiant ad conſiderationem ſuę maieſtatis. Adoptati em̃ ſunt per Chri ſtũ in deos: Mors aũt nullum habet ius in deos. Sunt em̃ immortales, & ducunt uitã perpetuo fœlicem. Confidendum igitur eſt, q; mors in his, qui credunt in Chriſtum, nõ ſit uia ad interitum, ſed potius uia ad uitã, cũ Chriſto in ęternũ fœliciter agendã. Deinde utendũ eſt conſide ratiõe huius maieſtatis, ad excitandã & cõſeruandã in nobis obedien tiã erga deum, & ad ducendã honeſtã uitã. Si em̃ facti ſumus propter Chriſtum filij dei, ſeu dij ipſi, non debemus ducere uitã ſicut filij Sata nę, aut ſicut Satan ipſe, ſed ſicut decet filios DEI, aut deos. Nã quemad modum turpe eſt, ſi princeps faciat ea, quæ ſunt indigna principe, ita multo turpius eſt, ſi filius dei faciat ea quæ ſunt filio dei indigna. Ob ſecro aũt te cõmemora mihi quędã, quæ ſint filio dei indigna. Sed q̃d pluribus opus? Vide, quæ deus uerbo ſuo uetuerit. Deum contumelia afficere, deum iudicare mendacem, odiſſe proximum, inuidere proxi mo, dare operam impoſturis, helluari, & alia id genus plurima, ea de mum ſunt indigna filijs dei, & qui hæc ſectaẽ, non agit uitam, ſicut fi lius dei, aut deus, ſed ſicut filius diaboli, aut diabolus ipſe. Hæc enim ſunt diaboli opera, quę qui facit, eum ex patre diabolo eſſe, neceſſe eſt. Quare fugienda ſunt opera diaboli, ſectanda autem ſunt opera dei, ut quam diuinam maieſtatem in Chriſto per fidem conſecuti ſumus, eam etiam retineamus. Poſtremo, quod Chriſtus addit. Hic eſt panis ille, « qui de cœlo deſcendit, non ſicut comederunt patres ueſtri manna, & « mortui ſunt. Qui ederit hunc panem, uiuet inæternum, cõcluſio eſt hu « ius totius contionis, in qua concluſione repetit Chriſtus principalem contionis ſuæ ſtatum, ijſdem pene uerbis, quibus eam ante propoſu it. Cum enim Chriſtus ſit uere cibus & potus, ac non tantum ſit filius hominis ſed etiam filius Dei, qui propter patrem uiuat, ac ſit uita ip ſa, manifeſtum eſt, quòd longe excellentior ſit panis, q; Manna in de ſerto, quo etiamſi patres ueſcebantur, tamen moriebantur, hic autem Ieſus Chriſtus, talis eſt panis, ut qui ipſo ueſcitur, aut in ipſum credit, nunquam moriatur, ſed perpetuo uiuat. Hæc, cum antea ſatis copioſe explicata ſunt, ſuperuacanea uideẽ longior de ipſis oratio. Quare, nihil

nobis prius ſit, q̃ ut nobis in hac miſerrima iuſtitię & uitę noſtrę fame, hũc panẽ per fidẽ adhibeamus, qui eſt Ieſus Chriſtus ſeruator ac uiuifi cator noſter, unà cũ patre & ſpũſancto deus bñdictus in ſecula, Amen.

HOMILIA LIX.

VAm Chriſtus contionem de eſu carnis & potu ſanguinis ſui habuit, interpretatiõe noſtra ſatis, quantum quidem ad hoc inſtitutum noſtrum attinet, explicuiſſe uidemur. Nam prȩcipuus huius cõtionis ſtatus hic eſt, ꝙ nõ Moſes, ſed Ieſus Chriſtus ſit uerus ſeruator noſter, et ꝙ qui in Ieſum Chriſtum credit, (hoc enim eſt ueſci carne Chriſti, & bibere ſanguinem eius) conſequatur ueram ac ȩternam uitam. Hȩc eſt ſumma totius Euangeliȝ Chriſti, quę cum aliàs ſæpe ac multum in hoc Euangeliſta, quem interpretandum ſuſcepimus, repetitur, non commorabimur diutius in hac parte, ſed percurremus ea, quæ Ioannes poſt hanc contionẽ deſcribit. Hæc (inquiens) dixit Ieſus in Synagoga docens in Capernaum. Euangeliſta non tantum deſcripſit contionem Chriſti, ſed addit etiam locum, in quo hȩc contio dicta fuit, uidelicet, in Capernaum, prȩcipua urbe Galilȩæ, & in ſynagoga, hoc eſt, frequentiſsimo eius urbis loco. Quæ deſcriptione Euangeliſta nõ ſolum ſignificat hanc cõtionem certo dictã eſſe, ſed cõmendat etiam ueritatem doctrinæ Chriſti. Quæ enim Chriſtus docuit, ea non communicauit cum paucis tantum, in ſecretioribus locis, quod hæretici, & ſeditioſi facere ſolent, qui cum intelligant ipſi doctrinam ſuam eſſe falſam, odio habent lucem, ſed docuit ea palam in ſcholis et in templo. Videamus igiť, q̃modo auditores Chriſti exceperint hanc contionẽ. Proponitur aũt hoc loco magna auditorũ differentia, & diuidunť in duas partes. Alij emm̃, ijq̃ pauciſsimi, uidelicet, duodecim tantum, accipiunt contionẽ Chriſti ȩquo aio, & perdurant in audienda doctrina eius, quẽadmodum paulo poſt ſequtur. Alij autẽ, ijq̃ maxima prȩcipuorũ auditorũ pars, execrantur hanc contionẽ, & deficiunt à Chriſto. Multi inquit Euangeliſta, ijs auditis ex diſcipulis eius dixerunt. Durus eſt hic ſermo. Quis poteſt eum audire? Quę offendicula antea ſigillatim cõmemorata ſunt, nunc cõiunctim recitãtur. Duo emm̃ ſunt, quibus auditores in hac contione offendebanť. Alterũ eſt, ꝙ dixerat Ieſus, ſe deſcendiſſe de cœlo, quo ſignificauerat, ſe filium Dei, ac Deũ ipſum eſſe. Alterũ eſt, ꝙ dixerat carnẽ ſuam manducandam, & ſanguinẽ bibendum eſſe. Quę igitur auditores antea ſigillatim ſecum murmurauerant, ea nunc cõprehenſim repetunt. Durus, inquunt, eſt hic ſermo, Gloriať ſe de cœlo deſcendiſſe, hoc eſt, ſe eſſe deũ, nos aũt uidemus & ſcimus eum eſſe hoĩem, ex hoĩbus. Quid ergo fieret nobis ſi ſectaremur eũ, tã blaſphema docentẽ? certe inferremus noſipſos in periculum &

culum & diſcrimen non ſolum uitæ noſtræ corporalis, ſed etiam perpetuę ſalutis. Lex eñ extat. Si ſurrexerit in medio tui prophetes, & prędixerit ſignum ac portentum, et euenerit, quod locutus eſt, ac dixerit tibi, eamus, & ſequamur deos alienos, quos ignoras & ſeruiamus ei, nõ audies uerba prophetę illius, ſed propheta ille interficiatur. Cum igit̃ is Ieſus, multa quidem & magna miracula ędiderit, obtrudat aũt ſe ipſum nobis pro deo, qui non agnoſcimus niſi unum deum creatorẽ cœli & terrę, agitedum amici, fugiamus procul ab hoc doctore, ut non ſolum tã blaſphema non audiamus, ſed etiam ne unà cũ ipſo à gente noſtra trucidemur. Deinde durꝫ & hoc eſt, qꝺ exigat à nobis eſum carnis ſuę, & potum ſanguinis ſui. Quid? An conatur abrogatis noſtris legibus, mores Scytharum, aut Indorꝫ, in noſtra rep. inſtituere? Nõ procul à Scythia dicunt̃ eſſe populi, quos à ueſcendis humanis carnibus ἀνθρωποφάγους, hoc eſt, hoĩm deuoratores uocant. Et in India aiunt eſſe gentem, in qua ſolẽne ſit, ut liberi mactent parentes ſuos, ac uelut in hoſtias cedant, & deinde carnibus eorꝫ ueſcantur, quod quidem apud illos non immanitas, ſed pietas iudicatur. Cũ ergo Ieſus iubeat nos ueſci ſua carne, num faciet ex Iudęis Indos, & ex Iſraelitis, Scythas? Quod autẽ cõmemorat de potu ſanguinis ſui, non minus abſurdum, qꝫ periculoſiſſimum uidetur. Nam, quantum nobis, inquiunt, eſt iuditij, ſignificat ſe hoc potu exigere à nobis pactum coniurationis. In alĳs enim gẽtibus, alĳ ſunt ineũdorum pactorum mores. Inter Arabes, ſtatuitur medius quiſpiam inter eos, qui fœdus ferire uolunt, qui primum uolam, iuxta pollices ipſorum acuto lapide diſſecat, deinde accepta ſtupa ex utriuſqꝫ ueſtimento, ungit eo ſanguine ſeptem lapides in medio poſitos. Ex qua conſuetudine uides fœdera non ſine ſanguine eorum, qui iungebantur, ſancita fuiſſe. In alĳs quibuſdam gentibus, ſolenne fuit, in faciendis fœderibus ſanguinem non ſolum fundere, ſed etiam bibere. Qui enim ſocietatem ineibant, ſolẽt dextras pollicesqꝫ inter ſe uincire, nodoqꝫ conſtringere, deinde ſanguinem ad extremos artus coactũ, leui uulnere elicere ac lambere. Id fœdus habebatur arcanũ, ac firmiſſimum, quippe quod mutuo cruore ſacratum eſſet. Romana hiſtoria teſtatur in ſeditione Catilinaria, uulgatum fuiſſe, quod Catilina autor ſeditionis circũtulerit in pateris ſanguinẽ humani corporis, uino permixtum, et potauerit eo oẽs coniurationis conſcios, ut hoc potu mutuũ iuſiurãdum confirmaret, & ipſi inter ſe magis fidi eſſent. Habes potũ humani ſanguinis in feriẽdis fœderibus, & faciendis cõiurationibus ſolennẽ fuiſſe. Quare cum Capernaitæ audirent Ieſum cõtionari de potu ſanguinis ſui, non dubito, qn uenerit eis in mentem huius conſuetudinis, & exiſtimauerint Ieſum exigere ab ipſis tale fœdus, quo ſe cum ipſo ita deuinciant, ut non tantum periculo fortunarum, ſed etiam uitę,

Scytharum mores.

Parentes ſuos mactant indi.

Herodotus in Θαλείᾳ.

Cornelius Tacitus.

ac ſanguine ſuo iuuent ipſum ad accipiendam mundanam in toto orbe terrarum dominationem. Etſi autem Iudęi tenebãtur magno deſiderio mundani regni, & hoc pręcipue in Meſſia ſuo quęrebant, ut in hac terra dñarentur, tamen quia exiſtimant Ieſum hoc agere, non ut quieſcentibus ipſis, & extra teli iactum conſiſtentibus terrenam fœlicitatem pararet, ſed ut maximis ipſorũ periculis regnum acciperet, abominantur cõtionem eius, & deliberant de diſceſſu. Quid? inquiunt. Sperauimus fore, ut cum profiteatur ſe eſſe Meſſiam, faceret nos ſine oi incõmodo noſtro in hac terra beatos. Nunc aũt, quia intelligimus eum q̃rere conſpirationem, ut potu ſanguinis eius in uerba eius iuremus, & uelle nobis extrema quæuis pericula creare, q̃s poteſt eius eſſe diſcipulus ac ſectator? Dicit enim. Qui edit meam carnem, et bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo. Quid hoc aliud eſt, q̃ſi diceret, q̃ debeamus nos cum ipſo ita deuincire, ut adhęreamus ipſi indiuidua coniunctione, & ſectemur ipſum, quocunq̃ nos ſiue per tela, ſiue per ignes, ſiue ad oppugnandam urbem Hieruſalem, ſiue urbem Romam duxerit? Fugiamus igit̃, & relinquamus ipſum ſuo ſanguini, ne una cum ipſo, quod alĳs ſeditioſis contigit, etiam noſtrum ſanguinem, noſtramq; uitam amittamus. Vides hic magnam quidem, ſed carnalem & impiam Capernaïtarum prudentiam. Nam prudentia eſt, non participare alienam impietatem, & nõ inire fœdus cum ſeditioſis, ſed impietas eſt, q̃ quem ſciebant habere teſtimonium Ioannis Baptiſtę, uiri ſanctiſſimi, & quem uidebant autoritatem doctrinę ſuę tantis miraculis confirmare, eum non proſequantur tanta fide, ut credant contionem eius ueram eſſe, etiamſi non intelligant, nec dignentur eum tanto honore, ut reuerenter quęrant de uera contionis eius ſententia. Quare digni ſunt non ſolum grauiſſima reprehenſione, ſed etiam ſeueriſſima pœna. Et tamẽ
» » Chriſtus qua eſt humanitate, tractat eos clementer. Sciẽs enim Ieſus a-
» » pud ſemetipſum, q̃ murmurarẽt de hoc diſcipuli ipſius, dixit eis. Hoc
» » uos offendit? Si ergo uideritis filium hoĩs aſcendentem eo' ubi prius erat, ſubintelligendum eſt, reipſa ſentietis me uera dixiſſe. In hoc loco primum ſignificatur occulta hoĩm Chriſto Dño noſtro nota eſſe. Etſi enim auditores eius non obĳciebant ipſi manifeſte abſurditatem contionis, ſed inter ſe clam murmurabant, tamen uidet & audit cogitationes & murmura eorũ. Admonemur ergo, ut coram maieſtate Chriſti, qua nunc cœlum & terra impleta ſunt, non ſolum nihil turpiter faciamus, ſed etiam ne cogitemus quidem. Deinde ſignificat Chriſtus, ſe contionis ſuę ueritatem re ipſa comprobaturũ. Dixit, ſe de cœlo deſcendiſſe. Hoccine ergo, inquit, uos tantopere offendit, ut uelitis à me deficere? Sed ęquo animo ſitis. Quod uerbis dixi, rebus probabo. Nemo enim aſcendit in cœlum, niſi qui è cœlo deſcendit, quemadmodum ſupra dictum eſt.

Durus e
Sit Sermo

ctum est. Ego aũt ascendam in cœlum. Quare, si uideritis me ascendentem in cœlum, tunc reipsa cõperietis me descendisse de cœlo. Sed ut recte intelligamus, quod de descensu è cœlo, & ascẽsu in cœlum dicitur, obseruandum est, ꝙ in hac contione descẽdere è cœlo sit natura sua cœlestem & diuinam habere originem, hoc est, uerum esse deum. Nisi enim hęc esset sententia descẽsus è cœlo, quõ ludęi fuissent offensi? Nõ essent offensi, si intellexissent Iesum ita è cœlo descendisse, ut haberet cœlestem uocationem, qualis fuit uocatio Mosi, aut Elię, aut aliorꝝ prophetarꝝ. Cum aũt hac locutione tantopere offendantur, ut etiã deficiãt à Iesu, dubium non est, quin intellexerint Iesum his uerbis tribuere sibi diuinitatem. Quod cum iudicent esse impium ac blasphemum, putant nihil saluti suę cõsultius esse, ꝙ ut Iesum unà cum sua doctrina deserant. Ascendere uero in cœlum hoc loco, non est de tali ascensu intelligendum, quali Elias in cœlum ascendit, nec de eo tantũ ascensu Christi, qui factus est in monte Oliueti, quadragesimo die post resurrectionem eius, sed hic ascensus, de quo in prȩsentia sermo est, comprehẽdit oĩa, quibus Christus diuinitatem suam cõprobauit, uidelicet, ꝙ resurrexerit tertia die à mortuis, ꝙ ascenderit quadragesimo die post resurrectionem in cœlum, ꝙ miserit spiritum sanctũ, ꝙ ędderit noĩe suo magna & multa miracula per Apostolos, ꝙ uulgauerit ministerio apostolorꝝ Euangelion suum in totum orbẽ terrarꝝ, & defenderit illud in medio persecutorum, tam ludęorꝝ, q̃ Gentium, adeoꝙ ꝙ sedeat à dextris dei, ac dñetur in medio inimicorꝝ suorꝝ, et iustificet, uiuificetꝙ oẽs credentes in ipsum. Hęc enim certa sunt, & firma argumenta, quibus reuelata & comprobata est diuina maiestas Christi. Cum ergo dicit, Si uideritis filium hoĩs ascendentem eo, ubi prius erat, hanc habet sententiam, Dixi, me descendisse è cœlo. Nolite ergo hoc uerbo ita offendi, ut à me deficiatis. Nam quod dixi uerbo, probabo reipsa. Ascẽdam iterꝝ eo, ubi prius eram, & reuelabo cœlestem ac diuinam meam maiestatẽ, ut perspicue cognoscatis, meam doctrinam ueram esse, ac me uere de cœlo descendisse, hoc est, hoĩem quidem assumpsisse, uerꝝ aũt esse Deum. Huc pertinet etiã, quod Iesus aliàs, cum coram Concilio à Caiapha interrogaretur, num esset Christus, filius dei, respõdit, Amodo, inquiens, uidebitis filium hominis sedentem à dextris uirtutis, & uenientẽ in nubibus cœli, hoc est, Videor quidẽ nunc esse in oculis uestris abiectus homo & captiuus, ab hoc aũt tempore maiestatẽ meam ita reuelabo, ut manifeste comprobaturus sim, me non solum esse uerum messiã seu Christum, sed etiam uerum deum, eiusdem cum deo patre essentiæ atꝙ potentię. Ac de eo quidem, quod Iesus dixit, se de cœlo descendisse, hactenus. Nunc audiamus etiam de illo, quod dixit, carnem suã manducandam, & sanguinem bibendum esse. Hoc, inquit, uos offendit, ꝙ

E cœlo descendere.

Ascendere in cœlum quid sit.

Pp

iussi uos edere meam carnem, & bibere meum sanguinem? Existimatis fortasse me hac doctrina uel anthropophagian, seu humanę carnis dilaniationē instituere, uel mutuam coniurationem ad inuadenda imperia huius mundi exigere. Itaq; metuitis, ne excitata seditione cōsciam uos mea doctrina in extrema uitę pericula. Sed bono sitis animo. Si uideritis me ascendentem eo, ubi prius eram, reipsa comperietis meā doctrinam nullum afferre exicium. Declarabo enim ascensu meo in cœlum, q; regnum meum non sit mundanum, sed cœleste regnum. Quare non est uobis metuēda seditio, qua inuadam mundana regna. Nec metuendum est, ne mea doctrina afferat uobis aliquam pernitiem. State tantū, & permanete: Sentietis reipsa, uos ex mea doctrina uitam & salutem accepturos. Videamus ergo, quō probet Iesus suam doctrinā magis salutis, q; internitiōis, & plus uitę q; mortis autorem esse. Spiritus (inq;) est, qui uiuificat. Caro non potest quicq;. Verba, quę ego loquor uobis, spiritus sunt, & uita. Hunc locum alij aliter intelligunt, sed nos sequemur simplicissimā sententiam, & quam res ipsa indicat. Nam si cōsiderauerimus, quo in statu constet hęc controuersia, quę inter Christū & Iudęos orta est, manifestum est, q; sit contentio de doctrina Christi, qua Iudęi quidem offenduntur, & quam reprobāt, Christus aūt defendit. Sed & Christus ipse cum ait, Verba, quę loquor uobis, sunt spūs, perspicue significat, se hic loqui de sua doctrina, et exponere, qualis sit ea doctrina. Iudęi enim metuebant, ne si pergerent esse auditores & sectatores Christi, conficerentur doctrina eius in oīa genera malorum, & in mortem ipsam. Sed hunc metum refutat Christus, & docet doctrinam suam, non mortificare, sed uiuificare, non afferre pernitiem, sed salutē. Spiritus enim in hac locutione sumitur pro spirituali & cœlesti ac diuina doctrina, Caro autem pro carnali & terrena ac humana doctrina. Itaq; breuis quidem est, sed obseruabilis ratiocinatio. Spiritus, inquiēs, hoc est, spūalis & cœlestis doctrina uiuificat, Caro aūt, hoc est, carnalis & humana doctrina, qualis est uel Phariseorę, uel seditiosorę, nihil prodest, quia affert exitiū, & mortificat. Sed mea uerba, sunt spiritus, hoc est, sunt doctrina spūalis, & non carnalis. Quare sunt etiam uita, & non afferunt mortem aut exitium, sicut uos iudicatis. Habes ratiocinatiōem Christi. Percurramus nunc partes eius. Spiritualis (inquit) & cœlestis doctrina uiuificat, & affert salutē. Carnalis autem & humana doctrina mortificat, & affert exitium. Quid ergo dicemus de Lege Dñi, quę etsi est spiritualis & cœlestis doctrina, tamen mortificat, seu ut Paulus ait, occidit? Quid item de multis humanis doctrinis, de mathematica, de medicina, deq; alijs artibus, quę ad humanam uitam partim sunt utiles, partim etiam suo quodam modo necessarię? Num dicemus & has nihil prodesse, sed potius cōficere hoies in internitionem?

Spiritus

Syllogismus. Maior. Spūs est qui uiuificat, caro non prodest quicq;. Minor. Sed uerba quæ ego loquor, sunt spiritus. Conclusio. Igitur sunt et uita. Eadem cōclu dendi forma Ioannes etiā supra usus ↓

Spiritualis et Cælestis doctrina
vivificat et affert
salutem

De lege

De lege igitur dei sic sentiendum est, ꝙ mortificet quidem, & occidat hominem, hoc aũt non fit legis sed hominis uitio. Si eñ de ipsa diuinę legis natura per se loquendum est, certe quia est doctrina spũalis & cœlestis, habet etiam naturam uiuificandi, & salutem afferendi. Custodite, inquit, leges meas, et iuditia, quæ faciẽs homo, uiuet in eis. Afferũt igitur natura sua uitam. Et cum Moses absoluisset ministerium ferendæ legis, ait. Cõsidera ꝙ hodie proposuerim in conspectu tuo uitam & bonum. Dicit et Christus. Si uis ad uitã ingredi, serua mandata dei. Et Paulus. Lex sancta est, & prȩceptum sanctum, ac iustum & bonum. Sed & Stephanus. Accepit, ingt, Moses sermonem uiuum, ut daret nobis. Quare, quantum ad naturam eius attinet, ut est doctrina spũalis & cœlestis, ita affert etiam uitam spũalem et cœlestem. Sed quia homines sunt carnales, uẽditi sub peccatum, idcirco fit, ut doctrina legis afferat homini magis mortem ꝙ uitam, & potius damnationem, ꝙ salutem. Quod cum nõ sit legi, sed homini & pctõ eius imputandum, firmum adhuc fixumqꝫ manet, spititualem doctrinam uiuificare. De humanis aũt artibus, quæ ad conseruandam humanam uitam in hac terra utiles sunt, nullus hic fit sermo. Nam alia est corporalis & terrena salus, alia est spũalis & cœlestis salus. Si de corporali seu terrena salute loquendum est, multę & uarię sunt doctrinę, q̃ plurimum prosunt. Medicina prodest ad conseruandam aut recuperandam bonam corporis ualetudinem. Mathematica prodest ad cognoscendos admirabiles illos motus corporum cœlestium, & ad dimetiendam terram. Agricultura prodest ad colendam terram, & quis breuibus posset humanarum artium utilitatem enumerare? Si aũt loquendum est de uera, spirituali, cœlesti, et perpetua salute, nulla certe alia doctrina prodest, prȩter spũalem & cœlestem. Omnes carnales doctrinę, quantumuis alioqui utiles, sunt pernitiosę & mortiferæ, si iudicẽtur perfecta esse ratio ad consequendam cœlestem salutem. Inter carnales uero doctrinas maxime omnium mortiferæ sunt doctrinę phariseorꝫ, & seditiosorꝫ. Pharisæi docent ꝙ homines satisfaciant diuinæ legi suis externis operibus, & quod merentur sua obedientia coram deo iustitiam & uitam ȩternam. Hæc est uere carnãlis doctrina, quę ducit homines in perpetuam internitionem. Seditiosi docent, quod tributa non sint danda Romano Imperatori, ꝙ capienda sint arma aduersus Romanos, ut Iudæi eiectis è sua regione Romanis, uindicent sese in libertatem, et subiiciant sibi etiam alia mundana regna, Hæc est uere carnalis doctrina, quæ ducit homines in periculum omnium fortunarum & bonorum. Cum igitur duo sint genera doctrinæ, aliud spirituale, quod uiuificat, & seruat, aliud carnale, quod mortificat, & perdit, in quo, obsecro te, genere continetur doctrina Christi? Verba mea, inquit, quæ loquor uobis, sunt spiritus.

ꝺ est, cũ alt. Pater tales quærit, qui adorẽt ipsum. Spiritus est Deus. Et eos qui adorãt eum, spũ ac ueritate oportet adorare. In qua locutione, cũ dicit, Et eos qui adorãt ipsum, etiã uidetur cõiunctiõe (Et) pro, igitur, ut sit sensus. Spiritus est Deus, Igitur oportet eos, q adorãt ipsum &c. Sic & hoc loco, Verba mea quæ loquor sunt spiritus, Et uita, hoc est, Igitur sunt uita. Et Ioannis 15. Nõ est seruus maior domino suo, si me persecuti sunt, & uos persequẽtur, hoc est, ergo uos etiã persequentur.

Lexuiuificat & mortificat.

Artes humanæ.

Doctrina mea non est caro, non est carnalis, sed est spiritus, est spiritualis. Manifestū igitur est, ꝙ sit etiā uita. Dixi simpliciter, Qui in me credit, habet uitam ęternam. Hęc est doctrina spiritualis, cœlestis & diuina. Quare qui accipit eam, accipit et uitam. Dixi metaphorixῶς, sed eodem sensu. Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi. Si qs ederit ex hoc pane, uiuet inæternum. Et iterū. Nisi ederitis carnē filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habetis uitam in uobis. Est & hęc doctrina spiritualis, & diuina. Reliquū igitur est, ꝙ sit uita, ꝙ uiuificet, ꝙ conseruet hoīes accipientes eam, ut consequantur sempiternam salutem. Sed cur non recensemus, uel paucis, species doctrinæ Christi, ut cognoscamus uerū usum eius? Primum eī, Christus interpretatus est aliquoties legem dei, quēadmodum apud Matth. ca. v. & vi. & in alijs locis Euangelistaꝝ scriptum est. Ad hanc speciem pertinent comminationes, reprehensiones, & uaticinia de uenturis malis. Hęc doctrina nō est quidem propria Christi, sed Mosi, dicitur tñ & ipsa uiuificare, propterea ꝙ proposita magnitudine & grauitate peccati excitet hoies ad q̄rendam iustitiā & uitā in Christo, unico nostro seruatore. Deinde docuit aliq̄ties salutem nostram non pendere ex humanis meritis, sed ex diuina electione. Nemo, inquiens, potest uenire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Et iterꝝ. Nō uos me elegistis, sed ego elegi uos. Viuificat & hęc doctrina, si quis eam recte intelligat. Confirmat enim fidem eorꝝ, qui credunt in Christum, ut salutem suam certam & explo ratam habeāt. Nam si salus nostra penderet ex humanis meritis, nunq̄ possemus cōfirmato esse animo, quippe ꝙ hoīm merita sint, ut imperfecta, ita & incerta. Et in psalmo perspicue dicitur. In conspectu tuo nō iustificatur oīs uiuens. Nunc aūt quia pendet è sola & gratuita misericordia dei, quę in Christo filio eius non solum patefacta, sed etiam cōfirmata est, non pōt esse incerta salus eius, qui in Christum credit. Mōtes, inquit, cōmouebuntur, & colles contremiscent, misericordia aūt mea non recedet à te, & fœdus pacis meę non mouebitur, dixit miserator tuus Dñs. Quare cum hęc doctrina eximat è corde credentis dubitationem de salute sua, manifestum est, q̄d uiuificet eum spūali recreatione, & conseruet eum, ne desperando inęternum pereat. Postremo docuit Christus Euangelion suum, ꝙ uenerit in hunc mundum, & reconciliet hoīes cum deo patre suo, ut oīs, qui credit in ipsum nō pereat, sed habeat ęternā uitā. Hęc est propria doctrina Christi. Et hęc est doctrina illa, q̄ uere uiuificat. Varia sunt afflictionum & mortis genera inter homines. Alius affligit, ac pene moritur magnitudine inopię suę, sed si hanc Euangelij doctrinam accipit, & agnoscit deum ipsi propitium esse propter Christum, fieri non potest, qn ita uiuificetur, ut manifeste sentiat se in eorꝝ esse numero, de quibus Paulus dicit, Quasi pauperes, multos

Doctrina Christi genera.

Euangelion, propria est doctrina Christi.

Salus nostra pendet ex sola & gratuita misericordia dei, quę patefacta et confirmata est in Christo

Salus nrā qui credit in Christum nō potest esse incerta

multos tamen ditantes, ut nihil habentes, & tamen oĩa possidentes. Alius turbatur agnitiõe peccati, & emoriẽ prę grauitate iudiciĩ eius. Sed si Euangelio Christi fidem adhibuerit, & cognouerit peccatum suum remissum esse propter Christum, è morte ad uitam ita emergit, ut qui ante uelut mortuus non audebat prę peccato suo oculos ad cœlum tollere, nunc audeat ad thronum diuinę maiestatis intrepide et alacriter accedere. Alius concutitur horrore mortis & inferni, ac putat se perpetuę damnationi obnoxium esse. Sed si audierit Euangelion Christi, & crediderit in Christum, ꝙ ipse sit uictor mortis ac inferni, & redemptor oĩm sperantium in ipsum, non solum seruatur in ipsa morte, sed etiã suscitabitur in nouissimo dię, ut accipiat una cum Christo oĩm cœlestium bonorum hęreditatem. Quare conferamus in hanc rem oẽs curas & cogitationes nostras, ut doctrinam Euangeliĩ Christi obedienti fide suscipiamus, quo in oĩ genere afflictionis & mortis uiuificemur. Etsi autẽ Christus perspicue ostendit, doctrinam suam non esse pernitiosam & mortiferam, sicut illi iudicabant, sed esse spiritualem & salutarẽ, uidet tñ eam nullum habere locum apud maiorem auditorum suorꝫ partem, ideoꝙ addit. Sed sunt quidam ex uobis, qui non credunt. Nouerat eñ ab initio Iesus, qui essent non credẽtes, & quis proditurus esset ipsum. Et dicebat. Propterea dixi uobis, ꝙ nemo potest uenire ad me, nisi fuerit ei datum à patre meo. Vaticinatur Iesus de defectione suorum auditorꝫ, ac de proditiõe quoꝙ Iudę Iscariotis. De qua re, quoniam Iesus iterꝫ admonebit discipulos suos mox in fine huius capitis, reiiciemus ad eum locum, quicquid nobis de hac re dicendum uidebitur. Repetit aũt hic caussam incredulitatis, quã & supra commemorauit. Nemo, inquit, potest uenire ad me, hoc est, in me credere, nisi fuerit ei datum à patre meo. Dices ergo. Si res ita se habet, culpa incredulitatis in hominibus, magis dei patris est, non dantis fidem, & non trahentis ad Christum, ꝙ hoĩm? Absit. Pater, qui uult oẽs homines saluos fieri, oĩbus offert fidem, & oẽs trahit, quantũ ad ipsum attinet, ad Christum, sed non oẽs accipiunt fidem, nec oẽs obediunt uoluntati, & tractiõi patris. Scio neminẽ posse obsistere oĩpotentię dei, sed maxima hoĩm pars obsistit uoluntati dei, quam ipse uerbo suo reuelat. Quoties uolui, inquit, congregare filios tuos, & noluisti? Ac iterꝫ. Vos semper spũi sancto restitistis, sicut patres uestri, ita & uos. An non in parabola de rege, qui fecit filio suo nuptias, & de homine qui parauerat cœnã magnã, plurimi inuitati sunt? & reliqui, q non erant inuitati, uocant tñ, adeoꝙ nõnulli eorꝫ cõpelluntur? Sed ecce hominum ignauiã & impietatẽ. Aliĩ cõtemnunt, & abeunt ad sua negotia, aliĩ afficiunt etiam contumeliĩs & occidunt seruos qui uocant ipsos ad nuptias. Aliĩ etsi accedunt, tñ non afferunt secum uestem nuptialẽ. Quare culpa incredulitatis non est adscri-

benda deo, ſed impię uoluntati hoīs, qui bonum, quod deus clementer offert, furioſe reīcit. Nam q̄d Chriſtus dicit, Nemo poteſt uenire ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo, non ſignificat deum eſſe autorem impietatis in hoībus, ſed ſignificat ſe obedire quidem uoluntati patris ſui, nec ſuſcipere externam dn̄ationem, qua hoīes uiolenter ad ſe recipiendum cogat, deum aūt patrem non eſſe perſonarū reſpectorem, ſed adducere ad filium, & dare filio eos, qui Euangelion filī, per fidē accipiunt, qualeſcunq; alioqui perſona ſua uideant̄. Deus enim non reſpicit multitudinem, non potentiam, non ſapientiam, non externā ſanctitatē & honeſtatem hoīm, ſed reſpicit tantum ſuam ipſius miſericordiā, qua eos eligit, qui electionem ſuam ſuſcipiunt, & uocationi eius obediunt, ſiue illi pauci, ſiue abiecti, & ab omnibus alīs hoībus contempti fuerint. Gratias, inq̄t, ago tibi pater, dn̄e cœli & terrę, q; abſconderis hæc à ſapientibus & prudentibus (hi enim nolunt ea recipere) & reuelaris ea paruulis, Certe pater, ſic cōplacitum eſt tibi. Nullus igitur moueri debet uel multitudine uel potentia, uel ſapientia uel ſanctitate incredulorū & impiorum, ut Euangelion Chriſti abīciat, & ſectetur una cum incredulis alienam doctrinā, ſed agnoſcat Euāgelion Chriſti per fidē, & perduret in eo conſtanti fide. Hoc ſi fecerit, non dubium eſt, quin deus pater ita eum filio ſuo Chriſto dederit, ut nunq; in ęternum ſit ſalutem amiſſurus. Sed cum hoc dictum Chriſti etiā ſupra explicuerimus, pergamus nunc, quę reliqua ſunt percurrere. Ex eo (tempore) multi diſcipulorum eius, deſciuerunt eo relicto, nec amplius cum illo ambulabant. Quod Chriſtus futurę uidit, & uaticinatus eſt, hoc nūc reipſa euenit. Maxima auditorū & diſcipulorū pars deficiunt à Chriſto. Soli duodecim manent. Hic ergo cōſidera mihi hoīm partim impietatē, partim ingratitudinem. Impietas eſt, q; non adhibeant fidem ei, qui tot habet autoritatis ſuę teſtimonia. Sed hęc eſt ſolennis fortuna Chriſti, ac Euangelij eius, q; homines deficiant ab eo, cum non uident ſibi affulgere ex ipſo ſpem mundanę fœlicitatis. Ingratitudo eſt, q; propter uerbū paulo durius, ut ipſis quidē uidebatur, contemnant & deſerant benefactorē. Acceperunt enim paulo ante à Chriſto magnum benefitium in deſerto. Nec dubito, quin multi in hac turba fuerint, qui cōſecuti ſunt ab ipſo ſanitatē. Nam priuſq; Chriſtus ędidit miraculum de quinq; panibus & duobus piſcib. in deſerto, & habuit hāc contionē, ſanauerat oēs qui ad ipſum uenerant, male habentes, uarīs morbis ac torminibus affectos, dęmoniacos, lunaticos, & paralyticos. Ecce autem hi omnes tam ingrati ſunt, & moroſi, ut ne aſperum quidem & horridum uerbum in benefactore ferre queant. Ac finge mihi, finge inquā, (re enim ipſa nihil tale de Chriſto dici, ac ne cogitari quidem poteſt) Chriſtum ſermone ſuo uel paululum à recto aberraſſe, uel uehementiorem & durio-

rem fuiſſe, q;

orem fuisse, & par esset, an non debuissent tãtillum erratum tot & tantis bñfitijs cõdonare? Sed maxima est hoim ingratitudo. Nisi semper pergas benefitia bñfitijs cumulare atq; adaugere, nõ agnoscunt ea, & tamen ne hoc quidem, etiamsi feceris, agnoscunt. Ac ueriſſimum est illud, quod in nostra regione uulgo iactatur. Tantam esse hominum ingratitudinẽ, ut si quem humeris tuis ad Romam usq; ferres, & deponeres eum paulo iniquius aut indignius, tunc totum bñfitium amitteres. Quid ergo faciamus? debet ne hominum ingratitudo tanti apud nos momenti esse, ut nulli benefaciamus? Absit, faciamus nos nostrę offitium, q̃d deus iussit. Etsi em̃ homo est ingratus, deus tñ est gratissimus, apud quem reposita est copiosa oĩm piorum offitiorę merces. Videamus aũt nunc, quid Christus aduersus hos defectores agendũ suscipiat. Fortassis ferit eos fulmine, aut grassatur in eos gladio? Nihil certe minus. Nã cum Dñs apud Mosen dicat. Qui uerba eius, quę loquetur in noie meo, audire noluerit, EGO ultor existam, tradit Christus ultionẽ deo patri suo, et uertit ipse se ad duodecim illos apostolos, qui ex oĩ discipulorę numero soli remanserant, ac dixit ad eos. Nũ & uos uultis abire? Interrogat aũt eos, non q̃ ignoret animi eorum propositum, sed ut hac occasiõe exponant ipsi suam fidẽ, & confirmentur in ea. Respondit ergo ei Simon Petrus. Dñe ad quem ibimus? Verba uitę ęternę habes. Et nos credimus & cognouimus, q̃ tu es Christus filius dei uiui. Hæc est egregia confessio de Iesu Christo, cuius similis extat etiã apud Matthæum cap. decimo sexto. Primum aũt, quod Petrus solus respondeat Christo, non significat eum fore monarcham in Ecclesia Christi, sed significat eum esse aliorum collegarę suorum os, & ut uocant, procuratorem. Nam q̃d dicit, non suo tantum nomine, sed etiam collegarę suorum nomine dicit. Deinde cõmendat & illustrat confessione sua tã doctrinam, q̃ personam Iesu. De doctrina ait: Verba uitæ ęternæ habes. Magna hęc est, & obseruabilis cõmendatio Euãgelij Christi. Quo ibimus? inqt. Nũ ad phariseos? Sed illi non nisi nugas suas de fimbrijs, de lotionibus manuũ, de decimatiõibus anethi, et cymini, et de alijs id genus rebus nobis inculcãt. Ac doctrina eorę, etiãsi aliquid ex lege docendũ susceperint, necq; calidos nos, necq; frigidos reddit, imo sic docẽt opa legis, ut si quis opiniones eorę sectetur, perpetuo intereat. Nũ ad Mosen ibimus? Hic docet quidem diuina & cœlestia, sed nos imbecilliores sumus, quàm ut queamus doctrinæ legis eius perfecte obedire, ideoq; addicit nos morti, & sempiternæ damnationi. Quare non quę remus alium doctorem, sed manebimus apud te. Tua enim doctrina ueram affert, eamq; æternam uitam. Nam aliorum hominum doctrina, aut est utilis tantum ad hanc corporalem uitam, aut ducit auditores ad mortem. Sola aũt tua doctrina ducit ad ęternã uitam. Cum hac Petri

ingratitudo hominum.

quo ibimus
Verba uitæ æternæ habes

confessione de Euangelio Christi conuenit & illud quod aliàs Christus ait. Prędicate Euangelion oī creaturę. Qui crediderit et baptisatus fuerit, saluus erit. Et Paulus, Euangelion (inqt) est potẽtia dei ad salutem oī credenti. Maneamus igit & nos in doctrina Christi, ut morte liberati, uitam & salutem consequamur. De persona aũt Iesu ait Petrus, Tu es Christus filius Dei uiui. His paucissimis uerbis tribuit Petrus personę Iesu duplicẽ, & summam oīm maiestatẽ. Alterã, ꝙ Iesus sit uerus Messias seu Christus, de q̃ prophetę uaticinati sunt. Hæc est maiestas, quę superat gloriam oīm monarcharũ huius seculi. Alteram, ꝙ Iesus sit filius dei uiui, hoc est, ꝙ sit uerus ac æternus deus. Duplices em̃ sunt filij. Alij sunt naturales, alij sunt adoptiui. Christus aũt non est adoptiuus dei filius, quales fiunt hoīes qui credunt in Christũ. Christus em̃ non est adoptatus, sed genitus à Deo. Ego hodie, inquit, genui te. Quare est naturalis filius Dei. Si naturalis, reliquũ est, ꝙ cum à Deo non gignat nisi deus, (sicut ab hoīe non gignitur, nisi homo) Christus sit uerus & ęternus deus. Hęc est maiestas, quę superat non solũ gloriã regni huius terrę, sed etiam gloriã oīm creaturarũ tã in cœlo q̃ in terra. Quid ergo faciamus nos? Hęc illa est confessio & doctrina, qua fundata est Ecclesia Christi, et quę proprie dicit Apostolica. Teneamus igitur hanc confessionem tanta firmitudine, ut eã nobis è corde & fide, nulla persecutorum tyrannide, nullis hæreticorum dolis, nulla ludęorũ uanitate, nulla Mahumetis & Turcarũ crudelitate, nullis denique Satanæ mendatijs excuti sinamus. Sed hic uide mihi admirabilem Christianismi sortem. Inter tot millia hoīm, soli duodecim retinent uerã doctrinam de Christo. Et tamen ne hi q̃dem duodecim oēs synceri sunt. Sed unus eorum, ut Christus ipse loquitur, diabolus est. Sic em̃ sequitur. Respondit eis Iesus. Nonne ego uos duodecim elegi, & ex uobis unus diabolus est? Dicebat aũt de Iuda Simonis Ischariota. Hic enim erat proditurus eum, cum esset unus ex duodecim. Supra admonuit Christus discipulos suos de defectione multitudinis, nunc admonet eos, quòd ne inter paucos quidem oēs synceri esse soleant, ac uaticinatur de proditione Iudæ. Non existimes aũt Christum hoc sine summo cõsilio & ante dixisse & nũc repetijsse. Primũ enim, Christus cõtionatur de his rebus, partim ut declaret uentura sibi nota esse, quo miraculo cõfirmet etiã autoritatẽ suę doctrinę, partim, ut cum uaticinat de Iuda, significet se non coactum humana proditione, sed sua sponte & diuino consilio suscepturum passionem & mortem suam. Deinde meminit defectionis, ut & hi qui credunt, discant timorem Dei, & caueant ne secure stertant, & à Satana præoccupentur. Non solum enim inter multos, multi à salute excidunt, sed etiã inter paucos, eosq; selectos, solẽt ij excidere, qui acceptã salutẽ non diligenter custodiũt. Quare pro in hoc studi-

Maiestas Messiæ.

Christus filius dei naturalis.

hoc ſtudium oĩ cura incũbere debent, ut in timore dei ambulent, & uocatiõi dei ſollicite obediant, ne ſi ſecuram uitã ducant, acceptam ſalutẽ ignauia ſua amittant. Prẽterea, monet Chriſtus pios, ut ſiue multi inter multos, ſiue p̃cipui inter paucos ab Euãgelio deficiant, non offendant, ſed perſeuerent, & cõſtent in agnoſcenda & confitenda Euangelij ueritate. Etſi em̃ maxima pars diſcipulorꝝ diſceſſerat, propter hos tamẽ non reiecit duodecim, q̃ remanebant, ſed eo maiori dilectione eos cõplecti tur, q̃ plures defecerant. Et quanq̃ inter duodecim etiã, unus erat diabolus, non natura quidẽ, ſed impietate, qua futurus erat p̃ditor, tamen reliqui undecim tanto acceptiores ſunt Chriſto, quanto ſceleratior erat duodecimus. Nihil ergo moueamur multitudine impiorꝝ, ſed ſentiamus nos, ſi ſectamur Euãgelion Chriſti, deo gratiſſimos & acceptiſſimos eſſe, ſiue multi, ſiue pauci credant. Deinde docet etiã hoc exẽplum Chriſti modeſtiã. Solenne em̃ eſt apud imperitos hoĩes, q̃ propter unum aut alterꝝ ſceleratum condẽnent oẽs, qui ſint eiuſdẽ uel familię uel opifitij. Si exẽpli gratia, unus & alter, aut mercator, aut ſarctor, aut piſtor, aut molitor fuerit impoſtor, dicere ſolent oẽs alios eiuſdẽ opifitij eſſe impoſtores. Sed heus tu, ſi generaliter iuxta hanc tuã legẽ iudicandũ eſſet, q̃s, obſecro, honeſtus haberi poſſet? imo neceſſe habebimus, etiã teipſum in catologo nebulonũ recenſere. Quod em̃ eſt genus uitę, q̃s hoim ordo aut ſtatus, in q̃ non inueniant hoies ſceleratiſ? Poſtremo, Chriſtus uaticinat de defectione incredulorꝝ, ac de p̃ditiõe Iudę, ut incredulos, & Iudam ipſum, apoſtolũ ſuum in tẽpore moneat, q̃ reſipiſcant, & ſupplitiũ impietatis effugiant. Chriſtus em̃ habuit hanc contionẽ, duobus, ni fallor, annis ferẽ, antecq̃ proditus eſt à Iuda, & crucifixus. Significat ergo in hoc colloq̃o, unum è duodecim apoſtolis p̃ditorem fore, ut Iudas, qui noĩe diaboli notat, habeat ſpatiũ pœnitẽtię, & caueat, ne, q̃d uerbo audit, reipſa ſcelere ſuo impleat. Hoc exẽplum obſeruatione digniſſimũ eſt. Nã ſcriptura, q̃ eſt oraculum ſp̃ũſancti, uaticinat de poſtremis temporibus, in q̃bus nos nũc uitã agimus, q̃ multi ſint defecturi à Chriſto, et ſectaturi impietatẽ. Filius hoĩs, inq̃t, cum uenerit, an repturus eſt fidem in terra? Et iterꝝ. Lata eſt porta, & ſpatioſa uia, q̃ abducit in exitiũ, ac MVLTI ſunt, qui ingrediunt̃ per illam. Acrurſus. Multi pſeudop̃phetę ſurgent, ac ſeducẽt MVLTOS. Et aliàs, MVLTI primi erunt nouiſſimi. Hęc & his ſimilia in noſtri admonitionem p̃dicta ſunt, ut omni, qua poſſumus, diligentia & obedientia caueamus ne una cum MVLTIS illis ſeducamur, & in exitium abducamur, ſed ut in uera Euangelij fide perduremus, & cum pijs, ſiue multis ſiue paucis cœleſtem hęreditatem conſequamur per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

CAPVT SEPTIMVM

HOMILIA LX.

NONDVBITO, QVIN SI QVIS DIuinarum rerum ignarus percurrat lectione ſua ea, quę in hoc ſeptimo capite Ioannis Euangeliſtæ deſcribuntur, ſentiat prorſus Iudaïca eſſe, nec ullũ habere in Eccleſia Chriſti uſum. Tractaẽ enim hic de Iudaïco feſto Tabernaculorũ, renouaẽ contentio de uiolatiõe ſabbati, fit & mẽtio circũciſionis, q̃ etſi habuerũt ſuũ uſum in Iſraelitica polítꝛ, tñ poſtq̃ aduenit Chriſtus, & Euãgelion eius diuulgatum eſt in totum orbẽ terrę, hęc Iudaïca & Iſraelitica ſunt abrogata. Quare imperiti iudicare poſſent, explicationem harum rerum in Eccleſia Chriſti ſuperuacaneam & inutilem eſſe. Sed nobis, multo aliter exiſtimandum eſt. Etſi enim occaſio harum contentionum & rixarũ, quas Iudęi cum Ieſu Chriſto in hoc capite ſuſcipiunt, oritur ex Iudaicis ritibus, tñ nos admonemur hic de rebus grauiſſimis, & diſputaẽ de uero Meſſia, de doctrina Meſſię, deq̃ multis alijs id genus rebus, q̃ ad cognoſcendam uerã religionem, & ad conſequendam cœleſtem ſalutẽ neceſſarię ſunt. Quare ſentiendũ eſt, q̃ ea q̃ hic tractanẽ, non pertineant tm̃ ad Iudaicum populum, ſed ad Eccleſiã oim tẽporum & ętatum. Vers. ſabaẽ, inqt Euangeliſta, poſthęc Ieſus in Galilęa. Nõ em̃ uolebat in Iudęa uerſari, qa q̃rebant eum Iudęi interficere. Quid? metuit ne ſibi Ieſus, filius dei, rex cœli & terrę, ab aduerſarijs hoibus? Et ſi nũc Ieſus declinat pericula, quur paulopoſt ꝓficiſcitur ad Iudęã, in die feſto Tabernaculorũ, & contionaẽ publice Euãgelion ſuũ Hieroſolymis, in p̃cipua Iudęorũ metropoli, & frequẽtiſſima Iudęorũ turba? Quod Ieſus fecit, nec eſt condẽnandus metus, nec incõſiderata temeritas. Metuit ſibi à Iudęis, non ſolũ ut ſignificaret ſe ſuſcepiſſe noſtrę ſalutis gratia humanas imbecillitates, ſed etiã ut doceret ſuo exẽplo, pericula non temere eſſe ſubeunda. Reuertiẽ tñ ad Iudęos, ac p̃dicat Euãgelion ſuum, ne diſcederet ab offitio, ad q̃d à deo patre ſuo miſſus erat, et ut ſuo exẽplo teſtaretur, propter pericula non eſſe deſerendã & abñciendã legitimã ac diuinã uocationẽ. Vocatio enim dei neceſſario ſectanda eſt, etiãſi extrema pericula immineant. Nam ut uiuas corpore in hoc ſeculo, non eſt neceſſarium. Vt autem obſequaris uoluntati & uocationi dei, omnino neceſſarium eſt. Quod ſi in aggrediendo & ſuſcipiendo negotio metuis pericula, & cupis ea declinare, certe maiora & grauiora pericula plus metuenda & declinanda ſunt q̃ minora & leuiora. Quod autem maius eſt periculum, q̃d grauius, q̃ q̃d imminet inobedienti, & deſerenti

renti uocationem dei? Hic enim obiicit sese iræ dei, exponit sese periculis æternæ mortis & condemnationis, cum interim pius quispiam, qui perdurat in uera Dei obedientia, etsi creat sibi pericula q̃dam in rebus corporalibus, tñ conseruatur diuinitus, & effugit non solũ summa pericula, sed etiam extremã internitionem. Quare pericula nõ sunt q̃dem temere suscipienda, si possunt iuste declinari, non tñ discedendum est ppter externa illa & corporalia pericula, ab officio legitimę uocatiõis. Sed audiamus qua occasiõe Iesus iterũ ad Iudęam redierit. Erat, inquit Euãgelista, in propinquo dies festus Iudęorũ, Scenopegia. Hęc sunt festa tabernaculorũ, de quibus in Leuitico libro capi. xxiij ita scriptum est. A decimo quinto die septẽbris, quando cõgregaueritis oẽs fructus terræ uestræ, celebrabitis ferias Dñi septem diebus, die primo & die septimo erit sabbatũ. Et additur. Habitabitis in umbraculis septem diebus. Quę aũt fuerit causa huius institutionis, scriptura ipsa non obscure tradit. Dicit em̃. Oĩs qui est de genere Israel, manebit in tabernaculis, ut DISCANT POSTERI uestri, q̃ in tabernaculis habitare fecerim filios Israel cũ educerem eos de terra Ægypti. Hic perspicue docet Moses, q̃ hi festi dies tabernaculorũ instituti fuerint in monumentum oĩm eorum beneficiorũ, quę deus cõtulit Israelitis in deserto, et quibus conseruauit eos inter pericula tã multa & tam magna. Esurierunt, & dedit eis Manna de cœlo, & coturnices. Sitierunt, et deus dedit eis potum ex petra. Deerat pannus & calceus, et deus effecit ut uestimentũ eorũ uetustate non deficeret, nec pes eorũ cõtereretur. Errauerunt in deserto, & dñs præcessit eos ad ostendendam uiam, interdiu, columna nubis, noctu, colũna ignis. Hostes incurrerũt in eos, & Dñs defendit eos magnis miraculis. Breuiter, etsi non solum fuerunt omnium hoĩm auxilio destituti, sed etiam fuerunt omnibus gentibus maximo odio, deus tamen conseruauit eos in medio inimicorum, & dedit eis terram patriarchis promissam. Itaq; deus uoluit Israelitas celebratione feriarum tabernaculorum admonere de eo, quod Moses aliàs diserte dicit. En qua dragesimus annus est, ut recogites in corde tuo, quòd sicut erudit filium suum homo, sic Dominus deus tuus erudiuit te, ut custodias mãdata Dñi dei tui, et ambules in uiis eius, et timeas eũ. Porro, spũs sanctus tanti momenti iudicauit has ferias tabernaculorum, ut cum per Zachariam contionaretur de Christianismo, iusserit omnes gentes celebrare eas, etiam in Christianismo. Omnes, inquiẽs, qui reliqui fuerint de uniuersis gentibus quæ uenerunt contra Hierusalem, ascendent ab anno, in annum, ut adorent regem Dñm exercituum, & celebrent festiuitatẽ tabernaculorũ. Et mox. Erit ruina, qua percutiet Dñs oẽs gentes, quæ nõ ascenderint ad celebrandã festiuitatẽ tabernaculorũ. Quid ergo? dices. An Christiani necesse habẽt q̃tãnis tabernacula extruere, &

Scenopegia.

Zacha. 14.

ſeptem diebus in eis, Iudaïco more habitare? Non impium quidē per ſe eſt, in tabernaculis & umbraculis uel ſeptem, uel decē, uel etiam pluribus diebus habitare, non exigit aūt ſpiritus ſanctus per Zachariam, ut poſt aduentum Chriſti feriæ tabernaculorꝝ celebrentur Iudaïce, ſed exigit, ut celebrentur Chriſtiane. Iudaïcum eſt, decimo quinto die Septembris ex prȩcepto Moſaicę legis circumferre ramos arborum, offerre holocauſta, & in umbraculis habitare ſeptem diebus. Hęc ſi quis uelet Eccleſię Chriſti ſeruanda obtrudere, audiat, quod Paulus dicit. Ne quis uos iudicet in cibo et potu, aut in parte diei feſti, aut nouilunij aut ſabbatorum, quę ſunt umbra rerum futurarum, corpus aūt Chriſti. Audiamus igiſ, quō ferię tabernaculorum celebrandę ſint Chriſtiano more. Ac primum, deus defendit Iſraelitas errātes in deſerto, ut teſtaretur, ꝙ quemadmodum conſeruauit Iſraelitas in deſerto admirabiliter, ita conſeruaturus ſit Eccleſiam ſuam, oībus temporibus, & in oībus periculis, quantumcunꝙ grauibus. Hęc oīa, inquit Paulus, in figura contigerunt illis. Scripta uero ſunt propter noſtri admonitiōem, in quos termini ȩratum inciderunt. Quare is dicitur ferias tabernaculorum Chriſtiane celebrare, qui reuocat in animum exempla diuinę clementię, quibus ſemper Eccleſia conſeruata eſt, & confirmat ꝫs fidem ſuam in præſentibus periculis, ꝙ deus propter Chriſtum filium ſuum nō ſit deſerturus Eccleſiam, ac ne unum quidem membrum eius, ſed ſit eam perpetuo conſeruaturus. Deinde Deus uoluit Iſraelitas obſeruatione harum feriarum excitare ad fidem & gratiarum actionem, ut cum iam in terra patribus promiſſa celebrarent feſtiuitatē tabernaculorꝝ, meminiſſent deum eſſe ueracem & ſeruantem promiſſionum ſuarum, ac prȩſtarent ei propter maxima beneficia, quę nullo ſuo merito acceperunt, obedientiam. Poſtꝙ aūt Chriſtus aduenit, impletum eſt, quod apud Hieremiam ſcribitur. Ecce dies uenient, dicit DñS, & feriam domui Iſrael & domui Iuda fœdus nouum. Non ſecundum pactum, quod pepigi cum patribus ueſtris, in die, qua apprehendi manum eorꝝ ut educerem eos de terra Ægypti, pactum quod irritum fecerunt, ad cuius obedientiam neceſſe habebam cogere eos, dicit DñS, ſed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Iuda. Poſt illos dies, dabo legem meam in uiſceribus eorum, & in corde eorum ſcribā eam & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum. Nam Chriſtus, qui per prophetas promiſſus eſt, liberauit Eccleſiam à tyrannide Satanę, & peccati, ac cōſeruat eam in deſerto mortis & inferni, ut non ſolum non intereat, ſed etiam habeat ęternā uitam, ac poſſideat cœleſtia bona. Hęc ſunt longe maiora beneficia, ꝙ liberatio ex Ægypto, conſeruatio in deſerto Arabię, & poſſeſſio terrę Canaan, de quibus admonebat Moſaica feſtiuitas tabernaculorꝝ. Quare is dicitur Chriſtiane has ferias celebrare, qui in animū ſuum reuocat

beneficia

Nota

Quæ nam ſint bō
Chriſtiano aſſidue
meditanda

benefitia Christi, & gratias agit deo, ꝙ Christum filium ſuū miſerit, iuxta uaticinia prophetarꝝ, in hāc terram, & ꝙ Chriſtus expiauerit peccata, ac uicerit mortem, ut oīs, qui credit in ipſum, conſequatur et poſſideat cœleſte regnum. Hęc cum nunq̄ non ſint pio homini cogitanda, & meditanda, ut & fides accendatur, & obedientia fidei excitetur, perſpicuum eſt, ꝙ feſtiuitas tabernaculorꝝ non in ſeptembri tantum, ſed toto anno, & ſingulis diebus apud Chriſtianos ſit celebranda. Sed de hac feſtiuitate, nūc ſatis, audiamus ꝓpter quā cauſſam loānes faciat eius mentionem. Dixerunt ergo ad eum fratres eius: Tranſi hinc, et uade in « «
Iudæam, ut & diſcipuli tui uideant opera tua, quę facis. Nemo quippe « «
in occulto facit aliquid, & quærit ipſe palam eſſe. Si hæc facis, declara « «
teipſum mundo. Nā ne fratres quidem eius credebant in eum. Hic mi- « «
hi uide ſortem Chriſti in hoc mundo. Chriſtus em̄ tam odioſus & contemptus eſt in hoc mundo, ut non ſolum alieni perſequant̄ ipſum, ſed etiam fratres eius (ſic enim ſcriptura uocat cognatos et affines Chriſti) derideant et faſtidiant eum, nec credant ipſum eſſe uerꝝ Meſſiam. Itaq̄ iubent ipſum ſi uerus ſit Meſſias, ad diem feſtum tabernaculorꝝ in Hierуſalem proficiſci, ut cum in ꝯis feriꝯs maxima hoīm multitudo conueniat, publice oſtentet maieſtatem ſuam. Tranſi hinc, inquiunt. Si enim uerꝝ eſt, quod affirmas te eſſe Meſſiam, cur tamdiu inter nos paucos et infimos hoīes uerſaris? cur ſic te in Galilęa, quaſi abſcondis? Qui uult clarus & illuſtris eſſe, non abdit ſe in latebras, ſed procedit in publicū, & facit egregia ſtrategemata, ut multitudo populi non ſolum admirẽ & faueat ei, ſed etiam adiungat ſe illi, & conferat ad eum oēm potentiam ſuam. Quare, ſi tu es talis, qualem te prędicas, abeundum tibi eſt è Galilæa ad Iudæam, ut patefacta maieſtate tua in populi multitudine, congreges exercitum, & accipias mundanum regnū, quod iamdudum optauimus ut Iſraeli reſtituatur, & nos in terrena fœlicitate tranquillam uitam ducamus. Hæc eſt natura humani ingenij. Non uidet externas uires. Deſperat igitur de ſucceſſu inſtituti. Nō ſperat externam & mundanam fœlicitatē. Cōtemnit igitur & faſtidit promittentem cœleſtia bona, ſed hic magnus & pernitioſus eſt error. Quid? nō ſunt externę et humanę uires, ergo nec ſpūales & diuinę? Quid poteſt abſurdius dici? Et quia fallit ſpes in conſequendis terrenis bonis, non eſt adſpirādum ad cœleſtia? certe ad hoc naſcimur & renaſcimur ut poſthabitis terrenis, ſuperna & cœleſtia quęramus. Sed libet magis uerba Chriſti ſeruatoris noſtri, cū cognatorꝝ eius, ineptorum hoīm, audire. Dicit ergo eis Ieſus. Tempus meum nōdum adeſt. Tempus aūt ueſtrum ſemp « «
eſt paratum. Non poteſt mundus odiſſe uos. Me aūt odit. Quia ego te « «
ſtimonium fero de illo, ꝙ opa eius mala ſint. Vos aſcēdite ad diem fe- « «
ſtum hunc. Ego nondum aſcendo ad feſtum hoc, quia meū tempus non « «

dum impletum est. Grauissima, sed & modestissima reprehensio, qua Christus arguit impietatem cognatorũ suorum. Nondum, inquiens, integrum mihi est, & opportunũ, ut proficiscar ad ferias tabernaculorũ. Vobis aũt non hoc tẽ tempore, nec solum in Iudęã ad Hierusalem, sed etiam oĩ alio tempore, & ad quemcunq; locum libet, integrũ est, et tutũ proficisci. Nam tradidistis uos totos huic mundo, & agitis uitã in morem oĩm impiorum hoĩm. Maxima hoĩm pars contemnit uerã religionem, & sectatur illã, quã uidet esse tutã, siue uera sit siue falsa. Idem & uos agitis. Non requiritis, qua religione consequamini uerã salutẽ, sed qua ducatis securã & tranquillã uitam. Maxima Iudęorum multitudo audit Pharisaĩcã doctrinã, & contemnit Messiam, nisi si p̃stet corporalia bona. Idem & uos agitis. Placet uobis Pharisaïca doctrina, displicet autẽ Messias, q̃ non uideatur uobis carnali uestro affectui satisfacere. Vulgus hoĩm dat operã imposturis, helluat, & colit uentrẽ suum pro deo. Hi sunt & uestri mores. Pares autẽ cũ paribus, inquiunt, facillime congregantur. Cum igit̃ uestra uita prorsus cõueniat cum alijs impijs, quorũ ubiq; maxima est multitudo, nihil uobis ab ijs, quibus similes estis, & qui uos propter morum similitudinem amant, metuẽdum est, sed patet uobis semper tutus accessus uel ad Hierusalẽ, uel ad alias Iudęorum ciuitates. Res autẽ meę in alio sunt statu. Ego enim nec doceo, nec uiuo, sicut impij Pharisęi ac reliqui Iudęi docent ac uiuunt, sed rep̃hendo doctrina mea impietatem eorum, & perspicue demonstro magnitudinẽ scelerum eorũ. Quare prosequũtur me maximo odio, & uitę meæ ita insidiantur, ut non liceat mihi tuto inter eos ambulare. Memorabilis contio, qua Christus p̃spicue docet, q̃ sit fortuna piorũ et impiorũ in hoc seculo. Hi enim ducunt securã in hoc mundo uitã, & sunt publica ubiq; fide in tuto, illi autẽ nullã habent tranquillitatẽ, sed expositi sunt in hac terra maximis quibusq; periculis. Etsi enim scriptum est de impijs, Non est pax impijs, De pijs autẽ, Israel habitabit confidenter, ũres ipsa docet, longe alium esse rerum euentum. Impij enim secure uiuunt, & in publica ubiq; fide ambulant, primum, quia cõparant se ad aliorum hominum mores. Sectantur publicã & usitatam religionem, siue ea uera sit, siue falsa. Maledicunt cum maledicentibus, Nugantur cũ nugantibus, Helluantur cum helluantibus, & omnino extra publicã uiam, siue ea recta sit, siue praua, non deflectunt. Similitudo autem est beneuolentię mater. Et uulgo dicunt, Simile gaudet simili. Quare, cũ impij sequant̃ studia impiorum, & obsequant̃ affectibus eorum, consequunt̃ etiã inter ipsos publicã securitatẽ. Deinde impij seruiũt Satanę, q̃ est princeps huius mundi. Quare Satan, pro more principum, hoc p̃cipue agit, ut serui sui publicã habeant securitatem. Sed quid? num hęc securitas perpetuo est duratura? Nihil certe minus. Non eĩ durat, nisi usq; ad reue

Piorum et impiorum fortuna.

ὁμοιότης τῆς φιλοστοργίας μήτηρ.

uſq; ad reuelationem diuini iudiciꝫ. Vidi, inquit pſalmus, impium ſuperexaltatum & eleuatum ſicut cedros libani. Tranſiui & ecce non erat, q̃ſiui eum, & non eſt inuentus locus eius. Et aliâs, In labore hoīm non ſunt, & cum hoībus non flagellantur, ſed ſequit̃. Quō facti ſunt in deſolationē, ſubito defecerunt, perierunt propter iniquitatē ſuā. Et Paulus, Cum dixerint, inquit, pax & tuta oīa, tunc repentinus ſuperueniet interitus. Fugienda igitur eſt impioꝝ ſecuritas, ne etiā una cum impijs ſubito pereas. Pij aūt non habent in hoc ſeculo trāquillitatē, nec fruunt̃ publica fide. Non eſt ſeruus, inquit Chriſtus, maior dño ſuo, ſi me perſecuti ſunt, & uos perſequent̃. Nec miꝝ eſt, q̄ Chriſtus una cum pijs ſuis non fruant̃ publica huius mundi ſecuritate. Principio enim, Chriſtus arguit ſtudia & opera huius mundi. Teſtimonium, inquit, fero de mundo, q̃d opera eius mala ſint, Et aliâs, Spūs ſanctus arguit mundum de pctō, de iuſtitia, & de iuditio. Idē & pij oēs faciunt. Alij, qui uocati ſunt ad docendum Euangelion, arguunt opera huius mundi, doctrina et uita, uerbis et factis. Alij, qui priuatā agunt uitā, arguunt mundum, ſi non publica doctrina, attamē exēplis uitę ſuę. Idolatras arguunt, cum ipſi ſectant̃ ueꝝ unius dei, patris dñi noſtri Ieſu Chriſti cultum. Blaſphemos arguunt, cum ipſi de deo pia loquuntur, Helluones arguunt, cum ipſi ſobrie uiuunt. Impoſtores arguunt, cum ipſi iuſte negociant̃. Inuidos & detractores arguunt, cum ipſi proximum ſuum amore complectuntur, & honeſta de eo dicunt. Breuiter, arguunt uniuerſum mundum, cum ipſi non cōparant uitā ſuā ad mores huius mundi, ſed ad regulā uerbi dei. Et hoc eſt p̄cipuum offitium pioꝝ, non ut in oībus conuiuijs & tonſtrinis declamitent importune in publica hominum uitia, ſed ut honeſta uita ſua teſtent̃ ſibi diſplicere impietatē & iniquitatē huius ſeculi. Hęc eſt uitioꝝ rep̄henſio, pio homine digniſſima. Quis aūt pacienter ferre ſolet reprehenſorē? Quis non odio proſequitur accuſatorē, caſtigatorē, & condemnatorē? Cum igitur pij ſint tā doctrina, q̄ uita ſua rep̄henſores & condemnatores huius ſeculi, fieri nō pōt, quin incurrant in maximum odium et offenſionē eoꝝ, qui ſe totos huic ſeculo dediderunt, nec uſq; inter eos tutum locum inueniant. Deinde, pij non ſunt ciues, ſed peregrini & hoſpites huius terrę. Non habemus, inquit, hic manentē ciuitatē, ſed futurā inquirimus. Peregrinis aūt & hoſpitibus non concedit̃ à ciuibus, ut fruant̃ publicis bonis ſuę ciuitatis. Ac poſſunt quidē ciues aliq̄ties ferre, ut peregrini ad ipſos diuertant, non poſſunt aūt ferre, ut peregrini rep̄hendant publicas ciuitatis ſuæ mores, & inuadāt eiectis ipſis, in bona ipſoꝝ. Qui enim, cum peregrinus ſit, hoc in aliena ciuitate conatur, gladijs & fuſtibus coerceri ſolet. Cum igit̃ pij ſint pegrini huius terrę, & rep̄hendant mores ciuium huius ſeculi, ac glorient fructum omnium bonoꝝ ad ſe pertinere, non eſt miꝝ, q̄ inueniant inimicos, nec ullā habeant inter ciues huius mundi

Pij arguunt mundum.

Pij ſunt hoſpites in hoc mūdo.

tranquillitatem. Si de mundo, inquit, essetis, mundus q̃d suum est, dili
geret. Quia uero de mundo nõ estis, sed ego selegi uos de mundo, pro
pterea odit uos mundus. Postremo, Satan est princeps huius seculi, pĩ
aũt sunt hostes Satanę, quippe q̃ cum in lauacro regenerationis publi
cum bellum susceperunt. Quis uero posset tutã & tranquillã agere uitã
in media regione eius principis, q̃ cum inimicitias exercet, & bellũ ge
rit? Quare pĩ, qui in hoc seculo, q̃d est principatus Satanæ, ætatẽ suam
agunt, non possunt esse tranquilli, & perturbatione ac periculis carere.
Sed quid, num hęc pericula sunt perpetua? num pĩs in his periculis est
pereundum? Minime oĩm. Pericula sunt momentanea. Salus aũt est eter
na. Ad punctum, inquit, in modico dereliqui te, et in miserationib. ma
gnis congregabo te. Ac rursus. Plorabitis & lamentabimini uos, mun
dus contra gaudebit, Vos aũt mœrore afficiemini, sed mœror uester
uertetur in gaudium. Et mox. Gaudebit cor uestrę, & gaudium uestrę
nemo tollet à uobis. Quod cum certo ita se habet, non est à pietate defi
ciẽdum propter p̃sentia pericula, sed potius in uera pietate propter cer
tissimam liberationẽ consistendum est, ut ꝑpetuam consequamur tran
quillitatẽ. Pergamus aũt ad reliqua. Hęc cum Iesus dixisset illis, mansit
in Galilęa. Vt aũt ascẽderunt fratres eius, tunc et ipse ascẽdit ad festum,
non manifeste sed uelut in occulto. Hic nunc perspicue uides, metum le
su, q̃ cauit sibi ab aduersarijs & insidiatoribus uitę suę, non fuisse carna
lẽ formidinem sed piã & spũalem prudentiã. Etsi enim non uersaꝛ in Iu
dęa publice, nec peragrat eã manifeste, hoc uidelicet agens, ne temere
se exponat periculis, tñ non discedit ab offitio, sed cum necessitas exige
ret, ut Euangelion suum, iuxta patris mandatum, p̃dicaret, non solum
non fugit Iudęam, sed etiã sistit se in inclytissima Iudęę urbe, & in fre
quentissima Iudęorę turba. Itaq; fugiẽda quidẽ sunt pericula, dum per
uerbum dei, & ueram pietatem licet, sed subeunda sunt q̃is pericula,
cum ad ea offitio, quod Dño deo nostro debemus, uocamur. Porro,
priusq; Iesus ueniisset ad diẽ festum, Iudęi (inquit Euangelista) quę
bant eum in festo, & dicebant, Vbi est ille? Et murmur multum erat in
turbis de eo. Quidam enim dicebant, bonus est. Alĩ aũt dicebãt, Nõ,
sed seducit turbã. Nemo tñ palam loquebaꝛ de illo, propter metum Iu
dęorę. Quęso te, quanta hęc est rerę inuersio? Qui est iudex uiuorę &
mortuorę, is iudicaꝛ nunc non à principibus tñ populi, sed à uilissi
mis quibusq; hoĩbus. Alĩ iudicant eum esse doctorẽ ueritatis, alĩ autẽ
seductorem & hęreticum. Et quanq; nonnulli uiderent optime de ipso
sentire, non tñ audebant prę metu suam sententiã libere & ingenue cõ
fiteri, ne haberentur & ipsi hęretici. Admonemur ergo ex hoc loco, ne
offendamur dissensionibus, quæ solent esse in doctrina religionis. Si
enim Christo ipso docente Euangelion suum, & confirmante illud ma
gnis ac multis miraculis, alĩ aliud de doctrina eius iudicarũt, quid mi
rum si hoc

Pericula fu-gienda, sed nõ est ab offitio declinandum.

rum ſi hoc diſſidium in poſteritatem etiam redundet. Quare, qui non prius uolunt accedere ad Euangelion Chriſti, q̃ publica religionis cõcordia inſtituat, nę illis expectãdum erit uſq; ad nouiſſimum diem, in quo manifeſta quidem erit certitudo uerę religionis, ſed ſerius erit q̃ ut ceſſatoribus & contẽptoribus liceat tum ſeſe meliori parti adiungere. Audient enim. Diſcedite à me maledicti in ignem ęternum, qui paratus eſt diabolo et angelis eius. Deinde uides & hoc loco, Eccleſiã dei non eſſe uulgum ipſum, qui habet titulum populi dei, ſed latere in uulgo. Hi enim oẽs, qui conuenerunt ad diem feſtum tabernaculorũ erant Iſraelitę, aut Proſelythi, quorũ cœtus habitus eſt pro populo & Eccleſia dei electa. Et tñ uides, q̃ pauci ſint inter ipſos, qui ſint uera mẽbra Eccleſię. Principes perſequuntur Chriſtum, & q̃runt eum interficere. Tales aũt non eſſe mẽbra Eccleſię, manifeſte patet. Maxima uulgi multitudo aut non requirit Chriſtum, aut pendet ex iuditio principum, & ſentit eum eſſe hęreticum. Quare nec hi ſunt uera Eccleſię mẽbra. Non nulli bene quidẽ ſentiunt de Chriſto, ſed non audent Chriſtum confiteri, prę metu. De his bona quidẽ ſpes concipi poteſt, ſed niſi diſcant Chriſtum etiam coram hoĩbus confiteri, non cõfitebitur eos Chriſtus corã patre ſuo. Pauciſſimi ſunt, qui uere & ingenue agnoſcunt doctrinam Chriſti, & eã etiã periculo uitę ſuę confitentur. Hi ſunt uera Eccleſię membra, ſed in turba ita latent, ut in nullo habeãtur numero. Quid ergo faciamus? Non moueamur nec potẽtia & autoritate hoĩm qui perſequuntur piam doctrinam, nec multitudine uulgi hoĩm qui contemnunt eam, ut deſeramus offitium noſtrũ, ſed moueamur potius potẽtia & autoritate dei, ac multitudine angelorũ dei, ut offitium noſtrũ retineamus, & in amplectenda uera Euangelij doctrina pergamus, quo cum paucis illis ueris Eccleſię membris cœleſtem hæreditatem accipiamus, per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

Eccleſia Dei quæ ſit.

HOMILIA LXI.

Rofecti ſumus ſuperiori die cum Ieſu Chriſto ſeruatore noſtro è Galilęa, ad Iudęam, in urbẽ Hieruſalẽ. Aſcendamus hodie cum ipſo ex ea urbis parte, quæ ad radicem montis Zion ſita eſt, ad tẽplum, quod in monte fuit ędificatum, ut cõtiones eius, quas in templo habuit, audiamus. Sic em̃ ait Euangeliſta. Cum iã dimidium feſti (nam tabernaculorũ feſtiuitas durabat octo diebus) peractum eſſet, aſcendit Ieſus in tẽplum, & docebat. Quid em̃ aliud ageret, q̃ ut doceret? Non enim erat miſſus in terrã, ut regio more dñaretur, nec erat miſſus, ut pecora in tẽplo ſacrificulorum more mactaret, ſed ut Euangelion ſuum doceret. Ego, inquit, cõſtitutus ſum rex eb eo

ſup̄ Zion montē ſanctū ſuū. Sed qualis rex? nū mūdanus? num qui, ut monarcha, externū gladiū geſtaret, & ſubiectos uiolēter coerceret? Minime omnium. Sed qui prędicaret mandatum dei, ſequitur em̄. Prędicans præceptum eius, hoc uidelicet, q̄ Dūs dixit ad me filius meus es tu, ego hodie genui te. Et apud Eſaiam. Spūs domini, inquit, ſuper me, eo q̄ unxerit me. Num ad accipiendum regnum mundanū? Minime, ſed ad adnunciandum Euangelion afflictis, ut mederer cōtritis corde, & prędicarem captiuis indulgentiam, & clauſis apertionem. Quare, et ſi miniſterium cōcionandi in templo cōſtabat Ieſum periculo uitę ſuę, tamen quia miſſus fuit, & uocatus diuinitus, ut Euangelion ſuum publice cōcionaretur, maluit pericula ſubire, q̄ ab officio diſcedere. Quid ergo auditores? Et mirabantur, inquit Euāgeliſta, ludęi dicentes. Quo modo hic literas ſcit, cum non didicerit? Perſonam reſpiciunt, doctrinam non obſeruant. Non eſt, inquiunt, phariſæus, non Rabinus. Neceſſe igitur eſt, q̄ à ſeipſo loquatur, ideoq̄ doctrina eius debet nobis merito eſſe ſuſpecta. Sed hoc eſt prępoſterę & peruerſum iuditiū. Veritas em̄ aut falſitas doctrinę non eſt iudicanda è perſonæ conditione, ſed potius perſona, è doctrina. Cū uenirem ad uos, inquit Paulus, non ueniebam cum eminentia ſermonis aut ſapientię adnūcians uobis teſtimonium dei. Ac mox. Ego per infirmitatem & cum timore ac tremore multo apud uos uerſatus ſum, & ſermo meus ac prędicatio mea nō erat in p̄ſuaſorijs humanę ſapientię uerbis. Quare ſi de doctrina Pauli iudicandū fuiſſet ex conditione perſonę eius, nihil debuiſſet ea haberi contēptius, & abiectius. Sed bene habet. Veritas doctrinæ nō conſtat humana ſed diuina autoritate. Vnde & Ieſus reſpondit ludæis, & dixit: Mea doctrina non eſt mea, ſed eius q̄ miſit me. Quod doceo, nō didici ab hoīe, nec finxi ex meipſo, ſed didici à deo patre meo, qui me propter hanc cauſſam miſit in terras, ut hāc doctrinā uulgarem. Itaq̄ doctrina mea, non eſt humana, ſed diuina. Quid ergo docuit Ieſus in tēplo, ut cognoſcamus huius cōtrouerſię ſtatū? Etſi fieri potuit, q̄ Ieſus in hac cōtione, quā in feſto tabernaculorę habuit in tēplo, expoſuerit uel aliquam partem legis, ſicut aliàs nonnunq̄ docuit, quēadmodum apud Matthęum cap. quinto & ſexto ſcriptum eſt, uel aliquod propheticum uaticinium de Meſſia, ſicut fecit in patria ſua apud Lucā capi. quarto, tamen facile conijci poteſt, cōtionem eius hoc p̄cipue ſpectaſſe, ut ſignificaret ſe eſſe uerę illum Meſſiam, quē deus per prophetas populo ſuo promiſit. Hęc enim eſt propria doctrina Ieſu, quam cum nullo hominum communem habet. Tametipſi enim patriarchę & ꝓphetę multa cōtionati ſunt de Meſſia, nullus tamen eorę docuit ſeipſum eſſe Meſſiam. Sed hęc doctrina ſolius fuit Ieſu filij Marię, quam non didicit ab alijs hominibus, ſed attulit eam ſecum è cœlo, & accepit eā à deo patre ſuo. Nemo

Chriſti doctrina propria quę ſit.

ſuo. Nemo ſibi ipſi, inqt apoſtolus, uſurpat honorẽ, ſed qui uocatur à deo, quemadmodum & Aheron, Ita & Chriſtus, non ſemetipſum glorificauit, ut fieret pontifex. Sed is, qui dixerat illi, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quid ergo ad hęc dicemus? Num exegit Ieſus ab auditoribus ſuis, ut cum doceret, ac ſignificaret, ſe eſſe uerũ Meſſiam, per prophetas promiſſum, his nudis uerbis continuo fidẽ adhiberent? An non fuerunt etiã alij, Iudas, uidelicet, Galilęus, & Saddocus, qui iactarunt ſe à deo miſſos, & ſignificarũt ſe eſſe Meſſias, hoc eſt, liberatores populi? Quare Iudęi potuiſſent Ieſu obijcere, Quid tuis ne, ut cũ primũ tu pdicas te eſſe à deo miſſum, & uerũ eſſe Meſſiam, uerbis tuis credamus? Multi fuerunt olim pſeudoprophetę, qui & ipſi gloriati ſunt ſe a deo miſſos, ſed euentus aliter docuit. Multi etiã noſtris tẽporibus fuerunt, qui gloriati ſunt ſe à deo uocatos, ut liberarent populum, hoc eſt, ut eſſent Meſſię, ſed reipſa cõpertum eſt, q̃ inſtitutum eorũ fuerit humanum ſomnium, & nõ diuina uocatio. Perierunt enim miſerrime una cum ſectatoribus ſuis, & nõ audiunt ſeruatores patrię, ſed potius ſeditioſi. Quare apage cum tua doctrina & pollicitatione. Piſcator ictus (ut dici ſolet) ſapiet. Noſtri amici & cognati crediderunt magno ſuo malo uerbis ſeditioſorum, & adiunxerunt ſe cum ipſis, ſed tantum abeſt, ut conſecuti ſint liberationem, quam ſperauerant, ut etiam uitam ſua amiſerint. Nihil felicius nobiſcũ res ageretur, ſi nos tuis iſtis uerbis fidem adhiberemus. Hęc certe Iudęorum obiectio, quam fortaſſis uel inter ſe mutuo cõtulerunt, uel tacite ſecum cogitarunt, habet aliquã ſpeciem prudentię. Non enim eſt temere cuiuis doctrinę, ſine cogniti one aſſentiendum. Et Ioannes poſtea ſcripſit. Ne cuiuis ſpũi credatis, ſed probate ſpiritus, num ex deo ſunt, quoniam multi pſeudoprophetę exierunt in mundum. Quare ne quis exiſtimet Chriſtum exigere aſſenſum ſuę doctrinę, ſine recta cognitione, addit. Si quis uoluerit uo- « «
luntatem eius facere, cognoſcet de doctrina, utrum ex deo ſit, an ego à « «
meipſo loquar. Hoc fere ſic exponi ſolet, q̃ doctrina Chriſti, non poſ- « «
ſit intelligi, niſi antea fide accipiatur. Et citatur illud Eſaię, Niſi crediderit is, non intelligetis. Bona ſententia, Sed & ſic dici uidetur, ut Chriſtus ſignificet, ſe non hoc agere, ut Iudęi ſuam doctrinam temere abſq; cognitione accipiant, ſed poſtulare, & iubere, ut diligentiſſime in eam inquirant, quo reipſa comperiant, eam non eſſe humanam, ſed diuinam. Si quis, inquiens, uoluerit uoluntatem Dei facere, cognoſcet de doctrina, utrum ex Deo ſit, an ego à meipſo loquar, hoc eſt, Affirmo meam doctrinam eſſe cœleſtem ac diuinam. Non autem poſtulo, ut temere mihi fidẽ habeatis. Scio multos fuiſſe impoſtores, quorũ doctrinę, cum ſine iuditio acceſſeritis, plurimum damni cõtraxiſtis. Sed oino

Doctrina uerbi Dei cognoscendaest.

uolo, & exigo, ut q̄ꝫ exacto potestis iuditio, de doctrina mea cognoscatis. Et hoc ꝯdico uobis, q̄ qui uoluerit uoluntatem dei facere, qui uoluerit offitium deo gratissimum prꝛstare, & cultum Deo acceptissimum peragere, is magna diligentia considerabit, & iudicabit de mea doctrina. Nam quemadmodum deo nihil magis placet q̄ꝫ ut filius eius audiatur, ita omnium hominum offitium est, ut recte ac probe cognoscant de doctrina, quę nomine filij & uerbi dei, ac ueræ religionis iactatur, ne prætextu diuini noīs in errorem, ac interitum abducantur. Iustus enim, inquit propheta, ex fide sua uiuit. Fides aūt est ex auditu. Et auditus per uerbum dei. Quare de uerbo dei, num uere id sit, quod dicitur, & iactatur, diligenter cognoscendum est. Adhęc, exigitur in primo decalogi præcepto, ut non colamus alienos deos, sed tantū unum & uerę deum. Non potest aūt coli, qui sit ignotus. Cognoscitur aūt per uerbū. Cognoscendum igiť est uerbum, cognoscēda est doctrina uerbi, num sit uera, & diuina, ut et uerus deus cognoscatur. Dices aūt: Homo sum, nulla p̄ditus sapientia, et necesse habeo alimenta corporis magno labore quęrere. Quō igitur licebit & uacabit mihi, de doctrina uerbi Dei & religiōis multa cogitare? Sed tu qualis qualis sis uel ingenio, uel externo uitę genere, certe homo es, ad imaginē & similitudinē dei cōditus. Christianus es, in Christo per baptismū renatus, & expectas hęreditatē cœlestem. Vide nūc mihi, q̄t nominibus admoneāris, ut nihil tibi sit prius, nihil posterius, q̄ꝫ ut oēm tuam curā & cogitationē, ad cognitionē doctrinę de deo, de filio dei, hoc est, de uera religiōe cōferas. Nec potes uoluntati dei magis obtempare, & p̄stantiorem cultum dei facere. Habent quidē sacrifitia, otia sabbati, & alia Leuitica quandā diuini cultus rationē, in Israelitica politeía. Sunt & in Christianismo sua sacra. Sed hic est præcipuus cultus Dei, hoc est maximū sacrum, ut uera & recta doctrina religionis cognoscatur, & ei per fidem obediatur. Conquereris te esse hominem miserum. Quæ est ergo illa insipientia & insania, neglectu & contemptu cognitionis de uerbo dei, miseriam miseria cumulare? Num hoc agis, ut sicut in hoc seculo uideris miser ac infœlix, in altero seculo fias multo infœlitior? quin potius in hanc curam tota mente incumbendum est, ut cū sis in hoc seculo miser, consequaris ueram é miseria liberationem. Non potes autem hanc consequi, nisi ut cognoscas doctrinam de uero deo, et filio eius. Hęc, inquit, est uita æterna, ut cognoscant te uerum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Quare hoc unum sit propositum nostrum, quo intueamur, & quo cursum nostrum dirigamus, ut doctrinam religiōis maxima cura percipiamus, et perceptam conseruemus. Cæterum, postq̄ꝫ Christus ostendit Iudęis, quòd gratissimus deo cultus sit, ut de doctrina sua cognoscant, & significauit se hoc postulare, ut non temere uerbis suis fidem adhibeāt, sed q̄ꝫ diligentissime iudicent, dubitabit fortassis quis-

quam, quo

piam, quo modo aut qua ratione Iudæi potuerint de doctrina Christi num sit humana an diuina, iudicare. Quare addit Christus. Qui à semetipso loquitur, gloriam propriā quærit. Qui aũt quærit gloriam eius, qui misit ipsum, hic uerax est, & iniustitia in illo nõ est. Hic est canon, ad quem si exigat doctrina Christi, ueritas eius nõ difficulter cognosci potest. Ac potuisset quidẽ Christus hoc loco longã instituere cõtionem de ueritate doctrinæ suæ, qua p̃dicabat se esse Messiam per prophetas promissum, (de hac eĩm doctrina nunc agitur) his uidelicet argumentis, q̃ tempus de aduentu Messiæ à prophetis p̃dictum, adhuc familia & persona matris, è qua Messias sit nasciturus, p̃terea locus nativitatis Messiæ, in ipsum solũ competãt, q̃q̃ Ioannes Baptista, cuius autoritas ab oĩbus habita sit sacrosancta, publice testimonium dixerit, nõ se, sed ipsum, Iesum, esse Messiã, & q̃ magnis ac multis miraculis, quæ sunt cœlestia testimonia, doctrinã suam cõfirmet. Hæc et id genus alia argumenta potuisset Iesus in mediũ proferre, sed quia Iudæi conferunt ipsum cogitatiõibus suis cum seditiosis, quẽadmodum supra indicauimus, ac metuunt interitũ suum, si se coniungant cũ ipso, sicut interierunt hi, qui Iudæ Galilæo & alijs seditiosis adhæserunt, idcirco utit̃ eo argumento, q̃ se à seditiosis distinguat, & ueritatẽ suæ doctrinæ probet. Quare q̃d hoc loco dicit, hanc habet sententiã. Seditiosi cõtionati sunt se esse à deo missos, et se esse Messias, hoc est, seruatores populi dei. Ego idem cõtionor, uidelicet, me esse à deo missum, & me esse Messiã, seu seruatorẽ populi dei. Quo igit̃ argumento deprehendetis meam contionem esse ueram, illorũ aũt uanam et falsam? Hic aĩm mihi uestræ aduertite. Inter iustos & iniustos legatos, q̃ ab alijs emittunt̃ hoc est discrimen, q̃ is qui q̃rit gloriam & utilitatem eius, à q̃ emissus est, sit iustus legatus, et probe fungat̃ suo munere, qui aũt neglecta dñi sui gloria, q̃rit tantum sui noĩs gloriam, is non loqtur ea, quæ dñs eius mandauit, sed loquit̃ à semetipso, loquitur mẽdatia, nec est uerax sed mẽdax & iniustus legatus, qui legati nomen p̃texit tãtum, cũ interim suas res, non eius, cuius noĩe gloriatur, agat. Nunc ergo, amabo uos, conferte meas actiones, cũ seditiosis, & manifeste cognoscetis, q̃s nostræ sit uerus dei legatus. Hi enim, prætenderũt quidem nomen dei, & dixerũt se à Deo missos, non quæsiuerunt autem gloriam Dei, nõ quæsiuerunt, ut homines agnoscerent clementiam ac misericordiam Dei, ut fierent iusti coram Deo, ut obedirent mandatis Dei, ut seruarentur in morte, & acciperent cœlestem hæreditatem Dei, sed quæsiuerunt tantum suam externam dominationem, & mundanum regnum, ut liberarentur à tyrannide Romana, & ducerẽt in hac terra fœlicem uitam. Hoc fuit eorum propositum et institutũ, ideoq̃ digniſſimi sunt qui pro furibus & latronibus iudicent̃. Etsi eĩm iactarunt se à deo in salutẽ populi missos, hoc tñ egerunt, ut ipsi gloriã, potẽtiam, & dñationẽ in hac terra cõsequerẽtur

Legationum discrimen.

tur. Ego uero, quid, obsecro uos, aliud ago, q̄ ut gloria dei patris mei, qui me misit, promoueat. Non quęro regnum mundanum: Scitis ipsi, cum me uelletis regem creare, me fugisse. Nō congrego exercitum, ut inuadam externam dominationem, sed obedio illis mandatis, quę prophetæ testati sunt deum daturum Messię, quem sit in hanc terram missurus. In Mose scriptum est de Messia, Prophetam, inqt Dñs, suscitabo eis de medio fratrum suorū, similem tui, & ponā uerba mea in ore eius, loqueturq; ad eos, oīa quę pręcepero illi. Quæ ergo p̄cepit Dñs Messiæ suo primum, ut adnuntiet Euāgelion de remissione pc̄tōrum. Spiritus dñi, inquit, super me, ideo unxit me, ad p̄dicandum humilibus misit me, ut mederer contritis corde, ut prędicarem captiuis liberationem, uidelicet à peccatis, & clausis, hoc est, uinctis carcere legis, aperti onem. Deinde pręcepit ei, ut ędat miracula, in miseris & afflictis hoībus. Tunc aperientur, inqt, oculi cęcorum, & aures surdorum patebūt, tunc saliet sicut ceruus, claudus, & aperta erit lingua mutorum. Postremo p̄cepit ei, nō ut regio more dñetur in terra, sed ut seruili more sub ięciatur & affligatur, ac etiā pro pc̄tis hominum occidatur. Vere, inqt, languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipsi portauit. Et mox. Vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Hęc sunt pręcipua mandata, q̄ prophetę testant deum, Messiæ legato suo daturę. Maxima aūt hęc est gloria potētię & clemētię dei, q̄ Messias noīe dei consoletur afflic̄tos pc̄tis, subueniat miseris, & seruet hoīes à morte & perpetuo interitu. Cum igitur ego (inqt Iesus) quęro non meā gloriam, aut dñationem, sed gloriam dei, & obedio mādatis dei ac defungor eo offitio, quo prophetę Messiam defunctuę prędixerunt, nihil aliud certe reliquū est, q̄ q̄ doctrina mea, qua me affirmo esse Messiam, sit uera & diuina. Habes paraphrasim uerborę Christi. Proponit aūt hoc loco Christus obseruabilem canonē de cognoscēdis ueris ac falsis legatis dei. Multi em̄ solent sese iactare noīe dei. Dicunt, se missos diuinitus, & p̄dicare mandata dei. Inter Iudęos fuerunt phariſei, qui gloriabant̄ de doctrina sua, q̄ esset mandatū dei. Inter Christianos sunt Pontifices & Monachi, q affirmant decreta sua, esse decreta spūsancti. Quid ergo faciamus? nū doctrinę eorū temere & sine iudicio accedendū est, q̄ iactēt se esse uel legatos, uel uicarios dei, & afferre mādata dei? Nihil certe minus, sed q̄d docent, cōferendū est cum eo uerbo dei, q̄d per ꝓphetas & Apostolos est adnunciatū, & diuina auctoritate cōfirmatū. In humanis legatiōibus diligenter solēt inspici publicę literę legationis, quas uocant instructiones. Quod si legatus aliquid ab his alienum, aut diuersum commemorauerit, non solum non agnoscitur, sed etiam legatus ipse ignominia notari solet. In religione aūt habemus prophetica, ac post reuelatum & uulgatum Euangelion Christi, etiā Apostolica scripta. Hęc sunt publicę literę, & ut uocāt, instructio-

Meßiæ functio in terris.

Prophetico-rum & Apostolicorū scriptorum autoritas.

ſtructiones diuinarꝝ legationum. Quare, ſi quis gloriatur ſe legatum dei, & iactat uerbum ſuum eſſe uerbum dei, continuo exigendum eſt, ad inſtructiões illas propheticorum & Apoſtolicorũ ſcriptorꝝ. Quod ſi cum his non conueniat, habendum erit pro anathemate, etiamſi angelus id adnunciauerit. Sed non dubito, quin ludęi reprehenderint cogitationibus ſuis hanc, ut ipſi iudicabant, iactantiam, qua Ieſus gloriabatur ſe gloriam Dei quærere. Quid? quõ quæris gloriam Dei, cum manifeſte uioles legem dei, præſertim eam, quæ extat de ſabbato? Tu ſanas hoĩes in die ſabbati, et iubes eos eodem die auferre grabbata ſua. Quare tantum abeſt, ut ſis ex deo, & quęras gloriam dei, ut potius uoluntati dei obſiſtas, & maieſtatẽ legis eius contumelia afficias, ideoq; digniſſimus qui aut lapidibus obruaẽ, aut in crucem agatur. De hac re pergit Ieſus cõtionari. Et ait. Nõne Moſes dedit uobis legem, & tñ nemo ex uobis factis pręſtat legem? Quid me quæritis interficere. Scio quidem q; accuſetis me iniuſtitiæ aduerſus legem Moſi, propterea q; ſanauerim languidum in ſabbato, ſed ego uiciſſim affirmo me iuſte feciſſe, & legem uere obſeruare, uos aũt iniuſte facere, & legem uiolare. Hic ergo cõſiderandum eſt, q; cum Chriſtus dicit. Nemo ex uobis pręſtat factis legem, primum q̃dem intelligat de ſpeciali lege. Non occidas: Hanc eñ legem uiolabant ludęi, dum quęrebant Ieſum, uirum innocentem occidere, deinde intelligat de tota lege, ut ſit ſenſus: Vos dicitis me eſſe iniuſtum, at ego pro certo dico, me iuſtum eſſe, uos autem oẽs eſſe iniuſtos, nec ullum ueſtrꝝ uere ſeruare legẽ. Accepiſtis legem à deo, docetis legem, auditis legẽ, explicatis legem, ſed nemo ueſtrum pręſtat legem factis. Ac fieri põt, ut homo quiſpiam externã honeſtatem legis ſectetur, & uideatur coram aliꝭ hoĩbus iuſtus, nullus autem implet legem iuxta ueram ſententiam ſpũs ſancti, nec ullus poteſt eſſe actiõibus ſuorum operũ corã deo iuſtus. Nã manifeſtum eſt diſcrimẽ inter Chriſtum & oẽs alios hoĩes. Chriſtus enim totus eſt iuſtus ac ſanctus, & implet legẽ perfectiſſime. Peccatũ non fecit, nec eſt inuẽtus dolus in ore eius. Nec debuit Chriſtus hoc de ſeipſo diſſimulare, ꝓptea q; oporteat alios hoĩes iuſtitia Chriſti fieri iuſtos. Quare iuſtitia eius debet eſſe uulgata, & oĩbus nota. Aliꝭ aũt omnes hoĩes ſunt natura iniuſti, nec faciunt legẽ perfecte. Oẽs declinauerunt, nõ eſt, q; faciat bonum, non eſt uſq; ad unũ. Et. Oẽs peccauerũt, ac deſtituunt gloria dei. Ludęi igiẽ recte accuſantur à Chriſto, q; nullus eorum põſtet legẽ factis. Atq; hęc q̃dem eſt ſentẽtia ueterum interpretum, de hoc loco, ſed quid ſi Chriſtus his uerbis reſpiciat ad ea, q̃ mox de circũciſione recitabit, ac reꝑhendat ludęos imperitię, & imprudẽtię, q; cũ accuſent ipſum uiolatę legis de ſabbato, propterea q; ſanauerit languidũ in ſabbato, multo magis accuſent ſeipſos uiolati ſabbati, q; pueros ſuos ſabbato circumci dant. Nã hęc diſputatio ſuſcepta eſt cum Iudæis, occaſione eius miracu

li, quod Christus in eo ædidit, qui triginta & octo annos morbo fuit detentus, quemadmodum supra cap. quinto scriptum est. Et quia Iudęi sentiebant Christum eo facto uiolasse legem, ideo iudicabant eũ morte dignum, & quęrebant ipsum interficere. Propter quam caussam aliquãdiu non est uersatus in Iudæa, sed tantũ in Galilęa. Dicit ergo. Nõne Moses dedit uobis legem, uidelicet, de sabbato, & tamen uos nõ seruatis eã legem. Si enim ego sanatione hoīs languidi uiolaui legem de sabbato, certe uos multo magis uiolatis eam circumcisione uestra, quę admodum mox sequitur. Quare si iudicatis me dignum morte & uultis me interficere propter sanationem, multo magis uos morte digni estis, propter circũcisionem, quam sabbato facitis. Hęc summa non uidetur inepte cohęrere, cum his, quę mox de circumcisione sequuntur. Respondit aũt turba & dixit. Dęmonium habes. Quis te quęrit interficere? Hęc siue ab ea turba dicant, quę ignorat consilium Iudęorũ de interficiẽdo Christo, siue ab ijs, qui huius cõsilij conscij fuerunt, certe temere & impudenter dicuntur. Quid eñ uerisimilius est? num Iudæos homicidijs prophetarũ assuetos, meditari homicidium, an Iesum tot testimonijs cõmendatum, et tantorum miraculorũ operatorem dęmonio ac furijs agitari? Maxima igitur temeritas est, ꝙ tanta præcipitantia iudicauerint Iesum esse dæmonio obsessum. Et hoc est uulgare hoīm uitium, ꝙ re nec explorata nec cognita pronuntiare soleant, quod nõ dico in mentem, sed in buccã uenit. Si aũt Iudæi fuerunt huius iuditij conscij, & nihilominus dixerũt Iesum dęmonio agitari, quid, obsecro, potest dici impudentius? Negarunt eñ fortassis se meditari homicidium aduersus Iesum, ne sibi confessione sua periculum à reliqua turba, quę uidebaī Iesu fauere, & eum pro Messia habere, crearent. Sed uides hic extremam malitiam humani ingenij. Primum eñ homines natura tam peruersi sunt, ut non uereantur innocẽtissimos quosq; infamia notare, & quibusuis malis afficere, tantũmodo ne ipsi periculis obijciant. Deinde hoc est uetus ingeniũ impiorum, ꝙ suam impiam doctrinam adscribant deo, doctrinam aũt uere piam, dæmonio. Sed audi quid psalmus dicat. Vidi impium superaltatum & eleuatum sicut cedros libani. Et transiui, & ecce nõ erat, & quęsiui eũ, & non est inuẽtus locus eius. Quare non moueamur aliena peruersitate, & impietate, ut deseramus nostrũ offitium, sed sectemur exemplum dñi nostri Iesu Christi, quõ nulla Iudęorum impudentia & insania à sectanda uocatione sua absterruit: Veꝝ dissimulata contumelia pergit suam caussam, quam tractandam susceperit, exponere. Et dixit eis. Vnum opus feci, & oẽs miramini: Propterea Moses dedit uobis circumcisionem, non quia ex Mose sit, sed ex patribus, & tamen in sabbato circũciditis hominem. Si circumcisionem accipit homo in sabbato, ut nõ saluatur lex Mosi, mihi indignamini,

namini, quòd totum hominem sanum fecerim in sabbato? Nolite iudi ‹‹
care secundum aspectum, sed iusto iuditio iudicate. Supra dixit Chri- ‹‹
stus, ꝙ si Iudęi sentiunt ipsum sanatiõe sua uiolasse legem de sabbato, multo magis sabbatum ab ipsis uioletur. Nũc ergo exponit, quo facto uiolent sabbatũ, siqdem obedire uolũtati et uocatiõi dei sit sabbatũ uiolare. Vnũ, inqens, opus feci, unum hominem tot annis morbo detentum, curaui in sabbato, & oẽs miramini, omnes obstupescitis, omnes indignamini, oẽs grauissime fertis, et iudicatis me legẽ de sabbato non solum neglexisse, uerꝝetiam quantum in me sit, abrogasse, cum tamen uos ipsi singulis sabbatis eam negligatis, si modo id est negligere, ꝙd uos dicitis. In quo ergo negligimus eam? In circũcisione. Nam Moses prꝫcepit uobis circumcisionem, non quidem, ꝙ ante Mosen nõ fuerit instituta, sed ꝙ eam à patribus acceperit. In eo prꝫcepto iubetur circumcisio fieri octauo die. Infans, inquit, octo dierꝫ circumcidetur in uobis. Solet autem sæpe ac multum contingere, ut mulier pariat filium in die sabbati. Itaqꝫ octauus dies incidit in sabbatũ, quod proxime sequitur. Quid ergo fit? Vos certe soletis puerꝫ in sabbato circũcidere, ne lex illaquę apud Mosen, de circũcisione à patribus accepta extat, soluat et negligatur. Cur ergo tam uehementer in me insultatis, ꝙ hominẽ tot annos languidum, & tam graui morbo detentum in sabbato curauerim? Dicitis, legem dei iubere puerum octauo die circumcidere, nulla habita sabbati ratione, ideoqꝫ hoc uobis diuina autoritate licere, at uicissim ego dico uobis quòd & lex Dei patris mei iubeat me infirmos curare, quocũqꝫ tempore mihi oblati fuerint. Quare quod facio in die sabbati, paterna autoritate facio. Testantur Euangelica scripta, quòd sabbatũ multum negotij exhibuerit Iesu Christo inter Iudęos. Et tamen, qui uenerat, ut esset subiectus legi, ac impleret legem, nunqꝫ neglexit sabbatum iuxta diuinam eius legis sentẽtiam, sed tantum iuxta pharisaicas & superstitiosas opiniones. Quare uaria extant argumenta apud Euangelistas, quibus Christus tuetur suam innocentiam, et reprehendit uanas de sabbato superstitiones. Nã aliàs citat indesinentem actionem patris sui. Pater meus, inquit, operatur usqꝫ nunc, & ego operor, aliàs citat exemplũ Dauidis, qui necessitate famis coactus edit panes ꝓpositionis aliàs producit in medium, ouem quę sabbato incidit in foueam & educitur, alias bouẽ aut asinum, qui soluitur, & ducitur aquatum, aliàs mactatiõem hostiarum, quę fiebat singulis sabbatis à sacrificulis in tẽplo. His exemplis & rationibus Christus non abrogat sabbatum in politeía Mosaica, sed ostendit ueram de sabbato sententiam, & damnat pharisaicam ac Iudaïcam superstitionem. Nam sabbatum fuit in politeía Mosaïca magnis & grauibus caussis institutũ, nec debuit, in ea politeía, quę erat legitima, & diuinitus ordinata prophanari. Primum enim institu-

Sabbati obseruatio.

tum fuit, ut esset monumentū creationis huius mundi. Nā spūs sanctus
Sabbati usus. uidit futurū, ꝙ humana ratio excogitatura esset uarias opiniōes de cōditione mūdi. Alij em̄ senserūt mundū nō incepisse, sed fuisse ab ęterno. Alij dixerūt incepisse quidē, sed nō ex nihilo. Alij docuerunt eum sua sponte natū. Quare cū Moses educeret Israelitas ex Ægypto, ac recēs adhuc esset memoria creationis huius mundi, à patriarchis (qui q̄ ppius aberāt ab ortu & diuina ꝓgenie, eo certius cognoscebāt initiū mundi) ad posteros propagata, iussit spiritus sanctus instituere sabbatum, ut esset publicum monumentum, quo posteri cognoscerent mundum non fuisse ab ęterno, sed esse ab initio, ex nihilo diuinitus creatum. In pręcepto enim de sabbato diserte additur. Sex diebus fecit deus cœlum et terrā & mare & oīa quę in eis sunt. Et requieuit die septimo. Quibus uerbis sabbatum perspicue cōmendatur, ut sit monumentū creationis. Deinde institutum est sabbatum, ut esset sacramentum, & admoneret Israelitas, ꝙ solus deus qui creauit mundum, & promisit semen mulieris cōtriturū caput serpentis, sit sanctificator & seruator ipsorū. Dedi, inquit, sabbata mea eis, ut esset signū inter me & eos, ac scirent, quia ego Dñs sanctificans eos. Quare deus uetuit Israelitas in die sabbati facere opera rustica, & opificia, ut ocioſi conuenirent in unum cœtum, audirent uerbum dei, & facerent sacra, ex quibus deum uere agnoscerent, fidem suam confirmarent, & uno oēs ore deum laudarent. Nullum opus, inquit, facias in eo, neq; tu, neq; familia tua, neq; iumenta tua. Ergo nec loquendum est, aut standum, aut aliquo usq; progrediēdum, aut ne cogitandum quidē aliquid: nam & hęc sunt opera. Absit. Principio em̄ otium sabbati ciuiliter, non superstitioſe intelligendum est, de cessatione uidelicet, ab ijs operibus, quibus celebritas sabbati aut impediretur, aut abrogaretur, deinde intelligendum est, de generali, non de personali uocatione. Aliud est, generalis uocatio, aliud, personalis. Gene-
Vocationum diuersitas. rali uocatiōe iubentur oēs hoīes hanc legem, Non occidas, obseruare. Personali aūt uocatione, iubetur magistratus sceleratos punire, & pro sceleris qualitate, occidere, ita & generali uocatione pręceptum erat oībus Israelitis, ut in sabbato nulla facerent opera, talia uidelicet, ciuilia aut rustica, qualia solēt fieri profestis diebus. Personalis aūt uocatio erat, ꝙ sacerdotes in tēplo mactabant pecora, ad facienda sacra, personalis uocatio erat, ꝙ in sabbato circumcidebatur infans, personalis uocatio erat, ꝙ boues & oues aut ducebantur aquatum, aut educebantur è foueis, in quas ceciderāt, personalis uocatio erat, ꝙ Iesus curabat in die sabbati infirmos, personalis uocatio erat, ꝙ Matathias iniit pugnā aduersus hostes in die sabbati, ut tueret eam politiáv, in qua & sabbatum & aliæ leges obseruare possent. Quare, etsi generali uocatione non li-
1. Mach. 2. cuit in die sabbati quęuis facere opera, tamen personali uocatione multa licue

ta licuerunt, quę alioqui erant illicita: In Christianismo autē nullus quidem iudicari debet, in parte diei festi, aut sabbatorum, quemadmodū Paulus ait, sua autem debet esse dierum festorum obseruatio, ut publicus fiat conuentus ad cognoscenda benefitia dei per Iesum Christū nobis pręstita, & ad laudandum nomen Dñi, de qua re cum alias copiose dixerimus, audiamus nunc exhortationem, quam Christus ad finē contionis suę addit. Nolite, inquiens, iudicare secundum aspectum, sed iusto iuditio iudicate. Ostendi nunc ex lege de circumcisiōe, ꝙ iudicetis de meo opere, nō secundum rei ueritatem, & rectam legis sententiam, sed tantum secundum externā operis speciē, & humana uestra somnia. Nā si recte cōsideraueritis, quid sit sabbatum, & quę sit uera sententia eius legis, iudicabitis potius, me sabbatum obseruasse, cꝫ prophanasse. Peccatum aūt est, in iuditio, ut personam respicere, ita etiam externam tantum speciem rei cōsiderare. Nolite ergo sic secundum aspectum iudicare, sed iusto iuditio iudicate. Obseruabile pręceptum, tā magistratui cꝫ priuatis, idcꝫ non in ciuilibus tantū, sed in Ecclesiasticis, adeocꝫ omnibus negotijs. Nam secundum aspectum iudicare, est in iuditio cōsiderare, non ueritatem, sed speciem tantum rei, ut si quis, exempli gratia, in ciuili iuditio, cōsideret in accusatore nō caussam ipsam, & oēs circumstantias eius, sed uel externam tantum facti absurditatem, qualis se se prima facie in reo offerret, uel accusatoris eloquentiam, ac pronuntiet ex eo pro accusatore aduersus reum, aut si qs ex scriptura, sentiat Deum externos pedes habere, ꝙ scriptura dicat deum descēdisse de cœlo, & uidisse ędifitium turris Babylonicę, aut si quis de proximo suo iudicet, secundum unius aut alterius inuidi maledicentiam. Quis aūt sic temere iudicans, nō facile deciperetur, ac á uera uia aberraret? Quare adhibenda est summa in iudicando diligentia, ut in recta semita iustitiæ ambulemus per Iesum Christum Dñm nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

Festorum dierum obseruatio in Christianismo

Iudicare secundum aspectum.

HOMILIA LXII.

ASCendimus his diebus cum Christo in templū Hierosolymitanum, & audiuimus cōtionem eius, qua & ueritatē doctrinę suę affirmauit, & opus miraculi, quod in die sabbati ædiderat, defendit. Audiamus nunc quam uaria iuditia de Iesu Christo ludęi fecerint. Ac initio audiamus sententiam ciuiū Hierosolymitanorum. Dicebant ergo quidam ex Hierosolymitanis. Nonne hic est, quem quęrunt interficere? Atqui ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt. Num uere cognouerunt principes hūc esse uere Christū? Sed hunc nouimus unde sit, Christus autē cum uenerit, nemo scit, unde sit. Pauca uerba loquuntur ciues Hierosolymitani, sed produnt mag

nam ſuam imperitiam de Chriſto, & pertinatiam in ſua impietate. Etſi enim habitarunt in urbe ſancta Hieruſalem, in qua erat templum, & in qua religionis doctrina atq; uaticinia de Chriſto maxime omnium explicabantur, tamen ne ea quidem, quę de Chriſto in prophetis paſſim obuia erant, cognoſcebant. Chriſtus, inquiunt, cum uenerit, nemo ſcit, unde ſit. Quid ergo eſt, q̄ prophetæ toties dicunt, Chriſtum naſciturę ex familia Dauidis? quid q̄ manifeſte dicit Michęas, Chriſtum naſciturum in urbe Bethlehem, quemadmodum & alij Iudęi, qui paulo eruditiores erāt, paulopoſt affirmabunt & Pontifices ante in aduentu Magorum, Herodi indicauerant? Sed hoc illud eſt, quod uulgato prouerbio iactatur. Quo quis propius Romam habitat, eo peior eſt Chriſtianus, ita quo quis propius urbem Hieruſalem habitauit, eo peior & imperitior fuit Iudęus. Nam cum maxima ſemper multitudo Iudęorum, diebus preſertim feſtis, ad Hieruſalem conuenerit, ut ſacra ſua perage rent, dubium non eſt, quin ciues, poſthabita cura & ſtudio audiendę ſa cræ doctrinæ, dederint operam excipiendis & tractandis hoſpitibus, ac ſectati ſint ſua cōpendia in extrudendis mercibus, ac rebus ad ſacrifi tia neceſſarijs. Itaq; factum eſt, ut nullam prorſus ueram cognitionem de Meſſia ſuo, ſeu Chriſto, niſi ſi quæ forte inter pocula audiuiſſent, conſecuti fuerint, ac rudius & ineptius loquantur de Chriſto, q̄ ulli extranei Iudæi. An non et hi ſunt noſtrorę ciuium mores? In diebus feſtis multo maior habet cura excipiendorum peregrinorę, qui huc conueni re ſolent, & extrudendarę mertium, q̄ audiendi Euāgelij. Putas aūt fore, ut deus tātam oſcitantiam, & neglectū uerbi ſui diutius ferat? Vide mihi exēplum ciuium Hieroſolymitanorę. Hi maluerunt dare operam ſuo cōpendio, q̄ ueram doctrinam de Chriſto cognoſcere. Fructus igitur Chriſti, q̄ eſt theſaurus oīm cœleſtium bonorę, trāslatus eſt ab eis, ad extraneos, ipſi aūt tam horribiliter perierūt, ut facti ſint opprobriū, et blaſphemia, exēplum & ſtupor in oībus gentibus, quēadmodū prophe ta ait. Quare cauendū eſt, ne noſtra culpa fiat, ut alieni nucleū, ut ita di cā, pię doctrinę auferant, & nobis putamina tantū, hoc eſt, famē uerbi dei, ac ꝑpetuū interitum relinquant. Deinde Hieroſolymitani prodūt etiā his uerbis pertinatiā animi ſui in impietate. Cum em̄ dicūt. Nūquid re cognouerūt principes, hunc uere eſſe Chriſtū? Sed hūc nouimus unde ſit, ſignificāt ſe exiſtimare, q̄ ipſi non ſolū rectius iudicent de Meſſia, q̄ principes, uerę etiā q̄ quāq̄ principes agnoſcerent hūc Ieſum ꝑ Meſſia, ipſi tn̄ non uelint eū agnoſcere. Sciebant em̄, q̄ Ieſus grauiſſime reprehenderet ſuperſtitiones & impietates Iudęorę. Viderūt eū è tęplo ejicere mercatores & ſubuertere menſas numulariorę. Ex his autem nondinationibus faciebant maximū quęſtum ac lucrę. Cum igit intelligerent doctrinā Ieſu eò tendere, ut quęſtus ipſorę aboleatur, malunt eti

am prin-

am principum ſuorꝝ iuditium contemnere, ꝙ hunc Ieſum pro Meſſia agnoſcere. Hic cõſidera mihi, quantę ſint ſordes humani ingenij, ꝙ nihil penſi habeat, modo lucrꝝ faciat. Hoïes em̃ tanto animi ardore conſectantur opes, ut aliàs ſeſe nõ niſi ad principum ſuorꝝ religionẽ, ſiue ea uera ſit, ſiue falſa, modo ſit tuta, & ad facienda cõpendia utilis, comparent, aliàs principum ſuorꝝ religionem magno faſtidio contẽnant, ſi in ea non affulgeat ipſis ſpes aliqua lucri. Sed quid? Sterquilinia ſunt, nõ hoïes: Deum uentrem, non deum uerũ colunt. Pecora ſunt, porci ſunt, imo melior eſt porcorum conditio, ꝙ iſtorum hoïm. Nam porci, dum uiuunt, fruunt ſuo luto, poſt, cum mactantur, abit aïa eorꝝ in nihilum, nec quicꝙ aduerſi amplius patitur. Iſti aũt hoïes, cum adhuc uiuũt, nõ fruunt ſuis opibus, ſed abutunt uel tenaciſſima auaritia, uel perditiſſimo luxu, cum uero mortẽ oppetunt, obijciunt ꝓpetuis cruciatib. Quid ergo his aut miſerius, aut etiã turpius, quibus porci uident beatiores? Sed relinquamus iſtos (ſiquidẽ hoc unum ſpectant) ſuo uentri, nos uero audiamus, quę Ieſus reſpondeat. Clamabat ergo Ieſus in templo do- « «
cens ac dicẽs. Et me noſtis, & unde ſim noſtis, et à meipſo non ueni, ſed « «
eſt uerus, qui miſit me, quẽ uos non nouiſtis. Ego uero noui eum, quia « «
ab ipſo ſum, & ille me miſit. Clamabat, inquit. Maxima enim ludęorꝝ « «
multitudo cõuenerat hoc tẽpore Hieroſolymis, & uolebat Ieſus doctrinã ſuam, manifeſtã, & oïbus notã eſſe. Quod autẽ dicit hanc habet ſententiã. Vos muſſitatis inter uos, ꝙ cum ueniat Meſſias, nemo ſciat, unde ſit. Ego uero inſcitiam ueſtrã mirari ſatis non poſſum. Manifeſtiſſimum em̃ eſt ex prophetis, ꝙ Meſſias, quantum quidẽ ad diuinã eius naturã attinet, ſit ab ęterno genitus, à deo patre ſuo. Dñs dixit ad me, inqt, filius meus es tu, ego hodie genui te. Et, Egreſſus eius ab initio, à diebus ęternitatis. Quod aũt attinet ad humanã eius naturã, manifeſtiſſimum eſt, ꝙ prophetę ꝑdixerunt eum naſciturum ex familia Dauidis, in urbe Bethlehem. Non põt quidẽ negari, quin ſcriptum ſit, Meſſiã fore deſpectum, & nouiſſimum uirorum, & uenturum pauperem, inſidentẽ aſello, hoc autẽ intelligendum eſt de abiecto uitę eius genere inter hoïes, uidelicet, ꝙ non ſit dñaturus regio more in terra, ſed multa aduerſa paſſurus, interim tñ nequaꝙ erit obſcurus, ſed clariſſimus omnium, tã ꝑdicatione Euangelij ſui, ꝙ operatione miraculorum. Quare ſi uos ciues Hieroſolymitani cõferretis diligẽter (id q̃d ratio ſalutis ueſtrę poſtularet) prophetica dicta de Meſſia, cum mea perſona, & meis actionibus, ꝓfecto fieri nõ poſſet, ꝙn cognoſceretis me, ꝙ nõ eſſem uanus quiſpiã homo, qui mihi temere arrogẽ maieſtatẽ Meſſię, ſed ꝙ eſſem uerus ille Meſſias, quẽ et uerus deus in hunc mundum, iuxta prophetica uaticinia, miſerit. Quid aũt multis opus eſt? Vos etſi plurimũ gloriamini de deo, tñ non nouiſtis deum, hoïes eſtis impij, & dei contemptores. Ego uero noui deum, ꝙ & ab ipſo ſim ab ęterno genitus, &

Vulgi ſordes & impietas.

Ille me miserit in hunc mundum, ut assumam hoiem, & defungar officio Messiæ, quo uerus deus reueletur & cognoscatur. Quare, fieri non potest, ut cum ego a uobis contemnar, uerā habeatis notitiam Dei. Ad hęc ergo, quid dicemus? Christus palam accusat ciues Hierosolymitanos, ꝙ nullā habeant dei notitiam. Quem uos, inqt, non nouistis. An non uidebantur esse populus dei? An non gloriabant̃ de deo? An non habebant in urbe sua templū dei? Nihilominus tñ accusantur, ꝙ non cognoscant deum. Vnde ergo hoc accidit? certe non aliunde, q̄ꝫ ꝙ non uere cognouerint Christum. Non em̄ potest deus cognosci, nisi cognito Christo. Ergo, inqs, nec Iudęi, qui nunc sunt, nec Turcę, cognoscunt uerę deum, etiamsi multa de deo iactent: non enim agnoscunt Christū. Recte. Et addam aliqd amplius. Nec Christianorū uulgus uerum deū agnoscit, quia etsi tenet nomen Christi, tamen non intelligit uerū officium Christi. Dicunt quidē deum esse misericordem et clementē, & uidentur deum in precibus suis inuocare, sed cum interrogant̃, propter quam caussam deus sit misericors, & qua fiducia inuocent nomen dei, ibi tum attoniti obstupescunt, ac nesciunt, q̄ se uertant. Nec uix aliter loqui solent de deo, q̄ꝫ Iudęus quispiā, aut Turca. De Christo, filio Dei, nulla pene mētio, nisi forte per occasionē. Sed qd de deo gloriaris absq̄ꝫ Christo? Deū, inquit loēs, nemo uidit unq̄ꝫ. Filius unigenitus, qui est in sinu patris, ipse enarrauit, quō igitur absq̄ꝫ filio posses uel deum accedere, uel deum cognoscere? Non est aliud nomen (ut Petrus ait) sub cœlo datum inter hoies, in quo oporteat nos saluos fieri. Quare si ne deum uolueris recte cognoscere, siue salutē ab ipso sperare & consequi, non potest tuę uoluntati satisfieri, nisi audias & agnoscas filiū dei Iesum Christū, quem pater nobis proposuit mediatorē et seruatorem. Nec ulla est ignorantię excusatio. Ante aduentum Christi, satis perspicua erat promissio de semine Abrahę, quę dispersis Iudęis, etiam inter gentes uulgabat̃. Post aduentum aūt Christi, Euangelion eius non solum prędicatum fuit in toto orbe terrarę, sed etiam confirmatū est multis & magnis miraculis. Quare, quod ad doctrinā salutis attinet, nihil unq̄ꝫ defuit, nec deerit humano generi. Quod autem maxima hominum multitudo, Ethnici, Iudęi, Turcę, et qui sunt inter Christianos impij, malunt sua terrena negotia agere, q̄ꝫ uerā cœlestis suę salutis uiam, ea diligentia, quā necessitas exigit, inqrere, impietas est hominū, non uitium diuinę doctrinę. Quid em̄ ad solē, ꝙ noctuę, uespertiliones, & bubones splendorē eius non uideant? Sol aūt cœlestis doctrinę Euāgelij de Iesu Christo lucet in toto orbe terrarę. Fama em̄ nominis Christi non est inclusa in unū tantum angulū terrę, sed est diuulgata tam inter Iudęos, q̄ꝫ inter Turcas, qui & possent, si haberēt seriam salutis suę rationem, ea quę de Christo extant, uere cognoscere. Sed libet eis magis cœcis, insciis & impijs esse, q̄ꝫ ut hanc cœlestem lucē aspiciant, & ueritatem di-

Dei uera notitia nulla est, nisi per Christum.

tatem discant. Pereunt igitur suo merito & damnatio eorum est iustissima. Porro, cum Iesus in templo publice contionaretur, Quærebant, inquit Euangelista, apprehẽdere eũ, & nemo misit in illum manus, quia nondum uenerat hora eius. In hoc capite, sæpe fit mentio periculorum Christi, et tamen Christus semper in tuto fuit, etiam cum uersaretur inter hostes suos, ac tum quoq; priusq; ascendisset in cœlum, dñatus est in medio inimicorum suorũ, quemadmodum psalmus dicit. Additur aũt caussa. Nondum, inquit, uenerat hora eius. Non deerat impijs phariseis & principibus sacerdotum uoluntas occidendi Christi, non deerat eis externa potestas, non etiam deerat opportunitas, sed deerat eis hora Christi. Ecquæ est illa, inquies, horaꝰ Accipiamus duplicẽ horam Christi in hac terra, Altera est hora uiuendi & pdicandi Euangelij sui. Hanc horam aliâs uocat lucem, Adhuc breue tempus, inquit, lumẽ uobiscum est. Ambulate donec lucem habetis, ne uos tenebræ occupent. Hæc hora cõplectitur totum tempus ministerij, quo Christus ambulauit in terra, & prædicauit Euangelion suum. Altera est hora crucifigendi & moriendi. Hanc horam uocat Christus horã ludæorũ, & potestatẽ tenebrarum. Hæc est, inquiens, hora illa uestra, & potestas tenebrarũ. Quare, cum docente Iesu in festo Tabernaculorum, nondũ uenerat hora eius crucifigendi & moriendi, sed erat adhuc hora Euangelij sui pdicandi, non potuerunt eum aduersarij cõprehendere. Sed hoc, inquies, accidit Iesu filio dei, qui habuit potestatem ponendi animã suã, & rursus sumendi eam, ideoq; potuit coercere aduersarios, ne ante tẽpus inijcerent in ipsum manus suas. Nos aũt sumus homines imbecilles, nec ea sumus potestate pditi, ut queamus aduersariorũ manus à ceruicibus nostris auertere, & conatum eorũ frustrari. Quid igit nobis prodest hoc exemplum Christi? Multum per oẽm modum prodest. Etsi enim nõ sumus natura filij dei sicut est Christus, adoptamur tñ in filios dei, propter Iesum Christum, in quẽ credimus. Inter naturales aũt & adoptiuos filios solet paterna hæreditas æqualiter pro sua cuiusq; cõditione distribui. In bonis uero cœlestis hæreditatis, etiam hoc continetur, q deus tueatur filium suum, nec sinat eum inter manus aduersariorũ perire. Angelis suis, inquit, mandauit de te ut custodiant te in omnibus uijs tuis. In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidẽ pedẽ tuum. Et iterum. Dñs à dextris tuis, confregit in die iræ suæ reges. Quare sicut deus defendit Christum filium suum, in medio hostium suorũ, ita etiam defendit unumquemuis credentem in Christum, propterea q is propter Christum sit in filium adoptatus. Accedit huc, q qui in Christum credit, fit membrum Christi per fidẽ. Quo aũt caput peruenit, eo necesse est membra sequi. Cum igitur caput Ecclesiæ, qui est Iesus Christus euaserit insidias hostium suorum, fieri non potest, quin & membra eius, qui sunt credentes in ipsum, euadant. Vide mihi, quàm admi-

Christi hora quæ sit.

Christus seruatur, ergo & credentes in ipsum seruantur.

rabiliter ſępenumero deus ſeruauerit Dauidem, iam ab aduerſarijs circumdatum, Elizęum, Petrum, Paulum, & alios pios, qui cum fuerint adoptati in filios dei propter Chriſtum, habitarunt etiã in adiutorio altiſſimi, et cõmorati ſunt in protectiõe dei. Quid ergo ad hęc dicemus? num deus dicitur hos tunc conſeruaſſe, cũ elapſi ſunt è manibus hoſtium, et liberati ſunt per angelos è carceribus, tunc aũt dereliquiſſe, cum poſtea in manus hoſtium ſuorũ peruenerunt, & ab aduerſarijs ſunt occiſi, aut alioqui morte extincti? Nihil certe minus. Deus tã admirabiliter, imo multo admirabilius ſeruat ſuos in morte, q̃ ante mortẽ. Poſtquam eñ peccauimus, ea facta eſt conditio humanę naturę, ut nobis ex hac corporali uita per mortẽ emigrandũ ſit. In ſudore, inq̃t, uultus tui ueſceris pane tuo donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es. Itaq̃ duo ſunt, iuxta generalẽ ordinationem, hoĩs tempora, quẽadmodũ paulo ante indicauimus. Alterũ eſt tempus huius corporalis uitę. Alterũ eſt tempus mortis, diſceſſus uidelicet ex hac uita. Hanc ordinationẽ deus, quamdiu hoc ſeculum ſteterit, non immutat, attamen promittit utroq̃ tẽpore, ſuam opẽ & defenſionem per filiũ ſuum Ieſum Chriſtũ. In tempore igiť corporalis uitę, deus ſemper admirabiliter defendit hoĩes, ac pręſertim pios, ut etiã externa & corporalia aduerſa effugiant. Satã eñ tam uirulentus eſt hoſtis humani generis, pręcipue aũt pioꝝ hoim, ut niſi deus tueretur eos in hac corporali uita, nullus eorũ poſſet euadere ex inſidijs Satanæ, & aliquãdiu in uita perdurare. Cum uero aduenit mortis tempus, ſicut pñ antea ſingulari dei auxilio cõſeruati ſunt in uita corporali, ita etiã conſeruanť in media morte, ne pereant, ſed habeãt ęternam uitã. Nam, cum dicimus deũ tueri pios in medio inimicorũ ſuorum, non intelligimus tantũ de externis & corporalibus inimicis, ſed intelligimus maxime omnium de ſpũalibus inimicis, qui ſunt Satan, et Mors. Nouiſſimus hoſtis, inq̃t Paulus, aboleť Mors. Ac Chriſtus filius dei, cũ hoc hoſte idcirco cõgreſſus eſt, & ſuſcepit mortẽ, ut per mortem aboleret eum, qui mortis habebat imperiũ, hoc eſt, diabolũ, et liberos redderet eos, quicũq̃ metu mortis per oẽm uitam obnoxij erant ſeruituti. Et in hoc Chriſtus mortuus eſt, ac reuixit, ut mortuis ac uiuentibus dñaretur, hoc eſt, ut non in uita tantum corporali, ſed etiam in morte ipſa conſeruaret ſuos ad uerã & perpetuam uitam. De Chriſto dictũ eſt. Nõ derelinques animã meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum uidere corruptionẽ. Et q̃d de Chriſto eſt prędictũ, hoc ſuo tẽpore eſt impletũ. Hęc hereditas Chriſti ptinet etiã ad pios, q̃ ſunt cohęredes eius. Etſi eñ pñ nõ ſtatim reſurgũt tertia die à mortuis, ſicut Chriſtus ſurrexit, tñ et caro ipſorũ requieſcit in ſpe, et uiuũt, etiã in morte, cũ Chriſto, ut ſuo tẽpore in Chriſto reſurgãt. Cum igiť, ſiue uiuamus, ſiue moriamur, dñi ſimus, agite amiciſſimi, nõ metuamus minas aduerſariorũ, nõ auertamur crudelitate hoſtiũ à ſectanda uocatiõe dei, ſed faciamus ptinaci ſtudio

Fij ſemper et ante mortem & in morte ſeruantur.

9 ũ ũnt
hõũ tpmpo
za

naci ſtudio noſtrum offitium, certo confiſi, ꝙ tam in uita q̃ꝫ in morte Dñs deus noſter, ſit per Chriſtum filium ſuum, ſeruator noſter. Percurramus aũt & reliqua. De turba multi crediderunt in eum, ac dicebant. « « Chriſtus cum uenerit, nũ ſigna plura ꝙdet ihs, quæ hic ædidit? Audiue « « runt phariſæi turbam murmurantẽ de illo hæc, & miſerunt phariſęi ac « « principes ſacerdotũ miniſtros, ut apprehenderent eũ. Etſi turba hoim « « non recte credit in Chriſtũ, & phariſæi ſunt crudeles ꝓſecutores Chriſti, tamen habes in utroq̃ horum hoim genere, quod ſit obſeruatione dignum. Nam cũ hi qui credunt, ex turba, dicunt, Chriſtus cũ uenerit, num plura ꝙdet ſigna? manifeſte ſignificãt, publicam fuiſſe famã inter Iudęos, Chriſtum fore miraculis illuſtrẽ, & doctrinam ſuam miraculis confirmatuꝝ. Cum igit̃ nullus alius hominum maiora ꝙdiderit miracula, eo tempore, quod prophetę de aduẽtu Chriſti determinarunt, q̃ꝫ Ieſus filius Mariæ, cui Ioẽs Baptiſta teſtimoniũ dedit, ſentiamus nullum alium prꝙter hunc, pro uero Chriſto agnoſcendum eſſe. Quid aũt dicemus de impijs phariſęis & ſacerdotũ principibus? Hi tantæ ſunt cæcitatis, ut nec miracula Ieſu, nec tempus aduẽtus Chriſti inter ſe cõferant, ſed malint Ieſum cõprehendere & occidere, q̃ꝫ exemplo turbæ in eum credere. Metuunt eñ quęſtui et cõpendio ſuo, ideoq̃ ſtudẽt impia crudelitate cauere, ne doctrina Ieſu promoueat. Sed quod metuit impius, accidit ei. Phariſæi enim & Pontifices Iudæorum, meriti ſunt impietate ſua, ut non ſolum ipſi a' quęſtu ſuo exciderint, uerꝝ etiam una' cum ſua gente horribiliter perierint, de qua re alia's ſępe dictum eſt. Audiamus igitur nunc contionem Chriſti. Dixit ergo eis Ieſus. Adhuc puſil- « « lum temporis uobiſcum ſum, & abeo ad eum, qui me miſit. Quęretis « « me, nec inuenietis. Et ubi ego ſum, eo uos non poteſtis uenire. Dixe- « « runt ergo Iudæi inter ſeſe. Quo hic iturus eſt, ꝙ nos non inueniemus « « eum? num in diſperſionẽ gentium iturus eſt, & docturus gentes? Quis « « eſt hic ſermo, quem dixit. Quęretis me, & non inuenietis, & ubi ego « « ſum, eo uos non poteſtis uenire? Non intelligunt Iudæi, quę Chriſtus « « hic loquitur. Putant autem ipſum ſignificare, ꝙ ſit relicturus terram Iudæorum, & abiturus ad Gentes, quæ in alijs regionibus diſperſim habitabant. Sed quid ſibi uelit Chriſtus his uerbis, facile intelligi poteſt ex his, quę alia's Chriſtus ad diſcipulos ſuos ait. cap. decimo tertio, quo in loco & hoc dictũ citat. Filioli, inquiens, adhuc pauliſper uobiſcum ſum. Quęretis me, & ſicut dixi Iudæis, quo ego uado, uos non poteſtis uenire, ita & uobis dico nunc. Et mox ad Petrum. Quo ego uado, non potes me nunc ſequi, ſequeris autem poſtea. Ex his manifeſtum eſt, quod Chriſtus loquatur de cruce & morte ſua, qua abiturus eſt ex hoc mundo. Quod ergo hoc loco ad Iudęos dicit, hanc habet ſententiam. Intelligo quidem multos ex uobis credere me eſſe uerũ Meſ-

ſiam, dicitis enim, Meſſias cum uenerit, num ſigna plura ꝙdet ñs, quæ hic ꝙdit? exiſtimatis aũt me fore mundanum regem, & ſuſcepturꝝ regnum in hac terra perpetuum, ideoꝙ quꝝretis me, ſectabimini me tanq̃ diſcipuli, et ſubditi, hoc conſilio, ut conſequamini per me terrenam fœlicitatẽ, & mundanam dñationem. Sed ego uos errare non patiar. Non ſuſcipiam perpetuum in hac terra regnum, non cohabitabo uobiſcum hac externa conuerſatione in ſempiternũ, ſed manebo ꝙdem aliquamdiu adhuc uobiſcum in hac terra, paulo poſt aũt crucifigar, & moriar, ut redeam per mortẽ ad deum patrem meũ, qui me in hanc terram miſit, & accipiam regnũ cœleſte. Itaꝙ quꝝretis me, ero uobis gratus & acceptus, & ſequemini me, dum ſperabitis uos per me aſſecuturos cõporalia bona, nõ inuenietis aũt ea, quꝝ uos animo ueſtro cõcepiſtis. Non emi ueni ut tradã meis affectis terreſtria, ſed cœleſtia bona. Et ueni, non ut agam in hac terra fœlicem et tranquillam uitã, ſed ut ſufferam crucẽ, et patiar mortem. Poſtq̃ igit reipſa cõperietis, uos non aſſecuturos per me terreſtria, quꝝ ſola ſpectatis, bona, continuo abibitis & derelinquetis me. Ad crucẽ enim, & mortem, quo ego uado, & ad quꝝ ſuſcipienda me paro, uos prꝝ ueſtra imbecillitate et incredulitate nõ poteſtis me ſequi. Quare deficietis à me, & tantum abeſt, ut iudicaturi ſitis me eſſe uerꝝ Meſſiã, ut iuxta prophetam, auertatis à me uultus ueſtros. Quod Chriſtus dixit de ludꝝis, qui uidebantur credere ipſum eſſe Chriſtum, hoc poſtea tã in his ludꝝis, q̃ in diſcipulis omnibus impletũ eſt. Sperauerunt enim in Chriſto mundanũ regnum. Poſtq̃ aũt uiderunt ipſum ab aduerſarijs captum, et ſe ſpe ſua fruſtratos, diſcipuli oẽs deſeruerunt eum, reliqui aũt ludꝝi dãnarunt eum, ac pronũtiarunt dignũ eſſe extremo ſupplitio. Vide ergo mihi, quanto ardore, quanta cupiditate humana mens feratur in terrenã fœlicitatẽ. Non ſolũ enim q̃rit eam in hominibus huius ſeculi, ſed etiã in deo ipſo, ac Meſſia eius, quã ſi pro ſua opinione aliq̃ modo inuenerit, ibi tum deus magnus eſt, et Meſſias eius acceptus. Quod ſi aũt non inuenerit, immane quam uirulento odio debacchet in deum ipſum ac Meſſiã eius. Tolle (exclamans) tolle, crucifige eum. Quid aũt eſt inſania, ſi hꝝc non eſt? Res enim ipſa teſtat, q̃ terrena bona, nõ ſint uera & perpetua fœlicitas. An nõ manifeſtũ eſt, plurimos in maximis huius terrꝝ bonis lõge oĩm infœliciſſimos eſſe? Vidi, inqt Salomon, magnã miſeriam ſub ſole, q̃ diuitiꝝ aſſeruatꝝ ſint domino ſuo pernitioſæ, & pereant magna calamitate, ſic ut nihil inde perueniat ad hꝝredem ex illo natum. Et Dauid. Melius eſt modicũ iuſto ſuper diuitias peccatorꝝ multas, Quoniã brachia pctõrꝝ conterentur, cõfirmat aũt dñs iuſtos. Deinde, terrena bona ſunt ꝙdem & ipſa bñficia dei, deus aũt non eſt tantũ deus huius terrꝝ, ſed etiã eſt deus cœli, et miſit Chriſtum filiũ ſuum in hanc terram, non ut diſtribuat terreſtria, ſed

cœleſtia

cœlestia bona. Quare, etiamsi uideamur ab externis ac terrenis bonis destituti, tamen deus cœlestium bonorum autor non est mortuus, nec Christus filius eius interijt, sed uiuit adhuc & habet cœlū oībus perpetuis bonis plenum. A seculo, inqt, non audierunt, necp auribus perceperunt. Oculus non uidit, deus absq te, quæ prēparasti expectantibus te. Hęc ergo bona optanda, hæc quęrenda sunt, ut consequamur ea & fruamur ipsis per Iesum Christum Dñm nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA LXIII.

QE feriꝝ tabernaculorꝝ in lege scriptū est. Septem diebus erunt ferię tabernaculorꝝ Dño. Dies primus uocat̄ celeberrimus atq sanctissimus. Erit & dies octauus celeberrimus ac sanctissimus, & offeretis holocausta Dño. Est em̄ dies magnæ cōgregatiōis. Cum igit̄ audiuerimus eas cōtiones, quas Christus habuit Hierosolymis, à dimidio festi tabernaculorꝝ, audiamus nunc eā contionem, quā habuit in ultimo ac celeberrimo huius festi die. Dicit em̄ Euāgelista. In nouissimo die magno festi stabat Iesus & clamabat. Euā gelista his singulis uerbis monet lectorē et auditorē, ut attento aīo excipiat contionē, quam est descripturus. Stabat (inqt) Iesus. Quā contionem recitabo, non habuit unus quispiā è uulgo hominū, sed Iesus ille, tot miraculis illustris, et uerus Messias, seruator noster. Et habuit eā in die festo, nō q̄is uulgari, sed nouissimo illo & magno tabernaculorꝝ, quo semper maxima hominū multitudo cōuenire solebat. Vnde & hic dies dictus fuit, dies cœtus, seu congregationis. Et erat idoneum tempus conueniēdi. Hoc enim festum celebrabat̄, postq oēs fructus terrę collecti fuerunt. Quare cōuenerunt Iudęi maxima multitudine, ut lętarent̄ coram Dño, et agerent ei gratias, pro bñfitio fructuū terrę. Cum igitur Christus susceperit habendā contionē tali die, & in tanta hominum frequentia, nō est dubiū, quin obseruabile sit & eximium, q̄d est contionatus. Additur & hoc, q̄ steterit. Stabat (inqt) Non est em̄ intelligendū de uulgari modo standi, sed significat̄, q̄ steterit in tāta hominū turba, uelut heros quispiā, constāter atq intrepide. Etsi em̄ principes & pharisęi quęrebant ipsum non cape tantum, sed & interficere, tm̄ ipse nullam dabat significationē ullius metus, sed magno et plane heroico animo, ac uultu, in oīm conspectu stabat. Addit̄ et illud, q̄ clamauerit. Non em̄ uoluit doctrinā suam esse ignotam aut à paucis intellectam, sed oībus manifestam, perspicuā & uulgatam. Et clamor significat doctrinā exaīo proficisci, et serio dici. Audiamus igit̄ magna animi attentione, quid Iesus sit contionatus. Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat. Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de uentre eius fluēt

Si quis sitit, ueniat ad me, et bibat

aquę uiuæ. Hæc eſt contio, aut potius ſumma eius contionis, quã Chriſtus in nouiſſimo die tabernaculorum habuit. Proponit autem in hac contione eam doctrinam, qua uera & perpetua ſalus noſtra conſtat. Primum enim palam & publice affirmat ſe eſſe uerum illum Meſſiam, de quo prophetæ ſint uaticinati. Deinde promittit ea benefitia, quæ per Meſſiam, credentibus in ipſum, conferenda ſunt. Qui credit, inqens, in me fluent de uentre eius, flumina aquę uiuę, ſicut ſcriptura dicit, hoc eſt, qui meus eſt diſcipulus, & coniungit ſe mecum, per fidem, is conſequetur oĩa ea benefitia, quę ſcriptura teſtatur populo per Meſſiam exhibenda, et tantis donis ornabitur, ut non ipſe tantum fiat fœlix, ſed etiam faciat alios homines fœlices. Audiamus ergo quãta copia Meſſias exhibiturus ſit bñfitia ſua. Eſaias ait. Haurietis aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris. Quo loco ſignificat propheta Meſſiam ſaluatorem, aperturum tales & tam abundantes fontes, ut qui bibant ex ĩs nunq̃ ſitiat, ſed perpetuam habeat ſalutem. Sicut & paulo ante dixit. Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus eſt mihi in ſalutem. Et iterꝝ. Aperiam in ſupremis collibus flumina, & in medio camporum fontes. Ac mox. Ponam deſertum in ſtagna aquarꝝ, & terram inuiã in riuos aquarum. Hac metaphora docet Eſaias, q̃ Meſſias effecturus ſit ut omnis rerum bñdictio & abundantia profluat, non ad ludęos tantũ, ſed etiam ad gentes, in toto orbe terrarum. Et rurſus. Effundam aquas ſuper ſitientem, & fluenta ſuper aridam. Effundam ſpũm meum ſuper ſemen tuum, et benedictionem meam ſuper ſtirpem tuam et germinabunt inter herbas quaſi ſalices, iuxta præterfluentes aquas. Hic iterꝝ docet Eſaias metaphora fluminum et aquarꝝ, q̃ Meſſias allaturus ſit miſeris & afflictis hominibus (qui per ſitientem & aridam terrã intelliguntur) tantã bonorum abundantiã, ut qui ante erant abiectiſſimi, fiant beatiſſimi. Audi & Ezechielem. Effundam, inqt, ſuper uos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis ueſtris, & ab uniuerſis idolis ueſtris mundabo uos, & dabo uobis cor nouum, & ſpũm nouum ponam in medio ueſtri. Et Ioelem. Effundam ſpiritum meũ ſuper omnem carnem, et prophetabunt filĩ ueſtri & filię ueſtrę. Quibus uerbis Ezechiel & Ioel ſignificant Meſſiam effuſurum tam copioſam in terra benedictionem, ut quotquot eam percipiunt, fiant non iuſti tantũ, ſed & prophetę, ac omnino fœlices & beati. Quid aũt plura? Tota ſcriptura teſtatur de Meſſia, q̃ aperturus & effuſurus ſit in terra uelut fontes, riuos, flumina, & mare omnium bonorꝝ. Orietur, inqt, in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis. Et iterũ. Ego declinabo ſuper eam quaſi fluuium pacis, et quaſi torrentem inundantem, gloriam gentium ſuggetis. Habes quãta copia Meſſias ſit effuſurus benefitia ſua, in terra. Ieſus autem tribuit ſibi in hac contione eam autoritatem exhibendorum benefi-

Eſa. 12.

Eſa. 41.

benefitiorꝝ, quam prophetę tribuerunt Messię. Quare manifeste contionatur se esse uerum illum Messiam, quem tot retro seculis prophetę uenturum promiserunt. Qui sitit, inqens, ueniat ad me & bibat. Quid hoc aliud est, ꝙꝫ quod Esaias ait: Oēs sitientes uenite ad aquas, & qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite? Quid ergo fiet ei, qui ex hoc fonte biberit? Sequitur. Qui credit in me, (hoc em̄ est existo fonte bibere) fluent de uentre eius flumina aquæ uiuæ. De Messia enim scriptum est, quēadmodum paulo ante recensuimus, ꝙ sit aperturus flumina in collibus, & fontes in medio camporum, hoc est, ꝙ sit effusurus in terra abūdantiam oīm bonorum. Qui ergo in me credit, (inquit Iesus uerus Messias) effitiam, ut non solum ipse expleat sitim suam, & consequatur fœlicitatem, sed etiā tantis bonis eum cumulabo, ut profluant ex ipso quasi flumina bonorum, quibus & alij sitim suam expleant, et fœlicitatem consequantur. Porro, cum ea quę prophetę scribunt de benefitijs Messiæ, & quæ Iesus etiā ipse in hac contione loquitur, sic dici uideantur, perinde ac si intelligenda essent, de corporalibus benefitijs, de mundana fœlicitate, de externa rerꝝ abundantia, & de terreno imperio, quale Iudęi de suo Messia somniant, Euangelista interpretatur dictum Christi, et ait. Hoc autē dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in ipsum. Nondum em̄ erat spiritus sanctus, quia Iesus nondum erat glorificatus. Iudæi, ac etiam discipuli Christi, inebriati adhuc expectatione muudani regni, et terrestris fœlicitatis in Messia consequendę, intelligebant nō solum dicta prophetica, sed etiā hanc contionē Christi, de fluminibus, hoc est, abundantia & affluētia terrenorꝝ bonorꝝ. Sed Christus, inqt Euāgelista, locutus est de spiritu, quem accepturi erant credentes in ipsum, hoc est, nō est locutus de carnalibus donis, sicut Iudęi hanc contionem intellexerunt, sed locutus est de spiritualibus donis, quę Christus post resurrectionem & ascensum suum in cœlum dedit discipulis suis in die Pētecostes, et locutus est de ministerio prædicandi Euangelij in toto orbe terrarum, quod institutum et confirmatum est in die Pentecostes, admirandis illis donis spiritus sancti, quibus Christus discipulos ac pręsertim Apostolos suos ornauit. Christus enim non uenit in hunc mundum, ut institueret mundanam Monarchiam, & dominaretur regio more in terra, ut quisquis ipsum agnosceret, consequeretur externam & carnalem in hoc mundo tranquillitatem, sed uenit, ut reuelato Euangelio suo, & expiatis peccatis nostris, ac deuicta morte, ipse quidē cœlum acciperet, usqꝫ ad tempora restitutionis omnium, quemadmodum Petrus loquitur, in terra autem instituere publicam prædicationem Euangelij sui, in toto orbe terrarum, & daret Ecclesię suæ spiritum sanctum, spiritualia uidelicet, ac cœlestia bona. Hic est fons, hoc est flumen aquę uiuæ, quod prophe

tę dixerunt Messiam effusurum in terra. Qui ex hoc fonte biberit, non solum ipse saciabit cupiditatē sitis suæ, sed etiā effluet ex ipso flumen, q̄d totā terrā irriget, & non tā ludęis, q̄ꝫ gentibus oēm bonorꝫ affluentiam exhibeat. Sed ut quicquid id sit rei, melius intelligamus, conferendi sunt cū hoc fonte, etiā alij fontes, q̄s hoīes ad explendam sitim suam sectari solent. Sunt enim tres p̄cipue fontes, é quibus hoīes petūt aquā fœlicitatis. Vnus est, Regnū mundanum, seu dn̄atio politica. Alter est, Lex Mosi, Tertius est, Spūs sanctus, seu ministeriū Euangelij de Christo, q̄d est admirandis donis spūs sancti in die Pentecostes institutum, & per quod spūs sanctus est in hoībus efficax. Ad hos fontes suū q̄dq̄ hoīm genus properat. Nā fons mundani regni habet dulcissimā in suo genere aquā. Ex hoc enim fonte manat externa pax, & tranquillitas, ut parētes liberos suos honeste educare, mercatores secure negotiari, opifices sua opifitia q̄ete exercere, et agricolę imperturbate agros suos colere possint. Quare qui siciunt ciuilē honestatem, tranquillitatē, diuitias, potentiā, & alia id genus corporalia bona, ad hunc fontē properare solent, ut expleant suā sitim. Sed quid fit? num cupiditatē suā ex hoc fonte saciare possunt? Nihil certe minus. Qui biberit ex hac aqua, tm̄ abest, ut profluat ex eo flumen bonorꝫ, ut nec suam ipsius sitim explere queat. Siue enim regē ipsum, qui dn̄atur, siue subditos eius consideraueris, hoc plane accidit eis, q̄d Esaias dicit. Sicut somniat esuriēs, & comedit, cum aūt fuerit expergefactus, uacua est anima eius. Et sicut somniat siciens & bibit, & post q̄ꝫ fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, et anima eius uacua est, ita tā magistratus ipse, q̄ꝫ subditi eius dimittūtur ab oīb corporalibus suis bonis uacui & inanes. Pollicentur quidem sibi magnam fœlicitatē, si consequantur pacem, diuitias, potentiā, & q̄ sunt id genus alia. Sed primum hęc bona nec sunt firma, nec diuturna, deinde, etiamsi adsint, non tamen saciant cupiditatem. Diuitię non explent auaritiā. Potentia non explet ambitionē. Notum est exemplum Alexandri Magni, qui cum audiuisset multos esse mundos, ingemuit, q̄ non & illorꝫ potiretur. Quid potuisset cupiditatē hoīs explere, cui nec uniuersus hic mundus sufficiat? Cogitemus & illud, de Regum & principum maiestate, q̄ quo illustriorem eam reddunt, eo grauiora onera subditis imponi solent. Quanta obsecro, fuit maiestas regni Salomonis, quanta p̄dicatur fœlicitas eius? attamē subditi palam clamāt ad Roboam filium Salomonis. Pater tuus imposuit nobis durissimum iugum. Finge aūt mihi clementissimum regē, qui cupiat oībus benefacere, attamen fieri non potest, ut is reddat oēs subditos suos tranquillos, diuites, sanos, et seruet eos ne morte pereant. Semper maior hominum pars in humanis imperijs, infœlicem agit uitam. Et qui uidentur beati opibus, honore, ac potētia, hi tamen sua eaq̄ tanta habent incōmoda, ut si cu

Fōtes, ex quibus homines cupiūt explere sitim suam

Fons regni mundani.

Da gros sen herrn bracht/ ist der armen leut oñacht.

ut ſi, cui ſana mente prędito electio daretur, non ſuſciperet commoda eorum, cum tot & tantis incommodis coniuncta. Quare cum hic fons politicę dominationis non queat nec principum nec ſubditorum ſitim explere, non eſt in eo acquieſcendū, ſed ad alium eſt accedendum. Quę rentibus igitur alium fontem, ex quo ſitis fœlicitatis depellatur offert ſeſe Lex Moſi. Ex hoc fōte uidet primo aſpectu & guſtu iucundiſſima & dulciſſima aqua fluere. Lex enim Moſi prędipit honeſtiſſima & diuiniſſima opera, quæ afferunt oībus facientibus ea ueram iuſtitiam, ac perpetuam uitam et fœlicitatē. Si uis, inquit Chriſtus, ad uitam ingredi, ſerua mandata. Sed quo magis ex hoc fonte biberis, eo plus ſities. Et ſi ēm lex prędſcribit tam iuſta & bona opera, ut ſi quis ea perfecte faceret, aſſequeretur omnem abundantiam cœleſtium bonorū, tamen quia inuenit homines pc̄tō obrutos, & poteſtati Satanę traditos, tantum abeſt ut expleat ſitim, ut eam potius augeat, & quantum in ipſa eſt, homines ſiti enecet. Facit enim pc̄tūm quod inuenit, mirum in modum peccans (ut Paulus loquitur) peccatum, & oſtendit iram dei. Itaq; occidit homines, & abiicit eos ad æternam damnationem. Vide igitur, q̄ quę rentibus depulſionem ſitis in fonte legis multo aliter res cadat, atq; ip ſi ſperauerint. Quęrunt iuſtitiam, ſed inueniunt peccatum. Quęrunt fauorem dei ſed inueniunt iram eius. Quærunt tranquillitatem conſcientię ſuæ, ſed inueniunt maximam tempeſtatem. Quærunt uitam, ſed inueniunt mortem, ac breuiter, quęrunt cœlum, ſed inueniunt infernum. Quo igitur nos uertemus? Quid faciemus, ut uel tandem expleamus ſitim noſtram? Accedendū eſt ad tertium fontem. Hic eſt fons iſte, quem aperuit ſpiritus ſanctus in die Pentecoſtes. Aperuit autem & illuſtrauit maieſtatem Ieſu, & declarauit magnis ac publicis miraculis, q̄ ſolus Ieſus ſit uerus Meſſias, et q̄ prętęr hunc, non ſit aliud nomen hominibus datum, in quo oporteat eos ſaluos fieri. Quare nō eſt alius fons, prętęrq̄ Ieſus ille, quem deus fecit DOMINVM & Chriſtum, quærędus. Sed quid fiet ei, qui ex hoc fonte bibit, et in Ieſum Chriſtum credit? Fluent, inquit, de uentre eius flumina aquæ uiuæ. Non faciam ex eo regem mundanum, non emittam eum in orbem terrarū, ut externo gladio dn̄ationem in hoc mundo accipiat, non effundam in eum multam uim pecunię, ſed faciam ex eo regem cœleſtē, & effundam in eum tanta dona ſpiritus ſancti, ut non ſolum ipſe conſequatur beatitudinem ſed reddat etiam alios beatos. Primum autem omnium, intelligendum eſt hoc de Apoſtolis, qui cum credidiſſent in Ieſum Chriſtum, tanta ſpiritus opulentia in die Pentecoſtes donati ſunt, ut et ipſi ſatis ex Chriſto uero fonte biberint, & effuderint ex ſe flumina, quibus alij hoies ſitim ſuam explerent. Nā in die Pentecoſtes inſtitutū et confirmatum eſt per ſpiritum ſanctum in Apoſtolis miniſteriū Euangelij de Ieſu Chriſto,

Fons legis Moſi.

Fons Euangelij Chriſti.

ut Apoſtoli diuulgarent Euangelion in toto orbe terrarum. Conſtitui, inquit Chriſtus, uos, ut eatis & fructum afferatis, & fructus ueſter maneat. Et iterum. Accipietis uirtutem, poſteaq; ſpiritus ſanctus aduenerit ſuper uos, & eritis mihi teſtes non ſolum Hieroſolymis, uerumetiã in uniuerſa Iudæa, Samariaq;, denicq; uſq; ad extrema terræ. Hoc teſtimonium, hoc Euangelion, hoc miniſterium eſt flumen illud, ſicut ſupra diximus, quod fluxit de uentre apoſtolorum, & repleuit totum orbem terrarum. Proferamus in medium, exempli gratia, Apoſtolum Petrum. Hic bibit ex fonte Chriſto, & credidit in Chriſtum. Quid ergo factum eſt? primũ Petrus reputatus fuit iuſtus corã deo, propter Chriſtum, deinde adoptatus eſt in filium & hæredem bonorum dei, idq; ſimiliter propter Chriſtum. Quid igitur adhuc ſitiret Petrus? num iuſtitiam? ſed habet eam affluentem in Chriſto. Num uitam? Sed qui Chriſtum habet, ueram uitam habet. Num fœlicitatem? Sed Chriſtus, quẽ poſſidet, ipſa eſt fœlicitas. Quare quod ad Petrum attinet, expleuit iã omnem ſuam ſitim. Deinde non ipſe tantum ſuam expleuit ex hoc fonte ſitim, ſed ortum eſt ex ipſo flumen, quod emanauit in totum orbem terrę, & factum eſt ita potabile & nauigabile, ut & gentes ex eo depellant ſitim ſuam, & negocientur in eo nauibus ſuis. In die enim Pentecoſtes ornatus eſt Petrus admirandis donis ſpirituſſancti, & ex eo cepit publice prędicare Euangelion de Ieſu Chriſto, non in Hieruſalem tantum, & inter Iudęos, ſed etiam inter Gentes. Nec prędicauit Euangelion Chriſti uoce tantum, ſed mandauit etiam illud literis, ijs uidelicet epiſtolis, quas poſteritati reliquit, quibus accedunt & hæ contiones Petri, quas Lucas in Actis Apoſtolicis conſcripſit. Hęc certe ſunt flumina aquę uiuę, quę initio fluxerũt de Petro in urbem Hieruſalem, deinde in Samariam, & Galilęam. Poſtremo in oẽs gentes, non eas tm̃, ad quas Petrus ipſe profectus eſt, ſed ad quas Euãgelion eius delatum eſt. Nec adhuc hodie deſinit hoc flumen fluere, ſicientes potare, & nauigari. Manet enim Euangelion quod Petrus de Chriſto prędicauit, et quo ſpũs ſanctus efficax eſt in tota Eccleſia, ut quotq̃t fide accipiant illud donentur ſpũ ſancto, reputẽtur iuſti corã deo, fiant cohęredes Chriſti, & conſequantur cœleſte regnum. Hic eſt potus, qui ex illo flumine hauritur, Hęc eſt negotiatio, quę in illo flumine exercetur. In Petro igitur ueriſſime impletum eſt, quod Chriſtus hoc loco dicit, uidelicet, ꝙ cum crediderit in Ieſum Chriſtum, ceperint ex eo, in die Pentecoſtes, flumina aquę uiuę fluere, in totum orbem terrarum. Idem plane dicendum eſt de Ioanne noſtro, cuius flumine nunc & ſitim noſtram expleмus, & nauigamus. Similiter & de Matthęo, ac alijs Apoſtolis, qui etſi non oẽs mandarunt Euangelion literis, tamen nihil certius eſt, q̃ꝙ oẽs uno ore id Euangelion Eccleſię tradiderint, q̃d oim ipſorum noie,

Petri Apoſtoli flumen.

adſtantibus

adstantibus & affirmantibus ipsis, Petrus in die Pentecostes Hierosolymis publice prędicauit. Nam contio illa, quam Lucas Petrum in die Pentecostes habuisse scribit, uere est aureum illud flumen, quod à Hierosolymis defluxit per Apostolos in uniuersum mundum, ac uere tum impletū est, q̄d Esaias ait. De Zion exibit lex, et uerbū Dñi de Hierusalem. Et iudicabit gentes, & arguet populos multos. Dicamus etiam de Apostolo Paulo. Hic etsi nō fuit inter duodecim Apostolos, in die Pentecostes, tñ quia postea credidit in Iesum Christum, fluxerūt etiam ex ipsius uentre flumina aquę uiuę. Primum em̄, adoptatus est propter Christū, in filium & hęredē dei, & reputatus est propter iustitiā Christi, quam per fidē accepit, dignus ęterna uita. Quam ergo aquam deinceps sitiisset? Deinde non ipse tm̄ expleuit sitim suā, sed etiam ortū est ex eo flumen, quod impleuit non Hierusalem tantum & circumiacentes regiones, uerū etiam permanauit usq; ad Illyricum. Sed quid dico? Non solum tunc impleuit illas regiōes quas recitauimus, sed adhuc hodie rigat & implet uniuersam Ecclesiā Christi in toto orbe dispersam. Quare in Paulo quoq; impletū est, q̄d hoc loco Christus dicit. Qui credit in me, fluēt de uentre eius flumina aquę uiuę. Et hęc sunt flumina, q̄ prophetę dixerūt Messiā aperturū in medijs collibus, & effusurū in deserto, in terra inuia, super sitientē et aridam. Apostoli em̄ missi in uniuersum mundum, impleuerunt quasi fluminibus prędicatiōe Euangelij de Iesu Christo, totum orbem terrę, qua prędicatione obtulerunt oībus gentibus maximam oīm rerum abundantiam & copiam. Nam qui ex his fluminibus biberunt, (biberunt aūt, quotquot Euangelion apostolorū de Iesu Christo per fidem acceperunt) hi nunq̄; deinceps sitierunt. Non defuit eis iustitia. Qui enim in Christum credit, possidet totam iustitiam Christi, quæ est longe oīm perfectissima & absolutissima. Non defuit eis uita, quia qui in Christum credit, etiamsi moriatur, uiuit tamen. Non defuit eis fœlicitas, quia qui in Christum credit, habet propter Christum, cœlestem & perpetuā fœlicitatem. Quibus adsunt hæc bona, quid, obsecro, deest eis, etiāsi uideantur in hoc mundo pauperes, abiecti, morientes, & pereūtes? Quibus aūt desunt, quid obsecro prodest eis, etiāsi uideantur diuites, potentes, & maiestate sua oībus reliquis hoibus pręstantes? Dices aūt. Quid? Num quod Christus ait. Qui credit in me, fluēt de uentre eius flumina aquę uiuę, de Apostolis tm̄ intelligēdum est, qui accepto in die Pentecostes spūsancto impleuerunt orbē terrę Euangelio quasi fluminibus? Primū quidem et pręcipue de Apostolis intelligendum erit. Deinde aūt de oībus etiam his, qui per ministeriū Apostolicum credunt in Iesum Christum. Non pro eis tantū rogo, inqt Christus, sed & pro ijs, qui credituri sunt per sermonem eorū in me. Et iterū. Thoma, quia uidisti me, credidisti. Bea

Pauli apostoli flumen.

Ro. 15.

Qui credit in me, fluent de uentre eius flumina aquæ viuæ

iustitia

Vita

felicitas

flumina aquarum qui fluent de uentre eius.

ti, qui non uiderunt, & credũt. Nam qui adhibent fidẽ Euãgelio de Ie-
su Christo, q̃d Apostoli in terra uulgarunt, hi initio suã explent sitim
ex hoc fonte, quia consequunt iustitiã in Christo, reputantur corã Deo
iusti propter Christũ, et adoptant in filios dei ut fiant hæredes oĩm cœ-
lestium bonorũ, deinde effundũt etiã de se flumina, ex q̃bus alĩ bibãt,
quia accipiunt dona spũs sancti, ut confiteant Christum corã hoibus, ut
doceant Euangelion Christi familiam suam, si quã habent, ut mortifi-
cent opera carnis, ut ducãt piam uitã, quo hoies uideant bona ipsorũ o-
pera, & glorificent patrẽ, qui in cœlis est. Paulus de seruis scribit, Qui
cunq̃, ingens, sub iugo sunt serui, suos dños oĩ honore dignos ducant,
ne nomẽ dei & doctrina male audiat. Si Paulus docet nomen dei & do-

Serui suam afferunt utilitatem Ecclesiæ.

ctrinam Euangelĩ male audire propter seruorũ inobedientiam et inso-
lẽtiam, certe significat eã doctrinã bene audire apud incredulos dños,
propter seruorũ pietatem & obedientiam. Ergo etiam ex seruis oriunt
flumina aquæ uiuę. Petrus hortatur Christianas mulieres, Vxores, in-

Mulierum officium.

quit, subditæ sitis uestris uiris, ut etiã, qui nõ obtemperant sermoni, p
uxorũ cõuersationem absq̃ sermone lucrifiant, dum considerãt cum re
uerentia castam conuersationẽ uestrã. Vides etiam ex pĩs mulieribus,
quibus tñ non permittitur, ut in Ecclesia publice doceãt, flumina aquę
uiuę oriri, ut ĩjs uiri, imo tota familia rigentur, & afferant cœlestẽ fru-

Euseb. lib. 9. cap. 8.

ctum. Ecclesiastica historia testat, eo tẽpore q̃ Maximinus psecutus est
Ecclesiam Christi, tantã famẽ & pestẽ inuasisse Ethnicos, ut alĩ inedia,
alĩ lue mortui, iacerent insepulti. Christiani aũt, etsi maximis malis e-
rant ab Ethnicis affecti, tamen pascebãt famelicos, curabant ęgros, & se
pelicbant mortuos. Quid ergo factũ est? Clamare Ethnici. Nõ esse aliũ
deũ, pręter deũ Christianorũ, nec esse ullã aliã uerã et sanctã religionẽ.
Hoc uere erat flumen de uentre Christianorũ inter Ethnicos ortũ. Hæc
sunt uere opera spũs sancti quibus tanq̃ fluminibus pĩ rigãt uniuersã
terrã. Spũs sanctus eñ, ut in baptismo Christi apparuit in specie, non
plumbeę aut mortuę, sed uiuę & uolantis colũbæ, et in die Pentecostes
apparuit in specie linguarũ, nõ pictarũ, aut torpentiũ, sed igneaũ, et fla
grantiũ, ita non est ipse ociosus aut ignauus spũs, sed efficax & opero-
sus. Nam cuicũq̃ datus fuerit, eũ accendit, ut ardeat studio ꝓpagandæ
glorię dei, et liquefacit eũ, ut effundat ex se flumina tam piæ doctrinę,
q̃ bonorũ exẽplorũ, Quare exhibeamus nos deo obsequẽtes auditores
Euangelĩ de Iesu Christo, ut accepto spũ sancto, fiant & in nobis flumi
na aquę salientis in ęternã uitã. Quęso aũt te, q̃d illud est, q̃d Euangeli
sta hoc loco dicit: Nondũ erat spũs sanctus, qa Iesus nondũ erat glorifi
catus? An spiritus sanctus nõ prius cœpit esse, q̃ Iesus resurrexit a mor
tuis & ascendit in cœlũ? Quõ ergo erit uerus ab æterno deus? Nonne
spũs sanctus fuit etiam in prophetis? nonne cum Petrus apud Matthęũ
dixit, Tu es Christus filius dei uiui, habuit spũm sanctum? Nemo eñ
potest di-

poteſt dicere dñm Ieſum, niſi per ſpũm ſanctum? Quid ergo ad hęc dicemus? Quid niſi illud, quod cum tota ſcriptura cõuenit, & q̃d Euangeliſta ipſe perſpicue ſignificat. Tota enim ſacra ſcriptura docet ſpũm ſanctum non ſolũ fuiſſe in prophetis, ſed etiam eſſe uerum ab ęterno deũ, & tertiã in diuina natura perſonam. Quare fieri nõ poteſt, q̃ Euangeliſta loquatur hoc loco de ſubſtantia aut de perſona ſpiritus ſancti. Hæc ut nunq̃ cepit eſſe, ita nunq̃ deſinet eſſe. Eſt em̃ uerus et ęternus deus. Sed loquitur de admirandis illis donis, q̃bus ſpũs ſanctus ornauit apoſtolos in die Pentecoſtes, & inſtituit ac cõfirmauit miniſterium p̃dicandi & diuulgandi Euãgeliꝝ de Ieſu Chriſto, in uniuerſo mundo. Vnde & addit, Quia Ieſus nõdum erat glorificatus. Etſi em̃ Ieſus ędidit multa & magna miracula priuſq̃ ſuſciperet mortẽ & à mortuis reſurgeret, tñ hęc nõ erãt uera eius glorificatio, ꝓpterea q̃ etiã prophetę multa miracula ędiderant, nullus tñ eorꝝ fuit uerus Meſſias, & unigenitus filius dei. Poſtq̃ autẽ reſurrexit à mortuis, aſcendit in cœlum, & miſit ſpũm ſanctum, ibi tum publice & manifeſte reuelata declarata cõprobata & cõfirmata eſt gloria ac maieſtas eius, uidelicet, quod ipſe ſolus ſit uerus Meſſias, et uerus deus, unigenitus ueri dei filius. Declaratus eſt, inquit Paulus, filius dei cum potẽtia ſecundum ſpũm ſanctificantẽ ex eo q̃ reſurrexit a' mortuis. Quare, cum Ieſus adhuc ageret corporalẽ uitã in terris, nõdum fluebãt flumina illa de uentre apoſtolorꝝ, in orbe terrę, ſed dicebat, In uiã gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorꝝ ne ingrediamini. Poſtq̃ autẽ maieſtas Ieſu declarata fuit, miſſo in die Pentecoſtes ſpũ ſancto, tunc ſtatim incepit flumẽ Euãgeliꝝ tãta abundãtia fluere, ut a' Hieruſalẽ uſq̃ ad extrema terrę ꝑcucurrerit, & aduexerit ſecum oẽm cœleſtium bonorꝝ copiã. Cum igitur hoc flumen diuina clemẽtia copioſe & abundãter in noſtra regione, hoc tẽpore fluat, agite amiciſſimi, nõ ſinamus illud fruſtra p̃terlabi, ſed hauriamus ex ipſo aquas, bibamus ex eo plurimũ, ut depulſa oi ſiti, cœleſti gaudio fruamur. Atq̃ hęc quidẽ eſt cõtio, quã habuit Chriſtus in nouiſſimo die tabernaculorꝝ, in maxima hoim frequẽtia. Sed uide mihi, q̃ uarias opiniões hoies de ipſo acceperunt. Euãgeliſta em̃ ſic ait. Multi ergo de turba, cum audiſſent hunc ſermonẽ dicebant. Hic eſt uere propheta. Aliꝝ dicebãt, hic eſt Chriſtus. Quidã autẽ dicebãt. Nũ à Galilęa ueniet Chriſtus? Nõne ſcriptura dicit, q̃ ex ſemine Dauid, et de Bethlehẽ caſtello, ubi erat Dauid, ueniet Chriſtus. Diſſenſio itaq̃ orta eſt in turba ꝓpter eum. Quidã autẽ ex ipſis uolebãt ap̃hendere eum, ſed nemo cõiecit in eum manus. Obſecro te, ne hunc locũ oſcitãter p̃tereas. Iudaïca hęc eſt cõtrouerſia de Ieſu Chriſto, ſed q̃ ducit inter hoies, oibus huius ſeculi tẽporib. Aliꝝ ſentiunt eum prophetã, eximium quidẽ, non autẽ ſummum. Aliꝝ, ſed pauciſſimi, ſentiunt eum eſſe ſummum, hoc eſt, Meſſiã ipſum. Aliꝝ prorſus negant eum eſſe Meſſiam, idq̃ conantur autoritate ſcripturæ

Spiritus ſanctus uerus q̃ Deus.

probare. Alij aũt putant eum esse seditiosum, impiũ, & de terra tollendum, ideoq; dignum qui apprehendatur & occidaẽ. An non eadem ad huc habeẽ controuersia de Iesu Christo? Mahumetistę sentiunt Iesum fuisse prophetam, non tñ tribuunt ei uerę honorem Messiæ, & negant eum esse filium dei. Iudæi nec prophetã nec Messiam eum agnoscũt, ac nituntur, ut ipsis quidem uideẽ, autoritate scripturę. Inter Christianos, alij etsi gloriantur noĩe Christi, & profitentur se gloriæ eius fauere, tñ non tribuunt ei uerę honorem Messiæ, non q̃runt in ipso gratuitam remissionem pc̃tõrę, sed quęrunt eam in meritis suorum operum, ideoq; persequunt Euangelion Christi, quod promittit remissionẽ pc̃tõrum gratis, propter Christum, ac sentiunt professores & confessores huius Euangelij, ad unum oẽs trucidandos. Alij, ijq; pauciſſimi, recte sentiũt de Christo. Tribuunt eñ ei ueram maiestatẽ Christi. Credunt eũ esse uerũ deum, ueri dei filiũ, qui susceptа carne, expiauerit pc̃tã nostra, & reconciliauerit nos cum deo patre, ut q̃tquot eo confidunt, consequant remissionem pc̃tõrę gratis per fidem, & fiant hæredes regni cœlestis. Hęc controuersia de Iesu Christo nobis non sine magna caussa ob oculos poniẽ, primũ, ut hac occasiõe admoneamur, ne offendamur diuersitate opinionum & iuditiorę huius mundi de Christo. Hoĩes enim suas solẽt res in hoc seculo agere, non sunt solliciti de regno cœlesti, sed de regno terrestri, sectanẽ sua carnalia desideria. Et, qui uidenẽ optimi inter eos, laudant et seruant externã honestatẽ. De uera aũt coram deo iustitia, nullã suscipiunt curã. Quare cum fit sermo de Christo, sentiunt de eo, iuxta rerę euentum, qui est stultorę magister, & loquuntur de ipso, q̃d in buccam uenit, & q̃d tutum, aut his, q̃bus seruiunt, gratũ uidetur. Quod cum ita se habeat, q̃s tam insanus esset, qui se ad uanas hoĩm opiniones cõpararet? Non eñ sentiendum est de Christo, quod hoies fingunt, sed quod spiritus sanctus docuit. Habemus prophetica & Apostolica scripta. Ex ijs petenda est cognitio de Christo, non ex hominũ opinionibus et sermonibus. Nam quę hęc scripta de Christo tradũt ita uera, certa & firma sunt, ut etiãsi uniuersus mũdus, ac angeli quoq; ipsi cõtradicerent, tñ salus continget ei, qui his fidẽ adhibet, pereuntibus interim oĩbus impijs, & aliud de Christo sentiẽtibus. Deinde, monemur ex hoc loco, ne patiamur nobis imponi scripturis falso citatis. Iudęi contendunt Iesum non esse Christum, & allegant scripturam, quæ docet Christum uenturum, è Dauid & Bethlehem. Putabant autem Iesum uenisse è Galilæa, & Nazareth. Vides igitur incogitantiam, & inscitiam Iudæorę. Ac recte quidem dicunt de scriptura, non ingrunt aũt de persona Iesu, q̃d inquirere debuissent. Sic eñ certo deprehẽdissent q̃ tã familia eius, q̃ locus, in quo natus erat, plane cũ scriptura cõueniret. Talis est impostura hęreticorę, & oĩm eorę, qui pugnãt autoritate

De Christo uariæ semper cõtrouersiæ.

scripturę

ſcripturę cũ ueritate Euangelij Chriſti. Hi em̃ ſolent deprauare ſententiam ſcripturę, & ad ſua figmenta torquere. Sed ſi diligenter cõtuleris ſcripturã cum ſcriptura, & ſtudioſe oĩa, quę ad hãc rem neceſſaria ſunt, excuſſeris, (hoc enim eſt offitium oĩm eorum, qui ueram ſalutem affectant) facile intelliges impoſturã. Quare non eſt in legenda & audienda ſacra ſcriptura oſcitandum, ſed eſt in ea magna cura meditandum, ut non tantũ ſciamus aduerſarios, hoĩes, ſed etiam aduerſarium Satanam, quo cum cuiuis pio congrediendum eſt, conuincere, & uictoriã reportare per Ieſum Chriſtum dñm ac ſeruatorem noſtrę, qui eſt una cum patre et ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

Scripturæ ſacræ incumbendum.

HOMILIA LXIIII.

Miranda fuerunt hominum, eorq; non Ethnicorę ſed ludęorum, qui ſe populũ dei gloriabantur, iudicia de Ieſu Chriſto. Alij em̃ ſentiebant eum eſſe prophetam, alij Meſſiã, alij negabant utrũq;, alij perſequebantur eum, ut impoſtorẽ, & inſidiabant uitæ eius. Sed q̃d ſequitur, magis mirandum eſt. Etſi em̃ quidem ex ipſis uolebant apprehendere eum, nemo tñ, ingt Euangeliſta, coniecit in eũ manus. Venerunt ergo miniſtri ad Pontifices & phariſęos, & dixerunt eis illi. Quare non adduxiſtis illum? Reſponderunt miniſtri. Nunq; ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo. Hoc miraculum non eſt oſcitanter conſiderandũ. Miniſtri, qui ablegati erant à Pontificibus, ad capiendũ Chriſtum, fauebant cauſſæ dñorum ſuorę, & ſtatuerãt ſe Chriſtum capturos. Erant & multi alij, qui cum Chriſtus uideba tur ipſis ſeductor & hęreticus, nõ ſolum non prohibuiſſent miniſtros Pontificum, uerũetiam ſi opus fuiſſet, adiuuiſſent eos, Chriſtus tñ omnibus tam formidabilis & terribilis apparet, ut nullus eorę audeat manus in ipſum iniçere. Queramus ergo, q̃d illud ſit, q̃d Chriſtum prorſus, quod ad externam faciẽ attinet inermem, aduerſarijs ſuis tam formidabilem reddiderit. Neq; em̃ dici poteſt, turbam eorũ hoĩm, qui audiebant cõtiones Chriſti, deterruiſſe miniſtros, ne caperent Ieſum, quippe q; etſi nõnulli ſentiebant de ipſo p̃ciare, tñ maxima pars aut cõtemnebant eum, aut non tanti faciebant, ut propter ipſum ſubirent pericula aduerſus principes Hieroſolymitanos. Nec miniſtri dicunt, ſe prę turba nõ potuiſſe ipſum cõprehendere, ſed cõmendant autoritatẽ, et quaſi diuinitatẽ contionis eius. Reliquũ igitur eſt, q; Ieſum reddiderit aduerſarijs ſuis formidabilẽ, uocatio ſeu mandatũ dei patris. Quod em̃ Ieſus agebat, q̃d prędicabat, nõ erat humanũ inſtitutũ, ſed diuinũ mandatũ. Quare, cũ Ieſus ambularet in diuina uocatiõe, & cõficeret mandatũ dei, fieri nõ potuit, q; diuina protectiõe, etiã in medio hoſtiũ ſuorę tutus eſſet. Dices aũt. Hoc cõtigit Chriſto, q; nõ homo tñ fuit, ſed etiã uerus

deus, ideoq; potuit diuina ſua potentia aduerſarios ab incepto deterre re. Nos aũt ſumus hoĩes imbecilles, qui non poſſumus hoſtes occulta quadam potentia à ceruicibus noſtris amouere. Quid igitur de nobis in talibus periculis fiet? Nihil profecto magis uerum eſt, q̃ Chriſtum non eſſe tm̃ hominem, ſed etiam uerũ deum, obſeruandum aũt eſt, prin cipio, q̃ Chriſtus, cum eſſet in forma dei, quemadmodum Paulus ait, non rapinam arbitratus eſt, ut eſſet ęqualis deo, ſed ſemetipſum inani uit, forma ſerui ſumpta, in ſimilitudinem hoĩm conſtitutus, & figura repertus ut homo, humilem prębuit ſemetipſum, factus obediens uſq; ad mortem crucis. Quare etſi erat uerus deus, tm̃ in hoc negotio nõ eſt uſus diuina ſua & admirabili omnipotentia, ſed coniecit ſe in humanas imbecillitates, & permiſit deo patri ſuo defenſiõem. Deinde Chriſtus uenit in hunc mundum, ut nos reconciliaret cũ deo patre, & faceret nos cum ipſo cohęredes diuinorum bonorum, ac ut deus ſuſciperet nos in tutelam ſuam & pręſidium. Itaq; impetrauit Chriſtus, ut deus non ſo lum ipſum, ſed etiam omnes in ipſum credentes, ac in uocatione dei ex fide ambulantes, in omnibus periculis defenderet atq; tueretur. Neceſ ſarium autem eſt, ut deus nunq; non defendat pios, & cõſeruet eos. Sa tan enim ſemper inſidiatur piis, ac niſi conſilium & conatus eius diui na potentia frãgeretur, fieri non poſſet, ut pius quiſpiam homo, uel u nam tm̃ horam incolumis maneret. Cum igitur deus ſit pius per Chri ſtum reconciliatus, ſuſcipit etiam ipſos, in uocatione eius ambulantes, & mandata eius exequentes, tuendos. Tuetur & impios, non aũt perpe tua ſalute, niſi reſipiſcant ab impietate, Sed pios tuetur perpetua ſalute, quippe q̃ ſuſceperit eos publica fide defendendos. Si audieris, inquit, uocem Dñi dei tui, ut facias & cuſtodias oĩa mandata eius, benedictus tu in ciuitate, benedictus in agro, benedictus eris ingrediens & egre diens. Et iterũ. Oculi Dñi ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum. Ac rurſus. Salus iuſtorum à Dño, & protector eorum in tẽpore tribu lationis & adiuuabit eos dñs, & liberabit eos, & eruet eos. Hę & id ge nus alię promiſſiones ſunt cœleſtes literę, ſeu teſtimonia, quibus deus ſuſcipit iuſtos (hoc eſt, credentes in Chriſtum, & exequentes manda tum dei) in publicam tutelam, & defenſiõem ſuam. Itaq; iuſti fiunt ter ribiles hoſtibus, non carnali potentia, ſed ſpirituali & diuina defenſio ne. Huc pertinẽt exẽpla, quę nobis ſacra ſcriptura proponit. Patriarcha Iacob abrogauit in familia ſua idolatrian, hoc eũ erat mandatũ dei, ex quo etiã neceſſe habebat proficiſci, & habitare in Bethel. Finitimę aũt ciuitates proſequebant Iacobum magno odio, propterea q̃ uidebat pu blice dãnare abrogatione idolatriæ in ſua familia, oĩm aliarũ gentium religionẽ, ideoq; iudicauerunt eũ dignũ, qui una cũ ſua familia, quoq; modo fieri poſſet, è medio tolleretur. Quid ergo fit? Etſi Iacob inermis erat, tamen

Pij & impij defenduntur diuinitus.

erat, tamen ſcriptura ait. Cum profecti eſſent, terror dei inuaſit oēs per circuitum ciuitates, & non ſunt auſi perſequi recedentes. Vnde igit̃ in ermis Iacob tam terribilis? certe non aliunde, q̃ꝫ q̃ exequẽdo diuinum mandatum, ſuſceptus erat in publicã dei tutelam & defenſionẽ. Moſes rediit ex uocatione dei ad Ægyptum, & non ſolum iuſſit tyrannum dimittere Iſraelitas, ſed affecit etiã ipſum ac totum regnum eius uariis ſupplitiis. Quis autem talia faciens, poſſet eſſe in regno tã potentis tyranni tutus? Et m̃ Moſes non ſolum fuit tutus ſed etiã ſeruis Pharaonis formidabilis. Dicit em̃ ſcriptura: Moſes fuit uir magnus ualde in terra Ægypti corã ſeruis Pharaonis et oĩ populo. Quid ergo faciebat eum tam formidabilẽ? Quid, niſi illud, q̃d deus dixerat: Ego ero tecum. Hę em̃ erant literę, q̃bus deus teſtabatur ſe recepiſſe Moſen exequentẽ mandatum ipſius, in publicã & cœleſtem tutelã. Videamus & Iſraelitas. Hi etſi erant miſeri & inermes hoĩes, tamen cum ex mandato dei proficiſcerentur ex deſerto ad terram patribus promiſſam, tã terribiles erant oĩbus finitimis gentibus, ut nulla eaꝝ auſa fuerit bellum aduerſus ipſos ſuſcipere. Erant autem terribiles, non ſuis armis, ſed defenſione dei, in cuius uocatione ambulabant. Sic em̃ dicebat deus. Hodie incipiã mittere terrorem atq̃ formidinẽ tuã, in populos qui habitãt ſub oi cœlo, ut audito noĩe tuo paueant, et in morẽ parturientium cõtremiſcant. Quid dicã de apoſtolis? His datum erat diuinum mandatum, ut p̃dicarent Euangelion Chriſti. Hoc mãdatum cum Hieroſolymis exequerent̃, tam formidabiles facti ſunt Pontificibus, q̃ etſi ante occiderant Chriſtum, quem apoſtoli adnuntiabant, tm̃ non potuerunt ullã inire rationẽ, qua & Apoſtolos occiderent, quia cum cõficerent mandatum dei, ambulabant in publica eius protectiõe. Poſſet aũt quiſpiam admirari, quõ fieret, q̃ tam multi, qui in diuina uocatiõe et tutela ambulãt, capiantur et occidant̃. An nõ Chriſtus ipſe, q̃ hoc loco tã terribilis eſt, ut nullus aduerſarioꝝ auſus fuerit in ipſum manus inĳcere, poſtea capit̃ & crucifigit̃? an nõ Apoſtoli, qui aliq̃ties mirabiliter è carceribus ſunt liberati, paulopoſt crudeliter ſunt trucidati? Hoccine eſt ambulare in publica tutela dei? hoccine eſt à deo protectore, inter medios hoſtes conſeruari? De hac re diximus quędam ſupra. Sed & nunc pauca dicenda ſunt, ut rationem diuinę defenſionis rectius intelligamus. Nam qui ambulant in uocatione Dei, ĳſdem propemodum conditionibus ſolent à Deo in tutelam & defenſionem ſuſcipi, quibus hi, quos principes huius ſeculi, publice in itineribus tuẽdos ſuſcipiunt. Quẽ enim principes publica fide tuent̃, eum hoc pacto tueri debent, ut ſi à prędonibus, aut latronibus uel capiat̃ uel ſpoliet̃, totis uiribus, q̃ ad eius fieri põt, iteꝝ à latronibus eripiat̃, et ſi q̃d ablatum eſt, reſtituatur. Hoc eſt pactum publicæ fidei in regno bene conſtituto, quod etſi non ab oĩbus ſeruatur,

magna enim est hominum in seruanda fide mobilitas & inconstantia, tamen equitas ipsa, & pactum inter defensorem & eum, qui in publicã defensionem suscipitur initum, hanc defensionis conditionem, firmam exigit. Eodem modo & pacto deus suscipit suos defendẽdos, uidelicet, si latrones inuadant ipsos, se oĩ cœlesti potentia eos iterum à latronibus erepturum, & si quid rerum suarum ablatum fuerit, se id centuplum redditurum. Nec tam inconstans & mendax est deus, quemadmodum hoĩes esse solent. Sed quod promittit, & pacisci tur, hoc etiã constantissime seruat. Cœlum & terra, inquit, transibunt, uerba mea non transibunt. Itaq; si quis in publica dei tutela ambulat, primum, non potest à prędonibus & latronibus capi, spoliari, & occidi, nisi Deus prudentissimo suo consilio conniueat, & tempus definierit. Vestri etiam pilicapitis (inquit) oẽs numerati sunt, deinde, q̃d deus sinit auferri, hoc iuxta pactum, restituit plusq̃ centuplum. Vide mihi Iesum ipsum, filium dei. Hic quia ambulauit in uocatione dei, ad exequendum mandatum eius, ambulauit etiam in publica tutela & defensione dei. Accidit autẽ, ꝙ sit à latronibus captus, ac non tantum spoliatus tunica, sed etiam uita sua. Quid ergo ad hæc dicemus? primum, non potuit capi, nisi definito dei consilio, deinde, quę ablata fuerunt, restituta sunt ei ut copiosissime ita & gloriosissime. Deus em̃ ita eripuit Iesum filiũ suũ de manibus latronum, crucis, mortis & inferni, ut reddiderit ei non tm̃ uitã perpetuo fœlicem, sed etiam nomen quod est supra oẽ nomen, ut in nomine Iesu flectat se oẽ genu cœlestium, terrestrium & infernorum. Accipe & Stephanum. Hunc ambulantem in uocatione & defensione Dei abduxerunt latrones, & spoliauerunt eum uita sua. Quid igitur factum est? Num deus uiolauit in Stephano pactum publicæ suę defensionis, ꝙ permiserit, ut latrones tam crudeliter in ipsum grassarentur? Minime oĩm uiolauit, sed constantissime seruauit. In hoc enim Stephani periculo misit deus filium suum, cum toto cœlesti exercitu, qui Stephanũ è manibus latronum eriperent. Id aũt sic confectum est, ꝙ Iesus apparuerit Stephano in maiestate sua, ad dextram dei patris, & receperit spiritum Stephani ad se, atq; conseruet ipsum, in media morte, ad accipiendum cœleste regnum. Itaq; Stephanus spoliatus quidem est corporali uita, sed recepit à deo defensore cœlestem uitam, Eiectus est è terra, sed receptus est in cœlum. An non hęc est copiosa eorum quę ablata sunt, restitutio? Quare pericula, non sunt ita metuenda, ut ad uitanda ea impie faciamus, sed cum deus susceperit nos in suam fidem & tutelam, ac pactus sit nobiscum, se ablata abundãtius, q̃ humana ratio sperare uel possit uel audeat, redditurum, pergendum est in uocatione dei, & mandatum eius obedientissime est exequendum. Hęc autem doctrina, non tantum pertinet ad unum genus mandati dei, de confitendo Christo &

Euange-

Euangelio eius, coram aduersarijs, Sed patet latissime ad omnia eius mandata. Perstringamus igitur nonnulla. Mandatum dei est: Nō furaberis, hoc est: Non des operam impostoris. Non utaris iniquo & illegitimo pondere ac mensura. Quicquid em̄ opum consequeris impostoris et illegitimis nondinationibus, furtum est & rapina. Accidit autem forte, ut habeas malas merces, quas posses quidem care extrudere, si addideris uanitatem orationis, necesse autem habebis damnum facere, si ueritatem fueris confessus. Quo igit̄ te uertas? Non certe ad impostoras & nugas. Hoc enim deus prohibuit. Sed si, inquies, iuste negotiatus fuero, magnum damnum faciendum erit? imo maius damnum est faciendum, si fueris negotiatus iniuste. Illic amittis pecuniam, hic animam, illic uideris perdere opes terrenas, hic perdis opes cœlestes. Sequenda igitur est uocatio dei, & exequendum est mandatum dei. Hoc si feceris, ambulas in publica fide et tutela dei. Quare, etsi uideris in negotiatiōe iusta damnum facere, deus tamen, qui te suscepit in suam tutelam, restituet illud copiosissime. Fieri enim non potest, ut qui spoliatur in tutela & defensione eius, non in integrum restituatur. Aliud mandatū dei est: Non occidas, quo pręter prohibitionem externi homicidij, pręcipitur etiam, ne quis seipsum ulciscatur. Affectus igitur es à uicino quodam iniuria. Hic si teipsum ulciscaris, promittis tibi deinceps securitatem. Si autem remiseris ei iniuriam, metuis, ne des ei occasionem plura & maiora mala tibi inferendi. Quid ergo facias? Non est quęrenda priuata ulcio. Hanc enim deus abominatur. Sed subeunda mihi sunt, in quis, maiora pericula, si remisero iniuriam prius illatam. Sic quidem tibi uidetur, cum te maioribus periculis obijcias, si teipsum contra pręceptum dei ulciscaris. Remittēda igitur est iniuria, & cōdonanda, ut exequaris mandatum dei. Quod si feceris, habes deum defensorem & protectorem, qui efficiet, ut etiamsi plura & maiora mala in te irruant, tu tamen potenter serueris, & recipias uicissim ęterna bona. Sed reuertemur ad Euangelistam. Ministri, inquit, respondērunt. Nunc̄ꝫ sic locutus est homo sicut hic homo. Considera hic obsecro, ꝙ serui multo sint honestiores dominis suis, ac Pontificibus. Hi cupiūt Christum extinctum, illi admirantur eum, ut eximium doctorem, hi proscindunt eum oībus generibus conuitiorum, illi ornant eum summis laudibus. In hoc aūt seculo solenne est, ut dn̄is frugi contingant serui nequā, et dn̄is nequā, contingant serui frugi. Quod qualecunc̄ꝫ sit, & sępe fallat, Certe seruis hoc agendum est, ut cum iubētur à carnalibus dominis impia facere, magis obediant pręceptis dei, ad pia, c̄ꝫ pręceptis carnalium dominorum ad impia uocantibus. Maiorem enim debent obedientiam deo, conditori & seruatori ęterno, c̄ꝫ homini, benefactori caduco & incerto. Quare laudanda & imitanda est honestas Pontificiorū seruorū,

impostura euitanda.

Vindicta priuata prohibita.

Herodotus in Vrania

Τοῖσι μὲν χρησοῖσι ἓ ἀνθρώπων, κακοὶ δ' οὖν λοιφιλέουσι γινεσθ̄, τοῖσι δ' ἐκ κακοῖσι, χρηστοί.

de quibus nunc fit mentio, ꝙ maluerint Chriſtum & contionem eius magna laude coram Pontificibus ornare, q̄ exemplo Põtificum execrari, & ex mandato eorum Chriſtum in uincula ducere. Sed operę preciũ
,, eſt audire, quõ hi ſerui à dominis ſuis excepti fuerint. Reſponderũt e-
,, is phariſęi, Num et uos ſeducti eſtis? Nunquis ex principibus credidit
,, in eum, aut ex Phariſęis? Sed turba hęc, quę non nouit legem, execrabi
,, les ſunt. Vetus & uſitatum hoc eſt, ꝙ impĩ allegent maiorum autoritatem, ad refutandam piam doctrinam. In Amos dicit Sacerdos Amazias ad Amos. Non adijcies ultra ut prophetes in Bethel, quia eſt ſanctificatio regis, & domus regni, hoc eſt, Religio, quę in Bethel obſeruat, inſtituta eſt à regibus, quam & multi reges confirmarunt, & defenderunt. Quæ ergo tua eſt temeritas & inſania, ꝙ eam damnes religionẽ, quę eſt tanta principum autoritate fundata? In Hieremia dicunt. Venite, cogitemus contra Hieremiam cogitationes. Non enim peribit lex à ſacerdote, nec̄ cõſilium à ſapiẽte, nec ſermo à ꝓpheta, hoc eſt, Quid? errarent ne tot ſacerdotes, qui legẽ dei docent? tot ſapientes, qui remp. gubernant? tot prophetę, qui nobiſcum conſentiunt, & Solus Hieremias ſaperet, ac uera doceret? Hoc plane cum eo conuenit, quod Phariſæi ad miniſtros dicunt. Nũ uos prudentiores eſtis tot principibus, & phariſæis? (horum enim maxima erat autoritas inter Iudæos) Et tamen quis eſt inter hos, qui agnoſcat hunc Ieſum pro Meſſia? Nullus adiungit ſe cum illo, præter execrabilem uulgum, & abiectiſſimos nebulones, qui nullam habent diuinæ legis cognitionem. An non eędem prope uoces his noſtris temporibus audiuntur? Cum enim doctrina Euangelij reuelata ſit diuina clementia, & reprehendatur impietas Pontificum ac monachorum, qui defendũt impiam doctrinam, ſolet nobis autoritas maiorum adeoq̄ ipſius Eccleſię obĵci. Pontifices gloriantur ſe eſſe ſucceſſores apoſtolorum, et legitimos prępoſitos Eccleſię. Dicunt, ſpiritum ſanctum non derelinquere Eccleſiam. Prępoſitis obediẽdum eſſe, & Eccleſiam audiẽdam. Et quemadmodum ludęi de ſuis Rabinis affirmant, quod tanta ſit eorum autoritas, ut ſi dicant, dextrum eſſe ſiniſtrum, & ſiniſtrum dextrum, non ſit reprehendendum, ſed conſentiendum, ita Pontifices de ſua autoritate prędicant, ꝙ quæ ſentiunt, conſtituunt & decernunt, hæc ſint, ut diuina mandata, accipienda. Itaq̄ ſplendor nominis Eccleſię, principum, & pontificũ, perſtringit oculos multorum imperitorum. Obſerua igitur, ꝙ non ſit dubium, quin magna ſit autoritas maiorum, ſapientum, & principum populi. Coram cano capite, inquit ſcriptura, aſſurge. Et, Fili mi, inclina aurem tuam, & audi uerba ſapientum. Qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit. Et de ſummi ſacerdotis ſententia dicit Moſes, Qui ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio, ex decreto iudicis moriatur. Dicit & Epiſtola ad Hebræos.

Pontificum gloriatio.

Maiorum autoritas.

Hebręos. Obedite prępositis uestris, & subiacete eis. Ipsi enim pernigilant, quasi rationem pro aiabus uestris reddituri. Quare nequaq̃ committendum est, ut à sententia maiorũ, sapientum, & principum temere discedamus. Sed si quidem sermo est de ciuili dñatione, & in rebus ciuilibus, tunc deus ita subiecit nos autoritati maiorum, & imperio principum, ut sententiam eorũ etiam iniquam propter publicam tranquillitatem feramus. Famuli, inquit Petrus, subditi sint cũ timore dominis, non solum bonis & humanis, uerũ etiam prauis. Nam hęc est gratia, si quis propter conscientiã dei suffert molestias, pręter meritum affectus malis. Ac peccant quidem maiores & principes grauissime, cum imponunt iniqua onera, sed cum tantum de rebus mũdanis & corporalibus agitur, melius est ea patienter ferre, ut pax, quam deus exigit, seruetur, q̃q̃ ut dissidia, rixę, & seditiones quas deus prohibuit, excitentur. Si aũt sermo est de rebus spũalibus, de rebus cœlestibus, de religiõe, & de uera ac perpetua hoĩs salute, tunc deus nulli homini, quantumuis sapienti & potenti ita nos subiecit, ut necesse habeamus quamuis eius sententiam, propter ipsius autoritatem & potentiam, agnoscere, sed alligauit nos tantum ad cœleste suum uerbum. Et ut dicã quod res est, deus non collocauit ueritatem religionis, et doctrinã perpetuę salutis, nec in multitudine, nec in paucitate, nec in sapientia, nec in stultitia, nec in potentia, nec in autoritate, nec in imbecillitate nec in abiectiõe hoĩm. Doctrina enim religionis non idcirco uera aut falsa est, q̃ uel multi uel pauci, uel sapientes, uel stulti, uel potentes uel abiecti eam aut amplectantur, aut aspernentur. In quo ergo collocauit deus ueritatem doctrinę de perpetua nostra salute? In solo uerbo suo, quod est diuinitus è cœlo confirmatum. Dedit nobis scripta prophetica & Apostolica, quæ habent cœlestia ueritatis testimonia. Conciues, inquit Paulus, estis sanctorum, ac domestici dei, superstructi super fundamentum Apostolorum & prophetarum, summo angulari lapide ipso Iesu Christo. Et iterum. Fundamentum aliud nemo potest ponere, pręter hoc quod positum est, quod est Iesus Christus. Is autem explicatur & illustratur scriptis propheticis & Apostolicis. In Iobe dicitur. In antiquis (quemadmodum uos amici iudicatis) est sapientia, & in multo tempore prudentia, (At ego dico uobis) apud ipsum Deum est sapiẽtia et fortitudo, & ipse habet consilium & intelligentiam. Deus autem patefecit suam sapientiam, suam sententiam & uoluntatem scriptis propheticis & Apostolicis. Quare his cedere debet omnis humana autoritas, sapientia, & potentia. An non Hieremias necesse habuit discedere à sententia Regis, principum, sacerdotum, & aliorum, qui & ipsi iactabant se esse prophetas? Quid ita? quia habebat uerbum Dei, cui obsequendum erat. Apostoli quoq̃ oppoſuerunt se sententiæ totius cõcilij Hierosolymitani, & dicunt. An

Religionis doctrina in quo collocata

ſuſtum ſit in conſpectu Dei uos potius audire, q̄ Deum, iudicate. Etſi enim ſapientes & principes ſuam habent autoritatem, tamen uſitatum eſt, q̄ & ſapientes fiant ſtulti, & principes à deo abiciant. Occidit, inquit pſalmus, pingues eorū, & electos Iſrael impediuit. Et iterꝝ. Reprobat conſilia principum. Dicit et Chriſtus ipſe. Gratias ago tibi dñe pater cœli & terrę, q̄ abſconderis hęc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaris ea paruulis. Et Paulus. Sapientia huius mundi eſt ſtultitia apud Deum. Scriptum eſt enim. Qui comprehendit ſapientes in aſtutia ipſorum. Quare in doctrina religionis, de uera hominis ſalute non eſt confidendum iuditio, autoritate & potentia hominum, ſed tantum autoritate & ueritate uerbi Dei, quod ſcriptis propheticis et Apoſtolicis continetur. Quid autem ſi & ipſi aduerſarij ueritatem horum ſcriptorū fatentur, diſſentiunt autem in eorum ſententia, & uolunt aliud his ſcriptis doceri, q̄ tu ſentias? An non in tali caſu audiendum eſt humanum iuditium? Minime omnium. Sed ſcriptura cum ſcriptura conferenda eſt, & obſcurior locus ſcripturę illuſtrandus eſt per clariorem, ac omnino tenenda eſt ſumma, firma & certa regula fidei, quam tradunt ſcripta prophetica & Apoſtolica. Ad hanc regulam, ſi exigatur, quod de ſententia unius aut alterius obſcuri loci controuertitur, non difficulter poteſt, uera aut ſaltem non falſa, & non impia eius ſententia cognoſci. Nā quod ab hac regula, quę manifeſte & perſpicue in his ſcriptis traditur, diſſentit, hoc habendū eſt pro anathemate, non ſolum ſi id pontifices, ac principes, ſed etiam ſi angeli ipſi affirmarent. Conſidera ergo mihi, quantum periculum ſubeant contemptores & neglectores uerbi Dei, qui cum neceſſe habeant, ad conſeruandam ſuam ſalutem, ſeſe tam ſapientiſſimorum hominum, q̄ etiam angelorum, ſi ita res ferat, iuditio opponere, ne poſſint quidem, aut ſciant præ ſua ignauia, minimum fidei ſuæ articulum, aduerſus obiectiones etiam imperitiſſimorum hominum tueri. Quomodo hi conſtabunt in certamine quod ſuſcipiendum eſt cum Satana, ſi non poſſunt coram imperito homūtione conſtare? Sed redeundum eſt ad cōcilium illud, quod Pontifices & phariſæi hoc loco aduerſus Chriſtum congregauerant. Poſtq̄ enim miniſtri non adduxerunt Ieſum captiuum, conferunt inter ſe conſilio, quid deinceps ſit faciendum, ac magna eorum pars cōdemnat, & decernit eum è medio tollendum, quoquomodo id fieri poſſit. Nicodemus autem opponit ſe horum ſententiæ. Dicit enim Nicodemus ad eos, is qui uenerat ad eum nocte, qui erat unus de numero eorum. Num lex noſtra iudicat hominem, niſi prius audierit ab ipſo, & cognouerit, quid faciat? Honeſtiſſime loquitur Nicodemus, ſed non tā fortiter, q̄ uera pietas exigit. Nam ſi ingenue confeſſus eſſet, ſe agnoſcere Ieſum, aut uerum Meſſiam, aut ſaltem eximium prophetam, & cohortatus eſſet, ut

Veritatis cognoſcendæ regula.

& reliqui eum talem agnoscerent, non tantum fuisset honesta, uerum etiam fortis ac plane heroïca sententia. Ceterum, quam legem allegat, communi omnium hominum iuditio probatur, & scripta est, in Deuteronomio capite primo. Ita paruum audietis ut magnum, nec accipietis cuiusq; personam, quia dei iuditium est. Iniquissimum enim est, reum non auditum condemnare. Iosaphat rex pius dixit ad Iudices. Sit timor Domini uobiscum, & cum diligentia cuncta facite, qua admonitione cohortatur eos ut in iuditio non unam tantum partem, sed utranque magna diligentia audiant. Alexander Magnus rex Ethnicus, cum in causis capitalibus sederet iudex, occludebat alteram aurem oppositamanu. Rogatus, cur id faceret, alteram, inquit, integram seruo reo. Itaque qui condemnat reum nondum auditum, is non solum non sectatur eam equitatem, quam probant pij, sed etiam quam probant Ethnici. Et tamen pharisæi, qui uidebantur esse obseruantissimi legis, uehementer indignantur se de hac lege admoneri. Responderunt enim Nicodemo & dixerunt. Nunquid & tu ex Galilæa es? Scrutare & uide, q; à Galilæa propheta non surrexit. Vide, obsecro, quam mercedem reportet Nicodemus, pro honestate sua. Dicit sententiam æquissimam, sed reliqui pharisei uicissim referunt conuitia iniquissima. Contumelioſe interrogant, num & ipse sit ex Galilæa, perinde ac si nihil unquã egregium et excellens ex ea regione ortum esset. Hoc autem solenne est in hoc seculo, ut pro benedicto reportes maledictum, & pro beneficio, malefitium. Quid ergo faciamus? num nec benedicendum, nec benefaciendum est? Absit. Nos nostrum offitium facere debemus. Etsi enim homines sunt ingrati, deus tamen est gratissimus, qui tanto maiori mercede rependit benefacta, quanto ingratiores sunt homines. Sed uideamus, quæ sit tandem sententia, aut quis sit Recessus (sic enim nũc loquuntur) huius concilij. Profectus est, inquit Euangelista, unusquisque in domum suam. Quæso te, num ouum ouo tam simile est, q̃ similis est recessus horum comiciorum, recessibus eorum, quæ iam aliquot annis ad dijudicandam controuersiã de religione coacta fuerunt? Conuenerunt principes & pharisæi ut cognoscãt de Iesu Christo, Sed cum aliquamdiu inter se rixati fuissent, discedunt domum, re prorsus infecta, conuenturi aliàs iterum. Sic & his temporibus, multi & magni sunt conuentus, qui in hoc instituuntur, ut fiat cognitio de doctrina religionis. Sed quoties, obsecro, iam est discessum, reiectis semper in aliud tempus deliberationibus? Postquam enim partes inter se aliquamdiu rixatæ fuerint, proficiscitur unusquisque indictis alijs comicijs, domum suam. Hæc idcirco commemorantur, ut perspicue intelligamus, quàm stulte, q̃ periculose faciant hi, qui in agnoscenda & re-

Μηδὲ δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς.

Comiciorum Recessus.

ſtituenda uera doctrina Chriſtianiſmi expectant hominum comitia, & iuditia. Deus enim propoſuit nobis comitia patriarcharum prophetarum, & apoſtolorum, in quibus iam dudum autoritate cœleſti, iudicatum, definitum, confirmatum, & diuulgatum eſt, ex qua doctrina ſalus noſtra pendeat, uidelicet, ꝙ non ſit aliud nomen, quàm Ieſus Chriſtus, ſub cœlo datum inter homines, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Huic enim omnes prophetæ, inquit Petrus, teſtimonium ferunt, quòd remiſſionem peccatorum accepturus ſit per nomen eius, quiſquis crediderit in eum. Hæc doctrina tenenda, hæc ſectanda eſt, Aduerſus hanc, ne angelus quidem de cœlo eſt audiendus. Nam, qui huic doctrinæ fidem adhibet, eamq; non tam confeſſione oris, q̃ honeſtate uitæ profitetur, is teſtimonio omnium patriarcharum, prophetarum, & apoſtolorum conſequitur ueram & æternam ſalutem per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt una cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

CAPVT OCTAVVM

HOMILIA LXV.

Euſeb in Eccleſiaſtica hiſtoria, lib 3. cap 39.

ETSI NONNVLLI EXISTIMANT hiſtoriam, quæ de adultera ſequitur, non eſſe ab Euangeliſta Ioanne literis mandatã, ſed ex Euangelio, quod ſecundum Hebræos fuiſſe inſcriptum dicunt, in hunc locum tranſpoſitam, tamen memorabilis eſt hiſtoria, & digniſſima, quæ ab interitu ſit uindicata. Docet enim, quod ſit proprium officium Chriſti, & concludit omnes homines ſub peccatum, ut omnes ſalutem ſuam è Chriſto petant. Quare hæc hiſtoria excipienda & conſeruanda eſt, ut uere Apoſtolica & Euangelica. Ieſus, inquit, pertexit in montem Oliuarum, & diluculo iterum uenit in templum, cunctusq; populus uenit ad eum, & ſedens docebat eos. Alij Iudæi profecti ſunt in domum aut diuerſorium quiſq; ſuum, daturi fortaſſis operam conuiuijs aut ſomno. Ieſus autẽ abijt ex urbe in montem Oliuarũ, orandi gratia, ut & nobis oratione ſua placaret patrẽ, & ſuo exẽplo nos ad orationẽ excitaret. Nec ſtatim à feſto tabernaculorũ reliqt Iudæã, ſed mane redijt ad templum contionaturus. Quanq; eñ ſciebat phariſæos

inſidiari

insidiari uitæ suæ, maluit tamen fiducia diuinæ defensiõis mandatum Dei patris sui, quod erat, ut doceret ac uulgaret Euangelion suum, con ficere, q̃ metu periculorum ab offitio declinare. Reuertitur ergo ad templum diluculo, & cum iterum conueniſſet maximus auditorum nu merus, contionatus est sedens. Solenne enim erat, ut interpretes legis, docerent sedendo, & haberent auditores ad pedes suos. Sed quid frau dis aduersus Christum nõ excogitat impietas? Scribę & pharisæi, cum non succeſſiſſet antea consilium de occidendo Iesu, alia uia aggrediun tur eum, ut quoquo modo fieri posset, uel saltem calumnijs opprimant ipsum. Ecce enim tibi, cum Iesus cõtionaretur in maxima hominum fre quentia, ex improuiso irrumpunt. Et adducunt ad eum scribæ ac phari « sæi mulierem in adulterio deprehẽsam, & cum statuissent eã in medio, « « dicunt ei. Magister, Hæc mulier deprehensa est in ipso facto, adulteri « « um cõmittens. In lege autem Moses præcepit nobis, ut huiusmodi lapi « « darentur. Tu ergo quid dicis? Priusq̃ exponamus consilium phariſæo « « rum, pauca quędam dicenda sunt de lege adulterij, de qua nos hic locus admonet. In Decalogo enim extat hæc lex. Non cõmittas adulterium. Videndum igitur erit, quid hac lege prohibeatur, quid item præcipia tur. Ac primum, prohibetur in ea externum & uulgare illud adulteri- *Adulterium.* um, quod cum alterius uxore designatur. Et hoc adulterium, sua habet tam corporalia q̃ spiritualia, tam externa, q̃ æterna supplitia. Nulla enim unq̃ fuit honesta etiam inter gentes politeía, in qua hoc genus ad ulterij non fuerit iudicatum dignum graui ac seuero supplitio. Alicu bi quidem mitiores, alicubi seueriores fuerũt leges. In nullo autem be ne constituto imperio leges non insurrexerunt in adulteria. Aliàs no tarunt adulteros & adulteras publica infamia. Aliàs affecerunt eos pœ na capitali. Romanæ leges puniunt temeratores alienarum nuptiarum *Leuit. 20. Deut. 22.* gladio. Mosaicę leges obruunt eos lapidibus. Si dormierit (inquiunt) uir cum uxore alterius uterq̃ morietur, tam adulter, quàm adultera. Et mox. Lapidibus obruentur. Ac Deus tanto odio prosequitur adulteri um, ut etiamsi cessauerit magistratus, qui est legum administrator, ipse tamẽ Deus non cesset, sed animaduertat in illud suis quibusdam sup plitijs grauissime. Vide mihi Dauidem. Hic etsi erat rex, & deo alio qui acceptus, tamen cum designasset adulterium, tanta seueritate pu nitus est à Deo, ut eiectus sit è regno in exilium, & uxores eius publi ce fuerunt à suo ipsius filio (ὁ nefandum scelus) constupratæ. Quod si Deus & regi, & sibi tam dilecto, non pepercit, sed puniuit in eo ad ulterium seueriſſime, quid non supplitiorum immitteret alijs homi nibus, huic sceleri obnoxijs? Nec contentus est Deus externo sup plitio, sed punit adulteros, nisi resipiscant, perpetua pœna. Male

dictus, inquit, qui dormit cum uxore proximi sui. Et dicat omnis populus. Amen. Et Paulus. Neq; scortatores, neq; molles, neq; adulteri, regni Dei hereditatem accipient. Quid autem hac pœna grauius? Deinde prohibetur in hac lege quęuis scortatio. Etsi autem magistratus ciuilis non solet punire uulgarem illam scortationem hominis liberi cum libera, capitali suppitio, imo aliquoties ne requirit quidem, in tanto tamen odio est apud deum, ut puniat eam in hoc seculo, maledictiõe corporalium bonorum, in futuro autem, perpetua cõdemnatione. Quisotius est, inquit Salomon, scortorum, perdit opes. Quomodo enim consequeret in rebus suis benedictionem, qui scortationis fœditate repellit à se Iesum Christum, una cum spũ suo sancto, qui est omnis benedictionis autor? An nescitis, inquit Paulus, q̃ corpora uestra sint mẽbra Christi, & templum habitantis in uobis spũs sancti? Qui autem scortatur, tollit membrum Christi, et facit illud membrum scorti, ac prophanat templum spiritus sancti, ut fiat hospitium spiritus Satanæ. Quæ ergo potest ibi esse benedictio, ubi spiritus sanctus est expulsus, & dominatur spiritus Satanæ? Ac tolerabile esset, si scortatio puniretur tantum corporali maledictione. Nunc autẽ tam horrendum scelus est, ut puniatur etiam spirituali & æterna maledictione. Scortatores, inquit Paulus, non accipient regni Dei hereditatem. Et iterum. Hoc scitis, quòd omnis scortator aut immundus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei. Præterea, in hac lege de adulterio prohibetur omnis mollities, omnis immunditia, quæ honeste non potest nominari, omnis item impudicus sermo, omnis impudicus gestus, omnis impudicus incessus ac uestitus. Hæc non iudicantur quidem semper ab hominibus pro adulteriis supplitio dignis, Deus autem, qui est absoluta honestas, multo aliter iudicat. Deponite, inquit Paulus, omnem turpiloquentiã ab ore uestro. Et si reddenda est ratio de otioso uerbo, quanto magis de impudico & turpi uerbo. Quod si impudica cupiditas cordis digna est ęterno supplitio, quomodo non eodem supplitio dignus esset impudicus sermo, aut gestus? Nam in hac lege, Non cõmittas adulterium, prohibetur etiam omnis impudica cupiditas in animo. Sic enim Moses ipse in Decalogo exponit, cum ait. Non concupiscas uxorem proximi tui. Et Christus. Quicunq; aspexerit uxorem alterius ad concupiscendam eam, iam adulterium cum ea commisit in corde suo. Si autem cupiditas est genus adulterij, certe debetur etiam ei supplitium adulterij, quod est æterna maledictio & damnatio. Maledictus enim (inquit lex) omnis, qui non seruauerit totã legem. Postremo præcipitur et exigitur hac lege oĩs honesta et sancta cupiditas pudicitię, ex toto corde, omne odiũ et detestatio impudicitiæ ex toto aĩo, oĩs sermo & gestus sanctus & pudicus, oĩa opera sancta et pudica, ex spiritu ipso sancto, ut nihil impudicitię nec

Scortatio prohibita.

ctiæ nec in cogitatione, nec in ſermone, nec in actionibus inueniatur. Lex enim, inquit Paulus, eſt ſpiritualis. Quare exigit totum hominem ſpiritualẽ, honeſtum, ſanctum & pudicum. Nullus autem unq̃ homo fuit, præter Ieſum Chriſtum, qui hanc legem perfecte ſeruauerit, nec ullus eſt, qui eam natura ſua perfecte ſeruare queat. Affectus carnis, inquit Paulus, inimicitia eſt aduerſus deum, nam legi dei non ſubditur, ſiquidem ne poteſt quidẽ. Dices ergo. Cur nobis hęc lex proponitur, cur obſeruatio eius à nobis exigit̃, ſi nullus homo poteſt eam ſeruare? Graues & honeſtæ ſunt huius rei cauſſæ. Primũ enim proponitur nobis hæc lex, Non cõmittas adulterium, et alia quę ad huius legis genus pertinent, ut publica honeſtas in hominũ poli/ia conſeruetur. Etſi em̃ homines non poſſunt natura ſua hanc legem perfecte ſeruare, tamen poſſunt eam, adhibita diligenti cura, & ſobrietate, ciuiliter ſeruare, & aut honeſtum cœlibem, ſi ita res ferat, aut honeſtum coniugem agere. Itaq̃ Paulus aliàs dicit. Iuſto lex nõ eſt poſita, ſed iniuſtis, prophanis, ſcortatoribus, & ſi quod aliud eſt, quod ſanæ doctrinæ aduerſatur. Deinde hæc lex proponitur nobis, ut ex ipſa agnoſcamus corruptionem naturæ noſtrę, magnitudinem peccati hærentis in carne noſtra, & grauitatem diuinę iræ, quam propter peccatum meriti ſumus. Homines enim natura ſua hoc ingenio præditi ſunt, q̃ q̃ primum audiunt legem Dei, putant ſe poſſe eam ſuis uiribus implere, & exclamant cum Iſraelitis. Omnia uerba, quæ DOMINVS locutus eſt, faciemus. Sed quemadmodum hi, cum audirent decalogum, tanto pauore concuſſi ſunt, ut retrocеſſerint, ac dixerint ad Moſen, Loquere tu nobis, & audiemus: Non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur, ita & nobis proponitur & exponitur uera & ſpiritualis ſententia huius legis, ut cum eam audimus, agnoſcamus, quanta peccati ſeruitute captiui teneamur, & q̃ longe abſimus à uera & perfecta iuſtitia, q̃q̃ digni ſimus propter peccatum, perpetuo ſupplitio. Peccatum, inquit Paulus, non cognoui, niſi per legem. Nam & concupiſcentiam non nouiſſem, niſi lex diceret, Non concupiſces. Reuelat autem & oſtendit nobis hæc lex peccatum impudicitiæ, non ut in hoc peccato pereamus, ſed ut excitemur ad quærendam & conſequendam ueram & perfectam iuſtitiam ac pudicitiam in Ieſu Chriſto ſeruatore noſtro. Nã, qui credit in Chriſtũ, huic donat̃ Chriſtus una cum oĩbus ſuis bonis. Itaq̃ condonat̃ ei peccatum quod & ante deſignatũ eſt opere, & adhuc carni inhęret, ac imputatur ei tota pudicitia Chriſti, quæ eſt perfectiſſima, præterea donatur ei ſpiritus ſanctus, qui reliquias impudicitiæ expurgat, ac reddit hominem pudicitiæ ſtudioſiſſimum, ut aut honeſtam in cœlibatu uitam agat, aut honeſtum connubium ſuſcipiat. Poſtquam enim hęc lex ablegauit nos ad Chriſtum, & nos per Chriſtum accepimus ſpiritum ſanctum, tunc

Lex de adulterio nõ committendo quo modo impl. tur.

docet nos, qui ſunt fructus ſpiritus ſancti, quæ opera placeant deo, qui bus ſacris debeamus deo ſeruire, uidelicet, ꝙ is uere bona opera faciat, qui ſectetur pudicitiam ſiue in cœlibatu, ſiue in coniugio. Hæc enim, inquit Paulus, eſt uolũtas dei, Sanctificatio ueſtra, ut abſtineatis à ſcor tatione, & ſciat unuſquiſq; ueſtrum ſuum uas poſſidere cum ſanctifica tione & honore, non cum affectu concupiſcentię, quemadmodum gen tes, quę non nouerunt deum. Sed de hac lege, Non committas adulteri um, hactenus. Reuertemur nunc ad ſcribas & phariſęos, qui hoc loco de ſupplitio adulterij ſic tractant, perinde ac ſi ipſi nulla parte aduerſus hanc legem, Non committas adulterium, peccaſſent, ſed eſſent tam co ram deo, q̃ coram hominibus pudici & ſancti. Sola autem hęc mulier eſſet digna adulterij ſupplicio. Itaq; adducunt eam captiuam, & irrum punt, ut apparet, magno tumultu in mediam contionem, ac poſtulant è Chriſto ſententiam ſuam de ea. Hęc mulier, inquiunt, deprehẽſa eſt in ipſo adulterio, & conuicta. Non hoc agimus, ut exquiratur, num ſit a dultera, quemadmodum neceſſitas poſtulat, ſi non certo conſtat adulte rium eſſe commiſſum. Multę iudicantur adulterę, è ſolis ſuſpiciõibus, & maleuolorum ſermonibus, quę tamen ſunt innocentes. Quod iuditi um fatemur ipſi eſſe illegitimum & iniuſtum, Hanc autem mulierem comperimus ipſa re, & optime ſcimus eſſe adulteram, quia deprehenſa eſt in ipſo adulterij facto. Quid igitur dicis? Lapidabimus ne eam iux
» » ta Legem Moſi? Hoc aũt dicebant, inquit Euangeliſta, tentantes eum,
» » ut poſſent accuſare eum. Non quęrunt ſententiam Chriſti, uel honoris gratia, uel ut recte docerentur, uel ꝙ tam uehementi zelo tenerentur, ut adultera iuſte puniretur, ſed potius hoc agunt, ut Ieſus ipſe lapi daretur, aut ut ſaltem autoritas eius apud uulgum eleuaretur. Videbãt enim eum haberi pro Meſſia. De Meſſia autem ſcriptum eſt, Spiritus Domini ſuper me, eo ꝙ unxerit & miſerit me ad prędicãdum captiuis indulgentiam, & clauſis apertionem. Quare, ſi Ieſus non dimitteret ca ptiuam, ſed cenſeret eam lapidandam, ſperarunt ſe occaſionem habitu ros uociferandi, eum non poſſe Meſſiam eſſe, quippe ꝙ non liberaret captiuos, ſed obijceret potius eos extremo ſupplitio. Si autem cenſeret eam impunem dimittendam, ſperarunt ſe occaſionem nacturos accuſan di eum uiolatę legis diuinę. Sed & hoc cogitabant, Si iuberet adulterã punire, amitteret in uulgo laudem clementię et miſericordię, quę pluri mum in eo commẽdabatur. Si autem iuberet eam dimittere, uideretur fauere adulterio, & occaſionem dare perpetrandę impudicitię: Quid ſi & aliud fuerit ipſorũ conſilium? Quis em̃ non ſuſpicaret peſſimos ne bulones, peſſima quęq; conſilia aduerſus Chriſtũ agitaſſe? Nã eo tem pore, q̃ hęc facta ſunt, adminiſtratio gladij non erat penes Iudæos, ſed penes ꝓfides Romanos. Nobis, inquunt ad Pilatũ, non licet interficere quem q̃. Et

quemcp̃. Et tamẽ ſentiebant, iniquiſſimum eſſe, q; Ethnici dominaren tur in populo Dei, & in ea regione, quam Deus ipſe ſibi præ alijs ele gerat, ideocp̃ expectabant aduentum Meſſiæ, ut ipſos è Romanorũ ty rannide liberaret. Querunt igitur ſententiam Chriſti de ſupplitio adul terę inferendo, ut ſi iuberet eam lapidari, poſſent eum apud prę ſides ac cuſare, cp̃ arrogaret ſibi ius adminiſtrandi gladĩ in ea urbe, quę ſit ſub iecta Romanis, ideocp̃ condẽnandus ſeditionis: Si aũt iuberet eam duci ad prę ſides Romanos, ut ex ipſorum ſententia de ea ſtatueretur, uidere tur tyrannidem Romanorꝝ approbare, eamcp̃ ob cauſſam populo inui ſus fieri. Breuiter, ſcelerati homines hoc maxime omnium egerunt, ut hac quę ſtiõe Chriſtum uel populo uel prę ſidib. iugulandũ obĩcerẽt. Hic em̃, quia docebat remiſſionẽ pc̃õrum et iuſtitiam non contingere hominibus, propter merita ſacrifitiorꝝ aut aliorum op̃m, ſed tantum propter miſericordiã dei, per fidem in ipſum, erat ficus, ſeu ut ſcriptu ra loquit̃, ſudes in oculis eorꝝ. Audiamus ergo, q̃d Chriſtus & fecerit & dixerit. Ieſus autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terrã. Initio nihil reſpondet phariſęis, ſed ut erat ſedẽs, inclinauit ſe, & ſcrip ſit digito in terrã. Et tñ hęc ſcriptio, erat q̃dam modo reſponſio. Quid ſcripſerit digito, non eſt curioſe perſcrutandũ, ſed q̃ conſilio ſic ſcripſe rit. Primũ em̃ ſcribendo in terrã ſignificare uoluit, hos impios nebulo nes dignos eſſe cõfuſione, quorꝝ noĩa nõ debeant ſcribi in cœlo, ſed in terra, ut deleant̃ ac pereant, ſicut ea q̃ in puluere terrę ſcribunt̃, leui uen to diſperguntur. Non ſic impĩ, ait pſalmus, ſed tancp̃ pulus, quẽ proĩ cit uentus à facie terrę. Et Hieremias. Oẽs qui te derelinquunt, confun dent̃, recedentes à te in terra ſcribẽtur. Deinde ſcribit in terrã, ut aliud agendo ſignificaret ſe non ueniſſe in hunc mundũ, ut iudicaret de ciui li ſupplitio ſceleratorũ. Auertendo enim ſe facie ſua à phariſęis, et incli nando ſe in terram ſic quaſi dicere uidetur: Quis me cõſtituit iudicem de ueſtris adulteris? Ergone, inquis, damnat externa luditia? Nihil certe minus. Cum enim aliàs mittit leproſos ad ſacerdotes, & aliâs iubet dare Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, approbat politicas ordinatio nes. Sed quemadmodun non uenit in hunc mundum, ut adminiſtra ret mundanum regnum, ita nec uenit ut eſſet iudex ciuilium contro uerſiarum. Maius & excellentius eſt offitium Chriſti. Venit enim ut expiaret peccata noſtra coram deo, ut reconciliaret nos cum deo, ut uin ceret mortem, & daret omnibus in ipſum credentibus hæreditatem æ ternæ uitæ. Quare, auertit ſe à phariſæis, & ſcribit in terram, ut ſig nificaret ſe longe alio conſilio & uſu uenisſe in terram, quàm ut ſuſ cipiat id genus quę ſtiones pro more ciuilium magiſtratuum diiudican das. Quo exemplo partim docet Chriſtus, quid in ipſo quærendum ſit. Etſi enim exigit inter homines ciuilem honeſtatem, & tranquilli

Chriſti offi- tium.

tatem, tamen si proprium eius officium, propter quod susceptit hoiem, considerabueris, non uenit ut administrator externę & terrenę tranquillitatis, sed ut autor cœlestis & ꝑpetuę pacis atq; fœlicitatis, partim monet nos, ne simus ἀλλοτριοεπίσκοποι, ne suscipiamus administrationem earꝫ rerum, ad quas non sumus legitime uocati, sed cõtineamus nos in finibus nostrę uocationis, ut oĩa suo ordine gerant. Quid ergo ad hæc pharisęi? postq̃ uident Iesum aliud agere, existimant suum consilium promouisse, & se iã uictores, ꝙ putent Iesum dubitare, quid sit respondendum, ideoq; instant, & urgent, ut aliquid dicat. Sperant enim fieri nõ posse, quin coram tot milibus hominum pudefiat. Sed quo magis
,, putant se Iesum pudefacturos, eo magis ipsi pudefiunt. Cum enim per
,, seuerarent interrogare, erexit se, & dixit eis. Qui uestrum immunis est
,, à peccato, primus in illam lapidem iaciat. Et quo hęc sententia altius in
,, animum eorum demitteretur, atq; infigeretur, non addidit plura, Sed
,, iterꝫ inclinans, scribebat in terra. Quid aũt ad hæc dicemus? an nullus potest bona conscientia esse aliorꝫ hominum iudex, nisi sit innocens, & ab oĩ peccato immunis? profecto necessarium est iudici, ut si ueram ac perpetuam salutẽ à Dño sperauerit, agat, cognito Christo per fidẽ, honestam, innocentem ac irreprehensibilem uitam. Nec tolerandũ est, in rep. bene constituta, siquidem hoc legitime caueri potest, ut adulter de adultero, homicida de homicida, raptor de raptore publicum iudiExod. 18. cium ferat. Prouide, inquit Iethro ad Mosen, de omni plebe, uiros sapientes, & timentes deum, in quibus sit ueritas, et qui oderint auaritiam, & constitue ex eis, qui iudicent populum omni tempore. Quod aũt ad
Iudex sit innocens. officium attinet, etiamsi iudex fuerit, & ipse eius criminis, de quo faciendum est iudicium, reus, ac sibi conscius, tñ eo ipso iuste facit, ꝙ pronunciet legitimam sententiam aduersus reum. Hęc enim sententia, non est hoĩs, sed diuinę legis, cuius iudex est administrator. Et iudex in iudicio sedens, nõ assidet ut homo priuatus, sed ut publicus dei minister.
Deute. 1. Moses dicit ad iudices. Ita paruum audietis ut magnũ, nec accipietis cuiusq; personam, quia DEI iudicium est. Et Iosaphat, prȩcipiens iudicibus, uidete, inquit, quid faciatis. Non enim hoĩs exercetis iudiciũ, sed Dñi. Quare, etsi sceleratus iudex impie agit, ꝙ eadem scelera sectetur, quę reus ad iudicium adductus, designauit, & tanto grauius punietur à Dño, propter ipsius scelera, quanto honestius est officium iudicãdi, tñ in hoc sectatur uocationem dei, si cum necesse habeat sententiam de reo ferre, pronunciet de eo iuste, & secundum diuinam legem atq; ordinationem. In hac autem sentẽtia, Qui immunis est à peccato, primus mittat in eam lapidem, Christus nihil prorsus contionat̃ de officio publici iudicis, sed reprehendit tantum impiam phariseorꝫ hypocrisim, & exequat eos iuxta ueram & spiritualem sententiam diuinę legis, cum

muliere adul-

muliere adultera. Adduxerunt eñ hanc mulierem captiuam, non tantum hoc consilio, ut puniretur, sed ut publice quasi iactarēt suam iustitiam & pudicitiam, ac significarent se non esse adulteros & iniustos coram Deo, sicut hæc mulier, sed uiros longe oīm honestissimos & sanctissimos. Et quanq̄ de adultera tantum uideantur uerba facere, tñ re ipsa secum sentiunt, quod Pharisęus apud Lucam dicit. Deus gratias agimus tibi, q̄ non sumus sicut cęteri hoīes raptores, iniusti, adulteri, ue luti etiam hæc impudica mulier. Hanc impiam pharisæorū sententiam reprehendit Christus, cum ait. Qui immunis est à pc̄tō, primus mittat in eam lapidem. Nō nego, quin hęc mulier sit peccatrix. An putatis autem eam solā esse peccatricem? Non, dico uobis, imo & uos estis pc̄tō- *Adultera sola est peccatrix.*
res maximi, & nisi resipueritis, non digni tantum estis supplitio externo, sed etiam æterno. Concludit eñ scriptura oīa sub peccatum. Maledictus, inquiens, omnis, qui non seruat totam legem. Lex aūt est spūalis, nos uero sumus carnales, uenditi sub peccatum. Non eñ exigit tantum externa opera honesta, sed etiam spūm sanctum in toto corde hominis, & in tota anima eius. Hoīes autem carent natura sua spūsancto. Quare omnes homines, non inhonesti tantum, sed etiam honesti sunt iuxta legis diuinę sententiam pc̄tōres, & ut de lege adulterij dicamus, cuius totiens iam facta est mentio, Dñs deus noster nō inuenit tantum in muliere inhonesta & impudica, uerumetiam in honesta & pudica, quod sit perpetua damnatione dignum, si de ipsis iuxta huius legis exactam sententiam iudicauerit. Omnes eñ declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, nō est usq̄ ad unum. Sed quid? inquies. An non ista periculose in publica hominū frequentia adnuntiantur? Quid non offendiculorū ex huiusmodi contionibus tam inter honestas, q̄ inhonestas mulieres oriri posset? Honestæ enim mulieres, cum audiunt, q̄ cum ipsis exęquentur scorta, an non cogitant se frustra dare operam honestati, et sumunt hinc occasionē laxandi frenos impudicitiæ? Scorta aūt gaudent in suo catalogo recēseri etiam honestas mulieres, & blādiuntur sibi in sua impudicitia. Quis hęc ferre posset? De hac re ita sentiendum est, q̄ hęc doctrina de exequatione honestorum & inhonestorū hominum in diuina lege, necessaria est ad agnitionem pc̄tōrum, & ad consequendā ueram salutem. Nisi enim cognoscamus peccatum nostrū, quod nobis per legem reuelat, non dolemus de pc̄tō nostro, non quęrimus misericordiam dei, nec curæ nobis est, ut cognoscamus Christū per fidem, & habeamus deum propitiū propter Christum. Quare, etsi hęc doctrina offendit imperitos & impios, tñ, quia est ad salutem nostram necessaria, non potest in Ecclesia omitti aut cælari. Ac si recte intelligitur, non offendit nisi eos, qui sua culpa offendi uolūt. Quanq̄ enim Dñs Deus noster, si legem suam respiciat, & con- *Peccatores, & honesti exæquantur quomodo?*

ſideret, tam inuenit in muliere pudica, quod damnet, q̃ꝫ in muliere impudica, ut hac quidem in parte inter ſe exequentur, tamen maximum alioqui eſt diſcrimen inter pudicam & impudicam mulierem. Nã ſi pudica mulier fuerit pia, & crediderit in Chriſtum, tunc etiamſi geſtet adhuc in carne & ſanguine naturalẽ impudicitiam, tñ quia facta eſt membrum Chriſti per fidem, non imputant ei coram deo reliquiæ carnis, & donatur ſpũſancto, quo poſſit huic peccato dominari, ac honeſtã pudicitiam conſeruare. Si uero pudica mulier fierit impia, (Fuerunt em̃ multæ honeſtę ac pudicæ mulieres inter Ethnicos, & idololatras, quę non agnouerunt Chriſtum, ſed manſerunt in impietate ſua) tunc etiãſi non habet remiſſiõem pc̃ti ſui coram deo nec cõſequitur ęternam fœlicitatem, tamẽ coram hoĩbus laudatur, cõmendatur, honoratur, & conſequitur multa alia corporalia bñfitia, quæ deus confert etiam impijs, propter externam uitę ſuę honeſtatem. Quid autẽ dicendum eſt de mulieribus impudicis? Hæ em̃, quia ſectantur impudicitiam, non habent Chriſtum, nec ſanctum eius ſpiritum, ideoq̃ꝫ nec habent remiſſionem pc̃ti ſui, nec ſunt hęredes æternę uitę, ſed uiuentes, mortuæ ſunt. Si em̃ ſecundum carnem, inquit Paulus, uixeritis, moriemini. An nõ hoc eſt maximũ inter pudicas & impudicas mulieres diſcrimen? Fingamus honeſto patrifamilias proponi duos, fœda & contagioſa ſcabie æqualiter infectos, quorꝫ alter ſit filius, qui cupiat curationem, & petat eam à parente, alter aũt ſit alienus, qui ita inſaniat, ut ne cupiat quidem, nec petat curationem. Hos ſi inter ſe contuleris, ſimiles ſunt fœditate ſcabiei, ſed ſi contuleris eos ad patremfamilias, & iudicaueris de affectu eorꝫ, longe oĩm diſſimilimi erunt. Alter enim nõ eſt patrifamilias abominabilis propter fœditatẽ, propterea q̃ ſit dilectus filius, alter aũt magno eſt horrori patrifamilias, propterea q̃ ſit alienus. Huc accedit, q̃ de altero bona ſpes concipiatur, quia petit medicinam, de altero autem nulla prorſus ſit ſpes, quia ita inſanit, ut reĩctiat oẽ genus remedij. Eodem modo ſentiendum eſt de muliere pudica & impudica. Illi em̃, quia eſt pia, fauet deus cœleſtis pater, & quãq̃ꝫ eadem naturali fœditate laborat, qua impudica, tñ condonatur ei propter Ieſum Chriſtum in quem credit, huic aũt deus minime fauet, nec remittit ei ſuam fœditatẽ, propterea q̃ ſit prorſus à deo aliena, prętera, illa dominatur per ſpũm ſanctum naturali ſuę impudicitię, hæc aũt tradidit ſeſe totam impudicitię ſuæ captiuam, ideoq̃ illa perpetuam conſequitur uitam, propter Chriſtum, hęc aũt, quia eſt impœnitens, neceſſe habet perpetua morte perire. Quid poteſt hoc diſcrimine maius excogitari? Quare honeſtę mulieres non debent offendi, q̃ aliqua ex parte exæquentur cum inhoneſtis, ſed tanto magis danda eſt opera honeſtati, quãto apertius cognoſcunt pc̃tũm natura inhærens, ut dominentur ei per ſpiritum ſanctum,

Pudicæ mulieres.

Pudicæ et impudicæ mulieris diſcrimẽ.

& pergãt

& pergant pudicam uitam agere, quo in Christo seruentur. Quæ cum ita se habeant, reuertemur ad phariſæos. Qui audientes hęc, ſingulatim « «
alius poſt alium exibant, initio facto à ſenioribus, & relictus eſt ſolus « «
Ieſus, ac mulier in medio ſtans. Hoc eſt æquiſſimum fraudulenti conſi « «
lij ſupplitium. Capiẽtur, inquit Salomon, iniqui in inſidijs ſuis. Et Da
uid. Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foueam, quam fecit.
Nam phariſæi uenerunt ad Ieſum cum muliere captiua, ut pudefacerẽt
eum, Sed ecce ipſi pauciſſimis uerbis Ieſu in maxima hominum qui a-
derant, frequentia, ita pudefiunt, ut confeſtim ſubducant ſeſe è conſpe-
ctu hominum. Non enim dubium eſt, quin uerba Chriſti non incide-
rint tantum in aures ipſorum, ſed etiam penetrauerint in intimos receſ
ſus ac latebras cordis eorum, & reuelauerint ipſis immundiciem & im
pietatem ſuam. Fieri autem non poteſt, ut qui uere agnoſcit ſuam ini-
quitatem, conſiſtat aperta fronte & tranquilla mente ſiue coram deo, ſi
ue coram hominibus. Sic Adam audiens uocem Dñi dei ſui ambulan- *Peccati agni*
tis in paradiſo, & agnoſcens peccatum ſuum, metuit, fugit, & abſcon- *tio affert fu-*
dit ſe à facie dñi. Sic Cain, poſtq̃ occidit fratrem ſuum, & agnoſcit pec *gam.*
catum, trepidat & fugit à facie Dñi, nec audet oculos ſuos attollere co-
ram Eccleſia dei. Quid ergo? num qui propter peccatum fugiunt faciẽ
dei & hominum, effugiunt peccatum & ſupplitium eius? Nihil certe
minus. Poſſunt quidem fugere conſpectum hominum, ſed nõ poſſunt
effugere nequam ſuum, quem in ſinu geſtant. Ac fugiunt quidẽ exter
nam dei Eccleſiam, ſed non poſſunt uerum iuditium dei effugere. Nul
lę enim ſunt latebrę, nulli ſunt receſſus, in quibus poſſis eſſe in tuto, ſi
tecum feras peccatum. Non eſt pax impijs, dicit Dominus. Solus autẽ
Ieſus Chriſtus propoſitus eſt nobis, ut in ipſo habeamus remiſſionem
peccatorum. Et ſolus is in tuto eſt, qui ad hunc per fidem confugerit.
Ac uide mihi maximam phariſęorum inſcitiam & imprudentiam. Pu-
defacti enim agnitione peccati, fugiunt Chriſtum. Quin potius tem-
pus iam fuiſſet accedendi & feſtinandi ad Chriſtum. Nemo enim po-
teſt à peccato & ſupplitio eius liberari, niſi ad Chriſtum confugiat. Nã
is uerus eſt agnus, qui tollit peccatum mundi. Multo prudentius agit
miſera mulier. Hæc enim nõ fugit Chriſtum, ſed manet cum Chriſto.
Quare conſequitur etiam liberationem. Nam cum erexiſſet ſe Ieſus, & « «
neminem (uidelicet eorum ſcribarum & phariſęorum, qui mulierem « «
captiuam adduxerant) uideret præter mulierem, dixit ei. Mulier, ubi « «
ſunt illi tui accuſatores? Nemo te condemnauit? Quæ dixit. Nemo do « «
mine, Dixit autem Ieſus. Nec ego te cõdemno. Vade & poſthac ne pec « «
caueris. Ergo ne Chriſtus approbat adulterium, q̃ dicat. Nec ego te cõ « «
demno? Abſit. Non approbat peccatum, ſed primum ſignificat ſe non
eſſe ciuilem magiſtratum. Non enim uenit in hunc mundum, ut funge

retur offitio ciuilis iudicis, ſed ut cõtionaretur Euangelion ſuum. Qua re non licet prętextu Chriſtianiſmi aut Euangelij ſuſcipere adminiſtra tionem politici regni. Licet quidem Chriſtiano politicum regnum ac cipere & adminiſtrare, non aũt prętextu miniſterij Euangelij, ſed ciui libus ac legitimis ordinationibus. Deinde dimittit, quantũ in ipſo eſt, mulierculam liberam, & addit, Ne poſthac peccaueris, ut doceat, ſe remittere peccata, non ut peccet amplius, ſed ut nõ peccet. Donat enim ſe ſe totũ his, qui in ipſum credunt, ut & habeãt in ipſo remiſſiõem pcto rum ſuorꝝ, & accipiant ſpũm ſanctum, quo dominentur pcto, ac expur gẽt, ꝙd eius in hac mortali uita fieri poteſt, reliquias peccati. Quare, qui uoluerint fructum benefitiorꝝ Chriſti capere, neceſſe habent pcta fugere, & ueram iuſtitiam ſectari, ut conſeruent ſecum Chriſtum, ac ui ciſſim conſeruentur à Chriſto, uero noſtro ſeruatore, qui eſt una cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA LXVI.

QVÆ ſequitur contio, una eſt è prȩcipuis contioni bus, quas unq̃ Ieſus Chriſtus filius dei, in terris ha buit. Et eſt epitome totius Euangelij Chriſti. Qua re tanta diligentia obſeruanda eſt, quanꝛ nobis cœ leſtis & perpetua noſtra ſalus curæ eſt. Iterum ergo Ieſus locutus eſt eis, dicẽs. Ego ſum lux mundi. Qui ſequitur me, non ambulabit in tenebris, ſed habebit lumen uitę. In hac breui quidem, ſed maxime oĩm memorabili contione Ieſus perſpicue pdicat ſe eſſe uerꝝ illum Meſſiam ſeu Chriſtum, quẽ ſpũs ſanctus uen turꝝ promiſit. Nam in Eſaia cap. xxxxij. dicit Dñs de Meſſia ſuo. Dedi te in fœdus populi, in LVCEM gentium, ut aperires oculos cęcorꝝ, et educeres de concluſione uinctũ, de domo carceris ſedentes in tenebris. Et cap. xxxxix. Parum eſt, ut ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & feces Iſrael conuertendas. Dedi te in LVCEM gentium, ut ſis ſalus mea uſq̃ ad extremũ terrę. Ac negari nõ poteſt, quin hęc de Meſſia in telligenda ſint, & uocatur Meſſias, LVX gentium, & ſalus uſq̃ ad ex trema terrę, quod certe nihil aliud eſt, q̃ ſi diceres Lucem MVNDI. Quod aũt Spũs ſanctus de Meſſia dicit, hoc Ieſus in hac contione ſibi tribuit, Ego, inquiens, ſum Lux mundi. Quare manifeſte fatetur ſe eſ ſe uerꝝ Meſſiam ſeu Chriſtum, quem prophetę uenturum promiſerũt.

Lux Chriſti. Quod cum ita ſe habeat, uideamus nunc, qualis lux ſit Ieſus Chriſtus. Ac initio, manifeſtum eſt, q̃ nullus hic ſermo fiat de externa & corpo rali luce, quã prębet nobis uiſibilis ille ſol in cœlo. Chriſtus enim non eſt talis externa lux. Deinde non eſt talis lux, qualis eſt Moſes, & Lex

Lux Moſi. Moſi. Nam legi Moſi ſua quoq̃ lux eſt, quippe q̃ altero ſuo offitio lu ceat ad cognoſcenda & intelligenda prȩcepta dei, altero autem luceat, ad agnoſcen

ad agnoſcenda peccata noſtra, qua luce, quantum quidem in ipſa eſt, ab ducuntur homines potius ad ęternas tenebras, q̄ ad ſplendorem cœleſtis fœlicitatis. Per legem, inquit Paulus, agnitio peccati. Et iterum. Peccatum non cognoui, niſi per legem. Vbi autem peccatum agnoſcitur, ibi patefiunt etiam portę regni tenebrarum. Quare lux legis, quantum in ipſa eſt, ducit homines ad moleſtas potius & pernitioſas tenebras, q̄ ad iucundum ſplendorem. Manifeſtum quidem eſt, q̄ Chriſtus etiam ipſe docuerit aliquoties legem, non autem docuit eam, q̄ ad hunc pręcipue uſum uenerit in hunc mundum, ſed ut repurgaret eam à ſordibus phariſaicis, & ut explicatione legis ac reuelatione peccati, perueniret ad conficiendum ſuum proprium offitium, quod eſt, peccatum remittere, & condonare. Prętera Chriſtus non eſt talis lux, qualis eſt humana ratio. Hæc enim, etſi eſt illuſtre donum dei, & lucet partim ad cognoſcendum aliquo modo Deum ex rebus ab ipſo conditis, partim ad inueniendas & exercendas uarias artes huic uitæ utiles ac neceſſarias, partim etiam ad agendam inter homines honeſtam uitam, non tamen lucet ad cognoſcendum deum perfecte & conſtanter, nec lucet ad inueniendam & exercendam artem, qua conſequamur ęternam iuſtitiam & uitam. Poſtremo Chriſtus, non eſt talis lux, qualis ſunt Apoſtoli, nam & hi dicuntur LVX mundi. Magnum autem eſt diſcrimen inter ipſos & Chriſtum. Dicuntur enim lux, non q̄ ipſi natura ſua ſint uera lux, ſed quod fuerint ueluti candelabra, quibus uera lux geſtata & in toto orbe terrarum circumlata fuit. Et quod Euangeliſta de Ioanne Baptiſta dicit, hoc idem intelligendum eſt de Apoſtolis. Non erant illi uera lux, ſed miſſi, ut teſtarentur de luce. Ac docuit quidem Chriſtus Euangelion in Iudęa, ſicut & Apoſtoli docuerunt, unde & Paulus uocat Chriſtum, miniſtrum circumciſionis, hoc eſt, doctorem & contionatorem Iudæorum. Apoſtoli autem fuerunt tantum doctores, non autores ſalutis, Sed Chriſtus non fuit tantum externus doctor. Quid ergo de ipſo dicendum eſt, aut qualis lux eſt Ieſus Chriſtus? Hic nobis prius conſiderandum, quæ ſint ueræ illæ tenebræ, de quibus in præſentia ſermo eſt. Nam hęc conſideratio demonſtrabit nobis, qualis lux ſit Chriſtus. Primum ergo, Tenebræ dicuntur, Ignoratio Dei. Hę ſunt ſpirituales tenebræ, quibus omnes homines natura immerſi & obſcurati ſunt, ac neceſſe habent in his, niſi illuſtrentur, perpetuo interire. Et ſi enim humana ratio habet aliquam cognitionem dei, tamen ea, ut nō eſt perfecta, ita in grauibus tentationibus facile excutitur, & redit tandem humana ratio eo, ut neget eſſe deum, præſertim cum uidet bonos affligi, & nullum apparere auxilium in aduerſis. Contionatur etiã Decalogus, qui eſt totius legis compendium, de Deo, & illuſtrat maieſta-

Rationis humanæ lucis.

Tenebræ quæ ſint.

tem eius, ſed id facit more legis, uidelicet, ꝙ Deus ſeruet ſeruantes legem, & puniat uiolantes legem. Ego ſum, inquit, Dominus Deus tuus fortis zelotes uiſitãs iniquitatem patrum in filijs, in tertia & quarta generatione eorum, qui oderunt me, & faciens miſericordiam in milia, his qui diligunt & cuſtodiunt præcepta mea. Hæc magna quidem lux eſt, ſed quemadmodum ante diximus, ducit nos magis ad tenebras inferni, q̃ ad lucem regni cœlorum. Cum enim non ſeruemus legem dei perfecte, manifeſte agnoſcimus ex hac doctrina, ꝙ deus uiſitaturus ſit noſtram iniquitatem, & puniturus eam perpetuo ſupplitio. Chriſtus autem uera eſt lux, quę has tenebras ignorantię dei diſpellit. In Chriſto enim filio dei, reuelatur deum ita miſericordem eſſe, ut etſi homo non cuſtodiuit præcepta eius, tñ ſi credit in Chriſtum, deus ſuſcipiat eum in gratiam, adoptet ipſum in filium, & donet ei hęreditatem cœleſtis regni. Hæc eſt uoluntas eius (inquit) qui miſit me, ut omnis qui uidet filium & credit in eum, habeat uitam ęternam, & ego ſuſcitabo eũ in nouiſſimo die. Et Ioãnes in epiſtola ſua ait. In hoc apparuit caritas dei, ꝙ filium ſuum unigenitum miſit deus in mundum, ut uiuamus per eum: In hoc eſt caritas, non quod nos dilexerimus deum, ſed quod ipſe dilexerit nos, & miſit filium ſuũ propiciationem pro peccatis noſtris. Cognitio huius diuinę uoluntatis & caritatis, uidelicet, quod deus ſeruet nos gratis ſine reſpectu noſtrorum meritorum, ſed tantũ propter Chriſtum filium ſuum, ſi credimus in eum, hæc inquam cognitio, eſt uera dei cognitio, qua ſola ſeruamur, Reliquę cognitiones de deo, de diuina eſſentia, de diuina maieſtate, de diuina iuſtitia, de diuina etiam miſericordia erga ſeruantes legem ſuam, habent quidem ſuam laudem & utilitatem, ſed ut nõ ſunt perfectę in homine, ita ſi ſolę fuerint abſq; uera illa diuinę caritatis et uoluntatis, de qua modo diximus, cognitione, obijciunt hominem tam tetris tenebris, ut neceſſe habeat perire. Cum igitur Chriſtus filius dei reuelet nobis hanc cognitiõem de deo, quod deus ſeruet clementer abſq; ullis operibus legis, aut meritis operum, omnes qui credunt in filium ſuum Ieſum Chriſtum, manifeſtum eſt, Ieſum Chriſtum eſſe ueram lucem, qua illuſtrati, perueniamus ad hęreditatem cœleſtis regni. Deinde Tenebrę ſunt peccatum. Vnde & qui peccant, dicuntur filij tenebrarum. Et paulus iubet nos abijcere opera tenebrarum, hoc eſt, peccata. Hę tenebrę abducunt homines in perpetuum ignem inferni. Et ex his tenebris non poteſt nos educere nec Lex Moſi, nec humana ratio, nec humana uel ſapientia, uel potentia, uel iuſtitia. Solus autẽ Ieſus Chriſtus uera lux eſt, quia expiauit peccatum, & reconciliauit nos cum deo patre, qui remittit credentibus in Chriſtum

peccata gra

peccata gratis, tantum propter Christum. Est & Christus perfecte iustus, ac donat se totum una cum omnibus bonis suis credenti in ipsum. Perfecta autem iustitia, uera est lux, perducens ad sempiternam uitam. Quare cum Christus sit reconciliatio nostra, & perfecta iustitia, perspicuum est, ꝙ sit etiã uera lux, quæ ubicunꝙ lucet, disꝛciat tenebras peccati. Huc accedit, ꝙ iuxta phrasim sacræ scripturæ, Lux dicatur fœlicitas, Tenebræ autem infœlicitas. In Iobe dicitur, Post tenebras spero lucem, hoc est, post infœlicitatem spero fœlicitatem. Et iterum. Nõne lux impꝛ extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius? hoc est, fœlicitas impꝛ uertetur in infœlicitatem. Et in psalm. Lux orta est iusto, hoc est, fœlicitas contigit iusto. Cum igitur tenebrarum nomen comprehendat in se omnia infœlicitatum genera, mors autem & infernus sint extrema infœlicitas, conuenienter uocantur mors & infernus, Tenebrę. Vnde & Iob describens has tenebras, Antecꝙ uadam, inquit, ad terram tenebrosam & opertam mortis caligine, terram miseriæ & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitans. His tenebris, & hac infœlicitate homines ita obruti sunt propter peccatum, ut nullus possit suis uiribus ex illis ad lucem uitæ & cœlestis gaudꝛ emergere. Solus autem Iesus Christus est uera lux, quia uicit mortem, & dolores inferni. Excitatus, inquit Paulus, a' mortuis, nõ amplius moritur, mors illi non amplius dominabitur. Et apud prophetam. Ero mors tua o' mors, morsus tuus inferne. Sed quid? num Iesus Christus retinet sibi soli hanc lucem? aut affert eam uni tantum Iudaicæ genti? Minime omnium. Sed affert eam uniuerso mundo. Dicit enim. Ego sum lux M V N D I. Non dicit, Ego sum lux unius tantum Iudaicæ gentis, aut principum tantum, & pharisæorum. Hi enim existimabant Christum, cum adueniret, ad se solos pertinere, & si aliꝙ gentes uellent benefitꝛs Christi frui, putabant necessarium esse, ut fierent Iudæi. Vnde & in Actis Apostolicis reprehendunt Petrum, ꝙ introierit ad uiros habentes præputium. Et alꝛ dicunt. Nisi circumcidamini secundum morem Mosi, non potestis esse salui. Christus autem non dicit se esse lucem Iudæorum tantum, Sed M V N D I, hoc est, tam Iudæorum, quàm Gentium, quemadmodum & supra ex Esaia retulimus, apud quem DOMINVS de Christo suo dicit. Dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usꝙ ad extremum terræ, uidelicet, non in uno tantum angulo terræ, in quo Iudæi habitant, sed in toto orbe terrarum, ubicunꝙ hoïes habitauerint. Hoc & Christus aliâs docuit, cũ ad Apostolos dixit: Ite in mundũ uniuersum & prędicate Euangelion omni creaturæ. Et iterum. Eritis mihi testes, non solum Hierosolymis uerumetiam in uniuersa Iudea, Samariaꝙ, denicꝙ usꝙ ad extrema terræ.

Quid ergo ad hæc dicemus? nũ Chriſtus, qui eſt uera lux, ita illuminat uniuerſum mundum, ut omnes homines, ſiue agnoſcant ſiue non agnoſcant ipſum, illuſtrentur ſplendore eius? Quantum quidem in ipſo eſt, proponit ſuam lucem omnibus hominibus, Sed non oẽs accipiũt eam. Vnde & addit hoc loco. Qui ſequitur me, non ambulabit in tenebris, ſed habebit lumen uitę. Nã qui uoluerit bñfitijs Chriſti frui, is neceſſe habet ſequi Chriſtum. Qui non ſequitur eum, non fruitur luce eius. Etenim, quẽadmodum is qui ſequit̃ lumen huius uiſibilis ſolis, tãtiſper ambulat in luce, dum ſolẽ ſequitur. Quod ſi poſſibile eſſet, ut tãta celeritate ſeq̃retur ſolem in terra, quanta ipſe in cœlo circuit totã terram uiginti quatuor horis, profecto nũq̃ offunderent̃ ei tenebrę noctis, cum ſemp haberet prȩeuntẽ ſolem, ita qui ſequitur Ieſum Chriſtum, ueram lucẽ, fieri non poteſt ut tenebris inuoluat̃. Sequi aũt Ieſum, q̃d quidem ad hunc locum attinet, non eſt imitari uirtutes eius. Ac omnino q̃dem uirtutes Chriſti ſunt imitandę. Chriſtus fuit ſobrius, fuit mitis, fuit uerax, fuit patiens, fuit innumeris alijs uirtutibus ornatus. Hæc exẽpla ſequenda ſunt pio hoĩ. Neceſſe eſt̃ eſt, ut ſtudeamus ſobrietati, ut loquamur ueritatẽ, ut ſimus patientes in aduerſis, & ut alias bonas uirtutes imitemur. In hoc aũt loco ſequi Ieſum, eſt credere, q̃ ipſe ſit uerus Chriſtus, expiator pc̃tõrum noſtrorę, et ſeruator noſter. Nã qui ſic ſequitur Ieſum, is primum recte cognoſcit deum, q̃ ſit miſericors, q̃ ſit clemẽs, nõ propter merita operũ, ſicut lex contionat̃ de deo, ſed propter filium ſuum, quem dedit propiciationem pro pc̃tis. Hoc eſt uerę lumen uitæ. Deinde, qui ſic ſequitur Ieſum, reputatur coram Deo iuſtus, quia donatus eſt tota & pfecta iuſtitia Chriſti. Splendor huius lucis tantus eſt, ut poſſis eo prȩlucente peruenire ad cœleſte regnum. Ad extremum, qui ſic ſequitur Ieſum, ſeruatur in omnibus tenebris afflictionum, in morte deniq̃ i ſa, et inferni horroribus. Maiores noſtri conſueuerunt morituris iam, & animam efflaturis in manus dare lumẽ accenſum. Ac hypocritæ & imperiti abuſi quidem ſunt hac conſuetudine ad ſuperſtitionem, & putauerunt hoc lumen aliquid facere ad abſterrendum Satanam, & illuſtrandam uiã per mortem, hęc aũt eſt mera ſuperſtitio. Neq̃ eñ Satan fugatur externo lumine, nec tenebrę mortis diſn̄tiunt̃ corporali luce, ſed qui hac cõſuetudine tolerabiliter uſi fuerũt, hi dederũt lumẽ morituris in manus, ut hoc ſigno admonerẽt eos, q̃ reciperent ad ſe per fidem Ieſum Chriſtũ, qui ſe lucem Mundi uocauit, ut hac luce illuſtrati, poſſint tenebras mortis euadere. Non enim eſt alia lux, quæ poſſit mortis tenebras, & principem ipſum tenebrarum fugare, prȩterq̃ Ieſus Chriſtus filius dei. Ego ſum, inquit, reſurrectio et uita. Qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, uiuet. Et oĩs, qui uiuit & credit in me, non morietur inȩternũ. Quare hoc unum in tota uita noſtra agendum eſt,

Ieſum Chriſtum ſequi quid ſit.

dum est, ut cognoscamus Euangelion Christi, & accendatur in nobis lux Christi, per fidem, qua dissipentur tenebræ pcti mortis & inferni, ac euadamus ad splendorem & gloriam cœlestis uitę & fœlicitatis per Iesum Christum seruatorem nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA LXVII.

Agnam nobis lucem salutis nostræ attulit Iesus Christus filius dei in ea contione, in qua prędicauit se esse lucem mundi. Ex hac enim cognoscimus uiam, qua euadamus non solum è pcto ad iustitiam, uerę etiam è morte ad uitam, & ex horroribus inferni ad gaudia cœlestia. Sed quanto magis hęc lux illustrat pios, tanto plus cæcat impios. Postq enim pharisæi audiuerunt Iesum prædicare se esse lucem mundi, ac polliceri assectis suis gloriam ęternę uitæ, intellexerunt quidem docere ipsum, q sit uerus Messias, non adhibuerunt aũt huic doctrinę ullam fidem, sed potius reprehenderunt, ac dixerunt ei. Tu de
teipso testificaris, testimonium tuũ non est uerum. Hęc uidetur esse honestissima aduersus doctrinam, seu ut pharisęis uidebat, iactantiam & arrogantiam Iesu obiectio. Nam si de priuatis colloquijs dicendum est, magna habetur uanitas, si quis sui ipsius tibicen fuerit. Ac solet in gloriosos iactatores uulgo dici, q habeant malos uicinos. Laudet te, inqt Salomon, alienus, & non os tuum, extraneus & non labia tua. Si autem dicendum est de publicis iudicijs, non agnoscitur unius tantum hoīs de alio testificantis sermo, quanto minus agnoscitur sermo prędicantis & laudantis seipsum. Quare, quod pharisæi obijciunt Iesu Christo, magnam habet speciem prudentię. Christus aũt refutat illud perspicue. Respõdit enim & dixit eis. Et si ego testimonium perhibeam de meipso, uerum est testimonium meum. Quia scio unde ueni et quo uado. Vos aũt nescitis, unde uenio, & quo uado. Vos secundum carnẽ iudicatis, ego non iudico quẽq. Porro etsi iudicem ego, iudicium meum uerum est, quia solus nõ sum, sed ego, & qui misit me pater. Et in lege uestra scriptum est, q duorum hominum testimonium uerum est. Ego sum, qui testimonium fero de meipso, et testimonium fert de me qui misit me pater. Hęc est refutatio pharisaicę obiectiõis. Constat autẽ duobus argumentis. Alterum ductum est à persona Christi, qua ipse distinguitur ab aljs hominibus. Alterum ductum est, ab officio & negotio Christi, quod longe differt ab officijs & negotijs ciuilibus. Si ego, inquit, testimonium perhibeam de meipso, uerum est testimonium meum. Scio uani esse hominis, seipsum laudare. Sed magnum est discrimen inter me et uos, aut alios homines. Vos nescitis, unde uenio et quo uado,

Vos ignoratis meam diuinam uocationem & legationē, nec ſcire labo ratis. Vos eſtis impietate cæcati, & ut poſtea ſequitur, uos ab infernis & de hoc mundo eſtis. Sic & de alijs hoibus ſentiēdum eſt. Omnes em̄ alij homines in peccatis concepti ſunt, et nati, Oēs declinauerūt, ſimul inutiles facti ſunt, nō eſt qui faciat bonum, non eſt uſq; ad unum. Et ite rum. Omnis homo mendax. Quare non eſt mirū, q̄ teſtimonium hois de ſeipſo nō habeatur fide dignum. De me autem longe aliter ſentien dum eſt. Scio unde uenio, & quo uado. Certus ſum, me eſſe filium dei, & à deo patre in hanc terram miſſum, ut aſſumpto hoie, defungar offi tio Meſſię, et reuertar per mortem in gloriā patris mei, & ſedeam à dex tris eius perpetuo. Miſſus aūt ſum, non ut mutus in terra obambulem, ſed ut mandatū meę legationis adnuntiem, ut offitium Meſſiæ, q̄d mi hi eſt à patre impoſitum, prędicatiōe mea illuſtrem. Hoc tam uere, tam indubitanter ſcio, ut nihil mihi ſit nec certius nec manifeſtius. Quod i gitur alijs hoibus ſeipſos laudātibus datur uitio, hoc meum eſt offitium, mea eſt uocatio, mea neceſſitas. Vt interim non & hoc addam, q̄ oēs alij homines ſint mēdaces, me aūt ueritatē ipſam. Quare, etſi alijs hoi bus de ſeipſis teſtimoniū ferentibus nō ſolet adhiberi fides, mihi tm̄ me ipſum p̄dicanti fides eſt adhibenda. Atq; hæc eſt prior pars refutatio nis, ex qua illud nobis conſiderandū uenit, q̄ quēadmodum Chriſtus profitetur ſe de ſua legatione, ſeu uocatione & offitio certū eſſe, ita ne ceſſitas exigit, ut & nos certi ſimus fide noſtra, quod hic Ieſus ſit uerus Meſſias, ſeruator noſter. Dicit enim paulopoſt. Niſi crediderit is, q̄ ego ſim, moriemini in peccatis ueſtris. Sed unde, inquies, cōſequemur hanc certitudinem fidei? num ex humanis opinionibus? num ex maio rum traditionibus? num alioꝝ hominum exemplo? Tradiderunt qui dem nobis maiores noſtri, Ieſum eſſe uerum Chriſtū filium dei, et mul ta ſunt pioꝝ exempla, qui in hunc Ieſum Chriſtum credunt, certitudo autem fidei non pendet ab humana autoritate (nam & Ethnici potue runt gloriari de maiorum ſuorum traditionibus, & multorum exem plis) ſed à diuina autoritate, uidelicet, à uerbo dei, cœleſtibus miracu lis comprobato. Primum ergo, nihil eſt certius, cū q̄ prophetica ſcrip ta, quæ ſunt uerbum dei, doceant & teſtificentur ab initio orbis terræ promiſſum eſſe Chriſtum, qui ſit credentibus in ipſum allaturus æter nam iuſtitiam, uitam et fœlicitatem. Deinde hęc ſcripta definierunt cer tam familiam ex qua Chriſtus ſit naſciturus, certum etiā tempus, ac lo cum, in quo ſit naſciturus. Poſtremo teſtificantur ſcripta Apoſtolica, quę et ipſa ſunt uerbum Dei, cœleſtibus teſtimonijs comprobatum, q̄ nullus alius ſit aut fuerit, in quem, tanq̄ in uerum Chriſtum comperā prophetica ſcripta, cū q̄ in Ieſum, quē uocarūt, Nazarenum, natū ex fami lia Dauid, ex Maria uirgine, in urbe Bethlehē. Hoc probat doctrina

Fides in Chriſtum ſit certa.

Ieſu, hoc

Iesu, hoc probant miracula eius, resurrectio eius à mortuis, diuulgatio Euangelij eius in orbem terrę per Apostolos, miracula etiã, quę Apostoli nomine eius ędiderunt. Quibus rebus nihil certius est, q̃ꝓ q̃ deus hunc Iesum, quem Iudęi crucifixerunt, fecerit Dñm ac Christum, quẽadmodum Petrus loquitur. Hęc si diligenter considerauerimus, & inter se contulerimus, spũs sanctus mentem imo fidem nostram ita confirmat, ut nec Pontifices & Monachi, qui obtrudunt nobis in locum officij Christi, Sanctos mortuos, ficticium ignem, quem purgatorium uocant, & uaria hypocritica opera, nec Alcoranus Saracenorũ, qui obtrudit hoibus Legem Mahumetis, pro Christo, nec Rabini Iudęorũ, qui pro uero Christo, pollicentur suis uanum quendum Christum adhuc uenturum, eumq̃ꝓ regem mundanum, nec angeli Satanę, queant nos à fiducia, quam habemus in Iesum Christum, unum & solum seruatorẽ nostrum, auellere. Sed audiamus nunc alterum argumentum refutationis. Hoc ductum est ab offitio & negotio Christi. Vos, inquit, iudicatis secundum carnem, ego non iudico quemq̃ꝓ. Vestra negotia, q̃ inter uos tractatis, sunt carnalia, sunt humana, sunt politica & ciuilia. Quare iudicatur etiam de ipsis secundum carnẽ, hoc est, secundum leges carnales, humanas & politicas, quę nullam tribuunt autoritatem unius tantũ hominis testimonio, sed dicunt: In ore duum aut trium stabit oẽ uerbũ. Meum autẽ negotium, quod ago, est spirituale, cœleste ac diuinũ. Nec ueni in hunc mũdum, ut suscipiam administrationem carnalis politiæ, & mundani regni, ac exerceam in homines forensia iuditia. Quare nõ debet de meo negotio iuxta forenses uestras leges & humana testimonia, sed iuxta cœlestia testimonia iudicari. Non iudico, inquit, quẽq̃ꝓ. Regnum igitur Christi, non est mundanum. Nam si esset mundanum, necesse haberet Christus leges forenses ferre, & forensia iuditia exercere. Nunc aũt perspicue affirmat, se non iudicare quẽq̃ꝓ, hoc est, se non tractare eiuscemodi negotium, nec fungi tali offitio, quod humanis legibus, & ciuilibus ordinationibus constet. Quare regnum eius nõ est humanum aut ciuile. Hoc dictum Christi admonet nos de mltis rebus obseruatu dignissimis. Primum enim docet Christum non esse legislatorem, qualẽ eum finxerunt ignari uerę doctrinę Christianismi. Quæ igitur docuit Christus de lege, ea non docuit hoc consilio, ut ferret nouam legem, sed ut ueterem interpretaretur, & hac occasione ostenderet hominibus peccata, & inuitaret eos ad petendum proprium suum offitium, quod est, peccata remittere. Deinde, quia regnum Christi non est mundanum, non debemus offendi, q̃ꝓ sapientes & potentes in hoc mundo non agnoscant illud, sed potius persequãtur. Animalis homo, inquit Paulus, non accipit ea, quę sunt spũs dei. Stultitia siquidem sunt illi, nęc potest cognoscere, quia spiritualiter dijudicantur. Pręterea, etsi

Christus non est legislator

aduersarij opprimunt Christum & Ecclesiam eius carnalibus armis, non tamen possunt interitum eius facere. Sicut enim Christus uiuit etiam in morte, & resurgit à morte, ita & Ecclesia etiamsi opprimatur & occidatur, uiuit tñ et regnat propter Christum. Huc accedit, q̃ cum regnum Christi non sit mundanum, non pronuntiabitur in iuditio dei nouissima sententia de hominibus secundum legem uel Mosaicam, uel aliam politicam aut mundanam, sed tantum secundum Euãgelion Christi, ut qui crediderit in Christum, seruetur, qui aũt non crediderit, condemnetur. Sed quid? nũ tanta est differentia negotij Christi, seu Euangelij eius, & politicarũ ordinationũ, ut nulla prorsus inter ea possit esse communio? Absit. Sequitur enim. Si iudicem ego, iuditium meum uerum est, quia solus non sum, sed ego & qui misit me pater, hoc est, et s. non subijtio meam doctrinam humano iuditio, nec patior, ut de Euãgelio meo iudicetur secundum forenses leges, tñ si mihi omnino agenda esset causa doctrinæ meæ coram humano iuditio, possem ueritatem eius, aliquo modo etiam ex autoritate forẽsium legum ostendere. Audiamus igitur quomodo Iesus hoc ostendat. In lege, inquit, uestra scriptum est, q̃ duorũ hominum testimonium, uerũ est. Hæc est una è forensibus legibus, ex quibus dijudicantur controuersiæ politicæ. Et scripta est hæc lex in Deutoronomio cap. 17 & cap. 19 In ore, inquit, duorũ aut trium testium stabit omne uerbum. Possunt quidem etiam duo & tres, & mille hoïes mendax testimonium dicere, sed quod ad iudicẽ attinet, non debet unius tantum hoïs testimonio, reum damnare, sed audiẽda sunt ad minus duorũ aut trium testimonia. Quod si & hi falsum dicant testimonium, iudex innocẽs quidem est, si modo oïbus diligenter perscrutatis, non inueniat testium mendatia. Si deprehenderit aũt mendatia eorum, reddat eis, inquit Lex, sicut fratri suo facere cogitauerunt, & auferes malum de medio tui. Habes Legem. Nunc audi quomodo Iesus accõmodet eam ad suam causam. Ego, inquit, non sum solus, sed nostrum sunt duo, qui de hac mea doctrina testimoniũ ferant. Alter, ego ipse sum. Alter est Pater, qui me misit. Cum igitur nostrum sint duo & in ore duum aut triũ stet oẽ uerbum, profectò manifestum est, q̃ ueritas meæ doctrinę etiam autoritate uestrę legis constet. Hic initio significat Christus, quòd maximus & præcipuus usus politicę Legis sit, non ut dominetur, sed ut seruiat uerbo dei, & Euangelio Christi. Quod de politica lege dicitur, hoc etiam de magistratu ipso politico intelligendum est. Magistratus eñ ad hunc usum institutus & confirmatus est à deo, non ut sit Magister, sed minister dei, ut puniẽdo malos, & defendendo bonos tueatur Ecclesiam dei, & seruiat glorię Dei.

Magistratus officiũ et usus

Reges, inquit psalmus, intelligite, erudimini qui iudicatis terrã. SERVITE Dño in timore, & exultate ei cum tremore. Quare peccat magistratus, qui

ſtratus, qui ſumit ſibi dominationem in uerbum Dei, & exiſtimat, ꝙ quemadmodum licet ipſi aliquoties politicas ſuas leges mutare, ita li ceat etiam uerbum dei pro ſua libidine mutare. Deinde uides hoc loco, ꝙ Chriſtus manifeſte diſtinguat ſuam perſonã à perſona patris. Cum eñ lex dicat, In ore duum teſtium, ſtabit oẽ uerbum, exigit duos teſtes perſonis inter ſe diſtinctos. Chriſtus aũt numerat ſe & patrem pro duo bus teſtibus. Ego ſum, inquit, qui teſtimonium fero de meipſo, & teſti monium fert de me, qui miſit me pater. Quare Chriſtus & pater eius, natura quidem & eſſentia ſua, unus tantum ſunt deus, duæ aũt ſunt di ſtinctæ perſonæ. Sed conſideremus nunc quod ſit illud teſtimonium, quod deus pater perhibuit de Ieſu, ꝙ ſit Chriſtus & ꝙ uera ſit doctri na eius, qua ſe Chriſtum profeſſus eſt. Non dicemus iam de ꝛ̃s teſtimo nijs, quę deus pater de Ieſu dedit, cum miſit angelum ad Mariam uirgi nem, & promiſit ei, ꝙ Chriſtus ex ipſa ſit naſciturus, et cum poſtea iuſ ſit angelos adnunciare paſtoribus Chriſtum eſſe natum in Bethlehem. cum etiã excitauit Magos per ſtellam, ut Chriſtum quęrerent ac adora rent. Hęc teſtimonia dei patris de Ieſu, etſi magna ſunt, et illuſtria, tñ et infanti contigerunt, & uidebañ à priuatis tantum hoibus iactata eſſe, et iam temporis diuturnitate pene obliterata. Hęc eñ de Ieſu geſta erãt ante triginta annos, et Ieſus interim delituerat inter ſuos obſcurus. Qua re, cum Ieſus hoc loco citat teſtimoniũ patris ſui, ſentiendum eſt, ꝙ prę cipue loquatur de eo teſtimonio, q̃d deus ipſi dedit, quando ſuſcepit et adminiſtrauit publice offitium Chriſti. Primum igiť pater teſtificatus eſt de Ieſu, ꝙ ſit Chriſtus, cum Ieſus baptiſaretur à Ioanne. Tunc enim ſpũſanctus uenit ſuper Ieſum, in ſpecie columbæ, & audita eſt uox dei patris de Ieſu. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacitũ eſt. Deinde, teſtificatus eſt de ipſo, cũ dedit ei poteſtatẽ tam magna & multa miracula inter hoies ędendi. Opera, inqt, quę dedit mihi pater, ut perfitiam ea, ipſa, inquam, opera quę ego facio, teſtificañ de me, ꝙ pater miſerit me. Et iterꝝ. Si mihi nõ credatis, operibus credite. Sed de miraculorꝝ Chriſti ratione aliàs ſępe diximus. Ac ocioſum quidem & ſuperuacaneum hoc p̃ſertim tempore uidetur, multum laboris & dili gentię ſumere, ut explicemus & probemus, Ieſum Nazarenum eſſe ue rum Meſſiam ſeu Chriſtum, quẽ deus per prophetas promiſerat. Sed ſi cõſideraverimus, quanto conatu laboret Satan, nũc per Rabinos ludę orꝝ, nunc per Mahumetẽ Sarracenorꝝ, nunc per Hypocritas & Mona chos Chriſtianorꝝ, nũc per afflictiões piorꝝ, ut deñciat Ieſum è throno maieſtatis Chriſti, & efficiat, ne credať eſſe uerus Chriſtus & ſeruator, profecto manifeſtum erit, ꝙ neceſſariũ ſit, ut quę de Ieſu traduntur in ſcriptis Apoſtolicis, & rerꝝ geſtarꝝ hiſtorꝛ̃s, diligentiſſime cognoſcan tur, quo fides noſtra per ſpũmſanctum firmiſſime corroboretur. Quæ

Pater et filius quæ perſonæ.

Patris teſtimonia de filio ſuo.

» cum ita ſe habeant, audiamus, quid Iudęi reſponderint Ieſu. Dixerunt
» ergo ei. Vbi eſt pater tuus? Ieſus citauit teſtimonium patris ſui, Iudæi
» aũt rident eum. Quid tu nobis de patre tuo prędicas? Si loqueris de pa
tre hoĩe, non agnoſcimus hominis patris de filio ſuo teſtimonium. A
mor enim cęcat parentes, ut non poſſint ſyncerę teſtimonium de liberis
ſuis ferre. Si aũt loqueris de patre deo, age, oſtende nobis deum, adduc
eum in medium, ut uideamus, & audiamus eum. Abſurdum enim eſt,
ut adhibeamus fidem teſti, nec uiſo nec audito. Sic cœleſtis & diuina
contio Chriſti rhonchis & ſannis ab impijs excipitur. Sed Chriſtus re
» prehendit ignorantiam & impietatem eorũ grauiſſime. Et reſpondit.
» Neq; me noſtis, neq; patrem meum, Si me nouiſſetis, & patrẽ meum
» nouiſſetis. Quid potuiſſet aduerſus Iudęos grauius dici? Volebant ui
deri populus dei, arrogabant ſibi cognitionem dei, prę oĩbus gentibus
terrę. Ecce, inquit Paulus, tu Iudęus cognominaris, & acquieſcis in le
ge, & gloriaris de deo, & noſti uoluntatẽ ac probas eximia, inſtitutus
ex lege, confidisq; teipſum eſſe ducem cęcorum, lumen in tenebris uer
ſantium & eruditorem inſipientium. Atq; hęc quidem tribuebant ſibi
Iudęi. Ieſus autẽ accuſat eos nunc publice, q; prorſus ignorent deum, &
ſint diuinarum rerum imperitiſſimi. Neq; me noſtis, inquiẽs, neq; pa
trem meum. Nullam habetis uel dei, uel Meſſię ſeu Chriſti eius cogni
tionem. Quid ergo eſt, aut unde accidit, q; populus ipſe dei non habe
at ueram dei cognitionem? unde hęc ignorantia, & cęcitas? Addit cauſ
ſa. Si me nouiſſetis, & patrem meum nouiſſetis. Eſt & hoc unum è præ
cipuis dictis, quę in omnibus Apoſtolicis ſcriptis continentur. Quare
Deus non cognoſcitur, niſi per Chriſtũ non eſt oſcitanter conſiderandum. Habet autem hanc ſententiam. Ne
mo poteſt deum cognoſcere, niſi cognoſcat Ieſum Chriſtum. Deum ne
mo uidit unq;, unigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit.
Primum enim deus non eſt uiſibilis, natura ſua. Poſtq; autẽ filius dei,
qui eſt una cum patre eiuſdem eſſentię & maieſtatis, aſſumpſit homi
nem, deus factus eſt quodam modo uiſibilis. Deinde deus non eſt uiſi
bilis, aut cognoſcibilis, uoluntate ſua. Etſi enim cognoſcitur ex lege, q
deus uelit punire malos, & ſeruare bonos, tamẽ cum oẽs homines ſint
natura ſua mali peccatores, non cognoſcitur ex lege, niſi ſeuera & irata
dei uoluntas erga hoĩes. In Chriſto aũt, qui ab initio mundi promiſſus
fuit, & in plenitudine temporis hominem aſſumpſit, cognoſcitur cle
mens dei uoluntas, & gratuita eius miſericordia erga oẽs, qui credunt
in Chriſtum. Quid ergo dicemus? Gloriantur de deo Ethnici, Iudæi,
Sarraceni, Turcę, Iudęi, hypocritę, ſcelerati, impœnitẽtes. Sed cũ hoĩ
alij ſimpliciter ignorent Ieſum Chriſtum, alij negent Ieſum eſſe Chri
ſtum, alij etſi fatẽtur uerbis eum eſſe Chriſtum, tñ non tribuunt ei uerã
Chriſti maieſtatem, profecto uaniſſima eſt gloriatio ipſorũ de deo, ac

Dei co

Dei cognitione, quippe quòd nemo possit deum, & gratuitã eius clementiam cognoscere, nisi cognoscat Iesum Christum filium dei. Itaq; soli pij, qui in Iesum Christum uere credunt, cognoscunt uerum deum & clementem eius erga hoies uoluntatẽ. De qua re, quoniã aliâs copiose diximus, pergemus nunc ad ea quæ sequũtur. Hæc uerba locutus est « « Iesus in Gazophylatio, docens in templo. Et nemo apprehendit eũ, qa « « nondum uenerat hora eius. Euangelista iterũ significat Iesum inter ludæ « « orum insidias tutum fuisse, ac recenset illud magni miraculi loco: Iesus enim accusauit Iudæos ignorantiæ dei, idq; non priuatim, coram uno aut altero auditore, nec in loco priuato, sed corã magna hominum multitudine, publice, in Gazophylatio, hoc est, in exteriori illa templi parte, ad quam Iudæi conferebant sua munera in usum Ecclesiastici ministerij, aut pauperum distribuenda, quẽadmodum in Nehemia cap. x. scriptum est, in quam etiam templi partem licebat non sacerdotibus tantũ, sed & uulgo Iudæorum ingredi, nihilominus tñ nemo iniecit manus suas in Iesum, etiamsi Iudæis nec uoluntas, nec potestas, nec opportunitas defuerit. Hoc ad nostri consolationem scriptum est, ut cum ambulamus in uocatione dei, non sinamus nos ab obedientia abduci periculis & insidijs aduersariorũ, sed recta pergamus mandatum dei conficere. Sicut enim Christus filius dei, tutus fuit in medio hostium suorũ, ita etiã impetrauit à deo patre suo, ut quisquis in ipsum crediderit, & ambulauerit in uocatione dei, seruetur in oĩbus periculis, de qua re supra pluribus. Etsi aũt Iesus non ignorabat insidias sibi à Iudæis parari, tñ quia mandatum patris erat, ut Euãgelion suum prædicaret, suscepit aliã contionem in Hierusalem habendam. Sic enim scribit Euangelista. Dixit « « ergo iterũ eis Iesus. Ego uado, & quæretis me, & in peccato uestro mo- « « riemini. Quo ego uado, uos nõ potestis uenire. Quæ sit huius dicti sen « « tentia, ex collatione similium locorum facile intelligi potest, Supra cã. vij. & postea cap. xiij. similia penè dicuntur. Docet enim Christus his uerbis, q̃ non sit susceptur us in hac terra mundanum regnum, quẽadmodum Iudæi de Messia somniabant, sed q̃ sit moriturus, & acceptu- rus regnum cœleste. Quæretis, inquit, me, hoc est, nonnulli uestrũ putabunt me esse Messiam, sed tantisper, dum sperauerint se meo beneficio consecuturos terrenam fœlicitatem. Ego aũt uado, ego crucifigar, ego occidar, ego moriar, Et quo ego uado, uos nõ potestis uenire, quia cum uideritis uos spe uestra frustrari, & me crucifigi, non credetis amplius me esse Messiam, sed iudicabitis me esse uanissimum hoiem, & digniss imum, qui à terra tollatur. Itaq; moriemini in peccato uestro, & ingternum peribitis. Sed Iudæi non intelligunt hoc dictum. Dicebant « « ergo. Num interficiet semetipsum, quia dicit. Quo ego uado, uos non « « potestis uenire? Supra cap. vij. intelligunt tale dictum, de discessu Iesu « «

Ioseph lib. 7. cap 11. de bello Iudaico.

ad gentes, hic autem intelligunt de ſui interfectione. Ignauiſſimi & im
pijſſimi homines, qui etſi uidebãt Ieſum maxima autoritate docentem,
non tamen hoc agunt, ut diſcant pietatem, ſed ut uerba eius aut magno
faſtidio rideant, aut peruerſe interpretẽtur. Quare Chriſtus inuehitur
in eos ſeueriſſime, & explicat cauſſam copioſius, propter quam ſint in
æternum perituri. Dicebat enim eis. Vos ab infernis eſtis. Ego de ſuper
» » nis ſum. Vos de mundo hoc eſtis, ego non ſum de hoc mundo. Dixi er
» » go uobis, q̃ moriemini in peccatis ueſtris. Si enim non crediderit
» » q̃ ego ſum, moriemini in p̃ctis ueſtris. Nihil poteſt hac ſeu cõminati
one ſeu uaticinio horribilius excogitari. Dixi, inquit, uos in peccatis
ueſtris morituros & inæternum perituros. Hoc uerbum non eſt mihi
natum in ore, nõ ſomniaui, ſed eſt ueriſſimum, ac certiſſimum. Neceſ
ſe enim eſt, ut qui ſunt ab infernis, & de hoc mundo, ac non credunt, q̃
ego ſim uerus ille Meſſias, filius dei, moriantur in p̃ctis ſuis. Vos aũt
eſtis ab infernis, & de hoc mundo, nec creditis, q̃ ego ſim uerus Meſ
ſias, uerus dei filius. Neceſſe igit̃ eſt, ut moriamini in peccatis ueſtris.
Sed hæc deſiderant copioſiorem explicatiõem. Videamus igitur, quid
ſit eſſe ab infernis et de hoc mundo, ut etiam intelligamus, quid ſit eſſe
de ſupernis, & non eſſe de hoc mundo. Itaq̃ ab infernis & de hoc mun
do eſſe, non eſt naſci ex homine in hac terra, alioqui enim Chriſtus ip
ſe eſſet de hoc mundo, ſed eſt in peccato concipi & naſci, ac eſſe natura
filium iræ, & carere ſpũ ſancto. Tales autem non ſunt tantum Iudæi, ſed
oẽs homines. Reuelatur enim, inquit Paulus, ira dei de cœlo aduerſus
oẽm impietatem, et iniuſtitiam hoĩm, qui ueritatẽ in injuſtitia detinẽt.
Et iterum. Oẽs peccauerunt, ac deſtituuntur gloria dei. Quid igitur di
cemus? Si non Iudæi tantum, ſed etiam oẽs alij hoĩes ſunt ab infernis &
de hoc mũdo, profecto nihil aliud reliquum eſt, q̃ q̃ neceſſe quoq; ha
beãt in peccatis ſuis mori. Quõ enim fieri poſſet, q̃ qui in p̃ctis con
cipiuntur, naſcuntur, & uiuunt, non etiã in peccatis moriantur? Hic, ut
reſpondeamus, cõſiderandum erit, q̃d Chriſtus hoc loco addit. Ego nõ
ſum, inquens, de hoc mundo, ſed de ſupernis. Nã oẽs alij hoĩes ſunt ab
infernis et de hoc mundo, hoc eſt, ſunt in peccatis, ſunt in ira dei, & ca
rent ſpũſancto. Solus autem Ieſus Chriſtus eſt de ſupernis, non de hoc
mundo, hoc eſt, ſolus ipſe eſt in uera iuſtitia, eſt in gratia Dei, & habet
natura ſua ſpũmſanctum. Ecce puer meus, inq̃t, ſuſcipiam eum, electus
meus, cõplacuit ſibi in illo anima mea. Et iterum. Peccatum non fecit,
nec eſt inuentus dolus in ore eius. Ac rurſus. Requieſcit ſuper eum ſpi
ritus Dñi, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudi
nis, ſpũs ſcientiæ & pietatis, & replebit eũ ſpũs timoris Dñi. Sed quid?
num Chriſtus fruitur ſolus tantis bonis, nec habet ea cõmunia cum reli
quis hominibus? Certe in hunc uſum proponitur nobis Chriſtus, non
ut ipſe

Ab infernis & de hoc mundo eſſe quid ſit.

ut ipſe tm̃ his cœleſtibus bonis fruat, ſed ut cõmunicet ea, cum oĩbus, qui credunt in ipſum. In cognitione ſui, inquit, iuſtificabit ipſe iuſtus ſeruus meus multos, & iniquitates eorꝝ ipſe portabit. Et iterꝝ. Finẽ accipiet peccatum, delebit iniquitas, adducet iuſtitia ſempiterna, uidelicet, per Chriſtum, quem propheta uocat, Sanctũ Sanctorꝝ. Quare, qui credunt in Ieſum Chriſtum, etſi habent adhuc pc̃tũm in carne, tm̃ quia cõſequuntur peccati remiſſionem propter Chriſtũ per fidem, non moriuntur in pc̃tõ, ſed in iuſtitia. Qui aũt nõ credunt in Chriſtum, neceſſe habent in pc̃tõ mori. Si non crediderit is, inquit, q̃ ego ſum, moriemini in peccatis ueſtris. Pauca uerba, ſed quę res ſummas & maximas comprehendant. Nihil grauius, nihil horribilius eſt, q̃ꝫ in pc̃tõ mori. Nulla eſt calamitas, nulla infœlicitas, q̃ hãc exuperet. Sunt em̃ uaria calamitatum genera, quę hoĩbus tam uiuendo, q̃ꝫ moriendo accidunt. In hac corporali uita, alius eſt pauper, alius captiuus, alius ęgrotus, alius infamis. Hęc habentur quidẽ in numero infœlicitatis, non ſunt aũt ſumma & extrema infœlicitas. Sunt & in moriendo uarĳ caſus. Alius moritur in aqua, alius in igne, alius in cruce, alius gladio, alius lapidibus, alius diutino morbo afflictus, alius inopinato, & ex improuiſo. Hęc ſpectacula incuciunt his, qui ea uident, magnum horrorẽ, & iudicantur eſſe grauiſſima calamitas, non aũt ſunt maxima & extrema calamitas. Quaqua em̃ uitę infœlicitate affligaris, & quoq̃ mortis genere pereas, tamẽ poteſt adhuc reliqua eſſe cœleſtis et perpetua fœlicitas. In peccatis autẽ uiuere, & in peccatis mori, ea demum eſt ſumma, maxima, extrema & nunq̃ finiẽda infœlicitas. Amãbo ergo te, quid eſt in peccatis uiuere, & mori? Num eſt peccata habere in carne, et pc̃tã ſecum ad ſepulcꝝ ferre? Sed ſic etiã pĳ uiuunt & moriunt in peccatis, & tm̃ ſeruantur. Etſi enim habent remiſſiõem peccati, ꝓpter Chriſtum, & dñantur pc̃tõ per ſpũm ſanctum, tm̃ manent in carne reliquię peccati uſq̃ ad mortẽ. Quare hoc loco in pc̃tis uiuere & mori, non eſt pc̃tã in carne habere, & ea ſecum uſq̃ ad mortẽ geſtare, Sed eſt cupiditatib. peccati ſeruire, & nullam habere peccati remiſſionem. Vbi aũt peccatum non eſt remiſſum, ibi eſt ira dei, perpetua condemnatio, & ęternum in gehenna tormentum. Hęc demum eſt maxima oĩm calamitas & infœlicitas. Nam alię calamitates, ſiue in uita, ſiue in morte, etſi interdum ſunt graues & horribiles, tamen non ſunt perpetuę. Hęc aũt eſt ꝓpetua & nunq̃ finienda. Et in hanc maximã calamitatẽ conĳciunt oẽs hi, qui in peccatis ſuis moriunt. Obſecro igit te, quid faciamus, ne in peccatis moriamur? Quid faceremus aliud, q̃ꝫ ut q̃ramus & conſequamur pc̃tõrum remiſſionem. Vbi enim eſt peccati remiſſio, ibi etiam eſt ſumma & perpetua beatitudo. Beati, inquit, quorꝝ remiſſę ſunt iniquitates, et quorꝝ tecta ſunt peccata. Sed quõ, inquis, conſequimur remiſſionem peccatorꝝ? Hic maximum eſt diſcrimẽ humanorꝝ ſtudiorꝝ. Ethnici, Saraceni, Turcę, Iudęi,

In peccatis uiuere & mori maximo omnium infœlicitas.

& Hypocritę quęrunt uarias rationes quibus expient peccata ſua, & aſſequantur peccatorũ remiſſionem, ne moriantur in peccatis. Oẽs hi obtrudunt deo actiones & merita ſuorum bonorũ operum, pro pctis. Sed á uera conſequendę remiſſionis pctorum ratione longiſſime aberrant. Vna enim ſola uera eſt ratio, fides in Ieſum Chriſtũ. Niſi crediderítis, inquit, qꝓ ego ſum, moriemini in pctis ueſtris. Ergo ſoli hi, qui credũt in Ieſum, qꝓ ſit uerus Chriſtus, expiator pctorum ſuorũ, & ſeruator, nõ moriuntur in peccatis, ſed habent pctorũ remiſſionem & ęternã uitam. In Ieſu autem Chriſto, ut non eſt circumciſio, nec pręputium, nec maſculus, nec fœmina, ita nec eſt paupertas, nec diuitię, nec ſanitas nec morbus, nec fama, nec infamia, nec diuturna ęgritudo, nec repentina mors. Quare ſiue quis uiuat pauper aut diues, ſiue moriatur lento, uel honeſto, aut repentino uel inhoneſto mortis genere, ſi credit in Ieſum Chriſtum, nõ moritur in pctis ſuis, ſed uiuit ęterna uita ac fœlicitate. Dices igitur, Si res ita ſe habet, quid opus eſt, ut me affligam actione bonorũ operum? Viuam pro mea libidine, et cum ſenſero mortẽ prope adeſſe, conuertam me ad Chriſtum, & credã in eum, ut nõ moriar in pctis, ſed in pctorũ remiſſione. Hęc & multa id genus alia ſolent aduerſus pdicationem de gratuita remiſſione pctorũ per Chriſtum, ab impijs Euangelij deriſoribus, & ſceleratis hoibus obijci. Ac fieri qdem poteſt, ut qui ſemper fuit impius & ſceleratus, cõuertat in fine uitę ſuæ ad Chriſtum ſeruatorẽ noſtrũ, ſed audi tu, cui datũ eſt in tempore cognoſcere Chriſtum, & pœnitentiã agere. Primum em̃, fides in Chriſtũ non eſt humanum, ſed diuinum opus. Non igit licet hoi fidem in Chriſtum arripere, cum humano arbitrio libet, ſed cum ſpũs dei offert, et tradit. Tradit aũt, cum uocat per Euãgelion ad pœnitentiã. Deinde, is qui cum nouerit credendũ eſſe in Chriſtum, & tñ uiuit interim ſcelerate, non ſolum tẽtat deum, ſed etiam irridet eum, ac exponit ſe ſua temeritate maximis periculis. Qui autem amat pericula, ſolet etiam in illis perire. Et quiridet, ſolet uiciſſim rideri. Quare pœnitẽtia & fides in Chriſtũ, non eſt reijcienda uſqꝫ ad finem uitæ, ſed ſuſcipienda in tempore, cum Chriſtus ſeſe per Euangelion ſuſcipiendum proponit, ut conſequamur remiſſionẽ pctorũ, et ęternam iuſtitiã in Ieſu Chriſto Dño ac ſeruatore noſtro, qui eſt unà cũ patre et ſpũ ſancto Deus bñdictus in ſecula, Amen.

Nota

Nota fides in Chriſtum e diuinũ opus

HOMILIA LXVIII.

ET ſi Ieſus his uerbis, Si non crediderítis, qꝓ ego ſum, moriemini in pctis ueſtris, uidet oſcitantibus tenuia & exigua dicere, tamen ſi ea diligenter perpendas, cõperies ipſum tribuere ſibi ſummam omnium maieſtatem, ac non ſolum ſignificare ſe eſſe uerum Meſſiam, ſed teiã uerum DOMINVM ac deũ noſtrum. Eſaias enim de Meſſia dicit.

dicit. Posuit in eo Dominus iniquitatem omnium nostrum. Et mox. In cognitione sui iustificabit ipse iustus seruus meus multos, & iniquitates eorum ipse portabit. In alio autem loco inducit Esaias Dominum Deum nostrum ita dicentem. Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorꝝ non recordabor. Cum igit̃ Iesus his uerbis, (nisi crediderit is in me, ꝙ ego sum, moriemini in peccatis uestris) tribuat sibi hanc maiestatem, ꝙ qui in ipsum credunt, accipiant ab ipso remissionem aut deletionem peccatorum, & ueram uitam, perspicuum est, ꝙ his uerbis doceat se esse uerum Messiam, ac uerum DOMINVM Deum nostrum. Hęc cum non sint obscura, pręsertim his, qui habent aliquam cognitionem earum promissionum, quæ in prophetis de Messia extant, audiamus, quid Iudæi, qui gloriabãtur de cognitione scripturę, ad ea responderint. Dicebãt ergo ei, Tu quis es? Hic est extremus cõtemptus. Etsi enim Iesus manifeste significauit, quis sit, tamen cum uident personam eius non respondere tantæ maiestati, contionem eius non aliter accipiunt, q̃ꝑ si audirent quẽdam nugiuendum spermologum. Ridicule igitur & contemptissime quęrunt qs sit, Sed Iesus serio respondet, ut & mandato patris sui obediat, qui iussit filium suum hanc de se maiestatem publice uulgare, & impietatem Iudæorum reprehendat. Et dicit eis. Quamprimum, quia & loquor uobis, hoc est. Etsi iam manifeste dixi, quis sim, tamen statim, primo quoque tempore, manifestius id dicam aut reuelabo, propterea ꝙ propter hanc caussam uobiscum loquar, ut meam maiestatem in mundo per Euangelion meum patefaciam, & illustrem. Sed ô nobis longe omnium exoptatissime Iesu, quid est, ꝙ Iudęos, tam impios & fastidiosos uerbi tui contemptores, non afficis pro tua potentia repentino aliquo et stupendo supplitio? Vides uerba nihil proficere, facta expedienda essent, & supplitia immittenda, ut reipsa sentirent te eum esse, quem iam prædicasti, uerum uidelicet Messiã, ac uerum Dñm Deum nostrꝝ. Ad hæc respõdet Iesus. Multa habeo, quę de uobis loquar ac iudicem, Sed qui misit me, uerax est, & ego q̃ audiui ab eo, hęc loquor in mundo. Horꝝ uerborum hęc est sententia. Possem quidem uobis uestrã impietatẽ & contemptum, non uerbis tantum declarare, uerumetiam factis punire, & grandine, fulmine, hiatu terrę, aut igni de cœlo uindicare, quemadmodum Dathan & Abyron perierunt, & quinquagenarij cũ militibus suis, qui deridebant Eliã, ab igne deuorati sunt, Veni aũt in hunc mundum, non ut externis & repentinis supplitijs grasser aduersus inobedientes & contẽptores, sed ut adnunciem uerbum dei patris, qui me in hunc mundum misit. Is cum sit uerax, necesse est, etiam meam contionem ueracem esse. Non em̃ cõtionor publice inter hoies ea, q̃ per somniũ conficta sunt, sed contionor uerbũ dei, q̃d à patre deo ipso audiui. Quare siue rideatis, siue contemnatis, tamen scio me ueritatem doce-

Τὴν ἀρχὴν, Sicut apud Xenophontẽ Τὴν ταχίστην uelocissime, τὴν συντομωτάτην per compendium celerrime, ita et τὴν ἀρχὴν aduerbialiter, pro, q̃primum, statim, sine ulla mora, gleich uon stund an. Sub intelligendum autẽ est, dicam, aut exponam, aut reuelabo.

re, quo etiam offitio defungar, non per ostentationem externę maiestatis, qualem uos in Messia requiritis, sed per obedientiam, & humilitatem, quam deus pater à me exigit. Hoc de offitio & uocatione Christi diligenter est considerandum. Iudæi enim expectauerunt Messiam, qui suscipiat regnum mundanũ, & peragret orbem terrę potentissimo exercitu, ut subijciat imperio suo oēs gentes, & qui nō agnoscāt ipsum, continuo pereāt. Sic enim falso interpretabantur illa prophetica de Messia. Percutiet terram uirga oris sui, & spũ labiorum suorum interfitiet impium. Acrursus. Gens & regnum quod non seruierit tibi, peribit, & gentes solitudine uastabunt. Nec Iudęi tantũ somniauerunt Messiam, qui sit mundanus princeps, et subijciat sibi aduersarios uiolenta manu, sed etiam nos ipsi, qui Iesum Christum agnoscimus sępenumero admirari solemus, quō fiat, ꝙ Christus, cum sit rex regnantium, & dns dominantium, tulerit hactenus, aut adhuc ferat tot conuitia, & blasphemias quibus impij grassati sunt in ipsum, & adhuc grassant. Cogita mihi, quam uirulenta conuitia aduersus Christum non cōfinxerint tantum, sed etiam literis mandarint Rabini Iudęorum, in eo libello, cui titulum fecerūt, Tholdoth Ieschu, hoc est, Generatiōes Iesu? Quid Ethnici? Hi nō tantum debacchati sunt uarijs, ijsq; crudelissimis generib. supplitiorum, aduersus eos, qui profitebātur & confitebant Iesum Christum, uerumetiam ędiderunt cōtra eum scriptum conuitijs pleniſſimũ, & quod dici solet, plaustrum blasphemiarum. Huic scripto titulum fecerunt, Acta Pilati. Quantum item publice conati sunt maiestati Christi detrahere Arriani? Quid faciunt Turcæ, Arrianorum proles? Vt alia taceā. In expugnatiōe Constātinopoleos Turca iussit erigi imaginē Christi crucifixi, et luto conspergi. Hoc nō idcirco fecit, ut significaret tātum se damnare abusum imaginum, sed ut esset contumeliosus & blasphemus in Christum ipsum. Sed quid necesse est de his dicere, quantus est inter Christianos ipsos contēptus, quantum fastidiū Christi? Obsecro igit te, qd est, ꝙ Christus ad hęc oīa tacitus cōniueat, & nō eiaculet fulmina? Posset ędem cœlum terrę miscere, & blasphemos oēs uno spũ perdere, sed qui misit me (inqt) uerax est, et ego, q̄ audiui ab ipso, loquor in mūdo. Quibus uerbis docet se in terrā missum, nō ut coerceat impios & blasphemos corporali potētia, sed ut doceat ueritatē uerbi dei, ut fungatur offitio & ministerio prędicādi Euāgelij. Vnde & aliâs dicit. Filius hominis non uenit ad perdendum animas hoīm, sed ad seruandũ. Quam uocationē Christus tanta fide et diligentia sectatus est, ut nec ante passionē, nec post passionem & resurrectionē suam uiolenter & hostilem in modum grassatus sit in aduersarios suos. Nam priusq; mortem obiret, passus est sibi strui insidias, se contēni, rideri, cōtumelijs dictis et factis sordidari, cōprehendi, ligari, percuti, conspui, flagellari, et cruci affigi. Cōtra aūt ipse non uicissim contēnere et percutere, sed bñfacere, docere

Eusebius histo Eccles ast li. 9. cap. 5 & 7.

Impij cur nō uiolenter à Christo compescantur.

docere Euangelion suũ, edere miracula, infirmos sanare, leprosos mundare, mortuos suscitare, & pro persecutoribus orare, atq; adeo pro impijs mortem suscipere. Postq; uero resurrexit à mortuis, ascendit in cœlum ac sedit ad dextram Dei, tum ne eo quidem tempore fecit hostiles incursiones in aduersarios suos, sed misit spũm sanctum discipulis, dedit eis potestatem ẽdendor̃ miraculorum, & curauit, ut Euangelion suum diuulgaretur in totum orbẽ terrę, & uocarentur oẽs gentes ad suscipiendam salutẽ. Inter hæc, etsi totus mundus cooriebatur aduersus Euangelion suum, & cupiebat illud extinctum, tamen reliquit ultionẽ Dño deo patri suo, ipse autem interim curauit, ut sine uiolenta manu, & externa hostium suorum cede conseruaretur Euangelion, in medio inimicor̃ suorum. Hoc enim est, quod psalmus ait. Dixit Dominus domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellũ pedum tuorum. Virgam uirtutis tuę emittet Dñs ex Zion, dominare in medio inimicor̃ tuorum. Quibus uerbis significatur, Christum habere quidem diuinam maiestatem, nõ opprimere autem hostes suos externa & mundana potentia, sed relinquere ultionem deo patri suo ac ipsum dominari in terra, inter aduersarios suos, uerbo tantũ Euangelij sui, quod in die Pentecostes publice in Zion magnis miraculis uulgari cepit, & ab eo loco sparsum est in totum orbem terrę. Huc accedit et Petrus, qui in Actis Apostolicis de Christo ita contionatur. Hunc oportet cœlum accipere, usq; in tempora restitutionis oĩm, quę locutus est deus per os omnium sanctor̃ suorum à seculo prophetarum. Docet & hic Petrus, q; Christus dñetur quidem in cœlesti regno, sed non appareat in hoc mundo manifesta & externa maiestate, donec ueniat nouissimus dies, quo oĩa reformabuntur. Quare nõ est nobis in hoc seculo expectanda mundana & externa pior̃, credentiũ in Christum liberatio, & impiorum, cõtemnentium & blasphemantiũ Christum deletio, sed discenda est in hoc seculo ueritas Euãgelij Christi, & agenda est pœnitẽtia, quã Euãgelion Christi exigit, ut supatis oĩbus huius seculi difficultatibus, cõsequamur in futuro seculo uerã liberationẽ, et fœlicitatem. Atq; hoc sibi uelle uidet Christus, cũ ait. Multa habeo q̃ de uobis loquor ac iudicem, sed qui misit me, uerax est, &c. Quę sentẽtia, ut non pugnat cũ his uerbis, ita optime conuenit cũ uera ratiõe offitij Christi in hoc seculo. Sed qd si hæc uerba simpliciter ita acciperemus. Possem q dẽ multa de uestra doctrina cõtionari, & eã publice mẽdacij cõuincere, sed quid opus est nũc multa de uobis, & de uestra doctrina dicere. Dicã de me & mea doctrina, Scio me uera docere, scio meum uerbũ esse uerbum dei. Scio me ea cõtionari inter hoĩes, quę audiui & didici à deo patre meo. Deus aũt uerax est. Quare & mea cõtio uera est. Hæc est cõgruẽtissima cum ijs, quę in hac Christi contione tractantur, sententia. Dices autem. Quid nobis profuerit, q; tu scias te uera docere? An nõ hoc etiã nobis

Christi dominatio in medio inimicorum.

probandum & confirmandum est ut & nos sciamus, si modo exigis à nobis fidē. Sed hoc & res ipsa probat, & hactenus probauit Christus, ac probabit etiamnum postea. Primum em̄ doctrina Iesu, cōuenit cum oraculis et uaticinijs prophetarum, qui promiserunt hoc tempore, quo fuit Iesus in terris, uenturę Christum, & ex hac familia, & in hac urbe, ex qua natus est Iesus, nasciturum Christū. Deinde Iesus testatus est miraculis ueritatem suę doctrinę, uidelicet, ꝙ ipse sit Christus, quem prophetę promiserunt. Postremo testatus est post mortē suam, resurrectione à mortuis, ascensu in cœlum, missione spūs sancti, ac diuulgatiōe Euangelij sui in orbem terræ. De hac re mox contionabitur Iesus. Dicit enim. Cum exaltaueritis filium hoīs, tunc cognoscetis, ꝙ ego sum. Sed priusꝙ hęc perstringamus, audiamus quid Euangelista de Iudęis inter
» ponat: Non cognouerunt (inqt) ꝙ ipsis de patre locutus esset. Quid est inscitia, quid contēptus, si hic non est? Iesus perspicue significauit, se à deo missum, et deum patrē suum uocare. Et tñ tanta est oscitantia Iudæorę, ut non cognoscāt, de qua re loquatur. Hoc inde adeo accidit, ꝙ contemnant ipsum magno fastidio, nec existiment se audire cœlestem cōtionatorē, sed nugacem quendam impostorem. Contionabatur em̄, non de libertate carnis, non de regno mundano, non de externa dominatione in orbe terrarę, nec de frumento, uino & oleo. Nam talia contionū argumenta facile intelligere poterāt, quippe ꝙ totus animus eorę erat in rerū terrenarę felicitate, sed cōtionabat cœlestia, de uera & perpetua salute. Quare ut Iudæi his contionibus non afficiebantur, ita nec curabant admodum, quid aut qua de re diceretur. Non dissimile est exemplum in uulgo huius temporis. Non intelligunt ullā contionem, ni si dicas de uino, de frumēto, decꝙ alijs corporalibus rebus. Spūales res surdissima aure excipiunt. Ac plane accidit eis, q̄d noctuis. Hę, cū ad lumen cecutiant, in nocte clare uident, ita isti in rebus spūalibus ac cœlestibus sunt plane stupidi & prorsus cæci, in rebus aūt huius seculi, quę sunt obscurę tenebrę, oculatissimi sunt. Profecto non hac itur ad cœlū. Ne sitis, inquit Paulus, pueri sensibus, sed malitia pueri sitis, sensibus uero perfecti. Hoc enim nostrum est officium, & in hoc uocati sumus, ut discamus uerbum dei, & cognoscamus filium Dei. Non agimus uitam, ut edamus tantum & bibamus, sed maxime oīm, ut meditemur in uerbo Dñi die ac nocte, ac uerā Dei cognitionē per Euangelion Christi assequamur. Agite ergo, nō imitemur in audienda cōtione Christi oscitantiam Iudęorę, sed meminerimus nos audire cœlestē contionato-
» rem, de quo Deus pater ipse dixit. HVNC audite. Dixit ergo eis Ie-
» sus. Cum exaltaueritis filium hominis, tūc cognoscetis, ꝙ ego sum, &
» ꝙ ex meipso facio nihil, sed ita, ut docuit me pater, hæc loquor. Et qui
» misit me, mecum est. Nō reliquit me solum pater, quia ego quę placita
sunt ei,

sunt ei, facio semper. Supra dixit, se primo quoq; tempore reuelaturū et probaturum, quis sit. Nunc igitur exponit, quando hoc sit futurū. Cum exaltaueritis, inqt, filium hois, tunc cognoscetis, q̄ ego sum. Obsecro igitur te, quę est illa exaltatio, qua reuelatur & probatur maiestas Iesu? num est exaltatio in regium thronum terrenę dominatiōis? at Iesus nunquam uoluit regiam dn̄ationem in hac terra suscipere. Filius hois, inquit, non uenit, ut sibi ministraretur, sed ut ipse ministraret, utq; daret animam suam redemptionem pro multis. Quare exaltatio illa, de qua hic fit sermo, non est exaltatio in regium thronum, sed in crucem, ut sit sensus. Cum crucifixeritis me, cognoscetis q̄ ego sum. Primū igit his uerbis contionatur Iesus, q̄ non sit dn̄aturus in terra regio more, sed quod sit passurus multa aduersa, & moriturus. Nā si regnum eius esset de hoc mundo, certe ministri eius, quēadmodum ad Pilatum dicitur, decertassent pro eo, ne traderetur Iudęis, ut interficeretur. Et cū prophe ta de Messia dicit. Regni eius non erit finis, ipse aūt docet se moriturū, profecto manifeste significat regnum suum non esse mundanū, sed cœleste. Sic em̄ potest esse perpetuum. Deinde his uerbis significat etiam quali mortis genere sit moriturus, uidelicet, crucifixiōe, genere mortis longe oīm turpissimo. Vnde & cap. duodecimo ait. Ego si exaltatus fuero à terra, oēs traham ad meipsum. Et addit Euangelista. Hoc aūt dicebat, significans qua morte esset moriturus. Quid ergo fiet, cum Iesus fuerit exaltatus, hoc est, crucifixus? Cognoscetis, inquit, q̄ ego sum, uidelicet, quod doctrina mea, sit uere diuina, q̄ sim uerus Messias, et uerus deus. Dubitabit aūt quispiā quō hę res lōge oīm maximę patefactę sint et probatę cruce Iesu? Certe crux ipsa per se non est tāti momēti, ut possit pbare crucifixum esse Messiā, ac deū ipsum. Multi em̄ crucifixi sunt qui tn̄ non fuerunt Messię. Et si iuxta legem dei iudicandum est, probatur potius ex cruce crucifixum esse à Deo abiectum, cq̄ esse Messiā deo acceptum. Dicit em̄ lex. Maledictus à Deo, qui pendet in ligno. Quid igitur est, quod dicit. Cum exaltaueritis, hoc est, crucifixeritis filium hominis, tunc cognoscetis, quod ego sum? Non loquitur Iesus de ipsa crucis morte per se, sed de his, quæ mox crucem cōsecuta sunt. Postq̄ enim Iesus crucifixus est, tunc mox tertia die resurrexit à mortuis, & cum aliquot diebus testatus esset ueritatem suæ resurrectionis, ascendit in cœlum, misit dona spiritus sancti, dedit discipulis suis potestatem ut ederent in nomine ipsius miracula, uulgauit Euangelion suum per Apostolos in totum orbem terræ, ac defendit illud & conseruauit in medio omnium hostium suorum. Nam quod Christus contionetur hoc loco de sua resurrectione à mortuis, haud obscure significatur, cum additur. Qui misit me, mecum est. Non reliquit me solum pater. Quorum uerborum hæc est sententia. Ego crucifigar quidem

Exaltatio Christi quæ sit.

& moriar, ſed mecum eſt, deus pater meus, qui non derelinquet me in morte, ſed excitabit me ad uitã, & collocabit me in ſede maieſtatis ſuæ: Non derelinques, (inquit in pſalmo, è quo hęc ſumpta uidentur) animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum uidere corruptionem: Ab eo igitur tempore, quo Ieſus crucifixus eſt & reſurrexit à mortuis, manifeſte cognita eſt maieſtas Ieſu, & quę poſt mortem eius conſecuta ſunt, perſpicua ſunt argumenta, quibus patefactum et cõprobatum eſt, q̃ Ieſus non ſolum ſit uerus Meſſias ſeu Chriſtus, ſed etiam uerus Dñs deus noſter. In Cõcilio Pontificum interrogatur Ieſus publice, num ſit Chriſtus filius dei. Et reſpondet. Amodo uidebitis filium hoīs ſedentem à dextris uirtutis, & uenientem in nubibus cœli, hoc eſt, Etſi nunc nihil minus uobis uideor, q̃ Chriſtus & filius Dei, ſeu uerus deus, tñ ab hoc tempore manifeſte cõprobabitur me habere diuinam maieſtatem, & datam mihi eſſe iuxta Danielis uaticinium, poteſtatẽ, honorem & regnum, ut oẽs populi tribus & linguæ mihi ſeruiant. Et Paulus ad Romanos ſcribens. Declaratus eſt (inquit) filius dei cũ potentia, ſecundum ſpũm ſanctificationis ex eo q̃ reſurrexit à mortuis. Et ad Epheſios. Vnicuiq̃ (inquit) noſtrum data eſt gratia iuxta menſurã donatiõis Chriſti. Quapropter dicit. Cum aſcendiſſet in altum, captiuã duxit captiuitatem, et dedit dona hoībus. Hęc ſcripta ſunt in pſalmo ſexageſimo ſeptimo. Et manifeſte dicuntur de uero Dño deo noſtro. Dñs, (inqt) in eis in Sinai in ſancto. Aſcendiſti in altum, cepiſti captiuitatẽ, accepiſti dona in hoībus. Cum igitur hęc impleta ſint reſurrectiõe Ieſu à mortuis, aſcenſu eius in cœlum, & miſſione ſpũsancti in nomine eius, perſpicue reuelatum & cõprobatum eſt, q̃ Ieſus ſit uerus Meſſias, Dñs deus noſter. Certo ſciat, inquit Petrus, tota domus Iſrael, q̃ Dominum et Chriſtum fecerit, hoc eſt, declarauerit deus hunc Ieſum, quem uos crucifixiſtis. Quęſo aũt te, quo merito ſuo impetrauit Ieſus tantam maieſtatẽ à deo patre ſuo? Quid fecit, quòd ſit collocatus in throno dei? Qua quidem deus eſt, habuit diuinam maieſtatem ab æterno, quia eſt naturalis unigenitus & ęternus filius dei. Itaq̃ cum habeat eam natura, nulla eſt amplius reliqua, hac quidem in parte, quęſtio de meritis. Qua autem homo eſt, aſſumptus fuit in unitatem perſonæ, cum deo, & obediuit deo in oībus prȩceptis eius perfectiſſime. Qua obedientia Deus in tantũ delectatus eſt, ut iuſſerit eum ſedere à dextris ſuis & habere equalem cum ipſo maieſtatẽ. Non reliquit me ſolum pater. Quam ob cauſſam? Quia ego, quę placita ſunt ei, ſemper facio. Obſeruabile dictum, quo Chriſtus primũ oſtendit cauſſam, propter quam deus pater nõ dereliquerit ipſum in morte, ſed exaltauerit ipſum à morte reſuſcitatũ, in thronum diuinę maieſtatis. Exaltauit eñ ipſum, propterea q̃ fuerit ipſi longe oīm obedientiſſimus. Deus mandauit ei, ut prȩdicaret Euangelion inter

Chriſti obedientia.

lion inter Iudæos. Et obediuit, quanꝯ maximis uitę ſuę periculis. De us mãdauit ei, ut bñfaceret hominibus, ędendis miraculis. Et obediuit, ut qui maxime. Deus mandauit ei, ut nõ ſuſciperet regnũ mundanum, ſed ut humilem uitam in terris ageret. Et obediuit obſequẽtiſſime. De us mandauit ei, ut ſuæ ipſius uitæ non parceret, ſed traderet eam uicti mam pro pctis totius humani generis. Et obediuit. Breuiter, Chriſtus ſemper fecit, quę placita fuerunt Dño Deo patri ſuo. Quid ergo conſe cutus eſt ſua obedientia? Hoc nimirꝛ quod Paulus ad Philippenſes ſcri bens, Ieſus Chriſtus, inquiens, cum eſſet in forma dei, inaniuit ſemetip ſum, forma ſerui aſſumpta, & factus eſt obediens uſqꝯ ad mortem, mor tem autem crucis. Quapropter & deus extulit illum in ſummã ſublimi tatem, ac donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in noĩe le ſu omne genu ſe flectat cœleſtium terreſtrium, & infernorum. Deinde Chriſtus diſtinguit ſe hoc dicto ab Adamo, & omnibus poſteris eius, hoc eſt, ab omnibus hoĩbus. Adam enim fuit deo inobedi s, nec fecit quæ deo placita fuerunt. Vnde & per inobedientiam eius introꝛt pec catum in mundum, ac per pctũm mors, & ſic in oẽs homines mors per uaſit, quatenus omnes peccauimus. Chriſtus aũt fuit deo obedientiſſi mus, & ſemper fecit, quæ deo placita fuerunt. Etſi autẽ Chriſtus diſtin guitur hac in parte ab omnibus aliꝭs hoĩbus, tamẽ obediẽtia eius cedit in utilitatẽ & ſalutem omnium eorꝛ hominum, qui credunt in ipſum. Deus enim pater intantum delectatus eſt obedientia Chriſti filiꝭ ſui, ut propter ipſum remittat oĩbus qui credunt in eum, peccata, reputet eos iuſtos, adoptet ipſos in filios, & tribuat ipſis hęreditatem cœleſtis reg ni. Sicut per unius delictum, inquit Paulus, propagatum eſt malum, in oẽs homines ad condemnationem, ita & per unius iuſtificationem pro pagatur bonum in oẽs homines ad iuſtificationem uitę. Et quemadmo dum per inobdientiam unius hominis, pctões conſtituti ſumus multi, ita per obedientiam unius, multi conſtituuntur iuſti. Quid ergo? De us non agnoſcit te iuſtum, & hęredem æternorꝛ bonorum propter A damum, nec propter Abrahamũ, nec propter Moſen, nec propter Da uidẽ, nec propter prophetas, nec propter Apoſtolos, nec propter mar tyres. Sed tãtum propter Ieſum Chriſtum unigenitum filium ſuum. In hunc igitur ſolum confidendum, huic ſoli ſit gloria in ſecula. Sed pri uſqꝯ ab hac contione diſcedamus, cognoſcendum eſt, quem fructũ hęc contio inter auditores attulerit. Dicit ergo Euãgeliſta. Hęc illo loquen te, multi crediderunt in eum. Etſi enim maxima ludęorꝛ multitudo con temnit Ieſum, & contionem eius, tamen aliqui credunt. Quo exemplo monemur, ut de fructu uerbi dei nõ deſperemus. Non credunt, nõ reſipiſcunt omnes, credunt tamen & reſipiſcunt nonnulli. In parabola de faciente ſementem, cadit quidem aliud ſemen iuxta uiam, aliud in loca

ſaxoſa, aliud in ſpinas, & hęc nullum afferunt fructum, aliud autem cadit in terrã bonã, & affert fructum copioſiſſimum. Quare non eſt committendum, ut propter multitudinem impiorꝝ palã uerbum dei irridentium & contẽnentium deſeramus offitium p̃dicandi Euangelij, ſed pergendum & inſtandum eſt, ut ſi non oẽs, ſaltem aliqui ſeruẽtur. Cęterꝝ, quia non eſt ſatis, ut bene incipias, niſi etiam in bono inceepto perſeueres, idcirco Ieſus priuatam habet contionem ad eos, qui credebant in ipſum, ac monet eos, ut perſeuerent. Dicebat ergo Ieſus ad eos qui credẽrãt ipſi, Iudęos. Si uos mãſeritis in ſermone meo, uere diſcipuli mei eſtis, & cognoſcetis ueritatẽ, & ueritas reddet uos liberos. Hæc eſt cohortatio ad perſeuerantiam in Euangelio Chriſti. Si mãſeritis, inquit, in ſermone meo. Sermo Ieſu, eſt Euangelion eius, quo contionatus eſt, ſe eſſe uerum Meſſiam ſeu Chriſtum, qui expiet peccata, & ſeruet etiã in morte oẽs qui in ipſum credunt. Manere igitur in Euãgelio Ieſu, eſt ei ita fidem habere, ut non ſinas te quouis uento circumferri, ſed perdures in audiendo & credendo ipſo, etiamſi non ſtatim intelligas, nec uideas, qua ratione euentus reſponſurus ſit promiſſis eius. Non mãſit in ſermone Ieſu, qui nunc Ieſu, nunc phariſęorum doctrinam ſectatus eſt. Non manſit, qui tantiſper audiꝝt contionẽ Ieſu, dum uidit eum miracula ędere, poſtea ſuas res egit. Manſit aũt Petrus, manſit Iacobus, manſit Ioannes, manſit Matthęus, & alij Apoſtoli ac diſcipuli, qui uerſati ſunt perpetua conſuetudine cum Ieſu, à baptiſmo Ioannis uſqꝫ ad eum diẽ, quo receptus eſt in cœlum. Manent & illi in ſermone Ieſu, qui cum ſemel acceperunt Euangelion eius per fidem, ſemper in ea fide perſeuerant. Quid autem fiet his, qui manent? quem fructum accipient? Num fient reges mundani? num accipient magnam uim pecuniæ? Nihil hæc rerꝝ promittitur. Hęc enim terrena non poſſunt ueram ſalutem afferre, Sed promittuntur manẽtibus in ſermone Ieſu ecœleſtia bona. Primum, Vere, inquit, eſtis mei diſcipuli. Multi audiunt quidẽ meas contiones, ſed cum phariſęi minantur proſcriptionem his, qui meam doctrinam ſectantur, deſerunt me, & abeunt. Qui aũt manent & perdurant mecũ, hi ſunt uere mei diſcipuli. Et de his dicit aliàs Chriſtus. Ego diſpono uobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum, ut edatis & bibatis ſup menſam meam in regno meo, & ſedeatis ſuper thronos iudicantes duodecim tribus Iſrael. Ac rurſus. Pater, q̃s dediſti mihi, uolo ut ubi ego ſum, & illi ſint mecum. Quare uere eſſe diſcipulum Chriſti, eſt participem fieri oĩm bonorum, quę Chriſtus à deo patre ſuo accepit. Deinde, Cognoſcetis, inquit, ueritatem. Hoc uerbo promittit Chriſtus ſe his, qui manent in ſermone ipſius, daturꝝ ſpiritum ſanctum, qui ducat ipſos in omnem ueritatem. Varia ſunt genera doctrinę de religiõe. Alia eſt doctrina Moſi. Hæc proponit quidem legẽ, quæ & ipſa eſt ueritas,

non

non est autem illa ueritas, qua seruamur, sed potius qua perditionem nostram agnoscimus, nec est illa ueritas, qua gratuita dei clementia erga nos reuelatur, sed potius qua patefit ira dei. Alia est doctrina phariseorum. Hęc proponit magis mendatium, q̄m ueritatem. Solum aūt Euangelion Christi, ea est doctrina, qua cognoscitur q̄ Iesus sit uerus Messias, q̄ sit uerus deus, q̄ deus pater uere faueat his, qui credunt in Christum, q̄ remittat eis p̄cta gratis, q̄ adoptet ipsos in filios & hæredes oim cœlestium bonorum, propter Christum. Hæc una illa ueritas est, quę nobis æternam affert salutem. Vnde etiam additur, Et ueritas reddet uos liberos. Nullus hic fit sermo de externa & mundana libertate, quēadmodum Christus mox exponet, sed de spūali & cœlesti libertate. Homines enim sunt captiui p̄cti, & propter p̄ctūm, sunt etiam captiui mortis et inferni. Qui autem cognoscit ueritatem, hoc est, qui credit in Iesum Christum, qui est ipsa ueritas, is primum redditur liber à iure peccati. Etsi enim gestat adhuc peccatū in carne et sanguine, tñ si credit in Christum, q̄ ipse sit expiator p̄ctōrum, non potest peccatum amplius accusare eum, sed necesse habet ipsum liberę dimittere. Deinde qui cognoscit ueritatem Euangelij, hoc est, qui credit in Christum, redditur liber à morte & inferno. Etsi enim obnoxius est morti & damnationi inferni, propter peccatum, tñ quia peccatū est remissum propter Christum, nullum amplius ius in ipsum habent mors & infernus. Ac uidentur quidem etiam hi qui credunt in Christum, mori, et concutiunt horroribus inferni, non pereunt autem in morte & inferni terroribus, sed seruantur perpetuo. Hęc sunt maxima priuilegia libertatis, quę nullus huius seculi Monarcha nobis dare potest. Solus Iesus Christus dat nobis ea per Euangelion suum. Quare manendum & perseuerandum est in hoc Euangelio, ut cognitione ueritatis assequamur cœlestem & perpetuam libertatem per Iesum Christum seruatorem nostrum, qui est una cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

Doctrine de religione uaria.

Libertas Christiana quæ sit.

HOMILIA LXIX.

IN superiori contione, quam Iesus Christus habuit ad Iudæos, qui in ipsum crediderunt, manifesta fit mentio libertatis, Veritas, inquit, reddet uos liberos. Primum igitur omnium dicendum nobis est, quid nomine libertatis aut liberorum intelligatur, ut statum controuersiæ, quam Iudæi cum Christo de libertate suscipiunt, recte cognoscamus. Nam in hac disputatione nomen libertatis nō accipitur pro ea libertate, qua quis solutus

Libertatis nomen.

manibus & pedibus expedite incedit, Sic enim et ſerui incedunt liberi, ſed pro ea, quæ opponitur ſeruituti. Non enim eſt obſcurum, quæ fuerit quondam ſeruorum conditio. Dominis poteſtas fuit uitę neciscp in ſeruos. Et quodcunc̄p per ſeruum acquirebatur, id domino acquirebat. Contra autem liberi dicuntur, qui nō ſunt alienę poteſtati ſubiecti, ſed facultatem habent facere, quod libet, niſi quod ui aut iure prohibetur, & qui ſunt exempti, ab iis publicis oneribus, ac ſeruitutibus, quibus alii ſunt obnoxii. Hos uocare nunc ſolemus, Ingenuos, Nobiles, aut Barones. Duplex aūt eſt libertas ſeu Nobilitas. Alia eſt carnalis & mundana, alia ſpūalis & cœleſtis. Cum igitur Ieſus Chriſtus promitteret diſcipulis ſuis libertatem, ſeu nobilitatem, exiſtimant Iudæi ſermonem

» » fieri de carnali & mundana libertate. Et reſponderunt ei. Semen Abra-
» » hæ ſumus, nec cuic̄p ſeruiuimus unq̄. Quō tu dicis, Liberi reddemi-
» » ni? De Abraamo gloriantur Iudęi. De Abraamo igitur pauca quędam dicenda ſunt. Nam cum inter nos fit mentio Abrahę, putant multi mētionem fieri, de homine quodam Iudæo, qui non debeat eſſe magno loco apud Chriſtianos. Sed ſi dicendū eſt, quod res eſt, Abraami nomen admonet nos de ſumma, & illuſtriſſima oīm, quę unq̄p in terris fuit, nobilitate. Abraham enim fuit præcipuus in toto mundo patriarcha. Nā quod ad externam eius familiam attinet, duxit originem ſuam à patriarcha Noha, per præcipuum filium eius Sem. Nec eſt natus poſt mortē Nohæ aut Sem, ſed uixit cum Noha ſexaginta, plus minus, annis, Sem autem uixit poſt mortem Abrahæ triginta annis. Itaq̄p Abraham non modo uidit atauos ſuos Noham et Sem, alioſq̄p, qui hos ſequuntur, patriarchas, ſed etiam uixit cum ipſis familiariter, & audiuit contiones eorum de diluuio, de rebus geſtis ante diluuium, de creatione mundi, de Adamo, quem Noha quidem non uidit, Pater autē Nohę, qui eſt Lamech uidit & uixit cum Adamo quinquaginta ſex annis, quemadmodum ratio temporis, ſacris literis mandata perſpicue indicat. Etſi autem habitauerunt tūc in terris in alnis atq̄p alīis locis, poſteri Cam & Iaphet, tñ apparet ex ea benedictione, quę dicta eſt ad Sem, poſteritatem Sem fuiſſe patriarchę Nohę maxime omnium acceptam, propterea q̄p haud dubie per ſpiritum ſanctum intellexerit, Chriſtum ſeruatorem mundi, Adamo promiſſum, ex ea poſteritate uēturum. Quare, cum Abraham non ſolum numeret atauos & proauos ſuos, nobiliſſimos & illuſtriſſimos patriarchas, ſed etiam multis annis familiariter cum ipſis uitam egerit, perſpicuum eſt, Abrahamum collocandum eſſe in catalogo ſummorum ac præcipuorum huius terræ heroum, qui nobilitate generis ſui excellat omnes reges & Monarchas huius terræ. Quod autem attinet ad res ſpirituales, etiam hac in parte ſuperat Abraham nobilitate & ſplendore ſuo omnes alios homines. Deus em̄ collocutus eſt familiariter

Abrahæ Nobilitas.

cum Ab-

cum Abraamo, promiſit ſe de ſemine ſuo miſſurum Chriſtum, qua dignitate nihil potuit homini in terris excellentius cõtingere, inſtituit in Abraamo nouum pactum circumciſionis, promiſit ei nõ tantum poſteritatem magnam, ſed etiam regnum & ſacerdotium, in quo cõſeruarentur promiſſiones de Chriſto, donec mitteretur. Quare ſiue mundana ſiue ſpũalia & cœleſtia conſideraueris, Abraham fuit Patriarcha longe oĩm in toto orbe terrarum nobiliſſimus, et illuſtriſſimus. Parentum autem nobilitas & ſplendor transfertur in liberos & poſteros eorꝝ. Quare Iudæi, qui ducebant genus ſuum ab Abraamo, gloriantur coram Ieſu de hac generis ſui nobilitate, qua non fuit maior in terris. Quid? inquiunt. Tu ne reddes nos liberiores aut nobiliores, quàm ante ſumus iam inde ab autore generis noſtri, Abraamo? In hunc ſi reſpicimus, quid nobis eſt in toto orbe terrarum nobilius aut generoſius? Necꝫ cuicꝫ ſeruiuimus uncꝫ. Quod ad genus noſtrum attinet, nuncꝫ fuimus ſerui. Eſi enim maiores noſtri poſt Abraamum, ſæpenumero oppreſſi fuerunt aliena tyrannide, & abiecti ſunt aliquoties in ſeruitutem, nũc Ægyptiacam, nunc Moabiticam, nunc Madianiticam, nunc Ammoniticam, nunc Babylonicam, nos quocꝫ hoc tempore opprimimur ſeruitute Romana, tamen nobilitatem generis noſtri nuncꝫ amiſimus. De regis filio ſemper uere dicitur ipſum eſſe regij generis, etiamſi abducatur in ſeruitutem, aut conĳciatur in carcerem, ita de nobis quocꝫ ſentiendũ eſt, ꝙ nuncꝫ fuerimus ſerui, ſed ſemper retinuerimus libertatem ſeu nobilitatem generis noſtri, etiamſi neceſſe habuerimus multa ſeruitutis & captiuitatis onera ferre. Cuius rei manifeſta ſunt argumenta, ꝙ etiam in mediĳs captiuitatibus ac ſeruitutibus retinuerimus cultũ DOMINI dei patrum noſtrorum, & nuncꝫ non liberati ſimus uel tandem ab hoſtibus noſtris. Speremus quocꝫ breui nos ab iſta, qua nunc premimur, Romana ſeruitute liberandos. Quare, cum ſemper fuerimus homines nobiliſſimi, nec quiſcꝫ eſt regum aut Monarcharum, qui nobis generis nobilitate anteferri queat, fruſtra tu promittis nobis maiorem ex Euangelio tuo nobilitatem. Hæc eſt Iudæorum gloriatio. Quid ergo de ea ſentiendum, quid dicendum eſt? Num approbabimus eam? Non eſt quidem obſcurum, ꝙ quantum attinet ad externam generis nobilitatem, non ſint nobiliores homines, cꝫ Iudæi, qui ducunt originem ſuam ab Abraamo. Nullus eſt princeps, nullus rex, qui eos familiæ ſuę nobilitate ſuperet, quemadmodum antea indicauimus. Sed hoc loco dupliciter errant ſua gloriatione. Primum, ꝙ confidunt externo ſuo genere, & putant ſe DOMINO Deo propter generis ſui nobilitatem acceptos. Erant homines impĳ, inuidi, arrogantes, auari, homicidæ, ac nullo non ſcelere ſordidati. Non erat eis curę uera pietas, ac uerus Meſſias, propter quem præcipuè Abraham factus erat non tantum

nobilis, ſed etiam deo acceptus, propter quem etiam acceperat promiſſiones de regno terrę Canaan. Hęc cura nihil afficiebat ipſos, ſed exiſtimabant ſe propter genus ſuum eſſe populum dei, & acceptos deo, etiamſi alioqui eſſent impiſſimi, & deſignarent quæuis ſcelera. Quod quale fuerit, facile licet coniecturam ſumere ab exemplis huius noſtræ ætatis. Sunt ciues & equites, qui ſunt maiorum ſuorum ſplendore illuſtres. Sunt & Pontifices, qui Apoſtolis & ſanctis epiſcopis ſucceſſerunt. Ac magna quidem illorum ciuium & equitum pars, hoc unum habent, q̄ ducunt genus ſuum ab honeſtis & nobilibus maioribus, cætera, ſunt bibones, helluones, prædones, adulteri, tyranni, contemptores Dei & hominum, nec ullum eſt ſcelus tam horribile, quod non deſignare audent. Hæc ſibi licere putant, quòd dicantur Nobiles. Itaq̄ abutuntur nomine Nobilitatis ſuæ ad patrocinia ſcelerum, & quo uideantur omnia honeſte agere, imponunt uicijs ſuis nomina ciuilium offitiorum. Si ebrij fuerint, uocantur lauti, & læti, Si adulterium commiſerint, dicuntur iocati eſſe, ſi ſocij fuerint prædonum, dicuntur præſtitiſſe offitium amicitiæ, cum interim hæc uitia uocentur in ſeruo aut homine abiecto, helluatio, ſtuprum, & rapina. Vnde & Germanicum prouerbum ortum eſt, Vnus ligneus nobilis plus ualet, q̄ decem chalibei ſerui, quo ſignificant, nobilitatem eſſe patrocinium ignauiæ & ſcelerum, in ijs, qui ſunt à maioribus ſuis illuſtres, cum interim alij homines etiamſi ſint honeſti & ſtrenui, contemnantur, & ſi quid deliquerint, grauiſſime puniantur. Pontifices autem, qui ſunt hoſtes Euangelij, gloriantur ſe eſſe ſucceſſores Apoſtolorum, & putant ſe hoc noīe eſſe uerā Eccleſiā, Sed inter hęc, ſunt ſceleratiſſimi. Nā ſi doctrinā & uitam eorū conſideraueris, aut nihil prorſus docēt, q̄d eſt manifeſta uocationis neglectio, aut ſi docent, impia docent, impiam doctrinam tuentur, Euangelion Chriſti perſequuntur, innocentes occidunt, impudicitiam defendunt, impudice & ipſi uiuunt, auaritiam ſectantur, tyrānidē exercent. Quid plura? ſunt impij et crudeles hypocritę ac tyrāni. Et tamen exiſtimant ſe eſſe populum dei, & eccleſiam Chriſti, hoc tm̄ nomine, q̄ ſint Apoſtolorum ſucceſſores, & ſedeant in cathedris eorum, quo etiam nomine putant ſibi licere, quicquid libet. Eodem modo ludęi quoq̄ iactabant ſe eſſe poſteros & ſucceſſores ſummorū Patriarcharum, & quāuis nullo non impietatis & ſcelerum genere contaminati eſſent, tamen iudicabant ſe deo acceptos, propter maiorum ſuorū nobilitatem. Hæc eſt magna impudentia, & merito reprehendenda. Etſi enim generis nobilitas, donum dei eſt, & habet ſuum uſum in hac corporali uita, tamen nullus eſt reſpectus eius coram tribunali Dei, & tantum abeſt, ut ſit patrocinium ſcelerum, & faciat populum Dei, ut potius

Equitum et ciuium nobilitas.

Ein hultzner Eldelman/ gilt mehr denn zehen ſtehelne Knecht.

Nobilitas generis.

potius, scelera reddat graviora, & efficiat, ut qui erat populus dei, seue rius, si peccauerit, puniatur, ac propter impietatem horribilius condemnetur. In propheta Amos dicit DOMINVS, Tantum modo uos cognoui ex omnibus cognationibus terræ. Hoccine ergo respiciet DOMINVS, & conniuebit ad impietates Israelis? Minime omnium. Additur enim. Idcirco uisitabo super uos omnes iniquitates uestras. Et Moses in carmine suo, Pars DOMINI, inquit, populus eius, Iacob funiculus hæreditatis eius. Quid ergo fiet? num quia Israelitæ magnis benefitijs fuerunt à Deo affecti, & duxerunt genus suum à sanctissimis patriarchis, habent excusationem impietatis? Nihil certe minus, Sed tanto grauius propter impietatem puniuntur, quanto nobilior fuit origo eorum, & quanto maiora benefitia à Deo acceperunt. Ipsi me, inquit, prouocauerunt in eo, qui non erat deus, & irritauerunt in uanitatibus suis. Et ego prouocabo eos in eo qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos. Quare plurimum errant Iudæi, quòd de generis sui libertate ac nobilitate ita glorientur, ut sentiant se propter ipsam Deo gratos & acceptos. Deinde longe errant, quòd quæ Iesus contionatur de libertate, intelligant de externa & mundana libertate, cum Iesus loquatur de spirituali & cœlesti. Sic enim sequitur. Respondit eis Iesus. Amen amen dico uobis, quòd omnis, qui facit peccatum, seruus est peccati. Seruus autem non manet in domo inæternum. Filius manet inæternum. Si ergo uos filius liberos reddiderit, uere liberi estis. Scio quod semen Abrahæ estis, Sed quæritis me interficere, quia sermo meus non habet locum in uobis. Ego, quod uidi apud patrem meum, loquor, & uos, quod uidistis apud patrem uestrum facitis. Memorabilis contio de uera seruitute, & libertate, seu nobilitate. Est autem hæc sententia. Nihil loquor nunc de externa & mundana libertate. Ego, quod ad meum officium attinet, relinquo huic humanæ uitæ suas ordinationes, sua discrimina, suas seruitutes, libertates, & nobilitates, tantummodo ne quis his abutatur. Hoc autem de uobis dico, q̃ etiamsi ducatis genus ab illustrissimo patriarcha Abraamo, tamen uos non estis ueri liberi, nobiles, aut ut uocant, Barones, sed estis serui uilissimi, & mancipia abiectissima. Nec dicit tantum hoc Christus de Iudæis, sed probat etiam perspicuo argumento, Omnis, inquiens, qui facit peccatum, seruus est peccati, etiamsi fuerit de semine Abrahæ: Vos autem facitis peccatum. Reliquum igitur est, quod etsi estis semen Abrahæ, tamen sitis uilissimi serui. Videamus autem partes huius probatiõis. Qui facit peccatum, seruus est peccati. Nihil hac sententia certius. An nescitis, inqt Paulus, q̃ cui accommodatis uos ipsos seruos ad obediẽdum, eius serui estis, cui obeditis? Et Petrus. A quo quis

Seruitus peccati.

Rom 6. 2. Pet. 2.

ſuperatur, huic etiam in ſeruitutem eſt addictus. Quare manifeſtum eſt, ꝙ qui facit imperium peccati, is ſit ſeruus peccati, id quod exemplis paulo manifeſtius declaratur. Contemnere uerbum dei eſt peccatum. Iſ robeam autem, primus rex Iſraelis, poſt Salomonem, faciebat hoc peccatum. Res igitur ipſa docet, ꝙ fuerit etiam ſeruus huius peccati. Iuſſus enim ab hoc peccato inſtituere idolatrian aureorum uitulorum, ſtatim obſecutus eſt. Iuſſus prophetam Domini admonentem eum de impietate, cõprehendere, mox toto animi impetu obedijt. Manifeſte igitur uides, ꝙ fuerit ſeruus peccati. Eſt & peccatum inuidere. Cain autem faciebat hoc peccatum, quia proſequebatur fratrem ſuum magno odio et inuidia. Quare fuit etiam ſeruus huius peccati, id quod facta ipſa teſtãtur. Nam hoc peccatum mandabat Caino, ut uerbum dei contemneret, ut nullam haberet rationem naturalis cõiunctionis cum parentibus & fratre, ut fratrem occideret. Quid autem Cainus? Erat ſeruus pcti. Mandatis igitur eius ita obſequitur, ut bubali naribus tracti. Sic & peccatum eſt, flagrare illegitimo amore mulierum. Hoc peccatum faciebat Amon filius Dauidis, quia tenebatur magno, ſed illegitimo amore erga ſororẽ ſuam Thamar. Fuit igitur & ſeruus huius peccati, quod cum iuberet eũ noctes inſomnes ducere, & ſorori ſuę uim inferre, obſequebatur magna animi promptitudine. Quid pluribus opus? Qui ſuſcipit peccatum faciendum, is etiam ſubijcit ſe dominationi peccati, & tradit ſeſe in eius ſeruitutẽ. Quale enim eſt ius dominorũ in ſeruos aut emptos, aut bello captos, tale etiam eſt ius peccati, in eos qui uel peccato uẽditi ſunt, uel ſeſe peccato captiuos reddunt. Nulla autem eſt grauior, nulla horribilior ſeruitus, cõ peccati. In mundana ſeruitute, ſeruis homini, aliquoties quidem ſęuo & crudeli, homini tamen carne & ſanguine tibi cognato. In ſeruitute autem peccati, ſeruis Satanę. In mundana ſeruitute, habes incommoda uitę corporalis, ſed quę non durant perpetuo. In ſeruitute autem peccati, habes incommoda ſpiritualia, & perpetua. In humana ſeruitute, accipis, mercedis loco, alimenta corporalia, nonnunq; etiam pecuniã. Quod ſi ſecus euenerit, reportas quidem plagas, & eſuriem, ſed quæ ſuo tempore finem accipiunt. In ſeruitute autem peccati, reportas pro mercede, mortem & ignem inferni. Stipendium enim peccati, inquit Paulus, mors eſt. Et, Ite maledicti in ignem æternum qui pręparatus eſt diabolo & angelis eius. Huc igitur confer mihi nobiles peccatores, cum ſeruis pijs & iuſtis, quantum, obſecro, hi ſuperant illos ſua fœlicitate? Hi ſeruiunt homini, illi autem diabolo. Hi accipiunt à dominis ſuis panem cibarium, illi autem accipiunt à domino ſuo, ignem inferni. Non enim eſt reſpectus perſonæ apud deum. Reddet deus unicuiq; iuxta facta ſua, ſiue liber fuerit, ſiue ſeruus. Multo igitur præſtat pium eſſe ſeruum, abiectiſſimi

Peccati ſeruitus grauiſſima.

etiam

etiam hominis, q̃ impium esse liberum aut nobilem, in illustrissima etiam familia. Habes eos esse uere seruos, qui faciũt peccatum. Accommodemus nunc hanc sententiam ad ludęos, ut cognoscamus, q̃ etsi sunt de semine Abrahæ, & iuxta carnem liberi, aut nobiles, tamen uere sint serui, & mancipia coram deo. Faciunt enim magna & horribilia peccata. Ecque sunt illa? Posset quidem Christus lõgum catalogum pc̃tõr̃, quæ ludæi designant, texere, sed recitat tantum unum, q̃d ut est maximum, ita cõprehendit in se oĩa alia genera pc̃tõrum. Vos, inquit, quæritis me interficere. ME, inquam, Me, interficere quęritis. Etsi enim loquor quod uidi apud patrẽ meum, etsi mea doc̃trina est diuina, quam didici à deo patre meo, & quam deus iussit me cõtionari, tñ ea non inuenit apud uos ullum locum, non adhibetis ei fidem, sed potius id agitis, quod uidistis apud uestrum patrem. Vester pater est Diabolus. Is quia est mendax & homicida, docet & iubet uos homicidia facere, ideoq̃ hoc unum agitis, ut ME, diuinum doctorem, & uerę Messiam interficiatis. Quid hac accusatiõe grauius? Accusantur enim ludęi, q̃ meditentur cædem Messię, & seruiant pc̃tõ nõ simpliciter homicidij, sed Christicidij. Hoc est summum & maximum oĩm peccatum, quod complectitur in se oĩa alia peccata. Nam qui meditatur cædem Christi, is tãtum abest ut credat Christum esse seruatorem suum, ut potius sentiat se non posse seruari, nisi Christum opprimat. Qui autem nõ credit Christum esse suum seruatorem, huic pc̃tũm nõ est remissum, nec habet spiritum sanctum, qui affectum peccati mortificet, ac expurget. Quod si nõn habes peccati remissionem, nec spiritum sanctum, reliquum est, q̃ spiritus Satanę dominetur, qui cum sit autor pc̃ti, quemadmodum posteà sequitur, fieri non potest, quin impellat seruum suum in omnia genera peccati. Ac finge hominem, quod ad externam uitam attinet, honestissimum esse, tamen si est dñationi Satanę obnoxius, sustinet in se omnis mali molem. Quare Christus recitando unum hoc peccati genus de ludęis, haud obscure significat, eos omnibus grauissimor̃ peccatorum generibus obnoxios ac sordidatos esse. Quid ergo ad hæc dicemus? Hoc uidelicet dicendum est, q̃ ludæi, etiamsi sint de semine Abrahæ, & sint natiuitate sua liberi aut Nobiles, tamen quia sunt impij, & peccatis obnoxij, uilissima sint mancipia, & abiectissimi serui. Quæres autem, si carnalis generatio nõ affert ueram libertatem aut Nobilitatem, & si peccatum facit homines uere seruos ac mancipia, quomodo liberabimur hac seruitute, ut cõsequamur ueram libertatem & nobilitatem? De hac re contionatur Christus ipse hoc loco, Seruus, inquiens, non manet in domo inęternũ. Filius manet inæternum. Si ergo filius uos liberos reddiderit, uere liberi estis. Memorabile dictũ, q̃ docemur, unde uerã assequamur libertatem. Est aũt sumpta similitudo à politicis mo-

Si filius uos liberos reddiderit

ribus. In politeia enim huius mundi magnum est discrimen in familijs inter seruum & filium. Seruus non est hæres domini sui. Filius autem hæres est. Seruus non semper in eadem familia manet, sed aut uenditꝰ, aut expellitur. Filius autem semper manet in paterna sua familia, nisi forte aliquid tam scelestum, tam atrox & nefarium committat, ut exhæredetur. Seruus non potest conseruum suum facere liberum, & hæredem facultatum domini sui. Cum enim ipse sit seruus, & non sit hæres, quomodo potest alteri dare libertatem ac hereditatem, quam ipse non habet? Filius autem, qui est liber & hæres, potest seruū non solum reddere liberum, sed etiam cooptare in cohæredem omnium paternarum suarum facultatum. Atq; hęc quidem ita se habent in politicis familijs. Eodē modo res geri solet inter seruos & filium, in familia cœlesti. Deus enim est cœlestis paterfamilias, Vnigenitus filius eius est dominus noster Iesus Christus. Omnes autem homines sunt serui eius. Quid ergo fit? Cum seruus non possit conseruum reddere liberum, nec facere ipsum hęredem facultatum patrisfamilias, quippe cꝙ nec ipse sit liber nec hæres, perspicuum est, quod nullus hominum possit alterum hominem in cœlesti familia Liberum aut Nobilem facere, ac cœlestem ei hæreditatem dare. Itaq; nec patriarcha quispiam, nec propheta, nec Apostolus aut Martyr, nec ullus alius homo, quantauis sanctitate, autoritate, & maiestate præditus sit, potest nos è seruitute peccati eximere, & in cœlestem nobilitatem transferre. Omnes enim peccauerunt, ac destituuntur gloria dei. Quomodo igitur possent alijs dare gloriam dei, qua ipsi natura sua carent? Quod autem nullus hominum potest, hoc potest unigenitus filius dei, Dominus noster Iesus Christus. Etenim Christus filius dei est natura sua lōge omnium liberrimus seu Nobilissimus, siue spiritualem siue corporalem eius generationem consideraueris. Nam quod ad spiritualem eius generationem attinet, genitus est, non ab homine, sed à deo patre suo. Et genitus est, non in tempore, sed ab æterno. Quid autem liberius, quid nobilius esse possit, cꝙ esse æternum filium dei? An talis filius nō maneret in domo patris sui ingternum? Deinde, quod attinet ad natiuitatem eius humanam, etsi nullum habet patrem in terris, è cuius semine, iuxta aliorum hominum morem, natus sit, tamē si uirginem matrem eius respicias, duxit genus suum humanum à summis patriarchis, ab illustrissimis ducibus ac regibus. Itaq; si de Iesu Christo etiam iuxta externam familiarum nobilitatem iudicaueris, non inuenies eo nobiliorem ac illustriorem, inter omnes huius seculi reges ac Monarchas. Sed quid? Num filius Dei retinet sibi soli hanc diuinam libertatem ac nobilitatem? Num solus ipse fruitur tam illustri gloria? Minime omnium. Non est inuidus, non est auarus, Sed proponit suam nobilitatem & gloriam

Christus nobilissimus omnium regum ac principum

omnibus

omnibus hominibus accipiendam, & communicat eam cum omnibus his, qui credunt in ipsum. Venit enim in hunc mundum, & expiauit morte sua pctã nostra, ac reconciliauit nos cum Deo patre suo. In quem usum? Vt quemadmodum ipse liber est, & filius, & hæres dei, ita omnes qui in ipsum credunt, fierent liberi, fierent fratres ipsius, & adoptarentur in filios ac heredes dei. Quotquot, inquit, receperũt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri, nimirꝝ his qui credunt in nomen eius. Et Paulus. Vbi uenit (inqt) plenitudo temporis, emisit deus filiũ suum, factum ex muliere, factũ legi obnoxium, ut eos qui legi erant obnoxij, redimeret, ut adoptione ius filiorum acciperemus. Obsecro igitur te, cõmemora nobis quę sunt huius adoptionis, libertatis & nobilitatis iura ac priuilegia. Nam, qui sunt in hoc seculo liberi, ac nobiles, & ut uocant, Barones, hi sua habent iura, suas libertates, et priuilegia. Alij liberi sunt à publicis uectigalibus et tributis. Alij liberi sunt à publicis qui busdã iuditijs, alij hoc habent priuilegium, ꝙ sint sacrosancti & inuiolati, quale quondam fuit ius ciuium Romanorꝝ, quod & Paulus habuit. Et hæc sunt politica priuilegia. Quę ergo priuilegia, quas libertates habent hi, qui propter filium dei fiunt liberi, & adoptant in filios dei? Primum hanc habent libertatem, ꝙ pctũm non habeat amplius in ipsos ius damnandi. Quid hoc priuilegio maius? Peccatum natura sua habet ius damnandi oẽs homines, propterea ꝙ omnes homines sint natura peccato obnoxij. Postꝙ autem homo agnoscit Iesum Christum, & credit in ipsum, tũc peccatum amittit ius suum in eo qui credit in Christum, ac necesse habet ipsum libere dimittere. Christus enim expiauit pctũm, & impetrauit, ut omnes, qui in ipsum credunt, reputentur coram deo iusti. Ergo ne licet credenti impune peccare, ꝙ pctũm non habeat ius dãnandi ipsum? Hoc plane illud est, quod etiã apud Paulum dicũt: Peccabimus, ꝙ nõ sumus sub lege, sed sub gratia? Hic cõsiderandũ nobis est, ꝙ priuilegia non conceduntur, ut ijs abutamur, sed ut recte utamur. Nam qui abutitur priuilegio, solet illud amittere. Sic & credenti cõcessum est hoc priuilegium, ꝙ pctũm non habeat in ipsum aliquod ius damnandi. Hoc aũt datum est, non ut licentia peccandi abutamur, sed ut in seuero iuditio legis aduersus peccata, bene confidamus, & hãc fiduciam obedientia testemur, nosꝙ gratos declaremus. Fieri enim nõ potest, ut qui uere & ex fide agnoscit hoc priuilegium, seruiat peccato: Qui mortui sumus, inquit Paulus, peccato, quomodo post hac uiuemus in eodem? Et iterꝝ. Liberati sumus à lege, mortui ei in qua detinebamur, ut seruiamus per nouitatẽ spũs, & nõ per uetustatẽ literę. Quare hoc priuilegio sic utẽdũ est, ut fugiamus pctã, et obediamus iustitię. Deinde q fiũt liberi per filiũ dei, donant hac libertate, ꝙ nec mors habeat ius perdẽdi ipsos, nec sint ꝑpetuo igni gehẽnę obnoxij. Est & hoc

Nobilium ac Baronum priuilegia.

priuilegium excellẽtius & admirabilius, ꝙ quod pro dignitate ſatis explicari queat. Mors enim & infernus habent natura ſua propter pc̃um ius perdendi, & retinendi oẽs hoĩes in perpetuis cruciatibus. Qui autẽ credunt in Chriſtum, & confidunt Euangelio Chriſti, liberant̃ ab hoc iure peccati & inferni. Quare qui in Chriſtum credunt, etſi uident mori, & horroribus inferni torqueri, tñ nec moriuntur, nec detinentur in doloribus inferni, ſed ſeruãtur perpetuo. Ego ſum, inquit, reſurrectio & uita. Qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, uiuet. Et oĩs qui uiuit & credit in me, nõ morietur in ęternum. Poſtremo, qui fiunt liberi per filium dei, hi conſequuntur non ſolum ęternam uitã, ſed etiam cœleſtẽ hęreditatem diuinorꝝ bonorum, et participant cum filio dei gloriã perpetuo. Quid eſt libertas, quid eſt Nobilitas, ſi hęc non eſt? Quis p̃ hac libertate & nobilitate, non duceret oẽm carnalem nobilitatem pro damno, & haberet eam pro reiectamento? Et tñ pietatis ac gratitudinis eſt, ne quis hac libertate et nobilitate abutatur. Pꝛ em̃ etſi ſunt in Ieſu Chriſto liberi & nobiles, faciunt tñ ſe ipſos oĩm ſeruos, & agunt uitã humilem, ac tanꝙ ignobilem. Nam ſi fuerint ſerui politici, tanto obedientius ſeruiunt hoĩbus, quanto maiorem acceperunt à Chriſto libertatem. Si aũt fuerint liberi politici, agnoſcũt ſe eſſe ſeruos Chriſti, ut propter Chriſtum ſeruiant ac benefaciãt oĩbus, quibus poſſunt, hoĩbus. Tanꝙ liberi, inquit Petrus, & non uelut prętextum habentes malicię libertatem, ſed tanꝙ ſerui dei. Quare nemo glorietur de carnali ſua libertate ac nobilitate, quę etſi ſuum habet locum in hac humana uita, tñ nullius eſt momenti coram deo, & in cœleſti politeía, Sed in hoc ſtudium incumbamus, ut conſequamur per Euangelion ueram cognitionem & fidem in Chriſtum, quo & uera ac cœleſti libertate donemur, per eundem Ieſum Chriſtum ſeruatorem noſtrum, qui eſt unà cum patre et ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA LXX.

VItas habuit Ieſus Chriſtus contiones humanitatis & clementię pleniſſimas, Sed quę ſequitur contio, longe omnium, quas unꝙ in terris habuit, ſeueriſſima eſt. Adimit enim Iudęis oẽm gloriam, qua fuerunt illuſtres tam coram deo ꝙ corã hominibus. Negat ipſos eſſe ueros poſteros Abrahę, de quo tamen inſolẽtiſſime gloriabantur. Negat item eos eſſe populum ſeu filios dei, cum tñ exiſtimauerint ſe ſolos ex omnibus huius terrę nacionibus eſſe Eccleſiam dei, eoꝙ ſeueritatis ſermo procedit, ut uocet eos filios Diaboli, ac ſignificet ipſos pro incorporatis, ut ita dicam, diabolis habẽdos. Sed uiciſſim, nec ipſi

tractant

tractant Iesum micius, ac primũ qdem petunt eũ uirulentissimis conuitijs, uocant eum Samaritanum & dęmonio obsessum, postea etiam lapidibus in ipsum sęuire statuunt. Hęc non sunt oscitanter percurrenda, ut cognoscamus, q̃ sit uera, & q̃ adulterina posteritas Abrahę, & qs sit uerus, qs fictitius populus dei. Cum ergo Iesus antea dixisset se cõtionari eã ueritatẽ, quã a deo patre suo didicerit, hoc est, cœlestem & diuinam doctrinam, ludęos autem imitari suum patrem, nondum quidem aperte dicens, significans autem patrem ipsorum diabolum esse, Respon-
derunt & dixerunt ei, Pater noster Abraham est. Intelligũt ludęi, ꝙ Ie-
sus neget ipsos esse filios Abrahę. Quare inuehũtur in eum contumeliose, Pater noster, inquiũt, est Abraham. Quicquid cogitaueris, quicquid senseris aut dixeris, & quales quales simus nos, certe negare non potes, nisi pergas impudentissime nugari, patrem nostrum esse Abraamũ, ideoq; nos esse uere liberũ populum, ac ueram Ecclesiam dei. Vides iterę ludęos confidere externo suo genere, ac nobilitate. Existimãt enim se idcirco esse populum dei, & gratum deo, ꝙ ducant originem suam à sancto patriarcha Abraamo. Hic est uulgaris hominum error, Alij enim, quo sunt ex familijs & successionibus suis in hac terra illustriores, eo putant se esse excellentiores in regno cœlesti corã deo. Alij fortuna facultatum & dignitatis sue ita confidunt, ut sentiant sibi tanto sublimiorem locum apud Dñm deum nostrum deberi, quanto pauperibus & indignioribus hominibus in terra anteferri uidentur. Annõ etiam pontifices gloriantur, sicut & ludęi, ꝙ cum sint ordinarij successores Apostolorum, debeant etiam, uel hoc solo nomine agnosci pro uera Ecclesia Christi. Itaq; & hi, quales quales alioqui fuerint uel doctrina uel uita, confidunt nobilitate et sanctitate maiorum suorum. Sed Iesus Christus reprehendit hanc uanissimam opinionem, sicut & antea grauissime. Et dicit eis. Si filij Abrahę essetis, opera Abrahę faceretis.
Nunc aũt quęritis me interficere hominẽ, qui ueritatem uobis locutus
sum, quam audiui a deo. Hoc Abraham non fecit. Priusq; hęc uerba
perstringamus, exponendum erit, quę sit ea ueritas, quam Iesus sępe numero & ante, & hoc loco, & postea affirmat, se à deo patre suo audiuisse & didicisse. Ac omnia quidem, quæ Iesus docuit, sunt certissima ueritas, & cœlestis doctrina, hic autem fit præcipue sermo, de ea ueritate, qua tribuit sibi honorem Messię, ac filij dei. Docuit enim se esse uerũ illum Messiam seu Christum filium dei, quẽ deus per prophetas promiserit, ad benedicendas & seruandas oẽs gentes, quæ ipsum agnoscant, missurum. Hæc est prȩcipua, & propria doctrina Iesu, quam etiam non proposuit auditoribus, nudis uerbis, sed confirmauit ueritatem eius, magnis & multis miraculis. De hac igitur doctrina oriuntur inter Iesum & ludęos acerrimę cõtentiões. Iesus affirmabat hanc

Doctrina Iesu sit propria quæ?

esse certissimã ueritatem. Contra, Iudęi, quia non uidebãt in Iesu mundanam maiestatem, negabant pertinacissime, ac tãtum aberat, ut fidem huic doctrinę eius adhiberent, ut etiam statuerẽt eum interficere. Quare, cum tantam impietatem & immanitatem designarent, Iesus primum negat eos esse ueros filios Abrahę, idqꝫ probat hoc argumento, Non sunt ueri filij Abrahę, qui non imitant opera, seu fidẽ & pietatẽ Abrahę. Vos aũt non imitamini opera Abrahę, Non estis igit uerifilij Abrahę. Sed huius argumenti partes considerandę sunt. Nã, qꝫ hi dicantur uerius filij Abrahę, qui opera seu uirtutem Abrahę sectãtur, q̃ꝫ qui neglecta paterna uirtute, genus tantum externum ab ipso ducunt, etiam ipsa humana ratione iudice conuinci potest. Sapientes enim hoies sentiunt eum esse uirum nobilem, non qui natus est è parentibus nobilib. sed qui nobilibus & claris uirtutibus operam dederit. Bonus (inquit Ieiuir, nobilis mihi uidetur. Quod si uero qspiam malus fuerit, ignobilis mihi uidet, etiãsi natus fuerit patre, qui Ioue sit melior. Sed & consuetudo obtinuit, ut filium degenerantẽ à bonis moribus maiorum suorum, affirmemus non esse filium eorꝫ parentum, quorꝫ uocatur. Scriptura etiam ipsa tribuit degenerantes & impios filios, alijs parẽtibus, q̃ q̃rum carnales sunt filij. Esaias uocat principes Israelis, principes Zodomorꝫ, & Israelem ipsum uocat populum Gomorrę, cum tñ hi genus suum ducerent à sanctissimis patriarchis Abraamo, Isaaco, & Iacobo. In Ezechiele dicit ad impios ciues Hierosolymitanos, qui erant de genere Abrahę, Radix tua & generatio tua de terra Canaan, Pater tuus Amorreus, & mater tua Cethea. Manifestum igitur est, qꝫ recte sentiat, q impios posteros Abrahę, neget esse ueros Abrahę filios. Conferamus nunc in medium opera Iudęorꝫ, & uideamus, num conueniant cum operibus & uirtutibus Abrahę. Si filij (inquit) Abrahę essetis, opera Abrahę faceretis. Quę ergo sunt illa opa, q̃ sunt uirtutes Abrahę? Abraham recessit ab idolatria, & coluit unum deum. An non & Iudęi unum tñ deum coluerunt? Abraham circumcisus est, An non et Iudęi circũcisi fuerunt? Quid ergo deest Iudęis, qꝫ non faciant opera Abrahę? Vnũ deum coluit Abrahã. Recte. Sed unus deus nõ potest uere coli, nisi cognita eius clementia per semen mulieri in paradiso promissum. Circũcisus est Abraham, Et hoc recte, Sed externa illa circumcisione non absoluitur uera pietas. Extant & multa alia opera pietatis, q̃ fecit Abrahã. Sed unum tñ est opus, q̃d ut excellit oĩa alia, ita unum illud est, quo solo Abraham factus est Dño deo nostro acceptissimus, & patriarcha lõge oĩm illustrissimus. Deus eñ promisit Abraamo Semen seu filium, quo benedicendę essent oẽs gentes. Hic filius est Iesus Christus. Quõ ergo Abraham gessit sese erga hanc promissionẽ, seu potius erga hunc filiũ promissum? Credidit (inqt scriptura) Abrahã deo, & reputatum est ei ad

Ἐκνίφ. Ὁμολογῶ γὰρ ἐσθλὸς, εὐγενὴς ἐμοὶ γ' ἀνήρ. ὁ δ' οὐ δίκαιος, κἂν ἀμείνονος πατρὸς ᾖ νόσῳ πεφυκώς, δυσγενὴς εἶναι δοκεῖ.

est ei ad iustitiam. Hoc illud est opus, hęc illa uirtus est, qua Abraham tantam gloriam apud deum est cõsecutus. Credidit enim in Christum sibi diuinitus promissum. Collocauit oẽm salutis suę fiduciã, in hoc solo Christo. Exultauit, quẽadmodum paulopost sequitur, ut uideret diẽ Christi. Vidit & gauisus est. Ex hac fide ita obediuit deo, ut ne uoluerit quidem uitę unigeniti filij sui Isaaci parcere. Hac fide deus intãtum est delectatus, ut non solum reputauerit Abrahamum iustum, sed etiã contulerit in ipsum ęterna benefitia cœlestis regni. Quare cum fit mentio operum seu uirtutum Abrahę, sentiendum est ꝙ sermo fiat p̃cipue oĩm de fide Abrahę in semen ipsi promissum, quod est Iesus Christus, propter quem etiã Abraham consecutus est iustitiam & perpetuã salutem. Sed cõsidera mihi nunc, quę sint opera seu uirtutes Iudęorꝝ. Vos q̃ritis, inquit, me interficere, hoĩem, qui ueritatem uobis locutus sum, quã audiui à deo. Hoc Abraham non fecit. Ego perspicue doceo, me illum esse, qui promissus est Abrahę. Hęc est certissima ueritas, quã non confinxi, sed quam deus pater me contionari iussit, & quam confirmo tot cœlestibus testimonijs ac miraculis. Videte ergo mihi, quõ Abrahę & uestra opera cõueniant. Ille in me credidit. Vos me reĵcitis, & abominamini. Ille oẽm salutis suę spem in me solo collocauit. Vos hoc solum agitis, ut me damnetis. Ille exultauit, ut uideret diem meum. Vos exultatis, ut uideatis mortẽ meam, & me interficiatis. Ille, ut declararet fidẽ suam in me, uoluit occidere filium suum, Vos aũt ut declaretis incredulitatẽ & uirulentum uestrꝝ odium in me, q̃ritis me ipsum occidere. Quid igitur magis perspicuum est, cũ ꝙ non sitis ueri filij Abrahę, etiãsi externũ genus ab Abrahamo ducatis? Hęc aũt nec sunt dicta, nec conscripta tm̃ propter Iudęos, sed propter uniuersam Ecclesiã dei. Post cũ ꝙ enim Abraham uocatus est à deo pater multarꝝ gentium, & promissum est ei diuinitus, ꝙ deus uelit esse deus seminis eius, & ꝙ in semine eius benedicendę sint oẽs gentes, manifestũ est, ꝙ nullus possit deo acceptus esse, & consequi ueram benedictionẽ ac salutem, nisi fuerit e gente, familia, & posteritate Abrahę. Vnde & in Euangelio, quod inscribitur secundum Lucam, Lazarus deportatur ab angelis in sinũ Abrahę, ut significaret Abrahamum esse patrẽ eorꝝ, qui consequunt cœlestem salutẽ. Et cum Zachęus resipuisset, ac Christum agnouisset, dicitur domus eius facta esse filia Abrahę. Duplex aũt est posteritas aut cõ sanguinitas Abrahę. Alia est Carnalis, alia spũalis. Ac carnalis quidẽ posteritas Abrahę suam habuit suo tẽpore in hoc seculo gloriam, nisi aũt accesserit spũalis cognatio cum Abrahamo, nulla prorsus est gloria carnalis cognationis corã deo. Nam spũalis posteritas Abrahę ea dicitur, q̃ sectat fidem Abrahę, hoc est, quę credit in promissum semen Abrahę, uidelicet Iesum Christum Dn̄m nostrꝝ, siue ducat externum ge-

Abrahæ fides.

Abrahæ cognatus duplex.

nus ab Abrahamo, ſiue non ducat. De Hieruſalem enim, in qua urbe habitabat poſteritas Abrahæ, dicit Eſaias. Filij tui de longe uenient, et filiæ tuæ de latere ſurgent. Quo dicto ſignificat propheta Gentes fore per Chriſtũ ciues Hieroſolymitanos, hoc eſt, poſteros Abrahæ. Et Oſeas. In loco ubi dicetur eis, Non populus meus uos, dicetur eis, Filij dei uiuentis. Huc pertinet, quod & Ioannes Baptiſta ait. Ne ſitis, inquiẽs, hac mente, ut dicatis intra uosipſos, Patrem habemus Abraham. Dico eñ uobis q̃ poſſit deus facere, ut ex lapidibus his filij ſurgant ipſi Abrahæ. Et Chriſtus. Multi ab oriente & occidente uenient, & accumbẽt cum Abrahã, Iſaac & Iacob in regno cœlorum, filij uero regni eiicient in tenebras exteriores. Ac Paulus, Non oẽs, inquit, qui ſunt ex Iſrael, ſunt Iſrael, neq̃ quia ſunt ſemẽ Abrahæ, ſtatim oẽs filij, ſed per Iſaac nominabit tibi ſemen, hoc eſt, non qui filij carnis, hi filij dei, ſed qui ſunt filij promiſſionis, recenſentur in ſemen. Et iterũ. Nos fratres ſecundum Iſaac promiſſionis filij ſumus. Quare, cum nos, qui ſumus ex gentibus incircumciſis, credimus in Ieſum Chriſtum, qui eſt uerũ ſemẽ Abrahæ, tunc quẽadmodum coniungimur cum Abrahamo ſpũali cognatione, & efficimur ſpũalis eius poſteritas, ita adoptamur etiã in filios dei, & conſequimur uerã, cœleſtem bñdictiõem, ac hereditatem. Deinde hæc contio Chriſti de ueris & illegitimis filijs Abrahæ, reprehendit uanitatẽ impiorũ Pontificum, qui etſi docent impie, & uiuunt turpiter, tñ quia ſunt ordinarij ſucceſſores Apoſtolorũ, gloriantur ſe eſſe ueram dei Eccleſiam, et q̃is ſua decreta, pro diuinis mandatis ſuſcipienda eſſe. Sed ſicut duplex eſt poſteritas Abrahæ, ita etiam duplex eſt ſucceſſio Apoſtolorũ. Altera eſt externa & politica, qua ab hoibus eliguntur, qui adminiſtrent epiſcopatum Eccleſiæ dei. Hæc ſuum habet uſum, ſi nõ deſuerit ſpũalis ſucceſſio, Altera eñ & p̃cipua ſucceſſio eſt ſpũalis, quæ eſt, cum hi qui docent Eccleſiã, adnuntiant uerã & Apoſtolicam doctrinã, hoc eſt, ſyncerũ Euãgelion Dñi noſtri Ieſu Chriſti. Nam qui ſequuntur Apoſtolicam ſeu Euangelicã doctrinam, nõ magis ſunt ueri Succeſſores Apoſtolorũ, q̃ Iudæi, qui Chriſtum crucifixerunt, ueri poſteri Abrahæ. Poſtremo reprehendit Chriſtus in hac cõtione etiam politicos nobiles, qui cum iactant maiorũ ſuorũ gloriam, nõ ſectant eorũ uirtutes, qua illi tantum gloriæ ſunt cõſecuti. Sicut enim impij Iudæi, nõ fuerunt ueri filij Abrahæ, etiãſi genus ſuum ab Abraamo ducerent, ita illi, q̃ numerãt auos & proauos ſuos clariſſimos principes, Barones, ac nobiles, & interim non aliud agunt, q̃ q̃ dent operã helluationibus, cõpotationibus, adulterijs, tyrannidi & latrocinio, non ſunt ueri filij ſeu poſteri eorũ maiorũ, qui uirtutib. ſuis tantã amplitudinem ſunt cõſecuti. Quare filijs in hoc ſtudium incumbẽdum eſt, ne uicijs ac ſceleribus ſuis obſcurent aut ſordident maiorũ ſuorũ gloriam, ſed ut eam uirtutibus illuſtriorem

Epiſcoporũ ſucceſſio.

ſtriorem reddãt. Atq; hactenus quidem docuit Chriſtus, q̃ ludęi non ſint ueri filij Abrahę. Itaq; ademit eis gloriam, quam habebant ex patri archa Abraamo. Nunc adimit etiam eis gloriam, quã habebant ex deo, & docet eos non eſſe uerã Eccleſiam dei. Cum enim Chriſtus dixiſſet, Vos facitis opera patris ueſtri, etſi nondum aperte dixit, de Satana, tñ ludęi probe intelligunt, Chriſtum ſignificare hoc uerbo, q̃ ſectentẽ Satanam, & ſint idolatrę, ſeu cultores dęmoniorum, ſicut & gentes. Dixerunt itaq; ei. Nos ex fornicatione non ſumus nati. Vnum patrem habemus deum. Fornicatio ſpũalis, de qua ludęi hic loquũtur, eſt idolatria. Non accipias, inquit ſcriptura, uxorem de filiabus eorꝝ, filijs tuis, ne poſtq̃ ipſę fuerint fornicatę, fornicari faciant & filios tuos in deos ſuos. Et ad Moſen dicitur. Ecce tu dormies cum patribus tuis, & populus iſte conſurgens, fornicabitur poſt deos alienos. Vides ex his dictis, q̃ ſcriptura uocet Idolatrian, fornicationem. Quod igitur ludęi ad Chriſtum dicunt, habet hanc ſententiam. Cum dicis, nos facere opera patris noſtri, ſignificare uideris nos eſſe ſpurios & illegitimos filios dei, ac ſectari dęmonia, quemadmodum gentes. At ut uerꝝ ſcias, nõ ſumus in circumciſę gentes, nec ex his nati. Hæ ſunt Idolatræ, & dij earꝝ ſunt dæmonia. Sed ſumus nati é ſanctiſſimis maioribus, qui unum tantum, & uerum deum coluerunt, quem & nos colimus. Quare non ſumus ſpurij & illegitimi, ſed ueri & legitimi filij dei. Audiamus ergo, quõ Chriſtus refutet hanc iactantiam ludæorum. Dixit eis Ieſus. Si deus pater ueſter eſſet, diligeretis utiq; me. Ego enim ex deo proceſſi, & ueni. Neq; enim ueni à meipſo, ſed ille me miſit. Quare loquelam meam non agnoſcitis, quia non poteſtis audire ſermonẽ meum. Perſpicua probatio, q̃ ludęi non ſint ueri filij dei, nec uere unum deum colant, Si deus pater ueſter eſſet, diligeretis utiq; me, hoc eſt, Quicunq; non diligit me, nec loquelam aut contionem meam agnoſcit, is non habet deum patrẽ, non eſt legitimus filius dei, nec uerus unius dei cultor. Quam ob cauſſam? quia non ueni in hunc mundum à meipſo, ſed deus miſit me. Nã ab initio mundi promiſit deus, q̃ uelit mittere filium ſuum in mundũ, ex muliere, qui conterat ſerpenti caput, qui conferat gentibus benedictionẽ, qui iuſtificet ac ſeruet oẽs in ipſum credentes. Hic eſt Ieſus Chriſtus. In hoc deus uult patefieri, in hoc uult inuocari, in hoc uult coli atque glorificari. In hoc ſolo deus uult hoĩes iuſtificare et ſeruare. Hic, in quiens, eſt filius meus dilectus, in quo mihi cõplacitum eſt. Et, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hęreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terrę. Quare qui hunc filium dei, Ieſum Chriſtum, non agnouerit, nec ſermonem eius per fidẽ ſuſceperit, is ut non eſt uerus filius dei, ita nec eſt uerus dei cultor, nec eſt deo acceptus. Huc mihi nunc ludæos confer, & manifeſte uidebis,

Idolatria, fornicatio.

Exod. 34.

q̄ non ſint ueri filij aut cultores dei. Nam tantū abeſt ut diligant Ieſum Chriſtum, ut prę impietate ſua nec poſſint nec uelint ſermonem Chriſti audire, & ueritatem loquelę eius agnoſcere, ſed potius abominentur oēs contiones eius, & in hoc ſolum ſtudium incumbunt, ut interficiāt ipſum. Reliquum igitur eſt, q̄ nequaq̄ cenſendi ſint ueri ac legitimi cultores dei. Quod de Iudæis dictum eſt, hoc intelligendum eſt de oibus Turcis, & hypocritis. Hi enim non diligunt Ieſum Chriſtum, non agnoſcunt Euāgelion eius, non tribuunt ei maieſtatē expiationis pc̄ōrum, & redemptionis. Quare etſi gloriantur de uno deo, quem ſe colere affirmant, tñ non ſunt legitimi filij Dei, nec ueri cultores dei. Cuius ergo ſunt filij, cuius ſunt cultores? Sequit̄. Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideriȝ patris ueſtri uultis obſequi. Ille homicida erat ab initio, et in ueritate non ſtetit, quia non eſt ueritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex propriȝ loquit̄. Quia mendax eſt, & pater eius. (uidelicet mendacis) Ego autem, quia ueritatem dico, non creditis mihi. Quis ex uobis arguet me de peccato? Porro, ſi ueritatem dico, quare uos non creditis mihi? Hic nunc ſine ulla circuitione exponit Chriſtus, quem antea intellexerit patrem Iudęorum. Vos, inquiens, ex patre diabolo eſtis. Sed quō hoc ꝓbabitur? Nihil profecto certius eſt. Quiſq̄s em̄ cōtempta ueritate uerbi dei, amat mendatium, & meditatur homicidium, is eſt filius diaboli. Quod ne quis temere magis q̄ uere dictum exiſtimet, Chriſtus ipſe perſpicua ratione confirmat. Diabolus enim etſi creatus eſt à deo in ueritate, iuſtitia & ſanctitate, ſicut & reliqui angeli, tamen non ſtetit, non permanſit in ueritate, ſed factus eſt, primum quidem mendax, idq̄ non diuina creatione, qua bonus & uerax factus eſt, ſed ſua ipſius excogitatione & malitia. Cum enim loquitur mendatiū, non eſt creatio dei, ſed propria natura Satanæ. Ex propriȝ (inquit) loquitur, cum mendatium loquitur. Deinde factus eſt ſuo ipſius conſilio, homicida. Reliquum igitur eſt, q̄ Satan ſit pater mendacis & homicidæ, & qui amat mēdatium, ac meditatur homicidium, ſit filius Satanę. Quod cum ita ſe habeat, audiamus nunc de operibus Iudæorum. Quid enim faciunt? Vos uultis, inquit, deſideriȝ patris ueſtri obſequi. Ego enim doceo ueritatem, uidelicet, me eſſe uerum Meſſiam, à deo promiſſum, & hoc tempore exhibitum. Vos autem, etſi nullus ueſtrum poſſit me arguere peccati, ſeu mendatiȝ, quin potius agitedum, prodeat é uobis quiſpiam, qui me alicuius mendatiȝ, aut etiam alterius cuiuſdam peccati conuincat? tamen tantum abeſt, ut mihi fidem habeatis, ut & impia mendatia ſectemini, & in meam necem conſpiraueritis. Hę certe, mendatium uidelicet, & homicidium, ſunt deſideria, ſunt affectus, ſunt opera Satanę. Quare, cum uos hæc Satanę opera faciatis, nihil manifeſtius eſt, q̄ q̄ Satan ſit pater ueſter, & uos ſitis filij Satanę. An non hæc ſanis

Diabolus mendax & homicida.

ſunt per-

sunt perspicua? Sed quod Christus hoc loco de Satana seu diabolo con
tionatur, non est oscitanter cõsiderandum. Docet enim unde ortum sit
malum seu peccatum. Etenim Dñs Deus noster natura bonus est, & o- Peccatum
dio habet iniquitatem. Quare fieri non potest, ut malum habeat origi- unde sit.
nem suam à deo. Vnde ergo est malum? unde pctũm? De hac re ita sen
tiendum est. Deus creauit omnes angelos, ab initio bonos, & beatos.
Vidit enim deus cuncta, quę fecerat, & erant ualde bona. Inter hos aũt,
alij constiterunt in sua bonitate, qui & perpetuo manent boni & beati,
alij autem defecerunt sua ipsorũ uoluntate à bonitate ad malitiam, exco
gitauerunt mendatium, & homicidium, adeocp omnia genera scelerũ.
Hi uocantur nunc dęmones, diaboli & Satanę. Ille, inquit Christus, ho
micida erat ab initio, et in ueritate non stetit, quia ueritas in eo non est.
Cum loquitur mendatiũ, ex proprijs (seu propria natura, non quidem
sic à deo creata, sed sua uoluntate facta) loquitur, quia mendax est. Igi-
tur & pater mendacis. Et alibi dicit Ioannes. Qui cõmittit peccatum, ex 1. Ioannis 3.
diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. Testatur et Petrus, An
gelos peccasse, & factos esse diabolos. Deus, inquiens, angelis qui pec 2. Pe 2
cauerant, non pepercit. Sed & Iudas in suo epistolio, Angelos, inquit,
qui non seruauerant suam originem, sed reliquerãt suum domicilium,
seruauit sub caligine æternis uinculis ad iuditiũ magni illius diei. Hic
paucis uerbis tria nobis de angelis Satanæ obseruanda proponuntur.
Vnum est, cp hi angeli habuerint initio bonam originem, et sint à deo Satan. ante
boni ac fœlices creati. Alterũ est, cp non conseruauerint hãc bonitatem, gli.
sed defecerint à Deo, & facti sint non mali tantum, sed & autores mali.
Tertium, cp electi sint è cœlesti fœlicitate, ad perpetuũ interitum. Nã
de sempiterna damnatione Satanę, cõtionatur etiam Christus ipse. Ite,
inquiens, maledicti in ignem ęternum, qui paratus est diabolo & ange
lis eius. Et Petrus, Deus, inquit, angelis, qui peccauerant non pepercit,
sed catenis noctis in tartarum pcipitatos, tradidit seruatos in iuditium.
Quare manifestũ est, cp Dñs deus noster non sit autor pctĩ, sed diabo
lus, qui primum quidem excogitauit pctũm sua ipsius uoluntate, prop
ter quod etiam deiectus est, in extremam & perpetuam infœlicitatem,
deinde autem inspirauit & homini peccatum. Itacp propter unum ho-
minem, quemadmodum Paulus ait, peccatũ introijt in mundum, ac
per peccatum, mors, & sic in omnes homines mors peruasit, quatenus
omnes peccauimus. Fortassis autem nõ fuerit alienum à proposito con
siderare, quod genus peccati diabolus ab initio designauerit, propter
quod deiectus sit è cœlesti beatitudine, ad sempiternum cruciatũ. Sunt,
qui dicunt diabolum arrogantia inflatum, uoluisse Deo esse similem.
Et hi citãt illud Esaiæ, Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui mane Esa. 14.
oriebaris? Corruisti in terrã, qui uulnerabas gentes, qui dicebas in cor

de tuo, In cœlum conſcendam, ſupra aſtra Dei exaltabo ſolium meum. Sedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis. Aſcendam ſuper altitudinem nubium. Similis ero altiſſimo. Ac hi quidem, qui tribuũt diabolo ſuperbiam & arrogantiam, non omnino nihil dicunt, hæc aũt Eſaiæ uerba, non cõtionantur, iuxta literam, de diabolo, ſed de Nebucad Nezare rege Babyloniorũ. Iudaica fabula eſt, ꝙ Satan proturbatus ſit è cœlo, propterea ꝙ noluerit adorare Adamum. Quid his nugis inepti⁹? Et tamen apparet fabulam hinc ortam, ꝙ diabolus noluerit adorare & obedire ſecundo Adamo, qui eſt de cœlo, cœleſtis, unigenitus filius dei. Sed quid plura? Chriſtus perſpicue docet hoc loco, ꝙ diabolus fuerit ab initio mẽdax & homicida. Inueſtigemus ergo quale illud mendatium et homicidium fuerit, quod diabolus cõmiſit. Non eſt quidem obſcurũ, quale mendatium dixerit Euæ, & quale homicidium meditatus ſit aduerſus hominẽ, ſed diabolus fuit mendax & homicida ſeu occiſor, priuſq; homo creatus eſt. Niſi enim ante peccaſſet, non fuiſſet è cœlo deiectus. Videamus ergo quale fuerit mendatium, & genus occiſiõis, quo peccauit. Quid aũt multa, & curioſa inquiſitione opus eſt, cum diabolus iam inde à conditione hominis ſemper manifeſte prodiderit peccatum ſuum. In hoc enim ſtudium omni cogitatiõe & cura ſua incumbit, ut perſuadeat hominibus, quo tribuant ſibi ipſis maieſtatem diuinitatis, hoc eſt, ut contempto Chriſto, filio dei, arrogent ſuis uirtutibus laudem, gloriam, & meritum iuſtitiæ ac fœlicitatis. Hoc enim eſt ſibi maieſtatem diuinitatis proturbato filio Dei tribuere. An non ſtatim, creato homine, excitauit eum mendatio, ut conaretur reponere ſe in locum filij dei? Nequaq;, inquiens, morte moriemini. Scit enim deus, ꝙ in quocũq; die comederitis ex hoc fructu, aperiẽtur oculi ueſtri, & eritis ſicut deus, ſcientes bonum & malum. Habes hic mendatium, ꝙ diabolus promittit per inobedientiam præcepti Dei, maieſtatem diuinitatis. Et hoc mendatio, occidit hominem. Itaq; habes etiam homicidium. Deinde uide mihi Cainum. Hunc diabolus inſtigauit primum, ut ſentiret ſe ipſum eſſe ſemen mulieri promiſſum, hoc eſt, Chriſtum filium Dei, DOMINVM cœli & terræ, poſtea, cum frater eius anteferretur ipſi diuino iuditio, ſollicitauit eum, ad necandum fratrem, hac ſpe propoſita, ꝙ ſi interficeret fratrem, retineret maieſtatem diuinitatis, & dominationis. Dominatio enim eſt maieſtas diuinitatis. Habes iterum mendatium & homicidium. Sic diabolo autore, & graſſante ſemper mendatijs aduerſus filium Dei, quem ſemper uirulentiſſimo odio habuit, & contra humanam ſalutem, perſecutus eſt Iſmael Iſaacum, Eſau Iacobum, Pharao Iſraelitas, Saul Dauidem, hypocritæ prophetas, Gentes Iudæos, breuiter impij, pios, donec uenit in hunc mundum Chriſtus ipſe, aduerſus quem excitauit diabolus

Satanæ peccatum quod ſit,

mendatijs

mendacijs ſuis omnia genera hominum, nec unq̃ abijciet odium ſuum aduerſus Chriſtum filium dei, et membra eius. Cum autem hoc ſit pręcipuũ ſtudiũ diaboli, facile intelligi poteſt, quale fuerit genus mendacij & occiſionis, q̃ diabolus ab initio, anteqũ homo conditus eſſet, peccauit, et propter q̃d deiectus eſt in ęternã damnationẽ. Nam creatus eſt à deo, digniſsimus quidẽ & excellẽtiſsimus, ſed tñ angelus, hoc eſt, ſeruus & miniſter dei, non deus ipſe. Vidit autẽ filio dei deberi oẽm maieſtatem & dominationẽ, uidit & ſe filio dei ſubiectum eſſe. Sed excogitauit hoc mendaciũ, qp ſi non obediret filio dei, ſe ipſum conſecuturę omnẽ maieſtatẽ diuinitatis, & proturbato filio dei dñaturum ppetuo. Quare fauens mendaci ſuę ſpei, noluit maieſtatẽ filij dei obedienter adorare, ſed uendicauit ſibi potius dominationem, & hoc egit, ut abiecto filio dei, ipſe omniũ rerum potiret. Habes, quod genus peccati diabolus ab initio deſignauerit, quo peccato, cum ipſe perierit, ſtudet etiam omnes homines perdere. Redeamus aũt ad noſtrum inſtitutũ. Nam cũ diabolus ſit ſua ipſius uoluntate mendax & homicida, non ſibi tm̃ malus eſt, ſed trãsfundit mendaciũ & homicidiũ in hoĩes, q̃s & ita ſibi obnoxios reddit, ut toto pectore inſpirationẽ eius amplectant. Quare q̃ obediunt diabolo, et ſtudent mendacijs, ac meditantur homicidia, non ſunt dicendi filij dei, ſed filij diaboli. Hic nunc uide mihi, quãtus ſit numerus filiorum diaboli inter homines. Primum em̃ omnes ludęi, quales quidẽ hoc tempore ſunt ludęi, oẽs Turcę & omnes hypocritę, ſunt filij diaboli. Non em̃ adhibent fidem ueritati filij dei, ſed mendacio diaboli, et ſequiunt crudeliter in eos, qui ueritatẽ filij dei agnoſcunt. Deinde ſunt & omnes homines natura ſua filij diaboli. Omnis em̃ homo, inquit Pſalmus, mẽdax. Mendacis aũt pater eſt diabolus. Quid igitur faciendum, ut liberati à diabolo, fiamus filij dei? Hoc Ioannes breuiſsimis ſupra docuit. Quotquot, inqens, receperunt eum, uidelicet Ieſum Chriſtum, dedit eis poteſtatẽ filios dei fieri, his qui credidiſſent in nomen ipſius. Et Paulus. Vbi uenit, inqt, plenitudo temporis, emiſit deus filium ſuum, factum ex muliere, factum legi obnoxiũ, ut eos, qui legi erant obnoxij, redimeret, ut adoptione ius filiorũ acciperemus. Sed de his hactenus. Ad extremum huius contionis addit Chriſtus aliud argumentum, quo probat Iudæos non eſſe filios Dei, ſed diaboli. Et ait. Qui ex Deo eſt, uerba Dei audit. Propterea uos non auditis, quia ex Deo non eſtis. Quid iterum poſſet magis perſpicue dici? In Deuteronomio promittitur Chriſtus, Prophetam, inquit Moſes, de gente tua & de fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit tibi DOMINVS Deus tuus, IPSVM AVDIES. Et mox. Ponã, inquit DOMINVS, uerba mea in ore eius, loq̃turq̃ ad eos oĩa, quę pręcepero illi. Ieſus autẽ manifeſtis ſignis & certiſsimis argumẽtis probabat ſe hũc eſſe prophe

Satanæ filiorũ numerus.

tam & uerba eius, esse uerba dei. Dicit ergo ad Iudæos cõtemptores. Fieri non potest, ut qui est uere populus ac Ecclesia dei, contẽnat uerba dei, quæ Messias eius cõtionatur. Vos aũt non auditis uerba Messiæ, quę sunt uere uerba dei. Quis ergo dicere possit uos esse populum, Ecclesiam, seu filios dei? Hic iterũ diligenter considerandũ est, quãm seuerum pronuntietur iuditium aduersus eos, qui cõtemnunt Euangelion Dñi nostri Iesu Christi. Non simpliciter peccare dicuntur, sed Non esse ex deo, hoc est, non esse populum dei, non esse Ecclesiã dei, non esse filios Dei, sed potius Ecclesiam & filios diaboli. Inter cõtemptores aũt non tantum hi numerandi sunt, qui persequũtur Christum & Euangelion eius, aut qui manifeste sunt scelerati, sed & hi, qui cum in cõtubernio Christianorũ uitam agant, nulla tamen cura cognoscendi Euãgelij afficiuntur, sed alius quidem uillam emit, ut habet parabola, alius emit iuga boum, alius ducit uxorẽ. Quę quidem per se non sunt mala opera, his aũt operibus sic deditum ac intentum esse, ut nullam prorsus habeas rationem cognoscendi Christi, ac Euangelij eius, hęc demũ extrema est internitio. De his ait paterfamilias. Dico uobis, ꝙ nemo uirorũ illorum, qui uocati sunt, gustabit cœnam meã. In hoc aũt loco manifeste adimitur eis gloria filiorũ dei, & pronũtiantur esse filij diaboli. Metuamus igitur seueritatẽ diuini iuditij, & suscipiamus ueram curã atq; diligentiam audiendi Euangelij, et cognoscendi Christi, ut liberemur tyrannide ac seruitute Satanę, & consequamur libertatẽ & hęreditatem filiorum Dei, per Iesum Christum seruatorem nostrum, qui est una cum patre & spiritu sancto deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA LXXI.

Mendatium. uitandum.

Vod in superiori contione Iesus Christus de diabolo dixit, Cum loquitur mẽdatium, ex propriis loquitur, quia mẽdax est, & pater mendacis, non solum exponit ꝙ diabolus sit totus è mendatio compositus, & ꝙ peccatum ducat originem suam à diabolo, uerũ etiam monet nos, ut caueamus, ne ulla in re mentiamur. Quare, priusq; explicatione nostra percurramus ea quę sequuntur, dicendum est de uitando mendatio, ut proposita nobis turpitudine ac fœditate mendatij, ueritatem loqui discamus. Ac omnino hæc est necessaria contio, quippe ꝙ inter homines nullus sit mentiendi nec finis nec modus. Non dicemus autem nunc de mendaci doctrina, quam impij confingunt, de religione dei, ac obtrudunt eam Ecclesię pro ueritate. Hoc mendatij genus maxime quidem est horrendũ, sed est alterius loci & argumẽti. Nec dicemus de eo genere mendatij, q̃d hoies aliquoties inscientes, & nolentes proferunt, sed dicemus de uulgari illa mentiendi consuetudine, qua homines quod uerũ esse sciunt, impudenter negant,

negãt, aut quod falsum & uanum esse sciunt, prefracte affirmant. Comperimus autem reipsa horum mendatiorum plenam esse uniuersam humanam uitam. Pueri ab ineunte ętate delectantur mendatijs, & deprehensi in furtis, aut alijs sceleribus, mentiri solent, ac factum negare. Seruis & ancillis nõ solum usitatum, sed etiam quotidianũ est, mentiri. Solent eñ apud dominos suos de uicinis, & uicissim apud uicinos de dominis mendacia confingere. Mercatores parum iuuat lucrari, nec putãt se posse multũ proficere, nisi admodum mentiant, quin & nonnunq̃ addunt mẽdatio iurisiurandi religionẽ. Opifices existimãt se non posse operas suas cõmode extrudere, nisi adhęciant orationis uanitatẽ & ornent eas nugis ac mendatijs. In publicis quoq̃ iuditijs frequẽtissima est cõsuetudo menciẽdi, non inter partes tantũ litigantes, sed etiã testes ipsos, adeoq̃ ut propheta ait, maledictum & mendatium inundauerunt. Quod certe hinc adeo accidere uidet, partim q̃ cum hoĩes natura sint captiui Satanæ, qui est autor mendatij, afferant secũ in hunc mundũ libidinem mentiendi, partim, q̃ hoĩes iudicent mentiri esse lusum puerilem. Loquũtur de mendacibus ridicule. Dicũt mendaces esse sano iecinore prędito s. Et quia publica testimonia iureiurando, quod sit leuata in cœlum manu, exigunt, dicere solent, facilius esse iuramenta pũstare, q̃ rapas effodere, propterea q̃ hic cõmacules manus, illic aũt serues manus puras. Quo dicto significant se sentire, q̃ parę referat, etiãsi qs in dicendo testimonio mentiatur. Hęc est magna turpitudo et fœditas, qua tantum pctũm, tam leue delictum iudicat. Quare grauitas & magnitudo huius pcti diligenter cognoscenda est, ut discamus abstinere à mendatio, & loqui ueritatẽ. Ac initio, nihil certe grauius, nihil horribilius potest aduersus mendaces dici, q̃ quod Christus ait, diabolũ esse mendacem, & patrẽ mendacis. Hoc eñ dicto perspicue significat, eũ qui sciens mentit, non iam esse filium dei, sed filium diaboli. Cum eñ diabolus sit pater mendacis, profecto mẽdacem, filium esse diaboli, necesse est. Cogita nunc mihi, quis sit diabolus, & quæ sit hæreditas illa, quam is parens filijs suis tradat. Nam diabolus, etsi initio creatus est à Deo honestissimus, ac omnibus uirtutibus ornatissimus, tamen factus est propter peccatum, quod à seipso excogitauit, lõge oĩm turpissimus ac fœdissimus, ac tãtę est abominatiõis, ut etiã ad ipsum diaboli nomẽ homines trepidare & cohorrescere soleant. Tam turpis autem & tam horribilis parentis filij sunt mendaces. Si quis honesto animo prædi-tas habeat parentem, uel furem uel latronem, uel incendiarium, magno afficitur pudore, ac uix audet oculos suos coram honestis uiris attollere. Cum quis considerauerit, (inquit quispiam è sapientibus huius seculi) scelera patris aut matris, seruili redditur animo, etiamsi alioqui fortis fuerit. Quid ergo facerent, q̃ pudore, imo quo horrore non

Mendatiorũ oĩa plena.

Diabolus quis sit.

Eurip.
Δουλοι γὰρ ἄνδρες κἂν θρασύστομοι πλαγχνίς τις ἢ, ὅταν συνίδωμεν τρὸς ἢ πατρὸς κακόν.

Note Diaboli fuzpissimi progenies fœditatẽ

mendaces sunt filij fuzpissimi et fœdissimi Spiritus Diaboli

vide zefco caput primũ fol. 18

perfunderentur mendaces, cum cogitauerint parentem ipſorum eſſe diabolum ipſum, oīm ſcelerum autorem & patronum? Sed conſidera etiã mihi, quę ſit hęreditas diaboli. Nam diabolus prȩcipitatus eſt è cœlo in Tartarum, ut Petrus ait, & ſeruatur catenis noctis, ad perpetuum ignem. Ite, inquit Chriſtus, maledicti, in ignem ęternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. En, hęc eſt hęreditas diaboli, Tartarus uidelicet, & ignis infernalis. Cum igitur mendaces ſint filij diaboli, manifeſtum eſt, q̄ & hȩreditatem patris ſui adeant, nec aliud ex mendacijs ſuis reportent, q̄ perpetuum ignem inferni. Quid aũt hac hęreditate abominabilius? quid hoc patrimonio horribilius, aut etiam calamitoſius? Quem ſana mente prędituꝝ delectaret breuem menciendi uoluptatẽ, aut, ut aliquoties apparet, utilitatem, tanti emere? Deinde monet et nos Decalogus de grauitate & magnitudine eius peccati, quod menciendo deſignatur, cum ait, Non dicas falſum teſtimonium aduerſus proximũ tuum. Nam quẽadmodum in hoc prȩcepto, Non occidas, non prohibetur tm̃ occiſio, quę fit manu aut gladio, ſed etiam ea, quę fit animo, hoc eſt, odium & inuidia, ita in hoc prȩcepto, Non dicas falſum teſtimonium, non tm̃ prohibetur publicum mendacium coram iudicibus, ſed etiam priuatum mendacium, coram priuatis hominibus. Sic enim & lex ipſa interpretaẽ, cum inquit, Nõ menciemini, nec decipiet unuſquiſq̄ proximum ſuum. Si aũt mentiri, eſt peccare aduerſus decalogum, profecto dubium non eſt, quin debeaẽ ei perpetua maledictio. Dicit enim lex. Maledictus oīs, qui non permanet in ſermonibus legis huius, nec eos opere perficit. Et in pſalmo dicitur. Odiſti oēs, qui operantur iniq̄tatem, perdes oēs, qui loquuntur mẽdacium. Sed declarauit deus iram ac ſeueritatem ſuam aduerſus mendacia,, etiam ea lege, quę extat de mẽdaci teſte. Si ſteterit, inquit, teſtis mendax contra hominem, & iudices diligenter perſcrutantes inuenerint falſum teſtem dixiſſe contra fratrẽ ſuum mendacium, reddent ei ſicut fratri ſuo facere cogitauit. Et additur ſeueriſſima appendix, NON MISEREBERIS eius, ſed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedẽ pro pede exiges. In hac lege fit quidem tantum mentio publici mendacij coram iudicibus, & magiſtratibus, qui & publica nocentibus ſupplitia inferunt, coram deo aũt, qui nõ eſt reſpector externę pompę, ſed rei ipſius, tam abominabile eſt priuatum, q̄ publicum mẽdacium. Abominatio Dño, inquit Salomon, labia mendacia. Et in Apocalypſi dicit Theologus, Omnibus mẽdacibus pars erit in ſtagno ardenti, igne & ſulphure. Non eſt aũt ſilentio prȩtereundum horribile illud exemplum, quod de Anania & Sapphira in Actis Apoſtolicis extat. Hi coniuges, cum uẽdidiſſent agrum ſuum, ſepoſuerunt aliquid de p̄cio, reliquum aũt depoſuerunt pro more ad pedes apoſtolorꝝ, ac mẽciebantur ſe non

Diaboli hereditas.

Leuit. 19.

ſe non plus prętij ex agro accepiſſe, quã offerebant. Quid ergo factum eſt? num impune tulerunt hoc mendatium? Nemo cogebat hos coniuges facultates ſuas in cõmune conferre, ac licuiſſet ipſis ſepoſitam partem prętij ſeruare, ſi id ingenue confeſſi fuiſſent, aut ſaltem non addiſſent oratiõis uanitatem. Nunc autem, quia mentiebantur, tanta ſeueritate diuinitus puniti ſunt, ut repentina morte interirent. Non es mentitus, inquit Petrus, hoĩbus, ſed Deo. Quibus auditis, Ananias collapſus expirauit. Idem mox etiam uxori eius contigit. Quo exemplo perſpicue ſignificatur, ꝙ q ſciẽtes mentiunt̃, mereantur tam repentinam q̃ perpetuã mortem. Quid ergo mendatio horribilius? Nam ꝙ hoc tempore, hi qui mentiuntur, non ſubito expirent, nõ idcirco accidit, ꝙ deus oblitus ſit ſuæ ſeueritatis aduerſus mendatium, ſed ꝙ bonitas eius, ut Paulus ait, inuitet mendacẽ ad pœnitentiam. Nihil enim certius eſt, q̃ ꝙ mentiendo merearis repentinam mortem, deus aũt, qui non uult mortem pc̃tõris, ſed magis ut cõuertatur & uiuat, differt meritum ſupplitium, ut reſipiſcas. Quare, ſi contempſeris diuitias bonitatis ac tolerantię dei, et perrexeris mentiri, nihil aliud reliquum eſt, q̃ ut colligas tibi iram in die irę, quo uentura eſt indignatio, afflictio & anxietas, ad uerſus oẽm animam hoĩs perpetrantis malum. Sed quid? an ne magni quidem alicuius cõmodi gratia mentiri licet? Veteres ſapiẽtes dixerũt. Non honeſtum quidem eſt mendatia loqui, attamẽ ſi ueritas graue malum afferat, ignoſcendum eſt, etiamſi quis inhoneſte loquatur. Et iterꝝ. Melius eſt eligere mendatium, q̃ uerꝝ malum. Ac rurſus. Non eſt rephendendum, ſi quis pro uita ſua mendatium dixerit. Solent etiam mendaces ſe exemplis ſacræ ſcripturæ tueri. Iacob mentitus eſt parenti ſuo Iſaac. Ego ſum, inquiens, primogenitus tuus Eſau. Mentitæ ſunt etiam obſtetrices Ægyptię Pharaoni, cum dixerũt, hebręas mulieres parere, priuſq̃ uenerint ad ipſas. Mentita eſt & Raab Hierichuntina, quę cum exploratores Iſraeliticos abſcõdiſſet, dicebat eos exĩſſe è ciuitate. Et tamẽ, ut Iacob fuit ſanctiſſimus patriarcha, ita & hę mulieres relatæ ſunt in ſanctorꝝ catalogum. Non licebit ergo horꝝ exemplo mentiri, pręſertim ſi maxima ex eo utilitas ſecutura uideatur? Nihil certe minus. Non enim licet exempla ſanctorꝝ, pro noſtra libidine, ſine mãdato dei ſectari. Sancti enim aliquoties habent perſonales uocationes, quas cum ipſi ſectantur, obedientia eſt & cultus dei. Quod ſi idem alĩ, ſine eadẽ aut ſimili uocatione fecerint, temeritas eſt & impietas. Abraham pie fecit, ꝙ uoluerit mactare unigenitum filiũ ſuum, quia fuit ad hoc diuinitus uocatus. Moſes heroice fecit, ꝙ interfecerit Ægyptium qui afficiebat Iſraelitam iniuria, quia huc uocabat eum ſpũsanctus. Exiſtimabat eĩ, quemadmodum Stephanus ait, intelligere fratres ſuos, ꝙ deus per manum ipſius daret illis ſalutem. Quod ſi alĩ, ſine ſpeciali uocatione ma-

Sopho.

Καλὸν μὲν οὐκ ἔστι τὸ ψευδῆ λέγειν, ὅταν δὲ ἀλεθρον δι᾽ ἀνόνητα λήθειν ἄγει, σύγγνωσον εἰπεῖν ἐστι καὶ τὸ μὴ κακὸν.

Κρεῖττον δ᾽ ἐλέσθαι ψεῦδος, ἢ ἀλήθες κακόν.

Ουνέμεσις καὶ ψεῦδος ὑπὲρ ψυχῆς ἀροτεύειν.

Sanctorum exempla non temere imitanda.

ctarent filios suos, & occiderent eos, qui uicinum iniuria afficiant, non esset pietas, sed crudelitas, & immanitas. Aliqties etiam Sancti ipsi peccant, ut Aheron institutione uituli aurei, Dauid adulterio & homicidio. Hęc exēpla, si quis sectaretur, tam peccaret aduersus deum, qꝫ Sancti ipsi peccauerunt. Videamus ergo in quem ordinem mendatia Sanctorum, q̄ ante cōmemorauimus, referenda sint. Nō ignoro aūt, qꝓ posse q̄dam excogitari, quibus defendantur, sed quid opus est ea in Sanctis sollicite defendere, quę scriptura ipsa non defendit? Isaac ipse uocat factum filij sui Iacob fraudem & dolum. Quid enim necesse habebant Rebecca & Iacob senem sic mendaciter aggredi, & benedictionē dolose p̄ripere, cum manifesta extabat promissio dei, qua dictum erat, qꝓ maior esset seruiturus minori, hoc est, Esau Iacobo? Quare debuisset pium senem huius diuinę promissionis admonere, cui etiāsi senex non uoluisset locum dare, deus tñ uel in ipsa benedictionis cōmemoratione potuisset uerba eius ab Esau in Iacobum transferre, quemadmodum aliās mutauit maledictionem, quam Bileam susceperat aduersus Israelitas dicendam, in uerba benedictionis. De Ægyptijs obstetricib. scriptum quidem est, qꝓ deus benefecerit eis, non est autem sentiendū, qꝓ deus approbauerit mendatium ipsarum, & benefecerit eis propter mendatium, cum deus odio habeat illud, sed qꝓ condonauerit quidem eis clementer peccatum mendatij, per fidem, benefecerit autem eis, propterea quod in cōseruandis masculis Israelitarum magis timuerint deum, q̄ꝫ mandatum regis sui. At uero Raab Hierichuntina tutata est exploratores suo mendatio, sed nisi deus clementer condonasset ei mendatium, coniecisset hoc peccato non seipsam tātum sed & exploratores in p̄sens exitium. Quid enim, si ciues Hierichuntini, perscrutati essent, nulla uerbis eius fide adhibita, totam domum? Et deus nō fuit tantæ industrię, ut potuerit exploratores sine mendatio tueri? Quoties eripuit Dauidem è medio hostium suorum? An non cæcauit ciues Zodomiticos, ut non potuerint inuenire ianuam ędium Loth? an non cæcauit exercitum Syrię, ut Elizęum, quem trucidandum quęrebant, comitem & monstratorem uię, nō agnouerint? Libet hoc loco commemorare historiam, quam Augustinus de Firmo scribit. Quanto fortius, inquit, quanto excellentius dices. Nec prodam, nec mentiar. Fecit hoc Episcopus quondam Tagastensis Ecclesię Firmus noīe, firmior uoluntate. Nā cum ab eo quęreretur homo iussu imperatoris per apparitores ab eo missos, quē ad se confugientem diligentia quanta poterat, occultabat, respondit q̄rentibus, Nec mentiri se posse, nec hoīem prodere. Passusq̄ multa tormenta corporis, nōdum em̄ erant imperatores Christiani, permansit in sententia. Deinde ad imperatorē ductus, usq̄ adeo mirabilis apparuit, ut ipsi hoī, quem seruabat, indulgentiam, sine ulla difficul-

Augustin. de mendatio ad Consentium.

firmus
Episcopus
Tagastensis

Mira hæc de mendacio

difficultate impetraret. Quid? num existimas deum non potuisse multo fœliciorem euentum facere, si Raab ingenue confessa fuisset, se innocentes hoies nec prodituram, nec ad lanienam tradituram? Sed hęc exẽpla tolerauit deus in sanctis suis clementer, ut & ipsi his admoniti non adscriberent suę iustitię beneficia dei, quę ipsis contigerunt, & nos cognosceremus, ꝙ non debeamus aliena exempla sine certo uerbo ac uocatione dei sectari. Quę uero illa est utilitas, quam tu mihi ex mẽdatio prouenturam speras? An non etiã Ethnici uiderunt, utile non esse, ꝙd non sit honestum? Nihil aũt mendatio inhonestius. Nec illud obscurę est, ꝙ non sint facienda mala, ut eueniant bona. Sed quid? Si te metus damni, & cupiditas utilitatis tenet, certe prudentis est, minus damnum suscipere, ut maius uites, & minorem utilitatẽ negligere, ut maiorẽ cõsequaris. Confer igitur nunc mihi damna & utilitates, quę tum ex mendatio tum ex ueritate ueniunt, ut perspicue uideas quanta sit mendatiũ hoim imprudentia & insania. Mercator, exẽpli gratia, uir pius, habet merces quasdã, ex ꝙbus nullum potest lucrę facere, nisi addat orationis uanitatem, & mentiatur. Quid igitur faciat? Conferat inter se damna et lucra. Si dixerit ueritatẽ, faciet quidem nonnullam terrenę suę hęreditatis iacturam, sed interim conseruat cœlestem hęreditatem, quam habet per fidem in Iesu Christo, quia obsequitur diuinę uocationi. Si aũt dixerit mendatium, uidetur quidem aliquod terrenarum facultatum lucrę facere, sed interim facit iacturam perpetuę suę salutis, ac regni cœlestis. Et ut breuius dicam, Veritate manet filius ac hęres dei, Mendatio autẽ fit filius & hęres diaboli. Quod, obsecro, maius est damnũ? quod maius lucrum? an non potius est, manere hęres dei, cum iactura oĩm terrenarum facultatum, ꝙ̃ fieri hæres diaboli cum oĩm terrenarum facultatum lucro? Bonum est tibi, inquit Christus, ad uitam ingredi claudum aut mutilum, potius ꝙ̃ duas manus uel duos pedes habentem mitti in ignem ętternum. Alius quispiam in persecutione Euangelĩ captus, interrogatur num sentiat solum Iesum Christum esse expiatorẽ pc̃tõrum. Si fatetur se hoc sentire, exponit se periculo uitę corporalis. Si autẽ negat & mentitur, uidetur quidem corporalem uitã ad tempus conseruare, sed interim amittit uitam ętternam. Quę ergo maior est iactura? Ne metuatis, inquit Christus, uobis ab his, qui occidunt corpus, animam aũt non possunt occidere. Sed metuite magis illum, qui põt & animam & corpus perdere in gehenna. Non potest eĩm fieri, ut mendatiũ sit diu fœlix ac fortunatum. Abominatio Dño, inquit Salomon, labia mendatia. Quod autẽ deus abominatur, quã, obsecro, haberet benedictionẽ? Adhęc, quod conseruas mendatio, hoc cõseruas presentia et auxilio diaboli, qui est mẽdax, ut supra dictum est, & pater mendacis. Itaq; si quis cum uel opes, uel uitam corporalem conseruat mẽdatio, possit spũales

oculos aperire, profecto uideret id quod ſic conſeruatum eſſet, manibus plusq; mille diabolorũ contineri. Vnus em̃ Diabolus, ſemel ſuſceptus, adducit ſecum diabolorũ legionem. Quę autem poſſet eſſe fœlicitas, quod incrementũ eius rei, quę tot diabolorũ manibus contineatur, & cui tot diaboli adhęreant? Quare maxime oĩm cauendũ nobis eſt & prouidendum, ne unquam, uel in minimis etiã rebus, mentiamur. Prouidebimus aũt hoc modo, primũ, ut cum ſimus natura mẽdaces, diſcamus Euãgelion Chriſti, & cognoſcamus Chriſtum per fidẽ. Hic em̃ ſolus eſt ueritas. Quare ſi crediderimus in Ieſum Chriſtum, q̃ ipſe ſit ſeruator noſter, remittit deus pc̃tũ noſtrũ, eripit nos è poteſtate diaboli, reputat nos ueraces & adoptat nos in filios ſuos ꝓpter Ieſum Chriſtũ. Donat etiam nos ſpũſancto, ut queamus uirtute eius reliquias mẽdacis naturę mortificare. Deinde ſuſcipiendum eſt ſtudiũ & exercitium dicẽdę ueritatis. Nulla ars ſine aliqua exercitatione percipi poteſt. Non eſt aũt excellentior ars, q̃ ſcire uera dicere. Exerceamus igit̃ nos in hac arte, ut offitium hoie dignum faciamus, et uocationi dei obediamus. Huc aũt conferenda ſunt oĩm ſtudia, & operę. Magiſtratus tã diligenter debet in mendaces teſtes ingrere, q̃ in fures & latrones. Auferes, inquit lex, malum de medio tui, ut audientes cęteri timorẽ habeãt, & nequaq̃ talia facere audeant. Similiter & patresfamilias aĩaduertant pro ſua uocatione grauiſſime in mendatia familiæ ſuæ, ne in domibus ipſorũ una cũ mendatijs, Satan domineť. Sed & priuatim unuſqſq̃ proponat ſibi ob oculos grauitatem huius pc̃ti, & iram dei, aduerſus mendatia. Meminerit mendatia pugnare ex diametro cũ Dño deo noſtro, cogitet mẽdaces eſſe filios et hęredes diaboli, conſideret aũt ex altera parte pulcritudinẽ ac uenuſtatẽ ueritatis, & magnitudinẽ ac multitudinem bñfitiorũ, quę deus ueritatis ſtudio promiſit, ut cõpreſſa et mortificata mẽtiendi libidine, loquať ueritatem cũ ꝓximo ſuo, ꝑ Ieſum Chriſtũ Dñm noſtrũ, qui eſt una cum patre & ſpũſancto deus bñdictus in ſecula, Amẽ.

Vera ſcire dicere ſumma ars.

HOMILIA LXXII.

GRauiſſime inuectus eſt Ieſus Chriſtus in impios Iudęos, Dixit, ipſos non eſſe populum dei, ſed diaboli. Dixit eos nõ eſſe filios dei, ſed eſſe filios diaboli. Quod etſi ueriſſime dicebatur, tñ uidebať eſſe maxima oĩm cõtumelia. Iudęi em̃ exiſtimabãt ſe propter patriarchas, quorũ genus erant, & ꝓpter legẽ, quam deus maioribus ipſorũ dederat, electum dei populũ eſſe, nec fieri poſſe, ut abĵcerenť à deo, & traderẽtur diabolo. Quare q̃d Chriſtus dixit, iudicabatur ab ipſis, non tantũ intolerabile, ſed etiã diabolicũ, ideoq̃

•• Reſponderunt & dixerũt ei. Nonne bene dicimus nos, q̃ Samaritanus
•• es & dęmoniũ habes? Ieſus dixit Iudęos alienos eſſe à deo, & filios diaboli. Iudęi

boli. Iudęi igitur ut par pari referrẽt, uocant eũ uiciſſim Samaritanum, hoc eſt, hoſtem dei, (tales enim iudicabant Iudęi Samaritanos) & furioſum ac dęmoniacum. Principio conſidera mihi mores impiorẽ. Solenne eſt, ꝙ impij accuſent piam doctrinam impietatis ac furiarẽ, et doctores eius, dęmoniacę inſanię. De propheta Elizæo dicunt ſocij Iehu, Quid uenit inſanus iſte ad te? De Ioanne Baptiſta dicunt phariſęi, Dæmonium habet. Ad Paulum clamat Feſtus, Inſanis Paule, multæ literæ te ad inſaniam conuertunt. Nec mirum admodum eſt, ꝙ pij doctores uideantur impijs inſanire, & dęmoniaci eſſe. Damnant enim pij humanã ſapientiam & iuſtitiã, damnant publicam maiorẽ autoritatẽ, dãnant inueteratam conſuetudinẽ, damnant publicum conſenſum orbis. Damnant aũt non oẽm harẽ rerum uſum, ſed tantum in cauſſa conſequendæ uerę iuſtitiæ, & perpetuę ſalutis. In hac enim cauſſa anteferunt uerbum dei cœleſtibus teſtimonijs confirmatum, oi humanæ autoritati, potentię, ſapientię, multitudini & magnitudini. Quare, cum impij exiſtimẽt ſuam, hoc eſt, humanã autoritatem & ſapientiam oĩbus rebus prędendam eſſe, ſentiunt pios doctores, qui ea dãnant, furere ac inſanire. Hoc aũt iuditium impiorẽ de pia doctrina & eius doctoribus diligenter cognoſcendum eſt. Multi enim aut imbecilles in fide, aut rerum imperiti ſolent terreri & offendi uociferationibus impiorẽ, quibus damnant uerã ac piã doctrinã. Gloriant enim impij de maiorẽ autoritate, & iactãt conſenſum orbis, interim citant etiã aliq̃t dicta ſcripturę, q̃bus cogunt iduideri cõtineri, q̃d ipſi intelligendum p̃ſumpſerunt, & ex his oĩbus pronunciant ſuam ſententiã eſſe diuinã, piorẽ aũt eſſe dęmoniacã. Sed non debemus his aduerſariorum uociferationibus cõmoueri, ut à pia doctrina deficiamus, & impiam amplectamur. Etſi enim nõ oĩs doctrina, q̃ aliq̃ties dicit dęmoniaca, pro pia habenda eſt, (damnant enim & pij doctores impiã doctrinam, & uocant eam dęmoniacam) tñ uulgare eſt in hoc ſeculo, ꝙ pia doctrina uocet ab impijs dæmoniaca. Non eſt igitur propter humana iuditia à doctrina deficiendum, ſed diligenter cognoſcendum eſt, num ſit uera, certa, & uerbo dñi probata, atq̃ cõfirmata. Quod ſi cognitum fuerit, tenenda erit conſtantiſſime, etiãſi totus orbis eã oĩbus diris deuouerit. Magis enim deo, cũi hoĩbus, & plus uerbo dei, cũi autoritati hoĩm obediendum eſt. Et, Sapientia huius mundi, ſtultitia eſt apud deum. Habes & hoc loco morẽ humani ingenij, in referenda contumelia. Ieſus dixit Iudæos eſſe alienos à deo & filios diaboli. Hęc non eſt contumelia, ſed uera & legitima reꝑhenſio. Iudæi aũt uiciſſim uocant eum Samaritanum, & dæmoniacum, prorſus quaſi obiectum crimen, cõuitijs diluerẽtur. Solenne eſt hoc inter hoĩes, ꝙ propter ſcelera reꝑhenſi, repẽdant conuitia. Nihil dicam modo de ijs conuitijs, quibus priuati homines mutuo inter ſe certãt. Manifeſtum enim eſt, ꝙ talia conuitia ſunt peccatum aduerſus hanc legem, Diliges proxi

4. Reg. 9.

Acto. 26.

Pietatis doctores damnantur ab impijs.

mum tuum ſicut teipſum. Et, Non occidas. De illis aũt conuitijs loquimur nunc, quę hoĩes ſolent pro iuſta & legitima reprehenſione rependere. Eccleſiaſtes reprehẽdit pro offitio ſuo, ebrioſos, aut impoſtores: Quid fit? Hic tum non ſolum audias hos ut canes latrare, uerumetiam uideas eos in reprehenſorem ſeſe uertere, ac lacerare ipſum. Magiſtratus reprehendit erratum ſubditi, Paterfamilias uituperat uitia familię ſuę. Quid ergo reſpõdent? Pro offitio rependunt conuitia, ſi non diſertis uerbis, attamen uirulentiſſimis cogitationibus, quas non ſolũ uultu ſed omnibus etiã actionibus ſuis produnt. Hac aũt ratione, hi qui legitime reprehenduntur, nõ diluunt crimen, ſed augent, nec purgant ſcelus, ſed ſcelus ſcelere cumulant. Quod enim iam ante male fecerint, unũ eſt peccatum. Quod aũt non ferãt iuſtam & legitimam reprehenſionẽ, alterum eſt peccatum. Quod addant conuitia, & meditentur ultionem, tertium eſt & quartum peccatum. Et quis oĩa peccatorũ genera, quę deſignant hi, qui iuſtam reprehenſionem non ferunt, enumerare poſſet? Sed iniuſte, inquis, reprehendor. Tuo hoc dicis iuditio, ut in noſtris cauſſis ſolemus propitij admodum iudices eſſe, & ſępe in manifeſta iniuſtitia tribuimus nobis non mediocrem iuſtitiam. Ac fingamus ſane, nos non eſſe meritos reprehenſionem, non tamen eſt conuitijs graſſandum in proximum, multo minus in eos, penes quos eſt legitima auctoritas reprehendendi errata. Nam ſi hoĩ priuatim maledicẽti ignoſcendũ eſt, quanto magis patienter ferenda eſt maledicentia illorum, quibus publica data eſt poteſtas. Male faciunt hi & habent ſuũ iudicem, q̃ ſua poteſtate abutantur, ſi modo abutuntur, noſtrum tamẽ offitium eſt, ut malefaciendo cum ipſis non certemus. Sed audiamus quid Ieſus Chriſtus Iudęis reſpondeat. Ego, inquit, dęmonium non habeo, Sed honeſto patrem meum. Et uos ignominia affeciſtis me. Ego aũt nõ quęro gloriã meã. Eſt q̃ quęrat & iudicet. Quod dicit hanc habet ſentẽtiam, Ego antea dixi uos eſſe filios diaboli. Hoc autem nõ eſt conuitium, ſed offitium. Vos nunc uiciſſim dicitis me eſſe diabolicum. Hoc non eſt offitium, ſed conuitium, atq̃ adeo manifeſta eſt ignominia et cõtumelia. Ego eñ non habeo dęmonium, ſed habeo deum ipſum. Quod ago & doceo, non eſt dęmoniacum, ſed diuinũ. Ago enim, quę deus pater iuſſit agere. Et doceo, q̃ deus pater prę cepit docere. Quibus certe rebus non promouet regnum diaboli, ſed gloria & regnũ dei patris. Cũ igitur obſequar mãdatis dei, ut gloria eius illuſtretur, fieri non poteſt, ut ſim dęmoniacus. Sed q̃d hoc eſt, inquies? Chriſtus affectus eſt contumelia a' Iudęis. Quid ergo eſt, q̃ nõ p̃terit eã ſurda aure, ſed reſiſtit ei ſollicite, & minat̃ prętera ſupplitium diuinũ. Eſt ingens, qui q̃rat gloriã meam et iudicet. Hoc quid aliud uidetur, q̃ ſupplitiũ dei minari? An non Chriſtus ipſe docuit, Ne reſiſtatis malo. Et addit, Quisq̃ impe

Reprehenſioni legitimæ homines rependunt conuitia.

Chriſtus reſiſtit conuitijs.

ſmpegerit alapam in dextram tuam maxillam, obuerte illi & alteram? Nunc aũt Chriſtus percuſſus eſt, quaſi pugno, maledicis & contumelioſis uerbis, in dextram maxillam. Cur ergo huic malo reſiſtit, & nõ potius dicit. Bene, recte feciſtis. Agite ludęi, plus addite contumeliarę, & pro uno dęmonio, dicite me habere mille dęmonia? Ecce aũt ſeuerã negationẽ, Nõ habeo dęmonium. Et graues minas. Eſt qui iudicet. Quõ ergo defendemus Chriſtum? Non indiget noſtra defenſione, ſed habet cœleſtem defenſorem, adeoq; ipſe ſui eſt defenſor. Peccatum enim non fecit, nec eſt inuentus dolus in ore eius. Nam q̃d docuit, Non eſſe reſiſtendum malo, etſi non eſt propria doctrina Chriſti ſeu Euangelij, ſed Moſi aut legis quẽadmodum aliâs demonſtrauimus, tñ ut eſt ueriſſima, & oĩ homini ſeruanda propoſita, ita Chriſtus impleuit eam perfectiſſime. Cum enim dicitur, non eſſe reſiſtendum malo, intelligendũ eſt, alio uidelicet malo, ut ſit ſenſus, Non reſiſtas malo male, ſed bene. *Malo non reſiſtendum.* Non rependas pro malo malum, ſed bonum, Non ſtudeas malum uincere malo, ſed bono. Sic enim malo non eſt reſiſtendum, ut tamen interim bene facias, & non deſeras tuum offitium, ac uocationẽ. Nam malum paciendum eſt, bonum autem faciendum. Hęc res erit fortaſſis exemplo illuſtrior. Fingamus patrem eſſe, quẽ filius iam tum in teneris adhuc annis crudelitatem exercens, percuciat pugno in maxillam. Extat autem hoc dictũ, Ne reſiſtatis malo. Quid ergo faciat parẽs? Num dicat ad filium percuſſorem, Macte ingenio, mi fili, en tibi & alterã maxillam, percute hanc quoq; pro tua libidine? Sed quis talem hoiem nõ pro inſano haberet? Nam quod dicit, Ne reſiſtas malo, iubet malum pie ferre, non iubet malum impie facere. Et ut hoc dictum uetat, ne rependas malum male et illegitime, ita uetat, ne in tolerando malo, bonum & iuſtum tuum offitium, ac legitimam tuam uocationem prætermittas. Offitium autem & uocatio parentis eſt, ut non uerbis tãtum ſed & uerberibus pueros ſuos caſtiget. Qui parcit uirgę, inquit Salomon, odit filium ſuum, qui autem diligit illum, erudit inſtanter. Et iterum. Noli ſubtrahere à puero diſciplinam, Si enim percuſſeris eum uirga, non morietur. Tu uirga percucies eum, & animam eius de inferno liberabis. Quare parens non peccat legitima & uocationi ſuę congrua caſtigatione, aduerſus legem Dei, ſed potius ſeruat eam, & iuſtitiam eius ſectatur. Dicamus & de politico magiſtratu. Latrones incurrunt in fines eius, & non pecora tantum abigunt, uerumetiam miſeros agricolas trucidant. Extat autem Lex, Ne reſiſtas malo. Quid ergo faciat magiſtratus? num ſedeat ignauus & conniueat ad latrocinia? At hoc eſſet malum iuuare & augere. Nam cum dicitur, non eſſe reſiſtendum malo, prohibetur, ne illegitime, & male reſiſtas malo, ſed interim mandatur, ut malo reſiſtas bene, & legitime. Bene autem & legitime reſiſtitur, cum magiſtratus perſequitur latrones, & punit latro-

cinia. Hæc enim est uocatio, hoc est offitium magistratus. Ordinatio, inquit Paulus, dei est. Et, nō frustra gestat gladium. Nam dei minister est ultor ad īrā ei, qui q̄d malum est, fecerit. Quare magistratus resistē/do malo p̄ sua uocatiōe, tantū abest, ut peccet, ut potius p̄stet cultū deo gratissimum. Exigamus nunc ad hęc exēplum Christi. Nam Iudęi sunt cōtumelioſi in Christum, & inferunt ei malū. Christus aūt resistit huic malo. Negat enim se habere dęmoniū, & minatur Iudęis diuinum supplitium. Ergo ne dicemus Christum nō obseruasse hanc legē. Ne resistas malo? Absit. Nō enim resistit malo male, sed bene. Nō resistit malo iniuste, sed iuste. Missus em̄ est à deo patre, ut doceret ueritatē, & reprehenderet mendatium. Cum igit̄ Iudęi calūniarentur doctrinā eius, & arguerent eam mendatij, necesse habuit Christus eā pro offitio et uocatione sua defendere. Itaq; q̄p restitit, iustitia est & obedientia, non temeritas aut uiolatio legis. Sed cur, inqes, uerbis tantū, non autem manifestis supplitijs ulciscit̄ tantam cōtumeliam? cur non pluit super impios hoīes, sulphure & igni, sicut meriti erāt? Sequitur. Ego aūt non quęro gloriam meā. Est qui quęrat, & iudicet, hoc est, possem quidem non uerbis tantum, sed etiam seueriſſimis supplitijs hanc ignominiam, qua me affeciſtis, uindicare, & gloriā meam tueri. Ego aūt non quęro gloriam meam, non sum missus in hanc terram, ut gloriā meam tuear externo gladio, aut corporali supplitio, non ueni in hunc mūdum, ut hostes meos uiolenta manu inuadam, qualis est uocatio Regum huius terræ, qui gloriam suam gladio defendūt, sed ueni, ut adnuntiem Euāgelion meum, & doceam ueritatem, ac si hostes in me grassentur uel cōtumeliosis dictis, uel crudelib. factis, relinquā deo patri meo ultionē, qui suo tempore tanto grauius puniet hostes meos, quanto diutius supplitium differtur. Obseruabis igit̄ hoc loco, primū q̄p regnum Christi non sit de hoc mundo. Nam si esset de hoc mundo, tunc oēs angeli & hoies in uasissent hos nebulones, qui dixerunt ipsum dęmonium habere, ac defendissent gloriā eius, quoquo modo potuissent, fulminibus, grādine, igni, manibus, fustibus, sudibus, gladijs, lanceis & alabardis. Deinde nō obscure significat Christus hoc sermone, quō resistendum sit malo, & quō non sit ei resistendum. Dicit enim, Dæmonium non habeo. Et addit, Non quęro gloriam meam, Est qui quęrat & iudicet. Hic uides, q̄p Christus resistat quidem calumnijs sua prædicatione, non autem resistat externo supplitio, aut uiolenta oppressione, sed relinquat deo uindictam. Vocatio enim Christi erat, prędicare, & testari de ueritate. Vocatio aūt eius nō erat, externum bellū cum hostibus suscipere, et uiolenta manu in eos grassari. Quare licet malo resistere iuste, & p̄ offitio uocatiōis suæ, non aūt licet malo resistere iniuste, & cōtra uocationis suæ offitiū. Postremo notabis & illud, q̄d caussę sit, q̄p cum Christus sedeat ad dextram Dei patris sui & sit oīpotens, contemptores & hostes eius

non sta

non ſtatim pereant in hoc ſeculo, ſed pergant diu fœliciter in ſua impietate uiuere. Non enim hi Iudęi tantum, qui dixerunt eum dęmonium habere, affecerunt Chriſtum inſigni contumelia, ſed etiam illi Iudæi, qui nunc incertis ſedibus uagantur, non ceſſant horribiles blaſphemias aduerſus Chriſtum euomere, quibus accedunt etiam Turcę, ut nihil interim dicam de impijs & impœnitentibus Chriſtianis. Hi etſi nullo non genere contumelię ſordidant maieſtatem Chriſti, tñ uidentur hoc impune facere, ac inſuper proſperam uitam agere. Quę, obſecro, cauſſa eſt tantæ impunitatis? Non quęro, inqt, gloriam meam. Eſt qui quærat & iudicet. Hoc plane illud eſt, quod Petrus de Chriſto dicit. Cum maledictis inceſſeretur, non regeſſit maledicta, cum malis afficeretur, non minabatur, ſed tradidit uindictam ei, qui iudicat iuſte. En habes cauſſam impunitatis impiorę in hoc ſeculo. Chriſtus eñ etſi regnat in cœlo, tñ non quęrit gloriã ſuam, ut eam uindicet ante tempus externis ſupplitijs, ſed tradidit uindictã deo patri ſuo, qui ſtatuit diẽ, quo iudicaturus eſt totũ orbẽ terrę, & uindicaturus, ac illuſtraturus gloriã Chriſti filij ſui. An non uides ſolennẽ morem humanorę iudiciorę? Vnum quoduis regnum, imo unaquęuis regio ſua habet publica iudicia, quæ & ſuo certo tempore exercentur. Cũ ergo oriuntur cõtrouerſiæ inter ciues, primum, nec ſemper audiuntur partes litigantes nec mox punitur nocens, ſed partes neceſſe habent expectare certũ et definitum tempus, quo iuditiũ exerceri ſolet. Deinde, etiãſi accuſator expoſuerit cauſſam ſuam iudici, tñ ad accuſationem eius non ſtatim profertur ſentẽtia, ſed datur etiam locus dicendi reo. Accedit huc, ꝙ reus ne compellitur quidem mox ad obiecta crimina reſpondere, ſed cõceditur ei legitimus terminus deliberandi, & apologiam meditandi, tãtum abeſt, ut ſtatim ad accuſationẽ alterius partis puniatur. Hęc magna eſt ęquitas, quę niſi in humanis iudicijs obſeruaretur, quis innocẽs poſſet ſupplicia euadere? Nemo eñ tam innocens eſt, qui nõ aliquoties ab alijs accuſetur. Quid ergo dicemus? Num exiſtimabis maiorẽ eſſe ęquitatem in humano, ꝙm in diuino iudicio? Minime omnium. Etſi eñ deus omnium rerum ſciens & gnarus eſt, tamen quia exercet iuditium, obſeruat etiam iuſtitiam & ęquitatem iuditij. Sunt aũt coram deo partes litigantes, Pij & impij, ſancti & ſcelerati, in hoc ſeculo. Impij enim & ſcelerati affligunt pios, opprimunt ſanctos, & nullum non crudelitatis genus exercent in eos. Pij autem & ſancti, non uindicant ſe temere, ſed tradunt Deo iuſto iudici uindictam, & prouocant ad dei iuditium. Teſtatur hoc Chriſtus ipſe, cum ait, An Deus non faciet uindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die & nocte, etiam cum paciens fuerit ſuper illis? Et in Apocalypſi animæ interfectorum propter uerbum Dei clamant uoce magna dicentes. Vſqꝙ quo domine, qui es ſanctus & uerax, non iudi

cas ac uindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra? Cum ergo tot & tantę sint querelę p.or̃ aduersus impios coram deo, quid faciat deus? num statim puniat impios, nõdum legitime auditos? Nouit quidem deus omnia, & impij meriti sunt repentina supplitia, sed deus appellatur ut Iustus iudex. Quare erit etiam obseruanda iustitia iuditij. Hæc aũt est iustitia iuditij, ut reus nõ statim ad expositionẽ accusatoris cõdemnetur, & puniatur, sed ut concedatur ei legitimũ spacium meditandę Apologię, & audiatur. Statuit ergo deus generalem et publicum diem iuditij, in quo oẽs impij debeant querelę & accusationi pior̃ respondere, ac diuinam sententiã in ea cõtrouersia, quam ab initio orbis terræ pij aduersus impios habuerunt, audire. Priusq̃ aũt aduenerit hic dies, etsi nonnulli impij aliquoties mirabiliter puniũtur in hoc seculo, id quod etiam deus suo facit cõsilio, uidelicet, ut oẽs intelligant, deum adhuc regnare, et seueriss̃ime suo tempore iudicatur̃ esse, tamen impij magna ex parte fœliciter in sua impietate uiuere permittuntur, ut habeant tempus deliberandi de sua defensione, hoc est, reconciliandi cum pijs, & resipiscendi, ut & ipsi salutem in iuditio dei consequãtur. Quare, cum uidemus contemptores Christi, Iudęos, Turcas, & alios scelera tos, qui sunt cõtumelioſi in Christum, uer̃ seruatorem, prosperum habere successum rerum suar̃ in hoc seculo, non est accusanda diuina cessatio, sed agnoscenda est diuina iustitia, qua concessum est impijs corã deo accusatis legitimum spatium, quo meditentur Apologiam, & audiantur. Sic em̃ leges iubent, ut & altera pars audiatur. Sed de his hactenus. Reuertemur nunc ad uerba Christi. Dicit enim. Amen amen dico uobis, si quis sermonem meum seruauerit, mortem non uidebit ingternum. Non existimes Christum temere in hæc uerba prorupisse, sed post̃q̃ Iudæi affecerunt ipsum contumelia, & dixerunt eum habere dęmonium, ac doctrinam eius esse diabolicam, cogitat secum quem fructum afferat uerbum diaboli, & opponit ei suum uerbum, ut per antithesin ostẽdat, q̃ uerbũ suũ nõ sit diabolicum. Et est sensus. Quicunq̃ seruauerit sermonẽ diaboli, is necesse habet mori. Cuius rei manifesta exẽpla sunt Adã & uxor eius. Hi em̃ seruauerunt sermonẽ diaboli, dicentis, Nequaq̃ morte moriemini, sed aperientur oculi uestri, et eritis sicut dij, scientes bonũ & malum. Quare facti sunt morti obnoxij. Qui autem seruauerit meũ, MEVM, inquam, sermonem, hic non uidebit mortem inæternum. Quomodo igitur fieri potest, ut sermo meus sit diabolicus? Sed hæc sententia, quam Christus hoc loco recitat, est una ex insignioribus sententijs totius scripturæ, et complectitur uniuersam summam Euangelij de Christo. Non est igitur oscitanter prętereunda. Ac primum considera mihi. QVIS ille sit, qui hæc dicat. Non enim est uanus quispiam homo, sed Christus, filius dei, de quo pater testificatus est,

Nota

Iuditium extremum.

Diaboli & Christi sermones opponuntur.

catus est, ꝙ posuerit uerba sua in ore eius. Deinde considera, quomodo hęc dicat. Non enim simpliciter enuntiat, sed confirmat iuramẽto, Amen amẽ, inquiens. O nos beatos, quoꝝ gratia filius dei iurat. O nos miserrimos, si ne iuranti quidem credimus. Nunc ergo cõsidera mihi, Quę dicat. Amen amen dico uobis, si qs seruauerit sermonem meum. Nulla hic est distinctio personaꝝ. Quisqs seuauerit, siue Iudæus, siue Gręcus, siue rex siue bubulcus, siue diues siue pauper, siue sanus siue egrotus, siue mas siue femina, siue dñs siue seruus, siue honestus siue inhonestus. Non enim est personaꝝ respectus apud deum, sed ut in quauis gente, ita etiam in quauis uitæ cõditione, qui seruauerit sermonem Christi, non uidebit mortem in ęternum. Quis aũt est ille sermo Christi, & quomodo seruatur? Docuit Christus aliquoties legem, aliquoties Euangelion. Quem ergo sermonem, num legis, an Euangelij hic intelligamus? Non certe loquitur hoc loco de sermone legis, qualis extat apud Matthęum cap. quinto et sexto, qui sermo etsi est uera interpratio legis, non tñ is est, propter quem dicendũ Christus in hunc mundum missus est. Non eñ uenit ut legislator, aut legis doctor, quẽadmodum Moses antea uenerat. Accedit huc, ꝙ sermo legis mortificat, et occidit, quẽadmodum Paulus docet. Reliquum igitur est, ꝙ cũ Christus dicat sermonem suum uiuificare, loquatur de sermone suo proprio, propter quem est in hunc mundũ missus. Is aũt est sermo Euãgelij, uidelicet ꝙ Iesus sit uerus Messias, filius ille mulieris, de q̃ dictum est. Cõteret caput serpentis, filius Abrahæ, in quo bñdicendæ sint oẽs gentes, filius Dauidis, qui in domo Iacob sit perpetuo regnaturus, adeoꝙ filius ille dei, ad quẽ dictũ est, Postula à me et dabo tibi gentes hereditatẽ tuam, & sede à dextris meis, donec ponã inimicos tuos scabellũ pedum tuoꝝ. Hic est sermo ille, de quo in p̃sentia fit sermo, cum dicit, Si quis seruauerit sermonẽ meum. Sed quõ hic sermo seruatur? Num hoc est seruare, si qs hęc uerba memoriter recitare sciat? Hoc non nihil quidẽ est: Nam & uerba sunt probe tenenda, sermo autem Christi nõdum uere hac tantũ scientia seruat, sed accipiendus et tenendus est fide. Per fidem enim seruatur, uidelicet, si credideris, ꝙ Iesus sit Messias filius dei, iustificator & redemptor noster. Ego sum, inqt, resurrectio & uita. Qui CREDIT, CREdit, inquam, in me, etiãsi mortuus fuerit, uiuet. Et iteꝝ. Hęc scripta sunt, inqt Ioannes, ut credatis, ꝙ Iesus est Christus filius dei, & ut credentes uitã habeatis per nomẽ eius. Nam cum prædicatur, Iesum esse Christum, nõ est lex, quę exigat aliquid operis, sed est Euangelion, seu bona & iucunda adnunciatio, quę exigit, ut fide agnoscatur et recipiat. Quare is dicitur sermonem Iesu Christi seruare, qui accipit Euangelion eius per fidẽ, & credit ꝙ Iesus sit uerus Christus ac redẽptor omnium eorum, qui spem suam in ipso positam habent. Ex hoc manifestum est, ꝙ nec Iudęi, qui nunc sunt, nec Turcæ, nec hypocritæ

nec ſcelerati & impœnitentes inter Chriſtianos ſeruent ſermonem Ieſu Chriſti. Illi enim abñtiunt & damnãt Chriſtum. Hypocritę non agnoſcunt offitium Chriſti. Scelerati autem & impœnitentes, etſi gloriãtur aliquoties de Chriſto, tamen quia non agunt pœnitentiã, perſpicuum eſt, ꝙ non uere credant in Chriſtum. Quare nullus horꝛ conſequitur eum fructum, qui promiſſus eſt ſeruãtibus ſermonem Chriſti. Ecquis, obſecro te fructus ille eſt? Quid fiet credenti in Chriſtũ? MORTEM, inquit, non uidebit ineternum. Hoc eſt bñfitium longe omnium maximum. Non dicit, Qui ſeruauerit ſermonem meum, conſequetur magnam uim pecuniæ, aut regnum aliquod terrenum. Hæc em̃, etſi continentur in numero donorum dei, tñ non defendunt hoiem à morte, nec afferunt ei ueram iuſtitiam & fœlicitatem, & ſi recte iudicaueris, tanta ſunt hominũ uitia, ut diuitiæ & regnum magis reddant ipſos, etiam in hoc ſeculo infœlices, cꝫ fœlices. Sed dicit, Mortem non uidebit ineternum. Nihil hoc bñfitio maius aut excellentius. Primum enim, ſi is, qui ſeruat ſermonem Chriſti, nunquàm moritur, manifeſtum eſt, ꝙ habeat remiſſionem pc̃tõrꝛ, ꝙ reputetur coram deo iuſtus & ſanctus. Mors enim eſt ſtipendium pc̃ti. Ablata igitur morte, pc̃tũm etiam ſublatum ſit neceſſe eſt. Deinde, ſi is qui ſeruat ſermonem Chriſti, nunquàm moritur, perſpicuum eſt, ꝙ habeat uitam perpetuo fœlicem. Ea enim uita, quę etſi perpetua eſt, infœlix tamen eſt, (qualis eſt uita diaboli, & hominum damnatorꝛ) multo magis mors, cꝫ uita dicẽda eſt. Quare cum promittitur ſeruãti ſermonem Chriſti, ꝙ nuncꝫ ſit moriturus, neceſſe eſt ut intelligatur, de uita perpetuo fœlici. Quid aũt poteſt hoi maius & acceptius cõtingere, cꝫ perpetua iuſtitia et fœlicitas? Quid em̃ bonorũ poteſt ei deeſſe, ſi hęc affuerint? Affligit te pauptas aut infamia, aut ęgrotatio, quid metuis, ſi ſeruaueris ſermonẽ Chriſti? Reputaris em̃ coram deo iuſtus, & es Dño Deo propter Chriſtum acceptus. Quare fieri non poteſt, ut Deus te in his miſeriis perire ſinat. Moleſtus tibi eſt horror mortis, quid corde tuo trepidas, ſi ſeruaueris ſermonẽ Chriſti, hoc eſt, ſi agnoſcis Ieſum Chriſtum, redemptorem tuum? Mors enim illa corporalis, non eſt mors, ſed reditus ex laborioſa & difficili peregrinatiõe ad patriam, & profectio ad Chriſtum Dñm noſtrum, ſedentem ad dextrã dei, & conſeruantem oẽs pios in ſempiterno gaudio. Cupio, inquit Paulus, diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Sed de hac re poſtea. Nũc admonendi ſumus, ut hanc ſententiam, Si quis ſeruauerit meum ſermonem, non uidebit mortem ineternum, quàm maxima poſſumus cura & ſtudio cõſeruemus. Video em̃ idem contingere nobis, quod quondam Iſraelitis in deſerto, aut pueris in magna copia panis ac pomorꝛ. Dedit deus Iſraelitis Manna de cœlo, ſed quia hic cibus erat ſine labore parabilis, & copioſus, Anima, inquit, noſtra iam nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo.

Diuitiæ faciunt hoies infœlices.

tiſſimo. Pueri, ſi propoſueris eis multum panis aut pomorum, ſic faſtidiunt in ipſis, ut & ſordident ea, & nec ipſi fruantur, nec alijs fruenda relinquant, ita ſolet etiam hoc tempore uulgo hoim accidere. Recitant & explicantur iam multo tempore excellentiſſima quęq; dicta Euangelij Dñi noſtri Ieſu Chriſti. Sed quia magna eſt eorꝝ frequentia, ſic uile ſcunt, ut multi exiſtiment ſe his audiendis magnam facere temporis iacturam. Quod ſi uero recte & pie perpenderemus dicta Euāgelij, certe hanc unam ſententiā, quam nūc paucis tractauimus, iudicaremus oī auro & argento digniorem ac prcioſiorē, & ad hanc recte cognoſcendā, nullū laborem recuſaremus, etiamſi ad extremos Indos proficiſcēdum eſſet. Sunt, qui ſuſceperunt peregrinationes non ad Romam tm̄, ad limina, ut ipſi loquuntur, Petri & Pauli, ſed etiā ad urbem Hieruſalem per maria, per terras, perq; maxima rerꝝ diſcrimina. Suſceperūt autem eas, ut aliquam ſpem remiſſionis pctōrꝝ, & uitę eternę conciperēt. Sed quid factum eſt? Redierunt multo incertiores, & antea, addo etiā, multo iniquiores, & infœliciores. Vna aūt hęc ſententia, Si quis eam recte cognouerit, tantum utilitatis, tantum iuſtitię & fœlicitatis affert, quantum nulla unq; peregrinatio per ſe quidem dare poteſt, etiāſi totam terram emeciaris. Alij tradiderunt ſe captiuos Monaſticis, ut uocant, ordinibus, & ſuſceperunt ſua ſponte uaria genera afflictionum, ut cōſequerentur meritis ſuarꝝ actionum & paſſionū ſpem iuſtitiæ & uitæ coram deo. Sed quid? Nullus eſt Monachorꝝ qui in ſexaginta aut octoginta annis conſequutus ſit ſuis operibus, quod licet pio gratis per fidem ex hac una ſententia Euangelij cōſequi. Nā ſi metuis iuditium pctī, offert tibi hęc ſententia iuſtitiam in Chriſto. Si metuis mortē, offert tibi uitā. Si metuis ignem inferni, offert tibi gaudium cœli, ac breuiter, ſiue uiuendum, ſiue moriendū eſt, habes in hac ſententia, unde petas & in uita, recreationem, & in morte conſeruationem. Reponamus igitur eam, tanq; theſaurꝝ, ut poſſimus ea opportuno, hoc eſt, nullo nō tēpore uti, & ad ueram fœlicitatē peruenire, per Ieſum Chriſtum Dñm noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpū ſancto deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA LXXIII.

INſigne & memorabile eſt, quod Ieſus ait, Amen amen dico uobis, Si quis ſeruauerit ſermonē meum, non uidebit mortem inæternum. Quo dicto non ſolum ſignificauit nihil ſibi prorſus cōmune eſſe cum diabolo, quippe q̄ huius ſermo afferat eternam mortē, ipſius aūt ſermo afferat æternā uitam, ſed etiam perſpicue docuit, ſe eſſe uerū Meſſiam. De Meſſia em̄ ſcriptum eſt, q̄ ſit contriturus caput ſerpentis, quod eſt potentia Satanę. Dominatur autem Satan per pcūm & mortem. Et

Esaias de Messia ait, Iugum oneris eius, & uirgam humeri eius & sceptrum exactoris eius superasti. Quibus uerbis significat peccatū & mortem per Messiam superari & aboleri. In Hosea quoq; Messias ait, De manu mortis liberabo eos, de morte redimā eos. Ero mors tua ò mors, morsus tuus inferne. Cum ergo Iesus affirmet se seruare seruantem sermonis sui, ne unq; moriatur, manifeste tribuit sibi maiestatē ueri Messię. Quod cum ita se habeat, audiendum nunc est, quō Iudæi hoc dictū
» » exceperint. Dixerunt ergo. Nunc cognouimus q; dęmonium habes. A
» » braham mortuus est & prophetę, & tu dicis, Si quis sermonem meum
» » seruauerit, non gustabit mortem in ęternum. Nunquid tu maior es pa-
» » tre nostro Abraham, qui mortuus est? Et prophetę mortui sunt. Quem
» » teipsum tu facis? Iudęi iterum uociferantur Iesum esse dæmoniacum & insanum, Sed eo ipso produnt suam ipsorę insaniam & summam diuinarum rerę insciti am. Putant enim Iesum loqui de externa & corporali morte, & haud obscure his obiectionibus significāt se nullam prorsus habere cognitionem eorum beneficiorę, q̄ prophetę per Messiam conferenda promiserunt. Nā magnitudo peccati ab Adamo propagati tanta est, ut nullus possit perfectam iustitiam coram deo facere, ac necesse habeant oēs hoīes propter pctūm perpetua morte interire, nec est quis q̄ inter posteros Adami, qui possit sua se uel iustitia, uel potentia uel sapientia ab interitu sempiternæ mortis, & perpetuæ condemnationis uindicare. Per unius, inquit Paulus, delictum propagatum est malum in oēs hoīes ad condemnationem. Nec fieri potest, ut quispiā hoc malo liberetur, nisi per Messiam. In hunc enim usum promissus fuit Messias, totus iustus & sanctus, ut cum nos non possimus propriam habere iustitiam, donemur iustitia Christi, & seruemur ab æterna morte. Iudæi aūt, qui hoc loco cū Christo litigant, prorsus non intelligunt, quāta sit magnitudo humani mali, sed cogitant, q; Adam reddiderit quidem posteros suos propter peccatum corporaliter miseros, non autem coniecerit hoīes in tantam miseriam, ut non possint ex seipsis iustitiam & fœlicitatem petere. Existimāt unumquemq; hoīem uiribus suis spūalibus ita integrum esse, ut queat perfectam iustitiam prestare, si modo libeat. Itaq; putant deum proposuisse legem, ut qui uelit, possit eā seruare, peccata expiare, & regnum cœleste mereri. Quod autem ad Messiam attinet, sentiunt se non indigere aliquo expiatore pctōrum, donatore iustitię & uitę ęternę, Se enim adiuti diuina gratia, (nā sic loquuntur honoris caussa) posse hęc oīa, si modo uelint, sua ipsorum industria consequi. Indigere aūt ope Messię, tm̄ propter externam liberationem à Romana seruitute, et alijs corporalibus afflictiōibus, adeoq; hoc plane de Messia sentiunt, quod uulgo dici solet, Det uitam, det opes, animum mi ęquum ipse parabo. Quare, cum iudicēt se suis uiribus posse

Melius, in quem usum promissus.

spiritualem

ſpiritualem mortem euadere, nō uideant aūt Abrahamum, aut prophe
tas corporali morte liberatos, dicunt Ieſum furijs agitari, ꝙ anteponat
ſe Abraamo & prophetis, ac polliceaṫ id p̄ſtiturum alijs ſuo ſermone,
q̄d nec ſummi patriarchę & ꝓphetę ſibi ipſis p̄ſtare potuerint. Sed q̄d
Ieſus uiciſſim dicat, operę p̄cium eſt audire. Reſpondit Ieſus. Si ego glo « «
rifico meipſum, gloria mea nihil eſt. Eſt pater meus, qui glorificat me, « «
quē uos dicitis deum ueſtrū eſſe, et tñ non cognouiſtis eum, ego aūt no « «
ui eum. Et ſi dixero, ꝙ non nouerim eum, ero ſimilis ueſtri mendax, « «
Sed noui eum, & ſermonem eius ſeruo. Abraham pater ueſter exulta- « «
uit, ut uideret diem meum. Et uidit atq; gauiſus eſt. Non negat ſe maio « «
rē eſſe Abraamo, ſed conſtanter id affirmat, & probat. Ac initio alle-
gat teſtimonium dei patris ſui, Si ego, inq̄ens, glorifico meipſum, glo
ria mea nihil eſt. Eſt pater meus, q̄ me glorificat, hoc eſt, Si ego huma- ☞
no more, ex carnali arrogantia iactarē me eſſe uerū Meſſiam, ac uerum
filium dei, profecto uaniſſima eſſet mea iactantia, nec poſſet hęc gloria
diu cōſtare. Moabitica ſuperbia eſt, plus ſibi arrogare, q̄ diuinitus da
tum ſit. Superbia eius, inquit ſcriptura, & arrogantia eius, & indigna-
tio eius pluſq̄ fortitudo eius. Idcirco ululabit Moab, ad Moab uniuer
ſus ululabit. Nonnulli quoq; ſeditioſi arrogauerunt ſibi maieſtatem
Meſſię, & promiſerunt aſſeclis ſuis liberationem, ſed quia nō erant ad
hoc offitiū diuinitus excitati, corruerunt unà cum ſua gloriatiōe. Qua
re ſi ego ſimiliter his iactarē me eſſe Meſſiam, & filium dei, in propin
quo eſſet, ut pudefierem. Ego aūt habeo cœleſte teſtimonium meę glo
riæ, Meus pater, qui eſt uerus deus, dicit de me teſtimonium de cœlo,
ꝙ ſim uerus Meſſias & uerus filius eius. Ecquod, obſecro, hoc eſt teſti
monium? Enumeremus igiṫ uaria genera teſtimoniorū de Ieſu, ꝙ ſit
uerus Meſſias, filius dei, ut manifeſte uideamus, q̄ firma, q̄ conſtans
ſit gloria eius. Principio, in Ieſum conuenit familia Meſſię. Dictū em̄ *Patris teſtimonia de filio*
eſt à prophetis Meſſiam naſciturum è familia Abrahæ ac Dauidis. Ie-
ſus aūt, quem Nazarenum uocarunt, natus eſt ex hac familia. Sed mul-
ti etiā alij fuerunt ex ea familia. Quare & alia teſtimonia conſideranda
ſunt. Nam in hunc Ieſum conuenit quoq; tempus aduentus Meſſię. Ex
uaticinio em̄ patriarchę Iacob de aduentu Silo, ſeu ſaluatoris, & ex heb
domadis Danielis perſpicuum eſt, ꝙ ijs temporibus, quibus Ieſus Na
zarenus egit uitam ſuam inter hoīes, debuerit Meſſias aduenire, et ſem
piternam iuſtitiam adducere. Sed nec hoc ſatis eſt, ad cōprobandā certi
tudinem glorię Ieſu. Pergamus igitur ad alia. Nam in hunc Ieſum cōue
nit etiā locus natiuitatis Meſſię. Dictum enim erat de Meſſia, ꝙ naſci-
turus eſſet in Bethlehem. Ieſus aūt in Bethlehem natus eſt, Sed cum eti
am alij nati ſint in Bethlehem, nec hoc teſtimonium tātę rei ſufficit. De
inde conuenit in matrem Ieſu perſona, qualis tribuitur matri Meſſiæ
ab Eſaia. Ecce, inquit Eſaias, uirgo concipiet et pariet filiū. Natus enim

est Iesus ex Maria uirgine. Hoc tale quidem est, quod nulli alteri hoim conuenit. Sed non erat publice notum, Mariam peperisse filium, in uirginitate, sine semine uiri. Audienda igitur sunt præter hæc, etiam alia testimonia. Ecce autem, cum Iesus esset ferme triginta annorum, & baptisaretur à Ioanne Baptista, deus palam testimonium dicit de Iesu, misso etiamnum spū sancto corporali specie quasi columba in ipsum, Hic, inquiens, est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Hoc certe insigne est testimonium, quod deus ipse è cœlo dedit, & q̄d nulli alteri hoim unq̄ datum est. Deinde idem testificatus est de Iesu, diuina autoritate, Ioannes Baptista, uir quo nullus eo tempore fuit sanctitate illustrior, & autoritate excellentior. His accessere miracula, quæ Iesus ipse publice ędidit, de quibus supra dixit, opera quæ dedit mihi pater ut perficiam ea, ipsa inquam opera, q̄ facio testificantur de me, q̄ pater miserit me. Sed nondum est finis testimoniorum dei de Iesu. Resurrexit enim Iesus à mortuis, ascēdit in cœlum, misit apostolis suis spiritum sanctum, dedit apostolis nomine suo donum ędēdorum miraculorum, uulgauit per apostolos Euāgelion suum in totum orbem terræ, & tutatus est illud contra oēm potentiam mundi, ac congregauit Ecclesiam suam ex omnibus gentibus. Messiam aūt hęc in terris peracturū, & hoc modo dn̄aturum prophetę multis ante seculis uaticinati sunt. Cū igitur deus hęc oīa, per Iesum Nazarenum, impleuerit ac perfecerit, nihil manifestius est, q̄ hunc Iesum esse uerum Messiam, filium dei. Habes, quō deus pater glorificauerit Iesum, de qua re dicit Iesus ipse, Est pater meus, qui glorificat me. Nam cum hoc Iesus diceret, gloria eius partim iam illustrata erat a' deo patre, per testimonium uocis è cœlo, q̄ testimonium Ioannis Baptistę, & per miracula, partim postea illustrabatur per resurrectionem à mortuis, per missionem spūs sancti, & per diuulgationem Euangelij in totum orbem terrę, partim adhuc illustrabitur, per glorioſum aduētum eius in nouissimo die. Quod si Iesus est Messias, quemadmodum deus testificatus est de ipso, quid, obsecro, aliud reliquum est, q̄ Iesum maiorē esse Abraamo & oībus prophetis? Sed nec illud est oscitanter prętereundum, quod Iesus addit, Quē uos, inquiens, deum uestrum esse dicitis, & tn̄ non cognouistis eum, ego autem noui eum &c. Hic enim iterum reprehendit Iudæos ignorantiæ dei, ac impietatis, haud obscure significans, q̄ nemo possit deum cognoscere, nisi habeat cognitiōem Iesu Christi. Deus enim totus est in Iesu Christo, et extra Christum non est deus. Quare, qui Christum ignorat, deū ignorat. Qui aūt nouit & habet Christum per fidem, is nouit & habet deum ipsum, cum omnibus suis bonis. Deinde ostendit Iesus ex offitio ac benefitio suo, q̄ non solum maior sit Abraamo, sed etiam q̄ benefitio ipsius Abraham adhuc uiuat, perpetuoq̄ sit uicturus. Abraham, inquiens, pater uester exultauit, ut uideret diem meum, uidit

& ga-

& gauisus est. Nam Abraham non hoc sensit, quod impij & imperiti Iudęi, se suapte natura satis habere uirium ad consequendam ueram iustitiam, & hæreditatem regni cœlestis, sed intellexit magnitudinẽ peccati naturã inhęrentis, ac reipsa comperit, se nec posse perfectam iustitiam facere, nec irã dei aduersus peccatum perferre, nec à perpetua damnatiõe seruari, nisi donetur aliena iustitia, & seruetur alieno beneficio. Quare suspirauit ad semen mulieris, q̃d initio mundi promissum erat, & de quo priores patriarchę multum ac diu prędicauerãt, ut cum de eo dictum esset, q̃ conterat caput serpentis, hoc est, potentiam Satanę, consequereť ex eo remissionem peccati, iustitiam ac uitam. Hoc enim illud est, quod Iesus, qui est hoc mulieris semen, dicit, Abrahã pater uester exultauit ut uideret diem meum. Quid aũt factum est? Postq̃ deus uidit Abrahamum maximo onere peccati & damnatiõis grauatum, & desiderio uerę iustitię ac salutis flagrantem, tanta clemẽtia prosecutus est eum, ut non solum reuelauerit ei ueterem & generalem prędicationem de semine mulieris, uerũ etiam præstiterit ei hoc beneficium, q̃ promiserit ei, se daturum hoc semen ex ipsius familia. Dicit enim, Per memet ipsum iuraui, benedicentur in semine tuo oẽs gentes terræ. Hoc aũt de Messia, qui est semẽ mulieris, ab initio orbis promissum, dictum esse, manifeste testatur tã prophetica, q̃ Apostolica doctrina. Itaq̃ cum antea ignotũ esset, è cuius patriarchę familia deus daturus esset semen mulieris, seu Messiam, nunc plane & perspicue dicitur, Messiam uenturũ è familia Abrahę. Quid ergo ad hęc Abraham? VIDIT (inquit) & gauisus est. Primum, nõ fit hic sermo de corporali uisu, sed de spũali, quo uidelicet diuinę promissiones uideri solent. Videntur autem per fidẽ. Quare uidere hoc loco est fidẽ habere, seu credere ei, quod uerbo dei promittit. Abraamo aũt promissum fuit, q̃ in semine suo, q̃ est Christus, benedicendæ essent oẽs gentes. Cum igitur Abraham adhiberet huic promissiõi fidem, recte dicitur uidisse diẽ Christi. Deinde, quod ait, Gauisus est, non intelligendum est de carnali gaudio, quod cõcipi solet è promissionibus rerũ corporalium, q̃ res cũ sint euanidę, fieri nõ potest, ut gaudium illud non intereat, sed intelligendum est de gaudio spuali, q̃d uenit è promissione rerũ cœlestium, q̃ cum sint æternæ, erit etiã hoc gaudium æternum. Nec potest hoc gaudium uerũ ac perfectũ esse, nisi habeas propitium deum, ac perpetuam iustitiam & uitã. Quare cum Christus dicit Abrahamum ex fide in ipsum gaudio exultasse, significat Abrahamum non solum iustificatum esse, sed etiam consecutum ęternam uitam per ipsum, ut etiamsi uisus sit suis coętaneis mori, non tã sit mortuus, sed uere adhuc uiuat, & sit ꝑpetuo uicturus. Quod de Abraamo dictum est, erit & de prophetis, & oĩbus pĩs dicendum. Hi enim exultauerunt, ut uiderent diem Christi, quia intellexerunt magnitudinem peccati sui, et grauitatem damnationis, propter peccatum,

Abraham seruatus est beneficio Christi.

Abraham uidit diem Christi

gaudium spirituale

nec potuerunt iuuari uel ſua uel aliorꝝ hom̃inum iuſtitia & induſtria, ideoq; ſuſpirarunt ad Chriſtum. Non flagrarunt deſiderio Chriſti, ut conſequerentur terrenam fœlicitatem, quam uidebant eſſe caducã, ſed ut conſequerentur cœleſtem fœlicitatem, hoc eſt, perpetuam iuſtitiam & uitam. Quid ergo factum eſt? Poſtq; uiderũt diem Chriſti, hoc eſt, crediderunt in Chriſtum, gauiſi ſunt, ſpũali uidelicet gaudio. Non potuiſſent autem tale gaudium concipere, niſi contigiſſent eis ſpũalia, cœleſtia & ęterna benefitia. Ac primum quidem reputati ſunt coram deo iuſti propter Chriſtum, quippe q; donata ſit ipſis tota et perfecta iuſtitia Chriſti, ut de ea tanq; propria in iuditio dei gloriarentur. Deinde ſeruati ſunt in morte, ne perirent, id quod reſurrectiõe manifeſtiſſime declarabitur. Hęc ſunt uere cœleſtia & ęterna bona, quę ſi cui contigerint, (id quod fit per Ieſum Chriſtum ſeruatorem noſtrꝝ) fieri non poteſt, quin tanto gaudio perfundatur, ut ſummam & perpetuam habeat fœlicitatem. Pauca quidem uerba loquitur Chriſtus cum ait. Abraham exultauit ut uideret diem meum, uidit & gauiſus eſt, ſed his multa & magna nos docet, ꝺ quibus unum & alterꝝ nunc recitabimus. Docet igitur nos Chriſtus his uerbis, q; patriarcharꝝ et noſtra religio acſi des, non ſint inter ſe diuerſa, ſed una & eadem religio. Non enim ſentiendum eſt, q; patres ſeruati ſint per merita operꝝ legis naturalis. Iudæi ſeruati ſint per merita operum legis ſcriptę, nos aũt, qui uocamur Chriſtiani, ſeruemur per opera legis Euangelicę. Sic enim nonnulli diſtinguũt uias ſalutis. Sed hi perſpicue produnt ſe nullã prorſus habere cognitionem piæ doctrinę, & hæc ſententia continet multos impios errores. Horum unus eſt, q; hi exiſtiment Euangelion Chriſti eſſe doctrinam legis. Cum eñ legant in Euãgelio, mulierẽ non eſſe aſpiciendam, ad concupiſcendam eam. Malo non eſſe reſiſtendum, ſed percutienti alteram maxillam prębendam, & multa id genus alia, putant Euãgelion hac doctrina prącipue cõſtare, et uocant has leges Euãgelicas. Sed maximum eſt diſcrimen inter legem & Euangelion. Nam Euangelion proprie eſt doctrina de Ieſu Chriſto, q; propter hunc ſolum conſequamur iuſtitiam & uitam æternam. Lex autem eſt doctrina de faciendo bono & iuſto, ac uitando malo & iniuſto, qualis eſt Decalogus, & ea quæ decalogum exponunt. Ac manifeſtum quidem eſt, q; in ſcriptis Euangelicis & apoſtolicis ſæpe doceatur, quid recte fieri debeat, quid ſecus fiat, hæc autem doctrina non pertinet proprie ad Euangelion, ſed ad legem & expoſitionem eius, quemadmodum alias ſepe demõſtrauimus. Quare magnus & pernitioſus error eſt ex Euangelio facere legem. Alter error eſt, q; exiſtiment aliam eſſe legem naturalem, qua patres uſi ſint, aliam, quę poſtea ſcriptis Moſaicis mandata eſt. Etſi enim, in inſtituenda politię moſaica acceſſerunt multa politica & Leuitica, quibus

patriarchę

Pelagius dixit, hoies uixiſſe iuſtos, primũ ex natura, deinde, ſub lege. Tertio ſub gratia Vide Augu. To. 7. de pctõ originali li ſecundo.

patriarchę non ſunt uſi, hæc tamen non ſunt diuerſa à lege naturali, ſed ſunt tantum determinatio legis naturalis ad certam politeiam. Nam de calogus ipſe lex eſt naturalis. Reliquę autem leges politicæ & Leuiticę ducunt originem ſuam ex decalogo. Magna igitur eſt inſcitia ſentire, ꝙ patres aliam legem habuerint, ꝙ quæ poſtea literis mandata eſt. Errant & in hoc uehementer, ꝙ putent homines conſequi iuſtitiam & uitam æternam propter merita ſuorum operum. Hæc eſt maxima impietas, quæ ſummam affert perniciem. Quare ut merito damnatur, ita etiam omni ſtudio fugienda eſt. Nam quod ad uias conſequendę ueræ ſalutis attinet, non ſunt diuerſę, ſed una tantum eſt patriarcharum, noſtra & omnium piorum, uidelicet Ieſus Chriſtus, & fides quę eſt in ipſum. Sicut enim Abraham, Iſaac, & Iacob, non potuerunt conſequi ueram ſalutem, & ingredi in regnum cœleſte, niſi uiderent diem Chriſti, ita nec nos poſſumus ueram conſequi ſalutem, & in regnum cœleſte ingredi, niſi hac uia, ut uideamus diem Chriſti. Viderunt quidem patriarchæ hunc diem uenturum, nos autem uidemus eum ueniſſe, ſed q̃d ad Chriſtum ipſum attinet, unus eſt, & tam maioribus, ꝙ poſteris eorum æqualiter propoſitus. Non enim, ut Petrus ait, aliud nomen eſt datum inter homines, in quo oporteat nos ſaluos fieri, præterꝙ Ieſus Chriſtus. Et iterum. Huic omnes prophetæ teſtimonium ferunt, ꝙ remiſſionem peccatorum accepturus ſit per nomen eius, quiſquis crediderit in eum. Ac rurſus. Quid tentatis deum, ut imponatur iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod neꝙ patres noſtri, neꝙ nos portare potuimus? Sed per gratiam Domini Ieſu Chriſti credimus, nos ſaluos futuros, quemadmodum & illi. Hic aperte dicit, patres non conſecutos eſſe ſalutem per legem, ſeu propter merita bonorum operum, ſed tantum per gratiam Ieſu Chriſti, ſicut & nos. Quare fides in Ieſum Chriſtum, una illa uia eſt, per quam ſolam poſſunt homines ueram & æternam ſalutem conſequi. Docet etiam Chriſtus in hac de Abraamo contione, quod corporalis mors in his, qui uident diem Chriſti, non ſit mors, ſed ingreſſus in ueram uitam. Iudæi enim dixerunt, Abraham mortuus eſt, Chriſtus autem uiciſſim reſpondet, Abraham uidit diem meum, & gauiſus eſt. Quo certe reſponſo ſignificat Abrahamum adhuc uiuere. Gaudium enim ſpirituale & cœleſte, quale Abraham concepit, eſt perpetua uita. Vnde & Chriſtus alias de uita Abrahami ait, Moſes dicit DOMINVM deum Abraham, & deum Iſaac, & deum Iacob. Deus autem non eſt mortuorum, ſed uiuorum. Omnes enim illi uiuunt. Quod ſi hi patriarchæ uiuunt deo, quamuis mortui, propterea ꝙ deus dicatur deus eorꝝ, perſpicuũ eſt, ꝙ etiã ꝓphetę & oẽs pñ, q̃ in Chriſtum crediderunt, & mortui ſunt, adhuc uiuãt, ꝓpterea ꝙ ſicut Deus dicitur deus patriarcharꝝ, ita dicatur & deus prophetarum ac om

Decalogus, lex naturalis

Via ad ſalutẽ una eſt, Ieſus Chriſtus.

Abraam uiuit.

nium piorꝝ. Quare, ſi credimus in Ieſum Chriſtum, ꝙ ipſe ſit iuſtifi-
cator & redemptor noſter, etſi uidemur huic mundo mori, tñ non mo
rimur Deo, qui & palã per excitationem à mortuis cõprobabit, nos in
terim uere uixiſſe. Sed quę Chriſtus contionatus eſt de Abraamo, ma-
» » gis pene abſurda ꝙꝫ quę prius dicta ſunt, uidentur Iudęis. Dixerunt er
» » go ad eum. Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham uidiſti.
Nam à natiuitate Abrahami uſqꝫ ad natiuitatẽ Ieſu Chriſti numerãtur
Ab Abraha-mo uſqꝫ ad Chriſtũ ſunt anni. 2012. pluſqꝫ duo millia annorꝝ. Vociferantur ergo Iudęi, quõ fieri poſſit, ꝙ
aut Abraham uiderit Ieſum, aut Ieſus uiderit Abrahamũ. Ac iterꝝ pro-
dunt ignorantiã ſuã & cęcitatẽ in doctrina religionis. Nam his uerbis
manifeſte ſignificant ſe nõ cognoſcere uel quõ patriarchę cõſecuti ſint
ſalutẽ, uel quis ſit Meſſias ille, qui per prophetas promiſſus erat. Qua-
» » re ut certo cognoſcatur, quis ſit Meſſias, dicit Ieſus. Amen amẽ dico uo
» » bis, anteꝫ Abraham naſceretur, ego ſum. Ieſus antea perſpicue ſignifi-
uit ſe eſſe uerꝝ Meſſiam, nunc hac uoce manifeſte ſignificat ſe eſſe uerꝝ
deum. Dicit enim ſe eſſe, priuſq̃ Abraham natus ſit. Primum aũt, Ieſus
non erat tunc homo. Numerantur em̃ pluſqꝫ duo millia annorꝝ, ut pau
lo ante diximus, poſt Ahrahamum, priuſqꝫ Ieſus homo eſt. Deinde Ie-
ſus non erat angelus. Nam de Meſſia ſcriptum eſt pſalmo nonageſimo
ſexto, ꝙ adorent ipſum oẽs angeli. Sic enim interpretatur hunc pſalmũ
de Meſſia, epiſtola ad Hebrꝛos cap. primo. Angeli aũt non adorant an
gelum, ſed uerum Dñm deum noſtrum. Et quanꝫ Chriſtus aliquoti-
es angelus uocatur, hoc tñ tribuitur ei non ſecundum ſpũm ſed ſecun-
dum carnem, qua eſt miſſus angelus ſeu nuntius in hanc terrã. Reliquũ
igitur eſt, ꝙ cũ Ieſus dicat ſe eſſe, priuſqꝫ Abraham natus ſit, perſpicue
ſignificet ſe eſſe uerꝝ Dñm deum noſtrꝝ. Et quia unus tm̃ eſt deus, ma-
nifeſtũ eſt, ꝙ extra Chriſtum, non ſit alius deus, & ꝙ qui nõ cognoſcit
nec habet Chriſtum, is nec deum cognoſcat & habeat. Sunt qdem ꝑter
Chriſtũ aliæ duæ ꝓſonę in diuina natura, pater & ſpũs ſanctus, nõ eſt
autẽ alius Deus prętereꝫ Ieſus Chriſtus Dñs & ſeruator noſter. Quod
cum Iudæi intelligerẽt Ieſum de ſe affirmare, iudicant hanc blaſphemi-
am, ut ipſi putabant, non amplius uerbis coarguendam, ſed lapidibus
» » uindicandam eſſe. Ideoꝫ tollebant lapides, ut iacerent in eum. Hęc eſt
fortuna piorum doctorum, quorum Chriſtus princeps eſt. Non enim
Piorum do ctorum fõr tuna. uno tantum perſecutionis genere, ſed duobus affliguntur ab impijs in
hoc ſeculo. Altero, uerbis, conuitijs, & uirulentiſſimis maledictis, al-
tero factis, lapidibus, gladijs, cruce, igni, & crudeliſſimis homicidijs,
idꝫ non eo modo, quo fures aut latrones affligi ſolent. Hi enim cum
prolata ſententia ducuntur ad mortem, habent qui afficiuntur erga ip-
ſos miſericordia, & conſolentur eos, illi autem in tanto ſunt odio, ut
qui ipſos trucidauerit, exiſtimet ſe expiare terrã, ne pereat, & facere o-
pus deo acceptiſſimum, tantũ abeſt, ut imparciatur eis miſericordiam.

Veniet

Veniet tempus, inquit Christus, ut quisquis interficiat uos, uideatur cultum prestare deo. Sed bene habet. Mundus conculcat eos pedibus, & obruit ipsos lapidibus, Deus aũt exaltat ipsos in regios honores, & coronat eos cœlesti gloria. Gaudete, inquit, & exultate, quoniam merces uestra copiosa est in cœlis. Quare non est propter crudelitatem impiorũ defitiendum à pia doctrina, sed potius perdurandũ est in ea propter gloriam, quæ oĩbus pĩjs apud Dñm Deum nostrũ reposita est, presertim cum deus pĩjs non largiatur tantum ęterna beneficia in cœlis, uerumetiam frangat conatus impiorũ, & tueatur pios etiam in hoc seculo, id quod uides in exemplo Iesu Christi. Cum enim Iudęi sustulissent lapides, ut iacerent in eum, abscondit se Iesus, & exiuit è tẽplo. Sed potuit, inquies, Iesus sese inuisibilẽ reddere diuina potentia, mihi aũt prę humana imbecillitate idem facere non licet, quõ igitur exemplo Christi bene in periculis confidere queam? Recte dicis, ꝙ Christus sit uerus deus, & potuerit sese diuina potentia inuisibilem reddere, sed tempore carnis suę susceptit etiã ipse humanas imbecillitates, & exinaniuit semet ipsum, forma serui assumpta. Quare quod hic in Christo gestum est, non est gestum ad ostentandã diuinam eius maiestatem, sed ad cõmendandã & illustrandam curam, quam deus pro oĩbus pĩjs in uocatione sua ambulantibus sustinet. Deus enim misit filium suum in hunc mundum, non ut tueretur ipsum tm̃ in periculis, sed ut propter ipsum rediret in gratiam cum oĩbus credentibus in eum, et tueretur etiam ipsos in oĩbus periculis suis, ut quod in capite Christo gestum est, hoc idem gereretur in membris. Hinc extant tot promissiões de diuina in aduersis protectione. Salus, inquit psalmus, iustorũ à Dño, & protector eorũ in tempore tribulatiõis. Et iterũ. Inuoca me in die tribulatiõis, et eruam te & honorificabis me. Ac rursus. Cũ ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eũ. Extant & uaria exẽpla diuinę liberatiõis. Quoties Dauid mirabiliter seruatus est, cũ iam manibus hostiũ suorũ teneretur? Elizęus circũdatus ab his, qui quęrebant aĩam eius ita seruaṫ, ut & hostes percutiant cęcitate, & ipse ducat eos captiuos in Samariam. Petrus educitur è carcere ab angelo. Paulus etiã inter lapides apud Lycaones, seruatus est. Itaqꝫ etsi incerti ac diuersi sunt modi diuinę liberationis, certissima tm̃ est liberatio ipsa, qua pĩ diuinitus seruant̃. Sed hic nobis considerandũ est, ꝙ in oĩbus periculis bene qdem cõfidendũ sit etiam de externa liberatione, non tm̃ existimes ꝙ hæc sit uera liberatio, & ꝙ perpetuo consequaris in hac terra, & in hac corporali uita liberationem. Non em̃ nati sumus hoĩes, ut perpetuam uitã in hac terra, & in hac mortali corpore agamus. Nõ habemus, inqt, hic manentẽ ciuitatẽ, sed futuram inquirimus. Quemadmodum em̃ hi, qui ad mercatũ proficiscuntur, solent diuerti ad aliena hospicia, non ut ibi semper maneãt Sed ut confectis negotijs suis, redeant ad suam domum, ita & nos ueni-

mus in hanc terrã tanc̃ꝫ in alienũ hoſpitium, nõ ut in ea ſemper uerſemur, ſed ut tranſigamus negotium, quod deus iuſſit, & abeamus iuxta uocationem dei ad cœleſtem patriã. Maximum autem omniũ negotiũ, quod nobis in iſto ſeculo tranſigendum erit, non hoc eſt, ut colamus agros, ut edamus & bibamus, ſed ut diſcamus Euangelion, & cognoſcamus dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Illa quidem opera, colere agros, et id genus alia facere, ſũt παρεργα et acceſſoria, hoc aũt uidelicet, Chriſtum cognoſcere uerum eſt ἔργον & principale negotiũ, cuius gratia hoĩes ſumus. Quare nihil nobis prius, nihil poſterius ſit, c̃ꝫ ut hoc negotium conficere ſtudeamus. Ac ſi quidem nondum aduenerit hora diuinitus conſtituta diſcedendi ex hoc ſeculo, nihil certius eſt, c̃ꝫ deum tueri nos, et conſeruare etiam externa liberatione in maximis quibuſcꝫ periculis. Veſtri, inquit, pili capitis omnes numerati ſunt. Si autẽ aduenerit hora illa, quam deus nouit, non ſeruamur quidẽ externa liberatione, ſed ſi cognouimus Chriſtum p̃ fidem, ſeruamur etiam in media morte ad externam uitam per Ieſum Chriſtum Dñm noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto deus benedictus in ſecula, Amen.

CAPVT NONVM

HOMILIA LXXIIII.

MVlta & magna ſunt pericula, quæ Ieſus hacſtenus ſubijt, ut mandatum Dei patris ſui conficeret, ac nobis opem & ſalutem ferret. Iudęi enim non ſolum inſidiabantur uitæ eius, & paulo ante lapidibus eum obruere conati fuerant, uerum etiam odio eius etiã alios homines ita perſequebantur, ut decreuerint, ſe è ſynagoga, hoc eſt, ut ipſi quidẽ ſentiebant, é regno cœleſti eiecturos, quisquis eũ pro Meſſia agnoſceret, ac confiteretur. Tot tamen ac tantis odijs & periculis Ieſus non cõmouetur, ut declinet ab offitio, ſed tanto fortius pergit Euãgelion ſuũ adnũciare, et miraculis illuſtrare, quanto crudeliori furore Iudęi in ipſum graſſabantur. Cuius rei perficiendę offertur ei hoc loco opportuna admodum occaſio in eo hoĩe, qui à natiuitate cæcus fuerat.

» » Prętereiens eñ Ieſus, (nimirꝫ Hieroſolymis, uel in plateis, uel prę foribus templi, ubi ſedere ſolebant mendici) uidit hoĩem cęcum à natiuitate, & interrogauerũt eum diſcipuli eius, dicentes: Rabbi. Quis peccauit, hic an parẽtes eius, ut cęcus naſceret? Non interrogant, nũ hęc cęcitas ſit ſupplitium pc̃ti, ſed quaſi nihil certius eſſet, c̃ꝫ ꝙ huic hoi contigiſſet cęcitas ꝓpter pc̃tũm, dubitãt nũ in ipſum an in parẽtes referẽdũ ſit pc̃tũm. Itaqꝫ ꝓdunt ſuo exẽplo iuditiũ humanę ſapiẽtię de afflictiõibus. Ho-

bus. Hoïes enim ſentiunt deum immittere in nos afflictiones tantum propter peccata, & ubi uiderint aduerſa, ibi iudicant eſſe merita pc̃tō-rum. Nam cum audiunt deum eſſe ſapientiſſimum & iuſtiſſimū, offiti um autē iuſtitię eſſe, innocentes tueri, & ſolos nocentes punire, exiſti-mant deum neminem punire aut affligere, niſi propter pc̃tā & ſcelera, & quemadmodum putant eū eſſe innocentem, quem uident multis cor poralibus benefitijs fœlicem eſſe. Promptuaria eorꝝ, inquit pſalmus, plena eructantia ex hoc in illud. Oues eorum fetoſæ abundantes in e-greſſibus ſuis, boues eorum craſſę. Non eſt ruina maceriæ neq; tranſi-tus neq; clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt populum, cui hæc ſunt, ita ſentiunt eum eſſe pc̃tōrem, ac propter peccata affligi, quem ui dent calamitatibus affectum. Hęc eſt illa cōtrouerſia, quam habuit Iob cum amicis ſuis. Iob enim affirmat ſe non eſſe à Deo afflictum propter pc̃tā ſua. Eliphaz autem amicus eius, Recordare, inquit, quis unq; in-nocens perijt, aut quādo recti deleti ſunt? Quin potius uidi eos qui o-perantur iniquitatem & ſeminant dolores, ac metunt eos, flante deo pe rijſſe, & ſpiritu iræ eius eſſe conſumptos. Et poſtea, etſi nunq; uiderat Iobem deſignare aliquod peccatum, ſed perſpicuū erat, Iobem ſemper honeſtiſſimam uitam duxiſſe, tamen quia uidet in eo preſentem calami tatem, accuſat eum magnorum ſcelerum, Abſtuliſti, inquiens, pignus Iob. 22. fratrum tuorꝝ ſine cauſſa, et nudos ſpoliaſti ueſtibus. Aquam laſſo non dediſti, & eſurienti nō dediſti panem. Nihil horum criminum fecerat Iob, quemadmodum deus ipſe dicit teſtimonium de innocentia eius, et extat cōfeſſio eius in ca. triceſimo primo, nihilominus tñ fingit de ipſo hæc crimina Eliphaz, propterea q̃ ſentiebat deum eſſe iuſtiorem, c̃q; qui tam grauiter affligat innocentem. Extat & tale iuditium inſulano-rum Melitenſium de Paulo, ut ſcribit Lucas in Actis apoſtolicis cap. uiceſimo octauo. Hi enim nunc̃q; antea uiderant Paulum, nec ullum eius pc̃tūm cognouerant, tamen ut uiderunt uiperam pendentē de ma-nu eius, dicebant inter ſe, Omnino homicida eſt homo hic, quem ſer-uatum è mari ultio non ſinit uiuere. Itaq; pronuntiant eum nocentē, q̃ uideant eū eſſe calamitoſum, adeoq; uulgare eſt inter hoïes, ut cum po natur eis ob oculos mendicus quiſpiā mutilus aut putridus, aut cęcus, ſentiunt eū idcirco tam horribiliter à deo puniri, q̃ fuerit fortaſſis in iu uentute ſceleratus. Sed Ieſus Chriſtus rep̃hendit grauiter hoc temerari um iuditium hoïm. Et reſpōdit diſcipulis ſuis. Neq; hic peccauit, neq; « parentes eius, ſed ut manifeſtent̃ opera dei in illo. Me oportet operari « opa eius, qui miſit me, donec dies eſt. Venit nox, quando nemo poteſt « opari. Quādiu fuero in mundo, lux ſum mundi. Primum, quod Chri-« ſtus dicit, Neq; hic peccauit, neq; parentes eius, non hoc ſentit, q̃ cæ-cus & parentes eius nullum omnino peccatum habeant. Omnis enim homo mendax. Et oēs peccauerūt, ac indigent gloria Dei. Ecce enim in

Venit nox / quando
nemo potest operari

peccatis cõceptus ſum, & in pctis concepit me mater mea. Sed ſentit, cp hęc calamitas non ſit huic cęco immiſſa propter aliquod pctũm uel ſuum uel parentum ſuorꝫ. Necꝫ hic, inquiens, peccauit, necꝫ parentes eius, uidelicet, ut naſceretur cęcus. Peccauerunt quidem filius & parẽtes, filius autem non eſt natus cæcus propter pctũm. Deinde addit ueram cauſſam, cæcitatis. Vt manifeſtentur, inquit, opera dei in illo, hoc eſt, ut gloria dei per miraculum illuſtretur. Sed paulo pluribus de ratione calamitatum & afflictionum dicẽdum eſt, ut excitemur ad pręſtandam in his ueram obedientiam Dño Deo noſtro. Hoĩes enim ſolent in aduerſis ualde impaciẽtes eſſe, & uirulenta ac cõtumelioſa uerba in quoſuis obuios proiicere. Negant deum eſſe autorem afflictionum, ſed tantum diabolum, & malos, ut aiunt, hoĩes, ideocꝫ meditãtur in homines ultionem. Quærunt remedia iniuſta, impia, & diuina lege prohibita. Cum iubentur bene confidere, deũ ſolere ſic uiſitare ſuos amicos, Malle igitur, inquiunt, deum eſſe hoſtem, cꝫ amicum meum. Et multa id genus alia blaſphema dicunt. Initio ergo conſiderandum eſt, cp etſi diabolus nuncꝫ non inſidiatur ſaluti hoĩm, & hoc unum agit, ut hominibus noceat, quoq̃modo poſſit, tamen deus ita muniuit homines, pręſertim pios angelis, imo caſtris angelorꝫ, ut diabolus nulli poſſit aliquid mali inferre, niſi Deo uolente & permittente. Vt enim nihil boni, ita etiam nihil aduerſi poteſt accidere hoĩ abſcꝫ uoluntate dei. Solum peccatum, non fit autore deo. Reliqua aũt omnia ſiue proſpera, ſiue aduerſa fiunt autoritate & adminiſtratione Dei. Ego Dñs, inquit, & non eſt alter, formans lucẽ, & creans tenebras, faciens pacem, et creans malum, hoc eſt, immittens bellum. Et iterum. Quis eſt iſte, qui dixit, ut fieret dño non iubente? Ex ore domini non egredientur nec bona, nec mala? Ac rurſus. Nonne duo paſſerculi minuto aſſe ueneunt, & unus ex illis non cadet in terrã ſine patre ueſtro? Veſtri uero etiam pili capitis oĩs numerati ſunt. Vide mihi exemplum Iobis. Etſi enim Satan cupiebat el magno deſiderio mala inferre, tamen ne ouibus quidem eius ante nocere potuit, cꝫ accepit à Dño poteſtatem. Nec eſt dubium, quin diabolus, cum ſit mendax, ſemper hoc conetur et meditetur, ut hoĩes decipiat. Et tamen nõ potuit prophetas Ahab ante decipere, cꝫ permitteretur ei à deo, quemadmodum teſtatur ſcriptura. In Euangelica hiſtoria diabolus petit, ut cribret apoſtolos, nequacꝫ hoc petiturus, ſi liceret ei pro ſua libidine in quoſuis graſſari. Quare calamitates & afflictiones non ſunt imputandę diabolo tancꝫ autori, ſed referendę ſunt in autorem deum. Deinde cognoſcendum eſt, cp deus non immittat hoĩbus afflictiones, niſi optimo conſilio. Etſi enim aliquoties affligit ſuum populum iratus, tamen finis irę eius eſt clementia & miſericordia. Viuo ego, inquit, nolo mortem pctõris, ſed magis ut conuertatur & uiuat. Percurramus igitur

Afflictionum ratio quæſit.

Eſa. 45.

Hiere 2 hre. 3.

3 Reg 22.

mus igitur cauſſas, propter quas deus ſolet hoīes affligere, ut ē ſingulis cognoſcamus, ꝙ deus immittendo aduerſa, non cogitet hominis interitionem ſed ſalutem. Vna eſt, ꝙ deus uult per afflictionem ducere hominem in agnitionem pc̄ti in carne & ſanguine latentis. Sunt em̄ multi honeſti & ſancti, qui obſequuntur quidem uocationi dei, magnitudinem aūt peccati, quod adhuc carni eorum inhęret, non tam probe agnoſcunt, quàm utile ipſis foret. Immittit ergo deus aduerſa, ut caro irritetur, & pc̄tūm eius agnoſcatur. Huius rei exemplum extat in Iobe. Hic erat teſte etiam deo, iuſtus idq; per fidem. Credidit enim deum eſſe ipſi propitium, propter ſemen mulieri promiſſum, id quod ſacrificiis ſuis ſignificauit, & ex hac fide ambulauit in bonis operibus. Geſtabat tamen adhuc in carne ſua pc̄tūm, quod à parentibus contraxerat, ſed non agnoſcebat illud prę uitæ ſuę honeſtate. Quare deus permittit, ut maximis doloribus obruatur, quo erumpente impacientia & blaſphemia, agnoſcat etiam ſuā carnē pc̄tō obnoxiam eſſe. In carne Petri magna erat imbecillitas & impietas, quā Petrus ne indicante quidem Chriſto ipſo agnoſcere uoluit. Quare deus cōniuet, ut ſerui ſacerdotum incurrāt in ipſum, tanq; ad ſupplitium rapturi, & occiſuri, quo perſpicue diſcat, quid hactenus in carne & ſanguine ſuo latuerit. Ducimur autem à deo in agnitionem pc̄ti, non hoc conſilio, ut in pc̄tō pereamus, ſed ut excitemur ad quęrendam opem & remiſſionem peccati, in Ieſu Chriſto filio dei. Concluſit (inquit) deus oēs ſub incredulitatem, quid? ut oēs perirent? Minime, ſed ut omnium miſereret. Et iterꝝ. Concluſit ſcriptura omnia ſub pc̄tūm, ut promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daret credētibus. Manifeſtum igitur eſt, ꝙ qui affligitur, ut diſcat agnoſcere pc̄tūm ſuum in carne latens, non affligatur ſuo malo, ut pereat, ſed ſuo bono, ut ſeruetur. Altera cauſſa afflictionum eſt, ut pc̄tūm opere deſignatum, et actione ſua iam prę teritum agnoſcatur. Sunt enim, qui etſi grauiſſima perpetrarunt ſcelera, tamen non agnoſcunt magnitudinem eorꝝ, nec ducuntur pœnitentia, ſed ſecure ambulant ad facienda uel eadem iterum, uel etiam maiora. Quare deus conijcit eos in calamitates, ut his excitati recenſeant ſecum Decalogum, & excutiant quę præcepta uiolauerint, & quantum aduerſus deum autorem calamitatum peccauerint. Iſraelitę inſtituerunt idolatrian, & coluerunt Baalim atq; Aſtaroth, poſtq; uenerunt in terram Canaan. Etſi autem admonebantur de his pc̄tis contionibus prophetarꝝ, tamē non agnoſcebāt grauitatem huius peccati, ut reſipiſcerent. Traditi igitur ſunt in manus hoſtium ſuorꝝ, quemadmodum totus liber Iudicū teſtatur, ut excitati calamitatibus cognoſcerent quid aduerſus deum peccaſſent. Manaſſes rex Iuda, non ſolum ipſe horribiliter aduerſus Deum peccauit, ſed etiam ſeduxit Iudam & habitatores Hieruſalem. Et cum reprehenderetur à prophetis, tantum abfuit, ut re-

Iobi iuſtitia.

4. Reg. 21.

ſipiſceret, ut etiam prophetas ipſos trucidaret. Sãguinem innoxium, inquit ſcriptura, fudit Manaſſes multum nimis donec impleretur Hieruſalem uſq; ad os. Quid ergo factum eſt? Deus tradidit Manaſſen hoſtibus ſuis, qui uinctum catenis & compedibus duxerunt in Babylonem. Tradidit aũt eũ hoſtibus hoc cõſilio, ut uinculis admonitus, cõmemoraret ſecũ Decalogum, & cõſideraret quantum aduerſus legẽ dei peccaſſet. Eodem conſilio dei fit, ꝙ hi qui publica ſcelera deſignant, capiantᷣ & afficiantur legitimo ſupplitio à magiſtratibus. Non enim agnoſcũt magnitudinem ſceleꝝ ſuorum, ideoq; traduntur diuinitus ſupplitio, ut reuocentur ad conſiderationem pctõrum ſuorum, & agnoſcant grauitatem eorum. Ducuntur aũt & hi ad agnitionem peccatorum, non ut pereant, ſed ut ſeruentur, uidelicet, ut excitentur ad inqrendum Chriſtum, & in Chriſto ſalutem conſequantur. Tertia cauſſa afflictionum eſt, ne in poſterꝝ peccet. Tanta emꝫ eſt imbecillitas hoĩm, ut ſi contingat eis tranqlla & fœlix uita in hoc ſeculo, non contineant ſe, quin peccent. Deuter. 32. Incraſſatus eſt dilectus & recalcitrauit, incraſſatus impinguatus dilatatus. Dereliquit factorẽ ſuũ, & receſſit a' deo ſalutari ſuo. Si contigerint diuitiæ, hoĩes abutuntur eis ad luxum, & oppreſſionem pauperum. Si ſanitas corporis, ſi magiſtratus contigerit, ſumunt occaſiõem graſſandi in quoſuis. Quare ſolet deus calamitates congerere in hoĩes, & eos coñjcere uel in paupertatem, uel in ęgrotationem, uel in abiectum genus uitæ, ut libido ueteris Adę cõpeſcatur, et ſpũi ſubñjciaᷣ. Quid autẽ melius, qd utilius, q̃ peccata cauere? Cum igitur deus immittit nobis calamitates, ut peccata uitemus, manifeſtum eſt, ꝙ his calamitatibus cõſulat noſtrę ſaluti. Quarta cauſſa afflictionum eſt, ut alter alterius ſupplitio admonitus, à peccando deterreatur. Ad gentes dicit Dñs in Hieremia. Ecce in ciuitate in qua inuocatum eſt nomen meum, ego incipio affligere, & uos quaſi innocẽtes & immunes eritis? Sic proponit Chriſtus etiam ſuam calamitatem meditandam. Si hoc, inquiens, faciunt in uiridi, in arido quid fiet? Dauidi remiſſum erat peccatum, & erat ipſe iuſtificatus per fidẽ, nihilominus tñ coñjciᷣ in afflictiones, ut ſit exemplum, quo alĩ à peccando deterreantur. Verum tamen, inqt, qm̃ blaſphemare feciſti inimicos nomẽ Dñi ꝓpter uerbũ hoc, filius qui natus eſt tibi, morte morieᷣ. Deterrere aũt exemplo ſuo alios a' peccando, cultus dei eſt, & offitium deo gratũ. Quare deus non abñjcit à ſe hoĩes afflictiõibus, ſed potius uocat eos ad ſuum cultum, ut ſint miniſtri quibus inuitet alios homines ad pietatem. Quinta cauſſa eſt, ut deus excitet homines ad orationem, & conferat ipſis maiora benefitia, q̃ antea dederat. Homines emꝫ fiunt in rerꝝ fœlicitate ignaui & torpidi ad inuocandum nomen Dñi, & ad petenda benefitia eius. Oĩno aũt uult deus ut inuoceᷣ, & paratior eſt ad benefaciendum nobis, q̃ nos ad petẽda eius benefitia.

nefitia. Quare permittit, ut obruamur aduerſis, quo expergiſcamur & capeſſamus inuocationē, qua excitatus largiat nobis maxima quęq; bñ fitia. Inuoca me, inqt, in die tribulatiōis, et eruā te, et honorificabis me. Inuocare aūt deum, magna eſt pietas, & accipere bñfitia dei, magna eſt utilitas. Deus igitur affligendo nos aduerſis, non uult interitum, ſed ſa lutem noſtrā. Poſtremo accedit huc & illa cauſſa, quā Chriſtus hoc loco recitat. Vt manifeſtentur, inqt, opera dei in illo. Etſi em̄ deus, ſi iuxta pctā hoim iudicare uellet, poſſet optimo iure quemuis condemnare non ſolum in ęcitatem, ſed etiam in perpetuum ignem inferni. Si iniqtates obſeruaueris dñe, domine quis ſuſtinebit? tamen in inferendis calamitatibus non ſemper reſpicit pctā, ſed nonnunq; cogitat per calamitates gloriam nominis ſui illuſtrare. Hoc dei conſilio hic homo, de quo nobis nunc ſermo eſt, natus eſt cæcus, uidelicet, ut reſtitueret ei uiſus per Chriſtū, & gloria Chriſti filij dei illuſtraretur. Eodem cōſilio, Ioſeph coniectus eſt in carcerē, non q; deus reſpiceret pctā eius, ſed ut nomen Dei per Ioſephum in tota Ægypto clarę fieret. Non diſſimili conſilio paſſus eſt deus, ut Dauid eiiceret in exilium a Saule, quo admirabili reſtitutione eius in regnū, agnoſceretur magna dei induſtria & clementia, qua ſolet ex abiectiſſimis facere illuſtriſſimos. Idem ſentiendū eſt de Apoſtolorę & aliorę piorę afflictiōibus, ad quas deus idcirco connituit, ut admirabili ipſorę conſeruatiōe perſpicuū fieret, deum eſſe adiutorem in neceſſitatibus, & liberare ſperātes in ipſum. Quare corrigendum eſt humanū iuditium de afflictiōibus, nec cōtinuo condēnandus eſt pctī is, qui affligitur, ſed cū uidemus hoies peccare, ſentiendum quidem eſt, q; deus odio habeat pctūm, et ſit pctūm puniturus, cum aūt uidemus eos hoies, quos ſcimus eſſe honeſtos & pios affligi, cogitandū eſt, deum multas habere cauſſas inferendæ calamitatis, ideoq; non eſt temere de honeſtorę hoim afflictionibus pronunciādum. Deinde, cum deus affligat hoies non ut pereant, ſed ut ſeruent, quēadmodum ſupra demonſtrauimus, non ſimus aduerſus deū & hoies uirulenti, ſed ſufferamus afflictiōes æquo aio, non quęramus impia remedia, ſed utentes licitis remedijs cōfugiamus pijs precibus ad autorem afflictionum, & maneamus in uocatiōe dei, ut clemētia eius liberemur. Quę cū ita ſe habeant, pergamus ad perſtringenda ea, q̄ ſequuntur. Me, inqt, oportet operari opa eius, qui miſit me, donec dies eſt. Venit nox, quādo nemo poteſt operari. His uerbis cōtionatur Chriſtus de offitio legatiōis ſuę, & interim ſignificat ſe moriturę. Dies em̄ eſt, tempus illud, q̄ Ieſus prędicauit Euangelion ſuū in terra. Nox aūt dicitur, tempus illud, quo captus eſt à Iudęis, et crucifixus ac mortuus. Hęc eſt, inquit, hora ueſtra, et poteſtas tenebrarę. Quod ergo Chriſtus dicit hanc habet ſententiam. Deus pater miſit me in hanc terram ut ædam miracula, donec iuxta me

am functionem adnuntio inter uos Euangelion meum. Non existime/tis aũt, me perpetuo prędicaturum in hac terra Euangelion, & ædituꝝ miracula. Veniet em̃ tẽpus quo cõprehendar & occidar, q̃d erit tẽpus noctis, quo nec prędicabitur Euangelion, (uos enim fugietis & dere/linquetis me solum) nec ędentur miracula. Hæc contionatur Christus discipulis suo quodam consilio, primum, ut cum uenerit nox, hoc est, cum Christus non amplius ędiderit miracula, sed crucifixus & mortu/us fuerit, non offendantur. Dixi, inquit, uobis, priusq̃ fiat, ut cum fa/ctum fuerit, credatis. Et mox. Hęc locutus sum uobis, ut ne quid offen/damini. Deinde ut discant, q̃ regnum suum non sit mundanum. Existi mauerũt enim, q̃ Christus aliquandiu sit ęditurus miracula, & postea collecta populi multitudine, susceпturus externum imperium huius mundi. Hanc opinionem refutat, cum ait, Venit nox, quando nemo po test operari, hoc est, ueniet crux & mors, quo tempore non ędam mira/cula. Sed quid? num Christus post mortem suam non est lux? imo uero maxima & clarissima omnium lux est. Etsi enim breui tempore non lu/xit, sed uisus est ęternis tenebris immersus, tñ per has tenebras euasit in splendidissimam lucem. Minuisti, inquit, eum paulominus ab ange lis, gloria & honore coronasti eum & constituisti eum super opera ma nuum tuarum. Et iterum. Factus est obediens usq̃ ad mortem, mortem autem crucis. Quapropter & deus extulit eum in summam sublimita/tem, ac donauit illi nomen, quod est supra oẽ nomen. Quare cum Chri stus factus sit per tenebras mortis lux clarissima, sectemur hanc lucem, ut & nos euadamus tenebras mortis ad cœlestem splendorem. Sed ui/
» » dendum nunc erit, quõ cæcus receperit uisum. Hoc cum dixisset Iesus,
» » inquit Euangelista, expuit in terram & fecit lutum ex sputo & illeuit lu
» » tum super oculos cęci, & dixit ei, Vade, laua in piscina Siloe, quod si
» » interpreteris, sonat, Missus. Abijt ergo & lauit, & uenit uidens. Omni no admirabile est, non tam q̃ cæco restituitur uisus, q̃ quo modo re/stituitur. Vide enim mihi quibus cęrimonijs, & quo malagmate utat Christus ad restituendum cæco uisum. Expuit in terram, facit massam luti, Hac illinit oculos cæci. Mittit deinde cęcum ad piscinam Siloe, cu ius etiam fit mentio apud Esaiam cap. octauo, & apud Lucam cap. deci mo tertio. Interpretatur autem Euangelista nomen Siloe, quasi diceret, Recte conuenit, q̃ cæcus ad hanc piscinam MISSVS sit. Si enim hoc nomen Siloe exponas, significat MISSVM. Mittit aũt Christus cæcũ ad hanc piscinam, ut abluat iterum massam luti, & sic recipiat uisum. Quid ad hęc dicemus? An Christus non potuit uno uerbo restituere uisum cæco, quemadmodum aliàs fecit? certe potuit, Sed libuit ei nunc his cærimonijs uti, idq̃ suo quodam consilio. Primum enim, quemad modum propheta Elizęus non continuo sanauit Naemanum Syrum à lepra,

lepra, ſed miſit eum ad Iordanem, ut ſepties in eo lauaretur, et Chriſtus ipſe aliâs non mundauit ſtatim leproſos, ſed miſit eos ad ſacerdotes, hoc nimirum agẽs, ut & fides eorum exerceretur, & miraculum hac occaſione magis illuſtraretur, ita & hoc loco non reddit cæco uiſum uno momento, ſed illinit oculos eius luto, & mittit eum ad piſcinam, ut lutum abluat, idq; fecit hoc conſilio, partim ut obedientia cęci probaret, partim ut miraculum fieret illuſtrius. Erat em̃ ſabbatum, quo phariſæi exiſtimabant nihil tale facere licere, quemadmodum poſtea ſequitur. Quare, cum homines cognoſcebant iſta in ſabbato facta eſſe, diligentius perſcrutabantur de miraculo, & fiebat miraculum tam uulgatius, q̃; nobilius. Nos autem admonemur exemplo cęci, ut diuinę uocatiõi ſemper obediamus. Nam ueriſimile eſt, q; quę Chriſtus expuendo & faciendo luto, ac illinendis oculis, & præcipiendo lauationem in Siloe, fecerit, uiſa ſint initio, etiam ipſi cæco ridicula, inepta, & aliena à recuperando uiſu, Sed quia uocationi & mandato Chriſti obediũt, conſecutus eſt, quod optauit, ita etſi deus nos uocat ad ea facienda aut perferenda, q̃ uidentur nobis à uotis et optatis noſtris alieniſſima & abſurdiſſima, tñ obediendum eſt diuinę uocationi, cuius certiſſimus finis eſt liberatio & ſalus, etiamſi ea quę intercedunt, haudquaq; congruere uideantur. Deinde uoluit Chriſtus his cęrimonijs ſignificare quanta eſſet autoritas, & efficatia Sacramentorum ſuorum. In regno Pontificio uſitatum fuit, oculos infantis ad baptiſmum allati, luto per ſputum ſubacto illinere. Chriſtus aũt non uoluit hoc ſuo exemplo præciperе Eccleſię, ut talem cęrimoniam in baptiſmo uſurparet, ſed tantum uoluit docere, ſacramenta, quę ipſe inſtituit, & quibus Eccleſiam uti iuſſit, non eſſe uana, nec inania. Quid enim ineptius & incongruentius uideť ad reſtituendum uiſum cęco, q̃; lutum ex ſputo facere, & ſuper oculos cæci illinere? Et tamen hoc lutum manibus Chriſti acceptum, & ad reſtituẽdum uiſum ordinatum, neceſſe habet cęci oculos illuſtrare. Nam cũ Chriſtus ſit oĩpotens oĩpotentis dei filius, fieri non poteſt, ut quod in manus ſumit, & ad certum opus peragendum uerbo ſuo ordinat, non ſit efficax. Accepit quinq; panes & duos piſces in manus, & uoluit ut paſcerentur ex eis quinq; millia hoĩm. Itaq; hi panes & piſces neceſſe habuerunt perficere id, ad quod ordinati erant. Sic & in baptiſmo accipit in manum aquã, (iubet enim ſuo nomine baptiſare, quod certe eſt aquam in manum ſuam accipere) & uult, ut abluat peccata eius, qui baptiſatur. Quicunq;, inquit, crediderit & baptiſatus fuerit, ſaluus erit. Et Paulus ait, Chriſtus expoſuit ſemetipſum pro Eccleſia, ut illam ſanctificaret mundatã lauacro aquę per uerbum. Quare, quicunq; accipit aquam baptiſmi per fidem in Chriſtum, cõſequitur remiſſionem oĩm peccatorũ. Sic & in cœna dñica Chriſtus ipſe accipit in manus ſuas pa-

obedien dum e dunc. manda t

Sacramentorum efficatia

Baptiſmus.

Cœna Dominica.

nem & uinum, & addit uerbum ſuum, quo ſanctificat panem et uinum in corpus & ſanguinem ſuum, ut afferant pie ſumentibus remiſſionem peccatorum & uitam æternam. Fieri autem non poteſt, ut manus & uerbum Chriſti ſint inefficatia. Quare qui ex fide in Chriſtum accipit panem & uinum cœnæ dominicæ, accipit etiam corpus & ſanguinem Chriſti, & in his remiſſionem peccatorum, ac æternam uitam. Poſtremo, quia hoc miraculum teſtatur Ieſum eſſe à deo miſſum, (Niſi enim hic eſſet à deo, ut poſtea ſequitur, non potuiſſet facere quicq̃) confirmat ueritatem totius Euangelij eius, uidelicet, quod ipſe ſolus ſit uerus Chriſtus, filius dei, redemptor & ſeruator noſter. Reponamus igitur hoc miraculum alta mente, ut cognita certitudine & ueritate Euangelij obediamus Chriſto per fidem, & conſequamur in ipſo ueram ſalutem, qui eſt unà cum patre & ſpũ ſancto deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA LXXV.

MAgna & incredibilis res eſt, oculos eius hominis, qui à natiuitate uſq; ad iuuentutem cæcus fuit, aperire. Nam priuſq̃ Ieſus Chriſtus uenit in hũc mundum, nemĩnem unq̃ hoc poſt hominum memoriã feciſſe, compertum eſt. Ac in morbis quidem oculorum ſua ſunt remedia, in agnata autem cæcitate, nullus unq̃ remedium inuenire potuit. Quare poſtq̃ Euangeliſta cõmemorauit inſolitum miraculum, prudenter facit, q̃ attexat narrationem de controuerſia, quæ propter hoc miraculum inter Iudæos coorta
» » eſt, ut hac occaſione miraculi certitudo probaretur. Vicini, inquiens,
» » & qui uiderant eum prius, q̃ mendicus eſſet, dicebant, Nonne hic eſt,
» » qui ſedebat & mendicabat? Alij dicebant, Hic eſt. Alij rurſus, Similis
» » eſt ei. Ille dicebat, Ego ſum. Dicebant ergo ei. Quõ aperti ſunt tibi oculi? Reſpondit ille & dixit. Ille homo, qui dicitur Ieſus, lutum fecit, & inunxit oculos meos, & dixit mihi, Vade ad piſcinam Siloe, & laua. Vt
» » aũt abij & laui, uiſum recepi. Dixerunt ergo ei. Vbi eſt ille? Ait, Ne
» » ſcio. Adducunt ad phariſæos eum, qui dudum cæcus fuerat. Erat aũt ſabbatum, cum lutum faceret Ieſus, & aperiret oculos eius. Iterum ergo interrogabant & eum phariſæi, quõ uiſum recepiſſet. Ille aũt dixit eis,
» » Lutum mihi impoſuit ſuper oculos, & laui & uideo. Dicebant ergo ex
» » phariſæis quidam. Non eſt hic homo à deo, quia ſabbatum non obſeruat. Alij aũt dicebant. Quõ poteſt homo pctõr hæc ſigna ędere? Et diſ
» » ſenſio erat inter eos. Dicunt cæco iterũ. Tu q̃d dicis de illo, quia aperuit tibi oculos tuos? Ille aũt dixit, Propheta eſt. Nõ crediderunt ergo Iudæi de illo, q̃ cæcus fuiſſet, et uiſum recepiſſet, donec uocauerunt parentes eius, qui uiſum recepat, & interrogauerũt eos dicẽtes. Hic eſt filius
» » ueſter, quẽ uos dicitis cæcũ natũ eſſe? Quõ ergo nũc uidet? Reſpõderũt

eis paren

eis parẽtes eius & dixerũt. Scimus, ꝙ hic est filius noster, et ꝙ cęcus natus est, quomodo autem nunc uideat, nescimus, aut quis eius aperuerit oculos, nos nescimus, ipse ætatem habet, ipsum interrogate, ipse de se loquetur. Hęc dixerunt parentes eius, ꝙ timerent ludęos. Iam enim conspirauerant ludæi, ut si quis eum confiteretur esse Christum, è Synaga ęjceretur. Propterea parentes eius dixerunt, Ætatem habet, ipsum interrogate. Hactenus Euangelista. Vides autem ex hac narratione, duplicem controuersiam inter ludæos ortam. Alteram de miraculo, num uere sit æditum. Alteram de autore miraculi, num is sit ex deo, hoc est, num habeat diuinam uocationem, & fungatur diuino opere. Necessarium autem est, ut ueram habeamus cognitiõem de miraculis Christi. Nam Christus sæpe ac multum citat testimonium suorum miraculorę. Opera, inquiẽs, q̃ ego facio, testantur de me, ꝙ pater miserit me. Et, Si mihi nõ uultis credere, operib. credite. Huc accedit, ꝙ etiã Ethnici quędam miracula de dijs suis commemorant, quę tamen aut sunt ficta, aut magicis artibus ædita. Cognoscenda igitur est ueritas ac certitudo miraculorę Christi, ne inter impostoras & prestigias numerentur. Porro cum hoc miraculum, quod Euangelista de cæco nato narrauit, sit unum è precipuis, non sine diuino cõsilio factum eũ, ꝙ de ueritate eius seuerissime & exactissime tã priuatim ꝙ publice sit inquisitum. Quare audienda sunt testimonia. Ac primi omniũ testes sunt discipuli, qui nõ interrogassent Christum de pctõ cęci aut parẽtum eius, nisi probe cognouissent, hunc hominem fuisse à natiuitate cæcum. Eodem, qui sciebant ipsum cęcum fuisse, reipsa cognouerunt eum recepisse uisum, per Iesum Christum. Alij testes sunt uicini, qui etsi attoniti improuiso miraculo, initio dubitant de mendico, tamen re certius explorata, uident & cognoscunt hunc hominem, qui nunc uidet, eum ipsum esse, qui à natiuitate cęcus fuerat. Deinde cęcus ipse testis est, qui toties commemorat, quid de ipso gestum sit. Sed hæc tractata fuerunt priuatis tantum colloquijs, & cæcus uisus est id nullo suo periculo affirmare. Quare, ut miraculum illustrius fiat, & certius probaretur, tractatur etiam hoc negotium publice coram magistratu. Adducitur ergo is, qui cæcus fuerat ad Pharisæos. Nam penes hos erat summus inter ludæos magistratus, presertim in ijs rebus, quæ ad religionem pertinebant. Quid igitur factum est? Res geritur magna diligentia & seueritate. Pharisæi enim, coacto concilio, primum, hominem ipsum, qui cæcus fuerat, audiunt, & inuestigant ac explorant omnia. Homo autem, etsi minis terrebatur, & uidebat magnum sibi periculum impendere, si ueritatem rei, quam intelligebat pharisæis displicere, fateretur, tamen constanter affirmat, quę gesta sunt, & perseuerat firmiter in confessione. Deinde, cum pharisæi non crederent hunc fuisse cęcum, uocãt parentes eius, qui etsi erãt meticulosi, tamen ingenue fatentur hunc

Miraculorũ Christi certitudo.

filium ſuum fuiſſe à natiuitate cæcum. Itaq; probatum eſt tam priuatim q̃ publice, q̃ huic cæco reſtitutus ſit uiſus per Ieſum mirabiliter. Reliquum autem nunc eſt, q̃ cum hoc miraculum ſit et uerum et certum, do ctrina etiam huius Ieſu, qua ſe Meſſiam ſeu Chriſtum affirmauit, uera, ac certa ſit, nec alius ſeruator ſit agnoſcendus præter hunc Ieſum Chriſtum. Multa alia ſigna, inquit Ioannes, fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorũ ſuorum, quę non ſunt ſcripta in hoc libro. Hęc autem ſcripta ſunt, ut credatis q̃ Ieſus eſt CHRISTVS, ille filius Dei, & ut credentes uitam habeatis per nomen eius. Sed audiamus & alteram controuerſiam de autore miraculi. Nam hoc miraculũ ędítum erat in die Sabbati, quo phariſæi iudicabant non eſſe licitum, maſſam ex luto facere, oculos inungere, & lauare. Damnant igitur autorem miraculi, hic homo, inquiunt, non eſt ex deo, quia non obſeruat ſabbatum. Itaq; oritur controuerſia, nũ homo peccator poſſit miracula ędere. Primum igitur, Chriſtus non uiolauit hoc opere ſabbatum, iuxta ſententiã diuinę legis, ſed tantum iuxta opinionem phariſæorũ, & traditiones eorum, quemadmodum alias demonſtrauimus. Deinde uſitata eſt quæſtio de autoribus miraculorũ, num peccatores poſſint ędere miracula. In Exodo enim extãt miracula Ægyptiacorum Magorum. Et Moſes teſtatur pſeudoprophetas poſſe ſigna & prodigia prædicere. Dicit & Chriſtus ipſe. Surgent pſeudoChriſti & pſeudoprophetę & dabunt ſigna magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur, ſi fieri poſſit, etiã electi. Quid igitur dicemus? Si impij & mendaces poſſunt ędere miracula, quõ ueritas doctrinę Chriſti ex miraculis eius probabitur? Cõſiderandũ ergo eſt, q̃ cum hoc loco dicitur, Quõ poteſt homo peccator hæc ſigna ędere? nomine pctõris non intelligatur quiuis peccator, generaliter, ſed tantum pſeudopropheta aut mendax doctor. Non enim dubium eſt, quin etiam hi homines, qui fuerunt alioqui peccatores, ſed pia docuerunt, ędiderint uera ac diuina miracula. Si em̃ carnem & ſanguinem conſideraueris, pctõr fuit Moſes, peccatores fuerunt, Elias & Elizęus, pctõres fuerunt Apoſtoli, & tamen ędiderũt diuina uirtute magna & illuſtria miracula. Qui aũt talis eſt pctõr, ut nõ ſolum impie agat, ſed etiam impia et mẽdatia doceat, fieri nõ poteſt, ut is uera ac diuina miracula ędat. Nã uera & certa miracula nõ poſſunt ędi, niſi diuino fauore et potẽtia. Deus aũt, ut odio habet mendatiũ et impietatem, ita nõ confirmat mendatium ſuo fauore & ut poſtea ſequitur, Deus non exaudit peccatores, non approbat miraculis ſuis impiã doctrinam pſeudoprophetarũ. Permittit quidem deus, & cõniuet aliq̃ties, ut pſeudoprophetæ uideantur miracula ędere, quemadmodũ uides in magis Ægyptiacis, & alijs impijs doctoribus, quorũ ſupra mentionem fecimus, ea aũt miracula non ſunt uera, ſed p̃ſtigię & illuſiões oculorũ. Et quę præter dęmonum impoſturas nat

Miracula ędere nẽ poſſint peccatores.

posturas narrantur ab Ethnicis, ea partim sunt conficta, partim ui naturæ facta, herba uidelicet adhibita, aut lapide. Deus autem conniuet ad ficticia miracula impiorum suo quodam consilio, uidelicet, ut pioꝝ fides probet, & incredulorum ac impœnitentium impietas puniatur. Non audies, inquit, uerba prophetę illius aut somniatoris, quia tentat uos deus uester ut palam fiat, utrum diligatis eum an non in toto corde & tota anima uestra. Et Paulus. Aduentus (inquit) iniqui illius est secundum operationem Satanę cum omni potentia & signis ac prodigijs MENDACIBVS, & cum oī deceptione iniustitię in ijs qui pereunt, pro eo ꝙ amabilem ueritatē non receperunt in hoc, ut salui fierent. Et propterea mittit illis deus efficatiam illusionis, ut credant mēdatio, ut iudicentur oēs, qui nō credunt ueritati, sed approbauerūt iniustitiam. Quę cum ita se habeant, manifestum est, ꝙ qui sunt tales pc̄tōres ut impia doceant, non possint uera ac certa miracula ędere, sed si permittitur eis diuinitus, ędunt tantum eiuscemodi miracula, quę non sunt nisi prestigiæ, & oculoꝝ illusiones. Sed pręter hoc, aliud magnum est discrimen inter diuina & dæmoniaca, inter uera & falsa miracula. Nā Satan conaī fallacibus suis miraculis uetus uerbū dei iam ante diuinitus confirmatum abolere, & impietatē mendaciter conficta stabilire. Vetus uerbum dei est. Nō inueniatur in te qui obseruet somnia atꝙ auguria, sed ꝓphetam, quē Dns deus tuus de tua gente suscitabit, audies. In Ethnicismo aūt confícta fuit impietas augurandi. Negabant enim augures quicꝙ posse mutari, aut nouum constitui, nisi aues addixissent. Quam sententiam, cum quidam irrideret, commemorant hoc miraculum accidisse. Agedum, inqt ille, diuina inaugurato, fieri ne possit, quod nunc ego mente concipio? Cum augur rem augurio expertus futuram dixisset. Atqui hoc agitaui animo, inquit, te nouacula cotem discissurum. Cape hęc & perage, quod aues tuę fieri posse portendunt. Tum augurem haud cunctanter discidisse cotem ferūt. Primum, incertum est hoc ita contigisse. Nam qui hæc scribunt, non ipsi fuerunt spectatores, sed tantum famę, qui est sermo sine ullo certo autore dispersus, recitatores. Deinde, etiamsi tale quid contigisset, tamen nō fuit nisi aut illusio oculorum, aut arte quadam confectum. Adamantis duritia alioqui indomita est, & tamen fertur hircino sanguine rumpi. Quid si etiam augur tali quodam ingenio cotem discinderit? Postremo hoc figmentum abolet uetus uerbum Dei prius confirmatum, de fugiendis augurijs, et stabilire conatur impietatem. Vetus uerbum Dei est, Non quęras à mortuis ueritatem. Et, Solus Christus est expiatio peccatorum nostrorum. In regno autem Pōtifitio, cōfictus fuit ignis, ut uocant, purgatorius, in quo animę post mortem expient peccata sua. Et quo hæc sententia confirmetur, narrari solent quędā miracula. Spūs enim audiebant noctu uagari

Tarquinius priscus Actium Neuium augur.

Spiritus tu multuosi.

& tumultuari. Deinde, adiurati, reſpondebant, ſe maximos ſuſtinere crutiatus in igni purgatorio, poſſe autem, recitatis triginta Miſſis liberari. Quid ergo ad hęc dicemus? primum, ſępe ac multũ deprehenſum eſt, ꝙ tales nocturni tumultus non à ſpiritibus, ſed ab hoibus impoſtoribus excitati fuerint. Deinde, fieri non poteſt ut animę hoim mortuorum in histerris uagentur, ſed ſi quid tale apparet, illuſio dęmonis eſt, non rei ueritas, poſtremo hęc figmenta conantur ſtabilire impiam doctrinam, & abolere uerbũ dei antea cõfirmatum. Vera autem & diuina miracula non ſtatuunt aliquid noui in uerbo dei, ſed uetus uerbum dei confirmant, & ueritatẽ eius probant. Quę res manifeſta eſt exemplis eorꝝ, qui ędiderunt uera ac diuina miracula. Sunt enim præcipue duo, qui ędendis miraculis maxime illuſtres fuerunt. Alter eſt Moſes. Alter Ieſus Chriſtus. Horꝝ ille, cũ ędederet miracula in Ægypto nihil noui prędicauit, ſed uetus dei uerbum per miracula confirmauit, & promiſſionem eius implendã oſtendit. Nam ad Abrahamum dicturn erat. Scito, ꝙ peregrinum futurꝝ ſit ſemen tuum in terra non ſua, & ſubijcient eos ſeruituti, & affligent quadringentis annis. Verũtamen gentem, cui ſeruituri ſunt, ego iudicabo, & poſt hæc egredientur cum magna ſubſtantia. Hoc uetus uerbum dei Moſes prędicatiõe ſua renouauit, & miraculis in memoriam Iſraelitarꝝ reuocauit, ut cognoſcerent, ꝙ iam antea ꝙmiſſa ſit diuinitus liberatio, & ꝙ quadringenti illi anni elapſi ſint, ut manifeſtum ſit, liberationem in propinquo eſſe. Sic & Ieſus Chriſtus non uoluit miraculis ſuis aliquid noui, & antea inauditũ conſtituere, ſed uoluit his oſtendere ac probare ueterem de Meſſia promiſſionem dei iam impleri. Ab initio enim mundi promiſſus eſt Meſſias, Definitum etiã erat tempus, quo uenturus eſſet Meſſias, uidelicet, poſtꝙ ablatum eſſet ſceptrum à domo Iuda, & quadringentis nonaginta annis à ſecũdo anno Darij Longimani. Hoc erat uetus uerbũ dei à patriarchis & prophetis adnunciatum, et cœleſtibus teſtimonijs confirmatũ. Cum igitur Ieſus doceret ſe eſſe Meſſiam ac ędederet miracula, non inſtituit nouam doctrinam per miracula, ſed tantum excitauit auditores & ſpectatores, ut cognoſcerent hoc eſſe tempus, quo uetus promiſſio de Meſſia impleretur, & hanc eſſe perſonam, per quam ea promiſſio impleretur. Hoc etiã ſpectant miracula quę nomine Ieſu ędita ſunt per Apoſtolos. Quare ea ſola miracula pro ueris & diuinis habẽda ſunt, quę uetus uerbũ dei, & piam doctrinã antea cœleſtibus teſtimonijs confirmatã ſtabiliunt. Nã ſine angelus quidẽ impia docẽs audiẽdus eſt, certe nec ea miracula agnoſcenda ſunt, quę conantur ueterẽ et piam doctrinã abolere, ac nouam & pię aduerſam conſtituere. Hęc de miraculis hoc loco ſufficiant. Dicamus etiã quędã de parentibus huius cęci. Hi enim nõ negant quidem hunc eſſe filiũ ſuum, & à natiuitate cæcum fuiſſe, tanto autem metu pha-

metu phariſęorum tenentur, ut etſi cognouerunt Ieſum reſtituiſſe cęco uiſum, non tamen audeant id ingenue fateri. Malunt diuinam gloriam obticere, q̄ humanam ſuam gloriam periculo exponere, ac metuunt ſibi à periculo, ſi fateantur ueritatē, non metuunt autem, ſi mentiantur. Quid poteſt dici magis peruerſum? Quęſo enim te, confer mihi inter ſe pericula, quæ parentes ex una parte, propter ueritatem ſubīſſent, & quę ex altera parte, propter mendatium ſubierunt, et reipſa comperies, nihil eſſe magis inſanum, q̄ metu periculoꝝ, mētiri, aut aliis in rebus aduerſus deum peccare. Nam parentes, ſi ingenue confeſſi fuiſſent Ieſum ędidiſſe hoc miraculum, & eſſe uerum Chriſtum, eiecti fortaſſis fuiſſent ē Synagoga. Conſpirauerant enim Iudęi, ut ſi quis cōfiteretur eum eſſe Chriſtum, ē Synagoga eiiceretur. Sed quid hoc eſt periculi? Metuenda quidem & horribilis res eſt, ſi quis merito impietatis & iniquitatis ſuę iuſte excōmunicatur, & anathematiſatur. Sic enim excōicari, eſt abiici à Chriſto, & exhęredari ac excludi ab oi cœleſti hæreditate. Quo nihil poteſt homini infœlitius contingere. Excōicari autem, et condemnari humano iuditio propter Chriſtum, aut Euangelion eius, & ſi habet ſua incōmoda in politica uita, tamen quo magis ab hoībus cōdemnaris, eo magis à deo conſeruaris. Maledicent illi, inquit, & tu benedices. Et, Beati eſtis, cum hoīes iecerint in uos probra, & perſecuti uos fuerint, ac dixerint omne malum uerbum aduerſum uos, mētientes propter me. Gaudete & exultate, quia merces ueſtra copioſa eſt in cœlis. Ac finge mihi maiora pericula, q̄ externam excōicationem. Pone, aduerſarios non tm̄ auferre externas facultates, uerꝝ etiam uitam, propter cōfeſſionem ueritatis. Quid tum inde? Aufertur uita corporalis, & redditur uita cœleſtis, auferť uita momētanea, & reddiť ęterna. Hoīes ęiciunt te de terra, ſed angeli recipiunt te in cœlum. Hoc certe lucꝝ magis eſt, q̄ damnum. Quod cū ita ſe habeat, conſidera nunc etiā pericula, quę parentes propter mendatiū ſubierunt. Retinuerunt em̄ fauorem hoīm, ſi modo retinuerunt, ſed amiſerunt fauorē dei. Habuerunt ſuū locum in cōuentu hoīm, ſed nullum amplius habuerunt locum in cōuentu angeloꝝ. Laudarunt eos phariſęi, ſi modo laudarūt, ſed deus ipſe execratus eſt eos. Seruarūt externā uitę tranqllitatem inter hoīes, ſed amiſerunt perpetuā trāquillitatem corā deo. Ac breuiter, retinuerūt terrā, ſed amiſerūt cœlū, & facti ſunt obnoxij ſempiterno igni inferni. Quanto, obſecro, maiora & horribiliora ſunt hæc dāna, q̄ illa q̄ neceſſe erat ſuſcipere, propter ueritatē? Quare ſi ſerio teneris metu periculorum, diligenter memineris, quid Chriſtus ipſe dicat: Ne metuatis, inquiens, uobis, ab his qui occidūt corpus, animā aūt non poſſunt occidere, ſed metuite magis illū, qui poteſt animā & corpus perdere in gehenna. Poſtremo, de hoc etiā admonendi ſumus, q̄ phariſęi omnia conent & mo

Excōicatio.

liantur, ut obscurẽt miraculum à Christo editum, sed his conatibus adiuuant magis gloriam eius, & illustrant potius, ꝙ obscurant. Qua in re agnoscenda est summa dei industria. Etsi enim impij obsistunt cõsilijs dei, tñ deus tam industrius est, ut cum uideꝫ impiorꝝ conatus adiuuare, eo ipso consilia sua contra impiorꝝ sententiã perficiat. Hoc idcirco nobis cognoscendum est, non tm̃, ut non metuamus saluti Ecclesię dei, cũ persecutores ineunt consilia ad opprimendã eam, sed etiam ne uicinis nostris fortunam ipsorꝝ inuideamus, neue cõmodis eorꝝ inique obsistamus. Vulgo enim id fieri solet, ut alter alterius cõmodis inuideat, et aditum fortunę intercludat, quoq̃ modo id facere põt. Sed hęc est magna non solum impietas, uerꝝ etiam stultitia ac insania. Primum enim, nihil certius est, ꝙ ꝙ humana consilia nõ possint impedire diuina. Dñs Zebaoth, inqt propheta, decreuit, & quis poterit infirmare? Manus eius extenta, & quis auertet eam? Et iterum. Non est sapientia, non prudentia, non est consilium aduersus Dñm. Quare si deus statuit uicino dare aliquod donum terrenę fœlicitatis, fieri non potest, ut tu impijs et iniquis conatibus tuis cõsilium dei impedias. Si aũt deus nihil dare statuit, quid opus est impios conatus suscipere, q̃bus te in perniciem cõijcias, quando uicinus nihil consequi posset, etiãsi tu magnam ei operam dares, & quoq̃ modo posses, adiuuares. Deinde nihil certius est, ꝙ ꝙ ea mala, q̃ alter alteri inique inferre cogitat, in autorem recidant. Ecce (inquit psalmus) parturit iniustitiã, concepit dolorẽ, & peperit iniquitatem, Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foueã, quã fecit. Cõuertetur dolor eius in caput eius, & in uerticẽ ipsius iniquitas eius descendet. Vide ergo mihi, quid facias? Cogitas obstare cõmodis uicini tui, mendatijs, dolis, impostur is, & alijs generibus iniquitatis. Sed hoc conatu, obstas tuis ipsius cõmodis. An non insanus & furiosus habeꝫ, qui sibijpsi faciem discerpit, aut seipsum gladio uerberat? Non minus insanire & furere solet, qui in alterꝝ est iniquus. Hoc enim ipso sibi magis ꝙ alteri malum infert. Quare studeamus patefacere aditũ fortunæ, ad q̃suis proximos nostros, & conferre ad eos beneficia nostra, ut uicissim nobis benefiat, à Dño deo nostro, per Iesum Christum filiũ eius, qui est unà cum patre & spũ sancto deus benedictus in secula, Amen.

Cauendum ne uicinis nostris fortuna ipsorꝝ inuideamus. Inuidię impotentia.

HOMILIA LXXVI.

VÆ in concilio Phariseorum cum homine, qui cęcus fuerat & cum parẽtibus eius de miraculo per Iesum Christum ædito, acta sunt, superiori Homilia percucurrimus. Etsi aũt certissimis testimonijs confirmatum est, miraculum in cęco uere æditum esse, Phariśei tñ, genus hoim longe impijssimum, nondum exci-

dum excitantur, ut doctrinam Iesu diligenter cognoscant, & num Iesus, uerus sit Messias studiose inquirant, sed potius omni cogitatione curaq; in hanc rem incumbunt, ut miraculum obscurent, ac Iesu ipsi maiestatem Messię, quoq̃modo possunt, detrahant. Postquā'm eñ parentes reiecerunt eos à se ad filiū suum, qui rectius cẽp ipsi, sciat oẽm rem gestam exponere, Vocauerunt ludęi rursus hoiem, qui fuerat cęcus, & dixerūt ei. Da gloriam deo. Nos scimus cp hic homo pctōr est. Priuscp hęc uerba ludæorum expendamus, quæso te, diligenter obserues, quanta cura & sollicitudine impij ludęi glorię Iesu Christi insidientur. Ante disputarunt Iesum nihil recte agere, cp non obseruat Sabbatum, & susceperunt actiones cum hoie qui fuerat cæcus, & cum parentibus eius, si quo modo aliquid uenarentur, quo miraculum refutari posset. Nunc adoriuntur hoiem, qui cęcus fuerat, primum quidem blāditijs, deinde conuitijs et diris deuotionibus, ut deñciant eum à cõfessione ueritatis, & deterreant alios homines, ne doctrinam Iesu sectentur. Hoc autē idcirco nobis cognoscendū proponitur, ut nostra ignauia in sectanda uera pietate, & uocatione dei reprehendatur. Vides enim, quantum studiū hi ludęi adhibeāt ad perficiēdā suā impietatē. Nec est obscurę quāta cura impostores, amatores, potatores, fures, latrones, & incendiarij in suas cupiditates incūbant. Ducūt noctes insomnes, sudant, algent, ac nihil non extremorum periculorę suscipiunt, ut animo suo satisfaciant, & iniquitatem suam compleant. Filñ huius seculi, inquit Christus, prudentiores sunt in sua generatione filijs lucis. Quid autem turpius, quid fœdius est, cẽp cp impij & scelerati maiori studio & diligentia suam impietatem, cẽp pñ suam pietatem sectentur? Quę enim est illa cessatio? Deus uocauit nos, & iussit, ut piam doctrinam cognoscamus, & ei fide ac operibus obediamus. Et ad hanc rem conficiendā datum nobis est tempus huius corporalis uitę. Non est quicẽp differendum, uscp in futurę seculum. In eo enim non est tempus credendi, sed recipiendi, q̃d unusquisq̃ per corpus suum gessit. In hoc aūt prẽsenti seculo tempus est Christum filium dei cognoscendi, & cum deo recõciliandi. Nec admodum longum est tempus. Alius enim decem tantum annis uitam agit, alius uiginti, alius triginta. Et si multū, octuaginta, ut psalmus ait, Quod autem amplius fuerit, labor est et dolor. Magna igitur opera nobis danda est, ne hoc breue si ad ęternitatem, ad quam proficiscimur, conferas, tempus inutiliter, ac pernitiose consumamus, neue impij nos suo studio superēt, sed ut diu noctucp in offitio pietatis uersemur. His ita cognitis, accedamus nunc ad uerba phariseorę. Da, inquiunt, gloriam deo. Nos enim scimus cp hic homo peccator est, hoc est, Aut non factus es ex cęco uidens, aut si fuisti antea cęcus, & nūc uides, miraculum non est tribuendum huic homini Iesu, quem scimus esse nebulonem,

ſed tribuendum eſt ſoli deo. Quare confitere ueritatem, dicẽte aut non fuiſſe antea cęcum, aut uiſum tibi reſtitutum eſſe, à deo tantum, non ab hoc homine. Hoc ſi feceris, p̃ſtabis deo magnum cultum, & nos multa in te beneficia conferemus. Hęc eſt phariſęorum ſententia. Primum ergo, obſerua ueterem eorũ impietatem. Gloriantur de deo, iactant nomen dei, cupiunt laudem miraculi deo adſcribi, ſed abominãtur Ieſum Chriſtum, & condemnant eum. Horum exemplum ſequuntur alij Iudæi, qui nunc ſunt, & Turcæ. Sequuntur & illud hypocritę in Chriſti animo. Hi enim oẽs gloriañ quidem de deo, uidentur inuocare deũ, habent frequẽtiſſime in ore ſuo deum, ſed interim aut ignorant Ieſum Chriſtum, aut contemnunt & damnant perſonam eius, aut non agnoſcunt nec requirunt offitium eius. Non poteſt aũt deus uel cognoſci, uel inuocari, niſi per Ieſum Chriſtum filium ſuum, quemadmodum antea ſępe dictum eſt. Quare uaniſſimum eſt, cognitionem aut fauorem dei, ſine Ieſu Chriſto, ſibi arrogare. Deinde conſiderandum eſt impudentiſſimum p̃hariſęorum mendacium. Dicunt palam, ſe ſcire q̃ Ieſus ſit peccator. Ac dicunt hoc publice in ſuo concilio. Et tamen optime ſciũt, ſe de Ieſu nihil mali unq̃ comperiſſe. Quis ergo nunc adhiberet Conciliȝs fidem abſq̃ certo dei uerbo? En hi phariſæi erãt prȩcipua pars populi dei, tenebant ſummum locum in religione, uidebantur eſſe uiri longe cæteris ſanctiſſimi, mentiuntur tñ adeo impudenter, ut etiam à mẽdico illo, qui cęcus fuerat, derideantur. Hęc certe in admonitionẽ noſtri ſcripta ſunt, ut nec pontificum, nec Conciliorũ, nec aliorũ quorumcunq̃ hoim autoritate & teſtimonio in doctrina perpetuæ noſtrę ſalutis, abſq̃ iuditio confidamus, Sed ut de ipſorũ ſententia iuxta uerbum dei iudicemus, & q̃d cum uerbo dei conuenit, recipiamus, quod aũt cũ uerbo dei pugnat, abijciamus. Exemplo nobis ſit is homo, q̃ cęcus fuerat, & de quo nunc nobis ſermo eſt. Hic enim intellecta phariſęorũ malitia, tanto fortius tuet̃ ueritatẽ, quanto magis ei à phariſęis contradicitur. Reſpondit enim, ac dixit, An peccator ſit, neſcio, Vnum ſcio, q̃ cæcus cum fuerim, nunc uideam. Nõ dubitat de innocentia Ieſu Chriſti, ſed ſic initio ſe ſermone ſuo demittit, ut altius ſurgat, & ueritatẽ fortius affirmet. Hęc libertas peſſime habet phariſęos. Quare inuehũtur in ipſum magna animi amarulẽtia. Et dixerunt ei iterũ. Quid fecit tibi? quo aperuit tibi oculos? Sed ille nihil cõmotus ipſorum indignatione, inſuper etiam deridet eos. Reſpõdit enim eis. Dixi uobis iam, nec audiſtis, cur iterum uultis audire? num & uos uultis diſcipuli eius fieri? Vide, q̃ amplum, q̃ excelſum, q̃ firmum animum faciat ueritatis cognitio. Hic homo erat mendicus, natus erat à natiuitate cęcus, & ab oibus miſerrimus habitus. Phariſęi aut erant principes Iudæorum, & habebant ſanctiſſimi ac ſapientiſſimi. Nihilominus hi mendicus ridet phariſęos, inſi-

Cæcitȝs num fides adhibenda.

mus homo,

mus homo, ſummos principes, idq; coram in ipſorum Concilio. Vnde tanta illi fiducia? certe non niſi è cœleſti ſpũ. Hoc enim eſt diuinum iuditium, ꝙ cum principes contẽnant & condemnent Chriſtum, ac impie & iniuſte faciant, uiciſſim contemnantur, & à uiliſſimis etiam condemnentur & derideantur. Effundit, inquit Iob, deſpectionem ſuper principes, & eos qui oppreſſi fuerant, releuat. Et Dauid. Qui habitat in cœlis, irridebit eos, & Dñs ſubſannabit eos. Si Dñs deus de cœlo irridet impios principes, quis nõ cõpararet ſe ad Dñi dei ſui uoluntatẽ? Non licet quidem cuiuis priuato ſuum legitimum principem temere, pro ſua libidine contumelioſe deridere. Si enim perſona ſenis, quanto magis perſona principis honoranda eſt, Sed hoc diuinum eſt iuditiũ, ut cum principes rideant filium dei, & deſerant ſuum officium ac uocationẽ, uiciſſim & ipſi rideantur, ac à ſuis deſerantur. Quare ſi principes uoluerint ſuam conſeruare autoritatẽ, neceſſe eſt, ut & ipſi conſeruent pro ſua uirili autoritatem dei, & faciant ſuum officium, ad quod diuinitus ſunt uocati. Porro phariſęi, non erant aſſueti, tam ridicule tractari, preſertim à mendico, idcirco multo grauius ꝙ antea inuehuntur in hominem. Et conuitiati ſunt ei, ac dixerunt. Tu diſcipulus illius eſto. Nos aũt Moſi diſcipuli ſumus. Nos ſcimus, ꝙ Moſi locutus eſt deus, Hunc aũt neſcimus unde ſit. Hoc plane illud eſt, quod & noſtris tẽporibus iactari ſolet. Poſtq; enim pia doctrina Euangelij Chriſti, diuina clementia, reuelata eſt, qua dãnantur hypocritarę ſuperſtitiones, & conſuetudines ſine uerbo dei inſtitutę, multi ſunt, qui contempta pia doctrina, dicũt ſe perduraturos in ueteri maiorę ſuorę religione. Sic & phariſæi loquuntur. Audiunt doctrinam Ieſu à mendico commendari, ſed ipſi reſpondent, ſe ſectaturos doctrinam Moſi, hoc eſt, ſe manſuros in ueteri ſua, Moſi & patriarcharum religione, quam certo ſciãt, diuinitus traditam eſſe. Honeſtum quidem eſt, & laude dignum, ꝙ dicant ſe amplecti doctrinam Moſi, & ueterem maiorum ſuorę religionem, & admonendi fuiſſent, ut hanc doctrinam ac religionem fortiſſime tuerentur, Sed hoc eſt magnum peccatum ipſorę, ꝙ non ſumma cura & ſtudio cognoſcant, quę ſit uera doctrina Moſi, & qua in re precipue conſtet ueterum religio. Supra dixit Chriſtus. Si credidiſſetis Moſi, credidiſſetis utiq; mihi, De me enim ille ſcripſit. Nam Moſes, etſi multas politicas & Leuiticas leges tulit, ac docuit etiam decalogum, tamen hęc nõ ſunt proprie religio, quę ſeruat hoĩes, ſed ea oĩa reſpiciunt in Ieſum Chriſtum, quo ſolo ſeruamur. Politia Moſaïca inſtituta eſt, ut in ea conſeruarentur promiſſiones de Chriſto, donec ueniret in hunc mundum. Leuitica ſacra commendata ſunt, ut Chriſtum adumbrarent, & fidẽ in Chriſtum docerent. Decalogus promulgatus eſt, ut homines agnitiõe peccati per decalogum reuelati, ad Chriſtum expiatorem peccati remit

Principes ridentur à mendico.

Religio ueterus conſeruanda.

Moſaicæ politiæ inſtitutio.

terentur. Quare, qui uere est discipulus Mosi, & cognoscit ueram sententiam doctrinę eius, fieri nō potest, quin Iesum Christum amplectatur, & doctrinam eius summa fide sectetur. Eadem dicenda sunt etiam de his, qui nostris temporibus iactant, contempta doctrina Euangelij, ueterem maiorum suorꝝ religionem. Hi enim non male dicunt, uetere religionem conseruandam esse, Sed male de ueteri religione sentiunt, & in hoc pernitiose errant, ꝙ non dent summam operam, ut recte intelligant, quę sit uetus religio. Nam ueterem religionem putant esse, Missas audire, Ad Sanctorum sepulcra peregrinari, Sanctos inuocare, Certis diebus ieiunare, certas preculas recitare, uarios monachorum ordines habere, & id genus multa alia opera facere, quibus pcta tua expies: Hanc sentiunt esse ueterem religionem. Sed quid ineptius, quid imperitius? Hęc enim sunt ab hypocritis recens excogitata & instituta. Vetustissima aūt oīm religio est, Credere in Iesum Christū, ꝙ propter hunc solum habeamus remissionem pctōrum & uitam ęternam. Hęc religio prędicata est initio in paradiso. Hanc religiōem secuti sunt patriarchę, adnuntiauerunt prophetę, & diuulgarunt in totum orbem terrę Apostoli. Quare qui hanc religionem amplectitur, is uere perdurat in ueteri religione. Quę cum ita se habeant audiamus quid mendicus pharisæis respondeat. Excitatus enim cęcitate & impietate eorum, reprehendit
» » imperitiam ipsorum grauissima contione. Respondit ille homo, & dix
» » it eis. In hoc enim mirabile quiddam est, ꝙ uos nesciatis unde sit, & ta
» » men aperuit meos oculos. Scimus aūt, ꝙ peccatores deus nō audit, sed
» » si quis dei cultor est, & uoluntati ipsius obtemperat, hunc audit. A se
» » culo non est auditum, ꝙ quis aperuerit oculos cæci nati. Nisi esset hic
» » à deo, non potuisset quicq̄ facere. Pharisęi negarunt se scire unde Iesus sit, hoc est, num doctrina eius sit diuina, & num quę facit, diuina uocatione faciat. Probat igitur mendicus firmissimo argumento, uocationē & doctrinam Iesu esse uere diuinam. Nihil certius est (inquit) q̄ꝑ ꝙ cū essem cœcus natus, aperuerit Iesus oculos meos, ac tale in me miraculū ędiderit, quale ab initio orbis cōditi nunq̄ꝑ auditum est. Quid? an hoc indiget ulla probatiōe? Manifestum enim est, me fuisse cęcum natum. Hoc parentes, hoc uicini, quotq̄t me nouerunt, hoc ego ipse testamur. Manifestum est, ꝙ nunc uideam. Manifestum est, ꝙ huius Iesu operа uisum receperim. Hic prorsus nullum est dubium. Fieri autem non potest, quod peccator, seu impius doctor, possit tale ac tantum miraculum ædere. Deus enim non audit peccatores, sed suos cultores & eos, qui uocationi suę obediunt. Quare si hic Iesus esset peccator aut impius doctor, deus non exaudisset eum in ædendo hoc miraculo, nec approbasset sigillo huius miraculi impietatem eius. Porro cum hic dicitur, Deus peccatores non audit, considerandum est, quod nomine peccatoris, hoc lo-

hoc loco, non ſit intelligendus generaliter, quiuis peccator. Oēs enim homines ſunt natura ſua pc̄tōres. Ac etiam hi, qui pij ſunt, habēt adhuc peccatum in carne & ſanguine ſuo. Si dixerimus, inquit Ioannes, non peccauimus, mēdacem facimus eum, & ſermo eius nō eſt in nobis. An non ſpūs ſanctus exigit à nobis continuam cōfeſſionem peccati noſtri, cum iubet nos ſemper in oratione dominica dicere, Remitte nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris? Non exigeret aūt talem confeſſionem, ſi non ſemper eſſemus peccatores. De his peccatoribus non eſt hic ſermo. Hi enim pc̄tōres, etſi habent adhuc peccatum in carne ſua, tñ credunt in Chriſtum, & conſecuti ſunt remiſſionē peccati propter Chriſtum, ac dominantur peccato per ſpūm Chriſti, ideoq; non patiuntur repulſam in precibus ſuis, ſed exaudiunt̄ à Dño. Inuocant enim nomen Dñi ex fide in Chriſtum, et precantur deum, nō ut adiuuet peccatum, ſed ut remittat peccatum, & det ſpiritum compeſcendi & expurgandi peccati. Quare cum hoc loco dicitur deus peccatores non audit, non intelligendi ſunt ĩ peccatores, qui conſecuti ſunt in Chriſto remiſſionem peccatorum, & ambulant in uocatione dei, Sed intelligendi ſunt hi, qui impia docent, & ſunt autores ſcelerum. Hi em̄ non exaudiuntur à deo, cum precantur eum, ut det ipſis donum ædendorū miraculorū, quo impiam ſuam doctrinā, aut inſtitutum ſcelus confirment. Deus enim odio habet impietatem, & iniquitatem. Non pōt igitur fieri, ut approbet eam miraculis. Ac uerū quidem eſt, q; deus cōniueat aliquoties ad proſperū ſucceſſum impię doctrinę, & ſcelerū. Nō enim ignotum eſt, q̄ multis annis feliciter promouiſſe uideantur idololatria Gentium, hypocriſis monachorum, & impietas Mahumetis. Manifeſtum etiam eſt, q; deus conniueat nonnunq̄, ut impĩ doctores ędant aliqua miracula, Sed quę ſint mendatia, & illuſiones tantum oculorum, qualia fuerunt miracula Magorū Ægypti, & ſacrificulorū Gentium, de quibus aliás diximus. Nihil aūt certius eſt, q̄ q; deus non permittat, nec conniueat, ut impĩ doctores uera miracula ędāt, quibus impia eorum doctrina confirmaretur. Huc enim reſpicit illud, q̄d hoc loco dicitur, Deus pc̄tōres non audit, Sed ſi quis eſt cultor dei, & uoluntati eius obtemperat, hunc audit, hoc eſt, deus non iuuat impios doctores, ut impietatem ſuam miraculis confirment, Sed ſi qui diuina & uera miracula ędiderint, horum doctrina uera ac diuina ſit, neceſſe eſt. In tertio libro Reg. ca. xviij commemoratur de Elia & ſacerdotibus Baal, q; conuenerint inter ſe, ut quorū holocauſtū igni de cœlo incenderet, eorum doctrina uera ac diuina habeatur. Docebat aūt Elias uerā religionem, uerbo Dñi traditā. Sacerdotes Baal docebāt impiam religionē, cum uerbo dei pugnantem. Quid ergo factum eſt? Sacerdotes Baal clamabant ad deum ſuum de mane uſq; in meridiem, & quanq̄ p̄ter inuo

Peccatores etiam pij.

cationem inciderent etiã ſeſe cultris, quo maior eſſet ſpecies religionis, tñ holocauſtum non incendebat, nec ullum fiebat per eos miraculum. Deus enim pctōres nō audit. Poſtq̃ uero Elias, reſtaurato altari Dñi, & adornato holocauſto, inuocaret nomen Dñi, Exaudi me, inquiens, exaudi me Domine, ut diſcat populus iſte, quia tu es Dñs Deus, & tu cōuertiſti corda eorꝝ iterum, ſtatim cecidit ignis de cœlo, & deuorauit holocauſtum. Si quis enim dei cultor eſt, et uoluntati eius obtemperat, hunc exaudit deus. Mahumetes inſtituit impia docere, et eam doctrinã inter uarias gentes propagare. Etſi aũt finxit ſibi colloquium eſſe cum angelo dei, tamen hoc nunq̃ potuit probare, nec fuit ei diuinitus conceſſum, ut impiam ſuam doctrinam miraculis confirmaret, quemadmodum fatetur ipſe, ſe non miſſum ad ędenda miracula, ſed ad inferenda arma. Hoc aũt magis eſt latronem, q̃ doctorem agere. Neq̃ ſi maxime uoluiſſet, potuiſſet ullum ędere miraculum. Deus eñ peccatores nō exaudit. Sed dices. Nec uos, qui hoc tẽpore gloriamini de doctrina ueri Euãgelij, aduerſus impiam doctrinam hypocritarum, ędidiſtis aliqua miracula, & intantum oĩ miraculorꝝ dono deſtituti eſtis, ut ne claudum quidem equum ſanare poſſitis. Quid igitur de ueſtra doctrina ſentiendũ eſt? Quęſo ergo te, audi tu uiciſſim. Non ędimus talia miracula, qualia apoſtoli ędiderũt. Nec etiã hoc agimus, nec hoc à deo petimus. Nec eſt Eccleſiæ neceſſarium. Non enim ſumus autores et prœceptores alicuius nouę & incertę doctrinę, ſed ſumus diſcipuli ueteris doctrinę, quę iam dudum eſt certiſſimis miraculis confirmata. Non enim prędicamus nouum Euangelion, ſed prorſus illud ipſum, quod Apoſtoli prędicauerunt, id quod ſcriptis Apoſtolicis perſpicue probamus. Quare q̃cunque miracula Apoſtoli ędiderũt, uel etiã q̃ Chriſtus ipſe ędidit, ea ſunt & noſtra miracula, q̃bus noſtra doctrina confirmatur. Prędicamus ſolum Ieſum, eſſe ueꝝ Chriſtum, ueꝝ expiatorẽ pctōrum noſtrorum, & nullum hoĩem poſſe conſequi peccatorum ſuorum remiſſionẽ, niſi per fidem propter ſolum Ieſum Chriſtum. Quod ſi de hac noſtra doctrina dubitaueris, & requiſieris miracula, en tibi miraculum, quod ab initio orbis terrę non eſt auditum, q̃ Ieſus reſtituit uiſum cœco nato. Prędicamus Ieſum eſſe uictorem mortis, & homines non poſſe uincere mortem per pontificias indulgentias, ſed tantum per fidem in Ieſum Chriſtum. Quod ſi requiris miraculum, en tibi Lazarum à Ieſu excitatum. Quid amplius deſideras? Si non es contentus his & aliis id genus miraculis, ſed requiris plura, & p̃ſentia, oleum & opera in te perdita ſunt. Si Moſen, inquit, & prophetas non audiunt, nec ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent. Sed de contione mendici hactenus, audiamus nunc quo animo excepta ſit à phariſæis. Reſponderunt & dixerunt ei. In peccatis natus es totus, et tu doces nos? Et eiecerũt eum foras.

Euangelij ſumma.

Hi ſunt

Hi sunt solennes mores huius seculi. Maximo bñfitio rependunt hoïes maximam ingratitudinem. Mendicus etsi pauperrimus erat, tñ obtulit phariſęis ſummas diuitias. Expoſuit em̃ eis ueritatem doctrinę Chriſti, & probauit ac illuſtrauit eam certiſſimo argumento, adeoq; ſi quid unq; eleemoſynę mẽdicando ab eis accepit, hac una ſua cõtione plusq; cẽtuplum rependit. Nã ſi agnouiſſent eam, conſecuti fuiſſent non ſolum ueram iuſtitiam corã deo, uerũetiam regnum cœleſte. Pro tantis meritis retribuũt mendico hanc gratiam, ꝙ execrentur eum, & exprobrent ipſi cęcitatẽ ac mendicitatem, ac proſcribant eum. In pctis, inquiunt, totus natus es. Reipſa manifeſtũ eſt te eſſe à deo abiectum. Niſi enim deo eſſes abominabilis, nõ fuiſſes cęcus natus, nec in tantã paupertatem cõiectus, ut neceſſe habuiſſes eam mẽdicitate ſuſtentare. Apage igit̃ cum tua uana contione. Pauciſſimis uerbis, ſummam ſuam ignorantiã et impietatem declarant. Ignorantię eſt, ꝙ ſentiant, deum affligere hoïes tantum propter pctã, & afflictiones nõ eſſe niſi irati dei ſigna. De qua re, quoniam ſupra pluribus dictum eſt, ſuperuacaneũ eſt, ut in hoc loco explicando cõmoremur. Impietatis eſt, ꝙ non ſolum execrentur hoïem, quem deus tanto miraculo ornauit, ſed etiã, ꝙ damnent piam eius cõtionem, & notent eum, quãtum in ipſis eſt, publica ignominia. Sed qd? num qui ab hoïbus damnatur, dãnatur etiam à deo? Fieri quidem poteſt, ꝙ impius iuſte etiam ab hoïbus damnetur, ideoq; damnet etiam à deo: luxta dictum illud Chriſti. Quorũ retinueritis pctã in terris, retenta erunt & in cœlis. Qui aũt pius eſt, & damnat̃ ab hoïbus propter piã confeſſiõem noïs Chriſti, qd hic mendicus fecerat, is tãto maiori fauore à deo ſuſcipitur, quanto acerbiori odio ab hoïbus abñcitur. Omnis, inquit, qui me cõfitebitur coram hominibus, cõfitebor & ego illũ coram patre meo, q̃ eſt in cœlis. Quare nõ eſt metuẽda hominũ proſcriptio aut condẽnatio, ſed prouidendũ eſt, ut in cõfeſſione et obedientia pię doctrinę conſtanter pſeueremus, quo etiãſi reñtiamur ab hoïbus è contubernio terrenorũ ciuium, recipiamur tñ in contuberniũ cœleſtium ciuium per Ieſum Chriſtum ſeruatorem noſtrum, qui eſt una cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA LXXVII.

AVdiuimus contionẽ mendici de Ieſu Chriſto. Audiuimus etiã, quam gratiam retulerint phariſęi mẽdico, pro meritis ſuis, ſed priusq; ad reliqua ꝓgrediamur, dicemus adhuc pauca de hac re, ut quanto notior fiat impietas phariſęorũ, tanto nos diligẽtiori cura pietati ſtudeamus. In pctis, inquunt, natus es totus, & tu doces nos? Rẽ admirandã. Phariſęi obñtiunt mendico pctã, cũ ipſi tot fere peccata hic deſignent, q̃t uerba dicunt. Vnum peccatum eſt, ꝙ cum uideant hunc hoïem eſſe mendicum, ac à natiuitate fuiſſe cę

cum, ſentiunt eum totum in peccatis natum eſſe, hoc eſt, ſentiunt deum non inferre afflictiones, niſi propter pctã. Ac uerum quidem eſt, omnes hoïes in peccatis totos eſſe conceptos & natos, ſed nõ eſt uerum, ꝙ deus non affligat homines alia de cauſſa, q̃ꝫ propter pctã. De qua re ante ſatis dictum eſt. Alterum pctũm phariſęorum eſt, ꝙ exprobrent huic homini cõtumelioſe ſuam mendicitatẽ & cęcitatem. Vulgare eſt hoc pctũm inter homines, præſertim ad iracundiã prouocatos. Si quid em̃ uitiꝭ habueris uel in animo, uel in corpore, uel in genere uitæ, uel in parentibus, uel etiam in familia, hoc ſolet multis uerborum cõtumelijs ab iratis aut nonnunq̃ꝫ ab ijs quoq̃ꝫ, qui tranquillo ſunt animo exprobrari. Videtur autem eſſe leue genus peccati. Sed profecto grauiſſimum eſt, & refertur in ordinem homicidij. Chriſtus cum exponeret hanc legem, Non occidas, dicit non eum ſolum eſſe iuditio homicidij obnoxium, qui manu aut gladio hoïem occidit, uerꝝ etiam eum, qui fratri ſuo iraſcitur, & dixerit ei Raha, aut fatue. Contumelioſum igitur in proximum eſſe, eſt homicidium deſignare. In pſalmo ait Dauid. Filij hoïm, dentes eorꝝ arma & ſagittę, & lingua eorum gladius acutus. Quare hominem uerborꝝ cõtumelijs lacerare, eſt eum armis, ſagittis, et acuto gladio inuadere, hoc eſt, homicidium cõmittere. Hoc pctũm phariſęi deſignarunt, & tamen putant ſe innocentiſſimos. Hoc pctũm deſignant, quotq̃t exprobratiõibus ſuis cõtumelioſi ſunt in ꝓximos ſuos. Quod cum frequẽtiſſime ab iratis hominibus fiat, quid horribilius eſt, q̃ꝫ ꝙ tot homicidę coram deo in his terris obambulent, quot fere ſunt hoïes irati? Sed audiamus & tertium peccatum phariſæorꝝ. Tu, inquiunt, totus es in peccatis natus, & nos doces? Non uolunt doceri à mendico, non agnoſcunt mendicũ contionatorem. Hæc eſt impia ſuperbia & arrogantia. Contẽnunt enim et faſtidiunt eum, quẽ filius dei audiendum magno & illuſtri miraculo cõmendauerat, quem & phariſęi ipſi audiendum uocauerant. Nã exiſtimant ſe ſua ſapientia & eruditiõe ſatis doctos, nec indigere aliorꝝ quamuis excellẽtium doctrina, tantũ abeſt, ut pacienter audiant doctrinã mendici. Sed uetus eſt, & uſitatum, ꝙ deus ſubijciat ſapientes ſtultis, & eligat indoctos, ut ſint pręceptores & magiſtri doctorum. Poſtquam enim, inquit Paulus, mundus non cognouit deum per ſapientiam, uiſum eſt deo per ſtultitiam prędicationis ſaluos facere credentes. An non Chriſtus ipſe habitus eſt nouiſſimus, ut propheta ait, uirorum? ſed hunc abiectum hominem Deus ita exaltauit, ut in nomine eius omne genu flectatur. Lapidẽ, ait pſalmus, quem reprobauerunt ędificantes, hic factus eſt in caput anguli. Quid Apoſtoli? an non tam contẽpti fuerunt, uix ut à mẽdicis q̃ꝫ differrent? Sed Deus hos mẽdicos inſtituit, in præceptores & contionatores non tantum uulgi, ſed principum & monarcharum, adeoq̃ totius mundi, Sic neceſſe

Contumelia, homicidij genus eſt.

Stulti ſapientum præceptores.

ceſſe habent pudefieri illuſtres, ſapientes & docti, cum interim diui nitus illuſtrentur obſcuri, inſipientes & indocti, ut non glorietur in conſpectu dei omnis caro. Quare, qui contemnit & abiicit hos, quos deus ſuſpiciendos & audiendos propoſuit, quamuis mendicos, is deum ipſum contemnit, & ſuam ipſius ſalutem à ſe cõtumaciter abiicit. Porro, phariſei non tantum prę ſe contemnunt mendicum, uerũ etiam proſcribunt eum. Et eiecerunt, inquit Euangeliſta, eũ foras. Quem aũt homines abiiciunt, eũ ſuſcipit filius dei. Sequitur ẽm. Audiuit Ieſus, ꝙ eiecciſſent eum foras. Cumq; inueniſſet eum, dixit ei. Tu credis in filium dei? Reſpondit ille & dixit. Quis eſt dñe, ut credam in eum? Et dixit ei Ieſus. Et uidiſti eum, & qui loquitur tecum, ipſe eſt. At ille ait. Credo domine. Et adorauit eum. Ieſus Chriſtus uocat ſe alias filium hois. Nũc uocat ſe etiam filium dei. Quẽadmodum aũt nõ diceret ſe filium hois, niſi uerus eſſet homo, ita cum uocat ſe filium Dei, docet ſe eſſe uerũ deum. Duplices ẽm ſunt filij. Alij ſunt naturales, alij adoptiui. Chriſtus autem non eſt filius dei adoptiuus, ſed à deo genitus. Filius meus (inquit pater) es tu, ego hodie genui te. Et ſcriptura uocat eũ unigenitum. Quo noie ſignificat Chriſtum longe aliter eſſe filiũ dei, ꝙm pios hoies. Ac ſi quidem cõſideraueris Chriſtum ſecundum carnẽ ſuam, poteſt & ipſe aliq̃ modo dici filius dei adoptiuus. Sed ſi cõſideraueris eum ſecundum ſpm, qui humanam naturam in unitatẽ perſonę aſſumpſit, tũc ut nec eſt factus, nec creatus, ita nec eſt adoptatus, ſed tm̃ natus à deo. Quare, cum uocat ſe filium dei, manifeſte ſignificat, ſe eſſe naturalẽ dei filium. Sicut aũt à uero hoĩe non naſcitur niſi uerus homo, ita à uero deo non naſcit niſi uerus deus. Reliquũ igitur eſt, ꝙ Chriſtus prędicando ſe eſſe filium dei, p̃dicat ſe eſſe uerũ Dñm deum noſtrũ, creatorem cœli & terrę, & oĩs plenitudinis corũ. Mendicus aũt initio, cum interrogaretur à Ieſu, nũ crederet in filium dei, non intelligit, qd ſibi uelit hæc interrogatio. Fieri ẽm potuit, ꝙ cum cõſecutus eſſet uiſum à Ieſu, crediderit Ieſum eſſe Meſſiam, non obſcure aũt ſignificat ſe neſcire Meſſiam eſſe filium dei. Nec id mirũ. Etſi enim inter Iudæos publica erat fama de Meſſia per prophetas promiſſo, tm̃ uulgus hoĩm ſiue Pontificum, ſiue inferioris ſortis, exiſtimabãt Meſſiam fore mundanũ regem, inſignẽ quidem hoĩem, tantum tamẽ hoĩem, tantum Dauidis filiũ, non item filium dei, ac deũ ipſum. Quid uidetur, inqt, uobis de Chriſto? Cuius filius eſt? Reſpõderũt, Dauidis. Ac hi quidẽ, quamuis admoniti & edocti, non tm̃ crediderunt nec adorauerũt Ieſum, Mendicus aũt, poſtq̃ admonitus eſt, tãta fide ſuſcepit Ieſum, ut etiamſi uideret ſe in maxima odia phariſeorũ, quorũ multi p̃ſto aderant, incurrere, & difficillima pericula ſubire, tm̃ ꝓcidens adorauerit Ieſum, Dñm ac Deum ſeruatorem ſuum. Nec Ieſus damnat hanc adorationem, ſed agnoſcit, & approbat

Filiorum duplex ordo.

eam. Et ſignificat hunc hoiem, nunc demum recte ac ſynceriter uidere, ꝙ non ſolum credat Ieſum eſſe Meſſiam, ſed etiam adoret ipſum, ut ue
„ rum Dñm deum ſuum. Dixit enim ei. In iuditiũ ego in hunc mundum
„ ueni, ut qui non uident, uideant. Et qui uident, cæci fiant. Pauca uerba dicit Chriſtus, ſed quę totum fere officium, aut negotium, quod in hoc ſeculo confecit, exponũt. In iuditium, inqt, ueni. In publicis iudiꝯ ſolent fieri rerum diuiſiones. Ego igitur ueni, inquit, ut longe aliam rem diuiſionem faciam, ꝙꝫ in mundanis regnis fieri ſolet. In his enim, qui cęci ſunt, hoc eſt, miſeri, contempti, & abiecti, relinquuntur cęci. Qui uero uident, qui uidentur fœlices, potentes, ſapientes & diuites, his illuſtratur uiſus, et augeť fœlicitas. Sic enim in hoc ſeculo comparatũ eſt, ut habenti detur, non habenti etiam id quod uidetur habere, auferatur. In regno aũt Chriſti hoc inuertitur. Nam qui uident, fiunt cæci. Qui aũt non uident, conſequuntur uiſum. Quid ergo eſt uidere? Quid eſt, Non uidere? Etſi uerba non ſunt obſcura, tñ ut ſententia horum uerboꝝ rectius intelligatur, paulo copioſius de hac re dicendũ eſt. Primum ergo, uidere, in hoc dicto. Qui uident, cæci fiunt, ſignificat humana ratione ſapientẽ, doctum & eruditũ eſſe, & hac ſapientia ac doctrina confidere. In regno igitur Chriſti, quid fit? Qui ſic uident, qui ſic ſunt ſapientes & docti, hi declarantur ex prędicatione Euãgeliꝯ cęci, ſtulti & indocti. Perdã, inquit, ſapientiã ſapientum, & intelligentiã intelligentium reꝛciam. Ac iteꝛ. Si quis ſibi uidetur ſapiens eſſe inter uos, in ſeculo hoc ſtultus fiat, ut reddať ſapiẽs. Etenim ſapiẽtia mundi huius, ſtultitia eſt apud deum. Sapiẽtes habiti ſunt inter ludęos phariſęi & legiſperiti, inter Ethnicos, philoſophi. Sed prędicatio Euãgeliꝯ declarauit eos oẽs eſſe ſtultiſſimos. Impoſuerũt em̃ auditoribus et diſcipulis ſuis magna & uaria onera, ꝙbus aſſequerentur iuſtitiam & fœlicitatẽ. Sed hic labor fuit uaniſſimus & ſtultiſſimus. Multum em̃ ſeſe fatigando, redditi ſunt iniuſtiores & infœlitiores. Deinde uidere ſignificat humana iuſticie honeſtũ eſſe, et externa ſanctitate coram hoĩbus fulgere, adeoꝙ hac iuſtitia & ſanctitate confidere. Quid ergo fit in regno Chriſti? Qui ſic uident, qui ſic ſunt iuſti & ſancti, hi declaranť ex Euangelio Chriſti, ꝙ ſint cęci, ꝙ ſint iniuſti & dãnati. In cõſpectu, inqt, tuo, non iuſtificatur oĩs uiuens. Sic uidebãt iter ludęos hypocritę & phariſęi, ſed tãto erant iniuſtiores, quanto maiorẽ ſibi ex opibus ſuis iuſtitiã pollicebanť. Iſrael, inquit Paulus, qui ſectabatur legem iuſtitiæ, ad legem iuſtitię non peruenit. Propter quid? Quia non ex fide, ſed tanꝙꝫ ex operibus legis. Habes quid hoc loco ſit uidere. Audiamus, quid ſit, Non uidere, cum dicit. Qui non uident, uideãt. Primum em̃ nõ uidere, eſt corporalibus oculis captum eſſe. Cum igitur Chriſtus adueniſſet & prædiceret Euãgelion ſuum, reſtituit uiſum etiam his, qui corporalibus oculis

capti erant

ẽpti erant, quemadmodum Euãgelica hiſtoria teſtatur. Deinde, Non uidere ſignificat coram hominibus eſſe inſipientem, obſcurũ, inglorium & abiectum. In regno igitur Chriſti cęci recipiunt uiſum, inſipientes fiunt ſapientes, obſcuri reddunt illuſtres, & abiecti feruntur in ſublime. Apoſtoli nihil uidebãt. Erant em̃ hoĩes obſcuri & cõtempti, ſed facti ſunt lõge oĩm clariſſimi et glorioſiſs. Hic cęcus, de q̃ nobis ſermo eſt, erat mẽdicus, & propter mendicitatẽ, inglorius, ſed Chriſtus ornauit eũ tãta gloria, ut factus ſit oĩbus phariſęis illuſtrior. Poſtremo, Nõ uidere ſignificat, inhoneſtum, iniuſtum & pc̃tõrem eſſe. Poſtq̃ ergo Chriſtus aduenit, hi qui nõ uidebant, qui erant inhoneſti, & pc̃tõres, receperunt uiſum, quia agnoſcentes Chriſtum conſecuti ſunt ueram iuſtitiam. Nihil uidebat Zachæus, nihil mulier peccatrix, nihil latro in cruce, ſed hi facti ſunt per Chriſtum uidentes. Nihil uidebãt Gentes, quia erant alieni à iuſtitia, & a' deo ipſo, ſed poſtq̃ peruenit ad eos lumen Euãgelij, uiſum ita receperunt, ut uiderent uiã non ſolum ad iuſtitiam, ſed etiã ad regnum cœleſte. Quid ergo iuditio regni Chriſti admirabilius? in quo uidentes fiunt cęci, & cæci fiunt uidentes, hoc eſt, in quo iniuſti fiunt iuſti, et iuſti fiunt iniuſti, in quo inhoneſti fiunt honeſti, & honeſti fiunt inhoneſti. Hęc aũt commemorantur nobis, non in hunc uſum, ut iniuſti applaudant ſuę iniuſtitię, & iuſti abijciant ſtudium iuſtitię, ſed ut tam hi q̃ illi ueram diſcant pietatem. Si qui em̃ ſunt iniuſti & inhoneſti, non debent de ſalute ſua deſperare, ſed agnoſcant ſuam iniuſtitiam, & credant Euangelio Chriſti, ut per fidem propter Chriſtum conſequantur iuſtitiam. Chriſtus em̃ propter hanc cauſſam uenit, ut iniuſtos reddat iuſtos. Si qui uero ſunt iuſti & honeſti coram hoibus, non debent humana ſua iuſtitia confidere, ſed agnoſcant etiam ipſi ſuam naturalem iniuſtitiam, & credant Euãgelio Chriſti, ut quod non potuerunt meritis ſuorũ operum conſequi, conſequantur in Chriſto per fidem. Cæterum, phariſæis omnia tum facta tum dicta Chriſti perſcrutantibus, etiam hoc, quod Chriſtus ad mendicum dixit, ab ipſis exceptum eſt. Et audierunt, inquit Euangeliſta, quidam ex phariſæis hęc, qui cum ipſo erant, & dixerunt ei: Num & nos cęci ſumus? Dicis, eos qui uident, cęcos eſſe. Nos autem ſumus profeſſores diuinę ſapientiæ, qua uidemus non ſolum quid in terris agendum ſit, ſed etiam quid in cœlo agatur. Quid ergo? Dicis etiam nos eſſe cęcos? Dixit eis Ieſus. Si cęci eſſetis, non haberetis peccatum. Nunc uero dicitis. Videmus, id circo peccatum ueſtrum manet. Admirati ſumus, quod Chriſtus antea dixit, Sed hoc dictum multo admirabilius uidetur. Quid enim eſt, q̃ ait. Si cęci eſſetis, non haberetis pc̃tum? Si cęcitas excuſat à pc̃tõ, agite, non audiamus decalogũ, non diſcamus Euãgelion Chriſti, non cognoſcamus uerbũ dei, ut maneamus cęci, et nõ habeamus pc̃tum. Hoc certe

illud eſt, qnod uulgo iactari ſolent. Dicũt enim. Si nõ cognouero multa, non neceſſe habebo defendere multa. Itaq; contemnunt doctrinam uerbi dei. Sed hi tanto magis peccant, quanto certiores ſunt ipſi cęcitatis ſuæ autores. Nam Chriſtus non approbat hoc dicto impiam & ignauam hoim cęcitatem, ſed potius reprehendit eam, & docet quãta mala afferat. Sicut enim aliâs dici ſolet, multos potuiſſe peruenire ad ſapientiam, ſi agnouiſſent ſuam ſtultitiã, ita & Chriſtus ſignificat multos potuiſſe fieri uere uidentes, & intelligentes, ſi agnoſcerent ſe eſſe cęcos & rerum diuinarum ignaros. Si cęci, inquit, eſſetis, hoc eſt, ſi agnoſceretis ueſtram cęcitatem, & exhiberetis uos docendos Euangelio meo, tunc non haberetis pctũm, hoc eſt, conſequeremini remiſſionem peccati, & non imputaretur uobis pctũm, propter Chriſtum. Nunc aũt, quia dicitis, Videmus, hoc eſt, quia non agnoſcitis ueſtram cæcitatẽ, ſed cõtenditis uos ueſtra humana ratione, ſapientia, & eruditione poſſe propter merita operum legis conſequi iuſtitiam, idcirco pctũm ueſtrum manet, non habetis ullam remiſſionem peccatorum, ſed neceſſe habebitis in peccato ueſtro mori. Etſi aũt hęc locutio Chriſti, iuxta literam uidetur obſcura, tñ ſi conferas eam cum uſitato modo loquẽdi, in id genus argumentis, ſtatim fiet perſpicua. Incidit quiſpiam in tantam inſaniam, ut uideatur ſibi eſſe probe ſanus, & belle ualere. Hic ergo alius quiſpiam, qui & magnitudinem inſanię illius intelligit, & de ea dolet, dicere ſolet, Tu ſi inſanus eſſes, bene ualeres. Nunc aũt, quia affirmas te eſſe ſanum, manet inſania tua, quę tanto periculoſior eſt, quanto minus à te agnoſcitur. His uerbis, non dicit ille inſaniam eſſe ſanitatem, ſed reprehendit inſani cæcitatem, & ſignificat, q̃ cum ſit inſanus, conſultum eſſet rebus eius, ut intelligeret ſe eſſe inſanum. Sic enim ſumeret medicinam, ac bene de recuperãda ſanitate ſperare liceret. Sed quia cum ſit inſanus, contendit ſe eſſe ſanum, idcirco abiicit medicinam, & ęgrotat periculoſiſſime. Eſt qui deſignat latrocinium, & tanta eſt eius impudentia, ut hoc ſcelus nõ ſolum excuſet, uerũ etiam affirmet eſſe uirtutẽ. Hic tũ alius dicit, Si eſſes latro, poſſes bonus uir fieri, ſed qa nõ es latro, oĩm bipedum nequiſſimus es. Quid? num his uerbis ſignificat latrocinium eſſe uirtutem? Minime oĩm, ſed reprehẽditur latronis impudentia & iniquitas, q̃ cum horribile ſcelus committat, exiſtimet tñ ſe rectę agere, ideoq; nulla ſpes eſt, fore ipſum bonũ uirum. Sic & hoc loco, cum Chriſtus dicit, Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum, nunc aũt quia dicitis, Videmus, manet peccatum ueſtrum, nõ ſentit eos qui impię & ſua culpa cæci ſunt, ſicut phariſęi erant, immunes eſſe propter impiam ſuam cæcitatem, à peccato, ſed damnat phariſæorum ſapientiã & iniuſtitiam, q̃ cum eſſent lõge omnium ſtultiſſimi, & iniuſtiſſimi, obtruderent tamẽ deo ſuam ſtultitiã & iniuſtitiã pro ſumma ſapientia & iuſtitia.

& iuſtitia. Quo fit, ut nec cognoſcant Euangelion Chriſti, quod eſt uera ſapientia, nec credant in Chriſtum, propter quem contingit credẽtibus uera iuſtitia, ideoq; maneant in perpetua cęcitate & impietate. Hęc cum ita ſe habeant, cognoſcendum eſt initio, q̃ natura ſimus cęci & ignari rerum diuinarum. Etſi enim quędam poſſunt de deo natura cognoſci, ea tamen, ut ſunt imperfecta, & infirma, ita non afferunt nobis ueram ſalutem. Sed ut hac cęcitate liberemur, audiendum eſt Euangelion Chriſti, in quo deus ita cognoſcitur, ut etiam latebras ac receſſus animi eius peruidere queamus. Deinde cognoſcendum eſt, q̃ natura ſimus peccatores, & propter peccata obnoxŋ ęterno ſupplitio, Sed ut a peccatis & ſupplitio eorum liberemur, diſcendus eſt Ieſus Chriſtus ex Euangelio eius, & ſuſcipiendus per fidem. Is enim ſolus factus eſt uictima pro peccatis noſtris, & tantam gratiã coram deo patre ſuo conſecutus eſt, ut quotquot confidunt eo, reputentur in iuditio dei iuſti, & fiãt perpetuo ſalui propter Chriſtum filium dei, qui eſt una cum patre & ſpiritu ſancto deus benedictus in ſecula, Amen.

Cęcitas naturalis.

CAPVT DECIMVM

HOMILIA LXXVIII.

Eſcriptum eſt ſuperiori capite illuſtre miraculũ, q̃d ędidit Ieſus in eo hoĩe, qui a' natiuitate cecus fuerat. Cuius miraculi ueritas comprobata eſt non ſolũ priuatis, ſed etiam publicis teſtimonŋs, Sequitur nunc inſignis contio, quam Ieſus poſt hoc miraculum habuit. Demonſtrauimus enim antea, quod Ieſus uſus fere ſit miraculis ſuis pro contionatorŋs, ut uocant, campanis, quibus magnam auditorum frequentiam ad contiones ſuas uocauerit, & quod ędiderit miracula ad congregandos homines in contionem, non ut ex ipſis armatum exercitum colligeret, quo uteretur ad tuendam corporis ſui ſalutem, regio more, & ad inuadenda regna huius mundi, externa militum manu, ſed ut miraculis ueritatẽ contionum ſuarũ confirmaret & ex auditoribus filios dei, ac hæredes regni cœleſtis cõgregaret. Hoc enim p̃cipue ſpectant miracula Chriſti, ut doctrina Euangelŋ eius, qua nobis non mundanũ ſed cœleſte regnum offert, corroboretur. Quare, poſtq̃ ueritas miraculi, quod in cæco æditũ eſt, ſatis comprobata fuit, recitat Ieſus contionẽ Euangelĩ ſui, ex qua cognoſcamus, quę benefitia nobis per ipſum contingant. Amẽ, amen, inquiens, dico uobis, qui nõ intrat per oſtium in ſtabulum ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro. Qui aũt intrat per oſtium, paſtor eſt ouium. Huic oſtiarius aperit, & oues uocem eius audiunt. Et proprias oues uocat nominatim,

Miraculorũ Chriſti uſus.

» & educit eas. Et cū proprias oues emiſerit, ante eas uadit, & oues illum
» ſequuntur, quia nouerunt uocem eius. Alienum aūt non ſequentur, ſed
» effugient ab eo, quia non nouerunt uocem alienorum. Hæc eſt contio
Chriſti. Sed quid dices. Num propter hanc contionem tantum mira-
culum erat ꝯdendum? An non fabulę ſimillima uidetur? Quid opus e-
rat miraculo ad docenda iſta abiectiſſima de ouibus? Potuiſſet eadem
docere quiuis opilio, nec opus fuiſſet cœleſti doctore. Atq; hęc quidē
inebriatus quiſpiam faſtu humanę ſapientię diceret. Sed utcunq; ſapi-
entes iſti de hac contione ſentiant, certe ſi adiunxeris expoſitionē Chri
ſti, reipſa comperiet pius quiſque, ꝙ etſi uerba uidentur de rebus hu-
millimis & abiectiſſimis tractare, contineant tñ doctrinam cœleſtis ac
perpetuę noſtrę ſalutis. Nam auditores quoq; ipſi uerba quidem intel
ligunt, ſenſum aūt non intelligunt, & tamen quia ex miraculo agnoſcūt
hunc Ieſum eſſe cœleſtem doctorem, uident aliquid ſublimius hac con
» tione ſignificari, ꝙ uerba prę ſe ferant. Hoc prouerbium (inqt Euange
» liſta) dixit eis Ieſus. Illi aūt non cognouerunt, quę eſſent, quæ loqueret
» eis. Reliquum igitur eſt, ut interptem ipſum Chriſtum audiamus. Nā
» q̄ initio obſcure aut parabolice dixit, hęc ſtatim ipſe interpretatur. Ex-
» it. Amen amen dico uobis. Ego ſum oſtium ouium. Oēs quotquot an-
» te me uenerunt, fures ſunt & latrones, Sed nō audierunt eos oues. Ego
» ſum oſtium. Per me ſi qs introierit, ſeruabitur, & ingredietur, & egre-
» dietur, & paſcua inueniet. Hęc eſt parabolę de ouibus & paſtore inter-
pretatio. Etſi enim ea quę ſequuntur, eodem pertinent, tamen hæc tan-
tum nunc pro temporis ratione percurremus. Membra igitur huius pa
rabolæ ſunt, Oues, Ouile, Oſtium, Oſtiarius, Paſtor, Fures, latrones,
Mercenarij, Paſcua, & Lupus. Cum aūt non poſſint uno tempore om-
nia explicari, dicemus modo de ouibus, de ouili, de oſtio, ac oſtiario.
Principio, Chriſtus in hac parabola ſignificat Oues et ouile dici popu
lum dei, idq; iuxta uſitatum morem ſacrę ſcripturæ. Nam quemadmo-
dum populus ſeu Eccleſia dei aliàs uocatur uinea, ita aliàs uocatur oui-
le, ut unuſquiſq; pius dicatur ouis. Nos, inquit pſalmus, populus tuus,
& oues paſcuę tuæ. Et in Ezechiele, Suſcitabo ſuper ea paſtorē unum,
qui paſcat ea, ſeruum meum Dauid, ipſe paſcet ea, et erit eis in paſtorē.
In Zacharia etiam dicitur, Percute paſtorem, & diſpergentur oues gre
gis. Ex his & aliis ſcripturæ locis manifeſtum eſt, Eccleſiam & populū
dei dici oues. Neq; id inepte, aut minus congruenter. Quas enim pro-
prietates habent oues, conueniunt ſuo quodam modo cum populo dei.
Vna ouium proprietas eſt, ꝙ quemadmodum Chriſtus ait, nouerint
uocem ſui paſtoris. Naturam agni hanc eſſe aiunt, ut ſi forte exilierit e
ſtabulis, agnoſcat inter multas reliquas oues uocem matris ſuę, & ad e-
am ſolam oibus aliis neglectis, quamuis ſiciens & eſuriens, properet.

Pſalmus 78.
Ezech. 34.

Ac

Ac uicissim matrem aiunt, inter aliquot millia agnorum, quamuis uni us uocis, unius ætatis, aliquoties etiam unius coloris, & ut nobis appa ret, unius odoris, suam, quam peperit prolem agnoscere. Quod acumẽ iuditij aurium & oculorum est in genere ouili, inter matrẽ & agnum, hoc etiam significat Christus suo quodam modo esse in ouibus erga proprium suum pastorem. Nouerunt, inquit, uocem pastoris sui, ideo que sequuntur illum. Alienum autem non sequentur, sed effugient ab eo quia non nouerunt uocem alienorũ. Eadẽ est proprietas Ecclesiæ ac populi dei. Nam qui est uerum membrum populi dei, is non sectatur uocem hæreticorum, & aliorum impiorum doctorũ, sed agnoscit tantũ uocem Dñi dei sui. Oues meæ, inquit Christus postea, uocẽ MEAM audiunt & sequuntur ME. Quid ergo dicemus? an uera Ecclesię membra nunq̃ possunt decipi ac errare? Si hęc ita se habent, cur pugnamus cum hæreticis? cur obsistimus impijs doctoribus? cur non permittimus ut lupi secure grassentur in gregem Dñi, certi uidelicet, q̃ oues non decipiantur? Metuo, inquit Paulus, ne qua fiat, ut quemadmodum serpẽs decepit Euam uersutia sua, ita corrumpantur sentus uestri a' simplicitate, quæ erat erga Christum. Quid metuit Paulus, si oues non audiunt uocem alienorum? Et quis hoim potest inter oues Christi recenseri, cũ omnes homines sua natura errent? Errauí, inquit, sicut ouis, quę perijt. Et iterum. Oẽs nos, quasi oues errauimus, unusquisq; in uiam suam declinauit? Quod igitur Christus docet, recte intelligẽdum est. Nam cũ dicit, Oues non audire uocem alienorum, non significat pios non posse seduci & errare, sed significat eos in errore non perseuerare, nec perire, etiamsi aliquãdiu seducti errauerint. Fieri enim potest, ut impij doctores mendacium suum tanta elegantia & pietate ornent, ut iurares te audire ueritatem ipsissimam. Itaq̃ abducuntur & pij aliquoties in errorem. Plurimum enim ualent prætextus nominis dei, multitudo & potentia eorũ, qui in errore ac impietate consentiunt, diuturnitas temporis, consuetudo, signa & prodigia, quę nonnunq̃ pseudoprophetæ ædunt, & fœlix impiæ doctrinę successus. His certe rebus fieri solet, ut etiam qui uere & ex animo pij sunt, abripiantur, & una cum alijs errorem sectari uideantur. Nam quemadmodum magnus & repẽtinus torrens solet secum rapere non tãtum stipulas & lapillos, uerũm etiam grandia & alioq̃ immota saxa, ita multitudo & magnitudo eorũ, qui errant, auferre solẽt secum etiam eos, qui errorẽ & impietatem peius cane, q̃d aiunt, & angue odiunt. Vide mihi tempora Eliæ. Etsi enim septem milia uirorum erant, qui nõ curuauerunt genua sua ante Baal, impietas tñ Baalitica tam uulgaris, tam potens erat, ut nullus non Israelitarum uidebatur eam agnoscere. Dereliquerunt, inquit Elias, pactum tuum filij Israel. Altaria tua destruxerunt, Prophetas tuos occiderunt gladio, et de

relictus ſum ego ſolus. Quid factum eſt iſs tēporibus, quibus natus & educatus eſt Ieſus Chriſtus? Multi quidē erant, qui expectabant redemptionem Iſraelis per Chriſtum, attamen totus Iudaicus orbis uidebatur partim phariſaicus, partim Sadduceicus, hoc eſt, Epicureus. In Pontificio regno hypocriſis ita dñata eſt, ut oēs Chriſtiani uidebantur Pontifitj Monachici et Miſſarij. Quē enim nō deciperet tanta ſeculorū ſeries, tot monarcharum conſenſus, tanta pontificum & epiſcoporū autoritas, tanta hypocritarū ſpecies, & tanta impietatis proſperitas? Sed bene habet. Etſi enim pij abducuntur in errores & impietates, tñ ea eſt clementia Chriſti paſtoris, ut non ſinat oues ſuas in errore perire. Non peribunt, inquit, inęternū, neq; rapiet eas quiſq; de manu mea. Et Paulus, Solidum fundamentum dei ſtat, habens ſignaculum hoc, Nouit Dñs, qui ſint ſui. Ac iterum. Perſuaſum habeo, q; neq; mors neq; uita neq; angeli, neq; principatus, neq; ulla creatura alia poterit nos ſeparare à dilectione, qua deus nos in Chriſto Ieſu dño noſtro cōplectitur. Viuamus ergo, inquies, ſecuri, non obſiſtamus lupis, nō pugnemus cum impia doctrina, quippe q; nemo poſſit oues Chriſti de manu eius rapere, & in errore detinere? Imo, tanto magis eſt obſiſtendum lupis, & pugnandum cum impia doctrina, quanto certiores ſumus, q; nemo poſſit oues Chriſti de manu eius rapere. Chriſtus enim inſtituit miniſterium prędicandę pię doctrinę in hunc uſum, ut eſſet organon, quo oues eius aut in offitio pietatis contineantur, aut ſi extra ſepta per impiam doctrinam in errorem abductę fuerint, ab errore reuocentur, & ad ſtabulum ouium reducantur. Paulus profecturus ad Hieruſalem, in qua conijciendus erat in uincula, hortatur epiſcopos Epheſios, Attendite, inquiens, uobis & cuncto gregi, in quo uos ſpūsanctus poſuit epiſcopos ad regendum Eccleſiā dei, quam acq;iuit ſanguine ſuo. Ego ēm noui hoc, q; poſt meum diſceſſum ingreſſuri ſunt lupi graues in uos, non parcentes gregi. Et ex uobis ipſis exorientur uiri, loquentes peruerſa, ut abducant diſcipulos poſt ſe, propter quod uigilate. Vigilate, inquit. In quē uſum? Vt abigatis lupos, Sed nō poſſunt, inuito Chriſto, ullam ouem deuorare? Bene, ideoq; uigilandum eſt miniſtris Eccleſię, ut Chriſtus per ipſorum miniſterium oues tueat. Dei (inquit) cooperarij ſumus, dei agricolatio, dei ędificatio eſtis, iuxta gratiā dei, q̄ data eſt mihi. Et, Seruum dñi oportet propenſum eſſe ad docendum, tolerantē malos cū manſuetudine, erudientem eos, qui obſiſtunt, ſi quando det illis deus pœnitentiā ad agnoſcendam ueritatē, & reſipiſcant è laqueo diaboli. Quare, quo certiores ſumus, q; Chriſtus tueatur Eccleſiā ſuam, ne impia doctrina pereat, eo debemus nos diligentiores eſſe ad refutandam impiam doctrinam, ut probemus offitium & fidem noſtram Chriſto dño noſtro, & q̄d Chriſtus in tuenda Eccleſia facit ſua autoritate et potentia,

Eccleſiaſtici miniſterij uſus.

tentia, faciamus nos nostro ministerio & obsequio. Cęterę, cum Christus tantam habeat ratiõem suarum ouium, ut conseruet eas perpetuo, quid reliquum est, cꝫ ut huic uni studio tota mente ac pectore incumbamus, ut fiamus oues eius? Oia cõsecuti sumus, si deus nos pro ouib. Christi agnoscit. Quid igitur faciendum? in quo elaborandum est, ut fiamus oues Christi? Quid aliud faceremus, cꝫ q̃d Christus ipse hoc loco docet, cum ait. Ego sum ostium. Per me si quis introierit, seruabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet. His uerbis docet Christus, cꝫ qui uoluerit ouis eius esse, debeat in stabulum ouiũ intrare per uerum ostium. Ostium aũt est Christus ipse. Et per hoc ostium intrat, quisquis agnoscit Christum per fidem. Quare credere in Christum, est fieri ouis Christi. Sed de ostio, et introitu per ostium, mox dicemus. Nunc persequamur institutum: Recensuimus unam proprietatem ouium, quę cum populo dei cõuenit, uidelicet, cꝫ quemadmodum oues agnoscunt uocem sui pastoris, ita & uerus dei populus agnoscit Euangelion Christi, quæ est uox cœlestis pastoris. Audiamus & alterã proprietatem ouium. Vadit, inquit, ante eas, & oues sequuntur illum. Nam ouis natura sua, ut est inerme animal, ita totum pendet ex aliena cura & ope. Si à grege aberrauerit, non redit ad stabulum sua spõte, ni si compellatur, adeocꝫ semper necessaria ei est opera pastoris & ductoris. Talis est & natura populi dei. Homines enim per peccatum ita sunt exarmati, ut nullus eorę possit suis uiribus consequi uerã iustitiam & fœlicitatẽ, sed toti pendeant à diuina cura & conseruatione. Quod si qs eorę, cum uocatus sit in gregem Dñi, iterę aberrauerit, & à stabulo Ecclesię per peccatum recesserit, non reuertitur sua sponte, sed necesse habet pastoris opera reduci, ac nisi statim prope ianuam excipiat, magna difficultate reducitur, si modo se comprehendi ac reduci patiat, & non totus in lupum aut aprę uertatur. Dauid eiecit sese quondam è stabulo ouium Christi, per adulterium & homicidium. Nec est reuersus suo arbitrio, sed pastor necesse habuit amissam ouem quęrere, quam cum ad hucante ianuam oberrantem comprehenderet, reduxit. Petrus exiijt è stabulo ouium per abnegationem. Errabat aũt tantisper securus in aula Pontificis, dum pastor eum respiceret, ac mox eum in stabulum reduceret. Iudęi fuerunt oues Christi, sed dereliquerũt ouile, & abierunt post suas impietates. Quid ergo factũ est? Non à ianua tantum aberrarunt, sed longius processerunt usqꝫ in interiora deserti. Vide igitur mihi, quanto labore, cꝫ multo sanguine constiterit prophetas, Apostolos, & Christum ipsum, ut uel paucos tantum ad stabulum reducerent. Nam reliqui oẽs tamdiu & tam procul aberrauerant, ut iam uersi erant in ursos, lupos, & leones. Fuit & Iudas Ischariotes in numero ouium, sed dereliquit ouile impietate, furtis, & proditione Christi. Etsi autẽ pastor

Christus diligenter eum quęrebat & reuocabat, tamen ille diutino suo errore ita induratus erat, ut nullo modo uoluerit ferre, quo cōprehenderetur, ac reduceretur. Quare magna cura prouidendum, ne ab ouili Ecclesię dei discedamus, & si forte discesserimus, cōfestim nos reuocari & reduci paciamur. Habes proprietates ouiū, quas Christus in hac parabola cōmemorat, & quę admonent nos, ut firmā habeamus fidem de cōseruatione ꝑpetuę nostrę salutis, in oībus aduersis. Sed sunt et alię ouiū seu ꝓprietates seu cōditiones, q̄ nos admonere debēt nostræ uocationis. Primum em̄, Ouis, animal ita cōditum est, ut nihil sit in eo, ꝙd non suum habeat usum, & quod non singularem quandam utilitatē afferat. Quare, qui uoluerit in cœlo agnosci pro oue Christi, sic debet instituere suam uitam, ut prosit tam ad illustrandam gloriā dei, q̄ ad conseruādam hoim salutem. Oēs uires animi, omnia membra corporis cōferri debent ad seruiendum publicę utilitati. Vide igit̄ mihi, quantum absint ab ouium conditione, impij, maledici, impostores, et alij scelerati. Hi em̄ oēs uires animi et corporis eo conferūt, ut nomē dei blasphemia affitiatur, & hoies incōmoda accipiant. Nam cum sua tantum quęrant, nihil pensi habent, siue aduersus deū, siue aduersus hoies peccent, modo suis cupiditatibus morem gesserint. Quare non sunt oues, sed lupi, fures, prędones & latrones. Deinde ouis tantę est pacientię, ut etiam si tondeatur, hoc est, priuetur suo uestimento, aut mactetur, tamen taceat. Ouis, inqt Esaias, cum ad occisionem ducitur, obmutescit, & agnus coram tondente se, non aperit os suum. Exemplum huius pacientiæ debet & ouis Christi imitari. Si auferunt̄ tibi tua in hoc seculo, nec potes ea retinere legitime & pie, non est uirulenter insaniendū, & contumeliose cōuiciandum, sed est cum Iobe dicendum, Dn̄s dedit, Dn̄s abstulit, Sit nomē Domini bn̄dictum. Si uita relinquenda est, ut illustretur nomen Christi, aut ne peccetur aduersus Christum, non est impacienter murmurandum, sed cogitandum, ꝙ qui propter Christum perdit animam suam, seruet eam. De his & similibus rebus debet nos cognomen ouis admonere. Atq̄ hactenus quidem de ouibus et ouili. Dicemus autem nunc etiā de ostio. Postq̄ enim Christus significauit Ecclesiā Dei esse ouile, et pios hoies esse oues, dicit in hoc ouili suum quoq̄ ostium esse. Quod autem sit illud ostium, exponit ipse. Ego sum, inquiens, ostium ouium. Et ne quis existimet ei hoc uerbū temere excidisse, statim repetit. Ego sum ostium, per me si quis introierit, seruabit̄. Hoc epitheton ostij, quod Christus sibi tribuit, diligentissime et cōsiderandum et conseruandum est. Docet enim, ꝙ nullus possit esse membrę Ecclesiæ Dei, ac hæres cœlestis regni, nisi qui per Iesum Christum in hoc ouile ingrediatur. Amen amē, inquit, dico uobis, qui non intrat per ostium in stabulum ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Ac mox.

Omnes

Omnes quotquot ante me uenerunt, fures sunt & latrones. Quid ergo ad hęc dicemus? An non patriarchæ, Moses, Dauid, & prophetæ uenerũt ante Iesum Christum? Dicemus igitur eos esse fures & latrones? Prohibeat deus, ut tantam temeritatem aut cogitando aut dicendo admittamus. Nam quod Christus dicit, Quotquot uenerunt ante me, fures sunt & latrones, quid sibi uelit, satis perspicue initio suæ contionis significauit. Ait enim. Qui nõ intrat per ostium, sed aliunde ascendit, is fur est & latro. Itaq; uenire ante Christum, non est Christum tempore præcedere, sed est aliunde ascendere, & non intrare per ostium. Patriarchæ autem, Moses, Dauid & prophetę non ascenderunt aliunde, sed ingressi sunt per ostium. Quare non dicuntur hoc loco uenisse ante Christum, sed potius intrasse in Christo & per Christum. Quod ut melius intelligamus, uidendum erit, quid sit ingredi seu intrare per ostium, seu per Iesum Christum, qui est ostium, quid item sit aliũde ascendere. Etsi autem oportet omnes eos qui salutem consequuntur, per Iesum Christum intrare, tamen in hoc loco præcipue fit sermo de his, qui publico ministerio in Ecclesia funguntur. Hi enim iuxta phrasim scripturæ dici solent Intrare. Quare ingredi seu intrare per Iesum Christum, primum est credere, confiteri & prædicare, q̃ solus Iesus Christus, unigenitus filius dei, sit iustitia, redemptio & salus nostra, & q̃ non sit aliud nomen hominibus datum, in quo salutem consequantur. Ipse enim est propitiatio, uita & resurrectio nostra. Deinde ingredi p̃ Iesum Christum, est in ipso quærere, non mundanum, sed cœleste regnum. Regnum enim meum, inquit, non est de hoc mundo. Huc confer mihi nunc patriarchas & alios pios, ac perspicue uidebis, q̃ non ascenderint aliunde, sicut fures & latrones, sed q̃ ingressi sint per uerum ostium, & fuerint oues ueri pastoris. Etsi enim, si externum tempus respicias, fuerunt longe anteq̃ Christus homo natus est, tamen crediderunt in Christum, qui ipsis erat promissus, & petiuerunt ex ipso solo remissionem peccatorum suorum, reconciliationem cum deo, & uitam æternam. Credimus, inquit Petrus, nos saluos futuros per gratiam Domini Iesu Christi, quemadmodum & patres nostri. Et supra. Abraham exultauit, ut uideret diem meum, uidit & gauisus est. Porro, quod patriarchæ crediderunt, hoc etiam in cœtu populi sui prędicauerunt, ut & alij intrarent in ouile dei per Christum, & consequerentur ueram salutem. Accedit huc, q̃ etsi acceperunt p̃missionem de mundano regno in terra Canaan, tñ non q̃siuerunt in Christo mundanũ, sed cœleste regnum. Sciebant p̃missum esse mundanum regnum, non propter hanc causſam, q̃ Christus esset futurus externus monarcha in terris, sed ut interea temporis conseruarent in aliqua politia promissiones de Christo, donec ipse ueniret. Per fidẽ, inquit epistola ad Hebrę. mortui sunt hi oẽs, cũ non accepissent promissiones, sed procul eas uidissent, & cre

ingredi per ostium

didiſſent, ſalutaſſentq; et confeſſi fuiſſent, ſe hoſpites atq; aduenas eſſe in terra. Nam hęc qui dicunt, declarant ſe patriam inquirere. Cum igitur patriarchę quæſiuerint per fidem in Chriſto ſpũalia et cœleſtia bẽ fitia, non poſſunt dici fures ac latrones, etiamſi uenerint, quod ad tempus attinet, in hũc mundum anteqũ Chriſtus homo natus eſt. Aliunde aũt in ouile aſcendere aut intrare hi dicuntur, primum, qui non credũt q; propter ſolum Chriſtum reputent̃ coram deo iuſti, ſed confidunt ſe meritis ſuorum operũ conſequi remiſſionem pc̃tõrũ, & cœleſtem fœlicitatem. Deinde qui ſentiunt & docent, iuſtitiam & ęternam uitam contingere, non propter ſolum Chriſtum per fidem, ſed propter merita operũ. Poſtremo, qui prętextu noĩs Chriſti quęrunt mundanam libertatem & carnalem dñationem. Et qui ſic aſcendunt aut intrãt, hi uere ſunt fures & latrones. Non enim conſequuntur ipſi ueram ſalutem, nec docent alios, quos docẽt, ad ueram ſalutem, ſed furantur impia ſua opinione et doctrina, tam ſibi ipſis q̃ aliis omnem iuſtitiam et fœlicitatẽ, & conſtituunt ſe & alios in perpetuam internitionẽ. Porro, cum fures aberrent à uero oſtio, et tamen conentur intrare in ouile dei, neceſſe habent ſibi noua oſtia excogitare ac extruere, quibus ingrediantur. Conſideremus igitur nunc, quantus ſemper fuerit, & adhuc ſit numerus furũ ac latronum in orbe terrarũ, & quàm multa ac uaria oſtia in ouili dei conficta ſint. Nam primus latro in terris fuit Cain, qui non tantum cõmiſit latrocinium fratricidio, uerũ etiam impietate ſuę religionis. Etſi eñ obtulit dño de fructibus, terrę tamen obtulit hac opinione, q; ipſe eſſet ſemen illud mulieris, quod Adamo promiſſum erat, et q; ipſe merito ſui operis poſſet placare iram dei, & conſequi ſalutẽ. Itaq; hac impia opinione aberrauit à uero oſtio Eccleſiæ dei, & regni cœleſtis, ac ſtatuit ſe ipſum pro oſtio, ex quo factũ eſt, q; furatus & prędatus ſit tam ſibi, q̃ familię ſuę oẽm ſalutem. Hunc ſequũtur deinceps alĩ latrones, in orbe terrarũ. Poſtq̃ enim gentes propagatę ſunt à filĩs Noë, alius populus alia ſibi oſtia regni cœlorũ architectatus eſt. Ac in familia Abraami reſtituta quidem eſt diuinitus ſyncera doctrina de uero oſtio, uidelicet Chriſto filio Dei, cum dictũ fuit, In ſemine tuo bñdicentur oẽs gentes terrę. Et hoc oſtium diligentiſſime oſtenderũt, ac patefecerunt prophetę. Sed nunquàm non fuerunt inter poſteros patriarcharũ, qui noua ſibi oſtia extruxerint, quibus ingrederent̃ in ouile dei, ac prędarẽtur. In deſerto inſtituerũt uitulũ aureũ, et dixerunt. Hi ſunt dĩ tui, qui te eduxerũt de terra Ægypti. Hoc q̃d aliud fuit, q̃ ſi dixiſſent. Hoc eſt oſtiũ, p q̃d ingrediendum eſt in regnũ cœleſte. Rex Ierabeã inſtituit duos aureos uitulos. Alĩ ędificauerũt excelſa. His acceſſerũt Baalitę. Hi fuerũt fures & latrones in populo dei, ac excogitarunt noua oſtia, quibus in cœlum ingrederentur. Poſtremo exorti ſunt phariſæi & Sadducæi, qui

tot oſtia

Aliunde aſcendere in ouile quid eſt

Oſtia in ouile dei uaria conficta.

tot ostia in ouili dei architectati sunt, quot opera excogitarunt, quibus mererentur pctōrum remissionem & uitam ęternam. Vt interim nihil dicam de hypocritis, qui operibus à deo pręceptis affinxerunt hāc opinionem, ꝙ cum fiant ab hoibus, sint perfecta iustitia, & meritum ęternę uitæ. Ad hunc catalogum pertinent etiam seditiosi, qui circa tempora aduentus Christi arrogarunt sibi externā maiestatem Messię, & pollicebantur Israelitis mundanam liberationem ac dominationem. Hi ut somniarunt fœlicitatem per Messiam tribuendā esse terrenam, ita finxerunt etiam terrena ostia, nimirę, gladios, lanceas & alabardas, quibus in suum cœlum ingrederentur. Itaq; coniecerunt sectatores suos non solum in externam, uerę etiam in æternam internitionem. Quid est furari, prędari, & latrocinari, si hoc non est? Atq; hęc quidem inter Iudęos facta sunt. Inter Gentes aūt incircūcisas, cum nulla fuerit cognitio Christi, publicum fuit latrocinium per philosophiam & idolatriam. Etsi em̄ philosophi quędam de moralibus uirtutibus cum decalogo consentanea docuerunt, tn̄ ubi non est cognitio Christi, ibi doctrina de uirtutibus nihil prodest ad cōsequendam ueram salutem. Sacrificuli aūt idolorę tot noua ostia ædificarunt, quot idola hoibus colenda proposuerunt. Itaq; cum idolatria ducat hoies potius ad infernum ꝙ ad cœlum, hi sacrificuli manifesti sunt fures & latrones. Ac hactenus quidem de furibus & latronibus, qui fuerunt ante aduentum, et circa tēpora Christi. Recenseamus & eos, qui exorti sunt postꝙ Christus in hunc mundum uenit, & Euangelion suum per Apostolos in orbē terrę diuulgauit. Hi em̄ etsi uenerunt post Christum, tn̄ et ipsi dicuntur uenisse ante Christum, propterea ꝙ non intrauerint per uerum ostium, sed aliunde ascenderint, ac noua & fictitia ostia excogitauerint. Alij em̄ sunt pharisaici, quicum accepissent Euangelion Christi, docuerunt neminē posse salutem cōsequi, nisi circumcideretur. Alij sunt hęretici, quorum hi negant diuinitatem Christi, illi humanitatem eius, isti alios pernitiosos errores commenti sunt. Alij sunt Mahumetistę, qui abiecto Euangelio Christi, architectati sunt sibi nouas scalas, et noua ostia in regnum cœlorum. Alij sunt sacrificuli Missarij, & Monachi, qui tot in cœlo ædificarunt ostia, quot celebrarunt missas pro peccatis uiuorum & mortuorum, & quot instituerunt ordines monasticos. Alij sunt doctores inuocationis sanctorę, peregrinationum, & aliorum superstitiosorum operum. Hi tot affinxerunt cœlo ostia, quot sanctos inuocandos proposuerunt. Alij sunt Pontifitij, qui prętextu nominis Christi arrogant sibi oēm potestatē in cœlo & in terra. Hi ponūt se ipsos pro ostio cœlorę. Breuiter fures & latrones sunt oēs, quotquot aliud ostium in regnū cœleste docēt, ꝙ Iesum Christum seruatorem nostrę. Nam unum m̄ est uerę ostium in ouile dei, & in regnū cœleste, uidelicet Iesus Christus,

unigenitus filius dei. Nullum aliud est nomen, inquit Petrus, in quo oporteat nos saluos fieri. Et Christus ipse. Qui credit in unigenitum filium dei, non condemnatur. Qui uero non credit, iam condēnatus est. Quare, qui per hoc ostium ingreditur, is & uera fit ouis, & ueræ imitatur pastorem. Primum em̄ ostiarius ei aperit, quia qui credit in Christum, hunc deus pater, qui est ostiarius, tanto fauore cōplectitur, ut adoptet eum in filiū, & patefaciat ei per spūm sanctum, qui & ipse est ostiarius, thesaurum ois cœlestis hereditatis. Deinde seruabitur, inquit, & ingrediet̄, & egredietur, ac pascua inueniet, quia qui credit in Christum, cōsequitur ueram salutem, & quēadmodum ouis ingreditur et egreditur suo tempore per ostium ductore pastore, ac pascitur abundanter, ita qui in Christū credit, ambulat secure in oībus casibus, nec quicq̄ potest ei deesse. Siue enim siciat & esuriat, habet pastorem, cui curæ est, siue ęgrotet ac moriatur, habet pastorem, qui ipsum cōseruet in perpetua uita. Solum igitur hoc ostium, quod est Iesus Christus, ducit homines ad ueram fœlicitatē. Reliqua autem oīa ostia, quę uel Iudęi Baalitæ uel gentes Idolatræ, uel pharisęi, uel monachi, uel Turcæ excogitarunt, ut sunt cōmenticia & adulterina, ita abducunt hoīes ad infernum potius q̄ in cœlum. Quid ergo, inqes, illud est, q̄ in Apocalypsi, non una tantum porta cœlestis Hierusalem, sed duodecim cōmemorentur? Ostendit, inquit, mihi ciuitatem magnam sanctā Hierusalem, descendentem de cœlo à deo, habentem claritatem dei, habentē portas duodecim. In Esaia etiā dicitur de Ecclesia. Aperient̄ portę tuę iugiter, die ac nocte non claudent̄. Si sunt multæ, & ut Apocalypsis numerat, duodecim portę cœlestis Hierusalem seu ouilis & Ecclesię dei, quō in hodierna contione, una tantum porta nobis proponitur? Sed facilis est huius rei explicatio, si consideraueris, per quos Euangelion Christi diuulgatum sit in totum orbem terrarę. Vna em̄ tantum uera est porta regni cœlestis, Iesus Christus Dñs noster, quēadmodum sępe iam diximus, sed hanc unā portā patefecerunt orbi duodecim Apostoli à Christo in hoc emissi, ut Euāgelion eius inter oēs gentes adnūtiarent. Cum igitur duodecim apostoli aperuerint portam, Christum, dicuntur & ipsi portæ regni cœlorę, non persona sua, sed ministerio suo, quo unam solam & ueram portam, quę est Iesus Christus, ostēderunt. Et quia doctrina Apostolica de Iesu Christo publice adnunciata est, & adhuc in Ecclesia adnunciatur, idcirco portæ regni cœlestis semper patere dicūtur. Claudentur autem in nouissimo die, quia tūc cessabit publica prędicatio, & erit deinceps tempus non discendi Euangelij, sed accipiendæ mercedis uel fidei, uel incredulitatis. Quare uigilandum nobis est, & festinandum, ut dum tempus habemus, & portæ adhuc patefactę sunt, ingrediamur ad cœleste regnum per Iesum Christum, unū et solū ueræ ostium, qui est

qui est una cum patre & spiritusancto deus benedictus in secula, Amē.

HOMILIA LXXIX.

Atefecimus superiori die aditum & ostium in ouile Dñi dei nostri, quo, si quis introierit, seruabitur, inquit Christus, ingredietur & egredietur, ac pascua inueniet. Ostendemus igitur nunc pastorem, ut tradamus nos curę eius, & seruemur per ipsum ab oī incursu luporum. Nam Iesus Christus, quo manifestius se ac sua bñficia Ecclesię suæ reuelaret, non tantum tribuit sibi epitheton Ostij, sed etiam epitheton boni pastoris. Ego sum, inquiens, pastor bonus. Et quemadmodum antea non semel sed bis uocauit sese ostium, ne quis existimaret hoc uerbū temere ipsi excidisse, ita & hoc loco bis dicit sese bonum esse pastorē, significans hac repetitione, hoc cognomen pastoris non esse oscitanter prętereundū. Quare faciemus Dño deo nostro officiū gratissimum, & cōsulemus saluti nostrę rectissime, si hanc contionē filij dei de bono pastore diligēter cognoscamus. Ac initio cōsiderandum est ꝙ Christus non nunc primū excogitauerit sibi epitheton pastoris, sed spūsanctus tribuerit ei hoc cognomen ante quadringentos, aut etiā sexcētos annos, cum nōdum assumpsisset hoiem. In Esaia dicitur, de Christo. Sicut pastor gregem suum pascet, in brachio suo cōgregabit agnos, & in sinu suo leuabit, fœtas ipse portabit. Et in Ezechiele. Suscitabo, inqt Dñs, super ea pastorē unum, qui pascat ea, seruū meum Dauid, ipse pascet ea, & ipse erit eis in pastorē. Et in Zacharia. Framea suscitare super pastorē meum, & super uirū cohęrentē mihi dicit Dñs Zebaoth. Percute pastorem, et dispergent oues gregis. Hęc de Christo intelligenda esse, ex Apostolicis scriptis manifestius est, ꝗꝫ ut hoc loco pluribus demōstrari debeat. Cum igit Christus acceperit tanta autoritate cognomen pastoris, magnę nobis curæ sit, ut ꝙd sibi hoc cognomē uelit, intelligamus. Sed audiamus ipsummet Christum de ea re cōtionantē. Nam, cum ea, quę opponunt, ex collatione illustriora fiant, Christus confert inter se proprietates boni pastoris, & furę, latronum, ac mercenariorū, ut bñficia sua clariora reddantur. Etenim, quemadmodū in politicis regnis solent quatuor esse genera gubernatorū. Alij sunt Latrones. Hi sunt tyranni, qui dominant, non ut seruiant reip. sed ut expilando, diripiendo, mactando et trucidando ciues suis cupiditatibus satisfaciant. Alij sunt fures. Hi sunt iniqui iudices, qui donis corrupti, peruertunt iuditium. Alij sunt mercenarij. Hi sunt, qui remp. tantisper tolerabiliter administrāt, dum capiūt ex ea priuatā utilitatē et trāquillitatem, & qui in administratiōe sua hoc unū agunt, ut aucupentur publicū hoim fauorem. Postquàm aūt pericula & odia subeunda sunt, malūt ui abijcere gubernationē, uel à recto et iusto deflectere. Alij sunt

boni principes, qui dñantur iuxta leges, & faciũt, quemadmodũ ſcriptura loquitur, iuditium & iuſtitiam, ac tuentur ſuos ciues per tela per ignes. Tales principes fuerunt Moſes, Dauid & multi alij, ita etiam in miniſterio Eccleſię quatuor ſunt genera ſeu miniſtrorum, ſeu gubernatorꝝ. Alij ſunt fures, qui falſa & impia doctrina decipiũt animos ſimplicium, & furantur eis ſalutem ſuam, quales ſunt hæretici. Alij ſunt latrones, qui non ſolum impia doctrina, uerumetiam externa tyrannide graſſantur in Eccleſiam Chriſti, idꝙ ꝓtextu noīs Chriſti, quales quondam fuerunt Arriani, & nũc ſunt impij Põtifices. Alij ſunt mercenarij, qui docent quidem ſyncerum Euangelion Chriſti, dum tempus eſt trãquillum, Sed ſi periculum imminet, eo ſe, quo fortuna, inclinant. Si pontifitia doctrina promouere uidetur, amplectuntur eam, ſi euangelica uideť fœlix, aſſentiunť & illi, ac ſuſcipiunt eam docendam. Quod ſi mandaretur eis, ut ſi uelint eccleſiaſtico ſuo ſtipendio tranquille frui doceant Mahumetum, obſequerentur ſine cunctatione. Alij ſunt boni paſtores. Etſi aũt cognomẽ boni paſtoris poteſt ſuo quodam modo tribui patriarchis, prophetis, Apoſtolis, & multis pijs Epiſcopis, tamen hoc cognomẽ competit proprie ſoli dño noſtro Ieſu Chriſto. Hic enim ſolus habet oẽs proprietates & conditiones boni paſtoris. Audiamus ergo, quæ ſint illę proprietates, ut Chriſtum paſtorem noſtrꝝ recte cognoſcamus. Enumeranť aũt hoc loco ꝑcipue tres, idꝙ ut ante diximus, per collationẽ ad fures latrones, & mercenarios. Dicit enim Chriſtus. »» Fur non uenit, niſi ut furetur, & mactet ac perdat. Ego ueni ut uitam habeant, & affluentiam habeant. Hęc eſt una proprietas ex una quidẽ parte furum ac latronum, ex alia aũt parte boni paſtoris. Fur enim ingreditur noctu in ouile, non ut ouibus aliquid alimenti afferat, ſed ut oues auferat, nõ ut paſcua importet, ſed ut uel paſcua uel oues tollat. Et latro graſſatur gladio ſuo in ouile, non ut defendat oues, ſed ut mactet eas, & perdat. Bonus aũt paſtor ingreditur in ouile, ut oues uitam & affluentiam habeant, hoc eſt, ut det ouibus paſtum ſuum non parce, ſed large & copioſe, quo non ſolum propagẽt uitam, ſed etiam ferant lanam, & ꝑbeant lac. Hæc eſt proprietas & uirtus Chriſti ueri paſtoris. Non emĩ uenit, ut mactet oues ſuas ſed ut ſuppeditet eis oĩm rerꝝ abundantiam & copiam. Chriſtus enim non eſt cyminopriſtes, qui dona ſua parce diſtribuat, ſed eſt benefactor longe oĩm liberaliſſimus, ac largiť ea, quę non ſolum ſunt neceſſaria ad tuendam uitam, uerꝝ etiam quæ afferant ſummam & perpetuam uoluptatem. Ac ſi quidem loquendum eſt de corporali uita & affluentia eius, etſi Chriſtus non uenit in hũc mundum, ut ſuſcipiat mundanum regnum, & diſtribuat terrena bona, pro more monarcharum huius ſeculi, tñ hi qui credunt Euãgelio, accipiunt à deo patre, etiã corporalium bñfitiorꝝ abundantiã propter Chriſtum.

Miniſtrorum Eccleſiæ genera.

Nam

Nam Christus impetrauit his, qui credunt in ipsum, ut deus pater complectatur eos maximo oim fauore, & adoptet ipsos in filios ac hæredes suos. Cui aũt deus fauet, & qui deo ut parenti filius, curæ est, quõ fieri posset, ut in indigentia etiam corporalium bonorum ope diuina destitueretur? Non affliget, inquit scriptura, Dñs animam iusti. Iustus autẽ dicit, qui propter Christum reputatur iustus, & ambulat in pia dei uocatione. Et Christus ipse ad discipulos ait. Nõne anima pluris est, ꝙ̃ cibus, & corpus pluris, ꝙ̃ indumentum? Quod autem dicit, hanc habet sententiam. Deus pater dedit uobis corpus & animã, quę sunt excellentissima, & non daret uobis cibum & indumentum, quæ sunt uiliora, si modo primum oim quęsiueritis regnum dei, et iustitiam eius? Et iterę. Vertite oculos ad uolatilia cœli. Et quę sequuntur. Notus enim est locus. Sed Iesus Christus is pastor est, qui prȩcipue afferat credẽtibus in ipsum uitam spũalem, & omnem eius abundantiam. Primum enim donat oĩbus in ipsum credẽtibus totam suam iustitiam, ut possint ea in iuditio dei confidere, ac de ipsa uere gloriari. Qua iustitia qui prȩditus est, nõ solum habet, quod necessitati sufficiat, sed etiã, quod abundet? Ac certissimum quidem est, ꝙ si quis iustitiam suorum operum considerauerit, intantum non abundat, ut nec habeat quo constet omnino in humano iuditio, tantũ abest, ut possit ea cõstare in diuino iuditio. Qui autem donatus est iustitia Christi, is habet in Christo non solum sufficientiam, sed etiam abundantiam iustitię. Hoc illud est, quod Christus ait. Ego ueni, ut uitam, adeoꝙ̃ abundantiam in uita habeant. Deinde Christus non tantum cõseruat suos in morte, et dat eis ȩternam uitam, uerumetiã in hac ȩterna uita donat eis summam et cœlestẽ fœlicitatem. Hoc itęrę est dare uitam, & abundantiã eius. Quid ergo pastore Christo mẽlius? quid eo optatius? Sed quam, inquis, utilitatem affert nobis hęc contio de Christo? Quid profuerit, etiamsi cognoscamus & credamus Christum esse bonũ pastorem, qui det ouibus suis uitã, atcꝙ̃ abundantiam uitæ? Audi obsecro. An non diuinitus nobis mandatum est, ut Christum audiamus, & uoci eius fidem adhibeamus? Ponam, inqt, uerba mea in ore eius, loqueturcꝙ̃ ad eos oĩa quæ prȩcepero illi. Qui aũt uerba eius quę loquetur in noĩe meo audire noluerit, ego ultor exi stam. Et iterum. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi cõplacitum est, HVNC Audite. Vides quãta seueritate exigat deus, ut audiamus contionem Christi, & credamus ei. Quare si nihil aliud utilitatis cõtineret nobis, tñ hęc magna est utilitas, ꝙ audiendo et credendo Euangelio Christi, obsequamur uoluntati oĩpotentis Dei, creatoris nostri, & prȩstemus ei, cui debemus omnia offitia nostra, gratissimum cultum. Non potes enim deum maiori honore afficere, quàm si credideris uoci unigeniti filij eius, Iesu Christi. Sed ex fide huius contionis maior ac

tedit nobis ſalus, ꝙ deo honor. Alius enim premitur dura omnium rerum egeſtate, alius affligitur ex agnitione ſuæ iniuſtitię, alius turbatur metu mortis, & inferni. Quo ergo hi ſeſe uertant? Si uolunt certam conſequi liberationem, neceſſe habēt ſeſe uertere ad paſtorem Chriſtum, & hanc contionem eius per fidem excipere. Si metuis, ne fame pereas, audi quid paſtor tuus dicat. Ego ueni, ut uitam habeant, & abundantiam. Quid? maiorem ne fidem adhibebis ſenſui tuo, & crumenę tuæ, in qua nullam uides pecuniam, qua emas alimenta, an contioni paſtoris tui? Recipit hic, te ſibi in oĩbus aduerſis curæ fore, dicit eum, qui per ipſum ingrediatur, inuenturum paſcua, & adhuc dubitas de ope & auxilio eius? Non uides panem in caniſtro, non pecuniam in crumena, Sed ſi uideris Chriſtum in corde tuo, an tibi aliquid defuturum metuis? Statue huc mihi impiū, qui habet in crumena mille aureos numos, non habet autem Chriſtum in corde ſuo per fidem. Statue & teipſum mihi ex altera parte, qui habeas tantum unum argēteum numum in crumena, ſed Chriſtum in corde per fidem, uter, obtecro, maiorem theſaurum in ſuo numo inueniet? profecto reſipſa ſic ſeſe habet, ꝙ qui affert animum plenum Chriſto ad uacuam crumenam, multo plures & maiores opes inueniet, ꝙ qui affert animum uacuum Chriſto, ad crumenam numis oppletam. Quare operam demus, ut animum noſtrum Chriſto paſtore noſtro impleamus, quem ſi poſſidemus, omnia erunt nobis impleta, quocunꝙ reſpexerimus. Si indiges iuſtitia, et metuis, ne propter peccata pereas in morte, audi quid paſtor tuus contionetur, Ego ueni, inquit, ut uitam habeant, & abundantiam uitæ. Diuerſum quidem loquitur conſcientia tua, ponit tibi ob oculos peccatum tuum, non ſolum opere perpetratum, ſed etiam adhuc carni inhærens, obtrudit tibi ſenſum mortis. Sed quid? plus ne fidei adhibebis tuę conſcientiæ & ſenſui, q̃ uoci unigeniti filij dei? Si nos, inquit Ioannes, condemnat cor noſtrum, maior eſt Deus corde noſtro, & nouit omnia. Deus enim optime nouit, ꝙ habeamus peccatum, & ꝙ conſcientia, tanꝙ mille teſtes, dicat de peccato aduerſus nos teſtimonium. Sed ipſe maior eſt corde, conſcientia, & peccato. Cum ergo ipſe teſtificetur per unigenitum filium ſuum, ſe reputare nos iuſtos, & conſeruare nos in morte ad uitam, propter Chriſtum, maiorē certe fidem adhibere debemus teſtimonio dei, ꝙ teſtimonio conſcientię noſtrę. Vbi exuberauit, inquit Paulus, pc̃tum, ibi MAGis exuberauit gratia, ut quemadmodum regnauerat peccatum in morte, ſic & gratia regnaret per iuſtitiam, ad uitam æternam per Ieſum Chriſtum. Quare ſi ſenſus peccati et mortis affectant in nobis regnum, ut nos mactent & occidant, conuertamur ad paſtorem animarum noſtrarum, audiamus uocem eius, & credamus ei, ut per ipſum regnet in nobis iuſtitiia & uita. Iam & illud hoc loco obſeruādum eſt,

est, q̄ debeamus non solum fidem nostram ex contione Christi confirmare, sed etiam exemplum Christi imitari. Quis enim debet sequi uestigia pastoris sui. Pastor autem noster uenit, non ut auferat & mactet, sed ut afferat & tribuat uitam. Fieri quidem non potest, ut homines sibimuicem possint dare talem uitam, qualem Christus dat prīs, & credentibus in ipsum. Maiestas enim dandæ ueræ uitæ ad solum Iesum Christum pertinet, in exemplo autem dandi imitandus est Christus. Nam quemadmodum Christus pastor, non uenit ut furetur, mactet & perdat oues, sed ut adiuuet, ac seruet eas, ita qui agnoscit Christum pastorem suum, non sentiat se hominem esse natum, ut hominibus male faciat, sed ut eis bene faciat. Non sumus in hac terra constituti, ut alīs sua auferamus, sed potius ut nostris rebus alios iuuemus, & pro nostra uirili, quoquo modo possumus, seruemus. Auarus, impostor, prædo, existimant se ad hunc tantum usum natos, ut furentur, & rapiant. Exemplum autē Christi docet nos, ut beneficia demus, ac tribuamus. Exemplum, inquit, præbui uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, ita & uos faciatis. Sed hæc de prima boni pastoris proprietate sufficiant. Dicamus etiam de alia. Postq̄ enim Christus oppossuit sese furibus & latronibus, opponit sese nunc mercenarīs, ut altera boni pastoris propriętas illustrior fiat. Dicit enim. Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus. Mercenarius autem, & qui nō est pastor, cuius non sunt oues proprię, uidet lupum uenientem, ac deserit oues, fugitq̄, & lupus rapit, ac dispergit oues. Mercenarius autem fugit, qa mercenarius est, & oues non sunt illi curę. Vide, quātum sit discrimen inter mercenarium, & bonum pastorem. Mercenarius, etsi pascit oues tranquillo tempore, tamen nullum subit periculum propter oues, nec tuetur eas, sed deserit eas, si uel grauis tempestas oriatur, uel lupi in gregem grassentur. Bonus autem pastor non solum pascit oues, sed etiam defendit eas periculo uitæ suæ, ac mauult discerpi ipse, q̄ oues lupo discerpendas relinquere. Bonus, inquit, pastor dat animam suam pro ouibus. Declarauit autem Iesus Christus manifestissime, q̄ habeat hanc boni pastoris proprietatem. Diabolus enim, qui est & leo rugiens, & lupus rapiens, grassatus est iā inde ab initio mūdi in ouile dei. Et quia suscepit tyrannidem propter pctūm aduersus homines, cogitauit morte & inferno perdere totum humanum genus. Filius autem dei fecit, quod est boni pastoris officium. Venit enim in hunc mundum, assumpsit hominem, & exposuit se propter homines turpissimę morti, ut peccata hominum expiaret, ac eriperet eos de potestate diaboli, transferretque omnes, quotquot in ipsum credunt, in cœleste regnum. Sed quidnum hęc de Christo audienda tantum, & scienda, non item utenda proponuntur? imo propter usum iam olim & dicta & scripta sunt, ac nunc

comemorantur & explicantur. Primum enim, cognoscendum est fide, & credendum, ꝙ Christus habeat hãc proprietatem boni pastoris, ut opponamus eam accusationi peccatorum, in iuditio dei. Nam qui sistitur ad tribunal dei, accusari solet, ꝙ sit peccator, & ꝙ sit propter peccata obnoxius perpetuę morti ac damnationi. Hæc accusatio multo est grauior & horribilior, ꝙ uerbis dici queat. Possumus quidem uerba hominis referentis pro publica contione sententiam huius accusationis facile tolerare, ac etiam contemnere, sed si hæc in diuino iuditio obijci cantur serio, nullæ humanæ uires tantæ sunt, quæ possint ea sustinere. Cum deus recitaturus esset Decalogum, qui est sententia dei aduersus peccata, iussit Israelitas ad radices montis Sinai, quasi ad tribunal stare. Quid ergo factum est? Postꝙ audiuerunt uocem dei, tanto terrore concussi sunt, ut retrocesserint, ac dixerint ad Mosen, Loquere tu nobis, & audiemus. Non loquatur nobis Dominus, ne moriamur. Quod hic publice in populo Israel agitur, hoc solet priuatim agi in conscientia eorum, qui uocantur ad reddendam rationem totius uitę suę in iuditio dei. Hic enim singula accusationis uerba, singula sunt tonitrua, singulę sagittæ, singula iacula eaꝙ ignita. Iob ait. Sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meũ, & terrores Domini militant contra me. Et Dauid. Sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, & confirmasti super me manum tuam. Non est sanitas in carne mea à facie iræ tuę, non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorꝫ. Quo igitur in tanta angustia confugies? à quo opem petes? Non seruabunt te bona opera, quæ etsi semper sunt facienda, ut declaremus gratitudinem nostram & obedientiam erga deum, tamẽ nõ sunt tam perfecte bona, ut possint nos in iuditio dei defendere. Non seruabunt te amici, quippe ꝙ in iuditio dei nemo seipsum seruare queat, tantum abest, ut alium seruet. Quare si ueram salutem assequi uolueris, non confugiendum est ad alium, ꝙ ad bonum nostrum pastorem Iesum Christum Dominum nostrum. Is enim dixit. Ego pono animam meam pro ouibus. Hæc uox pastoris audienda est, & cogitatione imo fide repetenda. Hæc uox accusationi obijcienda est. Accusator dicit: Tu es mortis & inferni mancipium, quia es peccator. Sed contra dicendum est: Christus pastor meus, posuit animam suam pro me, & expiauit peccata mea, sua morte. Nihil igitur iuris in me habent nec mors nec infernus. Quod si constanti fide perseueraueris in hac uoce pastoris, profecto reportabis uictoriam coram deo illustriorem, & tibi magis salutarem, ꝙ si expugnares Constantinopolim. Deinde hæc uox pastoris Christi non solum confirmat fidem nostram in iuditio dei, sed etiam debet nos excitare ad imitationem, in uita nostra, ut cum bene confidamus de defensione pastoris nostri, imitemur etiam uirtutes eius. Etsi autem nullus hominum est, qui possit uel

Nota

Tribunalis Dei terror.

Nota

Nota

Nota

possit uel sua uel aliena peccata morte sua expiare. Hęc enim maiestas solius est Christi, ueri & boni pastoris, tñ debemus nos inuicem, quamuis periculo uitæ nostræ iuuare. Hoc est, inqt Christus, præceptū meū, ut diligatis uos inuicē, sicut dilexi uos. Maiorē hac dilectionem nemo habet, ut quis animam suam ponat pro amicis suis. Et Ioannes. Per hoc cognouimus, inquit, caritatem, quoniam ille animā suam pro nobis posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere, Moses non expiauit quidem pctā populi sui, dedit tamen & ipse suo quodam modo animā suam pro ouibus, cum dixit. Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti. Itaqꝫ cōpetit ipsi cognomē poni pastoris, non quidē ut Christo, sed ut seruo ac ministro Christi. David nō redemit Israelitas suos à morte & inferno, tamen fecit quod boni pastores facere solent, ac posuit animam suam pro ouibus suis, dicēs. Ego sum, qui peccaui, ego inique egi, isti qui oues sunt, quid fecerunt? Vertatur obsecro manus tua contra domum patris mei. Vide mihi & Paulum, qui etsi non reconciliauit suis passionibus Ecclesiam cum dño deo nostro, tamen imitatus est exemplum ueri pastoris, & posuit animam suam pro ouibus Christi. Suppleo, inquit, quod deerat afflictionum Christi in carne mea pro corpore ipsius, quod est Ecclesia. Et: Optarim anathema esse à Christo pro fratribus meis. Quare si Christus cōmunicat cum ipso nomen filij dei, quō non cōmunicaret etiam cū ipso nomen boni pastoris, sed ita, ut maiestas reconciliandi dei penes solum Christum maneat. Quid, qꝫ & Martyres imitati sunt Christum pastorem suum, & dederūt animam suam pro Ecclesia dei. Etsi enim non expiarunt pctā Ecclesiæ per suam mortem, tamen multū profuerunt Ecclesiæ subeūdo mortem propter nomen Christi. Testificati enim sunt sua confessione ueritatem Euangelij Christi, & confirmarunt exemplo suo alios, ut & ipsi Christum agnoscerent, & nomen eius cōfiterentur, ac salutem cōsequerentur. Quod de publicis Ecclesiæ ministris, & martyribus dictum est, hoc idem intelligendum erit de priuatis quibusqꝫ pijs. Si enim uolueris haberi corā deo ouis Christi, necesse habebis imitari uestigia pastoris tui. Effudit ille sanguinē suum pro ouibus. Debes & tu sanguinem tuum pro fratre effundere. Sed quid? sanguinē ne effunderes, qui uix obolū æquo animo pro fratre exponis? ac mauis fratrem, imo Christum ipsum amittere, quam obolum? Sunt enim sunt, proh dolor, homines tam crudeles, ut etiamsi uideant extremam fratris necessitatem, & possint eum iuuare, tamen non solum claudant, quemadmodum Ioannes loquitur, uiscera sua ab eo, uerumetiam si quid reliquum habuerit, auferant, et si nihil aliud, certe contumeliosis uerbis insultent ei. Hi non sunt ouilli, sed lupini ac leonini mores. Quid ergo, inquies, faciam? Num si fur quispiam, exempli gratia, aut latro damna

Pastoris boni cognomen cōmunicabile

Caritas proximi quatenus se extendat.

tus fuerit publico & legitimo iuditio, & abducatur ad crucem, egone tradam me loco eius in uincula & crucem, ut ponam animam meam, & fundam sanguinem meum pro illo, quo ipse ex hoc supplitio redimatur? Hoc nec lex dei, nec exemplum Christi exigunt. Sed cum præcipitur, ut ponamus animas pro fratribus, non est intelligendum, ꝙ quod uis periculum temere pro altero subeundum sit, sed ꝙ ea pericula pro altero suscipienda sint, ad quæ legitime uocamur, & quæ deus nos iuxta nostram uocationem suscipere iubet. Non dubito, quin multi scelerati, eo tempore, quo Christus & Apostoli uitam in terris egerunt, legitime fuerint condemnati, & ad crucem abducti, non extat autem exemplum, quo uel Christus uel apostoli eius obtulerint sese lapidandos aut crucifigendos, ut sceleratos ab externa cruce liberarent. Tradidit quidem Christus sese morti pro omnibus peccatoribus, non autem sic sese tradidit, ut ne corporalis quidem mors sit illis subeunda, sed ut peccata eorum expiaret, & ipsi credentes in morte non perirent. Vocatio enim Christi erat, non ut sceleratos ad mortem condemnatos ab externis uinculis eriperet, sed ut scelera eorum sua morte expiaret. Videamus & alia exempla Sanctorum, ut cognoscamus quę sint legitimæ ac diuinę uocationes ad subeunda pro altero pericula uitæ. Moses reuersus est in Ægyptum, ut educeret filios Israel ė grauissima seruitute. Hac profectione exposuit Moses animam suam pro fratribus, quia sciebat Ægyptios antea uitæ suæ insidiatos fuisse, propterea quod occidisset Ægyptium, & uidebat futurum, ut si faceret mentionem liberationis apud regem, accusaretur seditionis. Et tamen suscepit hanc profectionem, ac subijt ista pericula, quia uocabatur diuinitus ad liberandos Israelitas. Dauid suscepit monomachiam cum Goliathe, quo facto exposuit animam suam in periculum propter Israelitas, quia diuinitus ad hanc monomachiam per spiritum sanctum uocabatur. Audiamus etiam exempla ex Apostolicis scriptis. In Damasco insidiabantur Iudæi uitæ Pauli, Sed discipuli dimiserunt eum noctu per murum, submittentes in sporta. Hoc fuit discipulis capitale, sed exposuerunt se periculo uitæ suæ propter Paulum, quia intelligebant per spiritum sanctum se hoc officium debere innocenti, & Apostolo Christi, imo uniuersæ Ecclesiæ per Paulum erudiendæ, præsertim cum scriptum sit, Erue eos (uidelicet, Innocentes) qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses. Commendat & Paulus Priscam & Aquilam, quod suppoſuerint ceruicem suam pro anima ipsius. Et de se ipso ad Corinthios scribit. Ego uero libentissime impendam, et expendar pro animabus uestris. Vocatio

enim

enim Pauli erat, ut Euangelion Christi inter gentes adnunciaret, quod certe constabat eum maximo semper uitę suę periculo. In incursu prędonum solent ciues ex mandato magistratus arma sumere, & prędonibus obuiam ire. Hoc si recte perpendas, nihil aliud est, quàm uitam suam exponere pro patria, pro liberis & coniugibus. Hæc autem est legitima uocatio, cui cum etiam impij seruire soleant, multo magis pij seruire debent. An uero, cum prędones faciunt impressionem in regionem, & ciues iubentur armis suis prædones inuadere, dicet quispiam inter ciues, Non inuadam eos, sed potius offero me uobis pro ipsis trucidandum, ut ipsi liberi euadant? Debet enim alter pro altero animam suam ponere. Hæc quis non rideret, aut quis talem non iudicaret insanire? Anima enim tradenda est pro altero, legitime, et ex uocatione dei, non illegitime, & contra dei uocationem. In præsentia autem, uocatio dei est, non ut tu sanguinem tuum fundas pro liberatione prædonum, sed ut ipsorum sanguinem effundas, quo patriam tuearis, & ut ne tuo quidem sanguini parcas, quo coniugem et liberos à prędonibus defendas. Quare, cum scriptura iubet nos animas pro nobis inuicem ponere, non docet nos temeritatem, sed docet obedientiam legitimæ uocationis, ut forti animo suscipiamus ea pericula, quæ nobis propter proximos ex officio nostro, ac diuino mandato subeunda sunt. Hactenus de secunda proprietate boni pastoris. Audiamus & tertiam. Ego sum, inquit, pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscor à meis. Sicut nouit me pater, & ego noui patrem, & animam meã pono pro ouibus. Est & hæc boni pastoris proprietas, aut si ita uocare libet, officium, ut probe cognoscat oues suas. Vnde & in prouerbijs dicitur. Diligenter agnosce uultum pecoris tui, tuosq; greges considera. Porro cognoscere hoc loco, non tantum est de facie nosse, quemadmodum aliquoties uicinus uicinum ita cognoscit, ut tamen alter alteri non sit curę, sed cognoscere est talem habere noticiam, ut non solum facies rei perspecta sit, uerumetiam curam eius suscipias, uehementerq; de salute eius sis sollicitus. Hoc certe modo cognoscit Christus oues suas. Et ut sciamus quam probe Christus cognoscat eos qui credunt in ipsum, (hi enim sunt oues eius) addit similitudinem coniunctionis, quę est inter ipsum & patrẽ. Sicut, inquens, nouit me pater, & ego noui patrẽ, hoc est, quemadmodũ tanta est mutua noticia inter deum patrẽ et me filiũ eius, ut nõ solũ cognoscamus nos inuicẽ de facie, uerũetiam sit inter nos arctissima cõiunctio, nec possit alter ab altero unquã diuelli, ac pater magis uelit, ut rerum natura inuertatur, q̃ ut deserat unigenitum filium suum, ita & Christus filius Dei tanta notitia complectitur oues suas, ut non so

lum cognoſcat eas iuxta externam faciem, ſed etiam ſuſceperit eas in tantam curam & coniunctionem, ut magis uelit animam aut uitam ſuam amittere, q̄ꝫ oues ſuas deſerere. Non enim eſt maior notitia, nec firmior cōiunctio q̄ꝫ filij dei, cum patre ſuo. Primum enim ſi iudicaueris de filio dei, ſecundum ſpūm ſanctificationis, ut Paulus loquitur, unus eſt deus, eiuſdem eſſentię et maieſtatis cum patre, ab ęterno. Vna igitur et eadem eſt inter ipſos notitia, & tam arcta coniunctio, (ſi modo ita fas eſt de tāta unitate loqui) ut nihil ſit in tota rerū natura, quod poſſit eos ſeparare. Deinde, ſi cōſideraueris filium dei ſecundum humanitatem, tanta iterum eſt inter ipſum & deum patrem notitia atq̄ cōiunctio, ut pater nunq̄ deſeruerit filium ſuum Chriſtum, ne in media quidē morte ac inferno, nec filius unq̄ diſceſſerit aut defecerit à deo patre ſuo. Ne q̄ enim unq̄ peccatum fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius, ſed tantam obedientiam pręſtitit Deo patri ſuo, ut tradiderit ſeſe ex mandato dei, in turpiſſimam mortē crucis, ac etiam pro inimicis ſuis interceſſerit. Etſi em̄ clamauit in cruce Deus meus, deus meus, ut quid me dereliquiſti, tñ hęc uox non eſt nata nec in ſpū, nec in carne eius, ſed aſſumpta ex humana imbecillitate, ut publice ſignificaretur, q̄ ueros dolores ſuſtineret, ac uere pcta expiaret. Nā ſi rem ipſam diligēter perpendas, tātum abfuit, ut filius patrem aut pater filium dereliquerit, ut tum maxime oīm ſibi inuicem curę fuerint. Paulo ante dixerat filius ad latronē: Hodie meum eris in paradiſo. Paulopoſt clamat. Pater in manus tuas commendo tibi ſpiritum meum. Hæc certe non ſunt uerba deficientis à Deo, ſed pollicentis ſibi omnem ſalutem in Deo. Quid autem dicemus de deo patre ipſo? num is filium dereliquerat? Minime omnium. Quantæ enim curę fuerit ei filius, ſtatim tertia die palam declarat, cum reſuſcitauit eum à mortuis, & collocauit eum in ſede maieſtatis ſuæ, ut omne genu coram ipſo flectatur, id quod filius iam ante prædicauerat, q̄ hominem aſſumpſit. Non derelinques, inquit, animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum uidere corruptionem. Notas mihi feciſti uias uitæ, adimplebis me leticia cum uultu tuo, delectationes in dextera tua in perpetuum. Quare, quemadmodum Deus filium ſuum ita nouit, ut conſeruarit eum in media morte, & dederit ei ſempiternam uitam ac maieſtatem, ita filius dei nouit oues ſuas, ut etiamſi uideātur mori, tamen cōſeruet eas in perpetua uita ac fœlicitate, ſed quid? num conſeruat oues, prorſum ignauas, ſtupidas, & ipſum non uiciſſim agnoſcentes? Etſi Chriſtus, is paſtor eſt, qui requirat, ſicut propheta dicit, quod perierat, reducat quod abiectum erat, alliget, quod confractum fuerat, conſolidet, quod infirmum erat, tamen ſi quis non uiciſſim agnouerit paſtorē Chriſtum ac uocē eius, abijcietur & peribit, quippe q̄ non ſit

Patris & filij unitas.

Obſcurita Chriſti erga patrem

Chriſtus nouit oues ſuas

non sit uera ouis, sed mentiatur se esse ouem. Nam qui est uera ouis, is audit uocem pastoris sui, credit Euangelio eius, & ponit omnem spem suam in solo Christo. Et cognoscor, inquit, à meis. Sed quomodo, inquies, cognoscam pastorem, & credam me ipsi curæ esse, cum nihil uideam, et sentiam, præter afflictiones & mortes? Mortificor, iuxta psalmū, tota die, & æstimor uelut ouis occisionis, quomodo igitur cognoscam pastorem me tueri? Hic nobis considerandum erit, quid sit curę esse ac tueri. Tu enim fortassis putas hoc esse tueri, si quis te è corporali morbo aut morte eripiat, & cōseruet in corporali sanitate ac uita, aut te tunc esse curę Christo, cum datur tibi crumena aureis & argenteis numis impleta, qua paupertatem sustentes, sed res longe aliter sese habet. In mundanis quidem regnis sic tuētur principes populum suum, ut fuso fugatoq; externo hoste, populus tranqllam in hac terra uitam ducat, Christus autem in suo regno sic tuetur populum suum, ut sinat eos affligi, sed non sinat eos in afflictionibus perire, ac sinat etiā ipsos occidi, trucidari, et mori, sed seruet eos in media morte ad perpetuam uitam. Regnum meum, inquit, non est de hoc mundo. Et, In mundo afflictionē habebitis, sed bono animo sitis, ego uici mundū. Ac rursus. Nō rogo, ut tollas eos de mundo, sed ut seruos eos à malo. Sicut enim Christus ipse passus quidem est afflictiones & mortem, sed in oībus illis seruatus est à malo, ita omnes qui credunt in Christum, etsi affliguntur & moriuntur, tamē seruantur ne pereant. Quare in aduersis, quantacūq; fuerint, non est iudicandum iuxta sensum carnis nostrę, sed iuxta uocem pastoris nostri, qua asseuerat se cognoscere oues suas, & sentiendū est per fidem, cp cum affligimur, seruemur, & cū morimur, uiuamus, per Iesum Christum Dñm nostrę, q est una cū spū deus bndictus in secula, Amē.

HOMILIA LXXX.

EGo sum, inquit Christus, pastor bonus. Etsi autem bonitas huius pastoris nunquam satis digne uerbis explicari & illustrari potest, ac multo plura de ea supersint dicēda, cp quę ante diximus, tamen hoc tempore contenti erimus his, quę in superiori homilia de proprietatibus boni pastoris, domini nostri Iesu Christi exposita sunt, ut ad ea quæ sequuntur explicanda progrediamur. Dicemus igitur nunc de ouili Christi, ac de magnitudine & latitudine eius. Quę est res cognitu admodum necessaria. Sunt enim qui ouile Dei nimis angustum, sunt qui nimis latum facere soleant. Iudæi existimant neminem pertinere ad ouile Dei, nisi circumcisum, & sabbata agentem. Pontificij sentiunt neminem pertinere ad ouile Christi, nisi agnoscentē autoritatem episcopi Romani. Monachi putāt

ouile Christi eos tantum capere, qui aut monasticam & eremiticam uitam ducunt, aut meritis monachorum & eremitarum in ouile Christi introducuntur. Superstitiosi iudicant in ouili Christi comprehendi tantum patriarchas, prophetas, apostolos, martyres, & paucos q̃sdam alios sanctos. Hi faciunt ouile Christi nimis angustũ. Alij sentiũt non solum oẽs impios homines sed etiam oẽs diabolos consecuturos tandẽ salutẽ. Hi faciunt ouile Christi nimis augustũ. Alij putant unumquẽq; si modo honestam ducat uitam in sua religione siue Ethnica, siue Iudaica, siue Turcica, siue Christiana, saluum fieri. Hi non sinunt unum esse ouile, sed tot ouilia somniant, quot sunt religiones gentium ac populorum. Quare, necessaria est uera cognitio de ouili Christi, ut non ab eo in perpetuam pernitiem aberremus. Audiamus igit̃ Christum ipsum
» de hac re nos docentem. Habeo (inquit) & alias oues, quæ non sunt ex
» hoc ouili, illas quoq; oportet me adducere, & uocem meã audient, & fi
» et unum ouile, & unus pastor. Hoc est uaticinium de uocatione gentium, & coniunctione earũ cum Iudęis in fide unius Christi, ut ex Iudęis
Gentium uocatio. & gentibus unum fiat ouile, et una Ecclesia Christi. Maximũ enim semper fuit discrimen inter Iudęos & gentes. Iudęi erãt circumcisi. Gentes aũt incircumcisæ. Iudæi acceperant legem Dñi in monte Synai. Gentes non acceperãt eam. Iudęis promissum erat diuinitus, q̃ Christus ex ipsorũ genere uenturus esset. Gentibus aũt hoc nõ erat promissum. Itaq; existimabant Iudæi, q̃ Deus agnosceret se solos pro populo suo, & q̃ nullus posset ueram salutẽ consequi, nisi fieret Iudęus per circũcisionẽ. Hanc opinionem refutat Christus hoc loco, et dicit se alias quoq; oues habere, uidelicet, Gentes incircumcisas, quę etsi non suscipiunt circumcisionem, tamen si suscipiunt Iesum Christum per fidẽ, pertinent & ipsę ad ouile dei. Cæterũ, quod Christus hoc loco de uocatione gentium contionatur, fuit etiam apud patriarchas, & à prophetis uulgatum. Ad Abraamũ dictũ est. In semine tuo bñdicent̃ oẽs gentes. In hac p̃missione manifeste significat̃, q̃ non tm̃ familia Abrahę sed etiã familię gentium sint cõsecuturę salutẽ per Christum. Iacob ait de Christo. Ipse erit expectatio, seu iustificatio et salus gẽtium. Et Dauid. Bñdicentur in ipso oẽs tribus terrę, oẽs gentes magnificabunt eũ. Ac Esaias. Fluẽt, inqt, ad eum oẽs gentes, & ibunt populi multi. Et iterũ. Ambulabunt gẽtes in lumine tuo, et reges in splendore ortus tui. Sed quis posset breuibus omnia prophetarum uaticinia de uocatione gentium enumerare, cum hoc sit p̃cipuum prophetarum studium, ut regnum Christi non coerceant tantum intra pomœria unius terræ Canaan, & unius populi Iudaici, sed dilatent ipsum à mari usq; ad mare, in totum orbem terrę, inter omnes gentes & nationes. Deinde quod prophetæ dixerunt futurum, & quod Christus hoc loco contionatus est de gentibus, hoc post diem Pen

em Pentecostes, quo spiritus sanctus missus est discipulis, ita ceptum est impleri, ut multo plures inter gentes agnouerint Iesum Christum, ꝙ inter Iudæos. Paulus ex psalmo ait. In oẽm terrã exiuit sonus eorꝝ, & in fines orbis terrę uerba eorꝝ. Et iterꝝ. Sermo Euãgelij, ꝙd peruenit ad Colo. 1. uos, in toto mundo fructificat. Ac mox. Non dimouemini à spe Euangelij, quod audistis, quod prędicatum est apud uniuersam creaturam, quę sub cœlo est. Hęc scripsit Paulus ad Colossenses, quo tempore non dum triginta anni à die Pentecostes abierant. Et tñ in tam paucis annis regnum Christi dilatatum fuit per Euangelion in toto mundo, et apud uniuersam creaturam, quę sub cœlo est. Obscurꝝ quidem non est, ꝙ etiam ante aduentum Christi in carnem multi ex incircumcisis gentibus consecuti sint ueram salutem per Christum. Ioseph in uera religione ac cognitione dei per parentes suos eruditus, uenit in Ægyptum. Ac post ꝙ factus est princeps Ægypti, non dubiũ est, quin cõtionatus sit de uero deo, & de seruatore promisso Abrahę, ex quo multi cognouerũt misericordiam dei per semen Abrahę, & cõsecuti sunt salutem per fidem. Naamanus princeps Syriæ, factus est mundus à lepra per prophetam Elizęum, & didicit ab eo uerꝝ deum Israel. Cum igit̃ tam corpore mundus, ꝙ aio purus per fidem reuerteretur in suam Syriam, putas ne eum inter suos de mirabilibus dei tacuisse, ac non multos secum ad cognitionẽ ueri dei perduxisse? Quid dicam de Niniuitis, qui certe erant gentes incircumcisę? attamen cum ex prędicatione Ionę agerent pœnitentiam, & crederent in Dominum, placatus est eis Dñs, ac non solum auertit ab eis externum interitum, uerum etiam perpetuo seruauit hos, qui in uera dei cognitione per fidem constiterunt. Cum Babylonij rerꝝ potirentur, deuastata est urbs Hierusalem, & Iudęi dispersi sunt inter gentes incircumcisas. Etsi autem hoc supplitium accidit Iudęis propter impietatẽ ipsorum, tamen hac occasiõe prædicatio de uero deo, qui per semen Abrahę salutẽ promisit, uulgata est inter gentes, et extant in Dani Dani. 3. & 6. ele publica decreta regis Babyloniorꝝ, & regis Persarꝝ, quibus gloria dei Israel à Monarchis ipsis palam prędicatur & illustratur. Itaq; fieri non potuit, quin multi ex gentibus, hac regum prædicatione excitati, uerum deum agnouerint, & salutem sint consecuti. Non hoc dicimus, gentes assecutas esse salutem, in sua idolatria & impietate perdurantes, sed si quis ex ipsis saluus factus est, cognouit uerum deum, & fugit idolatriam, ac confisus est misericordia unius ac ueri dei, per semen Abrahę. Non eñ est aliud nomen datũ hoibus, in quo salui fiant, prętereꝝ ꝙ semen Abrahę, ꝙd est Iesus Christus Dñs noster. Atq; hęc qdem de gentibus imcircũcisis contigerũt, priusꝙ Christus in hũc mundũ aduenisset, quę etsi haud contẽnenda fuerunt, tñ prę idolatria ubiq; dominante non fuerunt ualde illustria. Postꝙ aũt uenit Christus, & misit disci-

pulis ſuis ſpiritum ſanctum, ac diuulgauit Euangelion ſuum per apoſtolos in orbem terrarum, ibi tum gentes tam innumerabili multitudine peruenerunt ad cognitionem ueri dei, per Ieſum Chriſtum, ac Euangelion eius, ut manifeſte impletum ſit, quod Eſaias dicit: Tunc uidebis & affluues & mirabitur & dilatabitur cor tuum, quando conuerſa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium uenerit tibi. Inundatio camelorum operiet te, dromedarij Madian & Epha. Itaq; cum non ſolũ quidam ex Iudæis, uerumetiam magna gentium pars agnoſcerẽt Chriſtum patriarchis promiſſum, collecta eſt una Eccleſia ex Iudæis & gentibus, ſub uno ſeruatore Dño noſtro Ieſu Chriſto. Hoc eſt illud unum ouile & unus paſtor, de quibus Chriſtus contionatur. Vnde & Paulus ad Ephe. ſcribẽs, Eratis, inquit, in tẽpore illo ſine Chriſto, abalienati à rep. Iſraelis, & extranei à teſtamentis promiſſionis, ſpẽ non habẽtes, deoq; carentes in mundo. Nunc aũt per Chriſtum Ieſum, uos qui quondã eratis longinqui facti eſtis propinqui, per ſanguinem Chriſti. Ipſe em̃ eſt pax noſtra, qui fecit ex utriſq; unum, & interſtitiũ macerię diruit. Quę cum ita ſe habeant, manifeſte uidemus q̃ latum, q̃ amplum ſit ouile Chriſti. Primum enim deus non agnoſcit tm̃ Iudæos pro ſuo populo, uerũetiam agnoſcit gentes, etiamſi non fiant Iudæi, ſed tm̃ crediderint in Chriſtum. Nam ſine Chriſto nullus nec Iudæus nec Grẽcus cõſequitur ſalutẽ. Quod aũt gentes nõ fuerint coactę ſuſcipere Iudaiſmum, ſed aſſumptę ſint in numerũ populum dei, tantum per fidẽ in Ieſum Chriſtum, manifeſtum eſt, ex hiſtoria de Cornelio Centurione, in Actis apoſtolicis ca. x. Et ex Cõcilio Apoſtolico, ca. xv. Ac Paulus, cum in Philippis, cuſtos carceris, qui erat ex gentibus diceret, Quid me oportet facere, ut ſaluus fiam, reſpondit. Crede in Dñm Ieſum, & ſaluus eris tu & domus tua. Non exigit ab Ethnico circumciſionem et ſabbatiſmum, ſed exigit fidem in Ieſum Chriſtum. De qua re copioſe docent epiſtolę Pauli. Deinde deus non agnoſcit eos tm̃ pro populo ſuo, qui ſunt ſub Romano uel imperio uel Eccleſia, ſed oẽs ubiq; in toto orbe terrarum, quotq̃t Ieſum Chriſtum per fidem agnoſcunt. Reipſa cõperio, inquit Petrus, q̃ non ſit perſonarũ reſpectus apud deum, ſed in quauis gente, qui timet ipſum, & operatur iuſtitiam (id quod fit per fidem in Chriſtum) acceptus eſt illi. Et Paulus. Oĩs, qui fidit illi, non pudefiet. Non enim eſt diſtinctio uel Iudæi uel Græci. Nam idem Dñs oĩm diues in oẽs inuocantes ſe. Quiſquis enim inuocauerit nomen Dñi, ſaluus erit. Prẽterea deus non agnoſcit tm̃ eremitas, & externo cœlibatu inſignes, uerũetiam homines politicos, & in coniugio uitã agentes, ſi modo ipſi Chriſtum agnouerint. Sicut enim in Chriſto non eſt ſeruus nec liber, *Galat. 3.* nõ eſt maſculus nec fœmina, ita in eo non eſt eremita, nec politicus, nõ eſt cœlebs nec cõiunx, Sed oẽs, qui credunt, unus ſunt in Chriſto Ieſu.

Adhæc

Adhęc deus non tantum agnoſcit pro populo ſuo hoïes honeſtos, & ex terna iuſtitia conſpicuos, ſed etiã inhoneſtos et pc̃tõres, ſi modo à peccatis reſipiſcant, & Chriſtum per fidem ſuſcipiant. Non ueni, inquit, ad uocandum iuſtos, ſed pc̃tõres ad pœnitẽtiam. Et Paulus. Certus ſermo, & dignus, quem modis oïbus amplectamur, cp Chriſtus Ieſus uenit in mundum, ut pc̃tõres ſaluos faceret. Ac breuiter, deus nullum hominum genus repellit, ſiue illi ſint diuites, ſiue pauperes, ſiue ſani ſiue egroti, ſiue Reges ſiue bubulci. Sic enim deus dilexit mundũ, ut filium ſuum unigenitum daret, ut Oïs, OMNIS, inquam, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat ętternam uitam. Habes latitudinem & amplitudinem ouilis Dei. Et tñ habet etiam certos ſuos fines, ac terminos, quos operepręţiũ eſt cõſiderare. Terminatur em̃ nec aliqua parte maris, nec aliqua regiõe terrę, nec aliquo uitę genere, ſed tm̃ cognitione Chriſti. Tam late enim ſe extendit, quam late patet cognitio Chriſti, ſeu fides in Chriſtum, ac ubi Chriſtus non eſt, ibi nec eſt ouile dei. Itacp̃ terminus ouilis dei, eſt fides in Chriſtum: Primum igit̃ ouile dei non pertingit ad diabolum et angelos eius, quia tantum abeſt, ut cõfidere poſſint miſericordia dei per fidẽ in Chriſtum, ut natura ſua proſequant Chriſtum perpetuo odio. Quare nulla eſt eis ſpes ſalutis relicta. Deinde nõ pertinent ad ouile Chriſti, hi qui impijs religionibus ita addicti ſunt, ut impietatem nuncp̃ relinquãt, ſed moriantur in ea, quales ſunt Iudæi, Turcę, hypocritę, & quondam gentes Idolatrę. Ad hos non extendit ſe ouile Chriſti, quia non credunt in Chriſtum, ideocp̃ neceſſe habẽt perpetuo interire. Poſtremo ouile Chriſti non pertingit ad eos, qui uel abnegant Chriſtum, & manent in abnegatione, uel ducunt uitam ſceleratam, nec agunt pœnitentiam, ſed manent in impœnitentia, ac moriunt in ea. Nam hoc Chriſtus ſatis perſpicue ſignificauit, cum uocat Eccleſiam dei, Ouile. Ad ouile aũt pertinent, non lupi, non urſi, non uulpes, non porci, non apri, non leones, non etiam lepores, nec ueſpertiliones, ſed tantum oues, hoc eſt, qui agnoſcunt unum ſolum, & ueręp̃ paſtorem ſuum Ieſum Chriſtum. Quare & hi ſoli cõſequuntur ueram et ętternam ſalutem. Cæterę nec illud oſcitanter prętereundum eſt, cp Chriſtus de gentibus dicit, Vocem meam audient. Hoc enim uerbo docet, prędicationem apoſtolorę, eſſe ſuam ipſius uocem. Chriſtus enim, quod ad humanam eius perſonam attinet, non prędicauit gentibus Euãgelion, ſed fuit tantũ miniſter, ut Paulus ait, circumciſionis. Miſit aũt apoſtolos ſuos inter gentes, ut in noïe eius prædicarent pœnitentiã & remiſſionem pc̃tõrum. Et tamen uocat eam prędicationem, ſuam ipſius uocem. Quare, cum recitantur nobis contiones Apoſtolorę è ſcriptis eorum, ſentiamus nos non audire humana ſomnia, ſed uocem Dñi noſtri Ieſu Chriſti, quæ nobis hęreditatem oïm cœleſtium bonorum accipiendam pro

Diaboli nulla ſalus.

Apoſtolorũ uox, Chriſti uox.

ponat. Atq; de his quidē hactenus. Perſtringamus autem & reliquam
» partem huius contionis. Propterea me (inquit) diligit pater, quia ego
» pono animam meam, ut iterꝝ ſumā eam. Nemo tollit eam à me, ſed ego
» pono eam à meipſo. Poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem ha
» beo rurſus ſumendi eam. Hoc mandatum accepi à patre meo. Supra dix
it Chriſtus, ſe eſſe bonum paſtorem, propterea q̄ ponat aīam ſuam pro
ouibus. Qua uoce ſignificauit ſe moriturꝝ. Exponit igitur nunc, quam
habeat mors eius rationē. Primum em̄ Chriſtus non moritur inuitus,
& coactus, quēadmodum alij hoīes, ſed moritur uolens, tantum ut obe
diat mandato patris, & ſeruet morte ſua oues ſuas. Nemo, inquit, tollit
eam à me, ſed ego pono eam à meipſo, hoc eſt, mea ſpōte ſuſcipio mor
tem. Non poſſet me nec ludas prodere, nec ludęi cōprehendere & uin
cire, niſi me ultro eis tradidiſſem, ut obedirē uoluntati patris mei. Hoc
enim mādatum accepi à patre meo, uidelicet, ut ponam animā meam,
ut ſuſcipiam mortem, propter ſalutē humani generis. Sic & aliās dicit.
Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicq̄, ſed ut cogno
ſcat mundus, q̄ diligo patrem, & ſicut mandatū dedit mihi pater ſic fa
cio, hoc eſt, etſi nō ſum meritus mortem ullo pctō, nec poteſt princeps
huius mundi, qui eſt Satan, me alicuius criminis accuſare, tñ ſuſcipiam
mortem, quam mihi infert, ut hoīes perſpicue cognoſcant me diligere
deum patrē meum, & obedire uoluntati eius, qui mihi hoc mandatum
dedit, ut ad ſeruandos hoīes ſubeam mortē. Et ad Petrum ait. An nō bi
bam poculum, quod dedit mihi pater? Quare q̄ Chriſtus moriatur, nō
eſt poteſtas aut Satanæ, aut mancipiorum eius, ſed uoluntas Chriſti, &
obediētia eius erga patrem. Docet aūt Chriſtus hoc idem aliās diligen
ter et ſollicite, preſertim eo tempore, quo iam capiendus erat. Ac neceſ,
ſaria nobis eſt huius rei cognitio, ut ex ea bñfitium mortis Chriſti per
ſpiciamus. Si enim Chriſtus ſuſcepit mortem, non coactus, non inui
tus, ſed ſua ſponte, ad obediendum diuinæ uoluntati, manifeſtum eſt,
q̄ non ſit mortuus, propter aliquod ſuum ipſius pctūm. Si autem non
eſt mortuus propter ſuum peccatum, quid aliud reliquum eſt, cū q̄ ſit
mortuus propter aliena pctā, quæ & innocenti ac uere ſancta ſua mor
te coram deo expiauit. Deinde, Chriſtus non ſic moritur, ut maneat &
pereat in morte, ſed ut iterum à morte reſurgat. Propterea (inquit) pa
ter me diligit, quia pono animam meam, ut iterꝝ ſumam eam, hoc eſt,
Etſi obijcio uitam meam morti, & ſuſcipio mortem, tñ pater tanto me
amore cōplectitur, ut nō ſinat me in morte perire, ſed iubeat me uitam
reſumere, & à mortuis reſurgere. Sicut enim dedit mihi mādatum mo
riendi, ita dedit etiam mihi mandatum reſurgendi, & quemadmodum
habeo poteſtatem ponendi uitam meam, cum libet, ita habeo etiam po
teſtatem recipiēdi uitam cum libet. Quare non ſic morior, ut peream,
ſed ut à

sed ut à mortuis resurgam. Quid ergo? num hæc ad personam tantum Christi, non etiam ad membra, seu credentes in ipsum pertinent? imo hæc omnia in persona Christi propter eos qui credunt in ipsum, facta sunt. Supra enim dixit, ꝙ ponat animam suam PRO OVIBVS. Si moritur pro ouibus, profecto resurget etiam pro ouibus, ut sicut oues fiunt participes mortis eius, ita fiant participes resurrectionis eius. Nemo, inquit, tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso. Ergo ne sentiemus, ꝙ quemadmodum mors non potuit Christum nisi uolentem arripere, ita nec queat nobis inuitis accidere? Natura humana peccato uitiata, suscipit quidem mortem inuita & coacta, nihil autem certius est, ꝙ ꝙ Christus tanta cura complectitur credentes in ipsum, ut quemadmodum nec aduersarij aut homines aut diaboli, nec mors ipsa potuerint in ipsum, nisi uolentem, & sese ultro eis tradentem grassari, ita nec possint membra eius, qui sunt credentes in ipsum, inuito eo & nolente inuadere, ac male afficere. Vestri, inquit, etiam pili capitis omnes numerati sunt. Et, Custodit DOMINVS omnia ossa eorꝝ, unum ex his non conteretur ipso uidelicet nolente & repugnãte. Quod si autem uoluerit & permiserit, ut & pili euellantur, & ossa conterantur, officij certe nostri erit, ut uoluntati eius obsequamur, & crucem ac mortem obedienter feramus. Quid enim metuis, ne pereas? Hoc illi metuant, qui ignorant Christum. Nobis autem ut Christus mortuus est, ita etiam resurrexit. Nam, quo recte cognoscas, quis sit euentus crucis & mortis piorum, ponenda nobis est ob oculos crux & mors Christi. Postꝙ enim Christus filius dei suscepit crucem ex mandato dei, & factus est deo patri suo obediens usꝙ ad mortem, quid? num dereliquit eum pater in cruce? num abiecit eum in perpetuam internitionem? Sic quidem uidebatur humanæ carni. Sed longe aliud uisum est deo. Nam deus conspicatus filiũ suũ, tã obedienter sub cruce incedentẽ, et in cruce pendẽtem, intũ delectatus est obediẽtia eius, ut tunc maxime hoc iurauerit, quod in psalmo extat, Iurauit DñS & non pœnitebit eum. Tu es sacerdos inꝗternum secundum ordinem Melchisedec. Vt enim quondam excitatus obediẽtia Abrahæ uolentis iuxta diuinum mandatum, filium suum mactare, prꝗ gaudio quasi gestiṇt, & per semetipsum iurauit. Quia fecisti, inquiens, hanc rem & non pepercisti filio tuo unigenito, benedicentur in semine tuo omnes gentes terrꝗ, ita cum uideret Christum filium suum iam obedienter suscipere crucem & mortem, teneri non potuit, quin iuraret eum fore perpetuũ sacerdotem, uidelicet, ꝙ mors eius sit uictima pro pctis humani generis, & ꝙ non solũ uelit ipsum à morte suscitare, ac in summam sublimitatẽ extollere, uerumetiam omnibus ꝫs, qui in ipsum credunt, fauere, peccata ipsorum remittere, ipsos in hæredes cœlestium bonorꝝ adoptare, ac in perpetua fœlicitate conserua-

re. Hæc enim eſt maieſtas perpetui ſacerdotij, quod deus Chriſto filio ſuo promiſit. Quod cum ita ſe habeat de euentu crucis & mortis Chriſti, quid nunc dubitas de tuæ crucis et mortis euentu? Chriſtus tũc maxime placuit deo patri ſuo, cũ obediẽter incederet ſub cruce, nũ te cruce onuſtũ abominaret? Chriſtus tũc maxĩe intrauit in maieſtatẽ regni ſui, cum moreretur, num tu in morte abires in tenebras inferni? Sed Chriſtus, inquis, tulit crucem innocenter, et obedienter, ego autem nõ ui deo in me niſi pcã, & fugio, quoquomodo poſſum, crucẽ ac mortem. Quomodo igitur me ſolabitur exemplum Chriſti? Ego uero non propono tibi hoc loco Chriſtum, ut exemplum tantum, ſed maxime omnium, ut ſalutem ipſam. Nam Chriſtus idcirco mortẽ ſuſcepit, ut tua peccata expiaret, & te in ipſo innocentem redderet, ac te in morte ad uitam ſeruaret. Vbi, inquit, exuberauit pctũm, ibi magis exuberauit gratia, ut quẽadmodum regnauerat peccatum in morte, ſic et gratia regnaret per iuſtitiam ad uitam ꝛternam per leſum Chriſtum. Et iterum. Si credimus, ꝙ leſus mortuus eſt, & reſurrexit, ſic & deus eos, qui obdormierunt per leſum, adducet cum illo. Ac rurſus: Cum eſſemus mortui per delicta, cõuiuificauit nos una cum Chriſto (per gratiã eſtis ſeruati) ſimulq; cum eo reſuſcitauit, & ſimul cũ eo fedĕre fecit inter cœleſtes in Chriſto leſu, ut oſtenderet in ſeculis ſuperuenientibus eminẽtem opulentiam gratiæ ſuæ, benignitate erga nos per leſum Chriſtum. Quare hæc ſit cura, hic labor noſter, ut poſtquam facti ſumus membra Chriſti per fidẽ, maneamus in corpore eius per obedientiam fidei, quo in noſtra cruce & morte fructum mortis & reſurrectionis eius capiamus. Quanq; autem hæc contio Chriſti eò reſpiciat, ut congreget homines ad ueram ueræ fidei unitatem, quęſo tamen te, uide mihi, ad quantum
» diſſidium ludæi ea abutantur. Sequitur enim. Diſſenſio igitur iterum
» facta eſt inter ludæos, propter hos ſermones. Dicebant autem multi ex
» ipſis. Dæmonium habet, & inſanit. Quid eum auditis? Alij dicebant.
» Hæc uerba non ſunt dęmonium habentis. Num dęmonium poteſt cœ
» corum oculos aperire? Hæc eſt perpetua hominum controuerſia de Chriſto & doctrina eius. Alij enim iudicant eum dæmoniacum eſſe, & doctrinam eius non tantum inutilem, ſed etiam pernitioſam, ideoq; quoquo modo fieri poteſt, opprimendam, & abolendam. Alij, ijq; pauciſſimi fere, & abiectiſſimi agnoſcunt Chriſtum, & amplectuntur magna fide doctrinam eius, quippe quam uident prophecticis & Apoſtolicis teſtimonijs, ac cœleſtibus miraculis confirmatam. Primum igitur, conſideremus pacientiam bonitatem & longanimitatem Chriſti. Etſi enim maxima afficitur contumelia, ꝙ iudicetur dæmoniacus, & quòd impij conentur abducere à contione eius auditores. Quid auditis eum? inquiunt, tamen non refert iniuriam

iniuria,

iniuria, sed relinquit deo patri suo ultionem. Quid? nos ne meliores sumus Christo? Quid ergo tam delicati sumus, ut ne leue quidem conuitiolum æquo animo ferre queamus? Non debemus, inquit Paulus, no bisipsis placere. Vnusquisq; nostrum placeat proximo in bonum ad ædificationem. Etenim Christus non placuit sibi ipsi, sed quemadmodū scriptum est, Opprobria opprobrantium tibi ceciderunt super me. Deinde, non offendamur diuersis iuditijs horum temporum de doctrina Christi, sed tanto magis amplectemur eam, quanto plures sunt qui cōtradicunt. Cogitemus, q̄ iam olim dictum sit Christum fore lapidem offensionis & petram scandali. Cogitemus etiam, q̄ doctrina Christi habeat cœlestia testimonia. Num dæmonium, inquiunt, potest oculos cæcorum aperire? hoc est, miracula testantur doctrinam eius ueram esse. Docuit autem se esse bonum pastorem, qui ponat animam suam pro ouibus, docuit se esse uiam, uitam, & resurrectionem, ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat æternam uitam. Quare suscipiamus hanc doctrinam obedienti fide, & ornemus eam omnibus quibuscunque possumus officijs, ut capiamus fructum eius in cœlesti regno per Iesum Christum DOMINVM nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA LXXXI.

Oncionem Domini nostri Iesu Christi de bono pastore, explicatione nostra hisce diebus percucurrimus. Audiamus nunc eam contionem, quā habuit Hierosolymis in die festo encęniorum. Facta sunt, inquit Euangelista, Encęnia Hierosolymis, & hyems erat, et ambulabat Iesus in tēplo, in porticu Salomonis. Priusquam contionē ipsam Christi aggrediamur, exponenda quædam erunt de Encęnijs. Nam ἐγκαίνια latinis dicuntur Renoualia. Sic autem dictum fuit festum, quod institutum erat Hierosolymis, propter renouatam dedicationem templi. Ac fit quidem hoc loco mentio porticus Salomonis, non est autem sentiendum, q̄ hoc festum Encęniorum fuerit festum dedicationis eius templi, q̄d Salomon ędificauerat, hoc enim templum erat iamdudum à Babylonijs dirutum. Nec fuit ea dedicatio, quæ propter restaurationem templi sub Esdra celebrata est, cuius dedicationis mentio fit, in Esdra capite sexto, sed fuit festum institutum propter renouationem ac repurgationem templi, postquam contaminatum fuisset impijs sacrificijs ab Antiocho. Quod festum celebratū fuit uicesima die mensis Cisleu, cui respondet aliqua parte noster Nouember. Vnde & Euangelista dicit, hyemem fuisse. De hoc

Encænia quæ fuerint.

1. Macha. 4.

Καὶ ἔσησεν Ἰουδας, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ὅλη πᾶσα ἐκκ

κλησία ἱσ-
ραὴλ ἐναλ-
γωντ ἄι ἡ-
μέραι ἐγ-
καινισμοῦ
τοῦ θυσια
στηρίου &c.

ἐγκαινισμῶ, ac repurgatione copioſe ſcriptum eſt in priori libro Mach
bæorum, cap. quarto. Sunt, qui ſcribant Herodem renouaſſe templum
Hieroſolymitanum, admirandis ędifitijs, ad exemplar templi Salomo
nis, & circumdediſſe illud maximis porticibus. Etſi autem Iudæi, cum
ad Chriſtum, cap. ij. huius Euangeliſtæ dicunt, Quadraginta & ſex an
nis templum hoc extructum eſt, haud obſcure ſignificant, tẽplum ſub
Eſdra ædificatum adhuc tempore Chriſti ſtetiſſe, & uaticiniũ Aggæi,
cum ait: Maior erit gloria domus iſtius nouiſſimæ, q̃ primæ teſtatur,
Chriſtum in eo templo, quod tunc fuit reſtauratum, prædicaturum, ta
men ſi quis recipiat eam hiſtoriam, quæ tradit templum ab Herode re
nouatum, ac ſentiat uetus ędifitium non omnino dirutum, ſed tantum
nouis ædifitijs auctum & munitum, poteſt & hoc feſtum encęniorum,
de ea renouatione, quæ ab Herode facta eſt, intelligere. Sed hoc utcun
que ſe habeat, certe maiores noſtri, celebrarunt dedicationes etiam ſuo
rum templorum, ad exemplum Iudaïcarum dedicationum. Primum au
tem, ſacra Iudaica, non ſunt Chriſtianis obtrudenda. Deinde lõge alia
fuit ratio templi Hieroſolymitani, q̃ earꝫ domorꝫ, in q̃bus Chriſtiani
ad audiendũ Euangelion Chriſti, & ad ſumenda ſacramenta eius cõue
niunt. Illius em̃ inſtitutio diuinitus fuit mãdata, harum aũt inſtitutio li
bera eſt, nec indigent certis cęrimonijs ac ritibus, q̃bus conſecrent̃. Po
ſtremo dedicatiões templorꝫ Chriſtianorꝫ cõtaminatę ſunt uarijs impi
etatibus. Non em̃ ſolũ abutit̃ his uulgus ad helluatiões, & ebrietates,
ſed etiã additę ſunt Põtifitię indulgentię, quibus hoĩes imperiti ſperãt
remiſſionem peccatorum ſuorꝫ. Et tamen, ſi abſ̃ciantur impietas & ab
uſus, non erit inutile publicam facere mentionem dedicationis templo
rum in Eccleſia Domini, ut hac occaſione Eccleſia admoneatur & exci
tetur ad agendas gratias deo, pro beneficio Euangeliſ̃ Chriſti. Nullum
enim maius beneficium contingere poteſt humanæ ſocietati, q̃ ſi in ijs
locis, in quibus ſunt cœtus hominum, conſtitutæ fuerint piæ, quas ita
uocant, parochiæ, in quibus ſyncera doctrina Euangeliſ̃ tradatur, & ſa
cramenta iuxta inſtitutionem Chriſti diſtribuantur. Nam ubi Euange
lion Chriſti recte docetur, et legitimus eſt uſus ſacramentorum, ibi cer
tiſſimum eſt, Eccleſiam Chriſti eſſe. Vbi uero eſt Eccleſia Chriſti, ibi
Chriſtus ipſe habitat, & eſt ibi aula & regnum Chriſti. Celebrantur
omnium fere ſermone hæ urbes, in quibus ſunt arces & aulæ Regum
ac principũ. In conſpectu aũt dei nõ eſt illuſtrior locus, q̃ is, in quo eſt
parochia, in qua Euangelion pie docetur, & ſacramenta recte diſtribu
untur. Siue enim illa ſit frequens ciuitas, ſiue contemptus pagus, ſi pia
ibi eſt parochia, domus eſt Dei & porta cœli. Habentur ea loca terræ
inſignia, in quibus Monarcha quiſpiam reportat uictoriam ab hoſti
bus ſu-

Vide Ioſephũ in Antiquita. li. 15. cap. 14

Templorum dedicationes.

Dedicationũ uerus uſus.

publica rite celebrata dedicationis templorum non e inutilis si abeſt abuſus

Eccleſia e domus Dei et porta cœli.

bus ſuis. Vbi autem eſt pia parochia, ibi homines ſolent reportare uictoriam à Satana, à morte & inferno. Qua uictoria quid poteſt eſſe non ſolum coram deo illuſtrius, ſed etiam nobis magis ſalutare? Etſi autem non omnes poſſunt in ijs locis habitare, in quibus conſtitutæ ſunt parochię. Alij enim habitant in agris, alij in ſyluis, alij inter Turcas, tamen hi debent ſe animo ſuo, & ſi fieri poteſt, etiam externa conſuetudine & familiaritate coniungere cum ea parochia in qua Euangelion piè docetur. Salomon in dedicatione templi ſui ſignificat Iſraelitis, cp ſi abducti fuerint in captiuitatē, debeant in precibus ſuis uertere faciem ſuam ad ciuitatem & templum Hieroſolymitanum. Si reuerſi (inquit) fuerint ad te uniuerſo corde ſuo, & orauerint contra uiam terræ ſuæ, quam dediſti patribus eorum, et ciuitatis quā elegiſti, & templi, quod ædificaui nomini tuo, exaudies in cœlo in firmamento ſolij tui orationes eorum. Hoc certe non fuit inſtitutum, ad ſuperſtitionem, ſed ut Iudæi uertendo faciem ſuam ad locum templi admonerentur diuinarum promiſſionum, & confirmarent fidem ſuam in oratione. Multo magis nos debemus quocūcp loco fuerimus, animum noſtrum uertere ad eas parochias & Eccleſias, in quibus Euangelion Chriſti ſyncere adnuntiatur, ut cum cogitamus nos eſſe membra earum, confirmemus mentem noſtram, cp & benefitia Chriſti ad nos pertineant. Quare mentione dedicationis templorum excitemur ad gratiarum actionem pro benefitio Euāgelij Chriſti, & demus operam obedientia fidei, ut hoc bñfitium conſeruemus. Sed hæc de dedicatione templorum magis ſunt παρεργα quàm ἔργα. Inſtituimus enim dicere de ea contione, quam Chriſtus in feſto dedicatiōis, ſeu renouationis templi Hieroſolymis habuit. Acuides Chriſtum etiam ipſum profectum eſſe ad feſtum dedicatiōis, non autem ut helluaretur, ſed ut contionaretur. Sequitur enim. Circumdederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei. Quouſcp animam noſtram ſuſpendis? Si tu es Chriſtus, dic nobis ingenue. Non hoc agunt Iudęi, ut diſcant ueritatem, & credant, ſed ut calumnientur & perdant Ieſum. Nam ſi fateretur ſe eſſe Chriſtum, hoc eſt, Regem Iudęis promiſſum, ſperabant fore, ut a Romanis prælidibus, tancp ſeditioſus & turbulentus trucidaretur. Sed Ieſus nullo periculo deterritus, fatetur quod res eſt. Et reſpondit eis. Dixi uobis, nec creditis. Opera, quę facio nomine patris mei, hęc teſtimonium reddunt de me. Sed uos nō creditis. Quia non eſtis ex ouibus meis, quemadmodum dicebam uobis. Oues meæ uocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me, & ego uitam æternam do eis, nec peribunt inæternum, neqp rapiet eas quiſcp de manu mea. Hęc eſt illa cōtio, quā Ieſus habuit Hieroſolymis, in feſto Renouationis tēpli, ac initio allegat cōtiones ante dictas, & opa quę fa

ciebat, quibus palam affirmauerat & confirmauerat, ſe eſſe Chriſtum. Opera, inquiens, quæ facio nomine patris mei, hæc teſtimonium reddunt de me. Ecquæ ſunt illa opera? Ea nimirum ſunt, quæ iubet Ioanni Baptiſtę renuntiari. Cęci uiſum recipiunt, claudi ambulāt, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui excitantur, & pauperes accipiunt lætum nuntium Euangelij. Hæc miracula teſtificantur doctrinam Ieſu ueram eſſe. Docuit autem ſe Chriſtum. Quare Ieſus teſtimonio miraculorum ſuorum, uerus eſt Chriſtus. Deinde ſignificat in hac contione Iudæos eſſe à Deo abiectos, propterea ꝙ non adhibeant fidem Euāgelio Chriſti. Vos non creditis, inquit, quia non eſtis de ouibus meis, quemadmodum dicebam uobis. In ſuperiori enim contione dixit, Oues ſuas audire uocem ſuam. Cum igitur Iudæi non audirent, non crederent uoci eius, re ipſa declarabant, ſe non eſſe ex ouibus eius. Porro, Ieſus hac occaſione iterum contionatur de ouibus ſuis, & quod dicit, nō eſt oſcitanter prętereūdum. Docet enim duo obſeruatu digniſſima. Alterum eſt, ꝙ exponit, quod ſit ingenium, quæ ſit proprietas ouium ſuarum. Alterum, ꝙ recitat quas prerogatiuas & quæ benefitia oues ab ipſo accipiant. Dicamus aūt de hoc poſteriori prius, ut cognita magnitudine benefitiorum, quę ouibus Chriſti contingunt, maiorem demus operam, ut fiamus ac permaneamus oues Chriſti. Prima igitur prærogatiua, primum benefitium, quod confert Chriſtus in ſuas oues, hoc eſt, ꝙ tuetur eas in omnibus aduerſis. Ego, inquit, cognoſco eas. Cognoſcere autem, quemadmodum ſupra indicauimus, hoc loco, non eſt tantum de externa facie noſſe, ſed eſt fauore ſuo cōplecti, curare, tueri & conſeruare. Vnde in propheta Amos ad Iſraelitas dicit. Tantummodo uos cognoui ex omnibus cognationibus terrę, hoc eſt, tantummodo uos elegi, et meo fauore ita complexus ſum, ut liberauerim uos è tyrānide Ægyptiaca, & ſeruauerim uos in omnibus periculis. Quare & hoc loco cum Chriſtus dicit ſe cognoſcere oues ſuas, ſignificat eas ſibi curæ eſſe, & ſe cōſeruare ipſas in omnibus aduerſis. Hoc benefitium diligenter eſt cōſiderandum, ut ſciamus eo uti opportuno tēpore. Homines enim, cum affliguntur, nihil minus putant, q̄ ſe à Chriſto ſeruatore noſtro cognoſci, ſed exiſtimant potius Chriſtum eſſe ipſorum oblitum, & quemadmodū Chriſtus ipſe in cruce clamauit, Deus meus, deus meus, ut quid me dereliquiſti, ita & illi ſentiunt ſe prorſus à Deo derelictos & abiectos. Ac de clamore quidē Chriſti aliās diximus, ꝙ ſuſceperit ſua ſponte hoc genus ſupplitij, ut expiaret peccata noſtra. Quod autem ad rem ipſam attinet, etſi uiſus fuit iuxta humanam imbecillitatem, derelictus eſſe à Deo, tamen intantum non fuit derelictus, ut tunc maxime omnium deo patri ſuo curæ fuerit, qui & ita cognouerit eum, ut non ſolum cōſeruauerit ipſum in media morte, & excitauerit eum tertia die à mortuis,

Ouium Chriſti prærogatiuæ.

tuis, ſed etiã extulerit eum in ſummam ſublimitatem. Eodem modo uidentur & pij in afflictionibus à Chriſto DOMINO ſuo derelicti, ſed tunc maxime omnium cognoſcuntur & conſeruantur à Chriſto ne pereãt. Non ſentiunt quidem, niſi preſentem interitũ, ſed ſi Chriſtum per fidem agnouerint, uiciſſim à Chriſto ita cognoſcuntur, ut interire non queant. Paulus cedebatur quondã colaphis ab angelo Satanę, qua afflictione ſic angebatur animo, ut ter rogaret Dñm, quo liberaretur. Sed audit, Sufficit tibi gratia mea. Hoc eſt dicere, Ego cognoſco te. Quid tibi nunc deerit? Ego faueo tibi. Hac re ſis contentus. Etſi enim non aufero à te afflictionem pro tua libidine, tñ conſeruo te clementer, ne pereas. Quis igitur querelę locus tibi relictus eſt? Idem & ad nos in aduerſis cõſtitutos dicitur. Ego cognoſco te. Hac promiſſione, hoc uerbo ſis interim contentus. Huic uerbo adhibe fidem, etiamſi oĩa alia aduerſa uidentur. Vter enim, obſecro, fide dignior eſt? Num tuus ſenſus, qui dicit, Chriſtus non cognoſcit te, an Chriſtus ipſe, qui ait, Ego uero te cognoſco, & conſeruo? Sed uideamus bñfitium, quod ſequitur, ut quod Chriſtus dicit, Ego cognoſco eas, melius intelligamus. Secũdum enim bñfitium, quod Chriſtus in ſuas oues cõfert, hoc eſt, ꝙ Chriſtus nõ ſinat ut oues ſuæ intereãt perpetuo. Non peribunt, inqt, inęternũ. Obſerua diligenter, quid dicatur. Non ait ſimpliciter. Non peribunt, ſed addit, inæternum. Chriſtus enim ſinit quidem, ut oues ſuæ obĳciantur lupis, & aliquoties à lupis dilacerentur, ſed non ſinit, ut pereant inæternum. Et conniuet quidem ut pĳ in hoc ſeculo affligantur, ut paupertate, infamia, ęgrotatioue, & alĳs malis obruãtur, ac etiam occidantur, non autem conniuet ut in his malis inęternum pereant. Temporaliter perire poſſunt. Inæternum perire non poſſunt. In mundo, inquit, afflictionem habebitis, ſed bono animo ſitis, ego uici mũdum. Stephanus lapidatus eſt. Itaꝙ periĳt, iuxta externum huius mundi ſenſum, ſed quid? num periĳt inęternum? Minime omnium. Vidit enim Ieſum ſtantem à dextris dei, & tradidit ei ſpiritum ſuum perpetuo cõſeruandum, & una cum corpore, ſuo tempore glorificandum. Petrus affixus eſt cruci et mortuus. Ac uiſus quidem eſt inſipiẽtium oculis mori, ipſe autem eſt in pace. Paulus occubuit gladio. Periĳt ergo temporaliter, nõ autem periĳt inæternum, ſed uiuit cum Chriſto DOMINO ſuo in ſumma fœlicitate. Dixit enim: Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto. Quare agnoſcamus benefitium Chriſti & confirmemus fidem noſtram, ut in medio interitu, non interitum ſed ſalutem perſpiciamus. Tertium benefitiũ eſt, quod ait, Ego uitam æternã do eis. Hic conſidera mihi qualis paſtor ſit Chriſtus, qualis item rex ſit, & quãtum ſit diſcrimen inter

beneficia eius, & beneficia regum huius seculi. Hi enim, etsi aliquoties tuentur suos subditos, ne opprimantur ab hostibus, & conseruant uitam eorum, ne à latronibus interficiantur, hęc tamen uita non est nisi corporalis, et caduca, nec potest fieri, ut hoīes diu in ea conseruentur, quando ne ipsi quidem reges seipsos in hac corporali uita seruare queant. Christus aũt dat subditis suis, qui sunt credentes in ipsum, ęternam uitam, quo nomine intelliguntur oīa cœlestia bona. En, hanc prerogatiuã habẽt oues Christi. Hoc bñficium accipiunt credẽtes in Christum. Quis ergo eorum, qui agnoscunt Christum per fidem, cõqueretur se non exaudiri in precatione sua? Alius enim premitur inopia et fame, ac precatur Deum patrẽ, per Christum, ut det ipsi opes, ac diuitias. Quo autem uehementius precatur, eo minus habet pecuniæ, & eo maior fit inopia. Et tamen oratio eius uere est exaudita. Quãcp enim non accipiat externam pecuniam, tamen accipit ęternã uitam, cuius thesaurus nullo modo cum externa pecunia conferri potest. Alius terretur metu mortis, & orat deum per Christum, ut det ipsi uitam. Ac is quidem, quo ardentius orat, eo graviores fiunt dolores mortis. Et tamen oratio eius exaudita est, quia etsi non accipit uitam corporalem, accipit tñ uitam ęternam. Quare credẽti in Christum nihil potest deesse, etiamsi omnia humana ei deesse uideantur. Postremo additur, Necp rapiet eas quisq̃ de manu mea, Hęc est quarta prerogatiua, quam habẽt oues Christi. Nullus, inquit, rapiet eas de manu mea. Obsecro igit̃ te, Quis est iste Nullus? Vt ab inferioribus ad superiora progrediamur, initio, nulla inanima creatura tantæ est potentiæ, ut queat a Christo suas oues, suos homines pios abripere. Quare qui Christo per fidem coniunctus est, etiamsi suffocetur in aqua, aut deuoretur ab igni, aut obruatur lapidibus, tamen nec aqua, nec ignis, nec lapides possunt eũ rapere de manu Christi. Deinde nulla creatura animata, nulla bestia, potentior est Christo, ut auferat ab ipso suas oues. Quare etsi pius deuoratur à lupo, aut proteritur ab urso, non tamen separat̃ à Christo. Obijciebantur quondam ab Ethnicis Christiani leonibus dilacerandi & deuorandi. Num putas leonum morsus tantum potuisse, ut Christus desereret confidentes in ipsum? Minime omnium, sed Christus potius complectebatur & tuebatur eos, ac hi sentiebant se leonum sæuitia magis cum Christo coniungi, q̃ separari. Ignatius episcopus Antiochenus, cum in ea persecutione, quæ Traiani temporibus aduersus Christianos mota est, damnatus esset ad bestias, & audiret rugientes leones, dixisse fertur. Frumentum Christi sum, dentibus bestiarum molor, ut panis mundus inueniar. Hoc uere est illud Christi ab oculos fidei positum habere, Nõ rapiet eas quisq̃ de manu mea. Præterea nullus homo, quantumuis potens, tantarum est uirium, ut queat è manu Christi oues extorquere. Seque-

σῖτος ἰησοῦ χριστοῦ εἰμί καὶ ἐυχομαι τοῖς ὀδοῦσι θηρίων ἁλεσθῆναι, ἵνα ἄρτος καθαρὸς εὑρεθῶ.

re. Sæuierunt quondam Ethnici in pios tanta crudelitate, ut non ſolum eos occiderent, uerumetiam corpora eorum cõburerent, ac cineres in profluentem effunderent. Sperabant enim ſe hoc modo effecturos, ne illi à mortuis reſurgerẽt, hoc eſt, ut illos è manu Chriſti auferrent, ſed tantum abfuit, ut tyranni facti ſint uoti ſui compotes, ut hac uia pios magis cum Chriſto coniunxerint. Graſſati ſunt etiam Pontifices, & Monarchę nonnulli in pios, tam fulminibus, ut uocant, excõmunicationis, q̃ gladio, cruce & ignibus, ſed quid? nũ rapuerunt eos de manu Chriſti? At Paulus dicit. Certus ſermo. Si cõmortui ſumus, & conuiuemus. Si ſufferimus, & conregnabimus. Adhęc, nullus angelus, nullus Satan, nullus diabolus poteſt à Chriſto ſuas oues auferre. Obambulat quidem diabolus tanq̃ leo rugiens, & quęrit quem deuoret. Sed qui eſt ouis Chriſti, is etiã per Ieſum Chriſtum ita inſtauratur, fulcitur, roboratur, & ſtabilit, ut diabolus ne corporale quidem incõmodum, niſi permittente & meliora retribuente Chriſto, afferre queat. Maior eſt, inqt Ioannes, qui eſt in uobis, q̃ qui eſt in mundo. Quid aũt dicam de morte? num hæc tantæ eſt potentiæ, ut à Chriſto abripiat ſuas oues? Sed ut mors Chriſtum ipſum non potuit in ſua poteſtae detinere, ita nec poteſt credentes in Chriſtum detinere. Dicam, quod plus eſt, nullum eſt pctũm adeo potens, quod queat ouem Chriſti à paſtore ſuo ſeparare. Hic em̃ paſtor expiauit oĩa peccata, & maior eſt gratia dei, quam Chriſtus impetrauit, q̃ pctũm, quod quondam deum ab hominibus alienauit. Vbi exuberauit, inquit Paulus, peccatum, ibi magis exuberauit gratia, ut quemadmodum regnauit gratia in morte, ſicut et gratia regnaret per iuſtitiam ad uitam ęternam, per Ieſum Chriſtum. Quid ergo? Peccabimus? quia peccatum non poteſt ouibus Chriſti adimere Chriſtũ? Nihil uero minus faciendum eſt, q̃ peccandum. Nam qui uere ſunt oues Chriſti, tanto magis cauent à deſignandis peccatis, quanto plus agnoſcũt, peccata ſua per Chriſtũ eſſe expiata, Geſtiunt em̃, quoquo modo poſſunt, gratitudinẽ animi ſui erga Chriſtũ declarare, & bñuolentiam eius cõſeruare. Declaratur aũt gratitudo erga Chriſtum, obedientia iuſtitię. Eſt & ouium offitiũ, ut audiant uocẽ paſtoris ſui et ſequãtur eum, quẽadmodum mox dicemus. Paſtor aũt Chriſtus, docuit non eſſe peccandũ, nec ipſe unq̃ peccauit. Quare ſequẽda ſunt ueſtigia eius, ut nunq̃ peccemus. Quod ſi aũt peccauerimus, continuo reſipiſcendũ eſt, & ad paſtorem redeundũ, ut nos pro ouibus ſuis agnoſcere nõ deſinat. Nam Chriſtus, quod in ipſo eſt, tanta pertinatia, tanta conſtantia, tantaq̃ perſeuerantia retinet defendit ac tuetur ſuas oues, ut quemadmodũ Paulus ait, neq̃ mors, neq̃ uita, neq̃ angeli, neq̃ principatus, neq̃ poteſtates, neq̃ inſtãtia, neq̃ futura, neq̃ altitudo, neq̃ ꝓfunditas,

neq; ulla creatura possit ipsum mouere, ut abijciat eas & deserat. Dices igitur. Cum tantę prerogatiuę, et tanta bñfitia contingant ouibus Christi, obsecro te, quō fiam ouis Christi, aut quō cognoscam me ouē Christi factum esse, ut & sciam, ꝙ hęc benefitia ad me pertineant, & possim quicquid acciderit magno & erecto animo esse? In hac cogitatione alij proripiunt sese extra hunc mundum, ad eternam illam predestinationē dei. Audiunt em̄ deum ab eterno predestinasse alios quidem ut seruentur, alios ut damnentur. Itaq; ascendunt mente sua in hæc abscōdita dei mysteria, & conantur sese in his ad salutem definitos & conscriptos inuenire. Sed hæc est detestanda temeritas. Deus alias uetuit, ne occidas, aut ne fureris. Nō minus certe uetuit, ne ad perscrutanda tā occulta dei consilia temere irrumpas. Iubet enim nomen suum uenerari, hoc est, tribuere ipsi laudem sapientię, iustitię, clementiæ & bonitatis. Qui autē hęc arcana dei scrutatur, non tribuit deo, sed arrogat sibijpsi laudem sapientiæ. Et recte ait Salomon. Qui scrutator est maiestatis, opprimet a gloria. Et alius sapiens. Altiora te ne q̄sieris, & fortiora te ne scrutatus fueris, sed quæ p̄cepit tibi deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Et Paulus. O profunditatem diuitiarꝝ & sapientię & cognitionis dei, ꝙ inscrutabilia sunt iuditia eius, & imperuestigabiles uiæ eius. Quare grauissime peccant, qui in hoc studium incumbunt, ut humana sua ratione eternam p̄destinatiōem dei perscrutentur. Alij aūt proripiunt se cogitatione sua ad merita bonorꝝ suorum operum, alij ad externam suam in hoc seculo fortunam, & iudicāt se idcirco esse deo acceptos, aut oues Christi, ꝙ multa bona opera faciant, ac habeant prosperum rerum suarꝝ successum. Sed hi longius à uero aberrant, ꝙ paucis uerbis explicari queat. Humana em̄ iustitia habet quidem suam dignitatem in humano iuditio, non potest aūt in diuino iuditio constare. In conspectu enim tuo, inquit psalmus, non iustificatur oīs uiuens. Et externa rerum fortuna, donum quidem dei est, nō est aūt uel caussa uel certum signum æternę salutis. Quid ergo faciendum est, ut fiam ouis Christi, & cognoscam me eius ouem esse? Hic obseruanda est contio Christi. Dicit enim. Oues meę uocem meam audiunt, & sequuntur me. Quid amplius desideras? Si uis fieri ouis Christi audi uocem eius, & sequere eum. Et in hoc cognosces te esse ouem eius, si uocē eius audias, & sequaris eum. Sequimur autē Christum ac uocem eius, primum quidem fide, deinde etiam moribus uitæ. Videndum igitur erit, quæ sit illa VOX Christi, de qua hic præcipue fit sermo. Non enim unum tm̄ est genus doctrinę Christi. Nam Christus docuit aliq̄ties legem seu decalogum, & exposuit eum sua interpretatiōe, qualis est contio, quæ extat apud Matth. cap. v. & vi. & in alijs Euangelistarum locis. Hęc uox, etsi necessaria est, & pia, ac sequenda, tm̄ nō est proprie uox Chri-

Nota

Ouis Christi quō fiamus.

Prædestinatio Dei, quatenus à nobis cogitanda.

Nota

Nota si cupis esse ouis Christi, quid sit faciendum.

Christi propria uox quæ sit.

uox Christi, sed est uox Mosi, qua interim Christus utitur, ut hac uia suam ipsius propriam uocem illustriorem & acceptiorē reddat. Christus enim, prēter legē, docuit maxime oīm Euāgelion suum, uidelicet ꝙ ipse sit uerus Messias, expiator peccatorū nostrorum & seruator noster. Dicit, Ego sum bonus pastor. Dicit: Ego sum lux mūdi. Dicit, Ego sum uia ueritas & uita. Dicit: Ego sum resurrectio et uita. Qui credit in me etiamsi mortuus fuerit uiuet. Hæc est proprie uox Christi, ad quam adnuntiandam de cœlo descendit. Hęc est uox illa, quam nullus unq̄ patriarcharum aut prophetarum de seipso dixit. Prędicarūt quidem de Messia, Nullus autem potuit sibi ipsi hanc maiestatem tribuere, preter solum Iesum Christum. Quare hæc uox audienda & sequenda est, si uolueris fieri & cognosci ouis Christi. Tunc autem audimus & sequimur eam, cū excipimus eam fide, & credimus Iesum, nostrū esse Messiam ac redemptorē propter quem simus deo accepti, & adoptati in filios ac hęredes dei. Audimus etiam & sequimur eam, cū donati spiritu sancto, facimus officium nostræ, ad quod uocati sumus, & declaramus obedientia gratitudinē erga deum ac filiū eius benefactorē nostrum. Itaq̄ si uolueris te inuenire in ęterna dei prędestinatione ad salutem designatum & conscriptum, non necesse habebis arcana dei perscrutari, sed accede ad ea quę reuelata sunt diuinitus, accede ad uocē Christi, q̄ est Euangelion eius, audi uocationem Christi, Si te in uoce Christi ac Euangelio eius inueneris, si uocatus ad Euangelion accipiendum, exhibueris te uocationi obedientem, non est dubium, quin sis electa ouis Christi, & pertineant ad te omnia priuilegia & benefitia, quę ante enumerauimus. Quos prędestinauit, inquit Paulus, eos & uocauit. Vides autem te uocatum, & uocationi obedientem, hoc est, credentem. (hoc enim est uocatum esse) Reliquum igitur est, ꝙ sis etiam prędestinatus, & in numero ouium Christi. Non audit uocem Christi, nec obsequitur uocationi eius Iudęus, non Turca, non hypocrita, nō impœnitens. Non sunt igitur oues Christi ad salutem destinatę. Soli autem hi sunt oues Christi, qui audiunt uocem pastoris sui Christi, & sequunt̄ eam tam fide quàm moribus uitæ. Quare huc omnes curas & cogitationes nostras conferamus, ut obsequamur uoci Euangelij Christi, per fidem, quo benefitia ouium Christi participemus. Cęterum, quod Christus dixit. Nec rapiet eas quisq̄ de manu mea, non simpliciter recitat, sed addit probationem. Dicet enim quispiam. Quid? Tu ne tam potēs es, ut queas cōseruare sectatores tuos? At qualis est species tua, ne teipsum quidem potes tueri, & tam imbecillis appares, ut ne unius quidem & alterius latronis insultum sustinere possis, tantum abest, ut sectatores tuos, quos uocas oues, defendas. Sic uidelicet tueberis eos, quemadmodum Iudas Galilęus, & alij seditiosi. Hanc obiectionē refutat Christus

& non ſimpliciter ait, Neq; rapiet eas quisq; de manu mea, ſed confir
» » mat hoc dictum euidẽti ratione. Pater meus, inquiens, qui dedit mihi,
» » maior omnibus eſt. Et nemo poteſt rapere de manu patris mei. Ego &
» » pater unum ſumus. Hic eſt Syllogiſmus, quemadmodum dialectici lo-
συλλογι-σμός. quũtur, quo Chriſtus probat, q; nemo poſſit rapere oues ſuas de manu
Maior ſua. Nemo enim poteſt eas rapere de manu Dei patris mei. Sed ego &
Nemo poteſt deus pater unum ſumus. Ergo nec quisq; poteſt eas de mea manu rape-
rapere oues re. Habes ſyllogiſmum. Videamus nunc partes eius. Nemo, inquit, po
de manu pa- teſt eas rapere de manu patris mei. Quid ita? quia pater meus qui de-
tris mei Pro batio maioris dit mihi eas, maior oĩbus eſt, hoc eſt, pater meus eſt deus omnipotens.
Quia pater Quis reſtitit ei, inquit Iob, & pacem habuit? Qui tranſtulit montes, et
maior omni- neſcierunt hi, quos ſubuertit in furore ſuo. Qui cõmouet terram de lo-
bus eſt. co ſuo, & cõcutiuntur columnę eius. Ac mox. Deus, cuius irę nemo reſi
Minor ſtere poteſt, & ſub quo curuantur, qui portant orbem. Et in pſalmo. Dñe
Sed Ego & Deus uirtutum, quis ſimilis tibi? potens es dñe, & ueritas tua in circui-
pater ſu- tu tuo. Tu dñaris poteſtati maris, motum autem fluctuum eius tu miti-
mus unum. gas. Sed quid facio? Tota ſacra ſcriptura, imo tota rerum natura plena
Cõcluſio eſt prędicatione diuinę maieſtatis & oĩpotentię. Quare nihil in uniuer-
Ergo, Nec ſo mundo tam potens eſt, quod queat de manu dei rapere eos, quos de
quisquàm po us ipſe tuẽdos et cõſeruandos ſuſcepit. Sed quid hoc ad Ieſum Chriſtũ?
teſt oues rape profecto multum per omnem modum. Sequitur enim: Ego & pater u-
re de MEA num ſumus. Hoc dictum nõnulli ſic interpretantur, q; Chriſtus loqua
manu. tur tantum de unitate ſeu concordia uoluntatis, ut ſit ſenſus. Ego & pa-
ter unum, hoc eſt, unanimes & concordes ſumus. Sed ſi uerba Chriſti
de concordi tantum uoluntate inter patrem & filium exponantur, non
conſtabit argumentum Chriſti. Suſcepit em̃ ſe probaturę, q; nemo poſ
ſit oues ſuas de manu ſua rapere, et addit hanc ratioõm, quia nemo poſ
ſit eas rapere de manu dei, ergo neq; de manu ſua, propterea q; ipſe &
deus pater, unum ſint. Nunc ſi hoc intelligendum eſſet tantum de uni-
tate ſeu cõcordia uolũtatis, Chriſtus nihil probaret. Fieri enim poteſt,
ut qui ſunt unius uoluntatis, non ſint unius naturę ac potentiæ. Quare
cum Chriſtus dicit. Ego et pater unum ſumus, perſpicue contionatur ſe
unum eſſe cum Deo patre ſuo non ſolum uoluntate, ſed etiam eſſentia,
natura, oĩpotentia, & maieſtate. Habemus igitur hoc loco manifeſtum
teſtimonium, q; Ieſus Chriſtus, ſit uerus ab æterno deus, unius et eiuſ-
dem cum patre ſuo eſſentiæ & potentiæ. Sed quoniam diximus aliãs
copioſe de diuina natura Chriſti, non erimus nunc longiores, ſi hoc u-
num adijciamus, ut hoc dicto Chriſti non ſolum utamur aduerſus ho-
ſtes maieſtatis eius, qui negant ipſius diuinitatem, uerumetiam conſo-
lemur nos hoc dicto in omnibus afflictionibus noſtris. Nam ſiue pau-
pertate premimur, ſiue morborum dolore afficimur, ſiue morte obrui
mur, uide-

mur, uidetur Christus, in quem credimus, in nobis admodum imbecillis esse, qui non possit nos iuuare & conseruare, Sed bono animo simus. Christus apparet quidem humanę rationi imbecillis & impotēs, sed reuera est unum cum patre suo, qui cum sit deus omnipotens, fieri non potest, ut de manu eius rapiantur hi, quos defendendos suscepit, propter filium suum Iesum Christum Dn̄m nostrum, qui est una' cum patre & spiritu sancto deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA LXXXII.

AVdiuimus Iudæos cōsectatos esse Iesum Christum conuitijs. Dixerunt em̄, Dęmoniū habet & insanit. Audiamus nūc eos consectari ipsum lapidibus. Sustulerunt, inquit Euāgelista, rursum lapides Iudęi, ut lapidarent eum. Postęą em̄ Iesus dixisset, Ego & pater unum sumus, & haud obscure hac uoce significasset, se esse uerum deū, unius & eiusdē essentię ac potentię cum deo patre suo, iudicauerunt Iudęi blasphemiā intolerandā, ac non amplius uerbis, sed lapidibus uindicandā esse. Ac recte quidem intelligūt uerba Christi, qą affirmet se esse uerū ab ęterno deum, qua in parte superant sua intelligentia Arrianos, qui pro sua impietate intelligunt hoc uerbum Christi non de unitate essentię & potentię, sed tantū de unitate uoluntatis seu concordię, Iudęi autē non recte iudicant, nec iuste faciunt, qą sentiāt Iesum Christum blasphemiam loqui, & constituant eū lapidibus obruere. Videamus igitur, quid Christus contra dicat ac faciat. Hi enim sunt homines impijssimi & sceleratissimi, ac merent̄ sua crudelitate, ut terra ipsis dehiscat. Quid ergo faciat Christus? primum, si adhibuisset apostolos in consilium, certe censuissent ignem de cœlo demittendum, ut impij ab ipso consumerentur, quemadmodum aliàs censuerunt, apud Lucam capi. ix. Deinde, si adhibuisset in consilium superstitiosum quendam Eremitam, is consuluisset, ut non solum lapides perferret, sed etiam iuberet eos grassari in ipsum fudibus, gladijs, & quibuscunqą possent armis. Sic enim intelligūt illud, quod dicitur, Ne resistatis malo, sed quisquis impegerit alapam in dextram tuam maxillam, obuerte illi & alteram. Christus autē nec nimium ad dextram, nec nimium ad sinistrā declinat, sed rectissima uia incedit. Non enim sæuit in impios Iudæos fulmine aut igni, quia cum ageret humanam uitam in terris, & prędicaret Euangelion suum, non erat uocatio eius, ut externa uiolentia opprimeret hostes suos, Filius hominis, inquit, non uenit ad perdendum animas hominum, sed ad seruandum. Nec iubet Iudæos, una cum saxis etiam fudibus & gladijs in ipsum sæuire: Non enim approbanda est impiorum sæuitia et crudelitas, nec de

bet quiſq; ſeipſum malis ſine uocatione dei obiicere, Sed iuſtio Chri-
» ſtus reprehendit furorem Iudæorum. Reſpondit enim eis. Multa bona
» opera oſtendi uobis ex patre meo, propter quod eorum operum me la-
» pidatis? Non poteſtis me conuincere alicuius peccati, nec tale quid de
ſignaui, propter quod meritus ſum lapides, ſed potius ædidi multa &
magna miracula, quibus contuli in homines ea benefitia, propter quæ
magis honore afficiendus, q̄ lapidibus obruendus eſſem. Quare eſtis
manifeſte in me iniurij. Hęc eſt reprehēſio, quam Chriſtus iuſte oppo
nit furori & crudelitati Iudæorum. Venit enim in hunc mundum, ut
doceret ueritatem, ac iuſtitiam. Non potes autem hanc commode doce
re, niſi etiam oſtendas, ac refutes mendatium, peccatum, & iniuſtitiam.
Quare q̄ Chriſtus non ſuſcipiat hoc loco & hoc tempore lapides Iu-
dęorum, ſed potius arguat Iudęos iniquitatis, non eſt impatientia &
inobedientia erga deum, ſed eſt offitium diuinitus mandatum. Deinde
cum Chriſtus uerbis nihil proficeret, & nondum eſſet tēpus ſubeundę
mortis, ſecedit, quemadmodum mox ſequetur. Poſtremo, cum ſciret ſe
diuinitus uocari ad crucem, nec poſſe amplius crucem fugere, niſi uel-
let patri ſuo inobediens eſſe, tantum abeſt, ut fugiat, aut ſecedat, ut po-
tius aduerſarijs ſuis obuiā procedat, & ſua ſe ſponte captiuum ipſis tra-
dat. Hoc exemplo docemur, q̄ liceat malo reſiſtere, non quidem ille-
gitime & inique ſed legitime, & iuxta uocationem dei. Quod ſi uero
non poſſumus malum excutere, niſi illegitime, & inique, ferendum
erit patienter, & bene confidendum, propterea q̄ deus, qui tunc uocat
nos ad crucem & mortem, ſeruaturus etiā ſit nos in ipſa cruce & morte,
» propter filium ſuum Ieſum Chriſtum. Reſponderunt ei Iudęi dicentes,
» Ob bonum opus non lapidamus te, ſed ob blaſphemiā, & quia tu ho-
» mo cum ſis, facis teipſum deum. Hęc eſt uſitata & perpetua uox impio-
rum, q̄ perſequantur pios, non propter pietatem, ſed propter impieta
tem. Ahab perſecutus eſt Eliam. Non dicebat autem ſe hunc perſequi,
q̄ eſſet pius propheta, ſed q̄ eſſet ſeditioſus & turbulentus. Herodes
cæpit Ioannem. Non affirmabat autem, ſe hoc facere, q̄ Ioannes eſſet
uir ſanctus, ſed q̄ congregaret turbas hominum, & meditaretur defe-
ctionē à ſuo regno. Iudæi rapuerunt Stephanum, ut lapidarent ipſum,
non hoc prętextu, q̄ Stephanus eſſet uir pius, ſed q̄ dicerent eum eſſe
contumelioſum in Moſen ac deum. Nam impij fingunt ſibi tantam in
perſequendis & occidendis pijs iuſtitiam, ut exiſtiment ſe nunc̄ eſſe
deo acceptiores, c̄ cum pios opprimant, ac ueluti catharmata et perip ſe
mata trucident. Veniet tempus, inquit Chriſtus, ut quiſquis interfitiat
uos, uideatur cultum pręſtare Deo. Hæc ſunt diligenter cognoſcenda.
Primum propter hanc cauſſam, ut ſi quis propter pietatem uel male au
diat uel male tractetur ab aduerſarijs, non admiretur, nec offendatur,

ſed

sed constet ac perduret in professione & obedientia pietatis. Nihil em̃ noui accidit, etiamsi impij uociferentur se iustissimas habere persecutionis suę causas. Sic persecuti sunt prophetas, et Christum ipsum, qui & ait. Hæc locutus sum uobis, ut cum uenerit tempus illud, reminiscamini eorum, q̃ ego dixerim uobis. Non enim curãdum est nobis, qui sint impiorum aduersum nos clamores, sed prouidendum est, ut certum habeamus cognitionem ueræ ac piæ doctrinæ. Quam si tenuerimus, nihil incommodi accidet nobis, etiamsi aduersarij dixerint aduersum nos omne malum uerbum. Gaudete, inquit, & exultate, quia merces uestra copiosa est in cœlis. Deinde, q̃ impij superent pios in hoc mundo, non solum externa uiolentia, uerumetiam specie iustitię, manifeste docet, alium esse mundum, & aliud esse iuditium dei reliquum, in quo uicissim impij opprimantur, & iniustitiæ damnentur, pij uero liberentur, & iustitia perpetua ornentur. Quare cum nihil certius sit, recto Dei iuditio, quo tandem impij damnabuntur, & pij seruabuntur, ferenda sunt pijs æquo animo aduersa, quæ ipsis ab impijs inferri solent. Sed accedamus ad Apologiam Christi. Respõdit eis Iesus. Non ne scriptum est in lege uestra, Ego dixi, dij estis? Si illos dixit deos, ad quos sermo dei factus est, & nõ potest solui scriptura. Quem pater sanctificauit, & misit in mundum, uos dicitis me blasphemare, quia dixerim filius dei sum? Iesus defendit se de blasphemia, duobus argumentis. Alterum sumptum est è psalmo octuagesimo secundo, in quo psalmo deus seueriter reprehendit magistratum, q̃ non faciat suum officium, Et addit. Ego dixi quidem, Dij estis uos, & filij altissimi omnes, at tamen sicut homines moriemini, & sicut tyrannus quispiam cadetis, hoc est, Ego instituí quidem uerbo meo publicum magistratum, & q̃a ornaui eum aliqua parte diuinæ autoritatis, tribui ei epitheton & cognomen dei. Mosen, qui electus erat in ducem populi mei, uocaui deũ Pharaonis. Iudices in Israel uocaui deos. In Exodo em̃ cap. xxi. scriptum est, Si seruus dixerit, diligo dñm meum uxorem et liberos, non egrediar liber, offerat eum dominus dijs, hoc est, ordinarijs & legitimis iudicibus. Et postea capite xxij. Dijs, hoc est, iudicibus non detrahes, & principi populi tui non maledices. Ex his scripturæ locis uidetis, inq̃t Dominus in psalmo, me ornasse uos iudices ac principes epitheto dei, uidelicet, admonens uos, q̃ ut uestra uocatio est diuina, ita uestri sit officij, ut uerbo dei obediatis, ac memineritis uos exercere non hominis, sed DEI iuditium. Vos autem abutimini uestra autoritate & potentia ad opprimendos pauperes. Quare non tractabo uos ut deos, sed ut homines, imo ut tyrannos, quorum solet esse horribilis iuteritus. Habes sententiam huius uersiculi in psalmo. Ex hoc igitur uersiculo argumentatur Christus, ut refutet accusationem Iudæorum. Scriptura, inquit,

Magistratus officium.

uocat homines, qui ciuili tantum magiſtratu funguntur, deos, & non poteſt ſolui, hoc eſt, negari, abrogari, aut mendacij ſeu blaſphemię argui, cur ergo ob hanc cauſſam, ꝙ affirmauerim me eſſe filium dei, dicitis blaſphemare me, quem deus pater ipſe ſanctificauit, & miſit in mundum, hoc eſt, quem & ab ęterno ex ſua ſubſtantia genuit, & conſecrauit eũ, ut eſſet uerus Meſſias? Si nõ eſt blaſphemia aduerſus deum, cum hi, qui politica tantum magiſtratus autoritate ornati ſunt, uocantur dij, multo minus eſt blaſphemia, ſi is dicatur deus, qui ornatus eſt maieſtate Meſſię. Hic enim ſuperat dignitate & offitio ſuo omnes huius terrę reges & Monarchas. Hactenus de priori argumento, ſed priuſcꝫ accedamus ad explicandum alterum, pauca quędã dicenda uidentur de epitheto & cognomine dei, quod & hominibus tribui ſolet. Primum enim ſcriptura uocat principes & magiſtratus, deos, quemadmodum nunc dictum eſt. Vocat autem eos deos, non ꝙ natura ſint dij, ſed ꝙ offitiũ ipſorum ſit diuina ordinatio. Sic enim Paulus ait, Quæ ſunt poteſtates, à deo ordinatę ſunt. Quare principes hoc epitheto admonẽtur ſui offitij, ut quod Ioſaphat ad magiſtratum ſui regni dicit, hoc & principes ſibi dictum ſciãt. Videte, inquit ille, quid faciatis. Non em̃ homines exercetis iuditium, ſed Dñi, & quodcunꝫ iudicaueritis, in uos redundabit. Sit timor Domini uobiſcum, & cum diligentia cuncta facite. Non eſt enim apud Dominum deum noſtrum iniquitas, nec perſonarę acceptio, nec cupido munerum. Deinde, ſi primam creationem hominis conſideraueris, non magiſtratus tantum, ſed etiam quiuis homo dicendus eſſet deus. Initio enim cum uerus & æternus deus conſtitueret hominem creare, dixit. Faciamus hominem ad imaginem et ſimilitudinem noſtrã. Ac poſtꝫ creaſſet eum, dicit ſcriptura, Creauit deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam. Imago autem & ſimilitudo dei, an non poteſt ſuo quodam modo dici Deus? Cum igitur homo ſit creatus ad imaginem & ſimilitudinem Dei, manifeſtum eſt, ꝙ homo dicendus ſit deus, non quidem ꝙ ſit natura deus ab æterno, ſed ꝙ ſit a uero deo factus & creatus deus. Ac ſi quidem non peccaſſet homo, tunc inceſſiſſet in terra, ueluti deus quiſpiam coram omnibus animantibus terrę. Alter alterꝫ hoĩm ueneratus eſſet ut deum, ac uere fuiſſet uſitatum hoc prouerbium, Homo hoĩ deus. Et reliqua animãtia ſiue in terra ſiue in aëre ſiue in mari, prętitiſſent hoĩ ut domino ac deo ſuo obedientiã et cultum. Sic em̃ dictũ eſt ad hoĩem. Dñamini piſcibus maris, et uolatilibus cœli, & uniuerſis aĩantibus, quę mouent ſuper terrã. Nam quemadmodum ſi Monarcha quiſpiam incedit, oẽs alij hoies, qui coram adſtant, ſubijciunt ſe ei capite & genubus, et colunt eũ, quanta poſſunt, obſeruantia, ut putes non hoĩem, ſed numen quoddam incedere, ita

Magiſtratus dij ſunt.

Homines dij ſunt.

dere, ita ſi homo non peccaſſet, ambulaſſet inter animantia tãta autoritate, ut ubicũq; uidiſſes hominem, ibi exiſtimaſſes te uidere terrenum deum. Poſtq; aũt homo peccauit, amiſit hanc diuinam autoritatem & imago dei, in qua creatus erat, ita obſcurata eſt, ut propter peccatum deformatus ſit homo ad imaginem & ſimilitudinem Satanæ. Itaq; factus eſt obnoxius non ſolum morti, ſed etiam perpetuę intermitioni. Quid ergo? num deus paſſus eſt hominem, quem ad ſuam imaginem creauerat, ſic interire? Minime oĩm, ſed ita miſertus eſt eius, ut promiſerit ſe unigenitum filium ſuum in hanc terram miſſurũ, ut quotquot in ipſum crederent, reciperent imaginem dei, ac fierent iterum dñi, ſeu filĩ dei. Nam quod unigenitus filius dei eſt natura ſua ab ęterno, hoc fiunt per ipſum hoĩes gratia, et adoptione per fidem. Quotquot receperũt eum, inquit Ioannes, dedit eis poteſtatẽ, ut filĩ dei fierent uidelicet his, qui credidiſſent in nomen eius. Et Paulus. Vbi uenit plenitudo temporis emiſit deus filium ſuum, factum ex muliere, factum legi obnoxium, ut eos qui legi erant obnoxĩ, redimeret, ut adoptione ius filiorum accipe remus. Et iterũ. Accepiſtis ſpiritum adoptionis, per quem clamamus, Abba pater. Quare, etſi homo amiſit per peccatum, diuinam maieſtatem, qua initio ornatus fuit, tamen dedit nobis Chriſtum filium ſuum, uerum ab æterno deum, ut quotquot in ipſum credunt, recipiant diuinam maieſtatẽ, ac fiant propter ipſum non tam terreni dñi, q̃ cœleſtes. Pro quo bñfitio, ſic Dño deo noſtro agendę ſunt gratię, ut non tantum cogitationibus & uerbis uſurpemus epitheton dei, ſed etiã declaremus factis ac operibus uitę hanc maieſtatẽ dei in nobis eſſe. Si eñ recreati ſumus dñi per Ieſum Chriſtum, quid reliquũ eſt, niſi ut etiam diuinã agamus uitã? Nihil certe turpius, nihil fœdius eſt, q̃ ut gloriemur nos eſſe factos filios dei ac deos, interim aũt ducamus uitã, ut filĩ diaboli, ac diabolus ipſe. Demus igiť operam ut quam recepimus maieſtatem per filium dei, eam etiã honeſtate uitę noſtrę ornemus. Sed reuertemur ad Apologiã Chriſti. Audiuimus aũt unũ argumentũ, è pſalmo ductũ, quo Chriſtus defendit ſe de blaſphemia. Si illos, inqens, dixit deos, ad quos ſermo dei factus eſt, ſi hi, dicunť dñi, qui uel fungũtur offitio, q̃d diuino uerbo eſt ordinatũ, uel adoptantur ex diuina promiſſione in deos, quanto iuſtius is dicendus eſt deus, qui non ſolum fungitur offitio Meſſię, q̃d ſuperat oẽm regiam dignitatem, ſed etiam qui eſt naturalis ab ęterno filius dei, et propter quẽ alĩ homines, qui in ipſum credunt, fiunt dñi. Audiamus nunc & alterũ argumentum. Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi, ſin uero facio, et ſi mihi non credatis, operibus credite, ut cognoſcatis & credatis, q̃ pater in me eſt, & ego in eo. Hoc argumentũ ductũ eſt à Miraculis Chriſti. Facio, inqt, diuina opa,

quæ ſunt miracula. Quare non iniuria aſſero mihi diuinam maieſtatẽ. Facio opera ueri dei. Sum igit̃ natura uerus deus. Sed q̃d? An non etiã prophetę & Apoſtoli ędiderunt miracula? Mundarunt enim & ipſi leproſos, & ſuſcitarunt mortuos. Dicemus igit̃ eos eſſe natura deos? Nihil minus. Nam, cum Chriſtus citat miracula ſua in teſtimonium ſuę diuinitatis, nõ ſentit, miracula teſtificari ſimpliciter & per ſe diuinitatem eius perſonę, a' qua ędũtur. Etſi enim uera miracula non poſſunt ędi, niſi diuina potentia, tamen deus hoc donum conferre ſolet etiam in eos, qui non ſunt, niſi homines. Quare miracula per ſe non probant eum hominem, a' quo ędũtur, eſſe natura deum, ſed probant uocationem, et doctrinam eius eſſe ueram ac diuinam. Vnde & Chriſtus diſertè ait, Si mihi non creditis, operibus credite, hoc eſt, Si quæ doceo ſimpliciter abſq; miraculis affirmarem, poſſent fortaſſis uana sõnia uideri. Nunc autem, addo opera, addo miracula. Quare miracula debent uos excitare, ut uerbis ac doctrinę meę fidem adhibeatis. Videamus igitur paucis, quid prophetę & apoſtoli, quid item Chriſtus docuerint, ut cognoſcamus quo in ſingulis ſpectent teſtimonia miraculorum. Elias & Elizæus prophetæ, non docuerunt ſeipſos eſſe Meſſias, ac unum cum deo patre, hoc eſt, ſe natura eſſe ueros deos, ſed docuerũt uenturum Meſſiam, qui ſit uere Dominus deus Zebaoth. Dicit enim Petrus. Omnes prophetę à Samuele, ac deinceps, quotquot locuti ſunt adnuntiauerunt dies iſtos. Non ſolum autem hoc docueruut, ſed ædiderunt etiam magna miracula, mundarunt leproſos, aluerunt multos paucis panibus, & ſuſcitarunt quoq; mortuos. Quid ergo de his miraculis dicemus? num probant hos prophetas eſſe natura deos? Minime omnium, ſed probant potius Meſſiam uenturum eſſe natura deum, ipſos autem eſſe tantum Meſſię miniſtros. Probant enim ueritatem doctrinæ eorum. Docuerunt autem de uenturo Meſſia, q̃ ſit uere DOMINVS deus Zebaoth, ſicut & Eſaias de Meſſia contionatur, cum ait, Exalta noli timere, Dic ciuitatibus Iuda, Ecce deus ueſter, ecce Dominus deus in fortitudine ueniet, & brachium eius dominabitur. Et iterum. Quàm pulcri ſuper montes pedes prædicantis pacem & ſalutẽ, ac dicentis, Zion, regnat deus tuus. Quare tantum abeſt, ut miracula prophetarum probent ipſos eſſe natura deos, ut potius probent Meſſiam eſſe deum, Se autem Meſſiæ ſeruos. Vide mihi etiam doctrinam apoſtolorum. Hi enim docuerunt, non ſe ipſos eſſe Meſſias & deos natura, ſed docuerunt ſolum Ieſum eſſe uerum Meſſiam ac uerum deum. Tu es Chriſtus, inquit Petrus, filius dei uiui. Et iterum. Certo ſciat tota domus Iſrael, q̃ dominũ, & Chriſtũ fecerit deus hunc Ieſum quem uos crucifixiſtis. Ædiderunt etiã apoſtoli multa ac magna miracula, & aliquo modo maiora, q̃ Chriſtus ędidit. Quid ergo? nũ hæc miracula

Miraculorũ Chriſti ratio.

teſtificatu

teſtificantur apoſtolos eſſe in patre, & patrem in apoſtolis, hoc eſt, apoſtolos eſſe natura deos? Nihil minus. Sed teſtificantur ueritatem doctrinæ eorum. Docuerunt autem Chriſtum, non ſe, natura eſſe Deum. Quare miracula eorum, non huc ſpectant, ut ipſi adorentur pro diis, ſed ut ſolum Ieſum Chriſtum, uerum deum colamus. Nunc ergo audiamus quoq; doctrinam Ieſu Chriſti. Is enim non docuit alium, ſed ſe ipſum eſſe Chriſtum. Docuit etiam ſe ipſum eſſe Deum. Et ędidit prętera, multa & magna miracula. Quid igitur de his miraculis ſentiemus? num ſicut prophetarum & apoſtolorum miracula non teſtificantur ipſos eſſe natura deos, ita nec miracula Ieſu Chriſti teſtificantur ipſum eſſe uerum deum? Abſit. Miracula enim ſunt teſtimonia doctrinæ. Alia autem docuerunt prophetę & apoſtoli de ſua perſona, alia docuit Ieſus Chriſtus. Illi docuerunt ſe nec eſſe Meſſias nec deos: Hic autem utrumq; de ſe ac ſua perſona docuit. Quare, quemadmodum miracula prophetarum & apoſtolorum probant ipſos non eſſe Meſſias & ueros deos, ita miracula Ieſu probant ipſum eſſe uerum Meſſiam, & uerum ab ęterno deum. Sed pergamus reliqua huius capitis percurrere. Quę
« rebant iterum eum apprehendere, & exiuit de manu eorum, & abiit ite
« rum trans Iordanē, in eum locum, ubi fuerat Ioannes baptiſans primū,
« manſitq; illic. Et multi uenerunt ad eum, ac dicebant. Ioannes quidem
« ſignum ędidit nullum. Omnia autem quęcūq; dixit Ioannes de hoc, ue
« ra ſunt. Et crediderunt multi illic in eum. Etſi Chriſtus defenderat ſe ſatis perſpicuis argumentis de blaſphemia, tamen intantum non ſedat furorem impiorum Iudæorū, ut maiori in ipſum rabie graſſentur, ac hoc unum conentur, ut apprehenſum occidant. Quare Ieſus ſecedit, non q; fugiat crucem, propter quam ſubeundam in hūc mundum uenerat, ſed ut expleat tempus miniſterij ſui in hac terra, & doceat ſuo exemplo, nō eſſe temere ſine certa uocatione Dei pericula ſuſcipienda. Secedit autem in eum locum, in quo Ioannes initio baptiſauerat. In quo ſeceſſu, ueriſimile eſt ex iis, quæ ſequunt, multa eum miracula ędidiſſe. Homines igitur, qui magna frequętia ad Ieſum uenerant, excitati miraculis, & admoniti conſpectu eius loci in quo Ioannes baptiſauerat, conferūt inter ſe Ioannem & Ieſum, ac manifeſte intelligunt, non Ioannem, ſed hunc Ieſum eſſe uerū Meſſiam. Ioannes quidem, inquiunt, nullum ędidit ſignum, hoc eſt, Ioannes fuit quidem uir tantæ ſanctitatis & autoritatis, ut exiſtimauerimus eum eſſe uerū Meſſiam, ſed, ut uidemus, hic Ieſus longe ſuperat eū. Primum em̄, Ioannes nullum ędidit miraculum. Hic aūt Ieſus tot & tāta ędit miracula, ut nemo dubitare poſſit, q̄n diuinitus ſit in hāc terrā miſſus. Deinde Ioannes de hoc Ieſu cōtionatus eſt, et iuſſit diſcipulos ſuos eū ut Meſſiam agnoſcere. Ac uidemus plane in eo impleri, quę Ioannes de ipſo uaticinatus eſt. Dixit Ioannes, ſe opor-

tere minui, hunc aũt Iesum crescere. Dixit hũc esse fortiorem, cuius nõ sit idoneus, ut calciamenta portet. Dixit deum patrem hunc diligere, & oĩa dedisse huic in manus. Et multa alia, quę oĩa uidemus manifeste in hoc Iesu impleri. Quare nihil certius nihil uerius est, quàm hũc Iesum, esse uerũ illum Messiam, qui patriarchis est promissus, & cuius desiderio oẽs pij hactenus flagrarunt. Cęterũ, quod hoĩes hoc loco de Iesu definiunt, non existimes tam pauca complecti, q̃ paucis uerbis recitatur. Nã cũ firmum ac fixũ sit, q̃ hic Iesus sit uerus Messias seu Christus per prophetas promissus, primũ refutantur & damnantur oẽs alię religiones, quæ aut ignorant aut non agnoscunt Iesum Christum, quales sunt religiones Ethnicorũ, Mahumetistarũ, & Iudæorũ, quales quidem his temporibus sunt Iudæi. Nec potest ullus hoĩm in his impijs religionibus ueram salutem consequi. Non enim aliud est nomen datum inter hoĩes, in quo oporteat nos saluos fieri, pręter nomen Iesu Christi. Deinde damnantur etiam in Christianismo ipso, oẽs missę Pontifitię, oẽs regulę & ordines Monastici, omnia collegia sacrificulorũ, omnes inuocationes sanctorum, omnia denicq̃ merita, quę hypocritę sibi ex operibus suis pollicentur. Hæc enim instituta sunt & usitata, ut expient pc̃ta hominum coram deo, et iustificent hoĩes coram iuditio Dei. Nulla aũt expiatio peccati, nulla iustitia constat coram deo, præterq̃ expiatio & iustitia solius Iesu Christi, quã nos per fidem participamus. Quare illustrato Iesu Christo, necesse habẽt obscurari & dãnari oẽs Pontificum, sacrificulorũ, monachorum, et hypocritarũ superstitiões ac impietates. Pręterea iubentur oẽs hoĩes ex fide in Iesum Christũ mandatis dei uere obedire, & dãnantur oẽs, qui non ambulant secundum spũm, sed secundum carnem. Christus eñ non uenit in hoc, ut concedat licentiam peccandi, sed ut expiato in cruce pc̃tõ nostro, in iustitia et nouitate uitę ambulemus. Postremo, cũ nihil certius sit, q̃ Iesum esse uerũ Christũ, nihil etiã certius est, q̃ q̃ oẽs qui credunt in eum, adoptentur in filios dei, ac hęredes cœlestium & diuinorũ bonorũ. Quotq̃t, inquit, receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomen eius. Et iterum. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat æternam uitam. Quare conferamus in hanc rem omnes curas & cogitationes nostras, ut uera ac firma fide comprehendamus Iesum Christum Dominum ac seruatorẽ nostrũ, qui est una cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, AMEN.

Finis prioris Tomi homiliarum octuaginta duarũ in Euang. Ioann.

EVANGELII QVOD INSCRIBITVR, SECVNdum Ioannem, Vndecim posteriora capita, ab historia de resuscitato Lazaro usq; in finem, Sexaginta nouem Homilijs explicata.

PER IOANNEM BRENTIVM.

SVMMA Euangelij, MARCI 16.

Ite in mundum uniuersum, & prædicate Euangelion omni creaturæ. Qui CREDIDERIT & baptisatus fuerit, SALVVS ERIT. Qui uero non CREDIDERIT, condemnabitur.

HALÆ SVEVORVM
Excudebat Petrus Frentius,
Anno salutis,
M. D. XXXXVIII.
MENSE Maij.

TYPOGRAPHVS

PIO LECTORI S. D.

ATIS notum esse arbitror, Candide Lector, pñs omnibus librorum sacrorum lectoribus, quanta Spiritus sancti uirtute, quantis eloquentiæ uiribus, quantaq; eruditione, Vir Clarissimus D. Ioannes Brentius, priora decem capita Diui Ioannis Apostoli & Euangelistæ, usq; ad historiam resuscitati Lazari, octoginta duabus Homilijs, explicarit & illustrauerit, ut non sit opus tanti uiri scripta commendare pluribus, quæ seipsa satis abunde laudant. Damus itaq; ad Christi gloriam, tuam & totius Ecclesiæ Christi utilitatem, reliqua undecim posteriora capita Euangelij Ioannis sexaginta nouem Homilijs, non minori cura & diligentia ab eodem optimo & pñssimo Viro D. Ioanne Brentio explicata, Quæ iamdudum summis & ardentissimis uotis, pñ Lectores & uerę Ecclesię Christi p̃sides optarunt & desiderarunt. Sed ob tẽporis iniquitatẽ & horrendam bellorũ tẽpestatem ac calamitatẽ, fuit impedita hæc ęditio, quo minus ad utilitatem Christiani orbis, hactenus exire potuerit in publicum. Nunc igitur, optime Lector damus eam, licet paulo serius, at eo', ut spero gratiorem & emendatiorem, Tu ergo tam cœleste & diuinum opus & donum amabus, quod dici solet, manibus accipe & amplectere. Et pro honore Christi Optimi Maximi, tua ac Christianorum salute, pie & fœliciter utere. Vale.

CAPVT XI.

HOMILIA I.

VM Ezechias, rex pietate clariſsimus, graui ac periculoſo morbo affligeretur, & acciperet diuinum nuncium, ſe non ſolum ſanitatem recuperaturum, uerumetiam quindecim adhuc annos uicturum, tanta animi lætitia perfuſus eſt, ut eam publico carmine ſit teſtatus. Ac honeſtiſſimum quidem fuit, ꝙ rex tam grata lætitia diuinum beneficium excepit, Sed multo maiori lætitia excipienda à nobis eſt ea hiſtoria, quam Ioannes Euangeliſta de Lazaro à mortuis ſuſcitato conſcripſit. In hac enim hiſtoria adnunciatur nobis, ꝙ non tãtum corporales noſtri morbi, ſi in Chriſto ſumus per fidem, non ſint mortiferi, ſed etiam ſalutares, & ꝙ non ſimus quindecim tãtum annos, ſed perpetuo uicturi. Quo nuncio nihil poteſt animo horroribus mortis perturbato gratius & iucundius accidere. Quare non eſt ullo modo committendum, ut hęc hiſtoria ex animo noſtro unquàm excidat. Ægrotabat, inquit Euangeliſta, quidam nomine Lazarus, à Bethania de caſtello, Marię & Marthæ ſororis eius. Maria autem erat, quæ unxit Dominum unguento, & exterſit pedes eius capillis ſuis, cuius frater Lazarus ęgrotabat. Priuſq̃ rem ipſam aggrediamur, dicenda quædam ſunt de Lazaro & ſororibus eius. Nam Lazarus, de quo hic fit ſermo, non eſt mendicus ille Lazarus, qui apud Lucam ad ianuam diuitis ulceroſus iacuit, & mortuus eſt, priuſq̃ Chriſtus mortem ſubijt, ſed eſt Lazarus Bethanienſis, frater Marthę & Marię. Videtur autem nomen Lazari dictũ pro Eleazaro, quod & ipſum pro Eliezer eſt uſurpatum. Martha uero & Maria hę ſunt ſorores, quarum etiam fit mentio apud Lucam, & quarum altera in adminiſtranda re familiari multum negotij habuit, altera in audienda contione Chriſti otium contriuit. Et Euangeliſta diſerte dicit, hanc fuiſſe eam Mariam, quę Ieſum unxit, & pedes eius capillis ſuis terſit. Quod factum Mariæ attingit nunc Euangeliſta paucis tãtum uerbis, poſtea capite duodecimo copioſius commemoraturus. Hęc familia excepit Ieſum Chriſtum & frequenter & libenter hoſpitio ſuo, & Ieſus proſecutus eſt eam ſingulari fauore. Primum igitur, etſi Chriſtus tam pauper fuit, ut non habuerit, ubi reclinaret caput ſuum, tamen uides eum ſua habuiſſe hoſpitia, ad quæ diuerteret, & in quibus ſumma beneuolẽtia exciperetur, ac tractaretur. Cum enim pater mitteret eum in hanc terram, iuſſit eum pauperem eſſe. Ecce rex tu

Lazari nomẽ

πρωθύστερον.

us, inquit ſcriptura, uenit tibi iuſtus qdem & ſaluator, ſed pauper, ſedens ſuper aſinam, & pullum filium aſinæ. Et iterum: Non eſt ſpecies ei neq; decor. Quod ut de paſſione Chriſti, ita & de paupertate eius, quæ eſt pars paſſionis, intelligendum eſt. Quare cum Chriſtus obediuerit uocationi patris ſui, & ſuſceperit tantam paupertatem, ut ne propriam quidem domum in hac terra haberet, deus pater uiciſſim tantam eius curam habuit, ut quocunq; diuerteret, multorum ei ędes patuerint. Non emit in terris unam aut alteram propriam domum, ut ſatisfaceret uoluntati patris ſui, ſed pro una domo accepit omnes omnium piorum domos. Hoc Chriſto, inquis, contigit, mihi autem, qui Chriſto minime conferendus ſum, non poteſt idem contingere. Sed audi tu uiciſſim. Videris enim hac obiectione ex Chriſto facere priuatum quendam hominem, qui ſuas tantum res agat, & cui non ſint alij homines curæ. Longe autem aliud de Chriſto ſentiendum eſt. Non enim habendus eſt, ut priuatus quiſpiam homo, ſed ut publicus ſeruator ac redemptor. Et quod in ipſo geſtum uidemus, hoc etiam in ijs, qui ſunt membra eius per fidem, geri debet. Suſcepit ex uocatione dei paupertatem, & non poſſedit ullam propriam domum, Sed deus reddidit ei tot domos, quot homines pij poſſidebant. Quare qui eſt membrum Chriſti, & ſuſcipit non temerario aut ſuperſtitioſo affectu, ſed ex uocatione dei eam paupertatem, ut malit relinquere propriam domum, q̄ aduerſus deum, aut uerbum dei peccare, is tantam accipit remunerationem à deo, ut pro una domo, centum ei reſtituantur. Omnis, inquit, qui reliquerit domos aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitæ æternæ ſorcietur hæreditatem. Et ne exiſtimes hæc tantum ad Apoſtolos pertinere, conſidera mihi preces Chriſti apud Ioannem capite decimo ſeptimo, in quibus Chriſtus commendat deo patri ſuo, non tantum apoſtolos, ſed etiam omnes eos, qui Euangelio Apoſtolico fidem adhibent. Non pro eis, inquiens, rogo tantum, ſed & pro ijs, qui crediturí ſunt per ſermonem eorum in me. Non igitur ſoli Apoſtoli, ſed etiam omnes credentes in Chriſtum tantę ſunt curæ deo, ut pro una domo, quam ex uocatione eius relinquunt, centum recipiãt domos. Id autem non eſt ſic intelligendum, q̄ qui unam deſerit domum, recipiat centum pro more ciuilium cõtractuum, ſed q̄ pro uſu unius domus, quam ut obediret deo, deſeruit, inueniat diuino beneficio, tam commodum uſum aliarum domorum, quantum impius quiſpiam ne è centum quidem domibus percipiat. Quæ res cognitu quidem digniſſima eſt, ſed nõ eſt hic locus plura de ea re dicendi. Deinde cogita mihi, quanto periculo quantoq; ſumptu conſtiterit Lazarum & ſorores eius, q̄ excepe-

rint le-

rint Iesum hospitio. Iesus enim erat Pharisęis, penes quos fuit eo tempore summa potestas Iudaicę religionis, inuidiosus, & ab ipsis etiam proscriptus. Necesse igitur habebant Lazarus & sorores magna pericula subire, ꝙ Iesum in suam domum reciperent. Præterea Iesus nō solebat solus ambulare, sed habebat magnum comitatum discipulorꝝ, quos hospitio suscipere, nō mediocrem exigebat sumptum. Lazarus aũt & sorores eius non deterrebantur his rebus, quo minus Iesum in domum suam reciperent. Credebant enim eum esse uerum Christū. Ego credo, inquit Martha, ꝙ tu sis Christus filius dei, qui in mundū uenturus erat. Quare nullum officij genus prętermittunt, ut testentur erga ipsum animi sui beneuolentiam ac fidem. Christus autem compensauit eis abunde, si quid periculorum ac sumptuum nomine eius susceperunt. Quantum enim est hoc beneficium, ꝙ Lazarum iã mortuum resuscitauerit a' morte? An non hęc est illustrior dignitas in uniuersa ecclesia dei, q̃ si ornasset eū diademate regio? Ac aliâs magnis laudibus effert Mariam, ꝙ precioso suo unguento non pepercerit, ut declararet erga ipsum fidem suam. Amen, inquiens, dico uobis, ubicunꝙ prędicatum fuerit hoc Euangelion in toto mundo, hoc quoꝙ, quod hęc fecit narrabitur in memoriã ipsius. Quid aliud autem hoc est, q̃ꝙ Marię instituere monumentum illustrius ac durabilius monumentis omnium huius terrę regum ac Monarcharum? Sed nec Martha suo commodo ac honore fraudaꝫ, quemadmodum ea quę sequuntur, indicabunt. Et hęc dicimus tantum de externis beneficijs, quę his in hoc seculo contigerunt. Quid autem dicemus de spiritualibus & perpetuis beneficijs, q̃ acceperunt propter Christum, in regno cœlesti? Hęc plura & maiora sunt, q̃ q̃ humana lingua explicare pōt. Quare non pigeat nos propter Christū & Euangelion eius pericula subire, & sumptus facere, cū tanta sit liberalitas eius, ut non cōmittat, quin ꝙuno aut altero incōmodo, innumera & ęterna cōmoda reddat. Sed quid? inges, Hoccine est p̄mium amicitię? hæccine est merces hospitij? Lazarus Christo acceptissimus est: Testaꝫ id sorores, cū dicunt: Ecce, quem amas, ęgrotat. Testaꝫ idem etiã Euangelista, cum postea ait: Iesus diligebat Lazarum. Christus etiam ipse tam uerbis, cum dicit, Lazarus amicus noster dormit, q̃ꝙ lacrymis, cum postea ad tumulum eius fleuit, testatus est se singulari fauore prosecutū esse Lazarꝝ. Et tamen non solum conniuet & permittit, ut ęgrotet, sed etiã ut moriatur, ac fetere incipiat. An hoc est amici officium, deserere amicum in summa & extrema eius necessitate? Sed bene habet. Christus ut seruat amicã suã beneuolentiã erga Lazarꝝ, ita suo quodã, eoꝙ diuino consilio conniuet ad morbū & mortē Lazari. Cum em̄ amicitia Christi cum Lazaro uulgata fuerit, cogitauit Christus exēplum uniuersæ

ecclesię suę in Lazaro exhibere, ut uera amicitię ratio inter Christum & pios cognosceretur. Nam si Christus Lazarum amicum suum seruasset, ne uel morbo affligeret, uel morte interiret, an non alij pij, qui credunt Christum esse amicum suum, dubitarēt de amicitia eius, si ipsi incidissent in morbos, & pericula mortis? Nunc autem Christus permittit, ut is uir, quē summa dilectione complexus est, ęgrotet ac moriatur, quo doceat uniuersam ecclesiā, fauorem et gratiā dei haudquaq̄ posse à pijs morbo & morte tolli. Non enim discedit deus, discedēte sanitate carnali. Non abit Christus, abeunte uita corporali. Sed tunc maxime oīm p̄sto adest, et seruat, cum oīa in oculis hominum perdita uidentur. Quare hoc unum nobis curę sit, ut cum Christo amicitia cō iungamur (id quod fit per fidem in ipsum) & hanc amicitiam constā ter tueamur. Christus em̄, etsi conniuet ad morbum & mortem Lazari amici sui, tn̄ non conniuet, ut Lazarus pereat, sed ut maiori gloria seruet, quēadmodum paulo post sequit. Miserunt ergo sorores eius, ad eum dicentes: Dñe, ecce, quem amas, ęgrotat. Magna est prudētia harum mulierc̄larum, & recte sciunt, qbus rebus animus Christi expugnetur. Mittunt enim legationem ad Christum, ac primum, nō dicunt, Lazarus ęgrotat, Sed: Quem AMAS, ęgrotat. Hoc uno amandi uerbo non solum admonent eum oīm officiorum, q̄ amicus debet amico, uerumetiā animum eius ita excitant, ut non possit teneri, qn succurrat Lazaro. Amas Lazarę, deseres ne amicum in summa eius necessitate? Negabis ne opem tuam p̄cipuo amico? Deinde, non addūt: Veni & restitue eum sanitati, Sed simpliciter exponūt ei amici necessitatem: Ægrotat, inquiunt. Quid nunc à te petatur, aut expectet, tu ipse intelligis. Discamus hoc exemplo, quid & nobis in nostris miserijs & afflictionibus faciendum sit. Si enim p̄mimur aut paupertate, aut morbo, aut ꝑiculo mortis, mittenda est legatio ad Iesum Christū, Dominum deum nostrum. Mittitur aūt legatio inuocatione nominis dei. Non enim excitandi sunt mortui, qui pro nobis apud deum intercedant, sed nosipsi inuocemus deum, & hortemur eos, qui adhuc nobiscum in ecclesia uitam agunt, ut etiam ipsi nos sua inuocatione iuuent. Hęc est legatio, quę in nostris aduersis ad deum in cœlū est mittenda, qua deo pericula nostra exponamus. Ac nouit quidē deus, qd nobis opus sit, priusq̄ id cogitauerimus, ne dū uerbis exposuerimus, attn̄ exigit deus, ut & nos nostrā indigentiam cognoscamus, & notitiam nostrā uotis ac p̄cibus declaremus. In hac igitur legatione, non est opus multiloquio. Ethnici enim sunt, qui putant se ob multiloquiū suum exaudiri, sed opus est multa & magna fide, opus est ea uidelicet re, qua animus dei expugnari queat. Hęc aūt sola est, Iesus Christus filius dei, propter quē solum deus amat hoīes, & benefacit eis. Quare

inuoca-

inuocaturo auxilium dei in aduerſis, neceſſarium eſt, ut credat in leſum Chriſtum, ꝙ propter hunc deus ſit propitius. Hæc autem fides ſuis etiam uerbis declarari ſolet, ut ſi quis, exempli gratia, dicat, Ecce domine, ille ego, propter quem miſiſti unigenitum filium tuum in terris, tanta premor paupertate, ut fame propemodum contabeſcam: Ecce domine, is, quem tu ſanguine tuo redemiſti, eſurit unà cum liberis ſuis. Ecce domine, quem tu morte tua redemiſti, horrore mortis affligitur. Ecce domine, cui tu promiſiſti cœlum & æternam uitam, in eum Satan unà cum ſuo inferno & damnatione graſſatur. Quid? Si hæc ex fide oraueris, putas ne deū poſſe teneri, quin te adiuuet? Montes, inquit, commouebuntur, & colles contremiſcent, miſericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meę non mouebitur, dicit miſerator tuus Dominus. Sed audiamus nunc, quid leſus mulierculis per legatos reſpōderit. Audiens enim leſus, dixit: Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria dei, ut glorificetur filius dei per eam. Hoc eſt unum è præcipuis dictis, q̄ in hac hiſtoria obſeruanda proponuntur. Etſi enim Chriſtus uidetur tantum loqui de infirmitate Lazari, tamen poſtea perſpicue ſignificat, ſe idem ſentire de omnium piorum infirmitatibus, cum ait: Qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, uiuet, & omnis q̄ uiuit & credit in me, non morietur in æternum. Omnis, inquit, (non Lazarus tantum) qui in me credit, uiuet in æternum. In hoc igitur dicto, quod Chriſtus reſpondet legatis ſororum, de Lazari infirmitate, longe aliter deſcribitur corporalis infirmitas, q̄ eam Moſes deſcripſit. Moſes enim docet corporalem infirmitatem eſſe pœnam peccati, quæ ſit ignominioſa & mortifera. In ſudore, inquit, uultus tui (hoc autem eſt omnium corporalium infirmitatum genus) ueſceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es. Et in Deuteronomio, inter ſupplicia peccati etiam hoc enumerat: Augebit, inquiens, Dominus plagas tuas, & plagas ſeminis tui, plagas magnas & perſeuerantes infirmitates peſſimas & perpetuas. Manifeſtum igitur eſt, ꝙ iuxta Moſen, corporales morbi ſint ſupplicia peccati, ideoq; mortiferi, ac, ut ita dicam, inferniferi. Nunc autem, Chriſtus longe aliter deſcribit morbos & infirmitatem corporalem. Dicit enim eam non eſſe mortiferā, ſed ſalutarē & glorioſam. Infirmitas hęc, inquiens, non eſt ad mortem, ſed ad gloriam dei, & ut filius dei glorificetur per eam. Nunquid ergo Chriſtus arguit Moſen mendatij? Nihil certe minus: Vera dicit Chriſtus, uera dicit et Moſes, ſed alius alio ſpectat. Moſes enim non eſt expiator, ſed iudex pc̄tōrum. Et proponit ſibi ob oculos eos hoīes, qui nondum habēt remiſſionē peccatorū, ſed adhuc ſunt pc̄tīs obnoxij. In his hominibus infirmitas corporalis, ut eſt pœna peccati, ita affert mortē ac infernum. Chriſtus

infirmitas corporalis.

autem eſt expiator peccatorum, & impetrauit à deo patre ſuo, ut nulli eorum, qui in ipſum credunt, imputentur peccata, ſed ut reputentur coram deo iuſti. Vbi autem peccata non imputantur, ibi eſt beatitudo. Beati, inquit, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata, beatus uir, cui non imputauit dominus peccatum. Quare, cum Chriſtus definit corporalem infirmitatem non eſſe mortiferam, reſpicit in expiationem peccatorum, quam ipſe fecit, & in eos, q̃ credunt, q̃p propter ipſum habeãt peccatorum ſuorum remiſſionem. In his enim, fieri non poteſt, quin corporales morbi ſint ſalutares, & ſint organa illuſtrandæ gloriæ filij dei. Nam quemadmodum nomẽ Ieſu Chriſti filij dei ex hoc maxime coram omni populo illuſtratum eſt, q̃p reſuſcitauit Lazarum à mortuis, ita illuſtrabitur coram uniuerſo mundo ex eo, q̃p reſuſcitaturus ſit omnes credentes in ipſum, ad perpetuam uitam & fœlicitatem. In hac enim reſuſcitatione, publice declarabitur, q̃p conſeruauerit pios in ipſum credentes, non ſolũ in morbis, ſed etiam in morte ipſa, ac tum uere perſpicuum erit, morbos corporales non fuiſſe mortiferos, ſed ſalutares, & glorioſos. Vna igitur cura, unum ſtudium noſtrum ſit, ut in Chriſto ſimus, & in ipſo maneamus. Sed hic perpende diligenter, q̃p male conuenire uidentur uerba Chriſti, cum euentu ipſo in Lazaro. Chriſtus enim nunciat ſororibus, q̃p infirmitas Lazari non ſit mortifera. Et hoc quidem eſt Euangelion ſororibus acceptiſſimum, uide autem q̃p diuerſa accidãt. Chriſtus enim ita diſſimulat, quid de Lazaro agatur, perinde ac ſi nullius rei cura afficeretur. Vt enim audiuit, q̃p ęgrotaret, tum quidẽ temporis manſit in eodem loco duobus diebus. Interim Lazarus non ſolum moritur, uerumetiam conditur in monumentum, & incipit fetere. Quomodo hic euentus cõuenit cum uerbo Chriſti? Sed Chriſtus uult ſorores eſſe contentas uerbo Euangelij ſui, & interea temporis exerciri fide, donec ueniret, ac re ipſa probaret uerbi ſui ueritatem. Hoc eſt obſeruabile exemplum, quo admonemur, ut nõ ſinamus nos diuerſo euentu a fide Euangelij Chriſti auelli. Chriſtus enim reuelauit & comprobauit Euangelion ſuum per ſpiritum ſanctum. Sed multa ſolent Euangelio eius cõtraria accidere. Promiſit in Euangelio ſuo purgationem à peccatis, & iuſtitiam, ſed ſordes peccati adhuc inhærent carni, Promiſit rerum omnium benedictionem, ſed omnia male dictionum genera imminent, promiſit cœleſtes diuitias, ſed grauiſſima nos premit paupertas, adnunciat nobis ſanitatem, ſed ecce tibi diuturnos morbos, adnunciat uitam, ſed ecce mortis omnia plena. Quid igitur ſentiamus? quid faciamus? Oportet nos contentos eſſe uerbo Euangelij, & quod ad Paulum dicitur, Sufficit tibi gratia mea, idem ſciamus & ad nos dici, Sufficit uobis Euãgelion meum. Etſi eñ nunc omnia contraria apparent, tamẽ primum, nihil eſt certius ueritate E-

uāgelīn Christi, deinde uisum est deo, ut aliquādiu fide exerceamur, donec reipsa reueletur, quod uerbo promissum est. Nā in hunc usum constitutus est dies diuini iudiciī, ut tunc reipsa accipiamus, quod nūc fide tm̄ apprehendimus. Cernimus nunc, inquit Paulus, per speculū in ęnigmate, tunc autem facie ad faciem, nunc cognosco ex parte, tunc uero cognoscam quemadmodum & cognitus sum. Et Ioannes: Nunc filii dei sumus, & nondum apparuit, quid futuri sumus, Scimus autē, qm̄ si apparuerit, similes ei erimus, quoniā uidebimus eum sicuti est. Quare non moueamur aduersis, ut abiiciamus fiduciā, quam deus exigit, sed intueamur animo nostro in ueritatem ac certitudinem Euangelii Christi, ut q̄ credimus, suo tempore percipiamus. Deinde post hoc dicit discipulis: Eamus in iudęam iterum. Dicūt ei discipuli: Rabbi, modo q̄rebant te iudęi lapidare, & iterum uadis illuc? Vide q̄p prępostere res agatur. Discipuli docent pręceptorem, & iustificatur, quemadmōdum Christus aliās dicit, sapientia à filiis suis. Reprehendunt enim Iesum, q̄p cum paulo ante uix euaserit insidias iudæorum, nunc se iterum in pericula temere conīcere instituerit. Sed uicissim et ipsi reprehenduntur. Respondit enim Iesus: Nōne duodecim sunt horę diei? Si quis ambulauerit in die, non offendit, quia lucē huius mundi uidet. Si quis autem ambulauerit in nocte, offendit, quia lux non est in eo. Hęc est similitudo à die sumpta, qua Iesus refutat consilium & sententiam discipulorum. Videbatur enim ipsis non esse redeundum in iudęam, ne Iesus à iudęis interficiatur. Docet igitur Iesus hac similitudine, nihil esse periculi hoc quidem tempore metuendū. Nā dies habet in unaquaq; regione suam certā periodum, suos horarum fines & terminos, quos insequitur postea nox. Non enim perpetuus est dies, in his regionibus, in quibus homines commode habitare solent, sed quemadmodum scriptura ait: Cunctis diebus terræ, æstas & hyems, nox & dies non requiescent. Et iterum: Fecit lunam in tempora, sol cognouit occasum suum, posuisti tenebras, & facta est nox. Etsi aūt in alīs regionibus alia sunt dierum & noctium discrimina in hyeme & ęstate, tamē in vere & autumno dies est, sicut & nox, duodecim horarum, & quo regio propius accedit ad circulū ęquinoctialē, (qualis est terra Canaan, si cōferatur ad nostrā Germaniā) eo diutius dies solet duodecim esse horarę. Quare q̄d Christus dicit, Nonne duodecim sunt horę diei? loquit̄ de sua, in qua ipse uitā agebat, regiōe, & de eius regiōis cōsuetudine, qua dies in duodecim tm̄ horas diuidebat. Vocat̄ autem dies, id tempus, quo sol supra nostrum hemisphęrium circumfertur. Itaq;, si quis hoc tempore susceperit profectionem, non facile offendit pedem suū ad lapidem, propterea q̄p habeat lucem huius mundi, quæ est sol, pręlucentem. Quod si autem susceperit profe

Elevatio poli in Hierusalē 32. graduum. In Germania alicubi 48 alicubi 49 alicubi 50. graduum.

ctionem eo tempore, quo sol occidit, & nox est, uix fieri potest, quin in tenebris offendat, cum non habeat solem prælucentem. Habes rem ipsam, à qua Christus sumit similitudinem suam. Videamus igitur nunc, quomodo ad institutum eius accommodetur. Dies enim est tē/pus uocationis, seu tempus ministerij, quo defungendo Christus in hanc terram à deo patre suo missus est. Duodecim horæ sunt certa pe/riodus huius ministerij. Christus enim non est missus in hāc terram, ut perpetuo in ea corporalem ageret uitam, & semper concionaretur Euangelion suum in humana carne, sed ut impleto ministerij & uoca tionis suę tempore, iterum ad patrem reuerteretur per mortem. Itaq; hoc definitum à deo patre tempus, dicitur dies duodecim horarum. Tempus autem, quo suscipienda erat crux et mors, uocatur nox, seu te nebræ. Hęc, inquit, est hora illa uestra, & potestas tenebrarum. Quod ergo Christus dicit, hanc habet sententiam, Nolite metuere, ne hoc tempore aliquid mali mihi accidat, etiamsi redeamus ad Iudęam. Nā quemadmodum dies habet suam lucē certo tempore, quo si quis am/bulat, non offendit, quia sol cuncta sua luce lustrans & complens, fa/cit ut offendicula caueat, Si autem sol occiderit, & tenebræ fiant, non habet iam lucem, quæ illustret uiam, ut offendicula cauere possit, ita certum est tempus meæ uocationis, & mei ministerij in terra. Quod si completum fuerit, moriendum certe mihi erit, etiamsi non rediero in Iudæam. Si autem nondum fuerit completum, non possunt me in/terficere Iudæi, quia ambulo adhuc in die ministerij mei, quo sol di/uinæ protectionis ita prælucet mihi, ut etiamsi omnes omnia consilia & uires suas in unum conferrent, non tamen possent me uel lapidi/bus obruere, uel in crucem sustollere, uel alio genere mortis perdere. Quod Christus de suo ministerio, ac sui diei opere concionatur, idē sentiendum est de omnibus piorum hominum ministerijs. Vnus/quisq; enim piorum hominum habet suum ministerium in hac ter/ra, & suum diei opus, ad quod diuinitus uocatus est. Etsi autem tem/pus durationis huius ministerij hominibus ignotum est, tamen non est perpetuum in hac terra, sed certa est periodus, certus est finis eius coram deo. Breues, inquit, dies hominis sunt, numerus mensium e/ius apud te est, Constituisti terminos eius, qui præteriri non pote/runt. Et iterum: Vestri etiam pili capitis omnes numerati sunt. Quid? Ergone, quia tempus uitæ & ministerij nostri in terra, certo apud deum constitutum est, licebit quæuis pericula temere subire? Quid enim iuuabit prouidentia, si tempus est completum? Quid nocebit te meritas, si tempus nondum est completum? Sed q̄ de constituta apud deum certitudine nostræ uitæ ac ministerij commemorantur, non eo dicuntur, ut imprudenter & incogitanter res aggrediamur, &

peri/

pericula temere ſuſcipiamus, ſed ne metu periculorum à uocatiõe noſtra ſectanda deterreamur. Etſi enim certum eſt tempus miniſterij noſtri, tñ prodeſt prouidentia, quia uocatio dei eſt, ut prudenter pericula caueamus. Eſtote, inquit, prudentes ſicut ſerpentes, nocet aũt temeritas & ſtultitia, quia deus abominat eam. Itaq; oĩa pericula ſunt prudenter cauenda. Sed ſi talis caſus inciderit, ut aut prætermittẽdum ſit officium ac miniſterium, ad quod uocatus es diuinitus, aut ſubeunda ſint pericula, tunc non debemus metu periculorum officium noſtrũ deſerere. Quid enim metuis? num exilium? Sed Dñi eſt terra ac plenitudo eius. Num mortẽ? ſed qui occidunt corpus, animam nõ poſſunt occidere, imo ne corpori quidem nocere poſſunt, ſi nondum fuerit eis datum è cœlo. Quare pergendum eſt in uocatione dei magna fiducia, ut quicquid acciderit, inueniamur à Dño in officio obedientiæ, & conſequamur ab eo auxiliũ & ſalutẽ, per Ieſum Chriſtũ Dñm noſtrũ, qui eſt una' cum ſpiritu ſancto deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA II.

XPoſuimus ex Euangelio, quod Ieſus Chriſtus ſororibus Lazari nunciauit, quid ſit corporalis infirmitas. Dixit enim: Infirmitas hęc nõ eſt ad mortem, ſed pro gloria dei, ut filius dei glorificetur p eã. Exponamus nunc quid ſit mors corporis. Quę res cognitu tam neceſſaria eſt, q̃ communis eſt mors omnibus hominibus. Semper enim mors nobis impendet, & q̃primum nati ſumus, ad mortem tendimus, ac tanta eſt mortis tyrannis, ut cum in hominem graſſari inſtituit, nemo eſt, qui eam uel precibus placare, uel uiolentia repellere queat. In morte enim non poteſt maritus uxori, non uxor marito, non parentes liberis, non ſerui dominis ſubuenire. Pone tibi ob oculos Monarcham huius terræ poteſtate mortis arreptum. Non eripiunt eum milites, non equites, non ciues, non amici, ac ne habet quidem, qui comitetur ipſum, ſed neceſſe habet ſolus in tenebras mortis ingredi. In hiſtorijs Gentium adnotatum eſt, q̃ Scythę, poſtq̃ rex ipſorum e' uita exceſſit, ſtrangulauerint unam ex uxoribus eius, ac ſimul cum ipſo & uxore ſepelierint, pincernam, coquum, equi curatorem, quem nunc Marſcalcum uocant, nuncium, & equos. Ac reuoluto anno, occiderint quinquaginta ingenuos, totidemq; equos. Hęc fuit immanis crudelitas, & tamen habuit apud has gentes ſpeciẽ prudentię & pietatis. Voluerunt em̃, quẽadmodum coniecturis aſſequi licet, hoc more, partim uiuentis regis incolumitati conſulere, ut cum pincerna, coquus & alij miniſtri ſcirent ſibi unà cum rege moriendum eſſe, tanto diligentius ſalutem regis tuerentur, quanto cariorem ſuam haberent ſalutem, partim uoluerunt

Herodotus ἐν μελπομένῃ.

defunctum regem comitibus & ministris iuuare. Sed hac opinione nihil fuit uanius aut stultius. Non enim iuuatur moriens, ne si decem quidem myriadas hominum una cum ipso occideres. Nam tenebræ mortis crassiores sunt, q̄p ut in ipsis alter alterum uel agnoscere, uel manum porrigere & tenere possit. Quare necessarium est, ut rectam de morte cognitionem assequamur, quo tenebras eius intrepide subire queamus. De hac autem re audiendus est Iesus Christus Dominus
» noster, qui solus nos in morte seruare potest. Hæc ait, & post hæc di-
» cit eis: Lazarus amicus noster dormit, Sed uado ut à somno excitem
» eum. Etsi Iesus loquitur hic de Lazari tantum morte, quam uocat somnum, tamen postea, cum dicit: Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, uiuit, definit generaliter mortem esse somnum. Nã q̄p hic ait: Lazarum dormire, manifestum est ex ijs, quæ mox sequuntur, q̄p loquatur de morte. Ergo Iesus Christus unigenitus filius dei, qui est ueritas ipsa, mortem uocat somnum. Videamus igitur, quid sit somnus, ut & intelligamus, quid sit mors. Somnum autem res ipsa declarat esse dulcissimam quietem, & perfugium omnium laborum ac sollicitu-
Sõnus q̄d sit. dinum. Nec est talis res, quam homines detestentur & fugiant, sed quam post multas & uarias diei molestias sibi contingere optant, & ad eam capessendam festinent, ut somno recreati, alacriores & uegetiores ad sua studia & negotia redeant. Duo tantum hominum genera sunt, qui ęgre ad capiendum somnum abeunt. Alterum, Pueri, qui ignorant commoditatem somni. Alterum, helluones, qui cum sciant se post somnum propter crapulam & ebrietatem capite dolere, malunt uino q̄p somno indulgere. Alij autem homines recipiunt se cubitum magno desiderio, & res suas q̄p citissime possunt, peragunt, ut in tempore se ad capiendum somnum componãt. Cum igitur Christus mor-
Mors q̄d sit. tem uocet somnum, manifeste docet, q̄p mors non sit interitus, sed perfugium laborum, & iucunda quies, per quam recipias te ad ueram fœlicitatem. Definierunt etiam Ethnici mortem non esse interitum omnia tollentem atq̄ delentem, sed quandam quasi migrationem cõmutationemq̄ uitæ. Hanc autem sententiam de morte, à patriarchis traditam, & ad Ethnicos usq̄ uulgatam, gentes nec serio agnouerũt, nec constanter seruarunt. Ignorauerunt enim ueram caussam mortis, quæ est peccatum, ignorauerunt etiam uerum autorem uitę, DñM nostrũ Iesum Christum. Quare doloribus & terroribus mortis comprehensi, non potuerunt ullam in morte sperare salutem. Nam si mortem iuxta naturam suam consideraueris, non est nisi interitus oẽm fœlicitatem tollens. Mors enim intrauit in mundum per peccatum. Vbi autem est peccatum, ibi est perpetuus interitus. Reliquum igitur est, q̄p si de mortis natura iudicaueris secundum peccatum, fieri non

potest,

poteſt, quin ſentias mortem afferre internitionem, & eſſe uiam ad infernum. Sed bene habet: Ieſus Chriſtus expiauit peccatum, & ſatisfecit deo patri pro peccato. Qua ex re factum eſt, ut tam in ipſo, q̃ in omnibus, qui fiunt membra eius per fidem, cõmutata ſit natura mortis. In Ieſu enim Chriſto mors non eſt interitus, ſed ſomnus, non eſt uia ad infernum, ſed uia ad cœlum. Abſorpta eſt, inquit, mors in uictoriam. Vbi tuus, mors, aculeus? ubi tua, inferne, uictoria? Et iterũ: Per mortem aboleuit eum, qui mortis habebat imperium, hoc eſt, diabolum, ut liberos redderet eos, quicunq; metu mortis per omnem uitam obnoxij erant ſeruituti. Quare, cum alia ſit natura mortis, per peccatum, alia per Chriſtum, & nos credimus, q̃ habeamus propter Chriſtum remiſſionem peccati, non debemus mortem ſecundum eã faciem, quam habet ex peccato, ſed ſecundum hanc, quam habet ex Chriſto, intueri. Deinde cum Chriſtus mortem uocet ſomnum, & recipiat ſe Lazarum à ſomno, hoc eſt, à morte excitaturum, haud obſcure ſignificat, q̃ ſeruiliter, q̃ impotenter mors ſit poteſtati ipſius ſubiecta. Homo excitat hominem à ſomno, una aut altera uoce, aut manuum concuſſione, aut leui quodam ſtrepitu. Multo facilius Ieſus Chriſtus excitat hominem a morte, Lazarum uno aut duobus uerbis uocabit, & continuo egredietur uiuus è monumento. In nouiſſimo die deſcẽdet cum hortatu & uoce archangeli, ac tuba dei. Quid fiet? Nulla bellica tuba tam facile poteſt milites ad capienda arma excitare, q̃ illa Chriſti tuba omnes mortuos homines excitabit. Dixit quondã, Germinet terra herbam uirentem, cum nulla prorſus herba eſſet, & continuo terra germinauit herbas omnis generis. Sic cum dicturus eſt ad terram, Redde mortuos tuos, quomodo terra non obediret? Iudicandum igitur eſt de morte, & excitatione à morte, non ſecundum humanam imbecillitatem, ſed ſecundum diuinam potentiam & maieſtatem. Dixerunt ergo diſcipuli eius: Domine ſi dormit, ſaluus erit. Dixerat autem Ieſus de morte eius, at illi putauerunt, q̃ de dormitione ſomni diceret. Fieri enim aliquoties ſolet, ut ſomnus in ijs, qui aduerſa ualetudine laborant, ſignum ſit futuræ ſalutis aut ſanitatis. Nec ingratus erat hic ſermo diſcipulis, non tam propter Lazarum, q̃ propter ipſorum tranquillitatem. Sperabant enim fore, ut Ieſus non ſuſciperet profectionem in Iudæam, ſi Lazarus dormiret. Si dormit, inquiunt, ſaluus erit. Somnus inditium eſt ſanitatis mox ſecuturæ. Quid igitur neceſſarium eſt, ut tu abeas in Iudæam, & conijcias te & nos in pericula? Vides metum diſcipulorum. Miranda autem res eſt, quòd cum diſcipulis nullum unquam incommodum acciderit, cum eſſent apud Ieſum, & Ieſus paulo ante promiſerit eis ſecuritatem, non tamen adhibuerint ei firmam fidem. Sed hæc eſt

natura humani ingenij, quę magis ponit ſibi ob oculos uarietatem humanorum caſuum, & ueritatem Euangelij, & potentiam Chriſti. Porro Chriſtus non patitur diſcipulos in hac de ſomno ſententia errare, ſed exponit eis aperte quid uelit, ut reddat eos ad miraculum attentiores. Tunc ergo Ieſus dixit eis manifeſte: Lazarus mortuus eſt. Et gaudeo propter uos, ut credatis, & non fuerim ibi, Sed eamus ad eum: His uerbis docet Ieſus, quo cõſilio ſuſcipiat edenda miracula, & quis ſit uſus miraculorum eius. Gaudeo, inquit, & non fuerim ibi, ut cum paulo poſt quatriduanum à morte reſuſcitauero, cognoſcatis ueritatẽ miraculi, & credatis meo Euangelio. Apoſtoli enim in hunc uſum electi ſunt à Chriſto, ut eſſent teſtes doctrinę eius in toto orbe terrarũ. Doctrina autem confirmatur miraculis. Sed ſunt etiam falſa ac uana miracula magorum, & impoſtorum, quę magis ſunt oculorum illuſiones & miracula. Chriſti autem miracula ſunt uere cœleſtia, & diuina miracula. Quare Chriſtus hoc agit, ut apoſtoli ipſius non ſolum uideant miracula ipſa, uerumetiam cognoſcant circumſtantias eorum, quo probe ſciant, non eſſe impoſturas, & oculorum illuſiões, ſed certiſſima & ueriſſima miracula. Gaudeo, & non fuerim ibi. Ex hoc enim cognoſcetis ueritatem huius miraculi, quod paulo poſt ęditurus ſum in Lazaro. Scitis me hoc tempore non fuiſſe Bethaniæ. Et tamen uideo Lazarum eſſe mortuum. Deinde, cum eò uenerimus, reipſa comperietis, eum uere eſſe mortuum, & iam quatriduanum in monumento. Poſtea uidebitis corãm, me uno tantum & altero uerbo excitaturũ ipſum à morte. Videbitis ipſum è monumento uiuum proditurum. Has & alias circumſtãtias miraculi obſeruate, ut cognita miraculi certitudine teſtificemini de meę doctrinę ueritate. Hoc enim omnia mea miracula ſpectant, ut meum Euangelion confirmetur. Sed de miraculorum Chriſti ratione ſępe ante diximus. Nunc priuſq; proficiſcamur cum Chriſto in Iudęam, audiamus, quid Thomas interloquatur. Dixit ergo Thomas, qui dicitur didymus, (Quem enim Hebręi uocant Thom, eum Gręci uocant Δίδυμον, Latini Gemellum) ad diſcipulos: Eamus & nos, ut moriamur cum eo. Hęc uerba etſi intelligi poſſunt, & ſint ſerio dicta à Thoma, & & exhortetur his collegas ſuos, ut intrepide cum Chriſto proficiſcãtur, etiamſi cum ipſo moriendum ſit, tamen ſi conferamus ea cum ingenio Thomæ, quod aliâs, etiam poſt reſurrectiõem Chriſti prodidit, cum ait: Niſi mittam manum meam in latus eius, nõ credam, apparet eum loqui ironicõs, & quod dicit: Moriamur cum eo, de Lazaro, non de Chriſto intelligere, ut hic ſit ſenſus. Noſter præceptor dicit ſe excitaturum Lazarum iam quatriduanum à morte. Sed quid? num creditis eum hoc aut facturũ, aut facere poſſe? Quin ſi creditis, agite, abeamus ad Lazarum, & moriamur unà cum

Miraculorũ Chriſti certitudo.

תאום *Gemellus.*

unà cum ipso, ut etiam cum ipso à morte excitemur. Ego uero, ut uobis plane dicã, quod sentio, à nullo hominum induci possum, ut credam, ꝙ noster ille præceptor reuocaturus sit Lazarum, (si modo uere mortuus est) ad uitã. Credat hoc inter uos, qui uolet, ego certe nõ credam. Hanc sententiam de incredulitate Thomę, uerisimilem facit ea incredulitas, quam prodidit de seipso in resurrectione Christi. Obsecro autem te, quid est, ꝙ Christus tam incredulum & indocilem discipulum secum tulit? Non est id absq; diuino consilio factum. Primum enim Christus tolerauit in discipulorum suorum numero tam incredulum peccatorem, ut cognosceremus eum uenisse propter peccatores, non quidem ut in peccatis manerent, & peccare pergerẽt, sed ut consequerentur propter ipsum remissionem peccatorum, & darent operam, ne peccatum in mortali suo corpore regnaret. Nam & Thomas hoc consecutus est, quemadmodum Apostolica scripta testantur. Deinde tolerauit incredulum Thomam, ut hac occasione ueritas Euangelij & miraculorum eius magis confirmaretur. Nam quemadmodum Christus non elegit sapientes huius mundi, aut eloquentes & oratores huius seculi, aut potentes externa dominatione, in Apostolos suos, partim, ne gloriaretur, ut Paulus ait, ulla caro in conspectu dei, partim ne posteritas existimaret illos orationis fuco ac splendore impositisse maioribus, aut hos coegisse uiolẽter maiores nostros, ut susciperent religionem de Christo, ita elegit Thomam in Apostolum, uirum nec stultum, nec simplicem, nec credulum, qui temere quibusuis dictis aut factis, pro puerorum more, fidem adhibeat, sed durum, difficilem, agrestem, qui nihil crediderit, nisi data, ut dici solet, fide in manum. Nam si quis hoc ingenio præditus fuerit, facile intelligi potest, eum non nisi cognita & perspecta testificari. Cum igitur Thomas uir minime credulus dixerit postea unà cum alijs apostolis testimonium de doctrina, de miraculis, de resurrectione, & de regno Domini nostri Iesu Christi, dubium non est, quin hęc omnia probe cognouerit, ut testimonium eius tanto maius autoritatis pondus habeat, quanto minus antea credulus fuerit. Sed pergamus ad reliqua. Venit itaq; Iesus, & inuenit eum quatuor dies iam in monumento habentem. Hoc commemorat Euangelista, ut doceat Lazarum uere fuisse mortuum, & ut miraculum, quod paulo post in Lazaro æditum est, magis illustretur. Recẽsentur quidem nonnulli ab Ethnicis, qui elati reuixisse dicuntur. Sed alij nondum uere mortẽ obierant, de alijs incerta est autorum, qui ea prodiderunt, fides. A seculo autem nũquam auditum est, ꝙ homo uere mortuus, aliquot iam diebus in monumento conditus, redierit ex uocatione hominis ad uitam. Non ignoro hominem mortuum proiectum in sepulcrum prophetæ Elizęi, mox ta-

Thomæ incredulitas.

Phi. Lib. 7. cap. 52.

4.Reg.13. ctis ossibus eius, reuixisse. Sed manifestum est, ꝙ ut hoc miraculum, ita & illud superat omnes humanas uires, ac fieri non potest, quin u-
trunꝙ diuina potentia factum sit. Quare quemadmodum hoc Elizæi miraculũ, ꝓbauit ueritatẽ uaticiniorꝝ eius, ita et illud, q̃d Iesus in Lazaro ędidit, cõfirmat doctrinã Euangelij eius. Docuit aũt Iesus, se nõ talẽ esse prophetã, qualis fuit Elias, aut Elizæus, sed esse prophetarꝝ dominum, de quo alij prophetę sint uaticinati, uerum Messiam, uerꝝ deum ac seruatorem nostrum. Cum igitur excitauerit à morte Lazarꝝ quatriduanum, sentiendum est in Iesu Christo aliquid homine augustius esse, hoc est, ipsum & uerum esse hominem, & uerum deũ. Sed
» » de his fortassis postea, nunc percurramus ea quę sequuntur. Erat autẽ
» » Bethania iuxta Hierosolymam fere stadijs quindecim, multiꝙ ex lu-
» » dęis uenerant ad Martham ac Mariam, ut consolarentur eas de fratre
» » suo. Vt nos in mensurandis locorum interuallis utimur miliaribus, i-
ta ueteres Iudęi & Græci usi sunt stadijs. Sic supra dictum est, discipu-
Ioannis 6. los remigasse ferme stadia uiginti quinꝙ aut triginta. Et in Luca, Emaus abest ab Hierosolymis spacio stadiorum sexaginta. Octo autem stadia faciunt unum miliare Italicum, (hoc est, mille passus) quartem autem partem miliaris Germanici. Itaꝙ quindecim stadia, quibus Bethania à Hierusalem distabat, faciunt duo pene miliaria Italica, dimidium aũt fere miliare Germanicum. Cæterum, ꝙ multi Iudęi uenerint ẽ Hierusalem ad Bethaniam, ut consolarentur Mariam & Martham, non obscure indicat, hanc familiam fuisse nobilitate & diuitijs illustrem. Sic enim in hoc seculo fieri solet, ut nobilium ac diuitũ funera sint frequẽtissima, & tamen inter hos oẽs consolatores non erat, qui potuerit uel Lazaro mortuo, uel sororibus adhuc uiuentibus aliquid firmi solatij & auxilij afferre, donec uenit Iesus Christus, qui ut certam affert salutem, ita etiam hac turbę frequentia bene ad testimonium miraculi sui utitur. Audiamus igitur nunc colloquium Iesu cũ
» » Martha, ut postea ad spectaculum miraculi accedamus. Martha ergo,
» » ut audiuit, ꝙ Iesus uenisset, occurrit illi. Maria uero domi desidebat.
» » Dixit ergo Martha ad Iesum: Dñe, si fuisses hic, frater meus non fu-
» » isset mortuus. Sed & nũc scio, ꝙ quęcunꝙ popposceris à deo, daturus
» » tibi sit deus. Martha uidetur quidem pie loqui, ac recte de Iesu credere, nondum autem intelligit fidem suam. Nam credit, quemadmodũ postea sequitur, ꝙ hic Iesus sit uerus Messias seu Christus, filius dei, quem prophetæ in hunc mundum uenturum promiserunt. Qui autem hoc de Iesu credit & recte intelligit, is certe credit Iesum non solum esse hominem similem prophetis, aut aliquãto excellentiorem, sed etiam credit eum esse uerum ab ęterno deum, credit quoꝙ quod consequitur, eum non posse tantum extrinsecus præsentem & inuisi-

bilem ſubuenire miſeris. De Meſſia enim dictum eſt: Benedictus Dominus deus Iſrael, qui fecit mirabilia ſolus. Et benedictum nomen maieſtatis eius in æternum, & replebitur maieſtate eius omnis terra. Et iterum: Nunquid non ego Dominus, & non eſt ultra deus abſque me? Deus iuſtus & ſaluans non eſt præter me. Conuertimini ad me, & ſalui eritis omnes fines terræ, quia ego deus, & non eſt alius. Hæc & id genus multa de Meſſia dicta ſunt. Quare qui credit hunc Ieſum eſſe Meſſiam, & recte intelligit hanc fidem, credit etiam eum eſſe uerum Dominum deum noſtrum. Martha autem etſi agnoſcit Ieſum pro uero Meſſia, tamen cum dicit: Si fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus. Et addit: Scio, q̃ quæcunq̃ popoſceris à deo, daturus tibi ſit deus, non obſcure ſignificat, ſe nondum intelligere eum uere eſſe deum, ſed eſſe hominem reliquis quidem hominibus, aut etiam propheris excellentiorem, cuius precibus deus nihil neget, duntaxat tamen hominem, non item deum ipſum. Quare Chriſtus ſuſcipit eam erudiendam, ut quod credit, recte etiam intelligat. Et dicit illi: Reſurget frater tuus. Hæc pauca quidem ſunt uerba. Sed quibus Chriſtus res maximas ſignificat. Primum enim promittit Lazarum à morte excitandum, q̃d confeſtim fuiſſet Marthæ gratiſſimũ, & iucundiſſimum Euangelion, ſi recte intellexiſſet. Deinde tanta autoritate hæc uerba loquitur, ut non obſcure ſignificet, q̃ ſua ipſe potentia excitaturus ſit Lazarum à morte, quemadmodum ſtatim ea exponit. Sed Martha nondum intelligit hoc Euangelion, ideoq̃ dicit ei, Scio q̃ reſurget in reſurrectione in nouiſſimo die. Queſo te, obſerua mihi, quid ſit Euangelion Chriſti non recte intellectum audire. Martha putat Chriſtum miſeriæ & calamitati ipſius illudere. Quod enim dicit, hanc habet ſententiam, Speraui in tantis meis afflictionibus tuam præſentem opem, ſed ut uideo, ludis me, & reiicis me ac fratrem meum in extremum diem. Ego uero mallem, ut frater meus, hoc tempore, uita frueretur, q̃ ut tamdiu in puluere terræ abſq̃ omni rerum ſenſu putridus iaceret. Idem fere ſolent iſti reſpõdere, qui aut calamitatibus preſſi, aut iniurijs affecti iubentur bene ſperare, q̃ deus uindicaturus ſit populum ſuum, & liberaturus ex omnibus miſerijs. Sed quando hæc erunt? inquiunt, Tu concionaris mihi de diuino auxilio, quod in extremo neſcio quo die uenturum eſt. Quis autem me interea temporis ſeruat? quis liberat? His uerbis ſignificant homines, ſe audiuiſſe quidem nonnulla de extremo iudicio dici, hoc autem protrahi longius, q̃ ſuæ ſit ſaluti conſultum, Se enim neceſſe habere interea temporis perire. Scilicet pereunt homines nomen dei inuocantes, cum moriuntur? Sic quidem humanæ rationi uidetur, Domino autem deo noſtro multo aliter uiſum. De qua re Chriſtus mox a-

Pſalm. 71.

Eſai 45.

perte concionabitur. Nam quod ad Martham attinet, recte ſentit, ꝙ futura ſit generalis reſurrectio mortuorum in nouiſſimo die. Sed plurimum errat, ꝙ exiſtimat Lazarum interea temporis pernſſe, ac non habere ueram in deo uitam, etiamſi carne mortuus ſit. Quare Chriſtus reprehendit errorem eius, & dicit ei: Ego ſum reſurrectio & uita. Qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, uiuet. Et omnis, qui uiuit & credit in me, non morietur inæternum. Hæc eſt memorabilis contio, digna quæ non atramento, ſed auro ſcribatur, & quæ non humana, ſed angelica uoce adnuncietur. Non enim continet tantum uniuerſum Euangelion de Chriſto, ſed etiam eſt ſcopus, quem ſpectant, & quo tendit ſcriptura totius Veteris ac noui Teſtamenti. Et hoc illud Euangelion eſt, de quo Paulus dicit, ꝙ ſit potentia dei ad ſalutem omni credenti. Quare tanta diligentia percipiendum eſt, ut etiam ad uerbum ediſcamus. Sed ut ſententiam eius recte intelligamus, errores Marthæ iterum in medio ponendi ſunt. Martha enim pauca uerba collocuta eſt cum Chriſto, ſed magnos protulit errores. Alter eſt, ꝙ etſi credit leſum eſſe uerum Meſſiam, ſeu Chriſtum, tamen non credit eum eſſe uerum deum, ſed tantum inſignem & excellentem miniſtrum dei, quales olim prophetæ fuerunt. Alter eſt, ꝙ ſentit Lazarum fratrem morte ſic pernſſe, ut nunc minime uiuat, donec in nouiſſimo die iterum reſuſcitetur. Hos errores refutat leſus Chriſtus, & docet non ſolum, quid de ipſo, ſed etiam quid de omnibus credentibus in ipſum ſentiendum ſit. Ego ſum, inquiens, Reſurrectio & Vita, hoc eſt, Non ſum talis miniſter reſurrectionis, qualis olim fuit Elias, aut Elizæus, qui & ipſi excitarunt mortuos, aut qualis fuit Ezechiel, qui de uita aridorum oſſium uaticinatus eſt, Sed ſum Reſurrectio ipſa, hoc eſt, deus ipſe, qui non ſolum excitaturus ſum mortuos in nouiſſimo die, ſed & hoc tempore mortuos uno uerbo excitare poſſum. Nec ſum adminiſtrator tantum uitæ, uel ſpiritualis, ſicut prophetæ adminiſtrant hanc uitam ſua prædicatione, uel corporalis, ſicut parentes, ſed ſum uita ipſa, hoc eſt, Deus ipſe, qui non ſolum tribuo omnibus animantibus uitam corporalem, uerumetiam conſeruo eis ad ſuum uſque tempus hanc uitam, pios autem conſeruo ad uitam æternam. Ego is ſum, qui per Eliam & Elizæum excitaui mortuos. Ego is ſum, qui per Oſeam dixi: De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos: Ero mors tua o mors, morſus tuus inferne. Ego is ſum, qui per Ezechielem dixi, Ecce ego aperiam tumulos ueſtros, & educam uos de ſepulcris ueſtris populus meus. Ego denicꝙ is ſum, qui cum patriarchæ Abraham, Iſaac & Iacob in oculis hominum mortui eſſent, dixi ad Moſen, Ego ſum deus patris tui, Deus Abra-

Ezech. 37.

Oſeæ cap. 13.

Abrahã, deus Isaac, & deus Iacob. Quid ergo? Cum ego uocauerim me hoꝝ patriarcharum deum, siccine mortui fuerunt, ut nullo modo uiuerent? Absit. Non agunt uitam in oculis hominum, sed agunt uitam coram deo. Deus enim non est deus mortuorum, sed uiuorum. Et ut manifestum sit, ꝙ non solum patriarchę, uerumetiam omnes pij uiuant, etiam post mortem, addit Christus hoc loco: Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, uiuit. Et, OMNIS qui uiuit, & credit in me, non morietur ineternum. Duos ponit ordines: Alterum uiuentium, in hoc uidelicet seculo. Alterum, mortuorum. Et affirmat utrosꝙ, si in ipsum crediderint, uiuere. Omnis, inquiens, qui uiuit, hac uidelicet corporali uita, & credit in me, nõ morietur ineternum. Ex hoc sequitur & illud prius, ꝙ qui credit in Christum, uiuat, etiamsi mortuus fuerit. Hoc certe nihil aliud est, q̃ꝑ si dixisset, Omnes mortui, qui in me crediderunt, uiuunt, & Nullus uiuens unq̃ꝑ morietur, si in me crediderit. Itaq̃ꝑ credentes in Christum semper uiuũt, siue adhuc corporalem agant uitam, siue mortui fuerint. Quid hoc Euangelio nobis iucundius & gratius adnunciari posset? Quid item hoc Euangelio uerius, ac certius? Nam Christus, quemadmodum ante exposuimus, est Resurrectio & uita ipsa. Qui autem credunt in eum, & confidunt eo, fiunt membra eius per fidem, & adoptantur ꝓ ipsum in ius filiorũ dei, ut quod ipse est natura, credentes fiant adoptione. Omnes, inquit Paulus, filij dei estis, eo quòd credidistis Christo Iesu. Nam quicunq̃ꝑ baptisati estis, Christum induistis: Et iterum: Accepistis spiritum adoptionis, per quem clamamus Abba pater. Idem spiritus testatur unà cum spiritu nostro, quòd simus filij dei. Quod si filij, igitur & hæredes. Hæredes quidem dei, cohæredes autem Christi. Ac rursus: Omnia subiecit sub pedes illius, & dedit eum caput super omnia ecclesię, quę est corpus illius, complementum eius, qui omnia in omnibus adimplet. Corpus autem participat honorem capitis sui, & singula membra fruuntur benefitijs, quæ corpus accipit. Quare, cum credentes in Christum sint membra eius, & fratres eius adoptiui, dubium non est, quin sint omnium bonorum eius participes & cohæredes, & cum ipse perpetuo ac fœliciſſime uiuat, manifestum est, ꝙ & credentes in ipsum perpetuo ac fœliciſſime uiuant. Quid nunc, Martha, de morte fratris tui conquereris? Videtur quidem in oculis tuis mortuus, sed quia in me credidit, uere adhuc uiuit. Nec ipse tantum uiuit, sed & Ioannes Baptista ab Herode interfectus, Zacharias pater eius, Elisabeth mater eius, Symeon, Anna prophetissa, & ut ad superiora secula redeam, Malachias, Zacharias propheta, Aggæus, Hieremias, Ezechiel, Esaias, Michæas, Oseas, Ezechias, Dauid, Moses, adeoq̃ꝑ omnes prophetæ & patriarchæ

iamdiu mortui, adhuc uere uiuunt. Dicam, quod fortaſſis tibi incredibilius uidebitur. Tu Martha, quæ adhuc uitam in terra agis, nunc̄ morieris in ęternum. Nec morietur ſoror tua Maria, nec morientur hi comites & diſcipuli mei Petrus, Andreas, Ioannes, Iacobus, & reliqui. Quid plura? Nullus eorum, qui iam uiuit, & in me credit, morietur unquàm. Quid igitur eſt, q̄ Petrus & Andreas poſtea ſint crucifixi? quid q̄ Iacobus eſt occiſus? quid quòd alij tam Apoſtoli c̄ diſcipuli diuerſis mortis generibus ſint extincti? Hęc certe etſi uidetur in oculis hominum mors, tamen non eſt mors, ſed quemadmodum Chriſtus ſupra definijt, ſomnus, in quo credentes in Chriſtum, non iacent mortui, ſed ſunt uere in Chriſto uiui. Quę res non tantum declarabitur manifeſte in nouiſſimo die, uerumetiam Chriſtus teſtificatus eſt eam miraculo illo longe omnium clariſſimo, quod in hoc capite de reſuſcitatione Lazari deſcribitur, & quod Ieſus ſe æditurum Marthę promittit. Poſtquàm enim de uita credentium in ipſum diſ-
» »ſeruiſſet, uertit ſe ad Martham, & ait: Credis hoc? Cum autem poſtea ad Martham dicat, Nonne dixi tibi, q̄ ſi credideris, uiſura eſſes gloriam dei? apparet Chriſtum aut copioſius, c̄ ſcriptum ſit, cum Martha collocutum, aut quod dicit, Credis hoc? ſic intellexiſſe: Ego tibi nunc concionatus ſum de uera uita eorum, qui in me credunt. Cum igitur tuus frater Lazarus etiam in me crediderit, non eſt mortuus, ſed adhuc uiuit. Hæc non ſunt uana uerba, Sed declarabo ueritatem eorum reipſa. Non reſciam te in nouiſſimum huius ſeculi diem, ſed nunc hac ipſa hora reddam gloriam dei, ſeu ueritatem meę concionis illuſtrem per fratrem tuum. Credis ne me hoc poſſe (de uoluntate e-
» »nim mea, ſcio, non dubitas) facere? Reſpondet Martha: Etiam Do-
» »mine, Ego credo, quòd tu ſis Chriſtus ille filius dei, qui in mundum
» »uenturus erat. Hæc eſt inſignis ac plane Apoſtolica confeſſio de Ieſu. Duo autem, ſed ſumma & maxima omnium, tribuuntur Ieſu in hac confeſſione. Vnum, q̄ ſit uerus ille Meſſias, ſeu Chriſtus, quem prophetæ hactenus è ſpiritu ſancto promiſerunt, & quem tanto tempore pij omnes uenturum expectarunt. Alterum, quòd ſit filius dei, non quidem talis, quales alij homines, à deo creati, & adoptati, ſed naturalis, a deo ab æterno genitus, hoc eſt, uerus deus. Habes igitur pauciſſimis uerbis naturam & officium Ieſu Chriſti. Natura enim eſt uerus homo & uerus deus. Officio autem eſt uerus Chriſtus à deo patre ſuo unctus & ordinatus, ut ſeruet omnes credentes in ipſum, ad æternam uitam. Poſſemus nunc ſigillatim ea beneficia, quę prophetę Meſſiam nobis de cœlo allaturum dixerunt, hoc loco commemorare, ut oſtenderemus, q̄ hęc Marthę confeſſio, pauca quidem, quod ad uerba attinet, uideretur tribuere Ieſu, quod autem attinet ad ſenten-

tiam

tiam eorum, tribueret ei, & ut ita dicam effunderet in eum, duobus aut tribus uerbis, omnia ea, quę unquàm tot prophetę & patriarchæ de Messia prędicauerunt, & sperauerunt. Sed hęc aliàs copiosè exposuimus. Quare, ne longiores simus, proponamus nobis ob oculos fidei nostrę, quod fuit in hac contione pręcipuum, uidelicet, mortem in Christo, non esse mortem, sed quia Christus est resurrectio & uita, fieri non potest, ut hi, qui in Christo moriuntur, non moriantur, sed uere uiuant. Nec est ulla alia res, quę nos possit in morte iuuare: Non opes, non amici, non liberi, non parentes, non principes, non monarchę. Solus autem Iesus Christus est adiutor & seruator noster. Incumbendum igitur est in hoc studium, ut Euangelion Iesu Christi fide accipiamus, & fidem obedientia declaremus, quo faueat nobis, & perducat nos per horribiles tenebras mortis, ad clarissimam & iucundissimam lucem ęternę uitę, Iesus Christus Dominus noster, qui est unà cum patre & spiritu sancto benedictus deus in secula, Amen.

HOMILIA III.

EMENTO, inquit Decalogus, ut diem Sabbati sanctifices. Hunc autem diem, is demum recte sanctificat, non qui Iudaico more externum otium in septimo die hebdomadæ consumit, aut iuxta uulgi consuetudinem, tempus diei, quem ita uocant, dominici conuiuijs traducit. Sed qui omnes curas & cogitationes suas ad cognoscendum uerbum dei, & ad obediendum diuinæ uoluntati confert. Cum igitur hodie iterum in hanc Ecclesiasticam scholam conuenerimus, agite amicissimi, sanctificemus hunc diem, audiamus doctrinam uerbi dei, cognoscemus uoluntatem dei, ut spiritu sancto adiuti, ad eam nos toto fidei studio accommodemus. Exposuimus autem superiori die colloquium Iesu Christi cum Martha. Exponamus nunc colloquium eius cum Maria sorore Marthę, & comitibus eius, ut tandem ad spectaculum resuscitati Lazari perueniamus. Cum hęc, (inquit Euangelista) dixisset Martha, abijt & uocauit Mariã sororẽ suã clanculũ, dicẽs: Magister adest, & uocat te. Illa ut audiuit, surgit cito, & uenit ad eũ. Nondum aũt uenerat Iesus in castellũ, sed erat in eo loco, ubi occurrerat ei Martha. Iudęi ergo, qui erant cũ ea in domo, & consolabantur eã, cum uidissent Mariã, qp cito surrexisset, & exisset,

,, ſecuti ſunt eam dicentes: Vadit ad monumentum, ut ploret ibi. Ma-
,, ria ergo cum ueniſſet eo ubi erat Ieſus, uidens eum, accidit ad pedes
,, eius, & dicit ei, Domine, ſi fuiſſes hic, non eſſet mortuus frater me-
,, us. Ieſus ergo ut uidit eam plorantem, & Iudæos, qui uenerant cum ea
,, plorantes, infremuit ſpiritu, & turbauit ſeipſum & dixit: Vbi poſu-
,, iſtis eum? Hic nobis pauliſper conſiſtendum & commorandum eſt, ut cognoſcamus, quid ſibi uelit hic fremitus & hæc perturbatio Chriſti. De fremitu enim & ira eius, non eſt iuxta noſtrum humanum ingenium iudicandum, quippe ꝙ nos ſoleamus aliquoties propter putamen, ut dicitur, nucis fremere ac iraſci, ſed ſentiendum eſt fremitum Chriſti cœleſtem eſſe ac diuinum, & maximis de cauſſis ſuſceptum. Quid ergo eſt? num fremit propter lacrymas Mariæ & Iudæorum, ut ſignificet eas eſſe deteſtandas, & damnandas? Nihil certe minus. Videbimus & ipſum paulo poſt lacrymaturum. Nam quod ad rationem lugendi mortuos attinet, ex una quidem parte deteſtabilia ſunt genera illa lugendi, quæ apud Ethnicos uſitata fuerunt, lacerationes genarum, pectoris & capitis percuſſiones, & capillorum euulſiones. Super mortuo, inquit ſcriptura, non incidetis carnes ueſtras. Et Paulus: Ne doleatis de iis, qui obdormierunt, quemadmodum & ceteri, ſpem non habentes. Ex altera autem parte deteſtabile eſt funera riſu et cachinatione proſequi. Sunt qui ſcribunt Trauſos, gentem Thraciæ ſolitos fuiſſe luctu & deploratione recens natos excepiſſe, defunctos autem lætitia, & riſu terris mandaſſe. Hæc fuit barbara & inhumana conſuetudo. Vt enim illi lacerationibus genarum ſuarum nimis declinarunt ad ſiniſtram, ita hi lætitia & choreis ſuis nimis declinarunt ad dextram. Quid ergo in luctu faciendum? Regia uia incedendum eſt. Defuncti ita lugendi ſunt, ut ſimul & fidei & caritatis ratio ſeruetur. Fides iubet nos de amico qui in Chriſto obdormiuit, bono animo eſſe. Nam ſi credimus, inquit Paulus, ꝙ Ieſus mortuus eſt, & reſurrexit, ſic & deus eos qui obdormierũt, per Ieſum, adducet cum illo. Caritas autem dolet ſe amici conſuetudine priuari. Quare ut deo placet hilaritas ſpei de amico defuncto, quia eſt fructus fidei, ita etiam placet ei mediocris luctus, quia eſt opus caritatis. Accedit & hæc utilitas luctus in funere, ꝙ hoc ſpectaculo admonemur de peccato, propter quod mors exercet tyrannidem ſuam in homines, & excitamur ad reſipiſcentiam, ad agnitionem peccati, ad quærendam remiſſionem peccati, & ſalutem in Chriſto, ne mors nos imparatos opprimat.. Funus enim, quod præcedit, ſingulos, qui comitantur eo, quem Syrach deſcribit, modo alloquitur. Memor, inquiens, eſtote iuditij mei, Sic enim erit & tuum: Mihi heri, & tibi hodie. Dicit etiam Eccleſiaſtes, Melius eſt ire ad domum luctus,

Leuit. 19.

Herodotus in Τερψιχόρη

Eccleſiaſt 38

Eccleſiaſt. 7.

ꝙ

q̃ ad domum conuiuij. Solent enim homines multo peiores à conuiuijs domum redire, q̃ ad conuiuia acceſſerant. Quid enim ibi magna ex parte audias, & uideas, prꝛter obtrectatiões, cõuicia, turpiloquentiam, compotationes, & ebrietates? In funere autem admonemur humanæ conditionis, ut ſciamus, nos non eſſe ciues huius terræ, ſed hoſpites tantum, ideoq̃ patriam inquirendam eſſe. Quod ſi nulla alia eſſet utilitas honeſti & mediocris luctus in funere, certe hæc non eſſet contemnenda, q̃ adoleſcentia hoc exemplo ad pia officia erudiatur, ne cum uideant maiores natu abijcere defunctos inhoneſte, ac uelut beſtiarum cadauera, diſcant barbariem, & aſſueſcant immanitati. Quare non eſt ſentiendum, q̃ Ieſus Chriſtus hoc loco fremat, & iraſcatur propter lacrymas Mariæ & Iudæorum. Placet enim ei officium humanitatis, quo Maria fratrem ſuum adhuc uiuẽtem coluit, & quod nunc lacrymis utcunq̃ teſtatur. Sed longe alia eſt cauſſa fremitus. Fremit enim Chriſtus & ſtomachatur propter tyrannidem mortis. Recordatur enim quanta ſemper crudelitate mors graſſata ſit ab initio mundi in optimos quoſq̃ ſuos maiores, proauos, & amicos, in Abrahamum, Iſaacum, Iacobum, Moſen, Dauidem, prophetas, & ſuperioribus diebus in honeſtiſſimum uirum Ioannem Baptiſtam, ac paulo ante in ſuauiſſimum ſuum amicum Lazarum, adeoq̃ lacrymę Marię & Iudæorum refricant ei omnia illa uulnera, quæ hactenus ex morte omnium ſanctorum ſuorum accepit. Quare ſtomachatur aduerſus mortem grauiſſime. Quid? hęccine tyrannis & crudelitas mortis tamdiu ferenda eſt? Nunc̃ ne ſæuitia mortis exterminanda & opprimenda eſt? Non certe committam, ut tam impune in meos graſſetur. Neceſſe habebit, quamuis inuitiſſima, & ualde repugnans à meo Lazaro diſcedere. Agite ergo, oſtendite ubi poſueritis eum. Mors cogetur eum dimittere, etiamſi abſtraxiſſet ipſum mille cubitis ſubtus terram. Habes quid ſibi uelit fremitus & indignatio Chriſti. Obſerua igitur, q̃ Chriſtus longe aliter afficiatur erga mortem hominis, q̃ Caligula quiſpiam aut Nero. Horum ludus & delectatio fuit, homines periculis mortis obijcere, & eos interimere. Caligula palam dixit, Vtinam populus Romanus unam ceruicem haberet, uideli cet ſignificans ſe cupere, ut uno ictu omnes ciues trucidare poſſet. Quid hoc monſtro immanius? Ac id fere ingenium eſt tyrannorum, ut erga mortem hominis leuius afficiantur, q̃ erga mortem cerui, aut anſeris, aut gallinę. Ieſus Chriſtus autem tanta grauitate erga mortem hominis afficitur, ut teneri non poſſit, quin palam tam uultu q̃ geſtibus iram & indignationem ſuam declaret. Quid igitur dicemus? Si Chriſtus omnipotens, omnipotentis dei filius iraſcitur morti, & odio habet eam, cur fert tyrannidem & ſæuitiam eius? cur

non exterminat eum è toto mundo? Sed enim hoc maxime omnium agit Christus, ut exterminet mortem è mundo, & deleat eam totam. Initio enim cum mors intrasset in mundum, promisit deus Christum filium suum, qui contereret caput serpẽtis, hoc est, aboleret mortem. Deinde uenit Christus iuxta promissionem suam, in hunc mundum, & suscepit mortem, ut expiato peccato, superaret ac deleret mortem. Ad hoc apparuit, inquit Ioannes, filius dei, ut dissoluat opera diaboli, inter quæ mors principem pene locum obtinet. Postremo ueniet Christus in nouissimo die, magna gloria & maiestate, & de morte ita triumphabit, ut totus mundus uisurus sit perpetuum interitum mortis. Oportet, inquit Apostolus, eum regnare donec posuerit omnes inimicos sub pedes suos. Nouissimus hostis aboletur mors. Quare, cum sæuitia mortis grassatur in hominem, reuocandus est in mentem fremitus Christi, ut cognita indignatione eius aduersus mortem, sciamus mortem non impune laturam suam tyrannidem, sed eam necesse habere in Christo uictam & prostratam interire, atq; nos liberos dimittere. Dices autem mihi, Quomodo hęc conueniunt, q̃ cum Christus antea longe absens cognouerit Lazarum esse mortuum, nunc autem non cognoscat monumentum eius? Dicit enim: Vbi posuistis eum? Sed bene habet, Non ignorasset etiam monumentum, si uoluisset. Suscepit autem huius ignorationem, ut redderet hac occasione spectatores ad miraculum, quod ẽditurus est, attentiores. Postquàm enim audierunt eum de monumento interrogare, & uiderunt eum ad monumentum proficisci, statim omnes erexerunt animum & oculos
" suos, & comitati sunt eum magna euentus expectatione. Dicũt ei: Do
" mine ueni & uide. Lacrymatus est Iesus. Quid? Hac ne causa profectus est Iesus ad monumentum, ut eiularet? Expectauimus aliquod stupendum miraculum, sed ecce lacrymæ. Quod autem ante de fremitu eius dictum est, hoc idem nunc sentiendum est de lacrymis eius. Hæ lacrymę non sunt pueriles aut muliebres de rebus leuiculis, sed sunt lacrymæ filij dei, quibus testatur animi sui dolorem propter mortem Lazari, hominis amicissimi. Nã lacrymę sunt quasi sanguis animi uulnerati. Quemadmodum enim sanguis è carne manans significat eam esse uulneratam, ita lacrymæ ex oculis profluentes indicant animum esse uulnere aut dolore affectum. Quare cum Christus lacrymatur ad monumentum Lazari, palam significat, se morte hominis amicissimi animo grauissime affligi. Suscepit autem Christus hunc affectum, non sua quadã necessitate, aut peccato aliquo, sed propter nostram utilitatem, ut reipsa experiretur quàm grauis esset dolor eorum, quibus mors abripit suauissimos amicos. Debuit, inquit epistola ad Hebræos, per omnia fratribus similis reddi, ut misericors

sericors esset et fidelis pontifex, in his quę apud deum forent agenda, ad expiandum peccata populi. Nam ex hoc, ꝙ ipsi contigit tentatum esse, potest & his qui tentantur succurrere. Et iterum. Non habemus pontificem, qui non possit affici sensu infirmitatum nostrarum, sed tentatum per omnia, iuxta similitudinem absq; peccato. Quare si optimi quiq; amici nostri auferuntur nobis morte, accedamus cum fiducia ad thronum gratię, conqueramur dolorem nostrum Iesu Christo, admoneamus eum suarum lacrymarum, ut consequamur misericordiam, & inueniamus gratiam ad opportunum auxilium. Sed audiamus quō Iudæi interpretati sunt lacrymas Christi. Dixerunt ergo Iudæi: "Ecce quomodo amabat eum. Quidam autem ex ipsis dixerunt: Non "poterat hic, qui aperuit oculos cæci, facere, ut & hic non moreretur? "Iudęorum multitudo in duas partes diuiditur: Altera sentit de lacrymis Iesu honeste & pie. Dicunt, quod res est, lacrymas eius esse caritatis argumentum. Horum uirtus merito commendanda est, quia proximi dicta aut facta amice & cādide interpretari, officium est, quod lex mutuæ dilectionis exigit, & quod Domino deo nostro mirum in modum placet. Altera pars sentit de lacrymis Christi pessime ac uirulentissime. Sic enim dicere uidentur: Aiunt hunc aperuisse oculos cæci, Si tam potens est, ut cæcis restituat uisum, quomodo non posset moriturum seruare, ne moreretur? Cum autem non potuerit hunc Lazarum amicum seruare, uanissimę nugæ sunt, quæ de miraculis eius uulgantur. Hę sunt uere Satanicæ calumnię. Peccant autem præcipue dupliciter. Vnum peccatum est, ꝙ iudicent priusq; rem cognouerint: Qui prius respondet (inquit Salomon) q; audiat, stultum se esse declarat, & confusione dignum. Alterum est, ꝙ humanissime factum, interpretētur inhumanissime. Hoc aūt est uulgare inter homines peccatum, ꝙ alter alterius tum facta, tum dicta peruerse interpretet. Manifesta quidem scelera, ut furta, latrocinia, adulteria, & id genus alia, non sunt approbanda aut laudanda, sed potius legitime punienda, si modo probe cognita fuerint. Ea aūt quę ab alio ita uel facta, uel dicta fuerint, ut aut sint manifeste honesta, aut possint honeste accipi, in malam partem peruertere & calumniari, id demum est diabolicum flagitium. Primum enim, calumniator peccat contra naturam pię caritatis. Caritas, inquit Paulus, non cogitat malum, non gaudet de iniustitia, sed congaudet ueritati, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat. Calumniator autem cogitat malum, gaudet de iniustitia, quod bene dictum aut factum est, non credit, nec sperat bene uł dictum uel factum esse. Quare peccat aduersus ueram caritatis naturam, & cum caritas sit legis aut secundæ tabulæ impletio, (qui enim alterum diligit, inquit Paulus, legem expleuit) calumniator autem uiolet caritatem,

Calumniator quantum peccet.

dubium non est, quin calumnijs suis uiolet totam secundam tabulam decalogi. Deinde calumniator peccat sigillatim contra illud præceptum, Non occidas. Calumnia enim est genus homicidij. Filij hominum, inquit psalmus, dentes eorum arma & sagittę, & lingua eorum gladius acutus. Vide mihi exemplum Doeg, qui cum uidisset Dauidem diuerti ad sacerdotem Achimelech, sic calūniatus est illud, perinde ac si Dauid & Achimelech conspirassent aduersus Saulem. Quę una calumnia effecit, ut non solum sacerdos ipse, uir optimus, sed & plusq̄ octoginta collegę eius, & uniuersi ciues, mulieres, adolescentes & infantes in ciuitate Nobe crudelissime trucidarentur. Quare calumnia inter homicidij genera merito numeratur. Quid pluribus opus? Ab hoc peccato Satan cognomen diaboli, quod calumniatorem significat, sortitus est, quippe q̄ hoc sit ingenium, hęc sit natura Satanæ, q̄ quæuis dei & hominum dicta ac facta pessime interpretetur, ac uirulentissima deprauatione peruertat. Quod cum & homines calumniatores faciant, quid reliquum est, q̄p q̄ exuant humanā naturā, & induant Satanicam? Agnoscamus igitur magnitudinem huius peccati, & caueamus ab eo, ac oremus iuxta psalmum, ut Dominus ponat custodiam ori nostro, & ostium circumstantię labijs nostris, ne delinquamus lingua nostra. Sed nec hoc spectaculum clausis oculis præterreundum est, quòd Christus appareat nunc ex lacrymis longe omnium imbecillimus & impotentissimus, paulo post autem ostentet summam potentiam & maiestatem, dum uno & altero uerbo reuocat Lazarum iam quatriduanum ad uitam. Non dissimile spectaculum est, q̄ in cruce audit: Alios saluos fecit, seipsum non potest seruare, & clamat: Deus meus, ut quid me dereliquisti, & tamen non diu post, crucem & mortem ita euadit, ut non solum è sepulcro uiuus discedat, sed etiam ascendat super omnes cœlos, & sedeat ad dextrā dei patris sui. Hoc autem idcirco nobis obseruandum proponitur, ut confirmemus fidem nostram, in ijs tentationibus, quibus nunc à Satana ipso, nunc à Turcis, nunc ab alijs impijs percelli solemus. Cum enim premit nos onus paupertatis, aut sęuit in nos horror mortis, Satan occasionem nactus, aggreditur cogitationes nostras. Quid? inquiens, Vbi nunc est Christus tuus, in quem tam diu credidisti? Cur te non iuuat? cur te non ex his malis eripit? Si Turcę abducunt Christianos captiuos, solent & ipsi miseris obijcere. Vbi nunc est Christus uester? Si esset uerus deus ac seruator, certe defenderet uos, non pateretur, ut nos Turcę uictoriam reportaremus. Irridēt & alij impij eos miseros, qui cum Euangelio Christi fidem adhibent, calamitatibus tamen affliguntur. Vbi est, inquiunt, Euangelion tuum? Apage à me. Quid à me requiris auxilium? Dic ut te Euangelion tuum adiuuet? Hęc sunt uirulenta

& ig-

& ignita tela Satanę, ac organorum eius. Quid ergo faciendum? Non eſt his aduerſis cedendum, ſed cognoſcenda, & in mentem reuocanda ſunt hęc ſpectacula, quæ modo de Chriſto commemorauimus. Solen ne quidem eſt, ꝙ Chriſtus initio appareat lacrymans, imbecillis & impotens, ſed paulo poſt declaret omnipotentem ſuam maieſtatem. Non enim prę ſe fert imbecillitatem, & incuriam erga ſperantes in ip ſum, ut ſemper maneat imbecillis, & ſit reuera incurius, ſed ut maiori & illuſtriori gloria potentiam ſuam, & curam erga pios declaret. Ad punctum, inquit, in modico dereliqui te, & in miſerationibus mag nis congregabo te. In momento indignationis abſcondi faciem me am parumper à te, & in miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui. Et aliàs: Ad momentum eſt ira eius, & uita deſiderium eius, Per ueſpe rum durabit fletus, ſed mane redit lętitia. Et in Abacuc: Si adhuc ui ſus procul, & apparebit in finem, & non mentietur, Si moram fece rit, expecta illum, quia ueniens ueniet, & non tardabit. Ac rurſus in Eſaia: In ſilentio & ſpe erit fortitudo ueſtra. Et iterum: Scies quia ego Dominus, ſuper quo non confundentur, qui expectant eum. Contem namus igitur uirulentas ſuſurrationes Satanæ, & blaſphemas uoces impiorum, ac expectemus patienter reuelationem potentiæ & maie ſtatis Ieſu Chriſti, ſeruatoris noſtri, ut cum ipſo fruamur cœleſti hæ reditate, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto deus benedictus in ſecula, Amen.

Pſalmus 29. Quoniã ira ẽ indignatiõe eius & uita &c.

HOMILIA IIII.

LAZARVS AD quartum uſq; diem in ſepul cro mortuus iacuit. Quartus hic dies eſt, quo hanc de Lazaro hiſtoriam explicamus. Quare ne Lazarum expoſitione noſtra diutius detineamus, ꝙ in ſepul cro commoratus eſt, agite, accedamus cum Chriſto ad monumentum, ut uideamus Lazarum à mortuis reſuſcitatum è monumento uiuum exire. Ieſus ergo rurſum fremens in ſemetipſo, ue nit ad monumentum. Iterum uides Ieſum fremere, ut ſignificet ſe pri orem fremitum non temere ſuſcepiſſe, ſed ſerio de morte & ſæuitia eius indignari. Erat autem ſpelunca, & lapis impoſitus erat ei. Ait Ie ſus: Tollite lapidem. Quid? Qui reuocaturus erat mortuum ad ui tam, non potuit remouere lapidem? certe potuit, ſed maluit ut alij re mouerent lapidem, quo interea temporis dum lapis tolleretur, omni um animi ad ſpectaculum miraculi excitarentur, & hi qui lapidem amouerent, teſtificarentur Lazarum uere mortuum fuiſſe. His enim & alijs circumſtantijs id agitur, ut ueritas mortis Lazari comprobe tur, quo deinceps manifeſta fiat ueritas excitationis eius à morte.

» » Dicit ei Martha, ſoror eius, qui mortuus fuerat, Domine, iam olet,
» » quatriduanus eſt enim. Queſo te, conſidera mihi in Martha, q̃ꝑ facile excutiatur homini diuina promiſſio, per diuerſa rerum ſpectacula. Martha audiuit antea perſpicuam promiſſionem Chriſti, q̃ꝓ Lazarus eſſet reſurrecturus, & ſignificauit Chriſtus haud obſcure, q̃ꝓ non loquatur de reſurrectione, quę fiet in nouiſſimo die, ſed, quę mox in Lazaro admirabiliter ſit ſecutura. Adhęc confeſſa eſt Martha ipſa palam, ſe credere Ieſum eſſe uerum Meſſiam, filium dei. Qua confeſſione tribuit Ieſu poteſtatem non ſolum ſanandi ęgrotos, ſed etiam excitandi mortuos. Attamen, cum habeat nunc ob oculos poſitum monumentum Lazari, & recordetur eum quatuor diebus in ſepulcro iacuiſſe ac fętere, obliuiſcitur omnium dictorum, ac promiſſionum Chriſti. Sic eſt humanum ingenium. Magis defigit oculos ſuos in externa rerum ſpectacula, q̃ꝑ in uerbum dei. Quare mirum non eſt, q̃ꝓ in aduerſis animum deſpondeat. Sed ſi tibi ſalus tua curæ fuerit, auertendi ſunt oculi ab ꝑs rebus, quę minantur exitium, & defigendi in uerbum dei, quod promittit liberatiõem. Quod & Chriſtus docet, cum reuocat Martham ad eam promiſſionem, quam antea propoſuerat.
» » Dicit enim ei Ieſus: Nonne dixi tibi, q̃ꝓ ſi credideris, uiſura eſſes gloriam dei? Promiſi tibi admirandam fratris tui reſuſcitationem. Quid igitur adhuc dubitas? Putas ne mortem et monumentum, ac etiã puto rem potentiora eſſe meo uerbo? Quare noli in iſta reſpicere, ſed reſpice in meum uerbum, & crede. Si enim credideris, uidebis miraculum clariſſimum. Quod autem Chriſtus ad Martham dixit, hoc idẽ ſentiamus etiam ad nos dici, in omnibus aduerſis. Si credideris, uiſurus es gloriam dei, uiſurus es admiranda & ſtupẽda. Sed quod de credendo dicitur, recte intelligendum eſt. Si credideris, inquit, Non ait: Si opinatus fueris, aut tibi ipſi finxeris. Sed CREDIDERIS. Non potes autem credere, niſi ante habeas uerbum dei. Fides, inquit Paulus, ex auditu eſt, auditus autem per uerbum dei. Nã ſi quis diceret, ſe crediturum, q̃ꝓ inuenturus ſit poſtridie theſaurum in terra defoſſum, aut quod creaturus ſit ex lapidibus panes, non eſſet fides, ſed fictio, nec uiſurus eſſet admiranda, ſed reportaret potius ludibrium. Non enim extat certum uerbum dei, quod ſis inuenturus theſaurum poſtridie, aut quod ſis creaturus panes ex lapidibus. Quare ante omnia neceſſe eſt, ut habeas certum uerbum, certam promiſſionem dei, ex qua fidem concipias & confirmes. Deinde, neceſſe eſt, ut in hac fide, aut potius in hoc uerbo per fidem conſtes, nec ſinas te ſenſu aduerſarum rerum a fide uerbi abduci. Sic enim fieri non poteſt, quin uiſurus ſis uel tandem admirandam gloriam dei, etiamſi nihil minus futurum, ſi externa & humana conſideraueris, uideatur. Sed ut huius

doctrinæ

doctrinæ usum cognoscamus, ponemus in medio exẽplum. Hõ quis pia incidit in grauẽ & periculosum morbũ, ex quo non sit euasurus, sed moriturus. Ad hunc dicitur: Bene confide, si credideris, uisurus es gloriam dei. Quid autem credat? primum credat Euangelio Christi, quod est uerbum & potentia dei ad salutem omni credenti. In hoc enim dicitur, quod Christus sit uictor mortis, ꝙ omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat ꝛternam uitam. Hæc non sunt humana somnia, sed certissimæ dei promissiones. Deinde credendo constet in Euangelio Christi, etiamsi morbus ingraueſcat, & mors prope adesse uideatur. Nam qui ita crediderit, etsi moritur, tamen non interit in morte, sed uidebit gloriam dei, quia conseruatur in media morte per Christum, & excitabitur suo tempore ad accipiendam unà cum omnibus sanctis cœlestem hæreditatem. Sed nimis diu detineo uos à spectaculo reuiuiscentis Lazari. Pergamus igitur ad ea, quæ sequuntur. Sustulerunt ergo lapidem à loco, ubi is qui mortuus fuerat, erat positus. Iesus autem attollens oculos sursum, dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me: Ego autem sciebam, quod semper me audis, sed propter turbam, quæ circumstat, dixi, ut credant, ꝙ tu me miseris. In hoc sermone Christus tria diligenter obseruanda dicit. Vnum est, ꝙ agit gratias deo patri, ꝙ exaudiuerit ipsum. Ergo ne Christus orauit? Hoc certe manifeste significat, cum dicit, se esse exauditum. Quid ergo, aut pro qua re orauit? Nec hoc est obscurum. Nam, cum hic tractet de admiranda resuscitatione Lazari, facile intelligi potest, Christum orasse deum patrem, ut fortunet in ipso donum ꝛdendorum miraculorum, quo Lazarum à morte excitet. Sed quomodo, inquies, hoc conuenit, cum maiestate Christi? An Christus non est natura deus? Nihil hoc est certius, & mox id significabit Christus ipse. Cur ergo orauit, ut fortunetur donum ædendorum miraculorum? Non orauit, q̃d ipse indigeat oratione aut miraculis, sed orauit alijs de causis, Primum, ut significaret se uerum hominem, unà cum humanis imbecillitatibus, absq; tamen peccato, suscepisse. Homines enim, si indigent donis dei, non possunt ea ex se petere, sed necesse habent ea petere à deo. Hæc est humana imbecillitas. Quare Christus assumpsit hanc imbecillitatem, & quanquam habuit natura sua potentiam excitandi mortuos, & ædendi alia miracula, & potuit eam ex seipso petere, tamen orauit deum patrem, ut palam declararet se assumpsisse uerum hominem. Deinde, Christus coniecit se in humilitatem & obedientiam orandi, ut hac humilitate placaret deum patrem hominibus. Etsi enim orauerunt deum omnes sancti, nullius tamen hominis oratio per se ita pia & sancta fuit, ut potuerit deo placere. Sola autem oratio Christi tam perfecte sancta fuit, & deo ita placuit, ut propter

Christi oratio.

eam deus ẽxaudiat orationem omnium piorum, qui ex fide ipſum inuocant. Quicquid petieritis, inquit, patrem, in nomine meo, hoc dabit uobis. Poſtremo orauit Chriſtus, ut & nos ſuo exemplo ad orationem prouocaret. Si enim Chriſtus orauit deum, ad accipienda diuinitus ea, quę miniſterio eius erant neceſſaria, cum tamen ante poſſideret ea naturaliter, q̃p deteſtabilis eſt noſtra ignauia, qui etſi rerum omnium egentes ſumus, tamen raro dignamur deum hoc honore, ut ab ipſo, quę nobis neceſſaria ſunt, oratione petamus. Sed de hac re hactenus. Alterum eſt, q̃p ut Chriſtus ante ſignificauit ſe aſſumpſiſſe uerę hominem, ita nunc ſignificet ſe eſſe uerum deum. Ego, inquiens, ſciebam, q̃p me ſemper audires, hoc eſt, Ego non indigeo oratione. Semper impetro, quod uolo, ſemper habeo, & poſſideo omnem cœleſtium bonorum theſaurum, quia ſum unius tecum eſſentiæ & uoluntatis. Ego enim & tu pater unus ſumus Deus omnipotens omnium rerum creator. Nam ſi Chriſtus tantum eſſet homo, & non etiam uerus Deus, certe pater non ſemper eum exaudiret, quippe quòd iraſcẽte Deo neceſſe habet omnis caro, iuxta Prophetam, à facie eius ſilere: Nunc autem Chriſtus dicit ſe ſemper à patre exaudiri. Manifeſte igitur docet ſe eſſe uerum ab æterno Deum. Tertium eſt, q̃p Chriſtus ędat miracula ſua ad comprobandũ, ſe eſſe miſſum à Deo patre ſuo, & doctrinam ſuam eſſe ueram ac diuinam. Sed propter turbam, inquiens, quæ circumſtat, dixi, ut credant, q̃p tu me miſeris, hoc eſt, peto, ut ędam miracula, non mea cauſſa, cui ad ſummam maieſtatem nihil deeſt, ſed ędo miracula propter turbam hoĩm, ut excitati magnitudine miraculorum, credant doctrinam Euangelij mei non eſſe humanum figmentum, ſed cœleſte ac diuinum mandatum. Opera, inquit aliàs, quę dedit mihi pater, ut perficiam ea, ipſa inquam opera, quę ego facio teſtificantur de me, q̃p pater miſerit me. Quæ cum ita ſe habeant, arrigamus nunc aures, intendamus animũ & oculos ut audiamus & uideamus, quid dicat & faciat Chriſtus, ut excitet Lazarum à

Zach. 2.

» morte. Atq̃p cum hęc dixiſſet (inquit Euangeliſta) uoce magna clama
» uit, Lazare, ueni foras. Et prodijt, qui fuerat mortuus, manus & pe-
» des habens reuinctos faſcijs ſepulcralibus, & facies illius ſudario erat
» obuincta. Dicit eis Ieſus. Soluite eum, & ſinite abire. Hoc eſt magnũ illud & inuſitatum miraculum, ad quod ędendum Chriſtus cum diſcipulis in Iudęam redierat, & q̃d merito traducit cunctos non ſpectatores tantum, ſed et eos ad quos fama eius peruenit, in ſummam omnium admirationem. Cogita enim mihi, quale hoc fuerit ſpectaculum, & quantum obſtupuerit omnis turba, cum uiderunt eum, quem ſciebant mortuum, & qui iam quatriduo in monumento iacuerat, ad unum & alterum uerbum Ieſu, non uiuum modo, uerumetiam adhuc

ſepulcra-

ſepulcralibus faſcijs ornatũ, è ſepulcro prodire. Sed hoc me nõnihil ſollicitum habet, q̃ Ieſus clamat uoce magna. An non potuit uno uoluntatis nutu, mortuum excitare? Potuit, ſed maluit magna uoce clamare, & uelle tm̃, & nihil dicere, ut euitaret calũnias impiorũ ſycophantarum. Nihil enim eſt uirulẽtius ſycophãtis & calumniatoribus, qui cum uidiſſent Chriſtum in ędendo hoc miraculo, labia tantum mouere, & nihil aperte & publice loqui, dixiſſent eum recitaſſe ſecum quędam magica uerba, quorum uirtute factum eſſet, ut apparuerit homo quaſi uiuus, quemadmodum incantatores aliquoties feciſſe narrant. Nunc Ieſus alte clamat, & publice uocat Lazarum è monumẽto. Quare non relinquitur hic ullus locus ſuſpitioni de magicis artibus. Huc accedit & alterum, q̃ Ieſus ita excitat mortuum, ut tamen relinquat in eo ueſtes ſepulcrales, & iubeat eas tollere. An, qui reuocauerat mortuum ad uitam uerbo ſuo, non potuit etiam efficere, ut uno momẽto uiuus abijceret funeſtum illum habitũ, & ornaretur ueſtimentis regijs? Nihil defuit potentię Chriſti, ſed quod fecit, profuit illuſtrando miraculo. Relictę em̃ ſunt in Lazaro ueſtes ſepulcrales, ut & hi, qui Lazarum his ueſtibus induerunt, teſtarentur hunc uere eum eſſe, quem antea uidiſſent & contrectaſſent mortuum, & illi, qui has ueſtes ſoluerent, ac alijs eum induerent, reipſa uiderent eum uere uiuere, ac teſtimonium ferrent, q̃ uere ſit à morte reſuſcitatus. Audiamus igitur, quam utilitatem hoc magnum miraculum ludęis attulerit. Multi, in- « «
quit Euangeliſta, ex ludęis, qui uenerant ad Mariam, & uiderãt, quæ « «
feciſſet Ieſus, crediderunt in eum. Quidam autem ex ipſis, abierũt ad « «
Phariſęos, & dixerunt eis, q̃ feciſſet Ieſus. Vide q̃ diuerſo ſtudio mi- « «
raculum Chriſti accipiatur. Alij excitantur hoc miraculo, ut credãt doctrinam Ieſu eſſe ueram ac diuinam. Et hi recte utũtur hoc miraculo. Alij autem, nullam habent curam doctrinę Ieſu, ſed tenentur tantum nouitatis ſtudio, & diuulgant miraculum, ut commemoratione tantę rei affequantur hoĩm fauorem, nihil interim de ſua ipſorũ ſalute ſolliciti. Sed ſumamus & nos hoc miraculum in manus noſtras, & conſideremus uerã eius uſum. Ac initio, dubium non eſt, quin hoc miraculũ ſit res uere geſta. Etſi enim alij Euãgeliſtę non faciunt noĩatim aliquã mentionẽ huius miraculi, tñ Ioannes, qui hoc deſcripſit tantę eſt auctoritatis, ut ſpũs ſanctus cõmendauerit eũ unà cũ alijs apoſtolis publice cœleſtib. donis in die pentecoſtes. Et teſtimoniũ dicunt alij Euangeliſtę de Ioanne, cũ numerant eũ inť p̃cipuos apoſtolos, ut non & hoc addã, q̃ reliq Euangeliſtę generaliť teſtent, mortuos à Chriſto reſuſcitatos, quorũ etiã aliquot noĩatim recenſent. Quare probant his teſtimonijs ſuis, q̃d etiã hęc hiſtoria, quã Ioannes de Lazaro conſcripſit, certiſſima ſit ueritas. Non adhibent hiſce ſcriptis fidẽ ludęi et Turcę.

Sed hi tanta ſunt impietate, ut digniores ſint, qui adhibeant fidē im-
pudentiſsimis ſuis Mahumetanis et Thalmudicis ac Rabinis fabulis,
q̄ cœleſti ueritati. Nos aūt, qui accepimus hęc Apoſtolica ſcripta de
manu in manū, iam inde ab initio, & ab eo tpe, quo hęc geſta ſunt, &
quo habuerunt innumeros teſtes, qui ea cora̅ uiderunt & perſpexe
runt, probe cognoſcimus, q̄ ea tam uera ſint, ut ne angelo quidē con
traria dicenti fides ſit adhibenda. Deinde nec hoc dubium eſt, quin
hoc miraculū non fuerit illuſio oculorꝝ, qualia ſolent eſſe miracula
Magorꝝ, ſed ſit uere ędītū. Lazarus uere fuit mortuus. Ac poſtea ue-
re reuixit. Non fuit ſpectrꝝ, ſubito euaneſcens, ſed uerus homo, qui
ambulauit, edit, bibit, ac reliqua humanæ uitę officia, poſtq̄ excita-
tus eſt, pegit. Quid igitur hoc miraculum ſpectat? quid ꝓbat? Num
probat leſum huius miraculi effectorem, eſſe uerꝝ naturā Deum? Pro
bat quidem, non aūt proxime. Nam Elias quoq̄ & Elizęus excitārūt
mortuos, non tamen probatur ex ipſo, q̄ ſint ueri naturā Dij. Num
ꝓbat, ut hoc exemplo unuſquiſq̄ debeat ſperare amicū ſuum defun-
ctum, poſt quatuor dies iterum è monumento uiuum egreſſurꝝ? Sed
uidemus huic ſpei obſiſtere ipſam rerꝝ experientiam. Et Chriſtus ex-
citauit quidem quoſdam à morte, ſed quia regnum eius nō eſt de hoc
mundo, non uoluit his exemplis ſignificare, q̄ omnes mortui excitā-
di ſint in hanc corporalem uitā, ante nouiſsimum huius ſeculi diem.
Quid ergo probat? Vt turba, inquit, credat, q̄ Pater miſerit me, hoc
eſt, Chriſtus ędidit hoc miraculū, ut probaret doctrinā ſuam eſſe ue-
Miraculorū Chriſti uſus. ram, cœleſtem, ac diuinā. Miracula em̄ ſunt cœleſtia teſtimonia & ſi
gilla ueritatis doctrinę. Audiamus ergo, quid docuerit leſus, ut & ue
rum huius miraculi uſum cognoſcamus. Non loqmur autem nunc de
eo doctrinę genere, quod eſt leſu cōmune cum Moſe, & alijs docto-
ribus legis, ſed de eo, quod eſt ipſius proprium. Primum em̄ leſus do
cuit, q̄ ipſe ſit uerus Meſsias ſeu Chriſtus, quē Deus Patriarchis pro
miſit. Docuerunt q̄dem Prophetę, Meſsiam uenturꝝ, nullus autem e-
orum docuit ſe ipſum eſſe Meſsiam. Quare, etſi nonnulli eorum exci
tarunt mortuos, hoc tamē miraculum non probauit ipſos eſſe Meſsi-
as, ſed probauit doctrinā eorꝝ, uidelicet, q̄ ipſi nō ſint Meſsiæ, ſed
q̄ uerus Meſsias in plenitudine tpis ſit uēturus. Inter ueros aūt & di
uinos Prophetas ſolus leſus docuit, ſe eſſe Meſsiā. Noīe uero Meſsię
continēt oīa ea, quę de Meſsia ſcripta ſunt, uidelicet, q̄ ſit expiator
pctōrꝝ noſtrorꝝ, q̄ ſit recōciliator noſter, q̄ ſit uictor mortis et redēp
tor. Hęc em̄ ſunt officia Meſsię. Quare hoc miraculū teſtat & confir-
mat leſum eſſe Meſsiā, expiatorē, reconciliatorē, mortis uictorē, et re
demptorē noſtrꝝ. Deinde leſus docuit ſe eſſe filium Dei, hoc eſt, uerꝝ
naturā & ab ęterno Deū, unius eſſentię, potentię & maieſtatis cū pa-
ue

tre ſuo, quẽadmodũ contiones eius palam teſtantur. & Apoſtoli perſpicue de ipſo p̃dicarunt. Quod ad Prophetas q̃dem attinet, nullus eorũ prędicauit ſe ipſum eſſe uerũ Deum, ſed tribuerunt diuinã maieſtatẽ Meſsię ſeu Chriſto, cõfitentes interim ſe eſſe ueri Dei aut Meſsię miniſtros. Ieſus autem docuit ſe ipſum eſſe uerũ deũ. Quare ut Prophetarum miracula non probarunt ipſos eſſe natura Deos, quia hoc nõ docuerunt, ita miracula Ieſu probarũt ipſum uere eſſe natura Deũ, quia hoc pſpicue docuit, & Apoſtolis docẽdum ac in toto orbe terrarũ uulgandum tradidit. Reliquum igit̃ eſt, ut hoc miraculo, quod per Ieſum eſt in Lazaro ędituin, admoniti, nõ quęramus alium Meſsiam, nec adoremus aliũ Deum, pręter Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrũ, qui ante quidẽ fremendo & lacrymando prębuit de ſe ſpeciẽ quandã imbecillitatis, nunc autẽ excitando mortuum ad uitã, manifeſte cõfirmauit ſe id uere eſſe, quod dixerat, uidelicet, Vitam & reſurrectionẽ noſtram. Sed quid? num Lazarus hoc nos tm̃ docet, q̃ conſeruemur per Chriſtum in morte, & ſimus in nouiſsimo die ad uerã & perpetuam uitã reſurrecturi? Maxime quidẽ oĩm hoc docet, interim autem admonet etiã nos, noſtrę cõditionis & officij in hac corporali uita. Lazarus em̃ fuit corporaliter mortuus & ſepultus. Nos, etſi adhuc uiuimus corporaliter, tamẽ ſi naturã noſtram conſiderauerimus, mortui ſumus propter peccatum, & ſepulti ſpiritualiter. Peccatum enim eſt, quod nos iam ante tradidit morti & ſepulturę. Propter unum hominem, inquit Paulus, peccatum in mundum introiit, ac per peccatum mors, & ſic in omnes homines mors peruaſit, quatenus omnes peccauimus. Et iterũ. Mortui ſumus per delicta. Porro, quemadmodum lapis fuit impoſitus monumẽto Lazari, ita & ſuper nos in pc̃tõ ſepultos ingens lapis impoſitus eſt. Hic lapis eſt decalogus, olim in lapide as tabulas ſcriptus. Onus autem huius lapidis multo grauius eſt, q̃ ut ferre queamus. Deprimit nos uſq; ad infernum. Lex enim, inqt Paulus, operatur iram & occidit. Quid igit̃ fieri debet, ut reuiuiſcamus, & è monumẽto liberemur? Primũ, lapis remouẽdus eſt. Tollite, inquit Chriſtus, lapidẽ. Quid ergo eſt remouere lapidẽ? Quod ſi obſeruauerimus uerba Marthę, cum dicit, Dñe, iam olet, haud obſcure ſignificat, q̃ in hoc allegorico exponẽdi genere, lapidẽ remouere nõ ſit decalogum abrũcere aut contẽnere, ſed ſit obſcuritatẽ decalogi illuſtrare, & decalogũ recte explicare, ac pſpicue iuxta ſententiã ſpũs ſancti explanare. Quod ſi fiat, dubium nõ eſt, qn quẽadmodum Martha dicit, Lazarum remoto lapide offenſurę fœtore ſuo oẽm circumſtãtem turbã, ita reuelato decalogo, teterrimus odor pc̃ti ex hoie exhalet. Per legẽ em̃ agnitio pc̃ti. Et ueniẽte mãdato, pc̃tm̃ reuixit. Vbi aũt pc̃tm̃ reuelat̃, ibi late ſpargit̃ abominabilis fœtor uſq; ad cœlũ et in terra, tã eorã deo, q̃ inter hoies. Nihil enim eſt abominabilius pc̃tõ. Et tm̃ ho-

Rom. 5.

Ephe. 2.

mĩnes eo ſunt ingenio, ut niſi peccatum agnoſcant, & fœtorẽ eius manifeſte ſentiant, non quęrant medicinam, aut peccati remiſſionem. Quare ad recuperandam uitam, primum omnium neceſſarium eſt, ut lapis à monumento remoueatur, hoc eſt, ut per decalogũ agnoſcamus fœtorem & grauitatem peccati noſtri. Deinde, ut in excitando Lazaro, nõ ſatis fuit, lapidem remouere, ſed addita eſt uox Chriſti, qua Lazarus è monumento ad uitam reuocatus eſt, ita poſt agnitionem peccati, neceſſarium eſt, ut audiamus Euangelion Ieſu Chriſti, quo docemur Ieſum Chriſtum eſſe peccati noſtri expiatorem, & donare nobis ſuam iuſtitiam. Qua Euangelĩ uoce, ſi ei fidem adhibuerimus, ita reuiuiſcimus, ut iam non ſimpliciter ſimus homines, ſed filĩ dei, & hæredes omnium cœleſtium bonorũ. Sed hoc interim non eſt prętereundum, ꝙ etſi Lazarus fuit uere à morte reſuſcitatus, tamen prodĩt uinctus adhuc faſcĩjs ſepulcralibus, quas debuit ſoluere & abĩjcere, ut expedite potuerit ambulare, ita poſtꝯ nos reuiximus per Euangelion Chriſti, reputamur quidem coram deo toti iuſti propter Chriſtum, uincti autẽ adhuc ſumus reliquĩjs carnis & peccati, tanꝯ faſcĩjs ſepulcralibus. Hę certe ſunt ſoluendę, ut poſſimus rectè & expedite incedere. Soluuntur aũt, cum in hoc ſtudiũ incumbimus, ut non obediamus cupiditatibus peccati, & ut mortificemus opera carnis per ſpiritum. Quare admoueamus manus noſtras, & accommodemus membra noſtra ad obediendũ uerę iuſtitię, ad quã reſuſcitati ſumus, ut in nouitate uitę, ad cœleſte regnũ ambulemus per Ieſum Chriſtũ Dñm noſtrũ, qui eſt unà cum patre & ſpũ ſancto deus bñdictus in ſecula, Amen.

HOMILIA V.

Miranda res eſt, ꝙ Lazarus, ꝙ quatriduo in monumento mortuus iacuerat, à morte ſit excitatus, ſed magis pene mirandum eſt, ꝙ pontifices & phariſæi ludæorũ ex tanto miraculo non ſint ab impietate ſua ad agnoſcendũ uerũ Meſſiam excitati. Poſtꝯ enim Ieſus manifeſte reuocaſſet Lazarũ ad uitam, tantã conſecutus eſt auctoritatem, ut maxima hoĩm multitudo iudicaret doctrinam eius eſſe ſacroſanctam & cœleſtem, ac ſentiret ipſum eſſe uerũ Meſſiam, Pontifices autẽ & phariſęi pergunt ſuo more non ſolum uirulento odio Ieſum proſequi, ſed etiã crudelia cõſilia inter ſe de ipſo interfitiẽdo cõferre. Veniamus igiẽ in ſenatum eorũ, (patefecit eñ nobis fores eius Euãgeliſta) ut cognoſcamus, q̃ fuerint cõſilia ipſorũ aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtũ eius. Congregauerunt (inqt) pontifices & phariſęi Conciliũ, ac dicebant: Quid facimus, ꝙa hic hõ multa ſigna ędit? Si permiſerimus eũ ſic, oẽs credent ei. Venientꝯ Romani & tollent tum

lent tum locum noſtrum, tum gentem. Principio conſiderandum eſt, ꝙ ad deliberandum de Ieſu conuenerit Senatus non abiectorum hominum, ſed ſummorum Pontificum & phariſęorum. Euangeliſta uocat συνέδριον, quod Iudęi corrupte dicunt Sanhedrin. Hic fuit conſeſſus ſummorum Iudicum in Iſrael. Nam quemadmodum in quouis regno ſua ſunt in rebus ciuilibus extrema iudicia, aut ut uocant, conſiſtoria, quorum ſententię habentur ita inuiolatę, ut ab ipſis ad alia iudicia non liceat appellare, ita in Iſrael erat Senatus Synedrĩ, cuius iudiciũ tam ſacroſanctum habebatur, ut crederetur uulgo, non eſſe humanum ſed diuinum. Quare non eſt ſentiendum, ꝙ hoc concilium fuerit temerarium quoddam obſcurorum & priuatorum hominum conuenticulum, ſed fuit Synodus clariſsimorum in Iudaiſmo Pontificum ac principum, penes quos erat maxima omnium in ſua gente autoritas. De qua re idcirco uos admonere uolui, ut cum audiamus ſummos pontifices in populo Dei congregare concilium aduerſus Chriſtum, non offendamur, ſi idem noſtris temporibus accidere uideamus, nec moueamur cuiuſuis hominis uel autoritate, uel poteſtate, ut ueritatem Euangelĩ ex ipſis Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis cognitam, deſeramus. Deinde Pontifices & phariſęi conueniunt in Senatum, deliberaturi non de aſini, quod aiunt, proſpectu, ſed de ſumma gentis ſalute, ne quid detrimenti reſp. eorum acciperet. Nam in hac deliberatione tantum momenti ſitum fuit, ut ſi Pontifices de re propoſita recte ac pie definĩſſent, ac conſtituiſſent, conſeruaſſent totam rempub. ac ueram populi ſalutem. Nunc autem quia crudelia & impia conſtituunt aduerſus Ieſum Chriſtum, ſeruatorem noſtrum, non ſolum cõĩciunt ſe & gentẽ ſuam in extremas calamitates huius ſeculi, ſed etiam in perpetuam internitionem, ac fiunt autores, ut non tantũ auferatur à Iudęis regnum terrenum, ſed etiam regnum cœleſte, & ut Iudęi exhęredentur à Deo, ne ſint amplius populus Dei. Quare hoc Synedrion non eſt oſcitanter percurrendum. Quid facimus? inquiunt. Hic homo niſi prouideamus, autor erit internitionis totius Iudaicę gẽtis. Comparat ſibi magnã autoritatem miraculis ſuis. Qua ex re cõparabit etiam ſibi exercitũ populi, Quod cum factũ fuerit, nihil aliud reliquum eſt, q̃ ut Romani iterꝝ quantis poſſunt uiribus nos ut ſeditioſos & defectores inuadant, & deleant non hanc urbem tm̃ ſed etiã uniuerſam gentẽ. Obſtandum igit̃ eſt principĩs, ut rempub. noſtram ſaluã conſeruemus. Quis aũt hoc propoſitũ Pontificũ dãnaret? Magna em̃ pietas eſt, pro ſalute patrię excubare. Sed quales quales uideant̃ hi Pontifices, certe in hac deliberatiõe deſignant grauiſſima pcta. Vnũ pctm̃ eſt, ꝙ ante deliberent de opprimẽdo et pdẽdo Ieſu, q̃ cognoſcãt cauſã eius. Quale eſt, ſi deliberet̃ de ſupplicio hoĩs, de

Sanedrin Iudæorum.

quo nondum constat, utrum sit nocens, an innocens, sacrilegus ne, an incendiarius. Quis non dicat hoc esse prępposterum, & peruersum iuditium? Multa, inquiunt, signa hic homo facit. Recte. Accipimus uestram confessionem. Vos ipsi testes estis, quod Iesus multa & magna miracula uere ædiderit. Cur ergo dubitatis, quid sit faciendum, nimirum hoc erat officium bonorum uirorum, ut ex his cœlestibus ac diuinis miraculis excitarentur ad habendam fidem doctrinę Iesu. Miracula enim sunt testimonia doctrinę. Ex doctrina autem Iesu facile cognosci potuit, quod ipse sit uerus Messias, prędsertim cum præter miracula, omnes etiam alię circumstantię, quas prophetę de genere, de matre, de loco natiuitatis, & de tempore aduentus Messię prędixerunt, in hunc Iesum conuenirent. Verus autem Messias est adorandus, & omni officiorum genere colendus. Quare cum pontifices interrogarent seinuicem, quid faciant, pius quispiam senator aut pontifex, facile potuisset respondere, doctrinam Iesu miraculis confirmatam esse, ideoq; adhibendam ei fidem, & ipsum iuxta doctrinam eius, uerum Messiam agnoscendum. Etsi autem fieri potuit, quod in hoc concilio adfuerint Nicodemus & Ioseph, de quibus scriptura testatur, quod non consenserint in consilium pontificum, tamen impij prævaluerũt (sic enim fere fieri solet, ut maior pars uincat meliorem) & non hoc egerunt, ut cognosceretur caussa Iesu, sed ut deliberaretur de tollendo Iesu. Hoc est peccatum non imprudentiæ tantum, sed etiam temeritatis & crudelitatis. Alterũ pctũm est, q̃d etsi cognouerunt, aut si nõ cognouerũt, certe cognoscere debuerũt, hunc Iesum esse uerũ Messiã, & maiestatẽ Messiæ diuinitus ei traditã esse, inuidia tamen & odio aduersus ipsum cæcati, conantur quoquo modo possunt, maiestatem Messiæ ab ipso auferre, & eum opprimere. Hoc autem non est simpliciter peccare, sed bellum aduersus deum suscipere. Quod cp̃ fœliciter promoueat, exemplum horum pontificum docet. Conati sunt à Iesu auferre maiestatem Messiæ, sed eo ipso Iesus maiestate sua illustratus est, ipsi autem amiserunt nõ solum suam in terris maiestatem, sed etiam suam in cœlis salutem. Quæ res non tantum auditu est percipienda, & mente cogitanda, sed in usum transferenda, uidelicet, ut hoc exemplo admoneamur, ne alterius commoda, quæ uidemus ei diuinitus cõtingere, conemur odio, inuidia, & malis artibus impedire, sed potius ex caritate eum iuuare. Sic em̃ fiet, ut fructus eorũ cõmodorũ non solũ ad illũ alterũ, sed etiã ad nos ipsos diuina clementia perueniat. Tertium peccatum est, cp̃ sentiant nullam fore prosperam fortunam in Israel, si doctrina Iesu, quem negare non potuerũt esse uerum Messiam, promoueat. Venient, inquiunt, Romani, & tollent tum locum tum gentem nostram. Magna hæc est diuinarum promissionum obliuio

obliuio & impietas. Extant enim perſpicuę promiſſiones de Meſſia, ꝙ afferat benedictionem, hoc eſt, rerum proſperitatem, ꝙ dominatu rus ſit á mari uſq; ad mare, ꝙ reges ſint eum adoraturi, ꝙ gentes ſint ei ſeruituræ. Ac manifeſtum eſt, ꝙ quicquid hactenus fœlicitatis in terra contigit Iudęis, hoc contigerit eis propter Meſſiam. Dedit enim deus poſteris Abrahę terram & regnum Canaan, dedit eis uictoriam aduerſus hoſtes, ut eſſet certa gens, in qua conſeruarentur promiſſiones de Meſſia, ex qua Meſſias naſceretur, & in qua Meſſias Euangelion ſuum prędicaret, nec abſtuliſſet ab eis deus hęc benefitia, ſed potius cumulaſſet, ſi non tam crudeliter & impie abieciſſent Meſſiam. Nunc autem pontifices contemptis his omnibus promiſſionibus & benefitijs dei de Meſſia, uociferantur ſibi á Romanis extremam imminere internitionem, nec ullam eſſe reliquam fœlicitatem, ſi doctrina Ieſu, qui erat Meſſias, obtineat. Quid eſt impietas & ingratitudo, ſi hęc non eſt? Non exiſtimes autem, pontifices tantum hac in parte peccaſſe. Vulgare hoc eſt peccatum, ꝙ homines metuant, ne ſi agnoſcant Euangelion Chriſti, Romani ueniant, & tollant locum ac gentem, interim autem pollicentur ſibi ſecuritatem, ſi contemnant Chriſtum. Alij metuunt, ne ſi in negotiatione ſua uera dicant, & iuſta agant, Satan conijciat ipſos in paupertatem, interim uero ſperant magnas diuitias, ſi dederint operam impoſturis. Alij metuunt, ne ſi impijs mandatis principum ſuorum non obediant, neceſſe habeant omnes ſuas fortunas una cum uita amittere, ſed interim promittunt ſibi omnem in impietate fœlicitatem. Itaq; uulgare eſt, ꝙ homines metuant extrema mala in uocatione dei, non metuant autem ea in uocatione Satanę. Quis eſt hic peruerſus metus? quæ prępoſtera ſecuritas? Fieri enim non poteſt, ut ibi ſit infœlicitas, ubi eſt fauor & protectio dei. Nec fieri poteſt, ut ibi ſit fœlicitas, ubi dominatur Satan, & deus iraſcitur. Deus autem fauet pietati & iuſtitię, ac tuetur eos, qui ſectantur uocationem dei. Impietati uero & iniuſtitię iraſcitur, ac punit eas ſeueriſſime. Quare etſi impietas aliquandiu uidetur fœlix, & pietas infœlix, tamen nihil certius eſt, ꝙ quod bene erit, quemadmodum Salomon ait: timentibus deum, his qui uerentur faciem eius. Audiuimus ſenatores huius Synedrij, audiamus nunc Preſidem eius. Vnus autem ex ipſis Caiaphas nomine, cum eſſet Pontifex anni illius, dixit eis: Vos neſcitis quicquam, nec perpenditis, ꝙ expedit nobis, ut unus homo moriatur pro populo, ac non tota gens pereat. Hoc autem á ſemetipſo non dixit, ſed cum eſſet Pontifex anni illius, uaticinatus eſt, ꝙ Ieſus moriturus eſſet pro gente, & non tm̃ pro gente, ſed ut filios dei, qui erant diſperſi, congregaret in unũ. Initio pauca q̃dam de Caiapha dicenda ſunt, deinde pcurremus ſententiã eius. Euan-

Ecclesiast. 8.

geliſta aliàs dicit Caiapham fuiſſe generum Annę, & hoc anno ſummum in Iudaiſmo pontificem. Nam quemadmodum Ioſephus ſcribit, Valerius Gratus, Romanus in Iudæa p̃ſes, abiecit ab officio pontificatus Symonem, & inſtituit pro eo Ioſephum Caiapham. Iam em̃ Iudęorum res ambitione principum in eam fortunam deuenerat, ut ſummi pontifices ſingulis pene annis pro libidine Romanorum p̃ſidum mutarentur. Magnum id argumẽtum erat, finem Aaronici pontificatus inſtare, & mutationem Iudaicarum rerum imminere, adeoq; uerum pontificem, non ſecundum ordinem Aaron, ſed ſecundum ordinem Melchiſedec inſtitutum, prędſto adeſſe. Cum igitur Ioſephus Caiaphas hoc anno, quo Ieſus Chriſtus crucem ſubiturus erat, ſummũ pontificatũ adminiſtraret, & in Concilio p̃ſideret, primũ reprehendit pro ſua autoritate aliorę inſcitiã et incogitantiã, deinde exponit ſuam ſentẽtiã, Vtilius, ingens, eſt, ut unus hõ occidat, q̃ ut tota gens pereat. Ioannes dicit hanc ſententiã eſſe prophetiã: Cum eſſet, inquiens, pontifex anni illius, prophetauit. Ergo ne, quicquid dixerint pontifices, eſt prophetia, & uerbum dei? Et quemadmodum luriſconſulti de principe dicunt, Quod principi placuit, legis uigorem habet, ita ne de pontifice dicendum erit, Quod pontifici placuit, prophetiæ & uerbi dei uigorem habet? Minime omnium. Alia enim res eſt politicus princeps, alia Eccleſiaſticus pontifex. Principes politici ſua habẽt iura ſtatuendi de rebus ciuilibus, quæ tamen in quouis regno certis modis ſunt aſtricta. In adminiſtratione autem rerum ſacrarum, & diuini cultus, perſpicue dicitur, Quod prędcipio tibi, hoc tantum facias Domino. Nec addas quicq̃ nec minuas. Nec obſcurum eſt, q̃ multi fuerint in Iudaiſmo impij pontifices & ſacerdotes, qui à ſpiritu ſancto tam alieni fuerunt, ut impietatem ſuam publice declarauerint, de qua re extant manifeſta teſtimonia in Hieremia, & in alijs prophetis. Quare cum Ioannes dicit: Caiapham prophetaſſe, q̃ eſſet pontifex anni illius, non ſignificat ſpiritum prophetię pontificatui ita alligatum eſſe, ut quicquid pontifex dicat, ſit diuinum oracullum. Sed ſignificat deum fauere miniſterio à ſe inſtituto. Etſi enim Caiaphas fuit uir impius, tamen pontificatus, quo functus eſt, erat officium diuinitus inſtitutum. Quare deus ponit in ore eius uerba prophetica, ut declararet pontificatum per ſe eſſe legitimum & diuinum miniſterium. In gubernatione reip. ciuilis ſępe ſolent eſſe crudeles tyranni, & tamen quia magiſtratus eſt ordinatio dei, ſalus reip. multo melius per eos conſeruatur, q̃ per clementiſſimos ſeditioſos. Deus enim, etſi damnat crudelitatem tyranni, tamen honorat legitimum eius officium, & confert per ipſum benefitia reipub. ut homines diſcant diuinas ordinationes non eſſe temere turbandas. Ad eundem modum, Aaroni-

cus pontificatus in Iudaismo fuit ministerium diuinitus institutum. Caiaphas igitur etsi uir alioqui impius, tamen quia fungebatur hoc ministerio, protulit diuino beneficio uerba prophetica de uero pontifice Iesu Christo, ut quemadmodum hoc Caiaphę oraculo tota uetera sacrificiorum ratio in unum Christi sacrificium translata, & in eo consummata est, ita & tota pontifitia dignitas transferretur in unũ & solum Iesum Christum, seruatorem nostrum. Sed exemplo Caiaphæ non possunt se tueri Romani pontifices. Magnum enim est discrimen inter pontificatum Romanum, quem papatum uocant, & Aaronicum. Hic est institutus à deo, ille est cõfictus ab hominibus. Hic fuit institutus ad exemplar Christi, ille administratur aduersus Christum. Hic regibus fuit suo modo subiectus, ille effert se non solum supra reges in terris, sed etiã supra angelos in cœlis. Solet em̃ his mandare, ut animas transferant ex igni purgatorio in cœlum. Hic non habuit potestatem mutandorum sacrorum, quę uerbo dei instituta erãt, ille arrogat sibi potestatem mutandarum legum humanarum & diuinarum. Quare Romani pontifices non possunt sibi autoritate pontificatus sui aliquem spiritum prophetiæ, exemplo Caiaphæ polliceri. Sed sumemus nunc in manus uerba Caiaphę. Expedit, inquit, nobis, ut unus homo moriatur pro populo, ac non tota gens pereat. Hęc uerba sunt quidem prophetica, sed aliter intelligit ea Caiaphas, aliter spiritus sanctus. Itaq; habes duplicem sententiam. Vna est Caiaphę, qui sentit, ꝙ utilius sit unum hominem, quamuis innocentem occidere, q̃ totam gentem periculo obiicere, adeoq; uult facienda esse mala, ut eueniant bona. Hæc est prudentia in hoc seculo usitatissima. Ioram filius Iosaphat, rex Iudę, metuit, ne si fratres eius superstites essent, nulla foret regni tranquillitas. Quare iudicauit utilius esse, quatuor aut quinq; uiros, quamuis innocentes, & fratres suos, interficere, q̃ tot millia uirorum, mulierum & infantium periculis belli exponere. Magistratus metuit, ne si aduersus hominem diuitem ac potentem pro uidua, quæ iustam habet causam, iudicet, seditio in urbe per factiosos diuitis cognatos & affines concitetur. Existimat igitur utilius esse rei pub. ut una uidua paciatur iniuriam, q̃ ut tota urbs in magnum discrimen adducatur. Paterfamilias metuit, ne si iuste negocietur, familia eius necesse habeat esurire & algere. Itaq; sentit magis expedire, ut aliquid ex opibus unius aut alterius alieni hominis per impostu̇ras detrahat, q̃ ut tota sua familia famem paciatur. Hæc uidetur quidem magna esse prudentia, sed impiissima & pernitiosissima. Peccato enim non propulsatur periculum, sed potius conflatur, & augetur. Quomodo enim posset peccatum esse fœlix, cum deus, a quo solo est omnis fœlicitas, peccatum summo odio prosequatur? Considera mihi e-

Aheronici & Romani pontificatus collatio.

2. Paralip. 21

peccato non propulsatur periculũ, sed potius augetur

Si quis sentiat magis expedire, ut aliquid ex opibus unius aut alterius, detrahat, quo familia alatur, quam iniusto negocietur, & eundem periculo mortis exponat, hic idem sunt, quod hic Caiphas

uentum huius Concilij, de quo in præsentia loquimur. Pontifices uo lunt propulsare cęde innocentis uiri periculum deuastationis à sua regione, sed hoc ipso adducunt se & suam regionem in extremum periculum. Caue igitur ne facias mala, ut eueniant bona, sed potius facias bona, ut euites mala. Altera horum uerborę sententia est spiritus sancti, quam & Ioannes recitat. Significant enim, ꝙ Iesus moriturus esset pro gente, uidelicet Iudaica, & non solum pro hac gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum ex omnibus gentibus. Hic ergo primum obserua usum & fructum passionis ac mortis domini nostri Iesu Christi. Mors enim eius, non est talis mors, qualis est aliorę Sanctorum. Etsi ẽ horum multi occisi sunt ab impijs crudeliter, & contra omnia humana & diuina iura, tamen mors eorum, non fuit expiatio peccatorum coram Deo. Sola autem mors Christi habet hanc dignitatem & maiestatem, ꝙ expiauerit coram Deo pcta hominũ, & placauerit iram Dei. Deinde beneficium mortis Christi non pertinet tantum ad Iudęos, sed ad omnes populos & nationes in uniuerso orbe terrarum. Non pro gente tantum (inquit) hoc est, non pro Iudęis tantum, sed pro omnibus, qui sunt inter alias gentes, & credunt Euangelio eius. Prętera, uocat hoc loco filios Dei, eos, qui credunt in Christum. Vt congregaret (inquit) filios Dei. Si autem credentes in Christum sunt filij Dei, manifestũ est, ꝙ sint hęredes Dei, & cohæredes Christi. Quid igitur credenti in Christum deesse potest? Esurit nunc, alget, sitit, dolet, & moritur. Sed habet hæreditatem cœlestem, quam, si in Christo cõstiterit, nec fames, nec frigus, nec dolor, nec mors ipsa, auferre possunt. Postremo, quod ait. Vt filios dei, qui dispersi erant, cõgregaret in unum, significat, ꝙ una sit ecclesia filiorum Dei in uniuerso mundo, quæ ecclesia non tunc dicitur in unum congregari, cum homines coguntur unũ Romanum Pontificem pro capite ecclesię agnoscere, sed congregatur in unum, cum in uniuerso mundo prędicat idem Euangelion Apostolicum de Iesu Christo, & cum ex Euangelio unus solus Iesus Christus pro uero nostro seruatore agnoscitur. Ecclesia enim generalis, quam uocant Catholicam, non est illa, quę sine omni recto iudicio amplectitur ueteres ac nouas impietates Pontificum, sacrificulorum & Monachorum, sed quæ ex uera fide amplectitur piam doctrinam Euangelij de Iesu Christo, traditam ab Apostolis. Quare, etsi his temporibus multi proscripti sunt per Pontifices à Romana ecclesia, tamen si credunt Euangelio Christi, & sectantur uocationem eius, non sunt proscripti à uera Catholica ecclesia, in qua tantisper manent, ac beneficijs eius fruuntur, dum non abnęciunt Iesum Christum, unicum nostrum seruatorem. Sed audiamus nunc huius Concilij definitionem, seu ut nunc loquuntur,

Ecclesia catholica quæ sit.

quuntur, Receſſum. Ab illo ergo die conſultabant inuicem, ut interficerent eum. Definiunt Ieſum Chriſtum eſſe occidendum, quoquo modo id fieri poteſt. Hoc autem decretum non eſt oſcitanter conſiderandum. Etſi eñ hactenus multi Iudæi contẽpſerunt Ieſum, nec uoluerunt eum pro Meſsia ſeu Chriſto agnoſcere, tamen peccatum priuatorum hominum non ſolet imputari communitati gentis. Nunc autem abñciunt & damnant Ieſum Chriſtum hi, qui habebant publicã gubernationem totius Iudaicę gentis. Quare ut hi incipiunt ab hoc Concilio cogitare de opprimendo & interficiendo Ieſu Chriſto, ita uicíſsim Deus cogitat ab hoc tempore hanc Iudaicam gentem abñcere, & in ipſis implere, quod iam ante à Prophetis dictum eſt. Moſes dixit, Deum, qui te genuit dereliquiſti, & oblitus es domini creatoris tui. Vidit DOMINVS & ad iracundiam prouocatus eſt, quia prouocauerunt eum filñ ſui & filiæ. Et dixit. Abſcondam faciem meam ab eis, & conſiderabo nouiſsima eorum. Generatio enim peruerſa eſt, & infideles filñ. Ipſi me prouocauerunt in eo, qui non erat Deus, & irritauerũt in uanitatibus ſuis. Et ego prouocabo eos, in eo, qui non eſt populus, & in gente ſtulta prouocabo eos. Et Dauid. Effunde ſuper eos iram tuam, & furor irę tuę comprehendat eos. Fiat habitatio eorum deſerta, & in tabernaculis eorum non ſit, qui inhabitet. Quid multa? Teſtatur tota ueteris Teſtamenti ſcriptura, ꝙ Deus abiecturus ſit electum ſuum populum, propterea ꝙ ipſi abiecturi ſint electum filium ſuum Ieſum Chriſtum. Quæ res cum manifeſte ſit in ludęis impleta, agite, amiciſsimi, fruamur aliena inſania, obediamus diuinę uocationi, agnoſcamus Euangelion Chriſti, ut iuſtificati ex fide, ueram ſalutem conſequamur per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA VI.

VIDIMVS in eo miraculo, quo Lazarus à mortę excitatus eſt, diuinam potentiam & maieſtatem DOMINI noſtri Ieſu Chriſti, uideamus nũc in ea fuga, qua Ieſus ſe ad ciuitatem deſerti recepit, humanã ipſius impotentiã & humilitatẽ. Poſtquam eñ Pontifices non ſolum cogitarunt, ſed etiam decreuerunt Ieſum interficiendum, & mandarũt, ut quiſquis cognouiſſet, ubi eſſet, indicaret, quo comprehenderetur, Non iam propalam, (inquit Euangeliſta) ambulabat inter ludęos, ſed abñt illinc in regionem iuxta deſertum in ciuitatẽ, quę dicitur Ephraim, & ibi uerſabatur cum diſcipulis ſuis. Admirabitur ergo quiſpiam, quid Chriſto ac

ciderit, ꝙ cum antea publice prędicauerit se esse uitam & resurrectionem, & cōprobauerit illud excitatione Lazari à morte, nunc autē ita metuat insidias Pontificum & phariſęorum, ut etiam fugiat, & sese in ciuitatem deserti abdat, Num qui fuerat paulo ante uictor mortis in Lazaro, non potuit esse uictor insidiarum, in Pontificibus? Potuit sane, sed qui susceperat propter nos humanam substantiam, suscepit etiam propter nos humanas imbecillitates. Cum Christus, inquit Paulus, esset in forma Dei, non rapinā arbitratus est, ut esset ęqualis deo, Sed inaniuit semetipsum, forma serui sumpta, in figura hominū constitutus, & figura repertus ut homo. Quę aūt est forma serui? quæ est figura hominum? Seruus metuens uerbera dñi sui, fugit & abscondit se in occultum locum. Homo inermis metuens insidias aduersariorū, solet sese è manibus, & ex oculis eorū alió conferre, ut saluti suę consulat. Quare, cum Christus acceperit formam hominis, adeoꝙ serui hominis, fugit & ipse suos aduersarios, cum tamen potuerit uno nutu oēs perdere. Fugit aūt, non ut peccet, non ut uoluntati Dei, qua ad subeundā crucem & mortem uocatus erat, obsisteret. Paulo post enim, cum tempus esset, non solum reuertitur, uerumetiam tradit se aduersarijs captiuum, percutiendum & occidendū. Sed fugit p̄cipue propter duas causas. Altera est, ut sua experientia edoctus, meticulosis suc curreret. Non habemus, inquit Apostolus, Pontificem, qui non possit affici sensu infirmitatum nostrarū, sed tentatum per omnia, iuxta similitudinem absꝙ pc̄tō. Altera est, ut in sua persona ostenderet, quale sit regnum suum, in membris suis, dum adhuc in hoc seculo uitam agunt. Multa em̄ prędara scripta sunt de ijs, qui Christum agnoscunt, & eum obedienter suscipiunt. Esaias ait: Venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te, & adorabunt uestigia pedum tuorum oēs qui detrahebāt tibi. Et Hieremias: In diebus illis saluabitur Iuda, & Israel habitabit confidenter. Has & alias id genus promissiōes possent hi, qui credūt in Christum sic intelligere, perinde ac si Christus deberet in ipsis, in hoc corporali seculo tam potens esse, tamꝙ fortis, ut essent externa maiestate cunctis hostibus suis formidabiles, nec ipsi fugerent unquam suos aduersarios, sed potius aduersarij fugerēt ipsos. Christus aūt dānat hunc sensum sua fuga, & cū neꝙ discipulus sit supra p̄ceptorē, neꝙ seruus supra dñm, significat, ꝙ quēadmodū in sua persona tā imbecillis est, ut nunc quidem fugiat, postea aūt capiat, crucifigatur, & interficiatur, ita uelit & in membris suis tam imbecillis esse, ut aduersarios suos metuāt, & fugiant, ac si non semper ab ipsis occidant, tñ necesse habeant uel tandē mortis tyrannidem subire.

Christi fuga.

Quare nō admiremur in aduersis, ꝙ non sentiamus externū auxiliū Dei, ꝙ Deus nō perdat aduersarios nostros fulmine, ꝙ Christus nō eripiat

eripiat nos admirabiliter è manu aduersariorum, sed cogitemus, q̄ quēadmodum Christus fuit in hoc seculo imbecillis in sua p̄sona, ita etiā uelit adhuc in membris suis imbecillis esse. Sed quid? Num hæc imbecillitas Christi est p̄petua? Nihil minus, Quem enim uidemus nūc insidias aduersariorū fugere, & postea capi ac mori, eum uidebimus paulo post, clarissimā uictoriā à morte reportare, in cœlestē sublimitatem extolli, & ad dextram Dei sedere, ac oīa tam in cœlo q̄ in terra sibi subiicere. Sicut aūt non fuit perpetuo in sua persona imbecillis, ita nō est p̄petuo in mēbris suis imbecillis. Sed seruabit ea ut potent, sic & opportune. Si cōmortui sumus, inqt Paulus, & cōuiuemus, si sufferimus, & cōregnabimus. Et iterū: Nostrū politeuma est in cœlis, unde & seruatorē expectamus dīm Iesum Christū, qui transfigurabit corpus nostrū humile, ut conforme reddat corpi suo gloriōso, secundum efficaciā, qua potest sibi subiicere oīa. Quare in imbecillitate nostra nō sunt defigendi oculi in externa rerū spectacula, quæ cum uideant horribilia, sollicitare nos solent ad abiiciendam omnem spem salutis, sed defigendi sunt in maiestatē Christi, quam recepit secum omnibus iis, qui in ipsum credunt, communicaturum. Instabat autem Pascha Iudæorum, & ascenderunt multi Hierosolymam è regione ante pascha, ut purificarent se. Hoc est illud pascha, quo Christus postea mortem subiit. Non est autem opportunum nec necessarium, ut hoc loco totam Iudaïci paschæ rationem explicemus, quo Israelitæ uescebantur agno paschali. Dicamus tamen quędam de purificatione, cuius hic fit mentio. Nam in esu agni paschalis, nullus datus est locus immundis et impuris. Habebant aūt immūdi, qui uel nō erant circumcisi, uel tetigerant morticina, uel laborabāt impuro morbo aut fluxu, denicq̄ cōtrahebat immundicies in lege Mosaïca multis aliis rebus, quas non est opus hoc loco cōmemorare. Quod enim ad esum agni paschalis attinet, arcebant ab eo incircūcisi, quēadmodum scriptum est in Exodo cap. duodecimo: Si quis (inquit) circūcisus nō fuerit, nō uescetur ex eo. De aliis aūt immundis scriptum est in Numeris, cap. nono, Tanta enim seueritate obseruatum est, ut nō nisi mundi uescerentur agno paschali, ut lex maluerit celebrationē festi paschę reiicere in secundū mensem, q̄ ferre, ut immūdis daretur locus in esu agni paschalis. Et cum Ezechię temp̄ibus contingeret, ut ne in secundo quidē mense oēs mundi essent, necesse habuit Ezechias immūdos publica oratiōe expiare ac sanctificare. Orauit, inqt scriptura, pro eis Ezechias dicēs. DOMINVS bonus p̄piciabitur cunctis, qui in toto corde requnt Dīm deū patrū suorū, & non imputabit eis, q̄ minus sanctificati sunt. Porro sanctificatio et purificatio in lege fiebat uariis cerimoniis. Incircūcisus necesse habebat circūcidi. Leprosus, mūdaba-

Christi imbecillitas.

Agni paschalis esum.

2. Paral.

De purificatione Judeor

tur ſacrificijs & aſperſiõe ſanguinis. Alij mundabantur aqua expiationis, de qua eſt in Numeris cap. decimo nono. Quod cũ ita ſe haberet in lege Moſaïca, non eſt nunc obſcurum, qd ſibi uelit, ꝙ Euangeliſta hoc loco dicit, multos ludæos aſcẽdiſſe ante feſtũ paſchæ ad Hieſm, ut ſe purificarẽt, uidelicet hoc egerunt, ut ab immunditia ſuis ritibus ſanctificati, redderent mundi & idonei ad ueſcendum agno paſchali. Sed quẽadmodũ eſus agni paſchalis fuit cerimonia per ſe nec iuſtificãs nec ſanctificans ueſcentẽ, ita nec externus ille & Moſaïcus ritus purificationis emundabat hoïem corã deo. Primum em̃ hæc cerimonia erat tm̃ ciuilis q̃dam mundicies, ꝓpter quã dabat ei, qui ante immundus iudicatus fuerat, locus in publica eccleſiæ cõgregatione. Deinde adũbrabat uerã emundationẽ, quæ fit per fidẽ ꝓpter ſolũ Ieſum Chriſtum. Veſci em̃ agno paſchali, eſt frui bñficijs Chriſti, qui eſt uerus agnus paſchalis. Bñficia aũt Chriſti ſunt, remiſsio pctõrum, iuſtitia, liberatio, ſalus, ꝓpetua uita & felicitas, q̃bus certe nemo frui poteſt, niſi fuerit antea purificatus & ſanctificatus. Sanctificamur autem tribus p̃cipue reb. Vna eſt, agnitio ſordium, hoc eſt, pctõrum noſtrorum. Ergo, qui aut putãt ſe meritis ſuæ iuſtitiæ ſanctos, aut impudent peccãt, nec uolunt ꝓpter pctã reprehendi, ſed defendunt ea, hi non ſunt idonei ad eſum ueri agni paſchalis, & nõ fruunt bñficijs Chriſti. Altera eſt fides in Ieſum Chriſtum, ꝙ ꝓpter hunc ſolum reputemur corã deo iuſti, & mundi à ſordibus pctõrum. Ergo, qui contẽnunt Ieſum Chriſtũ, nec obediunt Euãgelio eius, hi non ſunt p̃parati ad ueſcendum agno paſchali, hoc eſt, ad fruendum bñficijs Chriſti. Tertia eſt, honeſtas uitæ ex ſpiritu Chriſti. Hæc honeſtas etſi per ſe non ſanctificat hoiem corã deo, tm̃ ubi eſt uera fides in Chriſtum, ibi neceſſario ſequitur honeſtas uitæ, quæ etiã deo grata eſt propter Chriſtũ. Ergo, qui gloriant nomine Chriſti, & tm̃ pergunt conſceleratã uitam agere, hi non ſunt idonei, ut edant agnum paſchalẽ, & fruant bñficijs Chriſti. Non eſt aũt uno tm̃ tempe agnoſcendum pctm̃, credendum in Chriſtum, & uiuendũ honeſte, ac pie. Sed hoc eſt officium noſtræ, ꝙ toto uitæ noſtræ tempe agendum erit. Quare tota mẽte in hoc ſtudium incumbendum eſt, ut q̃q̃d id eſt officij, diligentiſsime faciamus, q̃ det nobis locus in eſu cœleſtis agni. Sed reuertamur ad ludæos. Quærebant ergo
,, Ieſum, & colloquebant inter ſe, in templo ſtantes. Quid uidet uobis,
,, ꝙ non uenerit ad diem feſtum? Vt ſunt uaria hoïm ingenia, ita uaria ſunt ſtudia eorum, qui quærunt Ieſum. Alij quærunt eum, nouitatis ſtudio, ut uideãt illum, quẽ audiuerunt mortuos excitare, Alij, ut prodãt eum pontificibus et phariſæis. Alij, ut hac occaſione exprobrent populo ſuã credulitatẽ, qui ſentiebant Ieſum eſſe uerum Chriſtum. Pontifices

fices em̃ non ſolum decreuerãt ſe interfecturos Ieſum, ſed etiã ędide-
rant mandatũ, q̃ iubebãt indicari, ubi Ieſus eſſet, ut cõprehenderetur.
Cum aũt Ieſus non ueniret ad Hieruſalem eo tpe, quo alĩ, ante diem
feſtum paſchę, arripiunt occaſionẽ calumniãdi eum, & ſignificandi
populo, cp non poſsit eſſe uerus Meſsias. Stant em̃ in templo, quaſi
iã uiciſſent, & dicunt: Quid uidetur uobis, cp non uenerit ad diem fe
ſtum? Hoc autẽ uolunt dicere. Quid? Vos qui è uulgo eſtis, creditis
hunc Ieſum eſſe Meſsiam, Sed ecce uobis eum. Metuit, fugit, latet, nõ
audet prodire in lucẽ. Si eſſet uerus Meſsias, qs poſſet ei obſiſtere?
qs poſſet in eum manus inĩcere? Dictum enim eſt de Meſsia. Dñabi
tur in medio inimicorũ ſuorũ. Dñabitur à mari uſq; ad mare. Coram
illo procident Æthiopes, & inimici eius terrã lingẽt. Confundantur
& deficiãt detrahẽtes aię meę, operiant cõfuſione & pudore, qui quę
runt mala mihi. Hęc & mlta id genus alia de Meſsia ſcripta ſunt. Nũc
autẽ hic Ieſus metuit minas inimicorũ ſuorũ, & q̃rit ſibi ſalutẽ fuga, ut
manifeſte appareat, cp ſuccumbat hoſtibus ſuis. Quare fieri non põt,
ut ſit uerus Meſsias. Habes ſententiã calũniatorũ. Sed cur Ieſus Chri-
ſtus receſſerit antea ac fugerit, ſuas habet, eaſq; iuſtas & diuinas cauſ-
ſas, quarũ nõnullas ſupra expoſuimus, hoc autẽ loco cõſiderandũ no-
bis eſt, q̃ inique iudicet hic mundus de factis Ieſu Chriſti. Non po-
teſt in eo ullam imbecillitatẽ ferre, nec poteſt quicq; candide interpta-
ri. In alĩs fuga periculorũ iudicat eſſe prudentia laude digna. Hic, in-
quiunt, uir eſt prudentiſsimus, cp in tempore proripuerit ſe è medio.
Hic eſt fortunatus, cp opportune euaſerit manus inimicorũ ſuorũ. In
Ieſu aũt dãnat fuga periculorũ, & iudicatur eſſe argumentũ, q̃ probe-
tur, eum non eſſe uerũ Meſsiã. Quid hoc iudicio magis peruerſum?
Nam ſcriptura, quę cõtionat de maieſtate Meſsię, ea cõtionatur etiã
de humilitate & imbecillitate eius. Quę res manifeſtior eſt, q̃ ut de-
beat hoc loco mltis explicari. Quod aũt Ieſu Chriſto accidit, idẽ etiã
mẽbris eius in hoc mũdo accidere ſolet. Non poteſt em̃ mũdus in his
qui credũt in Chrm̃, & uerã pietatẽ profitent, ferre aliquã imbecilli-
tatẽ aut leue aliq̃d erratũ. Si qd ab his recte aut mediocriť fit, obnoxi-
um eſt calumnię, & rapiť in peſsimã partẽ. Si qd errať, hic oẽs excla-
mare ſolent, Hoccine eſt Chriſtianum? hoccine eſt Euãgelicum? Itaq;
cum mundus nõ ſolum ferat in ſuis grauiſsima q̃q; ſcelera, ſed etiã de-
fendat, aut ſi id non poteſt, excuſet ac extenuet ea, nõ poteſt tñ ferre in
profeſſoribus uerę pietatis, uel cõmune erratum, uel etiã non iniquę
factum. Non eſt aũt res mirãda, Hic em̃ mundus eſt regnum Satanę,
qppe cp Satan ſit huius mundi princeps. Vbi aũt Satã dñatur, ibi ne
ceſſe habẽt pĩ mltas & graues ferre afflictiões. Et ſciũt pĩ, ſe peregri-
nos in terris agere. Inter extraneos aũt facile inuenias inimicos, q nõ

data tm̃, ſed etiam arrepta occaſione in te inuehantur. Quare, cũ hęc ſit in hoc mundo pioꝝ conditio, debent ſummã dare operã, non ut in diſcriminatim omnibus hominibus etiam impijs placeant, ſed ut recte faciãt, ac dño deo ſuo placeant, deinde ſi errauerint alicubi, quis enim eſt, qui non peccet? conferant omne ſtudium ſuum ad reſipiſcendum, ut ſiue Satan, ſiue organa eius, impij homines in ipſos uel calũnijs, uel alijs iniurijs graſſantur, diuinitus cõſeruentur. Sed audiamus nũc, quod Euangeliſta in fine huius capitis addit. Dederant aũt Pontifices & phariſęi pręceptum, ut ſi quis cognouiſſet, ubi eſſet, indicaret, ut comprehenderẽt eum. Quid ergo hoc pręcepto effectum eſt? num comprehenderunt eũ ante ſuum tps? Nihil minus. Etſi enim leſus ſeceſſit in ciuitatem deſerti, tamen uerſabatur in ea nec ocioſus, nec obſcurus. Concionabatur, Ædebat miracula, quemadmodum alij Euangeliſtę teſtantur. Poſt, redit ad Bethaniã. Ingreditur urbem Hierosolymam aſello. Eijcit uendentes & ementes è templo. Contionatur in templo. Ac poſtq̃ exijſſet urbem, iterum reuertitur in eam, & edit tandem in ea agnum paſchalem publice & libere, nec quiſquam eſt, qui manus in eum injiciat, & comprehendat ipſum, donec tempus illud aduenit, quod à Deo conſtitutum erat. Vides igitur mandatum Pontificum fuiſſe uaniſsimum. Hoc autem duplici nomine obſeruandum eſt. Primum, ut ſimus forti & firmo animo in minis aduerſariorum. Si quis enim Chriſti membrum eſt, tantę curę eſt Deo, ut aduerſarij ne pilum quidem capitis eius mouere poſsint, niſi acceperint poteſtatem à DOMINO. Non datur autem eis poteſtas à domino, in pios, niſi ſi cogitet magna pijs beneficia conferre. Quare minę aduerſariorum non ſunt metuendę, ſed potius metuendum & cauendũ eſt, ut aduerſus DOMINVM non peccemus, ſed in uocatione eius pergamus & perduremus. Deinde prodeſt hoc diligenter cognoſcere, ut compeſcamus cupiditatem inferendi mala hominibus. Ponamus enim hic in medio hominem, qui cogitat malis afficere proximum ſuum. Queſo igit̃ te, conſidera cum animo tuo, quàm uanum, quàmque tibi ipſi pernicioſum laborem ſuſcipias. Aut enim Deus nondum ſtatuit mala ſeu aduerſa proximo tuo immittere. Quis igitur tu es, qui poſſes obſiſtente Deo proximum affligere? aut Deus ſtatuit aduerſa proximo tuo immittere. Accident ergo ei aduerſa etiã ſine tua coopatione. Quod ſi autem tu pręterea manũ tuam admoues, & proximo contra legẽ Dei malefacis, nihil certius eſt, cũq; malũ tandẽ in te recidat. Voluit deus unigenitũ filiũ ſuum cruci & morti obijcere. Prębuerũt aũt ſe organa ad hanc rẽ pficiendã Pontifices ac phariſęi, idq; ex impietate & inuidia erga filium Dei. Quid ergo factum eſt? Crucifixus quidem eſt & mortuus filius Dei, ſed hic euaſit crucẽ & mortem magna maieſtate, illi aũt coniecti ſunt in perpetuam mortẽ & in-

fernum. Voluit Deus affligere Dauidem. Cui rei perficiendę p̃buit ſeſe organū Abſalom filius eius, qui & patrem è regno expulit. Quid ergo factum eſt? Abiit quidem Dauid in exilium, ſed paulo poſt reuerſus eſt in regnū magna gloria. Abſalom aũt pependit. De impijs malefactoribus dicit Pſalmus: Ecce pc̃tōres intenderũt arcum, parauerunt ſagittas ſuas in pharetra, ut ſagittent in obſcuro rectos corde: Sequitur autē. DOMINVS pluet ſuper pc̃tōres laqueos. Ignis & ſulphur & ſpūs procellarũ pars calicis eorum. Et iterum de malefactore dicitur. Ecce parturit iniuſtitiam, concepit dolorem, et peperit iniquitatem. Lacum aperuit et effodit eum, & incidit in foueam quam fecit. Conuertetur dolor in caput eius, & in uerticem ipſius iniquitas eius deſcendet. Quare abſtineamus manus ab inferendo malo proximis noſtris, ſtudeamus aũt eis bñfacere, ut nobis uiciſsim benefiat per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

CAPVT XII.

HOMILIA VII.

SÆPE & multū contionatus eſt Chriſtus diſcipulis ſuis, q̃ eſſet in Hieruſalem, urbe, prophetarũ cędę illuſtri, crucem & mortem ſubiturus. Venit em̃ in hunc mundū, non ut ageret externum Monarchã in terra, nec ut iucundam uitã duceret in carne, ſed ut ſuſcepta humana imbecillitate, afficereť morte, quo expiaret pc̃tã noſtra, & reconciliaret nos cū deo patre ſuo. Poſtq̃ igiť hi feſti dies paſchę, q̃bus diuinitus conſtitutū erat, ut Chrūs filius dei interficereť, appropinquarēt, ſuſcipit ſua ſponte profectiōem ad urbem Hieroſolymã, ut uoluntati & uocationi dei patris obſequereť. Ac ſeceſsit quidē antea nō nunc̃p̃, et fugit aduerſarios ſuos, nūc aũt incipit ſeſe ultro eis offerre, ut palã ſignificet, ſe non fugiſſe antea impio metu mortis, ſed pia prudentia declinaſſe pericula. Ieſus ergo ante ſex dies paſchę (hoc eſt ſex diebus ante paſcha) uenit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quē ſuſcitauit à mortuis. Hęc eſt illa profectio uerſus urbē Hieroſolymã, in qua profectione Ieſus manifeſte cōtionatus eſt, diſcipulis ſuis, quę ſibi Hieroſolymis eſſent euentura. Ecce (inquit) aſcendimus Hieroſolymã, & filius hoīs tradetur principibus ſacerdotū et ſcribis, & cōdemnabũt eum ad mortē, & tradent illum gentibus, & illudēt illi, & flagellabunt eū, & inſpuent in illum, & occident eū, & tertia die reſurget. Etſi aũt diſcipuli hęc nō intelligebãt, tñ quia ſciebãt p̃cepto rē ſuū in magna eſſe inuidia apud Pōtifices, ac iã uulgatū eſſe à Pontificib. edictū, ut cōp̃henderēt, ſequebanť eū pauefacti, ut Marcus ait,

& magno timore perculsi. Primum igit, uides in discipulis exemplũ humanę imbecillitatis & incredulitatis. Discipuli enim agnoscebant hunc Iesum, pro uero Messia, habebant promissiones eius, Vestri etiam pili capitis omnes numerati sunt, Et. Qui in me credit, nõ perit, sed habet ętternam uitã, sciebant miracula eius, fuerant antea sępe, in periculis maris, & in fame mirabiliter seruati, attamen sunt tam imbecilli animo, ut sequantur quidem Iesum uersus urbem Hierosolymã, sed magna trepidatione. Quid est, ꝙ non sint fortiores? In promptu caussa est, quia non ponunt sibi ob oculos contiones Christi, non certitudinẽ promissionum eius, non miracula eius, non ueritatẽ Prophe ticorum dictorę de Christo, sed defigunt & intendunt animos tantũ in minas & edicta Pontificum, & in pericula, quę Hierosolymis uidebantur propter Christum ipsis euentura. At em̃ si quis forti animo, ut debemus, uocationem Dei sectari uoluerit, non est ei respitiendũ in humanas minas, & externa pericula, sed in diuinum uerbum, quo ambulanti in uocatione Dei omne cœleste auxilium promissum est. Inuoca me, inquit, in die tribulationis, & eruam te, & honorificabis me. Quod si quis aũt uoluerit metuere pericula, metuat magis grauiora ꝙ̃ leuiora. Ne metuatis, inquit, uobis ab his, qui occidunt corpus, animam aũt non possunt occidere, sed metuite magis illum, qui potest & animã & corpus ꝑdere in gehenna. Deinde habes in Christo exemplum diuinę clementię. Discipuli merebantur propter hunc importunum metum non reprehendi tantum, sed etiam abiici, Christus aũt tolerat imbecillitatem eorę clementissime, ut ꝑspicue doceat, se nõ uenisse in hũc mundũ ꝓpter sanos, sed ꝓpter infirmos, ideoq; non debemus in infirmitatibus nostris aim̃ despondere, sed quãto maior est infirmitas, tanto certior nobis salus per Christũ speranda est.

» Fecerunt aũt ei cœnã ibi, & Martha ministrabat, Lazarus uero unus
» erat de numero discumbentiũ cum eo. Iterę commendat pietas & hospitalitas duarę sororum, Marię ac Marthę & fratris earę Lazari, erga Iesum Christum. Nec recenlent noĩa eorum ociose. Marthę tribuitur ministeriũ mensę, pro ueteri eius sollicitudine. Lazarus cõmemorat inter discumbentes, ut rursus admoneamur de ueritate miraculi in ipso ꝑditi. Lazarus em̃ nõ euanuit ex oculis hoĩm post excitationẽ eius, sed uixit supstes ecclesię, exercuit uera opa uitę, edit et bibit cũ alĩs hoĩbus, ut manifeste cognosceret, ꝙ nõ fuerit spectręr, sed uere à morte excitatus. Reliquũ igit est, ꝙ cũ miraculũ in Lazaro ꝑditũ, sit certũ ac uerę miraculũ, doctrina etiã Iesu Christi, qui hoc miraculũ ꝑdidit, sit certa ac uera. Maria autem soror Marthæ & Lazari p̃cipuas habet partes in cœna, ꝗppe ꝙ propter factũ eius hęc cœna ab Euangelista
» commemoretur. Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistice

preciosę

præcioſę & unxit pedes Ieſu, & exterſit capillis ſuis, domus autem im
pleta eſt ex odore unguenti. Non diſputabimus nunc, Vtrum hæc
unctio alia fuerit, quam ea, quę à Matthæo & Marco deſcribitur in
domo Simonis leproſi facta. Rem ipſam conſiderabimus. Gentiliti-
us mos erat, honeſtis hoſpitibus pedes lauare. Ex quo illud Pauli eſt, Pedes lauare.
quod de uidua ſcribit. Si fuit hoſpitalis, ſi pedes ſanctorum lauit. Sic
& Chriſtus, cum ſignificare uellet, ſe diſcipulos excepiſſe quaſi hoſpi
cio, & cupere ipſis miniſtrare, lauit pedes eorum. Itaq; Maria ſoror
Lazari, poſtquam excepiſſet Ieſum Chriſtum hoſpitem longe omni-
um honeſtiſsimum, non uſa eſt uulgari aqua ad lauandos pedes eius,
ſed ut teſtaretur ſummū & ardentiſsimum amorem ſuum erga Ieſum,
pro aqua utitur unguento optimæ nardi, quod habebat inter præci-
pua κειμήλια ſua repoſitum. Valebat enim, ut poſtea ſequitur, trecen-
tis ferè denarijs, hoc eſt, ſi ad noſtrum nomiſma conferas, triginta ſep
tem aureis Rhenanis. Huic tam prętioſo unguento non pepercit Ma-
ria, ſed effudit ipſum uelut aquam in pedes Ieſu, ad quos extergen-
dos pro linteamine uſa eſt ſuis ipſius capillis, ut hoc ſpectaculo decla
raret quanta fide & beneuolentia Ieſum amplecteretur. Oritur ergo
diſputatio de hoc opere Mariæ, Vtrum ſit opus bonum, an malum.
Sunt autem hic diuerſæ ſententiæ. Nam Iudas & nonnulli alij pror-
ſus damnant hoc opus. Sic enim ſequitur. Dicit ergo unus ex diſcipu- " "
lis eius, Iudas Simonis Iſchariotes, qui erat eum proditurus. Quare " "
hoc unguentum non uenijt trecentis denarijs, & datum eſt egenis? Iu- " "
das ſentit improbe factum, q̄ mulier tam præcioſum unguentum in " "
pedes Ieſu effuderit. Et addit cauſſam. Deus præcepit, ut iuuemus " "
pauperes. Potuiſſet autem hoc unguentum uenundari magno, & da-
ri pauperibus. Quod certe multo utilius, & Deo gratius fuiſſet, cū q̄
tā temere eſt in pedes & terrā effuſum. Quid uideť poſſe religioſius
dici? Et quis negat pauperibus eſſe benefaciendum? Sed Iudas omni
ſcelere coopertus eſt. Primum enim impie abutitur nomine pauperū,
imo prętecto Dei de pauperibus, ad tegendam & uelandam cupidita- " "
tem ſuam. Sequitur enim. Dixit autem hoc, non q̄ pauperes illi curæ " "
eſſent, ſed quia fur erat, ac marſupium habebat, eaq; quæ mittebān- " "
tur portabat. Exemplum Iudæ ſequuntur hi magiſtratus ac officiales,
qui nomē reipub. prętexūt ſuę uel inuidię, uel auaricię, uel tyrannidi.
Sequunť & hoc exemplū Pontifices Euangelij pſecutores, qui prętex
unt nomē Chriſti, ſuę ambitiōi & impietati, ac dicunt ſe quęrere tm̄
gloriā Chriſti, cū interim in hoc ſolum ſtudiū incumbant, ut ſuā dig-
nitatem impoſturis partam tueantur. Hi autem, uno facto uaria &
horrenda peccata deſignant. Peccant em̄ uel ambitione, uel inuidia,
uel furto, uel tyrannide. Et peccant blaſphemia nominis aut uerę

bi dei, ꝙ abutantur nomine aut uerbo dei ad operculum peccati sui. Deinde Iudas prodidit sordidum suum ingeniũ, ꝙ existimat hoc demum esse honestum, quod est q̃stuosum. Potuit, inquit, hoc unguentum uenundari trecentis denarijs. Ergo sentit pecuniam parare, præcipuam esse honestatem & utilitatem. Iudam imitantur hi, qui inter opifices aut negociatores non curant, q̃ꝑ piam negotiatiõem, sed q̃ꝑ quęstuosam sectentur. Imitantur & hi Iudam, qui inter studiosos bonarę artium, deserunt studium sacrarum literarum, & sectantur alia studia hac tantum caussa, ꝙ uideant sacras literas esurire & algere, alia autẽ studia facere magna compendia. Hi sunt uere sterquilinia, qui ne cum honestis quidem Ethnicis conferendi sunt. Honestas enim nõ est mercenda pecunia, sed ut Ethnici loquuntur, uirtute, ut nos autem loquimur, uoluntate dei, lege & uerbo dei. Præterea Iudas committit furtum. Fur, inquit, erat, ac marsupium habebat, eaq̃ꝑ quę mittebantur, portabat. Qui autem furatur publicam pecuniam, curę suę demandatam, non committit simplex furtum, sed peculatum, ac sacrilegium. Adhęc Iudas est ingratus (quid autem uitio ingratitudinis aut maius aut turpius?) in dominum ac præceptorem suum. Accepit enim multa & magna benefitia a' Iesu Christo. Non commemorabo iam illa beneficia, quę sunt Iudę cum alijs hominibus cõmunia, uidelicet, ꝙ per Christum sit homo creatus, & hactenus in uita cõseruatus, sed de his dicam, quę Christus in ministerio Euangelij in Iudam contulit. Elegit eum in Apostolum suum, Dedit ei donum ędendorum miraculorum. Commendauit ei tanq̃ꝑ diligentiori curam fisci. Egestas eius, beneficio Christi hactenus sustentata est. Quę enim conferebantur in fiscum, quo Christus & apostoli usi sunt, ea non propter Iudã, sed propter Christum conferebantur. Et tamen, cũ tot benefitijs fuerit à Christo affectus, tantę est ingratitudinis, ut non possit æquo animo ferre iacturam aliquot aureorum numorum, qui in Christum impẽdebantur. Non dissimilis ingratitudo est liberorum in parentes. Etsi enim parentes educarunt liberos magno labore & sumptu, ac etiam elocarunt honeste, liberi tamen solent aliquoties tam ingrati esse, ut in parentes ęgritudine & senectute grauatos, ne paucorum quidem argenteorum sumptum faciant. Eadem fere ingratitudo est populi erga suum magistratum. Nam quicquid populus facultatum possidet, hoc possidet beneficio quidem dei, officio autem magistratus, qui tuetur publicam tranquillitatem. Sed uide populi ingratitudinem, Si quid conferendum est ad publicam necessitatem, ibi non audias nisi murmura, conuitia & maledicta. Quid dicam de ingratitudine Ecclesiæ erga suos ministros? Mediocres sunt opes ecclesiasticę, quę adhuc reliquę sunt. Ex his, si ministris, quorum officio cœlestia nobis bona diuinitus

uinitus conferuntur, aliquid ad ſuſtentãdam ipſorum honeſtatem nu merandum eſt, cõtinuo uociferari ſolẽt, Quis auarior eſt ſacrificulis? quis cupiditatem eorum explere poteſt? Sed interim, q̃ ſic miniſtros eccleſię accuſant auaritię, in hoc prȩcipue ſtudium incumbere uiden tur, ut ipſi eccleſiaſticis opibus fruantur. Exiſtimas ne Dominum De um noſtrum tantam ingratitudinem impune laturum? Non feret, nõ feret, inquam. Domus mea, dicit Dominus Zebaoth, deſerta eſt, & uos unuſquiſq; feſtinatis in ſuam domum, propter hoc ſuper uos pro hibiti ſunt cœli ne darent rorem, & terra prohibita eſt, ne daret ger men ſuum, & uocaui ſiccitatem ſuper terram, ſuper montes, & ſuper triticum, & ſuper uinum & ſuper oleum, et quȩcunq; profert humus, & ſuper homines & ſuper iumenta, & ſuper omnem laborem manu um. De peccatis quidem & ſceleribus ludę hactenus. Sed priuſquã à ſententia ludæ ad exponendam ſententiam Chriſti ueniamus, nõ eſt prȩtereundum, q̃d in ea unctione, quam alį Euangeliſtę deſcribunt, ſignificetur non ludam tantum, uerumetiam alios diſcipulos indigna tos fuiſſe, & de effuſione tam precioſi unguenti uociferatos: Ad quid perditio hȩc? Veriſimile igitur eſt, quod unus ludas initio de effuſio ne unguenti, hoc quod diximus clamauerit, alį autem nõnulli clamo re eius excitati ſunt, ut & ipſi indignarentur. Hoc illud eſt, quod Sa lomon dixit, Vnus peccator, perdit multa bona, ſicut muſcę mortuæ perdunt ſuauitatem unguenti. Alį enim diſcipuli per ſe quidem be ne conſuluiſſent effuſionem unguenti, Sed quia habent in contuber nio ſuo ludam clamatorem & calumniatorem, fiũt & ipſi clamatores & calumniatores, ſecundum id q̃d uulgo dici ſolet: Si iuxta claudum habitaueris, fies & ipſe claudus. Fugiamus igitur contubernia malo rum, ne ſimiles ipſorum contagione efficiamur. Quod cum ita ſe ha beat, audiamus nunc ſententiam Chriſti de opere Mariæ. Dixit ergo ‹‹ Ieſus: Sine illam: In diem ſepulturę meę ſeruauit iſtud. Pauperes enim ‹‹ ſemper habetis uobiſcum, me uero non ſemper habetis. Longe alia ‹‹ eſt ſentẽtia Ieſu Chriſti, cũ ludę Iſchariotis, de opere Marię. Hic enim uocat opus perditum, Ieſus autem, Bonum, inquit, opus operata eſt erga me. Et addit cauſſam: In diem, inquiens, ſepulturę meę ſeruauit iſtud, hoc eſt, ualde opportune effudit in me hoc unguentum. Ego e nim paulo poſt moriar & ſepeliar. Solenne autem eſt, ut mortui con dantur aromatibus. Sic enim poſtea ſcribit Ioannes de Ioſeph & Ni codemo, Acceperunt, inquiens, corpus Ieſu, & obuinxerunt illud lin teis cũ aromatibus, ſicut mos eſt ludęis ſepelire. Quod ergo alį mor tuis impendunt, hoc Maria mihi adhuc uiuo impendit, ut ſignificet me non diu uicturum in hac terra, ſed breui moriturum, & ſepelien dum. Quantum obſecro ſumptus inſumptum eſt, iam inde à tempori

bus patriarcharum, in ſacrificia boum, ouium, caprarum, agnorum, & aliarum rerum? Hęc fuerunt ſuauiſſimus odor coram deo, non propter boues ipſos aut capras, ſed propter mortem meam, quam adumbrabant. Si autem ſacrificia, quę tanto ſumptu cõſtiterunt, fuerunt bona opera, propterea q̃ ſignificarent meam mortem, cur non & hęc unctio Marię inter bona opera numeraretur, cum ſignificet me ſepeliendum? Quid ergo dicemus? Si omnia ea ſunt uere bona opera, quę adumbrant paſſionem, mortem & ſepulturam Chriſti, magnam habebunt laudem hypocritę in Chriſtianiſmo, q̃ inſtituerint tot cærimonias, quibus totam hiſtoriam paſſionis Chriſti ſpectatoribus ob oculos poſuerunt? Sculpſerunt imagines, propoſuerunt picturas, inſtituerunt ueſtes Miſſaticas, ordinarunt pulſus companarum, fecerunt etiam publicos ludos, quos uocarunt, paſchales, et multa alia, quibus uoluerunt paſſionem mortem & ſepulturam Chriſti adumbrare. Dicemus ne iſta omnia eſſe bona opera, & deo grata? Sed longe alia eſt ratio horum operum, cũ unctionis Marię. Primum enim ante mortem Chriſti adhuc erat tempus umbrarum, & typorum. Nunc aũt, poſtq̃ Chriſtus mortuus eſt & reſurrexit, ac diuulgauit Euangelion ſuum in totum orbem terræ, non eſt amplius tempus umbrarum, ſed clariſſimę & manifeſtiſſimę ueritatis. Nox abijt, dies autẽ appropinquauit. Quare, ſi quis ea, q̃ in Euangelio Chriſti reuelata ſunt, nouis & à ſe ipſo excogitatis typis ac figuris intelligenda proponat, is magis obſcurat ea, q̃ illuſtrat, ac Soli clariſſime lucenti nubes ſuas & nebulas opponit. Deinde Maria fecit opus ſuum ex ſumma fide & caritate, quam habuit erga Ieſum. Credidit enim eum eſſe Chriſtum ſeruatorem ſuum, & q̃ propter ipſum ſolum conſequatur ueram ſalutem, ideoq̃ complexa eſt ipſum, ut honeſtiſſimo, ita etiam ardentiſſimo amore. Quem ut palam declararet, non pepercit precioſiſſimo ſuo unguento. Hypocritę autem non faciunt ſua opera ex uera fide in Chriſtum, ſed potius contra fidem in Chriſtum. Faciunt enim ea, non q̃ credant ſolam Chriſti mortem eſſe expiationem peccatorum, & meritum uitę ęternę, ſed q̃ ſentiant, hęc ſua opera, quę ipſi faciunt, eſſe tanti meriti coram deo, ut expient peccata, & impetrent æternam uitam. Hoc autem eſt contra fidem in Chriſtum. Quare opera hypocritarũ haudquaq̃ conferenda ſunt cum opere Marię. Nam hęc demum ſunt deo grata opera, quę ex uera fide & caritate non ſimulata proficiſcuntur. Cęterum, poſtquàm Chriſtus oſtendit opus Mariæ eſſe bonum, & ſibi gratum, refutat etiam rationem Iudæ. Dixerat hic: Potuit dari pauperibus. Chriſtus uiciſſim reſpondet: Pauperes ſemper habetis uobiſcum, & quandocunq̃ uolueritis, poteſtis illis benefacere, me uero non ſemper habetis. Quid? An Chriſtus, nõ eſt caput ſuę eccleſię,

& ſem-

et ſemper cum eccleſia uſq; ad conſummationē ſeculi? Cur ergo dicit, Me non ſemper habetis? Non ſubducit ſe his uerbis à ſua eccleſia, ſed uaticinatur de morte ſua, et ſignificat ſe in eam gloriam ingreſſurum, in qua nullis corporalibus officijs, ſicut in hac corporali uita, indigeat. Proponit antē prȩcipue tria his uerbis obſeruanda. Vnum eſt, q̄ cum approbat factum mulieris, & dicit, Me non ſemper habetis, ſignificet, hoc officium nec importune, nec iniuſte in ipſum collatum eſſe. Quis enim eſt, qui hæc uerba dicit? ME, inquit, non ſemper habetis. Quem autem me eſſe didiciſtis? quem me eſſe creditis? Docui me eſſe uerum Chriſtum, & confirmaui hoc miraculis. Ac uos nunc ita creditis. Quid autem eſt de Chriſto ſcriptum? Et quę officia Chriſto debent? Reges Tharſis, inquit Pſalmus, & inſulę munera offerent, reges Arabum & Saba dona adducēt. Et adorabunt eum omnes reges, omnes gentes ſeruient ei. Ac mox: Et uiuet & dabitur ei de auro Arabię. Et Eſaias: Omnes de Saba uenient, aurum & thus deferentes, & laudem DOMINO adnunciantes. Si reges honorabunt Chriſtum auro, ut declarent ſuam erga illum beneuolentiam & obedientiam, cur reprehenditur mulier, q̄ honoret Chriſtum unguento? Pſalmus dicit de Chriſto: Poſtula à me & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ. Et iterum: Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius, oues & boues uniuerſas, inſuper & pecora campi. Si Deus ſubiecit ſub pedibus Chriſti ſui oēs creaturas cœleſtes & terreſtres, quomodo peccaſſet mulier, q̄ ſubiecerit ſub pedibus eius unguentū, quantūuis precioſum? Quare qui dānat opus mulieris, is aut non credit me eſſe uerum Chriſtum, aut ſi credit, longe oīm eſt ingratiſsimus & impudētiſsimus. Alterum eſt, q̄ Chriſtus doceat his uerbis, dare eleemoſynam mendicis, quos ludas nomine pauperū intelligit, non eſſe tantum bonum opus, ſed multa etiam alia eſſe bona opera. Pauperes, inquit, ſemper habetis, me autem non ſemper habetis, hoc eſt, Volo quidem & ipſe, ut pauperibus benefaciatis. Non eſt autem exiſtimandum, q̄ is tantum faciat bonum opus, qui mendico largitur unum aut alterū obolum. Sed ſunt infinita alia tum fidei, tum caritatis opera, quę pro uere bonis operibus habenda ſunt. Abraham inuitauit in domum ſuam tres peregrinos uiros, & inſtituit eis conuiuium minime ſordidum. Quid? num occines ei, hunc ſumptū impendendū fuiſſe pauperibus? At hęc Abrahę hoſpitalitas fuit Deo gratiſsima. Parauit poſtea Abraham amicis grande cōuiuium in die ablactatiōis filij ſui. Quanto putas ſumptu hoc conuiuiū conſtitiſſe? Cur non expendit in pauperes? at habuit etiam pauperum rationem, & fuit hoc conuiuium, opus caritatis ac ciuilitatis. Non probantur conuiuia prȩter modum ſumptuoſa, ſed commendatur caritas & ho-

nestas. Diliges, inquit lex, proximū tuū sicut teipsum. Quare non id tm̄ iudicandum est bonum, cum unus & alter numus numeratur mēdico, sed bonum est, quocunqꝫ secundum sententiam uerbi Dei declaraueris ueram tuam fidem erga Deum, & synceram caritatem erga proximum. Postremo docet & hoc Christus, qꝫ uerę pietatis sit, non tam absentium pauperum, q̄ꝫ prędentium amicorum rationem habere. Vide enim mihi pręposteram pietatem ludę. Etsi enim pauperes non erant ei curę, tamen fingamus nunc eum hoc egisse, ut pauperes iuuentur, quid est, qꝫ maiori ei curę sint pauperes absentes, & adhuc ignoti, q̄ꝫ prędens optimus & notissimus amicus ac prędeptor? Idem faciunt hi diuites, qui malunt instituere publicas eleemosynas, quibus iuuentur pauperes post quinquaginta aut centum annos futuri, q̄ iuuare prędentes suos cognatos aut amicos, qui nunc hoc tempore degunt uitam in egestate. Sunt alij, qui prętextu iuuandę ecclesiæ instituunt publica stipendia, quibus alantur adolescentes, ut in futurę ad ecclesiam aut rempub. accedant, interim autem sinunt prędentes pastores & ministros ecclesiarum esurire & algere. Magna quidem ratio habenda est piorum studiorum. Curandum etiam est, si fieri potest, ut & pauperes post futuri habeant sua alimenta, sed prę his negligere prędentes, hoc demum dignum est reprehensione. Nam quemadmodum Christus ad ludam dicit, Pauperes semper habebis, me autē non semper habebis, ita ad hos prępostere sollicitos dici potest, Pauperes & studiosi semper erunt, cognati autem tui & amici, ac prędentes ministri ecclesię non semper tecum erunt. Quare danda est opera, ut nostrum in prędentia officium faciamus, quod etsi complectitur etiam curam posteritatis, tamen maxime omnium exigit, ut id non prętermittamus, quod primum, ac summe est necessarium. Imitemur exemplum Marię: Domus, inquit Euangelista, impleta est ex odore unguenti. Vnguentum est bona fama. Salomon ait: Melius est nomen bonum, q̄ꝫ unguenta precioſa. Viuamus pie & honeste, ut simus bonus odor Christi, quo odore domus ecclesię ita impleatur, ut etiam hi, qui foris sunt ad ecclesiam inuitentur. Pergamus obedire uocationi Christi. Non deterreamur à nostro officio calumnijs sycophantarum. Calumniatus est Mariam ludas, Sed Christus defendit eam grauissime. Defendemur & nos corā uniuersa creatura in cœlo & in terra, si modo normam uerbi Dei pie & constanter sectemur per Iesum Christum DOMINVM nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA VIII.

QVOD Christus ad Iudam dixit: Pauperes semper habebis, me autem non semper habebis, sic dictum uidetur, perinde ac si magis cõmendaretur superuacaneus sumptus, & necessaria eleemosyna. Sed Christus refutat his uerbis pręposteram curam Iudę, & docet, magnam quidem rationem habendam esse pauperum, interim autem non prętermittenda esse alia officia, quibus declares ueram fidem tuam erga Christum seruatorẽ, & syn-ceram caritatẽ ac gratitudinem erga summos amicos. Nam cum Christus aliàs iubet adolescentem facultates suas uendere & dare pauperibus, ut habeat thesaurum in cœlo, ac laudat pietatem Zachęi, qui recipiebat se dimidium bonorum suorum pauperibus daturum, perspicue significat, & pauperes debeant nobis magnę esse curę. Dicamus igit nunc quędã de eleemosyna, qua pauperes iuuantur, ut admoneamur de officio nostro, & excitemur ad præstandam obedientiã diuinę uocationi. Non instituam autem nunc contionem, in qua doceam, & danda sit pauperibus eleemosyna: Quid enim ex scriptura sacra, quid ex pietate Christiana notius est, & pauperes esse nostra eleemosyna alendos? Esaias dicit: Frange esurienti panem tuum, egenos uagosq; introduc in domum tuam, cum uideris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Christus ait: Tu cum pręstabis eleemosynam, nesciat siniſtra tua, quid faciat dextra tua, ut sit tua eleemosyna in occulto, & pater tuus, qui uidet in occulto, reddet tibi in propatulo. Cum ait: Patrem redditurum eleemosynam in propatulo, manifeste significat, eleemosynã deo plurimũ placere, ideoq; liberaliter esse dandã. Ioannes scribit: Qui habuerit substantiã mundi, & uiderit fratrem suum egentem, & clauserit uiscera sua ab eo, quomodo caritas Dei manet in eo? Quid plura? Huc uocat nos lex ipsa naturę: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Quare cum notissimum ac certissimũ sit, pauperes esse eleemosyna iuuandos, non erimus hac in parte longiores, sed dicemus de publica colligendę eleemosynę ordinatione. Institutum enim est, ut hi, qui curandis pauperibus tam peregrinis, q; incolis prefecti sunt, petant publice in cętu ecclesię prę foribus tẽpli eleemosynam, qua, nomine ecclesię iuuent eos, quos uere pauperes & indigentes, ac eleemosyna non indignos cognouerint, qua etiã cauetur, ne passim mendici templum & plateas petendis eleemosynis compleant. De hac institutione & ordinatione dicendum est, ut non existimemus eam esse aucupium pecunię humana uel auaritia uel superstitione excogitatum, sed ut cognoscamus eam in Christiana politeia esse necessariam, & piorum hominum officium esse, tam opem q; opes suas ad conseruandam eam conferre. Ac primum, cum Moses

Eleemosynã esse præstandam.

multa utiliter in Repub. Israëlitica instituerat, tulit etiam hanc legem in Deuteronomio cap. xv. Omnino indigens & mendicus non erit inter uos. Qua lege cauet, ne pauperes & mendici passim ad petendā eleemosynā uagentur. Quid ergo? Non feremus, ut ostiatim petant eleemosynam, feremus aūt, ut fame & inedia pereāt? Infirmiores ēm, aut imperitiores sunt, ꝙ ut queāt labore & industria sua uictū sibi parare. Necabimus igit eos fame? Absit tanta crudelitas. Non enim hoc uult spiritus sanctus in Mose, sed iubet hac lege eam suscipere curam, qua pauperes tam liberaliter alant, ut non necesse habeant eleemosynam ostiatim petere. Vnde & instituit suas ordinationes, quibus pauperes ad hunc modum iuuari queant, Dicit ēm in Deutero. cap. xiiii. Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus, quę nascuntur tibi eo tempore, & repones intra ianuas tuas, uenietq; Leuites, qui nō habet aliam partem nec possessionem tecum, & peregrinus ac pupillus & uidua, qui intra portas tuas sunt, & comedent & saturabuntur: Sed & aliud addit, cap. xxiiii. Quando messueris segetem in agro tuo & oblitus manipulum reliqueris, non reuerteris ut tollas eum, sed ad uenam, pupillum & uiduam auferre patieris. Hę certe fuerunt utiles ordinationes, quibus alimenta pauperum ita parari potuerunt, ut nō necesse habuerint passim in templo & plateis mendicare. Sed hęc, inquis, sunt Mosaïca & Iudaïca, nec pertinent ad Christianos, qui non agnoscunt Mosaïcam politeian. Recte dicis, si quidem senseris de decimis tertij anni, & de relinquendis manipulis in agro. Hæc enim sunt Mosaica. Si autem sentias de iuuandis pauperibus quoquo modo honeste fieri potest, ne cogantur prę fame publice in plateis expositi esse, profecto non est tantum legis Mosi, sed est legis naturę, quæ exigendo caritatē proximi, exigit etiam ut in quauis honesta politeia pauperes honeste alantur. Deinde scribunt Euangelistę, ꝙ Christus uiderit eos, qui mittebāt munera sua in Gazophylatium, nec eiecerit ipsos è templo, sicut uendentes & ementes, sed potius approbauerit pietatem eorū. Vocat ēm ea munera DEI. Ac prefert quidem duo minuta uiduę, donis diuitū, non damnat aūt hoc genus collationis. Etsi enim apparet, ꝙ in hoc Gazophylacium ea tantum collata sint, quæ insumebantur ad conseruandum ędificium templi, ad panes propositionis, ad iuge sacrificium, & ad alia sacrorum impendia, quemadmodum scriptum est in Nehemia cap. x. tamen non est dubium, quin si Christus hoc genus collationis approbauerit, non improbet ea instituta, quibus publice cōfertur eleemosyna ad iuuandos pauperes. Sed audi, quid de his institutis Paulus scribat: De collatione, inquit, in sanctos. (sic enim uocat Christianos pauperes, qui erant in Iudea) quemadmodum ordinaui ecclesijs Galatię, ita & uos facite. In una sabbatorum,

1. Corin. 16.

batorum, unusquisq; uestrum apud se ponat, recondens, quicquid cõ modum fuerit, ne cum uenero, tunc collationes fiant. Et iterum: Ne- 2. Corint. 9
cessariũ arbitratus sum adhortari fratres, ut prius accederent ad uos, & prepararent iam ante promissam bonam collationem uestram, ut ea sit in promptu sic tanq; bona collatio, & nõ tanq; fraudatio. Vides Paulum non simpliciter monere, ut pñ adiuuent suis opibus pauperes, sed etiam ut certas habeant ordinationes, quibus ea quę pauperibus danda aut mittenda sunt, in commune conferant. Quare non est nouum exemplũ, quod eleemosyna pauperibus publice colligatur, sed ut est inter pios in honesta politeia res necessaria, ita est non tam à Mose, q; à Christo ipso & Apostolis eius approbata. Sunt autem multæ huius instituti utilitates, tam publicę, q; priuatę, tam corporales q; spirituales & cœlestes, quæ merito quosuis excitare debent, ut ad hoc cõseruandũ opes suas liberaliter conferãt. Nam si in politeia, hi pauperes, qui & egestate & grauibus morbis, ac horrendis ulceribus miseri sunt, ad hoc necessitatis adiguntur, ut necesse habeant publice in hominum conspectu prostare, & eleemosynam petere, manifestum argumentum est, q; ciues non habeant eam pauperum curam, quam caritas proximi exigit. Et est genus crudelitatis, hominem ulceribus fœdum ita negligere, ut cogatur ea ulcera omniũ oculis obtrudere, quo sustentet inopiam suam. Deus autem immisericordiam & crudelitatem nõ fert inultam. Lex Mosi iubet eum, qui suspensus est in patibulo, eadẽ die deponi & sepeliri. Et iterq; iubet scelerati ũ uapulare, sed ita ut numerus plagarq; non excedat quadragenariũ. Et addit caussam: Ne frater tuus fœde laceratus obeat ante oculos tuos. Moses iudicat esse inhumanum, si homo sceleratus pendeat aut iaceat publice in omnium conspectu fœde laceratus, quanto inhumanius est, si nostra incuria aut contemptu fiat, ut homo innocens, necesse habeat ad quęrendum necessarium uictum fœditatem corporis sui publice ostentare, & eam omnium oculis obtrudere. Punit autem Deus tantam inhumanitatem tam priuatim, q; publice. Nam mulieres pręgnantes, cum obijciuntur ipsis tam horribilia spectacula, pariunt aliquoties infantes ijsdem morbis & fœditatibus obnoxios. Itaq; fiunt & infantes miseri, propter maiorum suorum inhumanitatem. Nec cõtentus est deus paucorum tantum, & priuatorum pœna, immittit & publice grauissimos quosq; morbos, imo & gentiũ deuastationes. Si non audieris, inqt, uerbum domini dei tui, percutiet te dominus ulcere pessimo, in genibus, in suris, sanariq; non possis à planta pedis usq; ad uerticem tuum. In uerbo autem Dei, etiam hoc continetur, ut eam habeamus pauperq; curam, ne sint inter nos mendici. Sodomitæ perierunt igni è cœlis misso. Inter alia autem scelera, etiam hoc recen-

ſetur, ꝙ non porrexerint egeno & pauperi manum. Quare, qui conferт eleemoſynam ſuam in eccleſiaſticũ gazophylacium, ut ex eo pauperum inopia ita ſuſtentetẽ, ne neceſſe habeãt ad quęrendum uictum ulcera & miſeriam ſuam publice oſtentare, is confert hoc opere operã ſuam ad conſeruandam tam ſuam, q̃ ciuium ſuorum ſanitatem & incolumitatem, Quod officium honeſto ciue digniſsimum eſt. Non addam nunc & illud incommodum, ꝙ cum peregrini & ignoti mendici libere per ſingulas domos circumeant, ut petant eleemoſynam, ſolent ſe alĩ cum turba mendicorum coniungere, qui partim ſunt eleemoſyna indigni, partim cogitant prętextu mendicitatis, non uni tantum urbi ſed toti regioni exitium inferre. Hoc quicquid eſt incommodi, diminuere ac deuitare iuuant, qui conferunt eleemoſynam ſuã, ut peregrinis pauperibus ſua pars per prefectos publicę eleemoſynę exhibeatur. Sed maiora ſunt, quę nos in hac re ad beneficentiam, & liberalitatẽ excitare debent. Nam DOMINVS Deus noſter promiſit prolixam benedictionem frumenti, uini, & omnium fructuum terrę, ſi nos fiſcum pauperum prolixe implere ſtudeamus. Cum enim dixiſſet ſcriptura: Non ſit inter uos indigens & mendicus, addit: Vt benedicat tibi DOMINVS Deus tuus in terra, quam daturus eſt tibi. Et poſtea cum dixiſſet, de relinquendis manipulis & racemis, addit: Vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere manuum tuarum. Quid igitur aliud reliquum eſt, q̃ ꝙ is, qui confert ex fide eleemoſynã ſuam in fiſcum pauperũ, impetret benedictionẽ terrę, & fructuum eius? Qui aũt uel auaricia uel alio impio affectu nihil confert, adiutor eſt publicę maledictionis ac ſterilitatis terrę. Nec potes meliorẽ aut magis piam rationẽ inire, qua etiã tuas priuatas opes augeas,
Prouer. 28. q̃ ſi fueris in pauperes liberalis: Qui dat, inquit Salomon, pauperi, non indigebit: Qui deſpicit deprecantem, ſuſtinebit iniuriam. Et iterum:
Prouer. 11. Alĩ diuidunt propria, & ditiores fiunt: Alĩ rapiunt non ſua, & ſemp ſunt in egeſtate. Anima quę benedicit, impinguabitur, & qui inebriat, ipſe quoq; inebriabitur. Huc facit & illud, quod Paulus ait: Qui ſementẽ facit parce, is parce meſſurus eſt: Et qui ſementẽ facit libenter ac benigne largiendo, copioſe meſſurus eſt. Alĩ alias ſectantur ratiões, quibus cõgregent diuitias. Hęc aũt pĩſsima & certiſsima oĩm eſt, ut pauperibus quoquo modo potes, benefacias. Ac unus quidem & alter tantum prefectus eleemoſynę petit à te egrediente templo eleemoſynã, memineris aũt huius unius uoce, uniuerſã paupum & miſerrimorũ hoĩm turbã, imo Chriſtũ ipſum dñm ac ſeruatorem noſtrũ eleemoſynã à te petere. Quid ergo fiet, ſi hanc uocẽ contempſeris? Qui obturat, inquit Salomon, aurem ſuam ad clamorẽ pauperis, clamabit & ipſe, nec exaudietur. Si autem aures DOMINI fuerint occluſę,

dulcę, quam, obsecro, habebis uel terrestrium uel cœlestium bonorũ benedictionem? Itaq; fieri non potest, quin cui sumptui in pauperes parcas, cum necesse habeas insumere ubi minime uelis, & maxime do leas. Sed transeamus à corporalibus commodis ad spiritualia, & cœlestia, quę his, quibus pauperes curę sunt contingunt. In Daniele dicitur: Peccata tua redime iustitia, & iniquitates tuas misericordijs seu eleemosynis pauperum. Et erit reparatio salutis tuę. Ergo ne dicemus opus eleemosynę expiare peccata coram Deo? Sic hypocritę de eleemosyna sentiunt, ideoq; exponere solent eleemosynam pauperibus plena manu. Ac commendanda quidem est liberalitas in pauperes, sed hęc est magna impietas, q̃ tribuant operi eleemosynę, quod soli Christo seruatori nostro tribuendum est. Eleemosyna enim non expiat peccatum. Arbitramur, inquit, hominem iustificari fide absq; operibus legis. Et: Gratia seruati estis per fidem, idq; non ex uobis, Dei donum est, non ex operibus, ne quis glorietur. Cur igitur iubet Daniel regem peccata sua redimere eleemosynis pauperum? Daniel non docet peccata expiari coram Deo meritis eleemosynę, sed concionatur de fructibus fidei, per quam solam, propter Christum consequimur remissionem peccatorum. Manifestum enim est, quòd nulla eleemosyna sit accepta coram Deo absq; fide. Quod non est ex fide, inquit Apostolus, peccatum est. Vbi autem est fides, & ex fide datur eleemosyna, ibi cum sit remissio peccatorum per fidem, cuius fructus est eleemosyna, dici etiam de ipsa eleemosyna potest, quòd redimat peccata, non propter operis meritũ, sed propter Christum per fidem, ex qua eleemosyna exponitur, Quare cum Daniel hortatur regem, ut redimat peccata sua per iustitiam, & iniquitates suas per eleemosynas pauperum, non excludit fidem, sed subintelligit eam, & commemorat regi suum officium, quod ex fide facere debeat, ut recuperet salutẽ. Officium enim regis est, postq; redijt cum Deo in gratiam, & accepit ab eo remissionem peccatorum (id quod fit per solam fidem) ut administret regnum suum iuste, benefaciat pauperibus misericorditer, defendat & tueat miseros. Sic enim fiet, ut redimat peccata sua, hoc est, ut remissionẽ peccatorũ, quam per fidem accepit, conseruet. Itaq; eleemosyna seu beneficia, quę pauperibus ac miseris hominibus conferuntur, non expiant quidem per se, suis meritis, peccata hominum, sed cum sunt fructus fidei, testantur hominem accepisse à Deo remissionẽ peccatorũ, & palam declarant hominem in remissione peccatorum per Christum conseruari. Quid ergo? num quia eleemosyna non expiat peccata, sed tantũ conseruat suo quodam modo in homine peccatorum expiationem, ignauior eris & parcior ad exponendã eleemosynam? profecto hæc causa non minus nos q̃ illa mouere debet.

Quod nõ tollit Christus, tollit fiscus.

Wz mãnit gibt dẽ Christ das frißt die gmeẽ Fist.

An nescis non minorem esse uirtutem partas opes tueri & conseruare, q̃ opes acquirere? Maximę opes sunt remissio peccatorum, & iustitia coram Deo. Hę opes acquirunt per fidem propter solum Christum. Conseruantur autem per gratitudinem, per obedientiam, per fructus fidei, per opera caritatis, inter quę eleemosyna suum, eumq; haudquaq̃ postremum locum obtinet. Qui enim crudelis est in pauperes, nec adiuuat eos opibus suis, cum possit, is repellit à se Christū, quem ante per fidem acceperat. Repulso autem Christo, repellitur etiam remissio peccatorum, & iustitia. Sed qui cum fidem habeat in Christum, liberalis est in pauperes ex fide propter Christum, is conseruat & retinet secum Christum. Vbi autem manet Christus, ibi manet etiam remissio peccatorum & iustitia. Quare si nobis salus nostra curę est, non debemus minori diligentia & liberalitate pauperibus benefacere, q̃ si propter hęc beneficia, remissionem peccatorum consequeremur. Quid, quod eleemosyna, si ex fide & caritate pręstetur, paret nobis amicos, qui suscipiant nos in regnum cœleste? Facite, inquit Christus, uobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant uos in ęterna tabernacula. Sed quomodo hoc, inquis, fieri potest? uidelicet q̃ partim Christus, qui nos recipit in cœlum, iudicet sibi factum, q̃d homini misero factum est, partim hi, quibus benefecimus, testentur in iudicio dei de nostra fide per quã propter Christum consequimur ęterna tabernacula. Suscipiendum igitur est studium eleemosynę, ut quo pluribus benefacimus, eo plures habeamus amicos, qui nos testimonio suo iuuent ad accipiendam cœlestem hęreditatem. Sunt quidem homines ingrati, qui solent aut obliuisci benefactorum, aut pro benefactis rependere malefacta. Deus autem nec est obliuiosus, nec malefactor, sed q̃d de Hierusalem in Psalmo dicit, hoc de singulis pñs, qui sunt ciues cœlestis Hierusalem, intelligendum est. Si oblitus fuero tui Hierusalem, obliuioni detur dextera mea. Adhereat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui, si non fecero Hierusalem summam lętitiam meam. Sed de prędanda pauperibus eleemosyna hactenus satis dixisse uidemur. Reliquum est, ut non solum benefici & liberales simus in pauperes, sed etiam ut recte de hoc officij genere sentiamus. Non enim existimandum est, quòd qui unum & alterum uel argenteum uel aureum numum in gazophylacium pauperum reposuit, uniuersum officium Christiani hominis absoluerit, ac omnes eleemosynæ partes impleuerit. Vnum quidem genus eleemosynæ præstitit, sed reliqua adhuc sunt multa & magna eleemosynę officia, q̃ alter alteri debemus. Nam ἐλεημοσύνη, si interpreteris, significat, misericordiam aut beneficium. Quid ergo? Num beneficia, quæ proximus proximo debet, unius tantum

sunt

sunt generis? Diliges proximum tuum, inquit lex, sicut teipsum. Hic comprehenduntur omnia opera dilectionis, quæ uere nomine eleemosynę ueniunt. Nomine autem proximi continetur nō tantum amicus, sed etiam inimicus. Fauere igitur non solum amico, uerumetiam inimico, eleemosyna est. Orare pro amicis & inimicis, pro benefactoribus & persecutoribus, eleemosyna est. Bene loqui de amicis & maledicis, eleemosyna est. Iniuriam non ulcisci, sed deo uindictam tradere, & malefactori benefacere, eleemosyna est. Exponere se ad uocationem dei extremis periculis, ut proximum serues, eleemosyna est. Hoc est præceptum meum, inquit Christus, ut diligatis uos inuicē, sicut ego dilexi uos. Christus autem sic dilexit nos, ut posuerit pro nobis animam suam. Quo eleemosynę seu benefitij genere, quid potest dici maius aut illustrius? Exemplum autem Christi proponitur nobis imitandum. Per hoc, inquit Ioannes, cognouimus caritatem, quoniam ille animam suam pro nobis posuit. Et nos debemus pro fratribus animas ponere. Non hoc uoluit Christus & Ioannes, ut si fur quispiam fuerit captus, & abducatur ad crucem, Christianus obtrudat sese lictori, & petat ut ipse pro fure in crucem suspendatur, & fur liber dimittatur. Hęc est illegitima temeritas, quam diuina lex, cum ait, deum non esse tentandum, uetat, tantum abest, ut ad eam nos uocet. Sed tunc anima pro fratribus ponenda est, cum officium exigit, ut ad obediēdum diuinę uocationi extrema quæuis pericula propter fratres subeamus. Sic Moses posuit animam suam pro Israelitis, cum reuersus est in Ægyptum, ut liberaret Israelitas tyrannide Pharaōis. Hoc enim erat officium Mosi, ad quod diuinitus uocatus erat. Sic Dauid posuit animā suam pro Israelitis, cum suscepit monomachiam cum Goliathe. Huc enim Dauid uocabat diuinitus. Sic Hieremias posuit animam suam pro populo suo, cum publice adnunciauit deuastationem urbis Hierusalem, & hortatus est ciues ad pœnitentiam, quia hoc erat officium Hieremię. Sic Apostoli posuerunt animas suas pro Ecclesia, cum summo uitę suę discrimine prędicauerunt inter Iudęos & gentes Euangelion de Christo. Vocati enim erant diuinitus, ut prędicarent Euangelion in toto orbe terrarum. Quid plura? Vocatio dei sectanda est, in qua, si quis obijcitur periculis, & manet in obedientia, uere dicitur animam suā pro fratribus ponere. Hęc est prędipua eleemosyna, quam nobis inuicem debemus. Non puto superuacaneum esse, ut hoc loco commemorem, quid hac in re Ecclesiastici scriptores adnotauerint de Ioanne Episcopo Alexādrino, qui & dictus fuit Eleemosynarius, propterea qꝙ magna semper cura pauperibus benefecerit. Is enim cum expendisset hoī in extremam paupertatem coniecto aliqt libras auri, (non enim numerabat miseris obolos, sed aureos & libras auri) &

audiret eum non ſolum maximas ipſi gratias agere, ac ſuam gratitudinem prolixe polliceri, uerumetiam hoc benefitium in immenſum tollere, reſpondiſſe fertur: Nõdum ſanguinem pro te frater effudi, ſicut mandauit mihi Dominus meus Ieſus Chriſtus. Hic epiſcopus recte intellexit, quale genus eleemoſynæ nobis inuicem debeamus. Quis autem pro altero effunderet ſanguinem ſuum, qui uix unum aut alterũ obolum pro miſeris pauperibus æquo animo effundit? Qui habuerit, inquit Ioannes, ſubſtãtiam huius mundi, & uiderit fratrem ſuum egentem, & clauſerit uiſcera ſua ab eo, quomodo caritas dei manet in eo? Quare filioli mei (libet enim & hic uerbis Ioannis uti) ne diligamus nos inuicem uerbo tantum & lingua, ſed opere & ueritate, ut maneamus in dilectione Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA IX.

IN ſuperiori contione digreſſi ſumus ad dandam eleemoſynam pauperibus. Quod cum, quantum in præſentia ſatis uidetur, compleuerimus, reuertemur nunc ad exponenda ea, quæ poſt unctionem in Bethania geſta deſcribuntur. Cognouit ergo, inquit Ioannes, turba multa ex Iudæis, quòd Ieſus illic (uidelicet, in Bethania) eſſet, & uenerunt non propter Ieſum tãtum, ſed ut Lazarum quoq; uiderent, quem reſuſcitauerat á mortuis. Non dubito quidem, quin multi profecti ſint ad Bethaniam, non ex curioſitate, ſed ex uera pietate, ut doctrinam Euangelij Ieſu cognoſcerent. Euangeliſta autem perſtringit quoſdam, qui ſuſceperunt profectionem ad Bethaniam curioſo magis, q̃ uere pio affectu. Venerunt, inquiẽs, non tantum propter Ieſum, ſed ut Lazarum quoq; uiderent. Vulgaris enim hominum incredulitas & curioſitas eſt, quod nõ adhibeant fidem propheticis ſcriptis, & contionibus, quæ ſunt cœleſtibus ac diuinis teſtimonijs firmatę, ſed cupiant audire quoſdam, qui ex mortuis reſurgant, & adnuncient nobis, quis ſit rerum ſtatus in altero ſeculo. Notum eſt, quid diues ex inferno ad Abraamum clamet, Si quis ex mortuis ierit ad eos, reſipiſcent. De hac re, quędam nobis dicenda ſunt. Deus enim non ita conſtituit rationem ſalutis noſtræ, ut mortui eſſent concionatores uiuentium, ſed propoſuit nobis patriarchas & prophetas, deinde etiam Apoſtolos, quibus reuelauit ea, quæ ad conſequendam uerã in altero ſeculo ſalutẽ neceſſaria ſunt, ut docerent ea,

&

& traderent posteris suis. Autoritatem autem horum tantis tamq; cœlestibus ac diuinis testimonijs confirmauit, ut si angelus de cœlo aliud prædicaret, pro anathemate habendus esset. Habent (inquit Abraam) Mosen ac prophetas, audiant illos. Quod si hos non audiunt, neq; si quis ex mortuis resurrexerit, credent. Et Esaias: Nunquid nō populus à deo suo requirit uisionem? Pro uiuis ne interrogabit mortuos? Quin potius legem, & testimonium. Quare non est curiose affectandum, ut mortui contionentur nobis, quid rerum in altero seculo geratur, sed pie & constanter credendum est propheticis & Apostolicis contionibus, in quibus continetur uere salutaris doctrina de tota nostra salute. Quid enim de his contionibus sentis? An putas eas in hac terra, & in hoc seculo natas esse? Nihil certe minus, sed allatę sunt ad nos ex altero seculo, & è cœlo. Deus enim ipse, & angeli eius colloquuti sunt cum patriarchis & prophetis, & iusserunt ea quę loquebantur, tradere posteris suis. Scio, inquit deus de Abraamo, q̄ præceptu-
rus sit filijs suis, & domui suæ post se, ut custodiant uiam Domini, & Deut. 5.
faciant iuditium & iustitiam. Dicunt & Israelitæ ad Mosen, Tu accede & audi cuncta, quæ dixerit tibi Dominus deus noster, loquerisq; ad nos, & nos audientes faciemus ea. An non deus & angeli eius sunt incolę alterius mundi? Quare si uoluerimus audire contiones ex altero mundo, audiendæ nobis erunt cōtiones patriarcharum & prophetarum. Deinde prophetæ, ut Elias & Elizęus, excitarunt nonnullos à morte, qui certe ex altero seculo in hoc externum redierunt. Quid ergo hi sunt contionati? Nō attulerunt nouam aliquam doctrinam, sed approbarūt & sectati sunt doctrinam prophetarum, qui ipsos à mortuis excitauerant. Reliquum igitur est, quod hoc suo testimonio confirmauerint propheticam doctrinam, uere tradere ea, quæ in altero seculo gerantur, quantum quidem nobis cognitu utile est, & recte exponere ea, quę nobis ad consequendam in altero seculo salutem necessaria sunt. Quid dicemus de ijs, quę in Christo & per Christum gesta sunt? Nam cum Christus baptisaretur, uenit spiritus sanctus in specie colūbæ, & audita est uox patris dicentis: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. An non hæc sunt ex altero seculo ad nos delata? Quid quòd in transfiguratione Christi, uidentur & audiuntur apud Christum, Moses & Elias, qui iamdudum fuerant alterius mundi ciues? Deinde Christus excitauit nonnullos à mortuis, ac præcipue Lazarum, qui nobis dedit de hoc argumento occasionem dicendi. Etsi autem non extant contiones Lazari, tamen cum post excitationem adhęserit Christo magna fide, & agnouerit Euangelion eius, profecto publicum dicit testimonium, se in altero seculo, in quo usq; in quartum fuit diem, reipsa comperisse, hunc Iesum esse uerum

Messiam, & doctrinam eius esse uere cœlestem ac salutarẽ. Sed quid? an non Iesus ipse resurrexit à mortuis, & rediit ex altero mũdo, in hũc externum mundum ad suos discipulos? Manifestum autem est, quod post resurrectionem suam contionatus sit, nimirum id, quod ante sæpe adhuc in hoc seculo uiuens, dixerat. Nihil igitur certius est, q̃ Euangelion, quod Christus tam ante q̃ post resurrectionem suam prædicauit, esse eam doctrinam, quæ in altero seculo agnoscitur & approbatur, & in hoc seculo ueram uiam ad salutem nobis demonstrat. Præterea, testatur apostolica scriptura multos cum Christo resurrexisse, et apparuisse ciuibus Hierosolymitanis. Existimas autem eos mutos apparuisse, & non potius Testimonium dixisse, in altero seculo hoc unũ agi & tractari, ut Iesus ille, q̃ passus est, & resurrexit uere ut filius Dei & Messias, adoretur & colatur? Quid, q̃ & Angelus, qui est alterius mundi incola, iubet in actis Apostolicis Cornelĩ uocere ad se Petrum, & audire ex ipso, quid facere debeat. Quo mandato aperte testificatur, Euangelion de Iesu Christo, quod Petrus & alĩ Apostoli prędicauerunt, esse eam doctrinam, quæ recte exponat, quis sit rerum status in altero seculo, in quod nobis per mortem est ingrediendum. Addam huc & Paulum, qui raptus est, ex hoc mundo in Paradisum & in tertium cœlum, reuersus autẽ in hũc mundum, non p̃dicauit aliud Euangelion, q̃ quod antea Apostoli p̃dicauerant. Et gloriatur se Euangelion suum non accepisse, nec didicisse ab homine sed per reuelationẽ Iesu Christi. Ex qua re manifestum est, q̃ status rerũ in altero seculo ita plane se habeat, quẽadmodum nobis exposuit Euangelion Pauli. Quid ergo post tot testimonia ex altero seculo allata, desideras adhuc audire aliquem ex mortuis redeuntem? Is enim, si uera diceret, certe non posset alia dicere, q̃ quę antea Prophetę & Apostoli dixerunt. Si autem alia diceret, pro anathemate habendus esset. Abĩciamus igitur curiositatem carnis, & sequamur hoc spiritus Euangelion, de quo dictum est, q̃ qui crediderit & baptisatus fuerit, salutem consequatur. Deinde cum Euangelista dicit quosdam ad Bethaniam profectos magis desiderio uidendi Lazari q̃ Christi, notat p̃posterum cultũ Sanctorum, ut enim hi Iudęi magis admirantur Lazarum exuscitatum, q̃ Iesum exuscitatorem, ita Hypocritę plus sibi clementiæ et auxilĩ de sanctis, quos inuocant, q̃ de Christo ipso pollicentur, quemadmodum etiam Ethnici magis uenerabantur, Solem et Lunam creaturas, q̃ Deum creatorem. Hæc est magna impietas. Etsi enim Lazarus non est contẽnẽdus, nec debemus esse contumelio si in Sanctos, qui sunt in cœlo, et Sol ac Luna, et reliquæ creaturæ suum habent ulum, tamen hæc non sũt nobis proposita, ut contempto et abiecto deo, ac Christo filio eius, creaturas colamus, sed ut ex iis,

quæ

quæ uidentur, excitemur in cognitionem Dei, qui non uidetur, & ut in ſanctis hominibus diſcamus, quanta beneficia Dei per Chriſtum contingãt credentibus in ipſum. Conſecutus ſum, inquit Paulus, miſericordiam, ut in me primo oſtenderet Ieſus Chriſtus omnem clemẽtiam, ad exprimendum exemplar his, qui crediturí eſſent in ipſo in uitam ęternam. Quare, ut illi curioſitate peccant, qui ad Bethaniam magis uidendi Lazari, q̃ cognoſcendi Chriſti gratia proficiſcuntur, ita hi recte faciunt, qui propter Lazarum agnoſcunt Chriſtum, & credunt in eum. De his enim ita ſequitur: Conſultabant autem principes ſacerdotum, ut & Lazarum interficerent, quia multi propter illum abibant ex Iudęis, & credebant in Ieſum. Hic eſt uerus uſus ſeu miracu lorum Chriſti, ſeu eorum ſanctorum, in quibus miracula ſunt ędita, uidelicet, non ut in ipſis miraculis aut ſanctis hæreamus, ſed ut per ea excitati, aſſurgamus ad ueram cognitionem Chriſti. Sunt enim teſtimonia, quibus comprobatur, Ieſum Chriſtum in hoc a Deo patre nobis datum eſſe, ut in ipſo conſequamur ueram iuſtitiam & ſalutẽ per fidem. Sed hic iterum uide mihi uiros ſanguinũ. Pontifices non ſunt contenti occiſione Chriſti, ſtatuunt etiam Lazarum occidere. Quid autem mali meritus eſt Lazarus? Multi, inquit, propter illum abibãt ex Iudęis, & credebant in Ieſum. Quare ut pontifices tollant è medio regnum Chriſti, uiſum eſt ipſis etiam Lazarum tollere. Hęc non eſt noua ſed uetus ſapientia impiorum, q̃ ſperent ſe regnum Chriſti crudelitate ſublaturos. Hoc fuit conſilium Cain, Iſmaëlis, Eſau, Pharaonis, Saulis, & oĩm eorum, qui unc̃ cum Chriſto & eccleſia eius bellum gerendum ſuſceperũt. Primum aũt, dictũ eſt iam olim, q̃ ſemen mulieris, qui eſt Chriſtus, conteretur ſit caput ſerpẽtis. Quare, etſi ſerpens mordet calcaneum Chriſti, dentibus mancipiorum ſuorum, tamen nihil certius eſt, c̃ q̃ caput, hoc eſt, omnis potẽtia eius per Chriſtum opprimatur. Deinde, impij putant quidem ſummam eſſe ſapientiam, tollere è medio crudelitate, etiã innocentes, ut publicę tranquillitati conſulatur, ſicut & Caiaphas ſupra dixit: Vtilius eſſe, ut unus homo occidatur, q̃ ut tota gens pereat, hęc autem ſumma eſt ſtultitia, & impietas. Initium ſapientię, inquit Pſalmus, timor Dei. Timere autem Deum, eſt uerbum Dei reuereri, & uoluntati eius obſequi. In uerbo enim Dei ſola uera eſt ſapientia. Super omnes docentes me, inquit Pſalmus, intellexi, quia teſtimonia tua meditatio mea eſt: Super ſenes intellexi, quia mandata tua quęſiui, Et iterum: Lex DOMINI immaculata conuertens animos, teſtimonium DOMINI fidele, ſapientiam pręſtans paruulis. Ex his manifeſtum eſt, q̃ in uerbo Dei ſit uera ſapientia. Quod igitur agendum ſuſcipitur contra uerbum Dei, falſa ſit ſapientia, imo maxima ſit ſtultitia, neceſſe eſt. Innocen-

tem autem occidere, an non est cõtra uerbum Dei? Dicit enim decalogus, (qui est breuissima præceptorum diuinæ sapientiæ epitome,) Non occidas. Quare, non est sapientia, sed summa stultitia, ꝙ Pontifices cogitant non Christum tantum, sed etiam Lazarum occidere. An non hæc est sapientia, consilia sua ita instituere, ut res fœliciter procedant, & assequantur prosperum finem. Stultitia uero est, tam inconsiderate agere, ut te & tua omnia in extremam calamitatem conijcias? Fœliciter autem procedit, quicquid ex uerbo domini, in quo uera est fœlicitas, instituitur, & infœliciter exit, quicquid uetante dei uerbo agendum suscipitur. Etsi enim ea quæ recte, iuxta Dei uerbum fiunt, solent initio infœlicia uideri, & ea quę praue geruntur, fœlicia, tamẽ illorum exitus semper est fœlicissimus, horum autẽ infœlicissimus. Considera mihi exemplum horum pontificũ. Existimabant se rebus suis sapientissime consulere, si Iesum & Lazarum occiderent, ac uidebantur initia satis prospera esse, cum postea cõprehendissent Iesum, & ad crucem adegissent. Sed quia hoc erat consilium aduersus uerbũ Dei, in quo solo est omnis sapientia & fœlicitas, coniecerunt se et omnia sua in perpetuam internitionem. Quare, si in suscipiendis consilijs rerum agendarum uolueris sapienter facere, & fœliciter pergere, pone tibi ob oculos uerbum Dei, sequere uocationem uerbi Dei, obtempera uoluntati uerbi Dei, quod cum initio condiderit cœlum & terram & omnia, quę in eis sunt, ac conseruet ea semper usq; ad definitam suam periodum, conseruabit etiam te ipsi obedientem, in omnibus aduersis, ac in morte quoq; ipsa, per Iesum Christum uerum seruatorem nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA X.

OSANNA, benedictus, qui uenit in nomine DOMINI, rex Israelis. Licet enim mihi hanc contionẽ, qua ingressum Domini nostri Iesu Christi in urbem Hierusalem in die palmarum, explicare institui, isdem uerbis incipere, quibus eum Israeliticus populus magna alacritate excepit, quanq; uulgato iam Euangelio Christi in totum orbem terræ multo maior ratio est, quæ nos ad tam faustam acclamationem excitare debet, q̃ quę quondam Israeliticam turbam excitauit. Hęc enim nondum re ipsa compererat Christum ingressum per resurrectionẽ in regnum suum, & pollicebatur sibi

ſibi externa tantum & corporalia bona in Chriſto. Nos autem cognouimus Chriſtum iam regnare, & ſedere ad dextram dei patris ſui, ac afferre & donare nobis cœleſtia & perpetua bona. Quare tanto alacrius excipiendus eſt, quanto magis cœleſtia terrenis antecellunt. Cæterum, quàm diligenter uoluerit ſpiritus ſanctus hanc hiſtoriam de ingreſſu Ieſu Chriſti in Hieruſalem in die palmarum, eccleſię commendare, haud obſcure ex eo ſignificatur, q̄ non unus tantum Euangeliſta, ſed ſinguli quatuor eam copioſe deſcripſerint. Nos audiemus nunc Ioannem noſtrum: Poſtero die turba multa, quæ uenerat ad diem feſtum, cum audiſſent, quòd ueniret Ieſus Hieroſolymam, acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obuiam ei, & clamabant Oſanna, benedictus qui uenit in nomine domini rex Iſraël. Nactus autem Ieſus aſellam, ſedit ſuper eam, ſicut ſcriptum eſt: Noli timere filia zion, ecce rex tuus uenit ſedens ſuper pullum aſinæ. Quæ huc pertinent, de adductione aſini per Apoſtolos, & de ſubſtratis ueſtimentis, ex alijs Euangeliſtis petēda ſunt. Nam, ut hinc expoſiti ꝺis initiū ſumam: Si hunc ingreſſum Ieſu in urbem Hieruſalem, quę eſt metropolis regni ſui, conſideraueris iuxta humanam ſapientiam, uidetur non ſolum humilis & abiectus, uerumetiam ridiculus. Diceres in urbem ingredi hominem quendam ioculatorium, tantum abeſt, ut uideatur ingredi Rex quiſpiam aut Meſsias. Nam reges & Monarchę ſolent magno & admirando apparatu in ſuum regnum ingredi. Habent pedites & equites, habent mulos clitellarios, fulgent ephippia & freni ære, argento & auro, comitantur eos non priuati tantum homines, ſed principes & potentes, omnia crepant bombardis, tubis & tibijs, adeoq̄ nihil deeſt, quod humana ratio ad amplificandā maieſtatem excogitare poteſt. Ieſus Chriſtus autem ingreditur in Hieruſalem pauperrimus. Non habet proprium equum, quo utatur, ſed uehitur aſino alieno, quem accōmodato accepit. Non habet ephippium, ſed utitur pro ephippio diſcipulorum ſuorum ueſtimentis, nec holoſericis, nec precioſis. Comitant eum publicani, piſcatores & reliquū uulgus, Clamant carmen quidem ſacrum, ſed incondite. Accurrunt & pueri. Quid multa? Spectaculum fuit in oculis ſapientū huius ſeculi riſu magis, q̄ uiſu dignum. Sed in conſpectu Dei, nullius unq̄ Regis aut Monarchę ingreſſus in toto orbe terrarum inſignior ac illuſtrior fuit. Nam ſi conſideraueris ea, quæ hunc ingreſſum Chriſti in Hieruſalem præceſſerunt, uidit eum ſpiritus ſanctus multis annis priuſq̄ reipſa fieret, & cōtionatus eſt de eo, primum quidem per Dauidem, qui quaſi in hoc populi cœtu preſens ſpectator & auditor fuiſſet, ita deſcribit acclamationē, qua Chriſtus excipitur, O DOMINE (inquiens) ſaluum fac, o domine bene proſperare, benedictus

qui uenit in nomine DOMINI. Hoc ſcriptum eſt in Pſalmo iuxta uulgarem rationem centeſimo decimo ſeptimo. In quo de ingreſſu Chriſti in regnum ſuum,& de dominatione eius,cui turba Iſraëlitica in die Palmarum uno ore, & publica acclamatione proſperum ſucceſſum precata eſt, perſpicue ſcribitur. Deinde contionatus eſt de eo ſpiritus ſanctus per Eſaiam,qui cap.lxŋ. ita ait:Dicite filię zion, Ecce Rex tuus uenit,ecce merces eius cum eo,& opus eius coram illo. Hæc ſunt manifeſte dicta, de eo aduẽtu,quo Chriſtus ſeſe publice toti Iſraëlitico populo conſpiciendũ propoſuit, & beneficia ſua accipienda omnibus obtulit, id quod cum aliâs,tum etiã in die Palmarum factũ eſt. Præterea contionatus eſt nonnihil ſpiritus ſanctus de hoc ingreſſu Chriſti in Hieruſalem,per eundem prophetã Eſaiam cap.xxxxiiij. ita dicentẽ: Noli timere ſerue meus Iacob, & rectiſsime quem elegi, Effundam enim aquas ſuper ſitientem, & fluenta ſuper aridam. Hoc loco conſolatur Chriſtus eccleſiam ſuam, & promittit ſe aduentu ſuo allaturũ omnem benedictionem & fœlicitatem. Cum autem in die Palmarum exhibuerit ſe uidendum & ſuſcipiendũ omnibus ciuibus & aduenis in Hieruſalẽ, quę erat tũc metropolis eccleſię Dei,non eſt dubium, quin ſpiritus ſanctus in hoc Eſaię loco uiderit Chriſtum in die Palmarum aſino aduehi,& in Hieruſalem ingredi, id quod & Ioannes ſignificat,cum in citando teſtimonio Zacharię, non pręponit cohortationem illam(Exulta ſatis filia zion,) quam Zacharias pręponit.Sed eam, quam modo ex Eſaia commemorauimus:Noli timere,quemadmodum Matthæus pręponit illam alteram ex Eſaia: Dicite filię zion,ut & ipſe ſignificet, ꝙ ſpiritus ſanctus uiderit in eo Eſaię loco hunc ingreſſum Chriſti in Hieruſalem. Adhæc ſpiritus ſanctus contionatus eſt per prophetam Zachariam, non ſolum de hoc ingreſſu Chriſti in urbem Hieruſalem, uerumetiã de iumento, in quo Chriſtus ſeſſurus eſſet:Ecce inquiens,Rex tuus uenit tibi iuſtus & ſaluator ipſe,pauper,& aſcendens ſuper aſinam & pullum aſinę. Habes de hoc ingreſſu à prophetis prędictum fuiſſe, non uno & altero anno, ſed pluſcꝫ quadringentis imo pluſcꝫ mille annis, priuſq̃ externo ſpectaculo a Chriſto ſuſciperetur. Putas ne eum tantę curę futurũ fuiſſe ſpiritui ſancto,niſi exiſtimatio eius fuiſſet in conſpectu dei ſanctiſsima? Deinde ſi conſideraueris comitatum Chriſti in hoc ingreſſu,non uides quidem mundanos Reges & principes,ſed quemadmodum paulo ante diximus,publicanos,piſcatores,& pueros,quęſo aũt te,circumſpice cum tua mente,qui & quanti ſint hi in conſpectu Dei, quos tu ſã contẽptos & abiectos iudicas. Pueri ſunt,ſed quorũ eſt regnum cœlorum,& de quibus ſcriptum eſt:Ex ore infantium & lactentium

tium perfeciſti laudem. Publicani ſunt & piſcatores, ſed quos Deus elegit in Apoſtolos, & in principes regni cœleſtis, qui & plura & maiora ſtrategemata in terris fecerunt, q̄ omnes mundani Reges & principes. Vulgus hominum ſunt, ſed hi homines ſunt uera Dei eccleſia, propter quam deus tam diu terram conſeruat, propter quam Deus miſit unigenitum filium ſuum in carnem, & cui Deus dat cœleſte ac perpetuum regnum. Quis unquam Monarcha talem ac tantum habuit comitatum? Monarcha quiſpiā ducit ſecum equites & pedites. Sed quales? Non nego, quin in magno exercitu ſint aliquot uiri honeſti, ſed ea eſt fortuna huius ſeculi, q̄ magna equitum & peditum pars ſoleat magna eſſe colluuies impiorū, blaſphemorū, latronum, prędonū, ebrioſorum, adulterorum, denicq̄ perditiſsimorum hominum, qui etſi una cōgregati, & armis conſpicui magnæ ſunt exiſtimationis in humanis oculis, coram Deo autem, quid aliud, obſecro, ſunt, q̄ fœditas & abominatio? Chriſti uero comitatus, etſi & ipſe collectus eſt ex peccatoribus, tamen hi ſunt pœnitentes & propter Chriſtum, in quem credunt, tam iuſti coram Deo reputati, ut habeantur digni cœleſti regno. Quare nullius mundani Regis ingreſſus conferendus eſt cum hoc ingreſſu Chriſti in urbem Hieruſalem. Quod ſi non tantum comitatum, ſed etiam perſonas Chriſti & aliorum Regum inter ſe conferas, immane, quantum hoc eſt diſcrimen. Alij enim Reges ingrediuntur tantum homines. Chriſtus autem ingreditur non homo ſolum, ſed etiam uerus æternus & omnipotens Deus. Spectaculo igitur huius ingreſſus nihil unquam in terris coram cœleſtibus ſpiritibus illuſtrius factum eſt. Inter homines ſonuit quidem uox illa Oſanna, benedictus qui uenit in nomine DOMINI, inter angelos autem, an nō ſonuiſſe dicemus Eſaiæ illud: Sanctus, ſanctus, ſanctus DOMINVS Deus zebaoth. Plena eſt omnis terra gloria eius? Poſtremo beneficia etiam, quę Chriſtus ſuo ingreſſu attulit eccleſię ſuę, conferenda ſunt cum ijs beneficijs, quæ ſolent Mundani Reges ſuis populis afferre, et donare. De qua re, cum nobis dicendum ſit ponemus in medio uerba Zachariæ. Dicit enim Zacharias: Exulta uehementer filia zion, iubila filia Hieruſalem. Hæc eſt cohortatio, qua ſpiritus ſanctus per Zachariam excitat eccleſiam, ut magna fide & alacritate excipiat Chriſtum. Sed propter quam cauſam ſic excipiendus eſt? Sequitur: Ecce Rex tuus, qui eſt Chriſtus, uenit tibi iuſtus, & ſaluator, ipſe paup & ſedens in aſina & pullo aſinę, hoc eſt, Chriſtus uenit quidem in conſpectu hoim abiectus & miſer, quippe qui tā paup ſit, ut in ingreſſu ſuo utaī aſina mutuo accepta, ſed interī affert ſecū tāta bñficia, quanta nullus hoim ſatis digne eſtimare pōt. Feuda uocāt, ea q̄ reges ac prin

Exulta uehementer filia Sion

Feuda Chriſti.

cipes in ſeruos ſuos bene de ipſis meritos conferre ſolent. Videamus igitur quale id ſit feudorum genus, quod Chriſtus in ſuos, qui ſunt credentes in ipſum, confert. Alij enim Reges, cum aduenium, conferunt in ſuos feuda quędam agrorum, ex quibus hi nec iuſtitiam nec ueram uitam metere poſſunt. Quomodo enim Reges iuſtificarẽt ſuum populum, cum ipſi ſint peccatores, & aduenientes afferant ſecũ multa & magna peccata? Ac poſſunt quidem legibus ſuis externam quandam iuſtitiam in populo ſuo inſtituere, ſed ut ipſi, ita & ſubditi eorum per ſe ſemper manẽt coram Deo peccatores. Chriſtus autem, uenit, quemadmodum propheta ait, IVSTVS. Non ſolum enim ipſe ſua perſona iuſtus eſt, ſed etiam iuſtificat omnes in ipſum credentes, adeoq; confert in eos, tanq; feudi genus, iuſtitiam. Quotquot em̃ in Chriſtum credunt, reputantur coram Deo tam iuſti propter Chriſtum, q; ſi totam legem perfecte impleuiſſent. Quid? an ullum terreni Regis feudum tanti momenti eſſe poteſt, quod cum hoc Chriſti beneficio ęquetur? Homines quidem huius ſeculi ſpirant tantum terrena, & malunt, ut eſt in prouerbio, ſtillam fortunę, q̃ dolium iuſtitiæ, qui autem pia mente prædituſ eſt, non commutaret hoc beneficium Chriſti cum omnibus omnium regum feudis, imo regnis & Monarchijs. Deinde Reges terreni afferunt pacem ciuilem & tranquillitatẽ mundanam. Hęc ſunt feuda, hæc ſunt beneficia eorum. Et tamen nec ſunt perpetua, nec uera & perfecta. Quàm facile turbatur humana illa pax ſiue publice ſiue priuatim, etiamſi confirmata fuerit pactis, promiſsis, literis, ſigillis, fœderibus, iuramentis, ſacramẽtis, ac diris quoque execrationibus. Sed fingamus eam multis annis conſtare, quid ergo? nũ hac pace fit, ut intereat hoſtis noſter Satan, & reconciliemur cũ Deo? Nihil certe minus. Etſi fruimur externa pace & tranquillitate, tamẽ uiuit adhuc Satan, graſſatur in nos mors, & manet in nobis, quãtum quidem ad hanc pacem attinet, ira Dei. Quid igitur prodeſt euanida tranquillitas, cum ſumus adhuc perpetuæ infœlicitati & damnationi obnoxij? Chriſtus autem aduenit, ut Zacharias ait, SALVATOR. Salutis nomine hoc loco continetur pacificatio cum Deo, liberatio à Satana, victoria ſuper mortem, perpetua uita, tranquillitas & fœlicitas. Hęc enim intelligit ſpiritus ſanctus, cum de Chriſto contionatur, q; ſit contriturus caput ſerpentis, Dicit & Chriſtus ipſe: Ego ſum reſurrectio & uita. Qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, uiuet, & omnis qui uiuit & credit in me, non morietur inæternum. Quare cum tribuitur Chriſto epitheton Saluatoris, ſentiendum eſt, quod afferat credentibus in ipſum, tanquàm feuda, reconciliationem cum Deo, liberationẽ à Satana & morte, ac perpetuam uitam & fœlicitatem. Quibus feudis aut beneficijs, quid poteſt eſſe:

Θέλω τυχῆς σαλαγμόν, ἢ φρενῶν πίθον.

esse maius, ac nobis utilius. Cum igitur Iesus Christus tanta bona obtulerit ecclesiae suae in ingressu suo in urbem Hierusalem, debemus hunc ingressum merito magnificere, & anteferre eum omnium regum ac monarcharum maiestati. Debemus aũt non solum eum admirari, sed etiam ad salutem nostram uti. Satan enim aggreditur nos uariis modis, ut trahat nos in exitium. Nunc enim obiicit nobis peccata, nunc mortem, nunc flammas inferni, quibus efficiat, ut de salute nostra desperemus, & nos ipsos condemnatiõi tradamus. Hic ergo reuocandus est in memoriã ingressus Christi in Hierusalẽ, ponendum est ob oculos mẽtis nostrę dictum Zacharię, q̃ Christus ueniat abiectus quidem in oculis hominũ, sed ueniat iustus & saluator. Agnoscẽdum est, q̃ cum credimus in Christum, facti simus per fidem feudatarij, seu ut uocant, uasalli Christi. Vasallus ius habet utendorum eorũ bonorum, quae dominus clementer in ipsum contulit, & dominus tuetur eum, si aduersarius conatur ab ipso auferre bona. Christus autem contulit in nos, tanquam uasallos suos, iustitiam, uitam, & regnum cœleste. Hæc sunt feuda, quæ à Christo per fidem in baptismo accepimus. Quare si Satan obtrudit nobis peccata nostra, ut auferat à nobis iustitiam à Christo donatam, & terret nos horroribus mortis & inferni, ut auferat à nobis uitam & cœlum, quorum iura beneficio Christi accepimus, bene confidamus, & inuocemus auxilium domini nostri, Iesu Christi, qui cum maluerit sanguinem suum profundere, q̃ nos seruituti & captiuitati Satanę relinquere, nunq̃ committet, ut sinat nos uasallos suos ab aduersario opprimi, et bñficijs suis priuari. Sed redeamus ad Euangelistam, qui ut hoc spectaculum ingressus Christi commendaret ecclesiae, & significaret argumentũ esse, q̃ hic Iesus sit uerus Christus, addit: Hęc autẽ non cognouerũt discipuli eius primum, sed quando glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt, q̃ hæc essent scripta de eo, & quod hæc fecissent ei. Multa sunt certissima argumenta, quæ probant Iesum filium Mariæ, esse uerum illum Messiam seu Christum, quem prophetæ uenturum, & populum suũ à peccatis liberaturum promiserunt. Inter hæc autem, etiam illud numerandum est, quod in Iesu impleta sint ea, quæ Zacharias de Messia in asina aduehẽdo uaticinatus est. Nam q̃ discipuli, et reliqui Israelitę introduxerint Iesum in asina sedentẽ, in urbem Hierusalem, tanta pompa & tam faustis acclamationibus, non fuit humanum consilium, non enim cognouerunt (inquit Euangelista) discipuli eo tempore, quo hęc fecerunt, q̃ tale qd de Messia scriptum esset, sed fuit diuinus instinctus, quo excitati sunt homines, ut ignari implerent in Iesu propheticum uaticinium. Quare, quod ad homines attinebat, uidebatur, quicquid id est rei, temere fieri, sed quod ad Deum attinet,

factum est prudentissimo eius cõsilio, uidelicet ut prophetica ueritas in Iesu impleretur, & Iesus etiam hoc argumento uerus Messias declararetur. Huc respicit quoq; miraculum, quod ante in Lazaro ędi-
» ditum erat. Sequitur enim: Testificabatur igitur turba, quę erat cum
» eo, quãdo Lazarum uocauit de monumento, & suscitauit eum à mor-
» tuis. Propterea & obuiã uenit ei turba, q; audierãt eum ędidisse hoc
» signum. Vides, quo consilio Christus excitauerit Lazarum à mortuis. Ac multę quidem et graues sunt caussę, propter quas Christus hoc miraculum in Lazaro ędidit, quas & supra exposuimus, inter illas autem, etiam hęc una est, ut occasione huius miraculi homines excitarentur ad procedendum obuiam Iesu in asina sedenti, & ad excipiendum eum faustis acclamationibus, quibus publice cognosceretur, eum esse uerum Messiam. Sed hic considera mihi, pertinacem pharisæorum impietatem. Etsi enim manifestum erat miraculum, in Lazaro ędituũ, & uidebant ingressum Iesu in Hierusalem, ac publicas totius populi acclamationes, prorsus conuenire cum propheticis uaticinijs, adeoq; quicquid id est negotij, diuinitus geri, tamen adhuc pergunt reclama
» re ac fremere aduersus Christũ. Dicit enim Euangelista: Pharisæi er
» go dixerunt inter se. Videtis, q; nihil proficitis? Ecce mundus post
» eum abit. In alijs Euangelistis non inter se tantum de interficiendo Iesu deliberant, sed etiam grauiter in Iesum inuehuntur, q; propter tales acclamationes non reprehendat pueros & discipulos suos. Itaq; cũ alij omnes sua officia Iesu in hoc ingressu prędstarent, & hic quidem adduceret asinam, ille sterneret uestimenta super asinam, hic ederet frondes arborum, & substerneret in uia, ille etiam uestimenta substerneret, hic gestatione palmarum testaretur se Iesum agnoscere suum regem ac Messiam, ille etiam contenta uoce id publice confiteretur. Soli pharisęi nihil horum officiorum ei prędstiterunt, sed hoc unum agunt, ut interficiant eum. Quid ergo? sequemur ne potius iudicium pharisæorum, cq; totius populi? Non ignoro, paucos sapientes nonnunq; melius de rebus iudicare, q; multos ex hoim uulgo, sed quod ad cognitionem Christi attinet, non est obscurũ, quid sibi uelit Christus, cum agit gratias patri suo, q; absconderit mysteria regni sui à sapientibus & prudentibus, ac reuelauit ea parulis. Dicit & scriptura alias: Perdam sapientiam sapientum, & intelligentiam intelligentiũ reijciam. Et iterũ: Videtis uocationẽ uestram, q; non multi sapientes secundũ carnem, non multi potẽtes, non multi claro genere nati, uerũ quę stulta erãt secundũ mundũ delegit deus, ut pudefaceret sapiẽtes. Prędterea etsi in hoc uulgo, qui clamabãt Iesum esse Messiã, multi erãt impij, tñ cõtinebat in eo uera & electa dei ecclesia, Apostoli, & reliq; discipuli Iesu. Quare fugiẽda nobis est impietas pharisęorũ, q; quis sapientum,

entum, ſectanda autem eſt pietas eccleſiæ Dei, quamuis coram hominibus abiectæ, ut agnoſcamus hunc Ieſum, uerum Meſsiam, & tribuamus ei omnia officia obedientiæ. Nam quod diſcipuli Chriſto in hoc ingreſſu præſtiterunt, hoc idem etiam nos debemus ei obedienter præſtare. Non loquor iam de puerili illo ſpectaculo, quod in die Palmarum, ad exemplum huius ingreſſus Ieſu in aſino aduecti, uſitatum fuit. In hoc ſpectaculo non perſoluuntur uera illa officia, quæ Chriſto debemus, ſed longe alia facienda ſunt. Apoſtoli adduxerunt mandato Chriſti primum quidem manu ſua aſinam & pullum eius, deinde adduxerunt ad Chriſtum, prędicatione ſua, Iudęos & Gentes, qui per aſinam & pullum eius adumbrantur. Adducamus & nos ad Chriſtum, liberos & familiam noſtram, qui ſunt ignauiſsimi aſini, ut Chriſto ſubijciantur. Adducamus item noſtram ipſorum carnem, quæ & ipſa eſt aſina inertiſsima, ut diſcat onus Chriſti portare. Diſcipuli ſubſtrauerunt Ieſu ueſtimẽta ſua, Subſternamus ei & nos noſtra ueſtimenta. Vtamur omnibus facultatibus noſtris ad obſequiũ Chriſti, iuuemus opibus & officijs noſtris, quibus poſſumus, eccleſiam Chriſti, ut declaremus ueram noſtram fidem in Chriſtum. Diſcipuli geſtarunt manibus ſuis ramos palmarum, & acclamarunt ei ſolenne illud Oſanna. Palma eſt inſigne uictorię in certaminibus. Victoribus enim palma dabatur. Et addunt ſcriptores cauſſam, q̃ uictores & palma habeant inter ſe quandam ſimilitudinem. Si enim imponas ſuper lignum palmę magna pondera, nõ cedit palma deorſum, nec inflecti tur, ſed reſurgit aduerſum pondus, et ſurſum nititur, ita qui uicerunt, non ceſſerunt aduerſarijs, ſed contra audentiores iuerunt. Sumamus & nos in manus palmas, & offeramus eas Ieſu Chriſto, hoc eſt, credamus & confiteamur Ieſum Chriſtum eſſe uictorẽ mortis et inferni, ac ſeruatorem noſtrę in omnibus malis, ſicut & in Apocalypſi, eccleſia ex omnibus gentibus collecta geſtat palmas in manibus, & clamat magna uoce. Salus ei qui ſedet ſuper thronũ dei noſtri, & agno. Tradunt autores, Palmis nõ decidere folia. Admoneamur igitur ſpectaculo Palmarum, ut ſtudeamus eſſe tales arbores, quæ iuxta decurſus aquarum plantatę, fructum ſuum afferant in tempore ſuo, & quarum folia nunquam defluant. Sic enim fiet, ut quemadmodum Pſalmus ait: Omnia quæcunq̃ fecerimus, proſperentur in Ieſu Chriſto ſeruatore noſtro, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, AMEN.

Homilia

HOMILIA XI.

ECCE mundus, inquiunt Phariſæi, poſt Ieſum abit. Nomine autem mundi non cõtinentur tantum ciues, & incolæ, uerumetiam exteri & alieni, nec Iudęi tantum, ſed etiam Gręci. Quare cum Euangeliſta commemoraſſet antea, quanta obſeruantia exceperint Ieſum aſina aduectum Iudęi, deſcribit nunc quanto deſiderio cupiant ad familiaritatem Ieſu applicari Gręci. Dicit enim. Erant autem quidam Gręci ex his, qui aſcenderant, ut adorarẽt in feſto. Hi ergo acceſſerunt ad Philippum, qui erat à Bethſaïda Galilęæ, & rogabant eum dicentes: Domine, uolumus Ieſum uidere. Venit Philippus, & dicit Andreę. Andreas rurſum & Philippus dicunt Ieſu. Etſi per hos Gręcos, quorum hic fit mentio, intelligi poſſunt hi, qui uel Iudęi fuerint, in Græcia habitantes, uel proſelythi fuerint, ex Græcis ad Iudaiſmum conuerſi, tamen quia tam Euangeliſtę q̃m Paulus aliâs per Ἕλληνας, hoc eſt, Gręcos, intelligunt gentes incircumciſas, et eccleſiaſtici ſcriptores ſequuntur hanc ſentẽtiam, ſentiamus & nos, q̃ hi Gręci fuerint Ethnici incircumciſi. Non enim obſcurum eſt, q̃ etiã Ethnici nõnulli obtulerint ſacrificia ſua ad templũ Hieroſolymitanũ, & coluerint deũ in Zion. Salomon in dedicatione templi ſic orat: Alienigena, qui nõ eſt de populo tuo Iſrael, cũ uenerit de terra longinqua, propter nomen tuum. Audietur enim nomẽ tuum magnum, & manus tua fortis, & brachium tuum extentum ubiq̃. Cum uenerit ergo & orauerit in hoc loco, tu exaudies in cœlo, in firmamẽto habitaculi tui. Et teſtantur alĳ ſcriptores, q̃ & exterę gentes, adduxerint ſacrifitia ſua ad templum Hieroſolymitanum, & ſacerdotes ea ſuſcepe-

Ioſephus de bello Iudaico libro 2. ca. 17 πᾶρῆγον Ἰουδαίοις ἐμπεί ρους τῶν πατρίων ἱερεῖς ἀφι ερωμένους, ὅτι πάντες οἱ πρόγονοὶ τὰς ἀπὸ τῶ ἀλλογενῶν θυσίας ἀπ ωθοῦ ἐχον το.

rint. Hæc idcirco nobis recitantur, ut ſciamus, q̃ etſi Iudęi multas habuerunt prærogatiuas præ incircumciſis gentibus. Quorum (inquit) eſt adoptio & gloria, & teſtamenta, & legis conſtitutio, & cultus & promiſſiones, quorum ſunt patres, & ĩ ex quibus eſt Chriſtus, quantum attinet ad carnem, tamen deus etiam inter gentes ſuos habuit electos, non eos, qui in impietate ſua perdurarunt, & idola colere perrexerunt, ſed qui uerum deum Zionis cognouerunt & inuocarunt: Quod ſi hoc factum eſt eo tempore, quo Chriſtus nondum erat publice reuelatus, quanto magis hoc tempore, quo Euangelion iamdudũ uulgatum eſt in toto orbe terrarum, Chriſtus ſua habet eccleſiæ ſuæ membra inter omnes gentes, adeoq̃ inter Turcas ipſos, non quod hi

qui

qui impium Turcismum sectantur, sint membra Ecclesię, sed ꝙ inter Turcas sint, qui cõtempta Turcica aut Mahumetica impietate, Iesum Christum seruatorem suum agnoscant. Quare sentiamus Ecclesiam Christi non terminari ijs finibus, quibus externum nomen Christianorum continetur, sed dilatari ad omnes eas populorum familias, in quibus est agnitio Iesu Christi per fidem, etiamsi habitauerint in medio non tãtum barbararum gentium, uerumetiam immanissimarum bestiarum. Sed redeamus ad nostros Grecos, de quibus Euangelista scribit. Hi cupiunt Iesum Christum uidere, uidelicet nõ tantum de facie nosse, sed etiam in familiaritatem eius uenire. Cum autem nollent Christum accedere, nisi impetrato ante aditu, rogant Philippum, ut patefaciat ipsis aditum ad Iesum. Philippus autem nõ refert hanc Grecorum petitionem ad Iesum, nisi prius communicato cõsilio cum Andrea. Hæc Euangelista diligenter commemorat, partim ut recitando circumstantias, cõfirmet ueritatem rei gestæ, partim ut significet, hoc iam egisse spiritum sanctum, ut gentes ducerentur ministerio Apostolorum ad cognitionem Christi. Quare Christus accipit ex hac re occasionem contionandi de morte & resurrectione sua, ac de uocatione gentium per Apostolos, quæ statim resurrectionem Christi insecuta est. Iesus respondit eis dicens: Venit hora, ut glorificetur filius hominis. Amen amen dico uobis, nisi granum frumenti deiectum in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si uero mortuum fuerit, multum fructum affert. Hæc est insignis contio de modo, quo Christus acceptarus erat regnum suum. Nam Andreas & Philippus dicunt Christo, hoc est, magno gaudio adnuntiãt Christo, ꝙ non Iudęi tantum, sed etiam Greci, seu gentes cupiant se cum ipso coniungere. Et quia sperant regnum Christi fore carnale, & Christum collecturum exercitum militarem, cuius opera iuuetur ad accipiendum regnũ suum, existimant se afferre Christo lętissimum nuntium, quòd et gentes petant in familiaritatem eius recipi, significantes hac occasione licere ipsi etiam ex gentibus exercitum congregare. Vetus hoc est ingenium hominum, ac etiam apostolorum Christi, quod nondum illustrati uera regni Christi cognitione, quęrant in Christo tantum carnalia, & mundana, existimantes se ad consequenda spiritualia & cœlestia non indigere opera Christi, sed ea suis se uiribus parare posse. Det uitam, (inquiunt) det opes, animum mihi ęquum ipse parabo. Christus autem refutat hanc opinionẽ Apostolorum de regno suo, & ait: Venit quidem tempus, ut glorificer, ut maiestatem regni accipiam, & non Iudęos tantum, uerumetiam gentes mihi subijciam, non autem glorificabor eo modo, quo uos existimatis, sed crucifigar, & moriar, ac postea resurgam a morte, & colligam ecclesiam prędica-

tione Euangelij per uestrum ministerium ex omnibus gentibus. Sicut enim granum frumenti non fert fructum, nisi sparsum in agrum, moriatur. Postq̃ autem in terra mortuum fuerit, affert suo tempore copiosum fructum, ita & de me sentiendum erit. Nisi occisus fuero, peccata non expiabuntur, & Euangelion nõ reuelabitur inter gentes. Postq̃ autem fuero occisus, maximas afferam utilitates. Resurgam enim à mortuis, & mittam spiritum sanctum, ut Euãgelion meum uulgetur per uos in totum orbem terræ, & congregetur innumerabilis gentium multitudo ad ecclesiam meam, & ad accipiendam maiestatẽ cœlestis regni. Porro autem, etsi Christus, cum facit mentionem grani, quod seminatur, & in terra emoritur, non uidetur de rebus cœlestibus ac diuinis, sed tantum de rebus rusticis & terrenis contionari. Dicit enim ea, quę sunt uulgaria & cuiuis agricolę notissima, tamen si hoc dictum de grano diligenter perpendas, magna mysteria nobis exponit. Paulus ait: Quę sunt inuisibilia dei, cognoscuntur ex opificio mundi, & intelliguntur ex operibus. Videamus ergo, quę nobis per uisibile granum frumenti demonstrentur. Primum, Christus in hoc loco docet, quod per granum frumenti tota fere historia Euangelij adumbretur. Christus enim uenit in hunc mundũ, ut susciperet passionem ac mortem, & resurgeret iterum à mortuis, non ut hæc ociosa essent, sed ut afferrent uniuerso humano generi, tam Iudęis, q̃ gentibus, longe omnium maximum fructum, uidelicet remissionem peccatorum, ueram iustitiam, uictoriam mortis, & perpetuam salutẽ. Quibus nihil potest homini excellentius ac magis salutare cõtingere. De his autem omnibus admonet nos granum frumẽti, quod cum in agrę sparsum fuerit, tum demum fructum affert, cum emoritur. Quare sentiendum est, quod granum frumenti recte consideratum, exactet non tantum corpus, uerumetiam animam nostram. Deinde Paulus ad Corinthios scribens, docet nos, quod deus inscripserit in granum frumẽti imaginem generalis resurrectionis mortuorum. Stulte, inquiens, Tu quod seminas, non uiuificatur, nisi mortuum fuerit. Et hoc quod seminas, non corpus, quod nascetur, seminas, sed nudum granum, ex empli caussa, Tritici aut alicuius ex cęteris, sed deus illi dat corpus ut uoluit, & unicuiq̃ seminum suum corpus. Vides, unumquodq̃ granum docere & testari futuram mortuorum resurrectiõem. Quare sentiamus grana non tantum esse cibum corporalem, uerumetiam spũalem, & si agricolę uoluerint in spargenda semente non solum externũ corporis, sed etiã internũ mentis agrum colere, debent grana, quę in terram pronciunt, iuxta hãc Christi & Pauli doctrinam intueri, ut ex uisibilib. creaturis cognoscant inuisibilia dei, & bene de uita ac salute sua,

Grani mysteria.

1 Corint. 15.

ſua, etiam in media morte, propter Chriſtum ſperent. Conſideremus & hoc, q̄ quam habet conditionem granum frumenti in cōſpectu hominum, eandē unuſq̄ſq̄ noſtrum habet in cōſpectu dei. Granum frumenti, ſi repoſitum ſeruetur in horreo, nullum affert fructum, nec eſt adhuc idoneum ad cibum, niſi aut proiectum in agro moriat̄, aut mola in farinam conteratur, & igni coquatur. Eadem plane eſt etiā noſtra conditio: Si ignauiter ociamur, aut uoluptate huius mundi ſecure fruimur, nullus adhuc è nobis fructus demetitur, nec pr̄parati ſumus, ut fiamus cœleſtis cibus. Sed ſi fructum ferre uoluerimus, & fieri panis cœleſtis menſ̄, neceſſe habemus mola aduerſitatis comminui, igni afflictionis concoqui, ac poſtremo etiā mori. Memorabile eſt, q̄d Ignatius martyr, beſtijs iam obijciendus dixit. Cū enim ad leones damnatus eſſet, & audiret eos rugientes, ait: Frumentum Chriſti ſum, dentibus beſtiarum molar, ut panis mundus inueniar. Quare, cum obruunt nos aduerſa, cogitemus Dn̄m deum noſtrū non hoc agere, ut pereamus, ſed ut aduerſis tanc̄ mola conteramur, quo fiamus cœleſtis cibus, & ut afflictionibus exerceamur, ac moriamur, quo iterum ad uitam reſurgamus. C̄eterum, poſtc̄ Chriſtus contionatus eſt de ſeipſo, quod intraturus quidem ſit in gloriam & maieſtatē regni ſui, ſed per crucem & mortem, contionatur etiam de Apoſtolis & diſcipulis ſuis, quod ſicut ipſe, ita hi neceſſe habeant per afflictiones ueram ſalutem conſequi. Dicit enim: Qui amat animam ſuam, perdet eam, & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in uitam æternam cuſtodiet eam. Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur. Et ubi ſum ego, illic & miniſter meus erit. Si quis mihi miniſtrauerit, cohoneſtabit eum pater. Hæc contiōis pars, ad Apoſtolos ac diſcipulos, imo ad uniuerſā eccleſiā Chriſti pertinet. Eſt aūt hæc ſententia eius: Vos diſcipuli, ſicut exiſtimatis me regnaturꝰ mundana dn̄atione in hac terra, ita ſperatis uos per me conſecuturos in hoc mundo magnam potentiam, & uoluptatem. Sed non ſinam uos opinione falli: Dixi granū frumenti non ferre fructū, niſi mortuum. Itac̄ granum neceſſe habet uitā ſuā, ut ita dicam, amittere, quo uitam conſeruet. Hoc exēplum & in me, & in uos diſcipulos meos conuenit. Ego enim, ut uniuerſo mundo ueram uitā parem, mori debeo, & per mortem in regnum meum ingredi. Sic & ueſtri officij erit, uitam morti exponere, ut mortem effugiatis, & uitam cōſeruetis. Non conſeruabitis uitā, ſi amore uitę abnegaueritis meum nomē, ac meum Euangelion. Sed cuſtodietis & conſeruabitis eā in ęternā uitam, ſi eā confeſſione noīs mei ita periculo mortis expoſueritis, perinde ac ſi ipſam odio haberetis. Nam ſi uultis me ſequi ad gloriā, ad uitam, ad ueram fœlicitatē, neceſſe habebitis me etiam ſequi ad ignominiam, ad mortē, et infœlicitatē. Nō enim eſt miniſter maior dn̄o ſuo.

Si ego dominus ueſter ingredior per mortẽ in uitam, debetis & uos miniſtri mei per mortem in uitam iugredi. Nec eſt metuendum, ne in morte pereatis. Nam ſi mihi confeſsione ueſtra miniſtraueritis, et mortem potius ſubire, q̃ meum nomen abnegare uolueritis, conſequemini apud Deum patrem meum, multo maiorẽ honorem, quàm quem optare aut ſperare poteſtis. Habes ſententiam uerborum Chriſti. Sed ſingula in his ſingulari obſeruatione digna ſunt. Nihil hic eſt oſcitanter prætereundum: Qui amat, inquit, animam ſuam, perdet eam. Hęc eſt generalis ſententia, ſæpe à Chriſto uſurpata, quemadmodum & alij Euangeliſtæ ſcribunt. Quid igitur dicemus? an non hæc inter ſe pugnant, amare ſeu tueri uitam, & perdere uitam? Quomodo ergo dicituris, perdere uitam, qui tuetur et ſeruat eam? Si hęc recte intelligas, non pugnant inter ſe. Amare enim ſeu ſeruare uitam in hoc loco, non eſt tueri uitã ſuã ex officio, & legitime, ſed eſt tanto uitę deſiderio teneri, ut ſtudeas eam retinere contra officium, illegitime & impie. Declarabimus id exemplis, Rex quiſpiam iubet ſeruum ſuum fortiter cum hoſte pugnare. Hoc eſt officiũ ſerui. Quare ſi ſeruus nõ aggreditur hoſtem, nec educit gladium ſuum aduerſus hoſtem, ut nõ ſubeat periculum mortis, is certe ſtudet contra officium ſuum conſeruare uitam. Paſtor quiſpiam uidet irruentẽ lupum in gregem ſuum. Officium autem & uocatio paſtoris eſt, gregem defendere, & lupum à grege arcere. Sed paſtor mauult ſtudio conſeruandę uitę ſuę gregẽ deſerere, q̃ periculo uitę eum defendere. Amat igitur & conſeruat uitam ſuam contra officium. Sic & diſcipulus quiſpiam Chriſti eſt, & obijcitur perſecutionibus propter Euangelion Chriſti. Officium autem & uocatio diſcipuli Chriſti eſt nomen Chriſti confiteri, & gloriam eius illuſtrare. Sed is mauult amore uitę abnegare Chriſtum, q̃ periculo uitę, confiteri eum. Quare dicitur uitam ſuam amare & conſeruare contra officium. Quid ergo fiet? Num qui ſic amat & conſeruat uitam, uere eam conſeruat? Nihil minus, ſed potius perdit eam: Seruus qui contra officium parcit hoſti, ne exponat uitam ſuo periculo, aut ab hoſte trucidatur propter ignauiam, aut à domino capite plectitur, propter officij deſertionem. Itaq̃ perdit uitam, quam amabat, & conſeruabat. Paſtor deſerens gregem, & fugiens lupum, amore uitæ, abijcitur & fame necatur. Itaq̃ quã retinebat uitam, perdit. Nam quemadmodum negociator non ſeruat pecuniam nec auget eam, ſi amore conſeruandæ pecunię, non exponit eam pro mercibus, quas maiori poſtea precio uendat, ita non ſeruat uitam ſuam, qui eam non exponit, ubi exponenda eſt. Diſcipulus Chriſti abnegans Chriſtum metu amittendę uitę, uere uitam amittit. Quid enim uitę reliquum eſt, amiſſo Chriſto? Amittitur autem Chriſtus abnegatione. Quiſquis, inquit,

inquit, negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum corã patre meo, qui est in cœlis. Quare necesse habes propter Christum periculo exponere, & amittere uitam terrestrem, ut conserues uitam cœlestem. Cõtra aũt: Qui odit animam suam in hoc mundo, in uitã eternam custodiet eam. Hoc apud alios Euangelistas sic dicitur, Quisqs perdiderit animam suam causa mea & Euãgelij, hic seruabit eam. Videntur & hęc pugnantia esse, sed recte conueniunt, si recte intelligantur. Odisse enim animam suam, & perdere, hoc loco, non est seipsum interficere. Sic enim nemo debet uitam odisse, sed est malle mortẽ ab alijs illatam subire, & uitam deserere, q̃ officium suum p̃termittere, aduersus Dñm deum peccare, & Christum filium eius abnegare. Sic odio habuit animam suam Ioannes Baptista, sic Apostoli, sic martyres, Sic odio habent animam suam oẽs uere pij. Tantum enim abest, ut aduersus deum peccent, & Christum abnegent, ut malint sexcenties uitam suã perdere. Sed quid? num perdũt uitam? Minime oĩm, sed inueniunt eam, & custodiunt ipsam in eternam uitã. Quod de uita dicitur, hoc idem intelligendum est, de oĩbus rebus, quibus diuinitus donati sumus, uidelicet, de regno, de sanitate corporis, de uxore, de liberis, de amicis, de facultatibus. Hęc enim, quisquis odio habuerit & perdiderit propter Christum, seruabit. Quicquid enim ex diuina uocatione & obedientia fidei derelinqtur, hoc deponit in manum dei. Deus aũt tam liberalis rerũ custos est, ut depositа non solum tueatur, sed etiam augeat. Oĩs, inquit, qui reliq̃rit domos, aut fratres aut sorores, aut patrem aut matrẽ, aut uxorem aut filios aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitę eternę sortiet hęreditatẽ. Confirmemus igitur hoc dicto fidem nostram, ut obediamus uocationi dei, & sufferamus libenter ablationẽ rerũ terrenarũ propter Christũ, ut recipiamus cœlestia. Quod aũt additur: Si quis mihi ministrat, me sequatur, & ubi ego sum, illic & minister meus erit, uidetur quidem dici de imitatione uirtutum Christi, proprie aũt dicitur de subeunda cruce, exemplo Christi. Christus afflictus est, inquit Petrus, pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut inseqũremini uestigia ipsius. Etenim Christus suscepit passionem, nõ ut nos nihil aduersi pateremur, sed ut accepta per fidẽ remissione peccatorũ, q̃ ipse passione sua expiauit, aduersis exerceremur, & malis affligeremur. In mundo, inqt, afflictionem habebitis. Et: Non rogo, ut tollas eos de mundo, hoc est, nõ rogo, ut non affligant in mundo. Quid ergo? Num hoc tm̃ Christus post se reliquit, ut ministri ac discipuli eius in hoc mundo affligant? Reliquit quidem hoc post se, non aũt eo consilio, ut in afflictionibus pereant, sed ut per afflictiones uerã & perpetuã salutẽ consequantur. Dicit quidẽ: In mundo afflictionẽ habebitis, sed addit: Bono animo

ſitis, Ego uici mundum. Dicit itē: Non rogo ut tollas eos de mundo, ſed addit: Rogo ut ſerues eos à malo. Siquidem, inquit Paulus, ſimul cum eo patimur, ut & unà cum illo glorificemur. Et iterꝝ: Si commortui ſumus, & conuiuemus, ſi ſufferimus, & conregnabimus. Hoc eñ eſt, qđ & Chriſtus ait: Si quis mihi miniſtrauerit, cohoneſtabit eum pater. Nemo exiſtimet, ſe fruſtra ſuſcipere contumeliam & ignominiam meo noīe. Nam ſi quis ſectatur meam uocationē, & affligit meo nomine aduerſis, pater meus cœleſtis abunde compenſabit. Pro paupertate enim reddet diuitias, pro contumelia honorem, pro ignominia gloriam, pro morte uitam, denicꝫ pro doloribus inferni, cœleſte gaudiū. Beati, inquit, eſtis, cum probra iecerint in uos hoīes, & inſectati fuerint, & dixerint oē malum uerbum aduerſus uos, mentientes propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces ueſtra multa eſt in cœlis. Miniſtrauit Chriſto Petrus, miniſtrauit ei Paulus, miniſtrarūt ei prophetę & apoſtoli, & paſſi ſunt in hoc miniſterio magnas & uarias afflictiōes. Sed pater cœleſtis ita cohoneſtauit eos, ut nunc in Chriſto fœliciſſime uiuant, & ſint perpetuo cum ipſo regnaturi. Non ſolum aūt hi miniſtrauerunt Chriſto publica Euangelij eius prędicatione, uerumetiam miniſtrant ei, quotcꝫt credunt in ipſum, & ſectant̄ obedienter in priuato uitę ſuę genere uocationē eius, & quantum in ipſis eſt, illuſtrant gloriā nominis eius manſuetudine, tēperantia, ſobrietate, pudicitia, caſtitate, pacientia, tolerantia, & id genus alijs uirtutibus. Expergiſcamur igit̄, & miniſtremus Chriſto, quocꝫ modo poſſumus & debemus, ut cohoneſtet nos pater Domini noſtri Ieſu Chriſti per ſpiritum ſanctum ſuum, & faciat nos cohęredes Chriſti filij ſui, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XII.

GRAtus & iucundus fuit Ieſu Chriſto nuntius, cꝫ Gręci ambiuerint ipſius familiaritatem, Sed iniucunda eſt mortis mox ſecuturæ meditatio. Poſtcꝫ enim Chriſtus contionat̄ occaſione aduentus Grecorum, de paſſione & morte ſua, quēadmodum ante expoſuimus, tanto mortis horrore perfunditur, ut tota mente contremiſcat, nec id ſilentio diſſimulet. Dicit enim: Nunc anima mea turbata eſt. Hoc certe eandem habet ſententiā, cum eo, qđ poſtea in monte Oliueti ad diſcipulos ait: Triſtis eſt anima mea uſcꝫ ad mortē. Primum igitur oīm, conſiderandum nobis eſt, quāto dolore, quanto horrore cōſtiterit Ieſum Chriſtum filium dei expiatio peccatorꝝ noſtrorꝝ. Non eñ paſſus eſt tm̄ afflictiones corporis, cum uel flagellaret̄, uel affigeret̄ cruci, ſed etiā paſſus eſt afflictiones animi, & horrores mortis, qui mlto graviores ſunt morte ipſa, idcꝫ non ſemel, ſed iterꝝ ac ſępius, ut & ſanguineum ſudorē effunderet. Tantæ molis

grat,

erat, peccata nostra expiare. Quare nihil satis seuerit dici potest in hominum ingratitudinem, qui cum ex doctrina Euangelij perspicue cognoscant, quantos labores Christus pro peccatis nostris subierit, ipsi tñ tam temere peccata designanda suscipiunt, ut uideãtur mortẽ Christi pro ludibrio habere. Putas'ne impune ferent tãtam impietatẽ? Sed amabo te, quid est, q̃ Christus filius dei meditatione mortis sic trepidet, cum tam multi etiam inter Ethnicos fuerint, qui mortem generoso animo aggressi sint, nec ullam trepidationis significationem dederint? Sed huius rei caussa non est obscura. Nam Christus non meditatur mortẽ Ethnice aut philosophice. Habuerunt enim philosophi gentium suas quasdam cogitationes de morte, uidelicet q̃d mors non sit supplicij caussa constituta, sed necessitas naturę, ac laborũ et miseriarũ finis. Hę cogitationes uidentur posse mortem leuiorem reddere, ac etiam appetendã, sed in ueris terroribus mortis non possunt constare. Deinde Christus non meditatur mortem more p̃donum. Hi enim, cũ admonentur, ut à p̃da abstineant, ne capiantur, & capite plectant, solent quasi contemnendo & ridendo mortẽ dicere: Quid? Hęc oĩa compensari possunt capitio pleno carnibus, aut capitij fulcro. Quibus uerbis significant, se cõtemnere mortem, ac parũ curare, etiamsi capite luant rapinas suas. Hęc fortiter quidem dici uidentur, sed alia sunt iudicia tribunalis dei, alia temeritatis humanę. Quare Christus, q̃ in suscipienda morte adductus est ad tribunal dei, non meditatur mortem pro temeritate p̃donum, sed pro rei ipsius ueritate, & pro ea natura, quam mors à pctõ accepit. Mors enim natura sua est stipendium peccati. Peccatum aũt tam uenenatum ac pestiferũ est, ut cum afferat perpetuam damnationem, efficiat ut & mors sit extrema & ęterna interitio. De Basiliseo serpente tradunt autores, q̃d necet frutices, & exurat herbas, non contactas modo, uerũ etiam afflatas, ac tam uenenatus esse serpens dicitur, ut hominem, si aspiciat tm̃, interimat. Imago hæc est uirium peccati. Nam peccatum infixit morti tã pestiferos oculos, & inspirauit in eam tam uenenatum spiritum, ut quemcunq̃ mors aspiciat, eum perpetua internitiõe perdat, & quẽcunq̃ afflet, eum ęternis cruciatibus enecet. Hic est uere aspectus & afflatus Basiliſci. Nec potest homini maior & grauior afflictio accidere. Reliquæ oẽs afflictiões, si cum hac conferant, ludus sunt, & iocus. Hic horror superat oĩa genera afflictionũ. Quare, cũ Christus meditaret mortẽ non pro more philosophorũ, nec pro more predonũ, sed pro ea natura, quam mors ex pctõ accepit, hoc est, nõ pro fine, sed p̃ initio ęternarũ miseriarũ, haudquaq̃ mirũ nobis uideri debet, q̃d cõspectu mortis tota mente cõtremuerit. Sed quõ, inquies, potuit Iesus Christus filius dei mortẽ sic aspicere, cũ ipse nullũ unq̃ pctũm fecerit, imo cum ipse uera sit uita

Mortis remedia Philosophica.

Mortis natura.

ta & reſurrectio? Recte dicis, Chriſtum nullū feciſſe peccatū, & Chriſtum eſſe ueram uitam, ac reſurrectionem, ſed interim conſiderādum eſt, propter quam cauſſam ſit in hanc terram miſſus, et quod officium faciendum ſuſceperit. Miſſus enim eſt in hunc mundum, ut peccatum mundi expiaret. Peccatum aūt expiatur legitimis ſuis ſupplicijs. Porro, ſupplicia peccati ſunt oīa genera corporalium & ſpiritualium afflictionum, uidelicet, ut peccator affligatur corpore & animo, et pereat eternis cruciatib. mortis ac inferni. Quare etſi Chriſtus filius dei nullum peccatum fecit, tamen quia ſuſcepit peccatum expiandum, debuit ſuſcipere ſupplitium peccati, ut aſpiceret mortem, non qualis contemptoribus & ſecuris uidetur, ſed qualis eſt natura ſua propt̄ peccatum. Audiamus ergo nunc, quid Chriſtus in tam horribili mortis obiectu fecerit. Nam ſi de alijs hoībus dicēdum eſt, nullum inuenies, qui ſuis uiribus relictus, poſſit tam terribilem mortis conſpectum tranquillo aīo ferre, & uerā ſalutis ſuę rationē quęrere. Iob morti obiectus maledicebat diei ſuę. Ahitophel & Iudas Iſchariotes terroribus mortis cōprehenſi, proripiunt ſe ad laqueos. Quibus rebus intantum non conſulebant ſaluti ſuę, ut in maiorem & grauiorem interitum ſeſe conijcerent. Ieſus Chriſtus aūt recta incedit. In tantis enim terroribus nō confugit ad execrationes, ſed ad dep̄cationes, non ad maledicta, ſed bene dicta, nō ad laqueum, ſed ad orationē. Deus enim, cum obtrudit hoībus grauitatē mortis, non uult ut ipſum fugiant, ſed ut ad ipſum confugiant. Inuoca me, inquit, in die tribulationis, eruā te & honorificabis me. Quę aūt eſt maior tribulatio, q̄ dolorib. mortis & inferni obijci? Hoc recte quidem dicitur, Sed quid mihi prodeſt exēplum Chriſti, cui licuit ad deum ſuum oratione confugere, quia non peccauit. Ego uero qs ſum, qui audeā p̄cibus ad deum accedere? Deus Chriſtum filium ſuum ex oī parte innocentē reſpexit. Me aūt, qui ſum peccator, non reſpicit clementer, ſed potius repellit à ſe indignāter. Audio qui dē ex pſalmo, Inuoca me in die tribulationis, eruā te & honorificabis me. Sed in eodē pſalmo ſequit̄: Peccatori aūt dixit. Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Quo igit̄ me, qui peccator ſum, uertam? Rectum & iuſtum eſt, q̄ fatearis te peccatorem, & indignum, qui ad deum p̄cibus accedas, non aūt recte fit, q̄ hac cauſſa magis ad execrationem, q̄ ad oratiōem, et plus ad laqueum q̄ ad deum confugias. Chriſtus em̄ propt̄ hanc cauſſam uenit in hunc mundum, & ſuſcepit pct̄a expianda, ut te pct̄orem cum deo reconciliaret, & tibi aditum ad deum patefaceret. Non opus, inquit, habent ij qui ualidi ſunt, medico, ſed qui male habent. Acmox: Non uenī ad uocādos iuſtos, ſed peccatores ad pœnitētiā. Et Paulus: Certus, inquit, ſermo, & dignus, quē modis omnibus amplectamur, q̄ Chriſtus Ie-

Pſalmus 49.

ſtus Ieſus uenit in mundum, ut PECCATORES ſaluos faceret. Quare, cum inuenias te in catalogo peccatorū, inuenis etiam te in eorum catalogo, quibus ſalus propter Chriſtum eſt propoſita, & quibus Deus propter Chriſtum ita fauet, ut uelit ipſos nomē eius propter Chriſtum inuocantes, in omnibus periculis ſeruare. Sed erigamus aures, & attendamus animum, ut cognoſcamus, quid Chriſtus orauerit. Pater, inquit, ſeruato me ex hora hac. Hoc prorſus idem eſt, cum eo, q̄d poſtea in horto orauit: Pater mi, ſi poſsibile eſt, tranſeat à me calix iſte. Precatur enim Chriſtus, ut Deus pater ſeruet ac eripiat ipſum, ne hoc tempore crucem & mortem ſubeat. Quid ergo de hac precatione ſentiemus? an non uoluntas Dei erat, ut Chriſtus ſuſciperet crucem? an non Chriſtus in hoc miſſus erat, ut pro peccatis hominū mortem ſubiret? Cur ergo nunc deprecatur mortem? cur obſiſtit oratione ſua uoluntati Dei? Non eſt obſcurum, q̄ Chriſtus filius Dei, ſuſcipiendo hominem, ſuſceperit etiam, abſq; tamen peccato, humanam naturam. Ingenium autem humanæ naturę eſt, q̄ fugiat aduerſa, & deprecetur mortem. Nec hoc eſt per ſe peccatū, ſed eſt potius generalis uocatio Dei, ut oremus, quo ab aduerſis liberemur: Ecce oculi DOMINI, inquit pſalmus, ſuper metuentes eum, & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius, ut eruat à morte animas eorum, & alat eos in fame. Iuſsit & Chriſtus ipſe nos orare: Ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos a malo. Quæ autem grauior eſt tentatio, & quod malū maius uidetur hominibus, quam tyrannis mortis? Quare, ſi de generali uocatione Dei ſermo eſt, orare ut mortem effugias, non eſt peccatum, ſed obedientia diuinæ uocationis. Si autem de ſpeciali aut perſonali uocatione Dei loqui uoluerimus, magnum peccatum eſt, nolle mortem iuxta hanc Dei uocationem ſuſcipere, & malle excutere mortem, q̄ certę uoluntati Dei obſequi. Chriſtus igitur initio deprecatur mortem, iuxta ingenium humanę naturę, quam ſuſceperat, & iuxta generalem Dei uocationem, qua iubemur in horroribus mortis, deprecari mortem. Sed quia debebat ex perſonali uocatione patris ſui mortem hoc tempore ſubire, idcirco ſtatim deprecationē ſuam, quaſi corrigit, & ſubijcit ſeſe uoluntati Dei. Sed propterea, inquiens, Veni in hanc horam. Pater illuſtra nomen tuum, hoc eſt, Deprecatus ſum nūc mortem, & rogaui Deum patrem, ut me ſeruet, ne hoc tempore crucifigar, & occidar, ſed quia mea perſonalis eſt uocatio, ut ſuſcipiam crucem, & ueni in hunc mundum, ac in hanc horam, ut ſubeam mortem ad expianda peccata hominum, idcirco non obſiſtam uoluntati Dei patris, nec prætermittam meum officium. Voluntas Dei eſt, ut hoc tempore crucifigar. Meum officium eſt, ut hoc tempore mortem pro peccatis hominum ſuſcipiam. Non igitur hoc agam, ut non crucifigar, & non moriar, ſed ut nomen patris mei illuſtretur, &

gloria eius pr oueat. De mea ſeu uita ſeu morte fiat, quod Deo patri uiſum fuer. ntummodo, ut uoluntati Dei patris ſatisfiat, & nomen eius glorificet. Vnde & poſtea in horto, cum oraſſet: Pater mi, ſi poſsibile eſt, tranſeat à me calix iſte, ſtatim addit: Veruntamen non ſicut ego uolo, ſed ſicut tu uis. Et mox: Pater mi, ſi non poteſt hoc poculum tranſire à me, niſi bibam illud, fiat uoluntas TVA. Hæc eſt insignis et memorabilis precatio, qua nobis exẽplo Chriſti, utendũ eſt, in omnibus aduerſis huius ſeculi. Non eſt quidem, ut hanc appendicem, (Sicut tu uis) adiũciamus his precationibus, quibus petimus bona ſpiritualia per Chriſtum nobis impetrata, et de quibus certas habemus promiſsiones. Sed neceſſe habemus eam adiũcere his precationibus, quibus petimus bona corporalia, de quibus non habemus certam & perſonalem promiſsionem, circumſtantiis ſuis definitã. Sunt enim duplicia bona. Alia ſunt ſpiritualia, quę pertinent ad regnum Chriſti, & quæ Chriſtus nobis, iuxta Euangelion ſuum impetrauit. Hęc aũt ſunt, Remiſsio peccatorũ, Adoptio in filios Dei, Conſeruatio in morte, & uita ęterna. De his bonis certa & manifeſta eſt uoluntas Dei, q̃ Deus uelit remittere peccatum, & donare uitam æternam omnibus iis, qui credunt in Chriſtum. Quare cum precamur remiſsionem peccatorũ, propter Chriſtum, non erit dubitandum de uoluntate Dei, nec addendum, (Non ſicut ego uolo, ſed ſicut tu uis) manifeſta enim eſt uoluntas Dei ex Euangelio Chriſti, ideoq̃ firma fiducia orandum eſt. Alia ſunt bona corporalia, quæ pertinent ad regna huius mundi, & ad neceſsitatem ac utilitatem corporis. Hæc autem ſunt, Diuitię, Sanitas corporis, Liberatio ex pręſenti periculo mortis, ut diutius in hac terra uitam agas, & multa id genus alia. De his bonis etſi extant generales promiſsiones Dei, q̃ Deus uelit piis inuocantibus ipſum in ueritate benefacere, tñ non eſt nobis manifeſtũ, nũ ea ſint nobis iuxta noſtram ſententiam utilia coram Deo, & num illuſtrent nomen Dei, ſi in nos conferantur, nec definitæ ſunt circumſtantię, uidelicet num Deus uelit ea in nos conferre, hoc tempore, hoc modo, & hac menſura, qua nos ea petimus. In horum bonorum petitione pręcipuũ locũ habet, quod Paulus ad Romanos ſcribens, ait: Hoc ipſum, q̃d oraturi ſumus, ut oportet, non nouimus, uerũ ipſe ſpiritus intercedit pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Quare, cũ hęc bona petimus, ſubiiciẽda eſt noſtra uolũtas diuinæ uoluntati, & addendũ erit precationi, quod Chriſtus addidit. Veruntamẽ non ſicut ego uolo, ſed ſicut tu uis, Et: Pater illuſtra nomẽ tuũ. Exemplis id declarabimus. Premit quiſpiã grauiſsimo onere pauptatis. Orat igit, Pater, ſeruato me ex hac hora, pater trãſeat à me calix iſte pauptatis & da mihi uel ſaltẽ mediocres diuitias, q̃bus egeſtatẽ meã ſuſtentẽ. Sed quid ſi

Bona ſpiritualia et corporalia.

diuitię

diuitiæ allaturæ tibi sint exitium, & paupertas adiumento tibi sit coram Deo in bonum? Ideoq; in hac precatione addendum erit, Pater illustra nomen tuum, Non sicut ego uolo, sed sicut tu uis. Si gloria nominis tui & mea salus promouerit paupertate, malo pauper esse q̃ diues. Quare quicquid mihi acciderit, hoc tantum efficias pater, ut gloria nominis tui illustretur. Alius affligitur graui morbo. Precatur igitur Deum, ut auferat morbum, & largiatur clementer sanitatem. Pater, inquiens, seruato me ex hac hora, & transeat à me calix iste infirmitatis. Atq; id quidem adhuc pie precatur, sed quia ignorat quæ sit utilitas infirmitatis ipsius coram Deo, addere debet: Pater illustra nomen tuum. Non sicut ego uolo, sed sicut tu uis. Quicquid fiat de mea uel sanitate uel infirmitate, hoc tantum efficias pater, ut nomen tuum glorificetur. Alius comprehenditur manifesto periculo mortis. Orat igitur deum, ut seruet ipsum ex hac hora, & ut calix iste mortis, à se transeat. Atq; hactenus quidem recte orat, sed quid si uita corporalis esset ei exitio, & mors lucrum? Addendum igitur erit: Non sicut ego uolo, sed sicut tu uis. Pater illustra nomen tuum. Siue ego uiuam, siue moriar, hoc tantum peto, ut gloria nominis tui promoueat. Hanc certe reuerentiam & obedientiã debemus DOMINO Deo nostro. Conditi enim sumus à Deo, non ut nobis semper bene sit corporaliter in hac externa uita, sed ut gloria Dei per nos illustretur. Illustratur autem, cum uel in preceptis Dei ambulamus, ut uideant, inquit, nostra bona opera, & glorificent patrem, qui est in cœlis, uel cum aduersa nobis imposita obedienter & patienter toleramus, ut Deus habeat occasionem nos iuuandi, & mirabiliter liberandi. Obsequamur ergo uoluntati Dei, & tradamus nos manui eius, ut fama nominis eius per nos celebretur. Porro, cum Iesus orasset: Pater illustra nomen tuum, Venit uox de cœlo, (dicens) Et illustraui, & rursus illustrabo. Apostolica scriptura testatur Deum patrẽ ter de cœlo cum Iesu Christo filio manifeste collocutum esse. Scimus quidem Christum esse uerum ab æterno filiũ Dei, unius essentiæ et maiestatis cũ deo patre suo, ideoque æternum & ineffabile esse inter ipsos colloquium, nos autem loquimur nunc de manifesto colloquio, quod Deus pater manifeste, de cœlo, audientibus hominibus in hac terra habuit. Hoc ter factum esse scribũt Euangelistæ. Semel cum Iesus in Iordane à Ioanne baptisaretur. Et iterum, cum in monte Thabor coram tribus discipulis transfiguraretur. Ac tertio in hoc loco, cum precaretur, ut pater illustret nomẽ suum per ipsum. Respondet ergo pater: Et illustraui & iterum illustrabo. Obseruabile responsum, quo Deus pater significat se hunc Iesum Christum, agnoscere pro uero unigenito & æterno suo filio, quẽ uelit à nobis audiri, quẽ semp exaudiat, & propter quem sit omnibus

audientibus ipſum, & credentibus in eum propitius. Quare cum deus commendauerit nobis Chriſtum filium ſuum cœleſti uoce, Euangelion eius magna fide & obſeruantia audiendum erit. Quod uero ait, Illuſtraui & iterum illuſtrabo, cognoſcendum eſt, quomodo deus pater illuſtrauerit nomen ſuum per Ieſum Chriſtum filium eius: Primum igitur deus illuſtrauit nomen ſuum, per Chriſtum ex eo, q̃ miſit ipſum in hunc mundum, ut fieret homo. Ab initio enim orbis terrę promiſit deus, ſe miſſurum filium ſuum, in terram, ut conterat caput Satanę, & afferat benedictionem omnibus gentibus. Quare, cũ in mittendo filio ſeruauit promiſſionem ſuam, reportauit nomẽ, laudem, & gloriam clementiſſimi & ueraciſſimi dei, quippe q̃ tam clemẽs ſit erga homines, ut maluerit filium ſuum omnibus humanis imbecillitatibus obijcere, q̃ ad hominum internitionem conniuere, & tam ſeruans ſit promiſſi ſui, ut maluerit uidere filium ſuum uarijs calamitatibus affligi, q̃ uerbum ſuum recantare. Vnde & Zacharias pater Ioannis Baptiſtę, exurgit in laudem nominis Dei, quod miſiſſet filium ſuum, cuius Ioannes prȩcurſor erat, Benedictus, inquiens, Dominus deus Iſrael. Ob quam cauſſam? Sequitur, Quia uiſitauit & fecit redemptionem populo ſuo. Et erexit cornu ſalutis nobis in domo Dauid pueri ſui. Similiter etiam Maria uirgo, cum iam Chriſtum cõcepiſſet: Magnificat, inquit, anima mea Dominum, & exultat ſpiritus meus in deo ſeruatore meo. Propter quam cauſſam? Additur: quia reſpexit ad humilitatem ancillę ſuę. Et mox: Suſcepit Iſrael puerum ſuũ, recordatus miſericordię ſuę, Sicut locutus eſt ad patres noſtros, Abramo & ſemini eius in ſecula. Vides igitur aperte nomen dei illuſtratum eſſe ex eo, quod Chriſtus filius dei aſſumpſerit hominem, iuxta promiſſiones, quę ad patriarchas dictæ fuerunt. Deinde illuſtratum eſt nomen dei, per Euangelion, quod Chriſtus prædicauit, & per miracula, quę Chriſtus ędidit. In Euangelio enim prædicatur clementia & miſericordia dei, quod gratis remittat peccata, propter Chriſtum filium, quod adoptet homines in filios ſuos, & faciat eos hæredes cœleſtis regni, nullo meritorum reſpectu, ſed tantũ propter Ieſum Chriſtum per fidem. Hæc eſt maxima laus clementię & miſericordiæ dei. In miraculis autem, quę Chriſtus ędidit, manifeſtatur tam potentia q̃ uolũtas dei, uidelicet quod deus & uelit & poſſit miſeros & afflictos homines iuuare atq̃ ſeruare. Scribit enim Euangeliſta Lucas, quod Ieſus Chriſtus excitauerit a mortuis adoleſcentem mulieris uiduæ. Et poſtq̃ Lucas commemoraſſet hoc miraculum, addidit, Accepit omnes timor, & glorificabant DEVM, dicentes: Propheta magnus ſurrexit inter nos, & DEVS uiſitauit plebem ſuam. Apud Matthæum, poſtquam Ieſus ſanaſſet Paralyticum, admiratę ſunt turbæ, & glo-

Luce. 7.

Matthei. 9.

rificauerunt

rificauerunt DEVM, qui dediſſet talem poteſtatem hominibus. Et alia mulier, quę habuerat ſpiritum infirmitatis annis decem et octo, Luc. 13.
poſtęp manu Ieſu Chriſti tangitur, confeſtim erigit ſeſe, & glorificat DEVM. Habes igitur nomen Dei per Euangelion & miracula Chriſti maxime illuſtratum eſſe. Poſtremo illuſtratum eſt nomen Dei per paſsionem, mortem, reſurrectionem, & aſcenſum Chriſti in cœlum, Percp miſsionem ſpiritus ſancti, & diuulgationem Euangelij in totũ orbem terræ, ac conſeruationem eccleſię Chriſti in omnibus perſecutionibus huius mundi. Nam in paſsione & morte Chriſti manifeſtatur partim ſeueritas irę DEI aduerſus peccata humani generis. Tanta enim eſt ira eius, ut ne filio quidem, qui peccata hominum expianda ſuſceperat, parcere uoluerit, partim immenſa eius miſericordia & clementia erga homines. Tanta enim eſt clementia eius, ut maluerit filium uidere crudeliter interfici, ęp hominum ſaluti deeſſe. In reſurrectione autem Chriſti, & in conſeruatione eccleſię eius reuelatur potẽtia et maieſtas Dei, uidelicet, ęp quemadmodum eſt Deus clementiſsimus, ita etiam ſit omnipotens rerum gubernator, qui non tantum reduxerit filium ſuum Ieſum Chriſtum è morte ad uitam, & collocauerit eum in throno cœleſtis regni, uerumetiã poſsit ac uelit omnes in Chriſtum filium ſuum credentes, in morte ſeruare, & hęreditatem filij ſui cum ipſis communicare. Hoc eſt nomen Dei, hęc eſt gloria nominis Dei, per Ieſum Chriſtum filium eius illuſtrata. In Chriſto ẽm cognoſcitur Deus, ęp etſi eſt ſeuerus ultor peccati, tamen ſit erga eos, qui credunt Euangelio Chriſti filij Dei, remiſſor indulgentiſsimus, & pater clementiſsimus, adeoęp ſeruator longe omnim potentiſsimus. Reuereamur igitur maieſtatem Dei, & agnoſcamus clementiam ac miſericordiam eius, ut obſequamur uocationi eius, & collocemus in ipſo omnem noſtram fiduciam, ad conſequendam ueram & æternam ſalutem per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XIII.

CVM in promulgando Decalogo uox Dei ſonaret de cœlo, tantus terror inuaſit auditores, ut exiſtimauerint ſibi Exodi 20.
repentinam mortem oppetendam eſſe. Fieri enim non poteſt, ut humanus animus ſuis uiribus relictus, trãquille & leniter ſufferat iram Dei, quę decalogo reuelatur. Defecimus, inquit Pſalmus, in ira tua, & in furore tuo turbati ſumus. Et mox: Quis nouit poteſtatẽ irę tuę, & prę timore tuo iram tuã dinumerare? Longe autem alia eſt ratio eius uocis, quę in commendando filio Dei, &

in teſtificanda maieſtate Ieſu Chriſti, de cœlo ſonuit: Illuſtraui, inquiens, & iterꝝ illuſtrabo. Hęc em̃ non eſt uox irę dei, ſed fauoris dei, nõ eſt uox legis, qua reuelat̃ ſeueritas dei, ſed eſt uox Euãgelij, qua reuelat̃ clementia dei non ſolum erga filiũ ſuũ, uerꝝ etiam erga oẽs, qui filio ſuo credunt. Quare dubiũ nõ eſt, qn diſcipuli, q ut antea ita et hoc loco audiuerunt patrem cœleſti uoce commendaſſe filium ſuum, ingenti animi lętitia perfuſi fuerint, & in DOMINO Deo ſeruatore ſuo exultauerint. De reliqua autem turba, quę unà cum diſcipulis hanc uocem audiuit, Euangeliſta ſic ſcribit: Turba ergo, quę ſtabat et audierat, dicebat tonitruum eſſe factum. Alij dicebant, Angelus ei locutus eſt. Vide mihi, obſecro, uulgi ignauiam & oſcitantiam. Hęc cœleſtis uox, Illuſtraui & iterum illuſtrabo, perſpicue & manifeſte ſonuit, attamen uulgus hominum ita adſtabat, ut aſinus ad lyram. Non intelligunt, quid ſit dictum, ſed alij iudicant factum eſſe tonitruum, alij angelum locutum. Quo iudicio produnt ſomnolentiam ſuam, q etſi preſto adſunt in hac contione Chriſti, tamen nulla cura cœleſtium rerum afficiantur. Non diſsimilis eſt ſocordia uulgi in audiendo & percipiendo Euangelio, quod hoc tempore de Ieſu Chriſto nobis adnunciatur. Solet enim aliquoties magna eſſe turba auditorum. Inter hos autem paucisſimi ſunt, qui Euangelion Chriſti diligenter audiunt & cuſtodiunt. Reliqui audiunt quidem, ſed mente longe aliud agente. Cum enim eos de contione interrogaueris, ibi alij reſpondent ſe audiuiſſe clamorem neſcio quem, quaſi tonitruum, alij dicunt, Sublimiora eſſe, q̃ꝑ q̃ intelligere queant, itaq; ſuo ſe iudicio produnt, q cogitationibus rerum terrenarum occupati, non curent cœleſtia. Sed longe alia eſt uocatio, longe aliud eſt officium noſtrum. Martha, ad quam diuerterat Chriſtus, turbabatur multis negotijs, cum interim ſoror eius unum hoc agebat, ut audiret Euangelion Chriſti. Audit ergo Martha, ſollicita es, & tumultuaris circa multa. Atqui VNVM eſt neceſſarium, nimirum VNVM illud, quod Maria ſectabatur. Hoc autem eſt auditus uerbi Dei. Fides enim ex auditu eſt, auditus autem per uerbum Dei. Cum igitur neceſſaria nobis ſit fides, ad ſalutem, neceſſarium etiam eſt, ut uerbum Dei, quo in nos fides, autore ſpiritu ſancto, confertur, ſummo ſtudio percipiamus. Etſi autem auditores cœleſtis uocis non ſimiliter de ea iudicant, tamen Chriſtus exponit cauſſam propter quam hęc uox de cœlo ſonuit. Reſpondit enim & dixit. Non propter me hęc uox uenit, ſed propter uos. Non enim ignotum erat filio Dei, q̃d de ipſo ſentiret pater, & quid per crucem ac mortem eius futurũ eſſet. Quare, quod ad Chriſtum attinet, nõ indigebat hoc cœleſti alloquio. Cur ergo uenit? propter VOS (inquit Chriſtus) uenit. Nam cum Chriſtus baptiſaretur a Ioanne in Iordane,

dare, audiebatur quidem uox cœlestis, sed pauci prẽsto aderant. Deinde, cum transfiguraretur in monte, audiebatur similiter uox cœlestis, sed aderant & tunc pauci. Nunc autẽ pater publice colloquitur cum filio de cœlo, non uno tantũ & altero auditore, sed prẽsentibus multis hominum millibus, qui ut ante dictum est, ad diem festum paschę conuenerant, & Christo in asina aduecto obuiam processerant. Videamus igitur, quam cœlestis hęc uox utilitatem afferat. Primum, postq̃ Christus antea clare inuocauit Deum patrem, & Deus respondet ei de cœlo, perspicue probatur, q̃ Deus uere agnoscat hũc Iesum, filium suum, sicut & aliàs dixerat: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est, hunc audite. Deinde, cum ait: Illustraui & iterum illustrabo, palam fatetur tam doctrinam, q̃ miracula Iesu Christi, uere esse cœlestia & diuina. Per hęc enim nomẽ Dei illustratum est, quemadmodum supra ostendimus. Huc accedit, q̃ pater hac uoce doceat, se exaudire pias preces, etiamsi diuersum accidere uideatur. Christus enim rogauit patrem, ut illustret nomen suum. Pater autem respondet, se id facturum. Et tamen statim sequit captiuitas, crux & mors Christi. Quid? Siccine pater illustrat nomen suum, cum obijcit filium probrosissimæ morti? Non uidetur quidem esse gloria nominis Dei, sed expecta mihi paulisper exitum rei, & intende oculos mentis tuæ per diem parasceues, ad diem usq̃ paschę, ad diem ascensus, & ad diem pentecostes, quid uidebis, nisi clarissimam Dei maiestatem, & summam eius gloriam? Ita q̃ crux & mors Christi, quę uidebantur esse interitus, reipsa probãtur esse organa, quibus Deus illustrauit nomen suum. Quod autem factum est in Iesu Christo, naturali filio Dei, hoc idem fit in omnibus adoptiuis Dei filijs, qui sunt credentes in Iesum Christum. Hi enim, cum inuocãt DOMINVM Deum suum, per Iesum Christum filium Dei, statim quidem exaudiuntur. Quęcunq̃ em̃, inquit, petieritis patrem in noie meo, dabit uobis, sed diuersa & aliena a precibus accidere solent. Paupertas enim augetur, morbus ingraescit, mors horribilior incurrit, ignis inferni ardentius in conscientia inflammat. Hæccine est exauditio Dei? Aliud quidem externo sensui apparet, sed spiritui manifestum est, hęc esse organa, quibus Deus illustret nomen suum. Quare non defatigemur, nec torpescamus in precatione, ut finẽ fidei nostrę cõsequamur. Pergit autem Christus exponere fructum & utilitatem mortis suę, ne cum uiderint ipsum capi & cruci affigi, offendantur. Non propter me, inquit, hęc uox uenit, sed propter uos, uidelicet ut cognoscatis, quod mors mea, quæ mox secutura est, non sit interitus, sed illustratio nominis Dei. Dixit deus, se & ante illustrasse per me nomen suum, & iterum illustraturum. Quare cum uideritis me obijci omni

generi contumelię, adeoq; horribili morti, non existimetis me peritu
rum, sed potius magnũ fructũ, & utilitatẽ mea morte allaturæ. Ecquę
est illa mortis tuę utilitas? Sequitur: Nunc iudiciũ est mundi huius.
» Nũc princeps mundi huius eijciet foras. Et ego si exaltatus fuero à ter
» ra, oẽs trahã ad meipsum. Hęc est insignis & memorabilis contio, ac
una è p̃cipuis contionibus, quas Christus in terra habuit. Docet em̃
quantũ sit beneficiũ mortis suę. Nam, q̃d de morte sua contionet, Euã
» gelista ipse exponit. Hoc aũt, (inquiens) dicebat, significãs, qua mor
» te (uidelicet morte crucis) esset moriturus. Sed & turba ipsa audito-
rum intelligit eum loqui de sua morte, quemadmodũ mox sequitur.
Quod ergo Christus dicit, hanc habet sententiam. Nunc tempus est,
quo mundus iudicabitur, seu reformabitur, & omnia recte componẽ
tur ac cõstituentur. Nunc tempus est, quo crudelissimus tyrannus, in
exilium eijciatur, & deportetur. Hic enim mundus opprimit à seuis-
simo principe ac tyranno, qui miseros homines crudeliter tractat, cu-
ius libidine fit, ut omnia in rebus humanis sint prępostera, peruersa,
& conturbata. Tempus igitur est, ut hic tyrannus proscribatur & in
exilium deportetur, quo miseri homines à tyrannide liberentur, &
meo imperio, q̃d futurę est moderatissimum, subijciant. Cum em̃ ex-
altatus fuero, attraham ad me omnes hoies à tyranno oppressos, ut
in meo regno iucundam, tranquillam & fœlicem uitam ducant. Hæc
ferè est sententia uerborum Christi. Non dubito autẽ, quin Iudęi ac
etiã discipuli, ut erant adhuc carnales, intellexerint hęc uerba Christi
de externa huius mundi reformatione, & eiectione Tiberij Cęsaris,
& aliorum Regum ac principum, qui tunc rerum inter gentes potie-
bantur, ut Messias, cum Iudæis suis in tota terra dominaret. De Mes-
Psalm. 72. sia enim dicit psalmus: Orietur in diebus eius iustitia & abundantia
pacis, donec auferatur luna: Et dominabitur à mari usq; ad mare, & à
flumine usq; ad terminos orbis terrarum. Et mox: Liberabit pauperẽ
à potente, (hoc est, tyranno) pauperem cui non erat adiutor: Parcet
pauperi & inopi, & animas pauperum saluos faciet. Et in Esaia dicit
Messias. Ponam uisitationem tuam pacem, & præpositos iustitiam.
Non audietur ultra iniquitas in terra tua, uastitas & contritio in ter-
minis, & occupabit salus muros tuos, & portas tuas laudatio. Dicit &
Daniel regnum Messię abolituru omnia alia regna huius terræ.
Comminuet, inquiens, & consumet uniuersa regna hæc, & ipsum sta
bit in æternum. Quare cum auditores contionis Iesu senserint eum es-
se Christum seu Messiam, ac intellexerint hęc & id genus alia prophe
tarum uaticinia de corporali regno Messiæ, dubium non est, quin ex
istimauerint Christum hoc loco contionari, se externos huius mundi
principes oppressurum, & in exilium eiecturum, ut Iudęi tyrannide

liberat

liberati, tranquillam & fœlicem in hac terra uitam agere queant. Sed quemadmodum prophetę, etsi, cum de regno Messię uaticinantur, utuntur pro temporis sui ratione, uerbis externam & corporalem fœlicitatem significantibus, tamen per ea non intelligunt corporale sed spirituale regnum, ita Christus non docet in hac contione, se in hoc primo suo aduentu mutaturum exaltatione sua externum huius mundi statum, sed suscipit se reformaturum hunc mundum spiritualiter, & oppressurum tyrannum spiritualem. Per mundum enim intelligit homines tyrannidi Satanę propter peccatum obnoxios. Per principē autem mundi intelligit Satanā, qui ut hoc loco uocatur princeps huius mūdi, ita & apud Paulum uocatur princeps, cui potestas est aëris, & deus huius seculi. Initio enim cum hic mundus conditus sit à deo per filium suum, debetur etiam filio principatus mūdi. Deinde, cum homo sit conditus à deo ad similitudinem & imaginem filij sui, constitutus est & ipse princeps huius mundi, ut etiam hac parte responderet imagini suę: Faciamus, inquit, hominem ad imaginem & similitudinem nostram, ut p̄sit piscibus maris & uolatilibus cœli & bestijs, uniuersęq; terrę. Postq; autē homo peccauit, & factus est propter peccatum, imago Satanę, qui ab initio peccat, non solum amisit principatum, uerumetiam subiectus est potestati Satanę. Et quia Satan accepit, propter peccatum, dominationem in hominē, factus est etiam dominus & princeps huius mundi. Est autem Satan mendax & homicida, ac hostis omnium diuinorum bonorum, quippe q; odio filij dei, qui est omnis fœlicitatis thesaurus, susceperit cū ipso irreconciliabile bellum. Quare postq; consecutus est dominationē huius mundi, & principis eius, hominis, in hoc solum studium incumbit, ut omnia diuinitus ordinata, inuertat, & perturbet. Itaq; homo impellitur à Satana ad peccatum, cum sit conditus ad p̄standam iustitiā, affligitur morbis, exilijs, paupertate, & multis alijs calamitatibus, cum deberet iuxta conditionem suam constanti sanitate ac fœlicitate frui, traditur morti, cū deberet perpetuam agere uitam, objcitur flammis inferni, cum deberet frui cœlesti gaudio. Vides magnam rerum inuersionem, ac deformationem, quam tyrannus Satan in orbem terrarum inuexit. Quid enim potest magis p̄posterum, confusum, & perturbatū esse, q; homo qui conditus est iustus, pius, immortalis, fœlix, dominus ac princeps huius mūdi, factus sit iniustus, impius, mortalis, infœlix, seruus ac mancipium crudelissimi tyranni Satanę? Sed bene habet. De reformatione huius rei, & salute hominis nondum prorsus conclamatum est. Nunc, inquit Christus, est iuditium huius mundi, nunc princeps huius mundi ejcietur foras, hoc est, nunc aduenit tempus, quo ego reformabo mūdum, & restituam ei suam salutem. Nunc aduenit tēpus,

2. Cor. 4. Ephe. 2.

quo Tyrannus Satan proturbabitur è mundo, & priuabitur ſua poteſtate. Poſtq̃ enim exaltatus fuero in crucem, & moriar, attrahã ad me oẽs, hoc eſt, non ſolum ludęos, uerumetiã Gentes, ut quotquot ex ijs in me credunt, conſequantur iuſtitiam, uitam, et cœleſte regnũ. Nam, ut pauca q̃dam dicamus de fructu & utilitate exaltationis, ſeu mortis Chriſti, Primum, mors Chriſti expiauit peccatũ. Quare qui in Chriſtum credit, ſiue ſit circumciſus ſiue incircumciſus, habet remiſsionẽ peccati, & reputatur coram deo iuſtus. Deinde mors Chriſti expugnauit ipſam mortẽ, & quę ſunt mortis adminiſtrę, afflictiones. Quare, qui in Chriſtum credit, non poteſt in afflictionibus & morte perire. Adhęc mors Chriſti expugnauit infernum, et recuperauit cœlum. Non derelinques, inquit Chriſtus in Pſalmo, animã meam in inferno, nec dabis ut ſanctus tuus uideat corruptionẽ. Et iterum: Ero mors tua, o mors, morſus tuus inferne. Quid plura? Chriſtus morte ſua eiecit Satanam è tyrannide ſua unà cum peccato, morte, & inferno. De Chriſto enim iam inde ab initio orbis terræ dictum erat: Semen mulieris conteret caput ſerpentis, quod eſt tyrannis Satanæ. Et quod promiſſum erat, hoc Chriſtus iam impleri docet, cum ait: Nunc eſt iudicium huius mundi, nunc princeps huius mundi eijcietur foras. Docet & Paulus hoc morte Chriſti impletum eſſe. Suſtulit, inquiens, è medio Chirographum, affixum cruci, expoliatoſq̃ principatus ac poteſtates oſtentauit palam, triumphans de illis per ſemetipſum. Et Ioannes. Ad hoc apparuit filius Dei, ut diſſoluat opera Diaboli. Et ad Hebręos: Poſteaq̃ pueri commertium habent cum carne & ſanguine, & ipſe ſimiliter particeps factus eſt eorundem, ut per mortem aboleret eum, qui mortis habebat imperium, hoc eſt, Diabolum, & liberos redderet eos, quicunq̃ metu mortis per omnem uitam obnoxij erant ſeruituti. Quare nihil manifeſtius, nihilq̃ certius eſt, q̃ q̃ Chriſtus morte ſua iudicauerit ſeu reformauerit mundum, & eiecerit tyrannũ mundi in exilium. Quid ergo dicemus? An tunc primum uictus & eiectus eſt Satan, cum Chriſtus crucifixus & mortuus eſt ſub Pontio Pilato? quomodo igitur ſeruati ſunt Patriarchæ & Prophetę ac alij pij, qui fuerunt ante aduentum Chriſti in carnem? De hac re ita ſentiendum eſt, q̃ uictoria quidem ipſa tunc primũ parta eſt, cum Chriſtus mortem ſubijt, fructus autem eius uictoriæ non ſolum peruenit ad eos homines, qui poſt aduentum Chriſti uitam agunt, & credunt in Chriſtum, ſed etiam peruenit ad omnes eos, qui ante Chriſtum, crediderunt in Chriſtum promiſſum, iam inde ab initio conditi orbis. Nam quemadmodum ſi lumen accenderis, ſpargit lucem ſuam non ad unam tantum partem, ſed ad omnes eius loci partes, ita Chriſtus ſub Pontio Pilato in cruce exaltatus, & mortuus, ſparſit fructum

mortis

mortis ſuæ non ad unam tantum ætatem hominum, ſed ad uniuerſas huius mundi ætates, ſiue ante ſiue poſt incarnationem ſuam, ideoq; agnus dicit ab origine mundi occiſus. Nam ob hanc cauſſam Chriſtus ſtatim poſt lapſum Adę promiſſus eſt, ut tā ipſe Adam, q̄ poſteri eius, quotquot crederent in Chriſtum, fruerent beneficijs Chriſti. Abraham, inquit Chriſtus, pater ueſter, exultauit, ut uideret diē meum. Vidit & gauiſus eſt. Et Paulus: Bibebant, inquit, de ſpirituali q̄ illos comitabatur Petra. Petra autem erat Chriſtus. Ac Petrus: Neq; patres noſtri, neq; nos potuimus portare iugum legis, ſed per gratiam DOMINI Ieſu Chriſti credimus nos ſaluos futuros, QVEMADMODVM ET ILLI. Quare etſi patriarchę & alij pij ante aduētum Chriſti non puenerunt coporali ſua ętate in hoc mūdo uſq; ad externū tempus mortis Chriſti, peruenerūt tamē fide ſua uſq; ad beneficia, quæ Chriſtus morte ſua omnibus credentibus in ipſum impetrauit. Sed quomodo, inqes, eiectus eſt Satā, & Chriſtus oīa reformauit ac in legitimū ſuum ordinem reſtituit, cū non minus hoc tēpore, q̄ ante aduentū Chriſti, Satan in homines graſſetur, & hoīes peccēt, affligantur & moriant? Hic ergo obſerua mihi, q̄ Satan proſcriptus quidem ſit, & eiectus in exilium, non aūt occiſus aut interfectus. Adhuc em̄ obambulat tanq̄ leo rugiens, & quęrit quem deuoret. Ablata eſt ei per mortem Chriſti tyrannis, ſed non eſt ei ablatus affectus tyrannidis. Adhuc em̄ affectat tyrannidem in hominē, adhuc omnem mouet, ut dici ſolet, lapidē, quo hoīem morte Chriſti liberatū, iterū in uincula et captiuitatē ſuā retrahat. Quare ſumma danda eſt opera, ut qui ſemel ē uinculis eius per fidem in Chriſtū euaſerit, nō amplius ſe retradat ei captiuū. Traditus aūt nos captiuos Satanę, ſi uerſemur iuxta carnem, ſi obediamus cupiditati peccati, ſi accōmodemus membra noſtra, arma iniuſtitię pcto. Qnātū igit abhorremus a Satana, et uinculis eius, tantū abhorrere debemus a pcto, & cupiditatibus eius. Deinde Chriſtus ita reformauit oīa in hoc mundo, non q̄ ſuſcepit ſe mutaturę externum huius ſeculi ſtatū. Donec em̄ hoc ſeculū ſteterit, hoies habebunt pctm̄ in carne, affligent̄, & morient̄, ſed ita reformauit, ut uulgauerit Euangeliō ſuū in uniuerſum orbem terrarū, ut quicūq; crediderit p Euangeliō in ipſum & nō uerſatus fuerit ſecudū carnem, reputet corā deo iuſtus, etiāſi habet adhuc pctm̄ in carne, & nō pereat, etiāſi affligat & moriat. Nulla, inqt Paulus, eſt cōdēnatio his q̄ inſiti ſunt Chriſto Ieſu, qui nō iuxta carnē uerſant̄, ſed iuxta ſpm̄. Et Chrūs: Ego ſum reſurrectio & uita. Qui credit in me etiāſi mortuus fuerit, uiuet. Quare etſi Satā graſſat adhuc in hoīes omnibus generibus calamitatū, adeoq; morte ipſa, nō tñ poteſt perdere eos, qui ſunt in Chriſto Ieſu per fidē. Nec graſſabit̄ ꝑpetuo. Nā hoc q̄dē tpe adhuc

1. Cor. 10. Actor. 15.

uagatur, & uagabitur uſq; ad nouiſsimum diem, ſi quo modo efficere queat, ut iterum recuperet amiſſam ſuam dominationem in eos, qui credunt in Chriſtum. In nouiſsimo autẽ die ita capietur et uincietur, ut in perpetuum non poſsit amplius pĳs uel externa uel interna afflictione moleſtus eſſe. Nouiſsimus (inquit Paulus) hoſtis aboletur mors. Et aliàs: Diabolus, qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris, ubi & beſtia & pſeudoprophetę cruciabuntur die ac nocte in ſecula ſeculorum. Quod igitur Chriſtus dicit, Nunc eſt iudicium huius mundi, nunc princeps huius mundi eĳcietur foras, ſentiamus eſſe contionem de uictoria, quam Chriſtus morte ſua ex Satana reportauit, ut nos à tyrannide Satanę liberemur. Et quia Paulus dicit: Verbum Dei eſſe gladium ſpiritus, utamur hoc uerbo Chriſti aduerſus omnes Satanę incurſiones, quo poſsimus Satanæ reſiſtere, & uictoriam per Chriſtum obtinere. Si enim Satan ſollicitat te ad obediendum cupiditati peccati, memento quod Chriſtus dixit, Satanam foras eiectum eſſe. Cur ergo tu iterum eum reciperes? cur tu eum iterum in regnum eius reſtitueres? Si Satan obtrudit tibi coram tribunali dei peccata tua, obtrude tu uiciſsim ei proſcriptionem & eiectionem eius in exilium. Proſcriptus eſt, & ut iſti loquuntur, deportatus. Non habet ius ſtandi in iudicio Dei aduerſus eos, qui per Chriſtum liberati, & Chriſto inſerti ſunt. Si Satan, oborta afflictione, aut immiſſa morte, cogitat noſtri internitionem, rideamus potius, & extimeſcamus cõſilium & conatum eius. Eiectus enim eſt per Chriſtum, & omni ſua poteſtate ac tyrannide exſpoliatus. Quare etſi adhuc fremit & ſeuit, nocere tñ non poteſt. Sed agite, perſtringamus & ea uerba, quę Chriſtus addit: Ego, inquiens, ſi exaltatus fuero à terra, omnes traham ad meipſum. Quid eſt, ſi fuero exaltatus? Euangeliſta ipſe exponit: Dicens eum ſignificaſſe his uerbis, qua morte eſſet moriturus, uidelicet morte crucis. In cruce enim, qui ſuſpenduntur, exaltantur à terra. Quid ergo de hac exaltatione Chriſti ſentiendum eſt? Alĳ, ſi exaltantur cruce, exponuntur publicæ ignominiæ, & fugant potius à ſe homines, & ꝙ ad ſe attrahant. Quis enim uelit ſe coniungere cum iĳs, qui ſunt à Deo maledicti, quales diuina ſcriptura pronũciat eos, qui pendent in ligno? Chriſtus autem exaltatus in cruce, primum, ſummam conſecutus eſt gloriã. Humiliauit, inquit Paulus, ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis. Quapropter & Deus extulit illum in ſummam ſublimitatem, ac donauit illi nomen, quod eſt ſupra omne nomen, ut in nomine Ieſu omne genu ſe flectat cœleſtium ac terreſtrium. Deinde exaltatus in cruce traxit ad ſe OMNES, hoc eſt, non ſolum Iudæos, uerumetiam gentes. Nam, cum factus ſit Maledictum, (Maledictus enim à deo, oĩs qui pendet in ligno)

1. Corin. 15. Apoc. 20.

Satanæ proſcriptio.

Deut. 21.

In ligno) redemit omnes a maledictione legis, ut quotquot in ipsum credunt, siue Iudæi, siue Græci, siue domini, siue serui, consequantur ueram & æternam iustitiæ, uitæ, ac regni cœlestis benedictionem. Si ut Moses (inquit) exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut OMNIS, (uidelicet, siue Iudæus, siue Græcus,) qui credit in eum non pereat, sed habeat uitam æternam. Et Paulus: Vos (inquit) qui quondam eratis longinqui, facti estis propinqui per sanguinem Christi. Ipse enim est pax nostra, qui fecit ex utrisq; unum, & interstitiū macerię diruit. Et mox. Faciens pacem, ut reconciliaret ambos in uno corpore Deo, per crucem, perempta inimititia per eam, & ueniens euangelisauit pacem uobis, qui procul aberatis et ijs qui prope. Cum igitur Christus exaltatione sua impetrauerit, ut Deus sine omni personarū respectu faueat ijs, qui in ipsum credunt, agamus ei gratias, & quia sumus miseri & abiecti homines, tanto illustriorem speremus salutem, quanto sumus in hac terra abiectiores. Cæterum, q̄ utitur uerbo TRAHENDI, Traham, inquiens, ad me omnes, non intelligas de externa dominatione, & uiolenta coactione, sed de iucundo illo tractu, qui fit spiritu sancto per Euangelion DOMINI nostri Iesu Christi. Postq̄ enim Christus exaltatus est in cruce & mortuus, resurrexit a mortuis, & uulgauit Euangelion suum in uniuersum mundum, inter omnes gentes. Quo factum est, ut quotq̄t crediderunt Euangelio, traherent ad Christum iucundissima & gratissima uoluntate. Quis enim peccati onus sentiens, non festinaret ad Christum, peccati onere liberantem? Quis horroribus mortis concussus, non contenderet citissimus ad Christum, mortis uictorem? Quis inferni ardoribus inflammatus non accurreret ad Christum, flammarum inferni extinctorem? Hic est tractus Euangelij, hic est tractus spiritus sancti, quem qui sequitur, suam salutem, & æternam uitam sequitur. Sed audiamus nunc etiā uulgū. Respondit ei turba. Nos audiuimus ex lege, q̄ Christus manet in æternum. Et quomodo tu dicis, Oportet exaltari filium hominis? Quis est iste filius hominis? Hoc plane est contemnere & pro nihilo putare insignem contionem Christi. Quod enim dicunt, habet hanc sententiam. Contionaris nobis, nescio que, de tui exaltatione. Audiuimus & antea te eadem pene contionatum esse de filio quodam hominis. Dicebas enim. Oportet filium hominis exaltari. Quis ergo est ille filius hominis? Tu non dissimulas, te esse Christum, Si Christus es, quomodo conuenit, ut exalteris, hoc est, ut moriaris? An non de Christo scriptum est: Regnaturum eum super solio Dauidis in sempiternum? Apage igitur cum illa uerborum tuorum pugnantia, qua nūc te iactas esse Christum, nunc dicis te moriturum. Sed apagete potius

Ephesios. 2.

Trahit nos ad se spiritu sancto

cc

cc

cc

Ioan. 3.

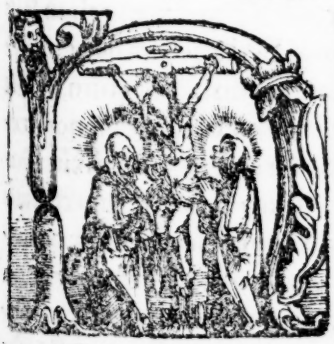
Esa. 9.

uos cum uestra inepta obiectione. Non enim hoc agitis, ut Christum uere cognoscatis, & ueram iustitiam ac salutem in ipso quæratis, sed ut terrenam dominationem, & carnalem fœlicitatem per eum consequamini. Nam si serio inuestigaretis, quid de Christo scriptũ esset, profecto cognosceretis, quod Christus non tãtum esset perpetuo regnaturus, sed etiam moriturus. Dauid enim & Esaias, qui plura omnibus alijs prophetis de Christo contionati sunt, præclara quidem dicunt de maiestate & ęternitate regni Christi, sed ꝫdem multa etiam docent de cruce & morte Christi. Quod cum manifestum sit, non respõdet hoc loco Iesus ad obiectionẽ ludęorꝫ, præsertim, cum inebriati opinione mundani regni Christi, non intellexissent, etiamsi multa de spirituali eius regno dicta essent. Sed reprehendit eorum securitatem, & monet, ut in tempore saluti suę consulant. Dixit ergo eis Iesus. Adhuc ad breue tempus lumen uobiscum est. Ambulate, donec lucem habeatis, ne uos tenebræ occupent. Et qui ambulat in tenebris, nescit quo uadat. Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filij lucis sitis. Hęc est grauis cohortatio, qua Christus admonet ludęos, ut dum licet rebus suis succurrant. Ac plane eadem est sententia, cum ea contione, quam Ioannes Baptista ad ludęos habuit: Ne sitis inquiẽs, hac mente, ut dicatis intra uos ipsos, patrem habemus Abraham. Dico enim uobis, ꝙ possit Deus facere, ut ex lapidibus his filij surgant ipsi Abrahę. Iam uero & securis ad radicem arborꝫ posita est. Omnis igitur arbor, quę non facit fructum bonum exciditur & in ignem mittitur. Eadem & Christus hoc loco contionatur: Vos contemnitis & reꝫcitis meam doctrinam, ac existimatis uos idcirco esse populum dei, ꝙ ducitis genus uestrum ex Abrahamo, & habetis legem Mosi, nec quicꝗ uobis deesse putatis ad consequendam iustitiam & cœlestem hęreditatem, si modo animum uestrum ad legem & opera eius intenderitis, ac bona terræ huius possederitis. Ego uero nihil uos ęlabor. Res uestrę multo peius se habent, ꝗ uos cogitatis. Adhuc breue tempus lumẽ uobiscum erit. Ego sum lux huius mundi, & prędico uobis Euangelion meum, quod est lux lucens omni credenti in ęternam iustitiam ac uitam. Sed non manebo multo tẽpore inter uos, nec diu fungar hoc p̃dicandi Euangelij ministerio. Sunt & mei apostoli, sua quadam ratione, lux mundi, & prędicabunt adhuc aliquanto tpe post meam mortẽ & resurrectionem Euangelion inter uos. Paulo post sequet totius gẽtis uestrę internitio & exęcatio. Vestra urbs diruet, uos abijciemini, ne sitis amplius populus dei. Itaqꝫ amittetis nõ solũ corpalia, uerumetiã spũalia et cœlestia bona. Quare moneo uos, ne tã secure & p̃fracte cõtemnatis meũ Euangeliõ. Audite meã cõtionẽ, & secta

mini

mini uocationem eius, dum licet, & lux lucet, ne si hanc occasionem neglexeritis, tenebrę uos occupent. Tempus illud instat, quo non solum extremę calamitates corporis, uerumetiam horribiles tenebrę et excæcationes animi uestram gentem obruent. Quare si uultis uestris rebus probe consulere, utimini hac luce, quę nunc uobis lucet, credite Euangelio meo, quod uobis perspicue adnunciatur, ut sitis filij lucis, ut splendore huius lucis illuminemini, ut participes eius fiatis, ut fructum & hęreditatem, quam Euangelion meum pollicetur, capiatis. Quid ergo factum est? Num ludęi hac cohortatione excitati sunt ad sectandam lucem? Nihil certe minus, Tantum enim abest, ut lucem Euangelij Christi agnouerint, ut paulo post Christum crucifixerint, & apostolos eius crudeliter persecuti sint. Perierunt igitur supplicio factis suis dignissimo, ac non tantum exuti sunt omnibus terrenis suis fortunis, uerumetiam sic cęcati sunt, ut non possint amplius, nec è peccatis ad iustitiam, nec è morte ad uitam, nec ex inferni doloribus ad cœlestia gaudia euadere, sed quemadmodum Moses dixit: Palpent in meridie sicut palpare solet cęcus in tenebris, ac inæternum pereant. Fruamur nos aliena insania, & faciāt nos aliorum pericula cautos. Accensa enim, etiam inter nos est lux Euangelij domini nostri Iesu Christi, per diuinam clementiam. Qua luce uidemus rectam uiam ad iustitiam, uitam, & cœleste regnum. Hæc enim bona sunt, ad quæ sectanda & possidēda creati & recreati sumus. Hęc est uocatio nostra, cui si paruerimus, fieri non potest, quin splendore cœlestis lucis illustremur per Iesum Christum DOMINVM nostrum, qui est unā cū patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA XIIII.

ON adeo maiestatis DOMINI nostri Iesu Christi obliti esse debemus, ut cum Euangelista scribit, eum digressum abscondisse se a' ludęis, sentiamus eū carnali quodam metu fugisse, ne mortem, quę ex uocatione Dei patris suscipienda erat, subiret. Dicit enim Euangelista: Hęc locutus est Iesus, ac digressus, abscōdit se ab eis. Non est igitur nec otiosum, nec superuacaneū, ut consideremus quibus de caussis Iesus sese à ludæis absconderit. Primum enim etsi abscondit se nunc, tamen paulo post iterum in mediū procedit, ut cum instet tēpus passionis suę, manifeste significe senō coacte sed libere susciperę mortē. Sic enim iam abscōditus erat, ut nullus ludęorę potuisset in ipsum manus injcere, attamē spōte sua

iterū ſeſe infert turbæ Hieroſolymitan, ut re ipſa uideamus eum in ſuſcipienda cruce & morte uoluntati patris ultro parere. Multum autem refert ſcire, ꝙ Ieſus ſponte ac uoluntate ſua ſuſceperit mortem, uidelicet ut palam conſtaret, ꝙ cum uere & perfecte obedierit uocationi patris ſui, uere etiam ac perfecte expiauerit peccata noſtra. De qua re poſtea in hiſtoria paſsionis multa dicentur. Deinde Ieſus abſcondit ſe etiam propter hanc cauſam à Iudæis, ut palam ſignificet, ſe mox ab ipſis ita diſceſſurum, ut relinquātur in omnibus miſeriis corporis & animę. Contemnunt enim eum & deridēt eum unà cum ſuis conti onibus & miraculis, nec uolunt intelligere tempus uiſitationis ſuæ. Quare digniſsimi ſunt, qui à Ieſu Chriſto non tantum corporaliter ſed etiam ſpiritualiter deſerantur. Etſi autem Chriſtus aſcendit nunc in cœlum, & non amplius ſolet ſeſe humana carne hominibus uiſibilem in hac terra ante nouiſsimum diem oſtendere, tamen propoſuit ſeſe nobis quodammodo uiſibilem in uerbo Euangelij ſui, & in ſacramentis ſuis. Quid igitur faciendum eſt, ut retineamus eum præſentē, ne ſeſe a nobis, ſicut à Iudęis, abſcondat? Omnino enim præſentia eius neceſſaria nobis eſt ad ſalutem. Si ſanitas corporalis diſceſſerit, ſi terrenę opes ſeſe à nobis abſconderint, ſi corporalis uita aufugerit, uidetur quidem infœlicitas eſſe, non eſt autem nec ſumma nec extrema: Sed ſi diſceſſerit ac dereliquerit nos Ieſus Chriſtus, hæc demum eſt ſumma et extrema infœlicitas. Diſcedente enim Chriſto, diſcedit æterna iuſtitia & uita, diſcedit ſempiterna ſalus, & cœleſte regnum. In horum autem bonorum locum, ſuccedunt peccatum, & mors, interitus & infernus. Nihil ergo magis neceſſariū eſt, q̄ ut retineamus nobiſcum Ieſum Chriſtum. Retinemus autem eum ardenti amore uerbi eius, conſtanti fide Euangelij eius, & diligenti obedientia uocationis eius. Quare nihil nobis prius in mentem ueniat, q̄ ut Euangelion Ieſu Chriſti ſumma fide & obſequio excipiamus. Sed audiamus nunc deſcriptionem incredulitatis & impietatis Iudęorum. Sic enim ſcribit Euangeliſta: Cum autem tam multa ſigna feciſſet coram eis, non cre-
" debant in eum, ut ſermo Eſaię prophetę impleretur, quem dixit: Do-
" mine quis credidit ſermoni noſtro, & brachium domini cui reuelatū
" eſt? Multa fecit Ieſus miracula inter Iudæos, quę ſi ſcribantur, quemadmodum Euangeliſta aliàs dicit, per ſingula, nec ipſe opinor mundus caperet eos, qui ſcriberentur libros, & tamen Iudæi non credidērunt eum uerum eſſe Meſsiam. Quid magis mirum dici poteſt? Ac profecto hęc Iudęorū incredulitas, uidetur magno eſſe offendiculo. Nam ꝙ tam pauci Iudęi crediderunt in Ieſum Chriſtum, & ꝙ principes Iudæorum perſecuti ſunt Ieſum, nec agnouerunt eum Meſsiam, ſed potius crucifixerunt eum, poſſet in imbecillibus excitare ſuſpitionem,

nem, hunc Iesum non esse uerum Messiam, seu Christum. Christus enim promissus fuit Iudeis, & dicit Propheta, Iudæos habitaturos confidenter sub Christo. Et alius de fœlicitate Iudæorum sub Christo sic contionatur: Venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te, & adorabunt uestigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi. Et iterum: Pro eo q̃ fuisti derelicta & odio habita, & non erat qui per te transiret, ponam te in superbiam seculorum, gaudium in generationē & generationem. Hęc & multa alia prędicantur à prophetis, de fœlicitate, quę Iudæis per Christum euentura sit. Sed ecce rem admirandam. Cum Iesus uenisset, ac significaret tam contionibus q̃ miraculis suis se esse uerum Christum, Iudæi sic abominati sunt ipsum, ut etiam omni contumelię genere affectum occiderint. Quis igitur non offenderetur, & cogitaret, hunc Iesum non esse uerum Christum? Manet idem offendiculum etiam hisce adhuc temporibus. Maxima omnium gentiū multitudo est Turcarꝝ & Sarracenorꝝ. Hi aūt non agnoscūt Iesum Christum, uerum esse seruatorem, & quanq̃ dicant eum fuisse prophetam, tamen impie negant diuinam eius maiestatem. Inter Christianos ipsos, paucissimi sunt, qui ueram habent cognitionē & fidem in Christum. An non hęc omnia possent imbecillibus & imperitis injcere cogitationes, q̃ hic Iesus non sit uerus Christus? Si enim esset uerus Christus, profecto plures crederēt in ipsum. Sed hoc offendiculū tollit è medio Euāgelista uaticinio Esaię prophetę. Nam cum Esaias cap. liij. describeret maiestatem Christi, & doceret eum illustrem & sublimem ualde fore, ut & regibus sit formidabilis ac uenerabilis, addit: Quis credidit sermoni nostro, & brachiū DOMINI cui reuelatum est? hoc est, Christus magnus quidem erit & illustris, sed quia non erit iuxta humanam expectationem speciosus, nec dominabitur in terris regio more, idcirco quis credet Euangelio eius, & quis agnoscet brachium DOMINI? quis agnoscet potentiam & maiestatem Christi, qui est uerus DOMINVS deus noster? nimirum paucissimi. Allegat & Paulus hunc Esaię locum de paucitate credentium in Christum. Ad Romanos enim scribens: At non omnes, inqt, obedierunt Euangelio. Esaias enim dicit, Domine, quis credidit sermonibus nostris? Nec unus tantum, nec in uno tantum loco uaticinatus est Esaias paucissimos Iudæos credituros in Christum, sed accedunt etiam uaticinia aliorum prophetarum. Primus Moses dicit: Generatio peruersa est, & infideles filij. Ipsi me prouocauerūt in eo, qui non erat Deus, & irritauerunt in uanitatibus suis. Et ego prouocabo eos, in eo qui non est populus, & in gente stulta irritabo eos. Dauid autem dicit: Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones, & in scandalum. Obscurentur oculi eorum ne uideant, & dor-

Hiere. 23. Esa. 60. Deut 32. Psalm. 68.

ſum eorum ſemper incurua. Hæc de excæcatione & incredulitatẽ Iudęorum dicta eſſe, perſpicue exponit Paulus in epiſtola ad Romanos cap. xi. Sed de hac re Eſaias ſæpe ac multum contionatur. In primo cap. ait: Niſi DOMINVS Zebaoth reliquiſſet nobis ſemẽ, qua ſi Zodoma fuiſſemus, et quaſi Gomorra ſimiles eſſemus. Et cap. viij. DOMINVM Zebaoth ipſũ ſanctificate, & ipſe pauor ueſter, & ipſe terror ueſter, & erit uobis in ſanctificationem, in lapidem autem offenſionis & petram ſcandali duabus domibus Iſrael, & in laqueum et in ruinã habitantibus Hieruſalẽ. Et offendẽt ex eis plurimi, & cadent & conterentur, & irretientur & capientur. Et iterꝝ, cap. x. Si fuerit populus tuus Iſrael, quaſi arena maris, reliqę, (hoc eſt, uiliſsima & pauciſsima pars populi) ſaluę erũt. Hęc & id genus alia dicta, ſunt ꝓphetica teſtimonia, ꝙ etſi Chriſtus fuit Iudęis promiſſus, & Iudęi fuerũt populus Dei, tamen pauciſsimi Iudæi ſint in ipſum crediturí. Quare monuit nos ſpiritus ſanctus per prophetas, ne offendamur paucitate Iudæorũ credentium in Chriſtum. Nam cum prophetæ tam perſpicue contionati ſint de incredulitate Iudęorum, multo magis admirandum eſſet, ſi multi, ꝗꝫ ſi pauci eorum in Chriſtum credidiſſent. Cum autem tam pauci Iudęi agnouerint Ieſum Chriſtum, manifeſtum & hoc, prętera alia, argumentum eſt, ꝙ hic Ieſus, ſit uerus ille, quem prophetæ promiſerunt, Chriſtus. Quid enim dicemus? Num ſentiemus eum eſſe uerum Chriſtum, quem maxima Iudęorum pars Chriſtum agnoſcit? At uenit poſt uerum Chriſtum DOMINVM noſtrum, Cochabas quidam, cui adiunxit ſe uniuerſa Iudęorum colluuies, & crediderunt in eum tanꝗꝫ in uerum Chriſtum. Ergone dicemus hunc Cochabam fuiſſe uerum Chriſtum? Minime omnium. Tantũ enim abfuit, ut hic liberauerit Iudęos ſuos à malis, & reſtituerit eos ſuę fœlicitati, ut potius abduxerit tam ſe, ꝗꝫ omnes aſſeclas ſuos in extremam tam corporis, ꝗꝫ animę internitionem. Quod de Iudæis dictum eſt, hoc idem intelligendum erit de multitudine hominum in toto mundo. Non agnoſcit Ieſum eſſe uerum Chriſtum uniuerſus hic mundus. Suſpicabimur ergo eum non eſſe uerum Chriſtum? Abſit longiſsime. Non rogo, inquit Chriſtus, pro mundo, uidelicet manifeſte ſignificans, non uniuerſum mundum crediturum in ipſum. Et mundus totus in malo conſtitutus eſt. Et iterum: Multi nocati, pauci uero electi. Quare ſi uniuerſus mundus crederet hunc Ieſum eſſe uerum Chriſtum, multo magis ſuſpicaretur quiſpiã, eum non eſſe uerum Chriſtum, ꝗꝫ ſi pauci in ipſum crederent. Nunc autem quia uidemus magnam paucitatẽ uere credentium, admonemur etiam hoc ſigno, ut ſolum hunc Ieſum, uerꝝ Chriſtũ ſeruatorẽ noſtrꝝ adoremus. Sed queſo te, qd cauſſę eſt, ꝙ tam pauci Iudęi crediderint in Chriſtum, & adhuc his tẽporibus,

magnę

magnæ mōlis ſit, ex tot millibus Iudæorum, unum pium Chriſtianū facere? Cauſſa in promptu eſt. Non potuerunt credere, nec adhuc poſſunt credere. Sic enim addit Euangeliſta: Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Eſaias: Excęcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ne uideant oculis, & ne intelligant corde, & conuertantur & ſanem eos. Hęc dixit Eſaias, quando uidit gloriam eius, & locutus eſt de eo. Hoc Eſaię dictum, quod cap. vi. ſcribitur, celeberrimum & clariſsimum eſt non ſolum apud ſingulos Euangeliſtas, uerumetiam apud Paulum, in Actis Apoſtolicis cap. xxviij. & in epiſtola ad Romanos. cap. xi. Quare digniſsimum eſt, quod magna diligentia conſeruemus, & accurata obſeruatione conſideremus. Ac primum, Ioannes dicit Eſaiam in eo, quem citauit, loco uidiſſe maieſtatē Ieſu Chriſti, & uaticinatum eſſe de Chriſto: Hæc, inquiens, dixit Eſaias, quando uidit gloriam EIVS, (uidelicet Chriſti, de hoc enim ſermo eſt) et locutus eſt de EO. Manifeſtum autem & perſpicuum eſt, ꝙ Eſaias aſſirmet ſe uidiſſe uerum, uiuum, æternum & omnipotentem Deum: Vidi, inquiens, DOMINVM ſedentem ſuper ſolium excelſum & eleuatum. Et poſtea: Seraphim clamabant alter ad alterum, Sanctus, Sanctus, Sanctus, DOMINVS deus Zebaoth. Plena eſt omnis terra gloria eius. Cum igitur Ioannes apoſtolus & Euangeliſta exponat hanc prophetę Eſaię uiſionem de Ieſu Chriſto, nihil certius, nihilqꝫ firmius eſt, q̄ꝫ ꝙ Ieſus Chriſtus ſit prophetica & apoſtolica autoritate, hoc eſt, cœleſti ſpiritus ſancti teſtimonio, uerus DOMINVS deus Zebaoth, nec ſit alius pręter Ieſum Chriſtum, Deus, nec in cœlo, nec in terra, quęrendus. Deinde obſerua, ꝙ hoc dictū Eſaię contineat cauſſam, propter quā Iudęi non potuerint credere in Ieſum Chriſtū, uidelicet, ꝙ fuerint excæcati à DOMINO. Quod enim apud Eſaiā dicitur: Vade, & dices populo huic: Audite audientes, & nolite intelligere, & uidete uiſionem, & nolite cognoſcere. Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua &c. hoc recitauit Euāgeliſta magis ſecūdum ſententiam, q̄ꝫ uerba. Excæcauit uidelicet DOMINVS, oculos eorum, & indu[illegible]auit cor eorum, ne uideant oculis, & ne intelligant corde &c. Quid ergo dicemus? Si deus excęcauit Iudęos, excuſabimus ne Iudæos, & reiiciemus cauſſam incredulitatis & impietatis in DOMINVM deum noſtrum? Quis enim poteſt uoluntati & potentiæ dei obſiſtere? Abſit, ut faciamus deum autorem impiętatis. Etſi enim deus omnia gubernat, & nemo poteſt potentię eius obſiſtere, tamen non eſt deus uolens iniquitatem, aut faciens peccatū, ſed potius eſt deus puniens iniquitatem, & ſupplicio afficiēs peccatum. Quare excæcauit Iudęos, & abiecit eos in extremas tenebras, non ut peccaret & impie ageret, ſed ut peccatum & impietatem Iudæorum puni-

Matth. 13. Mar. 4. Luc. 8.

Chriſtus uerus ab æterno deus.

ret. Spiritus ſanctus enim manifeſte docet in ſcriptura, q̄ excęcatio & abiectio in tenebras, ſit ſupplitiū impietatis. In Deuteronomio cap. xxviij. ſcriptum eſt: Si audire nolueris uocem DOMINI tui, percuti et te DOMINVS amentia & cęcitate, ac furore mentis, ut palpes in meridie ſicut palpare ſolet cęcus in tenebris, & non dirigas uias tuas. An non hic perſpicue dicitur, cęcitatem & furorem mentis eſſe impietatis pœnam? In Ezechiele cap. xiiij. dicit DOMINVS: Homo de domo Iſrael & de proſelytis quicunq̄ aduena fuerit in Iſrael, ſi alienatus fuerit a' me & poſuerit idola ſua in corde ſuo, & ſcandalū iniquitatis ſuę ſtatuerit contra faciem ſuam, & uenerit ad prophetā, ut interroget me per eum. Ego DOMINVS reſpondebo ei per me, & ponam faciem meam ſuper hominem illum, & faciam eum in exemplum & prouerbium. Et mox: luxta iniquitatem interrogantis, ſic erit iniquitas prophetæ. Habes iterum, impiam doctrinam, hoc eſt, ſeductionē ac errorem, ex quo mentes hominum excæcantur, & obdurantur, eſſe impietatis ſupplicium. Paulus ad Theſſalonicenſes ſcribens, Aduentus, inq̄t, hominis ſceleroſi eſt ſecundū operationē Satanæ, cū omni potentia & ſignis & prodigiis mendacibus, & cum omni deceptione iniuſtitiæ in iis, qui pereunt, pro eo q̄ ueritatē ſummo amore dignā non receperunt, in hoc, ut ſalui fierent. Et propterea mittet illis Deus efficatiam illuſionis, ut credant mendatio. Vides etiam ex hoc Pauli teſtimonio, q̄ ſupplitium eorum, qui doctrinam uere piam contemnunt, ſit decipi mendatio, & illudi, ut pereant. Cognoſcamus nūc, in quo ſtatu fuerint res Iudaïcæ. Nam Iudęi fuerunt homines impiiſsimi. Habuerunt manifeſtas promiſsiones de Chriſto. Et cum Ieſus filius Mariæ prędicaret ſe eſſe Chriſtum, & confirmaret doctrinam ſuam cœleſtibus miraculis, audiuerunt Chriſtum ipſum, & uiderunt miracula eius, ac ſi ulla fuiſſet in ipſis cupiditas cognoſcendæ ueritatis, potuiſſent facillime intelligere hunc Ieſum eſſe uerum Chriſtum, per prophetas promiſſum. Sed quid fecerunt? Non ſolum contempſerūt eum, uerumetiam occiderunt, ac poſt mortem etiam, perſecuti ſunt eū in diſcipulis eius, tantum abeſt ut agnouerint, & coluerint eum. Quare, cum abiectio & excæcatio ſit ſupplitium impietatis, Iudęi merito ſic a' Deo abiecti & excęcati ſunt, ut non poſsint amplius ad cognitionem ueritatis, & ad conſecutionem ſalutis peruenire. Quod ſupplitium non in eos tantum Iudęos immiſſum eſt, qui fuerunt temporibus Chriſti & deuaſtationis Hieroſolymitanæ, quę a' Romanis facta eſt, uerumetiam in poſteros eorum ita propagatum eſt, ut hoc tempore inter mille Iudęos uix unum inuenias, qui ſyncere et ex corde, ac uera fide ad Chriſtum conuertatur. Et quanq̄ optandum, ac quoquo modo fieri poteſt, elaborandum eſt, ut non tantū omnes Iudęi, ſed etiam

Excæcatio ſupplitium impietatis.

omnes

omnes Turcę agnoſcant Chriſtum, tamen mirandum non eſt, ut ua-
nus fuerit labor, qui ad ducendos in cognitionem Chriſtianiſmi pe-
tinaces & induratos ludęos ſuſcipiat. Quis em̃ eſt, qui poſsit iudiciũ
Dei retractare, & ſuppliciũ iam diuinitus illatum auertere? DOMI-
NVS Zebaoth, inquit, decreuit, & quis poterit infirmare? Et manus
eius extenta, quis auertet eam? Iudicantur modo impij ludęi & ſuppli
cio excæcationis afficiuntur diuinitus. Quare nullus hominum tantę
eſt uel potentię uel induſtrię, qui queat eos cognitione uerę lucis illu
ſtrare. Ac tolerabile fortaſsis eſſet, ſi ſoli Iudæi hac pœna affligeren-
tur. Nunc autem hęc pœna, o rem non fictis lachrimis deplorandam,
propagari incipit etiam in Chriſtianos. Ex una enim parte ſunt hypo
critę, monachi, ſacrificuli & pontificij, ex altera ſunt Anabaptiſtę,
quos ita uocant. Hi magna ex parte ita excęcati ſunt, ut omnis opera
& oleum pereant, quæ ad conuertendos ipſos in uiam ueritatis inſu-
muntur. Vnde obſecro id accidit? Rogas? Supplicium eſt induratę
impietatis. Pontificij enim multis iam annis admoniti fuerunt publi-
ca prędicatione Euangelij DOMINI noſtri Ieſu Chriſti, ut abiectis
impijs ſacris, quę faciunt ad expiationem peccatorum, agnoſcant ſo-
lum Ieſum Chriſtum eſſe uerum peccatorum expiatorem, & iuſtiti-
am coram Deo contingere nobis tantum per fidem, propter ſolum
Chriſtum. Tantum aũt abeſt, ut hanc doctrinam ſuſcipiant, & impi-
etatẽ abijciant, ut illam quidem quoq̃modo poſſunt, igni, aqua, terra
& aere perſequantur, hanc autem coniunctis omnibus uiribus ſuis tu
eantur. Quare iuſtiſsimum eſt ſupplicium, ut in perpetuam excęcati-
onem conijciantur, ac ne poſsint quidem unquam ad uerę lucis cogni
tionem peruenire. Quid autem dicam de Anabaptiſtis? Hi maxima *Anabaptiſtæ ex agricolis.*
parte ex agricolis oriuntur. Nam reſtituta eſt propicio Deo, in mul-
tis eccleſijs huius regionis pia doctrina Euangelij, & adnunciatur uer
bum Dei publice, & tam perſpicue, ut longe omnium ſtupidiſsimus
ſit, oportet, qui id non percipere queat. Quid ergo faciunt agricolæ?
Nonnulli diligentiſsime quidem ſectantur piam doctrinam. Alij au-
tem contemnunt, & de Euangelio peſsime ac uirulentiſsime loquun-
tur, alij ſurda aure tranſeunt, alij etſi andiunt, tamen animo longe alia
cogitante audiũt. Multitudo certe ugricolarę tota intenta eſt ad ſuum
Mammona. Properant cõtento curſu ad quaſuis finitimas nundinas,
idcę feſtis diebus, & magnis etiam itineribus. Sed ad audiendas Euã-
lij cõtiones pauciſsimos uideas accurrere, etiãſi locus cõtionis in pro
pinquo fuerit. Hæc magna eſt agricolarum & aliorum hominum im
pietas, quę cum aliàs alijs ſupplicijs, uidelicet, fame, peſte, bello, pu-
niri à Deo ſolet, hoc tempore punitur etiam mendaci doctrina & cęci
tate mentis. Vagantur enim paſsim errones quidam, ſcelerati nebu-

lones, qui uulgant inter agricolas impiam doctrinam Anabaptistarum, ac simulant pñsimam religionem. Hic tum uideas agricolas, magna admiratione eos obseruare, & contiones eorum tanq̃ cœlestia oracula excipere. Itaq; fit, ut alij desertis coniugibus & liberis sequantur hos nebulones, in regionem nescio quam, dicentes se hoc facto seruare dictum Christi, qua docuit, Deum magis diligendum esse, q̃ uxorem & liberos. Alij diuenditis omnibus facultatibus suis, tradunt eas impñs suis pręceptoribus, ac putant se hoc opere imitari exemplum apostolicum, certe omnes ferè qui hac impia doctrina corrumpuntur, in eum cęcitatis furorem & insaniam perueniunt, ut malint extrema pati, q̃ impietatẽ suam deserere. Obsecro te, quid hęc sibi uolũt? Quid rogas? Sunt uere diuina supplicia. Agricolę em̃ noluerũt hactenus ueritatẽ pię doctrinę audire, & eã sectari. Iustissimũ igitur supplitium est, ut audiant nunc errores, & excęcentur. Piguit eos, è foro ad uicinum templum ire, ut erudirentur uera doctrina Euangelij. Æquissimum ergo supplitium est, ut necesse habeãt nunc è patria sua ad externam & longinquam regionem, ad audiendam mendacem doctrinam abire. Lex Dei clarissime explicata non potuit hactenus tantum ab ipsis impetrare, ut in contractibus suis ciuilibus iusti essent, ac mallẽt perdere unum aut alterũ numum, q̃ aduersus Deum & proximum mendacijs ac imposturis peccare. Digniſſima igitur pœna est, ut nunc ad obediendum legi & uocationi Satanę, necesse habeant oẽs facultates suas deserere, aut alienis tradere. Euangelion Christi magna perspicuitate expositum non potuit hactenus in ipsis efficere, ut propter Christum, & confessionem uerbi eius contemnerent humans minas. Quare recte atq̃ ordine fit, ut nunc propter impios suos errores obijciantur extremis uitę suę periculis. Sed hi, inquis, fiũt ex doctrina illa Anabaptistica, honesti, probi, & iusti. Non abutuntur amplius nomine Dei ad execrationes. Non student ebrietati, incedunt humillimi, orant deuotissime, & faciunt multa alia bona opera. Quid ergo? An non multis iam annis ad rauim usque ex uerbo DOMINI clamauimus, non esse abutẽdum nomine Dei, non esse studendum ebrietati, sed ducendam esse piam & honestam uitam. Isti autem noluerunt hæc audire, tantum abest, ut uoluerint huic Dei uocationi obedire. Nunc cum ex improuiso ad unam aut alteram contiunculam ignoti cuiusdam erronis, noctu ad lucernam, & in obscura sylua dictam mutentur, putas ne hoc esse opus spiritus sancti? An non uulgus hominum in pontificia superstitione

hactenus

hactenus é bacchanalibus furñs, quas carniſpriuiales uocãt, derepẽte tempore quadrageſimalis ieiunñ, ac prçſertim hebdomadæ paſſioni Chriſti dedicatę ita mutatum eſt, ut plane aliud genus hominum uideretur? nihil tamen manifeſtius eſt, q̃ fuiſſe ficticiam ſuperſtitionẽ. Quid, monachi, præcipue Carthuſiani, quos ita uocarunt? Quid in horum moribus deſideraſti? An non fuerunt homines ſobrñ, modeſti, inceſſu humillimo, & deuotiſſimi precatores? ergo ne probabimus ſuperſtitioſum ac impium monachorum genus? Dicam de alio hominum ordine. Fures & predones, qui propter ſcelera ſua in uincula conjecti ſunt, c̃p̃ ſunt humiles, c̃p̃ deuoti in uinculis? Et cum é uinculis educuntur ad locum ſupplicñ, c̃p̃ honeſte incedunt, c̃p̃ demiſſo uultu. Non audias ex ipſis ullum maledictum, non uideas ullum malefactum, ergo ne probabimus eorum furta, & rapinas, quod iam capti & ad ſupplitium deſtinati recte agere uideantur? Nihil certe minus. Idem de Anabaptiſtis & ñs, qui eorum doctrina ſeducti ac indurati ſunt, ſentiendum erit. Oſtendimus enim ſupra, quod cæcitas & furor mentis ſit ſupplitium impietatis. Anabaptiſtæ igitur, capti ſunt propter impietatem ſuam, & educuntur iam a carnifice Satana, ad æternum ignem. Itaq̃ quemadmodum fures & predones uidentur in captiuitate ſua honeſtiſſimi, ſic & illi ſolent incedere humillimi, & deuotiſſimi. Iuſtitia autem eorum, non eſt uera iuſtitia, quæ ex fide in Chriſtum, ſed quæ ex deſperatione & mentis induratione proficiſcatur. Non enim faciunt opera iuſta, ut obediant fidei in Chriſtum, & uocationi eius ad teſtandam ſuam gratitudinem erga ſeruatorem ſuum, ſed quia reuelatum eſt eis aliquo modo iuditium dei, & agnoſcunt nonnulla ex parte grauitatem peccati ſui, ignorant autem uerum Euangelion de Chriſto, quod hactenus ſemper contempſerũt, idcirco neſcientes quo ſe uertant, ut conſequantur peccatorum remiſſionem, faciunt ea opera, quæ errones iſti præſcribunt eis, ſperantes ſe horum meritis peccata ſua expiaturos. Quod igitur Apoſtolus de impñs & excæcatis Iſraelitis dicit, hoc & de Anabaptiſtis intelligendum eſt, uidelicet, quod etſi ſequuntur legem iuſtitiæ, ad legem tamen iuſtitiæ non perueniunt. Propter quid? Quia non ex fide, ſed tanquam ex operibus legis. Quid ergo? Num quia Anabaptiſtarum iuſtitia reprehenditur, aliorum ſceleratorum hominum iniuſtitia approbatur? Sunt enim homines quidam tam impudentes, qui data opera abutuntur nomine Dei ad execrationes, & ſtudent ebrietati, aliaque turpia & fœda facta

delignãt, ne uideantur, ut ipſi dicunt, Anabaptiſtę. Quid horum ne ſcelera commendanda ſunt? minime omnium. Pia enim Euangelij doctrina, ut reiicit & damnat ſuperſtitioſam impiam & monachorũ & Anabaptiſtarum iuſtitiam, ita damnat etiam uitioſam & flagitioſam ſceleratorum & impœnitentiũ hominum uitam, exigit autem ab omnibus uere pia opera, ut credamus ſolum Ieſum Chriſtum eſſe expiationem peccatorum noſtrorum, & iuſtitiam coram Deo, & faciamus bona opa, quæ deus præcepit, ex hac fide in Chriſtum uidelicet, ut reconcilati cum Deo propter Chriſtum teſtemur noſtram gratitudinẽ, & obſequamur uoluntati ſeruatoris noſtri, ac conſeruemus beneficia eius. Quare, ut fugienda eſt impietas Anabaptiſtarum, ita etiam fugienda eſt impudentia ſceleratorum hominum, ſectanda autem eſt uera pietas, quam docet Euangelion Chriſti, ut cum per fidem adoptati ſimus in filios Dei, fruamur hæreditate cœleſtis regni per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum Patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XV.

VANGELISTA expoſuit cauſsam, cur Iudæi non crediderint in Ieſum Chriſtum. Non poterant, inquit, credere, quia Eſaias dixit: Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ne uideãt oculis, & ne intelligant corde, & conuertantur & ſanem eos. Neceſſaria autem fuit commemoratio huius cauſſę. Non enim dubito, quin Apoſtolis adnunciantibus inter gentes Euangelion Ieſu Chriſti, & urgentibus hunc ſolum eſſe ſeruatorem humani generis, iam olim per prophetas promiſſum, ſæpe ac multum obiectum ſit, quid ita de hoc Ieſu Chriſto obtundant gentes, cum Iudæi eum non agnoſcant? cur enim non perſuadeant Iudæis, ut in ipſum credant? Nam ſi hic Ieſus eſſet uerus ſeruator mundi, maxime omnium agnouiſſent eum Iudæi, quibus fuit promiſſus, & ex quorum genere in hunc mundum uenit. Nunc, cum hi non ſolum nõ agnouerint, uerumetiam condemnauerint ipſum, quis non iudicaret eũ non eſſe uerę ſeruatorẽ? Hanc obiectionẽ ergo refutat Euãgeliſta, & docet, ꝙ quemadmodũ prophetę adnuntiauerunt Chriſtum ſeruatorem uenturum ex Iudæis, ita ĩdem uaticinati ſunt, Iudæos tantę fore impietatis, ut etiamſi coram uideant & reipſa expiantur maieſtatem Chriſti, tamen non recipiant eum, ideoꝙ perpetua cæcitate puniendos, & ex hęreditate cœleſtium bonorum abiiciendos eſſe. Quare tantum

tum abeſt, ut propter Iudæorum incredulitatem, non agnoſcamus hunc Ieſum Chriſtum, ut quo magis condemnarunt eum Iudęi, eo acceptior nobis eſſe debeat. Quid ergo? Num Iudęi omnes ita excęcati fuerunt, ut nullus eum receperit? Non repulit Deus, (inquit Paulus) populum ſuum, quem ante agnouerat. Primum igitur, ſi de ignobili Iudęorum turba loquendum eſt, receperunt eum Apoſtoli, & alĩ non nulli, qui fuerunt ex infima ſorte Iudæorum. Sic enim apud Eſaiam dicitur: Si fuerit populus tuus Iſrael, quaſi arena maris, reliquiæ conuertentur ex eo, hoc eſt, uiliſsima & abiectiſsima pars populi. Deinde, ſi de principibus loquendum eſt, etſi hi cõdemnarunt Chriſtum, tamen etiam, ex his multi, ut ait Euangeliſta, crediderunt in eum, ſed propter phariſęos, non confitebantur, ne è ſynagoga eĩcerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis q̃ gloriam Dei. Hic nobis conſiderandum eſt, quid ſentire debeamus de his principibus, qui dicuntur credidiſſe Ieſum eſſe uerum Meſsiam, & tamen prę metu non eſſe ſententiam ſuam ingenue confeſſos. Quid enim? Num excuſandi ſunt? num dicemus eos ueram habuiſſe fidem? Nulla fere eſt impietas tam manifeſta, quæ non ſuos habeat aſſertores. Fuerunt enim nonnulli, qui & hoc affirmarunt, q̃ in perſecutione liceat ore abnegare deum & Chriſtum eius, ſi modo corde conſerues fidem: Dicunt enim perſecutores eſſe porcos, Margaritas autem ante porcos non eſſe proĩciendas. Hęc eſt inſignis impietas, & ſacrę ſcripturę deprauatio. Nomen enim Chriſti confiteri coram perſecutore, non eſt margaritas temere ante porcum proĩcere, ſed eſt uocatiõi dei obedire, & gloriam nominis dei illuſtrare. Ac fieri non poteſt, ut uera ſit fides in Chriſtũ, quæ non prodat ſeſe confeſsione. Quiſquis negauerit me, inquit, coram hominibus, negabo eum & ego coram patre meo, qui eſt in cœlis. Et Paulus: Corde, inquit, creditur ad iuſtitiam, ore autem fit confeſsio ad ſalutem. Huc etiam facit, quod Iacobus ait, fides ſine operibus mortua eſt. Inter opera autem continetur etiam confeſsio Chriſti. Quemadmodum enim lumen accenſum teneri non poteſt, quin luceat, ita ſi fides non lucet confeſsione, mortua, imo nulla eſt fides. Sed audiamus iudicium Euangeliſtæ. Hic enim clare damnat hos principes. Dilexerunt, inquiens, magis gloriam hominum, q̃ gloriam Dei. Quæ eſt gloria hominum, quæ gloria Dei? Gloria hominum, ea eſt, quæ homini ab homine contingit, uidelicet, ſi quis inter homines habetur religioſus obſeruator publicæ & auitæ religionis, ac obediens filius, ut mos eſt loqui, eccleſiæ. Hæc gloria parabatur apud Iudæos, aut perſecutione Euangelĩ Chriſti aut diſsimulatione ueritatis & perſeuerantia in phariſaicis traditionibus. Gloria autem Dei eſt, quæ contingit homini coram

Eſa. 10.

Epipha. contra Oſſe nos & baſilidi nos.

Deo. Ea paratur confessione nominis Christi. Nam qui ex uera fide confitetur Christum, is consequitur maximam coram Deo gloriam per Christum, quippe q̄ Christus coram deo patre suo de ipso dicit: En pater, hic homo iustus est, & meus frater, ideoq̄ tuus filius & heres omnium cœlestium bonorū tuorum. Qua gloria quid posset homini contingere illustrius? Quid ergo dicemus? an non impium est, p̄ humana illa gloria, contemnere hanc diuinam gloriam, & malle coram hominibus ab homine, q̄ coram Deo, à filio dei laudari? Reliquum igitur est, q̄ hi ludęorum principes, qui ita crediderunt in Iesum Christum, ut tamen non confiterentur propter pharisæos, non habuerint ueram fidem, sed fictitiam, quæ cum non constiterit aduersus insultum Pharisęorum, multo minus constare potuit aduersus insultum Satanę. Sed quid? inquies. An non erat principibus metuendum, ne ēiicerentur è Synagoga? Iudęi enim fuerunt electus dei populus. Quare qui ex eo populo abiiciebatur, uidebatur ex ecclesia dei, & à deo ipso abiici. Sed tu uicissim audi, rectè quidem dicitur, inter Iudæos fuisse ecclesiam dei, sed pharisæi non erant illa ecclesia. Docebant enim impia, & p̄sequebantur piam Euangeliī doctrinam. Quare, etsi arrogabant sibi ecclesię dei autoritatem, tamen magis metuendum erat iudicium Dei, quo hi qui non confitentur Christum, ēiiciuntur è cœtu cœlestium ciuium, q̄ iudicium pharisæorum, quo hi qui Christum confitebantur, ēiiciebantur tantum è cœtu externæ Synagogę. Maledicent illi, inquit Psalmus, & tu benedices. Et Christus: Beati estis cum probra iecerint in uos homines, & insectati fuerint, & dixerint omne malū uerbum aduersus uos mentientes p̄pter me. Et iterum: Alienos à Synagogis facient uos, Et ueniet tempus, ut quisquis interficiat uos, uideatur cultum p̄stare deo. Sed paulo post additur. Bono animo sitis, ego uici mundum. Et: Pater quos dedisti mihi, uolo ut ubi sum ego, & illi sint mecum. Nihil igitur certius est, q̄ eum recipi à Christo, quē homines propter Christum abiiciunt. Sed reuertamur ad illud, quod Euangelista dicit: Multi principes crediderunt in eum, sed propter pharisęos non confitebantur. Non ēm hi tantum principes fauebant sue, ut ipsis, uidebatur prudentię, uerū etiam multi aliī sunt, qui sentiunt, nihil referre, quid externis operibus facias, modo rectè corde tuo credas. Dicunt enim impudenter: Si cor bonum fuerit, non possunt reliqua esse mala. Itaque aliī quidem sectantur impostoras, aliī contumelioſi sunt in proximum, aliī abutuntur nomine Dei ad execrationes, aliī helluantur, aliī scortantur, aliī alia designant scelera, & tamen interim iactant se optimum habere cor, & strenue ac fortiter in Christum credere. Sed & hos Euangelista damnat. Sicut enim principes Iudaici magis

dilige

diligebãt gloriam hominum q̃ gloriam Dei, ita hi magis diligunt suum affectum carnalem, suã animi cupiditatẽ, sua cõmoda & lucra, suas libidines & uoluptates, q̃ affectum & uoluntatẽ Dei, ac obedientiam, quam debent uerbo Dei. Impium autem est suam cupiditatem anteferre dei uoluntati, nec fieri potest, ut cor bonũ sit, & uera fides, ubi opa sunt mala. Fieri q̃dem potest, ut pius, qui uerã habet fidẽ, aliquoties erret, & occupetur, sicut Paulus dicit, in aliquo delicto, ac iterum instauretur, fieri autem non potest, ut qui secundum carnem ambulat, & pergit impudenter & impœnitenter in sceleribus, ueram fidem aut habeat, aut retineat. Etsi enim sola fide iustificamur propter Christum, tamen ea fides teneri non potest, quin proferat fructum bonorum operum. Christus enim accipitur & possidetur fide, Christus autem affert secum spiritum sanctum. Et spiritus sanctus mortificat cupiditatem peccati, ne peccatum regnet in mortali nostro corpore. Quare fieri non potest, ut qui uere in Christum credit, non etiam uocationi Christi obediat, & in nouitate uitę ambulet. Itaq; uanissima est iactantia eorum, qui cum sceleratissimam ducant uitam, gloriantur tamen se fortiter in Christum credere. Sed de his hactenus. Audiamus nunc aliam contionem Christi. Iesus autem clamauit & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me. Et qui uidet me, uidet eum, qui misit me. Ego lux in mundum ueni, ut omnis qui credit in me, non maneat in tenebris. Supra dixit Euangelista Iesum digressum esse, & abscondisse se à Iudęis. Nunc autem, quia tempus subeundę passionis instat, redit iterum ad suam functionem, & contionatur Iudęis suum Euangelion, ut pij confirmentur, impij autem nullam habeãt impietatis suę excusationem, Iesus igitur contionaturus, non est obscura uoce locutus. Sed CLAMAVIT, quo significatur hanc contionem dictam esse in magna hominum frequentia, adhęc Christum serio & perspicue docuisse, ac uoluisse doctrinam suam inter omnes uulgatam esse. Vnde Caiaphę respondet. Ego palam locutus sum mũdo, ego semper docui in synagoga, & in templo, quo oẽs Iudęi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil. Quid ergo illud est, quod hoc loco intenta uoce docet? Docet se esse uerum Messiam, filium Dei, & hortatur ut auditores credant in ipsum. Qui credit in me, inquiens, non credit in me, sed in eum, qui me misit, & qui uidet me, uidet eũ, qui me misit, hoc est, Videor uobis esse homo nuper natus, qui non sim, nisi homo uanus & mendax, ideoq; metuitis, ne si uerbis meis adhibeatis fidem, abducam uos in exitium, quemadmodum nonnulli seditiosi attulerunt suis sectatoribus præsentem pernitiem. At ego dico uobis, qui me uidet, non uidet aut solum, aut mendacem hominem, sed uidet Deum ipsum. Et qui mihi adhibet fidem, non adhibet eam soli, aut

Gal. 6.

Ego lux in mundum ueni

clamauit

Qui videt me videt eum qui me misit

uano homini, ſed uero Deo. Quid ita? quia ueni, inquit, lux in mundum, ut omnis qui in me credit, non maneat in tenebris. Eadem ſentẽtia dicta eſt & ſupra cap. viij. Quam, niſi cognitu neceſſaria eſſet, non tam diligenter repeteret Chriſtus. Eſt autem ſumma, & compendium totius Euangelij & doctrinæ Chriſti. Quare etſi aliâs copioſe explicuimus hoc dictum, tamen non puto ſuperuacaneum eſſe, ut & nunc quędam de eo dicamus. Ieſus uocat ſe hoc loco palam & perſpicue, lucem mundi: Ego ueni, inquiens, lux in mundum. De Meſsia autem ſeu Chriſto ſcribit Eſaias: Habitãtibus in regione umbrę mortis, lux orta eſt eis. Et iterum: Dedi te in fœdus populi, in lucem gentium, ut aperires oculos cęcorum, & educeres de concluſione uinctum, de domo carceris ſedentes in tenebris. Ac rurſus: Parum eſt ut ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & feces Iſrael conuertendas. Dedite in lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſq; ad extremum terrę. In his Eſaię locis, Chriſtus manifeſte uocatur Lux mundi, hoc eſt, non tantum Iudęorum, ſed etiam gentium. Hi enim duo populi fuerunt partes totius mundi, nec fuit aliud hominum genus in terris. Cum igitur Ieſus tribuat ſibi in hac cõtione, quod Eſaias antea tribuit Meſsię ſeu Chriſto, manifeſtum eſt, q; Ieſus clare contionetur ſe eſſe uerum illũ Chriſtum, quem Deus per prophetas promiſerat. Si autem eſt uerus Chriſtus, ſtatim ſequitur, eum eſſe unigenitum Dei filium, adeoq; Deum ipſum ęternum, nam & hoc tribuunt prophętę Chriſto, quemadmodum aliâs oſtendimus. Porro, ut cognoſcamus huius lucis uſum, diligenter conſiderandum eſt, q̃d Chriſtus addit: Vt omnis, inquiens, qui in me credit, non maneat in tenebris. Cum dicit: Non maneat in tenebris, perſpicue ſignificat, homines natura ſua eſſe in tenebris. Tenebrę autem ſunt peccatum, infœlicitas, mors & infernus. Quare, q̃d ad naturam hominis attinet, non uidet, qua ex peccato, ad iuſtitiam, ex infœlicitate ad fœlicitatem, ex morte & inferno ad uitam, & lucem cœleſtem ambulandum ſit. Videt quidem humana ſua ratione qua eundum ſit ad iuſtitiam ciuilem, & aliquoties ad ſanitatẽ corporalem, ſed qua ſit eundum & perueniendum ad ueram iuſtitiam coram deo, & ad perpetuam uitam, nihil prorſus uidet. Nunquid ergo neceſſe habet manere in tenebris peccati & damnationis? Siquidem hominẽ ipſũ ſuis uiribus reliqueris, nihil habet, quo ſe adiuuet. Sed bene habet. Venit LVX in mundum, quę eſt Ieſus Chriſtus, in quẽ omnis, qui credit, non manet in tenebris. Diximus antea, hoc dictũ eſſe ſummam totius Euangelij Chriſti. Non eſt igitur oſcitanter percurrendum. Singulę dictiões obſeruatu dignę ſunt. OMNIS, (inqt). Non ait, Iudęus tantum, aut Circumciſus, aut Diues aut Potens, aut prudens, ſed OMNIS, ſiue Iudęus, ſiue Ethnicus, ſiue circumciſus, ſiue incir-

Eſaiæ. 9.

Eſa. 42.

Eſa. 49.

incircumcisus, siue diues siue pauper, siue glorioſus, siue abiectus, siue honeſtus, siue inhoneſtus. Et additur: Qui CREDIT. Non ait: Qui ſabbatum obſeruat, qui boues offert, qui ſe a carne ſuilla abſtinet, qui bonis ſuis operibus ac uirtutibus meret, ſed qui CREDIT. Quid, aut in quem credat? Num credat, ſuauius eſſe uinum bibere q̄ aquam? aut iucundius eſſe ociari, q̄ magnos labores ſuſcipere? Num credat in phariſæos, in Mahumetem, in Monachos, in Pontificem Romanum? Nihil certe minus. Sed ait: Qui credit in ME. Quid ergo eſt credere in Ieſum? Hic proponamus nobis Euāgelion Ieſu. Prædicauit enim Ieſus, ſe eſſe uerum Meſſiā ſeu Chriſtum, ueram lucem mundi, ueram uitam & reſurrectiōem, qui expiet peccata hominum, qui reconciliet homines deo patri, qui efficiat, ut homines adoptent in filios & hęredes dei. Quare credere in Ieſum, eſt credere ipſum eſſe uerum Meſſiam, & confidere, q̄ propter ipſum deus nobis ſit propitius, & non ſolum remittat nobis peccata noſtra, ſed etiam adoptet nos in filios ac hęredes ſuos, & ſeruet nos in omnibus malis, ut conſequamur perpetuam & cœleſtem uitam. Hæc eſt illa fides, qua et iuſtificamur coram deo, & ſeruamur. Vnde & additur: Non maneat in tenebris. Qui enim ſic in Ieſum Chriſtum credit, primum, non manet in tenebris peccati, ſed uenit ad lucem iuſtitię, quia reputatur propter Chriſtum coram deo patre iuſtus, & donatur ſpiritu ſancto, ut iuſta faciat, ſi non oī ex parte perfecta, attamen, quantum ad teſtificandam obedientiam & gratitudinē in hac mortali & corrupta carne ſatis eſt: deinde non manet in tenebris infœlicitatis & mortis, ſed uenit ad lucem fœlicitatis & uitę, quia Chriſtus uicit mortem, & conſeruat credentem in morte, ne pereat. Qui credit in me (inquit) etiamſi mortuus fuerit uiuet. Et Paulus: Siue moriamur, ſiue uiuamus, Domini ſumus. Rom. 14. In hoc em̄ Chriſtus mortuus eſt & reſurrexit, & reuixit, ut mortuis ac uiuentibus dominetur. Poſtremo, nō manet in tenebris & horroribus inferni, ſed uenit ex his tenebris ad lucem regni cœleſtis. De Chriſto enim dictum eſt: Non derelinques animam meam in inferno. Et, Ero mors tua o mors, morſus tuus inferne. Quod autem Chriſti eſt, eo unuſquiſq̄, qui factus eſt per fidem membrum Chriſti, fruitur. Quod cum ita ſe habeat, ratio ſalutis noſtrę exigit, ut doctrinam Euangelij omni, quo poſſumus, ſtudio ſectemur, quo mentes noſtræ illuſtrentur uera luce Ieſu Chriſto Domino noſtro, qui eſt unà cum patre & ſpū ſancto deus benedictus in ſecula,

Amen.

HOMILIA XVI.

VÆ benefitia contingant ijs, qui credũt in Ieſum Chriſtum, ſupra ſatis hoc quidem tempore expoſuiſſe uidemur. Ego, inquit, lux ueni in mũdum, ut omnis, qui credit in me, nõ maneat in tenebris. Audiamus igitur nunc, quam pœnam impietatis ſuę neceſſe habent pendere increduli. Si quis (inquit) audierit uerba mea, & non crediderit, ego non iudico eũ. Quid ergo de ipſo fiet? Non iudico, hoc eſt, non condemno, non punio eũ. Ergo ne euadet impunis? Sentiunt quidem nonnulli, q̃ corã deo impune ſit, non credere in Ieſum Chriſtum, modo alioqui honeſtam ducas uitam. Exiſtimant unumquemq; in ſua religione ſalutem conſeq, ſi tantummodo ciuilem iuſtitiam ſectetur, & deum publicis ſuę regionis ſacris colat, etiamſi Chriſtum aut ignoret, aut non requirat. Hæc magna eſt impietas & extrema ignoratio uerę pietatis. Nulla em̃ poteſt eſſe ſalus abſq; Chriſto. Et Chriſtus hoc loco non dicit, Qui uerba mea non crediderit, nullo modo iudicabitur, Sed ego: EGO, inquit, non iudico eum. Iudicabitur quidẽ incredulus ſeueriſſime, Sed EGO non iudico eum. Quam ob cauſſam? Sequitur: Non enim ueni ut iudicem mundum, ſed ut ſeruem mundum. Inſignis ſententia, quæ perſpicue nobis ob oculos ponit officium Chriſti, quæ & tanto diligentius inſpicienda eſt, quanto pauciores ſunt, qui uerum officium Chriſti intelligunt. Primum enim docet, q̃ non uenerit in hunc mundum, ut adminiſtret regnum mundanum, & coerceat ac puniat more mundani magiſtratus inobedientes. In regnis enim huius ſeculi ſolẽt hi, qui regem afficiunt contumelia, & ſunt inobedientes, ac ſeditioſi, extremis ſupplitijs coerceri, ut cęteri exemplo admoneãtur, & in officio contineantur. Chriſtus autem affirmat ſe ueniſſe in mundum, nõ ut hoc modo ciuiliter aut criminaliter iudicet, cõdemnet & puniat eos, qui ſunt in ipſum contumelioſi. Non enim rapit ad externum ſupplitium impios & incredulos, Sed ſiquidem non peccauerint in politicas magiſtratus ſui leges, ſinit eos, quantum ad ſe attinet, tranquillã in ſua impietate uitam agere. Quod autem Chriſtus dicit, hoc tam ante mortem ſuam, cum adhuc uitam in terris ageret, q̃ poſt reſurrectionem ſuam, cum conſedit ad dextram Dei patris ſui, reipſa præſtitit. Apud Lucam, non recipiunt eum proficiſcentem ad Hieruſalem Samaritani. Ac diſcipuli quidem cenſebant tam ingratos & impios homines cœleſti igni perdendos eſſe, Sed increpantur & audiunt: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis uos. Filius hominis non uenit ad perdendum animas hominum, ſed ad ſeruandum. In hoc noſtro Euangeliſta

geliſta Ioanne, capite octauo, dicunt Iudæi ad Ieſum, Samaritanus es tu, & dæmonium habes. Qua contumelia, quid poteſt dici grauius? Chriſtus tamen non uindicat eam gladio, aut lancea, ſed tradit uindictam Deo patri ſuo. Ego, inquiens, non quæro gloriam meam, eſt qui quærat & iudicet. Cum Chriſtus in monte Oliueti caperetur, abſcidit Petrus Malcho auriculam. Etſi autem Malchus, qui uenerat ad capiendum Chriſtum, dignus erat, non ſolum ut auribus mutilaretur, uerumetiã ut omnino trucidaretur, tñ Chriſtus noluit impiũ ſua cauſſa incõmodo affici, ideoq; & grauiter Petrum reprehendit, & Malcho clementer aurem reſtituit, ut palam declararet, ſe non uenisſe, ad perdendos ſed ad ſeruandos homines. Coram Caiapha percutitur à ſeruo pontificis alapa, idq; iniquiſsime, ac is quidem nebulo digniſsimus fuiſſet, quem terra deuoraſſet, ſed Chriſtus ut ſuo officio fungeretur, maluit eum uerbis tantum q; hiatu terrę caſtigare. Quid dicam de crucifixoribus ipſis? Hi merebantur ut præſentem, ita & ſeueriſsimum interitum. Sed tantum abfuit, ut Chriſtus graſſaretur in ipſos externo ſupplicio, quemadmodũ mundani Reges ſolent in ſuos aduerſarios graſſari, ut etiam pro ipſis apud patrem ſuum intercederet. Et hæc quidem ac multa alia exempla officij ſui exhibuit Chriſtus ante ſuam mortem. Poſt reſurrectionem autem ſuam nihil ſeuerius in hoſtes ac aduerſarios ſuos inuehitur. Vide mihi Iudæos & Gentes, qui uno impetu cooriuntur aduerſus Euangelion Chriſti, & ad hoc tanquam ad cõmune incendium extinguendum accurrunt. Chriſtus tamen, ſedens ad dextram dei patris ſui, ſinit eos impune ſeuire, & interim fœlicitate huius ſeculi frui. Etſi enim Iudæi deleti ſunt poſtea à Romanis, ac meriti ſunt eam internitionem, propter occiſionem Chriſti, tamen Romani non prætexebant hanc belli cauſſam, q; Iudæi interfeciſſent Chriſtum, ſed q; defeciſſent à ſuo imperio. Vide etiã mihi Turcas. Hi magnis cõtumelijs afficiunt nomen Chriſti, & tñ Chriſtus cõniuet, ac ſinit eos in hoc mundo dñari. Quid dicã de Iudæis, qui nũc ſunt? Hi euomũt grauiſsimas blaſphemias in conuenticulis ſuis aduerſus nomen Chriſti, attamen quod ad Chriſtum attinet, ſecure ambulãt in terris, et inſup etiã Chriſtianos uſuris ſuis expilant. Quãtus obſecro, numerus eſt Epicureorũ inter Chriſtianos ipſos? qui etſi palam iactare audent, ſe non credere futuram eſſe mortuorum reſurrectionem, hoc eſt, Chriſtum eſſe uanum ac mendacem, tamen domus eorum ſecurę ſunt, & pacatę, ut Iob loquitur, & non eſt uirga Dei ſuper illos. Manifeſtum igitur eſt reipſa, quod Chriſtus non iudicet hunc mundum, pro more mundani regis, ſed ſinit impios ſic ſecure uiuere, perinde ac ſi in publica Dei tutela eſſent. Etſi eñ nonnulli impij etiam in hoc ſeculo affliguntur, & ſæpe grauiſsimis

malis afficiuntur, tamen non uidentur propter impietatem, affligi, ſed tantum ex humanorum caſuum uarietate, cum interim maxima pars impiorum ducant in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendant, hoc eſt, ne infœliciter quidē coram hominibus diem ſuum obediāt. Hæc non idcirco cōmemorantur à Chriſto, ut ſignificet, q̄ nec magiſtratus, nec paterfamilias debeant ſuum facere officium in puniendis manifeſtis blaſphemis ac ſceleratis. Cum enim Paulus dicat de magiſtratu, q̄ lex poſita ſit iniuſtis, inobedientibus, impijs & peccatoribus, ac de patrefamilias, q̄ debeat educare liberos per erudi tionem correptionem DOMINI, neceſſe habent hi, prout ratio cuiuſ uis offitij exigit, diuina uocatione manifeſtam impietatem punire. Sed Chriſtus commemorat hoc de ſuo offitio, ut doceat quantum ſit diſcrimen inter ſuum & mundanum regnum, & ut non offendamur, cum uidemus impios, oppreſſis pijs, in hoc ſeculo fœlicem agere uitam. Deinde, quemadmodum Chriſtus non uenit ut iudicet mundum ciuiliter aut criminaliter, ita non uenit, ut iudicet eum ſpiritualiter & puniat eum æterno interitu. Lex enim, ſi ſpiritualem eius uſum conſideraueris, iudicat homines reos æternæ condemnationis, propterea quòd nullus hominum legi perfecte ſatisfaciat, Chriſtus autem non uenit, ut legislator, & quanquam aliquoties interpretatus ſit legem, tamen propter hoc officium non deſcendit è cœlo. Quare quod ad proprium Chriſti offitium attinet, nullum hominem condemnat. Quod ergo eſt proprium eius officium? & in quem uſum uenit? Vt SERVEM, inquit, mundum. Venit, non ut iudicet homines, ſed ut liberet eos à iudicio. Venit, non ut occidat homines, ſed ut uiuificet eos. Venit, non ut damnet homines, ſed ut ſeruet eos. Quod autem dicitur de ſalute, ad quam conferendam Chriſtus uenit, hoc intelligendum eſt primum de externa & corporali ſalute, quam contulit hominibus, cum adhuc ageret uitam inter homines. Sanauit enim infirmos, mundauit leproſos, reddit cęcis uiſum, excitauit mortuos, pauit famelicos in deſerto, defendit ſuos diſcipulos, ne unà cum ipſo ab aduerſarijs caperentur, adeoq̄ ea tempora, quibus Ieſus Chriſtus in terris uixit, hanc habuerunt prærogatiuam, quòd conſecutus ſit etiam corporalem ſalutem, quicunque eam à Chriſto petijt. Dixit enim: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficillabo uos. Deinde intelligendum eſt maxime omnium de uera, ſpirituali & ęterna ſalute. Chriſtus enim ſuſcepit in ſe omnes humanas infirmitates, crucem & mortem, ut expiaret peccata, ut uinceret mortem, ut reconciliaret homines cum Deo, ut recuperaret hominibus iuſtitiam, uitam, & perpetuam fœlicitatem. Hoc eſt proprium officium Chriſti. Propter hoc offitium deſcendit Chriſtus filius dei de cœlo,

ut

ut omnis, qui credit in ipsum, consequatur propter ipsum hæreditatem omnium cœlestium bonorum. Hoc non est esse iudicem, & condemnatorem, sed seruatorem & liberatorem. Quid ergo aliàs dicit, Pater omne iuditium dedit filio suo? Et quomodo confitemur eum esse Iudicem uiuorum & mortuorum? Hic nomen iuditij recte intelligendum est. Cum enim dicitur, Patrem dedisse omne iuditium filio, & Christum esse Iudicem uiuorum ac mortuorum, non significat Christum iuxta proprium suum officium, esse condemnatorem, sed significat uniuersam hominum salutem in solo Iesu Christo collocatam esse, nec esse aliud nomen, in quo homines seruentur, sicut & aliàs dicit: Data est mihi omnis potestas, in cœlo & in terra. Qua uoce non significat potestatem se in hoc accepisse, ut occidat, trucidet, & damnet homines, sed potius ut uiuificet ac seruet homines. Vnde & instituit ministerium salutis. Euntes, inquiens, docete omnes gentes, baptisantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, docentes eos seruare omnia, quæcunq; præcepi uobis. Hoc certe est instituere ministeriũ, non quo homines damnantur, sed quo seruantur, & ueram ac æternã salutem consequuntur. Quid igitur dicemus? Cum Christus non sit comdemnator, sed seruator, ergo impij & increduli non damnabuntur, sed euadent impunes? Absit. Sequitur enim: Qui reijcit me, nec accipit uerba mea, habet qui iudicet ipsum. Sermo, quẽ locutus sum, ille iudicabit eum in extremo die. Cum hoc dicto conuenit & illud: Hæc est condemnatio, q; lux uenit in mundum, & homines magis dilexerunt tenebras, q; lucem. Et illud: Qui non crediderit, condemnabitur. Nam quod Christus hoc loco dicit, hanc habet sententiam: Si quis contempserit me, & non acceperit fide meum Euangelion, hunc ego non condemnabo. Meum enim officium, mea uocatio est, Seruare, Sed condemnabitur, propterea q; non adhibuerit fidem meo sermoni, & non uoluerit meo officio uti, ac salutem meo Euangelio oblatam accipere. Omnes enim homines sunt natura sua peccatores, ideoq; sunt etiam natura sua damnati. Christus autem uenit, ut expiaret peccata, & liberaret homines in ipsum credentes a' damnatione. Quare qui non credit in Christum, non damnatur a' Christo, sed q; iam ante natura sua damnatus est, manet in ea damnatione. Manet aũt in ea, non quod sit peccator, sed quod sermonem Christi offerentem liberationẽ, non accipit. Hęc enim, inquit, est cõdemnatio, non quòd homines peccauerint, non q̃d homines sint obruti tenebris peccati & mortis. Si enim hęc esset condemnatio, nullus hominum seruaretur, quia omnes peccauerunt, & egent gloria dei. Sed hæc est condemnatio, quod lux Euangelij, & Christus ipse uenit in mundum, homines autem impij & increduli malunt in tenebris peccatorũ suorũ manere,

q̄ lucem Euangelij aſpicere, & in Chriſtum ſeruatorē credere. Additur autem diſerte: In extremo die. Quid? ergo ne impij habent interea temporis indutias? & euadent impunes uſq; ad extremum huius ſeculi diem? Negari certe non poteſt, quin Chriſtus hoc manifeſte ſignificet. Dicit enim: Sermo, quem locutus ſum iudicabit eum in extremo die. Si iuditium & ſupplitium impiorū reiectum eſt uſq; ad extremū diem, profecto erunt interim à ſupplitio liberi. Hic iam impij et ſcelerati teneri non poſſunt, quin ſublata cachinatione exclamēt: Quid? Si in tam longinquum tempus ſupplitium noſtrum differtur, agite dum, uiuamus pro noſtra libidine, fruamur occaſione. Multum enim adhuc temporis ſupereſt, quo nihil ſupplitiorum nobis metuendum erit. Itaq; impij rident contiones de extremo iuditio, & exiſtimāt eas eſſe uaniſſimas nugas. Sed tu, quiſquis es, nihil habes quo tibi in impietate & ſceleribus tuis blandiri queas. Primum enim, nihil certius eſt, q̄ futurum eſſe iuditium dei in extremo die, in quo & pij conſequentur cœleſte regnum, & impij conijcientur in æterna ſupplitia. Prædicatio de hoc extremo iuditio, non eſt recens excogitata, ſed fuit ab initio orbis terræ inter homines, reuelata diuinitus, & confirmata magnis ac multis miraculis. Quare ſiue rideant, ſiue plorent impij, nihil certius nihil firmius eſt, q̄ futurum eſſe hoc iuditium, quod ipſi tanta animi ſecuritate contemnunt. Deinde, etſi magna pars impiorum non affligitur externis ſupplitijs in hoc ſeculo, tamen multi inter eos traduntur propter impietatem in reprobam mentem, quemadmodum Paulus ait, ut faciant ea, quę non conueniunt, & deſignent manifeſta ac horrēda flagitia, propter quę uel à magiſtratu, uel ab hoſtibus, uel alijs aduerſis etiam in hoc mundo puniunt. Exemplo ſunt Iudæi, qui cum crucifixiſſent Chriſtum, uidebantur adhuc fœlices. Sed propter impietatem ipſorum traditi ſunt in reprobam mentem, ut fierent non modo inter ſe ipſos ſeditioſi, latrones & homicidę, uerumetiam aduerſus Romanos, quibus ſubiecti erant, perfidi defectores. Quibus rebus Romani excitati ſuſceperunt contra ipſos bellum, quo bello ita afflixerunt eos, ut facti ſint exemplum & opprobrium in omnibus gentibus. Non habent igitur impij, quo polliceantur ſibi omnem in hoc ſeculo ſecuritatem, etiamſi Chriſtus, quod ad ſe attinet, reſeruat ſupplitium impietatis eorum in extremum diem. Huc accedit, q̄ impij non poſſunt diutius impie agere, q̄ uſq; ad diem mortis ſuæ. Nam ab eo tempore incipit ſupplitium eorum. Sicut enim pij in Chriſto obdormiſcentes uiuunt fœliciter cum Chriſto, uſq; ad extremum diem, quo et corpus ipſorū excitabit, ita impij, qui in impietate ſua moriunt, quia ſunt mēbra Satanę, p̄cipitant etiā in Tartarū, &

uinciun

uinciuntur catenis noctis, quemadmodum Satan, ut in extremo die excitati, audiant: Ite maledicti in ęternum ignem, qui pręparatus est diabolo & angelis eius. Quis autem scit, quàm longe adhuc absit dies mortis suę? An non breues dies hominis sunt? An non quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit uelut umbra, nec unquàm in eodem statu permanet? Vidi impium, inquit Psalmus, superexaltatum & eleuatum sicut cedros libani. Et transiui, & ecce non erat, & quæsiui eum, & non est inuentus locus eius. Et Paulus: Cum dixerint pax & tuta omnia, tunc repentinus eis imminet interitus, sicuti dolor partus mulieri prægnanti, nec effugient. Quare impij non debent sibi blandiri in sua securitate, & fœlicitate huius seculi, sed sciant sibi tanto grauius & horribilius supplitium imminere, quanto longius ac diutius proferri uidetur. Cæterum, cum Christus dicat: Sermonem suum iudicaturum impios in extremo die, amâbo te, dic nobis, quid caussæ est, quòd homines iudicentur, & damnentur, propterea quòd non recipiant sermonem Christi. Quis, obsecro, sermo ille est? propter cuius aut neglectum aut contemptum tot myriades hominũ damnantur? Sequitur: Quia ego ex meipso non sum locutus, sed qui misit me pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar. Et scio, ꝙ mandatum eius, uita ęterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi pater, sic loquor. Vides nunc, quam ob causam homines damnentur, ꝙ non recipiunt sermonem Christi. Quia ego, inquit, non sum locutus ex meipso, hoc est, Sermo meus, non est humanum somnium, sed diuinum mandatum. Diuinum autem mandatum est uita ęterna. Quare qui hoc mandatum non recipit, is non recipit uitam ęternam, ideoꝙ necesse habet æterna morte perire. Cognoscendum autem est, quid mandauerit Deus pater Christo filio suo, quod in hoc mundo contionetur, ut cognoscamus etiam quomodo uitam æternam consequamur. Initio dubium non est, quin & hę contiones, quibus Christus exposuit legem, & cohortatus est discipulos ad faciendam legem, sint mandata Dei, non sunt autem ea mandata, propter quæ potissimum ac pręcipue Christus in hanc terram missus est. Ea enim mandata extiterunt antea in terris, per Mosen uulgata, & per prophetas exposita, priusꝙ Christus homo factus est, & quia erant pharisaicis traditionibus obscurata, ideo Christus suscepit ea explicanda. Vnus autem est sermo, unum est mandatum, propter quod maxime omnium Christus de cœlo descendit. Hoc est Euangeliõ illud, quod de se ipso prędicauit, uidelicet, ꝙ ipse sit uerus Messias, uerus ab æterno filius Dei, uerus expiatõr peccatorum, uerus reconciliator ac redemptor hominũ. Hic est sermo, hoc est mandatum, quod

Iob. 14.

Psalm. 34.

1. Thess. 5.

K iiij

pater iussit filium in terris prædicare. In psalmo enim secundo, dicit Christus: Prædicabo præceptum, quod DOMINVS dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Et in Esaia ait: Spiritus DOMINI super me, ideo unxit me ad prædicandum humilibus misit me, ut mederer contritis corde, ut prædicarem captiuis liberationē, & clausis apertionem. Et iterum dicit Deus pater ad Christum filium suum in Esaia: Dedi te in fœdus populi, & in lucem gentium, ut aperires oculos cęcorum, & educeres de conclusione uinctum, de domo carceris sedentes in tenebris. Ex his scripturę locis perspicue habes, q̄ deus mandauerit Christo, ut prędicet in terris se esse uerum illum Messiam & filium dei, qui liberet homines à captiuitate & tenebris peccati mortis & inferni, & ducat eos in libertatem & lucem iustitiæ, uitę & regni cœlestis. Vocat autem Christus hoc mandatum, uitam æternam, propterea q̄ afferat hominibus uitam ęternam, & quicunq; adhibet ei fidem, accipiat uitam æternam. Sic enim deus dilexit mundum, (inquit alias) ut filium suum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in eum, nō pereat, sed habeat ęternam uitam. Reliquum igitur est, q̄ homines non damnentur, quia peccauerunt, sed quia cum peccauerint, non accipiunt mandatum Christi, quod est Euangelion eius. Hoc etsi in imperita hominum multitudine periculose dicitur. Postquam enim hi, qui libenter quęrunt occasionem peccandi, audiunt homines non damnari quia peccauerunt, uociferantur sibi hac contione, qua putant sibi dari impunitatem peccandi, nihil gratius esse, attamen utcunq; hi abutuntur pia doctrina, uerissime ac necessario dicitur. Non enim conceditur, si recte intelligas, peccandi licentia, sed primum docemur hoc dicto, quomodo possimus constare in iudicio Dei. Cum enim ducimur ad tribunal Dei in conscientia nostra, & accusamur non solum natiuæ nostrę impietatis, uerumetiam grauissimorū scelerum, quę designauimus, ibi tum cogitandum est, eam accusationem non esse Christi, sed legis, & in medium producendum, ac fide arripiendum est mandatum Christi, quo nobis annunciatur, quòd ipse sit expiator peccatorum, & quòd homines non damnentur, quia peccauerunt, sed quia non agnoscunt hoc mandatum Christi. Agnoscamus igit̄ hoc mandatum, & opponamus ipsum accusationi legis, ut etsi peccauimus, tamen propter Christum liberemur iudicio ac supplicio peccati. Deinde iubemur hoc dicto à peccatis resipiscere, peccata uitare & fugere, tantum abest, ut concedatur eo licentia peccandi. Iubemur em̄ sermonē ac mandatū Christi agnoscere, & fidem ei adhibere. Qui aūt adhibet ei uerā fidē, teneri nō potest, qn declaret se gratū erga Christū per obedientiā, & dominet reliquijs peccati, ut facta corporis mortificentur. Hęc est illa nouitas uitę,

Esa. 61.

Esa. 42.

Nota

uitæ, ad quam ſemper uerbo Dei uocamur, per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

CAPVT XIII.

HOMILIA XVII.

VM ſatis ſuperq; in explicandis contionibus Chriſti, quas Ioannes in duodecimo capite deſcripſit, cõmorati ſumus, tempus eſt iã ea, quę in nouiſſima cœna Chriſti acta & dicta ſunt, interp̃tatione noſtra aggredi. Etſi em̃ Chriſtus in his ſex diebus, quę ultimũ paſcha eius p̃ceſſeũrt, multas alias contiones, pręter eas quę in ſuperiori capite deſcriptæ ſunt, habuit, tñ qui alij Euangeliſtę cõmemorarunt eas copioſe, properat Ioannes ad recẽſendas res geſtas in nouiſſima cœna. Quę cum ſint memorabiles, uiſum eſt eas literis diligenter mandare. Sic ergo dicit: Ante feſtum paſchæ (uidelicet ueſperi eius diei, quem inſecuta eſt magna, ut uocant, paraſceue, in qua Chriſtus crucifixus eſt, & mortuus) ſciens Ieſus, q̃ ueniſſet hora ipſius, ut tranſiret ex hoc mundo ad patrem, cum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, uſq; ad finem dilexit eos. Euangeliſta ſuſcepit deſcribendam lauationem pedum, & contionem, quam Chriſtus poſt eam lauationem habuit. Quare primum omnium commendat inſignem illam caritatem, qua Chriſtus cõplexus eſt diſcipulos ſuos, adeoq; uniuerſam eccleſiam ſuam. Chriſtus enim noo concluſit caritatem ſuam intra tam anguſtos fines, ut ſolis duodecim apoſtolis terminaretur, ſed dilatauit eam, in totum illum hominum cœtum, qui ipſum ex Apoſtolica prædicatiõe per fidem agnoſcũt. Non pro eis, inquit, tantum rogo, ſed & pro ijs, qui credituri ſunt per ſermonem eorum in me. Quę igitur hoc loco de dilectione Chriſti dicuntur, pertinẽt ad uniuerſam eccleſiam: Cum dilexiſſet inquit, Euangeliſta, ſuos, uſq; in finẽ dilexit eos, hoc eſt, perſeuerauit ipſos ſemp̃ ac perpetuo diligere & tueri. Amplificat aũt Euangeliſta hanc dilectionem. Primũ collatione propenſiſſimę eius uoluntatis, qua Chriſtus ſua ſponte crucem & mortem ſuſcepit. Siens, inquiens, q̃ ueniſſet hora ipſius, ut tranſiret ex hoc mũdo ad patrẽ, hoc eſt, Chriſtus intm̃ dilexit ſuos, ut etiãſi cognouerit iã imminere horã paſſiõis ſuę, ac potuerit fugere, et ſeſe in tutũ locum recipe, tñ maluerit animã ſuam pro diſcipulis & eccleſia ſua ponere, q̃ eos in interitu pctĩ et mortis deſe-

rere. Hęc eſt immenſa caritas, quæ non poteſt uerbis ſatis ēplicarī, quod & Chriſtus paulo poſt ſignificat: Maiorem, inquiens, hac dilectionem nemo habet, ut quis animam ſuam ponat pro amicis ſuis. Cęterum, priuſquam perſtringamus alia, quibus Euangeliſta commendat & amplificat caritatem Chriſti, non eſt negligenter conſiderandum, quod epitheton tribuatur hoc loco cruci & morti. Cum enim Ioannes faciat uerba de cruce & morte Chriſti, non dignatur mortem, uocare mortem, ſed uocat eam tranſitum ex hoc mundo ad patrem. Itaq; tribuit morti nouum epitheton, uidelicet ſignificans, mortē nō amplius eſſe perditionē, ſed tranſitū ex hoc mundo ad patrem. Quid ergo eſt hic mundus? Quid eſt PATER? Mundus eſt lerna malorū. Mundus eſt ſentina omnium ſcelerum & calamitatum. Deus autem pater eſt perfecta & æterna iuſtitia, ac fœlicitas. Cum igitur mors dicatur tranſitus ad patrem, profecto non erit, niſi tranſitus ex peccato in iuſtitiam, & ex calamitatibus ad ueram & æternam fœlicitatem. Sed hęc mortis, inquies, deſcriptio pertinet tantum ad mortem Chriſti filij Dei, non item ad alios homines, qui cum ſint in peccatis concepti & nati, ingrediuntur per mortem in perpetuum interitum. Recte quidem, ſi conſideraueris mortem ſecundum naturam, quam habet ex peccato, de hominū morte loqueris, ſed longe erras, ſi de morte loqueris, ſecundum eam conditionem, quam ex Chriſto accepit. Chriſtus enim expiauit morte ſua peccatum, & euaſit per mortem ad uitam, non ſua tantū cauſſa, ſed ut homines propter ipſum per mortē in uitam ingrederentur: Ego ſum, inquit, reſurrectio & uita. Qui credit in me, etiāſi mortuus fuerit, uiuet, et oīs qui uiuit, et credit in me, non morietur inæternum. Et in epiſtola ad Hebręos: Poſteaquam pueri commertium habent, cum carne & ſanguine, & ipſe ſimiliter particeps factus eſt eorundem, ut per mortem aboleret eū, qui mortis habebat imperiū, hoc eſt, diabolum, & liberos redderet eos, quicūq; metu mortis per omnem uitam obnoxij erant ſeruituti. Manifeſtum igitur eſt, q̄ quemadmodum mors Chriſti, ita etiam, mors omnium qui credunt in Chriſtum, ſit tranſitus ex omnibus malis, ad ueram & perpetuam beatitudinem. Sed reuertamur ad propoſitum. Ioannes amplificauit dilectionē Chriſti, ex eo q̄ Chriſtus maluerit mortem, quam iam imminere ſciebat, & effugere poterat, ſubire, quam ſaluti eccleſię ſuæ deeſſe. Nunc autem amplificat eam ex collatione cum proditione Iudę. Sic enim ſequitur. Et cœna facta, cum diabolus iam immiſiſſet in cor Iudæ Simonis Iſchariotæ, ut proderet eum.

Mors tranſitus ex hoc mundo.

ad patrem

Ioannis.13.

Hebre.2.

» Nam cum Iesus ueſperi ad edendum paſcha cum diſcipulis ſuis
» in urbē Hieroſolymā ueniſſet, fuit & Iudas Iſchariotes, unus è duodecim præſens, qui iam cum pontificibus de proditione pepigerat.

Hoc

Hoc non ignorauit Christus, sed multo certius cognouerat, & si pacto proditionis inter pontifices uisibilis affuisset. Praeterea sciebat etiam alios discipulos ab ipso defecturos, & ipsum turpissime deserturos, nihilominus tamen tanta fuit bonitas & dilectio eius, ut nec in ludam proditorem inhumaniter grassatus sit, nec alios discipulos acerbe abiecerit, sed multo magis seruierit eis, non tantum lauatione pedum, uerumetiam susceptione mortis pro peccatis ipsorum. Quis posset magnitudinem tanti amoris pro dignitate satis animo suo comprehendere? Homo quispiam, cui ob oculos positi essent proditor, & amici tam ingrati, dixisset: Quid? ego ne pro his sceleratissimis & ingratissimis nebulonibus mortem subirem ac sustinerem? malo fulminis ictu pereant. Christus autem etsi non tantum apostolos suos desertores, uerumetiam omnes homines, pro quibus passurus erat, impios cognouit, & coram pro maiestate sua uidit, nihil tamen uel amarulentum uel crudele cogitauit aut dixit, Sed ut Ioannes loquitur, dilexit eos in finem, perrexit semper omnia caritatis officia eis exhibere, adeo & mortem propter ipsos suscipere. Commendat Ioannes etiam aliàs 1. Ioann. 3
magnitudinem huius caritatis in Christo. Per hoc, inquiens, cognouimus caritatem, quoniam ille animam suam pro nobis posuit. Et Paulus: Christus, inquit, cum adhuc essemus infirmi iuxta temporis rationem, pro impijs mortuus est. Nam uix pro iusto quisq; moritur. Et Roman. 5
si autem fortassis fieri potest, ut quisq; moriatur pro bono suo amico, deus tamen commẽdat suam caritatem erga nos, quod cum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus est. Quare nulla potest cogitari caritas, quę superat eam caritatem, qua Christus suam ecclesiam complexus est. Prȩterea Ioannes amplificat caritatem Christi collatione maiestatis eius. Sciens, inquit, Iesus, quod omnia dedisset sibi pater in manus, & quod à deo exijsset, & ad deum iret, hoc est, etsi probe cognoscebat quanta esset sua maiestas, uidelicet, quod ęqualis esset deo patri, quod eiusdem esset cum patre essentię & potentiæ, ac assumpsisset quidẽ hominem humanis fragilitatibus obnoxium, & mortalem, resurrecturum autem à morte, ascensurum in cœlum, & sessurum ad dextram dei, (hoc enim est à deo exire, & ad deum ire) ideoque potuisset sibi uno nutu omnes Monarchas huius seculi subijcere, ac cœlestem suam maiestatem palam ostentare, tanta tamen fuit dilectio eius, ut uoluerit abiectissimus discipulorum suorum seruus fieri, sese ad pedes eorum abijcere, pedes eorum lauare, corpore & sanguine suo eos pascere, adeoq; corpus suum pro ipsis in mortem tradere, & sanguinem suum pro ipsis effundere. Quis fando posset magnitudinem tantæ dilectionis explicare? Hæc

autem non proponuntur nobis, ut sciamus tantum, et admiremur, sed ut ijs, ad salutem nostram utamur. Nam consideratio huius immensę caritatis Christi erga nos exuscitat & confirmat in nobis fidem & mutuam caritatem, quę sunt prȩcipuus cultus dei, & quę necessario præstanda sunt. Primum enim exigitur FIDES, qua credamus nos deo curę esse, & qua inuocemus deum. Sed multa sunt, quę solent nos ab hac fide auocare. Vnum est, ꝙ cogitemus nos esse conditione nostra indigniores, c̄ꝫ quos deus respiciat. Alterum, ꝙ cogitemus nos esse sceleratiores, c̄ꝫ quibus deus faueat. Huc accedit, quod existimemus maiestatem dei esse sublimiorem, c̄ꝫ quę se ad conseruā dum nos demittat. Sed hęc omnia refutant consideratione immensæ huius caritatis, qua filius dei, qui est ipsa patris imago, discipulos suos, imo uniuersam ecclesiam suam prosequitur. Filius enim dei habet coram se discipulos suos, homines indignos, abiectos, & sceleratos, prȩterea non ignarus est maiestatis suę, & tamen tanta est caritas eius, ut teneri non possit, quin fiat seruus ipsorum, & suscipiat pro ipsis probrosissimā mortem. Si enim nos indigni sumus, quos filius dei respiciat, ipse tamen dignus est, qui miseros iuuet, quo clementia eus illustretur. Si peccatores sumus, ipse tamen iustus est, & peccata nostra expiauit. Si magna est maiestas eius, afflictos tamen respicere & tueri, non est maiestatem minuere, sed cōseruare & augere. Quare, quo indigniores & miseriores nos esse agnoscimus, eo melius de clementia dei confidendū est. Deinde exigitur mutua caritas. Diliges, inquit lex, proximum tuum, sicut teipsum. Ab hac autem dilectione auocat nos, quod non recte consideremus, quanta dilectione filius dei prosequatur proximū nostrum, & c̄ꝫ gratum sit ei officium, si proximo benefecerimus. Existimamus enim, ꝙ filius dei tam frigido affectu complectatur proximum nostrum, c̄ꝫ nos eum complecti uidemur, & quod non sit ei curę, quid qſcꝫ alteri uel boni uel mali fecerit. At manifesta est dilectio filij dei. Etsi enim proximus noster est peccator, tamen filius dei tanto amore eius arsit, ut propter ipsum mortē subierit. Ne cibo tuo, inquit Paulus ullum perdas, pro quo Christus mortuus est. Adhęc, tantæ curę est Christo, quæ officia nobis inuicem conferamus, ut etiam ob hanc causſam susceperit erga nos tantum caritatis ardorem, quo & in nobis mutuam caritatem accenderet. Remittit nobis peccata, ut & nos proximis sua peccata remittamus. Seruat nos in aduersis, ut & nos proximum pro nostra uirili, in aduersis suis seruemus. Donat nos iure regni cœlestis, ut iuuemus proximum in hoc regno terrestri. Breuiter, adoptat nos in filios dei, & hęredes omnium diuinorum bonorę, ut impartiamur proximis nostris honorem, tanc̄ꝫ etiam ipsis cohęredibus gratię uitę. Quis igit̄ tā ingratus esset, qui pro tantis beneficijs

Rom. 14.

non

non referret tantilla officia? Fingamus esse diuitem quendam, qui do net mendico mille aureos numos, & hanc uicissitudinem ab eo petat, ut tantum duos aut tres aureos suo nomine, ad declarãdam animi gra titudinem alteri mendico, proxime obuiam ueniẽti exponeret. Quan ta, obsecro, hęc esset ingratitudo, quanta indignitas, si mendicus ille, qui accepit dono mille aureos numos, non solum nihil donaret proxi mo mendico, uerumetiam conuicijs eum proscinderet? An non dig nissimus esset, cui non solum auferrentur sui mille aurei, sed etiã qui multis plagis uapularet? At Christus non dedit nobis mille tantum aureos numos, sed dedit hæreditatem regni cœlestis. Quę igitur est illa ingratitudo, ꝙ non uicissim ad testandam animi nostri gratitudi nem, impertiamur egenti proximo aliquid de hæreditate huius terre stris regni, quod tamen magis est seruitus, cꝫ regnum? Nota est para bola de eo, qui debuit domino suo decem milia talentorum, & nõ uo Matth. 18. luit uicissim conseruo suo remittere centum denarios. Quare, ne eijci amur ex dilectione filij dei, elaborandum est, ut accendatur in nobis dilectio erga proximos nostros. Accenditur autem diligenti & fideli consideratione immensę illius dilectionis, qua filius dei in nos exar sit, & qua donauit nos omnibus cœlestibus bonis. Cariſſimi, inquit 1. Ioannis 4. aliàs Ioannes, si sic deus dilexit nos, & nos debemus nos mutuo dili gere. Et Christus postea ait: Hoc est meũ prȩceptum, ut diligatis uos inuicem, sicut dilexi uos. Sed de hac re hactenus. Videamus nũc, qui bus rebus Christus testatus sit suam dilectionem erga discipulos seu ecclesiam suam. Vna est, Lauatio pedum. Altera est, Cœna Domini ca, qua dedit corpus suum uescendum, & sanguinem suum bibẽdum. Tertia est, passio & mors Christi. His tribus rebus Christus dilectio nem suam ita testatus est, ut nulla maior aut excellentior animo conci pi possit. De ordine autem lauationis pedum & Cœnę dominicę, cõ trouersiola quędam est. Alij sentiunt Iesum lauisse pedes discipulo rum, priusꝙ cum discipulis cœnatus sit. Hi, cum Euangelista dicit, Cœnam factam, intelligunt, cœnam paratam quidem, nondum autẽ absumptam. Alij sentiũt, Iesum lauisse pedes discipulorum, post sum ptam cœnam. Hęc, utcunꝙ se habeant, parum retulerit. Nos rem ip sam persequamur. Ioannes non describit cœnam dominicam multis, sed facit mentionem eius uno tantum uerbo. Cœna, inquiens, facta. Et, Surgit á cœna. Noluit autem hanc cœnam multis uerbis describe re, non ꝙ iudicaret eã ociosam aut superuacaneam, quemadmodum prophanatores sacramentorum existimãt, sed ꝙ ea ante copiosissime descripta esset à tribus Euangelistis, & ab apostolo Paulo, qui & ipse scripsit epistolas suas, priusꝙ Ioannes Euangelion suum conscripsit. Itaꝙ Ioannes non iudicauit cœnam dominicam esse ociosam, sed iudi

tauit ociosum esse, eam post tam copiosam aliorum descriptionem, iterum literis mandare, præsertim cum ab alijs, nihil quod ad rem faceret, omissum uideret. Et quia pauciſſimis meminit cœnæ dominicę, dicamus & nos pauca de ea hoc tempore, quando aliàs copiosè de ipsa diximus. Postquam enim Christus filius Dei susceþit humanum genus redimendum, & omni beneficiorum genere cumulandum, non uoluit tantum corpus suum pro nobis in mortem tradere, & sanguinẽ ad expiationem peccatorum nostrorũ effundere, sed ut testaretur immensam suam erga nos clementiam, uisum est, etiam sacramento panis & uini corpus suum nobis edendum, & sanguinem bibendum dare. Vescentibus enim discipulis, accepit Iesus panem, & postq̃ egisset gratias, fregit deditq; discipulis & ait. Accipite, comedite, hoc est corpus meum, quod pro uobis datur. Hoc facite in mei commemorationem. Accepit deinde poculum, & cum gratias egisset, dedit illis dicẽs: Bibite ex hoc OMNES. Hic est enim sanguis meus, qui est noui testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Hęc est cœna illa, qua Christus perspicue significare uoluit, quanta caritate complectatur ecclesiam suam, & quantum mors eius differat, ab aliorum sanctorum morte. Etsi enim patriarchę & prophetę, ac innumeri alij sancti mortui sunt, nullus tamen eorum potuit tale testamentum condere, in quo legaret amicis corpus & sanguinem suum, aut tale conuiuium instituere, in quo daret corpus suum uescendum & sanguinem bibendum. Solus autem filius dei hoc potuit, qui moriturus pro salute humani generis, testamentum condidit, in quo legauit amicis suis precioſiſſima, quę habuit, bona, uidelicet suum ipsius corpus, & suum ipsius sanguinem, ac prębuit illa sacramento panis et uini edenda et bibenda, in hunc usum, ut qui ea per fidem sumeret, & crederet Christum esse ueram peccatorũ suorum expiationẽ, fieret unà cum Christo una caro, & unus sanguis, hoc est, unum corpus, ut quęcunq; cœlestia bona filius Dei possidet, ea etiã is, qui hac cœna in fide utitur, participaret. Possidet autem Christus, iustitiam, uictoriã mortis, uitam ęternam, & regnum cœleste. Quare, qui hac cœna utitur per fidem, is quia una fit caro & sanguis cum Christo, reputatur propter Christum iustus, seruatur in morte, & consequitur ęternum & cœleste regnum. Quibus beneficijs, quid potest homini maius cõtingere? Sed hic oritur mare quæstionum & controuersiarum. Alij enim disputant panem & uinum huius cœnæ non manere panem & uinum, sed mutari, seu ut ipsi loquuntur, transsubstantiari in corpus & sanguinem Christi. Alij putant pane & uino non distribui reipsa corpus & sanguinem Christi, sed hæc tantum per panem & uinum significari. Corpus enim Christi esse in cœlo, non in cœna dominica. Alij

Cœna dominica.

ta. Alij dicunt una tantum parte huius cœnæ uulgo hominum utendum esse. Alij sentiunt in hunc usum institutam esse hanc cœnam, ut offeratur pro peccatis uiuorum & mortuorum. Alij contendunt hanc cœnam tantum esse admonitionē mutuæ caritatis, quam nobis inuicē præstare debemus. Breuiter, plures fere sunt opiniones de hac cœna, q̄ uerba, quibus eam Euangelistę commemorant. Longum aūt esset hoc loco singulas impias opiniones de hac cœna refutare. Et fecimus id alijs temporibus. Hoc unum paucis nunc admonendum duxi, q̄ quemadmodum impie sentiunt, qui dicunt hanc cœnam esse merito actionis suę expiationem pro peccatis uiuorum & mortuorum, ita etiam uanissimi sunt, qui sentiunt corpus & sanguinem Christi non esse reuera in hac cœna, nec distribui sumentibus, pane & uino, sed tantum significari. Hi enim fingunt nescio quas absurditates, q̄ tā magnum corpus non possit contineri in tantilla panis particula. Quasi uero in hac cœna tale ageretur negotium, quale est, cum mulieres recipiunt in laniena carnes bouis aut uituli in corbes suas. Sed profecto agitur hic cœleste negotium, in quo considerandum est, non quid rerū natura ferat, & humanę imaginationi absurdum uideatur. Sed quid uerbum DOMINI dicat, & quid fides ferre queat. Scimus quidem optime nullum hominem posse corpus suum in tantillam particulam panis reponere. Sed de Iesu Christo filio dei longe aliter sentiendum est, q̄ de alijs hominibus. Hic enim Christus non habet tam nudum corpus aut carnem, q̄ est caro alterius cuiusdam hominis, sed habet carnem coniunctam cum diuina natura in unitate personæ. Verbum, inquit Ioannes, factum est caro. Quod si diuinitas Christi implet panem cœnæ dominicæ, quid prohiberet, quo minus secum carnem, quæ cum ipsa in unitate coniuncta est, adduceret? Non ferunt hoc, inquis, naturales conditiones carnis. At nec fert naturalis conditio carnis, ut diuina natura cum ipsa coniungatur in uuitate personę, ut ambulet super aquas maris, quasi super aridam, & non demergatur, ut subito ex oculis hominū euanescat, & fiat inuisibilis, ut ascendat absque scalis in altum, & suscipiatur à nube, ac multa id genus alia, & tamen hæc omnia uere sunt in carne Christi. Quid manifestius est, q̄ Iesum Christum, qui descenderat in infimas partes terræ, ascendisse non in cœlum tantum, sed etiam super omnes cœlos, ut omnia tam infera, q̄ supera impleret? Impleret autem non diuinitate tantum, sed etiam humanitate. Faceſſat hinc humanę rationis prudentia. Non est hęc impletio, qualis est raparum in sacco, sed est cœlestis & diuina, quę dici quidem utcunq̄, non autem humano captu intelligi potest. Quod si uero Christus implet humanitate sua cœlū & terram, (hoc enim sibi uult ascensus eius in cœlum) quomodo nō impleret etiam

Ephe. 4.

iuxta uerbum ſuum, panem cœnę dominicę? At hoc modo, inquies, impleret etiam lapides & ligna, aut poma & pyra. Ergone dicemus eum ueſci corpore Chriſti, qui ueſcitur pomo? Hic nobis conſiderandum eſt, ꝙ Chriſtus humanitate ſua, quę eſt cum diuina natura in unitate perſonę coniuncta, aliter nobis eſt in cœlo, in terra ac partibus rerum terrenarum, ut in pomo aut pyro, aliter in pane cœnæ dominicę. In pomo enim aut pyro non eſt, ut ibi diſtribuatur nobis, & ſumatur. In pane aũt & uino cœnę dominicę ſic preſto adeſt, ut etiã ibi nobis exhibeatur & á nobis ſumatur. Nam nec de pomo nec de pyro dictum eſt diuinitus. Accipite, edite, hoc eſt corpus meum, ſed hoc dictum eſt de pane cœnę dominicę. Itaq; in cœna dominica diſtribuuntur corpus & ſanguis Chriſti, quia panis & uinum huius cœnę habent uerbum Chriſti. In pomo autem & aqua non diſtribuuntur illa, quia non habẽt tale uerbum Chriſti, adeoq; recte dictũ eſt, Accedit uerbum ad elementum (non quidem quoduis, ſed ad hoc diuinitus inſtitutum) & fit ſacramentum. Pautiora dixi, cũ magnitudo huius rei exigere uidetur, ſed ſi hęc recte intelligantur, non dubito quin unicuiuis pia mente prędito, & ueritatis magis, cũ contentionis amanti ſatiſfaciant. Reliquum autem eſt, ut maximam operam in hanc rem cõferamus, quo cœna dominica recte utamur. Vtemur autem ea recte, ſi utamur ipſa ex fide, hoc eſt, ſi crediderimus Ieſum Chriſtum carnẽ ſuam dediſſe in mortem ad conſequendã nobis uitam & ſanguinem ſuum effudiſſe ad expiãda peccata noſtra, ac inſtituiſſe cœnam ſuam, ut declararet caritatẽ ſuã erga nos, & cõmunicaret nobiſcum ſuam carnem & ſanguinem, quo unum corpus cum ipſo fieremus, & cohęredes eius efficeremur. Quare cũ obiicimur aduerſis & ſollicitamur propter peccata, ut putemus deum non eſſe nobis propicium, nec nos eſſe participes beneficiorum Chriſti, ſumenda eſt cœna dominica, ut hoc pignore confirmemus fidem, & certiſſime cognoſcamus peccata nobis eſſe remiſſa, & hęreditatem cœleſtium bonorum ad nos pertinere, per Ieſum Chriſtum ſeruatorem noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto deus benedictus in ſecula, Amen.

Auguſtinus.

HOMILIA XVIII.

VIDIMVS Ieſum Chriſtum inſtitutiõe cœnę ſuę, quam dominicam uocamus, inſignem beneuolentiam erga uniuerſam eccleſiam declaraſſe, & maxima in eam beneficia contuliſſe. Videamus nunc quid illud ſit, quòd Ieſus Chriſtus ſuſceperit pedes diſcipulorum ſuorum lauandos. Sciens Ieſus, (inquit Euangeliſta) ꝙ omnia dediſſet ſibi pater in manus, & ꝙ à deo

Deo exiſſet, & ad Deum iret, ſurgit à cœna, & ponit ueſtimenta, & cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe. Deinde miſit aquam in peluim, & cepit lauare pedes diſcipulorum, & extergere linteo, quo præcinctus erat. Hic res ipſa exigere uidetur, ut exponeremus, quid ſibi uoluiſſet Ieſus Chriſtus, eiuſdem cum patre ſubſtantiæ ac maieſtatis, & rerum omnium dominus, hac pedum lauatione, opere uidelicet & officio maxime omnium ſeruili, ſed quia Chriſtus ipſe exponet hoc poſtea graui & copioſa oratione, percurremus prius contentionē, quam Petrus occaſione huius lauationis cum Chriſto ſuſcipit. Venit ergo ad Simonem Petrum, & dicit ei Petrus, DOMINE, tu mihi lauas pedes? Reſpondit Ieſus, & dixit ei. Quod ego facio tu neſcis nunc. Scies autem poſtea. Dicit ei Petrus. Non lauabis meos pedes in æternum. Quod Petrus dicit ac facit, uidetur eſſe officium, quod diſcipulus magiſtro ſuo debeat. Nec cogitat ſe uelle hoc facto Chriſtum ignominia, ſed potius honore afficere, attamen ſi rem recte perpendas, magna eſt Petri incogitantia & impudentia. Conſidera enim mihi huius rei circumſtantias, & uidebis magnitudinem ineptiarum Petri. Nam Petrus ſenſit de Ieſu idq; recte admodum, q; non ſit ſimplex quiſpiā homo è uulgo, ſed q; ſit uerus Meſſias, et filius Dei uiui, quemadmodum antea ſæpe de ipſo confeſſus fuerat. Præterea, perſpicue potuit in hoc conuiuio uidere, q; Ieſus ageret rem ſeriam. Poſtquam enim Ieſus aſſederat menſæ, ſurrexit iterum, hoc ipſo ſignificans, ſe rem neceſſariam, ac minime prætermittendam prius facturum. Mox deponit ueſtimenta ſua, & conſiderata quadam tarditate præcingit ſe linteo, ac infundit ipſe aquam in peluim. Quo ſpectaculo ſatis cuiuis diligenter intuenti ſignificabatur, hoc opus non temere à Ieſu ſuſcipi. Quid, q; Ieſus uerbis minime obſcuris palam affirmat, hoc ſibi deliberatum & conſtitutum eſſe, cum ait: Quod ego facio, tu neſcis nunc, ſcies autem poſtea, nihilominus tamen Petrus recuſat officium Chriſti, & pertinaciter obſiſtit propoſito eius. Non lauabis, inquiens, pedes meos in æternum. Itaq; Petrus bis peccat in Chriſtum. Semel, q; non cedit uoluntati Chriſti. Et iterum, q; ſentiat ſe prudentiorem eſſe Chriſto, quippe quod melius cogitet, quid fieri deceat, quàm Chriſtus ipſe. Hoccine eſt Chriſtum honore afficere? imo magna eſt contumelia in Chriſtum. Quid enim contumelioſius dici poteſt, q; ſe prudentē, Chriſtum aūt ſtultum reputare, & uoluntati eius obſiſtere? Non hoc cogitauit, inquis, Petrus, ſed cogitauit honorem, & obſequium Chriſto præſtare. Permitto id ſane. Deus autem non iudicat facta iuxta uana & ficta conſilia, ſed iuxta receſſus & latebras humani cordis. Petrus cogitauit quidem in ſummo corde, ſe honoraturum Chriſtum, ſed in imo pectore ſenſit ſe prudentem, Chriſtum au-

tem ſtultum eſſe. Senſus enim & cogitatio hominis mala ſunt ab adoleſcentia. Et prauum eſt cor hominis ac inſcrutabile. Ac rurſus: Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus. Hos cogitatus, etſi non ſemper uidet homo, uidet tamen eos Deus. Quid? an non impij cogitãt ſe interficiendis Apoſtolis Chriſti præſtare cultum Deo? Deus tamen uidet in corde ipſorum impietatem, & ignorationem Dei. Hęc, inquit, facient uobis, quia non nouerunt patrem neq; me. Quare non eſt confidendum humanis noſtris conſilijs, atq; cogitationibus, ſed incumbendum eſt in hoc ſtudium, ut omne animi noſtri inſtitutum, ad normam uerbi Dei dirigamus. Porro, Petrus meruit quidem contumelioſa ſua reuerentia, ut abijceretur, aut deſereretur à Chriſto, maluit autem Chriſtus ipſum ſeueritate minarum ad obedientiam quaſi compellere, q̃ à ſe inhumaniter repellere. Reſpondit enim ei Ieſus. Si non lauero te, non habes partem mecum. Quid? num tanti eſt externa illa pedum lauatio, ut niſi quis eam ſuſcipiat, non ſit cohæres Chriſti? Primũ, ſi loquendũ eſt de hac externa pedũ lauatiõe, quam Chriſtus uoluit diſcipulos ſuos in pręſentia ſuſcipere, inſtitutũ eſt perſonale, & ut ad ſolos illos diſcipulos, qui in hac nouiſſima cœna pręſto adfuerunt, pertinuit, ita non minus neceſſarium ipſis fuit, ut externam illam lauationem à Chriſto ſuſciperent, q̃ neceſſarium fuit, ut non furarentur aut non occiderent. Videtur quidem res admodũ leuicula, pedes habere uel lotos uel illotos, ſed magnum eſt uoluntati filij Dei pertinaciter obſiſtere. Conferamus in medium etiam alia exempla, quibus intelligamus, q̃ in diuinis præceptis maxima omnium ratio habenda ſit mandati & uoluntatis Dei, etiamſi res ipſa, quæ mandata eſt, uideatur nobis aut indifferens, aut nullius momenti. An non puerile uidetur eſci pomo? Non autem eſt puerile uerbum dei, quo prohibitum erat Adamo, ne ueſceretur pomo arboris ſcientiæ boni & mali. Colligere ſarmenta lignorum, non uidetur eſſe uel homicidium uel latrocinium, nihilominus Deus ipſe iubet eum hominem, qui in Sabbato collegerat ligna, lapidibus obrui. Sceleratiſſimum enim eſt, uerbum dei, quo hoc opus prohibitum fuerat, contemnere. Samuel iuſſit mandato Dei Saulem expectare ſeptem diebus in Gilgal, & non offerre holocauſta, donec ipſe ueniat. Expectauit igitur Saul uſq; ad ſeptimum diem. Obtulit autem holocauſta ſeptimo die, non expectato Samuele, qui tamen mox oblato holocauſto affuit. Itaque opinor holocauſtum duabus tantum aut tribus horis ante oblatum fuiſſe, q̃ præceptum erat. Quid ergo factum eſt? Saul audijt. Regnum tuum nequaq̃ ultra conſurget. Bona uerba queſo. Saul duabus

Num. 15.

1. Reg. 13.

bus tantum aut tribus horis citius obtulit holocaustum, q̃ constitutũ erat. Hoccine tam horrendum scelus est, ut Saul propter ipsum é maiestate regni sui deiciatur? Saul Rex est, Samuel autem uir senicu lus, & Leuita, num tantus rex amittat regnum, propterea q̃ non expe ctauerit duabus horis unum seniculũ, & Leuitam? Res quidem per se parua apparet, Non expectasse tantillum temporis, non est aũt res parua, VERBVM dei, quo hęc expectatio per Samuelem mandata erat, & quod Saul impie contemnebat. Lauare sese in Iordane septies aut etiam decies, non uidetur magnam afferre utilitatem. Nunquid non, inquit Naaman Syrus, meliores sunt fluuij Damasci omnibus aquis Israel? sed nisi se septies in Iordane lauisset, non fuisset munda tus à lepra. Quid ita? quia lauatio in Iordane, etsi per se non munda bat hominem à lepra, tamen quia Verbum Dei dicebat: Vade, Laua te septies in Iordane, & recipiet sanitatem caro tua, certissima fiebat emundatio. Sic etiam sentiendum erit de externa lauatione pedum, quam Christus in cœna sua faciendam suscepit. Hæc lauatio per se parum sanctificabat discipulos coram Deo, sed quia Christus filius Dei suscepit eam singulari quodam consilio faciendam, tanti reputan da est, ut si quis discipulorum eam non accepisset, non fuisset cohęres Christi. Quare in diuinis prȩceptis non est de re mandata iuxta exter nam eius speciem, sed iuxta uerbum & uoluntatem Dei iudicandum, ut ei officiosissime obsequamur. Deinde, si loquendum est de la uatione Christi ἀλληγορικῶς, tunc hoc quod dicitur: Si non lauero te, non habebis partem mecum, non tantum ad Petrum & reliquos discipulos, qui tunc in cœna affuerunt, sed ad omnes homines perti net. Lauatio enim Christi est, quòd effundat sanguinem suum ad expianda peccata nostra, & quòd instituerit baptismum, ut omnis qui credit, & baptisatur, consequatur salutem. Sunt autem omnes homines natura peccatores, & carent æterna salute, nec possunt con sequi emundationem à peccatis, & ueram salutem, nisi propter Chri stum per fidem. Quare quisquis non suscipit hanc lauationem à Christo, hoc est, non credit Christum peccata sua expiasse, nec uti tur baptismo ad abluenda peccata sua, non potest esse cohęres Chri sti. Non lauantur Turcæ, non Iudęi. Nec lauantur hypocritæ à Christo, quia illi contemnunt tam personam quàm officium Chri sti, hi etsi agnoscere uidentur personã, non tamen agnoscunt officiũ Christi. Non eñ quærunt in Christo, sed in meritis suę humanę iu sticię, peccatorũ suorum expiationẽ. Reliquũ igitur est, q̃ nullã pror sus habeant partẽ cũ Christo in regno suo. Sed audiamus nũc Petrũ.

4. Regum. 5.

Lauatio Christi

Postꝙ enim audiuit ſeueritatem Chriſti, offert non ſolum pedes, ſed
» » etiam manus & caput lauanda. Et dicit: Domine, non tantum pedes
» » meos, ſed & manus & caput. Ante declinauit Petrus nimium ad ſiniſtram, nunc nimium declinat ad dextram. Hi fere ſunt hominum mores. Aut nimis ſunt iuſti, aut nimis iniuſti. Media & regia uia incedere nec uolunt nec poſſunt. Tanta eſt humanę naturæ corruptio. Vide enim mihi peruerſa hominum ſtudia. Ante in pontificia religiõe obſeruarunt non ſolum ſolennia & publica ieiunia, & feſtos dies, uerũ etiam ſuſceperunt obſeruanda quędam priuata. Nunc reuelato Euangelio helluantur prędpue in diebus ſolennium ieiuniorum, ac ne diebus quidem dominicis prophana ſua negotia intermittunt, ut audiãt uerbum dei. Ante inuocabantur omnes Sancti, nunc tanta eſt hominum ignauia & impietas, ut ne ad dei quidem inuocationem adduci poſſint. Ante omnes platęę & templa plena erant eleemoſynis & oblationibus, nũc afflictiſſimi qꝙ pauperes, et ueri miniſtri eccleſię miſerrime eſuriunt & algent. Sunt alĩ, qui cum ante ne per uerbum quidem dei perſuaderi potuerint, ut pauperem uel teruncio iuuarent, nunc diuenditis domibus & agris conferunt omnes opes ſuas in ſpermologos & errones illos Anabaptiſtas. Quid poteſt magis prępoſterum & peruerſum dici? Lex enim dicit: Non facietis ſinguli, quod ſibi rectum uidetur. Et iterum: Non declinabitis neꝙ ad dextrã, neꝙ ad ſiniſtram, ſed per uiam, quam prędcepit uobis Dominus Deus ueſter ambulabitis. Ac rurſus: Quod præcipio tibi, hoc tantum facias Domino, nec addas quicq̃ nec minuas. Huc accedit etiam Eccleſiaſtes Salomonis, Noli, inquiens, eſſe iuſtus multum, neꝙ plus ſapias, ꝙ neceſſe eſt. Quid ergo faciam, inquis, ut nec ad dextram nec ad ſiniſtram nimium declinem, aut nimium ſim uel iuſtus uel iniuſtus? Recta uia facile tibi monſtrabit. Caue ab humanis opinionibus, ſectare aũt uerbum dei. Hęc enim ſola recta eſt uia, quę ad ueram iuſtitiã ducit. Petrus habebat uerbum filĩ dei, Patere ut lauem tibi pedes. Habebat etiã confirmationẽ eius. Quod facio, neſcis nunc, ſcies aũt poſtea, maluit tñ ſuam humanã opinionẽ ſectari, ꝙ uerbum filĩ dei. Quare merito reꝓhenſus eſt. Deinde cum intelligeret ſeueritatẽ Chriſti, tradit quidem pedes lauandos, ſed obtrudit etiam Chriſto manus & caput lauanda. Itaꝙ iterum aberrat à regula uerbi filĩ dei, ideoꝙ iterũ
» » merito reprehenditur. Dicit enim ei Ieſus: Qui lotus eſt, non opus ha
» » bet, niſi ut pedes lauet, Sed eſt mundus totus. Antea reprehẽdit Chriſtus Petrum pertinaciæ, nunc reprehendit eũ incogitantię & inſcitię. Cum enim offerret etiam caput ac manus lauanda, admonetur rei omnibus notiſſimę. Solenne enim eſt, ꝙ acceſſuri ad publica & honeſta con-

Deut. 12.
Deut. 5.
Deut. 12.
Eccleſiaſt. 7.

conuiuia, ingrediantur balneas, & lauent se toto corpore, ac præsertim Iudęi, qui esuri erant agnum paschalem, necesse habebant sese prius lauationibus emundare, atq; sanctificare, quod & discipulos Christi fecisse uerisimile est. Postq; igitur uentum esset ad conuiuium, nō iam quisq; lauabatur corpore, sed iudicabatur ex priori lauatione totus mundus, unum autē hoc exigebatur, ut lauarentur pedes. Iudæi enim discumbebant, non erecti sedentes, qualis noster mos est, sed iacentes, ut alter alteri pedes suos ob oculos poneret. Quare modestię & ciuilitatis erat, pedes etiam post balneas lauare, ne proxime accumbenti uel sordibus, uel pedore molesti essent. Nos ante conuiuium manus tātum lauare solemus, q; pedes quales quales sint, sub tabula calceis tecti lateant. Cum igitur petrus pręter pedes offerret etiam manus & caput lauanda, admonetur publicę consuetudinis, ut agnoscat se prętermittere officium non solum in detrectanda obedientia, uerumetiam in pręstanda ciuilitate. Qui lotus est, inquit, non opus habet nisi ut pedes lauet, sed est mūdus totus. Hoc uult Christus dicere. Intelligo te etiam publicorum morum oblitum. An non ante lauisti te pro solenni consuetudine, toto corpore, priusq; ad hoc conuiuium agni paschalis accessisti? Totus igitur mundus & purus iudicaberis, nec opus est, ut nūc laues caput, sed satis est, si pedes lauētur, ne interim cōtraxerint sordes, & sint accubanti abominabiles. Quid ad hęc dicemus? Num Christus admonet Petrum de ciuili tantum cōsuetudine, & de ritu tantum externę lauationis? Nihil certe minus, sed admonet his uerbis tam Petrum, q; uniuersam ecclesiam de ratione spiritualis lauatiōis. Nam quemadmodum in politica uita is iudicatur mundus, qui lauit corpus suum anteq; ad conuiuium accesserit, nec aliud ab ipso exigitur, cum iam ad conuiuium uenerit, nisi ut pedes lauet, ita etiam in spirituali uita totus mundus & sanctus iudicatur is, qui spirituali balneo lotus est, nec aliud deinceps necesse habet facere, nisi ut pedes lauet. Spirituale balneum est fons sanguinis DOMINI nostri Iesu Christi, qui ad expiationem peccatorum nostrorum effusus est. Spirituale item balneum est baptismus, quem Christus instituit, in nomine patris & filij & spiritus sancti exhibendum. Qui autem credit in Christum, q; ipse effuderit sanguinem suum pro peccatis nostris, & utitur baptismo, iuxta mandatum Christi, is lauat se in fonte sanguinis Christi, & baptismi eius. Quare reputatur in conspectu dei totus mundus et sanctus ꝓpter Iesum Christū, fide acceptū. Ergo ne sic satis p̄parati ac sanctificati sumus ad accūbendum cū omnibus patriarchis, prophetis & pijs in cœlesti cōuiuio? Satis admodū & sufficienter, si autorē sanctificatiōis nostrę respexeris. Quę em̄ maior pōt esse sanctificatio, q; Iesu Christi, quę tota nostra

facta est per fidem? Sed quia post agnitum Christum, non continuo discedimus ex hac uita, pedes iterum atq; iterum lauandi sunt. Pedibus autem significatur conuersatio nostra in hac mortali carne. Vt enim pedibus corporaliter ambulamus in terra, ita operibus conuersationis nostræ ducimus uitam inter homines. Quomodo ergo hi pedes lauantur? quomodo opera conuersationis nostræ constituenda sunt? Hoc docet Paulus perspicue, cum ad Romanos scribit, Si secundum carnem, inquiēs, uixeritis, moriemini. Quod si spiritu facta corporis mortificetis, uiuetis. Et iterum: Quemadmodum excitatus est Christus ex mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Et ad Galatas: Spiritu ambulate, & concupiscentiam carnis non perficietis. Ac rursus ad Colossenses: Mortificate membra uestra terrestria. Et, Sitis induti tanq; electi dei, uiscera miserationum, comitatem, modestiam &c. Vides igitur pedes lauare, esse opera carnis per spiritum mortificare, & in nouitate uitæ ambulare. Nam qui postq; confitetur nomen Christi, ducit uitam sceleratam, uel blasphemijs, uel scortatione, uel helluatione, uel impostu ris, uel alijs peccati generibus, is ingerit oculis accumbentium sordidos pedes, ac meret, ut è conuiuio omnium piorum ejiciatur. Quare, cum Christus donet nobis totam suam mundiciem & sanctitatem, incumbamus in hoc studium, ut pedes continue lauemus, ac semper in nouitate uitæ ambulemus, quo in nostro cœlestis conuiuij loco maneamus. Cæterum, q̄ Christus hoc dicto, Qui lotus est, nō opus habet, nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus, loquatur præcipue de spirituali mundicie, aperte significatur his uerbis, quę sequuntur. Et uos mundi estis, sed non omnes. Sciebat enim, quisnam esset, qui proderet ipsum. Propterea dixit, non estis mundi omnes. Quid? an Iudas non lauerat, non sanctificauerat se ad edendum agnum paschalem? non dubito, quin maiori q̄ alij apostoli sollicitudine, ut hypocritę solent, carnem suam lauationibus sanctificauerit. Sed & Christus ipse lauit ei pedes. Cur ergo dicitur adhuc esse immundus? Mundus erat corpore, sed immundissimus erat spiritu, id quod in ipso uidit Christus, priusq; hæc spiritualis immundicies publice in lucē prodiret. Sed de Iuda postea plura. Nunc uideamus, quid illud sit, q̄ cum fiat sermo de spūali mundicie, solus Iudas excipiat. Vos mundi, inquit, estis, sed nō oēs. Hoc aūt de Iuda proditore intelligendum esse, Euangelista ipse exponit. Quō ergo Christus hūc solum excipit, cum, sicut uidit in Iuda proditionē, ita uidit etiā in alijs discipulis defectiōem. Iudas prodidit Christum pontificibus. Horrendum & immane scelus. Sed ut de alijs apostolis taceamus, quid de Petro dicemus, qui certe Christum horribiliter abnegauit, ac diris etiamnum se deuouit, si nosset eum? Quid? an hoc

in hoc ſcelus non ſatis dignum eſt, propter quod Petrus iudicandus ſit immundus? Ignatius, autore Hieronymo, audacter ſcribit, q̄ Dominus elegerit eos in Apoſtolos, qui fuerant peccatores ſuper omnes homines. Hos ne tu mundos dices? De hac re ita ſentiendum eſt, q̄d ut duplex eſt mundicies, ita etiam duplex ſit immundicies. Vna immundicies eſt naturalis, quę contrahitur ex peccato originali. Hanc ſi reſpexeris, non ſolus Iudas, ſed omnes Apoſtoli, imo omnes homines ſunt immundi. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria dei. Et, Non iuſtificatur in conſpectu tuo omnis uiuens. Altera immundicies ea eſt, quæ contrahitur ex fructibus peccati, cum non ſolum peccatum inhęret carni, uerumetiam dominatur homini, & impellit hominem ad quęuis genera ſcelerum. Hanc ſi conſideraueris, ſolus Iudas inter Apoſtolos immundus erat in hac nouiſſima cœna. Alij enim Apoſtoli, etſi defecturi erant à Chriſto, tamen hoc tempore non meditabantur defectionem, aut aliam impietatem, ſed obediebant uocationi Chriſti. Iudas autem ſuſceperat iam prodendum Chriſtum, & meditabatur defectionem, adeoq̄ totus quantus quantus erat, mancipium Satanę erat. Quare merito dicitur inter omnes Apoſtolos immundus. Sed dicamus etiam de mundicie. Nam & hęc duplex eſt. Alia eſt, quę fit per fidem, ex Euangelio Chriſti. Nam qui credit Ieſum Chriſtum eſſe ſuum ſeruatorem, is reputatur corā deo propter Chriſtum totus mundus. Cum igit̄ reliqui apoſtoli retinerent adhuc Chriſtum per fidem, Iudas autem abiecerat iam ex animo ſuo Chriſtum, & ſuſceperat eum prodendum, recte dicitur Iudas immundus, reliqui autē apoſtoli mundi. Vnde & infra dicitur: Iam uos mundi eſtis, propter ſermonem, quem locutus ſum uobis. Alia mundicies eſt, quę conſtat in operibus. Etſi autem nullius hominis opera, quantumuis bona, perfecte munda ſunt, nec apoſtoli iuxta hanc mundiciem per ſe mundi iudicari poſſunt, tamen qui credunt in Chriſtum, reputantur mundi etiam iuxta hanc mundiciem, propterea q̄d mortificēt ſpiritu facta carnis, & ambulent in uocatiōe dei, imbecilliter quidem, ſed tñ ex fide, per quam etiam imbecillitates condonantur propter Chriſtū. Iudas aūt, nec hac mundicie iudicandus eſt mundus, quia non ſolum abiecerat Chriſtum, propter quem imbecillitates pijs cōdonantur, uerumetiam inſtituerat immane ſcelus proditionis. Quare longe lateq̄ ſeparandus eſt à reliquo cœtu Apoſtolorum. Ex his aūt exemplis Apoſtolorum & Iudę, uides eos tantum mundos eſſe coram deo, qui uere credunt Euangelio Chriſti, etiamſi adhuc multis imbecillitatibus obnoxij fuerint. Reliquos autem omnes, uidelicet, Turcas, Iudęos, hypocritas, Epicureos, impœnitētes ſceleratos, eſſe uere corā deo immūdos, q̄d et peccent operib. ſuis, & contēnant, atq̄ abnęciant Chriſtum,

Conſeruemus igitur Chriſtum, ut non tantum reputemur corã Deo mundi, uerumetiã faciamus per ſpiritum eius opera mundiciei, quo declaremus gratitudinem noſtram, & expectemus inculpati diem domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XIX.

IRANDVM fuit ſpectaculum, ꝙ Ieſus, uerus Meſſias, ac uerus filius Dei, abiecerit ſe ſe in tam uile miniſterium, ut aqua in peluim miſſa lauerit ſordidos diſcipulorum ſuorum pedes. Sed quę ſequitur contio perſpicue exponit, Chriſtum ſuſcepiſſe hoc miniſteriũ conſilio longe omniũ prudentiſſimo. Poſtꝙ em̃ lauiſſet pedes eorꝝ, receptiſque ueſtibus ſuis accubuiſſet, iterum dixit eis. Scitis quid fecerim uobis? Vos uocatis me Magiſtrum, & Dominum, & bene dicitis. Sum etenim. Si ergo ego laui pedes ueſtros Dominus ac magiſter, uos quoꝙ debetis inuicem alij aliorum pedes lauare. Exemplum enim prębui uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, ita & uos faciatis. Obſeruabilis & neceſſaria contio, Apoſtoli enim, et reliqui diſcipuli Chriſti duplici errore tenebantur. Alter eſt, ꝙ exiſtimauerint regnum Chriſti fore mundanum. Et quę prophetæ de regno Chriſti literis mandarunt, ea intelligebant de externa huius
Daniel. 2. ſeculi monarchia. Etſi em̃ regnũ Chriſti uocatur à Daniele regnũ cœli, tñ ſentiebant hoc regnum non dici regnum cœleſte propter ſpiritualia bona, ſed propter fœlicitatem & perpetuitatem corporalium bonorum, quę in his terris futura ſomniabant. Alter eſt, ꝙ ſperauerint, etiam ſe fore, autore Chriſto, in his terris illuſtres & potentes principes. Vnde & cooriebantur aliquoties in ſe inuicem rixis & contentionibus, quis ipſorum in hoc regno futurus eſſet maior. Chriſtus autem reprehenderat ipſos ſępe ac multum, & docuerat, nec regnum ſuum fore mundanum, nec ipſos fore externos huius mundi principes. Quare, cũ iam ex hoc mundo diſceſſurus eſſet, ſuſcipit lauationẽ pedum, hoc eſt, miniſterium maxime omnium ſeruile, ut quod hactenus uerbis docuerat, hoc nunc ſuo ipſius exemplo diſcipulis ob oculos poneret. Scitis, inquiens, quid fecerim uobis? Intelligitis ne, quid hac lauatione uelim? Agite ergo, exponam id uobis perſpicue. Ego ſum non tam ueſter, ꝙ cœli & terrę dominus, & tamen non ſumo nec arrogo mihi externam dominationem, ſed uiliſsimum miniſterium,

nm, quemadmodum reipſa uidiſtis & ſenſiſtis. Quare uolo, ut uos meo exemplo non arrogetis uobis externam dominationem terrę, ſed ut alter alteri pedes lauetis, ac ſeruiatis. Hic initio conſiderandum eſt, ꝙ cum Ieſus dicat. Vos uocatis me Magiſtrum ac Dominum, & bene dicitis. Sum etenim, poſſet in alio quodam homine inciuilis arrogantia & iactātia uideri. In Ieſu aūt Chriſto eſt officiū, et ſalutis noſtrę neceſſitas. Venit em̄ Chriſtus in hunc mundū, ut gloriā maieſtatis ſuę reuelaret, quo nos ueram & rectam de ipſo fidem conciperemus. Cū enim neceſſarium ſit, ut ad conſequendam ueram ſalutem, cognoſcamus Chriſtum, neceſſarium etiam eſt, ut nobis Chriſti maieſtas explicetur. Quare Chriſtus non iactat dominationem ſuam carnali arrogantia, quod glorioſi homines facere ſolent, ſed prædicat eam ſpiritus ſanctī conſilio, ut ueritas eius nobis perſpecta fiat. Deinde, quod Chriſtus hoc loco Apoſtolis ſuis contionatur, ſentiamus non ad Apoſtolos tantum, ſed etiam ad uniuerſam eccleſiam pertinere. Nam ſi facit eos ſeruos, quos emiſit ad dilatandum prędicatione Euangelij regnum ſuum, & quos ſcriptura ipſa uocat principes, Conſtitues, inquiens, eos principes ſuper omnem terram. Et iterum: Principes Iuda duces eorum, principes Zebulon & principes Neptalim, quanto magis etiam hos facit ſeruos, qui per illorum prędicationem crediturі erant in ipſum. Omnibus igitur in Chriſtum credentibus dictū eſt: Si ego laui pedes ueſtros, dñs & Magiſter, uos quoq; debetis inuicem alij aliorum pedes lauare. Quid ergo adhæc dicemus? An nullus Chriſtianus, ſiue Apoſtolus, ſiue Epiſcopus, ſiue Laicus, ut uocant, poteſt eſſe bona conſcientia mundanus dominus aut princeps, ſed neceſſe habet quiuis eſſe pedum lauator, & ſeruus? Et quō debemus nobis inuicem pedes lauare? Num impletur hoc exēplum Chriſti, cum quiſpiam in magna feria quinta lauerit, religiōis gratia, nonnullis mendicis externos illos pedes? Minime omnium. Hæc cerimonia, ut facile prēſtari poteſt, ita non implet exemplum Chriſti. Obſeruandum igitur eſt, primum ꝙ Chriſtus, hac ſua lauatione, & doctrina, non abroget ciuilia regna, & monarchias in hoc mundo, nec ſignificet Chriſtianos non poſſe mundanos eſſe Reges. Eſaias dicit: Reges ambulaturos in ſplendore ortus luminis Chriſti. Adhæc Reges miniſtraturos eccleſiæ Chriſti, ac fore nutricios eius. Dicit & Paulus: Poteſtates eſſe à Deo ordinatas. Quod igitur Deus ordinat & conſtituit, hoc non abrogat filius Dei, ſed docet hoc loco, diſcrimen eſſe inter ſuum regnum & Politica regna, docet uel Apoſtolos uel reliquos Chriſtianos non debere prętextu Apoſtolatus aut Chriſtianiſmi inuadere imperia huius mundi, & occupare externam dominationem. Apoſtoli enim, quemadmodū ante dictum eſt, ſentiebant reg-

Pſal. 44.
Pſal. 67.
Eſa. 60.
Eſa. 49.

num Christi fore terrenam monarchiam, & se fore principes terrę, ac omnem habituros in terra fœlicitatem, propterea ꝙ essent Christiani. Sicut & aliàs homines existimant, ꝙ is, quem ipsi iudicant esse probum & sanctum, nullo debeat incõmodo affici, sed fœlicem semper rerum suarum successum in hac terra habere. Hanc tranam persuasionem reprehẽdit Christus hoc loco, & docet, ꝙ etsi Christianis debetur omnis fœlicitas, hoc autem non intelligendum est in terra, sed in cœlo: Gaudete, inquit, & exultate, quoniam merces uestra copiosa est. Vbi? num in terra? nihil minus. Sed in cœlis. Et: In mundo afflictionem habebitis. Sed bono animo sitis, ego uici mundum. Ac licebit quidem Christianis habere regna, opes, sanitatem & alia corporalia bona, quę uel legitima hęreditate, uel ordinaria electione, uel pia industria, uel aliis iustis rationibus contingunt, nõ est autem sentiendum, ꝙ cum fuerint abiecti, pauperes, & imbecilles, debeant statim fieri opulenti, ac reges in hac terra domini, propterea ꝙ sint Christiani, sed animus instituendus est, ad sufferenda quęuis aduersa. Nam Christus sustulit quidem maledictionem legis coram deo, non sustulit autem eam coram hoc mundo, donec uenerit nouissimus dies. Manet enim adhuc firmum & fixum, quod initio de toto humano genere dictum est, In sudore uultus tui uesceris pane tuo. Et, In dolore paries filios tuos. Accedit præterea & hoc incommodum, ꝙ Satan singulari odio prosequitur pios, & studet eis toto animi affectu aduersa quęuis inferre. Itaqꝫ pij obnoxij sunt afflictionibus duplici nomine. Altero, ꝙd sint homines. Hoc enim nomine obnoxij sunt generalibus humani generis maledictionibus. Altero, quod sint pij. Hoc ẽm nomine singularem habent hostem, qui nunqꝫ non conatur eos opprimere. Quare, etsi pij possunt bona conscientia uti terrena fœlicitate, quę ipsis diuina clementia contigerit, tamen sciant se pręcipue in hunc usum positos esse, ut in hac terra aduersis crucientur, uera aũt sua fœlicitate in cœlis fruantur. Deinde considerandum est, quod cũ Christus non abroget politica genera uitę, debeat unusquisqꝫ in suo uitæ genere alteri pedes suos lauare. Quid ergo est lauare pedes? Externa quidem lauatio nota est, quam & suo tempore alter alteri, iuxta ordinariam uocationem & honestatem pręstare debet, exempli gratia, liberi parentibus, serui dominis, minores maioribus, sani infirmis. Christus autem cum ait: Debetis inuicem alij aliorum pedes lauare, exigit inter Christianos mutua caritatis officia, mutuam seruitutem, uidelicet ut unusquisqꝫ in suo uitæ genere suum faciat officium, quod proximo ex uocatione & caritate debet. Nam quemadmodum pedibus ambulamus, ita uitæ generibus conuersationem nostram in-

Lauare pedes quid sit.

ter

ter homines ducimus. Multa autem & uaria ſunt hominum uitia in ipſorum conuerſatione. Alius eſt moroſus, alius iracundus, alius ſuſpicax, alius garrulus, alius alio uitio laborat. Hæ ſunt ſordes, quibus conuerſatio uitæ noſtræ inquinata eſt. Hæ ſordes ſunt lauandæ, & hęc eſt proprie lauatio, quę inter Chriſtianos à Chriſto inſtituta eſt. Videamus ergo hanc lauationem primum omnium in Chriſto. Non enim ſentiendum eſt, quod Chriſtus nunc primum lauerit diſcipulis ſuis pedes, ſed lauit iam antea ſæpe numero, priuſquam aquam in peluim miſiſſet. Quid? num ſic lauit eos, ut abdicauerit ſe dignitate, maieſtate, & officio Meſſiæ, ac reiecerit ea in diſcipulos? Nequaquam. Sed retinuit eam dignitatem, ad quam diuinitus erat uocatus, & manet Meſſias, in hac autem dignitate fecit ſuum erga diſcipulos officium. Quod ergo eſt officium Meſſiæ? Dedi, inquit, ſpiritum meum ſuper eum, iudicium gentibus proferet. Et mox: Calamum quaſſatum non conteret, & linum fumigans non extinguet. Ac rurſus: Spiritus Domini ſuper me, eo quod unxerit me, ad euangeliſandum pauperibus miſit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam. Et iterum: Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Ex his habes, quòd officium Meſſiæ ſit docere Euangelion, reprehendere impietatem, tolerare infirmos, conſolari afflictos, remittere peccata, & animam ſuam pro ſalute humani generis dare. Hoc officium Chriſtus diligenter diſcipulis ſuis exhibuit. Docuit eos Euangelion perſpicue. Reprehendit eorum errores. Tolerauit pacientiſſime ineptias ipſorum. Poſuit animam ſuam pro ipſis. Hæc eſt uera pedum lauatio. Quare Chriſtus non iam primum lauat diſcipulis pedes, cum abluit eos externa aqua, ſed antea ſemper lauit eos, cum perſoluit eis officium ad quod uocatus erat. Ponamus in medio Apoſtolum quendam Chriſti, uel Petrum, uel Paulum. Quomodo lauerunt hi pedes eccleſię Chriſti? Num abdicarunt ſe Apoſtolatu, & reiecerunt illum in proximum quendam hominem? Nihil minus, ſed manſerunt Apoſtoli, in hoc autem uitæ genere ſeruierunt eccleſię, quibus potuerũt & debuerũt officijs. Petrus docet Hieroſolymitanos Euangeliõ Chriſti, & interim grauiter accuſat eos homicidij: Quem uos, inquiens, crucifixũ interemiſtis. Hoc erat pedes eorũ lauare. Poſtea inuehitur in Ananiam & Sapphiram tanta ſeueritate, ut repentina morte intereant. Erat & hoc pedes eccleſiæ lauare, quia quod faciebat, diuina erat uocatio, & officium eius. Deinde diuertit ad gentes, prędicat eis Euangelion Chriſti, & recipit eas in eccleſiam Dei. Hoc erat gentibus pedes lauare. Paulus lauit pedes eccleſię, cum circũtulit Euangelion Chriſti à Hieruſalem uſq; ad Illyricum. Lauit & pedes ſanctorum, cum petijt, ut ditiores conferant eleemoſynam libera-

liter in pauperes. Lauit pedes eorum, cum dixit: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis offenditur & ego non uror? Hæ enim sunt partes Apostolici officij. Dicamus etiam de Christiano principe. Debet & hic lauare pedes subditorum suorum. Num ergo hoc est pedes eorum lauare, si abdicauerit se principatu, & tradiderit principatum cuiuis ex plebe, ut unusquisq; pro sua libidine uiuat, interim autem ipse agrum fodiat, aut suscipiat professionem monasticam? Solēt quidem nonnunq; principes diuinitus è regnis suis eiici. Itaq; necesse habent potentem manum Domini obedienter ferre, hoc autem non est lauare pedes subditorum, si princeps sine certa dei uocatione deserat suum principatum, & suscipiat pro suo arbitrio aliud agendum, Sed hoc demum est subditorum pedes lauare, si princeps in suo principatu faciat suum officium, sicut & Christus suum fecit in sua uocatione officium. Principis autem officium est, iuuare ecclesiam Christi, curare ut ecclesia eruditur pia doctrina, conseruare leges, tueri pupillos & uiduas, & punire malos. Itaq; princeps lauat suis pedes, cum instituit ministerium prædicandi Euangelij Christi, in sua regione, cum ius dicit, cum eripit pauperem à potente, cum iubet furem aut latronē legitimo supplitio afficere, ut publica tranquillitas conseruetur. Priuatorum quoq; hominum officium est, suos sibi inuicem pedes lauare. Quomodo autem hoc fiet? Vicinus aut proximus noster, aut est morosus, & iracundus, aut est pauper seu infirmus, aut afficit nos iniuria & contumelia. Hoc est sordidos habere pedes. Abluendæ igitur sunt sordes. Abluitur autem proximi morositas, pacientia, paupertas liberalitate, infirmitas consolatione, & alijs id genus officijs, contumelia æquanimitate, ac generaliter abluuntur, quantū in nobis est, proximi uicia, precibus & oratione coram deo, ut remittantur ei propter Christum. Hæ uirtutes aqua illa sunt, qua debemus pedes uicini nostri lauare. Itaque tum lauas alterius pedes, cum præstas ei officium boni ciuis, & pij hominis. Debemus, inquit Paulus, nos qui potentes sumus, infirmitates impotentium portare, ac nō placere nobis ipsis. Et iterum: Si occupatus fuerit homo in aliquo delicto, uos qui spirituales estis, instaurate huiusmodi spiritu mansuetudinis, considerans temetipsum, ne & tu tenteris. Hęc cum nobis precepta sint, non sentiamus Christum ac Euangelion eius confundere inter se politica genera uitæ, sed admonere unumquemq; sui officij in suo uitæ genere, ut nobis inuicem per caritatem seruiamus. Cæterum, postquam Christus exposuit suam dominationem & seruitutem, addit nunc generalem sententiam, ex qua discipuli facile intelligere queant, quid ipsi serui facere debeāt. Amē, amen, inquiens, non est seruus maior domino suo, neq; legatus maior est eo, qui lagauit ipsum.

ipſum. Hoc eſt generale dictum, quod Chriſtus ad ſuum propoſitum in preſentia accommodat, ut admoneat diſcipulos ſui officij. Seruorũ enim officium eſt, ut non extollant ſeſe ſupra dominum, nec arrogent ſibi excellentiorem uel maieſtatẽ uel fœlicitatem, q̃ domini habent. Delicatiſſimus ſeruus eſt, qui uult lautius uiuere, q̃ dominus uiuit. Ambitioſiſſimus ſeruus eſt, qui maiorem affectat honorem, q̃ domino ſuo competit. Ac ſiquidem ſeruus tam moroſus fuerit, ut collocet ſeſe in altiori dignitatis gradu, q̃ domino ſuo conueniat, non poteſt de iniuria conqueri, ſi multas & magnas plagas reportet. Quo autem hoc generale dictum reſpiciat, ante expoſuit Chriſtus, cum ait: Vos uocatis me Magiſtrum & Dominum, ac bene dicitis. Sum etenim. Si autem ego dominus ueſter, uos certe ſerui mei eſtis. Et ſi ego ablego uos ad prędicandum meum Euangelion, uos certe legati mei eſtis. Reliquum igitur eſt, q̃ cum ego dominus, non arrogem mihi ciuilem dominationem, ſed faciam me ſeruum ueſtrum, multo minus uos ſerui & legati debetis uobis ciuilem dominationem arrogare, ſed uobis inuicem ſeruire. Ex his primum obſeruandum eſt, quantum abſint à Chriſti ſententia Pontifices Romani, qui cum iactent ſe eſſe ſucceſſores Apoſtolorum & uicarios Chriſti, arrogant ſibi maieſtatem ſupra omnes Reges & Imperatores, ac dicunt ſe eſſe dominos orbis, ſed uanitas eorũ ex hoc loco manifeſte coargui poteſt. Non eſt ſeruus maior domino ſuo. Chriſtus aũt non uoluit ſibi arrogare regiam in hac terra maieſtatem, & dominationem. Quare ſi Romani Pontifices ſunt ſerui Chriſti, qua impudentia audent ſibi ſumere, quod Chriſtus dominus ſibi non ſumpſit? Si autem non ſunt ſerui eius, quis eſt in eccleſia Chriſti uſus eorum? Deinde hoc dictum ponendum nobis eſt ob oculos in omnibus aduerſis, ut diſcamus patientiam & obedientiam. Chriſtus enim dominus & magiſter noſter grauiſſime afflictus eſt. Cur ergo nos ſerui & miniſtri eius tam delicati eſſemus, ut nullas ferremus afflictiones? Quin potius ſi caruerimus afflictionibus, non ſumus conformes imaginis Chriſti. Et ut Apoſtolus ait: Si alieni ſumus à caſtigatione, cuius participes ſunt omnes, ſpurij ſumus, non filij. Porro quo Chriſtus hoc ſuum exemplum magis commendet, proponit etiam pręmium: Dicit enim. Si hęc nouiſtis, beati eſtis, ſi feceritis ea. Non ſatis eſt, hæc noſſe, ſed neceſſe eſt ea facere. Cognoſcenda quidem ſunt diligentiſſime, ſed maxime omnium facienda ſunt. Quare ambo coniungit: Beati, inquiens eſtis, ſi hęc nouiſtis, et ſi feceritis ea. Quid ergo? Num meremur factis noſtris beatitudinem? Non dicit: Merebimini beatitudinem, ſed beati eſtis, uidelicet ſignificans quod opera mutuę ſeruitutis, quę hic exiguntur, non ſint me-

ritum consequendæ beatitudinis, sed sint fructus beatitudinis ante per fidem propter Christum consequutæ. Vera enim beatitudo non contingit ulli hominum, nisi per remissionem peccatorum, propter Iesum Christum fide acceptum. Beati, inquit, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Eorum autem, qui sic beati facti sunt, officium est, ut cognoscant se esse seruos in hoc mundo, & lauent sibi inuicem pedes. Quare qui hoc suum officium fecerint, recte iudicantur & dicuntur beati. Hic autem uide mihi in quo consistat Ecclesiæ beatitudo seu fœlicitas in hac terra. Christus enim non dicit: Beati estis, si Pontifex Romanus superauerit maiestate sua omnes terrenos reges & principes. Non dicit, Beati estis, si episcopi fuerint potentes in hoc seculo principes. Non dicit, Beati estis, si Ecclesia multas habeat facultates. Hæc enim nec sunt beatitudo, nec conseruatio Ecclesiæ. Sed dicit, Beati estis, si hæc nouistis & feceritis ea. Quæ sunt illa? uidelicet, si cognoueritis regnum meum non esse mundanum, nec sumpseritis uobis externam dominationem, sed seruieritis uobis inuicem per caritatem, & memineritis uobis ferenda potius esse quæuis aduersa, quàm fœlicem in hac terra uitam agendam. Et aliàs: Beati, inquit, estis, cum probra iecerint in uos homines, & insectati fuerint. Et Petrus: Si probris afficimini in nomine Christi, beati estis. Ac mox: Si ut Christianus affligitur aliquis, ne pudeſiat, sed glorificet deum in hac parte. Suspicit quidem & admiratur hic mundus eos, qui sunt externa fœlicitate illustres. Oues eorum fœtosæ, inquit psalmus, abundantes in egressibus suis, boues eorum crassæ. Non est ruina maceriæ, neq; transitus, neq; clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt populum cui hæc sunt, sed reuera ille populus beatus est, cuius Dominus deus eius. Quare, etsi Domino Deo magnæ gratiæ agendæ sunt, si clementer dederit ecclesiæ suæ externam quandam fœlicitatem in hoc seculo, qua etiam utendum est in uera pietate, tamen non est sentiendum, q; beatitudo ecclesiæ consistat in externa fœlicitate, sed in hoc consistit, q; in omnibus aduersis, quibus in hoc seculo obnoxia est, habeat propitium Deum per Iesum Christum Dominum nostrum, qui est una cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA XX.

DICENDVM est nobis hodie de Iuda, non illo Lebbæo, qui cognominatus est Thaddæus, & mansit in officio Apostolatus, sed illo Ischariote, quē ut Christus supra excepit è catalogo mundorum, ita nunc excipit è catalogo beatorum. Si hæc nouistis, inquit, beati estis, si feceritis ea. Non de omnibus uobis loquor. Ego scio, quos elegerim, sed ut adimpleatur scriptura: Qui edit mecum panē, sustulit aduersum me calcaneum suum. Nunc dico uobis priusq̄ fiat, ut cum factum fuerit, credatis, q̄ ego sim. Hæc de Iuda Ischariote intelligenda esse, ex ꝟbis q̄ precedunt & sequuntur, manifestum est: Iudas enim filius Simonis, cognomento Ischariotes, fuit unus è duodecim Apostolis, cui Christus non tantum officium Apostolatus, uerumetiam curam fisci commendauit. Et sunt autores, qui commemorant ipsum multa etiam miracula in apostolatu suo ædidisse, ut appareat ipsum haud postremas inter Apostolos obtinuisse. Etsi autem tantis beneficijs a' Iesu Christo affectus & ornatus fuit, tamen eo immanitatis processit, ut pepigerit triginta argenteis cum Pontificibus, se opportuno tempore Christum proditurum. Cum igitur interea temporis inter discipulos & Apostolos cum Christo uersaretur, uidendum erit, qualem se Christus ipsi exhibuerit. Non enim sentiendum est, quod institutum Iudæ latuerit Christum, sed tam manifestum fuit ei, q̄ Iudæ ipsi. Vidit consilia animi eius, uidit eum cum Pontificibus colloqui & paciscì, audiuit omnia uerba eorum. Quid ergo Christus contra faciendum suscepit? Hoc nobis cognoscendum, nec curiose nec ociose proponitur, sed ut discamus quomodo peccata nostra expiata sint, & quo modo debeamus etiam nos exhibere erga amicos ingratos, & malefactores. Primum igitur, Christus non dissimulat se scire institutum Iudæ, sed palam significat hoc sibi notissimum esse. Antea dixit: Nonne ego uos duodecim elegi, & ex uobis unus diabolus est? Et iterum: Vos mundi estis, sed non omnes. Nunc autem dicit: Non de omnibus uobis loquor. Ego scio, quos elegerim. Nec hoc tantum commemorat, sed exponit etiam causas, cur tantam discipuli immanitatem toleret, & de ea tam manifeste concionetur. Tolerat enim eam, quòd spiritus sanctus multis ante annis significauerat, domesticum amicum, & conuictorem, fore Christi proditorem. In psalmo enim quadragesimo scriptum est: Homo pacis meæ, in quo speraui, qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationē. Nam hunc psalmū, de Christo, & hunc uersiculū psalmi de Iuda proditore intelligendū esse, testatur Christus ipse hoc loco perspicue, nec alius

interpres, qui diuersum sentit, audiendus est, quippe qꝑ hic ille sit, quem pater audire iussit, & quo scriptura maxime omnium tendit. Contionatꝰ aũt Christus de hac immanitate ludę, priusqꝫ re ipsa perficiatur, ut cum factum fuerit, (inquit) credatis, qꝑ EGO SVM. Sic & postea cũ de morte sua contionaretur, ait: Nunc dixi uobis priusqꝫ fiat, ut cum factum fuerit, credatis. Nam quemadmodum filius Dei multa ędidit miracula in mundandis leprosis, sanandis ęgrotis, & excitandis mortuis, ut confirmaret his tanqꝫ cœlestibus testimonijs uocationem suam, & ueritatem doctrinę suę, qua se uerum Messiam & filium Dei prædicabat, ita uaticinatur de proditione ludę, & de genere mortis, quam susceperus erat, ut Apostoli, quierant futuri contionatores Euangelij in toto orbe terrarꝫ, non solum cognoscerent ipsum scientẽ & uolentem susscipere mortem, uerumetiã admonerentur ex hoc de ueritate Euangelij eius, & confirmarent fidem suam, uidelicet, hunc Iesum, qui & hæc prędixit, & in quo hæc iuxta scripturam impleta sunt, uerum esse Messiam illum, qui fuit patriarchis promissus, & per prophetas prędicatus, nec in alio ęternam iustitiam ac salutem quęrendam. Sed quid? Num quia unus ė duodecim Apostolis factus est crudelis proditor Christi, & eiectus ė ministerio Apostolatus, sentiendum est etiam reliquorum Apostolorum ministerium esse uanum, & contemnendum? Imperiti quidem homines solent propter unum & alterum sceleratum, exempli gratia, opificem aut agricolam, damnare uniuersum opificum & agricolarum ordinem. Christus autem non abijcit reliquos Apostolos, propter unum sceleratũ, sed potius confirmat reliquorum ministerium, & autoritatem. Sic enim sequitur: Amen amẽ dico uobis, qui recipit quemcunqꝫ misero, me recipit. Qui autem me recipit, recipit eum, qui me misit. Dixi Iudam Apostolum fore proditorem. Nunquid ergo propter proditorem licebit Euangelion de Christo, quod alij Apostoli concionaturi sunt, contemnere, ac damnare? Minime omnium. Etsi enim Iudas me prodit, & ą me deficit, uos tamen reliquos Apostolos mittam in orbem terrarum, ut meum Euangelion adnuntietis. Et ne quis uestram contionem contemnendam ducat, per me metipsum iuro, qꝑ quicunqꝫ uestram doctrinam recipit, & fide agnoscit, meipsum recipiat. Qui autem me per fidem ex uestro Euangelio recipit, is deum patrem, qui me in has terras misit, & me maiestate Messiæ ornauit, recipit. Hæc est confirmatio autoritatis Apostolicæ doctrinæ, quæ tanto diligentius est consideranda, quanto magis humana autoritas in controuersia de religionis doctrina nobis obij ci solet. Cum enim his temporibus doctrina Christianismi in disceptationem uocata sit, exigunt sapientes huius seculi, ut iudicium eius

Apostolicæ doctrinæ autoritas.

Pontifici-

pontificibus ita permittatur, ut quicquid ipsi pronuntiauerint ac statuerint, obedienter agnoscamus. Sed hoc est exigere, ut fiduciam uerę ac perpetuæ salutis nostræ collocemus in homine, & ponamus carnem brachiũ nostrę. Tametsi em̃ debet esse in ecclesia iudiciũ & cognitio de doctrina. Prophetę, inquit, duo aut tres loquantur, & cęteri dijudicent. Et iterum: Probate spiritus, num sint ex Deo, tamen si omnes illi iudices ac probatores, essent Irenęi, Cypriani, Basilij, Nazanzeni, Chrysostomi, Augustini & Hieronymi, imo quod admirabilius uidebitur, etiamsi omnes essent Angeli, non tamen liceret his iudicium ita permittere, ut sententia eorum nondum cognita iuraremus in obsequia ipsorum. Non negandum est, quin Irenęus, Cyprianus, et reliqui eius generis Ecclesiastici scriptores ac Episcopi, fuerint uiri doctissimi & sanctissimi, atq; optandum esset, ut hi qui nunc tenent loca episcoporum, aliqua saltem ex parte pietati eorum responderẽt. Nec desideramus aliquid, quod ad hanc quidem rem attinet, in Angelis. Huc etiam accedit, q̃ nullius quantumuis abiecti hominis iudicium in ecclesia Christi temere contemnendum sit, & parati simus etiam nos corrigere, si quid à uerbo DOMINI discrepans senserimus, sed alienę sententię siue humanę siue angelicæ ita nos captiuos tradere, ut eam nec auditam nec cognitam, tanq̃ sacrosanctam nos amplexuros recipiamus, hoc demum ab eo officio, quod debemus Christo seruatori nostro longissime abest. Christus enim, quem pater audire iussit, non remisit nos uel ad sanctos doctores, uel ad angelos cœlestes, sed ad Apostolos suos. Qui uos, inquiẽs, audit, me audit. Et hoc loco: Qui recipit, quemcunq; misero, me recipit. Ac postea: Paracletus ille, qui est spiritus sanctus, quem pater mittet meo nomine, docebit uos omnia, et suggeret uobis omnia, quęcunq; dixi uobis. Et aliàs dicit eos sessuros super duodecim sedes, & iudicaturos duodecim tribus Israel. Quibus uerbis significat se sententiam extremi iudicij pronunciaturum iuxta doctrinam Apostolorum suorum. Quare sola Apostolica doctrina tam cœlestis & diuina est, ut qui eam docet, audiendus sit, etiamsi fuerit omnium hominum abiectissimus, qui autem contra eam docet, cõtemnendus sit, etiamsi fuerit Pontifex Maximus, aut angelus cœlestis. Quid ergo docuerunt Apostoli? Longum esset singula enumerare, dicemus tantum epitomen. Docuerunt solum Iesum filium Mariæ uirginis esse uerum Christum, & unigenitum filium Dei, qui sit factus expiator peccatorum nostrorum. Docuerunt, omnẽ qui in ipsum credit, reputari corã deo iustũ & seruari, eũ aũt qui non credit, cõdemnari. Docuerũt ex hac fide unũquemq; debere in suo uitę genere iustitiã operari, ac uerbo dei obedire. Hęc est summa Apostolicę doctrinę. Hanc qui audit, audit doctrinã Christi,

Qui uero audit Christi doctrinam, is audit doctrinam DOMINI dei nostri. Quare aduersus hanc doctrinam, nihil quãuis angelicum suscipiendum est. Sed si utraq; pars dicit se agnoscere apostolicam doctrinam, dissentit autẽ in sententia eius doctrinæ, quis in hac re iudex erit? Hic conferenda erit doctrina ipsa, cum hominum sententijs, & quanq; in dicendis sententijs maior pars fere solet uincere meliorem, tamen nihil certius est, q; q uera ecclesia Christi eam sectetur sententiam, quę est Iesu Christi seruatoris nostri. Dicit enim Christus de ouibus suis: Alienum non sequentur, sed effugient ab eo. Et iterum: Oues meæ uocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, nec peribunt inæternũ, neq; rapiet eas quisq; de manu mea. Sed de his hactenus. Redeamus ad institutum. Cum hęc dixisset Iesus, turbatus est spiritu, & testificatus est, dixitq;: Amen amen dico uobis, q unus ex uobis proditurus est me. Non dissimulat Christus animi sui perturbationem, sed ingenue fatetur, qua de causa perturbetur: Videt enim Iudam proditorem ob oculos accũbentem, ex quo sic cõmouetur animo, ut id tam corporis gestu, q; perspicuis uerbis testificetur. Quid igitur dicemus? Num Christus concipit odium & inuidiam aduersus proditorem suum? Absit. Nostra quidẽ natura sic est affecta, ut uiso capitali hoste, odium & ira efferuescat. Christus autem etsi assumpsit humanã carnem, non tamen fecit humana peccata. Peccatum, inq;, non fecit, nec est inuẽtus dolus in ore eius. Quid ergo est hæc animi eius perturbatio? non est carnale odium, nec inuidia, sed est mœstitia & dolor, qui solet in animo hominis oriri ex consideratione ingratitudinis & maleficij eius, de quo optime sumus meriti. Hic est ingens & inexplicabilis dolor, de quo Christus ipse conquestus est, priusq; assumpsit hominem. In psalmo enim xxxx. quem antea allegauit, ait: Homo pacis meę, in quo speraui, qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem. Et psalmus liij. Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utiq;. Et si is, qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo. Tu uero homo unanimis, dux meus, et notus meus. Qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo dei ambulauimus cũ cõsensu. Testatur & Salomon, ab amico frustrari non minorem dolorẽ inferre, q; si quis flammeis & mortiferis sagittis petatur. Si ergo hic tantus est animi dolor, cur Christus suscepit eum? Quid enim opus fuerat? An non potuisset huic rei alijs rationibus mederi? Postq; eũ cognouit cõsilia Iudę, potuisset eũ, abiecto omni dolore, priuatim et remotis arbitris admonere, & extrema q; quis supplicia minari, nisi resipisceret, potuisset item, animum Iudę ex improuiso ita inuertere, ut mox abiecisset consilium proditionis, & factus fuisset acerrimus ipsius defen

Turbatus est Iesus propter ingratitudinem Judæ

Prouer. 26.

us defensor, potuisset etiam efficere, ut ludę statim terra dehisceret. Hæc quidē cogitat humani animi curiositas, sed nos sentiamus id esse optimum & prudentissimum, quod Christus fecit. Sunt enim sug, adeocp diuinę causse, ꝓpter quas Christus maluit hūc animi dolorem suscipere, cp uim maiestatis suæ, hoc quidem tempore, in Iuda exercere. Primum enim, supra allegatione psalmi significauit, se hac patientia obedire uoluntati patris, ut adimpleatur, inquit, scriptura: Qui edit mecum panem, sustulit aduersum me calcaneum, hoc est, possem quidem pro maiestate mea in proditorem animaduertere, ego autem ueni in hanc horam, non ut exerceam meam maiestatem, sed ut obediam uoluntati Dei patris mei. Voluntas eius est, ut prodar ab eo, de quo optime meritus sum. Et hanc uoluntatem dei, non ex me ipso finxi, sed ex scriptura cognoui. Spiritus sanctus enim in scriptura multis ante annis significauit, me á conuictore meo conculcandum, & prodendum. Quare suscipiam hunc dolorem patienter & obedienter, ut satisfaciam uoluntati dei. Hic nobis discendum est, unde uoluntatem Dei cognoscere debeamus. Sunt eñ homines, qui putant ea esse Dei uoluntatem, quę ipsi pro sua prudentia animo concipiunt, aut quę eti am noctu somniant. Voluntas autem Dei non est quęrenda in humanis cogitationibus, aut somnijs, sed in diuina scriptura. Legimus quidem somnia Pharaonis, Nabuchodonosoris, & aliorū quorundam, hęc autem sunt singularia miracula diuinitus ostensa, non sunt generales humanorum somniorum cōfirmationes. Ad legem, inquit prophęta, & ad testimonium, non ad obseruatores somniorum, & auguriorum. Quare cognitio uoluntatis Dei petenda est ex diuina scriptura. Deinde Christus suscepit hunc animi dolorem, ut per eum expiaret peccata nostra. Venit enim Christus in hunc mundum, non ut peccaret ipse, sed ut nostra peccata expiaret. Peccata autem expiantur suis supplicijs. Inter supplicia uero peccatorum, etiam hoc enumeratur, cp peccator meretur, ut non solum inimici, uerumetiam amici fiant hostes ipsius, & malefaciant ipsi. Peccant quidem amici, cp malefaciant amico, sed peccator meretur hæc malefacta. Peccator enim meretur omnia genera maledictionum. Venient, inquit, super te omnes maledictiones istę, & apprehendent te. Inter maledictiones autem hæc non est extrema, Si quis non solum deseritur ab amico suo, uerū etiam malis ab eo afficitur. De hac maledictione conquęritur Hieremias, & dicit eam accidisse urbi Hierusalem. Non est, inquiens, qui consoletur eam ex omnibus caris eius. Omnes amici eius spreuerunt eam, et facti sunt ei inimici. Cum igiť Christus suscepit pcta expianda, suscepit & hanc maledictionem ac supplicium peccati, ut iram dei placaret, & nos oia extrema propter pcūm meritos, cum deo patre

Dei uoluntas ubi quærēda.

Deu. 28.

reconciliaret. Postremo Christus suscepit hunc animi dolorem, ut exemplo suo doceret nos, quomodo debeamus nos exhibere in simili dolore erga ingratos amicos, & eos qui ex amicis facti sunt capitales nostri inimici. Animaduertamus igitur ea, quæ à Christo fiunt, ut & nos ex ipsis exemplum uitæ nostræ petamus. Christus non admonet Iudam de proditione remotis arbitris, nec exprobrat ei priuatim sceIus eius. Quid ergo dicemus? Cur Christus non secutus est suam ipsius regulam. Si peccauerit in te frater tuus, argue eum inter te & ipsum solum? Hæc regula ad ea peccata priuatim arguēda pertinet, quę nobis humano modo cognita sunt. Quod autem peccatum Christus in Iuda uidit, hoc non cognouit humano, sed diuino modo. Quare hæc regula in præsentia nihil ad Christum. Nec mutauit uoluntatē Iudę mirabiliter, ꝙ Iudas ipse mutari noluerit, & Christus tradiderit sese obsequentem diuinę sapientiæ, cuius ea est profunditas, ut debeamus ipsam adorare, non perscrutari. Nec traȷcit Iudam fulmine, quia filius hominis non uenit ad perdendas, sed ad seruandas animas hominum. Quid ergo fecit? Ea fecit, quę satis erant, tum ad testificandum Iudę institutum non esse sibi ignotum, qua ex re declararet, se diuinitus in hanc terram missum. Nunc dico uobis, inquit, priusq̄ fiat, ut cum factum fuerit, credatis, ꝙ ego sum, tum ad admonendum Iudam, quo ab immani suo scelere resipiscceret. Ante enim dixit. Mundi estis, sed non omnes. Hoc autem ualde generaliter dictum erat, nec potest ex hoc solo dicto colligi, Iesum esse singulari prophetiæ spiritu præditum, quippe quòd de hominibus ita comparatum sit natura, ut ubi est eorum multitudo, ibi etiam non pauci sint scelerati, ideoq̄ facile uerum dicet, quisquis dixerit, eos quidem mundos esse, sed nō omnes. Deinde autem, non generatim de aliquibus, sed diserte de VNO loquitur, & nominat etiam speciem immundiciei, seu peccati, uidelicet, proditionem. VNVS, inquiens, ex uobis me proditurus est. Nec hoc contentus, etiam proditoris personam indicat. Sic enim sequitur: Aspiciebant ergo se inuicem discipuli, hæsitantes de quo diceret. Erat autem unus ex discipulis Iesu recumbens in sinu ipsius, nimirum is, quē diligebat Iesus (Hic erat Ioannes Euangelista noster) innuit ergo huic Simon Petrus, ut scisciteret, quis esset de quo loqueretur, Itaq̄ cū recubuisset ille super pectus Iesu, dicit ei, Domine, quis est? Respondit Iesus, Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Iudę Simonis Ischariotæ. Habes hic nō solum nomen sceleris, uerumetiam personā scelerati exhibita buccella notatam. Quid igitur dicemus? Num Christus uoluit proditorem prodere? Non hoc egit Christus, ut sua notatione Iudas aliquid mali à reliquis discipulis pateretur, sed quemadmodum ante diximus, ut

postq̄

postq̃ resurrexisset à mortuis, discipuli intelligerent ipsum nec inuitum nec ignarum suscepisse crucem, & conferrent hoc uaticinium, cũ aliis miraculis à Christo editis, cõfirmarenturq; fide sua, hunc Iesum esse uerũ Christum seruatorẽ nostrũ. Preterea, egit hoc Christus, ut Iudas admoneretur de sua immani crudelitate & resipisceret. Iudas aũt non dedit locum huic admonitioni, sed fit subinde peior, & obstinatior. Post offulam enim ingressus est in eum Satanas. Quid ita? num Satan non fuit antea in Iuda? Certe fuit, & cum furaretur, & cum pacisceretur cum pontificibus. Cur ergo dicitur Satan iam primum post offulam ingressus? Respondeo. Etsi Iudas antea obsecutus est uoluntati Satanæ, in furando & pacisscendo de proditione, tamen non dubito, quin hactenus audiuerit uocem in animo reclamantem, & à tam immani scelere dehortantem. Quid instituis Iuda? Quo insaniæ progrederis? Vis ne prodere tuum magistrum? imo tuum Christum? Non facias. Imo facias, imo non facias. Hęc adhuc est pugna Satanę cũ Iuda. Postq̃ aũt Iudas accepit buccellã è manibus Christi, & cogitauit Christum impotentiorẽ esse, q̃ qui possit ipsi aliquid mali inferre, Satan ita eum deiecit ac uicit, ut quod antea dubitanter cogitauerat, nunc certo aggrediendum & perficiendum constitueret. Quare uere dicitur, q̃ Satan post acceptã buccellam intrauerit in Iudam, non q̃ ante non fuerit in ipso, sed q̃ nunc tyrannide sua in Iudam ita dominetur, ut Iudas sese ad perficiendam proditionem tota animi cogitatione accingat. Quod cum Iesus intelligeret, dicit ei: Quod facis, fac citius. Hoc autem nemo intelligebat discumbentium, ad quid dixisset ei. Quidam enim putabant, quia loculos habebat Iudas, q̃ dixisset ei Iesus, eme ea, quę opus sunt nobis ad diem festum, aut egenis aliquid daret. Cum ergo accepisset ille offulam, exiuit continuo. Erat autem nox. Quod facis, inquit Christus, fac citius. Non iubet Iudam prodere, hoc est, malefacere. Sed postquam uidet se in Iuda admonitiõibus nihil proficere, permittit eum reprobę suę menti, & significat, q̃ quãtum ad se attinet, faciat, quod lubet, se non impediturum institutum eius, sed obsecuturum uoluntati patris sui. Itaq̃ uides Christum tractasse proditorem suum magna benignitate. Potuisset eum uel uno nutu perdere, uel discipulis discerpendum obiicere, sed maluit eum beneficiis ad sanam mentem reuocare, q̃ malefactis impietatem eius augere. Hæc in nostri doctrinam facta & scripta sunt, ut discamus malo non regerere malũ, sed bonũ. Hoc Christus, DOMINVS & magister noster fecit. Non est seruus maior domino suo. Si uoluerimus esse participes regni eius, oportet nos ambulare, sicut & ille ambulauit. Hoc à nobis deus ipse exigit. Manifesta enim est uoluntas dei, ex uerbo suo, cum ait: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Deum enim

in hoc præcepto exigere, ut non tantum amicis, ſed etiam inimicis benefaciamus, expoſuit filius ipſe dei Ieſus Chriſtus: Ego, inquiens, dico uobis, diligite inimicos ueſtros, bene precemini deuouentib. uos, benefacite ijs, qui uos odio proſequuntur. Habes quid debeamus facere. Reliquum eſt, ut conſideremus nos etiam poſſe id facere. Poſſumus autem id facere, non quidem humanis uiribus, ſed uiribus ſpiritus ſancti, qui datur credentibus in Chriſtum. Ac poſſumus id facere, non q̄ perfectam caritatem præſtemus, ſed q̄ Chriſtus donet credenti totam ſuam iuſtitiam, & ducat eum ſpiritu ſancto in obedientiam, ac ſi quid reliquum fuerit peccati, non imputet, ſed clementer cõdonet. Non enim ſumus ſub lege, ſed ſub gratia, & accepimus ſpiritũ adoptionis, per quem non ſolum poſſumus clamare Abba pater, ſed etiam mortificare reliquias carnis, & obedire uocationi dei, per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui eſt una cum patre & ſpiritu ſancto deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XXI.

AVdiuimus Domini Ieſu Chriſti, unigeniti filij dei, ſeruatoris noſtri mœſtitiam, audiamus nunc eius lætitiam. Cum enim Iudas proditor adhuc coram adeſſet, Chriſtus tanto animi dolore commouetur, ut tam corporis geſtibus, q̄ uerbis eum ſignificaret. Poſtq̄ autem Iudas exierat, Chriſtus uiciſſim tanto animi gaudio exultat, ut teneri non potuerit, quin hoc palam uerbis minime obſcuris fateretur. Dicit enim: Nunc glorificatus eſt filius hominis, & deus glorificatus eſt per eum. Si deus glorificatus eſt per eum, & deus glorificabit eum per ſe, & continuo glorificabit eum. His uerbis Chriſtus quaſi triumphum agit, & ἐπινίκιον canit. Sed ante uictoriam, inquis. Quid enim magis mirandum, q̄ q̄ Chriſtus Iudam abire ad conficiendam proditionem, uidebat aduerſus ſe conuocari cohortem, & habebat ob oculos crucem, & tamen nõ aliter lętitia geſtiat, q̄ ſi iam, parta uictoria, in curru triumphali duceretur? Nunc, inquit, glorificatus eſt filius hominis. Quid, obſecro, uidit Chriſtus, cum hęc diceret? Etſi fieri non poteſt, quin habuerit ob oculos crucem & mortem, tamen non defixit in hęc oculos, ſed penetrauit uiſu ſuo uſq̄ ad gloriã reſurrectionis ſuę. Senſit quidẽ imminere ſibi magnam, ut uocant, ſextam feriam, qua affigendus eſſet cruci, ſed cognouit etiam mox ſecuturum diem feſtum paſchę, quo reſurrecturus eſſet glorioſiſſime, & intraturus in maieſtatẽ patris ſui, ut unà ſecum uniuerſam eccleſiam ſuam ęterna ſalute ſeruaret. Hinc illud gaudium, hinc illa exultatio. Nam quemadmodum bellator, qui

qui argumentis minime uanis certam ſibi uictoriam pollicetur, non laborat de uulneribus ſibi inferendis, ſed inebriatus ſpe uictoriæ, ne cogitat quidem de uulnerum dolore, ita Chriſtus initurus certamen cum morte & Satana, etſi non ignorabat futura ſua uulnera, tamen qa certo ſciebat, ſe expoliaturum principatus & poteſtates, ac palam de ipſis triumphaturum, nō iam curat crucis grauitatem, ſed uerſatur totus in uictoriæ cogitatione. Dices autem: Chriſto facile fuit, gaudio etiam in media morte exultare, quippe cui probe ac certo cognitum fuerit, qꝑ ſit à morte reſurrecturus, & ꝯternum triumphum ducturus. Mea res aliter ſe habet, qui cum neſciam, quid me in altero ſeculo maneat, quō ad mentionem mortis non expalleſcerem? Non tam miſere metuerem mortem, ſi ſcirem fœlicitatem mihi certam in cœlo paratam. Hæc eſt uulgaris hominum quęrela, Sed quæ haud obſcure indicat non ſolum ueram Chriſtianiſmi ignorantiam, ſed etiam ſummam animi impietatem. Nam Chriſtus uenit ob hanc maxime cauſſam in hunc mundum, ut conſecraret crucem & mortem, quo non ſibi tantum, uerumetiam omnibus credentibus in ipſum, recta eſſent uia in cœlum, & æternū regnum. Itaqꝫ uenit, ut omnes in ipſum credentes certiſſimos de ſua ſalute redderet. Extra enim Chriſtum, non eſt niſi certitudo perditionis. In ſolo autem Chriſto eſt certitudo ſalutis. Audi qd prophetę de certitudine ſalutis in Chriſto contionentur. Eſaias ait: Montes cōmouebuntur & colles cōtremiſcent, miſeri cordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meę non mouebitur, dixit miſerator tuus DOMINVS. Hieremias ait: Non formidabunt ultra & non pauebunt, & nullus quæretur ex numero, dicit DOMINVS. Ac mox. In diebus illis ſaluabitur Iuda & Iſrael habitabit confidenter. Hęc de ſalute in Chriſto dicta ſunt, quę ſalus niſi certiſſime cōtingeret his qui agnoſcunt Chriſtum per fidem, quid uanius eſſet propheticis promiſſionibus? Sed audiamus Chriſtum ipſum. Sic Deus, inqt, dilexit mundū, ut filium ſuum unigenitū daret, ut omnis, qui credit in eum, non pereat ſed habeat uitam æternam. Et iterum: Amen amen dico uobis, qui ſermonem meum audit, & credit ei qui miſit me, habet ꝯternam uitam, nec ueniet in condemnationem, ſed tranſiuit à morte in uitam. Vides Chriſtum, non ſimpliciter certitudinem ſalutis in ipſo affirmare, ſed etiam iuramento confirmare. Et huc reſpiciunt prꝯcipui illi articuli religionis noſtrę, quæ ſolent in ſymbolo, quod uocant, apoſtolico recitari. Credimus in Ieſum Chriſtum, conceptum de ſpiritu ſancto, natum ex Maria uirgine, paſſum, crucifixum, mortuum & ſepultum. Credimus eum reſurrexiſſe à mortuis, aſcendiſſe in cœlum, ſedere ad dextram Dei, ac uenturum ad iudicandum uiuos & mortuos. Quis autem eſt alius huius fidei

usus & finis, q̄p ut in Christo habeamus remissionem peccatorum, conseruemur in morte, resurgamus à morte ad uitam, & consequamur hereditatem cœlestem. Quare, qui adhuc conqueritur se nescire quid sibi in altero seculo expectandum sit, perspicue significat se ne prima quidem elementa, aut ut ita dicam, alphabetum Christianismi didicisse, qua certe ignorantia, aut potius incredulitate, ut nihil est homini multis annis in schola Christianismi uersato turpius, ita nihil est pernitiosius. Sed uideamus nunc, quę sit glorificatio Dei & filij eius, de qua Christus hoc loco contionatur. Nunc, inquit, glorificatus est filius hominis, & deus glorificatus est per eum. Inquiramus igitur, quomodo filius hominis, qui est Iesus Christus dominus noster, glorificauerit, & illustrauerit nomen Dei patris sui. Ac primum Christus illustrauit nomen Dei inter homines prædicatione Euangelij sui, & miraculis. Prædicauit enim deum factum esse propitium & misericordem, ac remittere peccata, & uelle miseros homines seruare propter ipsum in morte ad æternam uitam & fœlicitatem. Et ut hanc prædicationē confirmaret, ædidit miracula, quibus adiuuit corporaliter miseros & afflictos, ut hoc esset certum argumentum, q̄p Deus uisitasset populum suum, & uellet esse misericors hominum seruator. Hęc est magna gloria nominis Dei, illustrata per prędicationem & miracula Christi. Deinde Christus illustrauit nomen Dei, sua obedientia. Deus enim iussit Christum filium suum obnoxium esse humanis imbecillitatibus, ac suscipere mortem. Cui mandato Christus tam obedienter obsecutus est, ut subierit mortem crucis, q̄d erat mortis genus probrosissimū. Hęc est insignis gloria Dei. Nam quemadmodum summa gloria parentum & principum est, horum quidem habere obedientem populum, illorum autem habere obsequentes liberos, ita maxima gloria Dei est, q̄p Christus filius eius obsequentissime impleuerit mandata eius. Non est gloria Dei, si pro tuo ipsius arbitrio statueris in gloriam Dei abstinere à carnibus, & balneis, & resecandis unguibus in feria sexta, sed gloria Dei est, obedire mandatis Dei, & seruire uocationi eius. Quare Christus reddidit nomen Dei patris sui illustrissimū, cum ex mandato eius suscepit crucem & mortem obedientissime. Habes, quomodo filius hominis glorificauerit Deum. Audiamus nunc, quomodo Deus uicissim glorificauerit filium hominis. Dicit enim: Si Deus glorificatus est per eum, Deus etiam glorificabit ipsum sua ipsius potētia, atq̄ adeo continuo, non post multos annos, sed statim post hos dies glorificabit ipsum. Quomodo ergo Deus glorificauit Iesum? Dicam hoc uerbis psalmi: Minuisti eū paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarꝝ. Omnia

sub-

ſubieciſti ſub pedibus eius. Et iterum: Dixit DOMINVS domino meo, ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Dicam idem uerbis Petri. Certo ſciat tota domus Iſrael, q̄ DOMINVM & Chriſtum fecerit Deus hunc Ieſum, quem uos crucifixiſtis. Dicam hoc etiam uerbis Pauli. Humilem p̄buit ſe metipſum, factus obediens uſq̄ ad mortem, mortem autem crucis. Quapropter & Deus extulit illum in ſummam ſublimitatem, ac donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Ieſu omne genu ſe flectat cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Poſtq̄ enim Ieſus ſuſcepit mortem obedienter, Deus non dereliquit animam eius in inferno, nec permiſit ut ſanctus eius uideret corruptionem, ſed excitauit eum à mortuis, ac ſedere fecit eum ad dextram ſuam in cœleſtibus ſuper omnẽ principatũ ac poteſtatem, ut palã declararet, ipſum non ſolum eſſe hominis filium, uerumetiã unigenitum Dei filium, adeoq̄ uerum ab æterno Deum. Qua gloria nihil poteſt excellentius cogitari. Cum igitur Chriſtus tantam gloriam in animum ſuum reuocaret, etſi in propinquo erant crux & mors, tamen magno gaudio exultat, ut cum impetrauerit nobis certam ſalutem per crucem & mortem ſuam, excitemur tam auxilio q̄ exemplo eius, ut & nos in calamitatibus, in cruce & morte intendamus oculos, quo per ea perſpiciamus ꝙternam uitam & ſalutem, ac cœleſti gaudio perfruamur. Deinde Chriſtus exponit diſcipulis ſuis, qua uia uenturus ſit ad gloriam ſuam, & contionatur iterum de cruce & morte ſua, dicens: Filioli adhuc pauliſper uobiſcum ſum. Quęretis me, & ſicut dixi Iudæis, quo ego uado, uos non poteſtis uenire, ita & uobis dico nunc. Vide mihi humaniſſimum, & ſuauiſſimum epitheton. Filioli, inquit. Et aliàs uocat eos FRATRES. Narrabo, inquit, nomen tuum fratribus meis. Quę epitheta tribuit Chriſtus diſcipulis ſuis, non honoris ſed ueritatis gratia, ut ſignificet eos cœleſtium bonorum ſecum participes eſſe. Si enim ſunt filij, ergo & hæredes. Et ſi ſunt fratres, ergo & cohęredes, hæredes quidẽ Dei, cohęredes aũt Chriſti. Sed hęc epitheta, inquis, tribuit Chriſtus Apoſtolis, non quibuſuis alijs hominibus. Quid igitur ſolatij nos ex his epithetis caperemus? Recte dicis. Chriſtus non ſic alloquitur impœnitentes & impios Euangelij contemptores, ſed nec Apoſtolos tantum ſic alloquitur. Non em̃ ſoli Apoſtoli ſunt filioli & fratres Chriſti, ſed alloquitur etiam omnes eos, qui credunt in Chriſtum, per ſermonem Apoſtolicum. Non pro eis, inquit Chriſtus, rogo tantum, ſed pro ijs, qui crediturí ſunt per ſermonem eorum in me. Et aliàs: Thoma, quia uidiſti me, credidiſti. Beati qui non uident, & tamen credunt. Quare, quemadmodum Apoſtoli confirmarunt fidem ſuam, & certiores facti ſunt de ꝙterna

Ephe. 1.

ſalute ſua ex his epithetis, ita ſi crediderimus Apoſtolico Euangelio, reddimur & nos ex his de cœleſti noſtra hereditate certiores. Quod autem addit. Quæretis me, ſed quo ego uado, uos non poteſtis uenire, eadem ſupra capite ſeptimo, etiam Iudæis contionatus eſt. Loquitur autem de cruce & morte ſua. Et eſt hęc ſententia. Vos creditis me eſſe Meſſiam, ideoque quęritis, & ſectamini me, ſed hac ſpe, ut conſequamini per me mundanam fœlicitatem. Exiſtimatis enim regnum Meſſiæ fore mundanum. Ego uero abeo nunc non ad accipiendum regnum mundanum, ſed ad ſuſcipiendam crucem & mortem. Hoc cum reipſa ſenſeritis, non amplius ſectabimini me, ſed fugietis & deſeretis me. Offenſi enim cruce, putabitis non poſſe fieri, ut ſim uerus Meſſias. Hæc eſt ollæ, ut dici ſolet amicitia. Cum Chriſtus in his terris adhuc fœlix eſt, multos habet ſectatores. Poſtq̃ autem uidetur infœlix, omnes eum deſerunt. Quod cum fœdiſſimum ſit, re ipſa admonemur, quid nos facere debeamus. Primum enim ſciamus regnum Chriſti non eſſe mundanum, ideoq; non eſt ab ipſo deficiendum, etiamſi uidemus eum in hoc mundo à Turcis, à Iudęis, & ab alijs impijs contemptiſſime & crudeliſſime tractari. Deinde ut Chriſtus non eſt in cruce deſerendus, ita nec deſerendus eſt amicus in ſua calamitate. Beatus enim, qui intelligit ſuper egenum & pauperẽ, in die mala liberabit eum dominus. Porro, cum Chriſtus ſignificauerit ſe abiturum à diſcipulis, dat etiam ipſis mandatum ut cognoſcant, qua beneuolentia ſe mutuo complecti debeant. Et ait: Mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem ſicut dilexi uos, ut & uos
» diligatis inuicem. Dictum omnibus quidem, & maxime omnium ob
» ſeruandum, non eſt autem ſentiendum, q; Chriſtus hoc mandato inſtituerit nouam legem. Etſi em̃ hęc appendix, (Sicut dilexi uos) uidetur noua, tamen ſi quis rem diligenter perpendat, nihil plus in hoc mandato exigitur, q̃ in illo. Diliges proximum tuum, ſicut teipſum. Et: Diligite inimicos ueſtros, benefacite ijs, qui uos odio proſequuntur. Et: Remitte fratri tuo ſeptuagies ſepties. Ac multa ſunt id genus alia, de quibus Chriſtus ſępe diſcipulos ſuos admonuerat. Quid ergo eſt, quod hic dicit, ſe dare ipſis mandatum NOVVM? Non eſt res noua, ſed eſt repetitio noua. Nam Chriſtus cum aliàs ſæpe, tum paulo ante admonuit diſcipulos, non uerbis tantum, ſed etiam exemplo, lauatione uidelicet pedum, ut ſibi inuicem per caritatem ſeruirent. Si ego, inquiens, laui pedes ueſtros, dominus & magiſter, uos quoq; debetis inuicem alij aliorum pedes lauare, hoc eſt, uos inuicẽ diligere, & ſeruire. Diſcipuli autem ſtatim obliuiſcuntur huius admonitionis. Poſtquam enim Iudas diſceſſerat, & Chriſtus contionabatur ipſis de gloria regni ſui. Deus, inquiens, glorificabit eum,

& continuo glorificabit eum, existimauerunt eum accepturum gloriam mundani regni. Quapropter suscipiunt mutuam inter se contentionem, quemadmodum Lucas scribit, quis inter ipsos uidetur maior. Ambiebant enim, ut fieri solet, magno studio, ut alter alteri dignitate & potestate in mundano regno Christi, quod somniabant, praeferretur. Quare Christus reprehendit eos, & reuocat ipsis in memoriam, quod ante docuerat. Mandatum, inquiens, nouum do uobis, ut diligatis inuicem, sicut ego dilexi uos, hoc est, pauloante iussi uos exemplo meo, inuicē diligere & seruire, & significaui uobis, quod in regno meo maior debeat fieri minor. Nunc autem reipsa uideo, uos iam huius doctrinę oblitos esse. Quare profero illud de nouo in medium, & iterum atq; iterum repeto, ut diligatis uos inuicem, sicut ego dilexi uos. Non instituo inter uos mundanos ordines dignitatis, quales sunt inter principes huius seculi, Sed exigo iterum de NOVO, sicut antea, à uobis mutuam dilectionem & seruitutem, sicut ego uos dilexi, qui quà uis maior omnibus essem, uobis tamen seruiui. Considerandum igitur est, quomodo Christus dilexerit suos, & seruiuerit eis, ut cognoscamus qualis debeat esse nostra mutua dilectio. Quod enim hoc loco Apostolis dicitur, hoc pertinet ad omnes illos, qui per Apostolicum sermonem in Christum credunt, ut OMNES, inquit, unum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint. Primum igitur Christus non dilexit discipulos suos uerbo tantum & lingua, sed opere & ueritate, ac declarauit dilectionem maximis beneficijs. Ornauit eos clarissimo dono edendorum miraculorum. Seruauit eos in omnibus periculis. Cum essem, inquit, cum eis in mundo, seruabam eos nomine tuo. Tulit uicia & ruditates eorum pacientissime. Quare necesse habemus, ut & nos sic inuicem diligamus, uidelicet, non uerbo tantum, sed etiam rebus ipsis, quibus dilectionem manifeste comprobemus. Deinde Christus dilexit suos non tantum actionibus, uerumetiam passionibus, ac declarauit suam dilectionem non solum bene ipsis faciendo, sed etiam male pro ipsis paciendo. Posuit enim animam suam pro salute ipsorum. Maiorem, inquit, hac dilectionem nemo habet, ut quis animam suam ponat pro amicis suis. Quare & nos necesse habemus, ut periculo uitę nostræ saluti proximi consulamus. Per hoc, inquit aliàs Ioannes, cognouimus caritatem, quoniam ille animā suam pro nobis posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. Quid? inquis. Animas? Ergo multo magis facultates? Quid hoc rei est? Quid posset homini grauius imponi, q̄ ut pro salute proximi sui exponere deberet facultates & animam? Si hoc serio exigitur, certe pau-

ciſſimi ſunt ueri Chriſtiani. Quotuſquiſque enim eſt, qui propter proximum ſuum profundat opes & ſanguinem ſuum? Vix extorque as totius Euangelij Chriſti promiſſionibus, ut diuites unum aut alterum argenteum numum miſero homini numerent, & profunderent pro ipſo opes & ſanguinem ſuum? Sed quicquid obijciatur, profecto hæc dilectio ſerio exigitur ab omnibus Chriſtianis. Hoc eſt, inquit, præceptum meum, ut diligatis inuicē, ſicut ego dilexi uos. Chriſtus autem ita dilexit nos, ut etiam animam ſuam pro nobis poſuerit. Quare debemus & nobis inuicem talem dilectionē. Ergo, inquies, ſi fur aut latro, ad extremum ſupplicium ducitur, Chriſtianus debet ſuam animam iudici aut carnifici pro fure offerre, ac petere ut ipſe pro reo & ad crucem damnato, occidatur? Nulla autem literarum monumenta tradunt, hoc Chriſtum ipſum aut Apoſtolos eius unq̄ feciſſe, & tamen non eſt dubium, quin temporibus eorum, multi ſcelerati & malefactores extremo ſupplicio ſint affecti. Etſi enim Chriſtus ſuſcepit mortem pro omnibus peccatoribus, non tamen ita ſuſcepit, ut fures & latrones liberi ſint ab externo ſupplicio. Quod ergo docet Chriſtus, de mutua dilectione, ut diligenter & obedienter eſt faciendum, ita etiam recte eſt intelligendum. Non enim iubet mortem pro alio temere & illegitime ſuſcipere, ſed iubet unumquemq̄ ſuum facere officium, & certæ Dei uocationi obedire. Non eſt officium, nec eſt uocatio Dei, ut tua morte liberes furem aut latronem, ab ea externa morte, quam ei lex, hoc eſt, diuina ordinatio infert. Sed officium & uocatio Dei eſt, ut magiſtratus defendat populum ſuum a latronibus, ut parentes agant curam liberorum ſuorum, ut Apoſtoli & Eccleſiaſtę contionentur Eccleſię Euangelion Chriſti, ut pij confiteantur nomen Chriſti, ut priuati quiq̄ ſuccurrant proximis ſuis in neceſſitate. Hæc autem afferunt nonnunq̄ ſecum pericula uitę. Quare, hęc officia facienda ſuſcipere, eſt animam ſuam pro alijs ponere. Vulgo dici ſolēt, Vicinus alter alteri incendium debet. Hoc certe non ſic intelligendum eſt, q̄ cum uicini domus incendio deflagrauerit, tu neceſſe habeas etiam in tuas ædes ignem inijcere, ſed q̄ patienter ferre debeas, ſi ex uicini incendio, etiam tuę ædes conſumantur. Sic & dicēdum eſt, q̄ unuſquiſq̄ Chriſtianus debeat alteri ſuum ſanguinem, non q̄ temere debeat ſanguinem pro altero effundere, ſed quod debeat ſuum legitimum officium alteri præſtare, in quo ſi iuxta uocationem Dei ſubeundum eſt periculum uitę, fortiter ferendum erit. Idem etiam de exponendis pro alio facultatibus dicendum erit. Vnuſquiſq̄ em̄ pius debet alteri ſuas facultates, non temere, ſed pro officio & uocatiōe dei. Sunt em̄ ſui in exponēdis p alio facultatibus gradus. Paulus de uiduis ait: Si qua ſuis, et maxime familiarib. non prouidet, fidem

1. Timoth. 5.

fidem abnegauit, & est infideli deterior. Ex hoc Pauli dicto habes, ꝙ in exponendis facultatibus prima oim habenda sit domesticorꝫ cura. 1 Timo. 5

Deinde Paulus scribens ad Corinthios, & petens eleemosynam pauperibus, ita dicit: Si prius adsit animi promptitudo, ea iuxta quic quid illud est, quod possidet aliquis, accepta est, non iuxta id quod non possidet. Non enim ut aliꝫs relaxatio sit, uobis autem angustia, sed ut exꝫequabilitate in prꝫsenti tempore, uestra copia illorum succurrat inopiꝫ. Et rursus: Vnusquisqꝫ secundum propositum cordis, non ex molestia, aut ex necessitate. Nam hilarem datorem exigit Deus. Habes iterum quatenus exigatur, ut exponas pro alio tuas facultates. Necesse autē est, ut in hac re magistra sit, non lex aliqua, aut externa ordinatio, sed CARITAS ex fide, tanꝫ ex fonte profluens. Ac non ignoramus quidem caritatem in hac corporali uita infirmam esse, sed danda est opera, ut hꝫc infirmitas non dominetur nobis, ac tandem inferat mortem. Non dominabitur autem nobis, Primum, si credideri-mus Christum reconciliasse nos cum Deo patre, & impetrasse nobis remissionem peccatorum. Sic enim fiet ut infirmitas caritatis non imputetur nobis. Deinde, si ex hac fide accendamus caritatem diuinis promissionibus, & exerceamus eam beneficiꝫs erga proximos nostros. Sic enim fiet, ut etiamsi opera nostra, quibus alter alterum iuuamus, sint per se imperfecta, tñ reputentur coram Deo iusta & sancta, propter Iesum Christum DOMINVM nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA XXII.

CCEPIMVS à Domino nostro Iesu Christo mandatum mutuꝫ dilectionis. Dixit enim. Mandatum nouum do uobis, ut diligatis uos mutuo, sicut ego dilexi uos. Sed quo hꝫc dilectio nobis magis commendetur, addit: In hoc cognoscent omnes, ꝙ discipuli mei sitis, si dilectionem habueritis inter uos mutuam. Hoc igitur dictum susci-piemus nunc, quantum uestris precibus adiuti fuerimus, explicandum. Tanto autem diligentius cognoscendum est, quanto clarius exponit officium, quod in hac terra, in hominū cœtu & contubernio maxime omnium prꝫstare debemus. Alius enim alium sibi finem in hominum contubernio proponere solet. Apostoli existimabant sibi hunc humanæ uitæ finem propositum esse, ut alter alteri in regno Christi, ꝙd somniabāt mundanū futurꝫ, dominaret. Itaqꝫ nūc rogant

Chriſtum, ut unus ſedeat ad dextram, alter ad ſiniſtram eius, nunc contendunt inter ſe de primatu, quis ipſorum uideretur eſſe maior. Deinde, in eccleſia Corinthiorum, cum iam manifeſtum eſſet regnū Chriſti non eſſe mundanum, contenderunt hi, qui Euangelion Chriſti agnoſcebant, de donis ſpiritualibus, hoc eſt, de ꝑdendis miraculis, & loquendis uariis linguis. Chriſtus enim contulit poſt pentecoſten in eccleſiam ſuam multa & illuſtria dona ſpiritus, ut autoritas Euangelij confirmaretur. Huic, inquit Paulus, datur per ſpiritum ſermo ſapientię, alij uero ſermo ſcientię ſecundum eundem ſpiritum, alij uero fides, alij dona ſanationum, alij efficatia potentiarum, alij prophetia, alij diſcretiones ſpirituum, alij genera linguarum. Putabant igitur Corinthij, ſe ad hunc uſum uocatos, ut maximam omnium operam in hanc rem conferrent, quo alter alterum ſpiritualibus id genus donis ſuperaret, ac exiſtimabant, ſe non eſſe bonos Chriſtianos, niſi hæc aſſequerentur. Poſtquam autem eccleſia Chriſti aucta eſt, et publica dona ꝑdendorum miraculorum non ſunt his, quemadmodum Apoſtolicis, temporibus, ſolennia, alia ſunt Chriſtianorum ſtudia. Alius enim ſtudet eſſe ditior, alius doctior, alius potentior, alius honoratior, alius pulcrior, alius delicatior, in quę ſtudia ita incumbunt, ut exiſtiment ſibi nihil prius, nihil poſterius in hac terra agendum eſſe, nec putent ſe homines, niſi in his rebus aliqua ex parte cæteris hominibus prę̄ſtent. Quod ſi non fuerint facti compotes uoti ſui, iudicant deum nō fauere ipſis, nec ſe bonos eſſe Chriſtianos. Sed Chriſtus docet nos ad alia ſtudia uocatos & ordinatos eſſe. In hoc, inquiens, cognoſcent omnes, ꝙ diſcipuli mei ſitis, ſi caritatem habueritis inter uos mutuam. Principio enim uocati ſumus, ut ſimus diſcipuli Chriſti. Hoc debet nobis eſſe primum omnium, ac ſummum ſtudium. Nec ullum nobis magis neceſſarium eſt. Caremus enim, natura noſtra, uera coram deo iuſtitia, & fœlicitate. Nec poſſumus hęc bona meritis noſtris conſequi. In Ieſu Chriſto aūt promiſſa nobis eſt uera iuſtitia, ſalus, & fœlicitas, ut quicunq; crediderit in Chriſtum, reputetur coram deo iuſtus, & conſequatur cœleſtem hęreditatem. Quare nihil nobis ad ſalutem magis neceſſarium eſt, q̄ ut ſimus diſcipuli Chriſti, diſcamus Euangelion eius, cognoſcamus officium eius, credamus in ipſum, inuocemus et glorificemus deum per ipſum, ut propter ipſum iuſtificemur & ſeruemur. Hoc eſt præcipuum ſtudium, ad quod uocati ſumus. Deinde etſi propter ſolum Chriſtum per fidem conſequimur coram Deo iuſtitiam & ſalutem, tamen quia uita noſtra ducenda eſt in hominum cœtu, exigitur ut non ſolum ſimus diſcipuli Chriſti coram Deo, ſed etiam ut cognoſcamur ab hominibus, ꝙ ſimus diſcipuli Chriſti, quo & ipſi aut excitentur

tur ad agnoſcendum et glorificandum Chriſtum, aut confirmentur in fide Chriſti. In quo ergo cognoſcimur diſcipuli Chriſti? Quod eſt ſignum, quæ eſt nota, qua reliqui homines ſciant, nos Chriſtum uerum ſeruatorem agnoſcere? Hic nobis uerba ipſa Chriſti conſideranda ſunt. In hoc, inquit, cognoſcent omnes, q̃ diſcipuli mei ſitis. In quo? Obſerua, q̃ non dicat: In ædendis miraculis. Magnum quidem & illuſtre donum dei eſt, diuerſis linguis loqui, dæmonia eiẽcere, claudos ſanare, & mortuos excitare, & teſtatur alias Chriſtus hęc ſigna ſecutura eos, qui in ipſum credunt, ſed & hi, qui non ſunt uere pĩj poſſunt aliquoties diuina uirtute miracula ędere, de quibus apud Matthæum cap. vĩj. dicitur: Multi dicent mihi in illo die domine, domine, nonne per nomen tuum prophetauimus, & per nomen tuum Dæmonia eiecimus, & per nomen tuum multas uirtutes præſtitimus. Ac tum confitebar illis. Non noui uos. Diſcedite à me, qui operamini iniquitatem. Accedit huc, q̃ Chriſtus cõtulit quidem donum ędendorum miraculorum in Apoſtolos, & in alios quoſdam miniſtros Euangelĩj, ut miraculis, tanq̃ cœleſtibus teſtimonijs ueritas Euangelĩj illuſtraretur & confirmaretur, hoc autem donum non neceſſario ſequitur fidem in quouis priuato, & poteſt eſſe uir pĩſſimus ac maximæ in Chriſtum fidei, etiamſi nullum tale miraculum ędat, qualia Prophetæ & Apoſtoli ędiderunt, quemadmodum etiam ſcriptura teſtatur Ioannem Baptiſtam, quo non fuit maior inter homines, nullum ędidiſſe miraculum. Quare Chriſtus non dicit, diſcipulos ſuos cognoſcendos in ędendis miraculis, ideoq̃ monet, hoc nõ eſſe agendum Chriſtiano, ut excitet mortuos, ac ſentiat, ſe non poſſe Chriſtianum eſſe, niſi talia miracula ędat. Deinde, non dicit Chriſtus: Cognoſcent uos eſſe meos diſcipulos in hoc, q̃ ſitis alijs hominibus ditiores, doctiores, potentiores, & honoratiores. Non nego, quin & hęc ſint dona Dei, & quibus hęc diuina clemẽtia cõtigerunt, hi debent ipſis pie, cum gratiarum actione & obedientia uti, ſed non ſunt certę notę Chriſtianiſmi, nec exiſtimandũ eſt, te non poſſe Chriſtianum eſſe, niſi fueris aut diues, aut potens, aut honoratus. Quare non eſt in hoc ſtudium incumbendum, ut reliquos diuitijs & potentia antecellas. Prętera, Chriſtus non dicit: In hoc cognoſcent uos eſſe meos diſcipulos. Si ueſcamini uel piſcibus, uel carnibus in feria ſexta, aut ſi utamini uel longa, uel breui, uel nigra uel alba ueſte. Neque enim cibus, neque ueſtis commendat nos Deo. Quid ergo dicit? & quid illud eſt, quo diſcipulus Chriſti congnoſcitur? In hoc, inquit, cognoſcent oẽs, q̃ diſcipuli mei ſitis, ſi caritatẽ habueritis inter uos mutuã. Caritate dicit cognoſci diſcipulos Chriſti. Ac fieri quidẽ põt, q̃ etiã in impios repiat magna caritas: Paulus ait. Pro bono for

Mar. ultimo

taſſis aliquis etiam mori ſuſtinet, & tradunt Gentium hiſtorię de Damone & Pythia, ꝙ tanto amore & beneuolentiæ conſtantia ſeſe mutuo complexi ſint, ut cum Dionyſius tyrannus alterum extremo ſupplicio affecturus eſſet, alter ſeſe uadem tyranno pro eo dederit, donec domū ꝓfectus res ſuas ordinaret. Sed uiciſſim & hic maluit ad periculū redire, q̄ amici officiū deſerere. Hoc eſt inſigne exemplū amicitię, attamē non eſt in impijs Ethnicis nota pietatis in Deum. Habet quidem hęc impiorum amicitia ſua præmia coram hominibus, ſed quia eſt ſine cognitione Chriſti, impij homines non fiunt propter eam DOMINO deo noſtro accepti. Fieri autē non poteſt, ut uera pietas in deum, & uera cognitio Chriſti, nō afferat ſecum mutuā inter pios caritatē & amicitiā. Quare, cum poſſit aliqua eſſe hoīm caritas ſine fide in Chriſtum, fides aūt in Chriſtum nunc̄ꝫ poſſit eſſe ſine caritate, recte dicit, diſcipulos Chriſti in hoc cognoſci, ſi mutuā inter ſe caritatē habuerint, ideoc̄ꝫ hoc eſt prę̄cipuū officium Chriſtianorū in hac
Rom. 13. terra, ut mutua dilectione ſeſe complectant. Nemini, inquit Paulus, q̄cq̄ꝫ debeatis, niſi ut inuicem diligatis. Et mox: Conſummatio legis
1. Cor. 13. eſt dilectio. Et iterum: Sectemini dona potiora. Et adhuc excellentiorem uiam uobis oſtendo. Si linguis hominum loquar & angelorum, caritatem autem non habeam, factus ſum ęs reſonans, aut cymbalum tinniens. Et ſi habeam prophetiam & nouerim myſteria omnia, omnemc̄ꝫ ſcientiam, & ſi habeam omnem fidem, adeo ut montes loco di moueam, caritatem autem non habeam, nihil ſum. Hic ergo propone mihi nunc duos hoīes, alterū tam illuſtri dono fidei prędituꝫ, ut poſſit uerbo ſuo montes in mare proijcere, & mortuos excitare, ſed interim eſſe contemptorem & oſorem proximi, et ſi affectus fuerit iniuria, irreconciliabilem, alterum autem nullo prorſus dono ędendorum miraculorum ornatum, ſed plenum pietate, caritate, manſuetudine, & facillime reconciliabilem, etiamſi inſigni contumelia affectus fuerit. Vter horum, quęſo te, maior eſt & illuſtrior coram DOMINO Deo noſtro? Vter horum Deo acceptior eſt? Vter etiam maiora ędit coram Deo miracula? certe is, qui etſi non excitat mortuos, tamen cōplectitur pia caritate proximos. Ille enim alter audiet, quod ante dictū eſt: Nunquam noui te. Diſcedite à me, qui operamini iniquitatem, hic uero audiet unà cum omnibus pijs: Venite benedicti patris mei, poſſidete regnum paratum uobis ab exordio mundi. Chriſtus enim mutuam caritatem tanta ſeueritate exigit, ut malit officium oblationis, q̄ꝫ amicitię prętermitti. Si obtuleris, inquit, munus tuū ad aram, & illic recordatus fueris, ꝙ frater tuus habeat aliquid aduerſum te, relinque hic munus tuum coram altari, & abi prius reconcilieris fratri tuo, & tum ueniens offer munus tuum. Quare hoc ſit maximum

omnium

ōmnium ſtudium, ut poſtq̄ cognouerimus Ieſum Chriſtum uer̄ ſer
uatorē noſtr̄ per fidem, nō inuideamus, nō odio proſequamur, non
laceremus nos mutuo, non rixemur, non afficiamus uel iniuria uel cō
tumelia proximos, non fraudemus eos in negotijs, ſed bene faueā
mus & faciamus eis, ut manifeſtam demus ſignificationem, nos eſſe
ueros ac ſyncеros diſcipulos Chriſti. Quod cum ita ſe habeat, perſe
quamur nunc ea, quę de Petro ſequunt: Dicit ei Simon Petrus. Do “
mine, quo uadis? Dixerat enim Chriſtus antea, Filioli adhuc pauliſ “
per uobiſcum ſum. Quęretis me, & ſicut dixi Iudæis, quo ego uado,
uos nō poteſtis uenire. Hęc uerba excepit Petrus, et interrogat Ieſum,
quo uadat. Reſpondit ei Ieſus. Quo ego uado, non potes me nunc ſe “
qui. Sequeris autē poſtea. Hæc intelligenda ſunt de morte, qua Chri “
ſtus abiturus erat ex hoc mundo. Interim autem ſignificat Chriſtus,
Petrum nunc nō moritur̄ cū ipſo, ſed multis poſt annis. Dicit ei Pe “
trus, Domine, quare non poſſum te ſequi nunc? Animam meā pro te “
ponam. Reſpondit ei Ieſus. Animā tuam pro me pones? Amen amen “
dico tibi, non canet gallus, donec ter me negaueris. Habes hic tres,
Chriſtum, Petrum, Gallum, qui & tria dicendi argumenta nobis ex
hibent. Dicamus autem primum de Chriſto. In hoc magnum uides
miraculum, q̄ non ſolum prouidet Petrum negaturum ipſum, ſed e
tiam indicat tempus & numerum abnegationis. Hoc non minus eſt
miraculū, q̄ q̄ Chriſtus aliàs ſanauit claudos, & excitauit mortuos.
Quare Petrus poſtea cōuerſus, & ex hoc atq̄ alijs miraculis de Chri
ſto in fide ſua confirmatus, tanta conſtantia confeſſus eſt Chriſtum,
ut maluerit & ipſe crucifigi, q̄ Chriſtum iterū abnegare. Eſt & hoc
admirandum, q̄ cum Chriſtus cognoſcat Petrum tam turpiter ipſum
negaturum, non tamen abijciat eum à ſe, nec expellat, ſed potius oret
pro ipſo. Ego pro te, inquit, oraui, ne deficiat fides tua. Hoc exem
plo admonemur, ut non augeamus importunitate & duricia miſerias
miſerorum, ſed ut curam ſalutis eorum ſuſcipiamus: Si occupatus fue
rit homo, inquit Paulus, in aliquo delicto, uos qui ſpirituales eſtis,
inſtaurate huiuſmodi ſpiritu manſuetudinis, conſiderans temetip
ſum, ne & tu tenteris. Inuicem alij aliorum onera portate, & ſic com
plete legem Chriſti. Mirari & hoc quiſpiam poſſet, q̄ cum Chriſtus
uideat futur̄, ut Petrus fœdiſſime corruat, non conſeruauerit ipſum
pro maieſtate ſua, erectum, & cauerit, ne deſignaret tam horrendum
crimen abnegationis, ſed conſiderandum nobis eſt, quòd Chriſtus
uenerit in hanc horā, ut obediret diuinæ uoluntati, & ſuſciperet pec
cata noſtra expianda doloribus tam animi, q̄ corporis. Spiritus ſan
ctus autē ſignificauit iam olim per prophetam Zachariam, q̄ Chri
ſto ferenda eſſet defectio pręcipuorum ſuorum amicorum: Percuti

am (inquit) pistorem, & dispergentur oues gregis. Quare, cum hęc sit magna pars passionis Christi, & Christus uenerit in hanc horam, ut iuxta diuinam uoluntatem expiaret passione sua peccata nostra, maluit abnegacionem Petri obedienter ferre, (etsi nihil molestius potuit ei accidere) q̄p officium redimendi humani generis p̄termittere. Sed dicamus etiam de Petro. Animam inquit, pro te ponam. Quid? Petrus paulo post defecit a Christo. Ergo ne mentitur nūc contra animam suam, & aliud corde cęlat, aliud ore loquitur? Nihil certe minus, Quod uerbis dicit, hoc etiā serio in animo sua cogitat, ac postea, cum irruit gladio in armatam cohortem, p̄stare uidetur. Sed alia sunt, quę peccat. Habet quidem zelum Dei, sed non secundum scientiam, zelus Dei est, q̄p cogitat se uitam potius amissurum, q̄p Christum deserturum. Hic est zelus, quem omnes p̄j habere debēt. Sed Petrus in hoc peccat, primum, q̄p putat Christum corporalibus uiribus defendendum, & sibi externa arma pro Christo suscipienda esse. Deinde, q̄p de suis uiribus ita confidit, ut se ueracem, Christum autem mendacem iudicet. Hęc non est uera scientia, non est uera cognitio Christi. Quare in Petro zelus quidē Dei est, non autē secundū scientiā. Quid ergo fuisset Petro faciēdum, cum audīt, Quo ego uado, non potes me nūc sequi. Et, Non canet gallus, donec ter me negabis? Hic debuisset Petrus cessisse sententię Christi, & suam imbecillitatē agnouisse, atq̄p Christo ad genua procidisse, ac rogasse eū, ut clemēter ipsū conseruet, ne tam fędum facinus designet. Fruamur igitur nos aliena insania, & discamus latētem nostrā impietatē ex uerbo Dei agnoscere, & diuinū auxiliū petere. Nam sacra scriptura arguit nos oēs impietatis, & peccati. Omnes, inquit, homo mēdax. Et, Non est qui faciat bonū, non est usq̄p ad unū. Hoc iudiciū spiritus sancti agnoscendū est humiliter. Etsi enim non sentimus in p̄sentia natiuam nostram impietatē, tamen ea latet in carne & sanguine, & coram Deo semper manifesta est. Quare cedendū est diuino iudicio, nō ut faciamus, sed ut agnoscamus impietatem, & ut agnita impietate, inuocemus clementiā DOMINI Dei nostri per Iesum Christum filium eius, quo condonetur nobis propter ipsum impietas, & reputemur coram Deo iusti. Postremo audiamus & Gallum. Nam Gallorum genus diuinitus creatū est, ut sint nocturni uigiles, ut uenientem diem cantu suo nuncient, & ut homines in opera excitent. Hic est mundanus & ciuilis eorū usus. Sed hoc loco, & postea in abnegatione Petri traditur etiam spiritualis eorum usus. Cantus ēm galli admonet Petrum de hoc uerbo Christi: Non canet gallus donec ter me negaueris, reuocat eum ad agnitionē sue defectionis, excitat ipsum ad suscipiendum opus pœnitentię, & nunciat ac ostendit ei lucem diei, in Iesu Christo. Quare utamur gal-

licinio

ſicinio, non tantum ad ciuilia opera, ſed multo magis ad ſpiritualia, ut galli ſint noſtri nocturni contionatores, quibus admoneamur huius noctis, in qua Chriſtus captus eſt, & Petrus Chriſtum abnegauit, & excitemur ad agnoſcendam tam noſtram imbecillitatem, q̄ꝫ diuinam miſericordiam in Ieſu Chriſto oſtenſam, ut inuocemus deum patrem, quo conſeruet nos perpetua ſalute in omnibus periculis, per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto deus benedictus in ſecula, Amen.

CAPVT XIIII.

HOMILIA XXIII.

QVM magna extent merita Ioannis Euangeliſtę in eccleſiam dei, hoc prę̄cipuum eſt, q̄ contiones domini noſtri Ieſu Chriſti diligentiſſime omnium conſcripſerit. Inter has autem contiones, etſi iſtę duæ, quę in his decimo quarto, decimo quinto & decimo ſexto capitibus ſequuntur, poſtremę fuerūt earę, quas Chriſtus in his terris, in mortali ſua carne, corā diſcipulis ſuis habuit, tñ his merito primas cōcedere, et eas inter prę̄cipua noſtra κειμήλια cōſeruare debemus. Chriſtus em̄ habuit has contiones, cū iam capiendus et ad crucē rapiendus eſſet, ac uoluit his ultimā ſuā uoluntatē ſignificare. Non eſt aūt ignotum, q̄ꝫ ſacroſancta & inuiolata habeatur hoīs ultima uoluntas, & quāta cura conſeruari ſoleāt poſtrema eius amici uerba, qui ita à nobis diſcedit, tanq̄ꝫ nunq̄ꝫ rediturus. Prę̄terea hę̄ contiones Chriſti cōtinent res maximas. Conſolant uniuerſam eccleſiā in omnibus aduerſis, ſiue corporalibus ſiue ſpiritualibus. Docent ueram fidē de domino deo noſtro, uidelicet, de patre, filio & ſpiritu ſancto. Docēt ueręꝫ uſum paſſionis & reſurrectiōis Chriſti filij dei, adeoq̄ꝫ continent ſummam totius Chriſtianæ doctrinæ. Quare ſi nobis ſalus noſtra curę̄ eſt, debemus has contiones attentiſſimo animo excipere. Sumemus autem in manus priorem contionem quam Chriſtus habuit, cum adhuc Hieroſolymis in cœnaculo eſſet, in qua cōſolatur diſcipulos ſuos, imo uniuerſam eccleſiam ſuam, ut in aduerſis non deſpondeant animum, & exponit eis, quę̄ contingant per ipſum beneficia his, qui uera ipſum fide amplectuntur. Et ‘‘
ait diſcipulis ſuis: Non turbetur cor ueſtrum. Credite in deum & in ‘‘
me credite. Hęc eſt conſolationis propoſitio. Nam cum Chriſtus non ‘‘
eſſet amplius uiſibili ſpecie & externo contubernio cum diſcipulis ac

ecclesia sua in his terris conuersaturus, dubium non erat, quin magnis periculis tam corporalibus, q̃ spiritualibus obnoxierentur. Hactenus defendit eos Christus, ut nihil incommodi propter ipsum paterentur. Non esurierũt, non capti, non in carcerem coniecti, non in exilium eiecti fuerunt. Non possunt, inquit, filij sponsi lugere, quamdiu cum ipsis sponsus est. Et: Quando misi uos sine sacculo & pera, & calceamentis, nunquid aliquid defuit uobis? At illi dixerunt, Nihil. Ac rursus: Cum essem cum eis, ego seruabam eos nomine tuo. Quos dedisti mihi, ego custodiui, & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis. Nunc aũt, postq̃ Christus profecturus erat per mortẽ in gloriam patris sui, & relicturus post se apostolos & ecclesiam in his terris, futurum erat, ut omnia calamitatum genera in ipsos incide rent. Necesse enim habent propter Christum persecutionem pati. Exuuntur omnibus facultatibus, eiiciuntur in exilium, ac occiduntur quoq̃. Quòd si hęc non accidant propter Christum, necesse tamen habent communes humani generis ærumnas ferre, uidelicet paupertatis, egritudinis, iniurię, contumelię, ac tandem etiam mortis. Hæ sunt aduersa corporalia. Quid autem dicam de spiritualibus? Satan enim grassatur maxime omnium in pios obiectu magnitudinis peccati, horrore mortis, ac metu inferni, & perpetuæ damnationis. In his aduersis relicturus erat Christus ecclesiam suam post se, in terra. Quibus quid potest dici grauius, aut molestius? Quare Christus suscipit officium consolationis, ut declaret se in hoc uenisse, quo consoletur afflictos. Ac uide mihi rem admirabilem. In propinquo erat, ut Christus caperetur & crucifigeretur. Itaq̃ uidebatur ipse indigere consolatione. Sed ecce, multo magis de ecclesię, q̃ de sua ipsius cruce sollicitus est, ac in hoc præcipue studium incumbit, ut omnem dolorem & luctum ecclesiæ suæ absterget. Dicit enim in Esaia: Spiritus domini super me, eo q̃ unxerit me, ad euangelisandũ pauperibus misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem. Ac mox: Vt consolarer omnes lugentes, ut efficiam, quo lugentibus in Zion detur decor pro cinere, & oleum gaudij pro luctu. Etsi enim Christus etiam aliquoties terret discipulos suos, tamen in eo terrore meditatur consolationem & gaudium. Cum igitur hoc sit præcipuum officium Christi, ut consoletur ecclesiam suam, procedit nunc in medium discipulorum suorum, & ait: Non turbetur cor uestrum, sed credite in deum patrem meum, & in me filium eius. Impendent in uos magna pericula, & multa aduersa, tam corporalia, q̃ spiritualia, ideoq̃ turbabitur animus uester, & existimabitis uos perituros, sed bono animo sitis: Collocate omnem uestram fiduciam in deo, & in me filio eius. Hoc si feceritis, nihil uobis incommodi

commodi accidet, sed seruabimini in omnibus aduersis. Hæc uerba quamuis pauca admodum, satis essent ad excitandam in nobis animi fortitudinem & constantiam, si cogitaremus, quis esset, qui ea loqueretur. Loquitur enim ea, non uanus quispiam homo, sed Christus filius dei, natura eiusdem cum deo patre suo maiestatis. Et est ueritas ipsa, Quare proponit discipulis suis hanc consolationem, non honoris, ut dici solet, sed ueritatis gratia. Solenne enim est inter homines, ut nonnunq; alter alterum honoris & ciuilitatis gratia consoletur, etiamsi uideat de uita aut salute eius actum esse. Longe alia ratio est consolationis Christi. Non aliud loquitur, aliud sentit, sed quę loquitur, sunt certissima uoluntatis eius significatio. Et cohortatio eius, obtinet uicem præcepti, imo etiam uicem promissionis. Cum enim Christus uocat nos aliquo cohortatione sua, promittit nobis eo ipso suum auxilium, & pollicetur certissimam salutem. Quare etiamsi nihil aliud adderetur, tamen hęc pauca uerba Christi satis solatij afferrent pio animo. Sed Christus tantę est benignitatis, ut addat etiam huius cohortationis rationes, & refutet contrarias afflicti animi cogitationes. Cum enim Christus dicit: Non turbetur cor uestrum, sed credite in Deum & in me, & bene erit uobis, non dubium est, quin afflictis animis statim in mentem ueniant aliæ cogitationes. Quid? Admones nos ne turbemur. Quomodo autem fieri potest, ut tot undiq; malis impendentibus non turbemur? Ejciemur è domibus nostris, exuemur omnibus facultatibus nostris, pellemur in exilium, obijciemur morti. Atq; hęc quidē in hac terra nobis contingent. Quid autem post mortem? Hic incertiores sumus, quid de nobis futurum sit, q; in terra. Quę enim domus, quę mansio, quod hospitium nobis in altero seculo paratum est? Quo diuertemus? Num in cœlum, an ad infernum? Itaq; siue respiciamus in hoc externum seculum, siue in futurum, nihil certi nobis reliquum est, præter exilium, paupertatem, mortem, & interitum. Quis igitur propter tantas grumnas non turbaretur animo suo? Ad hęc respondet Christus, & refutat ea dicens: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Quod si secus esset, dixissem uobis. Non simpliciter dicit. In domo patris mei mansiones multæ sunt, sed confirmat illud asseueratione. Si secus esset, inquiēs, dixissem uobis, hoc est, Profecto res ita se habet, quem admodum dixi. Nam si secus esset, tanto amore uos complector, ut nequaq; nos id celassem. Nunc autem scio nihil certius esse, quàm quòd in domo patris mei multæ sint mansiones. Obseruabile dictum, quod ut recte intelligamus, uidebimus initio, quę & quanta

sit domus Dei patris, ut etiam cognoscamus, quid per mansiones intelligendum sit. Nam domus Dei patris in hoc loco, non est uel templum Hierosolymitanum, uel alia domus lapidea, aut lignea, Sed est cœlum & terra, imo quicquid est etiam ultra cœlum & terram. Salomon ait: Si cœlum & cœli cœlorum te capere non possunt, quanto minus capiet te domus hæc, quam ædificaui? Et in Ieremia: Nunquid non cœlum & terram ego impleo dicit DOMINVS? Et in Esaia: Cœlum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum. Si cœlum, tanta uidelicet moles est sedes Dei, & terra scabellum eius, quanta, obsecro, est tota domus illa, in qua hæc sedes & scabellum posita sunt? Nec habet amplam quidem domum, uacuam autem, sed habet domum omni genere bonorum refertissimam. In terra habet omnia regna, omnes urbes & ciuitates, omnes thesauros diuitiarum, & quicquid est terrenorum bonorum. DOMINI, inquit, est terra & plenitudo eius, orbis terrarum & uniuersi, qui habitant in eo. Et iterum: Meæ sunt omnes feræ syluarum, iumenta in montibus & boues. Cognoui omnia uolatilia cœli, & pulcritudo agri mecum est. In cœlo autem habet omnem uitam, iustitiam, fœlicitatem, adeoq; quicquid est cœlestium & æternorum bonorum. En hæc est domus Dei, & hæ sunt mansiones seu hospitia in hac domo, uidelicet, omnia bonorum genera. Quare quod Christus dicit: In domo patris mei multæ sunt mansiones, hanc habet sententiam, Metuitis quidem, ne si diuellar à uobis, per mortem, & uos confiteamini nomen meum, expellant uos homines è domibus uestris, & eiiciant uos in exilium. Itaque dubitatis, quo uobis sit diuertendum. Adhæc metuitis ne non solum eiiciamini in exilium, uerumetiam ex ista corporali uita. Itaque dubitatis, quis locus, quæ mansio uos maneat in futuro seculo. Sed confidite bono animo sitis. In domo patris mei multæ sunt mansiones. Ego habeo patrem ualde diuitem & locupletem, qui habet satis amplam domum, & multa hospitia in ea. Si in his terris eiiciamini ex una domo, pater meus habet adhuc multas domos, quibus compensabit uobis unam illam domum. Nam pro una domo dabit uobis centum. Omnis, (inquit aliàs) qui reliquerit domos aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitæ æternæ sortietur hereditatem. Si autem homines eiiciant uos etiam ex hac corporali uita, ut ne cesse habeatis in aliud seculum migrare, ne hic quidem habetis quod uos turbet. In domo enim patris mei, in cœlesti regno multa sunt hospitia, in quæ obuijs, quod aiunt, ulnis, excipiemini. Non est uobis

bis metuendum, ne Patriarchæ & Prophetæ qui fuerunt ante uos, ſedes regni cœleſtis ita occupauerint, ut nulla uobis relicta ſit. Meus pater non eſt tam pauper paterfamilias, ut in domo cœleſtis regni ſui, unam tantum & alteram habeat ſedem aut manſiunculam, ſed habet innumeras, quibus uos excipere poſsit. Quare, cum tam diuitem habeam patrem, qui omnia, quæ uobis propter meum nomen auferuntur, liberaliſsime compenſare queat, bene uobis, quicquid acciderit, confidendum erit. Sed hic iterum obiiciet quiſpiam: Quid iuuat nos, quòd tu habeas diuitem patrem, & quòd multæ ſint manſiones in domo eius, cum neſciamus, num Deus pater uelit diuitias ſuas nobiſcum communicare, & nos ad has manſiones recipere? Diues eſt Deus, ſed non dat nobis ſuas diuitias. Et habet multa hoſpitia in domo ſua, ſed quid ſi alijs potius, quàm nobis parata eſſent? Nos enim ſumus peccatores, & indigni, quos Deus bonis ſuis ditet, ac in tabernacula ſua recipiat. Chriſtus autem refutat confeſtim & hanc obiectionem. Sequitur enim: Vado paraturus uobis locum. Agnoſco confeſsionem ueſtram. Si enim Deus obſeruauerit peccata, quis ſuſtinebit? Quare recte facitis, quòd agnoſcatis uos propter peccata indignos beneficijs Dei, & cœleſti habitaculo. Sed ego propter hanc cauſſam uado nunc, paraturus uobis locum. Suſcipio paſsionem & mortem, ut uos dignos reddam, & reconciliem uos cum Deo patre meo. Mors enim mea eſt peccatorum expiatio, quæ parat uobis locum, hoc eſt, firmam & certam reddit ſalutem ueſtram, ac efficit uos dignos diuinis beneficijs, tam in hoc quàm in futuro ſeculo. Habes hic uerum uſum paſsionis & mortis Chriſti. Paſſus enim eſt Chriſtus, & mortuus, ut pararet locum apud Deum patre credentibus in ipſum, ut reconciliaret eos cum Deo, & efficeret quo adoptarentur in filios Dei, & hæredes omnium cœleſtium bonorum, adeoque ut redderet ipſos de uera ac perpetua ſua ſalute certiſsimos. Quid ergo nunc metuis? cur adhuc dubitas, & dicis? Neſcio quid mihi in altero ſeculo paratum ſit? An non habes hic firmiſsimam certitudinem? Chriſtus non ſolum dicit, Deum patrem ſuum habere multas diuitias, & multas manſiones, ſed etiam addit, ſe impetrare obedientia ſua, ut Deus uelit nobiſcum, ſi crediderimus in Chriſtum, has diuitias liberaliter communicare, & nos in ſuas manſiones beneuolentiſsime recipere. Qua re nullo modo committendum eſt, ut de ſalutis noſtræ certitudine dubitemus, ſed in hanc curam incumbendum eſt, ut Ieſum

Christum cognoscamus, & ipsum uera fide complectamur. Fieri enim non potest, ut qui Christum habet, non habeat etiam certissimam salutem. Sed est adhuc, inquies, quod perstringat oculos meos, Deus diues est, & locus certo paratus est, sed uia longior & tenebricosior est, ꝙ ut queam in ea ambulare, & ad præstitutum terminum pertingere. Eundum enim mihi est per mortem. Mors autem tritissima quidem uia est, sed ita dura, & aspera, ut nemo possit in ea incedere, quin offendatur, & ita deuia, & insuper tenebris obscurata, ut nisi quis quasi manu ducatur, ad infernum magis quàm ad cœlum perueniat. Quo igitur me uertam? Respondet etiam ad hanc seu dubitationem seu obiectionem Christus. Et ait: Si abiero ad parandum uobis locum, iterum ueniam & assumam uos ad meipsum, ut ubi sum ego, & uos sitis. Hæc est obseruabilis promissio. Primum enim Christus promittit his uerbis se resurrecturum à morte, & rediturum ad discipulos, Iterum, inquit, ueniam ad uos. Manifestum autem est, quòd Christus post resurrectionem suam exhibuerit sese discipulis uiuentem, ac præbuerit se ipsis non solum uidendum, sed etiam contrectandum. Deinde promittit se semper, Ecclesiæ suæ in omnibus periculis affuturum, & conseruaturum eam. Assumam, inquit, uos ad meipsum, ut ubi sum ego, & uos sitis. Et aliàs: Ecce ego uobiscum sum, omnibus diebus, usqꝫ ad consummationem seculi. Et iterum: Pater, quos dedisti mihi, uolo ut ubi sum ego, & illi sint mecum. Quęramus igitur ubi sit Christus. Ac inuenimus quidem ipsum in cruce, & morte, sed crucis, & mortis uictorem. Resurrexit enim, superatis omnibus doloribus mortis, tertia die, & consedit ad dextram Dei, quę dextera est summa Dei maiestas, omnipotentia, perpetua uita & fœlicitas. Quare cum Christus sit ad dextram Dei, manifestum est, ꝙ sit in cœlesti maiestate, & in perpetua uita atque fœlicitate. Et cum palam affirmet de Ecclesia sua, ꝙ sit ubi ipse est, quid reliquum dicemus, nisi ꝙ etiam Ecclesia sit cum Christo domino suo in cœlesti maiestate? Benedictus, (inquit Paulus) Deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos omni benedictione spirituali in cœlestibus, per Christum. Et iterum: Conuiuificauit nos una cum Christo, simulqꝫ cum eo resuscitauit, & simul cũ eo sedere fecit inter cœlestes, in Christo Iesu. Quid ergo nunc de tua salute dubitas? Crede in Christum, & Christus tecum erit, & tu cum Christo. Si obruit te paupertas, Christus tecum est, quia dixit: Ego uobiscũ sum, omnibus diebus seculi. Et tu cum Christo es, quia dixit. Vbi ego sum,

ſum illic & uos eritis. Chriſtus autem eſt in cœleſtibus diuitijs. Quare habes & tu in Chriſto cœleſtes diuitias. Si peccati iudicium te affligit, Chriſtus tecum eſt, & tu cum Chriſto. Chriſtus autem eſt in ſumma et perfecta iuſtitia. Quare habes & tu in Chriſto ſummam & perfectam iuſtitiam. Si te conturbant terrores mortis & inferni, Chriſtus tecum eſt, & tu cum Chriſto. Chriſtus autem eſt in uita & in cœlo. Neceſſarium igitur eſt, ꝙ & tu ſis in uita & in cœlo. Caro longe quidem diuerſa ſentit, ſed maior fides adhibenda eſt uerbo domini, & ueritati Chriſti, cꝫ ſenſui carnis. In die Paraſceues magnæ non uidebas in Chriſto niſi crucē et mortem, ſed in die Paſchę, non vides in eo niſi uitam & gloriā. Quod in capite geſtum eſt, hoc idem implebitur in membris. Si credimus, ꝙ Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit, ſic & deus eos, qui obdormierunt per Ieſum, adducet cum illo. Quare non ſunt metuendę tenebrę mortis, ſed quia manſiones certo paratæ ſunt, confitendum eſt, ꝙ habeamus in morte non ductorem tantum, ſed etiam conſeruatorem filium dei, DOMINVM noſtrum Ieſum Chriſtum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XXIIII.

VM Ieſus Chriſtus ex hoc mundo, paſſione & morte ſua diſceſſurus eſſet, ſuſcepit contionē habendam, qua non ſolum Apoſtolos, qui prẹſentes erant, uerumetiā uniuerſam eccleſiam, quæ in ipſum prędicatione Apoſtolorum creditura erat, conſolaretur. Non enim ignorabat euenturas eſſe pijs maximas quaſcꝫ afflictiones in hoc mundo, & ut ipſe poſtea dicit, futurum, ut quemadmodum impij ipſum perſecuti ſunt, ita & eos, qui in ipſum credunt perſequantur. Quare munit eos contione ſua aduerſus impendentia mala, & initio conſolatur eos certitudine ſalutis. Manſiones, inquit, multæ ſunt in domo patris mei, quas abeo ita paraturus, ut ijs nihil ſit firmius, nihil certius, deinde conſolatur eos promiſſione reditus ſui, & conſeruationis eorum. Iterum (inquit) ueniam, & aſſumā uos ad meipſum, ut ubi ego ſum, & uos ſitis. Quę cum ante ſatis à nobis expoſita uidentur, progrediemur nunc ad perſtringenda ea quæ ſequuntur. Poſtcꝫ enim Chriſtus promiſit ſe rediturum, con-

fert ſe ad explicandam ſuam maieſtatem, ut eccleſia recte ipſum cognoſcat, & accipiat ex hac cognitione ueram ac firmam in omnibus
,, aduerſis conſolationem. Dicit enim: Quo ego uado, ſcitis, & uiam
,, ſcitis. Etſi hęc uerba poſſunt de paſſione & morte Chriſti intelligi, (Dicitur enim & mors uia, qua Chriſtus profectus eſt in gloriam patris ſui) tamen quia Chriſtus ipſe mox interpretatur uiam de ſeipſo. Ego ſum, inquiens, uia, ſciamus hãc eſſe ſententiam: Quo ego uado, ſcitis, hoc eſt, Patrem ſcitis. Ad patrem enim uado. Et uiam ſcitis, hoc eſt, meipſum ſcitis, quia ego ſum uia. Viſum autem eſt ipſi paulo obſcurius loqui, ut excitet diſcipulos ad interrogandum de ſententia huius dicti, & habeat maiorem occaſionem dicendi de ſua maieſtate. Nihil enim nobis magis neceſſarium eſt, cꝫ ut maieſtatem Chriſti
,, bene cognitam, perſpectamcꝫ habeamus. Dicit ergo ei Thomas.
,, Domine neſcimus quo uadis, & quomodo poſſumus uiam ſcire? Ex hac interrogatione habet Chriſtus, quod uoluit, ideocꝫ reſpondet
,, Thomæ. Et dicit ei: Ego ſum uia, & ueritas & uita. Nemo uenit ad pa
,, trem niſi per me. Si cognouiſſetis me & patrem meum uticꝫ cogno-
,, uiſſetis. Hoc dictum non eſt poſtremum inter præcipuas γνώμας totius ſacræ ſcripturę, ac digniſſimum, cui dedicemus proprium diem & contionẽ. Tribuuntur aũt hic Chriſto tria epitheta, quæ ſunt alta mente reponenda. Vnum eſt VIA. Alterum, VERITAS. Tertium, VITA. De his non eſt oſcitanter cogitandum. Ac initio Chriſtus uocatur VIA. Et qualis eſt uia? Num corporalis ſeu mundana, qua itur uel ad Romam, uel ad Babyloniam? Nihil minus, ſed eſt uia ſpiritualis, ea uidelicet, qua itur ad Deum patrem. Sic enim ſtatim ipſe interpretatur. Nemo, inquiens, uenit ad patrem niſi per me. Si cognouiſſetis me, etiam patrem meum cognouiſſetis. Sed quid ſibi hæc uerba uelint, paulo poſt Chriſtus ipſe clare exponet. Nos igitur nunc in his epithetis conſiderandis aliquandiu hærebimus. Ego ſum (inquit) uia. Ad quem hominem, uel in quam urbem, aut regionem? Non quęrimus nunc, qua uia in terra ſit ambulandum, ſed qua ſit in cœlum, ad deum patrem eundum. Porro ad deum patrem ire, eſt deum uere cognoſcere, coram deo iuſtitiam conſequi, deum uere inuocare, in mandatis ſeu uocatione dei ambulare, mortem uincere, & perpetuam in deo uitam ac fœlicitatem percipere. Quid enim deus aliud eſt, cꝫ omne cœleſte bonum, omnis iuſtitia, uita & fœlicitas? Quare ad deum ire, eſt ad omne cœleſte bonum, & ad omnem fœlicitatem ire. Quæ igitur eſt uia ad hunc finem perueniendi, & tanta bona conſequendi? Nulla certe alia eſt, præter eum, qui hoc loco dicit: Ego ſum VIA. Vno hoc nomine deuaſtantur omnes aliæ uiæ, quas homines ad deum, ad iuſtitiam corã deo, et ad regnũ cœlorum excogita-

excogitarunt. Cum Israelitæ egrederentur ex Ægypto ad terram Canaan, existimarunt imperiti hypocritę, eam esse ueram uiã ad deũ, & ad ingrediendum in regnum cœleste, præsertim cum in eo itinere lex Dei de cœlo promulgaretur. Hæc uia non fuit quidem inutilis, non autem duxit per se Israelitas ad Deum in cœlum, sed tantum in terram Canaan. Deinde postquam templum ædificatum esset in Hierusalem, putauerunt superstitiosi uiam ad templum, esse ueram uiam ad deum, ad iustitiam, & regnum cœlorum. Fuit quidem & suus huius uię usus, non autem fuit ea uia, qua peregrinatores ad templum, cõsecuti sunt per se iustitiam, & felicitatem. In Deuteronomio cap. quinto dicitur: Non declinabitis, neq; ad dextram, neq; ad sinistram, sed per VIAM, quam præcepit uobis DOMINVS deus uester ambulabitis, ut uiuatis, & bene sit uobis. Hic per nomen VIÆ intelligunt legem Mosi. Quare Iudæi existimauerunt, opera legis est seu uiam, in qua, qui ambulauerint, iustificentur coram Deo & mereantur æternam uitam. Etsi autem magnus & necessarius est usus diuinę legis, tamen opera eius, prout ab hominibus fiunt, non sunt perfecta iustitia coram deo. Et lex ipsa si non aliud accesserit, ducit hominem potius ad iniustitiam & ad infernum, q̃ ad iustitiam & in cœlũ. Ostendit enim peccatum, & facit peccatum maiorem in modum peccans, ideoq; damnat & occidit homines. Quid Ethnici? Hi tot uias in cœlum excogitarunt, quot deos & sacra commenti sunt. Quid hypocritę in Christianismo? His uiæ sunt in cœlum, non solum ea opera, quę secundum legem dei facienda suscipiunt, uerumetiam quæ ipsi finxerunt, & instituerunt, Missæ, murmura precum canonicarum, peregrinationes, Ordines monastici, Rosaria, & infinita alia. Huc accedunt etiam Mahumetistæ, qui sentiunt decreta & instituta sui Mahumetis, esse rectam & compendiariam uiam ad deum, in omnia cœlestia bona. Fingunt & Anabaptistę, qui sic uocantur, hoc tempore nouam uiam in cœlum, uidelicet, si omnibus facultatibus tuis uenditis, & tecum acceptis, proficiscaris in Morauiam. Sed hę omnes uiæ, quas uel Ethnici, uel hypocritę, uel Mahumetistę, uel Anabaptistę excogitarunt, ducunt homines magis ad infernum, q̃ in cœlum. Sola una est uera & certa uia ad deum patrem, & in cœlum, Iesus Christus DOMINVS noster. Testatur quidẽ is hoc de se ipso. EGO sum, inquiens, VIA, nihil autem hoc testimonio uerius est. Primum enim Prophetæ testificantur de Messia seu Christo, q̃ sit uera consequendę salutis uia. In Esaia dicit Deus de Christo suo: Dedi te in fœdus populi, in lucem gentiũ, ut aperires oculos cęcorum, et educeres de conclusione uinctum, de domo carceris sedentes in tenebris. Et iterũ: Dedi te in lucẽ gentiũ, ut sis salus mea usq; ad extremũ

terræ. Deinde Iesus filius Mariæ probauit cœlestibus signis, se esse uere hunc Christum, de quo prophetę sunt uaticinati. Quare testimonio eius nihil est nec uerius nec certius. Sed qua, obsecro, ratiõe Iesus Christus est uia ad deum, & ad regnum cœlorum? Num idcirco uia est, q̃ exposuit legem dei, & docuit nos bona opera, atq̃ exhibuit absolutum recte uiuendi exemplum? Multum quidem hac in parte profuit, non autem proprie dicitur uia, q̃ docuit legem, & proposuit in se exemplum uitę. Fuit enim lex per Mosen antea data, & per prophetas explicata, ut non dicam, q̃ lex augeat peccatum & occidat. Exemplum autem eius, quanto absolutius & perfectius fuit, tãto minus possunt homines ipsum perfecte imitari. Sed idcirco uia est, q̃ cum sit unigenitus filius dei, susceperit hominem, & omnes humanas imbecillitates, ac expiauerit passione & morte sua peccatum nostrum, & reconciliauerit nos cum deo patre suo, ut adoptemur in filios ac hęredes dei, & fruamur cum ipso omnibus cœlestibus bonis. Hoc nomine Iesus Christus est uia tam cognoscendi dei, q̃ accipiendæ cœlestis hęreditatis. Sed operę p̃cium nunc est, ut cognoscamus, quomodo hęc uia aggredienda, & quõ in ea insistendum sit. Vociferantur enim, etiam hypocritę se agnoscere solum Christum pro uia, sed non recta aggrediuntur eam, nec uere in ea insistunt. Non credunt Christum esse uerum peccatorum expiatorem, sed putant merita suorum operum expiare peccata, Christum autem esse iudicem meritorum. Hoc non est Christum, sed sua ipsius merita habere pro uia. Nam tum demum recte ambulamus in hac uia, q̃ est Christus, cum amplectimur Christũ tali fide, q̃ ipse solus sit expiator peccatorum nostrorum, & reconciliator noster coram deo, ut non propter nostra, sed propter ipsius tantum Christi merita adoptemur in filios & hæredes dei. Qui hac fide incedit, is recte in Christo, uera salutis uia, ambulat. Huic, inquit Petrus, omnes prophetę testimonium ferunt, q̃ remissionem peccatorũ accepturus sit, per nomẽ eius, quisquis CREDIDERIT in eum. Sed de epitheto uiæ hæc in prę̃sentia sufficiunt. Audiamus nunc & alterę epitheton, quod est VERITAS. Multa autem sunt genera ueritatis. Mathematica suas habet ueritates, habent & politeia, & œconomia suas ueritates. De his autem ueritatibus in prę̃sentia nihil loquimur, sed de ea ueritate, quę affert nobis ueram & perpetuam salutem. Accidetur Christus hoc nomine respicere per antithesin ad umbras & cerimonias legis Mosi. In hac enim lege fuerũt Circumcisio, Sabbatum, Sacrificia Leuitica, discrimen ciborum, & aliarum obseruationum, q̃ imperiti putauerunt esse uera sacra, quibus mererentur gratiam Dei, & peruenirent ad deum ac regnum cœleste. Atq̃ hæc quidem sacra suo tempore suum habuerunt usum. Non fuerunt autem ipsa ueritas, sed tan-

ſed tantum umbra & ſignificatio ueritatis. Deſeruiunt, inquit Apoſtolus, exemplari & umbræ cœleſtium. Et iterum: Lex nihil adduxit ad perfectionem, ſed erat introductio ad ſpem potiorem. Solus autem Ieſus Chriſtus eſt ueritas, quæ per ſacra illa eſt adumbrata, & qua uere peruenimus ad gratiam Dei, & ad hæreditatem diuinorum bonorum. Nemo enim poteſt habere Deum uere propitium, niſi per Chriſtum, & propter Chriſtum. Nemo poteſt miſericordiam Dei uere cognoſcere, & ea uere confidere, niſi per Chriſtum, & propter Chriſtum, uidelicet, ſi crediderit, q̄ ſolus Chriſtus ſit reconciliatio, iuſtitia, & redemptio noſtra. Quare ſolus Chriſtus ueritas eſt, hoc eſt, uera illa uictima, uerum illud ſacrificium, q̄d reconciliauit nos cum Deo, & propter quod Deus agnoſcit credentes in Chriſtū, filios ac hęredes ſuos. Deinde Chriſtus dicit etiā VERITAS per antitheſin ad corporalia & terrena bona. Diuitię, ſanitas corporis, diuturnitas uitæ, potentia, illuſtre nomen, ſunt quidem dona dei, quibus ex fide utendū eſt, non ſunt autē uera bona, imo potius ſunt nōnunq̄ poſſeſſoribus ſuis exitio. Solus Chriſtus eſt ueritas, ſeu uerę bonum, quod ſi quis habet, is habet uerā & perpetuam fœlicitatem. Quare non ſentiamus nos noſtro functos officio, ſi ſtudeamus conſequi opes aut dignitates in hoc ſeculo, ſed is demum recte facit ſuum officium, qui hoc unum agit, ut Chriſtum per fidem ex Euangelio eius conſequatur. Tertium epitheton eſt VITA. Tribuit̄ & hoc epitheton Chriſto per antitheſin ad uitam legis. In Leuitico libro dicitur: Cuſtodite leges meas atq̄ iudicia, quę faciens homo, VIVET in eis. Et poſtquam Moſes recitaſſet populo ſuo legem, addit: Teſtes inuoco hodie cœlum & terram, q̄ propoſuerim tibi VITAM & bonum. Elige ergo VITAM, ut tu uiuas & ſemen tuum. In his locis lex dicitur VITA, ideoq̄ hypocritæ ſenſerunt, ſe conſequi ueram coram deo uitam, ſi facerent opera legis. Ac negari quidē non poteſt, quin homo conſequeretur ex lege uitā, ſi legem perfecte impleret. Nunc autem nullus hominum poteſt eam perfecte implere. Lex em̄, inquit Paulus, eſt ſpiritualis, ego aūt carnalis, uenditus ſub peccatum. Et iterum: Affectus carnis inimicitia eſt aduerſus deum, nam legi dei non ſubditur, ſiquidem ne poteſt quidem. Quare fieri non poteſt, ut homo ex lege aut operibus eius conſequatur uitā. Solus autem Ieſus Chriſtus eſt VITA noſtra. Qui enim in ipſum credit, is primū reputatur coram deo iuſtus propter Chriſtum. Hoc demum eſt uere uiuere. Beati enim, quorum remiſſę ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Deinde conſeruatur in morte ne pereat. Poſtremo reſuſcitatur à morte, in ęternam uitam. Non eſt igitur in alio quęrenda uera uita, prętquam in Ieſu Chriſto domino no-

Heb. 8.
Heb. 7.

Leuit. 19.
Deu. 30.

ſtro per fidem, nec in hoc ſtudium præcipue incumbendum eſt, ut conſeruemus corporalem uitam, ſed ut conſeruemus Chriſtum, ueram & ſempiternam noſtram uitam. Quod cum ita ſe habeat, manifeſtum nunc eſt, quid ſibi hoc uelit, quod ſequitur. Nemo uenit ad patrem, niſi per me. Si cognouiſſetis me, & patrem meum utique cognouiſſetis. Cum enim ſolus Chriſtus ſit uera uia ad patrem, perſpicuū eſt, ꝙ nemo poſsit Deū cognoſcere, quàm clemens, & ꝙ miſericors ſit, niſi per Chriſtum, nemo itē poſsit Deo gratus & acceptus eſſe, niſi propter Chriſtum, adhęc, nemo poſsit clementia Dei confidere & nomen eius inuocare, niſi propter Chriſtū, deniq; nemo poſsit uel in hac corpali uita Deo gratum officium facere, uel ex hac uita, cęleſtium bonorum hereditatem adire, niſi pęr Chriſtum. Hęc nobis ſcienda, hęc meditanda, hęc cogitanda, hęc facienda ſunt. Tria enim ſunt, ad quæ præſtanda uocati ſumus, uidelicet, ut recte credamus, ut bona obedienter faciamus, & ut mala patienter feramus. Si autem probe cognoſcimus Chriſtum eſſe uiam, ueritatem & uitam, rectiſsima erit fides, ſummus nimirū cultus, quem deo poſſumus pręſtare. Et quis ex hac cognitione, non accenderetur ad obediendum eius uocationi, à quo tot beneficijs obruimur? quis item aduerſa non patienter toleraret propter hunc, quem ſciat pręſentē ſuum ac perpetuum eſſe ſeruatorem? Quare non eſt ullo modo committendum, ut ſinamus nobis ex animo, ex fide noſtra hoc dictum Chriſti excuti, ſed ſummo ſtudio adnitendum eſt, ut cōtinenti recordatione eius inflammemus fidem in nobis, & contineamus nos in officio, quo perueniamus ad ueram & perpetuam ſalutem in Ieſu Chriſto domino noſtro, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XXV.

ETſi Apoſtolus Thomas prodidit imperitiam ſuam, cum ſermonem Ieſu Chriſti interpellaret. Domine, inquiens, neſcimus quo uadis, et quomodo poſſumus uiam ſcire? tamen fecit nobis gratiſſimum officium, ꝙ hac occaſione didicerimus & cognouerimus, quę ſit uera uia ad deum patrem, & ad omnia diuina ac cœleſtia bona. Tale officium pręſtat nobis etiam Apoſtolus Philippus. Cum enim Chriſtus dixiſſet: Si cognouiſſetis me, & patrem meum utiq; cognouiſſetis, addit: Amodo cognoſcitis eum, & uidiſtis eum, quibus uerbis ſignificat Chriſtus, ꝙ cum Apoſtoli cognouerunt ipſum ex Euangelio ſuo, ac uiderunt ipſum doctrinam Euangelij ſui magnis ac multis miraculis confirmare, cognouerint etiā ac uiderint uerū deum, propterea ꝙ ipſe, qui hæc dixerit ac

rit ac fecerit, non tantum ſit homo, ſed etiam uerus Deus. Philippus autem non intelligit hæc uerba. Quare ſicut antea Thomas, ita nunc & Philippus interrumpit ſermonem Ieſu. Et dicit ei: Domine, oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis. Hęc Philippi uerba, non ſunt à nobis feſtinanter prætereunda. Quod enim Philippus loquitur, non eſt recens ab ipſo excogitatum, ſed eſt iam inde ab initio orbis terræ, tam à pijs quàm ab impijs magno ſemper deſiderio expetitum. Multa enim & præclara dici ſolent de Deo, & tamen nullus unquam fuit, qui Deum uere uiſibilem hominibus oſtendere potuerit. Quare homines excitati ſunt ut inquirerent. Primum formam, faciem, aut figuram Dei, Deinde mentem, animum & uoluntatem eius. Recte enim iudicauerunt, maximam hominis fœlicitatem, in cognoſcendo & uidendo Deo conſiſtere. Itaq; quod Philippus dicit: oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis, (hoc eſt) nihil poteſt nobis nec iucundius nec fœlicius contingere, quàm ſi oſtẽderis nobis Deum, ut uideamus & cognoſcamus eum, hoc idem omnes homines, qui modo honeſta mẽte pręditi, & diuinarum rerum ſtudioſi fuerunt, (nam qui uentrem ſuum pro Deo colunt, his iucundius eſt bonum uinum, quàm uerum Deum uidere) magna ſemper cupiditate deſiderarunt, nec tamen ullus hominum potuit hoc in his terris conſequi, priuſquã Ieſus Chriſtus filius Dei, ac uerus ipſe Deus, homo factus eſt. Eua omnium noſtrũm mater, audiuerat Deum promiſiſſe, q; uelit ſeſe aſſumpta forma hominis mundo oſtendere, & mundum redimere. Quare cum peperiſſet Caïnum, putauit ſe iam Deum ipſum uidere, & exclamauit poſſedi hominem, DEVM. Sed hęc opinio multum fefellit miſeram mulierem. Non enim uidit Deum ſeruatorem, ſed potius hominem, aut, ut ita dicam, Satanam, perditorem. Iacob patriarcha, profectus cum familia ſua è Meſopotamia, uenit in Phanuel, & poſtquam colluctatus eſſet per noctem cum angelo uſq; ad matutinum tempus, & accepiſſet ab eo benedictionẽ, ait, Vidi dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea. Quid? ergòne dicemus Iacobum uere uidiſſe faciem domini Dei? Sed Deus nondum aſſumpſerat hominẽ. Quare etſi Iacob uidit ſpeciem quandam uiri, qua Deus præſentiam ſuam teſtabatur, Ideoq; Iacob recte dixit: Se uidiſſe DOMINVM faciem ad faciem, hoc eſt, aperto cognouiſſe prẽſentiam Dei, tamen ea ſpecies non erat uere Deus. In Exodo uidit Moſes rubum ardendem, & audit ex eo uocem dicentem: Ego ſum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob. Et tamen rubus nec erat Deus ipſe, nec uera Dei facies, ſed tantum miraculum oſtendens & teſtificans prẽſentiam Dei. Non ignorauit aũt Moſes, ſe non uidiſſe ueram Dei faciem. Quare, cum flagraret maximo deſiderio uidendi Dei, dicit

Exo.33. poſtea: Si inueni gratiam in cõſpectu tuo, oſtende mihi faciem tuam, ut ſciam te. Hęc plane cum uerbis Philippi conueniunt: Domine, oſtende nobis patrẽ & ſufficit nobis, ſed audit Moſes: Oſtendam quidem tibi omne bonum, faciem autem meam uidere non poteris. Non uidebit me homo, & uiuet, hoc eſt, Aſſumam quidem hominẽ, & oſtendam me hominibus uiſibilem, hoc autem tanto tempore poſt futurum eſt, ut nullus hodie hominum uiuat, qui poſsit ætate ſua ad id tempus pertingere. Quare nec tu, nec alius quiſpiam homo, qui nunc uiuit, poteritis me hominem factum, hoc eſt, faciem meam uidere. Eſaias dicit ſe uidiſſe DOMINVM ſedentem ſuper ſolium excelſum et eleuatũ, ac audiuiſſe Seraphim acclamare ei, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dñs Deus Zebaoth, plena eſt omnis terra gloria eius. Hęc fuit quidem reuelatio gloriæ & maieſtatis Chriſti ueri Dei, quemadmodum ſupra cap. xij. explicatum eſt, non autem fuit uera facies Dei, quia Chriſtus qui eſt uerus Deus, nondum aſſumpſerat hominem. Ac breuiter, etſi Patriarchæ & Propheræ magno deſiderio uidendę faciei Dei flagrarunt, tamen quia nondum erat tempus, quo Deus homo fieret, non potuerunt deſiderium ſuum explere. Conſecuti quidẽ ſunt ueram ſalutẽ per fidem, quam adhibuerũt cœleſtibus promiſsionibus de filio Dei, hoiem aſſumpturo, & liberaturo, ipſam aũt faciẽ filij Dei, quæ poſtea in homine oſtenſa eſt, non uiderunt. Vnde & Chriſtus ad Apoſtolos ſuos ait: Veſtri beati ſunt oculi, quia uident, & aures ueſtręq, quia audiunt. Amen enim dico uobis, q̃ multi Prophętę & iuſti deſiderarunt uidere, quę uidetis, & non uiderunt, & audire, quę auditis, & non audierunt. Atq̃ hęc quidem de Patriarchis & Prophetis. Dicamus etiam de Ethnicis aut gentibus alienis à populo Dei. Nam & hi tenebantur deſiderio uidendi Dei, ſed quia caruerunt uerbo Dei, ideo finxerunt ſibĳpſis uarias Dei formas. Alius putauit ſe faciem Dei uidere, cum uidebat ſtatuã quandam Iouis aut Mercurĳ. Alius credidit ſe faciem Dei uidere, cum uidebat Crocodilum, aut felem, aut aliud genus animantis. Alius exiſtimauit ſe uidere faciem Dei, cum uidebat heroa quendam aut Monarcham, uidelicet, Alexandrum Magnum, aut Neronem, aut Domitianum, quibus etiam tam uiuis q̃ mortuis inſtituti ſunt diuini honores, ſed hi impiiſsime errarunt. Non enim uiderunt faciem Dei, ſed aut lignum, aut lapidem, aut argentum & aurum, aut beſtiam, aut bellatorem quendam, aut monſtra potius hominum, q̃ homines. Conſideremus etiã gentium Philoſophos, qui propter eruditionem uoluerunt uideri plus ſapere, q̃ uulgus hominum. Hi noluerunt tam rudes uideri, ut mutarent, ſicut uulgus, gloriam immortalis Dei, in imaginem mortalis hominis, aut uolatilium, quadrupedium, & reptilium, quemadmodum

modum Paulus ait, ſed extulerũt ſeſe, altius ad inueſtigandam ipſam cœleſtem Dei faciem & maieſtatem. Quid ergo factum eſt? Cum diu multũq; faciem Dei ſuo ingenio ſcrutarent, eò tandem uenerũt, ut alij prorſus negarent eſſe Deum, alij ingenue faterent, non poſſe humano captu comprehendi, quid ſit Deus. Simonides interrogatus à Hierone Siculo, quidnã, aut qualis eſſet Deus, petijt ſpatiũ unius diei ad deliberandũ, deinde petijt biduum, ac poſtea ſæpe ſpatiũ deliberandi duplicãs, & rogatus, quid ſibi uellet hæc procraſtinatio, reſpõdit ingenue: Quo diutius cogito, eò res mihi obſcurior uidetur. Vides tam pios q; impios flagraſſe ſtudio uidendæ & aſpiciendæ diuinæ faciei, ſed hoc non potuit, ante Chriſtum natũ, ulli hoim contingere. Quod de uidenda facie Dei diximus, hoc idem dicendũ erit de inueſtiganda & perſcrutanda uoluntate Dei. In Eccleſia Iudæorum fuit propitiatorium, è quo Deus ſe cum Moſe collocuturæ, & uoluntatem ſuam manifeſtaturæ recepit. Inde, inquiens, præcipiam, & loquar ad te de medio duorũ Cherubim. Hoc propitiatorium fuit quidem diuinitus inſtitutũ, non aũt in hunc uſum, ut ex eo uera & perpetua diuinæ uoluntatis manifeſtatio prodiret, ſed ut ex eo ſignificarent nonnulla ad tempus quæ ad Rempub. Iſraeliticã pertinerent, & ut eſſet adumbratio ueri propitiatorij, è quo tandem Deus manifeſte cum hominibus collocuturus, & uoluntatẽ ſuam perpetuam clare expoſiturus eſſet. Eſt & Lex diuinitus per Moſen data, ut reuelaret uoluntatẽ Dei. Sed quid? Lex reuelat magis iratam, q; clementem Dei uoluntatem. Lex, inquit Paulus, oſtendit pctm̃, operatur iram, & occidit. Quare ad conſequendam ſalutem, non eſt ſatis cognoſcere uoluntatẽ Dei ex lege. Quid aũt dicam de Ethnicorum commentis, quibus conati ſunt uoluntatem Dei perſcrutari? Hi em̃ obſeruarunt magno ſtudio ſomnia, auguria, auſpicia, & extiſpicia, ut ex ipſis uoluntatem Dei cognoſcerent. Vocarunt aues, deorum linguas, q; exiſtimauerint, aues ſignificare hominibus mentem Dei uel uolatu, uel garritu, uel etiam paſtu. Habuerunt & Tripodes, è quibus putarunt ſe haurire cognitionem diuinæ uoluntatis. Nec ex his tantum, ſed etiam è calculis, uirgis, lignis, lapidibus, frumento & farina, uoluntatem Dei perſcrutari conati ſunt. Sed hæc fuerunt uaniſsima commenta, quibus magis Satan illuſit mentibus impiorum, q; Deus patefecit ſuam uoluntatẽ. Quid igit faciemus? aut quo nos uertemus, ut uideamus faciem Dei, & cognoſcamus uerã ac perpetuã eius erga nos uoluntatẽ? Hic audiendum nobis eſt, quid Ieſus Chriſtus reſpondeat Philippo. Dicit ei Ieſus: Tanto tempore uobiſcũ ſum, & non cognouiſti me, Philippe, QVI VIDET ME, VIDET PATREM. Et quomodo tu dicis: Oſtende nobis patrem? En hoc loco perſpicue docemur, ubi ui-

deamus Deum, & cognoſcamus uoluntatem eius: Qui me uidet, inquit Ieſus Chriſtus, uidet patrem. Quid ergo? Num Deus habet oculos, manus, pedes, & alia membra, ſicut homo? Manifeſtum quidem eſt, quòd Deus ſit natura ſua incorporeus, ſed qui uidet Ieſum Chriſtum, is eum uidet hominem, quo cum coniunctus eſt in unitate perſonæ uerus & æternus Deus. Vnde & ſequitur: Non credis, ꝙ ego in patre ſum, & pater in me? hoc eſt. Ego & pater ſumus quidem duę diſtinctę perſonę, ipſe pater, ego filius, ſed ſumus unus tantum uerus & æternus Deus. Non ſumus unum tantum animi concordia, quemadmodum homines amici inter ſe unum ſunt, ſed ſumus unum eſſentia, & natura. Ex quo & illud ſequitur, quod infertur: Verba, quæ ego loquor uobis, à meipſo non loquor. Pater autem in me manẽs, ipſe facit opera, hoc eſt, Cum pater & ego ſimus unum eſſentia, clare ſequitur, ꝙ etiam ſimus unum uolũtate & operatione, ideoq́, quę ego loquor, nõ ſunt ſolius hominis, ſed ueri Dei uerba, & quę ego facio, non ſunt ſolius hominis, ſed ueri Dei facta. Quid ergo nunc amplius de conſpicienda facie Dei requiris? Vide Ieſum Chriſtum, crede in Ieſum Chriſtum, & uides uerum Deum ipſum, atque credis in uerum Deum. Vt enim Ieſus Chriſtus eſt uerus Deus, ita extra eum non eſt alius Deus. Sunt quidem aliæ duæ perſonæ in diuina natura, Pater et ſpiritus ſanctus, non eſt autem alius Deus, prꝑter Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum. Hunc deſiderarunt uidere Patriarchę & Prophetæ, ut uiderent faciem Dei. Ac uiderunt quidem ipſum fide, non autem potuerunt eum, pro ratione temporis, uidere, quemadmodum uiderunt eum Apoſtoli, & quemadmodum etiam nos ipſum ex reuelato eius Euangelio uidemus. Nunc enim, propius adeſt nobis ſalus, ut Paulus ait, q̃ꝑ tum cum credebamus. Deinde, quid amplius de perſcrutanda uoluntate Dei ſollicitus es? Perſcrutare uoluntatem Ieſu Chriſti, audi Euangelion Ieſu Chriſti, & habebis omnem arcanam Dei uoluntatem, quatenus quidem ętęrnæ tuę ſaluti neceſſarium eſt, cognitam atq́ perſpectam. Non enim uult, nec poteſt cognoſci uerus Deus, niſi in filio ſuo Ieſu Chriſto. In hoc ſe manifeſtaturum, & cum hominibus collocuturum, promiſit iam antea per Moſen. Non inueniatur, inquiens, in te, qui ſciſcitetur ariolos, & obſeruet ſomnia & auguria, non ſit maleficus, nec incantator, nec conſulat phytones, nec diuinos, nec quærat à mortuis ueritatem. Vnde ergo quęret eam? Sequitur. Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit tibi DOMINVS Deus tuus, IPSVM AVDIES. Et mox dicit DOMINVS Deus ipſe: Ponam uerba mea in ore eius, loquiturq́ ad eos omnia, quæ præcepero illi. Hic Prophetа eſt Ieſus Chriſtus filius Dei, quemadmodum Apoſtolica doctrina interpretatur.

tẽpretatur. Quare qui uult audire Deum ipſum loquentem, & uolũtatem eius cognoſcere, is Ieſum Chriſtum, qui eſt uerus Deus, & in cuius ore uerba Dei poſita ſunt, audiat neceſſe eſt. Quod Moſes de Chriſto contionat, hoc idem pater ipſe, uoce è cœlo ſonanti, de Chriſto teſtificatur. Cum enim Ieſus Chriſtus baptiſaretur à Ioanne, & poſtea glorificaretur coram tribus diſcipulis in monte, dixit Deus clara uoce de ipſo. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum eſt, HVNC AVDITE. Non eſt igitur uel in cœlum conſcendendum, uel trans mare currendum, uel in eremum ſecedendum, uel angelus de cœlo expectandus, uel acutis humanę rationis cogitationibus inhęrendum, ut Deum uideas, & uoluntatem eius cognoſcas, ſed uide, audi, diſce, cognoſce Ieſum Chriſtũ, & uidebis atq; cognoſces uerum DOMINVM Deum noſtrum. Cum ergo Ieſus Chriſtus ſit uerus Deus, & oĩa dicta ac facta eius, ſint uere dicta atq; facta Dei, operæprecium eſt nunc cognoſcere, quæ Ieſus Chriſtus dixerit & fecerit, ut ex ipſis cognoſcamus, quę Deus ipſe uelit, ac faciat. Dicamus autem primum de dictis eius. Verba, inquit, quę ego loquor uobis, à meipſo non loquor. Hęc ita dici uidentur, perinde ac ſi per uerba, intelligenda eſſent facta, more hebręo, præſertim cum ſequatur: Pater autem in me manens, ipſe facit opera, ut ſit ſenſus. Quæ facio, non à meipſo facio, ſed pater in me manens, facit ea. Hoc quidem non abſurde dicitur, ſed commodius uidetur, ut ſentiamus Chriſtum loquitam de dictis, quàm de factis ſuis. Cum autem nobis hoc loco ſermo eſt de dictis Chriſti, non loquimur de uniuerſo genere dictorum eius, ſed tantum de eo genere, propter quod hominem aſſumpſit, & in hanc terram miſſus eſt. Multa dixit Ieſus Chriſtus de lege, de uera ſententia legis, deq; futura Iudęorum calamitate, quę etſi ſunt ueriſsima & diuiniſsima, tamen hoc non fuit officium illud, propter quod Chriſtus præcipue in hanc terram uenit. Proprium autem officium eius eſt, prædicare Euangelion, q̃ ipſe ſolus ſit uerus Meſsias, & q̃ propter ipſum ſolum contingat hominibus ſalus. De his dictis ſermo nunc eſt, quæ & perſpicue in Apoſtolicis ſcriptis extant. Dixit enim: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego refocillabo uos. Dixit: Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat uitam æternam. Dixit item: Ego ſum reſurrectio & uita, Qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, uiuet: Et omnis, qui uiuit & credit in me, non morietur inęternum. Dixit multa id genus alia, quemadmodum Euangeliſtę teſtantur. Quid ergo ad iſta dicemus? Putas ne, cum hæc audis, te audire humana ſomnia? Nihil certe minus. Ipſam enim DEI uocem audis, qua tibi uoluntas

Dei aperte exponit. Cum ergo Christus dicit: Ego reficillabo uos, manifeste cognoscimus, hanc esse Dei ipsius uoluntatẽ, ꝙ uelit hoies in afflictionibus suis iuuare. Cum Christus dicit: Deus dedit filium suũ, ut oĩs qui credit in eum non pereat, clare intelligimus, hanc esse Dei uoluntatẽ: ꝙ uelit hoies seruare. Cum dicit: Omnis qui credit in me, non moritur, perspicue docemur, hanc esse Dei uoluntatẽ, ꝙ uelit homines liberare in morte, & dare eis ꝑternã uitam. Atꝙ hęc quidem de dictis Christi. Consideremus nunc etiam facta eius. Sunt aũt uaria genera factorum eius, quę oĩa non est huius loci percurrere. Eiecit uendentes & emẽtes flagellis ė templo, maledixit sterili ficui. Hęc sunt quidem diuina facta, & suo quodam consilio à Christo peragenda suscepta, nos autem loquimur nunc de ĩjs factis, ad quæ suscipienda Christus prȩcipue in hanc terram missus est. Ea aũt sunt, quę Christus ipse apud Lucam ex Esaia cõmemorat. Miseris adnunciare Euangelion, sanare contritos corde, predicare captiuis remissionem, reddere cecis uisum, & liberare uinctos. Dicit & Petrus de ipso: Obambulauit benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo. Non solum enim sanauit ęgrotos corpore, sed quod longe omnium maximũ est, sanauit ægrotos mente, suscepit peccatores humanissime, & remisit eis peccata gratis, mera clemẽtia & misericordia. Confide, inquit, fili: Remittuntur tibi peccata tua. Et ad mulierem: Remittuntur tibi peccata tua, fides tua te saluam fecit, uade in pace. Ac postremo omnium suscepit turpissimam mortem, ut sua morte peccata nostra expiaret, mortẽ uinceret, & ueram ac perpetuã uitam nobis pararet. Ex his Christi factis, manifeste obseruari & cognosci potest, ꝙ uolũtas Dei huc solum propẽdeat, ut benefaciat, remittat pc̃tã, seruet periclitãtes, et ducat eos per mortem, in perpetuam uitam ac fœlicitatem. Quare, qui flagrat desiderio uidendi Dei, & cognoscendæ uoluntatis eius, necesse habet, ut Iesum Christum uideat, & tum dicta tum facta eius cognoscat. Sic em̃ & uerus Deus uidetur, & certissima Dei uoluntas cognoscitur. Non uidet Deum, nec cognoscit uoluntatem eius, uel Idolatra Ethnicus, uel Turca, uel Iudæus, uel hypocrita, propterea quòd hi partim non agnoscunt Christum, partim aperte contemnunt eum, & execrantur, partim non requirunt officium euis. Nos autem, quibus Christus & officium eius, per Euangelion cognita sunt, uidemus uerum Deum per fidem, & cognoscimus uoluntatem eius. Ac multa quidem sunt, in quibus uidemur esse à Deo deserti. Alius præmitur onere paupertatis, alius affligitur grauitate morbi, alius conturbatur horrore mortis, & hæc ita ingraueſcere solẽt, ut Deus uideatur non solum à nobis discessisse, uerumetiam nos abiecisse, sed bene adhuc habet, si Christum per fidem habemus,

fieri

fieri enim non potest, ut ibi non sit Deus, ubi Christus est. Ego, inquit, in patre sum, & pater in me. Nec sentias, ꝙ ubi Christus est, ibi sit quidem Deus, sed iratus, durus, inexorabilis, contemptor, & condemnator. Talis quidem est Deus, ubi non est cognitio Christi. Vbi autem Christus per fidem cognoscitur & habetur, ibi Deus non est, nisi clemens, misericors, liberator & seruator, etiamsi humano captui & sensui longe aliud uideatur. Quid ergo? inquis, Si Deus non est desertor eius, qui habet Christum, cur Christus ipse clamat in cruce: Deus meus, Deus meus, ut quid me deseruisti? Si Deus deseruit Christū, quomodo non desereret etiã eos, qui Christum per fidem habẽt? Sed Psalmus ipse è quo hic clamor Christi sumptus est, interpretat qualis fuerit hęc desertio, Christus enim sic desertus fuit à Deo, ut non iuuaretur externo aliquo miraculo, sicut sępenumero patriarchę adiuti, & è periculis erepti erant. Sicut Dauid, Elias, Ezechias et alij. Vnde sequitur in psalmo: In te sperauerunt patres nostri, sperauerunt & liberasti eos, uidelicet externis miraculis. Non autem sic erat desertus, ut nullo modo, ac ne spirituali quidem & cœlesti modo adiuuaretur & conseruaretur. Nam tunc Deus maxime omnium de Christo filio suo sollicitus fuit, & curauit eum extollendum in summam sublimitatem. Audis quidem clamorem Christi in cruce, Deus meus, ut quid me deseruisti. Sed considera mihi huius clamoris euentum, Christus enim paulo post tanta gloria resurgit à morte, ut consideat ad dextram Dei, & consequatur nomen supra omne nomen, ut in nomine eius omne genu se flectat cœlestium, terrestrium, & infernorum. Hoccine est à Deo deseri? Nihil certe minus, sed est uere à Deo conseruari. Nec hoc uni tantum Christo cõtigit. Christus enim in hoc desertus est à Deo, ne eriperetur à cruce externo miraculo ut per crucem & mortem reconciliaret nos cum Deo, & impetraret, ut quicunq; in ipsum credit, nunquam deseratur à Deo, etiamsi humano sensui uideatur desertus. Quare ponamus maximum nostrũ studium in cognoscendo & retinendo Christo per fidem, ut uerum Deum cognoscamus, & ab ipso uere conseruemur, per Iesum Christum dominum nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA XXVI.

QVe hactenus contionatus est de seipso Iesus Christus, etsi uerissima sunt, uidentur tamen humana conditione maiora & excellentiora. Dixit enim, se esse uiam, ueritatem & uitam. Dixit: Qui me uidet, uidet & patrem. Dixit: Ego in patre sum, & pater in me. Quibus uerbis pdicat se non tm hominẽ sed etiã uerũ ab eterno Deum esse. Cum igit hęc ampliora sint, q̃ quę

absq; certis & firmis testimonijs ab hominibus agnoscantur, addit nunc Christus testimonia, quibus probat se uere illum esse, quem
» prędicauit. Credite mihi, inquiens, quod ego in patre sum, & pa-
» ter in me, alioqui propter ipsa facta credite. Dixi me esse uerũ deum, aliam quidem personam á patre, Sed quod ad naturam, essentiam, & maiestatem attinet, eundem plane deum. Non ignoro hoc uerbum uideri admirabile, & parum fidei facere, si ab homine, qui nulla externa maiestate prędituſ sit, dicatur. Ego uero hoc, non uerbis tantũ dico, uerum etiam testificor factis. Quare si uobis non faciunt fidẽ mea uerba, faciãt eã mea facta. Quę ergo sunt facta illa, quę Christus hoc loco in testimonium allegat? Nihil hic obscuri dicitur, Christus enim loquitur de miraculis suis, quæ tam in uita sua corporali quàm post resurrectionem per Apostolos suos ędidit. De his factis aliàs quoq; dicit. Opera quæ dedit mihi pater, ut perficiam ea, ipsa, inquam opera, quę ego facio, testificantur de me, q̃ pater miserit me. Et uerum. Opera quæ ego facio nomine patris mei, hæc testimonium reddunt de me. Postquam enim Iesus Christus baptisatus est a Ioanne, non solum suscepit officium prædicandi Euangelij, uerumetiam ędidit plurima & maxima miracula. Aquam mutauit in uinum, ęgros restituit sanitati, cæcis restituit uisum, leprosos mundauit, paralyticos sanauit, mortuos excitauit, & id genus multa miracula fecit, de quibus dicit: Si mihi non creditis, operibus credite. Sed quid? inquies. An non Prophetę ędiderunt etiam miracula? An non & Ægyptiaci magi ędiderunt miracula? Quid, q̃ & impostorum & Satanæ quædam miracula commemorentur? Surgent, inquit Christus, pseudochristi, & pseudoprophetę, & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri posset, etiam electi. Si ergo miracula probant personę diuinitatem, dicemus ne uel prophetas uel etiam pseudoprophetas esse ueros Deos, q̃ ędiderint miracula? De hac re etiam aliàs diximus, sed quia hic locus nos admonet, dicamus & nunc quędam, ut miraculorum ratione recte cognoscamus. Nam, quę sunt uere diuina miracula, ea non in hunc usum ędantur, ut per se probent diuinitatem eius personę, quę ędit miracula sed ut commendent doctrinam eius, non ut nouam doctrinam aduersus uerbum dei antea probatum, instituant, sed ut ueterem doctrinam uerbum dei renouent, restituant, conseruent, ac impleri testificentur. Proponamus igitur nobis duos illos heroes, qui ędendis miraculis prę omnibus alijs in toto orbe terrarum illustres fuerunt, ut cognoscamus rectum usum miraculorum. Alter fuit Moses, Alter Iesus Christus. Quanta enim miracula ædiderit Moses in Ægypto & deserto manifestius est ex scriptura, quàm ut debeat hoc loco multis com-

Miraculorũ ratio.

tis commemorari. Hæc igitur miracula non teſtificabantur Moſen eſſe natura Deum, ſed teſtificabantur doctrinam eius, eamq; non nouam, ſed ueterem iam antea confirmatam. Moſes enim docebat in Ægypto, q̃ iam inſtaret tempus, quo Iſraelitæ egreſſuri eſſent liberi ex Ægypto, in patriam ſuam terram Canaam. Hæc doctrina de liberatione Iſraelitarum ex Ægypto, & de accipienda terra Chanaan, idq; eo tempore, quo Moſes in Ægyptum uenit, non fuit noua, ſed ante multos annos promulgata, & confirmata. Dictum eſt enim diuinitus ad Abrahamum. Semen tuum futurum eſt peregrinum in terra non ſua, & ſubjciẽt eos ſeruituti, & affligent QVADRINGENTIS annis. Veruntamen gentẽ cui ſeruituri ſunt, ego iudicabo, & poſthęc egredientur cum magna ſubſtantia. Et mox: Generatione quarta huc reuertentur. Hæc eſt doctrina, quæ ſub Abrahamo diuinitus promulgata, & cœleſtibus teſtimonijs confirmata erat. Quo autem tempore Moſes uenit in Ægyptum, complebantur quadringenti anni, & erat iam quarta Generatio ab Abrahamo. Hic ex una parte ꝓdebat Moſes miracula, ex altera autem Magi Ægyptiaci. Ac Moſes quidem prędicabat eam doctrinam, quæ quondam diuinitus erat inſtituta, & à patriarchis, quaſi per manus, poſteris ipſorum tradita. Magi autem obſiſtebant huic doctrinæ, & contendebant eam eſſe mendacem. Cum igit̃ tam Moſes q̃ Magi ædèrent miracula, ad teſtificandam doctrinã ſuam, quibus miraculis fides erat adhibenda? Conſidera doctrinam, & manifeſte uidebis, quę miracula ſint uere diuina. Magi docebant noua aduerſus ueterem, & probe confirmatam doctrinam Dei. Moſes autem docebat ueterem doctrinam. Quare Moſis miracula erant uere diuina, Magorum autem Satanica, in hoc uero diuinitus permiſſa, ut Deus tentaret quemadmodum lex loquitur, Iſraelitas, num diligerent ipſum in toto corde, & tota anima ſua. De Ieſu autem Chriſto, nihil notius eſt in toto orbe terrarum, q̃ q̃ ædiderit plurima & maxima miracula. Etſi autem Chriſtus eſt uerus ab ęterno Deus, tamen hęc miracula, non teſtificabantur per ſe, per ſe inquam, diuinitatem eius, ſed teſtificabantur doctrinam eius. Quid ergo docuit? Docuit ſe eſſe uerum Meſſiam ſeu Chriſtum, & uerũ ab æterno Deum. Hęc doctrina non erat noua. Sed iam ante diuinitus per patriarchas & prophetas ꝓmulgata. Ab initio em̃ orbis terrę diuinitus promiſsũ fuit, q̃ uenturus eſſet Meſſias, qui liberaturus eſſet humanũ genus à ꝓpetuo ſuo interitu. Prętera prędicatũ erat, q̃ hic Meſſias nõ ſit tm̃ homo, & filius Dauidis, ſed etiã ſit uerus deus, & naturalis filius dei, quẽadmodũ aliàs oſtendimus. Adhęc definita erat familia inẽ Iſraelitas, ex qua Meſſias hõ naſceret, definitũ erat tẽpus q̃ naſceret, defini-

Gen. 15.

Deut. 13.

De finita familia
erat — tempus
— annus Mutationis

tus erat etiam locus natiuitatis, definitę erant & alię circumstãtię, quę certo demonstrarent personam Messię. Venit igitur Iesus filius Marię, & cum manifestissimum esset, ꝙ omnes illę circumstãtię, quibus prophetę Messiam descripserunt, conuenirent in ipsum solum, ædidit miracula, quibus non uoluit nouam doctrinam constituere, sed ueterem confirmare, & impletionem eius testificari. Porro, quemadmodum Mosi restiterunt magi Ægyptiaci, ita etiam fuerunt pseudochristi, qui signis & prodigijs suis restiterunt Christo. Vt enim nunc nihil dicam de his pseudochristis, qui post diuulgationem Euangelij per Apostolos in orbem terrę, iactarunt se esse Christos, ac populi liberatores, ꝙs Ioannes Antichristos uocat, en accipe tibi Spiritus impostores, qui hactenus tam interdiu ꝙ noctu in domibus tumultuari soliti fuerunt. Hi adiurati, clara interdum uoce adiuratoribus responderunt, ac dixerũt se huius uel illius animam esse, pati autem intolerabiles dolores. An nõ hoc uidetur miraculum? Audiamus igitur, quæ fuerit horum spirituum doctrina, ut & de miraculis eorum iudicare possimus: Docuerũt enim, Ignem esse purgatorium, in altero seculo, in quo animę mortuorum expient peccata sua, & posse animas ex eo igni sacrificijs Missarum redimi. Hęc autem doctrina, non solum est recens conficta, sed etiam pugnat ex diametro cum ueteri doctrina Euangelij Christi. Euangelion enim docet, ꝙ solus Christus sit expiatio peccatorum nostrorum, & quòd qui crediderit in Christum, habeat æternam uitam. Qui uero non crediderit, sit perpetuo damnatus. Quare hæc spirituum miracula non sunt nisi impostura Satanæ, qui cum sit mendax & homicida, hoc unum agit suis miraculis, ut decipiat & occidat homines perpetua internitione. Dices autem: Si miracula uere diuina non probant personę diuinitatem, sed doctrinam, quid est quod Christus allegat nunc sua miracula, ad testificandam suam diuinitatem? Dicit enim. Credite mihi, quod ego sim in patre, & pater in me, hoc est, ꝙ sim uerus deus, alioqui propter facta ipsa credite. Diximus, miracula per se quidem non probare diuinitatem personę, sed quia doctrinam eamꝙ ueterem probant, ideo circo consideranda est doctrina ipsa, ut intelligamus quid miracula per doctrinam probent. Moses & prophetæ non docuerunt se ipsos esse Messias & deos, sed Messię ueri dei seruos, ideoꝙ miracula ipsorum non probant ipsos esse Messias, ueros deos. Iesus autẽ filius Marię docuit se esse Messiam, uerum deum, iuxta prophetarum oracula. Cum igitur hęc fuerit doctrina Iesu, recte & apte allegat miracula ad probandam ueram & ęternam suam diuinitatem. Sed de miraculis hactenus. Habes autem unum argumentum, quo Iesus probauit ueritatẽ suæ doctrinę, adeoꝙ suę maiestatis, quam doctrina adnunciauit. Audiamus nunc & alterę argumentum. Sic enim sequitur: Amen, amen

Matth. 24. 1. Ioann. 2.

Missa pro defunctis.

dico uobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & ma « «
iora his faciet, quia ego ad patrem uado. Hoc eſt aliud teſtimonium « «
maieſtatis Ieſu Chriſti, quod Chriſtus eo libentius cõmemorat, quia plurimum facit ad conſolationem diſcipulorum, quam in hac contione inſtituit. Ac uide mihi, quanta grauitate hoc dictum commendet: Amen, amen (inquiẽs) dico uobis. Certe obſeruabile ſit, neceſſe eſt, quod Chriſtus etiam iuramento aſſeuerat. Non ſolum ego, inquit, ꝯdidi multa & magna miracula, ſed iuro etiam per meipſum, ꝙ efficiam, ut qui in me credit, faciat & ipſe talia opa, adeoq; his maiora. Scimus ergo quomodo hęc, quæ Chriſtus promittit, impleta ſint. Ac initio, quod hic dicit Chriſtus ante mortem ſuam, hoc repetit & confirmat poſt reſurrectionem ſuam. Dicit enim apud Marcum: Signa Mar. 16.
eos, qui crediderint, hęc ſubſequentur. Per nomen meum dæmonia ejcient, linguis loquentur nouis, ſerpentes tollent, & ſi quid letale biberint, non nocebit eis. Super ęgrotos manus imponent, & bene habebunt. Quæ autem & ante & poſt reſurrectionem ſuam Chriſtus promiſerat, ea tanta maieſtate publice peracta ſunt, ut omnes homines aſpectu eorum obſtupuerint. Marcus iterum dicit: Poſtq; Ieſus receptus eſt in cœlum & conſedit à dextris Dei, diſcipuli egreſsi, prędicauerunt ubiq; domino cooperante & ſermonem confirmante, per SIGNA ſubſequentia. Et in Actis apoſtolicis dicitur: Obortus eſt Act. 2.
omni animę timor, multaq; prodigia & ſigna per Apoſtolos ędebantur. Et iterum: Per manus Apoſtolorum ędebantur ſigna & prodigia Act. 5.
multa in populo. Ac mox: Magis accreſcebat credentiũ DOMINO multitudo uirorum ſimul ac mulierum, ita ut in plateas exportarent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabbatis, ut uenientis Petri uel umbra obumbraret aliquem illorum. Conueniebat autem & multitudo uicinarum ciuitatum Hieroſolymam, afferens ęgros ac uexatos à ſpiritibus immundis, qui ſanabantur OMNES. Non commemorabo nunc, quos claudos Apoſtoli ſanauerint, quos mortuos excitauerint, illud tantum addam, quod ſcriptura de Paulo recitat: Virtutes, Act. 19.
inquit, nõ uulgares ędebat Deus per manus Pauli, ita ut etiam ſuper infirmos deferrentur à corpore eius ſudaria & ſemicincta, & recederent ab eis morbi, & ſpiritus mali egrederentur. Vere igitur ac manifeſte impletum eſt, quod Chriſtus hoc loco dicit: Amen amen dico uobis, Qui in me credit, opera quę ego facio, & ipſe faciet. Sed quid, obſecro, illud eſt, quód addit, MAIORA his faciet? Quomodo potuerunt Apoſtoli maiora facere opera, ꝙ Chriſtus fecit? aut demonſtra nobis, ubi ea fecerint? An non Chriſtus cõdidit hunc mundum, & omnia, quę in eo ſunt? Num credentes in Chriſtum poſſunt maiorem & præſtantiorem mundum, ac plures & excellentiores creaturas

condere? Sed quis non exibilaretur, qui hoc affirmare auderet? Dicam de minoribus q̃ꝑ est huius mundi creatio operibus. Christus restituit cęcis uisum, & excitauit mortuos. Quid maius aut excellentius potuerunt efficere Apostoli? Considerandum igitur est, q̃ꝑ Christus non loquatur hic de operibus immensę suæ maiestatis, quæ arcano modo omnipotenter facit, sed loquatur de operibus externi sui ministerij, quo inter Iudęos in carne fungebatur. Nam si de operibus inperscrutabilis omnipotentię Christi dicendum est, creauit Christus uniuersum mundũ, conseruat mortuos in uita, & resuscitabit eos in extremo die. His operibus nullus uel Patriarcharum, uel Prophetarũ, uel Apostolorum, uel Monarcharum, quamuis potentissimorꝝ, maiora, imo ne ęqualia quidem facere potest. Quare non fit hic de his operibus sermo. Si autem de ministerio Christi, (Vocat enim & Paulus eum ministrum circuncisionis, & Christus ipse affirmat, se non missum, nisi ad oues perditas domus Israëlis) dicendum est, scimus eum, cum adhuc in his terris corporalem uitam ageret, publico officio prędicandi Euangelij inter Iudæos functum esse. Quod igitur ad hoc externum officium attinet, Apostoli maiora fecerunt opera, (non autẽ sua, sed Christi uirtute, quemadmodum mox sequitur) q̃ꝑ Christus ipse fecit. Primum enim, in die pentecostes locuti sunt Apostoli & reliqui credentes uarijs linguis, quarum tamen nullam, pręter uernaculum humano modo didicerant. Nam cum Græcis loquebant̃ grece, cum Arabibus, arabice, cum Romanis, latine. Audimus eos, inquiũt, sua quisq̃ lingua, in qua nati sumus. Hoc tam inauditum fuit miraculum, ut omnes obstupescerent, ac mirarentur supra modum. Christus autẽ, cum fungeretur suo officio prędicandi Euangelij inter Iudęos, nunq̃ sic uarijs linguis locutus fuerat, sed etsi poterat pro sua maiestate etiam angelorum lingua loqui, tamen contentus fuit Euangelion una tantum eaq̃ uernacula sua lingua adnunciare. Deinde Apostoli protulerunt prędicatione m Euangelij longius & latius, q̃ꝑ Christus, & plures etiam ad fidem Euangelij conuerterũt, q̃ꝑ Christus ipso suo externo ministerio conuertit. Nam Christus prædicauit Euangelion in una tantum Galilęa & Iudæa, Apostoli aũt peruagati sunt prędicatione sua totũ orbem terrarꝝ. In omnem, inquit, terram exiuit sonus eorꝝ, & in fines orbis terrę uerba eorꝝ. Et Christus paucissimis Iudęis persuasit, ut ipsum pro Christo agnoscerent, imo cum raperetur ad crucem, omnes ab eo defecerunt. Apostoli autem adduxerunt ministerio suo ad fidem Euangelij, non solum plurimos Iudęos, uerumetiam innumeras Gentes. Addam & hoc, Christus non persuasit Iudęis, ut uel traditiones pharisaïcas abolerent, uel libros earum traditionum aut aliarꝝ impietatum cõburerẽt, Apostoli aũt persuaserunt Euã

gelij

gelij̃ prædicatione Gentibus, ut Idola ſua abĳcerent, & libros, in quibus continebatur impia doctrina, quamuis magno prętio æſtimatos, igni abſumendos traderent. In Epheſo multi erant, qui fuerãt curioſa & magica ſectati. Hi poſtquam audiuerunt Euangelion ab Apoſtolo Paulo, non ſolum abominati ſunt in corde ſuas ueteres impietates, ſed etiam contulerunt libros, & combuſſerunt eos coram omnibus, quos tamen libros manifeſtum erat ualere quinq; myriadibus argenti, hoc eſt, quinq; millibus aureorum Coronatorum. Hæc & id genus alia, ſunt opera illa, de quibus Chriſtus ait: Amen amen dico uobis, qui in me credit, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, ac maiora his faciet. Sed quid? inquies. Scio quidem Apoſtolos Chriſti tanta opera feciſſe, & miracula ędidiſſe, num aũt Chriſtus de Apoſtolis tm̃ loquit̃? An non clare dicit. Qui in me credit? Hoc certe non tm̃ de Apoſtolis, ſed de omnibus in Chriſtum credentibus intelligendũ eſt. Videmus autem nõ omnes in Chriſtũ credentes, poſſe ędere miracula. Quid ergo adhęc dicemus? Quid aliud diceremus, q̃ꝑ q̃d res ipſa loquitur, uidelicet, q; hęc dicta quidẽ ſint ad Apoſtolos, & de illis tantum, qui, cum Chriſtus contuliſſet in ipſos admiranda dona ſpiritus ſancti in die Pentecoſtes, & paulopoſt, prędicauerunt Euangelion eius tam inter Iudæos, quàm inter Gentes, non autem ſentiendum eſt, q; tanta dona ſpiritus ſancti, collata ſint in ipſos, propter ipſos tantum, ſed maxime omnium propter uniuerſam Eccleſiam Chriſti. Non pro eis, inquit, rogo tãtum, ſed & pro ĳs, qui crediturĳ ſunt per ſermonem eorum in me. Et Paulus: Vnicuiq; noſtrum, inquit, data eſt gratia iuxta menſuram donationis Chriſti. Quapropter dicit: Cum aſcendiſſet in altum, captiuam duxit captiuitatem, & dedit dona hominibus. De quibus autem donis præcipue loquatur ſpiritus ſanctus, mox exponit Paulus: Dedit, inquiens, alios quidem Apoſtolos, alios uero Prophetas, alios Euangeliſtas, alios Paſtores ac Doctores. In quem uſum? Num ut hi ſoli fruantur ſpiritu ſancto, & beneficĳs Chriſti? nequaquam. Sed dedit hęc dona, propter Eccleſiã ſuam. Sequitur enim: Vt ſancti inſtaurentur ad opus miniſterĳ, ut ædificetur corpus Chriſti, donec perueniamus omnes in unitatẽ fidei & agnitionis filĳ Dei. Vides miniſterium Euangelĳ inſtitutum, & miraculis ornatum fuiſſe, non propter ipſos tantũ miniſtros, ſed propter uniuerſam Eccleſiã. Quare, etſi, cũ Chriſtus dicit: Qui in me credit, opa quę ego facio, & ipſe faciet, ac maiora his faciet, loquit̃ tm̃ de Apoſtolis, & his credentibus, qui initio reuelati Euangelĳ poſt reſurrectionẽ Chriſti admirandis donis ſpiritus ſancti ad confirmandã ueritatẽ p̃dicationis Euangelĳ ornati fuerũt, intelligit tm̃ uniuerſam Eccleſiã, ac unũquemuis piũ in ipſum credentẽ, fruiturę beneficĳs ſu-

Act. 19.

is, ad quę commendanda, inſtituta fuerunt miracula, & factuꝝ longe maiora ac prę ſtantiora opera, q̄ꝫ aut ſi claudū ſanaret, aut mortuū excitaret. Hęc em̄, & id genus alia miracula, magna quidē ſunt, & illuſtria, ac fuerunt initio ad confirmandum miniſteriū Euangelij neceſſaria, non eſt autem neceſſarium, ut unuſquiſq̄ pius talia externa miracula ędat. Nam qui per Euangelion ad credendum in Chriſtum uocantur, hi ad opera longe maiora, q̄ꝫ ad ędenda externa miracula uocātur. Ac manifeſtū eſt, q̄ hi, qui credunt in Chriſtum, maxima opera faciant. Primum enim, cōſequuntur remiſsionē peccatoꝝ et iuſtitiam coram Deo. Hoc certe maius opus eſt, q̄ꝫ ſanare claudum, aut cęco reſtituere uiſum. Deinde inflammant caritate erga proximum, quod opus ſuperat, teſte Paulo, donum linguarum, & aliorꝝ miraculorum. Adhuc excellentiorē uiam, inquit Paulus, oſtendo uobis: Si linguis hominum loquar & angelorum, caritatem autem non habeam, factus ſum æs reſonans, aut cymbalum tinniens. Poſtremo uincunt mortē & flammas inferni, & accipiunt ęternam uitam, ut unà cum Chriſto domino ſuo regnent in perpetua fœlicitate. Hoc opus ſuperat omnia genera miraculorum. Et tamen, qui hæc opera faciunt, ſunt homines natura ſua imbecilles, et in hoc ſeculo contēptiſsimi. Quid igit̄ eſt, q̄ ipſos tam potentes faciat? Vnde Apoſtoli tātas uires acceperunt, q̄ ſanauerint claudos, & excitârint mortuos? Vnde reliquis tanta uirtus accidit, q̄ uincant non ſolū afflictiones huius corporalis uitę, uerum etiā mortem & infernū? Hoc docet Chriſtus, cum addit: Quia ego uado ad patrem. Quid? an Chriſtus, priuſq̄ꝫ mortuus eſt, & reſurrexit, ac aſcendit in cœlum, non fuit apud patrem? Cur ergo ante dixit: Ego in patre ſum, & pater in me? Hic conſidera mihi, q̄ Chriſtus iuxta diuinam ſuam naturam, unius & eiuſdem eſt naturæ ac maieſtatis cū patre ſuo, ideoq̄ꝫ nunq̄ꝫ ab eo aut diſceſsit aut abfuit. Si autem poſueris tibi ob oculos humanitatem eius, tunc etiamſi humanitas coniuncta eſt cum diuinitate in unitate perſonę, tamen in diebus carnis ſuę, dicitur a patre abfuiſſe, propterea q̄ ſuſceperat humanas imbecillitates, & tradiderat ſeſe morti obnoxium, poſtq̄ꝫ autem mortuus eſt & reſurrexit, dicitur ad patrem iuiſſe, propterea quòd per mortē & reſurrectionē ingreſſus ſit in regnū cœleſte, & conſederit ad dextrā patris, ut non ſolum intercederet pro nobis, ac redderet nobis patrē placatum, uerumetiā ut dñaretur diuina maieſtate & omnipotentia tā in cœlo q̄ꝫ in terra. Cum ergo dicit: Maiora his faciet, quia uado ad patrē, ſenſus eſt: Ego etſi morior nūc, tamē non pereo morte, ſed iterum reſurgam, & accipiā ſummā poteſtatē in regno patris, ideoq̄ non ſolum impetrabo, ut uobis pater faueat, uerumetiā efficiam, ut maiora opera faciatis, q̄ꝫ ego externo meo miniſterio feci. Hactenus nondū

fui

fui glorificatus. Nō igitur mirū est, quòd uix ea effecerim, quę Prophęta quispiam faceret. Postq̄ aūt resurrexero à morte, ita glorificabor, ut uestro ministerio, multo plura et maiora effecturus sim, q̄ ego ante meo ministerio efficere uisus sim. Vnde & apud Matthæū ascensurus in cœlum ait: Data est mihi oīs potestas in cœlo & in terra. Euntes ergo docete oēs gētes, Baptisantes eos in noīe patris et filij et spiritus sancti, docentes eos seruare oīa quęcūq̄ p̄cepi uobis. Et ecce: Ego uobiscū sum oībus diebus usq̄ ad cōsummationē seculi. Non est igit̄ existimandū, q̄ Christus deseruerit ecclesiā suā, quia abiuit ad patrē, sed potius sentiendū est, q̄ iam primū recte & inseparabiliter sese cum ecclesia abitione sua coniunxerit, atq̄ adeo, qcquid nobis periculoꝝ & calamitatū imminet, credendū est, rem recte se habere, q̄ Christus abierit ad patrē, et sedeat ad dextrā dei. Non em̄ sedet ibi otiosus et ignauus rerꝝ spectator, sed sedet ut rex in regio throno, oīa administrās, & oīa gubernās. Nec sedet ibi solus, sed recipit ad se oēs in ipsum credentes. Omnia, inquit Paulus, subiecit sub pedes illius, & dedit eum caput super oīa ipsi ecclesię, quę est corpus illius, cōplementum eius, qui oīa in oībus adimplet. Et mox: Deus, qui diues est in misericordia, cōuiuificauit nos unà cum Christo, simulq̄ cum eo resuscitauit, & simul cū eo sedere fecit inter cœlestes. Hic palàm affirmat Paulus, Christum duxisse secū credētes in ipsum, ad dextrā Dei, quē admodū & Christus ipse supra dixit: Si abiero ad parandū uobis locum, iterꝝ ueniam & assumā uos ad meipsum, ut ubi ego sum, & uos sitis. Quare si uel morbus, uel mors etiā ipsa minatur nobis exitium, meminisse debemus maiestatis nostrę per Christum partę, ut bene in oībus malis confisi, uictoriā cœlestis uitę reportemus, per Iesum Christum dominum nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA XXVII.

EXposuit Christus duo factorꝝ genera, quibus ueritātem doctrinę suę, hoc est, diuinitatē suam probauit. Alia em̄ sunt miracula, quę ipse in carne sua ędidit. Alia sunt miracula, quæ Apostoli in nomine eius, postq̄ acceperunt spiritum sanctum, ædiderunt. Addit ergo nunc tertium diuinitatis suę argumentū, & dicit: Quicquid petieritis nomine meo, hoc faciam, ut glorificet̄ pater per filium. Si quid petieritis per nomen meū, ego faciā. Dixi antea: Vos maiora opera facturos, q̄ ego fecerim. Quod cū mea uirtute & potentia fiat, perspicuū est, me esse uerꝝ deum, sed ut apertius intelligatis meā diuinitatē, ego non solū efficiā, ut maiora faciatis opera, q̄ ego feci, sed et

am efficiam, quicquid meo nomine petieritis. Omnes inuocantes patrem meo nomine ita exaudiam, ut quicquid petierint, cõsequentur: Si autem Christus exaudit inuocantes patrem suo nomine, & facit eos uoti sui cõpotes, quid aliud reliquũ est, q̃ꝑ quod ipse sit in patre, & pater in ipso, hoc est, qꝑ sit uerus & omnipotens Deus? Nisi em̃ esset Deus, eiusdem naturæ, maiestatis, & omnipotentiæ cum patre, nõ posset inuocantes in omnibus ĩs, quæ petunt, iuuare. Porro hoc dictum Christi non tantũ docet diuinitatẽ Christi, sed etiã erudit nos de uera inuocatiõe. Ac ne quis existimaret Christo temere excidisse, repetit hoc loco iterum, ac postea tertio: Amen, amen, inquiens, dico
Ioan. 16. uobis, quæcunq̃ petieritis patrem in nomine meo dabit uobis. Quare debemus hoc dictum magna obseruantia considerare & tenere, ut discamus ex eo recte orare, ac Deum ita inuocare, ut quicquid petierimus, impetremus. Manifestum enim est, qꝑ Deus uocet nos ad orationem & inuocationem, mandatis suis. Iubet nos nomen suum uenerari, hoc certe est iubere, ut nomen ipsius inuocemus. Et: Inuoca me, inquit, in die tribulationis. Et: Petite, & accipietis. Sunt etiam multa alia dicta, quę iubent nos semper orare, nec unquam defatigari. Manifestum etiam est, qꝑ Deus inuitet nos ad orationem & inuo-
Luc. 18. cationem promissionibus suis. Antequam clamauerint, inquit, ego exaudiam, adhuc loquentibus ipsis ego audiam. Et iterum: Quicunque inuocauerit nomen DOMINI, saluus erit. Manifestum & hoc est, qꝑ necessitas nostra urgeat nos ut oremus, & inuocemus DOMINVM. Sed hoc opus, hic labor est, ut RECTE oremus, ne oratio nostra fiat nobis in peccatũ, & repellamur à Deo. Sumamus igitur hoc dictum Christi in manus, imo in mentẽ & animum nostrum, ut cognoscamus ex ipso rectum modum orandi & inuocãdi Dei. Quicquid petieritis, inquit, nomine meo, hoc faciam. Primum omnium considerandum est uerbum PETENDI. In oratione enim seu inuocatione, petendum est aliquid. Oratio debet esse PETITIO. Ergo non orãt, qui alienata mente, uerba tantum recitãt. Deinde quod dicit, QVIC QVID, uel Quodcũq̃, nihil excipit, q̃d non sit petendũ in oratiõe. Omnia, quę exigit nostra necessitas, petenda sunt. Enumerant aũt duplicia bona q̃bus humana necessitas indiget. Alia sunt corꝑalia, ut sanitas corporis, alimẽta, et id genus reliqua. Alia sunt spiritualia et cœlestia, ut sunt, Remissio pc̃tõr̃, iustitia, conseruatio in morte, & æterna beatitudo. Cum ergo dicit: Quodcunq̃, nihil horr̃ bonor̃ excipit, sed uult, ut inuocemus Deum in indigentia tam corporalium, q̃ꝑ spiritualium bonor̃. Prꝛterea considerandum etiã erit, QVIS sit inuocandus. Hoc quidẽ loco nõ addit, PATREM, sed postea cap. xvi. diserte ait Christus; Quæcunq̃ petieritis PATREM. Non remit-

tit nos

ſit nos Chriſtus ad inuocandos uel Patriarchas, uel Prophetas, uel Apoſtolos, uel Martyres, uel alios ſanctos mortuos, ſed ad Deum patrem uiuum. Ergo, inquis, nec filius, nec ſpiritus ſanctus ſunt inuocandi? certe ſunt, quia unus eſt Deus pater, filius & ſpiritus ſanctus. Quare qui uere inuocat patrem, is etiam inuocat filium & ſpiritum ſanctum. Et tamen ſuus eſt perſonarum diuinitatis ordo. Pater enim à nullo eſt genitus, & eſt origo diuinitatis. Filius eſt à patre genitus, & habet ab æterno ſuam diuinitatem à patre. Spiritus ſanctus procedit ab utroq; patre uidelicet & filio. Ergo iuxta hunc perſonarum ordinem, inuocandus eſt Deus PATER, per Filium, ut det nobis SPIRITVM ſanctum. Itaque hypocritæ, qui inuocant ſanctos mortuos, non orant pie, ſed impie, quòd eum inuocationis honorem, qui ſoli Deo debetur, tribuant creaturis. Deinde addit Chriſtus, MEO NOMINE. Orandus enim & inuocandus eſt Deus pater Nomine Chriſti. Cognoſcendum igitur eſt, quid ſit nomine Chriſti orare, ſed ut hoc explicemus, Primum omniũ uidendum erit, quis ſit Chriſtus, & quod ſit officium eius. Chriſtus autem eſt unigenitus filius Dei, qui aſſumpſit hominem, ut reconciliaret cum Deo patre ſuo humanum genus, ac impetraret, ut Deus adoptaret in filios ſuos, & in hæredes cœleſtium bonorũ, omnes eos, qui fide ſua ipſum agnoſcunt. Nihil enim erat miſerius, nihil calamitoſius homine, quippe cui propter peccatum Deus ita iraſceretur, ut abiecerit eum non ſolum in omnes corporales afflictiones, uerumetiam in perpetuam interitionem. Sed filius Dei miſertus hominis, induit hominem, ut expiaret peccatum eius, & pacificaret eum cum Deo patre, quo ab interitu ſeruaretur. Nec uanum fuit inſtitutum filij Dei. Nam cum Deus impoſuiſſet ei crucem & mortem, ac ipſe ſuſcepiſſet eam obedientiſsime, intantum delectatus eſt hac obedientia, ut iurauerit ſe propter ipſum omnibus credentibus in ipſum propitium fore, & ſeruaturum eos in morte ad æternam beatitudinem. Iurauit, inquit ſcriptura, DOMINVS, & non pœnitebit eum: Tu es ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedec, hoc eſt, propter te ero placatus in æternum omnibus ijs, qui te fide accipiunt. Quare Deum patrem in nomine Chriſti inuocare, eſt credere, quòd Deus ſit nobis propitius, remittat nobis peccata, uelit nobis benefacere, ac in omnibus periculis ſeruare propter Chriſtum filium ſuum, & ex hac fide petere, ut neceſsitati noſtræ, pro qua eum inuocamus, ſuccurrat. Itaque is dicitur uere in nomine Chriſti orare, qui inuocat auxilium Dei, non propter merita ſuæ ipſius iuſtitiæ, ſed propter merita Ieſu Chriſti, ſeruatoris noſtri. Non uere inuocãt deũ Ethnici, nõ Turcæ, nõ Iudæi, qui nunc ſunt, nõ hypocritæ, quia alij non requirunt Chriſtũ, alij contẽnunt, & cõuitijs

proſcindũt eum, alij etſi uident ipſum colere, tñ aut ignorãt, aut non curãt officiũ eius, ideoq; non inuocãt Deum in nomine Chriſti. Solus aũt is uere Deum inuocat, qui agnoſcit Chriſtum, & credit q; Deus ſit ipſi propitius ac reſpiciat & exaudiat ipſum in petitione ſua propter Chriſtum. Omnino em̃ neceſſaria eſt in inuocatiõe FIDES. Omnia, quæcunq;, inquit Chriſtus, petieritis in deprecatiõe CREDENTES, accipietis. Et iterum: Omnia poſsibilia CREDENTI. Et Iacobus: Si quis ueſtrum, inquit, indiget ſapiẽtia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabit ei. Poſtulet aũt in FIDE, nihil hæſitãs. Qui em̃ hæſitat ſimilis eſt fluctui maris, qui á uento mouetur & circũfertur. Non ergo ęſtimet homo ille, q; accepturus ſit aliquid à domino. Habes perſpicue, q; in oratione exigat FIDES, quæ certe non eſt dubitatio, ſed certiſsima ac firmiſsima perſuaſio, de his rebus, quę accipiendę promittunt. Primũ igitur, cũ inuocamus deum, debemus certi eſſe p fidem, q; Deus faueat nobis, & adoptauerit nos in filios ſuos, propter Ieſum Chriſtũ. Hęc fidei certitudo ſi abfuerit, uaniſsima eſt oĩs oratio, imo ne oratio quidẽ eſt. Deinde debemus per fidem certi eſſe, q; Deus uelit nobis clementer dare eam rem, pro qua ipſum inuocamus. Quid? inquies. Quomodo poſſum eſſe certus uel de fauore Dei erga me miſerum peccatorẽ, uel de accipiẽdis ijs re-
Ro 8. bus, quas peto, cum Paulus dicat: Quid oremus, ſicut oportet, neſcimus? Scio quidem Euangelion proponere Chriſtum propitiatorem humani generis, & expiatorẽ peccatorũ, ſed incertus ſum, an iſte expiator ad me quoq; priuatim ptineat. Inuenio in Euãgelicis ſcriptis nomen Petri, Andreæ, Pauli & aliorũ ſanctorũ. Ad hos ſcio Chriſtum pertinere, ſed quia non inuenio meum nomen exp̃ſſe in ſacris literis, ualde dubito, num deus fauore ſuo me cõplectatur. Quid aũt dico de rebus ipſis, quas peto? quomodo de ijs poſſum certus eſſe, cũ intelligam nõnullas earũ ne quidẽ promiſſas mihi eſſe? Quo igit̃ me uertã? Non aliõ te uertas, q; ad Chriſtum ipſum, & Euangeliõ eius. Etſi em̃ non inuenis nomen tuũ in Euangelio Chriſti, externis literis mandatum, tñ ſi inuenis te per fidẽ in Chriſto ipſo, inuenis etiã te nominatim ſcriptũ in libro cœleſtis uitę. Chriſtus em̃ non inſtituit tantũ publicam & generalẽ prędicationẽ Euangelij ſui, qua omnibus in cõmune promittat fauorẽ Dei, & adoptionẽ in filios Dei, ſed inſtituit etiã ſacramenta, baptiſmũ uidelicet & cœnã dn̄icam, quibus unũquemq; utentem ipſis certificet, q; Deus complectat̃ ipſum priuatim fauore ſuo, & adoptet eum in filium ſuum, ideoq; & ſinguli baptiſantur, & ſingulis datur cœna dominica, ut unuſquiſq; certo ſciat, Chriſtum non ad alios tantum, ſed etiam ad ſe ipſum pertinere. Atque hæc quidem diximus de certitudine fauoris Dei per Chriſtum, quæ certi-

tudo

tudo primum omnium in oratione requiritur. Quod autem Paulus ait: nos nescire, quid orare debeamus, ut oporteat, & quod de incertitudine rerum, quę oratione peti solent, abiicitur, sciendum est, quod Paulus non loquatur de rebus, quę proprie ad regnū Christi pertinent, & quę per uerbum DOMINI expresse promissæ sunt. Sed loquitur partim de rerum circumstantiis, quas pater posuit in sua potestate, partim de rebus corporalibus, de quibus non extant certę promissiones Dei. Nam quędam sunt (ut supra indicauimus) res spirituales, quæ proprie ad regnum Christi pertinent, quales sunt: Remissio peccatorum, Iustitia, Liberatio in morte, & uita æterna. De his extat manifestum Euangelion Christi. Ad has res nobis conferendas uenit Christus in hunc mundum. Quod igitur ad has attinet, non nescimus, sed perspicue cognoscimus, quid orandum sit. Nec est de uoluntate Dei dubitandum, sed firma fide petendum, ut remittantur nobis peccata, & seruemur in morte ad uitam propter Christum. Hęc est, inquit, uoluntas eius, qui misit me, ut omnis, qui uidet filiū, & credit in eum, habeat uitam æternam, & ego suscitabo eum in nouissimo die. Quare in petitione remissionis peccatorum, & salutis propter Christum, non est addendum: Si DOMINVS uoluerit, sed potius dicendum est: Quia certo scio te DOMINE, uelle credenti remittere pc̃tā, & seruare eū in morte propter Christum filiū tuum, idcirco peto, ut hęc dona tua mihi contingant. Quædam sunt res corporales, quę non proprie pertinent ad regnum Christi, sed ad utilitatem & necessitatem huius corporalis uitę, qualis est, Sanitas corporis, alimentum corporis, liberatio ex hoc uel illo morbo, aut periculo corporis, externa uictoria, Benedictio frugum in agris, Conseruatio domus ne absumatur incendio, & multa id genus alia. In his rebus, si habemus certam & expressam promissionem Dei, non est de uoluntate Dei dubitandum, nec in oratione addendū: Si DOMINVS uoluerit, q̃ppe q̃ uoluntas dñi nobis iam per promissionem nota sit. Cū Israëlitę in exitu de Ægypto p̃merent ab hostibus, et cōsisterēt ad mare rubrū, audit Moses à Dño: Extēde manū tuā sup̃ mare et diuide illud, ut gradiant filij Israël in medio mari p̃ siccū. Hic certa est p̃missio, q̃ deus uelit Israëlitas illęsos p̃ mare traducere et seruare. Nō igit̃ dubitādū erat Mosi et alijs pijs de uolūtate dei, sed sine omni tergiuersatiōe orandū, ut deus ipsos per hoc mare illęsos traduceret. Ad Iosua dicit̃: Ecce dedi in manu tua Ieriho & regem eius, oēsq̃ fortes uiros. Hic manifeste promittit̃ duci Iosuæ uictoria sup̃ Ieriho & regē eius. Quare Iosua, q̃d ad hāc rē attinet, nō nesciuit, sed p̃spicue cognouit, q̃d esset orandum. Si autem in rebus corporalibus, non extat certa & specialis, sed tantū generalis promissio diuini auxilij, ibi tum scimus

Nota

quidem Deum nos ſeruaturum, ideoq; ſalus confidenter petenda eſt per Chriſtum, neſcimus autem, quo modo uelit nos ſeruare, ideoq; ſi prę ſcribimus Deo modum ſeruandi, reñciendum, id eſt in uoluntatem Dei, & quod Chriſtus in ſua oratione dicit: Non ſicut ego uolo, ſed ſicut tu uis, idem etiam nobis uſurpandum erit. Quod diximus, explicabimus exemplis, ut rectā orandi rationē teneamus. Laboras grauiſsima febri, & inuocas Deum, ut te huius morbi grauitate liberet. Quid ergo faciendum eſt, ut recta & pia ſit inuocatio? Habes quidem generalem ſalutis promiſsionē, q̄ cum credis in Chriſtum, Deus ſit te ſeruaturus propter Chriſtum, non extat aūt certa promiſsio, q̄ Deus uelit te ex hac febri, & hoc tempore, & per has, quibus uteris, medicinas liberare. Quare orandus eſt quidem Deus certa fiducia, ut ſeruet te clementer, ſed in petitione liberationis ex hac febri, & conſeruationis in hac corporali uita, reſpiciendum erit in manū DOMINI, & addendum: Non ſicut ego uolo, ſed ſicut tu uis, & agnoſcis mihi in bonum adiumento eſſe. Alius habet agrum frumentis plenum, & metuit in periculoſa tempeſtate, ne grando noceat. Quomodo ergo hic orare debet? Extat promiſsio Dei de pane quotidiano. Et: Nouit pater cœleſtis, q̄ his omnibus opus habeatis. Non autem extat promiſsio, q̄ Deus uelit hoc frumentum, quod hoc tempore eſt in agro, ſeruare, & nobis per hoc frumentum panem dare. Orandum igitur eſt certiſsima fiducia, ut Deus faueat nobis propter Chriſtum, & tueatur nos. Hæc enim uoluntas Dei per Euangelion notiſsima eſt, ſed quia non eſt uerbo Dei reuelatum, q̄ Deus uelit hoc frumentum, hoc tempore à grandine ſeruare, & homo non in ſolo pane uiuit, ſed in omni uerbo, quod egreditur de ore Dei, idcirco orandum quidem eſt, ut Deus hoc frumentum tueatur, ſed uoluntas noſtra ſubñcienda eſt uoluntati Dei, & addendū: Non ſicut ego uolo, ſed ſicut tu uis. Hęc certe obedientia exigitur nobis in his rebus, de quibus nō habemus certas Dei promiſsiones. Quę obedientia placet Deo tam mirifice, ut ſi eam præſtiterimus, largiatur nobis non tantum promiſſa, uerumetiam ea, quæ non ſunt manifeſte promiſſa. Dauid eñcitur in exilium à ſuoipſius filio. Non dubitabat quidem Dauid in hac afflictione ſe Deo curæ eſſe, ſed neſciebat, nū rediturus eſſet ab exilio incolumis ad regiū ſuum thronū in urbem Hieroſolymā. Quare ſubñcit ſe diuinæ uoluntati, & aīt: Si inuenero gratiam in oculis DOMINI, reducet me, & oſtendet mihi arcam, ſin autem dixerit mihi: Non places, p̄ſto ſum, faciat q̄d bonū eſt corā ſe. Hac obediētia Deus ita delectabaī, ut magno gl̄ia eū regno ſuo reſtituerit. In Daniele tres adoleſcētes, q̄ nolebāt adorare ſtatuā, p̄ducunī in fornacē ignis cōñciēdi. Et audiūt: Quis eſt deus q̄ eripiet uos de manu mea? Quid ergo face-

rent

rent adoleſcentes? Certa promiſsio Dei extabat, ꝙ Deus uelit omnes pios in periculis adeoꝙ in morte ipſa ſeruare, non autem extabat promiſsio, ꝙ uelit hos adoleſcentes ſeruare illæſos in hoc igni, ut diutius uiuant corporalem uitam. Quare inuocant quidem Deum, ut tueatur ipſos, ſed quia non habent certam promiſsionem, de externa liberatione ex hoc igni, ſubĩciunt ſe diuinæ uoluntati, & reſpondent Regi: Non oportet nos de hac re tibi reſpõdere: Ecce enim Deus noſter, quem colimus, poteſt eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, ô Rex, liberare. Quod ſi noluerit, notum ſit tibi, Rex, ꝙ deos tuos non colimus, & ſtatuam auream, quam erexiſti, non adoramus. Hęc eſt inſignis obedientia, quæ & Deo ita placuit, ut etſi non promiſerat eis manifeſte externam liberationem, tamen ſeruauerit eos mirando modo illęſos. Sed de fide, quę eſt habenda in oratione ſatis nunc dixiſſe uidemur. Redeamus igitur ad id quod exponendum ſuſcepimus, uidelicet, quid ſit in nomine Chriſti orare. Oſtendimus enim, ꝙ orare in nomine Chriſti, ſit inuocare Deum patrem ex hac fide, ꝙ Deus ſit nobis propitius, & agnoſcat nos filios ſuos, propter Ieſum Chriſtum. Hoc enim eſt Deum adorare in ſpiritu & ueritate, quemadmodum aliàs Chriſtus docet. Ex hoc autem facile intelligi poteſt, ꝙ non ſolum Turcę & alĩ impĩj, qui Chriſtum perfricta frõte damnant, ſed etiam hi, qui aut inhoneſta & ſcelerata, aut honeſta, ſed ad impium & inhoneſtum uſum ac finẽ petunt, non inuocẽt Deũ in noie Chriſti. Adulter orat, ut fortunatus ſit in explenda animi ſui cupiditate. Impoſtor orat, ut fœliciter ſuccedãt nugę ſuę. Hę ſunt impię & ſceleratę preces. Helluo orat, ut Deus benedicat frumento & uino. Et hactenus honeſte quidem orat, ſed quia hunc finem ſibi proponit, ut helluetur, ſcelerate orat. Hoc certe non eſt in nomine Chriſti, ſed in nomine Satanę orare. Chriſtus eĩm non eſt autor impietatis & ſceleris, ſed eſt autor omnis pietatis & iuſtitię. Quare, ne nomen Chriſti blaſphemia afficiatur, petenda ſunt in nomine Chriſti, pia & honeſta, idoꝙ ad pium & honeſtum uſum ac finem. Poſtremo cum Chriſtus ait: EGO FACIAM, etſi perſpicue tribuit ſibi maieſtatem & potentiam diuinitatis, in eo, quòd recipit & promittit ſeipſum omnia ea facturum & daturum, quæ nomine eius petuntur, tamen non exponit interim, quibus modis ſit ea, quæ promittit, faciurus. Dicit aliàs: Non eſt ueſtrum noſſe tempora & articulos temporum, quos pater in ſua ipſius conſtituit poteſtate. Sic & Chriſtus filius Dei patris conſtituit in ſua manu eos modos, quibus faciat, quod nomine eius petitur. Nam cum inuocamus Deum, ut conferat auxilium ſuum in aduerſis, ſolet aliquoties alium liberandi modũ caro, alium ſpiritus præſcribere. Laborat quiſpiam, exempli gratia,

graui morbo,& inuocat Deum per Christum,ut ipsum hoc morbo liberet.Hic caro petit,ut liberetur cito,externo etiam sensu.Spiritus autem,qui nouit sententiam Dei,& intercedit,ut Paulus ait,pro nobis, gemitibus inenarrabilibus, petit, ut is qui Deum inuocat diutius morbo afflictetur, & tamen liberetur,hoc est,conseruetur,ne in morbo pereat. Intelligit enim spiritus, ꝙ diurnus morbus afferat pio sua commoda,quę caro intelligere non potest. Alius quispiam premitur onere paupertatis, & orat Deum per Christum,ut faciat ipsum diuitem.Hic caro præscribit alium modum tribuendarũ diuitiarum, petit,ut detur ipsi multa pecunia. Spiritus autem alium,prout DOMINO uisum fuerit,modum cogitat, uidelicet, ut is nullam consequatur pecuniam,sed in sua externa paupertate maneat, & tamen conseruetur,ne in paupertate intereat. Videt enim huic pio,externas diuitias magno fore incommodo. Datus est quondam Paulo stimulus,in carne, angelus Satanę, qui ipsum colaphis cederet. Hęc erat Paulo maxima afflictio. Rogauit igitur ter DOMINVM, ut huncangelũ Satanæ ab ipso abigeret. Hic alium modum abigendi Satanę prescribebat caro,alium spiritus. Caro uolebat extrinsecus & sensibiliter ab hac afflictione liberari. Spiritus autem qui intelligebat, quid Paulo uere prodesset,petijt,ut hęc afflictio Paulum diutius excrutiaret,sed ita,ut in ea conseruaretur. Quid ergo factum est? Christus uere exaudiuit orationem Pauli,non quidem iuxta sensum carnis,sed iuxta sensum spiritus,& ait: Sufficit tibi gratia mea, nam uirtus mea per infirmitatem perficitur. Exaudit enim Christus in oratione spiritum,non carnem , quippe ꝙ sciat spiritum intercedere pro sanctis SECVNDVM DEVM.Quare si credimus in Christum,& inuocauerimus patrem in nomine Christi,dubitandum non est,quin uere exaudiantur preces nostræ,sed interim non est aduersus Deum murmurandũ, si non percipiamus impletionẽ precum iuxta carnalem sensum. Qui enim scrutatur corda , audit inenarrabilem gemitum spiritus. Sed de his hactenus. Audiamus nunc quo cõsilio facturus sit Christus, quic quid nomine suo petitur. Dicit enim: Vt glorificetur pater per filiũ: Supra dixit: Deus glorificabit filium hominis. Et postea orat: Glorifica filium tuum. Nunc autem dicit, ꝙ filius glorificet patrem. Quid ergo est, ꝙ pater glorificat filium,& uicissim filius glorificat patrẽ? Hoc nimirum est , ꝙ natura unus tantum sit Deus, duę autem distinctę personę, PATER & FILIVS. Ac quidem filius glorificat patrẽ Euangelio,miraculis,obedientia,passione & morte sua,quia testificatur Deum esse clementissimũ,et misericordissimũ,qui remittat peccata gratis sine ullo humanorũ meritorũ respectu , ac ita faueat credentibus in Christum , ut adoptet eos in filios, conseruet eos in morte, & det

Ro.8.

filius glorificat patrem

det eis cœleſtem hęreditatem. Hæc eſt maxima omnium gloria Dei, quæ illuſtratur Euangelio Chriſti. Pater autem uiciſsim glorificat filium, quia non ſolum ornat eum dono ædendorum miraculorum, uerumetiam excitat eum tertia die à morte, iubet eum ſedere ad dextram ſuam, mittit nomine ſuo ſpiritum ſanctum, & ſubiicit ei omnia, quæ ſunt in cœlo & in terra. Quibus rebus pater palàm declarat, & teſtificatur, ꝙ filius ſit uerus & omnipotens ab ęterno Deus. Qua maieſtate, qua gloria, quid poteſt excellentius dici? Cum igitur cognoſcamus per filium, ꝙ pater nobis ſit propitius, et uiciſsim cognoſcamus etiam per patrem, ꝙ filius ſit uerus Deus, agite amiciſsimi, tribuamus utriq; ſuum honorem, per ſpiritum ſanctum, ut inuocantes Deum magna animi fiducia, conſequamur cœleſtem ſalutem per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XXVIII.

HACTENVS Ieſus Chriſtus, ſeruator noſter à Thoma & Philippo excitatus, expoſuit Eccleſię diuinã ſuam maieſtatem, & commendauit eam fide ſuſcipiendam, Philippe, inquiens, qui me uidet, uidet & patrem meum. Et iterum: Non credis, ꝙ ego in patre ſum, & pater in me? Quę cum pro huius loci ratione ſatis perſpicue explicata ſunt, reuertitur nunc Chriſtus ad cohortationem & conſolationem, quam in principio huius capitis inſtituit. Et ait: Si diligitis me, prȩcepta mea ſeruate. Hęc ut recte intelligamus, cognoſcendũ erit quę ſint prȩcepta Chriſti. De qua re, etſi aliàs ſæpe diximus, tamen & hic locus monet, ut pauca de ea dicamus. Sciamus igitur Chriſtum non impoſuiſſe Eccleſię ſuę prȩcepta Moſi. Per Moſen enim, inquit Ioannes, lex data eſt, per Ieſum Chriſtum autẽ gratia & ueritas. Quare Chriſtus non dicit: Si diligitis me, ſeruate prȩcepta Moſi, ſed ſeruate prȩcepta MEA. Videamus igitur, quę præcepta Chriſtus diſcipulis dederit. Ac primum prȩcepit eis, ut credant Euangelio ſuo, ut credant in ipſum, ꝙ ſit uerus ille Meſsias, quem Prophetæ promiſerunt, & ut confiteantur ipſum coram hominibus, & adnuncient Euangelion ipſius, in toto orbe terrę. Credite, inquit, in Deum & in ME credite. Et iterum: Hoc eſt opus Dei, ut credatis in eum, quem miſit ille. Et poſtea: Ite in uniuerſum mundũ, & prædicate Euangelion omni creaturę. Deinde prȩcepit eis, ut ſeinuicẽ diligant. Prȩceptum nouũ, inquit, do uobis, ut diligatis uos mutuo, ſicut ego dilexi uos. Quę autem Apoſtolis ſunt prȩcepta, hæc etiam ſunt prȩcepta uniuer

ſę Eccleſiæ Chriſti, unicuicꝙ uidelicet, in ſua uocatione. Vnuſquiſq; enim, qui tenetur cupiditate conſequendę ſalutis, & fruendi beneficij Chriſti, debet credere in Ieſum Chriſtum, ꝙ ipſe ſolus ſit iuſtitia & redemptio eius, & ex hac fide nomen Chriſti pro ſua uocatione glorificare, deinde debet etiam proximum ſuum pia dilectione complecti, & ei pro ſua uirili benefacere. Hęc ſunt prȩcepta, quę Chriſtus ab uniuerſa Eccleſia ſua exigit. Quare qui diligit Chriſtū, incumbet in hoc ſtudium, ut his prȩceptis obſequatur. Hic nunc perſpicue uidere potes, qui ſint oſores Chriſti, non dico inter Turcas & Iudęos, ſed inter Chriſtianos ipſos. Sunt enim, qui gloriantur, ſe non ſimpliciter eſſe Chriſtianos, uerumetiam uicarios Chriſti, & defenſores fidei Chriſtianę, interim tamen perſequuntur doctrinam Chriſti, & tanto odio piorum ardent, ut cupiant eos ferro, flamma, & quouis ſupplicij genere extinctos. Non igitur ſunt amatores, ſed oſores Chriſti, nec ſunt fidei Chriſtianę defenſores, ſed quantum in ipſis eſt, deuaſtatores. Porro, etſi ſeruare prȩcepta Chriſti, maxime ſalutare eſt, tamen multis & magnis conſtat periculis. Nec dubium eſt, quin cum Chriſtus hęc diceret, uenerit Apoſtolis in mentem eorum periculorum, quę ſeruantibus præcepta Chriſti accidere ſolent. Quid? Tu iubes quidem nos prȩcepta tua ſeruare, in te credere, & Euangelion tuum prȩdicare, quis autem te abeunte, tuebitur nos in ijs periculis, quę nobis in hac tua uocatione obuenient? Dictum eſt olim de Satana, ꝙ cū tu conteras caput eius, ipſe uiciſsim mordeat calcaneum tuum. Quare ſi ſenſerit caput ſuū Euangelio noſtro peti, coorietur in nos totis ſuis uiribus. Nam quemadmodum uoluit ſtatim ab initio creationis ſuæ te inuadere, & è throno maieſtatis tuę te proturbare, ita ſemper te poſtea in Patriarchis, in Prophetis, & alijs pijs crudeliter perſecutus eſt. Non dubitamus igitur, quin & hoc tempore, ſi in te crediderimus, & Euangelion tuum ad deſtruendam potentiā eius prȩdicauerimus, graſſaturus ſit aduerſum nos omni genere crudelitatis. Primum em excitabit aduerſus nos Iudæos & Gentes, qui non ſolum ejcient nos in exilium, uerumetiam trucidabunt nos. Deinde, etiamſi non omnes trucidemur, tamen Satan affliget nos internis & ſpiritualibus perſecutionibus. Obijciet nobis in conſcientia, & exaggerabit peccata noſtra, concutiet nos horrore perpetuę mortis, exuſtabit in nobis flammas inferni ignis. In tātis anguſtijs, qd faciemus? quo nos uertemus? aut quis erit, te abeūte & nos deſerente, tutor ac defenſor noſter? His ,, ſeu cogitationibus ſeu tētationibus reſpōdet Chriſtus, & ait: Ego ro- ,, gabo patrē, et aliū paracletū dabit uobis, ut maneat uobiſcū inęternū, ,, ſpiritum ueritatis, quem mundus non poteſt accipere, quia non uidet ,, eum, nec ſcit eum. Vos autem cognoſcitis eum, quia apud uos manet, & in

& in uobis erit. Obseruabilis promissio, quæ affert Ecclesiæ Christi maximam consolationem. Scio quidem (inquit) q̃ post discessum meum maneant uos multæ & graues afflictiones, sed bene confidite, ego curabo ut me abeunte mittatur uobis alius paracletus, hoc est, consolator, tutor & defensor, qui non discedat à uobis, ut ego nunc discessurus sum, sed maneat semper uobiscum, quo præsente satis tuti eritis in omnibus aduersis. Sed cur non perstringimus singulas huius promissiõis partes? Primum igitur, Rogabo, inquit, patrem. Quid? Ante dixit se facturum, quicquid nomine suo petatur, quo significauit, se esse uerum Deum. Nunc autem dicit, se rogaturum patrem. Quomodo hæc conueniunt? An non minor est qui rogat, eo qui rogatur? Filius autem natura & maiestate æqualis est patri. Quomodo ergo dicitur patrem rogare? Num in diuinitate una persona aliam rogat? Minime oĩm. Vnus enim est Deus, una est maiestas patris, & filij & spiritus sancti. Sed Christus loquit̃ hoc loco iuxta suã humanitatem ut quẽadmodũ antea docuit se esse uerũ Deum, ita nũc doceat, se esse etiã uerũ hoiem. Itaq̃, ut recte de Iesu Christo sentiamus, credendũ est, q̃ in p̃sonę unitate, sit et uerus Deus, & uerus homo. Sed quando rogauit Christus patrẽ? Recensetur quidẽ in cap. xvij. huius Euangeliste insignis & memorabilis oratio, qua Christus cõmendat Apostolos & Ecclesiam suam tutelæ patris, non est autem sentiendum, q̃ Christus orauerit pro Ecclesia in hac tantum corporali uita, ante passionem & mortem suam, sed orat & intercedit pro ea, etiam post resurrectionem suam, iam in dextra patris sui sedens. Psalmus uocat eum, sacerdotem inæternum. Sacerdotis autem est, pro populo orare. Cum igit̃ Christus sit perpetuus sacerdos, perspicuum est, q̃ etiam perpetuo pro Ecclesia sua oret. Sed & Paulus ait: Christus est qui mortuus est, imo qui & suscitatus est, qui etiam est ad dexteram Dei, qui & INTERCEDIT pro nobis. Quis autem existimare posset, orationem filij Dei esse uanam & irritam? Quis iudicaret patrem non exaudire eius orationem, de quo ipsemet testificatus est: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est? Quare sentiamus Ecclesiam, hoc intercessore, ita tutam esse, ut nullis aduersis, ac ne morte quidem ipsa opprimi queat. Sed quid rogat Christus patrem? Vt det seu mittat alium paracletum (hoc est) consolatorem & defensorem. Quid ergo ad hoc dicemus? An Christus non est ipse satis potens, qui consoletur & tueatur suam Ecclesiam? Certe nihil ei uirium deest, sed significat se deinceps non acturum uitam apud Ecclesiam suam, externa & uisibili conuersatione. Quo enim tempore Christus egit externam uitæ consuetudinem cum discipulis suis, diligenter curauit, ne quid aduersi ipsis accideret, et si quid accidisset, liberarẽtur.

Phariſæi calumniabantur eos, ſed Chriſtus defendebat, & refutabat calumnias. Deerat cibus, ſed Chriſtus parabat cibum mirando modo, Deerat pecunia, ſed Chriſtus iubebat Petrum ex ore piſcis pecuniam accipere. Periculum erat, ne diſcipuli unà cum Chriſto à Iudæis caperentur, ſed Chriſtus tuetur eos in medio etiam hoſtium. Si me (inquiens) quæritis, ſinite hos abire. Ac breuiter, teſtantur Apoſtoli ipſi, ꝙ quamdiu cum Chriſto uitam in terris egerunt, & in uocatione eius ambulauerunt, nihil unquam ipſis defuerit, etiamſi emiſerat ipſos aliquoties ſine ſacculo, pera, & calciamentis. Nec hoc beneficium Apoſtolis tantum contigiſſet, ſi Chriſtus diu huius externæ uitæ munere functus eſſet. Tanta enim fuit prærogatiua corporalis eius preſentię, ut ſi ſemper in terris uitã egiſſet, ſemper etiam ſuos coràm defendiſſet. Nunc autem non erat Chriſto diutius manendum in hac corporali uita, ſed abeundum erat per mortem in uitam ſpiritualem, & regnum ſuum cœleſte. Quare recipit ſe impetraturum ſua uice alium tutorem & defenſorem, qui non diſcedat, ſicut ipſe, ſed qui ſemper maneat cum Eccleſia. Videamus ergo quis ſit ille tutor. Dabit, (inquit) uobis alium tutorẽ. Quem? addit ſpiritum ueritatis. Et paulo poſt: Spiritum ſanctum. Hæc initio obſeruabis, ꝙ Chriſtus opponat ſpiritum ueritatis per antitheſin ſpiritui ſatanę. Hic enim ſatanę ſpiritus factus eſt princeps huius mundi propter peccatum, & eſt ſpiritus mendax atq; homicida. Seducit homines falſa doctrina, intrahit eos in omnia genera turpitudinis, & conĳcit ipſos in perpetuum interitum. Chriſtus autem promittit Eccleſię ſuę alium ſpiritum, cuius etiam proprietates deſcribit. Primum enim non eſt ſpiritus mẽdacĳ, ſed ueritatis, quia ducet uos, ut poſtea exponit, in omnem ueritatem, illuſtrabit & confirmabit piam doctrinam, deinde nõ eſt ſpiritus turpitudinis, ſed ſpiritus ſanctus, qui inflammabit corda credentiũ omni ſanctitate & pietate. Poſtremo non eſt ſpiritus horrificus, occiſor, & perditor, ſed eſt ſpiritus conſolator, uiuificator & ſeruator. Inquiramus igitur, ubi & quando is ſpiritus datus ſit Eccleſiæ, & quomodo maneat cum uniuerſa Eccleſia perpetuo. Fuerunt quondam hæretici, quos uocarunt Manichæos, Hi nugati ſunt autorem ſectę ſuę fuiſſe eum paracletum, ſeu conſolatorem, quem Chriſtus hoc loco promiſerit, Sed hi unà cum ſuo paracleto digna factis ſuis receperunt, & turpiter perierunt. Paracletus enim, cuius Chriſtus mentionẽ facit, non eſt homo quiſpiam, ſed ſpiritus ſanctus. Quare uidendum erit, ubi & quando ſpiritus ſanctus datus ſit diſcipulis. Ac teſtatur quidem ſcriptura, ꝙ Chriſtus, poſtq; reſurrexiſſet à mortuis, in die Paſchæ flauerit in diſcipulos, ac dixit: Accipite ſpiritũ ſanctũ. Hęc fuit inchoatio exhibitionis ſpiritus ſancti & donorũ eius. In die aũt Pentecoſtes effudit

effudit Christus in omnes discipulos suos spiritũ sanctũ tam opulen te,& tã manifeste, ut apparuerint mirando modo in singulis discipu lis linguę,quasi igneę,et locuti fuerint Apostoli uarijs linguis,ac ędi derint mox magna & insignia miracula. Hic est ille paracletus, tutor & defensor,quem Christus hoc loco promisit. Videamus ergo quæ beneficia attulerit discipulis Christi. Primũ em̃ spiritus sanctus certi ficauit eos de ueritate Euãgelij̃ Christi. Vnde et Christus uocat eum spiritũ ueritatis,& postea: Ducet, inquit, uos in omnẽ ueritatẽ. Dein de spiritus sanctus ad confidendũ nomen Christi, animos eorũ ita ac cendit et inflammauit, ut cum ante de Christo corã seruulis & ancillis ne hiscere quidẽ auderẽt, post, accepto spiritu sancto intrepide corã regibus & principibus Christum adnunciauerint. Prȩterea excitauit eos,ut professionẽ suã obedientia uerbi Dei,innocentia & sanctitate uitæ excellenter ornarent. Deinde in afflictione, ac in morte etiam ipsa ita consolatus est ipsos,ut ea non solum obedienti & fidendi,ue- Act.11
rumetiam lętanti animo exciperent. In Actis Apostolicis,dimittun tur Apostoli à Concilio cęsi. Hi autem ibant à conspectu concilij̃ gau dentes,ꝙ digni habiti essent,ut pro nomine Christi contumelia affi cerentur. Vnde his tanta lætitia? certe non aliunde, q̃ꝫ è spiritu san cto,qui admonebat ipsos, ꝙ contumelia propter Christum ab homi nibus accepta,summa esset coram Deo gloria. In Philippis, ciuitate Macedoniæ coniecti fuerunt Paulus & Silas in carcerem, & pedes eorum stricti sunt ligno. Et tamen in his uinculis orabant & lauda bant Deum. Hæc laudatio opus erat spiritus sancti, qui docebat eos, ꝙ uincula propter Christum essent coram Deo liberatio. Paulus pro fecturus ad Hierosolymam,admonitus fuit à fratribus, ne susciperet hanc profectionem, propterea quòd manerent eum Hierosolymis uincula. Respondet autem Paulus: Ego uero non solum uinciri,sed & mori paratus sum Hirosolymis pro nomine domini Iesu. Vnde huic tanta animi alacritas & promptitudo moriendi? profecto hoc est donum spiritus sancti, qui subiecit Paulo, ꝙ mors in Christo sit uita & fœlicitas. Petrus iam cruci affigendus,petijt, ut capite in terrã uer so & pedibus in sublime eleuatis crucifigeretur, asserens se indignũ, qui crucifigeretur,ut dominus suus. Hæc est insignis animi magnitu do,quę non est ex carne Petri nata, sed à spiritu sancto donata. Is e nim posuit Petro ob oculos mentis suæ, ꝙ quo maior esset obedien tia eius,in suscipienda morte,ex uocatione Christi in terris,eo excel lentior maneret ipsum maiestas apud Christum in cœlis. Quę cum ita se habeant, res ipsa testatur, quòd hęc promissio, qua Christus hoc loco recipit se discipulis impetraturum alium consolatorem, qui maneat semper cum ipsis, manifestissime sit impleta, Sed dices. Si

tunc datus est Ecclesiæ Christi consolator spiritus sanctus, cum in die Pentecostes apparuerunt linguæ igneæ, & Apostoli locuti sunt uarijs linguis, ac ædiderunt miracula, quomodo dicitur, ꝙ maneat cum Ecclesia inæternum, cum perspicuum sit, ꝙ his temporibus nec appareant linguæ igneæ, nec loquantur credentes in Christum uarijs linguis, quemadmodum Apostoli locuti sunt, nec ædant etiam talia miracula? Hic considerandum est nobis, quòd linguæ & miracula non ad hunc usum data fuerunt, ut perpetuo manerent in Ecclesia, hęc enim non sunt spiritus sanctus ipse, sed data sunt, ut testarentur præsentiam spiritus sancti, & instituerent ac confirmarent ministerium Euangelij Christi, & sacramentorum eius, quod ministerium perpetuo usq; ad nouissimum diem in Ecclesia manendum esset, & per quod spiritus sanctus efficax esse uellet. Solenne enim est, ut quæ durabilia esse debent, publicis cerimonijs consecrentur. In lege Mosi, Reges & summi Sacerdotes consecrabantur publica unctione & alijs ritibus. Ac hi quidem ritus suo tempore fieri desinunt, res autem ipsa perpetuo durat, dum persona Regis & Sacerdotis hac uita fruitur. In nostra politia, connubium uiri & mulieris consecrari solet publicis cerimonijs, quę quidem cerimonię transeunt, cõnubium autem semper manet, quamdiu coniuges non moriuntur. Sic & Christus misit Ecclesię suæ spiritum sanctum in die Pentecostes, & consecrauit ministerium spiritus sancti, quod est, Euangelion Iesu Christi, & sacramenta eius, publicis cerimonijs, uidelicet, linguis igneis, sermone diuersarum linguarum & alijs miraculis. Hæ cerimoniæ desierunt suo tempore fieri. Spiritus autem sanctus, & organon eius, per quod est in Ecclesia efficax, nunquam usque ad nouissimũ diem desinent, sed manebunt, iuxta promissionem Christi, in Ecclesia perpetuo. Hæc est petra, qua fundata est Ecclesia, aduersus quam ne portę quidem inferi pręualebunt. Non enim sentiendum est, quòd spiritus sanctus ita in Ecclesia maneat, & operetur, ut nullo organo utatur, ac unicuiuis in angulo sedenti, aut in deserto uitam ociose agenti illabatur. Non negamus quidem, quin spiritus sanctus pro sua omnipotentia & maiestate, possit etiam sine externo organo efficax esse, ubicunque uoluerit, nos autem loquimur nunc de ordinaria eius operatione, quam certe exercere solet per organon Euangelij Christi, & sacramentorum eius. Nam cum Christus emitteret Apostolos suos, dicit: Prędicate Euangelion omni creaturę. Et addit: Qui crediderit, uidelicet, Euangelio, & baptisatus fuerit, saluus erit. Manifestum autem est, quòd salus sit opus spiritus sancti. Cum igitur Christus

ſtus dicit: Credentes Euangelio, & accipientes baptiſmum conſequi ſalutẽ, perſpicue ſignificat Euangelion et ſacramẽta eius eſſe organô, quo ſpiritus ſanctus ferat credentibus ſalutem. Paulus ad Romanos ſcribens: Euangelion, inquit, eſt potentia Dei ad ſalutem omni credenti. Et iterum: Fides ex auditu eſt, auditus autem per uerbum Dei. Non eſt autem obſcurum, ſicut ſalutem, ita & fidem eſſe opus & donum ſpiritus ſancti, quę cum dentur per Euangelion ſeu uerbum Dei, negari non poteſt, quin uerbum Dei ſit organon, quo ſpiritus ſanctus eſt in Eccleſia Dei efficax. Hic nunc perſpicuum eſt, quid faciendum ſit his, qui indigent ſpiritu ſancto, hoc eſt, nobis omnibus. Omnes enim ſpiritu ſancto indigemus. Nam alius premitur onere paupertatis, & ſollicitatur à ſpiritu Satanæ, ut non inuocet Deum, nec maneat in uocatione Dei, ſed abiiciat iuſtitiam, & det operam nugis ac impoſturis. Hic ergo indiget ſpiritu ſancto, qui contineat ipſum in officio pietatis, & iuſtitiæ. Alius affligitur morbo, & ſollicitatur à Satana ad uirulentiam, & ad maledicentiam, aut etiam ad inuocandum auxilium Magorum, hoc eſt, Satanæ, ut dicat illud impiorum: Flectere ſi nequeo cœlos, acheronta mouebo. In hac afflictione neceſſaria eſt opera ſpiritus ſancti, qui ægrotum conſoletur, & conſeruet in obedientia Dei. Alius concutitur horrore mortis, & iubet eum ſpiritus Satanæ de ſalute ſua deſperare. Is indiget ſpiritu ſancto, qui conſeruet ipſum in fide. Ac breuiter, cum omnes ſimus natura peccatores, & peccatum multos in nobis fructus tulerit, ſollicitamur à ſpiritu Satanæ, ut abiiciamus omnem ſpem ſalutis noſtrę, & tradamus nos uoluntati eius captiuos. In his, & omnibus aliis tentationibus indigemus ſpiritu ſancto, quo cognoſcamus peccatum nobis eſſe remiſſum, & nos adoptatos in filios Dei, ut fide confirmati, uincamus Satanam, & conſequamur cœleſtem hæreditatem. Quid ergo faciendum nobis eſt, ut accipiamus ſpiritum ſanctum? Supra oſtendimus, quod organon ſpiritus ſancti ſit Euangelion Chriſti & ſacramenta eius, quod & miraculis ita confirmatum eſt, ut etſi hoc tempore non apparent linguæ igneæ, tamen manet ſpiritus ipſe ſanctus, qui uires ſuas per hoc organon in Eccleſia ſemper exercet. Quare audiendũ eſt uerbum Dei, cognoſcẽdum eſt Euangelion Chriſti, conſideranda eſt cœleſtis doctrina, reuocandus eſt in memoriam baptiſmus, quem in nomine Chriſti accepimus, utendũ eſt ſacramento Cœnæ dominicæ, & iterum atq; iterũ intuendũ eſt acri & intenti animo in Euangeliõ Chriſti, quo ſpiritus ſanctus inueniat in nobis organon ſuũ, & habeat occaſionẽ exercendi

in nobis operis ſui, & ferendæ nobis perpetuæ ſalutis. Porro, quod Chriſtus de paracleto, & ſpiritu ueritatis, addit, Quem mundus, inquiens, non poteſt accipere, quia non uidet eum, nec nouit eum. Vos autem cognoſcitis eum, quia apud uos manet, & in uobis erit, diuidit uniuerſum humanum genus, in duos ordines, quorum alterum uocat Mundum, hoc eſt, maximã, & prẽſtantiſsimã hominũ in hoc mundo partem, alterẽ uocat ſuos diſcipulos, hoc eſt, Eccleſiã ſuam, quę in hoc mũdo abiectiſsima oĩm uidet. Ac de mundo ꝙdemdicit, ꝙ non poſſit conſolatorẽ, ſpiritũ ueritatis accipere. Et addit cauſſam, quia non uidet eum, hoc eſt, non delectat eo, (Videre eñ hebraica phraſi hoc loco, ſignificat delectari) nec nouit eũ, hoc eſt, non curat, non regrit eũ. Nam hoĩes huius ſeculi natura ſua ita carni immerſi ſunt, ut ſi ꝙs indiget conſolatore, non curet, nec delectetur ſpirituali, ſed tantũ carnali conſolatore. Si quis, exempli gratia, eget pecunia, non afficitur prædicatione Euangelij, qua promittitur ei diuina gratia, & auxiliũ de cœlo, quę eſt ſpiritualis conſolatio, implens animum indigentis, ſed requirit diuitem quendam mercatorem, qui crumenam impleat pecunia. Pecuniam, inquam, petit, quam creditori numeret, non ſpiritum, quo de diuina clementia bene confidat. Alius quiſpiam graui morbo laborans, non hoc agit, ut accipiat medicinam ſpiritus, qua cõſeruetur ſalus eius coram Deo, etiamſi corpus afflictetur & intereat, ſed requirit tantum medicinam carnis, qua externis doloribus liberetur. Hippocratem aut Galenum uocat, quo carnalem ſanitatem conſequatur, non ſpiritum ſanctum, quo cœleſti ſanitate donetur. Præterea, homines huius ſeculi natura ſua ita ſunt obnoxij Satanæ, qui eſt mendax, & pater mendacis, ut non niſi mendacio & hypocriſi delectentur. Quare, etiamſi proponitur eis uera ſpiritus ſancti doctrina, de conſequenda uera iuſtitia coram Deo, tantum abeſt, ut eam agnoſcant, ut & ipſam crudeliſsime perſequantur, & mendacia ſua, quoquomodo poſſunt, tueantur. Atqꝫ hoc quidem eſt ingenium huius mundi. Aut enim immerſi carni, non niſi carnalia curant, aut ſi uideri uolunt ſe curare ſpiritualia, ſectantur potius ſpiritum mendacij, qꝫ ſpiritum ueritatis. Vos autem, inquit, cognoſcitis eum. Qui enim in Chriſto renati ſunt per fidem, hi etſi ſunt in mundo, tamen quemadmodum poſtea dicitur, non ſunt de mundo. Qui autem de mundo non ſunt, hi non carnem ſed ſpiritum ſectantur, & non mendaci, ſed uera doctrina delectantur. Quare donantur etiam diuinitus ſpiritu ſancto, qui ita in ipſis manet, ut conſeruet eos æterna uita. Quod autem Chriſtus hoc loco diſcipulis ſuis contionatur, hoc in die Pentecoſtes manifeſte impletum eſt, & adhuc impletur, implebiturqꝫ uſqꝫ ad nouiſſimum diem. In die enim Pentecoſtes

mundus non videt spiritum. id est non zelat nõ cũrat, nec delectatur eo.

ostes missus est spiritus sanctus, qui instituit & confirmauit magnis miraculis prædicationem Euangelij Christi, qua prędicatione uterentur pro organo in Ecclesia, ad regenerandos, iustificandos, consolandos, & seruandos omnes credentes Euangelio. Quid ergo factum est? Mundus non accepit hunc spiritum. Maxima enim pars Iudęorũ & Gentium prædicationem Euangelij, quę erat prędicatio spiritus sancti, non solum abominabantur, uerumetiam persequebantur. Soli Apostoli, & alij quidam ex Iudæis & Gentibus agnoscebant Euangelion Christi, apud quos etiam spiritus sanctus suum habebat hospitium. Prædicatur & hoc tempore Euangelion Christi in mundo, & spiritus sanctus proponit sese manifeste omnibus accipiendum, sed uides quid accidat. Paucissimi uere agnoscunt hunc spiritum, & sequuntur eum. Alia turba tam principum ꝙ uulgi suas res agunt, & hi quidem, iuxta Euangelicam parabolam, abeunt in uillas & ad negotiationes suas, illi autem tenent seruos domini, & contumelijs acceptos occidunt eos. Quare non offendamur paucitate credentium Euangelio, & multitudine incredulorum ac impiorum, sed confirmemus ex hoc uaticinio Christi fidem nostram, ut etiamsi fractus illabatur orbis, spiritus tamen DOMINI nos conseruet, per Iesum Christum DOMINVM nostrum, qui est una cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA XXIX.

VLTI superuacaneum & inutile existimant, consolatoriam contionem, quã Christus post nouissimam cœnam ad Apostolos suos habuit, longa & copiosa explicatione, Ecclesię hoc tempore obtrudere. Dicunt enim Apostolos, ad quos hęc consolatio ptineat, iam olim suis periculis defunctos, & sentiunt ad uitam recte instituendam utilius esse prȩcepta ad bona agenda, ꝙ consolationes ad mala & aduersa sufferenda tradere. Sed hi ne sapiendo, nihil se sapere produnt. Hęc enim contio, quam Christus in discessu suo ad Apostolos habuit, non ad Apostolos tantum, sed etiam ad uniuersam Ecclesiam pertinet, quemadmodum supra ostendimus, & Christus palàm postea in precibus suis declarabit. Ad uitam autem recte instituendam, necessaria quidem sunt præcepta uitę, ad seruanda autem prȩcepta, & faciendum officium, maxime omnium iuuant diuinę promissiones & consolationes. Extat uitæ prȩceptum: Non fureris. Cum autem ægestas, exilium, fames, & aliæ calamitates soleãt homines ad furta, nugas & impostu̇ras impellere, quis mã

gis uocat & excitat homines ad obediendum huic præcepto, q̄ qui diuinis ipsos promissionibus in ęgestate & fame consolatur? Extat præceptum aliud: Non assumas nomē DOMINI Dei tui in uanum. Sed quia graues morbi sollicitant ægrotos ad uirulentas execrationes, quibus grassentur tam in Deum, q̄ in homines, certe magnum operęprecium ad obediendum huic præcepto confert, qui ægrotum in morbo suo, uerbo Dei consolatur. Quare sentiamus nos tunc maxime ad uitam recte instituendam erudiri, cum nobis consolationes ex uerbo Dei in aduersis proponuntur. Hæc paucis præfari hoc loco uolui, ut sciamus hanc consolatoriam contionem Christi nobis maxima omnium obseruantia excipiendam esse. Ac ante quidem promisit Christus se, cum iam abiturus sit, missurum alium consolatorem, spiritum uidelicet ueritatis, qui semper in Ecclesia sua maneat. Quid ergo? dicent fortasis Apostoli: Num spiritum consolatorem ita mittes, ut ipse tu nō amplius ad nos reuertaris, nec te nobis conspiciendū prębeas? Quid igitur toties nobis de resurrectione tua disseruisti? quid paulo ante dixisti: Si abiero, iterum ueniam, & assumam uos ad
,, meipsum? De hoc respondet Christus, et ait: Non relinquam uos or-
,, phanos, ueniam ad uos. Adhuc pusillum, & mundus me iam non ui-
,, det, uos autem uidetis me, Quia ego uiuo, & uos uiuetis. Hic initio Christus significat discipulos abitu suo orphanos seu pupillos futuros, & quia hęc contio pertinet ad uniuersam Ecclesiā, significat etiā Ecclesiā fore in hoc mundo orphanā. Quo uocabulo innuit eos maximis calamitatibus obijciendos. Non em̄ obscurę est, quantę sint miserię orphanorę in hoc mundo. Si his aliqua hęreditas à parentibus relicta est, patet direptionibus potentū. Si nulla, necesse habēt ęgestatē suam mendicitate sustentare. Et uix ulla habetur ratio uitæ ipsorę instituendę, adeoq̄ quia mors abripuit eis parentes, tam deserti sunt ab alijs hominibus, ut Deus ipse de cœlo curam eorum suscipiat. Vnde & uocat se patrem orphanorum, & seueriſsima minatur supplicia his, qui noceant ipsis. Tales orphani fuerunt Apostoli, postquam Christus rapiebatur ad crucem, imo etiam postquam emissi sunt in orbem terræ ad prædicandum Euangelion. Cum Christus adhuc præsens cum ipsis esset, seruabat & custodiebat eos, ne aliquid mali ipsis accideret. Postquam autem abijt per mortem, in regnum suum, magistratus ciuilis erat, tueri Apostolos, sed hic præcipuus erat, qui persequebatur ipsos. Nec habebant quicquam præsidij in cognatis & affinibus suis, adeoque in tota terra, quocunque deflectebant oculos, uidebant aduersarios. Talis orphana est & Ecclesia Christi, in hoc mundo. Regnum enim eius de hoc mundo non est. Deberent aūt eam tueri amici eius, hoc est, ministri Ecclesię & ciuilis magistratus,

magiſtratus, ſed illi ſolent fieri lupi, qui gregem domini impiã doctrina ac etiam externa tyrannide dilaniant, quemadmodũ exempla Pontificum teſtantur, hic uero tantiſper Eccleſiam tutandam ſuſcipit, dum inuenit in ea aureos & argenteos calices eliquandos. Talis orphanus eſt & priuatus quiſque pius, qui cum pietatem ſerio ſectatur, innumeris aduerſis obiicitur, in quibus aut nullos aut pauciſſimos habet, qui ipſum uel ope uel conſilio iuuent. Et rapitur uel tandem ad mortem, ac inferni dolores, qua in re non tantum ab amicis, uerumetiam ab ipſis, ſi quos adhuc habet, parentibus ſuis deſeritur. Hoc eſt uere eſſe orphanum. Cum igitur Chriſtus uideat, quid de Apoſtolis & Eccleſia ſua futurum ſit, uidelicet, q̃ in hoc mundo calamitatibus, in modum orphanorum, obruantur, ſuſcipit ipſos cõſolandos, & ait: Non relinquam uos orphanos. Scio uos omni humano præſidio, uelut orphanos, deſtituendos, ſed bono animo ſitis, non deſeram uos, non relinquam uos orphanos. Quem ergo conſtitues nobis patrem, aut tutorem? Num Romanum Pontificem? Iactant quidem Romani Pontifices ſe, in Petro, conſtitutos eſſe Eccleſiæ tutores, ſed hac iactãtia nihil eſt uanius, quippe q̃ Chriſtus ne Petrum quidem ipſum tutorem et ſeruatorem, ſed tantum miniſtrum Eccleſiæ conſtituerit. Nũ Romanum Imperatorem? Is debet quidẽ eſſe diaconus Eccleſię Chriſti, uires autem eius non ſunt tam potentes, ut queant Eccleſiam in incurſu mortis & Satanæ ſeruare. Quem ergo dices eſſe orphanę Eccleſię patrem ac tutorem? Supra dixit: Dabit uobis alium conſolatorem, ſpiritum ueritatis. Nunc autem dicit: ſe non tantum miſſurum ſpiritum ſanctũ, ſed etiã ego ipſe (inquit) redibo ad uos, & ſuſcipiã uos tutandos. Ad uos, inquam, redibo, non ad mundum. Paululum adhuc temporis ſupereſt, quo homines huius ſeculi me uideant, poſtea nunc̃ amplius uiſuri. Vos autem me uidebitis, Vobis me manifeſtabo, ut non ſolum meam præſentiam coràm uideatis, ſed etiam meum auxilium, ac ſalutem reipſa ſentiatis. Sciamus igitur quomodo Chriſtus redierit ad diſcipulos & Eccleſiã ſuã, ut cognoſcamus corã Deo nihil eſſe Eccleſia tutius ac munitius. Primũ, Chriſtus rediit ad ſuos, Reſurrectione. Poſtc̃ẽ reſurrexit a mortuis, non continuo abſcondit ſeſe in regnum patris ſui, nec etiã exhibuit ſeſe manifeſtum toti populo, quemadmodum Petrus loquit, ſed ſelegit ſibi quadraginta dies, in quibus oſtẽderet ſeſe manifeſte diſcipulis ſuis, & teſtificaretur Act. 10. non ſolum ſe uere á mortuis reſurrexiſſe, uerumetiam mortem á ſe uictã, & Eccleſiã ſecum perpetuo uicturam. In his quadraginta diebus, Apoſtoli fuerunt, propter præſentiam Chriſti, tutiſsimi, nec dubitamus, quin maiori gaudio & lætitia, ex preſentia & colloquio Chriſti domini ſui affecti ſint, quàm ſi communi ommiũ gentium ſuffra-

gio ad ſuſcipiendas in hoc ſeculo regias maieſtates uocati fuiſſent. Deinde, poſtq̃ Chriſtus aſcendiſſet in cœlum, rediit ad Eccleſiam ſuam, miſſo ſpiritu ſancto, & confirmato Euangelio ſuo. Non enim ſentiendum eſt, q̃ Chriſtus ita in cœlum aſcenderit, & ſpiritum ſanctum miſerit, ut ipſe quidem otioſus in hoc corporali cœlo ambulet, ſinat autem in terris prędicationẽ Euangelij, quæ eſt opus ſpiritus ſancti, temere ferri. Hę ſunt pueriles, ne q̃d grauius dicã, de Chriſto cogitationes. Sed ideo aſcendit in cœlum, & ut Paulus ait, ſuper omnes cœlos, ut omnia impleret, ac prędens Eccleſiam ſuam, per ſpiritum ſanctum, gubernaret, & ſeſe totum, unà cum omnibus bonis ſuis, per Euangelion, credentibus donaret. Ecce ego, inquit, uobiſcum ſum, omnibus diebus uſq̃ ad conſummationem ſeculi. Porro, quæ bona, & quem fructum Chriſtus prędens afferat & cõferat in Eccleſiam ſuam, perſpicue exponit, cum addit: Quia ego uiuo, & uos uiuetis. Hoc eſt obſeruabile dictum, quod debet nobis eſſe commendatiſsimum, & inter ea dicta Chriſti reponendum, quę uere uocantur, Euangelion, & nobis cœleſtẽ ſalutem adnunciant. Multi em̃ ſunt, qui cum audiũt diuitias, & maieſtatem Chriſti explicari, exiſtimant, rem Chriſti eandem habere rationem, quam habet res alicuius diuitis mercatoris, aut regis mundani. De quo dicere ſolent: Quid mihi prodeſt, q̃ hic ſit diues & opulentus, cum non ſit tam liberalis, ut in me ſuas opes conferat? Quid me iuuat, q̃ ipſe fruitur multis bonis, ego uero omnibus malis ſim obnoxius? Homines enim natura ſunt illiberales, & quę bona poſsident, ea ſe non alijs, ſed ſibi tantum poſsidere putant. Sed Chriſtus longe aliter eſt affectus. Dicit enim: Ego uiuo, & uos uiuetis, hoc eſt, Mea uita ueſtra eſt. Quare ſi ego uiuo, fieri non poteſt, quin & uos uiuatis. Quæ ergo eſt uita illa, qua Chriſtus uiuit? Non fit hic ſermo de hac corporali et caduca uita. Hęc enim uita, non eſt uera uita, ſed eſt potius efflatio uitę, & meditatio mortis. Non enim tũc primũ efflamus uitam aut animã, cum quinquagenarij aut ſexagenarij ex hac luce demigramus, ſed incipimus animam efflare, cum in utero matris concipimur, & in hoc mundo naſcimur. Quis igitur diceret hanc corporalem & caducam uitam, eſſe ueram uitam? Chriſtus autem loquitur de uera uita. Porro, uerę uitę nomine uenit primum, iuſtitia. Iuſtitia enim fit, ut uiuatur coram Deo, Chriſtus autem eſt uere & perfecte coram Deo iuſtus. Quare iuxta hoc dictum Chriſti: Ego uiuo, & uos uiuetis, recte ſequitur, q̃ cum Chriſtus ſit uere iuſtus, etiam nos, qui credimus in Chriſtum reputemur uere corã Deo iuſti propter Chriſtum, quia Chriſtus donat ſe credenti, cum omnibus ſuis bonis, & Deus pater ratam habet hanc donationem. Dicit enim de Chriſto: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum

placitum est. Et Paulus affirmat Deum tradidisse filium suum pro nobis. Quomodo igitur fieri posset, ut non & cum eodem omnia nobis donet? Deinde uitę nomine uenit Cõseruatio in morte. Christus autẽ in morte ita conseruatus est, ut non potuerit in ea detineri. Quare iuxta hoc dictum Christi: Ego uiuo, & uos uiuetis, recte sequitur, ꝙ cum Christus conseruatus sit in morte, necesse sit, ut & nos, si credimus in Christum, conseruemur in morte, ne pereamus. Prȩterea, nomine uitæ, uenit Resurrectio à morte, ȩterna uita & fœlicitas. Christus autem uere à mortuis resurrexit, & ingressus est in regnum patris sui, ad æternam uitam & fœlicitatem. Cum igitur Christus dicat: Ego uiuo, & uos uiuetis, optime sequitur, ꝙ cum Christus à morte resurrexerit, & intrauerit in ueram & ȩternam uitam ac fœlicitatẽ, etiam nos, qui credimus in Christum, & sumus membra corporis eius per fidem, resurrecturi simus à morte ad cœlestia & sempiterna gaudia. Sed ut hoc paulo apertius explicetur, addit: In illo die uos cognoscetis, ꝙ ego sum in patre meo, & uos in me, & ego in uobis. Nihil potuisset de communione, quam Christus in bonis suis habet cum credentibus, clarius dici. In illo die, (inquit) hoc est, cum resurrexero à mortuis, & misero spiritũ sanctũ. Primũ declarabo maiestatẽ meã, ut manifeste cognoscatis, ꝙ sim in patre, ꝙ sim uerus ab æterno filius Dei, adeoꝙ natura Deus ipse. Deinde testificabor per Euangelion meum, ꝙ uos in me sitis, & ego in uobis, hoc est, ꝙ & uos sitis filȩ Dei, & hæredes æternæ salutis. Porro, cum dicit spiritum sanctum testificari, ꝙ ipse sit in patre, & nos in ipso, intelligendum est pro uniuscuiusꝙ conditione. Nam cum dicitur Christum esse in patre, significat Christum esse uerum & naturalem ab ȩterno filium Dei, quia hęc est propria maiestas Christi. Cum uero dicitur, nos esse in Christo, significat nos quidem esse filios Dei, sed adoptiuos, quia hęc est conditio nostra, non ut simus natura, sed adoptione filȩ Dei: Accepistis, inquit Paulus, spiritum adoptionis, per quem clamamus Abba pater. Idem spiritus testatur unà cum spiritu nostro, ꝙ simus filȩ Dei. Et iterum: Vbi uenit plenitudo temporis, emisit Deus filium suum, factum ex muliere, factum legi obnoxium, ut eos, qui legi erant obnoxȩ, redimeret, ut adoptione ius filiorum acciperemus. Quod igitur Christus dicit, Spiritum testificari, quòd simus in Christo, & Christus in nobis, duo significat. Alterum, quòd simus adoptiui filȩ Dei propter Christum, in quem credimus. Alterum, quòd simus membra Christi, qui est Ecclesię suæ caput. Ac illud quidem manifeste testatur, nos esse hæredes omnium cœlestium bonorum. Si filȩ, inquit Paulus, ergo & hęredes. Hęredes quidem Dei, cohęredes autem Christi. Et iterum: Iam non es seruus sed filius. Quod si fi-

lius, & hęres Dei per Christum, hoc autem clare docet, omnia Christi bona ad nos pertinere, & nos in Christo possidere perpetuã iustitiã & salutẽ. Cum eñ audis, q̃ Christus sit in nobis, & nos in Christo, quęso te cõsidera quid sit Christus, & qd nos simus, ut & cognoscas, quãta beneficia à Christo accipiamus. Quid enim est Christus? Perfecta est iustitia, uita, salus & fœlicitas. Quare cum Christus est in nobis, erunt profecto & hæc omnia ita in nobis, ut de ipsis in iudicio Dei gloriari audeamus. Quid autẽ nos sumus? Peccatum sumus, miseria, paupertas, mors & infœlicitas. Hæc sunt nostra, si ita dicere licet, bona quę ad Christum afferimus. Sed quid? Num hęc locum habent in Christo? num possunt Christo nocere? Nihil certe minus. Christus suscepit quidem supplitia peccati, suscepit calamitates, mortem, & horrores inferni. Hęc autem non potuerunt Christum opprimere, sed necesse habuerunt Christo cedere, & sese in captiuitatem eius tradere. Quare fieri non potest, ut & nobis in Christo existentibus nocere queant. In Christo enim uictore & triumphatore ita absorbentur, ut ne uestigium quidem eorum reliquum sit mansurum. Hic uide mihi nunc quanta sit fœlicitas eorum, qui uere in Christum credunt. Si percelluntur iudicio peccati, bene confidant, quia Christus iustus est. Ergo & ipsi iusti sunt. Si afflíguntur paupertate, bono animo sint, quia Christus dives est. Ergo & ipsi diuites sunt. Si concutiuntur horrore mortis & inferni, nihil de salute sua dubitent, quia Christus uiuit, & regnat. Ergo & ipsi uiuunt, ac regnabunt cum ipso in perpetuũ. Hæc nobis sunt meditanda, hęc sunt cogitanda, ut ab ea spe, ad quam uocati sumus, non dimoueamur ullis aduersis, sed in officio nostro contineamur per Iesum Christum DOMINVM nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in sęcula, Amen.

HOMILIA XXX.

CHRISTVS promisit hactenus se discipulis suis magna & multa beneficia allaturũ: Dixit: Ego uiuo, & uos uiuetis. Dixit: Ego in uobis sum, & uos in me. Hæc & id genus alia promissa cõplectuntur maiora beneficia, cũ q̃ quę humana ratiõe cõprehẽdi queãt. Nunc igitur exponit Christus, quas debeant proprietates habere hi, qui cupiunt beneficiorum suorum participes esse. Etsi enim Christus proponit se uniuerso mundo fruendum, tamen pauci sunt, qui fructũ eius accipiũt. Videamus ergo quę sint proprietates eorum, qui beneficijs Christi fruuntur. Qui habet, inquit, præcepta

præcepta mea, & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur a patre meo, & ego diligã eum, & apariã ei meipſum. Quod dicit, hanc habet ſententiam: Nemo accipit beneficia Chriſti, niſi qui DILIGIT eũ. Quare nec ludęi, nec Turcę fruunt beneficijs Chriſti, qꝑ non ſolum non diligant Chriſtum, uerumetiam extremo odio eum proſequantur, & extinctum cupiant. Nec hypocritę inter Chriſtianos fruuntur beneficijs eius, qꝑ etſi iactant gloriam Chriſti ſermonibus ſuis, tamen dant multas ſignificationes, qꝑ non diligant Chriſtum. Amabo igitur te, commemora nobis, quis diligat eum uere. Hic audi mihi Chriſtũ ipſum: Is, inquit, diligit me, qui HABET MANDATA MEA, ET SERVAT ea. Hęc eſt proprietas eorũ, qui diligũt me. Habent mandata mea, & ſeruãt ea. Si mea mandata nõ habeant, & non ſeruent, ꝓſpicuũ eſt, qꝑ non diligant me, etiamſi plurimũ de me glorientur. Etſi aũt ſæpe dictum eſt ſupra de mandatis Chriſti, tamen ut hoc dictũ Chriſti recte intelligamus, etiã nunc quędam dicenda ſunt. Cum enim Chriſtus loquitur de mandatis ſuis, non loquitur de lege Moſi, uel cerimoniali, uel iuditiali, uel etiam Decalogo, ſed loquitur de ſuo Euangelio, quo primũ mandauit, ut diſcipuli credant in ipſum, qꝑ ſit uerus Meſſias, & propitiatio noſtra. Deinde mãdauit eis, ut hoc Euangelion etiam ipſi adnuntient, & profiteantur coram uniuerſo mundo, nec ſinant ſe ullis aduerſis à fide & confeſſione nominis ſui deijci. Poſtremo mandauit eis, ut ſe mutuo diligant, quẽadmodum ipſe eos dilexit. Hęc ſunt mandata Chriſti, quæ qui facit, palãm ſignificat, ſe Chriſtum uere diligere. Non ſolũ aũt dicit: Qui prȩcepta mea HABET, ſed diſerte addit. Et SERVAT ea. Euãgeliõ enim Chriſti, non ſolum audiendũ & ſciendum eſt, uerumetiã reipſa, fide uidelicet, & fidei fructibus ſeruandũ. Quid ergo fiet diligenti Ieſum Chriſtum? Diligetur, inquit, à patre meo. Hoc maius beneficium eſt, cui humana mens capere poteſt. Dilectio enim Dei patris ergo eũ, qui diligit filium eius Ieſum Chriſtum, non eſt tantum generalis illa dilectio, quã deus habet erga omnes creaturas ſuas, nec eſt tam frigida, cui hominum dilectio erga ſeinuicem eſſe ſolet, ſed eſt ardentiſsima, & uere paterna. Sic enim diligit eum, qui diligit Chriſtum, ut initio ſit ei clemens & propitius, ac remittat ei peccatum propter Chriſtum. Poſtea, adoptet eum in filium ſuum. Adhæc, exaudiat eũ in omni petitione & oratione ſua, & tueatur ipſum in omnibus aduerſis. Ad extremũ, ſeruet eũ in morte, & excitet ipſum ad æternã uitam ac fœlicitatẽ. Hæc eſt uere paterna dilectio, quæ nobis contingit propter Chriſtum. Quare, ſi quis uoluerit cœleſtẽ hęreditatẽ capere, hic neceſſe habet Chriſtum diligere & mandata eius ſeruare. Porro, non ſolum PATER, ſed & EGO, inquit, diligam eum, & manifeſtabo eí

meipsum. Ad cœlestiũ benefitiorũ cumulũ etiã hoc accedit, ꝙ Christus ipse diligat diligentẽ ipsum, et manifestet se ei. Hęc manifestatio affert secum omnem cœlestem hæreditatem. Hęc, inquit, est æterna uita, ut cognoscant te solum uerum Deum, & quẽ misisti, Iesum Christum. Et Paulus ait, Christus factus est nobis à Deo sapiẽtia, iustitia, sanctificatio et redemptio. Quare, cui manifestatur Christus, ei manifestatur diuina sapientia, & redemptio. Dicit & alibi Paulus: In Christo sunt omnes thesauri sapientię ac scientiæ reconditi. Cui igitur Christus patefit, ei patefit diuinę sapientię & scientię thesaurus. Quomodo ergo patefacit, quomodo manifestat se Christus? Postꝙ abductus est à discipulis suis, & in crucem sublatus, manifestauit se eis resurrectione sua, qua perspicue cognouerunt maiestatem & fœlicitatem eius, deinde manifestauit se eis, misso spiritu sancto, quo instituit & confirmauit prædicationem Euangelij sui, & sacramenta eius, baptismũ uidelicet, & Cœnam dominicam, quibus manifestat se credentibus, in hoc seculo, usꝙ ad nouissimum diem. Hęc sunt organa, quibus Christus manifestus nobis proponitur. Hęc sunt facies & forma Christi, qua eum uidere & cognoscere possumus. Postremo manifestabit se in nouissimo die omnibus pijs, ut cognoscant eũ, sicut est, & fruantur in ipso perpetua fœlicitate. Sed admiratur Iudas, ꝙd illud sit, ꝙ Christus manifestaturus sit sese, non mundo, sed discipulis: Dicit enim ei Iudas, non ille Iscariotes, (sed frater Iacobi, Lebbęus, cognomento Thaddęus) Domine, quid factum est, ꝙ manifestaturus es nobis teipsum, & nõ mundo? Quid? De Christo scriptũ est, ꝙ sit dominaturus in toto orbe terrarũ. Quomodo ergo nos pauci te uidebimus, & non potius tota hominum multitudo? Quid? Israel est populus Dei. Annas & Caiaphas sunt summi Pontifices. Quomodo ergo nobis potius abiectis hominibus, q̃ illis Illustribus apparebis? Num nos Publicani & piscatores soli erimus Ecclesia Dei? Soli ne nos sapiemus, & oẽs alij desipiẽt? Quid? An nõ iudicaturus es uniuersum mundũ? quomodo ergo nos soli te uidebimus, & nõ etiã mundus? Interrogatio obseruatu dignissima, ut hac occasiõe discamus, quę sit uera Ecclesia Christi. Respondit eĩ Iesus & dixit ei: Si ꝙs diligit me, sermonẽ meũ seruabit, & pater meus diliget eũ, & ad eum ueniemus, & mansionẽ apud eũ faciemus. Qui nõ diligit me, sermones meos non seruat. Repetit Christus plane eadẽ, quę ante dixit, ut clarius explicet, qui sint uera Ecclesia eius. Est aũt hęc sententia, Iuda ꝙd interrogas, iam exposui, sed uideo te non intelligere meũ sermonẽ. Dicam ergo iterũ, ut si nihil aliud hoc tẽpore adsequeris, saltem uerba ipsa conserues. Nam sensum eorum spiritus sanctus postea reuelabit. Ego dominabor quidem in uniuerso mundo, & mundus uidebit me in nouissimo die, non fruentur autem omnes homines meis benefitijs, nec omnes

homines erunt meus populus, & uera Ecclesia. Sed hi soli erunt uera Ecclesia, & fruentur meis benefitijs, qui diligunt me, & seruant meos sermones. Meus enim pater non respicit potentiam, sapientiam, uestitum, aut aliam externam laruam huius mundi, sed respicit dilectionē seu fidem in me, & obseruationem sermonis mei. Quid ita? Quia sermo, quem auditis, non est meus, sed eius, qui misit me patris. Doceo: Me esse uerum Messiam, & unigenitum filium Dei, Contionor, omnem, qui in me credit, consequi ueram & æternam salutem. Hunc sermonem non excogitaui somnio quodam carnali, sed est mandatum Dei patris mei. Hic me misit in hunc mundum, ut quicquid id sit rei, publice doceam. Ego, iuxta psalmum, constitutus sum rex ab eo sup Zion montem sanctum eius, ut prędicem præceptum eius, quod mihi mandauit, uidelicet: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quare nec ego nec pater meus ueniemus, & mansionem faciemus apud eos, qui externa tantum potentia, aut alia humana specie illustres sunt, sed faciemus mansionem apud illos, qui diligunt me, & seruant meam contionem. Obseruabile dictum: Dilectio, qua Christum compleeteris, & obseruatio Euangelij eius efficiunt, ut pater & filius diuertant ad te, & fiant hospites tui. Primum ergo consideranda erit horę hospitum maiestas: Pater enim & filius sunt uerus & omnipotēs Deus, creator cœli & terrę. Quæ excellentior maiestas dici potest? Deinde consideranda sunt benefitia eorum, quę cum ijs, qui ipsos excipiunt hospitio, communicant. In terris, multi sunt principes ac domini, qui quanto sunt potentiores, tanto sunt grauiores & molestiores his, ad quos diuertunt, & qui eos hospitio accipiunt. Denicq; rependunt aliquoties pro hospitio pessimam gratiam. Deus autem pater & filius, ut sunt potentissimi, ita sunt & beneficentissimi. Quocunq; diuerterint, eo secum adducunt spiritum sanctum, qui est cœlestium & diuinorum benefitiorum dispensator. Quid enim, cum tales ac tantos habes hospites, metuis? aut quibus rebus eges? Siue enim incurrunt in te aduersa, habes defensores & tutores, siue desunt tibi ea, quæ ad salutem tuam necessaria sunt, habes omnium bonorum thesaurum. Hic est remissio peccatorum. Hic est Adoptio, hic est uictoria in morte, hic est ius æternę uitæ. Quæ bona si affuerint, quid incommodi afferret uel paupertas, uel morbus, uel mors ipsa? Certe si hæc bona possederis, paupertas, diuitię erunt, morbus erit sanitas, mors erit uita. Nec est, q̄p te huius rei uel cura uel dubitatio teneat, tantum in hoc studium incumbendum nobis est, ut patrem, filium & spiritum sanctum, in hospitium nostrum accipiamus, & acceptos non turpiter ejiciamus, sed reuerenter eos tractemus & diligenter retineamus. Accipimus autem eos hospitio per dilectionem seu fidem in Christum.

Si quis diligit me, inquit, ſermonē meum ſeruabit, & pater meus diligit eum, & ad eum ueniemus, & manſionē apud eum faciemus. Teſtificat hoc & baptiſmus. Qui em̄ in Eccleſia Chriſti baptiſatur, is baptiſatur iuxta mandatum Chriſti, in nomen patris & filij & ſpiritus ſancti, hoc eſt, baptiſmo ſanctificatur in patris & filij & ſpiritus ſancti hoſpitiū, ut cum credit in Chriſtum ſeruatorem ſuum, fiat hęres omnium cœleſtium bonorū. Sed quomodo retinemus hos hoſpites, ne nos deſerāt? Accipimus eos fide, retinemus eos obediētia fidei, & honeſtate uitę: An neſcitis, inquit Paulus, q̄ corpus ueſtrum tēplum eſt habitātis in uobis ſpiritus ſancti, quē habetis à Deo, & nō eſtis ipſi ueſtri iuris? Nam empti eſtis pretio. Glorificate igit̄ Deum in corpore ueſtro, & in ſpiritu ueſtro, quę ſunt Dei. Et iterū: Vos tēplum eſtis Dei uiuentis, quēadmodum dixit Deus: Inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorū deus, & ipſi erūt mihi populus. Templo aūt dei nihil cōuenit cum prophanis actionibus. Fugiamus igit̄ omnē prophanā turpitudinē, & cōferamus omnem curā noſtrā in ſtudiū pietatis & honeſtatis, ut deus maneat in noſtro hoſpitio, et cōſeruet nos in oībus piculis, uera & perpetua ſalute per Ieſum Chriſtum Dn̄m noſtrū, q̄ eſt una cum patre & ſpū ſancto deus bn̄dictus in ſecula, Amē.

obediēntia fidei

1. Cor. 6.

2. Cor. 6.

HOMILIA XXXI.

ETſi Chriſtus haud obſcure hactenus ſignificauit regnū ſuū nō fore mundanū, ſed ſpirituale et cœleſte, tm̄ tāta eſt diſcipulorū ruditas, ut etiā perſpicua nō intelligāt. Cum em̄ eſſent ebrij cogitationibus de mundano regno, ſomniabāt externā tm̄ & terrenā fœlicitatē in Chriſto. Quare etſi Chriſtus clare dixit ſe abiturū, morte ad patrē, & rediturū quidem, hoc eſt, reſurrecturū à morte, non aūt omnibus hominibus cōſpicuum fore, quo manifeſte docuit regnū ſuum non eſſe mundanum, tm̄ diſcipuli non intelligunt uerba Chriſti, nec poſſunt ulla ratiōe cognoſcere, quid ſibi hęc cōtio Chriſti uelit. Quam ignorantiā ludas palam prodit, cum interrogat, quid illud ſit, q̄ Chriſtus dixerit manifeſtaturū ſe ipſis & nō mundo. Poſtq̄ igit̄ Chriſtus repetijt priorē ſuā exhortationē, qua monet eos, ut diligāt ipſum, credant in ipſum, & ſeruēt contionē ſuam. Sic em̄ futurū eſſe, ut habeāt hoſpites, patrē & filiū, addit nūc. Hęc locutus ſum uobis, apud uos manēs:
" Paracletus aūt ille, q̄ eſt ſpiritus ſanctus, quē mittet pater noīe meo, ille uos docebit omnia, & ſuggeret uobis oīa, q̄cunq̄ dixi uobis. Quę
" Chriſtus dicit, cū ijs, quę ante dicta ſunt, ita cōueniunt. Multa quidē perſpicue expoſui uobis de meo regno, q̄ non ſit mundanū. Vos aūt ueſtris ſomnijs de mundano regno prſus ebrij, non intelligitis nunc uerba mea. Quare mittā uobis paracletum, ſpiritum ſanctum, qui ſit interpres meorum uerborū, & illuſtret mētes ueſtras, ut meas contio-

nes

nes recte intelligatis. Hic ergo initio considerandum est, ꝙ Christus manifeste contionet de tribus personis in una diuina natura, & distinguat eas, suis offitijs. Pater, ingens, mittet. Habes unã personã, uidelicet Patris, cui tribuit offitiũ mittendi Spiritus sancti. Et addit: Mittet MEO noie. Habes alterã personã, uidelicet, Filij, cui tribuit offitium merendi, ꝙ & meritus sit, ut dona spiritus sancti hominibus dent, & ꝙ illustret spiritu sancto. Meo, inquit, noie, hoc est, meo merito, & propter me, ut me illustret. Addit & de Spiritu sancto. Paracletus, inquiens, qui est spiritus sanctus: Habes tertiã personam, cui tribuit offitiũ suggerendi & interpretandi uerba Christi. Hę sunt tres personæ in una diuina natura. Quod mysteriũ, etsi nõ possumus humana ratione cõprehendere, possumus tn̄ dono spiritus sancti credere, donec in futuro seculo Deum ipsum, ut est, pfecte cognoscamus, quę cognitio summa erit, & ęterna fœlicitas ac beatitudo. Deinde, cũ Christus hoc loco promittit spiritum sanctum discipulis, non intelligentibus suam contionẽ, haud obscure significat, piam doctrinã non posse percipi humana ratione, sed necessariũ esse spiritũ sanctum. Quare, cum dictũ sit, Pater cœlestis dabit spiritum sanctũ poscentibus se, diligenter orandum est, ut spiritus sanctus illustret mentes nostras, ut uerum uerbi Dei sensum recte intelligamus. Sciamus ergo nunc, quãdo hęc, Christus hoc loco de mittẽdo paracleto seu spiritu sancto ꝓmittit, impleta sunt. Fuerunt aũt quondã insani hoies, qui nõ ueriti sunt dicere paracletũ discipulis in Euãgelio ꝓmissum nõ esse datum Apłis, sed Montano, aut Manichęo. Qua furia, qd potest magis insanũ dici? Et tn̄ sunt inter Põtificios hypocritas, qui & ipsi nõ uerent docere spiritum sanctũ non patefeciſſe oĩa Apostolis, sed multa reseruasse patefacienda scrinio pectoris Pontifitj, quemadmodũ et inter ueteres fuerunt, q existimarũt paracletum docuisse Apostolos fidẽ, posteros aũt eorę, disciplinã. Sed ut illi Montanistę unà cũ suo furore perierũt, ita hi Pontifitj unà cũ suis somnijs euanescẽt. Fieri em̄ non põt, ut mendatia ꝑpetuo cõstent. Nam qd ad cõpletionem ꝓmissiõis Christi de spũ sancto attinet, pspicuum est, ꝙ Apostolis et alijs discipulis datus sit spũs sanctus in die Pentecostes, magnis & stupẽdis miraculis. Cuius spũs sancti uirtute effectũ est, ut Apli non solum clare intelligerẽt contiões Christi, quas ante audiuerãt, uerũetiã ꝑderẽt in noie Christi magna miracula, et uulgarẽt Euãgeliõ Christi in totũ orbẽ terrę. Sed qd? Num solis Apostolis & ijs discipulis, qui in die Pentecostes cum Apostolis congregati erant, ꝓmissus & datus est spiritus sanctus? ac non etiam uniuersę ecclesię Christi? Datus quidem est spiritus sanctus magna externorum miraculorum pompa Apostolis & alijs initio reuelati Euãgelij etiam post Pentecosten, Promissus autem est, ac

Lutum

Cataplrygęs

Tertullianus de uelandis uirginibus.

datur etiam, quamuis ſine externa miraculorum pompa, uniuerſæ Ecclesię Christi. Ecclesia enim non posset in tantis, & tam diuturnis afflictionibus constare, nisi spiritus sanctus eam gubernaret & conseruaret: Rogabo, inquit, patrem, & alium consolatorem dabit uobis, ut maneat uobiscum inæternum. Et iterum: Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usq; ad consummationē seculi. Vbi autem Christus est, ibi spiritus sanctus sit, necesse est. Et in oratione sua dicit Christus: Non pro eis tantum rogo, sed & pro ijs, qui credituri sunt per sermonem eorum in me. Hic intercedit Christus non pro Apostolis tantū, sed etiam pro uniuersa Ecclesia, ut donetur spiritu sancto, & conseruetur. Putas autem intercessionem Christi uanam & irritam esse? Dicit & Paulus: Si quis spiritū Christi non habet, hic nō est eius. Ac mox: Accepistis spiritum adoptionis, per quem clamamus Abba pater. Quare spiritus sanctus non est tantum Apostolis datus, sed datur etiam uniuersæ Ecclesiæ Christi. Hic nunc uociferantur Pontificij, q̄ cum ipsi sedeant ad gubernacula Ecclesiæ, habeant etiam spiritum sanctum, & quicquid docuerint, sit oraculum spiritus sancti. Spiritus sanctus, inquiunt, promissus est Ecclesiæ, & nō deserit Ecclesiā. Nos autem sumus capita, & prȩcipua pars Ecclesię. Manifestum igitur est, q̄ quicquid statuimus, hoc sit ut sacrosanctum, & ab ipso sancto spiritu statutum, obseruandum. Itaq; sentiunt, q̄ quicquid uel iuxta humanam rationem & prudentiam constituerint, uel etiam per febrim somniauerint, debeat ab omnibus pro spiritus sancti oraculo agnosci. Primum igitur considerandum est, q̄ non cōtinuo is cœtus sit Ecclesia Christi, qui se Ecclesiā esse iactat, sicut & non omnes, qui sunt ex Israel, sunt Israel, nec̄ qui sunt semen Abrahę, statim omnes filij: Nam Ecclesia Christi ea est, (quemadmodum Christus eam ante definiuit) quæ diligit Christum, & seruat sermones suos. Quare is cœtus, qui non seruat Christi sermones, non est uera Ecclesia Christi, etiamsi iactet Ecclesiæ titulum. Deinde considerandum est, quale sit officium spiritus sancti. Nam spiritus sanctus ad hunc usum promittitur & datur, non ut doceat, & instituat noua, quæ pugnēt cum doctrina Christi, & obscurent Christum, sed ut explicet ea, quæ Christus docuit, & illustret Christū. Dicit enim: Spiritus sanctus docebit uos OMNIA. Quæ? num noua, & aliena à mea doctrina? Minime oim, sed Quæcunq; EGO dixi uobis. Et iterum: Pater, inquit, mittet eum MEO nomine, hoc est, ut ME illustret. Manifestum igitur est, q̄ ea quæ pugnant cum uerbo Christi, cum doctrina Euangelij eius, & quæ obscurant ipsum, non sint spiritus sancti statuta. Pugnant aūt cū Euangelio Christi, Abrogatio unius speciei, ut uocant, in sacramento Cœnæ dominicæ, Missa pontificia, ad expianda peccata uiuorum & mortuo-

mortuorꝝ, Doctrina põtificia de purgatorio, de ordinib. monasticis, & multa id genus alia. Obscurãt aũt Christũ, humanę traditiões de cibo, uestitu, & alijs rebus. Quare fieri nõ potest, ut spiritus sanctus sit huius doctrinę & traditionũ autor. Habes publicũ officiũ spũs sancti in ecclesia, uidelicet, ꝙ doceat Euangeliõ Christi, & suggerat ea, quę Christus p̃dicauit, hoc est, ꝙ instituat in ecclesia ministeriũ prędicandi Euãgelij, et cõseruet illud, quo Christus publice illustret: Dedit, inquit Paulus, alios Apostolos, alios Prophetas, alios Euangelistas, alios pastores ac doctores, ad instaurationem sanctorꝝ, in opus administrationis, in ædificationẽ corporis Christi. Aliud est priuatũ officiũ spiritus sancti, q̃d priuatim in hominibus exercet. Dat em̃ in corda hoim fidẽ, testatur remissa esse peccata, testat̃ nos adoptatos in filios Dei, excitat preces, ut clamemus Abba pater, mortificat facta corporis, conseruat nos in fide, auget fidem, ducit homines in fidei obedientiam, & ad omnia genera uirtutum. Denicꝙ conseruat credentes in morte ad eternam uitam. Quid hoc officio dignius? quid nobis utilius? Quæso autem te, quomodo peragit spiritus sanctus hoc suum officium? num humanis somnijs? aut traditionibus? num discriminibus ciborum ac uestium? num quatriduanis ieiunijs & chameunijs? Minime omnium, sed peragit hoc priuatum officium, per suum publicum officium, hoc est, per prædicationem Euangelij Christi, & per sacramenta eius. Fides, inquit Paulus, ex auditu est. Auditus aũt per Verbum Dei. Et iterum: Euangelion est potentia Dei ad salutem omni credenti. Nam, qui sentit se imbecillẽ in fide, audiat Euangeliõ Christi, ut spiritus sanctus habeat organon, quo fidem confirmet. Si quis sollicitatur dubitatione de cœlesti sua salute, propter peccata sua, audiat Euangelion Christi, ut exhibeat spiritui sancto organon, quo dubitationem compescat. Si quis excitatur à carne & à Satana ad imposturas, ad inuidiam, ad uindictam, ad libidinem, & ad alia genera scelerum, audiat Euangelion Christi, quo spiritus sanctus efficax est, & perficit officium mortificandi affectus carnis. Ac breuiter, quisquis cupit dona spiritus sancti adsequi, conferat se ad audiendum, & diligenter considerandum Euangelion Christi. Hoc enim illud cœleste organon est, quo spiritus sanctus suum officium in hominibus peragit, & sua dona confert. Sed reuertamur ad con.ionem Christi. Sic enim sequitur: Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis, non quomodo mũdus dat, ego do uobis: Dixit antea Christus se abiturꝝ, ac ne discipuli animo suo nimis perturbarent̃, recitauit hactenus aliquot genera consolationis. Addit igitur nunc aliam consolationem: Pacem, inquiens, relinquo uobis. Non discedam à uobis illiberaliter, sed relinquo & dono uobis pacem. Quæ ergo est illa pax? Num externa hominum concordia, & tranquillitas? Nihil quidem

iucundius est externa tranquillitate, & ut mutuã habeamus pacem atque concordiam, sæpe aliâs admonuit Christus. Hoc autem loco de alia pace loquitur. Addit enim: Non quam mundus dat, hoc est, non loquor nunc de externa & mundana pace, quam homines inter se mutuo habere debent, & quam etiam principes huius mundi aut armis parare aut publicis pactis & conuentis instituere possunt, sed loquor de pace spirituali, quam ego solus conferre possum. Et nomine pacis intelligo omnia benefitia, quę ego solus à Deo patre hominibus in me credentibus impetraui. Cum autẽ Christus affirmat se nobis hanc pacem, & hæc benefitia relinquere ac donare, sentiendum est, eum nobis ueram & perpetuam salutem donare. Nam, si cui hic mundus uult benefacere, ei dare solet externa tantum bona, corporalem uidelicet tranquillitatem, aut sanitatem, aut diuitias, aut dominationem, aut honores, aut uoluptates. Hęc est pax mundi, hæc sunt benefitia mundi, sed nec sunt uera benefitia, nec diuturna, nec etiam nobis sic carne corruptis utilia. Ac habent quidem nomen benefitiorum, sed si recte perpenderis, magis sunt onera & grauamina, cꝫ tranquilla fœlicitas. Pone tibi ob oculos diuitias. An non sic comparatum est, ut si quibus diuitiæ contigerint, horum alij studeant ut conseruet eas, alij ut augeant, alij ut helluentur? Hoc certe non est tranquillum otium, sed negotium perturbatione plenum & occupatio sollicitudine redundans. Quare quem mundus donat diuitijs, eum cumulat multis & magnis tam molestijs, q̃ periculis, tm̃ abest, ut conferat in eum benefitiũ fœlicitatis. Christus aũt longe aliam dat pacẽ, & alia benefitia. Vnum em̃ benefitiũ est, Pacificatio & recõciliatio cũ Deo. Alterꝫ est: Remissio pcti. Tertiũ, Adoptio in filios & hęredes dei. Quartum, Victoria in morte. Quitũ, Aeterna uita & fœlicitas, sed qs posset oĩa benefitiorꝫ Christi genera enumerare? Ex his aũt benefitijs, si fide accipiunt, orit pax & trãquillitas cõscientię in oĩbus aduersis, adeocꝫ in morte ipsa. Quare cũ Christus dicit, se suã, SVAM, (inquã) pacẽ dare & relinquere eccleſię suę, intelligendũ est, eũ donare eccleſię omnẽ cœlestem salutẽ & fœlicitatẽ. Quid ergo de reliqs corporalib. benefitijs dicemus? An qa Christus nõ dat pacẽ, quomodo mũdus dat, nõ est inuocandus pro bonis corporalibus? An cũ grauia & piculosa bella immineant, nõ est precandũ, ut Christus det nobis publicam & ciuilẽ huius mũdi pacẽ? Hic iterꝫ nobis considerandũ est, ut ante diximus, cꝫ duplicia sint benefitia dei. Alia sunt spiritualia & cœlestia, alia sunt corporalia & mundana. Ac spiritualia quidem & cœlestia, quæ paulo ante enumerauimus, & quæ Christus sua morte impetrauit, ea proprie pertinent ad regnum Christi, & sunt certo omnibus in Christum credentibus, per Euangelion promissa. Omnis enim qui uere

in

in Christum credit, reconciliatur cũ Deo, accipit remissionẽ peccati, adoptat in filium & hæredem Dei, & conseruatur in morte ad æternam uitam. Quare hæc benefitia, quę proprie pertinent ad regnum Christi, petenda sunt sine omni conditione, dubitatione aut exceptione à Deo patre per Iesum Christum filium eius. De corporalibus uero & mundanis benefitijs, aliter sentiendum est. Hęc etsi dantur & ipsa à Deo, tamẽ non proprie pertinent ad regnum Christi filij Dei, et quanꝯ fieri solet, ut nonnulla Deus nominatim promittat, sicut Israëlitis terram Canaam. Dauidi Regnum Israëlis, Iudęis reditum in patriam è Babylone, & alijs alia, tamen quemadmodum corporalia benefitia non sunt uera salus, ita non sunt singula singulis diuinitus promissa. Nouit quidem Deus, quid in hac corporali uita opus habeamus, & fert opem etiam corporali necessitati, non deuinxit autem se unicuiuis priuatim promissione de certis corporalium benefitiorum generibus. Necꝯ enim promissa est unicuiuis in carcerem coniecto, externa liberatio, aut à creditoribus compellato, externa pecunia, aut morbis affecto, externa & corporalis sanitas. Nam & Paulus, cũ oraret, ut auferet ab ipso σκόλοψ, audit. Sufficit tibi gratia mea. Et ĩ Dñs Deus noster humano generi per Christũ filium suum reconciliatus, dator est etiam corporalium benefitiorum. Quare & pro his est inuocãdus per Iesum Christum, sed cũ sua modestia et conditiõe, uidelicet, ut inuocationi adijciamus, quod Christus ipse exemplo suo docuit: Non sicut ego uolo, sed sicut tu uis. Et: Fiat uoluntas tua, quẽadmodum in cœlo, sic etiam in terra. Quod ut rectius intelligamus, proferamus exemplum Dauidis in medium. Dauid ejcitur à suo ipsius filio, e regno in exiliũ. Summus aũt sacerdos & Leuitæ sequunt eum cum Arca fœderis Dei. Sed Dauid iubet eos in urbem reuerti, & arcam in suum locum reponere. Et ait: Si inuenero gratiam in oculis Dei, reducet me, & ostendet mihi eam, & tabernaculũ suum, si autem dixerit mihi: Non places, prẽsto sum, faciat quod bonum est coram se. Ex his uerbis facile intelligi potest, ꝙ cum Dauid acceperit quidẽ regnum ex promissione Dei, non autem habuerit manifestam promissionẽ, ꝙ ejectus in exilium restituendus esset regno, ad hunc fere modum orauerit: Clementissime DOMINE Deus noster, fateor me meo merito extrudi in exilium, sed primum precor te per filium mihi promissum, uerum seruatorem, ut mihi meum peccatum remittas, & me gratia tua clementer cõplectaris: De qua quidem tua uoluntate nihil prorsus dubito, quippe quam mihi manifesta promissione exposuisti. Deinde precor etiam, ut restituas me regno, & reducas me incolumem ad hanc urbem, in qua reposita est arca fœderis tui, sed quia hac in re tua uoluntas non est mihi perspecta, nec

2. Reg 15

fiat non mea sed tua voluntas

possum meis cogitationibus cognoscere, utrum gloriæ nominis tui, & meę saluti magis conducat, fiat non mea, sed tua uoluntas. Si me restitueris regno, agam nomini tuo gratias quas possum, si me non restitueris, nihilominus agam gratias, & hoc mihi sufficiet, ꝙ sis mihi Deus propitius per filium & seruatorem, quem te è mea familia daturum recepisti. Hæc oratio declarat magnam obedientiam Dauidis erga DOMINVM Deum suum. Quare Deus ita ea delectatus est, ut etiamsi non promiserat Dauidi manifeste restitutionē in regnum, tamen restituerit eum magna gloria. Proponamus etiam nobis exem-

Daniel.3. plum trium adolescentum in Daniele. Hi recusant adorare statuam regis Babylonis, & audiunt: Si non adoraueritis statuam, mittemini eadem hora in fornacem ardentis ignis. Et quis est Deus, qui eripiet uos de mea manu? Sed respondet regi. Non necesse habemus de hac re tibi respondere: Ecce enim Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, et de manibus tuis ô Rex, liberare. Quòd si noluerit, notū sit tibi Rex, quia Deos tuos nō colimus, et statuam auream, quam erexisti, non adoramus. Hæc uerba haud obscure significant, qualis fuerit oratio horū adolescentū coram Deo. Te æternum & omnipotentem Deum conditorē uniuersę creaturę, qui eduxisti maiores nostros de ferrea fornace Ægypti, & qui promisisti te nobis propitiū per Messiā filium tuū, inuocamus, ut nos grauissimis periculis propter nomen tuū obiectos tuearis. Etsi autem, quantum quidem nos iudicare possumus, existimamus te maximam in toto orbe terrarum gloriam consecuturum, si nos illęsos in igne huius fornacis, in quam proiicimur, conseruares, ac petimus etiam, ut nos potenter et clementer ex hoc igne eripias, tamen quia in his rebus, de quibus non habemus certas promissiones, ignoremus, quid orare, ut oporteat, debeamus, fiat tua, non nostra uoluntas. Si nos in igne conseruaueris, declarabimus gratitudinem nostram, quoquo officio possumus, & prędicabimus gloriam nominis tui toto uitę nostrę tēpore. Si autem aliud uisum tibi fuerit, parati sumus etiam uitam nostram propter nomen tuum impendere. Memorabilis obedientia, qua Deus ita permouetur, ut etiam non promissa admirabiliter largiatur. Etsi autem fieri potuit, ut hi adolescētes cognouerint ex occulta spiritus reuelatione, se ex hoc igni etiam corpore illæsos egressuros, & adhibuerint ei reuelationi firmissimam fidem, tamen nos loquimur nunc de manifestis promissionibus Dei, quas habemus quidem ex Euangelio de spiritualibus, cœlestibus & ęternis bonis per Christum partis, non autem habemus eas priuatim de singulis bonis corporalibus. Quare in horum indigentia ita inuocandus est Deus, ut tamen interim uoluntatem & cupiditatem nostram subiiciamus diuinæ uoluntati,

mi, certissima spe concepta, ꝙ etiamsi nō assequimur bona regni terreni pro nostro arbitrio, tamen assequamur bona regni cœlestis per Iesum Christum DOMINVM nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA XXXII.

On est nobis ignotum, ꝙ DOMINVS noster Iesus Christus, discipulos suos, in hac contione, quam post nouissimam cœnam suam habuit, consolandos & aduersus uenturas tentationes muniendos suscepit. Sciebat enim eos è cruce & morte sua magnum & acerbum dolorem accepturos. Sciebat etiam ipsos, & uniuersam Ecclesiam suam, maximis in hoc mundo afflictionibus concutiendam. Quare uisum fuit ei in discessu suo instituere contionem consolatoriam, qua Apostolos ita animaret, ut nō solum ipsi aduersa fortiter perferrent, uerumetiã Ecclesiam, cuius ipsi doctores ordinati erant, in omnibus huius mundi miseriis confirmarent. Ac recitauit quidem hactenus grauissimas rationes, quibus mœrorem animi eorum leuaret. Nunc autem accedit ad cōtionis suæ epilogum et cōclusionem, in qua repetit tam contionis statum, quem initio posuit, ꝙ præcipua consolationis argumenta: Ne turbet, inquiens, cor uestrum, neq; formidet. Hoc plane illud est, quod in principio cōtionis dixit, & quod est totius contionis status. Cohortatur ẽm discipulos, ut propter discessum, seu crucem & mortẽ suam non frangentur animo, idq; duabus de causis. Vna est: Audistis, ꝙ ego dixi uobis, Vado, & uenio ad uos, hoc est, Dixi quidẽ uobis, me desertu rum uos, & morte à uestra consuetudine auellendum. Quæ res incutiet uobis ingentem dolorem. Nam ut nihil dicam de eo, ꝙ ex meo conuictu hactenus inter hostes uestros tuti fueritis, nec quicquam uobis defuerit, non potuisset uobis hac mea cōsuetudine in terris ulla aut suauior aut iucundior contingere. Quare mirum non est, ꝙ uehementer de meo discessu doleatis, sed qui dixi uobis, me à uobis abiturum, idem etiam dixi, me ad uos rediturum, & uos in omnibus periculis conseruaturum. Dixi: Veniam & assumam uos ad me ipsum, ut ubi sum ego, & uos sitis. In dolore igitur, quem accipitis propter abitum meum, confirmate animum uestrum recordatione reditus mei, qui maxima quæq; benefitia uobis sit allaturus. Quæramus autem, quomodo Christus redierit post mortem ad suos Apostolos. De hac

re, etsi supra diximus, tamen & nunc pauca repetenda erunt. Primum ergo, Christus redijt ad Apostolos suos Resurrectione. Postq̃ enim resurrexit à mortuis, apparuit discipulis suis sæpe ac multum, & collocutus est cum ipsis familiarissime, per quadraginta dies, donec ascenderet in cœlum. Quibus colloquijs, ut Apostoli maximo gaudio affecti fuerunt, ita perspicue cognouerunt eum uere à mortuis resurrexisse, et cœlestem gloriam consecutum esse. Deinde, postq̃ ascendit in cœlum, redijt ad eos missione & donatione spiritus sancti, quo tanta consolatione perfusi sunt, ut non solum excelso animo Euangelion Christi coram regibus & principibus, in toto orbe terrarum uulgarent, sed etiam cæli ob nomen Christi, lætarentur, & in morte ipsa ut tam consequerentur. Nec in Apostolis tantum, uerumetiam in tota Ecclesia Christi hæc locum habere sentiamus. Christus enim uidetur abire, & Ecclesiam suam deserere, cum conniuet ut Euangelion eius damnetur, & Ecclesia persecutionem patiatur ab impijs, ac obijciatur omnibus huius mundi malis. Sed redit ad Ecclesiam, primum reuelatione & illustratione Euangelij, & instauratione ueri usus sacramentorum eius. Deinde redit donis spiritus sancti, quę in Ecclesiam per Euangelion suũ effundit. Ac in Christo semel quidẽ fuit magna Parasceue & dies Paschę, hoc est, passio, crux, mors, & Resurrectio à morte, quod autem in Christo semel fuit, hoc semper durat in Ecclesia, adeoque diuinitus sic ordinatum est per Christum, ut Parasceuen sequatur Pascha, hoc est, ut crucem sequatur consolatio, mortem, uita, horrores inferni, gaudia cœli. Sic enim pr̃ in Hosea dicunt: Venite & reuertamur ad DOMINVM, quoniam ipse lacerauit, & sanabit nos, percussit & medebitur nobis. Viuificabit nos post biduum. In die tertia faciet nos surgere, & uiuemus ante faciem eius. Quę uerba Prophetæ hanc habent sententiam. Sicut Christus passus quidem est mortem, sed tertia die resurrexit à mortuis, & intrauit in gloriam patris sui, ita & pr̃ etiamsi affliguntur, & occiduntur, tamen habent & ipsi suum Pascha, suam tertiam diem, qua recreantur, uiuificantur, & seruantur. Dices autem, Sed meum Pascha diutius, cũ ad tertiam tantum diem differtur. Nam mea magna Parasceue durat decem aut uiginti annis, ac uix etiam in quadragesimo anno expecto festum diem Paschę, hoc est, liberationis meæ. Quomodo igitur tranquillo essem animo? Hic mihi considera, ꝙ cum Propheta dicit, pios tertia die liberandos, significat Resurrectionem Christi, quæ uere tertia die facta est, causam esse liberationis & salutis piorum, non autem significat, quòd pr̃ semper sint post initium afflictionis, tertia die, iuxta hanc mundanam arithmeticam computando, liberandi. Nam liberatio

tio piorum certa quidem est propter Christum, sed tempus posuit pa ter in sua potestate. Et alia est mundana, alia est cœlestis arithmetica. In hac enim mundana arithmetica mille anni, sunt mille anni. In cœlesti autem arithmetica, mille anni, unus tantum dies sunt, imo ne dies quidem, sed uix momentum. Quid igitur de temporis diuturnitate coram Deo conquereris, cum decem tantum annis afflictionem perpessus es? Si mille anni in conspectu Dei ne unus quidem dies sunt, quantillū erunt decem tm̄ anni? Accedit & hoc, q̄ quo diutius differtur liberatio, eo maior crescit usura eius. Sicut em̄ pecunia fœneratorum, tanto plus usurę ultra sortē gignit, quanto plus tēperis deposita manet apud eum, qui illam mutuo ad usurā accepit, ita etiā liberatio piorę tanto cum maiori fœnore æternæ glorię ueniet, quanto diutius in manu Dei retenta fuerit. Quare sustineamus aduersa magno & forti animo, certissimi per Iesum Christum, q̄ post magnam Paraskeuen secuturus sit dies festus Paschæ. Postremo redibit Christus in nouissimo die, magna maiestate, excitaturus omnes homines à morte, & pios secum ducturus in ęterna gaudia cœlestis regni. Quare, etsi in hoc mundo ita affligimur, ut etiam moriendum sit, tamen reliquus est magnus ille festus dies Paschę, quo manifestima ueniet per Iesum Christum omnium piorum liberatio salus & uita. Habes unam rationem, qua Christus consolatur discipulos & Ecclesiam de abitu suo. Sequitur nunc altera. Si diligeretis me, gauderetis utiq; q̄ dixerim, « « uado ad patrē. Quia pater maior me est. Alia cōsolandi ratio. Gaudē « « dum uobis est, nō dolendū, q̄ abeam ad patrē. Pater enim me maior est. Magna quondam de hoc dicto controuersia fuit in Ecclesia. Arriani enim acceperunt ex eo occasionem docendę, & ut ipsis uidebatur, confirmandæ blasphemiæ suæ aduersus ueram & ęternam diuinitatem Christi. Dicebant: Si iuxta hoc dictum Euangelij, pater maior est filio suo, non potest filius patri esse æqualis diuinitate. Minor igitur est filius, iuxta diuinam naturam. Sed hic obserua mihi, q̄ ex multis alijs locis sacrę scripturæ perspicuum est, Christum esse uerum ab æterno Deum, eiusdem cum patre substantiæ, seu naturæ & essentię. Ac tam Prophetę quàm Apostoli prędicauerunt Christum esse uerum ab æterno Deum, quemadmodum supra copiose ostendimus. Quare hic unus locus, Pater maior me est, nec debet nec potest sic intelligi, ut euertat manifestam sententiam, tot aliorum testimoniorum scripturæ, quibus clare probatur æterna diuinitas Christi. Cum igitur Christus dicit: Pater maior me est, non confert se cum Deo patre, in diuina natura. Quod enim ad hanc attinet, nec pater maior est, nec filius minor, sed sunt ęquales. Vna enim & ea- *In priori parte Homilia.3.*

dem eſt diuina eſſentia patris & filij. Sed confert ſe cum patre, in officio & miniſterio. Quod enim dicit, hanc habet ſententiam, Non eſt uobis dolendum propter meum abitum. Abeo enim non ad infernum, ut inæternum peream, ſed ad regnum patris mei, quod longe maius eſt, & illuſtrius, quàm miniſterium, quo ego nunc in his terris fungor. Abeo ad ingrediendum in maieſtatem patris mei, quæ multo excellentior eſt, & paruitas illa, in qua nunc me in hac uita obambulantem uidetis. Meus enim pater regnat in cœlo. In quo regno nulla eſt miſeria, nulla calamitas, nullus dolor, nulla eſuries, nullus morbus, nulla mors, nullus inferni horror, ſed omnia ſunt fœlicia, iucunda, beata, & inæternum lœta. Ego uero obambulo in hac terra miſer & afflictus. Non habeo ullam mundanam dominationem, imo ne ſpeciem quidem dominationis, cum tamen de Meſſia ſcriptum ſit, quòd dominaturus ſit à mari uſq; ad mare. Accedit & hoc ad miſeriam, quod paulopoſt crucifigar & occidar. Breuiter, Non eſt mihi in hac uita, iuxta Prophetæ dictum, nec forma, nec decor, deſpectus ſum, ac nouiſſimus uirorum, & adeo contemptus, ut homines auertant à me uultus ſuos. Abeo igitur nunc, ut depoſita hac abiecta ſpecie, orner maieſtate patris mei, & illuſtrer ea gloria, quam habui ab æterno, ut palam cognoſcatur, me non hominem tantum eſſe, ſed etiam uerum ab æterno Deum. Quare non eſt uobis dolendum propter meum abitum, ſed potius gaudendum, ob eam maxime cauſſam, quòd ingrediar in maieſtatem patris, non tam propter me, quàm propter uos & uniuerſam meam Eccleſiam, quippe qui abeam paraturus uobis locum, quemadmodum ſupra dixi, & patefacturus uobis ianuam regni cœleſtis, ut unà mecum fruamini perpetua maieſtate. Ex hac paraphraſi uerborum Chriſti, uides Chriſtum non conferre ſe cum patre in diuina natura, qua ſunt æquales, ſed tantum in maieſtate fœlicitatis, qua filius in hac terra longe minor patre fuit. Conſidera, autem quomodo hic definiatur mors Chriſti. Dicit Chriſtus ſe abiturum ad patrem. Intelligit autem, ſe moriturum. Mors igitur Chriſti, non eſt abitus ad infernum, ſeu ad interitum, ſed eſt abitus ad patrem, ad cœleſte patris regnum, & ad perpetuam fœlicitatem. Nec mors tantum Chriſti ſic definitur, ſed etiam mors ōmnium credentium in Chriſtum. Supra enim dixit: Aſſumamuos ad meipſum, & ubi ſum ego & uos ſitis. Et poſtea: Non proeis tantum rogo, ſed & pro ijs, qui crediturі ſunt per ſermonem eorum in me, ut omnes unum ſint, ſicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipſi in nobis unum

unum sint. Quare sicut mors Christi non fuit ingressus in interitum, sed in cœlum, ita mors omnium credentium in Christum, non est ingressus in damnationem, sed in perpetuam salutem. Quid ergo uel tu ad mortis mentionem trepidas? uel in morte pñ amici doles? Mortem metuant homines impñ, qui Euangelion Christi contemnunt, & persequuntur, ac in sceleribus suis impœnitenter pergunt. Nobis autem hoc tantum curæ sit, ut Christum cognoscamus, amemus, & per fidem conseruemus. Sic enim mors erit redemptio nostra, tantum abest, ut sit noster interitus. Porro, quia hæc contio Christi obseruatione dignissima est, idcirco commendat eam diligenter. Et ait: Nunc dixi uobis priusquam fiat, ut cum factum fuerit, credatis. Commendo uobis hanc contionem, quam habui de meo abitu, & reditu ad uos, deque benefitijs, quæ mors mea uobis & uniuersæ Ecclesiæ allatura est. Commendo autem eam ad hunc usum, primum, ut cum uideritis me capi, rapi, crucifigi, & mori, credatis, uidelicet, me à mortuis resurrecturum, & ad uos rediturum, ut non defitiatis à me incredulitate, sed forti & constanti animo perseueretis, & spem de meo reditu conseruetis. Deinde dixi uobis hęc priusquam eueniunt, ut cum euenerint, credatis, hoc est, ut ex ueritate prædictionis meæ cognoscatis ueritatem mei Euangelij, quod uerus sim Messias, qui susceperim mortem, non coactus humana uiolentia, sed mea ipsius uoluntate, ut humanum genus a morte liberarem, & in cœlo ponerem. Habes hoc loco usum contionum & prædictionum Christi. Etsi enim initio non intelliguntur, tamen diligentissime conseruandę sunt. Veniet enim tempus, quo si reuocentur in memoriam, fidem ita confirmant, ut ea nullis aduersitatum procellis concuti queat. Accedit & hoc, quod quæ Christus semel aut iterum contionatur, ea non semper externo prędicationis ministerio repetuntur. Posthac (inquit) non loquar multa uobiscum. Nunquam quidem deserit Christus suam Ecclesiam, & conseruabit ministerium prædicandi Euangelij in Ecclesia usque ad extremum huius seculi diem: Ego, inquit, uobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi, sed aut Christus ipse rapitur ad crucem & occiditur, ut Euangelion suum externo ministerio prædicare non possit, aut Apostoli eius conijciuntur in carceres, ut non habeant amplius locum prædicandi Euangelij, aut doctrina Euangelij obscuratur & corrumpitur ignauia, imperitia, & impietate ministrorum Ecclesiæ, ut etiamsi audiat, tamen non recte intelligatur, aut morbus aut alius casus ita nos obruit, ut Euangelion Christi audire nõ liceat. Quare quod semel ex contione Christi ac Apostolorum eius audiui-

mus, hoc non eſt oſcitanter prætereundum, ſed diligentiſſime omnium conſeruandum, ut in neceſſitate eo uti queamus. Queſo autem te, quid cauſſę eſt, quòd Chriſtus nec multum nec diu amplius ſit colloquuturus cum diſcipulis? Dicit enim: Poſthac non multa loquar uobiſcum. Sed cauſſam exponit ipſe. Sequitur enim: Venit princeps huius mundi, & in me non habet quicquam, ſed ut cognoſcat mundus, ꝙ diligo patrem, & ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio. Hæc eſt cauſſa, cur non licebit mihi diu uobiſcum colloqui, quia Satan, qui eſt princeps huius mundi, excitauit ludam, principes ſacerdotum, magiſtratus templi & ſeniores, qui uenient cum gladijs & fuſtibus, ut me comprehendant, & crucifigant. Et tamen Satan ac ſatellites eius nihil prorſus habent in me iuris aut poteſtatis. Cur ergo ſua uiſſime mi Chriſte, permittis, ut te comprehendant, & crucifigant? cur non efficis, ut iniecturi in te manus repentina morte intereant, aut fiant lapideę & immobiles ſtatuæ? Reſpondeo, Etſi nihil habent in me iuris aut poteſtatis, tamen permitto me eorum potentiæ, ſino me comprehendi & crucifigi, ut cognoſcat mundus, quòd diligo patrem, & quòd ſic facio, ſicut pater dedit mihi mandatum, hoc eſt, trado me hoſtibus meis captiuum, ut palam coram uniuerſo mundo declarem me diligere patrem meum cœleſtem, & obedire mandato ac uocationi eius. Pater enim meus miſit me in hunc mundum, & dedit mihi hoc in mandatis, ut ſuſcipiam mortem, & expiem peccata humani generis mea morte. Huic cœleſtis patris mei mandato & uocationi obſequar, alioqui inuictus à Satana & uniuerſis ſatellitibus eius. Initio autem conſiderandum eſt hoc loco, quale cognomen tribuat Chriſtus Satanę: Vocat eum principem huius mundi, ſicut & Paulus uocat eum Deum huius ſeculi. Homo enim creatus eſt princeps huius mundi: Replete, inquit, terram, & ſubijcite eam, dominamini piſcibus maris, & uolatilibus cœli, & uniuerſis animantibus quę mouentur ſuper terram. Poſtquam autem homo peccauit, & ſubiectus eſt Satanæ propter peccatum, tunc & unà cum homine ſubiectus etiam eſt Satanæ, principatus huius mundi. Qui enim hoſtem ſuperat, accipit in ſuam poteſtatem omnia quæ hoſtis erant. Quare cum Satan ſuperauit hominem, accepit etiam in poteſtatem ſuam principatum hominis, qui eſt principatus huius mundi. Itaque Satan dominatur primum tam corpori quàm menti humanę. In corpus immittere poteſt omnia genera morborum, & mortem ipſam. Mentem autem excęcare poteſt, impellere in omnia genera impietatum & ſcelerum. Deus, inquit Paulus, huius ſeculi excęcat ſenſus incredulo-

incredulorum, ne illucescat ipsis lumen Euangelij gloriæ Christi. Ac nisi Satan diuina potentia cohiberetur, profecto nullus hoim uel corpore uel mente euaderet, quem non Satan perderet. Deinde Satan dominatur aëri, terræ, & mari. Vnde & Paulus ait: Ambulastis quondam iuxta principem, cui potestas est aëris, qui est spiritus, nunc agens in filijs contumacibus. Itaque potest Satan & aërem turbare ac inficere, & terram euertere, & maris aquas ciere. Ac nisi potestas eius è cœlo cohiberetur, tam inuidus spiritus est, ut efficeret, quo nulla pluuia terram irrigaret, nec agri fructum proferrent, nec mare nauigari posset, quin potius cœlum terræ misceret. Quare si uel corpore uel mente ualemus, diuinum beneficium est. Si terra fructum affert, diuina benedictio est, soli Deo accepta ferenda, qui per Iesum Christum humano generi placatus, Satanam ita compescit, ut ęquitia eius non possit constitutum à Deo terminum transgredi. Quod cum ita se habeat, pergamus etiam ad aliarum rerum considerationem. Neque enim hoc prętereundum est oscitanter, quod Christus dicat, principem huius mundi, hoc est, Satanam uenire, cum ueniret Iudas, cohors militum, serui Pontificum, magistratus templi & Senatores. Quare significat, quòd exercitus eorum, qui persequuntur Christum, & Euangelion eius, sit cœtus non hominum sed Satanarum ac diabolorum, imo Satan ipse & diabolus. Quid ergo? Si hostes pię doctrinæ non sunt homines, sed diaboli, ita ne metuemus eos, ut abijciamus hastam, & fugiamus? aut nos continuo captiuos ipsis tradamus? Minime omnium. Sed potius tanto magis confidamus & pugnemus. Maior enim est, inquit Ioannes, qui in nobis quàm qui in mundo est. Et iterum: Princeps huius mundi iam iudicatus est. Suscipitur ergo bellum cum hoste iam uicto & prostrato, qui multa quidem pericula minari potest, perdere autem credentem in Christum non potest, & quemadmodum apis amisso aculeo, adhuc obstrepera est bombo suo, nullum tamen pungere potest, ita Satan expiato peccato per Christum, adhuc obstrepit quidem pijs, non potest autem eos, dum in Christo constiterint, opprimere. Est & hic innocentia Christi consideranda: In me, inquit, non habet quicquam. Nullus hominum etiam sanctissimorum potuit unqnam uere, quantum quidem ad humanam naturam attinet, hanc uocem dicere. Omnis enim homo mendax. Et, Omnes declinauerunt. Solus Christus uere dicit, Princeps huius mundi nihil habet in me iuris. Solus em̃ Christus est qui pc̃tum nô fecit, nec inuẽtus est dolus in ore eius. Solus igit̃ est in quẽ nec Satan nec satellites eius siue

corporales ſiue ſpirituales quicquam iuris habent. Quid ergo dicemus? Si Satan in ſolum Chriſtum nihil iuris habet, ſolus ne Chriſtus ſeruatur? Solus certe ſuo merito ſeruatur. Sed bene habet. Merita Chriſti non ſunt tam pauca & tam anguſta, ut ſoli ipſi ſufficiant. Sed habet merita, ut iſti loquuntur, ſupererogationis, & tanta ſunt, ut ſufficerent uniuerſo mundo ad ſalutem. Cum autem multi impij ea aſpernentur, ſoli pij & credentes in Chriſtum fructum eorum accipiunt, quibus cum Chriſtus ea ita communia habet, ut & ipſi propter Chriſtum cœleſtem ſalutem conſequantur. Deus dedit, inquit Paulus, Chriſtum caput ſuper omnia ipſi Eccleſiæ. Itaque, quiſquis credit in Chriſtum, & eſt membrum Eccleſiæ Chriſti per fidem, is etiam eſt membrum Chriſti ipſius. Inter caput autem & membra ſua eſt bonorum communio. De plenitudine eius, inquit Ioannes, accepimus omnes. Quare ſi curę nobis fuerit, ut ſimus membra Chriſti, manifeſtum eſt, ꝙ quemadmodum Satan nihil iuris habet in Chriſtum, ita nec quicquam iuris in nos habebit propter Chriſtum. Poſtremo, Chriſtus exponit etiam ſuã obedientiam. Etſi enim princeps huius mundi nihil habet iuris in Chriſtum, tamẽ permittit, ut graſſetur in ipſum captiuitate, alapis, flagellis, cruce & morte. Quam ob cauſſam hoc permittit? Vt cognoſcat, inquit, mundus, quod diligam patrem, hoc eſt, ut palam fiat, quòd tanto amore proſequar Deum patrem meum, ut malim crucifigi & confodi, quàm mandato & uocationi patris mei non obedire. Deus enim iam inde ab initio orbis ſignificauit uoluntatem ſuam, & mandatum, quòd filius ſuus debeat à Satana affligi & mortem ſubire. Ipſe, inquit, inſidiabitur calcaneo eius. Idem teſtabantur ſacrifitia, quæ ſunt umbra ſacrifitij filij Dei. Idem etiam docebant uaticinia Prophetarum. Quare Chriſtus non eſt captus, & crucifixus, potentia Satanę & ſatellitũ eius, ſed ſua ipſius uoluntate, qua ſubiecit ſe mandato & uocationi patris ſui, ut peccata humani generis expiaret. Quod autem Chriſtus de ſe ipſo contionatur, hoc idem de Eccleſia Chriſti ſentiendum eſt. Vt enim Chriſtus permiſit ſe in hoc mundo affligi, non quod non potuerit ſe ab afflictione tutum reddere, ſed ut obediret uoluntati patris, ita permittit etiam, ut Eccleſia eius in hoc mundo uarijs afflictionibus concutiatur, non ꝙ non uelit, aut non poſſit eam iuuare, & tutam ab aduerſis ſeruare, ſed ſunt multę alię huius conſilij cauſſę, uidelicet, ut doceat regnum ſuum non eſſe mundanum, ut mortificet carnem noſtram, ut admoneamur de peccato carni adhuc inhęrenti, ut caueamus ne peccatum nobis dominetur, & ut maiorem fœlicitatis coronam in uenturo ſeculo largiatur. Non pugnemus igitur cum uoluntatę

luntate Dei, sed obsequamur uocationi eius, & sufferamus aduersa patienter, ut si cum Christo patimur, cum ipso etiam glorificemur. Dices autem, Si hæc ita se habent, quid sentiemus de bellis, quę pij reges & principes aliquoties suscipere solent aduersus impios? Si enim ferenda sunt aduersa pio, sicut Christus ea tulit, cur Dauid non tulit exilium suum, in quod à filio eiectus erat, sed potius persecutus est filium bello? cur Constantinus maluit crudelitatem, qua collega eius Licinius grassabatur in Christianos, bello uindicare, cp exemplo Christi sine bello perpeti? Recte ne & pie fecerunt Armenij, cp intulerint Romanis sotijs suis bellum, ut tuerentur professionem Christianismi, quam Romani iubebant abijcere, & idola colere? Cur non potius exemplo Christi tulerunt aduersa, & permiserunt, ut à Romanis trucidarentur, & idola in regione ipsorum instaurentur? Hic nobis discrimen uocationum obseruanda est. Alia enim est uocatio Christi, alia Regum & principum huius seculi. Christus non erat uocatus, ut gestaret gladium in hoc seculo, & ageret mundanum principem, sed tantum ut prædicaret Euangelion suum, & confirmaret miraculis, ac passione & morte sua expiaret peccata humani generis. Quare non uoluit gladio aduersus persecutores suos uti, sed uoluit capi & crucifigi, ut obediret suę uocationi. Qua etiam obedientia reportauit suam, hoc est, spiritualem & cœlestem uictoriam. Expiauit enim peccata, uicit mortem & infernum. Hæc est uictoria, quam cogitabat, quam desiderabat. Reges autem & principes huius seculi gestant gladium diuina ordinatione. Nec gestant eum frustra, sed primum omnium ideo gestant eum, ut aperiant portas suas regi glorię, seu Christo & Euangelio eius, deinde ut subditos suos, bonos quidem tueantur, malos autem puniant, & latrones à regione sua arceant. Etsi uero debent & ipsi aduersa patienter ferre, & priuatam iniuriam, æquo animo tolerare, tamen si hostis piæ doctrinæ uoluerit eos cogere, ut claudant portas suas regi gloriæ, & suis coeperit grassandum in subditos suos, officium exigit, ut hanc publicam iniuriam, si aliter fieri non potest, bello uindicent. Quo officio, si id ex fide susceperint, reportant etiam suam, hoc est, externam & mundanam uictoriā. Non negari quidē potest, quin & Dauid meritus sit suo peccato exilium, & Constantinus ac Armenij suis peccatis obnoxij fuerint, quę si Deus obseruasset, nō potuissent incursionē hostiū suorū sustinere, sed cū Absolom impie sęuiret in patrē, & regnū eius, ac Licinius & Romani pijs idola obtruderent, fecerunt Dauid, Constantinus et Armenij suū officiū, cp bello defenderint suos subdi-

Euse. eccle siahisto. li 9. ca 10.

Euse lib. 9. cap. 8.

tos ab impiorum latrocinio, ideoq; etiam reportarunt diuina clementia uictoriam. Deus enim ut promisit omne suum auxilium ambulanti in sua uocatione, & facienti suum officium, ita fieri non potest, ut qui ex fide officium suum faciendum suscipit, diuino auxilio destituatur. Qui me, inquit, honorificauerit, uicissim ego & ipsum honorificabo. Quare hi reges & principes, quibus ab hostibus piæ doctrinæ infertur bellum, q; aperuerint portas suas regi gloriæ, qui est Iesus Christus DOMINVS noster, non peccant propulsando, quantis possunt uiribus, impetum hostium, sed faciūt suum officium, & si hoc ex fide & inuocatione nominis Dei fecerint, certissimam uictoriam reportabunt. Nos uero priuati, quibus non, nisi legitime uocatis, gladium gestare licet, non moueamus seditionem propter iniurias nobis illatas, sed siquidem possumus eas legitime propellere, licebit. Si uero id fieri non potest, obsequamur uoluntati Dei, obediamus uocationi eius, & sufferamus aduersa patienter, certa fiducia concepta, Deum, ne in media quidem morte nos deserturum. Atque hactenus quidem perstrinximus expositione nostra priorem contionem, quam Christus habuit, cum adhuc esset in cœnaculo. Vnde & concludens eam, Surgite, inquit, eamus hinc. Precor igitur Deum, ut hęc contio eum fructum in nobis ferat, ad quem ferendum instituit eam DOMINVS noster Iesus Christus, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula. Amen.

CAPVT XV.

HOMILIA XXXIII.

DVAS habuit contiones Iesus Christus DOMINVS noster, postq; instituerat sacramentum Cœnæ suæ, & Iudas de cœtu Apostolorum, ad conficiendam susceptam proditionem discesserat. Vnam habuit, cum adhuc esset Hierosolymis in cænaculo, quæ continetur superiori capite decimo quarto. Alteram habuit in itinere, cum proficisceretur ad montem Oliueti. Et hæc cōtinetur duobus sequentibus capitibus. Cum igitur percurrerimus qualicūq; interpretatiōe nostra priorē illā, aggrediamur nūc, diuina

clemen-

clementia adiuti posteriorem, precantes Deum patrem DOMINI nostri Iesu Christi, ut spiritu sancto suo efficiat, quo ministerium nostrum fœlix sit, & salutare. In hac autem contiõe cohortatur Christus Apostolos, & uniuersam ecclesiam suam, ut maneant in ipso, & non sinãt se ab ipso ulla uel cruce uel persecutiõe abduci. Hoc est argumẽtũ, hic est status huius cõtionis. Nec odiose, aut molestè repetit Christus hũc statum, sed addit etiã suas causas, cur sit manendũ in ipso, & non recedendũ propter persecutiones. Ego sum, inquiens, uitis uera, & pater meus agricola est. Omnem palmitẽ in me non ferentem fructum, tollit, & omnẽ qui fert fructum, PVRGAT, ut fructum copiosiorem afferat. Iam uos PVRI estis propter sermonem, quem locutus sum uobis. Manete in me & ego in uobis. Hoc illud est, ad quod instituit Christus Apostolos cohortari. Manete, inquit, in me. Quare, ut persuadeat eis, & excitet ipsos ad obedientiam, ostendit eis utilitatem, quam consequuntur hi, qui manent in ipso, sumpta metaphora seu similitudine à Vinea, Vite, & Palmitibus. Potuisset quidẽ Christus supercœlesti lingua loqui, sed maluit rustica lingua nostrę utilitati seruire, cũ suam maiestatẽ sine ullo nostro fructu ostentare. Maluit etiam metaphora Prophetis usitata, cũ nouo sermonis genere uti, quo & nos ad amplectendos Prophetas hortaretur, et se eum esse, in quem Prophetę respiciunt, significaret. Nam Prophetę uocauerunt domũ Israel, hoc est, Ecclesiam Dei, Vineam: Vineam, inquit psalmus, transtulisti de Ægypto, eiecisti gentes & plantasti eam. Et Esaias: Vinea DOMINI Zebaoth, domus Israel est, & uiri Iuda germen delectabile eius. Et Ieremias: Ego plantaui te palmitem fertilem, & totum seminarium fidele. Sed & alias Christus in parabolis suis facit ex Ecclesia uineã. In hac igit uinea, Deus pater est agricola, seu uinitor. Christus filius Dei uitis. Apostoli, & unumquoduis membrum Ecclesię sunt palmites. Hæc nunc conferenda sunt, inter se, ut uideamus, quomodo conueniant. Vinea instituitur, non ut sit ager spinarum & tribulorũ, sed ut in ea plantentur uites, quę fructum afferant. Sic & Ecclesia instituta est, non ut diuitijs huius terrę, quæ sunt spinę, illustris sit, sed ut plantetur in ea Christus. Agricola seu uinitor purgat aream uinęę, plantat eam uitibus, circũdat ei sepem, fodit torcular, & ædificat turrim, purgat palmites, ut copiosum fructum ferant. Sic & deus pater elegit sibi ex hoibus Ecclesiam, in qua plantauit Christum filiũ suum, quã etiã muniuit firmissima petra, Christo, aduersus quam petrã seu turrim ne portę quidẽ inferi prævalere possunt. Et cum in Christo regenerant pij, tanc̃ palmites in uite, purificat corda eorũ, ut multũ fructũ afferant. Porro, Vitis producit palmi-

Ego sum uitis uera

manete in me et ego in uobis

Vinea Ecclesia Dei

Mat. 20. & 21.

tes. Inter palmites autem multum eſt diſcriminis. Alĳ ſunt ſteriles, qui tolluntur & abĳciuntur in ignem, alĳ ſunt frugiferi, qui non tolluntur, ſed purgantur, ut fiant fertiliores. Et quanquã uitis habet abiectiſsimam ſpeciem, ſi externum corticem reſpitias, tamen producit ſuauiſſimũ fructum, qui & homines & Deos, ut ſcriptura loquitur, lætificat. Sic & Chriſtus, qui eſt uera uitis, abiectiſſimus uidetur inter homines, ſed cõtulit in homines optima benefitia. In hac uite duo ſunt genera palmitum, ſeu ordines hominum. Alĳ habent quidem ſpeciem pietatis. Videntur credere in Chriſtum, uidentur eſſe præcipui in Eccleſia Chriſti, audiunt contiones, ſumunt Sacramenta. & faciunt etiam multa bona opera, non credunt autem uere in Chriſtum, nec faciũt ſua opera ex uera in Chriſtum fide. Hi ſunt hypocritæ, palmites ſteriles, qui tandem eĳcientur in perpetuum ignem. Sunt & impœnitentes, qui nomen tantum Chriſtiani geſtãt, interim autem magnis & horribilibus ſceleribus illuſtres ſunt. Alĳ ſunt uere pĳ, & ut recte credunt in Chriſtum, ita etiam recte ex fide operantur, & profe runt fructum perpetuo manentem. Hoc diſcrimen diligenter eſt obſeruandum. Impĳ enim uirulenter de Eccleſia Chriſti loquuntur, ꝙ uideant in ea multos impuros & ſceleratos, propter quos ſentiunt Eccleſiam Chriſti non eſſe ueram Eccleſiam. Iudæi & Turcæ exprobrãt Chriſtianis ſcelera, quæ palàm in uulgo Chriſtianorum deſignari uident. Quomodo inquiunt, hi poſſunt eſſe populus Dei, in quo tanta flagitia committuntur? Pontifitĳ obiectant his, qui uerum Euangelion Chriſti agnoſcunt, prophanos mores, quos nonnulli contento ſtudio ſectantur. Quis, inquiunt, iudicare poſſet, hoc eſſe uerum Euãgelion Chriſti, cuius auditores tam ſceleratam uitam ducunt? Anabaptiſtę etiam damnant noſtram Eccleſiam, ꝙ uideant in ea multum adhuc peccari. Sed uiciſſim omnes illi hac contione Chriſti damnantur, qui uerã Eccleſiam propter malos in ea admixtos damnant. Chriſtus enim in hac cõtione de palmitibus, non loquitur de his, qui publica ſua profeſſione alieni ſunt ab Eccleſia, quales ſunt Iudęi, & Turcæ, ſed de his, qui ſunt, aut uidentur eſſe in uite Chriſto. Et inter hos facit duplicem ordinem. Alĳ enim ſunt ſteriles, alĳ frugiferi. Quo diſcrimine perſpicue docet, Eccleſiam in hac terra habere multos malos admixtos, qui etſi uidentur uera Chriſti membra, tamen ſunt palmites tollendi, & in ignem proĳciendi. Aſſimilatum, inquit, eſt regnum cœlorum homini ſeminanti bonum ſemen in agro ſuo, ſed dormientibus hominibus uenit illius inimicus, & ſeminauit zizania inter triticum. Et iterum: Simile eſt regnum cœlorum uerriculo iacto in mare, & ex omni genere contrahenti. Et aliàs: Intrat quiſpiam ad nuptias non habens ueſtem nuptialem. Dicit & Ioannes: E nobis profecti

fecti sunt, sed non erant ex nobis. Errant igitur, qui in hac corporali uita talem ecclesiæ cœtum quærunt, in quo omnia sint perfecte pura & sancta. Etsi enim manifesta scelera non sunt in ullo honesto hominũ cœtu toleranda, sed tam à magistratu, q̃ ab Ecclesiæ pastore, pro sua cuiusq; uocatione punienda, tamen multi sunt hypocritę, qui cum habeant speciem pietatis, nec possunt humano iuditio condemnari, relinquuntur diuino iuditio tollendi. Palmitem, inquit, non ferentem fructum, tollit. Quid autem de palmite ferente fructum? Purgat, inquit, ut afferat fructum copiosiorem. Palmes in Ecclesia utilis & frugifer, est omnis, qui uere in Christum credit, & ex uera fide obsequitur uocationi Dei. Hic palmes non abiicitur, non tollitur, ut prior ille, sed putatur falce, & purgatur. Sciamus igitur, quomodo fiat hæc putatio seu purgatio. Cognoscamus falcem, qua hic palmes putatur & purgatur. De hac autem re Christus ipse nos docet. Sic enim sequitur: Iam uos puri (seu putati) estis propter sermonem, quem locutus sum uobis. Quid quæso te, hæc uerba sibi uolunt? Quomodo Apostoli sunt puri, seu putati palmites, cum adhuc essent peccatores, & paulopost Christum deserturi, & abnegaturi? Puri, inquit, estis, non propter uestrã carnẽ, cui adhuc pctũm inhæret, nec propter puritatẽ uestræ iustitię, cui multum impuritatis admixtum est, sed propter SERMONEM, quem uobis locutus sum. Ecquis est ille SERMO, qui sic purificat? Varia sunt genera sermonis Christi. Alia sunt præcepta legis, seu decalogi expositio. Alia sunt uaticinia de rebus uenturis, ut sunt illa, quæ dicta sunt de deuastatione urbis Hierusalem, & abiectione Israelis. Alia sunt ea, quæ Christus de sua persona et officio cõtionatus est, uidelicet, q̃ ipse sit uerus Messias, uerus filius Dei, missus in terrã ad hũc usum, ut expiet peccata humani generis, reconciliet nobis Deum patrem, ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat æternam uitam. Hoc est uerum Euangelion Christi. Ac de duobus quidem prioribus generibus sermonis, Christus nunc non loquitur, quæ etsi suum habent usum, tamẽ non purificant corda hominum, sed loquitur de postremo illo sermonis genere, quod est uerum & ipsissimum Euangelion Christi. Puri, inquit, estis propter sermonem, hoc est, propter Euangelion, quod adnunciaui uobis, uidelicet, q̃ ego uerus sim Messias, qui morte mea seruẽ uos à morte, qui inferni horroribus à me susceptis, uos ab inferno liberẽ, adeoq; uobis merear à Deo patre meo, ut adoptet uos in filios & hęredes cœlestis regni. Hic est sermo, per quem, si fide accipiatur, homo uere purificatur. Primum enim, qui accipit hunc sermonem Euangelij per fidem, is reputatur coram Deo uere iustus, purus, & sanctus, id q̃ non propter opera iustitiæ, quæ nos facimus, sed tantum propter Iesum

Christum filium Dei, fide acceptum. Iustificantur, inquit Paulus, gratis per illius gratiam, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus reconciliatorem, per fidem, interueniente ipsius sanguine. Itaq; qui credit sermoni Euangelij de Christo, huic etsi inhæret adhuc peccatum in carne, tamen peccatum non imputatur, ut sit uere iustus coram Deo, non quidem sua ipsius iustitia, quæ aut nulla aut imperfecta est, sed aliena iustitia, uidelicet Iesu Christi, quæ ipsi per fidem imputatur. Beatus enim uir, cui non imputat DOMINVS peccatum. Deinde, qui accipit sermonem Euangelij per fidem, donatur spiritu sancto, qui mortificet reliquias carnis, & dominetur peccato ne regnet in mortali nostro corpore. Itaque spiritus sanctus uera est falx putatoria, qua palmites purgantur per sermonem Euangelij, primum quidem, ut fide reputemur coram Deo iusti propter Christum, deinde autem, ut mortificentur facta carnis, & compescatur affectus peccati. Etsi enim in hac uita fieri non potest, ut peccatum ex carne totum eradicetur, quo reipsa toti in nobis iusti simus, fieri tamen potest per spiritum sanctum, ut peccatum resecetur, & fructus eius destruatur, quo non iuxta carnem, sed iuxta spiritum ambulemus. Postremo, qui accipit sermonem Euangelij per fidem, is obijcitur uarijs afflictionibus & persecutionibus in hoc seculo. Si enim me, inquit Christus, persecuti sunt, & uos persequentur. Et aliàs: Oportet nos per multas afflictiones intrare in regnum Dei. Quare & afflictiones referendæ sunt inter eas falces, quibus pater cœlestis palmites suos purgat. Diligenter autem considerandum est, quis sit finis putationis, ut etiam cognoscamus finem & usum afflictionum. Vinitor enim putat palmites falce, non ut corrumpat eos & perdat, sed ut copiosiorem fructum afferant, ita & Deus pater immittit pijs crucem & afflictiones, non ut pereant, sed ut seruentur. Huic enim immittitur crux, ut admoneatur de peccato adhuc inhærenti in carne, illi ut contineatur in officio, ne regnet peccatū in carne ipsi, ut sit exemplo alienæ resipiscentiæ, alijs alijs de caussis. Non autē hoc consilio, ut conijciantur in interitum, sed ut liberentur ex interitu, & consequantur perpetuam salutem. Cum igitur affligimur cruce & calamitate, ingrediendum est in uineam, reuocanda est in memoriam putatoria falx uinitoris, & cognoscendū, q; quis sit finis putationis in uinea, idem etiam sit finis afflictionum, quę pijs accidere solent, uidelicet, non ut abijciantur in ignem, & incendio pereant, sed ut purgentur, & copiosiorem fructum ipsi tam afferant, quàm auferant & reportent. Quod cum ita se habet, ut qui in uera uite, quæ est Christus manent, purgentur & afferant multum fructum, addit Christus & ait: Manete in me, & ego in uobis. Sicut palmes non potest

fructū

ferre fructum à semetipso, nisi manserit in uite, sic nec uos, nisi in me manseritis. Hæc est quasi conclusiuncula prioris cohortationis. Dixi me ueram esse uitem. Dixi palmitem manentem in me, copiosum fructum afferre. Hortor igitur uos, ut in me maneatis, quo & ego in uos maneam, & uos multum fructus afferatis. Sed quomodo, inquis, manemus in Christo? Num manemus in eo, cum manemus in cuculla Franciscana, uel in alijs traditionibus siue Pontificijs, siue monasticis, siue eremiticis? Nihil minus. Frustra, inquit, colunt me mandatis hominum. Sed manemus in Christo, cum manemus in SERMONE Christi per fidem: Si quis diligit me, inquit, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Quid autem beneficij contingit manenti in Christo? Primum Christus manet in ipso: Manete, inquiens, in me, & ego in uobis. Quid aut melius, aut maius queris? Qui enim Christum habet, thesaurum habet omnium cœlestium bonorum. Iesus Christus, inquit Paulus, factus est nobis à Deo sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio. Ergo, qui Christum habet, factus est uere coram Deo sapiens, iustus, & sanctus, & redimitur ab omni afflictione. Deinde, is in quo Christus manet, fert copiosum fructum. Dicit enim: Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in uite, sic nec uos, nisi in me manseritis. Et sequit: Ego sum uitis, uos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. Repetit, qd initio dixit, se esse uitem, & exponit palmites de Apostolis & Ecclesia sua, ut hac metaphora seu pictura ostendat necessariũ esse, ut in ipso per fidẽ maneamus, si uoluerimus cœlestẽ fructum & facere & percipere: Nisi manseritis, inquit, in me, non potestis fructũ ferre. Et: Qui manet in me & ego in eo, hic fert multum fructum. Consideremus igitur quẽ fructum Apostoli, qui manserunt in Christo, tulerunt. Etsi enim Apostoli paulopost defitiunt à Christo, fuga, & abnegatione, tamen statim resipiscunt, & cum Christo ita coniunguntur, ut semper in ipso manserint. Quare Apostoli principio multum fructum tulerunt, prædicatione Euangelij de Christo. Postquam enim acceperunt dona spiritus sancti in die Pentecostes, diuulgauerunt Euangelion in toto orbe terrarum, & collegerunt Ecclesiam Christi non ex Iudeis tantũ, sed etiam ex Gentibus. Euangelion, inquit Paulus, prædicatũ est apud uniuersam creaturam, quæ sub cœlo est. Et iterum: Euangelion fructificat in toto mundo. Hic est multus & excellens fructus, quem Apostoli, cum mansissent in Christo, tulerunt. Deinde tulerunt copiosum fructum, ædendis miraculis. Multa insignia mira-

Colo. 1.

cula in nomine Christi ædiderunt, quibus & nomen Christi illustratum est, & autoritas ac ueritas Euangelij commendata est. Præterea tulerunt multum fructũ faciendis multis bonis operibus. Non solum eñ diligenter fecerunt publciũ suum officiũ, prędicando Euangelio, sed etiam fecerunt suum offitium priuatum, fide et inuocatione nominis Dei, & reliquis uirtutibus. Non abusi sunt nomine Dei ad execrationes. Dederunt magistratui, quod debuerunt. Complexi sunt proximos candida caritate. Non dederunt operam ebrietati & helluationibus, non impudicitię & lasciuiæ, denique duxerunt tam publice quam priuatim uitam honestissimam. Hic certe copiosus est fructus. Nec actionibus tantum, tulerunt tam copiosum fructum, uerumetiam passionibus, ludibrijs & flagris explorati sunt. In uincula & carceres coniecti sunt. Fame & rerum omnium penuria afflicti sunt, ac postremo, omni genere suppliciorum & mortis affecti sunt, non tamen deseruerunt suum offitium, sed quo plus affligebantur, eo constantius Christum profitebantur. Vnde & consecuti sunt cœlestem cum Christo maiestatem. En, hic est fructus, quem tulerunt Apostoli, cum mansissent in Christo. Quod de Apostolis & fructu eorum dictum est, hoc idem intelligendum est, de tota Ecclesia Christi, & unoquouis credente in Christum, Suus enim est cuiusuis manentis in Christo fructus. Nam qui manet in Christo, hic fert initio fructũ inuocatione, & confessione nominis Christi, deinde honestate morum, & omni genere uirtutis, obedientia, castitate, temperantia, sobrietate, iustitia, contractuum & negotiationis, & alijs id genus uirtutibus. Hæc sunt miracula, quæ nunc à pñs requiruntur. Ac profecto, qui has uirtutes in hoc mundo sectaꝛ, magna ędit miracula: Tanta eñ est multitudo impudicorꝫ, ebriosorõ, & impostorꝫ in hoc corrupto seculo, ut inter eos, caste, pudice, sobrie & iuste uiuere, non minus miraculum uideatur, quàm olim reddere cæco uisum, aut excitare mortuum. Postremo, qui manet in Christo, fert etiam fructũ tolerantia & patientia, in cruce, in aduersis & afflictionibus. Non enim discedit ab offitio, etiamsi affligatur, sed excitatur potius afflictione ad faciendum offitium, ut declaret, ꝙ solum Iesum Christum agnoscat suam iustitiam & salutem. Quid autem causſæ est, ꝙ qui manserit in Christo, ferat multum fructum. Qui uero non manserit, nullum fructum ferat? Addit. SINE ME NIHIL POTESTIS FACERE. Hæc est γνώμη non solum digna, sed etiam necessaria obseruatu, ut uerum humanorum operũ discrimen cognoscamus. Quid enim dicemus? Si nullus hominum sine Christo aliquid facere potest, ergo ne dicemus etiam impios, cum tam multa, siue naturalia,

lia, ſiue moralia dixeris, faciant, habere Chriſtum? Aut ſi carent Chriſto, nihil ne eſſe ſentiemus, ꝙ uel Gentes regna prudentiſſime adminiſtrauerint, & multis inſignibus uirtutibus ornati fuerint, uel hypocritæ, multa bona opera faciant? Hic conſiderandum nobis eſt, quod ſi de generali omnipotentia Chriſti, & generalibus hominum actionibus ſermo fuerit, certum eſt, nec pios nec impios poſſe aliquid ſine Chriſto facere. Omnia, inquit, per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt. Et iterum: In ipſo ſumus, uiuimus & mouemur. In hoc autem loco, non fit ſermo de iſta generali omnipotentia Chriſti, & generalibus hominum actionibus, ſed de ea potentia, qua Chriſtus ſeruat credentes in ipſum perpetua ſalute, & de ijs hominum actionibus, quæ ſunt ſalutares, & Deo gratæ. Quod igitur dicit: Sine me nihil poteſtis facere, habet hanc ſententiam: Non poteſtis aliquem fructum utilem & ſalutarem ferre, nec poteſtis aliquod bonum opus, quod Deo gratum ſit, facere, niſi in me credideritis, & in me per fidem manſeritis. Primum enim omnium neceſſarium eſt, ut ſis & maneas in Chriſto. Eſſe autem & manere in Chriſto, hoc eſt, ſi credideris Ieſum natũ ex Maria uirgine eſſe uerum Chriſtum, & hunc Chriſtum ſolum eſſe propitiatorem & expiatorem peccatorum tuorum, qui te cum Deo patre reconciliauerit, & propter quem adoptatus ſis in filium & hæredem cœleſtium bonorum. Hac fide Deo es acceptus propter Chriſtum. Hac fide reputaris coram Deo iuſtus. Hac fide, quæcunq; opera ſiue publicæ ſiue priuatæ uocationis (non enim loquimur de peccatis, ꝙ ea non poſſint fieri ex fide) feceris, Deo grata ſunt, non ſicut honeſta opera Ethnicorum, ſed ſicut uere pia ad æternam uitam. Non ſentiendum quidem eſt, quòd Deus det pijs æternam uitam propter merita operum, ſed quia pij accipiunt ius ꝛternæ uitę per fidem propter Chriſtum, idcirco quæ faciunt opera ex hac fide, dicuntur fructus æternę uitæ, partim, ꝙ fiant ad declarandam gratitudinem pro accepto iam iure æternę uitę, partim ꝙ & ſuis prꝛmijs in æterna uita ornentur. Si quis autem non fuerit in Chriſto, hoc eſt, non crediderit ſe Deo gratum, & in filium Dei adoptatum propter Chriſtum, is quicquid fecerit, quantumuis inſigne, excellens, illuſtre & ſanctum uideatur, uere NIHIL coram Deo facit. Cum enim perſona, quæ opera facit, non ſit Deo ad ꝛternam uitam accepta, fieri non poteſt, ut opera eis ſint ei ſic accepta, ut propter ea faueat perſonę, & tribuat ei ꝛternam ſalutem. Primum igitur NIHIL ſunt coram Deo, omnium Gentium Idolatrarum opera, & uirtutes. Etſi enim ſuam habent laudẽ, in humano iuditio, & in huius terræ actionibus, tamen quia

fiunt ſine Chriſto, ſeu fide in Chriſtum, Deus non iudicat ea digna, quę reſpitiat. Deinde NIHIL ſunt omnia opera, quæ uocant, præparatoria ad gratiam Dei, priuſquam credideris in Chriſtum, fingunt enim nonnulli, ꝙ ea bona opera quæ præcedunt fidem in Chriſtum, pręparent hominem ad accipiendam gratiam Chriſti. Chriſtus autem hoc loco diſerte dicit: Sine ME, NIHIL poteſtis facere. Quomodo enim arbor poſſet fructus bonos, hoc eſt, prępparatorios ad gratiam ferre, nondum bona facta? Et, ut Auguſtinus recte ait, Vocantis eſt gratia, percipientis uero gratiam, conſequẽter ſunt opera bona, nec quæ gratiam pariant, ſed quę gratia pariantur. Non enim ut ferueat, calefacit ignis, ſed qui feruet. Nec ideo bene currit rota, ut rotunda ſit, ſed quia rotunda eſt. Sic nemo propterea bene operatur, ut accipiat gratiam, ſed quia accepit. Quomodo enim poteſt iuſte uiuere, qui non fuerit iuſtificatus? Quomodo ſancte uiuere, qui non fuerit ſanctificatus? Poſtremo, NIHIL ſunt omnia opera hypocritarum, quę ad expiationem peccatorum ſuorum facienda ſuſcipiunt. Non enim faciunt ea ex fide in Chriſtum, ſed potius contra Chriſtum. Dicunt quidem ſe credere in Chriſtum, non credunt autem, quòd ſolus Chriſtus expiauerit peccata ipſorum, & meruerit ipſis gratiam Dei, ſed ſentiunt, ꝙ meritis ſuorum operum ſatisfaciant pro peccatis. Hoc non eſt facere bona opera ex fide, ſed contra fidem. Et quod Paulus de Iſraelitis dixit, hoc idem de omnibus hypocritis in Chriſtianiſmo intelligendum eſt. Sectabantur, inquit, legem iuſtitię, non peruenerũt autem ad legem iuſtitię. Propter quid? quia non ex fide, ſed tanquam ex operibus legis. Impegerunt enim in lapidem offendiculi. Ponamus igitur omne ſtudium noſtrum in agnoſcendo & retinendo Chriſto per eam fidem, non quam uel humana ratio uel hypocriſis fingit, ſed quam Euangelion exigit, ut uere proferamus eum bonorum operũ fructum, qui Deo gratus eſt per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt una cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

Augu. lib. 1. ad Simplicianum. q. 2.

HOMILIA XXXIIII.

EXPOSVIMVS quos fructus ferant hi, qui manent in Ieſu Chriſto, uero & unico noſtro ſeruatore, exponamus nunc, quæ ſint incommoda eorum, qui in Chriſto non manent, ut qui ad quærendum & retinendum Chriſtum non excitatur utilitate, excitetur

ſtetur damnis & incõmodis contemptorꝝ & deſertorꝝ eius. Si quis, « a
inquit, in me non manſerit, eiectus eſt foras ſicut palmes, & exa- « a
& colligunt eos, & in ignem cõiiciunt, & ardent. Hęc ut recte intelli « a
gamus, cognoſcendũ eſt. Quis nõ maneat in Chriſto. Ac primo non manet in Chriſto, quiſquis, abnegato Chriſto, deficit ad Iudaiſmum aut Turciſmum. Hoc eſt craſſum genus defectionis à Chriſto, quod non pĩj tantum, uerumetiam prudentes huius ſeculi deteſtantur. Deinde non manet in Chriſto is, qui etſi gloriatur de Chriſto, & uidetur eum agnoſcere, tamen confidit meritis ſuorum operum, quales ſunt Pontifitĩj, Sacrificuli, Monachi, & hypocritę in Chriſtianiſmo. Nam in baptiſmo deſpondemur Chriſto hac conditione, ut ipſum ſolum & unicum agnoſcamus ſeruatorem, & peccatorum noſtrorum expiatorem. Quare ſi quis non contentus hoc unico expiatore, ſentit etiam ſe ſua ipſius iuſtitia expiare peccata & placare Deum, uiolat fidem datam Chriſto, & excidit è Chriſto. Sic Paulus accuſat Galatas defectionis à Chriſto: Quicunq; inquiens, per legem iuſtificamini à gratia excidiſtis. Poſtremo non manet in Chriſto is, qui cum agnoſcat nomen Chriſti, ducit uitam ſceleratam, ambulat iuxta carnem, & ſeruit peccato. Fieri enim non poteſt, ut Chriſtus maneat in eo, qui peccat contra conſcientiam, & tradit ſe captiuum cupiditati carnis. Si autem Chriſtus non manet in ipſo, quomodo ipſe maneret in Chriſto? Ioannes ait. Qui dicit: Noui eum & præcepta eius non 1. Ioan. 2c
ſeruat, mendax eſt, & ueritas in eo non eſt. Et iterum: Si quis dixerit, diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. Ac Paulus: Si qua ſuis & maxime familiaribus non prouidet, fidem abnegauit, & eſt infideli deterior. Manifeſtum igitur eſt, quod qui ſceleratam ducunt uitam, etiamſi iactent nomen Chriſtiani, non tamen maneant in Chriſto. Quid ergo fiet de his, qui non manent in Chriſto? Idem nimirum, quod fieri ſolet de palmitibus non manentibus in uite. Hi enim exciſi à uite, eiiciuntur foras. Eiecti, exareſcunt. Areſacti colliguntur, & conĩciuntur in ignem, ut ardeant. Nec ulli alteri uſui accommodi ſunt: niſi ut ignem paſcant. Ac alia quidem ligna, ut abiegna, querna, fagea, etiamſi à ſuo ſtipite abſciſſa ſunt, tamen non ſunt ita inutilia, ut ſtatim conĩiciantur in ignem, quia ſunt idonea ad extruenda ædifitia. Palmites autem à uite exciſi, non niſi ad ignem idonei ſunt. Nunquid tolletur de uite, (inquit Ezechiel) Ezech. 15
lignum, ut fiat opus, aut fabricetur de ea paxillus, ut dependeat in eo uaſculum quoddam? Ecce igni datur in eſcam, utramque partem eius abſumit ignis & medietas eius redigit̃ in fauillã. Idem dicendũ eſt de his, q̃ non manent in Chriſto. Nullus em̃ alius eſt uſus eorum,

niſi ut fiant pabulum ęterni ignis. Ac aliorum quidem hominum, qui nunquam agnouerunt Chriſtum, & Euangelion eius, ſuus eſt uſus in his terris, Ethnici multa & prudenter & fortiter fecerunt. Inuenerunt & excoluerunt uarias artes ad hanc humanam uitam utiles, quæ etſi non fuerunt uerus & cœleſtis fructus, qualem pĩ ferunt in Chriſto, tamen habuerunt ſua commoda in hac uita. Qui autem agnouerunt Chriſtum, & poſtea ab eo defitiunt, hi ſi non reſipiſcunt, nulli amplius uſui apti ſunt, niſi ut tradantur perpetuo igni. Quod & Chriſtus aliàs ſignificat, cum uocat diſcipulos ſuos, Sal terræ. Et addit: Si ſal infatuatus fuerit, quo ſalietur? Ad nihil ualet ultra, niſi ut proĩciatur foras, & conculcetur ab hominibus. Alię res alium habent uſum, etiamſi non fuerint ad eum uſum aptæ, ad quem principaliter creatæ ſunt. Principalis autem uſus ſalis eſt, ut ſaliat. Ad quem, ſi inutilis fuerit, nulla reliqua eſt eius utilitas aut commoditas. Sal eſt omnis diſcipulus Chriſti ſiue Apoſtolus, ſiue auditor Apoſtolicæ doctrinę. Huius uſus eſt, ut in Chriſto copioſum fructum ferat. Quem ſi non fert, reliquum eſt, ut conĩciatur in perpetuam interni-
tionem. Non enim alius eſt uſus eius. Nec blandiantur ſibi impĩ, quòd cum Chriſtus facit in hac collatione mentionem ignis, abſumentis palmites, ſic deſinat ignis impiorum, qui defitiunt a Chriſto, quemadmodum deſinit ignis corporalis. Supplitium enim ignis, quo impĩ affitientur, perpetuum eſt, nec ullum habet finem: Diſcedite, inquit, à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Et iterum: Bonum eſt ut ingrediaris ad uitam claudus potius, quàm duos pedes habens mittaris in gehennam,
Mar. 9. Eſa. 66. in ignem inextinguibilem, ubi uermis illorum non moritur, & ignis non extinguitur. Et Paulus: Reuelabitur DOMINVS Ieſus de
2. Theſſ. 1. cœlo, cum angelis potentiæ ſuę, cum incendio flammæ, qui infligit ultionem his qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio DOMINI noſtri Ieſu Chriſti, qui pœnam luunt, interitum ÆTERNVM à facie DOMINI, & à gloria fortitudinis illius. Quare cum certa & ęterna ſit pœna omnium impiorum, inter quos primas tenent hi, qui cum agnouerunt Chriſtum, defitiunt ab eo, diligentiſſime prouidendum eſt, ut Chriſto inſerti, conſtantiſſime in ipſo ſemper maneamus. Sed quomodo, inquies, manemus in eo? De hac re ſupra quędam dicta ſunt. Sed quod ſequitur, perſpicue
,, nobis illud exponit. Si manſeritis, inquit, in me, & uerba mea in
,, uobis manſerint, QVICQVID uolueritis, petetis, & fiet uo-
,, bis. Hic manifeſte docet Chriſtus, quomodo in ipſo manea-

mus

Quicquid voluerits, petetis et fiet vobis

mus. Nondum enim recte manes in Christo, si manseris in cuculla monastica, Nec manes in Christo, si manseris in obedientia Romani pontificis. Sic enim pontifitij iactant, eum in Christo manere, qui agnoscit Romanum Pontificem, sed cum Romanus Pontifex persequatur piam doctrinam, & impiam stabilire conetur, deuitandus potius est, quàm sectandus. Iubet enim nos Christus cauere à pseudoprophetis, non iubet eis obedire. Nec manes uere in Christo, si manseris habitatione tua inter Christianos, & sumpseris cum ipsis sacramenta Christianismi. Quomodo ergo manemus uere in Christo? Audi Christum ipsum: Si manseritis in me, & uerba mea in uobis manserint. Ecce tibi, Manere in Christo, est manere in uerbo Christi. Et tunc uere in Christo manes, cum uerba Christi in te manserint. Verbum Christi, de quo in præsentia loquimur, est Euangelion eius, ꝙ ipse solus sit expiator peccatorum nostrorum, placator diuinæ iræ, & seruator noster. Manet autem hoc uerbum in nobis, si adhibuerimus ei certam & firmam fidem, & declaraueri mus nos obedientia nostra erga tantum benefactorem gratos. Vnde & supra dictum est, Qui habet prꝫcepta mea, & seruat ea, ille est qui diligit me. Et iterum: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Manet igitur in Christo is, in quo manet Euangelion Christi per fidem. Reliquum autem est, ut consideremus quid benefitij contingat manenti in Christo. Cum ergo supra enumerauimus, quos fructus ferat manens in Christo, audiamus nunc, quod beneficium consequatur. Dicit enim Christus: QVICQVID uolueritis, petetis, & FIET uobis. Amábo uos: Nolite hꝫc uerba oscitanter prꝫtercurrere. Hoc dictum, unum est, ẽ præcipuis sententijs totius sacrꝫ scripturꝫ, Nihil hac promissione excellentius aut liberalius dici potest. QVICQVID, inquit. Nihil excipit, uel corporalium uel spiritualium & cœlestium bonorum. Quid hoc homine fœlicius, qui habet certam & firmam promissionem se impetrare à Deo QVICQVID uoluerit & petierit? Quid ei potest deesse? An non perspicue hic intelligis quanta sit fœlicitas ueri Christianismi. Nullum enim aliud hominum genus in terris est, quod habeat tam insignem & tam diuitem promissionum. Non Iudei, non Turcæ, non Monachi, non Sacrificuli, non Missifices, non inuocatores mortuorum, non id genus alij Hypocritæ. Soli tantum ueri Christiani habent hanc prærogatiuam, quòd quicquid uelint ac petant à Deo consequantur. Quid ergo dicemus? Si Christianus consequitur QVICQVID uoluerit & petierit, ergo ne fiet, si eum, quem forte ob iniuriam ab ipso illatam odio habet, diris deuouerit? Fiet ne, cum uult

alienas opes, & petit, ut possessor ille intereat, & ipse opibus illius fruatur? Fiet ne, cum ægrotauerit, & petat repentinam corporis sanitatem? Quæ esset illa rerum perturbatio, si omnia ea fierent, quæ homines, etiam pij nonnunquam uelle & optare solent? Sed ne erremus, uerba Christi diligenter consideranda & recte intelligenda sunt. Christus enim non simpliciter dicit: Quicquid uolueritis petetis, & fiet uobis, sed his uerbis hoc pręposuit: Si in me manseritis, & uerba mea in uobis manserint, quibus uerbis perspicue significat, ꝙ tunc fiat nobis quicquid uoluerimus & petierimus, cum manemus in Christo, & manent uerba Christi in nobis. Primum igitur, qui uult, & petit ea, quæ cum uerbo Christi pugnant, & quæ uerbo DOMINI prohibita sunt, is non manet in Christo, nec uerba Christi manent in ipso. Quare hæc promissio ad eum non pertinet. Ioannes aliàs ait: Hæc est fiducia, quam habemus apud eum, quòd si quid petierimus secundum VOLVNTATEM eius, audit nos. Deus autem patefecit uoluntatem suam promissionibus seu Euangelio suo: Inuocaturi igitur Deum, & petituri ab eo benefitia seu corporalia seu spiritualia, intueri debemus in Euangelion & in promissiones eius, ut ex his cognoscamus, quę ipse uult nos uelle & petere. Supra dixit: Quicquid petieritis nomine meo, hoc faciam. Cum hoc plane conuenit, quod nunc ait: Si in me manseritis & uerba mea in uobis manserint, quicquid uolueritis petetis, & fiet uobis. Qui autem uult & petit, seu impia seu iniqua, is non potest ea petere nomine Christi, seu ex fide in Christum. Non enim Deus uolens iniquitatem tues. Non habitabit iuxta te malignus, non permanebunt iniusti ante oculos tuos. Quare hoc dictum Christi, intelligendum est, de petitione earum rerum, quæ diuinitus promissæ sunt, & quas nomine Christi, atq; ex fide eius petere possumus. Quid autem habes, quod conqueraris? An existimas promissiones Dei non satis amplas, non satis prolixas esse? Sed cogita mihi, nihil esse DOMINO Deo nostro liberalius. Postquam enim placatus & reconciliatus est cum humano genere, per Iesum Christum filium suum, promittit omnibus in ipsum credentibus abundantiam omnium bonorum tam corporalium quàm cœlestium. De corporalibus ait Christus: Nouit pater uester cœlestis, ꝙ opus habeatis his omnibus. Quærite igitur primum, regnum Dei, & iustitiam eius, & HÆC OMNIA adijcientur uobis. De spiritualibus autem & cœlestibus bonis plenum est totum Euangelion Christi. In hoc enim prȩcipue Christus uenit, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat ȩternam uitã. Habes igit̃ propositũ tibi thesaurum oĩm bonorũ, quê nõ uelle tm̃ et petere,

uerum

uerumetiam impetrare potes, si modo maneas in Christo, & uerba ei us in te maneant. Deinde, considerandum & hoc est, ꝙ cum Christus dicit: FIET uobis, non addit, quãdo aut quomodo fiat. Non definit nobis tempus aut modum, quo fiat. Certissima quidem est exaudi tio, de quacunꝙ re pius in Christo manens precatus fuerit: Erit, inquit, antequam clament, ego exaudiam, & adhuc illis loquentibus, audiam. Et iterum: Inuoca me in die tribulationis, eruam te & honorificabis me. Ac rursus: Quicquid petieritis nomine meo, hoc faciam. Ex his & alijs id genus promissionibus uides exauditionem precum, quas pij in Christo manentes, effundunt, certissimam esse. Sed Deus sibijpsi reseruat modum, & tempus reuelandę exauditionis, & præstandę rei, quæ precibus petita est. Exigamus igitur nunc exemplum Apostolorum ad hanc promissionem: Quicquid uolueritis, petetis, & fiet uobis, ut cognoscamus certissimam eius ueritatem. Apostoli enim manserunt in Christo. Itaqꝫ uoluerunt & petierunt, ut Euangelion, quod ex mandato Christi prædicandum susceperunt, promoueret in toto orbe terrarum. Et promouit. Voluerunt & petierunt, ut cum uocati essent ad ædenda miracula, claudos sanarent, mortuos susciterent, & alia miracula facerent, Et fecerunt. Voluerunt & petierunt, ut non deessent ipsis ea quę sunt necessaria ad conseruandam hanc corporalem uitam, quo defungerentur suo ministerio, ad quod uocati erant. Nec fame mortui sunt. Sed etsi reliquerant ad uocationem Christi suas facultates, tamen pro una domo receperunt centum. Quocunꝙ enim diuerterunt, excepti sunt in domos piorum, longe maiori honore & reuerentia, ꝙ si domi suę aliquot millia aureorum possedissent. In Actis apostolicis Cornelius tanta obseruantia excepit Petrum, ut & ad pedes eius procideret, & ipsum adoraret. Ad Galatas scribit Paulus: Excepistis me uelut angelum Dei, uelut Christũ Iesum. Et testimonium reddo uobis, ꝙ si fieri potuisset, oculos uestros effossos dedissetis mihi. Voluerunt item & petierunt Apostoli, ut & mortem uincerent, & cœleste gaudium consequerentur. Quod uoluerunt & petierunt, hoc & factum est ipsis, quia manserunt in Christo, & uerba Christi manserunt in ipsis. Sed quid dicemus de Paulo? An non & ipse uoluit ac petijt, ut angelus Satanæ, qui colaphis ipsum cedebat, discederet ab ipso. Super hoc, inquit, ter DOMINVM rogaui. Sed audit: Sufficit tibi gratia mea? Non passus est repulsam precum suarum, sed quod uoluit & petijt, etiam impetrauit. Non autem impetrauit eo modo, quem caro excogitauerat & præscribebat, sed quem spiritus intelligebat. Dicit enim alias. Spiritus intercedit pro nobis gemitibus inenarrabilibus. At

ille, qui ſcrutatur corda, nouit quis ſit ſenſus ſpiritus, quoniam ſecundum Deum intercedit pro ſanctis. Quare & Paulo manenti in Chriſto uere factum eſt, quod uoluit & petijt. Non eſt autem ſentiendum, ꝙ hæc promiſſio Chriſti ad ſolos Apoſtolos pertineat, ſed pertinet ad uniuerſam Eccleſiam Chriſti. Non pro eis, inquit, rogo tantum, ſed & pro ñs, qui crediturí ſunt per ſermonem eorū in me. Ponamus igitur ſtudium noſtrum in hoc, ut uerba Chriſti maneant in nobis, quo & Chriſtus in nobis maneat, & fiat nobis, quicquid uoluerimus & petierimus. Cæterum, ut Chriſtus Apoſtolos & Eccleſiam ſuam excitet ad ferendum multum fructum, addit: In hoc glorificatus eſt pater meus, ut fructum copioſum afferatis, & effitiamini mei diſcipuli. Hęc appendix opportune additur ad cohortationē de ferendo multo fructu, hoc eſt, de prędicando Euangelio in toto orbe terrarum, & de inuocando patre in nomine Chriſti. Potuiſſent enim Apoſtoli cogitare. Quid? lubes nos multum fructum ferre, hoc eſt, prędicare Euāgelion tuum in omnibus nationibus gentium, inuocare patrem in nomine tuo, et alia opera facere. Num hic fructus erit etiā Deo patri gratus? An non maior gloria Dei eſſet, ſi prędicaremus circūciſionem, & offerremus multa holocauſta? Reſpondet igitur Chriſtus obſeruabili dicto, quo diſcamus Deum recte colere, & eum uera gloria honorare. In hoc, inquiens, glorificatur pater meus, hæc eſt gloria, hic eſt honor, quo Deus pater uere colitur, ſi efficiamini mei diſcipuli, & afferatis copioſum fructum. Non enim eſt gloria Dei, multiplicare holocauſta, & alia Leuitica ſacrifitia. Hęc habuerunt ſuo tempore, ſuum uſum. Sed his Deus non uere honoratur. Nec gloria Dei eſt, multa ſacra iuxta humanam rationem inſtituere & obſeruare. Qualia ſunt tuiduana aut quatriduana ieiunia, longę battalogiæ, chameunię, peregrinationes ad oſſa mortuorum, & innumera alia. De quibus Chriſtus ex Eſaia contionatur: Fruſtra, inquiens, colunt me, docentes doctrinas, præcepta hominum. Quid ergo faciam, ut Deum colam & honore afficiam? Primum, ſi Deum uere colere, & honorare, atq; gratiſſimum ei offitium facere uolueris, curandum eſt, ut fias diſcipulus Chriſti.. In hoc, inquit, glorificaī pater, ſi effitiamini mei diſcipuli, Efficimur aūt diſcipuli Chriſti, ſi audierimus & didicerimus Euangeliō Chriſti, & adhibuerimus ei firmam fidem. Summus igitur honor, ſummus cultus, ſumma gloria Dei eſt, audire cōtionē Euangelij de Ieſu Chriſto, & Chriſtum ſolum ſeruatorem, qualem nobis Euangelion eius deſcribit, uera fide complecti. Deinde gloria & honor Dei eſt, ſi ex hac fide copioſum fructum afferas. In hoc, inquit, glorificatur, ſi afferatis copioſum fructum. Sed quem? Inuocare Deum in nomine Chriſti, prædicare Euangelion Chriſti, ædere miracula

racula in nomine Christi, iuuare Ecclesiam Dei, quoquo officio potes, sectari uocationem Dei, non abuti nomine Dei ad conuitia & maledicta, uerbum Dei diligenter & frequenter in cœtu Ecclesiæ audire. Honorare parentes & maiores. Magistratum uenerari. Nulli inuidere. Non dare operam impostoris. Egestati pauperum subuenire, pudicam & honestam uitam ducere, & his similia, quæ diuinis præceptis faciendа præscribuntur. Hic est copiosus fructus, quem Christus ferre iubet. Hic est uerus cultus Dei. Hæc est uera gloria Dei. Si Deum patrem hoc modo glorificauerimus, dubium non est, quin nos uicissim sit glorificaturus æterno honore per Iesum Christum DOMINVM nostrum, qui est una cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA XXXV.

IN PRINCIPIO huius capitis diximus Christum in hac contione hortari Apostolos & uniuersam Ecclesiam suam, ut maneant in ipso, nec sinant se ulla persecutione aut afflictione ab ipso auelli. Et hactenus quidem exposuit Christus grauissimã causſam, cur debeamus in ipso manere. Dicit enim, sine me nihil potestis facere. Et si quis in me nõ manserit, ejicitur foras, sicut palmes, exarescit, & in ignem conjicitur, ut perpetuo ardeat. Nunc autem perseuerat Christus adhuc in eodem contionis suæ statu, & addit aliam causſam, qua excitet nos, ut in ipso maneamns. Sicut dilexit, (inquiens) me pater, ita & ego dilexi uos. Manete (igitur) in mea dilectione. Hoc est institutum, hoc est propositum Christi, ut cohortetur nos quo maneamus in dilectione eius, uidelicet ut & ipsum diligamus, & non patiamur nos abstrahi ab ea dilectione, qua ipse nos complectitur, ne defectione nostra fiat, ut non capiamus fructum dilectionis eius. Additur autem causſa, quia quemadmodũ pater me diligit, ita & ego uos diligo. Iustum igitur est, ut uos uicissim me diligatis, & dilectione in me maneatis. Quod ergo Christus ait: Sicut pater me diligit, ita & ego uos diligo, uerba uidentur simplicissima, sed profecto complectuntur res longe omnium maximas. Quare agitedum, Sciamus, quomodo pater diligit filium suum Christum, ut ex eo cognoscamus, quomodo filius Dei nos diligat. Sed malo hoc Ioannis Baptistæ, & Christi ipsius, ac Apostoli Pauli, q̃ meis uerbis dicere. Ioannes Baptista ait. Pater diligit filium & OM

NIA dedit illi in manus. Quę maior dilectio cogitari poteſt, quàm ꝙ Deus pater intantum diligat filium ſuum, ut omnia bona ſua in poteſtatem illius tradat? Chriſtus ipſe dicit: Pater diligit filium, & OMNIA demonſtrat ei quę ipſe facit, & maiora his demonſtrabit opera, ut uos miremini. Ac rurſus: Data eſt mihi OMNIS poteſtas in cœlo & in terra. Paulus quoque ad Epheſios ſcribens: Deus (inquit) ſedere fecit Chriſtum ad dexteram ſuam in cœleſtibus ſupra omnem principatum ac poteſtatem, & uirtutem, & dominiū, & omne nomen quod nominatur non ſolum in hoc ſeculo, uerumetiam in futuro, & ſubiecit ſub pedes illius OMNIA. Etſi enim Deus pater uidit filium ſuum oneratum & grauatum culpa peccatorum totius humani generis, & coniectum in turpiſſimam mortem, tamen non eſt abominatus eum, Sed tanto maiori dilectione complexus eſt ipſum, quanto grauius affligebatur. Et quia factus eſt obediens uſqꝫ ad mortem, mortem autem crucis, idcirco pater intantum delectatus eſt obedientia eius, ut extulerit eum in ſummam ſublimitatem, ac donauerit ei nomen, quod eſt ſupra omne nomen, ut in nomine Ieſu omne genu ſe flectat cœleſtium, terreſtrium, & infernorꝫ. Hac patris dilectione erga filium ſuum, nihil poteſt aut maius cogitari, aut excellentius dici. Pater enim ſeruauit filium in omnibus aduerſis, & collocauit eū in omni poteſtate, maieſtate & fœlicitate, quam ipſe tam in cœlo, ꝙꝫ in terra habet. Quid amplius faceret? aut quibus rebus dilectionē ſuam clarius oſtenderet? Quod cum ita ſe habeat, facile nunc cognoſcere poſſumus, quomodo filius Dei diligat Apoſtolos & Eccleſiam ſuam. Primum enim ſic diligit eos, ut pro ſalute ipſorum non dubitauerit animam ſuam ponere, quemadmodum mox ſequitur. Deinde ſic diligit eos, ut etſi habent adhuc peccatum in carne, tamen quia credunt in ipſum, donet eis ſuam ipſius iuſtitiam, & conſtituat eos propter ſe ad tribunal Dei iuſtos. Prętera ſic diligit eos, ut cooptet ipſos in cohæredes ſuos omnium cœleſtium bonorum. In his terris fratres carnales ſæpe ita diſſident, ut alter alterum eumꝫ germanū fratrem, ab adeunda legitimæ ſuę hæreditatis parte, quoquo ſtudio poteſt, excludere conetur, tantum abeſt, ut alienū cooptet in cohæredem. Chriſtus autem tanto amore erga Apoſtolos & omnes eos, qui Euangelio eorum credunt, accenſus eſt, ut etſi alieni ſunt, tamen recipiat eos in participationem & communionem omnium bonorum, quæ ipſe à patre ſuo accepit. Quid multa? Chriſtus ſic diligit eos, ut quemadmodum pater conſeruauit ipſum in omni afflictiōe, adeoꝫ in morte ipſa, & collocauit eum in ſede ſuæ maieſtatis, ita conſeruet Eccleſiam ſuam in media cruce & morte, & communicet cum ea omnem cœleſtem ſuam maiſtatem & fœlicitatem. Queſo te, quomodo poſſet aut

dorem

dorem dilectionis ſuæ erga Eccleſiam clarius demonſtrare? Sed in quem uſum commemorat Chriſtus hanc ſuam dilectionem? In duplicem uſum. Alter eſt, ut excitet nos, quo in ipſo maneamus, & bene in omnibus aduerſis confidamus, nec patiamur nos ab ipſo qualicunque afflictione aut tentatione auelli. Alter eſt, ut nos mutuo, propter ipſum diligamus. Sed de hoc poſteriori uſu mox. Nunc conſideremus, quid faciendum ſit, ut maneamus in dilectione Chriſti. Sequitur: Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea, ſicut & ego præcepta patris mei ſeruaui, & maneo in eius dilectione. Si uolueritis, inquit, in me manere & efficere, ut ego uos diligam, & diligere pergam, neceſſe habebitis mea præcepta ſeruare, idque meo exemplo, qui & ipſe diligor à patre, ꝙ ſeruem præcepta eius. Audiamus igit quę prȩcepta pater dederit filio, & quę filius dederit Apoſtolis & Eccleſię ſuę, ut diſcamus, quę nobis ſint faciẽda. Pater iuſſit filium ſeipſum exinanire, ac formam ſerui accipere. Iuſſit eum illuſtrare nomen ſuum hominibus, & prædicare Euangelion regni ſui. Iuſſit eum ſuſcipere crucem & mortem pro ſalute humani generis. Hęc ſunt prȩcepta quę filius accepit à patre. Quę cum filius diligentiſſime fecerit, manſit in dilectione patris. Inobedientes & contumaces filij, non manent in dilectione patris eorum, ſed ſolent exhęredari. Chriſtus autem filius Dei non eſt exhęredatus, ſed cum obedierit patri uſque ad mortem crucis, exaltatus eſt ſuper omnes cœlos, & conſecutus eſt omnem cœleſtem patris ſui hæreditatem. Habes quæ prȩcepta pater dederit filio. Nunc uide quæ præcepta Chriſtus filius Dei dederit Apoſtolis & Eccleſię ſuę. Chriſtus iuſſit Apoſtolos & Eccleſiam audire Euangelion ſuum, & adhibere ei fidem. Iuſſit eos prȩdicare Euangelion in uniuerſo orbe. Iuſſit eos nomen ſuum confiteri coram regibus & principibus. Iuſſit, etiam ut ſe mutuo diligant. Vnde Ioannes aliàs dicit: Hoc eſt prȩceptum eius, ut credamus nomini filij eius Ieſu Chriſti, & diligamus nos mutuo. Hæc ſunt mandata Chriſti, de quibus dicit: Si ea ſeruaueritis, manebitis in mea dilectione. Neceſſarium autem eſt, ut hęc contio Chriſti diligentiſſime inculcetur Eccleſię. Magna enim eſt hominum ignauia in ſectanda obedientia, quam Chriſto debemus. Nihil iam loquor de manifeſte impijs, qui perfricta fronte contemnunt Euangelion Chriſti, de his potius loquor, qui pij uidentur. Hi cum audiunt prȩdicari Euangelion de gratuita remiſſione peccatorum per fidem propter Chriſtum, ſolent fieri ſecuri & torpidi. Cogitant ſecum: Quid diu multumꝙ fatigarem me faciendis bonis operibus, cum non poſſim his mereri gratiam Dei, & remiſſionem peccatorum? Faciam igitur, quod libet, & accommodabo me aliorum hominũ moribus, ut tran-

quillam uitam ducam. Sed huic ignauię opponit Chriſtus hanc con
tionem. Manebitis, inquiens, in mea dilectione, non ſi nullam habue
ritis curam meorum præceptorum, non ſi pro ueſtra libidine uitam
duxeritis, ſed ſi mea præcepta ſeruaueritis. Nemo quidem poteſt
merito ſuæ obedientia conſequi, ut recipiatur in gratiam & dilectio
nem Dei, ut adoptetur in filium Dei. Hæc enim contingunt homini
gratis, mera Dei clementia per ſolam fidē in Ieſum Chriſtum. Poſt
quam autem recepti ſumus in gratiam, & adoptati in filios Dei, tunc
neceſſe habemus prȩcepta Chriſti ſeruare, & uocationi Dei obedire,
primum, ut maneamus in dilectione Chriſti, deinde ut declaremus
nos gratos erga bȩnefactorem noſtrum Ieſum Chriſtum. Et ut nos e
tiam ipſi agnoſcamus, nos in Chriſto uere uiuere. Nam qui ſectatur
impietatem & ſcelera, etſi ante uidebatur acceptus in gratiam Dei, &
adoptatus in filiū Dei, tñ propter ſcelera abñcitur, & niſi reſipiſcat,
exhæredatur. Si ſecundum carnē, inquit Paulus, uixeritis, moriemi
ni. Et iterum: An neſcitis, ꝙ iniuſti regni Dei hȩreditatem non conſe
quentur? Ne erretis: Nec̄ ſcortatores nec̄ cultores ſimulacrorum,
nec̄ adulteri nec̄ molles, nec̄ qui concumbunt cum maſculis, nec̄
fures, nec̄ auari, nec̄ ebrioſi, nec̄ maledici, nec̄ rapaces, regni dei
hȩreditatē accipient. Ac rurſus: Manifeſta ſunt opera carnis, quę ſunt
hæc, Adulteriū, ſcortatio, immunditia, & his ſimilia, de quibus prę
dico uobis, quemadmodum & prædixi, ꝙ qui talia agunt, regni
Dei hæredes non erunt. Idem docet etiam Ioannes aliàs: Qui dicit, no
ui eum et prȩcepta eius nō ſeruat, mendax eſt, & in eo ueritas non eſt.
Et iterȩ: Qui cōmittit peccatum, ex diabolo eſt. Quare, etſi merita no
ſtrorum operum non expiant noſtra peccata, tamen neceſſe habemus
præcepta Chriſti ſeruare & uocationi uerbi Dei obedire, ut in dile
ctione, in quam gratis accepti ſumus, maneamus. Obſecramus autem
te, clementiſſime DOMINE Ieſu Chriſte, ad quem uſum proponis
nobis hanc contionē, & tam ſollicite mones, ut in te maneamus. Num
hæc eo dicis, ut fallas tempus, & non ſit nobis moleſtum, in hac no
ſtra profectione, tuum ſilentium? Non certe loquor hæc, excutiendę
tantum oſcitantię gratia. Sed loquor ea uobis, ut gaudiū meum in uo
bis maneat, & gaudium ueſtrum impleatur. Hic eſt uerus fructus quē
affert non hęc tantum contio, ſed totum Euangelion Chriſti. Nam ſi
hęc contio, aut Euangelion Chriſti, cuius hęc contio epitome eſt, acci
pitur fide, duplicē affert fructum. Alterum, in Chriſto ipſo, Alterū,
in his qui credunt Euangelio Chriſti. Primum enim Chriſtus maxi
me omnium gaudet de ſalute humani generis. Niſi enim de ea, exani
mo gauderet, non ſuſcepiſſet, ad parandam eam, tam turpem & igno
miniоſam mortem. Quare, cum ait: Hęc locutus ſum uobis, ut gaudi

um

um meum in uobis maneat, ſententia eius eſt: Quæ concionor uobis, ea non loquor fallendi temporis gratia, ſed ut ſignificem, quanto gaudio afficior, ſi uos meam contionem fide acceperitis. & ueram ſalutem conſecuti fueritis. Ego enim hoc maxime omnium delector, ut uos ſalui ſitis. Hęc eſt mea uoluptas, hoc meum gaudium, hoc meum ſolatium. Itaq; qui uoluerit mihi maximum gaudium afferre, audiat meã contionem, ſequatur meam uocationem, ut conſequatur ueram & perpetuam ſalutem. Deinde non eſt alia res, qua nos uerum, perfectum, & perpetuum gaudium aſſequimur, q̃ꝑ contione Euangelij Chriſti, ſi eam fide acceperimus. Sunt multa terrena, quę uidentur homines gaudio afficere & exhilarare. Alium exhilarat magna uis pecunię, alium Sympoſia, alium agri, alium aliæ res. Sed gaudiũ, quod ex his rebus accipitur, nec eſt uerum, nec diuturnum, nec perfectum. Hoc aũt ſolũ affert completum gaudium, ſi acceperimus Euangelion Chriſti fide, & manſerimus in ipſo. Quare quod dicit, ſe hęc locutum, ut gaudium ſuum in ipſis maneat, & gaudium ipſorum cõpleatur, hanc habet ſententiam: Tota hęc contio mea huc reſpicit, ut & ego uobiſcum, & uos mecum perpetuo gaudio, & æterna fœlicitate fruamini. Neq; enim in alio quoq̃ ſalus eſt, præterq̃ in filio dei Ieſu Chriſto. In hunc igitur credẽdum eſt, in hoc manẽdum, ut eiecta omni animi triſtitia, uero gaudio afficiamur. Cęterũ, quia fidei in Chriſtum officium eſt, nõ ſolum diligere Chriſtum, & prędicare Euangelion eius, uerumetiam diligere proximum ſuum, idcirco addit Chriſtus præceptum de mutua inter nos dilectione. Hoc, inquiens, eſt præceptum meum, ut diligatis uos inuicem, ſicut dilexi uos. In his eñ duobus, uidelicet fide in Chriſtũ, et dilectione proximi pendet tota doctrina Chriſti. Vnde & Ioannes alias dicit: Hoc eſt præceptum eius, ut credamus nomini filij eius Ieſu Chriſti, & diligamus nos mutuo. Quõ ergo debemus nos mutuo diligere? Sicut EGO, inquit, dilexi uos. Sed quomodo filius dei nos dilexit? ſequitur: Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut quis animã ſuam ponat pro amicis ſuis. Quod dicit habet hanc ſententiã: Etſi uos eratis inimici mei, tamen ego uos perinde ac ſummos amicos dilexi, & trado pro ſalute ueſtra uitam meam in mortem, ut uos a morte redimam. Quare præcipio & mando uobis, ut & uos ſic mutuo diligatis. Primum igitur obſerua, q̃ hoc p̃ceptum Chriſti non ſit talis lex, qualis eſt lex Moſi. Hęc enim datur nondum iuſtificatis, ideoq; occidit. Illud aũt præceptum datur iã per fidẽ iuſtificatis, ideoq; non occidit, ſed exponit tñ officium eorum, qui ſunt iuſtificati & uiuificati. Deinde hoc præceptum antitheſis eſt ad Moſen. Nam Moſes nõ ſolum dedit moralia, ſed inſtituit etiã Politica & Leuitica. Ego uero, inquit Chriſtus, nec Politica nec Leuitica inſtituo, ſed tantum hoc mando

1. Ioan. 3.

uobis, ut diligatis uos mutuo. Dixi iam antea, quæ & publice & priuatim in Ecclesia mea obseruari uelim, uidelicet de fide in me, de prędicatione Euangelij mei, de Baptismo, de Cœna dominica, & de Precatione. Reliquũ nunc est, ut uos inuicem DILIGATIS. Non instituo aliquam Politian aut Leuiticas cerimonias, sed exigo dilectionem inter uos mutuam. Hæc necessaria erit, non solum ut declaretis ueritatem fidei uestræ, quam in me habetis, sed etiam ut conseruetur in Ecclesia concordia doctrinæ, & tranquillitas uitæ. Quantum enim mali discordia pariat in omni genere uitæ, res ipsa ostendit, & extant de ea re publicę multorum sapientissimorum hominum querelę. Sed qualis debet hęc mutua piorũ dilectio esse? Sicut ego, inquit, dilexi uos. Ne diligamus, inquit alias Ioannes, uerbo tantum, & lingua, sed opere & ueritate. Et iterum: Per hoc cognouimus caritatem, quoniam ille animam suam pro nobis posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. Vides hanc doctrinam de tanto dilectionis ardore, ut etiam alter pro altero uitam suam tradere debeat, non proponi nobis ioco aut otiose, sed exigi à nobis serio. Quid igitur faciamus? Quis enim hoc præstare ex animo potest? Et ut Paulus ait: Pro bono forsitan aliquis mori sustinet, pro inimico autem, quemadmodum Christus fecit, quis morietur? Non est ignota Christo nostra infirmitas. Nouit, ꝙ in carne nostra non habitet bonum. Scit ꝙ affectus carnis non possit legi Dei subdi, etiamsi spiritum sanctum habeamus. Nam spiritus sanctus, qui datur pijs, renouat quidē hominem, et expurgat cupiditates carnis, non mutat autem carnem in spiritum. Visum tamen est Christo proponere nobis absolutum dilectionis exemplum, primum, ut agnosceremus magnitudinem clementiæ Dei, qui etsi non possumus perfecte implere mandatum de dilectione, tamen reputat nos iustos propter Iesum Christum, si in eum uere credimus. Deinde proponit nobis Christus hoc suum exemplum, ut si non possumus id dilectione nostra æquare, sequamur saltem uel à longe. Nam quemadmodum humanus creditor, ęquo animo solet ferre debitorem qui non est soluendo, si saltem nonnullam, ac etiam minimā debiti partem aliquoties numerauerit. Quod si uero tam insolens, & ingratus est, ut uel debitum contumeliose neget, uel se prorsum nihil numeraturum superbe iactet, ibi tum excitatur creditor, ut ius suum summa seueritate persequatur, ita & DOMINVS Deus noster, tam clemens nobis per Iesum Christum factus est, ut ferat nostram imbecillitatē in prestanda mutua, quam debemus, dilectione patienter, Si modo uel aliqua ex parte exemplũ filij eius sequamur. Si autem nulla prorsus dilectione proximum complectimur, sed potius nos ei plane nihil debere contendimus, quid aliud superest, quam ut iuxta parabo-

ta parabolam, dominus tradat nos tortoribus, quoadusque to- Matth.18.
tum, quod debebatur ipsi, reddamus? Vide mihi parentem quendam, qui cum habeat filium unius anni, optat quidem, ut filiolus rectus, suis uiribus, incederet, sed quia id prę ętate non potest, cõtentus est, si is saltem apprehensa manu sequatur ductorem. Hoc demum parenti molestissimum est, si filiolus ita claudus est, ut ne pedibus quidem consistere queat, ita Christus exigit quidem, ut perfectum exemplum dilectionis eius imitemur. Sed quia uidet nos esse imbecilliores, cęq; ut possimus dilectionem eius nostra imitatiõe ęquare, gratum ei offitium est, ut ducentem spiritum sanctum utcunq; sequamur. Nã quod reliquum uitium est, clementer ignoscit. Quare summo studio enitendum est, ut abnriamus omne odium animi erga proximum nostrum, & exerceamus nos ad exemplum dilectionis Christi, ut hac nota agnoscamur ueri & synceri discipuli eius, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA XXXVI.

IN commendanda dilectione, quam Iesus Christus filius Dei ab Apostolis & uniuersa Ecclesia sua exigit, facta est mentio amicorum, & significauit Christus, se agnoscere Apostolos & Ecclesiam suam pro amicis suis. Maiorem, inquiens, hac dilectionem nemo habet, ut quis animam suam ponat pro amicis. Docet igitur nunc, quid faciendum sit, ut maneamus amici filij Dei. Nihil enim prodest nobis, quòd filius Dei agnoscat nos pro suis amicis, si nos eam amicitiam nec agnouerimus, nec seruauerimus. Quare summo studio cognoscendum est, quid facere debeamus, ut amicitiam filij Dei seruemus. De qua re nemo potest nos rectius erudire, cęq; filius ipse Dei, qui sic ait: Vos amici mei estis, si feceritis, quæcunq; ego prę- ..
cipio uobis. Quid? Amici mei estis, si feceritis, quæcunq; ego præ- ..
cipio uobis Amàbo ergo te, dicito mihi, quis hominum potest uel esse uel manere amicus filij Dei, cum nullus hominum perfecte faciat aut etiam facere possit omnia ea, quæ filius Dei facere iussit? Iussit credere, iussit diligere, sicut ipse dilexit. Sed quis hominum sic perfecte credit & diligit, quemadmodum ab ipso exigitur? Accedit

huc, quòd Paulus ad Romanos ſcribens, dicit Chriſtum mortuum eſſe pro impijs, & pro inimicis, non ut hoc loco Chriſtus ait, pro amicis. Quid igitur dicemus? Hic obſerua mihi, quòd homines ſint natura ſua hoſtes & inimici filij Dei. Traditi enim ſunt propter peccatum poteſtati Satanæ, ut, quod ſubditorum eſt, ex eius uoluntate pendeant. Satan autem proſequitur filium Dei, perpetuo & irreconciliabili odio. Reliquum igitur eſt, quòd & homines Satanę ſubiecti filium Dei odio habeant. Nec fieri poteſt, ut ſuum ipſi animum mutent, & pro inimicitia concipiant amicitiam erga Chriſtum. Satan enim potentius dominatur hominibus, q̃ ut ſinat ipſos ſuis uiribus iugum ſuum excutere. Quomodo ergo homines fiunt amici Dei ac filij eius? Fiunt amici hoc uidelicet modo, q̃ etſi ſunt natura inimici Dei, Chriſtus tamen filius Dei, reputat eos ex ſumma ſua caritate, qua humanum genus complectitur, amicos, ac ponit animam ſuam pro ipſis, perinde ac ſi eſſent præcipui amici, adeoq; fratres eius. Itaque Chriſtus mortuus eſt pro hominibus, quantum quidem ad ipſos attinet, adhuc hoſtibus & inimicis, quantũ autem ad affectum Chriſti attinet, amiciſſimis & acceptiſſimis. In hoc eſt caritas, inquit Ioannes, non q̃ nos dilexerimus Deum, ſed q̃ ipſe dilexerit nos, & miſit filium ſuum propitiationem pro peccatis noſtris. Quid ergo? Num quia Chriſtus reputat homines pro amicis ſuis, fruuntur beneficio eius, ſiue agnoſcant ipſum, ſiue non agnoſcant? Minime omnium. Neceſſe enim eſt, ut quemadmodum Chriſtus reputat homines in ſe pro amicis ſuis, ita & homines fiant in ſe, & maneant amici Chriſti. Fiunt autem in ſe amici Chriſti, ſi agnouerint eum per Euangelion, & crediderint in ipſum, quòd ſolus ipſe ſit ſalus & redemptio noſtra. Sic enim Deus (inquit) dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret. In quem uſum? num ut beneficijs eius fruantur omnes homines ſiue agnoſcant ipſum, ſiue contemnant? Nihil minus, ſed ut omnis, qui CREDIT in eum non pereat, ſed habeat æternam uitam. Qui autem non credit iam condemnatus eſt. Quare ut & fruaris amicitia, qua Chriſtus te complectitur, & fias etiam in te amicus Chriſti, neceſſe habes credere in eum, & agnoſcere ipſum pro ſolo & uero tuo ſeruatore. Poſtq̃ autem factus es in te amicus Chriſti per fidem, neceſſarium eſt, ut & maneas Chriſti amicus. Quomodo ergo hoc fiet? Num ſi cogitaueris te credere, interim autem facias, quod libet? Nequaquam. Sed amici mei, inquit, eſtis, ſi feceritis, quæcunque ego præcipio uobis. Videamus igitur breuiter, quæ Chriſtus præceperit Apoſtolis, quæ & nobis præceperit. Ac primum præcepit nobis omnibus, ut credamus Euangelio eius. Poſtq̃ igitur credidimus in Chriſtum, neceſſe eſt ut maneamus in hac fide, quo &

t. Ioan. 4.

maneamus

maneamus amici Christi. Nam qui abiicit fidem, non manet amicus Christi filij Dei. Deinde præcepit Apłis, ut eant in uniuersum mundum, & prædicent Euangelion omni creaturę. Nobis præcepit, ut omnem nostram operam ad profectū Euangelij conferamus, & suam quisque legitimam uocationem sectemur. Quare necesse habuerunt Apostoli Euangelion Christi prędicare. Vę mihi, inquit Paulus, si non Euangelisauero. Necesse habemus & nos studium nostrum in conseruando Euangelio collocare. Hoc qui non facit, non manet amicus filij Dei. Postremo præcepit Christus mutuum inter nos amorē: Diligatis uos inuicem, sicut ego dilexi uos. Suscipienda igitur est dilectio proximi, ut maneamus amici Christi. Nam qui non habet dilectionem proximi, non manet in amicitia Dei. Sunt, qui iactant se amicos Dei, inimicos autem totius mundi. Hæc est uanissima iactantia. Etsi enim debemus odisse mundum, quod ad concupiscentiā carnis, ad concupiscentiam oculorum, & ad fastum uitæ, ut Ioannes ait, attinet, tñ quia illi intelligunt per mundum, non peccata mundi, sed homines mundi, in quorum opes & dignitatem inhiant, idcirco fieri non potest, ut qui sic est inimicus mundi, sit aut maneat amicus Dei. Qui (proximum) non diligit, inquit Ioannes, nō nouit Deum, quia Deus caritas est. Et iterum: Si quis dixerit: Diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Abiicienda igitur est inuidia, malevolentia, & odium, ac suscipienda est dilectio, & in ea manendum, ut & in amicitia Christi filij Dei maneamus. Etsi enim non possumus in hac carne nec fidem, nec dilectionem perfecte præstare, tamen cum in Christum credimus, non sumus amplius sub lege, sed sub gratia, & nulla est condemnatio his, qui insiti sunt Christo Iesu, qui non iuxta carnem uersantur, sed iuxta spiritum. Si enim obedierimus ex fide, sicut Christus condonat peccatum gratuito, ita compensat sua clementia, quod nostrę obedientiæ deest. Quare, etsi obedientia est imperfecta, tamen manemus amici Christi, si modo peccatum non regnat in nobis, & non uersamur iuxta carnem, sed iuxta spiritum. Porro, quia Christus dixit se agnoscere discipulos & Ecclesiam suam pro amicis suis, exponit etiam quę, sit dignitas & prerogatiua fuorum amicorum. Dicit enim: Non posthac uos dico seruos, quia seruus nescit, .. quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia quę .. audiui à patre meo, nota feci uobis. Hæc antithesis serui & amici ob .. seruatiōe dignissima est. Hac ēm exponitur non solum dignitas amicor̄ Christi, sed etiam discrimen, q̄d est inter regnū Christi & regnū mundanū. Nam hæc est politica cōsuetudo in mundanis regnis, q̄ subditi principū nō habeant pro amicis principū, sed pro seruis. Nec principes uocāt subditos suos amicos, sed si clementer eos alloquūtur,

Vocant eos uel Dilectos, uel fideles. Existimant enim maiestatem suam minui, si dignarentur homines infimæ sortis nomine amici. Non em̃ tribuunt amici nomen, nisi ei qui & ipse sit alto loco natus, aut magna potestate & dignitate prędituſ. Itaque amici nomine significatur conditionis ęqualitas, serui autem nomine, inęqualitas. Atque hoc quidem seruorum & amicorum discrimen in regnis huius mundi constat. In regno autem Christi res longe aliter se habet. In hoc enim regno non alius est seruus, alius amicus regis, sed omnes subditi sunt regis amici. Vetus dictum est, Amicorum omnia communia. Christus autem habet omnia sua cum credentibus in ipsum, qui sunt subditi regni sui, communia. Quare habet omnes credentes in ipsum, pro amicis suis. Videamus igitur, quę sint illa communia bona. Primum communitas inter Christum & subditos suos in hoc consistit, ꝙ omnia arcana, quæ Christus cognouit & didicit à patre suo, patefaciat subditis suis. Seruus, inquit, nescit, quid faciat dominus eius. Dominus non communicat cum seruo omnia arcana sua in consilijs de rebus grauioribus, serui non admittuntur in consessum dominorũ, sed necesse habent ante fores excubare, & in mandata dominorum intenti esse. Vos autem dixi amicos. Vos pro amicis habeo, propterea ꝙ receperim uos in arcana consilia Dei, & patefecerim uobis omnia quæcunq; cognoui à Deo patre meo. Quid ergo dicemus? Deus pater cognoscit, quantus sit numerus stellarum? Qui numerat, inquit, multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina uocans. Cognoscit etiam quanta sit multitudo arenæ maris, quanta altitudo cœli, quãta latitudo terræ, dimensus est profundum abyssi, numerauit dies huius seculi, nouit omnia in hoc mundo & in regnis eius futura tam publica, quàm priuata. Et quemamodum pater hæc nouit, ita & filius, qui est eiusdem essentiæ, nouit. Dicemus ne hęc quoque filium Dei docuisse, & patefecisse Apostolis? Consideremus igitur, ꝙ Christus non loquitur hoc loco de omnibus illis rebus, quas ęterna sua maiestate cognouit, sed loquitur de ijs omnibus, quas accepit à Deo patre, ministerio suo in hoc mundo, prædicanda, hoc est, de rebus ad ueram & perpetuam salutem humani generis pertinentibus. Pater enim non misit filium suum, ut doceret Astronomiam, aut Geometriam, nec misit eum, ut uaticinaretur de mundanis euentibus rerum huius seculi. Et si enim prædixit quædam more prophetico, quæ post tempora sua in hoc seculo euenerunt, qualis est deuastatio urbis Hierusalem, tamen non fuit missus, ut uaticinaretur quid cuiuis uel regi uel priuato homini, in hoc mundo, post decem aut uiginti annos accideret, & quis esset euentus eorum bellorum, quæ principes pro sua libidine gerenda suscipiunt,

sed

ſed miſſus eſt, ut reuelaret & exponeret nobis omnẽ arcanã uoluntatem Dei de uera & perpetua ſalute humani generis. Hanc cognoſcere, operæpretium eſt, hanc cognoſcere neceſſarium eſt. Quid enim utilitatis affert mihi, ſi cognouero quid mihi uel boni uel mali in rebus mundanis, & in hac corporali uita euenturum ſit, & interim ignorauero, quo affectu erga me ſit Deus, uelit ne Deus me ſeruare in morte, an non, aut quę me uita maneat, poſt hanc corporalem uitam? Et quemadmodum Chriſtus ipſe ait: Quid prodeſt homini, ſi totum mundum lucratus fuerit, animæ uero ſuæ iacturam fecerit? Quare hoc maxime omnium noſtra intereſt, ut cognoſcamus uoluntatẽ Dei de uera et perpetua ſalute noſtra. Qualis ergo eſt Dei uolũtas, et quis eſt affectus eius de noſtra ęterna ſalute? Non certe alia uoluntas, alius affectus Dei eſt, ꝙꝫ is, quem prędicauit filius Dei Euangelio ſuo. Hęc eſt, inquit, uoluntas eius, qui miſit me, ut omnis, qui uidet filium & credit in eum, habeat ęternam uitam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Et iterum: Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat uitam æternam. Hic habes de ſalute tua omnia ſecreta Dei reuelata, habes omnia arcana Dei patefacta. Si agnoſcis filiũ Dei Ieſum Chriſtum, uult te Deus perpetuo ſeruare. Si credis in filium Dei Ieſum Chriſtum, uult tibi Deus dare æternam fœlicitatem. Non eſt igitur, ꝙ cupias, ut tibi angelus ẽ cœlo mittatur, qui doceat quid de te Deus ſentiat aut cogitet, nec eſt, ꝙ ſollicite ſcruteris de tui prædeſtinatione. Ecce enim tibi, filius ipſe Dei, angelorum dominus, adnuntiat perſpicue uoluntatẽ patris erga te, & ipſe eſt prędeſtinationis liber, olim quidem occultus, nunc autem reuelatus. Voluntas enim patris certiſſima & firmiſſima eſt, ut ueram & perpetuam ſalutem conſequaris, ſi in filium eius credideris. Et uere ſcriptum eſt nomen tuum in libro prædeſtinationis eius, ſi Ieſum Chriſtum filium eius per fidem agnoueris, & in eo manſeris. Quo autem certior eſt hęc uoluntas Dei, eo deteſtabilior eſt doctrina impiorũ monachorum, qui ex peruerſe intellecta ſcripturæ ſententia iuſſerunt hoĩes dubitare, num ſint in gratia, an odio Dei. Neſcit, inquiunt, homo, utrum amore an odio dignus ſit. Non docet autem Salomon nos dubitare de uoluntate Dei erga nos, ſed docet ex euentu non poſſe de homine iudicari. Nam quod ad Dei uoluntatem attinet, patefacta eſt per Euangelion Chriſti, et nihil ea eſt certius, nihil firmius. Quare in hoc ſtudium incũbendũ eſt, ut Euangeliõ Chriſti amplectamur, quo & arcanã Dei uoluntatem erga nos cognoſcamus. Habes unum genus bonorũ, quæ Chriſtus cõmunia habet cũ amicis, cũ Apoſtolis & Eccleſia ſua. Reuelauit emm eis oẽm arcanam Dei uoluntatẽ de uera et ꝓpetua ſalute eorũ,

Deinde communitas inter Christum & subditos suos in hoc cõsistit, ꝙ ipse non maneat solus filius Dei, & hęres cœlestiũ bonorum, sed etiam impetrauit, ut omnes subditi sui, qui ipsum per fidem agnoscunt, adoptentur in filios Dei, & fiant cohęredes eius, ut iam non solum sint amici eius, sed etiam fratres. Nam quod ipse est natura, hoc omnes qui credunt in ipsum, fiunt gratia & adoptione. Quid hac communitate potest esse honestius, quid fœlicius? Agamus igitur Christo filio Dei gratias, pro tanto benefitio, & operam demus honestate uitę, ne ex hac amicitia & bonorum communione exhæredemur, & abñtiamur. Cęterum, ut Christus magis perspicue exponat, cui acceptum ferendum sit, ꝙ fiamus amici & fratres sui, addit:

„ Non uos me elegistis, sed ego elegi uos, & constitui uos, ut eatis &
„ fructũ afferatis, & fructus uester maneat, ut quicquid petieritis patrẽ
„ in nomine meo, det uobis. Obseruabile dictum, quod intelligendũ est, tam de electione ad priuatam salutem, q̃ de electione ad publicam functionem. Duplex enim est electio diuina. Vna est, qua quis eligitur in discipulum Christi, ut audiat Euangelion, accipiat spiritum sanctum, & adhibeat Euangelio ueram fidem. Hęc electio priuatim unicuiq; salutem consecuturo necessaria est, Nec fit à carnali uirtute, & libero hominis arbitrio, sed fit diuina uirtute & libero arbitrio Christi. Nullus enim hominum eligit Christum pro suo arbitrio, quippe ꝙ homines Satanę captiui, naturaliter odio habeãt Christum, sed Christus eligit hominem, & excitat eum, ut audiat Euangelion, & dat ei spiritum sanctum, ut Euangelio credat. Quare ꝙ reuelatum est nobis Euangelion, & cognoscimus Christum, non est nostra electio, omnes em̃ nos quasi oues errabamus, sed est mera & gratuita clementia Dei per Christum filium suum. Altera, electio est, qua quis eligitur, ut non solum sit discipulus, sed etiam Apostolus Christi, hoc est, ut non solum priuatim habeat salutem in Christo per fidem, sed ut etiam habeat publicam functionem in Ecclesia Christi, aut in politica republica. Hæc electio, etsi non est cuiuis ad salutem necessaria. Non enim necesse est, ut quiuis sit uel Apostolus, uel princeps in sua repub. tamen si cui contigit, non est nisi à Deo. Hoc nobis diligenter considerandum est, in hunc uidelicet usum. Initio, ut agamus Deo gratias pro electionis suæ benefitio. Agendæ autem sunt gratiæ non uerbis tantum, sed multo magis factis, ut nomen domini celebremus, cursum Euangelij pro uirili nostra iuuemus, & electionem nostram honestate uitæ ac obsequio ornemus. Deinde consideranda est electio diuina, ne arroganter de nobisipsis sentiamus, & proximos quosque præ nobis superbe & contumelioſe fastidiamus. Quid enim habes, inquit Paulus, quod non accepisti? Quod si

accepisti,

acceperis, quid gloriaris, quasi non acceperis? Postremo etiam ad hoc prodest consideratio diuinae electionis, ut in aduersis bene confidamus, & de certitudine diuini auxilij non dubitemus. Non enim nos ipsos uocauimus ad accipiendum Euangelion Christi, sed uocati sumus a Domino. Diuinae autem uocationi diuinum etiam auxilium promissum est. Quare quicquid nobis aduersi in hac uocatione acciderit, dubitãdum non est, quin deus nos sit seruaturus. Sed queso te, in quem usum elegit Christus Apostolos suos, & reliquos omnes, q̃ apostolico uerbo crederunt? Num elegit eos, ut pro sua libidine uitam ducant, & nefanda quęq̃ scelera designent? Minime omnium. Addit enim: Constitui uos, ut eatis & fructum afferatis, & fructus uester maneat, ut quicqd petieritis patrem nomine meo, det uobis. Vt fructũ, inquit, afferatis, non ut sitis uelut steriles palmites. Dicamus igit̃ primum de Aplis & eorum fructu. Constituti enim sunt in hunc usum, ut testificentur de Iesu Christo, & diuulgent Euangelion eius in totã terram. Ite, inquit, prędicate Euangelion omni creaturę. Et: Eritis mihi testes non solum Hierosolymis, uerumetiam in uniuersa Iudæa, Samariaq̃, denicq̃ usq̃ ad extrema terrę. Hic est fructus, quẽ Apli iussi sunt ferre, quem etiam protulerunt. In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Et iterum: Euangelion prędicatum est apud uniuersam creaturam, quę sub cœlo est, & fructificat in toto mundo. Et hic etiam fructus manet. Prędicatio enim Euangelij Aplici sic fundata & firmata est, ut ne portæ quidem inferi aduersus eam pręualeant. Etsi enim Euangelion, quod Apli adnunciarũt, multos habet aduersarios, & prędicat nunc illustrius, nunc obscurius, tñ nulla est tanta tyrannis, hęresis aut hypocrisis, quæ possit ministerium Euangelij prorsus è mundo tollere, & Euãgelion ipsum omnino abolere. Manet etiam fructus Apostolicus hac ratione, q̃ etsi non omnes homines, apud quos prædicatum est Euangelion, acceperunt Christum, & multi eorum qui acceperunt, iterum defecerunt, agnoscit tamen filius dei fidem, & odedientiam Apostolorum, & reddit eis copiosam mercedem in cœlis. Si fuerit, inquit, domus digna, ueniat pax uestra super illã, sin minus fuerit digna, pax uestra ad uos reuertatur. Et iterum: Vos estis, qui pmansistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono uobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel. Habes Apostolorum fructum. Deinde dicamus etiam de fructu aliorum, qui crediderunt in Christum. Sicut enim Apostoli constituti erant ut tam priuatim inuocarent Deum patrem per Christum, ac obedirent mandatis Dei, q̃ publice diuulgarent Euangelion Christi in totum orbem terræ, ita

Constitui uos ut eatis et fructu afferatis

Coloss. 1.

unuſquiſq; in Chriſtum credens conſtitutus eſt, ut & priuatim pie faciat, & publice glorificet nomen Chriſti in ſua uocatione. Suæ enim ſunt uocationes magiſtratus, patrisfamilias, & opificis. Vnuſquiſq; autem horum debet operam dare, ut pro ſuo offitio curſum Euangelij adiuuet, & gloriam Chriſti propaget, & ut proximum uera dilectione & benefitijs proſequatur. Hic eſt fructus, quem in hoc ſeculo ferre debemus. Nec ſentiamus nos inutiliter, ſine fructu laborare. Impiorum quidem labor inutilis eſt, qui etſi multum ſudant & algent, ac afferunt aliquam externam in hoc ſeculo utilitatem, tamen quia non agnoſcunt Chriſtum uerum ſeruatorem, neceſſe habent tandem una cũ ſuis laboribus perire. Piorum autem labor ſemper utilis eſt, & fructus eorum nunquam perit. Etſi enim homines ſunt ingrati, & conculcant pedibus fructum piorum, tamen quia hi ſuum faciunt offitium, deus agnoſcit fructum eorum, & reponit eum in cœleſte tabernaculum, ac reddit eis propter Chriſtum, è cuius fide fructum tulerunt, æternam fœlicitatem. Sed quid multis opus? Conſtitui uos, inquit, ut quicquid petieritis patrem meo nomine, det uobis. Vide, obſecro, quanta ſit dignitas, & quanta fœlicitas electionis & uocationis Chriſti. Quos enim elegit, eos in hoc conſtituit, & hanc eis dat prærogatiuam, ut quicquid petant patrem ſuo nomine, conſequantur. De hac promiſſione diximus antea copioſe. Quare nunc breuiores erimus. Petere enim & inuocare patrem nomine filij ſui Ieſu Chriſti, primum eſt, inuocare deum ex fide in filium dei Chriſtum, uidelicet ut credas, quòd deus ſit tibi propitius propter filium ſuum, nec ſit aliud nomen, præter Chriſtum filium dei, datum hominibus, in quo ſalutem conſequantur. Hæc fides prima omnium eſſe debet in Inuocatione. Deinde petere patrem nomine Chriſti, eſt ea petere propter quæ Chriſtus in hanc terram miſſus eſt, & quæ ſe daturum promiſit: Miſſus autem eſt, ut expiaret peccata, ut uinceret mortem, ut ſeruaret omnes in ipſum credentes, ad æternam uitam. Non eſt miſſus, ut faciat homines in hoc ſeculo locupletes, ut expleat carnales eorum cupiditates, aut adiuuet ſcelera eorum. Quare qui inuocat Deum, ut fortunet impoſturas ſuas, aut ut injtiat fulmen in eos, quibus ipſe inuidet, hic ut non orat nomine Chriſti, ita non exauditur. Exauditur autem, qui petit remiſſionem peccatorum, & conſeruationem in omnibus aduerſis, ac ſalutem in morte propter Chriſtum. Quid ergo, ſi quis petat patrem nomine Chriſti, ut det ipſi panem quotidianum, aut aliud corporale benefitium? An non ſperare debet impetrationem, q̃ Chriſtus non ſit miſſus in hanc terram, propter corporalia bona? Imo ſperare maxime debet, ſed ita ut non definiat deo uel modum, uel tempus, uel locum, uel alias circumſtantias, niſi hæc manifeſto uer

ſto uerbo Dei promiſſa fuerint. Etſi enim Chriſtus non uenit in hanc terram, ut eſſet rex & diſtributor corporalium bonorum, tamen uenit ut reconciliaret nobis Deum patrem, & redderet eum nobis propitium. Deus autem propitius, non ſolum dat ſpiritualia, uerumetiam corporalia bona, ſi iudicauerit ea nobis ad ueram ſalutem utilia eſſe. Vnde & Chriſtus ipſe multos ſanauit corpore, multos pauit corporali cibo. Et de alimento ac ueſtimento dicit: Nouit pater ueſter cœleſtis, ꝙ opus habeatis his omnibus. Quærite igitur primum regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hęc omnia adiȝtientur uobis. Iubet etiam nos in oratione ſua petere panem quotidianū. Quare petamus à Deo patre per Ieſum Chriſtum, non ſolum ea ſpiritualia bona, quæ ſunt propria regni Chriſti, & quæ nobis ad ueram ſalutem neceſſaria ſunt, uerumetiam corporalia, ſed hac conditione, ut in petitione eorum corporalium bonorum, quę non ſunt nobis expreſſe promiſſa, adiȝiamus: Non mea, ſed tua fiat uoluntas DOMINE, & ſentiamus, ꝙ etſi non contingunt nobis corporalia bona pro noſtro arbitrio, & cupiditate, tamen ſuffitiat nobis gratia filȝ Dei, DOMINI noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XXXVII.

QVOD Ieſus Chriſtus ſupra de mutua dilectione admonuit, hoc nunc repetit. Hęc præcipio, inquiens, uobis, ut diligatis uos mutuo. Viſum autem eſt id repetere, ut ſignificet, hoc preceptum non excidiſſe ſibi antea temere, nec iuxta referre, ſiue ſeruet ſiue contemnat, ſed ſeruatu prorſus neceſſarium eſſe. Primum enim, ſi nihil aliud accederet, certe uel hoc nomine ſeruari deberet, quòd Chriſtus filius Dei, redemptor noſter hoc à nobis exigit. Quis enim tam ingratus eſſet, qui ad gratificandum tanto benefactori fratrē ſuum non diligeret, præſertim, cum dilectione nihil ſit iucundius? Deinde etſi iuſtificamur ſola fide propter Chriſtum, tamen ea fides, ſi uera eſt, non poteſt eſſe ſine dilectione fratris. Quę enim fides non profert dilectionem, non eſt uera aut uiua, ſed mortua, & ut Iacobus dicit, talis, qualem & Dæmones habet. Si quis, dixerit, inquit Ioannes: Diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. Poſtremo debemus & hoc argumento nos qui Chri-

ſtum agnoſcimus, ad mutuam dilectionem excitari, ꝙ totus mundus
συναγει τους εχθρους ὁ κοινὸς κινδυνος. proſequatur nos uirulento odio. Si enim commune periculum addu
cit ad concordiã etiam inimiciſſimos, quanto magis nos, qui in Chri
ſto coniuncti ſumus, concordes reddere debet, tot hoſtium aduerſus
nos cõſpiratio? Sed hac occaſione contionatur nunc Chriſtus de odio
mundi aduerſus Eccleſiam ſuam, & hortatur eam, ut hoc mundi odi-
,, um magno animo ferat. Si mundus, inquiens, uos odit, ſcitis, quod
,, me priuſq̃ uos odio habuerit. Si de mundo fuiſſetis, mundus quod
,, ſuum eſt diligeret. Quia uero de mundo non eſtis, ſed ego ſelegi uos
,, de mundo, propterea odit uos mundus. Mementote ſermonis, quem
,, ego dixi uobis: Non eſt ſeruus maior domino ſuo. Si me pſecuti ſunt,
,, & uos perſequentur. Si ſermonem meum ſeruauerunt, & ueſtrum ſer
,, uabunt. Mundus, inquit, uos odit. Sciamus igitur initio, quid hoc lo
co mundi nomine intelligatur. Nam per mundum hic non intelligi-
tur cœlum & terra, ſed præcipui homines in hac terra, uidelicet ſum-
mi principes, ſapientes, honeſti, & uulgi multitudo. Hi enim coniun
cti uidentur mundum ſuis humeris ſuſtinere. Et prę his nulla prorſus
habetur ratio paucorum hominum. Significat ergo Chriſtus, ꝙ Ec-
cleſiam ſuam perſecuturi ſint odio principes, ſapientes, docti, hone-
ſti, & maxima hominum multitudo, hoc eſt, uniuerſi homines tam
ſummi q̃ infimi. Deinde hoc odium non erit ſimplex, ſed immaniſſi
mum & crudeliſſimum. Mundus enim non ſolum contemnit piam
doctrinam Eccleſiæ, uerumetiam perſequitur eam omni genere cru-
delitatis, & eo immanitatis procedit, ut ſi interfecerit profitentem aut
agnoſcentem Euangelion Chriſti, exiſtimet ſe Deo cultum pręſtare,
quemadmodũ poſtea ſequitur. Accedit & hoc, ꝙ cum alijs in rebus
mundus ſecum ipſe raro conſentiat, in hac tamen concordi quadam
amicitia & caritate ſe complectitur, ut Euangelion Chriſti & Eccleſi-
am eius crudeliſſime perſequatur. Pilatus & Herodes magno odio
inter ſe diſſident, ſed in damnando Chriſto fiunt amici, Gentes & Iu
dæi nunq̃ bene conuenerunt, niſi in perſequendis & trucidandis A-
poſtolis Chriſti, et ijs qui Euangelion Chriſti agnoſcebant. Breuiter,
mundus tanto furore graſſatur in Chriſtum & Eccleſiam ac doctrinã
eius, ut etiam ij, qui natura ſunt inter ſe inimiciſſimi, exuant naturale
ſuum odium, & coniungant ſeſe, ut animum ſuum collatis uiribus, in
effundendo piorum ſanguine expleant. Audiamus igitur, quo con-
ſilio Chriſtus faciat huius odij mentionem, & contionetur de eo pri-
uſq̃ eueniat. Ac ſupra quidem oſtendimus, ꝙ Chriſtus hoc, argumẽ
to excitet pios ad mutuam dilectionem. Non enim alios habebunt a-
micos in hoc mundo. Neceſſe igitur eſt, ut ipſi inter ſeſe ſint amici.
Sed Chriſtus facit mentionem huius odij maxime omnium propter

hanc

hanc cauſſam, ut hortetur Apoſtolos ſuos & alios pios, quo non offendantur ab Euangelio, propter odium mundi, ſed forti animo ferant, & perdurent. Primum enim, ꝙ mundus odio habeat Apoſtolos & Eccleſiam Chriſti, non eſt res nec noua, nec miranda. Impij em̃ odio habuerunt Chriſtum ipſum. Impij non nec agnouerunt, nec ſeruarunt Chriſti ipſius contionem, ſed potius perſecuti ſunt eum omni genere crudelitatis. Quid ergo mirum ac nouum eſſet, ſi diſcipulos Chriſti odio habeant & perſequantur. Non enim eſt ſeruus maior domino ſuo, & quemadmodum apud Matthæum ca. x. dixit: Non eſt diſcipulus ſupra præceptorem, neq; ſeruus ſupra dominum ſuum. Delicatus eſt ſeruus, qui cum dominus cubet in terra, ipſe in molli ſtrato cubare uelit, aut cum dominus bibat aquam, ipſe non niſi optimum uinum bibere cupiat. Quare etſi Apoſtoli & reliqui pij, magis ſunt amici & fratres Chriſti, quantum attinet ad cognitionem arcanæ uoluntatis Dei, & adoptionem, q̃ ſerui eius, quemadmodum ſupra dictum eſt, tamen quod attinet ad obedientiam, quam debent Chriſto in uocatione ipſorum, Serui Chriſti ſunt, nec habent, quod conquerantur, ſi ipſis accidat, quod Chriſto domino ipſorum accidit. Deinde, ꝙ mundus odio habeat Apoſtolos & Eccleſiam Chriſti, hinc adeo uenit, quia non eſtis de mundo, ſed ego ſelegi uos de mundo. Quid? An Apoſtoli & alij pij non habent parentes in hoc mundo, ſicut alij homines? An non uiuunt, edunt, bibunt, & negotiãtur in hoc mundo ſicut alij homines? Monachi ſentiunt, ꝙ de mundo non eſſe, ſit uiuere in cœlibatu, aut monachum & eremitam eſſe, & non ducere uitam politicam. Vnde & ipſi utuntur aliis generibus ueſtium, & ciborum, q̃ quibus uulgus uti ſolẽt. Aliis uigilantibus, dormiunt ipſi, aliis dormientibus, uigilant. Ac magna cura cauent, ne quid commune cum aliis hominibus habeant. Hoc enim exiſtimant, non eſſe de mundo. Sed hæc eſt magna & ſuperſtitioſa hypocriſis. De mundo em̃ eſſe, hoc loco, non eſt politicã uitã ducere, ſed eſt uerſari in impietate, & ſceleribus, quibus hic mundus obnoxius eſt. Omne, inquit Ioannes aliàs, quod eſt in mundo, ueluti concupiſcentia carnis, & concupiſcentia oculorũ, & faſtus uitæ, non eſt ex patre, ſed ex mundo. Et iterum: Mundus totus in malo conſtitutus eſt. Sectatur enim in religione, impietatem & idolatriam, in reliqua autem uita omnia genera nephandiſſimorum ſcelerum, nec iam primum, noſtra ætate hoc agere cœpit, ſed impius & ſceleratus fuit ab initio orbis terræ, annis pluſq̃ quinquies mille. Nec unquam deſinet eſſe malus, donec uenerit nouiſſimus dies. Etſi enim ſua quædam eſt honeſtas uitæ in hominibus huius mundi, tamen ea nec eſt conſtans, nec ſyncera. Nam ut de reliquis uitijs taceam, homines ad rem ſuam ita intenti ſunt, ut

Vide quid ſit mundus et in mundo vel de mundo eſſe

ſi nullam ſperant utilitatem, ne parentum quidem ſuorum ullam rationem habeant. Rurſus, ſi aliquod lucellum ſperant, etiam furem ſemiaridum de cruce utendum deponant, ac poſtq̃ eo ſatis uſi fuerint, iterũ affigant. Quid his ſterquilinijs ſordidius? De mundo igit̃ eſſe, eſt unà cũ mundo peccare, impie agere, & ſcelerate uiuere. Seligi autem de mundo, & non eſſe de mundo, eſt abiecta impietate agnoſcere ſolum Ieſum Chriſtum ſeruatorem ſuum, & ex fide, quæ eſt in ipſum, ſua uocatione fungi, ac honeſtam uitã ducere. Hęc em̃ qui facit, etſi in hoc mundo uiuit, & uerſatur in politico uitę genere, tamẽ non eſt de hoc mundo. Quid ergo? Si de mũdo, inquit, eſſetis, ſi uos accõmodaretis moribus ueſtris ad impietatem & ſcelera huius mundi, tunc mundus, quod ſuum eſt, diligeret. Simile enim gaudet ſimili. Nunc autem, quia non eſtis de mundo, mundus uos odio habet. Hęc enim eſt hominum natura, ut non ſolum peccent cupide, uerumetiam nolint in peccatis ſuis reprehendi. Et ſi reprehenderis, non impune feres. Suſceperunt ab initio orbis pñ Patriarchæ & Prophetæ mundum inſtaurandum, & ad bonam frugem reducendum, ſed hic tanto furore accenſus fuit aduerſus eos, ut alios extrema contumelia affecerit, alios etiam crudeliter trucidauerit. Ad horum numerum Chriſtus etiam Apoſtolos, ac uniuerſam Eccleſiam ſuam cooptauit. Conſtituit enim eos, ut tam doctrina, quàm exemplis uitę arguant mundum de peccatis ſuis. Cum autem mundus peccatis ita excæcatus ſit, ut iudicet ea eſſe iuſtitiam, quomodo poſſet ferre Apoſtolos & Eccleſiam Chriſti? Zodomitæ dixerunt quondam ad Lothum reprehendentem ſcelera ipſorum. Ingreſſus es ut aduena, nunquid ut iudices? ita & pñ, quia non accommodant ſe ad impietatem mundi, habentur pro aduenis, & quia reprehendunt mundum tam doctrina quàm uita, magis affligunt, quàm ulli manifeſte ſcelerati. In Politeia ciues non ferunt aduenam, qui uoluerit uetera ipſorum inſtituta mutare, & inter ipſos pro ſua libidine dominari, multo minus hic mundus ferre poteſt patienter Apoſtolos, qui ſuſcipiunt Euangelio ſuo uetus mundi inſtitutum mutare. Vetus enim eius inſtitutum eſt, impietatem ſectari, idola colere, blaſphema dicere, & ſcelerate uiuere. Hoc inſtitutum uult eſſe inuiolatum, & ſacroſanctum. Quare mirum non eſt, q̃ acerbiſſimo odio proſequatur eos, qui ſuſcipiunt hoc mutandum, aut corrigendum. Dicent autem Apoſtoli: Exponis quidem nobis, q̃ mundus perſecuturus ſit nos, ſicut & te perſecutus eſt, ſed res noſtrę longe aliter ſe habent, q̃ tuę. Tu peccatum non feciſti, nec eſt inuentus dolus in ore tuo. Quare perſecutio accidit tibi innocenti, & iuſto. Nos autem ſumus peccatores, & iniuſte egimus. Quod igitur ad uerſi accidet nobis in mundo, hoc accidet nobis propter peccata noſtra.

ra. Sed Christus refutat hanc cogitationem, & recitat aliam causſam perſecutionis. Hęc omnia, inquiens, facient uobis propter nomen meum, quia non nouerũt eum, qui me miſit. In huius ſentẽtię explicatione primum conſiderandum eſt, qꝑ ad ueram pietatem neceſſariũ eſt, ut agnoſcamus nos coram Deo peccatores, & ſentiamus nos propter peccata dignos eſſe omni genere malorum, non ſolum in hoc uerum etiam in uenturo ſeculo. Omnes em̃ declinauerũt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt uſqꝫ ad unum. Et: Si iniquitates obſeruaueris domine, domine quis ſuſtinebit? Deinde ſumma danda eſt opera, ut non regnet peccatum in nobis, ne ſceleribus noſtris effitiamus, ut mundus iuſtam cauſſam nos perſequendi et in nos ſeuiendi habere uideat. Ne quis ueſtrũ, inquit Paulus, affligat̃ ut homicida, aut fur aut facinoroſus, aut aliena à ſua uocatiõe facienda ſuſcipiens. Si ergo Apłus aut alius pius, honeſte uiuẽs, & Euãgelion Chriſti agnoſcens & adnuntians, affligit̃ ab hominibus etſi habet pc̃tãcorã Deo, tm̃ non affligit propter pc̃ta, ſed ꝓpter NOMEN, inqt, MEVM, quia non nouerũt eum qui miſit me. Fingit quidẽ mundus horrenda pc̃ta de Apłis & Eccleſia Chriſti. Dicit eos eſſe ſeditioſos, & blaſphemos in Deum. De Chriſto ipſo dicũt: Hunc deprehendimus euertentẽ gentẽ, ac uetantẽ tributa dare Cęſari. De Stephano dicunt: Homo iſte non ceſſat loqui uerba contumelioſa aduerſus locum ſanctum hunc, aduerſus Moſen, legem & Deum. De Paulo dicunt: Hic eſt ille homo, qui aduerſus populum & legem, & locum hunc ubiqꝫ oẽs docet. Poſtea obm̃tiebant Gentes Chriſtianis infanticidia, incendia, & alia nefanda ſcelera. His noſtris temporibus obm̃citur pm̃s principibus, qui aperuerunt portas ſuas regi gloriæ, & conceſſerunt, ut eccleſiaſtica ſacra iuxta piam doctrinam inſtaurentur, qꝑ turbent publicam pacem, affectent maieſtatem imperij, & ſint obſtaculo, ne Eccleſia poſſit tranquillitati reſtitui. Hęc & multa alia obm̃tiuntur quidem his, qui agnoſcunt Euangelion Chriſti, ſed falſiſſime. Mundus enim perſequitur eos non propter peccata, quæ ſi unà cum mundo ſectarentur, in magno honore eſſent, ſed perſequitur eos propter nomen Chriſti, quia non nouerunt eum, qui miſit Chriſtum. Hic fons odij eſt, quòd mundus non nouit nec Deum, nec filium eius, Chriſtum à Deo miſſum. Obſerua igitur hoc loco, quòd Chriſtus accuſet hunc mundum grauiſſimæ impietatis. Dicit eum non nouiſſe nec Deum nec filium eius, ſicut & poſtea ait. Hęc facient uobis, quia non nouerunt patrem neqꝫ me. Quid autem ad hæc dicemus? An ludæi non nouerũt Deum? Et tm̃ iactant ſe eſſe populũ Dei. Idem iactãt etiã Turcę. Hi uolunt uideri, ſe ſolos unum & uerũ Deum recte colere. Quid Pontifitij & Monachi? Hi non ſolum gloriantur de Deo patre, uer-

rumetiam de filio eius Iesu Christo. Et tñ, ut Iudęi accusati fuerunt, ꝙ non nouissent Deum, ita nos accusamus Turcas & Pontifitios, ꝙ nec Deum, nec Christum filium eius nouerint, sed potius extremo odio Deum persequantur, & sint uere hostes Dei. Sciamus igitur, quid sit Deum uere nosse. Nam Deum nosse, non est tantum scire, ꝙ sit Deus, & quòd creauerit cœlum ac terram, & liberauerit Israelitas ex Ægyptiaca seruitute. Hoc de Deo fatentur tam Iudæi q̃ Turcæ. Sed & Gentes cognouerunt aliqua ex parte Deum, uidelicet quòd sit Deus, & quòd Deus benefaciat bonis, ac puniat malos. Hæc autem cognitio de Deo, etsi necessaria est, tamen nondum est ad salutem sufficiens. Nam ad ueram cognitionem Dei requiritur, ut credas talem Deum, qui postq̃ creauit mundum et liberauit Israelitas ex Ægypto, misserit filium suum Iesum Christum, de semine Abrahę & Dauidis, expiatorem peccatorum nostrorum, & placatorem irę Dei. Non nouerunt, inquit, eum qui misit me. Necesse est ut talis Deus cognoscatur, qui misit filium suum Iesum Christum. Hęc est, inquit, uita æterna, ut cognoscant te solum Deum uerum, & quem misisti Iesum Christum. Iudęi autem & Turcæ, non agnoscunt Deum misisse filium suum Christum placatorẽ irę Dei. Quare non habent uerã Dei cognitionem. Sed quid dicemus de Pontifitijs & monachis, qui nociferantur se non tantum credere Deum creatorem cœli & terrę, uerumetiam missorem filij sui Iesu Christi? Num hi uere Deum cognoscunt? Vere cognoscerent Deum, si serio hęc crederent, & recte de offitio Christi sentirent. Nunc autem fatentur quidem nomine Iesum Christum, reipsa uero negant. Sentiunt enim Christum missum esse, non ut expiatorem peccatorum, quia tribuunt expiationem meritis suorum operum, sed ut spectatorem & remuneratorem humanę iustitię. Hoc autem est ex Christo facere Deum Mosaïcum, non seruatorem Euangelicum. Quare etsi Pontifitij & monachi gloriantur de Deo & Christo filio eius, tamen quia non agnoscunt uerum offitium Christi, nõ uere etiam cognoscunt nec Deum, nec Christum filium Dei. Ac tolerabile quidem uideri posset, ꝙ impij non cognoscunt uere Deum, & filium eius, hoc autem horrendum est, ꝙ etiam Deum & filium eius extremo odio prosequantur. Quod unde eueniat, paucis commemorabimus. Satan enim initio insurrexit in cœlo aduersus filium Dei, sed cum præcipitatus sit in tartarum, & seruetur, quemadmodum Petrus ait, in iuditium, concepit in Deum & filiũ eius tantum odium, ut cupiat, si queat, perpetuum exitium diuinę maiestati inferre. Itaq̃ gerit cum Deo irreconciliabile bellum. Deinde homo postq̃ peccauit, factus est unà cum omnibus uiribus suis, cum intellectu & uoluntate, mancipiũ Satanæ. Quare impellit hominem, seruum & mancipium suum,

Satan cum Deo gerit irreconciliabile odium

ſuum, ut & ipſe concipiat odium aduerſus Deum, & ſuſcipiat cum Deo bellum. Hæc eſt propria cauſſa, cur homines, qui non ſunt renati in Chriſto, hoc eſt, maxima pars hominum, acerbiſſime inuehantur in pios, qui ſunt propter Chriſtum adoptati in filios Dei. Cum enim ſimile natura gaudeat ſimili, mirum eſt, q̃ homo non diligat hominem. Sed homo impius eſt hoſtis Dei. Quare, cum intelligat Deum eſſe in homine pio, perſequitur in eo Deum, & quia non poteſt odium ſuum euomere in Deum ipſum, quem non uidet, euomit in hominem quem uidet. Sed quid cauſſę eſt, q̃ Chriſtus tam diligenter facit mentionem odij impiorum aduerſus pios? Hoc non fit temere. Primum enim, contionatur de hoc odio, ut excitet pios ad mutuum amorem, quemadmodum ſupra diximus. Deinde, ut pij hoc mundi odio non offendantur, ſicut poſtea Chriſtus exponet. Non enim deſitiendum eſt à Chriſto, & Euangelio eius propter odium & perſecutionem, quam impij ſuſcipiunt aduerſus pios. Nam quemadmodum in mundanis principum aulis, ſuæ ſunt notæ & ſigna in armis & ueſtimentis, quibus aulici ab alijs diſcernuntur, ita Chriſtus, qui eſt uerus princeps cœli et terrę, pro aulica ſua nota habet afflictiones & cruces, quas qui ferre noluerit, non erit cœleſtis aulæ membrum. Si ſufferimus, inquit, & conregnabimus. Si commortui ſumus, & conuiuemus. Quid ergo? num ita ferenda eſt perſecutio, ut cum hoſtes gladio graſſantur, non liceat uiciſſim gladio uim & iniuriam propulſare? Ad Petrum dictum eſt: Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. Ergo ne pij principes, qui his temporibus ſuſceperunt Eccleſias & regiones ſuas aduerſus uim Pontificiã gladio defendendas, peccãt? De hac re ita ſentiendũ eſt, q̃ perſecutio quidẽ ferenda ſit, nec accipiendus ſit gladius temere, & legibus non porrigentibus gladium, interim autem, dum feruntur aduerſa, nemo debet ſuum officium prætermittere, & ſuam uocationem deſerere. Videamus igitur diuerſam rationem officiorum & uocationum. Chriſto domino noſtro accidit grauiſſima perſecutio, quam et patienter tulit. Officium autem eius erat, non accipere mundanũ regnum & gladio uti, ſed profiteri Euangelion, te uidelicet eſſe uerũ Dei filium, et uerũ Meſſiam, in hoc miſſum, ut expiet peccatum mundi. Nunquid ergo ita debuit ferre perſecutionem, ut non faceret ſuum officium? Nihil certe minus. Non debuit quidem gladium accipere, quia hoc non erat officium eius, ſed debuit conſtanter profiteri Euangelion ſuum. Quod ut erat ipſius officium, ita etiam præſtitit illud non tantum, cum adhuc liber eſſet, uerumetiam cum captiuus abduceretur, & cruci affigeretur. Apoſtoli Chriſti, obiecti ſunt magnis periculis & aduerſis, Officium aũt ipſorum erat prędicare Euangeliõ Chriſti, &

teſtari de reſurrectione ac regno eius. Non erat offitiũ eorum, mundana regna uiolenter inuadere, & gladio in hoſtes graſſari. Quid ergo factum eſt? Perſecutiones & aduerſa ita tulerunt, ut interim non deſererent ſuum offitium, ſed etiam in mediis uinculis & carceribus prædicarent Chriſtum, & teſtarentur de reſurrectione eius. Deſcendamus nunc ad alias uocationes. Pius quiſpiam parens habet filiolũ nondum adultum, ſed paternis admonitionibus ita obſiſtentem, ut in parentem contumelioſis dictis & conuitiis debacchetur, ac uocet eum ſceleratum nebulonem. Quid faciet hic pius parens? Ferenda ſunt mala patienter. Sed quid? num ita ferat parens cõtumeliam filij, ut dicat: Age macte uirtute, mi fili. Sic perge patientiã patris tui probare. Graſſaris in me uerbis, en habes caput, habes maxillas meas, graſſare & in hæc, ſi ita libet uerberibus & pugnis. Non certe hoc faciet parens. Quid enim hoc ſtultius, & magis inſanum eſſet? ſed faciat ſuum offitium. Parentis autem offitium eſt, mala quidem patienter ferre, ſed interim puerum ſuum uirga caſtigare: Qui parcit, inquit, uirgæ, odit filium ſuum. Dicamus & de principum offitio. Pij enim principes debent, & ipſi aduerſa patienter ferre, ſicut & omnes Chriſtiani. Offitium autem eorum eſt, Geſtare gladium ad laudem bonorum, & ad uindictam malorum, quo pia doctrina in regionibus ſuis locum habeat, & gloria Dei promoueat. Fingamus igitur latrones graſſari in fines pij principis. Num princeps hoc malum ita ferat, ut non utatur gladio ſuo, & uim latronum non propulſet? Minime omniũ, ſed malum ita ferendum eſt, ut interim faciat ſuum offitium, & utatur gladio. Sic & his temporibus Pontifex Romanus graſſatur cum ſotijs ſuis gladio aduerſus pios principes, qui aperuerunt portas ſuas Euangelio Chriſti. Quid faciant ergo principes? Num perſecutionem ita ferant, ut & gladios ſuos in uaginã condant, & dicant Pontifici: Age mi Pontifex. Hactenus abduxiſti tua impia doctrina animas noſtras & noſtrorum ſubditorum in barathrum ęternæ damnationis. Deinde abſtuliſti impoſturis tuis opes noſtras. Nunc etiam in corpora & uitam noſtram ſæuire conaris. Perge igitur bone Paſtor, en habes ibi noſtros ſubditos, uxores & liberos eorum. Hos tractato, uiolato, defœdato, opprimito, occidito, trucidato, pro omni tua & ſotiorum tuorum libidine. Sic enim itur ad cœlum. Sed quis furor eſſet, iubere pium principem hæc facere? Etſi enim toleranda eſt perſecutio patienter, tñ interim nemo debet ſuum legitimum offitiũ prætermittere. Apoſtolicũ quidem offitiũ non eſt, gladio uti aduerſus ꝓſecutores, ſed eſt offitiũ principũ, ꝙbus etiã leges ipſę aduerſus

ſus tantam Pontificis & ſotiorum eius tyrannidem, & crudelitatem gladium porrigunt. Iuuemus igitur eos precibus noſtris, & offeramus quidē nos corā Deo ad patienda quęcunqꝫ Deus nobis immiſerit, inuocemus aūt DOMINVM, ut propter gloriā nominis ſui tueatur & conſeruet pios principes, qui oīm rerum ſuarum periculo ſuſcepe runt curam Eccleſię ac pię doctrinę, quo è pręſentibus malis liberati, agnoſcamus mirabilia Dei, laudemus & prędicemus nomen eius in æternum, per leſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unā cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XXXVIII.

VM Chriſtus hortaretur Apoſtolos & Eccleſiam ſuam, ut non offendantur odio huius mundi, proponit eis ſuum exemplum. Si mundus, inquiens, uos odit, ſcitis ꝙ me, priuſquam uos, odio habuerit: Docet igitur nunc, quàm inique mundus eum odio proſequatur, & quanta ſit mundi erga ipſum ingratitudo. Oſtendit autem iniquitatem huius odij & ingratitudinem duobus argumentis. Alterum eſt, ꝙ doctrina ſua manifeſte patefecerit, quis ſit, & à quo ſit in hunc mundum miſſus. Alterum, ꝙ hanc doctrinam illuſtribus miraculis confirmauerit, & maxima beneficia in homines contulerit. Si non veniſſem, inquit, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent. Nunc autem non habent, quod prętexant peccato ſuo. Qui me odit, is & patrē meum odit. Si opera non feciſſem inter eos, quæ nemo alius fecit, peccatū non haberent. Nunc autem & uiderunt & oderunt, non ſolum me, uerumetiam patrem meum. Si non veniſſem, inquit, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent. Quid? Peccatum non haberent? Num Iudæi carerent peccato, ſi non audiuiſſent contionem Chriſti? Dicemus ergo gentes Idolatras non habere peccatum, ꝙ non audiuerunt Chriſtum? Et ſi non habent peccatum, quid aliud reliquum eſt, cꝫ ut dicamus eas cœleſtem ſalutem conſecutas? Sed quis hæc, niſi omnis piæ doctrinæ ignarus, affirmaret? Cognoſcendum igitur eſt, quid illud ſit, quod dicit Chriſtus, Peccatum non haberent. Non enim ſentit eos ſimpliciter nullum habere peccatum. Omnes enim homines concipiuntur & naſcuntur in peccato. Et, Omnis homo mendax. Et, Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum. Siue em̄ audias contionem Chriſti, ſiue non audias,

nunc̄ iuſtificatur homo ſua natura, & ſuis meritis in conſpectu Dei. Quare etiamſi Iudæi non audiuiſſent contionem Chriſti, tamen nō eſſent liberi à peccato, Sed quod dicitur eos non habituros peccatum ſi non audiuiſſent Chriſtum, intelligendum eſt de prætextu & excuſatione peccati. Sicut Chriſtus ipſe interpretatur, cum addit: Nunc autem non habent, quod prætexant peccato ſuo. Cum igitur ait: Peccatum non haberent, ſignificat, eos quidem, ſi non audiuiſſent Euangelion Chriſti, obnoxios fuiſſe peccato, habituros autem quandam excuſationē, quam prętexuiſſent peccato. Dixiſſent: Si Chriſtus, iuxta prophetica uaticinia ad nos ueniſſet, & inter nos Euangelion ſuum prędicaſſet, profecto non inſecuti eſſemus eum odio, ſed complexi fuiſſemus eum ſummo amore, & coluiſſemus eum omni officiorum genere. Hunc peccati ſui prætextum, inquit Chriſtus, non poſſunt habere. Veni enim & prędicaui eis, iuxta propheras, Euangelion meum. Quare non habent quod prætexant peccato ſuo. Conſideremus autem breuiter, quę prophetica dicta de Chriſto, clare Iudæis in Ieſu filio Mariæ expoſita fuerint. Primum enim dictum erat à Iacobo Patriarcha, & à Daniele, quo tempore Chriſtus filius Dei in hunc mundum uenturus eſſet, uidelicet, poſtq̄ ſceptrū à Iuda eſſet ablatum, & ſeptuaginta annorū hebdomadis, ab exitu ueri bi de reſtauranda urbe Hieruſalem. Et ecce eo tēpore uenit Ieſus, ac p̄dicauit ſe eſſe Chriſtū. Deinde dictum erat ab Eſaia, & Malachia, q̄ uenturus eſſet ante Chriſtum, contionator in deſerto, ſpiritu & uirtute Eliæ, qui præpararet Chriſto DOMINO uiam. Hic contionator fuit Ioannes Baptiſta, qui & paulo ante Ieſum Chriſtum natus eſt, & poſtea teſtificatus eſt de Ieſu Chriſto magna autoritate. Prętera dictum erat, q̄ Chriſtus naſcendus eſſet è familia Dauidis in Bethlehem. Manifeſtum autem eſt, hoc in Ieſu impletum eſſe. Quod etiam tempus, & qui locus natiuitatis publice inſignita fuerunt crudelitate Herodis, qui ad opprimendum Chriſtum iuſſit omnes bimulos pueros, qui erant in Bethlehem, & in omnibus confinijs Bethlehemiticis, occidere. Adhęc dictum erat, Chriſtum prędicaturum Euangelion afflictis, indulgentiam captiuis, apertionem claudis, & medicaturum contritis corde iuxta Eſaiam prophetam. Hęc autem Ieſus ita perfecit, ut nihil in eo deſiderari potuerit. Denique nihil nec priuatis nec publicis contionibus prætermiſit, quo oſtenderet mundo, ſe eſſe uerum Chriſtum, à Deo patre, ad ſeruandum humanum genus, in hanc terram, miſſum. Quare Iudęi nullam habent impietatis & incredulitatis ſuę excuſationem, ſed tanto maius eſt peccatum ipſorum, quanto maiori odio in Chriſtum graſſantur. De gentibus autem quid? Non de illis tantum, quæ fuerunt ijs temporibus, quibus Chriſtus prædicauit

Eſa. 40.
Mala. 4.

cauit Euangelion suum in terra, uerumetiam de his, quę fuerunt ab initio orbis terræ. In populis enim Gentium multi fuerunt, qui de semine mulieris, de semine Abrahę, de filio Dauidis nihil unq̃ audierũt. Num hi omnes damnati sunt, an habent aliquam excusationem? Habent quidem, si conferantur cum Iudęis, aliquam excusationem, & tolerabilius peccauerunt. Dicit enim Christus: Ve tibi Chorazin, ue tibi Bethsaïda, quoniam si in urbe Tyri aut Sidoni factę fuissent uirtutes, quę factę sunt in uobis, olim in sacco & cinere egissent scelerum suorum pœnitentiam. Ideo dico uobis, Tyro & Sidoni tolerabilius erit in die iudicij q̃ uobis. Nihilominus tamen peccauerũt, & habent damnationem perpetuam. Diximus enim antea, q̃ omnes homines concipiantur & nascantur in peccato. Et homines natura sunt filij iręe. Deinde Euangelion de Christo semp fuit, pro ratione sui tẽporis, ab initio orbis terrę inter homines uulgatum. Patriarchę prędicauerunt in mundo de semine mulieris conteriturο potentiam Satanę, & expiaturo peccatum humani generis, usq̃ ad diluuium. Quare si cui his temporibus curę fuit uera pietas & salus, potuit eam recte ex prędicatione Patriarcharum consequi, nec quisq̃ habet, quod possit suæ impietati prętexere. A diluuio, sicut Gentes à Noe & filijs eius descẽderunt, ita & per ipsos diuulgata est inter Gentes promissio Dei de semine mulieris, usq̃ ad Abraamum. Noë em̃ peruenit ętate sua usq̃ ad Abraamum. Sem autem filius Noe, quem sentiunt aliàs dictum el se Melchizedec, uixit ultra Abraamum triginta annis. Putas autem hos pñssimos Patriarchas fuisse mutos inter posteros suos nepotes et abnepotes, ac tantum dedisse uentri operam? Nihil certe minus, sed quæ fuit pietas eorum, tradiderunt posteris suis summa diligentia ueram doctrinam de consequenda salute per semen mulieris diuinitus promissum. Hoc sperarunt, hoc uoluerunt Patriarchæ. In hoc euigilant curę & cogitationes eorum. Sed cum Gentes ante tempora Abraami multiplicarentur, & in uarias terrę regiones spargerentur, ac doctrina de consequenda uera salute per semen mulieris impietate & incuria Gentium paulatim obscurata ac etiã uitiata esset, instaurauit Deus doctrinam uerę salutis per Abraamum, ac renouauit promissionem de semine mulieris, definiens hoc semen uenturum è familia Abrahę. Dicit enim ad Abraamum: In semine tuo benedicentur omnes gentes. Quæ promissio propagata est ad posteros Abrahę, & cũ hi profecti essent ad Ægyptum, diuulgauerunt eam inter Ægyptios. Cum autem penes hos fuerit eo tempore summa rerum, & potentissima in terris Monarchia, fieri non potest, quin hac occasiõe promissio de benedicto semine Abrahę uulgata fuerit inter omnes Gentes. Postq̃ uero Israelitę redierunt ex Ægypto ad suam terram, institutũ

Abraham uixit cum Noa annis 58.

fuit inter eos, diuina clementia, clariſſimum regnum, cuius nomen non finitimis tantum, ſed etiam longinquis gentibus cognitum fuit. Quam gloriam dedit Dominus Iſraelitis, non ad humanam ipſorum laudem, ſed ut hac occaſione nomen ueri Dei, & promiſſio de filio eius inter reliquas gẽtes patefieret. Secuta ſunt deinde exilia Aſſyriaca & Babylonica, quibus ut Iſraelitę inter oẽs gentes ſpargebant, ita una cum ipſis ſparſa eſt prędicatio de ſemine Abrahę & Dauidis, hoc eſt, de Meſſia uero ſeruatore humani generis, donec uenit Meſſias ipſe, & miſit Apoſtolos ſuos in totum orbem terræ. Nunc̃p igitur defuit non Iudæis tantum, uerumetiam Gentibus doctrina de cognoſcendo uero Deo, & aſſequenda æterna ſalute. Etſi enim hæc doctrina obſcurior fuit ante aduentum Chriſti, c̃p his temporibus, quo palam Chriſtus adnuntiatur, tamen ſemper tam illuſtris fuit, quantum cupienti ex animo ueram Dei cognitionem, & æternam ſalutem ſatis eſſet. Hęc ſunt diligenter conſideranda, ut non decipiamus noſipſos, & non cogitemus ignauam noſtram ignorantiam excuſaturam nos corã tribunali Dei. Extitit ſemper in mundo & adhuc extat publice, extabitq; uſque ad nouiſſimum diem prędicatio de uero Deo, & filio eius ſeruatore noſtro. Homines autem maiorem habent curam & rationem uentris ſui, c̃p cœleſtis ſalutis. Queſo te, quanto ſudore, quantis ærumnis quærunt corporalem uictum? Sunt qui negotiorum gratia proficiſcuntur multis miliaribus ad publicas Nondinas. Sunt qui impigri currũt ad extremos, neſcio quos, Indos, mercimonij gratia. Alij noctu diuq; incumbunt in ſtudium ſui opificij. Alij totas ſuas cogitationes conferunt ad cognoſcendas difficillimas quaſq; artes. Si homines tanto ſtudio inquirunt & ſectantur corporalia bona, quam habebunt excuſationem coram Deo, ſi neglexerint ſtudium cognoſcendi ueri Dei, & conſequendæ uerę ſalutis? Quare, cogitemus quod ſit officiũ, homine dignum, & cum doctrina pia perſpicue adnuntiet, utamur beneficio Dei, audiamus Deũ ipſum, nos uerbo ſuo ad ſe uocantẽ, ut uiciſſim nos ipſum in aduerſis inuocãtes audiat & ſeruet. Habes q; Chriſtus ſatis manifeſte ſe doctrina ſua patefecerit. Nunc audi alterum, quod propoſitum eſt, uidelicet, Chriſtum non ſimpliciter docuiſſe Euangelion ſuum, uerumetiam confirmaſſe illud multis & magnis miraculis. Si opera, inquit, non feciſſem inter eos, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, hoc eſt, ſi non tanta miracula ędidiſſem palam in conſpectu eorum, quanta nullus alius hominum ędidit, uiderentur aliquam peccati ſeu impietatis excuſationem habere. Quid igitur dicemus? An non Prophetę ædiderunt etiam miracula? Inter miracula maximum omnium eſt, ſuſcitare mortuos. Sed & Prophetę hoc miraculum fecerunt. Recte, ſed primum, Nullus Prophe-

tarum

tarum tot, tam multa miracula breuiſſimo tempore fecit, qui et Chriſtus. Adduxerunt, inquit Euangeliſta, multos dęmoniacos, & eiecit ſpiritus uerbo, OMNESQVE male habentes ſanauit. Et iterum: Secutę ſunt eum turbę multę, & ſanauit eos OMNES. Et Ioannes ait: Sunt multa alia quę fecit Ieſus, quę ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſe, opinor, mundus caperet eos, qui ſcriberentur libros. Deinde, etſi Prophetę ante Chriſtum fecerunt quædam miracula, tamen eo tempore, quod Prophetæ de aduentu Chriſti deſignarunt, nullus hominum fuit, qui maiora & plura ędiderit miracula, quàm Ieſus Chriſtus. Voluit eñ cœleſtis pater, ut filius ſuus illuſtris eſſet miraculis, quo hoies admonerent de tempore aduentus Chriſti à Prophetis adnuntiata, & excitarentur ad cognoſcendam perſonam Chriſti. Fuit & Ioannes Baptiſta, uir maxima autoritate inter Iudæos prædituſ. Non fuit autem ei diuinitus datum, ut miracula ęderet, ne ipſe pro Chriſto agnoſceretur. Quare non doctrina tantum, ſed etiam miraculis manifeſte declaratum eſt, Ieſum filium Marię, eſſe uerum Chriſtum filium Dei, ſeruatorem noſtrum. Et tamen hęc omnia nihil permouerunt impios & excęcatos Iudæos. Viderunt, inquit, & tamen oderunt non me ſolum, uerumetiam patrem meum. Qui enim me odit, is & patrem meum odit. Hæc eſt memorabilis ſententia, quam Ioannes in ſecunda ſua epiſtola repetit: Omnis, inquiens, qui tranſgreditur, & non manet in doctrina Chriſti, Deum non habet. Docet autem nos hęc ſententia primum, uaniſſimam eſſe gloriationem Iudęorum & Turcarum, qui iactant ſe eſſe prędpipuos Dei cultores, & tamen quia odio habent Chriſtum, & damnant doctrinam eius, non ſunt cultores ſed oſores Dei. Deinde docet hæc ſententia recte iudicare de Pontifitijs, qui ſuſceperunt pios principes bello delendos, ꝙ hi aperuerint portas ſuas doctrinę Chriſti. Pontifitij enim iactant ſe tueri ueram religionẽ Dei, Et tamen pugnant cum doctrina Chriſti. Hęc enim eſt doctrina eius, ꝙ conſequamur remiſſionem peccatorum & uitam æternam, non meritis noſtræ iuſtitię, ſed gratis propter Ieſum Chriſtum per fidem. Hanc doctrinam perſequuntur hoſtes noſtri. Suſceperunt igitur bellum, non aduerſus homines, ſed aduerſus Chriſtum, & aduerſus Deum ipſum. Quomodo autem poſſet eſſe fœlix euentus eius belli, quod aduerſus Deum & filium eius geritur? Sed quid? Num odium, quo mundus perſequitur Chriſtũ, accidit, neſciente aut negligente Deo? Si enim Deus cognoſceret, fortaſſis non toleraret. Sed bene habet. Deus non ignorat hoc odium mundi. Contionatus enim eſt de eo per Prophetas ſuos, mille annis priuſquam Chriſtus filius ſuus homo naſceretur. Sic enim ſequi-

tur: Sed hoc accidit, ut compleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est, Odio habuerunt me gratis. Hoc sumptum est, uel ex psal. xxxiiij. Gratis absconderunt mihi interitum laquei sui, præter causſam foderunt foueam animę meæ. Vel ex psalm. lxviij. Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis. Nec in psalmis tãtum contionatus est deus de odio, quo mundus persecuturus erat Christum filium suum, sed etiam contionatus est de eo ab initio mundi, in prima Euangelij contione, cum ait ad Satanam: Semen mulieris conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius. Insidiatur autẽ Satan Christo per homines, quos excitat ut sine ulla causſa persequantur odio suum ipsorum seruatorem. Porro, Christus habet suas causſas, cur admoneat Ecclesiam suam, de odio, quo mundus sine ulla iusta causſa in ipsum debacchatur. Primum enim significat, ꝙ cum manifeste uidemus compleri, quod per spiritum sanctum de odio mũdi dictum est, sciamus etiam id compleri, quod spiritus sanctus de oppressione hostium Christi, & salute Ecclesiæ tuæ adiecit. Manifeste uidemus hoc compleri: Tu insidiaberis calcaneo eius. Completur ergo & hoc, quod additũ est: Conteret caput tuũ. Manifeste uidemus hoc psalmi cõpleri: Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis. Completur ergo & hoc, quod in eodẽ psalmo sequitur: Effunde super eos iram tuam, & furor iræ tuæ comprehendat eos. Ac mox: Deus saluam faciet Zion, & ædificabuntur ciuitates Iudæ, hoc est, Etsi mundus persequitur Christum uirulentissimo odio, deus tamẽ conseruat Christum, & Ecclesiam suam, adeoꝙ conseruat Zion ac ciuitates Iudæ, quæ sunt regna & ciuitates, quę prębent Christo, & Ecclesię eius hospitia. Sic & hoc tempore uidemus manifestum odium & bellum aduersus Euãgelion Christi. Sed optime confidendum est, quia cum manifestum sit odium mundi in Christum & Ecclesiam eius, manifesta etiam erit salus & liberatio Ecclesiæ. Deinde Christus hortatur hoc suo exemplo Apostolos & Ecclesiam suam ad patientiam in ingratitudine mundi. Christus enim contulit in mundum maxima omnium beneficia, Sed uicissim reportauit à mundo maximum odium & ingratitudinem. Solenne enim est in mundo, ut homines pro maximis beneficijs reddant summa malefitia. Non dicam iam de heroibus Ethnicorum, qui á suis populis & ciuibus, quos in extremis periculis seruauerant, nõ nisi acerba odia & exilia reportarunt. Vide mihi prophetas & Apostolos, qui contione de Christo obtulerunt mundo ueram & æternam salutem, Sed uicissim alij á mundo, ludibrijs & flagris, ut epistola ab Hebræos ait, exploratí sunt, alij in uincula & carceres conjecti, alij lapidati, alij dilecti sunt, alij occisione gladij occubuerunt. Hæc est huius mundi gratitudo. Quę cõmemoratur nobis,

bonus

non ut prætermittamus offitium noſtrum, & ceſſemus, ſed ut exemplo filij Dei & Sanctorum nos ſolemur, & expectemus remunerationem benefitiorum de cœlo. Magna eſt ingratitudo huius mundi, ſed longe omnium maxima eſt clementia & bonitas Dei, qui nec uult nec poteſt obliuiſci eius obedientiæ, quæ uerbo eius præſtatur. Gaudete, inquit, & exultate, quoniam merces ueſtra copioſa eſt. Vbi? num in terris? Minime. Sed in cœlis. Pergamus igitur noſtrum offitium facere, & Deum benefaciendo glorificare, ut uiciſſim glorificemur per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XXXIX.

DIXIT Chriſtus, ſe in magno odio apud mundum eſſe, Apoſtolos autem ſuos non in minori odio fore. Cogitabit igitur quiſpiam ex Apoſtolis, quomodo hęc conueniant ad illuſtrandam maieſtatem nominis Chriſti in toto orbe terrarum. Prophetæ enim de Chriſto contionati ſunt, ꝙ maieſtas eius uulganda ſit in omnem terram. Benedictum, inquit pſalmus, nomen maieſtatis eius in æternum, & replebitur maieſtate eius omnis terra. Et Eſaias: Plena eſt omnis terra gloria eius. Et Malachias: Ab ortu ſolis uſq; ad occaſum magnum eſt nomen eius in gentibus. Quare, ſi Chriſtus & Apoſtoli eius incurrunt prædicatione ſua in magnum & acerbum odium mundi, quomodo gloria Chriſti uulgabitur in mundo? De hac re contionatur nunc Chriſtus, & repetit promiſſiõem de ſpiritu ſancto, quam etiam ſupra aliquoties commemorauit. Cum autem uenerit, inquiens, paracletus, quem ego mittam uos à patre meo, ſpiritus ueritatis, qui à patre procedit. Ille teſtimonium perhibebit de me. Quin & uos teſtes eſtis, quia ab initio mecum eſtis. Quod dicit, habet hanc ſententiam: Ne ſitis ſolliciti de gloria nominis mei. Etſi enim mũdus habet & me & uos magno odio, tamen non relinquam nomen meum obſcurum. Mittam enim uobis ſpiritum ſanctum, qui & me illuſtrabit, & uos excitabit, ut teſtimonium de mea doctrina & maieſtate publice & intrepide in toto orbe terrarum dicatis. Explicuimus quidem antea hanc de ſpiritu ſancto promiſſionem, Sed quia hic locus admonet, dicamus iterum de hoc argumento pauca quædam, ut benefitia ſpiritus ſancti cognoſcamus, & ad ea petenda excitemur. Ac initio, comprehenditur hic pauciſſimis uerbis ſumma totius Chriſtianæ doctrinæ, qua non ſolum nos Chriſtiani diſcernimur ab omnibus alia-

rum gentium religionibus, uerumetiam qua ſola ueram & ęternam ſalutem conſequimur. Cum eñ unus tantum ſit uerus & ęternus Deus, conionatur tamen Chriſtus in hoc loco de tribus perſonis in una diuina natura, quæ ſunt, Pater, filus & ſpirtius ſanctus. A PATRE, inquit. Habes perſonam patris. Et EGO MITTAM. Habes perſonam filij. Et ſpiritus ueritatis, habes perſonam ſpiritus ſancti. Et tamen non eſt niſi unus omnipotens Deus creator cœli & terræ. Hic nos diſcernimur ab omnibus alijs religionibus, quarum alia ſentit unam tantum eſſe perſonam in diuinitate. Hi ſunt ludęi & Turcę. Alia ſentit multos eſſe Deos, & multas perſonas. Hi ſunt Ethnici. Sed hi omnes impie ſentiunt de uera diuinitate. Vnus enim tñ eſt Deus, ſed in hac una diuinitate, tres ſunt perſonæ. Hęc eſt uera & catholica de Deo fides. Deinde conſiderandum eſt de ſpiritu ſancto, quæ ſit eius natura & quod offitium. Nam ſpiritus ſanctus natura ſua uerus eſt & æternus Deus, non quidem à ſe ipſo, ſed à patre & filio. Nec eſt à patre natus, ſicut filius, nec à patre tantum procedit, ſed procedit à patre & filio. Dicit enim Chriſtus: Ego mittam eum. Et addit: Qui à patre procedit. Et Symbolum Athanaſij: Spiritus ſanctus à patre & filio, non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens. Hoc quale ſit, humana ratio in hac uita intelligere non poteſt. Nec ſcriptura proponit hoc, ut ratione capiamus, ſed ut fide credamus. Cum autem peruenerimus ad regnum cœleſte, tunc non ſolum aſſequemur perfectã cognitionem horum myſteriorum, uerumetiam percipiemus ex ea ſummam & æternam fœlicitatem. Reñciemus igitur iſta ad futurum ſeculum, & ſciamus nunc offitium ſpiritus ſancti, ut benefitia eius nobis cognita fiãt. Sed q̃d ſit offitiũ ſpiritus ſancti, cognomina eius exponunt. Primum enim, uocatur Spiritus ſanctus. Hoc cognomen opponitur ſpiritui prophano, immundo & impuro, qui eſt Satan. Nam hic ſpiritus autor eſt omnis impietatis, fœditatis, turpitudinis, immanitatis, & omnium ſcelerum. Ac poſtquam homo peccauit, factus eſt hic ſpiritus, dominus & princeps mundi. Quare excitat in mundo tum publice, tum priuatim omnia genera impietatis, & ſcelerum. Si religionem conſideraueris, obſecro te, q̃ turpia, q̃ fœda, q̃ immania ſacra perſuaſit Gentes ſectari, quæ ne nominari quidem honeſte in Eccleſia poſſunt. Inter ludęos, etſi inſtituta fuit uera religio uerbo Dei, tamen obſcurum non eſt quantis abominationibus Satan eam infecerit. Quid dicã de horrẽdis & immanibus hæreſibus, quas Satan in Chriſtianiſmo excitauit? Et quis enumeraret impias & manifeſtas nugas atq̃ impoſturas, quas Satan pro certiſsima ueritate & religione agnoſcendas obtrudit Turcis, ludęis, qui nunc ſunt, & Papiſtis? Hæc in religione. Quid autem in hominum uita? Hic nullus horribi-

Vide Epiphanium.

horribilium ſcelerum nec finis nec modus. Hic Satan excitat homicidia, fratricidia, infanticidia, patricidia, ſcortationes, adulteria, & eas libidines, quas nec nominare fas eſt. Denicꝫ nihil eſt tam fœdum, tam abominandum, ad quod impurus ſpiritus non inducat humanum genus. Sed huic impuro ſpiritui obſiſtit ſanctus ſpiritus. Hic enim inſtituit in terra, primū, miniſterium prędicandi uerbi Dei, per quod regenerat eos, qui accipiunt uerbum Dei obedienter in nouos homines, & compeſcit in carne eorum impias, fœdas, & abominandas cogitationes, ac retinet eos in offitio. Niſi enim ſpiritus ſanctus opponat ſe in homine ſpiritui impuro, fieri non poteſt, ut homo ſanctam Dei uocationem ſequatur. Chriſtus filius Dei cum adhuc in terris uitam ageret, eiecit è dæmoniacis multos immundos ſpiritus. Idem fecerunt etiam Apoſtoli in nomine Chriſti. Etſi autem noſtrę uocationis non eſt, eiicere immundos ſpiritus, externo miraculo, tamen neceſſitas noſtrę ſalutis exigit, ut ſimus adiuratores, et eiectores immundorum ſpirituum, in cordibus noſtris. Satan enim natura dominatur in carne noſtra. Ac nunc ſollicitat nos ad dubitandum de Deo, de Dei clementia & miſericordia in Chriſto filio Dei nobis exhibita, imo etiam ſollicitat ad negandum Deum & Chriſtum filium eius. Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus. Nunc hortatur nos ad furta, ad impoſturas, ad libidines, ad inuidiam, & ad alia ſcelera. Hic tempus eſt, ut ſpiritum immundum adiuremus & expellamus, uirtute ſpiritus ſancti. Spiritus ſanctus autem exercet ſuam uirtutem per ſuum miniſterium, quod inſtituit, uidelicet, per uerbum Dei. Quare uerbum Dei cognoſcendum & ſuſcipiendum eſt, ut ſpiritus ſanctus habeat organon, quo potentiam ſuam aduerſus immundum ſpiritum exerceat. Deinde inſtituit & ordinauit ciuilem magiſtratum, ut ſicut miniſterium uerbi Dei pios in offitio continet, ita magiſtratus ciuilis contineat, quantum in hac terra fieri poteſt, in offitio impios, ne immundus ſpiritus omnia impleat fœdis libidinibus, homicidijs, & aljs ſceleribus. Lex, inquit Paulus, iuſto nō eſt poſita, ſed iniuſtis inobſequētibus, impijs & peccatoribus, irreuerētibus, et prophanis, patricidis & matricidis, homicidis, ſcortatoribus, maſculorum concubitoribus, plagiarijs, mendacibus, & ſi quid aliud eſt, quod ſanę doctrinę aduerſatur. Hęc duo miniſteria, Eccleſiaſticum & Politicum, ſunt ordinatio diuina, qua ſpiritus ſanctus compeſcit ſpiritum immundum. Nec fieri poſſet, ut hęc duo miniſteria conſeruarentur, niſi diuinitus à ſpiritu ſancto conſeruarentur. Etſi enim pij conferunt operam ſuam ad tuendum miniſterium uerbi Dei, & ciuilem magiſtratum, tamen tanta eſt potentia immundi ſpiritus, & tanta eſt multitudo impiorum hominum, ut niſi Deus ipſe hęc miniſteria tueretur,

non poſſent inter homines diu conſtare. Sed pergamus ad aliud offi
tium ſpiritus ſancti. Non enim uocatur tantum ſpiritus ſanctus, ſed
etiam ſpiritus ueritatis. Exponitur & hoc cognomine offitium ſpiri
tus ſancti. Et opponitur iterum ſpiritui Satanæ, qui eſt ſpiritus men
dax, & pater mendacis. Hic enim ſpiritus commentus eſt impiam &
mendacem religionem Ethnicorum, Turcarum, Iudæorum, eorum
uidelicet, qui nunc ſunt, nō amplius populus Dei, ſed abiecti à Deo.
Commentus eſt etiam omnes hæreſes, & papiſticas impietates. Ho
rum enim omnium religio incerta eſt & mendax. Ethnici coluerunt
uarios Deos, quorum origo aut ignoratur, aut eſt pudenda. Turcæ
agnoſcunt Mahumetis uanitatem, qui mentitus eſt ſibi cum Gabrie
le angelo colloquium eſſe, ſed non potuit id certis argumentis aut te
ſtimoniis demonſtrare. Iudei agnoſcunt Thalmudicas fabulas, quas
nec humana ratio probare poteſt. Sed nullum mendatium tam impu
dens eſt, quod cor à Satana cęcatum non pro ueritate amplectatur. Pa
piſtæ habent Miſſas pro defunctis. Inuocationes ſanctorum, peregri
nationes ad ſanctorum reliquias, Ignem purgatorium, & multa id ge
nus alia, quorū origo aut ignoratur, aut experuerſa uerbi Dei interpre
tatione, uel prępoſtera maiorum imitatione conſtat. Sed Spiritus ſan
ctus eſt ſpiritus ueritatis. Hic ueram & certam religionem, quæ eſt
de Ieſu Chriſto filio Dei, inſtituit & confirmauit. Ille, inquit Chri
ſtus, teſtimonium perhibebit de me. Quin & uos teſtes eſtis, quia ab
initio mecum eſtis. Primum enim, etſi Chriſtus reſurrexit uere à mor
tuis, & aſcendit in cœlum, tamen hoc ante diem Pentecoſtes paucis
cognitum fuit. Quare ſpiritus ſanctus ædidit in die Pentecoſtes, &
poſtea tam magna & tam conſpicua miracula in nomine Chriſti, ut
manifeſte probaret Chriſtum uere à mortuis reſurrexiſſe, & in cœlo
regnare. Petrus ait: Dextera Dei exaltatus & promiſſione ſpiritus
ſancti accepta à patre effudit hoc quod nunc uidetis & auditis. Et ite
Actо 2. rum: Viri Iſraelitæ quid miramini ſuper hoc, aut nos quid intuemi
Act. 3. & 4. ni, quaſi noſtra uirtute aut pietate effecerimus, ut hic ambularet. Ac
mox, Autorem uitæ interfeciſtis, quem Deus ſuſcitauit à mor
tuis, cuius nos teſtes ſumus, & per fidutiam nominis eius hunc
quem uidetis ac noſtis conſolidauit nomen ipſius, & fides quę per e
um eſt, dedit ei integritatem iſtam in conſpectu omnium ueſtrum.
Hęc & alia miracula ædidit ſpiritus ſanctus non obſcure, ſed, ut Pe
trus ait, in conſpectu omnium, quibus nomen Chriſti ita illuſtratum
eſt, ut nemo negare potuerit, quin ea res diuinitus gereretur. Deinde
Spiritus ſanctus non tantum ædidit miracula, quibus maieſtatem
Chriſti uere ac publice illuſtraret, uerumetiam excitauit Apoſto
los, & miſit eos in orbem terræ, ut de Chriſto & maieſtate ei

us

us teſtimonium publice dicerent. Hi Apoſtoli non uno tantum die nec ſemel tantum fuerunt cum Chriſto, ſed uerſati ſunt cum ipſo, toto eo tempore, quo publice exorſus eſt, ut Petrus ait, à baptiſmo Ioannis, ad eum uſque diem, quo receptus eſt in cœlum. Et audierunt omnes contiones eius, uiderunt omnia miracula eius, adeoque habuerunt diligentiſſimam omnium Actorum eius conſiderationem. Vnde & hoc loco dicit: Ab initio mecũ eſtis. Si heri aut nudiustertius ad me ueniſſetis, poſſet teſtimoniũ ueſtrũ uanum uideri. Nunc aũt agitis mecum perpetuam uitę conſuetudinem ab eo tempore, quo cepi prędicationem Euangelij mei, & cognouiſtis omnia mea tum dicta tum facta. Quare poteſtis de me certum ac firmum teſtimonium ferre. Teſtimonium autem, quod Apoſtoli tulerunt de Ieſu, hoc eſt, ꝙ Deus fecerit hunc Ieſum, quem Iudęi crucifixerunt, DOMINVM & Chriſtum, & ꝙ non ſit aliud nomen ſub cœlo datum inter homines, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Huius Apoſtolici teſtimonij certitudo & firmitas tanta eſt, ut nec Iudęis, nec Turcis, nec Regibus, nec Pontificibus, nec diabolis, nec Angelis diuerſum dicentibus credendum & credendum ſit. Sed de teſtimonio, quod ſpiritus ſanctus, qui eſt ſpiritus ueritatis, dedit Ieſu Chriſto hactenus. Dicamus & de alio officio ſpiritus ſancti. Cognominatur enim Paracletus, ꝙd ſignificat Conſolatorem & Aduocatum. Opponitur & hoc cognomen Spiritui Satanę. Etſi enim etiam Satan conſolatur aliquoties hominem, Facit enim eum ſecurum in peccatis, & contemptorem ſuppliciorum, tamen conſolatur, ut magis terreat. Satan enim tota cogitatione ſua in hoc ſtudium incumbit, ut terreat et pauefaciat hominem, ac conijciat eum in perpetuam deſperationem & damnationem. Cum peccatum cogitas & facis, blanditur tibi, & quaſi conſolatur te, age, inquiens, quid metuis? Diabolus non eſt tam horribilis, ꝙ pingi ſolet. Nec inferni ignis ita flagrat, ut uulgatum eſt. Hanc conſolationẽ proponit Satan peccatori, non ut ſeruet eum, ſed ut perdat. Poſtꝙ enim peccatum deſignatum eſt, & iudicium Dei reuelatur, ibi tum obijcit omnia genera terriculamentorum. Peccaſti, inquiens, Deſperandum igitur tibi eſt. Nulla tibi ſalutis ſpes relicta eſt: Miſericordia Dei, quam toties reiecisti, non patet tibi amplius. Chriſtus expiauit quidem peccata, ſed non tua, quippe qui nec tanta perfectione credis, quanta debes, & toties fidem malis factis abnegaſti. Ac finge te credere, fruſtra tamen credis, quia non es ab æterno prædeſtinatus, ut ſis filius Dei. Reliquũ igit eſt, ut omnẽ ſpem ſalutis abijcias. Hęc ſunt ignita iacula Satanæ, quibus tm̃ terrorem homini imbecilli incutit, ut ſuis uiribus relictus, nõ habeat, quo ſe uertat. Spiritus ſanctus aũt

est paracletus, hoc est, Consolator & Aduocatus. Hic enim consolatur & tuetur credentem Euangelio Christi, in omnibus terroribus siue peccati, siue mortis, siue inferni. Solet quidē & hic spiritus aliquoties terrere, idque per legem, per quam uenit, ut Paulus ait, agnitio peccati, & quæ occidit. Non autem terret, ut perdat. Perdere enim Satanæ propositum est, sed terret, ut seruet, & consoletur. Alienum facit opus, ut suum perfitiat. Occidit, ut uiuificet. Deducit ad inferos, ut collocet in cœlo. Nam proprium offitium & opus spiritus sancti est, Consolari & tueri in omnibus aduersis. Itaque si peccata sollicitant ad desperationem, ostendit Spiritus sanctus Christum, peccatorum expiatorem. Docet misericordiam Dei semper patere his, qui inuocant ipsum in nomine Christi. Docet, quòd etsi imperfecta est fides nostra, tamen perfectus sit Christus quem fide accepimus. Calamum (inquit) quassatum non confringet, & linum fumigans non extinguet. Docet, Christum esse ueracem, etiamsi nos fidem nostram uiolauerimus. Docet prædestinationem Dei, reuelatam esse in Christo, ut qui credit in Christum, sciat se ab æterno à Deo in filium suum propter Christum, prædestinatum, ideoq; Christum non aliorum tantū, sed & nostra, imo mea peccata expiasse, & in suum cohæredem cooptasse. Hæc est consolatio spiritus sancti, in terrore peccatorum, & mortis. Exercet autem hanc consolationem in nobis, per ministerium Euangelij de Christo. In hunc enim usum instituit & confirmauit in die Pentecostes contionem de Euangelio Christi, ut habeat organon, quo offitium suum consolandi & tuendi publice in Ecclesia & priuatim in singulis pñs exerceat. Dedit (inquit) alios Apostolos, alios Prophetas, alios Euangelistas, alios pastores & doctores, ut compleatur numerus sanctorum, ut doceatur uerbum (Dei) & ut ædificetur corpus Christi. Collocemus igitur omne studium nostrum in cognoscendo Euangelio Christi, ut exhibeamus spiritui sancto suum organon, quo beneficia sua in nos conferat, & nos in omnibus aduersis tueatur per Iesum Christum DOMINVM nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

Caput

CAPVT XVI.

HOMILIA XXXX.

VLTVM refert, quo animo aduersa aggrediaris. Quare, cum Christus ante diſſeruerit de odio, quo mundus proſecuturus ſit Apoſtolos, & eos qui Apoſtolico uerbo fidem adhibent, exponit nunc magnitudinẽ eius odij, ut doceat, q̃ firmo & excelſo animo pericula adire debeant. Impij em̃ non capiũt ſimplex odium piorũ, ſed exercẽt illud horribili & immani crudelitate. Cognoſcamus igitur huius odij immanitatem, ut pie prouideamus, ne nobis aliquam ſalutis iacturam afferat. Hęc, inquit, locutus ſum uobis, ut ne quid offendamini. Alienis à Synagogis facient uos. Sed ueniet tempus, ut quiſquis interfitiat uos, uideatur cultum pręſtare Deo. Duo commemorantur, quibus impij declarabunt magnitudinem odij ſui. Alterum eſt, q̃ ejcient uos è Synagogis. Hæc eſt Excommunicatio. Etſi autem hoc tempore, excommunicatio Pontificum, inter nos eſt fulgur, quod dici ſolet, ex pelui, tamen ſiquis uerã rationem excõmunicationis cõſideraverit, multo grauior eſt q̃ mors corporalis. Ejcit em̃ hominem, non ſolum è publico cœtu populi, uerumetiam ex hereditate omnium cœleſtium bonorũ. In baptiſmo adoptatur is qui agnoſcit Chriſtum, in filium & heredẽ Dei. Excõmunicatio aũt, ſi fiat autoritate uerbi Dei, exhæredat hoiem è cœleſtibus bonis, & tradit eũ Satanę. Ad Petrum em̃, nomine Apoſtolici officij dicit: Quicq̃d alligaueris in terra, erit alligatũ in cœlo. Et iterũ: Quę cunq̃ alligaueritis ſup̃ terrã, erunt ligata in cœlo. Nam quãta ſit ſeueritas uerę excõmunicationis, etiã publico miraculo in Anania & Saphira comprobatũ eſt. Hi em̃ à Petro excõmunicati, tãto terrore concutiunt̃, ut repen. ina morte intereãt, quẽadmodũ teſtat liber Actorũ Apoſtolicorũ. Porro excõmunicatio exercẽda eſt erga eos, qui, ut Chriſtus ait, non audiũt Eccleſiã, hoc eſt, qui cũ ſint in cœtu Eccleſiæ, fingunt & tuent̃ impia dogmata, aut deſignãt impudenter & impœnitẽter ſcelerata facinora. Sed impij abutunt̃ ea ad damnandos pios. Quid ergo dicemus? Num quemadmodũ impij pronuntiãt pios eſſe excõmunicatos, et à Deo exhęredatos, ita Deus ratã habet ſententiã eorũ? Minime oĩm: Maledicẽt, inquit pſalmus, illi et tu benedices. Et Chriſtus: Beati eſtis, cũ maledixerint uobis hoies, & dixerint omne malũ

uerbum aduerſum uos, mentientes propter me. Etſi autem ea aduerſa quę innocenti iniuſte accidũt, excelſiori animo feruntur, & ea quę nocenti iuſte propter peccata accidunt, tamen iniuſta excomunicatio, affert pijs grauiſſimum & acerbiſſimum dolorem. Qui enim eos excommunicant, non ſunt homines abiecti, nec uideri uolunt ſe iniuſte pios excommunicare, ſed gloriantur ſe eſſe Eccleſiam & populum Dei, & iactãt ſe excõmunicare ipſos propter hæreſes & blaſphemias nominis Dei. De Stephano dicunt: Audiuimus eum dicentem uerba contumelioſa in Moſen & Deum. Aduerſus Paulum clamant: Viri Iſraelitę ſuccurrite. Hic eſt ille homo, qui aduerſus populum & legem & locum hunc omnes ubique docet. Hæc & id genus ſimilia obiecta, etſi ſcias falſa eſſe, tamen ſic in eo populo, qui ſe profiteꝛ eſſe Eccleſiam Dei, audire, acerbiſſimum eſt, & excitat uarias cogitatiões: Quid? Tu ne ſolus ſapies? Quid? Putas ne Deum deſeruiſſe ſuam Eccleſiam, & ſoli tibi ueritatem patefeciſſe? Tot ſapientes, tot honeſti, tot docti uiri obſiſtunt tuæ ſententiæ, & damnant eam. Exiſtimas ne horum iuditium eſſe contemnendum? Hæc certe difficile eſt in animo ſuperare, & in ueritate conſtare. Et tamen ſuperari poſſunt, ſi te ſpiritui ſancto formandum & conſeruandum obedienter præbueris. Sed de hoc mox dicemus, nunc uideamus alterum, quo impij declarant odium ſuum erga pios. Non ſolum, inquit, eijcient uos è Synagogis, & excommunicabunt uos, ſed occident etiam uos, idq; non ſimpliciter, ſed uidebuntur occiſione ueſtri, ſeſe præſtare cultũ Deo. Scelerati, ſi quando ad publicam pœnam educuntur, habent qui commiſerantur eorum calamitatem, & ſunt, qui precantur ipſis fœliciorem fortunam. Impij autem occident uos, ut catharmata & piacula. Exiſtimabunt ueſtris ſupplitijs terram expiari. Nam quemadmodum Ethnici in publicis calamitatibus rapere ſolent ad ſupplitia aliquoties nocẽtes, aliquoties etiã innocẽtes hoies, quorũ morte ſentiũt ſe irã Dei placare, & terrã purgare, ita impij gratlabunt etiã in pios, quos exiſtimabunt tam ſceleratos eſſe peccatores, ut quãto crudelius eos occiderint, tanto gratiorem Deo cultum præſtent, ac maiorem tranquillitatem in terra procurent. Hęc commemorauit Chriſtus non quaſi uana puerorum terriculamenta, ſed quę reipſa impleta ſunt. Ac primum, quod de Apoſtolis futurum dicit, hoc in ipſo fieri cœptum eſt. In paſſione enim Barrabas latro præfertur Chriſto. Et de Chriſto immaniter clamant: Tolle, tolle, Crucifige eum. Adeo contemptus fuit, inquit Eſaias, ut auerterentur uultus ab eo. Deinde, quod capiti accidit, idem etiam membris eius accidit. Cum Stephanus recitaret coram Concilio Apologiam ſuam, diſſecabantur, inquit Lucas, cordibus ſuis, ſtridebant dentibus ſuis, & exclamantes uoce magna

continue

erunt aures ſuas, ac impetum fecerunt in eum unanimiter, quem & eiectum è ciuitate lapidarunt. Iacobus frater Ioannis occiditur gladio ab Herode, tanto populi fauore, ut Herodes uideretur hac cęde regnum ſuum firmaſſe. De Paulo clamabant: Tolle de terra hominem iſtiusmodi. Non enim phas eſt eum uiuere. Quid multa? Teſtantur eccleſiaſticę hiſtoriæ Ethnicos cauſſas publicarum calamitatū non niſi in Chriſtianos contuliſſe. Si Tyberis aſcendit in mœnia. Si Nilus non aſcendit in arua, ſi cœlum ſtetit, ſi terra mouit, ſi fames, ſi lues, ſtatim acclamabatur, Chriſtianus ad Leonem, aut, Tolle ſacrilegos. Iactabant publicę leges in ęs inciſæ, & ex quo Chriſtiani ſedibus ſuis urbibuſq; pellantur, aëris eſſe læta temperies, terræ fœcunditas abundantior, ac ſegetum copia uberior. Hæc ſunt ſuperiorum temporum. Quid autem his noſtris temporibus fiat, nulli non manifeſtum eſt. Nos enim, qui agnoſcimus uerum & ſyncerum Euangelion Chriſti, primum omnium excommunicati ſumus publice à Romanis Pontificibus. Deinde proſcripti quoq; ſumus publicis Edictis in Romano Imperio. Hinc ſecutæ ſunt cędes multorum optimorum uirorum, nec uirorum tantum, ſed & mulierum ac uirginum. Hinc etiam exortum eſt bellum, quod hoc tempore ad delendam piam doctrinam Euangelij, crudeliter trucidandos omnes eos, qui hanc noſtram doctrinā agnoſcunt, ſuſceptum uidetur. Ac iudicamur etiam Turcis peiores. Decretum enim fuit publice, ut primo quoq; tempore bellum Turcis inferatur, ſed hoſtes noſtri palam iactant, ſe non poſſe fœliciter cum Turcis bellum ſuſcipere, niſi nos unà cum doctrina noſtra deleamur. Nec ſunt abiecti homines, qui nobis hæc mala inferunt, ſed gloriantur ſe eſſe Eccleſiam Dei, gloriantur ſe eſſe Patronos Eccleſiæ, profitentur ſe uelle tueri & conſeruare gloriam ac maieſtatē nominis Dei, aduerſus prophanatores & ſacrilegos. Graue quidem eſt, mortem ferre, ſed multo grauius eſt has uoces, & hanc iactantiam aduerſariorū in conſcientia ferre. Quid enim? Vis tu plus ſapere, q̄ ſummus Eccleſię Dei Pontifex? & tot Principes ac Epiſcopi? tot populi ac Natiōes? Sed hos latratus facile contemnes, ſi te ſpiritui ſancto docilem exhibueris, primum enim conſideranda eſt ueritas & certitudo Euangelij, quod predicamus, & quod hoſtes noſtri perſequuntur. Certi ēm ſumus, q̄ Euangelion noſtrum, ſit uere Euangelion illud, quod Prophetę et Apli prędicauerūt, & q̄d Chriſtus ipſe ſeruator noſter iuſſit ni totū orbem terrę uulgari. Deinde conſiderandū eſt, q̄ hi qui damnāt nos ꝓpter Euangelion, non ſint uere populus & Eccleſia Dei, ſed potius Eccleſia Satanę, & hoſtes Dei. Non moueat nos gloriatio & titulus eorū, Chriſtus enim dicit: Multi ſunt uocati, pauci uero electi. Et Paulus: Non omnes qui ſunt ex Iſrael, ſunt Iſrael, neq; quia ſunt ſe

Tertullianus.

Euſebius.

men Abrahę, ſtatim omnes filij. Vnde & hoc loco addit: Hęc facient uobis, quia non nouerunt patrem, neq; me. Iactant quidem ſe eſſe populum Dei, & magno deſiderio expectare Meſſiam Dei. Sed neque Deum patrem, neq; me filium & Meſſiam eius nouerunt. Quid? Populus ne Dei, non nouit Deum? Populus ne Meſſię, non nouit Meſſiam? Habes hic manifeſtū teſtimoniū Chriſti. Quid ergo adhuc dubitas? Sed uideamus paucis, quomodo Deus cognoſcatur, quomodo etiam filius eius cognoſcatur, ut ſciamus qui ſint, qui nec patrem nec filium nouerunt. Primum, Deus non cognoſcitur, niſi per filium ſuū Ieſum Chriſtum. Deum, inquit Ioannes, nemo uidit, filius unigenitus ipſe enarrauit. Et Chriſtus: Nemo, inquit, nouit patrem, niſi filius, & cuicunq; uoluerit filius reuelare. Et iterum: Nemo uenit ad patrem, niſi per me. Cum igitur Iudęi perſequantur filium Dei, Ethnici ignorent filium Dei, & Turcæ negent ac abominentur filium Dei, perſpicuum eſt, q̄ etſi hi omnes gloriantur de cognitione Dei, non tamen Deum cognoſcant, ſed potius ſint hoſtes dei. Deinde Chriſtus filius dei non recte cognoſcitur, niſi offitium eius recte congoſcatur. Offitium enim Chriſti filij Dei eſt expiare peccata, placare iram dei, reconciliare homines cum deo, ut adoptentur per fidem in filios dei, & conſequantur gratis cœleſtem hęreditatem propter ipſum. Hoc autem offitium Chriſti ignorant, ac etiam odio habent tam Iudęi, quàm Pontifitij. Iudæi enim quærunt in Chriſto tātum externum regnum, interim autem ſentiunt ſe conſequi remiſſionem peccatorum & placare iram dei, meritis operum legis. Idem ſentiunt Pontifitij, qui tribuunt meritis ſuorum operum expiationem peccatorum, & uitam æternam. Quare etſi Pontifitij gloriantur de Chriſto filio Dei, tamen ignorant eum, & quia perſequuntur Euangelion eius, ſunt etiam hoſtes eius. Dices igitur, Si impij ſunt hoſtes Dei & filij eius, quid eſt, q̄ deus conniueat ipſis ad tantam crudelitatem, ut pios non ſolum proſcribant, uerum etiam immaniter trucident? Ne mireris. Hæc connuentia ſuas habet cauſſas: Primum enim Deus conniuet ad tantam crudelitatem impiorum, ut hac occaſione doceat regnum filij ſui non eſſe mundanum. Ergò ne, inquies, pij principes, qui propulſant bellum propter Euangelij Chriſti profeſſionem ipſis illatum, neceſſe habent trucidari, ſicut Apoſtoli trucidati ſunt, ut publice declaretur regnum Chriſti non eſſe de hoc mundo? Alia eſt Chriſti & Apoſtolorum ratio, alia Principum ratio. Vocatio Chriſti non erat, ut gladium geſtaret, & acciperet mundanum regnum. Sic nec Apoſtolorum nec aliorum in Chriſtum credentium, quatenus quidem credentes ſunt, uocatio eſt, ut quantum ad Apoſtolatum & Chriſtianiſmum attinet, gladio utantur, & inuadant regna huius mundi. Quare non poſſunt hac

ratione

ratione ſe gladio ab hoſtibus ſuis defendere, & uim illatam propulſare, ſed neceſſe habent eam ferre, niſi ea uel precibus coram Deo, uel à legitimo magiſtratu depellatur. Principum autem regnum eſt de hoc mundo, & uocatio eorum eſt gladium geſtare, ut defendant regna ſua ab hoſtibus, & tueantur ſubditos ſuos aduerſus latrones. Quare etſi principes non agent perpetuam uitam in hoc mundo, & ſoli Deo cognitum eſt, quo mortis genere finituri ſint hanc uitam, tamen ſi fuerint pij per fidem in Chriſtum, & ambulauerint in uocatione Dei obedienter, certe quemadmodum Deus promiſit Dauidi ambulanti in ſua uocatione & defendenti populum Dei gladio, fœlicem ſucceſſum bellorum ſuorum aduerſus hoſtes ſuos, ita etiam promiſit pijs principibus ſuo offitio ex fide fungentibus aduerſus ſuos hoſtes victoriam, ut poſſint cum Dauide dicere: Benedictus DOMINVS Deus meus, qui docet manus meas ad prelium & digitos meos ad bellum. Miſericordia mea, & refugium meum, ſuſceptor meus & liberator meus. Protector meus, & in ipſo ſperaui, qui ſubdis populum meum ſub me. Deinde Deus conniuet ad crudelitatem impiorum erga pios, ut quo plus affliguntur pij in terra, eo maius premium accipiant in cœlo: Gaudete, inquit, & exultate, quia merces ueſtra copioſa eſt in cœlis. Tantæ enim ſunt ærumnæ piorum, ut nullum terrenum regnum poſſit rependere. Quare rependentur regno cœleſti. Sunt et multæ aliæ cauſſæ, propter quas Deus conniuet, ad crudelitatē impiorum. Sed hæ in præſentia ſuffitiunt, & recenſuimus alias alijs in locis copioſe. Quid autem hoc ſibi uult, ꝙ Chriſtus tam diligenter prædixit Apoſtolis & Eccleſiæ ſuæ, quid ipſis ab impijs ſit euenturum? De hac re audi quid ſequatur. Hæc, inquit, locutus ſum uobis, ut cum uenerit tempus illud, reminiſcamini eorum, ꝙ ego dixerim uobis. Hæc autem uobis ab initio non dixi, quia uobiſcum eram. Nunc autem uado ad eum, qui miſit me, et nemo ex uobis interrogat me, quo uadam. Sed quia hæc locutus ſum uobis, mœſtitudo impleuit cor ueſtrum. Quod Chriſtus dicit, habet hanc ſententiam: Dixi quidem antea aliquoties, ꝙ maneat uos multa triſtia in hoc mundo. Dixi, me emittere uos ſicut oues in medio luporum, & uos tradendos in concilia, & cedendos flagris, ac demum morte affitiendos propter nomen meum, nunquam autem hactenus tantam ſeueritatem in exponendis calamitatibus in uos uenturis adhibui, quanta me hoc tempore uti uidetis. Cum enim ego adhuc externam uitæ conſuetudinem uobiſcum agerem, non erat opus multis cohortationibus, quippe quod aut totus impetus perſecutionis in me uertebatur, aut ſi quid aduerſi uobis accideret, ego præſens uobiſcum, tuebar uos, & conſeruabam uos illæſos. Vnde & infra ait: Cum eſſem cum eis in mundo, ego ſeruabam

Nunc vado ad eū q̄ mꝛ miſit

eos nomine tuo. Postquam autem nunc discessurus sum ex hoc mũ-
do ad patrem, uisum est uobis omnia, quę in uos euentura sunt aduer
sa diligenter exponere. Quid ergo? Num exponit ea, ut cõfitiat eos
metu, et sollicitet ad defectionẽ? Nihil minus. Sed, Ne quid, inquit,
offendamini, ne, si hęc euenerint, existimetis meũ Euangelion uanũ
esse, & defitiatis. Nam quemadmodũ peritus dux belli narrare solet
militibus suis multitudinem hostium, & armaturam eorum, non ut
eos à militia deterreat, sed potius ut extitet eos, quo se diligentius ad-
uersus hostes muniant, & fortius inuadant, ita Christus commemo-
rat, suis uentura pericula, non ut reddat eos meticulosos, sed ut faciat
prouidos, ne imparati opprimantur. Apud Lucam dicit Christus:
Quis est ex uobis, qui uelit turrim ędificare, quin prius sedens com-
putet sumptus, an habeat quibus opus est ad perfitiendum? Et addit:
Quis rex proficiscẽs ut committat prælium aduersus alterum regem,
nonne sedens prius cogitat, an possit cum decem milibus occurrere
ei, qui cum uiginti milibus uenit contra se? His exemplis cohortatur
Christus suos, ut uentura pericula cognoscant, quo se in tempore ad
ea excipienda & sustinenda prępărent. Sed quomodo, inquis, præ-
parabimus nos ad ferenda pericula, quæ propter Euangelion nobis
imminent & accidunt? Primum, cognoscenda est, sicut ante diximus,
ueritas & certitudo Euangelij de Christo, & sectanda est uocatio ei-
us. Si enim de ueritate eius dubitaueris, nihil certe periculorum for-
ti animo feres. Deinde, utendum quidem est donis Dei, quę habe-
mus, iuxta uocationem eius, attamen omnia nostra ita abneganda
sunt, ut sentiamus nos ea deserturos potius, ꝙ̃ Christum & Euange-
lion eius negaturos: Si quis, inquit Christus, uenit ad me, nec odit
patrem suum, nec matrem, & uxorem & filios, & fratres & sorores,
prętera autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Et
mox: Omnis ex uobis, qui non renuntiat omnibus, quę possidet, non
potest meus esse discipulus. Postremo orandum est sedulo, ne intre-
mus in tentationem, inuocandus est Deus pater per Iesum Christum
filium suum, ut ipse nos in omnibus aduersis tueatur & conseruet:
Non enim tantæ sunt uires nostræ, ut possimus in assultu afflictionũ
firmi constare. De cœlo nobis auxilium ueniat, necesse est. Cœleste
autem auxilium impetratur oratione per Iesum Christum. Qua sine
intermissione orandũ est, ut Deo curę simus, & ab ipso in omnibus
aduersis defendamur. Sed priusꝙ̃ Christus pergit discipulos suos
consolari, reprehendit prępositorum eorum mœrorem. Nemo, inqui
ens, ex uobis interrogat me, quo uadam, sed quia hęc locutus sum uo-
bis, mœstitudo impleuit cor uestrum, hoc est, dixi me abiturum, dixi

me

me moriturum. Hęc uox tanta tristitia uos affecit, ut existimetis de salute uestra actum esse. Et tamen debuisset uos potius excitare, ut interrogaretis: Quo abirem, & quam utilitatem meus abitus afferret. Doletis tantum de abitu, & non inquiritis necessitatem & utilitatem abitus mei. Prorsus nostrum ingenium. Affligitur quispiam morbo, Hoc tantum dolet, & molestus est morbus, non requirit, quæ sit morbi commoditas, & quo consilio Deus morbum immiserit. Alius præmitur paupertate. Dolet igitur & conqueritur tantum de graui onere paupertatis, non autem cogitat, non interrogat, ad quid ualeat paupertas, & quæ sit eius utilitas. Affligimur his temporibus duro & periculoso bello, quod Romanus Pontifex infert nobis propter professionem piæ doctrinę. Magna autem hominum pars conqueruntur tantum de iactura facultatum, quas bellum absumere solet. Nec inquirunt quod sit consilium DOMINI in hoc bello. Quare, ne fiamus digni reprehensione, de aduersis calibus ita dolendum est, ut excitemur ad quærendas causas & fines eorum. Nulla enim aduersa accidunt nobis, nisi diuina uoluntate. Deus autem permittit, ut aduersa nobis accidant, uel propter peccatum nostrum, uel propter iustitiam nostram, uel tantum ad illustrandam gloriam nominis sui. Quęcunque causa afflictionis fuerit, certe quod ad diuinum consilium attinet, finis optimus est. In Euangelista Ioanne quęrũt discipuli de cæco à natiuitate, num ipse, an parentes eius peccassent, ut cęcus nasceretur? Sed Christus respondet, hanc afflictionem non contigisse ei propter peccatum uel parentum, uel ipsius, sed ut manifestentur, inquit, opera Dei in illo. Si autem immiserit afflictiones propter peccatum, tunc immittit eas hoc consilio, ut inuitet ad agnitionem peccati, & ad quęrendam salutem: Viuo ego dicit DOMINVS, nolo mortem peccatoris, sed magis ut conuertatur & uiuat. Quod si uero contingunt afflictiones propter iustitiam, non contingunt, ut pereamus, sed ut magna Dei clementia seruemur, & nomen Dei illustretur: Beati, inquit, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Et: Gaudete & exultate, si insectati uos fuerint hoies propter me, quia merces uestra copiosa est in cœlis. Dicam de prȩsenti rerum statu. Infertur nobis hoc tempore à Romano Pontifice & sotijs eius grauissimum & crudelissimum bellum. Hæc est magna afflictio. Etsi autem sumus corã Deo peccatores, tamen Pontifex non infert nobis bellum propter peccata nostra. Non enim excitauit suos, ut nos armis inuadant, & sint inter nos adulteria, ebrietates, helluationes, execrationes, & id genus alia scelera, sed quòd agnouerimus Euangelion Christi, & fugiamus idolatriam & impietatem Romanorum Pontificum. Hæc est iustitia. Iustum enim est Euangelion Christi agnoscere, & idolatriam fugere.

Et quanto plus id feceris, tanto iustius facis. Quæramus igitur consilium DOMINI in huius belli afflictione. Inueniemus autem consilium DOMINI in uerbo eius. De impio, cogitante internitionem piorum, & suscipiente bellum aduersus eos, qui sectantur piam doctrinam dicit psalmus septimus, Ecce parturit iniustitiam, cõcepit dolorem, peperit iniquitatem, Lacum aperuit, & effodit eum, incidit in ~~foueam, quam fecit.~~ Conuertetur dolor eius in caput eius, & in uerticem ipsius iniquitas eius descendet. Et alius psalmus: Viuit DOMINVS, & benedictus Deus meus, & exaltetur Deus salutis meæ. Deus qui das uindictas mihi, & subdis populos sub me: Liberator meus de inimicis meis iracundis. Et ab insurgentibus in me, exaltabis me, à uiro iniquo eripies me. Et iterum: Iniusti disperibunt, simul reliquiæ impiorum interibunt. Salus autem iustorum à DOMINO, & protector eorum in tempore tribulationis. Ex his & alijs locis scripturæ manifestum est consilium DOMINI etiam in hoc præsenti bello, quod nobis hostes propter piam doctrinam inferunt. DOMINVS enim meditatur hoc bello interitum hostium, qui tot annis reuelatam lucem Euangelij non solum non agnouerunt, sed etiam crudeli persecutione conati sunt extinguere. Et quod priuatis persecutionibus non potuerunt efficere, hoc nunc conantur publico & immani bello. Meditatur quoq; dilatationem Euangelij sui, ut pij ueram salutem consequantur. Quare, etsi hostes nostri minantur nobis grauissima, tamen defigendi sunt oculi nostri in consilium DOMINI, & bene confidendum est, q̃ qui Israelitas ad uocationem suam in mare rubrum ingressos, incolumes cõseruauit, nos quoq; in hoc bello, quod hostes aduersus uocationem Dei, susceperunt, nostri autem ex legitima & uere diuina uocatione propulsant, liberaturus sit per Iesum Christum DOMINVM nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA XXXXI.

GITE dum, amicissimi, pergamus & hodie in explicanda ea contione, quam Christus ad consolandos non solum apostolos suos, uerumetiam uniuersam suam Ecclesiam suscepit. Quid enim magis salutare facere possumus, quàm Verbum filij Dei seruatoris nostri, non una tantum diei hora, sed diu noctuque meditari?

Postq̃

Postquam igitur Christus reprehendit discipulos, quòd cum audiuissent de abitu suo ex hoc mundo, doleant tantum, non autem inquirant, quo abeat, aut quam utilitatem abitus eius afferat, exponit nunc ipse, quæ sit abitus eius utilitas, ut non tam dolorem eorum mitiget, quàm ueram rationem regni sui doceat. Ego ueritatem, inquit, dico uobis: Expedit uobis ut ego uadam. Si enim non abiero, paracletus non ueniet ad uos. Sin autem abiero, mittam eum ad uos. Quid? Obstat ne corporalis præsentia Christi aduentui & actioni spiritus sancti? An nō habuerūt Apostoli spiritū sanctū, quādiu Christus coram præsens fuit? Quid ergo est, quod dicitur: Non estis uos loquentes, sed spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis. Et: Caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui est in cœlis. Pater autem reuelat filium per spiritum suum sanctum? Negari non potest, quin discipuli acceperint spiritum sanctum, cum baptisarentur à Ioanne, & audirent Euangelion à Christo. Cum enim baptismum & Euangelion acceperint fide, fides autem sit spiritus sancti opus, perspicuū est, quòd habuerint spiritum sanctum etiam cum Christus adhuc præsens cum ipsis externam uitæ consuetudinem ageret. In hoc autem loco, cum dicit spiritum sanctum non uenturū, nisi abeat, non loquitur de uulgaribus illis spiritus sancti donis, quæ unicuiuis pio ad salutem necessaria diuinitus per prædicationem uerbi Dei dantur, sed loquitur de admirandis illis donis spiritus sancti, quæ data sunt discipulis in die Pentecostes, & quibus institutum & confirmatum est ministerium prædicandi & uulgandi Euangelij de Christo in totum orbem terræ. Quod igitur Christus dicit, habet hanc sententiam: Non est uobis dolendum, quòd abeam. Dolendum potius esset, si non abirem. Nam si non abirem, paracletus non ueniret, hoc est, non institueretur in die Pentecostes admirandis donis spiritus sancti publicum ministerium Euangelij de regno Christi. Quomodo enim dies festus Pentecostes recte pro noua Christianismi ratione peragi posset, si non præcederet magna feria sexta, dies Paschæ, & dies Ascensus in cœlū, uidelicet, si non præcederet mea passio, mea mors, mea resurrectio, meus ascensus in cœlū, & sessio ad dextrā Dei patris? Hæc si non fierent, tunc peccata non expiarentur, patris ira non placaretur, mors non uinceretur, & cœlestis uita cum hominibus non communicaretur. Nunc autem si abiero, omnia hæc ita perfitiam, ut etiam in toto orbe terrarū publica Euangelij prædicatiōe patefiant. Dices iterū, Si expedit Christū abire, non expedit ipsum uenire. Certe multū utrūque expedit. Et aduentus & abitus Christi habent suā utilitatē atq; etiā necessitatē. Christus em̄ aduētu suo factus est homo, prædicauit

Euangelion ſuum, & edidit miracula, quibus omnibus coprobauit ſe eum eſſe Meſſiam, qui ab initio mundi expectatus, & per Prophetas adnuntiatus ſit. Hæc fuerunt neceſſaria ad complenda uaticinia Prophetarum, & conſilium Dei, quod de mittendo filio in terram decretum fuerat. Chriſtus autem ſuo abitu expiauit peccata, meritus eſt nobis iuſtitiam, inchoauit nouam uitam, & fecit nos ſuos cohæredes in regno cœleſti. Fuerunt & hęc ad abſoluendam ſalutem noſtram neceſſaria. Quare et aduentus & abitus eius ſunt nobis ſalutares, et quãquam horribile ſit uidere Chriſtum rapi ad tam crudelia ſupplitia, tamen quia per ea ingreditur Chriſtus in ſuam gloriam, & affert nobis ſummam & perpetuam ſalutem, agnoſcenda eſt grato animo clementia Dei patris erga nos, quòd maluerit unigenitum filium ſuum in tam grauia ſupplitia conijcere, quàm ad æternam noſtram interitionem conniuere. Etſi autem cum Chriſto, qui eſt ſummum donum Dei, nullum aliud donum conferendum eſt, tamen quia in nomine doni conueniunt, idcirco, quod Chriſtus dixit de ſuo abitu. Expedit uobis, ut ego uadam, idem aliqua ex parte de ablatione aliorum donorum ſentiendum eſt, uidelicet, ꝙ expediat, ut aliquoties à nobis auferantur. Non eſt nobis nunc ſermo de donis, quę impijs collata ſunt. Cum enim hi non habeant Chriſtum per fidem, nihil eſt eis ſalutare, ſiue conferantur in ipſos dona, ſiue auferantur. De pijs loquor, quibus omnia adiumento ſunt in bonum. Deus confert in eos diuitias, confert potentiam, confert uitam corporalem. Et mox, quæ contulit, iterum auferre ſolet. Dedit Iobi magnas diuitias, quas ei iterum abſtulit. Dedit Dauidi regnum Iſraelis, è quo tamẽ Dauid per filium ſuum Abſolomum eijciebatur. Dat uitam corporalem, & tamen iterum aufert eam. Quid ſibi uult hæc uiciſſitudo? Expedit, ut det. Expedit ut auferat: Dominus dedit, inquit Iob, dominus abſtulit, Sit nomen DOMINI benedictum. In dando uult dominus agnoſci ſuam clementiam & bonitatem. In auferendo uult agnoſci ſuam poteſtatem, & probare noſtram obedientiam ac fidem. Nec enim aufert quicquam, ut non reſtituat. Et quemadmodum Chriſtus abſtulit corporalem ſuam præſentiam à diſcipulis, non ut eos deſeret, ſed ut maiori gloria, & commodo ad ipſos reuerteretur, & perpetuo conſeruaret, ita ſolet auferre à ſuis ſua dona, non ut inferat damnum, ſed ut maius lucrum conferat. Quare etſi donorum Dei ablatio commouet dolorem, tamen utilitas eius ablationis diligenter conſideranda eſt, ut dolor mitigetur, ac etiam penitus abijciatur. Si abiero (inquit) mittam eum ad uos. Quod promittit in die Pentecoſtes implendum erat. Quid ergo ſpiritus ſanctus in die Pentecoſtes mittendus perfitiet? Sequitur. Cum uenerit ille, arguet mundum de

peccato,

peccato, de iuſtitia & de iuditio. De peccato quidem, quia non cre- « «
dunt in me. De iuſtitia uero, quia ad patrem uado, & poſt hac non « «
uidetis me. De iuditio autem, quia princeps huius mundi iam iudi- « «
catus eſt. Arguet, inquit, mundum. Etſi arguere ſignificat alias repre- « «
hendere, tñ cum Chriſtus ſuſceperit hoc loco explicandam uerã ratio
nẽ regni ſui in hoc mundo, utitur uerbo arguendi iuxta eam ſermonis
figuram, qua Prophetę Eſaias & Micheas in deſcribendo regno eius
uſi ſunt. Hi enim de regno Chriſti ſcribentes, ita loquuntur: Iudica- Eſa 2.
bit Gentes, & ARGVET populos multos. Et Eſaias iterum: Iudica- Mich. 4.
bit in iuſtitia pauperes, & ARGVET in ęquitate pro manſuetis ter
rę. Hac figura loquendi, ſignificant Prophetę, Chriſtum accepturum
regnũ inter homines, & gubernaturũ iuſte & clementer. Sic ut & a-
liàs dicunt eum regnaturum in iuſtitia & iuditio. Eſaias ait: Super ſo
lium Dauid, & ſuper regnum eius ſedebit, ut confirmet & corrobo-
ret illud in iuditio & iuſtitia. Et Hieremias: Suſcitabo Dauid germen
iuſtum, & regnabit rex, & ſapiens erit, & faciet iuditium & iuſtitiam
in terra. Cum igitur hoc loco Chriſtus dicit, ꝙ ſpiritus ſanctus AR
GVAT mundum, ſignificat, ꝙ ſpiritus ſanctus inſtituat in die Pen
tecoſtes miniſterium uulgandi Euangelij, quo regnaturus ſit in toto
orbe terrarum. Arguere enim & punire ſcelera, una eſt è præcipuis
partibus adminiſtrationis regni. Et nemo ferre poteſt, ut arguatur, ni
ſi ab eo, qui poteſtatem habet & dominationem. Quare bene conue-
nit, ut uerbo Arguendi intelligamus regnum & dominationẽ. Cum
ergo ſpiritus ſanctus inſtituat regnũ Chriſti in mundo. Videamus,
quomodo ſuo offitio defungatur. Sunt autem tres partes offitij in
legitimo regno. Vna eſt, punire ſcelera, ut honeſta uita inter homi-
nes conſeruetur. Altera eſt, ut fiat iuſtitia, hoc eſt, ut iuſta bonorum
cauſſa publicis ſententijs approbetur, & boni in ſua iuſtitia defendan
tur, & iuſtitiæ ſuæ fructum ac mercedem accipiant. In adminiſtra-
tione enim regni iuſtitiam facere, ſignificat, bonos & probos ci-
ues tueri, & cauſſam eorum rectam approbare, ut probitatis ſuæ fru-
ctum capiant. Tertia pars eſt, ut fiat iuditium, hoc eſt, ut mali coer-
ceantur, ne bonis noceant, & ut propulſetur uis ac iniuria hoſtium
à ceruicibus ciuium, quo unuſquiſque ſub uite & ficu ſua ſecure ha-
bitet. Habes offitia, quæ in legitimo regno neceſſaria ſunt. Quid
igitur dicemus de ſpiritu ſancto? Num quia inſtituet regnum Chri
ſti in hoc mundo, inſtituet etiam hæc offitia regni? Semper e-
nim iam inde ab initio orbis terrę tale regnum inter homines ex-
optatum, & expectatum eſt, in quo & ſcelera legitime puniren
tur, & iuſtitia ac iuditium fierent, quo tam publica quàm pri-

uata esset honestas ac tranquillitas. Sed nullum unquam inter homines tale extitit, in quo omnia recte administrarentur. Fuerunt quidem potentissimæ monarchię, fuerunt etiam aliquoties iusti & prudentes monarchę. Sed hic mundus semper sceleratior & furiosior est, ꝙ qui humana gubernatione in ordinem redigi potuerit. Promissum igitur est regnum Christi filij Dei, in quo uere fiat iuditium & iustitia, & in quo omnes boni summa tranquillitate fruantur. In diebus, inquit, illis saluabitur Iuda, & Israel habitabit confidenter. Et iterum: Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis. Ac mox: Liberabit pauperem à potente, & pauperē, cui non erat adiutor. Parcet pauperi & inopi, & animas pauperum saluas faciet. Quid ergo dicemus? Spiritus sanctus instituit regnum Christi in die Pentecostes. Ergone instituit etiam administrationem de peccato, de iustitia & de iuditio, sicut necesse est fieri in legitimo regno? Certe instituit, non autem pro mundani sed pro cœlestis regni ratione. De qua re audiamus Christum ipsum. Arguet, inquit, mundum de peccato, de iustitia & de iuditio, hoc est, In meo regno, quod dilatabitur in toto mundo, tractabitur quidem de his tribus partibus offitij, sed longe alia ratione, ꝙ in mundanis regnis fieri solet. Primum igitur spiritus sanctus arguet mundū de peccato, quia non credunt, inquit, in me. Nam in regnis mundanis habentur ea tantum pro peccatis, quę sunt publice scelerata, quę etiam externis suis supplitijs puniuntur. Impietatem in Christum filium Dei, quę est summum peccatum, regna mundana non curant, imo fieri solet, ut iudicēt eam pro summa pietate. Sicut supra dixit Christus: Veniet tēpus, ut quisquis interfitiat uos, uideatur cultum præstare Deo. Euangelion autem, quod spiritus sanctus illustrauit in die Pentecostes, & quo administratur regnum Christi in mundo, etsi damnat etiam externa peccata, tamen nullum habet negotium cum externis supplitijs, & damnat maxime omnium incredulitatem in filium Dei, ac minatur propter hoc peccatum perpetuam pœnam inferni. Qui credit in eum, inquit, non condemnatur. Qui autem non credit, iam condemnatus est. Et iterum: Qui credit filio, habet uitam æternam. Qui uero non credit filio, non uidebit uitam, sed ira Dei manet super eum. Ac rursus. Prædicate Euangelion omni creaturæ. Qui crediderit & baptisatus fuerit, saluus erit. Qui uero non crediderit, condemnabitur. Quid igitur dicemus? Pugnant ne mundana regna, cum regno Christi, quòd illis tantum curæ sint externa peccata & corporalia supplitia, huic autem curæ sit impietas in filium Dei, & spirituale supplitium? Non sunt aduersa, sed tantum diuersa regna. Nam etiam mundana regna diuinitus sunt constituta. Et necessarium est ad conseruandam humanam

incredulitas in filium Dei omnium maxime damnatur

ſotietatem, ut externa peccata, externis ſupplitijs puniantur. Accedit huc, quod & in regno Chriſti ſeu Euangelio arguuntur & puniunt externa ſcelera. Sed magnū eſt inter hęc diſcrimē. In mundanis enim regnis non arguunt ſcelera propter incredulitatē in Chriſtum, nec arguunt ut agnoſcantur & remittant, ſed propter incōmoda, quę ex ipſis humano generi in hac terra accidunt, et ut corporali ſupplitio puniantur. In regno autem Chriſti ſeu Euangelio arguuntur ſcelera propter impietatē in Chriſtum, & arguuntur, ut agnita per fidem in Chriſtum remittant. Impietas em in Chriſtum filium Dei, id demū ſcelus eſt, propter quod damnatur non ſolum omnis humana iniuſtitia, ſed etiam iuſtitia, & propter quod omnes impij obnoxij ſunt ęterno ſupplitio, etiamſi fuerint in humano iuditio iuſtiſſimi. Contra autem, fide in Chriſtum ea donatur iuſtitia, ut propter eam omnia peccata remittantur, & conſequamur ęternā uitam, etiamſi nullum eſt noſtrum meritum coram Deo. Quare perſpicuum eſt, ꝙ regnum Chriſti non ſit mundanum, ſed relinquat quidem mundanis regnis ſuam de peccatis & ſupplitijs eorum adminiſtrationem, ipſum autem occupetur in reuelanda, & damnāda impietate in filium Dei, ut homines ea agnita, reſipiſcant, & fide in Chriſtum, ueram ſalutem conſequantur. Deinde ait, Spiritus ſanctus arguet mundum de iuſtitia, quia ad patrem uado, & poſthac me non uideris, hoc eſt, In regno Chriſti adminiſtrabit Spiritus ſanctus iuſtitiā per Euangelion. Sed longe alio modo, ꝙ in regnis mundanis. In his enim cum princeps uult adminiſtrare iuſtitiam, uadit ad tribunal, audit litigatores, accuſatorem & reum, & cuius cauſſam iuſtam cognouerit, eam ſententia ſua approbat, & tuetur. Sed quantula eſt hęc pars iuſtitiæ? & quàm paucis contingit? In regno autem Chriſti uera adminiſtratur iuſtitia. Quomodo? quia Vado inquit, ad patrem. Ego adminiſtraturus iuſtitiam, non uado ad externum aliquod tribunal, ſed uado ad patrem. Ego nunc moriar, & iterum reſurgam, ac ſedebo ad dextram patris. Quibus rebus fit, ut expiem peccata, impetrem adoptionem, & interpellem apud patrem, ut quotquot in me credunt, reputentur coram Deo iuſti, adoptentur in filios Dei, & ſeruētur in omnibus malis ad æternam uitam. Hoc eſt uere adminiſtrare iuſtitiam. Ieſus dominus noſter, inquit Paulus, traditus eſt ꝓpter peccata noſtra, & excitatus eſt propter iuſtificationē noſtri. Et iterꝝ: Quis intētabit crimina aduerſus electos dei? Deus eſt, qui iuſtificat. Quis ille, qui cōdemnet? Chriſtus eſt, q mortuus eſt, imo qui et ſuſcitatus eſt, qui eſt etiā ad dexterā Dei, q & intercedit pro nobis. Ac rurſus. Ieſus Chriſtus factus fuit nobis ſapientia a Deo, iuſtitiaꝙ et ſanctificatio et redēptio. Et iterꝝ: Eum, qui nō nouit

Regnū Chriſti occupatur in reuelanda & damnanda impietate in filiū Dei

Vide iuſtitia noſtra, quàm ſit

peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei per illum. Ex his perspicuum est, quòd Christus uadendo ad patrem, hoc est, moriendo, resurgendo, & sedendo ad dextram Dei, impetrauerit nobis ueram corã Deo iustitiam, ut omnis qui credit in eum, etsi adhuc peccatum habet, tamen reputetur propter Christum coram tribunali Dei iustus, & fiat hæres omnium cœlestium bonorũ. Hęc est nostra iustitia. Nec est alia, qua possimus seruari. Qui hac iustitia caret, iniustus est corã Deo, etiamsi habeat in hoc mundo omnes iustissimas causas, & reputetur honestissimus. Qui autem hanc iustitiam habet, seruatur, etiamsi in hoc mundo, tanq̃ impijssimus condemnetur. Postremo, spiritus sanctus arguet mundum de iuditio, quia princeps huius mundi iam iudicatus est, hoc est, In regno Christi administrabitur etiam suum iuditium, sed longe alio modo, q̃ in regnis mundanis. In his enim dicitur administrari iuditiũ, cum princeps accingit se ad bellum, & opprimit hostẽ, ne ciues lædantur, sed ducant tranquillam uitam. Ac magnum quidem beneficiũ est, tutum esse ab hostibus mundanis, & in tranquillitate uiuere. Sed nondũ sumus uere tuti et liberati, etiamsi nullum habeamus externum hostem. Donec enim Satan, uerę & perpetuę salutis nostrę uixerit, & libere uagetur, manent nos quouis momento extrema pericula. Quare Christus suscepit uerum iuditium administrandum, in suo regno, ut perpetuo seruemur. Quod ergo est illud iuditium? Non suscipit carnale bellum, aduersus carnales hostes, sed suscipit bellum cum principe huius mundi, qui est Satan, quem & ita opprimit & uincit, ut etiamsi maxime cupiat, tamen non possit amplius populo suo nocere. Satan enim uerus & perpetuus est humani generis hostis. Et obambulat quasi leo rugiens, quęrens quem deuoret. Nec insidiatur tantum uitæ corporali, sed maxime omnium ęternæ saluti hominum. Et est potentissimus spiritus. Nec habet unum tantum angelum seu ministrum, sed innumerabiles. Vnde & Paulus uocat eos principatus, potestates, dominos mundi, rectores tenebrarum seculi huius, & spirituales astutias in cœlestibus. Quare, donec Satan cum angelis suis dominat in mundo, nulla potest hominibus uera & constans tranquillitas contingere, etiamsi omnes externi hostes & latrones oppressi fuerint. Sed bene habet. Sententia condemnationis pronuntiata est aduersus Satanam iam inde ab initio orbis terrę, cum dictum est: Semen mulieris conteret caput tuum. Hoc mulieris semen est Iesus Christus dns noster, qui Satanã ita iudicauit, condemnauit, & contriuit, ut quotquot in Christum credunt, perpetuam securitatem consequantur. Quid ergo? Num Satan à Christo ita contritus est, ut prorsus interierit, nec amplius uiuat? Viuit quidem adhuc, sed

uiuit

uiuit iudicatus, uiuit condemnatus, uiuit ligatus catenis noctis, ſicut Petrus ait. Ac meditatur quidem adhuc hominibus pernitiem, quam etiam infert, ſi catena ei laxata fuerit, ſed eſt in poteſtate Chriſti, nec poteſt cuiquam ſine Chriſti uoluntate aut permiſſione nocere. Nam quemadmodum fœrox urſus magna catena fortiſſimi uiri manu ligatus & ſeruatus, non poteſt quenquam lędere, niſi aut temere propius acceſſeris, aut cuſtos catenā remiſerit, ita Satan tenetur manibus Chriſti, domini noſtri omnipotentis, duriſſima catena ligatus, nec poteſt in quenquam graſſari, niſi te ultro ei ingeſſeris, & Chriſtus eum ſoluerit. Tunc autem ingeris te ipſi ultro & temere, cum peccata deſignanda ſuſceperis, cum affectui peccati ceſſeris. Quare conferamus omnes curas & cogitationes noſtras in hoc ſtudium, ut in Chriſto maneamus, & peccata fugiamus. Sic enim fiet, ut à Satana tuti, fœliciter ex omnibus periculis euadamus per Ieſum Chriſtum ſeruatorem noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XXXXII.

AGNA ſunt, ac plane cœleſtia, quæ filius Dei de regno ſuo contionari cepit: Dixit, in regno ſuo longe aliam eſſe adminiſtrationem de peccato, de iuſtitia, & de iuditio, q̄ in regnis mundanis. Sed hæc ſunt maiora & excellentiora, q̄ quæ diſcipuli in pręſentia capere potuerint: Inebriati enim opinione & expectatione mundani regni, non intelligebāt quæ dicebantur de ſpirituali regno Chriſti. Accedebat præterea dolor, quem ex commemoratione diſceſſus Chriſti conceperant, præ quo non ſatis aduertebant animum ad uerba Chriſti. Quare Chriſtus intermittit hoc argumentum contionis, & iterum pollicetur eis doctorem & conſolatorem ſpiritum ſanctum. Adhuc multa, inquiens, habeo, quę uobis dicam, ſed non poteſtis nunc portare. Cum autem uenerit ille, qui eſt ſpiritus ueritatis, ducet uos in omnem ueritatem. Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quęcunq̄ audierit, loquetur, & quæ futura ſunt, adnuntiabit uobis. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & adnuntiabit uobis. Omnia quæcunq̄ habet pater, mea ſunt, propterea dixi, q̄ de meo accipiet, & adnuntiabit uobis. Multa, inquit, habeo, quę uobis dicam, ſed non poteſtis nunc portare. Hoc dicto impie abutuntur hoſtes pię doctrinę Pontifices, & Monachi,

ad confirmandas humanas ſuas & impias de ſacrificio Miſſæ, de purgatorio, de inuocatione mortuorum, de diſcrimine ciborum, de indulgentijs pontificijs, deq; multis alijs nugis traditiones. Dicũt Chriſtum non uoluiſſe hæc diſcipulis tradere, ſed reieciſſe ad reuelationẽ ſpiritus ſancti, qui tradiderit ea Pontificibus & monachis. Sed quia hęc manifeſte pugnant cum uera doctrina Chriſti & Apoſtolorum, quemadmodum mox indicabimus, nihil ineptius, nihil incogitantius dici poteſt, q̃ ꝙ ſpiritus ſanctus ea Monachis reuelauerit. Nam quod ſtatim de ſpiritu ſancto ſequitur, perſpicue indicat, ſpiritum ſanctum non docturum aliena ab Euangelio Chriſti, & pugnantia cum doctrina eius, ſed plane ea ipſa, quæ Chriſtus docuit, illuſtraturum & confirmaturum. Quare percurremus ea, quę ſequuntur, ut palam cognoſcamus, quæ ſint multa illa, quę Chriſtus noluerit in hac contione pluribus perſequi. Cum uenerit, inquit, ille, qui eſt ſpiritus ueritatis, ducet uos in omnem ueritatem. Quemadmodum in ijs locis, in quibus antea facta eſt mentio de ſpiritu ſancto, tam natura q̃ offitium ſpiritus ſancti nobis cognoſcenda proponuntur, ita & in hoc loco utrunq; de ſpiritu ſancto obſeruandum uenit. Quod enim ad naturam & eſſentiam eius attinet, ſicut Chriſtus in inſtitutione baptiſmi agnoſcit eum patri & ſibi æqualem. Baptiſantes, inquiens, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, ita & hoc loco tribuit ei eandem cum ipſo maieſtatem. Ducet, inquit, uos in omnem ueritatẽ. Hoc certe eſt opus diuinæ maieſtatis. Et: De meo accipiet. Aequalis igitur eſt eſſentię cum Chriſto. Et: Me glorificabit. Quomodo poſſet Chriſtum glorificare & illuſtrare, ſi eſſet eo minor? Ad patrem dicit poſtea Chriſtus: Glorifica filium tuũ, ut & filius tuus glorificet te. Hic tribuit patri opus glorificandi filij. Cum igitur & patris & ſpiritus ſancti idem ſit opus maieſtate, dubium non eſt, quin ſint eiuſdem eſſentiæ. Itaque ſpiritus ſanctus eſſentia ſua uerus eſt & æternus Deus. Et tamen non eſt eadem perſona, ſed diſtincta à patre & filio, id quod & hoc loco manifeſte docetur. Dicit em̃: Ille, uidelicet, ſpiritus glorificabit ME, & oia quęcũq; habet PATER, mea ſunt. Habes hic tres diſtinctas perſonas, patris & filij & ſpiritus ſancti. Hęc pauca nũc de natura ſpiritus ſancti ſuffitiunt. Accedamus ad offitium eius. Primum enim, ſpiritus ſancti offitium eſt, Apoſtolos docere omnem ueritatem: Ducet uos, inquit, in omnem ueritatem. Quam, obſecro? Num Geometricam, an geoponicam, an politicã, an œconomicam? Multa enim ſunt ueritatis genera. Etſi autem ſpiritus ſanctus eſt omniſcius, tamen hic non fit ſermo de quauis ueritate uel politica, uel philoſophica, ſed de ueritate religionis, de uera religione, qua conſequimur cœleſtem iuſtitiam & ſalutem. Humanas ueritates dere-

bus

bus huius ſeculi, ratio ipſa humana ſuis naturalibus uiribus cognoſce re poteſt. Sed in cognoſcenda ueritate religionis, qua iuſtificamur co ram Deo, & ſeruamur in morte ad æternam uitam, opus eſt ſpiritu ſancto. Hic ergo omnem de religione ueritatem ita docebit, ut extra eam nulla alia de religione doctrina ſit agnoſcenda. Sed unde habe bit, quod ſit docturus omnem ueritatem? Sequitur: Non loquetur à ſemetipſo, ſed quęcunq; audierit, loquetur. Hæc eſt manifeſta anti theſis ſpiritus ſancti, & ſpiritus Satanę. Nam de ſpiritu Satanæ a liàs dicit; Cum loquitur mendatium ex propriis loquitur. Satan idcir co ſpiritus mendatij eſt, quòd quæ loquitur, ex ſeipſo finxit. Spiritus ſanctus autem eſt ſpiritus ueritatis, quia quæ loquitur, ea non finxit ex ſemetipſo, ſed audiuit à patre & filio. Procedit em̃ ab utroq;. Qua re quæ loquitur, ea ſunt ueriſſima ac diuina. Deinde offitium ſpiri tus ſancti eſt glorificare ſeu illuſtrare Chriſtum. Ille me, inquit, glori ficabit. Quare ſpiritus, qui nõ illuſtrat ſed obſcurat Chriſtũ, non eſt ſpiritus ueritatis ſed ſpiritus mendatij. Spiritus ſanctus aũt ideo illu ſtrat Chriſtum, quia de meo, inquit, accipiet. Procedit non ſolum à patre, uerumetiam à me. Omnia enim quę pater habet, mea ſunt. Ha bet autem pater ſpiritum ſanctum. Quare & meus eſt ſpiritus ſan ctus, & non docet ea quæ me obſcurant, aut mecum pugnant. Sed pri uſquam ad reliqua pergamus, hoc dictum, Omnia quę pater habet, mea ſunt, diligentius eſt conſiderandum. Valet enim ad confirman dam fidem in omnibus afflictionibus, ac in morte etiam ipſa. Chri ſtus enim donat ſe totum ei, qui credit in ipſum, & cooptat eum in ſu um cohæredem. Accepiſtis, inquit Paulus, ſpiritum adoptionis, per quem clamamus Abba pater. Idem ſpiritus teſtatur unà cum ſpiri tu noſtro, quòd ſimus filij Dei, Quod ſi filij, igitur & hęredes. Hære des quidem Dei, cohæredes autem Chriſti. Quod ſi ſumus cohære des Chriſti, operæpretium eſt conſiderare, quę ſit eius hæreditas, cu ius cum ipſo, in ipſo, & propter ipſum participes ſumus. Omnia, in quit, quæ pater habet, mea ſunt. Pater autem habet æternam iuſtiti am. Ergo & Chriſtus habet eam. Si Chriſtus eam habet, habemus & nos eam, quotquot in Chriſtum credimus, & cohęredes eius ſumus. Quare ſi iuditium peccati conturbat conſcientiam noſtram, confiden dum eſt iuſtitia Dei æterna, quæ noſtra propter Chriſtum facta eſt. Si paupertas moleſta eſt, habemus diuitias Chriſti, ergo & Dei. Si mors imminet nobis, habemus uitam Chriſti, ergo & Dei. Om nia enim quę habet pater, ſunt Chriſti, & propter Chriſtum etiam noſtra. Hęc meditanda ſunt noctu diuq;, ut ſciamus, quo coram tribunali Dei conſtare poſſimus. Quod cum ita ſe habet, pergamus ad aliud offitium ſpiritus ſancti. Non ſolum docebit præterita, & il-

luſtrabit Chriſtum preſentem, uerumetiam adnuntiabit, (inquit) uobis futura. Itaq; faciet ex uobis doctores & Prophetas. An non hoc inſigne eſt offitium ſpiritus ſancti? An qui hoc offitium facit, non eſſet diuina maieſtate præditus? Sed uideamus nunc quando & quomodo hęc de ſpiritu ſancto impleta ſunt, quę Chriſtus hic promittit. Norę autem & perſpicuę ſunt res geſtæ in die Pentecoſtes, quo die miſſus eſt ſpiritus ſanctus, & cepit in Eccleſia ea perficere, quæ in hoc loco de ipſo prædicantur. Inſtituit enim & confirmauit doctrinam Euangelij de Ieſu Chriſto, ut uulgaretur per Apoſtolos in toto orbe terrarum. Audiamus igitur ſummam Apoſtolicę doctrinæ, quæ in die Pentecoſtes illuſtrata eſt, ut cognoſcamus, quę ſint illa MVLTA, quæ Apoſtoli non potuerunt antea portare, etiamſi ea ſępe audiuiſſent. Sed cognouerunt ea poſtea per ſpiritum ſanctum. Primum de perſona Chriſti, & uſu ſeu offitio eius. Prædicauit enim Ieſus Chriſtus ante paſſionem & reſurrectionem ſuam, ac teſtificatus etiam eſt multis & magnis miraculis, ſe uerum eſſe Meſſiam, ac uerum & unigenitum filium Dei, hoc eſt, Deum ipſum. Hoc etſi Apoſtoli audiuerunt & fide acceperunt, tamen non recte intellexerunt, nec firmam & ſtabilem aſſenſionem habuerunt. In die autem Pentecoſtes cognouerunt, autore ſpiritu ſancto, tanta certitudine Ieſum eſſe uerum Chriſtum ſeu Meſſiam, & uerum ab ęterno Deum, ut non ſolum ipſi firmo animo aſſenſerint, ſed etiam publice in toto orbe terrarum, extremis uitæ ſuæ periculis, conſtantiſſime uulgauerint. Prædicauit etiam Chriſtus ante paſſionem & reſurrectionem ſuam, q̃ quicunq; crederet in ipſum, conſequeretur ęternam uitam. Sed Apoſtoli etiã hoc oſcitanter admodũ perceperũt. Poſtq̃ aũt miſſus eſt ſpiritus ſanctus in die Pentecoſtes, tantam huius uſus Chriſti cognitionem acceperunt, ut nullum alium ſeruatorem, pręter Ieſum Chriſtum & agnouerint ipſi, & docuerint alios. Petrus in prima contione, quam in die Pentecoſtes nomine omnium collegarum ſuorum, qui coram adſtabant, ſic ait: Certo ſciat tota domus Iſrael, q̃ DOMINVM & Chriſtum fecerit Deus, hunc Ieſum, quem uos crucifixiſtis. Et poſtea. Hic eſt ille lapis, qui reiectus eſt à uobis ædificantibus, qui factus eſt caput anguli, nec eſt in alio quoq̃ ſalus. Nec enim aliud nomen eſt datum inter homines, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Et iterum: Huic omnes Prophetæ teſtimonium ferunt, q̃ remiſſionem peccatorũ accipiat per nomen eius, quiſquis crediderit in ipſum. Quod cum ita ſe habet, manifeſtum eſt, q̃ is ſpiritus, qui docet Ieſum non eſſe uerum Meſſiam, nec eſſe uerum Deum, non ſit ſpiritus ſanctus, ſed ſpiritus mendax, qualis eſt Thalmudicus, Mahumeticus & Arrianus. Manifeſtum etiam eſt, q̃ is ſpiritus, qui tradit ſacrificium Miſſę, eſſe

meri

tum remiſſionis peccatorum, & ignem purgatorium eſſe expiatio-
nem pro peccatis, & alia opera eſſe merita ęternę uitæ, non ſit ſpiri-
tus ſanctus, ſed ſpiritus mendax. Si enim Chriſtus ſolus eſt expiatio
propeccatis noſtris, & nos participes ſumus Chriſti, per fidem, per-
ſpicuum eſt, quòd Sacrificium Miſſæ, & merita uel actionum uel
paſſionum, non expient peccata. Quare traditiones Pontificum &
Monachorum, de meritis Miſſarum, de igne purgatorio, deque id
genus alijs nugis, non ſunt numeranda inter MVLTA illa, quę
Chriſtus dixit Apoſtolos nō potuiſſe antequàm ſpiritus ſanctus ad-
teretur, portare, & quæ ſpiritus ſanctus in die Pentecoſtes reuelauit,
ſed inter ea numeranda ſunt, quę Paulus dixit Spiritus impoſtores &
dæmones poſterioribus temporibus Eccleſię obtruſuros. Deinde ui
deamus de Regno Chriſti. Nam Chriſtus multa prędicauit ante paſ-
ſionem de regno ſuo, & haud obſcure ſignificauit, regnum ſuum non
eſſe mundanum, ſed ſpirituale, in hoc quidem ſeculo multis aduerſis
obnoxium, in futuro autem fœliciſſimum & perpetuum. Audiebant
& hęc Apoſtoli, ſed quicquid diceretur de regno, hoc ipſi ad munda
num regnum accommodabant. Poſtquàm autem miſſus eſt ſpiritus
ſanctus, aperte cognouerunt, & prędicauerunt regnum Chriſti eſſe
ſpirituale & cœleſte, non carnale aut terrenum. Oportet, inquit Pe-
trus, Ieſum Chriſtum accipere cœlum uſque in tempora reſtitutionis
omnium quę locutus eſt Deus per os omnium ſanctorum ſuorum à
ſeculo Prophetarum. Quare doctrina Romani Pontificis de poteſta
te ſua, quam ſibi in mundanis regnis uſurpat, & gloriatur ſe id face-
re autoritate Apoſtolica, non eſt doctrina ſpiritus ſancti, ſed ſpiritus
mendacis, qui hoc commento uerum regnum Chriſti obſcurat. Prę te
rea, Chriſtus ſępe ac multum ſignificauit ante mortem ſuam, ꝙ lex
Moſi abroganda eſſet, & Gentes ęquandę Iudęis, & ꝙ Euangelion
ſuū diuulgandū eſſet in totū orbem terrę, ut q̄tquot ſiue circūciſi ſiue
incircūciſi credant in Chriſtum, reputent coram Deo iuſti, non prop
ter merita operum, Sed tantum propter Chriſtum, qui fide accipi-
tur. Audiuerunt & hęc Apoſtoli, non tamen intellexerunt, ſed exiſti-
mauerunt, nullum poſſe fructum Chriſti capere, niſi onuſtum meri-
tis operum legis, ideoque etiam poſt diem Pentecoſtes non uoluerūt
recipere in communionem Chriſti Ethnicos, niſi ante Iudæos factos
circūciſione, ſed ſpiritus ſanctus tam uiſionibus c̄ꝫ miraculis clare do
cuit, Non eſſe diſtinctionem uel Iudæi uel Græci. Eundem enim DO
MINVM omnium diuitem eſſe in omnes inuocantes ſe, quemadmo
dum teſtantur Acta Apoſtolica cap. x. xi. & xv. Et Paulus ad Roma-
nos & Galatas. Quare neceſſe eſt eam doctrinam, quam tradiderunt
Pontifices & Monachi de meritis operum, non eſſe è ſpiritu ſancto,

ſed è ſpiritu mendaci. Poſtremo ſpiritus ſanctus non tantum docuit Apoſtolos ea, quę antea audiuerant, uerumetiam adnuntiauit eis futura. Itaq; facta ſunt per ſpiritum ſanctum Prophetę. Non prophetarunt autem de regnis mundanis, de ſucceſſione & mutatione regnorum mundanorum, aut alijs corporalibus rebus, ſicut quondam Prophetæ ante aduentum Chriſti prophetarunt. In ueteri enim teſtamento promiſſus erat Chriſtus uenturus è certo populo, & è certa familia, eaq; regia, ac naſcendus in certo loco, promiſſum etiam erat, Euangelion Chriſti uulgandum è certo loco in totum orbem terræ. Ad has res neceſſaria eſt certa & definita populi ſedes, certa regio, & regnũ. Quare neceſſarium etiam fuit in ueteri teſtamento, ut ſpiritus ſanctus excitaret prophetas, qui exponerent certitudines regnorum terrenorum, & mutationes eorum, ut manifeſtum fieret, in quo regno, in qua regione, & quo tempore Chriſtus ab initio orbis promiſſus, aduenturus, & quærendus eſſet. Poſtq; autem Chriſtus uenit, non eſt ad ſalutem neceſſaria cognitio de ſtatu regnorum mundanorum. Regno enim Chriſti & Euangelio eius non eſt definita certa ſedes in terra, ſed datus eſt ei in poſſeſſionem uniuerſus orbis terræ: Ite, inquit, in totum orbem terræ, & prædicate Euangelion omni creaturę. Et: In oẽm terram exiuit ſonus eorum, & in fines terræ uerba eorũ. Ac promiſſum quidem eſt. Reges terræ fore miniſtros & nutritios Eccleſię, plurimum etiam refert ad ſalutem regum ac principum, ut agnoſcant Chriſtum, & ſint membra regni Chriſti, non eſt autem certus locus, certa regio, certum regnum Eccleſiæ Chriſti definitum, ſed in quocunq; loco aut regno prædicatur Euangelion Chriſti, ibi eſt Eccleſia & regnum eius, nec pertinet ad Eccleſiam, quis ſit Monarcha in terra, & quę ſint ſucceſſiones ac mutationes regnorũ & monarchiarum in hoc ſeculo, ſed quicunq; regum accipit Chriſtũ, Deo gratus eſt & acceptus. Etſi enim Eccleſia maiorem habet externam tranquillitatem, ſub rege aut Monarcha pio, & agnoſcente etiã ipſo Chriſtũ, tñ ſiue rex pius, ſiue impius fuerit Eccleſia ſemp erit martyr, hoc eſt, miſera & calamitoſa in hoc ſeculo. Oportet eñ nos per multas tribulationes ingredi in regnum cœlorũ. Et, Omnes qui pie uolũt uiuere, perſecutionẽ patient, ſi non à rege & magiſtratu, certe à ſuis ipſorũ ciuibus & amicis. Quare ſpiritus ſanctus nõ adnũtiauit Apłis ea quę in terra futura erãt de regnis mũdanis, & de mutatiõibus eorũ, ſed adnũtiauit ea, quę ꝓprie ad Eccleſiã ꝑtinent, uidelicet, de pſecutionibus, quas Eccleſia neceſſe habet in hoc ſeculo ferre, ſiue magiſtratus pius ſiue impius fuerit, de Antichriſto, de aduentu Chriſti ad extremum iudicium, & de uita æterna piorũ ac perpetua damnatiõe impiorum. Audi Petrum prophetantem: Erunt inter uos falſi doctores, qui clam introduc-

induceẽt ſectas pernitioſas, etiã DñM, qui illos mercatus eſt abnegantes. Et iterꝝ: Veniet dies Domini, ſicut fur in nocte, quo cœli procellę in mortẽ tranſibũt, elementa uero ęſtuantia ſoluentur. Audi & Ioannem, Filij, nouiſſimum tẽpus eſt, & ſicut Audiuiſtis, ꝙ antichriſtus uenturus ſit, etiã nũc Antichriſti multi eſſe ceperũt. Vnde ſcimus nouiſſimum tempus eſſe. Audi & Paulum: Spiritus certo loquitur, ꝙ in poſterioribus temporibus deſciſcent quidam à fide attendentes ſpiritibus impoſtoribus. Et iterꝝ: In extremis diebus inſtabunt tempora periculoſa. Erunt enim homines ſui amantes, auari, faſtuoſi, ſuperbi, maledici, & reliqua quæ ſequuntur. Acrurſus: Non adueniet dominus, niſi uenerit defectio prius, & reuelatus fuerit homo ille ſceleroſus filius ꝑditus. Vides Apoſtolos nihil de regnis huius mũdi ꝓphetaſſe, ſed ea, quę proprie pertinent ad Eccleſiam Chriſti. Quare noſtri offitij eſt, non ea ſcrutari uelle, quæ de mundanis regnis in hoc ſeculo euentura ſunt, ſed præparare nos ad glorioſum aduentũ DOMINI noſtri Ieſu Chriſti, in quo ſolo noſtra perpetua ſalus conſiſtit. Habes quanta ſit autoritas Apoſtolicæ doctrinę, quę in die Pentecoſtes reuelata & cõfirmata eſt per ſpiritũ ſanctũ. Nam cũ eius doctrinę autor ſit ſpiritus ſanctus, perſpicuum eſt, ꝙ omnes aliæ doctrinæ, quæ cum hac pugnant, ſint doctrinæ dęmoniorum. Damnatur igitur doctrina Thalmudica, Mahumetica, Papiſtica, & quicquid eſt harũ doctrinarum. Neqꝫ enim licet nobis contra Apoſtolicã doctrinã, uel angelos aliud docentes, uel miracula aliud promittẽtia agnoſcere. Sola Apoſtolica doctrina, in die Pentecoſtes Apłis reuelata & confirmata, ea eſt, quę nobis ueram ſalutẽ oſtendit, per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XXXXIII.

DIXIT Chriſtus aliquoties, ſe abire quidẽ, non tamen deſerturum diſcipulos ſuos, ſed redituru maximo ipſorum commodo. Hanc conſolationẽ repetit nunc, ſed alia figura ſermonis, ut quod afflictis utile eſt, ſæpe ac multum proponatur conſiderandum. Eſt autem obſeruabilis conſolatio, & digna, quę in illuſtrem locum poſita ſit, & cui ſanctificatus ſit proprius dies dominicus, quo ſingulis annis publice in Eccleſia recitaꝛ. Nõ ſolum em̃ conſolatur Apoſtolos, ſed etiã uniuerſam Eccleſiam in ſuis afflictionibus, & exponit uerã rationẽ omniũ afflictionũ, quę pĩs accidere ſolẽt. Quare, magno ſtudio cognoſcẽda eſt. Puſillũ, inqt, & nõ uidetis me, et iterꝝ puſillũ, et uidebitis me, ꝙa ego uado ad patrẽ. Nihil nec noui, nec obſcuri dicit. Idem em̃ eſt, q̃d antea dixit: Si abi-

pũsillum et non uidebitis me

ero ad parandum uobis locum, iterum ueniam & assumam uos ad me ipsum. Et iterum: Non relinquam uos orphanos, ueniam ad uos. Ac rursus: Expedit uobis, ut ego uadam. Dicit ergo: Pusillum, & non uidetis me, hoc est, post paucas horas capiar, & abducar à uobis, ac crucifigar. Itaque carebitis aliquot diebus mea presentia, & magna tristitia affitiemini. Sed confidite. Iterum pusillum, & uidebitis me. Resurgam enim à morte, et reuelabo me uobis post meam resurrectionem, ut manifeste cognoscatis me ad patrem iuisse, me diuina maiestate ornatum esse, & cœlesti fœlicitate fruj. Quę res afferet uobis maximum gaudium. Etsi autem hæc uerba Christi, si ad ea quę prius dicta erãt, conferantur, nullam continent obscuritatem, tamen discipuli non intelligunt ea: Dixerunt ergo quidam ex discipulis eius inter se: Quid est hoc, quod dicit nobis: Pusillum & non uidetis me, & rursus pusillum & uidebitis me, & quia uado ad patrem? Dicebant ergo. Quid est hoc, quod dicit pusillum? Nescimus quid loquatur. Audis discipulorum ruditatem & tarditatem. Quid ergo accidit eis, ꝙ tam perspicua uerba non intelligant? Primum, relicti erant suæ ipsorum humanæ prudentię, quę ad intelligendum uerbum Dei, quamuis clarũ, prorsus cęca est. Docemur igitur hoc exemplo, ꝙ ad intelligendum uerbum Dei necessarius nobis sit spiritus sanctus. Animalis homo, inquit Paulus, non percipit ea, quę sunt spiritus Dei. Et iterum: Sapientia huius mundi stultitia est apud Deum. Quare siue audituri sumus, siue in presentia audiamus, siue audiuerimus uerbum Dei, semper petendum est à Deo patre domini nostri Iesu Christi, ut illustret mentes nostras spiritu sancto suo, quo ea quę è sacra scriptura audimus, seu legimus, recte ac uere intelligamus. Nec dubitandũ est, quin Deus serio, diligenter & ex fide inuocatus beneficium spiritus sancti largiat. Si uos, inquit Christus, cum sitis mali nostis bona dona filijs uestris dare, quanto magis pater uester cœlestis dabit spiritum sanctũ poscentibus se. Deinde, Apostoli inebriati erant opinione & expectatione mundani regni & terrenę fœlicitatis. Non pollicebantur sibi de Christo, nisi corporalia & iucunda in hoc seculo beneficia. Quare non intelligunt, quæ de cruce, de afflictione, de mœstitia, & morte dicebantur. Suscipit igitur Christus uerba sua ipse interpretanda. Cognouit eũ Iesus, ꝙ uellent ipsum interrogare, & dixit eis: De hoc quęritis inter uos, ꝙ dixi, Pusillum & non uidetis me, & iterum pusillum & uidebitis me. Amen amen dico uobis, plorabitis & lamentabimini uos, Mundus contra gaudebit. Vos autem mœrore affitiemini, sed mœror uester uertetur in gaudium. Non est obscura interpretatio. Cum enim dicit: Non uidetis me, significat se morte ab ipsis abiturum. Quæ res excitabit in eis magnum mœrorem,

Consolatio ad totam Ecclesiam.

rorem, ploratum & lamenta. Cum uero dicit: Iterum uidebitis me, ſignificat ſe iterum a morte reſurrecturum, quod afferet eis ingens gaudium, & maximam lætitiam. Deſcribit autem Chriſtus hoc loco apertiſſime, quę ſit ſors, quæ pars, quæ hæreditas Eccleſiæ ſuę in hoc ſeculo. Plorabitis, inquit, lamentabimini, & mœrore affligemini. Sententia lata eſt, nec retractari poteſt. In mundo, ut poſtea ſequitur, afflictionem habetis. Et Paulus: Omnes, inquit, qui pie uolunt uiuere in Chriſto Ieſu perſecutionem patientur. Negari quidem non poteſt, quin & impij habeãt ſuas afflictiões & cruces, quippe cũ uniuerſum humanũ genus obnoxium ſit aduerſis ꝓpter pctũm. Ad omnes enim homines pertinet, quod dictum eſt: Maledicta terra in opere tuo: In laboribus comedes ex ea cunctis diebus uitę tuæ. Et: In ſudore uultus tui ueſceris pane tuo. Accedit & hoc, quòd Deus ſæpe ac multum ſoleat impios etiam in hoc ſeculo uarijs calamitatibus propter impietatem affligere. Quare ſui quoq; ſunt impiorum ploratus & lamenta. Sed maximum eſt diſcrimen inter pios rum & impiorum afflictiones in hoc ſeculo. Cum enim impij aut ſcelerati affliguntur, habent qui caſus ipſorum commiſerantur. Vide mihi uel furem uel latronem, quem lictores ad publicum ſupplitiũ educunt. Etſi enim homines deteſtantur ſcelera eorum, tamen & exultant & dolent de ipſorum ſupplitio, & optare ſolent, ut meliori fortuna uterentur. Cum autem impij affliguntur, primum quidem finguntur de ipſis horrenda & immania flagitia, deinde id plane accidit eis, quod Chriſtus dicit: Mundus gaudebit. Hoſtes enim Eccleſiæ Dei, magno gaudio affitiuntur, ſi quando uiderint pios affligi, & quo crudelius trucidantur pij, eo ſanctius putant illi terram expiari. An non manifeſtum huius rei exemplum proponitur nobis in Chriſto & Apoſtolis eius? Chriſtus capitur & crucifigitur, Apoſtoli eius diſperguntur, & lugent. Hic ergo uideas ingentem impiorum lętitiam & inſultationem: Speravit, inquiunt, in Deum. Liberet eum nunc, ſi uult. Et: Alios ſeruauit, ſeruet ſeipſum, ſi eſt Chriſtus ille Dei electus: Sed idem teſtantur exempla omnium ſeculorum tam ante cꝫ poſt Chriſtum. Dauid uehementer conqueritur de ſuis hoſtibus, cꝫ maximo affitiantur gaudio, de aduerſis quę ipſi accidunt: Dilatauerunt, inquiens, ſuper me os ſuum, dixerunt Euge, euge, uiderunt oculi noſtri. Et mox: Erubeſcant & reuereantur ſimul, qui gratulantur malis meis. Ac rurſus: Auertantur retrorſum, & erubeſcant, qui uolunt mihi mala. Auertantur ſtatim erubeſcentes, qui dicunt mihi euge, euge. Sic cum affligerentur ciues urbis Hieruſalem, qui erant populus & Eccleſia Dei. Ammonitæ plauſerunt manu, concuſſerunt pedibus, gauſi ſunt ex toto corde, dixerunt Euge euge. Sanctuarium pollutum eſt, terra Ezech. 25.

Iuda deſolata eſt. Dixit & Tyrus de Hieruſalem. Euge, euge, confractę ſunt portę populorum. Poſt Chriſtum autem, quanto gaudio affecti ſint impij, in infœlicitate Eccleſię Dei, teſtatur Chriſtus ipſe, cum ait: Veniet tempus, ut quiſquis interfitiat uos, uideatur cultum præſtare Deo. Et quid ſibi ſolennes illę uoces Ethnicorum de Chriſtianis, Ad Leonem. Et: Tolle Sacrilegos, aliud ſignificant, q̄ꝫ incredibile eſſe gaudium impiorum, de afflictione Eccleſiæ Dei? Cum igitur pij non ſolum ipſa crucis duritia, uerumetiam impiorum lętitia affligantur, magnum eſt diſcrimen inter piorum afflictiones & uulgares humani generis calamitates. Sed quid? Num afflictiones Eccleſię Dei ſunt perpetuæ? Num perpetuus eſt mœror eius? Nihil certe minus. Mœror, inquit, ueſter uertetur in gaudium. Breuiſſimum dictum, ſed latiſſime patens. Opponitur aũt & gaudio mœrori huius mundi. Gaudet mundus, ſed gaudium eius uertitur in perpetuum mœrorem, ideoq̄ꝫ in mœrore deſperat. Mœret Eccleſia Dei, ſed mœror eius uertitur in perpetuum gaudium, ideoq̄ꝫ in mœrore optime confidit. Obſecro autem te, quid illud eſt, quo Eccleſia certa redditur, q̄ꝫ mœror eius uertatur in gaudium, & quo firmam de uenturo et æternum duraturo gaudio fiduciam concipit? Num concipit eam ex humana ratione? Minime omnium. Nam ſi ex hac de euentu mœroris iudicauerit, pronuntiabit eum eſſe ſempiternum. Videtur enim afflicto, ac pręſertim doloribus mortis comprehenſo, ſi prudentię ſuę relictus fuerit, mœrorem nunq̄ꝫ ullum finem habiturum, & crutiatus perpetuos fore. Cum enim non uideat adiutorem in terra, & in rebus humanis, putat nec in cœlo, nec in diuinis rebus ullum reliquum eſſe auxilium. Quare non eſt iudicandum de euentu mœroris ex humana ratione, aut ex præſenti doloris ſenſu. Quo ergo reſpitiendum eſt? Non certe alio, quam quo Chriſtus ſuos Apoſtolos remittit. Iterum, inquit, ueniam ad uos, uidebo uos, & gaudebit cor ueſtrum, & gaudium ueſtrum nemo tollit à uobis. Hęc eſt contio de Reſurrectione Chriſti. Nam Reſurrectio Chriſti à mortuis, firmiſſimum pignus eſt, quo certi reddimur, q̄ꝫ quicunq̄ꝫ in Chriſtum credit, non pereat in mœrore, ſed habeat ęternam uitam. Nihil enim certius eſt, q̄ꝫ q̄ꝫ Chriſtus reſurrexit tertia Die à mortuis & ſedit ad dexterã Dei, conſecutus non ſolum liberationẽ ab omnibus doloribus mortis & inferni, uerumetiam cœleſtem & perpetuam fœlicitatẽ. Chriſtus, inquit Paulus, excitatus à mortuis, non amplius moritur, mors illi non amplius dominatur. Et iterum: Humilem prębuit ſemetipſum factus obediens uſq̄ꝫ ad mortem, mortem aũt crucis: Quapropter & Deus extulit illum in ſummã ſublimitatẽ, ac donauit illi nomẽ, q̃d eſt ſupra omne nomẽ, ut in noie Ieſu omne genu ſe fle-

ctat

stat cœlestium, terrestrium & infernorum. En, hæc est maiestas & fœlicitas, in quam commutatus fuit dolor & mœror, quem Christus in passione, cruce & morte sua habuit. Non est autem sentiendum, ꝙ Christus resurrexerit, & cœlestem fœlicitatẽ acceperit sui solius gratia, sed quemadmodum mortuus est, propter peccata nostra, i. a etiam resurrexit propter iustificationem nostri, ut quotquot in ipsum credunt, capiant cum ipso perpetuum fructum resurrectionis eius. Oseas dicit: Viuificabit nos post biduum. In die tertio faciet nos resurgere, & uiuemus ante faciem eius, hoc est, Sicut Christus resurget tertia die, ita nos fruemur eius resurrectione, ut æternam habeamus uitam. Christus ipse dicit: Iterum ueniam & assumam uos ad meipsum, ut ubi sum ego, & uos sitis. Et Paulus: Christus, inquit, resurrexit ex mortuis, primitię eorum qui dormierant, fuit. Postꝫ enim per hominem mors, etiam per hominem resurrectio mortuorum. Et iterum: Spiritus testatur unà cum spiritu nostro, ꝙ simus filij Dei. Quod si filij, igitur & hęredes. Hęredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Si quidem simul cum eo patimur, ut & una cum illo glorificemur. Ac rursus: Cum essemus mortui per delicta, conuiuificauit nos unà cum Christo, (per gratiã estis seruati) simulque cum eo resuscitauit, & simul cum eo sedere fecit inter cœlestes. Et iterum: Cum essetis mortui per delicta & per præputium carnis uestrę simul cum illo, uiuificauit condonans nobis omnia delicta. Vides hunc esse fructum Resurrectionis Christi, ꝙ mœror Ecclesię uertatur propter Christum, in perpetuum gaudium. Quare hęc summa sit cura nostra, hoc sit studium nostrum, ut simus membra Ecclesię Christi, (id quod fit per fidem in Christum,) & ut ponamus nobis ob oculos Resurrectionem Christi, quæ certissimum pignus est, mœrorem nostrum, non fore perpetuum, sed mutandum in cœleste gaudium. Porro, ut in mœstitia maiorem habeamus consolationem, & spe futurę lętitię patienter aduersa feramus, ostendit Christus typum Resurrectionis, & consequendę lętitię in mœstitia, depictum esse in muliere prægnante, & parturiente. Mulier, inquiens, cum parit, dolorem habet, quia uenit
" hora eius. Cum autem peperit puerum, iam non meminit anxietatis,
" propterea ꝙ gaudeat hominem esse natum in mundo. Et uos igitur
" nunc quidem mœrorem habetis, sed iterum uidebo uos, & gaudebit
" cor uestrum, & gaudiũ uestrũ nemo tollit à uobis. Obseruabis exem
" plum, ac initio magnam affert consolationẽ pijs mulieribus, ꝙ Christus hoc loco de dolore partus earum contionatur. Significat enim, ꝙ dolor partus non temere accidat mulieribus, sed accidat eis diuina ordinatione. Etsi enim omnes homines, qui ex Adamo descendunt, concipiuntur & nascuntur in peccato, & nonnullæ impudicæ

mulieres concipiunt liberos ex illegitimo & scelerato cõcubitu, tamen partus ipse & dolor partus sunt diuina ordinatio: Multiplicabo, inquit Deus ad mulierem, ærumnas tuas cum conceperis, & in dolore paries filios. Quanꝯ autem hic dolor, maledictio est propter peccatum, tamen postꝯ Christus expiauit peccatum, mutata est hęc maledictio in benedictionem, ut ijs mulieribus, quæ credunt in Christũ, dolor partus fiat propter Christum crux sancta, in qua Deo placeant, & à Deo conseruentur. Mulier, inquit Paulus, seducta, facta est obnoxia transgressioni, salua tamen fiet per generationẽ liberorũ, si manserit in fide, dilectione, & sanctificatione cum castitate. Quare prægnantes & parturientes mulieres reuocent in dolore partus sui hoc dictum Christi in memoriam, & inuocent Deum patrem domini nostri Iesu Christi, ut quam ipse imposuit crucẽ mitiget, & cum sit propter Christum filium suum propitius factus miseris mulierculis, conseruet eas clementer in summo ipsarum periculo. Deinde considerandum est, ꝙ Christus definiat hoc exemplo, quid sit dolor piorum, uidelicet, ꝙ sit dolor mulieris prægnantis. Qualis ergo est hic dolor? Certe dolor mortis est, & mulieres partui propinquę, morti propinquę esse uidentur. Sed quid? Num Deus imposuit prægnantibus hunc mortis dolorem, ut uitam amittant & pereant? Minime omnium. Tantus quidem dolor partus est, ut mulieres eo laborantes existiment de uita sua actum esse, Sed ecce tibi, pro una morte redditur duplex uita, mulieris uidelicet, & filioli. Cum peperit puerum, inquit, iam non meminit anxietatis. Talis etiam est dolor piorum. Magna est grauitas afflictionis eorum. Et in media afflictione uidetur de salute ipsarum actum esse, adeoꝙ id fieri solet, quod Ezechias dicit: Venerunt filij usqꝯ ad partum, & non est uirtus pariendi. Sed mane paulisper, & ueniet pro una afflictiõe, duplex gaudiũ, ac pro maximo dolore, maxima consolatio. Nam quemadmodum tantus est dolor mulierum parturientium, ut eo uideatur genus humanum periclitari, & tamen non perit hoc dolore, sed potius cõseruatur, ita tantæ sunt calamitates, quę accidũt Ecclesię Dei, ut uideaẽ in ijs peritura, & tñ euadit per eas ad summã salutẽ, idque nulla humana potentia, sed tñ potentia Resurrectionis DOMINI nostri Iesu Christi, cui resurrectioni Ecclesia per fidẽ ita cõiuncta est, ut ab ea ne morte quidẽ auelli queat. Dices autem: An non moriuntur sępe mulieres in partu? an non accidit aliquoties, ut & mulier parturiens, & filius nascendus una in partu intereant? Vbi ergo manet mulieris gaudium? Hęc non est otiosa aut superuacanea interrogatio. Sicut enim mulieres parturientes aliquoties moriuntur in partu, & nullum uidentur consequi gaudium, ita & pij, uel tandem in hoc mundo aut occiduntur, aut una

cum

cum alijs hominibus morte intereunt. Vbi ergo eſt illorũ gaudiũ? Dicamus igitur primum de mulieribus. Exemplũ enim, quod Chriſtus propoſuit, non in hoc producitur in medium, ut ſignificetur omnes mulieres partu laborantes, fœliciter parere, & externum gaudium conſequi. Mortua eſt in partu ſancta mulier Rahel, uxor Patriarchę Iacob. Moriuntur & quædam aliæ mulieres tam piæ q̃ impię in partu. Sed in hunc uſum producitur iſtud exemplum, ut oſtendatur, quid generaliter, iuxta communem rerum curſum fiat. Generalis Dei ordinatio eſt, ut dolorem in partu, ſequatur nato filiolo, gaudium. Mulier autem, ſi uelit, efficere poteſt, ut etiamſi diuerſum acciderit, & neceſſe habeat in partu unà cum filiolo mori, uerum gaudium conſequatur, ſi non corporale, & euanidum, certe ſpirituale, cœleſte & perpetuũ. Initio enim mulieres prægnantes cogitare debent, ſe geſtatione uteri & partu, uerſari in diuina ordinatione. Etſi enim quędam impudicę mulieres concipiunt illegitime, tamen ipſa uteri geſtatio et partus eſt diuina ordinatio. Deinde, quod eſt omnium hominum officium, agnoſcere debent peccata ſua, & credere in Chriſtum, q̃ propter ipſum Deus ſit propitius & remittat peccata. Adhæc inuocare debent Deum patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, ut propter Chriſtum adiuuet ipſas in ſummo ſuo periculo. Poſtremo ſuſcipiant ſe ſobolẽ, quam Deus daturus eſt, ad cognitionem Chriſti, pro uirili ſua educaturas eſſe. Deus enim dat parentibus liberos, non ut educent terrenos tantum ciues, & ut liberi ſectentur uanitatem huius mundi, ſed ut educent cœleſtes ciues, & liberi cognoſcant uerum Deum patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, per ſpiritum ſanctum, quæ ſola cognitio, uita eſt æterna. Hęc ſi prægnantes mulieres fecerint, nullam faciunt iacturam in partu, ſiue uiuant, ſiue moriantur. Si enim non conſequuntur corporale & externum gaudium, nihil certius eſt, q̃ q̃ conſequãtur in Chriſto Ieſu cœleſte & perpetuum gaudiũ, cuius minima pars non eſt æquanda uniuerſo huius mundi gaudio. Sic etiam ſentiendum & dicendum eſt de omnibus ijs, qui magnis & extremis periculis obijciuntur. Primum enim, ſiue temere te in pericula conieceris, ſiue legitime in ea incideris, diuinitus immittuntur. Quare cogites te in ſuſtinendis periculis & afflictionibus uerſari in diuina uocatione, deinde agnoſcas peccata tua, & credas in Ieſum Chriſtum, q̃ hic ſolus ſit expiatio peccatorum, & iuſtitia tua. Præterea, inuoces Deum patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, ut te propter filium ſuum Ieſum Chriſtum ſeruet. Poſtremo ſuſcipias uitam tuam, diuina ſpiritus ſancti gratia, regendam & gubernandam iuxta uerbum DOMINI, ut declares gratitudinem tuam erga Deum ſeruatorem noſtrum. Hæc ſi feceris, fieri non poteſt, quin magnum dolorem ſequatur maius gau-

dium, ſi non terrenum, certe cœleſte, ſi non humanum & euanidum, certe diuinum & perpetuum. Itaq; nullam facies iacturam, ſiue uita ſiue mors ſequatur. Nullus noſtrum, inquit Paulus, ſibi ipſi uiuit, & nullus ſibi ipſi moritur. Nam ſiue uiuimus, domino uiuimus, ſiue morimur, dño morimur. Siue igit uiuamus ſiue moriamur, DOMINI ſumus. In hoc enim Chriſtus & mortuus eſt & reſurrexit, & reuixit, ut mortuis ac uiuentibus dominetur. Et iterum: Mihi uita, Chriſtus eſt, & mors lucrum. Hæc diligenter meditanda & facienda ſunt in omnibus aduerſis, ut ea fortiter feramus, & fœlicem eorum euentum nobis certe polliceamur per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt una cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XXXXIIII.

AGNA piorum conſolatio eſt, q̃ mœrorem ipſorum certũ ſequatur gaudium, idq; minime ſimplex & euanidum, ſed cœleſte & perpetuũ. Gaudebit, inquit, cor ueſtrũ, & gaudiũ ueſtrum nemo tollit à uobis. Etſi em̃ in hoc ſeculo nullũ gaudiũ ſolet eſſe diuturnũ, ſed quemadmodũ ſuę ſunt uiciſſitudines hyemis & ęſtatis, noctis & diei, pluuię & ſerenitatis, ita ſuæ etiã ſunt ſucceſſiones triſtitię & lætitiæ, mœroris & gaudij, tamen gaudiũ, q̃d pij cõcipiũt ex cognitione Chriſti, & reſurrectionis ac regni eius, non eſt momentaneum aut mutationi obnoxium, ſed eſt ſempiternum, quod in hoc quidem mundo ſuam habet imbecillitatem, in uenturo autem ſeculo perfitietur abſolutiſſime, & durabit perpetuo. Quare committendum nõ eſt, ut in mœrore abijciamus Chriſtum, ſed potius, ut tanto diligentius Chriſtum per fidem conſeruemus, quanto grauior eſt afflictio, quo uerum gaudium conſequamur & conſeruemus. Ac de his quidem hactenus. Nunc autem commemorat Chriſtus alia beneficia, quę collaturus eſt poſt mœrorẽ in Apoſtolos & Eccleſiam ſuã,
„ poſtq̃ reſurrexerit à mortuis, & ſederit ad dextram patris ſui. In illo
„ die (inquit) me non interrogabitis quicquam. Amen amen dico uo-
„ bis, quęcunq; petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Quæramus primum de quo die Chriſtus loquatur. Cum autem ſupra dixerit. Iterum ueniam & uidebo uos. Et: Paracletus, quem mittet pater meo nomine, docebit uos omnia, & ducet uos in omnem ueritatem, manifeſtum uero ſit, q̃ hæc à die reſurrectionis Chriſti, & miſſionis ſpiritus ſancti impleta ſint, manifeſtum etiam eſt, q̃ Chriſtus loquatur hic

tur hic de die seu tẽpore, quo resurrexit a' mortuis, et misit discipulis suis spiritum sanctũ. Eo igitur tẽpore cõtulit Christus in discipulos, hoc est, in uniuersam Ecclesiã suam duo maxima benefitia. Alterũ est: Non interrogabitis me quicq̃, hoc est, Vos ipsi oia ita cognoscetis, ut non necesse habeatis me amplius quicq̃ interrogare, & ex me cognoscere. Nam spiritus sanctus docebit uos omnia, & ducet uos in omnem ueritatem. Alterum est: Quæcunq̃ petieritis patrem in nomine meo dabit uobis, hoc est, omnia impetrabitis nomine meo, a Deo patre. Itaque Christus promittit hoc loco, se, misso spiritu sancto, effecturum, ut Apostoli & omnes credentes in ipsum fiant omniscij, &, ut ita dicam, omnipotentes. Quibus benefitijs, quid potest maius dici, aut cogitari? Omnia enim scire, & omnia apud Deum posse, excellit omnem humanã industriam, dignitatem, & maiestatem. Sciamus igitur, quomodo hæc intelligenda sint, ut nihil temere affirmemus. Ac initio de omniscientia piorum. Christus enim, cum dicit pios omnia ita cognituros, ut non amplius necesse habeant ipsum interrogare, non loquitur de quibusuis rebus, aut de ijs, quæ cognitioni humanę rationis subiectæ sunt. Non enim sentit Apostolos & alios pios cognituros, per spiritum sanctum, omnia humana opifitia, omnes humanas artes, & intellecturos omnia obscura in philosophia Gentiũ. Hęc, etsi habent suum quendam usum, tamen possunt absq̃ singulari dono spiritus sancti, humana tantum ratione comprehendi, & non pertinent proprie ad regnũ Christi. Sed loquitur Christus de ijs rebus, quę cognoscendæ sunt ad consequendam ueram coram Deo iustitiam, & perpetuam salutem. Non interrogabitis me quicquam, hoc est, Spiritus sanctus ita uos omnem ueritatem docebit, ut cognoscatis omnia quę sunt uobis necessaria ad salutem. Cognoscetis enim me esse uerum Messiam, meum regnum non esse mundanum, sed cœleste, meum offitium esse expiare peccata uestra coram Deo, & recõciliare uos cum Deo. Cognoscetis omnes eos, qui in me credunt, reputari coram Deo iustos, & adoptari in filios ac hęredes Dei, cognoscetis item uerum usum & finem legis, uidelicet, q̃ lex non iustificet, sed occidat potius, & hoies ad me remittat, ut mea solius gratia, per fidem, iustificent. Breuiter. Cognoscetis me solum esse sapientiam, iustitiam, sanctificationem & redemptionem uestram. Cognitiones & scientię aliarum rerum, etsi humano generi utiles esse possunt, tamen sine cognitione Christi, nihil sunt. Sola autem cognitio & scientia Christi, etiamsi fuerit sine aliarum rerũ cognitione, tñ ęterna est uita & fœlicitas. De hoc benefitio, quod spiritus sanctus esset in Ecclesiam a die Pentecostes, collaturus contionati etiam sunt Prophetæ: Ioël dicit: Effundam spiritum meum, dicit DñS, super omnem

carnem & prophetabunt filij uestri & filiæ uestræ. Senes uestri somnia somniabunt, & iuuenes uestri uisiones uidebunt. Hoc dictum est, ut & Petrus interpretatur, de publica reuelatione Euangelij de Christo, ex quo Euangelio manifeste cognoscuntur omnia ea, quę nobis ad consequendam iustitiam & salutem necessaria sunt. In Esaia, de reuelato Euangelio Christi dicitur: Repleta est terra scientia DOMINI, sicut aqua maris omnia operiens. Et apud Hieremiam: Non docebit ultra uir proximum suum, & uir fratrem suum dicens: Cognosce DOMINVM. Omnes enim cognoscent me à minimo eorum usque ad maximum. Hæc non eo rapienda sunt, uel quòd Apostoli omnia post acceptum spiritum sanctum in die Pentecostes, ita exacte cognouerint, ut non indiguerint amplius alijs spiritus sancti reuelationibus, cum Petrus non uoluerit Gentes adhuc incircũcisas ad communionem Euangelij recipere, nisi cœlesti uisione admonitus, quemadmodum scribunt Acta Apostolica, uel quòd nos non debeamus post acceptum Baptismum, qui est lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, sacræ scripturæ operam dare, & contiones piæ doctrinæ audire. Sed quòd is qui assecutus est, autore spiritu sancto, uerã cognitionẽ Christi, etsi quędã ignorat, & necesse habet in fide Christi subinde magis ac magis per uerbum Dei illustrari, confirmari, & crescere, tamen quantum attinet ad Christum ipsum, qui per fidem cognitus est, nihil prorsus deest credenti ad salutem. Ac habuerunt etiã Patriarchæ Christum per fidem, postq̃ aut Euangelion reuelatum est per spiritum sanctum in die Pentecostes, & uulgatum in toto orbe terrarum, tantum superat nostra cognitio, Patriarcharum de Christo cognitionem, quantum lux, tenebras, & dies noctem. Nunc propius, inquit Paulus, adest nobis salus, q̃ tum cum credebamus. Nox progressa est, dies autem appropinquauit. Et alias uocat Euangelion Christi, mysterium æternis temporibus tacitum, nunc uero manifestatum, & in omnes gentes patefactum. Quare agnoscamus hoc beneficium Dei, & amplectamur hanc lucem Euangelij grato animo, ut quicquid reliquum in nobis est tenebrarum, splendore Christi dispellatur. Deinde contionatur Christus de omnipotentia piorum. Amen amen dico uobis: Quæcunq̃ petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Si Deus pater dat petentibus nomine Christi, quæcunq̃, quæcunq̃ inquam, petierint, certe tales petentes sunt precibus suis apud Deum omnipotentes. Hoc ut recte intelligamus, primum omnium cognoscendum est, quid sit petere aliquid à Deo, nomine Christi. Sciamus igitur, quis sit Christus, & quod sit officium eius. Christus enim est unigenitus & æternus filius Dei, qui assumpsit hominem, & uenit in mundum, ad hunc usum, ut placaret

caret morte sua peccata nostra, & reconciliaret nos Deo patri suo. Et hunc Christum Deus pater ita diligit, ut reputet iustos, & adoptet in filios ac hæredes suos, omnes illos, qui amplectuntur ipsum fide sua. Petere igitur aliquid à patre nomine filij sui Christi, est credere, ꝙ Christus placauerit nobis patrem, & pater faueat nobis propter Christum, ac petere ex hac fide, ut Deus largiatur nobis propter Christũ beneficia sua. Itaq; petere aliquid nomine Christi duo complectitur. Alterũ est fides in Christum, quòd ipse sit propitiatio nostra coram Deo. Alterum est inuocatio propter Christum, & propter propitiationem ab eo factam. Non enim habemus aliud, propter quod à Deo beneficia petamus. Nostra iustitia, si qua est, infirma est, & uitiata, nec potest in conspectu Dei constare. Sed & sanctorum omnium iustitia per se sordet coram Deo. De omnibus enim dictum est: Non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Quare nec nostrę, nec sanctorum iustitię nomine possumus Deum inuocare & beneficia ab eo petere. Sola iustitia Christi perfecta est, & constat in iuditio Dei. Solus Christus sua sanctitate Deo patri acceptus est. Amat autem nos pater propter Christum, si in eum credimus. Sic enim mox ait: Ipse pater amat uos, quia uos me amastis, & credidistis, ꝙ à Deo exiuerim. Reliquum igitur est, ꝙ patrem, solo nomine Christi & propter Christum inuocare queamus & debeamus. Et ꝙ hi, qui contemnunt & nõ credũt in Christũ, non possint Deum uere inuocare, etiãsi uerba inuocationis sexcenties iterẽt. Quod cum ita se habeat, uideamus nunc, quę per QVÆCVNQVE, sunt intelligẽda. Dicit enim Christus: QVÆCVNQVE petieritis. Quę ergo sunt illa QVÆCVNQVE: Hic considerandum est, in qua materia, & in quo argumento dicẽdi Christus uersẽt. Non em̃ loquit̃ de omnibus rebus indiscrimi natim, sed de omnibus, quę ad regnũ Dei, & ad gloriam ac sanctificationẽ nominis eius pertinent. Primum igitur per QVÆCVNQꝫ: non intelligit iniusta, & impia. Quale esset, si quis peteret, ut liceret ipsi impune scortari & furari. Aut si qui sunt facti hostes pię doctrinę, tamen peterent in nomine Christi, ut Deus fortunaret bellum, quod aduersus Ecclesiam suscipere uellent. Hoc certe esset petere, ut Deus faueret impietati, & iuuaret crudelitatem. Qua petitione, quid esset impudentius, aut detestabilius? Deinde Christus non intelligit per QVÆCVNQVE, ea, quę sunt aliena à nostra uocatione. Apostolorum uocatio erat, non solum prædicare Euangelion Christi, uerumetiã ædere miracula. Infirmos, inquit, sanate, leprosos mundate, mortuos suscitate. Quare quęcunq; Apostoli in hac uocatione à patre, nomine Christi petierunt, ea ita impetrarunt, ut & infirmos mi-

Christus ē ꝓpitiatio nostra ꝓ nrã Deo, & ab illo ipō Christo facta ē nr̃a ꝓpitiatio & ips̃ mor̃

Sanctor̃ omniū iusti tia sordet coram Deo

Act. 3. rabiliter ſanarent, & mortuos ſuſcitarent. Petrus ad claudum dice-
bat. In nomine Ieſu Chriſti Nazareni, ſurge & ambula. Claudus pro
tinus conſolidatis plantis exiliit, & ambulauit. Venit & Petrus ad
Dorcadem uiduam mortuam in Ioppe. Cum igitur poſitis genibus
Act. 9 oraſſet, ut Dorcas reſurgeret, impetrauit, quæcunq; petiit. Dorcas e-
nim uiua ſurrexit. Nam hęc erat uocatio Petri. Noſtra autem, qui hoc
tempore prædicamus Euangelion Chriſti, uocatio quidem eſt, docere
re Euangelion, non autem ędere talia miracula, qualia Apoſtolis con
ceſſum fuit ędere. Quare niſi quis ſingulari ſpiritu Dei excitaretur
ad ædenda miracula, non fieret uoti ſui cõpos, etiamſi inuocato Deo
per nomen Chriſti, iuberet mortuum ad hanc corporalem uitam re-
dire. Noſtra enim uocatio hoc tempore non eſt, ut miracula ædamus.
Commemorarunt nobis his diebus amici fide digniſſimi, mulierem
anabaptiſtico ſpiritu afflatam, eò inſanię proceſſiſſe, ut exiſtimarit, ſe
poſſe, exẽplo Moſi, uicinos ſuos cœleſti Manna paſcere. Vocatis igi
tur uicinis ad prandium, cum nihil ciborum ad focum paratum eſſet,
& ex ordine ad menſam collocatis, uertit ſe mulier ad preces, et petiit,
ut cibus è cœlo mitteretur. Hic tum hoſpites attoniti ſedere, & cœle-
ſtẽ cibũ expectare. Quid plura? Deus uaniſſimas preces mulieris nõ
audit, & conuiuę ſpe ſua falſi, uel tandem domum ſuam famelici repe-
tere coguntur. Moſi enim uocatio fuerat, non huius ſuperſtitioſæ mu
lierculę, Manna de cœlo dare. Quare in inuocatione petenda ſunt ea,
quę ad noſtram uocationem pertinent. Nam quæ ſic in nomine Chri
ſti petierimus, ea omnia dabit nobis cœleſtis pater. Poſtremo Chri
ſtus, cum dicit, QVÆCVNQVE, non intelligit ea, quæ ſunt ab ip
ſius offitio aliena. Quale eſſet, ſi quis peteret à Deo in nomine Chri-
ſti, ut daret ipſi magnam uim auri, & multum pecuniæ, aut ut faceret
ex ipſo regem mundanum. Hęc non eſſet uera petitio, niſi ſi quis ſin-
gulari uerbo Dei huc uocaretur. Generale enim offitium Chriſti
non eſt, externam pecuniam cultoribus ſuis diſtribuere, aut creare ex
ipſis reges mundanos. Apud Matthæum petunt duo diſcipuli, ut
unus ſedeat ad dexteram Chriſti in regno eius, alter ad ſiniſtram. Sed
audiunt: Neſcitis, quid petitis. Apud Lucam petunt Iacobus & Ioan
nes, ut Chriſtus iubeat ignem deſcendere, & conſumere Samarita-
nos, quòd non reciperent eum in ſuam ciuitatem, ſed & ipſi audiunt:
Neſcitis cuius ſpiritus eſtis uos. Filius enim hominis non uenit ad
perdendum animas hominum, ſed ad ſeruandum. Nam uerum offici
um, & propria uocatio Chriſti eſt, placare iram patris, reconciliare
humanum genus Deo, remittere peccatum, conſeruare in morte, &
dare cœleſtem uitam ac fœlicitatem. Quodcunque igitur harum ſpi-
rituali

ritualium & cœleſtium rerum petierimus patrem nomine Chriſti, dabitur nobis. Quid ergo dicemus de terrenis rebus? Quid? Si quiſpiam aut fame afflictus, aut difficili morbo grauatus, aut ab hoſtibus circumuentus fuerit, non petat à Deo patre nomine Chriſti panem, corporalem ſanitatem, & externam ab hoſtibus liberationem? Quid? non petam, ut Deus defendat amicum ſuſcipientem ex uocatione ſua periculoſam peregrinationem? Certe hæc & id genus alia beneficitia Dei corporalia petenda ſunt, ſed his conditionibus quas iam enumerauimus, primum enim, corporalia benefitia non ſunt petenda, ut abutamur ipſis ad peccandum aduerſus Deum. Qualis enim, & quàm impia eſſet hæc oratio, ſi quis diceret, Peto domine, in nomine Chriſti filij tui, ut me reſtituas priſtinæ incolumitati, quo poſſim pro mea libidine helluari aut ſcortari? At ſic orant hi, qui in morbo non reſipiſcunt, ſed cogitant, ſe ſi recuperauerint ſanitatem, uetera ſua ſcelera ſectaturos. Deinde petenda ſunt corporalia benefitia ad hunc finem, ut ijs ſeruiamus legitimę noſtrę uocationi, et ut gloria nominis Dei promoueat, ac noſtræ perpetuę ſaluti conſulatur. Sed quia nos non poſſumus humana ratione cognoſcere, quæ corporalia propriè conducant ad illuſtrationem gloriæ Dei, & quæ utilia ſint ad noſtram uocationem & ſalutem, idcirco in petitione beneficiorum corporalium, ſemper addendum eſt, quod Chriſtus ipſe addidit, cum precaretur, ut tranſiret ab ipſo calix paſſionis: Non, quod ego uolo, inquiens, ſed quod tu uis. Et quod docuit nos in dominica oratione: Sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum, Fiat uoluntas tua, quemadmodum in cœlo, ſic & in terra. Quare, cum Chriſtus dicit, QVÆCVNQVE petieritis, intelligit per QVÆCVNQVE, omnia ſpiritualia & corporalia benefitia, ſed hoc diſcrimine, ut cum ſpiritualia & æterna proprie pertinent ad regnum Chriſti, & gloriam nominis Dei, ac ueram noſtram ſalutem, petamus ea ſine ulla exceptione, in nomine Chriſti, certa fiducia concepta, quòd contingant nobis diuinitus propter Chriſtum, corporalia autem, quia de ipſis humana ratione iudicare non poſſumus, petamus cum hac additione, ut fiat uoluntas DOMINI, & quod in ipſius oculis bonum uidetur. Habes, quàm late pateat, quod Chriſtus dicit: QVÆCVNQVE petieritis patrem in meo nomine, dabit uobis. Ac profecto noſtra culpa & ignauia accidit, ſi quid rerum utilium ac neceſſariarum nobis defuerit. Cur enim hoc non petimus à Deo? An deterrent nos a petitione peccata noſtra? Sed Chriſtus peccata expiauit? An iudicamus nos benefi-

tijs Dei indignos? Recte. Indigni quidem sumus, sed Deus sua sponte nos his dignat, primum præcepto. Præcepit enim ut in periculis inuocemus ipsum. Non præcepisset autem, nisi uellet inuocationem exaudire & iuuare, deinde promissione. Promisit enim se daturum, quæcunque credentes petierimus. Quid autem promissione Dei uerius aut certius. Postremo addidit etiam iuramentum: Amen, amen, inquiens, Quid autem iuramento filij Dei firmius? Petamus igitur & accipiemus, quęramus & inueniemus, pulsemus & aperietur nobis. Cæterũ, hoc loco diligenter considerandũ est, quòd cũ sermo nobis est de oratione seu inuocatione Dei, non loquimur de publicis Litanijs, quæ sunt in Ecclesia solennes. Hæ Litaniæ, si piæ fuerint, (Nam illę Litanię, in quibus inuocantur mortui, impię sunt) suum quidem usum habent. Sunt enim pędagogia Ecclesię, & admonent Ecclesiam de præsentibus periculis, & de ijs rebus, pro quibus nomen domini inuocandum est, non absoluunt autem, per se, ueram Dei inuocationem, & magna diligentia cauendum est, ne inferamus in eas superstitionem & impietatem Iudaïcam, ac Papisticam. Iudæi enim duxerunt impiam & sceleratam uitam, sed habebant in templo solennia sacra & precationes. Itaq; cum afflig erentur fame aut bello, aut pestilentia, aut alia calamitate, statim omni festinatione in templum ad facienda sacra properabant, interim autem nulla erat resipiscentia, nulla uera agnitio peccati, nulla uera fides de peccati remissione, nulla sceleratę uitę in melius mutatio. Tantum solennia illa sacra peragebant, quorum meritis pollicebantur sibi expiationem peccatorum suorum, & liberationem a præsenti calamitate. Et quæ scelera designauerant ante sacrorum peractionem, ad ea, peractis iam sacris, secure reuertebantur. Hęc est magna impietas, & per Prophetas grauissime reprehensa. In Esaia dicit DOMINVS: Quo mihi multitudo uictimarum uestrarum? Et mox: Incensum abominatio mihi est. Neomeniam & sabbatum & alias festiuitates non feram. Iniqui sunt cœtus uestri. Et: Cum extenderitis Manus uestras, auertã oculos meos à uobis, & cum multificaueritis orationem, non exaudiam. Quam obrem? Sequitur, quia manus uestræ sanguine plenæ sunt. Et apud Hieremiam: Hæc dicit Dominus Zebaoth Deus Israel: Holocautomata uestra addite uictimis uestris & comedite carnes, quia non sum locutus cum patribus uestris, & non præcepi in die qua eduxi eos de terra Ægypti de uerbo holocautomatum & uictimarum, sed hoc uerbum præcepi eis dicens: Audite uocem meam, & ero uobis Deus, & uos eritis mihi populus. Et in Osea: Misericordiam, inquit, uolo, & non sacrificium, & scientia Dei plusq; holocausta. Vides Israe-

litas

litas attuliſſe ad ſua ſacra impœnitentiam, & ſacra alioqui legitima et pia, damnata eſſe propter impietatem populi. Eadem dicenda ſunt de papiſticis moribus. In regno enim papiſtico excogitata ſunt quædam ſacra, uidelicet, Miſſæ, Proceſſiones, Litanię mortuorum inuocatrices, certa ieiunia, ordines monaſtici, & id genus alia. In hęc ſacra reiecerunt tam populus q̄ ſacerdos omnem iuſtitiam. Nulla enim cura fuit piæ & honeſtæ uitę, nulla habita ratio ueræ pœnitentiæ. Poſtquam autem uenerat calamitas uel belli uel peſtilentiæ, uel famis, continuo properabatur ad hęc ſacra peragenda. Ac uidentur quidem homines, dum ſacra peraguntur, ualde pij, ſed impie ſentiunt, quia confidunt ſe meritis horum ſacrorum placare iram Dei, & manent impœnitentes, quia mox ut ſacra peracta ſunt, ad priſtina ſcelera reuertuntur. Hęc eſt antiqua Papiſtarum impietas, propter quam etiam ea ſacra, quę habent aliquam utilitatem, fiunt inutilia & impia. Quid ergo faciamus? Abſtinemus ne pias illas & ſolennes Litanias, q̄bus hoc tempore in Eccleſia utimur, ne & ipſę fiant impię? Minime, Sed non inferamus in eas impietatē Iudaïcam & Papiſticā. Non exiſtimemus nos hoc Litaniarum cultu defunctos eſſe uerę inuocationis officio, ſed inuocemus DOMINVM ſine intermiſſione. Oportet ſemper, inquit Chriſtus, orare, nec defatigari. Et Paulus: Indeſinenter orate. Orabimus autem indeſinenter, non ſi ſine intermiſſione recitauerimus uerba orationis, ſed ſi reſipuerimus, & in uocatione Dei ambulauerimus, & crediderimus, quòd Deus nobis ſit propitius propter Ieſum Chriſtum filium eius, & ex hac fide inuocauerimus Deum, ſi non uerbis, certe gemitibus & ſuſpirijs. Hæc eſt oratio, quæ penetrat nubes, & conſiſtit ante thronum diuinæ maieſtatis, & impetrat quæcunq̄ petierit, per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt una cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XXXXV.

VM Propheta Zacharias uaticinaretur de beneficijs noui teſtamenti, commemorat hanc promiſſionem Dei: Effundam ſuper domum Dauid, & ſuper habitatores Hieruſalem ſpiritum gratiæ & precum. Quod igitur Propheta futurum prædixit, hoc Chriſtus iam inſtare adnuntiat: Amen amen, inquiens, quęcunque petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. De quo ſententia & promiſſione, antea, quantum

quidem in præsentia satis uidetur, diximus. Nunc autem, ut beneficium huius promissionis magis illustretur, opponit Christus inter se tempora ueteris & noui testamenti, & addit caussam, cur Deus omnia det beneficia his, qui inuocant ipsum in nomine suo. "Hactenus, inquiens, non petistis quicq; meo nomine. Petite, (meo "nomine) & accipietis, ut gaudium uestrum sit perfectum. Quid obsecro, hoc uerbi est? Hactenus nihil petistis meo nomine? Apostoli igitur nunq; uere inuocauerũt Deum patrẽ? Non em̃ potest Deus uere inuocari, nisi per Christum filium suum. An non crediderũt in Christum? An non habuerunt sua quædam dona spiritus sancti, ex quo spiritu sancto confessi sunt de Iesu. Tu es Christus ille filius Dei uiuentis? Accedit huc, q̃ Christus ipse docuit eos orare, Pater noster, qui es in cœlis? Si hanc orationem non recitauerunt in nomine filij Dei, certe nunquam recte orauerũt. Et si Apostoli non inuocauerunt hactenus patrem in nomine filij sui, multo minus uidentur Patriar-
Matt. 7. chę & Prophetæ Deum, recte inuocasse, quippe q̃ Apostoli præ his beati a Christo pronuntiantur. Quid ad hęc dicemus? Christus non negat, Apostolos pie inuocasse Deum, sed confert inter se tempora, & distinguit inter obscuram & reuelatam sui cognitionem. Nam Apostoli, & ante ipsos, Patriarchę & Prophetæ crediderunt quidem in Christum, & inuocauerunt Deum ex hac fide, (non enim potuissent uera fide dicere: Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam, nisi spiritu credidissent, Deum esse misericordem & propitium propter semen mulieris aut Abrahæ) nondum habuerunt autem reuelatam cognitionem Christi, qualis patefacta est in die Pentecostes per spiritum sanctũ, & uulgata in toto orbe p Euãgelion. Quare, etsi inuocauerunt Deum ex fide in Christum, non tamen inuocauerunt eum reuelata Christi cognitione, sed obscura, & multis adhuc tenebris inuoluta. Nunc propius, inquit Paulus, adest nobis salus, q̃ tum cum credebamus. Nox progressa est, dies aũt appropinquauit: Aliud est noctis, aliud diei tempus. In nocte accenditur lumẽ lucernę, ut uel aliquo modo tenebras disnțias. Interdiu autem lucet lumen Solis. Sed quantum, obsecro, discrimen est inter lumen Solis, & lumen lucernę? An non lumen lucernę obscuratur luce Solis? ita aliud est tempus ueteris testamenti, ante diem Pentecostes, aliud tempus noui testamenti, post aduentum Christi, & reuelationem Euangelij de Christo. Illud suas habet lucernas, uidelicet Propheticas promissiones de Christo, & sacrificia adumbrantia Christum, quibus pñ, utcunque quidem, sed quantum ad salutem satis erat, potuerunt Christum cognoscere. Hoc autem tempus, habet clarissimum lumen Solis. In die em̃ Pentecostes Euãgelion de Christo sic reuelatũ & illu-

stratum

ſtratum eſt, ut ex eo perſpicue cognoſcatur Chriſtus & regnum eius. Quare, ſicut ante diem Pentecoſtes obſcura fuit cognitio Chriſti, & regni eius, ita etiam obſcura fuit inuocatio in nomine Chriſti, poſtq̃ autem ſpiritus ſanctus miſſus eſt, & Chriſtus illuſtratus, perſpicuum iam eſt, non eſſe aliud nomen, præter Chriſtum, hominibus datum, in quo oporteat eos inuocare Deum, & ueram ſalutem conſequi. Agamus igitur DOMINO gratias pro beneficio huius lucis, & demus operam gratitudine, ne eam lucem amittamus, & tenebris obruamur, ſed ut ea illuſtrati, Deum uere & retecta facie in nomine Chriſti inuocemus: Petite, inquit, & accipietis. Hactenus non petiſtis quicq̃, reuelata uidelicet cognitione, in nomine meo. Nunc autem, poſtq̃ miſero ſpiritum ſanctum, petetis nomine meo manifeſte, & accipietis, quicquid petieritis. Et additur: Vt gaudium ueſtrum ſit perfectum. Quid ergo eſt, Vt gaudium ueſtrum ſit perfectum? An nõ multi exiſtimant, Chriſtianiſmum eſſe mœſtam quandam triſtitiam, & Stoicam ſeueritatem? Non approbat Chriſtus impudens carnis gaudiũ, ſed nec delectatur Stoica triſtitia. Quod autem hoc loco de gaudio contionatur, opponit ei gaudio, quod homines ſolent ex euanidis rebus huius ſeculi concipere. Alius enim gaudet diuitijs, alius uoluptate corporis, alius honoribus, alius magiſtratu. Sed hoc gaudium non explet animum, nec conſtat perpetuo. Vt res euanidę ſunt, ſic & gaudium euanidum eſt. Omnis, qui bibit ex hac aqua, iterum ſitiet. Beneficia autem regni Chriſti, uidelicet, Remiſſio peccatorum, placatio irę diuinæ, adoptio in filios Dei, liberatio in morte, & hæreditas æternæ uitæ, quę Deus pater dat in nomine Chriſti filij ſui per ſpiritum ſanctum, ea demum uere animum explent, & afferunt perfectũ ac perpetuum gaudium. Hoc diligenter conſiderandum eſt, ut aſſuefaciamus nos ad quærenda beneficia regni Chriſti. Homines enim huius ſeculi ſolent magna ſollicitudine quærere terrena bona, & putant ſe his poſſe animum ſuum explere, & perfectum gaudium conſequi. Sed profecto falluntur. Hæc enim bona dimittunt hominem inanem & uacuum. Sola bona regni Chriſti poſſunt hominis animum explere. Quare ſi terrena bona diuinitus & iuſte contingunt tibi, utere his in gloriam Dei & utilitatem proximi. Si autem non contigerint, noli ea ſcelere parare. Quid enim tibi proderunt? Non explent animum optime parta, & explerent eum impoſturis conquiſita? Sed in hoc ſtudiũ incumbe, ut quæras bona regni Chriſti, & inuoces patrẽ in noie Chriſti, ſic eñ fiet, ut uerũ & perfectũ gaudiũ conſequaris. Hęc, etſi ſatis pſpicue dicta ſunt à Chriſto tñ diſcipuli nõ intelligunt. Quare Chriſtus iterę reijcit explicationem eorę in diem Pentecoſtes. Et ait:

„ „Hæc per prouerbia locutus ſum uobis. Veniet tempus, cum iam non
„ „ per prouerbia loquar uobis, ſed palam de patre meo adnunciabo uo-
„ „ bis. In illo die in nomine meo petetis. Et nō dico uobis, quod ego ro-
„ „ gaturus ſum patrem pro uobis. Ipſe enim pater amat uos, quia uos
„ „ me amaſtis, & credidiſtis, q̄ a' Deo exiuerim. Quod Chriſtus dicit, hanc ſentētiam habet: Quæ uobis dixi, per ſe quidem perſpicua ſunt, Sed uobis ſunt adhuc obſcura, ac uidentur uobis parabolæ & ænigmata. Veniet autem tempus, quo hęc manifeſte uobis explicabo. Hoc eſt tempus poſt reſurrectionem, quo mittetur ſpiritus ſanctus. In illo die tantum benefitium in uos conferetur, ut ego non ſim rogaturus pro uobis patrem, ſed uos ipſi accedetis ad patrem, ad thronum diuinę maieſtatis, rogaturi quęcūq̄ uolueritis, quę & impetrabitis. Queſo autem te, quid hic noui, & ut uidetur, abſurdi dicit? Ego non ſum, inquit Chriſtus, rogaturus patrem pro uobis. Num Chriſtus, poſtq̄ aſcendit in cœlum, & miſit ſpiritum ſanctum, non amplius rogat pro ſua Eccleſia? Num Eccleſia non eget nunc opera Chriſti, ſed ipſa ſibi ad conſequendam ueram ſalutem ſufficit? Hæc quidem eſt ſententia impiorum monachorum, qui primum finxerunt Chriſtum meruiſſe nobis tantum primam gratiam, ac effeciſſe ſua paſſione, ut nos nunc noſtris uiribus poſſumus coram deo mereri expiationem peccatorę & uitam æternam. Deinde ademerunt Chriſto offitium intercedendi, & fecerunt ex eo ſeueriſſimum iudicem, tribuerunt autem offitium intercedēdi beatæ Marię Virgini, & reliquis ſanctis. Sed hi ſunt horrendi & deteſtandi errores. Fingunt hominem a' Satana propter peccatum, non aliter ligatum fuiſſe, q̄ ſi fœra ſylueſtris capitur & catenis coercetur. Hæc etſi uinculis ligata eſt, tamen retinet adhuc uires ſuas, quas etiam ſęuiendo exercere poſſet, ſi modo ſolueretur, ita uani iſti nebulones putant hominem a' Satana uinctum, retinuiſſe uires ſuas integras aut non omnino debilitatas. Cum igitur Chriſtus hominem ſoluerit a' uinculis Satanæ, exiſtimant hominem nunc ſuis ipſius uiribus ad conſequendam iuſtitiam & ſalutem incedere. Sed repudiandum eſt hoc figmentum. Homo enim, poſtq̄ captiuus factus eſt Satanæ propter peccatum, non retinuit uires ſuas, quibus initio prædituſ fuit, nec factus eſt tantum imbecillis, Sed amiſit omnes ſuas uires, (ad conſequendam uidelicet, iuſtitiam, ac æternam ſalutem) & plane mortuus eſt. Cum eſſemus, inquit Paulus, mortui per delicta, conuiuificauit nos una' cum Chriſto. En, Paulus dicit nos per delicta Mortuos fuiſſe. Mortui autem, nō ſunt ſicut uincti aut infirmi, qui adhuc aliquantas uires habent, ſed ſunt prorſus omnibus uiribus deſtituti, nec omnino quicquam poſſunt agere, ut uitam recuperēt, & uitę offitia exerceant. Quare uita, qua Chriſtus credentes in ipſum uiuificat,

non eſt ue

non eſt uetus carnis uita, ſed noua ſpiritus uita, qua quod ueteris uitæ reliquum eſt, mortificatur, tantum abeſt, ut uetus uita aliquid ad iuſtitiam conferat. Sine me, inquit Chriſtus, nihil poteſtis facere. Et Paulus: Nõ ſumus ex nobisipſis idonei cogitare (uidelicet de uera iuſtitia conſequenda) quicquam, tanq̃ ex nobisipſis, ſed ſi ad aliquid idonei ſumus, id ex Deo eſt. Ac rurſus: Deus is eſt, qui agit in uobis, & ut uelitis, & ut effitiatis pro bono animi propoſito. Quare quo fauore & beneficio Chriſti ſoluti ſumus initio à uinculis Satanæ, eodem etiam uiuificamur, & conſeruamur, ut uere coram Deo iuſti propter Chriſtum reputemur, & in operibus iuſtitiæ ambulemus. Deinde Chriſtus non deſinit, etiam poſt reſurrectionem ſuam, orare pro Eccleſia ſua. In Pſalmo uocatur æternus ſacerdos: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedec. Sacerdotis autem officium eſt, pro populo orare. Et Paulus ad Romanos ſcribens: Chriſtus, inquit, eſt, qui mortuus eſt, imo qui & ſuſcitatus eſt, qui etiam eſt ad dexteram Dei, qui & intercedit pro nobis. Neque enim oratio noſtra poſſet ad thronũ diuinæ maieſtatis penetrare, niſi Chriſtus una nobiſcum oraret. Vnde & iubet nos SVO NOMINE Deum inuocare, ſignificãs ſe noſtram inuocationem ad Deum patrem perferre, et nobiſcum orare. Quid ergo eſt, quod dicit: Non ſum rogaturus patrem pro uobis? Non negat ſe rogare patrem, ſed negat q̃ SOLVS, roget patrem. Non ſum rogaturus patrem, uidelicet, SOLVS. Impetraui enim uobis ſpiritum precum, ut mecum ad thronum diuinæ maieſtatis accedatis & oretis. Vna eſt ueſtra & mea oratio. Sicut enim impetraui, ut Deus ſit uobis placatus, & adoptet uos in filios propter me, ita etiam impetraui, ut det uobis ſpiritum orandi mecum, & conſequendi quicquid petieritis. Magna hæc eſt conſolatio, magna animi confirmatio in inuocatione Dei. Primum enim, nihil reliquũ eſt, quod nobis obſtat, quo minus queamus inuocatione noſtra ad Deũ accedere. Apud Perſas capitale erat, accedere ad regem, niſi forte rex ei qui accedebat, porrigeret aureum ſceptrum attingendũ, quemadmodum in Eſter ſcriptum eſt. Ad regem autem noſtrum cœleſtem, non accedere, capitale eſt, quippe quòd filius huius regis ſuſtulerit omnia accedendi obſtacula, & mandauerit nobis nomine patris ſui, ut accedamus. Ac niſi acceſſerimus, nulla reliqua nobis ſalus eſt. Non enim remorantur nos ab acceſſu peccata noſtra, quia Chriſtus expiauit ea. Non indignitas noſtra, quia Chriſtus impetrauit nobis ius adoptionis in filios Dei: Non magnitudo periculorum, quia maior eſt, qui in nobis eſt, q̃ qui in mundo. Deinde, nos non ſoli oramus & inuocamus Deum, ſed orat nobiſcum uno ſpiritu uniuerſa Eccleſia, imo orat nobiſcum filius ipſe Dei Ieſus Chriſtus DOMI-

NVS noſter. Hoc diligentiſſime conſiderandum eſt, ne in inuocatione Dei meticuloſi & puſillanimes ſimus, ſed reuertemur ad contionem Chriſti. Dixit. Nos ipſos poſſe nunc accedere ad Deum, & petere ab eo beneficia. Hæc magna eſt poteſtas, magna dignitas. Quo igitur noſtro merito ea nobis contigit? Certe nullo noſtro merito, Sed tantum fauore & amore Dei patris, ac merito filij eius Ieſu Chriſti, quem per fidem accipimus. Sic enim ſequitur: Pater enim amat uos, quia uos me amaſtis, & credidiſtis, ꝙ à Deo exiuerim, hoc eſt, Pater complectitur me ſummo amore, de quo publice teſtificatus eſt. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacitum eſt. Cum igitur uos acceperitis me per fidem, & credatis me uerum eſſe filium Dei, ac Meſſiam illum, quem Prophetæ olim diuino ſpiritu afflati promiſerunt, Deus uiciſſim uos propter me ita amat, ut non ſolum patefecerit uobis aditum ad ſe accedendi, uerumetiam daturus ſit uobis, quæcunq; meo nomine petieritis. Hæc eſt obſeruabilis ſententia, cui etiam ea conuenit, quæ ſupra commemorata eſt. Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & aperiam ei meipſum. Et iterum: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & manſionem apud eum faciemus. Hę & id genus alię ſententię, continent ſummam Euangelij, quod de Ieſu Chriſto prędicatur. De Chriſto enim prędicamus, ꝙ propter ipſum Deus ſit placatus humano generi. Vbi ergo hoc ſcriptum eſt? Habes hic ipſius Chriſti teſtimonium. Pater amat uos, quia uos me amatis, hoc eſt, quia creditis in me, idcirco Deus propitius eſt uobis propter me. Prædicamus de Chriſto, ꝙ propter ipſum Deus reputet omnes eos iuſtos qui credunt in ipſum. Dic ergo nobis huius rei teſtimonium? Audi quid Chriſtus ipſe contionetur: Pater amat uos, quia uos me amatis. Prędicamus de Chriſto, ꝙ propter ipſum adoptet nos Deus in filios & hęredes ſuorũ bonorum, & ſeruet nos in morte ad æternã uitã. Quomodo hoc probatur? Pater, inqt, amat uos, quia uos me amatis, & creditis ꝙ ego ſim uerus Meſſias filius Dei. Nec exiſtimandum eſt, amorem Dei, quo complectitur eos, qui credunt in Chriſtum, eſſe tam frigidum, cꝫ ſolet in hac corrupta hominũ natura eſſe, ſed ardentiſſimus eſt, & flagrantiſſimus. Deus em̃ non eſt ex uarijs rebus compoſitus, ſed eſt ſimpliciſſimus, ideoque, quod eſt, totus eſt. Cum igitur dicitur amare eos, qui credunt in Chriſtum, non eſt ſentiendum, ꝙ aliud ſit Deus ipſe, aliud amor Dei. Nam amor Dei, eſt Deus ipſe. Ioannes aliàs dicit: Deus eſt caritas, & qui manet in caritate, in Deo manet. Non ait: Deus habet caritatem, ſed Deus ipſa eſt caritas. Quare cum totus ſit caritas, perſpicuum eſt, quod quem diligit, eum totus diligat, & omnia bona in eum effundat.

effundat. Cæterum, cum Christus dixisset, Credidistis q̃ a Deo exiuerim, repetit illud exire, ut inferat abitum suum, & significet, regnum suum non esse de hoc mundo: Exiui, inquiens, a patre, & ueni in mundum, iterum relinquo mundum & uado ad patrem. Quid ergo est exire a patre, & uenire in mundum? Num filius Dei ita a patre suo exiuit, ut deseruerit eũ, nec fuerit uerus in hac humana sua carne Deus? Absit. Filius Dei non deseruit patrem suum. Semper em̃ & ab æterno uerus est Deus, & manet in æternum Deus, Sed dicitur exiisse a patre & uenisse in mundum, cum assumpsit hominem, & duxit inter homines humanam uitam. Cum esset, inquit Paulus, in forma Dei, non rapinam arbitratus est, esse æqualis Deo, sed semetipsum inaniuit, forma serui sumpta, in similitudine hominum constitutus, & figura repertus ut homo, humilem præbuit semetipsum. Hoc est exire a patre, & uenire in mundum. Quid autem est: Relinquere mundum, & uadere ad patrem? Num est abijcere curam administrationis huius mundi, ac præsertim Ecclesiæ suæ, & sedere ad dextram Dei otiosum, oblectantem se spectaculis & lusibus angelorum? Nihil certe minus, sed est suscipere mortem, & per mortem ingredi in regnum suum. Hæc est manifesta contio de regno Christi, quòd non sit mundanum. Dicemus ergo Christum nullam habere curam suæ Ecclesiæ, quæ est in his mundanis regnis? Absit. Nam idcirco ascendit in cœlum, & sedit ad dextram patris sui, ut tueatur Ecclesiam suam diuina maiestate, & seruet eam in omnibus huius mundi periculis. Neque enim solus consedit ad dextram patris, sicut nec solus pro Ecclesia intercedit, sed assumpsit secum ad dextram patris Ecclesiam suam. Conuiuificauit nos, inquit Paulus, una cum Christo, simulque cum eo resuscitauit, & simul cum eo sedere fecit inter cœlestes. Etsi enim nondum apparet humanis oculis Ecclesiam sedere cum Christo ad dextram patris, tamen quia Ecclesia, est corpus Christi, in quo corpore ipse caput est, & supra dixit Christus: Vbi ego sum, ibi & uos eritis, nihil uerius, nihil certius est, quàm Ecclesiam sedere cum Christo in dextra patris, quod & suo tempore palam reuelabitur. Bene igitur confidamus in omnibus aduersis, & siue morbus, siue mors nos affligat, consideremus Christum abijsse ad patrem suum, & sedere ad dextram eius, ut nos perpetuo seruet. Pro quo beneficio, semper ei gratias agamus, & celebremus eum una cum patre & spiritu sancto benedictum Deum in secula, Amen.

HOMILIA XXXXVI.

VDiuimus Christum sæpenumero promisisse, ꝙ missurus sit spiritum sanctum, qui doceat discipulos omnem ueritatem. Qua promissione significauit eos nondū recte intelligere contiones suas, id quod & paulo ante ostendit, cum ait: Hæc per prouerbia locutus sum uobis. Audiamus igit nunc quo affectu discipuli hāc Christi sentētiam acceperint. Etsi enim inepta, & reprehensione digna respondent, tamen afferunt nobis hanc utilitatem, ꝙ exemplo eorum discamus nostrum corruptum ingenium agnoscere, & ꝙ dent Christo occasionem plura, obseruatu dignissima, contionandi. Quare non sit nobis molestum, auribus et animis ea percipere, quæ discipuli Christo ad ea, quę de obscuritate suarum contionum, & illustratione spiritus sancti dixit, respondeant. Dicunt enim:

„ Ecce nunc aperte loqueris, nec prouerbium ullum dicis. Nūc scimus,
„ ꝙ scis omnia, nec opus est tibi, ut quis te interroget. Per hoc (uidelicet,
„ cet, ꝙ uidemus tibi etiam occultas cordis cogitationes notas esse) credimus, ꝙ à Deo exīsti. Hæc simpliciter commemorata, nihil absurdi in se continere uidentur, sed profecto, si diligenter ea expendas, arguunt non mediocrem animi discipulorum insolentiam & arrogantiam. Intellexerant enim se haberi à Christo imperitos, & ut ipsi cogitabant, stultos, qui non tanta ratione præditi essent, ut possent contiones suas recte cognoscere, nisi alius quispiam doctor ad ipsos mittatur. Hoc est, quod dolebant, & quod ęgre ferebant. Natura enim humana ita arrogans est, ut non possit ferre accusationem imperitiæ & stultitiæ, Sed in summa sua stultitia uult uideri sapientissima. Quare discipuli in medium procedunt, & suscipiunt defensionem suæ sapientię: Ecce, inquiunt, nunc aperte loqueris. Promittis nobis alium doctorem, quasi uero nos essemus tam stulti, ut non possemus nostri ingenij acumine, absq; alio doctore, tua uerba intelligere. Quid enim adhuc nobis deest? Vt tua uerba satis perspicua sunt, ita ea etiam manifeste intelligimus, & credimus te uerum esse Messiam, qui omnia noueris & possis. Quare non est opus, ut nobis mittas doctorem spiritum sanctum. Etsi autem discipuli merentur hac inepta responsione grauem reprehensionem, Christus tamen, qui complectebatur ipsos summo fauore, fert æquissimo animo imperitiam eorum, & corrigit
„ eos clementissime. Nunc creditis, inquiens, Sed ecce instat tempus, et
„ iam uenit, ut dispergamini unusquisq; in sua, meq; solū relinquetis,

& ta-

& tamen non ſum ſolus, quia pater mecum eſt. lactauerunt ſe credere. Chriſtus igitur non negat ipſos nunc credere, ſed exponit fidem eorū eſſe ualde imbecillem. Statim enim futurum eſt, ut hanc fidem amittant & deſerant Chriſtum ſolum in manibus hoſtium, ac aufugiāt in ea quiſque loca, in quibus ſe tutos putabunt. En hæc eſt fides diſcipulorū. Ante pericula uidentur ſibi probe intelligere Euangelion Chriſti, & conſtanter in Chriſtum credere. In periculis autem turpiſſime deficiunt. Ex quo manifeſte cognoſcitur, ꝙ ante nec recte intellexerint contionem Chriſti, nec conſtanter crediderint. Hæc infirmitas non fuit in ſolis Apoſtolis, ſed eſt in omnium piorum carne. In rebus proſperis uidentur ſibi certiſſimam fidem habere. In aduerſis autem, fieri ſolet, ut neſciant, quo ſe uertant. Spiritus em̄, ut Chriſtus ipſe ait, promptus eſt, caro autem infirma. Et maior eſt potentia peccati, in quo concepti & nati ſumus, quàm humana ratione iudicari queat. Et quemadmodum Apoſtoli ante acceptum ſpiritum ſanctum, ſemper ſomniabant regnum Chriſti mundanum, ideoque poſtquàm uidebant Chriſtum capi & affligi, contra quàm ipſi ſperauerant, exiſtimant eum à Deo deſertum, & cōtiones eius meras fuiſſe impoſturas, ita & alij ſtudioſi doctrinæ Chriſti, cum audiunt in Chriſto omnem eſſe redemptionem & fœlicitatem, ſolent ſibi etiam in hac terra cuncta proſpera propter Chriſtum polliceri. Quare ſi euētus non reſpondet expectationi ipſorum, uarijs aduerſus Euangelion Chriſti cogitationibus ſollicitantur. Quid igitur faciendum eſt, ut muniamur in aduerſis, ne à Chriſto deficiamus? Primum diligenter cognoſcendum eſt, ꝙ regnum Chriſti non ſit mundanum, hoc eſt, ꝙ regnum Chriſti non ſit in hunc uſum proprie ordinatum, ut quicunque in Chriſtum credens, affligitur in hoc ſeculo, ſeruetur corporali & externa liberatione. Etſi enim multis pijs contingit diuinitus etiam corporalis ſalus in aduerſis, tamen regnum Chriſti in hoc proprie cōſtat, ut pijs contingat ſpiritualis, cœleſtis & perpetua ſalus. Abel percuſſus eſt à fratre ſuo Cain & occiſus. Dicemus igitur eum non eſſe diuinitus adiutum & ſeruatum? Animalis quidem homo non putat deum iuuare & liberare hominem, niſi uideat externam liberationem. Quæ ſi deſuerit, exiſtimat hominem à deo deſeri. Sed longe aliud eſt iuditium ſpiritus. Abel enim uere a deo adiutus & ſeruatus eſt, quia deus ſeruauit eum in morte ne interiret, ſed haberet æternam uitam. Quid hac ſalute utilius & precioſius? Eſaias dicitur a rege Manaſſe in duas partes ſectus. Cur deus non adiuuit prophetam tam pium, & effecit, ut liberato Eſaia, impius & crudelis rex ſubita morte periret. Certe Deus adiuuit & ſeruauit Eſaiam, non quidem externa liberatione, quæ nec eſt uera, nec perpetuo cōſtans liberatio, ſed ſeruauit eū cœleſti ſalute.

Quid ergo maius, quid excellentius potuiſſet Eſaię contingere? Stephanus lapidatur à Iudæis: Num putes ipſum ideo à Deo deſertum, ꝙ corruit inter lapides, & efflauit animam? Nihil minus. Non uere ſeruatus eſſet, ſi euaſiſſet manus impiorum externa fuga, ſed tunc uere ſeruatus eſt, cum uidit Ieſum ſtantē a dextris Dei, et tradidit ſpiritum ſuum ſeruatori Chriſto. Hęc de ſpirituali ratione regni Chriſti, & de cœleſti ſalute dei magna diligētia cognoſcēda ſunt, ne ſi deſtituamur externo auxilio, exiſtimemus nos deſtitui uera et ꝓpetua ſalute Chriſti, & offenſi defitiamus a Chriſto. Deinde perſeuerandum eſt in uocatione, & in inuocatione Dei, ut cum noſtrę uires ſint imbecillio res, ꝙ quæ poſſint tentationes ferre, ipſe nos cōſeruet, ac tueatur. Sic Chriſtus enim docet diſcipulos ſuos: Orate, ne intretis in tentationē. Hęc ſi fecerimus, non dubito, quin Deus daturus ſit euentum in omnibus aduerſis, ut ea ferre queamus & ſeruemur. Sed quid eſt, quod addit: Ego non ſum ſolus, quia pater mecū eſt? Etſi, quod ad diuinitatē attinet, Chriſtus unus eſt Deus cū patre ſuo, tñ Chriſtus hoc loco non loquit̄ de unitate diuinæ naturę, ſed docet, quam conſolationem in paſſione & afflictione ſua habeat: Vos, inquiens, relinquetis me ſolum. Nam Chriſtum deſeruerunt & afflixerunt in ſua paſſione omnes homines, non inimici tm̄, ſed etiā amici. Inimici cōprehenderunt eum, abduxerunt eū captiuū, crucifixerūt eum, et tradiderūt eum non tam flagellis, ꝙ omni genere conuitiorū proſciſſum contumelioſiſſimę morti. Hæc certe grauis eſt afflictio, ſed multo grauior fuit, quę ipſi ab amicis illata eſt. Amici enim, partim uendiderunt & prodiderunt eum, partim turpiſſime eum abnegarunt, omnes certe fugerunt & deſeruerunt eum. Nec inter tot diſcipulos, Apoſtolos & amicos, in quos maxima benefitia contulerat, & quorū alios a læpra mundauerat, alios ex claudis ſanos reddiderat, alīs uiſum & auditum reſtituerat, alios dęmonibus liberauerat, alios a mortuis ſuſcitauerat, ne unus quidem inueniebatur, qui cum ipſe publicæ impietatis & ſeditionis accuſaretur, & inſanis uulgi clamoribus ad crucem poſtularetur, in medium proceſſiſſet, & teſtimonium innocētiæ eius dediſſet: An non hæc fuit grauiſsima omnium afflictio? De qua etiam Chriſtus nondum homo factus, conquęſtus eſt. Homo pacis meę, inquiens, in quo ſperaui, qui edebat panes meos magnificauit ſuper me ſupplantationem. Et iterum: Extraneus factus ſum fratribus meis, & peregrinus filīs matris meę. Ac mox: Suſtinui qui ſimul contriſtaretur, & non fuit. Qui conſolaretur, & non inueni. Hoc illud etiam eſt, quod hic ſignificat: Diſpergemini unuſquiſque in ſua, & relinquetis me ſolum. Quam ergo conſolationem habuit Chriſtus omni humano auxilio deſtitutus, in tam graui afflictione? Contionatur de

hac

hac consolatione in psalmis. Ego: inquiens, mendicus sum, & pauper. DOMINVS autem sollicitus est mei. Adiutor meus, & protector meus es tu, Deus meus, ne tardaueris. Et iterum: Ego sum pauper & dolens, SALVS TVA DEVS, suscepit me. Hoc plane illud ipsum est, quod hic ait: Non sum solus, quia pater mecum est, hoc est, Etsi destituor omni humano auxilio, non tamen destituor auxilio diuino. Deserunt me homines, tam amici quàm inimici, non tamen deserit me DEVS pater. Hæc est consolatio longe omniū maxima. Quid enim est Deus pater? An non est omnipotens rerum omnium administrator? an non habet innumerabiles cohortes angelorum? Quare, qui habet Deum à parte sua stantem, & quem Deus tuendum suscipit, eum tuetur omnipotens maiestas, & omnes angeli Dei. Hæc defensio, non uidetur quidem statim corporalibus oculis, sed fieri non potest, ut non opportuno suo tempore patefiat. Vide mihi Christi exemplum. Hic ut ab hominibus deseritur, ita etiam uidetur à Deo desertus. Capitur, flagellatur, crucifigitur & moritur. In hac afflictione nullus uidetur Deus, qui ipsum adiuuet. Sed commorare paulisper, donec tertius dies illucescat, & uidebis manifestissimam Dei præsentiam. Resurgit enim Christus à morte, non solum uincit omnes dolores mortis & inferni, sed etiam exaltatur super omnes cœlos, & sedet ad dextram Dei. Quo argumento, an non satis perspicue declaratur, Christum non fuisse solum in passione, cruce & morte sua, sed habuisse secum patrem seruatorem, & liberatorem? Quod Christo accidit, hoc etiam Ecclesiæ Christi tam publice q̄ priuatim accidere solet subinde. Nam q̄ aduersarij piæ doctrinæ conātur uel armis defendere, aut ui statuere suam impietatem. Sed pij in hoc periculo deseruntur & destituuntur omni humano auxilio. Quid ergo? num pij prorsus sunt deserti? Nihil certe minus. Deserunt nos amici. Non tamen sumus soli, quia Deus pater nobiscum est. Quanta, obsecro, hæc est potentia? quantum auxilium? DOMINVS suscepit me, inquit psalmus: Non timebo igitur milia populi circumdantis me. Et iterum: In Deo speraui, non timebo, quid faciat mihi caro. Sed quod publice Ecclesiæ, & nutritoribus eius accidit, hoc priuatim unicuiuis pio, præsertim in morte, accidere solet. In ea enim hora, qua migrandum est ex hoc seculo, & ingrediendum in tenebras mortis, deserunt nos omnes homines, non extranei tantum, sed etiam amici, cognati, parentes & liberi. Necesse habet unusquisque solus in horrendas illas mortis tenebras ingredi. Sed bene habet. Non sumus soli, si modo Deus pater nobiscum fuerit. Si enim hic nos comitatur, non solum tuti penetrabimus per mortem, sed etiam perducemur ad uerā & perpetuā fœlicitatē. Quid ergo faciendum

eſt, ut nobiſcum ſit Deus pater? Hoc ex Euangelio manifeſtius eſt, & quod hoc loco multis ſit cõmemorandum. Pater enim nobiſcum eſt: Si Chriſtus filius eius nobiſcum fuerit. Si quis me diligit, (inquit Chriſtus) ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & manſionem apud eum faciemus. Chriſtus autem nobiſcum eſt, ſi credimus in eum, quòd ipſe expiauerit peccata noſtra, & recõciliauerit nos cum Deo patre, ut adoptati in filios Dei, in uocatione eius ambulemus. Quare omne noſtrum ſtudium in hoc ponendũ eſt, ut Chriſtum filium Dei ex Euangelio eius cognoſcamus, & per fidem ſuſcipiamus. Sic enim fiet, ut etiam in ipſo mortis certamine alacres illud pſalmi cantemus: Etiamſi ambulauero in medio umbrę mortis, non timebo mala, quoniam TV mecum es. Et illud: DOMINVS illuminatio mea & ſalus mea, quem timebo? DOMINVS protector uitę meę, à quo trepidabo? Ac mox. Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum, ſi exurgat aduerſum me prelium, in hoc ego ſperabo. Cæterum, cum Chriſtus ſatis ſibi, hoc quidem tempore, diſcipulis dixiſſe uiſus eſt, concludit tandem ſuas conciones, & ait: Hęc locutus ſum uobis, ut in me pacem habeatis. In mundo afflictionem habetis, ſed bono animo ſitis. Ego uici mundum. Hęc eſt concluſio ſuperiorum contionum, in qua paucis indicat ſtatum earum. Hæc locutus ſum uobis, omnia hęc contionatus ſum uobis, ut conſoler uos, ne in aduerſis deſpondeatis animum, ſed in me, in uerbo meo, in promiſſionibus meis conquieſcatis. Et addit explicationem, ne quod de pace & tranquillitate dixit, intelligant de mundana pace ſeu fœlicitate, & exiſtiment ipſum fore mundanum regem, qui in hoc ueniſſet, ut ſuos terrenis bonis cumularet. In mundo, inquiens, habetis afflictionem, ſed confidite, ego uici mundum. Hoc ut eſt nouiſſimum dictum in contione Chriſti, ita eſt maxime omnium memorabile & obſeruabile. Non pecunia, non auro, non gemmis, denique nullo huius mundi pretio ęſtimari poteſt. Continet enim in ſe totam Chriſtianiſmi, adeoq; perpetuę ſalutis noſtrę doctrinam. Chriſtianiſmus enim non eſt regnum mundanum, in quo homines fœlicẽ & tranquillam uitam ducant, ſed eſt regnum afflictionis, et anguſtię: In mundo, inquit, afflictionem habetis. Hæc ſententia lata eſt, nec poteſt retractari. Primum enim manẽt in Chriſtianis, hoc eſt, pijs & uere credentibus in Chriſtum, communes afflictiões humani generis, de quibus in Geneſi dictum eſt. In laboribus comedes ex terra, cunctis diebus uitæ tuæ. Et mox: In ſudore uultus tui ueſceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es. Hæc eſt generalis afflictio, quę in totum hũmanũ genus iam inde à primo Adamo deriuata eſt. Etſi eñ nõnulli inter homines uidenẽ alijs fœlitiores, tñ nihil certi

tus eſt, quàm in quouis uitæ genere ſuas eſſe ſpinas & tribulos, labores & ſudores, quibus tam pĩ q̃ impĩ obnoxĩ ſunt. Deinde, pręter has communes cum humano genere afflictiones, acceduut pĩs peculiares moleſtiæ. Satan enim ſummo odio proſequitur pios. Quare nihil intentatum relinquit, quo effitiat, ut non ſimpliciter affligantur, ſed ut immaniter crutientur. Si qui enim in exilium eĩtiuntur, hi addita ſumma contumelia eĩtiuntur. Si qui interfitiuntur, hi non ut uulgares ſcelerati, ſed ut pernitioſiſſima totius humani generis peſtis, tollunt. Hoc Chriſtus ſupra ſignificauit, cum ait: Veniet tempus, ut quiſquis interfitiat uos, uideatur cultum pręſtare Deo. Et alibi: Ego emitto uos, ſicut oues in medio luporum. Quę, obſecro, eſt ſecuritas ouium inter lupos? Talis eſt uita piorum inter homines huius ſeculi. Omnino enim decretum eſt, q̃ Eccleſia Chriſti debeat in hoc mundo eſſe, uelut ouis inter lupos. Nec unq̃ deerunt Eccleſiæ ſui lupi. Si princeps non eſt lupus, magiſtratus ſeu offitialis eius erit lupus. Si is non ſit lupus, lupi erunt ciues & ruſtici, lupi erunt Pontifices & hęretici. Breuiter, Eccleſia neceſſe habet uitam ſuam ducere inter lupos, ac etiam uulpes, quorum illi crudelitate & immanitate, hæ aſtu & uafritie in eam ſæuient. Vnde & Paulus ad Corinthios ſcribens: Ad hoc uſque tempus, inquit, eſurimus & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cedimur, & incertis uagamur ſedibus. Ac mox: Velut excrementa mundi facti ſumus, omnium reiectamentum ad hunc uſq̃ diem. Hęc eſt uita Chriſtianorum in hoc ſeculo, & qui uere Chriſtianus eſſe uoluerit, neceſſe habet ſeſe ad has afflictiones ferendas parare. Sicut & Chriſtus ait: Si quis non baiulat crucẽ ſuam & uenit poſt me, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Et mox: Omnis ex uobis, qui non renuntiat omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Dices igitur. Si talis eſt conditio Chriſtianorum, expedit ut maneamus Ethnici, aut fiamus Turcę, aut eam ſequamur religionem, quam uidemus inter homines eſſe tutam, ſiue ea ſit uera, ſiue falſa. Hoc fortaſſis non imprudenter dici uideretur, ſi non eſſet Deus, & nulla eſſet reliqua uita poſt hanc corporalẽ uitam, & ut Paulus ait: Si in uita hac ſpẽ in Chriſto tantum fixam habemus, maxime miſerabiles omnium hominum ſumus. Sed optime habet. Vere Deus eſt, qui miſit filium ſuum in hunc mundum, ut nos in ipſum credentes omnibus huius mundi aduerſis, ac morte ipſa liberaret, & ſempiterna fœlicitate conſeruaret. Sic enim additur: Confidite, ego uici mundum. Hoc dictum diligentiſſime conſiderandum eſt. Mundi enim nomine intelligitur primum, princeps huius mundi, qui eſt Satan. Hunc autem uicit Chriſtus potentiſſime, quia cõtriuit caput eius, per paſſionẽ & mortẽ ſuã, & deiecit omnẽ tyrannidẽ eius. Venit (inqt) princeps huius mundi,

& in me non habet quicquam. Ac iterum: Princeps huius mundi iam iudicatus est. Et Paulus: Expoliatos principatus ac potestates ostentauit palam, triumphans de illis per semetipsum. Deinde mundi nomine intelligitur peccatū in mundo, cuius peccati autor est princeps huius mundi, diabolus. Vicit & hoc Christus, quia expiauit peccatū morte sua, & adduxit, quemadmodum Daniel ait, sempiternam iustitiam. Etsi enim Christus, cum diceret: Ego uici mundum, nondum subierat mortem, tamen quia in hunc mundum uenerat, ut ex uoluntate patris mortem susciperet, & se ad obediendum patri obtulerat, mundus iam coram Deo uictus erat, sicut & recte in Apocalypsi dicitur: Agnus occisus est ab origine mundi. Postremo nomine mundi intelliguntur omnia supplitia, quæ propter peccatum intrauerunt in hunc mundum, & quibus homines facti sunt obnoxij, qualia sunt, paupertas, ignominia, morbus, Mors, & infernus. Hæc omnia Christus ita uicit, ut euaserit per ea ad cœlestes diuitias, honores, & perpetuam uitam, ac fœlicitatem. Vnde & Ioannes alias dicit: Ad hoc apparuit filius Dei, ut dissoluat opera diaboli, quæ sunt peccatum, calamitas, mors & infernus. Sed quid nos hoc, inquies, iuuat, q̄ Christus uicit mundum? An non ridiculum aut potius contumelioſum esset, si quispiam auarus diues diceret ad pauperem fame pereuntem. Confide, ego sum diues. Aut sanus quispiā ad ęgrotū, Confide, ego sum sanus? Hoc potius esset miseris insultare, q̄ eos consolari. Sed tu recte Christi uerba intelligas. Christus non insultat nostræ miseriæ, nec ridet nos, sed docet ueriſſima & grauiſſima. Quod em̄ dicit: Ego uici mundum, significat, uictoriam eius, nostram esse, & nos uictoria eius liberari ac seruari. Supra dixit: Iterum ueniam & assumam uos ad meipsum, ut ubi sum ego, & uos sitis. Et postea: Pater, quos dediſti mihi, uolo ut ubi sum ego, & illi sint mecum. Nam, qui credunt in Christum, fiunt per fidem membra Christi, fiunt & fratres, ac cohęredes eius. Dedit enim, inquit, caput super omnia ipsi Ecclesiæ, quę est corpus illius. Et: Narrabo nomen tuum fratribus meis. Et: Accepistis spiritū adoptionis, per quē clamamus Abba pater. Idem spiritus testatur una cum spiritu nostro, quod simus filij Dei. Quod si filij, igitur & hęredes. Hæredes quidem Dei, cohęredes autem Christi. Cum igitur nos qui credimus in Christum, simus membra Christi, & fratres atque cohæredes eius, perspicuum est, q̄ uictoria eius sit nostra uictoria, adeoq̄ quicquid bonorum habet, ad nos pertineat: Omne, inquit alias Ioannes, quod natum est ex Deo, uincit mundum, & hæc est uictoria quæ uincit mundum, fides nostra. Quis est, qui uincit mundum, nisi qui credit, quod Iesus est filius Dei? Hoc est, Tunc fruimur uictoria Iesu Christi, cum in eum credimus,

mus, quòd non sit tantum homo, sed etiã uerus ab æterno filius Dei, qui expiauerit peccata nostra, placauerit iram patris, & consecutus sit nobis æternam iustitiam, redemptionem, & salutem. Hac uictoria Christi, pertulerunt obedienter & confidenter omnes afflictiones & mortem, non solum Apostoli & Martyres, uerumetiam Patriarchæ & Prophetę. Hac uictoria Christi conteritᷣ caput diaboli & uincitur omnis potentia eius. Agnoscamus igitur eam per fidem, & transferamus ipsam in usum nostrũ, ut superato hoc mundo, fruamur cœlesti triumpho in Christo Iesu uictore & seruatore nostro, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

CAPVT XVII.

HOMILIA XXXXVII.

BSOLVIMVS duas contiones, quas Iesus Christus filius Dei, post nouissimam cœnam habuit, & quibus exposuit discipulis ueram rationem regni sui, ac muniuit eos aduersus oia pericula, quę essent ipsis in hoc seculo euentura, ut etsi affligentur, tamen habeant in ipso ueram consolationẽ & salutem. Nunc aũt, addit his contionibus insignẽ precationẽ, id quod apte congruenterq; facit. Fieri eñ non potest, ut uerbum Dei fructũ afferat, nisi corda auditorum excitentur & accendantur diuino spiritu, ut quod auribus acceptum est, fide agnoscatur & retineatur. Nam quẽadmodum in facienda semente, agricola absoluit quidem suum externum offitiũ, cum semen in agrum sparserit, sed nisi accedat incrementum Dei, inanis est labor agricolæ, ita in prędicãdo uerbo Dei, quod est cœleste semen, fungitur quidem contionator sua uocatione, cum exponit auditoribus cœlestem uocẽ Dei, sed ut ea fiat utilis, necessarium est diuinũ incrementũ: Ego plantaui, inquit Paulus, Apollo rigauit, sed Deus dedit incrementũ. Itaq; neq; qui plãtat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui dat incrementũ Deus. Incrementum aũt seu benedictio dei impetrãda est fideli precatiõe. Quare cõtionibus semp addẽdę sunt precatiões, ut q̃d uerbo recitaᷣ, spiritu sancto fiat efficax. Ac profecto hęc precatio Christi memorabilis est, et obseruatiõe dignissima. Continet eñ ea, quę uniuersę Ecclesię ad salutẽ necessaria sunt, & utitur ea nõ uanus quispiã aut simplex homo, sed unigenitus filius Dei, idq; eo tẽpore, quo iam ex hoc mundo discessurus erat, ut facile

conſ̃ci queat, eam maxime omnium ſeriam eſſe. Extant quædam precationes Patriarcharum, Prophetarum, Dauidis & aliorum piorum, quę & ſuam habẽt utilitatẽ. Hęc autem precatio Chriſti omnibus prę ferenda eſt, quippe cp ex hac omnes aliorum precationes ſuam habuerunt efficatiam. Niſi enim Chriſtus impetraſſet eis fauorem patris, & aditum ad patrem, ſua interceſſione, nunc̃p potuiſſent precationibus ſuis ad Deum peruenire. Nec ſentias hanc precationem Chriſti tranſ̃ſſe una cum externo ſono in cõſpectu Dei, aut Chriſtum, poſtquam aſcendit in cœlum, & ſedit ad dextram Dei, deſ̃ſſe hæc precari. Chriſtus enim nunquam intermittit offitium intercedendi pro Eccleſia ſua, & uox huius precationis ſemper ſonat in auribus Dei. Pater ipſe dicit ad Chriſtum, adeoc̃p iurat, & non pœnitet eum, Tu es ſacerdos ingternum ſecundum ordinem Melchiſedec. Vocat Chriſtũ perpetuum ſacerdotem. Sacerdotis autem eſt orare pro populo. Quare & Chriſti oratio pro ſuo populo perpetua eſt. Et Paulus ait: Chriſtus eſt qui mortuus eſt, imo qui & ſuſcitatus eſt, qui eſt etiam ad dex
Rom. 8. teram Dei, qui & INTERCEDIT pro nobis. Quid aũt pater intercedenti filio tam dilecto negaret? Quare hęc precatio Chriſti reponẽda eſt altiſſima mente, ut ex ea ueram noſtrarum precationum efficatiam cognoſcamus, & certiſſimam ſpem ſalutis noſtrę concipiamus. Conſtat autem hæc precatio tribus partibus: Vna, precatur Chriſtus pro ſe, ut gloria & ſua maieſtas publice in orbe patefiat & cognoſcat: Altera, precatur pro Apoſtolis ſuis, ut miniſterium eorum fœliciter procedat, & doctrina Euangelij propagetur & conſeruetur in Eccleſia. Tertia, precatur pro uniuerſa Eccleſia, ut conſequatur propter ipſum, Apoſtolico miniſterio, ueram & æternam ſalutem. Quid his rebus Eccleſię maius, quid fœlicius contingere poteſt? Non precatur Chriſtus, ut Eccleſia habeat externa regna in hoc ſeculo, non precatur, ut habeat mundanam fœlicitatem. Hæc enim non ſunt uera ſalus, ſed precatur, ut gloria nominis ſui patefacta, pia doctrina Euangelij promoueat, et credentes in ipſum conſeruentur in omnibus aduerſis, & cum ipſo cœleſti hęreditate fruantur. Pater, inquiens, quos dediſti mihi, uolo ut ubi ſum ego, & illi ſint mecum. Hęc eſt uera & perpetua fœlicitas. Quare ſentiamus Chriſtum hac precatione tale beneficium complexum eſſe, quo nullum nec maius nec melius Eccleſia accipere queat. Sed priuſc̃p accedamus ad explicanda uerba precationis,
,, uideamus quo corporis geſtu Chriſtus hæc ſit precatus. Hęc locutus
,, eſt Ieſus (inquit Euangeliſta) & ſublatis oculis in cœlũ, dixit. Varij ſunt geſtus, quibus homines in precatione uti ſolent. Aliàs enim flectunt genua, aliàs attollunt manus, aliàs procumbunt in faciem, aliàs attollunt oculos ad cœlum, aliàs demittunt oculos ad terram, ut Euan-

gelicus

gelicus ille Publicanus. Ac quod ad Deum quidem attinet, iuxta referт, quo geſtu utaris in precatione, hoc tantum curandum eſt, ut ex uera fide Deum inuoces. Deus enim fidem reſpicit, ſine qua corporis geſtus quantumuis pñ uideantur, hypocritici ſunt, & coram DOMINO abominabiles. Quod autem ad nos attinet, externi geſtus corporis, ſunt indices animi noſtri, qui quod cogitatione & uerbis agimus, etiam moribus ſignificant. Inter geſtus autem precandi, uſitatiſſimum eſt attollere manus & oculos in cœlum, quod non a pñs tantũ, uerumetiã ab impñs fieri ſolet. Siue enim Deum precantur, ſiue Deũ nominant, non reſpiciunt ad lapidea templa, ſed ad cœlum. Hoc perſpicuum argumentum eſt, cognitionem Dei conditoris cœli & terræ, naturaliter homini inditam eſſe, etſi impñ hanc ueritatis cognitionem in mendatio detinent, ſicut Paulus loquitur. Reſpicimus autem in oratione ad cœlum, non ut ſignificemus nos credere, Deum habita re tantum in cœlo. Cœlum enim, & cœli cœlorum anguſtiores ſunt, cñ ut poſſint magnitudinẽ Dei capere, Sed reſpicimus in cœlum, ut teſtemur nos non inuocare idolũ manufactũ, ſed ꝑternũ Deũ, conditorem cœli, & omnium, quę cœli ambitu continentur. Quare, cum Chriſtus aliàs docuerit diſcipulos inuocare patrem, qui in cœlis eſt, attollit etiam in ſua precatione oculos ad cœlum, ut teſtificetur ſe & ardere ſpiritu inuocandi, & ſolum Deum, patrẽ cœleſtem inuocare. Deinde Chriſtus inuocat patrem ſuum, non tantum cogitatione cordis, aut tacito murmure oris, ſed aperta & manifeſta uoce, ut & diſcipuli uerba audiant. Etſi autem externa uox in precatione non eſt neceſſaria, Deus enim cor intuetur, & audit cordis clamores, etiamſi lingua ne moueas quidem, tamẽ externa locutio in inuocatione, ut habet exemplum Chriſti, ita etiam habet ſuum, opportuno ſuo tempore, uſum. Initio enim, confeſſio eſt, coram proximo, fidei noſtræ, ut cognoſcat quem Deum inuocemus, & excitetur etiam ipſe ad inuocãdum Deum, deinde externa locutio in oratiõe etiam nobis priuatim prodeſt. Humana enim mens, ſi ſe receperit ad internam meditationem, occupari & euagari ſolet uarijs, ac ſæpe abſurdiſſimis & execrandis cogitationibus. Et præſertim, ſi ſuſcipiant precandum Deum, Satan committere non poteſt, quin quoquo poſſit inſtinctu, abducat eam à propoſito. Externus autem uerborum ſonus, mentem ad ſe quodam modo trahit, et in attentione continet. Quare, cum opportunitas fert, inuocemus Deum, non ſolum cordis cogitatione, uerumetiam externa uoce, ut uagos animi motus intra ſuos terminos concludamus. Sed accedemus nunc ad ipſam Chriſti precationem. Pater (inquit) uenit hora, glorifica filium tuum, ut & filius tuus glorificet te. Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, ut quotquot dediſti ei, det eis ui-

tam æternam. Hæc eſt prima pars orationis, in qua Chriſtus precatur, ut maieſtas ipſius reueletur in orbe terrarum. PATER, inquit. Quid? prꝛteribimus ne hoc uocabulum oſcitanter? Nihil certe minus. Non enim eſt alius, prꝛter Chriſtum, qui natura ſua poſſit Deum appellare patrẽ. Deus eñ genuit Chriſtum filium ſuũ ab ꝛterno, & complectitur eum perpetuo fauore. Hic eſt, inquit, filius meus dilectus, in quo mihi complacitum eſt. Et aliàs: In ꝛternum ſeruabo illi miſericordiam meam, & teſtamentum meum fidele ipſi. Quomodo autem talis pater, tali filio aliquid negabit? Pater terrenus, etſi malus eſt, tamen filio petenti panem non dat lapidem, petenti piſcem aut ouum non dat ſerpentem aut ſcorpium, & pater cœleſtis, bonitas ipſa, non daret unigenito filio ſuo, quod peteret? Quare Chriſtus hoc primo precationis ſuæ uocabulo perſpicue ſignificat, fieri non poſſe, quin preces ſuæ à Deo exaudiantur. Porro, non ſolum Chriſtus ipſe Deum, ut patrem, appellat, Sed docuit etiam nos ſic orare: Cum oratis, inquiens, dicite, Pater noſter, qui es in cœlis. At enim dices tu uiciſſim, qua fronte licebit nobis, exemplo Chriſti, Deum, ut patrem inuocare, cum Chriſtus ſit natura filius Dei, & potuerit Deũ uere & ex animo, patrem appellare, nos autem ſimus natura filij iræ, & mancipia Satanæ? Reſpondebo uerbis Pauli: Eramus, inquit ille, natura filij iræ, quemadmodũ & ꝛteri, ſed Deus qui diues eſt in miſericordia, propter multam caritatem ſuam, qua dilexit nos, etiã cum eſſemus mortui per delicta, cõuiuificauit nos unà cum Chriſto, (per gratiam eſtis ſeruati) ſimulq; cum eo reſuſcitauit, & ſimul cum eo ſedere fecit inter cœleſtes. Nam ſi naturam, aut iuſtitiam carnis noſtræ conſiderauerimus, neceſſe habemus Deum magis, ut ſeuerum iudicem metuere, q; ut clementem patrem appellare. Sed ſi conuerſi fuerimus ad Chriſtum, & agnoſcamus eum ſeruatorem noſtrum, non ſolum liberamur uinculis Satanę, uerumetiam adoptamur in filios Dei propter Chriſtum. Quotquot, inquit, receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credidiſſent in nomẽ ipſius. Et aliàs: Accepiſtis ſpiritũ adoptionis, per quem clamamus Abba, pater. Ac iterũ: Vbi uenit plenitudo temporis, emiſit Deus filiũ ſuum, factum ex muliere, factum legi obnoxiũ, ut eos qui legi erant obnoxij, redimeret, ut adoptione ius filiorum acciperemus. Quare ſi cum Chriſto per fidẽ cõiuncti fuerimus, licebit & nobis uere & ex animo Deum, ut patrẽ appellare, quam etiã appellationẽ ille ita agnoſcit, ut nõ poſſit teneri, quo minus ſic ex corde appellatus omnẽ paternã benuolentiam filijs ſuis exhibeat. Nec poſſumus in hac terra excellentiorem ſcientiam, aut utilius artificiũ diſcere, q; ut ſciamus Deum, uere & ex animo, ut patrẽ inuocare. Hoc enim affectu animus eius ita expũgna-

tur,

tur, ut omnia cœlestia benefitia largiatur. Sed pergamus in precatione Christi. Venit hora, inquit, glorifica filium tuum, hoc est, Absolui nunc meum ministerium, quod te, pater, iubente, prædicando Euangelio & ædendis miraculis in terra suscepi, ac tēpus uenit, ut mea maiestas in mundo patefiat, & illustretur. Quare oro & obtestor, ut me glorifices, & gloriam meam notam ac manifestam reddas. Quod precatur Christus, rectius intelligemus, si considerauerimus, quę sit maiestas & gloria Christi. Primum igitur, Gloria Christi est, ꝙ sit uerus & unigenitus ab ęterno filius Dei, eiusdem essentię & maiestatis cum patre & spiritu sancto. Hac gloria nihil maius, nihil excellentius, nec in terra nec in cœlo inueniri potest. Deinde Gloria eius est, ꝙ sit uerus ille Messias seu Christus, qui ab initio orbis terræ diuinitus promissus fuit, & qui solus est seruator humani generis, uictor mortis, rex regum, dominus dominantium, cui datum est nomen, ut Paulus ait, super omne nomen, ut in nomine eius omne genu se flectat cœlestium, terrestrium, & infernorum, nec sit aliud nomen, quo homines ueram ac perpetuam salutem consequantur. Hæc est summa gloria, quę superat omnes omnium regum & monarcharum maiestates. Cum igitur Iesus Christus sciat hanc gloriā ad se solum pertinere, precatur patrem, ut eam publice patefaciat. Quod autem precatus est, hoc etiam impetrauit. Pater enim suscitauit Iesum Christum a mortuis, collocauit eum in throno suę maiestatis, misit nomine eius spiritum sanctum, qui excitauit discipulos Christi, ut non solum magna miracula nomine eius ęderent, uerumetiam Euangelion eius in toto orbe terrarum uulgarent, & Gentes imperio eius subiicerent. Quibus rebus palam declaratum est, hunc Iesum, esse uerum & unigenitum ab æterno filium Dei, ac uerum Messiam, seruatorem humani generis. Certo sciat, inquit Petrus, tota domus Israel, quòd DOMINVM & CHRISTVM fecerit Deus hunc Iesum, quem uos crucifixistis. Sed hic considera mihi mirandā rationē exaudiendi & impetrandi. Christus orat, ut glorificetur, Et exauditur oratio eius, attamen non statim sequitur gloria, sed ignominia, non mox sequitur maiestas, sed extrema deiectio. Paulo enim post capitur Christus, flagellatur, conuitijs proscinditur, crucifigitur, & tractatur ut bipedum omnium nequissimus & sceleratissimus. Iudicatur indignus, quem terra ferat. Hæccine est gloria, hæccine est maiestas, quam filius Dei à patre impetrauit? Sed sic solet Deus benefitia sua conferre, & exauditionem suam reuelare. Exaltaturus enim, humiliat, ditaturus, pauperem facit, glorificaturus in ignominiā cōiicit, uiuificaturus, mortificat. Sic est ingenium Dei, quod & in unigenito filio suo testatus est, & nobis diligentissime cognoscendum proposuit. Alius enim paupertate

preſſus, orat Deum, ut largiatur honeſtas diuitias, ſed ecce paupertas ſubinde fit grauior. Alius morbo afflictus, orat Deū, ut reſtituat ipſi ſanitatem, ſed ecce morbus fit difficilior. Alius horrore mortis concuſſus, orat Deum, ut tribuat uitam, ſed ecce uenit mors. Quid igitur dicemus? Num Deus orationem non exaudiuit? Abſit, ſi modo ea ex fide fuerit profecta. Vere enim exaudiuit eam, ſed ſolet alienū opus facere, ut operetur opus ſuum, quemadmodum Propheta ait: Quare aduerſa, quę poſt orationem accidunt, non ideo accidunt, q̄ Deus orationem non exaudierit, ſed quòd exauditionem ſuam aliter reuelet, q̄ humanus captus intelligat, ideoq̄ bene confidendum eſt, & in oratione perſeuerandum, Sic enim fiet, ut poſt tenebras, clara nobis lux oriatur. Sed quid eſt, q̄ Chriſtus precatur, ut glorificetur? Adeò ne ambitioſus eſt, ut ſua ipſius cauſſa gloriā in hoc mundo quęrat? Ego, inquit alias, gloriam meam non quęro. Quid ergo facit? Honeſto, inquit, patrem meum. Et hoc loco addit: Vt filius tuus glorificet te, ſicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, ut quotquot dediſti ei, det eis uitam ęternam. Hic cōmemorat duas cauſſas, propter quas petit glorificari. Vna eſt, ut per gloriam ſuam Deus pater glorificetur. Itaque non quęrit ſuam gloriam humana ambitione, ſed patris gloriam, ad quam illuſtrandam omnia tam in cœlo q̄ in terra operā ſuam conferre debent. Quæ eſt ergo gloria patris, ut & cognoſcamus quomodo pater glorificetur per Chriſtum filium ſuum? Dicam hoc uerbis in Exodo cap. xxxiiij. ſcriptis. Cum enim Moſes peteret, ut Deus oſtenderet ipſi gloriam ſuam, iubet eum Deus ſtare in uertice montis Sinaï, & recitat coram eo hęc uerba, DOMINATOR, DOMINVS, Deu s miſericors, & clemens, patiens & multę miſerationis, ac uerax. Cuſtodiens miſericordiam in milia, auferens iniquitatem & ſcelera atq̄ peccata. Dimittens impunem, non dimittens impunem, hoc eſt, ſeruans eum, qui crediderit, damnans eum, qui non crediderit. Audiamus & uerba pſalmi centeſimi ſecūdi, quibus ſimiliter gloria Dei perſpicue exponitur. Miſerator & miſericors DOMINVS, longanimis & multum miſericors. Non in perpetuum iraſcitur, nec̄ in ęternum comminatur. Non ſecundum peccata noſtra facit nobis, neque ſecundum iniquitates noſtras retribuit nobis. Quoniam ſecundum altitudinem cœli à terra, corroborauit miſericordiam ſuam ſuper timentes ſe. Et reliqua, quæ ſequuntur. En, hæc eſt gloria Dei patris, quæ his epithetis commemoratur, uidelicet quòd ſit miſericors & clemens, & remittat peccata gratis, ac ſeruet timentes ipſum perpetua ſalute. Hę enim uirtutes tam honeſtæ ſunt, ut nulla humana lingua poſſit eas ſatis pro dignitate laudare. Reuelatæ autem & patefactę ſunt de Deo patre in toto orbe terrarum, poſtquam Euan-

gelion

gelion de Christo filio Dei uulgatum est. Euangelion em̃ docet, q̃ Deus pater tanta caritate complexus sit humanũ genus, ut ne proprio quidem filio suo pepercerit, sed pro nobis omnibus eum in mortem tradiderit. Docet, q̃ Deus pater humano generi propter filium suum ita placatus sit, ut adoptet omnes in Christum credentes, in filios & hęredes cœlestiũ suorũ bonorũ. Quo manifeste declarat̃ Deũ esse ue re misericordẽ & clementissimũ seruatorẽ. Quare cum Christus petit, ut ipse glorificetur, eo maxime oĩm respicit, ut Deus pater glorificet̃, & nomẽ eius in tota terra illustret̃. Altera causa, cur Christus petit glorificari, hęc est, ut ex cognitiõe gloriæ eius hoies uerã salutem, & ęternã uitam cõsequant̃. Sic em̃ addit: Sicut dedisti ei potestatẽ omnis carnis, ut quotq̃t dedisti ei, det eis uitã ęternam, hoc est, Tu Deus pater misisti me in mundũ, ad hunc usum, ut habeã potestatẽ oĩs carnis, ut salutẽ meam impertiar non ludęis tm̃, uerumetiam gentibus in toto orbe terrarũ, (Iudæi enim & Gentes, nomine omnis carnis comprehenduntur) Dixisti ad me: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam, terminos terrę. Et iterum: Dominabit̃ à mari usq̃ ad mare, & à flumine usq̃ ad terminos orbis terrarum. Ac rursus: Parum est ut sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & feces Israel conuertendas: Dedi te in lucẽ Gentium, ut sis salus mea usq̃ ad extremum terræ. Quare precor, ut quemadmodũ tu uoluisti me dominari in omni carne, in ludęis uidelicet, & in gentibus, ita uelis etiã me diuulgatione Euangelij glorificare & illustrare in uniuerso mũdo, quo omnes illi, siue sint ludęi siue gẽtes, quos mihi dedisti, & qui in me credunt, ueram & perpetuam uitam ac salutẽ consequantur. Ex his iterum uides Christum glorificatione nominis sui, non tam suam maiestatem, q̃ hominum salutem quęrere. Quid enim de sua ipsius maiestate tam sollicitus esset, cum eam habuerit longe omnium maximam ab æterno, nec ulla sit creatura, quæ possit ipsam uel adimere, uel saltẽ minuere? Sed de nostra salute sollicitus est, & nostram fœlicitatẽ curat. Quare non est accusandus uanę ambitionis, sed summæ gratiæ agendę sunt ei, quód cum potuisset contentus esse æterna sua gloria & maiestate, quam habuit ab ęterno apud patrem suũ, maluerit tm̃ nostræ salutis gratia seipsum inanire, & formã serui assumere, ut etiam corã mundo glorificaretur, q̃ nos in nostro interitu deserere. Discamus & nos ex hac precationis Christi particula, quem nobis diuinorum beneficiorum finem, in nostris precationibus proponere debeamus. Christus em̃ precatur, ut pater ipsum glorificet. In quem finẽ aut usum? Num, ut assecuta gloria liceat ipsi præ se, Deum et homines cõtemnere, ac in eos contumelios⁹ esse? Nihil minus, sed ut hac sua gloria, Dei patris gloria illustretur, & hominũ

Nota quem finem nobis proponamus in nostris precationibus

ſaluti conſulatur. Proponamus & nobis hunc finem in noſtris precationibus. Alius enim affligitur morbo, & precatur à Deo ſanitatem. In quem finem? Vt poſſit conſecuta ſanitate liberius indulgere genio, aut impoſturas ſuas, quibus aſſueuit, exercere? Hunc quidem ſanitatis finem impij ſibi proponunt. Nos autē cogitemus uerū ſanitatis finem eſſe, ut noſtris offitijs gloriæ dei ſeruiamus, & proximorum neceſſitati, pro noſtra uiriliſuccurramus. Alius premitur paupertate, & precatur à deo benedictionem ſuę negotiationis. In quem uſum? ut partis opibus tradat ſe ignauo otio, & helluationi? Hoc certe quęrunt filij huius ſeculi. Nos autem quęramus gloriam dei, & utilitatem proximi. His temporibus precamur in Eccleſia publice & priuatim, ut de us clementer tribuat tranquillitatem & pacem Eccleſiæ et patriæ. Quis autem debet eſſe finis huius benefitij? Non dubito, quin multi ſint, q cupiant direptionem facultatum Eccleſiaſticarum, & licentiam uiuendi pro ſua libidine. Sed hi, etiamſi inter nos ſunt, tamen non ſunt ex nobis. Pij enim hunc ſibi tranquillitatis finem proponunt, ut gloria Chriſti promoueat, ut pia doctrina in Eccleſia conſeruetur, ut idolatria aboleatur, ut non ſolum nos ipſi ſyncerum Euangelion Chriſti cognoſcamus, uerumetiam ad finitimas gentes, & ad poſteros noſtros propagetur. In hunc enim uſum nati, in hunc uſum renati ſumus, ut et deum uere cognoſcamus, & gloriæ dei, ac utilitati proximi noſtri ſeruiamus. Quare meminiſſe debemus offitij noſtri in precatione, ut deum ex fide inuocātes, proponamus nobis uerum ac legitimum finem benefitiorum dei, quo poſſimus ea, certa & firma fiducia expectare, per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA XXXXVIII.

ON dubito, quin multi, cum audierint Chriſtum precari, ut pater glorificet filiū ſuum, quo & filius patrem glorificet, admiraturi ſint, q̄ Chriſtus extremo ſuo tēpore tantam curam de patris & ſua gloria ſuſcipiat, ut etiam precibus eam impetrare contendat. Pater enim & filius eius Ieſus Chriſtus, una cum ſpiritu ſancto tam illuſtri ab ęterno gloria fecum inſignes fuerunt, ut etiāſi celeberrimū inter hoies nomen habeant, tñ nihil ad cumulū maieſtatis et fœliciratis eorę, ex humana laude accedere pōt. Sed deſinēt illi mirari, ſi cōſiderauerint, Chriſtū hęc nō aut ſua aut patris cauſſa, ſed propter ſalutem humani generis petere. Niſi em̄ hoies cognoſcāt deum patrē, et filium eius Ieſum Chriſtum, nō poſſunt uerā ſalutem

lutem consequi. Non cognoscunt aũt nec patrem, nec filiũ, nisi hi fuerint spiritu sancto, siue id fiat publice, siue priuatim, illustrati & glorificati. Quare, quod Christus de glorificatione precatur, humanæ salutis gratia precatur, ad quam consequendam necessaria est cognitio patris & filij per spiritum sanctum. Sic enim sequitur. Hæc est autem uita æterna, ut cognoscant te solum uerum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Dixit se suam & patris glorificationem ideo petere, ut det hominibus, quos dedit ipsi pater, uitam æternam. Quomodo ergo datur æterna uita ex hac glorificatione? Respondeo: Ex glorificatione, uenit cognitio. Ex cognitione aũt, nenit æterna uita, imo ipsa cognitio patris & filij est æterna uita. Hæc, inquiens, est æterna uita, ut cognoscãt te solum uerũ Deum, & quẽ misisti Iesum Christũ. Hæc sententia una est è p̃cipuis dictis totius sacræ scripturæ. Cõtinet em̃ summatim doctrinã totius Christianismi, & describit eam religionẽ, qua sola consequimur ueram & perpetuã salutem. Quare hoc dictũ, non tantum audiendum est, sed ad uerbum edisc endum, & subinde diligentissime considerandum. Sed dices, Quid? an non hoc dicto uera Christianismi doctrina refutatur potius, q̃ confirmatur, cum uideatur hic dici, solum patrem esse uerum Deum? Dicemus igit filiũ nõ esse uerũ deũ, nec spũm sanctum esse uerũ deũ? Sic quidem impij Ariani abusi sunt hoc dicto, sed manifestũ est, si conferant alia loca scripturæ cũ hoc dicto, q̃ sicut pater est uerus Deus, ita & filius est uerus deus, et spũs sanctus est uerus deus. Nam Christus ante dixit, se dare uitã æternã, & nũc ait, uitã æternã contingere è sui cognitiõe. Ac mox contionabit̃ de gloria, quã habuit apud patrẽ priusq̃ hic mundus fieret. Quibus uerbis haud obscure tribuit Iesu Christo diuina natura, præsertim cum accedant multa alia testimonia scripturæ, de quibus alias copiose diximus. Idem etiam de spiritu sancto intelligendũ est. Quare Christus hoc loco non sic tribuit patri diuinitatẽ, q̃ se & spiritum sanctum ab ea excludat, sed excludit fictitios deos gentiũ, & damnat uanam opinionem Iudæorum de Deo. Nam Paulo ante dixit: Datam sibi esse potestatem omnis carnis. Intelligit aũt per Omnem carnem, Iudæos & Gentes. Quo enim tempore Christus humanam uitam in terra egit, non fuit alius, præter hos in hoc mundo, populus. Porro, nec Gentes, nec Iudæi (loquor autem non de ijs Iudæis, qui credebãt propheticis promissionibus de Messia, quorum erant pauciss imi, sed de Iudæis Pharisaicis, Sadducæicis, & Epicuræis, quorũ orbis plenus erat) habebant ueram religionem & cognitionem de Deo. Gentes enim, etsi naturaliter fuerunt gnaræ Dei, quemadmodũ Paulus docet, tamen non crediderunt Deum esse patrem illum, qui missurus esset filium suum Messiam, seruatorem humani generis, nec glorificaue-

Autem pro enim, phrasi græca.

runt eum, ut Deum, sed mutauerunt gloriam immortalis Dei in effi-
giem similem mortali homini, similem bestijs, uolatilibus, quadru-
pedibus, & reptilibus. Ac tribuerunt diuinitatem uarijs creaturis,
coluerunt q; uarios Deos. Alij enim coluerunt Iouem, & Martem, &
Saturnum. Alij Solem & Lunam, alij crocodilum & felem, alij his e-
tiam absurdiora, & magis abominabilia. In hanc Gentium impietatē
respicit Christus hoc loco & dicit: Patrem solum esse uerum Deum,
hoc est, non esse alium Deum præter patrem suum. Dij enim Genti-
um, non sunt dij, sed dæmonia. Nam quod Christus hic dicit, plane
illud est, quod in psalmo dicitur: Non est similis tui in dijs DOMI-
NE, & non est secundū opera tua. Ac mox. Quoniam magnus es tu,
& faciens mirabilia, Tu es Deus Solus, hoc est, Non est alius uerus
Deus præter te. Et Paulus ad Timotheum scribens. Seruā, inquit,
præceptum immaculatus & irreprehensibilis usq; ad apparitionem
domini nostri Iesu Christi, quam temporibus suis ostensurus est ille
beatus & SOLVS princeps, rex regnantium, & dominus dominan-
tium, qui SOLVS habet immortalitatem. Hic loquitur Paulus de
patre, non ut de persona distincta à filio & spiritu sancto, sic enim nō
solus habet immortalitatem, sed ut de Deo, cui una essentia coniuncta
sunt filius & spiritus sanctus. Et ad Corinthios scribens, ait: Scimus
q; nullum est simulacrum in mundo, & q; uullus sit Deus alius nisi
unus. Nam etiamsi sunt qui dicātur dij, siue in cœlo, siue in terra, quē
admodum sunt dij multi & domini multi. Nobis tamen unus est De-
us, qui est pater ille ex quo omnia, & nos in illum, & unus DOMI-
NVS Iesus Christus, per quem omnia, & nos per illum. Hic ui-
des, quòd cum fit collatio inter uerum Deum, & fictitios Gentiū de-
os, tribuat spiritus sanctus ueram diuinitatem uni soli Deo, & quia
tres sunt personę unius diuinitatis, iuxta refert, quā personā in ea col
latione expresse nomines. Pie em̄ dices: Solum patrem esse uerū De-
um: Dices etiam pie, Solum filium esse uerū Deum. Similiter pie di-
ces, Solum spiritum sanctum esse uerum Deum, uidelicet si conferas
inter se non personas diuinitatis, (Inter has enim una est diuinitatis
essentia) sed si uerum Deum conferas cum fictitijs dijs. Quare cum
Christus hoc loco dicat, Patrem esse solum uerū Deum, & conferat,
quemadmodū antea ostendimus, patrē cum dijs gentium, non exclu-
dit se & spiritum sanctū, sed excludit tm̄ uanos deos gentium, qui nō
sunt ueri dij, sed dęmonia, & refutat religionē Gentiū, q; nullus con
sequatur ęternam uitam ex cognitiōe eorum, quos illę pro dijs agnos-
cunt & colunt. Iudæi autem, etsi uidebantur colere eum Deum, qui
creauit mundum, qui eduxit maiores ipsorum ex Ægypto, q; promi-
sit Messiam, tñ cum Messias olim à Deo promissus iamueniſſet, nō
credebant

credebant Deum patrem misisse hunc Iesum filium Marię, nec credebant hunc Iesum esse uerum filiū Dei, & uerum Christum à Deo patre missum. Quare nec Iudęi agnouerūt uerū Deum, nec potuerūt ex tali Dei cognitione æternā uitā consequi. Porro, quemadmodum Christi temporibus, duæ erant religiones, Iudæorę uidelicet, Pharisaïcorę, & Gentium, quę non potuerunt cultores suos ad æternā uitā perducere, ita his temporibus tres sunt generales Religiones in orbe terrarum, quæ cultores suos magis ad ęternam mortē, q̄; ad æternam uitam ducunt. Vna est Iudęorum Rabbinicorum, qui sunt successores illorum pharisaïcorum. Hi dicunt se credere in Deum patrem omnis creaturę, sed non credunt eum misisse Iesum Christum filium suum. Altera est Turcarum. Hi dicunt se credere in unum Deum creatorem cœli & terræ, qui & miserit Iesum Christum in hunc mundum, non credunt autem, q̄ hic Iesus Christus sit uerus ab ęterno filius Dei, & q̄ morte sua expiauerit pc̄tā nostra, sed faciūt ex ipso legislatorē. Tertia est Papistarum. Hi etsi agnoscere se dicunt Iesum Christum à Deo missum, & esse uerum filium Dei, tñ non agnoscunt uerum eius officium, q̄ ipse solus expiauerit sua morte peccata nostra. Tribuunt em̄ expiationem peccatorum, etiam meritis iustitię, quam homines faciunt. Sed nulla harum religionum potest hominem ad æternā uitam seruare. Queso igitur te, dicito nobis, quę sit illa religio, in qua ęternam uitam & fœlicitatem certo consequimur? Hic audiendus est filius ipse Dei, quem pater audire iussit. Sic autem dicit filius Dei: Hęc est uita æterna, ut cognoscant te solum, uerum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Cognoscendum est ex Euangelio, per spiritum sanctum patefacto & illustrato, quod non sit alius uerus Deus, nisi pater ille, qui misit unigenitum filium suum Iesum Christum, in hunc mundum, ut expiaret peccata humani generis, & placaret iram suam, ac uinceret mortem & infernum. Hęc cognitio affert æternā uitam, imo est ipsa ęterna nostra fœlicitas & beatitudo. Non est autem sentiendum, quod p̄ in futuro tantum seculo consequantur ęternam uitam, sed quod cognitio Christi æternam uitam ita afferat, ut ea tam in hoc, quàm in futuro seculo fruamur. Primum em̄, si uere crediderimus in Iesum Christum, quod ipse sit à Deo patre missus, & placauerit iram patris, tunc consequimur ius filiorum Dei, ut simus ueri hęredes ęternæ uitæ. Qua fide, ita regeneramur & recreamur, ut habeamus tranquillam & lętam conscientiam coram Deo, non solum spe iustitiæ in Christo, uerumetiam certissima expectatione liberationis in media etiamnum morte. Hic est gustus ęternæ uitæ, etiam in hoc mundo. Regnum Dei, inquit Paulus, non est cibus ac potus, sed iustitia & pax & gaudium in spiritu sancto. Et

iterum. Iuſtificati ex fide pacem habemus erga Deum, per DOMINVM noſtrum Ieſum Chriſtum, per quem & contigit nobis, ut fide perduceremur in gratiam hanc, in qua ſtamus, & gloriamur ſub ſpe gloriæ Dei. Etſi enim caro adhuc imbecillis eſt, & multę ſunt afflictiones, quas feramus, neceſſe eſt, denicp, ut nihil aliud acceſſerit, morte uel tandem obruimur, tamen, quia fide in Chriſtum, certiſſimi ſumus, afflictiones & mortem, non eſſe in nobis uiam ad interitum, ſed ad ſalutem, poſſidemus etiam in hac mortali uita, non mediocrem partem immortalis & ęternę uitæ. Si quis, inquit Chriſtus, ſeruauerit ſermonem meum, mortem non uidebit ineternum. Et iterum: Ego ſum reſurrectio & uita: Qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, uiuet, & omnis qui uiuit & credit in me, non morietur ineternum. Deinde, ſi de futuri ſeculi fœlicitate dicendum eſt, tunc cognitio, ſeu ut uulgo loqui ſolent, uiſio & fruitio patris & filij & ſpiritus ſancti, ſumma & perpetua eſt omnium piorum uita & beatitudo. Sordidiſſimi homines, Turcæ & Iudęi, conſtituunt futuram beatitudinem in perpetuo uſu carnalium uoluptatum. Fingunt neſcio quas, paradiſi amœnitates, quibus ſe beati perpetuo ſint oblectaturi. Hæc autem non eſt hominum, ſed porcorum uita ac fœlicitas. Nam uera hominum uita & fœlicitas conſiſtit in cognitõie, in uiſiõe & fruitione patris & filij & ſpiritus ſancti, ſolius ueri Dei ac DOMINI noſtri. Deus eñ eſt ſummum bonum, ſumma ſapientia & iuſtitia, ſumma potentia & maieſtas. Quantam igitur putas eſſe fœlicitatem Deum, ut eſt, non ſolum coram uidere, ſed etiam eo frui? Si quis famelicus coràm uideat, ac fruatur optimo cibo, miram concipit uoluptatẽ. Si quis diu in tenebris uerſatus, contempletur amœnitas uerni temporis, & fruatur ijs ſano corpore, quantum animo ſuo exhilaratur? Quid ergo de ea animi lętitia dicemus, quę ei homini contingit, qui diu ac multum aduerſis huius ſeculi grauiſſime afflictus, uidet tandem corã, & fruitur DOMINO Deo ſuo? Si quis phyſicam cauſſam admirandæ cuiuſdam rei, exempli gratia, repentini hiatus terræ, aut acceſſus & receſſus maris, inuenerit ipſe, aut ab alijs inuentam cognouerit, teneri non poteſt, ſi modo aliquid hominis habet, quin gaudio impleatur. Archimedes, cum in balneo ſedens, excogitaret, quomodo portio argenti auro mixta, in integro opere deprehendi ac diſcerni poſſit, tanta perfuſus eſt ex hoc inuento lætitia, ut mox è balneo exiliens, & nuditatis ſuæ oblitus, domum uerſus properaret, identidem uociferans: Ἑυρηκα. Ἑυρηκα. Inueni, Inueni. Si cognitio naturalis cauſſæ, aut alterius rei in hoc mundo non admodum excellentis, tantam affert animi uoluptatem, quantã, obſecro, ea cognitio affert, qua Deus ipſe uidetur, & cognoſcuntur in ipſo non tantum rerum omnium cauſſæ, uerumetiam admirabile

habile illud myſterium trium unius diuinitatis perſonarum? Pios enim in uenturo ſeculo uiſuros & cognituros Deum, ut eſt, Paulus perſpicue docet. Ad Corinthios enim ſcribens: Cernimus nunc, inquit, per ſpeculum, in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte, tunc uero cognoſcam, quemadmodum & cognitus ſum. Et Ioannes: Cariſſimi, inquit, nunc filij Dei ſumus, & nondum apparuit quid futuri ſumus. Scimus autem, quoniam ſi apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam uidebimus eum, SICVT EST. Quis autem uidens Deum ſicut eſt, non frueretur ea? & quis ea fruens, non ſummo impleretur gaudio, non uita frueretur æterna? Quare conferamus omnem noſtram cogitationem & curam in hoc ſtudium, ut cognoſcamus Ieſum Chriſtum, quem pater ad ſeruandum humanum genus in hanc terram miſit, & quem ſpiritus ſanctus illuſtrauit. Nam cognitiones aliarum rerum, ſeu artium, quas ita uocant, liberalium, ſeu agriculturę, ſeu negotiationum, ſeu opificiorum, habent quidem ſuam in hoc ſeculo utilitatem, non ſunt autem æterna ſed tantum terrena uita. Sola cognitio ueri Dei, qui nobis miſit filium ſuum Ieſum Chriſtum, æterna uita eſt. Hanc cognitionem urget Hieremias cum ait: Hęc dicit DOMINVS, Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, nec fortis in fortitudine ſua, nec dues in diuitijs ſuis, ſed in hoc glorietur, qui gloriatur, Scire & NOSSE ME, quia ego ſum Dominus, qui facio miſericordiā & iuditiū & iuſtitiam in terra. Et Oſeas: Scientiam Dei uolo pluſq̄ holocauſta. Nam aliarū rerū ſcientię ſeruiūt corporali utilitati, quæ eſt caduca, hęc autem ſcientia hominem perpetuo beat. Et aliarum rerum ſcientię, ſine hac, mutilę ſunt, hæc autē, etiam ſine alijs, ad uerā & perfectam ſalutem ducit. Quare etſi alijs ſcientijs ſuam debemus, pro ſua quiſq̄ uocatione, operam, tamen in hac omne ſtudium collocandum eſt, & ad hanc conſequendam, omnia alia referenda ſunt, ut uere coram Deo huius uitæ noſtræ corporalis offitio fungamur, & ad finē uocatiōis noſtrę, qui eſt æterna beatitudo perueniamus. Sed percurramus etiā eam periodon, quæ ſequit. Ego te glorificaui ſuper terram, opus cōſummaui, quod dediſti mihi ut faceręt. Et nunc glorifica me tu pater apud temetipſum, gloria, quam habui, priuſq̄ hic mundus eſſet, apud te. Precatus eſt antea filius Dei ut glorificet a patre. Nunc igitur exponit, quam gloriā petat. Varię em̄ ſunt ſpecies glorię. Gloria eſt, eloquentē oratorem eſſe. Gloria eſt, acutum philoſophū eſſe. Gloria eſt, induſtriū artificē eſſe. Gloria eſt, diuitē ciuē eſſe. Gloria eſt, potentē Monarchā eſſe. Et multa id genus alia. Quā ergo gloriā petit filius Dei? Num ut pater faciat ex ipſo eloquentē iuxta hoc ſeculū, oratorē, aut diuitē mercatorē, aut potentē in terra Monarchā? Nihil minus. Non petit uana aut mūdana, ſed petię

uera, cœleſtia & diuina. Petit enim ea gloria illuſtrari, qua ipſe miniſterio ſuo patrem glorificauit, & quam habuit ante conditionẽ mundi. Videamus ergo, quę ſit illa gloria, qua Chriſtus patrem in terris glorificauit: Ego te, inquit, glorificaui ſuper terram, opus conſummaui, quod dediſti mihi, ut facerem. Pater enim mittens filium ſuum in terram, impoſuit ei hoc opus, & hoc offitium, ut prędicaret Euangelion, ut ædereț miracula, & ut ſuſciperet oẽs humanas imbecillitates, ac tandem etiã crucis mortẽ, qua expiaret humani generis pctã. Hoc opere et offitio Chriſtus diligentiſſime & obediẽtiſſime ita functus eſt, ut nunq̃ ſuam humanam, ſed tm̃ Dei patris ſui gloriam quęſierit, & omnia ad patrem ſuum retulerit, quo palam declararet eum ſolum eſſe uerum Deum, ab omnibus adorandum, & colendum. Ego gloriam meam, inquit, non quęro, ſed cohoneſto patrem meum. In doctrina enim omnia ad Deum patrem refert: Ego, inquiens, quod uidi apud patrem meum loquor. Et iterum: Ego ex Deo proceſſi & ueni. Neq̃ enim a me ipſo ueni, ſed ille me miſit. Cum in deſerto tentaretur a diabolo, & diabolus iuberet ipſum, ſe adorare, reiecit eum hoc Dei præcepto: DOMINVM Deum tuum adorabis, et illum ſolum coles. In Nazareth patria ſua contionatur ex Eſaia, ac manifeſte tribuit ea quę docet & facit, Deo patri & ſpiritui eius. Spiritus, inquiens, DOMINI ſuper me, propterea quod unxit me. Et aliàs perſpicue facit Deum patrem, doctrinę ſuæ autorem. Mea, inquiens, doctrina, non eſt mea, ſed eius, qui miſit me. Cum filij Zebedei peterent, ut unus ſederet in regno eius ad dextrã, alter ad ſiniſtram, appellat ad Deum patrẽ. Meum, inquiens, non eſt hoc dare, ſed iis cõtinget, quibus paratum eſt a patre meo. In contione de afflictionibus in orbem terræ uenturus, ſoli Deo patri ſuo dat gloriam cognitionis. De die, inquiens, illo ac tempore nemo nouit, ne angeli quidem, qui in cœlo ſunt, nec ipſe filius, ſed ſolus pater. Quid autem dicemus de miraculis? Nam ea omnia accepta fert Deo patri ſuo: Dicit enim: Opera quę dedit mihi pater, ut perfitiam ea, ipſa, inquam, opera, quæ ego facio, teſtificantur de me, q̃ pater miſerit me. Ait, patrem dediſſe ſibi opera, ſeu miracula quæ ędat. Et cum eieciſſet apud Gadarenos ex homine dęmonia, ablegauit eum a ſe dicens: Redi in domum tuam, & narra quæcunq̃ tibi fecerit DEVS. Hic uides eum totam miraculi gloriam Deo tribuere. Cum excitaturus eſſet Lazarum a morte, attollit oculos ad Deum, & manifeſte agit patri gratias, ut tota miraculi gloria ad Deum patrem rediret. Quid, q̃ cum uocaretur bonus, reſpondet, neminem bonum eſſe, niſi ſolum Deum. Quid q̃ ſubiicit ſe ubique legi Dei, & in ſuſcipienda cruce & morte palam profitetur ſe obedire ſcripturę Dei. In ſcriptura enim Deus uoluntatem ſuam patefecit.

fecit. Iam in precationibus ſuis, ſolum Deum patrem inuocat, & inuocandum docet. Breuiter, Chriſtus tam in doctrina & miraculis, q̃ in omnibus alijs actionibus & paſſionibus, in uita & morte contionatur de Deo patre, & commendat bonitatem atque clementiam eius, ut ſolus ipſe uerus Deus agnoſcatur & colatur. Cum igitur Chriſtus tali gloria patrem ſuum illuſtrauerit, ac ipſum ſolum eſſe uerum Deum adorandum comprobauerit, adeoq; ſuo offitio, ad quod è cœlo miſſus eſt, diligenter functus ſit, ac totus ſit in eo, ut quod eſt ipſi mandatum, abſoluat, precatur nunc, ut pater uiciſſim illuſtret ipſum, & eadem gloria ipſum cohoneſtet, qua ipſe eum cohoneſtauit, uidelicet, ut quemadmodum Chriſtus declarauit patrem ſuum uerum eſſe Deum ab omnibus adorandum & colendum, ita pater declaret etiã Chriſtum filium ſuum, uerum ab æterno eſſe Deum ab omnibus adorandum & colendum. Sed quid? an non hæc uidetur eſſe impudentiſſima precatio, q̃ cum ego doceam unum eſſe ſolum uerum Deum creatorem cœli & terræ, petam à Deo, ut me pro hoc offitio, uerum Deum ſibi æqualem faciat, & me talem eſſe coram uniuerſo mundo teſtificetur? Magna quidem & deteſtabilis impudentia eſſet, ſi is homo, qui non eſſet natura Deus, ſic precaretur. In Ieſu Chriſto autem, non eſt impudentia, ſed offitiũ, & ueritas. Is em̃ non eſt tantum homo, ſed eſt etiã natura ab æterno uerus Deus. Nec precatur, ut Deus aliquid nouæ diuinitatis in ipſum conferat, ſed tantum, ut ſuam illam diuinitatem quam ab æterno habet, coram mundo illuſtret: Glorifica me, inquit, tu pater apud temetipſum, hoc eſt, TV ipſe me glorifica. Nam mundus afficit me ignominia, ideoq; neceſſariũ erit, ut tumetipſe me ſpiritu tuo ſancto illuſtres, Sed qua gloria? Non certe à me aliena, & me indigna, ſed ea, quam habui apud te priuſq̃ hic mundus eſſet. Ecqualis eſt iſta gloria? primum non eſt mundana, quia habuit eam priuſq̃ mundus conditus fuit. Deinde non eſt angelica, quia angeli non ſunt filij, ſed ſerui Dei. Chriſtus autem eſt filius Dei: Filius meus es tu, inquit, ego hodie genui te. Et angelis præcipitur, ut adorent Chriſtum. Adorent eum, inquit, omnes angeli. Chriſto autem non præcipitur ut adoret angelos, ſed potius ut angeli ei ſeruiant. Reliquum igitur eſt, q̃ hic ſermo fiat de diuina gloria, uidelicet, q̃ Ieſus Chriſtus habeat ab æterno diuinam gloriam, & ſit unus ſolus uerus & æternus Deus, eiuſdem eſſentiæ & maieſtatis cum patre & ſpiritu ſancto. Itaq; cum Chriſtus precatur, ut pater glorificet ipſum tali gloria, quali ipſe eum miniſterio ſuo glorificauit, & qualem habuit ante mundi conditionẽ, perſpicue precaretur, ut pater declaret ipſum eſſe uerum ab æterno Deum, eadem cum patre & ſpiritu ſancto ueneratione adorandum & colendum. Quod autem Chriſtus precatus eſt, hoc pater pau

Vide Heb. 1.

lo post manifeste præstitit. Iesus enim resurrexit à mortuis, ascendit ad cœlos, sedit ad dextram Dei, misit spiritum sanctum magnis miraculis, dedit discipulis potestatem ædendi miracula suo nomine, diuulgauit per Apostolos suos Euangelion in toto orbe terrarum, collegit Ecclesiam suam ex omnibus terrę nationibus, defendit ac tuetur eam in omnibus huius mundi persecutionibus, iustificat omnes credentes in ipsum, dat spiritum inuocandi Deum, ut patrem, consolatur in omnibus aduersis, conseruat in morte, & dat æternam uitam. Hæc non sunt humana, sed diuina opera, quibus pater palàm comprobat, ꝙ Iesus Christus filius eius sit uerus ab æterno Deus. Quod cum ita se habeat, nostri offitij erit, ut hunc Iesum Christum, non tantum fide cordis amplectamur, sed etiam omni generi obedientiæ colamus & ueneremur, quo & nos nostris operibus publice testificemur, eum esse uerum unà cum patre & spiritu sancto Deum benedictum in secula, Amen.

HOMILIA XXXXIX.

OSTENDIMVS precationẽ Christi, quã suscepimus explicandam, tribus partibus constare. In quarum prima Christus petit, ut gloria & maiestas sua illustretur, quo humanũ genus cognoscat ipsum, & ex ea cognitione, ueram ac perpetuam salutem consequatur. Cum autem hanc precationis partẽ qualicunqꝫ nostra interpretatione absoluerimus, accedemus nunc, uestris precibus adiuti, ad secundam partem, in qua Christus precatur pro Apostolis suis, ut conseruentur, & ut ministerium eorum fœliciter in hoc mundo procedat, exponens interim, quanta sit ueritas & autoritas Apostolicę doctrinę. Quę nobis præsertim hoc tempore, quo propter Apostolicę doctrinæ professionem plurimũ affligimur, diligentissime sunt consideranda. Apostolica enim doctrina hęc est, ꝙ habeamus remissionem peccatorum & æternam uitam propter solum Iesum Christũ, per fidem, quę est in eum. Aduersarij autem instituunt homines cogere, ut agnoscant Pontificiam doctrinam, quæ obtrudit nobis merita humanę iustitię, & indulgentias Papæ, id quod ex diametro cum Apostolica doctrina pugnat. Quare magnę nobis curę sit, ut certitudinẽ Apostolicę doctrinę recte cognoscamus. Manifestaui, inquit, nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Tui erant, & mihi eos dedisti, & sermonem tuum seruauerunt. Nunc cognouerunt, ꝙ omnia, quęcunqꝫ dedisti mihi, abs te sunt, quia uerba quæ dedisti mihi, dedi eis, & ipsi acceperunt, & cognouerunt uere, ꝙ à te exiui, &

& crediderunt, ꝙ tu me miſiſti. Ego pro eis rogo. Manifeſtaui, in-
quit, nomen tuum hominibus: Qui ergo ſunt illi homines? De A-
poſtolis loquitur. Nam poſtea faciet mentionem aliorum hominum,
qui credunt doctrinę Apoſtolicæ. Nunc autem de Apoſtolis ipſis ſer
mo eſt. Pro his, inquit, rogo. Queſo igitur te, exponito nobis, quales
hoies ſint Apoſtoli, ꝙ filius Dei tam ſollicite pro ipſis apud patrē ſu
um intercedit. Quid, obſecro, fecerūt, ꝙ tantę curæ ſint Chriſto? Pri
mum, Apoſtoli, hi homines ſunt quibus Chriſtus nomen Dei patris
ſui, & ueram doctrinam, qua æterna nobis ſalus proponitur, patefe-
cit. Manifeſtaui, inquit, eis nomen tuum. Et mox: Verba quæ dediſti
mihi, dedi eis, hoc eſt, Docui eos uerā Dei cognitionē, & uere cœle-
ſte Euangelion. Quid ergo? Num Apoſtoli non cognouerunt antea
nomen Dei? aut Deum ipſum? Non enim fuerunt Ethnici, ſed Iudęi,
qui erant populus Dei electus, in quo nihil notius erat nomine Dei.
Notus in Iudęa, dicit pſalmus, Deus, & in Iſrael magnum nomen ei-
us. Quid ergo eſt, ꝙ Chriſtus dicit, ſe iam primum patefeciſſe Apo-
ſtolis ſuis nomen Dei? Cognouerunt quidem Deum antea cognitio-
ne Ethnica & Iudaïca, uidelicet quòd Deus ſit ſummum bonum,
benefaciens bonis, & puniens malos, ꝙ Deus ſit creator cœli &
terræ, ꝙ Deus eduxerit Iſraelitas è terra Ægypti. Non autem cog-
nouerunt eum Chriſtiana cognitione, uidelicet, ꝙ Deus ſit pater Do
mini noſtri Ieſu Chriſti, quem olim promiſerit, & nunc præſtiterit,
ut propter ipſum placatus eſſet humano generi, & ſeruet omnes, qui
credunt in ipſum. Deus autem non recte cognoſcitur, ſi cognoſci-
tur tantum, ut ſummum bonum, benefaciēs bonis, & puniens malos.
Sic enim & Ethnici Deum cognoſcunt. Nec recte cognoſcitur, ſi cog
noſcitur tantū, ut creator cœli & terræ, & liberator Iſraelis ex Ægyp-
to. Hęc eſt Iudaïca cognitio, qua nemo in iuditio Dei a peccatis libe-
rari & ſeruari poteſt. Sed Deus cognoſcendus eſt ut pater filij ſui do-
mini noſtri Ieſu Chriſti. Hæc eſt uere pia recta & ſalutaris cognitio
Dei, quam & Patriarchæ & omnes pij ante Chriſtum hominem fa-
ctum habuerūt. Abraham (inquit) exultauit ut uideret diē meum, Vi
dit & gauiſus eſt. Et: Credimus nos ſaluos futuros, per gratiam domi Act. 15.
ni Ieſu Chriſti, quemadmodum & ILLI, uidelicet, Patriarchæ. Nam
extra Ieſum Chriſtū, Deus eſt iratus & condemnator, imo extra Chri-
ſtum, ne Deus quidem eſt. Quare niſi cognoueris Deum, ut patrem
Chriſti, nullam prorſus habes ueram Dei cognitionem. Itaq; nec Iu-
dæi, quales nunc ſunt, nec Turcę, nec Pontificij uere Deum cogno-
ſcunt, quia non cognoſcunt eum, ut patrem domini noſtri Ieſu Chri-
ſti, propter quem ſolum conſequamur ſalutem. Cæterum, ſuperua-
caneum puto, hic cōmemorare, ubi Chriſtus manifeſtauerit nomen

Dei patris Apoſtolis ſuis. In omnibus enim contionibus ſuis, quibus docuit ſe à patre miſſum, & uerũ eſſe Meſſiam, ac filiũ Dei, docuit etiam deum tunc uere cognoſci, ſi cognoſcatur, ut pater ipſius, qui propter ipſum faueat humano generi, & ſeruet omnes credẽtes in ipſum. Accedunt etiam miracula, quę ędidit Chriſtus, quibus ſimiliter manifeſtatum eſt, deum eſſe propitium, & ut populus loquitur, uiſitaſſe plebem ſuam. Sed & de cœlo audita eſt uox patris de Chriſto: Tu es filius meus dilectus, In te complacitum eſt mihi. Vnde & apoſtoli ipſi ingenue confitentur: Tu es Chriſtus ille filius dei uiuentis. Hęc eſt uera manifeſtatio nominis dei, uidelicet, quod deus ſit pater domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſit propitius propter Chriſtum omnibus inuocantibus ipſum in ueritate. Deinde, Apoſtoli hi homines ſunt, q non temere uenerunt ad Ieſum, & crediderunt eum eſſe uerum Chriſtum, ſed ſunt diuinitus à patre ad eum adducti. TV, inquit, dediſti mihi eos de mundo, TVI erant, & mihi eos dediſti. Quod Chriſtus dicit tale quid eſt, quale eſt, ſi quis parens habeat numeroſam prolẽ, & commendaturus ſalutem eorum deo in periculis uel famis, uel peſtilentię uel incurſionis hoſtilis, dicat: Clementiſſime pater, uides multitudinem liberorum meorum, & magnitudinem periculorum, quę impendent eis: TVI erant, & mihi eos dediſti. Neq; enim ipſi ſe creauerũt, neq; ego is ſum, qui fecerim ſterilem matrem filiorum ętatẽ: TVA dona ſunt, Tua eſt benedictio. Queſo igitur te, per Ieſum Chriſtum filium tuum, ut cũ ego in tantis periculis eos conſeruare non queam, tu in tuam curam eos ſuſcipias: Defende & tuere tua ipſius dona, ut glorificemus nomen tuum perpetuo. Sic & Chriſtus abiturus morte ab Apoſtolis ſuis, & relicturus eos in medio furore huius mũdi, commendat eos curę Dei patris hoc argumento, quod non ipſe Apoſtolos ad ſe recipiendum uiolenter coegerit, nec Apoſtoli Chriſtum humana prudentia elegerint, ſed quod pater eos Chriſto dederit. TVI, inquit, erant, & mihi eos dediſti. Non temere uenerunt ad me. Non ſunt coacti humana uiolentia, ut me ſuſciperẽt. Non uenerunt ad me humana eloquentia perſuaſi. Nullus hic eſt uel caſus, uel temeritas, uel humanum conſilium: Sed Tui erãt, tuo ſpiritu excitati ſunt, ut me audirent, & cognoſcerent. Sicut & alias dicit: Nemo uenit ad me, niſi pater meus traxerit eum. Et, Caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus, qui eſt in cœlis. Sunt autem ſuæ cauſſę, cur Chriſtus in hac precatione commemoret, Apoſtolos eſſe dei patris dona. Significat enim, ſe probe confidere, q̃ cum ſint dona dei, & ipſe neceſſe habeat ab eis diſcedere, non dubitet, quin ſint deo curæ, & deus ſit ipſos ſeruaturus. Significat etiam hoc, q̃ Apoſtoli acceperint doctrinam ſuã à Chriſto, non humano conſilio, ſed diuino ſpiritu excitati. Quare ſentiendum

tiendum eſt Apoſtolicam doctrinam, non eſſe humanum ſomnium, ſed cœleſte oraculum, quo ueram ſalutem conſequamur. Iam & hoc ſignificat Chriſtus, ꝙ qui audiunt & accipiunt Euangelion Chriſti fide, ſint uere Dei populus, a Deo ipſo electus. Nullus enim audit et accipit Euãgelion Chriſti fide, niſi à Deo excitatus, & edoctus. Quare nulla teneat te anxia ſollicitudo de prędeſtinatiõe Dei. Sed in hoc ſtudium incumbas, ut audias & ames Euangelion Chriſti, & credas ſolum Chriſtum eſſe ſeruatorem tuum. Si enim inueneris te in Chriſto per fidem, inuenies etiam te in Deo patre, electum & ad perpetuam ſalutem prædeſtinatum. Tui, inquit, erant, & dediſti mihi eos, Qui ergo dati ſunt Chriſto, hi etiam ſunt electi & prædeſtinati. Sed pergamus ad reliquam deſcriptionem Apoſtolorum. Apoſtoli enim hi homines ſunt, qui acceperunt, inquit, uerba, quæ eis dedi, & ſeruauerunt ſermonem tuum, hoc eſt, Audiuerunt meas contiones diligentiſſime, & acceperunt eas, non ut hominis, ſed ut Dei uocẽ. Et ex his contionibus cognouerunt, ꝙ tu me miſiſti, ꝙ ſim uerus Meſſias, cognouerunt, ꝙ omnia, quęcunq; dediſti mihi, abs te ſunt, hoc eſt, quòd omnia quæ habeo, loquor & facio, non ſint humana, ſed diuina. Cognouerunt meam doctrinam eſſe diuinam, & mea miracula eſſe diuina, ideoq; crediderunt ꝙ tu me miſiſti, quod ſim uerus Meſſias, ſeruator humani generis. His uerbis Chriſtus non ſolum cõmendat Apoſtolos ſuos Deo patri, ut cum credant Euangelio ſuo, tueatur eos ne pereant, uerumetiam commendat Apoſtolicam doctrinam nobis Apoſtolorum diſcipulis. Quam enim doctrinam Apoſtoli tradiderunt nobis, non ſomniarunt, nec excogitarũt ſua humana ratione, ſed acceperunt eam diuinitus. Non docuerunt ipſis incognita, ſed quæ certiſſime cognouerunt, & probauerunt. Quare, ſi angelus aliud Euangelion, præter Apoſtolicum, docet, ſit nobis anathema. Cum igitur Apoſtoli ſint tales, uidelicet, a te, Deo patre, mihi donati, quibus nomen tuum manifeſtaui, qui & Euangelion meum acceperunt, & me, ut uerum Meſſiam cognouerunt, idcirco, ROGO, inquit, PRO EIS. Non pro mũdo rogo, ſed pro ijs, quos dediſti mihi. Quæ hæc noua eſt precatio? An non precandum etiam pro inimicis? Orate, inquit, pro ijs, qui uos perſequuntur. Et Chriſtus ipſe precatus eſt in cruce pro ijs, qui ipſum crucifigebant. Et Paulus: Deprecationes, inquit, fiant pro omnibus hominibus. Deus enim cunctos homines uult ſaluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. Quid ergo eſt quod dicit: Non rogo pro mundo? Cum Chriſtus hic de mundo loquitur, non excludit alios homines præter Apoſtolos, quia poſtea orat etiam pro ijs, qui credituri erant per ſermonem eorum, ſed excludit maximam partem hominum in hoc mundo, qui aut non requi-

runt Christũ, aut cõtemnunt, aut persequunt eũ, & non resipiscũt ab hac impietate. Tres em̃ sunt hoim ordines, pro quibus Christus nõ orat: Primus est eorꝝ, qui non requirũt Christum. Secundus eorꝝ, q contemnũt Christũ. Tertius eorũ, qui persequuntur Christum. Hi, si manserint impœnitẽtes, non fiunt participes oratiõis Christi, Si manserint, inquã, impœnitentes. Aliud est, si egerint impietatis suæ pœnitentiam. Sic em̃ & ipsi comprehendunt hac oratione. Quod si autẽ pergant semper impij esse, nihil ad eos oratio Christi. Quid autem grauius est, q̃ꝑ non esse orationis Christi participem? Qui em̃ huius non est particeps, is nec potest regni cœlestis particeps esse. Quare in hoc incumbendum nobis est, ut resipiscentia & studio pietatis in oratione Christi comprehendamur. Nam, q̃ꝑ pro inimicis, ac etiam pro omnibus hominibus orandum est, non sic intelligi debet, q̃ꝑ orandum sit, ut inimicorũ malitia, & hominum impietas promoueat: Deus enim non est Deus uolens iniquitatem, neq̃ꝑ permanebunt iniusti ante oculos eius, sed orandum est, quemadmodum Paulus ipse exponit, ut ad agnitionẽ ueritatis ueniãt, ut resipiscant, quo & ipsi salutem consequantur. Cum autem Christus non orat pro mundo, significat neminem posse seruari nisi in Ecclesia sua. Non enim sentiendum est, q̃ꝑ unusquisq̃ꝑ in quauis religione seruetur, sed q̃ꝑ uera salus sit in sola Ecclesia Christi. Quare & oratio Christi ad solam suam Ecclesiam pertinet, & qui eius oratiõis particeps esse uoluerit, membrũ Ecclesiæ sit, necesse est. Sed Christus repetit iterum causſam, propter quam Apostolos suos Deo patri tam sollicite commendat. Repetit autem eam, & ut clarius ipsam exponat, & fiduciã suam fortius confirmet. Dicit enim: Pro ijs rogo, quos dedisti mihi. Quia TVI sunt. Et
„ mea omnia tua sunt, & tua, mea sunt, & glorificatus sum in eis. Et iam
„ non sum in mundo, & ij in mundo sunt, & ego ad te uenio. Sicut antea dixerat, TVI erant, & mihi eos dedisti. Ita nunc dicit, Tua sunt, & mea omnia tua sunt. Quod autem dicit, hanc habet sententiam. Ego rogo pro meis Apostolis, & commendo eos tibi cœlesti patri. Hactenus enim, cum agerem apud ipsos externam huius uitæ consuetudinem, defendi eos, ne ab aduersarijs opprimerentur. Nunc autem non sum in mundo, & hi in mundo sunt, & ego ad te uenio, hoc est, Nunc mihi discedendum & moriendum est, ut non amplius corporalem uitam cum ipsis in hoc mundo sim acturus, sed ascendam in cœlum, & sedebo ad dextram tuam. Ipsi uero non sunt hoc tempore morituri, sed in mundo mansuri, & in medio inimicorum suorum uitam acturi, ac nomen meum glorificaturi. Glorificatus sum, inquit, in eis, hoc est, Apostoli hi sunt, per quorum ministerium gloria mea in mundo illustratur. Rogo igitur te, ut suscipias eos in tuam tutelam. Et cur id non

id non faceres? Omnia em̃ mea, tua ſunt, & tua, mea ſunt. Apoſtoli autem ſunt Tui, ſunt igiť & mei, ideoq; dediſti mihi eos. Et ſunt mei, ſunt igiť & tui, quia oĩa mea, tua ſunt, ſicut & oĩa tua, mea ſunt. Quare cum cõmendo Apoſtolos tuæ curæ, non commendo tibi alienos, ſed Tuos. An uelles Tuos deſerere? Non facies. De te em̃ dictũ eſt: DOMINVS non derelinquet ſanctos ſuos, In ęternum conſeruabuntur. Vides, q; fortem cauſſam cõmemoret Chriſtus, cur pater debeat Apoſtolos, ipſo diſcedente, in tutelam ſuſcipere. Petendum aũt eſt nobis hinc exemplum, ut precaturi ſalutem à DOMINO in afflictiõe, exponamus ei, nos non eſſe alienos, ſed SVOS, ſanguine Chriſti redemptos propter Chriſtum in filios & hęredes cœleſti regni adoptatos. Deus aũt tantæ eſt clementię, ut ſuos in omnibus periculis conſeruet. Montes, inquit, cõmouebuntur, & colles contremiſcẽt, miſericordia aũt mea non recedet à te, & fœdus pacis meę nõ mouebiť, dixit miſerator tuus DOMINVS. Quare bene cõfidamus, & certã in omnibus aduerſis liberationẽ ſperemus. Sententia aũt hęc, quam Chriſtus hoc loco recitat: Omnia mea, tua ſunt, & tua, mea ſunt, diligenter eſt obſeruanda. Non ſolum em̃ exponit nobis maieſtatem Chriſti, ue rumetiã conſolať nos in omnibus afflictionibus. Primum em̃, ſi omnia patris, Chriſti ſunt, q̃d reliquũ eſt, niſi ut ſentiamus, etiã patris eſſentiã Chriſti eſſe, hoc eſt, Chriſtum eſſe unum uerũ & ęternũ cum patre ſuo Deum. Deinde, ſi oĩa Chriſti, ſunt patris, reliquũ eſt, q; & credentes in Chriſtum, ſint patris. Qui em̃ in Chriſtum credunt, ſunt Chriſti. Sunt igiť & patris, ſi patris, quomodo non ſeruarent? Quid em̃ potentius Deo patre? & quid eo clementius propter filium ſuum Chriſtum? Non terreamur igiť aduerſis, ſed reſpiciamus in Chriſtũ filium Dei, per fidem, ut cum huius membra ſimus, in protectione Dei patris cõmoremur per Ieſum Chriſtum ſeruatorẽ noſtrũ, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA L.

ERGIT Chriſtus eas, quas inſtituit preces proſequi, pergamus & nos eas, qualicunq; conſideratione noſtra expendere. Ac ante quidem commemorauit Chriſtus cauſſas, cur ſuſceperit pro Apoſtolis ſuis precandũ. Nunc aũt exponit, q̃d preceť, & q̃d ipſorũ noĩe à deo patre petat. Pater ſancte, inquiens, ſerua eos in noĩe tuo, q̃s dediſti mihi, ut ſint unũ, ſicut et nos: Hic initio cõſiderandũ eſt epitheto, q̃d Chriſtus patri ſuo tribuit. Vocat eũ ſãctũ. Hoc epitheto ꝓprie cõuenit deo. Solus em̃ deus uere ſãctus eſt,

In Esaia clamant Seraphim ad seinuicem, Sanctus, Sanctus, Sanctus, DOMINVS DEus Zebaoth. Et, sicut Christus ait: Nemo bonus, nisi solus Deus, ita etiam nemo sanctus, nisi solus Deus. Homines enim sunt natura sua, propter peccatum prophani, & carent sanctitate, Reperitur & in angelis prophanitas. Solus autem Deus, sanctus est. Quid ergo? Si solus Deus sanctus, & nos prophani, quomodo conueniemus? quomodo cõstabimus in iuditio Dei? An non hoc epitheton multo magis nos à Deo alienat, & ad ipsum inuitat? Certe si sine mediatore contulerimus nos in hoc epitheto, cum Deo, fieri non potest, quin coniiciamur in horrores inferni, Sed bene habet. Deus, qui solus uere sanctus est, saluti nostræ ita consulit, ut non sibi soli suam sanctitatẽ retineat, sed habeat eam cõmunem cum hominibus, id autem hoc modo fieri solet: Pater sanctus, mittit filium suũ sanctum in hanc terram, & donat eum omnibus credentibus in ipsum, per spiritum sanctum. Quotquot igitur recipiunt filium Dei sanctum per fidem, hi propter filij Dei sanctitatem, reputantur & ipsi coram Deo sancti. Hæc aliena quidem sanctitas est, sed fit nostra, per gratuitam Dei imputationem. Et fit etiam in nobis per spiritũ sanctum efficax, ut incipiat in nobis mortificare carnem, & deducere nos in uiam sanctitatis, imperfectæ quidem propter carnem, attamen obedientiam, & gratitudinem nostram aliquo modo declarantis. Hoc nobis preter multas alias causas, etiam propter hanc cognoscendum est, ut sciamus, quid in diuinis promissionibus nomine sanctorum & iustorum intelligendum sit. Extant multæ promissiones de sanctis & iustis dictæ: Non derelinquet DOMINVS sanctos suos, In æternum conseruabuntur. Et iterum: Clamauerũt iusti, & dominus exaudiuit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos. Ac mox: Multæ tribulationes iustorum, & de omnibus his liberauit eos DOMINVS. Qui ergo sunt isti sancti, & iusti, quibus promissa est salus à DOMINO? Si opera respexeris, & conferas ea cum iuditio Dei, nullus hominum est, sanctus & iustus, quia non iustificatur in conspectu Dei omnis uiuens. Si autem respexeris Christum per fidem acceptum, omnis ille sanctus & iustus est, qui in Christum credit, & ambulat ex hac fide in uocatione Dei. Quare qui uoluerit fructum diuinarum promissionum capere, ad Christum se conferat, necesse est, ut propter Christum reputetur coram Deo sanctus & iustus. Sed audiamus nunc, quid Christus à sancto suo patre precetur: SERVA, inquit, EOS. Si Christus sollicitus est pro Apostolis suis, ut seruentur, perspicuum est, quòd multa & magna sint pericula ipsorum, & graues afflictiones. Videamus igitur, quæ sint illæ afflictiones. Ac unum quidem genus afflictionum est generale, quod est commune

mune cum omnibus hominibus. Poſtquam enim Adam peccauit, factum eſt humanum genus obnoxium omnibus tam corporalibus, q̃ ſpiritualibus calamitatibus, ñſcp tam publicis q̃ priuatis, uidelicet, morbis, fami, frigori, ægeſtati, morti, bellis, incendijs, oppreſſionibus, dolori, triſtitiæ, ægritudini animi, denicp infinitis malis. Cum igitur Apoſtoli, homines fuerint, nihil ab eis humanarum calamitatum alienum fuit. Alterum genus eſt ſpeciale, cp cum Apoſtoli adnuntient Euangelion Chriſti, mundus habeat eos odio, perſequatur ipſos, & adimat ipſis etiã uitam. Sic enim ſupra dixit: Ego ſelegi uos de mundo, propterea odit uos mundus. Et mox: Ego tradidi eis ſermonem tuum, & mundus eos odio habuit. Tertium genus eſt priuatum, cp obñciunt terroribus mortis ac inferni. Profecto, hęc ſingula ſunt grauiſſima. Quid ergo de uniuerſis ſentiendũ eſſet? Quare precat Chriſtus, ut Apoſtoli in his omnibus aduerſis ſeruentur ne pereant. Exiſtimas autem preces Chriſti non eſſe efficaces? Certe res ipſa probat, Apoſtolos in hác uita, & morte tam admirabiliter ſeruatos, ut euaſerint illæſi omnia pericula, ad cœleſtem & perpetuam beatitudinem. Sed quo nomine ſeruati ſunt? Additur: In nomine TVO. Hoc late patet. Primum enim, Nomen Dei eſt, cp ſit uerax in promiſſionibus ſuis. Quare, cum Chriſtus petit Apoſtolos ſeruari in nomine patris, petit ut ſeruentur iuxta ueritatem diuinarum promiſſionũ. Dixit enim Deus, ſe ſeruaturũ omnes eos, qui credunt in Chriſtum. Sic Deus dilexit mundum, ut daret unigenitum filium ſuum, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat ęternam uitam. Deinde, nomen Dei eſt omnipotens, & Deus Zebaoth, hoc eſt, uirtutum ſeu exercituum. Ergo cum petit ut Apoſtoli ſeruentur nomine Dei, petit ut ſeruentur uirtute & potentia Dei. Nulla enim humana poteſtas eſt, quæ ſuſcipiat eos tuendos & ſeruandos. Neceſſe igitur habent, ut diuinitus ſeruentur. Adhæc, Nomen Dei eſt, Sanctus. Quare cum Chriſtus rogat, ut Apoſtoli ſeruentur nomine Dei, rogat ut pro ratione diuinæ ſanctitatis ſeruentur. Alia ratione ſeruat mundus, alia Deus. Mundi ratio prophana eſt, Dei autem ſancta. Mundus ſeruat ſuos externo auxilio. Egentem ſeruat externa pecunia, Aegrotum ſeruat corporali ſanitate, oppreſſum ſeruat externa liberatione, Moriturum ſeruat medicina. Hic autem non eſt uerus ſeruandi modus, quia nec ſemper nec perpetuo ſeruat. Deus autem ſeruat ſuos auxilio ſancto, hoc eſt, longe alio modo, quàm humanæ rationi cõueniens uidetur. Ditaturus egentẽ, conñcit in paupertatem, Seruaturus ęgrotũ, auget ægrotationem, Liberaturus oppreſſum magis opprimit. Viuificaturus moriturę, mortificat, denicp deducturus

ad cœlum, deducit ad inferos. Hic est sanctus modus seruandi, quo & Apostoli seruati sunt, & omnes pij seruantur. Postremo Nomen Dei est Glorioſum. Quare cū dicit Apostolos seruari nomine Dei, significat eos seruari propter gloriam nominis Dei, & ad amplificandam famam eius. Magna enim gloria Dei est, si adiuuerit & seruauerit miserum atq; afflictum. Hoc enim exemplo homines excitantur ad fidem, ad inuocationem, & ad obedientiam Dei. Iste pauper, inquit psalmus, clamauit, & dominus exaudiuit eum, & ex omnibus tribulationibus eius saluauit eum. Accedite ergo ad eū, & illuminabimini, & facies uestræ non confundentur. Et Paulus: Ideo misericordiam sum adeptus, ut in me primo ostenderet Iesus Christus omnem clemētiam ad exprimendum exemplar his qui crediturі essent in ipso in uitam æternam. Sed in quem usum seruandi sunt Apostoli à patre? Additur: Vt sint unum sicut & nos. Hic nobis considerandū est, quō pat & filius sint Vnum, ut cognoscamus quomodo Apostoli unum esse debeant. Initio pater & filius, duę quidem sunt personæ, sed una est ipsorum essentia, & una diuinitas. Ita & Apostoli, diuersa quidem membra sunt, sed unum corpus, sub uno capite, Christo. Etsi enim magnum est discrimē inter unitatem, quæ est inter patrem & filium, ac inter Apostolos, tamen quia est & sua essentię unitas, inter diuersa unius corporis membra, non absurde dicitur, Apostolos sic unum esse quemadmodum pater & filius unum sunt. Magnam autem affert nobis consolationem, q̄ Apostoli & omnes qui credunt Apostolicæ doctrinæ, de quibus postea sequitur, sint unum corpus, sub uno capite, Christo. Vide enim mihi quid in humano corpore accidat. Alia membra, inquit Paulus, gerunt inuicem sollicitudinem pro alijs. Et siue patitur unum membrū, simul patiūtur omnia membra, siue glorificatur unum membrum, simul gaudent omnia membra. Nec membra solum, sed & caput ipsum, imo maxime omnium caput. Idem accidit in spirituali corpore Christi. Si pius quispiā, qui est corporis huius membrum affligitur, pertingit ea afflictio non tantum ad alios pios, sed etiam ad caput ipsum, Christum. Quid igitur metuis, ne afflictio te opprimat? Tecum affligūtur omnes pij, nec sic simul affliguntur, quemadmodum homines huius seculi. Etsi enim inter hos alter ex alterius afflictione dolorem capit, tamen alienus dolor nullam affert afflicto liberationem. In corpore autem Christi, quę membra simul patiuntur, ea etiam simul seruantur, per caput suum Christum. Afflictio enim piorum, pertingit usq; ad Christū ipsum, qui est caput eorum. Fieri aūt non potest, ut afflictio opprimat Christum. Quare nec fieri potest, ut piū in Christò manentē opprimat. Atq; hęc quidē de unitate piorū sub uno capite Christo diligēter cōseruanda sunt. Deinde, si

cut

cũt inter Deum patrem & filium eius, una eſt diuinitatis eſſentia, ita etiam eſt una uoluntas, una animi ſententia, & una doctrina. Quę Deus pater uult & ſentit, eadem uult etiam & ſentit filius. Quæ eſt Dei patris doctrina, eadem eſt & filij Dei. Sic precatur Chriſtus, ut & Apoſtoli unum ſint, & eadem doceãt. Quæ precatio Chriſti fuit etiam efficax. Apoſtoli eñ omnes uno ore, unum & idem Euãgelion de leſu Chriſto docuerunt, uidelicet, ꝙ Ieſus ſit uerus Meſſias ſeu Chriſtus, filius Dei, & ꝙ propter hunc ſolum, ſi credimus in eum, habeamus propitium Deum, remittentem nobis peccata, adoptantem nos in filios ſuos, & ſeruantem nos in morte ad æternam uitam. Hæc Apoſtoli omnes magna concordia docuerunt, qua etiam factum eſt, ut etſi Eccleſia uidebatur initio parua, tamen in tantam magnitudinem creuerit, ut totum orbem terrę impleat. Maneamus igitur in hac concordi Apoſtolorum doctrina, ut & in Eccleſia, adeoꝙ Chriſto ipſo maneamus. Sed pergamus ad ea quę ſequuntur. Dicet enim quiſpiam ad Chriſtum: Quid tu tam ſollicite commendas patri Apoſtolos tuos, cum tuipſe poſſis eos ſeruare? Cur tuipſe non defendis eos, ut ſeruentur? Ad hoc reſpondet Chriſtus: Cum eſſem, inquiens, cum eis in mundo, ego ſeruabam eos nomine tuo. Quos dediſti mihi, ego cuſtodiui, & nemo ex eis perijt, niſi filius ille perditus, ut ſcriptura compleretur. Nunc autem ad te uenio, & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in ſemetipſis. Quod dicit, habet hanc ſententiam: Ego quidem, quamdiu egi externam uitę conſuetudinem cũ Apoſtolis meis, in hoc mundo, ſeruaui eos docendo, conſolando, & tuendo ab aduerſarijs, nec quenquam ex eis amiſi, pręter unum illum Iudam Iſcharioten, cuius interitus, ut maximum mihi dolorem affert, ita a me, iuxta ſcripturam, ferri oportet, quo ad expianda peccata, omnibus afflictionum generibus affitiar. Nunc autem diſcedendum mihi eſt ex hoc mundo per mortem, nec agam amplius cum ipſis corporalem uitam in hoc ſeculo. Quare precor te ſancte pater, ut cum tui ſint, & tu mihi eos dederis, ſuſcipias eos in tuam tutelam, & defendas eos in omnibus periculis. Quid ergo ad hęc dicemus? An Chriſtus, poſtꝙ commendauit Apoſtolos & Eccleſiam ſuam patri, & diſceſſit ex hoc mundo, non amplius tuetur eos? certe tuetur, non autem externa pręſentia & corporali ſuo miniſterio, ſicut antea, cum adhuc uitam in terris ageret, ſed tuetur eos inuiſibili præſentia, & diuina potentia. Ecce ego, inquit, uobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi. Nam in locum externi ſui miniſterij, & uiſibilis præſentiæ miſit ſpiritũ ſanctum, & inſtituit publicã prędicationẽ Euangelij, atꝙ uſum ſacramentorum ſuorũ, quibus Eccleſiam ita defendit & cõſeruat, ut ne portæ quidẽ inferorũ aduerſus eã pręualere

queant. Cum igitur prędicatur Euangelion Christi, & distribuuntur sacramẽta, meminerimus nobis tum proponi cœleste prȩsidiũ, quo aduersus omnes Satanæ assultus tuti esse possimus, si ijs per fidẽ utamur. Quod autem Christus dicit se nullũ ex Apostolis amisisse, prȩter filium perditum. Et addit: Vt scriptura impleretur, non est intelligendum, ꝙ Iudas coactus sit, autoritate scripturȩ, Christum prodere, & perire. Neqꝫ enim Deus, neqꝫ scriptura Dei, autores sunt peccati. Nec Iudas ideo peccauit, quia scriptura dicit, eum peccaturum. Sed quia sua sponte peccaturus, & Christum proditurus erat, idcirco scriptura de eo uaticinatur. Et Christus cum ait: Vt scriptura impleretur, significat obedientiam & patientiam suam in sufferenda defectione & proditione discipuli sui. Venit enim Christus in hunc mundum, ut susceptis peccati supplitijs, & grauibus afflictionibus, expiaret peccatum. Inter graues autẽ afflictiones recensentur non solum corporalis captiuitas, flagellatio, manuum & pedum confossio, & crucifixio, uerumetiam dolores animi, qui ex defectiõe optimorum amicorum, & ex proditiõe sui ipsius discipuli, de quo optime meritus fuerit, concipiuntur. Huius doloris tanta grauitas est, ut Christus de eo in scriptura conquestus sit, priusquam hominem assumpsit. In psal. xxxx. dicit: Homo pacis meæ, in quo speraui, qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationẽ. Et psal. xxxxiiij: Si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo: Tu uero homo unanimis dux meus, & notus meus. Qui simul dulces me cũ capiebas cibos, in domo Dei ambulauimus cũ consensu. Quare, cũ Christus hoc loco dicit, se amisisse Iudam, ut scriptura impleretur, nõ significat Iudam scriptura coactum fuisse prodere & perire, sed significat se uenisse in hunc mundum, non ut proditionem Iudæ omnipotenti sua maiestate impediret, sed ut obedienter eas afflictiones, quas scriptura in ipsum uenturas prædixit, susciperet, ac peccata humani generis expiaret. Ergo, quod ait: Nemo ex eis periꝝt, nisi filius ille perditus, ut scriptura impleretur, habet hanc sententiã: Potuissem quidem pro mea maiestate, non solum undecim Apostolos, sed etiam duodecimũ, Iudã uidelicet, seruare ne periret, aut ipsum ab initio nõ elegisse in Apostolum, ne mihi sua proditione tanti doloris & afflictionis autor fieret, sed quia ueni in hunc mundum, ut obedirem uoluntati Dei patris, quæ per scripturam reuelata est, usqꝫ ad mortem crucis, idcirco suffero interitum Iudȩ, quod mihi maximum affert dolorem, ut etiam hoc doloris genere expiem peccata hominum, & placem iram Dei. Discamus & nos uoluntatem Dei ex scriptura, ut obsequamur ei non solum in faciendis bonis, quæ prȩcepta sunt, sed etiã in sufferendis malis, quȩ diuinitus nobis immitti solent. Voluntas enim

nim Dei eſt, ut & bona faciamus, & mala obedienter feramus, donec regnum Dei de cœlo reueletur. Cęterum, cũ Chriſtus has preces coram patre effunderet, nõ recitauit eas ſecũ tacite, ſed recitauit eas clare, audientibus Apoſtolis ſuis. Addit igitur huius rei cauſſam, & docet uſum precum ſuarum. Hæc loquor, inquiens, in mundo, ut habeant gaudium meum implerum in ſemetipſis, hoc eſt, Recito has preces alta uoce, ut Apoſtoli eas corporalibus auribus percipiant, & uerum ac perfectum gaudium ex his meis precibus, in omnibus aduerſis ſuis, ſecum concipiant. Pater enim tanto amore me complectitur, ut teneri non poſſit, quin preces meas exaudiat. Precor autem pro Apoſtolis, & Eccleſia mea, ut ſeruentur. Quare ſi in aduerſis, harum precum memineri nt, & exauditionẽ earum probe conſideraverint, fieri non poteſt, quin uero & magno gaudio perfundantur. Alij alias quęrunt in aduerſis cõſolationes. In paupertate, quærũt diuitias: In morbis, quęrunt ſanitatem. In horroribus mortis, quærunt externam & corporalem uitam. Hę ſunt humanæ conſolationes, quæ nec cuiuis contingunt, nec afferunt ſolidum & conſtans gaudium. Preces autem Chriſti afferunt diuinam conſolationẽ, & pariunt cœleſte gaudium. Quare conferamus nos in omnibus afflictionibus ad has preces, & conſideremus eas diligenter, ut & fructum earum percipiamus. Sed priuſquàm finem dicendi nunc faciam, recitabo unum genus afflictionis, in quo Chriſtus precatur, ut Apoſtoli eius ſeruentur. Sic enim ſequitur: Ego tradidi eis ſermonẽ tuum, & mundus eos odio habuit, quia non ſunt de mundo, ſicut & ego non ſum de mundo, hoc eſt, precatus ſum, ſancte pater, ut meos Apoſtolos ſerues. Non enim uideo, quem alium ſeruatorem habeant. In hoc certe mundo, non habebunt ſeruatores, ſed ſores, perſecutores, & occiſores. Docui enim eos Euangelion tuum, quod ipſi, meo mandato, in hoc mundo inter Iudæos & Gentes adnuntiabunt. Pro quo benefitio deberent ab hominibus maximam gratiam reportare. Sed quia cœleſtia non mundana docent, & ſunt ſelecti ad accipiendum regnum cœleſte, non mundanum, idcirco pro gratia reportabunt odium & perſecutionem. Erunt odio non Iudęis tantum, ſed & Gentibus. Erunt odio non ſubditis tantum, ſed & magiſtratibus, regibus, & principibus. Quare ſolus tu, ſancte pater, reliquus es, qui eos defendas & ſerues, ſed quid? Num exiſtimãdum eſt Apoſtolos minus tutos eſſe, ꝙ deſtituti omni humana ope, è ſola diuina pendeant? Minime omnium. Nemo enim magis tutus eſt, ꝙ qui ab hominibus deſertus, ſolo diuino auxilio conſtat. Res enim ipſa teſtatur, ꝙ quantum humani auxilij in unum collatum fuerit tantum abſit diuini. Pharao perſequitur Iſraelitas ex Ægypto proficiſcentes. Munitus autem erat maiori exercitu hominum, ꝙ qui nume-

rari potuerit. Quanta em̃ fuerit multitudo eius, uel ex hoc facile coniici potest, ꝙ cum Israelitarum essent sexcenta milia peditum uirorum, mirũ tamen in modum in aduentu Ægyptiorum trepidauerint. Sed quo maius erat humanum auxilium, cum Pharaone, hoc minus erat diuinum, ideoꝙ exclamat: Fugiamus Israelem, DOMINVS enim pugnat pro eis contra nos. In libro Iudicum, incurrunt Midianitæ, Amalecitæ, & omnes orientales populi in terram Israel innumerali hominum multitudine. Fusi iacebant, inquit scriptura, in ualle ut locustarũ multitudo. Et cameli innumerabiles erant, sicut arena, quæ iacet in littore maris. Quid hoc humano auxilio potentius? Sed qui muniti erant humano destituti sunt diuino præsidio. Tanta enim hominum multitudo à trecentis tantum, iisꝙ non pugnantibus, sed buccinis tantum clangentibus ita terrentur, ut non solum fœdissime fugiant, uerumetiam mutua sese cæde obtruncent. Dixit quidam ex ueteribus patribus: Quem homines frequentant, eum angeli non frequentant. Hoc recte dictum est, si intelligas uel de humano contubernio, in quo inepta, uana, aut impia tractantur, uel de humano auxilio, in quo fiducia collocatur. Sed si eum angeli non frequentant, quem homines frequentant, certe consequens est, ꝙ quẽ homines non frequentant, eum angeli frequentent. Immittet, inquit, seu castra pauet angelus DOMINI in circuitu timentium eum, & eripiet eos. Et: Angelis suis mandauit de te, ut custodiãt te in omnibus uiis tuis. Metuunt quidem homines sibi, si destituti humano auxilo, solum Deum habeant tutorem, sed nunc̃ magis tuti sunt, c̃ cum Deus eos in suam solius tutelam ipsos receperit. Confidamus igitur in desertiõe humanæ opis, & maneamus in uocatione Dei, aut si defleximus à uia, reuertamur ad eam, ut quanto longius à nobis recedit homo, tanto propius accedat Deus & pater DOMINI nostri Iesu Christi, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA LI.

PATER Sancte, inquit filius Dei: Serua eos in nomine tuo, Audis pauciſſima uerba, sed quæ uno SERVANDI uocabulo, maxima beneficia complectuntur. Et tamen rationem seruãdi alius aliter intelligit. Quare Christus suscipit nunc hoc uocabulum interpretandum, & docet, quomodo uerbum seruandi intelligendum sit. Interpretatio autem huius uerbi ualde necessaria est, & comprimis ad cognoscendas ueras cognitiões regni Christi utilis. Tota enim scriptura plena est promissionum, quod Deus

Deus SERVET & eripiat inuocantes ipſum, ex omnibus tribulationibus, & ꝙ ſit adiutor in neceſſitatibus. Multæ, inquit, tribulationes iuſtorum, & de omnibus his liberat eos DOMINVS: Cuſtodit DOMINVS omnia oſſa eorum, unum ex his non conteretur. Et Chriſtus ipſe in Euangelio promittit pleno ore omnem ſalutem his, qui credunt in ipſum, & inuocant nomine ſuo patrem. Quicquid petieritis, inquiens, patrem nomine meo, dabit uobis. Cum aũt homines audiunt uerbum Seruandi, adiuuandi, eripiendi, & liberandi, ſolent ſtatim externum & corporalem quendam auxilĩ & ſalutis modum imaginari. Qui ſi fefellerit ipſos, arguunt Deum mendatĩ, ruunt in contemptum Dei, ac ſentiunt Deum, aut non eſſe, aut nullam habere curam rerum humanarum. Et quemadmodum multi auditores contionum Chriſti, & ſpectatores miraculorum eius, agnouerunt eum, ut uerum Meſſiam, & ſeruatorem gentis, interim autẽ ſomniabant regnum eius fore mundanum, & ſalutem terrenam, ſed poſtquam hac expectatione falſi ſunt, & uiderunt Chriſtum miſere crucifigi & mori, iudicauerunt contiones eius uaniſſimas eſſe nugas & impoſturas, ita & fieri ſolet in adnuntiatione diuinarum promiſſionum, & Euangelĩ Chriſti, quo promittitur ſalus & liberatio ex omnibus afflictionibus. Fingunt enim homines corporalem modum liberandi, & cum hic non reſpondet expectationi eorum, abĩtiũt omnem timorẽ Dei, & putant pura eſſe mendatia, quæcunque de Deo, & promiſſionibus eius commemorantur. Quare neceſſarium eſt, ut uera ſententia de uerbo SERVANDI ſeu liberandi & eripiendi, in Eccleſia extet, ideoꝙ optimam nauat operam Chriſtus, ꝙ ſuſcipiat hoc uerbum interpretandum, ut ſciamus, quę ſit uera ratio ſalutis in regno Chriſti. Sic ergo dicit: Non rogo ut tollas eos de mundo, ſed ut ſerues eos à malo. Precatus ſum antea, ut ſerues Apoſtolos meos. Sed uideo carnales homines aliter intelligere uerbum ſeruandi, ꝙ ſpiritus ſanctus ſentiat. Quare interpretor nunc hoc uerbum, & non ſic intelligo, ut Apoſtoli tollantur de mundo, ſed ut ſeruentur à malo. Conſideremus igitur initio quid hoc loco ſit Tollere è mundo. Primum enim, Tollere è mundo, eſt liberare aliquem communibus afflictionibus & calamitatibus huius mundi, ſicut de impĩs ſcribitur: In labore hominũ non ſunt, & cum hominibus non flagellantur. Multæ enim & magnę ſunt calamitates, quibus homines in hoc ſeculo, tam publice ꝙ priuatim ſunt obnoxĩ. Publicæ calamitates ſunt, Incurſiones hoſtiles, bella, incendia, direptiones, uaſtationes urbium & regionum, peſtilentia, fames, & id genus multa. Priuatæ ſunt morbi, paupertates, infamia, exilium, ac tandem mors ipſa, adeoꝙ uaria & crudeliſſima genera mortis. Alius eñ ſuſpenditur ex cruce, alius gladio occiditur, alius

rota cõtunditur, alius aqua ſuffocat, alius in partes diſſecatur. Et quis oĩa mortis genera ꝓcurrere poſſet? Tollere igit̃ de mundo, eſt liberare aliquẽ calamitatibus huius mundi, ne eũ attingant, & affligãt. Cum ergo Chriſtus ſupra rogaſſet patrẽ, ut ſeruet Apl̃os ſuos, et mox precetur, ut ſeruet oẽs credentes uerbo Apoſtolico, hoc eſt, uniuerſam Eccleſiã, interpretat̃ nunc, ſe uerbum SERVANDI, nõ ita intelligere, ꝙ Apl̃i & credentes Euangelio debeant eſſe liberi & immunes à calamitatibus huius mundi. Nullum em̃ eſt calamitatis & maledictionis genus in hoc ſeculo tam horribile & tam crudele, quod non maxime oĩm pĩs aut iam ante acciderit, aut adhuc accidere poſſit. Etſi em̃ lex minat̃ impĩs, & contemptoribus uerbi Dei maledictiones & calamitates, tñ ita comparatũ eſt in hoc mundo, qui eſt principatus Satanæ, ut hæ multo magis pĩs, ꝙ impĩs accidãt. Iuditium, inquit Petrus, à domo Dei incipit. Et Chriſtus ipſe: In mundo, inquit, afflictionẽ habebis. Profectio em̃ piorum per hunc mundũ apte adumbrata eſt profectione Iſraelitarꝝ per mare rubꝝ. Hi em̃ habebant ab utraꝙ latere aquas capiti imminentes, & ruinã minantes, à tergo aũt crudeliſſimũ hoſtem inſequentẽ. Quam igit̃ potuerũt animo ſuo tranquillitatẽ concipere? Sic & pĩ in hoc mundo, quocunꝙ reſpitiũt, hoſtilia uident. Num putas ouem in medio luporꝝ, ſecuram poſſe uitã agere? Dixit aũt Chriſtus: Ecce ego mitto uos ſicut oues in medio luporum. Quid, ꝙ uiuendum nobis eſt, tanꝯ inter rugientes leones? Petrus em̃ dicit, Aduerſarius ueſter diabolus tanꝯ leo rugiens obambulat, quærens quẽ deuoret. Et pĩ non ſimplicit̃ affligunt̃, ſed etiã tanꝯ ſceleratiſſimi oĩm hominũ trucidant̃. Veniet tẽpus, inquit Chriſtus, ut quiſqs interfitiat uos, uideat̃ cultũ præſtare Deo. Quid ergo dicemus? Num quia ſic comparatũ eſt, ut pĩ in hoc ſeculo maxime oĩm affligantur, & occidant̃, preces Chriſti, quibus petijt, ut ſeruent̃, non fuerunt efficaces? Certe fuerũt efficaciſſimę, ſed uerbum Seruandi recte intelligendum eſt: Non rogo, inquit, ut tollas eos de mundo. Verbum ſeruandi non ſic intelligo, ꝙ pĩ debeãt eſſe liberi & immunes à calamitatibus & afflictiõibus huius mũdi. Hoc em̃ eſſet tollere de mundo. Ego uero uolo, ut mei aliquandiu in mundo cõmorentur, & in labore hominum ſint, ac cum hominibus flagellentur. Deinde, Tollere de mundo non ſolum eſt liberare aliquem aduerſis huius mundi in hac uita, uerumetiã eſt abducere aliquẽ tranquilla morte ex hac uita, opportuno ſuo tpe, ne grauiora mala ſuſtineat. Nam homines huius ſeculi, iudicãt genus eſſe fœlicitatis, ut ſiquidẽ omnino moriendũ eſt, cito moriaris. Aſpernant̃ lentũ mortis genus. Dicunt em̃ nimis timidum eſſe, qui malit ſemper pendere, ꝙ ſemel cadere. Alius quidam cogitatione humanarum miſeriarum accenſus ait: Optimum eſt, non

naſci,

nasci, proximum, cito mori. Itaq; sentiunt Pompeium & Ciceronem multo fœliciores fuisse, in iuuenta, tranquillo mortis genere è uiuis excessisse̅t, q̄ p̄ post diuturnam uitam, miserrime perierint. Sed & qui p̄ sunt cogitant aliquando, nihil fœlicius esse, q̄ statim, post q̄ adoptatus sis in filium Dei, & baptismo consecratus in cœlestem hæreditatem, ex hoc seculo excedere, & cum Christo in uera beatitudine esse, ne diu in hoc mundo uiuendo, necesse habeas multa et magna aduersa ferre. Christus autem non petit, ut hæc fœlicitas Apostolis suis contingat. Non rogo, inquit, ut tollas eos de mundo. Gratum fortasse Apostolis meis esset, ut cum ego hoc tempore ingressurus sum in gloriam patris mei, abducerem eos mecum ex hoc mundo, ne tot afflictionibus, quę eis imminent, obiicerentur. Sed aliud mihi uisum est. Indigeo adhuc opera eorum in hoc seculo. Vulgare debent meum Euangelion in toto orbe terrarum. Illustrare debent nomen meum, nō miraculis tantum, uerumetiã passionibus & afflictionibus suis. Quare, cum oro ut seruentur, non hoc uolo, ut nunc tollantur è mundo, & mecum ingrediantur in regnum cœleste. Quid ergo per uerbum Seruandi intelligis? Quid tibi uis, cum ais: Pater sancte, SERVA eos? Non rogo, inq̄t, ut tollas eos de mundo, sed ut SERVES eos à MALO. Non rogo, ut serues eos, ne uel morbis, uel exilijs, uel alijs calamitatibus huius seculi affligantur, sed rogo ut serues eos à MALO. Idem habes in oratione dominica. Libera nos à MALO. Quid ergo est MALVM, à quo seruari & liberari debemus? Primum, malum proprie dicitur peccatum. Duplex enim malum definiunt. Aliud malum culpæ, aliud malum pœnę. Ac malum quidem culpæ, uocant peccatum. Malum autem pœnę, afflictiones, & supplicia peccati. Iam afflictiones huius seculi, per se non sunt malę, sed fiunt malæ propter peccatum. Quare expiato aut deleto peccato, afflictiones adiumento sunt in bonum. Solum autem peccatum proprie malum est, q̄ pugnet cum Deo, summo bono, ac separet hominem a Deo, & tradat eum in potestatem Satanę, & in æternam damnationem. Hoc malum ubicunque est, omnia reddit mala. Precatur igitur Christus, ut cum Apostoli obiiciendi sint uarijs calamitatibus, & persecutionibus in hoc mundo, pater seruet eos a peccato, ne magnitudine & grauitate afflictionum commoti, peccent aduersus Deum, abiiciant fidem & inuocationem, & deserant suam uocationem, aut si peccauerint, resipiscant, & reuertantur ad DOMINVM Deum suum per Iesum Christum. Deinde Malum est, Satan ipse, qui est autor mali seu peccati. Precatur ergo Christus, ut pater seruet Apostolos suos a Satana, & tyrannide eius, ne fiant per peccatum captiui eius, aut si per imprudentiam in captiuitatem eius uenerint, eripiantur ex ea, & conseruentur in uera &

cœlesti libertate. Postremo, Malum est, Aeterna damnatio. Precatur igit̃ Christus, ut pater seruet Apostolos, ne æterna damnatione pereant. Dices aũt, Si Christus non rogat, ut Apostoli & Ecclesia eius sint immunes á calamitatibus huius seculi, sed ut in ijs seruent̃ á malo, qd externis afflictionibus uel morborum, uel famis, uel incursionis hostilis obruti faciemus? An non licebit in ijs Deum inuocare per Christũ, ut ab ipsis liberemur? Quid? an cũ Petrus cõiectus esset ab Herode in carceres, nõ licuit Ecclesiæ orare pro Petro, ut deus ipsum etiã ab externis illis carceribus liberæ educeret? Paulus ad Romanos scribẽs: Obsecro, inquit, uos fratres, per dñm nostrũ Iesum Christum, & per dilectionẽ spiritus, ut me laborantẽ adiuuetis precationibus pro me ad Deum, ut liberer ab incredulis in Iudæa. Hoc certe est petere liberari ab externis huius mundi calamitatibus. Ergo ne aliud Paulus, aliud Christus precatur? Nihil minus. Non hoc uult Christus in sua precatione, ut non inuocemus Deum in corporalibus aduersis pro liberatione. Venite, inquit, ad me oẽs qui laboratis & onerati estis, & ego refocillabo uos. Et in psalmo: Exquisiui DOMINVM & exaudiuit me, & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. Ac mox: Clamauerunt iusti, & DOMINVS exaudiuit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos. Iuxta est dominus his, qui tribulato sunt corde, & humiles spũ saluabit. Multæ tribulatiões iustorũ, & de omnibus his liberabit eos DOMINVS. Plena est aũt sacra scriptura eorum exemplorũ, quibus perspicue probat̃ pios, etiã in corporalibus afflictionibus inuocasse DOMINVM, & impetrasse corporalem quoq; liberationẽ. Quare Christus nõ hoc uult in sua precatiõe, ut non petamus á Deo externã a corporalibus aduersis liberationem, Sed docet, quod sit propriũ suum officiũ, quæ sint propria regni eius beneficia, & quo in precibus nostris maxime oĩm respicere debeamus. Christus em̃, etsi ipse quosdam, cum adhuc inter homines uitã ageret, corpore sanauit, & placauit Deum patrẽ, ut inuocatus conferat in multos externa beneficia, tñ Christus non proprie uenit in hunc mundum ad conferenda mundana beneficia, sed ut liberet suos á malo, & conferat in eos cœlestia beneficia. Ac debemus quidem, etiam Christi ipsius exemplo, Deum in omnibus aduersis, siue corporalibus siue spiritualibus inuocare. Christus enim ipse sic precatur: Transeat á me calix iste, in precatione autem pro externa liberatione debemus uoluntatem nostram subijcere diuinæ uoluntati, & maxime omnium respicere ad æternam liberationem. Vnde & Christus in sua precatione addit: Non sicut ego uolo, sed sicut tu uis. Et hoc loco: Rogo ut serues eos a malo. Hæc enim est uera liberatio,

tio, A malo seruari. Hæc liberatio si contigerit, nihil incommodi afferre potest, nec morbus, nec paupertas, nec bellum, nec mors ipsa. Quare si obruimur corporalibus afflictionibus, licebit ad hunc modum orare: Clementissime Deus pater Domini nostri Iesu Christi. Vides me graui & periculoso morbo premi. Precor igitur te per Iesum Christum filium tuum, ut me hac afflictione clementer liberes. Sed quia filius tuus non rogauit, ut Ecclesia eius sit in hac terra ab omnibus aduersis immunis, sed ut seruetur à malo, Precor obedienter, ut si quidem omnino uolueris me hanc morbi crucem sufferre, serues me à malo, ne peccem, ne mussitem aduersus te, ne dominetur mei Satan, neue opprimar æterna internitione. Sed cum nõ possim corporalem salutem reportare, saltem spiritualem & cœlestem, q̃ sola uera est salus, reportem. Hoc plane illud est, quod etiam in oratione Dominica precamur: Ne inducas nos in tentationem, Sed libera nos à malo. Quę cum ita se habeant, uidendum nunc est, in quẽ usum Christus p̃catur Apostolos suos in hoc mundo a malo seruari. Num ut ocientur, & delitijs studeant? Num ut dominentur in mũdo, regio more? Minime oĩm, sed ut adnuntient, & propagent Euãgelion Christi in uniuersum mundum. Sic enim sequitur. De mundo non sunt, sicut & ego non sum de mundo. Sanctifica eos per ueritatem tuam. Sermo tuus, ueritas est. Sicut tu me misisti in mundum, ita & ego mitto eos in mũdum. Hic est usus, hoc est officium Apostolorum, ut ex hoc mundo selecti, & sanctificati, adnuncient sermonem dei, seu Euangelion Christi in mundo. Sanctifica, inquit, eos per ueritatẽ tuam. Sanctificare autem, quemadmodum lex hoc uerbo utit̃, significat ad sanctum & diuinum usum separare & consecrare. Vnde in Exodo dicit̃: Sanctifica mihi omne primogenitum. Et alias: Sanctificatur dies Sabbati, hoc est, consecratur in hunc usum, ut in eo publica sacra peragantur. Sanctificatur & populus, ad audiendum decalogum in monte Sinai. Sanctificantur etiam filij Aheronis, ut fungantur sacerdotio. Rogat igitur Christus patrem, ut Apostolos suos, quos ipse de mundo, hoc est, ex aliorum hominum ordinibus selegit, & missurus est in mundum, sanctificet, consecret, & confirmet in hunc usum, ut adnuntient Euangelion suum in uniuerso mundo. Sanctificet autem & consecret eos, non his cerimonijs, quibus Aheron & filij eius in suum ministerium consecrati sunt, nec quis existimet Leuiticum sacerdotium in Ecclesia constitui, Sed Sanctifica, inquit, eos per ueritatem tuam. Veritas autẽ Dei, est uerbum Dei. Petit igitur, ut sanctificent̃ uerbo dei, quod est Veritas, non Leuiticis cerimonijs, q̃ fuerunt tm̃ umbrę. In libro enim Leuitico capite octauo consecrantur Aheron & filij eius in sacerdotium, uarijs externis cerimonijs, & ornantur quoq; cer

tis uestimentis, quæ habuerunt suum à uulgari hominum habitu discrimen. Christus autem tollit pauciſſimis uerbis omnẽ illam cerimoniarum pompam. Sanctifica, inquiens, illos, Veritate, hoc eſt, uerbo tuo. Non peto, ut conſecres eos publicis illis ritibus, quibus conſecrati fuerunt Leuitici ſacerdotes. Non inſtituo tale ſacerdotium in Eccleſia, Sed peto, ut conſecres eos ueritate uerbi tui. Da eis, ut Euangelion meum, quod eſt uerbum tuum, recte cognoſcant. Mitte eis ſpiritum ſanctum, ut in cognitione Euangelij probe confirmentur, non in hũc uſum, ut offerant pecudes, ſicut Leuitici ſacerdotes, nec etiam ut offerant Miſſas, ſicut papiſtici ſacerdotes, ſed ut ſacrificẽt gentes, hoc eſt, ut adnuncient Euangelion inter omnes gentes, quo fiat oblatio gentium, quemadmodum Paulus ait, acceptabilis, ſanctificata per ſpiritum ſanctum. Primum igitur obſeruabilis hoc loco, miniſterium Apoſtolicum non eſſe mundanam dominationem, ſed prędicationem Euangelij, quod eſt, Verbum dei. Non ſunt, inquit, de mundo. Ergo adminiſtratio eorum, non eſt dominatio mundana. Et, Sicut tu me miſiſti in mundum, ita & ego mitto eos in mundum. Pater autem miſit filiũ ſuum, non ut dominaretur regio more in hoc mundo, & deijceret reges e thronis ſuis, ac iterum reſtitueret eos proſua libidine, ſed ut prędicaret Euãgelion ſuum. Ponam, inquit, uerba mea in ore eius, loquetur q; ad eos omnia que p̃cepero illi. Quare nec Chriſtus miſit apoſtolos ſuos, ut dominarentur externa maieſtate in orbe terrarũ, ſed ut adnunciarent Euangelion Chriſti de remiſſione peccatorum, & æterna uita. Deinde, cum Chriſtus hoc loco de ſermone dei loquitur, non intelligit proprie legem, ſed Euangelion, propter quod ipſe in hanc terram miſſus erat. Et quidem tribuit ei epitheton Veritatis. Sermo tuus, inquit, Veritas eſt. Euangelion enim Chriſti, ea ſola ueritas eſt, è qua petenda eſt noſtra ſalus. Neq; em̃ ulla ſalus peti poteſt è doctrina uel Ethnica & Philoſophica, uel Thalmudica, uel Mahumetica, uel Pontificia & Monaſtica, ſed è ſolo Euãgelio Chriſti, quod eſt potẽtia ad ſalutem omni credenti. Præterea, nec hoc prætereundũ eſt, q; Chriſtus ſignificet hic ueram ſanctificationem & conſecrationẽ fieri, non externis cerimonijs, ſed uerbo dei. Sanctifica eos, inquit, ueritate tua. Veritas aũt dei eſt uerbum dei. Sic docet etiã Paulus: Quicquid, inquiẽs, creauit deus, bonum eſt, & nihil reijciendum, ſi cum gratiarũactione ſumat. Sanctificat enim per Verbum dei, & precationẽ. Itaq; Apoſtoli ſanctificati ſunt, primũ per uerbũ, cũ audiuerunt Euangelion Chriſti, & crediderunt ei, atq; acceperunt mandatum prædicandi Euangelij, deinde per precationem, cum Chriſtus precatus eſt, ut in uera doctrina conſeruentur, & ſpiritu ſancto confirmentur, & ut miniſterium eorum fœliciter promoueat. Hic fuit uerus ritus, quo Apoſtoli conſecrati ſunt in officium Apoſtolatus. Sic & cibus ſanctificatur, pri

mum per uerbum, cum audimus & credimus uerbum Dei, quod testa tur omnia à Deo creata, bona esse, & tam fructus terræ q̃ uolatilia cœ li, animantia terræ, & pisces maris, nobis in cibum concessa. Deinde per precationem, cum oramus Deum, ut quæ nobis in cibum clemen ter concessit, benedicat & nobis utilia effitiat. Quare non est sentien dum, q̃ sanctificatio seu consecratio rerum fiat crucibus manu effi ctis, aut alijs humanis cerimonijs, sed uerbo Dei per fidem accepto, et precibus ex fide coram Deo effusis. Obsecro autem te, dicito nobis, quis meruerit, ut Apostoli tam in hereditatem cœlestium bonorum, q̃ in ministerium Apostolatus sui sanctificarentur? Num ipsi tam iu sti tam docti fuerunt, ut suis ipsorũ uirtutibus impetrarent à Deo ta lem sanctificationem. Minime omnium: Non uos, inquit, me elegi stis. Et alibi: In hoc est caritas, non quòd nos dilexerimus Deum. Vn de & hic sequitur: Pro eis ego sanctifico meipsum, ut sint & ipsi san ctificati per ueritatem. Memorabile dictum: Ego, inquit, sanctifico meipsum pro eis, hoc est, Ego meipsum segrego in hunc diuinum u sum, ut fiam sacrifitium pro peccatis eorũ, uidelicet tam Apostolorũ, q̃ totius Ecclesiæ. Non offero pecudes, non similam, sed offero ME IPSVM, meum ipsius sanguinẽ, ut quotquot ueritati Euangelij mei fidem adhibent, fiant & ipsi sanctificati, reputentur coram Deo san cti, donentur spiritu sancto, & accipiant sanctam & cœlestem hæredi tatem. Hic pauciſſimis uerbis interpretatur Christus omnia sacrifitia legis. Hæc enim non fuerunt uera expiatio peccatorum, nec impetra uerunt ueram coram Deo sanctificationem, sed fuerunt tantum um bra, hypodigma, & typus ueri sacrifitij, quod Iesus Christus semel in cruce peregit, quemadmodum copiosè ostendit Epistola ad Hebræ os. Deinde docet hic quomodo fructus sacrifitij Christi nobis com municetur, seu applicetur. Vt sint, inquit, & ipsi sanctificati, per uerita tem. Supra autem dixit, Veritatem Dei esse uerbum Dei. Docet igi tur sanctificationem sacrifitio Christi impetratam communicari no bis per uerbum, seu Euangelion Christi, quod est fide accipiendum. Itaq̃ hic est ordo sanctificationis. Primum, Christus obtulit seipsum Deo patri in sacrifitiũ, ut impetraret sanctificationem. Deinde, Euan gelion de hoc sacrifitio & benefitio Christi prædicatur in orbe terra rum, quo Euangelio offertur omnibus hominibus fructus sacrifitij Christi. Si quis igitur fide accipit Euangelion, accipit etiam fructum sacrifitij Christi, & seruatur. Si quis autem contemnit Euangelion, contemnetur uicissim & ipse, ac necesse habet perpetuo interire. Præ dicate, inquit, Euangelion omni creaturæ: Qui crediderit (uidelicet Euangelio) & baptisatus fuerit, saluus erit. Qui uero non credi derit, condemnabitur. Et Paulus: Fides, inquit, est ex auditu, auditus

autem per uerbum Dei. Quod cum ita ſe habeat, agite amiciſſimi, nō quæramus Indulgentias aut Miſſas Pontificias, quibus illi gloriantur ſeſe hominibus applicare fructum ſacrificij Chriſti, Sed exhibeamus nos dociles & obedientes auditores uerbi Dei, excipiamus Euangelion Chriſti per fidem. Sic enim fiet, ut accipiamus omnem illum cœleſtem fructum, quem protulit unicum ſacrificium DOMINI noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA LII.

EQVITVR extrema pars eius precationis, quam filius Dei priuſq; caperetur & crucifigeretur, ardentiſſimis uotis, cœleſti patri ſuo obtulit. In hac autem extrema parte orat pro uniuerſa ſua Eccleſia: Non pro eis, inquiens, rogo tantum, ſed & pro ijs, q̃ crediturí ſunt per ſermonē eorum in me, ut oēs unum ſint, ſicut tu pater in me, et ego in te, ut & ipſi in nobis unum ſint. Hæc pars precationis Chriſti, debet à nobis loco precioſiſſimi theſauri conſeruari, & tanquam prę̃cipuum κειμήλιον cuſtodiri. Nullum aurum, nulla gemma cum benefitio huius precatiōis conferri poteſt. Etſi enim multæ & liberales ſunt promiſſiones Euangelij, quibus ſalus offertur omnibus in Chriſtum credentibus, tamen quia Chriſtus dicit ſe tantum ad oues, quæ perierunt, domus Iſraelis, miſſum eſſe, ſollicitatur imbecillis conſcientia eorum, qui ſunt ex gentibus incircūciſis, exiſtimare Euangelion Chriſti non ad ſe, ſed tantum ad Iudæos pertinere. Alij cogitant Chriſtum pertinere tantum ad Apoſtolos, & eos qui coram uiderunt Chriſtum, & miracula eius, ac audiuerunt contiones eius. Itaque putant ſe tunc fœlicitatem conſecuturos fuiſſe, ſi uixiſſent temporibus Chriſti & Apoſtolorum, ac uidiſſent ipſi miracula eorū. Atq; utinam, inquiunt, liceret mihi unam ſaltem aut alteram contionem ab ipſo met Chriſto, aut uno ex Apoſtolis eius audire, ego nulla itineris longitudine aut periculo abſterrerer, quo minus ad eam audiendam feſtinarem. Alij ſemper metuere ſolent, ne non pertineant ad eum cœtum, qui eſt à Deo ad ueram ſalutem prædeſtinatus. Sed huic ſeu imbecillitati ſeu curioſitati medetur Chriſtus hac extrema precationis ſuæ parte, in qua palam affirmat, ſe non ſolum pro Apoſtolis, uerumetiam pro omnibus, qui adhibent fidem ſermoni Apoſtolorum apud patrem ſuum intercedere. Sciamus igitur initio, quis ſit ille SERMO Apoſtolorum, cui fides adhibenda eſt, ut & cognoſcamus, pro quibus Chriſtus filius Dei intercedat. Longū autem

autem esset omnes Apostolicas contiones, quę extant in sacris literis, hoc loco commemorare. Indicabimus igitur breuiter summam eorū. Ioannes cap. xx. ita ait: Hęc scripta sunt, ut credatis, q̄ Iesus est Christus ille filius Dei, & ut credentes uitam habeatis per nomen eius: Hęc est summa omnium Apostolicarum contionū. Vnde & Petrus in prima sua contione, quam habuit astantibus & approbantibus omnibus reliquis Apostolis, in die Pentecostes, ait: Certo sciat tota domus Israel, quòd DOMINVM & Christum fecerit Deus hunc Iesum, quem uos crucifixistis. Et postea: Non est aliud nomen sub cœlo datum inter homines, in quo oporteat nos saluos fieri. Ac iterum: Huic omnes Prophetæ testimonium ferunt, quòd remissionem peccatorum accepturus sit per nomen eius, quisquis crediderit in eum. Et Paulus: Hoc est, inquit, uerbū fidei, quod prędicamus, nempe si confessus fueris ore tuo DOMINVM Iesum, & credideris in corde tuo, q̄ Deus excitauit illum à mortuis, saluus eris. Et rursus: Apparuit gratia Dei salutaris omnibus hominibus, erudiens nos ut abnegata impietate & mūdanis concupiscentiis, sobrie & iuste & pie uiuamus in prędenti seculo, expectantes beatā illam spem & apparitionē glorię magni Dei, et seruatoris nostri Iesu Christi, qui dedit se metipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibiipsi populum peculiarem, sectatorē bonorum operū. Habes breuem epitomen Apostolici sermonis, qui in hoc statu consistit, q̄ Iesus filius uirginis Mariæ, sit uerus Christus, seu Messias eternus filius Dei, & quòd habeat remissionem peccatorum ac salutem, quicunque credit in eum, & quòd ex hac fide debeamus sectari bona opera, quæ Deus prędecpit. Hic est SERMO ille Apostolicus, de quo Christus loquitur, cum ait: Non pro eis tantū rogo, sed & pro iis, qui credituri sunt per SERMONEM eorum in me. Primum igitur Christus hoc loco definiuit, quæ sit uera sua Ecclesia. Nam uera Ecclesia Christi, non tantum hi sunt, qui Christum in carne uiderunt, & audierunt, sed etiam ij, qui in quauis gente, quouis tempore, quauis ætate huius mundi, credunt in Christum, per Euangelion, quod ab Apostolis sparsum est in uniuersum orbem, ac postea literis mandatum, & ad posteros omnium seculorum propagatum est. Quæ enim Deus Sanctis suis reuelat, ea non propter ipsos tantum reuelat, sed maxime omnium propter posteros, ut & hi salutem consequantur. Ideoque iubet ea prædicari posteris, & tam uoce, quàm scriptis ad posteros transmittere. Ad Abrahamum dicit Deus: Num cælare potero Abraham quæ gesturus sum, cum futurus sit in gentem magnam ac robustissimam, & benedicendæ sint in illo omnes nationes terræ. Scio enim quòd præcepturus sit filiis suis, & Gen. 18.

autem per uerbum Dei. Quod cum ita se habeat, agite amicissimi, nō quæramus Indulgentias aut Missas Pontificias, quibus illi gloriantur sese hominibus applicare fructum sacrificij Christi, Sed exhibeamus nos dociles & obedientes auditores uerbi Dei, excipiamus Euangelion Christi per fidem. Sic enim fiet, ut accipiamus omnem illum cœlestem fructum, quem protulit unicum sacrificium DOMINI nostri Iesu Christi, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA LII.

EQVITVR extrema pars eius precationis, quam filius Dei priusq; caperetur & crucifigeretur, ardentissimis uotis, cœlesti patri suo obtulit. In hac autem extrema parte orat pro uniuersa sua Ecclesia: Non pro eis, inquiens, rogo tantum, sed & pro ijs, q̄ credituri sunt per sermonē eorum in me, ut oēs unum sint, sicut tu pater in me, et ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint. Hæc pars precationis Christi, debet à nobis loco pretiosissimi thesauri conseruari, & tanquam præcipuum κειμήλιον custodiri. Nullum aurum, nulla gemma cum benefitio huius precatiōis conferri potest. Etsi enim multæ & liberales sunt promissiones Euangelij, quibus salus offertur omnibus in Christum credentibus, tamen quia Christus dicit se tantum ad oues, quæ perierunt, domus Israelis, missum esse, sollicitatur imbecillis conscientia eorum, qui sunt ex gentibus incircūcisis, existimare Euangelion Christi non ad se, sed tantum ad Iudæos pertinere. Alij cogitant Christum pertinere tantum ad Apostolos, & eos qui coram uiderunt Christum, & miracula eius, ac audiuerunt contiones eius. Itaque putant se tunc fœlicitatem consecuturos fuisse, si uixissent temporibus Christi & Apostolorum, ac uidissent ipsi miracula eorū. Atq; utinam, inquiunt, liceret mihi unam saltem aut alteram contionem ab ipso met Christo, aut uno ex Apostolis eius audire, ego nulla itineris longitudine aut periculo absterrerer, quo minus ad eam audiendam festinarem. Alij semper metuere solent, ne non pertineant ad eum cœtum, qui est à Deo ad ueram salutem prædestinatus. Sed huic seu imbecillitati seu curiositati medetur Christus hac extrema precationis suæ parte, in qua palam affirmat, se non solum pro Apostolis, uerumetiam pro omnibus, qui adhibent fidem sermoni Apostolorum apud patrem suum intercedere. Sciamus igitur initio, quis sit ille SERMO Apostolorum, cui fides adhibenda est, ut & cognoscamus, pro quibus Christus filius Dei intercedat. Longū autem

autem esset omnes Apostolicas contiones, quę extant in sacris literis, hoc loco commemorare. Indicabimus igitur breuiter summam eorū. Ioannes cap. xx. ita ait: Hęc scripta sunt, ut credatis, q̄ Iesus est Christus ille filius Dei, & ut credentes uitam habeatis per nomen eius: Hęc est summa omnium Apostolicarum contionū. Vnde & Petrus in prima sua contione, quam habuit astantibus & approbantibus omnibus reliquis Apostolis, in die Pentecostes, ait: Certo sciat tota domus Israel, quòd DOMINVM & Christum fecerit Deus hunc Iesum, quem uos crucifixistis. Et postea: Non est aliud nomen sub cœlo datum inter homines, in quo oporteat nos saluos fieri. Ac iterum: Huic omnes Propheræ testimonium ferunt, quòd remissionem peccatorum accepturus sit per nomen eius, quisquis crediderit in eum. Et Paulus: Hoc est, inquit, uerbū fidei, quod prędicamus, nempe si confessus fueris ore tuo DOMINVM Iesum, & credideris in corde tuo, q̄ Deus excitauit illum à mortuis, saluus eris. Et rursus: Apparuit gratia Dei salutaris omnibus hominibus, erudiens nos ut abnegata impietate & mūdanis concupiscentiis, sobrie & iuste & pię uiuamus in pręsenti seculo, expectantes beatā illam spem & apparitionē glorię magni Dei, et seruatoris nostri Iesu Christi, qui dedit se metipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibiipsi populum peculiarem, sectatorē bonorum operū. Habes breuem epitomen Apostolici sermonis, qui in hoc statu consistit, q̄ Iesus filius uirginis Mariæ, sit uerus Christus, seu Messias eternus filius Dei, & quòd habeat remissionem peccatorum ac salutem, quicunque credit in eum, & quòd ex hac fide debeamus sectari bona opera, quæ Deus prędecit. Hic est SERMO ille Apostolicus, de quo Christus loquitur, cum ait: Non pro eis tantū rogo, sed & pro iis, qui credituri sunt per SERMONEM eorum in me. Primum igitur Christus hoc loco definiuit, quæ sit uera sua Ecclesia. Nam uera Ecclesia Christi, non tantum hi sunt, qui Christum in carne uiderunt, & audierunt, sed etiam ij, qui in quauis gente, quouis tempore, quauis ætate huius mundi, credunt in Christum, per Euangelion, quod ab Apostolis sparsum est in uniuersum orbem, ac postea literis mandatum, & ad posteros omnium seculorum propagatum est. Quæ enim Deus Sanctis suis reuelat, ea non propter ipsos tantum reuelat, sed maxime omnium propter posteros, ut & hi salutem consequantur. Ideoque iubet ea prædicari posteris, & tam uoce, quàm scriptis ad posteros transmittere. Ad Abrahamum dicit Deus: Num cælare potero Abraham quæ gesturus sum, cum futurus sit in gentem magnam ac robustissimam, & benedicendæ sint in illo omnes nationes terræ. Scio enim quòd præcepturus sit filiis suis, & Gen. 18.

domui ſuę poſt ſe, ut cuſtodiant uiam DOMINI, & faciant iudicium & iuſtitiam. Vides Abraamo reuelari ea quę futura ſunt, ut tradat ea poſteris. Et in pſalm. dicitur: Scribantur hæc in generatione altera, & populus, qui creabit, laudabit DOMINVM. Sed & Petrus de prophetarum uſu ait. Quibus & illud reuelatũ eſt, quod haud ſibĩpſis, ſed nobis miniſtrarent hæc, quę nunc annunciata ſunt uobis. Quid multa? Chriſtus ipſe emittens Apoſtolos ſuos, dicit ad eos: Prędicate Euangelion omni creaturę. Qui crediderit & baptiſatus fuerit, ſaluus erit. Hic perſpicue ſignificat Apoſtolos electos, non propter ſe, ſed maxime omnium propter omnem creaturam, hoc eſt, tam Iudæos q̃ gentes, & tam præſentis, q̃ futuræ ætatis homines. Vnde & alias ad Thomam ait: Quia uidiſti me Thoma, credidiſti: Beati, qui non uiderunt, & tamen credunt. Quare ſentiamus Euangelion Chriſti non pertinere tantum ad homines unius ætatis, ſed omnium ſeculorum, ut quicunq; quouis ſeculo, complectitur fide ſua Euangelion, fiat uerum membrum Eccleſiæ Chriſti. Deinde, uera Eccleſia Chriſti, non hi ſunt, qui nomen aut ſpeciem tantum Eccleſiæ habent, ſed qui uerã adhibent fidem ſermoni Apoſtolorum, etiamſi ab uniuerſo mundo damnentur. Chriſtus enim non dicit, Rogo pro ĩs, qui ſunt pontifitĩs infulis ornati, aut cucullis induti, aut raſi, aut eremitę, ſed pro ĩs, qui credunt per ſermonem eorum in me. Auditus Euangelĩ apoſtolici, & fides, per Euangelion, in Ieſum Chriſtum, faciunt Eccleſiam, nõ externa aliqua ſpecies, aut gloriatio. Prętera, uides hoc loco, q̃ Chriſtus alliget nos, non ad ſcripta doctorum, non ad decreta Conciliorũ, & pontificum, ſed ad ſermonem Apoſtolorum. Habent quidem patres Eccleſiaſtici, & Concilia bonorum uirorum ſuam utilitatem, non ſumus autem ad eorum ſentẽtiam, ſine ullo diſcrimine alligati. Non enim dicit Chriſtus: Rogo pro ĩs, qui credunt patribus aut Cõciliĩs, Sed pro ĩs, qui credunt in Me, per ſermonem Apoſtolorum. Sermo ſeu Euangelion ab Apoſtolis prædicatum, ea doctrina eſt, cui adhibenda eſt fides ſine omni tergiuerſatione. Qui uos non audit, inquit Chriſtus, me non audit. Et Paulus: Si nos aut angelus è cœlo prædicauerit uobis Euangelion præter id, quod prædicauimus uobis, anathema ſit. Deinde commendatur etiam hoc loco externa prædicatio Verbi dei, ut ſciamus, q̃ ſit cœleſte organon, quo ſpiritus ſanctus in nobis eſt efficax, & donat fidem ac alias uirtutes. Sunt enim, qui contempta prędicatione Euangelĩ, expectant cœleſtes reuelationes, & ut ipſi loquuntur, impreſſiones ſpiritus. Alĩ putant ſe ex ſeipſis ſapere, nec indigere ulla uerbi dei contione. Sed hoc loco docet Chriſtus, q̃ fides in ipſum detur per ſermonem Apoſtolorum, hoc eſt, per externam Euangelĩ Apoſtolici prędicationẽ. Euangelion, inquit Paulus,

eſt poten

eſt potentia Dei ad ſalutem omni credenti. Et iterum: Gratias agimus Deo indeſinenter, q̄ cum acciperetis ſermonem à nobis, quo diſcebatis Deum, accepiſtis non ſermonem hominum, ſed ſicut erat uere, ſermonem Dei, qui & agit in uobis credentibus. Ac rurſus: Fides ex auditu eſt, Auditus autem per Verbum Dei. Quare contiones Euangelij Chriſti magna diligentia audiendæ ſunt, ut ſpiritus ſanctus organon ſuum habeat, quo in nobis dona ſua operetur. Etſi enim non omnes ex auditu Euangelij conuertuntur ad Deum, & credunt in Chriſtum, ſicut nec omne ſemen in agrum proiectum, fructum profert. Aliud enim cadit inter ſpinas, aliud in locum ſaxoſum, aliud in uiam, tamen quemadmodum ſemen in hoc diuinitus ordinatum eſt, ut fructum ferat. Quod ſi non fecerit, id non fit ſua, ſed aliena culpa, ita auditus Euangelij Chriſti ordinatus eſt, ut per ipſum ſpiritus ſanctus ſit in nobis efficax. Quod ſi non fiat, non eſt imputandum uel Euangelio uel ſpiritui ſancto, ſed ſaxeis, ferreis, & induratis hominum cordibus, quæ ſpiritui ſancto reſiſtunt, faciamus igitur nos noſtrum offitium, audiamus Euangelion Chriſti diligenter, & prebeamus nos ei dociles, ut & ſpiritus ſanctus ſuum in nobis offitium, per Euangelion facere queat. Poſtremo definitur & hoc loco, quis ſit cœtus eorum, qui ad accipiendam perpetuam ſalutem, diuinitus prędeſtinati ſunt. Hoc magna obſeruantia conſiderandum eſt, ut obuiam eatur uel curioſitati uel imbecillitati hominum. Sunt enim, qui magna ſollicitudine tenentur de prædeſtinatione, & aut curioſe ſcrutantur, qui ſint prędeſtinati, aut hoc unum metuunt, ne ſe uano labore credendi & obediendi Deo fatigent, q̄ fortaſſis non ſint ad perpetuam ſalutem prædeſtinati. Sed hi recte in hac precationis Chriſti parte erudiuntur. Etenim, ut cognoſcas qui ſint ad cœleſtem ſalutem prędeſtinati, & num etiam tu ſis prædeſtinatus, non eſt tibi opus, ut in cœlum conſcendas, & in archinum Dei irrumpas, quo ſcruteris catalogum, ſeu ut uocant, regiſtrum, in quo prædeſtinati conſcripti ſunt, ſed conferas te ad ſermonem Apoſtolorum, ad Euangelion, quod Apoſtoli de Chriſto prædicauerunt. In hoc, ſi aut te ipſum, aut alium inueneris, certo ſcias, te & illum in eo eſſe cœtu, pro quibus Chriſtus preces ſuas effudit, & quos ad æternam ſalutem prędeſtinauit. Solus em̄ Chriſtus eſt Regiſtrum illud, in quo prędeſtinati conſcripti ſunt. Et cum Chriſtus reuelatus ſit prædicatione Apoſtolorum, reuelatum etiam eſt regiſtrum prædeſtinatorum, ut quicunque crediderit in Chriſtum, ſit ad ſaluē prędeſtinatus, qui uero non crediderit, ſit condemnatus. Abn̄ciamus igitur curioſam ſollicitudinem de occulta prædeſtinatione Dei, ſuſcipiamus autem curam audiendi & cognoſcendi Euangelij Chriſti, ut credamus, & ſeruemur. Sed quid precatur Chriſtus, quod debeat con

tingere ijs, qui credunt in ipsum per sermonem Apostolorum? Idem plane precatur, quod ante de Apostolis dixit: Vt omnes, inquiens, unum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis Vnum sint. Hoc est benefitium, quo maius & excellentius Ecclesiæ contingere non potest, uidelicet, ut sit Vnum, in deo patre, & filio, per spiritũ sanctum. Nulla enim maior est unitas, q̃ patris & filij in diuinitate. Vna est essentia, una diuinitas, una maiestas, una omnipotentia, una fœlicitas. Itaq; omnia, quę habet pater, sunt filij. Sed quid? Num quę filius à patre accepit, soli sibi retinet? Nihil minus, Rogo, inquit, nõ pro Apostolis tantum, uerumetiam pro ijs, qui credunt in me per sermonem eorum. Et quid rogat? Vt omnes in nobis unum sint, sicut tu pater in me, & ego in te. Tu pater & ego ita unum sumus, ut habeamus omnia cõmunia. Vna enim est essentia & diuinitas. Tua bona, mea sunt, & uicissim mea bona, tua sunt. Rogo igitur, ut & Ecclesia in nobis unum sit, ut quę nos bona habemus, ea cum Ecclesia communia habeamus. Putas autem, precationem Christi fuisse uanam & ineffi-cacem? certe fieri non potest, quin fuerit efficacissima. Quare perspicuum est, q̃ quęcunq; bona Christus à patre suo accepit, ea cum Ecclesia, ac quouis membro Ecclesię, communia habeat. Id autẽ intelligendum est, pro modo capacitatis Ecclesiæ. Christus enim, natura est æternus filius dei, ac deus ipse. Homines autem credẽtes in Christum, fiunt filij dei, ac dij adoptione. Dedit, inquit, potestatem filios dei fieri, his qui credunt in nomen eius. Et: Accepistis spiritum adoptionis, per quem clamamus, Abba pater. Ac iterum: Preciosa nobis ac maxima promissa donata sunt, ut per hæc efficeremur consortes diuinę naturę. Hęc sunt nobis accurate considerãda, partim ut ex his fidem nostram in aduersis excitemus & confirmemus, partim, ut uitam nostrã ad omnem honestatem componamus. Nam si is, qui credit in Christum, coniunctus est cum Ecclesia, ut membrum cum suo corpore, & Ecclesia unum est cum filio dei, qui filius, unum est cum patre & spiritu sancto, manifeste sequitur, q̃ si quę afflictio aut calamitas uel corporalis uel spiritualis molesta est uni pio, ea permanet non solum ad totum corpus Ecclesiæ, uerumetiam ad Christum ipsum filium Dei, & à Christo, ad patrem & spiritum sanctum, hoc est, ad omnipotentem & diuinam maiestatem. Quid autem posset incommodi diuinæ maiestati afferre afflictio? Quare nec pio, qui in patre, filio & spiritu sancto, Vnum est, ullum potest incommodum afferre. Discamus & his timorem Dei, discamus hominibus, & maxime domesticis fidei benefacere. Si enim credenti in Christum aliquid uel boni uel mali feceris, id non filius tantum Dei, sed etiam pater ipse sibi factum deputat, qui & malum punit, & bonum rependit. Non uidetur apud homines

homines glorioſum eſſe, hominem in Chriſtum quidem credentem, ſed miſerum iuuare, coram Deo autem tanti reputatur, ut quod illi feceris, ſibi factum cognoſcat. Nam quãti faciat Eccleſiã ſuam, & quod uis Eccleſiæ membrum, perſpicue ſignificat, cum addit: Vt credat mũdus, quòd tu me miſeris. Et ego gloriam, quã dediſti mihi, dedi eis, ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus. Ego in eis, & tu in me, ut ſint conſummati in unum, & ut cognoſcat mundus, q̃ tu me miſiſti, & dilexiſti eos, ſicut & me dilexiſti. Vt credat, inquit, mundus. Et, Vt cognoſcat mundus, q̃ tu me miſeris. Quid ergo ſupra dixit: Non rogo pro mundo. Et mox: Mundus te non cognouit? Ipſe rei circumſtantiq̃ perſpicue docent, q̃ cum Chriſtus dicat, Mundum non cognoſcere patrem, intelligat nomine mundi, Impios contemptores Euangelij, quorum plenus ſemper eſt hic mundus. Hic autem, cum dicit, ut credat et cognoſcat mundus, q̃ tu me miſeris, intelligat nomine mundi, Eccleſiam ſuam, in mundo uitam agentem. Q̃ enim in mundo ſunt, non ſunt autem de mundo, quemadmodum ſupra dictum eſt. Quod igitur Chriſtus hoc loco dicit, habet hanc ſententiam. Mirabitur fortaſſis quiſpiam, q̃ ego tam ſollicite intercedam apud patrem meum, non ſolum pro Apoſtolis meis, uerumetiam pro omnibus ijs, qui credituri ſunt in me per ſermonem eorum, cum tamen ſoli Apoſtoli, qui ſunt maximis donis ſpiritus ſancti ornati, uideantur mea interceſſione digni, reliqui autem homines, etſi credunt Euangelio, tamen non ædunt miracula, nec ſunt alijs donis ſpiritus ſancti illuſtres, ducunt prꝫterea uitam abiectam, & imbecillẽ, ideoq̃ uidentur indigni, pro quibus tam ſollicite intercedam. Sed mirari deſinet, quiſquis probe perpenderit, propter quas cauſſas, et in quem uſum Apoſtolos de mũdo ſelegerim. Non enim ſelegi eos, propter ipſorum uel ſanctitatem, uel iuſtitiam, uel nobilitatem, uel prudentiam, uel alias uirtutes, nec ſelegi eos, ut ſoli ipſi fruantur meis benefitijs, ſed ſelegi eos maxime omnium in hunc uſum, ut miniſterio eorum mundus, ſeu Eccleſia in mundo cognoſcat & credat me eſſe uerum Meſſiam, à patre ad procurandam ſalutem humani generis in hanc terram miſſum. Selegi eos non propter ipſos tantum, ſed maxime propter Eccleſiam, propter quam etiam orno ipſos ea gloria, quam mihi pater in hac terra dedit. Pater non dedit mihi in hoc mundo gloriam & maieſtatem terreni regni, non dedit mihi gloriam externarum diuitiarum, ſed dedit mihi gloriam ædendorum miraculorum, ut reddam cæcis uiſum, ſurdis auditum, mutis loquelam, claudis inceſſum, leproſis munditiem, & mortuis uitam. Sic & ego non do Apoſtolis meis gloriam mundani regni & terrenarum diuitiarum, ſed gloriam ædendorum miraculo-

rum. Qui credit, inquit, in me, opera, quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora his faciet. Et iterum: Signa eos, qui crediderint, hęc ſequent: Per nomen meum dæmonia eĳtient, linguis loquentur nouis, ſerpentes tollent, ſi quid letale biberint, non nocebit eis, ſuper egrotos manus imponent, & bene habebunt. Hæc eſt gloria, quam Chriſtus dedit Apoſtolis ſuis, non quidem propter ipſos, ſed propter homines in mundo, ut excitati tantis miraculis, credant Euangelio, agnoſcant me uerum Meſſiam, fiant unum corpus Eccleſiæ, quo ſicut pater & ego unum ſumus, ita ipſi uere & perfecte unum ſint in nobis, & ſciant meum patrem tanto ipſos amore proſequi, quanto me proſequitur. Si autem ſelegi Apoſtolos, & orno eos gloria ẽdendorum miraculorũ, propter Eccleſiam, quid aliud reliquum eſt, cẽ ꝙ non pro Apoſtolis tantum, ſed maxime omnium pro Eccleſia intercedere debeam? Conſidera ergo mihi hoc loco, quantæ curę ſit Chriſto filio Dei Eccleſia ſua. Sunt enim, qui putant Chriſtum delectari Prophetis tantum, & Apoſtolis, & alĳs heroicis ac illuſtribus uiris, abiectos autem & contemptos homines faſtidire. Ac profecto Prophetæ & Apoſtoli ſunt Chriſto acceptiſſimi. Sed Eccleſia multo ei acceptior eſt. Excitauit enim Prophetas & elegit Apoſtolos, propter Eccleſiam, non autem elegit Eccleſiam propter Prophetas & Apoſtolos. Ioannes ait: Qui habet ſponſam, Sponſus eſt, amicus autem ſponſi, qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter uocem ſponſi. Prophetę & Apoſtoli ſunt amici ſponſi, Eccleſia autem eſt ſponſa ipſa Chriſti. Quantum putas intereſſe inter amorem, quo ſponſus proſequitur ſponſam, & quo amicũ? Et Paulus: Quis eſt Paulus, quis Apollo, niſi miniſtri, per quos credidiſtis? Ac mox: Omnia ueſtra ſunt, ſiue Paulus, ſiue Apollo, ſiue Cephas, ſiue mundus, ſiue uita, ſiue mors, ſiue præſentia, ſiue futura, omnia inquam, ueſtra ſunt: Vos autem Chriſti. Teſtatur & Chriſtus ipſe quantum pater diligat Eccleſiam, cum hic ait: Vt cognoſcat mundus ſeu Eccleſia in mundo, ꝙ tu me miſiſti, & diligis eos, ſicut me diligis. Dicit patrem diligere Eccleſiam, ſicut ipſum diligit. Pater autem ita diligit filium, ut omnia ipſi in manus dederit. Reliquum igitur eſt, quod & omnia det in manus Eccleſiæ ſuę, non quod liceat cuiuis quiduis pro ſua libidine facere, ſed ꝙ pater cõferat in Eccleſiam omnia beneficia, quæ in filium ſuum contulit, & ſeruet eam in omnibus aduerſis, quemamodum filium ſeruauit. De dilectione autem, qua filius ipſe Dei Eccleſiam ſuam complectitur, ait Apoſtolus: Chriſtus dilexit Eccleſiam ſuam, & ſemetipſum expoſuit pro ea, ut illam ſanctificaret mundatam lauacro aquę per uerbum, ut adhiberet eam ſibĳpſi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam aut rugam, aut quicquam eiuſmodi, ſed ut eſſet ſancta & irreprehenſibilis

Agnoſcamus

Agnoſcamus igitur magnitudinem huius dilectionis, qua Deus pater & filius, unumquemuis uere credentem in Chriſtum (Hic enim eſt membrum Eccleſiæ Chriſti) complectuntur, ac non confirmemus tantum animos noſtros in tentationibus, ut ſciamus nos in omnibus aduerſis Deo curæ eſſe & ſeruari, uerumetiam actiones uitæ noſtræ ita inſtituamus, ut nihil indignum tanta Dei dilectione deſignemus, ſed profeſſionem noſtram piis moribus ornemus per Ieſum Chriſtū DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA LIII.

ERVENIMVS diuina clementia, ad epilogum eius precationis, quam Chriſtus pro Apoſtolis, & uniuerſa ſua Eccleſia coram patre ſuo effudit, & quam hactenus interpretatiõe noſtra utcunq; perſtrinximus. Repetit autem Chriſtus breuiter & ſummatim, quod in Epilogo fieri ſolet, omnia ea, quæ in precatione pluribus commemorauit. Pater, inquiens, « quos dediſti mihi, uolo, ut ubi ſum ego, & illi ſint mecum, & uideant « gloriam meam, quam dediſti mihi, quia dilexiſti me ante conditum « mundum. Hic enim eſt ſtatus precations Chriſti, ut pater reuelet « ac illuſtret gloriam ſuam, ac fortunet miniſterium Apoſtolorũ, quo Eccleſia uere agnoſcat patrem, & credat in filium, & conſequatur æternam fœlicitatẽ. Precatur igitur in hoc epilogo plane eadem, ut ſciamus ea quæ ante dicta ſunt, non temere aut oſcitanter effuſa, ſed ſeriis & ardentiſſimis uotis commemorata eſſe. Ac primum omnium, quod dicit: VOLO, perſpicue ſignificat, ſe in hac precatione non aliud animo ſentire, aliud uerbis eloqui. Sic enim homines ſolent aliquoties pro ſe inuicem, honoris tantum gratia, & diſſentiente à uerbis animo intercedere. Chriſtus autem quod uerbis dicit, hoc etiam ſerio cogitat, quod ore loquitur, hoc etiam uere in animo ſuo uult, & quod uult neceſſe habet reipſa fieri & impleri. Longe enim aliam rationem habet uoluntas filij Dei, quàm filiorum hominum. Hi enim, quod uolunt, & cum animo ſuo ſtatuunt, raro admodum efficere poſſunt. Ille autem, quod uult, etiam efficit. De ipſo ſcriptum eſt: Omnia, quæcunque uoluit, fecit in cœlo & in terra. Initio uoluit hunc mundum creare, & creauit. Dixit, & facta ſunt, mandauit, & creata ſunt. Poſtea,

eum hominem assumpsisset, uoluit ægros sanare, & sanauit. Voluit leprosos mundare, & mundauit. Voluit mortuos suscitare, & suscitauit, denique uoluntati eius nihil potest obsistere. Quare cum hoc loco dicit VOLO, sentiamus uerba precatiõis Christi non esse sonũ sine mente, nec mentẽ sine uiribus, sed esse in eis summam efficacitatẽ, ut sit sensus: Hec est uoluntas, hoc est propositum, hoc est institutum precationis meæ, quod tam firmum, & tam efficax est, ut citius cœlũ & terra ruerent, quàm ut non iuxta animi sententiam compleretur. Quę ergo, obsecro, illa est uoluntas, quod illud est institutum? Hoc uidelicet serio uolo, ut ubi ego sum, illic sint & hi, quos dedisti mihi. Quęramus igitur nunc, quos pater Christo filio suo dederit, ut etiam cognoscamus, qui sint semper cum Christo. Sed non est hic opus lõgis ambagibus. Paulo ante enim dixit: Non pro Apostolis tantum rogo, sed & pro ijs, qui crediturí sunt per sermonem eorum in me. Hic manifeste docet, q̃ pater dederit ipsi, primum Apostolos, deinde eos, qui per Euangelion Apostolorum credunt in ipsum. In consideratione enim de eorum catalogo, qui Christo diuinitus dati sunt, non est respitiendum in externam humanæ sanctitatis speciem, Neque enim sacrificuli, neq̃ monachi, neq̃ alij hypocritę, idcirco dati sunt Christo, q̃ sint illustres sanctis, ut apparent, operibus. Nec respitiendum est in hominum multitudinem & potentiam. Neque enim idcirco uulgus hominum, quia multi sunt, neq̃ Monarchæ, & principes, quia potentes sunt, ad Christum, & hęreditatem cœlestem pertinent. Sed respitiendum est in Euangelion Christi, quod est prædicatum ab Apostolis. Qui hoc per fidem acceperint, siue pauci, siue multi, siue potentes, siue imbecilles, siue humana sanctitate illustres, siue obscuri, hi dati sunt Christo filio Dei, à patre suo, & ad hos solos pertinet cœlestis hęreditas. Quid ergo uult Christus, quod contingat his, quos dedit ipsi pater? Volo, inquit, ut ubi sum ego, & illi sint mecum. Sciamus igitur, ubi sit Christus. Sed quid multis opus est? primum Christus est in summa patris sui dilectione & fauore, quia dicit pater de ipso: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Deinde, Christus est in uita, quia resurrexit à mortuis, nunquam amplius moriturus. Præterea Christus est in cœlo, seu regno cœlesti, quia ascendit in cœlũ, postremo Christus sedet ad dextram patris sui, ac habet eandem cum patre omnipotentiam & maiestatem. Quare, cum dicit se uelle, ut quos dedit ipsi pater, sint, ubi ipse est, manifeste significat se uelle, ut sint secum in fauore Dei patris sui, in uita, in cœlo, & ad dextram patris, in omni fœlicitate & maie-

maiestate. Vnde & Paulus ad Ephesios scribens: Cum essemus, inquit, mortui per delicta, conuiuificauit nos Deus una cum Christo, simulq; cũ eo resuscitauit, & cum eo sedere fecit inter cœlestes. Et iterum: Dedit eum caput super omnia ipsi Ecclesiæ, quę est corpus illius complementum eius, qui omnia in omnibus adimplet. Si Ecclesia est corpus Christi. Corpus autem ibi est, ubi caput eius est, certe ubi Christus est, ibi Ecclesia sit, necesse est. Et hoc etiam sibi uult quod Christus hoc loco addit: Vt uideant gloriam meam quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante conditum mundum. Pater enim sic dilexit filium suum ab æterno, ut contulerit in eum omnem diuinam suam gloriam & maiestatem. Constituit eum, inquit Apostolus, hæredem omnium, per quem etiam sæcula condidit, & qui est splendor gloriæ, & expressa imago substantię illius. Cum igitur Christus tam cœlestem, tamque diuinã habeat gloriam, non uult ea solus frui, sed uult eam impartiri, & communicare cum omnibus ijs, qui per contiones Apostolicas, credunt in ipsum. Vt uideant, inquit, gloriam meam. Hoc autem uidere, non est tale uidere, quale est, si pauper quispiam in hoc seculo aspitiat magnificas diuitis ędes, & opulentiæ eius splendorem, cum ipse interim esuriat & algeat, sed est eo, quod uides, uere frui. Nunc, inquit Paulus, cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, quemadmodum & cognitus sum. Et Ioannes: Scimus, inquit, quoniam si apparuerit, similes ei erimus, quoniam VIDEBIMVS eũ, sicuti EST. Si similis erimus Christo filio Dei, ex eo, quod uidebimus eum sicut est, certe non simpliciter aspitiemus eum, quemadmodum homo hominem in hac terra aspicere solet, sed fruemur etiam omnibus bonis eius, & percipiemus ex hac cœlesti uisione omnem beatitudinem & fœlicitatem. A seculo, inquit Esaias, non audierunt, neque auribus perceperunt: Oculus non uidit Deus absque te, quę præparasti expectantibus te. Sed si uoluerimus in futuro seculo ibi esse, ubi Christus est, & bonis eius frui, necesse est, ut & in hoc seculo ibi simus, ubi ipse fuit. Non loquor iam de terreno loco, Sed de uirtutibus & aduersis, in quibus Christus in hoc seculo fuit. Cum enim ageret adhuc uitam in his terris, fuit quidem in omni genere uirtutum, in iustitia, in sobrietate, in obedientia, in humilitate, in caritate, in patientia, in orationibus. Sed interim fuit etiam in paupertate, in miseria, in contumelijs, in persecutione, in captiuitate, in cruce & in morte. Quare si uoluerimus in regno cœlesti ibi esse, ubi Christus est, necesse habebimus

in his terrenis regnis ibi quoq; esse, ubi Christus fuit, uidelicet, ut & bona opera, quę Deus præcepit, studiose faciamus, & mala, quæ immittuntur, patienter feramus: Si quis mihi, inquit, ministrat, me sequatur: Et ubi ego sum, illic & minister meus erit. Ac rursus: Non est seruus maior domino suo: Si me persecuti sunt, & uos persequentur. Et alia's: Simul cũ eo patimur, ut & una' cum illo glorificemur. Ac iterum: Si commortui sumus, & conuiuemus, Si sufferimus, & conregnabimus. Sectemur igitur Christum, & simus cum Christo in hoc prętenti seculo, ut & in futuro seculo simus cum ipso in perpetua beatitudine & fœlicitate. Amabo autem uos dilectissimi, ut quod Christus hoc loco contionatur, non prætereamus surda aure, nec iudicemus esse inanes fabulas, sed conseruemus loco pretiosissimi thesauri. Sunt enim plurimi homines, tam uarij & inconstantes, ut quouis doctrinę uento circumferantur, & cum semper discant, nunquam tamen perueniant ad scientiam ueritatis. Audiunt contiones Euangelij multis annis, sed tam oscitanter, ut cũ fit mortis mentio, trahãt ex alto pectore suspiria, & dicant: Iucundum esset, fateor, mori, si quis modo cognosceret, quale ipsi hospitiũ in altero seculo paratũ esset. En, hi tot annis uersati sunt in schola Christianorum, & nondum didicerunt huius professionis prima elementa, seu ut uocant, Alphabetum. Symbolum enim Apostolorum, quod est Christianismi alphabetum eò tantum tendit, ut tradat, quod hospitium in altero seculo paratum sit credentibus in Christum, adeoq; plane hoc ipsum urget, quod Christus modo in precatione sua commemorauit: Volo, ut ubi ego sum, illi, quos dedisti mihi, mecum sint. Hoc spectat, hoc uult uniuersa doctrina Euangelij, ut nos certiores reddat, q̃ si in Christum filium Dei credimus, adoptemur & ipsi in filios Dei, & fiamus cohęredes Christi, in cœlesti regno, hoc est, ut ibi perpetuo simus, ubi est Christus filius Dei, in gloria patris sui. Quid ergo amplius de hospitio alterius seculi dubitas? At uero, inquis, pctã mea magna, & multa sunt, quæ iniiciunt mihi dubitationem de futuri seculi hospitio. Etsi enim non nego, quin sanctis certo parata sint iucunda & fœlitia hospitia in cœlo, ego tamen in me non uideo, nisi peccata, quę ostendunt mihi potius hospitium in inferno, q̃ in cœlo. Recte tu quidem, quisquis ista obiicis, quod agnoscas tua pctã. Hæc autem agnitio eò tendere debet, non ut in iuditio peccatorum maneas, sed ut ad cognoscendum officium Christi inuiteris. Christus enim propter hanc causam uenit in hunc mundum, non ut homines propter peccata damnet, sed ut peccata expiet, & homines seruet: Non ueni, inquit, ut iudicem mundũ, sed ut seruem mundũ. Et iterũ: Non opus habent ij, qui ualidi sunt, medico, sed qui male habẽt: Nõ ueni ad uocandũ iustos,

sed

ſed peccatores ad pœnitentiam. Et Paulus: Certus, inquit, ſermo, & omni acceptione dignus, q̃ Chriſtus Ieſus uenit in mundum, ut peccatores ſaluos faceret. Quare, cum te inuenis in catalogo peccatorum, inuenis etiam te, in eorum catalogo, propter quos Chriſtus uenit in mundum, & expiauit peccata, ac tantum abeſt, ut propter peccata, incertum fiat cœleſte in altero ſeculo hoſpitium, ut potius, ubi exuberat peccatū, ibi magis exuberet, per Ieſum Chriſtum, fide acceptum, cœleſtis hoſpitij certitudo. Porro, quia Chriſtus precatus eſt, primū pro ſui glorificatione, ut nomine ſuo illuſtrato, uerus Deus cognoſcatur, deinde pro Apoſtolis, poſtea pro omnibus, qui credūt in ipſum, prędicatione Apoſtolorum, tempus nunc uideretur, ut Chriſtus precaretur, non pro una tantum & altera hominum congregatione, ſed pro uniuerſo humano genere, & pro omnibus hominibus, qui ſunt aut erunt in hoc mundo. Supra autem dixit: Non pro mundo rogo, ſed pro ijs, quos dediſti mihi. Addit igitur nunc in fine precationis cauſſam, cur non oret pro mūdo ſeu pro impijs, qui ſunt impœnitentes, quę ſemper maxima pars eſt hominum in hoc mundo. Sed oret tantum, pro ijs qui agnoſcunt Euangelion Apoſtolicum. Et ait: Pater iuſte, & mundus te non cognouit, ego autem te cognoui, & ij cognouerunt, q̃ tu me miſeris. Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, ut dilectio, qua dilexiſti me, in ipſis ſit, et ego in ipſis. Habes cauſſam, cur filius dei precetur pro ſua Eccleſia, et non pro mundo. Pater, inqt, iuſte. Hic iuſti titulus non addit hoc loco patri ocioſe. Dicit em̃ deus pater, iuſtus, duplici nomine. Altero, q̃ ipſe in ſe ſit iuſtus, & reddat unicuiq̃ ſecundū opera ſua. Hęc eſt iuſtitia, quā lex de deo cōtionatur. Altero, q̃ reputet eum iuſtū, qui credit in filiū ſuum Ieſum Chriſtum. Hanc iuſtitiā cōtionatur de eo Euangelion. Vnde Paulus ad Romanos ſcribēs, Deus, inqt, tolerauit prēterita delicta, ad oſtendendā iuſtitiam ſuā, in p̄ſenti tempore, in hoc, ut ipſe ſit iuſtus, & iuſtificās eum, q̃ eſt ex fide Ieſu. Cum igitur Chriſtus faciat hic diſcrimē inter mundū contemnentē Euangelion ſuum, & inter Eccleſiā, agnoſcentē Euangelion, opportune tribuit patri ſuo cognomē Iuſti, ut ſignificet patrē iuſtum eſſe ſecundū legem, erga impios & cōtemptores Euangelij ſui, & iuſtum eſſe ſecundum Euangelion, erga pios & credentes Euangelio. Non rogo, inquiens, pro mundo. Quam ob cauſſam? quia mundus non cognoſcit te, neq̃ uult te cognoſcere. Etſi enim gloriatur de deo, tamen quia & me & meum Euangelion non contemnit tantum, uerumetiam perſequitur, idcirco non cognoſcit Deum. Non poteſt enim Deus cognoſci, niſi per filiū. Deum nemo uidit unq̃, unigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Et Nemo nouit patrem, niſi filius, & cuicunq̃ uoluerit filius reuelare,

Et: Nemo uenit ad patrem, niſi per me. Quare, cum impij in mundo, contemnant & perſequuntur Chriſtum & Euangelion eius, fieri non poteſt, ut ueram habeant cognitionem Dei, ideoq; iuſtiſſimo Dei iudicio fit, ut retribuatur eis ſecundum opera manuum ipſarum, ut excęcentur, indurentur, & perpetuo exitio pereant. Pij autem cognoſcunt Deum, quia amplectuntur Euangelion filij Dei, quo Euangelio reuelatur pater, uidelicet, q; Deus ſit propitius propter filiũ ſuum Ieſum Chriſtum. Notum, inquit, feci eis nomẽ tuũ, & notũ faciã. Nam filius Dei prædicauit Apoſtolis ſuis, Deum tam clementem & miſericordem eſſe, ut omnes eos ſeruet perpetuo, qui credũt in ipſum. Sic Deus, inquit, dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat uitam ęternam. Et iterum: Hęc eſt uoluntas eius, qui miſit me, ut omnis qui uidet filium & credit in eum, habeat uitam æternam, & ego ſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Hæc & id genus alia prædicauit Chriſtus Apoſtolis ſuis, priuſq; ſubijſſet mortem, & reſurrexiſſet a' mortuis, quibus contionibus notum fecit eis nomen, clementiam, & miſericordiam Dei. Et addit: Notum faciam eis. Hoc tum impletum eſt, cum Chriſtus miſit Apoſtolis ſpiritum ſanctum in die Pentecoſtes, quo nomen & gloria Dei ita reuelata & illuſtrata eſt, ut perſpicue cognoſceretur, q; Deus uelit per hunc filium ſuum Ieſum Chriſtum, humanum genus ſeruare. Sic & Chriſtus notum facit nomen & gloriam Dei, per ſermonem Apoſtolorum, omnibus alijs hominibus, qui hunc ſermonem fide accipiunt. Etſi aũt notitia Dei, quę initio datur per Euãgelion Apoſtolorum, uidetur adhuc obſcura, & imbecillis, tamen ſi pergamus Euangelio cõſtanter credere, ſubinde magis ac magis illuſtratur, donec tandem cognoſcamus Deum in futuro ſeculo, ſicut ab ipſo in hoc preſenti ſeculo cogniti ſumus. Sed cur notum fit nobis nomen Dei? Vt dilectio, inquit, qua me diligis, in ipſis ſit, & ego in ipſis, hoc eſt, idcirco reuelo eis nomen tuum, ut manifeſtũ ſit, q; diligas ipſos, ſicut me diligis, & quòd ego in ipſis habitem. Hæc eſt ſumma noſtra fœlicitas, quòd pater nos diligat, ſicut diligit filium ſuum, & quòd filius Dei habitet in nobis, ac habeat nobiſcum omnia ſua bona cõmunia. Quomodo ergo hoc aſſequemur? Supra dixit: Si quis diligit me, ſermonẽ meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & manſionẽ apud eum faciemus. Si quis, inquit, diligit me, ſermonem meũ ſeruabit. Non circũferamur q̃uis uẽto doctrinę, ſed ſeruemus ſermonẽ Chriſti, q; eſt, Euãgelion eius, et diligamus Chriſtũ ut uocatiõi eius obediamus, ſic emi fiet, ut et pater nos diligat, ſicut filiũ diligit, et filius cooptet nos in ſuos cohęredes. Habes p̃cationẽ Chriſti, quã addidit cõtiõibus ſuis poſt nouiſſimã cœnã. Quę p̃catio, etſi ſemel tantum,

rum, externis uerbis, coram Apoſtolis perorata eſt, non tamen euanuit in tenues auras, ſed adhuc ſonat in auribus Dei, & conſeruat in terris miniſterium Euangelij, ac uniuerſam Eccleſiam. Chriſtus eſt, inquit, qui mortuus eſt, imo qui & ſuſcitatus eſt, qui etiam eſt ad dexterā Dei, qui & intercedit pro nobis. Complectamur igitur hanc precationem memoria, recitemus eam ſępiſſime & diligentiſſime, & conjungamus cum ea etiam noſtras preces, ut ea ſuſtentati uincamus omnia huius ſeculi mala, & conſequamur cœleſtia bona per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto deus benedictus in ſecula, Amen.

CAPVT XVIII.

HOMILIA LIIII.

VM clariſſimus rex & Propheta Dauid, ſpiritu ſancto excitatus, deſcriberet in pſalmo maieſtatem Domini noſtri Ieſu Chriſti, facit ex ipſo ęternū non regē modo, ue rumetiā ſacerdotem: Iurauit, inquiens, Dominus, & non pœnitebit eum: Tu es ſacerdos in ęternum ſecundum ordinē Melchiſedec. Sunt aūt prȩcipue tria offitia ſacerdotis. Docere populū, Orare pro populo, & ſacrifitiū offerre pro populo. Ac hactenus quidem audiuimus doctrinā Chriſti, audiuimus & precationē eius, quę ſunt duę partes ſacerdotalis offitij. Accedemus igit nunc, diuina clemētia adiuti, ad explicandā tertiā partem, ut cognoſcamus quale ſacrifitiū hic ſacerdos Deo pro ſalute populi ſui obtulerit. Quod cū inſtituimus, hiſtoria paſſionis Chriſti, diligenter nobis ęcurrenda eſt. In hac em̄ luculenter deſcribit, ęp Chriſtus futurorū bonorum Pontifex, oblaturus ſacrifitiū pro ſalute populi ſui, intrauerit in cœleſte tabernaculū, non per ſanguinē hircorum ac uitulorꝝ, ſed quemadmodū Apoſtolus ait, per propriū ſanguinem, ac obtulerit ſeipſum immaculatū deo, ut purgaret conſcientiā noſtram à mortuarijs operibus, ad ſeruiendū deo uiuēti. Suſcipiemus igitur hiſtoriam paſſionis Chriſti interpretandam, ſicut ea ab Euangeliſta Ioanne deſcripta eſt, ut non tam ſciamus, quibus ritibus Chriſtus ſacrifitium ſuum obtulerit, quàm cognoſcamus, quis ſit uerus huius ſacrifitij uſus. Priuſq̄ ergo ad hiſtoriam ipſam accedamus, operæpretium uidetur, pauca de uſu paſſionis & mortis Chriſti præfari. Etſi enim hiſtoria diligenter audienda, legenda,

meditanda & cognoſcenda eſt, tamen non ſentiamus nos noſtro officio ſatisfeciſſe, ſi uerba tantum hiſtoriæ teneamus, & mente cogitemus, atq; etiam crudelitatem & immanitatem Iudæ proditoris ac reliquorum hoſtium Chriſti execremur. Sed uſus, uſus inquam, & finis paſſionis & mortis Chriſti, quam hiſtoria deſcribit, cognoſcendus eſt. Ac alij quidem delectãtur picturis, alij ſculptilibus, alij pulſibus companarum, alij alijs id genus ſignis, quibus de paſſione & morte Chriſti admoneantur. Sed hęc ſunt humana inuenta, nec ſunt diuinitus inſtituta, ut ſint organa ſpiritus, ideoq; hypocritam magis q̃ pium reddere poſſunt. Inſtituta autem & ordinata ſunt diuinitus ſcripta Prophetica, & Apoſtolica, inſtitutum eſt publicum docendi Euangelij miniſterium, inſtituta eſt Cœna dominica. Hęc ſunt uera organa, quibus ſpiritus ſanctus utitur, ad commonefaciendos nos de uſu paſſionis & mortis Chriſti, & ad applicandum nobis fructum ſacrificij eius. Cum igitur in hiſtoria paſſionis audimus Chriſtum filium Dei, cohorreſcentem ad conſpectum mortis, luctantem cum terroribus mortis, ſudantem ſanguinem, captiuum, percuſſum, flagellatum, irriſum, cruci affixum, mortuum & conſoſſum, ſciamus eum hęc paſſum, non propter ſua aliqua pcta: Peccatũ em̃ non fecit, nec eſt inuentus dolus in ore eius, ſed propter pcta humani generis, propter mea, tua, & illius pcta, ut ea his ſupplitijs corã Deo expiaret, & irã dei placaret. Cogitemus, nos noſtris peccatis meritos eſſe mortẽ & infernũ, ſed filium Dei noſtram calamitatem miſeratum, ſuſcepiſſe horrores mortis & inferni, ut pro noſtris peccatis ſatisfaceret, & nos à perpetuo interitu ſeruaret. Hic eſt uſus, hic eſt finis paſſionis ac mortis Chriſti. Hunc finem adumbrarunt quondam ſacrificia Leuitica. Etſi enim dicebantur expiare peccata, tamen non expiabant ea, niſi uel Leuitica, uel coram humano iuditio, remittebant autem offerentem ad unum illud & uerum ſacrificium, quod filius Dei, ſemel in cruce peracturus, & quo uera peccata coram diuino iuditio expiaturus eſſet: Omnis ſacerdos, inquit Apoſtolus, aſſiſtit quotidie ſacra peragens, & eaſdem ſępius offerens hoſtias, quæ nunq̃ poſſunt auferre peccata. Hic uero, (filius Dei) una pro peccatis oblata uictima, perpetuo ſedet ad dextram Dei, id quod ſupereſt expectans, donec reddantur inimici ipſius ſcabellum pedum eius. Vnica enim oblatione perfectos effecit in perpetuum eos qui ſanctificantur. In Eſaia autem perſpicue prædicatur, q̃ Chriſtus ſuſcepturus ſit paſſionem & mortem, non propter ſua, ſed propter noſtra peccata. Ipſe uulneratus eſt, inquit, propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra, diſciplina pacis noſtrę ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus. Et mox: Abſciſſus eſt de terra uiuentium, propter ſcelus populi mei percuſſi eum.

eum. Et Ioannes Baptiſta de Chriſto contionatur: Ecce, inquiens, agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Ac in inſtitutione Cœnæ dominicę Chriſtus ipſe palam docet uſum paſſionis ſuę: Hoc, inquiens, eſt corpus, quod pro uobis traditur. Et, Hic eſt ſanguis qui pro uobis & pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum. Et Paulus: Mortuus eſt, inquit, propter peccata noſtra. Similiter Ioannes, Ipſe eſt (inquit) propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, uerumetiam pro totius mundi. Sed quid facio? Tota ſcriptura Apoſtolica plena eſt horum teſtimoniorum, quibus comprobatur, paſſionem & mortem Chriſti filij Dei hoc ſpectare, ut noſtra peccata corã Deo expientur, & nos cum Deo reconciliemur. In conſideratione autem huius uſus, admonemur de duabus rebus, quę nobis ad agendam pœnitentiam, hoc eſt, ad conſequendam ueram & cœleſtem ſalutem maxime omnium neceſſariæ ſunt. Noſtra enim uocatio eſt, noſtra ſalus exigit, ut pœnitentiam agamus. Si pœnitentiam, inquit DOMINVS, egerit gens illa à malo, quod locutus ſum aduerſus eam, agam & ego pœnitentiã ſuper malo, quod cogitaui ut facerẽ ei. Et Ioannes ac Chriſtus ipſe: Pœnitentiã, inquiũt, agite: Appropinquat emm regnum cœlorum. Quare magna cura cognoſcenda ſunt ea, quæ ad agendam pœnitentiam neceſſaria ſunt. Primum autem, in uera pœnitẽtia neceſſe habes cognoſcere magnitudinem peccatorum tuorum, & ſeueritatẽ irę Dei aduerſus peccata, ut & cohorreſcas, & ad quærendam remiſſionem peccatorum exciteris, & actionem peccatorum deuites. Nam, cp tam pauci homines ſerio cogitent de fugiendis peccatis, & ſectanda iuſtitia, hinc adeo accidit, quia exiſtimant iram Dei non eſſe ſeriam aduerſus peccata, nec putant peccata tam grauia eſſe, ut merentur æterna ſupplicia. Quicquid ſecuris iſtis hominibus de ira Dei dixeris, ſurdis fabulam narraueris. Semper enim id, quod eſt apud Moſen, in cordibus ſuis dicunt: Pax erit mihi, & ambulabo in prauitate cordis mei. Et illud Eſaiæ: Percuſſimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cum tranſierit, non ueniet ſuper nos. Extant autem multę & perſpicue ſignificationes ſeueritatis diuinæ irę aduerſus peccata. Adam peccauit eſu pomi à Deo prohibiti. Hoc uidetur peccatum admodum puerile. Solent enim pueri poma ſuffurari, & ijs clam ueſci. Sed magnitudo ſupplitij, declarat grauitatem peccati, & ſeueritatem iræ Dei aduerſus peccatum. Deus enim eiecit propter hoc peccatum Adamum, cum omni ſua poſteritate, è Paradiſo, in omnes afflictiones, & in mortẽ, ac niſi quis ueniam peccati per Chriſtum conſequatur, conijcit eum etiam in infernum. Quæ poteſt eſſe ira ſeuerior? In diluuio & in incendio Sodomitico perierunt non ſolum homines adulti, uerumetiam infantes. Quid au

Nota par. de pœnitentia

Exempla iræ Dei horribilis aduersus peccata

tem commeruerunt, ꝙ coniecti ſint una cum parentibus in tam horri bile ſupplitium? Grauitas iræ diuinę eſt, quę ſe hoc ſupplitio patefa cere uoluit, ut intelligeremus tantam eſſe huius iræ aduerſus peccata ſeueritatem, ut uiſitet iniquitatem patrum in filiis, in tertia & quarta generatione. Et quanꝯ infantes non peccauerunt externis flagitiis, peccant tñ hęreditario peccato, ut nihil habeant, quod de iuditio dei conquęrantur. Quid plura? Bella, fames, incendia, peſtes, uaſtatio nes, morbi, publicę & priuatæ hominum calamitates, manifeſta ſunt argumenta, quibus Deus ſeueritatē irę ſuæ aduerſus pctã orbi cogno ſcendam proponit. Sed nullum eſt manifeſtius irę Dei erga peccata ar gumentum, cꝯ paſſio & mors domini noſtri Ieſu Chriſti, unigeniti fi lij Dei. Cum enim hic ſuſciperet in ſe peccata humani generis expian da, noluit Deus placari, niſi ſuſciperet ſupplitia peccati, hoc eſt, affli ctiones ac dolores mortis & inferni. Queſo te cogita mihi, quãta hęc ſit ira aduerſus peccata, propter quæ Deus ne unigenito quidem filio ſuo parcere uoluit? Quomodo Deus potuiſſet uidere filium tam di lectum, ad conſpectum mortis cohorreſcere & ſudare ſanguinem, ac in cruce crudeliſſime, manibus & pedibus perfodi, niſi eſſet iudex in peccata longe omnium ſeueriſſimus? Filius quiſpiam principis inter cedit apud parentem pro fure, aut latrone: Quod ſi princeps non re mittit ſcelerato culpam & pœnã, niſi filius qui intercedit, ſubeat pœ nam, an non palam ſignificatur, principem maxima & uehementiſſi ma ira aduerſus ſcelera accenſum eſſe? Quod idem cum Deus pater faciat erga unigenitum filium ſuum, innocentem quidem, ſed pro pec catoribus intercedentem, grauiſſima ſit ira eius aduerſus peccata, ne ceſſe eſt. Quare cum in hiſtoria paſſionis audimus Chriſtum contre miſcere ad conſpectum mortis, & rapi immaniter ad crucem & mor tem, agnoſcamus non tam magnitudinē noſtrorũ peccatorum, prop ter quæ filius Dei tanta patitur, cꝯ ſeriam ſeueritatem iræ Dei aduer ſus pctã, qua ſeueritate, Deus ne filio quidē unigenito ſuo parcere uo luit. Et cum deliberas tecum, de abiiciendo Euangelio Chriſti, de ab utendo nomine Dei ad execrationes, de committendo furto, de ſectã do ſcorto, de inferēdo malum proximo tuo, aut de aliis ſceleribus de ſignandis, cogita tecum quale & quantum facinus inſtituas. An ne ſcis, Deum tanto odio hoc quod faciendum ſuſcipis, proſequi, ut cum filius ſibi pro eo intercedendũ putaret, ne ipſi quidē tantopere amato pepercerit? Vis ne tu iterum filium Dei crucifigere, & ludi brio exponere? Nam hi, autore Apoſtolo, filium Dei iterum crucifi gunt, & ludibrio exponunt, qui poſtquam fuerunt illuminati, & guſtauerunt cœleſte donum, in peccata prolabuntur. Meditemur igi tur paſſionē Chriſti ſumma diligentia, ut pœnitentiam agamus, mag

nitudinem

nitudinem irę diuinę aduersus peccata cognoscamus, & peccata fugia mus. Deinde, in agenda uera pœnitentia cognoscere debemus, nō solum magnitudinē peccatorum, & seueritatē iræ Dei, sed etiā magnitudinem clementiæ Dei, & ueritatem ac certitudinem misericordiæ eius, qua peccata propter Christum remittuntur. Accidetur quidem homini in huius mundi fœlicitate et tranquillitate uersanti facillimū esse, cognoscere & credere Deum esse propitium ac misericordem, ideoq; multi secure in peccata ruunt, dum cogitant Deum esse clementiorem, q̄; qui in ista seuerius animaduertat, & quanq̄; irascatur peccatis, tamen facile eum, una aut altera precatiuncula, aut saltem aspersione aquæ benedictæ placari posse. Sed profecto nullum est homini difficilius opus, q̄; uere et ex animo credere deū esse misericordem & clementem. Quæ difficultas tum præcipue apparet, cum aduersis tentamur, cum tyrannidi mortis & horroribus inferni obiicimur. Diuitiæ si affluant, facile uidetur esse, credere deum esse propitium, & dare alimenta. Si corporalis sanitas uegeta fuerit, haud difficile apparet credere, q; Deus clementer nos conseruet. Si peccati iuditium latet, & illustris est honestas uitæ, nihil uidetur negotij, credere q; Deus ex misericordia remittat peccatum, & reputet nos iustos. In omnium autem rerum indigentia, in grauissimis morbis, in reuelato iudicio peccati, in conspectu mortis, & in horroribus inferni, credere, q; Deus sit propitius, & conseruet nos clementer, ne pereamus, & reputet nos iustos, ac tribuat nobis uitam & cœlestem fœlicitatem, hoc demum opus, hic labor. Quid enim hoc aliud est, q̄ uidere in uacua crumena pecuniam, in morbo sanitatem, in dolore uoluptatem, in morte uitam, in inferno cœlum, denique in nihilo aliquid? Quod certe nō est humanæ, sed diuinæ tantum industriæ. Quare non est oscitanter sed serio cogitandum, ut rectam & ueram fidem de misericordia & clementia Dei diuinitus consequamur. Deus autem testatus est ualde multis argumentis misericordiam & clementiam suam erga humanū genus. Primum quidem creatione cœli & terræ, quæ in usum hominis condidit. Deinde multis alijs donis, quibus hominem ornauit tam corpore q̄; animo. Deus, inquit Paulus, non sinit seipsum expertem testimonij, dum beneficia confert, de cœlo dans nobis pluuias ac tempora fructifera, implens cibo ac lætitia (seu uino quod lætificat hominem) corda nostra. Præterea declarauit clementiam suam multis & magnis miraculis, quibus populum suum è difficillimis periculis fæpenumero liberauit. Sed nullum opus est, quo deus magis perspicue declarauit suam clementiam erga humanum genus, q̄; quòd passus est, ut unigenitus filius suus susciperet ad expianda peccata hominis crucem & mortem. Nam Christus filius dei, tam dilectus & acceptus Act. 14.

eſt Deo patri ſuo, ut tradiderit ei omnia, & effuderit in ipſum omnem ſuam potentiam & maieſtatem. Et tamen maluit ferre, ut filius ſudaret ſanguinem, laceraretur, & crudeliſſime interficeretur, quàm ut humanum genus periret. Non potuiſſet autem ferre, ut tanta mala unigenito, & ſic delicto filio acciderẽt, niſi uera eius & ſeria eſſet miſericordia atque clementia erga humanum genus. Sic Deus (inquit Chriſtus) dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret, (uidelicet in crucem & mortem) ut omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat æternam uitam. Et Paulus: Commendat, inquit, ſuam caritatẽ erga nos Deus, ꝙ cum adhuc eſſemus peccatores, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Et Ioannes: In hoc apparuit caritas Dei in nobis, ꝙ filium ſuum unigenitũ miſit Deus in mundum, ut uiuamus per eum, In hoc eſt caritas, non quòd nos dilexerimus Deum, ſed ꝙ ipſe dilexerit nos, & miſit filium ſuum propitiationem pro peccatis noſtris. Quare, cum ad agendam pœnitentiam neceſſarium ſit credere, ꝙ Deus ſit propitius, & remittat peccata clementer, neceſſarium etiam eſt, ut hiſtoriam paſſionis Chriſti diligentiſſime cognoſcamus & meditemur, non ut exiſtimemus nos ipſo meditationis opere expiare peccata, ſed ut cognoſcamus immenſam Dei erga nos clementiam, & excitemus atque confirmemus fidem noſtram, quo de remiſſione peccatorum propter Chriſtum certi effitiamur. Poſtremo, etſi in hiſtoria paſſionis Chriſti maxime omnium conſiderandum eſt, quod Chriſtus ſuſceperit crucẽ & mortẽ, ad expianda peccata noſtra, tamen nec hoc prætereundum eſt, ut ex ea diſcamus regnum Chriſti non eſſe mundanum, & Chriſtum ſuſcepiſſe quidem noſtri cauſſa tantas afflictiones, non autem ſuſcepiſſe eas, ut nos nullas in hoc ſeculo haberemus, ſed ut exemplo eius omnes afflictiones, quæ nobis immittuntur, patienter & obedienter feramus. Chriſtus (inquit Petrus) afflictus eſt pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut inſequeremini ueſtigia eius. Et Chriſtus ipſe ait: Non eſt ſeruus maior domino ſuo. Si me perſecuti ſunt, & uos perſequentur. Cum igitur hiſtoria paſſionis Chriſti utilis ſit ac neceſſaria, ad conſiderationem maximarum rerum ſalutis noſtræ, agite, amiciſſimi, expergiſcamur, & capeſſamus eam, ut ſuũ ſpiritui ſancto organon exhibeamus, quo dona ſua in nos clementer effundat, per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula,

AMEN.

Rom. 5.

1. Ioannis. 4.

Homilia

HOMILIA LV.

VÆ in ſuperiori homilia præfati ſumus, etſi pauca ſunt, tamen ſi diligenter expendantur, ſpero ea ad cognoſcendum uerum & legitimum uſum paſſionis & mortis DOMINI noſtri Ieſu Chriſti, multum profutura. Accedemus igitur nunc ad percurrendam ipſam paſſionis hiſtoriã, ut nobis perſpecta ſint, quę prò nobis filius Dei patienda ſuſcepit. Hæc cum dixiſſet Ieſus, egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans torrentem Cedron, (Hic eſt torrẽs Kidron, ſicut hebręi uocant, & hæc eſt uia, qua etiam Dauid in maximis ęrumnis profectus eſt in exilium, cum ejiceretur à filio ſuo è regno, quemadmodum in ſecundo libro Regum cap. xv. ſcriptum eſt) ubi erat hortus, in quem introiuit ipſe & diſcipuli eius. Alij Euangeliſtæ commemorant, ꝙ Chriſtus contionatus ſit diſcipulis in itinere de offendiculo, quod paſſuri erant, & de abnegatione Petri. Recenſent præterea ꝙ ſuſceperit in horto grauiſſimam pugnam cum terroribus mortis, ac orauerit tanto animi ardore, ut etiam ſanguinẽ ſudauerit. Quę quia aliàs copioſe tractauimus, & libet hoc tempore tantum ea percurrere, quæ Ioannes adnotauit, continebimus nos intra præſcriptos fines, & perſtringemus ea, quæ nobis ab hoc noſtro Euangeliſta Ioanne propoſita ſunt. Sed non egrediemur tam cito hunc hortum, in quem Chriſtus cum diſcipulis ſuis intrauit, quin prius unum aut alterum pomum decerpamus. In hoc enim loco admonemur & diſcamus, ꝙ cum ingredimur in hortos, non debeamus eos corporalibus tantum oculis, uerumetiam ſpiritualibus aſpicere. Initio enim: Adam primus noſter parens, peccauit in horto, & coniecit tam ſe quàm omnes poſteros ſuos propter peccatum in extremam interni-tionem. Quare ſi quis magnitudinem peccati & calamitatum, quę ex peccato ueniunt, conſideraverit, non mirum, quòd ad conſpectũ hortorum cohorreſcat, & oculos ſuos ab eis magna animi mœſtitia auertat. Filius autem Dei ſanctificat nunc iterum hortos, quos Adam antè prophanauerat. Suſcipit enim in horto montis Oliuarum pugnã cum terroribus mortis, & conſecrat eum hortum ſua oratione, ac irrigat eum ſanguineo ſuo ſudore. Quæ nobis uitam & ſalutem pepererunt. Quare etſi in conſpectu hortorum admoneri debemus generaliter de clementia Dei, quod dat nobis tempora frugifera, & uaria genera pomorum, tñ prę cipue admoneri debemus de peccato Adæ, & de pugna Chriſti propter peccatum, in horto ſuſcepta, ut agnoſcamus immẽſam miſericordiam Dei, quam nobis in filio ſuo exhibuit, excitemur ad gratitudinem. Nouerat autem & Iudas, qui prodebat eum, locum,

„ quia frequenter Iesus conuenerat illuc cum discipulis suis. Iudas ergo
„ cum accepisset cohortem (quam alij putant constitisse quingentis, alij
„ septingentis, alij nongentis, alij mille militibus) & a Pontificibus &
„ Pharisęis ministros, uenit illuc, cum laternis ac facibus & armis. Hic initio quędam de Iuda proditore dicenda sunt. Iudas enim, accepta pecunia, non solum prodidit locum, in quo Iesus frequenter cum discipulis conuenire solebat, uerumetiam factus est dux eius agminis, qui Iesum comprehenderent. Amabo igitur te, unde potuit tanta esse immanitas in Iuda, quod non solum susceperit cogitationem de prodendo tanto ipsius benefactore, sed etiam prebuerit se ducem eorę, quos sciebat Iesum implacabili odio prosequi, ac non nisi extremam eius internitionem meditari? Et quomodo potuit Deus ad tantam Iudæ immanitatem conniuere, & eam tolerare, donec reipsa perficeretur? De hac re non est alienum ab instituto pauca quędam exponere, ut & nostram ipsorum naturam recte cognoscere discamus. Nam immanissimum quidem scelus est, quod Iudas designauit, Sed quod Christus ad eos dixit, qui nuntiabant ipsi de Galilęis, quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum sacrifitijs ipsorum. Putatis, quod hi Galilæi præ cunctis Galilęis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non dico uobis, Imo nisi resipueritis, omnes simul peribitis, idem etiã dicendum est ad eos, qui Iudam ita execrantur, ut existiment eum solum esse peccatorem, omnibus diris deuouendum, se uero esse longe omnium innocentissimos. Putatis, quod Iudas prę cunctis alijs hominibus peccator fuerit, quia talia & fecit, & passus est? Non dico uobis, Sed quæ corrupta & uitiata natura fuit in Iuda, & qui Satan dominatus est in Iudam, eadem plane natura est in omnibus hominibus, & eiusdem Satanę tyrannidi obnoxium est, propter peccatum, totum humanum genus. Quam tyrannidem exercet quoq; Satan in omnibus hominib. nisi diuinitus cohiberetur. Postq; enim Adam peccauit, & amisit spiritum sanctum, cumulatum est cor eius omni genere scelerum. Vbi enim discedit spiritus sanctus, ibi succedit spiritus malus & impurus, qui confert in eum, quem occupat, omnem impietatem & immanitatem. Nec hoc malum constitit in Adami tãtum persona, sed propagatum est in omnem eius posteritatem, ut quotquot ex ipso descẽdunt, afferũt secum cor omni malitia plenum. Propter unum hominem, inquit Paulus, peccatum introijt in mundum, ac per peccatum mors, & sic in omnes homines mors peruasit, quatenus omnes peccauimus. Et alias: Sensus & cogitatio humani cordis, malum sunt ab adolescentia. Ac rursus: Ecce in iniqtatibus cõceptus sum, & in pctis cõcepit me mater mea. Et iterę: Prauũ est cor hois & inscrutabile. Dicit & Christus ipse: Ex corde exeunt cogitatiões malę, cędes, adulteria, stupra, furta, falsa testimonia, cõuitia. Non exirẽt aũt ex corde, nisi in corde essent.

In

In corde autem ſunt, nõ noua aliqua inſicione, poſtq; adoleueris, Sed ueteri natura, quam ab Adamo hereditate accipimus, & quam nobiſcum in hunc mundum aſportamus. Quare cum omnes homines ſint una maſſa, per peccatum Adæ fermentata & corrupta, eſt & in omnibus hominibus una omnium malorũ lerna, ut in receſſu humani cordis lateat non ſolum incredulitas, contemptus Dei, inuidia, ira, libido, uerumetiam proditio, inceſtus, patricidium, & omne genus immanitatis. Dices igitur, Si ad hunc modum res ſe habet, quid eſt, q; immanitas non in omnibus ſeſe æqualiter prodat? quid eſt, q; non omnes ſic peccent, ut Iudas aut Cain, aut Saul? Hic conſiderandum eſt, q; Deus miſeratus humanam calamitatem, ordinauit aduerſus Satanam, agmina angelorum, qui Satanę tyrannidi ita obſiſtant, ut non ſolum tueantur Gentes & Imperia, ne crudelitate Satanæ euertantur, uerum etiam moueant hominum cogitationes, ne Satanę immania ſuggerenti obſequant. In Daniele angelus pugnat cum principe Perſarũ, pro filiis populi Dei, ne opprimant. In Numeris, Angelus Dñi linguã Balaã ita gubernat, ut non poſſet, niſi benedicere filiis Iſrael. In Geneſi, Abraham dicit ſeruo ſuo, q; Dñs miſſurus ſit angelũ ſuum corã ipſo, q; effitiat, ut inueniat filio ſuo uxorẽ in cognatiõe ſua. Vides igit angelos diuinitus ordinatos eſſe, ut & publicã tranquillitatẽ tueãtur, & hoim mentes gubernẽt, ne Satan pro libidine ſua omnia perturbet, & confundat. Deinde inſtituit Deus inter hoĩes ex una parte, Magiſtratus, leges, parentes, & diſciplinas, ex altera parte, Miniſterium Euangelij Domini noſtri Ieſu Chriſti. Ac magiſtratibus, & legibus ac diſciplinis humanis, coercentur quidem homines, diuina ordinatione, ne in quæuis genera immanium ſcelerum ruant, & cõtinentur aliquo modo in offitio, ſed his organis non regenerantur, non fiunt noui homines, nec conſtant in grauibus periculis. Non enim eripiuntur è tyrannide Satanæ, etiamſi magiſtratibus & legibus obediant. Miniſterium autem Euangelij, id demum organon eſt, quo homines pij non ſolum continentur in offitio, uerumetiam regenerantur per ſpiritum ſanctum, & fiant noui homines, ut & liberentur à Satanæ uinculis, & ſectentur, non iam humana ratione dictante, ſed ſpiritu ſancto ducente, & uires præbente honeſtas actiones. Ad hoc enim apparuit, ſicut Ioannes dicit, filius Dei, ut diſſoluat opera diaboli. Et alibi: Chriſtus per mortem abolet eum, qui mortis habebat imperium, hoc eſt, diabolum, & liberos reddit eos, quicunque metu mortis per omnem uitam obnoxij erant ſeruituti. Quare ſoli diuinæ clementiæ, & ordinationibus eius acceptum ferendum eſt, q; Satan non impleat immanibus ſceleribus uniuerſam terram, & omnes hominum politias. Et tamen res ipſa indicat, quod nonnunquam deſignentur inter homines tam nefaria & truculenta ſcelera, ut honeſti uiri, ad mentionem

eorum cohorreſcant. Quid igitur eſt, ꝙ Deus ad ea conniueat? quid eſt, ꝙ tantum Satanæ permittat, ut Iudas prodat Chriſtum filium ſuum, ut Saul interfitiat tot innocentes ſacerdotes, ut uaſtet ciuitatem eorum crudeliſſime, ut Cain occidat fratrem ſuum, ut frater tradat fratrē in mortem, & pater filium, ſicut eſt in Euangelio? Quid poteſt his ſceleribus immanius dici? Et tamen ab hominibus deſignari ſolent. Sed multæ ſunt cauſſæ, cur Deus Satanæ permittat, ut homines in tantam immanitatem conĩcit. Vna eſt, ut his exemplis admoneat omnes homines ſuæ corruptæ & uitiatæ naturæ. Quales enim ſunt ſcelerati illi & immanes nebulones, talis eſt quiuis homo natura ſua. Et quod illi externis ſceleribus deſignant; hoc in receſſibus cuiuſuis hominis latet, haud dubie data occaſione erupturum, niſi diuinitus cohibeatur. Quare agnoſcamus alienis exemplis noſtrum peccatum, ut excitemur ad quęrendam remiſſionem & remedium peccati. Deinde, Deus conniuet ad immanitatem ſcelerū, ut admoneat nos de tyrannide Satanę, ne uidelicet ſecure ſtertamus, ſed uigilemus aduerſus Satanam, quia circuit ſicut leo rugiens, quærens quem deuoret. Poſtremo conniuet, ut ſcelera ſceleribus puniant. Paulus ad Romanos ſcribēs: dicit, Gentes traditas in cupiditates ignominioſas, propterea quòd cum Deum cognouiſſent, non ut Deum glorificauerint. Docet autem Paulus, ꝙ immania flagitia ſint impietatis ſupplitia. Itaq; peccatum fit peccati pœna. Sic & de proditione Iudæ ſentiendum eſt. Ea enim fuit pœna impietatis eius. Initio enim Iudas audiuit Euangelion Chriſti, & cooptatus eſt in numerum Apoſtolorum. Etſi autē uiſus eſt Euangelio magnam fidem habere, tamen contempſit in latebris cordis ſui, deinde commiſit etiam furtum, & multa ſurripuit è fiſco, cuius cura ipſi demandata erat. Adhęc, cum reprehenderetur à Chriſto, ꝙ inuectus eſſet in mulierem, quæ unguentum effuderat, concepit aduerſus Chriſtum magnam inuidiam. Itaq;, cum alterū poſt alterum peccatum deſignaret, & his Satanam ad ſe, quaſi inuitaret, totus tandem tyrannidi Satanæ permiſſus eſt, ut ad horrenda & immania flagitia impelleretur, & dignis ſupplitĩs puniret. Admoneamur igitur hoc exemplo, ut obſtemus principĩs peccatorum. Vno enim & altero peccato, quaſi inuitas ad te Satanam. Hic hoſpes, ſi ſemel & iterū receptus fuerit, non facile iterum eĩci poteſt, nec contentus eſt iure hoſpitĩ, ſed incipit etiam uſurpare ſibi ius dominationis, & accipit ad ſe ſeptem ſpiritus, ut Chriſtus ait, nequiores ſe, imo uenit cū legionibus diabolorꝫ, ut poſtrema hominis fiãt peiora primis. Quare maxima oĩm opa danda eſt, ut liberati per Chriſtū à Satanę tyrannide, nō recipiamus eum rurſus in hoſpitiū, ſed principĩs obſtemus, ut iterꝫ atq; iterꝫ repulſus ac ſuperatus, minus nobis moleſtus eſſe pergat. Sunt & alię cauſſæ,

cur

cur Deus conniuerit ad proditionem Iudæ, & adhuc conniueat ad multa immania ſcelera, ſed nos uoluimus tantum generales cauſſas re cenſere, quibus nunc contenti, perſequimur & alia, quæ hoc loco com memorantur. Iudas enim non ſolus accedit ad Chriſtum, ſed adducit ſecum cohortem præſidiariam, & miniſtros, quos ipſi Pontifices, Phariſęi, & Senatores Hieroſolymitani adiunxerant. Hic conſidera mihi perſonas & dignitatem eorum, qui mittunt miniſtros ſuos ad comprehendendum Chriſtum. Cohortem mittit Pilatus preſes, no mine Romani Imperatoris. Reliquos miniſtros mittunt Summi ſacerdotes, religionis antiſtites, ac Phariſæi ſanctitate illuſtres, atque etiam Senatores urbis magiſtratus. Hi erant ſummi in Politeia & religione populi Dei, Et tamen perſequuntur Chriſtum. Rem mirandam. Pontifices & Senatores urbis Hieruſalem fruebant benefitijs Chriſti. Non ſolum enim Leuitica ſacra, quibus Pontifices prȩerant, uerumetiam Politeia Moſaïca inſtituta erat diuinitus ad conſeruandas promiſſiones de Chriſto. Ecce autem, cum iam Chriſtus aduenisſet, cõferunt illi omne ſtudiũ ſuum in hoc, ut opprimat. Hoc præſcriptum nobis eſt in noſtram doctrinam, ut non offendamur, uel perſecutione, qua prȩcipui in Eccleſia Chriſti in Euangelion ſęuiunt, uel infœlicitate, qua pñ in hoc ſeculo, propter profeſſionem ſuam laborant. Euentus ſtultorum magiſter eſt. Itaque uulgus hominum iudicat de ueritate Euangelij Chriſti ex euentu. Si externus euentus fœlix eſt, iudicant Euangelion eſſe uerum. Si infœlix eſt euentus, iudicant eſſe falſum. Noſtrum autem offitium eſt, ut de Chriſto & Euangelio eius iudicemus, non ſecundum externum in hoc ſeculo euentum, ſed ſecundum cœleſtia teſtimonia, quibus ueritas & certitudo eorum perſpicue confirmata ſunt. Etſi enim Euangelion Chriſti non ſemper fœlix eſt, mundano more, habet tamen ſuam fœlicitatem etiam in hoc ſeculo, quod perfitiat curſum ſuum, & conſtet in orbe terrarum, inuitis & obſiſtentibus etiamnum potentiſſimis Monarchis. Ac incho at quidem in hoc ſeculo ſpiritualem fœlicitatem in cordibus piorum per fidem, in futuro autem ſeculo abſoluit eam reipſa, & affert uitam inæternum fœlicem. Quare non offendamur perſecutione, qua ſummi in Eccleſia conant Euangelion Chriſti delere. Sed potius confirmemur in fide, ꝙ uetus ea ſors ſit Chriſti, ut à ſuo ipſius populo cõprehendatur, & damnetur. Quod cum ita ſe habeat, pergamus ad ea quę ſequuntur. Ieſus itaqꝫ ſciens omnia quæ futura erant ſuper ſe, pro- c d
ceſſit ac dixit eis: Quem quęritis? Reſponderunt ei: Ieſum Naza- c d
renum. Dicit eis Ieſus: Ego ſum. Stabat autem & Iudas qui prodebat c e
eum cum ipſis. Ieſus aliàs in perſecutione fugit & abſcondit ſe. c e
Nunc autem, etſi optime cognouit, quæ & quanta manerent ipſum

ſupplitia. De his enim ſępe antea contionatus fuerat, & ea paulo ante ob oculos poſita ita uiderat, ut & ſanguinem ſudaret, tamen non fugit, ſed procedit perſecutoribus ſuis obuiam. Quid ſibi uolunt hæ diuerſæ actiones Chriſti? Ante fugit perſecutores, ut doceret aduerſa declinanda eſſe, ſi id per uocationem DOMINI, & ſine uiolatione uerbi Dei fieri poteſt. Nunc autem procedit aduerſarijs obuiam, ut doceret aduerſa ſuſcipienda eſſe obedienter, ſi te eò uocauerit uoluntas Dei. Sed quomodo, inquies, cognoſcam Dei uoluntatem? Cognoſces eam ex uerbo eius. Si enim res ita ſe habet, ut aut tibi peccandum ſit contra uerbum Dei, aut aduerſa ſuſcipienda, tunc manifeſte cognoſcitur, ꝙ uoluntas Dei ſit, ut aduerſa obedienter ſuſcipias. Deus enim non uult, ut pecces: Non Deus uolens iniquitatē tu es. Sed uult, ut in uocatione uerbi eius pergas, etiamſi uita ipſa amittenda ſit. Quare, ſi potes ſine peccato aduerſa declinare, licebit. Si autem non potes ea declinare, niſi pecces contra uerbum Dei, tunc intantum non ſunt aduerſa declinanda, ut potius aduerſarijs obuiam procedendum ſit. Itaque cum Chriſtus haberet certum uerbum Dei, ꝙ deberet mortem propeccatis humani generis ſuſcipere, (In hunc enim uſum miſſus fuit a patre in terram,) & cognoſceret per ſpiritum ſanctum, ꝙ hoc eſſet tempus diuinitus conſtitutum, quo pateretur mortem, tradit ſe perſecutoribus obedientiſſime. Sed de obedientia Chriſti longe aliud iudicandum eſt, ꝙ de aliorum hominum obedientia. Hi enim, etſi tradunt ſe aliquoties obedienter ad ferendam crucem, tamen obedientia eorum eſt imperfecta, & multa rebellione carnis uitiata. Obedientia autē Chriſti perfecta eſt, & ſine ullo peccato: Tentatus eſt, inquit Apoſtolus, per omnia, iuxta ſimilitudinem, abſq; peccato. Quare noſtra obedientia non expiat peccata, ſed ſola Chriſti obedientia hanc habet gloriam, ꝙ Deus remittat nobis propter eam, peccata noſtra. Sed hic uide mihi magnum miraculum. Iudas & miniſtri Pontificum, etſi nouerant Chriſtum de facie, tamen nunc ita cæcantur, ut nihil minus putent, q̄ hunc eſſe eum, quem quęrant. Sic cęcabantur quondā ciues Sodomitæ, ne poſſent inuenire oſtium domus Loth, Sic cæcabantur Syri, ne agnoſcerēt Helizæum. Sed Loth & Helizęus euadūt hoſtes ſuos, Chriſtus non euadit. Quid igitur ſibi uult hic diuerſus excęcationis hoſtium euentus? In illis teſtatur Deus curam ſuam pro ijs, qui ambulant in uocatione ſua, ꝙ hoſtes, non quęant ipſis, ne pilum quidem capitis mouere, niſi diuinitus conceſſum fuerit. Angelis ſuis, inquit, mandauit de te, ut cuſtodiant te in omnibus uijs tuis. Et: Angelus DOMINI immittitur in circuitu timentium eum, & eripit eos. Chriſtus autem non euadit, partim ut teſtetur perfectam ſuam obedientiam, quòd cum poſſet fugere & declinare hoſtes,

hostes, non tamẽ fugiat, partim ut significet, ꝙ sicut ipse non idcirco deseritur à Deo, quia traditur in manus aduersariorum suorum, sed potius conseruatur, & ducitur per captiuitatem & mortem in summã gloriam & fœlicitatem, ita nec nos deseramur à Deo, etiamsi perueni amus in potestatem hostium nostrorum. Siue enim uiuimus, siue mo rimur, DOMINI sumus. Et: Vita mihi Christus est, et mors lucrum. Sed uideamus & aliud miraculum, priusq̃ enim Christus captiuus abducitur, multa hic miracula æduntur, ut impij persecutores Chri sti nullam habeant excusationem, & pij certo cognoscant, hunc uerũ esse Christum. Vt ergo dixit eis: Ego sum, abierunt retrorsum, & ce ciderunt in terram. Quid magis admiratione dignum? Tot armati ho mines ad unam unius inermis hominis uoculam cõcidunt. Sed uides Christum dominari in medio inimicorum suorum, ac dominari non mundanis armis, sed uerbo tantum. Quanta, obsecro, eius est poten tia, qui uno uerbo repellit armatos suos hostes, & deijcit eos in ter ram? Et si hæc uox: Ego sum, sine ulla externa maiestate à Christo in terris iam capiendo prolata, intantum exterruit impios, ut non potue rint amplius consistere, quantum, obsecro, exterrebit impios illa uox, quam Christus in maiestate glorię suæ de cœlo proferet: Discedite à me maledicti in ignem ęternum, qui paratus est diabolo & angelis ei us. Quare discamus timorem Dei, agnoscamus Euangelion Christi, & obediamus uocationi eius, ut non iræ sed gratię uocem audiamus: Venite benedicti patris mei, possidete regnum paratum uobis ab ex ordio mundi. Videamus autem nunc etiam aliud miraculum: Iterum ergo interrogauit eos: Quem quęritis. Illi autem dixerunt, Iesum Na zarenum. Respondit Iesus: Dixi uobis, ꝙ ego sum. Si ergo me quęri tis, sinite hos abire. Vt compleretur sermo, quem dixerat: Ex ijs, quos dedisti mihi, non perdidi quenq̃. Iesus permittit se persecutoribus, Sed graui autoritate, & quasi cõminatione mandat eis, ne lædant aut capiãt in præsentia Apostolos suos. Hos, inquit, sinite abire. Et quod mandat, hoc etiã necesse habent impij illi obseruare. Nisi em̃ positus fuisset eis terminus sæuiendi, non solum cepissent Iesum, uerumetiã grassati essent crudeliter in Apostolos, qui aderant, ac etiam trucidas sent eos, præsertim cum Petrus inferret se euaginato gladio in cohor tem armatam. Ecce autem sinunt eos illęsos abire. Memorabile mira culũ, quo proponunt nobis prȩcipue duo cõsideranda. Alterũ est, ꝙ deus, cũ cogitat immittere afflictionẽ, cogitat etiã modũ, terminũ, & liberationẽ ex afflictione. Sicut em̃ posuit mari suũ terminũ, ne possit lõgius, q̃ diuinitus cõstitutũ est euagari, ita etiã terminauit afflictio nes, quas immittit populo suo, ne possint uel grauiores esse, uel diu-

tius perdurare, ꝙ ipſe definierit. De Iobe ad Satanam dicitur: Ecce in manu tua eſt, ueruntamen animam illius ſerua. Etſi autem Satan affligebat Iobem grauiſſime, tamen non potuit ei uitam auferre, quia terminus à Deo conſtitutus erat. Quare bene cõfidamus in aduerſis, & perſeueremus in offitio uocationis noſtræ, certa perſuaſione concepta, ꝙ Deus, qui permittit, ut affligamur, conſtituerit afflictioni ſuum terminum, & excogitauerit longe ante, optimam liberandi rationem. Alterum eſt, ꝙ habeamus hic exemplum exauditionis & efficacię precum Chriſti, quemadmodum & Euangeliſta ipſe monet. Supra enim dixit Chriſtus in precibus ſuis: Quos dediſti mihi, ego cuſtodio, & nemo ex eis perit, niſi filius ille perditionis. Quod igitur Chriſtus dixit, hoc nunc impletur. Miniſtri ſacrificulorum, etſi maximo odio perſequuntur, non Chriſtum tantum, ſed etiam Apoſtolos eius, tamen hoc loco Apoſtolos ne attingere quidem audent. Orauit enim Chriſtus patrem ſuum, & dixit Apoſtolos non unà cum ipſo capiendos, & occidendos, ſed ſeruandos ad propagandum Euangelion in toto orbe terrarum. Si autem hæc pars precum Chriſti impleta eſt, & confirmata magno miraculo, certe implebitur & illa pars, in qua Chriſtus uult, ut oẽs ſui ſeruentur à malo, & ubi ipſe eſt, ſint & illi ſecum. Quare, cum ſumus membra Chriſti per fidem, non dubitemus, quin ſeruemur in omnibus aduerſis à malo, & conſequamur per ea ueram & ęternam ſalutem, propter Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA LVI.

EPugna Petri & prima eius abnegatione hodierno die nobis eſt dicendum. Petrus enim, cum oſcitanter & ſecure negligeret cohortationem, qua Chriſtus excitabat ipſum & collegas eius ad preces: Vigilate, inquiens, & orate, ne intretis intentationem. Spiritus enim promptus eſt, caro autem infirma, incidit tam nimia animi promptitudine, ꝙ magna carnis infirmitate in grauiſſimas tentationes. De his igitur nunc dicamus, ut admoniti alieno exemplo, non ſtertamus ſecuri in periculis, ſed expergiſcamur, & confugiamus quanta poſſumus fide & precibus ad DOMINVM Deum ſeruatorem noſtrum. Simon ergo Petrus cum haberet gladium, eduxit eum, & percuſſit Pontificis ſeruum, & abſcidit auriculam eius dextram. Erat autem nomen ſeruo Malchus. Dicit ergo Ieſus Petro: Immitte gladium tuum in uaginam. An non bibam poculum, quod dedit mihi pater? Petrus uidetur quidem fortem uirum

num præstare, & illustre strategema designare, qꝑ sicut Dauid Goliathem, ita ipse armatam cohortem inuadat, sed reprehenditur à Christo grauissime. Cur ergo reprehenditur? Num peccat, qꝑ suscipiat defendendum Christum? Et quæ defensio potest esse iustior? An non Salomon ait: Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitū, liberare ne cesses? Sed manifestum est, Petrum hoc facto peccasse. Primum enim Petrus non erat magistratus ciuilis, nec porrigebant ei uel leges uel magistratus in hoc casu gladium. Quare accipit gladium, sine ulla legitima uocatione. Alia est uocatio principum & magistratuum, alia uocatio hominum priuatorum. Illis mandata est gladij administratio, bonis ad bonum, malis ad pœnam. Priuatis autem hominibus non licet, nisi per leges & magistratum, gladio uti. Itaqꝫ Pilati, qui tunc magistratu in Iudæa fungebatur, offitium fuisset, innocentem defendere. Cum igitur Pilatus non solum cessaret, uerumetiam mitteret cohortem ad capiendum Christum, non licuit Petro homini priuato, in ministros magistratus gladio grassari. Deinde manifesta erat uoluntas Dei, qꝑ Christus in hoc missus esset, ut susciperet crucem & mortem. Et Christus ipse sępe ac multum exposuit Apostolis hanc Dei uoluntatem, quam etiam scripturæ testabantur. Quare, quemadmodum Petrus antea, cum increparet Christum, ne se traderet principibus sacerdotum occidendum, iure est repulsus & audijt: Abi post me Satana, obstaculo es mihi, quia non sapis ea, quę sunt Dei, sed quę sunt hominum, ita & hoc loco recte reprehenditur, qꝑ obsistat gladio suo uoluntati Dei, & conetur sententiam sacræ scripturę, hoc est, spiritus sancti mutare. Prꝛterea, defensio Petri plane inutilis erat Christo, ac minime necessaria. Nam si uoluisset uiolenter defendi, potuisset, ut in alio Euangelista dicitur, rogare patrem suum, qui exhibuisset ei plusqꝫ duodecim legiones angelorū. Quare defensio Petri temeraria est & inconsiderata. Nam quod Salomon iubeat eruere eum, qui ad mortem ducitur, Loquitur de defensione, quę fit legitima uocatione, non de ea, quæ fit illegitime. Petri autem uocatio erat, cōfiteri Christum, & testari uoce sua de Christo, non gladio pro Christo belligerari. Hoc igitur fuisset offitiū Petri, affirmare hunc esse uerum Messiam, & testimonium de innocentia eius dicere. Multa autem ueniunt hic obseruanda, Vnum est, qꝑ admoneamur, ne sinamus nobis speciem boni zeli imponere, sed cognoscamus, utrum ne zelus noster sit secundum scientiam. Non enim ideo bonus est zelus, quia speciem boni habet. Et fieri potest, ut non erretur quidem affectu, sed erretur delectu. Bonus erat affectus Petri, qꝑ cuperet Christum defendere. Quis hunc affectum damnaret? sed malus erat delectus modi defendendi. Volebat enim Christum gladio

Prouerb. 24.

defendere, quod non erat legitimæ eius uocationis. Bonus uidebatur zelus eorum ludęorum, qui cupiebant legem diuinam defensam. Sed is zelus non erat secundum scientiam, ꝙ conabantur legem defendere interfectione Christi & Apostolorum eius. Bonus uidebatur affectus Israelitarum, quod instituerent multa sacra ad gloriam dei. Quis enim non conferret operam suam ad gloriam dei illustrandam? Sed malus erat delectus, quod instituerẽt sacra extra ordinarium templũ, in lucis, montibus & uallibus, contraꝙ uerbum DOMINI constitutum erat. Quare in suscipiendis actionibus siue illis ecclesiasticis, siue politicis siue œconomicis, non simus contenti Specie boni, sed inquiramus ueram earum iustitiam, ex uerbo DOMINI, ne reprehendenda, aut etiam punienda, potius ꝙ laudanda & honoranda designemus. Deinde admonemur etiam de illo Pauli, ne faciamus mala, ut eueniant bona. Bonum erat Christum innocẽtem defendere. Sed malum erat, quòd Petrus suscipiebat hanc defensionem illegitime. Bonũ est, quod paterfamilias laboret, ut sustentet egestatem familię suę, Sed malum est, quòd hoc conetur furtis, imposturis, perfidia, & alijs id genus sceleribus. Nunquid autem bonum propositum excusat mala opera? Nihil certe minus. Caueamus igitur, ne ad consequenda aut efficienda bona, faciamus mala, Sed ut propositum uere consequamur, bonis semper studeamus. Considerandum est & hoc, quòd hoc loco proponatur nobis in Christo exemplum boni patrisfamilias. Peccat enim Petrus, qui erat de familia Christi. Peccat & Malchus, qui erat à familia Christi alienus. Cum igitur Christus susciperet peccata corrigenda, in quo incipit correctionem? Num in alieno? Sic quidem solent pręposteri patresfamilias, qui neglectis erratis suę ipsorum familiæ, aliena delicta emendare student, ac in suæ quidem familiæ uitijs cœci sunt, in uitijs autem alienę familię oculatissimi. Alij sunt mores Christi, qui Malchum, à familia sua alienum relinquit suo iudici, ipse aũt suscipit Petrum familiarem suum emendandum, & reprehendit eum propter temeritatẽ grauissime, ut doceat & assuefaciat patres familias, quo prępcipuas suas curas & cogitationes in hanc rem conferant, ut uitia suę ipsorum familiæ pro sua uocatione corrigãt, alienos autem homines stare aut cadere domino suo sinant. Obseruemus & illud, quòd cum Christus reprehendit Petrum, qui Malcho aurem abscíderat, significet, se iustitiã tam seueriter tueri, ut ne impijs quidẽ, & pessima quæꝙ meritis aliquid mali illegitime & sine uocatione à nobis inferri uelit. Malchus enim, qui egressus erat ad capiendum Christum, meritus erat sua impietate & crudelitate, ut mutilaretur non solum una aure, sed etiam toto capite. Christus autem, quia uidebat eũ à Petro illegitime offensum, contentus non est, Petrum increpuisse,

puiſſe, ſed benefacit quoque Malcho, & reſtituit ei aurem. Quo exẽplo monet nos, ut tanta ſeueritate iuſtitiam colamus, ut ne iniuſtis quidem mala illegitime inferamus. Ne uincaris, inquit Apoſtolus, à malo, ſed uince bono malum. Et ſicut Salomon ait, ne reſpondeas ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne ei ſimilis fias, ita non rependas malum malo, ne & ipſe malus effitiaris. Sed pergamus ad ea quę ſequuntur. Cohors igitur & tribunus ac miniſtri Iudæorum comprehenderunt Ieſum, & ligauerũt eum. Quid hoc ſpectaculo horribilius? Verus Meſſias, unigenitus filius Dei, ſeruator humani generis, capitur, ligatur, et captiuus per ora hominum, ut longe omnium ſceleratiſſimus traducitur, idque à perditiſſimis nebulonibus, atq; adeo à poſteris eorum patriarcharũ, qui toto animo deſiderio aduentum eius expectarunt, & omnẽ ſalutis ſuæ fiduciam in eo collocarunt. Quid igitur ad hęc dicemus? Certe hoc illud eſt, quod maximo eſt offendiculo tam amicis q̃ inimicis Chriſti. Hactenus enim gloriatus eſt Ieſus, ſe eſſe uerum Meſſiam, ſe eſſe unigenitũ filium Dei, ac Deum patrem ſtare a parte ipſius, & defendere ipſum: Ego, inquit, & pater, unum ſumus. Et: Relinquetis me ſolum, Et tamẽ non ſum ſolus, quia pater mecum eſt. Teſtabantur & miracula Deum fauere Ieſu. Non potuiſſet enim tanta miracula ędere, niſi Deus à parte eius ſtetiſſet. Ecce autem nunc impune capitur & ligatur à ſceleratiſſimis hominibus. Ex una igitur parte amici ita offenduntur, ut exiſtiment contiones eius mendaciſsimas eſſe nugas, & ipſum a Deo prorſus deſertum. Itaq; deſerunt & ipſi eum, ac fugiunt. Ex altera autem parte inimici ita offenduntur, ut non ſolum contemnant doctrinam & honeſtatem uitę eius, uerumetiam applaudant ſuæ ipſorum impietati, & faueant ſuis ſceleribus, quę uident tam fœliciter promouere. Hæc eſt perpetua hominum huius ſeculi ſententia, q̃ ubi uident eſſe externam fœlicitatem, ibi putent eſſe iuſtitiam, ac Deum fauere. Vbi autem uident infœlicitatem, ibi exiſtiment eſſe iniuſtitiam, & Deum alieno eſse animo. Sic amici Iob ſentiunt Iobem eſse iniuſtum, q̃ affligatur. Et Apoſtoli, iudicant in eo homine aut ſaltem in parentibus eius eſſe iniquitatem, in quo uident eſſe cęcitatem. Quis, inquiunt, peccauit? hic an parentes eius, ut cęcus naſceretur? Et Meliteníes, cum uiderent uiperam inuaſiſſe manum Pauli, ſentiunt eum eſſe ſceleratum, quia uident eum eſſe infortunatũ: Omnino, inquit, homicida eſt homo hic, quẽ ſeruatũ è mari, ultio non ſinit uiuere. Ac paulopoſt, cũ uident nihil mali ei accidere, dicebant mutata mente eum eſſe Deum. Itaq; hoc eſt iuditium humani ingenij, quòd ſentiant, ibi Deum fauore ſuo adeſſe, ubi eſt fœlicitas, ibi uero Deum longe abeſſe, ubi eſt infœlicitas. Sed hic eſt

impñsimus error. In futuro quidem seculo, in quo omnia erunt perpetuo recte ordinata, Deus ibi uere adest fauore suo, ubi summa est fœlicitas, & ibi longe abest, ubi summa est infœlicitas. In hoc autem seculo, magna est rerum confusio. Solet enim aliquoties fieri, ut & Deus ei negotio, quod est in hoc seculo fœlix, uere faueat, si, quod agitur, iustum, pium ac rectum fuerit. Sed non est perpetua in hoc mundo regula, q̃ Deus ibi adsit fauore suo, & approbet, quod agitur, ubi est externa fœlicitas. Satan enim princeps est huius mundi, ideoque confert omne studiũ suum in hanc rem, ut in principatu suo inuertat quoquomodo possit, ordinationem Dei, & effitiat, ut ea quibus Deus fauet, & quæ approbat, sint infœlicia, ea autem, quæ Deus odit, & damnat, sint fœlicia. Et, ut pñ affligantur, impñ autem producant in bono dies suos. Sed Deus ipse sua habet consilia, suas causas, cur Satanę in hac rerũ confusione cõniueat, & immittat etiã ipse pñs afflictiones, impñs aũt gaudia & uoluptates in hoc mundo. Quę res cum aliás copiose tractata sit, nõ erit nunc longius persequẽda. Nos ad ea nunc indicanda properamus, quę ad præsens institutũ proxime attinẽt. Non emẽ dubiũ est, quin Deus pater de cœlo prospitiẽs, uiderit unigenitũ & dilectissimum filium suum à sceleratissimis hominibus capi, & ligari. Quomodo igitur potuit hoc patienter ferre, & non potius perdidit fulminibus & grandine tam scelestos homines? De hac re diximus in præfatione passionis. Filius enim Dei suscepit in se expianda peccata humani generis. Pater igitur passus est, ut filius non tantum caperetur & ligaretur, sed etiam crucifigeretur. Primum, ut declararet summam suam seueritatem & iram aduersus peccata. Si enim Deus ne filium quidem, quamuis dilectissimum & innocentissimũ, uoluit à peccatorum supplitijs immunem esse, quis non iudicaret Deum uere ac serio peccatis irasci? Deinde, ut testificaretur immensam suam misericordiam & clementiam erga humanum genus. Si enim Deus maluit filium suum uidere in captiuitate, in uinculis, in ludibrijs, in cruce & in morte, quàm humanum genus in æterna damnatione, quanta obsecro, caritate, quanta misericordia humanum genus complectitur? Hæc sunt, quæ Deum à proijciendis fulminibus continuerunt. Quare agamus ei gratias, agnoscamus nos esse peccatis nostris autores captiuitatis & uinculorum Christi, agnoscamus iram Dei aduersus peccata, ut ea fugiamus, agnoscamus & clementiam eius, ut remissionem peccatorum per Christum consecuti, recta in uocatione eius ambulemus. Abduxerunt autem eum ad Annam primum. Erat enim socer Caiaphę, qui erat Pontifex anni illius. Erat autem Caiaphas is, qui consilium dederat Iudæis, q̃ expediret

Nota hoc — quæ immensa Dei erga nos misericordia demonstrant

expediret unum hominem mori pro populo. Hoc ſic intelligendum eſt, ꝙ Chriſtus ex horto primū oīm ad Annam ductus ſit. Deinde ſatim miſſus ſit ab Anna ad Caiapham anni illius Pontificem. Nam coram Anna nihil tractatum eſt, quod quidem literis ſit mandatum. Itaque ductus eſt ad Annam, tantum oſtentandi & quaſi triumphandi gratia, ut quo magis eum per ora principum traducerent, eo maiorē uoluptatem ex captiuitate eius caperent. Teſtantur autem ueterum monumenta, ꝙ & hic Annas aliquando functus ſit Pontificatu, & habuerit poſtea filium Pontificem, nomine Eleazarum. Sed & generū Caiapham, quemadmodum hoc loco Ioannes ſcribit. Itaque cum Annę familia tam illuſtris fuerit Pontificia dignitate, mirandum non eſt, ꝙ Annas ſingularem uoluptatem ceperit ex captiuitate Chriſti, quem intelligebat abrogationem Leuitici Pontificatus meditari. De Caiapha autem & conſilio eius ſupra capite undecimo copioſe diximus. Quare accedemus nunc ad ea conſideranda, quæ in aula Caiaphæ acta ſunt. Ac initio de Petro. Sequebatur enim Ieſum Simon Petrus, & alius diſcipulus. Diſcipulus autem ille notus erat Pontifici. Et introiuit cum Ieſu in atrium Pontificis. Petrus autem ſtabat ad oſtium foris. Exiuit ergo diſcipulus ille alter, qui erat notus Pontifici, & dixit oſtiarię, & introduxit Petrum: Dixit ergo Petro ancilla oſtiaria: Num & tu ex diſcipulis es hominis iſtius? Dicit ille: Non ſum. Stabant autem ſerui & miniſtri, qui prunas congeſſerant, quia frigus erat, & calefaciebant ſe. Erat autem cum eis & Petrus ſtans, calefaciens ſe. Qui diſcipulus introducit Petrum in aulam Caiaphæ Pontificis, exiſtimāt fuiſſe Ioannem hunc, qui Euangelion conſcripſit. Primum igitur Petrus putat ſe magno beneficio affectum, quod in aulam principis introducatur. Sed euentus rei probat eum ad ſuam ipſius infamiam introductum eſſe. Imago hęc eſt euentus rerum non in aulis tantum principum, uerumetiam in quouis illuſtri uitę genere. Sunt enim, qui hoc ſolum agunt, ut uel ipſi in aulas principum recipiantur, & magnas dignitates cōſequantur, uel liberos ſuos ad hęc illuſtria uitę genera admoueant. Ac putant ſe fœlices, ſi facti fuerint uoti compotes. Sed tu ne erres. Vides hoc loco, quòd ducere in aulam, ſit ducere ad abnegandum Chriſtum. Et in Euangelio, ducere ad diuitias, eſt ducere, & conijcere in ſpinas. Apud Paulum uero, eſt ducere in tentationem, in laqueum, in cupiditates multas, ſtultas ac noxias, quæ demergunt homines in exitium & interitum. Quare hoc noſtrū ſtudium ſit, non ut nos aut liberi noſtri conſequamur illuſtria uitæ genera, ſed ut conſequamur ueram agnitionem Chriſti, & operam demus, in eo uitæ genere ſiue illuſtri, ſiue obſcuro, ad quod legitime uo

Ioſeph. lib. 18. Antiq.

Imago euentus rerum in quouis illustri vitæ genere

cati ſumus, ueræ pietati. Magnus quæſtus eſt, inquit Paulus, pietas, cum animo ſua ſorte contento. Deinde Petrus, qui ante receperat ſe cum Chriſto commoriturum, & gladio in armatam cohortem incurrerat, tam imbecillis & meticuloſus redditur, ut ne coram ancilla quidem audeat Chriſtum confiteri, ſed abneget eum, & quaſi nihil mali deſignaſſet, ſecurus accedit ad prunas, ad quas & ſe una cum miniſtris Pontificum calefacit. In hoc Petri facto natura peccati manifeſte nobis ob oculos ponitur. Petrus enim, etſi horrendum peccatum deſignat abnegatione ſua, tamen initio non afficitur fœditate eius, ſed immiſcet ſe in turbam miniſtrorum ſecurus. Hęc eſt natura peccati. Cum deſignatur, quieſcit, & dormitat, perinde ac ſi nullam prorſus afferret infœlicitatem, nec eſſet Deus, qui ipſum iudicaret. Poſtquam autem Petrus audiuit cantum galli, de quo Chriſtus dixerat, tanta animi perturbatione concutitur propter peccatum, ut miſeriam ſuam obortis lacrymis defleat. Hoc eſt ingenium peccati, quod poſtquam iuditium eius reuelatum fuerit, coniicit peccatorem in flammas inferni. Sic initio quieſcebat in Adamo, cum perpetraretur. Poſtquam autem Adam audiuit uocem DOMINI, & agnouit magnitudinem peccati, non habet amplius quo ſe uertat. Sic & Cainum ſinebat eſſe ſecurum etiam cum iam fratrem occidiſſet. Dicebat enim Cain, magna animi ſecuritate: Nunquid ego ſum cuſtos fratris mei. Sed poſtquam reuelatur iuditium peccati, nec mente nec pedibus conſiſtere poteſt. Sic Saul ſecure pergebat in exercenda ſua tyrannide, ſed patefacta ira DOMINI, ſic animo ſuo perturbatur, ut ſibiipſi manum inferat, & mortem conſciſcat. Sic & Iudas cum proderet Chriſtum, tergit os ſuum dicens ſecum: Non operor malum. Poſtquam autem peccatum quaſi è ſomno euigilat, tantus horror inuadit eum, ut ad laqueum feſtinet. Etſi autem Petrus & alii pii reſipuerunt & conuerterunt ſe non ad gladios, non ad laqueos, poſt reuelationem peccati, ſed ad DOMINVM, tamen peccatum etiam in ipſis prodidit ingenium ſuum, quod initio quieſcat, poſtea uero excitatum furioſe inſaniat, & æternos inferni ignes minitetur. Quare ſumma cura cauendum eſt, ne ſi peccauerimus, ſecuram uitam agamus, & iuditium Dei contemnamus, ſed inueſtigemus maxima omnium ſollicitudine remedium aduerſus peccatum, ut furorem eius declinemus. Non poſſumus autem uſquam alibi remedium aduerſus peccatum inuenire, præterquam in uera pœnitentia, in qua, poſtquam peccatum agnouimus, proponitur nobis Chriſtus filius Dei, peccati expiator, qui fide acceptus, affert ſecum non ſolum abſolutionem à peccatis, uerumetiam ſpiritum ſanctum, qui peccati reliquias ex-

as expurgat & mortificat, ut præbeamus membra noſtra ſerua iuſtitiæ, & ſanctificemur ad accipiendam cœleſtem hæreditatem per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA LVII.

PETRVS ſecutus eſt Ieſum captiuum, in atrium Caiaphæ Pontificis, ſed ſtatim in foribus ab ancilla oſtiaria non admodum dure appellatus, negat ſe eſſe diſcipulum Ieſu. Sequamur & nos narrationem harum rerum geſtarum, non ut diſcamus ab negationem, ſed potius confirmationem fidei noſtræ. Pontifex ergo interrogauit Ieſum de diſcipulis ſuis, & de doctrina ipſius. Hic mihi primum omnium uide exemplum præpoſteri iudicis Caiaphas, (nam is hoc loco, nomine Pontificis intelligitur) non ſolum ante damnauerat Ieſum, & iudicauerat eum tollendum de terra, uerumetiam effecerat, ut Ieſus, miſſa cohorte ac miniſtris caperetur, nunc primum autem inquirit de crimine, quid Ieſus mali deſignauerit, aut docuerit. An non hoc perinde eſt, ac ſi quis iudex hominem ſuſpendio dignum pronuntiet, poſtquam autem is tres aut quatuor dies pependiſſet, tum primum iudex inquirat, num is qui pendet, furtum, aut aliud ſcelus ultimo ſupplitio dignum fecerit? Quis tam peruerſam iudicij rationem non improbaret? Sed Pontifex hac ſua interrogatione de diſcipulis & doctrina Ieſu, etiam aliò ſpectat. Sic enim interrogat, ut ſignificet, ſe ſentire, quòd Ieſus occulte doceat impietatem, & meditetur ſeditionem, & clam congreget ad ſe diſcipulos, ut cum ſatis uirium collegerit, incipiat publice uirus ſuum euomere, & tam religionem quàm politeian turbare. Cum enim impia doctrina ſit mendax, fugit lucem, nec patitur ſe legitime iudicari. Itaque inter Ethnicos alij non ferebant, ut doctrina religionis eorum literis mandaretur, alij etſi literis mandata erat, tamen non patiebantur, ut uulgaretur, alij non initiabant ſacris ſuis quenquam, niſi ante confiteretur, quod in omni uita ſua ſceleratiſſimum feciſſet, uidelicet, ut initiatos obnoxios haberent, ne impietatē ipſorꝝ in publicum efferrēt. Nouit ēm Satan, ꝙ facies ſua fœdior ac turpior ſit, ꝯ quæ reuelata, & in

luce conſpecta non deſpiciatur. Quare in hoc ſtudium incumbit, ut honeſta ſpecie occultetur. Vnde & Caiaphas interrogando Ieſum de diſcipulis & doctrina ſignificare uult, doctrinam eius eſſe clandeſtinam, & fugere lucem, ideoq; referendam eſſe inter impias doctrinas Ethnicorum, aut hæreticorum & ſeditioſorum. Sed Chriſtus grauiſſime negat ſe quicquam clam docuiſſe. Reſpondit ei Ieſus. Ego palam locutus ſum mundo. Ego ſemper docui in Synagoga, & in templo, quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus ſum nihil. Quid me interrogas? Interroga eos, qui audierunt, quid locutus ſim ipſis: Ecce hi ſciunt, quæ dixerim ego. Obſerua, quàm diligenter aſſerat Chriſtus doctrinam ſuam publicam eſſe. Ego, inquiens, locutus ſum PALAM. Et locutus ſum MVNDO, non paucis quibuſdam hominibus, ſed omnibus in mundo hominibus, ſiue Iudæis ſiue Ethnicis, quotquot meas cõtiones audire uoluerunt. Et docui in SYNAGOGA, qui locus publice deputatus eſt ad docendum. Docui etiam in TEMPLO, quo omnes Iudæi conuenire ſolent. Ac breuiter, in occulto nihil ſum contionatus. Etſi enim aliquoties priuatim collocutus ſum cum paucis meis diſcipulis, tamen adeo non pudet meæ doctrinæ, ut ſeueriter mandauerim meis diſcipulis, ut quod dixi in tenebris, dicant ipſi in luce, & quod in aurem audierunt, prædicent ipſi in tectis. Quare nemo poteſt me uere arguere clandeſtinæ doctrinæ. Multum autem prodeſt, ut conſideremus doctrinam Ieſu Chriſti eſſe publice uulgatam, ne uidelicet referatur in ordinem Ethnicorum myſteriorum. Ac primum Chriſtus ipſe, quemadmodum hoc loco fatetur, docuit Euangelion ſuum publice in Synagogis & in templo. Deinde iuſſit Apoſtolos ſuos Euangelion docere publice inter omnes gentes. Ite, inquiens, prædicate Euangelion omni creaturæ. Præterea, contulit in Apoſtolos donum linguarum, ut Euangelion omnibus linguis adnuntietur. Nec ulla eſt doctrina, quæ pluribus linguis uulgata eſt, quàm Euangelion Chriſti. Accedit & hoc, quòd cum doctrina Euangelij propoſita fuerit omnibus gentibus, uenit etiam in omnium gentium iuditium, & quanquam maxima pars Iudæorum & gentium perſequebatur eam, & ſeueriſſime de ea iudicabant, tamen eluctata eſt, & conſtitit inter tam uaria & morioſiſſima hominum iuditia, & aduerſa firmiſſime. Nam ſi hæc doctrina mendax eſſet, tunc aut odiſſet lucem, aut in lucem producta, euanuiſſet. Nunc autem perſecutione magis illuſtrata eſt, quàm obſcurata. Quare dubium non eſt, quin & hoc argumento conſtet eam eſſe certiſſimam ac uere diuinam ueritatem. Sed hoc fortaſſis mirandum uidet, cp Chriſtus de doctrina interrogatus, prouocet ad teſtes.

Quid

Quid me, inquiens, interrogas? Interroga eos, qui me audierunt. Et tamen non ignoret, quanta ſit non tantum impiorum Iudæorum, uerumetiam ſuorum diſcipulorum uarietas & inconſtantia. Alij enim inter diſcipulos erant defectores, alij negatores, alij etiam proditores. In reliqua turba, alij erant calumniatores, ſicut poſtea teſtes manifeſte falſi, & dicta Chriſti deprauantes producuntur, alij muſſitatores, qui præ metu non audebant ueritatem confiteri. Quid plura? Omnis homo mendax. Quid igitur ſibi uult Chriſtus, q̃ hoc loco ad teſtimonia hominum prouocet? Chriſtus hac prouocatione non uult ſignificare, ſe confidere humano teſtimonio, nec hoc agit, ut doctrinam ſuam ſubijciat hominum autoritati, Sed arguit Pontificem præpoſteri iudicij, & admonet eum ſui officij. In diciis enim eſt, ut manifeſtum crimen obijciat reo, & ſi negauerit, teſtibus probet. Nunc autem Caiaphas nec crimen aliquod manifeſte obijcit Chriſto, nec producit teſtes. Quare meretur reprehenſionem, & iure admonetur de ſuo officio. Nam quod ad partes litigantes attinet, eſti uiendum eſt teſtimonijs hominum, & ſecundum ea, ſi legitima fuerint, in politicis controuerſijs, iudicandum, tamen ut nec cauſſæ bonitate, nec iudicis æquitate, ita nec teſtium dictis ſic confidendum eſt, ut certiſſimam tibi uictoriam polliceare. Fieri enim poteſt, ut uel iudex non ſit ſatis attentus, aut non ſatis intelligat cauſſam, uel teſtes aliter rem, aut metu, aut imprudentia, aut malitia, aut alio affectu narrent, q̃ geſta fuerit. Soli Deo fidendum eſt, cuius ſolius beneficio, uictoria in iudicijs, ut etiam in bellis, cõtingit. Itaque ſi in cauſſa iuſta uictoriam reportaueris, agnoſcenda eſt diuina clementia, & agendæ ſunt Deo gratiæ. Ni ſi enim ante parata tibi fuiſſet uictoria in cœlo, non potuiſſes eam in terris conſequi. Si uero iuſta & bona cauſſa cecideris, non graſſandum eſt uirulentis conuitijs in homines, uel iudicem uel teſtes, ſed q̃ quo animo ferenda eſt manus DOMINI, qui ſuas habet rationes, cur conniueat, ut non ſolum in iudicijs ſuccumbamus, ſed etiam multis alijs calamitatibus affligamur. Qualeſcunque autem habeat rationes, certe ſi in Chriſtum credimus, omnia aduerſa, quæcunque nobis immittuntur, bona Dei uoluntate immittuntur, & ſunt nobis adiumento in bonum. Sed pergamus in noſtro propoſito. Hæc cum dixiſſet, unus aſſiſtens miniſtrorum, dedit alapam Ieſu, dicens. Sic cine reſpondes Pontifici? Magna eſt impudentia & inſignis crudelitas huius ſerui. Primum enim percutit palam, hominem innocentem, deinde percutit eum, iuiuſſus. Poſtremo percutit uinctum. Miſe erat enim, ut Euangeliſta mox ſcribit, Annas Ieſum uinctum ad Caiapham. Itaque ſeruus percutit eum ſic ut ſtabat, uinctum, quam cru-

delitatem etiam impŕſſimi deteſtari ſolent. Militaris quidem mos eſt, ſemel & iterum percutere eum, quem apprehenderis, ut capias. Percutere autem eum, quem iam ceperis, & uinxeris, & qui non conatur uincula uiolenter excutere, hoc demum etiam ab ipſo militiæ iure alienum putatur. Sed quod Chriſtus caput noſtrum ſua perſona hic paſſus eſt, hoc idem patiť adhuc in membris, & in miniſtris ſuis. Sunt em̃, qui ut captent beneuolentiã principum & epiſcoporũ, quos uident magno odio uerum Euangelion Chriſti perſequi, congerunt uirulenta quæq; conuitia & maledicta in miniſtros Euangelij, ſic ſatis miſeros, & alioqui etiam omnium iniuriæ expoſitos. Quę conuitia inferunt honeſtis animis longe acerbiorem dolorem, q̃ externæ alapę. Sed ęquo animo feramus, Hę enim conuitiorum alapæ, pertingunt uſque ad Chriſtum dominum noſtrum, & ſunt in ipſo ſanctificatæ, ut non ſolum non queant nos lædere, uerumetiam neceſſe habeant nobis illuſtrem coram Deo gloriam afferre. Sed audiamus Chriſtum ipſum crudeli ſeruo reſpondentem. Dixit ei Ieſus: Si male locutus ſum, teſtificare de malo, ſin bene cur me cedis? Et miſerat eum Annas uinctum ad Caiapham pontificem. Quid ergo ad hæc dicemus? Num Chriſtus impatienter fert alapam, q̃ ſeruũ tam ſeueriter cõpellet? Et cur percuſſus in unã maxillam, non obuertit alterã? De hac re, etſi periculoſe in uaria hominum turba docetur, propterea q̃ homines natura ſint impatientes illatę iniurię, & ſolent quoquomodo poſſunt, carnalis ſuę uindictę prętextum, ac illicitarum ſuarum litium excuſationem quærere, tamen pia doctrina non eſt propter impiorum hominũ abuſum omittenda. Quare quod Chriſtus alià's docuit: Ne reſiſtatis malo, ſed quiſquis impegerit alapam in dextram tuam maxillam, obuerte illi & alteram, & ei qui te uelit in ius trahere, ac tunicã tuam tollere, permitte illi & pallium, non habet hanc ſententiam, quòd Chriſtus iubeat ſuos in quauis illata iniuria truncos & ſtipites eſſe, ac ne reſpondere quidem, aut conqueri de iniuria uelit, Sed prohibet, ne malum rependes malo, neue iniuriam iniuria compenſes, ac exigit, ut potius nouam & maiorem iniuriam æquo animo feras, quàm ut priorem tibi illatam illegitime uindices: Si quis impegerit, inquiens, alapam in dextram tuam maxillam, tantum abſit, ut hoc malum altero malo ulciſcaris, ut potius ſuſtineas iterum percuti, quàm malum malo rependere. Et ei qui uelit tibi tunicam tuam tollere, tantum abſit, ut malum inferas, ut potius permittas etiam pallium auferri, quàm peccatum peccato uindices. Exigamus igitur nunc factum Chriſti ad hanc regulam. Percuſſus enim, quid mali retulit? Potuiſſet percuſſorem cõuiuĵs proſcindere, potuiſſet efficere, ut manus

eius

eius areſceret, potuiſſet fulmen in eum torquere. Sed mauult non alteram tantum maxillam, uerumetiam totum corpus percutiendũ & crucifigendũ offerre, quàm ſeipſum priuata uindicta ulciſci, & aliquid contra uocationem ſuam agendum ſuſcipere. Quid ergo facit? id nimirum, quod licet. Ductus eſt ad iudicem, & ſtat ibi coram iudice uinctus. Percuſſus igitur, & iniuria affectus prouocat ad ius, & petit iudicis defenſionem. Si male, inquiens, locutus ſum, teſtificare de malo. Sin bene, cur me cedis? Sto nunc in iuditio, in quo licet reo ea quæ neceſſaria ſuę cauſſę uidentur, exponere. Quare ſi male ea expoſui, oſtende, proba. Si autem bene, non ſum percutiendus, ſed defendendus. Licet autem legitima defenſione uti. Cum magiſtratus ordinatus ſit diuinitus bonis in bonum, cur boni iniuria affecti opem eius non implorarent? aut legum beneficijs non uterentur? certe qui ijs legitime utuntur, non rependunt malum malo, ſed potius uincunt malum bono. Sectemur igitur hoc exemplum Chriſti, & iniuria affecti omnem mali retaliationem, & priuatam uindictam ita fugiamus, ut parati ſimus maiorem iniuriam ferre, cę priorem peccato aduerſus deum uindicare. Quod cum ita ſe habet, accedamus nunc ad commemorandas reliquas Petri negationes. Stabat autem Simon Petrus, & calefaciebat ſe. Dixerũt ergo ei: Num & tu ex diſcipulis eius es? Negauit ille, et dixit: Nõ ſum: Dicit & unus ex ſeruis põtificis, cognatus eius, cuius abſciderat Petrus auriculam: Nonne ego te uidi in horto cum illo? Iterum ergo negauit Petrus, & ſtatim gallus cecinit. Deſcribunt & alij Euangeliſtæ caſum Petri diligenter & copioſe. Id autem non faciunt humano conſilio. Non enim delectantur carnaliter diuulgatione tam horrendi caſus collegę ſui, ſed quod faciunt, diuino faciunt conſilio, uidelicet, ut uulgent exemplum, quod Deus uoluit uniuerſę Eccleſiæ notum peruulgatumq; eſſe. Primum enim in Petro proponitur cognoſcenda humana infirmitas, in grauibus tentationibus. Petrus enim erat uir, natura, fortis & magni acriſq; animi, id quod declarant primariæ illæ reſponſiones eius, in interrogationibus Chriſti, & incurſio eius in armatam cohortem. Adhęc, poſtquam agnouit Euangelion Chriſti, acceſſit fortitudo ſpiritus ſancti. Caro, inquit Chriſtus, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus, qui eſt in cœlis. Quod autem pater reuelat, ſpiritu ſancto reuelat. Itaque Petrus munitus erat duplici fortitudine, naturali uidelicet, & ſpirituali. Sed conſidera mihi, quàm ſit imbecillis, in tentatione ſibiipſi relictus. Non poteſt eum naturalis animi fortitudo ita iuuare, ut coram ancilla cõſtet, & confiteaẽ Chriſtum. Spiritus aũt ſanctus quieſcit interim, imo etiã expellitur, ut manifeſtũ fiat, quales ſint naturę uires in tentationibus. Quid ergo in piculis & tẽtationib, faciendũ? Non confida

mus noſtris uiribus, ſed agnoſcamus noſtram imbecillitatem, & faci amus, quod Chriſtus monuit: Vigilate, inquiens, & orate, ne intre tis in tentationes. Spiritus enim promptus eſt, caro autem infirma. Vult Chriſtus, ut in periculis non ſtertamus ſecuri, ſed ut expergiſca mur, & noſtram uocationem capeſſamus. Vult, ut in periculis non ſi mus inflati fiducia noſtrarum uirium, ſed petamus uires cœleſtes, ſi ne quibus nulla humana potentia conſtare poteſt. Nihil em̃ infirmi us eſt carne ſibi relicta. Omnis caro, inquit Propheta, fœnum, & om nis gloria eius, quaſi flos agri. Quare, petenda eſt firmitas & con ſtantia è cœlo. Deinde, proponitur uniuerſæ Eccleſiæ in Petro, ex emplum pœnitentię. Etenim Petrus ſic munitus erat diuino ſpiritu, ut Satan nõ potuiſſet eum tam horribiliter deñcere, niſi hoc ipſi diui nitus cõceſſum fuiſſet. Sic em̃ Chriſtus ſignificat, cum ait ad Petrum, Simon, Simon, Satan expetiuit uos, ut cribraret ſicut triticum. Non expetiuiſſet autem Satan incurſionem in Petrum, & expugnationem, ſed ipſe in eum, ſine ulla mora, & expetitione graſſatus eſſet, niſi ui diſſet ipſum ſic diuinitus munitũ, ut nõ potuiſſet ei locus inuadendi eum, nedum expugnandi. Sic Satan non potuit ſæuire in Iobem, niſi ante poteſtate à Deo accepta. Sic non potuiſſet Dauidem, regem & Prophetam ſpiritu ſancto optime munitum, in horrenda illa ſcelera adulterij & homicidij impellere, niſi Deus conniuiſſet. Deus aũt nõ conniuiſſet ad tantam Satanæ tyrannidem, nec conceſſiſſet ei, ut ſic in ſanctos graſſaretur, niſi uoluiſſet his ſanctorum caſibus magnum benefitium in uniuerſam ſuam Eccleſiam conferre. Ac ante quidem commemorauimus unum benefitij genus, uidelicet, ꝙ conniuerit ad lapſus ſanctorum, ut in imbecillitatibus eorum, agnoſcamus & no ſtram ipſorum imbecillitatem. Alterum autem benefitij genus eſt, ut in ſanctorum pœnitentia, habeamus exemplum pœnitentiæ, & ad ueram pœnitentiam excitemur. Nam quod ad Petrum attinet, deſig nauit hac abnegatione ſcelus longe omnium maximum. Non enim ſimpliciter negauit Chriſtum, ſed iurauit etiam & execratus eſt ſeip ſum, ſi noſſet eum. Itaque abiecit à ſe Chriſtum, ſciens & prudens, ac amiſit ſpiritum ſanctum, tradiditq; ſeipſe captiuum Satanæ. Quid hoc ſcelere maius aut dici aut cogitari poteſt? Non inuenies in toto orbe terrarum hominem, qui horribilius Deum abnegauerit, q̃ Pe trus Chriſtum filium Dei abnegauit. Et tamen, cum reuerteretur ad Chriſtum, & ageret pœnitentiam, non ſolum conſecutus eſt peccati ueniam, uerumetiam reſtitutus eſt ſuo miniſterio, & ornatus ampliſ ſimis donis ſpiritus ſancti. Etſi enim Petrus abiecit Chriſtum, Chri ſtus tamen non abiecit Petrum. Ego rogaui, inquit, pro te, ne defici at fides tua, hoc eſt, Tu quidem defities à me, ego autem non defici

am

am ãte. Oro enim Deum patrem meum, ut pateat tibi iterum receptus ad ueram fidem, sed quam ob causſam? Christus non abiecit Petrum, sed orauit potius pro eo ut resipiſceret? Num hoc factũ est, Petri tantum nomine? nihil certe minus, sed factum est propter uniuersam Ecclesiam, ut haberet in Petro exemplum pœnitentiæ. Sic enim addit Christus: Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos, hoc est, Tuum exemplum confirmet Ecclesiam, ut sciat, & etiamsi quispiam grauissime peccauerit, tamen si conuertitur & resipiscit, pateat ei peccati uenia. Sic & Iob euomuit horrendas blasphemias aduersus deum. Et tamen, cum ageret pœnitentiam, consecutus est ueniam. Sic & Dauid peccauit grauissime, sed conuersus, & pœnitentiam agens receptus est in gratiam. Quid dicam de Paulo? Etsi enim initio non agnouit Christum, tamen erat in populo Dei, & habebat zelum Dei. Peccauit autem tam horribiliter, ut compulerit homines blasphemare, & tradiderit pios propter confessionem Christi trucidandos, nihil ominus tamen, cum conuerteretur & ageret pœnitentiam, recepit eũ Deus in gratiam. Dicit enim Hieremias. Vulgo dicitur: Si dimiserit uir uxorem suam, & recedens ab eo, duxerit uirum alterum, numquid reuertetur ad eum ultra? Numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autẽ fornicata es, cum amatoribus multis. Tamen reuertere ad me, dicit DOMINVS, & ego suscipiam te. Et iterum: Si pœnitentiam egerit gens illa a malo suo, quod locutus sum aduersus eam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui ut facerem ei. Et Dauid hortatur suo exemplo, ut conuertamur ad Deum, & resipiscamus. Exquisiui, inquiens, DOMINVM, & exaudiuit me, & ex omnibus tribulationibus eripuit me. Accedite ad eum, & illuminabimini, & facies uestræ non confundentur. Ecce iste pauper clamauit, et dominus exaudiuit eum, & ex omnibus tribulationibus eius saluauit eum. Idem & Paulus docet: Certus, inquiens, sermo, & dignus, quem modis omnibus amplectamur, quod Iesus Christus uenit in mundũ, ut peccatores saluos faceret, quorum primus sum ego. Verum ideo misericordiam sum adeptus, ut in me primo ostenderet Iesus Christus omnem clementiam ad exprimendum exemplar his, qui creditu-ri essent in ipso in uitam æternam. Vides, Deum conniuisse ad horribiles casus præcipuorum in Ecclesia heroum, & postea conuersos recepisse in gratiã, ut his exemplis omnes homines ad conuersionem excitarentur, & pœnitentiam agerent, ac ueram uitam consequerentur: Viuo ego, dicit DOMINVS, nolo mortem impij, sed magis ut conuertatur & uiuat. Obseruabile est & commemoratione dignum, quod Ecclesiastici scriptores de sancto Martino testantur. Hic enim ut noie uocabatur Episcopus, ita etiam uere fungebat offitio episco-

pi. Nam cum eos, qui lapsi quidem essent in grauissima crimina, pœnitentiam aũt agerent, ac peterent peccatorũ ueniam, per Iesum Christum seruatorem nostrum, pronuntiaret publica absolutione liberos coram Deo à peccatis. Satan seueriter reprehendit ipsum, non oportere, inquiens eos à peccatis absoluere, qui sceleribus suis baptismum commaculassent, ac amisissent. Necꝙ enim fieri posse, ut sic grauissime lapsis ulla prẽstetur à DOMINO clementia. Hic ergo Martinus, ut erat uir magno spiritu præditus, aduersus Satanam exclamauit. Si tuipse, inquiens, execrande spiritus, ab hominum infestatione desisteres, & te factorum tuorum uel hoc tempore, cum dies iudiciꝫ in propinquo est, pœniteret, ac Iesum Christum etiam pro te passum crederes, ego confisus in DOMINO, pollicerer tibi clementiã Christi. Vnde autem Martinus hanc fiduciam hausit? non certe ex humanis coniecturis, aut constitutionibus, sed ex ipso Euangelio Christi, adeocꝙ ex ipsis Petri & Pauli exemplis. Vidit Petrum grauissime lapsum. Vidit & Paulum crudelissime persecutum esse Ecclesiã Christi, & tamen uidit ambos, postcꝙ conuersi fuerũt ad DOMINVM, consecutos ueniam, & receptos in gratiam. Etsi enim aut damnasti, aut crucifixisti, aut abiecisti, seu abnegatione, seu alijs peccatis Christum, Christus tamen te non abiecit, si modo reuertaris. Reuertere tantum, & Christus paratus est te recipere. Nam, quod Christus aliàs dicit, Peccatum in spiritum sanctum non remitti nec in præsenti nec in futuro seculo, non hoc uult, cꝙ sit aliquod peccatum, pro quo ipse non satisfecerit, & cuius ueniam consequi non possit is, qui agit pœnitentiam, & uere credit in Christum. Ipse, inquit Ioannes, est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Et Paulus: Idem DOMINVS, inquit, omnium dues est in OMNES inuocantes se. QVISQVIS enim inuocauerit nomen DOMINI, saluus erit. Quare Christus nequaquam docet aliquod esse peccatum, quod non remittatur, etiamsi quis conuertatur, & agat ueram pœnitentiam, Sed tantum confert inter sese genera peccatorũ, ut ostendat alia esse leuiora, quæ uidelicet habent quandã excusationẽ, alia aũt esse grauiora, quæ nullam prorsus habent nec corã deo nec corã hoibus excusationẽ, & quorꝫ iniqtas aut impietas manifestior ac magis perspicua est, cꝙ quę possit negari, aut ullo colore defendi. Interim aũt tanta non est, ut non condonetur a Deo, si conuersus egeris ueram pœnitentiam, quemadmodũ aliàs copiose exposuimus. Quare nihil nos iam amplius remoretur, quin statim expergiscamur ad agendam pœnitentiam oĩm delictorum nostrorum, ut remissionẽ eorum accipiamus per Iesum Christum DOMINVM nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in seculа, Amen.

HOMI

HOMILIA LVIII.

TSI in hiſtoria paſſionis Chriſti commemorari ſolet poſt negationem Petri, quid de Chriſto in Concilio pontificum, quid item de Iuda, poſtq̃ uidit Chriſtũ à Concilio condemnatum, actum ſit, tamen quia ſuſcepimus nunc tantum Euangeliſtam Ioannem interpretandum, perſequamur, omiſſis alijs, ea quæ Ioannes poſt negationem Petri deſcribit. Ducunt ergo Ieſum, (inquit) à Caiapha in prætorium. Erat autem mane, & ipſi non introierunt in prætorium, ne contaminarentur, ſed ut ederant paſcha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accuſationem affertis aduerſus hominem hunc? Pilati nomen inter Chriſtianos tam ex ipſa paſſionis Chriſti hiſtoria, q̃ è Symbolo religionis noſtræ bene nobile eſt. Fuit autem Pilatus, religione Ethnicus, offitio & dignitate præſes Iudææ, qui a Romano Cęſare, ad gubernandam Iudæam ordinatus erat. Ac fuit multis & magnis uirtutibus ornatus. Sed quia non habuit ueram Dei cognitionem, & caruit ſumma omnium uirtute, quæ eſt fides in Chriſtum, non fuit Deo propter politicas ſuas uirtutes acceptus. De qua re poſtea. Euangeliſtę autem deſcripſerunt magna diligentia, ea quæ de Chriſto coram Pilato acta ſunt, id quod non eſt ſine ſingulari ſpiritus ſancti conſilio factum. Vidit enim ſpiritus futurum, quas calumnias congeſturi eſſent in Ieſum Chriſtum, tam Iudęi q̃ Ethnici, ut eum inuiſum & odioſum redderent. Nam ueteres Iudæi tradunt Ieſum quendam, qui fuit tempore Hircani filij Simonis Maccabęi, horrenda ſcelera deſignaſſe. Ea iuniores referunt in Ieſum DOMINVM noſtrũ Chriſtum. Iulianus aũt Imperator, iuſſit odio Chriſtianæ religionis, libellum quendã, cui titulus erat, Acta Pilati, & in quo maxima ſcelera de Chriſto cõficta continebant, uulgari, ac etiã pueris in ſchola diſcendũ proponi. Hęc prœuidens futura ſpiritus ſanctus, excitauit Euangeliſtas, ut quæ coram Pilato de Chriſto acta ſunt, diligẽtiſſime literis mandarent, quo non ſolum tempus ipſum uitę & conuerſationis Ieſu Chriſti in hoc mundo, nomine Pilati, notaretur, & uanitas Iudæorum, transferentiũ ſcelera Hircanici ſui Ieſu, in noſtrum Ieſum Chriſtum perſpicua fieret, ſed etiam impudentiſſima Ethnicorum mendatia manifeſtis teſtimonijs refutarentur: Quare amplectamur hęc Euangeliſtarum ſcripta magna obſeruantia, ut aduerſus uirulentas impiorum calumnias probe muniti ſimus. Porro, Iudęi, qui adduxerunt Ieſum a Concilio ad Pilatum, non introeũt

in prætoriũ, uidelicet ne immundi redderent cõtagione domus Ethnici, sed ut mundi & puri uescerentur agno paschali. Vide mihi, quæso te, præposteram ludæorum iustitiã. Non introeunt in domum Ethnici, ne fiant immundi. Interim autem non metuunt sibi ab immunditia, etiamsi odio, inuidia, conuitijs, contumelijs, & homicidio grassentur in hominem innocentem. Talis est etiam iustitia hypocritarum Papistarum, & Monachorum. Hi metuunt, ne contaminent esu carnis in feria sexta, aut gestatione uulgaris uestitus, aut intermissione horarum beatæ Mariæ uirginis. Quod autem ardeant magno odio aduersus proximum, & elatissimo sint animo, quòd furentur, prædentur, scortentur, uirgines uitient, adulteria designent, & multa alia horrenda scelera faciant, hic nullus aut paruus admodum metus est contaminationis. Quæ est ista uanissima hypocrisis, aut potius insania? At dicunt: An non melius est, uel saltem parum boni facere, ꝙ omnino nihil? An non utilius est, si quis omnino sectari uoluerit aut rapinas aut scorta, ut abstineat aliquot diebus ab esu carnium, ꝙ ut nec a carnibus, nec a rapinis & scortis abstineat? Non iam sermo nobis est de eo bono opere, quod ex mandato DOMINI facere debemus. Tale enim opus faciendum, quiuis quouis tempore suscipere debet. Sed loquimur de eo bono opere, q̃d per se indifferens est, collocatur autem humanis constitutionibus in bonorum operum genere, qualia innumera sunt in religione papistica & monastica. De tali bonorum operum genere sentiendum est, quòd multo utilius sit ea prorsus intermittere, ꝙ una cum sceleribus facere. Primum enim, opus quod ad colendum Deum, non ex uerbo DOMINI, sed ex humanis mandatis & constitutionibus suscipitur, non meretur nomen boni operis, aut diuini cultus, sed reijcitur a Deo. Dicit enim Christus ex Esaia: Frustra me colunt, docentes doctrinas, præcepta hominum. Et in Esaia capite primo, damnantur etiam sacrificia, & ieiunia, & celebrationes dierum festorum, quæ ab impœnitentibus peragebantur. Ne offeratis, inquit, ultra sacrificium frustra: Incensum abominatio est mihi Neomeniam & sabbatum, & festiuitates alias non feram. Et additur caussa: Quia manus uestræ sanguine plenæ sunt. Et tamen hæc instituta erant diuina lege, quanto magis abominatio sunt corã Deo ea opera, quæ humana tantum constitutione Deo pro cultu ab impœnitentibus, & scelera sua præfracte sectantibus obtruduntur. Deinde tale genus bonorum operum pugnat cum diuina lege hoc ipso, quòd huius offitium sit, hominem in agnitionem peccati ducere, & reuelare ei magnitudinem iniquitatis, illa autem sunt opercula iniquitatis, & fiunt ad occultanda & tegenda peccata. Quæ autem posset esse

eius

eius operis utilitas, quod cum offitio diuinæ legis pugnat? Præterea, hoc genus bonorum operum, quod ex humanis mandatis instituitur, solet ferre non tantum ad occultanda coram hominibus, sed etiam ad expianda coram Deo peccata suscipi. Hęc est impia idolatria, & pugnat cum Christo ipso ac uero eius offitio. Solum enim opus Christi, solum sacrifitium Christi expiant peccata nostra coram Deo. Cum igitur expiatio peccatorum transfertur in opus humano mandato instituitum, peccatur in maiestatē Christi. Quod cum sit horribile scelus, fieri non potest, ut aliqua sit utilitas eius operis, quod tam cum offitio diuinæ legis, ꝙ cum offitio Christi & Euangelij eius pugnat. Sed reuertamur ad Pilatum, qui etsi Ethnicus & alienus fuit à uero & uiuo Deo, tamen maiores habuit uirtutes, ꝙ hi crudeles Iudæi, qui se populum Dei iactabant. Cum igitur Iudæi nollent introire in prætorium, Pilatus exiuit ad eos foras. Hæc est magna uirtus moderationis. Potuisset Pilatus suo iure uti, & cogere Iudęos, ut ad se in prætorium introirent. Sed quia uidet gentem esse pernicaciſſimam & obstinatiſſimam, & intelligit summam ius summam sæpe esse iniuriam, ideo mauult suo iuri cedere, & ad Iudęos, quasi ipsorę subditus, exire, ꝙ autoritatem suam in re non admodum necessaria tueri. Obseruabilis uirtus tam magistratui ꝙ priuatis hominibus. Vulgo dicunt: Qui nescit dissimulare, nescit imperare, imo nescit etiam seruire, adeoque uitam inter homines ducere. Quid enim humana uita aliud est, ꝙ error & confusio? Quare, qui in hac confusione omnia in suum ordinē uiolenter redigere conatur, fieri non potest, quin maiorem excitet rerum perturbationem. Si Roboam filius Salamonis non tutatus esset duriter ius suum, conseruasset totum regnum paternum. Nunc, cū maluit pertinax esse, ꝙ mitis, quantum, obsecro, damnum dedit & sibi & regno? Si Ahab rex Israel remisisset ius suum, quod uidebatur sibi de Ramoth Gilead habere, non obiecisset se & exercitum suum extremis periculis. Demittamus igitur nos ad aliorum infirmitates, & portemus inuicem alij aliorum onera, ut tam publicam quàm priuatam tranquillitatem conseruemus. Sequitur in Pilato etiam alia uirtus. Quam, inquit, accusationem affertis aduersus hominem hunc? Non uult sententiam pronūtiare, aut reum condemnare, nisi ante cognita perspectaque causſa. Hoc enim offitium exigunt à Iudice omnes leges, tam naturales, quàm politicæ. Sed Iudæi tam scelerati sunt, ut ad iuuandum hac in parte offitium boni iudicis, operam suam conferre prorsus recusent. Respondérunt enim, & dixerunt ei: Si non esset hic nocens, haudquaquam tradidissemus eum. Vide iniquissimam horum nebulonum arrogantiam. Damnauerant antea Iesum,

Pilatus foras exiuit ad Iudęos

in ſuo Concilio, ut ipſis quidem uidebatur, legitime, auditis etiam teſtibus. Nunc autem, cum ciuilis magiſtratus exigit ab ipſis pro ſuo officio rationem huius iuditij aut condemnationis, tam ſuperbe, tanque arroganter reſpondent ei, ut palam ſignificent ſe exigere, ut magiſtratus non ſolum deſerat ſuum officiū, & cauſſa nondum perſpecta, reum condemnet, uerumetiam agnoſcat ſententiam ipſorum nondum ne auditam quidem pro oraculo ſpiritus ſancti, quaſi ipſi errare aut labi non queant. Quid hac poſtulatione impudentius? Sed quemadmodum Romani Pontifices gloriantur ſe ſucceſſores & hæredes Leuitici Pontificatus, ita etiam hæredes ſunt impudentię Leuiticorum Pontificum. Cum enim in controuerſijs religionis prouocatur ad legitimam pij Concilij cognitionem, poſtulant Romani Pontifices, ut non ſolum ipſi cum ſuo corpore habeantur pro iudicibus, uerumetiam ut priuſquam ſententiam dixerint, promittamus nos eam pro oraculo ſpiritus ſancti accepturos, & obligemus nos obediēter agnituros, quicqd ipſi in Concilio decreuerint ac ſtatuerint. Dicunt em̄, Concilium errare non poſſe. Et putāt Concilium Eccleſiaſticum, tale quid eſſe, quale eſt in Romano regno Iuditium, quod uocant, Cameræ. Sicut enim nulli conceditur, ut ab huius iuditij ſententia ad aliud appellet, quòd ſit ſummum & extremum in Romano imperio Iudicium, ita ſentiunt nō licere ſententiam Concilij detrectare, quòd in Eccleſia non ſit alia maior Concilio autoritas. Sed ut poſtulatio Pontificum eſt impudentiſſima, ita etiam rationes eorum ſunt uaniſſimæ. Nam quod de Concilijs dicunt, ea non poſſe errare, perſpicuum eſt mendatium. Vide mihi hoc Concilium, in quo Pontifices & ſacerdotes capto iam Chriſto conueniunt. In hoc enim damnāt Chriſtum ipſum. An non hic eſt error impijſſimus? Hoc, inquis, Iudaicū fuit Concilium, non Chriſtianum legitime, ut illi loquuntur, in ſpiritu ſancto congregatum. Sed hi Pontifices non minus ſummum locum in Eccleſia populi Dei tenebant, quàm nunc tenere uidentur Romani Pontifices. Et iactabant etiam diuinas promiſſiones, ac mandata. Ad Abrahamum dicit Deus: Statuam pactum meum inter me & te, & inter ſemen tuum poſt te in generationibus ſuis fœdere ſempiterno, ut ſim Deus tuus & ſeminis tui poſt te. In Deuteronomio autem de ſententia Pontificum dicitur: Qui ſuperbuerit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat DOMINO Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Iſrael. An non his promiſſionibus & mandatis autoritas Leuiticorum

eorũ Pontificum, grauiſſime munita uidetur? Et tamen in Concilio ſuo impĳſſime errant. Sed quid? Certe multi & magni errores extant, etiam eorum Conciliorum, quæ in Chriſtianiſmo celebrata ſunt, de quibus nunc non eſt dicendi locus. Nam quod de luditio Cameræ obĳcitur, magnum eſt diſcrimen inter luditia politica & Eccleſiaſtica. Nam in Politicis luditĳs agitur de rebus & opibus terrenis, in quibus uera noſtra ſalus ſita non eſt. Quare etſi hę iniqua iudicum ſententia auferuntur, non tamen aufertur nobis ſalus cœleſtis, ideoque extremæ ſententiæ ſummorum luditiorum in Politicis regnis, quamuis iniquæ, tolerandæ ſunt propter publicam tranquillitatem æquo animo. In luditĳs autem Eccleſiaſticis tractatur de uerbo DOMINI, & de rebus ad perpetuam noſtram ſalutem neceſſarĳs. In his, ſi quid impie decernitur, & agnoſcitur, damnum eſt irrecuperabile, & affert perpetuum exitium. Accedit & hoc, quòd in religione neceſſe habeat unuſquiſque priuatus eſſe in uarĳs doctrinis, quæ circumferuntur, iudex, ut ueram doctrinam certo cognoſcat, eamque etiam coram Satana defendat, quo in tentationibus mortis ac inferni conſtare poſſit. Dicit enĩ Chriſtus ipſe: Cauete à pſeudoprophetis. Cognoſcendi igitur ſunt pſeudoprophetæ, ut caueantur. Non cognoſcuntur autem, niſi cognito ante uerbo Dei, quod nobis ſacra ſcriptura proponit. Et Paulus ait: Si nos aut angelus è cœlo prędicauerit uobis Euangelion pręter id, quod prædicauimus uobis, anathema ſit. Quare, etſi omnes aſſeſſores Concilĳ eſſent, Baſilĳ, Chryſoſtomi, Hieronymi, Auguſtini, Hilarĳ, & id genus alĳ, tamen nullus pius poſſet bona conſcientia ſe ſententię Concilĳ, ita ſubĳcere, ut ſimpliciter ſe recepturum promitteret, quicquid ibi decretum aut conſtitutum eſſet, ſed cum probandi ſint ſpiritus, num ſint ex Deo, & ſpiritus Prophetarum, ut Paulus ait, ſint ſubiecti Prophetis, ideo etiam Concilĳ ſententia ſubiecta eſſe debet piorum iuditio, & probanda, an ſit ex Deo. Sed hæc fortaſſis πάρεργα ſunt. Redeamus igitur ad ad inſtitutum. Pilatus reĳcit arrogantiam & contumatiam Pontificum. Et dicit eis: Accipite eum uos, & ſecundum legem ueſtram iudicate eum. Prudenter ſane Pilatus, quod non tradit ſe captiuum iuditio Pontificum, ſed potius irridet uanum ipſorum tumorem, ac multo prudentior eſt Pilatus his principibus, qui ſine ulla exceptione ſubĳciunt ſe Pontificum & ſacrificulorum libidini, accepturi & credituri, quicquid illi in Concilĳs ſuis accipiendum & credendum pronũtiauerint; Dixerunt ergo & Iudęi. Nobis non licet interfi

„ cere quenquam, ut ſermo Ieſu impleretur, quem dixit ſignificans, qua
„ morte eſſet moriturus. Hæc uox & confeſſio Iudæorum, non eſt oſci
tanter conſideranda, quemadmodum Ioannes ipſe monet. Primum
enim hac publica uoce reiiciunt Iudæi à ſe Chriſtum, & tradunt eum
Ethnico iudici interfitiendum. De hoc enim Chriſtus ante contiona-
tus fuerat. Ecce, inquiens, conſcendimus Hieroſolymã, & filius homi
nis tradetur principibus ſacerdotum & ſcribis, & condemnabunt
eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum & flagellan-
dum, & crucifigendum. Cum igitur Iudæi clamant nunc publice,
quòd non liceat ipſis quenquam interficere, ſed quòd tradant Ieſum
morte in concilio condemnatum, Pilato interfitiendum, impletur ſer
mo Ieſu, quo ſignificauit, ſe gentibus tradendum, & crucifigendum.
Deinde hæc confeſſio Iudæorum, ꝙ non liceat ipſis quenq̃ interfi-
cere, publicum teſtimonium eſt, hoc ipſum tempus eſſe, quo Chri-
ſtus aduenerit. Patriarcha enim Iacob, dixit: Non auferetur ſceptrum
de Iuda, & dux de femore eius, donec ueniat Silo, hoc eſt, Meſſias ſal
uator. Nunc autem Iudæi confitentur publice coram Pilato, ꝙ ſcep
trum ſupremæ dominationis ablatum ſit ab ipſis, & quanquam in re-
bus minoribus, & in religione permittebantur ſuis uti legibus, ta-
men ſuprema poteſtas ſeu ſuperioritas penes Romanos præſides
erat. Quare confitentur ſua ipſorum uoce, Meſſiam ſeu Chriſtum ad
ueniſſe. Et quia eo tempore, non alius erat, quàm Ieſus Nazarenus fi
lius Mariæ uirginis, qui & miraculis & doctrina illuſtris eſſet, &
in quem omnia, quæ de Meſſia à Prophetis dicta erant, compete-
rent, ideo manifeſtum eſt, non eſſe alium uerum Meſſiam, præter
hunc Ieſum Nazarenum, nec nobis aliud nomen datum eſſe, in quo
oporteat nos ſaluos fieri, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto De
us benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA LVIIII.

VDIVIMVS contentionem, quæ or
ta eſt inter Pontifices & Pilatum, de ac-
cuſando Chriſto. Illi enim poſtulant, ut
Pilatus contentus eſſet ipſorum iuditio,
& condemnaret Ieſum, cauſſa nondum
cognita. Pilatus autem reiicit impuden-
tiam eorum, & urget, ut exponant cri-
men, quo Ieſum damnauerant. Quare,
cum Ieſus antea accuſatus ſit hæreſeos &
blaſphemiꝫ, in Concilio Pontificum, nunc accuſatur coram ciuili ma
giſtratu

giſtratu ſeditionis, & affectati regni. Dicunt enim: Hunc deprehendimus euertentem gentem, ac uetantē tributa dare Cæſari, & dicentē ſe Chriſtum regem eſſe. Habes igit duo longe oīm maxima crimina, quæ in Ieſum Chriſtum congeruntur, uidelicet, blaſphemiam, & ſeditionem, quorum alterum Deo, alterum ciuili magiſtratui ſuam maieſtatem detrahere conatur. Solenne autem eſt, ꝙ hic mundus accuſet Chriſtum & piam doctrinam blaſphemiæ & ſeditionis. Queſo igitur te, dicito nobis, cur ſumma hęc crimina conferri ſolent in Chriſtum innocentiſſimum, & doctrinam ſanctiſſimam? Num hic mundus frontem ita perficuit, ut hoc faciat ſine ulla ueritatis aut honeſtatis ſpecie? Nihil certe minus. Non enim uult uideri aut uanus, aut impudens, aut mendax. Primum ergo, pia doctrina damnat falſa & impia ſacra, ſed quæ hic mundus iudicat eſſe pīſſima & Deo acceptiſsima. Deinde docet quidem ciuili magiſtratui diligentiſsime obediendum eſſe, ſed interim docet etiam maiorem & potentiorem eſſe magiſtratum Dei cœli, cūꝫ principis huius terræ, ideoꝙ ſi princeps terræ iubeat aduerſus principem cœli peccare, docet plus obediendum eſſe Deo, quām hominibus. Ac monet quidem Cęſari dandum eſſe, quæ ſunt Cæſaris, ſed addit, Deo etiam dandum eſſe, quæ ſunt Dei. Ex his arripiunt impij, quę ſuo inſtituto apta uidentur, & uociferantur doctrinam Chriſti abolere ſacra, & abrogare legitimum magiſtratū. Sed ſi rem probe expenderis, quid poteſt dici impudentius? Nulla em̄ doctrina eſt, quæ & uere pia ſacra rectius tradat, & ciuilem magiſtratū maiori honore affitiat, cūꝫ doctrina Chriſti. Quod, cū diſputatio, quā Chriſtus cū Pilato, de regno ſuo habet, aliꝙ modo exponat, accedemus ad eam percurrendā. Nam, cū Chriſtus accuſatus eſſet, ꝙ p̄dicaret ſe eſſe Regem Iudæorū, ſuſcipit Pilatus hanc rem diligentius cognoſcendā. Introiuit ergo iterū in prætoriū, & uocauit Ieſum, & dixit ei. Tu es ille rex Iudæorū? Reſpondit Ieſus. A temetipſo hoc dicis, an alij tibi dixerūt de me? hoc eſt, Si tuipſe hoc fingis, iam tibi reſponſum eſt. Non em̄ licet iudici crimina in reum fingere. Si autem alij commemorarunt tibi, quòd Iudæis promiſſus ſit Chriſtus rex per Prophetas, & quòd ego ſim is rex, tui fuiſſet offitij diligenter ea in Prophetis cognoſcere, & inter ſe conferre, num quæ de Chriſto rege prædicta ſunt, in me competant: Reſpondit Pilatus: Numquid ego Iudęus ſum? Gens tua & Pontifices tradiderunt te mihi, quid feciſti? hoc eſt, putas ne me curare, quæ ueſtri Prophetæ de Chriſto rege ſomniauerint? Quid ad me Iudaicæ illæ nugæ? De te & tuo capite agitur. Traditus es mihi a tuo populo, & Pontificibus, ut reus, maximi alicuius ſceleris. De hoc agitur, reſponde.

quid mali commiseris. Respondit Iesus: Regnum meum non est ex hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utiq; decertarent, ne traderer Iudæis. Nunc autem regnum meū non est hinc. Sicut paulo post, cum Pilatus arrogaret sibi potestatem uitę & necis in Christum, gratissime respondet ei Christus: Non haberes potestatem aduersum me ullam, nisi tibi datum esset ė supernis, ita & hoc loco, cum Pilatus significat Iudęos tantas habuisse uires, ut potuerint Christum capere, & ipsi eum tradere, non committit Christus, ut id non refutet. Captus enim est Christus & morti traditus, non hominum potestate, sed Dei patris sui uoluntate. Nec Iudęi, nec Pilatus, una cum omnibus uiribus Romani Imperij potuissent uel unum pilum capitis Christi mouere, nisi Deo patri sic uisum fuisset, & nisi uoluisset Christi sui regnum non esse mundanum, sed cœleste. Si regnum meū, inqt, esset ex hoc mundo, ministri mei utiq; decertarent, ne traderer Iudæis. Nunc autem regnum meum non est hinc. Hoc unum est dictū ė præcipuis sentētijs totius sacrę scripturę, ideoq; summa obseruātia considerandū. Principio em̄ Christus docet hic non unum tm̄ mundum, non unam tantum uitam esse, sed duos esse mundos, & duas uitas. Alius enim mundus est externus, et uisibilis, qui incepit esse, cum ante nō fuisset, & transibit, ac mutabitur. In hoc mundo sunt Cœlum et terra, plantę & animātia, & reliqua, quę in primo capite Geneseos describuntur. Alius mundus est spiritualis, cœlestis, & perpetuus, in quo sunt Deus pater filius & spiritus sanctus, Angeli, Dæmones, Aeterna iustitia & fœlicitas, ac æterna impietatis damnatio. Necesse autem habent omnes homines ex illo corporali mundo, in hunc spiritualem, per mortem & resurrectionem migrare: Veniet hora, inquit Christus, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audiēt uocem filij Dei, & prodibunt, qui bona fecerunt, in resurrectionem uitę, qui uero mala egerunt, in resurrectionem condemnationis. Quare facessant hinc Epicurei, & scelerati homines, qui cōtemnentes omnia, quę de alio mundo è testimonijs Propheticis & Apostolicis dicuntur, collocant omnem spem suam in hoc præsenti mundo, et tum se ueram fœlicitatem cōsecutos putāt, cum uoluptate huius corporalis mundi fruuntur. Deinde Christus exponit, cuius mundi sit regnum suum. Exponit autem hac collatione conditionis regnorum huius & alterius mūdi. Alia enim est conditio regni huius corporalis mundi, alia est regni cœlestis mundi. Nam conditio regni huius corporalis mundi est, ęp ministri regis decertent pro suo rege, ne ab hostibus capiatur & occidatur. Christus autem capitur a suis hostibus & occiditur. Quare perspicuum est, regnum eius non esse huius corporalis mundi. Ex hac conditione etiam aliæ considerandæ sunt. Nam subditi regni

huius

huius corporalis mundi, conferunt in regem ſuum externa tributa, cenſus, & uectigalia. In Chriſtum autem nihil tale confertur, imo ne tantillum quidem rerum propriarum in terra ei relinquitur, ubi caput ſuum reclinet. Regnum igitur eius non eſt ex hoc mundo. Sed non ſolum conditiones ſubditorum, uerumetiam Regum oſtendunt diſcrimen regni huius mundi, & regni Chriſti. In regno enim huius mundi, rex cogit armis corporalibus ſubditos ſuos ad obedientiam. Chriſtus autem non utitur armis corporalibus, ſed prædicat Euangelion ſuum, & uocat ad obedientiam populum ſpontaneum. Rex huius mundi fert leges politicas, Chriſtus autem non fert ullas politicas leges. Rex huius ſeculi defendit externis armis ſubditos ſuos ab incurſu hoſtiũ, & ſummis uiribus contendit, ne ſubditi ſui alteri domino aut regi ſubiũctiantur. Chriſtus autem non defendit ſuos corporalibus armis, ſed ſinit eos diripi, nec curat cui domino aut regi in hoc mundo ſubiũctiantur. Rex huius ſeculi honorat fideles ſuos ſeruos magiſtratibus, & ditat eos opibus huius mundi. Chriſtus autem non honorat ſuos miniſtros magiſtratibus, ſed ſubiũcit eos ſeruitutibus, nec ditat eos corporalibus opibus, ſed obiũcit ipſos paupertati, cuius rei exempla habes in fideliſſimis eius miniſtris, Petro & Paulo. Quare manifeſtum eſt, q̃ regnum Chriſti non ſit ex hoc mundo. Ex quo ergo mundo eſt? Ex altero illo ſpirituali & cœleſti mundo. Id autem perſpicuum redditur ex beneficiis ſeu, ut uocãt, feudis regni ſui. Chriſtus enim confert in ſubditos ſuos, qui ſunt credentes in ipſum, ueram iuſtitiam, quia expiat peccata eorum, & donat eis ſuam ipſius iuſtitiam, ut etſi habent adhuc peccatum, tamen id condonetur, & imputetur eis uera & perfecta ipſius iuſtitia. Hæc autem iuſtitia non eſt corporale & terrenum bonum, aut feudum, ſed eſt ſpirituale & cœleſte. Chriſtus dat ſubditis ſuis ſpiritum ſanctum, quo & corda cœleſti gaudio perfunduntur, & caro mortificatur, ut ſeruiat iuſtitiæ. Spiritus ſanctus autem eſt cœleſte donum, & non terrenum. Chriſtus conſeruat ſubditos ſuos in morte, ut etiamſi computreſcant & in puluerem ſoluantur, ac diſpergantur, tamẽ non pereant, ſed uiuant in ipſo, & reſuſcitentur ad æternam beatitudinem. Conſeruari autem in morte, & perpetuo beatam uitam in cœlo ducere, nõ ſunt terrena, ſed cœleſtia & diuina dona. Perſpicuum igitur eſt, q̃ regnum Chriſti non ſit ex hoc corporali, ſed ex cœleſti mundo. Hæc de regno Chriſti diligentiſſime conſeruanda ſunt, ut ex his aſſuefiamus æquo animo ferre incommoda & aduerſa huius mundi. Nam, cum in Chriſtum credimus, efficimur membra & conſortes Chriſti per fidem. Quare, quemadmodum Chriſtus cum capitur et crucifigitur, non ſic perturbatur, ut graſſetur uirulentia aduerſus Deum,

ꝙ deus non iuuet ipſum externo auxilio, ſed ſolatur ſe ex conditionibus regni ſui. Si regnum, inquiens, meum eſſet ex hoc mundo, certe miniſtri mei decertarent pro me, ne traderer Iudæis, ita & nos, qui ſumus membra Chriſti, ſi affligimur in hoc mundo, nec uidemus ullã malorum aut leuationem aut liberationem, non frangamur animo, ꝙ nulla pateat nobis in hoc ſeculo euaſio, ſed reuocemus in animũ proprietates regni Chriſti ſeruatoris noſtri. Si enim regnum Chriſti regis noſtri eſſet ex hoc mundo, Chriſtus teneri non poſſet, quin mitteret miniſtros ſuos, qui ſine mora nos afflictionibus huius ſeculi liberarent. Sed regnum eius non eſt ex hoc mundo. Non conſequimur ſanitatem corporis, ſed conſequimur in Chriſto uera̅ iuſtitiam, quæ eſt ſanitas totius hominis. Non accipimus multas terrenas opes, ſed accipimus ſpiritum ſanctum, qui implet corda noſtra cœleſtibus opibus. Nõ euadimus pericula corporalis mortis, ſed reſurgemus à morte ad uitam perpetuo fœlicem. Bono igitur animo ſimus, ꝙ in Chriſto & propter Chriſtum certo cognoſcamus, nos in aduerſis huius ſeculi haud quaq̃ perire, etiãſi pire uideamur. Sed quid hic faciamus? Si regnum Chriſti non eſt ex hoc mundo, & bona regni eius nõ ſunt corporalia, & terrena, qua fronte inuocabimus deum patrem propter Chriſtum, ut ea bona in nos conferat? An fortaſſis nõ licet deum precari, ut det nobis ſanitatẽ corporis, & alia corporalia bona, ꝙ regnũ Chriſti non ſit ex hoc mundo, nec ex bonis huius mundi? Certe licet. Bona enim corporalia ſunt benedictio dei, cur igitur non eſſent à deo petẽda? Et Chriſtus ipſe iuſſit nos petere panem quotidianum, quod nomen latiſſime patet, ad omnia uidelicet, quæ ad hanc corporalẽ uitam neceſſaria ſunt. Sed quia hæc bona non pertinent proprie ad regnum Chriſti, niſi per occaſionem, & ut organa huius corporalis uitę, in qua Chriſtus diſcendus & cognoſcendus eſt, idcirco in petitione bonorum corporalium, p̃ferenda ſunt bona regni Chriſti, ut hac conditione petamus corporalia bona, ſi uidelicet non fuerint impedimento ſed adiumẽto ad conſequenda et conſeruãda bona regni Chriſti, ac ſi eo' ualeant, ut ſanctificetur nomen dei, aduenìat regnum dei, & fiat uoluntas eius, quemadmodum in cœlo, ſic etiam in terra. Vera enim ſalus noſtra, nõ pendet ex bonis huius terræ, ſed ex bonis regni Chriſti. Quare hęc in aliorũ petitione ſemper prę ferenda erunt. Ac de his quidem hactenus. Reuertamur autem ad textum. Dixit itaq̃ ei Pilatus. Ergo rex es tu? Si regnum habes, neceſſe eſt te regem eſſe? Cũ aũt non ſis rex ex hoc mundo, quid ergo negotij habes in hoc mũdo? cur non abis in tuum mundum, in quo tu te regnum habere profiteris? Reſpondit Ieſus: Tu dicis, ꝙ rex ſum ego. Ego in hoc natus ſum, et ad hoc ueni in mundum, ut teſtimonium feram ueritati. Omnis, qui eſt

ex ueri-

ex ueritate audit uocem meam. Exponit quid negotij habeat in hoc mundo: Sum quidem rex. Veni autem in hunc mundum, non ut regio more dominer, & alios huius terræ reges, è regnis suis eijciam, sed ut testimonium feram ueritati, hoc est, ut doceam ueram religionem, qua homines uerum Deum cognoscant, & cœlestia bona consequantur. Quare hi, qui amant ueram religionem, & cupiunt uerum Deum recte cognoscere atq; colere, meam doctrinam agnoscunt, & fiunt mei subditi. Qua obedientia & subiectione tantum abest, ut abducam homines ab obedientia regibus & magistratibus suis præstanda, ut quo diligentius meam doctrinam sectantur, eo fideliores & obedientiores erunt principibus & regibus suis. Habes igitur, quod sit officiū Christi in hoc mundo. Non uenit, ut in hoc mundo sit imperator, sed ut sit doctor. Non uenit, ut instituat magistratus politicos, sed ut instituat ministeria docendæ ueræ religionis. Manifestum igitur est, quantum peccet Romanus Pontifex, qui etsi gloriatur se Vicarium Christi, & successorem Petri, tamen deserit ea officia, quibus & Christus & Petrus in hoc mundo defuncti sunt, & arrogat sibi ea, uidelicet, summa imperia in toto orbe terrarum, quæ Christus ipse fugit, & Apostolis usurpare uetuit. Sed quomodo excepit Pilatus hanc expositionem? Dicit ei Pilatus: Quid est ueritas? Hæc non est seria, sed ironica & ridicula interrogatio. Pilatus enim ridet Christum, q; docendæ religionis gratia obijciat se extremis periculis. Quid? tu ne nihil aliud negotij in terris habes, cū ut testimonium feras ueritati? ut doceas ueram religionem? certe uirorum omnium stultissimus es, qui te ob hanc rem uanissimam tanto periculo exponas? Amabo enim te, quid est ueritas? putas ne aliquā esse ueram religionem? Ecce enim tibi, quanta dissidia, & quam diuersæ, imo etiam sibi inuicem aduersæ sint de religione opiniones. Alij enim sentiunt unum tantum esse Deum, alij plures, alij prorsus nullum. Quid igitur subirem tanta pericula propter rem adeo incertam? Sine, prius homines de religione inter se conueniant, interim autem sectare eam religionem, quam uides esse tutam. Sic enim multo rectius tuę saluti consules, cū si peruicaciter pro tuis dogmatis, cum uulgari hominum religione pugnaueris. Hæc est sententia prudentum huius mundi, & Epicuræorum, qui maiorem habent rationem eorum, quæ tuta sunt in hoc seculo, cū quæ sunt recta ac uera. Sentiunt em̄, q; quæ de Deo, ac rebus diuinis dicuntur, sint incertissima, & indigna, propter quæ publica tranquillitas turbetur, & te periculis exponas. Sed facessat ista Epicuræorum impietas. Nobis religio nec est ridicula, nec incerta. Habemus Prophetica & Apostolica scripta, quæ sunt cœlestibus testimonijs approbata, & magnis ac multis

miraculis confirmata. Hæc ſcripta docent unum eſſe uerum & uiuũ Deum patrem DOMINI noſtri Ieſu Chriſti, & emiſſorem ſpiritus ſancti, qui dedit filium ſuum Ieſum Chriſtum, propitiationem pro peccatis noſtris, & mittit ſpiritum ſanctum ſuum, ut ſanctificet, & cõſoletur nos, quo credentes in Chriſtum reputemur iuſti, & ſeruemur in morte ad æternam beatitudinem. Hæc eſt ueriſſima & certiſſima religio, extra quam nulla eſt ſalus, & per quam omnis ſalus credentibus contingit. Agnoſcamus igitur hunc uerum & uiuum Deum, & colamus eum non ſolum fide cordis, uerumetiam confeſſione oris, & obedientia præceptorum eius. In quo cultu, etiamſi tantis periculis obiiciamur, ut & uita corporalis nobis auferatur, tamen Deus noſter tam diues & liberalis eſt, ut credentibus & inuocantibus ipſum in ueritate compenſaturus ſit, quicquid iſtiuſmodi damni nobis acciderit, cœleſtibus ac æternis benefitijs, propter Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA LX.

PILATVS de uera quidem religione neq; preclare ſentit, nec ſollicitus eſt, ſed habet quandam ſpeciẽ ciuilium uirtutum. Quare cũ audiſſet expoſitionẽ Chriſti, de regno et de offitio ſuo, cogitat eum magis miſeratione q̃ ſupplitio dignum, & quærit conſilia quibus poſſit uel ſententiam de Chriſto ferendam à ſe abiicere, uel Chriſtum à furore Iudæorum liberare. Ac ante quidem miſerat eum ad Herodem (quemadmodũ alij Euangeliſtæ tradũt) ſi forte Herodes ſuſcipiat cauſſam eius cognoſcendam. Nunc aũt, quia Herodes reiecit uiciſſim iuditium de Ieſu ad Pilatum, & remiſit eum, inquirit Pilatus aliud conſilium, quo eum, quem cognouerat innocentẽ, ſeruaret, ac opponit eum ſceleratiſſimo homini Barabbæ latroni, ſi fort. hac occaſione, etiam ex Iudeorum ſententia, Ieſum
„ liberaret. Sic enim dicit Euangeliſta de Pilato: Cum hoc dixiſſet, ite-
„ rum prodijt ad Iudæos, & dicit eis: Ego nullã inuenio in eo cauſſam.
„ Eſt autem conſuetudo uobis, ut unum dimittam uobis in paſcha: Vul
„ tis ne ergo dimittam uobis illum regem Iudæorum? Clamauerunt rur
„ ſum omnes, dicentes: Non hũc, ſed Barabbam. Erat autem Barabbas
„ latro. De Barabba alij Euangeliſtæ copioſius ſcribunt. Fuit enim
Barabbas uir ſeditione & latrocinio inſignis, qui & paulo ante con-

sectus fuerat in carcerem propter seditionem quandam, in ciuitate factam, & propter homicidium. Itaq; nõ habebatur in tota urbe Hierusalẽ uir Barabba sceleratior, & extremo supplitio dignior. Pilatus igitur confert hunc cum Iesu, ut ex his duobus unum eligant, quem iuxta ueterem consuetudinem seu priuilegium, quo uidebantur festũ diem paschę honorare, liberum dimittat, nihil minus fore cogitãs, q̃ ut publicum latronem liberum postularent. Sed uide mihi rem immanem. Populus à Pontificibus excitatus, petit latronem, ablatorem uitę, liberum, autorem uero & datorem uitę, ad supplitium. Dicamus igitur primum de hac consuetudine seu priuilegio, quo unus è captiuis in festo paschæ liber dimittebatur. Præsides enim Romani uenabantur sibi hac concessione beneuolentiam popularem. Iudæi autem sentiebãt se hac consuetudine præstare deo eximium cultum, & reddere festum suum diem uenerabiliorem. Non enim contenti erant his ritibus etcerimoniis, quibus pascha diuinitus commendatum erat, sed addebant etiam hunc cultum, ut in gloriam dei, sicut ipsi iactabant, dimitterent captiuum liberum, quemadmodum ipsi liberi ex Ægypto profecti fuerant. Expendamus ergo, qualis hic cultus fuerit. Primum enim, fuit cultus plane inutilis, quia excogitatus ab hominibus, & institutus, non uerbo dei, sed humana prudẽtia. De his enim cultibus dicit Christus ex Esaia: Frustra me colunt docentes doctrinas, mandata hominum. Deinde erat cultus cõtra legem dei. Hic enim cultus remittebat homicidæ aut latroni supplitium, cum diuina lex tanta seueritate supplitium eius exigat, ut iubeat eum etiam ab altari auellere. Si quis, inquiens, per industriam, occiderit proximum suum, et per insidias, ab altari meo auelles eum, ut occidatur. Ac fieri quidem potest, ut lex ipsa homicidam, propter aliquot circũstantias, a supplitio liberet, quẽadmodum manifestum est, de eo, qui elapsa securi in secando ligno, amicum occiderit, tunc autem uelle sceleratum, ad gloriam dei, liberum dimittere, cum lex dei pœnas ab eo seueriſſime exigit, hoc certe non est deum glorificare, aut deum colere, sed est deum contumelia afficere, & contemnere. Præterea, hic cultus dei, quem Iudæi ad gloriam dei in festo paschæ excogitauerant, cedit tandem in summam ignominiam filij dei. Nam occasione huius cultus confertur filius dei, cum sceleratiſſimo latrone, & quia hic illi, fauore populi præfertur, nihil potuisset filio dei ignominiosius accidere. En hæc est sors eorũ cultuum & sacrorum, quæ humana prudentia sine uerbo dei excogitat. Talis cultus in Christianismo est, institutio Imaginum in ecclesia. Etsi enim imagines habere per se indifferens est, tamen hic cultus excogitatus est absq; autoritate uerbi dei, ac cessit tãdem in tam manife-

ſtam idolatrian, ut imagines non ſolum habeantur pro monumentis rerum geſtarum, uerumetiam colantur & adorentur. Talis cultus eſt & Inuocatio mortuorum. Initio enim publica tantum fiebat mentio ſanctorum in Chriſto dormientium, ut Eccleſia exemplis eorum ad pietatem excitaretur. Poſtea nonnulli eo dilapſi ſunt, ut nondum quidem inuocarent Sanctos mortuos, uotis tamen teſtificarentur, unam eſſe Eccleſiæ tam eorum, qui adhuc in his terris uitam agunt, quàm illorum, qui in Chriſto obdormierunt communionem, donec ad extremum mortui, tanquam dij auxiliares & tutelares inuocentur. Hæc eſt abominanda idolatria. Cum igitur cultus humana prudentia inſtituti autores eſſe ſoleant maximæ impietatis, ſummo ſtudio cauendum eſt, ne eos uel inſtituamus, uel inſtitutos ſectemur, ſed ea opera ex fide facere ſtudeamus, quę Deus facienda inſtituit, & præcepit. Deinde, conſiderandum eſt hoc loco, quę ſit utilitas priuilegiorum, ſeu prærogatiuarum, quas nonnulli magna diligentia & impenſa præter generalem legem ſibi parant. Hę initio uidentur eſſe diſpenſatio tantum legis, ſed ad extremum fiunt legis abolitio. Vide mihi hanc prærogatiuam, quam habebant Iudęi in feſto Paſchę, apud Romanos præſides. Cum inſtitueretur, uidebatur eſſe humanitas, quę interdum ſeueritati legum addenda eſt, ſed cum præcipuus eius uſus eſſe deberet, in liberando Chriſto, fit ſumma crudelitas. Damnatur enim innocentiſſimus, & liberatur nocentiſſimus. Itaque factū eſt, ut non ſolum lex in Iudaiſmo abrogaretur, uerumetiam uniuerſa regio uaſtaretur. Quare ſi cui contigit prærogatiua, non abuatur ea, ne ſeipſum in extrema pericula cõiiciat, aut ſi prærogatiua ante conceſſa tollitur, non doleat, non ægro animo ferat, quippe quòd magis ei licentiæ occaſio, quæ libertatis poſſeſſio ablata ſit. Poſtremo obſerua hic, quomodo hic mundus ſua benefitia diſtribuat. Iudæi habent poteſtatem benefaciendi & liberandi alterum ex duobus captiuis, Barabba & Chriſto. In quem ergo conferunt ſuum benefitium? quem uinculis liberant? Chriſtus benefecerat hominibus. Barabbas malefecerat. Chriſtus uiuificauerat homines. Barabbas mortificauerat. Et tamen cum homines uiciſſim benefitia conferre deberent, conferunt ea magis in malefactorem, & peſſima quæque meritum, quam in benefactorem, & optime meritum. Sic ſolet mundus: Hæc uulgaris eſt conſuetudo, ut equi aratores neceſſe habeant ueſci paleis, & ſtramine, militares autem & proculcatores, ſegetum ueſcantur auena & tritico. Quid igitur faciamus? Num quia homines ſunt tam iniqui diſtributores ſuorum benefitiorum, non benefaciamus eis? Abſit. Benefaciendum eſt etiam inimicis. In hoc autem offitio,

non

non reſpiciamus in remuneratores homines, ſed in remuneratorem deum. Homines facile obliuiſcuntur benefitiorum, quę in ipſos contuleris, & rependere ſolent mala pro bonis, Deus autem non obliuiſcitur benefacti, quod etſi non eſt perfecte bonum, tamen ſi ex fide in Chriſtum profectum fuerit, compenſat propter Chriſtum filium ſuum liberaliſſime. Sed ignominia, quæ hoc loco Chriſto infertur, diligentius expendenda eſt. Præfertur ei latro lõge omnium ſceleratiſſimus, ac prorſus hic impletur, quod Eſaias de Chriſto dixit, Nouiſſimus uirorum. Tanta autem ignominia & abiectio affert homini honeſta mente prædito acerbiorem dolorem, cꝫ mors ipſa. Vnde & Petrus exprobrat maxime omnium hanc contumeliam ciuibus Hieroſolymitanis, Acto. ij. Certo ſciat ergo tota domus Iſrael, qꝙ DOMINVM & Chriſtum fecerit deus hunc Ieſum, quem uos crucifixiſtis. Quid ergo eſt, quod deus cõniuit, ut hæc contumelia, & hic dolor unigenito filio ſuo accideret? Non conniuiſſet, niſi cognouiſſet hæc ad illuſtrandam gloriam Chriſti, & ad parandam ſalutem humano generi ualde conducere. Suſcepit enim Chriſtus expianda ſcelera hominum. Deijcitur ergo infra latronem, ut non ſolum horribile ſcelus latrocinij, uerumetiam ſi quæ ſunt latrocinio grauiora expiaret. Adhæc, Chriſtus extollendus erat in omnem ſublimitatem, & in ſummã maieſtatem, ut dominaretur angelis & hominibus, adeoꝙ omni creaturæ. Humiliatur igitur prius infra latronem, hoc eſt, extremum & abiectiſſimum hominem, ut quo profundius deijceretur, eo altius extolleretur. Nec hoc in perſona Chriſti, propter ipſum tantum Chriſtum, ſed propter uniuerſam Eccleſiam geſtum eſt, ut cognoſceremus humiliationem eſſe rectam & compendiariam uiam ad glorificationem. DOMINVS, inquit, in altis habitat, & humilia reſpicit in cœlo & in terra. Et iterum: Iuxta eſt Dominus his, qui tribulato ſunt corde, & humiles ſpiritu ſaluabit. Quare cum afficimur ignominia, non meditemur uindictam, nec inſaniamus maledictis, ſed curemus, ut ſimus & maneamus in Chriſto, conſideremus exemplum Chriſti, cogitemus ignominiam eſſe his qui ſunt in Chriſto uiam ad gloriã, ut cum ei pro noſtra parte & conditione ſimiles ſimus in ignominia, certo futurum ſperemus, ut & participes fiamus gloriæ eius, quam perpetuam habet unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

CAPVT XIX.

HOMILIA LXI.

IDIMVS hactenus in Pilato diligentiam honesto uiro dignam, qua studuit Iesum manibus furiosorum Iudæorum liberare & seruare. Audiuit eum priuatim, & cum nihil dignum morte in ipso cognosceret, dedit ei publicum innocentiæ testimonium. Misit eum ad Herodem, sperans fore, ut is aliquid consilij excogitaret, quo Iesum seruaret. Deinde, cum Iesus remissus esset, contulit eum Pilatus cum sceleratissimo latrone, si forte uel hac occasione eriperetur. Atque hactenus quidem uisus est Pilatus officium boni uiri facere. Nunc autem, etsi adhuc studet Iesum ab impiorum manibus liberare, tamen incipit à iusto recedere. Tradit enim innocentem flagris cedendum. Nam sequitur: Tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum & flagellauit. Expendamus autem initio consilium Pilati. Iubet enim Iesum flagellare, non odio quodam, sed ut uel aliquo supplitio exaturet inuidiam Iudæorum, & liberet Iesum à morte, Sentiens, tolerabilius esse, leue aliquod, & extremum supplitium ferre. Nihil ergo uidetur Pilatus peccasse? certe peccauit plurimum. Scit Iesum esse innocentem. Et tulit ipse innocentiæ eius testimonium. Quare flagellat eum contra conscientiam suam. Sed id bono, inquis, consilio fecit? Nulla excusatio. Non sunt facienda mala, inquit Paulus, ut eueniant bona. Bonum est, ut alas familiam tuam. Malum autem est, ut des operam imposturis. Hoc malum non est faciendum, ut illud bonum eueniat. Bonum est, ut tuearis uitam tuam. Malum autem est, ut Christum abneges. Hoc malum non est faciendum, ut illud bonum eueniat. Sic bonum est, ut eruas eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses, malum autem est, ut innocentem quasi nocentem damnes, & flagellis laceres. Hoc malum non est faciendū, ut illud bonum eueniat. Etsi autem consilium Pilati in flagellando Iesu uidetur esse prudens, tamen euentus docet stultissimum fuisse. Tantum enim abest, ut hoc supplitio compescat furorem Iudæorum, ut potius accendat eum. Cum enim produceret Iesum flagellatum, quanto miserabilior apparebat Iesus, tanto magis uociferabantur Iudæi: Tolle, crucifige eum, quemadmodum postea sequitur. Deinde

conſiderandum eſt, quòd Chriſtus ſuſceperit hęc flagella, nec ignarus, nec inuitus, aut coactus. Cognouit longe ante, ſe flagellandum: Ecce, inquit, aſcendimus Hieroſolymam, & conſummabuntur omnia quæ ſcripta ſunt per Prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus & illudetur, & contumelijs affitietur & conſpuetur, & poſtquã FLAGELLAVERINT occident eum. Potuiſſet etiam flagella à ſe in flagellatores excutere. Quo ergo conſilio ſuſcepit ea & ſciens & uolens? Primum ſuſcepit ea, ut patris uoluntati obediret, ac peccata noſtra expiaret. Flagella enim debentur peccatoribus. Cum igitur Chriſtus conſtituiſſet ſe in locum peccatorum, ſuſcepit etiam ſupplitium peccatoribus debitum, ut iram Dei patris placaret. Deinde ſuſcepit flagella, ut ſanctificaret ea in omnibus ijs, qui in ipſum credunt. Chriſtus enim fuit longe omnium innocentiſſimus. Quare cum flagella inciderent in ipſum, non potuerunt amplius manere, quod in ſe erãt, uidelicet, maledictio, Sed neceſſe habuerunt talia fieri, qualis erat Chriſtus, nimirum, benedictio. Sanctificauit autem ea, non in hunc uſum, ut nos noſtra ſponte ad expianda peccata noſtra coram Deo flagellemus, qua impia opinione hi, quos uocarunt flagelliferos, ſeipſi flagris lacerarunt, ſed ut cęſi flagellis aut uirgis, agnoſcamus eam afflictionem non eſſe noſtram internitionem, ſed potius ſanctam crucem, qua ad uera & cœleſtia gaudia perueniamus, ſi aut in Chriſto per fidem conſiterimus, aut ad Chriſtum reuerſi fuerimus. Porro, Sicut in hoc mundo fieri ſolet, ut qui damnum fecerit, ludibrium quoque ferat, ita & Chriſto accidit, ut dolori eius addatur etiam ludibrium. Sic enim ait Euangeliſta: Et milites plectentes coronam de ſpinis, impoſuerunt capiti eius, & ueſte purpurea circumdederunt eum, « ac dicebant: Aue rex ludæorum: Et dabant ei alapas. Nec iſta accide « runt Chriſto ignoranti. Priuſquam enim caperetur, uidit ſe ſic illudendum & conſpuendum. Quid igitur non cauit ſibi? Primum uoluit uoluntati patris ſatiſfacere, & peccata noſtra expiare. Ingens enim animi dolor eſt, à ſceleratiſſimis hominibus ſic illudi, conſpui & cædi. Debetur autem hoc ſupplitium peccatoribus. Quare, cum Chriſtus uoluerit eſſe uictima pro peccatis, uoluit & hanc mactationis partem obedienter ſuſcipere. Deinde docuit hoc ſpectaculo, qualem ſpeciem habiturum ſit regnum ſuum in his terris. Chriſtus enim uerus ac ſummus eſt rex, & habet æternum regnum. Sed ecce ſedet hic inter ſpinas, ſputa, ludibria & alapas, ut magis uideatur abiectiſſimus Morio, quàm rex quiſpiam. Quod perſonæ eius accidit, hoc poſtquam ipſe nunc ſedet ad dextram patris, accidit in his terris Eccleſiæ eius, in qua regnat. Nam Eccleſia

gloriatur propter Christum, quòd deus stet à sua parte, & q̄ sit heres cœlestis ac perpetui regni, sed necesse habet in hoc mundo sedere inter spinas, spura, ludibria & alapas, quas tam hi qui uideri uolũt amici, q̄ inimici ei inferũt. Turca pungit Ecclesiam Christi spinis & conspuit eam, cum reportata ex Christianis uictoria insultat eis, & quærit, ubi sit Christus ipsorum? cur ipsos non iuuet? Iudæus configit Ecclesiam spinis, & dat ei alapas, cum in conciliabulis & precibus suis congerit in Ecclesiam Christi, quicquid usq̄ in sacris literis, de hostibus dei & de impijs gentibus extat. Pontifices Romani & assectæ eorum coronant Ecclesiam spinis, & cõspuunt eam, cum iactant se quærere gloriam Christi & salutem Ecclesiæ, interim autem persequuntur uerum Euangelion Christi, & occidunt pios, qui sunt uera Ecclesiæ membra. Sed quid? num impij perpetuo sic pergent Christum & Ecclesiam eius spinis coronare, sputis sordidare, & alapis cedere? Nihil minus. Notum est illud psalmi: Beatus homo, quem tu erudieris DOMINE, & de lege tua docueris eum, ut sit patiens in diebus malis, donec fodiatur peccatori fouea. Peccator uidetur quidem nunc in suo instituto fœlix, & nihil minus cogitat, q̄ foueam, seu sepulcrum, & internitionem, Sed commorare paulisper, dum sepulcrum eius effodiatur, & uidebis repentinum eius interitum. Ipse quidem somniat sibi regios thronos, & summos honores, sed foditur ei fouea, in quã cum satis longa, lata & profunda effossa fuerit, subito proijcietur, ut æterna ignominia pereat. Et iterum dicit psalmus: Vidi impium superexaltatum & eleuatum sicut cedros Libani, Et transiui, & ecce non erat, & quæsiui eum, & non est inuentus locus eius. Quare feramus insultum & ludibria impiorum æquo animo, & custodiamus innocentiam, ut si unà cum Christo spinis coronamur, una cum ipso æterni regni honore fruamur. Sed agite, aspiciamus nunc Christum, sic ut erat flagellatus, coronatus & consputus, ad Iudæos productum:

„ Exiuit iterum Pilatus foras & dicit eis: Ecce adduco uobis eum fo-
„ ras, ut cognoscatis, quod nullam in eo causſam inuenio. Exiuit er-
„ go Iesus foras gestans spineam coronam, & purpureum pallium, &
„ dicit eis: Ecce homo. Cum ergo uidissent eum Pontifices & mi-
„ nistri, clamabant dicentes: Crucifige, crucifige. En, hic est euentus humanæ prudentiæ, quæ suscipit malum faciendum, ut bonum eueniat. Sperauit Pilatus se flagellatione innocentis sedaturum & mitigaturum iram ac furorem Iudæorum, sed magis accendit & inflammat eum. Postquam enim Iudæi uident Christum sic miseretractatum, non iam hoc agunt, ut moderato sermõe eum ad supplitium postulent, sed insanis clamoribus & uociferationibus ad crucem flagi-

tent.

ſent. Caueamus igitur, ne ſpe boni aut conſequendi aut effitiendi, malum faciamus. Sed perſequamur bonum, quamuis periculoſum, certa fiducia concepta, quòd bonum etſi in præſentia uidetur infœlix, tamen erit uel tandem fœliciſſimum. Hic autem uide mihi, impietatem induratam ſemper in peius proficere. Cum enim Iudęi accuſaſſent antea Chriſtum, quòd commiſiſſet crimen lęſæ maieſtatis Cæſareæ, propterea quòd dixerit ſe eſſe regem, nunc accuſant eum grauius, uidelicet, quòd commiſerit etiam crimen læſæ maieſtatis DIVINÆ. Nam poſtquam Pilatus dixiſſet eis: Accipite eum uos, & cru- "
cifigite: Ego enim non inuenio in eo cauſſam. Reſponderũt ei Iudæi. "
Nos legem habemus, & ſecundum legem noſtram debet mori, quia "
filium Dei ſe fecit. Hæc eſt noua accuſatio, quam accipiunt ex profeſ- "
ſione & contione Ieſu. Sicut enim Ieſus profeſſus eſt, ſe eſſe uerum Meſſiam, ita etiam profeſſus eſt, ſe eſſe uerum & naturalem filium Dei. Apud Matthæum dicit Petrus: Tu es Chriſtus ille filius Dei uiuentis. Hanc confeſſionem approbat Ieſus. Apud Ioannem dicit ipſe: Nonne ſcriptum eſt in lege ueſtra: Ego dixi dñ eſtis. Si illos dixit deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolui ſcriptura de eo quem pater ſanctificauit, & miſit in mundum. Non enim, cum uocat ſe filium Dei, intelligit ſe eſſe filium uulgari, ſed ſingulari modo. Non eſt filius Dei, ſicut homines pñ, qui ſunt adoptiui filñ Dei, ſed eſt naturalis Dei filius ab ęterno. Quare Iudæi recte quidem intellexerunt profeſſionem & contionem Chriſti, ſed non recte intelligunt Prophetica ſcripta de Meſſia, & Ieſum male accuſant. Prophetę enim haud obſcure teſtantur Meſſiam eſſe uerum filium Dei, adeoque uerum DOMINVM Deum Zebaoth, quemadmodum aliàs oſtendimus. Et ſic de Meſſia crediderunt etiam pñ Patriarchæ per ſpiritum ſanctum. Scribæ autem & Phariſęi iamdudum amiſerant rectam intelligentiam Prophetarum, & ueram ſententiam de Meſſia. Dicebant quidem Meſſiam uenturum, ſed ſomniabant eum tantum fore Dauidis filium, & regnum eius mundanum. Quare ſicut impie errant, in ſententia de Meſſiæ perſona & regno, ita Ieſum, qui manifeſtis argumentis probabat ſe eſſe uerum Meſſiam, inique accuſant bſaſphemię in Deum. Sed hic conſidera mihi ſummam impiorum hominum iniquitatem, qui alios accuſare ſolent eorum criminum, quibus ipſi maxime omnium obnoxñ ſunt. Ieſus Chriſtus tribuebat ſibi uerbis diuinam maieſtatem, idęꝫ ueriſſime, ac rectiſſime. Iudęi autem tribuebant ſibñpſis diuinam maieſtatem factis, idque falſiſſime, & iniquiſſime, & tñ Ieſum accuſabant blaſphemię, ſe uero ipſos, ueros Dei cultores iudicabant. Sentiunt enim, ſe con-

ſequi remiſſionem peccatorum & iuſtitiam meritis ſuorum operum, quæ eſt ſententia omnium hypocritarum. Hoc autem eſt ſibi ipſi tribuere diuinam maieſtatē. Quanta igitur eſt impietas, quanta blaſphemia Iudæorum? Et hac impietate ac blaſphemia plenus eſt totus orbis terrarum. Qui ergo fieri poſſet, ut Dominus perpetuo tantā blaſphemiam ferret, ac non ad iuditium feſtinaret? Sed reuertemur ad Pilatū.

„ Cum ergo audiſſet Pilatus hunc ſermonem, magis timuit. Fuit igitur Pilatus timens Dei? Ethnicus fuit & Idolatra, quod genus hominum ſentiebat deos aere tectos uagari inter homines, & aliquoties etiā uiſibili ſpecie apparere. Hæ etſi ſunt Ethnicę fabulę, tamen uidentur ortę a' ueritate. Patriarchę, ex quibus Ethnici ſuam quoq; originem dux erunt, contionati ſunt familiis ſuis, q; deus omnia reſpiciat, omnia intueatur & curet, & q; filius dei deſcēſurus ſit de cœlo, & aſſumpta hominis forma, humanum genus redempturus. Poſteri autē, cum amiſſa pia maiorum doctrina, ſua ſequerentur ſomnia, affinxerunt multos eſſe deos, ac ambulare eos tectos caligine inter homines. Metuit ergo Pilatus, ne fortaſſis Ieſus, de quo miranda hactenus audierat, talis eſſet deus, quales Gentilitas finxit, & cum iam flagellaſſet eum, metuit, ne in deum quendam iniurius fuerit. Sed hic eſt præpoſterus metus, quaſi uero non iniurius ſis in deum ipſum, cum hominem, etiam tuo

„ iuditio innocentem affligis? Et ingreſſus eſt prętorium iterum, & di-

„ cit ad Ieſum: Vnde es tu? Ieſus autem reſponſum non dedit ei. Quid enim reſponderet ad ea quæ ante nota erant, & Pilatus paulo ante audi-

„ „ erat eum Galilęum ac Nazarenum eſſe. Dicit ergo ei Pilatus: Mihi

„ „ non loqueris? Neſcis q; poteſtatem habeam crucifigendi te, & pote-

„ ſtatem habeam abſoluendi te? Impia uox, ſiue eam ad offitium magiſtratus, ſiue ad perſonam Chriſti accommodes. Nam ſi de offitio loquendum eſt, magiſtratus etſi habet poteſtatem puniendi ſontes iuxta leges, non tamen habet poteſtatem puniendi inſontes, niſi legitimā poteſtatem mutet in libidinem, uiolentiam & tyrannidem. Sic autem poteſtatem habere, quid prędari eſt? Talem poteſtatem etiam latro habet. Num igitur habet quod glorietur? Recte ex ueteribus quiſpiam tyranno ob profeſſionem nominis Chriſti mortem minitanti, reſpondiſſe fertur. Quid magni te facturum putas, quod etiam ſcorpiones & cantharides facere poſſunt? Quare ea demum recta & uera eſt poteſtas, quę legitime ad uindictam malorum, & defenſionem bonorum, non quæ ad opprimendos bonos, & tuendos malos exercetur. Sed Pilatus præcipue reſpicit in perſonam Chriſti, in quam putat

„ „ ſe pro ſuo arbitrio poteſtatem habere. Reſpondit igitur Ieſus:

„ „ Non haberes poteſtatem aduerſus me ullam, niſi tibi datum eſ-

ſet

ſet è ſupernis. Propterea qui me tradidit tibi maius p̄ccatum habet. ‹‹
Sicut Chriſtus ante coram Iudæis teſtatus eſt, ſe non eſſe ipſorum po teſtate captum. Quotidie, inquiens, fui in templo, & non extendiſtis manus in me, ſed hæc eſt hora illa ueſtra, & poteſtas tenebrarum, ita & hoc loco negat coram Pilato ſe humana potentia aut ante captum, aut nunc crucifigendum. Primum enim nulla creatura eſt uel in cœlo uel in terra, ſiue homo, ſiue angelus, ſiue diabolus, qui poſſit Ieſu Chriſto uel pilum capitis contra uoluntatē ſuam mouere, quia Chriſtus eſt unigenitus filius Dei, per quem omnia ſunt creata, & cui omnia ſunt ſubiecta. Ipſe autem nulli ſubiectus eſt, prꝛterꝯ, ꝙ ipſe homine aſſumpto, ſubiecit ſe Deo patri ſuo cœleſti. Quare Pilatus non habet ex ſuis uiribus poteſtatem crucifigendi eum. Deinde, ſi uel homo uel diabolus habet aliquam in Ieſum poteſtatem, certe ea poteſtas non eſt humano aut diabolico arbitrio ſuſcepta, ſed à Deo patre cœleſti in filium ſuum conceſſa. Si autem pater concedit alteri aliquam in filium ſuum poteſtatem, certe non concedit eam, ut filius pereat, ſed ut glorificetur, & capiat maximum ex ea re uſum. Dicit enim pater de Ieſu: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum eſt. Quomodo autem pater tantopere filium diligens, concederet, ut contingeret ei aliquid, quod non afferret maximam utilitatem? Quare Ieſus hanc Dei patris ſui uoluntatem agnoſcens, tradidit ſe ei obſequentiſſimum, etiam uſque ad mortem crucis. Quod autem de perſona Chriſti dictum eſt, hoc idem intelligendum erit de omnibus p̄ijs in Chriſtum credentibus. Deus enim tanta cura amplectitur pios propter Chriſtum filium ſuum, ut etiam ipſos adoptet in filios, & eximat eos è poteſtate omnium creaturarum: Immittitur, inquit, angelus DOMINI in circuitu timētium eum & eripiet eos. Ac mox: Cuſtodit omnia oſſa eorum, unum ex his non cōteretur. Et Paulus: Perſuaſum habeo, ꝙ neꝯ mors, neꝯ uita, neꝯ angeli, neꝯ principatus, neꝯ poteſtates, neꝯ inſtantia, neꝯ futura, neꝯ altitudo, neque profunditas, neꝯ ulla creatura alia poterit nos ſeparare ab ea dilectione, qua Deus nos propter Ieſum Chriſtum dominum noſtrum complectitur. Si autem p̄ij ſubꝛiantur poteſtati alicuius creaturę, hoc certe à Deo eſt. Non enim haberet creatura ullam poteſtatem in pios, niſi ei datum eſſet è ſupernis. Si autem uenit poteſtas in pios à Deo, non uenit ab irato, ſed propitio Deo, quia placatus eſt eis Deus per filium ſuum. Si autem Deus eſt propitius & fauet tibi, quid in aduerſis ita trepidas? quid poteſtatem aduerſariam ita metuis? quid in eos, qui poteſtatē in te acceperunt, ita impotenter graſſaris? In Deum reſpice. Deus eſt, qui dedit aduerſus te poteſtatem. Et quod facit, optimo ac tibi utiliſſimo cōſilio facit, qa fauet tibi propter

Nota ꝙ dꝫ in ꝛm̄ꝛ & aduerſis.

Dꝫs ē qui dedit aduersus te potestatem ꝙ ꝛ fo affligenti.

Christum in quem credis. Quare de fœlici euentu dubitandum non est. Hæc in singulis afflictionibus cogitanda, hęc meditanda, hęc exercenda sunt. Sic Dauid de ijs conuitijs, quibus grassabatur in ipsum Simei, cogitabat. Cum enim Dauid fugeret seditiosum filium suum Absolomum, & occurreret ei Simei, ac diceret: Egredere, egredere uir sanguinum, & uir Belial. Serui autem Dauidis susciperent hunc maledicum Simei trucidandum, respondit Dauid: Dimittite eum, ut maledicat. DOMINVS enim prȩcepit ei, ut malediceret Dauid. An non Dauid manifeste his uerbis significat, se de conuitijs Simei ita cogitare, ꝙ Simei non posset tam uirulenter in ipsum inuehi, nisi hoc ei concessum esset à DOMINO? Nunc autem quia DOMINVS concessit, daturus sit benedictionem pro hac maledictione. Sic enim sequitur: Dimittite eum, ut maledicat iuxta præceptum domini, si forte respiciat DOMINVS afflictionem meam, & reddat mihi DOMINVS bonum pro maledictione hac hodierna. Consideremus igitur in aduersis bonam Dei uoluntatem, ut ea æquo animo obedienter feramus. Sed quid illud est, quod Christus hic addit: Propterea qui me tibi tradidit, maius peccatum habet? Videtur autem hic aliquid subintelligendum esse, uidelicet tale quiddam. Sed quia tu Pilate non intelligis ista diuina mysteria de Christo, de filio Dei, sicut Iudas proditor, & Iudęi accusatores intelligunt, aut saltem intelligere deberent, idcirco, qui me tibi tradidit, maius peccatum habet. Obseruandum igitur nobis est ex hoc loco, ꝙ etsi omnia peccata sunt abominanda, tamẽ alterum altero coram Deo grauius est. Maius, inquit, peccatum habet. Si autem alterum peccatum altero maius & grauius est, certe erit etiam supplitium alterum altero grauius. Tyro, inquit, & Sidoni tolerabilius erit in die iudicij, q̃ uobis. Et iterum: Seruus qui cognouit uoluntatem domini, & non se prȩparauit, nec fecit secundum uoluntatem eius, plagis uapulabit multis. Qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, uapulabit paucis. Prȩstabit igitur, inquies, esse imperitum Ethnicum, q̃ peritum et malum Christianum? Ego uero aliquid amplius dico, præstat esse porcum, q̃ malum Christianum, imo prȩstaret non esse natum, Sicut & Christus de Iuda dixit: Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. Tanto exitio est, uoluntatem Dei scire, & tamen non obsequi. Non abutamur igitur uocatione nostra, sed cognoscamus Euangelion Christi diligenter, ex quo discamus uoluntatem Dei, ut amplectamur Christum fide, & inuocemus nomen DOMINI ex fide, ac studeamus bonis moribus fidem nostram testificari, per Iesum Christum Dñm nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA

HOMILIA LXII.

TSI Pilatus hactenus constanter pugnauit cum pertinacia Iudæorum, & excogitauit uarias rationes, quibus Iesum Christum à furiosorum impetu & ferocia liberaret, tamen animus eius non munitus uera pietate, labefactatur tandem improbitate Iudæorum, ut suscipiat Christum, quem tamẽ antea innocentem pronuntiauerat, morte condemnandum. Sic enim Euangelista scribere pergit: Ex eo quærebat Pilatus absoluere eum. « Iudæi autem clamabant, dicentes: Si hunc absolueris, non es amicus « Cæsaris. Quicunq; se regem facit, contradicit Cęsari. Pilatus autem, « cum audisset hunc sermonem, produxit foras Iesum, sedit q; pro tribu « nali, in loco, qui dicitur Lithostrotos, hebraïce autem Gabbatha. Pri « usq; pergamus ad exponendam sententiã Pilati aduersus Christum, consideranda uenit uirtus eius, quam ad liberationem Christi exercere cæpit. Reprehensus enim erat haud obscure à Christo, & accusatus peccati. Qui me tibi tradidit, inquit Christus, maius peccatum habet. Ergo habes & tu peccatum. Et tamen tantum abest, ut Pilatus hãc reprehensionem impotenti animo ferat, & contumelioſus sit in Christum, ut potius excitetur ad quærendas alias occasiones, quibus Christum ab insania Iudæorum uindicet. Etsi autem hæc uirtus non est firma in impio Ethnico, tamen meretur suam laudem, & commendationem. Alius quispiã magistratus à captiuo suo reprehensus, uix temperasset sibi à pugnis. Pilatus autem tam generoso animo fert reprehensionem à captiuo, ut etiam benefacere ei cupiat. Ad hanc uirtutem uocat nos Salomon: Qui diligit, inquiens, disciplinam, diligit scientiam: Qui autem odit increpationes, insipiens est. Et iterũ: Stultus irridet disciplinam patris sui. Qui uero custodit increpationes, astutior fiet. Non potest autem hęc uirtus in nobis uere syncera & constans esse, nisi uere agnoscamus peccatum, & naturalem nostram insipientiam ex peccato propagatam. Quare meditemur in lege DOMINI, ut agnoscentes ex ea peccatum & stultitiam nostram, æquo animo feramus sapientum seu priorum increpationes. Sed uide mihi arietẽ, quo concutitur, & deiicitur animus Pilati. Si hunc, inquiunt, absolueris, non es amicus Cęsaris. Quicunq; se regem facit contradicit Cęsari. Hæc obiectio magnam habet speciem, quę imprudentis animum plurimum cõmouere potest. Non enim dubium erat, quin Iesus dixerat se esse Christum, seu Regem. Pilatus autem cum militibus in hunc usum à Romano Cæsare in Iudea ordinati erant, ut prouiderẽt, ne quis sibi regiam maiestatem aduersus Cæsarem in ea terra usurparet. Quare Iudæi hac obiectione nonnihil dicere uidentur, Sed pro-

fecto non ſunt niſi prętextus inuidiæ, & pręſtigiæ uerborum. Non ſic fauent Cæſari, ut cupiant maieſtatem eius in Iudæa ſaluam, ſed ſic inuident Ieſu Chriſto, ut cupiant eum, quoquomodo poſſunt, perdere. Et Chriſtus ſępe antea, non tam Pilato, q̄ Iudæis ſignificauerat, ſe non eſſe mundanum ſed cœleſtem Regem, qui magis approbet, q̄ abroget Romani & aliorū principum in hac terra maieſtatem. Talibus præſtigiis incitauerunt principes regem Zidekian aduerſus Hiere-
Hiere.38. miam. Rogamus, inquiunt, ut occidatur homo iſte. De induſtria ēm diſſoluit manus uirorum bellantium, qui remanſerūt in ciuitate hac, ſiquidem homo iſte, non quęrit pacem populo huic, ſed malum. Talibus etiam præſtigiis incitauerunt Satrapæ Perſarum regem Darium
Danie.6. aduerſus Danielem. Daniel, inquiunt, non curauit de lege tua, & de edicto, quod conſtituiſti. Talibus præſtigiis inflammarunt ſacrificuli Ethnicorum ſuos principes & Monarchas aduerſus Chriſtianos. Non diſſimilibus præſtigiis accendunt etiam hoc tempore Pontifices animos principum aduerſus piam doctrinam Euangelij, prętexentes inuidiæ ſuę ruinam tam Romani Imperij, q̄ omnis eccleſiaſticę diſciplinæ. Hęc nobis cognoſcenda proponuntur, non tam ut admoneamur de ueteri ingenio Satanæ, qui eſt mendax & pater mendacis, q̄ ut excitemur ad inuocationem nominis Dei, per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum, quo ad deprehendendas pręſtigias Satanæ & organorum eius, donemur ſpiritu ſancto, & effugiamus dolos ac laqueos omnium pię doctrinę aduerſariorum. Sed agite, uideamus Chriſtum filium Dei, flagellatum, conſputū, & ſpinis coronatum ex prętorio prodire, & ad tribunal Pilati ſtatui, ut qui uenerat ad ſeruādos homines in morte, ab hominibus morte condemnetur. Produxit (inquit) foras Ieſum, ſeditq̄ pro tribunali in loco, quem uocarunt λιθόστρωτον, quod nobis ſignificat, lapidibus conſtratum. Hebraïce autem גבתא Gabbatha, quod ſignificat altitudinē ſeu locum excelſum. In hunc igitur locum aſcendit Pilatus, & ſedit pro tribunali. Quid facturus? Damnaturus filium Dei morte. Hoc nihil noui eſt, ſed in hoc ſeculo uſitatum, q̄ filius Dei damnetur in locis excelſis, hoc eſt, in regnis huius ſeculi, & à poteſtatibus ſublimioribus. An non ſtatim ab initio multiplicati populi Dei in Ægypto, rex Pharao dicit: Quis eſt DOMINVS, ut audiam eum, & dimittam Iſrael? Neſcio DOMINVM, & Iſrael non dimittam. An non Ahab rex Iſraelis ueros Prophetas, qui de filio Dei uēturo uaticinabantur, ita perſecutus eſt, ut alij quidem interficerentur, alij in ſpelęis occultarentur? An non Rex Babylonius abijcit pios adoleſcentes in ignem, q̄ filium Dei, non ſtatuam filij hominis adorarent? Quid dicā de Antiocho? Quid de alijs impijs regibus et regnis? Longum etiā eſſet cōmemorare eos

reges

reges & principes, & illa regna ac imperia, quæ post cp̃ Euangelion Christi uulgatum est in orbe terrarum, sequierũt in Ecclesiam filij dei, ut nihil manifestius sit, cp̃ filiũ dei solere in Gabbatha, hoc est, in excelsis locis, seu à sublimioribus potestatibus & magistratibus damnari. De qua re idcirco Ecclesia Christi admonenda est, non ut contemnat sublimiores potestates. Quæ sunt potestates, inquit Paulus, à deo ordinatę sunt, sed ne offendatur, cum potentes huius seculi damnant & persequantur piam doctrinã Euangelij filij dei, & ut sciat, conseruationem & defensionem suam collocatam esse, non in principibus huius seculi, nec in filijs hominum, in quibus non est salus, sed in solo DOMINO deo nostro, per unigenitum filium suum Iesum Christum, qui dixit: Non relinquam uos orphanos. Et, uobiscum sum omnibus diebus, usq; ad consummationẽ seculi. Sed pergamus in historia. Erat autẽ Parasceue Paschę, hora ferme sexta, hoc est, post tertiã, ut Marcus scribit, sed ante sextam. Et dicit Iudęis: Ecce rex uester. Et si Pilatus iam instituerat obsequi furori Iudæorum, tñ facit adhuc periculum ostensione tam miserabilis spectaculi, quod Christus conspu tus & flagellatus de se præbebat, si forte animi eorum mitigarentur. Nam quod Pilatus dicit, hanc sententiam habet. En hominem longe omnium miserrimum, & abiectissimũ. Itaq; non possum satis mirari, & uestram insaniam, qui in animum uestrum inducere potestis, fieri uncp̃ posse, ut hic uester rex fiat, & huius stultitiã, qui sperare audeat, se à quoq̃ pro rege agnosci posse. Tã em̃ miser est, & abiectus, ut mihi etiã odio & inuidia honestorũ hominũ indignus uideatur. Qua re habenda uobis est uel saltem uestrę honestatis & dignitatis ratio, ut eũ liberũ dimittatis. Sed Iudęi hac uoce magis efferantur, cp̃ curentur. Clamant em̃: Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem uestrum crucifigam? Iterum admonet eos insaniæ suę. Si uere hic est rex uester, quis est ille uester tam impotẽs furor, cp̃ quẽ tueri debe retis, eũ ad tam atrox & crudele supplitiũ postuletis. Et quo merito eius? Si falso se regem uestrũ prędicauit, quid tam immani odio aduersus hominem nunc plane protritum & conculcatum grassamini? Et quæ est noua illa uestra religio, ut qui antea ultro semper uobis regẽ quæsiuistis, ita ut necesse habuerim uos armis cõpescere, nunc eum, qui se regem uestrum profitetur, tam pertinaciter reñciatis? Responderunt Pontifices: Non habemus regem, nisi Cæsarem. Hęc Iudęorũ & Pilati altercatio de Iesu Christo non est oscitanter prætereunda. Nam proponitur hoc loco Iesus Christus longe omnium cõtemptissimus, ac plane talis, qualem eum describit Esaias cap. liij. Non est ei, inquit, species, neq; decor: Vidimus eum, sed nulla erat forma, quæ efficeret, ut desideraremus eum. Despectus & nouissimus uirorum,

plenus doloribꝫ & infirmitatibus. Adeo contẽptus, ut auerterent uultus ab eo, ideoq; nõ reputauimꝰ eũ. An hoc nõ eſt, pro nouiſſimo uirorꝫ, ſpectandus obtrudi, cũ tam cõtemptim dicit: Ecce rex ueſter. Et regẽ ueſtrũ crucifigã? An nõ hoc eſt, auertere uultus ab eo, de quo clamat: Tolle, tolle, crucifige eũ. Sed bene habet, Chriſtus ſuſcepit hãc humiliationẽ nõ ſuo aliquo merito, ſed ut noſtra pctã corã deo patre ſuo expiaret, & quẽ nunc uidemus tam cõtemptim proiectũ, eũ uidebimus paulo poſt exaltatũ ad tantam maieſtatẽ, ut ſubiiciant ei omnia cœleſtia, terreſtria & inferna. Porro, qualis hoc loco Chriſtus apparet in oculis hominum, talis etiam ſolet uera Eccleſia Chriſti eſſe in oculis huius mundi. Velut excrementa mundi, inqt Paulus, facti ſumus, oĩm reiectamentũ ad hunc uſq; diem. Quid ergo? Num abiiciamus animum, quia abiicit nos mundus, & auertit uultum ſuum à nobis? Quin potius erigamus animũ, & gratulemur nobis, q; digni habeamur conformes fieri imagines filij dei in his terris, ut etiã conformes fiamus imaginis eius, in regno cœleſti. Sed reuertamur ad ludæos, & Pontifices eorꝫ. Non enim exiſtimandum eſt, q; his uociferationibus: Tolle, tolle, crucifige eum. Et: Non habemus Regẽ, niſi Cæſarem, cõiiciant ſeſe in ſimplex malũ, ſed quia ſunt Pontifices, penes quos erat ſumma autoritas ludæorum, repellunt & reiiciunt à ſe, non ſuo tm̃ ipſorꝫ uerumetiã totius gentis ſuæ nomine uerum Meſſiam, ideoq; ſunt autores internitionis tam ſuæ ipſorꝫ, q; oĩs poſteritatis eorum. Hi ſunt ędificatores illi, de quibus contionat̃ pſal. cxvij. qui cũ reprobent lapidẽ angularem, effitiunt, ut totum ædifitium eorꝫ corruat. Cum em̃ abiiciunt & negãt hic coram Pilato uerum regem, Chriſtum, ſeu Meſſiam ſuum, abiiciunt̃ uiciſſim & ipſi, ne ſint amplius populus Meſſiæ, ſed pateant direptioni non ſolum regum & Monarcharum huius ſeculi, uerumetiã omnium diabolorꝫ. Hoc illud eſt q̃d Moſes de ipſis dixit: Deum, qui te genuit, dereliquiſti, & oblitus es DOMINI creatoris tui: Vidit DñS, & ad iracundiã concitatus eſt, q̃a prouocauerunt eũ filij ſui, & filię. Et ait: Abſcondam faciẽ meã ab eis, & cõſiderabo nouiſſima eorꝫ. Hæc & cauſſa illa eſt, propter quã tam pauci ludæi, etiam his temporibus, quibus Euangelion de Chriſto perſpicue reuelatum eſt, Chriſtum agnoſcunt. Nam adhuc efficax in eis eſt uociferatio maiorꝫ ſuorum, qua reiecerunt coram Pilato uerum regem & Chriſtum ſuum, ac ſubiecerunt ſe alienis regibus, quorum tyrannide poſtea ſunt & deleti, & in totum orbem diſperſi, ut etiam his temporibus circũeant & famem patiantur, ut canes. Sed quod Pilatus antea parturiit, iam uel tandem parit. Dicit enim Euangeliſta: Tunc ergo tradidit eum illis, ut crucifigeretur. Hæc eſt uirtutum Pilati cataſtrophe. Hactenus uiſus eſt innocentem fortiter tueri,

& mul

& multa eum humanitate cõplecti. Nunc autem damnat, & tradit eũ, quem ipse pronuntiauerat innocentem, crucifigendum, hoc est, probrosissima morte occidendũ. Sic sunt uirtutes Ethnicorũ, ac eorum, qui non sunt uera spiritus sancti uirtute pręditi. Non constant in humanis tentationibus, & constarent in iuditio diuino? Quid, ꝙ nec piorum uirtutes possunt diuino iuditio opponi, quanto minus uirtutes impiorẽ? Etsi autem fieri non potuit, quin conscientia Pilati reclamauerit, in hac innocentis condemnatione, propterea quòd gentes, quæ legem non habent, natura faciant, ut Paulus ait, quæ legis sunt, hoc est, habeant scelerũ accusationem in conscientia sua, tamen prudẽtia carnis finxit sibi excusationem, aut etiam iustificationẽ. Condemno innocentẽ, Sed quia habetur ab omnibus extremo odio, fortassis non est tam innocens, ꝙ mihi uidetur. Condemno innocentẽ, Sed nisi hoc fecero, conꝝtio non me tantum, uerumetiam uniuersam gentem Iudaicam, & tot millia innocentum, in extrema pericula. Video enim oriri tumultum ac seditionem, in qua possent multi innocentes crudeliter trucidari. Melius igitur est, ut unus innocens ꝙ ut multi innocentes pereant. Condemno innocentẽ, sed coactus importunitate Iudæorum. Condemno innocentẽ, sed in eorẽ gratiam, qui in se & posteros suos culpam facti, si quid hac in re peccetur, transferant. Et quis possit omnes impiæ prudentię excusationes ac iustificationes enumerare? Sed uno & altero Pauli uerbo hęc omnia retundunt. Non sunt facienda mala, ut eueniant bona. Et: Digni sunt morte, non solũ qui talia faciunt, uerumetiã qui assentiuntur ꝝs, qui faciunt. Vide aũt mihi summã rerum iniquitatem. Iudex uiuorum & mortuorum, iudicatur ab hominibus impꝝs. Autor uitæ, condemnatur morte. Quid potest iniquius cogitari? Quomodo terra & cœlum possunt tantam iniquitatẽ ferre? Sed terra iamdudum assueta est subꝝci uanitati, & ferre impiorum crudelitatem ac immanitatem aduersus filiũ Dei & cohęredes eius, idꝙ minime uolens, sed congemiscens, & parturiẽs, donec ueniat tandem tempus liberationis. Deus aũt è cœlo cõniuet ad tantã iniquitatẽ, non quòd approbet eam, sed ut absoluat redemptio humani generis. Iam ne Christus quidem ipse ad tam iniquã iudicis sententiã remurmurat, quia tradidit, ut Petrus ait, uindictam ei, qui iudicat iuste, & uoluit pcta nostra perferre in corpore suo super lignum, quo peccatis mortui, iustitiæ uiueremus. Acceperunt autem Iesum, & abduxerunt, atꝙ is baiulans crucẽ suam, exiuit in eum locũ, qui dicit Caluaria, hebraice aũt גולגלתא golgoltha, (quod significat cranium capitis) ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos, hinc & hinc, medium aũt Iesum. Alꝝ Euangelistę satis copiose describunt, quid in abductione Christi ad Caluariam dictũ & gestum sit. Nos,

quia hæc in Luca expoſuimus, perſtringemus nunc ea tantum, quę Ioannes cõmemorat. Dicit ergo Ieſum abductum baiulaſſe ſuam crucẽ, quę tamen poſtea impoſita eſt Simoni Cyrenæo, ut Lucas dicit. Non aũt dubito, quin, cum Ioannes ſcribat, Chriſtum initio baiulaſſe ſuam crucem, reſpexerit in eam hiſtoriã, quę de immolatione Iſaac ſcripta eſt, & ſignificare uoluerit nunc uere in Chriſto impleri, quod tunc
Gen. 22. in Iſaac fuit adumbratum. Abraham eñ abducens filiũ ſuum Iſaac ad ſacrificiũ, impoſuit ei ligna holocauſti. Nunc aũt uerus incedit Iſaac, Ieſus Chriſtus dñs noſter, ligno crucis ſuæ onuſtus, ut ipſe fiat in eo holocauſtũ pro peccatis humani generis. Ac hæc quidẽ ligni moles, per ſe non fuit leue onus, nos autem non debemus hoc lignum iuxta externam tñ grauitatẽ conſiderare, ſed multo magis iuxta eam grauitatem, quam habuit ex peccatis. Fuerunt eñ coram deo in hoc lignum impoſita omnia hoim peccata, quorum tanta eſt grauitas, ut totum humanũ genus ad infernũ uſq; deprimãt. Suſcepit igit filius dei ſuper ſe hanc molẽ, ut redderet eã ſua geſtatione leuiorem, ut quicũq; in ipſum credit, non opprimeret, ſed ſeruaretur. Sunt qui nugantur, non Ieſum, ſed Simonem Cyrenenſem crucifixũ eſſe. Sed etſi Simon Cyrenenſis aliquandiu crucem portauit, tamen non geſtauit pctã hominũ, & ſatis luculenta ſunt teſtimonia Euangeliſtarum, ac oim Apoſtolorũ, ac reliquorum ſpectatorum, q̃ non Simon pro Ieſu, ſed Ieſus pro ſalute totius humani generis cruci affixus ſit. Sunt qui tradiderũt, Adamum, primum parentẽ noſtrũ, ſepultum fuiſſe in eo loco, qui uocatus ſit Golgoltha, ideoq; diuinitus ſit ordinatũ, ut Ieſus ad redimendum & excitandum Adamum, in eo loco ſit crucifixus. Sed apparet eos, qui primi hoc finxerunt, uoluiſſe, hac fabula ſignificare, Ieſum Chriſtum conſecraſſe cruce ſua ſepulcrum Adami, ut etſi Adam mortuus eſt & ſepultus, ac traxit ſecum in mortem & ſepulcrum uniuerſum humanum genus, tamen poſtq; Chriſtus crucifixus eſt, conſecutus ſit Adam, & omnes pij Patriarchæ, denicq; quotquot Euangelio de Chriſto crediderunt, uerã uitam, & perpetuã ſalutẽ propter Chriſtum. Paulus apoſtolus ad Corinthios ſcribens: Non iudicaui, inqt, me inter uos q̃q̃ ſcire, prẽter Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum. Hic ergo, cum uidemus & ſcimus Chriſtum in Golgoltha crucifixũ, conſiderandum nobis eſt, quid tñ uideamus, & quid ſciamus. Chriſtus eñ in cruce pendens, non ſic aſpitiendus eſt, quemadmodum humana ratio de aliena cruce & morte iudicat, ſtultum uidelicet eſſe, ſperare alterius morte ſalutẽ, ſed quemadmodum Chriſtus ipſe & Apoſtoli eius docẽt. Apud Ioannem cap. iij. dicit Chriſtus: Sicut exaltauit Moſes ſerpentẽ in deſerto, ita oportet exaltari filium hominis, ut omnis, qui credit in eum, nõ pereat, ſed habeat æternã uitam. Videmus

autem

autem nunc filium hoīs, hoc est, Iesum Christum in cruce exaltatum. Quid ergo uidemus? Num inutile pondus terrę? sic quidē uisum est impijs Iudęis. Nos aūt uidemus talem à deo nobis propositum, ut oīs qui credit in eum, non pereat morte, sed consequat̄ propter ipsum perpetuam uitam. Hoc certe est uidere, non hoīem pereuntem, sed deum seruatorem. Deinde dicit Christus aliàs: Ego si exaltatus fuero, omnia traham ad meipsum. Rem admirandam. Alij cruce exaltati, abigunt à se oīa, quippe qui sint abominabiliores, q̄ꝑ quos iucundo uultu, & serena fronte aspicias. Christus autem cruce exaltatus oīa ad se trahit. Affert enim cruce sua salutem non solum Iudęis, sed etiam gentibus, hoc est, uniuerso humano generi. Vnde & Paulus ait: Ipse est pax nostra, qui ex utrisq̄ unum fecit, diruens interstitium macerię, & abolēs carne sua, inimicitiam, uidelicet legem, decretis constitutam, ut ex duob. conderet in semetipso unum nouum hominē, & faceret pacē, ac reconciliaret deo ambos in uno corpore, per CRVCEM. Hoc est omnia, uidelicet, tam Iudęos, q̄ꝑ gētes, ad se trahere. Aspiciamus igitur Iesum in cruce exaltatum, non ut subducentem brachia sua in sinū suum, sed ut expandentem brachia ad utrunq̄ genus hominum, Iudęos & gentes, ac offerentem benefitia sua uniuerso humano generi. O nos fœlices, quibus filius dei benefitia sua tam liberaliter offert. O nos miserrimos, si cœlestia benefitia offerentem, impietate & ingratitudine nostra reijciamus. Præterea, Lex dicit, & repetit Paulus ad Galatas scribens, Maledictus omnis, qui pendet in ligno. Videmus autem nunc Iesum Christum, unigenitum & ęternum filium dei pēdere in ligno. Quid igitur uidemus? Num hominem maledictū? Sic quidem uerba legis eum nobis obtrudunt, & sic impij Iudæi sentiebant. Sed cum ipse sit semen illud Abrahæ, in quo omnes gentes benedicantur, uidemus redemptorem nostri à maledicto. Sic enim Paulus docet: Christus, inquiens, redemit nos de maledicto legis, factus pro nobis maledictū. Deinde, cum aspicimus Iesum Christum in ligno crucis pendere, intuendum erit, non in illud tantum, quod corporales oculi uident, sed quod spiritualibus oculis intuendum propositum est. Cum eī Christus affigeret̄ ligno à crucifixoribus suis, non est ipse interea otiatus, sed affixit secū chirographū nostrū, quo fatemur nostra pc̄tā, & obligamus nos ad ęternā damnationē. Affixit aūt illud secum, ut sanguine suo deleret, & obligationē nostrā solueret. Donauit, inquit Paulus, nobis omnia peccata, & deleuit chirographū, q̄d erat aduersum nos, & q̄d decretis excitatū, cōtrariū nobis erat, hoc, inquā, chirographū sustulit è medio, & affixit cruci, uidelicet, ut sanguine suo deleret, ac aboleret. Postq̄ꝑ eī decreta legis reuelāt nobis pc̄tā nostra, tunc cōscientia ipsa nostra, uelut chirographū, testificat̄ contra nos, q̄ꝑ

Ioannis .12.

Ephe. 2.

simus peccatores, q̃ simus obnoxij perpetuæ damnationi, propter peccata. Hoc illud chirographum est, quod Christus secũ in crucem detulit, & obliterauit. Quare intuendo Christum crucifixũ, intueamur in hãc chirographi nostri liturã, ut cognoscamus nos uere à peccato, & potestate Satanæ redemptos, & gratias agamus redemptori filio Dei, non uerbis tm̃, uerumetiã totius uitę nostrę obedientia. Postremo, neq; hoc frustra ab Euangelista recitatur, q̃ Iesus crucifixus sit medius inter duos latrones. Crucifixerunt, inquiens, cum eo alios duos, hinc & hinc, medium aũt Iesum. Quid autẽ hoc sibi uelit, Marcus clare exponit, cum ait: Crucifigunt cum eo duos latrones, unum à dextris, & alium à sinistris eius. Et impleta est scriptura, quæ dicit: Cum iniquis reputatus est. Est aũt innocenti grauissimus animi dolor, in sceleratorũ catalogo præcipuus recẽseri ac reputari. Sed uoluit filius dei, etiã hunc dolorẽ suscipere, partim ut declararet summã suam obedientiã erga patrẽ suum, qui sic antea decreuerat, & per Esaiã significauerat, q̃ reputandus esset cum sceleratis, partim ut doceret, in quẽ usum crucifigerẽt. Nam quales sunt hi duo latrones, in quorũ medio pendet Christus, tale est uniuersum humanũ genus. Omnes eñ peccauerunt: Non est, qui faciat bonum, non est usq; ad unum. Et si enim non omnes contaminati sunt externis latrocinijs, coram hominibus, tamen coram deo oẽs sunt rei uiolatę legis, & obnoxij non tm̃ externis supplitijs in hoc mundo, sed etiã perpetuę damnatiõi in inferno. Pendet igiẽ filius dei, medius inter hos latrones, ut significaret, se crucifigi non ꝓpter iustos, quales in terra nõ inuenit, sed propter pctõres, quales sunt omnes hoies. Sed hic uide mihi longe diuersum euentũ in his latronibus. Eadem est causa eorũ, sed non est idem euẽtus. Alius eñ, resipiscit, agnito Christo, in cruce, & cõsequitur iustitiã, ac remittit ad paradisum. Alius aũt, cumulat in cruce scelera sceleribus, & remittit ad infernũ. Hæc est imago uniuersi humani generis, in quo alij quidem agnoscunt Christum, & cõsequunt̃ salutẽ per fidem propter Christum, alij aũt contemnunt Christum, & pergunt in peccatis manere, & ad perpetuã internitionẽ ire. Quod cum ita se habeat, fugiamus cætum contemptorum Christi, coniungamus aũt nos cum ijs, qui agnoscũt Christum, ut cum ipsis in paradisum ingrediamur per Iesum Christum DOMINVM nostrum, qui est una cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

Desunt adhuc duæ Homiliæ, quibus absoluatur historia passionis Christi in Ioanne, sed quia hæc omnia tractata sunt in Homilijs, quas autor scripsit in Lucam, non habet Lector, quod conq̃ratur, præsertim hoc tempore non licuerit autori adesse prælo.

CAPVT

CAPVT XX.

HOMILIA LXIII.

Ille electus ille ſeruus Dei, Moſes, recitaturus miracula, quę Deus in populo ſuo Iſraelitico ædiderat, & uaticinaturus, quæ huic populo extremis temporibus euentura eſſent, excitat ad attentionem, non unũ aliquem hominum cætum, ſed cœlum & terram: Audite, inquiens, cœli, quæ loquar, audiat terra uerba oris mei, multo æquius uniuerſa rerum creatura, ſi fieri queat, ad audiendum excitanda eſſet, in commemoratione Reſurrectionis DOMINI noſtri Ieſu Chriſti. Etſi em̃ multa, & inſignia miracula in his terris diuinitus ędita ſunt, Reſurrectione tamen Ieſu Chriſti filij dei à mortuis, nullum unq̃ nec maius, nec illuſtrius, nec utilius miraculum iam inde ab initio orbis terrarum factum eſt. Quare, poſthabitis omnibus rebus, dedamus nos toto animo cognitioni huius miraculi, ut & gloriã dei perſpiciamus, & ſaluti noſtrę cõſulamus. Sed ut hiſtoriam, quã Euangeliſta noſter Ioannes de tãto miraculo conſcripſit, utiliter audiamus, & ut ſciamus, q̃ neceſſarium ſit, Reſurrectionem Ieſu Chriſti certiſſimis ac euidentiſſimis teſtimonijs probatam & confirmatam eſſe, exponemus primum oĩm, paucis, quantũ in hac Chriſti reſurrectione ſitum ſit. Initio enim non eſt ſentiendum, quòd Ieſus Chriſtus ita à mortuis reſurrexerit, quemadmodum hi, qui uel à Prophetis, uel à Chriſto ipſo ante paſſionẽ ſuam excitati ſunt. Hi em̃ reſurrexerunt iterũ morituri. Chriſtus autem excitatus à mortuis non amplius moritur, ut Paulus ait, mors illi non amplius dominat. Deinde nõ reſurrexit ſibi tm̃, ſed uniuerſæ ſuę Eccleſię. Chriſtus em̃ Eccleſię ſuę caput eſt. Eccleſia aũt eſt corpus, ac membra Chriſti. Si caput reſurrexit, neceſſe habent & corpus ac membra eius reſurrectionis participes fieri. Si Deus, inquit Paulus, pro nobis, q̃s contra nos? Qui ꝓprio filio nõ pepercit, ſed pro nobis oĩbus tradidit illũ, qui fieri põt ut non cum eodẽ nobis oĩa donet? Donat, inquit, oĩa, quę ſunt filij eius. Donat igit̃ nobis etiã Reſurrectionẽ eius. Et iterũ: Cum eſſemus, inq̃t, mortui per delicta, cõuiuificauit nos unà cũ Chriſto, (per gratiã eſtis ſeruati) ſimulq̃ cũ eo reſuſcitauit, & ſimul cũ eo ſedere fecit inter cœleſtes, in Chriſto Ieſu. Recenſeamus igitur quædã beneficia Reſurrectiõis Chriſti, ut & intelligamus, quomodo Reſurrectio ad nos pertineat. Ac unum quidem beneficium eſt, quod Reſurrectio Chriſti ſit iuſtificatio noſtra coram Deo patre cœleſti. Tra

ditus fuit, inquit Paulus, propter peccata nostra, & excitatus est propter iustificationem nostri. Postq̃ enim Christus resurrexit à mortuis, non suscepit corporalem & externam uitam inter homines agendam, quemadmodum antea egerat, sed consedit ad dextram Dei, & intercedit pro Ecclesia sua, ac impetrat etiam, ut Deus pater reputet propter ipsum uniuersam Ecclesiam suam iustam, & sanctam. Itaque Resurrectio Christi est iustificatio nostra coram Deo. Aliud benefitium est, quòd Christus resurrectione sua sedit ad dextram patris, ut mittat spiritum sanctum in corda nostra, quo regeneremur, adoptemur in filios, ac hæredes Dei, inuocemus Deum ut patrem, & mortificemur carne, ut in nouitate uitæ ambulemus. Aliud benefitium est, q̃ cum Christus resurrectione sua sedit ad dextram patris, conseruat & tuetur Ecclesiam suam in omnibus malis, ac in morte quoque ipsa. Accedit postremo & hoc benefitium, quòd Christus suscitat nos potentia resurrectionis suæ, in nouissimo die, ut quotquot in ipsum credimus, unà cum ipso uiuamus & regnemus perpetuo. Si credimus, inquit Paulus, quòd Iesus mortuus est, & resurrexit, sic & Deus eos, qui obdormierunt per Iesum, adducet cum illo. Et iterum: Quemadmodum per Adam omnes moriuntur, ita & per Christum omnes uiuificabuntur, unusquisque autem in proprio ordine, primitiæ Christus, deinde ij qui sunt Christi in aduentu ipsius. Vides quanta benefitia contingant nobis per Resurrectionẽ Christi. Sed hæc oĩa essent uanissima somnia, si Christus non resurrexisset à mortuis. Et ut perspicue Paulus dicit, Si Christus non resurrexit inanis esset prædicatio nostra, inanis fides nostra, adhuc essemus in peccatis, & perijssent, qui obdormierunt in Christo. Et si in hac uita spem in Christo tm̃ fixam habemus, maxime miserabiles omnium hominum sumus. Quare summa necessitas urget, ut Resurrectio Christi manifestissimis ac certissimis testimonijs confirmetur. Hac enim confirmata, confirmabitur etiã ueritas & certitudo omnis salutis nostræ. Considerandum igitur est, q̃ præcipuũ Resurrectionis Christi testimoniũ sunt uaticinia, quæ Prophetę spiritu sancto afflati de ea prędixerunt. Christus em̃ non ita à mortuis ex improuiso resurrexit, q̃ antea de ea resurrectione nihil in Ecclesia Dei constiterit, sed Prophetæ adnuntiarunt eam perspicue, Contionati sunt Christum moriturum, & tamen ꝑpetuo regnaturę. Hęc certe manifesta est significatio de resurrectione eius. Dauid ait: Prouidebã DñM corã me semper, quoniã à dextris est mihi, ne cõmouear. Propter hoc lętatũ est cor meũ, et exultauit lingua mea insup, & caro mea requiescet in spe: Quoniã non derelinques aiam meã in inferno, nec sines ut sãctus tuus uideat corruptionẽ. Notas mihi feciſti uias uitę, replebis me iucũditate cũ facie tua. Nam

hunc

hunc psalmum contionari de Resurrectione Christi clare testantur Petrus & Paulus. Audiamus & Micham: Ascendet, inquit, ante eos pandēs iter, seu Perruptor, ac perrumpent ipsi quoq; & ingredient ac egredient per portam. Rex eorū præibit eis, & DOMINVS erit dux eorū. Hęc contio Michę, non solum docet Christum perrupturū per crucē & mortem ad cœlestem uitam, hoc est, resurrecturū à mortuis, uerumetiam effecturum sua resurrectione, ut quotquot in ipsum credunt, una cum ipso perrupturi sunt per omnia genera malorum, ad uera & perpetua bona. Nec ipsam tantum Resurrectionem Christi docuerunt Prophetæ, sed etiam tempus, tertium uidelicet diem, quo Christus sit resurrecturus, significarunt. In Osea enim dicunt pñ: Venite reuertamur ad DOMINVM, quia ipse apprehendit nos, & sanabit, percussit & curabit nos. Viuificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, & uiuemus in conspectu eius, hoc est, Resurrectio Christi, quæ fiet tertia die, erit etiam nostra uiuificatio, suscitatio, & redemptio. Nam q̄ Ionas tertio die è uentre ceti liberatus adumbrauerit Resurrectionem Christi tertia die à morte fiendam, Christus ipse testificatur. Cum igitur hæc Prophetarum testimonia conferuntur cum his, quibus postea Christum uere à mortuis resurrexisse probatur, maximum certe pondus confirmationis habent. Deinde contionatus est & Christus clare de sua resurrectione, priusquam morti traditus est: Soluite, inquit, templum hoc, & in tribus diebus reędificabo illud. Et iterum: Filius hominis tradetur gentibus, & postquam flagellauerint occident eum, ac die tertia resurget. Et rursus: Scriptum est, percutiā pastorem, & dispergentur oues gregis. Postq̄ aūt surrexero, præcedam uos in Galilæam. Atq̄ hęc & id genus alia, dicta sunt anteqū Christus à mortuis resurgeret, imo antequam moreretur, ut manifestum sit, Resurrectionem eius spiritui sancto haudquaquam fuisse ignotam. Postquam uero iam a mortuis resurrexit, non ita sese ex oculis hominum proripuit, ut sibi soli nota esset resurrectio, sed reuelauit eam quasi gradibus quibusdam, & selegit sibi quadraginta dies, in quibus non solum proposuit se discipulis suis, plusquam quingentis, conspitiendum & cōtrectandum, uerumetiam collocutus est cum ipsis familiarissime, & docuit eos de regno Dei, de uera & æterna uita, clarissime. Nec ipse solum resurgere uoluit, sed excitauit etiā secum multos pios Patriarchas, qui egressi è monumentis, ut Matthæus ait, post resurrectionem eius uenerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis, profecto, minime muti, sed colloquentes de uera piorum iustitia, & perpetua eorum in Christo fœlicitate. Quæ omnia huc respiciunt, ut non tm̄ resurectio Christi certissimis testimonijs confirmaret, uerumetiā ęterna piorū

Act. 2. Act. 13. Mich. 2.

uita & beatitudo probaretur. Audiamus igitur huius tanti miraculi reuelationem, & cõfirmationem. Initio autem proponitur & oſtendi
„ tur ſepulcrum uacuum. Primo die, inquit Ioannes, Sabbati (ſeu heb-
„ domadę, qui eſt is dies, quo Ieſus à mortuis ſurrexerat) Maria Mag-
„ dalenę uenit mane, cum adhuc tenebrę eſſent ad monumentum, ui-
„ detq; lapidem ſublatum à monumento. Quis autem lapidem reuol-
uerit, Matthęus expoſuit: Terræmotus, inquiens, factus eſt magnus, Angelus enim DOMINI deſcendit de cœlo, & accedens deuoluit la
„ pidem ab oſtio, ſedebatq; ſuper eum. Cum ergo Maria Magdalena
„ uideret lapidem deuolutum, exiſtimauit Ieſum eſſe è monumento ſub
„ latũ. Et currit & uenit ad Simonem Petrum, & ad alterũ illũ diſcipu-
„ lum, quem amabat Ieſus, & dicit illis: Suſtulerunt dominum è monu-
„ mento, & neſcimus ubi poſuerint eum. Alij Euangeliſtę ſcribunt alias quoq; mulieres egreſſas, ut ungerent Ieſum. Sed ex hoc Ioannis loco apparet Mariam Magdalenam, relictis poſt ſe alijs, primam omnium & ſolam, cum adhuc tenebrę eſſent, ad monumentum ueniſſe, alias autem orto iam Sole ſecutas. Obſecro igitur te, quid eſt, q; Chriſtus maluerit initio reſurrectionem ſuam mulierculis, cq; uiris patefacere? ac inter mulierculas, primæ omnium Magdalenæ? cur non potius matri ſuæ? Hoc certe haudquaq; temere factum eſſe credamus. Primum enim uoluit Chriſtus, ut mulieres primæ cognoſcerẽt, quid de ſepulcro ageretur, ne quid ſiniſtrę ſuſpitionis oriretur de amoto lapide, & ſublato corpore Chriſti. Mulierculę enim imbecilliores erant, cq; ut potuerint tantam molem amouere, præſertim militibus ſepulcrum cuſtodientibus. Deinde, manifeſtum eſt, q; mors primũ omnium orta eſt per mulierem Euam. Voluit igitur Chriſtus, ut & uita primum per mulieres adnuntiaretur. Pręterea muliebre genus contemptum eſt & abiectum coram humana prudentia. In lege Moſi, ſi quis maritus odio haberet uxorem ſuam, licebat ei leui admodum de cauſſa libellum repudij dare, & à ſe abijcere. Quidam é ſapiẽtibus huius ſeculi, de mulierum genere ita ait, Si deũm aliquis mulierem formauit, is ſciat ſe maximum eſſe opificem malorum, & hominibus maleuolum. Et alius: Vbi mulieres, ibi omnia ſunt mala. Honorat igitur Chriſtus muliebre genus prima reſurrectionis ſuę reuelatione, ut perſpicuum fiat, q; etſi mulieres uidentur coram hominibus abiectæ, Deus tamen maximam habeat earum rationem, ut & ipſę ſint, cohæredes, quemadmodum Petrus ait, gratiæ uitæ. Huc accedit, q; & hoc genus ſit infirmum, & imbecille, ac aduerſis facillime & grauiſſime perturbari ſoleat, ut appareat mulieres, quę cum Chriſto è Galilęa profectæ fuerant, uehementiſſimo animi dolore propter ignominiam & cruciatus eius, maxime omnium perculſas eſſe. Volu-

Euripides.

Menander.

it er-

it ergo Christus his primum resurrectionem suam notam fieri, & cõ solari eas, ut testaretur, q̃ quo quis afflictior est, hoc sibi magis sit cu ræ. Quod autẽ primo reuelat sese, quantum quidem scriptura tradit, non Mariæ matri suę, sed Marię Magdalenę, hoc idcirco factum apparet, ne uideretur respicere corporalem prærogatiuam, aut consanguinitatem, ac ne iudicaretur esse personarum acceptor, sed ut significet se propter peccatores uenisse, & à mortuis resurrexisse. Hęc enim illa Magdalena est, de qua Iesus septẽ dæmonia eiecerat. Quare apparet ei primũ omnium, ut significet se resurrectione sua uerum esse dæmoniorum uictorem, & à Satana liberatorem. Sed Magdalena nondum intelligit mysterium resurrectionis, ideoq̃ adnuntiat Petro & Ioanni corpus Christi esse sublatum: Exĩt ergo Petrus, & ille alius di
scipulus, & uenerunt ad monumentum. Currebant autem duo simul,
& ille alius discipulus præcurrit citius Petro, uenitq̃ prior ad monu
mentum. Et cum se inclinasset, uidit posita linteamina, non tamen in
troiuit: Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monu
mentum. Et uidet linteamina posita, & sudarium, quod fuerat super
caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim inuolutũ
in unum locum. Tunc ergo introiuit ille alius discipulus, qui uene
rat prior ad monumentum, uiditq̃ & credidit, (uidelicet quod Mag
dalena dixerat, corpus Christi esse è monumento sublatum) Nondũ
enim nouerant scripturam, q̃ oportuisset eum a mortuis resurgere.
In Petro & Ioanne habes quod admireris & imiteris, habes etiã quod reprehendas, & deuites. Petrus, etsi negauerat Christum, non tamen fugit Christum desperatione. In aula Pontificis negauit Christum, & exĩt ex Ecclesia. Postq̃ autem exĩt ex aula Pontificis, iterum intra uit in Ecclesiam. Non enim deserit collegas suos, sed statim coniungit se iterum cum eis, ac præsertim cum Ioanne, qui ipsum antea in aulam Pontificis introduxerat. Itaq̃ nec Christus se ipsi subducit, sed reuelat se ei primo omnium inter uiros, quemadmodũ Lucas & Paulus testantur. Hoc exemplo admonemur, ut etsi peccauimus, non tamẽ fugiamus Ecclesiam Dei, sed properemus ad peccati deplorationem, ut in Ecclesia remissionem eius propter Christum consequamur. Si Petrus post negationem deseruisset cætum collegarum suorum, & cõ iunxisset se cũ Pharisęis ac Scribis, putas ne q̃ Christus tam familiariter ei apparuisset? Nunc autem, quia ex aula Pontificis reuertitur ad discipulorum Christi Ecclesiam, fit etiam particeps beneficiorũ, quæ Christus in Ecclesiã suam confert. Non enim ulla est uera salus, extra Christi Ecclesiã, cuius membra sunt, non hi, qui titulotenus tm iactant se esse Christianos, aut Ecclesię Christi uel seruos uel amicos, sed qui credunt, solum Iesum Christum esse expiatorẽ peccatorũ no

frorum,& reconciliatorem inter nos & Deum patrem. Quare prima noſtra cura ſit,ut peccatis obruti,reuertamur ſine ulla mora per reſipiſcentiã & fidem ad Eccleſiã Chriſti. In Ioanne aũt habes exemplum caritatis, qꝑ præſe, qui & cum Chriſto in cruce pendenti manſerat, & cui Chriſtus matrem ſuam cõmendauerat,non contemnit Petrum negatorẽ Chriſti,ſed complectitur eum humaniſſime,& currit cum ipſo ad monumentũ,ut quid de corpore Chriſti actum ſit,unà cognoſcant. Hoc illud eſt,quod poſtea Paulus monuit:Fratres,inquiens,etiamſi occupatus fuerit homo in aliquo delicto, uos, qui ſpirituales eſtis,inſtaurate huiuſmodi ſpiritu manſuetudinis, conſiderans temetipſum ne & tu tenteris. Sed in utroqꝑ,Petro uidelicet & Ioanne reprehendendũ eſt,qꝑ cum multa ſint argumenta,quę potuiſſent ipſos de reſurrectione Chriſti admonere, de ea tamen, ne tantillum quidem cogitant. Audiuerant toties Chriſtum ipſum de ſua reſurrectione cõtionari,& nunc uidebant lapidem monumenti reuolutũ, uidebant etiam linteamina & ſudaria ibi poſita,reſurrectionis indices. Quis enim ablaturus corpus Chriſti, tantillũ ſibi otiꝝ ſumpſiſſet, præſertim inter armatos cuſtodes,ut ſoluiſſet à corpore eius linteamina & ſudarium? Et tamen adhuc ſomniant eſſe ſublatum. Sed addit Ioannes ipſe cauſſam:Nondum,inquiens,nouerant ſcripturam,quòd oportuiſſet eum à mortuis reſurgere. Magna ſacrę ſcripturæ commendatio. Magna etiam humanæ rationis contemptio. Nam humana ratio, etſi multa habet argumenta diuinarum rerum, tamen in his prorſus cæca eſt,niſi illuſtretur luce ſacræ ſcripturę. Multa ſunt argumenta in hac rerum natura,quæ perſpicue teſtantur,DEVM eſſe, attamen humana ratio,præſertim aduerſis tentata, Deum eſſe negat. Multa ſunt, quę ſignificant,eſſe ęternã uitam,ſed & hoc negat ratio,ſi ſenſu mortis concutiatur. Sic etiam hoc loco multa ſunt,quę indicant Chriſtum reſurrexiſſe,ſed diſcipuli tam cæci ſunt, ut ea non uideant, quia iudicant iuxta humanã rationem. Hæc enim, etſi ſua habet dona, quibus diuinitus prędita eſt,tamen quia uitiata eſt peccato originis,tum demum nonnihil ualet, ſi fuerit ſacrę ſcripturæ, quæ eſt organon ſpiritus ſancti,diſcipula,nõ magiſtra,ſi ancilla,non hera,ſi ſerua, non domina. Sola enim ſacra ſcriptura,ea eſt,quę nobis res diuinas, & ſalutis noſtræ uiam ita exponit, ut ſi angelus de cœlo aliud nobis adnuntiaret,pro anathemate habendum eſſet. Quare hanc tanto ſtudio amplectamur, quantę curę nobis eſſe debet uera Dei & noſtrę ſalutis cognitio,per Ieſum Chriſtum DOMINVM noſtrum,qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto Deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA

HOMILIA LXIIII.

VIDIMVS heri ſepulcrum Chriſti uacuum, ſepulcralibus tantum faſcijs conſtratum, uideamus hodie Angelis impletum, ac reuelata ac uiua Chriſti præſentia ornatum. Diſcipuli enim, Petrus & loannes, poſtq̃ inuenerunt ſepulcrum uacuum, abierunt rurſus ad ſemetipſos, hoc eſt, ad hoſpitia ſua: Maria autem ſtabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret, inclinauit ſe in monumentum, & uidet duos angelos amictos albis, ſedentes unum ad caput, & alterum ad pedes illic, ubi poſuerant corpus Ieſu. Dicunt ei illi: Mulier quid ploras? Dicit eis: Sustulerunt dominum meum, nec ſcio ubi poſuerunt eum. Hęc cum dixiſſet, conuerſa eſt retrorſum, & uidet Ieſum ſtantem, nec ſciebat q̃ Ieſus eſſet. Conuerſam autem puto retrorſum, haudquaq̃ temere, ſed motam repentina adoratiõe angelorũ. Non enim dubito, quin poſtquam duo angeli manifeſte apparentes, uiderint Ieſum, cui datum erat, ut in nomine eius omne genu ſe flectat cœleſtium, ac terreſtrium & infernorum, etiam ipſum manifeſte ſeſe reuelantẽ, ſtatim in genua ſua procid erint, & adoratione ſua teſtati ſint, ſe agnoſcere eum dominum ſuum. Quo ſpectaculo Magdalena excitata reſpicit retrorſum. Et tamen nondum agnoſcit Ieſum: Dicit ei Ieſus: Mulier quid ploras? Quem quæris? Illa exiſtimans q̃ hortulanus eſſet, dicit ei: Domine, ſi tu aſportaſti eum, dicito mihi, ubi poſueris eum, & ego eũ tollam: Dicit ei Ieſus: Maria. Conuerſa, (illa & iam ex uoce eum agnoſcens) dicit ei, Rabboni, quod dicitur Magiſter. Cum autẽ eum ita complecteretur, quaſi non amplius dimiſſura, dicit ei Ieſus: Noli me tangere. Nondum enim aſcendi ad patrem meum, hoc eſt, Noli me tam arcte cõplecti, noli metuere, ne tibi effugiam. Nondum enim ſic me ad dextram patris abſcondi, ut non ſim amplius conſpitiendus, Sed ſelegi mihi quadraginta dies, priuſq̃ aſcendam in cœlum, & ſubducam me humanis oculis, quibus diebus ſæpe ac multum me uobis conſpitiendum, & contrectandum exhibebo, ut teſtificer me uere à mortuis reſurrexiſſe, & exponam quę ſit uera regni mei maieſtas. Noli igitur me ſic complecti: Sed uade ad fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad patrem meum, & patrem ueſtrum, & Deum meum, & Deum ueſtrũ. Hæc eſt prima oĩm contio, quam Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam habuit. Quare obſeruanda & cõſideranda eſt magna cura & diligentia. Facit aũt Chriſtus ex Maria Magdalena Apoſtolã Apoſtolorũ. Iubet eã eam nuntiare Apoſtolis & diſcipulis, quos fratres uocat, ſe aſcendere ad patrem. Quibus uerbis cõmonefacit eos primũ, pſalmi uiceſimi ſecundi, in quo Chriſtus uocat diſcipulos ſuos, Fratres: Nar

rabo, inquiens, nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ laudabo te. Deinde commonefacit eos psalmi quadragesimi septimi, & sexagesimi septimi, in quibus spiritus sanctus de ascensu Christi contionatur: Ascendit, inquiens, Deus in iubilo, & DOMINVS in uoce tubæ. Et iterum: Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem, accepisti dona in hominibus. Iubet ergo Christus hoc nuntio discipulos suos bono animo esse, ꝙ ipse nūc, postꝙ resurrexerit à mortuis, in eo sit, ut perficiat omnia, quæ in his psalmis, ac in tota scriptura de ipso & regno eius continentur. Nunciat eis se creaturum ipsos reges et principes terræ. Sic enim psalmus ait: DOMINVS dat uerbum, & exercitum magnum Euangelistarum, Reges exercituum firmo fœdere confœderantur, & pulcritudo domus diuidit spolia. Ac mox: Ibi dominatur inter eos Benlamin paruulus, principes Iuda, cum cœtu suo, principes Zabulon, principes Neptalim. Hic per Reges & principes intelligendi sunt Apostoli. Vnde & in illo altero psalmo dicunt: Subiiciet populos nobis, & plebes pedibus nostris. Cum ergo dicit, se ascendere ad patrem suum, & patrem ipsorum, & ad deum suum ac deum ipsorum, significat se implere omnia, quæ scripta sunt, ut ipsi sint fratres & cohęredes sui, quod habeant eundem patrem, & eundem deum, sibi quidem natura, ipsis autem adoptione patrem & deum. Ac breuiter docet his uerbis, quid per Resurrectionem suam efficiat. Nã Christus resurrectione sua intrauit in regnum patris sui, & impetrauit, ut omnes Apostoli eius, & quotquot per Euangelion eorum credunt in ipsum, adoptentur in filios & hęredes dei, ac fiant fratres & cohęredes sui, capiantꝙ cum ipso eandem hęreditatem in cœlesti regno. Hęc paucis quidem uerbis dicuntur, ac sępe & multum in publicis contionibus repeti solent. Sed profecto nihil maius, nihil excellẽtius, nihil quod latius pateat, dici potest. Cogita enim mihi, si principis aut regis cuiusdam terreni filius impetraret à patre suo, ut hominem miserrimum, captiuum, & morti destinatum, nõ solum liberum dimitteret, uerumetiam adoptaret in filium suum, ut fieret naturalis sui filij frater & cohæres, quantum, obsecro, & miser homo exhilararetur, & quantum huic ab alijs omnibus applauderet? Quo ore prędicauit Gentium historię, quòd nonnulli ex obscuro uitę genere, ex figulis, ex armentarijs, ex hortulanis creati sint Reges & Imperatores? Sed hanc omnem terrenam fortunam longissimo interuallo superat istud beneficium, ꝙ Christus unigenitus & ęternus filius DEI, assumat sibi in fratres & cohæredes suos, homines abiectos, & deus ipse agnoscat eos filios. Primum enim, homo etsi adoptatur ab homine quamuis diuite & potente, non tamen fit hac adoptiõe iustus. Si quis autem adoptatur in filium à deo, is reputatur propter Christum, in

quem

quem credit, ita iustus, ut possit coram seueriſſimo iuditio dei consta re. Deinde, qui adoptatur ab homine diuite ac potente, non donatur spiritu sancto, sed potius concipit spiritum fastus, quo arrogat sibi li centiam faciendi quiduis. Qui autem adoptatur propter Christum a deo, donetur spiritu sancto, quo se tam deo q̄ hominibus in obedien tiam subijcit. Adhęc nullus hominum potest alteri sua adoptione con ferre tutam defensionem in aduersis. Deus autem, cum suscipit homi nem adoptione sua in filium, suscipit etiam eum in tantam curam, ut defendat & tueatur ipsum in omnibus aduersis. Prȩterea, solus is, qui à deo in filium adoptatur, potest eum, ut patrem, uere & ex animo in uocare: Accepistis, inquit Paulus, spiritum adoptionis, per quem cla mamus Abba pater. Etsi enim alij, qui non sunt adoptati, solent & ip si deum aliquoties ut patrem appellare, sed hic est sonus sine mente, q̄ Christum unigenitum filium dei, propter quem solum fit uera ad optio, aut contemnunt, aut persequuntur. Deinde, quem adoptat ho mo, siue ille Princeps siue Monarcha fuerit, eum non reddit tutum à morte. Quem autem adoptat deus propter Christum, is tanta prærо gatiua donatur, ut mors ei nunq̄ amplius dominetur. Mors enim eo rum, qui sunt in filios dei adoptati, non est mors, sed somnus, sed qui es, sed uia ad ueram uitam. Qui credit in me, inquit Christus, etiamsi mortuus fuerit, uiuet. Et omnis qui uiuit & credit in me, non morie tur inæternum. Sed quid multis opus est? Qui adoptatur ab homine, adhuc obnoxius est propter peccatum, æternæ damnationi. Qui au tem adoptatur à deo, hæres est propter Christum æternæ fœliciratis, & dominabitur perpetuo una cum Christo in cœlesti regno. Quid hac adoptione fœlicius? quid his bonis maius? Et hæc sunt, quæ Chri stus in nos omnes credentes in ipsum, Resurrectione sua confert. Qua re necessarium est, ut pro tanto Resurrectiōis Christi beneficio, quas possumus maximas gratias DOMINO deo patri nostro referamus. Hæ autem referendæ sunt, non uerbis tantum, & publicis laudibus, sed etiam operibus, & priuatis quibusq̄ officijs, ac præsertim carita te proximi nostri. Cum enim deus accensus est sua in humanum ge nus caritate, ut concesserit filio, quo assumeret sibi homines in fratres & cohæredes suos, exigit etiam, ut homines fraternam inter se carita tem habeant. In hoc, inquit Christus, cognoscent omnes, quod disci puli mei sitis, si caritatem habueritis inter uos mutuam. Cito, inqui unt, assuescas, quod diu facere uelis. In cœlo autem uita transigenda est summa in perpetuum caritate. Nec enim illic ullum erit aut odi um aut dissidium. Quare si ad cœlestem uitam aspiramus, necesse est, ut in hac terrestri uita exerceamus nos in caritate. Deus, inquit Ioan nes, caritas est. Quomodo autem sperabit se apud Deum in cœlesti

regno perpetuo commorari posse, qui in hac terra non nisi inuidiæ, odio, rixis, cõtentionibus obnoxius est? Et quis pollicebitur sibi cum Christo & Christum agnoscentibus accepturum eandem in cœlo hæreditatem, cui in terra cum nullo hominum cõuenit, sed qui quasi bellum cum omnibus hominibus gerit? Quare quemadmodum Christus iam à discipulis suis discessurus, cohortatur eos grauissime, non uerbis tantum, sed etiam lauatione pedum, ad mutuam caritatem, ita & cum iam primum à mortuis resurrexisset, statim, nomine fratrum, & unius patris ac dei, admonet uniuersam suam Ecclesiam, ut sese mutua dilectione complectantur, & offitijs caritatis se inuicem iuuent.

„ Sed redeamus ad Magdalenam. Venit, inquit Euangelista, Maria
„ Magdalena adnuncians discipulis, ꝙ uidisset DOMINVM, & ea
„ dixisset sibi. Mirandum uidetur, ꝙ Christus uoluerit tãtam rem, qua non est alia maior, per mulierculam apud Apostolos peragere. An deerant ei Angeli? An non ipse potuit primum omnium sese Apostolis reuelare? Sed supra ostendimus causas, cur placuerit Christo Resurrectionem suam initio reuelare mulierculis. Nunc hoc adijciendũ est, quod Christus etiam hoc consilio uidetur mulierem in primam Resurrectionis suæ nuntiam elegisse, ut & hac parte doceret regnum suum non esse de hoc mundo. Nam hic mũdus solet instituta sua gloriosissime inchoare, ac ostentare, Sed desinit tandẽ fœdissime. Quantus est apparatus uel bellorum, uel nuptiarum, uel aliarum pomparum, inter principes huius seculi? Sed quàm turpis, ꝙ infœlix solet esse euentus eius? Christus autem Resurrectionem suam, rem longe omnium maximam, per mulierem reuelare incipit, & tamen peragit & confirmat eam glorioſissime, ut significet regnum suum non esse mundanum, & cohortetur nos suo exemplo, ut geramus nos in omnibus negotijs nostris submisse & humiliter, quo per humilitatem ad sublimitatem excellamur, in Christo Iesu Domino nostro, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula, Amen.

HOMILIA LXV.

VM Malachias de Christo filio dei uaticinaretur, tribuit ei cognomen Solis. Orietur, inquiens, uobis timentibus nomen meum Sol iustitiæ. Quod cognomen congruenter ei tribuitur, cum propter multas alias causas, tum etiam propter modum, quo resurrectionem suam patefecit;

tefecit. Sicut enim Sol oriturus, & diem orbi allaturus, non ſtatim ſe totum conſpiciendum proponit, ſed initio premittit lucem quandam obſcuram, quę polliceatur magis diem, q̄ exhibeat, deinde paulatim proijcit clariorem ſplendorem, donec emerſus ex inferiori hemiſphę rio, ac ſuperatis montium cacuminibus aperto cœlo uehitur, & omnia illuſtrat, ita & Chriſtus Reſurrectione ſua clariſſimum diem mundo allaturus, non continuo ipſe diſcipulis apparet, ſed oſtendit uacuum ſepulcrum, quaſi crepuſculum, deinde premittit angelos, reſurrectionis nuntios, donec ſe ipſe uiuum, conſpiciendum & contrectandum proponit, & mentes diſcipulorum ſuorum illuminat. Ac ante quidem recenſuimus apparitionem, quæ facta eſt Mariæ Magdalenæ. Commemorant autem Euangeliſtę, quod Chriſtus apparuerit etiam alijs mulierculis, deinde Petro, poſtea duobus, qui ad Emaus proficiſcebantur, quas tamen apparitiones Ioannes noſter omittit, quo'd ab alijs Euangeliſtis ſufficienter indicatæ ſint, ipſe uero ſuſcipit commemorandam eam apparitionem, quę eodem Reſurrectionis die, ad ueſperam, coram pluribus diſcipulis, facta eſt. Cum ueſpera eſſet, inquiens, die illo, qui erat unus ſabbathorum, & fores eſſent clauſę, ubi erant diſcipuli congregati, propter metum Iudæorum, uenit Ieſus, ſtetitq̄ in medio, & dicit eis: Pax uobis. Et cum hęc dixiſſet, oſtendit eis manus ac latus ſuum. Gauiſi ſunt ergo diſcipuli, uiſo Domino. Dixit ergo eis iterum: Pax uobis. Sicut miſit me pater, ita & ego mitto uos. Hęc cum dixiſſet, flauit in eos, & dicit eis: Accipite ſpiritum ſanctum. Quorumcunq̄ remiſeritis peccata, remittuntur eis. Quorumcunq̄ retinueritis, retenta ſunt. Memorabile eſt, quod in hac apparitione peragitur Chriſtus enim nihil fere eorum omittit, quæ teſtificari poſſunt, ipſum uere a' mortuis reſurrexiſſe & uiuere. Non apparet, ut euanidum ſpectrum, ſed conſiſtit uiſibilis in medio diſcipulorum. Colloquitur coram cum diſcipulis, oſtendit eis manus & latus, & pedes, ut ipſum ex notis crucifixionum cognoſcerent, exhibet ſe, quemadmodum alius Euangeliſta ait, contrectandum, ut reipſa ſentirent, eum ueram habere carnem & oſſa, petit etiam eduliũm, & in conſpectu eorum comedit, ac poſtea afflauit eos forti ſpiritu, Quæ omnia ſunt certiſſima uitæ argumenta. Nulla igitur reliqua eſt dubitatio, quin uere a' mortuis reſurrexerit, & uiuat. Sed magnæ curæ nobis eſſe debet colloquium, quod Chriſtus in hac apparitione cum diſcipulis fecit. Primum enim omnium, PAX VOBIS, inquit. Potuiſſet eis exprobrare defectionem & fugam, ſed horum omnium obliuiſcitur, ac nuntiat tantum læta. Optat pacem. Qua uoce teſtatur ipſos ab omnibus peccatis abſolutos, cũ deo patre pacificatos, & in gratiam receptos. Et ut ſciant hanc uocem non eſſe

pax vobis

pro uulgari conſuetudine in ore ipſius natam, ſed ueram ac ſeriam eſſe, bis eandem repetit. Bene igitur confidant, & alacri animo ſuſcipiant, quod ſit mandaturus. Reuelat enim Chriſtus ſeſe diſcipulis, non ut cum ipſis ad fallendum tempus nugetur, ſed ut res longe omnium maximas conficiat. Sicut me, inquiẽs, miſit pater, ita et ego mitto uos. Hac uoce decernit eos legatos, (Vnde & Apoſtoli uocantur, quod legatos ſignificat) in uniuerſum orbem terrę. Quam rem, ut rectius intelligamus, conferemus huc morem ciuilium legationum. In his enim ſolent legato duplices literæ dari. Alterę fidei (quas uocãt literas Credentię) ſigillo legantis firmatæ, quibus ſignificat is, qui amandat legatum, tam firmiter credendum eſſe legato ſuo, q̃ ſi ipſe rem coram ageret. Alteræ mandati, quas literas uocant, Inſtructionem, qua continentur mandato, quę legatus nomine legantis perſequi & efficere debet. Hunc morem ſeruat etiam Chriſtus pro ſuo modo, in hac, quam ipſe inſtituit, Apoſtolorum ſuorum legatione. Emiſſurus enim poſt reſurrectionem Apoſtolos ſeu legatos ſuos, initio, dat eis literas Credentię, has uidelicet: Sicut miſit me pater, ita ego uos mitto. Quæ autem ſit ſententia huius dicti, ex ijs intelligi poteſt, quę Chriſtus alias ad Apoſtolos dixit: Qui uos audit, me audit. Et iterum: Qui uos recipit, me recipit. Et qui me recipit, recipit eum, qui miſit me. Hoc igit uult Chriſtus. Pater miſit me de cœlo in terram, ut adnunciem meum Euangelion. Et qui meo Euangelio credit, is credit deo patri, cuius ego ſum legatus in terris. Dixit enim de me apud Moſen: Ponam uerba mea in ore eius, loqueturq̃ ad eos omnia, quæ prȩcepero illi. Qui autem uerba eius, quæ loquetur nomine meo, audire noluerit, ego ultor exiſtam. Cum autem ego poſt meam reſurrectionem & aſcenſionem in cœlum, non ſim amplius corporali modo in his terris cõmoraturus, emitto uos Apoſtolos meo nomine in uniuerſum orbem terræ, & uolo, ut homines non aliter uerba ueſtra accipiant, q̃ ſi ego coram ea exponerem. Atq̃ hęc quidem eſt ſententia literarum Credentię. Quemadmodum autem ciuiles literæ roborantur ciuilibus ſigillis, ita ſpirituales illę literæ confirmatæ ſunt ſpiritualibus ſigillis, cœleſtibus uidelicet miraculis. Signa, inquit, eos qui crediderint hæc ſubſequentur: Per nomen meum dęmonia eĳcient, linguis loquẽtur nouis, ſerpentes tollent, & ſi quid letale biberint, non nocebit eis, Super ægrotos manus imponent, & bene habebunt. Hæc & id genus alia miracula, quæ Apoſtoli ædiderunt in nomine Chriſti, ſunt ſigilla, quibus literæ Apoſtolatus ſeu legationis roboratæ fuerunt. Legatione, inquit Paulus, fungimur nomine Chriſti. Quare ſentiendum eſt, Apoſtolos ita nobis commendatos eſſe, ut qui ipſos audit, CHRISTVM filium Dei, adeoque Deum ipſum

ipſum p̄atrem cœleſtem audiat. Sed quod pręcipuum eſt, audiamus nunc mandatum, ſeu Inſtructionem, ut uocant, quæ Apoſtolis data eſt. Flauit (inquit Euangeliſta) in eos, & dicit eis: Accipite ſpiritum ſanctum: Quorumcunq; remiſeritis peccata, remittuntur eis. Quorumcunq; retinueritis, retenta erunt. Hæc eſt inſtructio, hoc eſt mandatū, quod Chriſtus dat Apoſtolis ſuis. Non alloquitur autem eos ſimpliciter, ſed afflat eos forti oris ſui ſpiritu. Quod idcirco facit, primum, ut ſignificet ſe uere uiuere, quemadmodum antea diximus, deinde, ut doceat, ſe uerum eſſe deum, quod det ſua uirtute dona ſpiritus ſancti. Hoc enim oris ſpiritu contulit cœleſtia ſpiritus dona in corda diſcipulorum ſuorum. Non contulit quidem in eos hoc tempore illa admirāda ſpiritus dona, quę effuſa ſunt in ipſos, in die pētecoſtes, ſed eximit eis incredulitatem, & dat fortiorem fidem, eximit eis metum, & dat ſpem certam, diſpellit tenebras ab oculis mentis eorum, & illuſtrat eos clariori luce intelligentiæ. Hæc & id genus alia ſunt dona ſpiritus ſancti, quæ Chriſtus flatu ſuo in Apoſtolos conferre uoluit. Quid ergo mandatur eis, quod in hac ſua legatione conficiant? Obſeruāda & ponderanda ſunt uerba Chriſti. Non dicit: Accipite cohortes militū & ruſticorꝫ, & inuadite regna huius mundi. Non dicit: Accipite Moſen, & inſtituite inter gentes Moſaïcam politean. Non dicit: Accipite oleum, & ungite ſacrificulos Miſſarios. Sed ait: Accipite ſpiritū ſanctum. Accipite dona & offitium ſpiritus ſancti. In quem uſum? Num ad dominandum terrena maieſtate? Nequaq̄, ſed ad remittenda & retinenda peccata, hoc eſt, ad prædicandum Euāgelion, ut quotquot Euangelio credunt, conſequantur remiſſionem peccatorum. Quotq̄t autem non credunt, ꝫs retineantur peccata. Nam quod hic dicit: Quorumcunq; remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorumcunq; retinueritis, retenta erunt, eandem prorſus ſententiam habet, cum eo, quod apud Marcum dicit: Prædicate Euangelion uniuerſæ creaturæ. Qui crediderit (Euangelio) & baptiſatus fuerit, ſaluus erit. Qui uero non crediderit, condemnabitur. Et apud Lucam: Sic oportebat Chriſtum pati & reſurgere a mortuis tertia die, & prædicari nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum in omnes gentes. Remittere enim & retinere peccata Apoſtolico miniſterio, non eſt pro ſuo arbitrio ex peccato, iuſtitiam, & ex iuſtitia peccatum facere, nec eſt ex propria autoritate condonare peccata cuiuis, etiam non credenti, & retinere peccata, etiam credenti, Sed eſt prædicare Euangelion de Chriſto, qui ſolus eſt expiator peccatorum, & propter quem ſolum deus peccata condonat, ut ei, qui credit in Chriſtum, peccata remittantur, ei aūt, qui non credit, peccata retineantur. Obſerua igitur mihi, primū, ꝙ Chriſtus non inſtituit Apl̄os ſuos, in externos mo-

nàrchas huius ſeculi, ſed cõmendauit ipſis offitium, & dignitatẽ longe excellentiorem. Monarchis huius mundi conceſſę ſunt terrenę diuitię, & data eſt in manus eorum poteſtas uitę & necis corporalis, ut quos uolunt, poſſunt aut occidere, aut liberos dimittere. Apoſtolis autem cõmendatus eſt theſaurus cœleſtis, & repoſita ſunt in miniſterium eorꝝ, cœlum & infernus. Monarchę deſcribunt feuda, quæ ita uocant mundana, quę neminem poſſunt in morte & iuditio Dei ſeruare. Apoſtolis aũt commendatũ eſt, ut diſtribuãt remiſſionem peccatorum. Qua una re, comprehenduntur oĩa nobis perpetuo ſalutaria. Nec quicq̃ aliud eſt, quod poſſet nobis ueram ſalutem afferre. Finge Chriſtum Apoſtolis dediſſe crumenam ſemper pecunia plenam, quam pecuniã omnibus ad ipſos accidentibus diſtribuãt. Quid hoc nobis profuiſſet? Potuiſſent quidem hoĩes pecunia fieri locupletiores, non autem iuſtiores, & coram deo fœliciores. Pecunia enim non liberat à morte & iuditio dei. Finge Chriſtũ dediſſe Apoſtolis uaſcula uino plena, ut unicuiq̃, quantum uoluerit uini, in cantharum ſuum infundant. Num homines fuiſſent hoc beneficio facti beatiores? certe uinum non facit homines pios & beatos, ſed potius ebrios & inſanos. Sed ita demum conſuluit Chriſtus uerę noſtræ ſaluti, q̃ cõmendauerit Apoſtolis, ut ſuo nomine diſtribuant remiſſionem peccatorum. Hoc enim illud eſt, quod nos uere beat. Vbi enim remiſſa ſunt peccata, ibi deus eſt placatus, & adoptat eum, qui habet pc̃tõrum remiſſionẽ, in filium & hæredem ſuum, ac efficit, ut nulla afflictio, imo ne mors quidẽ ipſa noceat, ſed ſeruat in media morte, & largiť ętternã beatitudinem. Vnde in pſalmo dicitur: Beati, quorum remiſſę ſunt iniquitates, & quorũ tecta ſunt pc̃tã: Beatus uir, cui non imputat DOMINVS pc̃tũm, nec eſt in ſpiritu eius dolus. Vbi autẽ pc̃tã non ſunt remiſſa, ibi deus iraſcitur, non proſunt diuitię, non liberant regna, ſed perpetuo eſt pereundum. Quare, cum Chriſtus cõmendauerit Apoſtolis offitium remittendi & retinendi peccata, ſentiamus in miniſterio eorum collocata eſſe oĩm hominum perpetuã uitam & mortẽ, ſalutem & damnationem, cœlum & infernum, ut quotquot accipiunt ex p̃dicatione Euangelij eorꝝ, remiſſionem peccatorꝝ per fidem, habeant cœlum. Quotquot aũt abominant Euangelion, de pc̃tõrum remiſſione, habeãt infernum. Deinde conſiderandũ eſt, de quibus peccatis loquatur Chriſtus, cum ait: Quorum remiſeritis aut retinueritis peccata. Non enim loquitur de ijs peccatis, quæ Pontifices & hypocritę, pro ſuo arbitrio fingũt, qualia ſunt, In feria ſexta carnibus ueſci. Non ieiunare uſq̃ ad horã undecimã, & multa alia, Sed loquiť de ijs peccatis, quę uere corã deo pc̃tã ſunt, & quę lex dei pro peccatis iudicat. Non enim eſt legatus Pontificum, & hypocritarꝝ, ſed eſt legatus

Dei

Dei patris sui. Quare intelligit ea peccata, quæ Deus p̄ccatā esse pronuntiat. Præterea cognoscendum est, quo modo Apostoli remittant aut retineant peccata. Nam Pontifices arrogant etiam sibi potestatē remittendi & retinendi peccata, ꝙ glorientur se esse Apostolorum successores. Sed usurpant alium modum remittendi & retinendi peccata, q̄ Christus commendauit. Remissuri enim peccata, emittunt legatum quendam, qui instituat in templis rubeas cruces, & sacrificulos, confessionum auditores, ac cistas, in quas reponatur pecunia pro peccatis numerata. Christus autem amandauit Apostolos suos, ut adnuntiēt Euangelion suū, & consecrēt eos qui Euangelion fide agnoscunt, baptismo, & confirment fidem eorꝝ Cœna dominica. Hic est uerus & cœlestis modus remittendi peccata, prædicatio uidelicet Euangelij Christi: Ite, inqt, in uniuersum mundū, & PRÆDICATE Euāgelion omni creaturę. Et: Oportebat prędicari nomine eius pœnitētiam & remissionem peccatorum. Quare qui non prædicant Euangelion Christi, non habent ullam potestatem peccata aut remittendi aut retinendi. Deinde, nec hoc negligenter cogitandum est, Quo merito debeant Apostoli peccata remittere. Pontifices remittunt peccata, merito pecuniæ. Monachi remittunt peccata merito humanæ iustitię. Eremitę remittunt peccata merito ieiuniorum, aut chameuniarum. Christus autem iubet Apostolos peccata remittere, tantum suo ipsius nomine, seu merito. Euangelion em̄ Christi hoc est, ꝙ solus Christus expiauerit p̄cta, & ꝙ pater cōdonet peccata credentibus tm̄ propter Christum filium suum. Ecce, inquit Ioannes, agnus dei, qui tollit peccatum mundi. Cum igit̄ Christus iubet Euangelion suum prędicari, iubet etiam peccata remittere gratis, tantum propter suum ipsius meritum. Iam & hoc considera mihi, quibus hominibus remittenda aut retinenda sint peccata. Nam Remissio peccatorum omnibus quidem hominibus, sine ullo discrimine, siue Iudęis, siue gentibus, siue honestis, siue inhonestis offerenda est. Prædicate, inquit, Euangelion OMNI creaturæ, hoc est, non Iudæis tantum, sed etiam gentibus. Et: Oportet prędicari nomine meo remissionem peccatorum in OMNES gentes. Inter auditores autem Euangelij duplex est hominum ordo. Alij credunt Euangelio, alij sunt increduli. Ac illi quidem accipiunt oblatam peccatorum remissionem per fidem, & fruuntur ea, hi autem contemnunt & reiiciunt eam per incredulitatem, ideoque retinentur eis peccata. Qui enim crediderit, inquit Christus, & baptisatus fuerit, saluus erit: Qui uero non crediderit, condemnabitur. Postremo cognoscendum etiam erit, in quem usum institutum sit ministerium remittendi peccata. Ac usus quidem huius ministerij latius patet, q̄ ut paucis uerbis exponi possit. Nos,

quia alias de hoc uſu plura diximus, tantū quędam nunc attingemus. Inſtitutum enim eſt hoc miniſterium, ut accepta peccatorum remiſſione, per fidem, reputemur coram deo iuſti, adoptemur in filios dei, uincamus mortem, & conſequamur ęternam ſalutem, quemadmodū paulo ante oſtendimus. Deinde inſtitutum eſt, non ut liceat nobis de inceps impune peccare, ſed potius ut peccata fugiamus, & iuſtitię opera faciamus. Qui mortui ſumus peccato, inquit Paulus, quō poſthac uiuemus in eadem? Et iterū: Apparuit gratia dei, ſalutaris oībus hoībus, erudiens nos, ut abnegata impietate, & mundanis concupiſcentiis, ſobrie & iuſte & pie uiuamus in prędenti ſeculo. Quare non aburamur remiſſione peccatorum ad licentiam, ſed utamur ea ad obedientiam, ut teſtemur bonis operibus, nos remiſſiōem peccatorum per fidem uere accepiſſe. Sed quid? Num ſolis Apoſtolis mādatum eſt miniſterium Remittendi & Retinendi peccata? Hi ſoli quidem tūc, cum alijs quibuſdam prędto adfuerunt, cū Chriſtus hęc uerba diceret, hoc autem miniſterium nō eſt alligatum ad perſonas eorum, ſed pertinet ad uniuerſam Eccleſiam. Si Eccleſiam, inquit Chriſtus, alias non audierit, ſit tibi uelut Ethnicus & Publicanus: Amen dico uobis, Quęcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata in cœlo. Et, Quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta in cœlo. In precatione quoque ſua dicit Chriſtus: Non pro eis tantum rogo, ſed & pro ijs, qui credituri ſunt per ſermonem eorum in me. Et ad Thomam: Quia uidiſti, credidiſti, Beati qui non uident, & credunt. Etſi autem unuſquiſq; pius remittit alteri priuatim ſua peccata, cum exponit ei Euangelion de Ieſu Chriſto, & hortatur eum, ut bene cōfidat, imo etiam pia muliercula, cum forte acceſſerit ad uiſitandum ęgrotum, remittit ęgroto peccata, cum admonet eum, ut omnem ſpem ſuam collocet in Chriſto Ieſu, qui ſolus ſit peccatorum expiator, & ſeruator noſter. His mulierculę uerbis, ſi uir ęgrotus fide ea excipit, excipit etiam peccatorū remiſſionem, in publico tamen Eccleſię cętu ſuum ordinem inſtituit ſpiritus ſanctus, ne quid indecenter & inhoneſte fiat. Itaq; mulieri in Eccleſia non licet loqui, ac ne uiro quidem, non uocato, Sed ſui ſunt Eccleſiæ miniſtri, quibus publica Euangelij, hoc eſt, remittendi & retinendi peccata functio demandata eſt. In Actis Apoſtolicis dicit Paulus, ad preſbyteros Eccleſiæ Epheſinæ: Attendite uobis & cuncto gregi, in quo uos ſpiritus ſanctus poſuit ſuperattendentes, ad regendum Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo. Et ad Corinthios: Omnia ex Deo, qui reconciliauit nos ſibi per Ieſum Chriſtum, deditq; nobis miniſterium Reconciliationis. Et ad Epheſios ait: Dedit, alios Apoſtolos, alios Prophetas, alios, Euangeliſtas, alios paſtores ac doctores ad inſtaurationem ſanctorum, in opus adminiſtrationis, in ædificatio

cationem corporis Christi. Ex his, & alijs id genus testimonijs scripturæ uides ministeriū remittendi & retinendi peccata, quod est ministerium prędicandi Euangelij, ad uniuersam quidem Ecclesiam pertinere, sed ita ordinatum esse, ut Ecclesia ædificetur, non perturbetur. Quare siue priuatim, siue publice audiuerimus Euangelion Christi, sentiamus nobis remissionem peccatorum uere offerri, quam & accipimus, si Euangelion fide agnoscimus. Sunt autem, qui impudenter uociferari solet. Quid? Sacrificuli ne, (Sic em̄ etiam ueros Ecclesiæ ministros, uocant sacrificulos) remitterent mihi peccata? An non ipsi impuri sunt, & indigent peccatorum remissione? An non peccatorꝝ remissio, donum est solius Dei? Ego sum, ego sum ipse, inquit DOMINVS, qui deleo iniquitates tuas propter me. Quomodo ergo sacrificuli audent sibi hanc potestatē arrogare? Sed audi tu uicissim, q̄ hęc recte quidem dicantur aduersus Pontificios sacrificulos, qui non contionantur syncerum Euangelion Christi. Longe autem aliud sentiendum est de ministerio eorum, qui doctrinam uere Apostolicam & Euangelicam Ecclesiæ proponunt. Hi enim remittunt peccata, non quidem sua ipsorum autoritate, sed autoritate, mandato & uocatione Dei patris & DOMINI nostri Iesu Christi, qui iussit eos hoc ministerio suo nomine fungi. Autoritas & potestas remittendi peccata, solius Dei est. Ministeriū autem huius potestatis est Apostolorum, & oim eorum, qui Euangelion Christi, pure & synceriter adnuntiāt. An non & uita corporalis, donum est solius Dei? Et tñ Deus hoc suum donum largit̄ per parentes. Est & pax mundana, solius Dei donū. sed quam Deus dare solet per magistratum. Sunt & fructus terrę, solius Dei creatura, sed hi dantur nobis diuinitus, opera & labore agricolarum. I nunc, & cōtemne parentes, opprime magistratum, & abnce agricolas, ut a Deo ipso solo, sicut tu uane gl̄aris, dona sua accipias. Sic est & remissio pc̄ōrum solius Dei donū, sed q̄d nobis Deus offert ac exhibet, per ministros suos, qui Euangelion synceriter adnūtiant. Amemus igit̄ ministerium Euangelij, & benefaciamus ei, ut fructum eius capiamus, per Iesum Christū DOMINVM nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus bñdictus in secula, Amen.

HOMILIA LXVI.

ALij Euangelistę cōmemorant alia Resurrectionis Christi testimonia. Nos uero Ioannem nostrum persequemur, & suscipiemus nunc percurrendam eam apparitionem Christi, quę in prę̄sentia Thomę facta est. Sic enim sequitur: "Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat "cum eis quando uenit Iesus. Dixerunt ergo alij discipuli: Vidimus "DN̄M. Ille aūt dixit eis: Nisi uidero in manibus eius uestigiū clauo-

„rum, & mittam digitum meũ in ueſtigium clauorũ, & mittam manum
„meam in latus eius, non credam. Priuſq; recitemus alia quæ de Tho-
ma ſequuntur, conſiderandum eſt, quanta ſit Thomę incredulitas, ut
magnitudinẽ clementiæ Chriſti Thomam ſumma bñuolentia com-
plectentis agnoſcamus, ſæpe enim Chriſtus ipſe de Reſurrectiõe ſua
contionatus fuerat, ut nihil dicam de Prophetarũ oraculis, quibus ſig
nificatum erat, Chriſtum à mortuis Reſurrecturum, quæ oracula de-
buiſſent certe Thomę tot annos in ſchola ludęorum uerſato nota fu-
iſſe. Ad hęc, college eius, qui teſtificabant ſe uidiſſe Chriſtum à mor
tuis excitatum, erant hoĩes honeſti, quos ſciebat eſſe amantiſſimos ue
ritatis, attamen ne ſic quidem credit Chriſtum, quem uiderat in cruce
expiraſſe, & ſepultum, uiuere. Etſi aũt magna eſt incredulitas eius, nõ
tamen eſt obſtinata & deplorata. Non enim fit hoſtis & perſecutor
Chriſti ac diſcipulorum eius, ſed manet ipſe quoq; diſcipulus, & do-
ceri cupit. Non credo, inquit, quod dicitis, Credam autem, ſi ipſe ui-
dero & tetigero. Quare, etſi meruerat propter incredulitatem abiici,
tamen tanta eſt clementia Chriſti, ut quia uidet ipſum adhuc docilẽ,
agnoſcat & tractet eum humaniſſime. Hoc exemplũ clementię Chri-
ſti eò obſeruandũ eſt, ut in imbecillitate fidei, nõ deſpondeamus ani
mum. Poſtq; enim Satan non poteſt nos à ſpe æternę uitę, obiectu
magnitudinis peccatorum noſtrorum deiicere, q; reiiciamus peccata
per fidem in Chriſtum expiatorem noſtrum, ſolet calumniari fidem
noſtrã, ut nobis Chriſtum auferat. Gloriaris, inquit, de Chriſto tuo,
ſed quomodo Chriſtus ad te pertineret, cum tuipſe ſentias fidem tuã
eſſe ualde exiguam, ac uix ſcintillam fidei habeas? His obiectionibus
aut tentationibus reſpondendum eſt, nos quidem agnoſcere fidei no
ſtrę imbecillitatem, ſed tamen Chriſtus non eſt propterea imbecillis,
nec abiicit nos. Mater non deſtituit ope ſua filiolum, quem uidet mor
bo laborare, ſed eo maiori cura filium proſequitur, quo grauiori mor
bo detineĩ. Et Chriſtus eſſet inclementior humana matre? Calamum
quaſſatum, inquit Propheta de Chriſto, non conteret, & linum fumi-
gans non extinguet. Quare bene etiam in fidei imbecillitate confida-
mus, & oremus, ut nobis fides augeatur. Sed audiamus nunc, q; cle-
„menter Chriſtus Thomę ſeſe adiungat. Et poſt octo dies iterum erãt
„diſcipuli eius intus, & Thomas cum eis, uenit Ieſus, clauſis ianuis, &
„ſtetit in medio, & dixit: Pax uobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digi-
„tum tuum huc, & uide manus meas, & admoue manum tuam, & im-
„mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed credẽs. Hoc eſt inſig
ne teſtimoniũ, q; Chriſtus uere à mortuis reſurrexerit. Chriſtus em
apparens diſcipulis unà congregatis, non præteruolat oculos eorũ,
ut ſpectrũ, ſed conſiſtit in medio eorum, idque non mutus, ſed colloc-

quens,

quens, salutans, docens, increpans, & consolans. Nec tantum uisendum se, uerumetiam tangendum & palpandum prebuit: Infer, inquiens, digitum tuum, & admoue manum tuam. Nam Christus ob hanc causſam uestigia clauorum dispensatione quadam resumpserat, non quòd talia uestigia semper inhęreant corpori glorificato, sed ut hoc signo ueritatem corporis & Resurrectionis suę probaret. Hoc resurrectionis testimonium tanti momenti uisum est, ut etiam alias Ioannes alleget in epistola sua. Quod audiuimus, inquit, quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de sermone uitę. Sed quoties proponitur nobis testimonium Resurrectionis Christi, toties sentiamus nobis proponi testimonium nostræ salutis, quam in Christo habemus, admoneamur etiam toties de nouitate uitæ, in qua ambulare debemus. Resurrectio enim Christi nostra est iustitia, uita & salus. Excitatus est, inquit, propter iustificationem nostri. Et: Si credimus, ꝙ Christus mortuus est & resurrexit, sic & deus eos qui obdormierunt per Iesum, adducet cum illo. Quare necesse habemus, ut declaremus nos erga tantum benefactorem gratos, & quemadmodum excitatus est Christus ex mortuis per gloriā patris, ita & nos in nouitate uitę ambulemus. Sed audiamus nunc Thomam. Respondit Thomas & dixit ei: DOMINVS meus & deus meus. Hęc est uere Apostolica cōfessio & doctrina de persona Iesu Christi. Paulus de Christo ait: Declaratus fuit filius dei potenter, secundum spiritum sanctum, ex eo ꝙ resurrexit à mortuis. Quare, cum Thomas certo ac uere cognosceret, Christum à mortuis resurrexisse, agnoscit iam ipsum non tantum esse hominem, sed etiam uerum DOMINVM ac deum nostrum. Vnde & Petrus in die Pentecostes ait: Certo sciat tota domus Israel, ꝙ DOMINVM & Christum fecerit deus hunc Iesum, quem uos crucifixistis, hoc est, quia deus suscitauit Iesum, & effudit in nomine eius dona spiritus sancti, declarauit publice, ꝙ sit uerus ille Christus, per prophetas promissus, & uerus DOMINVS ille deus, quem Adonaï uel Iehoua uocamus. Non igitur agnoscamus, non adoremus alium deum, præter DOMINVM nostrum Iesum Christum. Sunt quidem aliæ duæ personæ in diuinitate, pater & spiritus sanctus, sed quia non est nisi unus deus, & Christus filius dei, uerus ab æterno est deus, non credamus, non colamus alium deum, præter hunc Christum, iustitiam, sanctificationem & redemptionem nostram. Vnde & cum interrogantur Catechumeni, quis sit uerus deus noster, & quod sit nomen eius, recte respondent, nomen eius esse, Iesus Christus. Nam & ipse approbat hanc Thomę confessionem. Thoma, inquiens, quia uidisti me, credidisti. Beati, qui non uiderunt, & crediderunt. Paucissima uerba, sed obseruatione

dignissima. His enim confirmatur ministeriũ Euangelij de Christo quod & per Apostolos, & post Apostolos per Ecclesię ministros, in orbe terrarum uulgatur, Necessaria fuit hęc confirmatio. Sunt enim, qui cogitant hos tantum cepisse fructum Christi, quibuscum Christus conuersatus est corporali præsentia, & quos sanauit ac cibauit, & quibus misit spiritum sanctum. Sunt alij, qui non putant sibi satisfactum, quòd audiant hoc tempore doctrinam ab Apostolis, nomine & mandato Christi traditam, sed affirmant, ita tum demum se libenter credituros, si aut ipsi coram uidissent miracula illa Christi, quę de eo prędicantur, & accepissent etiam spiritum sanctum admirabiliter, aut his temporibus similia miracula ęderentur. Sed Christus paucissimis uerbis reijcit & damnat omnem illorum seu curiositatem seu incredulitatem, & excusationem. Recte tu quidem Thoma, inquiens, & beatus es, quòd credas meo Euangelio, cum coram, ueritatem eius reipsa cõperias. Non solum aũt tu, aut alij, qui ista suis oculis uident, & credunt, beati sunt, uerumetiam non minus beati erunt hi, qui credũt Euangelio meo, siue hoc tẽpore uitam agunt, siue post multos annos in hanc uitam uenturi sunt, etiamsi nihil horum miraculorum uideãt. Non enim libet mihi, quouis tempore uisibiliter inter homines conuersari, & externa miracula ędere. Non libet semper me uisibilem ostendere, sicut facio nunc quadraginta diebus, post meam resurrectionem. Non libet, singulis diebus Pentecosten celebrare, & spiritum sanctum uisibiliter mittere. Hæc omnia confitio & præsto suo tempore, in hoc mundo, & inter meos discipulos ac Apostolos, quibus & hęc omnia comperta & perspecta facio. His mando prędicandum Euangelion meum, & testimonium ferendum de his rebus omnibus. Quare siquis Apostolis talia prędicantibus aut sermoni eorum ad posteros bona fide propagato non credit, is ne mihi quidẽ, sępe ac multum me reuelanti crederet. Si autem Apostolis aut sermoni eorum credit, non minus accipit beatitudinis, ęq; si coram inter ipsos accepisset spiritum sanctum uisibiliter. Huc referendum est & illud quod Christus in precatione sua dicit: Non pro eis tantum rogo, sed & pro ijs, qui crediturí sunt per sermonẽ eorum in me. Et apud Lucam: Si Mosen & Prophetas non audiunt, neq; si quis ex mortuis resurrexerit, credent. Abijciamus igitur incredulam hanc excusationem & curiositatem, & suscipiamus Apostolicam doctrinam, quæ nobis iam inde ab initio reuelati Christi per manus optima fide tradita est, ut ea Christum, uerum seruatorem nostrum agnoscamus. Nam hunc esse uerum usum Apostolicę doctrinæ, quę & uoce & scripris uulgata est in orbem terræ. Ioannes ipse perspicue indicat, cum ad finem huius capitis addit: Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu

discipu-

discipulorum suorum, quę non sunt scripta in hoc libro. Hęc autem "
scripta sunt, ut credatis, q̄ Iesus est Christus ille filius dei, & ut credē "
tes uitam habeatis per nomen eius. Videtur ex hac appendice, Ioan "
nem cogitasse scriptum Euangelij sui narratione eius apparitionis, quę præcessit, concludere & absoluere. Et tamen uisum est postea etiam id quod mox sequitur, adiicere. Nos igitur hanc appendicem diligentissime consideremus. Ostendit enim nobis uerum usum Apostolicę scripturę, in qua continentur doctrina & miracula DOMINI nostri Iesu Christi. Nam quemadmodum Petrus de Prophetica scriptura ait: Spiritus Christi, testabatur in Prophetis uenturas in Christum afflictiones, priusq̄ acciderent, & quę essent consecuturę, glorias, quibus & illud reuelatum est, q̄ haud sibipsis, sed nobis hęc ministrarunt, quę nunc adnuntiata sunt uobis, ita & Ioannes hoc loco significat Apostolicam scripturam, non propter Apostolos ipsos, sed propter nos literis mandatam esse. Hæc, inquiens, scripta sunt. In quem usum? Vt credatis, q̄ Iesus est Christus ille filius dei. Hoc spectat, hoc uult, eò tendit, ad eum exitum properat scriptura Apostolica de doctrina & miraculis Christi, ut credamus Iesum, quē uocarūt Nazarenum, natum ex Maria uirgine, esse Christum filium dei. Duo autem summa & in toto mundo augustissima tribuuntur Iesu Nazareno. Alterum, quod ad naturam eius attinet, uidelicet, q̄ sit filius dei. Qua natura nihil potest sublimius dici. Non enim sentiendum est, quòd Iesus sit filius dei adoptione, sicut p̄ homines, sed quòd sit filius dei natura, & ab æterno, quemadmodum aliàs copiosè & perspicue demonstratum est. Hoc autem est esse uerum ac æternum deum. Quid enim ex natura & substantia dei aliud quàm deus nasceretur? sicut & quod ex natura & substātia hominis nascitur, uerus homo sit, necesse est. Agnoscamus igitur Iesum, naturalem filium dei, hoc est, uerum ab æterno deum. Alterum tribuitur Iesu, quod ad offitium eius attinet, uidelicet quòd sit Messias seu Christus. Prophetę enim uaticinati sunt uenturum Christum, & liberaturum populum suum ab omnibus malis. Apostolica igitur scriptura de doctrina & miraculis Iesu testatur, hunc Iesum esse uerū illum Christum, de quo Prophetę sunt locuti. Sed quid utilitatis affert nobis hæc fides, cum credimus quòd Iesus est Christus filius dei? Additur: Vt credentes uitam habeatis per nomen eius. Hæc est fidei in Iesum Christum utilitas, uidelicet, quòd hac fide consequamur propter ipsum, uitam. Hoc dictum Ioannis comprehendit paucissimis uniuersa beneficia Christi. Nomine enim uitæ non intelligenda sunt corporalia quædam bona in hoc mundo, quæ etsi sunt diuina beneficia, tamen non beant

hominem, & Christus non uenit propter ipsa in hunc mundum, sed intelligenda sunt uera, cœlestia & perpetua bona, uidelicet, Remissio peccatorum, Reconciliatio cum deo, iustitia, liberatio in morte, æterna uita & fœlicitas. Hęc sunt bona, quę nobis fide in Iesum Christum contingunt. Contingunt autem nobis, non merito aliquo humanę iustitię, sed PER nomen EIVS, inquit, hoc est, propter ipsum Christũ, non propter nostram iustitiam, sicut & Paulus ait: Iustificantur gratis per illius gratiam, per redemptionem, quę est in Christo Iesu, quem proposuit deus reconciliatorem, per fidem, interueniente ipsius sanguine. Habes hanc esse utilitatem Apostolicæ scripturæ, ꝙ testificetur de Iesu Christo, & de salute, quã in ipso per fidem habemus. Reliquum igitur est, ut amplectamur hanc scripturam obuijs, quod aiunt, ulnis, & meditemur in ea diu noctuq̃, non ut sciamus tãtum aliquot sententiolas & miracula ex ea commemorare, sed ut Christum uera fide ex ipsa cognoscamus, & spiritu Christi renouati, uitam hominis pio dignã ducamus per Iesum Christũ DOMINVM nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto Deus bñdictus in secula, Amen.

CAPVT XXI.

HOMILIA LXVIII.

TSI Ioannes superiori capite, siue summa senectute confectus, (dicitur enim Euangelion suum scribendum suscepisse, natus centum annos) siue alia caussa permotus, finem scribendæ historiæ Euangelij facere uisus est, tamen, quia certitudo Resurrectionis Christi debet in Ecclesia firmissimis argumentis comprobata exta re, addit adhuc unam apparitionem, qua Christus multis etiam miraculis testificatus est, se non solum uere à mortuis resurrexisse, sed etiam regnare, & omnibus rebus dominari. Hęc autem apparitio, non in Iudæa, sed in Galilæa facta est, nec est illa nobilis, quam Christus ante mortem suam, & postea angeli promiserunt: Præcedet, inquientes, uos in Galilæam, ibi eum uidebitis, sicut dixit uobis, Sed ea est, quæ contigit ad mare Tiberiadis, coram septem tantum discipulis, cum illa altera facta sit in monte coram discipulis plusq̃ quingentis.

Non

Non minus tamen & hæc, quæ in præsentia describitur, obseruabilis est. Audiamus igitur de ea narrationem Euangelistæ nostri. Postea manifestauit se iterum Iesus ad mare Tiberiadis. Manifestauit autem sic: Erant simul Simon Petrus, & Thomas, qui dicitur Dydimus, & Nathanael, qui erat à Cana Galilææ, & filij Zebedæi, alijque ex discipulis eius duo. Dicit eis Simon Petrus: Vado piscatum. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Exierunt & ascenderunt in nauim statim, & illa nocte nihil ceperunt. Mane autem iam facto, stetit Iesus in litore, non tamen cognouerunt discipuli, q̃ Iesus esset. Dicit eis Iesus: Pueri, num quid obsonij habetis. Responderunt ei: Non. At ille dicit eis: Mittite in dextram nauigij partem rete, & inuenietis. Miserunt ergo, & iam nõ ualebant illud trahere præ multitudine piscium.

Hic nobis gradus aliquandiu sistendus est, ut consideremus quis sit euentus pij laboris aut officij, quod initio infœlix esse uidetur. Habes enim hic, quòd discipuli etsi honestum & pium laborem suscipiunt, tamen tota nocte frustra & infœliciter laborent. Non mirum quidem est, si impietas & scelera sint infœlicia, non mirum est, si furi aut latroni parum prospere consilia sua successerint, quia diuinitus ita ordinatum est, ut maledicta sint opera impiorum & sceleratorum, hoc autem & mirum, & magno offendiculo est, si quis, cum recte & pie facit, infœlix fuerit. Quod cum homines fieri uident, sollicitantur existimare, quod res humanæ non sint deo curæ, hoc est in corde suo dicere: Non est Deus. Ideoque ruunt in contemptum dei, & suscipiunt inhonesta quæq; facienda, modo sint coram hominibus tuta, & uideantur fœlicia. De hac re dicamus quædam, ut discamus in uocatione dei constanter perseuerare, etiamsi labor infœlix fuerit, & multa aduersa accidant. Primum enim, si cui pio, in uocatione dei ambulanti, & recta facienti contingit incommodum, non est sentiendum, q̃ hoc incommodum contingat, DEO nesciente, nolente, ac cessante, sed optime sciente, uolente, ac etiam operante & gubernante. Deus non est quidem autor peccati, sed sine uoluntate & operatione eius nihil cuiquam aduersi accidere potest. In passione Christi, deus non creauit impietatem, crudelitatem & immanitatem uoluntatis Iudæ, Pontificum, & aliorum Iudæorum. Hæc enim è Satana est, cui se hi captiuos tradiderant, & è cuius propríjs peccatum ortum est. Et tamen quæcunque aduersa & immania acciderunt Christo, ea acciderunt ipsi uolente & immittente Deo patre suo. Nam quod Deus operetur & gubernet, non prospera tantum, sed etiam aduersa nobis, testatur primus fidei nostræ articulus, quo fatemur nos credere in DEVM patrem, Crea-

torem cœli & terræ. Hoc enim non ſic intelligitur, ꝙ deus initio ille creauerit, nunc autē ſinat ea pro ſua libidine ferri, ipſo ſpectante tantum ea otioſe, ſed ꝙ ſemper ea, quæ creauit, conſeruet, adminiſtret, regat & gubernet. Huc enim reſpicit, quod in Eſaia dicit: Cœlum mihi ſedes eſt, & terra, ſcabellum pedum meorum. Et in Hieremia: Cœlum & terram ego impleo. Et iterum in Eſaia: Ego DOMINVS & non eſt alius, formans lucem & creans tenebras, faciens pacem & creans malum, ſeu pœnam, & afflictionem. Ac in Hieremia: Quis eſt iſte, qui dixit ut fieret DOMINO non iubente, ex ore altiſſimi non egredientur nec bona nec mala. Et apud Matthæum: Nonne duo paſſerculi minuto aſſe ueneunt? & unus ex illis non cadet in terram ſine patre ueſtro. Veſtri etiam pili capitis omnes numerati ſunt. Et Paulus ad Romanos ſcribens: Ex illo, inquit, & per illum, & in illum ſunt OMNIA. Ac deus adeo omnia in omnibus operatur, ut homo ne linguam quidem, imo nec cogitationem cordis ſui in manu ſua habeat. Hominis, inquit Salomon, eſt præparare cor, domini autem gubernare linguam, hoc eſt, homo multa quidem in corde ſuo inſtituit, ſed id intantum non eſt in ſua poteſtate, ut DOMINVS etiam linguam gubernet, nec poſſit aliter loqui, q̄ deus dirigat. Id quod manifeſtetur exemplum Bileam, qui cogitabat maledictionem Iſraelis, ſed deus flectebat linguam ad benedictionem. Et iterum: Cor hominis cogitat uiam ſuam, & DOMINVS dirigit greſſus eius, hoc eſt, homo uidetur quidem ſuis deliberationibus aliquid agere, ſed DOMINVS omnia gubernat. Et in pſalmo: Intellexiſti cogitationes meas de longe, ſiue incedam, ſiue cubem, es circū me, & uides omnes uias meas. Idem oſtendunt etiam confeſſiones ſanctorum. Iob ait: Deus dedit, deus abſtulit. Hic ingenue fatetur, aduerſa accidiſſe ſibi, non ignorante, nec otiante, ſed optime ſciente & operante deo. Dauid de maledico Simei ait: Dimitte eum, ut maledicat, DOMINVS enim præcepit ei, ut malediceret Dauid. Non præcepit quidem deus Simei manifeſto mandato, ut maledicentia inuehatur in Dauidem. Deus enim non eſt deus uolens iniquitatem, Sed cum Dauid ait: DOMINVM præcepiſſe ei, reſpicit in generalem actionem dei, qua non mutatur, ſed mouetur impij hominis uoluntas, ac ſignificat ſe nequaquam ſine uoluntate dei maledicentia tam uirulenta affligi. Dicit & Chriſtus ad Pilatum: Non haberes in me poteſtatem ullam, niſi tibi deſup data eſſet. Itaq; quiſquis affligit aduerſis, non niſi uoluntate & adminiſtratione ſeu gubernatione dei affligit. Quod cum ita ſe habeat, cognoſcendū eſt deinceps, qua dei uoluntate affligamur, propitia ne, an irata: Volente ne p̄ditionē an ſalutē: Ad confirmandū em aīm

In aduersis non satis est, ut cognoscamus, ꝙ affligamur dei uoluntate, sed necessarium est, ut sciamus qualis sit illa dei uoluntas, & quid deus sibi uelit afflictione nostri, interitum ne an conseruationē. Non est autem nunc nobis sermo de impijs à deo abiectis, qui siue bonis siue malis in hoc seculo affitiuntur, descripti sunt in interitum, sed loquimur de populo dei. Hi siue propter peccata, siue in uocatione dei recte & pie ambulantes affligantur, non affliguntur ut pereant, sed ut seruentur. Ac siquidem deus punit peccata eorum, uult ut resipiscant, & consequantur salutem: Viuo ego, dicit DOMINVS, nolo mortē peccatoris, sed magis ut conuertatur & uiuat. Si autem affligit eos infœlici rerum successu, dum ueram pietatem sectantur, non hoc agit, ut perdat eos, sed ut hac infœlicitate præparet eis maiora & diuturni ora bona. Ad punctum, in modico, inquit, dereliqui te, & in magnis miserationibus cōgregabo te. Et iterum: A seculo non audierūt, nec auribus perceperunt. Oculus non uidit deus, absq; te, quæ prꝑaraſti EXPECTANTIBVS te. Et in psalmo: Expecta DOMINVM, & custodi uiam eius, & exaltabit te ut hæreditate capias terram. Nam, quemadmodum uitis putatur, non ut pereat, sed ut copiosiorem fructum ferat, ita pij sunt in hoc mundo infœlices, non ut maneant perpetuo infœlices, sed ut maiorem & illustriorem fœlicitatem accipiāt. Et sicut granum proiectum & seminatum in agro non interit, sed fœnerat in terra, & producit fructum, aut trigecuplum aut centuplum, ita si quid terrenę fœlicitatis pio in uocatione dei ambulanti, ademptū fuerit, & proiectum obedientia fidei ac pacientia in manum DOMINI, fieri non potest, quin in grande fœnus excrescat. Hoc docent etiā exempla piorum. Ioseph innocens conijcitur in carcerem, tanq̄ adulter. Itaq; adimitur ei, non libertas tantum, sed etiam quicquid homini in hac mortali uita iucundū est. Cum autem Ioseph proijceret hoc incommodum fide & obedientia sua in manum DOMINI, excrescit interea in principatum Ægypti. Iob amittit omnia sua bona, sed repo nit ea in manum DOMINI, Dñs, inquiens, dedit, DOMINVS abstulit. Quare paulopost recipit ea duplicia. Huc etiam facit exemplū discipulorum, qui piscatum abierant, & qui nos in hoc dicendi argumentum deduxerunt. Hi laborant tota nocte infœliciter, nec quicq̄ piscium capiūt, Sed cum expectant DñM, parat eis interim maiorē uim piscium, q̄ sperare potuerint. Sic enim se habet uoluntas dei in aduersis & damnis piorꝝ. Non uult, ut aduersis seu dānis opprimant, sed ut maiora, pspera & lucra cōsequantur. Quare primū oīm curę nobis sit, ut simus populus dei, ut agnoscamus Christū fide, et simus mēbra eius p fidē. Deinde curę nobis sit, ut in uocatiōe dei ambulemus,

Quod ſi inter hæc, accidunt nobis aduerſa, certiſſimam concipiamus fiduciam, ea nobis adiumento eſſe in bonum. Sed hac in parte recte intelligendum eſt, quod de lucro & fœlicitate piorum dicitur. Regnum enim piorum non eſt de hoc mundo. Fieri quidem poteſt, ut pij externam etiam fœlicitatem in hoc ſeculo per aduerſa conſequantur, ſed hæc nec poteſt eſſe diuturna, nec compenſat grauitatem infœlicitatis. Oculi noſtri attollendi ſunt in cœlum, è quo nobis omnis fœlicitas expectanda eſt. Noſtrum politeuma, inquit Paulus, in cœlis eſt, ex quo & ſeruatorem expectamus DOMINVM Ieſum Chriſtum. Et alias dicit Chriſtus ipſe: Gaudete & exultate, quia merces uestra copioſa eſt in cœlis. Non ait, in terris. In his enim afflictionem habebitis, Sed in cœlis. Quare perduremus in rebus aſperis & triſtibus obedienter, & cogitemus afflictiones præſentis temporis non eſſe pares ad gloriam, quæ erga nos reuelabitur. Sed accedemus nunc ad aliud miraculum, quod in hac apparitione æditum eſt. Nam cum diſcipuli tota nocte fruſtra laboraſſent, ſed ad uerbum Chriſti tantam piſcium
„ multitudinem cepiſſent, ut præ ea non poſſent iam recte trahere, di-
„ cit diſcipulus ille, quem diligebat Ieſus, Petro: DOMINVS eſt. Si-
„ mon ergo Petrus, cum audiſſet, q̃ Dñs eſſet, tunica ſuccinxit ſe, (erat
„ enim nudus) & miſit ſe in mare. Alij aũt diſcipuli nauigio uenerunt.
„ Non enim longe aberant à terra, ſed circiter cubitis ducentis trahẽtes
„ rete piſcium. Habes miraculum obſeruatione digniſſimum. Petrus ad cognitionem præſentiæ Chriſti, impatiens moræ demittit ſe ex naui in mare, & ambulat ſuper aquas maris, tanq̃ ſuper aridam, donec ad Chriſtum in litore perueniat. Sic & ante, apud Matthæum cap. xiiij. fecerat. Cognoſcamus igitur huius miraculi uſum. Vt enim non eſt propter ſolum Petrum æditum, ita nec eſt propter unum aut alterũ hominem literis mandatum. Ac initio, non eſt æditum, ut cõmendet Petrum a' merito ſuæ ipſius iuſtitiæ & ſanctitatis, ac proponat eum inuocandum, & meritis eius confidendum. Nam in Actis Apoſtolicis cum Petrus accepto iam ſpiritu ſancto ſanauerat eum, qui ex utero matris claudus fuerat, & aſpiceretur, concurſu hoim facto, ueluti deus quiſpiam, ingenue faretur, hoc miraculum nec ſua nec collegæ ſui Ioannis uirtute æditum. Quid miramini, inq̃ens, ſuper hoc, aut nos qui intuemini, quaſi noſtra uirtute aut pietate efficeremus, ut hic ambularet? Deinde non eſt æditũ, ut immittamus nos temere, ſine uocatione dei, in aquas, & ſperemus nos, exemplo Petri, ſuper aquas illæſos ambulaturos. Sed ſi generalem huius miraculi uſum conſideraverimus, teſtatur hunc Ieſum, cuius interna uocatione Petrus aquam maris, tanquam terram calcat, eſſe uerum Meſſiam, nec alium eſſe ſeruatorem. Sic eñ Ioannes paulo ante dixit, hæc ſigna ſcripta eſſe, ut credamus, q̃ Ieſus

eſt

est Christus filius dei, & ut credentes uitã habeamus per nomẽ eius. Et Petrus, in Actis Apłicis de claudo sanato ait: Notum sit uobis & toti plebi Israel, ꝙ per nomen Iesu Christi Nazareni, quem uos crucifixistis, quem deus suscitauit á mortuis, per hunc iste astat uobis sanus. Et mox: Nec aliud nomen est sub cœlo datum inter hoĩes, in quo oporteat nos saluos fieri. Si aũt loquendum est, de speciali huius miraculi usu, docet nos, ꝙ sicut Petrus ex fide suscipiens profectionẽ super aquas, seruatur, ita quicunq; suscipit ex fide pericula adeunda, & sufferenda libereť & seruet. Sed hic recte intelligendum est, quid sit pericula ex fide suscipe, & quid sit in periculis seruari. Nam pericula ex fide suscipere, non est se pro suo arbitratu, aut bona, ut uocant, intẽtione, periculis obĵcere, Sed necessarium est, ut qui ex fide aditurus est pericula, primũ credat, ꝙ deus sit ipsi propitius ꝓpter Iesum Christum filium suum, deinde uocetur uel manifesto uerbo dei, uel certa ſpũs reuelatione ad suscipienda pericula, & credat se in ĵs diuinitus adiuuari. Exempli gratia: Israelitę adierunt periculum maris rubri. Hoc periculum suscepit Moses, & alĵ pĵ ex fide, quia crediderũt, iuxta promissiões ad Abraham dictas, se esse populum dei, & deum ipsis propitium propter semen Abrahę, q̃d est Christus, ac habuerunt uerbum dei, quo mandabať ipsis profectio per mare. Loquere, inqt, filĵs Israel, ut proficiscanť. Dauid aggreditur Goliathem maximo suo periculo, sed aggressus est hoc periculũ ex fide, quia credebat in Cristum Abrahæ promissum, & excitabať per spiritũ sanctum ad opprimendũ Goliathem, aduersariũ dei, & Israelis, exunctione, qua á Samuele in regem Israelis sanctificatus fuit. Tres adolescentes in Daniele malunt proĵci in fornacẽ ardentis ignis, q̃ꝙ adorare idolum. Suscipiunt aũt hoc periculum ex fide, quia credunt deum ipsis propitiũ esse propter semen Abrahæ, & filium Dauidis, qui est Christus, & habent uerbum dei: Non habebis alienos deos corã me. Quo uerbo iubenť potius uitã suam extremis ꝑiculis obĵcere, q̃ꝙ idolum adorare. Habes, q̃d sit pericula ex fide suscipere, nũc uideamus q̃d sit liberari & seruari. Nam liberatio intelligẽda est dupliciter, uidelicet, ꝙ fiat aut corporali, aut spirituali modo. Etsi aũt deus, in ĵs ꝑiculis, ad quę uerbo suo uocat nonnunq̃ corporaliter iuuat, sicut Israelitas, Dauidẽ, & tres adolescentes in Babylone iuuit, tñ cum de diuina liberatiõe loquimur, p̃cipue intelligẽda est spiritualis & cœlestis liberatio, quę & regni Christi propria est. In Babylone tres adolescentes liberantur ex fornace ignis corporaliter. In Machabæis autem septem fratres, & mater eorum, non liberantur corporaliter, sed tantum spiritualiter, qa seruanť in morte, & consequunť æternã uitã. Et hęc diuersitas nõ in diuersis tm̃ pĵs, uerũetiã in uno pio, diuersis tꝑibus cõtingere

ſolet. Vide mihi Petrum Apoſtolum. Hic prędicatione Euangelij a-
dit periculum, & conijcitur ab Herode in carcerem, non poſt multos
dies occidendus. Sed Deus liberat eum corporaliter è carcere, quia
mittit angelum, qui ipſum mirabiliter è carcere educat. Poſtremo
autem capitur à Nerone, & crucifigitur. Hic non liberatur corporali-
ter, ſed tantum ſpiritualiter, quia conſeruatur in morte, ad ęternam ui
tam & fœlicitatem. Hæc eſt maxima omnium liberatio, quam præci
pue nobis ob oculos ponere debemus. Etſi enim in periculis etiam
corporalis liberatio petenda & expectanda eſt, tamen ſi ea non fuerit
diſerte promiſſa, ſubijciamus nos diuinę uoluntati, & certo ſperemus
ſpiritualem ac cœleſtem liberationem, qua ſola ueram beatitudinem
conſequimur. Sed hactenus de miraculo Petri, in aqua maris ſeruati.
„ Perſtringamus & illud quod ſequitur miraculum: Vt ergo deſcende
„ runt in terram, uiderunt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum & pa
„ nem: Dicit eis Ieſus. Afferte de piſcibus quos prędidiſtis nūc. Aſcen
„ dit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piſcibus,
„ centum quinquaginta tribus. Et cum tot eſſent, non eſt ſciſſum rete.
„ Dixit eis Ieſus: Venite prandete. Et nemo diſcipulorum audebat inter
„ rogare eum, Tu quis es? eum ſcirent, q̄ Dominus eſſet: Venit itaq̄ Ie
„ ſus & accipit panem, & dat eis, & piſcem ſimiliter. Habes iterum mi-
raculum, non minus, q̄ illud prius obſeruabile. Diſcipuli ex nocturno labore defatigati ſunt, & famelici. Cum igit̄ nec piſces cepiſſent, nec panem haberent, quomodo explebunt famē ſuam. Ecce autem in hac deliberatione, poſtq̄ Chriſtus ſe prędentem exhibuit, non ſolum capiunt magnam piſcium multitudinem, uerumetiā inueniunt in litore prunas, piſcem & panē, nulla humana ope parata, ut, ad prandendum, quantum ſatis eſt, habeant. Hoc miraculum docet nos, q̄ nulla ſit alimentorum indigentia ijs, qui ſunt cum Chriſto & in Chriſto, & q̄ Chriſtus ſuppediter ſuis omnium rerum, quas neceſſitas exigit, abundantiā & copiā. Quod ut recte intelligat, conſiderandū eſt, qd ſit cū Chriſto & in Chriſto eſſe. Non em̄ uere in Chriſto eſſe dicit̄, qui corporaliter tm̄ ipſum attingit, quemadmodū ſępe turba hominū eum attigit, & ſicut etiā Caiaphas cū ipſo fuit, ſed eſt Chriſtū uera fide cōplecti, & in Chriſti uocatiōe ambulare. Qui ſic cū Chriſto & in Chriſto eſt, huic nihil alimentorū opportuno ſuo tpe deeſſe poteſt. Chriſtus em̄ donat̄ cū oībus bonis ei, qui uere in ipſum credit. Chriſti aūt eſt non cœlū tm̄, ſed etiā terra & plenitudo eius: Et, Oia ſubiecisti ſub pedibus eius, oues & boues uniuerſas, inſuper & pecora cāpi. Quibus ergo reb. carere poſſet tā diuite penu donatus? Hucaccedūt p̄miſſiōes de alimētis. Nō in ſolo pane (inq̄t) uiuit homo, ſed in omni uerbo, ſeu uocatione, q̄ egredit̄ à dño. Et alias: Primū q̄rite regnum

num dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adhęcientur uobis. Et Paulus: Corporalis, inquit, exercitatio paululum habet utilitatis, at pietas ad oĩa utilis eſt, ut q̃ promiſſiões habeat uitę p̃ſentis ac futurę. Pietas aũt uera eſt, credere in Chriſtum, ꝙ ipſe ſolus ſit propitiator noſter corã deo, et in uocatione Chriſti ambulare. Hęc ergo pietas habet ſuas promiſſiones non tm̃ de cœleſtibus, uerꝝ etiam de corporalibus huius uitę bonis: Deinde, cum loquimur de rerum ſeu alimentorꝝ abundantia, non loquimur de tali abundantia, qualẽ uel auari uel prodigi, quibus nihil ſatis eſt, intelligũt, ſed qualẽ neceſſitas noſtra exigit, & qualem deus ipſe nobis prodeſſe nouit. Queſtus magnus eſt, inquit Paulus, pietas cum aĩo ſua ſorte contento. Nihil enim intulimus in mundum, uidelicet, nec efferre quicq̃ poſſumus, ſed habentes alimenta et quib. tegamur, his cõtenti erimus. In deſerto pauit deus Iſraelitas manna, quod dicebãt eſſe leuiſſimum cibum, & potauit eos aqua. Potuiſſet eis in cibum proponere conquiſitiſſimas epulas, & in potum, ſuauiſſimum uinum, ſed uiſum eſt eos, pro neceſſitate, paſcere manna, & potare aqua. Elias propheta deo acceptiſſimus, mittitur in fame nõ ad cados uini cretici, ſed ad torrentem Carith. Et cum fugeret Iſabellam, ac p̃ fame ſub iunipero tm̃ non deficeret, angelus attulit ei, non ſimulam, ſed panẽ ſubcineritium, & attulit, non uaſculum uini cretici, ſed uaſculum aquę, hæc aũt talia fuerunt, ut in fortitudine eorꝝ ambulauerit quadraginta dieb. & quadraginta noctibus. In Daniele, pueri corpulentiores & uenuſtiores reddũtur cibo leguminum, & potu aquæ, q̃ alĩ cibo & potu regio. Ea enim alimenta, quę diuinitus benedicuntur, uere fiunt ſufficientia & ſuauia, etiãſi alioqui uidentur pauca & inſuauia. Melius eſt, inquit pſalmus, modicũ iuſto, ſuper diuitias pctõrum multas. Et Salomon: Melius eſt parum cum timore Dñi, q̃ theſauri magni & inſatiabiles. Ac iterꝝ: Melius eſt parꝝ cum iuſtitia, q̃ multi fructus cum iniquitate. Hęc oĩa eo' meditanda ſunt, ne quis paupertate p̃ſſus deum abneget, & operã impoſturis dandã ſuſcipiat, ſed diſcat in manum Dñi reſpicere, & eo, q̃d deus clementer largitur, contentus eſſe, ac in timore dñi ex fide ambulare. Hactenus de miraculis, q̃ in hac apparitione Chriſti ædita ſunt. Nam hac iam tertia uice manifeſtatus eſt Ieſus diſcipulis (unà uidelicet congregatis, priuatim eñ ſępius eis apparuit) cum reſurrexiſſet à mortuis. Meminerimus autẽ toties nobis ꝓponi certitudinẽ ſalutis noſtrę, quoties proponit teſtimonium reſurrectionis Chriſti. Si enim credimus ꝙ Ieſus mortuus eſt & reſurrexit, nihil certius eſt, q̃ ꝙ deus eos qui obdormierunt, ut Paulus ait, per Ieſum, adducet cum illo, ut rapiamur in nubibus in occurſum dñi in aera, & ſic ſemper ſimus cum Dño, qui eſt unà cum patre & ſpiritu ſancto deus benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA LXVII.

ON est dubium, quin DOMINVS nō ster Iesus Christus potuisset ueritatem & maiestatem Resurrectionis suæ nō minus coram uniuerso mundo, q̄ꝑ coram septem tantum, aut undecim, aut pluribus patefacere & illustrare. Sed quia nondum erat tempus nouissimi diei, q̄ coram toto mundo in maiestate sua apparebit, Voluit resurrectiōem suam testatam relinquere apud hos præcipue, qui in uulgando Euangelio suo futuri essent ministri. Deus, inquit Petrus, suscitauit Iesum tertio die, & exhibuit eum, ut manifestus fieret, non toti populo sed testibus prius ad hoc delectis a' deo, nimirum nobis, qui comeduimus & bibimus una' cum illo, posteaq̄ꝑ resurrexit a' mortuis. Et præcepit nobis, ut prædicaremus populo, ac testificaremur, q̄ ipse sit ille qui cōstitutus est á deo iudex uiuorum & mortuorum. Quare, cum Christus ad mare Tiberiadis satis manifeste, ac multis miraculis comprobasset coram septē discipulis, se uere a' mortuis resurrexisse, ac regnare, instituit a' prandio colloquium cum Petro, in quo nō tam Petrum, q̄ꝑ collegas eius docet, quale futurum sit ministerium ipsorum in Ecclesia, & quid ipsis faciendum ac paciendum sit. Cum prandis-
„ sent, inquit Euangelista, dicit Iesus Simoni Petro: Simon Ioannis dili
„ gis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis, q̄ꝑ amem te. Dicit ei:
„ Pasce agnos meos. Dicit ei rursus iterum: Simon Ioannis diligis me.
„ At illi: Etiam Domine, tu scis, q̄ꝑ amem te. Dicit ei: Pasce oues meas.
„ Dicit ei tertio: Simon Ioannis amas me. Indoluit Petrus, q̄ꝑ dixisset si
„ bi tertio, Amas me, dixitq̄ ei: Domine, tu omnia nosti, tu scis, quòd
„ amem te. Dicit ei Iesus: Pasce oues meas. In hoc colloquio, Christus unum quidem Petrum priuatim alloqui uidetur, non autem uult unum Petrum in pastorem Ecclesiæ suę ordinare, sed uertit sermonem ad Petrum, primum, ut cum Petrus grauissime lapsus esset, certificaretur iterum etiam coram alijs discipulis, se uocationi Apostolicæ uere restitutum esse. Deinde, ut & collegæ eius, qui & ipsi antea defecerāt a Christo, cognoscerent, se ministerio suo, Petri exemplo redditos esse. Si enim Petrus, tantus Christi abnegator, restituitur Apostolico muneri, dubium non est, quin & ipsis pateat ad hoc ministerium receptus. Nam quod Petro dictum est, Pasce oues meas, Petrus ipse exponit, q̄ꝑ pertinea. ad omnes collegas, non solum eos, qui tunc præ-

sentes e-

ſentes erant, ſed etiam ad illos, qui in miniſterio prædicandi Euange
lij ſucceſſuri eſſent. Sic enim ſcribit Petrus: Preſbyteros, qui inter uos 1 Pet. 5.
ſunt, obſecro, qui ſum & ipſe preſbyter ac teſtis afflictionū Chriſti,
atq; idem conſors gloriæ, quæ reuelabitur, PASCITE, quantum in
uobis eſt, gregem Chriſti, curam illius agentes non coacte, ſed uolen
tes. Paſcite, inquit, gregem Chriſti: Non alloquitur nominatim Ro
manos preſbyteros, ſeu epiſcopos, quamuis & hos intelligi uelit, ſed
preſbyteros Ponti, Galatię, Cappadotię, Aſię, Bithyniæ, adeoq; uni
uerſæ Eccleſię. Nec uſurpat ſibi dominationem in ipſos, ſed cohorta
tur eos ad capeſſendum miniſterium ipſis commune. Similiter et Pau
lus preſbyteris Eccleſię Epheſinę dicit: Attendite uobis, et cuncto gre
gi, in quo uos ſpiritus ſanctus poſuit epiſcopos ad regendum Eccleſi
am dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo. Et iterum: Cum aſcendiſſet in
altum, captiuam duxit captiuitatem, & dedit dona hominibus, alios
quidem Apoſtolos, alios uero Prophetas, alios Euangeliſtas, alios
PASTORES, ac doctores. Vides non Petrum tantum, ſed omnes e
os, qui pie docent Euangelion Chriſti in Eccleſia, datos & ordinatos
eſſe in Eccleſiæ Paſtores. Quod cum ita ſe habet, conſiderandum eſt,
q̄ Chriſtus uocet Eccleſiam ſuam Agnos & Oues, non hircos, aut lu
pos. Agnus enim dicitur inter mille oues uocem ſuæ matris agnoſce
re. Sic & Eccleſia Chriſti, non debet inter tam uarias huius mundi do
ctrinas, aliam agnoſcere, q̄ doctrinam Euangelij Chriſti domini ſui.
Ouis animal plane inerme eſt, pendet autem tota è cura paſtoris. Sic
& Eccleſia non habet alium tutorem & defenſorē, præter Ieſum Chri
ſtum DOMINVM ſuum. Sed de hac re aliàs copioſe dictum eſt.
Quid ergo amplius dicemus? Num quia Chriſtus ter commendat
Petro curam paſcendi oues ſuas, deſeruit ipſe gregem ſuum, & reli
quit eum in libera Petri poteſtate? Nihil minus. Chriſtus non deſeru
it ſuum gregem, Sed retinet ipſe ſibi perpetuo offitium ſummi ac ſo
lius ueri Paſtoris. Suſcitabo ſuper ea, inquit Ezechiel, paſtorem unū,
qui paſcat ea, ſeruum meum Dauid, ipſe paſcet ea, & ipſe erit eis in
paſtorem. Hic paſtor eſt Ieſus Chriſtus, qui & ipſe ait: Ego ſum pa
ſtor ille bonus: Bonus paſtor animam ſuā dat pro ouibus. Et Petrus:
Couerſi eſtis nunc ad paſtorem & curatorem animarum ueſtrarum.
Ac iterum: Cum apparuerit ille paſtorum princeps, reportabitis im
marceſſibilem gloriæ coronam. Quare Chriſtus non deſeruit gregē
ſuum, cum dicat: Ecce ego uobiſcū ſum omnibus diebus, uſq; ad con
ſummationem ſeculi, ſed manet ipſe perpetuus paſtor. Interim autem
cooptat ſibi Petrum, & alios non Apoſtolos tantum, uerumetiam o
mnes pios Euangelij contionatores, in cooperarios & paſtores, non
qa ipſe in offitio ſuo ceſſet, ſed ut habeat, quos miniſterio offitium

ſuum exerceat, & gregem ſuum paſcat. Ego, inquit Paulus, plantaui, Apollo rigauit, ſed deus dedit incrementū. Et mox: Dei ſumus cooperarij, dei agricolatio, dei ædificatio eſtis, iuxta gratiā dei, quæ data eſt mihi. De his paſtoribus dicit Dominus per Hieremiam: Introducam uos in Zion, & dabo uobis paſtores iuxta cor meum, & paſcent uos ſcientia & doctrina. Hic habes non ſolum de paſtoribus, uerum etiam de paſcuis. Paſcua enim eccleſiaſtici gregis, non ſunt, ut iſti fingunt, traditiones humanę de diſcrimine ciborum, de ordinibus monaſticis, de Indulgentijs, de ſolennitatibus Miſſarum, de ſtatis ieiunijs & precibus, decę alijs id genus cōmentis, de quibus Chriſtus ex Eſaia dicit: Fruſtra me colunt, docentes doctrinas, præcepta hoīm, Sed uera paſcua ſunt, Euangelion Domini noſtri Ieſu Chriſti, quod promittit gratuitam remiſſionem peccatorū propter ſolum Chriſtum p fidem, & donat ſpiritum ſanctū ad obediendū uocationi Chriſti. Hęc ſunt paſcua, quę conſeruant gregem in æterna uita. Prędicate, inquit, Euangelion omni creaturæ: Qui crediderit (Euangelio) & baptiſatus fuerit, ſaluus erit. Et iterum: Amen, amen dico uobis, Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non uidebit in æternū. Sed reuertamur ad paſtores, & uideamus quid ipſis in hoc offitio faciendū & patiendum ſit, ut gregem Chriſti recte paſcant. Primum, neceſſe habent diligere & amare Chriſtum principem paſtorum. Chriſtus enim non cōmendat Petro curam agnorum & ouium ſuarum, niſi Petrus prius profiteatur, ſe ex corde ipſum amare. Chriſtum aūt ex corde amare, eſt in Chriſtum credere, ſolum Chriſtum pro ſuo ſeruatore & expiatore cœleſtis iræ agnoſcere, Solum uerbum Chriſti prædicare, & omnia ad gl'iam Chriſti referre. Liberi, ſi uere ex aīo amauerint parentes ſuos, hoc unū agunt, ut parentibus gratificentur, ut parentes honorent, ut uerbum eorū omni qua poſſunt, diligentia obſeruent. Sic & paſtores ouium Chriſti, nihil prius, nihil poſterius ducāt, cę ut toti è uerbo Chriſti pendeāt. Quare qui non prędicāt uerbum Chriſti, nec quęrunt gloriā eius, non amant eum. Et quia nō amant, non ſunt ueri paſtores, ſed q̄runt potius ut mactēt, cę ut paſcant oues. Deinde paſtores ouium Chriſti, non debent ſentire ſe uocatos eſſe, ad adminiſtrāda mundana imperia, & ad fruendas uoluptates huius ſeculi, ſed ad patienda multa & magna in hoc ſeculo aduerſa, & ad ſuſtinendas uarias afflictiones. Sic enim pergit Chriſtus ad Petrum dicere: Amē, amen dico tibi, cum eſſes iunior, cingebas te, & ambulabas, quo uolebas. Cum autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet, quo non uis. Hoc autem dixit, ſignificans, qua morte glorificaturus eſſet deum. Hæc eſt contio de cruce paſtorum Eccleſiæ. Etſi autem alius alio crucis genere affligitur, non enim omnes crucifigun-

tur;

tur, ſicut Petrus, non omnes gladio decollantur, ſicut Iacobus & Paulus, non omnes lapidantur, ſicut Stephanus, omnes tamen ſuas habẽt calamitates in hoc ſeculo, non illas tantum communes humani generis, ſed iſtas etiã ſpeciales & perſonales, de quibus Chriſtus dixit: Ecce ego mitto uos ſicut oues in medio luporum. Et iterum: Si me perſecuti ſunt, & uos perſequentur. Audiamus ergo de Petri cruce. Nã cp Chriſtus contionetur ei hoc loco de mortis ſuæ genere, Ioannes ipſe perſpicue exponit, cum addit, hęc dicta eſſe, ut ſignificetur, qua morte Petrus glorificaturus eſſet deum. Cum eſſes, inquit, iunior. Hęc locutio ſumpta eſt, à moribus puerorum & iuuenum. Pueri enim, cum nondum per ętatẽ ſapiunt, non coercentur legibus, ſed permittunt ſua puerili libertate frui. Ambulant, quo uolunt. Non cõmittitur eis aliquod certũ negotij genus, ſed conceditur, ut libere ſuis puerilibus ludis occupentur. Poſtęp aũt adoleuerint, & iam ſapere ac ſeneſcere incipiunt, non datur eis libere, quo uolunt, uagari, ſed coercẽtur diſciplina, traduntur uel literis uel opificijs erudiendi, deinde ſubijciunt legibus reip. neceſſe habent obedire magiſtratui, adeoqp alieno arbitrio uiuere. Sic & Chriſtus de Petro dicit: Cũ adhuc eſſes iunior, hoc eſt, dum adhuc nouus es Apoſtolus, ambulas, quo libet. Hactenus ſecurus & liber ambulaſti in tuo Apoſtolatu. Non es prohibitus à miniſterio tuo, nunqp es ab aduerſarijs coercitus uinctis, nunqp cõiectus in carcerem, ſed libere uerſatus es in tua uocatione. Ac paulo poſt, etiam frueris hac libertate. Etſi enim conijcieris aliquoties in carceres, tamẽ educent te angeli, ut libere fungaris tuo miniſterio. Euades ẽ manib. principis ſacerdotum & Herodis, ut ambules in officio tuo, quo uolueris. Poſtęp aũt peruenieris ad terminũ Apoſtolatus tui, & fueris iam ſenex Apoſtolus, ibi tum extendes manus tuas, hoc eſt, crucifigeris. Qui enim crucifiguntur, neceſſe habent manus extendere. Et alius, ut delicet Nero aut ſpiculator eius cinget te, & ducet te, quo non uis. Petrus enim affixus eſt cruci à Nerone, capite in terram uerſo, & pedib. in ſublime eleuatis. Sed quid? Num Petrus nolens, & inuitus ſubijt crucem pro Chriſto? Dicit enim: Ducet te, quo nõ uis? Crucifigi quidem uoluit ſpiritu, ut uocatiõi Chriſti obediret, ſed noluit carne. Habes idẽ in Chriſto ipſo. Pater mi, inquit, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte, uerũtamen non ſicut ego uolo, ſed ſicut tu. Vides Chriſtũ nolle & uelle crucem. Sed maximum eſt diſcrimen inter Petrum & Chriſtũ. Petrus non uult crucem carne, hoc eſt, humana natura, quæ in Petro corrupta eſt peccato originali, ideoqp qp nõ uult crucem, conIunctum eſt in eo cum peccato, quod tamen propter Chriſtum condonatur. Chriſtus autem non uult crucem carne, ſed ſine peccato. Homo emim, natura ſua diuinitus creata, abhorret à cruce & morte. Hæc autem Actor. 5. & 12

natura, in reliquis quidem hominibus uiciata est peccato. In Christo autem est sine omni uitio & peccato. Habemus, inquit Apostolus, pontificem tentatum per omnia iuxta similitudinem absq; peccato. Quare, cum talem, tanq; sanctum habeamus pontificem Iesum Christum, accedamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius, ut etsi caro nostra in sufferenda cruce pugnat cum spiritu, nos tamen uincamus carnis peccatum per Christum, & obsequamur uoluntati dei. Sed nec illud prætereundum est, q̃ Ioannes crucem & mortem Petri, uocet glorificationem dei. Significans, inquit, qua morte glorificaturus esset deum. Nam cum Petrus affixus est cruci propter doctrinam Christi, testatus est morte sua, Euangelion de Iesu Christo uerum esse, uidelicet, quod hic Iesus, sit uerus Christus, seu Messias, ac uerus filius dei, propter quem solum pater sit nobis, credentibus in ipsum, propitius. Hæc autem magna est gloria dei patris ac filij eius, quod pater propter filium tam misericors sit, ut etiam extrema & perpetua supplitia meritos seruet, ac donet eis cœlestem fœlicitatẽ, si in filium suum crediderint. Admoneamur autem hoc loco de nostro offitio, ut nos sic instituamus, quo omnes nostræ actiones & passiones sint glorificatio dei. Sicut enim Deus creauit cœlum & terram, non ut sint otiosa spectacula, sed ut ex ipsis cognoscatur deus, quemadmodum Paulus docet, ita creauit hominem in hunc usum, non ut uentri suo seruiat in hac terra, sed ut deum glorificet. Glorificatur autem deus, primum fide, inuocatione nominis eius, & publica prædicatione de bonitate, de clementia, deq; alijs uirtutibus eius, deinde obsequio uerbi eius, & bonis operibus, quę ipse uerbo suo mandauit. Qui enim hęc agit, prędicat ipsis operibus, deum dignum esse summa ueneratione, & adoratione. Postremo glorificatur etiam obedientia & pacientia in sufferendis aduersis, & in toleranda morte diuinitus imposita. Nam qui hæc obedienter suffert, profitetur deum ea maiestate prędituꝫ esse, ut nemo debeat uoluntati eius resistere, & bellum cum ipso suscipere, sed se totum ipsi subijcere. Hic est usus, in quẽ positi sumus in hoc seculo. Inuocemus igitur DOMINVM, ut spiritu suo mẽtes nostras illustret, & uirtutes largiatur, quo pie & diligenter offitio nostro fungamur per Iesum Christum DOMINVM nostrum, qui est una cum patre & spiritu sancto Deus benedictus in secula,

Amen.

HO-

HOMILIA LXIX

ONDVM absoluimus colloquiũ Christi, cum Petro, quo colloquio, etsi Ioannes Euangelista absoluit suum librũ, quẽ de doctrina & miraculis Christi cõscripsit, Christus tamen non absoluit, nec abñcit curam suam, quam pro Ecclesia sua suscepit. Nam instituit etiam hoc colloquium cum Petro, non tam Petri, q̃ uniuersę Ecclesiæ gratia. Cum enim antea exposuisset Petro, non solum mortem, uerumetiam genus mortis, quo esset ipsum glorificaturus, nũc exponit ei idem de genere mortis paulo clarius. Dicit enim ei: Sequere me. Hoc intelligendum esse de simili mortis genere, quo Christus diem suum obñt, perspicue significãt circumstantię huius loci, & testatur euentus, ut sit sententia. Sicut ego crucifixus sum, ita tu crucifigeris. Quid ergo? Num hęc Petri tantum caussa cõmemorantur? Nequaq̃, sed quę Christus cum Petro loquitur, erudiunt uniuersam Ecclesiam, & docent, quanta cura Christus ipsam cõplectatur. Vidit enim Christus longe ante, quid euenturum esset Petro. Nam quod de crucifixione Petri dicitur, non statim eo anno, quo Christus resurrexit, impletum est, sed triginta septem annis post, ultimo uidelicet Neronis anno. Nunquid autem Christus uidet tantum crucem Petri, & non uidet liberationem ac salutem eius? Absit, Ideo ẽm Petro de genere mortis eius cõtionatur, ut significet, se de conseruatiõe eius in morte longe ante deliberasse, & salutẽ certã constituisse. Nam cũ aliàs Petrus diceret ad Christũ: Ecce nos reliquimus oĩa, & sequuti sumus te. Quid ergo erit nobis? audit: Amẽ dico uobis, q̃ uos qui secuti estis me in regeneratiõe, cũ filius hoĩs sederit in sede maiestatis suę, sedebitis & uos supr sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Quod aũt de Petro dictũ est, hoc intelligendũ erit pro suo mõ, de uniuersa ecclesia Christi. Nulla ẽm afflictio, nulla aduersitas accidit Ecclesię, quã Christus non lõge ante p̃uiderit. Non p̃uidit aũt, ut cognoscat tm̃, sed potius ut deliberet & cõstituat de uia ac modo quo sit Ecclesiã seruaturus. Nunq̃ ẽm committeret, ut Ecclesię aduersa acciderẽt, nisi ea essent Ecclesiæ utilia, & liberatio certissima esset cõstituta. In psalmo ait Dauid: In te cõfirmatus sum ex utero, de uentre matris meę, tu es protector meus. Et iterum: Confitebor tibi, q̃ mirabiliter formatus sum, mirabilia opa tua, & anima mea cognoscet nimis. Non est occultatũ os meum à te, quando in occulto for

mabar, quando fingebar infra in terra. Cum adhuc essem informis massa, me uidebant oculi tui, & omnes dies mei, quorum nullus adhuc aderat, scripti erant in libro tuo. Huc pertinet & illud quod Christus ait: Nonne duo passerculi minuto asse ueneunt? & unus ex illis non cadet in terram sine patre uestro. Vestri etiam pili capitis omnes numerati sunt. In Genesi cap. xv. uidet deus longe ante, quanta mala euentura sint posteris Abrahæ: Scito, inquiens, ꝙ peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, & subiũtient eos seruituti, & affligent quadringentis annis. Non solum autem uidet afflictionem, sed etiam constituit liberationem. Nisi enim hanc præstare uellet, ac posset, illam, ut fieret, non permitteret. Veruntamen, inquit, gentem cui seruituri sunt, ego iudicabo, & posthęc egredientur cum magna substantia. Hæc nobis diligenter cognoscenda sunt, ut cum inciderint aduersa, cogitemus ea non accidere inscio deo, nec conemur ea impietate aut sceleribus deuitare. Sed siquidem possumus ea diuino fauore, & iusta uia euadere, utamur beneficio dei grato animo. Si autem nulla patet nobis iusta euadendi uia, tradamus nos in obsequium dei patienter, & expectemus DOMINVM in silentio & spe, certa fiducia concepta, ꝙ DOMINVS, qui est afflictionis autor, sit etiam propitius noster seruator ac liberator. Sed reuetemur ad Petrum. Postquam enim audiit se glorificaturũ Christum cruce: Conuersus, uidet illum discipulum, quem diligebat Iesus, sequentem, qui & recubuit in cœna super pectus eius & dixit, domine quis est ille qui tradet te? Hunc ergo cum uidisset Petrus, dicit Iesu: Domine, hic autem quid? Dicit ei Iesus: Si eum uelim manere, donec ueniã, quid ad te? Tu me sequere. Etsi Petrus non uidetur maleuolo sed prorsus beneuolo erga collegam suum Ioannem animo, de genere mortis eius interrogare, tamen curiositas eius haud immerito reprehenditur, & audit. Quid tua refert, quo tempore, & quali mortis genere alium ex hoc seculo euocẽ? Tu tua curato, & para te ad hoc sufferendum, quod ego tibi immitto. Sicut autem solet curiositate uariis modis peccari, ita hoc quod ad Petrum dicitur. Quid ad te: Tu me sequere, latissime patet. Alii enim excitati nimia sua sapientia, negligunt suam uocationem, & curant aliena negotia. Hic solet fere priuatorum hominũ morbus esse, qui nulla aut minima tenentur cura domesticæ suæ administrationis, interim autem usurpant sermonibus suis, in omnibus foris & tonstrinis, negotia magistratus gubernanda. Odiosum hominum genus, ad quos merito dicitur: Quid ad te magistratus functio? Tu cum sis priuatus, & habeas familiam domi curandam, tuas res agito, & sectator

cam

eam uocationem, in qua deus te collocauit. Vnde & Petrus ipſe hoc Chriſti reſponſo edoctus, ſcribit: Ne quis ueſtrum affligatur, ut ἀλλοτριοεπίσκοπος ſeu alienarum rerum curioſus. Alij excitati ſuperſtitione, & admiratione alienæ ſanctitatis deſerunt legitima uitæ ſuæ genera, & ſequuntur exempla Sanctorum, ſine uerbo dei. Hi ſunt Sanctorum Simiæ. Imitantur opera eorum, cum tamen longe abſint à fide ipſorum. Sic multi imitati ſunt ueteres Eremitas, quos audiuerunt pane tantum, imo ne pane quidem, ſed radicibus tantum herbarum uictitaſſe. Et quod nonnulli illorum ex uocatione dei, & rerum omnium penuria, cum perſecutiones fugerent, fecerunt, hoc imitantur hi nulla dei uocatione, ſed tantum ſua ipſorum ſuperſtitione, ut horum operum iuſtitia expient peccata, & mereantur regnum cœleſte. Minoritæ, quos ita uocant, notiſſimum monachorum genus in Pontificia religione, non attingunt nudis digitis pecuniam, idq; uolunt uideri facere exemplo Apoſtolorum, quos Chriſtus ſine pecunia emiſit. Sed quod Apoſtoli fecerunt ex uerbo Chriſti, & ex præſenti neceſſitate, hoc illi faciunt ex hypocriſi, & impietate, ut uel uideantur alijs ſanctiores, uel mereantur hoc opere gratiam apud deum. Moſes, Elias, & Chriſtus Dominus noſter, ieiunarunt totis quadraginta diebus & noctibus, idq; fecerunt diuina uocatione, & conſeruatione. Etſi autem nullus hominum poteſt ſuis uiribus, hoc exemplum, ſic ut iſti fecerunt, imitari, tamen hi qui ſibi uendicant dominationem in Eccleſiam, inſtituerunt ad exemplum iſtorum, ieiunium, ut uocant, quadrageſimale, quo homines peccata ſua coram deo expiarent. Hoc autem nihil aliud eſt, quàm exemplo Chriſti, contra Chriſtum ieiunare. His ergo ineptis imitatoribus haud iniuria dicitur, Si ego uolui, ut hic aut ille in deſerto uitam ageret, aut ut multis diebus abſq; corporali cibo conſeruaretur, quid ad te? Tu me ſequere. Tu quod ego tibi præcipio, facias. Alius enim aliam habet uocationem. Et ut in corpore humano, una eſt anima, una uita, multa autem membra, quorum unumquodq; ſuum habet offitium, nec congruens eſt, ut manus arroget ſibi offitium oculorum, aut oculi arrogent ſibi offitium manuum, ita etiam in corpore Eccleſiæ, unus eſt Chriſtus, una fides, uaria autem ſunt membra, quæ & uaria & diſtincta habent offitia, atq; uocationes: Diuiſiones donorum ſunt, inquit Paulus, ſed idem ſpiritus, & diuiſiones miniſteriorum ſunt, ſed idem DOMINVS, & diuiſiones operationum ſunt, ſed idem eſt deus efficiens omnia in omnibus. Quare in hoc quiſque ſtudium incumbat, ut ſinat alios ſuo dono ſtare, ipſe autem

Nota quã multi sunt alterius felicitati

suo dono & ministerio contentus uiuat. Alij excitati carnali affectu, inuident alienæ fœlicitati, & quia putant se tanto infœliciores, quanto fœliciores alios uident, omnem lapidem, quod dicit, mouẽt, ut quoquo modo, siue iure, siue iniuria, alienam fœlicitatẽ in se transferant, aut si hoc non queant, eam saltem in alio impediant. Sic pauper inuidet diuiti suas diuitias, sicalter inuidet alteri suum honorem, potentiam, magistratum, doctrinam, & si qua sunt alia. Vulgatissimũ hoc est uitium inter homines. Sed singulis dicitur: Si uolo hunc aut illum diuitem, potentem, honoratum, doctum, quid ad te? Tu me sequere. Tu tuo dono sis contentus. In hoc uel ornando uel exercendo meam sequere uocationem. Quid enim profuerit tibi tua inuidia? Paulus commemorat Inuidiam in eorum scelerum catalogo, in quo recenset cædes & homicidia. Nec obscurum est, qꝑ inuidia, quæ est homicidium coram deo, impellat hominem etiam in externum homicidium, & in omnia genera malorum. Exemplo sunt Cain, Saul, Iudæi, & multi alij. Quid eñ? Num speras te posse cõtra uoluntatẽ dei alteri nocere, & donũ dei ab eo auferre? Potes qdem, cõniuente deo, proximũ inuidia tua in aliquod externũ incommodũ conijcere, sed deus cõpensat illi, si pius est, maiori cõmodo, & tu conijcis te in extremam internitionem. An non Cain perpetuis terroribus ita obrutus fuit, ut etiam in ijs perierit? Quid Saul? nonne tandem & uitam & regnum amisit? Iudæi inuidia sua adegerunt Christum in crucem, sed Christus per crucem intrauit in gloriam patris sui, illi autem amisẽrũt tam terrenam quàm cœlestem salutem. Quod si officium nostrum probe consideraverimus, certe debemus DOMINO deo nostro hunc sapientiæ & iustitiæ honorem, ut sentiamus eum optime & rectissime dona sua hominibus distribuere. Quare si cui alteri donum dei contigerit, quod nobis negatum est, non succenseamus iuditio dei, sed tribuamus ei gloriam rectæ rerum administrationis. Neque enim deus idcirco te odio habet, quòd confert in alium maiora dona, sed potius quia tibi fauet & imbecillitati tuæ parcit, minora imponit. An non paterfamilias peregre profecturus, & res suas domesticas aliò tralaturus, maiora imponit onera filio robustiori, quàm filio adhuc penè infanti? Conqueretur ne infans se à parenti odio haberi, qꝑ non imponat ipsi grauius onus? Sed certe nihil prorsum habes, quod conqueraris. Ecclesia enim unum est corpus sub capite Christo, domino nostro. In corpore autem, quod donum in unum membrum confertur, hoc cedit in utilitatem singulorum etiam membrorum. Neque enim oculus sibi tantum uidet, sed uidet tam manibus, quàm pedibus. Neqꝫ auris sibi tantum audit, sed audit toti corpori.

Si volo hunc sit ẽ dum tpus aut frãrem, quid ad te? Tu me Sequere

Sic

Sic & in Ecclesia, quod deus in unum Ecclesiæ membrum cõfert, hoc toti corpori, & membris eius prodest. Quare non est alienis donis inuidendum, sed potius nobis congratulandum, & deo gratiæ agendæ, qꝙ Ecclesiam suam tam prudenter administret, ut etsi alijs alia dona cõfert, unam tamen salutem operetur. Cæterum, quod Christus de Ioanne dicit, hoc Ioannes quidem recte intelligit, alij autem secus intelligunt. Vnde sequitur. Exijt ergo sermo iste inter fratres, qꝙ discipulus ille non moreretur. Et non dixerat ei Iesus: Non moritur. Sed si eum uelim manere, donec ueniam, quid ad te? Ioannes scribit uixisse usqꝙ ad sexagesimum octauum annum post passiõem Christi. Quare cum Christus dixisset: Si eum uolo manere, donec ueniam, & Ioannes conseruaretur tot annis inter tam uaria pericula, & seuas persecutiones, uidebatur euentus ipse significare, sermonem Christi intelligendum esse, qꝙ Ioannes nunꝯ esset moriturus. Sed Ioannes ipse refutat hunc errorem. Et tamen ne sic quidem potuit effugere humana de morte sua figmenta. Fuerunt enim qui uulgarunt ipsum, quamuis sepultum, & terra obrutum, adhuc spirare, cuius rei argumento sit, quod terra in eo loco, anhelitu eius quasi ebulliat. Etsi autem Ioãnes in Christo seruatore nostro, uere & perpetuo uiuit, sicut & omnes alij pij, ac Deus omnipotens rerum omnium creator, maiora miracula ædere potest, ꝙꝫ hominem multis annis sub terra corporaliter uiuum conseruare, tamen quia Ioannes ipse testatur sermonem Christi non sic intelligendum esse, & quæ de anhelitu eius iactata sunt, incertis autoribus constant, sentiamus eum uere mortuum esse, conseruari tamen in Christo æterna uita. Nostri uero offitij est, ut uerba diuina non oscitanter percurramus, nec de ipsorum sententia, secundum præsentem & externum euentum iudicemus, ne ex uita, mortem, & ex morte, uitam faciamus, Sed perpendamus ea maxima omnium diligentia, & inuocemus deum patrem per Iesum Christum filium suum, ut spiritu sancto suo mentes nostras illustret, ac ueram tententiam nobis aperiat, in qua & perpetuo nos conseruet. Porro, cum usum est Ioanni, se satis testimoniorum de persona Christi, de offitio Christi, de doctrina & de miraculis ac etiam de Resurrectione eius à morte, literis mandasse, concludit librum suum, & addit: Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc. Et scimus qꝙ uerum est testimonium eius. Sunt autem & alia multa, quæ fecit Iesus, quæ si scribantur per singula, ne ipse, opinor, mundus caperet eos, qui scribentur, libros. Initio, cum Ioannes facit mentionem testimonij: Qui testimonium, inquiens, perhibet de his, significat se susceptisse hæc scribenda non temere, sed ex offitio & uocatione.

Apostolorum enim officium fuit, testificari de Iesu, quod esset uerus Messias seu Christus. Cum uenerit (inquit Christus) paracletus, quē ego mittam uobis a patre, spiritus ueritatis, qui a patre procedit, testimonium perhibebit de me. Quin & VOS testes estis, quia ab initio mecum estis. Et iterum, Eritis mihi testes, non solum Hierosolymis, uerumetiam in uniuersa Iudea, Samariaq; denicq; usq; ad extrema terræ. Deinde Ioannes commendat testimonij sui Veritatem. Scimus, inquiens, q uerum est testimonium eius. Sed unde hoc scimus? Hoc docet ipse in priori sua epistola, cap. i: Audiuimus, inquit, uidimus oculis nostris, perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt. Vnde & Petrus ait: Non possumus, quæ uidimus & audiuimus, non loqui. Et iterum: Hunc Iesum deus suscitauit tertio die, & exhibuit eum, ut manifestus fieret, non toti populo, sed testibus prius ad hoc delectis, nimirum nobis, qui comedimus & bibimus una cum illo, posteaq; resurrexit a mortuis. Quid, q Ioannes non solum accepit una cum alijs collegis suis spiritum sanctum in die Pentecostes, uerumetiam ædidit multa & magna miracula in noie Christi, de quibus alias diximus? Quare de ueritate testimonij eius, quod perhibuit Iesu Christo, intantum non est dubitandum, ut si angelus de cœlo aliud nobis adnunciaret, pro anathemate habendus esset. Sed usum huius scripti Ioannes supra recitauit, cum ait: Hæc scripta sunt, ut credatis, quod Iesus est CHRISTVS ille filius dei, & ut credentes uitam habeatis per nomē eius. Postremo excusat breuitatem scripti. Tanta est magnitudo & multitudo rerum gestarum, contionum, ac miraculorum Christi, ut si singula scriberentur, mundus non caperet libros, hoc est, necesse foret tam multos libros scribere, ut nulla fere hominis ætas sufficeret, quæ posset eos libros legendo percurrere. Itaq;, ut imbecillitati hominum consuleretur, ex multis, imo innumeris, pauca, quæ adnotarentur, delecta sunt. De infantia enim Christi, pauca admodum extant, de adolescentia eius pauciora. Sed dubium non est, quin diuino consilio factū sit, q non omnes res gestæ Christi in adolescentia ꝑplius literis sint mandatę, ne uidelicet daretur occasio superstitiosis, ex quibusuis puerilibus Christi actionibus singularem ordinem monasticum instituendi. Vide mihi, quid de uno tantum Christi uerbo factum sit? Cum enim Christus emitteret Apostolos suos, iussit eos abire sine auro, sine argento. Hoc arripuerunt Hypocritæ, quos uocant Minoritas, & instituerunt, ut qui sunt suæ professionis, non contrectent pecuniam. Si uno exemplo Hypocritæ sic abusi sunt, quid factum esset, si omnes pueriles Christi actiones fuissent literis ad posteros propagatę. De officio autem Christi, quod tricesimo ætatis suæ anno publice faciendum suscepit, extant quidem satis sufficientia,

cientia, sed tamen & ipsa pauca sunt, si referantur ad oim rerum gestarum summam. Neqꝫ enim omnes contiones Christi, neqꝫ omnia miracula eius cõscripta sunt. Matthęus dicit, Iesus circuibat totam Galilæam, docens in Synagogis illorũ, ac prædicans Euãgelion regni, & curans OMNEM morbũ, & OMNEM languorẽ in populo. Et adduxerunt ad illum OMNES male affectos uariis morbis ac tormi-nibus cõtractos, & dæmoniacos, & lunaticos, & paralyticos, sanauitque illos. Quantam putas fuisse multitudinẽ male affectorꝫ, in regione tam lata & spatiosa? Tot igit miracula edita sunt, quot male fuerũt affecti. Et iterum dicit Matthæus: Adduxerunt illi dęmoniacos multos, & eiecit spiritus uerbo, OMNESqꝫ male habentes sanauit. Et apud Marcum, necesse habet nauicula secedere, ne turba ipsum p̃meret. Multos em̃ sanauerat, ita ut irruerent in eum, quo illum tangerẽt, quotquot affligebant. Et Petrus: Iesum Nazarenum unxit deus spiritu sancto & uirtute, qui obambulauit bñfaciendo & sanando OMNES opp̃ssos à diabolo, quoniã deus erat cum illo. Quota autẽ pars horum miraculorꝫ singulatim literis mandata est? Quam pauca etiã cõscripta sunt, de iis rebus, quæ in nomine Christi gestæ sunt per Apostolos, post Pentecosten? Paulus testificat suo tempore, Euangelion prędicatũ esse apud uniuersam creaturã, & fructificare in toto mũdo. Obsecro te, qꝫ insignes, putas Apostolos habuisse contiones de Christo? qꝫ memorabilia ædidisse miracula in noie Christi? Sed hęc plura fuerunt, qꝫ quę scribi potuerint. Quare quę scripta sunt, magna diligentia conseruemus, & agamus DOMINO deo patri per Iesum Christum summas gratias, pro hoc bñfitio, qꝫ uisum sit ipsi, ut Euangelion filij sui non solũ uulgaret inter gentes uoce Apostolorꝫ, sed etiam propagaret ad posteros scriptis eorꝫ. Nihil enim eorum, quæ nobis ad salutẽ nostram cognitu necessaria sunt, omissum est. Nam in hac Apostolica scriptura, quę ad posteros propagata est, reuelatur & illustratur Christus filius dei satis luculenter. Reuelato autem & illustrato Christo, nihil nobis ad uerã salutem deest, nisi nobis ipsis impietate & incredulitate defuerimus. Nam quod ad Christum attinet, quisquis accipit ipsum per fidem, is accipit remissionẽ peccatorꝫ, spiritum sanctum, adoptionẽ in filium & hęredem dei, liberationem à morte, & ęternã beatitudinẽ, idqꝫ nullis prorsum meritis humanę iustitię, sed gratuita tm̃ misericordia, propter Iesum Christum unicum & solum seruatorem nostrum, qui est unà cum patre & spiritu sancto deus benedictus in secula, Amen.

Colo. 1.

FINIS.

HALÆ SVEVORVM
Excudebat Petrus Frentius,
Anno salutis,
M. D. XXXXVIII.
MENSE Maij.